Dr. Victor János

református lelkész, teológiai tanár
(1888-1954)

PRÉDIKÁCIÓK

Összegyűjtötte és szerkesztette:
Horváth János

TARTALOM

Előszó
Ajánlás
A mennyei világ valósága – I. Mózes 1, 1. (1942. május 14-én, áldozócsütörtökön)
Minden jó – I. Mózes 1, 31. (Kálvin tér, 1931. szept. 27.)
Az Úr van e helyen! – I. Mózes 28, 16. (Óév estéjén, 1935. dec. 31-én)
Jákób tusája – I. Mózes 32, 24-31. (Gyulai Pál u. 1929. szept. 21. este)
Vívd meg harcodat Istennel! – I. Mózes 32, 36. (1943. Óév estéjén)

József történetéről:
I. József álmai – I. Mózes 37, 19.
II. Isten Úr a bűn felett is – I. Mózes 37, 20.
III. Ha Isten velünk... – I. Mózes 39, 2.
IV. Isten rabjai – I. Mózes 39, 21.
V. Istent tolmácsolni – I. Mózes 41, 16.
VI. Akikben Isten Lelke van – I. Mózes 41, 38.
VII. *„Amint megmondotta vala József...”* – I. Mózes 41, 54. *(kézirat befejezetlen)*

„Én, az Úr vagyok a te Istened...” – II. Mózes 20, 2. (Nemzeti ünnepen)
„Ne legyenek néked idegen isteneid...” – II. Mózes 20, 3. (adventi) *(kézirat befejezetlen)*
A szülők tiszte – II. Mózes 20, 12a. *(vázlat)* (1932. május 8. anyák napja, Koháry u. d.e.)
A hosszú élet ígérete – II. Mózes 20, 12b. *(vázlat)* (1932. május 8. anyák napja, Hold u. este)
Bűnös világ karácsonya – II. Mózes 20, 15. – Lukács 2, 10. (1943. Karácsony első napján)
A karácsony pogány prófétája – IV. Mózes 24, 13. (Kálvin tér 1931. 12. 27.)
Bujdosók sorsa – V. Mózes 32, 11-12. (Kálvin tér 1931. december 31.)
„Szemközt látod a földet...” – V. Mózes 32, 52. *(rövid elmélkedés)*
Isten harca – ember harca – Bírák 1, 19. (Református Igehirdető 1936. II.)
I. Sámuel 1, 9 – 11. *(Anna története – anyák napi prédikáció – kézirat befejezetlen)*
II. Sámuel 7, 5. *(dátum nélkül 1936? Koháry utcai unitárius templom?)*
Absolon bűnei – II. Sámuel 15, 4.
Csendes templomépítés – I. Kir. 6, 7. (1935. nov. 24-én.)
Isten halk és szelíd szózata – I. Kir. 19, 12. *(angol nyelvű kéziratból fordítva)*
Reszkető öröm – Zsolt. 2. rész (Kálvin tér 1929. VI. 29.)
Megvitatható-e? – Zsolt. 14, 1.
Zsolt. 16, 6. *(konfirmációi)*
Zsoltár 25, 7. *(„ifjúságomnak vétkeiről...” a kézirat befejezetlen)*
Zsoltár 37, 1. *(„ne bosszankodjál az elvetemültekre”)*
Az Isten pusztításai – Zsolt. 46, 9. (1929. jun. 9-én a Család utcai imateremben)
A közösség áldásai – Zsolt. 48, 2 – 15. (1929. febr. 10-én a Pro Christo Diákszövetség estélyén)
Az Istent sértő bűn – Zsolt. 51, 6. (Református Igehirdető 1925. aug. – szept.)

Zsoltár 84, 4. *(„a veréb is talál házat”)*
Az Úr házának gyönyörűsége – Zsolt. 84, 11. *(a kézirat befejezetlen)*
„Választás” – Zsolt. 91, 9. (Kálvin tér 1939. május 7-én)
Zsoltár 96, 6. *(„ékesség és fenség...”)*
A vándor dala – Zsolt. 119, 54. (Egyházi Értesítő 1924. jan. 13.) *(rövid elmélkedés)*

Babiloni vizek mellett – Zsolt. 137. 1 – 6. (Kálvin tér 1929. óév estéjén)

Orgonaavatási beszéd és prédikáció – Hallelujah! – Zsolt. 150. *(1942. – a kéziratból egy oldal hiányzik)*

Oroszlán az úton! – Példabeszédek 26, 13.

Elferdült erkölcsiség – Ézsaiás 5, 20. (1929. febr. 17-én a teológiai internátus istentiszteletén, a Keresztyén Diákok Világszövetsége egyetemes imanapján)

Csonka törzsön új hajtás – Ézsaiás 11, 1. (Karácsony másodnapján, 1935. dec. 26-án.)

Igazán új év – Ézsaiás 43, 18-19. *(1931. január 1.)*

Az Isten lázadói – Ézsaiás 45, 9 – 10. (1929. aug. 24. este, Gyulai Pál u.)

Békességünknek büntetése rajta van – Ézsaiás 53. (1939. március 25-én, a Bethánia konferenciáján elhangzott előadás)

Az édesanya – Isten képe – Ézsaiás 66, 13. (1942. május 17-én)

A jövendő biztos – Jeremiás 32, 15. (1944. január 30.)

Isten munkája életünkben – Hóseás 6, 1.

Jóel

Isten bűnös prófétája – Jónás 4, 2. (Teológiai akadémiai istentiszteleten 1952. II. 21.)

Kétféle visszahatás – Máté 2, 3 – Luk. 2, 15. (1943. karácsony másodnapján)

Vázlatos útmutatás a Hegyi Beszéd tanulmányozásához (1915)

Fájdalmaink – Máté 5, 4. (A „Lelki dolgok" c. füzetből Bp. 1923)

A szegénység dicséreti – Máté 5, 3. (Református Igehirdető, 1925. febr.)

Elveszíthetetlen gazdagság – Máté 6, 19-20. (1944. febr. 13-án)

Keressétek először Istennek országát – Máté 6, 33. (A Keresztyén Leányegyesületek Nemzeti Szövetségének Debrecenben, 1927-ben tartott konferenciáján)

A lelki "aggodalmaskodás" - Máté 6:33. (Református Igehirdető, 1928.)

„A szeretet vallása?" – Máté 7, 12. (1935. június 16.)

Képmutatók – Máté 7, 31. (Egyházi Értesítő, 1923. okt. 21.) *(rövid elmélkedés)*

Máté 9, 12. *(„Nem az egészségeseknek van szükségük...")*

„Vegyétek föl az én igámat!" – Máté 11, 29. (A Bethánia egyesület 1926-i tavaszi konferenciáján tartott előadás – gyorsírói jegyzetek után.)

Jézus – életszükséglet – Máté 11, 29. (Egyházi Értesítő, 1923. szept. 30.) *(rövid)*

Emlékeink – Máté 12, 35. (Budapest, 1923.)

Jézus többlete – Máté 12, 41 – 42. (Kálvin tér, 1929. márc. 3.)

Péter vallástételéről *(„Te vagy a Krisztus...")***:**

1. Máté 16, 13.

2. Máté 16, 14.

3. Máté 16, 15.

4. Máté 16, 16.

5. Máté 16, 17.

Vannak, akik meg fogják érni – Máté 16, 28. (Újév napján, 1936. január 1-én.)

A virágvasárnapi menet – Máté 21, 9. (1942. március 29.)

Az elítélt missziói munka – Máté 23, 15. (1929. márc. 17-én, a Pro Christo Diákszövetség összejövetelén)

Ama napról – Máté 24, 40 – 41. (Egyházi értesítő, 1923. febr. 18.) *(rövid elmélkedés)*

Krisztus egyházának adventje – Máté 25, 1-12. (A „Lészen eljövendő" kötetből)

Az „egy talentomos" emberek legjobb barátja – Máté. 25, 25. (Kálvin tér, 1937. május 20-án)

A magyarság adventje – Máté 28, 16-20. (A „Lészen eljövendő” kötetből, Bp. 1942.)

A tanítás tisztsége és adománya – Máté 28, 19-20. (1929. május 12-én, a lágymányosi gyülekezet istentiszteletén)

Máté 28, 18-20.

Krisztus örök újdonsága – Márk 1, 27. (1929. VI. 15. Gyulai Pál u.)

Jézus a magánéletben – Márk 1, 29-31. (Kálvin tér 1929. nov. 17.)

Márk 2, 10. (1948. II. 15.)

Márk 2, 27. *(„A szombat lőn az emberért.”)*

Márk 2, 27. *(„A szombat lőn az emberért.” – másik alkalommal ugyanaz a textus)*

Márk 3, 27.

Márk 4, 11.

Az Isten adventje – Márk 4, 26-29. (A „Lészen eljövendő” c. kötetből, Bp. 1942.)

Márk 4, 41; Márk 5, 7.

„Nem hiszem a halált.” – Márk 5, 39. (1929 VI. 22. Gyulai Pál u.)

Márk 6, 7. (1948. május 30.) *(a kézirat befejezetlen)*

Megvilágosodás – Márk 8, 22-25. (Kálvin tér 1923. október 7.)

A kereszt kikerülhetetlensége – Márk 8, 31. (Gyulai Pál u. 1929. szept. 21.)

Krisztus igazi helytartója – Márk 9, 37. (Kálvin tér 1930. febr. 9.)

Szabadságunk ára – Márk 10, 45. (1929. VIII. 31. Gyulai Pál u.)

A szamárcsikó – Márk 11, 2-3. (Református Igehirdető, 1926. márc.)

Amikor Jézus hallgat – Márk 11, 27-33. (1929. VII. 13. Gyulai Pál u.)

Távol – közel – belül. – Márk 12, 34. (1929. VIII. 10. Gyulai Pál u.)

Közel az Isten országához – Márk 12, 34. (Advent negyedik vasárnapján, 1935. dec. 22.)

Jézus és az asztali társaság – Márk 14, 25.

Jézus szomorúsága – Márk 14, 34. (Nagypéntek, 1942. ápr. 3.)

Márk 15, 21. – (Nagypénteken, 1945. márc. 30-án.)

Az arimathiai József példája – Márk 15, 43.

Lukács 1, 4. – *(„Hogy megtudhasd azoknak a dolgoknak bizonyosságát...”)*

Örök Király – Lukács 1, 33. (Advent második vasárnapján, 1935. dec. 8-án.)

Augustus császár a karácsonyi történetben – Lukács 2, 1-3. (Kálvin tér 1929. dec. 25.)

Emberi és Isteni kormányzás – Lukács 2, 4-7. (Kálvin tér 1930. karácsony)

Mária példája – Lukács 2, 19. (Karácsony másodnapján, 1925.)

A Krisztus-hozta szabadság – Lukács 4, 18. (Kálvin tér, 1940. márc. 10. Rádió-prédikáció)

Aki eljövendő vala – Lukács 7, 19. (Advent harmadik vasárnapján, 1935. dec. 15.)

Ne építsünk hajlékot? – Lukács 9, 33. (1936. január 5.)

A jobb rész – Lukács 10, 41-42. *(A kézirat befejezetlen)*

A „sok”, ami kevesebb az „egy”-nél. – Lukács 10, 41.42. (1942. febr. 8.)

A leghálateltebb imádság – Lukács 11, 1-2. (Szabadság-tér, 1950. III. 5. Rádiós préd.)

„Ne félj, te kicsiny nyáj!” – Lukács 12, 32. (Beiktatási istentiszteletén, Belső-Lipót Terézvárosban)

„Aki magát megalázza...” – Lukács 14, 11.

Sáfárság – Lukács 16, 1-8. (1929. febr. 24-én, a Pro Christo Diákszövetség összejövetelén.)

A publikánus imádsága – Lukács 18, 13. (Kálvin tér, 1929. jún. 16.)

A kegyelem – és mi – János 1, 16. (1929. VIII. 17. Gyulai Pál u.)

Húsvéti – János 2, 18-22. *(Gyorsírás után)*

Feltámadás – már most. – János 5, 24-25.

Morzsagyűjtő apostolok – János ev. 6. része alapján (Zseni *(?)* József felett, 1931. szept. 3. *(?)*.

Újévi üdvözlet – János 8, 12. (1934. január 1.)

A Jó Pásztor és juhai – János 10, 1-10. (Három bibliai elmélkedés, 1942.)
– János 10, 11-18.
– János 10, 25-31.

Az emlékeztető Szent Lélek – János 14, 16. (1942. május 24-én, Pünkösd vasárnapján)

Fődolgunk ebben az esztendőben – János 15, 3. (1942. január 4.)

Örömeink – János 15, 11. (A „Lelki dolgok" c. füzetből. Bp. 1923.)

János 17, 19.

János 17, 24. *(A kézirat befejezetlen)*

Felső megvilágítás – János 19, 11. (1945. április 8.)

A húsvéti megismerés – János 20, 16.

János 21, 7.

Vissza a világba! – Ap.Csel. 1, 11. (Kálvin tér, 1929. május 9. Áldozócsütörtök)

A Szent Lélek és az emberi nyelv – Apostolok Cselekedetei 2, 4. 11. (1929. május 19-én, Pünkösd vasárnap, a fasori templomban.)

Embereknek és Istennek szolgálni – Ap. Csel. 5, 29. (1929. május 26-án, a józsefvárosi templomban tartott estélyen)

Az első vértanú látomása – Ap. Csel. 7, 35.

Róma 1, 28. *(gyorsírás után)*

A legfontosabb emberek – Róma 8, 19. (1929. január 6-án, a gödöllői gyülekezet szeretetvendégségén.)

Magyarságunk és keresztyénségünk – Róma 12, 1-2. (1942. március 15. „Szabadságtéri prédikációk 3. sz.")

Isten temploma – I. Kor. 3, 16. *(Pünkösdi)*

Isten templomai – I. Kor. 6, 19-20. (1919. V. 25. Gyulai Pál u.)

I. Kor. 7, (29-)31. – *(„Akik élnek e világgal..."- „hősök napján" – A kézirat töredékes.)*

Vándorélet – I. Kor. 7, 21. (Bíró Lajos felett, 1931. szept. 4.)

A Szentek Szentjében – I. Kor. 11, 23-26. (Az úri szent vacsorára előkészítő beszédek, I-XXXII. 1926.)

Isten vigasztaló irgalmassága – II. Kor. 1, 3-4. (1942. április 19.)

Közösségünk a Krisztus halálával – II. Kor. 5, 15. (1929. június 13-án, a Kálvin téri templomban tartott esti áhítaton)

Rólunk, nélkülünk – II. Kor. 5, 19-21. (Kálvin téri templomban, 1930. febr. 13.)

A magunk odaadása – II. Kor. 8, 5. (Advent első vasárnapján, 1935. dec. 1-én.)

Az Isten ajándéka – II. Kor. 9, 15. (Karácsony első napján, 1935. dec. 25-én.)

Rabság- szabadulás – Galata 1, 4.

Galata 5, 25. *(„Ha Lélek szerint élünk..." Pünkösdi)*

Galata 6, 14. *(Nagypénteki prédikáció, gyorsírás után)*

Krisztus mindenek felett Úr! – Efézusi levél 1, 22.23 (Prédikáció országgyűlési választások idején) *(1948 után)*

Isten hajlékának épülése – Efézus 2, 21. (Az első belső-lipót terézvárosi istentiszteleten, 1931. december 8.)

Az igehirdető mint ajándék – Efézus 4, 11. (Budapest, 1947.)

Efézus 4, 16. *(az egyházról, Krisztus testéről; gyorsírás után)*

A család adventje – Efézus 5, 22-27. (A „Lészen eljövendő" c. kötetből)

Efézus 5, 25-27. *(„Krisztus és egyháza"; Adventi)*

Az egyén adventje – Filippi 1, 12-20. (A „Lészen eljövendő” c. kötetből)

Reményeink – I. Timóteus 1,1. (A „Lelki dolgok” c. kötetből, 1923.)

Timóteus ifjúsága – I. Tim. 4, 12.

Az Isten húsvéti ajándéka – II. Tim. 1, 9-10. (Kálvin tér, 1930. április 20.)

A cél és az út – Zsid. 2, 10. (1951. „Református Egyház” c. lap)

A segítség – Zsidókhoz írt levél 2, 18. (1929. ápr. 21. Pro Christo Diákszövetség)

A jövő biztosítéka – I. Péter 1,10. (1929. jan. 1. a fasori templomban)

Orvosság a félelem ellen – I. János 3, 18. (1944. január 1.)

A kezdet és a vég – Jelenések 1, 8. (1935. dec. 29.)

A Szent Lélek munkája életünkben (1929. ápr. 24-én, a Keresztyén Diákok Világszövetségének Balatonfüreden tartott délkeleteurópai vezetőkonferenciáján)

„Golgota” és „Feltámadás” (Egyházi Értesítő, 1926. április 4.) *(rövid)*

V. J. pr-ós imádsága *(az 50-es évekből elő- és utóima)*

Előszó

E bűnös világ bűnös egyházának bűnös tagjaihoz szóltak ezek az igehirdetések akkor is, amikor elhangzottak, vagy papírra írattak. Ma is azokhoz szólnak. A bűnös világ azonban megváltott világ, a bűnös egyház megváltott egyház, és a bűnös egyháztagok is megváltott emberek. Az egyetemes bűnösség s az egyetemes megváltottság valósága is egyaránt kiderül ezekből a prédikációkból, – természetesen a Biblia üzenete alapján.

A megváltottaknak azonban el kell fogadniuk megváltottságuk tényét, és annak hasznait birtokukba kell venniük. Különben fabatkát sem ér egész megváltottságuk. Pál apostol mondja, hogy Isten adott apostolokat, tanítókat, prófétákat, akik a megváltás Örömhírét, az „Evangéliumot" hirdetik szerte a világban. Mindenütt vannak ilyen tanítók. Vannak közöttük különbségek. Egyik jobban, másik kevésbé jól felel meg annak a követelménynek, amit Isten iránta támaszt. Az lenne a kívánatos – természetesen –, ha mindegyikük feladata magaslatán állna, hogy rájuk ne lehetne jogosan fogni, hogy „miattatok káromoltatik az Istennek neve az emberek között."

Pál apostol elmondhatta magáról: „Legyetek az én követőim, mint én is a Krisztusé." Nyilván minden tőle telhetőt megtett azért, hogy hű legyen Krisztushoz. Victor János ezt nem mondta – tudtommal – magáról. De jogosan mondhatta volna. Ha ő nem mondta is, mondjuk mi, akik ismerik és szeretik őt. Akik meg tudják ítélni, milyen keresztyén igehirdető is volt ő. Nem gondolom, hogy tévedünk, amikor az ő Krisztus-követését ajánljuk hittestvéreinknek, minden embertársunknak.

Victor János – István fia közlése alapján mondjuk – nem írta le igehirdetéseit előre. Az volt a véleménye, hogy akkor „az már el van mondva". Nyilván többségüket elmondásuk után írta le, – amelyek írásban is megmaradtak. Kéziratai ezért többször hiányosak, befejezetlenek, mert nem volt a leírásra éppen több ideje. Ezt nagyon sajnálhatjuk, mégis, így is, értékes gondolatokat tartalmaznak, kár lett volna kihagyni őket az összeállításból.

Az összeállítás majdnem minden fellelhető prédikációját tartalmazza. Amit nem, azt nem volt módomban – különböző okok miatt – összeszedni. Így is jelentős az anyag, habár minél több lenne, annál jobb lenne nekünk. De hát legyünk hálásak azért, amit olvashatunk.

Több prédikáció nem a Victor János kézírásával íródott. Ezeket minden bizonnyal gyorsírással jegyezték le, majd átírták. Hogy élő beszéd után készült, az a szerkezetéből nyilvánvaló.

Victor János kezeírását – István fia közlése ez is – kevesen tudták elolvasni. Pedig nem olvashatatlan, csak szokni kell. Nekem végül is csak egy dolgot nem sikerült tisztáznom írásaiból: azt, hogy a Gyulai Pál utcában elhangzott prédikációk 1919-ben vagy 1929-ben hangzottak-e el? Kérdőjellel jeleztem néhol ezt a problémát a vonatkozó helyeken.

A prédikációk elhangzásának időpontja sokszor nagyon fontos információkat hordoz, hiszen adott életkörülmények között szólt az örök Ige aktuális mondanivalója. Victor János átélt két világháborút, egy forradalmat, egy gazdasági világválságot, néhány „egyhangú évet" is, és egy diktatórikus rendszerváltást. Majdnem minden időből van prédikációja, amely érinti az eseményeket. Tanulságos ezeket az igehirdetéseket olvasni ma is. Mivel a történelem sokszor ismétli önmagát, ami a lelki vonatkozásokat illeti, nem egy mai kérdésben bámulatosan aktuális üzeneteket olvashatunk tőle. Miért? Azért, mert „nem magától szólt" ő sem, hanem mint az Istennek többi hű emberei, „a Szent Lélek által" ihletve.

A „Szentek szentjében" c. úrvacsorai beszédek külön kötetben is megjelentek, úgy szerepelnek ebben az összeállításban.

Victor János legkisebb fiát, Victor Istvánt („Isti bácsit”) kértem meg, hogy Édesapjának prédikációs kötete elé néhány sort írjon. Ezt olvashatják ez előszó után. Azután következnek maguk a prédikációk. Isten áldása legyen az Olvasón!

Horváth János

Ajánlás

Halála után (1954) sokáig ezzel az *epiteton ornans*-sal emlegette az egyházi sajtó: „Boldog emlékezetű Victor János, egyházunk nagy tanítómestere”. Aztán elfelejtették. Néhány tanítványa hordozta emlékezetében. Írásai közül az 1980-as években a „Csendes Percek” újszövetségi magyarázatait, a „Református Hiszekegy”, valamint „A szentek szentjében” c. könyveit segítette új kiadásra egyikük. Születésének 100. évfordulóján kedves megemlékezés volt róla, és rövid összeállítás jelent meg írásaiból. A „rendszerváltás” után 2003-ban jelent meg „Az egyház bűnei” és „Egyházi életünk válsága” egy kötetben a Kálvin kiadótól, majd Debrecenben 2006-ban, doktori disszertáció, egyházépítő szolgálatával kapcsolatban.

Mint igehirdetőt, kevéssé emlegették-emlegetik. Igaz, a „Budapest Belső Lipót-Terézvárosi Református Egyházközség szószékén nem „nagyközönségnek” hirdette az Igét, nagyobb egyházi nyilvánosság előtt inkább előadások formájában szólt, témák szerint. De, ami fennmaradt, – könyveiben, a „Szabadság-téri prédikációk” füzeteiben, valamint kéziratairól, – mutatja, hogy erre éppúgy érdemes figyelni, mint tanításaira. Nem is válnak el igehirdetései tanításaitól. Ott is elsősorban *magyarázta* az Igét, aztán megérttetve, alkalmazta. A Szabadság-tér úgynevezett intelligens gyülekezet volt (a Belváros elitje alkotta – alkalmazottaival együtt), szinte igényelte a mélyebbre mutatást.

Most más idők, más gyülekezetek kívánják az Igét. Más szempontból válságos a helyzetünk, mint akkor – Trianon után. De a megértett, és hozzánk szóló Ige éppen úgy az egyetlen megoldás, mint akkor. Jó hát ezekre az igehirdetésekre figyelni. Nem utánozni – épülni belőlük.

id. Victor István
nyugdíjas lelkipásztor

A MENNYEI VILÁG VALÓSÁGA

1942. május 14-én, áldozócsütörtökön

Lekció: Lukács 24, 45-53.

Textus: „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet”. I. Mózes 1,1.

Jézus mennybemenetelével lezárul az, ami történeti elmondanivalója van az Újtestamentumnak Jézus Krisztusról. Mondanivalója sok van még ezen túl is. De az már nem a múlt emlékeit felelevenítő elbeszélés, hanem vagy a Jézus Krisztus jelenbeli hatalmáról szóló bizonyságtétel, vagy az Ő jövendőbeli győzelmeiről szóló ígéret. Viszont ez is mind az Ő mennybemenetelén alapszik. „Fölment mennyekbe”, – e nélkül nincs értelme annak se, hogy „ül a mindenható Istennek jobbján” s így kormányozza, segíti és védelmezi isteni erejével a benne bízókat; annak se, hogy „onnan lesz eljövendő”, hogy egykor megsemmisítse minden ellensége hatalmát, és teljességre juttassa az Ő híveiben megkezdett munkáját.

Ha Jézus mennybemenetelében fejeződik így be, mint csattanójában az a történet, amely egykor Ővele lejátszódott, és másfelől ugyanabból a tényből sugárzik szét a jelenen át a jövendőbe mindaz, amit Őbenne adott nekünk az Isten, – akkor nem mondunk meglepő dolgot, ha azt mondjuk: hogy ebben a tényben, az Ő mennybemenetele tényében valóságos próbakövét találjuk meg keresztyén hitünknek. Szívből tudod-e vallani: „Fölment mennyekbe”, és szívből tudod-e ünnepelni az áldozócsütörtök örömünnepét? – ennél a *kérdésnél* kitűnik, hogy az Övé vagy-e vagy nem, az Ő uralma alatt állsz-e gondolataiddal és törekvéseiddel, vagy pedig talán messze elsodródva Tőle más határokat uralsz, amelyek ebben a világban hatalmasodtak el?

Ennek a világnak uralkodó szelleme nyilván ellentétben áll a Jézus mennybemenetelének hitével. Számára a mi mai ünnepi evangéliumi történetünk képtelenség és értelmetlenség. Nem ismer más világot, mint ezt a láthatót és kézzelfoghatót, – a „földit”. Még ha nem csinálnak is belőle elvont gondolatrendszert, materialista filozófiát, akkor is a szerint élnek az emberek. Csak evilági vágyaik és törekvéseik vannak. Ezen a világon kívül, amely jelenbeli életünknek a színtere, másik világot nem ismernek. Az égi, a mennyei világ naiv gyermekmese a szemükben. Jézusnak e szerint egyszerűen nem volt hova „felmennie”. Mennybemenetele pusztán a legendaszövögető képzelet költeménye, semmi más!

De akkor – vegyük észre – hadilábon állnak nem csak ezzel az egy történettel, hanem az egész Szentírással. Ha ez a látható, testi, anyagi világ minden, amivel számolnunk kell, akkor semmit sem mondhat nekünk ez az egész régi Szent Könyv, mert az eleitől fogva mindvégig a mennyei világ valóságát hirdeti nekünk.

I.

Nem véletlen dolog, hogy mindjárt a legelső szavaival, amelyeket alapigénkül felvettünk, mintegy alaphangjául, amely aztán végigzeng az utolsó lapjáig, ezt üti meg a Biblia: „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet”. Van itt szó a „földről” is. Sehol komolyabban nem tárul elénk annak valósága minden benne rejlő kérdéssel, mint a Biblia lapjain. De nem csak a „földről” van benne szó. Éppen olyan valóság számára az „ég” is. Sőt még előbbre való valóság. Hiszen nem lehet megfordítanunk a sorrendet úgy, hogy „kezdetben teremtette Isten a földet és az eget”. Első helyen áll itt az „ég” s azután következik a „föld”. Az „ég” valósága az uralkodó, a „föld” annak alárendelt és annak szolgálatában álló valóság.

Nem nagy éleslátásról adna tanúbizonyságot az, aki erre azt mondaná, hogy ezekben a szavakban csak az ókori ember világképe nyer kifejezést. Igaz, az ókori ember, amilyenek a bibliai írók is voltak, úgy tett különbséget a világmindenség két emelete között, hogy idealant látta a laposan elterülő földkorongot, odafönt pedig látta a ráboruló égboltozatot, nappal, holddal és csillagok ezreivel. És igaz, hogy mi már mindezt másképpen látjuk. Tudjuk, hogy a végtelen világűr száguldó égitestei is ugyanolyan anyagból vannak s ugyanolyan törvényeknek engedelmeskednek, mint ez a mi „földünknek" nevezett égitest, amelyen lakunk. Tehát valójában a mi számunkra az egész csillagvilág is „föld", – egyugyanazon látható, anyagi világrendszer vele együtt.

De mit jelent ez végeredményben? Csak a határ kijjebbtolódását. Az Isten „földi" teremtettsége végtelenül kiszélesedett a mi szemünkben. De mi köze van ennek ahhoz a kérdéshez, hogy ez-é a „minden", vagy van ezen kívül Istennek „égi" világa is? Az ókori ember számára sem a csillagos égboltozat jelentette az „eget". Ha azt levonjuk is belőle, még mindig hátramarad a lényeg: az a másik világ, amely nem anyagi, nem látható, nem tapintható, hanem egészen más!

A fénynek világa az, amelyet semmilyen árnyék nem homályosít el. Az életnek világa, amelyben nincs hervadás, nincs elmúlás, nincs halál. Az örömnek világa, amelyben nincs sóhaj és könnyhullatás. És mindenekfelett a szentségnek tiszta világa, amelyben nincs bűn, nincs istenellenesség. Ott az Úr ellen lázadó angyalok már eleve „levettettek", kiküszöbölt hatalmasságok. Ott csak engedelmes szolgálat van, és Isten akarata tökéletesen érvényesülő törvény. Úgy, hogy ebben a földi világban sem imádkozhatunk semmiért sem forróbban, mint azért – amint ezt Jézustól tanultuk, – hogy „legyen meg az Ő akarata, miképpen a mennyben, úgy itt a földön is".

Ezért beszélhetünk arról az „égi" világról úgy, mint az Isten világáról, amelyben az ő királyi széke áll, és amelyből az Ő áldásai reánk áradnak. „Az Úré a föld és annak teljessége". Ezt a világot is átfogja és áthatja az Ő akaratával. De itt harcnak kell folynia az Ő uralmáért mind a végső győzelem napjáig. Ott az Ő uralmát soha semmi nem zavarhatja meg. Nem úgy lakik Ő az „égben", mint annak egyik, akár leghatalmasabb lakója a többiek sorában. „Teremtette" Ő az „eget" csakúgy, mint a „földet" és annak megteremtése nélkül is élhette volna az Ő titokzatos, örök, önmagában elégséges és boldog életét. Nem szorult Ő reá az „égre" sem, hogy benne lakozzék. De benne lakozik, mert benne otthon érezheti magát. Teremtettségének ez a része az, mely tisztán tükrözi az Ő dicsőségét, és tökéletesen szolgálja az Ő örömét.

Ennek a mennyei világnak a valóságát hirdeti nekünk az ő Igéje már legelső mondatával!

II.

De hirdet ugyanakkor mást is. Nem csak azt, hogy van a „földi" világon kívül ilyen másik, magasabb rendű, tiszta és dicsőséges teremtettsége is Istennek, hanem azt is, hogy annak milyen szoros köze van ehhez a mi földi világunkhoz. Súlyos jelentősége van alapigénkben ennek a rövidke kötőszónak: „és", amely egybefoglalja az „eget" és a „földet" az Isten teremtő munkájában. Nem azt mondja alapigénk, hogy Isten teremtett eget is, földet is, mintha két egymással párhuzamosan futó sínpáron indított volna el két külön vonatot. Akkor mindegyik teljes egész lehetne önmagában, a másik nélkül is! Azt mondja: „Teremtette Isten az eget és a földet", s a kettő együtt teszi az Ő teremtettségét.

Azt jelenti ez, hogy ha a „földet" magában véve nézed, csak egy részt, csak az összefüggésből kiszakított töredéket látsz. Nem csoda, ha lépten-nyomon kínzó rejtélyekbe ütközöl bele! Hiszen a megoldás csak az egészben, a „földnek" az „éggel" való egybefoglalásában volna

megtalálható! Hogy igyekszik megismerni az ember ezt a látható világot! És milyen büszke az ő alaposnak és széleskörűnek vélt ismereteire! Hogyisne, hiszen olyan szorgalmasan, annyi fáradsággal megvizsgált mindent és olyan nagyszerűen a kezébe is kaparintotta ennek a világnak az erőit, amelyeknek a titkait fürkészte! Pedig dehogy, dehogy is ismerte meg ezt a világot! Csak foszlányokat ismert meg belőle, és tovább egy lépéssel sem juthat, amíg ezt a világot nem azzal a másikkal való összefüggésében szemléli, amely átöleli és átszövi a maga titkaival!

Itt úgy összekuszálódnak szemünk előtt a vonalak, hogy hiába törjük a fejünket rajta, nem tudunk eligazodni belőle. De ezek a vonalak átnyúlnak a másik világ rejtelmeibe, s ott minden kibogozódik és elrendeződik! Itt fájdalmas és gyötrelmes veszteséget látunk, vagy élünk át magunk is. De hátha onnan, a másik világ szempontjából nézve mindez színtiszta nyereségnek bizonyul! Itt annyi félbe maradt csonk, kettétört élet, meghiúsult hősi vállalkozás mered a szemünkbe. De abban a másik világban teljességre jut minden, ami itt töredékes maradt, és győzelemre fordul, ami itt vereséggel végződött!

Nincs és nem is lehet értelme ennek a világnak és benne a mi életünknek, amíg a mennyei világ fénye nem hull reá, hogy átvilágítsa! Ahogy nincs értelme a vándorútnak, ha nincs cél, amelynél megérkezve elpihenhet, ha nincs otthon, amely ölére fogadja végül az utast, úgy kényszerből vonszolt teher, hiábavalóság és gyötrelem egész létünk, ha minden, ami velünk a „földön” történik, nem torkollik bele egyszer az „ég” mindent feloldó békességébe és mindent kipótló győzelmes teljességébe!

III.

Így volna jó, így volna szép – mondod talán, – csak tudnám, hogy igaz! De amikor ezt a „földi” létünket és sorsunkat olyan magas kőfal veszi körül, hogy azon túl senki nem láthat! Valóban magas a fal, és sem kíváncsi tekintetünk nem hatolhat túl rajta, hogy a mennyei világ titkait kifürkéssze, sem semmilyen emberi erőfeszítés át nem törhet rajta, hogy innen oda átszökhessünk, és oda beronthassunk. Ide vagyunk rekesztve e „földre”, és itt van kijelölve a helyünk egyelőre.

De mégsem ennyi az egész. Mert ugyanaz a Biblia, amely azzal kezdte, hogy „teremtette Isten az eget és a földet”, eleitől végig azért íródott meg, hogy nekünk a „földről” utat mutasson az „égbe”, éspedig úgy, hogy annak fénye minden kétséget eloszlatóan a szemünkbe ragyogjon, miközben feléje tart az utunk. Ezért jelenik meg előttünk a Szent Könyv középpontjában Jézus Krisztus alakja, s ezért végződik az Őróla szóló történet az Ő mennybemenetelénél. Amint végigkísérjük Őt pályafutásán, és utána nézünk búcsúzó pillantásunkkal, íme: át van törve a sötét fal, rés támad rajta, s azon át a túlnan sugárzó fényben tűnik el szemünk elől az Ő megdicsőült alakja. Mennybemenetele által élő valósággá válik számunkra a mennyei világ. S ha az Ótestamentum első mondata csak egy „és” szócskával érzékeltette velünk: mennyire együvé tartozik a „földdel” az „ég”, – az Újtestamentum ezzel az utolsó Jézusról szóló történetével élő bizonyosságot szül bennünk arról, hogy az „ég” várja a „föld” vándorait! A mennybement Jézus Krisztus az Övéi számára az élő híd innen amoda, az élő kapocs, amely által kitűnik a két világ összetartozása.

Mert ne felejtsük el: ami Jézussal történt, egész pályafutása során, nem úgy történt vele, mint magánszeméllyel. Nem magában álló, elszigetelt csodálatos történet az, amelyet mások csupán kívüle állván nézhetnének ámuló áhítattal. Hálás örvendezéssel nézhetjük, mint boldog részesei, mert Ő minket képviselt és miértünk járta meg útját. Azzal kezdődött azon a titokzatos betlehemi éjszakán, hogy felvette a mi testünket és így bajnokává lehetett a mi ügyünknek. Mindazt, amit azután véghez vitt, érettünk végezte, amit elszenvedett, a mi

nevünkben szenvedte. Minden győzelme is a mi győzelmünk. Mennyei felmagasztaltatásában is benne van a mi eljövendő mennyei megérkezésünk. A rés, amelyen át belépett a mennyei világba, nyitva áll a mi számunkra is és hívogatóan vár, hogy egykor az Ő nyomában mi is átlépjünk rajta és osztozzunk az Ő mennyei életében.

Részese volt mindannak, amit számunkra a „föld" jelent. Viselte nyűgös korlátait és hordozta minden terhét ennek a „földi" létnek. Sőt senkinek „földi" pályafutása, magában véve, nem volt oly értelmetlen, csonka, gyászos töredék, mint az Övé. Hagyd el a mennybemenetel záró akkordját, és milyen feloldatlan disszonanciák zavara marad Jézus egész története. Soha szentebb törekvés csúfosabb kudarcba nem fulladt. Soha durvább ökölcsapás össze nem zúzott szent és áldott céloknak odaszentelt életet. A feltámadás győzelme? Semmivé lesz az is a mennybemenetel nélkül. Hiszen nem ebbe a földi világba tért vissza, tovább folytatni útját! Itt befejezetlen maradt az Ő útja. Véget ért, alighogy megkezdődött. Csak azzal vált örök győzelemmé és dicsőséges uralommá az Ő „földi" harcának veresége is, hogy megnyílt előtte az „ég", és befogadta a maga fényességébe. S ahogy egy volt velünk a mi „földi" nyomorúságunkban, leszállva annak legsötétebb mélységeibe, úgy tesz minket egyekké magával az Ő mennyei dicsőségében is. Egy testté fogadott magával, egy életbe szerkeszt egybe a maga életével. S a Főnek mennyei uralma azt jelenti, hogy akik egyek Ővele, az Ő tagjai is, részesei lesznek annak. „Azt a dicsőséget, amelyet nekem adtál, őnekik adtam...Atyám, akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, azok is énvelem legyenek..." Így imádkozott értünk is utolsó estéjén, az Ő főpapi imádságában. Ez az imádság számunkra bizonyos ígéret. S az Ő mennybemenetele záloga a miénknek!

Nem bizonytalan találgatások és kétes értékű feltevések dolga a mennyei világ valósága, ha egyszer az Övéi vagyunk! Éppen olyan diadalmas és édes bizonyosságunk, mint Ő maga!

**

Mindebből legalább is két dolgot kell megértenünk és megszívlelnünk, mint Istennek hozzánk hangzó szavát.

Az egyik mélyen megalázó, megszégyenítő, mindnyájunkat megítélő szó. Isten nyilván számon kéri most tőlünk és megfedd azért, hogy az Ő mennyei világának valósága olyan csekély szerepet játszik a mi életünkben. Ünnepi csemegévé vált számunkra az, aminek mindennapi kenyerünknek kellene lennie, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus „felment a mennybe", és ott Őnála van a mi életünk célja és beteljesedése. Ahelyett, hogy mindennap felemelnénk Őhozzá a mi tekintetünket, és telve céltudatossággal és reménységgel feléje tartanánk, odatapad a szemünk ahhoz, ami „földi". Bűvöletükbe ejtenek minket ennek a látható világnak igézetei, mintha nem tudnánk, hogy milyen csalárdak, és még ha beteljesednek is, milyen üres és értelmetlen az életünk akkor is! És rettegtetnek minket ennek a „földi" életnek a veszedelmei, mintha megfoszthatnának minket valaha is „mennyei" örökségünktől! Mintha „ég" nem volna! S még ha Istenre gondolunk is és az Ő színét keressük is, mintha Ő csak „földet" teremtett volna, hogy annak a szűk keretei között merüljenek ki ránk áradó áldásai!

Mélységes bűnbánatban meghajolva előtte, könyörögj testvérem, velem együtt, hogy az Ő nagy hosszútűrésében ne vessen el bennünket, földhöz tapadt lelkű, evilágiságba elmerülő életű gyermekeit! Ne fáradjon el bennünket serkenteni az „égi" világ útján! És mindennap kezdje újra nevelésünket, hogy megtanítson „az odafelvalókat keresni"!

A másik szó a nagy békességet és erőt adó vigasztalásé! Azt mondja nekünk Isten: ne zavarjon meg az bennünket, ha ez a „föld" telve van rémségekkel, vérrel és tűzzel, lemondásokkal és próbatételekkel! Nehéz és sokszor már szinte elviselhetetlen az, amit magad körül látsz. És még inkább meggyötörhet az, amit magadban látsz, ha az Isten világosságánál nézed meg

magadat! De mindez csak részlet! Más lesz az egésznek a képe a mennyei beteljesedésben. Ebben bízhatsz, és ennek előre örülhetsz! Vízililiom az ember élete. Csak annyit látsz belőle, amennyit a vízben élő halak láthatnak. Sárban, iszapban, nyirkos, undorító mélységben tenyészik. Piszkos, nyálkás a szára, a levele. Jaj, ha véget érne a világ ott, ahol a víz tükre lezárja! De van egy magasabb világ is, ahol tiszta a levegő és süt a nap. Csak az ítélheti meg a liliomot, aki ott látja kiteljesedni és kivirágozni az életét!

Várj, amíg a menny kitárul, és magadban is, másokban is megláthatod: milyen az Isten befejezett műve, ami itt elkezdődött és annyi nyomorúsággal van megterhelve. Isten az „égnek" is Teremtője, és a „földnek" csak az a szerepe az Ő terveiben, hogy innen odaérkezzünk. Nézz előre, túl ezen a „földön", ahonnan, mint a sötétben hazafelé igyekvő utasnak az otthon világos ablaka; feléd sugárzik az útmutató, pihenést és békét ígérő fény! Azt a rövid utat, ami még hátra van – egy pár évtized, vagy egy pár év – majd csak elbírod, ha tudod, hogy van hova megérkezned, és ott várnak rád! Ha mást nem tudnál is a mennyek titokzatos világáról, azt az egyet tudhatod, hogy Jézus Krisztus, a te Urad és Megváltód ott van. „Helyet készített" neked is, és szegényes, töredékes, bűnös „földi" életed Ónála „felöltözi" majd a „mennyei ember" dicsőségét. „Krisztussal lenni" úgy, ahogy ott vele lehetsz, mindennél „sokkal inkább jobb"!

MINDEN JÓ

(Kálvin tér, 1931. szept. 27.)

„És látta, hogy minden, amit teremtett,
ímé, igen jó.” I. Mózes 1, 31.
(Csel. 3, 1-10 olvasása után.)

Az a jelenet, amelyben szemben áll Péter és János a jeruzsálemi templom Ékes-kapujában ülő nyomorékkal, híven tükrözteti a keresztyén egyház helyzetét a világ nyomorúságával szemben – ma is csakúgy, mint minden időben. „Ezüstöm és aranyam nincsen nékem”, – mondja Péter a koldusnak, – és ezzel az első pillanatban fájdalmas csalódást szerez neki. Mert ő éppen ezt, pénzt várt tőlük, mint másoktól is. Anyagi segítségért, gazdasági bajainak az enyhületéért nyújtja ki ma is kezét a világ, ez a nagy nyomorék. Még az egyháztól is azt várná, hogy a kenyérkérdés megoldását hullassa az ölébe. De mint eddig, úgy ezután is, ki kell ábrándítanunk. Rossz helyre fordult. Aranyunk és ezüstünk nekünk nincsen.

De van valami egyebünk. Mert Péter szavai nem fejeződtek be ezzel a kiábrándító tagadással. Folytatódtak: „Hanem amim van, azt adom neked: a názáreti Jézus Krisztus nevében, kelj fel és járj!” Az egészségét tudta neki ajándékul adni és adta is. Alamizsna, a legfejedelmibb is, csak ideig-óráig segített volna. A gyógyítás egyszer s mindenkorra véget vetett a koldussorsnak. Ez a tudat kell, hogy eltöltsön bennünket a világ minden nyomorúságával szemben. Tehetetlenek vagyunk addig, amíg a gazdasági bajok eloszlatását várják tőlünk, de ugyanakkor diadalmas erők letéteményesei vagyunk, amelyekkel még sokkal nagyobb segítséget nyújthatunk, mint amilyet várna tőlünk a világ. Gazdasági orvoslások lehetnek áldott átmeneti jótétemények, a mi dolgunk, a mi hatalmunk és megbízatásunk annak az erőnek a közlése, amely talpra állítja a nyomorék világot, hogy meg tudjon birkózni a maga bajaival.

I.

Mi ennek az erőnek a lényege? Röviden úgy nevezhetjük: a bizalom, – a bizalom az élethez, hogy érdemes vele viaskodni; bizalom a világhoz, hogy minden jó végre történik benne; bizalom Istenhez, hogy nem valami rossz tréfa kedvéért, hanem áldott, jóságos szándékkal teremtett és tart fent bennünket.

Amikor a bizalomnak erről a nyugodt és biztos lelkületéről akarok elmélkedni veletek, alapigéért nem is csak, ahogy mondani szokták, Ádámig és Éváig megyek vissza, hanem még messzebb: a Biblia legelső lapjáig, a teremtés történetéig. „Genezis”-nek nevezték a régiek Mózes első könyvét, ami „eredet”-et jelent. Itt, a Szent Könyvnek ezeken az első lapjain található meg mindannak a gyökere, ami a továbbiakban kiterebélyesedik; itt tárulnak fel az alapok, amelyeken az Isten egész kijelentésének az épülete felépül.

Mint valami vissza-visszatérő refrén, úgy hangzik fel a szentíró ajkán a teremtés egyes fázisainál a megállapítás: „Látta Isten, hogy jó.” És a történet végén még egyszer összefoglaló módon elhangzik: „Látta Isten, hogy minden, amit teremtett, íme, igen jó.” A teremtés Istennek megfoghatatlan titka. Emberi nyelv csak emberi képekben beszélhet róla. Ilyen emberi kép ez a befejező vers is a történet végén. Kézműves mesteremberek szoktak így megállni befejezett művük előtt, hogy végigsimogassák tekintetükkel. Van-e nagyobb öröm, mint a jól sikerült alkotásnak a gyönyörűsége? Ezt az örömöt tulajdonítja a szentíró Istennek, amint kitárul előtte a teremtettség befejezett remekműve. És ebben benne van magának az

embernek hitvallása is, aki a maga lelkén is érzi átborzongani a Teremtőnek gyönyörűségét a létnek egész alkotmányával szemben. „Minden, amit teremtett, íme, igen jó."

Az optimizmusnak ezzel a diadalmas vallástételével, mint ünnepi nyitánnyal, kezdődik meg a Biblia. Hogy ez milyen rendkívül jelentős dolog, az akkor tűnik ki, ha összehasonlítjuk régi idők más Szentkönyveivel, amelyekben embermilliónak nemzedékek hosszú során át leszűrődött hite szólal meg. Milyen elkeseredett, panaszos hangokat hallunk ott! Milyen dühösen, vagy milyen fájdalmasan rázzák a létnek láncait! Beszélnek a hitregéik arról, hogy a világ megteremtése az istenségnek valamilyen szerencsétlen elnézéséből származott, amely már nem is tehető jóvá, valamilyen önfeledt vétkes pillanatának a gyümölcse, amelybe most a tehetetlen, ártatlan teremtmények foga vásik bele. A világ szerintük mindenestől fogva olyas valami, aminek nem volna szabad lennie, – átok és csapás. Néha arról szólnak a hagyományok, hogy valami gonosz istenség csábította rá, akarata ellenére a teremtőt a teremtésre, – máskor – és ez még enyhébb eset – arról, hogy valami gonosz szörnyeteg legyőzetéséből állt elő a világ, tehát mai állapotában a megfékezett rossznak, de alapjában véve mégis csak a rossznak a megtestesülése. Hogy milyen mélyen gyökeredzik az emberi lélekben ez a pesszimizmus, azt szomorúan mutatja az, hogy még magába a keresztyén egyházba is beáradtak eleinte ezek a pogány gondolatok, és az első nemzedékekben nehéz harc árán kellett kiküszöbölni belőle a gnosztikusok nevén ismert szekták kovászát. Azt tanították ezek, hogy az Ótestamentum teremtő Istene nem is azonos a Jézus Krisztusnak Atyjával, akit az Újtestamentumból ismerünk, sőt ez a mi Istenünk éppen jóvá akarja tenni azt, amit amaz vétett, amikor a lélek tömlöcéül megteremtette a világot, és abba beletaszította az örök világosság fiait...

Ne folytassuk a gyötrődő emberiségnek ezeket a kusza lázálmait. Térjünk vissza a mi Szent Könyvünknek derűs, fényes napvilágába. Itt mindjárt elöljáróba minden sötétlátással éles ellentétben felzeng a létnek öröme, és ezt a hangot visszhangozták azóta is nemzedékről nemzedékre mindazok, akik a Biblia szavát megértették. Mi is azt valljuk, hogy ez a világ az Isten jókedvének a szülöttje, a maga dicsőségére teremtette, csodálatos bölcsessége remekelt az elgondolásában, fenséges hatalma lehelte élő valósággá és atyai jósága árad el rajta mindenestől.

Ezért magasztaljuk és dicsőítjük Őt, a mi teremtő Istenünket. Örvendve áldjuk Őt azért, hogy minket is létre hívott, és ezt az egész világot s benne a magunk létét drága ajándéknak érezzük, amelyért nem szűnhetünk meg hálát mondani Őneki.

Ez nem azt jelenti, hogy nem ütközünk bele ebben a világban rejtélyekbe, amelyek megzavarnak. Előlünk bizony sokszor eltűnik a dolgok értelme, és megoldhatatlan kérdések merednek a szemünkbe. Azonban nem feledkezünk meg a magunk korlátoltságáról; meggondoljuk, hogy az, ami nekünk, rövidlátó embereknek önmagában zűrzavarnak tűnik fel, az egésznek összefüggésében, úgy amint azt Isten látja, csodálatos összhangba simulhat bele; és ezért nem vetemedünk arra a nevetséges szerepre, hogy az Isten bírálóiul toljuk fel magunkat, és tanácsokat osztogassunk neki arról, hogyan kellett volna jobban berendezni a világot. Nekünk elég tudnunk, hogy ami számunkra megoldhatatlan, arra Őnála megvan a felelet. Hiszen alapigénk is azt mondja: „Látta Isten, hogy mindaz, amit teremtett, íme, igen jó." Mi innen alulról nem láthatjuk mindig, – az dönti el a kérdést, hogy onnan fölülről Ő hogyan látja. És mert Ő gyönyörködve szemléli teremtő művészete minden eredményét, mi is boldogan vesszük el kezéből az életet. „Minden igen jó."

II.

Nem járunk ezzel a vallástétellel valami rózsaszínű álomvilágban? Nem a valóságot eltakaró illúziók fellegein úszik-e a szentíró is, amikor alapigénkben így magasztalja a teremtés művét? Hát nincs-e telve a világ tragédiákkal és nem éktelenítí-e el az élet képét a romlásnak sok irtózatos sebhelye? – Ne siessen senki ezekkel az ellenvetésekkel. Ne higgye, hogy újat

mond. Hiszen csak egyet kell fordítanunk a szent könyv lapjain, és azonnal ott vagyunk a bűneset katasztrófájával szemtől szembe. S onnan tovább haladva egyre sötétebb képek rajzanak körülöttünk. Testvérgyilkosság véres nyomaival találkozunk rövidesen. Eltorzul az embernek arcán az istenkép hasonlatossága. Elvakultan táncolnak bele egész nemzedékek a világot elborító istenítéletbe. Az sem segít. A maradék emberiségben tovább pusztít a métely, és évszázadról évszázadra mindig többnek és erősebbnek látszik a sötétség a világosságnál; hiábavalónak látszik Isten minden csodatétele és a prófétáknak minden lángolása; újabb lejtő következik minden magaslat után, és szánalmas torzképpé válik a valóságban minden nagy eszmény. Nem kell részleteznünk a dolgot: ez a Könyv, amelynek lapjait itt forgatjuk, jól ismeri a könny, a verejték, a vér áradatát, amelyben a világ fürdik. Nem naiv álmok gyűjteménye, hanem a valóság hű tükörképe.

És mégis azzal kezdődik, hogy „minden, amit Isten teremtett, íme, igen jó." Mintha egyenesen azért hirdetné ezt a boldog bizonyosságot, mert olyan szomorú lapoknak kell következniük, – tiltakozásul minden félreértés és védekezésül minden kísértés ellen, ami a továbbiakból fakadhatna. Van a világban temérdek rossz, de mindazonáltal és csak azért is – az Isten teremtése jó.

Ez először is azt jelenti, hogy a szentíró más számlára írja a világbeli rosszat, – nem a teremtő Istenére. Két áramlat húzódik át a világunkon, szembe nyomulva egymással és átjárva egymást. Az egyik az Isten teremtő akaratából fakad – ez tiszta és jó. A másik az ember akaratából, amely Istené ellen fellázad, és engedetlenségével megzavarja annak rendjét, – innen a világon minden nyomorúság és átok. Ha az ember Istent akarná vádolni azért, ami elrútítja a teremtés ábrázatát, minden vád visszahullana önnön fejére. Nem az Isten műve a rossz. Az, istenellenes vonás a teremtésben. Bárhogy gyötrődjék is miatta a lelkünk, megáll mégis annak igazsága, hogy „minden, amit Isten teremtett, íme, igen jó."

És van ebben a megállapításban, amely, íme, ellenünkre fordul, ugyanakkor egy nagy vigasztalás is. Az, hogy amit az ember rombolt, nem felejtetheti el még sem azt, amit az Isten épített. Beboríthatja a bűn a maga tenyészetével a világot, de alatta, ha elrejtve is, mégis ott van az Isten műve. Nem csupa fekély a világ arca – ha telve is van sebhelyekkel –, maga az arc, amelyen azok éktelenkednek, mégis élő arc, és a fekélyeken is áttetszik eredeti szépsége. Minden keresztyén életfilozófiának egyik alapgondolata az volt és az lesz ezután is, hogy jó és rossz ebben a világban nem egyenrangú ellentétek, hanem a rossz olyan másodlagos hatalom csak, amely feltételezi a jót, mint elsődlegest, mint ahogy az árnyék is csak ott jelenhet meg, ahol fény van. Rossz csak azért lehet, mert van jó, amin élősködik. S ha a világ falain ott rágódik a bűn penésze, az is csak azt bizonyítja, hogy állnak még a falak, amelyeket Isten teremtő keze emelt.

Zokoghat hát a kesergő bűnbánat mindazért, ami ebben a világban önmaga-szerzette szerencsétlensége az embernek, de ugyanakkor nem szabad elhalnia a hálaadásnak azért, hogy ez a világ még így is, romlott állapotában is, a bűn mételyétől átjártan is, – az Isten keze műve, és az Ő akaratából áll fent. A bűnnek egyik legármányosabb kísértése mindig az, hogy hatalmasabbnak akar látszani, mint amilyen, és úgy el akarja bűvölni az ember tekintetét, hogy mást ne lásson rajta kívül. Krisztust is azzal az igénnyel környékezte meg a Gonosz, hogy ismerje el Őt a világ urának, és úgy hódoljon előtte. Az Ő felelete ez volt: „A te Uradat, Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!" És amíg tudjuk, hogy ennek a világnak egyetlen teremtő és fenntartó Ura és Istene van, addig a rossznak minden ránk telepedő hatalmával szemben is szabadságunk jelszava marad ez az Ige: „Minden, amit Isten teremtett, íme, igen jó."

III.

De hátra van még egy lépés, amelyet meg kell tennünk, hogy ennek az igazságnak teljes hasznát kiaknázhassuk. Mert azzal, hogy ebben a világban sohasem lehet olyan hatalmas a rossz, hogy eltüntesse szemünk elől a jót, még tisztázatlanul hagynánk a helyzetet. Jó és rossz bizonytalan kimenetelű egyvelegben kavarogna csak előttünk. Pedig végeredményben azon fordul meg minden, hogy milyen jövendőt rejt méhében ez a zavaros állapot. Nos, aki nem felejti el, hogy alapigénk a Biblia nyitányából van véve, hanem az utána következőkkel összefüggésben fogja fel, az kihallja belőle egy hatalmas ígéretnek a csengő hangját. Ha ez a világ az Isten teremtettsége, s Ő, benne gyönyörködve látta a maga dicsőségének tükörképét, akkor a rossznak semmilyen rombolása sem teheti kétségessé a jövendőjét. Isten tetszését lelte ebben a világban. Neki kedves műve az. Ő szereti azt. Ha így csüngött rajta szíve, ezt a drága remekét sem sorsára nem hagyja, sem magától el nem taszítja.

Benne van az Istennek ebben az eredeti gyönyörűségében az egész Evangélium ígérete, annak a záloga, hogy „úgy szerette ezt a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta érte." Mert szíve ügye volt a teremtés, következnie kellett annak megromlására az újjáteremtés munkájának. És a szentíró abban a bizonyosságban írja meg a Biblia első lapját, hogy következnek majd utána a többiek és elmondják majd, mit cselekedett Isten az Ő eltorzult teremtettségével, mint szövögette bele évszázadokon át annak sötétségébe az egyre sűrűbb fényszálakat, mint építette meg a bűn szakadékán át a kegyelemnek hídját a visszatérésre, és mint ragyogtatta fel egyre világosabban az Ő országa győzelmének végső látomását. A távolból már látszanak a körvonalai Annak, Akiben minden reménykedés beteljesedik majd, mert Őbenne mindenek megújulnak és fölmagasodik a jövő ködén át a Kereszt, amelyről meglátszik, milyen elszakíthatatlan kötelékek fűzik ezt a világot az Isten szerelméhez.

Minekünk mindez nem csak ígéret már. Visszatekintve, már tényekben szemlélhetjük a váltság munkáját, és magunkon tapasztalva ismerhetjük a kegyelemnek mindent jóra fordító hatalmát. Annál inkább visszhangozhatja a szívünk a szentíró himnuszát: „Minden, amit Isten teremtett, íme, igen jó." Ami rossz sérti a szemünket és sorvasztja az életünket, – átmeneti zavar az Isten teremtettségében. Amint jött, úgy el is fog tűnni az Ő világából.

A jelen lehet nagyon zavaros és ki nem elégítő. A magad életében is nehéz volna mindenre rámondanod a helyeslést. De még nincs lezárva az életed története. Egyszer majd ott állsz Isten színe előtt, mint újjáteremtő kezének kész műve. Akkor majd minden jó lesz. Miért ne vallhatnád hát már most is nagy hálaadással, hogy „minden, amit Ő teremtett, igen jó"? És körülötted is olyan megbomlott világ kavarog, amilyet talán soha nem látott emberi nemzedék? De a világ története sem kész még. A jelennek sötét viharfellegein is túl kell látnod. Arra a végső célra, az Isten fényben fürdő városára kell nézned, amelybe egykor minden népek történelmének útjai összefutnak. Ha arra gondolsz, amit az Isten megígért, miért ne tudnál felülemelkedni a bűn ideig-óráig való világpusztító tobzódásán, diadalmasan hirdetve, hogy „minden, amit Isten teremtett, íme, igen jó"?

*

Ez a nyugodt és biztos lélek, a bizalomnak lelke, amely mindenek ellenére mégis örülni tud az életnek, – ez az, amire szüksége van ma a világnak. Meg kell tanulnia föltekinteni, hogy lássa a világ fölött Istent, aki a maga jó tetszésére teremtett és kormányoz mindeneket; meg kell tanulnia körültekinteni, hogy ne csak az út sarát lássa, hanem a jobbra-balra nyíló sok virágát is a világban meglevő jónak; és meg kell tanulnia előre tekinteni, hogy túl a jelen félelmein belemosolyogjon szemébe a jövőnek vigasztalása.

Ezen fordul meg a világ sorsa. Ha ezt a tekintetet, ezt a lelkületet el nem sajátítja, – csak kettő között van választása. Vagy a struccmadár módjára egyszerűen nem vesz tudomást a veszedelmekről, amelyek nyilaikat már reá irányítják. Elvakultan táncol a vulkánok felett, amelyek dübörögve készülnek a kitörésre. – Vagy pedig szemébe néz a valóságnak és megbénul tőle a szíve. A fenyegető vészes lehetőségektől eláll a lélegzete. Erőt vesz rajta a pánik hangulata. És sietteti ezzel maga ellen a romboló erők támadását, amelyeknek tehetetlen zsákmányként esik áldozatul.

A menekülés a bizalom nyugalmában, erejében, józanságában van. Ez az a kincs, amely reánk van bízva. Ezzel álljunk oda a koldus világ elé: „Amim van, azt adom neked”. Értse meg a mi szavunkból és életünkből, hogy élő Isten kezében van a világ, és álljon talpra annak a bizonyosságnak a szétáradó ereje által, hogy amíg ez a világ az Isten világa, addig – „minden jó.”

***

AZ ÚR VAN E HELYEN!

– Óév estéjén, 1935. Dec. 31-én. –

Lekció: I. Mózes 28. 11-20. – János 1, 52.
Textus: Jákób pedig felébredvén álmából, monda:
Bizonyára az Úr van e helyen, és nem tudtam!
I. Mózes 28, 16.

Ezt az óévi estét kétféleképpen lehet eltölteni. Az emberek egyik része beleveti magát az élvezetek, a vigadozás bódító mámorába, hogy az élet éles körvonalai elmosódjanak és eltűnjenek a szeme elől; hogy ne kelljen tisztán látnia, világosan gondolkoznia. Vannak mások, és ezek közé szeretnénk mi is számláltatni, – akik éppen ellenkezőleg, a világos látást keresik ilyenkor. Mint ahogy az utas szétnéz a kilátópontról, úgy keresi a szemünk a múlt távolába vesző és a jövőben felénk sejlő képeket. Vagy mint ahogy a hajós időről-időre felnéz az égboltra, hogy irányt vegyen a csillagokról és megállapítsa azoknak segítségével, hogy hol is jár a tenger hullámzó színén, – úgy keresünk mi is tájékozódást az örökkévaló magasságok fénylő útjelzőiben most, amikor eliramlik mögöttünk egy év, s visz bennünket az idő áradata egy új esztendő felé.

Ezt a két dolgot nem lehet egymással elegyíteni. Tűz és víz ez. Vagy tompa érzéketlenségbe akarod belekábítani öntudatodat, vagy fel akarod serkenteni a legéberebb tudatosságra. Vagy felejteni akarsz, vagy emlékezni és figyelmezni akarsz. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy az óév utolsó óráit szakadatlan magadba szállással, elmélkedéssel és imádkozással kell eltöltened magánosságban való virrasztással. Megvan annak is a jogosultsága, ha valaki az év leteltekor még egyszer örvendezni akar szeretteinek vagy jó barátainak meghitt körében a társas együttlét tiszta örömeinek. De aki óév estéjén felkeresi az Isten házát, annak minden bizonnyal meg kell őriznie szilveszter-esti vagy éjszakai vígasságait a lélekre rátelepedő kábulat kísértéseitől; magával kell vinnie az éjféli órákba is azt a tisztánlátást, amelyet az Isten Igéjének hallgatásából nyert; s amikor elüti az óra a tizenkettőt, ugyanabban az imádságos áhítatban kell átlépnie az esztendőket elválasztó határvonalat, amely itt az Isten színe előtt egybegyülekezett hívek seregében fogta el a lelkét.

Ha már most az a vágyunk, hogy tisztán lássuk sorsunkat és helyzetünket; hogy magunkra eszmélve legalább az év utolsó óráiban tudatosan szemügyre vegyük az életünket, ha már évközben sokszor elvesztettük ezt a tudatosságot, amikor a fák között járva nem láttuk az erdőt; ha, mondom, ez most a vágyunk: akkor jertek, nézzük meg jól annak az ifjúnak az alakját, aki alapigénkben elénk áll, és figyeljük meg a szavát. Amint kemény fekvőhelyéről felkelve kinyújtóztatja megmerevedett tagjait, kidörzsöli szeméből az álmot, és pislogva körülnéz, nem tudja hirtelen: most álmodik-e, vagy az imént, álmában volt-e ébren, vagy hogy is áll a dolog? De egy egészen bizonyos előtte. Hallgassátok csak: megszólal! „Az Úr van e helyen bizonnyal, és én nem tudtam!”

A pusztának ebben a magános vándorában, a szülői háztól elmenekült Jákóbban előttünk áll a mi sorsunk. Példázza előttünk az ő alakja, az ő élménye, az ő magaviselete a mi magunk életének néhány olyan lényeges, jellemző vonását, amelyre jó lesz világosan ráeszmélnünk, mielőtt elbúcsúzunk ettől az esztendőtől.

I.

Először is világosan elárulják szavai, hogy milyennek látta ő a maga helyzetét, míg csak a maga szemével nézett körül benne. Megvallja őszintén: ő bizony nem tudta, nem vélte, hogy az Úr jelen van azon a helyen. Nem is csoda. Istentől elhagyott helynek látszott az. Átokülte pusztaság volt! A háta mögött ott volt az otthon, gyermekkorának bűbájos emlékeivel, hajlott korú ősz szüleivel, ifjúságának feslő reménységeivel. Oh, szép napok, boldog idők! Végük van! Eljátszotta játékait s álnokul rászedett bátyjának, Ézsaunak a felgerjedt haragja elől most mentenie kell az életét. Előtte, ismeretlen távolságban, int felé egy új otthon. Mezopotámiában, ahonnan nagyatyja, Ábrahám, egykor kivándorolt, élnek még rokonok. Azok majd befogadják. Ott majd talál menedéket és kezdhet új életet. Hiszen fiatal még. Nyitva előtte a jövendő. De a múltnak szép napjai között, amelyek szétfoszlottak, s a jövőnek ígéretei között, amelyek olyan bizonytalan messzeségben vannak, egyelőre ott van a hosszan húzódó, sivár pusztai vándorút. Sehol egy élő lélek. Sehol egy vendégszerető hajlék. Amikor a nap lenyugszik, a puszta föld az ágy, amelyen elnyújtózhat, kemény kő a vánkos, amelyre fejét hajthatja.

Nem ilyen Istentől elhagyatott tájékon járunk-e mi is? Ennek az elmúlt esztendőnek, csakúgy, mint az előtte elmúltaknak és bizonyára még ezután következő jó néhánynak is, nem ugyanaze a jellegzetessége? Mögöttünk is ott vannak letűnt szép idők. Sokszor száll vissza feléjük sóhajtozva a lelkünk vágyakozása! Régi jó békevilág! Az emberiségnek az az aránylagos nyugalmi állapota, sőt lendületes fejlődési korszaka, amelyben pezsgett a munka és virult a jólét! Régen volt. Akár magunk is ebből a korból indultunk el ifjabb éveinkben, akár csak az idősek leírásából ismerjük, mint ahogy a mai ifjúság ismerheti, mindenképpen úgy tűnik fel előttünk a képe, mint a távoli kicsiny szülői háznak az emléke a fiú előtt, aki jaj, de messze szakadt már onnan! A régi harang szava még cseng a fülünkben. Soha nem is fog elhalni egészen. De egyre vékonyabb hangon cseng, mert egyre távolodunk tőle!

Vannak reménységeink a jövő felől. Hogyne volnának. Tudjuk, hogy egyszer csak el kell megint érkeznünk jobb időkre. Hiszen nem lábolt ez a világ még sohasem olyan nyomorúságok mocsarában, hogy szilárd partot ne ért volna egyszer megint. Jönnek még erre a megpróbált világra békességes napok, virulás és boldogság évei. Akik elég fiatalok, azok bízhatnak benne, hogy meg is fogják érni. De egyelőre még nincs a látóhatáron semmi jele. Hosszú út visz még odáig!

Közben pedig járjuk a sivatagot, az egyhangú, a tespedő élet útját. Mert ezeknek az esztendőknek, amelyeknek a sorát éljük, nem csak mi magyarok, hanem az egész világ, az adja meg a sajátos jellegét, hogy hiányzik belőlük nemcsak minden ok az örvendezésre, hanem éppúgy minden ok a nagy jajveszékelésre is. A világnak egy-egy pontján kilobban ugyan háborúknak vagy más vészes jelenségeknek a lángja, de a nagyvilág a maga egészében szürke nyugalomban éli tovább életét. Tengődünk. Mintha közelebb érezhetnénk magunkhoz az élő Istent, ha nagy megrázkódtatások gyötörnének; ha rengene alattunk a föld, és ránk akarna szakadni az ég. De ilyen katasztrófáktól meg vagyunk kímélve. Nincsenek megrendítő élményei ezeknek az időknek. Unott egyhangúságban vonszoljuk magunkat tovább egy elvesztett boldog korszak és egy távoli, remélt újabb boldog korszak között a jelen sivatagában.

És hogyha ez az egész világ sorsának a képe, mennyivel inkább a mienké, magyaroké! Mintha a mi sorsunkban sűrítve jelentkeznék ennek a képnek az igazsága! Az ősi atyai hajlékból száműzve bandukolunk a sivár jelenen át a jövendő, az újra visszanyerendő otthon felé. Nem vihetjük végig a párhuzamot minden részletében. Nem mondhatjuk, hogy minket is a megsértett elsőszülött testvér zavart ki az atyai házból. Mi voltunk ott az elsőszülöttek. Sőt a többiek csak fogadott gyermekek voltak. Mégis lehetetlenné tették, hogy az ősi házban, az ezeréves

országban otthon érezhessük magunkat s azt a magunkénak nevezhessük. Most a pusztai utat járjuk, bízva, reménykedve, hogy a jövő meghozza minden veszteségünk kárpótlását. De mikor? De hogyan? Egyelőre szürkén elmúló esztendők során megyünk, megyünk a pusztaság süppedő homokjában, és nem látjuk az óhajtott célnak semmilyen jelét.

Ennek a nehéz nemzeti sorsnak a súlya ránehezedik mindnyájunk lelkére, úgy hogy ki-ki elmondhatja magáról, hogy ő is ilyen pusztai vándor. Ami ezen a világon szép, kívánatos, gyönyörűséges, az mind mintha vagy a múltban, vagy a jövőben volna. Mit tehet a pusztai vándor, ha egy-egy napi járóföldet megjárva, vagy egy-egy esztendő végére érve nyugovóra tér? Szépeket álmodhat. Felszállhatnak előtte letűnt idők gyönyörűséges képei. Festegetheti eléje a képzelet tündére jövendő jobb napok látomásait. De ha felébred? A jelen átokverte pusztaság. Benne Isten nincs jelen. Rá jobb nem is gondolni.

II.

Így látta Jákób is, így látjuk mi is. Alapigénk, nézzétek, mégis megtanít bennünket arra hogy nem így áll a dolog. Jákóbnak megadatott meglátni az igazságot. S ez az igazság nekünk is szól.

Az Isten igenis jelen volt azon a helyen! S amikor Jákób álmodott, álmai nem a tovatűnt tegnap szép emlékeiből, nem is az eljövendő napok remélt örömeiből szövődtek, hanem arról az Istenről álmodhatott, aki ott a sivatag kellős közepén, a jelennek minden nyomorúságában valóság volt. Álmot láthatott arról, hogy az Isten éppen ott és akkor közelebb volt hozzá, mint valaha.

Nem tudjuk, hogyan állott elő ennek az álomnak a csodaszövedéke. Meglehet, hogy amikor Jákób este fáradtan megállt, hogy megvárja a nap lementét, s aztán lepihenjen éjszakai álmára, megnyugtatta tekintetét a Jordánon túli hegyvidék teraszszerűen, rétegesen emelkedő lépcsőfokain, amelyeken ott tüzelhetett a lenyugvó nap arany fénye. Talán ez a káprázatos látvány véződött bele a lelkébe olyan mélyen, hogy álmában is fénylő fokokat látott a földtől az égig nyúlni, s azokon föl és alá sugárzó alakokat látott járni. Akármint volt is, megálmodta az égi lajtorja látomását s fent, a fénybevesző végén hallotta megzendülni az égi szózatot: „Ne félj! Én veled vagyok. El nem hagylak téged.” Hallotta, amint őhozzá is szólnak ugyanazok az ígéretek, amelyekkel Isten egykor az ő atyáival is szövetségre lépett. És megtudhatta, hogy ha ő belekontárkodott is az Isten dolgaiba és mindent meg is tett, hogy elrontsa azt, amit az Isten ővele el akart végezni, – minden jóra fog egyszer fordulni, mert az Isten hűségesen állja szándékait, és mégis valóra váltja azt, amit őneki szánt.

Így még nem találkozott Jákób az Istennel. Odahaza, amint jól elgondolhatjuk, az ő atyáinak hitét hitte, s amit Istenről tudott, családi örökségként vette át azoktól, akik tanításukkal és példaadásukkal nevelték. Most, a pusztában, egyedül van. Nincs mellette senki, aki lelki támaszul szolgálhatna. S ebben a mezítelen magárahagyatottságban őneki magának jelenik meg az Isten, közvetlenül, egy életre kiható, döntő erővel és bizonyossággal.

Ugyanez az igazság áll minden pusztában vándorló, űzött, nyomorult emberéletre, – a mi egész nemzedékünkre is. Éppen ezek a sivár esztendők szolgálnak a legjobb alkalmul arra, hogy „álmokat álmodjunk” és „látásokat lássunk”, hogy friss, közvetlen bizonyosságot szerezzünk az örök isteni kegyelem felől.

Jobb időkben, a hajdani jólét csendes otthonában mi is beérhettük azzal, hogy hitünket, mint valami átöröklött ősi díszruhát viseltük s az Istennel való viszonyunkat, mint valami régi, szent hagyományt ápoltuk. De mindez csak emlék már. Most minden azon fordul meg, hogy vajon megjelenik-e nekünk magunknak is Isten, és olyan eleven bizonyságát adja-e az Ő élő

valóságának, hogy meghajszolt és megpróbált szívünk Őbenne megtalálhassa békességét és üdvössége bizonyosságát. Különben végünk van! – És az Isten megjelenik és megbizonyítja magát...

Ha körülnéztek ebben a szürke világban, észre kell vennetek: mint szaporodnak meg benne a bizonyságtevők, akiknek találkozásuk volt Istennel, hogy tűnnek elénk innen is, onnan is, mint az esti égbolton elszaporodó fénypontok, – mindig többen és többen. Ez a mi sivár korunk igazában a hitbeli ébredésnek, a lelki megújulásnak, az Isten országa újult erővel való eljövetelének a kora. A mi nemzedékünk előtt is kifényesedik az égi lajtorjának a látomása és az égi szó megzendüléséből mi is megtudjuk, hogy Isten, akiről azt hittük, hogy messzebb van tőlünk, mint valaha, éppen ellenkezőleg: közelebb van hozzánk, mint valaha. Ennek az elmúlt esztendőnek is ez volt az értelme. Nem tudom, nem is bánom, hogy az utókor történetírói mit fognak róla feljegyezni. A legfontosabb, ami ebben az évben végbement, a mi megviselt, háború utáni nemzedékünk Istenhez fordulásának az előbbre jutása volt. Azok tartottak lépést korunkkal, azok voltak „modern emberek", akik ebben a lelki átalakulásban részt vettek. Akik ebből kimaradtak, azok elmaradt emberek voltak.

Vannak ilyenek. Hányszor hallom egy-egy megkeseredett, megkeményedett egyháztagunk szájából, amikor szóvá tesszük előtte, hogy komolyabban kellene vennie az Istennel való dolgát, – az olyasféle választ, hogy: „Ugyan kérem! Ebben a mai világban?" Ilyenkor mindig az a fájdalmas gondolat nyilallik át a lelkemen, mennyire elmaradhat egy-egy ember a maga korától! Meglehet, hogy az az atyánkfia, aki így beszél, külsőségekben nagyon „modern" életet él. Ha jómódú ember, talán áramvonalas gépkocsin jár, vagy a legutolsó gyártmányú rádió szól a lakásán. Ha egyszerűbb sorban él, talán a telefon, vagy a lift, vagy az újkori technikának valamilyen más vívmánya a szerszám, amely kenyeret ad neki. De lelki tekintetben nagyon elmaradt ember, szegény. Nem tudja, mi történik manapság körülötte. Hasonlít az olyan öreg szüléhez valamelyik Isten háta-megetti hegyi faluban, aki még sohasem látott vasutat és máig sem tudja elhinni, hogy van!

Aki tudja, hogy merre tart a mai világ sodra, az tudja, hogy ez a kor a Jákób lajtorjának a jegyében áll. A mai ember új, élő bizonyosságot szerez az Isten valóságáról. Ha még nem kapta meg, akkor is ezt keresi. Ha nem látja is tisztán az égi látomást, amelyre szüksége van, akkor is fölfele néz. Sokszor torzképet alakít ki vágyai számára a képzelet, sokszor bálványokra függeszti a szemét és a lelkét. De a pusztaság lapos síkjából mindenképpen kiemelkedik a lelke – fölfelé. Keres valakit, aki fölötte van, s akire rábízhatja magát. Tekintélyt és eszményképet, amelybe reménységét vetheti, s amelynek szolgálatába boldogan, lelkesen belefelejtkezhetik. Istent keresi mindenképpen, ha nem tud is róla. S ott, ahol az Evangéliumot ismerik s az nem valami elavult régiség, hanem élő üzenet, ott ennek a mi korunknak a szeme előtt új fényben ragyog fel a mi Urunk Jézus Krisztus alakja. Ott újra látják őbenne az igazi égi lajtorját, akire feltekinthetünk, mert valóban mennyei kapcsolatokat teremt a földi vándor számára s rajta, – amint ő maga mondotta, – föl s alá szállanak az ég angyalai. Ő az élő híd az Isten és az ember közötti nagy szakadék távolságán át. Őbenne jön felénk és szól hozzánk az Isten úgy, hogy megbizonyosodhatunk róla, hogy „velünk van".

Ha ez az esztendő arra segített, hogy Őt jobban, világosabban, dicsőségesebben lásd; ha közelebb vonzódtál Őhozzá, beljebb kerültél az Ő országába, szorosabban egybekapcsolódtál azokkal, akik Őt szeretik és szolgálják; ha jobban beleépültél az Ő ügyébe, jobban belegyökereztél az Ő egyházába: – akkor ez az esztendő jól telt el. Ha nem, akkor nagy okod van rá, hogy az év utolsó óráiban alapos számadást csinálj. Elvesztettél valamit, amit kár volt elvesztened! Elmulasztottál valamit, amit semmiféle nyereséged sem pótolhat!

III.

S mert ez volt az a nagy igazság, amelyet Jákóbbal együtt nekünk is meg kell tanulnunk, nézzétek meg: hogy felelt ő reá? Álmából felébredve, mi volt az első dolga?

Az álom szertefoszlott. Amint körülnéz, nincs többé égi lajtorja. Angyalok nem láthatók már sehol. Az Isten szava sem zeng már testi füllel hallhatóan. De megmaradt számára az, ami az álom lényege volt: a szent bizonyosság, hogy Isten jelen van ezen a helyen, ahol ember nem is vélte volna. Ezért ezt a helyet, mint szent helyet, megjelöli. A követ, amely vánkosául szolgált, felállítja, és – régi idők módján, olajjal leöntve – szent emlékjellé avatja. Legyen ez a kő örök bizonyság, s ha valaha más utas is arra tévedne, hirdesse neki, hogy itt, ezen a valószínűtlen helyen, jelen van az Isten, mert valakinek itt csodálatosan megjelent. És lett annak a helynek neve attól fogva „Béthel", ami magyarul azt jelenti: Istennek háza, lakozó helye.

Istennek a megjelenése sohasem lehet puszta futó élmény a sivatagban vándorló ember számára. Annak mindig maradandó nyomai és bizonyságai keletkeznek, hogy eljövendő idők is hasznát láthassák. Így volt ez mindig és a mi korunkban is így lesz.

Hogy ez mit jelent mások számára, azt most nem kérdem, nem vizsgálom. Hogy mit jelent ennek a mi gyülekezetünknek a számára, – az világos előttünk az első pillantásra is. Nekünk Isten azt a szerepet szánta, hogy ennek a sivatagban járó nemzedéknek az évei alatt eljövendő idők számára látható jelül megépítsük az Ő házát, a templomot; hogy itt, ezeknek a szomorú éveknek a homok- és kő-tengeréből emelkedjék ki a mi kezünk által valami, ami monumentuma lesz annak, hogy mi itt Istennel találkoztunk.

Akik nem értik a dolgot, azt mondják: jobb időkre kell halasztani ezt a feladatot. Majd ha virágzóbb lesz a gazdasági élet, bőségesebb lesz a pénzforgalom, könnyebb lesz előteremteni a szükséges összegeket! De mi ebben az ünnepélyes óév-esti órában vallást teszünk arról, amit az Igéből tanultunk és megértettünk: éppen a sivatagban kell felállítanunk az Isten házának jelét, mert éppen itt jelentette meg magát Isten, úgy, mint sehol másutt!

Éppen ettől a nemzedéktől várható el, hogy kövekbe építse a maga hálaadását Isten dicsőségére és minden idők tanulságára, mert ez a nemzedék tudja, jobban, mint ahogy boldogabb idők tudhatják, hogy mit jelent az Isten közelségének áldott bizonyossága. Mi tudjuk, hogy amikor annyi a munkanélküli, a kenyérnélküli, mit jelent Istennek könnyes szemmel hálát adni azért a kevésért, amit házunk népével napról-napra mégis megkaptunk és elfogyaszthattunk. Mi tudjuk, hogy amikor más népek nyugtalan lázakban emésztődnek, milyen nagy áldás, hogy békességes, nyugodt kormányzás alatt élhetünk. Mi tudjuk, hogy amikor az ifjúság sokszor olyan reménytelenül néz elébe elhelyezkedése lehetőségeinek, milyen ajándéka az Istennek a szülői ház, ahol egy öreg nyugdíjas édesapa biztosítja még mindig a hajlékot, az élelmet, a ruházkodást. Mi tudjuk, amikor nap-nap után annyian hullanak alá erejük fogytán, kétségbeesetten az öngyilkosság, vagy az erkölcsi halál mélységeibe, hogy milyen nagy kegyelem szűkös viszonyok között is megtartatni csüggedetlenül és tántorítatlanul a becsületnek, a küzdelemnek az útján. Mi tudjuk, mit jelent a pusztaság éjszakájában az égi lajtorját látni, megnyílt egekbe nézni, Isten szövetséges hűsége felől tapasztalatokat szerezni!

A mi szívünk telhetett meg tehát csordultig azzal a hálaadással, amely kövekbe öröködni kívánkozik, hadd hagyjuk örökségül az utánunk jövőknek az égbenyúló bizonyságtételt: Isten ebben a mi pusztaságunkban bizonnyal jelen van, és az Ő ígéretei megállnak mindenkor!

*

Befejezem. Hazatérve, ennek a komoly estének utolsó óráiban kérdezd majd meg testvérem: nem volt-e igaza az Ige hirdetőjének? Ez a pusztában ébredő, Istenről vallást tevő és Istennek jelt állító Jákób vajon nem a mi hasonmásunk-e? Tudom, rá fogsz jönni, hogy így van. Hiszen akárhányféle változata legyen is az életnek, s ha nincs is két egyforma embersors, alapjában véve ilyen pusztai vándorlás minden emberélet... Pusztai vándorlás az elveszett paradicsom és az eljövendő üdvösség hazája között. Amoda már soha vissza nem térhetünk. Emide, ki tudja, mikor fogunk elérkezni? Közben, évről-évre járjuk ezt a sivatagi utat. Körülöttünk mindent belep a múlandóság szele a lassan, de biztosan terjedő finom por halotti leplével. A nap leáldozóban és ránk ereszkedik az éjszaka.

Nem baj! Felettünk itt fénylik a mi Urunk Jézus Krisztus megdicsőült alakja. Általa közösségünk van az örökkévaló Istennel. Ha a kemény föld is az ágyunk s csak egy kő a párnánk, – mennyei dicsőségről álmodhatunk s ezekben az álmokban több az igazság, mint a világ minden egyetemének és könyvtárának a tudományában. Mert Isten szól hozzánk bennük a Jézus Krisztus által: „Íme, én veled vagyok!”

***

Jákób tusája

Gyulai Pál u. 1929. IX. 21. este.

I. Mózes 32, 24-31.

Aligha van olvasója a Bibliának, aki az első tíz-húsz lapon áthaladva, megzavarodottan ne állt volna meg ennél a sajátságos történetnél, a Jákób jabbókparti éjszakai tusájánál. Úgy néz reánk ez az ősrégi elbeszélés a messze-messze múltból, mint egy egészen idegen arc, aminek látjuk, kémleljük a vonásait, de hiába, nem tudunk kiolvasni belőlük semmit. Érthetetlen marad előttünk. Pedig meg kell csak találnunk a kulcsát és megnyílik előttünk. Próbáljuk meg csak úgy tekinteni ez éjszakai eseményt, mint a Jákób egész életének, ennek a nagyon, nagyon emberi életnek az összesűrített kvintesszenciáját, – s akkor ismerőssé, olyan közelfekvővé, annyira a mi mindnyájunkévá válik ez a történet!

Nézzük előbb magát az elbeszélést. Miről is tudósít?

Hosszú két évtized elmúltával Jákób most visszatérőben van szülőföldjére. Annakidején menekülnie kellett. A fivére, Ézsau, bosszúra lobbant ellene azért, mert alattomosan eltulajdonította előle az apai áldást. Jákób nem akarta próbára tenni a bátyja bosszú-fogadalmát. Biztosabbnak érezte magát messze Mezopotámiában, az ottani atyafiságnál. A húsz év, amit ott töltött, nem veszett kárba. Beházasodott a munkaadó nagybátyja családjába. Nagyra szaporodott már a gyermeksereg körülötte. És anyagi sikerek is dúsan jutalmazták munkásságát. Amint az imént mondotta imádságában: mikor elment, nem volt egyebe vándorbotjánál, most pedig két hatalmas sereget nevezhet a magáénak, két nagy karaván̈t, rengeteg szolgaszemélyzettel, juh, kecske, teve, marha, öszvércsordák tömkelegével.

Végre megérhette azt az évek hosszat várt pillanatot, hogy megint az apái földjére teheti a lábát. Régi emlékeket költögetnek benne az ismerős tájak, és integet felé a boldogság: öreg napjait is ott töltheti gondtalan jólétben, ahol egyszer gyermekéveit játszadozta végig.

De a boldogság küszöbén eléje toppan egy rém: az Ézsau bosszújának emléke. Ézsau még él, – és Ézsau, ki tudja, tán még nem felejtett. Követeket küld előre, tájékozódni. Azok nemsokára visszatérnek a hírrel: „Ézsau, a te bátyád, közeledik négyszáz fegyveres vitézzel!”

Könnyű elgondolnunk a hír hatását. Most teljesüljön hát be rajta, szászorosan súlyosbodva, a végzet, mely elől menekült? Áldozatul kell mégis esnie a testvérbosszúnak, amit magára vont, és vesznie kell most vele együtt minden szeretténe̊k és vagyonának, egész élete fáradsága gyümölcsének?

Megpróbálja még menteni, amit lehet. Kettéosztja a nagy karaván̈t. Ha az egyik rész martalékul esnék is a fegyveresek támadásának, a másik talán még mindig megmenekülhet. Azután forró imádságban Isten oltalmába ajánlja magát. S végül kiválogat a jószágból, minden fajtájából, dús ajándékokat a bátyja számára, hátha azzal megengesztelhetné haragját. Csapatonként küldi elébe, hogy egyik a másik után fokozza a hatást. Talán mégis meglágyul a szíve és visszafordítja hadseregét!

Aztán népével együtt nyugovóra tér. De az éjszaka sem hoz még békességet. Felkel, felzavarja mind a két tábort és átküldi valamennyiüket a Jabbok patakjának, melynél megtelepedtek, a túlsó partjára. Ott még inkább biztonságban lesznek. Ő egymaga marad a Jabbokon innen. Ő itt akarja bevárni a visszatérő ajándékvivőket és aggódva várt híreiket.

És ebben az izgalmaktól túlfeszülő magános éjszakában történik vele a különös dolog. „Egy férfiú tusakodik ővele.” Valami ismeretlen alak ront reá a sötétben, és le akarja teperni. Jákób védekezik, le akarja rázni magáról ezt a barátságtalan látogatót. De az szívós, állja a birkózást tovább. Ám Jákób sem hagyja magát. Erős, megtermett testének minden izmát megfeszíti, minden ügyességét felhasználja, hogy alul ne kerekedjék a harcban. S múlnak a percek, múlnak már az órák is, a két birkózó még mindig egymásba fonódott tagokkal, lihegve, verejtékezve viaskodik. Az éjszaka már tűnik, napkeleten már pirkad az égalja. Végre az idegen, mintha alább hagyná a céltalan mérkőzést. Jákób fáradt testén végigfut az öröm: vége már a küzdelemnek, sikerült megtörni az ellenfél szándékát, amikor egyszerre csak, – mi volt ez? – éles fájdalom hasít bele Jákób tagjaiba; az idegen megérintette csípőjének a forgócsontját, s az, ettől az egy érintéstől kificamodott a helyéről. Mit jelentsen ez? Mint villám fényénél, úgy tűnik most Jákób elé a valóságos helyzet. Hiszen az ő ellenfele, aki a keze illetésével egyszerre megnyomorította őt egész életére, mérhetetlenül erősebb nála! Micsoda halálos veszedelemben is volt ő, amikor órák hosszat egy ilyen ellenfél ölelése szorongatta! De hát miért nem roppantotta akkor össze, ha olyan óriási az ereje? Hogy van az, hogy lehetett ellenállni neki oly soká? Jákób lelkét megszállja valami csodás sejtelem: hiszen ez az idegen nem ellensége neki; aki ilyen végzetes fölény birtokában mégis hagyta érvényesülni Jákób ellentálló erejét, s aki így türtőztetve-tartóztatva magát, kímélte sokkalta gyengébb ellenfelét, az nem lehet ártó szándékkal; ez a rejtélyes alak, mely az éjszaka sötétjéből kezd kibontakozni a szürkület világosságánál, valami nagy jóakaratot rejteget. Jó baráttal viaskodott Jákób az egész éjszaka!

Azért, amikor az idegen kibontja magát átkaroló izmaiból, és búcsúzni akar a hajnal jöttével, Jákób nem bocsátja. Valami nagy jót akarhatott tenni vele a titkos jövevény, hát ne menjen el addig, míg áldását nem közölte. És beléje kapaszkodik újra erős karjaival: „Nem bocsátlak el addig, míg meg nem áldasz engemet!” S az idegen marad. Enged a Jákób kényszerítésének. Most már nincs ellentét köztük. Jákób csakugyan kiolvasta titkos szándékát: áldani jött ő. Hogyan állna hát ellent a Jákób áldást kérő marasztalásának?

Micsoda áldás az, amit Jákób elnyer! „Mi a neved?” – kérdi. – „Jákób”. – „Ezentúl nem Jákóbnak fognak hívni, hanem Izraelnek”. Új név, s az új névben egy új élet. Eddig Jákób, – a gáncsvető, a ravasz, az ügyes, a furfangos ember, az eredeti alaptermészet, aminek hajlamai szerint eddig élt Jákób. Ezentúl Izrael, – az Isten-harcos, aki megtanulta nehéz tusában a győzelem titkát. A bemutatkozás egyoldalú volt. Az idegen titkolózásba burkolózik, amikor Jákób is nevét kérdi. Megáldja búcsúzóra Jákóbot, s aztán magára hagyja az ámulatából alig ocsúdó, sejtelmekre ébredő embert. Oh, ha előbb tudta volna, hogy kivel volt dolga! Most már tudja, – maga az Úr volt vele a titokzatos, izgalmas éjszakai találkozásban. Peniélnek nevezi el örök emlékezetül birkózásának színhelyét, – „mert” – úgymond, ezt a gondolatot örökíti meg a hely neve, – „színről színre láttam az Urat, és” – csodák csodája, a találkozás nem volt megsemmisítő, hanem: „megszabadult az én lelkem!”

Az utolsó kép, amellyel a történet búcsút vesz tőlünk, mesteri, megkapó, egyszerűségében és festőiségében: a nap már felbukkant a látóhatár alól, aranyözönét hinti szét mindenre, – Jákóbra is, amint elindul a Jabbók felé, hogy átkeljen családjához, karaván jához. És amint megy, a reggeli friss napfény éles megvilágításában, viszi magával az éjszakai élmény emlékét: „ő pedig sántít vala csípőjére.” – Menj már, Jákób, bicegve, sántítva, de egy új élet felé! Ne félj már Ézsautól! Nem bosszúját kitölteni jön reád! Azért hozza csak fegyvereseit, hogy nyakadba borulva és testvércsókkal üdvözölve a hosszú távollét után, biztos kíséretet adjon melléd és átvezessen veszélyes vidékeken oltalmával, míg célodhoz jutsz, és hálásan élvezheted majd halálodig az új életet, mit Izráelként élsz ezentúl!

Eddig a történet. Lássuk meg most benne kiábrázolva a Jákób egész élete sorsát, mely oly tipikus képe a mindnyájunk élete sorsának. Öt felvonása van ennek a drámának is.

I.

Az első felvonásban birokra kelni látjuk Jákóbot a reárontó titkos ellenséggel. Tudjuk már, hogy nem valami kósza sivatagi rabló volt, nem is akart ő ártani Jákóbnak. De az éjszaka homályában Jákób mégis ellenségnek nézte ezt a feléje közeledő jövevényt, és ereje teljességével védekezett ellene.

Ez a képe a Jákób Istenhez való viszonyának egész élete folyamán mind e napig. Nem volt ő istentelen, a szó közönséges értelmében hitetlen ember. Megvolt neki a „vallásossága", – szokott ő imádkozni is. De mégis, – hadilábon állt Istenével. Valójában az Isten valami kellemetlen, betolakodó idegennek tűnt fel előtte. Igyekezett jóba lenni vele, – három lépésnyi távolságról. De ha e tisztes messzeségből a szíve közelébe férkőzött az isteni kéz és bezörgetett rajta, bebocsáttatást és feltétlen átadást kívánva, akkor mindig az volt a válasz: „Azt már mégsem." Felajánlotta neki Isten az ősi ígéretekben minden segítségét, – Jákób hálásan tudomásul is vette, de igyekezett minden erejével, hogy ne kelljen igénybe venni az isteni segítséget. Isten azt akarta, hogy Jákób élete legyen mindenestől fogva az Ő vezetésének és áldásának műve, hogy megdicsőíthesse magát benne. Jákób – minden tisztes kegyessége mellett – a szíve mélyén erre azt mondta: „Köszönöm, de lehetőleg nem kérek belőle. Nem jó olyan nagyon lekötelezve lenni. Megpróbálkozom a magam lábán járni!" Rábízhatta volna magát feltétlen odaadással az atyái Istenére, ahelyett (ő azt hitte: amellett) azonban ő mégis csak jobban bízott a maga furfangjában és élelmességében. Isten eleve neki ígérte volt az elsőszülöttségi jogot. Ő nem tudta bevárni Isten idejét: hozzáfogott maga, és csalárd vásárt csapott a lencsére éhes Ézsauval. Isten reá hárította volna Izsák utolsó áldását, – de nem, neki magának kellett azt ősz, megvakult atyjától ravasz módon kicsalnia. A távol idegenben is, noha Isten megígérte, hogy vele lesz minden utaiban, ő megcsinálta a maga élelmes terveit, és olyan fényes sikert ért el gazdagodásában, hogy meg lehetett egészen elégedve magával. Még az imént is, amikor már nagyon szorongatta szívét a veszedelem, alázatos imádságban önti ki Isten előtt könyörgését, de „biztonság kedvéért" mindjárt útnak indítja Ézsau elé számító okossággal elrendezett engesztelő ajándékát. Ha az imádság nem használna, a kétszáz kecske, kétszáz juh, harminc teve, húsz tehén, harminc öszvér, meg a többi jószág, – csak megteszi a maga hatását. – Isten nem tudott hozzájutni Jákób életében az Őt megillető feltétlen bizalomhoz és odaadáshoz.

És ki ne ismerne ebben a képben magára? Hányszor lappang minden buzgó vallásosságunk mögött ez a bizalmatlan gyanakvás és húzódozás az Istennel szemben! Oh, ha szélnek tudnánk ereszteni minden magunkban bízásunkat, amivel elzárjuk az Ő utját, és hagynánk abba a védekezést ellene, mintha ártalmunkra törne Ő reánk!

II.

A látszat persze olyan sokáig igazat ad nekünk. Ez a második felvonás tartalma. Jákóbnak az egész éjszaka folyamán sikerül ellenállnia a titokzatos idegennek. És ez így volt egész élete folyamán. Nem engedte be az életébe Istent, hogy Ő uralkodjék fölötte feltétlen rendelkezési joggal, – és semmi nevezetes kárát nem látta. Ellenállt annak a Hatalomnak, mely meghódolásra vonogatta, – és úgy látszott, hogy teljes sikerrel lehet is neki ellenállni. Bízott a maga erejében, s az mindig elégnek bizonyult. Épített a maga számításaira, s azok mindig beváltak. Ha olykor voltak is hullámzások szerencséjében, ha ideig óráig megcsalták is vagy megváratták is a reménységei, – egészében véve mindvégig ura tudott lenni sorsának. Ha menekülnie kellett is a szülői ház tájáról, az idegenben olyan vagyonra tett szert, amilyenre otthon nem lett volna kilátása. Ha rászedte is egyben másban nagybátyja és apósa, kihez

elszegődött, végül mégis csak az fizetett rá. Bőven kárpótolta ő magát minden veszteségéért. Most itt áll előttünk, megélemedett korában, és amint visszatekint a sok „jó üzletre", a sok fényes sikerre, a megfutott érdemdús pályára, – méltán irigylésre méltó embernek érezheti magát.

Igaza van. Lehet Isten nélkül is, Isten elől elzárkózva is boldogulni. Isten hagy magával birkózni. Miért, miért nem, – nézzük csak ezt a mozzanatot a történet további folyásának megvilágításában, – az a titokzatos ellenfél, aki egy gyönge érintéssel nyomorékká teszi Jákóbot, hosszú viaskodásában rejtve tartja igazi hatalmát. Türtőzteti magát ereje egész megmutatásától. Engedi érvényesülni Jákób ügyes fogásait, izmai igyekezetét. És milyen diadalmas egyelőre Jákób! Az örök Jákób, – akit olyan jól ismerünk ezerszeres találkozásból, magunkban, másokban! Milyen büszke diadalmámorban ússzuk meg az életünk sok sikerét – Isten nélkül. Na lám – mondjuk –, megy a dolog így is. Nem olyan veszedelmes ellenfél az Isten. Egészen le nem ráztuk ugyan. Folytatja birkózását velünk. Szerez nyugtalan órákat, amikor újra ostromolja a szívünket, hogy az Övéi legyünk egészen. De hát bírjuk azért a harcot. Semmi komoly következménye nem származik annak, hogy mégis csak a magunk kezében tartjuk a kormányt, s nem adjuk át Neki. Nagyszerűen siklik tovább így is hajónk a vizeken!

Igen, Isten enged maga ellen harcolni, hosszas, kitartó sikerrel.

III.

De van a történetnek folytatása is. A harmadik felvonás meghozza a fordulatot, a krízis kicsattanását, mely benne lappangott eleitől fogva az egyenlőtlen mérkőzésben. Eljön az a pillanat, melyben szétfoszlik a hazug látszat és kiderül a kínos valóság. Elég az idegennek egy enyhe érintése és Jákób megrokkan. „Nem jó az élő Isten kezébe esni!" Mégis olyan ellenfél Ő, akivel nem bírja a harcot az ember!

Eljött Jákób életében is az öntudatra ébredés félelmes órája. Az Ézsau-várás percei voltak számára az Isten nehéz kezének az illetése, amitől egész életére odalett büszke ereje. Nem sokáig tartott. Csak az imént jöttek meg az első hírek a közelgő 400 fegyveresről, akiknek az élén Ézsau halad. De az a rövid idő, amit azóta átélt, egyszerre megtörte. Nem kell sok idő a forgószélnek, hogy büszke épületeket romokba döntsön. És Jákób belekerült a forgószélbe.

Itt van körülötte évtizedek felhalmozott sikere, összegyűjtött boldogsága – és most megfagy a szíve arra a gondolatra, hogy holnap reggelre már nem láthatja viszont gyermekeit, szerte-szórva egész népe, prédául elhurcolva nyájai, vérbe-pusztulásba taposva egész életpályája. Mennyi gonddal, fáradsággal építette fel családi és vagyoni boldogulását s most, egy csapásra az egész semmivé lehet!

Oh, mert egyet kihagyott a számításból. Azt hitte, mert hátat fordított az Ézsau elleni bűn színhelyének, most már ki is van törölve az emlékezetből bűne. Most, íme elébe magaslik a rég elfelejtett múlt! És ha mindenki elfelejtette volna is, még ha maga Ézsau is megbocsátott volna, – de emlékszik maga Jákób! Az ő lelkiismerete felidézi a régi napok kísértéseit, és azok most gyötrik, üldözik azzal a félelemmel, hogy hátha el kell szenvednie a büntetést tettéért. Oh, mert a bűn vetése kikel, ha nem gondozzák is. Elég volt akkor elvetni a magot, – most húsz év multán hazatérve, ki tudja, mily dúsan érett átkos aratás vár Jákóbra!

Hová lett az önelégült büszkeséged, oh ember, ha egyszer Isten, csak pillanatra is megérezteti veled az Ő hatalmát! És ne gondold, hogy elkerülheted ezt a pillanatot! Hagy Isten rövidebb vagy hosszabb ideig boldogulni nélküle is, ellenére is, de aztán eljön számodra is a sötét óra, amikor forgószél rázza, döntögeti, porba hajtja mindazt, amire büszke voltál! Reád is elhozza

Isten a múltnak feltámadását. Szembesít azzal, amit tettél, ami voltál. És megdermed a szíved a találkozástól. Azt hitted, nagyon, nagyon mélyen el van temetve az emlék. Nehéz követ gurítottál a sírjára, hogy senki elő ne áshassa. És egyszerre beléd nyilall a tudat, hogy meg nem történtté nincs azért téve! Amiért minden pénzedet odaadnád, hogy soha senki tudomást ne szerezzen róla, – íme az azért az Isten világából nincs kitörölve. Ő eléd tereli minden fenevadát régi bűneidnek, – lásd, reád uszíthatná őket, hogy szétmarcangolják a lelkedet. Ő megérezteti veled, hogy ha akarná, megetethetné veled mindazt, amit valaha is főztél, learattathatná veled mindazt, amit vetettél, és végrehajthatná rajtad ítéletes következményeit egész múltadnak úgy, amint Ő ismeri azt, minden titkaival!

Félelmes órák ezek, amikor az Isten megnyomorító keze így összetör és megaláz bennünket!

IV.

De milyen csodálatos felfedezés órái is! Sajoghat a Jákób csípője a kínoktól, de Jákób szívét mégsem a fájdalom keserűsége foglalkoztatja, hanem valami új, hálás, bízó vonzalom tölti el éjszakai látogatója iránt. Milyen új színben látja most egész viaskodásukat! Eddig a maga ügyességének és erejének tulajdonította, hogy sikerrel birkózott ellene, – most tisztán látja, hogy mindenestől ki volt szolgáltatva ellenfelének; percről-percre halálos veszedelemmel játszott, ezerszerte összemorzsolhatta volna őt a nála összehasonlíthatatlanul hatalmasabb, és csak az ő gyöngéd kíméletének köszönheti, hogy csípője forgócsontjának a kificamodásán, ezen az egy fájó emléken kívül semmi bántódása nem történt! Jóakarója ellen tusakodott!

Az Ézsau-várás gyötrelmes órái Jákób számára a bűntudat felébredő viharát hozták meg, s abban összeomlott minden büszke magabízása, – de meghozták az isteni kegyelemnek a felismerését is. Most még egyszer végigtekint sikeres, magasba szökő pályáján, és milyen más fényben áll az előtte! Sikerült Isten nélkül is sokra vinni? Oh igen, – mert Isten kíméletes volt. Lehetett Isten mellőzésével is nagyszerű eredményeket elérni? Igen, amíg Isten magát megtartóztatva engedte. Elég erős volt az ember arra, hogy Istent kizárja, és mégse lássa kárát? Igen, mert Isten nem akarta megmutatni a maga teljes erejét, berontva az ember életébe, mert mi lett volna akkor az emberből!

Elég egy néhány percig az Isten ítélő kezébe esni, hogy örökre megtanuljuk becsülni azt, hogy Ő nem mindig tart ítéletet felettünk! És ha keményen megfog is bennünket úgy, hogy belenyomorodik az önhitt büszke szív, – oh érezzük meg, azért teszi, hogy megismerjük a kegyelem nagyságát, hogy máskor kímél, és hosszútűréssel bánik velünk.

Ez a kegyelemnek titka: a magát megtürtőztető hatalom. A tenger, lásd, elég mély sírt rejt magában a föld minden népének százszoros temetésére. Ha fölkelne haragjában, elsöpörne minden büszke emberi alkotást. Mégis, nézd meg, visszafojtva mormogását, milyen szelíd enyelgéssel nyaldossa a partján játszadozó gyermek lábait. Vagy ott a nap, – világokat felemészthetne tüze, megolvaszthatna heve, – és mégis engedelmeskedve a maga törvényeinek, gyógyulást csókol az elalélt beteg arcára szelíd sugárkövetei által. Jó dolog, jó dolog egyszer az élő Isten kezébe esnünk, hogy hálaadással boruljunk le azután előtte, aki ítélet helyett kímélettel, szelíd jósággal követi életünket.

Ha rád nehezedett megalázó keze, oh ne roskadj össze a porba! Mint a nyomorék Jákób, felismerve benne áldást hozó, legjobb barátodat, öleld át bizodalommal, és ne engedd eltávozni, míg áldását el nem nyerted!

V.

Az összetöretésből megújhodás fog származni, – ez a történet felséges végkifejlődése. Jákób szaván fogja az idegent, azon a szaván, amit nem mondott az ki, de ami kizengett egész lényéből, kíméletesen türtőztetett hatalmából. – Jót akarsz velem tenni, hát jövel, áldj meg áldásoddal, – és az újonnan felkelő nap már egy új emberre mosolygott reá. Ezen az éjszakán egy új élet titka tárult fel Jákób előtt. Többé nem kellemetlen alkalmatlankodó lesz számára Isten, akinek a közeledése elől védekezve zárkózik el az ember, hanem ellenkezőleg: az áldó Szeretetnek jóságát fogja Őbenne imádni, aki oly csodás kegyelemmel vezérelte eddig is, és most is oly örökre becses leckét adott neki. Ezentúl sietve fog ő maga közeledni Istenhez, hogy akaratát szolgálja. Már messziről ki fogja olvasni Istennek ki sem mondott szándékát, mint ahogy most is kiolvasta hallgatag éji társa titkos gondolatát. És maga fogja könyörgésében előhívogatni az Isten mélységeiből mindazt az áldást, amit készen tart. És Isten hajlani, engedni fog a Jákób szavára, hiszen Jákób arra akarja rábírni Őt, amit Ő maga eleitől fogva akart. Egy új tusakodás fog megindulni. És Jákób győztes lesz, – imádságai meghallgattatnak, mert a kegyelembe fogódzanak bele erős hittel. Aki a kegyelemre apellál Istennél, az ellenállhatatlan. Aki megragadja Őt, és el nem bocsátja, míg áldást nem nyer, – az el fogja nyerni az áldást.

Vége már a Jákób számítgató, ravasz, gáncsvető életének. Új lap kezdődik, – az Isten-harcos élete, melyben a múltnak minden bűne megbocsátást nyer, és minden átkos következménye jóra fordul. Ézsau is testvérré válik immár, és a vészt hozó fegyveresek is oltalmazó kíséretté! Elmúlt az éjszaka, már föltámadt a nap!

Valami nyoma maradt az éjszakának, – Jákób biceg. S aki csak átélte az összetörettetés által való megújhodást, az élete végéig viszi magával az emlékét, – valami tüskét, aminek fájdalma mindig újra figyelmeztetni fogja, valahányszor visszatérne régi, magabízó hetykesége, – hogy egyszer már volt oka keservesen megalázkodnia is! De áldott sebek az ilyenek. Képzeljük csak el Jákóbot, amint reggel, nehezen átkínlódva a Jabbók medrén, találkozik a családjával. Elcsodálkozva kérdezik fiai, unokái: „Mi baj, mi történt?” Az öreg Jákób mosolyogva sántikál tovább a reggeli nap fényében: „Baj? Oh, nem baj! Áldott a kéz, mely nyomorékká tett!” – Az Isten rokkantjai az Istennel győztes harcosok. A gyöngék, az összetöröttek azok, akikben megmutatja az Ő hatalmát. Megéri az új élet a fájdalmas leckét, mely megtanít reá!

*

Titokzatos volt az éji vándor, ki Jákóbot felkereste. Hiába ostromolta: „Mondd meg kérlek, a te nevedet!” Néma maradt. És mégis elérte célját: Izraelt hagyott hátra Jákób helyett. És Jákóbnak is elég volt ez ahhoz, hogy átlássa megáldójának titkát: „Az Istent láttam színről-színre...”

Te ne éreznéd meg, hogy Ővele állsz szemben magányos lelki harcaidban? Hiszen eléd már nem inkognitóban lép az Örökkévaló! Isten egyszer bemutatta magát e világnak egész valójában, – testbe öltöztette élő nevét és Igéjét. S azóta Jézus Krisztusban ostromolja az életünket, viaskodva velünk, míg le nem győz. Az ember rugódozott ellene, – s Ő hagyta. Tűrte, szenvedte az ember „védekezését”, egészen a keresztig. De amikor már azt hitte az ember, hogy lerázta magáról az alkalmatlan vendéget, ott, akkor jött a nagy ráeszmélés a valóságra. Az a kereszt azóta a mi vereségünk jele. Reá gondolva, tükrében csak pillanatra megnézni magunkat, elég ahhoz, hogy összeomoljon hiú önteltségünk kártyavára. Örök ösztöke, szúró tövis az emberiség életében, mely már nem engedi meg, hogy büszkék lehessünk Isten nélkül. És ugyanakkor a kegyelem pecsétje rajtunk. Nem, nem azért jött Ő, hogy ítéletet hozzon a világra, hanem, hogy aki hisz Őbenne, megtartassék. Nehéz, könyörtelen szóváltása van Istennek mivelünk Őáltala, – de mégis megújhodva kerülünk ki belőle. „Az

Istent látjuk színről-színre, és megszabadul a mi lelkünk...” A szemünkben egy átélt nagy lelki válságnak a komolysága borong, a szívünkben a Krisztus sebeinek a bélyegét hordozzuk, – nem, nem lehetünk soha többé azok az élet tragikumából mit sem értő, felületes, bizakodó legények, akik voltunk, – de megtanultuk a kegyelmet megismerni. Egy új napnak reggelére virradtunk át! „Aki a Krisztusban van, új teremtés az!”

Fordítsd hát a hitnek imádságára ellentállásodat, – hadd áldjon meg téged is a te Urad Istened!

***

Vívd meg harcodat Istennel!

(1943. óév estéjén.)

Lekció: I. Mózes 32, 24-31.

Textus: „Nem bocsátlak el, míg meg nem áldasz engemet!”
I. Mózes 32, 36.

A Jákób jabbókparti éjszakai tusakodásának történetéből csak azért olvastam fel „alapige” címén ezt az imádságot, mert szeretném, ha elmélkedésünk eredményeként ennek a szavai ragadnának bele az emlékezetünkbe, elkísérnének bennünket az esztendő ez utolsó estéjének hátralevő óráin át, és amikor nyugovóra térünk, vagy ébren megvárjuk az éjféli óraütést, mindnyájan ezzel az imádsággal váljunk meg az életünkben elsuhant 1943. évtől.

Egyébként azonban az egész történetre szeretném figyelmeteket ráirányítani. Különös és rejtelmes történet ez. Sokan, amikor ideérkeznek a Biblia olvasásában, elakadnak, és nem tudják, mit is gondoljanak róla. Mások viszont arról tehetnek vallást, hogy a Szentírásnak azok közé a szakaszai közé tartozik, amelyek által a legtöbbet mond nekik Isten. Én is ezek közé tartozom, és ezért utánanézés nélkül is bizonyos vagyok afelől, hogy az elmúlt évek során már nem is egyszer prédikáltam róla közöttetek.

De azért nem habozom most újra elővenni, éppen ezévi utolsó elmélkedésünk tárgyául. Éppen most, 1943 és 1944 határán, különösen a szívünkhöz szólhat Isten ez által a történet által, mert – amint mindjárt meg fogjuk látni, – olyan hasonló a mi mostani helyzetünk ahhoz, amelyben Jákób volt azon az éjszakán. Aztán még két kérdést kell megvilágítanunk. Ha megértettük: hogyan érkezett el Jákób erre a jabbókparti éjszakára, azt kell majd meglátnunk: mi történt ott vele, és végül azt vesszük majd szemügyre: hogyan indult el onnan útjának folytatására. Mind a három kérdésre voltaképpen két-két egymásnak látszólag ellentmondó feleletet kell majd adnunk, hogy teljes képet kaphassunk a történetről, és annak most a mi számunkra megszólaló igazságáról.

I.

Hogyan érkezett hát oda Jákób, ahol életének ezt az emlékezetes éjszakáját átélte? Erre azt kell felelnünk egyfelől, hogy a szíve tele volt hálával, másfelől meg azt, hogy rettentő félelmek szorongatták. Húsz esztendőnél jóval több múlt el azóta, hogy megcsalt bátyjának, Ézsaunak a dühe elől elmenekült hazulról. Az idegenben eltöltött évtizedek alatt Isten kegyelmesen megtartotta, és gazdagon megáldotta. Amikor most visszatekint a múltra, kicsordul szívéből a hálaadás Istennek jóságáért. „Kisebb vagyok minden te jótéteményednél és a te hűségednél, amelyeket a te szolgáddal cselekedtél!” Úgy indult el, mint árva bujdosó. Nem volt egyebe vándorbotjánál. Most úgy érkezik vissza szülőföldjére, hogy „két sereggé lett”, – két hatalmas karaván kíséri. Népes családdal áldotta meg Isten. Munkája is jó szerencsével járt, sok nyájra rúgó jószága és nagy szolgaserege élén úgy térhet vissza, mint tekintélyes pásztorfejedelem. Ha csak ennyiről szólna a történet, Jákóbnak minden oka megvolna rá, hogy hálás örömmel nézzen elébe jövendő napjainak is, amelyekben az elhagyott hazába visszatelepedve nyugodtan töltheti majd hátralevő éveit eddigi munkássága gyümölcseinek az élvezetében.

De a jövőből vészes felhők tornyosulnak elébe, és ezért nem adhatja át a szívét a hálás örvendezésnek. Ézsau él még, éspedig éppen azon a területen, ott túl a Jabbók folyócskáján, amerre Jákóbnak el kell vonulnia karavánjaival. Hátha most is égnek bátyja lelkében a bosszú régi tüzei? Előre küldi szolgáit, és kedveskedő üzenettel puhatolja ki: vajon milyen lenne a fogadtatása. A szolgák azzal a hírrel érkeznek vissza: „Ézsau már jön is elődbe, és négyszáz férfi van vele." Mit jelentsen ez? Teljes bizonytalanságában Jákób kettéosztja jószágát: ha Ézsau fegyvereseivel rátámadna, legalább az egyik felét talán sikerül megmenteni előle. Aztán engesztelő ajándékokat küld Ézsaunak, és házanépét, nyájait útnak indítja, át – Jabbók vizének határvonalán. Ő maga pedig ott marad egyedül a vízparton, és hamarosan leszáll reá az éjszaka. Nyugtalan és gyötrelmes éjszaka volt az. Ő mindent megtett, amit lehetett, de biztonságot nem szerzett vele. Az a veszély fenyegeti minden óvóintézkedése ellenére is, hogy rövidesen odavész mindene. Mennél hálásabban gondol vissza a múltra, annál riadtabban kell a holnapra gondolnia.

Ez Jákób helyzete annál a határállomásnál, amelynél történetünkben látjuk. És nem kell-e rögtön észrevennünk, hogy szakasztott ugyanez a mi helyzetünk is, amikor ezen a csendes estén megállunk az esztendők határánál? Visszatekintve a mögöttünk levő útra, csordultig megtelhet a mi szívünk is Isten iránt való háládatossággal. Közelebbről a most lezáruló évben is milyen csodálatosan kiterjesztette felénk oltalmazó és áldó kezét! Lehet, – sőt bizonyos – hogy vannak közöttünk egyesek, akiknek nagy szomorúságot hozott ez az év. De ha mindent egybeveszünk, ha a mi mindnyájunk közös, nemzeti sorsát nézzük, s ha arra gondolunk, hogy mi lett volna, ha úgy kellett volna ezt az évet átélnünk, ahogy más népek milliói átélték, – az 1943. évtől legfájdalmasabban sújtott testvéreink is csak azt mondhatják velünk együtt: nem találunk méltó szavakat a hálaadásra!

De ennek ellenében ott van a mi lelkünkben is a szorongó félelem, amint előre tekintünk. Mi vár ránk vajon ott túl az esztendők határán? A világégés tűzkoszorúja egyre szűkebbre szorul határaink felé. Nem fog-e belekapni lángja a mi vetéseinkbe, a mi házaink fedelébe is? Nem kell-e vajon nemsokára nekünk is siratnunk mindannak rombadőltét, aminek eddigi megmaradása is csak Isten különös jótéteményeként érthető? Végül is nem kell-e majd azt mondanunk: inkább estünk volna át a vészes világfergetegbe való belesodródás minden rettenetességén már előbb, mint hogy sokáig megkíméltetve pusztításaitól, mégis csak odavesszen aztán benne mindenünk?

Amint a ránkszálló este csendjében elgondolkozunk az elmúlt és az eljövendő év határán, Jákóbbal együtt mi is úgy vagyunk: a hálaadás és a félelmek viaskodnak bennünk egymással.

II.

Mi történt aztán Jákóbbal azon az éjszakán? Itt következik a történetnek rejtelmes része. Isten egy idegen férfi képében az útjába állt, rátámadt, és hosszas, rettentő birkózás kezdődött mind hajnalig közöttük. Hogy értsük ezt? Ki tudná megmondani? Meglehet, hogy az egész jelenet csak a Jákób tusakodó lelkében lejátszódó látomás volt, s ha lett volna ott a közelében megfigyelő, az nem látott volna az egészből semmit, csak Jákóbnak az egész külső világról megfeledkező, mozdulatlan alakját. Még az sem mond ennek ellene, hogy Jákób maradandó külső nyomát viselte aztán ennek az átélt birkózásnak az ő testében. Hiszen tudjuk, hogy a nagyon mélyen, nagyon élénken átélt lelki élmények okozhatnak különös testi elváltozásokat is. De ki tudja, így volt-e csakugyan vagy másképpen? Nem is az érdekel most bennünket: hogyan történt, hanem az, hogy mi történt valójában?

Erre megint kettőt kell felelnünk: Jákób ezen az éjszakán megismerte Istennek azt a hatalmát, amellyel megsemmisítheti az embert, de megismerte azt az irgalmát is, amellyel megkíméli az embert.

Hogy nagyerejű ellenféllel akadt dolga, azt eleitől fogva éreznie kellett Jákóbnak, amióta egymásnak feszültek az izmaik. De ő maga sem volt ám utolsó legény. Órákon át folyt a párviadal, és eldönthetetlennek látszott. De egyszer csak egy váratlan érintést érzett Jákób a csípője forgócsontjánál, éles fájdalom hasította át, és tudta, hogy ebbe az érintésbe belenyomorodott. A helyzet egyszerre kivilágosodott előtte. Később megvallja: „Láttam az Istent színről-színre és megszabadult a lelkem." Ilyen ellenféllel viaskodva oda is veszhetett volna mindenestől fogva. Az, aki keze egy érintésével így meg tudta roppantani, már rég megsemmisíthette volna, ha akarta volna. Rejtelmes ellenfél! Hiába kérdi Jákób tőle a nevét, nem árulja el. De rejtelmességében is felismerhető: az a hatalmas Úr Ő, akinek az ember, ha még oly magabíró harcos is, teljességgel ki van szolgáltatva.

De éppen az volt a csodálatos ebben a találkozásban, hogy Jákób „lelke megszabadult"! Isten az útjába állt ugyan, de nem oltotta ki az életét. Ízelítőt adott neki hatalmából, amellyel el is törölhetné a földről, de megkímélte őt. Tartóztatta az erejét, hogy Jákób megmaradhasson, mert még vannak vele céljai. Sőt nem csak addig engedte Jákób erejét érvényesülni, amíg az ellenséget látott benne, és le akarta rázni magáról. Amikor Jákób már felismerte Őt, és elcsodálkozik megkíméltetésén, akkor is megengedi, hogy Jákób karjai átkulcsolják, és marasztalják őt. A birkózásnak egy új szakasza kezdődik. Most már nem az útjából eltávolítani akarja őt Jákób, hanem magához bilincselni. „Nem bocsátlak el, amíg meg nem áldasz engemet." És ennek az ostromnak engedve, „megáldja őt ott."

Isten hatalmának és irgalmasságának nem ugyanazt az együttes megnyilvánulását élte át ebben Jákób, mint amelyet mi sokkal világosabban szemlélhetünk a mi Urunk Jézus Krisztusban? Nézzétek, az Ótestamentum nem csak ott tesz Őróla bizonyságot, ahol kimondott messiási próféciák szólalnak meg. Istennek az Ótestamentum napjaiban adott minden önkijelentése ugyanarról az Istenről beszél, aki végül is teljes világossággal Jézus Krisztusban jelentette ki magát nekünk. Ott, a testet öltött Igében áll előttünk csak igazán ez a Hatalom, amely gyöngeségbe rejtezik, mert egyben Irgalmasság is; aki nem megsemmisíteni, hanem megáldani akar bennünket! Amikor megjelent közöttünk, úgy tűnt fel, hogy mi emberek el tudunk vele bánni. A karácsonyi történetektől kezdve el egészen a kereszten való megáldoztatásáig az a látszat, hogy az ember ezt az útjában álló, dolgaiba beavatkozó, függetlenségét megzavaró kellemetlen jövevényt ártalmatlanná is tudná tenni. Ő tűrte és hagyta, hogy az ember látszólag sikeresen tusakodjék ellene. De akiknek komolyan volt vele dolguk, azoknak előbb-utóbb megnyílt a szemük, felismerték benne azt az erőtlenségbe rejtett, irgalmasan visszatartott hatalmat, amely megsemmisítő ítéletet is tarthatna, de éppen azt nem akarja. És megértve áldó szándékát, belefogóztak minden erejükkel, hogy az Ő áldottai legyenek teljes életükre!

Hálás visszatekintések és szorongató balsejtelmek között itt állva az esztendők határánál, arra van szükségünk, hogy nekünk is az utunkba álljon, és mi újra találkozzunk vele ennek az éjszakának a csendjében. Hadd érezzük keze érintését, amely szabados hatalommal ránk hozhatná végromlásunkat is, ha úgy akarná! De hadd érezzük fejünkön áldó kezét is, amelyből megérthetjük, hogy irgalmasságába fogadott!

III.

Hogyan ment tovább Jákób az ő útján ez után a találkozás után? Megint két felelet adja meg a kép teljességét. Nem volt már ugyanaz az ember, aki volt, mert az Istennel való titokzatos találkozásba belerokkant. Sántítva fog most már járni az élete végéig. Magán hordja mostantól fogva az eltörölhetetlen bélyeget: Isten megéreztette vele az Ő hatalmát! De ne sajnáljuk ezért Jákóbot! Van még egy új vonás, amely ezutáni életét megkülönbözteti az eddigitől: az az új név, amelyet az éjszakai tusakodás kitüntető emlékeként visel. „Nem Jákóbnak mondatik

ezután a te neved, hanem Izraelnek." Azt jelenti ez az új név: „Isten-harcos." Isten maga állította ki ezzel róla a bizonyítványt: ő megharcolta az Istennel való harcát. Éspedig megharcolta az egyetlen módon, ahogy győzelmesen megharcolható: az Isten túlhatalmas ereje alatt megroppanva az Isten irgalmasságába fogódzva, és minden erejével az Ő áldásáért küzdve. Ha ennek a harcnak holtig rokkantja marad is, boldognak mondhatjuk érte. Nyugodtan nézhet már jövőjével szembe. Nem Ézsau dühének vagy jókedvének szeszélyei döntik azt el, hanem az Istennek rajta nyugvó áldása. A történet azzal végződik, hogy: „a nap felkél vala rajta, amint elméne..."

Felkelő nap fénye alatt, reménységek alatt, Isten ígéreteinek bíztatása alatt szeretnénk mi is folytatni az utunkat, amikor majd túl leszünk a mai éjfél Jabbók-vonalán. A Jákób példájáról leolvashatjuk a titkát. Olyanoknak adatik meg, akik az Isten keze alatt megroppantak, elvesztették büszke, egyenes járásukat, és csak úgy tudnak már haladni, hogy minden lépésüknél eszükbe jut: kegyelemből van, hogy egyáltalán élnek még. Nem tetszetős látvány a hívő embernek ez a bicegő járása. Sokszor meg is szólják érte. Gúnyosan szembeállítják az Istentől „elnyomorodott" ilyen élettel a maga erejében bízó, saját magának elégséges ember délceg, büszke, szép pogányságát. Mit mondjunk rá? Elég annyit mondanunk: várjunk csak kissé! Most elmúlt egy esztendő, majd elmúlik még néhány. A legruganyosabb léptek is vánszorgókká válnak egyszer. A legegyenesebb szálfa is megdől egyszer. A leghangosabban dicsekvő erő és egészség is, amely soha sem ismert betegágyat, csendesen elterül egyszer a ravatalon. Végül ki fog tűnni, hogy nem Isten az ember, hogy magának elegendő lehessen, hanem Isten az Úr fölötte, és az Ő hatalma az égig ér minden emberi látszat-erő felett. Jobb ezt már idejében tudomásul venni, és alázatosan meghajolni előtte!

Hiszen nem nyomorult rabságba alázzuk meg magunkat vele, hanem új életnek a szépségébe és gazdagságába magasztaltatunk fel általa. Az Isten rokkantjai az Isten áldásaira kiválasztott és alkalmassá vált emberek. „Isten-harcosok" éppen az Isten hatalmas keze alá való megalázkodásukban. Nem azt a botor harcot folytatják, amely félre akarná tolni az Istent az ember útjából. Erre csak a végső vereség gyalázata várhat. Térdenállva harcolnak Istennel az Ő áldásaiért, és azokat elnyerik! Ha elvesztették is azt a hazug önteltséget, amely szerint az ember elégséges önmagának, helyébe elnyerték azt a bizonyosságot, hogy Isten kegyelme mindenkor és mindenekre elégséges az embernek. Nem baj, ha repedezett, töredezett cserépedénnyé vált az életük! Jó vásárt csináltak, ha az Istennel való szövetség mérhetetlen kincseit hordozzák magukban!

Mit árt nekik, ha ez az elrohant esztendő is csak lassította a járásukat, csak rongálta az egészségüket, csak nagyobb alázatosságra tanította meg őket! Sántítva is, rajtuk átnyilalló fájdalmak közt is, a felkelő nap fényében mennek tovább. „Külső emberük romlása" ellenére is „a belső megújul minden nap." Amazt készségesen leróják, mint az Isten hatalma alatt megalázkodó lelkük adóját. Hadd hajtsa be rajtuk az a Kéz, amely alatt az embernek meg kell hajolnia! Emezt hálásan fogadják, és az ismeretlen új évben is minden nap új bizonyossággal várják, mint ugyanannak a Kéznek áldását!

*

Így éljük hát át mindnyájan azt az éjszakát, amellyel átfordul velünk az idő az új évbe: harcoljuk meg Istenünkkel, aki Jézus Krisztusban szinte érinthetően közel lép mihozzánk is ez éjszaka csöndjében, a magunk titkos, szent harcát. Ha kivívjuk az Ő áldását, akkor -– jöjjön ránk bármi, – áldott esztendő lesz a következő is. És Isten meg akar bennünket áldani, – ez a Jákób tusája történetének a tanítása. Várja, hogy megküzdjünk vele, és küzdelmünket ezzel a győzelemmel megkoronázhassa. Csak vessük bele ebbe a küzdelembe minden erőnket! Amilyen makacsul tudunk máskor ellenállni, hogy Őt távol tartsuk magunktól, olyan elszántan fogódzunk bele, hogy magunkhoz öleljük! Azt a kezet, amelyet olyan sokszor

lefejteni igyekszünk magunkról, s amely mégis össze tudta törni büszke ellenállásunkat, most még forróbb igyekezettel megragadva vonjuk, és el ne engedjük! Ez legyen mindnyájunk óév-éjszakai imádsága, amelybe beleöntjük egész lelkünket: „Nem bocsátlak el, míg meg nem áldasz engemet!”

***

I.
József álmai

Lekció: I. Mózes 37, 1 – 11.

Textus: „És szólának egymás közt: Ímhol jő az álomlátó.”
I. Mózes 37, 19.

József történeteit mindnyájan ismerjük kora gyermekségünk óta. Legalább is kivételes – és tegyük hozzá: szánandóan kivételes – ember az, aki nem rejtegeti a gyermekkorából lelke mélyén megőrzött kincsek közt annak emlékeit is, milyen izgalommal és meghatottsággal kísérte végig fogékony szíve annak idején a József életéről szóló bibliai történeteket. Csak az a nagy kérdés: vajon azóta, az évek múltával is elő-elővettük-e a Szentírást, és rá-ráirányítottuk-e azokra a lapjaira, amelyeken el vannak mondva a József történetei? Mert a felnőtt ember szemével olvasva mennyivel többet mondanak azok, mint amit gyermekésszel fel tudtunk fogni belőlük! Vagy, ha így, érettebb lélekkel merültünk el az olvasásukba, vajon nem akadtunk-e el a szépségükben való gyönyörködésnél? Mert valóban, a Szentírásnak irodalmi, művészi tekintetben is kiemelkedő részei között is a legremekebbek közé tartozik ez a történet. Talán ezért van az, hogy bár költőket, írókat a Szentírásnak sok más története ihletett már arra, hogy ugyanazt a tárgyat feldolgozzák a maguk alkotásaiban, a József történeteihez nem igen mertek hozzányúlni. Olyan felülmúlhatatlanul szépen van az elmondva a Bibliában, hogy minden más feldolgozása csak szégyent vallana emellett. Gyermekded egyszerűségében is olyan szemléletes, olyan feszültséggel teljes, olyan lebilincselő és szívhez szóló, hogy semmilyen művészi vállalkozás szebbé már nem teheti! De a Biblia végeredményben nem a gyönyörködtetés célját szolgálja, hanem valami mást: Isten kijelentését akarja hozzánk közvetíteni, – minden egyébben is, amit írásba foglalva tudtul ad nekünk, abban is, amit Józsefről mond el!

Amikor mi most József történetét sorozatos elmélkedésünk tárgyává tesszük, abban ez az egyetlen szempont vezethet csak. Azt kérdezzük: mit mond ezek által a történetek által nekünk és minden idők embereinek az Úr, a mi Istenünk, és pedig mit mond önmagáról, akinek az ismerete után, ha nem kapjuk meg, sorvasztó szomjúság emészti az életünket, ha pedig elnyerjük, abban örök életünket találtuk meg?

De – mindjárt jegyezzük meg –, József történeteiben az isteni kijelentést keresni, nem annyit jelent, mint valami rejtett értelmet kutatni bennük. Nem egyszer elfogta a Szentírás ilyen történeti részeinek olvasóit az a kísértés, hogy a történetekben szereplő személyekben és eseményekben csak valamilyen felszínes leplet lássanak, amely alatt vagy mögött kell valahogy kitapogatni a számunkra igazában fontos lényeget. Eszerint pl. a József történeteiből is csak úgy világosodnék ki számunkra Isten üzenete, ha József alatt nem is Józsefet, hanem Krisztust értenénk, és József kegyetlenkedő testvérei alatt is a Krisztus ellen támadó emberi nemzetséget, amely Őt keresztre feszítette, és így tovább. De a Szentírásnak ilyen átértelmezésére csak akkor van jogunk, ha ahhoz – valamelyik másik helyén – maga a Szentírás adja a kezünkbe a kulcsot. Különben csak a magunk ügyeskedő vagy ügyetlenkedő emberi gondolatainkat követjük, s nem az Isten gondolatait fogjuk fel! Mivel pedig a Szentírás maga nem nyújt alapot arra, hogy a József történeteire ilyen – ahogy nevezik – „allegorikus” magyarázatot alkalmazzunk, meg kell elégednünk azzal, hogy valamilyen rejtett értelmének kutatása helyett egyszerűen azt értsük meg belőle, ami világosan leolvasható a felszínéről.

Boldogan be is érhetjük vele, mert éppen elégséges lesz a lelki nyereségünk ezzel is! Hogy mindjárt előre megmondjuk: az az örökre szóló üzenet hangzik felénk ezekből a történetekből, hogy az embersorsot Isten maga igazgatja az Ő szent és jóságos szándékai szerint. Nem véletlenek űzik velünk játékukat, hanem Ő maga rejtőzik minden mögött, ami életünkben történik; neki vannak velünk céljai, s azokat Ő viszi biztos kézzel beteljesedés felé. Az aztán csak természetes, hogy ez az igazság is, mint Istennek minden mondanivalója, a Krisztusra utal, akiben, mint gyújtópontjában, összefut Istennek minden kijelentett igazsága. Őhozzá vezetnek el minket ezeknek a történeteknek a tanításai is!

Most itt állunk a történet expozíciójánál. Néhány vonással van megrajzolva, de mindjárt áttekinthetjük az egész helyzetet. Adva van egy ősz atya, több feleségétől született népes családjával. Tizenkét fia közül az egyik, – nem a legkisebb, hanem az utolsóelőtti, ki szintén már atyja vénségére született, – és a többiek között robbanásig feszült viszony áll fent. A következő fejezetben már megtörténhet a kirobbanás és elindulhat az események görgetege.

Efelé, a testvéreivel szembenálló gyermekifjú, ahogy a többiek emlegették: az „álomlátó” felé fordul most a figyelmünk. És pedig abból az előnyös helyzetből vehetjük szemügyre, hogy ismervén a történet folytatását, mindjárt itt a legelején a további fejlemények világánál nézhetjük.

I.

Így mindjárt megállapíthatjuk, hogy ifjúi lelkének játékos szőtteseit, amelyekért „álomlátónak” csúfolták testvérei, nem a hiú és hazug képzelődés szövögettette vele. Hiszen lényegükben véve az ő gyermekkori álmai, bármilyen merészeknek látszottak is, az idők rendjén megvalósultak! Ha ő azt látta álmaiban, hogy a mezőn kötött kévék közül az övé egyenesen megáll, a testvéreinek kévéi pedig sorban meghajolnak és földre borulnak előtte; vagy ha a másik álomképben azt látta, hogy már nem is csak a tizenegy csillag alakjában megjelenő testvérei, hanem a nap és a hold alakjában még szülei is hódolattal hajlonganak előtte; mi már tudjuk, hogy ez nem üres képzelgés volt, hanem előre látott valóság. Eljött a nap, amikor ő a nagy egyiptomi birodalom élén teljhatalmú alkirályként uralkodott, s ez elé a nagyúr elé az ő egész atyafisága úgy járult oda, mint egy éhségverte országnak kenyérért esedező népe, alázatos hódolattal.

József azért álmodta ezeket az álmokat, mert jövendő nagyra hivatottságának a sejtelmei ébredeztek fiatal lelkében. Pásztorgyerek volt még a kánaáni mezőkön, de amikor ott járt a mezőkön és eltűnődött a végbement aratás látványain, vagy amikor csendes estéken belebámult a csillagos ég titkaiba, áthúzódott a lelkén valamilyen más jövendőnek a sejtése: ebből a megszokott, kicsiny környezetből ő egyszer ki fog emelkedni, és nagy méltósággal, hatalommal járó szerepet fog betölteni az emberek között. Sok-sok ilyen ébren álmodozás csapódhatott le aztán éjszakai álomlátásaiban.

Része lehetett ezekben a nagyra törő álmokban persze annak is, hogy már testvérei között, otthon is kivételes volt a helyzete. Az öreg Jákób, aki koránál fogva már inkább nagyatyai, mint atyai szívvel és szemmel tekintett erre a későn szülött fiára, megfeledkezett arról a minden szülőre kötelező pártatlanságról, amely nem válogat, és nem tesz különbséget gyermek és gyermek között. József neki kedvenc fia volt és ezt nem is titkolta: külön „cifra ruhában” járatta őt. Jól elgondolható, hogy ez a kitüntető kedvezés fejébe szállhatott az éretlen Józsefnek. De ha álmodozó nagyralátása csak ebből táplálkozott volna, akkor sohasem íródtak volna meg a róla szóló történetek! Azok a balgatag módon szeretett és minden kényeztetéssel dédelgetett gyermekek, „egykék” és nem „egykék”, akik úgy nőnek fel, mintha körülöttük forogna, és nekik hódolna az egész világ, később csakhamar eltűnnek a nagy, szürke

tömegben. Akármilyen hazug álmokat táplált is szegényekben a szülői ház az ő nagy kiválóságuk és fontosságuk felől, a kíméletlen élet nemsokára szétfoszlatja azokat, s belehengereli őket a névtelen embersokaságok lapos szintjébe.

József álmaiban más volt a lényeges: a jövendőnek az a sejtelme, amelyet Isten keze oltott bele lelkébe. Azzal a ténnyel állunk itt szemben, hogy Isten nem csak a külső körülményeink alakulásával formálja a sorsunkat, hanem legalább is ugyanolyan mértékben azokkal a vágyakozásokkal és reménykedésekkel, amelyeket bennünk magunkban ébreszt a jövendőnk felől. Sokat vétkezett a világ ez ellen az igazság ellen, amikor évszázadokon át úgy nevelt fel milliókat nemzedékről nemzedékre, hogy eszébe sem jutott azt kérdezni: mi mozog, mi feszeng egy-egy ifjú lélek mélyén? – hogy aztán azt segítsen nevelésével felszínre hozni, a megvalósulás útjára terelni, és így szolgálni az Isten emberformáló munkáját! Ma is égrekiáltó bűn az, hogy nagy tömegek lelkében olyan feltörő képességek és erők csíráznak, amelyeket vagy már a szülői ház erőszaktétele elfojt, vagy a mostoha társadalmi környezet fagyos téli levegője öl el. De a József példájából viszont kitűnik, hogy az embersors alakulásában mégis csak – legalább egyik – döntő fontosságú tényező ez a belső álom-fakadás. És ami egy emberi szív álmaiban csakugyan Istentől való, az, ha minden körülmény összeesküszik is ellene és minden esemény csak hátráltatni látszik is, előbb vagy utóbb, így vagy amúgy, minden akadályon át mégis csak valósággá lesz egyszer!

II.

Persze nem úgy, amint az ember azt megálmodta magának! Hála Istennek, nem úgy! Nem lett volna jó, ha József álmai is úgy váltak volna valóra, amint azt az ő éretlen ifjúi lelke elképzelte! Mert az ő esetében is mindjárt megállapíthatjuk, hogy az Istentől az emberi szívbe beoltott álmok tisztaságát is sok emberi bűn elegyíti meg, és csak attól megtisztultan lehet áldás a megvalósulásuk!

Őszintén megvallhatjuk: József itt a történet elején nem úgy jelenik meg előttünk, mint mindenestől fogva rokonszenves alak. Ha a testvérei olyan rossz viszonyban voltak vele, hogy „már jó szót sem tudtak hozzá szólni", mi nem mondhatjuk, hogy őt ez a harag ártatlan áldozatként érte. Ő azt az előnyös helyzetét, amelybe részrehajló édesatyjuk őt, mint kedvenc fiát kiemelte, kiélvezte és testvéreivel is éreztette. „Rossz híreket hordott felőlük az ő atyjuknak." Nem csoda, ha az ilyen árulkodó kegyenc nem volt közszeretetnek a tárgya! Amikor álmaiban magát az egész családi kör fölé felmagasztalt méltóságban látta, ez is nyilván hízelgett az ő hiúságának, és ezt a gyönyörűségét jól esett teljessé tennie azzal, hogy el is mondta álmait a többieknek. Ha ölbevaló kis gyermek lett volna, azt mondhatnánk erre: nem kell adni semmit csacska beszédjére, mert maga sincs tudatában szavai jelentőségének és hatásának. De ő már huszadik éve felé járó siheder volt. Tudhatta: mint hangzanak a szavai másnak a fülében! Hallgathatott volna! De neki jól esett megálmodott fölényének a tőrét beledöfnie testvéreinek a szívébe, vagy azt legalább is megszurkálni vele. Mi sem természetesebb, mint hogy ez ellen a megalázó fölényeskedés ellen felzúdultak: „Avagy király akarsz-e lenni felettünk?" Sőt még szelíd ősz édesatyja is a fejét csóválva tett neki szemrehányást: „Micsoda álom ez, amelyet álmodtál?" – Vétkes volt ő bizony maga is abban, ha ezentúl „annál is inkább gyűlölték őt" a testvérei!

Sok évvel később minderre csak szomorú szégyenkezéssel tekinthetett vissza József. Addig nem is teljesedtek be álmai, amíg az ilyen hiú fennhéjázástól sok megaláztatás tüzében meg nem tisztultak. A történet végén már egészen más József áll előttünk. Megértette, hogy a többiek fölé való kiemelkedés nem arra való, hogy az ember elteljen a maga nagyságával, hanem arra, hogy a többieknek szolgáljon, és segítségére legyen. Rájött, hogy nyomorultul

csalódik az, aki attól várja boldogságát, ha mások hajlonganak előtte, és az lehet a hatalomnak sok gondja és kínja között egyetlen öröme, hogy ő hajolhat le másokat felemelni. Megtanulta, milyen utálatosság minden tündöklés, amely csak arra való, hogy mások szívét az irigység pukkassza miatta, és nem arra, hogy örömöt sugározzon maga körül, és szebbé tegye mások életét.

A további történetek során lesz alkalmunk végigkísérni Józsefet azon a nehéz iskolán, amelyben megkapta ezt az átnevelést, s a megpróbáltatásoknak azon a tüzes kohóján, amelyben kiégett a lelkéből ifjúkori gőgjének és önteltségének a salakja.

Annyi bizonyos, hogy Isten azokat a szép álmainkat is, amelyekről pedig azt hihettük, hogy Őtőle valók, sokszor olyan kíméletlen kézzel tépdesi, hogy már-már azt hisszük: semmi sem marad belőlük. Pedig csak azokat a szálakat tépdesi ki belőlük, amelyekkel a mi bűnös szívünk tarkította és csúfította el szövedéküket. Csak a kívánságunkat és a büszkeségünket akarja összetörni, hogy aztán, ha már keze alá alázott bennünket, megajándékozzon álmaink beteljesedésével. Akkor a beteljesülés már nem a mi önteltségünket hizlalja, hanem övé lesz érette minden dicsőség. Ezért nem valósulnak meg a legtisztább és legszentebb álmaink sem úgy, mint a mesebeli kívánságok, hanem mindig egészen másképpen, mint ahogy mi elgondoltuk!

III.

Akkor, amikor József először megjelenik a történetben előttünk, mindez még el volt rejtve szem elől. Álmai, úgy amint isteni elhivatottságból és emberi kívánságból összeszövődtek a lelkében, rövidlátó álmok voltak. Nem is csak az ifjúi tapasztalatlanságnak, hanem annak az egyetemes emberi rövidlátásnak a leple is, amely sohasem tud tisztán belelátni a jövendőbe, eltakarta még szeme elől a bekövetkezendőket.

Az Isten jótéteménye volt ez az ő számára és ugyanaz a mi számunkra is! Ha József előre látta volna, milyen hányattatások és szenvedések árán fog elérkezni álmainak a megvalósulásához, talán sírva fordult volna el a jövendő feltáruló képétől, és álmainak varázsától úgy igyekezett volna megszabadulni, mint valami átkos tehertől, – aligha lett volna belőle az, ami lett!

Jó az, hogy az Isten fellebbenti ugyan előttünk néha távoli, óhajtott állomások fényes látomásairól a fátylat, de ugyanakkor ködbe burkolja a célhoz elvezető utat, s annak sok vergődést, fáradságot hozó nehézségeit! A maga idején, lépésről-lépésre, úgyis meg fogunk tudni mindent! Elég, ha megjelent előttünk ígéreteinek szépséges álomképe, mi feltehettük rá a szívünket, és bűvöletétől vonzva elindulhattunk feléje! Ez a lendület, – ha sok, útközben elénk kerülő bozótnak és mocsárnak is visz neki, – majd átsegít mindenen, és célhoz fogunk érkezni! A „tömkelegbe lépve” rájöhetünk sok „gyászos tévedésünkre”. De végzetessé csak akkor válhatnak a ránk váró meglepetések, ha puszta emberi „szép reménység” volt az, aminek fényénél „tündérkert gyanánt állt” előttünk a jövő. Az a „hajnalcsillag”, amelyet Isten gyújt ki felettünk, átvezet előre nem is sejtett fájdalmakon és csalódásokon is, mind a célig!

Józsefet, amint a valóságos életet, a reá váró nehéz próbatételeket még nem ismerő, álmodozó ifjúi lélekkel ott áll pályája kezdetén, ne illesse ezért a sajnálkozásunk! Jó volt neki az ismeretlen útnak ilyen gyermeki bizakodással elindulnia! És nekünk is jó, ha hozzá hasonlatosakká tudunk ebben válni!

*

Mert azt már láthatjuk az elmondottakból, hogy József voltaképpen mindnyájunknak a képe. Nem csak azoké, akik hozzá hasonlóan valamilyen kimagasló szolgálatra vannak eljegyezve már ifjú éveiktől fogva, hanem mindnyájunké, a világ életében bármily szerény helyet betöltőké is.

Mert valljuk csak meg: mindnyájan úgy indultunk el, hogy valami nagyon szépet álmodtunk az életünkről! Jaj, mi lett azóta gyermekálmainkból? Úgy csúffá tette az élet, hogy már magunk is szégyenkezünk miattuk vagy keserűen nevetünk rajtuk! Pedig – értsük meg – volt azokban az álmokban valami, ami több volt a tapasztalatlan gyermek képzelgésénél, több volt még a hiú emberi szív öntetszelgésénél! Volt benne valami, amit Isten oltott belénk, mert Ő csakugyan azért teremtette és arra szánta életünket, hogy abból valami, minden álomnál is szebb legyen!

És nem azért jött-e el közénk Krisztus, nem azért szól-e hozzánk szakadatlanul az Ő Evangéliuma, hogy tudtunkra adja: Isten nem is engedi semmibe menni azt, amit felőlünk elvégezett? Nem hazudtak az álmaid! Tépett rongyokban is, az élettől mindenedből kifosztottan is, királyi gyermek vagy csakugyan, és el fogod nyerni a koronát! Csak ne hallgass más hangok cinikusan „okos” beszédére, hanem egyedül a megváltó és megújító kegyelem ígéretébe fogódzék megcsalt és kiábrándult szíved! Merj a Krisztus által „álomlátó” lenni! Merj az Ő szavára! És álmaid nem fognak szégyent vallani. Meglehet, hogy majd útközben fogod fokozatosan megtanulni, mi az, amit igazán Isten tervezett el felőled, és nem a magad képzelődése. Az is meglehet, hogy érnek még olyan próbatételek, amelyekről jobb, hogy nem tudsz előre. De a végén nyilvánvalóvá lesz: Isten nem űzött játékot a lelkeddel! A valóság dicsőségesebb lesz, mint amilyennek megálmodhattad!

***

II.
Isten úr a bűn felett is

Lekció: I. Mózes 37, 12 – 36.
Textus: I. Mózes 37, 20. „Meglátjuk, mi lesz az ő álmaiból?”

Érdekes dolog megállni egy ügyes mesterember műhelyében és belenézni terveibe, amelyeket papiroson előre megrajzolt. De sokkal érdekesebb aztán azt figyelni, mint veszi elő szerszámait, és mint lát hozzá az eltervezett műnek megvalósításához. Amikor megkezdtük a József történetei felett való elmélkedésünket, Istennek embersorsokat formáló műhelyébe léptünk be és láttuk, mint rajzolódtak ki József ifjúi álmaiban az Isten tervei, amelyeket felőle elvégezett. Legalább is valamennyire bepillanthattunk azokba, habár a jövőnek minden titka nem volt kiteregetve elénk ezekben az álmokban. Most azonban már annak tanúi lehetünk: mint indul meg a munka? „Meglátjuk, mi lesz az ő álmaiból?” – és megpróbálunk ráfigyelni az Isten kezére: hogyan kezd hozzá József eltervezett sorsának a kialakításához?

I.

Az a meglepetés ér bennünket mindjárt az elején, hogy Isten felettébb különös eszközöket használ fel az Ő munkájában. Józsefnek gyűlölködő testvérei, éppen ebben a gyűlölködő mivoltukban, azok a szerszámok, amelyek által az első fontos változtatásokat véghez viszi József sorsán. Ebben az előttünk levő történetben ők a cselekvő szereplők, akik által elindul az események sora. Maga József itt csak szenvedő hőse a történetnek. Bármennyire érdekelne is tudnunk: hogyan fogadta és viselte azt, ami vele történt, a történet erről nem szól egy szót sem. Siránkozott és kegyelemért könyörgött-e, vagy felismerve a helyzetnek másíthatatlanságát, erős lélekkel szemébe nézett mindennek, ami elháríthatatlanul bekövetkezett reá? Felháborodottan tiltakozott és védekezni próbált-e, vagy inkább magába szállva azon gondolkodott: miért is hagyta úgy megromlani a testvéreivel való viszonyát, hogy az végül ilyen gyűlöletteljes támadásban robbant ki? Nem tudhatjuk! Az egész elbeszélés csak az idősebb testvérek gonosz összeesküvéséről és annak véghezviteléről szól.

És ezt a nyilvánvalóan gonosz támadást használja fel Isten a maga céljaira! Ezzel vet véget József addigi életének és indítja el annak új szakaszát. A testvérekben felgyülemlett keserűség és bosszúság végre kitör, és nem rajta múlik, hogy első szándékuk, amelyben megegyeznek: „Öljük meg őt!” – nem megy úgy végbe, hanem meghagyva ugyan puszta életét, úgy szabadulnak meg társaságától, hogy eladják rabszolgának, és ezzel száműzik messze idegenbe. De romlott szívük ilyen sötét indulatainak és ilyen gyalázatos tettbe szökkenésének köszönhette József, hogy eljutott otthonától távol abba az országba, ahol jövendőbeli nagy hivatása várt reá! Mi sem állt távolabb a testvérektől, mint az ő álmainak a beteljesedését elősegíteni. Ellenkezőleg, ők azt akarták megmutatni, hogy azokból soha nem lesz semmi. Sőt azt akarták elérni, hogy emlegetni se hallják azokat soha többé. Az igazság mégis az, hogy Isten kezének titokzatos igazgatása alatt éppen így indították el Józsefet az álmok megvalósulásának az útján. Hogy emelkedhetett volna fel valaha is az Egyiptom feletti uralom polcára, ha testvérei nem taszítják ki maguk közül abba az idegen világba?

Vannak Istennek öntudatos engedelmességgel szolgáló eszközei is. Olyanok által is alakítja sorsunkat, akik szerető gondossággal lesik: milyen álmokat oltott belénk az Ő keze? – s aztán ők is azon vannak minden fáradozásukkal, hogy ezt a lelkünk mélyén ébredező elhivatott-

ságunkat segítsék kifejlésre és megvalósulásra. Ki tudná felbecsülni: Isten után mennyit köszönhetünk az ilyen jóltevőinknek! Soha nem róhatjuk le velük szemben hálatartozásunkat, és nem áldhatjuk érettük eléggé Istent, aki általuk tett azzá, amik vagyunk!

De ez a történet világosan mutatja, hogy Isten nem csak ilyen embereket használ fel eszközeiül, hanem olyanokat is, akiknek eszük ágában sincs az Ő céljait szolgálni. Rosszakarat, gyűlölet és ellenségeskedés is, amellyel emberek egymás ellen törnek, az Ő tervei szerint viszik véghez rút munkájukat, és általuk is az Ő céljai válnak valóra. A bűnnek is feltétlen ura Ő, s az nemcsak, hogy nem hiúsítja meg az Ő terveit, hanem önkéntelen eszközévé válik azoknak.

II.

Jól értsük meg: nem csak arról van szó, hogy Isten megengedi a bűnt is. Nem ahhoz a gyenge kezű kocsishoz hasonlít Ő, aki már belefáradt a szilaj csikókkal való küzdelembe és elereszti a gyeplőt, hadd fussanak kedvük szerint. Nem is csak arról van szó, hogy ha már bűn van a világon, akkor Isten igyekezne ebből legalább valami jót is kihozni, mint ahogy a tűzkártól sújtott ember menti még, ami menthető, hogy vagyona roncsaiból felépítsen valamilyen új életet. Világosan mutatja ez a történet: annyira ura Isten a bűnnek is, hogy Ő igazgatja annak kifejlését és megtörténtét is, ha céljai érdekében fel akarja használni.

József testvéreinek a gonosz tette az ő tulajdon szívük gonosz indulataiból fakadt. De hogy kifakadt és hogy éppen úgy fakadt ki, abban nyilván Istennek a keze működött. Az Ő mindeneket elrendező keze alakította az alkalmat, amely a gonosz tettnek külső keretéül szolgált. Mi a magunk balgatag emberi nyelvén „véletlenségekről” szoktunk beszélni. De itt megfigyelhetjük: úgy egybevág minden a cél érdekében, mint valami pontosan járó óraműben az alkotórészek mozdulásai!

Hogy József azzá legyen, akinek Isten szánta őt, ahhoz egyszer adódnia kellett egy alkalomnak, amikor az atyai háztól jó messze kerül a testvéreinek társaságába. Ott, édesatyjuk mérséklő hatásától és fegyelmező tekintélyétől nem gátolva, elszabadulhatnak gyűlölködő érzéseik. Sőt, tanújuk nem lévén, egymás feszélyezetlen társaságában nagyobb erőre kaphatnak indulataik, mint valaha. És így megszülethet a gonosz tett! – Hányszor fékezi Isten bűnös szándékainkat és indulatainkat azzal, hogy vannak a közelünkben olyanok, akik előtt restellenénk magunkat igaz valónk szerint megmutatni! És hányszor tart vissza egy-egy bűnös tettől embereket az által, hogy magukra maradnak, és nem találnak cinkostársat, akivel kölcsönösen felbátoríthatnák egymást a bűnre! De néha, mint ebben a történetben is, előáll az ellenkező helyzet: senkinek az ellenkező vagy szemrehányó tekintetét nem érzi magán a bűnös, sőt olyan társaságban van, amely egymást csak bíztatja és uszítja a bűnre. Mintha Isten ilyenkor felvonná a zsilipeket: hadd vegyen szabad folyást a bűnnek felgyűlt szennyes árja, és hadd jöjjön napvilágra a szívek romlása! Ha az Ő céljai úgy kívánják, megteremti az alkalmakat rá, hogy a bűn levesse álarcát, és meztelen valóságában megmutatkozzék.

Van a történetnek egy apró mozzanata, amely talán a legmegkapóbban mutatja, milyen gondos, szinte kísértetiesen biztos kézzel igazgatta Isten a külső körülményeket a testvérek bűnének megtörténtéhez. Jákób tudomása szerint fiai a sikhemi legelőkön időztek nyájaikkal. Odaküldi tehát Józsefet, hogy felőlük hírt hozzon. De odaérve József csak hűlt helyüket találja. Milyen könnyen megtörténhetett volna, hogy meddő keresésükbe belefáradva megfordul, és dolgavégezetlenül megteszi visszafelé is a jó egynapi gyalogutat. Akkor talán sohasem érte volna semmi bántódás a testvéreitől! De nem is jutott volna el Egyiptomba, hatalomra emelkedésének színhelyére! Ezért találkoznia kellett ott az ember alig járta mezőkön egy idegennel, akinek feltűnt a bolyongó ifjú, s aki megkérdezte: „Mit keresel?” S kitűnt,

hogy az illető éppen fültanúja volt kevéssel azelőtt a József testvérei tanácskozásának: „Hallottam, hogy azt mondták: menjünk Dóthánba!” Ennek az útbaigazításnak a nyomán tett meg még egynapi járóföldet, és úgy szaladt bele testvéreinek ellenséges karjaiba!

Ilyen jelentéktelennek látszó mozzanatok is gondosan bele vannak illesztve Istennek terveibe; ilyen „hajszálakon”, „narancshéjakon”, és hasonló „apró véletleneken” múlik sokszor a dolog, ha Isten az Ő céljai érdekében ki akar alakítani egy bizonyos helyzetet. Még akkor is, ha az a helyzet arra való, hogy napfényre kerüljön valamilyen egyébként talán soha meg nem nyilatkozó bűn!

De még tovább is mehetünk. Nem csak a külső körülményeket rendezi el Istennek titokzatos keze. Ha belenézünk a testvérek lelkében végbemenő folyamatokba, mint alakul ki végül is bűnös elhatározásuk, – abban is felismerhetjük Istennek mindeneket kormányzó kezét.

Először is megakasztja első feldühödésükben megfogamzott gyilkos szándékuk tetté válását. Mert a József elleni merényletnek meg kellett ugyan történnie, de úgy, hogy az élete ne essék annak áldozatul! Akad hát egy a testvérek közt, a legidősebb Ruben, akiben megmozdul a lelkiismeret. Ráveszi a többieket: vessék Józsefet a legelőn készült ciszternába, ott is elpusztulhat. Titokban pedig elhatározza, hogy onnan majd alkalmas pillanatban kimenti, és épségben hazaküldi. Íme, nincs olyan cinkos társaság, amelyen Isten keze ne találna rést, hogy a bűn boszorkánykonyhájába bele ne nyúlhasson, és ellenhatásokat keltve ne fékezhesse, ne mérsékelhesse a bűn tombolását, ha Ő úgy akarja! Tulajdon tervei szerint mindig Ő szabja meg a bűn határát: eddig és ne tovább!

Aztán megjelenik a láthatáron az árukkal megrakott tevék sora, a jól fizető egyiptomi piacra vonuló midianita kereskedők karavánja. Ennek is „véletlenül” éppen akkor és éppen arra kellett elvonulnia! Nem világos-e megint, mennyire Isten keze dolgozik az egyik testvérnek, Judának a szívtelen ötletében, aki a karaván láttára gondol egyet: úgy is el lehetne tenni az útból Józsefet, ha eladnák ezeknek a rabszolgákkal is kereskedő kalmároknak, hadd vigyék magukkal az egyiptomi piacra? Nem csak pórázon tartja Isten a bűnt, hogy egy tapodtatnyit se mehessen tovább, mint ameddig Ő akarja. Kantárral is igazgatja, mint a lovat szokás, hogy gyászos művével arrafelé forduljon és haladjon, amerre végül is az Ő terveit szolgálja.

Valóban, nincs az ember számára kibúvó az Isten uralmának mindenre kiterjedő hálóján! Be van abba fogva még akkor is, amikor mindenre inkább gondolna, mint az Isten uralma alatt való engedelmes meghajlásra és annak szolgálatára! Bűneivel együtt is feltétlenül keze hatalmában tartja Isten, és a maga céljaira használja fel eszközül!

III.

De ne legyen félreértés! Mindaz, amit eddig elmondtunk, a leghalványabb árnyalattal sem enyhíti a bűnnek feketeségét! A bűn, ha Isten uralkodik is felette, és ha befogja is a maga szent és áldott céljainak a szolgálatába, azért bűn marad. Ez a történet is, bár világosan mutatja: milyen láncszem volt a testvérek bűne Istennek a József élete felől elvégzett terveinek az összefüggésében, ugyanakkor a legkevésbé sem menti vagy szépíti azt, hanem fertelmes és kárhozatos igaz valójában tárja elénk.

Nem fűz ugyan a tényekhez semmilyen bíráló megjegyzést. Nem fejteget erkölcsi tanításokat, és nem bocsátkozik bele prédikáció tartásába. Csak magukat a tényeket mondja el, aztán ránk bízza azoknak megítélését. De a bűnt nem is lehet semmivel jobban vád alá helyezni, mint mezítelen valóságának a megláttatásával! Eléggé vádolja az saját magát, ha egyszer lehull róla a lepel!

Egyszerű, díszítetlen előadásával is milyen visszataszító képet ad a történet a testvérek elvakult irigységéről, amikor pl. elmondja, hogy mihelyt rátehetik kezüket Józsefre, legelső dolguk az, hogy letépdessék róla a „cifra ruhát". Édesatyja kitüntető kegyének ez a jele különös szálka volt a szemükben. Rajta is kitöltik hát mérgüket! Milyen ostobává aljasítja le az embert a bűnös indulat! – Vagy ott van a történetnek az a másik odavetett vonása, amely mégis olyan sokat mond: amikor Józsefet bevetették a kútba, hogy odavesszen, a testvérek, mint akik jól végezték dolgukat, „leülnek kenyerezni", és zavartalan jó étvággyal fogyasztják tarisznyájuk tartalmát. Lehet-e ennél a leírásnál keményebb vádat emelni lelkiismeretlenségük és szívtelenségük ellen?

Vád alatt áll voltaképpen még az az egyetlen testvér is, aki rokonszenves színben tűnik elénk, mert hiszen titkon ellene dolgozott testvérei szándékának. Miért hogy csak titkon mert más véleményen lenni, és miért nem volt egyetlen nyílt szava sem, amellyel a szemükbe mondta volna, hogy Isten ellen való vétek az, amit művelnek? Hogy megszégyenül az ilyen gyáva jószándék! Mire utána nézhetne ez a testvér, Ruben, a kútba vetett öccsének, hogy onnan kimentse, közben már régen eladták a többiek, és József rabszíjra fűzve már hegyen-völgyön túljár! Rubennek nem marad más hátra, – sok-sok hozzá hasonlatos ember módjára, – mint késő bánattal megsiratnia, miért nem volt határozottabb, elszántabb, amikor a bűn ellenében jót akart munkálni?

Valamennyi testvér között Judára süti reá a történet a legutálatosabb bélyeget. Ő volt az, aki össze akarta egyeztetni a bűnt a látszat megmentésével. Ő találta ki a módját, miként szabadulhatnak meg Józseftől végképp úgy, hogy azért vér ne tapadjon a kezükhöz. „Hiszen atyánkfia ő" – mondja, ahogy szoktak beszélni a mindenkori farizeusok, a kezüket mosó ügyeskedők, a megóvott tisztességes formára kényesek, akik ugyanakkor minden aggály nélkül túlteszik magukat a lényegen.

S ha ez volna most a tárgyunk, folytathatnánk megfigyeléseinket: mint tükröződik ebben a történetben a bűnnek igazi természete minden rútságával és rettenetességével. Csak még egy pillantást a történet végén megjelenő ősz Jákóbra, amint vigasztalhatatlan gyászba merül legkedvesebb fiának elvesztése miatt. Hiába igyekeznek most már az idősebb testvérek elcsendesíteni jajongását: „Sírva megyek fiamhoz a sírba!" – nem tudják megvigasztalni. Édesatyjuknak ezt a nagy nyomorúságát pedig ők nem akarták; tettüknek ilyen következményeire nem is gondoltak! A bűn sohasem gondolja végig a maga dolgát s ezért sanda mészárosként oda is vág, ahova nem néz, ott is sebez és ront, ahol nem is akart!

És szintén csak egy pillantást arra, – amit ugyancsak világosan megmutat ez a történet, – hogy a bűn felettébb szapora fajzat. Rögtön megfiadzik. Egyik bűn a másikat vonja maga után. Alighogy megszabadultak a testvérek Józseftől, rögtön azon kell törniük a fejüket: hogyan leplezzék el művüket? S bele kell kezdeniük egy aljas színjátékba: József köntösét mesterségesen összevérezve azt a látszatot kell kelteniük otthon, hogy vadállat marcangolta szét, azért veszett nyoma. A történet megint nem szól róla egyetlen szót sem, hanem teljesen ránk bízza az elképzelését, milyen mázsás terhet cipeltek ettől fogva lelkükön a testvérek. Évek során át milyen szorongó lélekkel nézhettek csak egymás szemébe: nem akad-e valamelyikükben áruló, aki ezt a titkukat kifecsegi, s mi lesz akkor, ha egyszer kitudódik a valóság?

Nem is kell a sötét színeket szaporítanunk. Eléggé félreérthetetlen a történet tanítása: a bűn nem veszít borzasztó valójából semmit az által, hogy eszközi szerep jut neki is Isten sorsformáló kezében!

*

De alig van Istennek vigasztalásban gazdagabb szava hozzánk, mint amikor azt adja tudtunkra, hogy Ő ennek a borzasztó valóságnak is feltétlen Ura! Hogy viselhetnénk el különben a világ életében elénk tűnő látványokat, a sok ádáz kegyetlenségét, igazságtalanságét, s a bűnöknek minden más fajtájáét? Csak az nyugtathatja meg lelkünket, hogy mindezek felett is Isten uralkodik; csak addig hatalmasodhat el a bűn, ameddig Ő engedi, és a végén egyszer ki fog tűnni felségesen, hogy éppen a bűnnek szabadjára engedésével valósította Ő meg dicsőséges céljait. Volt-e valaha nagyobb bűn, mint amikor az emberben lévő minden istenellenes erő összefogott, hogy az Ő Egyszülöttjét eltegye láb alól? És nem bizonyult-e végül is az Ő kereszthalála az Isten csodálatos művének, amely által Megváltónkká és Urunkká magasztaltatott fel a Megfeszített?

Amikor pedig nem szemlélői, hanem szenvedői vagyunk magunk is a bűn garázdálkodásának, akkor meg éppen édes vigasztalást nyújt az az igazság, hogy általa is Isten végzi a maga munkáját! Ha a rosszakarat ránk tör, és minket sebez az emberek gyűlölsége, vagy akármilyen más módon a mi életünket támadja meg békességében és épségében másoknak valamilyen bűne, abban van az egyetlen megnyugvásunk, ha ezt is Isten kezéből tudjuk venni. Ő tudja: mit akar vele. Egészen bizonyos, hogy akar vele valamit. Az Ő keze forgatja ezt az eleven húsunkba vágó szerszámot is. Csak türelem! Idővel meg fogjuk tudni: mivé akart általa kiformálni, mire akart általa elvezetni? S akkor látni fogjuk: szükséges volt az Ő áldandó terveinek megvalósulásához ez a keserves tapasztalat is!

Sőt, amikor az keserít el bennünket, hogy mi magunk is vétkeseknek találtatunk valamilyen mások ellen elkövetett bűnben, még akkor is van ennek az igazságnak vigasztaló ereje. Bűnünket, amelyet felismertünk, csak szánhatjuk és bánhatjuk, csak szégyenkezve és utálattal fordulhatunk el tőle, csak ostorozhatjuk és kárhoztathatjuk magunkat érte. De ami megtörtént, és amit meg nem történtté többé nem tehetünk, rábízhatjuk az Isten kezére. Nem csak bocsánatával fedezi Ő majd el, hanem jóra is fordítja! Mert Ő Ura még a mi bűneinknek is!

***

III.
HA ISTEN VELÜNK...

Lekció: I. Mózes 39. 1- 2

Textus: I. Mózes 39, 2.
„És az Úr Józseffel volt, és szerencsés ember volt.”

József történetének ez az előttünk levő szakasza két tekintetben különbözik a megelőzőtől. Ott is azt figyelhettük meg: miként munkálkodik Isten egy ember sorsának a kialakításán. De az Istennek ez a munkálkodó keze egészen el volt rejtve azok mögött az emberek mögött, akiket eszközeiül használt fel céljaira. Csak a későbbi fejleményekből tudhattuk meg voltaképpen, hogy ezek az emberek, mit sem sejtve róla maguk sem, egy magasabb vezérlő akaratnak szolgáltak azzal, amit cselekedtek. A hitetlen szemlélő ezért azt is mondhatná: Isten nélkül is éppúgy történhetett volna minden, ami történt. Sőt, maga az eseményeket elbeszélő szentíró sem utalt kifejezetten Istenre. Nem is említette nevét sem. – A történetnek ebben a következő szakaszában azonban már előlép Isten a rejtett háttérből. József további sorsának az alakulását maga az elbeszélés is kifejezetten annak tulajdonítja, hogy „vele volt az Úr.” S a történet legválságosabb pontján József saját szavai is elárulják, milyen döntő jelentősége volt életében Istennek. „Hogyan vétkezném az Isten ellen?” – kérdi, amikor választania kell két út között.

A másik megkülönböztető vonása pedig abban van ennek a szakasznak, hogy míg az előbbiben csak szenvedőleges szerepe volt a történet hősének, addig itt már az ő tulajdon cselekedeteiből és magatartásából folynak az események. Vagyis, míg ott azt figyelhettük meg: mint igazgatja Isten keze mindazt, ami velünk történik, ami kívülről, mások részéről ér bennünket, még a mások bűneit is, amelyekkel ránk törnek, addig itt az tárul a szemünk elé: hogyan formálja Isten sorsunk alakulását saját belső világunk által, az által, amik mi magunk vagyunk, különösen akkor, ha ebben a mi belső világunkban nem Őtőle elzárkózva és magunkra hagyottan, hanem Ővele közösségben élünk, ahogy Józseffel is „vele volt az Úr.”

I.

A legelső, amit mindjárt megállapíthatunk, az, hogy Isten munkájának e kétféle módszere közül feltétlenül az utóbbi a nagyobb jelentőségű. Amannak a másiknak az eredményei is valójában emez által kapják meg a csattanójukat. Végeredményben sohasem az a döntő, hogy kívülről mi éri az embert, hanem az, hogy ami kívülről éri, bensejében hogyan fogadja, és mivé dolgozza fel? József története azt hirdeti, hogy akivel „vele van az Úr”, az feltétlenül győzelmesen kerül ki a legmostohább külső körülményekkel való küzdelemből is.

Testvéreinek álnoksága szinte máról holnapra a legnyomorultabb helyzetbe döntötte őt. Az imént még a szülői ház kedvence és a szabad mezők pásztoréletének részese volt. Most rabszolga az idegenben, az egyiptomi testőrparancsnoknak, Potifárnak a tulajdonában. Ebben a megalázó helyzetben is bizonyára csak az utolsó sorban jut helye egyelőre. Hiszen az utoljára megvásárolt rabszolga mindenképpen hátrányos helyzetben van a régiekkel szemben, akik már bennfentesekké váltak a nagy úr házánál. A szolgáknak is szolgája!

Nem csodálkoznánk rajta, ha ebben a sanyarú helyzetben József átadná lelkét a kesergésnek! Hogy sirathatná a letűnt jobb napokat, amelyek – úgy mutatja minden jel, – soha vissza nem térhetnek! Hogy átkozhatná a reménytelen jövőt, amely olyan kegyetlenül vigyorog rá

nagyratörő, szép álmaira! Sorsa ellen lázadozva, hogy téphetné véresre a lelkét a rámért bilincsekkel!

De nem ezt látjuk. Ő a megváltozott helyzetet tudomásul veszi és beleilleszkedik annak adottságaiba. Nem mereng az elszállt múlton, nem gyötrődik a jövő miatt, hanem észreveszi a mának feladatát, s azokba teljes szívvel beleéli magát. Ha Potifár rabszolgájának kell lennie, akkor vállalja ezt a szerepet is, és lesz belőle Potifárnak olyan rabszolgája, amilyen még nem volt!

Azt mondhatná valaki: fiatalember volt még József, ezért tudott rugalmas lélekkel hozzá alkalmazkodni a megváltozott helyzethez. Ebben bizonyára van is igazság. Fiatal plánta, amelynek még nincs széles gyökérzete a régi talajban, túléli az átplántálást, még akkor is, ha rosszabb talajba ültetik át. De ezzel mégsem találjuk el az igazi magyarázatot. Hiszen elég példát látunk arra, hogy fiatal teremtések is, ha a gondtalan élet alapja, amelyet a szülői ház biztosított, egyszer kicsúszik a lábuk alól, olyan mélységekbe zuhanhatnak, amelyekből soha többé ép emberként nem tudnak aztán kiemelkedni. Viszont látunk ősz hajú aggastyánokat is, akik életük vége felé vesztik el valamilyen csapás folytán, megszokott, nyugodt, biztos életüket, és a rájuk szakadt bajos új helyzetbe mégis derűs kedéllyel bele tudják élni magukat. Nem az évek száma teszi!

„Az Úr volt Józseffel” – ez volt a titka győzelmének. És mindig ez biztosítja a léleknek azt az örökifjú rugalmasságát, amellyel minden szerencsétlen külső változáson úrrá tud lenni. Aki élete nehéz útjait nem egyedül, hanem Isten társaságában járja, és mindent, úgy ahogy jön, az Ő kezéből tud venni, az nem rokkanhat bele sorsának kegyetlen fordulásaiba. Úgynevezett szerencsétlenségében is megtalálja minden nap a maga megszabott feladatait, s azokkal elfoglalva magát mindig úgy érezheti: van miért érdemes élnie!

Ennek a belső győzelemnek, amelyet József a mostoha külső körülmények felett kivívott, mutatkoztak aztán a következményei a külső sikerben is, amely munkáját kísérte. Mert hiszen egyszer csak azt vesszük észre, hogy a mélypontról, ahova lezuhant, lassanként emelkedni kezd a pályája. Szorgalmával, hűségével, rátermettségével, egyre jobban magára vonja a figyelmet. Egyre fontosabb és felelősebb munkával bízzák meg. S nemsokára ott látjuk Potifár egész házának és gazdaságának az élén, mint a gazda feltétlen bizalmából teljes hatalmú intézőjét minden vagyonának és egész személyzetének. Gazdája nyugodtan ráhagyhatott mindent, s szinte gondtalan vendégként ülhetett oda a készen megterített asztalhoz saját otthonában. József keze alatt virult a gazdaság, és Potifár áldhatta azt a napot, amelyen ilyen rabszolga került a házához. „Szerencsés embernek” mondhatta Józsefet mindenki!

Akivel „vele van az Úr” a legrosszabb napokban is, annál rendszerint bekövetkezik ez a „szerencsés” külső felemelkedés is a maga idején. A nyomorúságos viszonyok szűk keretei, amelyeket mégis odaadó, készséges lélekkel igyekezett kitölteni, egyszerre csak tágulni kezdenek. Aki „hű a kevesen”, lassanként mind „többre bízatik”. Csak ne fecsérelje el az ember napjait meddő sóhajtozással, hogy mi mindent tudna tenni, ha jobb helyzetben és magasabb polcon volna, ha több megbecsülésben és nagyobb megbízatásokban részesülne! Használja a nap-nap után adódó, talán csakugyan szerény, de mégis valósággal kínálkozó alkalmakat, s fejtse ki azokban erejét! „Álomlátó” volt József, de nem álmodozó! S hogy álmaink hazug káprázatok-e, vagy csakugyan Istentől valók és megvalósulásra szántak, az abból tűnik ki: tudunk-e a mindennapi szürke, kis feladatok gyalogösvényein vidáman, kitartással járni? Ha „az Úr velünk van”, fölfelé visznek azok is bizonyára!

II.

Azt is megállapíthatjuk tovább menve, hogy az az ember, aki bensejében Istennel közösségben él, úrrá tud lenni a külső világ felett akkor is, amikor az kísértéseivel ostromolja. Mert néha nem kegyetlenkedik velünk a külső világ, hanem ránk mosolyogva csalogat és csábít. S akkor még veszedelmesebb próbának vagyunk kitéve.

Ebben is benne van Istennek mindeneket intéző keze. Hiszen az előző történetben is azt láttuk: Ő igazgatja úgy a külső körülményeket, hogy alkalom kínálkozzék a bűnre. József testvérei maguk játszották el bűnüknek rút drámáját a dótháni kútnál, de a színpadot az Isten láthatatlan keze készítette elő és rendezte el számukra, amikor távolabbi céljai úgy kívánták, hogy a testvérek lelkében felgyülemlett gyűlölet tettekben is lecsapjon Józsefre. Most megfigyelhetjük, hogy egyszer csak József is ott találja magát Potifár házánál a bűn számára alkalmasan elrendezett színtéren. Potifár asszonya, ez a hiú fényben és bőségben üres lélekkel élő úrnő már régebben szemet vetett a jóképű fiatal rabszolgára. Amióta az felemelkedett a gazda helyettesének szerepébe, sűrűn lehetett vele érintkezése, és volt alkalma bőven, hálóját kivetni rá. Egyszer aztán úgy adódott, hogy a ház urát közszolgálata hosszabb időre távol tartotta otthonától, a személyzet is odajárt, ki erre, ki arra, a maguk dolga után, s a nagy üres házban csak ők ketten maradtak magukra. Mindennapi imádságunk az, hogy „ne vígy minket a kísértésbe!” De néha jónak látja Isten, hogy mégis odaterelje utunkat a jól elrendezett kísértő alkalmaknak ilyen veszedelmes csapdáihoz!

De az eredményt nem az alkalom dönti el, amely kívülről kínálkozik és csábít, hanem az, hogy mi lakozik bennünk! Az egyik esetben a szív rejtekeiből csakugyan előjön a bűn, amely csak várta a kedvező pillanatot, s a bűnös vágyakból és indulatokból megszületik a bűnös tett. A másik esetben ellenben – s ez történt Józsefnél is – hiába ajánlkozik és hívogat a jó alkalom, a kísértés hatástalan marad!

Ha ennek a magyarázatát keressük, megint csak abban találjuk meg, hogy Józseffel „vele volt az Úr”. Ez tartotta vissza a bűntől, nem pedig valamilyen okos megfontoltság. Hiszen, ha volt még benne valami abból a nem rokonszenves felfelé törtetésből, amelyet otthoni, éretlenebb éveiben megfigyelhettünk benne, akkor nagyszerű lehetőségek villanhattak meg benne a megkísértetés pillanatában. Milyen nagyszerű helyzetet teremthet magának ennél a nagyúri háznál, az addiginál is mennyivel előnyösebbet, ha úrnője céda unszolásának enged! Rabszolgasága igazán csak névlegessé válik, ha úgy él ennél a háznál, mint a hát asszonyának titkos szeretője! Vele ilyen titkos cinkostársaságba kerülve igazán ő lehet itt a parancsoló úr, akinek kedve szerint kell itt mindennek történnie, még a gazdája akaratát is úgy csavarhatja az ujja köré, ahogy akarja!

Arról pedig, hogy ugyanakkor milyen veszedelmeket idézne fel fejére, aligha lehetett sejtelme. Tapasztalatlan fiatalságában hogy is gondolhatott volna arra, hogy ahogy ma fölemelné őt magához ennek az előkelő asszonynak a tisztátalan szeszélye, ugyanúgy holnap unott játékszerként el is hajíthatná magától megint. Elképesztő tanúságként csakhamar meg kellett tanulnia, de előre alig tudta elképzelni, milyen feneketlen hitványság rejtőzhet a mögött a csábítóan mosolygó finom arc mögött! Az az asszony, aki a maga bűnét, mikor megszégyenülten magára maradt vele, szemrebbenés nélkül rá tudta fogni az ártatlan másik félre, hogy ezzel a hazug rágalommal biztosítsa magát a leleplezés ellen, és kudarcának keserűségét ezzel a bosszúval hűtse le, mindenre képes lett volna akkor is, ha József odaadja magát bűnének társául. Szeszélyes érzelmeinek változtával ki tudja, milyen sorsba taszította volna el magától Józsefet, hogy megszabaduljon tőle?

De József, még ha minderre gondolhatott volna is, nem ilyen latolgatások alapján döntött. Ő csak egyet látott: amire úrnője őt rá akarja venni, az becstelenség, rút visszaélés volna

gazdájának bizalmával, és Isten előtt utálatos bűn volna. „Hogy követhetném el ezt a nagy gonoszságot?” Nem csak kettesben voltak a kísértés pillanatában. Isten is jelen volt, ahogy máskor is „vele volt” Józseffel. S ez elég volt ahhoz, hogy József iszonyodva felismerje a veszedelmet és elforduljon tőle.

Láthatatlan paizs veszi körül az Istennel közösségben élő embert, s arról visszahullanak a legkísértőbb alkalmak csábításai is. Néha úgy megy el nagy szakadékok peremén, mint a mit sem sejtő gyermek, s csak utólag veszi észre: mi történhetett volna vele, ha csak egyet is félrelép. De amíg „vele van az Úr”, és az Ő vezetésére ügyel, biztos úton marad. „Szerencsés ember”.

III.

És végül megállapíthatjuk, hogy mindezeknek igazságán az sem változtat, ha Isten olykor megint elrejtőzik.

Mert a történet végén, valljuk meg, megint semmi jelét nem látjuk annak, hogy Józseffel „az Úr vele volt, és szerencsés ember volt.” Ellenkezőleg: hirtelenül megint sokkal rosszabbra fordul a sorsa, mint amilyen valaha is volt. A hiúságában megsértett asszony hazudozásainak mindenki hitelt ad. Rá van sütve Józsefre a vád: elvakult vakmerőségében levetette a hű rabszolga álarcát, és úrnője ellen ő követett el olyan merényletet, amellyel a beléje helyezett nagy bizalomra teljességgel méltatlannak bizonyította magát. A nagy háznépnek egyetlen tagja sem mer védelmére kelni. Az idők multán hazaérkező Potifár sem részesíti most már csak annyi bizalomban sem, hogy alkalmat adna neki a védekezésre. A vádnak egészen kiszolgáltatva, el kell vennie a büntetést: az udvari tömlöcben kell lakolnia. Milyen alázuhanás az eddigi helyzetből! Amit eddigi felemelkedése során sokévi fáradozásával elért, most egyszerre mind odaveszett! Sőt, a valamikor rászakadt keserves rabszolgasorsnál is mélyebbre, a börtönlakó sorsába hullott alá!

És mi mégis tudjuk a történet folytatásából, hogy ezeket is Isten keze intézte. Nagyon fájdalmas kerülőút volt ez, amelyet Józsefnek meg kellett járnia, de az Istentől jól eltervezett, biztos, célhoz vezető út volt! Sőt, az eddigiekből bátran következtethetünk arra, hogy maga József is nyugodtan rábízta magát Isten rejtelmes kezének vezetésére. Már az előbbi szerencsétlenségében megtanulhatta, hogy „vele van az Úr” abban is, és „szerencsés emberré” tudja őt tenni annak ellenére is. Az elmúlt évek tapasztalataival meggazdagodva most is érezhette, hogy semmi sem történik vele Isten akarata nélkül, ha úgy elrejti is kezét, hogy mi sem látszik belőle!

A balgatag emberi szív ilyen fordulatok láttán felkiált: hogy engedhet meg az Isten ilyet? Hogy a hazugság így győzzön az igazság felett! Hogy a bűn maga ölthesse fel a vádoló tisztaság palástját, és a büntetés csapásai azokra hulljanak, akiket éppen a dicséret és az elismerés illetne meg! Igen, történnek néha ilyen dolgok, sőt néha a magunk életében kell elszenvednünk a keserveiket!

De aki Istennel közösségben él, az ilyenkor is Őreá támaszkodhat és ráhagyhatja a dolgok intézését. Bizonyára csak átmeneti helyzet az, amelyben a bűn ilyen diadaloknak örülhet! S ha Isten így rendezte el az Ő terveiben, bizonyára megvolt vele a célja. Egyszer majd ki is fog derülni: mi volt az?

Az, Aki által Isten megadta nekünk, hogy Ővele örök közösségben állhassunk, és vezetése alatt élhessünk, maga is a Kereszt útját járta. És nagy volt a bűn diadalmaskodása az Ártatlannak veszte felett, – amíg Isten engedte. Az Ő nyomdokaiban járva nemzedékről nemzedékre emberek ezrei „vették fel a keresztet”, és szenvedtek el ártatlanul való meghurcol-

tatást panasz nélkül. Mások sajnálkozhattak talán felettük, de ők csendes, biztos lélekkel viselték sorsukat. Ha Isten nyilvánvalóan jó ideig nem mutatta is meg külső sorsuk alakulásában, azért „velük volt”, és boldogabbak voltak sok más „szerencsésnek” dicsért embernél!

*

Minden azon fordul meg, hogy jó és rossz napjainkban egyaránt, megvan-e belső világunkban az Istennel való közösségünk? Ki nyerheti el ezt a nagy ajándékot, és hogyan? Titokzatos dolog ez! De az Újtestamentum világánál mi többet tudhatunk róla, mint József, és mind a többi ótestamentumi hívők. Előttünk kivilágosodott Isten arca a Jézus Krisztusban. Már születése előtt is megmondatott róla, hogy „Immánuel” lesz a neve, ami azt jelenti: „Velünk az Isten”. Őbenne mutatta meg Isten, hogy közösségre akar lépni velünk mindannak ellenére is, ami ezt akadályozná. Őbenne kínálja nekünk bűneinket elfedező kegyelmét, és hívogat szüntelen a csodálatos kiváltság elvételére, hogy mi az Övéi lehetünk s Ő a miénk. Aki ezt hitével elfogadja, annak számára lesz valóság, hogy „az Úr vele van.” És ezzel a hittel a szívünkben tudunk felülkerekedni minden nyomorúságunkon, tudunk tisztán, épen átmenni a kísértések támadásai között is, és tudunk állhatatosan kitartani az Isten elrejtőzésének éjszakájában is. Boldog ember az, akinek sorsát Isten belülről ezzel az élő hittel formálja!

IV.
Isten rabjai

Lekció: I. Mózes 39, 21 – 40, 23.

Textus: I. Mózes 39, 21.
„Az Úr Józseffel volt és kiterjesztette reá az Ő kegyelmességét...”

A királyi tömlöcben raboskodó Józsefről szinte szóról-szóra ugyanazt a megállapítást olvassuk, amellyel a Potifár házánál eltöltött éveit is jellemezte az elbeszélés: „az Úr Józseffel volt...” Nem is csodálkozunk ennek a megállapításnak az ismétlődésén, mert hiszen a történetnek ez a két szakasza egyébként is nagyon hasonlít egymáshoz. A Potifár házánál átélt évek és a börtönben lejátszódott események annyira párhuzamos vonalakon haladnak, hogy szinte az a benyomásunk: mintha – más díszletek közt és más jelmezben – ugyanaz a cselekmény ismétlődnék előttünk még egyszer.

A történetnek mind a két szakasza azzal kezdődik, hogy Józsefet hirtelenül rászakadt nagy nyomorúságban találjuk. Egyszer a szülői ház derűs világából taszítja le az idegen földön reáváró rabszolgasorsba testvéreinek a gonosz merénylete, másszor a nagyhatalmú Potifár bizalmi emberének az irigyelt helyzetéből dönti alá az ártatlanul ráfogott vád a börtönlakók szomorú életébe. Mindkét történet arról beszél, hogy Józsefet ezek a csapások nem törik meg, hanem lelke épségben megőrzött erőivel fel tudja küzdeni magát az adott lehetőségek között a legmagasabbra. Potifár házánál az utolsó rabszolgából minden vagyonának és egész házának az intézőjévé válik, a börtönben pedig – ha címben megmarad is egynek a sok többi rab közül, valójában előlép lassanként az egész fogház gondnokává. Végül a történet egyik szakasza sem nyer megnyugtató befejezést; szomorú csalódásokkal lesz gazdagabb József itt is, ott is, azonban mindkét esetben az a titka a rászakadt bajok felett kivívott győzelmeinek, hogy „az Úr vele volt.”

Nyilvánvaló, hogy az Isten iskolájában ugyanazt a leckét nem csak egyszer, hanem néha többször is meg kell tanulni, és belőle ismételten is le kell vizsgázni! Nem csak egy kalapácsütést mér Isten a szegre, ha azt akarja, hogy az jól tartson!

Mégsem csak egyszer már látott dolgoknak a pontra megismétlődésével van itt dolgunk. Találunk ebben a történetben figyelmünkre érdemes új mozzanatokat is.

I.

Szolgai módon az élet nem is szokta megismételni a már megtörtént dolgokat. Még ha valaki csakugyan azonos eseményeket élne is át ismételten, mássá tenné azokat akkor is maga az ismétlődés. A második fejszecsapás, amely a fa tövére lesújt, talán semmiben sem különbözik az elsőtől, de mert csak azért is, mert második, veszedelmesebb dolog. Vannak emberek, akik kibírnak egy megrendítő csapást, de kettőt már nem. Jó azért látnunk, hogy ha megismétlődik József életének nagy megpróbáltatása, kiújul abban az a lelki győzelem is, amellyel úrrá lesz felette. Sok erőpróbának meg tud felelni az, akivel „vele van az Úr!”

Egyébként is súlyosabb volt ez a második próbatétele az elsőnél. Ha választhatott volna a Potifár házánál szolgáló utolsó rabszolgának és a börtön lakóinak sorsa között, egy pillanatig sem lehet kétséges: melyiket választotta volna! Élete vonalának ez a második aláhajlása jóval mélyebbre ért le, mint annakidején az első! Volt valami ebben az újabb nyomorúságos

helyzetben, ami különösen súlyossá tette azt: a nyomorúság közössége, amelyben Józsefnek élnie kellett a börtönben. Az a sors, amelyet a Potifár házánál kellett viselnie, kivételes egyéni szerencsétlensége volt. Ott is élt ugyan körülötte elég sok más rabszolga, aki ugyanazt a sorsot viselte. De azok azt nem érezték szerencsétlenségnek. Ők már valószínűleg úgy születtek bele abba és soha nem ismertek, nem is remélhettek más sorsot. A rabszolgaság ókori intézményének az idejében százezreknek megszokott és magától értetődő sorsa volt ez. Ritka kivétel volt az olyan rabszolga, aki – mint József – a szabad élet kiváltságosabb helyzetéből bukott alá a rabszolgaéletbe, s ezért azt megrendítő csapásként élhette át. De a börtönbe kerülve, sokaknak közös szerencsétlenségében kellett osztoznia. A többi rab is mind úgy zuhant alá jobb napok napfényéből a fogság sötétségébe!

Régi mondás vallja: vigasztalás az, ha az embernek társai vannak bajaiban. Van is benne sok igazság. De van a dolognak egy másik oldala is. Éppen azok között, akikre a fogság sorsa nehezedik, sokszor megfigyelték már: van a közös szenvedésnek veszedelmes és rontó hatása is. A fogházak lakóinak kialakul a saját összetartó társadalmuk; egy olyan egységes tömeggé tapadnak össze lelkileg, amely aztán minden újonnan érkezőt is magához húz, és magával lefelé húz. Megismétlődik ez a jelenség a fogházak falain kívül, „szabadlábon járó” emberek közt is! Ha a bajba jutott ember maga körül is csak olyanokat lát, és csak olyanokkal érintkezik, akikkel hasonlóképpen elbánt az élet, nehéz magát függetlenítenie a közös nyomorúság nyomasztó ködétől, és annak föléje emelkedve épségben tartania a lelke frissességét!

Összefügg a közös rabságnak ez a mindenkit behálózó ernyesztő és sorvasztó hatása azzal, hogy a rabok ráérnek a maguk bajával foglalkozni. Szinte egyéb dolguk sincs! Potifár házánál mindenkinek megvolt a dolga. A többi rabszolga is mind sürgött-forgott a maga teendői körül, Józsefnek sem maradt sok ideje arra, hogy kesergéseibe elmerüljön. De a börtönben most őt is elnyeléssel fenyegeti a nagy semmittevés ásító mélysége, s annak mélyén a közös rabsors feneketlen mocsara!

Az a tudat, hogy ártatlanul került erre a sorsra, magában véve nem sokat segíthetett rajta. Mit tudhatta ő, hány más társa is nem ugyanolyan ártatlanul szenvedi-e valamilyen nagyhatalmú ellenség bosszúját? Az a két udvari főember is, akivel közelebbi dolga akad a börtönben, ki tudja, mivel „vétkezett” a király ellen? Hátha csak valamilyen pillanatnyi fejedelmi szeszély taszította le őket a mélységbe, ahogy aztán egyiküket egy jó órája kegyes hangulatában megint vissza is emelte a király a magas udvari méltóságba? Az önkényes hatalomnak abban a régi világában tele lehetett a börtön ártatlan áldozatokkal. Érdemes-e még akarni valamit, kitartani és küzdeni valamiért az ilyen világban?

Jóval nehezebb volt Józsefnek ez a második próbatétele az elsőnél! De ha még százszorta nehezebb lett volna is, akkor is felülmúlta volna minden nehézségét az az erőforrás, amelyből József meríthetett. „Az Úr vele volt”. Jó nekünk Józsefet másodszor is nagy szakadékba, még az előbbinél is sokkalta sötétebb mélységbe döntve látnunk! Így világlik ki előttünk annak az Istennek, akivel szövetségben állt, „mindenre elégséges” kegyelme. Halmozódhatnak és nőhetnek a bajok, de sohasem múlhatják felül az Istennek azt a megtartó erejét, amellyel a gyenge embert mindenen győzelmesen átsegíti!

II.

Érdekes újabb betekintést nyújt József lelkivilágába az is, ahogy a börtön lakóinak az élére emelkedik. Lényegében véve itt is a régi történet ismétlődik meg. A börtön vezetőjének valahogy feltűnt ennek a különös rabnak a szívessége, készsége, hasznavehetősége, megbízhatósága, és kezdett rábízni egyes feladatokat. Addig-addig, amíg végre minden dolgát-gondját ráhagyta, és József azt olyan jól ellátta, mintha ő maga lenne a börtön felügyelője.

Mégis van valami nevezetes különbség e között a felemelkedés között, és a Potifár házánál lejátszódott hasonló történet között. Ott Józsefnek kiszabott kötelessége volt az, hogy elvégezze a maga dolgát, éspedig amilyen jól csak tudja. Itt a börtönben ellenben összetett kézzel tölthette volna el napjait. Volt tehát benne valami, ami kötelező parancsok nélkül is arra hajtotta őt, hogy hasznossá tegye magát, éspedig mindent megtegyen, ami csak telik tőle. Az önkéntes szolgálatnak az a lelke ez, amely a legsanyarúbb helyzetben is meglátja: milyen alkalmak mutatkoznak valami jó munka elvégzésére, és amely a saját baját és nyomorúságát soha sem használja fel mentségül arra, hogy az ilyen jó munkát elvégezetlenül hagyja.

Ott figyelhetjük meg legszebben ennek a lelkületnek a kicsillanását, ahol Józsefnek a börtönbe került két udvari főemberrel való beszélgetése van elmondva. Feltűnt neki, hogy ennek a két rabnak valamilyen különös teher nyomja a lelkét. Felébredt benne a résztvevő érdeklődés: mi lehet a bajuk, hátha segíthetne rajtuk. – „Miért olyan komor ma a ti orcátok?" – Hamarosan kitűnt: csakugyan segítségükre tud lenni. Rejtelmes álmaik voltak az éjszaka, azok nehezedtek rá a lelkükre. Józsefnek pedig megadatik Istentől, hogy átlássa álmaiknak az értelmét, és megfejtse azokat számukra.

Most ne foglalkozzunk azokkal a kérdésekkel, amelyek bennünk ezzel az álomfejtéssel kapcsolatban felmerülnek. A továbbiak során, amikor Józsefet majd ott látjuk a hatalmas Fáraó színe előtt, hogy az ő álmait is megfejtse, visszatérhetünk rájuk. Legyen most elég annyit tudnunk, hogy az álmok megmagyarázásával valóban nagy segítséget nyújtott József. Különösen az udvari főpohárnoknak. Őt azzal az álmából kiolvasott örömhírrel vigasztalhatta meg, hogy már nem sokáig tart fogsága, néhány nap múlva visszanyeri udvari állását, és ünnepi alkalmakkor megint ő nyújtja oda a királynak a borral telt kelyhet. A másik főember arcát nem deríthette fel ilyen örvendetes kilátásokkal. Vele azt kellett közölnie álma alapján, hogy rövid néhány nap múltán a vesztőhelyre juttatja őt a király rendelete. De ez is segítség volt, mert jobb a bizonyos rosszat tudni és felkészülni rá, mint félelmek és reménységek közt bizonytalanság kínjaiban hányódni. És sokszor volna egymással szemben kötelességünk azt a jó szolgálatot leróni, hogy őszintén megmondjunk fájdalmas igazságokat, amikor szépet és jót csak hazudozva mondhatnánk! Abból, hogy József ezt a szolgálatot is híven teljesítette, látszik meg talán legjobban: a szolgálat lelke vezette, nem pedig az a vágy, hogy az emberek kegyeit vadássza, és úgy tegye magát kedveltté és megbecsültté. Ha kedveltté és megbecsültté vált, ha volt része felemelkedésben, azt ő nem kereste, hanem önként és váratlanul adódó jutalmul kapta.

Azt lehetne mondani: kétféle emberből áll a világ. Az egyik fajtához azok tartoznak, akik magukról lehetőleg másokra hárítják át a terheket és gondokat. Minden dolognak a könnyebbik végét fogják meg, nem bánva, hogy ezzel megszaporítják és megnehezítik másnak a dolgát. A másik csoportot azok alkotják, akik ellenkezőleg, mások terheit is igyekeznek magukra venni. Talán megvan nekik maguknak is az éppen elég nagy terhük. József is ott hordozta lelkében a maga sorsa égő sebeit. A főpohárnokkal való beszélgetésében ki is buggyant szívéből a panasz és elmondta: milyen méltatlanságok estek rajta, amelyek miatt most szenvednie kell. De nincsenek úgy elfoglalva a maguk keserveivel, hogy észre ne vennék, ha másnak az arcára árnyék borul, és örülnek, ha más bajában osztozva segíthetnek rajta. Nem kérdezik: kötelességük-e, rájuk tartozik-e? Csak az alkalmat nézik, amely a szolgálattételre kínálkozik.

Akár azért jut ezeknek az embereknek figyelmük és erejük mások terheinek felvételére, mert már a maguk nehézségeivel megvívták harcukat, s azok nem tartják lekötve minden erejüket, akár fordítva: éppen a mások baja iránti fogékonyságuk és segítőkészségük vonja el a lelküket a saját bajaik fölötti töprengéstől és így tudnak maguk is könnyebben fölébe kerekedni sorsuknak, – annyi bizonyos, hogy „az Úr velük van", és ebben rejlik szolgálatos lelkületüknek is a titka. Az Istennel való közösségnek a legbizonyosabb jele éppen ez a szolgálattétel.

Az Istennel szövetségben élők azok, akik segítséget osztó királyfiakként járnak a többi ember között. Apró hétköznapi szívességektől kezdve, egész életre szóló nagy jótettekig, a szolgálattételben élik ki magukat. És miközben szolgálnak, beteljesedik rajtuk az, amit Jézus is megígért: nagyokká nőnek, és az emberek közötti tisztességben és befolyásban is felemelkednek.

III.

De érdemes azt is megfigyelnünk, hogy Józsefnek ez a fogságában megnyilatkozó szíves, készséges, szolgálatos magatartása mégsem azt jelentette, hogy a szabadulás vágya kihalt a lelkéből. Rámutattunk már arra, hogy sorsát vérző sebként viselte, ha szívében elrejtve is. És a világért sem úgy törődött bele annak nyomorúságába, mint valami soha örökké meg nem változtathatóba. Amikor pedig fogságának a falán a reménységnek csak egy kicsinyke rése is megnyílt, azon keresztül azonnal kibocsátotta vágyainak és reményeinek a postagalambjait a szabadság napfényes világába. Azzal az udvari főemberrel beszélve, akiről tudta, hogy néhány nap múlva vissza fog kerülni magas állásába, nem mulasztja el, amit jövője érdekében megtehet. Pártfogásába ajánlja magát: szóljon majd érette egy jó szót a király előtt, és eszközölje ki szabadulását!

Jól tudjuk: Józsefnek csalódnia kellett a főpohárnokhoz fűzött reménységeiben. Az ott, a fogházban mindent megígért ugyan, de aztán mindenről el is felejtkezett. Amikor újra elnyerte udvari méltóságát, annak fényében és örömei közt a legkisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy a börtönben ott sínylődik egy ártatlan rab, aki neki nagyon jó szolgálatokat tett, s aki várja az ő viszontszolgálatát. Igaz, hogy egyszer aztán évek múltán mégis eszébe jutott József, s ennek révén következett be József sorsának csodálatos megfordulása. De addig sok-sok idő telt el, és közben semmi sem változott!

El tudjuk képzelni: nagyon fájhatott Józsefnek ez a csalódás, de azért ezt az újabb fájdalmat is úgy viselte, mint a többit. Nem átkozta dühében az emberi hálátlanságot. Nem égett gyötrő türelmetlenségben, nap-nap után hiába várva, mikor ad már életjelt a pohárnok. Nem vonta le azt a keserű tanulságot, hogy nem érdemes a szolgálat útját járni. Az, hogy „az Úr vele volt”, azt is jelentette, hogy szabadulását is Őreá bízta és nem emberektől várta.

De azért mégis megtette azt is, ami emberileg megtehető. Isten után embereknek is lehet része sorsa jobbrafordulásában, s ezért őket sem hagyta figyelmen kívül. S amint már mondtuk: végül – emberileg szólva – csakugyan ennek köszönhette a börtönből való kiemelkedését.

Nyugodtan viselni a rossz jelennek terhét, és ugyanakkor megtenni minden emberileg lehetőt a jobb jövőért, ez az a két dolog, amit csak akkor tudunk összeegyeztetni, ha „az Úr velünk van”. Isten nélkül vagy nekifeszülünk sorsunk megjavítása ádáz küzdelmének, de ugyanakkor csak lázongó lélekkel tudjuk elhordozni azt, ami ma még, – és ki tudja: ezután is meddig még? – ránk van mérve. Vagy pedig elcsendesednek szívünk háborgásai, és nyugodtan viseljük a ránk nehezedő terheket, de akkor meg bele is fásulunk sorsunkba, és nem marad már sem reménységünk, sem akaratunk arra, hogy a jelen bajaiból szabadabb jövőre küzdjük ki magunkat. Az Istennel járó embernél ez a két, egymást különben kizáró ellentét egészséges összhangba simul. Isten kezében tudja sorsát, és előtte csendes alázattal meghajolva viseli a rossz napok próbatételeit, amíg kell. De ez az Isten kezére való bízó és engedelmes ráhagyatkozás nem a fásult lélek nemtörődömsége! Ez a csendesség nem a halálba sorvadás nyugalma, hanem a zsendülő, feltörő, akadályok közt is utat kereső életé! Amíg tart a mostoha viszonyok közé való bebörtönöztetés, az ilyen lélek addig is ezer alkalmat talál erőinek kifejtésére. És mivel tudja, hogy minden próbatétel csak ideig való, és Isten nagy mélységeken át is mindig csak jobb napok magasságai felé vezet, éber vágyakozással figyeli a kimenekedés lehetőségeit is, s azokat tőle telhetőleg megragadni és kihasználni is igyekszik. A

léleknek szomorú betegsége mind a kettő: a jelen bajai miatti elkeseredett lázongás is, a jobb jövőért semmit sem tevő fásultság is. Egészség és erő abból fakad, ha „velünk van az Úr”.

Sok-sok olyan ember kellene a világba, aki Józsefhez hasonlóan ilyen egészséges és erős lélekkel tudna szolgálni a legsanyarúbb viszonyok közt is, úgy, mintha soha jobb helyzetről már álmodni sem lehetne, – s aki ugyanakkor előre néző bizalommal és elevenséggel tudná egyengetni a boldogabb napok útját!

*

Elérkeztünk József történetében a nehéz próbatételek végéhez. Itt állunk most már a nemsokára bekövetkező, váratlan és csodálatos felmagasztaltatásának küszöbén. De megvallhatjuk: ha ennek a történetnek nem volna is meg az ismert további folytatása; ha csak ennyiből állna is, amennyi eddig lepergett belőle a szemünk előtt, vagy ha a további részeinek odavesztésével csak ennyi maradt volna is meg a mi számunkra csonka töredékképpen, akkor is hálásak lehetnénk érte. Egymagában ez a József fogságáról szóló rész is olyan képet tár elénk, amelyet jó, mélyen belevésnünk az emlékezetünkbe. Jó a szívünkbe zárni azt a tanítását, hogy ha valaki Istennel közösségben él, akkor még a sötét rabságban is „vele van az Úr”, és oda is „kiterjeszti az Ő kegyelmességét” rá. Isten szabadon jár ki és be a bezárt tömlöcajtókon is, és börtönfalak sem akadályai az Ő „kegyelmessége kiterjedésének”. Igaz ez a szó szoros értelmében vett börtönökre vonatkozólag is, és jó azokra a szerencsétlen embertársainkra gondolva, akik a börtönök lakói, mindig eszünkben tartani, hogy a társadalomtól el vannak ugyan zárva, de Istentől nincsenek, és Őt ott is megtalálhatják. Hát még, ha – amint sokszor megtörtént már – nem bűnei miatt, hanem éppen az Isten ügyéért szenved valaki fogságot! Szabadabbak az Istennek ilyen rabjai, mint sok szabadlábon járó ember! Isten elkísérte őket fogságukba is. Vele együtt vannak bezárva, és nem olyan szűk kis cella az, amelyben Isten elfér!

De ugyanaz áll arra az ezerféle más fogságra is, amelyet életünk során mindnyájunknak el kell egyszer másszor szenvednünk. Egyszer betegség bilincsel az ágyunkhoz, máskor valamilyen nagy szomorúságnak a börtönébe vagyunk befogva, megint máskor ellenséges körülmények zárnak körül, mint sötét tömlöcfalak. De Isten ilyenkor is ott van velünk, s akkor minden jól van!

Annak az isteni irgalomnak a képe sugárzik felénk József történetéből, amelyet a mi Urunk Jézus Krisztus arcáról olyan jól ismerünk: az övéihez minden mélységbe aláhajló és a velük minden nyomorúságukat megosztó Istené! Őt magunkhoz közel tudni, és „kegyelmességét reánk kiterjesztve” érezni, dicsőséges szabadság bármilyen rabságunkban, erő a szolgálatra és fölemelkedésre minden mélységbe zuhanásunkban, és boldog záloga a maga idején való szabadulásunknak!

***

V.
Istent tolmácsolni

Lekció: I. Mózes 41, 1-16. 25-32.

Textus: I. Mózes 41, 16. „És felelt József a Fáraónak, mondván:
nem én, hanem Isten jelenti meg, ami a Fáraónak javára van.”

Elérkeztünk József történetének a fordulópontjához. Mintha valami magas hegynek a gerincére értünk volna fel, ahonnan kitárul elénk a kilátás. Eddig rejtelmesen föl s alá kanyargott velünk az út. Láttuk Józsefet hol felemelkedni, hol megint alásüllyedni sorsa hullámzásában. Most már tájékozódhatunk az elért hegyoromról: megértjük már, miért kellett az útnak olyan szakadékokon át vezetnie, és olyan meglepő fordulatokat megtennie! Ide éppen csak így kanyarodhatott fel József útja! Másképpen nem érhette volna meg ezt a napot, amelyen Egyiptom királyának és egész országának a jótevőjévé emelkedett fel!

De mielőtt történetének ebbe a szakaszába elmerülnénk vizsgálódásunkkal, álljunk meg egy percre annál a kérdésnél, amely óhatatlanul felmerül bennünk itt, sőt már az előző szakasznál is felmerült: mint is vélekedjünk Józsefnek az álomfejtéseiről és magukról az álmokról, amelyeket a Szentírás az ő története során feljegyez?

Nem foglaljuk bele ebbe a kérdésbe az ő tulajdon ifjúkori álmait, mert azokat az emberi lélek természete alapján könnyen megértettük, amikor velük foglalkoztunk. Azokban az ő nagyra hivatottságát érző fiatal lelke vetítette ki félig sejtelmes, félig tudatos vágyait és reménységeit, s ha az évek során valóra váltak ezek az álmai, azért váltak valóra, mert nem hazug magahitetésből, hanem igaz nagyra termettségből fakadt a jövendőnek az az ifjúi megsejtése. De már azok az álmok, amelyeket a börtönben vele együtt raboskodó udvari főemberek láttak, s azok is, amelyeket az előttünk lévő történet szerint maga a Fáraó álmodott, egészen más elbírálás alá esnek. Ezek annyira tárgyias jellegűek, az álmodók lelki alkatától annyira független történésekről éspedig napokra és esztendőkre esedékesen beállított eseményekről szólnak, hogy fel kell vetnünk a kérdést: csakugyan vannak ilyen, jövendőt mutató álmok? Nem süllyednek-e le a Szentírás elbeszélései, ha ilyenekről szólnak, gyermeteg népek babonás felfogásainak a színvonalára?

Állapítsuk meg, hogy a közkeletű babonás álomhittel szöges ellentétben áll az egész Szentírás mindazzal, amit Istennek gondviselő hatalmáról és mindeneket igazgató akaratáról hirdet. A jövendő titkainak mindenfajta kíváncsi fürkészése s így az álmokból való jövendölgetés is, azoknak a dolga, akik nem hisznek a gondviselő Istenben. Mert nem tudják jövendő sorsukat jó kezekben Őnála, azért keresnek megnyugtatást valamilyen nyomorult pótlékban: a jövendő titkait eltakaró lepelnek fellebbentésére irányuló kísérletekben. Nincs ilyesmire szüksége annak, sőt egyenesen bűnös dolog az előtt, aki Istenben minden dolgok Urát, köztük a jövendő titkainak tudóját és intézőjét is, ismeri! A holnap titkaiba való belekandikálás helyett alázatosan ráhagy mindent Istenre, és magát türtőztetve „várja az Urat”, aki a maga idején feltöri a titkok pecsétjét. S ha vannak a Szentírásnak lapjai, amelyek különös erővel hirdetik Istennek ezt a sorsunkat alakító gondviselését, akkor éppen ezekről a József történeteit elmondó lapokról zeng felénk a leghatározottabban és a legnagyobb megnyugtatással a felszólítás: „Hagyjad az Úrra a te útadat!” Józsefet nem is kapjuk rajta azon egyetlen egyszer sem, hogy ő saját rejtelmes sorsa jövendő útjait álmainak a megfejtése révén akarta volna tisztábban látni. Pedig emberileg szólva lett volna erre elég oka. Neki elég volt Isten keze által vezettetnie magát.

De arról igenis szól a Szentírás, hogy miközben Isten az embereket a maga gondviselő uralmának az ismeretébe felemelte, és ezzel az álmokkal való babonás bíbelődésnek az elvetésére is ránevelte, sokszor le is ereszkedett az ő színvonalukra, és álmaikon keresztül is szólt hozzájuk. Nagy türelmet kívánt ez az Ő nevelő munkája, s a lassú észjárású tanítványtól, az embertől, Ő nem kívánta, hogy azonnal odaérkezzék a végső állomáshoz. Közben Ő alkalmazta tanítói módszerét az emberhez. S ha az ember az álmok világában kereste tapogatózva az isteni titkok megnyilvánulását, Isten kész volt ott is találkozót adni neki: álmok által is közölte az emberrel, amit tudtára akart adni.

A hívő ember ebben nem ősi babonáknak a szentesítését látja, hanem csak Istennek az emberhez való leereszkedését csodálja. S ezért mi sem akadunk fent azon, hogy József álmokat fejt meg, ha egyszer azt látja, hogy azok által csakugyan Isten jelentett meg valamit egyes embereknek.

I.

De itt mindjárt a szemünkbe ötlik valami, ami elgondolkozásra késztet: ezeknek az álmoknak megfejtésre volt szükségük! A Fáraó látta az álmokat, de nem értette meg, mit is jelentenek, míg nem akadt valaki, aki megmagyarázta neki. Ahhoz eléggé világosak voltak az álmai, hogy szeget üssenek a fejébe. Azt megértette, hogy valami fontos isteni üzenet rejlik bennük. Sem elfelejteni nem tudta ezért őket, sem napirendre nem tudott térni fölöttük. Belemarkoltak a lelkébe és nyugtalanították. Mint valami megemészthetetlen táplálék, megfeküdték a lelkét. De hiába volt minden töprengése: az álmok nyitjára rájönni nem tudott. S addig nem talált nyugalmat, míg segítségére nem jött valaki, aki belelátott az álmok értelmébe s azt előtte is feltárta.

Nem valami kivételes jelenséggel van itt dolgunk, hanem szinte azt mondhatnánk: egyetemes törvényt figyelhetünk meg ebben. Isten így szokta közölni mondanivalóit az emberekkel. Közvetlenül szól ugyan hozzájuk, ahogy a Fáraóval is beszélt éjszakai álomlátásában, de világossá és érthetővé végül is közvetett úton válik csak szava: felhasznál valakit követéül, mint a Fáraó esetében Józsefet, és annak szavai által teszi érthetővé: mit is mondott voltaképpen? Mintha idegen nyelven szólna hozzánk. Annyit értünk csak meg belőle, hogy van valami életbevágó mondanivalója, amit nem rázhatunk le magunkról, mintha semmi közünk sem volna hozzá. De hogy mit is mond? – annak felfogásához tolmács kell!

Különben hiába töri az ember a fejét! Istennek, a lelkében közvetlenül végbemenő közlései elmosódott, homályos értelmetlenségek maradnak. Mintha valósággal álomképek úsznának a szeme előtt, amelyeknek ákombákomjából nem tud kiokosodni. Mintha megfejthetetlen jelírás jelennék meg a lelke tábláján, amely izgatja ugyan, de nincs kulcsa a megfejtéséhez!

De Isten szava nem vész kárba! Akit Ő valóban szólongat, a mellé mindig kirendeli szavának értelmezőjét is. Küld valakit, aki otthonosabb az Ő szavajárásában és gondolataiban. S az ilyen tolmács segítsége révén egyszerre csak értelmes összefüggésbe állnak össze a zavaros, rejtélyes isteni jeladások. Világos és határozott értelmet nyer, amit Isten a megszólított embernek mondani akar.

Ez a legnagyobb szolgálat, amit egyik ember a másiknak az életében betölthet! Nem csak azoknak a dolga ez, akiket hivatásuk szerint is „az Isten beszéde szolgáinak” szoktak nevezni. Az övéké természetesen elsősorban. Nincs is szereplésüknek semmi haszna és értéke, ha nem ezt az értelmező szolgálatot végzik! De rajtuk kívül is többé-kevésbé feladata ez minden hívőnek. A hívő bizonyságtétel mindnyájunkra kiterjedő tisztének ez éppen az értelme. A mi gyarló emberi beszédünket hallva juthatnak csak el az emberek oda, hogy egyszer megvallják:

most már értem, amit az Isten talán régtől fogva, sokszor is mondott nekem, de ami sohasem vált előttem világossá!

Néha ugyan úgy látszik: megfordul a sorrend, és a mi emberi beszédünk marad érthetetlen, amíg Isten azt a hallgatóinak lelkében közvetlen behatásával meg nem világosítja számukra. Valójában pedig úgy áll a dolog, hogy Isten közvetlen szava és emberi tolmácsainak beszéde, egymást értelmezik és világosítják meg kölcsönösen. Mindenképpen bizonyos tehát, hogy a tolmácsok értelmező szolgálata hozzátartozik az Isten beszédének hatályossá válásához és érvényesüléséhez. József éppúgy Isten rendeléséből állt a Fáraó előtt, ahogy Isten rendeléséből jöttek annak álmai!

II.

Érdemes közelebbről is megtekinteni a történetnek két főszereplőjét: az Isten üzenetének címzettjét, a Fáraót, és az üzenet tolmácsolóját, Józsefet. Micsoda kiáltó ellentét, amint így szemben állnak egymással!

Az egyik korlátlan hatalmú kényúr, valósággal istenített fejedelme egy nagy birodalomnak. Róla és a hozzá hasonlókról mintázták az emberi mindenhatóságnak, ha ugyan ilyesmiről lehet beszélni, a képét. Ő volt az „egy, akiért a milliók" vannak. Földöntúli lényként tiszteli alattvalóinak tengernyi sokasága, és a szeme villanása is parancs, még ha százak halálát jelenti is. Szinte nehéz elképzelni: hozzánk hasonlatos halandó ember hogyan őrizheti meg elméje épségét ilyen szédítő hatalom birtokában?

József pedig? A legnagyobb mélységből most került elő a legmagasabb polcon ülővel való erre a találkozásra. Az imént még börtönrevetett rabszolga volt, semmi egyéb. Sebtében most fürdették ki, most borotválták meg (mert mint a papoknak az istenek előtt, úgy a Fáraó szentséges színe előtt is csak borotvált fejjel volt szabad megjelennie közönséges halandónak), most öltöztették fel valahonnan kölcsönbe ráadott díszruhába. Ki tudta még akkor a bekövetkezendő fordulatot! Hátha csak azért röppent elő a nagy mélységből, hogy néhány pillanatra ott sütkérezve a király közelségének fényében, ismét vissza is hulljon a sötét mélységbe, vagy talán, ha csalódást okozna a nagy úrnak és felbosszantaná őt, egy dühös intésére, a vesztőhelyre dobják olcsó életét! Porszemnyi apró semmiség volt József!

Mégsem úgy állnak egymással szemben, hogy József esedeznék kezét tördelve a hatalmas úrnak valamilyen kegyéért, hanem fordítva! A Fáraó gyötrődő lelkének van szüksége most segítségre, és az ő vágyakozó tekintete tapad ennek a börtönéből előhozott idegen rabszolgának az arcára azzal a reménykedéssel, hogy hátha az megadhatja neki nyugtalanul hánykódó lelke kérdéseire a megnyugtató feleletet. Nagy az Isten tolmácsainak a tisztessége! Független minden evilági rangsorozástól, és nem mérhető a földi magasságok és mélységek mértékeivel!

A Fáraónak mindene megvolt, amit ez a világ adhat, de éppen e pillanatban a semminél is kevesebbet ért, amije volt. Mozgósíthatta országának minden szellemi erejét, előparancsolhatta jósainak, tudósainak, papi bölcseinek egész népes sokaságát. Minden hiába volt! Isten gondolatai csak rejtve maradtak az álomképek leple alatt, senki azokat parancsszóra feltárni nem tudta, s a megértésükre vágyakozó nagy úr szíve csak tovább gyötrődött tanácstalanságában.

De amikor az egyik udvari méltóságnak ebben a kínos helyzetben eszébe jutott hajdani rabtársa, az a fiatal rabszolga, aki annak idején hasonló bajban tudott neki segítséget nyújtani, s amikor ezt a börtön nyomorúságában ott felejtett rabot előhozatják, kiderül, hogy ő csakugyan meg tudja oldani a Fáraó kérdését. Neki nincs se kincse, se hatalma, semmivel sem rendelkezik, senkinek sem parancsol. Csak Istene van, aki őt titkaiba beleavatja, és ezzel tolmácsává

teszi üzenetének. Ezért az ő gazdagsága a nagyobb, és abból kapja meg a Fáraó is az óhajtott ajándékot.

Sokszor megtörtént már, hogy így visszájára fordult az emberek közötti rangviszony, és a világ megvetettjei hozták meg a megoldást a világ hatalmasainak megoldhatatlan kérdéseire! Ezért ne féltse senki az Isten népének jövendőjét! Meglehet, hogy a világ történéseinek a tülekedése közben egészen a háttérbe szorítják. Meglehet, hogy minden hatalom és előny másoknak, talán éppen ellenségeinek a kezébe jut. Meglehet, hogy a világ utolsóinak számláltatnak, akik soraiba tartoznak. De a világ soha nem boldogulhat nélkülük mégsem! A válságos fordulóknál, amikor a világra ránehezedik az Istennek valamilyen komoly szava, amely felett napirendre térni nem lehet többé, de amelyet világosan felfogni sem lehetett még, – mindig az Isten „senkijei" lesznek azok, akik fölébe magasodnak a világ megalázott nagy „valakijeinek". Őtőlük tudhatja csak meg a világ, hogy mi is hát az, amit az Isten mond neki, s amihez tartania kell magát. Az Istent ismerők és üzenetét tolmácsolók oldhatják csak fel a világ életét meddő vergődésben tartó lelki csomókat, és ők adhatják csak meg elvesztett belső egyensúlyát!

III.

De ne legyen félreértés! Nem azt mondjuk ezzel, hogy ők másoknál jobbak és kiválóbbak! József sem azzal az öntudattal állt oda a Fáraó elé, hogy ő most majd megmutatja, mit tud, és attól elsápadhat az összegyülekezett tudósok minden bölcsessége. A Fáraó még el sem mondta neki álmait, ő máris kijelentette előre: „Nem én, Isten jelenti meg, ami a Fáraónak javára van."

Bizonyára jó nyomon járunk, ha Józsefnek ebből a kijelentéséből azt olvassuk ki, hogy míg fennhangon folyt a Fáraóval való párbeszéde, titkon, a szívében végbement egy másik társalkodás is: közötte és az ő Istene között. Valami ilyesféle imádság szólalhatott meg benne: „Én Uram, hogyan tudnék én megfelelni a nekem feltett kérdésre? Ha Te magamra hagysz, mi vagyok én, hogy ilyen titkokat megoldjak? Ugyanolyan tehetetlen az én elmém ereje is, mint a másoké. Sőt, valamennyiüknél nyomorultabb féreg vagyok, akinek az élete egy hajítófát sem ér!" – De mindjárt utána szállt ennek az imádságnak a folytatása is: „Te most sem fogsz cserbenhagyni, Uram! Valahányszor nehéz helyzetbe juttattál, mindig megmutattad, hogy velem vagy! Az egész kemény iskolát, amelyben részem volt, azért jártattad velem, hogy megtanuljak teljes bizalommal reád támaszkodni a magam tehetetlenségében. Ahogy magányosságom hosszú éveit megosztottad velem, és azzal tartottad bennem a lelket, hogy veled társalkodnom megengedted, most sem fogsz némán elfordulni tőlem, hanem tudtul adod nekem, mit kelljen tolmácsolnom a Te nevedben a Fáraó előtt." – Ez a bízva kinyújtott kéz nem maradt üresen! Elnyerte azt az ajándékot, amelyet továbbadhatott azután. Isten a maga titokzatos módján kivilágosította József előtt a Fáraó álmainak értelmét.

„Nem én, hanem Isten!" – Pedig úgy látszott, hogy ő, az ember, József, hozza a megoldást. Az előtérben ő volt látható, mert csakugyan Isten adta a megoldást, de ez által az ember által, beléje helyezve a maga ajándékát, hogy ő adja azt tovább segítségül és áldásul a rá várakozónak. Ezt nevezzük a Szent Lélek ajándékának, az Istennek ilyen bennünk és általunk való munkásságát. Az ember maga csak edény. Semmivel sem többet érő másoknál. Nem forrás, amelyből magából segítség fakadhatna. De ami az ember erejéből nem tellene, azt Isten belehelyezi. Az Isten megtölti az edényt, és akkor van miből megelégítenie mások szomjúságát.

Csak egy szükséges ehhez: az edénynek üresnek kell lennie. A magával eltelt embernek nincs mit adnia, csak a magáéból. Istennek nem jut hely benne, míg az ember el nem jut az igazság alázatos felismerésére és bevallására: „Nem én...!" S ez nem könnyű dolog! Sok megaláz-

tatáson át tanulja csak meg az ember! József sem így kezdte. Ifjúkori álmaiból, ha azokat jól értjük, még a nagy magabízás, a „Majd én!” hangos szava harsog ki. Nehéz iskolán ment át, míg lelke arra a másik alaphangra, az alázatos Istenre-utaltság hangjára hangolódott át! De ezért érdemes volt a keserves évek sorát végigszenvedni. És ugyanígy mindenki hálával gondol vissza a megaláztatások akármilyen tüzes kohóira is, amelyeken Isten átvezette, ha azoknak lángjai kiégették belőle a magukbízást és üressé tették önmagától, hogy a Szent Lélek vehessen benne lakozást ajándékaival!

**

Valóban, nem drága semmilyen nagy ár azért, hogy Istennek ilyen használható eszközei, az Ő üzeneteinek ilyen fogékony átvevői és hű tolmácsai lehessünk. Hiszen ennél felségesebb kiváltságot ember nem kívánhat ebben az életben!

A történet folytatásából tudjuk, mi következett az álmok megfejtése után: mint tette meg a Fáraó Józsefet egész birodalma fölé teljhatalmú megbízottjává, mint ruházta fel a sajátmagáéval szinte egyenrangú méltósággal és jogkörrel. Mindezzel majd csak ezután fogunk foglalkozni. De már most megmondhatjuk: József a mi szemünkben már nem fog feljebb emelkedni ezzel a világ szerinti nagy kitüntetéssel. Így, ahogy most előttünk áll, amikor még csak a börtönből szabadságolt rab, aki nem tudhatja, nem fogják-e hamarosan visszasüllyeszteni oda, ahonnan kiemelték, – máris olyan méltóság fényében sugárzik, amilyet semmilyen evilági felmagasztaltatás nem fokozhat. Isten követe és tolmácsa ő, egy Istent nem értő világban!

Ezt a nagy méltóságot szánta Isten minden gyermekének, tartozzék bár e világ rendje szerint a legutolsók vagy a legelsők közé. Nagy ajándék az, hogy amikor Krisztus által befogad és bevon a magával való közösségbe, szabadokká válunk, akármilyen rabságot szenvedünk is látszólag. De ezt még megtetézi az a nagyobb ajándék, hogy így „velünk lévén az Úr”, megtanuljuk a vele való társalkodás közben az Ő nyelvét megérteni, az Ő gondolatait és szándékait felfogni, s adott pillanatokban azoknak tolmácsaiként léphetünk fel, amikor valakinek éppen erre van mindennél nagyobb szüksége. Nem okvetlenül nálunknál hatalmasabbak lesznek azok, akik elé odakerülve ezt a szent szolgálatot betöltjük, s ezért nem származik annak eredményes betöltéséből okvetlenül olyan külső nyereségünk, amilyen Józsefnek az ölébe hullott. De láttuk: ez valójában olyan ráadás volt az ő életében is, amellyel már nagyobbra nem is nőtt előttünk. Akár nagyok, akár kicsinyek, akár sokan, akár kevesen vannak, az mindegy, de azt akarja Isten, hogy ha majd egyszer elvégeztük pályafutásunkat, maradjanak utánunk olyanok, akik általunk értették meg, mit akart Isten nekik „megjelenteni az ő javukra.”

„Nem mi, hanem Isten.” Miénk csak a tolmácsolás szolgálata. Minden dicsőség az Istené!

***

VI.
Akikben Isten Lelke van

Lekció: I. Mózes 41, 32 – 45.

Textus: I. Mózes 41, 38. „Mondta azért a Fáraó az ő szolgáinak:
Találhatnánk-e ehhez hasonló férfiút, akiben az Isten Lelke van?

Nem lépünk most át József történetének újabb szakaszába, csak ugyanannak a jelenetnek a folytatása megy végbe előttünk, amellyel már foglalkoztunk. A börtönből csak az imént előhozott rab, József, még most is ott áll a király előtt, akinek utolsó reménysége beléje fogódzott: ő talán mégis meg tudja fejteni rejtelmes álmait, ha senki más nem tudta is, és ezzel leveszi majd lelkéről nyugtalanságának nyomasztó terheit. Láttuk: a királynak ez a reménysége be is teljesedett. Most már világosan megérti álmaiból, mi az az „Istennél elvégezett dolog", amelyet Isten idejében tudtul akart neki adni, mert „siet azt véghez vinni." De József az álmok értelmének feltárásával nem fejezte be dolgát. Volt még egyéb mondanivalója is. Csak mi vágtuk el beszédének fonalát, hogy ami még azután következett, azt külön vegyük szemügyre.

József, mihelyt kivilágosodott előtte a Fáraó álmainak értelme, rögtön látta, hogy a megfejtésükkel leveszi ugyan a Fáraó lelkéről azt a terhet, amely reánehezedett, de annak helyébe mindjárt újabb, talán még sokkal nagyobb gondokkal terheli meg az uralkodót. Hiszen az álmok különös képeiben az a titok tárult fel, hogy Egyiptom országára hét szokatlanul bő termésű esztendő után mindjárt hét rettenetesen szűk esztendő fog elkövetkezni. Ha az álmok rejtélye nem nyomja is már a Fáraó lelkét, ott van most már az a súlyos kérdés: hogyan fogja majd országa átvészelni ezt a feléje közelgető rendkívüli válságot?

Józsefnek erre nézve is van javaslata és tanácsa. És amit erről mond, azzal még nagyobb csodálatba ejti a Fáraót, mint álmainak a megfejtésével. Jókedvében mindjárt meg is bízza Józsefet: legyen ő maga javaslatainak a végrehajtója! Sem okosabb megoldást nem ajánlhatna senki más, sem alkalmasabb ember annak végrehajtására nem akadhat, mint „ez a férfiú, akiben Isten Lelke van".

És így József, aki még csak az imént könnyen eltaposható féreg, börtönben sínylődő idegen rabszolga volt Egyiptom országában, egyszerre életnek és halálnak urává emelkedik a nagy birodalom élére. A Fáraó szinte csak jelképesen tartja meg magának a főhatalom elsőbbségét, egyébként teljes hatalmú kormányzóvá teszi meg őt alattvalói és összes hivatalnokai fölé, hogy ő tegye meg a szükséges intézkedéseket a fenyegető veszély elhárítására, úgy, amint azt az ő „bölcsessége és értelme" a legjobbnak látja!

Micsoda változás a József sorsában! Az ujján most már királyi pecsétgyűrű csillog, a nyakában az uralmat jelentő aranylánc díszlik. Finom kelméből készült köntösbe öltöztetve telepszik bele a király arannyal díszes „második hintójába; amerre elvonul benne, fullajtárok kiáltása nyit utat és szólítja hódolatra a sokaságot: „Térdre! Térdre!", s a nép engedelmesen borul le előtte, a hatalmas alkirály előtt. Előkelő főpapi családból született feleséget is ad neki a király, hogy mindenkivel elfeledtesse idegen származását és homályos múltját. S a többit aztán könnyű elképzelnünk! József ettől kezdve fényes palota lakója, minden kívánságára népes szolgahad mozdul, és keze intésével egy nagy birodalom életét igazgatja!

I.

Álljunk meg mindjárt ennél az érdekes látványnál: íme, az Isten embere a hatalom magas polcán, a rang és méltóság sokaktól irigyelt fényében! Jó alkalom ez arra, hogy szemébe nézzünk a kérdésnek: mi közük van az Isten embereinek ahhoz a díszhez és kitüntetéshez, amellyel ez a földi világ tudja felékesíteni az embert?

Semmi közük sem lehet hozzá! – mondták már nem egyszer a múltban olyanok, akik nagyon komolyan vették a lélek örök világa és az emberi szemet könnyen elkápráztató hamis értékek hiú világa közötti nagy különbséget. Az Isten alázatos gyermeke – mondták – ne pompázzék a világi méltóságok díszeiben! Attól a világtól, amely Krisztust a keresztre feszítette, nem fogadhatnak el az Ő hívei kitüntető kegyeket. A földi országok sok rút bűnnel beszennyezett közéletében nem viselhet vezérkedő rangot az, akinek Isten országa lett az igazi hazája!

Nem nehéz megérteni, milyen okokból született meg az ilyen felfogás. A világ életének magas csúcsát veszedelmes szelek járják. A Sátán rettentő kísértéseinek van kitéve az az ember, aki a többiek fölé kiemelkedik, s akinek kezébe a mások sorsa felett gyakorolható hatalom jut. Gyakori szomorú példák mutatják: a legalázatosabb és legszeretőbb szívű ember is, ha az Isten fölviszi a dolgát, hogy ki tud vetkőzni régi mivoltából; hogy kihűl ott fent a magasban szívének meleg együttérzése az odalent küszködő többiek iránt; hogy átadja magát a hiúságát legyezgető hízelgők befolyásának, és milyen öntelt, zsarnoki emberré válhat! A hatalomnak valóban van valami részegítő íze, amely az embereknek a fejébe száll, megszédíti és megrontja őket.

És mégis azt kell kérdeznünk: nem valami titkos irigység beszél-e azokból, akik a földi hatalom elfogadását és viselését bűnös dolognak akarnák bélyegezni? Nem „savanyú-e a szőlő?” Nem azért ítélkeznek-e így, mert a szívük mélyén ők maguk is kívánkoznak a hatalomra, rangra, kiemelkedésre, s csak az a baj, hogy azt helyettük mások nyerik el? Ha valaki igazán átlátta, milyen csalóka, hitvány érték minden evilági felmagasztaltatás magában véve, s ha valaki ezért teljesen megszabadult annak káprázató varázsától, – vajon nem más szemmel nézi-e akkor ezt a kérdést? Amilyen boldogan megvan nélküle is, nem ugyanolyan jó lelkiismerettel tudja-e vállalni is, ha reáhárul?

A József példája világosan mutatja: néha egyenesen kötelessége is az Isten emberének a földi hatalom és méltóság elvállalása, mert Isten keze igazgatja úgy a dolgokat, hogy nem térhet ki előle. József nem kereste és nem kívánta azt a magas kitüntetést, amely reáhárult. Esze ágában sem volt a Fáraónak felkínálkozni reá: „Én volnék az ország sorsában megoldandó nagy feladatra alkalmas ember.” Ha egyáltalán várt valamilyen megjutalmazást jó szolgálataiért, az álmok megfejtéséért és a hozzá fűzött bölcs tanácsokért, legfeljebb abban reménykedhetett, hogy nem fogják visszalökni a börtönbe és a rabszolgasorsba, hanem szabad emberként mehet, ahová akar. Váratlanul, szinte álomszerű meglepetésként érte a magas tisztségbe való felemeltetés. De annál világosabban kellett látnia: Isten kezéből jön az, és el kell fogadnia!

Az is világos, hogy miért láthatta ebben Isten iránt való kötelességét. Az előkelő, magas állásnak nem a ragyogása tűnt a szemébe elsősorban, hanem a vele járó nagy feladatok: „Hogy az éhség miatt el ne vesszen a föld!” Azt látta: Isten reá akarja bízni ennek a nagy népnek a gondját, hogy a bekövetkezendő veszedelmek közt ő vezesse át, biztonságban, baj nélkül. Gyermekkori álmaiból még úgy ismertük ugyan meg, mint aki nem titkolt élvezetet talált abban, ha mások hódolattal hajlonganak előtte. De azóta nagy iskolát járt végig és más emberré lett. Most, amikor csakugyan százezrek hajlonganak előtte alattvalói hódolattal, az arcáról már nem a hatalomnak valamilyen gyermekes, balga élvezete sugárzik, hanem a milliók életéért viselt gondnak és felelősségnek a férfias tudata nyomja reá komor bélyegét.

Más a hatalom kísértő szelétől elkapott szánandó embernek és az ő nagy lelki kárvallásának a képe, – és egészen más az Isten kezétől felemelt, talán a saját szíve vonakodásának ellenére magas polcra odaparancsolt embernek a szolgálatvállalása! Áldott azoknak emlékezete, akik milliók javára a szolgálattételnek ezzel a lelkével vezérkedtek a múltban a mi nemzetünknek vagy az egész világnak az életében, akikben – mint Józsefben – „Isten Lelke volt", s akik ezért nem a maguk gyönyörűségére, hanem a gondjaikra bízottaknak áldására gyakorolták a kezükbe letett hatalmat! Akiket pedig ma, vagy ennekutána emel fel Isten keze az Ő hívő gyermekei közül magas polcokra, azokra se nézzünk gyanakvó szemmel, hanem foglaljuk őket gyakori imádságainkba; minden megkísértetésük közt őrizze meg Isten bennük a szolgálatnak ezt a lelkét romlatlanul!

II.

József példája jó alkalmat nyújt arra, hogy közelebbről is megtekintsük: mit jelent az, ha valakiben „Istennek Lelke van", és az szolgálattételre készteti őt?

Magas méltóságára való felemeltetését József nem az álmok megfejtésének köszönhette, hanem annak a tanácsnak, amelyet ehhez hozzáfűzött. Maga az álomfejtés, amellyel megjövendölte az elkövetkező hét bőséges és hét ínséges esztendőt, lehetett volna pusztán valamilyen pillanatnyi isteni megvilágíttatás ajándéka. József igazi lelkülete abban nyilatkozott meg, hogy itt nem tudott megállni. Pedig ezzel már eleget tett a Fáraó kívánságának, és el is nyerte volna vele a királynak valamilyen hálás jutalmát. Nyugodtan mondhatta volna: megtettem a magam dolgát, a többi már nem tartozik rám! Ehelyett azonban kiütközik belőle most is az a szolgálatos lelkület, amelyet – habár sokkal szegényebb keretek közt – már megfigyelhettünk nála élete előbbi szakaszaiban is. Az a lelkület, amely fölvenni igyekszik mennél több gondot, holott le is rázhatná, és másokra háríthatná. Őt az a kérdés is foglalkoztatta: mi lesz hát ezzel a nagy néppel, ha eljönnek reá a nehéz idők? Senki sem kérdezte őt efelől, senki nem tehetett volna szemrehányást neki, ha ezt a gondot másokra hagyja. De mert „Isten Lelke volt benne", ő ennek a kérdésnek is kereste a megoldását, és, amit talált, azt elő is adta. És voltaképpen ezzel nyerte meg a Fáraó tetszését annyira, hogy az rábízta és minden hatalmat is megadott hozzá, hogy elgondolását váltsa valóra az ország kormányzásában.

Nagy dolog mások előtt feltárni a jövőnek eshetőségeit, és világosan megmutatni nekik: mire kell elkészülve lenniük? De még nagyobb dolog a jövő gondjaiban osztozó lélekkel melléjük állni, és ügyüket a magunk ügyének tekinteni. Ebben tűnik ki a szolgálatnak igazi lelke! Az Újtestamentum egy helyén találkozunk egy helyt azzal az apostoli intéssel, hogy: „az igazságot szóljuk szeretetben." „Igazságot szólni" – magában véve – jaj, milyen hideg, rideg dolog lehet! Mennyire nem „az Isten Lelke van bennünk", és – ha ezerszer is a Krisztus követőinek valljuk magunkat – milyen messze esünk Őtőle, valahányszor beérjük azzal, hogy figyelmeztető hangon feltárjuk mások előtt a rájuk váró veszedelmeket! „Figyelmeztettelek! Most ám te lássad!" – mondjuk ilyenkor, s azt hisszük, ezzel leróttuk kötelességünket. Ha József is így beszélt volna, attól még éhen pusztulhattak volna Egyiptom milliói! S ha a végén azt mondta volna: „Én mindent megmondtam előre!" – ezzel utóvégre igazat mondott volna, de nem utálatos-e az ilyen „igazmondás"? „Szeretetben szólni az igazságot" – az egészen más dolog! Az sokkal mélyebb felelősségérzetből fakad! Az annyit jelent, mint utat is mutatni a veszedelmek elkerülésére, tanáccsal és segítséggel melléállni a veszedelemben forgónak, felvenni az ügyét, elindítani őt a megtartatás útján, s ha kell, azt vele együtt járni is, akármennyi törődést és bajlódást kell is közben őérette viselni. Hideg fény az, amely megmutatja az igazságot, és azzal beéri. Az embereknek szükségük van valami jótékony éltető meleg sugárzásra is, amely felserkenti őket tehetetlenségükből és megérleli életükben a kívánt eredményeket!

Ez az, amivel egymásnak tartozunk! Nem úgy, hogy „fogadatlan prókátorokként” folytonosan beleavatkozunk egymás dolgaiba, és ki-ki többet törődik az ő atyjafia ügyeivel, mint a sajátmagáéival. Isten óvjon meg bennünket minden szent kotnyeleskedéstől! Nem is okvetlenül szónak és beszédnek a dolga ez. Sokszor hallgatag példaadásunkkal adhatjuk meg egymásnak a legmeggyőzőbb jótanácsot! De abban segítsen meg mindnyájunkat az Isten, hogy meg tudjuk teremteni magunk körül a segítségnyújtásnak, a szolgálatnak azt a légkörét, amelyben senki sem maradhat a közelünkben tehetetlenül magára hagyatva! Hiszen ha már valaki világosan látja: mi vár reá az életben? – akkor van még hátra a nagy kérdés: hogyan készüljön hát fel jól a megteendő útra? Ne kelljen senkinek se árván, magányosan vergődnie ezzel a kérdéssel! Ne álljunk odább senkitől azzal a farizeusi önteltséggel, hogy mi intettük és figyelmeztettük őt, a többi már az ő dolga! Éppen ez a „többi” teszi próbára: „Isten Lelke van-e bennünk?”

III.

Vessünk még egy pillantást a József jótanácsának lényegére is. Hátha abból tűnik ki legvilágosabban: mit jelent az, ha „Isten Lelke van” valakiben?

Állítsa a Fáraó a bőséges esztendők termését az utánuk következő jövő nyomorúságos, meddő esztendők szolgálatába! – ezt javasolta József. Vagyis: tanulja meg Egyiptom népe, hogy a jó napokban ne a mának, hanem a holnapnak éljen; ne élvezze ki szabadjára azoknak minden kínálkozó lehetőségét, hanem gyakoroljon önmegtagadást a jövőnek az érdekében. Ennek a megvalósítása végett ajánlotta a Fáraónak: állítson munkába „bölcs és értelmes” embereket. Nem is vette észre: ezzel sajátmagáról állította ki ugyanazt a jó bizonyítványt és ajánlólevelet. Mert akiben „Isten Lelke van”, azt mindig éppen az ilyen előrelátó és önfegyelmező „bölcsesség és értelmesség” jellemzi.

Minden balgaságnak ez a summája: élvezd a jelent és vesd el a jövő gondját. Ez az éretlen gyermek életszabálya, aki az előtte levő terített asztal édességeinek nem tud ellenállni, és ráveti magát a kínálkozó alkalom mohó kihasználására, nem gondolva azzal, hogy utóbb milyen csúfosan fogja megadni az árát. És ugyanebben az éretlen, meggondolatlan, korcs kiskorúságban tartja meg sok embernek a lelkét késő vénségéig is a Sátán rossz tanácsa: „Minden órának leszakaszd virágát!” Viszont minden „bölcsességnek és értelmességnek”, amelyre az Isten rá akar nevelni minket, ez az ábécéje: nézz előre is, gondolj a holnapra is, készülj fel a jövendőre! Milyen nehéz nekünk, bűnös embereknek, ezt az elemi leckét megtanulnunk! Hogy széttördeljük mi az élet szövegét, mindig csak a jelent nézve, mint egy-egy összefüggéséből kiszakított szót, holott igazi értelmét mindig csak az utána következőkkel való összefüggése adja meg, és az egésznek az értelme majd csak a végén csattan ki!

Akiben „Isten Lelke van”, és az legyőzte benne ezt a rövidlátó balgaságot, az legénykora vagy leánykora éveit abban a tudatban éli, hogy majdan tiszta frigynek hűségében akar egyesülni Isten-rendelte párjával, hogy boldog, egészséges új nemzedék forrásává válhassék az élete. Az élete derekán is úgy igyekszik sáfárkodni minden Istentől kapott alkalommal, hogy közben előre is gondol arra az időre, amikor majd ereje fogytán és új emberek jöttén neki félre kell majd állnia, és csak a csendes partról szemlélheti majd: mint áramlik tovább az élet nélküle is. S az egész földi életét úgy tekinti, mint ami csak átmeneti előzménye az utána következőnek, az örökkévalóság titokzatos távlataiba vesző másik életnek.

Már ebben a világban is hány emberélet szerencsétlen kárvallását látjuk azért, mert elkövetkeztek rá bajok, veszteségek, változások, amelyekkel előre számolni kellett volna, s amelyekre fel kellett volna készülni idejében, de a futó perceknek és napoknak, a jelennek a bűvölete nem engedte! S hogy az örökkévalóság fényében majd milyen romhalmaz tárul elénk, amelyet

az okozott, hogy az emberek nem vették komolyan a földi élet hamar elröppenő állhatatlanságát, és nem néztek túl rajta az eljövendő világba, – azt csak elborzadó lélekkel sejthetjük, de földi látásunk elől el van rejtve.

Nem valami rosszmájú irigység szól az Isten beszédéből, amikor szakadatlanul önmegtagadásra késztet minket. Nem sajnálja tőlünk Isten a jelen örömeit! Azt sajnálná, ha a hamar kilobbanó örömök fényéből alá kellene zuhannunk a rájuk következő sötétségbe! Nagy irgalmasságában rá akar nevelni arra a „bölcsességre és értelmességre", amely nem tékozolja el a jelen alkalmak bőségét meggondolatlanul, s ezért aztán eljövendő válságok idejében nem is jut a nagy nyomorúságok fenekére. Boldog ember az, aki megtanulja: úgy élni a jelen ajándékaival, hogy megszégyenülés és romlás ne érhesse a jövendőben!

*

A Józseféhez hasonló helyzetbe aligha jut egy is közülünk. Olyan magas polcra, ahol milliók boldogulásáért kell a gondot és felelősséget viselni, sok százezer ember közül is ritkán emelkedik fel egy-egy kiválasztott. A legtöbbünk számára elég nagy kitüntetés marad teljes életünkben az, hogy néhány ember élete, talán csak a házunk kis népéé van ránk bízva. De ha még annyi se, hanem éppen csak a magunk életének a rendben tartása a feladatunk, – ebben a kis birodalomban is csak a József kormányzati „bölcsességével és értelmességével" érhetünk célt. És utóvégre itt sarkallik minden! Aki a maga életében nem tud „bölcs és értelmes" módon rendet tartani, annak munkája nem lesz áldás semmilyen nagyobb megbízatás körében sem, hanem csak romlás és átok fakad a nyomában.

A József kormányzati művészetét el kell hát sajátítanunk mindnyájunknak! Sokkal komolyabban kell figyelnünk a felénk hangzó szóra: „Aki én utánam akar jönni, tagadja meg magát..." És ha mások nem értenek meg bennünket és kinevetnek azért, hogy mi a lemondásban gyakorolva magunkat a jelennek sok előnyét és örömét elszalasztjuk, eljönnek majd a „szűk esztendők", és azok minket fognak igazolni! Elegendő kárpótlásunk lehet mindig az ígéret: „Aki elveszti az ő életét, megtalálja azt."

***

VII.
„Amint megmondotta vala József...”

Lekció: I. Mózes 41, 46-56.

Textus: „Eltelt tehát a bőség hét esztendeje, amely
Egyiptomnak földjén volt, és elkezdődött az éhség
hét esztendeje, amint megmondotta vala József...”

Újat nem nyújt József történetének ma előttünk lévő szakasza. Hiszen az ő álomfejtő jövendöléséből már előre tudott dolog volt, aminek bekövetkeztéről itt tudósít minket a szent történet. Bő esztendők, szűk esztendők, úgy következtek el sorra Egyiptom életében, „amint megmondta József”. De azok a kormányzati intézkedések is, amelyekről itt olvasunk, amelyekkel Józsefnek sikerült Egyiptom népe felől elhárítani az éhínség katasztrófáját, mind ismeretesek már előttünk a történet eddigi szakaszaiból. Ezek is mind úgy mennek végbe, „amint megmondta József”. Teljhatalmú kormányzói minőségében csak azt hajtotta végre, amit annak idején javaslatképpen már kifejtett a király előtt. A bő esztendők dús termésfeleslegét úgy tárolták Egyiptomban országszerte nagy gabonatárakban, ahogy ő azt elgondolta. S amikor elkövetkeztek volna a nyomorúság esztendei, a felgyűjtött készletekből úgy lehetett kiosztani a nép tömegeinek az élelmet, ahogy ő azt eleitől fogva eltervezte.

Az egész szakasz tehát ismerős dolgokat ismétel el, – csak egy nagy különbséggel. Amit előzőleg megismertünk már mint elgondolást, az itt még egyszer a szemünk elé kerül, mint véghez vitt valóság. És ez valóban nagy különbség! Az is figyelemreméltó dolog, ha valakinek az előrelátását igazolják a következmények, s „amint megmondta”, minden úgy is történik. De még nevezetesebb dolog az, amikor valakiben kialakul egy szép, hasznos, áldást ígérő terv, és úgy, „amint megmondta”, megadatik neki mindent véghez is vinni. Ezért ne panaszkodjunk amiatt, hogy a történetnek ebben a szakaszában csak olyan események kerülnek a szemünk elé, amelyeket már előre is ismerhettünk. Jó lesz éppen arról elgondolkoznunk, milyen nagy a különbség a jövő vásznára vetített vázlatok közt, és a valóság tényeiből gyúrt, jól véghez is vitt eredmények között!

I.

A másoktól kapott jó tanács is megbecsülendő segítség, a bennünk felébredő jó szándéknak is megvan a maga értéke. De a régi mondásnak igaza van: ilyesmikkel van kikövezve a pokol tornáca is! A jó terv is nevezhető már fél-sikernek, de magában véve a fél-siker még semmivel sem ér többet a kudarcnál. A megvalósításon, a megvalósításon fordul meg minden!

József történetében ezért olyan fontos az a szakasz, amelyhez elérkeztünk. A megvalósítás művészetéből vizsgázik le itt a szemünk láttára. Megvolt az elgondolása, most véghez is viszi. Éspedig nem is csak arról van szó, hogy merész lendülettel beleveti magát a munkába, hogy ami szó volt, most tetté is váljék. Az ilyen lendületes nekivágásokról jól tudjuk: sokszor kifogy belőlük az erő, és minden úgy marad, ahogy volt. Itt esztendőkről esztendőkre folytatódó szívós, kitartó munkáról van szó. Csak lépésről lépésre lehetett menni. Hét évig tartó munkába került, amíg együtt voltak a kívánt tartalékkészletek, hogy nyugodtan lehessen várni az idők rosszra fordulását. De végül együtt voltak! S akkor kezdődött csak a feladatok másik része: a készleteknek szükség szerinti felhasználása a bekövetkezett szűk esztendők folyamán. Ez sem volt valami könnyű dolog. De minden a kívánt rendben ment az egész országban,

egyik évben a másik után. A gépezet jól működött, mert aki igazgatta, nem fáradt el, nem kedvetlenedett el, hanem bírta az elvállalt munkát mindvégig.

Nem Józsefet dicsérjük és magasztaljuk érte! A megvalósításnak az ilyen sikerei, amilyen az ő működésében is szemlélhető, mindig ajándékok. Isten kegyelmét illeti érte a dicséret és magasztalás. József esetében is így volt. Az ő sikeréhez is mennyi feltétel járult hozzá, amely nem állt az ő hatalmában! Hogy mást ne mondjunk: nem őtőle függött, hogy ezt a kétszer hét évet jó egészségben és munkabíró erőben megérhesse. Istennek ajándéka volt már ez is, aki el is szólíthatta volna az életből, mint annyi más embert, úgy, hogy derekában tört volna ketté a megkezdett munka. És az úgynevezett „jó szerencsének" mennyi más közrejátszása kellett ahhoz, hogy fennakadás nélkül végbemenjen a József nagyszabású népjóléti elgondolása. Amennyire megismerkedtünk a nehéz próbatételekben megtisztult és kiérlelődött lelkével, bizonyosak lehetünk felőle: ő maga tiltakozott volna legélénkebben minden hízelgő dicséret ellen, és hárított volna minden dicsőséget Isten nevére, aki kegyelmesen vele volt ebben a nagy feladatban is, és megadta neki a sikeres véghezvitelt.

Miért van annyi véghez nem vitt szép elgondolás e világon? Mert az csakugyan bizonyos, hogy abban nincs hiány. Javaslatok, programok, ígéretek és fogadkozások vannak bőven, – éspedig nemes lelkűek, jó szándékúak, bölcsek. De miért vajúdnak a hegyek oly sokszor, hogy egerecskék szülessenek meg végül? Miért, honnan a félbemaradt terveknek és be nem váltott jó szándékoknak az a temetői romhalmaza, amely az emberi életet szegélyezi? Nem azért-e, mert Isten nem engedi kihagyni magát a számításból? Nem a maguk ragadományaként akarják-e az emberek felmutatni azokat a sikereket, amelyeket ajándékul kellene kérniük és megkapniuk Isten kegyelméből?

József történetéből az mindenesetre kiviláglik, hogy az Isten kegyelmének kiválasztottai véghez is viszik, amire vállalkoztak. Józsefnek nem lehetett elbuknia! Művének sikerrel kellett végbemennie! Mi lett volna belőle különben? Gondoljuk csak el egy pillanatra! Ha a Fáraónak és népének csalódnia kellett volna benne! Ha a nagy reménységgel elindult vállalkozás félbemaradt volna, vagy csődbe jutott volna valamilyen okból! Nem is annyira az érdekel most bennünket: mi lett volna akkor József egyéni sorsa. Fontosabb ennél az, hogy hatalma polcáról lezuhanva ő már nem tölthette volna be azt a szerepet, amelyet Isten a történet további folyamán tartogatott az ő számára. Nem lehetett volna megmentője az ő éhező családjának, ha nem lett volna sikerrel megáldott megmentője egész Egyiptom népének!

Akikkel Istennek céljai vannak, azoknak az életében nem csak az „akarást", hanem a „véghezvitelt is munkálja" Ő, – ahogy az apostol mondja. És ez az Istentől alázatosan várt és hálás szívvel fogadott „véghezvitel" az, ami a nagyvilágnak és a mi kicsiny egyéni életünknek a kérdéseiben meghozná az igazi segítséget!

II.

Kell-e hangsúlyozni, hogy a sikeres véghezvitelt adó kegyelem nem azoknak jut osztályrészül, akik ölbetett kézzel várják? Isten a komoly emberi fáradozást koronázza meg ezzel a szép jutalommal! Világosan kitűnik ez is József példájából. Az a hét rendkívüli esztendő, amely terveinek megvalósulását látta, a kemény munka hét esztendeje volt számára!

A közellátási közigazgatás dolgaiban nagyon kiművelt mai embert nagyon érdekelné tudni: hogyan vitte véghez József az ő programját, hogyan szervezte meg a fölös készletek begyűjtését és később a tárolt készletek elosztását; milyen rendeleteket bocsátott ki, milyen hivatalokat létesített és így tovább. A Szentírás nem ad minderről részletes ismertetést, de

azzal a néhány vonással, amelyet mégis felvázol, eléggé érzékelteti, milyen nagy arányú és mennyi munkával járó kormányzati vállalkozás volt az, amelyet József a kezébe vett.

Első dolga mindjárt az volt, hogy „bejárta az egész Egyiptom földjét". Rövid idő alatt bele kellett tanulnia ennek az idegen országnak alapos ismeretébe. Tájékozódnia kellett a helyszínen az egyes tartományok termelési lehetőségeiről és fogyasztási szükségleteiről; meg kellett ismerkednie az emberekkel, hogy kiválaszthassa a megfelelő munkatársakat; és be kellett harangoznia az elkövetkező rendkívüli intézkedéseket, hogy biztosítsa mindenütt azoknak fegyelmezett véghezvitelét. Az akkori viszonyok között ez a körutazás már magában véve is rendkívüli volt. József fiatal férfiereje bírta, – harminc éves volt még csak, ahogy a történet jónak látja megjegyezni.

Aztán következett az egész munka megszervezése. Az országot körzetekre osztotta, mindegyiknek kijelölve egy-egy városát központjául. Ezeken a helyeken mindenütt gondoskodni kellett megfelelő magtárakról és megfelelő hivatalnoki karról és személyzetről, hogy a legközelebbi aratáskor működésbe léphessen az egész gépezet. Adott ez dolgot eleget! Hát még amikor az országos nagy üzem aztán munkába állt, és egyik évről a másikra elvégezte, ami rá volt bízva! A bőség szaruja úgy ontotta a beszolgáltatott gabonát, hogy – amint a történet feljegyzi –, az írnokok „már megszűntek azt számba venni, mivelhogy száma nem volt." Ha az egyes alárendelt helyi közegek erejét így túlhaladta már a sok teendő, elképzelhetjük, hogyan tornyosult a munka ez alatt a hét év alatt József feje fölé, aki központilag irányította és igazgatta az egész terv végrehajtását.

Nem hozott könnyebbséget a következő hét év sem, amikor a gabona kiosztására került a sor. Az ínséges évekre jutott lakosság először a Fáraót ostromolta kérelmeivel. De neki könnyű dolga volt: mindent átháríthatott az ő alkirályára. „Menjetek Józsefhez, és amit mond, azt műveljétek." Ő már nem háríthatta aztán át másra, neki meg kellett hallgatnia és el kellett intéznie minden panaszos ügyet, amely egy egész ország megpróbált lakosságának az életében csak felmerülhetett! Nem sok pihenő napja lehetett ez alatt a hét év alatt sem!

Előkelő, fényes helyzetét nem használhatta ki a maga előnyére. Nem lehetett az számára jogcím arra, hogy ő kevesebbet dolgozzék, mint mások. Arra kötelezte, hogy többet dolgozzék, mint akárki más. Neki azért és úgy kellett dolgoznia, hogy mind a többiek is, akiknek a nagy kormányzati gépezetben szerepük jutott, jól végezzék el a maguk munkáját és fennakadás sehol ne lehessen. És mert erejének teljes odaadásával megfelelt ennek a követelménynek, azért lehetett vállalkozásán Isten áldása.

Könnyű egy ihletett percben megfogamzania egy ember lelkében valamilyen Isten sugallta gondolatnak, tervnek, álomnak. De amíg abból valóság lesz, amíg sikeresen megtestesül, amíg végbe is megy, – mennyi kitartás kell ahhoz, az apró részletekig menő lelkiismeretes, ernyedetlen, sokszor bíbelődésnek látszó munka terén! Itt tűnik ki, kivel van igazán az Isten áldása. Mert a legnagyobb áldás, amellyel Isten az emberi vállalkozást kísérheti, éppen az, hogy megerősíti az embert a saját igyekezetének kifejtésében. Az ilyen ember csodálatosan bírja a munka terhét. Nem is érzi azt tehernek, hanem mintha egyre frissebbé válnék tőle. „Az én eledelem az, hogy annak akaratát cselekedjem, aki elküldött engem, és az ő dolgát elvégezzem." – mondta Jézus is tanítványainak, amikor csodálkozva látták, hogy magához tért úti fáradalmaitól a Jákób kútjánál. Amíg ők odajártak, dolga akadt neki a kútra vízért kijövő asszonnyal, és ha dolgozhatott, az valóságos táplálék volt teste-lelke számára! Ajándék, áldás és táplálék az mindig, ha tudhatjuk, hogy miénk ugyan a fáradság, a törődés, a virrasztás, a teherhordozás, de ennek árán mások boldogulnak, gyógyulnak, épülnek, előbbre haladnak az élet javaiban! Csak meg legyen az a bizonyosságunk, amelyben József élhetett, hogy Isten bízta ránk azokat, akikért mi a munka fáradalmait viseljük! Ő nem rak ránk olyan terheket, amelyekhez elegendő erővel is meg ne áldana!

Már nem egyszer megfigyeltük József eddigi történetében is, mennyire nem csak a külső körülmények által, hanem belülről is alakítja Isten az ember sorsát. Itt az újabb példa rá! A felszínes életbölcselet megállapítja: „Ki-ki a maga szerencséjének kovácsa.” A mélyebb igazság az, hogy akit Isten megáld, azt valóban úgy áldja meg, hogy az illető ezért az áldásért maga meg tud dolgozni!

III.

De van a történetnek ebben a szakaszában mégis valami új is, amire érdemes figyelnünk: az a bepillantás, amelyet József családi életébe nyerünk. Még az első hét év alatt megáldotta őt Isten két fiúgyermekkel, akiket elnevezett Manassénak és Efraimnak. Jó legalább ezt a rövidke bepillantást nyernünk József otthonába és magánéletébe, mert egyoldalú képet kapunk mindenkiről, aki a népek nagy közösségeit szolgálja valamilyen vezéri polcon, – amíg haza is el nem kísérhetjük és szeretteinek körében is, nem vehetjük szemügyre.

Mennél fárasztóbb és zaklatottabb egy közéleti embernek az élete, annál nagyobb szerepet tölt be életében az otthona. Az a pihenőhelye, ahol új erőre kap. Ott frissülhet fel teste-lelke úgy, hogy tovább is bírja szolgálatának a terheit megfáradás és megkeseredés nélkül. Józsefnek is megvolt a maga csendes virágoskertje, ahová legalább néhány órára elrejtőzhetett az országos gondok elől és felüdíthette lelkét a hitvesi gyöngédség forrásaiból, de meg a reményteljesen sarjadó új plánták láttán, amelyek házasságából sarjadtak. Boldog órák voltak ezek, és nélkülük aligha sikerült volna Józsefnek végigharcolnia terveinek megvalósulását!

De még ennél is többet kell mondanunk. Otthona szenthely volt számára. Nem csak megviselt idegeit pihentető nyugalom és kényelem helye. Nem is csak a közélet sok vesződségéért kárpótlást nyújtó meghitt örömök tanyája. Áhítatnak a szentélye is volt, ahol befelé is élhetett, ahol a napi részleteknek fölébe emelkedve életének egésze felett szemlélődhetett, ahol Istenével társalkodhatott. Ezért volt számára igazi erőforrás.

Hogy ez csakugyan így volt, arra bizonyság az a két név, amelyet fiainak adott, s amely a Szentírás magyarázó megjegyzése szerint egy-egy mély vallomás volt. „Manassé”-nak nevezte el elsőszülöttjét, ami „elfeledtetés”-t jelent. „Mert – úgymond – elfeledtette Isten én velem minden én vesződségemet, és az én atyámnak egész házát.” Dehogy is érthette ő ezt úgy, hogy kimosódott az emlékezetéből a rég elvesztett szülői otthon és minden egyéb gyermekkori emlék! Csak arról akart vallást tenni ezzel, hogy már nem fáj a régi seb; már megbékélt lélekkel tud visszanézni mindarra, ami volt, és ami történt, amióta a régi otthon boldogságából kiesett, és hányt-vetett sorsának útjára elindult. Szívét már nem húzzák lefelé a múltnak emlékei. Minden panasza most már nagy hálaadásban oldódik fel. – A második fiát pedig elnevezte „Efraim”-nak, ami „kettős termés”-t jelent. „Mert – úgymond – megszaporított engem Isten az én nyomorúságomnak földén.” Nem csak hogy benőtte a fű a múltnak felsebhedt barázdáit, hanem új élet is épült, íme, a réginek helyébe; új áldások új örömei virulnak ki, és egyre több új ok van az Isten iránti háládatosságra!

Ha József ezt ilyen ünnepélyesen megvallotta fiainak névadó ünnepsége alkalmával, ebből világosan kitetszik: miért volt otthona olyan áldott menedékhely számára. Máskor is ott volt alkalma átérezni Isten kegyelmét, és megteljesedni annak erejével. Ott gyógyultak be régi fájdalmak sebei, és ott virult ki új életének minden öröme. Az Isten közelségében ott érezhette magát a leginkább!

Nem ez-e az igazi rendeltetése minden otthonnak? És viszi-e akárki is valamire az embertársainak szolgálatában, ha nincs az életének valahol egy csendes zuga, ahová a külső világban viselt fáradalmaitól visszavonulhat új erőket gyűjteni? Mert mindenki hordoz magában a

múltból hozott sebeket. Jaj, elvérezhet azokon, ha nincs hol megéreznie az Istennek simogató, mindent „elfelejtető” kezét! És ha megannyi új örömmel áld is meg valakit Isten nap-nap után, a munka törődései közben elszikkadt lelke nem tudja azt felfogni, nem tud neki igazán örülni, ha nincsenek csendes órái, amelyekben elgyönyörködjék Isten ajándékaiban, és megteljesedjék értük hálaadással!

Ne álmodjék senki arról, hogy mások javára, talán sokak javára, igazán eredményes szolgálatokat tud elvégezni, úgy, hogy azok igazán elvégeztetnek, ha nincs az életében ilyen rejtett, csendes forrás, amelyből belső embere felüdülhet és megerősödhet!

***

[Másoló megjegyzése: a kézirat többi része hiányzik (valószínűleg nem írta le V. J.)]

„Én, az Úr vagyok a te Istened...”

(Nemzeti ünnepen)

Textus: II. Mózes 20:2. „Én, az Úr vagyok a te Istened,
aki kihoztalak téged Egyiptomból, a szolgálat házából.”

A tízparancsolatot vezeti be ez az ige, amelyet kora gyermekségünktől fogva mindnyájan jól ismerünk. Csak arra nem szoktunk mindig gondolni, – s ez a mai nemzeti ünnep jó alkalom arra, – hogy eszünkbe jusson: ezt a tízparancsolatot az Isten elsősorban nem egyéneknek adta; a megszólított fél, amelyhez szól, nem az egyes ember; az a „te”, amelyhez parancsolatait intézi, az Izrael népe, a maga egészében. Eredeti értelme szerint ez a tízparancsolat Istennek egy nép és egy nemzet számára kijelentett akaratát tartalmazza. Amely nép és nemzet a maga életét arra építi fel, mint alaptörvényre, az az Isten áldására számíthat, különösen akkor, ha nem áll meg ennek a tízparancsolatnak az értelmezésében rég elmúlt idők fokán, hanem lépést tart az idők fejlődésével. Hiszen amint kibontakozik a föld színén a mi életünk, úgy tárul ki előttünk egyre gazdagabban és mélyebben ennek a tízparancsolatnak az értelme is. Hogy csak mást ne mondjak: mennyivel többet jelentenek ezek a parancsolatok a mi számunkra, mióta a mi Urunk Jézus Krisztus világosította meg őket. Amely nép a maga korának színvonalán át értékelve meghajol előttük, és teljes igyekezettel azon van, hogy megfeleljen nekik, az a nép biztonságban érezheti magát az örökkévaló Istennek az oltalma alatt. Az a nép az Ő népe, annak a népnek Ő az Istene.

Ez a gondolat szólal meg mindjárt elöljáróban, amelyben – mielőtt sorra venné az Úr Isten az Ő követelményeit – rámutat arra, hogy milyen viszony van Őközte és a megszólított nép között, amely viszonyból folynak ezek a törvények, s amely viszonyt ezek a törvények, ha megtartják őket, erősítenek és elmélyítenek. „Én vagyok az Úr, a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről.” Megkapjuk ebben a bevezetésben az alapgondolatot, amelyre az Isten akarata szerint minden nemzeti élet felépíthető; a fundamentumot, amelyen a nemzet sorsa erősen állhat. Ezt az alapgondolatot vizsgáljuk a mai nemzeti ünnep alkalmából.

I.

Hogy lehetne ezt az alapgondolatot egészen röviden, tömören kifejezni? Talán úgy, hogy azt hirdeti itt az Isten, hogy minden nemzeti élet mögött ott rejlik a kegyelemből való kiválasztásnak a titokzatos ténye. Azért van egy-egy nemzet, mert az Isten akarta, hogy legyen, mert azt a nemzetet Ő kiszemelte a saját céljaira, annak a nemzetnek Ő hivatást és rendeltetést adott az Ő országában. „Én vagyok a te Urad, Istened” – azt jelenti, hogy én teveled valami különös kapcsolatba léptem, mintegy magamat neked adtam, a tiéd vagyok, megállhatsz előttem, felnézhetsz rám, és úgy szólhatsz hozzám: „Én Uram, Istenem!”

Ennek természetesen megvan a másik oldala is. Ha ilyen kapcsolatba lép Isten egy-egy néppel és nemzettel, akkor nemcsak Ő az Istene annak, hanem az is az Övé. „Én vagyok az Úr, a te Istened, te meg az én népem vagy; azzal, hogy magamat neked adtam, téged eljegyeztelek a magam számára, lefoglaltalak az én céljaimra; eléd egy bizonyos pályát szabtam, amelyet végig kell járnod; kezembe vettelek ennek a nagy világnak kavargó tömegéből, s veled akarok valamit cselekedni, kezembe vettelek – az enyém vagy.” Ez az, amit „kegyelemből való kiválasztás”-nak szoktunk nevezni, akár egész népek tömegeire vonatkoztatva, akár az egyes emberi lélekre. Azt jelenti ez, hogy a nagy általánosságból, a szétfolyó egyetemességből, az

Istennek ebben a világában itt-ott kicsillan egy-egy konkrét egyéni élet – egyes embernek az élete, egy embercsoportnak az élete, és különös jelentést nyer. Az Isten adta ezt a különös jelentést. A kegyelemből való kiválasztásnak ezen a tényén nyugszik a nemzeti élet. Izrael népe is ez által vált nemzetté, hogy az Isten azt mondhatta neki: „Én vagyok az Úr, a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptomnak földéről." „Ott, Egyiptom földjén, a szolgálat házában mi voltál? Nyomorúságban és szennyben heverő nyers anyag; ha ott hagytalak volna, eltűntél volna, a sanyargatás rád nehezedő taposó csizmája alatt sárrá lettél volna, de én rád tekintettem, kiemeltelek ebből a helyzetből, szándékaim és terveim voltak veled, megmutattam, hogy én vagyok a te Istened, s ez által lettél nemzetté, az én népemmé."

Ugyanezt úgy is mondhatjuk, testvéreim, hogy a nemzeti élet mindig abból születik meg és azon alapszik, hogy az embereknek egy csoportja előtt megnyílik a jövendő útja. Mert ha az Isten kiválaszt egy nemzetet, ha ilyen viszonyba lép vele, hogy „én vagyok az Úr, a te Istened", ez azt jelenti, hogy az előtt a nemzet előtt nyitva áll a pályafutás; az Isten az Ő jövendő tervei számára szemelte ki és formálta ki. Ez talán első pillanatra idegenül érintheti egyik-másikunknak a lelkét, aki arra gondol, hogy milyen óriási jelentősége van egy nemzetnek nemzetté formálódásában a múltnak; letűnt évek és évszázadok nemzedékről nemzedékre átélt viharainak, örömeinek és gyászainak. Valóban, nem lehet lekicsinyelni a múltnak a jelentőségét; a múlt kohó, amelyben az Isten formálja a nemzet lelkét. De mégis állítom: nemzetté akkor lesz egy-egy nép, amikor jövője van, – és ha jövője nincs, akkor hiába van akármilyen szép, gazdag és dicsőséges múltja, akkor csak *volt* nemzet, de már feloszlóban van, már halódik.

És talán az elmúlt esztendők, a közelmúlt korszak nagy nemzeti katasztrófáját azért bocsátotta Isten le ránk, hogy erre tanítson meg bennünket; mert már az a veszély fenyegetett, hogy visszafelé néző, saját múltunkba belemeredő tekintettel megkövesedett nép legyünk, amely áhítattal forgatja régi krónikáinak a gyönyörűséges lapjait, de előre soha sem néz; a holnappal nem törődik, célokat maga előtt nem lát, és nem kérdezi: mit akar az Isten velem, jövendő évszázadok során?

Most belevetett az Isten bennünket olyan helyzetbe, amelyben kénytelenek vagyunk előre nézni. A jelenünk tűrhetetlen, és feltör a lelkünkből a felágaskodó tiltakozás, hogy ez így nem maradhat! Nincsenek még talán előttünk világosan ragyogó jövendő célok; sokszor panaszkodunk, hogy szemünket homály lepi el; a holnapnak az útját szégyenletesnek és fájdalmasnak látjuk. Nem tudunk összefogni egy akaratba; ahányféle csoportra oszlunk, annyiféle véleményünk és elgondolásunk van a nemzet jövője felől, de maga az a tény, hogy ezek az elgondolások küzdenek és mérkőznek egymással, azt mutatja, hogy a jövendőnek a kérdése ott forrong ma a magyarság lelkén; előre néz, és keresi az utat a ködön át, és ezért érezhetjük minden lesújtottságunk és levertségünk ellenére, hogy igenis nemzet vagyunk. Valamilyen jövőnk van, ha az Isten még nem világosítja is meg előttünk; valamerre Ő vezet bennünket, mert az utunk még nem ért véget; vannak még céljai, amelyekhez szükségesek vagyunk. Nem azért, mert mi vagyunk olyan kiválóak, hogy Ő nem pótolhat bennünket másokkal, hanem azért, mert Ő az Ő kegyelméből minket választott ki ezekre a célokra; azokat velünk és általunk akarja megvalósítani.

II.

Kitűnik alapigénkből az is, testvéreim, sőt nagyon nyomatékosan felhívja alapigénk figyelmünket arra, hogy amikor az Isten megnyitja egy-egy nemzet előtt a jövendőnek útjait és ezzel igazán nemzetté teszi, ez mindig az Ő csodatétele; ez mindig emberi valószínűségek ellenére történik, úgyhogy aki nem vak, az kénytelen felismerni benne Istennek a kezét, – csak Ő tehet ilyet.

„Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földéről.” Izrael népének az életét jövendő századokra az alapozta meg, hogy a maga jövőjének reménységeit a végső emberi kétségbeesésnek, a reménytelenségnek a helyzetében fakasztotta ki Isten. Az Egyiptomból való kivonulásnak a csodái, amelyeket ma is áhítattal olvas a bibliaolvasó ember, nem a maga erejéből és vitézségéből folytak. Az Izrael népe nem tudta volna lerázni magáról a rabbilincseket, nem tudott volna ő megmérkőzni a fáraók rettentő hatalmával; alighogy elindult a kivonulásnak az útján, máris százszor elpusztult volna és semmivé vált volna. „Én, az Úr vagyok” – hangzik hát feléje – „aki kihoztalak téged.”

És az volt nemzet, amely azóta a maga életében láthatta ennek a megismétlődését, és maga tapasztalhatta, hogy a jövő reménysége felé csakugyan egy magasabb kéz vezette, és ez rántotta vissza a megsemmisítő szakadék széléről. A mi nemzetünknek minden emberi számítás szerint már régen el kellett volna tűnnie a föld színéről, s az Isten kezének újra meg újra megújuló csodája volt, amely megtartotta. És nem véletlen dolog, hogy a mi őseink számára olyan kedves gondolat volt, hogy párhuzamba állítsák a magyar történelem csodáit az Izrael-népe történelmének lejátszódásával. Hányszor, de hányszor meg lehetett volna jósolni a magyar halált, és mindig magyar feltámadás lett belőle. Kezdve onnan, amikor a Fekete-tenger északi partján a régi hazában élő magyarokat felkapta a népvándorlás vihara – ki lett volna akkor, aki meg merte volna jövendölni, hogy ennek a népnek más lesz a sorsa, mint a többieké, akiket ugyanaz a vihar felkapott, s aztán szétporlasztott, szétszórt a nagy orosz síkságon, vagy elkevert a nyugaton elhelyezkedett európai népek közé, úgyhogy ma csak a nevük maradt fenn? És hol vannak azok a besenyők, akik elől a megvert és megtizedelt magyarság szedte az ő sátorfáját és elindult nyugat felé? Rég letűntek, csak az emlékük él. S az ő támadásuk, az a lökés, amely kirepíti a mi eleinket a régi hazából, csak arra volt jó, hogy útnak indítsa őket ide, a végleges megtelepülés földjére, erre a tejjel-mézzel folyó Kánaánra. Hát, amikor megint távoli ázsiai síkságról elindult a mongol fergeteg nyugat felé; az útjában mindent letarolt, s alig néhány hónap leforgása alatt itt, a magyar földön, az akkori középkori viszonyok szerint virágzó művelődés és jólét helyén is csak romok és üszkök maradtak? Barlangokba menekülve tengette életét a megtizedelt nép maradéka, s minden emberi valószínűség szerint ki lehetett volna állítani a halotti bizonyítványt, de poraiból megelevenedett, az Isten visszaadta az életét. – Hol van ma már a mongol klánok világot rettentő hatalma, és mi itt vagyunk! Jöttek azután a török dúlásnak hosszú, kegyetlen évszázadai, Alig, hogy eloltottak egy tüzet az ország egyik helyén, kigyulladt a másikon; patakokban folyt a vér, seregestől hurcolták rabszíjra fűzve magyar anyák fiait és leányait idegenbe; egy maroknyira olvadt le a hajdan erős nép. Megint azt kell mondani: hol vannak ma már az ozmán szultánoknak az ő egész Európát megfélemlítő hatalmasságai? Letűntek a múltnak a mélységeibe – minket az Isten megtartott. Azután senyvesztett és sorvasztott bennünket a nagy nyugati hatalom, a Habsburg-világbirodalom, amely a maga politikájának minden gépezetét munkába állította, hogy felőrölje ezt a nemzetet, porhanyóssá tegye és belekeverje a maga világbirodalmának az egyvelegébe úgy, mint más népekkel is megtette. Hol van ma már? Csak emlék, s mi itt vagyunk!

És szaporíthatnánk a példákat, beszélhetnénk belső ellenségről, bűnökről, pártoskodásról, a nemzet sorsáért felelős köröknek és embereknek sokszor hitvány önzéséről s egyéb átokról, amelyek pusztítottak minket; ezekről a rejtett szúvakról, amelyek erős tölgyeket is sokszor porba döntöttek már; nem rajtunk múlt, hogy már régen a férgek szét nem rágtak bennünket, – az Isten mentett meg, Ő tartott, Ő óvott. „Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kimentettelek minden katasztrófából, kimentettelek minden mélységből, feltámasztottalak száz halálból.” Ha van nép, akkor a magyar nép tudhatja, hogy: „én, az Úr, vagyok a te Istened, és neked vannak rendeltetéseid, amelyekre én tartogattalak, mentettelek meg, s amelyeket az én dicsőségemre kell befejezned.”

III.

És még egy dolog világosodik meg alapigénkből, az t. i., hogy ha az Isten egy népnek jövendőt ad, és annak a jövendőnek útját akármilyen vaszárak felpattintásával megnyitja az előtt a nemzet előtt, akkor az az út mindig a szabadsághoz vezet. „Kihoztalak téged Egyiptom földéről" – mondja Izraelnek. Egyiptom földjén, a szolgálatnak a házában, nem válhatott volna nemzetté Izrael népe. Ott, a jövőnek az útjai el voltak zárva előle. Háta mögött kellett hagynia ezt a börtönt, ki kellett jutnia a pusztába, még hogyha ott nem volt is jó dolga. Ennek a népnek, mely minduntalan visszavágyott a szolgaságba, az elhagyott húsosfazekak mellé, ahol rab volt ugyan, de legalább jól lakhatott, – szabaddá kellett lennie, mert szabadság nélkül nincs jövő, nincs élet.

Jó meggondolnunk természetesen, hogy ez a szabadság, amely nélkülözhetetlen egy nemzet életének a kibontakozásához, nem egészen egyszerű, hanem többrétű dolog. Szabadnak kell lennie egy nemzetnek idegen uralom alól; nyilvánvaló, hogy nem lehet puszta eszköz más nemzetek életének a céljaira. Szabadnak kell lennie a maga belső életrendjében is, mert hogyha más nemzetek nem taposnak is rá a szabadságára, azért az a nép, hogyha saját fiai közül emelkednek ki egyesek vagy csoportok, akik talán a nagy többséget rabságban tartják, – nem szabad. És jó meggondolni, hogy ilyenfajta politikai értelemben vett külső és belső szabadság mellett, megkívántatik a szabadság teljességéhez még sok más is: lelki feltételek, – mert hogyha minden más néppel szemben szabad is egy nemzet, és saját belső berendezése is olyan, hogy egyik fia nem sanyargathatja, fojtogathatja a másikat, hanem mindenki élheti a maga életét, még mindig rágódhatnak annak a nemzetnek a lelkén olyan bajok, amelyek rabbá teszik. Lehet, hogy annak a nemzetnek millióiban olyan gondolatok élnek, olyan hagyományok tartják fogva, amelyek bilincsek, amelyeket le kell rázni, hogy más gondolatokra és meggyőződésekre jutva, tisztább látást találva, – meginduljon a jövő felé. Meglehet, hogy annak a nemzetnek vannak olyan szokásai, – nagyon mélyen meggyökerezett szokások –, amelyek átkok, amelyeket szét kell tépni, hogy igazán szabad lehessen. Meglehet, hogy vannak egy népnek nemzeti bűnei, amelyeket nem is tart bűnöknek, s annál veszedelmesebbek, – amelyeket talán hetyke dicsekvéssel űz, s nem veszi észre közben, hogy a vére folyik el benne, hogy a Sátánnak adta oda magát és a lejtőn megy lefelé ahelyett, hogy boldog szabadsággal szárnyalna fölfelé!

Éppen azért, mert a szabadság ilyen többrétű dolog, megtörténhet, hogy néha az Isten bölcs világkormányzása a szabadságnak egyik vagy másik fajtáját elvonja egy nemzettől, de csak azért, – átmenetileg, – hogy a szabadságnak valamely más fajtájában annál tovább, előbbre segítse. Megengedheti, hogy idegenek zsarnokoskodjanak felette, hogy elveszítse az a nép a maga függetlenségét más nemzetekkel szemben, hogy mások osztozzanak a területén, hogy uralkodjanak a népének a töredékein. Nem jelenti ez, testvéreim, hogy a jövőnek az útjai bezárultak; azt jelenti, hogy az Isten fel akarja szabadítani azt a népet; serkenti, lelki bilincseit akarja szétpattintani vele.

Ez a mi sorsunk is, a trianoni ítéletnek ez az értelme. Ha az idegen uralom, amely miatt most sóhajtozunk, amely a mi magyar fajtánknak majdnem a felét sanyargatja, használ, – ezzel a rabsággal előbbre jut a lelki felszabadulás ügye. Ha a magyarság revíziót tud tartani a maga lelki állapota felett, és észreveszi, hogy sok, titkon rágódó féreg martaléka volt ez a nagy kincs, a magyar lélek, és meg tud tisztulni azoktól, akkor a jövő útja nem fog lezárulni előttünk. Ellenkezőleg, mérföldes lépésekkel haladunk feléje, és letelik az Istennek titkos tervei szerint a maga idején az az átmenet, amely szükségessé tette, hogy külső függetlenségünket nélkülözzük a mi belső felszabadulásunk érdekében.

Megtörténhet éppen azért, hogy egyes népeknek a belső élete elveszti a szabadságot; hogy az Isten megengedi, hogy annak a népnek nagy tömegei fölé emelkedjenek egyes emberek, és minden hatalmat magukhoz ragadjanak, és erős gyeplő alatt tartsák a többieknek a millióit azért, hogy megregulázzák azokat, keményen fegyelemre tanítsák, és ezzel megszabadítsák sok átoktól és bűntől, amelyek különben sírba vihetnék azt a népet.

Sokféleképpen fordulhat egy-egy nemzetnek a sorsa. Látszólag a szabadság útján visszaeshet; elveszíthet sok minden vívmányt, amelyhez már elérkezett. De addig, amíg a rabság is valamilyen közvetett módon a szabadulás céljaira szolgál, – van annak a nemzetnek jövője; épp afelé vezeti az Isten, – van rendeltetése, mert végül is egyik vagy másik módon a szabadság javaiban gyarapszik.

Ezért gondolunk vissza olyan különös hálaadással, az emlékező léleknek azzal az örömével 1848 márciusára, a szabadságszellőtől fuvallott szent tavaszra, amelyben mintha mindenfajta szabadság egy közös eszményben összevegyülve ragyogott volna fel a mi eleink előtt. Kitört az ő lelkükből a szabadságnak a vágya: le az idegen járommal, felszabadítani itt az országban is az elnyomott rétegeket! Mind ezért küzdöttek egy emelkedett, tisztult lélek lobogós zászlója alatt; lelki szabadság áldott, szép mezeje felé haladni és vezetni az egész magyar népet. Ez a 48-as idők maradandó öröksége. Olyan egységben mindazt, ami egy nemzet életéhez nélkülözhetetlen, sohasem látta a magyarság, mint akkor. Ezeknek az emlékeknek a forrásából merítve kitárulhat előttünk újra az eszmény: minden idegen zsarnokságtól szabad magyarság, belső életében is úgy berendezett Magyarország, ahol mindenki szabad ember lehet; és minden lelki nyomorúságtól megtisztult istenes magyarság, jövendő időknek szabad magyarsága.

*

„Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földéről, a szolgálat házából.” Az Isten ajándéka ez. Oh, higgyük, hogy most is kínálja, most is akar a miénk lenni, és most is munkálkodik elrejtett utakon és módokon; most is vezet minket szabad élet boldogabb jövendőire! Előttünk jár Ő, maga után hívogat! Csak halljuk meg az Ő szavát, amint felénk csendül: „Én, az Úr, vagyok a te Istened!” Csak induljunk utána egyenként, ki-ki felvéve a maga terhét; családonként, minden hajlékban tisztán lobogjon az Ő szent tüze, lobogó lángjával mutatván az utat, amerre az Isten hív, a jövendő felé!

***

„Ne legyenek néked idegen isteneid...”

Lekció: II. Mózes 20, 1 – 17.

Textus: „Ne legyenek néked idegen isteneid én előttem.” II. Mózes 20, 3.

Amikor Kálvin János Genf városában véghezvitte a reformáció nagy munkáját, ehhez hozzá tartozott az istentiszteleti rendnek a reformációja is. Kiküszöbölt belőle mindent, amit az Isten Igéje szerint való istentisztelet az ő meggyőződése szerint nem kívánt meg, és beleiktatott mindent, ami szerinte az istentisztelet lényegéhez az Ige szerint hozzátartozik. Így alakult ki az az istentiszteleti rend, amelyet „genfi liturgiának” nevezünk. Mi, magyar reformátusok azt nem vettük át szolgai másolat módjára. Az is hozzátartozott a reformáció meggyőződéseihez, amint ezt a mi „Helvét Hitvallásunk” is határozottan és kifejezetten vallja, hogy „nem a ceremóniákban és külsőleges szokásokban áll” az egyház egysége, „hanem inkább a közös hit igazságában és egységében”, amely mellett lehetnek az istentiszteleti formák egymástól eltérők is.

Volt ebben a „genfi liturgiában” mégis valami, aminek a mi magyar református istentiszteleti rendünkből való elmaradását sajnálhatjuk: a Tíz Parancsolatnak minden istentisztelet elején való felolvasása. Arra való volt ez, hogy mindjárt az Isten színe elé való odajárulás küszöbén mindenki szembetalálkozzék a szentséges Isten tökéletes követelményeivel; azoknak tükrében újra ráismerhessen bűnös voltára, és egyetlen lépést se tehessen tovább az Istennel való társalkodásban, mint az Ő ingyen való kegyelmére utalt és csakis abban bizakodó bűnös ember.

Mi ezt a módját az Isten előtt való megalázkodásnak nem gyakoroljuk vasárnapról vasárnapra. Annál inkább ajánlható, hogy egy-egy ünnepi alkalomra való felkészülésünknél vegyük használatba. Aki a közelgő karácsonyi ünnepnapok áldásaiban igazán és bőségesen részesedni akar, nem tehet jobbat, mint a hátralévő adventi napok alatt elővenni a Tíz Parancsolatot, és annak mértékét pontról pontra alkalmazva magára, alászállani a bűnbánatnak mélységeibe. Onnan majd felségesen felmagasztalja akkor Istennek a karácsonyi evangéliumban feléje nyúló kegyelmes keze!

Mivel e mai utolsó adventi elmélkedésünkben nem foglalkozhatunk így az egész Tíz Parancsolattal, foglalkozzunk legalább a legelsővel a tíz közül. Hiszen ebben úgyis benne van valahogy mind a többi. Ez nem csak egy a többiek közül, hanem valamennyinek a summája. Az a feltétlen és kizárólagos odaadás, amelyet ebben megkövetel tőlünk Isten, természetszerűleg maga után vonja a többi parancsolat iránt való engedelmességünket. Viszont mit érne a többi parancsolatok megtartására való minden igyekezetünk, ha benne nem az Isten iránt való az a teljes odaadás jutna kifejezésre, amelyet Ő itt, parancsolatainak a legelején, követel meg tőlünk?

Hadd hívjam fel a figyelmeteket rá: van ebben az első parancsolatban egy kifejezés, amely feleslegesnek látszik. Nem volna-e elég csak ennyi: „Ne legyenek néked idegen isteneid!”? Miért van ott a végén még ez is: „én előttem”? Valójában éppen ez a feleslegesnek tetsző függelék adja meg az egész parancsolatnak az életteljességét, – úgy, hogy a parancsolatban megszólaló követelmény értelmében egyenesen jó kulcsnak használhatjuk fel ennek a függeléknek az értelmét.

Mit jelent hát? Erre nem lehet egy szóval felelni. A keleti ember szemléletes beszédmódja szólal meg benne, amely plasztikus volta miatt más-más szempontból nézve más-más gondolatokat sugall.

I.

Mindenek előtt azt jelenti ez az „én előttem”, hogy minden más annak vélt vagy tisztelt „isten” szerepe felségsértés az egyedülvaló, igaz, élő Isten ellen. Mi hajlandók vagyunk azt hinni, hogy lehetnek utóvégre „idegen isteneink” Őmellette is. De itt megtudjuk, hogy nem lehetnek. Mellette, vele egy rangban, megosztva a hódolatunkat ide is, oda is – nem tisztelhetünk más isteneket, csakis „Ő előtte”, vagyis úgy, hogy azokat elébe helyezzük Őneki, és Őt leszállítjuk arról az első és főhelyről, amely Őt életünkben megilleti. Ilyen alárendelt szerepet pedig Ő nem fogad el!

Érdekes megfigyelni: ahogy ez a parancsolat annakidején megszólalt az Izrael népéhez, nyitva hagyta azt a kérdést, hogy vajon azok az „idegen istenek” valóságosak-e, vagy pedig csak képzelmények? Csak arra helyezte a súlyt, hogy Izrael népének semmi köze ne legyen hozzájuk, mert ezzel már megfosztaná a maga Istenét az Őneki kijáró feltétlen tisztelettől. Mintha még nem is a monoteizmus világos igazsága szólalna itt meg, hanem az a fajta, akkor Izrael szomszédságában más népeknél uralkodó vallási felfogás jutna itt is kifejezésre, amelyet „henoteizmusnak” szoktak nevezni. El tudta képzelni, hogy más istenek is élő valóságok, de csak egynek szolgált. Isten, amikor a maga ismeretének az iskolájába befogta Izrael népét, mintha későbbre hagyta volna azt a leckét, hogy Őrajta kívül nincs Isten, csak a pogány népek balgatag képzelete teremti meg valamennyit. Ez így magában véve elméleti felismerés lett volna csak. Ennél sokkal fontosabb volt az a gyakorlati eredmény, hogy az a nép, amelynek életét formáló kezébe vette, egészen adja is át magát az Ő kezébe. A fő uralmat, a feltétlen elsőséget követelte felettük, s az „idegen isteneknek”, bármit tartsanak is felőlük, azért kellett eltűnniük az életükből, mert okvetlenül elébe tolakodtak volna.

Ebből az világlik ki, hogy a mi pusztán „egyistenhitünkkel” mi sem megyünk sokra. Gyakorlatilag, a valóságban lehetünk azért még a legélesebb ellentétben az első parancsolattal. Valójában az a mi Istenünk, aki, vagy ami az első helyen áll számunkra. – Kérdezd csak meg magadtól, amin, vagy akin – mi, vagy ki az? – úgy csüng az életed, hogy ha elvesztenéd, üres és értelmetlen maradna számodra az egész világ? Hova fordulsz a szíved legforróbb vágyaival, legszebb reménykedéseivel, végső bizakodásaival? Honnan várod a boldogságodat, hol keresed a megtartatásodat? Nem veszed észre, hogy milyen sok „idegen istened” van? És közülük már egy is elég ahhoz, hogy Istent letaszítsa arról a csúcsról, amelyen állni akar az életedben, mint legfőbb jód, legigazabb segítséged és egyetlen Urad? „Ne legyenek néked idegen isteneid <u>én előttem</u>”

II.

De ez az „én előttem” azt is jelenti, hogy nem lehet Istentől megvonni az Őt megillető feltétlen hódolatot az Ő tudta nélkül. Emberek egymásközti viszonyaiban megtörténhet, hogy az egyik fél hűtlenné válik a másikhoz, s azért látszólag minden változatlanul marad közöttük. Megcsalhatják egymást egymásnak a háta mögött. De ha valaki „idegen isteneket” tűr meg az életében, az sohasem történhet meg Istennek megkerülésével, hanem mindig csak „Őelőtte”. Ő csalhatatlan, örök tanúja minden Őellene elkövetett hűtlenségnek, és ezért annak mindig megvannak az elmaradhatatlan következményei.

[Megjegyzés: A kézirat itt véget ér.]

***

A szülők tiszte

/Vázlat/

Koháry u. d.e.
1932. május 8. (Anyák napja.)

(Máté 7, 7-14.)
II. Mózes 20, 12.a

Ma „anyák napja”. Kibővítjük „szülők napjává”. Anyák bizonyára nem féltékenyek az apák osztályos részére. Igazi anya egy az igazi atyával. Modern fejlődés a házas nő önjogúsága irányában helyes az egyenrangúság értelmében, de ha különállásért van, akkor társadalombomlasztó atomizálás kovásza van benne. Ige alapján házastársak egységében soha sem vész el anya egyenrangúsága. Már Mózes idejében(!) „atyádat és anyádat”.

Anyák napján sok ríkató prédikáció. Csakugyan: megható téma. Szülőkhöz fűződik gyermekkorunk. Velük együtt eltemetjük. Sírjukból velük együtt felidézzük. Gyermekévek tovatűnése – könnyfakasztó érzés. De ez magányosságom óráiban foglalkoztasson. Most az Isten parancsa érdekel minket.

Szülőket, mint olyanokat illeti tisztelet. Nem személyi tekintély, – sem nem kornak, sem nem magasabbfokú szellemiségnek alapján, ami nincs is mindig meg, – hanem „hivatali tekintély”. Szülői tisztség: Isten képében járni.

I. A bízó függés iskolája. Gyermek gyöngesége mögött ott az erő, amely védi; szüksége mögött a bőség, amely gondoskodik róla. Testiekben és lelkiekben egyaránt. – Isten kijelentésében is ez a lényeg: Ő Atyánk. Sohasem vagyunk magunkra utalt árvák. Van, kire rábízhatjuk magunkat.

II. A fegyelem iskolája. A szülő törvényadó és bíró is. Atya és bíró ellentéte – képtelenség. Nem lehet minden mindegy. Szülői igények: az élet megszabott medre és iránya. Engedelmesség. Megítéltetés. – Isten világrendjének komolysága, sérthetetlensége. Jóságával nem ellentétben, hanem éppen abból kifolyólag.

III. A bűnbocsánat iskolája. A szülői szív akkor tárul fel legmélyebben, amikor megbántják. Felejti a múltat, – új kezdetet nyit. Másoknak bizalma előzményeken nyugszik: csak folytatás. Szülői bizalom eleitől fogva: kezdet. Ezért tud mindig újra kezdeni. – Az Isten kijelentésének középpontja, Krisztusban, a kegyelemből való bűnbocsánat.

Befejezés. A szülők iránti helyes magatartás: általuk Istennel kapcsolatban lenni. A szülők hivatása: mintájául szolgálni az Isten-ismeretnek. (modellek a szemléltetésre), – még holtuk után is a legnagyobb áldás. Egyszer megfogan! Szülőtlen gyermekek és gyermektelen szülők is megtalálhatják egymást!

A hosszú élet ígérete

/Vázlat/

Hold u. este.
1932. május 8. (Anyák napja)

(Ef. 6, 1-10.)
II. Mózes 20, 12,b.

Utalás d.e.-re. Csak a parancsolattal foglalkoztunk. Most az ígérettel. Pál figyelmeztetése: „első parancsolat ígérettel". Általában viszonosság törvény és ígéretek között az Ó.t.-ban. De itt Isten különösen hangsúlyozza! Nézzük!

I. Szülők tisztelete és hosszú élet között összefüggés bizonyos tekintetben nyilvánvaló már a köznapi tapasztalat szerint is. Korán sírbaszállás nagy része maga az oka – éspedig szülők iránti tiszteletlenségből. Szülői szeretet lényege szerint – óvó hatalom. Még gyermekség évei után is. Vele ellentétbe jutni veszedelmes és rettenetesen megbosszulja magát. – Adjunk hálát eddigi oltalmáért és húzódjunk meg az alatt továbbra is. – Ez azonban csak viszonylagos igazság. Nem feltétlenül hosszú életű a jó gyermek. – Mi az ígéret igazi értelme?

II. A törvény nem egyéneknek adatott, hanem a történelme küszöbén álló Izraelnek. Szülők tekintélye, mint nemzeti jellemvonás! – Az ígéret címzettje is Izrael. Jövendő sorsának válságai előre vetették árnyékukat. Ezekkel szemben szól az ígéret: „Hosszú élet a földön..." Szülők tisztelete, új nemzedék erős belekapcsolódása a múltba: nemzeti fennmaradás záloga. – Ezeréves magyar múlt összefügg a magyar jellem szülőtisztelő voltával. – Jövő aggodalmai és életparancsai!

III. De egyénileg is kell, hogy mondjon valamit az ígéret. – Ótestamentum evilágisága: legfőbb áldás az élet földi mértékkel. – Mi, Húsvét-Pünkösd népe ezt le kell, hogy fordítsuk a lelki világ nyelvére. Hosszúság dimenziója mellett mélysége is. Az élet csonka lehet sok évtized után is (ld. a mai ember szánalmas kísérletét élete meghosszabbítására.) – és az élet lehet gazdag, teljes – kevés esztendővel is. Megtaláltuk-e azt, ami kielégítő tartalma? – Szülőket tisztelni a szó teljes értelmében: átvenni az ő hitüket = beteljesedni. Mindegy már, mikor kell itt hagyni ezt a világot.

Isten parancsában elrejtve az élet ajándéka, törvénye: élet útja. Engedelmesség és hálaadás!

***

BŰNÖS VILÁG KARÁCSONYA

(1943. Karácsony első napján)

Lekció: Lukács 2, 1-11.
Textus: „Ne lopj!” II. Mózes 20, 15.;
„Íme, hirdetek néktek nagy örömet,
mely az egész népnek öröme lészen.”
Lukács 2, 10.

Aki nem tudná hirtelenében, hogy jól hallotta-e, hadd nyugtassam meg: csakugyan a nyolcadik parancsolatot olvastam fel mai karácsonyi elmélkedésünk egyik alapigéjéül. S ha valaki azt kérdezi, hogyan kerül az ünnepi örvendezés „asztalára” a lopás rút bűnét tiltó parancsolatnak ez a sehogyanse odaillő „csizmája”, annak megvallom: magam is úgy érzem, hogy magyarázattal tartozom ezért a különös textusválasztásért. A magyarázata egyszerűen az, hogy nem én kerestem ezt a textust, hanem az keresett meg és fogott meg engem. Legutóbb, ádvent utolsó vasárnapján az első parancsolatról elmélkedve azt ajánlottam a jelenvolt híveknek, hogy az ünnep áldásaira való lelki felkészülés végett nézegessük meg magunkat a „Tíz parancsolat” tükrében, és így tartsunk bűnbánati napokat, míg ránk virrad a karácsonyi örömök ideje. Miközben ezt a tanácsot magam is igyekeztem követni, ez a nyolcadik parancsolat mindig újra megcsendült a fülemben, s amikor az ünnepi igehirdetés tárgyát és alapigéjét kerestem, akkor is mindig újra visszatolakodott a lelkem elé. Hiába igyekeztem róla másfelé terelni a figyelmemet, nem tudtam tőle megszabadulni. És végül tudomásul kellett vennem: bármennyire is nem karácsonyi jellegű ige is ez a parancsolat, mégis azt akarja Isten, hogy mai prédikációm erről szóljon.

I.

Először is nyilván azt akarta ezzel Isten, hogy ennek a gyülekezetnek a karácsonyi ünneplése ne legyen valami kedves, hangulatos álmodozás, hanem maradjon meg a valóság talaján. Lehet karácsonyt ünnepelni úgy is, hogy hátat fordítunk egy-két napra mindannak, ami rút az életben, és beleringatjuk magunkat egy tisztább világnak az elképzelésébe. Átadjuk magunkat rég letűnt gyermekkorunk felújuló hamvas érzéseinek; megfürdetjük lelkünket a betlehemi Kisded mosolyának sugárzásában, az Istennek dicsőséget s a földi embereknek békességet hirdető angyali kar szépséges harmóniáiban, és mindabban, ami poézis van a karácsonyi történetben. Megtetézzük ezt aztán a karácsonyi szokások meghitt családi örömeivel, és boldogan élvezzük egy-két napig egy látszólag kicserélt világnak a varázsát: mintha az emberek és mi magunk is mások volnánk ilyenkor, mint máskor! Jóleső, de alapjában véve haszontalan ünneplés! Mert az álmodozásból csakhamar fel kell ébrednünk. Az ünnepi varázs hamar szétfoszlik. És marad minden a régiben.

De lehet úgy is ünnepelni a karácsonyt, hogy egyáltalán nem áltatjuk el magunkat az élet rút valósága felől egy pillanatra sem, hanem ellenkezőleg, idehozzuk magunkkal a betlehemi jászolbölcső elé mindazt a bűnt és szennyet, amely ezt a világot elcsúfítja. Bűnös emberekként, bűnös voltunknak szégyenteljes tudatában sereglünk az újszülött Megváltó köré. És éppen attól gyullad ünnepi örömre a szívünk, hogy Istennek irgalmából „nekünk született Megtartó”, akik bűneinkben elvesznénk, ha Ő nem hozza el a bűnbocsánat és a megtisztulás ajándékát!

Csak hadd mennydörögjön hát bele az Isten törvényének szava a mi ünnepi örvendezésünkbe! Nem ünneprontó, zavaró és kiábrándító hang ez, csak kijózanító és megalázó. De ezzel segít el az igazi ünnepi örömbe való felmagasztaltatásra! Hiszen az Úr asztala is azért terült meg e mai alkalomra, hogy ott csapjon fel a legmagasabbra ünnepi örömünk és hálánk, amikor majd a bűnösökért meghalt Megváltó megbocsátó és megújító szerelmének a jegyeit vehetjük magunkhoz!

Hadd alázzuk meg magunkat az Isten törvényének az előtt a szent és tökéletes ítélete alatt is, amelyet a nyolcadik parancsolat olvas a fejünkre. – Ne volna rá szükségünk? – Engedjetek meg egy fájdalmas személyes vallomást. Amióta ebben a gyülekezetben szolgálok, megáldott az Isten sok-sok örömmel. De – Pál apostol szavaival élve, – „hogy el ne bízzam magamat", egy-két nagyon fájdalmas emlék „tövise is adatott az én testembe". A legfájdalmasabb emléket azok a lopások hagyták hátra, amelyek ezek alatt az évek alatt ebben a gyülekezetben történtek! Megesett már nem is egyszer, hogy istentisztelet végeztével valaki ott felejtett a padon énekeskönyvet, kesztyűt, kézitáskát, amelyben pénz is volt. Még ki sem ürült a templom, sietett vissza, hogy magához vegye, de már hűlt helyét találta. Valaki magához vette, s ahelyett, hogy az egyházfinak átadta volna, megtartotta és hazavitte. Úgy van, akármilyen hihetetlenül hangzik is, idetolakodik és itt is felüti a fejét a lopás bűne, ahol egy szívvel-lélekkel az Istent akarjuk tisztelni!

Ezt nem azért mondtam el, hogy most képzeletben körülnézz testvérem, és találgasd: vajon ki lehet az, aki most talán a nyakát behúzva lapul itt az ünneplő gyülekezet soraiban, mert az ő bűnéről van szó. Inkább azt szeretném, hogy mindnyájan a magunk bűnének érezzük ezeket az eseteket. Mert ha csak egy, vagy talán két megtévelyedett atyánkfia követte is el ezeket a lopásokat, s mi többiek mindnyájan kifogástalanul megütjük a polgári becsületesség legszigorúbb mértékét is, Isten színe előtt egy test vagyunk, s az itt vagy ott kiütköző rút fekélyek arra vallanak, hogy megromlott, erőtlen vér kering az egész testben. Valami bágyadt és hatástalan erény ez a mi becsületességünk, ha közöttünk így meghúzódhat a lopás bűne. Olyan, mint a téli napfény: attól nem pusztulnak a romlás csírái. Sokkal inkább az emberi jó nevelés által belénkidegzett megszokás, mint az Isten szentségéből belénk átragadt láng, amelynek közelében nem maradhatna meg ilyen merészen a bűn. Bűnös világnak bűnös polgárai vagyunk mindnyájan, és efelől nem eláltatnunk kell magunkat szent karácsony ünnepén sem, hanem ezzel a rajtunk átnyilalló, fájó öntudattal kell odaborulnunk az ünnepi öröm csodaforrásaihoz!

Milyen gyerekes és felületes dolog is volna karácsonyt másképpen ünnepelnünk éppen most, amikor lángban áll, romokba omlik össze, és vérben fürdik a világ azért, mert bűnös világ! Komoly, a valóságtól el nem szakadó lélekkel csak az adhatja át magát a karácsonyi örömnek, aki orcáját égető szégyennel és szívét átjáró töredelemmel tudja fogadni a karácsonyi örömhírt: ennek a bűnös világnak született Megváltója!

II.

De miért szolgáljon éppen a nyolcadik parancsolat e mai napon bűntudatunk felserkentésére? Nem szólalhatna-e meg ugyanilyen joggal a „Tíz parancsolatnak" bármely más bűn ellen elhangzó szava is? Bizonyára. De azt hiszem, van éppen a lopás bűnének egy sajátságos kapcsolata a karácsonyi ténnyel, amelyre jó most felfigyelnünk. Ezt azonnal észrevesszük, ha meggondoljuk, hogy milyen szoros viszony van a lopás és az ajándékozás között. Merthogy az ajándékozás aztán egészen közeli viszonyban áll a karácsonnyal, azt már mindenki tudja. Nos, a lopás és az ajándékozás úgy viszonylik egymáshoz, mint a paizsnak a homorú oldala a domborúhoz. Egyik a másiknak a visszája, a szakasztott ellentéte, és ezért kölcsönösen

egymásra utalnak. Aki lop, másnak a zsebébe nyúl bele, hogy magát gazdagítsa ez által. Aki ajándékoz, a maga zsebébe nyúl bele, hogy másnak szerezzen valamilyen meggazdagodást ezzel. A lopás a legszemléletesebb példája az emberi önzésnek, amely másra való tekintet nélkül csak a maga hasznát keresi. Az ajándékozás a legszebb kivirágzása a szeretetnek, amely lemondás és önmegtagadás árán is csak a másiknak a javát akarja munkálni.

Ezt az ellentétet szemlélve azonnal el kell ismernünk, hogy mi emberek természettől fogva a lopás pártján állunk. Egész életünket az önzés mételye járja át. Persze nagyon ritkán, csak a legkirívóbb esetekben, szoktuk a gyermeket nevén nevezve a „lopás" bélyegét nyíltan ráütni az általánosan bevett gyakorlatra. Vannak ennél szebben hangzó kifejezéseink is. Beszélünk például „egészségtelen vagyon- és jövedelem-elosztásról" és hasonlókról. De mi egyebet jelent ez, mint azt a nyilvánvaló tényt, hogy ami minden igazság szerint az egyik ember zsebében kellene, hogy legyen, onnan mégis hiányzik, mert egy másik ember tette zsebre? Bűnösnek marasztaltatik el a nyolcadik parancsolat állandó megszegésében a mi egész társadalmi életünk. Magától értetődőnek tartott érdekellentét alapjára helyezkedve itt általánosságban mindenki a másiknak a rovására igyekszik a maga előnyét biztosítani, és aki ezt a jellemzést magára nézve sértőnek és igazságtalannak tartaná, az is elismerne bizonyára annyit, hogy a többi ember között állandóan begombolkozva kell járnia, mert soha sem tudhatja, mikor kaparint el valaki őtőle valamit, ami az ő jogos tulajdona. Nem csoda, ha ugyanez a ragadozó harc folyik nemzet és nemzet között is, és az egyik ország mohón lesi és alkalomadtán rá is teszi a kezét arra, ami minden juss szerint a másiké. Az önzésnek ez a rút és csalfa játéka néha véres színjátékban robban ki, mint amilyennek a látványától már másodízben borzadozik a mi nemzedékünk. De amikor nem ilyen szembeszökő a valóság, akkor is ugyanez: a mi emberi életünk a nyolcadik parancsolat megszegésének az átka alatt görnyedezik!

Ebbe a világba jött el Krisztus, az Isten ajándékozó szeretetének megtestesülése. Ő maga is Istennek legcsodálatosabb ajándéka. Egész élete is a maga szakadatlan odaajándékozása volt, egészen a maga teljes odaáldozásáig miérettünk a keresztnek fáján. És titokzatos lényéből azóta is az ajándékozó szeretetnek a hatalmai áradnak bele, mint valami gyógyító ellenáramlat az önzéstől áthatott embervilágba. Kicsinyke rést ütött Isten az embervilág vastag kérgén azon a betlehemi éjszakán, amelyen felfakadt ennek a gyógyító áramlatnak a forrása. Úgy látszhatott, hogy egy emberi tenyér is elég az eldugításához. De azóta túlélt minden megsemmisítésére törő kísérletet. Nőttön-nőtt, elhatalmasodott, és milliók élete változott meg tőle.

Csak az szükséges, hogy mi emberek odatelepedjünk a közelébe, mint valami meleg Golf-áramlatnak a partjaihoz, s akkor kivirul a mi különben önzésben dermedező életünk. Ha hátat fordítunk neki, és csak egy-két nemzedéken át is úgy élünk, mintha jól meglehetnénk a „nékünk született Megtartó" nélkül is, beáll a rettentő fagy; kihűl a szeretet, és nem marad más, mint egymás javára törő tolvajok garázda marakodása. Csak egy segít akkor: visszamenekülni Őhozzá, akitől újra megtanulhatjuk egymást szeretni, mert Ő „előbb szeretett minket!"

III.

De van a nyolcadik parancsolatnak még egy komoly figyelmeztetése számunkra e karácsony ünnepen: eszünkbe juttatja, hogy magával az ünnepléssel is beleeshetünk a lopásnak a bűnébe. Lopott karácsonyi örömünk lehet, amint bizonyos, hogy sok embernek csak ilyenben van része. Ahogy gyermekkorunkban nem egyszer úgy élveztük a vásári cirkusz előadásának az örömeit, hogy észrevétlenül odaosontunk a sátorhoz, és a ponyva résein át kandikáltunk be, amíg rajta nem kaptak és el nem zavartak onnan bennünket, úgy szerez magának karácsonykor ünnepi örömet sok ember is: ellesik másoknak az örömét. Úgy is mondhatnánk: élősködve ünnepel. Számára nem élő valóság és személyes bizonyosság a Megváltó megszületése. Őneki

magának nincs karácsonyi hite. Talán szeretné, bárcsak volna, és irigyli azokat, akiknek van. Odahúzódik hát a közelükbe, és velük együtt ünnepel. Örvendezésük gazdag asztaláról hadd hulljon le az ő számára is néhány morzsa. Hadd ragadjon át rá is néhány órára az a boldog érzés, mintha igaz volna az, hogy: „Úgy szerette Isten a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta". Olyanok ezek a mi szánandó testvéreink, mint a szegény gyermekek, akik legalább a kirakat üvege mögött akarják élvezni a szép karácsonyi ajándékokat, ha már nekik nem jut részük azokban.

Pedig milyen értelmetlen dolog az ilyen lopott ünneplés! Értelmetlen dolog azért, mert felesleges. Mindenkinek jó lelkiismerettel meglehetne a saját karácsonyi öröme bőségesen! Hiszen itt nem érvényesek az „enyém-tied-övé" szabályai, amelyek szerint a földi értékeken úgy kell osztoznunk, hogy sokszor az egyik ember elesik valamitől azért, mert az a másiknak jut osztályrészéül. Itt az egyik embernek tulajdonjoga nem zárja ki, még csak nem is korlátozza a másikét. Az Istennek karácsonyi ajándéka és annak minden öröme a maga egészében lehet egyszerre mindnyájunké. A karácsony külső megünnepléséhez használunk olyan evilági kellékeket is, amelyekből nem jut mindenkinek. Ezért megtörténhetett a minap is itt a közelben, hogy a karácsonyfavásárra ki kellett vonulniuk a rendőröknek és a mentőknek, mert az emberek szentkarácsony nagyobb dicsőségére csúnyán összeverekedtek azon, hogy a kevés karácsonyfából ki vihessen haza az otthonába. De mi köze van ennek a karácsonyi öröm lényegéhez? Azon nem kell embereknek hajbakapniuk!

Lehet az enyém is, minden más tulajdonomnál biztosabb, örök tulajdonom. Felém is hangzik az Isten üzenete, amelyet az angyal hirdetett: „Hirdetek néktek nagy örömet". Tudhatom, hogy „nékem született Megtartó", és általa én, Istennek méltatlan, hűtlen, engedetlen gyermeke, mégis az Ő örök szeretetében élhetek. De az angyal mindjárt hozzátette: ez az öröm „az egész népnek öröme lészen". Lehet tehát benne éppúgy részed neked is úgy, hogy ezzel egy hajszálnyival sem csorbul az én örömöm teljessége. Sőt, olyan csodálatos ajándék ez, hogy mennél többen osztoznak rajta, kinek-kinek csak annál több jut belőle.

Közkincsnek szánta Isten ezt az örömöt, mint az éltető napfényt és levegőt, amelyet senkinek sem kell páncélszekrényben őriznie mások elől, hogy megmaradjon az ő tulajdonában. Olyan útmenti fa ez, amelynek gyümölcséből mindenki szakíthat, és olyan bőségesen termi áldásait, hogy mindenki megteljesedhet velük.

Miért hát sóvár lélekkel nézned, hogy mások milyen boldogok vele, és azon iparkodnod, hogy az ő révükön, másodkézből, lopva te is elnyerhess belőle valamit? Ha csak ilyen lopott örömmel tudsz karácsonyt ünnepelni, tudd meg, hogy a magadéból lopsz! Titkon, orozva nyújtod ki a kezedet olyasmi felé, amit felemelt fővel, hálás lélekkel a jogos tulajdonodként élvezhetnél. Persze, hogy nem magad szereztél jogot hozzá. Talán ezt érzed a lelked mélyén, és ezért nem mersz jó lelkiismerettel örvendezni karácsony ünnepének. De kinek vannak itt szerzett jogai? Mindenki csak az ajándékozás jogán mondhatja a magáénak azt, amit Krisztus születésében Isten ennek a világnak adott. Meg nem érdemelt, ingyenvaló kegyelem az. De ugyanezen a jogon te is a magadénak tudhatod. Az ajándék címzése neked is szól. Ragadd meg és szorítsd a szívedre, hogy legyen igazán tulajdon karácsonyi örömöd!

*

Az első tekintetre úgy tetszett, hogy az Ige megzavarja örömünket, amikor a bűn visszataszító valóságára eszméltet rá. De íme, kitűnt: végül csak úgy megsokasítja az örömünket, hogy együnknek a szíve se maradjon üres tőle. Mindig így szokott lenni. Isten a töredelmes bűnbánat mélységéből emel fel atyai szívére, hogy az Ő áldottaivá, örvendező gyermekeivé tegyen bennünket. És mennél inkább fáj nekünk az, hogy megszámlálhatatlanul sok a mi bűnünk, annál boldogabb karácsonyi örömünk van afelett, hogy „született nekünk Megtartónk"!

***

A karácsony pogány prófétája

Kálvin tér 1931. 12. 27.

„Ha Bálák az ő házát arannyal és ezüsttel tele
adná is nekem, az Úrnak beszédét át nem hághatom,
hogy magamtól jót vagy rosszat cselekedjem.
Amit az Úr szól, azt szólom.
IV. Mózes 24, 13.

Tegnapelőtt, karácsony első reggelén, annak a szép éneknek a hangjain kelt szárnyra mindnyájunk ünnepi öröme, amely a 84. dicséret címén foglal helyet énekeskönyvünkben.

Szívünk vígsággal ma bétölt,
Mert ígéret szerint felkölt
Istenfélők számára
Az igazság fényes napja...
Csillag villog, ragyog már rám,
Melyet Bálám láta régen,
Fénylik, mint szép nap az égen.

Amikor ezeket az utolsó sorokat énekeltük, eltűnődtem magamban: vajon hányan lehetnek a templomot zsúfolásig megtöltő ünneplő gyülekezetben, akik értik is, amit énekelnek; akik előtt világos a szövegnek ez az utalása; akik tudják, hogy ki volt Bálám, és miért történik róla említés ebben a versben? – Félek, hogy kevesen voltak. Másképpen állt a dolog régente, atyáink idején. Ők jobban ismerték Bibliájukat, annak újszövetségi része mellett az ószövetségit is. Így, karácsony táján, kedves foglalatosságuk volt számonvenni az ótestamentumi „ígéreteket", amelyekben a megszületendő Megváltóról jövendöltek a régi szent írások. Voltak olyan helyek, amelyek félreérthetetlenül arról szólnak, hogy az Isten az idők teljességében megajándékozza a világot az Ő Felkentjével, aki azért jön, hogy szabadulást és békességet hozzon e földre. Voltak olyan helyek, amelyeket inkább csak indirekt módon lehetett kapcsolatba hozni a karácsonyi eseménnyel. De minden, ami bárhogyan is előrevetett fénysugarául számíthatott a várva várt megszületendő Messiásnak, kifényesedett az Ótestamentum lapjain. Ezek között a jövendölések között mindig nevezetes helyet foglalt el a Bálám próféciája:

Látom őt, de nem most,
Nézem őt, de nem közel,
Csillag származik Jákóbból
És királyi pálca támad Izraelből.

Annál figyelemreméltóbb volt ez a jövendölés, mert hiszen Bálám nem is az Izrael prófétáinak múltjából való volt, hanem évszázadokkal őelőttük élt, és idegen, pogány népből való volt. Aminthogy jól tudták ezt róla bibliás eleink a Mózes IV. könyvében róla feljegyzett részletes történetből. Manapság a legtöbben közülünk meglehetős zavarban tűnődnek el azon, hogy ki is volt hát ez a Bálám, és mi közünk lehet még hozzá?

Az előbbi kérdésre röviden megfelelhetünk a róla szóló történet rövid összefoglalásával. Az Izrael népe honfoglalási harcainak idejében járunk. A negyvenéves pusztai vándorlás már a hátuk mögött van. A Jordánon még nem keltek át, de a Jordánon túli, keleti vidékek birtokáért már megkezdték harcaikat Mózes vezérlete alatt. Győzelmesen nyomulnak előre. Megdől

előttük Szihonnak, az emoreusok királyának, Ógnak, a Básán királyának hatalma. Mire elérkeznek a moábiták határához, hírük megelőzi őket, és félelem fogja el Bálákot, Moáb királyát. Mielőtt felvonultatná ellenük csapatait, régi pogány uralkodók módján megpróbálja a természetfeletti hatalmak segítségével elhárítani országáról a veszedelmet. Távolabb keleten, az Eufrátes-menti Péthorban él egy messze földön híres szentember, Bálám, a Beor fia. Messze földön az hírlik róla, hogy ő az isteni titkok ismerője, látások látója, és csodás erőknek bűvös mestere. Beléje veti reménységét a moábita király. Ha Bálám átkot mondana a veszedelmes ellenfélre, az megfoganna rajta és megtörné erejét. Nosza, megy hát az előkelő küldöttség, kincsekkel megrakodott karavánnal, nagy tisztesség csábító ígéreteivel, – megnyerni Bálámot erre a szolgálatra. De Bálámnak megjelenik Isten, és megtiltja neki a vállalkozást. Csak amikor a dolgavégezetlen visszatérő követség nyomába egy másikat, még előkelőbbet és nyomatékosabbat küld érte Bálák király, indul el végre Bálám. Az útja nem sima. Meg-megakasztják azok az események, amelyek még aránylag a legismertebbek. Mert hiszen annyit a legtájékozatlanabb ember is tud, hogy Bálámnak volt egy szamara, amellyel sok baja volt. Mennyi ízetlen tréfát nem űztek már a történetnek ezzel a részével, – mert egyszerűen nem értették meg! És nem is érthető az meg, amíg az ember egy hatodik gimnazista tudákosságával olvassa, nem pedig egy három-négy éves gyermek fogékonyságával, vagyis úgy, hogy beleéli magát az évezredekkel ezelőtti népek friss gyermeteg fantáziájába, amelynek fátyolán át ők a világot látták, és benne az Isten tetteit szemlélték. De ez úgyis csak közbeeső epizód a történetben, nem kell elidőznünk nála. Bálám végül mégis elérkezik a moábita királyhoz.

Az felviszi vendégét egy hegytetőre, a Kirjat-Husót melletti Baal-magaslatára, ahonnan áttekinthető a síkon táborozó Izrael. Megkezdődik a rejtelmes művelet. Hét oltáron gyújtják meg az áldozat lángjait. Nagy ceremóniákkal készítik elő a titkos erők mozgósítását. Bálám elmegy egymagában a hegynek ormára, hogy ott megtalálja a természetfeletti hatalmakkal való bűvös kapcsolatot. De akkor Isten maga jelenik meg előtte, és hogy mit parancsol neki, az kitűnik a következményekből. Bálákhoz visszatérve Bálám rákezd csodatevőnek hitt varázs mondókájára, – de a várt átokszó helyett áldás zendül meg az ajkán. Nem sikerült, visszafelé sült el az egész művelet. Egy újabb próba következik, – a Piszga hegyének őrálló ormáról. Az eredmény azonban ugyanaz. Végül egy harmadik kísérlet még a Peor hegyének csúcsáról. Ez is csalódást hoz Báláknak. Egyik áldás szebb a másiknál. Átok nem tud elhangzani. Végül Bálák keserves szemrehányást tesz Bálámnak, – de az nem felelhet mást, mint amit már első vonakodása alkalmával is megüzent: „Ha Bálák az ő házát ezüsttel és arannyal tele adná is nekem, az Úrnak beszédét által nem hághatom. Amit az Úr szól, azt szólom!” Még egyszer kiújul ajkán az áldást hirdető prófécia, benne az Izraelből származandó „csillag” és „királyi pálca” ígérete is, – aztán elmegy haza, távoli lakhelyére, a csalódott Bálák király pedig ott marad, hogy beteljesedjék rajta az elháríthatatlan végzet.

*

Ezt mondja el nekünk a régi történet Bálámról. Bennünket azonban a másik kérdés érdekel jobban: mit jelent ez a történet nekünk, mi az benne, amiért érdemes megőriznünk az emlékezetét, mit üzen általa Isten minden idők minden nemzedékének? Erre fordítsuk hát figyelmünket.

Három nagy igazság rajzolódik ki ennek a különös régi történetnek a hősében, amiért Izrael hagyományai is megőrizték az emlékezetét apáról fiúra, és későbbi keresztyén korok is mindenkor hálás figyelemmel lapozták fel érte a Szent Könyvet.

I.

Először is, megkapóan szemlélteti Bálám alakja azt az igazságot, hogy az Isten kijelentése nincs korlátokhoz kötve. Van neki kiválasztott népe, amelyhez állandóan szól az Ő beszéde. Ilyen volt annakidején Izrael, amelyhez „sok rendben és sokféleképpen” szólt, s amelyet abban a kiváltságban részesített, hogy míg más népeken a pogányság sötét árnyai ültek, addig őfölötte egyre világosabban derengett az Isten ismeretének a napja. Ilyen kiválasztott népe ma, az Ő minden népből és ágazatból elhívott egyháza, amelyben szakadatlanul zeng az Ő Igéje, s amely abból kifogyhatatlanul merítheti az Istennek mindenre elégséges ismeretét, – vigasztalásul minden nyomorúságára, a bocsánat bizonyságául bűnei közepette, útmutatás gyanánt az élet kusza kérdéseiben, örök reménység ígéreteképpen még a halál árnyékának völgyében is. Isten mindenkor megvonja a kört, amelyen belül ragyogtatja az Ő kijelentésének fényét, s amelyen kívül nyomorult vergődésre vannak ítélve az emberek.

De ez nem jelenti azt, hogy ebbe a körbe, mint börtönbe bezárná magát. Fenntartja szuverén jótetszésének, hogy mikor és hol akar megszólalni az Ő kiválasztottainak körén kívül is. Nincs az a távoli sötét pont, ahová el ne juthatna az Ő ismeretének fénysugara, és el ne hatolhatna az Ő beszédének hangja, ha Ő úgy akarja.

Bálámnak semmi köze sem volt a kiválasztott néphez. Pogány nemzetségnek pogány szentembere volt. Nemcsak részese, hanem egyenesen hőse és képviselője volt annak a babonás, varázslatban elmerült, a mágia sötétségében tévelygő vallásosságnak, amelyről olyan beszédes képet tárnak elénk a föld alá temetett ókori keleti népek napfényre kerülő cserépírásai. És mégis, ebben a borzalmas, eltorzult, elnyomorodott szellemi világban voltak olyan látomásai, amelyekről a Szentírás kénytelen elismerni, hogy ugyanaz az Isten jelent meg neki, akit Izrael ismert az Ő kijelentéséből, és voltak olyan élményei, amelyekben kétségtelenül és tagadhatatlanul az igaz Isten „szólt” őhozzá.

Azóta sincs megkötve az Isten keze. A mi református keresztyénségünk tanítómestereit senki sem múlta fölül annak hangsúlyozásában, hogy az Isten beszédének a hatóköre az Ő gyülekezete, amelyet éppen az tesz az Isten népévé, hogy az Ő kijelentéséből él, és az Ő Igéjével tápláltatik. De ugyancsak a mi tanítómestereink féltékenyen őrködtek afelett az elv felett is, hogy Isten minden időben és minden népben szabados ura a kegyelemnek, és az anyaszentegyház közösségén kívül is tetszés szerint megajándékozhat bárkit az Ő ismeretével. Ezzel nem dőlt le a válaszfal, és nem vált mellékessé, hogy vajon az Isten népéhez tartozunk-e, vagy nem. Mert az Isten kegyelmének „rendes” működése az Ő híveinek gyülekezetében megy végbe. Ami azon kívül esik, az „rendkívüli”. Amaz a szabály, emez a kivétel. Nekünk amahhoz kell tartanunk magunkat: aki keresi az Isten „beszédét”, ott keresse, ahol az állandóan zeng. De jó tudnunk, hogy az Isten nagyobb, mint annak korlátai. Szent kiváltság benne élni abban a közösségben, amelyre szüntelen sugárzik az Isten ismeretének fénye. De soha sem lehet ok az elbizakodásra, mások lenézésére, – sem pedig a kishitűségre, a másokról való lemondásra. Isten a kövekből is teremthet magának fiakat.

Jó ezt az igazságot így karácsony táján a szívünkre venni. Olyan meleg, családias közösségbe vont bennünket egymással ez az ünnep. Olyan boldogan érezhettük, hogy egy háznak népe vagyunk, amelyet kimondhatatlanul megajándékozott a mindnyájunk közös Atyja! Olyan szent kiváltság volt egy körbe letelepednünk a középpontban fénylő betlehemi jászol körül! Milyen fagyos lehet azoknak az éjszakája odakint, akik nem ünnepeltek velünk együtt karácsonyt! De ki tudja, ki tudja, hol van a határa a fény sugárzásának? Hátha távol, nagyon távol a mi egyházi ünneplésünk fénykörétől, valahol a hitetlenség pogány sötétségében csillant meg egy-egy szem, amelyről nem is gondolnánk? Hátha titkon olyan embereknek rész jutott a

legigazibb karácsonyi örömből, a Krisztus megszületésének öröméből, akik semmilyen kapcsolatban nincsenek az Isten népével?

Hatalmas az Isten, – alázzuk meg előtte magunkat!

II.

Az is világosan kitűnik a Bálám alakjából, hogy mi az igazi próbája az Istennel való találkozásnak, – az Ő választott népén belül csakúgy, mint távol annak körétől. Amikor az Isten igazán hallatja az Ő „beszédét", megszűnik eszköznek lenni az emberi célok szolgálatában, és az ember lesz engedelmes eszközévé az Ő céljainak.

Voltaképpen minden pogányságnak az a lényege, ami a Bálám mágikus vallásosságában olyan jellegzetesen domborodik ki: az isteni erőket a maga kívánságainak a szolgálatába akarja állítani az ember. Ez volt a Bálám életelve is. Ez tette őt híressé. Úgy emelkedett ki messze a kortársainak feje fölé, mint aki különösen jártas mestere ennek a bűvös technikának: hogyan lehet a természetfeletti hatalmakat megjelölt célokra irányítani. Megrendelésre szokott máskor szállítani foganatos áldást és vészthozó átkot. Az isteni erők mintegy a rendelkezésére álltak, mint a mai embernek a villanyos hullámok, s ő odakormányozhatta sugaraikat, ahová megkívánták tőle. Jó üzlet volt a titkokkal való ez a bűvös operálás. Az újtestamentumban, az apostoli leveleknek nem egy utalásában, úgy szerepel Bálám, mint prototípusa azoknak, akik lelki képességeiket anyagi nyerészkedésre kamatoztatják. Hiszen mit nem adna meg az ember ilyen pogányos eltévelyedésében, csak hogy biztosítsa az isteni segítséget a maga vágyainak beteljesedéséhez!

Ez volt Bálám életelve – máskor. De nem ezt követi ebben a történetben. Itt egyenesen visszájára fordul a rend. Isten szólt őhozzá, – az Ő beszédét Bálám nem hághatja át, hogy önmagától akármit is cselekedjék. Azt kell továbbadnia, amit hallott. Egyszerű eszközzé válik az Isten hatalmas kezében, engedelmes szócsővé, amelyből csak az zendül ki, amit beleharsogtak. Hiába rendelte meg Bálák az átkot, hiába kínált érte dús nyereséget, hiába ajánlott fel minden tisztességet. Bálám most nem igazodhat emberi kívánságokhoz és érdekekhez. Most valóban Isten jelent meg neki, és Ő nem adja oda magát ügyeskedő manipulációk céljaira; Ő az Úr, a Felséges, aki ellenállhatatlan, s akihez Bálámnak is úgy kell igazodnia, ahogy Ő diktálja. Bálámnak el kell szalasztania a dús fizetséget. Üres kézzel kell visszatérnie az Eufrátesz mellé, ahogy eljött onnan. Egyetlen értelme volt az utazásnak: véghezvitte azt, amit az Isten véghez akart vinni általa.

Tedd fel ennek a pogány prófétának a mérlegére magadat, és meglátod: igazán *szólt-e* már hozzád az Isten, és igazán az *Isten* szólt-e már hozzád? Közelebbről, jó, ha ezeknek a napoknak a karácsonyi ünnepét is leméred ezen a mérlegen, – mert mennyi pogányság csúszik bele a karácsonyi ünneplésbe! Nem úgy bánik-e sok ember a karácsonyi örömmel, mint a karácsonyfa gallyaira aggatott csillogó díszekkel – őrzi valami jó helyen a lelke mélyén, amíg eljön a használati ideje, – akkor előveszi és csillogtatja, hogy ünnep elmúltával megint elraktározza egy esztendőre? Nem úgy „kezelik"-e sokan a karácsonyi hitet, mint valami külön vezetékben a lelki házuk falaiba beleszerelt magasabb fokú áramot, amelyet, ha elérkezik a naptárszerű dátum, be lehet kapcsolni, hogy erősebb fényben ússzék a hajlék, s aztán, ha már nem kell, megint ki is lehet kapcsolni? Az a „kis Jézus", akinek ezt az ünnepet sokan szentelik, olyan kényelmes használati tárgy, olyan könnyedén tehető ide meg oda, olyan nagyszerűen vehető elő és dugható ismét el, amint a szükség kívánja!

Akik igazán karácsonyt ünnepeltetek, jól tudjátok, hogy mindez csak addig megy így, amíg egyszer megszólal az emberhez az Isten beszéde a karácsonyi evangéliumban. Akkor aztán

bekövetkezik a nagy változás, – az a csoda, amely olyan szépen van kiábrázolva a Szent Kristóf legendájában. A kicsi Jézus, akit játszi módon felkaptunk, egyre nehezebbé válik a vállunkon. Azt hittük, mi teszünk-veszünk Ővele, de rájövünk, hogy Ő tart meg bennünket a zúgó, megáradt folyam sodrában, amelyen át kell lábolnunk. Megnőtt. Hatalmassá lett felettünk. Urunkká vált, aki rendelkezik velünk. És mi többé „magunktól nem tehetünk semmit", – csak egy a célunk: hogy „amit az Úr szól, azt szóljuk".

Hatalmas az Úr, – engedelmeskedjünk neki!

III.

Végül, ami az egész történet csattanója, Bálámban megtestesül az a nagy igazság is, hogy az Isten népe a legváratlanabb helyekről is kaphat támogató szövetségest. Bálám is, aki azért vonul ki, hogy veszélyt hozzon Izrael fejére, jövendő dicsőségét kénytelen prófétálni. Az lett volna a dolga, hogy útját állja előnyomulásának, de nem tehet mást, mint megnyitni előtte a pályát, és győzelme útját egyengetni. Ami átoknak készült, áldássá fordult.

Ez természetszerűleg következik az elmondottakból. Éppen azért, mert Isten hatalma nincsen korlátozva, hanem bárhova elhatolhat, és éppen azért, mert Isten mindenütt, ahol megjelenti magát, engedelmes eszközökké igázza le az embereket, – csak egyféle meglepetés érheti azokat, akik az Ő kiválasztó kegyelmének részesei, az t. i., hogy segítőtársaikká válnak olyanok is, akiktől emberi számítás szerint rettegniük kellene. Váratlanul rosszabb sohasem lehet a helyzetük, mint amilyennek eleve is tudhatták már. Csakis váratlanul jobb.

Ha az Isten hatalma csak az Ő híveinek seregére szorítkoznék, s annak körén kívül Őtőle függetlenül élnék világukat az emberek; vagy a az Isten alá volna vetve az emberek önkényének, hogy arra használják Őt fel, amire ők akarják, – vajmi kétséges volna ebben a világban az Ő népének sorsa. Lépten-nyomon nem is sejtett veszedelmek törhetnének reá. De mivel éppen ellenkezőképpen áll a dolog, nyugodtak lehetnek az Övéi minden viszontagság közepette is.

Egy hitetlen embert, aki gúnyolódva ócsárolta az imádság erejébe vetett hitet, azzal a kérdéssel lepett meg egyszer valaki, hogy nyugodtan tudna-e aludni, ha tudná, hogy valaki naponként imádkozik az ő pusztulásáért? A kérdés megdöbbentette a gúnyolódót és elhallgatott. A szíve elszorult attól a gondolattól, hogy mégis lehetnek ebben a világban titokzatos erők, amelyekkel nem jó hadilábon állni. Valami babonás félelem fogta el attól, hogy a fejére találna szállni valami ismeretlen veszedelem.

Nos, annak, aki az Isten népéhez tartozik, ilyen félelmei nem lehetnek. Rejtélyes erők járnakkelnek ebben a világban körülöttünk. Titkok szövedékében élünk. De egyet biztosan tudhatunk: Isten kezében van minden, ami ártalmunkra törhetne. És nincs olyan ellenünk repített nyíl, amelynek pályáját ne tudná eltéríteni, nincs olyan ránk kivont fegyver, amelyet vissza ne tudna görbíteni, nincs olyan átok, amelyet áldásra ne tudna változtatni.

Ebben van az Isten kiválasztottainak páratlan fölénye az egész világ felett. Földi harcokban soha sem lehet tudni, mikor fordul valamely fegyver ellenünk. Amit ki tudunk találni a magunk harcának eszközeiül, azt elsajátíthatja az ellenségünk is, és vesztünkre törhet vele. Amit az egyik állam titkos laboratóriumában és műhelyeiben kidolgoznak egy új háború eshetőségére, azt mind lemásolhatja és harcba vetheti a másik állam is, ha elég ügyes és szerencsés hozzá. De abban a harcban, amelyet az Isten parancsára folytatunk ebben a világban a bűn, a test és a Sátán ellen, olyan erősségre támaszkodhatunk, amely kizárólagos tulajdonunk; ellenünk sohasem érvényesülhet, csak mellettünk hadakozik: magára az élő Istenre, akinek választottjai vagyunk. Őt nem lehet a mi romlásunkra kijátszania senkinek sem. Ő még azoknak igyekezetét is, akik átkát imádkoznák le reánk, áldássá változtatja a mi javunkra.

Micsoda nagy biztonság rejlik ebben mindnyájunk számára egyenként! Nincs a világon az az ellenünk rontó ártó hatalom, amelynek a mi Urunk ne parancsolna, hogy hasznunkat kelljen szolgálnia. Minden a javát munkálja azoknak, akik az Istent szeretik!

És micsoda nagy biztonságot nyújt ez nekünk együttesen is, mint akik Isten ügyének letéteményeseivé választattunk! Jöhetnek ellenünk sokan, akik átkot akarnának ránk mondani, hogy eltűnjünk a föld színéről. Lövellhetik felénk ellenséges beszédeiket, amelyek tagadják a létjogosultságunkat, és meg akarnák törni bennünk az életakaratot. De nem érhetnek el semmit. Támadásaik segítségünkre vannak. És amint már nem egyszer váltak az Isten népe ellen bosszútól lihegő Saulusokból Pálok, akik még magasabbra emelték és még messzebb hordozták szent ügyének a zászlaját, ki tudja, nem zendül-e fel a legfoganatosabb áldás olyanok ajkán, akik átkot akartak ránk szórni?

Ha jól megértettük karácsony ünnepét, az is ezt a bátorságot öntötte a szívünkbe. „Immánuel”-nek nevezte a karácsonyi kisdedet az egyik próféta jövendölése. Azt jelenti ez a név, hogy „velünk az Isten”. Ki lehetne akkor ellenünk? A betlehemi csodában azt szemléltük, hogy felvette a mi testünket, magára öltötte a mi sorsunkat, azonosította magát a mi ügyünk érdekével, – mitől félhetnénk hát?

Hatalmas az Úr, – bízzuk rá magunkat!

*

Így válik Bálám, a pogány próféta, az Isten hatalmának bizonyságává. Valóban, Akit ő messziről látott, soha le nem hanyatló csillag a mi egünkön, és királyi pálcája örökké győzelmesen regnál.

***

Bujdosók sorsa

Kálvin tér 1931. dec. 31.

„Mint a fészkét felrebbentő sas fiai felett lebeg,
kiterjeszti felettük szárnyait, felveszi őket, és
tollain emeli őket: Egymaga vezette őt az Úr....”
V. Mózes 32, 11-12.

Leszállt a téli este csöndje. Közeleg a szellemek órája. Csillagos égbolt alatt, bujdosó magyarok, még egyszer körülüljük a tábortüzet. A lángjai már utolsót lobbannak. Hamvába lohad már a parázsló rakás. Még egy-két szál rőzsét rávetünk, hogy újra fellobbanjon, s lángnyelveinek kígyózó játékában elmerengő tekintetünk előtt felszálljanak a letűnt napok emlékei. Aztán hadd hunyja le égő szemét a fáradt tábortűz. Felkerekedünk mellőle, és útra készülünk. Mire a nap téli ködök fölött újra felkel, új utakon poroszkál már csapatunk, ki tudja, milyen harcoknak menve elébe?

Egy esztendeig itt táboroztunk. Más tájak hívogatnak már. Nincs maradásunk. Bujdosás a sorsunk. Tovább, egyre tovább!

Máskor óév estéjének az volt a szerepe életünkben, hogy éppen ezt az igazságot juttassa az eszünkbe. Úgy szerettünk jól megtelepedni egy-egy állomáson, kényelmesen berendezve tanyánkat, – mintha véget ért volna már a vándorutunk. Átadtuk magunkat az édes illúziónak, hogy megállt az idő is fölöttünk. Aztán ránk köszöntött egy-egy óévi este, és – emlékeztetett, észhez térített. Mint valami komoly rendőr, aki az utca során valami látványon elbámészkodó, feltorlódó embertömeget szigorúan szólongatja: Itt nem lehet megállni! Tessék továbbhaladni! A szilveszter-esti harangszó mindig újra rádöbbentett, hogy múlik az idő, semmi sem állandó, változás és múlandóság áradatában élünk...

De most nincs szükségünk erre a figyelmeztetésre. Nélküle is jól tudjuk, minden idegszálunkkal érezzük, hogy változó világban élünk, amelyben messze tűnt el az állandóságnak még a látszata is.

Mindenek ajkán ott van a „világválság” emlegetése. Mi egyebet jelent ez, mint hogy úton vagyunk egy régi világból, amely örökre letűnt, valami új világ felé, amely csak sok kavargás és nyughatatlanság után fog kibontakozni ismeretlen körvonalaiban! Ennek az egyetemes közhangulatnak a fájdalmai átjárják egyenként mindnyájunk életét. Még az is, aki a maga kicsiny világában nem látja szembeszökő nyomait a változásnak, és a mai estén ugyanúgy telepszik le szeretteinek körében, mint ahogy egy évvel ezelőtt tette, – az is tudja, hogy ma már nem ugyanaz, aki egy évvel ezelőtt volt, és még inkább tudja, hogy újabb nagy változások várnak rá a jövő esztendő végéig, ha megadatik megérnie. A mai estén mind az öt földrész sokmilliónyi lakosa egy abban a világos tudatban, hogy átalakuló világnak átalakuló polgárai vagyunk...

Ehhez hozzájárul a mi magyar nemzetünknek reánk szakadt súlyos válsága is. Most úgy érezzük, mintha az árvíz színén sodródó háztetőn ülő kárvallottak volnánk, és nyugtalanul kémleljük a látóhatárt: vajon hol ér ez a vészhányta tutaj megint partot, hogy újra szilárd talajt érezhessünk a lábunk alatt.

És végül nekünk, budapesti reformátusoknak még egy külön okunk is van éppen most arra, hogy az élet változandóságát mélyen átérezzük. Egy órával ezelőtt tartotta több mint száz év óta fennálló egyházközségünk presbitériuma utolsó gyűlését, és néhány nap múlva megtartja

első közgyűlését a budapesti egyházmegye, amellyé átszerveződik egyházi életünk. Búcsúzunk a múlttól, új pályára indulunk!

Nem, a változandóság kérdését nem szükséges az óév estéjének belevetnie a lelkünkbe. Amerre tekintünk, mindenünnen felénk mered az úgyis. Ma azt várjuk az óév estéjétől, hogy feleletet adjon nekünk erre a kérdésre. Azt szeretnénk tudni, esztendők fordulójának e csendes estéjén: mi az értelme ennek az örökös átalakulásnak, mire való ez a mi nyughatatlan vándorlásunk?

A felelete, jertek, olvassuk ki alapigénkből. A „Mózes énekéből" van véve, – megkapóan szép kép, amely tömören összefoglalja az Izrael negyvenévi pusztai vándorlásának minden tapasztalatát és legbensőbb értelmét. Ha odahaza megnézitek magyar bibliafordításunkat, nem egészen úgy fogjátok megtalálni benne, ahogy felolvastam előttetek. De az eredeti szövegnek igazi értelmét az a csekély változtatás adja vissza híven, amellyel felolvastam. – Családi jelenet játszódik le benne előttünk – a kőszáli sas életéből. Valami különös nyugtalanság fogja el az anyaállatot. Szárnyával verdesi-csapdossa a fészkét, „fölrebbenti" annak népét, egyik fiókáját a másik után űzi-dobja ki belőle a levegőég tengerének a nagy mélységei felé. Amint ott küszködnek gyakorlatlan szárnyaikkal a mélység fölött, ő maga felséges nyugalommal kereng felettük kiterjesztett szárnyaival. De mihelyt észreveszi ijedt csipogásukból, hogy fogytán van az erejük, és húzza már lefelé őket a súlyuk, mielőtt lezuhannának, ő máris alájuk bukott, – „fölveszi őket, és tollain emeli őket" vissza a fészekbe, megpihenni, és új erőt gyűjteni. Ilyen volt Izrael számára is a negyven éves szakadatlan vándorlás: „Egymaga vezette őt az Úr!"

Nos, miért? Mi a magyarázata annak, hogy fiókáit a sas megfosztja a fészek puha kényelmétől és biztonságától? Miért taszítja bele a veszedelmekkel való küzdelembe? Miért kell kicsiny szárnyaikat izgatottan verdesniük a bizonytalan szelek hullámain?

A felelet csak egy lehet. Csak – aszerint, hogy merről nézzük, szövegezhető más-más formában. Ha a fészek felé tekintesz, azt mondod: megnőttek már a fiókák, szűk lett már a régi otthon. Ha a repdeső újoncokat nézed, azt mondod: meg kell tanulniuk a sasok röpülését. Ha az anyamadárra fordítod szemedet, azt mondod: az anyai ösztöne kényszerítette fészkének fölháborgatására, mert szülői gondosságát, éberségét, odaadását ott a veszedelmek torkában vergődő kicsinyei fölött még sokkal jobban ki tudja élni, mint amikor a fészek biztos ölén táplálta éhes csőrüket.

Ebben a három formában szeretném magunkra is alkalmazni alapigénk egyazon feleletét, – éspedig mind a három szemponttal kapcsolatban, amely fölvetette előttünk a változandóság kérdését.

I.

Kezdjük az utolsón. Változik a mi budapesti református egyházi életünk szervezete és rendje. Régi, megszokott keretek fészkéből kivet minket az Isten keze, és beleröpít az ismeretlen új életelembe. Mi szükség volt erre a változásra? Miért kell az egyházközségi szervezet régi hajlékától búcsút vennünk és elindulnunk az új út kockázatai felé?

Egyszerű a felelet: a régi fészket kinőttük. Jó volt, kedves volt. Szerettük és soha el nem fogjuk feledni. De éppen azért, mert olyan jól betöltötte a hivatását, megnövekedett a népe, és most már tágasabb mozgásra kell ránevelődnie.

Vagy 135 évvel ezelőtt jött el Pest városába missziói lelkészi megbízatással egy ifjú lelkipásztor, akinek hamvai itt nyugszanak hitvesével együtt a templomunk alatti kriptában, –

Báthory Gábor, a későbbi dunamelléki szuperintendens. Ő gyűjtötte először össze a Pest városában hányódó maroknyi reformátusságot az Ige hallgatására, és ő szervezte meg azt az egyházközséget, amely ma megérte fennállásának utolsó napját. Mi minden történt azóta! Ma Budapesten 100.000-nél több református él. Egyik új gyülekezeti gócpont létesült a másik után. Életerős fiókákkal népesült be az ősi sasfészek – és egyre szűkebb lett növekedésük számára gyermekségüknek ez az első hajléka.

Mit volt mit tenni? Az élet fejlődése világos paranccsal diktálta a konzekvenciákat. Akármennyi drága emlék fűződik is a múlthoz, a jövő követeli a maga jogait. És ha fáj is az átalakulás, és sok veszedelemmel jár is a szárnyrakelés, – a fészket meg kellett bolygatni. Hadd induljon önálló szárnyalásra az eddig felnevelt család, és kelettől nyugatra, Zuglótól a budai Hegyvidékig, északtól délre az egyik oldalon Óbudától, ahol Budapest területének a legősibb eklézsiája él, le egészen Kelenföldig, a másik oldalon Angyalföldtől le a Külső Ferencvárosnak Kispesttel határos széleiig, hadd virágozzék ezentúl egy helyett tizenöt református egyházközség Istennek dicsőségére és ennek a nagyvárosnak, a magyarság metropoliszának mennyei sóval való megízesítésére!

Hálával gondolunk arra a kegyelemre, amely a régi fészket megrakta, és nemzedékeken át őrködött felette. Kegyelettel emlékezünk meg azokról, akik az első alakulása óta pásztorolták és vezérelték egyházközségünket. A most tisztét letevő presbitérium elnöksége ennek jeléül éppen az imént el is helyezte koszorúját Báthory Gábor sírhelyén odalent a kriptában. De nincs megállás. Megyünk tovább, változásokon és átalakulásokon át a jövendő felé...

II.

Hát azoknak a válságoknak, amelyekben nemzeti életünk sodródik, mi az értelme? Ha itt nem igazít el egykönnyen az a felelet, hogy a jelen bizonytalanságai éppen a múlt fejlődéséből folyó előmenetelt jelentenék, akkor vegyük elő a másik feleletet: a fészek nyugalmát fel kell áldozni, mert csak úgy tanulnak meg repülni a sasok. Más szárnyasok ülhetnek békességben kotkodácsolva vagy gágogva a majorság kerítésének csendes biztonságában. De a növendék sasnak meg kell ismerkednie a mérhetetlen levegőég veszedelmeivel; ifjú szárnyaival birokra kell kelnie a száguldó viharokkal, – így izmosodik meg és nő meg, hogy királyi fölénnyel vitorlázzék majd olyan magasságokban, amelyekbe a képzelet is elfárad, és elszédül felemelkedni.

Nem ez a te rendeltetésed is, én magyar nemzetem? Ezeréves történelmed nem ezt hirdeti-e neked egyhangú bizonyságtétellel? Kelet és Nyugat vízválasztó hegyormára helyezett az Isten keze, ahol szüntelen járnak a vad szelek. Azért élsz még, mert megtanultad a sasok szárnyalását, s amikor olyan mélységek nyíltak meg alattad, amelyekbe mások ezerszer alázuhantak volna, te fennmaradtál szárnyaid erején, és győzelmesen lebegtél a halál kitátott torka felett.

Oh, de hova lett a szárnyalásod! Hogy megfáradtál és megrestültél! Hogy megkívántad a biztos, csöndes fészek kényelmét! Hősi lendületed hajdani romantikája hogy lefakult rólad, s milyen prózai filiszteusság lett úrrá fölötted! Legjobbjaidnak rendjei hogy kerestek menedéket abban, ami „szerény, de biztos”! És egész életedet, ahol csak lehetett, hogy berendezted arra, hogy fölötted gyámkodó hatalmak rakják a csőrödbe a táplálékot úgy, hogy ne kelljen kockázatokkal küzdened magadnak! Hol vannak merész álmaid, mit tudsz még a mélységek és magasságok mámorából, mi bizonyítja még benned, hogy a Turul-madár népe vagy?

Hadd világítsam meg egyetlen adattal nemzeti lelkünknek ezt az elkorcsosodását. Aki külföldi testvéregyházaink irodalmát olvassa és közben elgondolkozik azon, hogy szólna magyarul az, amiről ott olvas, lépten-nyomon beleütközik egy fájdalmas nehézségbe. Használnak ők,

éspedig sűrűn, egy olyan szót, amelyre van ugyan régi magyar kifejezés is, amellyel azonban mégsem lehet visszaadni az ő gondolatukat, mert ez a szó a mi nyelvünkön siralmasan devalválódott. A „kaland" szóra célzok. Magyarok között „kaland" alatt csak valami megbélyegzendő, talán egyenesen hitvány dolgot szoktak érteni. Becsületes embernek a mi közfelfogásunk szerint nem lehet köze kalandokhoz. Hová lett annak tudata, hogy vannak hősi, nemes, szent kalandok is? Hát még annak a tudata, hogy voltaképpen az egész életünk, ha megérdemli az élet nevet, egy szakadatlan isteni kaland, nagy kockázatok vállalása merész, nagy álmokért való harcban! Akinek életeleme volt valamikor a vitézi kalandok vívása, hová tetted az igazi lelkedet, én népem?

Csak néha, amikor leteszi kezéből a munka szerszámait a magyar ember, és vigadozásnak adja magát, – akkor törnek elő belőle a rejtett tüzek, s akkor tűnik ki, hogy a szürke felszín alatt milyen rugók feszengenek benne. De mi volna, ha a dolgozó magyar ember szeme is megvillanna, mint a mulató magyar emberé, és a polgári élet hétköznapjaiba tudná belevinni azt a mindenről megfeledkező lendületet, amellyel egykor világ csodájára vitézkedett!

Ezért, hát ezért kell a nyugodt fészeknek megháboríttatnia, – hogy újra felébredjen bennünk a sastermészet. Ezért jönnek ránk a válságok, amelyekben reng és remeg alattunk minden biztonság, hogy újra megértsük: veszedelemben élni a mi igazi életünk. Ezért olvad szét alattunk a gránit-szilárdnak hitt alapzat, a magyar búza és bor értéke. Ezért nem fixum már, amit fixumnak neveztek. Ezért vergődünk ismeretlen mélységek, lefelé húzó szakadékok fölött. Újra meg kell tanulnunk a szárnyainkat használni, még ha eleinte kínos vergődések árán is. Meg sem várva, hogy újra harci riadót fújnak a kürtök, hősökké kell válnunk a mindennapi élet harcterén. Meg kell értenünk, hogy még ha sikerül is pacifikálni ezt a világot azoknak, akik azért fáradoznak akár isteni jóakarattal, akár ravasz politikai számításokból, és a háború rettentő rémségei nem térnek is vissza többé, a külső békesség színe alatt állandó harc folyik az életért, és amit ez a nemzet meg akar tartani, azért naponként újra meg kell harcolnia elszánt, lendületes, mindenre kész erőfeszítéssel.

Ne panaszkodjunk azért, hogy olyan nyughatatlan és megbolygatott időkre esett a mi mai magyar sorsunk. Valamikor ki fog tűnni, hogy ez volt a megtartatásunk. A fészek nyugalmában megmaradni – ősi, igazi természetünk halála lett volna. Kivetve a szelek játékszere gyanánt, – újra megnőnek régi szárnyaink.

III.

És ha még így sem oldódik meg számodra az a kérdés, hogy miért nehezedik reád, éppen reád is az élet nyugtalan változandósága, vedd még hozzá az elmondottakhoz a harmadik feleletet is. Az majd eligazít legegyénibb tusakodásaidban is.

Azért szórja ki a sasmadár fiókáit a fészek nyugalmából, mert így tudja igazán megmutatni, hogy mit jelent ő számukra. Szülői ösztönének minden ébersége, gondossága, odaadása, akkor remekel, amikor kicsinyeinek élete minden támasz nélkül egyedül őtőle függ. Látszólag kíméletlenül bánik velük. Valójában ilyenkor mutatja meg gyöngédségének utolérhetetlen csodáit.

Ez az Isten titka is, amikor beletaszít az élet bizonytalanságának és változandóságának a válságos megtapasztalásába. Ha úgy érzed, hogy illúziónak bizonyult minden, ami szilárd alapnak, biztos fészeknek látszott, arra akar megtanítani, hogy legyen elég neked Őbenne bíznod. A mélységek felett verdesve erőtelen szárnyaiddal – nem vagy egyedül. Feletted ki vannak terjesztve az Ő erős szárnyai. És még ha azt hinnéd is, hogy menthetetlen vagy, jobban biztosít az Ő őrködő közelsége, mintha csöndesen nyugodnál valami biztos fészekben.

Ha nyugodtabb, állandóbb volna a helyzeted ebben a világban, talán jobban bízhatnál az önmagad igazságában. Egy helyben időzve, sok mindent megpróbálhatnál újra kezdeni, amit elhibáztál, jóvátenni, amit vétettél. De amikor így rohan veled a változó világ, és minden állomása, alighogy elérted, máris messze elmarad mögötted: egyre nő a soha ki nem egyenlíthető tartozás, és mind hangosabban vádol a szíved: nyomorult bűnös vagy! Igen, ott vergődöl a mélység fölött, és láthatatlan kezei kinyúlnak feléd, hogy aláhúzzanak. De lásd, éppen azért, mert ilyen tehetetlenül ki vagy szolgáltatva az ítéletnek, és magadat nem mentheted meg kitátott torkától, azért van alkalmad megtanulni, hogy mit jelent a kegyelem. Az Isten szárnyainak árnyékában nyugszol a veszedelem kitárt öle fölött is. Az Övé vagy, nem a kárhozaté. Nincs miért félned, – ha te bűnös vagy, Ő hű az Ő ígéreteihez; az Ő szövetsége erős, Ő közel van hozzád. Megtartatol.

Ha nem fájna így az élet állhatatlansága, jobban bízhatnál a magad erejében és bölcsességében is. Eláltathatnád magadat, hogy ura vagy a sorsodnak. Hiszen ha kemény szikla a talaj alattunk, nagyszerű épületekről szőhetünk merész álmokat! De amikor futóhomokon élünk, amely útra kél a szelekkel, – ki merne akkor bármire is vállalkozni? Ott kapkodsz hát a szakadékok fölött, és kábultan nézel bele az örvénylő sötétségbe, – ki tudja, magadra hagyatva hol zúzódnak véresre az éles szirteken erőtelen tagjaid? De éppen ilyenkor ismered meg sorsodnak igazi urát, – a te Istenedet. Nem hagy Ő a vészben hányódni egyetlen pillanattal sem tovább, mint ameddig az hasznodra válik. Mihelyt alábuknál, – máris fölfogott, és biztonságba helyezi az életedet.

És ha nem volna olyan szembeszökő a folytonos változás, még az elmúlásnak a gondolata felett is napirendre tudnál térni. Most, hogy olyan tiszta és átlátszó az élet homokórájának az üvege, és olyan világosan látszik, hogy szakadatlanul pereg, egyre csak pereg benne alá a homok; nem bújhatsz el a hangos „memento mori” elől. Annyi vágyad és terved tolódik egyre csak távolabbi jövőbe, és úgy sietnek a napok, az esztendők, – ugye, sokszor kell arra gondolnod, hogy kevés, nagyon kevés az, ami még hátra van? Ezt az óév végét megérted, – ki tudja: hányat fogsz még megünnepelni? Szédülve meredsz bele az alattad ásító szakadékba, – hogyan menekülhetnél meg a halál sötét vizeitől, amelyek a fenekén tajtékzanak? De lásd, így érted meg, hogy te a magasságok számára teremttettél; nem az a rendeltetésed, hogy nyomorultul elpusztulj odalent, hanem hogy a nap fényében fürdesd magad odafent. A végtelen egek királyának a gyermeke vagy, aki hatalmas szárnyain ott lebeg az enyészet mélységei felett. Rajtad nyugszik az Ő soha meg se rebbenő tekintete. És amikor már erőd fogytán megadnád magadat végzetednek, és egy utolsó, kétségbeesett sikoltással alázuhannál a nagy, sötét Semmibe, – egyszer csak nagy csodálkozással kinyitod a rémülettől lezáródott szemedet: mintha puha párnákon nyugodnál, hátukra vettek a kiterjesztett szárnyak, és gyengéden szállnak, szállnak veled – el a veszedelmek világából a biztonság, a békesség, az élet világába, – haza!

Amire ez az óévi este nem is kell, hogy figyelmeztessen: az életednek az a fájdalmas, sietős, nyugtalan változandósága – mind erre való hát. Isten akarja megdicsőíteni magát rajtad, a megigazító, a gondviselő, az örök életre vezérlő kegyelemből vehetsz felejthetetlen leckéket vergődésed kínjaiban; a mindenekre elégséges Krisztus titkaiba látsz bele, amikor végképp cserben hagy minden más reménységed....

*

Megvan hát az értelme annak, hogy nincs maradásunk semmilyen nyugalmas fészekben. Szükséges és jó nekünk a világ nyughatatlan szelei között csaponganunk. Bujdosásunk nem a kivertek átka, hanem a kiválasztottak kiváltsága. Vállaljuk ezt a sorsot hálásan, és járjuk rendeltetésünknek ezt az útját kész szívvel, vígan!

A tábortűz már hamvadóban. Készüljünk. Hogy milyen útra virradunk holnap, ki tudja? Meglehet, hogy az új tanyánkon is, ahová indulunk, kemény föld lesz a nyoszolyánk, alápergő könnyünk lesz az ételünk sója, a csípős szelek ki-bejárnak rongyos dolmányunkon. Nem baj. „Az Úr vezet.” Nem egyedül járjuk a bujdosók útját. Óév estéjének a csöndjében meghallszik a fejünk felett közelségének a szárnyasuhogása. Minden változandóság közepette Ő változatlanul velünk lesz. Ez elég nekünk.

***

„Szemközt látod a földet...”

„Szemközt látod a földet, de arra a földre,
amelyet én adok Izrael fiainak, oda nem mégy be.”
V. Mózes. 32, 52.

„Oda nem mégy be.” Isten nemet is szokott mondani. Nem olyan az Ő szeretete, hogy szolgáinak minden kívánságát teljesítené. Nem volt igazán atyja országának az a király, aki minden elébe terjesztett tervre és minden előadott kérésre azt válaszolta: „Dobzse.” És nem viseli szívén gyermekeinek javát az a szülő, aki semmit sem tud megtagadni nekik. Még azt sem zárja ki Isten szeretete, hogy büntetésül húzza keresztül Övéinek reménységét és óhajtásait. Kegyelmébe befogad Ő minden bűnöst, bőséges az Ő bocsánata. De a kegyelem világában is vannak mennél beljebb, annál csodásabb rejtett birodalmak. S aki letér az engedelmesség útjáról, az előtt itt is, ott is bezárul egy-egy kapu, mely még gazdagabb áldások felé vezetne. Mózes eljátszotta azt az örömöt, mely legméltóbb bekoronázása lett volna életének, hogy lábával járhasson az ígéret földjén, és szívhassa annak levegőjét.

De arról a földről mégis így szól Isten: „amelyet én adok Izrael fiainak.” Nem is az volt a fontos, hogy Mózes bejut-e oda vagy nem, csak az, hogy Isten bevezesse oda azt a népet, amelynek megjelentette magát. Mózes kívül reked. Álmainak hazájából számkivetetten magányosan hal meg. Már a küszöbhöz ért reményei beteljesedésének, s akkor csattan be előtte az ajtó. De a kép, mely elénk tárul, mégsem sötét és tragikus, hanem békességes és megnyugtató, mert a szomorú csalódás csak mellékes dolgokban következik be, a fődolog diadalmasan halad előre a beteljesülés felé. Boldog az, aki a maga kicsiny emberi életével így bele tudott olvadni Isten ügyébe. Mit neki, ha ő kiről útközben! Csak az Isten diadalmenete jusson előbbre feltartóztatás nélkül!

Innen a vigasztalás: „Szemközt látod a földet.” Ha Isten nemet mond, mindig gondoskodik kárpótlásról. Akinek életét megfosztja sok óhajtott öröm élvezésétől, azt meggyönyörködteti az Ő győzelmes jövendőjének látomásával. Mózes a hegy ormáról végigjártathatja tekintetét az egész hazán, amelynek elnyeréséért hosszú életét eltöltötte szolgálatban és küzdelemben, – s ez elég neki. Békén hajtja utolsó pihenőre ősz fejét. Nem hiába volt a nagy munka. Ő nem éri meg a bevonulás nagy napját. De az a nap el fog jönni. – És ugyanígy nyugodtak meg Istenben mindenkor az Ő szolgái, „messziről látva” az ígéreteknek beteljesedését és készségesen elszenvedve a maguk keresztjét. Hadd menjek fel hát én is a látomások hegyére!

***

ISTEN HARCA – EMBER HARCA

(Református Igehirdető 1936. II.)

Lekció: János 15, 1-9.
Textus: Bírák 1: 19.

Azokban az ótestamentumi történetekben, amelyeknek lapjairól alapigénket vettük, elsősorban nem maguk az elbeszélt tények érdekelnek minket, hanem valami más, amiről a puszta tényeken túl is bizonyságot tesznek. Aki csak régi események felsorolását látja bennük, az nem is érti meg, hogy miért is foglalnak helyet ezek a történetek a mi Bibliánkban. Utóvégre, ha a Biblia az Isten ismeretével akar minket megajándékozni, mi szükségünk van ahhoz arra, hogy – a mi tárgyunknál maradva – miképpen ment végbe a Bírák könyve szerint Kánaán földjének a meghódítása; hol győztek, hol vesztettek csatát az Izrael törzsei, és hogyan alakult aztán sorsuk a honfoglalás utáni megtelepülés első időszakában? Mindez csak a történettudóst érdekelheti, de nem az üdvösségét kereső emberi lelket.

Van azonban ezekben a történetekben még valami a puszta tényeken kívül: az írónak és azoknak az olvasóknak, akiknek könyvét írja, a történetszemlélete, az életfelfogása, a tények értelméről való vallástétele, az események mögött rejlő és belőlük kisugárzó igazságokról szóló bizonyságtétele. Ez érdekel minket, mert ez által szól hozzánk Isten ma is. Amikor visszatekint a múltba, milyen isteni kijelentés sugárzik abból a szentíró felé? Annak visszfényét akarjuk meglátni mi is az ő arcán. Ezt keressük mi most alapigénkben is.

Magát a tényt, amelyről beszámol, rövid néhány szóban összefoglalhatjuk. Arról van benne szó, hogy amikor Júda, az Izrael vezértörzse, elindult, hogy a Szentföld déli részeit elfoglalja, győzelmesen vívta meg harcait mindaddig, amíg a hegyes felvidéken nyomult előre, de amikor elérkezett nyugatra, a Földközi tenger partvidékére, az ottani lapály fejlettebb műveltségű, városlakó népével már nem tudott megbirkózni. Azoknak a harci technikájuk is fejlettebb volt. „Hadiszekereik" voltak. S ezzel a felszereléssel egyenértékű hadiszekereket a honfoglaló csapatok nem tudtak harcbavetni.

Ennyi a tényállás. De miközben a szentíró erről beszámol, önkéntelenül is elárulja lelkének egy-két legmélyebb titkát, amelyre jól tesszük, ha mi is figyelünk. Íme: amikor a győzelmes előnyomulásról beszél, – az Isten segítségét emlegeti. „Vala pedig az Úr Júdával" – mondja, – „és kiűzé a hegység lakóit." Aztán: amikor a hadjárat elakadásáról számol be, abban egyszerűen az emberi erőviszonyok szükségképpeni következményét látja: „A völgy lakóit" – úgymond – „nem lehetett kiűzni, mert vasszekereik voltak." – Mit jelent ez?

A hitetlen ember hajlandó volna ezekben a szavakban az első pillanatra a sajátmaga cinizmusára ráismerni. Hiszen ő is így szokta gúnyolni mások hitét: az a bizonyos „isteni segítség" mindig megvan, amíg a dolgok maguktól is jól mennek, de „vasszekerekkel" szemben persze már nincs róla szó, mert ilyenkor egyszerűen az az igazság, hogy „nem lehet!" Még a kegyes ember is hajlandó volna azt kérdezni: nem szomorú önleleplezés-e az, amit itt a szentíró önkéntelenül is elkövet? Mert hiszen hányszor megesik, hogy csak kenetteljes szólam az Isten segítségének emlegetése és, mint ahogy a felszínes már lepattan az első kemény ütésre, az Isten neve is nem úgy elhallgat-e sokszor az ajkunkon, mihelyt az élet kemény realitásaiba ütközünk bele?

De a szentírótól éppúgy távol esik a gunyoros hitetlenség, mint a kegyeskedő szólásmódok modorossága. Más valami nyilatkozik meg szavaiban: sorsunk isteni és emberi erőtényezőinek az a sajátos együttlátása, amely az egész Szentírásnak alapszemlélete, s amelyet nekünk is el kell sajátítanunk.

I.

„Vala pedig az Úr Júdával," – amikor egyik csatáját a másik után megnyerte. Mondhatta volna a szentíró úgy is, hogy a hegyi lakosság harci erejével meg tudott mérkőzni Júda, mert az övé felülmúlta azt. Hiszen ugyancsak a mondatnak a második felében elárulja, hogy van érzéke az emberi tényezők számonvételéhez és mérlegeléséhez. De ennél most fontosabb előtte más valami s azért arra mutat rá. S ez az, hogy Júda harcoló csapatait láthatatlan szövetségesként kísérte az Úr, akinek hatalma előtt nem állhat meg senki. Harcoltak az emberek is, természetesen. De velük harcolt az Isten, és ez volt a fontos.

Tehát az Istené a dicsőség akkor is, amikor az eredményeket utóvégre meg lehetne magyarázni emberileg is, – és nem csak olyankor, amikor emberi szempontból valami érthetetlen csoda történt. Igen, vannak ilyen csodák is. Ugyanezek a régi elbeszélések gyakran számolnak be róluk is. A mi szentírónk is jól tudja, hogy azok, akikkel „velük van az Úr", néha olyan helyzetekből is győzelmesen kerülnek ki, amelyekben minden emberi számítás szerint csúfosan el kellett volna bukniuk. De ő nem hajlandó az Isten segítségét csupán az ilyen esetekre korlátozni. Nem csak akkor „van velünk az Úr", amikor a földi élet természetes menetét mintegy megszakítva, meglepetésszerűen avatkozik bele sorsunknak alakulásába. Akkor is Ő munkálkodik, és akkor is Őt kell áldanunk minden jó előmenetelért és sikerért, amikor a dolgok a maguk rendes, emberileg is jól megérthető módjukon folynak.

Ez voltaképpen nem más, mint az a felséges igazság, amelyet az egész Szentírás az Isten kegyelme felől hirdet. Annyira aláereszkedik Isten az emberhez, annyira egybeszövődik az Ő élete a miénkkel, s annyira részt ad a mi munkánknak az Ő munkájában! Nem azt mondja nekünk: „Ti most álljatok félre, hogy hadd vigyem én véghez a magam dolgát." Legalábbis nem mindig ezt mondja nekünk. És akkor dicsőíti meg éppen legjobban az Ő kegyelmét, amikor nem ezt mondja. Hanem legtöbbször úgy elrejti önmagát az emberi erőfeszítés és igyekezet mögött, hogy a külső szemlélő mit sem lát belőle, és hajlandó volna a sikert, az eredményt egyszerűen az ember számlájára írni. Csak a külszín mögé látó hit veszi észre ilyenkor és vallja meg boldog hálával, hogy Isten szakadatlanul ott volt, segített, és a győzelmet Ő adta.

Nem minden úgynevezett csodánál nagyobb csoda ez? Hogy a mi méltatlan, gyarló életünket így kezébe veszi és eszközül használja fel az Isten a maga céljaira? Hogy a mi megszokott, közönséges emberi munkánkba, mindennapos küzdelmeinkbe így beleszövődhet az Istennek jelenléte? Hogy a mi bátorságunk, hűségünk, állhatatosságunk olyan nagy szerepet játszhat, mintha nem is Isten hadakoznék ebben a világban, hanem a diadal mindenestől fogva a mi dolgunk volna, s azért az mégis az Ő ügye!?

Mennél jobban elrejtőzik Isten az emberi erő mögé, a hívő ember annál nagyobb hálával és csodával tekint fel Őreá. Teljes felelősséggel viseli a maga szerepét, bármilyen nehéz legyen is az, de közben minden talpalatnyi előhaladásért, amely harcait jutalmazza, – Istent magasztalja.

Ez az egyik, amit meg kell tanulnunk: minden kivívott állomásról úgy visszatekinteni, hogy a megtett útért Istennek adjunk érte dicsőséget, s ha nekünk magunknak is meg kellett érte verejtékeznünk, mégis azt hirdetni mindenekfelett, hogy „az Úr volt velünk", s azért örülhetünk a győzelemnek.

II.

De ott van aztán a dolognak a másik oldala. „A völgy lakóit nem lehetett kiűzni, mert vasszekereik voltak.” A kudarcok magyarázatánál már nem hivatkozik a szentíró Istenre. Pedig feltüntethetné a dolgot úgy is, hogy azért nem folytatódott a győzelmek sora, mert Isten valamilyen okból elfordította arcát és megvonta segítségét a harcoló csapatoktól, és ezért vált hiábavalóvá minden erőfeszítésük. Hiszen olvasunk ezeken a régi lapokon olyan esetekről is, amikor minden emberi számítás szerint győzelemmel végződhetett volna a harc, és mégis vereséggel végződött. Isten haragja nehezedett rá a harcolókra, s ezért mintha megbénult volna az erejük, és megzavarodott volna az értelmük. Igen, vannak esetek, amikor jó a kudarcban az Istennek egyenes tiltó vagy büntető beavatkozását látni. Vannak ilyen negatív csodák, amelyekkel szintén azt érezteti Isten, hogy „velünk van”, de nem úgy, ahogy mi szeretnénk, hanem éppen ellenkezőleg: úgy, hogy áthúzza számításainkat és reménységeinket.

De a szentíró úgy véli, hogy felesleges az Istent belevonnia a bekövetkezett vereségek magyarázatába, amikor azokat meg lehet érteni egyszerűen az emberi erőviszonylatokból is. Az ellenfél „vasszekerei” felett „nem lehetett” győzelmet aratni gyengébb felszereltségű csapatoknak: nem elegendő magyarázat ez? És ezzel jó útmutatást ad nekünk is arra, hogy vereségek esetén elsősorban ne az eget kutassuk szomorú tekintetünkkel, hanem maradjunk meg vizsgálódásunkkal a magunk földi szintjén. Hátha elégséges magyarázatát kapjuk kudarcainknak olyan bennünk rejlő okokban, amelyek miatt nyilvánvalóan „nem lehetett” mást elérni, sőt eleitől fogva nem is lett volna szabad másra számítani, mint ami tényleg bekövetkezett? Gyengék voltunk a velünk szemben álló akadályokhoz képest! Nem voltunk úgy felkészülve a harcra, ahogy kellett volna! Talán nem is tudtuk igazában, hogy mire vállalkozunk, és csak a harc közben tűnt ki szomorú meglepetésünkre, hogy milyen komoly nehézségek állnak az utunkban!

Az Isten megsegítő kegyelme nem arra való, hogy a magunk fogyatkozásainak, mulasztásainak a büntetlenségét biztosítsa! Ha mi vétünk a győzelmes előhaladás komoly előfeltételei ellen, ne várjuk Őtőle, hogy mégis győzelemre segít, és ne Őbenne keressük az okát megszégyenülésünknek.

Az a dolgunk ilyenkor, hogy megállapítsuk a mindenki előtt világos tényállást, és okuljunk a szomorú leckéből. Vannak pillanatok az életünkben, amikor hitünket a semmivel nem számoló, lendületes nekivágásban kell megmutatnunk. A hősies kockázat-vállalás ünnepi pillanatai ezek. De vannak idők és körülmények, amelyeknek az a szabálya, hogy alázatos józansággal számot kell vetnünk a feladat lehetőségével vagy lehetetlenségével, a küzdelem megvívására alkalmatos vagy alkalmatlan voltunkkal. S az ilyen időkből és körülményekből tevődik össze az életünk javarésze. Sokszor, sokszor bizony abban kell megmutatnunk hitünket, hogy ha valamilyen küzdelemre elhívottnak érezzük is magunkat, várni tudunk, amíg megnő az erőnk, és jobban fel tudjuk fegyverezni magunkat a megvívására.

Soha nem bíztatott még senkit sem az Isten Igéje kalandoslelkű felületességre, könnyelműségre, felelőtlenségre. Csodálatos ígéretek hangzanak felénk belőle az Isten kegyelméről, amelyre rábízhatjuk magunkat. De ugyanakkor mindig a lelkiismeretünkbe markoló komolysággal szól hozzánk a parancs: tegyük meg, ami rajtunk áll! Az emberi eszközök nem nélkülözhetők. Az emberi erőfeszítés nem felesleges. A győzelmes előnyomulás megköveteli az emberi erőnek és felkészültségnek a legmagasabb fokon való harcbavetését. Különben vétkes istenkísértés a kegyelem segítségére támaszkodni, s a kérlelhetetlen büntetés nem is késik sokáig!

Valahányszor meghiúsul egy-egy drága reménységünk, vagy bármilyen megvesszőztetés ér minket küzdelmes életünk során, ilyenkor állapítsuk meg mindig egyszerűen a tényállást, amely minket vádol: „nem lehetett” – a mi erőnk elégtelensége miatt. Ez alapigénknek a másik tanítása.

*

Foglaljuk együvé a két tanítást: akkor kitűnik, hogy ugyanaz az „üdvösséges tudomány” rejlik benne, amely – újtestamentumi színvonalon – Jézus búcsúszavaiból is kiviláglik, amint a János evangéliumából olvastuk. A szőlőtőnek és a szőlővesszőknek abban a példázatában, amelyben halála előestéjén mintegy felejthetetlen örökségül átadta tanítványainak az üdvösségnek, az Övele való közösségnek a legmélyebb titkait, – ugyanezek az igazságok szólalnak meg. Ő is arról beszél, hogy ha mi „sok gyümölcsöt termünk”, akkor ebben az Ő „mennyei Atyja dicsőíttetik meg”, – mert hiszen az életünk minden jó eredménye annak köszönhető, hogy az Isten az Ő nagy kegyelméből ideplántálta közénk az „igazi szőlőtőt”, a Krisztust; abba gyönge vesszőcske gyanánt beleoltotta a mi életünket is, és ebben az életközösségben szüntelen velünk van, és munkálkodik bennünk az Ő ereje által. Viszont, ha mi „nem termünk gyümölcsöt”, ezért a vád és az ítélet minket sújt, mint a meddő szőlővesszőket, amelyek levágattatnak és tűzre vettetnek, – mert hiszen azért hiúsultak meg az életünk jó eredményei, amelyeket meg kellett volna teremnünk, mert nem szívtunk magunkba a Krisztussal való közösségből mindig új erőt, és ezért alkalmatlanokká tettük magunkat a ránk váró feladatokra.

Valljuk meg: ez éppen fordítottja annak az életszemléletnek, amelyre az ember, még a vallásos ember is, természettől fogva hajlandó. Mi inkább úgy írnánk meg az életünk harcainak a történetét, és a szívünk titkos feljegyzéseiben csakugyan úgy is tartjuk számon napjainknak az eseményeit, hogy ami siker és előmenetel adódott, abból kitelepítjük Istent, de ahol vereség ért, ott Őt vádoljuk. Győztünk? Oh, hogyne győztünk volna! Mi, az erősek, a bátrak, a verhetetlen fegyverzetűek! Szégyenben maradtunk, elakadtunk? Számonkérő, szemrehányásteli tekintettel nézünk fel az égre: miért hagyott cserben minket az Isten, akinek az lett volna a dolga, hogy győzelemre segítsen?

S ahogy ez a mi természetes beállítottságunk a múlt számonvételében, a jövőt is már előre így nézzük. Tudjuk, hogy az előttünk levő harcokban is lesznek sikereink és lesznek kudarcaink is. De az előbbiekért már előre is magunknak hízelkedünk az erőnk és kiválóságunk ünnepléséért. S az utóbbiakért már előre is Istenre toljuk a felelősséget.

Miért? Mert ez a bűnös ember romlásának a lényege: az énje ül az Isten trónusán, és az Isten is csak arra való neki, hogy az énjét szolgálja ki. Ha jól mennek a dolgai, – az emberé az érdem és a dicsőség. Ha baj van, Isten, aki rosszul végezte dolgát, kap ki érette.

Ezt a fejetetejére állított gondolkozást világítja meg az igazság fényével és ítéli meg egész csúfságában a mi alapigénk. S aki megérti tanítását, megint fordít egyet a dolgon, helyrebillenti az igaz rendet. Isten az Úr, és én vagyok a szolga. Ha a harc jól végződik, – mi vagyok én, hogy büszke pöffeszkedéssel várjam érte a magasztalást? Ő volt velem. Ő magasztaltassék! Ha a harc rosszul végződik, mi vagyok én, hogy számadásra vonjam Őt? Rossz harcos voltam, megérdemelt lecke a vereség!

„Tied Uram, minden dicsőség, mienk pedig a mi orcánknak pirulása” – erre tanít minket ez az Ige.

***

I. Sámuel 1, 9 – 11

Textus: I. Sámuel 1, 9-11.

A mai vasárnapot világszerte milliók „anyák napja”-ként ünneplik. Tartsunk velük mi is, és tegyük mai elmélkedésünk tárgyává az anyaságot úgy, amint alapigénkben tükröződik annak titka és lényege.

A történet, amelyből alapigénket vettük, régi, zavaros korszakába vezet bennünket az Ótestamentumnak. Azokba az időkbe, amelyeknek sok ziláltsága, romlása és megszégyenülése után csak lassan, nehezen bontakozott ki az egységét megtalált Izrael nemzeti királysága. A mélységből való felemelkedésnek ezt a folyamatát egy tiszteletet parancsoló, erős pátriárkai személyiség indítja el: Sámuel. Tisztsége szerint pap, aki életét az akkor Silóban elhelyezett szent sátorban éli le, mint sok más pap őelőtte. De személyisége nagyságával messze kiemelkedik a többiek sorából: népének valósággal koronázatlan királya, bírája, vezére, összefogója és megszervezője lesz. Legalábbis addig, míg át nem háríthatja ezeket a politikai természetű szolgálatokat az éppen általa felkent első király vállaira.

Ennek a nagy Isten-emberének a születése és gyermekkora történeteit olvashatjuk a Szentírásnak felnyitott lapjain. Az ő édesanyja az az Anna asszony, aki alapigénkben előttünk áll. És ő az a megszületendő fiúgyermek, akit Anna az ő imádságában kér.

Az akkori idők többnejűségi rendje szerint két felesége is volt Anna férjének, Elkánának. S a másik asszonytól voltak gyermekei, de Anna nem ismerte még az anyaságot. Valahányszor felment a család ünnepi alkalmakkor a silói szentélybe, megújult Anna könyörgése: hadd ajándékozhassa meg ő is férjét ivadékkal. Most is ott találjuk őket. Már bemutatták a szokásos áldozatot, és elfogyasztották az ünnepi lakomát. „Evének és ivának.” S aztán elvonulva a többiektől, ott találjuk Annát, leborulva, forró imádságba merülten, amint megújítja Isten előtt az ő régi kérését.

Ebben az imádságban láthatjuk híven kifejezve az anyaság lelkét. Erről az imádságba roskadt alakról lehetne híven megmintázni az anyaság szobrát. Imádságos lélek és az anyaság lelke nem két idegen dolog. Lényegében egy és ugyanaz. Sehol nincs annyira otthon az imádság, mint az anyai szívben. S ha kegyetlen kezek az egész föld színéről ki akarnák is irtani az imádság fehér galambjait, az anyaszívekben akkor is meleg és biztos fészkük volna az Isten e szelíd madarainak. Amíg édesanyák lesznek a világon, addig imádság is lesz. És amíg imádság lesz, addig édesanyák is lesznek.

Anna még csak jelöltje az anyaságnak, de ez az előttünk levő imádsága a szentély küszöbén is rányomja annak fényes bélyegét.

I.

Minden imádsága először is vágyakozást jelent. Amiért imádkozunk, azt nemcsak hogy nem tarjuk félelmetes és káros dolognak, de még csak nem is lehetünk közömbösek sem iránta. Becses és óhajtott dolog az előttünk. Hiányosnak érezzük az életünket nélküle, és az a meggyőződésünk, hogy többek volnánk, ha elnyerhetnénk.

Az igazi anyaságot mindenekelőtt az jellemzi, hogy ilyen imádságos módon értékeli önmagát. Vágyakozással néz elébe, hogy ezt a boldogságot és tisztességet elnyerje, és nem szűnik meg hálát adni érte, ha elnyerte.

Ez a magyarázata Anna imádságának is. A történetből tudjuk, milyen nehéz volt az ő helyzete férje házánál. Rajta is beteljesedett a többnejűség régi rendjének az átka: áldatlan viszony alakult ki közte és feleségtársa között. S ne felejtsük, hogy az akkori közönséges felfogás a nőt aszerint értékelte, hogy mennyiben szolgálja a család szaporodását, nem pedig egyéni értékei szerint. A másik, a gyermekekkel megáldott asszony szívtelenül kihasználta a maga fölényét, és elviselhetetlenné tette Anna helyzetét. De nem ez volt a döntő rugója Anna anyaságra vágyakozó imádságainak. Hiszen azt olvassuk, – és ebből megfigyelhetjük, mint szűrődik bele már az ótestamentumi ködös homályba is valami annak a léleknek a fényéből, amelyet az Újtestamentum vitt győzelemre, – hogy Anna férje ezt a gyermektelen asszonyt csak annál nagyobb gyengédséggel és figyelemmel tüntette ki.

Azért könyörög forró könnyek között a gyermekért, mert nagyon hiányzik az életéből! Hiszen már kislány korában is azzal játszadozott, hogy – ha más nem volt kéznél – rongyocskáiból is bábut gyömöszölt össze, hogy anyáskodhassék vele. Amikor viruló ifjúságában átlépte hitvese karján az új otthon küszöbét, akkor is ott gőgicsélt már lelkében a reménybeli kisded, és a nászének hangjaiból már csengő gyermekkacaj hangjait hallotta. Fényes koronaként integetett feléje az anyaság, életének ez a boldog kiteljesedése. Természetes, hogy kinyújtja feléje vágyainak a kezét, amíg el nem nyerte!

Oh, ez is, mint minden korona, válhat néha nagyon terhessé. Sőt, olykor hasonlatos a véresre sebző töviskoronához. Elfoghatja olykor a legigazabb édesanyát is a gyöngeség és felszakadhat szívéből a sóhaj: „Oh, ha ezt előre tudtam volna!” De ezek csak átfutó felhők az anyaság egén. Hosszú, lázas virrasztások a gyermekágy mellett, vergődő aggodalmak egy-egy veszedelmes útra, messzire elsodródott gyermekért, és az anyai szívnek minden más nehéz próbatétele nem változtat az igazságon. A fájdalmas anyaság is felmagasztaltatás. A könnyeit sem adná oda a világ minden kincséért sem az igaz édesanya. Áldja Istent azért is, ha szenvednie és tusakodnia kell, – mert van kiért, és mert tudja, hogy senki más ezt a szenvedést úgy nem viselheti, és ezt a tusakodást úgy nem vívhatja meg gyermekéért, mint ő.

II.

Minden imádság a vágyakozáson túl, függési érzést is jelent. Amikor imádkozunk valamiért, nem csak azt áruljuk el ezzel, hogy azt nagyra tartjuk, hanem azt is, hogy nekünk nincs hatalmunkban megszerezni. Megvalljuk vele, hogy nem mi vagyunk urai sorsunknak, hanem rendelkezik velünk egy magasabb hatalom. Annak ajándékaképpen várhatjuk csak vágyaink beteljesedését. Ezért visszük eléje kéréseinket.

Az anyai szívnél jobban ezt a függést sem érzi senki sem. Ajándék számára a gyermek, nem magaszerzette zsákmány. És ajándék a gyermekének egész élete, növekedése, testi és lelki bajoknak fölébe kerülő egészsége, hitben, becsületben való gyarapodása, és a világban való boldogulása.

Anna imádsága is ilyen hitvallás: ha Isten akarja, akkor lesz gyermeke, ha Isten nem akarja, akkor hiábavaló az ő könnyes vágyakozása.

Hiszen az egész életünk felett így uralkodik és intézkedik Isten megfellebbezhetetlen akarata, amelytől mindenestől fogva függünk. De hol van világosabb ablak, amelyen át belátszanék az emberéletbe ez a fölénk boruló égbolt, mint amilyen az anyai szív? Isten végzése előtt alázatosan meghajolva érzi, hogy csak kérnie lehet, s az aztán Isten dolga, hogy megadja-e kérését és úgy adja meg ahogy kérte, vagy más módon. S ha elnyerte is az anyai tisztség ajándékát, akkor kezdődik még csak igazán a soha véget nem érő imádsága! Addig is, amíg a tulajdon oltalmának szárnyai alatt melengetheti gyermekét, azután is, amikor már szárnyaira

bocsátotta, hányszor kell újra megtanulnia az édesanyának – és vele együtt természetesen az édesapának is, hiszen a két szülői szív együtt tesz ki egy egészet, – hogy milyen véges az emberi szeretet ereje, és milyen hamar elérkezik ahhoz a határhoz, ahol már tehetetlenül kell néznie gyermeke további sorsát. Csak egy marad hátra: Imádkozni abban a bizonyosságban, hogy Isten tartja kezében a gyermeket, és a szülői szív vágyainak a beteljesedése az Ő kegyelmétől függ!

Mert az anyaság az Istentől való függés ilyen tiszta és világos példája, megértjük, hogy nincs lényeges különbség az édesanyák között és azok között a testvéreik között, akiknek nem adatott meg az anyaság méltósága és szolgálata. Azoknak élete is Istentől való függés, csak más irányban. Azt mondod, hogy ha valamelyik gyermekének úgy igazgatja Isten az útját, hogy az sohasem érkezik el olyan családi otthon küszöbéhez, amelynek falai között az anyaság várhatna rá, vagy pedig elérkezik oda, be is lép, de hiába, a hajlék nem népesedik be, – akkor az ilyenek élete eleven példája a meg nem hallgatott imádságnak? Nincsenek meg nem hallgatott imádságok! Csak megtagadott kérések vannak. És az Isten sohasem mond nemet egyetlen kérésünkre sem úgy, hogy üres kézzel bocsátana el. Ha nem azt, amit szerettünk volna, akkor valami mást ad helyette, ami legalább olyan drága ajándék, ha ugyan nem még sokkal nagyobb áldás a számunkra.

Akinek ezen az úton kell megtanulnia, mennyire függ az élete Isten akaratától, csak tartsa nyitva a szemét. Meg fogja látni, miért rendelkezett felőle Isten másképpen! Valahol máshol van Istennek szüksége arra a szeretetre, hűségre, odaadásra, amelyet nem adatott meg neki gyermeke bölcsője felett kiárasztani. Édesanyai szív melegétől megfosztott, didergő mások felé áraszthatja talán a maga szíve melegét. Egy kicsiny ház népének gondjai helyett talán sokkal többeknek a gondját veheti fel Istennek nevében, akik majd áldva fogják emlékét szívükbe zárni! Akiben anyai szív dobog, így vagy amúgy mindenképpen odasimul alázatosan az Isten rendelkező kezéhez!

III.

[Másoló megjegyzése: a kézirat többi része hiányzik.]

***

II. Sámuel 7, 5.

(dátum nélkül, 1936?)

Lekció: II. Sámuel 7, 1 – 13.

Textus: „Ezt mondja az Úr: Házat akarsz
nekem építeni, hogy abban lakjam?”
II. Sámuel 7, 5.

Utoljára gyűltünk össze ebben a templomban, ahol hajléktalanságunk három és egynegyed évén át szíves vendéglátásban volt részünk. Búcsúzunk ezektől a falaktól és elindulunk gyülekezetünk történetének egy új korszaka felé, amelyben már saját otthonunkban folytathatjuk életünket. De ez az otthon is csak átmeneti hajlék lesz, s ezért a tekintetünk ebben az ünnepélyes órában is, rajta túl, azt a végleges hajlékot keresi a jövő ködében, amelyben úgy telepedhetünk meg, hogy ne kelljen tovább vándorolnunk. A templomépítés vágya lobban fel a lelkünkben újult erővel, amint elhaladunk egyházunk életének ennél a határkövénél.

Ezért választottam ezt az alapigét: abban is templomépítésről van szó. Igaz, hogy olyan templomépítésről, amely csak szándék volt, és annyiban is maradt. Maga Isten nem engedte megvalósulni. Nemet mondott rá. De jól tudjuk mindnyájan a magunk életéből, hogy olyankor tanuljuk meg a legmélyebb, legszentebb leckéket, amikor Isten tiltó, akadályozó „nem” szóval nyúl bele a terveinkbe és keresztülhúzza sokszor a legkedvesebb szándékainkat. Mint ahogy fekete tükörben élesebben rajzolódnak ki a tárgyak, úgy az Istennek ebben a fájdalmas tagadásában is, amely meghiúsította Dávid király templomépítő igyekezetét, világosan kitűnik néhány nevezetes tanítás arról, ami minket érdekel: milyen templomépítés az, amely az Ő jóváhagyó áldását bírja?

I.

Az az üzenet, amelyet Isten Nátán próféta által küld Dávid királynak, először is arra vet fényt, hogy valami hiba csúszott be a király lelkületébe, amellyel hozzá akart fogni a templom megépítéséhez.

„Nem laktam én házban attól a naptól fogva, hogy kihoztam Izrael fiait Egyiptomból” – mondja az Úr. „Szüntelen sátorban laktam.” „Avagy szóltam csak egy szót is” – az azóta élt nemzedék vezérlő embereinek, – hogy „miért nem építetek nekem cédrusfából való házat?” – Az a megállapítás rejlik ebben: „Te házat akarsz nekem építeni, mert azt hiszed, hogy velem teszel jót ezzel, holott nem nekem van erre a házra szükségem, mert hiszen én a régi szent sátor ideiglenes hajlékában is ugyanaz az Isten voltam, aki hatalmas Szabadítója népének, – és ezután is ugyanaz az Isten volnék jól megépített templom nélkül.”

Dávid király tulajdon szavaiból is kitetszik ugyanez a hiba: „Lásd, én cédrusfából csinált palotában lakom” – mondotta Nátán prófétának, – „az Istennek ládája pedig a kárpitok között van.” Olyan érzés élhetett benne, mint a jómódba emelkedett ember lelkében, akit feszélyez az, hogy szegény rokonai kopott vagy rongyos ruhában járnak. A maga királyi bőségéből részt akart adni az Istennek is, – ezzel tartozik az önnön becsületének, úgy vélte. Mintha addigi sikereihez, – győzelmes harcaihoz, nagyszerű országszervezéséhez, fővárosának szépségéhez, királyi építkezéseinek ragyogásához, egyszóval a saját dicsőségéhez, – még hiányzana valami, amíg meg nem építi a nemzet vallásos szentélyét, az Isten templomát is.

Erre a lelkületre csap le az Isten szava éles leckéztetéssel. Emlékezteti Dávidot: „Én hoztalak ki téged a kunyhóból, a juhok mögül, hogy légy fejedelem az én népem felett...” Egész pályafutása a betlehemi nyájak mellől a jeruzsálemi trónig, egy szakadatlan sorozata volt az Isten tetteinek. Hogy is felejthette el, hogy királyi méltóságát, győzelmét, hatalmát, mindenestől fogva ő köszönheti Istennek, és nem ő az, aki a maga bőségéből bármit is adhatna Őneki! Nem ő tervezhet bármit is az Isten javára, hanem az Istennek voltak tervei őfelőle, és az ő ivadéka felől, – különben deresedő fejjel most is a juhokat őrizné, ismeretlen falusi emberként. Nem ő épít Istennek házat, hanem „megmondotta néked az Úr, hogy házat csinál néked az Úr.”

Van tehát olyan templomépítő szándék, amelyet az Isten elutasít magától azért, mert visszájára fordítja az Isten és az ember viszonyát. Fölülről lefelé nyújtja oda Istennek a maga ajándékát, mint ahogy a síró gyermekhez, vagy az úton kuporgó koldushoz hajol le az ember. Holott éppen fordítva, a földre borulva, az égre felnyújtott kézzel, hódolattal és imádattal lehet csakis felajánlanunk Istennek bármilyen ajándékot, szolgálatot vagy áldozatot.

Az, amit mi adunk Istennek, nem lehet más, mint amit előbb már Ő adott nekünk, és újabb nagy ajándék számunkra az, ha Ő megengedi, hogy visszaadhassuk Őneki. Csak az olyan templomépítésen nyugszik meg az Ő áldása, amely ez az igazságot szem előtt tartja. A Kegyelem népe építhet neki templomot, – azok, akik naponként elcsodálkozó hálával veszik számon: mi mindent köszönhetnek Őneki, és mennyire az Ő jóvoltának gazdagságából élnek, mozognak és vannak; akik mindenüket meg nem érdemelt irgalmasság ajándékának érzik, s akik jól tudják, hogy nem Istennek van őrájuk szüksége, hanem ők vannak minden pillanatban, minden lélegzetvételükért és minden fillérükért ráutalva az Isten megbocsátó, hosszútűrő, atyai szeretetére.

Ezzel a lelkülettel készüljünk fel a templomépítésre mindenekelőtt.

II.

De kitűnik a felolvasott történetből még több is. Még ha az a hibás lelkület nem vetett volna is árnyékot Dávid király templomépítő igyekezetére, akkor is lett volna hiba benne. Éspedig az, hogy ez az igyekezet az ő tulajdon igyekezete volt és semmi egyéb. Ő magával tanácskozott csak, a maga megfontolásaiból szűrte le elhatározását, és a maga lelkében „saját hatáskörében” döntött anélkül, hogy ebbe az ügybe Istent is belevonta volna.

Meglehet, hogy az érvek, amelyeket latra vetett magában, egészen helytállók voltak, és a következtetés, amelyet levont, kifogástalannak látszott. Nátán próféta ítéletét is megvesztegette a szép látszat. Amikor Dávid király előadja neki terveit, nem mondhat egyebet rá, mint hogy: „Eredj, és ami a te szívedben van, vidd véghez, mert az Úr veled van.”

Igen ám, de hogy „az Úr velünk legyen”, annak nem az a módja, hogy mi kieszelünk valamit, ami nagyon helyesnek látszik, sőt amiről feltehetjük, hogy neki is bizonyára kedves dolog lehet, – s aztán utólag hívjuk segítségül Őt, hogy a keresztülvitelnél álljon mellettünk. Isten olyan úton kísér el áldásaival, amelyre Ő maga küldött, és olyan vállalkozásainkban támogat segítségével, amelyeket Ő maga bízott reánk.

Nátán prófétának is megszégyenülten kell megtudnia, hogy elsiette az Isten nevében tett nyilatkozatot, és Dávidnak is fájdalmasan kell ráeszmélnie, hogy elmulasztotta előzőleg megtudakozni az Isten akaratát. Emberekkel megtehetjük azt, hogy a hátuk mögött készítünk számukra valami kedves meglepetést, de Istennel másképpen áll a dolog: neki csak az kedves, amit az Ő parancsából, Őiránta való engedelmességből viszünk véghez. Egyszóval: semmi

sem igazán jó, fakadjon bár a legjobb szándékból, vagy irányuljon bár a legjobb célra, ha nem Isten akaratából való.

Előfordul az életünkben néha, hogy olyan választút elé kerülünk, hogy az egyik út jó, a másik rossz. De a leggyakoribb eset mégis az, amikor nem jó és rossz között kell választanunk, hanem többféle jó között. Melyiket cselekedjük? Azt-e, amelyik leginkább a kezünk ügyébe esik, amelyik a legkényelmesebb? Vagy azt-e, amellyel leginkább egyetért majd a környezetünk, és a legjobban emelhetjük a népszerűségünket? Ilyenkor csúsznak be a mi jó cselekedeteink kertjébe a hiúságnak, a kényelemszeretetnek, s mind a többi fajta önzésnek azok az apró kígyói, amelyek miatt végül is meg kell undorodnunk a magunk vélt jóságától.

Csak egy védekezés van ellenük: azt cselekedni, ami nemcsak általában jó, hanem éppen az a jó, amit ott és akkor Isten elvár tőlünk, – éspedig cselekedni egyszerűen azért, mert Ő akarja, akármilyen nehezünkre esik, akárhogy elítélnek is érte, vagy akármilyen összeütközésbe kerül is a magunk énjével.

Csak az a templomépítő munka kedves Isten előtt, amelyet ez a rugó: az Ő parancsának engedelmes szolgálata hajt. Nem azért, mert olyan szép és lelkesítő cél, nem is azért, mert önzetlen és közérdekű feladat, sőt még azért sem, mert egészen magátólértődő és természetes dolog, hanem egyszerűen és határozottan azért, mert az Isten kiadta nekünk a parancsot, – ezért álljunk bele a templomépítés munkájába.

Hiszen válogathatnánk sok egyéb jó, nemes, szép feladat között. Azt a pénzt, amit az eljövendő esztendők alatt oda fogunk adni templom-alapunkra, felhasználhatnánk százféle más módon anélkül, hogy bűnös, aljas, rút dolgokra költenénk. És azt a munkát, időt, odaadást, amit templom-ügyünkbe bele fogunk fektetni, nagyon jól hasznosíthatnánk sok egyéb irányba, amiért senki meg nem szólhatna bennünket, sőt csak dicséretet érdemelhetnénk minden emberi ítélet szerint. De Isten világosan parancsol nekünk, és mi engedelmeskedünk.

Ez az alapgondolat kell, hogy éljen bennünk egyenként; ez kell, hogy napirenden legyen családjaink körében; ez kell, hogy áthassa egész gyülekezetünket: aki ebben a nemzedékben ehhez az egyházközséghez tartozik, annak vállaira Isten ráhelyezte a templomépítés kötelességét. Hogyan lenne akkor kétséges az Ő jóváhagyó segítsége?

III.

De rámutathatunk még egy további okára is annak, hogy miért nem engedte meg Isten Dávid királynak a templom megépítését. Igaz, hogy ez az ok nem a felolvasott történetből tűnik ki, hanem az Ótestamentum egy másik feljegyzéséből (I. Krónika 22, 8.), ahol arról van szó, miként adja át Dávid király az ő fiának, Salamonnak, a templomépítés örökségét. Visszaemlékezve arra, hogy őtőle miként tagadta meg Isten ezt a kiváltságot, ezt mondja: „Az Úr eképpen szólt nekem: Sok vért ontottál, és sokat hadakoztál: ne építs az én nevemnek házat....Íme, fiad lesz neked, akinek csendessége lesz, mert nyugodalmat adok neki ellenségeitől...Ő csinál az én nevemnek házat.” Ez tehát azt jelenti, hogy Dávid királynak akkor is nemet mondott volna az Isten, ha nem a maga feje után indult volna, hanem előzetesen megkérdezte volna, mi az Ő akarata. Dávid király alkalmatlan volt a templom megépítésére, mert élete java hadakozásban telt el.

Nem azt jelenti ez, hogy az Isten rosszalja a Dávid harcait. Hiszen azt olvassuk léptennyomon, hogy Isten áldása vezette győzelemre fegyveres küzdelmeit ellenségei ellen. Az Ó.T. valóban nem pacifista könyv. A mai kor keresztyén lelkiismeretét, amely felzúdul a háború borzalmai ellen, sokszor zavarba hozza az, hogy ót.-i szentkönyvünkben mennyire nem

probléma a véres háborúskodás. Nem probléma, – mert Isten a Krisztus előtti évezred nemzedékeire nem a Krisztus után két évezreddel élő emberiség mértékét alkalmazza...

Azonban mégis alkalmatlanná vált Dávid a templom megépítésére sok véres háborúja által egyszerűen azért, mert az Isten terveiben szereposztás van. Nem végezhet el mindenféle feladatot ugyanaz az ember, vagy ugyanaz a nemzedék. A maga helyén és idején jó volt a harc. Az biztosította Izrael államiságának szilárd kereteit. De más feladat volt a megteremtett keretek között megépíteni a templomot és kivirágoztatni benne az Isten tiszteletét. Ehhez békességes, nyugodalmas korszak kellett. Ez egy másik nemzedéknek fenntartott szolgálat volt.

A mi egyházunk életében is voltak harcos idők. Egyházunk léte vagy nemléte forgott kockán. Akkor olyan emberek kellettek, akik szembeszálltak az ellenséggel, és egész életüket a nagy ellentétek frontján élték le. Nem hibáztatjuk őket. Magunk alatt vágnánk a fát vele. Azoknak a nemzedékeknek köszönhetjük, hogy egyházunk máig fennmaradt. Még azért sem ítélkezhetünk felettük, hogy harcos sorsuk rájuk nyomta a maga egyoldalú bélyegét, – hogy sokszor jobban érdekelte őket az, hogy miben nem hisznek, mint az, hogy miben hisznek, vagy tisztábban látták azt, hogy mi ellen küzdenek, mint az, hogy miért küzdenek. Ennek a „csak-azértis”-fajta nyakas, keménygerincű nemzedéknek megvolt a maga nagyszerű történeti hivatása, és mi hálás fiai akarunk maradni teljes életünkben.

De más kérdés az, hogy vajon az-e a mi dolgunk, hogy folytassuk, amit ők csináltak? Hiszen vannak aggasztó jelek a látóhatáron. Jó, ha nem hagyjuk elrozsdásodni fegyvereinket. Jöhetnek újra napok, amelyekben minden figyelmünket a fenyegető ellenségekre kell összpontosítanunk. De ne legyünk sötéten látók: ma mégis úgy áll a dolog, hogy megvannak a biztosított keretek, amelyek között szabadon élhetjük életünket, vallhatjuk hitünket, és szolgálhatjuk Istenünket. Ezt a mi nemzedékünket az Isten nem azért fogja számadásra vonni, hogy vajon gyáván engedte-e ellenségei prédájára az ősi sáncokat, vagy visszaverte-e azok ostromát, hanem azt fogja kérdezni: hogyan használta ki a zavartalan biztonságban élvezett nagy lehetőségeket, milyen élettel töltötte meg az adott kereteket.

A nyugodalmas építés korszakát éli a mi nemzedékünk, – legalábbis, mindent számításba véve, túlnyomó mértékben, – nem pedig a mások ellen való hadakozás napjait. Erre alapíthatjuk a mi reménykedésünket: tőlünk nem tagadja meg Isten a templom-építés jogát, hanem egyenesen olyan szerepet szánt nekünk, amelybe ez is beletartozik.

Ez a meggyőződés uralkodott eddigi munkánkban is. Ez vezessen tovább. Nem nézni jobbra vagy balra. Végezni a magunk dolgát, bizonyságot tenni arról, amit Isten nekünk megjelentett; építeni azt a gyülekezeti életet, amelyet tőlünk elvár, betölteni azt a missziót, amelyre Krisztus által minket naponként hívogat és elküld, – akármit cselekesznek vagy nem cselekesznek körülöttünk mások. Erre szenteljük oda magunkat egyházunk új korszakának küszöbén.

Így biztosak lehetünk: onnan felülről templomépítő szándékunkra elhangzik a győzelmet biztosító isteni „igen”!

***

ABSOLON BŰNEI

Lekció: II. Sámuel 15, 1 – 6.

Textus: „Mondta ismét Absolon: Vajha valaki engem
tenne ítélőbíróvá e földön, és hozzám jönne minden ember,
akinek valami peres ügye és pere volna, igazat tennék neki.”
II. Sámuel. 15,4.

Dávid királynak az élete eléggé gazdag volt eseményekben. De feszültebb izgalommal aligha kísérjük a róla szóló történeteket, mint amikor pártütő fiával, Absolonnal látjuk harcát megvívni. Öreg napjaira meg kellett érnie, hogy ez a szépségéről híres, népszerű fia, a nép nagy részének az élén áll, és fegyveresen fordul ellene. Olyan váratlanul tört ki a titokban jól előkészített pártütés, hogy hirtelenében Dávid nem tehetett egyebet, elmenekült királyi székhelyéről, Jeruzsálemből, s így egy időre Absolon beleülhetett a királyi székbe. De aztán közben megerősödtek a király hadai, s amikor leszámolásra került a sor, Absolon csúfos vereséget szenvedett, s a harcból menekülve maga is gyászos véget ért. A történetnek ez a vége mindnyájunknak élénk emlékezetében él. Aki csak egyszer is olvasta vagy hallotta, nem felejtheti el többé Dávid jajongását, amellyel lázadó fiai halálának hírét véve megsiratta őt. „Szerelmes fiam, Absolon! Édes fiam, Absolon! Bár én haltam volna meg helyetted!” A királynak győztes seregei visszaszerezték országát, de az édesapa szívén nagyobb seb esett, mint amekkorával egy egész ország is felérhetett volna!

Kevésbé szoktunk azonban a történet elejére gondolni. Hogy is kezdődött az egész? A Szentírás felolvasott részéből megtudjuk, hogy a hódító megjelenésű, daliás királyfi egyszer csak elkezdett nagyobb lábon élni. Külön díszhintót s hozzá istállót tartott, meg népes fullajtár-sereget, hogy utat nyisson neki jóelőre az utcák forgatagában, amerre elhajtat. Nyilván kereste a feltűnést. Azt akarta: vegye szárnyára a hír az ő nevét. Miért ne? – mondták sokan. Ha kedve tartja és van rá módja! Ki szólhatta meg őt azért is, hogy szeretett a nép fiai közé elvegyülni barátságos szóváltásra és nap mint nap ott lehetett őt látni a „kapuban”, ahol a vidékről felérkező emberek bevonultak a királyi székhelyre ügyes bajos dolgaikat elintézni. Megszólította őket: honnan jönnek, mi járatban vannak? Csak dicséretes dolog, ha ilyen nagy úr azzal tölti az idejét, hogy érdeklődik az egyszerű nép fiainak sorsa iránt, és résztvevő megértéssel meghallgatja minden panaszukat!

De ha jobban odafigyelünk, milyen beszélgetéseket folytat a királyfi sűrű parolázgatás és nyájas vállveregetések közt, észrevesszük, hogy máris megindult a pártütés. A kedves szavakba egy-egy méregcsepp van elrejtve. A bizalmatlanság és elégedetlenség mételyével fertőznek meg mindenkit. „Ímé, a te beszéded mind jó és mind igaz”, – mondja egyenként mindenkinek, aki előadta neki ügyét, – „de senki sincs, aki téged meghallgatna a királynál.” És szétárad az országban a gyanú és teregeti sötét szárnyait a vád: a Dávid uralma alatt nincs már becsülete az igazságnak; amíg ő ül a trónon, mintha nem is volna királya az országnak, aki igazságot tegyen!

Csúnya, fondorlatos játék folyt ott a „kapuban”. Ahogy a szentíró összefoglalja a lényeget: „Absolon az Izrael fiainak szívüket alattomban megnyerte”. Ha nem mondta volna is ki, akkor is azt sugallta volna egész magatartása, amit szemforgató kedveskedés közben nem egyszer ki is mondott: ülne csak ő az atyja helyén, minden másképpen volna! „Vajha valaki engem tenne ítélőbíróvá e földön, és én hozzám jönne minden ember, akinek valami ügye és pere volna, igazat tennék neki!” Alattomos toborzás volt ez a készülő lázadásra, hogy ha már az ország

minden részében vannak hívei Absolonnak, akikre számíthat, egy szép napon kiadhassa a jelszót az indulásra, és fegyveres csapataival felvonulhasson atyja uralmának a megdöntésére.

Gonosz és veszedelmes beszéd volt Absolonnak ez a látszólag ártalmatlan kedveskedése. És jó lesz a felszín alá nézve megvizsgálnunk: mi is volt benne a bűn? Hátha olyasvalamire találunk, aminek a kísértése minket is megkörnyékez.

I.

Bűne volt Absolonnak már az a képzelődés is, amelyre szabadon engedte gondolatait: mi lenne, ha ő ülne az ítélőszékben, és ő töltené be annak feladatait? Hiszen nem arról volt szó, hogy gazdára várt volna egy fontos, nagy szolgálat; hogy kerestek volna valakit, aki annak megfeleljen; és hogy erre ajánlkozott volna fel Absolon. Ha így lett volna, akkor lehetne mérlegelni: jogos volt-e a felajánlkozása vagy nem, megvolt-e benne csakugyan az a rátermettség, amelyet magáról állított, vagy pedig csak a hiányos önismeret képzelgése volt ez őnála. De a királyi szék nem állt üresen! Volt valaki, aki viselte az ország kormányzásának és benne az igazságtételnek a megbízatását. És amíg az viselte, addig senki más nem lehetett megbízva vele! Absolonnak is tudnia kellett volna, hogy a panaszos és peres ügyek elintézése nem tartozik reá. S ha ő képzeletben mégis beleült az ítélőszékbe és osztogatta az igazságot, kétszeres bűnt követett el vele.

Először is, hiábavalóságra vesztegette a drága idejét. Mert amíg képzeletben végezte azt, ami nem őreá, hanem másra volt bízva, addig a valóságban elmulasztotta a maga dolgát. Lett volna neki biztosan más dolga is, mint a „kapuban” lebzselni és tereferélni. És ha csakugyan annyira a szívén viselte sok kisembernek az ügyes-bajos sorsát, találhatott volna módot rá, hogy a maga meglevő lehetőségeit kihasználva segítsen rajtuk úgy, hogy annak sokkal több hasznát látták volna, mint hízelgő fogadkozásainak. Senki sem azért kapta életének drága esztendeit és napjait, hogy színes álmokat szövögessen, mennyi jót tehetne, ha más valakinek a helyzetében volna! Közben telik az idő, s az ilyen szappanbuborék eregetéstől nem jutunk hozzá, hogy elvégezzük azt a jót, amit megtehetnénk, és ami ezért ránk van bízva!

Másfelől pedig nyilvánvaló, hogy Absolon képzelődése mögött az irigy önzés dolgozott. Látszólag a királyság terhes szolgálataira, sok ember gondjának a felvételére és ügyeiknek az igaz elintézésére ajánlkozott fel. Valójában a királysággal együtt járó külső előnyök, a hatalom, a fény, a dicsőség kellettek neki. A tizedik parancsolat ellen vétkezett: kívánta azt, ami a másé volt. Tetszetős ruhába öltözött nála ez az utálatos bűn, az irigy, önző vágyakozás. Sokakat meg is téveszthet az ilyen ügyes öltöztető művészet. De a lényegen mit sem változtat!

Sok ilyen bűnös Absolon jár ebben a világban! Jaj, sokszor ott találjuk magunkat is köztük! „Vajha valaki engem tenne ítélőbírává e földön...”! Ilyesfajta hiábavaló és bűnös képzelődésre mennyi gondolatot és szót, mennyi időt és figyelmet pazarlunk el! Olyan feladatok képzelt megoldásaiban éljük ki magunkat, amelyek nincsenek ránk bízva, holott közben vannak a saját életünkben is még megoldásra váró teendők és ki nem használt lehetőségek, amelyekért viszont nem más, hanem mi vagyunk felelősek!

„Söpörjön ki-ki a maga háza előtt”. „Maradjon minden csizmadia a kaptafánál”. És hasonló közmondások mind azt mutatják, hogy sok-sok tapasztalatból leszűrődött ősi bölcsesség is óva int az efféle felelőtlen képzelődéstől. De többről van szó! Egyenesen sérthetetlen, szent isteni rendelések tiltják azt nekünk. Isten szereposztással kormányozza az embervilágot. Mindenkinek kijelölte benne a maga helyét. És kit-kit a maga munkájáért von számadásra. Őt nem érdekli az, hogy hogyan tudnám én, másnak a dolgát elvégezni. S ha engem ez olyan élénken foglalkoztat, akkor hadilábon állok az én Istenemmel!

Olyan gondterhes időkben pedig, amilyeneket nemzetünk most átél, sokszorosan szívünkre kell vennünk ezt az igazságot. Ahelyett, hogy üres fecsegéssel töltenénk az időt, hogy hogyan igazítanánk el nemzetünk ügyeit, ha mi volnánk a mindnyájunkért felelősek helyén, inkább adjunk hálát az Istennek, hogy nem reánk van bízva az a gond, amelynek a terhe alatt ők roskadoznak! És csak egy gondunk legyen, – az, hogy ahová minket állított az Isten, ott minden legyen a legjobban elintézve. „Az ő tulajdon Urának áll vagy esik" – mondja Pál apostol mindenkiről, kicsinyekről és nagyokról, akire az Isten rábízott valamit!

II.

Bűne volt azután Absolonnak az a sötéten látás is, amellyel befeketítette az emberek előtt az ország állapotait. Utóvégre jól elképzelhető, hogy egyben-másban igaza is volt. Meglehet, hogy az évek múltával Dávid király keze csakugyan meglazult. Akadhattak tanácsosai és az ország nagyjai között olyanok is, akik méltatlanok voltak kiemelkedő szerepükre. Elképzelhető, hogy csakugyan megesett nemegyszer, hogy valaki hiába vitte fel a királyi udvarba panaszos ügyét, nem tett igazságot ott senki se neki. De nyilvánvaló, hogy Absolon célzatos valótlanságot mond, amikor ezeket a bajokat úgy általánosítja, mintha Dávid királyságából minden igazság kiveszett volna. Akármennyi baj és visszásság volt is az országban, olyan tűrhetetlen nem volt a romlottság, amilyennek ő feltüntette. Csak az ő titkolt terveinek állt érdekében, hogy ilyen egyoldalú, igazságtalan képet fessen a valóságról.

De nagyon jól ismerte az emberi természetet, amikor arra számított, hogy ilyen sötétlátással és ilyen riogatással hatni lehet rájuk! Az ember mindig hajlandó a hibákon – a mások hibáján, – mint valami rágós koncon úgy rajtafelejtkezni, mintha semmi más nem volna a kerek világon. Vannak ember és ember között különbségek. Az egyik természettől fogva sötétebben lát, a másik természettől fogva derűsebb, megértőbb, elnézőbb lelkületű. De a hazug általánosítás bűne tekintetében csak fokozati különbségek vannak köztünk. Vannak, akiknek állandó lelki állapotuk a kesergés. Olyanok, mint a beteg ember, akinek semmi sem ízlik. Kínálhatják akármilyen finom falatokkal! Semmi sincsen rendjén a világon! Minden a visszájára fordult! Megérett az egész világ arra, hogy felrobbantsák! Viszont vannak mások, akik csak olykor, rövid időre esnek bele ebbe a beteg állapotba, aztán, hála Istennek, hamarosan helyreáll az egyensúlyuk. De olykor ők is fekete szemüvegen át látnak mindent. Mintha már nem sütne a nap sem, csillag sem ragyogna az égen, sőt minden lámpa kialudt volna! Nem maradt semmi, csak az életet elborító bajok és bűnök fekete éjszakája!

Figyelmeztessen rá az Absolon példája, hogy az ilyen látás sohasem őszinte, hanem mindig rejtőzik mögötte valamilyen álnok, titkolt szándék. Ha mások festik így elénk az életet, valamit akarnak, amit nem vallanak be becsületesen! S ha magunk alkotunk magunknak ilyen sötét képeket, akkor is dolgozik bennünk valamilyen elleplezett hamis szándék, valamilyen sajátmagunknak sem bevallott vágy vagy törekvés, aminek tanácsos a szeme közé nézni! Mert az ilyen kesergő, zúgolódó, általánosságban vádaskodó léleknek soha sincs igaza!

Van a világon elég baj és bűn. De aki csak azt látja és semmi mást, hasonlít ahhoz az emberhez, aki elolvassa egy nagy költő remekművét, és csak a hibás jambusokat vette számon benne, vagy ahhoz, aki egy ősi, hatalmas székesegyház előtt megállva elmerül néhány málladozó vagy repedezett kőkocka szemléletébe, mintha semmi egyéb látnivaló nem akadna ott. Bűnei és bajai ellenére ez a világ mégis csak Isten világa. Magyar életünk minden nyomorúsága és megoldandó kérdése ellenére mégis csak megvagyunk, élünk és emelkedünk. És családi meg egyéni életünkben is minden olyan mozzanatra, amely kesergéssel tölthet el, legalább tízannyi esik, amelyért naponként hálát kellene adnunk az Istennek.

Rút hálátlanság alapjában véve ez a sötétenlátás. Óvjuk meg tőle magunkat a zsoltáríró saját lelkéhez szóló serkentésével: „Áldjad én lelkem az Urat, és el ne felejtkezzél semmi jótéteményéről!”

III.

És bűnös volt Absolon beszéde végül azért, mert egyszerűen hazug beszéd volt. Maga sem vette komolyan, amit mondott, csak el akarta vele áltatni az embereket. Mindenkinek igazat adott és mindenkit azzal bíztatott, hogy ha rajta állna, teljesítené a kívánságát. Lehet, hogy ugyanabban a peres ügyben egymással szemben álló két fél közül előbb az egyikkel, aztán a másikkal beszélt. Mindketten azzal a meghatódott érzéssel búcsúztak tőle, hogy nyert ügyük volna, ha ő volna a bírájuk. Lehet, hogy egészen képtelen ügyekkel is jöttek egyesek. Dehogyis világosította volna fel őket arról, hogy lehetetlenséget akarnak. Bíznák csak rá, akkor hamarosan meglenne! Szinte már kétségbe is vonnánk: odafigyelt-e komolyan, hogy miről is van szó? Hiszen csak az volt a fontos, hogy a végén ő áradozhasson a mindent megadni kész jóakarattól!

„Politikai ígéreteknek” nevezzük az ilyesmit, és jól tudjuk, mennyit érnek. Ne az országos vagy általában a közéleti politikára gondoljunk most elsősorban. Ott is nagy keletje van persze az ígérgetésnek. Az emberek ügyei-bajai iránt milyen nagy a megértés, az érdeklődés, a segítőkészség, amikor a szavazatukra van szükség. Hogy tele van ilyenkor a levegő a nagy fogadkozásokkal, és milyen átlátszó ez az ígéretfelhő! Mihelyt bevonják és begöngyölítik a választási lobogókat, milyen kevés marad meg belőle!

De ennek az az oka, hogy az egész életüket átjárja ugyanez a csalárdság! Mindnyájan ugyanígy űzzük a magunk kis magánpolitikai játékainkat is. Igazat adni mindenkinek, kedveset és bíztatót mondani csak, akárkivel van dolgunk; szájjal késznek lenni minden kívánt szolgálatra, hiszen ez az, ami jólesik az embereknek, s amivel magunkhoz bilincselhetjük őket!

Sok-sok tragédia kezdődött már azzal az emberek életében, hogy ilyen sokat ígérő kirakatot rendeztek mások szeme gyönyörűségére és mások szeme megejtésére, – holott belül üres volt a bolt. De valóban akkor bosszulja meg magát ez a csalárdság, amikor – mint Absolon esetében is – egész néptömegek bódulnak el az üres, szép ígéretektől. A világtörténetnek leggyászosabb lapjai amiatt íródtak, mert embermilliónak sikerült megejteni a szívét hízelgő ígéretekkel, és elhitték, hogy minden jóra fordul, minden kérdés pompásan megoldódik, és valóságos földi paradicsom fog beköszönteni, csak azoknak a kezébe kell átjátszani a hatalmat, akik ezt ígérik! Talán át kell esni, úgy vélik ilyenkor, még egy nehéz próbatételen, az átalakulás válságain, de „ez a harc lesz a végső”, s aztán jön a boldog világ. A valóságban ilyenkor mindig véget alig érő nyomorúság jön.

Isten kegyelme óvja meg hazánkat az ilyen hamis ígéretek rontó varázsától, s a nyomukban járó rettenetes kiábrándulások külső és belső megrázkódtatásaitól! De hogy megóvhassa, tisztítsa meg az egész életünket minden számító kedveskedéstől, a segíteni kész jóakarat jelmezében színészkedő minden álnok önzéstől! És kezdődjék meg rajtunk, ahogy az apostol int rá: „Fiacskáim, ne szóval szeressünk, se nyelvvel, hanem cselekedetekkel és valósággal.”

*

Absolon szomorú alakján elgondolkozva lehetetlen, hogy ne jusson eszünkbe Valaki, aki sokkal magasabb fénynek és hatalomnak a polcáról sokkal mélyebbre ereszkedett le az emberekhez, hogy szóba álljon velük, megossza velük életük minden terhét, és megnyerje szívüket magának. De milyen kiáltó az ellentét!

Ő a maga megbízatásában járt el, nem másoknak a székébe akart beleülni. Az Isten Felkentje volt, akinek öröktől fogva adatott minden hatalom égen és földön. Nem is keserítette meg az emberi szíveket a világ állapotának sötétre festésével, csak a maguk bűneinek a megláttatásával. Ő éppen nem adott igazat mindenkinek, hanem ellenkezőleg: megtanított magunkat vádolni, és bocsánatért esedezni!

Nem is ígért mindent! Félreértésből lett Ő is népszerű egy ideig. Ilyen király kellene nekünk! – mondta a sokaság, és már vitte volna diadalmenetben. De Ő kitért ez elől. Ő mást akart. Egyáltalán nem kínálkozott fel az embereknek evilági ügyeik megoldására. „Ki tett engemet közöttetek bírává" – ezzel utasította el az örökség felett perlekedő testvéreket, akik Őt akarták volna döntőbírónak felkérni. Intézzük el ilyen dolgainkat egymás között, az volt az akarata. És ezért tudhatjuk, hogy soha tökéletesen nem is lesznek elintézve. Földi mennyország káprázata helyett Ő más ígéretekkel jött közénk. Azzal, hogy ha ebben a világban minden jó igyekezetünk ellenére mindig lesz is bajra és panaszra ok, s ha minden peres ügy bármilyen jó megoldása után megint csak, talán még több peres ügy támad is, amellyel tovább kell folytatnunk a küzdelmet, – azért közben lehetünk az Ő vezérlete és uralma alatt már ebben a nyomorúságokkal teljes világban is a mennyek országának a polgárai. Fölfelé hívogatott Ő ebből a világból, az Isten közelében való élet szintjére, ahonnan ki-ki békességesebb és erősebb lélekkel nézhet le a földi bonyodalmakra is. A lélek országába toborozott maga köré alattvalókat. Kínálta az Ő „igáját és terhét", de megmondta, hogy az „könnyű és gyönyörűséges" lesz. Azt mondotta: lesz részünk sok önmegtagadásban s az Ő keresztjének hordozásában. De így nyitotta meg előttünk az Ő országát!

***

Csendes templomépítés

1935. nov. 24-én.

Lekció: Efezus 2, 13 – 22

Textus: „Mikor pedig a ház építették, a kőbányának egészen
kifaragott köveiből építették, úgy hogy sem kalapácsnak,
sem fejszének, sem valami egyéb vasszerszámnak pengése
nem hallattatott a háznak felépítésénél.
I. Kir. 6,7.

Templomépítő gyülekezet, mint amilyen a mienk is, jól teszi, ha különös figyelmet fordít a Szentírás lapjain olvasható templomépítési történetekre. Talán rá is fog kerülni a sor, hogy igehirdetésünk során több héten, esetleg több hónapon át, mi is rendszeres tanulmány tárgyává tegyük a Bibliának ezeket a minket nagyon közvetlenül érdeklő részeit. Most azonban csak a legnagyobb bibliai templomépítésnek, a Salamon király alatt Jeruzsálemben véghezvittnek a történetéből egyetlen mozzanatot szeretnék kiragadni, – azt, amelyről alapigénk szól: ennek az építkezésnek a zajtalanságát.

Amikor Jeruzsálem lakói ennek a nagyszabású építkezésnek az emlékeit hátrahagyták az utódokra, többek között, mint egyik legmélyebb benyomásukról, arról is megemlékeztek, hogy milyen csendben ment végbe a hatalmas munkálat. Hiszen azon a vidéken mindent kőből építettek. Ezért a legegyszerűbb viskó megépítése is sok zajjal járt. Az egész utca, sőt az egész környék tudta, ha valami épült. Reggeltől estig tartó kopácsolás verte fel a szomszédság csendjét, mert más módja nem volt annak, hogy a kőművesek használható formára faragják az építés anyagát. Jeruzsálem lakossága is el volt készülve a legrosszabbra. A templom megépítése hónapokig tartó fülsiketítő lármával fog járni! Elgondolható hát ámuló meglepetésük, amikor azt látták, hogy a várt lárma elmarad, a nagy mű hétről-hétre növekszik, és végül eléri befejezését anélkül, hogy „kalapácsnak, fejszének, vagy valami egyéb vasszerszámnak a pengése hallattatnék.” Az építőmesterek művészete ebben is remekelt: a kőbányákból már készen szállítottak a hely színére minden egyes alkatrészt s ott csak egymásra és egymás mellé kellett illeszteni a köveket, hogy a templom elkészüljön! Mintha már ebben is az épülő hajlék szentsége jutott volna kifejezésre: az építés munkálatain ott a szent helyen csendes áhítat, méltóságteljes, ünnepélyes nyugalom uralkodott.

Mindnyájan érezzük, hogy ennek az elénk táruló érdekes képnek mély jelképes jelentősége van. Példázat ez, amely sok nagy igazságot ábrázol. És megvallom: amint elgondolkozom azon, hogy mire is tanít meg minket ez a kép, mindjárt három tárgy is megjelenik előttem, amelyek közül mindegyikre alkalmazni lehet alapigénk tanításait.

Az első mindjárt a mi templomépítésünk ügye. Annak is valahogyan hasonlatosnak kellene lennie a jeruzsálemi csendes építésnek ehhez a mintájához. Azután – ami ennél is fontosabb, – itt van a mi gyülekezeti közösségünk megépülése. Hiszen ennek a kedvéért, ennek az érdekében akarjuk templomunkat is megépíteni! Mit érne akármilyen ékes templom-épület, ha üresen kongana, vagy ha minden vasárnap zsúfolásig is megtelne olyanokkal, akik csak „közönség” vagy csak „hallgatóság”, de nem igazi „gyülekezet”, vagyis akik éppúgy szét is szóródnak megint, ahogy összegyülekeztek, anélkül, hogy bármilyen komoly közük is volna egymáshoz! A mi igazi célunk közös hitben, szeretetben és reménységben összeforrott lelkek közössége, az Istennek élő kövekből épülő temploma. Bizonyára van erre nézve is valami fontos mondanivalója alapigénknek. S aztán, harmadsorban, eszembe jut, hogy még ez a lelki

templom-építés is csak előkészület valami másra. Mert hiszen a gyülekezet, bármilyen bensőséges és mély közösség fűzze is egybe a tagjait, csak előcsarnok a számukra, amelyen földi esztendeik alatt áthaladnak. Rajta túl, az örökkévalóságban érkezünk csak el a célhoz, ahol Isten az Ő választottainak üdvözült lelkeiből örök dicsőségének templomát építi. Milyen csábító feladat volna erre az örök templomra alkalmazni alapigénk tanítását!

De mivel le kell mondanunk arról, hogy egyszerre három prédikáció hangozzék el, hadd szóljunk erről az utóbbi tárgyról éppen csak elöljáróba néhány szót. Aztán fordítsuk figyelmünket az előbb említettre: a gyülekezet lelki házának épülésére, mint tulajdonképpeni tárgyunkra. S az első sorban említett tárgyról, templomépítésünk ügyéről majd csak befejezésül ejtsünk néhány szót.

Hogy elmélkedésünk tulajdonképpeni tárgyát a helyes távlatba állíthassuk bele, jó lesz egy-két percre megállnunk annak a hangsúlyozására, hogy Istennek végső céljai földi életünk határain túl valósulnak meg. Igazában ez az egész jelenbeli világ nem más, mint az Istennek nagy kőfejtő telepe. Itt faragja és vési a köveket az örökkévalóságban emelkedő titokzatos épület számára. Éppen ezért itt nagy a lárma és a hangzavar. Kemény szerszámok csattognak, és sok törmelék hull szerte. Amit látunk, sokszor csak összevisszaságnak és értelmetlenségnek tűnik fel. A vonalak sokszor furcsán befejezetlenek, az eredmények mindig szomorúan töredékesek. Pedig a munka rettentő lázban folyik és a hangzavar sokszor kábító.

Mily vigasztalás tudni, hogy ez nem maga az építkezés, csak előkészület hozzá! A „mennyei Jeruzsálemben" tökéletes összhangban, szent nyugalomban bontakozik ki majd az igazi eredmény. Ami itt torz csonkaság, az ott gyönyörűen beleilleszkedik az egésznek összhangzatos szépségébe. Ami itt bántó és suta értelmetlenség, az ott – a maga helyére illeszkedve – megkapja felséges magyarázatát.

Mintha ennek a túlsó világnak csendes befejezettsége tükröződnék halottaink arcán, amikor redőik elsimulnak, és valami titokzatos békesség omlik el vonásaikon. Vége már a kőfaragó műhely gyötrelmes zajának. Az Isten emelő darui csendesen átvihetik a kész eredményt oda, ahol az örök templom falában várja már kijelölt helye...

I.

Az örökkévalóságnak ebből a szent csendjéből keresünk valamit már ebben a földi életben – a hívek gyülekezetében. Mert hiszen ezt a közösséget az különbözteti meg minden más földi társaságtól, hogy az örök üdvösség és dicsőség célja felé együtt haladó zarándokcsapat. Meg kell tehát látszania már most rajta, hogy milyen jövendő számára van eljegyezve.

Valóban úgy is van: a Krisztus népének, ennek az élő kövekből egybeszerkesztett lelki templomnak az épülése csakugyan magán viseli a szent csendességnek a bélyegét. Nem mintha ebben a földi világban az egyházban is ne támadhatna zaj, néha egyenesen éktelen hangzavar. Földön járó emberekből áll, az ellentétek, összeütközések, egyenetlenségek el nem maradhatnak tehát. Néha a gyülekezet vezetősége között és a hívek között támadnak bajok. Máskor meghasonlás támadhat magában a vezetőségben is. Vagy a hívek között jelentkeznek ellentétes törekvésű irányzatok és csoportosulások. De alapigénk arra figyelmeztet minket, hogy az ilyen zajjal járó műveletek magukban véve egy hajszálnyival sem viszik előbbre a gyülekezetnek az igazi épülését! Az ilyen harcok, lármák, lehetnek elmaradhatatlanok, sőt sokszor egyenesen hasznosak is, de voltaképpen kívül esnek az építés szent helyén. Kőbányai műveletek ezek. Maga az építkezés csendességben megy végbe. Amikor a hangos kalapácsolás lármája már elült.

A szeretetlen támadásban vétkes félnek előbb el kellett jutnia hibájának megbánására, és a megbántottságában zajongó félnek el kellett jutnia oda, hogy meg tudjon bocsátani. A viták hevében zajongóknak előbb be kellett látniuk azt, hogy bizonyára a másik oldalon is van valami megszívlelendő igazság, s ezért a szembenállókat is testvérekként megbecsülve, közös igyekezettel kell felemelkedni valamilyen magasabb nézőpontra, ahol kitűnik, hogy az ellentétes meggyőződések milyen jól kiegészítik egymást. Akkor aztán haladhat tovább az épülés. Vagyis a lelkeknek előbb egymáshoz illeszkedőkké kell válniuk. Ez biztosítja, hogy zajtalanul, simán, egymáshoz is illeszkedjenek a közösség falaiban. És nincs nagyobb gyönyörűség, mint a lelki háznak ezt a halk, ünnepélyes épülését látni.

Így épült eddig közöttünk is ez a drága épület most már néhány esztendő óta. Kezdtük, mint valami szinte észrevétlenül összeverődött sereg. Alig ismerte egymást benne egy-két ember. Idegenek halmaza voltunk. Aztán itt is, ott is szövődött az ismeretség; összemelegedett néhány lélek; szaporodtak a kölcsönös szeretetnek a kapcsolatai, – és ma már hány szíven szakítana véres sebeket, ha valamilyen átkos hatalom szétkergetné ezt az együvétartozó kis gyülekezetet. – Hogyan jutottunk idáig? Zajtalanul tapadt egyik kő a másikhoz. Csendben épült a lelki ház. Mint ahogy tavasszal nem hallasz a természetben recsegést-ropogást, amikor a fák kinyújtják rügyezve hajtó ágaikat; vagy mint ahogy robbanó zaj nélkül ment végbe az a növekedés, amelynek folyamán a bölcsőből kilépő gyermekedet serdülővé, majd felnőtt ifjúvá vagy hajadonná láttad felszökkenni: ugyanolyan csendes folyamat volt a mi gyülekezeti közösségünk kialakulása is. És ugyanilyen csendes, észrevétlenül haladó, erőszakos lárma nélkül való folyamat lesz igazi továbbépülése ezután is.

II.

Ennek természetesen megvan a maga magyarázata. A jeruzsálemi templom falai azért épülhettek meg zajos szerszámcsattogás nélkül, mert a kövek az ilyen zajos megmunkáláson már mind átestek előbb a kőbányákban dolgozó kőfaragók keze alatt. A gyülekezet csendes, összhangzatos épülésének is az a titka, hogy a tagjai erre külön-külön elő vannak készítve az Isten műhelyében. Amikor együtt vagyunk és együtt dolgozunk, átérezve a testvéri közösség örömét, az örökkévalóságnak ezt a földi előízét, – ez már előzmények folyománya, ez már eredmény! Eredménye annak a munkának, amelyet külön-külön végzett rajtunk az Isten keze.

Ott, ahol Isten ezt a munkát végzi, mindnyájunk külön életében, ott bizony csattant a kalapács és pengett a fejsze! Ott voltak nagy megrázkódtatások és kegyetlen tusák. A szívünk ellenállásán néha csakúgy szikrázott a kemény vasszerszám, amellyel az Isten keze faragott. De akárhogy fájt is, le-levált rólunk az életünk egy-egy darabja, csapásai alatt. Meg kellett tanulnunk, hogy munkába vett valaki, aki elég erős ahhoz, hogy úrrá is legyen rajtunk. Akármilyenek voltunk is, vagy akármilyenek szerettünk volna lenni, – másokká kellett lennünk. Olyanokká, amilyeneknek Ő akart. És így történt, hogy egymás mellé kerülve csendesen összeilleszkedtünk a közösség épületében. Sok zaj előzi meg ezt a csendet. Harcok zaja, amelyek a közösségtől távol, magányosságunkban, mindennapi életünkben zajlanak le. Aki csak a közösség csendes épülését látja, nem is gondolná. Pedig ez a magyarázata annak.

Olyan igazság ez, amelyet sohasem szűnhetünk meg hangsúlyozni, mert szinte azt mondhatnánk, hogy ezért az igazságért vagyunk a világon, – mi, református keresztyének. Hiszen más szavakkal kifejezve arról van szó, hogy a gyülekezet előfeltételezi az egyes hívőket, az Isten épülő egyháza az újjászületett egyéneket. Nem előbb van egyház és azután hívő emberek, hanem megfordítva!

Tudom, hogy van a dolognak egy másik oldala is. Bizonyos értelemben anyánk az egyház, s mi szülöttei és emlőin nevelkedő gyermekei vagyunk. Ez áll a lelki kiskorúság állapotára, –

amelyből sohasem növünk ki az életünk végéig sem. Világos, hogy eleinte mi függünk a közösségtől és nem a közösség mitőlünk. És mindvégig vannak újra meg újra olyan óráink, amelyekben gyengeségünk reá van utalva a közösség megóvó és istápoló gyámságára. De a közösség ezt az édesanyai dajkáló szolgálatát is csak azáltal tudja betölteni, hogy vannak nagykorúságra jutott tagjai, akikből felépül. És mindnyájunknak csak az lehet a vágya és törekvése, hogy ilyen „egyházfenntartó elem" legyünk. vagyis, hogy olyan hitre jussunk el, amely a maga lábán járva és mások terhét is viselni segítve, nem csak élvezi a közösség áldásait mások részéről, de hozzájárul azokhoz mások javára a maga részéről is.

Ez az Isten célja és szándéka is. Ezért adta nekünk az Ő Igéjét a kezünkbe úgy, hogy az mindnyájunkhoz külön is szóljon. Ezért emel fel mindnyájunkat egyenként az Övele való közösségbe úgy, hogy Szent Lelkével bensőnkben bizonyosakká tesz bűneink bocsánata felől, és az Ő akaratának vezérlő világossága felől.

Azokat a küzdelmeket, amelyek együttjárnak az egyes embernek az Istenben való újjászületésével, nem lehet átugrani úgy, hogy csak építsük bele az egyház falaiba azzal a számítással, hogy ott úgyis megtalálja majd a helyét és jó helyen lesz. Ahol ezt megpróbálták, vagyis ahol a közösség épületét, az egyházat úgy akarták felépíteni, hogy az építőköveknek, az egyes embereknek arra való előkészítését nem vették komolyan, ott ennek mindig megadták az árát. Az építés nem mehetett végbe zajtalanul. A kövek nem illeszkedtek jól egymás mellé, és nem sikerült a falakat felhúzni. Erőszakot kellett alkalmazni. Lépten-nyomon elő kellett venni az éles, kemény szerszámokat. És felhangzott az éktelen kopácsolás lármája ott, ahol szent csendességnek kellett volna uralkodnia.

Nekünk más az eszményünk. Nekünk olyan egyének kellenek, akiken az Isten már elvégezte a maga leglényegesebb munkáját: kifaragta őket az Ő céljaira alkalmatos élő kövekké, akármilyen keserves harcokat jelentett is ez az ő egyéni életükben. Olyanokból reméljük lelki házunk épülését, akik készen kínálkoznak erre: itt vagyok, mert tudom, hogy itt az én helyem is a többiek sorában; vallom az ő hitüket, vállalom az ő küldetésüket. Ez biztosítja itt a földön annak az épületnek összhangzatos, nyugalmas, szépséges növekedését, amelyben valóban az Isten lakik.

III.

Ha pedig ezért a meggyőződésért azzal vádolnának bennünket, hogy mi az egyéni önkényt szabadítjuk fel az egyéni önálló hitnek ilyen hangsúlyozásával, és végül zűrzavart támasztunk ott, ahol különben a közösségnek fegyelmező ereje érvényesülhetett volna, erre is megadhatjuk a feleletet alapigénk alapján. A külön-külön kifaragott kövekből Jeruzsálemben nem összevissza hányt kőhalom lett, hanem a legnagyobb csendességben is szép rendben egybeilleszkedő falak épültek. Éspedig azért, mert a kövek kifaragása nem ötletek és szeszélyek, hanem gondos tervek szigorú útmutatása szerint ment végbe. Az építőmesternek elgondolásában és rajzában minden kőnek előre meg volt határozva a helye és ahhoz képest az alakja is. A kalapács, a fejsze és minden vasszerszám engedelmesen követte ennek a tervnek a parancsait. Az így kifaragott alkotórészek csendes összeillesztéséből nem származhatott zűrzavar, hanem csak összhang, rend és szépség.

A gyülekezet lelki épülését is azért merjük nyugodtan feltenni az egyéni lélek hitére, mert hisszük és valljuk, hogy Istennek megvan az öröktől fogva elgondolt és elvégzett akarata az egész épület és annak minden része számára. Amikor Ő bennünket munkába vesz, ezt a predestinált tervét dolgozza ki bennünk. Ne féltsük hát az Ő munkáját attól, hogy zűrzavarba fullad! Rábízhatjuk az eredményt. Nem fog Ő szégyent vallani vele.

Hiszen az a faragás, amelyet rajtunk elvégez, éppen nem kedvez a mi egyéni vágyainknak és szeszélyes hajlandóságainknak. Azért használja kemény szerszámait, hogy azok sújtása alatt addig töredezzék az énünk büszkesége, hiúsága, önkényessége, makacssága, míg végre meghódolunk az Ő parancsoló akarata előtt! Ez a lényege a bennünk külön-külön végbemenő kiformáltatásnak: mi, akik minden áron a magunk feje szerint akarnánk élni, lassanként tudomásul vesszük azt, amit Ő rendelt el felőlünk, és átengedjük magunkat ennek a reánkszabott magasabb akaratnak. Ha eleinte még a mi úgynevezett „vallásunk" is csak abban áll, hogy Őt próbáljuk megvesztegetni és rábírni, hogy hozzánk igazítsa akaratát, végül megfordul a viszony: felnyílik a szemünk az igazságra, hogy nem mi teremtettük Őt, hanem Ő teremtett minket, s ezért Ő rendelkezik mivelünk, nem pedig mi Övele. Ha pedig emiatt rugódozunk ellene, mintha gonosz ellenségként törne ránk, Ő addig állítja elénk újra meg újra örök szerelmének képét és zálogát a megfeszített és értünk vérző Krisztusban, míg csak meg nem tanulunk – bízni Őbenne. Egyszer aztán megértjük, hogy sem égen, sem földön nincsen senki, aki ennél jobban szeretne minket, s akkor szégyenkezve, bűnbánattal átengedjük magunkat az Ő kezének. Hadd véssen, hadd vágjon, hadd formáljon szabad tetszése szerint. Nem ismerünk már nagyobb jót, magasabb kiváltságot, mint ez: alkalmassá válni arra, hogy elfoglalhassuk helyünket az Ő terveiben; használhatóvá lenni az Ő épülő háza számára, úgy, amint abban Ő eltervezte és kijelölte a mi szerepünket.

Így történik aztán, hogy akik ezt átélték, ha külön utakon indultak is el, végül találkoznak, és együvé illeszkednek. Ha önálló hitű emberek is, nem egymáson keresztül-kasul halmozódnak együvé, hanem a közösség ékes összhangjába épülnek bele.

*

Az ilyen összhangzatos közösségnek csak egyik gyönyörű próbája az, amikor felmerül a templomépítésnek a feladata. Ebben is ki kell, hogy tűnjék: mennyire egy akarattá tud összerendeződni századok és ezrek akarata egyszerűen azáltal, hogy felismerték és elfogadták az Isten akaratát, amelyet felőlük elvégzett. Bizonyára így lesz nálunk is, akik felől nyilván úgy tervezte el Isten, hogy hajlékot emeljünk az Ő dicsőségére.

Befejezésül alkalmazzuk még röviden erre a tárgyra is alapigénk tanítását: a mi templomunk épülésének is hasonlatosnak kell lennie a jeruzsálemi temploméhoz. A mai építési technikának mások az eszközei és módjai. Zaj nélkül nem tudja elvégezni a dolgát. Majdan megépülő templomunk szomszédságát ettől a kellemetlenségtől meg nem kímélhetjük. De meg kell majd ismétlődnie a jeruzsálemi példának annyiban, hogy amikor rákerül a sor a mi templomunk megépítésére, az már csak befejezése legyen a munkának és már szinte csak magától mehessen végbe, minden zajos erőfeszítésünk nélkül.

Nem akkor kezdődik meg a mi templomunk építése, amikor majd a fuvarosok lerakodnak az állványozás gerendáival, vagy amikor a földmunkához megteszik az első ásó-vágást. Az már csak a befejezés lesz. A kezdetek sokkal előbb lejátszódnak. S az igazi, nehéz munka ott a helyszínen nem is lesz látható. A kezdet és a folytatás ránk vár, mindnyájunkra: a nagy kőbányában, a többezernyi egyháztagok tömegében kifejteni a köveket; azt az érdeklődést, felelősségérzetet, áldozatkészséget, elszánt, imádságos akarást, amelyből a templom megépülhet.

Ha ezt jól elvégezzük, akkor a többi, a fizikai templomépítés olyan lesz már, mintha álom volna. Ha az építők mégoly nagy lármát vernek is, a mi lelkünk áhítatos csendben néz majd fel az emelkedő falakra: íme, testet öltöttek az imádságaink!

***

Isten halk és szelíd szózata

[Másoló megjegyzése: angol nyelvű kéziratról fordítva.]

I. Kir. 19, 12.

Isten a kegyelem Istene, aki végtelen türelemmel munkálkodik Királysága felállításán – csendes, lassú, szinte észrevétlen folyamatokon keresztül. Ez volt az a nagy lecke, amelyet Illésnek meg kellett tanulnia.

Minden bizonnyal kevés olyan jelenet van a bibliai történetek között, amely ennyire megindító és patetikus volna, mint amely megelőzi Istennek eme feltárulkozását Illés előtt. Látjuk Istennek hatalmas prófétáját egy borókafa alatt ülni, egy olyan imádságot mondva, amelyet utólag minden bizonnyal ő maga is szégyellt. Még sincs jogunk őt megkritizálni. Az ő helyében a mi kudarcunk egész biztosan még szörnyűbb lett volna. De éppen azért, mert ismerjük gyengeségeinket és tudjuk, mennyire gyengének bizonyul hitünk Istenben, ha kemény próbák alá tétetik, jobban együtt tudunk érezni Illéssel pályafutásának eme gyenge pontján, mint azokban a pillanatokban, amikor hősi hite a legmagasabb csúcsra hág. Izráel bálványimádása elleni harcát csodálattal figyeljük, kérdezve magunkat közben, hogy vajon az ő élete, minőségét és mértékét tekintve nem volt-e más, mint a miénk; vajon nem álltak-e olyan források az ő rendelkezésére, amelyeket mi nem vehetünk igénybe? De itt megértjük azt a már ismerős igazságot, mely a Jakab levelének záró szakaszában áll: „Illés ember volt, hozzánk hasonló természetű." Semmi esetre sem kereshetünk mentséget bűneinkre abban a tényben, hogy Isten leghatalmasabb szolgáinak is megvoltak a maguk tökéletlenségei. De azt a segítséget kiolvashatjuk az efféle történetekből, hogy nekik is ugyanazzal a bűnös, hitetlen, engedetlen emberi természettel kellett harcban állniuk és azt kellett legyőzniük, mint ami a mi utunkban is áll mind a mai napig Istennel való járásunkban. Ha számukra volt győzelem, akkor nekünk sincs más választásunk, mint az ő nyomdokaikban járni.

Itt van előttünk Illés, a csodálatos isteni vezetés és védelem minden megtapasztalásával. Hollók táplálták őt a Kérith patak völgyének kopár sziklái között. A vékabeli liszt és a korsó olaj nem fogyott el sareptai tartózkodása alatt. Isten válaszolt imádságára, amikor feltámasztotta az özvegy halott fiát; amikor az eget három évre bezárta majd megnyitotta az eső forrásait szolgájának imádságára, és a Kármel hegyén – néhány napja történt csupán – nem küldte-e le tüzét, hogy az oltárra fektetett áldozatot meggyújtsa? Nem mutatta-e meg magát nyíltan, mint Izráel mindenható, egyedül igaz Istene? Nem igazolta-e prófétáját és annak a bálványimádók ellen irányuló fáradhatatlan tiltakozását?

Mindezekkel a friss élményekkel a szívében, Illés elcsügged. Ahogy előre tekint, nem lát reményt, mely új harcok felé vonzaná, nem lát hitet, mely Isten ügyének végső győzelme felől bizonyossá tenné. A csatamezőt kívánja elhagyni. „„s könyörgött, hogy hadd haljon meg, és mondta: Elég! Most ó Uram, vedd el az én lelkemet, mert nem vagyok jobb az én atyáimnál!"

Isten azért ereszkedett alá és fedte fel magát a Hóreb hegyén Illésnek oly csodálatos módon, hogy ebből az elcsüggedt, elbátortalanodott, hit nélküli lelkiállapotából kigyógyítsa őt. Vizsgáljuk meg hát, mit tanult Illés ebből a leckéből, ami aztán képessé tette őt hálátlan és nehéz munkájának folytatására az erő és bizonyosság csendes lelkületével. Ez bennünket is segíteni fog abban, hogy az életet helyesebb megvilágításban lássuk és kötelességeinknek a megfelelő lélekkel tegyünk eleget.

I.

Illésnek mindenekelőtt új tudásra kellett ébrednie Isten módszerét illetően. Elképzelései arra nézve, hogy Isten hogyan és mikor munkálkodik, nem voltak megfelelőek s ezért ő össze is omlott, amikor a tapasztalati tények nem fedték elméletét. Olyan nagy hatalmú Istenben hitt – hozzánk hasonlóan –, aki mindig rendelkezésére áll erőivel, s azt várta, – ahogy mi is hajlunk erre, – hogy amikor Isten jogai megkérdőjeleződnek, Ő azonnal közbeavatkozik hatalmas karral, s úgy mutatja meg magát, hogy az emberek kényszerülnek Őt urukként elfogadni, akaratukat tökéletesen alárendelve Neki. Reménysége a rendkívüli, a megrázó és meghökkentő eseményekben nyugodott; temperamentuma is ebbe az irányba terelgette gondolatait. Olyan türelmetlen ember volt, akiben szent harag lobogott mindennel szemben, ami Isten nevét profanizálta honfitársai között; megalkuvást nem ismert, és merészen tiltakozott az ilyen jelenségek ellen. Ez a magatartása mindig is csodálattal töltötte el a Biblia olvasóinak lelkét; megtámadta Akháb királyi udvarát, mely a föníciai hercegnőből lett királyné, Jézabel ideje óta olyan tárt ajtó volt, amin keresztül a szomszédos nemzet vallási, erkölcsi és politikai korrupciói be tudtak zúdulni Izrael földjére, elárasztva azt. Egy időre felfüggesztette hősi harcát, amikor Isten magányba vonta őt a szárazság évei alatt. De Illés alávetette magát ennek a száraz és terhes szükségszerűségnek, – mert ez egy olyan ember számára, mint Illés, kétségkívül fájdalmas lehetett, – hogy aztán újra felbukkanjon a nép előtt, és a Baál papjai elleni harcát a végsőkig elvigye. Istennek tüze, mely az égből hullott alá a Kármel-hegyi áldozatot megemészteni, nagyon jól jelképezi őt magát. Ő is Istentől küldött, emésztő tűz volt; villámlás, mely felvillan és megsemmisít mindent, amire ráhull. A pogány papok feletti ama győzelme a hegyen beteljesíteni látszott minden reménységét, és úgy tűnt, bekoronázza élete munkáját. Az emberek <u>látták</u>, hogy Jahve az igaz Isten. A lemészárolt papok vére összekeveredett a völgyben folyó patak vizével. A bálványimádás – úgy tűnt – ki lett törölve egyszer s mindenkorra Izráelből. De óh, jaj! Illés tévedett. Alig terjedt el a dicsőséges esemény híre az országban, máris jött Jézabel királynő üzenete, Illés életét bosszúval fenyegetve. Az ellenség – amelyről Illés azt hitte, hogy megsemmisült és legyőzetett, – még mindig ereje teljében áll, Istennek minden hatalmas csodája ellenére. Semmi haladás nem történt. Neki, a felkent prófétának és Isten csodálatosan megerősített követének ismét titokban kell menekülnie, életét mentve.

Látjátok már, hogy miért csüggedt el Illés? Istenről való elképzelése, hite és reménye a rendkívüli, a nem közönséges isteni erő-megnyilatkozásokra összpontosult, és mivel ezek a megnyilvánulások nem hozták meg a végső eredményt, minden bátorsága és reménysége porba hullott.

Itt jön azonban a gyengéd, a kegyelmes isteni Tanító, és Illésnek merőben új, megváltozott életszemléletet mutat. Micsoda kép ez! A tanító, aki királyok és népek előtt nyilvánította ki az igazságot, Istene előtt tudatlan, oktatásra szoruló gyermekként áll, hogy teljesebb és igazabb bepillantást nyerjen az Ő munkálkodásának módszereibe.

Ott áll a próféta a grandiózus hegy, a Hóreb egyik sziklás barlangjának a szájánál. Isten azt mondta, hogy ott fog neki megjelenni. S amint ott áll, várva valamire, ami megragadja figyelmét, egy szörnyűséges vihar távoli süvöltése hallik; mint amikor a föld remeg és reng a harcba száguldó paripák lába alatt, úgy nyög és jajgat a természet a rajta keresztül söprő tornádó alatt. Fák dőlnek ki, sziklák töredeznek le, és dübörgő robajjal zúdulnak alá a síkra. Illés látja a rendkívüli eseményt, mely a maga szörnyűségében is nagyszerű. De bármennyire is megrendül láttán, érzi: Isten nincs benne.

Ezután egy másik esemény következik, még rendkívülibb, még szörnyűbb az előzőnél. Földrengés remegteti meg a tájat. Az a vidék, mely hatalmas és mozdíthatatlan szikláival

örökre változhatatlannak látszott, egyensúlyát veszti. Minden pillanat összeomlással fenyeget, amint a földrengés hullámai a földet rázkódtatják. De ismét, a borzasztó pillanat tovaszáll, – Isten nem volt a földrengésben sem.

Illés még egyszer kitekint barlangjából. Megint valami meghökkentő, váratlan jelenség. Tűz söpör végig a tájon. A villám meggyújtotta a növények száraz leveleit, és a lángnyelvek rohamosan emésztik fel mindazt, amit csak érnek. Különös, félelmetes, nagy hatást gyakorló látvány. De benne volt Isten? – Nem.

Mit küld vajon Isten ezután? Milyen más, hatalmas, félelmetes természeti jelenségben mutatja meg magát? Ahogy a próféta ezen töpreng, meghallja a barlangjába érkező csöndes, nyugodt suttogást, – talán egy esti szellő formájában jött, amelyet azelőtt már százszor is hallott, de még sohasem értette meg lelki tartalmát. Megszokott, közönséges, szerény hang, amit a természet akkor bocsát ki magából, amikor a fájdalmas viharok és természeti csapások okozta szenvedés után visszatér hétköznapi, megszokott medrébe az élete. Illés elfedi arcát köpenyével s kilép, hogy Urával találkozzék.

Micsoda kinyilatkoztatás volt abban a halk és szelíd szózatban! Ezek után tudja már Illés, hogy Istent elsősorban nem a rendkívüli dolgokban kell keresni, hanem Ő az élet csendes, észrevétlen hétköznapiságában van jelen, és azokban fejti ki munkáját. Többé már nem ítél látszat után. Akháb ülhet a trónján, az erkölcsi romlás is érvényesülhet Jezabelen keresztül, a Baál papjai is folytathatják munkájukat látszólagos nagy sikerekkel. Minden festhet úgy, mintha nem volna Isten az égben. De ha a külső rendkívüli dolgoknak nincs is jele, Isten szakadatlanul munkálkodik országának csendes, titkos, de ellenállhatatlan erőivel, amíg végül dicsősége nyilvánvalóvá válik. Így Illés megújult, örömteli lélekkel térhet vissza, várja őt bármilyen nehézség, avagy csalódás.

Nem olyan lecke ez, ami mindig időszerű? Nem ismerünk mi is olyan embereket, akik nem tudnak Istenről, nem hisznek benne, mert nem ütköztek még Őbelé? Valamilyen rendkívüli, egészen nyilvánvaló kinyilatkoztatás felébresztené és meggyőzné talán őket, de az élet hétköznapi menetében nem fedezik fel Istent. Sokan vajon nem rendkívüli lehetőségtől teszik-e függővé életük Krisztusnak való odaszánását? Különös, szokatlan lelki hatásokat várnak – talán érzelmi téren, – amely titokzatosan megragadná és vinné őket előre. S egész idő alatt, amíg erre a váratlan látogatásra várnak, az Úr ott áll szívük ajtajánál, és fáradhatatlanul kopog mindennapi életük szokványos menetében. – Nem igaz-e általában, hogy olyan könnyen szem elől tévesztjük Istent, amint a megdicsőülés hegyéről alászállunk a hétköznapiságok völgyébe? Ó, bárcsak nyitva lennének szemeink és látnánk Isten fénylő seregét magunk körül, amikor azt gondoljuk, hogy egyedül vagyunk az élet unalmas és fárasztó taposómalmában! Bárcsak eléggé érzékenyekké válnának szellemi füleink ahhoz, hogy felfogjuk azt a csendes és halk hangot, mely állandóan suttog nekünk, még akkor is, amikor az elragadtatás hangjai elhalnak és a dicséret éneke mögöttünk marad! Végül is nem életünk számtalan, ismétlődő, hétköznapi élményei az igazán fontosak számunkra, és nem azok formálják-e igazán jellemünket? Miért ne ezeket használná Isten hozzánk való közeledése és az Ő képére való formálás eszközéül? Gondolkozzunk csak el ezen a kérdésen egy kissé: vajon az a 30 év, amit Jézus csendesen, észrevétlenül, ácsként töltött el a názáreti műhelyben, kevésbé volt fontos a megváltás szempontjából, mint azok a rendkívüli nyilvánosságban töltött hónapok, vagy azok a rettenetes órák a kereszten?

Az evangéliumok nem sokat tárnak fel azokról az évekről, mivel nem feltétlenül fontos nekünk arról sokat tudnunk, – de azért azok valójában nem voltak kevésbé fontosak. Ez volt az az alap, amelyre Jézusnak az Atya tetszésétől kísért élete és munkája épült: „Ez az én szerelmes Fiam, akiben és gyönyörködöm!” És ezt a csendes hétköznapiságokban kialakult életet ajánlotta fel érettünk a Golgotán, mint hibátlan és szeplőtlen áldozatot.

II.

A második tanulság is nyilvánvalóvá válik, ha meggondoljuk, mit is jelenthetett Illés számára ez az élmény. Istenhez való hozzáállásában volt egy másik módosításra szoruló vonás is. A csöndes és halk szózat ellentétben állt a dúló viharral, a földrengéssel és a tűzzel annyiban, amennyiben az hétköznapi, nem feltűnő, és megszokott volt. De egy másfajta ellentét is rejtőzött benne, amennyiben az szelíd, megnyugtató és felfrissítő természetű is volt a megelőző romboló erők után. Ezekben ítélet volt. A vihar, a földrengés, a tűz, rombolt. A halk, szelíd, suttogó szellő megnyugvást, békét, gyógyulást és életet jelentett. Csak képzeljük el, milyen hatással lehetett a prófétára ez a „gyengéd, halk hang", amint még az előző borzasztó események hatása alatt állt. Bizonyára mindannyian megtapasztaltuk már egyszer s másszor azt az áldott békességet, mely a környező természetből áradt ránk, eltelve egészen lelkünk mélyéig vele egy-egy fárasztó, küzdelmes vagy fájdalmakkal teli nap után, mikor kisétáltunk magányosan a természet ölére. Le tudjátok írni, mit éreztetek, mikor a hűs szellő megérintette felhevült homlokotokat, hallgatva a fák és bokrok szélborzolta suttogását, búcsúzva a lenyugvó naptól?

Csak álljatok meg és gondoljátok meg, hogy az a csendes, halk, békés suttogás volt a legmegfelelőbb eszköz ahhoz, hogy a mindenható Isten saját természetét prófétájának megmutathassa. Illés ki akarta irtani a Baál-imádókat. Istenről úgy képzelte, hogy hatalmas ítélettel a bálványimádást az utolsó nyomáig kitörli Izráelből. De az Ő programja más. Ő is a bűn lerombolásán fáradozik, azonban Ő a bűnöst is meg akarja gyógyítani. Ahhoz az igazsághoz, ami kétségtelenül ott volt Illés nézeteiben, – és bárcsak Isten segítene abban, hogy ezeket a változhatatlan igazságokat sohase veszítenénk el szemünk elől ebben a mi lágy és modern korunkban –, új leckét kellett megtanulnia: Isten kegyelmét. Ő nem kívánja a bűnös halálát, hanem azt, hogy megtérjen és életet nyerjen. Mindig a bűn megsemmisítésén és uralma érvényesítésén fáradozik, de olyan gyengéd és türelmes módon, hogy a bűnösnek a lehető legnagyobb esélye legyen a romlástól való megmenekülésre, az isteni célok beteljesítésére. A bűnét nem bánó bűnöst, aki megköti magát bűnével, minden bizonnyal haragja sújtja majd, mert dicsőségének és igazságának nyilvánvalóvá kell válnia. De amint hátat fordít bűnének, könnyes bűnbánattal az égre tekint, vágyva a szabadulásra és átformáltatásra, Istent azonnal készen találja, mert bőséges nála a megbocsátás, és végtelen gyengédséggel, irgalommal, magához fogadja őt.

Illés szeme azon a tömegen nyugodott, akik Jahvétól messze estek. Azt gondolta: egy sor ítélet megváltoztatja a helyzetet. Istennek szeme azonban azon a hétezren volt, akik nem hajtottak térdet a Baálnak, s terveit az ő bizonyságtételükön keresztül kívánta véghez vinni. Illés programja azé a szolgáé volt, aki a konkolyt gondolkozás nélkül ki akarta irtani a földből. De Isten útja sokkal kegyelmesebb volt: még netalán a konkollyal együtt a búza is kiszakad! Hadd nőjenek együtt az aratásig!

Ki tudja, talán sok olyan ember, akiről azt gondoljuk, hogy konkoly, előbb vagy utóbb nem válik-e a legtisztább búzává? Illés Isten szentségét képviselte külsőképpen: „Már három éve keresek gyümölcsöt ezen a fügefán, de nem találok, – vágjátok ki." Isten azonban jellemének teljességében cselekedett: szentséget gyakorolva, amely mögött azonban mentő szeretet áll. Termést a fának valóban kell hoznia, különben kivágásra ítéltetik teljes joggal. De – emlékezzünk a példázatbeli gazda szavaira: „Uram, adj még egy évet, amíg körülásom, megtrágyázom, s ha ezek után sem hoz gyümölcsöt, vágasd ki." Először a gyengéd gondoskodás, a kegyelem gyógyító és életet adó hatásait érvényesíti. Ha ezeken keresztül el tudja érni a kívánt eredményt, amit szentsége megkíván, akkor neve teljességgel megdicsőíttetik. Isten igazi természete, szívének mélye rejlik abban a halk és szelíd szózatban, amely megnyugvást hoz a terhektől roskadozó léleknek.

Egy híres amerikai prédikátor – már nem emlékszem, ki is volt, – csodálatosan találó képpel fejezte ki ugyanezt a gondolatot. „Mit gondoltok” – kérdezte – „vajon mi a legmegfelelőbb természeti képe annak az élménynek, amely Illéssel megérttette Isten üzenetét? Talán némelyek közületek azt gondolnák: az a kis patak, mely a hegyoldalban csörgedez. De ez tévedés. A kis patak egyáltalán nem gyengéd, kíméletes, amint habokat hányva küzdi át magát az akadályokon, s ebben minden erejét össze kell szednie, hogy legyőzze őket útja során. A kegyelem igazi jelképe a természetben az, amikor kisétálsz az óceán partjára. Ott terül el előtted a végtelen víztömeg, az a mérhetetlen mélység, az a felfoghatatlan, hatalmas ár. Van benne elég erő ahhoz, hogy csekély erőbevetéssel ezrek életét megváltoztassa. S mégis, nézd, mit cselekszik: gyengéden csókolgatja játékos hullámaival azoknak a gyermekeknek a lábát, akik partján a homokban taposnak.

Gondolj csak Istened végtelen nagyságára, – erejének el nem halványodó voltára! Mily kis dolog volna az Ő számára, kimozdítani e világot létéből, mely ellene fellázadt, s helyette egy másikat teremteni! De ez nem illik az Ő természetébe; azokkal a gyengéd hullámokkal, a kegyelemnek azzal a halk és szelíd hangjával, mely az ember szívét új életre kelti, új örömre és új közösségre viszi magával, nem vág egybe. Erejének gátat emel, s velünk óvatosan, türelmesen bánik. Annyira korlátozza magát, hogy hozzánk lehajolva, testet ölt, bűneink terhét viseli, és felviszi a keresztfára. Csendes, feltűnni nem akaró Megváltóként jön: „Nem kiált, és nem lármáz, és nem hallatja szavát az utcán...” Ő az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit.”

*

Isten kegyelmének ez az üzenete a távoli ótestamentumi időkből érkezik hozzánk. Nem vád-e a mi számunkra, akik az Újtestamentum által felmutatott tökéletes életet ismerjük, hogy milyen restek vagyunk Isten szeretetének teljes mértékű felismerésére? Nem vagyunk-e túlságosan hozzászokva ahhoz a gyengéd, türelmes módhoz, melynek során Isten elviseli a mi sok tökéletlenségünket, és ezzel csak megsokasítjuk hűtlenségeinket?

Legyünk hát fogékonyak erre a halk és szelíd hangra, hogy Isten elérhesse azokat a célokat életünkben, melyeket egyszer majd számon fog kérni rajtunk az Ő szent ítéletének napján!

***

Reszkető öröm

Kálvin tér 1929. VI. 29.

„Örüljetek reszketéssel.”
2. zsoltár

„Örüljetek reszketéssel...” – azt hinné az ember, hogy azoknak a modern költőknek valamelyik dalából hangzik felénk ez a felszólítás, akik szeretnek kéjelegni a paradoxonok képtelenségeiben. Reszketve örüljünk, – örvendezve reszkessünk... Pedig úgy áll a dolog, hogy ezt a szót egy olyan régi, évezredekkel ezelőtt letűnt kornak az énekese intézi hozzánk, amikor még az emberek nem ismerték a szavakkal való játszást. Ha mégis együtt találjuk tehát, ilyen szoros kapcsolatban ezt a két összeférhetetlennek látszó fogalmat, annak megvan a zsoltáríró gondolkozásában a komoly értelme és oka.

Az Isten ellenségeihez fordul ő ezzel a felhívással. Látta őket felvonulni, mint végeláthatatlan nyüzsgő sokaságot, népek és seregek tömegét. Nyűggé vált számukra az a gondolat, hogy van felettük Úr, aki törvényt szab életüknek. Morajlik a lázongó jelszó, mellyel egymást tüzelik: vessük el az igát! szaggassuk el kötelékeit! – De a zsoltáríró eleve kudarcra kárhozottnak látja ezt a harci készülődést. Odalent a széles téreken gomolyoghat a lázongó tömeg, – fönt, utolérhetetlen fenség magasságában, az Isten nevetve tekint le rájuk. Majd hangokat hall a zsoltáríró, elhangzik a megfellebbezhetetlen isteni végzés: Ő feltette magában, hogy országát felállítja és fel is avatta választottját, aki által uralkodni akar e földön. Ki van mondva az utolsó szó. Csak idő kérdése, hogy be is teljesedjék ez az isteni kiáltvány és minden ország, minden földrész engedelmes birodalmává legyen az égi Fejedelemnek. A zsoltáríró már látja, mint suhogtatja istenadta hatalmának vasvesszejét a Messiás, és érintésére, mint csörömpölő cserépdarabok, mint hullanak a porba az ellenállók hatalmának törmelékei.

Mielőtt erre a végső harcra kerülne a sor, mely számukra csak vereséget hozhat, unszoló hívogatással fordul hozzájuk: ne maradjanak meg botor, hiábavaló szándékukban. Amíg még nem késő, alázzák meg magukat önként és térjenek meg az élő Isten szolgálatára. Boldogság lesz nekik is részük, ha Benne bíznak. Megsemmisülés helyett válasszák hát inkább ezt az utat: „örüljenek reszketéssel”.

I.

Örömöt hirdet tehát a zsoltáríró. Ki gondolná, amikor elkezdi olvasni ezt a zsoltárt, amikor hallja benne fegyverek csörgését, lázadók harci zaját, majd az isteni mindenhatóság haragos zengését, a bűnösök végső leverettetésének dübörgő harci zaját, – ki gondolná, hogy végül is az öröm és boldogság hangjaiban fog kicsendülni ez a zsoltár? De a kegyes költő nem elégedett meg a zordon vonásokkal; nem az isteni erő komor diadalát akarta magasztalni, – végül is beleszőtte harcias, kemény szimfóniájába az öröm, a boldogság derűs hangszíneit, – mert számára Istennek kegyes jósága volt a mindenekfelett fontos.

Nem is volna zsoltár az éneke, ha csak az Úr minden ellenállást legyőző hatalmáról volna benne szó. Ami dalra készteti szívét, az Istennek jóvolta, melyben örvendő, ujjongó boldogságot talált. Ezért érdekli őt egyáltalán a szemei előtt lejátszódó harc drámája. Ezért fáj neki, ezért aggódik miatta, hogy vannak, hogy lehetnek emberek, akik nyűgnek érzik Isten uralmát. Mert Őneki magának üdvössége az Istennel való közössége, azért akarná éppen kijózanítani a szembenállókat, végzetes balgaságukból. Azt akarná, hogy bennük is megfogamzzék és továbbéljen az ő szíve öröme.

Ez az öröm, mely tovább akar áradni mások életére, az alaphangja annak az egész világnak, mely a Bibliában elénk tárul. Aki nem ismeri, nagyon komor könyvnek képzeli. S azt az életet is, mely belőle meríti ihletését, irányítását, úgy megszokták az emberek örömtelen, kesergő életnek tekinteni. Hányan szöknek az Isten kijelentése elől, mert – úgy mondják – nem akarják elrontani az életük örömét. Holott pedig mindennek éppen az ellenkezője igaz.

Mi az öröm más, mint a beteljesedés, a meggazdagodás érzelme. Él bennem a hiányérzete valaminek és egyszer csak megkapom... Óhajtva keresek valamit és megtalálom... Kinyújtom sejtésem karjait valami után és sikerül megragadnom, magamhoz vonnom. Ez az öröm felfakadásának a története. Hát amikor a lélek legmélységesebb éhsége és szomjúsága nyer kielégítést, amikor megtalálja, megragadja Istenét, mert Isten is megtalálta és megragadta őt, – akkor ne zengene fel az öröm dala?

Lehet és van is az emberiség vallásos történetében sok fejezet, mely gyásszal van tele, és gyötrelmes vívódásról beszél. Voltaképpen minden vallási jelenség a Biblián kívül eső területen, a félelemnek és szomorúságnak jegyében áll. De a szó igaz értelmében mindezt nem nevezhetjük vallásnak. A vallás akarása, a vallásra való kétségbeesett törekvés minden inkább, mint igazában vallás, vagyis az embernek valóságos belekapcsolódása Isten életébe.

De itt, ahol maga Isten jelenti ki nekünk az Ő kedve szerint való emberi életet, már nemcsak törekvéssel, kísérletezéssel van dolgunk. Itt az ember harcát siker koronázza, az ember birtokában van Istenének és éppen ezért: az ember örvendezik minden fájdalom és félelem felett diadalmas örömmel. Mert Isten és ember egymásra találtak benne, azért az öröm üzenete az Evangélium.

És ne is értsük ezt csak abban a szűkebb értelemben, mintha csak az Újszövetség volna az öröm könyve, és vele szemben az Ószövetséget a zordon komolyság jellemezné. Rövidlátó és nagyon egészségtelen keresztyénség az, mely azt hiszi, hogy megengedheti magának azt, hogy hátat fordítson a Krisztust megelőző csodálatos isteni kijelentéseknek. Ott is a kegyelem Istene szólt, és ennek nyomán ott is öröm zendült fel. Az a régi Szentkönyv, melynek közepén, mint magva és veleje, a zsoltárok örömteli énekeskönyve foglal helyet, nem lehet ízetlen gyümölcs a keresztyén lélek számára. Mennél jobban érezzük fölényünket az Újszövetség színvonalán a régivel szemben, annál inkább vissza kell járnunk a réginek iskolájába, elszégyellni magunkat amiatt, hogy milyen örömteli ujjongó lelki életet éltek már ezek a szellemi őseink, akik pedig még nem ismerték a mi Krisztusunkat.

Nem kell-e szégyennel megállnunk ennél a réges-régi éneknek hangjainál is, amelyből olyan unszolóan hangzik ki a hívogatás: jertek mindnyájan, „örüljetek", – osztozzatok ti is az én örömömben!? – Hangzik-e ez a hívogatás a mi életünkből is? Eltölt-e minket is hétköznapok szürke során is az az ünnepi öröm, amivel vonzóvá tennénk mások számára is az Istennel való életet?

Egy hete, hogy pünkösdöt ünnepeltünk. Jegyezzük meg újra, hogy ha valamit, akkor azt jelenti a pünkösdi esemény, hogy évezredek sóvárgása, nemzedékeken át szálló isteni ígéretek, Krisztusnak magának sok harccal, szenvedéssel, halálának áldozatával megvásárolt célja és szándéka, – mindez végre beteljesült. Isten végre nem távoli fenségben székelő hatalom többé, nem is csak az ember felé annyi nehézségen át közeledő igazság, hanem az emberhez elérkezett, az emberbe kitöltetett Lélek. Azóta bírhatjuk Őt, az önnön szívünkben hordhatjuk Őt, Ő a mienk lehet és mi az Övéi. Most már minden bűnünk megtalálta bocsánatát és minden betegségünk elnyeri gyógyulását. Minden a javunkra munkál, és mindenekre képesek vagyunk Őáltala, aki megerősít minket.

Ha mindez nem csalfa álom, hanem szilárd, bizonyos valóság, – micsoda öröm kellene hogy kisugározzék belőled, aki hiszel Őbenne! És milyen boldogsággal teli, ünneplő családi körnek

kellene lennie ennek a gyülekezetnek, mely egyenes ágon örököse amaz első pünkösdinek és minden gazdagságának! Nem volna úgy elhalmozva az egyház ügye félreértésekkel, rágalmakkal, népszerűtlenséggel, ha a körülöttünk élő tömegek megéreznék, hogy itt, miközöttünk, öröm lakozik, és ők is örvendezni jöhetnének közénk!

Nem használjuk, amink van. Nem éljük azt, amit hiszünk. Ezért nem hisznek nekünk sem. Bele tehát, testvéreim, a Léleknek gazdag világába, nyitva áll előttünk! Lássuk meg, micsoda kimondhatatlan, meghálálhatatlan ajándék az, hogy Isten önmagát adta nekünk. S akkor majd az egész életünk egy ilyen hívogató, másokat is részesedésre unszoló örvendezés lesz, amilyent a zsoltáríró elárul.

II.

„Örüljetek!" – ezt a felhívást értjük, de miért „reszketéssel"? És hogyan férhet ez össze? Ha az öröm a megajándékozott, értékek birodalmába jutott lélek érzése, a remegés nem éppen ellenkezőleg, az üresre fosztott, koldus nyomornak kitett lélek állapota? De igen – az egyik éppen ellentéte a másiknak. És mégsem zárják ki egymást. A homorú felület homlokegyenest ellentéte a domborúnak, és mégis, ugyanaz, amit homorúnak látsz az egyik oldalról, domború a másik oldal felé. Így egyesülhet az öröm is a reszketéssel, – az önmaga ellentétével és visszájával.

Ti most reszkettek – ez a zsoltáríró szózata a lázongókhoz, – és méltán, mert meghallottátok az isteni másíthatatlan végzést; remegtek, mert biztos pusztulás vár rátok a megkezdett úton. Meneküljetek, jertek az öröm világába, találjátok meg az engedelmes szolgálat örömét Istennél. De azt a reszketést, mely végigfutott rajtatok, soha ne felejtesse el veletek az öröm, amit el fogtok nyerni. Azt a félelmet, ami most szorongat, hozzátok magatokkal, mert abban igazság van. Nyereség az számotokra, hogy megkóstoltátok. Annál mélyebb lesz az örömötök Istennél, mennél élénkebben emlékeztek majd az istenellenes élet borzalmasságára. Annál inkább ujjong majd lelketek a kegyelem oltalma alatt, mennél inkább továbbrezeg idegzetetekben az ítéletnek mennydörgése, amit már-már magatokra vontatok.

Az egészség örömét az ismeri, akinek tagjaiba vissza-visszajár a betegség kínjainak emléke. S a jólét annak számára áldás, aki hálásan érzi benne a különbséget az ínség átküzdött napjaival szemben. Az Evangélium leghatalmasabb szószólói a keresztyén egyház története folyamán mindig olyanok voltak, akiknek örömhirdetésébe beleolvadt a leküzdött félelmek tovarezgő komor hangja. Az a nagy apostol, aki évezredekre szóló gazdagságot hozott elő Krisztus mélységeiből úgy, hogy még ma is tőle tanuljuk meg a keresztyén élet legnagyobb örömeit, előbb átélte a Krisztus nélküli életnek feneketlen gyötrelmeit. Teljesen csődbe jutott, kétségbeesett lelke reszketve kiáltott fel: „Oh, én nyomorult ember, kicsoda szabadít meg engem!?" És amikor telve volt már a szíve a megismert szabadulás örömével, sohasem hagyták el az átélt sötét napok emlékei, sohasem felejtette el, hogy milyen rettenetes volt és maradt volna is a sorsa Isten kegyelme nélkül. Az a másik nagy teremtő erejű korszak a keresztyén egyház életében, amelynek mi is neveltjei vagyunk, a reformáció is úgy találta meg újra az Evangélium nagy örömét, hogy voltak komoly, mély lelkek, akiket előbb vérig kínzott a küzdelem. Átgyötrődött napok és éjszakák után, miközben hasztalan igyekeztek erejüket megfeszítve nemlétezővé tenni maguk és Isten között a bűn szakadékát, úgy jutott el végre meghajszolt lelkük arra a boldog felfedezésre, hogy ingyen kegyelemből Isten maga készítette el számukra a megigazulást.

Megértjük, ha voltak és vannak keresztyének, akik ilyen tényekből azt a következtetést vonták le, hogy minden egyénnek, aki el akar jutni az Isten gyermekeinek örömére, előbb át kell mennie az Istentől való eltaszítottság lelki gyötrelmein. Nem értünk velük egyet. Nem

hisszük, hogy Istennek csak egy metódusa van arra, hogy magához vezessen bennünket. Ezerféle utat járat Ő meg velünk az Ő kifogyhatatlanul változatos tervei szerint. És nagyon lehetséges, hogy sokan közületek, akik boldogan nyugosznak az Ő atyai oltalmában és gondoskodásában, sohasem mentek át az Istentől való távollét rémségein. Sok gyermekét megkíméli Ő attól, hogy az atyai tűzhelytől messze elkalandozva, az idegen ország nyomorúságát megízlelve, lerongyolódva, megviselve kelljen visszazarándokolniuk és az elvesztett boldogság ajtaján újra bezörgetniük. De az bizonyos, testvérem, hogy ha a keresztyén életed ilyen nagy ellentétektől mentesen az Atya szeretetének állandó, derült élvezésében fejlődött ki, azt a külső sötétséget neked is ismerned kell. Ha magad nem dermedeztél is kint az éjszaka fagyában, mint magára hagyatott, Istennel meghasonlott, remegő bűnös, ki kell nyitnod az ajtaját a magad csendes, meleg, boldog lelkivilágának, és ki kell tekintened oda, ahol volnál te is az Isten irgalma nélkül. Hadd csapjon az arcodba a süvítő szél, hadd remegjen meg szíved az éjszaka félelmeitől. Érezd át sokszor-sokszor, hogy mi lennél, ha elvesztenéd mindazt, – békességedet, vigasztalásodat, munkakedvedet és erődet, – amit kegyelemből kaptál, s aztán örülj, örülj, hogy mindez a tied, de reszketve örülj neki, hogy valamiképpen, valaha, el ne veszítsd gazdagságodat.

Nem hirdetheti eléggé sokszor az Evangélium szegény szívünknek azt az örömöt, hogy Isten egész bizonyosan a mienk, – de nem óvakodhatunk eléggé attól, hogy ez a bizonyosság megszokottá váljék számunkra. Meg kell, hogy maradjon az érzékenységünk aziránt, hogy milyen meg nem érdemelt, milyen rendkívüli, milyen csodálatos, milyen érthetetlen ez az isteni ajándék. Csak akkor örvendhetünk neki igazán, ha olykor hihetetlenné válik számunkra, – ha örömünk ismeri a reszketést is.

Közel van hozzánk, – bennünk lakozik –, a mienk az Örökkévaló. Teljessége betölti a mi életünk kicsiny hiányait-szükségeit. Nincs az a kérdésünk, amelyikkel ne fordulhatnánk hozzá, és meg ne találhatnánk nála a feleletet. Bizodalmas bátorsággal társalkodhatunk vele napról-napra. De szomorú, méltatlan lesz a mi keresztyénségünk, ha ez a meghitt közelség valami nyegle bizalmaskodássá válik, ha azt hisszük, hogy Isten van miérettünk, és a világ legtermészetesebb dolgának tartjuk, hogy rendelkezésünkre áll segítségével a mi bajainkban. Silány és hitvány lesz az az öröm, amit ilyen istenközelségben találunk.

Isten közelsége csak egyik oldala a dolognak. Ő ugyanakkor mérhetetlen távolságban is áll fölöttünk, szentsége, nagysága, tökéletessége magasságában. Nagy és rettenetes Úr Ő! Micsoda az ember, hogy szemét hozzá emelhetné? Porszem, amely egy percig megcsillan az Ő fényében, és egy lehelete elfújna valamennyiünket végtelen világaiból.

Csak aki tud remegni kicsiny, bűnös mivoltában ez előtt az isteni majesztász előtt, ismeri igazában az örömét, hogy Ő, hatalmával és szentségével, nem lesz megsemmisítő bíránk, hanem végtelen gyengéd szerelmével aláhanyatlik hozzánk, szívünk közelségébe, hogy egy legyen mivelünk.

Nem véletlen az, testvéreim, hogy az Újszövetség ugyanazon könyve, mely leginkább telve van az öröm hangjával, és nem győzi refrénszerűen ismételni: „Örüljetek az Úrban, ismét mondom: örüljetek!” – tudja egyúttal olyan komolyan hangoztatni ezt a figyelmeztetést is: „Félelemmel és rettegéssel vigyétek véghez a ti üdvösségeteket!”

*

E között a két pólus között ingadozik a keresztyén élet: olykor örülünk, és elfelejtjük a reszketést, – olykor elfog a reszketés, és elszáll az öröm a szívünkből. Egyszer lesújtóan feltárul előttünk a nagy távolság, mely embert és Istent elválasztja, másszor egyoldalúan eltölt az a hit, hogy nincs mitől félnünk Előtte, mert Ő végtelen irgalom.

A feladat: egyesíteni ezt az egymást űző két élményt, feloldani a két pólus közötti feszültséget, – „örvendezni reszketve”. Ha nehéznek találod, testvérem, ezt a feladatot, jer oda, ahová minden utunk összefut, a Golgotai kereszthez. Amíg ott állsz és a lelkedbe belevéső dik a teéretted megfeszítettnek képe, addig biztosítva vagy minden egyoldalúságtól. Ott sem nem örvendezhet a szíved reszketés nélkül, sem a reszketés nem dönthet örömtelen kétségbeesésbe. Ott egységes teljességben tárul fel előtted Istennek kijelentése: meglátod a mélységet, amelyen át csak Istennek szeretnie kell téged, és remegve állsz a szakadék szélén, – de meglátod azt is, hogy mindent megbocsátva, mindent áthidalva, az Ő szeretete mégis közeleg hozzád, és boldogan engeded, hogy szívére vonjon.

És egész életedben „örülni fogsz reszketéssel”.

***

Megvitatható-e?

„Azt mondja a balgatag az ő szívében: nincs Isten.”
14. Zsoltár 1. v.

Amikor az Isten-hit mellé odaállítunk néhány kérdőjelet, hogy számon vegyük a lehetőségét, a szükségességét, az igazságát, mindenekelőtt magukat ezeket a kérdőjeleket kell megkérdőjeleznünk. Vagyis azt kell megvizsgálnunk: mi jogosultsága van egyáltalán az Isten-hitről való vizsgálódásunknak? Nem úgy áll-e a dolog. hogy vagy van valakinek Isten-hite, vagy nincs, és akinek van, annak minden okoskodás nélkül van, akinek pedig nincs, annak semmilyen okoskodás sem adhatja meg? – Megvitatható-e egyáltalán az Isten-hit?

Az bizonyos, hogy a Szentírás nem megy bele a megvitatásába. Sehol sem találunk benne kísérletet az Isten-hit igazolására. Hogy Isten van, az nem probléma itt, hanem eldöntött előfeltétel. Minden hangsúly azon van, hogy milyen Isten ez az Isten, mit akar ez az Isten, milyen üzenete van az emberekhez, és milyen választ kell arra adniuk az embereknek. A Szentírás számára az Isten-hit nem cél, amely felé akadályokon és küzdelmeken át töri magát az emberi lélek, hanem kiindulópont, amelynél kezdődik minden mondanivalója. Alapul szolgál már itt az Isten-hit, amely szilárdan le van rakva, s amelyre már csak rá kell építeni a kijelentés fényes épületét.

Sehol nem tűnik ki határozottabban a Szentírásnak ez az Isten-hit alapjára reáhelyezkedő s azt elintézett ügynek tekintő magatartása, mint a zsoltárírónak ebben a felkiáltásában: „Azt mondja a balgatag (vagy régebbi bibliafordításunk még erőteljesebb kifejezésével: a bolond) az ő szívében: Nincs Isten.” Mintha az Isten-hit nélkül való ember nem is volna egészen épeszű! És minta éppen ezért kár volna vele egyáltalán szóba állni az Isten-hit dolgában! Mintha az Isten-tagadás olyan szellemi fogyatkozásra vallana, amely hiábavalóvá tesz már eleve minden tárgyalást! – Így csakugyan elesik a magunk elé kitűzött kérdések megvitatása is, mint haszontalan és felesleges fáradság.

Azonban a helyzet nyilván nem így áll. A Szentírást valóban csak az érti meg, aki már ráhelyezkedett az Isten-hit alapjára. De éppen ezért megvan a szükségessége és haszna annak a munkának is, amellyel hívogatjuk és segítjük erre az alapra azokat, akik még nem helyezkedtek rá, és bíztatjuk és erősítjük azokat, akik már rajta állanak, de veszélyben forognak, hogy le találnak róla siklani, mert hiszen: „vigyázzon az, aki áll, hogy el ne essék”!

Nem is értenénk helyesen a zsoltáríró szavát, ha azt olvasnánk ki belőle, hogy egyszerűen és általánosságban okos szóváltásra méltatlan és alkalmatlan embernek tart mindenkit, akiből hiányzik az Isten-hit. A „balgatagság” bélyegét a zsoltáríró az Isten-tagadóknak csak egy bizonyos fajtájára süti rá. Nagyon fontos szó a felkiáltásában az, hogy a „balgatag” „az ő szívében” tagadja meg Istent, tehát nem csak a szája fecsegésében, nem is csak a lelke felületén lejátszódó gondolataiban, hanem egész lénye legbenső magvában, a léleknek abban a rejtekében, amelyet „szívnek” szokott nevezni a Szentírás nyelve.

Jó lesz kissé közelebbről megnéznünk az Isten-tagadásnak ezt a fajtáját, hogy aztán azzal ellentétben körülhatárolhassuk egy másik fajtáját, amely egészen más elbírálás alá esik, s amellyel szemben nem szándéka a zsoltárírónak sem felmenteni bennünket az Isten-hit komoly megvitatása alól.

I.

Kik hát azok a „balgatagok”, akiktől a zsoltáríró panaszosan elfordul? Ha elolvassuk a következő verseket is, amelyeknek összefüggésében kitűnik szavainak értelme, akkor nem maradhat kétséges a felelet. Nem olyan emberekről van itt szó, akik távcsöveikkel és mikroszkópjaikkal megvizsgálták a mindenséget, és aztán kimondták, hogy sehol sem találták meg Istent. Nem tudósokról és filozófusokról, akik elfogulatlan lélekkel keresték az igazságot, és azt végül nem az Isten-hitben vélték meglelni. Egyáltalán nem olyan emberekről, akik elméleti gondolkozással igyekeztek tisztázni az Isten-hit nagy kérdését, és így jutottak a tagadás álláspontjára. Azok az Isten-tagadók, akikről itt szó van, a gyakorlati élet emberei, és az Isten-hit is gyakorlati szempontból érdekli őket. Rájuk nézve kényelmetlen, feszélyező dolog az Isten-hit, és ezért vetik el maguktól. Nekik korlátlan szabadosság kell, és ennek a gyakorlati érdeknek a kedvéért helyezkednek szembe az Isten-hittel. Éppen nem a komolyan vizsgálódó nyitott szem emberei ők, hanem az elvakultságé. Nem az igazsághoz szabják az állásfoglalásukat, hanem az állásfoglalásukhoz szabott nézetet tartják igazságnak. Tűrhetetlen rájuk nézve, hogy legyen valaki, aki parancsol nekik, aki megfeddje őket, aki számadásra vonja őket, egyszóval: hogy legyen Isten. Tehát: „nincs Isten”, szerintük.

Nem az a jellemző, hogy vétkeznek. Hiszen ki az, aki ne vétkeznék? Az bennük a szomorúan sajátos, hogy a vétek az ő szemükben nem vétek! Soha nem aggódnak az elkövetésétől, sem nem bánják meg, ha már elkövették. Nincsen sem lelkiismereti nyugtalanságuk, sem szégyenkezésük. Jó és rossz között csak egy különbséget ismernek: jó minden, amit meg akarnak cselekedni, és rossz csak az, amit úgy sem akarnak megcselekedni. Az önnön kívánságaik, hajlamaik és ösztöneik az egyetlen törvény, amelynek engedelmeskednek. Ebbe beleszólást senkinek nem engednek. Ha külsőleg kénytelenek is olykor alkalmazkodni, és magukat fékezni, ez ellen bensejükben lázonganak, mintha valami sérelem érte volna őket. S amint valamelyes rés nyílik, amelyen át kibújhatnak a korlátok közül, sietnek élni az alkalommal. A szívük szerint nem ismernek el semmilyen akaratot maguk felett. S ha tehetik, kíméletlen könyörtelenséggel teszik túl magukat minden tekinteten. Idegen érdekeken szemrebbenés nélkül gázolnak át. Elvek és törvények nevetséges ósdiságok előttük. „Megromlottak, utálatosságot cselekesznek, nincsen csak egy is, aki jót cselekednék.” Ezek azok, akik a <u>szívükben</u> mondják azt, hogy: „nincs Isten”.

Ezt a gyakorlati Isten-tagadást ma is éppoly jól ismerjük, mint a zsoltáríró a maga idejében. Találkozunk az életben néha olyan emberekkel, akiknek a lelkéből az állat arca vigyorog vagy sötétlik felénk. Hogyan lehetne Isten-hitük, amikor egyetlen istenük a szabadjára bocsátott énük? Még az is meglehet, hogy nem bevallott Isten-tagadók, hanem a felszínen az Isten-hívő szerepét játsszák mások, sőt talán még önmaguk előtt is! De akármit mond is a szájuk, a lelkük mélyén csak egyet vallhatnak, amíg meg akarnak maradni olyanoknak, mint amilyenek, – azt, hogy: „nincs Isten”. Csak egy reménység vigasztalhat bennünket a láttukon, – az, hogy még nem mondták ki az utolsó szót; hogy ez a megromlott állapot átmeneti betegség, amelyből ki fognak gyógyulni; valami részeges mámor, amelyből még idejében józanságra riasztja őket egy nagy megrázkódtatás... De amíg ebben az állapotban vannak, nyilván falra hányt borsó minden okos beszéd. Nem az eszük vezeti őket, és ezért az eszük útján hiábavaló igyekezet volna befolyásolni akarni őket. Velük az Isten-hit kérdését megvitatni annyi volna, mint „az ebek és a disznók elé szórni a drágagyöngyeinket”. „Balgatagok” ők, s ezért velük csakugyan nem állhatunk szóba.

II.

De ezzel nem intéztük el az Isten-tagadóknak, még kevésbé az Isten-tagadásra hajlandóknak egész seregét. Vannak abban egészen másfajta emberek is.

Sokan, sokan közülük mondják ugyan, hogy „nincs Isten”, de nem „a szívükben mondják”. Szembekerülnek az Isten-hittel, de nem a lelkük legmélyén. Ha jól megnézzük őket, minden Isten-tagadásuk mögött, elrejtve, maguk előtt is titkolva, megtalálhatjuk az Isten-hitnek a szálait, amelyek nem szakadoztak még el. Akármit mondanak is, akármit gondolnak is az Isten-hitről, „ a szívükben” ők azt vallják voltaképpen, hogy: „van Isten”.

Hiszen, ha „a szívükben” azt mondanák, hogy „nincs Isten”, ezzel azt mondanák, hogy nincs értelem a világban. Akkor ostoba, céltalan, rossz tréfa volna a szemükben az egész élet. De a magaviseletük egyáltalán nem erre vall. Nem úgy forgolódnak a világban, mint akiknek úgy sincs semmi keresnivalójuk benne. Nem merülnek el sem sápítozó siránkozásba, sem dühös káromkodásba. Dolgoznak, törekszenek, élnek, – mint az építőmunkások, akik, ha nem gondolnak is rá, tudják, hogy minden téglának, amit leraknak, megvan az értelme abban a tervben, amit az építőmester elgondolt és megvalósít. Nem, „a szívükben” az ilyen emberek nem tagadták meg az Isten-hitet!

Azután, ha csakugyan, a lelkük legmélyén is az Isten-tagadás álláspontjára helyezkedtek volna, akkor azt is vallanák, hogy a világban nincs jóság, nincs áldás, aminek örülni lehetne, nincs ajándék, amiért hálásaknak kellene lennünk. De erre is ráhazudtol a tényleges magaviseletük. Ha öröm éri őket, nem okvetlenül úgy fogadják, mint valami szeszélyes, bosszantó kivételt. Meg tudják becsülni. Keresik és élvezik az életnek szépségeit. És alapjában véve hálás lelkülettel tudnak örvendezni testi és lelki javaknak. Fennhangon azt mondják: „nincs Isten!” Titkon, észrevétlenül mégis valami mély áhítattal azt vallják: „van Isten!”

És ha igazában elszakadtak volna az Isten-hittől, akkor ezzel azt mondanák: nincs a világon kötelesség. Elhánynának maguktól minden magasabb törvényt, és belevetnék magukat a maguk féktelen kiélésébe. De nem teszik. Van lelkiismeretük, és komolyan veszik annak szavát. Érzik a kötelező erejét eszményeknek, és hűséggel szolgálnak azoknak. Uralkodik felettük valami magasabb parancs, és megvetnék magukat érte, ha uralma alól megszöknének. Olyan becsületes, komoly, önzetlen jellemek, mintha ők is Isten-hívők volnának, és sokszor megszégyenítő példát mutatnak azoknak, akik bevallottan Isten-hívők. A szívük homályos rejtekében ők is azok!

Egyáltalán nem azt mondjuk, hogy ez a rokonszenves, tiszteletreméltó kép minden Isten-tagadóra áll. Csak azt állítjuk, hogy ilyen Isten-tagadók is vannak, és hogy ezekre nem vonatkozik a zsoltáríró kemény és fájdalmas ítélete. Ezekkel lehet és kell is komolyan szóba állni az Isten-hit dolgai felől. Ezeknek csak arra van szükségük, hogy öntudatossá váljék bennük az, ami öntudatlanul bár, de mégis megvan bennük. Amit eltemetve hordoznak magukban, annak felfedezésére és boldog bírására kell elsegítenünk őket. Ami levegőtől és fénytől megfosztva él sápadt, senyvedő pincevirágként a lelkük mélyén, azt fel kell hoznunk ebből a fojtogató, sötét, nyirkos világból, hogy a napsugárban kibonthassa virulásának színpompáját. Ki kell gyógyítanunk őket abból az ellentmondásból, hogy „a szívükben” mást mondanak, mint amit az eszükkel vallanak, és a szájukkal hirdetnek. Ez pedig nem reménytelen munka és nem hiába elpazarolt fáradság.

III.

Csak azt kell megállapítanunk, hogy mi a baj oka, és akkor hozzáláthatunk az orvoslásához. Mi hát az az akadály, amely elzárja az ilyenekben az Isten-hitet „a szív” kamráiba, és nem engedi kitörni onnan, hogy betöltse egész valójukat? Micsoda nagy kövek nehezednek rá, hogy elfojtott életre van ítélve bennük? Miért nem akarják vagy nem tudják öntudatosan vallani az Isten-hitet, amelyből pedig titkon táplálkozik az életük?

Ezekre a kérdésekre az élet nagyon változatos feleleteket ad. Be kell érnünk azzal, hogy éppen csak néhányat említsünk meg közülük, – azokat, amelyekkel a leggyakrabban találkozunk.

Van sok ember, akiben az Isten-hit útját a gyermekkori vallásos képzetek emlékei állják el. Valamikor az édesanyjuk ölén megtanultak Istenben hinni, s ahogy akkor gyermeteg képzelettel el tudták gondolni a nagy titkot, megalkották Istenről a maguk képét. Aranytrónusra ültették, mert hiszen nagyon hatalmas Úr! Mosolygós öregembernek színezték ki az alakját, mert hiszen nagyon jóságos és időtlen idők előtt is élt már. A földre ráhajló mennyboltozat fényes felhőibe helyezték, mert hiszen mindeneket lát. És így tovább. Azóta sok mindent megtudtak. A levegő kéksége felett nincs boltozat, nincs királyiszék, nincs nagyszakállas, kedves öregember. És ezzel a szép gyermekkori álomképpel együtt szétfoszlott az Isten-hitük bizonyossága is. Az csak addig élt bennük, amíg tudatlanok voltak. Mennél jobban feltárult tudásuk szeme előtt a világ, annál inkább lehetetlenné vált ragaszkodni a hajdani Istenképhez. És, úgy látszik, nem magyarázta meg nekik senki, vagy ha magyarázta is, nem sikerült megértetni velük, hogy az az Isten-kép úgyis hamis volt, nem is kár érte. Komoly Istenhívő, ha felnőtt ember, úgysem olyannak gondolja el. Ők abban a szerencsétlen balvéleményben vannak, hogy az Isten-hit okvetlenül a tudatlan gyermek-lélek Isten-képzeletét jelenti, s mivel az lehetetlenné vált rájuk nézve, kimondják, hogy: „nincs Isten”. Csak arra volna szükségük, hogy ezt a félreértést eloszlassuk az útjukból. Meg kell tudniuk, hogy az igazi Isten-hit a felvilágosult, a tudományosan képzett, a valóságos világban komolyan tájékozott lélek számára is – <u>lehetséges</u>.

Vannak azután emberek, akiknek lappangó Isten-hite azért nem tud felszínre bukkanni, mert útját állják bevallott Isten-hívők szégyenletes fogyatkozásai és hibái. Az ilyen emberek nagy igények mértéke alá fogták az Isten-hívők életét, s az nem ütötte meg a mértéküket. Éles kritikus tekintettel beleláttak az Isten-hit külszíne mögé. És fennakadtak azon a sok képmutatáson, elfogultságon, kicsinyességen, szeretetlenségen, pártoskodáson, ami sok emberben jól megfér az Isten-hittel. Mindez az ő szemükben hitelvesztetté tette az Isten-hitet. Ha Istenben hinni annyit jelent, mint ezekbe a hibákba belesüllyedni, akkor nekik erre a hitre nincs szükségük. Ők fölényben érzik magukat az ilyen hívők erkölcsiségével szemben. Azzal közösséget vállalni nem akarnak. Kimondják tehát, hogy: „nincs Isten”.

Ezek is, nyilván, végzetes tévedés áldozatai. Nem veszik észre, hogy ami baj van a hívők jellemében, – és ismerjük el, hogy csakugyan sokszor van baj benne, – az nem a hitük miatt van, hanem éppen a hitük ellenére. Azt kell megérteniük, hogy az Isten-hit nem tápláló gyökere ezeknek a hibáknak, hanem azok úgy tenyésznek rajta, mint az élősdiek a fa törzsén: nem édes gyermekei, hanem az életét elszívó ellenségei; nem szövetségestársi viszonyban van velük, hanem örök harcban. Rá kell vezetni őket arra, hogy ha küzdeni akarnak magasabb, nemesebb erkölcsi eszményekért, akkor nem az a dolguk, hogy kivessék az Isten-hitet a lelkükből, hanem az, hogy éppen annak erejét vessék bele a küzdelembe. Egyszóval: meg kell láttatnunk velük, hogy az Isten-hit éppen az ő igényeik szempontjából, pótolhatatlanul – <u>szükséges.</u>

Végül, vannak olyan Isten-tagadók is, akiknek Isten-tagadása egyszerűen a környezet hatása. Amíg Isten-hívő emberek között forgolódtak, ők is azok voltak. De aztán kiléptek egy olyan világba, amelyben az ellenkező felfogás volt az uralkodó. Az olvasmányaik azt sugallták, hogy: „nincs Isten”. A világnézeti áramlatok, amelyek divatoztak körülöttük, azt vallották, hogy: „nincs Isten”. A tekintélyek és a közfelfogás, amelynek hatása alá kerültek, azt harsogta, akár hangos tagadásával, akár csendes, fölényes hallgatással, hogy: „nincs Isten”. Csoda-e, ha egyszer azon vették észre magukat, hogy a környezet átfestette az ő gondolkozásukat is? Hiszen nehéz dolog az embernek az ár ellen úsznia, és szilárdan képviselnie olyan meggyőződést, amiért különcnek nézik és lemosolyogják! A környezet csendes terrorja rettenetes hatalom! Hány embernek Isten-hite menekül el előle szégyenlősen a szívnek titkos rejtekébe, míg kifelé a lélek felölti a mások viseletét utánzó uniformist, és kimondja, hogy: „nincs Isten”!

Az persze más kérdés, hogy ez a megfélemlített Isten-hit meddig bírja ki a fojtogatott, rejtegetett életet, és hogy nem jön-e el egyszer az a perc, amelyben utolsót lobban pislogó lángja a lélek mélyén. Akkor aztán beáll az az állapot, amelyről a zsoltáríró beszél: a környező világ áradatával együtt úszó ember „az ő szívében” is kimondja, hogy: „nincs Isten”. És ki tudja, hogy hova sodorja az ár a „balgatagot”!

Az ilyen embereknek arra van szükségük, hogy még idejekorán felébresszük a lelkiismeretüket. Rá kell eszmélniük arra, hogy az életet nem azért kaptuk, hogy gyáván meghunyászkodjunk, hanem azért, hogy harcoljunk, még ha mindenki ellenünk fordul is, és az Isten-hitet sem vethetjük prédául a divatnak vagy a köztetszésnek. Meg kell bizonyosodniuk az Isten-hitről úgy, hogy szembe merjenek szállni minden tagadással. Egyszóval: meg kell látniuk, hogy akárki akármit mond is, az Isten-hit – igaz.

*

Nem lesz tehát hiábavaló dolog, ha megvitatjuk az Isten-hit lehetséges voltát, szükségességét és bizonyos igazságát. Talán megadja Isten azt a reménységünket, hogy egy-egy kételkedő, tagadó lélekben harcba száll az elrejtett Isten-hit a fennen vallott Isten-tagadással, és győzelmesen felülkerekedik rajta. Akik pedig szívükben is, szájukban is, egyaránt boldogan hordozzák a boldog bizonyosságot, hogy „van Isten”, talán még jobban ráeszmélnek arra, hogy milyen gazdagok és milyen bizonyosak ennek a hitnek a birtokában, és milyen szent felelősséggel kell azt szertehordozniuk az Isten-tagadásban vergődő világban!

***

Zsolt. 16, 6.

(Konfirmációi)

„Az én részem kies helyre esett,
nyilván szép örökség jutott nékem.”
16. Zsoltár, 6.v.

Örömünnep ez a mai a mi gyülekezetünk számára, testvéreim. Hogyne örvendene a mi szívünk, amikor egy új konfirmáló nemzedék, ifjú csapat jelenik meg itt mindnyájunk színe előtt, hogy vallást tegyen az ő hitéről, és az anyaszentegyháznak a legbelső, úrvacsorai közösségébe felvétessék. Megtelik a lelkünk hálaadással, mert megemlékezünk róla, hogy mennyi hűséges szolgálat készítette elő ezt a mai napot, – szülőknek és tanítóknak mennyi fáradozása, az Isten kegyelmének milyen gazdag kiáradása. Íme, itt az eredmény: mindez nem volt hiábavaló. – De nemcsak örömnek az ünnepe ez a mai számunkra, hanem fájdalmas érzéseknek a napja is: a mi nemzetünk e mai megszentelt napon emlékezik meg hőseiről, akik életüket adták ennek a hazának az életéért. Reménykedve nézünk elébe e most konfirmáló nemzedék jövendőjének, és ugyanakkor könnyhullatással nézünk vissza a megtett útra, amelynek nyomait annyi vérhullás jelzi. Ez a két érzés: öröm és fájdalom, mégsem ellensége egymásnak; nem rontja le egymást szívünkben, hanem ellenkezőleg: van valami nagyon illő abban, hogy így egybeesik a múlt véres áldozatairól való megemlékezés napja szárba szökkenő jövendőnk ez örömünnepével, – mert nem is volna hozzánk méltó örülni úgy a magyar jövendőnek, hogy megfeledkezünk arról, hogy annak vetése vérrel öntözött talajból sarjad és törekszik az ég felé.

Nagy ára van annak, hogy mi itt lehetünk, hogy magyarok lehetünk, s hogy ezen a csonka magyar földön és annak határain túl is, van magyar református anyaszentegyházunk, amelynek íme, a mai napon is újra kezébe adja az Isten a jövendő zálogát a mi konfirmáló új nemzedékünkben. Éppen azért olyan szent a mi reménykedésünk, mert annyi fájdalmas, bús emlék támad szívünkben a letűnt időkből; mert annyi átokverés, annyi szenvedés sújtotta a mi nemzetünk eddig élt nemzedékeit, s ezért kell, hogy égre szálljon a mi imánk: „Urunk, Isten, ne engedd, hogy mindez hiábavaló lett légyen, ennek a nemzetnek annyi vértől ázott fáján engedd kivirulni a tavaszt, hadd viruljon végre gyönyörű szépségben.” Ezzel az imával öleljük szerető szívünkre a mai napon konfirmáló ifjainkat – fiainkat s leányainkat –, hadd teljesedjék be az ő életükben és az ő sorsukban ez a reménység. Bíztat bennünket ennek a reménységnek az alapos-volta felől az a fogadástétel, amely nemsokára el fog hangzani az ő ajkukról, hogy számításainkat nem az üres levegőre építjük, hanem arra alapítjuk, hogy ennek az új nemzedéknek az életében az örök kegyelmű Isten maga nyilatkoztatja meg a jobb jövendőt. Fiaink és leányaink ma elkötelezik magukat a mi anyaszentegyházunk tagságára. Vallást tesznek, hogy ennek hite az ő hitük, és hűséget fogadnak ennek a szent közösségnek a szolgálatára. Ideállnak elénk, és kijelentik, hogy ezt tekintik a maguk lelki otthonának, és ebben akarnak élni úgy, amint előttük járt nemzedékek. Körülhordozzák lelki szemeiket, és számon veszik most még egyszer ezt az ősi birtokot, és az Isten színe előtt kijelentik, hogy meg vannak vele elégedve; beérik ezzel, mást nem is kívánnak, ide cövekelik le a maguk lelki sorsát, az ősi hitnek ezen a telkén akarják az ő életüket leélni. Egy pillanatra átsuhan a lelkünkön a kérdés: vajon nem volna-e jobb, ha szabadok, ha mentesek maradnának ilyen ünnepélyes szent kötelezettségtől; nem helyezünk-e gyönge vállaikra valami nehéz terhet, amikor azt éreztetjük velük, hogy e mai naptól fogva elszakíthatatlanul ide vannak láncolva ehhez a hithez, ehhez a lelki közösséghez; ehhez az egyházhoz, amely a mienk? – Nem, test-

véreim. Elmondhatjuk mindnyájan: ne féltsük a mi fiainkat, leányainkat, mert a mi életünkben az igazi elkötelezés sohasem rabság, sohasem veszteség, – különben hogy ujjonghatna a zsoltáríró a felolvasott alapigében? Ő is beszél az ő osztályos részéről, az ő örökségéről, amelyhez odakötve érzi a maga életét, éspedig nem panaszos hangon emlegeti, hanem dicsekszik vele és ujjong miatta: „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem."

I.

Az emberi életnek egyik legalapvetőbb igazsága éppen az, hogy nincs semmiféle haladás önkorlátozás nélkül. Aki minden akar lenni, az végül semmi sem lesz. Aki mindenhol otthon érzi magát, az kóbor cigány életet él. Csak az viszi sokra, aki felteszi életét valamire, s aztán jobbra-balra nem tekintve, minden egyebet félretéve, annak szenteli oda minden igyekezetét. Ez a korlátozás, ez a megkötöttség és elkötelezettség az emelkedésnek és a magasba lendülésnek a titka. És ezért örvend a mi szívünk, amikor a mi konfirmáló fiaink és leányaink ezen a mai napon kijelentik, hogy igenis, ők is megtalálták azt a lelki telket, amelyen építeni akarnak; azt a lelki otthont, amelyben lakni akarnak. Ezt az egyházat a magukénak tekintik, és jobbra, balra, nem sandítva, ebben akarják az ő üdvösségüket megkeresni és megtalálni mind életükben, mind halálukban.

Az volna szomorú, amiatt kellene aggódnunk és gyászolnunk, hogy ha valami kalandor lélek mutatkozna bennük, amely ma itt, holnap ott érzi jól magát, és mindenbe, amit ez a világ felkínál, belekóstolnának anélkül, hogy tudnák: melyikhez kössék magukat, melyikre bízzák magukat?

Örömünnep számunkra, amikor ők is megállnak itt és kijelentik: „az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem." És a mi szívünk rázengi a visszhangot: igen, valóban kies helyre esett ez az örökség, és szép ez az ősi tanya, ahol ők is gyökeret akarnak verni teljes életükre; a magyar református anyaszentegyháznak tagjaivá lesznek, és ez olyan kitüntetés, hogy ha az Isten valakinek megadja, az méltán lehet büszke egész életében. Igaz, hogy viharvert, ősi otthon ez, sok rossz napot látott, sokszor feldúlták, felperzselték, sokszor átgázoltak rajta az üldözésnek ellenséges hadai, – de annál szentebb, drágább nekünk.

Lelki szemeink előtt megjelennek négy évszázadon át ezelőtt élt eleink, szép, komoly magyar arcok; régi magyar nemesek, főnemesek, fel egészen országnagyokig és fejedelmi rangúakig, ott vannak ebben a láthatatlan sokaságban régi magyar városoknak derék, munkás cívisei, a magyar földnek dolgos pórai, akik mind ugyanezt a hitet vallották, amiért sokszor felégették felettük házukat, kezükbe kellett venni a hontalanság botját. Ősi zsoltáraikat sokszor csak mocsarak rejtekeiben zendíthették meg Isten dicsőségére, – de mi mégis azt mondjuk: az az örökség, amit reánk hagytak, éppen azért szentebb, becsesebb nekünk minden másnál!

Ma is egyszerű hajlék ez a mi anyaszentegyházunk, szegényes ház, bíbor és bársony, arany és drágakő nem fénylik és nem csillog benne, díszruhába öltözött szolgák nem nyüzsögnek benne. Puritán, egyszerű ház, de mi azt mondjuk: éppen ezért vagyunk hálásak az Istennek, hogy ez a mi otthonunk. Nem valami nagy előny ehhez az otthonhoz tartozni. A református név nem olyan ajánlólevél, amely előtt rögtön megnyílik minden ajtó. A mai időkben sokszor inkább hátrány, mint előny, és református embernek, hogy magát nélkülözhetetlenné tegye, megbecsüljék és érvényesüljön, kétszer annyit kell dolgoznia, kétszeres alapossággal kell felvérteznie magát minden tudással, és kétszer olyan lelkiismeretesnek és megbízhatónak kell magát bizonyítania. De mi azt mondjuk, hogy éppen ezért vagyunk hálásak az Istennek; nagy jótétemény ez nekünk: „a mi részünk kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekünk." Nem is kívánhatnánk mást, mint hogy annyi küzdelemnek máig megmaradt drága gyümölcsét ránk bízza az Isten, és megtiszteljen bennünket azzal a nagy kiváltsággal, hogy mostantól

kezdve mi vigyük ezt tovább, – ami annyi áldást és fényt terjesztett ebben a magyar életben a múltban, annak mi legyünk a gazdái a jövendőben. Természetesen nem az a dolgunk, hogy egyszerűen utánozzuk az őseinket, de egy új korszaknak új viszonyai közepette mégis a mi feladatunk és kiváltságunk, hogy ennek a református anyaszentegyháznak minden lelki gazdagságát belevigyük a magyar életbe. A református névvel, mint valami nemesi levéllel járjunk-keljünk ezen a magyar földön úgy, hogy akik utánunk jönnek, rólunk is elmondhassák majd, hogy nemcsak a XVI. XVII. XVIII. században volt Istennek nagy áldása, hogy itt Magyarországon volt reformátusság, hanem azt is elmondhassák, hogy a XX. században is ennek a nemzetnek sok sebe azért gyógyult be, sok nehézségnek azért tudott fölébe kerekedni, azért volt viharos időben is lelki egyensúlya, mert voltak református keresztyének, akikből ezek a lelki hatások kisugároztak.

Ünnepnap mindnyájunk számára, amikor előáll egy új nemzedék ifjú csapata, és elmondja a zsoltáríróval: „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem.”

II.

De rá kell mutatnom arra, testvéreim, hogy ez a mai nap igazi ünnepnappá akkor lesz, és a mi konfirmandusaink hálával eltelt szívvel akkor magasztalhatják az Istent a nekik juttatott szép örökségért, hogyha megértik – és én hiszem, hogy megértették –, hogy e mai napon nemcsak a magyar református egyház tagjai közé iktattatnak be. Ez csak földi keret, a lényeg ezen belül van: a lényeg valami láthatatlan, a lényeg a Krisztus egyetemes teste, az a lelki közösség, amellyel átfogja Ő mindörökre az Ő választottait és megváltottait. Igazi konfirmációvá az teszi ezt a mai napot, hogy amikor én a gyülekezet nevében kijelentem nektek kedves fiúk és lányok, hogy most felvettünk titeket a mi anyaszentegyházunk közösségébe, ugyanakkor elhangzik egy másik szó, amit testi füllel itt nem lehet meghallani, mert nem fizikai légrezgés; egy lelki szó, az Istennek a szava, amely hozzátok egyenként szól, és biztosít benneteket: „Fiam, leányom, az enyém vagy, öröktől fogva ismerlek, azt akartam, hogy nekem élj; gyarló vagy, bűnös vagy, de az én egyszülött Fiam neked is Megváltód lett; Őérette téged is megigazítlak, szívembe fogadlak, kezemben tartalak, és mindörökre megőrizlek.”

Aki ezt átérzi, az tudja, hogy a mi látható egyházunk arra való, hogy ide felemeljen minket, hogy rajta keresztül mint valami előcsarnokon át, odaérkezzünk az Isten színe elé, ahol a szívünk felujjong, és elmondhatjuk a szó teljes értelmében: „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem.” Mert aki megkapja az Istennek ezt a konfirmációját (megerősítését) a szívébe, annak az élete-boldogsága biztosítva van.

Bizonyságot tehetnek erről a gyülekezet tagjai is. Vannak itt sokan, akik az életnek sok harcát megharcolták, talán már deresedő fővel ülnek itt, de visszatekintve a megtett útra, elmondhatják: sok minden cserbenhagyhatta őket, amibe bizalmukat vetették, de maradt valami, ami elég, ami egymagában is boldogít, ami mindenért kárpótol, és amíg ezt a magukénak nevezhetik, addig ujjong az ő szívük: „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem.” Ez az egy az a kincs, amelyről a zsoltáríró is beszél: „Az Úr az én osztályos részem.” Most, amint itt álltok életeteknek virágkorában, szemetek előtt megnyílik jövőtöknek a pályája, és indultok feléje – a túlsó partot nem láthatjátok: hova fogtok érkezni, hogy fog végződni ez az utazás? Ez az a kérdés, amelyet lelki anyátok, az egyház is átnyilallni érez a lelkén most. Mi lesz veletek? – De ez az a kérdés, amelyre nem ad feleletet az Isten. Fenntartja magának, hogy a jövendőt úgy alakítsa, ahogy neki tetszik, s abba semmi emberi tudás beletekinteni ne tudjon. És én mégis, kedves fiúk és lányok, itt az egész gyülekezet nevében egy jövendőmondást meg merek kockáztatni abban a szent bizonyosságban, hogy erre a jövőtöknek semmilyen alakulása sem fog rácáfolni. Meg merem jövendölni – sőt, ne

használjunk ilyen balgatag emberi kifejezést, – az Ige az az alap, amelyre támaszkodunk –, Isten nevében meg merem ígérni nektek egy feltétellel, hogy majd ha elérkeztek az életetek végére, legyen az hosszú vagy rövid, napfényes vagy borús, – vallani fogjátok boldogan és hálával: „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem.” Vallani fogjátok, hogy érdemes volt az életet végigélni, és hogy szép volt az élet – egy feltétellel: ha elmondhatjátok, ami ma itt boldog vallástételetek: „Az Úr az én osztályos részem.”

Ha abba vetitek a ti reménységeteket ezentúl is, ha ezen az alapon épül tovább a ti életetek, amire most ráálltok; hogyha e ti Jézusba vetett hiteteket, amely bizonyságtétel el fog itt hangzani, nem fogjátok hagyni elnémulni, hanem az életetek folyamán is sokszor megújul, és ez a konfirmáció csak kezdet lesz, amely után jön a folytatás. Ti sokszor odaálltok lélekben az Isten elé, és sokszor leteszitek lelketeket az Ő kezébe; magatokat Neki felajánljátok, minden képességeteket az Ő szolgálatára elkötelezitek és valljátok és érzitek, hogy nincs nagyobb öröm, nagyobb kincs, mint egynek lenni az Úr Istennel, a mi kegyelmes Atyánkkal, az Úr Jézus Krisztus által.

Ez az a lelki birtok, amely felé az anyaszentegyház szüleitek segítségével hívogat, vezetget benneteket, s mindig újra hívni fog, valahányszor megszólalnak majd a templom harangjai. Hisszük és reméljük, hogy ti ezt megtaláltátok, erre rábukkantatok. Ti most a konfirmációban nemcsak valami régi szokás követelményének tesztek eleget, s nem valami ősi forma hangzik el vallástételetekben ajkatokról, hanem önkéntes, boldog vallomás: „Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem.”

Csak maradjatok meg ezen a számotokra kijelölt ősi telken, ebben a régi lelki házban; legyetek hűségesek, az ígéretet tartsátok meg, s akkor ismételten ígérem nektek az egy, igaz, élő Isten nevében: ez a konfirmációi alapige lesz utolsó sóhajtásotok is, mint ahogy most reménykedve mondjátok, úgy majd elhaló, gyenge hangon, visszatekintve is csak azt mondhatjátok: „legyen áldott az Isten, amiért az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nekem.”

*

És akkor, kedves fiúk és lányok, akkor nem baj, ha ezt a magyar földet annyi hősi vér öntözi, és ha a magyar út annyi gyásszal volt tele, megért minden áldozatot, hogy ha ezen a magyar földön az Istenben bízó férfiaknak és nőknek élete virul ki, amelyre alámosolyoghat a kék ég, ha ez a hála-zsoltár szakadhat fel magyar szívekből. Ha itt a földön rossz napokban csakúgy, mint jó napokban, olyan emberek élnek, akik nem lázonganak, hanem azt mondják: nem is kívánnának mást, mint amit az Isten adott nekik; azt tartják legjobbnak, nem cserélnék el a világnak semmilyen felkínált előnyéért. Ha ez így lesz, nyugodtan porladnak az elesett hősök; az ő áldozatuk érdemes volt, nem volt hiábavaló.

***

Zsoltár 25, 7.

„Ifjúságomnak vétkeiről és
bűneimről ne emlékezzél meg!”
Zsoltárok 25, 7.

Vegyünk leckét a bűnbánat és a bűnvallás nagy tartományából a zsoltárírótól. Ennek a tudománynak, – vagy nevezzük művészetnek? – is vannak kontárjai és vannak sokat tanult, járatos, gyakorlott szakemberei, akik például szolgálhatnak.

A felületes bűnvalló általánosságokban mozog. Annyit felölel Isten előtti bűnvallása, hogy voltaképpen semmit sem vall meg komolyan. Sokat markol, – keveset fog meg igazán. A zsoltáríró bűnvalló imádsága konkretizál. A fájdalmasan elítélt dolgok közül, amiket megtalál életében, és magát nem kímélve Isten elé tár, kiválaszt valamit, hogy csakugyan célba találjon bűnbánata, és bizonyos legyen a bocsánat felől is, amiben részesülni akar. „Ifjúságom...”

Különös oka lehetett arra, hogy éppen így imádkozzék. Szűk szobácska az öntudat a lelkünk palotájában, és csak az erős benyomások vagy emlékek képesek arra, hogy oda bejussanak, egyebeket kiszorítva. Mindenre egyszerre a zsoltáríró sem gondolhatott öntudatosan, ami miatt vádolta a lelkiismerete. Az emberi életnek egyetemes bűnösségéből, annak ezerféle megnyilvánulása és bizonysága közül csak az jelenhetett meg öntudatosan a lelkében, ami legjobban bántotta, amit legmélyebben szégyellt, s amiért legforróbban óhajtotta Istennek elfedező kegyelmét. „Ifjúsága bűnei” kerekednek így fölébe minden egyébnek, és ezeket foglalja bele könyörgésébe.

Vajon miért? Miért volt ezekre vonatkozó bűntudata erősebb minden másnál? Ezt a kérdést vizsgáljuk meg közelebbről.

I.

Vajon azért-e, mert talán ifjúkorában súlyosabban vétkezett, mint bármikor azelőtt, vagy azután? Koromfekete foltként meredt a visszatekintő szeme elé ifjúkora, aminek bűnösségéhez képest szürkévé sápadtak többi esztendeinek bűnei? Kiáltó, undok cselekedetekkel szennyezte be talán életét azokban az években, és az emberek szeme elől különösen takargatni való szégyen pecsétjeit hordozta magában?

Nincs semmi komoly okunk arra, hogy ezekre a kérdésekre igennel válaszoljunk. Dávid neve alatt maradt ránk ez a zsoltár. Amennyire az ő életét ismerjük a Szentírás lapjairól, nem rútította el az ő ifjúságát a bűnnek semmiféle kelevénye. Nemes volt ő és hős ifjúkorában. Eljövendő nagy hivatásának fénye ragyogott már rajta korai éveiben, és akármelyik fiatal lélek megirigyelhetné azt a sima, egyenes, bukásoktól megkímélt utat, amit ő megtett, míg elérkezett életének derekára. Ha sötét foltokat keresünk az ő pályáján, amik marhatták a lelkiismeretét, akkor később találjuk meg azokat, amikor túl volt már az ifjúság határán.

De ha nem ebben találjuk is magyarázatát ennek a különös bűnbánati imádságnak, álljunk meg azért itt egy percre. Valljuk meg, hogy ez nagyon természetes magyarázat volna. Nem lepődnénk meg, ha csakugyan azért emlegetné Isten előtt ifjúságának vétkeit, mert azokban különösen súlyosan és szégyenletesen vétkezett. Dávid nem volna kivétel, ha ifjúságában a bűnnek olyan ingoványaiba tévedt volna bele, amiket máskor el tudott kerülni. Ellenkezőleg: azért kivétel, mert ifjúságában kerülte el azokat. Kevés ember van, akinek nincs oka az ifjúsá-

gára különös bűnbánattal visszagondolnia. Úgy áll a dolog valóban, hogy a bűn hevesebb ostromának vagyunk kitéve, és pedig védtelenebbül, az ifjúságunk alatt, mint máskor. Megöregedni nem érdem, nem is mindenestől fogva nyereség, – de nem is mindenestől fogva veszteség. Vannak nagy előnyök és áldások, amikhez hozzájutunk egyszerűen az által, hogy elmúlik felettünk az idő. Az ember is érik. S amíg ifjú, még zöld gyümölcs. Valljuk meg, nem a fiatalok iránti valamilyen fölényes és lekicsinylő érzésből, csak egyszerűen az igazság kedvéért, amit nekik is meg kell hallgatniuk, csak azért, mert mennél messzebb haladunk el a magunk ifjúságától, annál világosabban meg tudjuk ítélni, – valljuk meg, hogy éretlen és fanyar gyümölcs az ember az Isten számára, amíg fiatal. Majd az idő hozza meg igazi színét, lágyságát, édes ízét az életének.

Nagy megszentelő hatalom az Isten kezében az idő. Már csak azért is, mert nagy tanítómester. Eltitkolt dolgokat napfényre hoz, tapasztalatot halmoz fel, igazságokat szűr le. Az ifjúság még sok mindent nem tud, – majd megtanulja. És hacsak le nem vonja rólunk Isten végképpen az Ő kezét, akkor: tudni az igazságot, mindig fele már az igazság cselekvésének is. Ismerni a bűnt egész valójában már annyi, mint visszariadni tőle, és harcolni ellene. De nem ismerheti a bűnt az, aki csak mai képében látja, és nem tudja, mit hoz maga után holnap. Az ifjúság megengedi magának, lehetségesnek, megtűrhetőnek, sőt kívánatosnak tart dolgokat, amikről a következmények bebizonyítják, hogy Isten világrendje nem szenvedi őket, és ítélettel bélyegzi őket bűnnek. Micsoda oltalom és segítség: ismerni már ezt a rendet, amint feltárul minden tapasztalt ember számára! És milyen veszedelmes dolog fiatalnak lenni; tájékozatlannak a világban, bízónak ott, ahol a biztos a csalódás, és talán bizalmatlannak ott, ahol az egyetlen igazi érték van!

Nem volna csoda, ha a zsoltáríró ezért emlegetné ifjúságának vétkeit. Nagy a serege azoknak a lelki rokkantaknak, akik ifjúságuk harcaiban szerezték szomorú emlékül sebeiket. Ha volna fülünk meghallani a titkon elhangzó imádságokat, hallanánk, mint visszhangzik a zsoltáríró könyörgése, mint szüntelen, búgó kísérete minden más könyörgésnek, milliók lelkéből: „Ifjúságomnak vétkeiről és bűneimről ne emlékezzél meg!”

Hadd vegyék észre a vezeklőknek ezt a szomorú hadát fiatal testvéreink, hogy közéjük ne kerüljenek valamikor. Fegyelmezzen, óvjon és vezessen a mások tapasztalata, amikor még kevés a magatoké! Hadd vegyen körül benneteket mindnyájunk szeretete életetek legkockázatosabb szakában. Intünk: vigyázzatok! Szólítunk: küzdjetek a bűn ellen! Figyelmeztetünk: most győzzetek felette, – s akkor túl vagytok a legnehezebben, könnyebb lesz már tovább győzni!

II.

De ha a zsoltárírónál mégsem az volt a helyzet, hogy ifjúsága szomorú bukásaiból fakadt ez az érdekes bűnbánati imádság, mi hát akkor annak magyarázata? Csak tapogatózhatunk. Feltevéseket állíthatunk. De érdemes lesz.

Hátha a következőkben találjuk meg a magyarázatot: Talán nem sötétlett a zsoltáríró mögött semmiféle súlyos bukásnak emléke, amibe ifjúságának tapasztalatlan heve hajtotta volna bele. Talán nem is a múltnak bűneit vallja meg itt Istennek, amelyek jobban szomorítanák a jelenbelieknél, – hanem éppen a jelenbelieket, amikbe naponként beleesik, s amikkel állandóan vívja nehéz küzdelmeit. De miért nevezi őket „ifjúsága vétkeinek és bűneinek”? Azért, mert ismerte önmagát alaposan. Bányászott és vizsgálódott a lelke mélyén. Nem csak azt tudta, hogy mi van ott, hanem nyomozta azt is, hogy honnan eredt. Nemcsak a gyümölcsöket látta, hanem kiásta a gyökereket is. És rájött arra, hogy úgyszólván minden bűn, ami miatt el kell pirulnia Isten előtt, visszavezethető ifjúságának idejére. Akkor lett ő azzá, aminek ma

látja magát. Akkor szerezte azt, amit ma visel. Akkor építette azt, amiben ma lakik. Akkor gyűjtötte azt, amit ma kivisz a piacra. Akkor vetett, ma arat. Ezért, ha ma könyörögnie kell, hogy Isten ne emlékezzék meg a valóságról, és ne aszerint ítélje meg őt, hanem kegyelme szerint bánjék vele: az ifjúsága felelős érte.

Nincs-e igaza? Az ifjúság a legveszélyeztetettebb kor, és a legtöbb valószínűséget rejti magában súlyos botlásokra, – láttuk. De tovább is kell mennünk egy lépéssel: az ifjúság a legkomolyabb, legfelelősségteljesebb kor is. Olvasztott érc az ifjúság és formába önthető. Amilyen formába ömlik, abban kihűl és megkeményszik. Nagy zúzódás árán és nagy tűznek kemencéjében olvadhat csak meg újra valaha is! Ha csak egészen rendkívüli megrázkódtatások nem érnek: mindnyájan azt az ábrázatot viseljük az életünk végéig....

[A másoló megjegyzése: a kézirat befejezetlen.]

***

Zsoltár 37, 1.

Ne bosszankodjál az elvetemültekre,
ne irigykedjél a gonosztevőkre.
Zsolt. 37,1.

Bibliaolvasó ember megvallhatja, testvéreim, hogy a Biblia azért a legáldottabb és a leghasznosabb könyv, de sokszor azért a legkellemetlenebb olvasmány is, mert mindig a magunk bűneit tárja a szemünk elé. „Seperj a magad ajtaja előtt." – De azért ez az egész zsoltár és benne a mi alapigénk is, bizonysága annak, hogy szól a Biblia a mások bűneiről is. Nem is hallgathat róla, hiszen csakugyan a mások bűne a magunk sorsának az egyik legbefolyásosabb, legjelentősebb tényezője.

Már a mások bűnének a látása is, még inkább annak az elszenvedése, hogyha egyenesen ellenünk irányul, belejátszik a magunk boldogságába; azért nem volna az élet könyve a Szentírás, ha meg nem tanítana bennünket arra is, hogy milyen legyen a mi magatartásunk a mások bűnével szemben. Mások bűnével szemben nagyon sokféleképpen viselkedhet az ember. Az a magatartás, amelyről alapigénk szól, – azt mondhatjuk – középhelyet foglal el a két szélsőség között. Az egyik szélsőség – megmondhatjuk mindjárt –, a legalacsonyabb rendű magatartás a mások bűnével szemben: az, amely nem bosszankodik felette, hanem ellenkezőleg, örömet és kielégülést talál benne. Hiszen lehetne beszélni arról, testvéreim, hogy van még ennél alacsonyabb rendű magatartás is, de azt mellőzzük. Amely fenn sem akad másoknak a bűnén, amely az életben szétnézve lát ott jót és rosszat, és mindent egyformán vesz. Vagy azért, mert meg van vesztegetve a saját lelkiismerete is, és hajlandó a rosszat is jónak minősíteni, vagy azért, mert gyáva, s nem meri nevén nevezni a dolgokat. Efelett mi most átsiklunk. Elég nekünk, mint legalacsonyabb rendű magatartást szemügyre venni azt, amely igenis fennakad másoknak a bűnén, de ha a látszat sokszor éppen ellenkezője is ennek, igazában nagy élvezetet talál benne; nagy szörnyülködések között beszél róla, de a lelke mélyén mit is csinálna, ha nem tudna a mások bűnén fennakadni?

Megálltatok már nem egyszer az állatkertben az oroszlánok ketrece előtt, s megfigyeltétek, mit csinálnak ezek a fenevadak, amikor etetésük óráján eléjük dobnak egy-egy nagy koncot? Amit az oroszlánok csinálnak azzal a hústömeggel, azt csinálják azok az emberek, akikről most szólunk, a mások bűnével: nagy élvezettel veszik a foguk közé, valósággal csámcsogva tépdesik, híznak rajta, mert magukat csak úgy tudják valaminek tartani és fent érezni, ha a másikat mennél mélyebben lent látják. Azon hizlalják a maguk önbecsülését, hogy a mások bűnével foglalkoznak. És ismétlem, akármilyen ellentmondó látszat takarja is a valóságot, a valóság az, hogy a lelkük mélyén nem hogy bosszankodnának mások gonoszságán, hanem élvezetet találnak abban. Örömnap az, ha valakit rajtakaphatnak valami rosszon, mintha kincset lelnének, úgy kapnak rajta.

Az ellentétes véglet, a legmagasabb rendű magatartás a mások bűnével szemben az, amely nem bosszankodik rajtuk, hanem elszenvedi; amely felveszi magára a mások bűnének a terhét azért, mert szereti azokat, akik bűneikkel megszomorították. Ennek a példája áll előttünk a mi Urunk Jézus Krisztusban. A gonoszságnak micsoda képei tárulhattak őeléje, amint a maga tisztaságának és szentségének magas hegyfokáról nézett bele az emberek lelki szakadékaiba, mi fortyoghatott ott az ő szemei előtt; mennyi undok látvány, indulatok, gyűlöletek, s neki végül is csak egy szava volt rá: „Atyám, bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek." Ez kell, hogy legyen végül is a mi célpontunk, ezt a művészetet kell nekünk is megtanulni. Mások életében akármennyi gonoszságot látunk is, úgy szeretjük azokat az embereket,

hogy melléjük tudunk állni, a magunk vállára tudjuk venni az ő terhüket, minthogyha mi volnánk azok a gonoszak és elvetemültek. Tudomásul vesszük, hogy a jelen pillanatban ők a mi testvéreink, benne vannak ebben a nagy nyomorúságban, akár akarjuk, akár nem, most ez az adottság, és hogyha szeretjük őket s jót akarunk nekik, ha ki akarjuk vezetni őket nyomorúságuk mélységeiből, akkor el kell szenvednünk azt, hogy most ilyenek, és meg kell bocsátanunk.

*

De e között a két véglet között vannak egyéb lehetőségek is, s azok közé tartozik az is, amellyel alapigénkben foglalkozik a zsoltáríró. Az elvetemültek, a gonosztevők felett való bosszankodás... Az eredeti bibliai nyelvben itt szereplő kifejezés olyasvalamit jelent, mint felhevülés. Ne bosszankodjál az elvetemülteken, – azt jelenti: ne izgasd magad értük, ne háborogj és ne tüzelj! És amikor úgy folytatja: ne irigykedj, nyilvánvaló, hogy itt sem a közönséges irigységről van szó, nem arról az érzésről, amellyel, akinek nincs, gonosz szemmel néz arra, akinek van. Mert hiszen ez az érzés, amellyel a zsoltáríró foglalkozik, örülni tud annak, hogy másnak van, csak legalább azt láthassa, hogy megérdemli, hogy ezek a javak jó kézben vannak nála. Az hozza izgalomba, azért nyughatatlan és azért háborog, mert olyanok kezében látja a javakat, akik azokat nem érdemlik meg, s igazságtalannak látja, hogy azoknak van, amikor nincs olyanoknak, akik ezerszerte méltóbbak volnának rá. Nyughatatlan ez a lelkület magának a bűnnek ténye miatt, amely ott éktelenkedik a mások életében. S nyughatatlan azért, mert nem látja az Isten erkölcsi igazságszolgáltatását, nem látja a bűnnek lesújtatását és az igazság felemeltetését, hanem éppen ellenkezőleg: lépten-nyomon látja hivalkodni az elvetemülteket, virágzó sikereknek a teljességében örvendezni a gonoszokat. Ezért ég a felháborodásnak, a békétlenségnek tüze benne; ez az a bosszankodás, amelyről itt szó van.

Már most nyilvánvaló, hogy a zsoltáríró intése ehhez a nyugtalankodó, izgatott emberhez úgy szól, mint testvérnek szava a testvérhez. Szelíd intéssel, mert nyilvánvaló, hogy ebben a lelkületben van nagyon sok jó, amit nem szabad elvetni. Ó jaj volna, ha senki sem nyugtalankodna az élet nagy igazságtalanságai miatt! Ha mindenki napirendre tudna térni afelett, hogy érdem és jutalom olyan aránytalan viszonyban van egymással! De ugyanakkor, amikor ebben a lelkületben van sok jó, amihez ragaszkodni kell, vannak benne hibák is, s ezek ellen emel szót a zsoltáríró, s mi is vegyük ezeket szemügyre testvéreim.

Miért ne nyugtalankodjunk, és ne izguljunk? Először is azért, mert könnyen megeshet velünk, hogy letérünk a hitnek az útjáról. Ez az első gondolat, amelyet kiérzek a zsoltáríró intelméből, különösen, ha ezt az első verset az utána következőkkel összefüggésben nézem. Igaza van ennek a bosszankodó léleknek, amikor jó és rossz között éles különbséget tesz, mert maga az Isten állít fel válaszfalat e két össze nem férő világ között. Az egyik kedves neki, a másik utálatos az ő szemében. És igaz az, hogy az Isten, kijelentvén az ő törvényét, amely parancsol és tilt, kijelentette azt is, hogy ő igaz bíró, hogy ő nemcsak úgy veti oda az embereknek jó tanácsként a maga törvényét, hogy cselekedjenek vele tetszés szerint, s lássák mire mennek, hanem ő az ő szent akaratát maga érvényesíti, áldását adván azokra, akik neki engedelmeskednek, és kárhozatot azokra, akik az ő akarata ellen vétkeznek. Van az Isten kijelentése szerint megvesztegethetetlen igazságszolgáltatása az Istennek ebben a világban. Ezt ő megmondta és tudtunkra adta nekünk.

Már most előállsz nyughatatlan lelkű ember, akit bosszant az igazságtalanságok virulása és az elvetemedettek jó szerencséje, és ezt mondod: hol van hát az igazságszolgáltatás? Vigyázz! Ha az Isten mond valamit, akkor ő elsősorban bizalmat kíván, elvárja, hogy az ő szavának higyj! Ha megértetted azt az ő Igéjéből, hogy ő igaz bírája égnek és földnek, akkor ne fürkészd, és ne nyomozd: vajon látod-e ennek nyomait, ne akard ellenőrizni az Istent. Ahogy

a zsoltáríró újra meg újra mondja: „bízzál Őbenne.” Szívednek az az izgatott nyugtalansága vajon nem hitetlenség-e? Vajon a lelked mélyén, ha őszinte vagy, nem kell-e megvallanod, hogy ott él a kétkedés? Elhinnéd amit az Isten mond, ha ő azt a szemed előtt demonstrálná, de addig nem! A bűnnek, a gonoszságnak jelenléte ebben a világban elsősorban a hitnek a próbája, s mennél jobban beleütközik a lelkedbe és mennél jobban belehasít a szívedbe, annál jobban kell érezned, hogy most, most kell megmutatnom, hogy én az én Istenemben bízom! Amit ő nekem mondott, azt én igaznak tartom akkor is, ha nap nap után a tapasztalat nem igazolja is. A sötétben is tudom, hogy közel van hozzám, s ha elrejtőzik is, tudom, hogy ott van és változatlanul az, akinek mondja magát. Vigyázz hát, le ne lépj a hitnek az alapjáról!

Fenyeget egy másik veszedelem is, hogy ha bosszankodnál az elvetemülteken. Még nagyobb veszedelem, szinte azt mondhatnám. Az, hogy feltolod magad az Istennek a helyébe, magad akarsz beleülni az ő székébe, és ki akarod venni az ő kezéből a bírói pálcát, hogy azt magad suhogtasd. Illetékesnek érzed magad végső véleményt mondani a sorsnak bonyolult szövedékében; hol, mikor, mi volna igazán igazságos, hogyan kellene lépésről lépésre minden bűnnek megbűnhődnie. – Hát ki vagy te, ki vagy te, emberke? Hogy vállalkoznál nyilatkozni, hogy vállalkoznál intézkedni olyan dolgokban, amelyeknek a bonyolult szövedékét te át sem tudod tekinteni? Mi az, amit te látsz belőle? Egy apró, kicsiny kivágás; akármilyen jól nézed, akárhányszoros nagyítással nézed, a mikroszkópod alatt az a kis parányi kör tágasabb nem lesz, azon kívül homályba vész a te szemed elől minden. Az egekben lakozónak kell lenni annak, örökkévalóságok összefüggéseit áttekintőnek s mindentudónak kell lenni annak, akinek a kezében jó helyen van emberek megítélése. Te csak a jelen pillanatot látod, azért vagy olyan nyughatatlan, olyan türelmetlen. Már magad is, kicsiny ember létedre kissé messzebbre nézhetnél, gondolhatnál a holnapra, felemelhetnéd a tekinteted a jövő felé; ne csak azt nézd, hogy most hogy virul a gonoszság, azt is nézd, mi lesz majd belőle; akik ma virulnak, azokra milyen szánalmas hervadás vár. Tudj várni az Úrra! Nem jön ő elő parancsszóra, mint egy nagy úrnak az inasa; ne siettesd őt, ne követeld, hogy most rögtön tegye meg azt, ami igazságosnak látszik a te ítéleted szerint. Lassan járnak az ő malmai, de biztosan. S ha kivárod, a végén szégyellni fogod magad, hogy kételkedtél benne; annyit nyughatatlankodtál a gonoszság miatt, annyit bosszankodtál, amikor nem volt szükség rá. Ne bosszankodjál hát, mert vétkezel vele a te Urad Istened felségjogai ellen, aki nem tűr vetélytársat.

És végül egy legnagyobb veszedelem, testvéreim: aki bosszankodik az elvetemültekre, oda juthat, hogy megfeledkezik a maga ügyéről; csakugyan jobb volna előbb a maga háza előtt sepernie. Mit tartozik utóvégre terád, hogy az Isten ezzel meg amazzal hogyan bánik el? Rád a magad ügye tartozik. Hogy állsz te magad a te élő Uraddal, Isteneddel? Nyughatatlankodol és békétlenkedel azért, mert nem látod az Isten kezét megnyilvánulni az életnek zűrzavartól éktelen jelenségeiben? Az a kérdés: nem látod-e megnyilatkozni az Isten kezét a tulajdon életedben? Ugye, hogy látod? Csillapodjál le az Úrban, csendesedjék el a lelked háborgása, és akkor meg kell vallanod: nincs semmi másra okod, mint arra egyedül, hogy hálával, alázatosan oda borulj a te Istened elé és magasztald az Ő jóságát. Mert ugye, jó volt hozzád? Ugye, érezted az Ő irgalmát? Ugye, veled sem úgy bánt, mint igaz bíró, hanem tudod, hogy megbocsátott neked? Ugye, aláhajolt hozzád, és kiragyogott feletted az ő atyai arca? És amikor azt mondja a zsoltáríró: „gyönyörködjél az Úrban”, erre benned is felébred a visszhang: „Igen, nincs nekem nagyobb gyönyörűségem, mint Ő. Én benne kimondhatatlan örömöket találtam; ha az élet sok más örömöt hozott is, a szívemet Ő töltötte meg igazán boldogsággal. Ő nekem uram és parancsolóm, s ha az élet ezerféle változatában megtagadja is Őt, Ő mindig kinyújtja felém a kezét: amikor már-már süllyedek, megragad; sohasem engedi, hogy azt higgyem: nincs már remény számomra – mindig megvigasztal, s én boldog lehetek Őbenne.”

Mit bosszankodsz, miért háborogsz és nyughatatlankodsz, amikor látod, hogy a világban éktelenül grasszál a gonoszság? Ha nem tudom is, hogy az Isten hogy igazítja el másokkal az ő ügyét, legyen áldott az ő neve, hogy énvelem így igazította el. – Ez nem azt jelenti testvéreim, hogy ki-ki közülünk a maga üdvösségének a boldog élvezetében elhúzódva, ott örvendjen, hogy ő maga megízlelte az Istennek jóvoltát, egyébként pedig hagyja, hogy az ördög vigye magával az egész világot. Igenis van közünk az igazságtalansághoz, amely ezen a világon ott nyugszik, mint átok, és feladatunk a hivalkodó bűnnek a leküzdése, de ez úgy értendő, – amint a zsoltáríró megtanít bennünket alapigénkben, – hogy minden igyekezetünk, amellyel felvesszük a harcot a világban uralkodó igazságtalanságok leküzdésére, előbb utóbb korlátokba ütközik; mi mindent nem tehetünk jóvá, ami ezen a világon el van rontva. Hagynunk kell valamit az Úristennek is. Sokkal többet tehetünk, mint amennyit szoktunk tenni. És jó, hogyha felkavarja a rest lelkiismeretet az Istennek hozzánk szóló parancsa ebben az irányban, de egy bizonyos ponton tehetetlenné válik a mi minden igyekezetünk, és ott, azon a ponton szól hozzánk az Ige, hogy most már aztán ne izgulj, ne nyugtalankodj, hanem lecsillapodott, békés lélekkel tudd az Úristenre bízni, hogy Ő igazítsa el azokat a dolgokat, amelyek meghaladják a te képességedet. Hogy kire-kire mi van bízva, miért vagyunk mi magunk felelősek, mit tehetünk, hogy letöressék a méltatlanul és jogtalanul felemelkedő önzés és a fennhéjázó gonoszság, amely lába alá tapos sok tisztes, érdemes életet? Erre, testvéreim, kinek-kinek a maga lelkiismeretétől kell feleletet kapnia, mert kire ez, kire amaz bízatott. Akik országok élén mint kormányzók uralkodnak, hatalomnak a birtokosai, törvényeket alkotnak és törvényeket alkalmaznak, azok mindenesetre nem mondhatják azt, hogy: „Nézzük csak csendes, békés lélekkel, lent a néptömegben hogy hivalkodik s hogy garázdálkodik a bűn, hogy szenved az ártatlanság – őket az Isten azért állította az ő helyükre, hogy tegyenek róla, hogy másképp legyen, és ha száz százalékkal nem teremthetnek is más világot, tegyenek legalább annyit, hogy esztendőről esztendőre nagyobb mértékben érvényesüljön az igazság, és megszégyenüljön s háttérbe szoríttassék a gonoszság.

És utóvégre ebben a mai világban mindnyájunk kezében van valami kicsi hatalom, mert szavazati joggal bíró állampolgárok vagyunk. Valamelyes felelősség mindnyájunk vállán van, hogy ezzel a jogunkkal úgy éljünk, hogy szavazatunkat oda adjuk, ahol bízvást remélhetjük, hogy az igazság érdekében fogják felhasználni a hatalmat, s nem fognak még tetéződni a társadalmi és gazdasági élet visszásságai, ahol nem tőkét akarnak kovácsolni a maguk érdekei előmozdítására, hanem igyekezni fognak megoldani a megoldandó kérdéseket. – Eddig elmehet az Isten Igéjének hirdetője is a politika mezején. Hogy melyik párt lesz az, amelybe ezt a bizalmat vetheted, azt neked magadnak kell megítélned, testvérem. Ez a hely nem arra való, hogy egyik vagy másik politikai tömörülés vagy párt szószólója legyen, de mert hogy amikor szavazol, a lelkiismeretedtől Isten színe előtt meg kell kérdezned, vajon szavazatoddal jó ügyet támogatsz-e, ezt a kérdést igenis, itt is meg kell említeni. De ha mindent megteszel, ezer és ezer becsületes ember mindent megtesz, hogy ebben a világban a gonoszság ne legyen hatalom, érdemekhez hitvány ember ne juthasson másoknak a kihasználásával, akkor is hamarosan elérkezel ahhoz a ponthoz, ahol azt kell mondanod: Itt véget ér az én tudományom, és még mindig marad gonoszság, és még mindig maradnak elvetemültek – mit cselekedj akkor?

Vannak forradalmár lelkek, akik itt ezen a ponton kigyulladnak s inkább tűzcsóvát vetnek a társadalom egész épületére, vagy bombával robbantják fel az egésznek a szervezetét csak azért, hogy dühüket kitöltsék a gonoszságon. Szól az Ige: „Ne bosszankodjál a gonosztevőkre”; ez nem a mi utunk, ezzel egyetlenegy sebet be nem gyógyítunk, egy hajszálnyit sem javítjuk a világ állapotát. Ez egy bizonyos pont, ahol nekünk meg kell állnunk, megvizsgálva magunkat: vajon csakugyan nem lehet-e és nem kell-e még tovább haladnunk, és ha igen, néhány lépéssel még tovább megyünk a határig; de határ lesz, és a határon túl még mindig

szemünkbe fog vigyorogni a Sátán: „Nézd, milyen hatalmas vagyok, nem száműzhetsz engem a világból, itt vagyok és itt maradok.”

És akkor nincs más hátra, mint figyelni erre az intésre: ne bosszankodjál a gonosztevőn, bízd rá az Istenre, menj nyugodtan tovább a magad útján, élj csendes békességgel, légy meggyőződve, hogy a világ kormányzása az Isten kezében van és Ő eligazít mindent, amit te nem tudsz is.

*

Ez ellentéte a lázban égő, nyughatatlan léleknek, ez az a békesség, amelyről a mi Urunk Jézus Krisztus beszélt. Ha valakinek, akkor az ő lelkét égethette a világ gonoszsága és mégis, amikor már a legrútabb képet öltötte ez a gonoszság, amikor a maga szőrös öklével lecsapni készült rá, ő ott állt egymagában, kiszolgáltatva, amikor lett volna joga a mi ítéletünk szerint felkiáltani az égre: „Úr Isten, hol vagy?!” – akkor ő azon az utolsó estén azt mondta az ő tanítványainak: „Az én békességemet adom tinektek.”

Adja nekünk is. Akármilyen rút, gonosz is a világ, csak keressük nála, és akkor az ő Lelkével megtelve nem fogjuk elmulasztani, hogy megtegyük azt, ami rajtunk áll: ki fogjuk venni részünket a harcból, hogy megszégyenítsük a gonoszt, hogy a maga medrébe tereltessék az emberi önzés, megfékeztessék minden mohóság, és több legyen a megérdemelt jólét. Igazabb jutalma legyen a becsületes munkának, és mind a többi tekintetben is nem fogjuk kezünket összetéve várni, hogy magától jöjjön el egy jobb világ, de a lelkünk nem fog nyughatatlankodni és bosszankodni, hanem békességes lesz.

Mi volna, ha a páciens izgalma átragadna az orvosra? Az tud igazán segíteni, aki a maga nyugalmát megőrzi a legkétségbeejtőbb helyzetben is. Hol volna ennek a világnak reménysége, ha kivesznének belőle azok a lelkek, akik a mi Urunk Jézus Krisztusnak a békességét hordozzák a szívükben? Sokszor nézem azokat, akik olyan nagy hangon beszélnek nagy átalakulásokról, egy jobb, igazságosabb jövendőről, amelyet meg kellene teremteni, és azt kérdezem magamban: miért ágáltok olyan nagyon, hiszen meglátszik rajtatok, lerí az arcotokról, hogy ha akármilyen boldog állapotok volnának, ti akkor is nyughatatlanok volnátok. Nektek voltaképpen nem az a bajotok, hogy a gonoszság hivalkodik ott kinn; benn a lelketek mélyén van valami nagy rendetlenség, nyugtalanság. Az ilyen emberektől nem várhatunk, nem remélhetünk jó vezetést, jó munkát, igaz eredményt és boldog jövendőt. Azok lesznek az orvosai a mi beteg világunknak, akik a Krisztus békességét hordozzák szívükben. Ne bosszankodjál hát az elvetemültekre, s ne irigykedjél a gonosztevőkre.

***

AZ ISTEN PUSZTÍTÁSAI

(1929. jun. 9-én a Család utcai imateremben.)

Jöjjetek, lássátok az Úr tetteit,
aki pusztaságokat szerez a földön.
46. zsoltár 9.

A 46. zsoltár a szívéhez nőtt drága kincse minden embernek, akiben csak valamennyire is él hitének történelmi tudata. Ez volt az a győzelmi himnusz, amelyre sokszor rázendített az Isten népe, valahányszor nagy válságok zúgtak el felette, éspedig rázendített már előre, mielőtt a győzelem napja felragyogott volna. Aki tudja, hogy milyen harcok árán szerzett és megtartott örökség az ő hite, aki nem csak a jelenben élvezi annak áldásait, hanem beleéli magát az elmúlt évezredek emlékeibe, amelyekben ugyanennek a hitnek az ereje tündöklik, – az sokszor elénekli a 46. zsoltárt. Együtt énekli mindazokkal a nemzedékekkel, amelyek reánk származtatták azóta, hogy egyszer valamilyen nagy veszedelemben Izrael lelke beleöntötte ebbe az Isten szabadítása felől való ujjongó bizonyosságát. Együtt énekli a reformáció korabeli ősökkel, akiknek ajkára ebből a zsoltárból szőtt szöveggel adta Luther az „Erős várunk” harsonaszavú dacénekét. Együtt énekli a jövendőnek még meg sem született nemzedékeivel, akikre nyugodtan ráhagyhatja a szent ügy örökségét, – mert amíg zengeni fog a felséges hitvallás: „Az Isten a mi reménységünk, midőn reánk tör ellenségünk”, addig nincs mitől féltenünk az utánunk következőket sem, bármilyen rettentések álljanak is majdan az utjukba.

De akármennyire benne él is a lelkünkben ennek a zsoltárnak rendíthetetlen nyugalma, biztonsága, határozottsága, mégis nincs-e igazam, ha azt állítom, hogy idegenül érint és meghökkent – legalább sokunkat és sokszor – az a második része, amelyből alapigénket vettük?

Az első része, borzalmas támadásoktól körülostromlott várat fest elénk, amelynek falain belül mégis zavartalan békesség honol. Csendesen csobognak benne a kifogyhatatlan, élő forrás vizei. „Isten ő közepette vagyon.” Hajlékait örvendezés tölti be, akárhogy zúgnak és zajonganak is körülötte az ellenséges hadak. Ez a kép valóban a szívünkhöz szól: Isten az övéinek „erős vára”, megtartója és oltalmazója.

De a zsoltár második része kivisz bennünket a város falain kívül, s ott rettenetes képet tár elénk. Az imént még dühösen tajtékzó harci lárma elült. A tájra dermesztő csend telepszik. A támadásra mozgósított nemzetek, a felvonultatott rettentő hadak, nincsenek már sehol sem. Csak szétszórt, néma tetemek emlékeztetnek arra, hogy nemrégen büszke seregek lepték el a környéket. Szerteheverő pajzsok, töredezett kardok, tűz martalékává lett hadiszekereknek üszkös roncsai borítják a mezőket. Félelmetes pusztulás képe mindenütt, ameddig a szem ellát. És ezt a döbbenetes látványt a zsoltáríró azzal a szándékkal foglalja bele énekébe, hogy ez szolgáljon annak betetőzéséül. Erre a részre helyezi a hangsúlyt. Ez a csattanója az egésznek. Abban a halálos, dermesztő csendben, amelyet itt szemléltet, s amely ellenállhatatlanul rátelepszik a szemlélőnek a lelkére is, várja és reméli, hogy meg fog szólalni igazában az Isten magasztalása. „Csendesedjetek el és ismerjétek el, hogy én vagyok az Isten! Felmagasztaltatom a nemzetek között, felmagasztaltatom a földön!”

Mintha az egész zsoltár azért íródott volna, hogy a pusztulásnak erre a mezejére vezessen el bennünket, és itt tanítson meg mindnyájunkat az Isten ismeretére. „Jöjjetek, lássátok az Úr tetteit, aki pusztaságokat szerez a földön!” Nem különös dolog-e az Isten nagyságos dolgait a pusztításban látni, és az Ő hatalmát éppen megsemmisítő munkájában magasztalni?

De biztosan nem a zsoltáríróban, hanem bennünk van a hiba. Vegyük hát kissé közelebbről szemügyre a dolgot, és értsük meg a zsoltáríró igazságát.

I.

Isten tehát pusztításokat szerez....

Úgy hozzászoktunk ahhoz, hogy Istenben mindig csak az élet forrását, a teremtő erőt, a fejlődést és virulást zsendítő jóságot, a megújhodást ajándékozó kegyelmet s a végső tökéletesség felé munkálkodó titokzatos építő hatalmat lássuk. Most meg kell ismernünk egy másik oldaláról, – mint rombolót, akinek hatalmából enyészet és halál is fakad. De nem természetes kiegészítése-e ez a mi Isten-ismeretünknek? Olyan világban, mint amilyenben mi élünk, lehetséges-e az egyik a másik nélkül? Ahol a világosságnak annyi sötétséggel kell megküzdenie, győzhet-e az áldott napfény másként, mint az éjszaka halálával, s ahol a bűnök fenevadjai leskelődnek mindenfelől, hogy rejtekhelyeikből lecsapjanak áldozataikra, lehet-e békés virulást teremteni irtás nélkül? Csak fel kell ébrednünk önáltató szép álmainkból a valóságos világ meglátására, és mindjárt beláthatjuk, hogy Istennek pusztításokat kell szereznie, ha hatalmát meg akarja dicsőíteni. Mint ahogy a napfény nem annak ellenére, hogy gyógyító és éltető hatalom, hanem éppen azért, hogy az lehessen, könyörtelenül öldökli a ragály és a penész csíráit, amelyek a sötétség nyirkos levegőjében garázdálkodnak, úgy az élő Istennek is „megemésztő tűznek" kell lennie, hogy magasztalása felhangozhassék a hálás szívekből.

Akik Istenért éltek és harcoltak, éppen ezért mindig tisztában voltak azzal, hogy feladatuknak kettős oldala van. Az Ótestamentumban Jeremiás világosan látja, hogy amikor „országok és népek fölé rendeltetik" az Isten akaratának hírnökeként, ez „építést és plántálást" jelent, de éppúgy „gyomlálást, irtást, pusztítást, rombolást" is. Az Újtestamentumban Pál apostol sem általtja magát afelől, hogy az Evangélium hirdetése nemcsak „életnek illatja az életre", hanem éppúgy „halálnak illatja is halálra". És amikor egész életét felteszi arra a nagy munkára, hogy megépüljön az emberek között az „Isten temploma", az egyháznak élő kövekből rakott csodás épülete, ugyanakkor úgy is meg tudja fogalmazni programját, hogy ő „minden erősséget le akar rombolni, amely az Isten ismerete ellen felemelkedik".

És mit mondjunk magáról Jézusról, akiben teljességgel megmutatta nekünk Isten az Ő orcáját? Az ő „szelíd és alázatos" alakja tanított meg bennünket arra, hogy megismerjük Istennek csendben munkálkodó, irgalmasan megsegítő, felemelő és éltető atyai szeretetét. Ő, aki „nem vetette meg a repedezett nádszálat, és nem oltotta el a pislogó gyertyalángot" sem, öntötte belénk azt a bizodalmat, hogy Isten mindenütt ott van, ahol bármilyen csekély reménységgel bíztató életcsírákat kell is nagyra melengetni, türelemmel és megbocsátással virágzásra ösztökélni...

És mégis, Őróla íratott meg egész munkásságának az az összefoglalása, hogy: „azért jött, hogy az ördögnek munkáit elrontsa." Egész szolgálata egy nagy, szakadatlan és kíméletlen rombolás... Ne gondoljunk éppen csak arra a jelenetre, amikor ostort ragad, hogy a kufárok uralmát megdöntse a templom szent falai között. Máskor is, mindig „pusztításokat szerzett", amerre járt. Akinek van füle a hallásra, az észreveszi egy régi világ recsegését és ropogását, mihelyt valahol megszólal Jézus, és akinek van szeme a látásra, annak figyelmét nem kerüli el, hogy egy pusztulásba omlott hatalom romjai felett járja Ő a maga győzelmes útját. Pál apostol jól megragadta a dolog lényegét, amikor még Jézus haláláról is, sőt arról főképpen úgy beszélt, mint a sötét ellenségeknek „kifosztásáról" és „megöldökléséről", mint döntő mérkőzésben reájuk mért végső, megsemmisítő csapásról.

A dolog tehát úgy áll, hogy amikor Isten megjelenti magát az emberek életében, mindig „pusztítást” is szerez. Az Ő közelében kettéválnak az addig szürke ködben elvegyült elemek, s amint életet hoz az ő végzései szerint valóknak, éppúgy halált hoz az ő akarata ellen valóknak. Gyógyulás és enyészet, megépülés és összeomlás, beteljesedés és megsemmisülés egyformán hirdetik kezének hatalmát.

Nem ismeri igazán Istent az, aki „félelemmel és rettegéssel” nem szemlélte még „pusztításait” a maga életében. Csak az támadt már új életre Isten kegyelmének érintésétől, akire nézve halálossá is vált már az Isten fensége és szentsége. Éppen ezért nem jut el a legtöbb ember az Istennel való élet viruló mezőire, mert megérzi, hogy oda emésztő tüzeken és halálos árvizek mélységein át vezet az út, – és ettől visszaretten. Az ember nem szívesen áll meg az Isten színe előtt a porba omlott önérdem és öndicsőség romjai felett, és rugódozik az ellen, hogy az életét vesztes csata színterének lássa, amelyen elhullott fegyverek hirdetik a „pusztítást” szerző Istennek egyedülvaló hatalmát. De aki tudja, mit jelent összetöretni és elnémulni a romhalmaz felett, – az megismerte Istent és örökké áldani fogja Őt érette.

Ugyanígy kísérik Isten útját az Ő „pusztításának” jelei az emberek közös életében is. Amikor elbizakodottsága párnáin pihen, vagy betegsége nyoszolyáján sínylődik az Isten népe, – nem aktuális a kérdés. De mihelyt talpra áll és hozzálát hivatásának teljesítéséhez, a világ két pártra szakad körülötte és rögtön szembe találja magát az Isten akarata ellen összeesküdött hatalmak makacs, elszánt táborával. A „vagy-vagy” válságaitól feszültek ilyenkor a helyzetek, és Istennek hatalma nem juthat el másként megdicsőülésre, mint az ellenszegülő erők tetemein át. Össze kell omlania az ellenállásnak, ha még annyi emberi érdek és vágy fűződik is hozzá! S akiknek megadatik, hogy azután körülnézzenek az elcsendesedett harcmezőn, ahol már csak szétszórt maradványai láthatók az imént még verhetetlen ellenfeleknek, azok soha nem felejthetik el többé azt, amit Istennek hatalmából megismerhettek. Hány ilyen emléket hagyott reánk az Isten ügyének múltja, és milyen bizonyos lehetőségekkel bíztat a jövője! Áldott az Isten, aki „pusztítást szerez...”

II.

„Pusztítást szerez a <u>földön</u>” – mondja a zsoltáríró, és hogy jól megértsük gondolatát, érdemes ezt még külön is hangsúlyozni. Könnyen beleeshetnénk ugyanis abba a hibába, hogy az egész kérdést áttoljuk egyoldalúan szellemi síkba. Hajlandók volnánk kettéválasztani a világot, egyfelől a hétköznapi realitásoknak a birodalmára, másfelől egy magasabb lelki régióra, s azután az utóbbira nézve vallani az Istennek hatalmát, de az előbbit kihagyni a számításból. Csábító kísértés az, hogy kijelöljünk Istennek egy külön területet, ahol csakugyan Ő a hatalmas Úr, s ahol pusztulásra van ítélve minden istenellenes hatalom, – a földi világot ellenben, amelyben mindennapi sorsunkat éljük, úgy tekinteni, mint amelyre nem vonatkozhatnak Istennek uralmi igényei.

Nos, ezzel alaposan félreértenénk a zsoltáríró bizonyságtételét. Mert szerinte Istennek „pusztításai”, amelyekben megjelenti magát, éppen a földön mutatkoznak!

Hiszen az Isten uralma ellen felsorakozó ellenségek is „földi” seregek. Erejüket a földből szívják. Bennük az anyag lázad fel, a test emeli fel öntelt követeléseit, az érzékek szabadossága, a gyomor telhetetlensége, az ököl erőszakoskodása, a hivalkodás féktelensége tiltakozik az Isten akarata alatt való meghódolás ellen. Akár az egyéni életben, akár nagy tömegek szervezett, intézményes életében, a föld a hadszíntér, és itt kell eldőlnie, hogy valóban Istené-e a hatalom? A kérdés nem az, hogy egy magasabb világban megdicsőül-e Isten, hanem éppen az, hogy vajon az Ő magasabb világa át tud-e törni ennek a földi világnak az ellenálló akadályain? Az Ő országa örökkévaló valóság, – de „eljön”-e? Az Ő neve szent, – de „meg-

szenteltetik”-e? Az Ő akaratának engedelmeskednek a mennyben, – de ugyanúgy „a földön is”? Ebben válik nyilvánvalóvá, hogy Isten valóban – Isten. És ezért kiáltja felénk a zsoltáríró, mint valami boldog felfedezést, hogy Isten „pusztítást szerez a földön”.

Isten győzelmeit a léleknek valamilyen elrejtett külön világába berekeszteni egyébként is súlyos félreismerése volna a világ berendezésének. Hiszen az éppen úgy van megalkotva, hogy benne a láthatatlanok szüntelen formálják a láthatókat; a szellem éppen azért szellem, mert belesugárzik az anyagba, és beleépíti abba a maga vonásait, és a lélek világában „nincs oly elrejtett dolog, mely nyilvánvalóvá ne válnék” kézzelfogható, szemmel látható földi realitásokban is. Ha tehát az Isten hatalma beleavatkozik az ember életébe, és ha életadó és életmentő munkáját nem végezheti el úgy, hogy annak ne legyen meg a „pusztító” oldala is, akkor ennek az Isten szerzette „pusztításnak” is a „földön” kell maga után hagynia nyomait.

Ez teszi olyan realisztikussá az Istenhez való egyéni viszonyunkat. Nem lehetsz az Istené anélkül, hogy földi életed dédelgetett részei ne essenek áldozatokul az Ő ítéletének. Vésője le kell, hogy vágjon rólad sok egészen gyakorlati, megnevezhető szokást, kedvtelést, tervet és vágyat, és miközben kibontakozik benned az Ő gondolatai szerint való új ember, körülötted egyre nő a törmelékek halmaza, – abból, ami a magad akarata szerint lehettél volna vagy voltál is, de amit oda kellett adnod a „pusztulásba”. Nézd meg, az évek során hogy alakult a pénzeddel való sáfárkodásod, az időnek a felhasználása, a társadalmi érintkezéseiddel való gazdálkodásod és sok más egészen földi ügyed. Ha elmondhatod, hogy „pusztítást szerzett” az életedben Isten, s ma „kár és szemét” a számodra sok minden, amihez valamikor görcsösen ragaszkodtál, – boldog vagy, mert megismerted az Ő hatalmát. Ha nem, akkor még ezután fogsz beleütközni abba. Végül is romhalmaz fölött fogsz megállni, – itt „a földön”. Hiába építed sikereidet az égig, és hiába mozgósítod erőidet még oly nagy seregekben, – egyszer megrendülten kell elismerned, amikor mindez semmivé mállik, hogy Isten az egyedül nagy és erős, aki „pusztítást szerez a földön”.

Az emberiség történelmi élete is tele van hintve itt, a földön számba vehető „pusztításokkal”, amelyekért szüntelen áldanunk kellene Istent. Hiszen minden bűn, hitetlenség és babona, amely Ő ellene megvetette a lábát, kiépítette a maga bástyáit a nagy tömegek földi életében. Közszokások erősségei emelkedtek, amelyek mögött látszólag véglegesen megfészkelhette magát az ellenség. Intézményekben és törvényekben merevedtek meg istenellenes gondolatok. Emberek milliói táplálták ezek uralmát nemcsak lelki hódolással, hanem anyagi áldozatok adójával is. És ezért megint emberek ezrei építették fel rájuk a maguk anyagi és hatalmi érdekeit. Tudás, művészet, fegyveres erő, minden, ami hatalmat jelent, a rendelkezésére állt egy-egy pogány gondolatnak. És sokszor még a Góliát és Dávid arányánál is sokkalta hátrányosabb, reménytelenebb erőviszonyban állt szemben az Isten ügye minden földi hatalmassággal. Mégis győzött, mert Isten „pusztítást szerzett a földön”.

Ahova eljutott az Evangélium, ott ősi babonákkal üzérkedő, emberkínzó, világcsaló varázslók zsarnoki uralma széthullott, és csak emlék-roncsai maradtak hátra. Ahol a keresztyén egyház megtelepedett, ott a rabszolgaságra épített hajdani gazdasági rend előbb vagy utóbb tarthatatlanná vált, akármilyen törvények védték és akármilyen óriási érdekek támogatták. Ahol a Krisztus által önállóvá lett lelkiismeret felébredt a nemzetekben, ott meg voltak számlálva a napjai a zsarnoki önkényuralomnak, a kiváltságos születési előjogok felháborító igazságtalanságainak, az emberi méltóságba belegázoló társadalmi egyenlőtlenségeknek. Hosszú várakozás, türelmes mártíromság kellett hozzá sokszor, de a történet vége mindig az volt, hogy az Isten „pusztítást szerzett a földön”, és minden újabb évszázadnak több oka volt áldva imádni az Ő hatalmát.

*

„Jertek, lássátok az Úr tetteit” – ez a felszólítás érkezett hozzánk és mi engedtünk neki. De elmondhatjuk, hogy itt többről volt szó, mint puszta „látásról”. Isten „pusztításainak” az ember nem lehet csupán nézőközönsége. Megéreztünk valamit abból, hogy érdekelt felek vagyunk. Tárgyai vagyunk az Ő „tetteinek”. „Pusztításai” belehatolnak a mi életünkbe, – egyénenként és egész mai nemzedékünkbe egyetemesen. Oh, jaj! – szemben állni Ővele, amint feltartóztatás nélkül nyomul előre diadalma felé, törve-zúzva, morzsolva-emésztve minden ellenállást! De milyen szent kiváltság önként vetni oda lábai elé mindent, ami meg-semmisítő ítéletére méltó! Hiszen a „pusztítás” nem végcélja neki, igazában halálon át is életet munkál Ő, s „aki elveszti az ő életét, megtalálja azt” – Őbenne.

***

A közösség áldásai

(1929. febr. 10-én, a Pro Christo Diákszövetség estélyén.)

„Nagy az Úr és igen dicséretes a mi Istenünknek városában
a szentséges hegyen...(stb. egészen a zsoltár végéig.)
48. zsoltár 2-15.

Van a zsoltárok kincseskamrájában egy szekrény, amelyre ezt a feliratot lehetne alkalmazni: „a Sion énekei". Azok az énekek tartoznak ebbe, amelyekben az ótestamentumi költők Jeruzsálemnek, a szent városnak dicsőségét éneklik, isteni rendeltetését magasztalják, vagy – ha távolról sóhajtoznak csak feléje, – áldásukat küldik el hozzá, és áldásai után epekednek. Hogy Jeruzsálemnek ilyen kimagasló szerepe jutott a zsoltárköltészetben, az nem különös dolog. Az ország fővárosa volt. Benne a Sion ormán ott állt a dávidi királyság vára. Amíg az meg nem rendült, erősen állt az ország. Amikor az romba dőlt, gyászos idők következtek el az egész népre. Szimbóluma volt Izrael nemzeti életének, mint Budavára a magyarságénak. És mert az Ótestamentum gondolkozása és érzésvilága számára a nemzet vallásos jelentőséggel telített fogalom volt, – hiszen az Isten kiválasztott népének tudta a mag népét –, ezért Jeruzsálem egyúttal szimbóluma volt az Isten földi terveinek, országa ügyének is. Ha Jeruzsálem dacolt a történelmi válságok viharaival, az az Isten hatalmának bizonysága volt. Viszont ha Jeruzsálem megdőlt még nálánál is sokkal nagyobb földi hatalmak előtt: az az Isten szövetségében hívő lélek számára jelentett kínos próbatételt.

Ehhez járult még az is, hogy ott állt Jeruzsálem egyik ormán a templom, évszázadokon át Izrael egyetlen, féltve őrzött szentélye. Itt összpontosult mind a mindennapi áldozatokban, mind a nagy ünnepnapok szertartásaiban az egész nép vallási élete. Itt élték át az áldozati oltár körül s a „szent hely" küszöbén a legmélyebb bűnbánatnak, s a hála és dicséret legmagasabb elragadtatásának perceit nemzedékről nemzedékre. Mi sem természetesebb, mint hogy Jeruzsálem képe elkísérte őket a távolba is; megjelent előttük áhítatuk óráin, és kifogyhatatlan forrása volt az énekköltészetük ihletének.

Ha felmerül bennünk ezekkel az énekekkel szemben valamilyen kérdés, akkor az nem az eredetükre vonatkozik, hanem a maradandó lelki értékeikre. A múltban jól el tudjuk helyezni őket: természetes hajtásai egy olyan történelmi törzsnek, amelyet jól ismerünk. De hogy helyezzük el őket a jelenben? Más szóval kifejezve: mi közünk van még ma is hozzájuk? Hiszen éppen az, ami a rég letűnt múltban életre hívta őket, nem is csak elavult, hanem egyenesen legyőzött dolog a mi számunkra. A keresztyénség egész lelki világát éppen az is szembe állítja az ótestamentuméval, hogy szakított mindenféle Jeruzsálemmel; nincs földi központja, amelyhez oda volna kötözve; nem ismer és nem tűr semmilyen korlátozást, amely egy bizonyos helyhez, intézményhez, szertartáshoz, vagy bármilyen szemmel látható kerethez odatapasztaná; – az Istennek „nem Jeruzsálemben", hanem „Lélekben és igazságban való imádásával" úgy ömlik szét feltartóztatás nélkül az egész világon, mint a hegyekről áradó fenyőillat a mezőkön. Mit jelentsen hát számunkra még Jeruzsálem költészete?

Volt azonban Jeruzsálem jelentőségében valami, ami maradandó, s aminek szimbólumaként joggal él tovább közöttünk, és fog is élni a világ végéig: Jeruzsálem az Isten népe látható egységének is szimbóluma volt. Benne földi, érzékelhető, szemléletes módon megjelent az a tény, hogy akik az Istenéi, azok egymással is összetartoznak. Ez a közösség máskor és máshol is fennállt, – de láthatatlanul. Lakóhelyeiken ezerfelé szétszórva, a mindennapi élet forgatagában elmerülve is egynek érezhették magukat a hívek. De csak az ellentmondó látszattal

dacolva. Mert hiszen egymástól távol szakadva, sokféle különbség által elválasztva, nem-egyszer összeütköző érdekeik által egymással is szembe fordítva élték napjaikat. Jeruzsálem volt az a hely, ahol minden válaszfal ledőlt. A távoli helyek lakói itt egybegyülekeztek. A máskor szétfutó életvonalak itt egy központban találkoztak. Az egyes hívő ember itt beleolvadt a hívők közösségébe. Ennek a közösségnek a szimbóluma Jeruzsálem azóta is, ma is, és az marad örökre.

Hogy ez a közösség mit jelent, s azért mi teszi minden időkre becsesekké a Jeruzsálemet magasztaló zsoltárokat, azt megfigyelhetjük, ha elmerülünk a „Sion énekei" egyik legszebbikének, a 48. zsoltárnak a tartalmába.

I.

Sion az Istennek lakóhelye, mondja ez a zsoltár, és mi ráfelelhetünk: valóban, a látható közösség az Isten jelenlétének az alkalma, valamilyen sajátos és pótolhatatlan értelemben.

Bizonyára tudta a zsoltáríró is, hogy Isten nagyságának és dicsérendő hatalmának a jeleivel tele van az ég és a föld. Mégis azt mondja, hogy: „a mi Istenünk városa", „az ő szentséges hegye" az a hely, ahol „nagy az Úr és igen dicséretes". S ezért, amikor a zarándokcsapattal észak felől megérkezve, a szemébe villan a fordulónál a magaslatokon fészkelő város, nem csak magának a látványnak a szépsége önti el a lelkét lépteit meggyorsító, repeső örömmel, hanem még inkább az a szent város tetőzetei fölött sugárzó fény, amelyet testi szemek nem is láthatnak. Az Isten közelsége ragyog felé onnan, lélegzetet elállító fenségével, és mégis mosolygó hívogatással. „Szépen emelkedik az egész föld öröme" – úgymond – „a Sion hegye a szélső észak felé", – de hozzáteszi, hogy szívének igazi titkát elárulja: „a nagy Királynak városa". És ha megkérdezzük, mit keres ő ezen a helyen hosszú vándorút fáradalmainak az árán, világos a felelete: „Isten van az ő palotáiban, ismeretes ott, mint menedék". A Mindenüttjelenvaló itt valamilyen más, mélyebb értelemben is jelen van. A házakat és utcákat betölti közelségével úgy, hogy szinte kézzel foghatóvá válik. Itt Ő a fődolog, ami mögött minden egyéb háttérbe szorul. Itt mindenki Őróla beszél, és Őreá gondol. Itt Ő a házigazda, és mindenki az Ő vendége, szüntelen az Ő színe előtt forgolódik.

Mindez annak a természetes gyümölcse, hogy az Ő nevében gyülekeznek itt egybe olyanok, akik éppen az Ő nevében keresik egymást. Máskor is az Ő imádói, akármerre legyenek is szétszórva a világban. De máskor ezer más dolguk van: földet művelnek, árukat adnak-vesznek, házuk köznapi gondját viselik, gyermekeikkel bajlódnak. Ha egymással van is dolguk, az is valami egyéb, alárendeltebb dolog csupán. Az, ami életükben a legmélyebb, a legbecsesebb, ilyenkor kiszorul a –figyelmükből. Olykor egy-egy futó percnek az áhítatát szentelhetik csak neki. Az egész lelküket betöltő hatalommal egyéb dolgok uralkodnak felettük. És minden találkozás a hétköznap poros útján vagy lármás piacain, csak újabb homokréteget szór a mélységben rejtőző kincsekre. Isten ott kint, az élet kusza szétszórtságában nem látszik olyan valóságosnak, és nem élhető át olyan lélekbe markoló erővel.

De amikor az emberek nem azon az alapon találkoznak, hogy én adok és te veszel, vagy én gazdád vagyok és te nekem szolgálsz, vagy én férfi vagyok, te pedig nő, akivel kiteljesedik az életem, – hanem egyszerűen és kizárólag azon az alapon, hogy te is Istené vagy és én is az Övé vagyok: akkor Isten a középpontba kerül, és megjelentheti magát a benne összeforrott lelkeknek, teljes hatalmában. Ilyenkor, mint valami máskor a föld színe alatt tovafolydogáló vízerek, a felszínre bukkannak a hitünknek az árjai. Nem falusiak és nem városiak, nem diákok és nem mesteremberek, nem fiatalok és nem öregek vagyunk, hanem elsősorban, sőt kizárólag, – hívők. Egész orcánkkal Isten felé fordulunk, és elmarad a hátunk mögött az életnek minden egyéb, szétszóró, szétforgácsoló érdeke. Kitűnik, hogy nem Istenben, hanem a

magunk erőtlenségében volt az oka annak, hogy máskor oly távollevőnek látszott Ő, hogy olyan könnyű volt benne kételkedni, és olyan nehéz volt benne megfogódzni. Most, ilyenkor, mert nem akadályozzuk, hanem segítjük egymást a Feléje forduló figyelemben, szétfoszló ködökből kivilágosodik az arca, a világ zsibongásának elültével csengőn szól hozzánk a szava. Szemtől-szemben vagyunk Vele. Gondolataival átjárja, és akaratával hatalmába keríti a lelkünket.

A közösség Istennek lakóhelye. „Ahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok köztük". Aki elvonja magát hitben testvéreinek társaságától és magányos utakon akar csak járni lelki életével, az sorvadásra ítéli magát. Sápadt és vézna lesz a hite. Éltető levegőjétől és napfényétől fosztotta meg. Azoké virul és duzzad az erőtől, akik hűséges zarándokai a közösség Sionának, és már messziről gyönyörködnek óhajtott szépségeiben.

II.

Sion, az Isten győzelmeinek az emlékjele, hirdeti továbbá zsoltárunk, és mi bizonyságot tehetünk róla, hogy a közösség ápolása bizonyosít meg bennünket mindig újra Isten hatalmáról.

Az a megerősített város, amelyet a zsoltáríró már messziről köszönt énekével, nem a mesék fellegvilágában tornyosodik fel, hanem ebben a valóságos világban. Jól ismeri ennek viharait, és sokszor körülcsapdosták már a dühös hullámok. De nem ártottak neki. Sion minden ostrom ellenére is még mindig erősen áll.

Úgy látszik, hogy amikor ez a zsoltár megszületett, akkor is a közelmúltban játszódott le valamilyen válságos próbatétele a városnak. A zsoltárban még benne rezegnek ennek az izgalmai. „Íme, királyok összegyűltek..." De hiába vonták seregeik fojtogató gyűrűjét a város köré. „Tovatűntek együttesen" hamarosan. Isten megmutatta népének védelmére kinyújtott erős karját. „Meglátták ők, legott elcsodálkoztak, megijedtek, elriadtak, rémület fogta el őket..." Mint amikor a „keleti szél" felkerekedik és elbánik „Társis hajóival", úgy, hogy csakhamar szétzúzott testük palánkjai hánykódnak csak a hullámokon, úgy érte utol a végzet Jeruzsálem ostromlóit is.

Ennek a győzelmes szabadulásnak a híre bizonyára eljutott a legtávolabbi kicsiny faluba is. Örülhetett neki az egész ország népe. De különösen nagy öröm volt az, amelyben az ünnepi zarándokok részesülhettek: viszontlátni régi épségében Siont, és szemtől szembe találkozni azokkal, akik élő tanúi voltak a győzelemnek. Ez a nagyobb öröm indítja énekre a zsoltáríró lelkét: „Amiként hallottuk, akként láttuk a seregek Urának városában, a mi Istenünknek városában: örökre megerősítette azt az Isten". És vele együtt ettől az örömtől zsibong a szent városban összegyülekezett egész sokaság: „A te kegyelmedről elmélkedünk, oh Isten, a te templomodnak belsejében... Örül Sion hegye, ujjonganak Juda leányai a te ítéleteidért."

Csodálatos dolog volt megtapasztalni, hogy Isten lakozó helyéül választotta Siont, és közelsége ott reáborul az Őt keresőkre. De még csodálatosabb volt azt megtapasztalni, hogy évről évre, nemzedékről nemzedékre, évszázadról évszázadra megismétlődő és állandó lehetett ez a találkozás az Isten színe előtt, akármi történjék is a világban. Sion falai kézzelfogható bizonyságai voltak annak, hogy Isten Úr minden ellenség felett.

Valahányszor megújul számunkra is Istennek közelsége a testvéri közösségben, kiragyog belőle ugyanez a nagy igazság. Nagy dolog az, és csak az Isten győzelmes hatalma teszi lehetővé, hogy mindannyiszor újra együtt lehetünk, és állandóan élvezhetjük köztünk megbizonyuló jelenlétét. Hiszen ha csak kivételesen, csak egyszer az életben adatnék meg felemelkednünk a közösség Sion-hegyének erre az ormára, az ég közelébe, az is csodatétel volna. És nem volna meglepő, ha aztán romba dőlne lelkünknek ez a vára; széthullanának

kövei, és elszóródnék a népe. Mi minden nem történik velünk egy-egy ilyen ünnepi találkozásunkig, a közben eltelő napok alatt! Milyen irtózatos ostrommal tör az élet lelki javainknak a megsemmisítésére! Hányszor állunk a teljes vereség szakadékának a szélén, – talán leginkább olyankor, amikor nem is gondolnánk! És egymásra gondolva is, milyen szorongó aggodalmakkal kell gyakran eltelnünk: nem nyeli-e vajon el ezt is, azt is, az áradat?

Azután megint egybegyülekezünk Isten színe előtt, és íme: az ostromló vizek lefolytak, és nem tettek bennünk kárt. Amit messziről reméltünk, vagy aminek hálásan vettük is közvetve valamilyen jelét-hírét, az most közvetlenül a szemünk elé tárul. Isten hatalmasabb volt minden veszedelemnél. Megtartott minket. A többiek puszta jelenléte is, egyiknek-másiknak az arcáról leolvasható különleges szabadulások emlékei, és kire-kire nézve főképpen az a tény, hogy ő maga is itt lehet még az Isten színe előtt: mind-mind az Isten győzelmes erejét hirdeti.

És ne felejtsük el, hogy ez csak egy kicsinyke fejezet a nagy történetből. Évszázadokra és évezredekre nyúlik vissza az a közösség, amelybe hitünk belekapcsol. Milyen véres zivatarok tombolták körül ez alatt a hosszú múlt alatt az Isten ügyét! És mi ma is, még mindig itt vagyunk! Hiába volt minden ellenséges hatalom fenekedése, Isten eleitől fogva mind máig fent tudta tartani az Ő népének folytonosságát. Sion falai állanak.

Aki kivonja magát a testvéri közösség áldásaiból, annak sokszor megrendülhet a bizonyossága: vajon nem csak szép álom-e az, amit Istenből átélt, és valóságnak bizonyul-e Isten a kegyetlen valóságoknak ebben a világában? De a látható közösség hathatós gyógyszere az ilyen lelki nyavalygásnak. Aki felkeresi a Sion szentélyeit, az megtelik a zsoltáríró győzelmes énekének örömeivel.

III.

Az előbbiekből következik, hogy a zsoltáríró számára Sion végül is az Isten ígéreteinek az iskolája. És mi is elmondhatjuk, hogy a közösség áldásaiból zendül ki az a bíztató üzenet, amelyet a világ vár tőlünk.

Aki a Sion vendége volt, az nem térhetett onnan haza üres lélekkel és néma ajkakkal. Zarándokútjának csak úgy volt értelme, ha emlékezetében gazdagon megrakodott olyan javakkal, amelyeket azután szétoszthatott másoknak, szomszédainak, akik kíváncsian várták otthon; gyermekeinek, akik felkúszva az ölébe, kikérdezték élményeiről; mindenkinek, aki nem volt még olyan szerencsés, hogy láthatta a Siont, vagy akinek lelkében csak régi zarándokutak fakuló emlékei éltek. Ezért fontos, hogy ne álmatag lélekkel járjon a vándor a szent városban, hanem nyitott, éber szemekkel gyűjtse az élénk, beszédes benyomásokat. „Vegyétek körül a Siont, kerüljétek meg azt, számláljátok meg tornyait. Jól nézzétek meg sáncait, járjátok be palotáit, hogy elmondhassátok a jövendő nemzedéknek.” – És mi az az üzenet, amely Sion erősségeiből és ékességeiből beleszövődhet az utasok lelkébe, s azon keresztül kiáradhat mindenekre? Az, hogy az az Isten, aki olyan hatalmasnak bizonyult eddig, továbbra is egyetlen, de elégséges fundamentuma lesz az Övéi életének. A jövendőnek ezzel a nagy ígéretével zárul a zsoltár: „Bizony, ez az Isten a mi Istenünk mindörökké. Ő vezet minket mindhalálunkig!”

A Sion felé zarándoklók lehettek talán csüggeteg, fáradt emberek, tele tépelődő kétségekkel és szomorú aggodalmakkal. Olyanok, mint amilyen az a világ volt, amelyből jöttek; a küzdelmekkel és kockázatokkal teljes köznapi világ. De a Sionról visszatérők arcáról és szavából csak a jövendője felől biztos, a győzelemnek már előre is örülő léleknek a fénye sugározhatott bele a világ homályos hétköznapjaiba. Aki azt látta, amit ők láttak, az beavatottja lett

titkoknak, amelyekről nem lehet többé hallgatnia. Sion kapui felajzott lelkű apostolok rajait bocsátották ki magukból, s amerre elszéledtek, ott felcsendült az öröm és bizodalom éneke.

Sohasem maradhat nekünk sem a lelkünkbe elzárt kincsünk az, amit a közösség áldásaiként elnyerünk, – az Isten eleven, átélt valósága, erejének szemünk elé tárult bizonyossága. Mindez küldetést, megbízást, parancsot rejt magában a bizonyságtevő szolgálatra.

Másképpen állna a dolog, ha az Isten jelenléte, amely a közösségben felénk sugárzik, csupán a jelen pillanat szomjúságát elégítené ki, és ha az Isten győzelmeiben csak a múltba visszaszálló emlékezet gyönyörködne, – és tovább nem volna. Milyen meddő misztikus éldegélés volna az Isten-élmény, ha csak a jelen mindent feledtető elragadtatását nyújtaná! És milyen haszontalan kegyes szórakozás volna az Isten hatalmáról megemlékezni, ha azt csak a múltnak győzelmei bizonyítanák! Mindez nyugodtan maradhatna egy magába zárkózott társaság magánügye, felesleges óráiban űzött időtöltése, ami senki másra nem tartozik, s amit minden kár nélkül rejtve is tarthatnánk a magunk kebelében.

De hiszen a közösség áldásaiban éppen az a fontos, hogy a jövőnek a kulcsát kapjuk meg bennük. Azét a jövendőét, amely felénk rohanó kérdéseivel mindenek felett izgat bennünket. S azét a jövendőét, amelynek útvesztőjében annyi kín között vergődik az egész világ, nem tudva, hová és merre? Az Isten színe előtt való közösségünk ezért helyez a vállunkra felelősséget, ezért feszíti meg bennünk a szolgálatnak a rugóit, és ezért küld el bennünket társaink közé nagy, megsegítő üzenettel. Nem tehetünk másként: hirdetnünk kell azt az Istent, aki holnap is, mindhalálunkig is és mindörökké is ugyanaz az egyetlen valóság és legyőzhetetlen hatalom; a jövendőnk biztosítéka és az életnek ígérete.

Aki kiszakad a közösségből, annak életében elszáradnak az ilyen misszió erőforrásai, és annak ajkán elhal ez az örömhirdető bizonyságtétel. De aki látogatja a Sion találkozásait és belecsodálkozik lelkével annak „tornyaiba, sáncaiba, palotáiba”, azt ne féltsük: megteljesedett lelke túl fog csordulni amerre jár, és reménységüket vesztett, hányt-vetett emberek megfogódzhatnak majd az Isten ígéreteiben.

*

A közösségben kapjuk meg Isten jelenvaló közelségének, az elmúlt napokban bebizonyított hatalmának, és jövendő szolgálatokra kötelező ígéreteinek a bizonyosságát. Nem némulhat el hát soha a szívünkben a Sion szerelme, sem ajkunkon dicséretének éneke.

***

AZ ISTENT SÉRTŐ BŰN

(Református Igehirdető, 1925. aug.-szept.)

„Egyedül te ellened vétkeztem.”
51. zsoltár 6.v.

Aki sokszor megfordul olyan helyeken, ahol nagy az embertömkeleg – a nagyváros utcáin, vasúti várótermekben, szorongásig megtelt villamoskocsin –, az aligha került el egy éppoly kínos, mint mulatságos, gyakran előforduló jelenetet. Valakinek, akinek sietős az útja s azért ideges, útjában van egy másik ember. Az háttal áll feléje, nem veszi észre a kívánságát s ezért nem is igazodik ahhoz, nem tér ki az útjából, sőt talán még jobban odatelepszik elébe. Az akadályozott ember ingerülten rászól, barátságtalan, talán egyenesen sértő szavakkal tölti ki rajta bosszúságát. S akkor az így rendreutasított, talán meg is szidalmazott ember megfordul és kitűnik, hogy nem idegen, hanem valami jóbarát, vagy éppen feljebbvaló. Megindul a bocsánatkérés áradata, de ez mit sem változtat a dolgon: ami megtörtént, megtörtént. „Ha két ember követi el ugyanazt a dolgot, az nem ugyanaz”, mondja a régi példaszó. Éppoly igazsággal mondhatná azt is, hogy: „ha két emberrel szemben követjük el ugyanazt a dolgot, az nem ugyanaz.” A cselekedeteink igazi értelmét és súlyát mindig megszabja az is, hogy kivel álltunk szemben azok végrehajtásakor.

Alapigénkben a mi keresztyén életfelfogásunknak az a mély meggyőződése szólal meg, hogy az ember életének minden lépése elsősorban Istentől függ s ezért bűne is elsősorban és mindenekfelett Isten szempontjából bírálandó el. Sőt a zsoltáríró odáig megy, hogy „egyedül” Istent tartja megsértettnek az ő bűne által, azt hangoztatva ezzel, hogy a bűn nem is megy bűnszámba addig, míg Istent kihagyjuk a számításból. Dávid király abban a borzalmas történetben, amellyel e bűnbánó zsoltárt kapcsolatba hozzák bevezető sorai, először csak Bethsabét látta, indulatainak kívánatos zsákmányát, meg Uriást, a férjet, aki útjában állt. És amíg csak ennyit látott, nem is riadt vissza a gonosztettől: a halál martalékául odavetette az első csatasorba a férfit, s magáévá tette az asszonyt. Emberek ellen vétkezett, de nem is érezte véteknek. S egyszer csak ráébredt a valóságra: tulajdonképpen Istent sértette meg tettével. Szomorúan, vádlón, ítéletteljesen Isten arca tekint most reá. És erre megszületik a bűntudat és megindulnak a bűnbánatnak árjai: „Egyedül csak te ellened vétkeztem.”

Alapjában véve ebben különbözik az evangéliumi életfelfogás minden más, akármilyen nemes és jó törekvésű erkölcsiségtől. Amott a bűn földi törvények áthágása, társadalmi szabályokkal szembehelyezkedés, emberi érdekek és jogok megsértése, mások boldogságának hátráltatása vagy megrontása, – de mindig emberekkel való összeütközés. Emitt, a mi hitünk álláspontján, a bűn az élő Istennel való szembehelyezkedés. Ezért nem éri fel semmiféle erkölcsiség a keresztyén erkölcsiség erejét. Mert emberek szabályai alól mindig van kibúvó, és emberek igényein valamilyen jogcímen mindig túltehetjük magunkat. De az Örökkévalóval nem lehet alkudni. Akinek lelkiismeretét az Ő akarata köti, s aki úgy tudja, hogy bűnt cselekedve Őt sérti meg, az feltétlen, soha fel nem oldozható kötelezettség alatt él.

De jól értsük meg, miről van szó. Mert sokszor istenfélő, vallásos emberek is csak odáig jutnak el, hogy elismerik Istennek bizonyos igényeit, és bűnnek tartanák azok megsértését, de mindezt az életnek csak egy kisebb-nagyobb körére, nem az egész életre vonatkoztatják. Felosztják teendőiket az Isten iránti és emberek iránti kötelességekre. S aztán óvakodnak attól, hogy amazon a területen Isten ellen való vétket elkövessenek, de már nem oly aggodalmasok az emberek elleni vétkezésben. Nos, nincs olyan bűn, ami csak emberek ellen való

volna. Istent nem lehet külön Őneki tett szolgálatokkal úgy kielégíteni, hogy aztán szabadabb kezünk legyen az embertársainkkal szemben. Minden bűnünkkel „egyedül Ő ellene vétkezünk!”

I.

Gyermekségünk óta tudjuk, hogy Isten határozott törvényeket szabott elénk nemcsak az Ővele való viszonyunkra, hanem az élet minden egyéb dolgaiban is. Tehát kifejezett parancsait szegjük meg s így Ő ellene vétkezünk, valahányszor ezeken az egyéb területeken is vétkezünk.

De csak akkor értjük meg igazában, mennyire Őt magát sérti minden bűnünk, ha nemcsak parancsolataira, hanem az azok mögött rejlő rugókra is gondolunk. – Miért adta Isten nekünk ezeket a törvényeket? Zsarnoki szeszélyből-e? Azért, hogy éreztesse, hogy van beleszólása az életünkbe, mert hiszen hatalmánál fogva beleavatkozhat annak sorsába? És most nekünk, csak azért, mert Ő ránk parancsolt, akármilyen terhes és hátrányos legyen is, teljesítenünk kell akaratát? Sok ember így gondolja, vagy ha nem gondolja is, úgy tesz, mintha így gondolná: amilyen buzgón igyekszik életét isteni törvények szerint igazgatni, éppolyan örömtelen és száraz a lelke.

Hát nem csendül ki elég világosan Istennek minden törvényadásából a nagy örömhír: az isteni kegyelem bizonyossága? Nem azt jelenti-e minden parancs, amit elénk szab, hogy gondja van reánk, és célja van velünk? Neki nem mindegy, hogy mi lesz belőlünk: szétporlik-e az életünk ezer hiábavaló kísérletben, vagy alázuhan-e a bukás mélységeibe. Neki megvan számunkra a felséges terve, aminek megvalósulását nagyon komolyan veszi, és minden eszközzel munkálja. Ezért szigorúak a törvényei. Ezért jelöl ki határozott utat. Áldott vezetés és atyai bíztatás minden parancsolat. Amióta Jézus, a mi Urunk előttünk járt, tudjuk, hogy nem emésztődés és kimerülés, hanem ellenkezőleg, növekedés és gyarapodás, „eledel” a mennyei Atya akaratának cselekvése.

Mármost tekints vissza az életedre ebben a megvilágításban. Minden fordulójánál, kicsinynél csakúgy, mint nagynál, felállította Isten az Ő útjelzőit. Azok mindig a legjobb utat mutatták. Talán nehéz kapaszkodót, de gyönyörűséges hegytetőkre vivőt; talán szakadékok, örvények felett húzódót, de olyat, amely végül is „kies mezőkre” érkezik. Hányszor mégis más utat választottál! Elkanyarodtál arra, ahol kényelmesebbnek látszott a haladás, és tarkábban díszlettek – szemre! – a virágok. Most már tudod, hogy kár volt. Ráfizettél. Amivel más utak bíztattak, az mind hazugság volt. Hol lehetnél azóta, ha követed az Isten útját! Gazdag volna a békességed – így, szereztél sok nyugtalanságot. Nőttél volna nemességben, tisztaságban, – most nagyra hízott a rosszabbik éned, és mindig nehezebb a harcod ellene. Árasztottál volna másokra is áldást, segítséget, – így, mindig tele vagy a magad bajainak panaszával, – hogy tudnád hát mások terhét enyhíteni? Ki tudná felsorolni, mennyit vesztettél?

Azt mondanád ugye, hogy mindezzel csak önmagadat fosztottad meg; hogy csak magad ellen vétkeztél és senki másnak nincs köze hozzá!? Mondhatnád, ha Isten nem szólt volna hozzád törvényében. De Ő felajánlotta neked és megragyogtatta előtted a jobbik utat, azt, amelyen Ő akart vezetni. Amikor mégis másfelé tértél, Neki fordítottál hátat s az Ő kezét toltad félre! És ne felejtsd, hogy az életet nem magad adtad magadnak, hanem Őtőle kaptad, abban tehát az Ő akaratának kell megvalósulnia! Minden bűnöddel nem az Ő szándékait húztad-e hát keresztül, és nem az Ő tervéből, amit benned ki akart alakítani, tördeltél le egy-egy drága darabot? – „Egyedül te ellened vétkeztünk!”

II.

De még ennél is több köze van Istennek a bűneinkhez. Gondoljuk csak el, hogy amilyen atyai szándékot táplál Ő mifelőlünk, ugyanúgy ráfüggesztette atyai szívét minden embertársunkra is. Nincs ezen a világon, nem is volt, nem is lesz sohase egyetlen emberi lény sem, aki fölé oda ne hajolna Ő irgalmas gondossággal, hogy megáldja, és benne megdicsőítse magát. Minden egyes ember külön cél az Ő szemében, és mind a többi ember eszköze ennek a célnak a munkálásában. Ezért állít a gyermek mellé felnőtteket, s az aggastyánok mellé ifjakat. A férfit a nővel s a nőt a férfival neveli és segíti. Ezerféle tálentumot úgy oszt ki az emberek között, hogy azoknak minden fáradságos forgatása nekem legyen hasznomra. És nekem is minden emberre, akivel összehoz az élet, az Isten szándéka szerint úgy kell tekintenem, hogy én küldönc vagyok s ő a címzett, – valamit én általam akar az Isten hozzátenni az ő életének gazdag kibontakozásához.

Értitek ugye, huszonnégy óra alatt milyen óriásit változnék a világ képe, ha csakugyan megtanulnánk egymást ezen a szemüvegen át nézni? Az emberek iránt való viselkedésünket mindig az szabja meg, hogy mire értékeljük őket. Az igazi értékelést Pál apostol a Krisztus keresztjénél tanulta meg: minden ember olyan drága, hogy érette Isten odaadta kínhalálra a Fiát. Ezért ezt a felelősséget érzi és érezteti másokkal is minden ember iránt: „Ne veszítsd el azt, akiért a Krisztus meghalt.”

Ennek a felelősségérzetnek a hiánya miatt tornyosul az égig a világ sok bűne. Az emberek a Kain útját járják: „Avagy őrizője vagyok-e az én atyámfiának?” Mindenki magát tekinti célnak vagy legfeljebb azt a kis kört, amely összeforrt az életével, a többieket csak kihasználja; az erősebb a gyengébbet, a járatosabb a tudatlant, a szerencsésebb az alulmaradottat, mert hiszen, úgy véli, ha fordított volna az elhelyezkedésük, amaz használná ki őt. Hogy eközben mennyi sebet ejt, mennyi átkot fakaszt és mennyi álmot tép szét, azzal nem törődik. Sőt talán olyan ügyesen történt a kihasználása, hogy az áldozat csak azt érzi, hogy nagyon boldogtalan, de a tettest nem ismeri, mert az messze van tőle!

Pedig nem így áll a dolog. Ebből a számításból kimaradt a legfőbb tétel: Isten, aki minden gyermekének pártját fogja. Ő a legjobbat szánta mindegyiknek, és nem szunnyad el annak számontartásában, hogy mint valósulnak meg tervei. Ha az én önzésem miatt szegényebb lesz egy másik, nem őt fosztottam meg a jóléttől, hanem Istent raboltam meg attól az örömtől, hogy általam gondját viselhesse egy szükséget szenvedő gyermekének. Ha az én fullánkos szavam elrontja másvalakinek egy egész napját, nem őt keserítettem meg, hanem Istent, aki ennek a napnak a lapját tele akarta írni örömmel, ha én ki nem tépem a kezéből. Ha az én felelőtlenségem miatt mások elesnek testnek és léleknek egészségétől és fejlődésétől, nem az ő bosszújuktól kell félnem, hanem az Istennek ítéletétől, aki féltve őrzi a leggyengébbnek jogos igényeit is, és perbe száll minden hátraszorított és elhagyatott gyermekéért.

Valahol csak csonkán valósult meg, vagy összekuszálódott egy embertársad életében Istennek atyai terve miattad, Istennel magával állsz szemben és leborulva kell bevallanod: „Egyedül Te ellened vétkeztem.”

III.

Még mindig nem hatoltunk a dolognak legmélyére. Hiszen külön szemléltük a bűnnek romboló munkáját önmagunkban és külön, amint megkárosítja azt a másik embert, aki ellen elkövetjük. Pedig az élet nem ilyen különálló elemekből, elszigetelten szemlélhető emberekből áll. Szétdarabolhatjuk, elemekre szedhetjük, de közben kimarad a lényege, az értelme.

A könyvet, amit olvasol, szétszedheted betűire, csakugyan azokból a betűkből áll az egész. És mégsem ezekért a betűkért olvasod a könyvet. Hiszen ugyanazok a betűk, ha össze-vissza keverve kerülnének eléd, egyáltalán nem érdekelnének. Csak az a bizonyos rend, amelyben felsorakoznak, a köztük lévő kapcsolat és összefüggés az, ami értelmet rejt magában. A villanyos ívlámpában is nem az egyik sarok a fontos, nem is a másik, hanem a kettőnek egymáshoz való közelsége, az a köztük levő köz, amin átcsap az áram villámkévéje, hogy fényt szórjon az éjszakába.

Istennek igazi tervei is nem az egyik és nem a másik emberre vonatkoznak külön-külön, hanem a közöttük levő kapcsolatra. Annak a remekműnek, amit Isten keze az emberéletben évezredeken át ír, egyenként mi csak betűi vagyunk. A felséges értelme nem ragyoghat ki egyikünkből sem, hanem csakis az egymás közötti viszonylatainkból. Emlékezzetek csak vissza, mint tárja fel levelében Pál apostol az Isten legmélyebb „titkait". Mit rejt Ő a szíve mélyén? Mi az, amit meg akar valósítani, hogy elkáprázó szemmel csodálják és magasztalják Őt annak láttára az angyali seregek? Nem az én, nem a te, nem is a harmadik ember üdvössége lebeg a szeme előtt végeredményképpen, hanem valamennyi hívőnek összefüggő egysége, az egyház, a Krisztusnak az a titokzatos teste, amelyben szent közösségbe olvad egybe mindnyájunk élete, akik hiszünk Őbenne. És amikor elmondjuk a János apostol szavaival a legfelségesebbet, amit emberi ész felfoghat az Isten lényegéből: „Isten szeretet", akkor is nem ugyanazt mondtuk-e? Ha Istennek a szeretet a valósága, akkor nem lakozhat énbennem egyedül. A szeretethez mindig többen kellenek. Isten igazi élete nem az egyes emberekben, hanem az egyes emberek között ragyoghat csak fel.

És éppen ez az, amit a bűn lehetetlenné tesz. Mert a bűn, még a legrejtettebb gondolati bűn is, mindig emberi viszonylatokat rongál meg, szakít szét vagy torzít el. Ha igazi valójában meg akarod látni, mi a bűn, ne egyes emberek életében keresd, hanem azt nézd meg: mint aljasítja le a barátságot, a szerelmet, mint dúlja fel a családok és nemzetek rendjét, milyen pokollá változtat olyan kapcsolatokat mint szomszédság, rokonság, mennyi keserűséget és átkot fakaszt az olyan viszonylatokból mint az eladó és vevő közötti, a kenyéradó és a munkás közötti, és mind a többi viszonylatból, amelyből az emberélet szövődik.

Éppen ezekben akarná Isten a legkedvesebb gondolatait megvalósítani, az Ő uralmának boldog rendjét az emberek között. És ehelyett az ördög pusztít itt kárörvendő, kaján, emberemésztő gonoszságával, mert magunkra szabadítottuk bűneinkkel! Mindenki panaszkodik emiatt, pedig csak egynek panasza jogosult: az élő Istené, akinek mások voltak a tervei, s most csak azok roncsaira tekinthet alá. – „Egyedül te ellened vétkeztünk!"

*

Mélyebb, sötétebb, tragikusabb a bűn, ha mögötte meglátjuk a megbántott Istennek arcát. De miközben elszorul a szívünk ettől a keserves vallomástól: „Egyedül te ellened vétkeztem", ugyanakkor nem dobog-e mindjárt gyorsabban is valami nagy örömtől? Nem éppen azért olyan szomorú dolog a bűn, mert olyan nagyszerűek az Istennek gondolatai felőlünk? Nem úgy méri-e a bűn mélysége az Ő kegyelmének magasságát, mint a szakadék torka az orom égbeszökellő meredekét? Ez a két dolog együtt jár. Aki csekélyebb bajnak akarja meghagyni a bűnt, csak egy áron teheti: ha lemond az Istennek irántunk táplált felséges szándékaiba vetett hitről. Csak úgy lehet könnyen napirendre térni a bűn felett, ha száműzzük magunkat a velünk komolyan törődő Örökkévalónak közelségéből. De mi megláttuk és örökké látni akarjuk a Magasságosnak fölénk hajló, reánk sugárzó orcáját, – tudjuk, hogy az életünk az Övé, és másképp nem is akarjuk tudni.

Nem félünk hát megadni ennek az árát – levonni azt a következtetést, hogy a mi bűneink is Őt sértik mindenekelőtt, és az Ő színe elé a töredelemnek e szoros kapuján lépünk be: „Egyedül te ellened vétkeztünk."

***

Zsoltár 84, 4.

„A veréb is talál házat, és a fecske is fészket
magának, ahova fiait helyeztesse, – a te oltáraidnál,
oh Seregeknek Ura, én Királyom és én Istenem!”
84. Zsoltár 4.v.

Az imént mi is ennek a zsoltárnak a szavaival magasztaltuk Istent, amelyből most alapigénket is vettük. Az Isten háza után való forró vágyakozását önti ki ebben az énekben a zsoltáros király. Valami okból – mindegy, hogy mi lehetett ez az ok, – nem jelenhet meg az Isten templomában. Csak messziről képzelheti maga elé annak gyönyörűségeit és áldásait. És addig is, amíg újra megjelenhet az Isten színe előtt, a távolból küldi el boldog emlékezéseit és sóvárgó érzéseit. Jól tudja, hogy az Isten mindenütt jelenvaló, és megtalálható ennek a világnak minden zugában. Mégis nagyon hiányzik neki a templom. Azt is jól tudja, hogy nincs a templom épületében magában semmilyen különös szentség, – ugyanolyan kövekből rakták azt is, mint akármely más épületet. Mégis szent hely a számára. Miért? Mert noha Isten mindeneket betölt az Ő jelenlétével, mégis ott jelenti meg magát különösképpen, ahol Őt egyesült szívvel alázatosan keresik az Ő hívei, – és ott található meg legjobban, ahol másokkal együtt, buzgó közösségben emelkedik fel hozzá a lélek imádata. Ezért az Ő lakozásának kiváltképpen való helye a templom. És ebből fakadnak azok a nagy lelki ajándékok, amelyekért a templom felé sóvárog a zsoltáríró király.

Hogy mit jelenthetett számára a templom, azt legmegkapóbban az alapigénkül felvett versben mondja el egy egyszerű, de végtelenül kedves képben. Emlékeiből elevenedik meg előtte ez a kép. Amikor ott járt a templom csarnokaiban, az ég felé nyitott tágas tornácokban, sokszor megragadta a figyelmét egy-egy madárka, amely az istentisztelet ünnepi szertartásaitól nem zavartatva magát, ott röpdösött a hívek feje fölött. Aztán, amint a tekintete elkísérte az átröppenő madarat, észrevette, hogy az megpihen valahol a templom tetőzete alatt, – ott van a fészke, ott várják a kicsinyei. Igen, ezt érezte akkor is már a zsoltáríró, és ez az érzés szólal most meg benne: „ahogy fészkére száll a veréb és a fecske itt az Isten oltárai körül, úgy pihen meg az én lelkem is az Ő közelében.”

Ez a templomnak a nagy áldása a mi számunkra is, – nem az épületé magáé, oh nem!, hiszen ennek ajtaján sokszor ugyanolyan üresen és nyomorultan megy ki az ember, ha azt hitte, hogy magában véve az már ér valamit, ha beteszi ide a lábát és eltölt itt egy órát, – az Istennel való találkozásnak az áldása ez, amelyre a templom csak alkalmat ad, de amelyet nem testi jelenlétünkkel, hanem csak a lelkünk kitárulásával érhetünk el.

Nézzük meg közelebbről, mi ez a nagy áldás? – Mit jelent a madárnak a fészek?

I.

Otthont jelent mindenekelőtt. A fészek az övé. Mindenütt másutt csak vándor, vagy csak vendég. De ez az ő világa, ennek ő a gazdája. Egyebünnen elhessegethetik. Itt békén megtelepedhet. Másutt szívesen látott látogató, vagy alkalmatlan betolakodó, – de ez a hely az ő fészke, ezt az ő élete tölti be, ezt ő szerkesztette magának.

Ez az otthonnak az értelme. Milyen nagy szó ez: „otthon”. Mi minden van ebben! Csak az tudja, aki nélkülözi, vagy valamikor kénytelen volt egy ideig nélkülözni az otthont. Idegen város nagy tömkelegében élni, idegen nép közt utasként járni-kelni, lehet nagyon érdekes,

izgalmas, tanulságos. De sokáig nem bírja ki az ember. Előbb-utóbb fölsír benne az ősi ösztön: a honvágy, az otthon igénye. Mert távol az otthontól, idegenek között porszem az ember, amelyet a szelek hánynak; gyökértelen növény, mint az ördögszekere, amely sehol nem tud megkapaszkodni; horgonytalan hajó, amelyiknek mindegy, hogy hova sodorja az ár.

Az otthon az a hely, ahol ismerik az embert, ahova hazavárják, és ahonnan utánagondolnak. Egyebütt talán semmibe se veszik, de odahaza számít. Kint a világban hányja-veti a sorsa sok-sok embertársával együtt, – és az egyik olyan keveset nyom a latba, mint a másik, – senki sem nélkülözhetetlen, sem pótolhatatlan, de az otthonában, azt mondhatnánk, – „mindenkiből csak egy van." Ott érezheti magát igazában valakinek az ember. Az otthon, egyszóval az életnek az a helye, ahol megtaláljuk önmagunkat. Lehet nagyon kicsiny, szűk, szerény hely, de számunkra az egész mindenség központja, mert ott nyer az életünk valóban értéket és súlyt.

De igaz ez? Nem ismerünk-e ú.n. „otthonokat", amelyek pokollá váltak, s amelyekből ezért szökik az egyik vagy a másik lakó? Nem fordul-e sokszor visszájára az otthonnak ez a mély értelme, és nem válik-e néha olyan hellyé, ahol az egész világon a legnyomorultabbnak, a leghaszontalanabbnak, a legfeleslegesebbnek érzi magát az ember?

Igen, mint minden, amit az otthonról elmondtunk, csak feltételesen és csak viszonylagosan áll. Feltétlenül és a szó teljes értelmében mi emberek, csak Istenben találhatjuk meg otthonunkat. Ő adja meg az életünk igazi értékét és súlyát. És a földi otthon is csak annak számára igazán otthon, akinek az élete Istenben gyökeredzik, és a hite horgonyával Őbenne van megszilárdítva.

Ezért igazi otthonunk az Isten háza. Itt találkozhatunk Ővele mi nyomorult, kicsi emberkék, akik tegnap érkeztünk és holnap megint eltűnünk, úgy, hogy az életünk örökkévaló jelentősége kiragyog. Itt sugárzik felénk az az atyai szeretet, amely minden lesújtottságunkból felemel az Isten gyermekeinek nagy méltóságára. Az a sok megaláztatás, ütés-verés, szégyen és keserűség, ami oly bőven ér bennünket a világban, itt egyszerre feledésbe merül, amikor Isten szól hozzánk, és mi megértjük, hogy ha a kerek világon senki se vesz bennünket semmibe, Ő elég fontosaknak tartott bennünket arra, hogy a mi Istenünk legyen, és mi az Ő kiválasztottai lehessünk. Itt kapjuk meg az életünk értékének az igazi mértékét, – amikor kitárul az Isten szíve előttünk, és elénk tűnik a kimondhatatlan nagy áldozat, amelyet értünk vállalt az Ő keresztre feszített Fia, a mi üdvösségünk ára.

Mit bánjuk mi itt, szemtől-szembe Ővele, hogy mennyire becsül vagy nem becsül bennünket a világ, mennyire van vagy nincs tekintettel a mi kívánságainkra az élet. Itt mi békességgel megtelepedhetünk, mint fészkén a madár. Innen nem kergethet odább senki sem bennünket. Az Isten szeretetében megvan a mi helyünk, amelyet senki nem vitathat el. Ez a mi otthonunk.

Áldott hajlék, amely így fogad be és így megnyugtat bennünket!

II.

De a fészek nemcsak arra való, hogy a madárka elmondhassa: az én házam az én váram, – van ezen kívül nagy gyakorlati jelentősége is. A szó szoros értelmében <u>vára</u> az neki, – védelmezője kicsiny életén rátámadó sok-sok veszedelem ellen.

Odakint dér csípheti a növényzetet, őt is megdermesztheti a fagyos éjszaka. Itt, puha melegbe burkolódzhat és dacolhat a vészes hideggel. Odakint ragadozók kerengenek, és lesik, hogy mikor csaphatnak le rá. Itt meghúzódhat és elkerülheti a zsákmányra sóvár tekintetüket. Odakint rátámadhatnak irigy vetélytársai, hogy hatalmukba kerítsék eleségét vagy kicsiny párját.

Itt elsáncolhatja magát, és éles csőrével visszaverheti ostromukat. A fészek a madárnak biztonságot nyújt.

Minden otthon ezt teszi. Hasonlíts össze két embert, akik közül az egyiknek volt és van igazi otthona, s a másik úgy nőtt fel és úgy hányódik most is a világban, hogy sorsa megfosztotta az otthon jótéteményétől. Amaz soha nem tudja igazában, hogy mit köszönhet a szülői oltalomnak, amely gyermeksége felett virrasztott, a családi körnek, amely fejlődését védte, szerettei környezetének, amely állandóan körülveszi segedelmével, s még akkor is, amikor kint jár a világban, láthatatlanul fölötte tartja pajzsát. Emez az ember – az otthon nélkül felnőtt és otthon nélkül élő, – mint mondjuk: száz eset közül talán kilencvenkilencben áldozata sorsának. Hiszen meglehet, hogy épen került ki a rá leskelődő testi-lelki veszedelmek golyózáporából, és meglehet, hogy olyan erős lélek, hogy nap-nap után felül tud kerekedni minden kísértésen és ártalmon, amely mint az éhes farkascsorda, a nyomában van. De nézz bele jobban a lelkébe, és meglátod a sebhelyeket. Valószínű, hogy a maga nagy kárán tanult bölcsességet, amitől az otthon megkímélte a másikat. Valószínű, hogy sok-sok fájdalmas veszteség árán jutott el végül a győzelem nyitjára, – és mindezt nem kellett volna elszenvednie, ha lett volna védő otthona.

Értitek ugye, miért keresi lelkünk az Isten házát, úgy, mint fészkét a madár? Ez a mi biztonságunk helye, – itt, az Isten közelében vagyunk igazán védve és takarva. Ez pótolja számunkra még a földi otthon fogyatkozásait, – oh, mert vannak veszedelmek, amelyektől a leggondosabb szülő sem óvhatja meg gyermekét, és vannak nagy kárvallások, amelyeket nem háríthat el az utunkból szeretteinknek leghűségesebb oltalma sem. Csak az Isten szárnyai fedezhetnek úgy be bennünket, hogy semmi rést ne találjon a Gonosz.

És ez az igazi otthon megőrzi még azt is, aki földi otthon híján ki van téve az élet minden ármányos ellenségeskedésének. Aki itt bízó hittel szemébe tud nézni Istennek, az ő Atyjának, az innen nyugodtan nézhet szemébe akármilyen ráváró veszedelemnek.

Mi szorongatja az életedet? Mi az, amitől félsz úgy, hogy ideges a nézésed, borús az arcod, és nyugtalan a lelked? Testi betegség, amely kikezdett? Külső körülményeid bizonytalansága? Lelki gyengeséged, mely miatt elbuktál, vagy már-már úgy érzed, el fogsz bukni valamilyen harcban? Hited épületének az ingása, recsegése-ropogása, már-már fenyegető összeomlása? Vagy valami nagy csalódás vagy veszteség fájdalma, ami malomkő súlyával húz lefelé, és nem bírsz vele sehogy sem?

Mind-mind csak addig veszedelmes, amíg szemben nem állsz Istennel, és át nem érzed, milyen irgalommal hajlik le hozzád; milyen megbocsátó szeretettel szorít a szívére, milyen hűséggel ölel át karjaiba. Ez az, amit itt a templomban keresel, ugyebár? Arra való ez a szent hajlék is, hogy az Istennel való ilyen találkozásod legyen benne, nemde? Nos, amikor ezt megkapod, most is, ebben a pillanatban, nem szállja-e meg a lelkedet a nagy nyugodtság, a biztonságérzet, és nem szégyelled-e el magadat azért, hogy úgy meg voltál riadva? Nincs mitől félned többé! Mint fészkében a madár, úgy rejtőzhetsz el az örök kegyelem hajlékában. Biztonságban vagy!

Áldott hajlék, félénk szívek erős bástyája, hajszolt lelkek bevehetetlen erőssége!

III.

De van a zsoltáríró képében még egy vonás, amely felett nem lehet elsiklanunk: a fészek a madárka otthona és oltalma, egyben hivatásának a színhelye is. Mert a veréb és a fecske, amely fészket rak az Isten hajlékában, nem csak magával gondol s nem csak magának keres enyhelyet és biztonságot, hanem azért rak fészket, hogy legyen hova fiait helyeznie. Rövidke

életének célja a jövendő, az utána következő ivadék. Önmagát is azért védelmezi és tartja fent, hogy felnevelhesse fiókáit. Apró szívében ott él az az Istentől beleoltott hatalmas ösztön, hogy amíg él, gondoskodjék az élet továbbterjedéséről, hogy ha majd egyszer ő elnémul, és holtan hull alá a porba, azért legyen továbbra is madárcsicsergés és legyenek repdeső szárnyak a levegőben. Azért drága neki a fészek tenyérnyi kis világa, mert ott ezt a munkát végezheti el: továbbplántálhatja életét a holnapba.

Nem áll-e ugyanez minden helyre, amely megérdemli az otthon nevet? Lehet-e igazán otthon az, amelyben egy, vagy két ember úgy él, hogy csak önmagára van gondja? A mi bomlásnak indult világunkban alig van szerencsétlenebb, elszomorítóbb jelenség, hogy már a házakat is kezdik úgy építeni, hogy egyenesen ilyen lakókra számítanak. Fészket raknak, de nem is akarják, hogy fiókák szorongjanak és csipogjanak benne! Testvérem, akit az Isten gyermekáldással tüntetett ki, sirasd meg nagy bűnbánattal az olyan pillanatokat, ha csak egy is volt ilyen az életedben, amikor panasz fakadt a szívedben azért, mert nehéz a gyermekek eltartásának, ruházásának és nevelésének gondja! Olyasmiért panaszkodtál, amiért naponként leborulva kellene áldanod az Istent. Hiszen azért van otthonod, mert ilyen gondjaid vannak!

Még annak is, akinek lakásában nem veri fel a csendet gyermekzaj, az teheti csak igazán otthonná a hajlékát, ha nem csak magának él, hanem felveszi mások gondját is. Hideg és rideg az a ház, ha még oly pompásan van is berendezve és befűtve ebben a téli időben, amelynek az ajtaján nem zörögheti be bizalommal a segítséget kérő. Igazi otthona a magános embernek is csak akkor van, ha onnan, mint valami őrhelyről mindig körülnéz: kinek van szüksége, és ha oda, mint valami gyógyító forráshoz, mindig szívesen fogadja a segítségre szorulókat.

Az Isten háza is az odaadó szolgálatnak, a másokért felelősséget érző szeretetnek a hajléka. Mindazt, amit itt a magunk javára keresünk és óhajtunk, mi is csak úgy élvezhetjük igazában, ha nemcsak a magunk szükségével törődünk, hanem tovább is akarjuk adni az áldást másoknak. Amikor Isten itt az Ő színe elé bocsát bennünket, nemcsak a mi arcunkat látja, hanem rajtunk keresztül nézve olyanokét is, akik nincsenek itt, de akiket Ő ránk bízott. Amikor énekünk fölzeng hozzá, megkérdi: együtt énekelnek-e veled a tieid? Amikor imádságunk felszáll hozzá, számon veszi: kik azok, akiket öntudatosan, hűségesen belefoglalunk könyörgésünkbe. Amikor Igéjében beszél velünk, a lelkünkre köti: nem csak neked mondom, a házad népének is, az otthonmaradt öregeknek, betegeknek is, juttass nekik is a lelki táplálékból; üzenek általad szomszédaidnak, jó barátaidnak is, mindazoknak, akikhez vagy általad jut el a szavam, vagy talán soha, sehogy sem.

Valóban, nem csak arra való ez a hajlék, hogy éppen mi magunk mélyedjünk el benne, és találjunk benne menedéket lelkileg. Egyszer mi már nem leszünk itt ebben a viharok-járta világban, és nem lesz szükségünk erre a fészekre. Akkor is állnia kell majd, és akkor is meg kell majd telnie zsoltáros hívekkel, Isten Igéjére vágyakozó néppel. Mi most azért vagyunk itt, hogy velünk ne szakadjon magva az Isten ügyének, hanem általunk, a mi szívünkön továbbplántáltassék mások életébe.

Milyen jó tudni, hogy mielőtt mi itt egybegyülekeztünk, gyermekeink és ifjaink szájából zengett az ének, és az ő fiatal lelkük tárult ki az Ige hallgatására! Csipogó fiókák az Isten házának fészkében!

Nem boldogság-e tudni, hogy szülőktől átveszik gyermekeik a szent örökséget, hogy öregek fáradt kezéből egyszer majd friss nemzedék veszi át a szent ügy zászlaját? És van-e annál boldogabb tudat, mint ha valaki azt érezheti, amikor ebből a világból el kell egyszer búcsúznia, hogy maradnak itt mások, akiket az ő szava és példája segített oda, hogy ugyanazt a hitet vallják, és ugyan-abban az üdvözítő Istenben örvendezzenek?

Áldott hajlék, amely erre a hivatásra emlékeztet, ahol az Isten színe előtt ennek a felelősségérzete tölt el mindig újra bennünket!

Erre tanít meg bennünket a madárfészek, amelyet a zsoltáríró a templomban látott. „Még a veréb is talál házat és a fecske is fészket magának a te oltáraidnál, oh Seregeknek Ura! Még a kicsiny röpködő madárka is, – hát akkor mi, akikről Jézus megmondta: „ti sok verebecskénél drágábbak vagytok!”? Bizonnyal van hely, van hely mindnyájunk számára az Isten szíve közelében. Itt, az Isten házában fészkeljünk hát, innen röppenjünk ki a hétköznapok világába, és ide térjünk mindig vissza megpihenni. Ez legyen a mi életünk középpontja; az Ővele való találkozás szent helye!

***

Az Úr házának gyönyörűsége

„Jobb egy nap a te tornácaidban, hogysem ezer
másutt; inkább akarnék az én Istenem házának
küszöbén ülni, hogysem lakni a gonosznak sátorában.”
84. Zsoltár 11. vers.

A zsoltárok könyve, ha nem volna is az isteni kijelentés Szentírásának egy drága darabja, pusztán költői szépségénél fogva is minden idők egyik legértékesebb irodalmi gyűjteménye volna. A 84. zsoltár pedig, az Isten templomának magasztalására írt ez a himnusz, még a többi zsoltár között is különös szépséggel kiragyogó remekmű. Az írója a névtelenség homályában marad, de költő volt a javából. Végigolvasva a zsoltárt, szinte a szemünk előtt megy végbe az ihletett költői lélek teremtő csodája: átsuhannak az író lelkén emlékek, benyomások, amiket ezer más ember is átélt anélkül, hogy különösebb nyomuk maradt volna, de az ő lelkét mintha varázserővel ütnék meg, és érintésükre kicsordul a szíve teljességéből valami, ami az ének szavaiba felfogva még késő évezredek olvasóinak is illatos, édes italul szolgál. Valamikor ott állt a jeruzsálemi templomban, ahová most epekedő vággyal szállana, ha lehetne, és nézte, mint száll fel az ének szárnyain az áldozat bodor füstje. Egyszer csak fecskemadár szelte át a templom udvarán az eget, és utána tekintve megakadt a szeme az oszlopfők redőzetében meg az oromzat sarkaiban meghúzódó fészkeken. Ki törődött volna azon az ünnepélyes helyen ilyen semmiséggel? De az ő számára szimbólummá lesznek a templomi fecske- és verébfészkek, és az Isten házának legfőbb dicsőségét és szépségét látja meg abban, hogy a hatalmas Isten hajlékában otthont találhatnak a parányi madárfiókák is.

Máskor az ünnepi karavánnal haladt fel a szent város felé. A korai nyár heves napfényében, amely kopasz, sárga sziklafalakról kétszeres erővel verődött vissza, tikkadtan vonszolta magát a csapat. Az útmenti ciszternák vize már régen kiszáradt. Csüggedés ólma nehezedett rá a judeai hegység mély szakadékaiban haladó zarándokokra. A máskor víg ének, amellyel előre magasztalták a szent város rájuk várakozó gyönyörűségeit, most elnémult. Ha volt köztük egy-egy roskatag öreg, aki halála előtt még egyszer el akart menni az ünnepre, talán már-már kezdett kételkedni abban, hogy eljut-e vágyainak célpontjához. S akkor egyszerre beborult az ég, és nemsokára megeredt a „korai eső”. A kútfők újra megteltek és lehetett belőlük meríteni az elepedteknek. Lépteik újra meggyorsultak és rövidesen szemben látták a Sion messze ragyogó ormait. Sokakkal megtörtént, bizonyára sokszor. De a zsoltáríró emlékezetében kitüzesedik ez az élmény, és rajta keresztül az Isten imádóinak általános sorsa és pályája jelenik meg. Örök zarándokok ők mindnyájan. Az útjuk néha keserves próbákon át vezet. De a „siralom völgyében” is utoléri őket az áldások esője, és „forrássá teszik” a halálos sivárság birodalmát is. „Erőről erőre jutnak”, míg „megjelennek Isten előtt”, és áldhatják Őt soha el nem maradó szabadításáért.

De amilyen gazdag ez a zsoltár költői szépségekben, olyan mélységes hívő bizonyságtétel is zendül fel benne. És minket most nem a poéta érdekel a zsoltáríróban, hanem a próféta, aki az Isten titkait tárja fel előttünk. Az Isten közelségének a gyönyörűségeit magasztalja ez a zsoltár, úgy, amint azokat a Sion hegyén álló templomban tapasztalta meg az írója. És legmagasabbra a 11. versben csap éneke, amikor igazságát, ahogy a logika nyelve nevezi: „a fortiori” *(á forciori – lat. a nagyobb nyilvánvalóság alapján; annál inkább, annál jobban)* érveléssel erősítheti: még ha sokkal kedvezőtlenebbül állna is a helyzet, mint ahogy áll, akkor is igaz maradna az Úr házáról mondott bizonyságtétele. Ha ezer nap közül csak egy kínálkoznék egészen ritka esetként arra, hogy azt a templomban tölthesse, akkor is az volna

életének legnagyobb boldogsága. És ha ki volna is tagadva a templomnak minden belső ünnepi örömeből, és csak a küszöbről leshetne el egy-egy hangfoszlányt az odabent zengő énekből, még ezt is többre becsülné a „gonoszok sátorában" való bármilyen dúskálkodásánál, akik semmibe sem veszik az Isten házát.

I.

Az első kérdés, ami azonnal felmerül előttünk, amint elgondolkozunk a zsoltáríró boldog áradozásán, az, hogy mennyiben tartozik ránk is az Isten házának az a nagy jelentősége, amiről az ő éneke szól. Hiszen az Ótestamentum idején olyan szerepet játszott a jeruzsálemi templom, amilyet az Újtestamentum világában nem játszhat többé semmiféle külső szentély. Istennek kezében hatalmas nevelő eszköz volt az annakidején, hogy Izrael népének egész vallási életét ebbe az egyetlen templomba összpontosította, amelyen kívül nem lehetett akkor sehol se úgy imádni Őt, mint ahogy ott. Az Isten földön lakozása mintha erre az egy szent helyre lett volna korlátozva, legalábbis abban az értelemben, hogy az Isten fenségét és kegyelmességét sehol az egész világon nem élhette át akkor senki olyan közvetlen, lenyűgöző közelségből, mint a jeruzsálemi szentélyben. Nemcsak a hely volt láthatóan kijelölve, hanem a módok is, az áldozatok és egyéb szertartások is meg voltak határozva, amelyeknek segítségével Isten színe elé járulhatott az Őt imádók serege. S ezért az egész országból, falvak és városok népe, sőt a későbbi szétszóratás idején még tengeren túli távoli országok lakosai is erre az egy helyre sereglettek, hogy éppen itt és éppen az ősi törvény előírása szerint közelgessenek az élő és igaz Istenhez.

Azóta azonban elhangzott Valakinek csendes, szelíd szava, amelytől mégis összeomlott a régi világ rendje, és helyébe egy új rend emelkedett: „Eljön az óra, és az most van, amikor az igazi imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát". Mert „az Isten Lélek", azért alapjában véve az Ő imádása nem függ semmiféle szent helytől, sem szent szertartástól, hanem egyszerűen csak attól, hogy „lélekből" fakad-e és „igazságban" tör-e elő. Az Isten imádása nem külső, látható, előírható és ellenőrizhető intézmények és cselekmények dolga többé, hanem az emberi léleknek titkos, benső találkozása az Istennel. Isten pedig mindenütt jelenvaló, és nincs olyan valószínűtlen hely vagy körülmény, amelyben közelségét meg ne tudná éreztetni a reá vágyakozó emberrel.

Ezért a zsoltáríró szavait mi csak némi változtatással vehetjük ajkainkra. Jobban mondva keresztül kell hatolnunk a hüvelyen át a belső lényeghez, és azt régi, múlandó köntöséből kihámozva kell kiemelnünk, mint minden időkre szóló igazságot. Ő a jeruzsálemi templom gyönyörűségeiről szól. De voltaképpen az Isten közelségének gyönyörűségeit akarja magasztalni. Az ősi templom csak a külső foglalat volt. A drágagyöngy, amit a zsoltáríró felragyogtat, az a lelki tapasztalat, amit azóta Isten kivett a régi szűk foglalatból, és minden helyen, mindenki számára hozzáférhetővé tett.

Csak egyet kell jól megjegyeznünk, hogy veszedelmes egyoldalúságba ne essünk. Jézus tanítványai boldogan vallhatják, hogy ők minden külső megkötöttségtől szabadon bejáratosak az Isten színe elé bármikor, és bárhol is. De ez nem jelenti azt, hogy megvessék az Isten imádásának külsőségeit. Mi nem testetlen lelkek, kósza kísértetek vagyunk. Lelki életünket Isten testi életbe öltöztette. És külső megnyilvánulásokon át érintkezhet egyikünk lelke a másikunkéval, hogy közösségbe kapcsolódjunk együvé. Nincs azért az a bensőséges lelki ügye az embernek, ami ne törne kifejezésre, ne igyekeznék látható alakot ölteni, ne keresné meg a maga méltó külsőségeit is. Ezért, ha nem vagyunk is alája vetve külsőségek uralmának, a szolgálatukra szükségünk van. Mi is kőből emelt külön hajlékot szentelünk az Isten imádásának. Megállapított időben és megszabott módon, őseinktől öröklött formák szerint, szép

renddel és ékesen gyakoroljuk a mi istentiszteletünket. Mindez csak ruha, és nem mindig kell okvetlenül ezt a ruhát viselnie az Isten-imádásunknak. De sem mezítelenül, sem elhanyagolt ruházatban nem akarunk járni, és ezért hálásan és buzgón élünk a mi vallási életünk formaságaival is.

Amikor a zsoltáríró az Isten házának gyönyörűségeit zengi, eszünkbe jutnak órák, amelyekben minden külső ünnepélyes keret nélkül jelent meg előttünk és borította be lelkünket Istennek ugyanaz a közelsége, amelyet ő a jeruzsálemi templomban élvezett. De eszünkbe jutnak olyan órák is, amikor mi is a megszentelt falak közt, a gyülekezet megszabott formái között éreztük meg, hogy Isten jelen van, és az Ő közelsége kimondhatatlanul gyönyörűséges.

II.

Mit mond hát a zsoltáríró, ami a dolgok megváltozott rendje közepette ma is érvényes, és nekünk is szól? Azt hirdeti, hogy az Isten közelségének ez a gyönyörűsége az életnek a legfőbb java.

„Jobb egy nap a te tornácaidban, hogysem ezer másutt." Ezt úgy is lehet érteni, hogy a zsoltáríró ezt mondja: Ha választanom kellene valaha aközött, hogy csak egyetlen napot élhetek még a földön, de azt az Isten közelében tölthetem el, vagy pedig a napok hosszú sorát élhetem még végig, de csak távol az Isten szentélyétől, akkor habozás nélkül az előbbit választanám, és egy nap leforgása múlva nyugodtan vennék búcsút az élettől, mint aki a legjobbat választotta. Az élet azonban ilyen választások elé nagyon ritkán állítja az Isten embereit. Ez inkább csak elgondolt elméleti lehetőség. És valószínűbb, hogy a zsoltáríró megmarad ezzel a nyilatkozatával a gyakorlati valóság mezején. Inkább azt a tényt olvassuk ki tehát szavaiból, hogy az Isten közelségének az áldásai nem szünetlenül sugárzanak reánk. A zsoltáríró nem maradhatott az esztendő minden napján át a jeruzsálemi templomban, és mi sem élvezhetjük a lélek ünnepi élményeit reggeli felkelésünktől estvéli lefekvésünkig. Az életnek sok más ügye hív és igénybe vesz bennünket. A földnek gondja, amelyet szántunk és bevetünk, a munka gépei és szerszámai, amelyek körül foglalatosak vagyunk; magánéletünknek és a közéletnek ezerféle ügyes-bajos dolga mind-mind lekötik a figyelmünket és érdeklődésünket, és ezektől csak néha-néha vonatkoztathatjuk el a lelkünket, hogy elvetve evilágbeli gondjait, az örökkévalóság Urához fordítsa tekintetét. Ha nem is áll be az a kedvezőtlen helyzet, amelyet a zsoltáríró megrajzol a hatásosabb érvelés kedvéért, hogy t. i. az Isten szentélyében eltöltött ünnep úgy aránylik a közönséges élet hétköznapjaihoz, mint egy az ezerhez, – bizonyos, hogy nem mindig van ünnep az életünkben, sőt jóval kevesebb az ünnepi felmagasztosulás az Isten közelében, mint a köznapi alantjárás a földi porban.

De ha még olyan ritka kivétel volna is az életünkben az Isten közelségének a gyönyörűsége – ezt hirdeti a zsoltáríró –, mégis ezekben a kivételes ünnepi élményekben élünk igazán. Ha az életünknek akár ezredrésze esik is az Isten közelségének élvezetére földi számítás szerint, ez a csekélynek látszó töredék mégis az életünk fontosabbik része. Egy nap az Úr házában lenyomja a mérleg serpenyőjét, ha a másik oldalán ezer másutt eltöltött nap van is. Napok hosszat tarthat a sivatagi vándor útja a napverte homokon, és csak alig látszó szigetekként tünedeznek fel az élettelenség e végtelen tengerében a kicsiny oázisok, mégis ezek éltetik az utast, és nélkülük halálos lehetetlenség volna az egész utazás. Ritka és hamar tovatűnő élmény lehet az Isten megtapasztalt közelsége, de ezekben a percekben vagyunk a zsoltáríró szerint igazán önmagunk, ilyenkor emeltetünk fel életünk legmagasabb csúcsaira, és ezek az ünnepi kivételek adnak értelmet az egész földi sorsunknak.

Vannak bizonyos vegyi összetételű folyadékok, amelyeket féltékenyen kell őrizni bizonyos más vegyi anyagok legcsekélyebb érintésétől is. Egyetlen cseppnyi az idegen anyagból elég

volna ahhoz, hogy nemcsak egy kancsónyit, hanem egy egész hordónyit is abból a folyadékból egyszerre kiforgasson a természetéből, megbontsa a belső összetételét, és megváltoztassa a tulajdonságait. Nem az a kérdés: sok vagy kevés jut-e bele? Hanem az, hogy egyáltalán érintkezésbe jutott-e vele? Ugyanígy az Isten közelségének akár egy ezredrésznyi elvegyülése is az életünk anyagába, nagyobb és hatalmasabb dolog, mint ahogy a felületes számítás sejtethetné. Egyetlen nap az Isten házában felér ezer más nappal, és ellensúlyozhatja annak tömegét.

Nem láttatok még házasságot, amely boldogtalanná vált, mert az egyik fél mélységes csalódással sebezte meg a másik szívét, s amely mégsem bomlik fel, mert a másik fél híven kitart önmegtagadó szeretetében? Mi ennek a titka? Nem az-e, hogy a szenvedő fél szeme előtt nem a jelenvaló, és már esztendők óta tartó gyötrelmes valóság lebeg, hanem régi idők emlékei? Valamikor ismerte az ő hitvesét másnak, igaznak, gyengédnek, nemesnek. Az volt az életét eldöntő benyomás! És még most is annak látásától boldog a szíve mélyén és békességgel tűri, szinte tudomásul sem veszi mindazt, ami azóta szét akarná törni ezt a lelkében elrejtett képet. Talán csak hetekig vagy éppen napokig tartott annakidején a szebb valóság. De mégis elég hatalmas az emléke hosszú évek kínjait ellensúlyozni. – Vagy nem hasonlóképpen van-e sok ember a hazájával? Kicsinyes torzsalkodásokban látja elmerülve nemzetét. Mintha sehogy sem tudna nagy történelmi fordulópontjához méltó tiszta és komoly lélekkel talpra állni! Teméntelen önzés, lelketlenség és felelőtlenség sorvasztja amúgy is megfogyott életerejét. Olyan érthető volna, ha nem egy égő szívű hazafi éppen azért, mert oly nagy szeretettel csüng nemzetén, elkeseredetten fordulna el tőle, mert nem találja meg benne a szeretetreméltóságot. Miért nem következik be mégis ez a tragédia a legtöbb esetben? Azért, mert nemcsak ebben az elesett állapotában ismerjük hazánkat. Láttuk nagy veszedelmek órájában hősi erőben kiemelkedni tespedéséből, levetni magáról a köznapi szennyet, és megjelenni egy egészen más, dicsőségben ragyogó arculattal. Talán nagyon régen volt, talán nagyon kevés ideig tartott, – mindegy! Tény volt, és elég volt ahhoz, hogy akár néma tűréssel, magunkat elemésztő szolgálattal mindvégig reménykedve, bízva, híven kitartsunk mellette romlásának idejében is.

Valami hasonló titka van életünkben az Isten közelsége megtapasztalt tényeinek is. Ám legyenek ritkán felvillanó, gyorsan elsuhanó pillanatok csupán. Mégis elegendők. Utánuk jöhet hosszú idő – „ezer nap másutt" –, amikor Isten nagyon távol látszik maradni, amikor keserű ízével ez a földi világ töltené be egész életünket....

[Másoló megjegyzése: a kézirat befejezetlen.]

***

„VÁLASZTÁS”

(A Kálvin-téri templomban 1939. május 7-én.)

„A Felségest választottad a te hajlékoddá.”
91. zsoltár 9.v.

Ennek az összefüggéséből kiszakított alapigének is főképpen egyetlen szavára, az állítmányára szeretném ráirányítani a figyelmeteket: „A Felségest választottad a te hajlékoddá.” Amint plakátok gombamódra kikelő rengetege és napilapok nagybetűs főcímei mutatják, néhány nap óta és ezentúl is néhány hétig még a választás gondolatának az uralkodó csillagzata alatt jár nemzeti közéletünk. Ennek a politikai értelemben vett választásnak a gondjai és izgalmai ide nem hatolhatnak be utánunk. Ebből az ügyből reánk, az Isten színe előtt egybegyülekezett református keresztyénekre most csak két dolog tartozhat. Az egyik az, hogy megemlékezzünk arról a szent felelősségről, amely mindig együtt jár a jogaink gyakorlásával, és magunkban is ébren tartsuk, példaadásunkkal másokban is élesszük azt a tudatot, hogy a legtitkosabb választás szavazófülkéjében is jelen van az Úr Isten, akinek jótetszését – minden egyéb tekintetet félretéve –, ilyenkor is tiszta lelkiismerettel keresnünk kell. A másik meg az, hogy átérezve a magyar élet egy ilyen eseményének teljes jelentőségét, buzgó imádságban ajánljuk hazánk sorsát Istennek kegyelmébe, hadd menjen végbe ez a nemzeti akaratnyilvánítás úgy, hogy ne váljék sok nyomorúságunk után újabb bajok forrásává, hanem inkább készítse elő azt a jobb jövendőt, amelynek egy-két fényes sugárkévéje már megjelent a hajnali látóhatáron.

De alapigénk arra emlékeztet bennünket, hogy van másfajta „választás” is, mint amelyik a politikai életben zajlik le. Beszél az Isten kijelentése is „választásról”. Sőt, ha jól meggondoljuk a dolgot, azt kell mondanunk, hogy a „választás” az Ige világának egyik kulcsfogalma.

Most ne elmélkedjünk arról, hogy Isten az Ő Igéjében önmagát is olyan Istennek jelenti ki, aki – választ. Csak mutassunk rá arra, hogy éppen abban nyilvánul meg az Ő világfeletti szuverén szabadsága, személyes volta, hogy minden munkásságában az Ő jótetszése szerint való választása érvényesül. Nem azért van a világ, mert Isten az Ő lényének valamilyen természeti kényszeréből hozta elő, mint a csírasejt a sokágazatúvá kibomló életet. Szabad választásból hívta elő teremtményeit a maga dicsőségére. Gondviselő munkájával is úgy igazgatja az Ő világát, hogy annak óriási drámájában Ő maga választja a szerepeket a szereplők számára, és a szereplőket a szerepekhez, és ebbe senki más nem szólhat bele. Főképpen pedig a megváltás dicsőséges művében mutatja meg, mennyire egyetlen Ura Ő a maga dolgának! Így lesznek azok, a bűnük nyomorúságában egyébként kárhozatra érdemesek, akiken megmutatja a Jézus Krisztus által az Ő véghetetlen irgalmasságát, „választott szentekké”, amint Pál apostol nevezi őket.

Most azonban inkább az foglalkoztasson bennünket alapigénk kapcsán, hogy az ilyen Isten fényében az ember is úgy áll előttünk, mint „választó”. Lehetne talán ennek a zsoltárversnek eredeti szövegét más, színtelenebb szóval is lefordítani. De magyar bibliafordítóink – az „istenes vén”, Károli Gáspár óta a legújabbakig – jól tették, hogy a „választás” szavával fejezték ki nyelvünkön a zsoltáríró gondolatát. Ezzel is a Szentírásnak azt az alapgondolatát világították meg, hogy Isten az egész embervilágot s benne az Ő országát választó polgárokból akarta felépíteni.

I.

Arról tesz bizonyságot a zsoltáríró, hogy ha Isten, a Felséges, valakinek „hajlékává" lett, amelyben az ember boldog részese annak a csodálatos biztonságnak és békességnek, amelynek dicséretét zengi ez az egész zsoltár, akkor az nem „magától" történt. Az Istennel való ilyen viszony nem automatikus folyamat eredménye, hanem úgy születik meg és úgy is marad fent, hogy az emberi lélek „a Felségest választja az ő hajlékává."

Hiszen kínálkozna számára sok másféle „hajlék" is. És többé-kevésbé kísérletezik is vele minden ember. Legalább annyira, mint a lakást kereső városi, aki kíváncsian elolvassa: mit hirdetnek a kapukra kifüggesztett cédulák és táblák? – sőt talán tovább menve körül is néz egy-egy lakás belsejében és képzeletben beleéli magát: hogy is lehetne abban berendezkedni és élni? Hátha csak-ugyan a több pénz nyújtana biztonságot az élet minden bizonytalansága és viszontagsága ellen? Vagy hátha azoknak van igazuk, akik jó összeköttetések összegyűjtésével, emberek kedvének a keresésével, viszontszolgálatokra kötelező szívességek idejében való gyakorlásával igyekeznek maguknak „hajlékot" biztosítani jó és rossz napokra? És így tovább.

Oh, sokan jóval tovább is mennek ennél! Be is költöznek az ilyen hajlékokba, és be is rendezik ott a maguk életét. Úgy látszik, sikerül is megteremteniük biztos és meghitt otthonukat jól rendezett exisztenciájukban, műveltségük ízléses bútorzatával, élvezeteik színdús dekorációival, vagy mondjuk: szép családi életük tűzhelyével, közhasznú tevékenységeiknek érdemeitől, tisztes jellemük jó hírnevétől körülbástyázottan... – Isten? Ő jó arra, hogy olykor tisztelgő látogatásaikkal keressék fel, de hogy Őnála, Őbenne lakjanak, mint egyetlen igazi „hajlékukban", arra nincs szükségük! Amíg aztán egyszer jön valami szélvész vagy földrengés, vagy váratlan bomba; kártyavárként omlik össze a legszilárdabb és leglakályosabb „hajlék" is, s a megtévesztett ember ott áll csupaszon a szabad ég alatt, csalódásainak romjai között.

Boldog, aki akár a maga kárvallásainak keserves leckéiből, vagy Isten intő szavából már előre megértette, hogy nincs más „életbiztosítás", mint Istenben, a megtartás Urában keresni menedéket, és az, ha „a Felségest választotta az ő hajlékává."

Isten Igéje eleitől végig egy összefüggő felhívás erre a „választásra". Világosan elénk tárja mindazt, amire nemet kell mondanunk. Felmutatja az ember örök balgatagságát, ezernyi formában is mindig azonos bűnét, hogy az egyetlen igazi menedék, az élő Isten helyett másba veti végső bizalmát, másban keresi élete boldogságát, másra függeszti szíve reménykedését és odaadását. És szüntelen hirdeti és kínálja felénk az Istennek azt a Krisztus vérével is megpecsételt irgalmát, amely reánk akar borulni védelmével, és körül akar ölelni hűségével, mind életünkben, mind halálunkban. És szakadatlanul zeng a szava: ezt válaszd, ember!

Legalábbis attól kezdve, hogy az ember kilép csecsemőkora ösztönös állapotából, vagyis elkezd igazán emberré lenni, így szól hozzá az Isten mindig – választásra, döntésre, elhatározásra szólítja fel. Sehol sem világosabb ez, mint ott, amikor szava testet öltve lép elénk a Jézus Krisztusban. Kora gyermekségünktől késő vénségünkig bármikor és bárhogyan legyen isŐvele találkozásunk, mindig válaszút előtt állunk, mindig megremeg lelkünkben a mérleg nyelve. Ilyenkor történik meg a nagy esemény: „A Felségest választottad a te hajlékoddá".

II.

Nézzünk azonban itt a szemébe egy komoly kérdésnek, amely sokunknak lelkében felmerülhet. Hiszen az életünk legnagyobb értékeihez nem „választás" útján jutunk hozzá – mondhatná valaki –, hanem adottságokként kapjuk őket. Hogy magyarnak mondhatom magamat, az el volt döntve számomra előre a megkérdeztetésem nélkül. Nemzetségemet, családomat, atya-

fiságomat nem én választottam magamnak. És így tovább. Annyi más kincsét az életemnek már a bölcsőmbe letette mellém egy titokzatos kéz, vagy legalábbis biztos örökségként elkészítette számomra, még mielőtt én tudtam volna róla. Éppen az Istenhez való viszonyom volna kivétel ez alól? A hitem dolgában, amellyel Őt ismerem és vallom „hajlékomnak", az én „választásomon" fordulna meg minden?

Tisztázzuk a fogalmakat, testvérem! Azt mondod: adottságok az életed legnagyobb értékei? Tégy különbséget adottságok és értékek között! Az, hogy magyarnak születtél, adottság. De még nem okvetlenül érték a számodra. Ha csak ennyi az egész, akkor sem hazádnak, nemzetednek, fajtádnak, nincs sok haszna belőle, de neked magadnak sem olyan kincsed a magyar voltod, hogy naponként hálát tudnál érte adni az Istennek. Sőt, nem lehetetlen, hogy panaszos kényszerűségként viseled a magyar sorsot, mint valami lerázhatatlan rabbilincset, és irigykedve gondolsz úgynevezett „boldogabb" népek gyermekeire.

Az a kérdés: felragyogott-e előtted ez a veledszületett adottság olyan kiváltság és ajándék fényében, hogy átérezted: ezért az egyért érdemes sok mindenről lemondani, és sok mindent feláldozni? Értékké csak úgy válhatott számodra magyar voltod, ha fájdalmas és büszke szívvel magad „választottad" drága kincsedül! És csak addig marad érték, amíg az élet mindennapi kísértései között újra meg újra megteszed ezt a „választást", nemet mondva minden csábító előnynek, ami ellen magyar lelkiismereted tiltakozik, és veszteségek és áldozatok árán is hűségesen igent mondva magyarságod parancsaira.

Így vagyunk mindenféle átöröklött javainkkal. Hiába vagyok az, aki a nevem, a rámszállott emlékek és hagyományok, a születésemben kapott képességek és egyéb előnyök szerint vagyok. Mit sem ér, ha föl nem zúg bennem a saját szavam: Igen, én ez akarok lenni, ami vagyok, – nem azért, mert másként úgysem tehetek, hanem azért, mert megbízatást, elkötelezettséget látok benne, amelyhez méltó akarok lenni!

Református keresztyénnek születtél és annak is neveltettél? Oh, ez nem elég ahhoz, hogy az is légy! Hiszen anyaszentegyházad maga is súlyt helyezett arra, hogy te magad ünnepélyesen kijelentsd, hogy az akarsz lenni, és csak azóta, a konfirmáció óta, fogadott be igazában szent testvéri közösségébe, az Úr vacsorájának társaságába! Vagy akkoriban, vagy, ha konfirmációdat felületes lélekkel élted át, azóta egyszer vagy máskor fel kellett merülnie benned a kérdésnek: mit szólsz te magad ahhoz a keresztyén hithez, amelyet atyáid vallottak, s amely örökségül reád szállott?

Vagyis „választanod" kellett, többé-kevésbé öntudatosan! E nélkül nem lehetett „hajlékoddá a Felséges", ha szájjal és mellveregetéssel való minden vallástételed ellenére is valójában „hajléktalan" lélek maradtál. Az Isten végtelen atyai szívében számodra is elkészített lakás még üresen áll, és te kint hányódol a viharos világban, vagy szerencsétlenségedre összeomlásra ítélt ál-hajlékokban kerestél menedéket!

III.

De ezzel rájöttünk egy fontos igazságra. Arra t. i., hogy amikor valaki „a Felségest választja az ő hajlékává", ez a „választás" nem jár együtt okvetlenül valami soha nem hallott újdonság felfedezésével. Az aki – amennyire csak vissza tud emlékezni –, mindig is azt énekelte: „eleitől fogva Te voltál nekünk hajlékunk", éppúgy „választ", mint az, aki életének egy jó részében pogány babonaságokban és bálványistenek segítségében kereste a biztonságát, vagy aki a mi névleges keresztyén világunk hazug isteneitől várva boldogulását tékozolta el sok drága idejét. Vagyis nem szükséges, hogy ez a jó választás csak egy sereg be nem vált rossz választás csődje után következzék el.

Nem szükséges az embernek minden fertőzött és romlott ételt végigpróbálnia, hogy ezen az úton jusson el az egészséges táplálék mellett való döntéshez. „Választani” nem annyit jelent, mint válogatni, kóstolgatni, kísérletezni! Az a divathölgy, aki egész hegy magasságára rakatja ki maga elé a polcra a kelméket s aztán – könnyen megeshet –, a kereskedősegéd nagy ámulatára végül is ott hagyja az egészet vásárlás nélkül, sok olyan embernek a példája, aki nagyon okos akart lenni, és addig fordult bizakodásával hol ide, hol amoda, addig akart mindenféle életet kipróbálni, amíg elteltek felette az évek. Az ilyenek is „választottak”, – éppen a hiábavaló válogatást „választották”. Mire a végére értek, nem csoda, ha nem tudják: miért is éltek?

Nem szégyen a jó tanácsban bízni és azt választani, amiről megbízható bizonyságtétel állítja, hogy jó. Vagyis jó dolog azt választani, amit másvalaki választott számunkra, – csak megbízhassunk benne mindenképpen!

Ez a nagy áldása annak, ha valaki, – hogy ezt a rossz kifejezést használjam, – „beleszületik a keresztyénségbe”. Mert ez azt jelenti, hogy az élete eleitől fogva az Ige hatása alá volt helyezve. Gyermekségétől fogva hirdettetett neki Isten szava, az életre hívogató, unszoló jó tanács. A körülötte élő és az előtte járt hívek, az anyaszentegyház egész közössége pedig, mint fényes serege a bizonyságoknak, arra való volt, hogy igazolja ennek az isteni beszédnek a megbízható voltát, milliók életében kipróbált és a mai világ minden helyzetében is mindig beváló igazságát. Amikor aztán, előbb vagy utóbb, eljön az ilyen ember számára a döntő pillanat és az Ige egyszer megkérdezi tőle: mint állsz te az élet és az örökkévalóság nagy kérdéseivel, mit felelsz te az Istennek arra a csodálatos ígéretére, amelyet Krisztusban adott e világnak: akkor nincs más teendője, mint a régtől fogva jól ismert Evangéliumot a szívére ölelni; életre halálra öntudatosan a magáévá tenni azt, vagyis „a Felségest választani hajlékává”, aki oltalmának szárnyait már régtől fogva kiterjesztette feléje.

Sőt, még tovább kell mennünk. Amikor egészen mélyen a szívünkig ér a „választásra” szólító felhívás, ráeszmélünk, hogy nem is csak születésünk óta felénk hangzó jó tanácsra kell és lehet bizalommal igent mondanunk, hanem már születésünk előtt, már világok teremtése előtt, már öröktől fogva elhangzott isteni végzés előtt kell és lehet engedelmességgel meghajolnunk. Megértjük Jézus szavát: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket.” Igen, Ő választott ki minket arra, hogy mi Őt választhassuk. A Felséges a számunkra személy szerint elkészített hajlékkal várt, és gondja volt rá, hogy vagy nyílegyenes úton, vagy sok hiábavaló kalandozás és tévelygés után egyszer elérkezzünk az atyai ház küszöbére, és ott örökre megtaláljuk otthonunkat.

*

„Választottad” – mondja a zsoltáríró, múlt időben. Vannak az életben ilyen egyszersmindenkorra eldöntött, lezárt kérdések. Ilyen a bűnösnek a kegyelem örök „hajlékába”, az egyetlen és elégséges menedékbe való megtérése is. De ne értsd félre, testvér! Hiába emlékeznél vissza arra a „választásra”, amely egykor – talán nehéz tusakodások győzelmes befejezéseként – lejátszódott az életedben. A nagy kérdés az, hogy azóta is, valahányszor kitárult előtted az Igében a menedék hívogató ajtaja, újra meg újra jól „választottál”-e? – Nem! Egyetlen fontos kérdés van csak. Az, hogy amikor ma újra szól hozzád a Felséges, Őt „választod-e a te hajlékoddá”? Az élet minden hazug ígéretének hátat fordítasz-e, és teljes lelkeddel felé fordulva elmondod-e szívből: „Te, ki értem megnyíltál, Rejts el, oh örök Kőszál”!?

***

Zsoltár 96, 6.

„Ékesség és fenség van előtte, tisztesség
és méltóság az ő szent helyén.”
96. zsoltár 6. v.

„Dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás, A szentek Urának légyen örök magasztalás...” Így énekeljük egyik legszebb dicséretversünkben. R. Otto mutatott rá megkapóan a „szentséges” átéléséről szóló fejtegetéseiben arra, hogy a szinonim kifejezéseknek az ilyen halmozása miként válik az imádatteljes lélek tolmácsolásává. Így zengi az égi kar a Jelenések könyvében (5, 12.): „Méltó a megöletett Bárány, hogy vegyen erőt és gazdagságot, és bölcsességet és hatalmasságot és tisztességet és dicsőséget és áldást”. Vagy egy ó.t.-i idézetet véve, – amely közelebb hoz bennünket alapigénkhez, mert már nem az ember által lerovandó hódolat mozzanatát sorolja fel, hanem magának Istennek a tulajdonságait, amelyeknek a hódolat szól, – Dávid ajkán (I. Krón. 29, 11.) ez az imádság szólal meg: „Oh Uram, tied a nagyság, hatalom, dicsőség, örökkévalóság és méltóság...”

Nem fontos ilyenkor a felsorakozó fogalmak pontos értelme, egymás közötti árnyalati különbsége. Az egész felsorolás a fontos, ünnepélyes ritmusával, az abban kifejezésre törő és kielégítő kifejezést még a halmozódó szavakban sem találó érzelmi hátterével.

Így vagyunk a mi zsoltárversünkkel is. „Ékesség és fenség van előtte, tisztesség és méltóság az ő szent helyén”. De mégsem egészen így áll a dolog. Mert az érzelmi áradatból, amellyel a zsoltáríró Istenét magasztalja, szemlátomást kiemelkedik itt a szavak által megrajzolva egy szemléletes kép, és minden szó mögött megelevenedik egy-egy, bár elmosódott, de tündöklő jelképes alak. Mintha Isten királyi székét szolgálattevő angyalok vennék körül, szinte megszemélyesítve állnak előttünk az „ékesség” és „fenség”, a „tisztesség” és „méltóság”, amelyek „őelőtte vannak az ő szent helyén”. Az Ótestamentumban egyebütt is előfordul ez a kép, közkincse az, vallásos képzeletvilágának. S ezért jó kissé közelebbről is szemügyre venni, és az eredetit segítségül híva, a szavak mögött rejlő értelmet magyarul is pontosabban megjelölni. Mert fordítóink a halmozódó szinonimák során nem helyeztek súlyt a gondos fordításra.

Az első fogalompár: „ékesség” és „fenség”, gyakran előforduló iker-fogalom: „hvd vhdr”. Felváltva fordítjuk az egyiket is, másikat is „dicsőség”, „méltóság”, „tisztesség”, „fenség”, „ékesség”, „fényesség” stb. szavakkal. Itt nehéz is volna pontosan megvonni a különbséget.

Annál inkább érdemes azonban jól megtekinteni a másik fogalompárt. Mert amit „tisztességnek” és „méltóságnak” fordít itt a mi Bibliánk, – „yc” és „tparh” –, az egészen jól megkülönböztethető két dolog. Az egyik „erőt”, „hatalmat” jelent. A másik egyebütt sokféleképpen van fordítva: „dicsőség”, „ékesség”, „dísz”, „dicsekvés”, stb. De ezek között az „ékesség” a legtalálóbb. Legegyszerűbb volna „szépség”-nek, vagy ha ez kissé tompa kifejezés, Isten „szépséges voltának” fordítani. „Erős az Úr és szépséges” – hirdeti tehát a zsoltáríró, és erre jó figyelnünk, mert éppen munkaévünk elején nekünk is sokat mond ez. Látásunkat tisztítja, és eszményeinket, amelyek felé munkánk halad, kivilágosítja előttünk.

Erő és szépség a mi Istenünk – éspedig együtt a kettő. Erő, megfoghatatlan hatalom, amely egy félelmetesen óriási univerzumot sodor a maga évmilliárdos pályáján, népek és fajok évezredes történelmi kavargásain söpör végig kitűzött végcélja felé, és ebben az egész észbontó forgatagban engem is, téged is, feltartóztatás nélkül taszít és visz sorsunk útján. De nem brutális, vak erő, amely alatt bamba kényszerűséggel roppanna meg ellenállásunk.

Szépség is, akire feltekintve megtelik a lelkünk ámulattal és gyönyörűséggel úgy, hogy boldogan engedhetjük át magunkat uralmának.

Igen, szépség, akin megpihen a tekintetünk, és látásától elcsendesedik a szívünk kimondhatatlan örömmel és békességgel. De nem olyan szépség, mint a méla esthajnalcsillagé, amely sóhajtozó hangulatokban ringat, de a valóságos élet számára mit sem jelent. Olyan szépség, amely erő is; megragadó, megelevenítő, magával sodró erő, amely felettünk és általunk e világ feletti uralomra tör.

Szemlélődő vágyaink benne találnak kielégülést; sehol úgy meg nem nyugszik a lelkünk, járja bár be az egész világot, keresve a szépet, amit akár a természet jókedve, akár művész keze alkotott, – sehol úgy ki nem tud kapcsolódni az élet nyugtalan hajszájából és önnön belső küzdelmeiből, mint amikor Őelőtte leborul, és látja a Jézus Krisztus arcán kiragyogni az Ő gondolatait, az Ő titkait, az Ő dicsőségét.

De ugyanúgy Őbenne lel kielégülést minden gyakorlati igényünk, aktív feszültségünk, munkára lendülésünk. Petyhüdt a vitorlánk, amíg az Ő szele nem kap bele, fáradt és kapkodó a munkánk, ha nem Ővele kezdünk hozzá, és nem Ővele közösségben végezzük. – Erő és szépség így sugárzik felénk Őbenne egyesült fényben.

Ennek megfelelően alakul az az eszmény, amelyet mindnyájan, ki-ki a maga helyén, emberi szívekben kiformálni igyekszünk elhivatásunk értelmében. A református keresztyén lélek, amelyért dolgozunk, hirdetve az Igét, tanítva az új nemzedéket, pásztorolva a ránkbízottakat, – nem más, mint az erőnek és szépségnek ez a harmóniája.

Elborzadva fordulunk el az olyan vallásos élettől, – untig elég volt már belőle, – amelyben nincs erő. Múltnak nagyságával dicsekedni, míg a jövő kicsúszik a lábunk alól, hűséggel ragaszkodni hagyományos meggyőződésekhez, szokásokhoz, intézményekhez, és közben az élet valóságában sodródni az elpogányosodó világ áradatával, – ez szánalmas, és önérzetes emberhez méltatlan, mert hazug életstílus. Erőt szeretnénk sarjadni látni munkánk nyomán, életformáló erőt, amely által a ránkbízottak valóban más emberekké, az Isten dicsőségét igazán mindenek elébe helyező magyar férfiakká és nőkké válnak.

De amikor a szívünk vágya, hogy bárcsak ennek az erőnek a lángja belekapna szolgálatunk által mennél többekbe, mégsem az az eszményünk, hogy exaltált embereket neveljünk. Tavaszi lelki áradást várunk, de nem vadvizek féktelenkedését. A kiegyensúlyozott, érett, összhangzatos lelki élet az eszményünk. Szépségnek is tükröződnie kell eredményeinkben, nem csak erőnek,

Amit így elmondtunk egyénekre gondolva, elismételhetjük egyházunkra vonatkozólag is a maga egészében.

Sok benne az erőtlenség. Szava sokszor foganat nélkül marad. Mondhatatlan nagy tömegek áporodnak benne falvakon és városokon egyaránt. Új munkaévünk elején az az imádságunk: „Jövel Szent Lélek Úristen, erőnek Lelke! Mozdíts, indíts, ébressz, eleveníts!” S a szemünk előtt megelevenedik kérésünk beteljesülésének látomása: a magyar református Sion – az erőnek lebírhatatlan vára, a magyar református nép, az egész nemzetre kisugárzó erőnek ellenállhatatlan hordozója!

De ugyanakkor imádkozunk azért is, hogy az a mélyreható átalakulás, amely ehhez szükséges, legyen mentes belső meghasonlásoktól, pártos kavargásoktól, a Sátán konkolyvetése nyomán felburjánzó csúnya jelenségektől. „Mindenek ékesen és szép renddel legyenek.” Ami lebontásra megérett, annak eltakarítása, ami újonnan megteremtendő, annak megépítése menjen végbe emberi piszok porfellegének a felkavarása nélkül, – méltóképpen Istenhez, aki erő, de szépség is egyben.

Végül még egy szót. Nem vonhatjuk el tekintetünket, amint egy év kezdőállomásánál megállunk, nemzetünk életéről sem.

Mit kívánhatnánk s milyen célt tűzhetnénk ki törekvései elé? Nincs ennél jobb és magasabb rendű: „erő és szépség", mert ebben maga Isten van. Erős magyarság! Nem zengzetes szóban, de életakaratban. Fáradt, elöregedett, tétova, fogyó, leszoruló magyarság helyett olyan, amely össze tud forrni a jövőnek fiatalos, céltudatos igénylésében. Erős magyarság, amely a háta mögött tudja az élő Istent, akivel együtt a kicsiny nép is több a százmilliós nagy népeknél; – amely tudatában van küldetésének, és ruganyos léptekkel járja annak tövises útját; – amely vállalja az elébetornyosuló nehézségeket és megbirkózik velük.

De ebben az erőben szépséget is akarunk látni. A nemzeti életerőnek nem az a fajtája az eszményünk, amely elvakult szenvedélyekből, primitív ösztönökből táplálkozik, s végeredményben a szellemi élet útján egy alsóbb fokra való visszasüllyedést jelent. A legmagasabb rendű történelmi példaképek kifinomodott magyarságát, a „minőségmagyarságot" szeretnénk felébredt erőiben és előnyomuló fiatalosságban látni ezen az ezer éves földön. Ez lesz az Isten magyarsága, – a szépségében is az Isten dicsőségét tükröző.

„Erő és szépség van előtte az Ő szent helyén." „Erő és szépség" legyen az Ő áldása mindnyájunk munkáján ebben az évben!

***

A vándor dala

(Egyházi Értesítő, 1924. jan. 13.)

„Ének volt reám nézve minden
parancsolatod bujdosásomnak hajlékában.”
119. Zsoltár 54.v.

Ma itt hajtja fejét nyugalomra, holnap már más hajlékban. Nincsen két nap, hogy ugyanazt a világot látná maga körül. És egyedül van. Útitárs akad ugyan. Hol ez, hol az csatlakozik. Drága szívek is vannak köztük. De egészen ugyanazt az utat egyik sem járja. Ahogyan csatlakoznak, úgy el is maradnak megint. Csak egy dolog állandó ebben a folytonos változásban, ebben az árva bujdosásban: a vándor szíve, amely már szeretne otthon lenni. Még hagyján, amikor akár nap hevében, akár viharos hófúvásban úton van. Nem ér akkor rá elgondolkozni, elszomorodni. De amikor este lerakja tarisznyáját, és nyugovóra hajtja fejét „bujdosásának hajlékában”, akkor elfogja a nagy egyedülvalóságnak, fáradtságnak, hazakívánkozásnak fájdalma.

Ez az „ember tragédiája” ugyebár? Sietni mind tovább, és estvére célhoz érve átérezni, hogy dehogy is célnál, csak egy állomásnál vagyunk, s a vándorlás kezdődhet hajnalkor újra!

De a zsoltáríró nem így érti. Hallgasd csak! Nem sóhajtozás, nem elcsukló zokogás az, ami a bujdosó nyoszolyájáról hallatszik. Csendesen dúdolva éneket mond magában, mielőtt elnyomná az álom! Boldog, dalos szívű ember ez a vándor. Ki hinné? Mikor látott már ilyent a világ?

Pedig úgy van. Szólítsd csak meg, és kérdezd meg: mi a titka? „Az én énekem Istennek minden parancsolata.” – Lehetséges? Még csak nem is „Istennek minden ígérete”. Nem a remélt célnak dicsőségével vigasztalja magát az út fájdalmai ellen, amit járnia kell. Hanem Istennek „minden parancsolata”! Magában abban találta meg derűs békéjét, zsoltárrá olvadó örömét, hogy neki ezt az utat kell járnia Isten akaratából.

Ne csóváld a fejedet testvérem. Ezt úgysem érted meg. Ezt ki kell próbálni, s akkor meglátod, hogy úgy van. Hajtsd oda kemény nyakadat az Ő szolgálatának igájába és engedd, hadd tegye vállaidra az Ő követelésének „terhét”. Nem mogorván, kedvetlenül, ellenkezve. Hanem „szelíden és alázatosan”. S akkor vándorlásodon nem fogsz kifogyni a dicséret énekléséből: „könnyű az a teher és gyönyörűséges az az iga.”

***

Babiloni vizek mellett

(Kálvin tér 1929. óév estéjén.)

137. zsoltár 1–6. v.

Van ennek a zsoltárnak még három verse, amelyet szándékosan hagytam felolvasatlanul. Miután a zsoltáríró kemény átkot hívott alá sajátmagára, ha valaha is hűtelenné tudna válni ahhoz a városhoz, amelyben Istenének temploma áll és amely felett nemzeti dicsősége lebeg, mint valami fényes felleg, még egyszer átokra nyílik a szája, most már nemzetének ellenségei ellen. Kíméletlen kézzel szórja forró szenvedélytől kirobbanó szíve tüzes láváját azok ellen, akik valamikor hazája romlását okozták: Babilon népe ellen, vagy akárcsak a nagy romlásnak kárörvendő szemlélői voltak, mint Edom népe, a kaján szomszéd.

Ezek a versek elfakulnak az Újszövetség fényénél. Hogy az ellenségeink iránt milyen érzéseket tápláljunk és milyen magatartást tanúsítsunk, arról egészen mást tanultunk a mi Urunktól, a Jézustól. Jó példa ez arra, hogy a Szentírást mindig megvilágosodott, öntudatos lélekkel kell forgatnunk; azt kell benne megkeresnünk, amit Isten nyújtani akar benne. Hogy mi a neki tetsző lelkület az ellenség irányában, azt másutt mondja meg nekünk félreérthetetlenül, nem ebben a zsoltárban. Itt más a fontos és a lényeges: a zsoltárírónak olthatatlan szerelme Sion iránt. Az egész zsoltár akörül fordul meg, mint tengelye körül, hogy itt egy tüzes lélek éleszti magában a hűség lángjait, és inkább akarna néma és béna, elátkozott nyomorult lenni, semhogy valaha is kihamvadni lássa magában a szent tüzet.

Ezért idézi fel a babiloni fogság emlékeit is: ott találja meg a példát, amelyhez maga is ragaszkodni akar élete végéig. Azok a foglyok a maguk idején az emlékezés emberei voltak, és ez az bennük éppen, amit a zsoltáríróval együtt mi is példaképpen állíthatunk magunk elé ez óév áhítatos estéjén.

Megkapó képet fest róluk a zsoltáríró, talán még a maga visszaemlékezéseinek színeiből, ha ő is ahhoz a nemzedékhez tartozott, amely még a fogság idején kezdte, de már az újra viszontlátott Sion földjén fejezhette be az életét; talán apáinak az emlékezései és elbeszélései alapján, ha már egy későbbi nemzedék szülöttje volt. Elvégzett munkájuk után, csendes alkonyati órákban ki-kiültek Izrael elhurcoltjai házuk népével, szomorú sorsuk más osztályostársaival Babilonnak folyóvizei mellé. Akkor még keresztül-kasul szelték ezt a ma sivár puszta területet azok a csatornák, amelyek mindenüvé eljuttatták a Tigris és Eufrátesz vizeit, és termékennyé öntözték az országot. Nem csak hasznosak voltak, hanem széppé is tették a tájképet ezek a fasorok szegélyezte vízi vonalak, és akinek nehéz volt a szíve, azt enyhületet találni kihívogatták az üde partok.

Magukkal viszik hangszereiket is. Jól fog esni dalban könnyíteni a lelkük terhén, az ősi énekek szárnyán visszaszállni az elvesztett boldog időkbe. De nem bírnak rázendíteni. Némán ülnek a vízparton és megerednek a könnyeik. Közéjük gyülekezik az ország kíváncsi népe. Várja, mikor szólal meg a hárfa és az ének. Hiszen messze földön híres volt a zeneművészetük és zsoltárköltészetük. Nem mindennapi gyönyörűség ígérkezik hát. De hiába várnak rá. A foglyok csak ülnek, maguk elé meresztett, könnyáztatta tekintettel. Aztán bíztatják őket. Hiszen ami elmúlt, az elmúlt. Minek keseregni rajta? Elvesztett régi világukból megmaradtak a megmentett gyöngyszemek: énekeik. Hadd ragyogjon fel hát szépségük! De minden hasztalan. Eloszlik végre az utolsó reménység is, hogy még belekap talán valakinek keze a hárfa húrjaiba: a hárfákat félreteszik, a fák gallyaira aggatják, idegen földön, pogányok mulattatására nem zengik ők el fájdalmaikat. Csak ülnek hallgatagon, mintha sem nem látnának, sem

nem hallanának semmit a körülöttük pompázó világból. Alant áramlik a víz, szakadatlanul sietve távoli tengerek felé, – mintha ez is azt prédikálná nekik, hogy ami elmúlt, nem jön vissza többé. De őket megbabonázva tartja egy látomás: a vizek rohanó hullámain át feléjük mosolyog, mint egy alámerült világ tündéri látomása, Sionnak szépsége. Számukra nem a múltnak csalóka délibábja ez, amely mögött nincs komoly valóság; számukra most is Sion a legvalóságosabb, és annak minden emléke parancs és prófécia a jövőre. Akik ilyen emlékek örökösei, azok nem alázhatják meg magukat odáig, hogy elnyomóik mulattató igricei legyenek. Ők a néma emlékezés emberei lehetnek csak. Ebben van a szabadulásuk záloga.

Mi is itt ülünk a parton, esztendők váltakozásának óráiban alátekintünk az idők sötét folyamába, amely visszahozhatatlanul visz-visz magával mindent. Minket is megkörnyékez a kísértés, hogy zendítsünk rá a kíváncsiak kedvtelésére emlékeink dalaira. De mi sem tehetjük. Hasonlatosak akarunk lenni a babiloni néma emlékezőkhöz, mert előttünk is látomások szállnak fel a múlandóság vizeiből, és ha az egész világ kinevet is, vagy megbotránkozik rajtunk érte, mi makacs lélekkel beletemetkezünk az emlékeinkbe, és hallgatunk.

I.

Felszállnak előttünk magyar látomásaink.

Kegyetlen erőszakot tettek rajtunk az ellenségeink, – egy egész világ, – és szomorú rabság a sorsunk. De valamikor, nem is régen, büszkén állt még a magyar Sion, és otthon érezhettük magunkat ezeréves hazánkban. Nagyon messze látszik már ez az idő. Mintha távoli vidékekre vetett volna a sors, ahova csak az álom szárnyain szállnak felénk az elvesztett dicsőség emlékei. Múlnak a napok, és múlnak az esztendők, és mintha egyre csak messzebb ragadnák tőlünk a letűnt jobb időket. Mával lezárul már a tizedik esztendő a Trianoni összeomlás óta, és ez alatt az évtized alatt minden fájdalmunkra és reménységünkre hideg vascsizmával tiport rá az ellenséges nagyvilág.

Felejtsünk! – súgja a tovahullámzó idő. Temessük el azt, ami volt, s aztán vegyük a sorsunkat józanul úgy, ahogy van! – így kísért körülöttünk minden hang. De ki tudná ezt megtenni? Nem érti meg az idegen, az bizonyos, de szívet kellene cserélnünk, hogy napirendre tudjunk térni a „régi dicsőség” felett. Annak képe elénk áll, és nem szabadulhatunk tőle. Elvesztett Sionunk hatalmas falai, büszke bástyái, fénylő oszlopai és napsütésben aranyló tornyai egy egész világ „józan” tanácsai ellenére sem foszolhatnak köddé a szemünk elől. Keményebb valóság ez az emlék számunkra, mint minden megfontolásunkba ajánlott „realitás”. Nem lehet, hogy ne emlékezzünk!

És azt sem tehetjük meg, hogy ha már emlékeinket nem tudjuk kitépni szívünkből, idegenek mulattatóivá legyünk általuk. Nem fogunk feltűnést kelteni a nagyvilág előtt bánatunk hangos kurjongatásaival. Nem akarjuk, hogy mint valami érdekességet, felkeressenek bennünket mindenfelől, és megcsodálják nemzeti fájdalmunkat. Sebeinket nem mutogathatjuk úgy, mint az új Európa exotikumát, mint ahogy népművészetünk tarka hímzéseit, vagy színdús népviseletünket kiteregetjük a különlegességeket kereső utazók előtt.

Minden hamis romantikát, amely megalázó ránk nézve, és végül is csak szánalmat kelt irántunk, elvetve magunktól, – némán emlékezünk. Könnyeink csendesen peregnek alá a tovacsobogó óesztendő és a felénk hullámzó ismeretlen jövő vizeibe. Hangtalanul siratjuk Sionnak elénk táruló régi dicsőségét, és ennek az emléknek a birtokában várunk a szabadító holnapra.

Így kellene, hogy legyen; így szeretném látni az óévtől búcsúzó népemet. Tudom, hogy nem egészen így lesz. Megzendül ezen az éjszakán a zeneszó, és megcsendül a mámor pohara

sokak kezében. Ki tudja, holnap-holnapután, amikor a napilapok beszámolnak majd erről a szilveszter-éjszakáról, nem az lesz-e az uralkodó benyomásuk, hogy: hajh, de rosszak a gazdasági viszonyok, 10 vagy 20 százalékkal kevesebb pezsgő fogyott el ezen a szilveszter-éjszakán, mint esztendilyenkor!

De lesznek „néma emlékezők" is. Amikor éjfélt kondítanak a tornyok órái, itt-ott akad majd egy-egy magyar ember, aki a két kezébe temeti a fejét és belebámul az idő árjába, és tudja, összeharapott ajkai mögött is némán is világgá kiáltja, hogy a nemzet Siona nincs örökké elveszítve! És ha senki nem volna ebben a nagyvárosban és szerte ebben az országban, – itt volnánk akkor is mi, akiket az Ige megintett és megtanított. Kiülünk a babiloni vizek mellé, és félretéve zeneszerszámainkat, visszasírjuk az idők árjából a viszontlátás jövendőjébe magyar Sionunkat.

II.

Felszállnak azután előttünk református látomásaink is.

Mi mindent el nem vitt az idő árja a mi anyaszentegyházunk életéből is, és milyen különös hullámokkal, fenyegetőzve, gúnyolódva csobog felénk a jövő vize! Idegen földön járunk, – nem az már a jelen a mi egyházunk számára sem, ami volt a múlt, amelyben otthon érezhette magát! Olyan furcsán néznek néha ránk az emberek, még mindig más hitnek a nyelvén beszélünk, mint ők, és más lelki ruházatot viselünk, mint a „többség"! Csodálkoznak, hogy nem olvadtunk bele még mindig a környező világba, és csüngünk a magunk külön emlékein!

Mert vannak nekünk dicsőséges emlékeink a múltból! Feltündöklik előttünk Sionunknak minden ékessége és hatalma, amelyet valamikor atyáink ismertek. Volt idő, amikor erősen állt a viharvert magyar földön a tiszta és elegyítetlen Ige-egyháza. A Lélek, mint valami földöntúli mágnes, tömör egységbe fogta össze tagjait. És a népe tiszta volt: aki a „református" nevezetet viselte, annak őrködnie kellett nevének mocsoktalan tisztaságán. Fénylőn lobogott Sionnak fokán és messze ellátszott az Isten Evangéliumának tiszta, fehér selyemlobogója. Kalapot emelt a református ember előtt mindenki, és köztudomású volt, hogy ennek az egyháznak a szellemi, erkölcsi erői tartják a gerincet az egész magyarság életében.

Milyen messze elkerültünk erről az ősi földről is! Hogy omladozik, romladozik az, amit egyházunk a jelenben mutat! Szaporodnak egyre azok a tagjai, akik csak nagy ritkán néznek még egyházuk felé. Hogy hozzátartozik-e valaki megszentelt kötelékeihez, vagy nem, mindinkább mellékes szemponttá válik. Vannak már olyanok is, akik egyenesen szégyellik, hogy hozzá tartoznak, és eltitkolják színeiket, mert az előnnyel járhat a mai világban. Mind sűrűbben hangzik felénk a csábító, kísértő szó: érdemes így ragaszkodni egy visszahozhatatlanul letűnt kor hagyományaihoz?

Vagy ha tudomásul veszi is a környező világ, hogy vagyunk és maradni is akarunk, milyen vállveregető leereszkedéssel teszi! Elismeri talán, hogy szegényebb lenne a magyar világ néhány kedves színnel, ha eltűnnének a fehérfalú templomaink, elhallgatna a zsoltáraink zengése és feloszlanának presbitériumaink, amelyekben magyar emberek megtanulták maguk intézni az egyházuk ügyeit. Szép régiségnek, amit a nemzet történelmi múzeumában meg lehet őrizni, és el lehet benne gyönyörködni, elfogadnák még egyházunkat. Még bíztatni is hajlandók volnának, hogy zendítsünk rá ősi énekeinkre, és ne fosszuk meg őket azok élvezetétől. Csak a hajdani, erős Siont ne akarjuk viszontlátni! Csak számoljunk le azzal, hogy a múlt a múlté, és nekünk legyőzött rabok sorsa maradt csak meg!

De mi leülünk a néma emlékezők közé a múlandóság árja mellé, és belenézünk Sionnak elvesztett dicsőségébe. S amit látunk, az hipnotikus erővel tart fogva bennünket. Sem feladni

nem tudjuk a nagy múltat, sem nem érhetjük be azzal, hogy ártalmatlan hangicsálásban emlegessük hírét-nevét, csakhogy elismerést arassunk vele kegyes hajlamú idegenektől. Közeleg az év utolsó órája, s a reánk leszálló ünnepélyes csendben megszólalnak az életünk legmélyebb hangjai: lelket kellene cserélnünk, ha valaha is el akarnánk szakadni a múltnak látásaitól; nincs számunkra más életlehetőség, mint hűnek maradni az Ige egyházához, és ezt a hűséget a szívünk vérével is megpecsételni!

S amint a babiloni fogság földjén ott ülünk, a fűzfákra függesztve hárfáinkat, és némán áztatjuk orcáinkat a fájdalom és a bűnbánat könnyeivel, hogy nem tudtuk romlatlanul megőrizni a református Siont régi dicsőségében, a felszálló látomás felénk sugározza a maga nagy bíztatását. Több az emlékeinkben az ígéret, mint az emlék!

Azt az egyházat, amelyet így felhasznált Isten valamikor egy nemzet megtartására és meggazdagítására, még nagy dolgokra tartogatja és készítgeti a jövőre is. Némán emlékezünk – és várunk.

III.

És felszállnak előttünk egyéni életünk látomásai is.

A visszatekintésnek ebben a csendes óévvégi óráiban nagy összemérések mennek végbe mindnyájunk lelkében. Hova akartunk eljutni és mire vittük? Minek ígérkezett az életünk és mi lett belőle? S eközben mindnyájunkra ránehezedik az érzés, hogy idegenben járó rabnép vagyunk mindahányan. Úgy indultunk talán, mintha mienk volna az egész világ. De rájöttünk, hogy nem mondhatunk a magunkénak belőle voltaképpen egyetlen talpalatnyit sem. Vándorok és jövevények nemzetsége vagyunk, és mennél tovább élünk, annál világosabbá válik, hogy egyre több kötelék kötözi meg egyre fogyatkozó szabadságunkat.

Messziről szállnak csak felénk egy-egy fénylő Sionnak az emlékfoszlányai, amilyennek ígérkezett valamikor az életünk. Amilyennek az édesanyánk álmodta talán a jövőnket. Amilyennek a konfirmációnk napján festette talán elénk a szemünkbe mélyen belenézve, egy-egy hű lelkipásztor. Vagy amilyennek magunk előtt tornyosult fel a rendeltetésünk dicsőséges képe, amikor egyszer, talán utunknak egy váratlan fordulójánál megvilágosította előttünk Isten a tájat Szent Lelkének aláözönlő fényében. És mindez csak egy-egy részlet, egy-egy ízelítő, egy-egy foszlányos töredék abból, amit Isten maga gondolt el felőlünk, amikor az Ő Egyszülöttjének képére és hasonlatosságára megteremtett bennünket és elküldött ebbe a világba, hogy „kiábrázoltassék bennünk a Krisztus”.

Mi valósult meg mindebből? A szép kép összetöredezett. Az eszménynek csak nyomorult roncsa valósult meg. Mindnyájunknak az emlékezetéből megelevenedik a csúffá torzított minta rajza; az eljátszott lehetőségek serege; az „elvesztett paradicsom” vádló, fájdalmas emléke: az elvesztett Sion.

Hja, ez az ember örök tragédiája, – mondják nekünk. Álmodik szépet, és fel kell aztán ébrednie. Jobb, ha kidörzsöli szeméből az álmot, és nem gondol többet vele! Ami lehetetlen, az lehetetlen, és bele kell már egyszer nyugodni abba, hogy tökéletlen fajzat vagyunk. Siont elvesztettük és nincs többé...

De ki tudna igazán felejteni ilyenkor? Újra tovasuhant egy esztendő, és elvitte magával sok drága darabját lelki birtokállományunknak. Ha más nem, hát visszajön mindannak az emléke, amivel ezt az esztendőt is kezdettük. Mi lett belőle? És ha csak kissé is elcsendesedik a lelkünk, utána ébrednek sorba a többi emlékek is mind. Sion képe egyre élesebben rajzolódik elénk. Vonás, vonás után bukkan fel a mélységből, és megindul szemünkből a könnyek szi-

várgása: hát soha, soha többé nem leszünk már otthon, a célnál, a látomásaink beteljesedésénél?

A világ megszólal és nógat: hogyha már nem tudunk felejteni, legalább öntsük ki dalba a fájdalmunkat. Hiszen dalköltőknek, énekszerzőknek, íróknak, festőknek és egyéb művészeknek százai egyebet sem csináltak, minthogy művészetben próbálták feloldani a lélek nagy bánatát, és ha már nincs reá orvosság, legalább ráborították a szépség tündöklő palástját sebeire. A megszúrt testű kagyló is igazgyönggyé varázsolja át azt, ami sebet ejtett rajta. Ezt az egy nyereséget hát vonjuk ki nagy bajunkból, hogy daloljon a szív, ha olyan nagyon fáj!

De mi a fákra aggatjuk hárfáinkat. Némák maradunk, és emlékezünk. A felszálló látásokat sem nem engedjük tovatűnni újra – egész életünk egyetlen igaz, örök kincsét kótyavetyélnénk el vele –, sem nem tudjuk szentimentális hangulatokba beleénekelni. Nem esztétikai játék ez a dolog számunkra, hanem életre-halálra szóló komoly kérdés. A leghatalmasabb, a döntő jelentőségű valóság számunkra az, amit valaha is megsejtettünk Istennek felőlünk való gondolataiból. S mennél aggasztóbban fut alattunk az idő vize, annál szívósabban, annál elbűvöltebben nézünk bele abba a képbe, amely a Jézus Krisztus orcájából számunkra megjelentetett. Némán emlékezünk reá, mert ez az egyetlen dolog maradt meg eddigi múlandó életünkből, ami reménységgel bíztat a jövőre. Ha ezt is elveszítenénk, magunk is mindenestől fogva a mélységek felé sodort áldozataivá lennénk a sötét vizeknek, amelyeknek partján ülünk.

*

De nézzétek, itt cserben hagy bennünket a zsoltáríró képe. Amíg hazánk elvesztett dicsőségére szegeztük elmerengő tekintetünket, vagy egyházunk hajdani szépségeit idéztük látó szemeink elé, csakugyan hasonlatosak voltunk a babiloni vizek mentén ülő foglyokhoz. Nem tehetünk mást, mint ébren tartani magunkban a néma emlékezés könnyekben gyöngyöző forrásait, hogy valaha is el ne apadjanak, s aztán várni: mikor üt az Isten órája. Hazánk újra megépülése, egyházunk újra felvirágzása azok közé a jövendő dolgok közé tartozik, amelyeknek az idejét és alkalmát fenntartotta Ő magának. De egészen másképpen áll a dolog egyéni életünk szabadulásánál. Ez azok közé a titkok közé tartozik, amelyeket Isten megjelentett nekünk.

Ezer ígéretéből zeng felénk, és megszámlálhatatlan tapasztalásból is új erőt nyer az a bizonyosság, hogy a babiloni vizeknél könnyező néma emlékezők, nem egyszer majd bizonytalan jövőben, hanem rögtön, máris, ugyanakkor, egyúttal a Sionnak boldog megszabadultjai is. Mert aki egész, odaadott lélekkel reáfüggeszti sóvár emlékezéseit arra, amit Isten neki valaha is elárult felőle való gondolataiból, az mindig az Isten szívén pihen, és az Ő megbocsátó szeretetében megtalálta élete tragédiájának a megoldását. A Sionról olthatatlan vággyal, némaságba megrögződött hűséggel megemlékezni az egyéni életben ugyanannyi, mint otthon lenni újra Sion falai között, és örvendezni a viszontlátott szabadságnak.

Azok a könnyek, amelyeket itt ülve a babiloni vizek mellett csendesen elsírunk az elmúlt esztendő és egész életünk nyomorult csonkasága felett, nem eredménytelen siránkozás könnyei, hanem a bűnbánatnak és a kegyelem által való megújhodásnak a csodatevő fürdője számunkra. Megtisztultan, megvilágosodottan és megbékélten nézünk utána egy év eliramlott hullámainak. Nem volt kárba veszett esztendő. Közelebb vitt Istenhez. És ha nem is mások csodájára, de a szívünk csendes mélyén mégis rázendítünk a Sion énekeire; – Istennek szólnak a hangjai, aki hallja, ha az ajkunk néma marad is, mert minden szomorúságával Ő adta nekünk ezt az évet, hogy megismerjük az Ő szabadítását, és magasztaljuk érette.

***

Orgonaavatás (I.)

(1943. tavaszán)
(beköszöntő beszéd)

1940. szeptember 15-én, azon az emlékezetes vasárnapon, amelyen Magyarország kormányzója bevonult Erdély felszabadult fővárosába, Kolozsvárra, avattuk fel ezt a szent hajlékot, a „Hazatérés Templomát". Csak két és fél év telt el azóta. Ha ilyen rövid idő múltán Isten kegyelméből máris megérhettük orgonánk felavatásának mai örömünnepét, ebben – aszerint, hogy milyen szempontból nézzük, – egyfelől nincs semmi meglepő, míg másfelől mégis Isten rajtunk megnyugodott kegyelmének újabb olyan bizonyságát láthatjuk, melyet csak csodálkozó hálaadással szemlélhetünk.

Nem lephet meg bennünket orgonánk elkészülte, ha arra gondolunk, hogy eredetileg már úgy akartuk templomunkat is felavatni, hogy eleitől fogva teljes felszereltséggel, tehát orgonával is ellátva, szolgálhassa célját. Ezért már a templom építészeti és belső kiképzési terveinek elkészültekor, 1938-ban, meg kellett állapítanunk a megépítendő orgona terveinek legalább a főbb körvonalait, hogy a rendelkezésünkre álló szűk keretek közt is biztosítsuk megfelelő elhelyezését, és homlokzata már előre összhangban állhasson a templom egész belső képével. Ugyanakkor megindultak már a tárgyalások az orgona részletes tervezetének a kidolgozása tárgyában is. Ha tehát minden a mi emberi terveink szerint ment volna, már két és fél évvel ezelőtt templomunkkal együtt kellett volna felavatásra kerülnie orgonánknak is.

Az építkezés alatt azonban egyre jobban érezhetővé vált a nagy háború előszele, amely aztán ki is tört egész földrészünket megrázó viharzásával. Isten különös kegyelmét láthattuk abban, hogy az építkezést be tudtuk fejezni ennek ellenére is, és nem panaszkodhattunk amiatt, sőt örömmel bele kellett nyugodnunk abba, hogy közben felemésztődött az az egész anyagi erő is, amelyből számításaink szerint eredetileg az orgonára is futnia kellett volna még. Be kellett érnünk azzal, hogy az Akadémia-utcai imatermünkben éveken át használt harmóniumot állítsuk be templomunkba, és hogy templomunknak meg legyen mégis a művészien eltervezett képe, az igazi orgona homlokzata helyett neki megfelelően kialakított gipsz-utánzatot állítsunk fel átmenetileg a szószék fölé. Közben a szakértők sok fáradsága által már elkészült ugyan a teljes orgonatervezet is, de azt el kellett tennünk jobb időkre.

Így aztán mégis váratlan fordulatnak, örvendetes meglepetésnek kellett tekintenünk, hogy egy évvel ezelőtt, tehát a templom felavatása után már másfél évvel, újra elő lehetett venni az ügyet. S hogy azokban a rendkívüli időkben, amelyek azóta hazánk felett járnak, amikor már nemcsak szenvedő közeli szemlélői vagyunk a nagy háborúnak, hanem annak terheit és áldozatait viselő részesei is, minden nehézség ellenére majdnem egészen meg is valósultak az orgonatervezők elgondolásai, az mindnyájunk előtt csodálatos és egyik beszédes bizonysága annak, amit naponként számtalan más jelből is láthatunk, hogy a súlyos megpróbáltatásoknak ezekben az éveiben a magyar élet még mindig olyan különös oltalma alatt állt az Isten kegyelmének, hogy ezerszerte több oka van a hálaadásra és bizakodásra, mint a panaszkodásra.

Emlékezzünk meg hálásan arról, hogy orgonánk megépítését elsősorban azoknak a pénzintézeteknek a megértő magatartása tette lehetővé, amelyek a templomépítéshez szükséges kölcsönt folyósították annakidején. Készséggel hozzájárultak ahhoz, hogy tartozásunknak nagyobb összegekkel való törlesztését 1942-ben és 1943-ban még nem, hanem majd csak 1944-től kezdve kezdjük meg. Így az erre egyébként rendelkezésünkre álló összegek felszabadultak az orgonaépítés céljaira.

Presbitériumunk nagyon lelkiismeretes megfontolás után, 1942. febr. 24-én tartott gyűlésén így vállalhatta a kereken 45.000 pengőre rúgó költséggel járó orgona-megrendelést, és az elkészített tervezet kivitelezésével a Rieger Ottó orgonagyárat bízta meg. A gyár azzal vállalta a munkát, hogy a tervezetben szereplő 43 változat közül 9-et, a nyelvsípokat, mivel azokat vagy egészükben vagy alkatrészeiben Németországból szerezheti csak be, csak később lesz módjában beépíteni az orgonába. Azért azóta ezekre is megtörtént a megrendelés, és az orgonába való beépítésükre megtörtént minden előmunkálat. Az orgona elkészülte még a múlt év őszére volt tervezve. Ha a háborús nehézségek néhány heti késedelemmel meglassították ezt a munkát, az ellen nem lehetett egyetlen szavunk sem. Ha az általános fűtési nehézségek nem tiltottak volna el bennünket attól, hogy az orgona helyszíni beépítése közben templomunkat téli időben heteken át állandóan melegen tartsuk, akkor már karácsony előtt megtörténhetett volna orgonánk felavatása. A gyárban készen állt és csak a téli hidegek elmúltát várta, hogy bevonulhasson ide, a számára eleitől fogva fenntartott helyre, ahol az elmúlt hetekben, pontosan négyheti szorgalmas munkával, fel is szerelték. A szakértői felülvizsgálat alapján, a tegnapelőtti napon átvettük. Emlékezzünk meg hálásan a gyár vezetőinek és munkásainak lelkiismeretes és lelkes munkájáról, amelynek az eredményt köszönhetjük, s amelyről már eddig is számos szakértő a legteljesebb elismerés hangján nyilatkozott. Örömmel említhető meg, hogy jó kilátások vannak a még hiányzó 9 nyelvsíp-változatnak nem távoli jövőben Németországból való megérkezése tekintetében. S így remélhető, hogy még ennek az évnek a folyamán teljes szépségében szólalhat meg orgonánk hangja, amely már mostani csonkaságában is gyönyörűségünk és büszkeségünk lehet. Az is fokozhatja örömünket, hogy templomunk akusztikája kiválóan jónak bizonyult az orgona szempontjából. Teljesen hiányzik a más templomokban és nagytermekben szokásos visszhang, amiért is orgonahangversenyek és azoknak rádión való leadása céljaira orgonánk ma az egész fővárosban állítólag legjobban használható.

Illő szívbeli hálával megemlékeznünk mindazokról, akik az orgona tervezésében voltak segítségünkre szíves fáradozásukkal és nélkülözhetetlen szakértelmükkel. A tervezés munkája körülményes és bonyodalmas volt eleinte. Az orgonaépítés különböző irányzatai álltak szemben egymással, és hogy az általuk latbavetett érvek dolgában a presbitérium laikus tagjai csak valamennyire is tisztán lássanak, egyszer egy népesebb szakértekezletet is össze kellett hívnunk. Az annak megnyilatkozásaiból leszűrhető vélemény alapján az Ákom Lajos és Dr. Laczkoviek János orgonaművészek által képviselt elgondolást tettük magunkévá és őket kértük fel a részletes tervezet kidolgozására, amely most megvalósultan előttünk áll orgonánkban. De rajtuk kívül, akik ennek a munkának oroszlánrészét viselték, emlékezzünk meg mind a többiekről is, akik tanácsadásukkal hozzászóltak az ügyhöz, különösen Árokháty Béláról, egyházi zeneügyünk azóta Istenben megboldogult fáradhatatlan apostoláról, és Gárdonyi Zoltán zenetanárról. Orgonákat nem futószalagon gyártanak. Mindegyik külön tervezés szerint készülő külön egyéniség. Ezért nincs olyan orgona a világon, amely minden szakértőnek egyformán megnyerhetné a tetszését. Meg lehetünk azonban győződve róla, hogy a mi orgonánkba kiváló szakembereknek a legjobb szaktudása van beletervezve és nincs olyan orgonaművész, aki örömmel ne ülhetne le melléje, hogy belőle mindazt megszólaltassa, ami csak kikívánkozik lelkéből és a zeneszerzők műveiből.

De mivel alapjában véve nem a zeneművészet céljait, hanem mindenek felett Isten dicsőségét van hivatva szolgálni ez a szép hangszer, zárjuk le történetének ezt az összefoglalását azzal, hogy amit így elmondhattunk róla, már az is éppúgy felhangolhatja lelkünket Isten dicséretére és iránta való hálaadásunk megvallására, mint ahogy ezentúl is azt várjuk tőle, hogy ösztönözzön és segítsen bennünket az Ő kegyelmének magasztalására. Azért tettünk meg minden tőlünk telhetőt, akik ennek a gyülekezetnek az élén forgolódunk, hogy a hívek éneke a jövőben jobban szárnyalhasson Isten felé, valahányszor az Ő házában egybegyülekezünk. És

a hívek is azért hozták meg a maguk áldozatait, ki kisebbet, ki nagyobbat, mert nekik is szívük vágya volt, hogy gyülekezeti énekünk végre úgy zenghessen, ahogy zengenie kell. Most, hogy az orgona megépítésére szentelt minden anyagi és lelki erőnk csakugyan elérte célját, és ott zenghet a mi lelkünk szava az orgona sípjainak százaiban és ezreiben is, váljék egész gyülekezetünknek és minden tagjának élete még inkább az Isten dicsőségét hirdető bizonyságtétellé. Egész közösségünket ábrázolja ez a nagyszerű hangszer; mi magunk legyünk olyan élő orgona, amelyben kicsiny és nagy sípok hangja mind egy Lélek szelétől megszólaltatva belezengi a magyar életbe az Isten örök hűségének dicséretét, akiben bíztunk eleitől fogva, s aki vészes és viharos időkben most és a jövőben is megtartó Istenünk lesz!

***

Hallelujah!

(Orgonaavatás II.)

Textus: „Dicsérjétek az Urat!”
150. zsoltár 1. v.

Örömünnepe van ma gyülekezetünknek. Bevonult templomunkba és elfoglalta helyét, amely eleitől fogva készen várta, a „hangszerek királynője”. Köszöntjük szemünket, fülünket gyönyörködtető minden szépségét, csillogását, gazdagságát. De nem hódolunk előtte. Nem azért nyitottuk meg ennek a hajléknak a kapuit számára, hogy itt fejedelmi ékességében pompázzék. Azért köszöntjük nagy örvendezéssel, mert királynői fenségét nem átallja alázatos cselédi szolgálatra felajánlani annak dicsőségére, akinek színe előtt elsápad minden földi szépség. Szolgálni akar nekünk, hogy segítsége által mi jobban forgolódhassunk ebben a szent szolgálatban, amely itt összegyűjt bennünket, s amelyet egyetlen, de mindent kifejező szóval így nevezünk: Isten-tisztelet. Ha voltak idők, amelyekben őseink ellenezték orgonának az Isten házában való használatát, ennek magyarázata az volt, hogy a zeneművészet csakugyan romlására is válhat az Isten igaz tiszteletének, t. i. akkor, ha a maga szépségeit kelleti, és azokkal akarja táplálni az emberi szívet, amelynek egyetlen örökre szóló tápláléka csak az Isten Igéje lehet, és így magához bilincseli annak áhítatos figyelmét, amely pedig az Isten házában egyedül az Ő szent felségét illeti meg. De mi ezt a veszedelmet most és mindenkor messze el akarjuk távoztatni istentiszteleteinktől. Ennek adjuk bizonyságát azzal is, hogy orgonánk mai felavatása alkalmából is ne vele foglalkozzunk elmélkedésünkben, hanem azzal, amit orgonánknak mindenkor szolgálnia kell: Istennek énekszóban való dicséretével, amelyre alapigénkben és olyan sok más helyen is felszólít bennünket Isten Igéje. „Dicsérjétek az Urat!” Ezt a felkiáltást jól ismerjük az Ótestamentum eredeti nyelvén is. Így szól ott: „Hallelujah!” Ez hangzik fel a zsoltárok könyvében egy egész sereg zsoltárnak hol az elején, mint az egésznek alaphangja, hol a végén, mint záró akkordja, hol meg mind a kétféleképpen. Úgy kell elképzelnünk a dolgot, hogy míg magukat a zsoltárokat énekkarok adták elő az ótestamentumi templomi istentiszteleten, addig ezzel a „Hallelujah”! – kiáltással az egész jelenlévő sokaság indította el és zárta be, mintegy visszhangjával az éneklést. Később a keresztyén istentiszteletbe is átment a hívek örömujjongásának ez a kifejezése. Az egész középkoron át mindmáig lényeges alkotórészét képezi a római egyház liturgiájának is. És a reformáció óta, ha más keretek közt is, gyakran felhangzik az Ige népének énekeiben is ez a mindnyájunk előtt ismeretes kiáltás: „Hallelujah!”

Vegyük csak kissé számon: mit jelent az, ha valaki ajkára veszi az Isten egyetemes egyházának ezt a jelszó-szerű kiáltását: „Hallelujah!”

I.

„Dicsérjétek az Urat!” – ezzel először is ki-ki közülünk serkenti a többieket az Istennek énekszóval való magasztalására. Ez nyilván azért történik, mert szükség van rá. Mindnyájan tudjuk – legjobban a magunk belső tapasztalataiból tudhatjuk –, hogy az emberi szív rest és nehézkes. Ránehezedik az élet sokféle gondjával és terhével. Húzza lefele bűnös voltának a súlya. Nem volna jó, ha magára volna hagyatva és soha nem részesülne ösztönzésben, bíztatásban, lelkesítésben, hogy rázza le magáról minden nehezékét és szárnyaljon fel az Isten közelébe az Ő magasztalására! Ezzel tartozunk egymásnak mindnyájan. Azért is nem

elégszünk meg Istennek a mi magányos csendességünkben, otthonunk elzárt világában való imádásával. Azért gyülekezünk egybe közös istentiszteleteinkre. Ilyenkor rójuk le egymással szemben a serkentésnek ezt az áldott szolgálatát. Istennek szól természetesen ilyenkor minden gondolatunk és érzésünk. Őt keressük, és Ővele találkozunk szent társalkodásban. De mindez ugyanakkor egymásnak nyújtott segítség is. Ebben az együttesben megkönnyebbedik sokaknak a szíve, akik különben legörnyednének a porba. Felmelegszenek a fázó, megdermedt lelkek. Megvigasztalódnak a szomorúságtól sújtottak. És a serkentéstől felbuzdulva „dicsérik az Urat" olyanok, akik magányosságukban azt nem tudnák megtenni. Ezért kötelesség a közös istentisztelet gyakorlása. Adósa marad a testvéreinek az, aki abban nem vesz részt. Ő is segíthetne nekik lélekben felemelkedni, és ezt a segítséget megtagadja tőlük távolmaradásával.

Semmiben sem nyilvánul meg jobban ez a kölcsönös serkentés, mint éppen a gyülekezeti éneklésben. Ez az istentiszteletnek az az alkotó eleme, amelyben minden jelenlévő nyilvánvalóan cselekvő részt vesz. Ha máskor hallgatagon végzi istentiszteleteit, ilyenkor hallathatja szavát. Nem hiába hangsúlyozza Pál apostol is a gyülekezeti éneklésnek ezt a kölcsönösen egymásra irányuló áldását. „Tanítsátok és intsétek egymást" – úgymond „zsoltárokkal, dicséretekkel, lelki énekekkel, hálával zengedezvén a ti szívetekben az Úrnak." És noha sohasem felejtkezhetünk el arról, hogy éneklésünkben csakugyan „az Úrnak zengedezünk", vagyis az ének is csak egyik formája az Istenhez szóló imádságunknak, mégis sokszor kifejezésre jut egy-egy énekünknek még a szövegében is, hogy vele egymáshoz is szólunk, egymást buzdítjuk és serkentjük. „Nosza istenfélő szent hívek!" – így szólítottuk meg egymást ma is zsoltárénekünkben. „Allelujah! Dicsérjétek, istenfélő keresztyének...!" – így indítottuk fel egymást Isten imádására már kezdő dicséretünkkel is.

Aki azt mondja: „Hallelujah!" – ezt a nélkülözhetetlen testvéri szolgálatot vállalja és tölti be a többiekkel szemben, – mint ahogy azok is ővele szemben.

II.

De jó azt is külön hangsúlyoznunk, hogy ezzel a felszólítással: „Dicsérjétek az Urat!", társakat keres az Isten elé járuló lélek. Nem olyasvalamire serkenti őket, amit ne gyakorolna őmaga is. Nem úgy érti, hogy: „zendüljön meg a ti éneketek és én majd hallgatom", hanem úgy, hogy: „énekeljetek ti is velem együtt". A közösség vágya szólal meg ebben a felszólításban. Osztozni akar az Isten előtt örvendező szív másokkal is az ő örömében és ezért hívogatja őket Isten dicséretére. Az ösztönzésre talán a másiknak van szüksége, de viszont őneki magának meg szüksége van társra, az együttesre, a közösségre.

Kinek a lelke ne borzongott volna még meg attól a nagy hidegségtől, amely körülvesz bennünket, amikor néha forró a szívünk valamitől, és körülöttünk senki nem érez abból semmit! Akár valami nagy bánat lázában égtünk, – jaj, de rettenetes volt, hogy körülöttünk úgy zajlott tovább az élet, mintha mi sem történt volna, s az emberek tudtak még éppúgy tereferélni közömbös dolgokról, vagy kacagni vidám tréfákon, míg mi kiáltozni szerettünk volna fájdalmunkban! Akár valami nagy boldogság tüze fénylett bennünk, – milyen felháborító volt, hogy másoknak, úgy látszik, az mit sem jelent, és ugyanolyan gondterhelten, ingerülten nyüzsögtek körülöttünk, mintha nem is volna olyan nagy ünnep, amilyen a mi számunkra felvirradt! Visszhangra vár az emberi szív! Mások szívéből is óhajtja hallani annak a hangnak a kicsendülését, amelynek a zengése a saját belsejét eltölti. Nem bírja ki az egyedüllétet, ha csak maga is nem kiégett üszök, amelynek már minden mindegy.

Hogy nélkülözhetné hát a társakat az, akinek a lelkében kigyulladt az Isten dicséretének a lángja! Aki előtt megnyílt az Isten elé való járulás boldog kiváltságának az útja, hogy érhetné

be azzal, hogy ezt az utat mindig csak magányosságban járja? Ezért van közös istentiszteletünk, amelyben egymás kezét megfogva visszük magunkkal a többieket is, hogy együtt örvendjünk az Ő színe előtt. És ez a közösség sem jut ilyenkor kifejezésre jobban semmi másban, mint a gyülekezeti éneklésben. Mint a tűzhelyen együvé kotort parázsnak felélénkülő tüzében, úgy nyaldossák körül egymást szíveink lángjai, amikor egy szívvel és egy szóval megzendül énekünk az Ő magasztalására.

Aki azt mondja: „Hallelujah!" – az a hívők közösségébe akarja beleolvasztani a maga egyéni hitét, hogy onnan megsokszorozva kapja vissza.

III.

És így odajutunk a dolog gyökeréhez. Ez a felszólítás: „Dicsérjétek az Urat!" – olyan szívnek a megnyilatkozása, amelynek ösztönös életszükségletévé vált az Isten dicsérete. Azért kell másokat is serkentenie rá, mert maga sem tudná elfojtani magában. Olyannak ismerte meg Istent, hogy ennek a megismerésnek a birtokában nem maradhat néma. Isten úgy szólt hozzá, úgy megjelentette magát neki, hogy ettől rezgésbe jutottak szíve húrjai, és neki is meg kell szólalnia. Nem maradhat titok, mindenki előtt hallhatóan zengenie kell az igazságnak, hogy milyen csodálatos, milyen fenséges, milyen hatalmas és milyen irgalmas az Isten!

És ha már az Ótestamentumban így felhangzott a „Hallelujah!" kiáltása az Ő nevének magasztalására, mit szóljunk akkor mi, akik az újtestamentumi kijelentésének részesei vagyunk? Hiszen mi Jézus Krisztus által még sokkal jobban ismerhetjük azt az örök atyai hatalmat, amelynek kezéből jő minden jó adomány. Hogyan ne áldanánk Istent szüntelenül? És amikor nem a derűs békesség virágain igazgatja életünket, hanem sötét szakadékok mélységein, vagy éppen a „halál árnyékának völgyében" vezet, akkor is előttünk tisztán világol az Ő kegyelme, amely a szorongatott és megkínzott lelkű emberhez van legközelebb. Hogyan ne dicsőítenénk hát Őt a legsötétebb napokban is, aki mindig megtartójuk volt a benne bízóknak? Még amikor azt kell is éreznünk, hogy megérdemeltük, hogy elforduljon tőlünk és elrejtse arcát előlünk, éppen bűnös voltunkban láttuk Őt legkönyörületesebben lehajolni hozzánk az Ő Egyszülöttjében. Hogyan ne tennénk hát vallást mindenek füle hallatára arról a bűnbocsánatról és váltságról, amelyet velünk kötött örök szövetségében bizto-....

[A másoló megjegyzése: A kéziratból egy oldal hiányzik.]

....az, ami a mi szívünket csordultig eltöltötte!

Aki tehát azt mondja: „Hallelujah!" – ezzel a hitvallás tisztét gyakorolja mindenek füle hallatára.

*

Ez a gyülekezeti éneklésnek, amelyre minket az Ige parancsa késztet, az értelme. És ebben lesz mostantól fogva szolgálatunkra Isten segedelmével elkészült orgonánk. Megszólaló hangjai által még hathatósabban fogjuk egymást serkenteni, hogy senkinek a szíve ne maradjon köztünk megmozdítatlanul. Hangjainak hullámaira rábocsátva énekünk sajkáit, egy áradattól fogunk vitetni, és egymással való közösségünk még tisztábban fog kicsendülni zsoltárainkban és dicséreteinkben. És biztosabb zengést nyerve vezérlete által a mi különben akadozó, vontatott énekszavunk, méltóbb vallástétel lesz arról az örök felségű Úrról, akinek dicséretét akarjuk hirdetni mindeneknek. Amit mi egymásnak mondunk, az fog belőle is felénk zendülni: „Dicsérjétek az Urat! Hallelujah!"

Az Isten pedig legyen áldott azért a különös ajándékért, hogy közöttünk ez a „Hallelujah" éppen most szólal meg, amikor nemzeti történetünk útján megint olyan komoly, vészterhes,

döntő napokat élünk, mint ezer esztendőn át nem sokszor. Amíg Isten azt akarja, mint ahogy orgonánk szolgálatba állása is világosan mutatja, hogy azt akarja, hogy magyar szívekből zendüljön meg az Ő dicsérete, addig nincs miért aggódnunk. Bömbölhetnek a világon a Sátán orgonái, de el nem hallgattathatják a mi zsoltárénekünk szavát. Úgy fogadjuk ennek az orgonának ajándékát ma Isten kezéből, mint az Ő szent bíztatásának a zálogát: hagyjuk reá nyugodtan a magyar holnapnak gondjait, a mi vállaink úgyis erőtlenek azoknak elhordozására; nekünk csak egy legyen a dolgunk, amit itt az Ő színe előtt énekszóval, nap-nap utáni kötelességteljesítésünk közben hűséges, egymást serkentő, egymással testvéri közösségben összefogó, hitvalló életünkkel végzünk, amit most is elénk szabott: „Dicsérjétek az Urat! Hallelujah!”

***

Oroszlán az úton!

„Azt mondja a rest: ordító oroszlán van az úton!
Oroszlán van az utcákon!”
Péld. 26, 13.

Mindenki azonnal megérti ennek a jóízű, tréfáshangú mondásnak a nagyon komoly tanítását. Meg akarja bélyegezni, s azért csúf valójában le akarja leplezni az olyanfajta óvatosságot, amely nem más, mint a lusta tespedés takarója.

Az oroszlán, mint ahogy az Ótestamentum minden figyelmes olvasója tudja, azokban az időkben és azon a vidéken nem valami rács mögött mutogatott, vagy csak mesékből és könyvekből ismert ritkaság volt. Vadon élt még Palesztina földjén. Különösen a Jordán menti erdőségek bozótjában. Kint tanyázó pásztorok és nyájaik állandó réme volt. Sőt az is megtörtént olykor, hogy emberlakta helyekre is bevetődött az éhségtől hajtva és végigsompolygott falvak utcáin, vagy felverte ordításával a városok nyugalmát.

Erre az eshetőségre hivatkozik a mi emberünk is, – annak igazolásául, hogy miért nem megy ki házából dolga után járni. Csak az oroszlánnal való találkozás eshetőségéről van szó, nem többről. Mert ha valaki azt a szöveget, amely revideált fordításunkban így hangzik: „Ordító oroszlán van az úton”, úgy értené, hogy a jelenet hőse tényekre hivatkozik, mintha azt mondaná: „Most is kint ordít a ragadozó vad, hogyan mehetnék hát szembe a kész pusztulással?” – az tévedne. Az ótestamentum eredeti nyelvén az oroszlán megjelölésére nem is egy, hanem nyolc kifejezés van, és alapigénk, költői stílusának megfelelően ezek közül kettőt váltogat egymással. A magyar fordítás, hogy az „oroszlán” szót ne ismételje meg egymásután kétszer, csak a változatosság kedvéért színezte az egyik helyen „ordító oroszlán”-ná. A régi Károli fordítás is ugyanebből az okból így adta még vissza ezt a verset: „Azt mondja a rest: Fene oroszlán vagyon kint az úton! Oroszlán vagyon az utcákon”. Dehogy is hallatszik még odakint az ordítása, – csak képzeletben lehet hallani. De az elénk idézett atyafinak ez is elég már. Megtörténhetne, hogy szembe jönne vele egyszer az úton a kellemetlen látogató. Ezért, mondja, inkább ki se mozdul. Az embernek vigyáznia kell az életére és épségére!

Hát persze, hogy nagyon átlátszó kifogás az egész. Először is nem olyan nagy a veszély. Nem mindennapi dolog, hogy az oroszlán betévedjen az emberek lakóhelyére. Azután, még ha megtörténnék is ez a kivételes eset, azért van az embernek szeme és füle, hogy már jó előre észrevegye a közelgő veszélyt, és idejében menedéket keressen. Vagy, ha végül is szemtől szemben áll a veszedelemmel, azért van esze, ereje és fegyvere, hogy felvegye a harcot.

De éppen az ilyesmi nem vág a mi emberünk természetéhez. Éberség, megfeszített figyelem, vagy éppen erőfeszítés, küzdelem, – ettől borsódzik a háta, nem az oroszlánnal való találkozástól. Ő kényelemben akar heverni odahaza. Várhat rá házán kívül akármilyen fontos elintézendő dolog, ő nem szeret mozogni. Mennie kellene erre is, arra is, de irtózik a fáradságtól. Ezért emlegeti a kockázatokat, amelyeket el akar kerülni. Igazában a munkától akarja megkímélni magát. Óvatosságot emleget, pedig csak a lustaságát palástolja.

Az óvatosság az életnek egyik nagy és szent védekező kötelessége. Kockázatokat vállalni lehet egyenesen istenkísértés, és előlük kitérni, lehet egyszerűen Isten előtt való komoly felelősségérzet. Amit „hazánk bölcse” a hazáról mondott, hogy t. i. érette mindent kockára kell vetni, de a hazát magát semmiért sem szabad kockáztatni, – az kiterjeszthető többékevésbé sok más drága értékre is, amit Isten ránk bízott, s amiről egyszer majd számot kell adnunk Őneki.

De amint van felelősségből fakadó óvatosság, ugyanúgy van felelőtlenségből fakadó óvatosság is. Az igazában semmit nem akarásnak, az egy helyben veszteglésnek, a meddő tespedésnek az óvatossága ez. És ezzel szemben minden eleven akarás, minden komoly, fáradtságot nem kímélő jó igyekezet együtt jár bizonyos kockázatvállalással. Azt mondja: „Meglehet, hogy oroszlánok vetődnek az utunkba, de nekünk ezt az utat meg kell járnunk, mert nem heverészni és tengődni akarunk, hanem élni és dolgozni. Reméljük, hogy – mint máskor is ezerszer, – nem is találkozunk komoly veszéllyel. De ha bekövetkeznék is az ezeregyedik, rosszabb eshetőség, akkor is jobb azzal dolgunk után járva találkozni, mint mindig összetett kezekkel a napot lopni négy fal közötti biztonságban, és majd csak megbirkózunk vele valahogy, hiszen nem mi vagyunk sem az elsők, sem az utolsók, akikre veszedelem támadott!

I.

Alapigénk az általános emberi élet színvonalán mozog ezzel a tanításával, és ezért jó, ha mi is előbb ott szívleljük meg annak igazságát. Valóban kétféle embert lehet megkülönböztetni a mindennapi élet legkülönbözőbb terein. Az egyik az egy helyben élő, a másik a célokat kitűző és megvalósításukért készséggel fáradozó emberek fajtája. Az előbbiek rendesen azzal igazolják a maguk programtalan, mozdulatlan életét, hogy rámutatnak a másik fajtához tartozó emberek küzdelmeire: mennyi bajjal, kockázattal jár az. Ők megfontoltak. Megmaradnak annál, ami van. A biztos régit nem kockáztatják a bizonytalan újért. „Oroszlán van az úton!”

Ismételjük még egyszer nyomatékosan, hogy van olyan óvatosság, amely Isten előtti felelősségből fakad. Távol legyen tőlünk, hogy egyetlen szót is szóljunk ellene erről a helyről, vagy akárhonnan is. De hányszor megállapítható, hogy nem az Istenre tekintő komoly felelősség, hanem csak az önmagára tekintő kényelemszeretet emlegeti a kerülendő kockázatokat! Onnan ered ez a nagy óvatosság, hogy megtört az emberben az életerő, elpattant a cselekvés hajtórugója, elfogyott a munkára való akarat lendülete. Leesett kövek, szárnyaszegett madarak az ilyen emberek. Egy vágyuk van csak: hagyják békében őket, hadd nyugodjanak ott és úgy, ahol és ahogy vannak.

Egész népek lelkét hatalmába kerítheti a tespedő restségnek ez a tehetetlensége. Jó ezt szóvá tennünk, mert ki ne találkozott volna még olyan bölcsekkel, akik azt magyarázgatják nekünk, hogy a magyarságnak a természetéhez tartozik valami ősi, Keletről hozott lomhaság, a végtelen ázsiai sztyeppéken magába szívott nehézkesség, – és ezért mozdul meg olyan nehezen, amikor meg kellene mozdulnia. Igen, ismerjük a magyar léleknek ezt a nehézkességét. Jól tudjuk, milyen termékeny a „minek az”? és a „már még” kifogásaiban, amikor új utakra akarnák ösztökélni legjobb fiai. Valóban, sokszor magyar jelszóként hangzik fel: „Oroszlán van az úton, maradjunk csak, ahol vagyunk.”

De ha valaki ezt az ősi magyar természethez tartozó vonásnak mondja, – hogyan magyarázza meg akkor azt, hogy Európának ezen a helyén van ezeréves magyar élet? Ázsiából a mi eleink nem ezt a letargiát hozták magukkal, hanem azt a viharos lendületet, amely minden veszély kockázata ellenére is idesodorta őket. Nem kereveten henyélő, hanem nyeregben ülő nemzetség voltak ők. Nem a puhányság, hanem a portyázás volt a természetük. És ha ma éles ellentét mutatkozik is magyar tespedés és más népek vállalkozó szelleme között, akik világgá rajzanak, kontinenseket gyarmatosítanak, új területeken kultúrát és állami életet szerveznek, akkor ne felejtsük el, hogy valamikor ugyanilyen úttörő-lélek éltette a magyarságot is, különben ma, tíz évszázad múltán nem volnánk itt. Azóta is mindig olyankor volt legmagyarabb a magyar, amikor a honfoglaló törzsek élet-akarása újra fellángolt benne, és nem törődve azzal, hogy milyen oroszlánok támadhatnak rá az úton, nekivágott az útnak, mert be akarta tölteni rendeltetését.

Ha ma hiányzik a magyar életnek ez a céltudatos lendülete, akkor az azt jelenti, hogy megromlott a magyar lélek és meg kell tisztítani. Lepheti a régi pengét vastag rozsda, – azért ne mondja senki, hogy rozsda volt az anyag, amelyből készült. Csak lustaság a baj, – bűnös lustaság. És mihelyt lerázza magáról ezt a nyűgöt a magyar lélek, elhallgatnak kifogásai, elmúlik hazug óvatossága, és felveszi a versenyt a világ akármelyik népével a kockázatok bátor vállalásában, – egyéneiben csakúgy, mint egészében.

II.

De nem követünk el sérelmet alapigénk ellen, ha azt a nagy igazságot, amelyet hangoztat, a mindennapi élet szintjénél magasabban fekvő dolgokra, – az Isten ügyére is alkalmazzuk. Itt találja meg minden igazság a maga legtündöklőbb érvényesülését. Ez is. Mivel a magasabb rendű élet Istennek az emberekben és az emberek között megnyilatkozó élete, erről is elmondható, hogy mennél erőteljesebben árad, annál kevésbé riad vissza esetleges veszélyektől, és mennél jobban ellanyhulnak az energiái, annál gyakrabban történik óvatos hivatkozás az úton levő oroszlánra.

Ki merjük mondani, – bármennyire gyarló emberi dadogás legyen is, – hogy maga Isten is, mert Őbenne nincs megrestülés, hanem szüntelenül munkálkodó Isten, éppen ezért szüntelenül kockázatokkal is száll szembe. Kezünket alázatosan a szánkra téve, még egyszer valljuk meg, hogy nagyon emberi módon beszélünk Istenről, amikor ezt mondjuk. Hiszen kockázat csak ott van, ahol előre nem látható bizonytalan esélyekről lehet szó. Jól tudjuk, hogy a mindeneket egy örökkévaló szempillantással átölelő isteni mindentudás előtt nincsenek bizonytalanságok, és a mindeneket világbíró kezében tartó isteni mindenhatóság nem ismeri veszélyek zavaró feltünedezését. Csak a mi emberi tekintetünk előtt mutatkozik úgy, mintha Istent kockázatos fordulatok érhetnék. De ha egyszer így mutatkozik, vegyük szemügyre a dolgot. Amikor Isten embert teremtett, nem fenyegette-e művét eleve az a veszély, hogy a teremtésnek ura lázadó bitorlóvá lesz, aki akaratával nem Teremtőjét szolgálja már, hanem ellene fordul? Amikor Isten örök szerelmét a bűnös embere is reáfüggesztette és irgalommal közeledett hozzá, nem függött-e a megváltás egész műve felett az a rettentő eshetőség, hogy hátha hiába lesz minden? Amikor Fiát elküldte ebbe a világba, hogy érvényesítse az Ő igényeit és elhozza közénk az Ő országlását, nem történhetett-e meg, – oh, hiszen megtörtént! –, hogy az emberek durva kézzel megragadják az Ő Felkentjét, és megölik, hogy megszabaduljanak tőle? Jézus Krisztusnak az egész élete, amelyben Isten feltárta magát előttünk, nem szakadatlan szembenézés volt-e a visszautasíttatás kockázatával? És azóta is, amióta Szent Lelke által széthordja ebben a világban a váltságnak és az újjászületésnek az örömüzenetét, nem történhet-e meg, emberileg szólva még mindig, hogy a szívek, amelyeknek ajtaján bezörget, zárva maradnak? Az Istennek harca bűnnel, romlással, Sátánnal, nem bizonytalan kimenetelűnek látszik-e mindvégig, amíg csak áll ez a mostani világ?

Igen, de Isten minden erejét latbavető, hatalmát szüntelenül érvényesítő, munkálkodó Isten, – és ezért hiába vannak oroszlánok az úton, Ő nem riad vissza, és nem zárkózik el égi világának biztos hajlékában, hanem itt jár köztünk a mi emberi világunk útjain és utcáin.

Sokszor megpróbálták már az emberek megkímélni az Istent ilyen kockázatoktól. Építettek neki itt a földi világban valami biztosnak látszó rendszert, amelynek falai között trónusán ülve pihenhet. De valahányszor ilyen kockázatmentes formába próbálták öltöztetni az Isten ügyét, Ő maga mindig megtagadta azt. Nem engedte magát kényelembe helyezni.

Ez történt a reformációban is, aminek emlékét a minap ünnepeltük meg. Hogy kiépítették az egyházban a tanító-tekintélyt a középkorban! Hiszen nem lehet rábízni az emberekre azt, hogy ők maguk ismerjék meg az Isten kijelentését az Igéből! A teljes felfordulás és zűrzavar

veszélye támadhatna ebből! Az emberek feje felett álló fórum diktálja mindenkinek, hogy mit kell hinni s ők, ha kell, kényszeríttessenek az engedelmességre! Igen, ha az Isten nem akarja azt a fáradságot venni, hogy minden egyes lélekhez világos és érthető módon szóljon az Ige által, akkor csakugyan jobb így körülbástyázni az Ő kijelentésének igazságát. De amikor Ő éppen a munkát szereti és keresi, és éppen abban gyönyörködik, ha egyenként világosíthatja meg és győzheti meg a szíveket az Ő üdvözítő igazsága felől?! – Kockázat? – Igen, lehetnek eltévelyedők, akik a maguk különféle kedvenc eszméiket fogják majd Istentől az Ige útján kapott igazságnak feltüntetni. De ne féltsük az Istent, Ő majd megbirkózik az ilyen eshetőségekkel is, és nem fog anarchiává felbomlani az Ő tanítómestersége alatt az egyház iskolája.

Ugyanúgy próbálták „bebiztosítani" az egyház kormányzatát is a hívek feje fölé rendelt külön papi renddel, míg végül annak is fölébe emelkedett a pápaság egyeduralma. Csakugyan vannak veszélyek, amelyek megtámadhatják az olyan egyházat, amely a hívek sokaságának, a gyülekezetek köznépének és az általuk választott véneknek a kezébe teszi le ügyeit. De visszariadni ezektől a veszélyektől csak akkor szabad, ha lemondunk arról, hogy az Isten maga él és uralkodik a szívekben. Ő pedig éppen ezt akarja, és azért neki életeleme a hívek szabadsága, nagykorúsága, önállósága. Kockázatos, de Ő nem fél tőle, mi se féltsük tehát.

De hogy a reformáció nagy áldásai miatt el ne bízzuk magunkat, hadd hozzunk fel még egy példát a mi tulajdon egyházunk életéből. Mi is vétkesek vagyunk abban, hogy sztatikus módon próbáltuk berendezni az Isten ügyét, ahelyett, hogy dinamikus természetében meghagytuk volna. Legszembeszökőbb ez az anyagi vonatkozások terén. „Biztosított existenciává" tettük az Isten anyaszentegyházát. Állami hatalomra támaszkodva ki akartuk küszöbölni a kockázatokat. Hiszen, ha nem támaszkodhatnánk az ilyen mankókra, megtörténhetne az is, hogy az egyháznak nem állnának rendelkezésére a szükséges anyagi eszközök! Igen, ha Isten valamilyen ragyogó trónuson kényelmeskedő Úr volna, aki várja alattvalóinak hódolatát! Elfelejtettük, hogy Ő, ha szóhoz engedjük jutni, erőhatásokat kifejtő, soha ki nem merülő energia kisugárzó Lélek, aki önkéntes áldozathozatalnak nem is várt mértékéig tudja felgyújtani a szíveket!

Valljuk meg: ki nem mondottan is restséggel vádoljuk meg Istent minden effajta kockázatkerüléssel, éspedig restség színében látjuk Istent azért, mert a magunk képére és hasonlatosságára gondoljuk el Őt!

III.

Ezért vessünk végül egy pillantást önmagunkba, most már nem általános emberi szempontból, hanem az előbbiek világánál éppen az Istenhez való viszonyunk szempontjából. A lelkünk legbensőbb szentélyében is milyen sokszor találó az az igazság, amelyet alapigénk hirdet: úgyvélt óvatosságunk hányszor leplezi egyszerűen a menthetetlen lustaságunkat! Hitünk hányszor válik valami lelki kényelmeskedés heverőpárnájává ahelyett, hogy szolgálatra késztető erő volna, és ilyenkor hogy tudunk hivatkozni arra, hogy „oroszlán van az úton"!

Egészséges feltételek mellett két iránynak a váltakozása jellemzi Krisztus tanítványainak az életét. Egyszer hallják hívó szavát: „Jöjjetek énhozzám!" Máskor engedelmeskednek küldő szavának: „Menjetek...!" Egyszer Őfelé fordul az arcuk, – az áhítatnak csendes, pihentető, erőt adó óráiban. Másszor a világban rájuk váró feladatok felé, a szolgálatnak, a bizonyságtételnek, a küzdelemnek az óráiban. Ezek fárasztók, ezek emésztők, lelket felzaklatók. Azért van szükség mindig újra amazokra, – a magános épülésnek és a gyülekezeti közösségben való felfrissülésnek az óráira. Ilyenkor mintha otthon volna a lélek, meghitt környezetben, áldott nyugalom világában.

De ismerjük a keresztyén életnek az olyan fajtáját is – a magunk tapasztalatából is, ugyebár? –, amikor csak ez az utóbbi színezet van meg, a másik nélkül! A békesség óráiban szeretünk otthon lenni Krisztussal, – aztán, ha már mennünk kell, mert csupán áhítatból nem élhetünk meg, nélküle megyünk. A Krisztus szempontjából nézve az életünk másik része – egyszerűen hiányzik. Vannak küzdelmeink, de nem Őérette; sok fáradsággal töltjük napjainkat, de nem az Ő szolgálatában. Egész keresztyénségünk kimerül az Ő közelében való megpihenésben, – amit azon kívül élünk, – az életünk túlnyomó része –, az nem keresztyénség.

Miért nem? Mivel indokoljuk, hogy az Ő színe előtt megpihent lélek nem megy ki a világba az Ő szolgálatában, hanem ott marad pihenni Őnála, és helyette egy másik énünk veszi át a szerepet a küszöbön kívül?

„Oroszlán van az úton." – mondjuk. Krisztus megbízásában járni mindennapos dolgaink után, Őróla bizonyságot tenni családunk, hivatásunk, társaságunk körében, Őneki odaszentelni egész valónkat minden lelkesedésével és munkásságával, – ez könnyen kényelmetlen helyzetbe juttathat bennünket, sőt komoly bajunk is lehet belőle.

Hogyne! „Aki én utánam akar jönni, vegye fel a keresztet", mondta Ő maga, vagyis: legyen elkészülve mindenre, a legrosszabbra is! Nem biztos, hogy a legrosszabb, vagyis hogy a keresztfára fel is feszítik, be fog következni. Nem is valószínű. De megtörténhet. Sokakkal meg is történt már. A kockázat tagadhatatlan. De visszariadni tőle? Legyünk őszinték: a restség beszél csak belőlünk. Petyhüdt és erőtlen a Krisztus iránti szeretetünk, akármilyen kegyes áhítattal telepszünk is le lábai elé. Lelki luxus az imádságunk és az énekünk, – nincs benne életenergia. Ez az igazság. Különben semmibe se vennénk a ránk leselkedő oroszlánokat, – minden kockázatot könnyen vállalnánk Őérette.

És még egyszer: a lelki restségnek legalattomosabb jelentkezése az, amikor lelki veszedelmekre hivatkozva indokolja otthonülő kényelmeskedését. Egész vallásosságát a maga tisztaságát és szentségét védő otthonná rendezi be, és reá váró komoly feladatoknak azért nem indul el eleget tenni, mert ezeket a lelki érdekeit félti. Kint a világban, tudja: „az ördög, mint ordító oroszlán szertejár, keresvén, kit elnyeljen", – és nem akar ezzel a veszéllyel szembekerülni. Fődolog neki a saját biztonsága. Ennek kolostori csendjében és áhítatában el is felejti, hogy odakint a világban sebesültek vannak, akik gyógyulásra várnak, elhagyatottak vannak, akiket fel kellene keresni, garázdálkodó bűnök vannak, amelyek ellen irtóháborút kellene folytatni, egyszóval: Istentől elénk szabott egész sereg feladat van, amelyet el kell végezni.

Igaz, hogy aki befelé elmerülő egyoldalúság helyett beleveti magát a világ valóságos életébe, hogy ott lerója a maga keresztyéni szolgálatát, sokszor magát is beszennyezi a világ szennyével; sok kísértéssel kerül szembe, amitől különben távol maradhatna, egyszóval sok kockázatot is vállal a belső embere szempontjából, amitől megóvhatná magát. De – az Isten nevében! – ne áltassuk magunkat sohasem, – nem lesz ezáltal alsóbbrendűvé a keresztyénségünk, és nem biztosítunk magunknak semmilyen magasabb rendű szentséget azzal, ha az oroszlánok kockázata miatt a magunk külön világába bezárkózva élünk! Fordítva áll a dolog: az ilyen bezárkózás, a kockázat elől való rejtőzködés mindig restséget takar. Az igazi oka mindig erőtlenség, amelynek terhére van az éberség, a fáradság, a harc!

Önámítás a Krisztusnál való olyan megpihenés, amelyből nem fakad útnak indító erő! És ahol megvan ez az erő, az megkívánja a munkát és elmegy utána, ha még oly nagy is az oroszlánok veszedelme. Nem fél tőlük. Még ha netalán nehéz tusái lesznek is velük, még ha fájdalmas sebeket ejtenek is rajta, – el nem nyelhetik azt, aki Krisztus erejével indult szembe velük. És annál nagyobb boldogsága lesz, valahányszor útjairól hazatérhet oda, ahonnan elindult. Az nem a restség tanyája lesz számára, hanem újra erőt adó, tápláló, megenyhítő otthona.

***

Elferdült erkölcsiség

(1929. febr. 17-én a theologiai internátus istentiszteletén,
a Keresztyén Diákok Világszövetsége egyetemes imanapján.)

„Jaj azoknak, akik a gonoszt jónak mondják és a jót gonosznak;
akik a sötétséget világossággá s a világosságot sötétséggé
teszik, és teszik a keserűt édessé s az édest keserűvé!”
Ézsaiás. 5, 20.

Azok a jajszavú próféciák, amelyeknek közepéből alapigénket vettük, Ezsajásnak legszemléletesebb megnyilatkozásai közé tartoznak. Plasztikusan elevenedik meg bennük az egész kor, amelynek prófétál. Juda királyságának – amint találóan mondotta valaki –, „szép őszi napjai” voltak azok. Távolról már közeledett a fagyos fergeteg: a mindent elsöprő asszíriai világhatalom fenyegető terjeszkedése. De egyelőre a kis országnak nem volt kára belőle, sőt hasznát látta. Hozzá még nem ért el a pusztulás, csak hatalmas szomszédját, az arámok országát semmisítette meg, amely annyi bajt és háborúságot szerzett neki. Most fellélegezhetett. Biztonságban volt. Elvesztett területeket visszanyert. Zavartalanul vagyonosodhatott. Virágzó fellendülésnek örvendhetett.

De a fénynek megvolt a sötét árnyéka is. Az ország végképpen kivetkőzött régi egyszerű, egészséges, puritán viszonyaiból. A törzsek megtollasodott előkelői a kényelmesebb városokba húzódtak. Ott fényűzésben és dőzsölésben töltötték napjaikat. Belekóstolva a bőségbe és pompába, olthatatlan étvágyuk ébredt még többre. Befolyásukkal és pénzükkel úgy csavarhatták a törvénykezést, ahogy akarták. Egyik szegény ember alól a másik után rántották ki földecskéjét, hogy latifundiumaik határait mind szélesebbre toldozhassák. És palotáikban kora reggeltől késő estig állt a dínom-dánom. – Miért ne? Ki szólhatna bele üzelmeikbe és tivornyáikba? Isten? Ugyan! „Hadd lássuk! Csak siessen!” S ezzel a cinikus vagyoni arisztokráciával szemben kialakul – ugyancsak a városokba összpontosulva – a teljesen kiszolgáltatott nincstelenek nyomorgó sokasága.

Ebbe a jólétében rothadó világba kiáltja bele Ezsajás jajszavát. S bennük, mint korának, úgy önmagának is éles képét adja. Előttünk áll az Isten fenségjogainak zord hírnöke. Elsősorban nem a jogaikból kiforgatott és eltiport áldozatok szenvedései fájnak neki, mint más prófétáknak, akik irgalmas szívvel szállnak síkra a védtelenek védelmében. Nem is a nemzet jövendő pusztulásától szorul el a szíve úgy, hogy kiáltania kell, mint ahogy más próféták verik félre a harangot, hogy, ha lehet, még elfordítsák a bűn nyomában közelgő végzetet. Ezsajás mindenekfelett az élő Isten érdekeit képviseli. Azért kénytelen szólni, mert az elharapózott romlásban Istennek semmibevételét látja. „Az Úrnak dolgát nem tekintik meg, és nem látják kezének cselekedeteit.” Szava úgy zeng, mintha hideg, érzéketlen ércből való harsona volna: Isten felett nem lehet napirendre térni! Ha az emberek hátat fordítanak neki és vállukat vonogatják nevének említésére, ez is csak alkalmul szolgál arra, hogy megjelentse magát nekik, és találkozniuk kelljen vele az ítélet viharában. Már „felemelte kezét népe ellen...”

Az egész vésztjósló próféciának a szíve az, amelyet alapigénkül választottunk. Gondolatritmusának hármas tagozásában ez a vers a legtömörebb, a legbefejezettebb. Nyilván olyan gondolatok szökkennek itt kész formába, amelyekkel legtöbbet foglalkozott a próféta, amikor a körülötte uralkodó állapotok felett el-elgondolkozott. Elmélkedéseinek sok-sok tovaáradó vize csiszolta ilyen kerekre és simára ezt a gondolat-kavicsot. Nem is csoda: minden

romlásnak a legbensőbb lényegéről van szó, magáról az elferdült, Istennel ellentétbe jutott erkölcsi ítélkezésről, amelynek csak külső kifakadása a sok vészthozó, visszataszító tünet a nemzet testén.

Lehetetlen észre nem venni a versnek belső logikai lüktetését is, – nem szószaporítás az, hogy jajongó vádját háromszor is megismétli a próféta más-más kifejezésekkel. Először nevükön nevezi a dolgokat. „Jaj azoknak, akik a gonoszt jónak mondják és a jót gonosznak", – akiknek erkölcsi ítélkezése a visszájára fordult! Azután képes nyelvre is lefordítja gondolatát. Mint ahogy általában szokásunk a magasabbrendű megismerés tényeiről az alsóbbrendű, érzéki megismerés nyelvén beszélni, úgy folyamodik a próféta is előbb a látás, azután az ízlés világából vett képekhez. A látás az az érzékünk, amely a legtárgyiasabb. Felmutathatja tehát vele a próféta az elfordult erkölcsi gondolkozás tárgyi képtelenségét. „A sötétséget világossággá és a világosságot sötétséggé teszik". Az ízlés viszont a legalanyibb érzékünk. Szemléltethető tehát vele a megromlott erkölcsi öntudat alanyi abnormitása: „És teszik a keserűt édessé és az édest keserűvé". Vegyük sorra a versnek mindhárom tagját.

I.

„Jaj azoknak, akik a gonoszt jónak mondják és a jót gonosznak!" Ez hát a baj lényege. A jónak és a gonosznak addig ismert és érvényben volt fogalmai kicserélődnek. A gonoszt jónak „mondják" és viszont, de nem csak mondják, mintha bensejükben másképpen vélekednének, hanem ez a tényleges értékelésük. Az az eltévelyedés is előfordul – jól ismerjük a kísértését a magunk életéből, hogy csak hazug külsőség az ilyen elferdült értékelés és mögötte a lélek bensejében szilárdan áll a jó és a gonosz hamisítatlan mértéke. Nagyon terrorisztikus hatalma van néha a környezetnek és nagyon hajlamos a gyenge jellem a kaméleon színjátékára. Hányszor megtörténik, hogy amikor mindenki ócsárolja azt, ami nekünk valójában szent, mi is együtt ordítunk a farkasokkal, és amikor fennen magasztalják társaink azt, amit bensőnkben megvetünk, mi is helyeslést bólintunk a szavukra. De itt nem erről van szó, hanem arról a mélyebb bajról, amikor a léleknek hamissá válik az erkölcsi érzéke, és annak mutatója fordítva jelzi a jót és a gonoszt.

Milyen ismerős jelensége ez a mi korunknak is! Sűrűn előforduló tünete ez minden olyan kornak, amely az átmeneti forrongás jegyében áll. Még egyetlen nemzedéknek erkölcsi értékelése sem volt abszolút érvényű. Isten örök törvényeit addig még egy kor sem fogta fel olyan tökéletesen, hogy normáival feltétlenül uralkodhatnék minden következő kor lelke felett. A folytonos haladás útját járja az emberiség, és ezen az úton vannak szakaszok, amelyeken egy-egy nemzedéknek különösképpen kijut az átmenetiség jellege. Ilyenkor megolvad az, ami az apák idejében szilárd volt, hogy aztán talán más formába szilárduljon meg ismét. Kétségesekké, vitatottakká válnak olyan elvek, amelyeknek feltétlen tekintélyük volt az ősök szemében, és ezen a zűrzavaron, egyének számára sok kínos válságot jelentő tanácstalanságon át jegecesednek ki az új korszaknak új normái, helyesebben: a világosabban felismert és korszerűbben megfogalmazott örök normák. Amíg lesz az emberiség életében erkölcsi előhaladás, addig nem marad megkímélve időről-időre az ilyen átmeneti korszakok szenvedéseitől és tusáitól.

Ennek a küzdelemnek mindig megvannak a szomorú elesettjei is – és ezekről van szó alapigénkben. Ők kibontakoztak a bizonytalanságból, de szerencsétlenül; megfeleltek a nagy erkölcsi revízió kérdéseire, de fordított értelemben; a kétségek hánykódó hullámaiból kimenekültek a partra, de az ellenkező oldalon, mint ahol kellett volna. Csakugyan jó-e az, amit mindenki jónak tartott eddig, és okvetlenül gonosz az, amit a múlt megbélyegzett? Ők már tudják: éppen fordítva áll a dolog: ami eddig jónak, parancsnak, eszménynek számított,

azt ők fölényes lélekkel „kárnak és szemétnek” ítélik, és amit a hagyomány-megszentelte erkölcsi felfogás tisztátalannak bélyegzett, azt felmagasztalják zajos hódolatukkal, és a dicséretét zengik minden művészetükkel. „A gonoszt jónak mondják és a jót gonosznak.”

Nyissuk ki a szemünket és nézzünk körül a mai világban! Felesleges idézni a bizonyságokat!

Az a kérdés: jogosult dolog-e ezeket a jelenségeket a próféta szemével nézni, és bennük az Isten fenségének megsértését látni, amely nem maradhat ítélet nélkül? Csakugyan örök-érvényű, sérthetetlen törvényekkel kerül-e végzetes ellentétbe ez a visszájára fordult erkölcsi gondolkozás? Vagy pedig csak egymást felváltó nemzedékek egyaránt relatív érvényű nézetei ütköznek össze benne? Nincs-e haladottabb, függetlenebb, felvilágosodottabb kornak éppúgy joga a maga ellentétes elveit vallani, mint ahogy vallotta a maga elveit az elavult, letűnt kornak a lelke?

Erre a kérdésre alapigénk második tagja adja meg a választ. De valamit már kiemelhetünk az első mondatból is, ami tisztázza a helyzetet. Figyeljük csak meg: akármilyen szöges ellentétbe helyezkedik is a próféta által ostorozott nemzedék a múlttal, van egy közös vonása vele. Fordítva alkalmazza a „jó” és a „rossz” fogalmát, de ő is azokat alkalmazza. Nincs tehát az az erkölcsi forradalmi destrukció, amely kivonhatná magát a „jó” és a „gonosz” poláris ellentéte alól. Valamit, ami a szemében helyes és követendő, „jónak” kell magasztalnia, és valamit, amitől az egész lelke elfordul, „rossznak” kell bélyegeznie. Ha nem akarja is, ha nincs is tudatában. Kezdheti azzal, hogy kiadja a „túl az erkölcs határán” jelszavát és azt kiáltja, hogy leszámolt a jó és rossz között való minden dinstikcióval; az többé reá nem tartozik. De rövidesen kitűnik, hogy voltaképpen a „minden érték átértékelését” végzi. Neki is megvannak a törvénytáblái, sőt: ő is a régi táblákat használja, – csak éppen fejük tetejére állítva.

Emberfeletti kéz szabta meg úgy a természetünket, hogy az életünket valamilyen értelemben mindnyájan a „jó” és „gonosz” sarkpontjai között kell, hogy éljük. Ez egyszer feltétlenül bizonyos, minden változó emberi vélekedéstől függetlenül. Valami felé fordítjuk az orcánkat, és valaminek hátat fordítunk. Csak az a kérdés, hogy hogyan választottuk meg az irányt; melyik pólus az, amelynek vonzóereje hatalmában tartja az életünk gravitációját, és melyik pólus az, amelynek taszító ereje mind messzebb távolít el magától? Lehet-e ebben abszolút követelményt felállítani? Ha már mindenkinek szükségképpen van valamilyen erkölcsisége, lehet-e azt erkölcsileg felülbírálni? Ha értékelés nélkül nem lehet el senki, jogosult-e még ezt az értékelést is értékelni? Lehet-e arról beszélni, mint a próféta, hogy egyes emberek végzetesen zuhannak a sötétség hívogató karjaiba, amikor a fény felé kellene szárnyalniuk, amelynek számára teremttettek?

II.

„Jaj azoknak, akik a sötétséget világossággá, a világosságot sötétséggé teszik” – mondja a próféta, és ezzel azt mondja, hogy „jó” és „rossz” között olyan minden alanyi relativitástól független tárgyi ellentét van, mint amilyet a sötétség és a világosság között különböztet meg a szemünk. Mondottuk, hogy a látásunk a legtárgyiasabb érzékünk. Ezt is befolyásolhatják alanyi körülmények, – rövidlátás, színvakság, egyéb fogyatkozások, – de mégis, más érzékszerveinkhez viszonyítva a szemünk szerzi a valóságról aránylag a leghívebb benyomásokat. Ahol az egyik ember világosságot lát, ott a másik ember, ha egyáltalán lát, nem láthat sötétséget. Aki a világosságot nem látja világosságnak, és a sötétséget nem látja sötétségnek, az vagy vak, vagy vizionárius önkívületi állapotban van, de semmi esetre sem használja a szemét!

Az ókori vallásos gondolatvilágban világosság és sötétség mindig azoknak a hatalmaknak a szimbólumaiként szerepelnek, amelyek függetlenek az ember tetszésétől, amelyeknek ő ki van szolgáltatva, amelyeket akarva, nem akarva, tudomásul kell vennie. A világosság nem akkor támad fel a látóhatáron, amikor az ember rendeli, hanem amikor a maga szuverén rendje elhozza, s akkor kiáradnak a világra jótéteményei: a pezsdülő élet, az éltető meleg, a derűs biztonság. Az ember csak hálásan fogadhatja, de bele nem avatkozhat. A sötétség is akkor borul a világra, amikor ideje úgy hozza magával. Hiába hessegeti az ember, nem tartóztathatja fel útjában egy percre sem. És amíg rémei uralkodnak, tehetetlenül kell meghúzódnia a halandónak. De az emberfeletti rendnek nemcsak ezt a szuverén uralmát látta kiábrázolva a régi ember a világosság és sötétség tényeiben, hanem az önbizonyos igazságát is. Ha a világosság ragyogja be a földet, nincs szüksége hírnökökre, hogy szétkürtöltesse jelenlétét. Eléggé hírnöke önmagának. Nem lehet kétségbe vonni. És ha a sötétség vette át az uralmat, neki sem kell más bizonyság, mint önmaga. Borzadva szorul el tőle az ember szíve anélkül, hogy bárki is bizonyítgassa előtte az éjszaka félelmes voltát. Világosságra és sötétségre ösztönszerűen támad az emberben a hálás örömnek, illetve a borzongó félelemnek visszhangja. Vitának és érvelésnek nincs itt helye, mert mind a kettő önmagában evidens. A sötétséget nem lehet világosságnak látni, sem a világosságot sötétségnek.

Ha tehát ehhez hasonlítja a próféta a „jó” és a „rossz” megkülönböztetését, akkor azzal röviden azt mondja, hogy az erkölcsi értékelés minden elferdülésében van valami rossz-hiszeműség. Alapjában véve nem lehet „bona fide” jónak mondani a gonoszt, sem gonosznak a jót. Lehet ez a fordított értékelés szokása az embernek és ennek révén lehet „második természete”, de akárhogy uralkodjék is ez felette, mélyen a lelkében eltemetve, elnémítva, akkor is szunnyad egy jobb, egy eredetibb, az ősi, első természete. És annak számára „jó” és „rossz” olyan szuverén módon tárgyi ellentétek, mint amilyen a világosságé és sötétségé. Az ember láthatná, és látnia kellene, hogy túl minden váltakozó emberi véleményen uralkodik felette egy megfellebbezhetetlen és megvesztegethetetlen akarat, amelyik úgy parancsolja elébe a „jót”, és úgy tiltja el tőle a „gonoszt”, hogy azzal vitába szállni nem lehet, csak alázatosan tudomásul venni. És amikor leragadt szemei megnyílnak, vagy a rájuk nőtt hályog meghasad, akkor látja is ezt. Ragyog feléje Istennek hívogató fénye, és felsötétlik mögötte a bűn ásító mélysége. Érvekre nem szoruló bizonyossággal szól hozzá a kijelentés, és abból megtudja, hogy van az életének feltétlenül egyirányú rendeltetése és kötelessége, – ki az éjszakából bele a fényes nappalba. Hallja az évezredek felett zengő szót: „Én vagyok a világnak világossága”, és nincs többé kétsége afelől, hogy „jó” csak az lehet, amit Ő parancsol, és „gonosz” minden, ami nem egyezikŐvele.

Az mit sem változtat ezen, hogy az emberek elismerik-e, vagy nem, ezt az isteni akaratot, vagy talán homlokegyenest szembe helyezkednek vele. A csillagokat nem lehet letagadni az égről, és a nap tündöklését hiába vitatja a barlangi lakó, az azért fenn ragyog. Ám áltassa magát az ember azzal, hogy szabad a pálya önkénye számára, és nem állja el útját az isteni törvény ércfala; az meglehet, hogy ő véres fejjel fog rohantában a földre hullani, de a fal rendületlenül megáll.

„Aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem az életnek világossága lesz az övé.” Aki a sötétséget mondja fénylő világosságnak, és nappal helyett az éjszakát választja, ám lássa. Csak ne legyen késő, amikor botorkálása után egyszer csak szakadékok mélyén eszmél tudatra.

III.

De minden hasonlat sántít. Akármilyen sokatmondó volt is alapigénk második tagjának képes beszéde, minden nem fért bele. Van az igazságnak egy másik oldala is. S ezért a próféta lefordítja gondolatát az ízlés érzékének kifejezéseire is. „Jaj azoknak, akik a keserűt édessé és az édeset keserűvé teszik.” Az ízlés, mondottuk, minden érzékünk között a legalanyibb. Az édes nekem édes, és a keserű nekem keserű. Ha az, ami nekem édes, másnak keserű, joga van a maga álláspontjáról keserűnek mondani, és viszont. A látás dolgairól azért nem lehet vitatkozni, mert nem lehet úgysem két álláspont: maga a tárgyi tényállás úgyis egy véleményre kényszerít mindenkit. Az ízlés dolgairól viszont azért nem lehet vitatkozni, mert annyi vélemény lehet, ahány ember. „De gustibus – a szó eredeti értelmében is – non est disputandum.” Az alanyi berendezettségünktől függnek itt az ítélkezéseink, és tárgyi igazságot ezen a téren nem lehet felállítani.

Ha az erkölcsi ítélkezés dolgára csakugyan rá lehet húzni ezt a hasonlatot, – mint ahogy a próféta teszi –, akkor ez azt jelenti, hogy a legelferdültebb erkölcsi értékelésben is lehet jóhiszeműség. Őszinte beszéddel állhatunk szemben, amikor valaki a jót gonosznak mondja, mert ő annak édességét csakugyan keserűnek érzi, és amikor viszont a gonoszt jónak mondja, mert keserűség helyett édes íz járja át tőle a száját. A „jó” és „gonosz” Isten-rendelte örök ellentéte mozdíthatatlanul megáll és uralkodik. Csak az emberi lélek romlott úgy meg, hogy éppen fordítva reagál reá, mint ahogy kellene. Az, amit Isten szava bűnnek mond, vonzó, gyönyörűséges és boldogító ránézve. És amikor arról van szó, hogy isteni törvények szerint éljen, kínos és keserves dolog az neki; nem kell se testének, se lelkének.

Ne időzzünk sokáig ennél a tárgynál, csak álljunk meg mellette megdöbbent lélekkel. „Jaj azoknak, akik keserűvé teszik az édest és édessé a keserűt!” Az emberi élet tragikus lehetőségei sötétlenek itt fel előttünk. Bele van szerkesztve minden ember felszerelésébe, mint az óceánjáró hajóéba, az iránytű, a lelkiismeret. De megtörténhet, hogy meg van hamisítva.

Amikor irányt kellene mutatnia, hazudik. Éppen az ellentétes égtáj felé mutat. Mi lehet az ilyen hajó sorsa? Pál apostol beszél egyhelyt az olyan emberekről, akiknek „végük veszedelem”, mert – amint jellemzi őket – „az ő istenük az ő hasuk, és az ő dicsőségük az ő gyalázatukban van.” Amitől szabadulniuk kellene, az után futnak. Amit szégyellniük kellene, abban látják életük büszke fölényét. Ami nyomorultul kicsinyes és hitvány, azt magasztalják fel eszményiségük fénylő polcára. Amikor Krisztus áll eléjük, megszöknek előle, mintha ellenségük volna. Amikor a Sátán hívja őket, megbabonázva tántorognak utána, mint egyetlen jótevőjük után.

Csak egyet vegyünk még hozzá ehhez, hogy a próféta jajszava teljes élével belehasítson a lelkünkbe. Juda országának vezetőiről van szó, a gazdagokról és hatalmasokról, akiknek példája szerint igazodnak a nagy tömegek. A veszedelem, amelybe erkölcsi elferdülésükkel rohannak, nem magánügyük tehát, hanem az egész nemzetnek veszedelme. Ezért jaj, sokszorosan jaj nekik!

*

Mennyiben tartozik ránk ez a prófécia és mit világít meg zord villámfénye a mi helyzetünkben? Hiszen mi nem nagybirtokokat halmozó, dőzsölésben élő vagyoni arisztokráciája vagyunk nemzetünknek, hanem a balvégzetű történelmi helyzet minden terhét hordozó, nélkülöző, küszködő, bizonytalan jövő elé megfeszített fáradsággal készülő diákemberek. Mégis rokon a helyzetünk a Juda előkelőivel, mert vezetők vagyunk. A mai társadalmi fejlettség fokán a nagy tömegek irányításához már nem a vagyoni és rangbeli előkelőség, hanem a szellemi fölény kezében van a kulcs. Nemzetek jövendő sorsa már nem azon fordul

meg, hogy milyen elveket szív magába néhány tucat, paloták fényes falai között nevelt, becézett hercegfi és mágnásfi, hanem azon, hogy milyen lelkület alakul ki az iskolák százaiban készülő diákság tízezreiben. Mi vagyunk a nemzet vonatán a mozdonyvezetők. Jaj egyaránt, ha a szemafor zöld jelzését vörösnek látjuk, és miattunk vesztegel az egész nemzet ahelyett, hogy továbbrobogna a boldogulás felé, vagy ha a vörös jelzést zöldnek nézzük és belerohanunk a katasztrófába, magunkkal rántva az utánunk jövők életét is! Kinek szólna, ha nem nekünk, a jajongó prófécia, és kinek kellene féltőbb gonddal, lázasabb felelősségérzéssel rajta lennie, hogy „jóról" és „rosszról" való ítélkezések az örökkévaló Isten akaratával nem ellentétben, hanem azzal megegyezően szívódjanak bele a vérébe?

A világ minden keresztyéneihez az a felhívás érkezett, hogy a mai vasárnapot tegyék a diákságért való egyetemes imádságnak napjává. Hogy honnan, kiktől származik ez a felhívás, nem tartozik ide. De a tartalmára adjunk visszhangot. Elénk állíttatik mind az öt földrész többszázezernyi egyetemi és főiskolai ifjúsága. Azt kérdezik tőlünk: nem igaz-e, hogy ebben a seregben forrong és alakul ki az egész emberiség holnapi sorsa? És azt üzenik nekünk: ha a világ mai megbomlott állapotából az Isten országának áldott jövendőjét akarjátok kibontakoztatni, akkor imádkozzatok azért, hogy a világ diáksága között épüljön és diadalmaskodjék az Isten felkentje, az örök Krisztus.

Vegyüljön el hát az imádságunk Kelet és Nyugat, Észak és Dél keresztyén millióinak könyörgésébe – önmagunkért és a többiekért.

Jaj, ha ebben a zavaros, irányt vesztett, önmagát kereső korban visszájára fordult erkölcsi ítélettel mennek ki egyetemeik és főiskoláik padjaiból a vezetésre felkészültek! Ezsajás legrémesebb ítélet-látomásai is elsápadnak azzal az apokaliptikus látomással szemben, amelynek rőtlángú kárhozata megjelenik modern világunk felett akkor! De áldott legyen az Isten minden diáklélekért, amelynek java az örök jó lett, és amely előtt gonosznak az Őellene lázadó sötét erők lepleződtek le. Ő bizonnyal ma is diadalra viszi minden elferdülésen keresztül is jogait, s bennük a mi üdvünket! Ezért imádkozzunk!

***

CSONKA TÖRZSÖN ÚJ HAJTÁS

– Karácsony másodnapján, 1935. dec. 26-án. –

Lekció: Ézsaiás 11, 1-10.
Textus: „És származik egy vesszőszál Isai törzsökéből
s gyökereiből egy virágszál növekedik.
Ézs. 11, 1.

A megszületendő Messiásról és eljövendő országáról szól az a prófécia, az ótestamentumi próféciák egyik legfelségesebbike, amelyet az előbb elolvastunk.

Ma kissé más szemmel nézzük ezeket az ótestamentumi próféciákat, mint elmúlt nemzedékek bibliaolvasói. Ők hajlandók voltak ezekben az eljövendő eseményekben előre felvett pontos fotográfiát látni. Természetes, hogy az így értelmezett képek nem mindenben illettek össze pontosan a később csakugyan bekövetkezett eseményekkel, s ezért mindenféle magyarázati mesterkedéshez kellett azután folyamodni, hogy a prófécia és a beteljesedés mégis jól összeilleszthető legyen. Azt a különbséget, amely ezeknek a próféciáknak a régebbi és a mai felfogása között megállapítható, talán úgy fejezhetjük ki legvilágosabban, hogy mi nem jóslást, hanem jövendölést látunk bennük. A jóslás a jövő tényeinek a pontos előre-megállapítása akar lenni. A jövendölés, a prófécia, a lélek vágyainak és reménységeinek a kivetítése a jövő vásznára. Mint ahogy másképpen beszél a múlt eseményeiről a krónikás és másképpen az epikus költő, ugyanúgy másképpen beszél a jövendőről a jós, és másképpen a próféta. A krónikás egyszerűen feljegyzi a tényeket. A költő a maga lelkének tartalmát vetíti vissza a hajdankor eseményeibe, és ha az így megrajzolt kép nem fedi is pontosan a hiteles történeti tényeket, ez nem von le semmit az ő költői látásának nemcsak hogy a szépségéből, de még az igazságából sem.

Ezért az ilyen ótestamentumi próféciák voltaképpen hitvallások. És mivel a próféták tudatában vannak annak, hogy ami reménység és bizakodás az ő lelkükben él, az nem a tulajdon képzelődésük szeszélyes szüleménye, hanem ajándékképpen kapták Istentől, hogy tovább adhassák másoknak, ezért az ilyen hitvallások – isteni oldalukról nézve – „ígéretek”, amelyekért Istennek igazmondása kezeskedik.

Így nézzük ezt a próféciát is. Miféle reménységeknek a bizonyossága szólal meg Ézsaiás próféta lelkéből? Hogy tulajdonképpeni tárgyunk felé továbbsiessünk, csak futólag mutassunk rá arra, hogy az Istennek eljövendő országa jelenik meg szemei előtt. Túl a jelennek minden kétségén, ragyogó jövendő képét látja, amelyben győzelmes valósággá lesz mindaz, amit Isten ennek a világnak s benne az Ő választottainak szánt. Az Istennek ezt az eljövendő országát még ő is a maga nemzetének színeiben, közelebbről a Dávid királyságának a képében tudja csak szemlélni. Hiszen ennek a nagy királynak az uralkodása volt Izrael történetének a fénykora. Ennek az emlékei szolgáltatják hát a keretet a jövendő dicsőségéhez is. De ha megfigyeltétek az előbb a prófécia tartalmát, meg kellett állapítanotok, hogy az Istennek eljövendő országa nem úgy szerepel benne, mint valami politikai birodalom, mint Izrael népének földi értelemben vett felvirágzása és hatalmának tetőfokra emelkedése. A földi uralomnak semmilyen eszközével nem valósítható meg a békességnek az a paradicsomi állapota, amelyről a próféta szól. Minden földi keretből kinő, s a csodák természetfeletti világába emelkedik az áldott, háborítatlan nyugodalomnak az a látomása, amelyet az Isten országától vár.

És éppen ezért ez a minden földi korlátot áttörő dicsőség szövi körül a Messiásnak az alakját is, akinek eljövetelétől várja a próféta a világ békességét. Uralkodó lesz a Dávid utódja, a Dávid atyjának, Isainak leszármazottja. Bölcsen fog uralkodni, igazságosan fog ítélni, méltányosságban fog kormányozni. Megfékezi a hatalmasokat és megvédelmezi a gyengéket. Véget vet minden erőszakosságnak és ártalomnak. De lehetetlen lesz pusztán emberi uralkodó alakját látni az itt megrajzolt Messiásban, akinek nem lesz szüksége arra, hogy tanúkat hallgasson ki, ha ítélkeznie kell, mert „szemeinek látása" és „füleinek hallása" nélkül is nyilvánvalók lesznek előtte a szívek titkai; és nem lesz szüksége testőrök és harcosok fegyveres erejére, mert elég az ő „szájának vesszeje" és „ajkai lehelete", hogy megsemmisüljön előtte minden ellenséges hatalom. Isteni királyság lesz az, amely e világra isteni békeséget fog elhozni. S az, aki által ez végbemegy, „az Úr Lelkének" hatalmával felruházva fog megjelenni.

I.

De mármost nézzük meg közelebbről, hogy lép be az Istennek Felkentje ebbe a világba? „Származik egy vesszőszál Isai törzsökéből, és gyökereiből egy virágszál növekedik." A próféta szeme előtt tövében elvágott fa szomorú csonkja jelenik meg, amelynek már nincs folytatása sudár törzsben, lombosodó koronában. Csak gyökerei vannak a földben. És ebből a törzsökből, ebből a gyökérzetből sarjad egy vékonyka, gyenge kis hajtás, mint egy mezei virágszál. És ez lesz az Isten megígérte jövendőnek a hordozója. Vagyis, hétköznapi nyelvre lefordítva, születni fog egy gyermek, aki felnövekedvén királya lesz e világban az Isten békességes országának. És már a megszületése azt jelenti, hogy elérkezett e földre a várva-várt üdv. Íme, a karácsonyi örömhír évszázadokkal a mi Urunk Jézus Krisztus megszületése előtt!

De érzitek-e, milyen fájdalmas hangok kísérik az örömnek a vezérszólamát? „Az Isai törzsökéből és gyökereiből..." Aki így prófétált, az vallomást tett ezzel arról, hogy a maga korának minden reménységéről lemondott már. Az a jövendő, amelyet Istentől vár, nem az ő jelenbeli világának folytatása lesz. Az őkorabeli Izrael s benne a Dávid királysága halálra van ítélve. Az ország már kettészakadt. Északi része, talán már ennek a próféciának a napjaiban, de mindenesetre a próféta életében, megsemmisült Asszíriának túlnyomó erejű ostroma alatt. Megmaradt még a kisebbik, a déli rész. Ott áll még Dávid királyi széke, és Jeruzsálem falai körül még ott leng a régi dicsőség emléke. De Ézsaiás tudja, hogy csak idő kérdése, hogy az északi országrészt a déli is kövesse a pusztulásba. Egy ideig még eltántoroghat a kétfelől tátongó szakadék között az élen, játszhatja diplomáciai játékait a keleti, Eufrátesz-parti, és a délnyugati, Nílus-parti nagyhatalom között. De napjai meg vannak számlálva. Máris úgy jelenik meg a próféta szeme előtt a dávidi királyság, mint villámtól vagy fejszétől tövében sújtott és csonkká vágott fa, amelynek örökre vége van.

S azért mégis tudja, hogy amit Isten az atyák idején elkezdett, az nem fog félbe maradni. Az Istennek megvannak a maga megmásíthatatlan örök céljai, s azok felé feltartóztatás nélkül fog törni a jövőben is. Ha kétségbeejtő katasztrófák következnek is el, és romba dőlni látszik a múltnak minden szépsége és ígérete, a csonkon is támaszt majd az Isten hatalma új hajtást. Talán olyat, amely az első tekintetre szánakozó mosolyt kelt: ez a kis vesszőcske legyen a régi erős tölgynek a folytatása? De rá kell bízni a dolgot az Isten hatalmára, amely mindenre elégséges! Igen, ez a gyenge virágszál a jövendő győzelmének az ígérete, ez fog úgy megnövekedni, kilombosodni, hogy az Isten országa végül is valósággá lesz e világban!

Azt hirdeti ez a prófécia, hogy Istennek munkássága ebben a világban egy titokzatos, mély törvényszerűséget mutat. Paradox módon úgy mondhatnánk, hogy a jövendő sohasem a

múltnak a folytatása, és mégis mindig a múltnak a folytatása. Isten sohasem azt csinálja egyszerűen tovább, amit elkezdett, hanem új kezdetek meglepetéseivel tetézi, amit addig művelt. S ugyanakkor sohasem veti el azt, amit régebben kezdett, hanem eleitől végig mégis ugyanazt a művet viszi véghez. Ennek a nagy törvénynek a legfőbb példája lesz a prófécia szerint a messiási korszak eljövetele is. A múltnak örökre vége van, s az Isten Felkentjével egészen új világ köszönt be. De ez az új élet mégis a múltnak halálra ítélt csonkjából fog kisarjadni, s annak gyökérzetéből szívja fel magába a tápláló nedveket.

II.

Vessük össze a próféciával a beteljesedést. Milyen megkapóan vált valóra ez az igazság a betlehemi csodában! Mélyebb és gazdagabb értelemben, mint ahogy a próféta maga is gondolhatta volna!

Az a gyenge, kicsiny plánta, amelyhez mégis nagyobb ígéretek fűződtek, mint valaha e világra született gyermekhez, valóban elmetszett, halálraítélt múltnak a csonkján sarjadt ki. Sokan várták a Messiást úgy, hogy megjelenése a régi törzsnek a megtisztítását és megifjítását fogja jelenteni. De ez a Betlehemben megszületett Király ilyen váradalmakat nem elégített ki. Az Ő dolga egészen más volt, mint népét visszaemelni a politikai erő, virágzás és győzelem magasságaiba. Azok értették meg igazán s azokban folytatódott az ő munkássága, akik előbb vagy utóbb megtanulták, hogy az ótestamentumi történet véglegesen elvágott törzs, amelyből nem a múlt folytatását, hanem valami mást és újat fakaszt az Isten hatalma. S amilyen hiábavaló dolog lett volna Izraelnek, az egész Földközi tengert átfogó világkultúra egy kicsiny zugában élő maroknyi népnek, régi dicsőségét visszaperelnie a cézárok ellenében, olyan diadalmas jövő felé indult el a csonka törzsön életbe szökkent új szál: a Jézus Krisztus Evangéliuma.

Olyan új ajándék volt a megszületett Messiás, a régitől annyira elütő valami volt az az Ország, amelyet Ő e földre hozott, hogy sokan már azt kérdezik: mi közünk is van még nekünk, karácsonyi hitet valló keresztyéneknek az Ótestamentum egész múltjához? Pedig világos azért az összefüggés. A karácsonyi vesszőszál ennek a múltnak az elmetszett törzsén hajtott ki. Nem azért jött, hogy „eltörölje”, hanem hogy „betöltse” mindazt, amiről a régi szent írások szóltak. Ezer gyökérszállal benne gyökerezik azoknak a világában, és azoknak láthatatlanul keringő nedvei virulnak ki benne. Megjelenése végképp lezárja az Ótestamentum korát, és mégis csak azzal benső kapcsolatban érthető meg a teljes jelentősége.

De ennél szélesebb körre is kiterjeszthetjük a próféta látomásának igazságát. Annak az egész világnak, amelybe Jézus Krisztus beleszületett, hasonló a képe a csonka törzséhez. Mintha az egész emberi művelődés holtpontra jutott volna akkortájt. A legműveltebbek és a legmélyebben gondolkozók körében csakúgy, mint a legegyszerűbb tömegekben milliókat töltött el a nagy bizonytalanság érzése: visz-e még tovább is az út? A nagyszerű külső erőfeszítés és virágzás felszíne alatt ott élt abban a korban az ijedt szorongás, amely settenkedő katasztrófát várt, és végítélet közelgetését sejtette. Voltak annak a kornak nagy emlékei a múltból, de nem voltak már reménységei a jövő felől, – vagy ami reménysége volt, az már csak valamilyen csodának a várása volt.

Ebből, a kiutat már nem ismerő világból, ebből a halálra ítélt korszakból sarjadt az új jövendő zsenge karácsonyi vesszeje. Ez a reménytelen nemzedék élte át az „idők teljességét”, amelyben meg kellett születnie Jézus Krisztusnak, hogy benne kitáruljon egy új jövendő szépséges távlata. A nagyvilág nem vette észre. Folytatta még egy ideig az addigi erőkkel való meddő játszmát. De csődje felett egyre felségesebben bontakozott ki az Isten-adta új élet és azért, az által, lett folytatása mindmáig az emberi történetnek.

S ugyanakkor, bármilyen kihívóan új dolog volt az Evangélium abban a világban, úgy, hogy hívei csak véres mártíromság árán élhettek és küzdhettek benne a maguk jövendőjéért, – a népek lassanként mégis ráeszméltek arra, hogy benne teljesednek be régi életüknek legtisztább vágyai. Amint nőttön-nő a keresztyénség az ókori világban, szemlátomást gyűjti magába és egyesíti magában annak minden igazi értékét. A pusztulásra megérett múlt hajt ki új életre és nő új fává a Jézus Krisztus vesszejében.

Még szélesebb körre, a mindenkori, az örök ember életére is kiterjeszthetjük a prófécia igazságát. Mert az ember a szó legegyetemesebb értelmében is ugyancsak hasonlatos az ilyen tövében elmetszett csonkhoz! Bűnös, elbukott teremtmény az egész emberi fajta. Rajta az Isten ítélete. Csonkaságából hiába feszül és ágaskodik az ég felé, soha nem emelkedhet ki. Csodának kellett történnie, hogy ezen a világon mégis örömhír zengjen, élet viruljon, és lehessen reménykedés a jövendőben.

Ez a csoda történt meg karácsony éjszakáján. Kisarjadt az új hajtás. Nem a régi ember folytatása. Új ember teremtése. „Fogantaték Szent Lélektől". Új kezdet az Isten teremtő hatalma által. Új életnek a titokzatos oltványa a mi pusztuló életfánkon.

De akármilyen megfoghatatlan csoda is annak a kisdednek a megszületése, mivel benne ott a jászolban egy egész újjáteremtett emberiség ígérete szunnyad, másfelől mégis emberi kisded: csecsemő, amilyenek mi is voltunk mindnyájan. „Születék Szűz Máriától." Földi anya melengette szíve alatt és szülte fájdalmai között e világra. Csont a mi csontunkból és hús a mi húsunkból. Testvérünk, aki hozzánk mindenben hasonlatos. Alkalmatos arra, hogy magára vehesse a mi nyomorúságunkat, mi pedig az Ő új életének részesei lehessünk. A régi törzsön hajtott ki az új vesszőszál, és a mi bűnös életünk szállhat fel általa sötét mélységekből a napfény magasságába!

III.

Azt jelenti számunkra ez a nagy igazság, hogy valahol csak csonkaság tárul elénk, – most ezekben a karácsonyi napokban is –, nem kell elfordítanunk a tekintetünket. Nem kell attól félnünk, hogy az ilyen látványok megzavarhatnák ünnepi örömünket. Ellenkezőleg! Isten a karácsonyi csoda vesszőszálát és virágszálát mindig éppen oda plántálja, ahol az emberi élet megtört, holtpontra jutott, reménytelenül elakadt.

Milyen nagy vigasztalás ez a mai világban! Minden gondolkodó és tisztánlátó ember jól tudja, hogy a mi napjainkban ismét egyszer zsákutcába jutott az emberiség előrehaladása. Hiábavalónak bizonyul a népek orvosainak minden kuruzslása. A kívánt eredmény sehogy sem akar jelentkezni. A bonyodalom egyre csak aggasztóbbá válik. Világos, hogy úgy nem mehet tovább az élet, amint eddig volt. Mögöttünk lezárult egy korszak. S a folytatását nem látjuk.

Éppen ezért lehet nagy a mi reménykedésünk! Az ilyen helyzetből fakasztja Isten új világok kezdetét! Talán máris sarjad és nő az új hajtás a régi csonkon! Szenzációs újságcikkek, vakító fényreklám jelek nem hirdetik ugyan, hogy bekövetkezett már a fordulat. A világ zűrzavarának bozótjában elbúvó, igénytelen csemete csupán az új élet, és csak az látja meg, aki szeretettel közel hajol hozzá. De a szívek rejtekében, ha jól figyeled, itt is, ott is, láthatod már az új virágszálat, amelynek ígérkező szépségei kárpótolhatnak a jelen minden nyomorúságáért. Ezrek szívében újra megszületik a Krisztus gyenge csemetéje, a korhadó múltba beplántált győzelmes jövőnek záloga. És bizonyára úgy lesz megint, hogy mire kibontakozik egyszer a Krisztus által megújult jövendő, az csakugyan nem régi letűnt szép időknek a visszatérése lesz, hanem egészen új fejezet a világ történetében, de meglesz benne minden,

ami a régi világban értékes volt, s amit aggódva féltünk a jelen válságai közepette. Új hajtás lesz, de a régi törzsön, a régi gyökérzettel!

Bízzatok hát, karácsonyt ünneplő hívek! Egy zavarba jutott egész világ felett nem jön zavarba a ti Istenetek! Amikor az ember szégyent vall, akkor kezdődnek az Ő cselekedetei, akkor sarjad köztünk az Ő Krisztusának áldott országa!

Ki ne érezné, mennyire áll ez az igazság a válságaiban megrekedt nagyvilágnak arra a kicsiny darabjára, amely nekünk a legdrágább, mert a miénk? A mi magyar sorsunknak is milyen hű képe a csonka törzs! Milyen nyilvánvaló, hogy úgy már többé nem lesz, amint hajdan volt! Az Istennek valamilyen végleges ítélete sújtott itt le, és azzal nekünk le kell számolnunk. Visszafelé a történelem óramutatóját nem lehet járatni. De ez nem azt jelenti, hogy vessük hát oda magyar életünket a világtörténet vasszekereinek a kerekei alá, hogy átgázoljanak rajtunk. Csak azt jelenti, hogy reménységünket az élő Istenbe kell vetnünk, aki a katasztrófába omlott törzs maradékából is képes új jövendőt fakasztani. Tanuljuk meg a karácsonyi csodának azt a magyar vigasztalását, hogy ahol emberi erő már hasztalanná válik, ott, éppen ott várhatók az Isten cselekedetei. Azok nem úgy dübörögnek ugyan elénk, mint a világpolitika kirobbanó fordulatai. Az Ő műve csendesen szökken szárba, mint a gyenge virágszál. De azért az Ő műve az, és a világ semmilyen hatalma sem akaszthatja meg növekvésében.

Más lesz, bizonyára más lesz a magyar jövő szépsége, mint amilyen a múlté volt. Ne sírjuk vissza. Készüljünk az Isten új gondolatainak a meglátására. Életnek, áldásnak, virágzásnak a gondolatai azok. Karácsonyi fénytől csillogó szemekkel nézhetünk kibontakozásuknak elébe. És még azt is bízvást tudhatjuk, hogy ebbe az Isten-eltervezte új magyar holnapba bele fog épülni minden, ami a magyar tegnapnak drága java és ereje volt. Az ezeréves ősi csonk támad fel benne új életre. Nem a múltnak utánzata lesz ez a jövő, de a múltnak egész öröksége felszívódik bele, és éltetni fogja virágzását.

Reménykedjetek hát, karácsonyt ünneplő magyarok! Csak sarjadjon, erősödjék bennetek és köztetek a Krisztus vesszőszála! Csonkaságotok nem a halál jegye lesz akkor, hanem a feltámadás záloga!

S végül álljunk oda mindnyájan, egyenként ez elé a prófécia elé, és lássuk meg benne, mint tükörben, a magunk életét. Olvassuk ki belőle azt a karácsonyi örömhírt, amely éppen a mi szívünkhöz szól.

Vannak közöttünk olyanok, akik más megvilágításban nem is láthatják az életüket. Nem is kell nekik magyarázni, ők maguk tudják a legjobban, ők maguk panaszolják fájdalmasan: milyen félbemaradt, kettétört, tövében megcsonkult fa az életük. Amik egykor voltak, vagy szerettek volna lenni, az csak sajgó emlék már, mint ahogy az amputált embernek fáj a lemetszett tagja éppen azért, mert már – nincs.

Nos, tőlük kérdezem: nem érzitek ezekben a karácsonyi napokban is, az ilyen ünnepi áhítat óráiban, hogy valami titkos új erő sarjad bennetek? Nem plántál-e az Isten a megszületett Krisztussal éppen belétek új reménységeket? Ne gyászoljátok azt, ami volt és nincs többé! Örüljetek annak, ami lesz! Csak engedjétek, hadd nőjön a gyenge vesszőszál! Másként lesz, mint volt. De ti lesztek, ti magatok, akik még egyszer boldogságra virultok. Nektek született a Megváltó, örvendjetek!

S a többiek? Akik úgy érzik, hogy ők ép, erős szálfák, és büszkén emelik dús lombkoronájukat az égnek? A magukkal megelégedettek? – Az a kérdés: akarnak-e boldogan örvendeni velünk együtt karácsony örömnapján? Ha akarnak, fel kell ébredniük álmaikból. Meg kell látniuk magukat ennek a prófétai képnek igaz megvilágításában. Mert ők is szánandó csonkok. Az Isten szentségének tüzes nyilai rájuk is rég lecsaptak, és ítéletének viharai őket is kidöntötték már. Csak még nem ébredtek tudatára. De ha átérzik és megvallják, hogy valóban

így van, nekik is szól az ígéret, s a lelkük velünk együtt ujjonghat. Mert az ilyen csonka törzs szomorúságából, a bűne miatt megalázkodott ember töredelméből kihajt a karácsonyi csoda. Neki született és benne újra megszületik a Krisztus, – az ígéret és a jövendő hajtása.

Gyenge, kicsi plánta, de ne féltsük! Meg fog birkózni minden viharral és vésszel. És szépséges, mint egy virágszál. Gyönyörködve nyugszik meg rajta az Isten szeme. Sarjadjon hát és nőjön és teljesedjenek be ígéretei!

***

IGAZÁN ÚJ ÉV

(1931. újév reggelén)

„Ne emlékezzetek a régiekről és az előbbiekről
ne gondolkodjatok! Ímé újat cselekszem,”
Ézs, 43.18-19,

„Újév” napjának nevezi ezt a napot az ősi naptári szokás, és jókívánságaink tolmácsolása során százszor is elmondjuk ezt a nevezetet. Szinte gépiesen pergetjük már, minden gondolkodás nélkül. Észre sem vesszük, milyen mélységek felett siklunk el. Mert, ha jól meggondoljuk, voltaképpen csak kétféleképpen volna szabad „újévről” beszélni. Vagy cinikus, fanyar mosollyal, ahogy valami ízetlen tréfát ad tovább az ember, amelyen már maga sem tud szívből nevetni. Vagy pedig azzal a megilletődött áhítattal, amellyel suttogó hangon avatunk bele másokat is valami nekünk ajándékul jutott szent titokba.

Az egyik oldalon állhat az az ember, aki az „újév” emlegetésére ránt egyet a vállán és legyint a kezével. – Új év? Hát van valami új a nap alatt? Nem úgy játszik-e velünk az élet, mint a rossz kalmár, aki silány portékáját új címkével és új csomagolásban próbálja rávarrni a hiszékeny vásárlóközönségre? 1931-es csomagolásban, igaz, nem volt még részünk sem örömben, sem bajban. De ha felbontjuk a csomagot, ki fog tűnni, hogy ugyanaz a régi portéka van benne, amit már jól ismerünk.

Ezzel az életfelfogással szemben áll a másik, vele homlokegyenest ellenkező. Eszerint nemcsak hogy nem igaz az, hogy semmi új nincs a nap alatt, hanem éppen fordítva: semmi sincs a nap alatt, ami egészen és csak, régi volna. Az életünk útja mindig új tájak felé kanyarodik, és nekünk ezt az utat váradalmaktól csillogó szemmel kell járnunk, tudva azt, hogy minden fordulónál új szépségek és új csodák tárulhatnak elénk.

Mi is ezt valljuk, és a reánk virradt esztendőnek úgy indulunk neki, hogy azt szent bizonyossággal <u>újnak</u> merjük nevezni. Jertek, tegyük erre a bizonyságra az Ige pecsétjét. Benne a próféta szája által maga az Örökkévaló Isten biztosít bennünket arról, hogy a jövő év új lesz, – mert Ő maga „újat cselekszik”.

Alapigénk azokból a vigasztaló üzenetekből van véve, amelyekkel az Isten prófétája a Babilónia fogságában sínylődő s annak hosszú évtizedes elhúzódásába már belefáradó, ellanyhuló Izraelt igyekezett felrázni, s a közelgő szabadulásra előkészíteni. Már annakidején, Jeruzsálem összeomlásának legsötétebb napjaiban, amikor sehol a látóhatáron nem mutatkozott a leghalványabb reménység sem arra, hogy a diadalmas Babilónia ereje valaha is meggyengülhet, – megjövendölte egy másik próféta, Jeremiás, hogy az elhurcoltak fogsága nem tart örökké, és lesz még egyszer visszatérés a számkivetésből. Most, évtizedek múltán, közelegni látszik az óra. Babilon elbizakodott zsarnokságában áll még, szilárdabban, mint valaha. De már szálldosnak a hírek arról, hogy napkelet felől feltámadt egy még erősebb hatalom. Útjában minden ellenállást legázolva nyomul előre a perzsák legendás hírű fejedelme. Ő lesz az Isten kiválasztott szerszáma, a vasvessző, amely összezúzza Babilon megátalkodott, gőgös hatalmát, és akkor kiröppenhet majd Babilóniából a fogoly madár, Izrael népe.

Miközben ezekre az elkövetkezendő eseményekre ébresztgeti és készítgeti népének lelkét a próféta, vissza-visszatérő motívum próféciáiban az a gondolat, amely alapigénkben is megszólal: Isten „új cselekedeteinek” az előestéjén vagyunk. Még jó néhány más helyről is

vehettünk volna ugyanezen elmélkedésünk számára alapigét, amely ugyanezt a gondolatot fejezi ki. De a felolvasott helyen élezi ki a próféta legjobban a dolgot. A múltnak isteni csodatetteivel egyenesen szembeállítja a jövőnek új voltát: „Ne emlékezzetek a régiekről, és az előbbiekről ne gondolkodjatok! Ímé, újat cselekszem!”

Mit akar ezzel az üzenettel mondani?

I.

Mindenekelőtt a jövő felé akarja fordítani népének a múlton csüngő tekintetét. Az Isten új dolgot fog cselekedni, – ez azt jelenti, hogy a múlt még nem merítette ki az Ő hatalmát, tetteinek sora még nem ért véget, s aki Őt meg akarja ismerni, nézzen előre a jövendő felé.

A jelen sivár és vigasztalan volt. Minden látható jel csak arról beszélt, hogy milyen hatalmas a rabtartó ellenség. Semmi sem mutatta a szövetséges Istennek erejét és hűségét. Olyan kézenfekvő megoldás volt visszamenekülni a múltba. Annak emlékei fényesek voltak az Isten nagy tetteitől. Milyen csodákat cselekedett népéért kinyújtott erős karjával, amikor széttörte az egyiptomi szolgaság igáját, amikor pusztai vándorlásokban, honszerző harcokban megsegítette és megtartotta az atyákat, amikor dicsőséges virágzásra és hatalomra emelte Jeruzsálemben a Dávid házát...Olyan érthető, hogy az emlékeiből élő fogoly-ivadék végül is mindig csak a múlt idő formájában beszélt az ő Istenéről.

Ez a múlt szent volt a próféta előtt is. Mégis le akarja szakítani róla népének odatapadt lelkét, hogy inkább a jövőbe fordítsa azt.

Nem volt az ezeréves történelemnek legkisebb lebecsülése abban sem, amikor a „legnagyobb magyar” elkiáltotta, hogy: „Magyarország nem volt, hanem lesz!” Csupán az az igazság harsan fel az ilyen prófétai szózatokban, hogy a történelem még nincs befejezve, az élet még halad tovább, és ezért Istent inkább a holnapban kell keresnünk, mint a tegnapban.

A hívő embernek mindig nagy kísértése az, hogy Istenét bezárja a múlt kriptájába. Olyan felejthetetlen emlékei vannak arról, amit Isten már megcselekedett érte – évezredekkel ezelőtt, az atyák évszázadaiban, a tulajdon élete folyamán –, hogy Isten maga is puszta emlékké válik számára. Emlékké, amit áhítattal és kegyelettel őriz lelkének legdrágább ereklyéi között. És visszafordított orcával, szinte háttal a jövendőnek, húzza tétova lépteit tovább.

Riasszon fel ma mindnyájunkat a prófétai szó ebből a veszélyből. Az Isten, élő Isten. Nem lezárt, megkövesedett emlék, hanem termő, kibontakozó, ígéretekkel reánkzáporozó valóság. Gazdaggá tette a múltat, de még gazdagabbá fogja tenni a jövendőt. Olyan Isten Ő, aki „újat cselekszik”. Így lesz ebben az esztendőben is, – éspedig a Szentháromság egész ökonómiájában. – Új dolgot fog cselekedni velünk az Atya. Gondviselő kezével úgy fogja fűzni-szövögetni az élet régi alkotószálait, hogy azokból egészen új helyzetek állnak majd elő számunkra, s bennük új áldások és új feladatok lehetőségei fakadnak. – Így lesz a Fiú Istennek birodalmában is. Az Igének, amelyben évezredeken át szól hozzánk, sok, eddig szürkén meghúzódott szava fog új, életadó jelentéssel kiragyogni, és váltságának sok, eddig fel nem fogott ajándéka fog a szívünkhöz ütődni, mint új ajándék, hogy hálásan elfogadhassuk. – És a Szentlélek háztartásában is történni fognak még soha meg nem történt dolgok. Forró könnyek között fogjuk megtanulni feddése alatt olyan bűneink ismeretét, amelyek eddig rejtve maradtak előlünk, és új örömök ujjongásával fogjuk látni ma nem is ismert gyümölcsök fakadását Tőle kapott belső életünk fáján.

Fúródjék hát bele tekintetünk, telve sugárzó várakozással, az ismeretlen év homályába! Isten ott jár előttünk. „Új dolgot cselekszik.”

II.

Van azután a prófétának egy másik oka is, amiért hirdeti, hogy az Isten új dolgot cselekszik. Meg akarja ezzel tanítani népét az Istennek mindenek felett való hatalmára.

Annak az apologetikának egyik érve ez a gondolat, amelyet folytatnia kell az igaz Isten ismeretének megszilárdítása végett. Körülötte egy nem csak hatalma tetőfokán álló, hanem nagy műveltséggel is dicsekvő pogány birodalom terpeszkedik. Félelmetesen fenséges bálványszobrai, szertartásainak bűvös-bájos rejtelmei hogyan ne kísértették volna meg az egy Istent ismerő és imádó népet? Szuggeszciójának hatalmával megragadta és szívta ez a pogányság maga felé a megtántorodó gyengéket. Meg kellett hát mutatni, milyen semmiség a pogányságnak minden képzelt nagysága az igaz Istenhez képest. Ezért az „új dolognak" hirdetése, amelyet az Isten cselekedni fog.

Istennek meglepetései vannak a világ számára, ebben tűnik ki az, hogy Ő mindennél több és nagyobb, és vetélytárs nem fenyegetheti az Ő szuverenitását. Hitvány bálványoknak szolgáló varázslók és jósok közül ugyan kicsoda sejtette volna is csak azt, amit Isten az Ő prófétája által megjelentett? Amikor Isten cselekszik, akkor megszégyenül előtte minden ellene feltámadó pogányság, mert amit Ő cselekszik, az titok pecsétje alatt van elzárva, és mindenkinek meglepődve kell elbámulnia, amikor elérkezik a pecsét feltöretésének az órája.

Amit Isten a múltban cselekedett, azt hatalmába kerítheti az emberi pogányság is, visszaélhet vele és kijátszhatja Isten ellen. Visszafelé lehet vitássá tenni az Isten szuverenitását. Lehet az ember nagyon okos a dolgok megtörténte után, és büszkélkedhet a maga erejével a bekövetkezett események ormán. De van jövendő is, – és annak Isten az ura minden vetélytárs nélkül. Mert „új dolgot cselekszik", azért el kell hallgatnia előtte minden pogány felfuvalkodás csacsogásának, és kezünket szánkra téve, nem tehetünk mást, mint hódolattal várni előre ki nem számítható titkainak megjelenésére, meglepetéseire, az „új dologra", amelyet cselekszik.

Esztendők fordulóján zárják a múlt számadásait, és csinálják az új év költségvetéseit. Az utóbbiakban rendesen szerepel egy tétel, a sor végén, szerényen meghúzódva, szinte csak úgy mellékesen megtűrve: „előre nem láthatók" címén. A gazdasági életben jól van ez így, – az ember igyekszik lehetőleg mindent előre látni, hogy biztos kézben tarthassa pénze forgását. De milyen másként áll a dolog, ha az életet a maga egészében veszed! A sor végéről előre kell szólítanod az „előre nem láthatók" szerény tételét, és főtétellé kell megtenned, amely mellett mind a többi is kényelmetlenül kezdi érezni magát. Voltaképpen az egész számadásodat elnyeli ez az egyetlen tétel: mindenestől fogva „előre nem látható" a jövő év. És ha úgy vélted, hogy ura tudsz lenni sorsodnak, egyszerre elolvad nagy biztonságod és meglátod, mennyire ki vagy szolgáltatva Annak, aki egyedül tartja kezében a jövőt. Csak Ő tudja, mit fog veled cselekedni, mert „új dolgot cselekszik".

Úgy járunk az életben, mint a barlanglátogatók a kalauz nyomában. Sokszor nyirkos, csepegő, sötét folyosókon, csak meghajolva, csak óvatos, lassú lépésben, sokszor bosszús zúgolódással, hogy mi értelme van az egész gyötrődésnek. De aztán eszünkbe jut, hogy valamelyik fordulónál ki fog gyúlni a magnéziumfény, és ámuló szemeink előtt tündéri szikrázásban fog pompázni a cseppköveknek pompás színjátéka, amilyent még nem láttunk. A vezetőnk tudja, mi vár ránk, ha előttünk titok is még. Ő tudja miért, merre vezet. Meglepetéseket tartogat számunkra.

Így adjuk át magunkat mi is Isten vezetésének. Nem diktáljuk neki az utat. Ő intézkedik és parancsol velünk. Ő az Úr, akihez hasonló nincsen, s aki előtt mindennek meg kell hajolnia. Mert Ő „új dolgot cselekszik."

III.

Végül van a prófétának még egy indítéka, ami ennek az üzenetnek a hirdetésére készteti: nagyobbá akarja nevelni népe hitét és látását az Isten szándékai felől.

A jövendőt, amelynek ígéretei megszólaltak, a legjobbak is úgy szerették volna elképzelni, mint a múlt dicsőségének hű mását. Az elvesztett haza újra benépesedik majd a visszatérő rajokkal, a ledőlt falak újra megépülnek hajdani fényükben, és folytatódik a boldog élet ott, ahol olyan gyászosan megszakadt az összeomláskor. Balgatag váradalmak! Hiszen ez azt jelentené, hogy elvesztett idő, hiábavaló szenvedés volt az egész, hosszú fogság! Az Isten nem oda akarja visszavezetni népét, ahol már egyszer volt, hanem olyan magasabb szintre, amelyhez éppen az évtizedes gyász nevelő iskoláján át lehetett elérkezni. Meg is mondja a próféta, mi lesz a jövőnek ez a többlete a múlttal szemben. Hajdanában élhetett az Ő népe az önmaga zárt körében és élvezhette az Isten kijelentésének áldásait úgy, mintha azok csak őneki szólnának. A fogság vihara által éppen azért kellett kiszaggattatnia a régi szűk világból, és belevettetnie távoli országban, idegen népek zajló világába, hogy kitáguljon a látóköre. Most már tudhatja, hogy Isten minden népeknek Ura, törvényei és ígéretei felölelik az egész föld kerekségét, és ha van neki választott népe, akkor annak az a rendeltetése, hogy hírnöke és szolgája legyen az Ő üzenetének. Ilyen távlatok láttára szegényes reménység az, amely csak a régi dicsőséget várja vissza, – az Isten „új dolgot cselekszik.”

Az Isten világkormányzásának legmélyebb titka tárul itt fel előttünk: jónak és rossznak a váltakozó rendje során az Isten soha sem tér vissza régi dolgok megismétlésére; minden csak lépcsőfok arra, hogy új dolgok felé haladjon tovább. Ez az Evangélium summája és lényege: a bűneset nem a világ megsemmisítését vonta maga után, hogy helyébe egy újabb romlatlan világ teremttessék, hanem a világ megváltását, hogy éppen ennek az elesett emberiségnek az újjáteremtésében dicsőüljön meg a kegyelem, és diadalmasabb legyen a vég, mintha be sem következett volna a bűn tragédiája. Az Isten számára katasztrófák sohasem jelentenek zsákutcát, amelyből vissza kellene térnie az eltévesztett útra, hanem mindig csak átjáró sikátorok, amelyeken túl mindenért kárpótló új, tágas mezők nyílnak. Nincs a magyar múltnak evangéliumibb jelszava, mint az a királyi szó, amely az árvíz romhalmaza felett kimondotta: „Szeged szebb lesz, mint volt”. Romlásból nyereséget kihozni, bukás mélységein át még magasabbra elsegíteni, az elvesztett régi helyett még gazdagabb újat teremteni: ez az Isten szívének a legmélyebb rugója minden Ő cselekedeteiben.

Vigyük magunkkal ezt a gondolatot az újévnek egyházi életébe. Sokszor visszasírjuk a régi, szép kegyesség napjait, és fájó sóhajtással nézzük magunk körül Sionnak omladozó falait. Úgy mállanak ebben a nagy városban, a modern életben, drága, bibliás hagyományok és életformák! De balga reménység volna az idő kerekeinek a visszafordulását várni. A Sion falai a régi mintára soha többé nem fognak megépülni. Más az Isten szándéka velünk: „újat cselekszik”. Valamit, ami épp-úgy bele fog illeni a XX. századba, mint ahogy az atyák régi, viharálló, őserejű hite és egyháza kinőtt a XVI. századból. Nekünk az a dolgunk, hogy a jövőbe figyelve megtudjuk: mit akar velünk mostantól fogva, és bízhatunk benne, hogy az „új dolog”, amely egyházunkra ajándékképpen vár, még dicsőségesebb lesz a múltnak minden dicsőségénél.

Vigyük magunkkal ugyanezt a gondolatot nemzetünk újévi életébe is. Az nem lehet álmaink és vágyaink netovábbja, hogy a régi dicsőség összeomlott új épülete újra helyreálljon, mert a történelem vágányain egy nemzet vonatát sohasem lehet visszatolatni az elhagyott váltóhoz. Az Isten velünk is, magyarokkal is, „új dolgot cselekszik”. Megépíti jövendőnket a jelen minden romlásából, de úgy, hogy abban benne lesz az átélt csapásoknak teméntelen tanulsága és nyeresége is, ami hiányzott a múltunkból. És ha benne lesz a múltnak minden megszentelt

fájdalma és felejthetetlen dicsősége is, úgy lesz benne, mint a romba dőlt várkastély mohos, viharmarta kövei az új palotában. Más lesz, szilárdabb lesz, igazabb és boldogabb lesz a magyar élet új vára, mint a régi volt.

És vidd magaddal, Testvérem, ezt az újévi ígéretet az egyéni életedbe is. Ne azután zokogj, ami volt. Az Isten veled is „új dolgot cselekszik". Amit elvett, azt nem adja már úgy vissza soha többé. Ennél nagyobbat szánt neked: azt, hogy veszteségeid által valami egészen új gazdagságba érkezzél el. Sötét, tépdeső viharok után Ő sohasem a vihar előtti fülledt derűt hozza vissza, hanem a vihar utáni megengesztelődésnek és megvigasztalódásnak a ragyogását. A szivárványnak csodaívét leheli rá ilyenkor az égre, azt, ami sohasem születhetett volna meg, ha vihar nem tombolt volna.

„Ne emlékezzetek a régiekről, és az előbbiekről ne gondolkodjatok! Ímé, újat cselekszem".

Ismeretlenül terül el előttünk az újév. Rejtelmesek a titkai. De nézzétek, egy titokról elvonta Isten a fátylat: megjelentette nekünk, hogy Ő maga már ott van előttünk, és vár bennünket. Megérthettük, hogy Ő élő Isten, hogy Ő mindenek egyetlen Ura, és hogy az Ő kegyelme elégséges arra, hogy minden rosszból diadalmas jót szerezzen, – mert Ő „újat cselekszik."

Kell-e ennél több? Induljunk, menjünk elébe nyugodt, bízó, bátor lélekkel. Új lesz ez az esztendő valóban, és hálásak leszünk, hogy megérhettük.

***

Az Isten lázadói

(1929. VIII. 24. este, Gyulai Pál u.)

„Jaj annak, aki alkotójával perbe száll,
holott cserép a föld többi cserepeivel!
Vajon mondja-e az agyag alkotójának:
„mit csinálsz?" – és csinálmányod ezt:
„nincsenek kezei?" – Jaj annak, aki
atyjának mondja: „miért nemzesz?" –
és az asszonynak: „miért szülsz?"

Ézsaiás 45. 9 – 10.

Az igazi hitnek, mely Istenből él, nem árthatnak, csak használhatnak a nehézségek. Ennek a közhellyé lett igazságnak a megtestesülései az Ezsajás könyve csodálatos utolsó fejezetei. A babilóniai fogságban levő Izrael számára íródtak. A helyzet, ami a próféta szeme előtt lebeg, kétségbeejtő. Évszázados váradalmakon kegyetlenül keresztülgázoltak a történelmi események. Akik az Isten különös kegyelmében bíztak, kijelentéseinek birtokosai és ígéreteinek hordozói, most idegen zsarnokság hatalma alatt görnyednek. Hazájuk feldúlva, szent városuk romokban, egész nemzeti létük megsemmisítve. Minden azt hirdeti, hogy hiú ábránd volt a múltnak hite. Jöttek a pogány istenekben bízó nagyhatalmasságok, és ellenállhatatlanul győztek. Hát nem az ő bálványaik intézik a világ sorsát?

Nem, ezerszerte is nem! – ezt kiáltja a próféta harsogó üzenete, – még ha minden látszat azt hirdetné is. Mégis a mi Urunk Istenünk az egyetlen valóság, aki minden imádatot és bizalmat megérdemel. Ő mindeneknek Teremtője és igazgatója, és Babilon urai sem az ő álisteneiknek köszönhetik diadalmukat, hanem Jáhve, az Úr az, aki kezükbe adta Izraelt, mert bűnei miatt megharagudott népére. De amint az Ő ítéletét hajtották végre akkor, ha öntudatlanul is, amikor végiggázoltak Jeruzsálemen és az egész Juda országán, úgy a jövőben is csak addig tart hatalmuk, ameddig Ő megengedi. Az Ő kezében vannak ezután is a világtörténelem gyeplői. És máris kiválasztotta messze földről eljövendő eszközét, új nagyhatalmasságnak fejét, aki által megdönti a most még hivalkodó Babilon uralmát, és népe előtt megint megnyitja a szabadulás útját.

A fogságnak minden lelki kínja és válsága kellett ahhoz, hogy diadalmassá legyen a lelkek felett az Isten mindenek felé emelkedő fenségében, szuverén hatalmában való ez a hit. Nagyobb rejtélyek megoldásához, nagyobb válságok terhének elbírásához – nagyobb Isten kellett. Megtalálták. Azt az Istent, aki nemcsak nagyobb minden földi hatalomnál és vele versenyre kelő vetélytársnál, hanem aki egyáltalán felette áll minden összehasonlításnak. Azt az Istent, aki nemcsak mérhetetlenül erősebb mindenkinél, aki vele szembeszállna, hanem akinek még az ilyen ellenfelei is tulajdon teremtményei úgy, hogy az az erejük is tőle való, amivel ellene támadnak.

Mihelyt ezt az Istent, aki e világon kicsinyt és nagyot egyaránt kezében tart és a maga fellebbezhetetlen tanácsa szerint a maga céljai felé kormányoz, felismerte az ember, nem maradhat egy percig sem bizonytalanságban afelől, hogy mi az ő tennivalója ezzel a feltétlenül uralkodó Fenséggel szemben. Abszolút függésben vagyunk tőle, – boldog az, aki ennek tudatára ébred, aki ezt minden (amúgy is hiábavaló) önáltatás és kerülgetés nélkül elismeri, és önként alárendeli magát uralmának, hogy így öntudatos emberi szolgálat által

valósuljon meg az Ő akarata. Ez az egyetlen emberhez méltó eshetőség, ha egyszer le kell számolnunk azzal az igazsággal és nem változtathatunk rajta, hogy mi teremtmények vagyunk és nem magunk alkotói, hogy mi nem önként választottuk az életet, hanem az megkérdezésünk nélkül adatott nekünk, és nem magunk rendeztük el mind-azt a világban, ami meghatározza benne sorsunk kialakulását, hanem azt tőlünk független erők, mint befejezett valóságot állították elénk. Semmi jó nem várhat arra, aki a valóság előtt behunyva szemét, el akarná felejteni ezt a teremtményi, függő voltát, és a számára változhatatlanul adott valóságtól különállóan, vagy éppen azzal ellentétben keresné a boldogulását.

Egészen természetszerű, hogy a hatalmas próféciákat, amelyekben feltárul előttünk Istennek láthatatlan karja, mellyel messze tájak ismeretlen tömegeit is, azoknak tudtán kívül is, ellenállhatatlanul úgy igazgatja, hogy általuk betöltesse a maga szándékait, egyszerre csak félbeszakítja a prófétának az a felsóhajtása, amit kiragadtunk. Az Istennek királyiszékéről, ahonnan világok és évszázadok sorsa intéződik beleszólás és vita nélkül, olyan önkéntelenül átsiklik a tekintet a földön nyüzsgő emberek tömegére, akik olyan sokszor mégis fel merik venni az ellenállás harcát ezzel a Megfellebbezhetetlennel. „Jaj annak, aki alkotójával perbe száll!" Így szakítja félbe a próféta gondolatmenetét, hogy majd újra felvegye, miután elsóhajtotta fájdalmas megütközését az emberi botorság felett. Megelevenedik előtte az ótestamentumi próféták egy kedvenc képe, mely még az újtestamentum gondolatvilágába is erőteljesen belejátszott, – a fazekast látja maga előtt, amint ujjának egy gyenge nyomásával is mindjárt egészen más formát és ezzel együtt más rendeltetést is ad a korongján forgó lágy anyagnak. Beleszólhat-e dolgába kezének alkotása? Attól kérdezi-e meg, hogy mihez volna kedve és milyen óhajtana lenni? És ha egyszer neki megvan a maga akarata, lehet-e ott szó a cserépedény perlekedéséről? „Cserép a föld többi cserepeivel" az ember is, alkotójának műve, akaratának szülöttje. Jaj neki, ha ezt nem akarja tudomásul venni, és mást akar, mint Teremtője. Jaj az Isten lázadóinak!

Vegyük sorra néhány ismerős példáját az ilyen szerencsétlenül, reménytelenül lázadozóknak.

I.

Megjelennek előttünk azok, akik perben állnak Istenükkel amiatt a rendeltetés miatt, melyre őket megteremtette. Az edény alkotójának, amikor az agyagot formálja, megvan a maga szándéka vele, és az edénynek hiába volna ellene akármilyen hangos kifogása, mégis azzá lesz, amivé mestere akarja. „Vajon mondja-e az agyag alkotójának: Mit csinálsz?" Semmiféle ilyen szemrehányó számonkérésnek nincs helye, ha egyszer alkotmány áll szemben alkotójával. És ugyanígy kerül ki a mi életünk is Isten kezéből: a mi megkérdezésünk nélkül megszabta rendeltetésünket, amikor beleállított ebbe a világba. A magból, amit kertedben elvetsz, nem kelhet ki akármi, hanem csakis az a plánta, aminek az élete másíthatatlan törvényként van beleírva abba. Sorsát még érheti sok bizonytalanság, lehet csenevész vagy pompázó díszpéldány, de csak a maga nemében, mert születésétől kezdve az már el volt döntve felőle, hogy levendula lesz vagy retek. Így volt beleírva mindnyájunk lényébe egész életünkre az, hogy – jól-e vagy rosszul, előbb-e vagy utóbb, örömmel-e vagy keserű kényszerből, – de mivé kell lennünk. Az a sajátos külön cél, amit bölcsőnktől kezdve hordozunk magunkban, mert reá teremttettünk, adja meg voltaképpen egyéniségünk értelmét. Rettenetes volna annyi embernek együtt élnie a világon, ha bennük az emberi élet nem bomolnék olyan tarka sokféleségre, és nem születnének mindmegannyian különböző küldetéssel, hogy egymást kiegészítve olvadjanak valami nagy, testvéri összhangba. Mindnyájunknak megvan a magunk külön leróni való hozzájárulásunk az emberiség életéhez, és a szereposztást nem a résztvevők válogató tetszése dönti el, hanem Az, aki az egész nagy drámának a szerzője.

Már maga az a tény, hogy nemek szerint különbözők vagyunk egymástól, egészen különböző életcélokat szab elénk, mint változhatatlan adottságokat. A nő nem perelhet Teremtőjével, hogy miért nem juttatta neki a férfi önállóbb, viharbíróbb természetét, sem a férfi, hogy miért nem töltheti ő be a bensőségesebb örömökben dúsabb és csendesebb otthonépítés hivatását. Születésétől fogva van birtokában mindegyikünk kisebb vagy nagyobb, szegényesebb vagy többoldalú tehetségeknek. Az, akinek nem adatott meg, hogy kimagasló vezetője legyen korának, hiába lázong tucatember mivolta ellen, nem változtathat rajta. S viszont az, akinek nagyra szabott egyénisége nem fér be az átlagkeretek közé, hiába bújnék el az emberek figyelme s az abból származó terhes következmények elől: vállalnia kell a rendkívüli képességekből folyó rendkívüli szerepet. – Afelől sem kérdeztek meg senkit, hogy milyen környezetben akar napvilágot látni. Az egyik olyan család gyermeke gyanánt indult neki az életnek, amely már előre az élet szépségeit és kiváltságait biztosította számára, a másik ellenben születésétől fogva el volt jegyezve arra, hogy testvére legyen a nyomor gyermekeinek. Mindkettőjüknek le kell számolniuk azzal, hogy Alkotójuk az ilyen külső körülmények által is eléjük írta már életük programját, s azt tudomásul kell venniük a maga egyoldalúságában és sajátosságában, mert újra kezdeni, másképpen születni úgysem lehet. – És gondoljuk csak el, mennyire meghatározza és eldönti egész életünk hivatását az a tény, hogy a magunk nemzetének tagjául születtünk, nem pedig valami idegen földrész ismeretlen népe között léptünk be e világba, s az is, hogy a mi nemzetünknek is éppen ebben a korszakában lehetünk és kell, hogy legyünk a tagjai, amikor éppen a mai szenvedések verik, s a mai feladatok súlya hárul reánk. Hiába sóhajtjuk vissza nagyapáink nyugalmasabb vagy őseink dicsőségesebb korszakát és hiába szeretnénk felcserélni helyünket boldogabb, virágzóbb nemzetek fiaiéval, – ezek a kérdések el vannak döntve számunkra minden beleszólásunk nélkül. A nagy világon e kívül nincsen számunkra hely, sem más idő, akár tetszik, akár nem, itt és most kell élnünk, és ezzel az így meghatározott életünkkel kell betöltenünk a magunk rendeltetését.

De milyen nehéz sokszor ebbe belenyugodni! Az eszünk felismeri talán a változhatatlan adottságokat, és tisztában van azzal, hogy egész életünk szerepét rajtunk kívül álló, magasabb hatalmak jelölték ki számunkra, de a szívünk, a szívünk sokszor oly kínosan, olyan vonakodva tudja magáévá tenni az így felismert rendeltetést. És mindenek felett az akaratunk milyen keserves tusát folytat, míg végre meg tud hajolni a teremtettségünkben rejlő parancs előtt, és oda tudja adni magát arra a szolgálatra, amelyen kívül pedig úgysincs semmi keresnivalója vagy remélnivalója e világon! Katonák vagyunk, akiknek zsebében van a parancs az őrhelyük elfoglalására, de akik mégis megszöknek a posztjuk kötelességei elől. Olyanok, mint Jónás próféta, akit az Úr szava elküldött Ninivébe, hogy ott tolmácsolja az isteni üzenetet, s aki ahelyett hajóra szállt, és elindult az égnek éppen ellenkező irányába. Mindenhova inkább, csak oda ne, ahova küldetése szólt, s ahova végül mégis csak kénytelen volt eljutni!

Akkor tűnik ki azután legvilágosabban a Teremtőjével perlekedő emberi szívnek ez a balgatagsága, amikor Jézussal találkozik, és az Ő szaván keresztül érti meg az Istennek megbízó akaratát. Mert Ő az a tükör, amiben ha megnézzük magunkat, feltárul az életünk igazi arculata és értelme. Aki még nem tudott tisztába jönni önmagával és még nem talált rá arra a hivatásra, amelyet éppen őneki kell betöltenie az Isten szándékai szerint, lépjen csak be Jézus iskolájába, és kérdéseire feleletet fog kapni. Az Ő keze érintésére minden emberi szívnek a mélyén felzendül annak a húrnak a hangja, amelyre mint alaphangra az egész élete zenéjét fel kell építenie. Szétfoszlik minden hazug képzelődés, vége van minden nagyralátásnak csakúgy, mint a magunk lebecsülésének, – tisztán, világosan megértjük, ha Jézus Krisztuson keresztül keressük az Isten akaratát, hogy mire akar felhasználni bennünket egyenként. Mint ahogy a betűszedő keze alatt az ólomkatonák zagyva tömege világos értelmű sorba rendeződik el, úgy simulnak ki Jézus közelében az életünk kusza elemei az Istennek kiolvasható gondolatává, és tudjuk már, hogy mire teremtett bennünket.

De erre azután megindul a harc! Felhangzik a megértett hívó szóra a régi, elkopott válasz: Igen, követlek Uram, de...És ha az egyik „de” lehetetlenné vált, előkerül a másik. Nem hagy az ember felhasználatlanul egyetlen kibúvót is, amíg még remélheti, hogy kitérhet az Isten akarata elől. Nézzétek Saulust. Azt hiszitek, hogy amióta megismerkedett a keresztyénekkel, már régóta nem volt tisztában azzal, hogy ott van a helye közöttük, sőt az élükön? Az a Krisztus, akivel az Istvánok életében oly csodálatosan találkozott, életre keltette igazi énjét, teremtettségének alaperőit, és megérttette vele, hogy neki nem a régi törvény rabláncainak a csiszolása és illesztgetése a feladata, hanem ő „anyjának méhétől fogva” arra rendeltetett, hogy hírnöke legyen valami világot áldó új csodának és előharcosa jövendő új korszakoknak. De Saulus megpróbált egyelőre szembeszállni az önnön legtitkosabb lényével. A keresztyének ellen lihegő dühe mutatja a pernek elkeseredett mérgét, amit be nem vallottan folytatott az élő Isten ellen. Végre aztán dűlőre került az ügy. Ellenfele szembekerült vele hatalmának teljes, lesújtó nagyságában. „Nehéz neked az ösztöke ellen rúgódoznod...” S ott, a damaszkuszi úton Saulus lerakta a fegyvert, nem bírta tovább. Utolsó erejével odavetette magát Urának engedelmes szolgálatára: „Mit akarsz Uram, hogy cselekedjem?” És lett belőle, amivé lennie kellett: „választott edénye Istennek, mely hordozza az Ő nevét sok népek és királyok előtt.”

Boldog, aki már átesett ezen a fegyverletételen. A harc ugyanis hiábavaló és elviselhetetlen; ki nem cserélhetjük, magunktól el nem űzhetjük, meg nem változtathatjuk azt, amiből a teremtett valónk áll. Azt Isten szabta ki számunkra, a Teremtő. A mi dolgunk tudomásul venni, belehelyezkedni, elvállalni és betölteni, ami rendeltetést Ő kijelölt. „Vajon mondja-e az agyag alkotójának: mit csinálsz?” – Nem mondja. Nem mondhatja. De ha elcsendesedett a dőre lázongás a szívedben, engedelmes tudakozódással te igenis mondhatod Teremtődnek: „Mutasd meg nekem, mit akarsz belőlem csinálni!”

II.

Van az Isten ellen lázadóknak egy másik népes csoportja: azok, akik megnyugvással tudomásul vennék az életük kijelölt hivatását, de nem tudnak belenyugodni azokba a terhekbe és korlátokba, amiket el kell viselniük. Nem csak bizonyos tartalma van eleve, születésünktől fogva meghatározva az életünknek, hanem éppen úgy bizonyos nehézségek, akadályok, hátrányok is, amelyeknek a leküzdése árán valósulhat csak meg az az élettartalom. És igaz ugyan, hogy sok szenvedés, csalódás, belső és külső ellenállás, ami felett úrrá kell lennünk, nem olyan podgyász, amit már induláskor kötnek a nyakunkba, hanem az életünk későbbi folyamán alakul ki számunkra (s jórészben a magunk szerzeménye), vagyis inkább az Isten gondviselő, mint teremtő munkájának a rovására írandó, de mégis, gondoljuk csak el, milyen nagy része az életterheinknek, fájdalmainknak és panaszainknak az, ami már oda volt ágyazva mellénk a bölcsőnkbe. Gyenge, ellenállásra, nagy erőfeszítésekre nem képes testi szervezeted már adva volt eleitől fogva. S benne már meg volt szabva számodra mindaz, ami azóta annyi türelembe és lemondásba került. Mások erős, szívós idegzettel és izomzattal indultak el az élet versenyfutására, és te annyiszor kérdezted magadban: Miért, hogy nem tarthatsz lépést velük? – Vagy talán magaddal hoztad e világra előtted járt nemzedékek bűneinek átszálló örökségét? Az agyad sejtjeiben ott lappangott már eleve az a kísértés, mely másokat csak kívülről közelített meg, s ők védekezhettek ellene, míg te bástyáidon belül viselted az ellenséget? A véredben, az idegeidben hoztad magaddal azt a szenvedélyes, dacos, összeférhetetlen természetet, mely annyi szép boldogságot tett már tönkre az életedben, míg mások, akiknek könnyű volt „jónak lenni”, zavartalanul szedhették az életörömök virágait? – Azután, ugyebár, milyen kölöncökkel tudja megkötözni az embert születésénél fogva a társas környezete? Hány embernek örökre le kell mondania arról, hogy magasabb rendű szellemi képességeit kifejlessze és részesülhessen azokban az áldásokban, amikkel Isten úgy megáldotta az emberi fejlődést,

egyszerűen azért, mert – nem választhatta meg jól a szüleit. Hány lángész őrlődött meg amiatt, mert Teremtője nem olyan korba állította bele, hogy megértésre találhatott volna. Hány tiszta léleknek keserű pohár volt az egész élete olyan elvei miatt, amelyekért pedig más emberek között elnyerhette volna a megérdemelt köztiszteletet. Ki tehet arról, hogy születésénél fogva úgy van meghatározva az élete, hogy több benne a betölthetetlen vágy, mint a célhoz jutás, és több benne a gátló ellenség, mint a segítő jóbarát?

Bizony, nem a mi megkérdezésünk szerint szabja ki Isten egyikünk számára sem az elszenvedni valókat, amikor beleállít a világba, hogy betöltsük helyünket. És amikor utólag visszatekintünk művére, amint kikerültünk kezéből, sok igazítani valót találnánk rajta! Mi mindent másképp mutattunk volna meg neki, ha Ő tőlünk kérdezi meg, hogy hogyan csinálja, és mint rendezze el! Haj, ha mi foghattuk volna a kezét, és vezethettük volna mozdulatait! Hogy feltámad bennünk a bírálgató jobban tudás, a szemrehányó neheztelés Őellene, aki annyi fájdalomnak kitett bennünket, holott mi egészen jól el tudjuk gondolni életünket ezek nélkül a fájó terhek nélkül is! De mivel már egyszer megtörtént, ami megtörtént, és azok vagyunk, amik vagyunk, elégedetlenségünk tehetetlen duzzogásba fullad. „Haragszomrádot" játszunk az Istennel. Sértett félnek érezzük magunkat, mint akiket valami felháborító igazságtalanság ért, és most éreztetni akarjuk Ővele, aki olyan kíméletlen és tapintatlan volt velünk szemben, a neheztelésünk súlyát.

Pedig mire vezethet ez az Istennel való hadiállapot? „Jaj annak, aki alkotójával perbe száll!" „Vajon mondja-e csinálmányod ezt" – amikor elkészítve letetted és hátat fordítottál neki – "nincsenek kezei?!" Nem válik-e tragikusan nevetségessé az ember, a mindenestől Istentől függő teremtmény, amikor felhúzza az orrát és ő akarja megállapítani, hogy ügyes volt-e alkotója, vagy nem értett jól a dolgához? Nem szánalmasan torz jelenség-e a szenvedő ember, amíg mindenek fülét az Istennel perlő panasszal tölti be?

Nincs más hátra, mint leszámolni azzal, hogy nem mi vagyunk az alkotók, s nem a mi szerepünk a megtervezés; mi alkotmányai vagyunk az Ő kezének, és feladatunk végrehajtani, amit Ő tervezett felőlünk. S ha azt tervezte, hogy szenvedve járjuk az életet, hát mennél előbb tudomásul vesszük és belenyugszunk, annál jobb mi magunkra nézve.

Mit használnak nehéz gondjaink?
Mit használ nekünk mi jaj-szónk,
Minden reggel fohászkodásink,
hogy rosszul van a mi sorsunk?
Keresztünket és bánatunk
Csak nagyobbítja sírásunk.
Oh legyünk csak kis csendességben,
S magunkban megelégedjünk,
Várjuk Őtőle békességben,
Azt, amit rendelt felőlünk...

Boldog, aki megbékél Teremtőjével és odahajtja vállait a teher alá csendesen, amit Ő kimért neki.

Ne legyen félreértés itt. Nem minden bajba, szenvedésbe való tompa beletörődést állít elénk követendő eszményül az Isten Igéje. Nem, az életünket Isten arra teremtette, hogy teljességre jusson és az Ő dicsőségét tükrözze, s ami ebben gátolna, hátráltatna bennünket, az ellen fel kell vennünk a küzdelmet. A betegség bizonyára nem arra való, hogy tétlenül nézzük, mint senyveszti életünket. S a szegénység, tudatlanság, elmaradottság sem szabad, hogy megszokott és elfogadott állapottá váljék egyikünknek sem. Ha eleitől fogva szenvedéssel és nélkülözéssel megterhelten indultunk el életünkben, természetes, hogy minden tudással és igyekezettel rajta kell lennünk e terhek eloszlatásán. És ugyanígy, annak a sok bajnak is, amivel

együtt, vagy amibe beleszülettek mások körülöttünk, a szeretet egész hősies odaadásával neki kell feszítenünk magunkat. Aki ezt a harcot vállalja és vívja, az nem Teremtőjével száll perbe, hanem ellenkezőleg, Őt szolgálhatja. Erre a harcra teremtett Ő bennünket, és evégett a harc végett állította Ő be teremtettségébe, a magunk természetébe is, a rosszat, ami Övele magával is ellentétben van.

De ez az, amit éppen tudomásul kell vennünk, minden kerülgetés nélkül, mint Isten-szabta rendelést, amin nincs mit változtatni és bírálgatni: Isten is a mi életünk magasba emelkedését akarja, – csakhogy harc árán. A szenvedéssel való birkózás bele van szerkesztve a lényünk, a valóságunk szövedékébe másíthatatlanul. Előtted állhat, kell is, hogy álljon az élet ragyogó végső ideálja, tökéletessége, boldogsága, teljessége, – de jaj, ha arra akarsz vállalkozni, magadat és másokat elhitetve, hogy egy-kettőre, máról holnapra, egy hirtelen, merész ugrással el is éred ezt a minden bajtól megszabadult végső üdvállapotot. Hosszú, fáradságos, küzdelmes útja van annak, – mert itt van és itt is marad e világban az emberek életében és a magadéban az, amit rossznak nevezünk, és okvetlenül ki kell üríteni mindnyájunknak a belőle fakadó sok szenvedés keserű poharát. Feljajdulhat a lelkünk a magunk és mások terhének nyomását érezve, – de: „Vajon mondja-e csinálmányod: Nincs keze?!" és formálhat-e jogot az ember arra, hogy Istent leckéztesse, hogy miért teremtett így és miért éppen így rendezte be létünket?

Valahányszor keserű lázongásra indítana a szenvedés, mindig ez az orvosság: meggondolni, hogy csak cserép vagy a föld többi cserepei között, Ő pedig teremtő hatalmában szabadosan rendelkező Ura mindnyájunk életének. „Nekünk alá kell szállanunk", mélyen le annak a tudatnak a mélységeibe, hogy porszemek vagyunk az Ő világában, Neki pedig „fel kell magasztaltatnia" előttünk világok felett uralkodó fenségének magasságába. Akkor elcsendesedik a nyugtalan szív, és azt mondja: „Ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te." Így gyógyult meg Jób is, a szenvedő emberiségnek ez a klasszikus képviselője. Számon kérte Istenétől kínjait: miért? Felsorakoztatta előtte a maga igazának minden bizonyságát; erősítgette váltig, hogy semmiképpen sem indokolt a rettenetes teher, ami alatt görnyednie kell. De Isten nem válaszolt kérdéseire. Magyarázatát nem adta intézkedéseinek. Meg nem oldotta a szenvedés rejtélyét számára. Szólt hozzá a tomboló zúgású forgószélből, és megmutatta neki hatalmát. Szemei elé idézte Jóbnak az egész teremtett mindenséget, az égitestektől le a porban csúszó férgekig, a Teremtő Erőnek egész kifogyhatatlan gazdagságú tárházát, és végig kérdezte: „Vajon ezeket te formáltad-e, te hívtad-e elő őket, vagy te adtál-e tanácsot alkotójuknak?" És Jób ámulata nőttön-nőtt, és mindig kisebbnek és kisebbnek érezte magát. Dacosan felemelt feje mind alább hanyatlott. Oh, milyen nagy ez a világ, és milyen hatalmas az Úr, akinek kezéből előjött, s akinek parancsára mi is megjelentünk miriádnyi egyéb lény között, amint neki jól tetszett! Vége már a lázongásnak. „Szóla Jób az Úrnak és monda: Íme én parányi vagyok. ...Kezemet a szájamra teszem. Egyszer szóltam, de már nem szólok, – vagy kétszer, de nem teszem többé."

Neki hát csendes szívvel a terheknek! Vagy így, vagy úgy, el kell viselnünk úgyis, mert visszavonhatatlanul adva vannak számunkra. Csak ez a választás áll előttünk. Keserű, duzzogó daccal törik-e be szívünk az igába, vagy hősies készséggel hajtjuk alá fejünket? – perben állunk-e Alkotónkkal és véresre szaggatjuk-e szívünket a szenvedések bilincsein, amik reánk vannak rakva, vagy meghajlunk-e előtte és szolgáljuk-e az Ő dicsőségét engedelmesen a tűrésben és lemondásban is? Jézus előttünk járt, és megmutatta, hogy a teher lehet könnyű, s az iga lehet gyönyörűséges is, ha az ember nem úgy veszi, mint valami rosszakaratú és ellenséges Istennek szeszélyes intézkedését, hanem mint a hatalmas és nálunk sokkalta bölcsebb Atyának akaratát. Ez az egyetlen útja a békességnek, az Ő nyomdokain...

III.

Emlékezzünk meg azután az Isten lázadóinak még egy fajtájáról, a legszánalmasabbakról, – akik már az életnek nem egyik vagy másik részletmozzanata miatt állnak perben Istennel, hanem az élet a maga egészében űzi őket a Teremtő elleni lázongásra. Nem azért bírálgatják Őt, hogy nem olyan rendeltetést szabott ki nekik, mint amilyennel meg volnának elégedve, sem nem azért, mert az életüket már eleve nehéz szenvedésekkel megterhelten állította bele a világba, hanem azért neheztelnek reá, hogy egyáltalán megteremtette őket. Átkozzák a születésük napját és vádolják azokat, akik életet adtak nekik. „Jaj annak, aki atyjának mondja: miért nemzesz? és az asszonynak: miért szülsz?" Ez az emberi szív betegségei közül a legveszedelmesebb. Az életidege sorvadozik az ilyen lelkeknek már. Semmi értelmét nem látják többé az emberi létnek. Nincs már komoly cél, amiért érdemesnek tartják embernek lenni. Kegyetlen rossz tréfa a szemükben az egész világ, és benne az ember vergődése az elgondolható legtorzabb jelenség. Miért kell egyáltalán mindennek lennie? – kérdik, és káromolva rázzák dühük ökleit fel arra a hatalomra, mely – szerintük – elég szívtelen volt ahhoz, hogy megengedje magának ezt a tengernyi vérbe és könnybe kerülő világkomédiát.

Igaz, hogy legtöbbször nem nevezik Istennek azt a világteremtő hatalmat, aki ellen így kifakad a keserűségük. Istentagadóknak szokták nevezni magukat rendszerint. Mert hiszen, aki Istent mond, az már értelmes, céltudatos Teremtő Szellemet mond, ők pedig értelmetlennek, cél nélkülinek látják az egész világ teremtettségét. Valami ostoba, vak, erőlködő Akarat, valami öntudatlan, belátás és részvét nélküli, személytelen Erő az, amiből ők a világ s a maguk élete eredetét származtatják. De talán nincs hatalmasabb cáfolata ennek az okoskodásnak és nincs világosabb bizonysága annak, hogy öntudatos és személyes Teremtő tart a kezében mindnyájunkat, mint éppen az ilyen lázongók dühösködése. Mert íme, ők, akik letagadják a Teremtőnek minden öntudatos és személyes voltát, akarva sem képesek vele szemben úgy viselkedni, mintha tényleg csak valami öntudatlan, ösztönös, vak erő volna. Egy ilyen hatalom ellen nem volna értelme ennek a mérges lázadozásnak. A kazánban feszengő gőz ellen nem rázza az öklét senki sem. Vagy a vezeték sodronyban végigfutó villamos áramot nem káromolja haragosan senki sem. Az a heves, indulatos bírálat, amellyel az egész mindenséget egy megtestesült őrületnek bélyegzik és fogvicsorgatva tiltakoznak az ellen, hogy nekik részt kell venniük e világ életében, – mind csak arra vall, hogy – akár bevallják, akár nem, – személyes ellentétben érzik magukat Teremtőjükkel.

Aligha van ember, aki előtt, mint múló hangulat legalább, ne volna ismerős az ilyen lelkiállapot. Sőt mennél magasabbra tud valaki hágni az Istennel való boldog együttmunkálkodásban, annál gyötrelmesebb mélységeibe tud aláhanyatlani az Istennel való ilyen meghasonlásnak. Minden szentnek az életében vannak sötét, csüggedt, válságos órák, amikor szeretné odavágni a földhöz, az Isten lábai elé az egész ügyet, ami rá volt bízva. „Elég volt már Uram, vedd el az én lelkemet!" – így imádkozott Illés, a Baál-verő hatalmas próféta, amikor kimerülten lepihent a fa alatt. És Jeremiásnak, az Istennel olyan benső közösségben élő melegszívű prófétának is megvoltak a pillanatai, amikor erőt vett rajta az elkeseredés. Megsajnálta, hogy valaha is Isten szolgálatába állt. „Rászedtél engem Uram...Nevetségessé lettem minden időre." És az egész élete úgy tűnt fel neki, mint egy e világra magával hozott keserves átok. „Átkozott az a nap, amelyen születtem; az a nap, amelyen anyám szült engem, ne legyen áldott. Átkozott ember az, aki örömhírt vitt az én atyámnak, mondván: fiúmagzat született neked, – igen megörvendeztetvén őt." Volt is azon mit örülni, – halljuk a nekikeseredett próféta búsulással terhes felkacagását.

Csak múló hangulat volt, betegség, amin át kellett esni. Nemsokára helyreállt az egyensúly az Istennel ilyen veszedelmes perpatvarba keveredett prófétai lelkekben. De jaj azoknak, – éspedig tudjuk, vannak ilyen emberek –, akiknél tartós lelkiállapottá válik ez az elkeseredett

szemrehányás a Teremtő ellen, sőt akik sok elmeéllel hatalmas világnézetté építik ki ezt az epével átitatott lelki tartalmat. Jaj annak, akinél idültté lesz az az érzés, hogy semmi, de semmi jó, vagy szép nincs a világon, amiért áldani lehetne Alkotóját, és semmi, de semmi lelkesítő, felelősséget keltő nincs az életben, amiért büszkén, hálásan vállalhatnánk magunkat embereknek az emberek között. Mi várhat arra az emberre, aki csak cinizmusának gúnyját tudja kiontani az életre, és a legjobb esetben is szánakozó mosollyal nézi embertársait, mint ahogy az ember vegyes érzelmekkel mulat a cirkuszi bohócon, akinek keserves kényszerűség az, hogy mulatságos legyen?! Lehet-e valaha is boldog, és lehet-e boldogító mások számára az, aki sehogy sem tud belehelyezkedni az adott világba és abban a maga helyébe?

Ismerjük el: van valami nagy és megkapó mozzanat abban, amikor az ilyen, Isten ellen lázadó emberek keserűen és fölényesen néznek alá az Isten kezéből kikerült világra. Ha torzan, visszájára fordítva, de mégis az emberi méltóság nyilvánul meg ebben. A fű kinő magvából és betölti a maga szerepét a természetben úgy, amint kell neki. Az égitestnek is megvan a maga előírt pályája, és anélkül, hogy bírálgatná, érdemes-e, kénytelen tovaszáguldani, hogy hozzájáruljon a világtömegek egyensúlyozásához. Az embernek, a porszemnyi embernek megadatott, hogy kiszabaduljon a kényszerűségnek e járma alól, és öntudatos, önkéntes odaadással álljon a maga helyére az Isten világában. Az embernek hatalma van arra, hogy véleményt alkosson magának az életről, értékelje annak céljait, és azonosítva magát rendeltetésével, magáévá tévén azt, szolgálja azután az Isten dicsőségét. Ezt az előjogát használja bitor visszaéléssel az, aki az Isten-teremtette élet célját és értelmét ahelyett, hogy felfedezni igyekezne, letagadja, s az élet kötelességeit és szépségeit ahelyett, hogy valóra váltaná, keserű gúny tárgyává teszi.

És mit ér el vele? A világ azért mégis meg van teremtve, akár tetszik neki, akár nem, és benne az emberi élet, akárhogy felháborodik is miatta, ha mégannyi gyötrelemnek, bukásnak, küszködésnek árán, mégiscsak hömpölyög tovább céljai felé! Sőt, ő maga is, az Isten ellen lázongó is, aki makacs gyermek módjára kijelentette, hogy „ő nem játszik”, mert neki ez a játék nem felel meg, mégiscsak kiveszi részét a világ életéből, mert hiszen ő is megteremtetett minden utólagos tiltakozása ellenére is, és még ha öngyilkos kézzel rövidebbre szabja is életét, meg nem történtté mégsem teheti azt. Nem, nem változtathatsz rajta szegény, szerencsétlen ember, hiába átkozod nemző atyádat, szülő anyádat. Itt vagy, egy magasabb hatalom ide állított, és nem tehetsz másként: élsz, cselekszel, hatsz. Cinikus pesszimizmusod is, a maga módja szerint: élet. Isten ellen káromló duzzogásod is: cselekedet. És ha felemelnéd az Istentől kedved ellenére kapott életedre a kezedet, azzal is csak hatnál, prédikálnál, agitálnál, – éspedig bizonyára nem az istenkáromló élet előnyére. Nincs menekvés: teremtmény vagy, és Teremtő Istened világában állasz. Csak nem gondolod, hogy ha harcra kelsz ellene, te leszel a győztes? Akárhogy is, engedve neki, vagy ellene fordulva, az Ő kezében vagy, és mindenképpen végül mégis az Ő céljait s az Ő dicsőségét fogod munkálni. Miért a pusztulásod árán, amikor az üdvöd által tehetnéd? Miért ne fordulnál meg, szégyenkező kijózanodással, abbahagyva a meddő pert, elfogadva a valóságot úgy, amint Teremtőd adta azt eléd és mindnyájunk elé? És miért ne vennéd nyugodtan, megalázkodva tudomásul azt, amin úgy sem változtathatsz, hogy aztán odaszentelhesd magad arra a szolgálatra, mely éppen rád vár, és megízleld, hogy mégiscsak érdemes embernek lenni, és mégiscsak volt értelem abban, amikor Teremtőd elküldött egy ilyen világba; küzdelmes, zavaros, még nem kész világba, részt venni az Ő terveinek munkájában?

*

„Jaj annak, aki Alkotójával perbe száll!” Nem valami szeszélyes haragnak a fenyegetése ez, nem valami hiúságára érzékeny kényúrnak az ingerültsége szólt itt, aki nem tűr ellentmondást. A legtermészetesebb igazság ez, amit csak elgondolhatunk: teremtmények vagyunk, akik adva kapjuk, készen találjuk életünket rendeltetésével, vele járó korlátaival, egész értelmével, és itt

nincs vitának helye, összhangba kell jutnunk, meg kell békülnünk ezekkel az adottságokkal okvetlenül, mert csak végzetesen szomorú következményei lehetnek annak, ha engesztelhetetlen ellentétben maradunk az Istennek változhatatlanul kifejezett teremtői akaratával.

Milyen fenséges üzenete az Evangéliumnak, hogy maga a mi Teremtőnk, Alkotónk akar megmenteni a vele való perlekedés veszedelmes kimenetelétől! Lásd, nemcsak figyelmeztetése hangzik feléd, mely eszedbe juttatja, hogy mint alkotmány állsz szemben alkotóddal, s ezért óhatatlanul romlásodba rohansz, ha lázadozol Őellene. Nem, Isten nem nyugtatja meg magát azzal, hogy feltárta előtted a helyzetet minden komoly veszedelmével, s ám lássad már most, hogy mi lesz a vége harcodnak. Sokkal többet tett Ő: békeajánlattal nyújtotta feléd jobbját. Ő a maga részéről örökre kinyilvánította, hogy nem akarja folytatni ezt a harcot; helyre akarja állítani az összhangot az ellene lázadó teremtmények és Önmaga között. „Isten volt a Krisztusban, és megengesztelte magával a világot." A golgotai kereszt az örök bizonysága ennek az isteni engesztelésnek, ott van felénk nyújtva a békeszövetség, ott kell leraknunk minden mi háborgásunk fegyverét, hogy örökre meghódoljunk annak uralma alá, akinek kezéből kikerültünk. – Hogy megkönnyítette számunkra a dolgot! Lehet ellenállni még annak az engesztelő, békítő hangnak, amivel a Megfeszített szól hozzánk? Ha egyszer megértettük, amit Ő, az Istennek feláldozott Báránya hirdet nekünk, lehet-e még tovább is szökdösnünk a számunkra kijelölt kötelességek elől, mintha nem a legnagyobb szeretet gondolta volna ki azokat? Lehet-e még zúgolódnunk az élet fájdalmai és terhei miatt, mintha azok ellenére is, sőt éppen azok által, nem dicsőíthetné meg magát Isten bennünk? – És lehet-e még egy percre is, tiltakozó, ellenszegülő érzéssel szemébe nézni az életnek, mintha az nem volna megváltva és elpecsételve a legszentebb üdv számára az ott kiomlott vér árán?

Oh ember, ha erre a békeajánlatra el nem szégyelled magad, és meg nem adod magad, minek nézel akkor elébe? Fájó a Szentírás lapjain „jaj"-szavak fenyegetését hallani, és sokszor elcsodálkozik a lelkünk a kárhozat gondolatára, vajon hogy illeszthető az bele abba a világba, amelyben az isteni kegyelem a főtörvény? De itt, a Jézus keresztjénél, ahol összefut minden igazság szála, megértjük a „jaj"-szót. Aki nem siet az itt felajánlott béke alá odaírni a nevét, aki az ellen az Isten ellen is tovább lázong, aki így megtette az első lépést a békesség helyreállítására, – mi várhat még arra? Nem fejjel rohan-e az a mozdíthatatlan kősziklának, hogy összeroncsolt élettel hulljon alá a mélységbe? „Jaj annak, aki alkotójával perbe száll!"

„Krisztusért járván tehát követségben, mintha Isten kérne általunk, – Krisztusért kérünk: béküljetek meg az Istennel!"

***

Békességünknek büntetése rajta van

(1939. március 25-én, a Bethánia konferenciáján elhangzott előadás)

Ésaiás 53.

Ésaiás próféta próféciás könyvében az 53. részben elhangzó szavakban van kifejezve, amikor a próféta előtt lélekben megjelent szenvedő Megváltónak az alakját hirdeti, magyarázza, hogy mit jelent az Ő megkínoztatása, megcsúfoltatása, és ezt mondja róla: „Békességünknek büntetése rajta van." (Ésaiás 53, 5.)

A „békesség" szón akad meg előbb a figyelmünk. Erről énekeltünk az előbb. Ez az egyik legbűbájosabb szó, ami az emberi nyelvben van: békesség. Amit ez kifejez, mindig kívánatos, mindig jó. De a Szentírásnak lapjain, a Szentírás nyelvén különösen gazdag jelentése van ennek a szónak. Nemcsak azt jelenti, hogy a lelkünkben éppen csend és nyugalom van, hogy nem bántanak gyötrődések, nem zaklatnak gondok, félelmek, nem vagyunk önmagunkkal meghasonlott állapotban, és nem vívódunk önmagunkkal. Ennél sokkal többet jelent a Biblia nyelvén a „békesség". Mert ha csak ennyit jelentene, akkor kétes értékű jó volna a békesség; nem biztos, hogy nagyon kívánatos és üdvös dolog volna.

Ebben az értelemben a békesség ugyanazt jelenti, mint a testi életünkben a jó közérzet. Jól tudjuk, hogy mit jelent az. Azt, hogy semmilyen fájdalom nem hasogatja egyetlen tagunkat sem, amikor munkához kell látnunk; nem lázad fel bennünk fáradtság, nem érzünk semmit, ami megháborítaná a testünk békességét.

Van a lélek világában is ilyen jó közérzet. Derűs emberek példázzák ezt előttünk, akik nem viselik a homlokukon nyomait semmiféle lelki háborúságnak. És mégis, sokszor a testi és a lelki világban egyaránt e mögött a jó közérzet mögött a legnagyobb veszedelmek rejlenek.

Vannak halálos betegségek, amelyek éppen akkor végzik el végső pusztításukat, amikor a beteg nagyon jól érzi magát, a közérzete kitűnő. S a lélek világában is ismerünk olyanokat, akiknek szívből kívánnánk: bárcsak feldúlná valami az ő békességüket; az mentené meg őket, ha egyszer kizökkennének a nagy lelki nyugalomból; ha egyszer elkezdene fájni valami; ha lelkiismeretük nyugtalanná válnék. Nem azért kívánjuk, hogy ebben benne maradjanak, ebben a feldúlt állapotban, de az, amit nekik kívánunk, az az igazi békesség, amelyikről a Biblia beszél, és az csak akkor jöhet el, ha előbb az a régi békesség odavész, és utána bekövetkezik az a gyógyulást előkészítő békétlenség.

Amikor a Biblia békességről beszél, az az igazi egészséget jelenti. Éppen úgy, mint ahogy egy ország életében az igazi békesség nemcsak azt jelenti, hogy nincs éppen háború. A boldog békeidő alatt azt értjük, hogy megvan mindaz, ami kell; virul a jólét, nincs munkanélküliség, folyik a termelés és élénk a kereskedelem, mindenki meg van elégedve, hogy jó világ van. A lélek világában is ez az igazi békesség, amikor megvan minden, ami kell. Megvan az még a látszólagos nagy békétlenség közepette is, megvan akkor is, amikor csapások, szenvedések dúlják fel az embernek életét. Mert mi kell akkor? Erő kell, amivel mindezeket elbírjuk, vigasztalás kell, ami mindezekért kárpótol, s ha ez megvan, akkor békesség van. Igazi békesség azt jelenti, amit a halnak jelent az, ha betesszük újra a vízbe, ahonnan kivettük; ha benne él a maga életelemében. Azt jelenti, amit a madárnak jelent az, ha a kalicka ajtaját kinyitjuk, hogy szabadon röpdöshessen a levegőégben, mert arra van teremtve.

Az igazi békesség a lelkünk egészséges életét jelenti. Nagyon jól tudjuk, hogy éppen ezért az a békesség, amiről a Biblia beszél, nem rejlik önmagunkban, mert a mi életelemünk az Isten.

Nekünk magunkban is akkor van békességünk, ha az Ővele való viszonyunk rendben van. Mert hisz mindaz, amire szükségünk van, hogy jó egészségben élhessünk, fejlődhessünk, növekedhessünk, Őbenne van, Őbelőle árad. Úgy nevezzük ezt egy szóval, hogy: kegyelem.

Azért a békesség a kegyelmes Istennel való megbékélés. Ő kezdi, Ő nyújtja ki felénk az Ő békejobbját, mert elsősorban neki volna oka harcban állni velünk. De Ő ahelyett, hogy ellenségeskedést folytatna, hogy perbe szállna velünk, hogy megtámadna minket – s oh, jaj volna akkor nekünk, – békességre kínálja fel az Ő kezét, meg akar velünk engesztelődni. És felhív minket, hogy mi feleljünk erre. Mi is hagyjuk abba a magunk botor ellenségeskedését, ne akarjunk más utakon járni, ne akarjuk vele szemben a magunk énjét érvényesíteni, hanem szelídüljünk és alázkodjunk meg, és simuljunk oda hozzá, béküljünk meg vele.

Amikor az örökkévaló nagy Isten között, – aki az Ő kegyelméből megengesztelődik az emberrel, – és a kicsiny nyomorult, bűnös ember között – aki tudomást szerez Istennek erről a békeajánlatáról, – létrejön a megbékélés, akkor van az embernek békessége.

Most figyeljük meg, hogy beszél a próféta erről. Azt mondja: „a mi békességünk”. Ez a mi tulajdonunk. Arról tesz ezzel vallomást, hogy ez nem valami szép álom, ami után futunk, nem valami reménység, hogy talán egyszer megszerezhetjük ezt. Ez birtokunkban van, ez valóság; a mi életünkben valóság, megkaptuk, a miénk.

Az első kérdés itt azonnal az, amikor megcsendül a fülünkben ez a szó, amely a mi boldogságunkról beszél, hogy milyen visszhang támad kinek-kinek közülünk a szívében? Te is el tudod-e mondani, hogy a te békességed? Rájöttél-e arra, hogy csakugyan ez a nagy csoda: te az Istennel békességben lehetsz – ez valóság? És megízlelted-e, hogy az Istennel ilyen megbékélt közösségben van csakugyan a lelked? Megérezted-e, hogy meggyógyultál, hogy elmúltak a gyötrődéseid, félelmeid és szorongásaid? Hogy elcsendesedtek a viharaid, és hogy megkapsz mindent, amire szükséged van, hogy örömben és megelégedésben élhess, mint akinek semmire nincs már többé panasza, akinek az lehet a mindennapi éneke: „Az Úr az én pásztorom, semmiben nem szűkölködöm.”?

Erről a mi békességünkről szól a próféta, és felel egy kérdésre, ami mindig felmerül, amikor erről a békességről vallást tesznek, akik bírják azt. Mert aki nem bírja még, aki kívülről nézi ennek a békességnek az ő boldog örvendezését, mindig azt kérdezi, hogy honnan kaptátok? Mire alapítjátok? Mi adja nektek a biztonságot ahhoz, hogy mindezt valóságként vehessétek és élvezzétek? Erre a kérdésre felel a próféta, amikor rámutat a keresztre feszített Jézus Krisztusra, az Úrnak arra a szenvedő Szolgájára, aki neki megjelentetett, és aki őáltala megjelentette már évszázadokkal előre abban a csodálatos próféciában, amelyik azóta is évezredek óta visszajár, hogy belőle jobban megértsük Krisztus keresztjének titkát.

Honnan kaptuk a mi békességünket? – Onnan.

Mi az alapja, hogy olyan biztosak vagyunk benne? – Hát az, amit az Ő keresztjében látunk. Őrajta van a mi békességünknek a büntetése.

Íme, Ő büntetést szenved, és azért van nekünk békességünk. Természetes, hogy egy szóba nem lehet belefoglalni mindazt, ami a mi Urunk Jézus Krisztus kínszenvedésében és halálában van. Lehetne arról mást is mondani, de az, amit itt a próféta mond róla, talán mégis a legfontosabb, amikor azt mondja, hogy <u>büntetés</u> volt Őrajta. Ezzel jellemzi leghívebben Jézus Krisztusnak szenvedéseit. Ezzel mutat rá arra a sajátságos, megdöbbentő vonásra, ami Jézusnak szenvedését megkülönbözteti minden más szenvedéstől. Nem azt érti ez alatt, hogy maga a szenvedés büntetés, mert hiszen bár lehet a szenvedés is büntetés, – a Szentírás alapján nem egyszer találkozunk ezzel a gondolattal is –, de mégis, mindig azonosítani a kettőt, borzasztó hiba volna; ez ellen küzd már az egész Jób könyve, amikor azt hirdeti, szemben a Jób tudákos barátainak elhangzó sok okoskodásával, hogy egyszerűen nem igaz az,

hogy amennyi a bűn, annyi a szenvedés, mert néha azoknak kell többet szenvedni, akik a leghűségesebben igyekeztek Isten igaz útjain járni.

A szenvedés lehet kitüntetés is. Küld Isten szenvedést gyermekeinek, amikért egyenesen hálásak Neki, mert megtanulják belőle, hogy akiket Isten szeret, azoknak minden javukra van.

Lehet a szenvedés egyenesen jótétemény, és ha az ember ezt azonnal nem látja is, csak várjon egy kissé, majd ha egy kicsit messzebbről néz vissza, akkor meglátja, s borzadva gondol rá: mi lett volna belőlem, szerencsétlen emberből, ha az Isten meghallgatta volna kérésemet, és megkímélt volna ezektől a szenvedésektől? A vesztembe rohantam volna bele! Annak köszönhetem, hogy a soha jóvá nem tehető kárvallástól megmenekültem, hogy Isten éppen az abban való rohanás útját zárta el előttem.

Sokszor a szenvedés közben is egyenesen érzi az ember, hogy bizony közel van az Úr a tüzes kemencébe vetett gyermekeihez, velük együtt ott jár-kel a lángok között, és éppen azért engedte őket belejutni abba a tüzes kemencébe, hogy ott megmutathassa magát nekik és másoknak is. Ezért van az, ahogy az előbb a békességről beszéltünk, hogy a szenvedések és a békesség nincsenek egymással olyan ellentétben, hogy az egyik kizárná a másikat. Lehet a szenvedés közepette is békesség.

A külső romlás közepette lehet nagy belső kielégítettség, belső egészség. Akármilyen súlyosak legyenek is a szenvedések, még ha halálosak is, sokszor ragyogott már fel Istennek nagyon megpróbált, egyenesen a halál torkába taszított gyermekének a feje felett is valami különös fény. Mások, akiknek egy hajukszála sem görbült meg, irigyelhették őket, a halálra szántakat. Sokszor megtörtént, hogy akik egyenesen a hitükért voltak vértanúságnak kitéve, megkínoztattak, és máglyára hurcoltattak, vagy más kegyetlen módon kivégeztettek, egy panaszszó nem hangzott el az ajkukon, nem keseregtek, nem lázadoztak, hanem magasztalták az Istent; zsoltárénekkel mentek a halálba; szenvedésük és haláluk megdicsőült az Isten közelsége által.

De ha újra visszatekintünk Jézus keresztjére, azt látjuk, hogy ott nem ragyog ez a dicsőség, ott sötét van. Ő nem énekszóval ment szembe a halállal, hanem ki tudná felfogni és felmérni, hogy micsoda mély gyötrődésekkel? Vessünk egy pillantást a Gecsemáné kertjébe, lássuk meg a véres verejtékcseppeket, amik hullanak az Ő homlokáról, hallgassuk meg az Ő imádságát: „Ha lehetséges, múljék el tőlem ez a pohár!” Az egész lénye, teste-lelke irtózik attól, ami reá vár. Milyen rettentő harcot kell megvívnia, hogy mégis megmaradjon az engedelmesség útján! Nem kitüntetésnek érzi, nem óhajtozik feléje; az Isten keze sújtásának érzi, és oh, ha nem kell okvetlenül elszenvedni, valami más úton vezethesse őt Istennek keze, – ez az Ő kívánsága. És igaz, hogy szenvedéseinek egész ideje alatt, éjszakai meghurcoltatása során, másnap délelőtti meggyaláztatása során, a kihallgatása alkalmával nincsen egy panasz szava, nem vádol senkit, nem tiltakozik semmi ellen, hanem némán tűr. Még azt sem veszi jó néven, hogy sajnálkozzanak rajta: „Jeruzsálem leányai ne sírjatok én rajtam, hanem ti magatokon sírjatok és a ti magzataitokon” – mondja nekik.

De hogy ez alatt a külső nagy nyugalom alatt mi mehetett végbe a lelkében, abba bepillantást nyerünk, ha megállunk ott a kereszt tövében, és figyeljük azokat az utolsó hangokat, amelyek elhangzanak az Ő ajkáról. Különösen azt az egyet figyeljük meg, a legtitokzatosabbat: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?” – Itt a sötétség uralkodik. Itt kiragyog-e megbékítően és felmagasztalóan Istennek a közelsége? Ellenkezőleg! Itt, mintha Isten elfordította volna az Ő arcát. Erről nem lehet igazabbat mondani, mint amit az apostoli hitvallásban mondunk, hogy: „szálla alá a poklokra”. – Az Ő szenvedései nem a megdicsőülés előízével voltak áthatva, hanem a pokolnak gyötrelmeivel. Mert mi más a pokol, mint az Istentől való elhagyatottság? Ez az, amit az ember megérdemel az ő bűneiért. Ez az, amivel Isten megmutatja, hogy neki nem mindegy az engedelmesség, meg az engedetlenség. Mert az

egyiknek örül, a másikért haragszik. Ez az, amivel az Isten szentségét – amiből nem lehet tréfát űzni – megbizonyítja. Ahol bűn van, ott Ő elfordítja az arcát, ezt követeli az Ő örök szentsége. Ott nincs jelen az Ő megtartó segítségével, áldásainak gazdagságával, – ott elapadnak az örömnek forrásai; az ember belejut az életnek nagy sivatagába, elhagyottan, kitaszítottan, végső romlásra ítélve.

Ez a büntetés az Isten kárhoztató haragjának a megnyilatkozása, amit Jézusnak szenvedéseiben látunk.

Büntetés volt őrajta. De nem az ő büntetése. Mert őbenne nem volt bűn. Nem ő vonta magára megérdemelten ezt a kárhoztatást, hiszen még egynéhány órával azelőtt is felemelt fővel így állt oda az ő mennyei Atyja elé: „Atyám, én elvégeztem, amit rám bíztál." – Ő nem maradt semmivel sem adós; betöltötte küldetését, amit Isten elé szabott, engedelmesen. Nem az ő büntetése volt, de mégis büntetés; félelmetes, borzalmas büntetés; szenvedés, amelyben az Isten az Ő haragját töltötte ki.

A mi békességünknek büntetése volt – mondja a prófécia. Éppen azért van nekünk békességünk. Annak köszönhetjük ezt a nagy ajándékot, hogy ez a büntetés őrajta kitöltetett. – Miért kellett ennek őrajta kitöltetnie? Isten az Ő békességes atyai karját megengesztelő szívvel miért nem nyújthatta ki neki? Miért ne lehetne nekünk békességünk anélkül, hogy ilyen nagy ára volna annak? – A középkorban volt egy nagy hittudós, aki egy egész kis könyvecskét írt, amelyben fejtegette Jézus halálának titkát párbeszéd alakjában, amelyikben a tanítvány fordul hozzá kérdésekkel, és ő megfelel ezekre a kérdésekre. S amikor sor kerül éppen erre a kérdésre, hogy mi szükség volt ilyen nagy áldozatra, miért nem lehetett a nélkül is Isten és ember között békesség, azt feleli rá: „Nem tudod, milyen nagy súlya van a bűnnek."

Hát ha olyan kicsiség volna a bűn, ami felett napirendre lehetne térni, mint ahogy mi napirendre szoktunk a magunkéin és a másokéin, – de különösen a magunkéin, mert másokéin még inkább fennakadunk, – ha a bűn csak kicsiny porszemecske volna, amelyik ráhull a lelkünk ruhájára és le lehetne onnan tisztítani, akkor csakugyan tárgytalan és felesleges volna Krisztus megbüntettetése. És nem is érti meg addig az összefüggést az Ő szenvedése és a mi békességünk között senki sem, amíg a bűnnel csak mint valami kicsiséggel, mint valami könnyen elintézhető dologgal számol. De amikor megnő bűnének a súlya, amikor Isten szemén át kezdjük nézni, mint ahogy egy egyszerű, kisgyermek által játékszerként használt nagyítóüveg alatt is milyen nagy lesz egy apró morzsa! – hogy meg tud nőni a bűn akkor, amikor az Isten szemén át nézzük! Akkor már kezdjük megérteni, hogy mi szükség volt az Ő megbüntettetésére. Az Isten szemében nem csekélység a bűn. Nem mondhatja azt rá Ő, hogy: „Igen, igaz, hogy bűnös vagy, de mindegy, jó leszel majd így is nekem." Ha az Isten ezt tenné és így beszélne, akkor nem volna az a szent, az a tökéletes és igaz Isten, akinek mi ismerjük; nem volna az a felséges, az a sérthetetlen, az a mindenek felett való Úr, – mert Ő az. Azért olyan nagy dolog Őellene véteni. És ha az egész életünket szüntelenül gyötrődésben töltenénk bűneink miatt, még az sem volna elég a bűn nagyságához képest, és járná át lelkünk a mélységet, amit a bűn jelent. Egyetlen mértéke van, hogy milyen nagy dolog a bűn, éppen az, hogy Istennek meg kellett büntetnie a bűnért ama egyetlen Ártatlant. Látva az Ő meggyötrettetését, az Ő sötétbe hanyatlását, az Isten haragja alatt való végét, ebből érthetjük csak meg, hogy milyen félelmes, borzalmas dolog az, hogy mi bűnösök vagyunk. Ott a kereszt tövében ismerjük meg igazán önmagunkat. Annak tükrében látjuk meg a magunk arcának igazi rútságát.

Az Istennek a bűnt büntetnie kellett. Hűnek kellett maradnia Önmagához, nem mondhatott ellent saját magának. Ő az egész világát az Ő szentségének törvényére építette fel, ami azt jelenti, hogy ennek az egész világnak alaptörvénye az, hogy Isten akaratának teljesedésbe kell

menni, és ami az Isten akaratával ellentétben van, annak pusztulnia kell. Ezt az alapot, amíg az egész világ áll, rántotta volna ki az Isten, ha azt mondta volna: „Meggondoltam a dolgot, mégsem teszek olyan nagy különbséget az engedelmesség és a bűn között; elnézek a bűn felett is, nem akad meg rajta a szemem, mint ahogy előre hirdettem." Az Isten önmagát hazudtolta volna meg, szinte önmagát taszította volna le a mindenség királyi székéből; önmagáról mondott volna le, hogy a világ felett, mint bíró és kormányzó üljön, hogyha a bűnt nem bünteti. Büntetnie kellett, és büntette. Csak az történt, – és ez volt az Isten örök szerelmének a nagy találékonysága, amit mi soha nem találtunk volna ki –, hogy nem minket, a bűnösöket büntetett, mint ahogy természetes lett volna. Hogy miért nem? Arra egyszerű a felelet: mert akkor végünk lett volna.

Ő irgalmas Isten volt, és éppen ettől a végromlástól akart nekünk szabadulásra utat nyitni. Azért helyettünk kitöltötte az Ő haragját másvalakire, – akiről tudjuk, hogy nem is másvalaki volt, nem Őközte és miközöttünk ebben a fennálló ügyben egy harmadik idegen, hanem Ő maga volt, – kitöltötte az Ő egyszülött Fiára, akiben felvette a mi természetünket, hogy a mi helyünkbe állhasson oda. Kitöltötte tehát önmagára; maga fizetett értünk, maga szenvedett a mi javunkra. – Titkok titka az, hogy Isten, a Bíró, hogyan állhat oda maga a vádlott helyébe, hogy ami ítéletet Ő, mint Bíró, kénytelen kimondani, azt ugyancsak Ő maga, mint vádlott szenvedje el, és így eleget tegyen önnön igazságosságának. De akármilyen feneketlen mélységek táruljanak is fel előttünk az Istennek bölcsességében és hatalmában és mindenekfelett való szeretetében, ha érthetetlen is előttünk ez a tény, ott áll előttünk a Krisztus keresztje, a büntetésnek fája, és rajta szenvedi a büntetést az Ártatlan, érettünk és helyettünk. Ezért van nekünk békességünk. Ennek a mi békességünknek a büntetése Őrajta van.

Krisztus keresztjének titkáról sokat elmélkedtek nemzedékről nemzedékre az Őbenne hívők, és a keresztyén egyházak története folyamán többféle szempontból nézték, és többféle magyarázatot adtak neki. Azt kell mondanunk, hogy ezek a különböző magyarázatok mind megtalálják a Szentírásban a maguk indokoltságát, mindegyik hivatkozik a Bibliára. Végül is azt kell levonnunk ebből, mint következtetést, hogy egyik sem adja a teljes magyarázatot.

Az egyik, különösen az első időkben sokat szereplő felfogás úgy nézte Krisztus keresztha-lálát, hogy abban Isten voltaképpen a Sátánnal számolt le. Jézus Krisztusnak az volt a feladata, hogy megtörje a gonosznak hatalmát olyan csodálatos módon, hogy előbb látszólag győzni engedte a Sátánt úgy, hogy a Sátán már-már örült annak, hogy az övé az utolsó szó, amikor az Isten Egyszülöttjét is hatalmába keríthette; a bűn minden utálatossága kitombolhatta magát rajta, amikor aztán egyszerre csak bekövetkezett harmadnap a fordulat, és kitűnt, hogy ez a győzelem látszólagos volt, a diadalmaskodás korai volt, mert nem a Sátán volt a győztes, nem a bűné volt az utolsó szó. Jól tudjuk, hogy a Szentírásban vannak olyan Igék, ahol csakugyan így van elénk állítva Krisztus keresztje, mint amelyikben Ő legyőzi a sötétség hatalmát. S ha éppen azzal győzi is le, hogy látszólag ők diadalmaskodnak, mégis Ő vezeti őket, mint egy láncra fűzött ellenséget az Ő diadalmenetében.

Aztán jöttek más idők, amikor felülkerekedett az a felfogás, amikor Istennek nem annyira a Sátánnal való leszámolását, hanem az embervilággal való leszámolását látták. Éppen az a középkori tanítómester, akire az előbb utaltam, kis könyvecskéjében fejtette ki ilyen tanítását, és sok időn keresztül az uralkodott a keresztyén világ lelke felett. Eszerint Jézus az ő halálában fizetett azért, amivel adós maradt az emberiség. A bűn az emberiségnek egy nagy tartozása. Az ember köteles lett volna Isten iránt leróni a hiánytalan engedelmeskedésnek az adóját, és e helyett – mert bűnbe esett és bűnben élt –, csak növelte a maga tartozását, pedig Isten felsége megkövetelte, hogy ami neki jár, az megadassék neki. És ezt az elképzelhetetlenül nagyra nőtt tartozást egyenlítette ki Jézus az ő váltsághalálával, amikor a maga életét fizette le, azt az életet, ami mégis többet ért a világon valaha élt vagy ezután élendő emberek életénél mind együttvéve is, mert ebben az egy életben magának az örökkévaló

Istennek tett eleget. Ennek a felfogásnak a támogatására is idézhetünk a Szentírásból nem egy helyet is. Krisztus halálában valóban megtörtént Istennek nemcsak a Sátánnal való, hanem a bűnös emberrel való leszámolása is.

Mai elmélkedésünk megvilágítja, hogy van ezen túl még egy leszámolás Krisztus halálában: az Istennek önmagával való leszámolása, – amikor Krisztus halálát nem úgy szemléljük, mint egy mérkőzést Isten és a gonosz hatalmak között, nem is úgy, mint egy adósságnak rendezését Krisztus drága életének fizetségül való letétele által, hanem úgy, mint az Isten büntetésének kiáradását, amikor azt látjuk, hogy volt Istenben valami, amit minden irgalmassága nem tartóztathatott vissza: büntető igazságossága, aminek szabad folyást kellett engednie, és amikor azt látjuk, hogy ezt a büntetést veszi magára és viseli el Krisztusban Ő maga, hogy nekünk békességünk legyen, hogy Krisztusnak a halála az Isten büntető igazságszolgáltatásának a kielégülése. Ezt a gondolatot különösen a reformáció óta látjuk előtérbe nyomulni; a mi reformátoraink is ezt szeretik legfőképpen hangsúlyozni, amikor Krisztus haláláról van szó – egyházaink hitvallásai is erre mutatnak rá főképpen. Ez nem azt jelenti, hogy a másik két felfogás helytelen. De azt jelenti, hogy mégis ez a legmélyebb igazság.

Így jutunk el Krisztus keresztjének szemléletében a legfontosabb meglátásra, amikor azt látjuk, hogy Isten abban a titokzatos és félelmetes golgotai éjszakában önmagával számol le, önmagában egyenlít ki egy számadást, ami nem maradhat kiegyenlítetlenül. Amikor az Ő saját szívében történik meg az eldöntése a mi üdvösségünknek, szemeink láttára úgy, amint szemeink elől elrejtve már öröktől fogva megvolt. Hiszen a világ fundamentumának felvetette előtt már megöletett már a Bárány. De ami ott, az örökkévalóság titokzatos messzeségében lejátszódott, az válik előttünk szemlélhetővé. Isten nekünk megmutatja, hogy önmagával hogy intézte el ezt a dolgot; hogy Ő az ítéletnek, a büntetésnek sújtó fegyverét, amelyet a mi fejünk felett suhogtatott és reá kellett volna, hogy üssön életünkre, miként fordítja, mint éles tőrt, sajátmaga ellen, hogy inkább az Ő szívét hasogassa meg; az Ő egyetlenegyét döntse rettenetes halálba; inkább őneki okozzon borzalmas szenvedéseket, de hogy ki legyen egyenlítve a számla, hogy a bűn megkapja azt, amit Ő a bűnre ki kell, hogy mérjen, – és akkor a büntetést kiróva, nekünk lehessen békességünk.

Két dolgot kell ezekből magunkkal vinni, valahányszor lelkünk megjelenik a kereszt tövében, és szótlan ámulattal szemléli ezt az Istennek önmagával való leszámolását.

Egyik mindig az a lesújtó érzés, hogy milyen nagy dolog is a bűn. Milyen nagy bajt csináltunk vele, milyen szenvedést okoztunk. Milyen büntetést kellett Istennek kirónia, ha nem ránk, akkor a helyettünk szenvedőre. A lelkiismeretünk itt nevelődik érzékennyé, ide kell újra meg újra visszahoznunk, hogy megtisztuljon, amikor a mi mindennapi életünkben, a világban eltompul és rajta kapjuk magunkat újra, hogy megint könnyen vettük bűneinket; csekélységnek tekintettük őket, kiegyezkedtünk velük, sőt talán egyenesen tetszelegtünk velük. Itt tanuljuk meg bűneinket megutálni, tőlük megborzadni, felettük könnyeket hullatni. Milyen nagy dolog a bűn, és milyen rettenetes!

A másik pedig a kegyelemnek az a nagy csodája, hogy még hogyha a világ legnagyobb hegyeinél is ezerszerte magasabbra tornyosulnának bűneink sötét tömegei, akkor is milyen biztos a mi békességünk. Rettenetes büntetést érdemeltünk és íme, ott van a büntetés, rajta van, Ő elviselte.

Nem valami féktelen dühében büntet az Isten. Az Ő büntetése nem az idegei felett uralmat vesztett emberi szenvedélynek toporzékolása, amelyik újra kitörhet, ha nem vigyázunk, ha felingereljük valahogy, – nem kell attól félnünk, hogy az Isten haragjának ez a sújtása megismétlődhet. Isten azért büntetett, mert az Ő szentsége és igazságossága miatt büntetnie kellett. Ha egyszer megtette, amit meg kellett tennie, akkor az meg van téve, el van intézve.

A mi békességünk büntetése rászakadt az Istennek ama Bárányára, Ő azt elhordozta, és ezért „nincsen immár semmi kárhoztatásuk azoknak, akik a Jézus Krisztusban vannak.” Feléjük az Istennek nincs többé haragos orcája, büntetései nem villámlanak már az ő fejük felett. Szerencsétlen és tudatlan beszéd az, amikor Krisztusban hívő ember is arról beszél, hogy Isten büntet engem ezért vagy azért. Megleckéztet talán, de a leckéztetés más, mint a büntetés. A leckéztetésben áldás van, a büntetésben kárhozat.

Rajtunk nincs többé büntetés. Rajtunk békesség van. Ennek örülj, aki Krisztusé vagy! Ez számodra el van készítve, vedd ezt birtokba hálásan, élvezd ezt, ne bizalmatlankodj, ne kételkedj, hogy hátha lappang itt még valami veszedelem, és jaj, nem szabadul-e fel rám egyszer Isten büntető haragja?

Nem vagy immár a haragnak fia, elvonult Isten haragjának vihara, annak minden feszültsége kicsattant abban az egy villámban, amikor Krisztusra hullt a te békességednek a büntetése is. Örvendj a te békességednek, amelyért Ő viselte a büntetést! Ámen.

***

Az édesanya – Isten képe

1942. május 17-én.

Lekció: Máté 7, 7 – 11.

Textus: „Mint férfit, akit anyja vigasztal.
akként vigasztallak titeket én...”
Ésaiás 66, 13.

Mások már megünnepelték az „anyák napját”. A mi gyülekezetünk akkor nem tarthatott együtt a többiekkel és az általános társadalommal ebben az ünneplésben. De utólag hadd csatlakozzunk mi is hozzájuk. Szükségét érezzük. Szívünk szerint való szép szokás ez – esztendőnként egy napot annak szentelni, hogy számon vegyük: milyen nagy ajándéka az Istennek az édesanya; életében, még haló poraiban is, mennyit köszönhetünk neki, és milyen soha le nem róható hála tartozása köt hozzá, amíg ezen a világon élünk.

Számunkra persze „anyák napját” ünnepelni sokkal többet kell, hogy jelentsen, mint bármily őszinte meghatódással, megilletődéssel átadni magunkat olyan érzéseknek, amelyek minden emberi szívben ott kell, hogy éljenek, akár hívő, akár hitetlen, akár van köze az élő Istenhez, akár nincs. Már az a tény, hogy istentisztelet körében ünnepeljük meg ezt a napot, kiemeli ünneplésünket a puszta emberi érzelmek világából. „Istent tiszteljük” most is, aki Igéje által maga elé gyűjtött minket, mint az Ő népét. Őt dicsőíthetjük csak most mindazért az áldásért, amelyekben édesanyánk által részesített teljes életünkben.

Ezért nem fenyeget bennünket az a veszedelem sem, hogy ezzel az ünneplésünkkel az édesanya alakját valamilyen eszményített magasság polcára helyezzük, ahol ő maga sem érzi már jól magát, és feje körül valamilyen álmodott dicsőség glóriáját vonjuk, amelynek fénye elváltoztatná drága arcának igazi vonásait a szemünkben. Amikor Jézus a felolvasott részben az édesapai szeretetről beszél, hogy azzal világítsa meg előttünk az Isten imádságot meghallgató gondoskodó és megsegítő szeretetét, Ő is azt mondja: „Ha ti gonosz létetekre tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad a ti mennyei Atyátok jókat azoknak, akik kérnek tőle?” Minden dicsőség, imádat és hódolat egyedül Őt illeti meg, akitől minden áldás jön, s akinek fényességét semmilyen árnyék el nem homályosítja. Az Ő színe előtt világosan látjuk, hogy édesapáink is, velük együtt édesanyáink is éppúgy részesei az egyetemes emberi nyomorúságoknak, mint mi magunk. De éppen így, emberi gyarlóságaiban és törékenységeiben, egyszóval igaz valójában drága ajándék számunkra a mi édesanyánk. Nem több, csak egyszerű, alázatos szolgálója az Istennek. De áldott, ezerszer áldott a szolgálata! Azért a legáldottabb, mert nem maga akart vagy akar tündökölni előttünk, hanem ő maga is túlmutat saját magán. Élő ujjmutatás, még emlékezetében is, az Isten felé. Átlátszó ablak, amely azért árasztja életünkbe a szeretet fényét, mert rajta túl, a magasságos égen ott sugárzik az örök szeretet napja! Alapigénk is arra tanít bennünket, hogy az édesanya alakjáról megtalálja tekintetünk az egyenes utat Isten felé, és ott megnyugodjék. Isten maga úgy beszél itt a próféta szava által az Ő szeretetéről, mint amelyet ebben a világban legjobban az édesanyai szeretet ábrázol ki. Az egész isteni kijelentésnek, amely a Bibliában elénk tárul, egyik alapgondolata az, hogy a szülői szeretet a legtöbbet mondó látható jelképe az Isten láthatatlan titkainak. De máskor ez abban jut kifejezésre, hogy Isten Atyánknak nevezi magát, s azt akarja, hogy mi is úgy szólítsuk Őt: „Mi Atyánk!” Jó, hogy legalább itt egyszer az édesanyánk alakja is odakerül az édesapánk mellé. Ő is éppúgy példázza az Isten szeretetét, sőt bizonyos tekintetben még jobban!

Nézzük meg hát, mit mond alapigénk az édesanyáról, mint Istennek hű földi képéről?

I.

El fog jönni az idő, erről jövendöl a próféta, amikor az Isten jóra fog fordítani minden bajt és szomorúságot. S akkor olyan nagy lesz az öröm, hogy az kárpótlást nyújt minden átszenvedett bánatért. Megszűnik minden könnyhullatás, elcsendesedik minden zokogás. Isten úgy „megvigasztalja" az Ő népét, hogy feledve lesz minden csapás, amelyet el kellett viselnie, mint valami rossz álom.

Ennek a vigasztalásnak a hű képe az édesanyai szeretet, amellyel gyermekét megvigasztalja. A „vigasztalás" – oh, ez valóban édesanyai szolgálat. Ha valami megbántott és nagyon fájt vagy elkeserített, hozzá mindig odaszaladhattunk, és nála vigasztalást nyertünk. Ha valaki idegen arcával és hangjával megijesztett úgy, hogy elsírtuk magunkat, ő felkapott és keblére szorított. He megvéreztük magunkat, vagy eltört a játékunk és eleredt miatta a könnyeink zápora, elég volt őneki zokogva elpanaszolnunk, s őnála volt orvosság minden fájdalmunkra. Azóta is ki tudott úgy vigasztalni, mint valamikor az édesanyánk!

Ebben bizony felülmúlta az édesapánkat is! Ő sokszor nem ért rá, vagy nem volt elég türelme, hogy a mi bajainkkal foglalkozzék. Ő is az édesanyánkhoz küldött, vagy azt hívta segítségül, hogy ő csendesítse el sírásunkat. Ha valamit megkívántunk, ami jól esett volna, akkor bizalommal fordulhattunk édesapánkhoz is, szerezze meg, vagy adja meg nekünk. És abból, hogy az édesapánk „tudott jó ajándékokat adni" nekünk, megtanulhattuk a nagy leckét az Istennek felettünk uralkodó gondoskodó, javunkat munkáló szeretetéről. Azóta is, amikor vágyaink beteljesednek, igyekezetünk sikerre vezet, imádságaink meghallgattatnak, nem mondhatunk szebbet, mint azt, hogy: jóságos édes Atyánk az Isten! De amikor másképp fordul minden, mint ahogy reméltük és vártuk! Amikor nagy csalódásoktól fáj a szívünk! Amikor soha nem pótolható veszteségek felett sírunk! Akkor csak az segíthet rajtunk, ha megint csak ahhoz az Istenhez folyamodhatunk, aki kéréseinkre nemet mondott, s ha már atyai mivolta elrejtőzik is szemünk elől, legalább megtalálhatjuk Őbenne azt, amit valamikor édesanyánknál találtunk meg ilyen fájdalmaink számára: a vigasztalást.

Az édesanyai szeretet is gondoskodó és intézkedő szeretet, de igazi művészetét akkor fejti ki, amikor gyermekei kívánságainak a teljesítésében elakad, és vigasztalássá válik számukra. Amikor elrontott játékszereiket nem tudja összeragasztani, vagy helyettük másikat venni, hogy tudja mégis kacagásba feledtetni a jóvá nem tehető bajt! Amikor gyermekét nem tudja úgy öltöztetni, ahogy ő maga is szeretné kedvüket kielégíteni vele, és családja asztalára nem tud olyan ízes ételeket tálalni, mint valamikor jobb időkben, hogy tudja mégis derűvel telesugározni az egész otthont, hogy senkinek ne is jusson eszébe keseregni! A „vigasztalásban" senki soha nem múlhatja őt felül.

Csak egy Valaki, aki a maga végtelen gazdagságából nyitotta meg a vigasztalásnak ezt a bőséges földi forrását is. Nincs olyan könny, amelyet Ő fel nem száríthatna, olyan háborgó kín, amelyet el nem csitíthatna. „Mint férfit, akit anyja vigasztal, akként vigasztallak titeket én!" – ezt mondja nekünk az Úr, a mi Istenünk!

II.

De feltűnhet itt nekünk, hogy nem a kicsiny gyermekét vigasztaló édesanyához hasonlítja magát az Isten, hanem a „férfit", felnőtt fiát vigasztalóhoz. Talán túlzottan kiélezi ezt a gondolatot a mi magyar fordításunk. Mert hiszen az a szó, amelyet „férfi"-val fordít, az eredetiben vehető általánosabb értelemben „ember"-nek, „valaki"-nek. „Ahogy az embert", vagy „ahogy valakit" megvigasztal az édesanyja, úgy ígéri Isten itt az Ő vigasztalását nekünk.

De ez is ugyanazt jelenti. Mert ebben is benne van az a gondolat, hogy az édesanyai vigasztalás nemcsak az ő kicsinyei számára áll mindig készen, hanem az ő fiai, gyermekei számára egész életükre szólván. Gyermekéveikből kinőhetnek, önálló emberekké válhatnak, minden tekintetben megváltozhat az édesanyjukhoz való viszonyuk, de egy változatlan marad: ha vigasztalásra van szükségük, az édesanyjuknál azt mindig megtalálhatják, ha sehol másutt e kerek világon, és sehol se jobban, mint őnála!

Voltaképpen tehát hálásak lehetünk a mi fordításunknak, hogy így kiélezi a dolgot és „férfiról" beszél. Mert hiszen az édesanyai vigasztalásnak ez a mindig és minden élethelyzetben egyformán buzgó forrása abban mutatja meg csakugyan csodás gyógyító erejét, amikor férfivá felnőtt, már az élet harcaiban is kipróbált, keménnyé, önállóvá edzett fia tér vissza hozzá, hogy merítsen belőle. Valamikor a játékszere tört el, és akkor megvigasztalta az édesanyja. Most a szíve törött össze, és megint csak ott keres vigasztalást. Az édesanyjával négyszemközt elsírhatja magát, – nem kell szégyenkeznie. És az édesanyja szívére borulva, az ő keze simogatását érezve, éppúgy megkönnyebbül és megnyugszik, mint valamikor régen!

Jó így, éppen így látnunk az édesanya vigasztaló szeretetét, mert ebből értjük meg, amit Isten mondani akar!

Vannak gyerekes keserveink is, apró fájdalmaink, amelyeket mi magunk növesztünk csak nagyra; panaszaink, amelyek elrontják az életünk örömét, noha néhány nap múlva magunk is mosolygunk már rajtunk. Ezekkel is bátran odafordulhatunk Istenhez, és Ő elég türelmes ahhoz, hogy meghallgassa éretlen gyermekeinek síró szavát is, és megbékéltesse a szívünket ilyenkor is. De aztán vannak csakugyan mély sebeink, amelyekben elvérezhet minden erőnk, ha valaki meg nem gyógyítja. Megrendítő, nagy szomorúságaink, amelyek nem néhány napra, hanem talán egy egész életre szólnak. Vannak erős, felnőtt, férfiszívünket is átdöfő fájdalmaink, amelyeket – szégyen vagy nem szégyen – el kell valahol sírnunk. Isten ilyenkor is, éppen ilyenkor, vár bennünket, és aki hozzámenekül, nem csalódik benne!

Arra is figyelmeztet itt Isten bennünket, hogy ne adjuk át magunkat olyan hiú képzelgésnek, mintha valaha is, bárkire nézve is nélkülözhetetlenné válnék Ő! Nem mondhatod: legyen Isten a gyermekeké, a gyengébb alkatú nőké, az elaggottaké, de te erős férfi vagy, te meglehetsz Őnélküle is. Láttunk már férfiakat, akik mintha tölgyből lettek volna faragva, egész testüket rázó zokogásban keseregni és jajongani! Nem a nyilvánosság előtt, – mert ott tovább kellett játszaniuk a kemény férfi illendő szerepét. De amikor levethették az álarcot és kitűnhetett az igaz valóság! Mi volna a sorsunk, ha éppen az ilyen nagyon súlyos próbatételekben nem volna vigasztaló Istenünk, akinek a szívére odaborulhatunk a vigasztalásnak bizonyos reménységével?

III.

Aligha tévedünk azonban, ha alapigénkben ennek a vigasztalásnak nem csak bizonyosságát látjuk felragyogni, hanem a módját illetőleg is fontos tanítást veszünk észre. „Mint férfit, akit anyja vigasztal, akként vigasztallak titeket én" – mondja Isten. Hát hogyan történik az, amikor az édesanya felnőtt gyermekét megvigasztalja?

Kicsiny korában ölébe vette fejevesztett bábujával, lábatörött lovacskájával, és maga is gyermekké lévén érette, beszélt hozzá gügyögő, csacska szóval, amíg el nem múlt a sírása és nevetésre nem húzódott megint a szája. Meglett fiát, aki vigasztalást keres nála, már nem így vigasztalja! Akkor nem kell sok szó. Vigasztaló szava sok más embernek is lehetett hozzá, résztvevő barátoknak és jóakaróknak, – de az nem sokat ért! Az édesanyjánál mást keres és

talál is! Itt a vigasztalásban nagyon alárendelt szerepük van már a szavaknak. Kevés is elég belőlük. Talán egy hang sem hangzik el!

Talán a panasznak sem kell elhangzani. Ha egy este váratlanul betoppan a szülői házból már saját otthonába távozott férfi, elég az édesanyának csak ránéznie: tisztában van már vele, hogy valami nagy baj van! Nem is kérdi: mi történt? Minek nyúljon hozzá a gyulladt sebekhez! Elég, ha leülteti a fiát szembe magával – megfogja a kezét és belenéz a szemébe: megért mindent, ami fontos! S a fia is megkapta már, amire olyan nagyon vágyott. Máris könnyebb a teher a lelkén. Sajog még a seb, de már kezd úrrá lenni fájdalmain. Így vigasztalja a férfit édesanyja!

Az ennek a vigasztalásnak a lényege, hogy van valaki, aki megosztja a fájdalmat; akinek az éppúgy fáj, mintha a baj nem is gyermekét, hanem őt magát érte volna, – mert hiszen gyermeke sorsában éli a maga sorsát; egy vele jóban és rosszban egyaránt, és hosszas magyarázgatások nélkül is kicserélődhetnek a vigasztaló és a megvigasztalt között a gondolatok és érzések. Ezért nincs párja a vigasztalásban az édesanyának! Testéből kiszakadhatott valamikor magzatja, nevelő keze alól kinőhetett aztán gyermeke, otthonából is kiröppenhetett valamikor fia, – azért ő végső leheletéig egy marad vele! Annak minden előmenetele és boldogulása az ő öröme, és minden szenvedése az ő kínja marad. Az ő életébe úgy torkollik bele gyermekének élete, mint a folyó a tenger vizébe. Nem idegen az egyik a másikkal szemben. Egyugyanazon anyagból van mindkettő. És amikor a zaklatott, nyugtalan áradat elérkezik oda, ahová tartozik, ott a nagy mélységek felett elcsendesedik. Örvények többé nem kavarognak benne. Szirteken többé nem kell magát törnie, zúznia. Befogadja ölébe a tenger nagy csöndessége, és hullámai belesimulnak annak tükrébe.

Ilyen az édesanyai vigasztalás, és ebben csak gyarló, földi mása az Isten vigasztalásának, amelyben Ő részesíti az övéit. Hozzáérkezve, akármilyen titkok vegyenek is körül bennünket, azt az egyet tudhatjuk, hogy Ő mindent tud, ami nekünk fáj, és mindent megért, ami miatt elszorul a mi szívünk. Velünk van szomorúságainkban úgy, mint aki egy velünk. Megállhatunk vagy leborulhatunk előtte, és nem kell, hogy a nagy csendességet felverje akár a mi panaszszavunk, akár az Ő sok szóval kiáradó vigasztalása, – elég, hogy ott lehetünk az Ő közelében, és bizonyosak lehetünk az Ő közelsége felől! Láthatatlanul átkarol minket, és szívére vonja lázas fejünket. Máris másképpen látunk mindent! Máris csillapodik minden gyötrelmünk! Istennel együtt elviselhető az, amibe sehogy sem tudnánk belenyugodni különben, és békességgel fogadjuk azt is, ami ellen az imént még lázadoztunk!

A próféta úgy beszél még Istenről, mint aki az Ő szeretetének ezt a csodálatos vigasztaló hatalmát majd a jövendőben fogja egyszer megmutatni. Az Ótestamentum idején valóban csak ígéret volt ez. Mint ígéret is milyen nagy ajándék már! Jó az éjszaka sötét óráiban tudni, hogy el fog jönni a hajnalhasadás! De ami akkor ígéret volt, az a mi számunkra, az Újtestamentum hívei számára már jelenbeli jótétemény. Mert Istennek ez a maga-megmutatása már megtörtént! A mi Urunk Jézus Krisztusban nyilvánvalóvá tette, hogy Ő egy mivelünk, osztályosa minden nyomorúságunknak, és ismerője minden fájdalmunknak. Aki odaszegődött Jézus Krisztus nyomába, és elkísérte Őt egészen a kereszten elszenvedett kínhaláláig, az tudja, hogy nincs a mi életünknek olyan mélysége, amelyikbe Ő alá ne szállott volna. Benne láthatjuk az Isten szívének felénk kicsorduló irgalmasságát. És ehhez az Istenhez odafordulni, mindenkor az Övéinek tudni magunkat, elégséges vigasztalásunk nekünk mind életünkben, mind halálunkban!

Mert ilyen Istenünk van, aki világunkat teremtette és berendezte, azért vannak ezen a világon édesanyák is! Reávall az ő áldott vigasztaló szolgálatuk! Az Ő keze formálta szívüket és adta nekünk emlékeztetőül Őreá magára, hogy soha vigasztalás nélkül kitaszítottaknak és elhagyatottaknak ne érezzük magunkat! Öntudatlanul is ezt a legáldottabb szolgálatot végzik

életünkben az édesanyáink. Belehelyezik az életünk alapjaiba azt a bizonyosságot, hogy valahol van vigasztalás minden bajunkra. És áldottak, sokszorosan áldottak azok az édesanyák, akik öntudatosan végzik el ezt a szolgálatot, – egész lényükkel az Isten vigasztalásainak örök forrásai felé mutatva az utat gyermekeiknek! Mert egyszer már nem lehetnek mellettük, amikor pedig talán a legnagyobb szükségük lesz a vigasztalásra. De aki már nem borulhat oda édesanyja szívére, mert az porladásnak indult már, megtalálhatja a vigasztalást még bőségesebben az örökkön élő, mindig velünk lévő Istennél, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyjánál. Ő maga mondja: „Mint férfit, akit anyja vigasztal, akként vigasztallak titeket én...”

***

A jövendő biztos!

(1944. jan. 30.)

Lekció: Jeremiás 32, 1-15; 37 – 44.

Textus: „Ezt mondja a Seregek Ura, Izráel Istene:
Még házakat, mezőket és szőlőket fognak venni e földön.”
Jeremiás 32, 15.

Ebben az isteni ígéretben van az értelme annak az egész történetnek, amelyet Jeremiás az ő próféciáinak során elmond arról, mint vásárolta meg szülőföldjén, Anatót falva határában egyik rokonának eladásra került mezejét. Maga az esemény egészen köznapi. Mi volna abban különös, és évezredek múltán még ma is figyelemre méltó, hogy Jeremiás unokaöccse, Sallum, pénzzé akarván tenni birtokát, felajánlja azt nagybátyjának, mert – úgymond – „vér szerint” őt illeti meg a vételjog, és Jeremiás ezzel a jogával élve, megveszi azt a birtokot? Az ókori élet rendje szerint, amely a földbirtok és a családi közösség között szoros kapcsolatot tartott fent, mindennapos dolog volt az, hogy a földbirtok gazdát cserélt ugyan, de úgy, hogy megmaradt ugyanannak a nemzetségnek a kezén.

Az összefüggésből azonban kiviláglik, hogy Jeremiásnak ez a tette nem közönséges adás-vételi ügylet, hanem prófétai aktus volt. A próféták nem mindig csak szóval hirdették azt, amit Isten üzeneteként át kellett adniuk népüknek, hanem gyakran jelképes cselekedetekben is kifejezésre juttatták mondanivalójukat. Az anatóti mező megvásárlásával Jeremiás is azt akarta jelképezni, hogy Isten olyan jövendőt tartogat még Izrael népe számára, amelyben megint általános lesz „házaknak, földeknek és szőlőknek vétele”.

I.

Hogy ez az ígéret mit jelentett akkor Jeremiás napjaiban és mit jelent a mi számunkra ma, azt akkor érthetjük meg, ha felidézzük emlékezetünkbe azt a helyzetet, amelyben Jeremiás ezt a jelképes vásárt megejtette.

Hazája, a Juda királysága, végnapjait élte már akkor. Beteljesedőben voltak azok a vészpróféciák, amelyeket Jeremiás maga is már évtizedek óta hirdetett. Öreg ember volt már ekkor. De már ifjúkorában is, amikor prófétai elhivatását elnyerte, úgy látta, hogy népe bűneinek a mértéke betelt, és Isten türelmének az ideje lejárt. Hiába látta annakidején, ifjúsága éveiben, a jószándékú Józsiás király reformjait, amelyek látszólag véget vethettek a nép pogányos elfajulásainak, és egy nagyszerű lelki megújhodás reménységével bíztattak. Ő már akkor úgy látta, hogy – késő! Neki, az ótestamentumi próféták közt a legérzékenyebb szívűnek jutott az a kegyetlen feladat, hogy népe halálmadaraként vijjogjon. Már annakidején szülőfalujában is magára bőszítette ezzel a hálátlan szolgálattal társait, és kis híja volt, hogy az ellene összeesküdött anatóti legények merényletének áldozatul nem esett. Azóta – a reá hárult gyötrelmes megbízatás miatt még az Istennel is perbe szállva –, sokszor megpróbálta levetni válláról ezt a terhes igát. De nem lehetett. A belső kényszer nem engedte sem elhallgattatnia, sem megmásítania az ítélet üzenetét, amely reá volt bízva.

Közben múltak az évtizedek. Az események egyre világosabban igazolták vészpróféciáit. A félelmetessé megnőtt keleti hatalmasság, Babilon, már rá is tette vaskezét Juda királyságára. Trónján egymást váltogatták Józsiás király utódai. Az egyik a másik után megpróbálta lerázni

magáról Babilon fennhatóságát, de azzal lakoltak érte, hogy szégyenteljes fogságba hurcolták őket. Jeruzsálem fegyveres bevétele után az egész ország színe-javát is elhurcolták már a babiloniaiak. Most pedig már több, mint egy évtizede csak a babiloni király kegyéből való árnyékkirályként uralkodik egy Józsiás-fi, Sedékiás király.

De Jeremiás próféciái még mindig úgy pattannak vissza a nép lelkéről, mint kemény falról. Még mindig nem hajolva meg Isten ítélete alatt, Sedékiás vezetése alatt is újra csak felkelnek a babilóniai uralom ellen, és a hatalmas hódító király, Nabukodonozor, el is jött már hadseregével büntető expedíciójára, hogy bevegye Jeruzsálemet, és egyenlővé tegye a földdel. Hiába vádolják Jeremiást ellenségei, hogy ő is csak az ellenség kezére játszik vészjóslataival, mert a körülzárt városban neki lelkesítenie kellene a népet, s a közelgő szabadulás reményét kellene hirdetnie. Vannak körülötte próféták, akik csakugyan ezt teszik, de szerinte azok „hamis próféták". Nincs Istentől való megbízásuk. Csak hazug reménységgel áltatják a népet. Ő most sem hirdethet mást: közeleg a biztos vég. Ő már látja a királyi várost romhalmazzá váltan, az ország népét kardélre hánytan vagy idegenbe elhurcoltan, a most még viruló és termő tájakat letaroltan és lakatlanul hagyottan.

Amikor az ostrom egy időre megszűnik, mert a babiloniai király kénytelen hadaival elvonulni a falak alól, hogy az egyiptomiak felvonuló seregével megvívjon, Jeremiás el akarja hagyni a várost, de elfogják, mert azzal gyanúsítják, hogy az ellenséghez akar átpártolni. Azóta őrizet alatt él a királyi várban. Ott csak egy szolgának a jóakarata menti meg attól, hogy egy ciszterna fenekére dobva nyomorultan el kelljen pusztulnia. De mivel ez csak néhány ellene dühöngő arisztokratának a gyilkos szándéka volt, maga a király ellenben bizonyos megilletődött félelemmel is viseltetik iránta, bántatlanul töltheti napjait az őrizet alatt.

Ekkor keresi őt fel unokaöccse az anatóti mező felajánlásával. Jeremiás pedig megköti az alkut, kifizeti a vételárat, tanuk jelenlétében megtartja az adásvétel minden jogi formaságát. Miért? Most már értjük! Ő tudja, hogy a babiloniaiak vissza fognak hamarosan térni. S akkor – mindegy, hogy hetek vagy hónapok múlva – beteljesedik a városon és az országon Isten ítélete. Ilyen jövőnek bizonyosságában, annak már a közvetlen közelségébe érkezve, ki foglalkozik ingatlanvásárlással? Kinek ér egy garast is az olyan mező, amelyet maholnap nem lesz, aki megmunkáljon, és nem lesz, aki a termését megvegye? Ámulva kellett a tanuknak látniuk: Jeremiás, éppen ő, aki a legreménytelenebb színekkel festette a holnapot, mégis megvette az anatóti mezőt! Arról akart ezzel tüntetőleg bizonyságot tenni, hogy akármilyen bizonyos is a már el nem hárítható ítélet, Istennek nem ez lesz az utolsó szava! Isten keményen lesújt a népre bűneinek megsokasodásáért, de azért hűségesen állja szövetségét. A romok egyszer megint fel fognak épülni, az elhurcoltak egyszer megint visszatérnek az ősi tájakra, s a halottá dermedt élet egyszer megint meg fog pezsdülni. A holnapi ítélet után felvirrad még a kegyelem holnaputánja. „Még házakat, földeket és szőlőket fognak venni ezen a földön." És ez a távolabbi jövendő is olyan bizonyos Jeremiás számára, hogy ő már szinte benne él, és a végromlás előestéjén is, mintha semmi baj nem történhetnék, befekteti pénzét a felkínált mező megvételébe!

II.

Mennyiben tartoznék reánk ez a régi, jelképes tettben végzett prófécia? Hasonló helyzetben volnánk talán mi is? Reánk is lesújtóban volna már az Istennek ítélő keze, amely alól nincs kitérés, és csak hosszabb vagy rövidebb idő kérdése volna, hogy megsokasodott bűneinkért bekövetkezzék a gyászos „finis Hungariae"? – Ki merné ezt állítani?

Nemrégiben igehirdető szolgatársaimmal beszélgetve magam is, ők is, szemébe néztünk ezeknek a kérdéseknek. Nemzeti helyzetünknek mai súlyos veszélyeztetettségében nem hárul-e reánk is Jeremiásnak az a keservesen nehéz feladata, hogy az Istennek immár kikerülhetetlen

ítéletét hirdessük, amellyel magyarságunkkal le akar számolni bűnei miatt? Azt kellett erre mondanunk, hogy: nem. Aki ma Istennek nevében szól e magyar földön, nem mondhatja azt, hogy már elkéstünk a bűnbánattal is, mert mindenképpen eljön már ránk a vég. Más a mi dolgunk! Nem azért, mert a jeremiási prófécia ma is népszerűtlen volna. Nem azért, mintha helyette az őkorabeli „hamis próféták" módjára csupa bíztató és lelkesítő szavunk lehetne csak válságos helyzetbe jutott nemzetünk számára. Egyszerűen azért, mert nem kaptunk Istentől olyan megbízatást, és nem is hisszük, hogy magyar földön bárki kapott volna olyan megbízást, amely szerint a feltartóztathatatlan romlás rettenetét kellene Isten nevében a holnap vásznára festeni.

De azért nem kevésbé félelmetesen komoly a mi helyzetünk is. Kell-e erről beszélni, amikor mindnyájunk lelke mélyén ott szorong a félelem: mit hozhatnak reánk a közelgő hónapok? Rettentő napoknak a bizonyosságát elhessegetjük magunktól és joggal, mert ilyen bizonyosságnak átadnunk magunkat oktalan rémlátás volna. De rettentő napoknak a lehetőségével mindenkinek számolnia kell, aki nem akar hazug álmokban ringatózni. Az Isten büntető karja még nem zuhan felénk, hogy már csak idő kérdése lenne: mikor zúzódunk szét alatta, – de igenis fel van emelve ellenünk fenyegető zordonsággal, és lelkünkbe markoló fenséggel.

Megvan a reménységünk: talán mégsem sújt le reánk, talán – ha nehéz próbatételek árán is, de az életünk elevenéig ható, végzetes kárvallásoktól mégis megkímélten vészelhetjük át ezt a veszedelmes időt. De így is, nincs-e helyzetünkben elég olyan elem, amely rokonná teszi azt a Jeremiás napjaiéval? Velünk is nyilván perbe száll az Isten, még ha késik is az utolsó szó kimondásával. Ha még nem csattognak is villámai a fejünk felett, hanem csak a határaink felé nyargaló viharfelhőkben villódznak, mennydörgő szava mégis világosan hirdeti: fogytán van a türelme velünk, betelőben van a mi bűneinknek mértéke is!

Hogy milyen nagy oka van erre a kemény feddésre, azt semmi sem bizonyítja jobban, mint éppen a mi mostani magatartásunk. Nézd meg, mit csinál a magyarság zöme ma, amikor mindenki tudhatná, hogy a lét és nemlét peremén járunk, és hivatalos magas helyről is elhangzott a riasztó szózat: „Jön az árvíz földjeink felé!"? Most volna itt az ideje a nagy magunkra eszmélésnek és magunkba szállásnak. Most kellene mindnyájunknak sietve megkeresni és orvosolni minden gyengeségünk okát. Most kellene folynia az életünk bűnbánatos, töredelmes, nagy revíziójának: miben kellene másokká lennünk, mint amilyenek eddig voltunk?

Hol láthatod ennek jeleit az emberek nagy tömegeiben? Itt a fővárosban hova tódulnak a sokaságok? Vajon oda-e, ahol Isten színe előtt a bűnbánatnak vallomásai és az új életnek a fogadástételei megszülethetnek? Vagy pedig oda, ahol a szórakozások lázában el lehet altatni az önvizsgálat és az önvád hangjait, hogy minden a régiben maradhasson? És nem tükröződik-e ebben a nagyvárosi jelenségben az egész magyarság általános magatartása? Szól az Isten hozzánk nagyon nyomatékosan, de mi kitérünk a szava elől. Ott hagyjuk, hadd zsörtölődjék kedve szerint, mi nem zavartatjuk magunkat üzelmeinkben! Hát nem kell akkor felemelnie ellenünk a kezét?

Most még talán tart az Isten türelme. De vajon meddig?

III.

Ebben a komor megvilágításban szemlélve helyzetünket, érthetjük meg jól: mit mond nekünk ma Jeremiás prófétai földvásárlása. Arról tesz nekünk bizonyságot, hogy az Isten igaz ítélete előtt való töredelmes meghajlás nem teszi reménytelenné az embert, hanem valójában éppen annak az embernek van a birtokában a jövendő felől való egyetlen megnyugtató reménység, aki alázatosan szemébe mer nézni az Isten közelgő haragjának. Az emberek csak kellemetlen-

kedő, kiállhatatlan erkölcsbírót látnak benned, ha örömüket megzavarod a bűnről és ítéletről való beszéddel. Azt várnák, hogy gondűző szóval inkább segíts nekik elfelejteni olyan dolgokat, amelyek miatt elég nyugtalan álmaik vannak amúgy is. Még kevésbé értik meg, ha nem is csak a többieknek ítéletre megérett bűneit emlegeted, hanem magad mutatsz nekik példát a bűnbánatra, mert hiszen jól tudod, hogy te is részese vagy annak az általános életnek, amelyet oly sok kárba veszett figyelmeztetés után Isten most már joggal elsöpörhetne. A valóság pedig az, hogy senki nem tud a jövendő ijesztő lehetőségeinek ellenében igazi vigasztalást hirdetni ma sem, csak az ilyen töredelmes szívű ember, aki lelkében megrettent az Isten feddőzésétől.

Mert csak az ilyen ember tudhat valamit az Isten kegyelmi szövetségéről is, amelyen a jövő sarkallik. Számára a bekövetkezhető veszedelmek nem vak történelmi erők játékából adódnak, hanem annak az élő Istennek a kezéből jönnek, aki komolyan akar valamit az emberekkel és a népekkel, és ezért használja ítéletének az ostorát is, akár lesújt vele, akár csak megsuhogtatja a fejünk felett. És mert ismerik ezt az élő Istent, azért azt is tudják, hogy mit akar: jóságosak és szentek az Ő céljai, és emberek összetörettetésén és megrettentésén át is mindig csak áldott jövendőket munkál. Kegyelemnek Istene Ő, akinek adott szava és változhatatlan hűsége a legsötétebb holnapok után is biztosítja a megújult holnaputánokat!

Nem kuvikoló halálmadár tehát az, aki az Isten ítéletének veszedelmét komolyan a szívére veszi, hanem ellenkezőleg: annak a bizonyos eljövendő új életnek a hírnöke, amely talán csak borzalmasan nehéz napok intermezzója után, de olyan kétségtelenül ki fog virulni, amilyen igaz az, hogy Isten él és uralkodik. A fecske is beletévedhet még a télbe, és akkor el kell szenvednie a böjti szelek dühét. De ő mégsem azoknak a dühöngését hirdeti, hanem a rajtuk túl esedékes tavaszt!

Így volt ez már az Ótestamentum napjaiban is. Mi pedig, a megfeszített és feltámadott Krisztusról szóló Ige népe, még bizonyosabban tudhatjuk, hogy így van ma is. A kereszt tövében megállva, annak árnyékába burkoltan láthatjuk csak az egész életet. És nem mondhatunk mást, csak azt, hogy teljességgel méltók vagyunk Istennek még örök kárhoztató ítéletére is, nemhogy evilági javunknak, még az életünknek is az elvesztésére, és csak az Isten megfoghatatlan hosszútűrésének a csodája, hogy mindeddig megkímélt és megtartott minket. De így meghajolva a keresztnek reánk hulló sötét vádja alatt, milyen dicsőségesen kiragyogni látjuk belőle az Isten kegyelmének fényét! Krisztus meghalt értünk, – hogyan lehetnénk reménytelenek? Krisztus meghalt értünk, magyarokért is, – hogyan lehetne kétséges előttünk a magyar jövő?

A mi dolgunk az, hogy a Jeremiás példája szerint máris benne éljünk ebben az Isten szövetséges hűsége által biztosított jövendőben. Akármit hozzon is a közvetlenül küszöbön álló, kockázatokkal teljes időszak, nekünk ahhoz kell igazodnunk, abba kell beletekintenünk az életünk minden erejét és értékét, azért kell dolgoznunk és élnünk, ami majd azután következik. És így a tetteink valóságával már most példává és zálogaivá kell válnunk az eljövendő, megújhodott magyar életnek!

*

Hogyan? Ne mulasszunk el még egyet kiemelni a Jeremiás anatóti földvásárlásának történetéből, ami útbaigazíthat bennünket. Jeremiás, azt olvassuk, egyenes isteni utasításra hajtotta végre ezt a vásárt. Nem a maga megfontolásai voltak a döntők, nem is emberektől kapható jó tanácsok, hanem Istennek parancsa. Annak a jövendőnek is, amelyre szorongásaink közben boldog bizodalommal számíthatunk, ez lesz az uralkodó bélyege: az Isten akarata jobban fog érvényesülni itt, a magyar földön. Alázatos engedelmességben többen fogják megtudakozni minden dolgukban: mi az Isten akarata, hogy aztán ahhoz tartsák magukat. Most is, félelmetes viharok előszeleitől érintve, csak ez a mi dolgunk. Ez által válhatunk annak a bizonyos

boldogabb már most itt, élő előhírnökeivé. Isten minden napra kijelöli a teendőinket. Ma is, holnap is, csak azt kell kérdeznem: mit bíz rám, mit akar velem elvégeztetni, és hogyan akarja, hogy elvégezzem. Csak járjak utána csendesen, hűségesen a magam dolgának, amellyel az Ő parancsát szolgálhatom, s akkor a többi úgysem rám tartozik. Akármi jönne is, a szolgálatom olyan magvetés lesz, amely egyszer meg fogja hozni termését. Akkor sem veszne kárba, ha látszólag minden megrendülne és összeomlana is körülöttem. És közben betölthetem azt a jó szolgálatot is, hogy megriadt lelkű emberekbe, akik talán annál inkább riadoznak, mennél jobban titkolják, szétsugározhatok valamit az Isten ígéreteinek a megnyugtató erejéből: „Még házakat, földeket és szőlőket fognak venni ezen a földön!”

***

Isten munkája életünkben

Lectio: Hóseás 6, 1 – 6.

Textus: „Jertek, térjünk vissza az Úrhoz, mert
Ő szaggatott meg, és Ő gyógyít meg minket;
megsebesített, de bekötöz minket.”
Hóseás 6, 1.

Mai elmélkedésünknek akkor lesz meg az igazi eredménye, ha bennünk is visszhangja támad az alapigében foglalt felszólításnak, vagyis mi is felserkentjük magunkat és egymást: „Jertek, térjünk vissza az Úrhoz!” De az igazság kedvéért meg kell állapítanunk, hogy ezek nem a próféta szavai, amellyel azt a népet, amelyhez szól, megtérésre serkentené. A próféta csak idézi ezt a szózatot a nép ajkáról, éspedig – ez a figyelemre méltó –, nem is helyesléssel és örömmel idézi, hanem csak azért, hogy vitába szálljon vele.

Hogy értsük ezt? Hóseás próféta arról a jövendőről beszél, amikor Izrael országára el fognak következni az ítélet csapásai. Maga előtt látja már az ország népét, amint hasonlít valami éles fegyvertől megtépett, véresre sebzett testű emberhez! Aztán azt is látja, hogy a csapások alatt megmozdul a nép lelkiismerete: ráeszmél arra, hogy Istenét elhagyta, pogány bálványok divatja után futott, és ezért éri most utol az ítélet. Erre elhatalmasodik a népben a vágy: jóvátenni vétkeit. Ebből a nagy vallásos felbuzdulásból szólal meg a maga-biztatása, a szent jelszó: „Jertek, térjünk vissza az Úrhoz!” De a próféta fülében gyanús csengése van ennek a szónak. Kénytelen azt hirdetni, hogy Isten előtt nem lesz kedves ez a felbuzdulás, és csak újabb ítéletek fognak elkövetkezni utána.

Nem lehet kedves Isten előtt ez a hirtelen megtérés, azt olvashatjuk ki a próféta szavaiból, – mert külsőségekben áll. A nép abban a hiedelemben van, hogy elég lesz, ha a bálványok oltára elől átplántálja istentiszteleti szertartásait az ő elhagyott Istenének oltára elé. Más helyen, más formaságok keretei közt, de csak ugyanolyan külső szent cselekmények folytatásáról van szó! Ez pedig Istent nem érdekli! Ennek kapcsán hangzanak el a mindig időszerű, máig is, éppen a Krisztus egyházában is nagyon megszívlelendő szavak arról, hogy Isten előtt csak a szív belső odaadásának van értéke, a külső formaságok ellenben egészen közömbösek az Ő szemében. „Szeretetet kívánok és nem áldozatot!”

Az ilyen külsőieskedéssel mindig együtt jár bizonyos magabiztos és önző számítása az emberi léleknek. A próféta ezt is szemére hányja a felületes megtérésre felbuzdult népnek. Ők csak a maguk bőrét akarják menteni, a maguk érdekeit akarják biztosítani „az Úrhoz való visszatéréssel”! És olyan biztosak a dolgukban! Semmi kétségük sincs afelől, hogy az Ő elhagyott Istenük rögtön elfogadja elébe vitt áldozataikat, és minden bajt hamarosan jóra fog fordítani! Ahogy az ember valamilyen természeti jelenség bekövetkeztére számíthat, mint arra, hogy az éjszaka elmúltával felvirrad a hajnal, vagy hogy az évszakok fordultával megváltozik az időjárás, úgy „kalkulálnak” ők Istennel is. „Az Ő kijövetele biztos!”

Ezzel aztán az is együtt jár, hogy a szalmalángként fellobbanó „vallási megújhodás” azonnal semmivé is lesz, mihelyt a hozzáfűzött számítások nem válnak be! „Szeretetetek olyan, mint a reggeli felhő, és mint a korán múló harmat!” Hamar szétfoszló látszat, tetszetős, de haszontalan szappanbuborék ez a felszínes megtérési fogadkozás!

De ha így megértjük is, miért helyezkedik a próféta így szembe a népből felhangzó szózattal, most már azt is megállapíthatjuk, hogy nem magát a szózatot ítéli el. Az nagyon jó! Csak az a baj, hogy a szavak mögött nincs elég mély, tiszta és maradandó valóság!

Ami pedig az indokolást illeti, amelyet buzdító szavaihoz hozzáfűz a nép, – „mert Ő szaggatott meg minket és Ő gyógyít meg minket; megsebesített, de bekötöz minket", – azt meg éppen aláírta volna a próféta mindenestől fogva. Hiszen valójában ő maga adja ezeket a szavakat a nép szájába, hogy szemükre hányhassa: ha ilyen igazságok tudatában vannak, miért nem vonják le azokból egészen komolyan a következményeket?

Jól tesszük hát, ha ezt az indokolást vizsgálat alá vesszük, és kiemelünk belőle néhány igazságot úgy, mintha maga a próféta hirdetné, s általa maga Isten akarná nekünk is lelkünkbe vésni.

I.

Bármilyen véleményen legyünk is a prófétával együtt a nép felhangzó beszédének az értéke felől, abban elsősorban is igazuk volt, hogy életük sorsa mögött Istent úgy ismerték, mint mindent alakító és igazgató hatalmat. Ha csapások „szaggatták" meg életük épségét, azt mondták: „Ő tette ezt velünk." Ha aztán a bajok elmúltával helyreáll az élet egészséges állapota és rendje, a „gyógyítást" is az Ő művének tartják. Sem Istent nem képzelik az emberélettől olyan távolállónak, hogy csak szemlélője lenne: mint folynak az események Őnélküle is? Sem magukat nem érzik Istentől olyan nagy távolság által elválasztottaknak, hogy azon át csak tűnődve találgathatnák: mint is gondolkozzanak felőle? Isten szakadatlanul alaposan beleavatkozik az emberi életbe, és az embernek az elevenébe vágó tapasztalásai vannak Istennek a munkásságáról.

Jó erre figyelnünk, mert – valljuk csak meg – a mi számunkra Isten sokszor nem ilyen eleven valóság. A mi „Istenünk" igazában nem más sokszor, mint valami elvont, elméleti „eszme". Elbölcselkedhetünk, vagy elvitatkozhatunk róla, de aztán egyéb szerepe nincs az életünkben. Hogy is lehetne? Hasonlít ahhoz a naphoz, amely ilyenkor a fagyos, ködös téli időkben jelenik meg egünkön. Olyan nyugodtan a szemébe nézhetünk és vizsgálhatjuk ártalmatlan, sápadt, bádogfényű korongját. Nem káprázt at, és nem vakít. Akár egészen elboríthatná valami havat hozó sötét felhő. Nem nagy volna a különbség! Bizony, más a nyári delek tűző napja! Az égetni is tud úgy, hogy sebesre hólyagzik tőle a testünk! De tud kalászt nevelő, gyümölcsöt érlelő, életet ajándékozó erőket is sugároztatni! Nem is bírja ki a szemünk azt, hogy belenézzünk, és kíváncsian vizsgálgassuk! Ilyen, ereje teljességében ható Istenről van szó alapigénkben. Titokzatos ugyan az Ő munkája és emberi értelem szemével nem fürkészhető, de valóságos beavatkozásai formálják és igazgatják az emberéletet.

Régi idők népeinek naiv világszemlélete? Csakugyan, a fejletlen értelmiség színvonalán élő ember sok mindent isteni beavatkozásokkal magyarázott, amiről a mai gondolkozó embernek már más véleménye van. De jaj, ha nagy tudományos „felvilágosultságunkban" odajutunk, hogy sorsunk alakulásában már mindent olyan jól meg tudunk magyarázni Isten nélkül, hogy Őt végre kitessékeljük világunkból, és legfeljebb annak peremén juttatunk neki helyet, mint hűvös bölcselkedésünk témájának, amelynek már alig van köze a valóságos életünkhöz!

Lehetünk mi jó lovasai mindenféle tudásnak és műveltségnek. De amikor Istenről van szó, mégiscsak le kell szállnunk a magas nyeregből, és el kell ismernünk: ugyanolyan megfoghatatlan titok Ő a mi számunkra is, mint évezredekkel ezelőtt élt emberek számára. Jézus komoly szavának értelmében „olyanokká kell lennünk, mint a gyermekek." S akkor előttünk

is megjelenik majd Isten, mint sorsunkba belenyúló, azt akaratával hathatósan formáló, vagy hogy az egyszerű bibliai kifejezéssel szóljunk: mint „élő Isten”.

Ugyanez a titokzatossággal teljes, de magát valóságként megbizonyító Isten az, aki a mi Urunkban, a Jézus Krisztusban áll elénk. Az Ő testet öltése is ezt jelenti: Isten belelép a mi életünkbe, hogy azt hatalma alá vonja. Őbenne kinyújtotta felénk, és mindig újra kinyújtja felénk erős kezét, hogy megragadjon, és munkába vegyen. Ő változhatatlanul ugyanaz az „élő Isten”, csak tudjuk levetni a magunkra szedett mesterséges vértezeteket, és fordítsuk feléje a lelkünk gyermeteg mezítelenségének a fogékonyságát!

II.

Azután, bármilyen hibák voltak is a nép szavában, azzal is világosan a fejére ütött a szegnek, hogy Istennek kétféle munkásságáról beszélt. Isten csakugyan úgy ront néha reá életünkre, mintha ellenséges hatalom volna. „Megsanyargat” és „megsebesít”. Máskor meg úgy érezzük meg keze érintését, mint a legnagyobb jótevőnkét: „meggyógyít” és „bekötözi” sebeinket. És éppen ezt az ellentétet olyan nehéz sokszor összeegyeztetnünk!

Ha alapigénkben mégis ugyanarról az Istenről van szó, aki ront is, épít is, lesújt és felemel is, – ez már nyilván nem az ősi, kezdetleges népek olyan lelki fejletlensége, amelyet bármely pogány vallás körében is megtalálhatnánk. Ez már az Isten kijelentésének a fényében meglátott igazság volt azoknak életében is, akikhez a próféta szólt. Hiszen minden pogányságra az a jellemző, hogy az egyik isteni hatalmat kijátszani igyekszik a másik ellen. Vannak barátságos, vagy éppen szövetséges istenei, akiknek az oltalma alá helyezi magát. Tőlük vár minden segítséget és áldást. És vannak istenségei, amelyekben veszedelmet lát. Ártalmaikat igyekszik tőle telhetőleg elhárítani. S ha mégis bekövetkezik valami csapás, az ő ármányuknak tulajdonítja. Tartományokra oszlik az ilyen pogány szemlélet előtt a világ, és külön-külön ura van a jó és a rossz birodalmainak.

De itt egy Úr jelenik meg előttünk, akinek a hatalma mindent igazgat. Az egész embersors az ő kezének a műve. Fényes örömök és sötét gyászok szálait egyaránt Ő szövi egybe egy szövedékbe titokzatos tervei szerint. Ő az, aki meg is kínozza az emberi szívet, s aki kínjait megenyhítve vigasztalást és örömöt ad ismét.

Nem kell-e megint őszintén bevallanunk, hogy mi sokszor példát vehetnénk ezektől a régiektől, mert pogányabbak vagyunk az Istenről való gondolkozásunkban az ő pogányságra olyan hajlamos szívüknél is? Ettől az Istentől, aki fájdalmainknak és örömeinknek, romlásunknak és épülésünknek egyaránt szabados Ura, milyen messze eltévelyedünk mi sokszor! Körülhatároltunk nem egyszer egy bizonyos birodalmat a mi Istenünk számára, és csak azon belül ismerjük el uralkodását, de azon kívül már nem. Ő a „jó Isten” a mi számunkra abban az értelemben, hogy tőle mindig csak kedveset és kellemeset várunk. Ha „megszaggattak” a bajok és veszteségek, hozzá folyamodunk, hogy Ő „gyógyítson meg”. Ha vérzenek a sebeink, Őtőle várjuk beteg lelkünk ápolását, a gyöngéd, irgalmas „bekötözést”, a vigasztalást, a békességet. De hogy Ő maga volt az, aki „megszaggatott” és „megsebesített”, – arra nem gondolunk. Ennek a „jó Istennek” a kezéből venni el a rosszat is, ami bennünket ér, – borzasztóan nehéz dolog számunkra!

Pedig ez a kétféleképpen munkálkodó Isten az egyetlen valóságos Isten, aki magát nekünk így is jelenti ki. Minden más csak a magunk igényeihez és tetszéséhez hozzászabott, képzeletcsinálta Isten. Aki a Jézus Krisztus keresztjének tövében leborulva ismerte meg az Ő hatalmának csodálatos valóságát, az meg éppen tudhatja: nem csak szívet megujjongtató örömei, hanem keserves vívódásai és gyötrődései is vannak az Istennel való találkozásnak. Össze is tör és meg is aláz Ő erős kezével, amint helyre is állít és fel is magasztal bennünket.

Nem lehet válogatnunk benne. Át kell engednünk magunkat keze munkájának: cselekedjék velünk tetszése szerint. Vezessen alá, ha kell, nagy mélységekbe, s emeljen fel, ha annak eljön az ideje, gyönyörűséges magasságokba. Legyen meg velünk az Ő akarata!

III.

Végül pedig minden kifogásolható tökéletlensége mellett is milyen csodálatos igazságot vall meg és hirdet nekünk is az alapigénkben megszólaló nép, amikor Isten munkájáról éppen ebben a sorrendben beszél: „megszaggatott – meggyógyít; megsebesített – bekötöz". Fordítva nem volna semmi értelme. Isten kétféle munkássága ebben a sorrendben váltogatja egymást. Nem összevisszaságban hol ez, hol a másik, hanem mindig úgy, hogy előbb következik az, amit úgy szoktunk nevezni: „rossz", és azután az, amire mi le szoktuk foglalni azt a nevet, hogy: „jó".

Ez pedig azt jelenti, hogy Isten munkájában nem egyenrangú ez a két elem. Nem egyformán szíve ügye neki a lesújtás is, a felemelés is. Nem fejti ki mindkettőben az Ő teljes mivoltát egyenlőképpen. Hanem mégis csak a „jó" az Ő igazi műve. Az a célja és a csattanója minden munkásságának. Abban mutatja meg igazában, hogy kicsoda Ő és milyen nagy az Ő hatalma? Ami egyebet is művel velünk, amikor összetör, megfoszt és megaláz, az csak átmeneti előzmény, amelyen átvezet az igazi cél felé; csak eszköz, amely által valami mást, a megépülésünket, meggazdagodásunkat és felemeltetésünket akarja munkálni.

Ezzel nem tárultak még fel előttünk az Isten sorsintéző és életformáló munkájának titkai. Megmarad előttünk mélységes rejtélynek: miért választ és illeszt bele Isten az Ő terveibe sokszor olyan eszközöket, amelyekkel megkínoz bennünket, és látszólag romba dönti életünket? De elég nekünk tudnunk: nemcsak az Ő kezéből vehetjük el mindezeket a fájdalmas tapasztalatokat, mert Ő szabados Ura életünknek, hanem bizodalommal és hálával hajthatjuk oda az Ő keze alá magunkat ilyen gyötrelmes műtétekhez is, mert érdemes átesni azokon azért, ami utánuk következik! Maga a „megszaggatásunk" is már egyik része annak a „gyógyításnak", amelyet Isten éppen így akar elvégezni rajtunk. És ha „megsebesít" is minket, csak azért van, mert különben soha se tudhatnánk meg, milyen irgalmas, áldott kézzel tud aláhajolni megsebhedt életünkhöz, hogy azt „bekötözze", ápolásban részesítse, és új erőket árasztva bele, egyszer egészen és tökéletesen éppé tegye megint!

Az a minden betegséget irgalmasan gyógyító, minden testi-lelki sebesülthöz könyörületesen lehajló áldott Orvos, a mi Megváltónk mutatta meg nekünk igazában: kicsoda a valóságos Isten. Ő valóban az Isten „utolsó szava" mihozzánk. Sokszor várnunk kell arra, hogy ez a szó ismét világosan, tisztán felénk zendüljön, enyhületet, szabadulást, örömöt hirdető ajándékképpen. Sokszor sokáig nem úgy nyúl bele életünkbe Isten, hogy ráismernénk Őbenne a Jézus Krisztus hasonlatosságára. De csak várjunk türelemmel! Hagyjunk neki elég időt, hogy végigvigye munkáját a közbeeső állomásokon! A végén, a célnál mindig igazolást nyer a mi Jézus Krisztusba vetett hitünk, mert Isten csakugyan Őbenne dicsőíti meg magát, és mi nyilván szemlélhetjük az Ő arcán az Isten hatalmának fenségét.

Előbb a nagypénteki „fájdalmas út", aztán a húsvéti győzelem öröme. Előbb az Isten ítélete alatt meghajló szív keserves bűnbánata, aztán az Isten fiainak szabadságára felemelt, bűnbocsánatban részesült, megigazult ember boldog bizonyossága. Előbb sok csalódás, kudarc, kettétört és semmivé vált terv, aztán a magától már semmit nem akaró, az Isten akaratába egészen beolvadó ember nagy békessége. Előbb a sír felé haladó, romladozó élet, minden csonkaságával és nyomorúságával, aztán a feltámadás romolhatatlan dicsősége mindörökké. „Az Úr szaggatott meg és Ő gyógyít meg; megsebesített, de bekötöz minket."

*

Ha nem is olyan teljes világosságnál, ahogy nekünk megadatott az Evangélium fényénél látnunk, de ilyen igazságokat ismertek már azok is, akikhez hajdan a próféta szólt. Nem csoda, ha elégedetlen volt mindenféle felületes felbuzdulással, amilyennel ők hajlandók voltak Isten felé fordulni. Akik így ismerték az Urat, azoktól elvárható volt, hogy másképp, sokkal mélyebb értelemben fogják fel a „hozzá való visszatérést". Ez, az életünket jóban-rosszban egyaránt hatalmas keze által formáló, de mindenképpen jóságos céljait munkáló Isten nem érheti be kevesebbel, mint azzal a „szeretettel", amelyet a próféta szava által is követel és sürget. Valóban sérti az Ő felségét, és nem fogadhatja el tiszteletadásként, hanem vissza kell utasítania, mint vakmerő balgatagságot, ha az emberek szent külsőségek aprópénzével akarják Őt kifizetni. Neki az emberi szív maga kell, sem több, sem kevesebb!

Hiszen ezért végzi rajtunk egész munkáját. Nyugtalanító, sokszor zavaróan meglepő módon azért nyúl bele életünkbe beavatkozásaival, hogy mi észrevegyük: nem vagyunk sorsunknak gazdái, hanem Ő a mi Urunk. Ezért „szaggat meg" és „sebez meg" sokszor úgy, hogy néha már felsikoltva lázadozunk kíméletlen keze ellen. Máskor meg ezért önti ki ránk „gyógyítást" adó erőit és ezért „kötözi be" sebeinket úgy, hogy elmúlik minden sajgásunk. Mind-mind azért történik ez velünk, hogy mi az övéi legyünk, és ne maradjunk a magunkéi. A maga tulajdonaivá farag bennünket akkor is, amikor titokzatos műhelye éles szerszámaival nyúl hozzánk. A maga tulajdonaivá akar tenni akkor is, amikor szelíd, jóságos kezével simogat bennünket. És csak a mi megátalkodott bűnös szívünk fordul mindig szembe vele, hogy keserűen elvaduljon Tőle, ha „megszaggat" és „megsebez", viszont csakhamar hálátlanul megfelejtkezzék Őróla akkor is, ha „meggyógyít" és „bekötöz" minket. Pedig így elfordulni Tőle, és magunknak élni, a legnyomorultabb rabság, míg átengedni magunkat az Ő tulajdonába, a legfelségesebb szabadság!

Ezt megértve és tudva, mondjuk hát magunknak és egymásnak, most már úgy, ahogy az Ő kedve szerint való lesz: „Jertek, térjünk vissza az Úrhoz!"

***

Jóel

(1934. óév estéjén)

Jóel próféta személye szerint ismeretlen ember előttünk. Az átlagos bibliaolvasó ember annyit tud róla, hogy ő a pünkösdi csoda prófétája. Valóban, az ő írásaiból vett idézet volt az, amelyre az első pünkösd napján Péter apostol hivatkozott, hogy beszédének hallgatói előtt megvilágítsa: mi is történt a szemük láttára. „Ez az, ami megmondatott Jóel próféta által..." De a Biblia tudós kutatói sem tudnak semmilyen adatot feltárni, amelyből megtudhatnánk: ki és milyen ember volt, mikor és milyen hatással működött.

Egy dolog azonban annál élesebben domborodik ki reánk maradt rövid próféciás könyvéből magából: nagyon jól ismerjük azt az elhatározó élményt, amelyen egyszer – ki tudja, talán ifjú korában? – átesett, s amely rányomta bélyegét egész lelkivilágára. Egy rettentő természeti csapás volt ez, amely meglátogatta hazája földjét, éspedig egy egészen szokatlan nagyarányú, vészesáskajárás, amely a siralom földjévé tette az egész országot.

A próféta írását olvasva szinte megelevenednek előttünk ennek a katasztrófának a képei, olyan szemléletesen újítja fel a lelkében visszamaradt, kitörölhetetlen emlékeit. Mintha látnánk, amint a pusztai széltől hajtott porfellegként megjelenik a látóhatáron a pusztító apró fenevadak sűrű raja, hogy közelebb érve nemsokára szürke fátyolként borítsa el az eget; eltakarja a napfényt, és valósággal szürkületi homályba takarja a tájat. Aztán, mintha a szemünk láttára vonulnának fel, mint valami magasabb parancsnak engedelmeskedve, mint fegyelmezett lovasosztagok, tömör rajvonalakban legelve végig mindenen. Szinte halljuk a kísérteties pattogást, sistergést, amerre járnak, nem ismerve útjukban akadályt, mintha tűzláng nyaldosná végig a mezőket, a kerteket. És aztán a szemünkbe mered az eredmény, a természeten végigszáguldott rémség nyomai. Ahol az imént dús legelők, sokat ígérő vetések mosolyogtak, ott most egyetlen fűszál sincs. Kiégett, szürke kopárság bámul föl az égre, mint a vak ember üres szeme. Ahol gyönyörűséges gyümölcsök díszlettek még az imént, ott most kopasz fák nyújtják égnek panaszos ágaikat. Látványuk is szívet facsaró, – mintha üde gyermekarcot öntöttek volna végig maró méreggel!

Hát még, ha nemcsak nézői maradunk a siralmas pusztulásnak, hanem elképzeljük, hogy mi is a föld lakosai vagyunk! A halál látogatása ez! Oda a kenyér, a takarmány, a gyümölcs, a szőlő szürete! Ember és állat ezrével fog itt hamarosan elhullani, és nincs segítség! Elölről kell kezdeni újra mindent, és ki tudja, mikor, hány esztendő múlva lehet helyreállítani ennek a végzetes néhány órának a kártételét!

Nem csoda, hogy a prófétának egész életére megfeküdte a lelkét ez a megrázó élmény. És nem csoda, ha annak képeiben és színeiben mondja el kortársainak azt a próféciát, amelyet általa üzent Isten.

I.

Amikor népe sorsán eltűnődik a próféta és látja azt a veszélyeztetett helyzetet, amelyben más, hatalmasabb népek közé ékelve tengeti létét, de azt a könnyelműséget is, amellyel Istenéről és hivatásáról megfeledkezve éli világát a fenyegető veszedelmek ellenére is, kiújul benne a sáskavész emléke. Tudja, hogy nem lehet jó vége az Isten ellen való ledér vétkezésnek, és kíméletlenül hirdeti az eljövendő ítéletet. Félelmetes ellenség pusztító hadai jönnek az

országra, és éppen olyan menthetetlenül le fognak benne tarolni mindent, mint ahogy pusztasággá vált az ország a sáskák mindent lekopasztó támadása alatt.

De nem az ítéleté az utolsó szó. Hiszen Isten, aki nem engedte, hogy büntetlenül megvessék az Ő törvényét, mégis csak az irgalom Istene. Ha Ő küldte a pusztító „nagy sereget", nem azért küldte, mintha a pusztítás volna a célja, és abban találná gyönyörűségét. Hiszen „könyörülő és irgalmas Ő, késedelmes a haragra és bánkódik a gonosz miatt". Minden pusztuláson túl kell, hogy legyen még reménység a megújulásra. Csak értsék meg az emberek azt, amire ítéleteivel meg akarja tanítani őket, bánják meg bűneiket, és akkor az Isten szívének visszatartott irgalma kicsordul rájuk és minden jóra fog fordulni!

A próféta szeme előtt meg is jelenik a képe a nagy fordulatnak. Leírja, mint fog beteljesedni unszoló felszólítása, mint tart az egész nép, apraja és nagyja, vezérlő papjaitól kezdve el az utolsó közemberig, általános bűnbánatot. S amikor felhangzik az égre a magába szállt nemzetség töredelmes sírása, megzendül onnan felülről a kegyelemnek az ígérete: „Kipótolom néktek az esztendőket, amelyeket tönkre tett a sáska".

Ez az örvendetes isteni üzenet, amely alapigénkben megzendül. A kezünkben lévő magyar fordítás ugyan „szöcskőről", „cserebogárról" és „hernyóról" is beszél, nemcsak sáskáról, de az eredeti szöveg alaposabb vizsgálatából kiderül, hogy különböző neveken mindig csak a sáskát emlegeti a próféta. Nevezi „rajzónak" tömeges sereglése miatt, „metszőnek" ellenállhatatlan rágószervei miatt, „vedlőnek" azért, mert hüvelyszerű burkot vet le magáról fejlődése során, – egyszóval a felindult lelki ember módjára halmozza a kifejezéseket, de mindig ugyanarra a borzalomra gondol. Csakhogy most már a jövőnek szempontjából néz vissza reá, mint valami rossz álomra. Elmúltak „az esztendők, amelyeket tönkre tett a sáska", és elmúlt a pusztításnak is minden nyoma. Isten megkegyelmezett bűnös népének és helyreállított minden pusztulást, „kipótolta" a romlás esztendeit. Megint élet és bőség borítja el a földet, megint vidámak a vetések és virulók a kertek, és megint boldogok az ország lakosai, mintha semmi más nem történt volna, csak az, hogy gazdagabbak lettek egy nagy, szent tanulsággal.

II.

Hogy Jóel próféta kortársainál mi volt ennek a vigasztaló próféciának a hatása, azt nem tudhatjuk. De bennünket nem is érdekel. Sokkal közelebbfekvő kérdés az, hogy mi lesz a hatása minálunk. Mert ennek az esztendőnek az utolsó estéjén, íme, hozzánk is elérkezett az ígéret: „Kipótolom néktek az esztendőket, amelyeket tönkre tett a sáska..."

Nem kétséges, hogy ez az üzenet nekünk is szól. Mi is olyan esztendőket éltünk át, és ez a most lezáruló is közéjük tartozott, amelyeket „tönkre tett a sáska". Ne essünk túlzásba, – van sok okunk arra is, hogy Isten iránt való hálaadással nézzünk vissza. Sőt elmondhatjuk azt is, hogy szomorú napjaink látóhatárán itt-ott mintha mutatkozott volna már a pirkadásnak néhány jele is. Azok, akik a legnehezebb órákban kitartásra bíztattak, s erőt igyekeztek önteni a lelkünkbe, máris rámutathatnak egyre-másra, ami igazolni látszik őket. De mindent összevéve, mégiscsak úgy áll a dolog, hogy rossz esztendőt temetünk ezen az óévi estén. Azok közé az esztendők közé tartozott ez is, amelyeknek a sorára úgy fognak egyszer majd visszatekinteni, mint nemzetünk egyik legszomorúbb, és az egész emberiség egyik legszégyenletesebb korszakára. Bajok és csapások sűrű sáskajárása tarolta le ezeket az éveket.

Látsz még életet és virulást? Igen, – vétek volna tagadni, láthatsz. De csak épen maradt foltok ezek az általános leromlás közepette. Ha arra gondolsz, hogy mi lehetne körülötted, ha az utolsó két évtized alatt nem az történt volna, ami történt, akkor elfacsarodik a szíved a rettentő kárvallás láttára. Milliók hiányzanak az élők sorából, akik itt lehetnének. Más milliók

rokkantan, összetörten járnak köztünk, akik erős, munkás testvéreink lehetnének a társadalom nagy családjában. Hontalanná váltak, menekültek beláthatatlan serege mögött omlott össze az ősi hajlék minden szépségével és örömével. Munkanélküliek tétlen kezei, szünetelő gyárüzemek rejtekeiben riadtan megbúvó tőke, – ahol pezsgő, lendületes gazdasági élet virágozhatna. Meg sem született gyermekek légiója, megálmodni sem mert reménységek véghetetlen sokasága, kárba veszett lehetőségek kiégett pusztasága, – ki tudná mind számon venni a vészes kárt, amit ezek az évek maguk után hagytak. És az 1934. sem volt jobb a többinél!

Nekünk, nekünk is szól hát az ígéret: „Kipótolom ezeket az esztendőket!" Az Úr, a mi Istenünk nem azért bocsátotta ránk ezt a szomorú kort, mintha kedvét lelné benne. Ő boldog népe örvendezésére akar alátekinteni, – csak abban találja Ő is megelégedését. És Ő hatalmasabb minden pusztító hatalmasságnál, hiszen az is csak az Ő kezének eszköze, és akkor hajítja félre, amikor elvégezte vele a dolgát.

Szorítsuk hát szívünkre ezt az ajándékot ettől a rossz évtől búcsúzó óráinkban: Isten ígéri, hogy minden jóra fog fordulni. Lesz még egyszer ünnep a világon! Lesz még gond nélkül megterített asztalunk, és lesz még mosolygó megelégedés ott, ahol most az ínség rémei ülnek. És ami sorsunk külső alakulásánál is fontosabb: leszünk még gazdagok lelki javakban; szeretetben, amely osztály és rang különbsége nélkül összefog; hűségben, amelynek alapján szilárdan állnak az otthonok; igazságban, amely testvériessé teszi a földi értékek elosztását is; önzetlenségben, amelyből viharállóan nőhet fölfelé ennek a nemzetnek ezeréves fája. Lesz még egyszer úgy, amint régen volt, – lesz becsülete és tisztessége a magyarnak azok előtt is, akik most rugdossák, mintha halott oroszlán volna. Sőt, lesz még a világ népei között is megértés és békességre való becsületes készség, hogy ne vicsorgassák egymásra fogaikat azok, akiket Isten egymást segítő jószomszédságra teremtett. Lesz még idő, amikor rémes rossz álomnak fog feltűnni ez a mai világ, mert minden pusztítása nyomát be fogja takarni a boldog virágzás hímes takarója, mintha semmi sem történt volna! Mese volna, álom volna, – ha nem Isten maga mondaná. De Ő ígéri: „Kipótolom az esztendőket, amelyeket tönkretett a sáska."

Csak ne felejtsük el a komoly feltételt, amelyhez a próféta ezt az ígéretet fűzi. Ez a reménység a mély bűnbánat árjaiban megfürdött és megtisztult népnek szól. Arról beszélhettek, testvéreim, hogy természeti csapások és bűn meg bűnbánat között milyen összefüggést lehet, vagy nem lehet felállítani, – elismerem, ez sokat vitatható kérdés. De azok a csapások, amelyeknek rombolását mi siratjuk, nyilván az emberi bűn következményei. Az emberi szívben szunnyadó petékből kelnek ki, nőnek nagyra és gyűlnek fel a napot is elfedő viharfelhővé a rajtuk dúló sáskaseregek. Nincs addig szabadulás az átoktól, amíg bűnbánatot tartva nem válnak más emberekké ennek a nemzedéknek a fiai és leányai, – mi magunk.

Áldjuk az Istent sok örvendetes jelért, ami azt hirdeti, hogy ezt a nagy leckét már elkezdtük megtanulni ezeknek az éveknek a nehéz iskolájában. Látható már megkomolyodás, embereknek magukra eszmélése, régi utak megsiratása, újak buzgó keresése, – de még nem elég! Több, mélyebb, alaposabb „magunk revíziója" kell még! Az Isten-ígérte boldog jövő látomásával szemben, az évnek ez ünnepélyes utolsó estéjén, tegyünk szent fogadást, hogy nem rajtunk fog múlni! Minden panaszunk, amellyel visszatekintünk, forduljon el önváddá: a mi bűnünk volt Urunk, irgalmazz nekünk! S amilyen biztos, hogy él az Isten, meg fogja hallani ezt a töredelmes kiáltást, és belezendül a szívünkbe az égi válasz, az örömöt hozó ígéret: „Kipótolom néktek az esztendőket, amelyeket tönkre tett a sáska!"

***

Isten bűnös prófétája

(Theológiai akadémiai istentiszteleten tartott pr.-ó.)

(1952. 02. 21.)

Lekció: Jónás 4, 1 – 4.

Textus: „Tudtam, hogy te irgalmas és kegyelmes Isten vagy,
nagy türelmű és nagy irgalmasságú és a gonosz miatt is bánkódó.”
Jónás 4, 2.

Amikor a Szentírásnak több kínálkozó helye közül végül is ez ragadott meg úgy, mint amelyről ez alkalommal szólanom kell, úgy éreztem, hogy kár, hogy ma nincs úrvacsorai istentiszteletünk, és nem a szent vendégségre való előkészítésül szolgálhat igehirdetésem. Mert erről az Igéről csak bűnbánati prédikációt lehet tartani. Ha valóban megszólít bennünket általa Isten, akkor nagyon odakívánkoznánk végül mindnyájan a kegyelem láthatóan is megterült asztalához, hogy ránk nehezedő bűneinket ott ünnepélyesen megvalljuk, és terhük alól elnyerjük a feloldoztatást. De utóvégre nem az a fontos, hogy Isten Fiának érettünk megtöretett teste és kiontatott vére külső jegyekben is előttünk álljon és azokat látható módon magunkhoz vegyük. Így is odaterelhet bennünket elmélkedésünk magához a valósághoz: a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjéhez, amelyről ezek a külső jegyek tanúskodnak és kezeskednek, és részünk lehet az óhajtott vendégségben: a megtisztító és megújító kegyelem valóságában.

Magyarázatra nem igen szorul alapigénk. Mindnyájunk előtt ismeretes a kontextusa, és mindnyájunk lelkében máris felelevenedett az az egész történet, amelynek a záró szakaszában előfordul.

Legfeljebb annyit jegyezzünk meg, hogy Jónás prófétának e szavai, amelyekben elkesergi Isten előtt az ő haragját amiatt, hogy Isten elfordította Ninive lakosai felől az ítéletet, amelyet őáltala meghirdetett, – nem a saját szavai, hanem idézett szavak. Majdnem szóról szóra ezekben a szavakban szólal meg Istennek a jellemzése abban a történetben, amelyet az Exodus könyvében olvasunk a Mózesnek kiváltságos osztályrészül jutott theophaniáról. Ahogyan az ókorban királyok elvonulásakor herold futott előtte és elkiáltotta mindenkinek hallatára a király magas címeit és magasztaló jelzőit, hogy mindenki tudja: ki az, aki közelget, úgy zeng Mózes fülébe is a neki megjelenő Úr közeledtekor ugyanez a szózat. Nem csoda, hogy azután az évszázadok folyamán zsoltáríróknál és prófétáknál találkozunk a ki- kiújuló visszhangjával, mint itt Jónás ajkain is. Ünnepélyes hangú, sommás megvallása volt ez az Ót. idején annak: milyen Istennek jelentette ki magát az Izráel Istene.

Jónás persze visszaél itt ezzel az idézettel. Meg szokott ez történni az ilyen gyakran használt, és megszokottá vált szavakkal. Elveszíthetik szentségüket, megüresedhetnek, és elcsépelt szólamokká válhatnak. A magunk egyházi életéből is jól ismerhetjük ezt a bűnös visszaélést, – éppen az alapigénkben foglalt szavakkal is. Néhány évtizeddel ezelőtt magam hallottam vidám, adomázó lelkészi társaságban a következő esetet, amely pedig inkább megsiratni, mint megkacagni való, mert egyházunk akkori nagy lelki romlása tükröződik benne. Ma már, remélem, inkább megbotránkozást is kelt, mint jókedvet. Szeretném hinni, hogy most is, még ha önkéntelenül mosoly támad is az ajkunk körül, mindjárt oda is fagy, mert átérezzük: milyen tragikus ez a történet valójában. Arról szól, hogy a templomból megérkezett a segédlelkész, aki elvégezte az istentiszteletet, és leveti a palástját. A principális, aki közben otthon

unatkozott vagy szórakozott a pipája füstje mellett, megkérdezi: „Miről prédikált tiszteletes öcsémuram?” A válasz kézlegyintés volt és néhány rövid szó: „Amiről már szokás: kegyelem, irgalom, satöbbi...”

A Jónás visszaélése nem ez volt, hanem – ha lehet itt fokozatokat megállapítani, – még ennél is nagyobb. Nála olyan súlyosan tragikus esettel állunk szembe, hogy annak feszültsége már valóban a humor mosolyában oldódhat csak fel. A történet maga is úgy állítja elénk, hogy mosolyognunk kell rajta, mint valami duzzogó gyermeken, aki ostobaságában már nevetségessé válik. Jónás ugyanis, amint nyilvánvaló, nem cinikusan vette ajkára ezeket a szavakat. Tisztában volt a bennük kifejezett komoly valósággal. Hiszen most bizonyultak igaznak a szeme előtt, amikor Isten Ninive népével szemben is csakugyan olyan Istennek mutatta magát, amilyennek ez az ősi hitvallás régtől fogva hirdette. Éppen ezért lázad fel Jónás lelke Isten ellen, és keserű szemrehányást tesz neki azért, hogy Ő ilyen Isten.

Lehetséges ez? Hogy valaki, aki Istent „irgalmas és kegyelmes, nagy türelmű és nagy irgalmasságú, a gonosz miatt is bánkódó”, vagyis még az emberek feletti ítéletét és minden abban foglalt rosszat is megbánó és szíve szerint, ha csak lehet, elfordító Istennek ismeri, – lehetséges, hogy ezért Őt ne állandó dicsérettel magasztalja, hanem szemrehányóan bírálgassa? És lehetséges, hogy ebbe a szerencsétlen eltévelyedésbe éppen próféta essék bele, aki ki van választva Isten üzeneteinek az emberek között való hirdetésére? A mi életünkben aligha fordul elő az Istennel való ilyen nyílt perlekedő szembenállás az Ő nagy kegyelmessége miatt. A mi ajkunkon olyan szó nemigen fakad, mint Jónásén. De a szívünk mélyén? Nem csak másoktól elhallgatva, hanem még magunknak sem megvallva?

Hiszen Jónásban is ott élt ez az Isten ellen való lázadás már jóval azelőtt, hogy ilyen képtelen módon kifakadt belőle. Most elárulja: „Avagy nem ez volt-é az én mondásom, mikor még az én hazámban valék?” Mintha azt mondaná: „Ugye megmondtam?” Nem mondta senkinek sem hallható szóval, de magában titkon mégis mondogatta. És, amint most megvallja: ezért szökött el az isteni parancs elől, amely őt Ninivébe rendelte, a Társisba induló hajón az ellentétes irányba. Ha ő bízhatott volna abban, hogy Isten azt a kemény ítéletet, amelyet Ninive ellen meg akar hirdettetni, kíméletlenül mindenképpen végre is fogja hajtani, akkor nem szökött volna el. De már akkor élt a gyanúperrel: még megtörténhet, hogy az Úr megszánja a pusztulásra ítélt nagy pogány várost, és az megmenekedik a veszedelemtől. Ezért ilyen Istent nem akart szolgálni, és nem is teljesítette volna szolgálatát, ha Isten szinte a nyakánál fogva át nem menti őt a közbejött halálos veszedelmeken, és oda nem kényszeríti őt végül mégis Ninivébe. Jól ismerjük mi is a magunk szolgálatából az ilyen vonakodásokat és ellenszegüléseket, s azokat a kerülő utakat, amelyeken át Istennek vezetnie kell bennünket, és azokat a kényszerítő eszközöket, amelyeket fel kell használnia, hogy végül mégis csak végbemenjen általunk az Ő akarata. Vajon nálunk is nem mindig az a titkos magyarázata az ilyen bonyodalmaknak, hogy a lelkünk mélyén lázadótársai vagyunk Jónásnak az „irgalmas és kegyelmes Isten” ellen?

Az a nagy jótéteménye az Igének, amint most szól hozzánk, hogy ezt a lázadást nyíltan kifakadó formában tárja elénk, hogy ennek tükrében megvizsgálva magunkat, ráeszméljünk a magunk titkon őrzött és sokszor mimagunk előtt is rejtegetett, de azonos lázadásaira.

Jónás bűnét közelebbről megvizsgálva, abban három olyan bűnnek az összeszövődését ismerhetjük fel, amelyet alighanem felfedezhetünk mi is mindnyájan magunkban. Az egyik, a senki emberfiához nem illő fölényeskedés Istennel szemben. A másik, az Istenhez, a mi Istenünkhöz nem méltó szűkkeblűség bűne. A harmadik a hálátlanság bűne, amely éppen konkréte Jónáshoz illett a legkevésbé.

I.

Az alapbűn, amelybe Jónás beleesik, hogy – akármiről van is szó bírálatában, – ő egyáltalán felül meri bírálni az ő Istenét. Mintha ő jobban értene ahhoz, hogy hogyan is kell Istennek viselkednie, hogy abban az Ő Isten-volta kitűnjék és érvényesüljön. Szemrehányó szavaiban benne foglaltatik a ki nem mondott kioktatás: miért nem kérsz tőlem tanácsot és útbaigazítást, hiszen így nem sokra fogod vinni, s én meg tudnám neked magyarázni, hogyan is kell a te dolgodat csinálni!

Mármost, ez az Istennel szemben való pökhendi fölényeskedés ott szunnyad mindnyájunk szívében, mint hajlandóság. Nincs ember, aki ne szolgálná Istent sokkal szívesebben úgy, hogy maga szabja meg a feltételeket és módokat, és Isten aztán igazodjék ahhoz. És általában nehéz lecke van feladva mindnyájunk számára abban, hogy meg kell tanulnunk az Isten között és magunk között elismerni és szem előtt tartani azt az egyetlen lehetséges viszonyt, hogy Ő van felettünk, messze felettünk, és mi alul vagyunk, mélyen Őalatta, még akkor is, amikor Ő egészen közel hajlik alá mihozzánk. Bűnös voltunknak valóságos perverzitása azonban abban nyilvánul meg, amikor éppen akkor toljuk fel magunkat Isten fölé az Ő bíráiul, amikor az Ő végtelen nagy jóságával kerülünk szembe, mint Jónás is.

„A zsidók jelt kívánnak” – mondja Pál apostol, és e tekintetben mindnyájan „zsidók” vagyunk. Istennel szemben azt az igényt tápláljuk, hogy mindenekfelett az Ő nyilvánvaló hatalmában mutassa meg: kicsoda Ő. És ha nem felel meg az ilyen igényeinknek, akkor elégedetlenkedünk Ővele. Jézust elfogadta volna az Ő népe Messiásul, ha emberi váradalmak és vélekedések szerint képviselte volna ebben a világban az Isten uralmát. De mert Ő sem tüzet nem szóratott az égből azokra, akik nem nyitották meg előtte hajlékukat és szívüket, amint még a hozzá legközelebb állók is kívánták volna, sem nem rendelt maga mellé mennyei angyal-légiókat, hogy magát megvédje, és ellenfeleit megsemmisítse, – nem ismerték fel benne az Isten Felkentjét. Az ilyesféle lehetőségek, amelyeket messze elhárított magától, mind benne voltak a Sátánnak abban a kísértő ajánlatában, amellyel kiteregette előtte az egész világot, és biztosította, hogy az egészen az Övé lehet, ha őt elismeri magánál nagyobbnak. De Ő egyedül a mennyei Atyját akarta szolgálni, mint mindenek felett való Urat, az „irgalmas és kegyelmes Istent”. Azt pedig úgy lehetett csak megjelentenie a világnak, hogy „szerte járt jót tévén”, és végül hasonlatos volt „a bárányhoz, amely mészárszékre vitetik”.

A természeti ember számára – magunkban is, másokban is, – ezért marad meg „a kereszt botránya”. Az volt már előzőleg is, mielőtt ténnyé vált. „Nem eshetik ez meg veled!” – kiáltott fel Péter, éspedig valamennyi tanítvány tolmácsaként, amikor Jézus nyíltan kezdett előttük beszélni közelgő kereszthaláláról. Képtelenségnek és lehetetlenségnek tűnt fel előtte a dolog. És később is, amikor már mint megtörtént tény hirdettetett szerte a világon, mindig azt a bíráló ellenvetést váltotta ki, hogy Istent ilyen „erőtlenségbe” öltöztetni annyi, mint kivet-kőztetni Őt Isten-voltából.

Ha mi alázattal le tudunk borulni a Megfeszített előtt, és benne imádni tudjuk az „irgalmas és kegyelmes Istent”, akkor ezt csak annak köszönhetjük, hogy a Szent Lélek világosságánál többet is látunk, mint amennyit ember magától meglátni képes. „Nem gondolsz az isteni dolgokra, hanem csak az emberi dolgokra!” – így feddette meg Jézus Pétert, amikor meg akarta Őt állítani a kereszt felé vivő útján. Vagy jobban fordítva magyarra e szavak jelentését: „Nem Isten szerint, hanem emberi módon gondolkozol!” Ha megadatott nekünk, hogy meg-szabaduljunk ettől az „emberi gondolkozástól”, és Pál apostollal együtt vallani tudjuk azt, hogy „az Isten erőtlensége”, amely mindenekfelett Jézus Krisztus megáldoztatásában jelenik meg előttünk, „erősebb az embereknél”, mert ellenállhatatlanul foglyul ejt, és a maga szolgálatára megkötöz, – akkor adjunk érte hálát, mint az életünk legnagyobb ajándékáért!

Egy régi középkori legenda elmondja, hogy egy Istennel hadilábon álló büszke lovag egyszer elhatározta, hogy párbajra hívja ki Őt. Teljes fegyverzetében és páncélvértezetében a szabad ég alatt megállva odavetette kesztyűjét, és felkiáltott az égre: „Isten, ha vagy, jöjj és vívj meg velem!" A nagy csendességben, amely erre következett, onnan felülről egyszer csak valami fehérség ereszkedett alá, – egy papírlap, amely végül odalibbent a lovag lába elé. Ő felvette és megnézte. Ez volt ráírva: „Az Isten szeretet." A lovag magába roskadt és térdre borult. Isten legyőzte őt a párviadalban, de a maga módján.

Jaj, sem a középkorban, sem az előtte volt, sem az utána következett évszázadok folyamán keresztyének nagy tömegei nem értették meg, és nem követték ezt az igazságot, amely ebben a legendában kifejezésre jutott! Az egész keresztyén egyház történetét ez a bűn, a Jónás fölényeskedésének a bűne csúfítja el. Emberek attól féltették Istent, hogy Ő a maga módján sohasem fogja tudni célhoz juttatni ügyét, és ezért a maguk „emberi gondolkozásmódja" szerint a maguk gyámkodása alá akarták azt fogni. Amennyire ember képes erre, tönkre is tették vele az Isten ügyét úgy, hogy valóban Isten lesz csak képes azt megmenteni a teljes megszégyenüléstől.

Ehhez azonban a mi részünkről az szükséges, hogy kitisztogassuk a szívünkből minden maradékát a Jónás bűnének. Tudjuk rábízni hódolatteljes alázatossággal Istenre, hogy hadd legyen csak Ő az, aki: „irgalmas és kegyelmes Isten", aki éppen így tudja megdicsőíteni az Ő mindenek felett álló isteni hatalmát.

II.

Hogy mármost rátérjünk a Jónás második bűnére, állapítsuk meg, hogy Isten „irgalmas és kegyelmes" volta ellenére természetesen neki sem lett volna kifogása, ha az az ő tulajdon népe felé fordul, és annak válik javára. Az háborította őt fel, hogy Isten Ninive pogány népét is ugyanúgy részesítette „irgalmas és kegyelmes" voltának áldásaiban, ahelyett, hogy ítéletével sújtotta volna. Ez volt Jónás szűkkeblűsége. Ő a maga szeretetét a maga népére korlátozta, és nem tudta megérteni, hogy Isten minden korláton túláradó szeretetnek az Istene minden ember számára.

Az bizonyos, hogy Izrael népének több köze volt Istenhez, mint más népeknek. Ezt a népet Isten megáldotta a maga kijelentésének ajándékaival úgy, mint egyetlen más népet sem. Szövetséges viszonyra lépett vele, hogy a maga világterveiben egészen különleges szolgálatokra használja fel. De mindennek a tudata olyan eltorzult formában jelentkezik Jónás lelkében, – és a Jónás könyvének írója ezt azért pellengérezi ki, mert egész népének a lelkében ugyanennek az eltorzulásnak az aggasztó jeleit látta megnyilvánulni, – mintha az ő népének valamilyen különös jussa lenne Isten jóságához, sőt azt le is foglalhatná a maga számára, mint valami monopóliumot. Feledésbe ment az, hogy Izráel népének ez a „kiválasztása" nem azon alapult, hogy más népeknél különb lett volna, hanem csakis azon, hogy Isten ennek a népnek az életében akarta megmutatni minden nép számára, milyen „irgalmas és kegyelmes" Isten Ő.

Nem más történt azonban ebben az esetben, mint ami örök kísértésünk és gyakori bűnünk mindnyájunknak a mi emberi szívünk bűnös romlottságánál fogva. Megvannak a sokféle természeti és lelki közösségeink, amelyekben mintegy megnagyobbítva éljük a magunk énjének az életét. És a szeretetünk – de hányszor! – csak azokra terjed ki, akik így velünk együvé tartoznak. Erre a mintára szűkítjük azután le az Isten szeretetéről való gondolatainkat és váradalmainkat is. „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?" – mondjuk gyakran. És jól mondjuk, ha hitből és értelmesen mondjuk. Csak az a baj rendesen, hogy úgy értjük: „Ha az Isten velünk, akkor éppen csak velünk van." És ezt így várjuk is el Őtőle. Ha pedig a valóságban másképpen viseli magát, akkor nem értjük meg Őt, és duzzogunk ellene.

A még nagyobb baj persze, hogy ilyenkor az a gondolat is belopódzik a lelkünkbe, amely szerint nem is csoda, hogy „az Isten velünk van”. Hozzánk érdemes „irgalmas és kegyelmes Isten” módjára viselnie magát! De másokhoz? Azon megütközünk, és amiatt perbe szállunk Ővele.

Talán emlékezetünkben él még, hogy néhány évvel ezelőtt érdekes teológiai vitácska folyt le néhány külföldi vendégünk és néhány hazai egyházi munkásunk között. A kérdés az volt: feltétlen kegyelem vajon az Isten kegyelme, vagy feltételekhez kötött? A vitában nyilván a vendégek képviselték az Ige világos tanítását: Isten kegyelme feltétlen kegyelem. Akik hazai testvéreink közül ennek ellene mondottak, azok két különböző dolgot zavartak össze. Más Istennek a kegyelme, és más annak az élvezete. Az Ő kegyelmének a boldog bizonyosságát, a benne található békességet és a belőle fakadó erőknek a gyümölcsözését Isten valóban feltételekhez kötötte. Erre vonatkozó ígéretei csakugyan azokra vonatkoznak csupán, akik az Ő kegyelme előtt hittel kitárják szívüket és életüket. De ez nem magának a kegyelemnek a feltétele, mintha ezért volna Isten kegyelmes Isten. Ő ugyan-az a kegyelmes Isten mindenki számára, a hitetlenek számára is.

Óvakodnunk kell, mint a tűztől, attól a kísértéstől, hogy a magunk szeretetét leszűkítve a „mi hívők” nevezetű körre, Istent is úgy összezsugorítsuk, mintha az Ő szeretete is csak erre a körre szorítkoznék. Olyan kicsiny Istenünk lenne így, aki már nem a mindenség Ura és nem az egész emberi nemzetség Gondviselője, aki megkülönböztetés nélkül „hozza fel az Ő napját” mindnyájunkra, és „esőt ad” mindenkinek a földjére, – hanem csak egy embercsoportnak a pártos Istene.

Manapság megtörténhet minden hívővel, hogy szokatlan helyeken és körülmények között is számot kell adnia az ő hitéről. „Hiszel-e Istenben?” – kérdik tőle. Gyakran elgondolkoztam azon, mi a helyes magatartás ilyen körülmények között? Semmi esetre sem a hitünk megtagadása, hanem annak a becsületes és őszinte megvallása, amit rendesen megbecsülnek azok is, akik hitetlen meggyőződéseket vallanak. Azonban én mégsem azt felelném: „Természetesen hiszek”. Mindenekelőtt nem olyan „természetes” dolog ez, hanem olyan nagy ajándék, hogy magam előtt is állandó csoda kell, hogy legyen: hogyan is jutottam hozzá? De ettől eltekintve is azt hiszem, az volna a helyes válasz, hogy: „Attól függ, milyen Istenről van szó?” Azt mondanám: „Nem hiszek olyan Istenben, amilyen a ti szemetek előtt lebeg. Nem hiszek olyan Istenben, aki engem jobban szeretne, mint titeket. De igenis hiszek olyanban, aki hozzátok ugyanazzal az irgalmassággal és kegyelmességgel viseltetik, mint hozzám, és aki benneteket is ugyanazzal az Atyai szeretettel éltet, gondoz és segít, mint engem, és akitől kérhetem is, hogy áldjon meg benneteket minden jó igyekezetben elegendő erővel a munkához, és jó előmenetellel a mennél teljesebb sikerhez...”

Az ilyenféle hitvallás alighanem nagy meglepetést keltene. De miért? Mert a mi Istenről való szokásos beszédünkből, és azt illusztráló életünkből nem igen ismerhették meg az emberek a valóságos Istent, csak azt a Jónás módjára elgondolt pártos Istent, aki nem mindenki iránt „irgalmas és kegyelmes Isten” korlátozások és megkülönböztetések nélkül.

Nem nehéz ráismerni: ez a mi szűkkeblűségünk lényegében véve nem más, mint az a farizeusi lelkület, amely ellen Jézus a legnehezebb harcot folytatta. Az ő korabeli kegyes emberek, az „igazak”, nyugodtan éltek abban a hiedelemben, hogy Isten nekik „irgalmas és kegyelmes Istenük”, hiszen ők már csak betöltötték ennek a feltételeit. De felháborodtak azon, amikor Jézus Isten atyai irgalmának és kegyelmének a szavával és kitárt karjaival hívta és magához fogadta a „bűnösöket”. A Tékozló Fiú példázatában nem ok nélkül van elénk rajzolva az idősebb testvér alakja is. Milyen magától értetődőnek tartotta azt, hogy édesatyjának a szeretetéből mindene megvolt neki az atyai háznál. De hogy megbotránkozott azon, hogy zúgolódott és zsörtölődött amiatt, hogy ennek az atyai háznak a kapuja ki volt tárva, és az asztala

megterült az ő öccse számára is. Hiszen ő mindent megérdemelt, de amaz mindennek az ellentétére szolgált volna rá! Más volt azonban az édesatya gondolata, és más volt az abból folyó eljárása: Benne Jézus Istent ábrázolta ki, aki – akár tetszik Jónásnak, akár nem –, valóban „irgalmas és kegyelmes Isten, nagy türelmű és nagy irgalmasságú" minden ember iránt.

Annyi közünk van Jézus Krisztushoz, amennyire egyek vagyunk vele az ilyen szűkkeblűség ellen vívott harcában, – akár magunkban működik annak kovásza, akár másokban. Magunkban mindenesetre megtalálhatjuk. Jónásra nem vethetünk követ, mert ugyanabban a bűnben mi is vétkeseknek találtatunk.

III.

De azt megállapíthatjuk, hogy Jónásban kiteljesedett a fölényeskedésnek és a szűkkeblűségnek ez a bűne még valamivel: rút hálátlansággal. Vajon nem ismerünk-e rá ebben is a magunk hasonlatosságára? Ha valakinek nem illettek az ajkára a neheztelés és panasz szavai amiatt, hogy Isten „irgalmas és kegyelmes, nagy türelmű és nagy irgalmasságú", akkor éppen Jónás volt az. Neki minden oka meglett volna arra, hogy Istent éppen ezért csak áldja és magasztalja. Hiszen annak köszönhette az életét, hogy Isten ővele szemben is ilyen Istennek bizonyította magát. Különben hol lenne már Jónás? A hajósok a tengerbe vetették, hogy az ő engedetlensége miatt támadt vihart ezzel az engesztelő áldozattal lecsendesítsék. Rég odaveszett volna a hullámok között. Vagy ha tekintetbe vesszük azt, hogy a „nagy hal" bekapta, már rég megfulladt volna, és megemésztődött volna annak gyomrában. Hogy nem ez történt, hanem csodálatosan megmenekült, életben maradt, és most sincs más baja, ami miatt panaszkodhatnék, csak az Istennel való képtelen ellenkezése, azt éppen annak köszönheti, hogy Isten ővele is úgy bánt, mint a ninivebeliekkel: nem bűne szerint, hanem a maga „irgalmas és kegyelmes" volta szerint.

A kegyelemnek nagy voltából, amelyben Jónás részesült, az sem von le semmit, hogy, amint olvassuk, Jónás a halnak gyomrában ráeszmélt az igazságra, megvallotta a mag rászorultságát Istenének a szabadító kegyelmére, és nagyon alázatosan könyörgött a szabadulásért. Ezzel nem tette még jóvá az ő engedetlenségének bűnét, csak alkalmat adott Istennek arra, hogy megbizonyítsa rajta a maga „irgalmas és kegyelmes" voltát. Isten tette lehetővé aztán számára azt, hogy amit a ninivei megbízatás elmulasztásával vétett, végül mégis pótolja és jóvá tegye.

Hogy milyen ingyenvaló, milyen „feltétel nélküli" Istennek a kegyelme Jónással szemben, az abból tűnik ki, hogy íme, most is benne él még abban a dacos engedetlenségben, amely belevitte az Isten parancsa elől való megszökés vétkes kísérletébe. Nem kárhoztatja magát most sem, hanem igazolva látja magát. Ő – ugye – „megmondotta" már otthon, annak idején, hogy Isten nem úgy cselekszik, ahogy ő azt helyeselné. Azért nem engedelmeskedett parancsának, és, ha aztán mégis kénytelen volt azt teljesíteni, a véleménye nem változott meg.

Ha Jónás valamit megérdemelt Istentől, akkor azt valóban megérdemelte, hogy Isten meghallgassa most is az imádságát: „Most azért, Uram, vedd el kérlek az én lelkemet éntőlem, mert jobb meghalnom, mint élnem!" Ha Isten nem volna az az „irgalmas és kegyelmes Isten", akinek Jónás Őt felpanaszolja, akkor szaván fogná ezt a dacos és ostoba szolgáját, és csakugyan úgy lesújtana rá méltó haragjában, hogy végét szakítaná elrontott életének. De változhatatlan nagy irgalmasságában Isten ezt a lázadozást is eltűri, és ezért Jónás életben maradhat. Sőt nemcsak életben maradhat, hanem tovább tanulhat az Isten iskolájában. A következő versekben, a Jónás könyve bezáró szakaszában arról olvasunk, milyen gondos tanításban részesíti Isten Jónást, milyen aprólékos gonddal szerez neki szemléltető oktatást, amelyből megértheti, hogy ha őneki fáj egy rövidéletű cserjének a pusztulása, amelynek

árnyékában némi menedéket talált a tűző nap sugarai elől, akkor mennyivel inkább fájna Istennek Ninive elpusztítása, a maga százhúszezer lakosával, – még a benne lévő „sok barmot” is hozzászámítva!

És Jónás Istennek ezért a nagy jóságáért, amely őt eddig is tenyerén hordozta és tovább is hűségesen hordozza minden bűne ellenére, semmi hálát nem érez, hanem egyenesen hibáztatja Istent azért, hogy ilyen „irgalmas és kegyelmes” természetű!

Ha nem is ilyen nyilvánvalóan képtelen kifakadásokban, de burkoltabb formában nem él-e bennünk is sokszor ugyanez a hálátlanság? Amikor hajlandók vagyunk néha türelmetlenül sürgetni Isten igazságos ítéleteit, nem felejtjük-e olyankor el, hogy mi lenne belőlünk magunkból is, mi lett volna már régen belőlünk magunkból is, ha Isten nem az Ő „irgalmas és kegyelmes” volta szerint bánnék az emberekkel? Abból a hálából kifolyólag, amellyel magunk tartozunk Istennek az Ő nagy türelmességéért, bűnbocsátó és irgalmas szeretetéért, nem az volna-e mindig a dolgunk, hogy az egész embervilágot annak a megvilágításában lássuk, és magasztalva hirdessük Istennek „irgalmas és kegyelmes” voltát, amely minden ember életét beragyogja tekintet nélkül arra, hogy az emberek tudnak-e róla és hálásak-e érte? Fájhat nekünk az, ha nem mindenki hálás érte. De nem lehet jogcím nekünk arra, hogy csak annál inkább ne tartsuk hálás emlékezetünkben mi magunk.

Pál apostol jó példaadással jár előttünk ebben. „Isten kegyelme által vagyok, ami vagyok”, vallja. Rövid néhány szó csak, de megérdemli, hogy nagyon mélyen beíródjék a lelkünkbe, és magunkban sokszor elővéve és forgatva kiteregessük belőle azt a gazdag tartalmat, amely benne egybesűrítve foglaltatik. Azt, ami még kevesebb szóba egybetömörítve, a reformátori jeligében így hangzik fel: „Sola gratia”.

Mennyivel könnyebb ezt a reformátoroknak utánuk mondani, mint úgy élni, mint egész életünk alapigazságát! A Jónás nevetségesen visszataszító példája ráeszméltethet bennünket arra a sok hálátlanságra, amellyel mi is állandóan vétkezünk ez ellen az igazság ellen.

*

Végezetül állapítsuk meg azonban, hogy hiába lázadozik Jónás az Isten „irgalmas és kegyelmes” volta ellen, éppen ezzel a lázadozásával is csak azt éri el, hogy annál jobban kiderül, az ő példáján is, Istennek ez az „irgalmas és kegyelmes” volta. Istennek a prófétája lehet nagyon bűnös ember, de akkor is próféta, aki által nyilvánvalókká lesznek az Isten dolgai.

Bűneinknek a felismerése, miattuk érzett szégyenünk és fájdalmunk, nem szolgálhat tehát okul arra, hogy elhivatásunk bizonyossága megrendüljön bennünk. Bűnbánatunkban nem fordíthatunk hátat a megfeszített Úrnak, aki a maga szolgálatába fogadott és állított bennünket. Ellenkezőleg: csak odahajtathatunk megint az Ő keresztjéhez. Ott ejtett minket foglyaiul. Ott tart is meg a maga szolgálatában annak ellenére, hogy mi mindig újra méltatlan szolgáinak bizonyulunk. „Övé a dicsőség”, aki „irgalmas és kegyelmes Isten, nagy türelmű és nagy irgalmasságú”, – a miénk pedig csak „a mi orcánk pirulása” azért, hogy Őt nem tudjuk így magasztalni, benne így örvendezni, és Őt így hirdetni szónkkal és életünkkel!

***

Kétféle visszahatás

(1943. karácsony másodnapján)

Lekció: Máté 2, 1 – 11.

Textus: „Elküldvén őket Betlehembe, monda nekik:
Elmenvén szorgalmatosan kérdezősködjetek a gyermek felől...”
Máté 2, 3.

„És lőn, hogy mikor elmentek az angyalok őtőlük
a mennybe, mondának a pásztoremberek egymásnak:
Menjünk el mind Betlehemig és lássuk meg e dolgot...”
Lukács 2, 15.

Jézus születésének a történetéhez két, gyermekkorunk óta ismerős kísérő történet fűződik hozzá mindnyájunk emlékezetében. Az egyik a betlehemi pásztorokról szól. Tegnapi istentiszteletünkön újra elvonult a lelkünk előtt, amint a Lukács evangéliumából elolvastuk. A másik a napkeleti bölcsekről szól. Ezt az imént olvastuk el a Máté evangéliumából. Most foglalkozzunk mindkét történetnek egy-egy olyan mozzanatával, amely kínálkozik az egybevetésre. Két alapigénkben azt szemlélhetjük: mire indította fel Heródes királyt, és mire a betlehemi pásztorokat a Jézus születésének híre, amikor a tudomásukra jutott?

Ahhoz, hogy valakinek karácsonya legyen, két dolog szükséges. Az egyik maga a karácsonyi híradás. Természetes, hogy aki soha nem hallott még a Megváltó megszületéséről, – és ilyenek vannak ma is milliószámra, ha tőlünk távol lakó népek között is, – annak nem lehet része a karácsonyi örömben. Hozzánk ez a hír mindenesetre eljutott. Ez ünnepi napokban is, de már ezelőtt is milyen sokszor, hirdettette Isten nekünk az Ő Szent Fiában adott csodálatos ajándékát! De ehhez kell még valami. A híradásra visszhang is kell, hogy támadjon az emberi szívben. Tudomást szerezve Jézus születéséről, valahogy meg kell mozdulnia, valamilyen elhatározásnak kell benne támadnia, valaminek történnie kell vele, ami különben nem történt volna. Hiába hallja valaki az örömhírt, ha az lepereg róla, és minden marad a régiben! Jaj, nincsenek-e sokan a mi közelünkben is, talán a mi sorainkban is, akiknek a füle mellett úgy elmegy a karácsonyi üzenet, hogy attól semmi nem változik meg az életükben?!

De nem jól mondtuk. Van még egy harmadik kérdés is, amelytől a karácsonyi örömben való igazi részesedés függ, – éspedig úgy, hogy ez a döntő jelentőségű: milyen visszhangot ad a szívünk az örömhírre? Mert a két karácsonyi történet egybevetéséből kitűnik, hogy Heródes lelke is megmozdult a hír vétele után, a pásztorok is felserkentek és útnak indultak, – de milyen nagy különbség van közöttük! Nyilvánvaló, hogy csak a pásztorok felbuzdulása lehet követendő példa számunkra, a Heródesé csak elrettentés és okulás céljából lehet hasznos.

Mi volt a különbség közöttük?

I.

Az első és azonnal a szemünkbe tűnő különbség az, hogy Heródes sem tudott ugyan nyugton maradni, amióta hírét vette a Messiás megszületésének, és mindenáron szeretett volna közelebbi kapcsolatot találni vele, de ő maga nem kerekedett fel és nem járta meg az utat, amelyen eljuthatott volna hozzá, hanem maga helyett másokat küldött. A napkeletről jött bölcseket, akiktől a hírt hallotta, bízta meg: „Elmenvén, szorgalmatosan kérdezősködjetek a

gyermek felől...” Nagyon érdekelte őt az, amit a Gyermekről tőlük hallott, és még sokkal többet is szeretett volna megtudni róla. Meg is tesz a maga részéről mindent, hogy a bölcseket a helyes irányba eligazítsa. A főpapokkal és az írástudókkal megbeszélve a dolgot, megállapíttatja: a régi próféciák szerint hol kell megszületnie a Szabadítónak, és aztán megadja a bölcseknek a betlehemi címet. De akármennyire érdekli őt ez az ügy, beéri a másoknak adott útbaigazítással és ösztökéléssel. Ő maga otthon marad.

Milyen más a betlehemi pásztorok megmozdulása! Az ő jeligéjük nem így hangzik: „Menjetek el!”, hanem így: „Menjünk el!” Őket úgy érdekli az Újszülött, hogy mihelyt felocsúdnak a hírét hozó és örömét zengő angyalok jelenésének varázsa alól, azonnal szedelőzködnek, és ott hagyva nyájaikat, nyomban elindulnak az éjszakában, megkeresni a megadott jelek alapján a Kisdedet. Nem érik be kevesebbel: ők maguk akarják látni, és gyönyörűségével eltelni.

Meg kell állapítanunk, hála Istennek, ma Jézus Krisztus megint nagyon érdekli az embereket, olyanokat is nagy számmal, akik régtől fogva tudhattak ugyan már róla, de az elmúlt években közömbösen napirendre tértek felette. Az elmúlt hetekben több olyan beszélgetésem volt művelt fejű, gondolkozó egyháztagjainkkal, amelyekben az az alapgondolat szólalt meg: a mai rettenetes útvesztőből csak Jézus Krisztus vezetheti ki az embervilágot egy megnyugtató, jó reménységgel bíztató jövendőnek új korszakába. De ugyanakkor meg kellett állapítanom azt is, hogy ezt úgy értették: a világnak, az embereknek, egyszóval másoknak komolyan keresztyénné kell válniuk, ha nem akarjuk, hogy a pokol állandósuljon ezen a földön. Benne volt a szavukban az, hogy: „menjenek az emberek, menniük kell az embereknek Őhozzá!” De nem éreztem ki a szavukból azt, hogy: „hadd keressem meg én magam Őt, mert elsősorban nekem magamnak van szükségem Őreá!”

Az ilyen érdeklődés még közelebb áll a Heródeséhez, mint a pásztorokéhoz! Nem az a hibája, hogy mások ügyét, az egész világ sorsát viseli a szívén. Nem azt kívánnám, hogy zárkózzék bele a maga személyes, belső világába, és másokkal ne törődjék. Hiszen a pásztorok felbuzdulása sem volt csak befelé néző lelkeké. Nem egyenként keltek ők útra, ki-ki csak magával törődve. Egymást serkentették ők is, hogy együttesen keljenek útra, és közös örömük lehessen a Kisded megtalálása. „Menjünk el” – mi mindnyájan – „mind Betlehemig” – így szóltak. Fontos volt mindegyikük előtt az, hogy a többiek is megtegyék ezt az utat, de egyikük sem hátulról bíztatta a többieket úgy, hogy közben ő maga el is maradhatott volna mögöttük. Mindegyik indult és így vitte magával a társait is.

Rövidre fogva azt mondhatnám: az egyház valósága tűnik itt a szemünkbe. Az egyház éppen az a Jézus Krisztusra irányított közösség, amelyben a tagok mind mozgásban vannak maguk is, de mozgásban tartják egymást is Őfeléje. A Szentírás nem csak ott beszél az Isten egyházáról, ahol az „egyház” elnevezésével illeti. Nem sok ilyen hely van. De az Ige gondolatvilágát ennél sokkal jobban átszövi az egyház valósága. Így pl. elénk bukkan az egyház valósága mindenütt, ahol Jézus Krisztus híveinek valamilyen „egymás” közti ügyéről van szó. Ahol benne hívő emberek „egymást” buzdítják, vigasztalják, segítik és szolgálják, – ott mindig az egyházzal találkozunk.

Akinek a szíve fáj a nagy világ közös nyomorúságaiért, az értse meg: csak ezen a szent közösségen át segíthet rajtuk. Nem kívül állva az emberek közösségén, mint bölcs szemlélő és jó szándékú tanácsadó, hanem elfoglalva a maga helyét egy olyan közösségen belül, amelyben ő maga is mássá lesz a többiek serkentése által, és ugyanakkor serkentheti egy új élet felé a többieket is.

Ne küldözgess hát másokat Jézus Krisztushoz, hanem buzdulj fel velük együttes indulásra!

II.

Ha összehasonlítjuk Heródesnek és a pásztoroknak felbuzdult érdeklődését, természetesen azonnal rájövünk az említettnél mélyebben rejlő különbségre is. A pásztorok felbuzdulása őszinte, tiszta szívből fakadt. Ők csakugyan nem akartak mást, mint meglátni a Kisdedet, és örülni neki. Ők azt az ajándékot keresték benne, amelyet az égi hírnökök megjelentettek nekik, és be akartak teljesedni valóságának a boldog bizonyosságával. A Heródes felbuzdulása kétszínű volt. Ő is arról beszélt, hogy majd „elmegy, és tisztességet tesz" az Újszülöttnek, mihelyt pontos híradást kap felőle. A látszat szerint tehát ugyanaz a vágy élt benne is, mint a pásztorokban. De jól tudjuk, milyen hazug volt ez a látszat. Ő a betlehemi eseménynek a hírét nem örvendezéssel fogadta, hanem – ha jól titkoltan is – „megháborodott" lélekkel. Ő Jézusnak a megszületésében vetélytársnak a megjelenését látta, aki veszélyezteti királyi székének a nyugodt birtokát. A fennen hangoztatott szándék mögött, amely szerint ő is tisztességet akart tenni előtte, valami egészen más rejtőzött. Ő ezt az Újszülöttet el akarta tenni lába alól, hogy nyugodtan uralkodhasson tovább. Azért tudakozódott felőle olyan nagy érdeklődéssel, hogy megtudja: miképpen szabadulhatna meg tőle.

Ebben a visszataszító képben olyasvalami jelenik meg előttünk nyers valóságában, amivel mi is ismerősek vagyunk, ha más formákba öltözötten áll is elénk. Van ma is olyan Jézus Krisztussal szemben megnyilatkozó érdeklődés, amely mögött igazában a Jézus Krisztus elleni támadó szándék rejtőzik. Tisztességtevő szándék ma is sokszor csak azt a vágyat takarja: miképpen lehetne megszabadulni tőle?

Mert Ő ma is úgy tűnhet fel sokaknak, sőt egyszer-másszor mindnyájunknak, mint veszedelmes trónkövetelő, aki megzavarja nyugalmunkat. S ebben az az igazság, hogy Ő valóban Királynak született, és az Ő uralma nem tűr meg maga mellett más független hatalmat. Az ember pedig maga akar úr lenni a maga házánál. Nem akar beleszólást engedni a dolgaiba nála feljebbvalónak. Nem akarja elismerni, hogy az egész élete arra való, hogy hódoljon és szolgáljon vele mennyei Urának! Ezért örökké kiújul az emberi szívben mélyen gyökerező ellenségeskedés Krisztus ellen, és nem szűnik meg a harc az Ő ártalmatlanná tételéért.

Sokszor nagyon átlátszó az a „tisztességtétel", amelynek köntösével eltakarni igyekszik az ember, támadásra fent fegyverét. Milyen nagy szellemi erőfeszítést fejtettek már ki emberek azért, hogy Jézus Krisztus alakját úgy elképzeljék és bemutassák, mintha felmagasztalnák Őt minden más e világra született ember fölé, pedig a nagy „tisztességtétel" alól kilátszott a lóláb: a lényegét akarták elvitatni és megsemmisíteni közben. Olyan csak-emberi alakká akarták megnyomorítani, akinek már nem lehetnek feltétlen igényei velünk szemben. Még mondtak róla sok szépet és elismerőt, de voltaképpen azt jelentették be, hogy a maguk jótetszésétől teszik függővé: mit hajlandók elfogadni Őtőle, és mit nem. Látszat-hódolásuk csak olyan vállveregetés volt, amely annyit jelentett, hogy azért eszük ágában sincs lemondaniuk a maguk függetlenségéről, és magukat alávetni az Ő uralmának!

Maga a mi karácsonyi ünneplésünk is abban a veszedelemben forog, hogy ilyen burkolt ellenségeskedést jelent az újszülött Királlyal szemben. Szívesen átengedjük a lelkünket a Karácsony ünnepi varázsának, mert az a Kisded, aki bűvkörébe von bennünket ilyenkor, még nem veszélyes. Így, jászolbölcsőben nyugodva, anyja ölén pihenve, elfogadjuk Őt ünneplésünk tárgyául, de azt szeretnénk, hogy maradjon is meg ilyennek, és ne nőjön nagyra, a fejünk fölé, Királyunkká, mert az uralmát nem akarjuk elismerni magunk felett!

Óh, csak tudnánk az ilyen, szívünk mélyén rejtegetett hátsó gondolatoktól megtisztulva, a pásztorok egyszerű, áttetsző, tiszta hódolatával hozzá sietni, és elébe borulni! Nekik volt igazuk! Nincs miért félnünk, gyanakodnunk és védekeznünk, amikor szembe kerülünk vele. Ő valóban uralkodni akar rajtunk, de éppen azért olyan nagy ajándék Ő számunkra. Boldog

ember az, aki balgatag függetlenségét feladva, ellenségeskedésének fegyvereit lerakva, az Ő királyi uralma alá adja magát!

III.

Nagy különbség van ezért a pásztorok és a Heródes lelki megmozdulása között a tekintetben is, hogy mi lett a történetük vége. A pásztorok útja jó eredménnyel járt. Amit kerestek, azt megtalálták. A betlehemi Újszülöttel olyan boldog találkozásuk volt, hogy annak örömét nem győzték elhirdetni úton-útfélen. Nekik érdemes volt elindulniuk az Újszülött felé. Heródes aligha dicsekedett el valaha is valakinek az ő tudakozódásának eredményéről. Az csúfos kudarccal végződött. Istennek gondja volt rá, hogy ne kapja meg azt a közelebbi tájékoztatást a Betlehemben történtekről, amelyre olyan nagyon kívánkozott. A napkeleti bölcseket hiába várta vissza, azok Betlehemből való hazatértükben messze elkerülték őt. Azt megtehette tehetetlen mérgében, hogy Betlehemet gyászba borította vérengző rendeletével, amellyel visszamenőleg a két utolsó évben ott született minden gyermeket leöletett azt remélve, hogy köztük lesz az is, akinek a királyi küldetésétől neki rettegnie kellett. De ez is hiábavaló erőlködés volt. Istennek arra is gondja volt, hogy mire Betlehemre felvirradt az a véres nap, az újszülött Király már messze járjon onnan; egy hajszála se görbüljön meg, és sértetlenül haladhasson tovább Királyságának rendelt pályáján. Aztán múltak az évek, Heródes sírba szállt úgy, hogy csak átkos emléke maradt utána, a Kisded pedig felnövekedett és győzelmesen kibontotta e világ felett királyságának zászlaját. Mert Őt Isten kente fel és adta nekünk Királyunkul; aki Őellene hadakozik, az Istennel méri össze az erejét, s az ilyen harcban pedig az emberre, ha még oly rettentő kényúr is, csak a teljes megszégyenülés várhat.

A pásztorok és Heródes példája az elé a választás elé állít ma is bennünket: a boldog kielégülést akarjuk-e elnyerni, vagy vereségre ítélt, meddő ellenkezésben akarjuk-e felemészteni az erőnket? Jézus Krisztusnál ebbe a két irányba válnak ketté az útjaink. Vannak, akiknek a szívét megtölti olyan örömmel, amelyért hálát mondani gyenge minden emberi szó. Az életük legfelségesebb felfedezése volt az, hogy szembekerülhettek vele és megismerhették Őt, és ki nem fogyó, mindig csak gazdagodó ajándék számukra az, hogy vissza-visszatérhetnek Őhozzá leborulni Őelőtte és megbizonyosodni, hogy Ő csakugyan valóság. S mint az egyszeri pásztorok, úgy ezek is mindig azzal a vágyakozással eltelve mennek tovább a maguk útján, hogy bárcsak meg tudnák osztani nagy örömüket mennél több embertársukkal. Hogyne ünnepelnének az ilyenek karácsonyi ünnepeket, hiszen az egész életüket ünneppé szentelte az a tény, hogy Krisztus megszületett!

De vannak olyanok is, akikre nézve – legalábbis addig, míg meg nem változnak – csak ítéletet jelent az Ő megszületése. Számukra nem örömnek, hanem csak nyugtalanságnak a forrása az. És ha Heródes módjára látszólag részt vesznek is a megszületett Krisztusnak való tisztességtételben, és együtt ünnepelnek is az ünneplőkkel, boldog karácsonyi ünnepük nincs nekik! Ha nem beszélnek is róla, hanem elrejtik is a lelkük mélyére, – hiszen jól tudják, hogy nem volna ékes látvány, ha napfényre tárnák, mi forr és mi kavarog bennük, – de ott hordozzák magukban a tehetetlen keserűséget. Valójában ők úgy érzik: jobb lenne nekik, ha Krisztus soha nem született volna meg! Napirendre nem tudnak térni felette, de elébe borulni sem akarnak, mint Királyuk elé. És ebben az emésztődő kettősségben meghasonlott lélekkel sodródnak múló napjaik áradatában tova. Vajon hova? Mi várhat reájuk?

Boldog pásztorok! És szerencsétlen Heródes!

*

Végére jár már karácsonyi ünnepünk ideje. Milyen volt a mi ünneplésünk? Hétköznapjainkból mindnyájunkat kizökkentett. Nem csak hallottuk újra a karácsonyi örömhírt, hanem valahogy meg is mozdultak tőle életünk máskor csendes vizei. Megszólalt valamilyen felelet is rá a lelkünk mélyén? De milyen felelet? Hogyan buzdultunk fel a mi Urunk Jézus Krisztus születésének hírére, és milyen lélekkel indultunk el a felőle való tudakozódásra? Adná Isten kegyelme, hogy mielőtt egészen elmúlna felettünk az ünneplés ideje, mindnyájan megízlelnénk, ha már eleitől fogva nem hoztuk magunkkal, az igazán boldog karácsonyi ünneplésnek az örömét!

***

Vázlatos útmutatás a HEGYI BESZÉD tanulmányozásához

(1915)

A Máté evangéliuma V-VII. fejezeteiben találjuk feljegyezve Jézus néhány legfontosabb tanításának olyan összefüggő és rendszeres összefoglalását, hogy e fejezeteket, Jézusnak ú.n. „hegyi beszédét", mint különálló egészet is érdemes beható tanulmányozás tárgyává tenni.

A négy Evangélium között Máté írása az, amelynek gondolatvilága legmélyebben benne gyökerezik az Ótestamentumban, és a Jézus-korabeli zsidó néplélekben. Ezért úgy állítja elénk Jézust, mint az Izraelnek régóta megígért és évszázadokon át várva várt Felkent (Messiás) királyt, aki azért jött el, hogy elhozza, felállítsa, és diadalra vigye a rábízott isteni országot.

Az egész Evangéliumnak főgondolata, mely Jézus itt feljegyzett tanításaiban és cselekedeteiben egyaránt uralkodik: e mennyei királyság uralma, „a mennyeknek országa".

A zsidó gondolatvilágnak egy másik fontos vezéreszméje, mely ezért a Máté evangéliumában is kidomborodik: a Törvény. Ha Isten uralkodni akar a földi életben, ki kell jelentenie fejedelmi akaratát, mellyel szemben engedelmet követel. A Törvény szükségessé teszi azután a „törvénytudók" intézményét, akik Isten kijelentett akaratát illetékesen, hivatottan értelmezzék a nép előtt. Ezért olyan fontos Máté evangéliumában Jézusnak és az apostoloknak „tanítói" működése. Jézus első tanítványaiból egy új „írástudói" rendet akart nevelni a korabeli átkosan megromlott helyébe.

A hegyi beszédben mármost ez a két főgondolat: Isten királysága és a Törvény ismerete, a legteljesebben bontakozik ki előttünk. Úgy tekinthetjük e fejezeteket, mint az Istentől elküldött nagy Király proklamációját az egész világhoz, melyben kihirdeti az Ő uralkodásának törvényeit, azokat az elveket, melyek szerint Ő igazgatni akarja az emberi életet, s amelyek iránt engedelmes meghódolást követel mindenkitől. Másfelől pedig úgy tekinthetjük, mint a mennyei királyság hivatott és felhatalmazott képviselőinek, az első tanítványoknak adott fejedelmi instrukciót, melynek alapján ők is „taníthatnak" és kormányozhatják a világ életét az emberek gondolkozásának irányítása által Jézus tanításai szerint.

A IV. 23 – V. 2. versek igazolják ezt a beállítást. A „hegyi beszéd" elhangzására az adott okot és alkalmat, hogy Jézus a galileai falvak körül tett utazása alatt szélesebb körben érintkezésbe jutott az emberi tömegek nyomorúságával és sóvárgásával. E tapasztalatoknak nyomasztó súlya alatt abbahagyja a falvak járását, és tanítványainak körébe vonul vissza. Nem azért, mert hátat akar fordítani a nagyobb tömegeknek, hanem nyilván azért, hogy tanítványaiból munkatársakat nevelve, a tömegeknek annál szélesebb körére terjeszthesse ki segítő munkáját. Ezért hát tanítványaihoz szól, hogy egészen világossá és öntudatossá tegye előttük az Ő Országának természetét és törvényeit. Míg azonban előttük így feltárja Országának alapigazságait, nem mulasztja el ennek vonzó varázserejét azokra is érvényesíteni, akik még nem voltak tanítványai, de odasereglettek beszédének meghallgatására. Lehetetlen észre nem venni a beszéden, hogy a meglevő tanítványok képzésén kívül új tanítványok megnyerésére is törekedett e szavaival Jézus.

A hegyi beszédnek évszázadokon át e mai napig ez a kettős nagy hivatása és áldása volt: akik hittek Jézusban, azok itt megismerhették, hogyan kell berendezniük gondolkozásukat és életüket, hogy igaz képviselői lehessenek Jézus országának az emberek között, a nyomorú-

ságban vergődő, kísérletező, kereső világ pedig mindig úgy figyelhetett e beszédre, mint a bajait megoldó, végső, tekintélyes király szavára, aki előtt engedelmesen kell leborulnia.

Aki tehát Jézus tanítványának tudja magát, tükörnek használja a „hegyi beszédet" s kérdezze meg magától: miben nem voltam igaz képviselője Jézus felfogásának és akaratának az emberek között? Aki pedig nem tudta még élete Urának és Mesterének elfogadni Jézust, ezzel a kérdéssel mélyedjen el a „hegyi beszéd" vizsgálatába: vajon az, aki ilyen törvények szerint akarja igazgatni az én életemet és felebarátaimét, nem érdemli-e meg, hogy egész hitünknek bizodalmával feltétlen alattvalói hűséget esküdjünk és tartsunk neki?

A beszéd három részre oszlik: **A):** Bevezetésül Jézus ismerteti **a mennyek országának polgárságát** V. 3 – 16.; **B):** A főrészben kifejti **a mennyek országának törvényeit** V. 17. – VII. 12.; és **C);** a befejezésben hallatja **a mennyek országának hívását.** VII. 13 – 27.

Célunk most nem lehet a „hegyi beszéd" minden egyes nehezebben érthető és magyarázatra szoruló helyénél megállni. A beszéd főgondolatait, az egésznek vázát keressük csak, melybe az egyes mondások és versek beleilleszkednek. Sok homályos hely már az által is világossá válik, ha valamilyen nagyobb összefüggésben látjuk meg egy-egy ilyen főgondolat szempontjából. Arra sem fordíthatunk most gondot, hogy Jézusnak e főgondolatait a mai élet részletes viszonylataira vonatkoztatva gyakorlati alkalmazásukban lássuk meg. Ha őszinte, engedelmeskedni kész lélek vezet tanulmányunkban, kinek-kinek lelkiismerete megsúgja majd, hol és miképp várnak Jézus gondolatai gyakorlati megvalósulásra az ő életében.

A); A bevezetésben (V. 3 – 16.) Jézus **a mennyek országa polgárságát** ismerteti, feltüntetve **a)** annak **mivoltát** (3 – 10), és **b)** annak **rendeltetését.** (11 – 16.)

a) Miben áll a mennyek országának polgársága? (3 – 16.) Erre nézve Jézus elmondja I. hogy milyen jellem szükséges a polgárság elnyeréséhez és bírásához, II. hogy milyen kiváltságokkal jár e polgárság, és III. mint valami meg-megújuló hívogató harangszóval magasztalja azoknak boldogságát, akik e polgárságra jutottak.

I. A mennyek országa polgárainak jellemét nyolc vonással rajzolja meg Jézus: 1. Lelkük elért állapotával mélyen elégedetlenek (3.) 2. Az emberi élet bajait kínos fájdalommal érzik (4.) 3. Készek engedelmes odaadással vezettetni magukat (5.) 4. Erős vágyuk, hogy bennük és másokban az igaz élet váltsa fel a bűn uralmát (6.) 5. Segítő szeretettel hajolnak a segítségre szorulókhoz. (7.) 6. Szívük odaadásába nem keveredik semmiféle tisztátalan indok (8.) 7. Abban lelik örömüket, ha harc és gyűlölet helyén békességet szerezhetnek (9.) 8. Nem rettennek vissza nehéz támadások elviselésétől sem ügyükért. (10.)

Figyeljük meg, hogy Jézus nem nyolc különböző fajta jellemet állít itt elénk, hanem e nyolc vonás együtt teszi ki a mennyek országa polgárságára alkalmas jellemet. Megfigyelhetjük azt is, hogy az első négy jellemvonás inkább azt mutatja, hogy milyen emberek nyerhetik el a mennyek országát a maguk számára, míg az utóbbi négy vonásból inkább az tűnik ki, hogy milyen emberek által terjedhet tovább a mennyek országának hatalma másokra. Ez természetesen nem jelenti, hogy a polgárság elnyerése után az első négy vonás már túlhaladott álláspont. Ami szükséges a mennyek országába való bejutáshoz, az továbbra is nélkülözhetetlen a benne való megmaradáshoz és emelkedéshez. Aki tehát polgára akar lenni Jézus országának, sajátítsa el és továbbra is gondosan ápolja magában mindezeket a jellemvonásokat.

II. A mennyek országa polgárainak kiváltságait Jézus a felsorolt jellemvonásokhoz fűzött ígéretekben biztosítja. Az első és az utolsó ígéret ugyanaz, és mindent összefoglal: „övék a mennyeknek országa". (3. 10.) Vagyis életük belekapcsolódik abba a mennyei eredetű és mennyei természetű birodalomba, melyet Isten az emberek között felállít, s annak minden ereje és minden értéke rendelkezésükre áll. Megfigyelhetünk azonban némi eltérést ez ígéret értelmében az első és az utóbbi elhangzása között. Amott (3.) azt jelenti, hogy akik önma-

gukkal elégedetlenek, azok elnyerhetik ezt az országot életük minden hiányának betöltésére. Emitt pedig (10.), hogy akik odaáldozzák magukat háborúságok elviselésére, azok kezébe van letéve ez országnak biztos előnyomulása. A mennyek országa a legfőbb jó úgyis, mint a legnagyobb ajándék, úgyis, mint a legfelelősségteljesebb hivatás. A többi ígéret mind ennek az összefoglaló ígéretnek az elemzése. Aki ezt a polgárságot elnyeri, az 1. az élet legsötétebb tényeit is megnyugtató megvilágításban tudja nézni (4.); 2. az anyagi, múlandó értékek felett is igazán úrrá lesz, s azok igaz élvezésének kulcsát bírja (5.); 3. elégtételt talál az igaz élet mind teljesebb megvalósulásában (6.); 4. minden személyes szükségében megtapasztalhatja a vele érző Isten segítségét (7.); 5. Istent oly világosan megismeri, hogy többé semmi sem takarhatja el Őt szemei elől (8.); és 6. életén földöntúli nemességnek a méltósága fénylik át (9.).

Mindezeket együtt élvezheti a mennyek országának minden egyes polgára. Mégis aszerint, hogy melyik jellemvonást fejlesztette ki valaki magában jobban, mint a többit, e kiváltságok közül is nagyobb mértékben élvezheti az egyiket, mint a többit.

Figyelemreméltó az az összefüggés, melybe Jézus az egyes jellemvonásokat az egyes kiváltságokkal összefűzi. Miért éppen a „szelídek" azok, akik a „föld öröklésének" örülhetnek? Miért éppen a „békességszerzők", akik az istenfiúság méltóságát viselik? És így tovább.

III. Nem csoda, hogy Jézus, összehasonlítva a közönséges emberi életet azzal, amelyet Ő valósít meg alattvalóiban, az utóbbiakat „boldogok"-nak dicséri. Megfigyelhetjük, hogy boldogságuk nem felsorolt jellemvonásaikban, hanem a megígért kiváltságokban rejlik, – tehát nem a maguk önnevelésének eredménye és érdem, hanem Isten ajándéka. Ők csak a szükséges feltételeket fejlesztik ki jellemükben, melyek mellett Isten e boldogságot megvalósíthatja bennük.

b) Mi már most a rendeltetésük ezeknek a boldog mennyei polgároknak? (11 – 16.) Mire valók ebben a földi környezetben, amelyből annyira kirínak? I. A maguk számára nem remélhetnek előnyöket e földön (11 – 12.) II. Embertársaik számára származzék életükből mindaz az áldás, amire legégetőbb szüksége van a világnak (13 – 15.), és III. Isten számára nyerjék vissza a tőle elfordult emberiség hódoló dícséretét. (16.)

I. A maguk életét tekintve az a hivatásuk, hogy elszenvedjék a bűnös világnak a szent és igaz Istennel való összeütközését a saját tapasztalataikon keresztül, míg ebben a világban élnek. Ki kell venniük a részüket abból a keserű pohárból, melyet Isten embereinek mindig inniuk kellett e földön, s amelyet azóta, tudjuk, maga Jézus fenékig kiürített, amely nélkül azonban a mennyek országának ügye nem haladhat előre e földön. Ki kell tenniük magukat minden félreértés, rágalom, gúny, és ártatlan bántalom elviselésének. Csak az ily szenvedő áldozatkészség emelheti fel a világot oda, ahová Isten juttatni akarja (11 – 12.).

II. Felebarátaik számára ennek a tűrő kitartásnak és küzdelemnek mérhetetlen haszna lesz. Bőséges áldások származnak a mennyek országa polgárainak önfeláldozó életéből az egész világra. Az emberiség testén rothasztó bajok rágódnak, melyek felbomlásra átkozzák az egyéni, a családi, a társadalmi, a nemzeti életet. S ezért az egész világmindenség, melynek az emberi élet volna a koronája, gyászos, reménytelen éjszakában sötétlik. A földi élet sokféle romlásának mármost a mennyek országának polgárai vetnek gátat. S amennyiben önfeláldozó kitartásuk folytán tisztábbá, egészségesebbé lesz az emberiség, annyiban nyer bíztató megoldást az egész világ rejtélye. A reménység világosságát derítik fel az egész mindenségre (13 – 15.).

Jézus különösen hangsúlyozza ennek a hivatásnak a súlyos felelősségét, mert ha a mennyek országának polgárai nem róják le a megóvásnak és orvoslásnak e szolgálatát az emberiség életében, akkor a helyzet valóban kilátástalan mind reájuk, mind az emberiségre nézve. (13.). Továbbá hangsúlyozza e hivatás könnyűségét, mert ha igazán azt az életet élik, amelyet kell, az minden külön erőfeszítés nélkül, ellenállhatatlanul érvényesíteni fogja hatását. (14.). És

végül hangsúlyozza e hivatás észszerűségét; valóban tékozlás lett volna őket eljuttatni boldog életükre, s azután azt nem értékesíteni környezetük áldására (15.).

III. Isten számára önfeláldozó tűrésük és áldásos hatásuk által kivívják azt a nagy eredményt, hogy az emberek ajkán megint felhangzik az Ő dicsérete. Az emberiség a mennyek országának polgárai által fogja megint megtanulni az elfelejtett és eltaszított Istennek a megbecsülését. Isten örök célja megvalósulásához közeleg: a világ megtelik az Ő dicsőségével (16.).

B); A hegyi beszéd főrészében (V. 17 – VII. 12.) mármost a mennyek országának törvényeit ismerteti Jézus, azokat az elveket, melyek szerint a mennyek országának polgárai, kiknek mivoltát és rendeltetését feltüntette, élnek.

I. Előbb általában szól a törvény jelentőségéről az Ő országában (V. 17 – 20.).

II. Azután kihirdeti országának alaptörvényeit, melyek szerint emberi életünket három fővonatkozásában kormányozni akarja: a) a felebaráttal szemben (V. 21 – 48.); b) Istennel szemben (VI. 1 – 18.) és c) önmagunkkal szemben (VI. 19 – 34.).

Végül **III.** még néhány fontos tanítást nyújt különösen e törvények felhasználásáról (VII. 1 – 12.).

I. Mielőtt kihirdetné országa főtörvényeit, előbb rámutat azoknak jelentőségére (V. 17 – 20.). El akarja hárítani azt a félreértést, mely esetleg felmerülhetett hallgatóinak lelkében, hogy ő az ótestamentumi törvénnyel szemben olyan új korszakot akarna felhozni, melyben az embereket nem kötelezné többé a törvénynek megtartása. Igaz, hogy a mennyek országával a kegyelemnek korszakát hozta el Jézus, de ez nem jelenti azt, hogy fel volnánk mentve a törvény kötelező ereje alól, hanem azt, hogy meg vagyunk mentve önerőnknek attól a tehetetlenségétől, mely a törvényt nem tudta betartani, s azért csak félelemmel, a büntetéstől való rettegéssel tekinthetett fel arra. A mennyek országába épp azért hívogat Jézus, hogy megadja nekünk azokat az erőket, melyek által a törvényt betölthetjük. Ezért az Ő országának törvényeiben voltaképpen a régi törvény jelenik meg teljesebb és tökéletesebb alakban. Aki ezt betartja, beteljesíti amazt.

I. A törvény kötelező elsősorban Őreá magára, a mennyek országának Királyára. Ő azért jött, hogy végre megvalósulásra juttassa az emberiség életében Istennek azt az akaratát, amelyet már a régi törvény is kijelentett. Abban a törvényben is az igazi emberi élet alapelvei foglaltattak, s amíg az valóra nem válik, addig ég és föld nem töltötte még be rendeltetését. (V. 17 – 18.).

II. Különös erővel kötelezi a törvény tanítványait, kik a mennyek országában vezető szerepet akarnak betölteni mások irányításával. Akinek tulajdon életében nem teljesedik be a törvény, az hasznavehetetlen a mennyek országának továbbterjesztésében (V. 19.).

III. De nemcsak az ország királyát és nagyjait, hanem minden egyes alattvalóját kötelezi a törvény. Aki polgárságába be akar jutni, annak ki kell tűnnie azzal, hogy a törvény komoly, buzgó megtartásával felülmúlja még a régi korszak legbuzgóbb híveit is. A mennyek országa éppen azért, mert nem a félelemtől sarkallt, hanem az újjáteremtett és megerősített élet országa, annál magasabb igényeket támaszthat polgárainak életszínvonalával szemben. (V. 20.).

II. Ezek után előterjeszti Jézus, hogy melyek az Ő országának a kötelező főtörvényei (V. 21 – VI. 34.)

a) Először az emberi életnek azt az oldalát érinti, ahol a baj és zavar a legnyilvánvalóbb: az ember és ember közötti viszonyt. Az erkölcsi életet, melynek tényei a felszínen láthatók (V. 21 – 48.)

b) Innen halad mélyebbre az erkölcsi élet alapjaihoz: a vallási élethez, és tárgyalja az ember viszonyát Istenhez (VI. 1 – 18.)

c) És miután megrajzolta az erkölcsi eszményt, és megmutatta a helyes vallási magatartást, melynek alapján az előbbi megvalósítható, végül rámutat arra, hogy így mint találja meg az ember az önnön életéhez való viszonyában is, az elszigetelt egyéni élet terén is a helyes utat. (VI. 19 – 34.).

Előre leszögezhetjük azt a három főelvet, melyből Jézusnak törvényei folynak: 1. Isten az embernek végtelenül szerető Atyja, s az embert a maga gyermekévé teremtette. 2. Az emberben, mert Istennel ilyen rokonsági viszonyban áll, a szellemi valóság, a lélek a fő, nem a test. 3. Mert minden ember Istennek ilyen szellemi sarjadéka, az emberek egymásnak testvérei. A mennyek országának követelménye az, hogy lényünknek e szerint az igaz teremtettsége szerint éljünk, szem előtt tartva, hogy Isten Atyánk, a többi ember testvérünk, magunk pedig elsősorban lelki valóságok vagyunk. Az Ő országának polgárait ezeknek az elveknek az uralma alá akarja Jézus igazgatni.

a) Az embereknek egymáshoz való viszonyát, az erkölcsi életet igazi testvéries életté akarja tenni Jézus (V. 17 – 48.) Újra meg újra visszatér ebben a szakaszban ez a kifejezés: „a te atyádfia". A testvériség törvényének a hirdetésébe azonban belejátszik a másik két elv is: a lelkiség és az istenfiúság. A testvériség ne külső cselekedetek dolga, hanem a lélek belső alapminősége legyen elsősorban, és erejét abból merítse, hogy az emberi testvérek felett mindnyájunkat szerető közös Atya áll.

Erről szóló tanításait Jézus az Ótestamentumból idézett törvényekhez fűzi. Hatszor halljuk felhangzani ezeket a bevezető szavakat: „hallottátok, hogy megmondatott a régieknek..." (V. 21., 27., 31., 33., 38., 43.) A harmadik idézetet (31.) úgy tekintjük, mint a másodikhoz fűzött függeléket, s az így megmaradó öt idézetet így csoportosíthatjuk: I. az első három esetben (21.,27.,33.) Jézus helybenhagyja az idézett régi tanítást, csakhogy megszigorítja és elmélyíti. II. A negyedik esetben (38.) Jézus szembehelyezkedik a régi tanítással, mert az az ótestamentumi törvényt félreértette: a magánélet cselekedeteire is átvíve a hatósági igazságszolgáltatás elveit. III. Az utolsó esetben (43.) Jézus ismét szembehelyezkedik a régi tanítással, mert az az ótestamentumi parancsolatot („szeresd") megtoldotta olyan függelékkel („gyűlöld"), amely soha sem volt Isten akarata az ember számára.

I. Az első három esetben (21 – 37.) Jézus kiválaszt három olyan ótestamentumi törvényt, melyek az emberi társasélet legkiáltóbb és legundokabb sebeire vonatkoztak: a gyilkosságra, a paráznaságra és az esküszegésre. Ahol az Istentől való elfordulás az embereket egymás iránt – testvérietlenekké teszi, ott ez a három fekély nem maradhat el a társadalom testén. Az emberek érdekei és törekvései össze fognak ütközni, és egyesek a maguk boldogulása érdekében szükségesnek fogják tartani azt, hogy felebarátjukat, kivel nem férnek el együtt e világban, kiűzzék az életből (21.) Az emberek közömbösek lesznek az iránt, hogy milyen fenséges lehetőségek, milyen isteni tervek rejlenek a felebarátaik életében, és lesznek egyesek, akik minden lelkifurdalás nélkül a maguk érzéki vágyainak eszközévé alacsonyítják felebarátjukat (27.) Az emberek nem fogják érezni a felelősségüket, hogy felebarátaik élete számára támaszul és alapul kell szolgálniuk, és lesznek olyanok, kiknek megbízhatósága a világon semmiféle garanciával sem biztosítható (33.) Ez a három seb ott tátong mindenütt az emberi társadalom életén, ahol nem Jézus uralkodik az ő mennyei országával. (Lásd a napilapok híreit: gyilkosságok, az érzékiség pusztításai és csalások.)

Ezekkel szemben Jézus akarata és törvénye: megvalósítani az emberek között azt a testvériességet, mely a békés jó akaratú együttélésre minden körülmények között képes; mely minden felebarátjában köteles tisztelettel respektálja az emberi méltóságot, s amely a felebarát számításainak és várakozásainak mindig megbízható alapot nyújt.

A testvérietlenség e romlásai ellen felemelte tiltó szavát már a régi törvény is. Jézus törvénye csak annyiban különbözik tőle, hogy míg az a testvérietlenség végső, kiáltó elfajulását

támadta (a tényleges gyilkosságot, paráznaságot és esküszegést), addig Jézust itt a lelkiség elve mélyebbre vezeti. E szerint az elv szerint az emberi életben nem az a lényeges, ami külső és látható, hanem ami belső és elrejtett, s azért a testvérietlenség bűneit is nem elég külső végzetes megnyilvánulásaikban elfojtani, hanem a belső lelki forrásokban kell elfojtani. Jézus nem testvéries viselkedést sürget elsősorban, hanem testvéries lelket; ebből majd biztosan folyik amaz is.

1. Azt parancsolja, hogy már a legelrejtettebb érzelmek világában is elítélendő és megsemmisítendő minden, ami ember és ember összeférhetetlenségére vallana. Az embereknek egymásról való gondolkozását is meg kell tisztítani minden diszharmóniától. A lelkek legmélyén meg kell őrizni az egymásnak csak javát akaró indulatot. Akkor csíra híján magától ki fog pusztulni az erőszakos, testvérietlen összeütközésnek minden cselekedete is. (21 – 22.)

2. Úgyszintén nem elégszik meg a tisztátalan cselekedetek megakadályozásával. Amíg az emberek lelkivilága nem tiszta, addig nincs megoldva az emberek társas életének ez a betegsége. A gondolatot el kell már fojtani, mely a felebarátra másként tekint, mint tisztelettel. Tanulja meg az ember felebarátait úgy nézni, mint aki magában öncél, akinek életével Istennek külön, dicsőséges tervei vannak. Ha az emberek lelkük mélyén tisztelik egymásnak ezt a méltóságát, akkor ki lesz zárva annak esete, hogy az egyik a maga vágyainak eszközéül odaáldozza a másiknak boldogságát, becsületét, jövőjét (28.).

3. Azzal sem elégszik meg Jézus, hogy az emberek ne esküdjenek hamisan. Nem biztosíthatja a társas élet szilárdságát az, ha az emberek eskükényszerrel és más külső biztosítékokkal kötelezik egymást. Utóvégre azok a külső erősségek, amelyekkel az adott szó szentségét biztosítani igyekeznek az emberek, egészen kívül esnek az ő hatalmukon. Bent, az ember lelkében, őszinteségében és nyíltságában kell rejlenie a megbízhatóság alapjának. Ahol nincs kétszínű, álnok –gondolat, ott nem lesz soha csalárd cselekedet sem, és lehetetlen lesz az, hogy az egyik ember élete összeroppanjon azért, mert a másikba vetett bizalomra építette fel (34 – 37.) – Ezek tehát a testvéries magatartás első törvényei: jóakarat, tisztelet, őszinteség. És mindezekben uralkodó elv az, hogy az emberben a lelki világ a lényeges.

Figyeljük meg azokat az érveket is, amelyekkel Jézus e törvények betartását sürgeti. A békés jóindulatról szólva rámutat arra, hogy annak biztosítása fontosabb még a vallási szokások buzgó betartásánál is. Isten előtt elfogadhatatlan az olyan ember vallásossága, aki testvérietlen viszonyban él valamelyik felebarátjával (23 – 24.) Továbbá rámutat arra, hogy a testvéri jóindulat követése még önző szempontból is sokkal ajánlatosabb, mint a makacs rosszindulat. Aki nem akar megbékélni felebarátjával, balgatag módon önmagának szerez tömérdek hátrányt (25 – 26.) Amikor az önző érzékiséggel szemben a felebarát személyiségének tiszteletét sürgeti Jézus, hangsúlyozza, hogy a legnagyobb ár sem túl nagy, amit le kell fizetnünk esetleg a tiszta gondolkozásért. A tiszta testvériség útján járni annyi, mint az örökkévalóság számára élni. Arról hajszálnyira is letérni annyi, mint pusztulásnak átadni az életünket. (29 – 30.).

Ugyanerről a törvényről szólva függelékként idézi és megszigorítja Jézus az Ótestamentumnak a házassági elválásról szóló utasítását (31 – 32.) Leggyászosabb rombolását az érzékiség bűne a családi tűzhelyek feldúlásával szokta végezni. És mint minden ország életében, úgy a mennyek országa életében is döntő szerepe van a családi körnek. Ez a jövendő nemzedéknek a bölcsője. A család minősége dönti el az emberiség haladásának az irányát. Ezért siet Jézus a házastársi kötelék ünnepélyes szent jellegét megvédeni, különösen a korában uralkodó laza válási szokásokkal szemben.

II. Negyedízben Jézus az Ótestamentumnak egy félreértett utasítását idézi, mert ebben a félreértésben a testvérietlen magatartást a legmezítelenebb valóságában mutathatja be (38 – 42.) Az Ótestamentum a megtorló viszonzást állította fel a hatósági ítélet törvényeként. S ez a

régi kezdetleges viszonyok között megjárhatta. Az emberek azonban átvitték ezt az elvet a magánéletre is, és ezzel a testvérietlenség legsötétebb átkát idézték fel magukra. A viszonzó leszámolás alapján rendezték be egymással való viszonyaikat. „Amint te nekem, én úgy neked." Jézus ezzel kíméletlenül szembeszáll, mert a testvériesség, amit Ő meg akar valósítani, ennek éppen az ellenkezője. Itt domborodik ki legvilágosabban a testvériség elvének a lényege. Egy igazi családnak gyermekei nem élhetnek egymással szemben üzleti alapon, a leszámolás és viszontszolgáltatás elvei szerint. Igaz testvérek között az „enyém-tied" határvonala úgyszólván nem is áll fenn! A testvéri viszonyt a készséges, odaadó lemondás, a nagylelkű szolgálatkészség és türelem jellemzi. Még akkor is, ha az egyik testvér visszaél a másiknak szeretetével, addig, amíg annak szeretete elég erős lesz a testvéri viszonyt fenntartani, nem fog megvonni tőle semmiféle igazi segítséget. Jézus ezt a magatartást akarja az egész emberiségre kiterjeszteni. Leszámoló és megtorló önzés helyett kiáradó, erős szeretetet sürget. (39 – 42.).

III. Utoljára az Ótestamentumnak egy megrontott szavát idézi Jézus, hogy azzal szemben feltüntesse a testvériességnek, amelyet követel, teljes nagy mértékét. (44.). Az Ótestamentum népszerű magyarázói a felebaráti szeretet köréből kizárták az ellenséget. Ezzel szembeszállva Jézus követeli a testvéri szeretetet mindenkivel szemben, megkülönböztetés nélkül. Hogy a testvériségnek ezt a hallatlanul magas mértékét felállíthassa, rá kell mutatnia az istenfiúság elvére, melyből az szükségképpen folyik. E nélkül csakugyan képtelen utópia volna az egyetemes testvéri szeretet eszménye. Testvéri szeretetet csak azok között lehet követelni, akik csakugyan testvérek, egy közös család tagjai. És mi tesz egy családot? Nem a közös szülőktől való származás. Nem is a közös háztartásból való élés. Ezek még nem nyújtanak elég alapot a testvéri összeforrásra. Ami igazán testvérekké neveli és kapcsolja a család tagjait, az a közös szülői szeretet, gondoskodás és nevelés megtapasztalása. Az egyik testvér a másikban olyas valakit lát, akit odaadó fáradsággal és gonddal táplál és fejleszt ugyanaz a szülői szeretet, melynek maga is a legtöbbet köszönheti. Az a kérdés tehát, hogy az emberiség tarka tömege felett is van-e ilyen közös nagy gondoskodó és nevelő szeretet? Van-e felettünk valaki, aki iránt gyermeki hála köt, s aki különbség nélkül ugyanazt a szeretetet pazarolja embertársainkra is, mint mireánk? Ha van, akkor azok nekünk mind testvéreink, és szeretetünk köre nem lehet szűkebb, szegényesebb, tökéletlenebb, mint Atyánké. Méltóknak kell lennünk hozzá. A viszonzásra találó szeretetnek könnyű testvériesnek lenni. De Isten gyermekei többre is képesek. Ott is tudnak szeretni, ahol minden ok megvolna a gyűlöletre, a szeretetre pedig semmi, azon az egyen kívül, hogy azt a másik embert Isten mégis szereti! (44 – 48.)

Egy szempillantás Jézus eme tanításaira, meggyőz azoknak ellentmondhatatlan igazságáról. Adjatok embereket, kiknek életében megvan a testvériségnek a koronája: az egymás iránti jóindulat, tisztelet és őszinteség ápolása; a testvériség törzse: az üzleti számítással ellentétes nagylelkűség; és a testvériség gyökere: az Atya szeretetének utánzása; és valóban elközelgetett a mennyeknek országa erre a viszálydúlta boldogtalan földre. De hogy megvalósulhasson ez az eszmény, az szükséges, hogy igazán Isten gyermekeivé váljunk. S ezért Jézus, erkölcsi törvényeinek kihirdetése után áttér:

b) az embernek Istenhez való viszonyára, és kihirdeti törvényeit a vallási életre vonatkozólag (VI. 1 – 18.) A főtörvény itt az, hogy úgy álljunk Istennel szemben, mint Atyánkkal. „A te Atyád, aki titkon néz" – ez ennek a szakasznak az uralkodó kifejezése. Mindannak illusztrálására, amit a vallási élet épsége érdekében mondani akar, a korabeli zsidó vallási életnek három jellegzetes cselekvését választja ki Jézus. Beszél 1. az alamizsnálkodásról (2 – 4.). 2. Az imádkozásról (5 – 15.). és 3. A böjtölésről (16 – 18.). Ez a három valóban fel is öleli vallási életünknek minden oldalát, és egész területét. Az Istenhez való viszonyunknak meg kell nyilvánulnia az embertársainkkal szemben, Istennel szemben, és az önnön életünk beren-

dezésében. Az alamizsnaadás – ha igazi – képviseli mindazt, amit mint Isten gyermekei az ő többi gyermeke javára teszünk, hogy ezzel Őt szolgáljuk. Az imádságban – ha igazi – nyer legtökéletesebb kifejezést az a viszony, melyet közvetlenül Istennel szemben fenntartunk. És a böjtölésben láthatjuk jellegzetes példáját annak, hogy szükség esetén milyen fegyelemnek kell alávetnünk a saját testünket, hogy lelkünk zavartalanul szolgálhassa Istent. Megfigyelhetjük, hogy mint érvényesül itt ismét mind a három főelv: testvériség egymás között, gyermeki viszony Istennel szemben, és a lélek fensőbbsége a test felett a saját életünkben.

Két nagy törvénye van Jézusnak az Istenhez való viszonyunkra nézve: a bensőség és a bizalom. Vagy másik oldaláról tekintve a dolgot: két veszélytől akarja megtisztítani vallási életünket: I. a külsőieskedéstől, és II. a hitetlenségtől.

A legnagyobb veszedelem, melytől Jézus meg akarja óvni vallási életünket mind a három oldalán: a külsőieskedés. És mesteri keze nem tapinthatott volna elevenebb pontra. A vallási életnek, mely az embernek Istennel való dolga volna, ősi veszedelme volt mindig és máig is az, hogy az emberekkel való dologgá válik. A vallási tapasztalatoknak és lelkiállapotoknak, ha valóságosak, kifejezésre kell jutniuk. Külső cselekményeket, szokásokat és szertartásokat teremtenek maguknak, melyekben kifejezésre juthatnak. És mennél erőteljesebb a lélek belső megindulása, annál nagyobb hévvel fogja felhasználni e külsőies kifejezéseket, melyek által felebarátaihoz is továbbíthatja érzéseit, tapasztalatait. De itt következik be a vallásnak örök tragédiája: a külső mez csakhamar veszedelmessé válik a belső tartalomra nézve. A szokások és szertartások úgy lekötik a figyelmet, hogy a lélek már ezekben a dolgokban látja a vallás lényegét. És nemsokára elsorvad az Istennel való belső titkos érintkezés forrása, és marad az üres, száraz külső gyakorlat, amit az emberek kedvéért folytatunk. Ez ellen tiltakozik főképpen Jézus: „Ne az emberek előtt!...Titkon, a te Atyád előtt!" S ez az óvás annál helyénvalóbb, mert Ő a vallási életünket éppen az emberek közötti társas élet átalakító és éltető erejévé akarja tenni; istenfiúságunkon az emberi testvériség rendjét akarja felépíteni. A külsőiesség veszedelme nem akkor fenyegeti a vallást, amikor félénken visszavonul a világtól. Az ébredező vallási mozgalmak kicsiny zárt köreiben, vagy a remeték életében nincs veszélyeztetve a bensőiség. De amikor a világot meghódító és alakító erővé lesz egy-egy vallási ügy, amikor az Istennel való csendből kimegy az emberek közé érvényesülni, akkor vigyázzon: ne hagyja el az Istennel való belső viszonyt, és ne az emberek kedvéért folytassa életét. Éppen kitűzött célját semmisíti meg, ha az emberek mellett elfelejti Istent. Maradjon meg, ha az emberekre hatni akar, az emberek elől elzárt benső ügy, a léleknek titkos ügye Istennel, amilyen titkos, családi ügyei a gyermeknek vannak atyjával. Mihelyt az a törekvésünk, hogy az emberek figyelmét kössük le vallásunkkal, félő, hogy Isten figyelmét van okunk kerülni. Ennek ellenkezője a Jézus törvénye: inkább titkon az emberek előtt, de egész benső meghitt őszinteségben az Atya előtt. Egyszóval: legyünk igazán gyermekei az Atyának.

1. Ez jellemezze mindazt, amit Isten számára az emberek között teszünk. Az igazi gyermekre reáhárul a kötelesség, hogy szükség esetén szülőjének munkatársa legyen a többi gyermek fenntartásában. De a testvérei eltartásához és neveltetéséhez adott hozzájárulását szégyellni fogja a világ elé tárni. Ez családi ügy. Ha istenfiúságunkból kifolyólag Atyánk reánk bízza, hogy valamilyen javainkat megosszuk más gyermekeivel, akiknek szükségét ezzel megszüntetjük, ez az ügy maradjon Őközötte és miközöttünk. Ebből reklámot csinálni a magunk dicsőségére a legízléstelenebb szentségtörés. (2 – 4.)

2. Ugyanez a gyermeki bensőség jellemezze azt, amivel közvetlenül Isten előtt jelenünk meg. Az igazi gyermek nem lehet el anélkül, hogy fenn ne tartsa az érintkezést szüleivel. Ha személyesen nem láthatja, levélben keres kapcsolatot vele. De nem fogja elrejteni előle semmi örömét, vagy baját. Azonban gyermeki lelkének ilyen megnyilatkozásai mindig bizalmas családi ügyek lesznek. Csak akkor fog előállni vele, ha idegenek szeme előtt becsukódott az ajtó.

Így nyilatkozzék meg lelkünk a legmeghittebb, mások elől titkolódzó bizalom őszinteségével Isten előtt (5 – 6.).

3. És ugyanezt a benső meghitt viszonyt viselje magán az az önfegyelmezés, mellyel magunkkal szemben fel kell sokszor lépnünk Isten kedvéért. Az igazi gyermeknek, hogy hű maradjon a család becsületéhez, sok mindent meg kell tagadnia magától. Isten is megkívánhatja gyermekeitől, hogy az Ő családjának színvonalát minden nehézség, áldozat, önmegtagadás árán fenntartsák. Nem szabad megengedniük, hogy testi természetük valaha is felülkerekedjék lelkükön, és így elhomályosítsa szellemi származásuknak nemességét. A testet féken kell tartani, ha kell, még a szükséges táplálék megvonásával is. De milyen gyermek volna az, aki mások elé panaszkodni menne, hogy milyen nehéz neki szüleihez illő színvonalon élni? Mindazt az önmegtagadást, belső harcot és tusakodást, amibe belekerül az isteni rokonság fenntartása, titkos némaság rejtse el a világ elől. Jézus azt akarja, hogy országának polgárai az Istenért folytatott legsúlyosabb önfegyelmezést is hősiesen takarják el a készséges engedelmesség boldogsága alá, mely mit sem sejtet a lélek mélyén meghozott áldozatokról. (16 – 18.)

Figyeljük meg azt a mindháromszor visszatérő gondolatot, hogy aki hitéletét igazán titkon éli Istennel, az biztos jutalmát látja ennek (4. 6. 18.) Az Atya „megfizet neki nyilván". A jutalom abban rejlik, hogy Isten mind nagyobb hatalomra jut az ilyen életben. Az emberek között is azoknak a személyisége szövődik bele a mi életünkbe, akikkel közös titkaink vannak. És mennél több olyan cselekedetet hajtunk végre belső vagy külső életünkben, amit csak Istenért és csak az Ő tudtával tettünk, Isten annál nagyobb valóság lesz számunkra, és annál nagyobb hatalom lesz életünkben. És ennek meglesznek a nyilvánvaló, az emberek előtt is érvényesülő gyümölcsei. Hiszen Jézus nem akarja országa polgárainak hitéletét belezárni az ő saját belsejükbe. Ellenkezőleg: ki akarja annak erejét árasztani az emberek közötti testvérietlenség megszüntetésére. Csak arra figyelmezteti őket, hogy hitéletüknek ezt a kifelé való érvényesítését nem lehet nekik mesterségesen erőltetniük, ha nem akarják egészen elveszteni vallásuk igazi voltát. Ápolják a titkos oldalt: az Atyával szemben. A többit majd elvégzi maga az Atya.

Másfelől szintén visszatér mindháromszor az a gondolat is, hogy aki az emberek számára éli vallási életét, azt pótolhatatlan veszteség éri. Igaz, hogy amit keres, azt megkapja: az emberek figyelmét, helyeslését, tán csodálatát. De ezzel vége van. Már „elvette jutalmát". Pedig az emberi lelket csak az elégítheti ki, ami több ennél: az isteni helyeslés, a titkon látó Atyának öröme.

II. A külsőieskedés veszedelme ellen, amelynek példáit a korabeli zsidók vallási életéből vette, így megóván alattvalóit, az Istenhez való viszonynak még egy másik veszedelmére is rámutat Jézus: a hitetlenségre. Ezt nem vezeti végig a vallási élet mindhárom irányú megnyilatkozásán, csak az imádságnál említi, mivel ebben nyer kifejezést a vallási életnek lényege (7 – 15.) Ezt a veszedelmet a korabeli pogányok vallásosságában látta legjobban példázva. Azoknak imádsága elárulta, hogy olyan istenekben hisznek, akiknek nem lehet bízni a jólértesültségében, vagy jóakaratában. Sok beszéddel kell őket felvilágosítani szükségeink felől, és sok beszéddel kell őket hajlandóbbá tenni a segítségre. Ezzel szemben Jézus a gyermeknek azt a bizodalmát sürgeti, mely tudja, hogy atyja jól ismeri szükségeit, és szívén is hordja azoknak fedezését. Figyeljük meg, hogy Istennek mindentudósága és szerető érdeklődése, melyben feltétlenül bízhatunk, nem azt bizonyítja Jézus szerint, hogy tehát felesleges az imádkozás. Csak azt, hogy a bizalmatlan, hosszadalmas imádság felesleges. Ha az imádság nem Isten felvilágosítása és nem is Istennek adott utasítás akar lenni, hanem ellenkezőleg, mint a gyermek kérése, csak egyszerűen a bizalomnak megnyilvánulása, akkor helyénvaló. S akkor nélkülözhetetlen is. Mert bár a szülő ismeri gyermeke szükségeit és készen is tartja már ajándékait, mégis megvárja gyermekének kérését gyakran. Így várja Isten

is, hogy imádságunkban fejezzük ki azt a bizalmat, mely elismeri, hogy minden jó tőle származik.

Ennek a bízó gyermeki imádságnak Jézus megadja a mintáját is az „Úri imádságban" (9 – 13.). Már a megszólítás, mellyel ez az imádság kezdődik, kifejezi ezt a gyermeki bizalmat Istennek mind jóindulata, mind korlátlan hatalma iránt. (9.) Ugyanez a gyermeki bizodalom nyer kifejezést az első három kérésben, melyek egy csoportot alkotnak. Az emberi lélek, mint Isten gyermeke, magáévá teszi az Ő világkormányzó munkájának céljait, és óhajtva imádkozik az Atya terveinek megvalósulásáért, még mielőtt a saját szükségeivel állna elő. Bízik abban, hogy Atyjának dicsősége, Atyjának országa, Atyjának az érvényesülése a legfőbb jó, melynél fontosabbért és sürgősebbért nem könyöröghet (9 – 10.). Kifejezést nyer ugyanez a gyermeki bizalom az utolsó három kérésben is, melyekben az emberi lélek minden aggodalmát és gondját nyugodtan leteszi Isten kezébe. Fontos, hogy Jézus előbbre valónak tekinti az Isten világterveire vonatkozó kéréseket, de az is fontos, hogy a mi saját életünk szükségleteit is oly gonddal belefoglalja ebbe az imádságba. Ez utóbbi kérések csak addig lesznek időszerűek, míg e földön élünk, mikor átlépünk az örökkévalóságba, elmaradnak tőlünk. Ott már csak az első három kérés lesz imádságunk. Addig azonban jogunk van teljes bizalommal imádkozni a leganyagibb, múlandó testi szükségleteinkért (11.) csakúgy, mint lelki életünknek szükségleteiért (12 – 13.). Ez utóbbiak két nagy kérésre oszlanak: a múlt bűneivel szemben bocsánatra, a jövő bűneivel szemben segítségre van szükségünk. S e legutóbbi kérésünkben megint két kérés nyer kifejezést: óvatos érzése a magunk gyengeségének, de másfelől diadalbiztos bátorság az Isten erejében.

Végül e mintaimádsághoz fűzött megjegyzésében (14 – 15.) külön hangsúlyozza még Jézus, hogy a bűnbocsátó szeretet élvezésétől el van zárva, és így az Atyával való társalgás gyermeki jogától megfosztja magát az, aki nem kész ugyanolyan megbocsátó szeretetet tanúsítani felebarátjával szemben. Nem lehet az Atyának gyermeke az, aki testvéreivel szemben nem akar úgy viselkedni, mint ahogy az Atya tenné.

Az Istennel való ily meghitten benső és ily erősen bízó gyermeki viszonyban akarja kifejleszteni Jézus az Ő országa polgárainak vallási életét. Lehetetlen, hogy ahol ez az istenfiúság megvalósul, ott a testvériség is meg ne valósuljon, és az emberi társaséletnek sebei be ne gyógyuljanak. Azonban még egy kérdésre kell feleletet kapnunk: ha elfogadjuk Jézusnak e törvényeit, és ha ez által az istenfiúság által beleilleszkedünk az Ő országának testvériségébe, jól járunk-e a magunk egyéni szempontjából? A közös emberi élet tisztul és békésebb, boldogabb lesz talán, de a magunk részéről nem nagy károsodás árán történik-e ez? Ezért

c) Jézus reátér az erkölcsi és vallási életviszonylatok után az elszigetelt egyéni életre, és elmondja az Ő törvényeit arra vonatkozólag, hogy az önnön életünkkel szemben milyen álláspontot foglaljunk el (VI. 19 – 34.). Itt jut teljes érvényre az elv, hogy az egyes emberben a lélek a fő, s a test másodrangú. Jézusnak tehát az a főtörvénye az egyéni élet számára, hogy a léleknek boldogulását és szabadságát óvjuk meg a világ fenyegető hatalmától. Kétféleképpen veszélyeztetik a testi javak a léleknek fensőbbségét: I. úgy, hogy életcéllá válnak, s a lélek odaadja elsőszülöttségi jogát a földi kincsgyűjtés hitványságáért, és II. úgy, hogy mint az életnek nélkülözhetetlen szükségletei foglalják le a léleknek egész figyelmét, és ez által fojtják meg szabad kibontakozását. Jézus mind a két veszedelem ellen felemeli óvó szavát.

I. Az Ő országa polgárainak életében ne rontsák meg a földi értékek a lélek szabad fensőbbségét az által, hogy életcéllá válnak. (VI. 19 – 24.). Az egyéni életnek ez a legkényesebb kérdése: milyen célokat tűzzön ki törekvése számára? Érezzük ennek a reánk bízott titokzatos életnek az erőit, a lelkünk mélyén forrongó képességeket, és tudjuk, hogy van hatalmunk – de egyúttal kötelességünk is ez – valamit alkotni: eredményeket elérni; gazdagabban végezni az életet, mint ahogy kezdtük. A kérdés csak az: milyen eredmények elérésére fordítsuk a ben-

nünk feszengő erőket? Miben lássuk azt a nagy jót, aminek megszerzésére és felhalmozására érdemes odaszánni ezt az egyetlen életet? Az embernek ezt az értékeket kereső, javakat megbecsülő és válogató, életcélt választó képességét akarja Jézus itt veszedelmek ellen biztosítani. A legnagyobb veszedelem, mely érheti, az, hogy megfeledkezik az ember szellemi természetéről, és ebben az anyagi világban, melyhez testénél fogva hozzátartozik, keres életcélt. Három nagy érve van Jézusnak arra, hogy megmentsük életünket ettől a veszélytől, és szem előtt tartva lelki mivoltunkat, a lelki világban keressünk magunknak életcélt.

1. Aki élete célját földi értékekben keresi, annak hiábavaló az egész élete (19-20.). Egész fáradsága, minden küzdelme kárba vész. Hasztalan ért el bármilyen eredményeket a földi értékekben, nem tarthatja meg azt, amit szerzett. A kincseket, amiket gyűjtött, nem magába gyűjtötte, nem igazán a tulajdon életét gazdagította. Már itt a földön is mezítelenül maradhat az élete úgy, amint volt, amikor pedig a lélek megválik a földi környezettől, semmit sem vihet magával abból, amit összehalmoznia sikerült. Ezzel szemben az, aki a lelke számára keresett eredményeket, gazdagodást, sohasem veszítheti el kincseit. Amije van, az igazán a tulajdon énjében van, és ha testét leveti is, életének eredményeit magával viheti az örökkévalóságba.

2. Továbbá: aki élete célját földi értékekben keresi, annak lealacsonyodik az egész élete (21-23.). Az emberi léleknek az a képessége, hogy öntudatosan választhat magának értékeket, melyeknek megvalósításáért élni akar, a legmagasabb képessége; minden más képességének a koronája, szemefénye. Akiben ez eltorzul, annak egész élete eltorzul. Aszerint, hogy miben keresi valaki életének kincseit, alakul ki egész lelkének működése. Aki ezzel az értékelő-képességével tisztán lát, és nem engedi megtéveszteni magát csalóka, hiábavaló céloktól, annak egész életét világosság fogja áthatni. Helyesen eltalált életcél mellett minden egyéb kérdés is szépen megoldódik, és úgy járhatunk, mint akik biztos mozdulatokkal világos napfényben forognak. Életünk az igazi emberi élet rendezettségének a méltóságában fejlődik ki. Ezzel szemben, aki lelkének ezt a célokat meglátó szemét bele engedte tapadni az anyagi világ megtévesztő javaiba, annak egész élete zavaroknak, botorkálásnak, tapogatózásnak a silány sötétségében fog eltengődni.

3. S végül: aki élete célját földi értékekben keresi, az kitagadja magát Isten szolgálatából (24.). Ez az érv természetesen csak olyanokra hat, akikben él a vágy Istennek szolgálni. De eddigi beszéde alatt Jézus éreztette már hallgatóival az Istennel való életnek és az Isten országában való részvételnek a varázsát, s azért felteheti róluk, hogy él bennük a vágy Istennek szolgálatában forgolódni. Csak azt kell megérteniük, hogy ez a szolgálat nem lehet mellékfoglalkozás, hanem éppen azt az értékelőképességünket foglalja le, mellyel életünknek egyetlen főjavát felismerjük és megragadjuk. Isten az Ő szolgálatát az életünk kincsévé akarja tenni. S ilyen kincsünk csak egy lehet. Aki ezt földiekben keresi, örökre lemondhat Istenről.

Ha azonban legyőztük is ezt a veszedelmet, és lelkünket megmentettük attól, hogy anyagi célok rabszolgaságába süllyedjen, nem kerültük még el egyéni életünknek minden veszélyét. Az anyagi világot, ha a legfőbb érték polcáról leszorítjuk is, még ezzel nem küszöböltük ki az életünkből. És nem is küszöbölhetjük ki. Testünknél fogva beletartozunk ebbe az anyagi világba. Életünk fennmaradásának anyagi feltételei vannak. Testünket táplálnunk, és testi egészségünket védenünk kell.

II. Jézus országának polgárai azonban nem szabad hogy megengedjék még azt sem, hogy az anyagi világ, mint életszükséglet is megrontsa a léleknek szabad fölényét. (25 – 34.). „Ne gyűjtsetek...” – ez volt az előbbi óvás. „Ne aggodalmaskodjatok...” – most ez hangzik. A testi szükségletek megszerzése sohase hozza a mennyek országának polgárait lázas nyugtalanságba; sohase zavarhassa ez meg lelkük békességét. Ám törődjenek a megélhetésükkel, gondoskodjanak magukról és az övéikről, fáradjanak a kenyérért; de sohasem úgy, mintha ez volna életük legfőbb ügye, melynek sikerénél minden kockán forog. Lelküket tartsák meg bizonyos

fölényes nyugalom magaslatán a testi szükségletek alárendelt kérdésével szemben. Háromszor hangzik Jézus tiltó szava: „Ne aggodalmaskodjatok...” (25.,31.,34.), és mindannyiszor súlyos érvei vannak szavának támogatására.

1. Tiltja az aggodalmaskodást az, amit a természetben látunk (25-30.). Ha az ember csak test, ennek az anyagi természetnek egy része volna, akkor sem kellene aggodalmaskodnia. Az egész természetben csodálatos gondoskodás uralkodik. Minden lény számára előkerül a szükséges táplálék (26.) és ruházat (28-29.). S amennyiben testénél fogva az ember csakugyan hozzá tartozik a természethez, a saját testében is megtapasztalhatja, mint munkálkodnak a saját érdemén kívül Istennek a természeti erői, és mint hoznak létre nagyobb eredményeket, mint amilyeneket a saját ereje és munkája biztosíthatna. Ezeknek a természeti gondoskodó erőknek köszönheti testi életben maradását (25.) és növekedését (27.). Ha az egész természetben ily gondviselés intézkedik minden szükséglet ellátására, az embernek fel kell ébrednie lelki méltóságának tudatára: ő még több az anyagi természetnél, drágább Isten számára minden virágnál és állatnál, – és ebben a tudatban nyugodtan folytathatja élete munkáját. Biztos lehet, hogy a nagy gondoskodásból nem maradt ki éppen ő, aki koronája a természetnek.

2. Tiltja az aggodalmaskodást még inkább az, amit Isten kijelentéséből tudunk. (31-33.). A pogányok, akik Istent csak a természet jelenségeiből ismerhetik, még talán menthetők azért, hogy az anyagi szükségletek zsarnoki uralom alá hajtják lelküket. De aki tudja, hogy miképpen tárta fel előttünk Isten az Ő jellemét, az Ő szándékait, – különösen, aki minderről hallotta és elfogadta Jézus kijelentését, annak nem szabad többé kérdeznie: „Mit együnk? Mit igyunk? Mivel ruházkodjunk?” Aki ismeri az Atyát, annak nem lehet aggodalmaskodnia. Az tudja, hogy milyen végtelen szeretettel viseli szívén Isten az emberi életnek minden gondját-baját, és hogy mily erővel munkálkodik Isten az emberek között azon, hogy a lelkileg-testileg minden hiányában kielégített teljes, egészséges emberi élet megvalósuljon. Az Isten legfőbb vágya, hogy a bűnnek és bajoknak romjain felállítsa az igaz életnek boldog uralmát. Ennek az országnak és ennek az igaz állapotnak az elterjedése kétségtelenül véget vet a testi ínségnek is úgy az egyén, mint az egész emberiség életében. Azért minden igyekezetünket és aggódó buzgalmunkat arra fordítsuk, hogy a mi lelkünk is részt vegyen ennek a mennyei országlásnak az elterjedésében. Ha Isten céljait szolgáljuk, ismervén Őt, biztosak lehetünk: ez által szolgáljuk legalaposabban a magunk életének anyagi biztosítását is.

3. És tiltja az aggodalmaskodást az is, amit az egyszerű élettapasztalatból tudunk. (34.). Eltekintve minden természeti gondviseléstől és Isten üdvterveinek a kijelentéseitől, a közönséges józan megfontolás előtt is balgatagságnak bizonyul a töprengő aggodalom, mely belevész a földi szükségletek útvesztőjébe. Senkit sem segített még szükségleteinek sikeresebb biztosításához az aggodalmaskodás. Ellenkezőleg: a jövő felett való töprengés csak megbéníthatja azt a munkánkat, mellyel a jelen közvetlen szükségleteit kell elintéznünk. Ma intézzük el nyugodt lélekkel, biztos kézzel azt, ami ma szükségletünk. Ne engedjük, hogy kapkodóvá tegyen és elveszítse a fejünket már ma a holnap, és a holnapután gondja.

A saját elszigetelt egyéni életét tehát az az ember rendezi be legbölcsebben, aki nem engedi sem a földi életcélokat törekvése, sem a földi szükségleteket aggódása tárgyaivá válni, hanem a lélek örök meggazdagítását tűzi ki élete céljául, s élete folyamán a földi aggodalmaskodástól menten, szabadon bontja ki lelki életét az Isten országában. Az az eszmény, amelyet Jézus az emberi társaséletről s az embernek Istenhez való viszonyáról rajzolt, ilyen egyéni életet követel tőlünk. Nem vesztünk tehát, ha az istenfiúság által a mennyek országának megújult, testvéries társadalmába illesztjük be a magunk egyéni életét is, sőt ez az egyetlen igazi meder, melyben nyugodtan láthatjuk folyni életünk napjait az örökkévalóság felé. Az az összhang, melybe egybeigazítják Jézus törvényei az isteni, az egyéni és a társas érdekeket, valóban méltóvá teszik Őt a világ feletti uralomra. Ahol az Ő királyi hatalma keresztülviszi ezeket a

gondolatokat, ott az emberiség a régi zűrzavar alatt rátalál az Isten által eleitől fogva a teremtett világba beletervezett dicsőséges rendre és harmóniára.

III. Így kihirdetvén országlásának elveit, melyeknek szigorúan kötelező voltát előrebocsátotta, Jézus még néhány utasítást csatol e törvénytárhoz, különösen a törvények felhasználására vonatkozólag (VII. 1 – 12.). Országának alattvalóit a) óvni akarja bizonyos ballépésektől e törvények alkalmazásának a módszerében (1 – 6.); b) meg akarja mutatni nekik a törvények megvalósítására képesítő erőt (7 – 11.), és c) végül röviden összefoglalja az egész törvény gyakorlati lényegét (12.), mely az egyes törvények felhasználásánál útmutatója és próbaköve lehet alattvalóinak.

a) Szükséges volt a törvény alkalmazásának módszerére nézve tanácsokat adni, mert előrelátható volt, hogy e törvények olyan elemi erővel fogják megnyerni és lelkesíteni a hallgatókat, hogy nagy sietségükben, mikor reászabják e törvényeket az emberi életre, súlyos hibákat fognak elkövetni. S a hegyi beszéd tanításainak eddigi története igazolja Jézus félelmeit. Különösen három veszedelmet látott fennforogni. Óvja alattvalóit I. a szeretetlenségtől (1-2.); II a képmutatástól (3-5.); és III. a meggondolatlanságtól (6.).

I. Az emberi természet ősi szeretetlensége már ott leskelődött, amikor végighallgatta Jézusnak törvényeit, s azokban felismerte az emberi élet igaz tükrét, – és előre örült, hogy e tükörben hogy fognak meglátszani más emberek hibái. Milyen tökéletes mérték a Jézus törvénye ahhoz, hogy felebarátaink bűneit kimutathassuk vele, s azután kárörömmel pálcát törjünk felettük. De Jézus nem azzal a szándékkal hirdette ki törvényeit, hogy azok világánál elkárhoztasson bennünket, hanem hogy azok megvalósítása által boldogokká tegyen. Ha e törvény világánál hibák tűnnek ki embertársaink életében, nekünk nem az ítélet, hanem a segítés, nem a rosszakaratú megbélyegzés, hanem a hibák szeretetteljes kiküszöbölése lehet a célunk. Aki ítéletre használja fel e törvényt, az ellen maga Jézus is az ítélet perzselő, megsemmisítő fényével villogtatja követelményeit. (1 – 2.)

II. Ha elkerültük is azt a veszélyt, hogy Jézus törvényeit felebarátaink hibáinak a kárörvendő feszegetésére használjuk fel; ha teljes jóindulattal azért fáradozunk is, hogy e törvényeket megvalósítsuk mások életében és segítsünk felebarátainknak megszabadulni bűneik szúrásától, egy másik veszélynek eshetünk áldozatul: a képmutatásnak. (3 – 5.) Annak, hogy felebarátainknak ajánlgatjuk a Jézus törvényeinek követését, de magunk nem igazítjuk ahhoz életünket. Talán nem akarjuk megcsalni embertársainkat, magunkat ámítottuk már el. Annyira belegyakoroltuk magunkat a Jézus elveinek mások előtt való képviseletébe, hirdetésébe és alkalmazásába, hogy el sem hisszük már, hogy a magunk életében is van még tisztogatni való. „Nem veszed észre." Az ilyen esetekben Jézus a legkíméletlenebb. A legmaróbb gúny szemrehányásával igyekszik felébreszteni az embert arra, hogy az Ő törvényeit becsületesen vigye keresztül a saját életében, ahol talán kiáltó bajok vannak, s csak azután próbáljon mások elé menni e törvények igazságával.

III. De a legjobb indulatú és legbecsületesebb lélek is súlyos hibákat követhet el, ha e törvényeknek az emberek életére való alkalmazásánál meggondolatlan. (6.) Vannak emberek, kikhez jobb el sem vinni Jézus követelményeit, vagy jobban mondva: nem mindig lehet azoknak hirdetésével előállni bárki előtt. Sokszor ahelyett, hogy érvényt szerezhetnénk azoknak, és Jézus uralmát terjesztenénk ezzel, csak inkább rontjuk a helyzetet, elmérgesítjük az ellenállást, és magunknak is keserű zaklattatást szerzünk. Igaz, hogy arra el kell készülve lennünk, hogy sokszor ellenállás és makacsság a felelet Jézus törvényeire. Csak arra vigyázzunk, hogy olyankor ne hozzuk elő azokat, amikor a makacsság nem is a törvényeknek maguknak szól (mert azokat meg sem értették még), hanem a mi ügyetlen és meggondolatlan eljárásunk visszhangja. A legkíméletesebb körültekintés vezesse a mennyek országának polgárait felséges törvényeiknek a hirdetésében.

b) A módszer hibáinak a feltüntetése mellett még szükségesebb volt, hogy Jézus rámutasson a törvény megvalósításának az erőforrására. (7-11.) Úgy a maguk belső életében, mint kint az emberek között, temérdek nehézség és akadály fogja alattvalóinak útját állni, amikor e törvények szerint élni, és másokat is irányítani akarnak. Hamarosan rá fognak jönni, hogy az emberi erő számára egyszerűen lehetetlenség, hiú megvalósíthatatlan ábránd a mennyeknek országa, melyről Jézus olyan felséges képet rajzolt.

Azonban nem is az ő erejükre van bízva. Isten maga akarja elvégezni az Ő országának megvalósulását, s ezért annak minden polgára maga mellett érezheti Istennek teljes segítségét. Így semmi sem lehetetlen. Ha Isten rendelkezésünkre bocsátja az Ő erejét, akkor megvalósulhat Jézus eszménye.

1. Jézus azért itt figyelmünkbe ajánlja az imádkozást, mint annak módját, hogy életünkbe és azon keresztül, a magunkénál nagyobb erők áradjanak. És ismételt nyomatékkal hirdeti az imádságnak biztos értékét, meghallgattatásának kétségtelen voltát minden látszólagos ellentmondás közepette is. Sokszor könnyű hinni az imádság eredményt hozó erejében. Olyan közel érezzük magunkhoz Istent, hogy egyszerűen színről-színre eléje állunk kérésünkkel, és mindjárt tudjuk is, hogy megadatott nekünk. Máskor útvesztőbe jutunk. Nem tudjuk, hogy mit is kérjünk, és szinte elvesztettük magát Istent is. De a komoly kereső imádság előtt ilyenkor is tisztázódik a helyzet, és ha sok zűrzavaron át, mégis rá fog találni az óhajtott eredményre. Sokszor azonban egészen reménytelennek látszik a helyzet. Mintha be volnánk zárva a változhatatlan körülmények sötét börtönébe, és aki ránk fordította a kulcsot, az is messze elment volna, hogy magunkra hagyjon tehetetlenségünkben. Ilyenkor se mondjunk le arról, hogy a mennyek országának törvényei mégis megvalósulnak. Nem vagyunk magunkra hagyatva; a körülmények torlasza mögött csendben ott vár Isten, és imádságunk elszánt ostroma alatt meg fogja nyitni számunkra a szabadulásra kivezető utat. (7-8.)

2. Az imádság erejébe azért vethetjük ezt a feltétlen bizalmat, mert Isten – Atya. A földi atya, aki megromlott, szegényes hasonmása az Ő lényének, nem tehet mást, minthogy azonosítsa magát gyermekének szükségleteivel; ha a gyermek valami jót akar, az atya is kénytelen akarni azt, és ereje szerint meg is szerezni gyermeke számára. Isten – mert Ő szeretetben tökéletes, – még teljesebb egységbe forr a mi életünkkel, s ami nekünk jó, azt feltétlenül kívánja és akarja Ő is. És az Ő hatalma nincs korlátok közé szorítva. Ez Jézus szerint a biztos alapja az imádságnak, és az imádság által a mennyek országa megvalósulásának.

c) És végül egy mondatba összefoglalva megadja Jézus az egész törvénynek, amelyet kifejtett, a lényegét. Hogy tanítványai könnyen megvizsgálhassák bármikor: helyes nyomon követik-e királyuknak akaratát, adja nekik ezt az „arany szabályt” (12.). Nem azt, hogy ne tegyék másokkal, amit maguknak nem kívánnak. Ez nagyon szegényes élet volna, – puszta tartózkodás a mások megbántásától. Hanem: „cselekedjétek!” Tevőleges szolgálatban kell állniuk mindenkor felebarátaikkal szemben. Ismerjék és érezzék felebarátaik szükségét, és róják le azokkal szemben a segítés kötelességét. Ebben természetesen ne mindig a felebarát kívánságai vezessék őket. Képtelenségre vezetne, ha mindenki meg akarná tenni felebarátainak azt a szolgálatot, amit az tőle óhajt. Használja a mennyek országának minden polgára itt a maga megtisztult ítélőképességét. Képzelje bele magát felebarátjának helyzetébe, és amit akkor másoktól óhajtana a maga számára, azt tegye meg az ő felebarátjának. Nem más ez, mint a szeretet egyszerű parancsolata. Az a lelkület képes betölteni ezt az „arany szabályt”, amely ment a maga önző vágyainak és érdekeinek a hajszolásától, és eléggé szabad önmagától ahhoz, hogy beleélje magát mások világába, elgondolja az ő gondolataikat, érezze az ő örömüket és fájdalmukat, és akarja munkás akarattal az ő boldogulásukat. Jézus olyan emberekkel akarja benépesíteni a földet, akik az önzés elzárkózásából kibontakozva így mások életében és mások életéért élnek. Ez volt isten terve eleitől fogva. Ez a tartalma annak a régi

kijelentésnek is, melynek megvalósulása előtt nem múlhat el ég és föld. A mennyeknek országa a szeretetnek országa.

C) Miután így megismertette hallgatóival azokat a törvényeket, melyek szerint Ő az Ő országában kormányozni akarja az emberi életet, beszédének befejezésében azokhoz fordul, kik vonzódnak ugyan már hozzá országának igazságától és szépségétől megragadva, de akik határozott döntéssel még nem szánták oda életüket az Ő szolgálatára. Komoly szavakkal intézi hozzájuk a mennyek országának hívó szózatát. (VIII. 13-27.) Ez a hívás I. sürgetés (13-14.), azután II. óvás (15-20.), és végül III. egy utolsó felvilágosítás alakjában igyekszik megnyerni és megragadni a mennyek országához vonzódó szíveket.

I. Mindenekelőtt feltünteti Jézus annak a lépésnek, mellyel az ember az Ő országához csatlakozik, a félelmetes komolyságát, hogy ezzel sürgesse hallgatóit annak megtételére. (13-14.) Nem titkolja el a nehézségeket, amelyek a határozatlan lelkeket visszariaszthatnák, de hirdeti azt is, hogy e nehézségekkel érdemes elszántan leszámolni a kockán forgó végtelen érdekek végett.

a) Nehéz a mennyek országába belépni is, abban tovább haladni is. Senki sem csúszik bele önként, és senki sem boldogul benne küzdés nélkül. Ennek oka nem a mennyek országában rejlik, mintha annak uralma zord és félelmetes volna. Az emberi természetben rejlik az ok: az ember önző, önhitt, anyagi lénye fellázad Jézusnak a testvériségről, az istenfiúságról és a lelkiségről adott törvényei ellen. Csak ennek a megromlott természetnek legyűrése árán és annak állandó fékentartása által lehet valaki Jézus alattvalója. Mivel a mennyek országának polgársága ily belső nehéz küzdelemmel jár, az emberek többsége inkább kikerüli ez utat. Választja azt a kényelmesebb életmódot, melyben mit sem törődve Jézus törvényeivel, egyszerűen szabad folyást engedhet hajlamainak, természetének. Csak a kisebbség vállalja a harcot önmaga ellen.

b) De érdemes is a mennyek országának tagjai közé tartozni. Az ember itt nyeri el igazi életét. Ha ide el nem jut valaki, annak egész élete elhibázott, kárbaveszett. Élet-halál kérdése az egyénnek, a földi és a földöntúli létre nézve, hogy Jézus uralma alá kerül-e.

Így világosan leszámolva az árral, amit le kell róni, és az eredménnyel, amit el lehet várni, senki se habozzon, se ne halogassa a nagy döntést, hanem elszántan „menjen be a szoros kapun".

II. Hogy beláttassa, mennyire a saját érdekükben sürgeti hallgatóit a rögös út megkezdésére, Jézus rámutat életüknek egy nagy veszedelmére, melytől óvni akarja őket. (15-20.) Az emberi élet legnagyobb kérdése az, hogy kinek a vezetését, kinek a befolyását fogadja el. Nincs ember, aki ne függne más, nagy vezető személyiségektől meggyőződéseinek a kialakulásában, életfelfogásának a leszűrődésében. Mindnyájan valamilyen prófétáknak a beszédére figyelünk, és azután indulunk. Mármost éppen azért, mert Jézus küzdelmes, nehéz útra hívja hallgatóit, azok könnyen abba a veszélybe esnek, hogy neki hátat fordítva inkább olyanok tanítására hallgassanak, akik hízelgőbb beszéddel, könnyebb, kényelmesebb útra hívogatják őket. Ezeknek a „hamis prófétáknak" a hatalmától akarja megóvni őket.

a) Leleplezi azoknak képmutatását. (15.) Jóbarátoknak látszanak, megnyerő a beszédük, mert amit hirdetnek, az oly nagyon megfelel a tulajdon hajlamaiknak. De a szelíd bárányköntös alatt igazi valójuk a ragadozó önzés. Voltaképpen nem adni akarnak nekünk, hanem kihasználni akarnak bennünket a maguk javára. Mindazokat a „prófétákat", akik a Jézusénál simább útról prédikálnak, az jellemzi, hogy inkább emelkedni akarnak, mint emelni, inkább boldogulni, mint boldogítani.

b) Azután rámutat Jézus az ilyenek egyéni bűneire. Közelebbről megismerkedve velük, rájövünk, hogy nekik maguknak lett volna szükségük valami megtisztító és szabadító

segítségre, nemhogy méltók volnának arra, hogy mi elfogadjuk az ő hatásukat életünk vezérlő világosságául. A gyümölcseikről ítélve romlott az egész természetük és tanításuk. (16-18.)

c) Éppen ezért előre is hirdetheti Jézus bukásukat. Akármilyen népszerűségre tegyenek is szert azok a vezérlő szellemek, akik a Jézusénál olcsóbb boldogság felé terelik az embereket, dicsőségük előbb-utóbb lehanyatlik. Az Isten világában nem élhet meg sokáig a hazugság. Az élet nemsokára halomra dönti a legelterjedtebb „világnézeteket" is.(19.)

Jézus nem említi kifejezetten, de szavai között ott lappang annak a nagy ellentétnek a gondolata, mely Őt az ilyen „hamis prófétáktól" elválasztja. Ő nem a maga érdekéből, hanem minden hátsó gondolat és álnokság nélkül, tisztán a magunk boldogságáért akar tanításaival uralkodni az emberek felett. Az Ő életének „gyümölcsei" mint feltétlenül igazolják, hogy amit Ő hirdet, az jó. És éppen ezért az Ő tanításai felett nem is tart ítéletet az idő múlása. Amikor legcsillogóbb nevű ellenfelei régen a feledés tengerének a mélyén lesznek, Ő az Ő törvényeivel még mindig uralkodni fog az emberek felett. Ezért óvakodjanak hallgatói más vezetőktől, és hajoljanak meg Őelőtte.

III. Hogy célját egészen elérje s a mennyek országának hívó szava félreérthetetlen határozottsággal belehatolhasson a hallgatók lelkébe, egy végső felvilágosítással még egy esetleg megmaradt félreértést akar eloszlatni Jézus. (25-27.) Amit e záró szavakban mond, azzal nem fűz hozzá semmi újat e beszéd gondolataihoz, hanem mintegy aláhúzza még egyszer az egésznek lényegét. Felhívja hallgatóinak figyelmét, hogy az elmondottakban nem valami elméleti tant fejtegetett, melyet elég volna megérteniük, nem is ékesszólását ragyogtatta, melyet élvezniük kellene, hanem a boldog és igaz élet birodalmának, a mennyek országának a törvényeit hirdette ki, melyeket meg kell tartaniuk, hacsak nem akarnak lemondani ez ország áldásairól. Nem az ész helyeslését, nem a szív lelkesedését, hanem az akarat engedelmességét akarta elérni az egész beszéd által.

Először a) félreérthetetlen, világos szavakkal feltünteti 1. a mennyek országa polgárságának ezt a lényegét, 2. azokat az ámító tévedéseket, melyek el szokták ezt homályosítani, és 3. e tévedések eloszlását, mely sok embernél, sajnos, már későn következik be. (21-23.) S azután b) ugyanezeket a gondolatokat egy megkapó példázatba öltözteti, hogy annak képei kitörölhetetlenül elkísérjék hallgatóinak lelkét, ha minden egyebet elfelejtenének is. (24-27.)

1. A mennyek országa polgárságának lényege az engedelmesség. A mennyek országa nem valami díszítő zománc, mely be akarja vonni életünket anélkül, hogy annak belső mivoltába beleavatkoznék. Ha ilyesmi volna, akkor elég volna polgárságához az, hogy lelkesedjünk Jézusért és az Ő gondolataiért. Hogy körülvegyük hangos „Uram! Uram!" hódolattal. Vagyis: elintézhetnénk az egészet szájjal. Azonban a mennyek országa nem kevesebb, mint egész életrendünknek átalakulása Isten akaratához képest. A mennyek országa olyan életet jelent, melyben a mennyei Atya akarata dönt el mindent. Ezért polgára csak az lehet, aki aláveti magát ez akaratnak, és cselekszi azt. A tettek gyakorlati világában látszik meg, kicsoda Jézus alattvalója. Ha engedelmesen odaadjuk akaratunkat a mennyei Atya akaratának feltétlen szolgálatára, akkor lejutottunk életünk felszíne alatt a maradandó biztos sziklaalapra, melyre biztosan építhetjük jövőnket. Örökkévalóság költözik az életünkbe így. A mennyek országának életét éljük már most a múló napok és percek világában. (21.)

2. Az emberi felületes természet azonban nagyon hajlandó eltéveszteni ezt a világos igazságot. Abba a tévedésbe esik, hogy a mennyek országába lehet tartozni ilyen engedelmesség nélkül is. És a látszat sokszor igazat ad e tévedésnek. Olyan könnyű Jézustól elragadtatott felületes lelkesedéssel is – kedvező viszonyok mellett – sok szép eredményt elérni, melyek megtévesztően hasonlók a mennyek országának jeleihez, – anélkül azonban, hogy mindebben valóban a mennyei Atya ereje munkálkodnék. Jó időben a fövényre épített ház is éppoly szép és éppoly biztosnak látszik, mint a másik, melynek építője elég alapos volt minden múló

fövény alatt megkeresni a maradandó sziklaalapot. Az a nagy veszedelme van e felületességnek, hogy az ember önmagát is elámíthatja, és a látszat hatása alatt abba a véleménybe ringathatja, hogy polgára, mégpedig kiváló polgára a Jézus országának – engedelmesség nélkül is. (22.)

3. De ezek a tévedések nem tarthatnak örökké. A látszat egyszer csak elfoszlik, s a belőle táplálkozó önelégültség keserű kiábrándulással végződik. Isten világában csak az áll meg örökké, ami az örökkévalóba magába kapcsolódik – az engedelmesség által. Minden más egyszer elmúlik. Ami a múlandóság fövenyére épült, természetesen együtt vész el a fövénnyel, mikor azt az ítélet vihara elmossa. Jönnek már e földi élet folyamán megpróbáló ítéletek, melyeknél kitűnik: igazán boldog mennyei polgár-e az, aki annak látszott. De egykor jön majd a tisztázásnak egy végleges napja is, melyen minden látszólag virágzó és sikeres élet, mely mégsem rendelte alá magát Istennek, – összeomlik. Sokaknak saját legnagyobb meglepetésére kell majd felébredniük a valóság meglátására, hogy voltaképpen nincsenek kapcsolatban Jézussal, s ezért nincs az életüknek maradandó értéke. (23.)

Bölcs az az ember, aki ezt a felvilágosítást elfogadva nem vár az esetleg késő ébredésre, hanem már jó előre maradandó életet él: cselekvő, mindennapi életében tért enged Jézus mennyei országlásának.

***

FÁJDALMAINK

(A „Lelki dolgok” c. füzetből Bp. 1923.)

„Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.”
Máté 5:4.

Aki földi értelemben uralkodni akar az emberek felett, annak elsősorban arra kell tekintettel lennie, hogy az emberek éhesek, és kenyér kell nekik. S aki az emberek lelkivilágában akar uralkodni, annak azt nem szabad elfelejtenie, hogy az embereknek fájdalmaik vannak, és vigasztalás kell nekik. Sok nagyszerűen eltervezett kormányzati szándék, birodalomszervező program vagy társadalomboldogító rendszer megbotlott már és elterült az emberek gyomra miatt, amit nem látott meg az útjában. És sok, zseniálisan bebizonyított és hévvel hirdetett eszme hamar lomtárba került a helyett, hogy az emberek millióit vezette és irányította volna, – mert nem elégítette ki a szívüket.

A szív azért szív, hogy fájjon. Az élet nagyokat üt rajta, és mert nem kőből, hanem eleven húsból van, sajog a csapásoktól. Vannak vágyai, és a körülmények gúnyt űznek velük. Vannak reménységei és bizodalmai, és csalódik bennük. Vannak boldogan élvezett örömei, és keserűséggé változnak poharában. Vannak más szívek, amelyekhez odakötözi magát a szeretetnek élő szálaival, és a halál szétszaggatja a szálakat. Aki nem tud, vagy nem is akar vigasztalni, az ne is menjen az emberek közé, nemhogy vezetni akarná őket!

Jézus azért gyakorolt évezredek óta az emberek millióinak és millióinak lelke felett olyan romolhatatlan hatalmat, mert vigasztalójuk volt. Soha senki nem járt még e föld színén, aki annyira a szenvedő emberiségé lett volna, mint Ő. Betegek és szomorkodók között végezte fáradságos munkáját, és ugyancsak közöttük töltötte pihenő óráit is. Nem nehezedhetett a tulajdon szívére olyan hegyóriása a fájdalomnak, hogy ugyanakkor ne tudott volna érzékeny maradni mások fájdalmai iránt, és ne tudta volna kinyújtani feléjük vigasztaló szeretetének kezeit. Amikor test szerint befejeződött pályafutása itt, és arról volt szó, hogy a világ végéig itt marad Őhelyette az ő Lelke, azt is ezzel a szóval jellemezte – és ezzel mindent megmondott -: „ama vigasztaló Szent Lélek”.

Nézzünk bele kissé az ő vigasztalásába. Tartsuk oda Ő elé fájdalmainkat, figyeljük meg, mi az, amit Ő mond róluk.

Sehol tömörebben összefoglalva nem találjuk Jézusnak vigasztaló művészetét, mint abban a mondásban, mely ott ragyog, mint egyik legszebb ékkő, a „boldogmondások” diadémjában: „Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak”.

*

Az első dolog, ami megragadja az embert, ennek a vigasztalásnak a különössége. Nem ilyen vigasztaláshoz vagyunk szokva. Ez egészen újszerű.

Jól ismerjük az emberek vigasztaló beszédeit. Ezerszer elismételték már a füleink hallatára.

Jön az egyik, és így szól: Ne szomorkodj oly nagyon. Veszteséged vagy csalódásod csak azért olyan kínos, mert még friss a seb. Az idő múlása majd begyógyítja. Elmúlnak majd a napok, hónapok, évek, és meglásd, messzebbről visszanézve nem lesz már olyan elviselhetetlen a fájdalom. Ne telepedj le szomorúságod tövében, mint valami kőszikla árnyékában. Persze, hogy eltakarja előled még a napot is, így egyebet sem látsz, csak a sötét szirtfalat, és annak árnyékában minden egyébnek is csak elborult képét. Haladj csak tovább! Jönnek majd új

gondjaid, örömeid, talán új csapások is, és meg fogod látni, hogy nincs okod éppen e miatt az egy szomorú tapasztalat miatt kétségbe esned. Az életed sok más élménye és teendője lassanként elfedezi szemed elől ezt a fájó emléket, mint ahogy a kidőlt fának a törzsét lassanként eltakarja az őserdőben elburjánzó folyondár és repkény.

Jön a másik és így szól: Ne merülj el fájdalmaid árjában. Nézd, nem te vagy az egyetlen, akinek szíve így fáj. Előtted is átélték már ugyanezt milliói az embereknek. És most is körülötted ezer meg ezer ember hordozza ugyanennek a gyásznak vagy gyötrelemnek a terheit. Miért törne össze a csapás alatt a lelked úgy, mint hogyha egymagadnak kellene felfognod egész súlyát? Amióta él az emberiség, hosszú, sűrű karaván̈ban együtt járta a fájdalom útját. Állj be te is ebbe a fekete ruhás menetbe. Érezd át, hogy egyetemes emberi sors a tied. S akkor a szíved hangos kiáltozása elcsendesedik majd, és panaszszava elvegyül a nagy sokaság csendes zokogásába.

Megint másik jön, és így beszél: Ami megtörtént, megtörtént. Változtatni úgysem lehet rajta. Hiába sírsz tengernyi könnyet, hiába téped a hajadat, hiába marcangolod a szívedet. Marad minden úgy, amint volt. Mire való hát akkor a szomorkodás? Ha fáj a seb, igyekezzél elfelejtkezni róla. Mennél többet gondolsz rá, csak annál rosszabb. Fásítsd el a lelkedet. Keményítsd meg az akaratodat. Szorítsd össze a fogadat. S aztán eredj dolgozni, vagy vesd bele magad a szórakozásba. Felejts!

És jönnek sorba a többiek. Mind ismerős hang. Minek egyenként tovább sorolni? Egyben, a lényegben, úgyis mind megegyeznek. Akárhány féle, más-más a mondókájuk, valamennyien egyek abban, hogy felülről lefelé néznek a fájdalmas szívre, és úgy bánnak vele. Leereszkedő és vállveregető a modoruk. Akármilyen őszinték és jót akarók is, kiérzik a beszédükből, hogy szegényebbnek tartják önmaguknál a síró embert, akit vigasztalni jönnek. Részvétlátogatók ők valamennyien, akik csak azért öltik fel a gyászruhát, hogy kíméletesebb legyen a megjelenésük, – egyébként azonban örülnek, hogy nem nekik kell azt huzamosan viselniük.

Ebbe a vigasztaló társaságba lép be egyszerre csak Jézus. Ő nem öltözött feketébe. Az arcán sem borong semmilyen alkalmi gyászfelleg. Szelíden, de emelt fővel, és arcán csendes, fénylő derűvel közelít és szól: „Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak”. Ő gratulálni jött. Szánakozás helyett boldognak magasztal. Veszteségeidben is nyertesnek hirdet.

Valóban szokatlan vigasztalás.

*

Fel sem ocsúdunk még elcsodálkozásunkból e felett az érthetetlennek látszó, különös vigasztalás felett, máris megragad egy másik benyomás. Az t. i., hogy végül is ez a szokatlan vigasztalás az egyetlen, ami jólesik, s amit elfogadhat a szívünk. A többi vigasztaló hangot úgy szeretnénk elhessegetni. Terhünkre vannak. Semmivel sem teszik elviselhetőbbé fájdalmainkat. Bárcsak békén hagynának. De Jézus szava, az más. Amikor az alkalmatlan többi látogatót elzavartuk, Őt ott marasztjuk. Vele akarunk egyedül lenni. Őt közelünkben akarjuk érezni. Hallani akarjuk tőle újra meg újra: „Boldogok, akik sírnak...” Ez hűs balzsam a sebre. Ez csillapít és gyógyít. Ettől világosodni kezd az éjszaka.

Minden más vigasztalás elfogadhatatlan és bántó azért, mert csak fokozza bennünk azt az érzést, amitől éppen szabadulni szeretnénk. Kifosztottaknak, szegényeknek érezzük magunkat. Elvesztettünk valamit vagy valakit, amin, vagy akin csüngött a lelkünk, s most ásítva tátong helyén az üresség. Erre azután jönnek a vigasztalók, és minden szavukból újra csak a vesztes voltunk tűnik ki. Jóakaratú részvétük is csak azt mutatja, hogy milyen szegényeknek tartanak bennünket, és hogy igyekeznek leszállni hozzánk, hogy átérezzék a mi nyomorúságunk mélységeit. Jótékonysági buzgóság az érdeklődésük, és minden, amit nyújtanak,

alamizsnának tetszik, és csak mind jobban érezteti, hogy koldusokká lettünk. Így taszítanak csak mind beljebb éppen abba a kínba, amelyből ki akarnának segíteni.

Mert éppen ettől a lesújtó öntudattól akarnánk megszabadulni! Ez volna az egyetlen vigasztalás. Ha jönne valaki, aki meg tudná magyarázni, hogy fájdalmainkkal nem szegényebbekké, hanem gazdagabbakká lettünk! Ha meg tudna győzni arról, hogy az élet iskolájában a szenvedés nem megbukást és ismétlésre való utasíttatást jelent, hanem ellenkezőleg: magasabb osztályba való előléptetést, és nem a szenvedéstől megkímélteknek van joguk fölényesen visszatekinteni a meggyötört szívűekre, mint lemaradtakra, hanem éppen megfordítva! Ha valaki el tudná hitetni, hogy akárhogy vonaglik és zajg is a szívünk, áldani fogjuk még Istenünket ezekért a fájdalmakért, mint legszentebb ajándékaiért! Ez vigasztalás volna. Erre le tudnánk törölni könnyeinket az orcánkról. Fel tudnánk emelni lehanyatlott fejünket, ki tudnánk egyenesíteni összegörnyedt testünket. És meggyógyult szívünkben békesség és erő lakna újra. Mert visszakapnánk azt a tudatot, aminek hiányába belebetegedtünk, hogy az életünk emelkedik és gyarapszik. Így óhajtozik öntudatlanul is minden fájó szív az igazi vigasztaló után, s amikor szembe találkozik Jézussal, és meghallja az Ő szavát: „Boldogok, akik sírnak...", – akkor ráismer igazi vigasztalójára és el sem akarja bocsátani többé.

Az Ő szavára, erre a boldogmondásra vártunk! Így akarta éppen látni kétségbeeső szívünk a szenvedéseket, ahogy Ő látja. Éppen azért gyötrődtünk, mert ez a látás olyan lehetetlennek tetszett. Mindenkinek a szavából azt éreztük ki, hogy lehetetlen. S Ő most megmutatja, hogy lehetséges. Valóban, a szenvedésnek hétpecsétes levele, amelyet nem mertünk felbontani, mert azt hittük: ítélet van benne megírva, mely száműzetésünket mondja ki a boldog emberek birodalmából, – most felnyílik és íme, kitüntetésünk királyi oklevelének bizonyul. Az közöltetik benne, hogy besoroztattunk a kiváltságosoknak titkos rendjébe, a beavatottaknak titkos társaságába. Ezentúl mi tudunk és látunk dolgokat, amik elrejttettek a többiek elől. Megízlelünk érzéseket, amikről nincs sejtelmük se a szenvedésen kívül maradtaknak. És részünk van olyan megbízatásokban, amikre teljesen avatatlanok azok, kik előtt nem nyílt meg a fájdalmak kapuja.

Nem kitaszíttatás, hanem bebocsáttatás; nem a külső sötétség, hanem a belsőbb, szentebb szentély; nem diszkvalifikáció, hanem újabb kvalifikáció a szenvedés. Megtiszteli Isten azokat, akiket meglátogat vele. „Boldogok, akik sírnak."

Áldott légy érte, mi Urunk Jézus, hogy ilyen vigasztalást hoztál!

*

De miben áll hát az a kitüntető előny, amihez éppen a sírók jutnak hozzá? Mi az a nagy nyereség, ami úgy kárpótolja a veszteségünket, hogy még bőséges többlet is marad végül?

„Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak". Ezért? Jól értjük szavadat, Urunk? Magában a megvigasztalásban rejlenék a nyereség, amelynek tudata megvigasztalhat? Amikor viharzik a szívünk a fájdalomtól, Te jössz, és azt mondod: „csend legyen", és azzal bíztatsz, hogy kétségbeesés helyett hálaadással kellene megtelnünk, mert nem vesztettünk, hanem nyertünk? S amikor aztán elcsendesedünk és várjuk, hogy mutasd meg hát azt a nagy nyereséget, amelyért boldog hálát kell éreznünk, Te hallgatsz, hogy helyetted maga a vihar utáni csend beszéljen? Kérdjük Tőled, hogy mi az a nagy áldás, aminek a reménységéért megnyugodhat háborgó szívünk, s Te viszont azt kérded tőlünk, hogy magánál ennél a megnyugovásnál édesebb áldást ízleltünk-e már? Tehát önmagában való érték a megvigasztalódás, és a síró embert maga az a tudat kárpótolja vigasztaló erővel, hogy éppen a megvigasztalódáshoz fogja elsegíteni könnyhullatása?

Elgondolkozunk. És mennél tovább tűnődünk ezen a sajátos körben forgáson, annál jobban kezdjük érteni, – és a szívünk „igennel" és „ámennel" felel reá.

Valóban úgy kell lennie a dolognak. És ez az értelme éppen minden fájdalmunknak, hogy a megvigasztaltatáshoz juttat hozzá, amit nem is ismernénk különben. A megvigasztaltatás pedig azért olyan önmagában való érték, – mert Isten van benne. Hiszen minden „boldogmondás" mögött ez az egy nagy ígéret van: Isten. Azzal kezdi az első: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa!" És azzal végzi az utolsó: „Boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazságért, mert övék a mennyeknek országa!" Ami pedig közbül van, a gyöngyfüzérnek minden egyes szeme, mind ugyanezt a fényt csillogtatja más-más színben. A mennyek országának a bírása – mi más ez, mint Istennek bírása? Éppen abban különbözik ez a mennyei ország ettől a földi világtól, amelyben mindnyájan kóborlunk és vergődünk, hogy itt elhomályosul előttünk Isten dicsőségének látása, itt az Ő akarata ellen lázadozunk, itt az Ő szeretetétől messze elsodródunk, de ott megjelenti magát nekünk; legyőzi és igazgatja akaratunkat, és keblére von, hogy soha semmi el ne szakíthasson többé. Nem hallott még a világ ünnepibb örömhírt, mint amivel Jézus jött: hogy ez az ország elközelített, nem az álmok és ábrándok dolga már, hanem a tapasztalásé és az élvezésé! Isten immár áttört minden akadályt, és beáradhat az emberi életbe!

Hány millió féle formában és színben valósul meg ez a nagyszerű lehetőség! Ahányféle az emberi szív az életnek folyton változó percei közben, annyiféle élménnyé válik számára ez az Isten-bírás. Az égi olvadt arany belesimul a mi életünknek minden redőjébe és hajlásába, és úgy válik kifogyhatatlan változatosság szerint megannyi drágasággá. Az egyik embernél megvilágosodássá, mely eloszlat minden homályt. A másik embernél feladattá, mely véget vet a tespedő tétlenségnek. A harmadik embernél tisztasággá, mely levet magáról minden undok tisztátalanságot. És így tovább.

De akinél vigasztalássá válik! Ó, ha az Isten előveszi a vésőt és úgy faragja, vájja vele a szívünket, hogy jajgatunk és vérzünk bele, – nem hiába teszi! Olyan formát készít, amelyikben rovásaiban majd legszebb és legcsillogóbb ékességeit öltheti magára az Ő belénk áradó aranya! Mit is tud az Istennek mindenre elégséges kegyelméről az, aki még megvigasztalást nem talált benne! Ugyanaz a kegyelem ez, amelyeket fájdalmaink előtt is ismertünk, ó de milyen más, amióta fájdalmas szívünkkel fogtuk fel!

Ugyebár más annak az egészsége, aki már a halál szélén járt, és onnan tért vissza az életbe? Másoknak olyan fel sem tűnő dolog, nem is gondolnak rá. De őneki a halottakból való feltámadás, amiért naponként térden állva ad hálát. És ugyebár más az a barátság, amelyet ideig-óráig megtépett a félreértés vagy a csalódás, mint az, melynek frigye mindig zavartalan volt? Ha egyszer megengesztelődéssé vált a szeretet, nem virágfüzér az többé, amely könnyen elszakadhatna, hanem acéllánc, amivel sem élet, sem halál nem bír már. Csend volt a zivatar előtt is. És csend lett újra, miután kitombolta magát a zúgó fergeteg. De milyen más ez a csend. Amaz a csend is hallgatott, talán csak azért, mert nem volt már mit mondania, és várta, hogy történjék már valami, ami megszakítja az unott egyhangúságot. Ez a csend hallgat, mert úgy telve van a szíve, hogy el sem tudja mondani titkait, és olyan szentek a titkai, hogy jobb féltékeny hallgatásba rejteni őket.

Ez a vihar utáni csend, – a mély, a gazdag, az áhítatos csend, az Isten csendje, – a megvigasztaltatás. A szivárvány színpompájától átölelt csend. Ha rohanó, vészes, villámló felhők el nem borították volna a napfényt egy időre, meg tudta-e volna mutatni dicsőségét így?

„Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak".

*

Szinte kedvünk volna elindulni és keresni a fájdalmakat, ha azok árán ilyen csodás áldás birtokába juthatunk. Hadd érjen a szenvedés! Közelebb visz majd Istenhez!

De nem úgy, nem úgy, testvérem! Kitüntetésről van szó. Azért nem lehet tolongani. Azt senki ki nem követelheti magának. Azoknak van fenntartva, akiknek Isten az Ő kiválasztó kegyelme szerint szánta.

Maradj csak csendesen a magad útján, amelyen elindított és igazgat. De majd, ha jön a fájdalmak órája, – és elkészülhetsz rá, hogy egyszer téged is felkeresnek, – akkor ne féljen, és ne riadozzék a szíved. Nem romlásodnak, hanem megdicsőülésednek órája ütött. Isten meg akar tisztelni azzal, hogy részt ad neked is az Ő vigasztalásából. Boldog leszel...

***

A szegénység dicséreti

(Református Igehirdető, 1925. febr.)

„Boldogok a lelki szegények,
mert övék a mennyeknek országa.”
Máté 5, 3..

Képzeljük csak el egy percre, hogy Jézusnak ezzel a mondásával nem áhítatos elmélkedésünk csendjében találkozunk, hanem kint a világ mindennapi forgatagában! Mi lenne, ha egy szép napon minden ember, amikor kezébe veszi a reggeli újságot, a vezércikk helyén nagy betűkkel ezt olvasná: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa”; ha az utcák tömkelegében járva hirdetőtáblákról és oszlopokról is lépten-nyomon ez a mondat harsogna mindenki szemébe: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa”; és ha a sötétség leszálltakor a házak tetején kigyulladó villanyos reklám újra csak azt hirdetné a munkájából hazatérő, vagy szórakozása után futó embernek: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa!” Soha annyi rossz élc nem röpködött volna az emberek között, mint amennyi egy ilyen napon kelne szárnyra. Micsoda vállvonogató nyegleséggel, vagy bosszús tiltakozással, vagy bámész megnemértéssel fogadnák az emberek ezt a jézusi mondást! És hogy feltárulna ebben annak az ásító, sötét szakadéknak mélysége, mely a mai embert elválasztja Jézus Krisztustól!

Pedig alapjában ugyanaz a jelenség állna előttünk, mint amikor a halálosan beteg gyermek kiönti az egyetlen üveg orvosságot, amely megmenthetné az életét, vagy mint amikor a nyomorban összetöpörödött anyóka kisöpri azt a papírosdarabot, amelyen gondtalan élethez elégséges pénzösszeget utalványozott neki valami ismeretlen jóltevő. Szomorú és szánalmas tudatlanságból történik, hogy ilyen közömbös hidegséggel, sőt elutasító fölénnyel fogadják az emberek azt, ami gyógyító és szabadító igazsága lehetne az életüknek!

Először is nem tudják, hogy mit jelent az, amikor Jézus a „mennyek országát” ajánlja fel a „lelki szegényeknek”. Azt hiszik: valami távoli, bizonytalan másvilágra szóló ígéret ez; mint valami írás, amit egyszer majd valahol, talán készpénzre lehet váltani, de ki ad érte addig és itt egy fabatkát is? Valójában pedig azonnali hatállyal bíró, rögtön foganatosítható tulajdonlevél az, amit Jézus itt felénk nyújt: „övék” – most, itt – „a mennyek országa!”

És éppolyan érthetetlen marad a legtöbb ember számára az a feltétel is, amelyhez Jézus ezt az életet meggazdagító nagy tapasztalást, a mennyek országának polgárjogát fűzi: „Boldogok a lelki szegények.” Amikor most ennek értelmében akarunk elmélyedni, ne tartsunk szemlét a sokféle félreértés felett, amelynek áldozatául estek e szavak, sem a sokféle magyarázati kísérlet felett, amellyel értelmüket tisztázni próbálták. Inkább azt a kérdést vessük fel: Mi lehet az oka annak, hogy annyi magyarázatra van szüksége e mondásnak? Hiszen Jézus nem beszélt itt rejtvényekben. Akikhez a hegyi beszédnek, ennek a hatalmas szózatnak mindjárt a legelső mondata elhangzott annak idején, azok az egyszerű emberek meg kellett, hogy értsék, és bizonyára meg is értették. Miért nem világos hát előttünk?

Vajon nem az borítja-e homályba a mi szemünkben a „lelki szegénység” értelmét, hogy egyáltalán idegenek vagyunk a szegénységnek magának a fogalmától? Hogy a „lelki szegénység”, amit Jézus emleget, nagyon szoros összefüggésben van a szó közönséges értelmében vett szegénységgel, az kitűnik abból, hogy egy másik helyén az Újszövetségnek, a Lukács evangéliumában, mely szintén megőrizte számunkra a hegyi beszéd töredékeit, ugyanez a

mondás így van feljegyezve: „Boldogok vagytok, ti szegények...” Akikhez Jézus annak idején szólott, valóban szegény emberek voltak legnagyobb részt; mindennap viselték ennek a sorsnak nyomasztó terhét, belülről ismerték, keserves tapasztalásból a szegénység értelmét. Nem ezért volt-e hát számukra olyan világos az, amit Jézus a „lelki szegénységről” mondott?

Legyünk őszinték: alapjában véve – akárhogy őrizzük is kívülről a régi úri módnak a látszatát – mi is szegények vagyunk ma mindnyájan. Nyomorba taszított nemzet fiai és leányai, még ha egyénileg fölötte tudjuk is tartani fejünket a mindent elborító áradatnak, mind együtt sodródunk a szegénység iszapos folyamával. Ha nyíltan számon vesszük mindazt, amire ezek a nehéz, rossz évek a szegénység egyetemes iskolájában megtanítottak bennünket: talán megnyílik annak világánál számunkra is egészen önkéntelenül a lelki szegénység titka.

Talán nem akart egyebet Jézus ezzel a mondásával, mint éppen a szegénység élményeit úgy elmélyíteni, hogy azok alján mindennél nagyobb gazdagságra bukkanjunk reá. Talán éppen arról van itt szó, hogy amilyen emésztő és sorvasztó ellenség a szegénység, amíg a házunk körül tanyázik, ugyanolyan jóltevő, áldott angyallá válhat, ha megnyitjuk előtte a szívünket, hogy beljebb kerüljön, hogy minden konzekvenciáját levonhassuk, hogy lelki ügyünkké válhassék...

I.

Mit is jelent szegénynek lenni? Megtanultuk mostanában nagyon sokan, akik csak hírből tudtuk eddig, hogy a szegény ember függő helyzetben levő ember.

Szegény az, aki ma megél ugyan valahogy, de hogy holnap hogyan fog megélni, azt csak holnap fogja megtudni. Ilyen emberek vették körül Jézust annak idején. Semmi sem foglalkoztatta őket úgy, mint „a holnapért való aggodalmaskodás”: „mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk?” Ha kiszálltak a tóra halászbárkájukban, kifogtak belőle annyit, amennyit eladhattak a piacon és jól tarthatták vele a házuk népét – aznap. S aztán, másnap, újra kezdődött a harc, megint egynapi kenyérért. És hányan voltak köztük olyanok, mint a szőlőbeli munkások példázatának szereplői, akik fölött már elmúlt az egész nap úgy, hogy még nem biztosíthatták a maguk és családjuk egynapi megélhetését sem!

A gazdag ember? Megrajzolta Jézus annak képét is az ellentét végett. Az így beszélhetett: „Egyél, igyál én lelkem! Sok esztendőre eltett javaid vannak neked!” A gazdag ember „független exisztencia.” Számára nem kérdés a holnapi megélhetés. A jövőnek bizonytalansága őt nem aggasztja: az ő jövője akár élete végéig biztosítva van. Ő alatta szilárd a talaj, és biztos léptekkel járhatja sorsa útját. Kezében van a sorsa: megcsinálhatja terveit, beoszthatja a rendelkezésére álló anyagi eszközöket, intézkedhet a holnapról, a holnaputánról, a jövő esztendőről...

Mit is mondott az isteni szó a példázatbeli gazdagnak? – „Bolond!” És csakugyan az volt: kitűnt, hogy már aznap éjszaka olyan fordulatot vett a sorsa, amely ellen nem lehet intézkedni a világ minden gazdagságának birtokában sem. Az igazság mégiscsak az, hogy a gazdag ember nagy függetlensége nyomorult képzelődés. A holnapja neki is bizonytalan. A jól megépített, kövezett, szilárd út alatt, amelyen ő jár, szintén rejtett tüzek forralják a föld mélységeit, és sohasem tudhatja, mikor rendül meg egész világa, mikor tör ki a háborgó láva, és mikor omlik üszkös romokba minden jól kiszámított pompás terve!

Mi hát a gazdag ember előnye a szegénnyel szemben? Csak az, hogy eláltathatja magát ideig-óráig. A szegénynek fájdalmas hátrányában pedig ott a nagy áldás: neki naponként szemébe mered a palástolatlan igazság, az emberi sorsnak bizonytalansága. A szegény ember nem képzelődhet független életről: minden reggel felébreszti álmából a gond, és ébren tartja a valóság

meglátására. A szegény ember nem felejtheti el az emberi élet alaptörvényét, mert sorsa naponkénti emlékeztető rá: a jelen lehet bizonyos, de a jövő mindig nyitott kérdés!

A szegény ember számára éppen ezért mindig égetően aktuális az a legnagyobb kérdés, – ami felett a gazdag ember képzelt függetlenségében néha egész életén át túlteszi magát, – hogy ha a sorsunk ilyen függő, hát kitől vagy mitől függ? Ahová a gazdag ember talán egy elpazarolt élet kiábrándulása után vetődik el, oda a szegényt naponként elvezeti sorsa: az Isten ajtaja elé, hogy ott bezörgessen és megtudja: nem Őnála van-e az embersors intézése? A szegény ember élete naponkénti iskola az Istenben való bizalomra, aki egyetlen biztosítéka lehet a bizonytalan holnapnak. A szegénységben szinte magától adódik az egyetlen békés és boldog függésnek, az Isten mindeneket igazgató atyai szeretetétől való függésnek a kipróbálása és megtapasztalása. Éppen azért, mert olyan ingoványos a talaj a lábai alatt, a szegény embert jobban hívogatja az örökké rendíthetetlen kőszikla menedékhelye. És ha majd a gazdagnak látszólagos biztonsága szétfoszlott, és recsegő gerendázatú palotája alól neki is menekülnie kell a katasztrófák földrengető óráiban, ő sem hajthatja máshol nyugalomra a fejét, mint ahol a szegény már régóta otthon van: az Isten mindeneket intéző erős karjai között.

Boldog, aki szegénységében megtanulta ezt a lelki megoldást, és boldog, akivel gazdagsága nem felejttette el, hogy igazában milyen szegény ő is. Övék a mennyeknek országa.

II.

Egy másik fájdalmas tapasztalata a szegénységnek: a <u>korlátozott élet.</u>

A szegény ember börtönbe van zárva. A vágyai vinnék, az álmai vonnák. De alig tesz egy-két lépést, áthatolhatatlan falakba ütközik. Erre nem telik, arra sem futja. Hiába várják a szépség és a tudás kincsei könyvekben elraktározva: ő azokat nem szerezheti meg. Integetnek feléje távoli bűbájos vidékek: ő örülhet, ha szorgos munkája mellől ellopva egy-egy órát, a város határában láthat egy kis zöldet, és szívhat egy kis friss levegőt. Jól esne neki is szép és barátságos otthont berendeznie: talán még arra sem képes, hogy lakása lehullott vakolatát pótolja. Ezer kérésére, amellyel kinyújtja kezét örömök felé, az élet vitát nem ismerő „nem”-mel felel.

A gazdag ember bírja. Amire megéhezik és megszomjazik a lelke, azzal megteríttetheti asztalát. Előtte nyitva a világ. Nincs az a korlát e földön, amit a pénz hatalmával el ne lehetne mozdítani, vagy meg ne lehetne kerülni, vagy alá ne lehetne fúrni, vagy át nem lehetne repülni. A gazdag nem akad el; szabadon siethet színes vágyai után...

De megérkezik-e a célhoz? Talál-e kielégülést? Vagy inkább úgy áll-e a dolog, hogy minden elért célpontból csak újabb, távolibb, még csábítóbb célok tűnnek elő, és minden kihajtott pohár után csak annál égetőbb a soha ki nem elégíthető szomjúság? A gazdag emberrel megint csak az önáltatás ördöge játszik. Hiába tolja szét akármilyen tágasra élete határait, valahol mégiscsak beléjük ütközik, s ha újra, még messzebb tünteti is el útjából, szabadnak vélt röptében akkor is csak be van zárva. Soha nem változtathat azon, hogy az emberi szív vágyai mindig messzebbre nyúlnak, mint amennyire erői elérnek, ha még oly szédítően nagyok is. Végül mégiscsak oda jut, ahová az élet minden tiszta és szennyes élvezetét végigkóstolt költő: „De végtelen a lelkem, s de véges a világ!” Börtönbe zárt rab ő is.

Olyan a gazdag és a szegény, mint az egy faluban született két gyerek, akiknek látókörét behatárolják a falu körül húzódó hegyláncok. Mind a kettő álmodozik arról, milyen nagy és szép is lehet a világ ott túl, a kis völgyön kívül, ahová lehajlik az égbolt, és ahol a szivárvány leér az emberek lábához. Az egyiket odaköti sorsa a kis faluhoz. A másik szabad, elmehet vágyai után. Régi mese, örökké igaz. Túl a hegyen új völgy, új orom. Rónákon, tengereken is

túl új világok. A vándor már elfáradt, haja már őszbe borul, tagjai már roskadoznak. Ma sincs közelebb a célhoz, mint gyermekkorában. Ha szivárványt akar látni, ma is csak fölfelé kell néznie. Csak úgy pihentetheti meg szemét rajta, mint az otthon maradt játszótárs.

A szegény megtakarította az egész gyötrelmes hajszát: Ő eleitől fogva tudta és érezte, hogy be van zárva egy olyan világba, amelyből végtelenséget csak odafent lehet látni. Őt mindennap arra tanította, késztette a sorsa, hogy ne vízszintes irányban keresse a nyugvópontot, hanem függőleges irányban, a magasságban. Ő hamarabb figyelt az onnan felülről hangzó szóra: „Én vagyok az életnek vize. Aki énbennem hisz, soha meg nem szomjúhozik." Ő kénytelen volt mindazért, amit e világ megtagadott tőle, egy másik világban keresni kárpótlást. És végül kitűnik, hogy az élet asztalánál jóllakott gazdag is itt találja meg egyedüli csillapodását, ahol a földi bőségből kitagadott!

Megint csak áldott iskolának bizonyul a szegénység, és boldog a gazdag is, ha nem várja meg, míg külső csapások sújtása alatt veszi észre, hogy lélekben neki is meg kell tanulnia a szegénység leckéjét.

III.

De van a szegénységnek egy mindennél fájdalmasabb panasza: a szegény ember: tehetetlen ember.

Hogy a szegénység korlátai milyen gyötrelmesek, azt nem is értjük meg addig, míg csak arra gondolunk, hogy a szegény ember nem elégítheti ki a maga vágyait. Csak amikor az önzésnek ebből a szempontjából áthelyezkedünk az önzetlenség szempontjára, akkor vágnak a húsunkba a szegénység rabbilincsei. Amikor nem a maga vágyait akarná kielégíteni, hanem másokon akarna szükségükben segíteni, és nem lehet, mert nem áll módjában: akkor teljesedik be a szegény emberen sorsának tragédiája. Beteg a gyermeke, megmenthetné az életét, ha elküldhetné jó levegőre, gondozás alá, de nem lehet. A szomszédjához becsapott valami nagy szerencsétlenség villáma, pusztulás fenyegeti az egész családot, züllésnek indulnak majd a gyermekek, és nem is olyan nagy pénzösszeggel fel lehetne újra építeni és viruló boldogságnak lehetne indítani az egész család életét, de honnan? S azután lát az utca piszkában játszó gyermekeket, már zsenge testük megtelik sorvasztó betegség csíráival; virágos kertekben kellene futkározniuk! Lát mocskos, füstös lebujokban erős fiatal embereket, munkás családapákat; valahol csak kell találkozniuk, szórakozniuk, eltréfálkozniuk; miért nincs tiszta, lélekemelő hely és alkalom, ahol szabad óráikban elmulathatnának, romlás helyett épülést találva? Lát beláthatatlanul hömpölygő emberáradatot tódulni lefelé a lejtőn, tengődni tudatlanságban, elmerülni állatiságban, tolongva verekedni testnek és léleknek mételyéért, mintha életnek nektárja volna; pedig meg lehetne állítani, észre lehetne téríteni, jobbra lehetne bírni őket! Csak volna pénz, pénz, pénz, az életmentő munkához! A szegény ember karja tehetetlenül hanyatlik le, – nem segíthet.

A gazdagnak van rá hatalma. Oh, miért is nem használja sűrűbben, bátrabban, boldogabban! Milyen csodákat művelhet az önzetlenség és a szeretet oltárára odaszentelt vagyon! Pusztulás helyén mennyi virulást fakaszthat! Boldog nemzetek azok, amelyeknek gazdag fiai megtanulták az ilyen költekezésnek sportját, ahol az egyik milliárdos minden várost nyilvános könyvtárral ajándékoz meg nehéz munkával szerzett vagyonából, a másik pusztító betegségek elleni harcokban finanszírozza az orvostudomány harcosait, a harmadik üdülésre szoruló ványadt gyermekek ezreinek biztosít nyaranta testi-lelki felfrissülést és így tovább, hosszú sorban!

És mégis, újra csak azt kell mondanunk, hogy a szegény ember előnyben van a gazdaggal szemben. Mert nézd: a milliárdos emberbarát miközben fárad könnyet törölni, nyomort oszlatni, boldogabb világot építeni, – áldja meg Isten a munkájában! – milyen könnyen érzéketlenné válik a legnagyobb szükség iránt, és vakká a legnagyobb orvosság iránt! Milyen könnyen világmegváltó hatalmasságnak képzeli magát, holott igazában pénzzel, ha hegyszámra raknák is össze, soha, de soha nem lehet megtörni azt az átkot, amely alatt az emberi élet senyved!

Ám építse a gazdag a szebb jövendőt az emberek millióinak, – de bevonulnak-e majd az ígéret földjére azok, akik most még a pusztaságban vándorolnak? Mire készen lesz a segítség, hol lesznek akkor már azok, akiken segíteni akart? Más az, amire az embereknek mindennél mélyebb szükségük van temérdek nyomorúságukban! Nem lehet a világnak megváltója az, aki szenvedései és bajai fölött áll, és onnan ígér és készít valamit, ami a szenvedéseken és bajokon túl van. Az embereknek a szenvedések és bajok közepette van szükségük megváltásra, és megváltójuk csak olyas valaki lehet, aki velük együtt gyötrődik azoknak a terhe alatt!

A szegény ember, aki tehetetlenül áll a világ sebeivel szemben, hamarabb megérti az Isten megváltását, a Krisztust, aki felvette a mi testünket és minden nyomorúságunkat, aki hordozta a mi sebeinket, megosztotta a mi betegségeinket – és így lett nekünk Szabadítónkká. A szegény ember közelebb lakik a kereszthez, és jobban és többet tud róla mondani azoknak, akiken alapjában véve csak éppen ez az üzenet segíthet.

Boldog a gazdag is, ha megfeledkezve gazdagságáról, szerényen részt kér a szegény embernek ebből a kiváltságából, és lélekben beáll melléje a Krisztus sebeivel gyógyítani ezt a beteg világot!

*

Sokszor szemére hányták a keresztyénségnek a szegénységnek ezt a magasztalását. Akadálya, sőt visszavetője ez által – mondották – az emberiség társadalmi haladásának. Ahelyett, hogy az élet igazságtalanságainak tudatát ébren tartaná, a kiáltó vagyoni ellentétek ellen fellázítaná a lelkiismeretet, és a szegénységet a világból kiirtandó rákfenének nyilvánítaná, – boldognak dicséri a szegényeket. Nos, ne szálljunk vitába ezzel a váddal most. Ha van benne igazság, az úgysem az Evangéliumot, hanem azokat a vallóit illeti csak, akik szájukkal vallották, szívükkel és életükkel meghazudtolták. Akiknek joguk volt Krisztus nevében beszélni, azok – tudjuk – éppen azt tették, aminek az elmulasztásával vádolná őket ez a támadás. De mondjuk ki bátran: az Evangéliumban igenis benne van a szegénység dicsérete is! Még annak a nagy, komoly kockázatnak az árán is, hogy félre fogják érteni az emberek, és a szegénység szentesítésének fogják tekinteni, az Evangélium mer beszélni a szegénység rongyai alatt viselhető királyi palástról, és meri a gazdagot iskolába küldeni a szegény emberhez. Szent és nagy parancs az igazság és szeretet elveivel megoldani a földi élet gazdasági perpatvarait. De éppen ennek sikere érdekében az Evangélium előbbre valónak tesz egy még szentebb és nagyobb ügyet: az örökkévalóság kérdését. Ennek csendes szentélyébe hívogatja be a piacon civódó embereket. Itt megtanítja a szegényt az ő felséges előnyeire, és megtanítja a gazdagot az ő veszedelmes hátrányaira. S amikor elcsendesedve a szegény lelki szegénnyé lett, s a gazdag is lelki szegénnyé lett, és a „mennyek országának” kimondhatatlan kincse betölti a lelküket, újra elküldi őket ki a piacra: most már intézzétek el peres ügyeteket! És most már minden más. Bábeli zűrzavar helyett megértik egymás beszédét. A zakatoló, zötyögő gépezetre olaj ömlött, és simán halad a cél felé. A „mennyek országa” isteni erejével kitört a szívek rejtekéből, és a földi élet formáló tényezőjévé lett. Nemcsak a „mennyek országa”, – a földi világ kibontakozásának egyetlen reménysége is csak az övék – „a lelki szegényeké”.

***

Elveszíthetetlen gazdagság

(1944. február 13-án.)

Lectio: Máté 25, 1 – 13.

Textus: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincset e földön...
hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket mennyben...”
Mt. 6, 19-20.

Jézusnak ez a két intelme: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincset a földön, hanem gyűjtsetek magatoknak kincset a mennyben”, olyan elválaszthatatlanul összetartozik egymással, mint ugyan-annak a pajzsnak a domború és homorú oldala. De az egyik oldal, amelyről minden földi gazdagságnak bizonytalansága tűnik a szemünkbe, manapság úgyis eléggé a szemünk előtt van. Olyan időket élünk, amikor az emberek inkább szórják a pénzt, mint gyűjtik, mert nagyon jól tudják, hogy sokféle „moly” és „rozsda” fenyegeti, és sokféle „tolvaj” támadása leskelődik rá, s ezért nem tudhatják, hogy holnap vajon mit mondhatnak még a magukénak abból, ami ma az övék. Az anyagi javak halmozására felépített egész modern civilizációnk reng a nagy megrázkódtatástól, amelynek ítéletét magára vonta, és ki tudja: mi marad meg belőle a jövendőre?

Ezért annál fontosabb számunkra a dolog másik oldala. Az a kérdés, hogy ha odavész is minden „kincsünk a földön”, odavész-e ezzel szükségképpen mindenünk? Figyeljünk hát Jézus szavára, amellyel biztosít bennünket afelől, hogy vannak másféle javak is, amelyekért élnünk lehet: „kincsek a mennyben”, amelyeket nem veszélyeztet sem pusztulás, sem elértéktelenedés, sem ellenséges támadás, mert ha egyszer a mieink, örökre a mieink. És vegyük szívünkre azt a serkentést, amellyel ilyen „kincseknek” a „gyűjtésére” indít el bennünket!

I.

Hogy valóban vannak ilyen szemmel nem látható és kézzel nem fogható „kincsek”, azt a Jézus korabeli embernek, az Ő eredeti hallgatóinak, nehéz lehetett megérteni. Az ő egyszerű gazdasági viszonyaik között az számított kincsnek, amit az ember bezárhatott a ládájába vagy a szekrényébe, és onnan elővéve, bármikor megmutogathatott másoknak is. De micsoda „kincs” az, amely a „mennyben” van? Senki nem láthatja, még a tulajdonosa sem. Mi azonban, a jelenkori bonyolult gazdasági életrend ismerői és részesei, már nagyon jól tudjuk, hogy a vagyonnak nem kell okvetlenül ilyen szemléletesnek lennie. Mennél gazdagabb valaki, vagyonának annál kisebb részét őrzi felmutatható drágaságokban. Ki tudja, hol van az ő vagyona? Rábízhatta azt valamilyen pénzintézet kezére, és csak gondos utánajárással lehetne megállapítani: hol cirkulál az azóta a gazdasági élet szétágazó vérkeringésében? Ha nem is a mai háborús viszonyok közepette, de még néhány évvel ezelőtt, békés világban, elindulhatott a gazdag ember olyan világkörüli utazásra, amelynek költségei egy egész vagyonra rúgtak, anélkül, hogy valamelyes költőpénzen kívül a zsebében magával vitte volna kiadásainak fedezetét. Akárhova érkezett, pénzt ért a neve aláírása! Hitele volt!

Mi a hitel, a vagyonnak ez a mai legáltalánosabb formája? Már sokkal inkább személyi, mint kézzelfogható, dologi „kincs”. Hiteled annyi van, amennyire mások bíznak benned, amennyire becsülnek. Nem látható „kincs” ez már, hanem láthatatlan. És csak azért „földi”, mert e földön élő embereknek rólad való gondolkozásától függ.

Mi már könnyebben megérthetjük, milyen az a „kincs a mennyekben”. Nem más az, mint Istennek rólunk való gondolata. Hogy milyen gazdag vagyok ebben a kincsben, az attól függ, milyen hitelem van Istennél, milyen sokra tart Ő engem, mennyire hajlandó Ő a „rendelkezésemre állani”?

Hogyne beszélne Jézus „mennyei kincsek” valóságáról, amikor minden szava, egész valósága azt hirdeti, hogy Isten olyan nagyra becsül téged, embert, hogy az Ő egyszülött Fiát adta érted? Ezt a hihetetlen hírt hozta el hozzánk az Evangélium: Isten úgy becsül minket, mint gyermekeit, akiknek minden kérését meghallgatja, akiknek minden szükségét megelégíti, akiknek az érdekében minden áldozatra kész! Gazdagok vagyunk „mennyekben” mérhetetlenül, mert maga Isten a miénk!

Azért meseszerűen hihetetlen ez előttünk, mert hiszen nyilvánvalók a mi bűneink, Istennel szemben a fejünk fölé tornyosuló adósságaink. Előttünk az volna természetes, ha Isten perbe szállna velünk és végrehajtaná rajtunk felgyülemlett kielégítetlen követeléseit. De nagyon nyomatékosan szól Jézus szava, amelyet azóta világgá hirdet az Ige: csakugyan bűnösök vagyunk, de éppen nekünk, bűnösöknek hozta Ő el Istennek teljes szeretetét. Hogy bűnös emberek számára lehessen bűnbocsánat, azért Őbenne maga Isten hozta meg az engesztelés áldozatát, és ennek az áldozatnak a „jóváírása” nemcsak egyensúlyba hozza Istennél a mi eladósodott életünk számadását, hanem biztosítja számunkra az Ő áldásainak kimeríthetetlen fedezetét!

Nem is kell Istent félteni attól, hogy az „ingyen kegyelemnek” ebbe az emberi viszonylatok szerint teljesen ésszerűtlen gazdálkodásába Ő belebukhatnék. Ha ő kegyelmének teljességével „rendelkezésünkre áll” nekünk, eladósodott teremtményeinek, és ajándékképpen pazarolja ránk mindig csak újra az ő jótéteményeit, – neki módjában áll, gondja is van rá, hogy az ő nevének dicsőségére visszatérüljön minden! Bűnös életünkből egyszer egészen bizonyosan ki fogja hozni az ő céljainak diadalmas megvalósulását.

Addig pedig tudhatjuk: Ő a mi Istenünk, és minden, ami az Övé, a miénk is. Mérhetetlen nagy „kincs” az, amit a „mennyben” a magunkénak nevezhetünk!

II.

De akkor – azt kérdezhetné valaki – mi szükség van arra, hogy mi ezt a „kincset”, ahogy Jézus mondja, „gyűjtsük”? Ha ilyen ingyenvaló kegyelem tesz bennünket kimondhatatlanul gazdagokká, miért kell még nekünk megfeszítenünk a magunk igyekezetét, hogy meggazdagodhassunk?

Erre egyszerű a felelet. Nemegyszer megtörtént már, hogy valakire, aki nagy nyomorúságban élt, hirtelenül valami nagy örökség maradt, s ő vagy nem is tudva róla, vagy ha hírét vette is, nem véve azt komolyan, csak tovább élt az ő nyomorúságában. Gyakran olvasunk híradást arról is, hogy rongyokban járó, szegényes viskóban lakó emberekről a haláluk után kitudódik, hogy voltaképpen nagy vagyon birtokosai voltak. Nem elég az, hogy jog szerint valaki nagy vagyon tulajdonosa. Mit ér ez, ha nem él a jogával, nem jelentkezik az örökségért, nem használja fel, és nem élvezi a vagyonát? A valóságban mégiscsak szánandó, nélkülöző, szegény ember marad.

„Gyűjtsetek magatoknak kincset mennyben” – ez azt jelenti, hogy mivel Isten kegyelmében biztosítva van számotokra a semmi földi bizonytalanság által nem veszélyeztetett gazdagság, hát vessétek rá magatokat és vegyétek igénybe! A tieitek ezek a „kincsek”, tehát nyújtsátok ki értük a kezeteket! Ha jussotok van hozzá, éljetek vele, és váljék ez a gazdagság élő valósággá bennetek!

A mi bajunk az szokott lenni, hogy nem vesszük eléggé komolyan Istennek az ingyen felajánlott nagy ajándékát. Nem hiszünk igazában az Ő szavában, amikor biztosít bennünket felőle. Jobban bízunk mégis az evilági gazdagságban, és inkább annak megszerzésére fordítjuk igyekezetünket. „Ami biztos, az biztos" – gondoljuk magunkban, és nem vesszük észre, hogy éppen azt becsüljük olyan sokra ezzel, ami egyáltalán nem biztos, ami pedig örökre biztos volna, azt szalasztjuk el közben.

„Add el mindenedet, amid van" – mondta Jézus a hozzá forduló gazdag ifjúnak, – „és kincsed lesz a mennyben". Mit értett ez alatt az ígéret alatt? Vajon azt-e, hogy ha vagyonát szétosztogatja a szegények között, ezzel biztosítja majd a maga számára a mennyei gazdagságot? Ha így lehetne „konvertálni" a földi vagyont a mennyeire, akkor csak az evilági gazdag emberek válhatnának gazdagokká „mennyekben" is, de a szegények nem, mert hiszen nekik nincs mit „konvertálniuk"! Mást, egészen mást akart Jézus a gazdag ifjúnak mondani! Azt látta, hogy ez az ifjú mind a tíz ujjával még belekapaszkodik az ő földi vagyonába. A nélkül szerencsétlennek érezné magát, és el sem tudná képzelni az életét. Amíg így szorongatja kezében ezt a „kincset", hogy tudná magáévá tenni, megragadni, és szívéhez szorítani azt a másikat, az összehasonlíthatatlanul nagyobbat, az igazit? Emezt el kell eresztenie, akkor lesz csak igazán „kincse mennyországban".

Nála ez azt jelentette, hogy a szó szoros értelmében búcsút kellett vennie evilági gazdagságától. És lehetnek ma is hasonló esetek. De ha nem kerül is sor ilyen súlyos operációra, akkor is áll az a törvény, hogy nem lehet addig „kincse mennyben" senkinek, amíg a szívét még evilági javakra függeszti. Jó azért, ha legalább gondolatban mindnyájan búcsút veszünk földi javainktól, és gyakoroljuk magunkat annak elképzelésében: mi lenne, ha elveszítenénk őket? Nem olyan nehéz ezt ma elképzelni! Mi lenne, ha romba dőlne az otthonod, ha szétszóródnék a családod, és nem is tudnád, viszontláthatod-e még valaha is ebben az életben; ha a pusztító veszedelem végiggázolna hazád földjén? „Akkor már nem is volna érdemes életben maradnod" – ezt mondod? Mondhatsz mást is! Azt, hogy: „Csak Isten maradjon meg az én Istenemnek, akkor az Ő kegyelmére támaszkodva mindent elbírok és minden úgy lesz jól, ahogy Ő rendeli!"

Vagy nem akarsz ilyen lehetőségeknek a szemébe nézni? Egynek a szemébe kell nézned, ami egészen bizonyosan elkövetkezik. Egyszer mindent itt kell hagynod, ami „kincsed" volt e „földön". Emlékszel a Jézus példázatában szereplő gazdag ember halálára? Annak az élete nyomorúságos kifosztatással és megszégyenüléssel végződött, mert „nem az Istenben volt gazdag". De aki „az Istenben gazdag", mit veszít az valójában, amikor megszólal a megfellebbezhetetlen parancs, és itt kell hagynia mindenét? Istent nem veszítheti el azon a szűk, sötét sikátoron, amely innen átvezet amoda. Isten viszi át oda, hogy örökre vele legyen!

Nem tanulhat meg úszni az, aki el nem rúgja magát a víz fenekéről. Amíg még mindig jobban bízik a lábában, hiába tanulta meg az úszás mozdulatait. Komolyan kell vennie azt, hogy ő tud úszni, és rá kell hagynia magát a tempózásra, majd fenntartja az őt! „Gyűjteni" az Istenben számunkra biztosított gazdagságot, vagyis igazán a magunkévá tenni a „mennyei kincset", – ez azt jelenti: teljes elszántsággal és naponként megújuló igyekezettel ráfüggesztenünk magunkat az Ő kegyelmének a valóságára, mint egyetlen igazi és magában véve is elégséges javunkra!

III.

De van abban még egy fontos intés, hogy Jézus ezt a tőlünk elvárt igyekezetet így nevezi: „Gyűjtsetek!" Ezzel azt mondja: nyújtsátok ki a kezeteket az után, amit Isten kínál nektek, de ne csak úgy, hogy éppen azt megkapjátok, amire pillanatnyilag szükségetek van. Gondoljatok a jövőre is, és – mert bőven telik az Isten gazdagságából erre is, – halmozzatok fel maga-

tokban olyan „kincseket” is, amelyeknek talán most éppen nem látjátok a szükségét. Jöhetnek napok, amikor ebből a „gyűjtött” gazdagságból kell megélnetek.

Világos párhuzamba állítja Jézus azt, amire serkent, és amit elvár, azzal az igyekezettel, amelyet földi javaink körül szoktunk kifejteni, amikor azokat „gyűjtjük”. Van a vagyongyűjtésnek sokféle indítéka. Az egyik ember talán a hatalmat akarja általa, hogy hajlongjanak előtte, és szavát parancsnak vegyék az emberek. A másik talán azért halmozza fel vagyonát, hogy hivalkodhasson vele, és pukkaszthassa irigykedő embertársait és így tovább. Ezek a Sátán sugallta indítékok. De van egy Isten színe előtt is helytálló indíték: az előrelátás. Legalább is bizonyos korlátok között maradva nem eshet kifogás alá. Ha azokon túllép, szintén végzetessé válhat. Hány ember fut a vagyon után azért, hogy magát bebiztosítsa nehéz napokra, öregségére, és így tovább, de amikor már minden emberi számítás szerint bőven meglehetne a biztonságérzete, nem tud megállni, hanem bolond módra folytatja, csak folytatja az értelmetlen hajszát. Nem az ilyenekre gondolunk most, hanem azokra, akik megtartják a józan mértéket. Azért „gyűjtenek” ők, mert nem akarnak csak a „kezüktől a szájukig” élni, hiszen a kezük megbénultan vagy fáradtan aláhanyatlik egyszer, és akkor mivel táplálják a maguk és az övéik éhes száját? Megvan a jogosultsága az ilyen értelemben vett „gyűjtésnek”.

De Jézus szavai arra figyelmeztetnek, hogy ennél százszorta fontosabb előrelátó, jó gazdáknak lennünk az „Istenben való gazdagságunk” dolgában! Amaz, az evilági javak dolgában való bölcs előrelátóság úgyis csak tapogatózó, bizonytalan próbálkozás! Akkor hagyhatnak cserben az eredményei, amikor a legnagyobb szükség volna rájuk. Csak a „mennyei kincsünk” nem veszhet oda semmiképpen! Ezt érdemes csak igazán tárolnunk a jövőnek minden eshetőségére!

A testünk táplálása sem azt jelenti csak, hogy napról-napra pótoljuk az elhasznált energiákat, és egy-egy újabb napi erőkifejtésre ellátjuk magunkat a szükséges erőkészlettel. Ezen kívül nagy elraktározás is folyik a szervezetünkben, és nagy betegségek válságos óráiban, rendkívüli erőfeszítések teherpróbáiban az életünk függhet attól: mennyit tud a szervezetünk ezekből a felgyűjtött titkos készletekből előhívni és felhasználni. Jó a lélek életét is úgy élni, hogy amikor örülünk a jó napoknak, gondolunk azért az eljöhető rossz napokra is!

Azt jelenti ez, hogy nem meríthetünk elég sokat az Isten kegyelmének a forrásaiból! Ne egyik napról a másikra akarjuk megszabni: mennyiben érezzük a szükségét! Igyekezzünk magunkat ellátni áldott tartalékokkal az egész életünkre, annak minden bekövetkezhető eshetőségére! Boldog az, aki ifjúságában „gyűjt” már ebből a „mennyei kincsből” vénsége napjaira is. Boldog, aki egészsége idején ellátja magát lelki gazdagsággal betegség vagy rokkantság napjaira is! Boldogok vagyunk, ha most, amíg Isten kegyelme megkímél bennünket olyan rettentő csapásoktól, amilyeneket a háború más országok népeire mért, megtöltekezünk az Ő kegyelme felől való olyan bizonyossággal, amely átsegít majd bennünket nagy megrázkódtatásokon is, ha eljönnének ránk!

Ne kelljen soha kétségbeesetten kapkodnunk valamilyen szál után, amelybe megfogódzhassunk, – amikor Jézus jó előre intett: „Gyűjtsetek magatoknak kincset mennyben...”!

Az előre nem látásnak ezt a hibáját követték el a „bolond szüzek” is, akikről Jézus példázata szól. Nem vittek magukkal tartalék olajat, csak annyit, amennyi éppen a mécsesükben elfért. Kiszámították: az elég lesz addig, amíg a vőlegény megérkezik. De nem volt elég! A vőlegény késett, a mécsesek kialudtak. És csak azok csatlakozhattak nászmenetéhez, akiknek a korsójában is volt még olaj, amivel feltölthették mécsesüket, – az „okos szüzek”. A többiek kívül rekedtek a mennyegző örömén. A bezárt ajtókon hiába dörömböltek azután. Már késő volt. Csak annyi szava volt hozzájuk a vőlegénynek: „Nem ismerlek titeket!”

„Gyűjtsetek magatoknak kincset mennyben!” – hangzik felénk Jézus szava. Ő tudja, miért mondja ezt, és miért mondja így!

*

Komoly, szinte félelmetes intés ez, ha jól meggondoljuk. De áldott és jóságos intés, mert még idejében hangzik el hozzánk. A jövőnek titkait nem tudjuk. Minden számításunkat keresztülhúzhatja a kíméletlen valóság. Szép reménységeink egyre távolabb tűnhetnek előlünk. Nehéz várakozások és súlyos türelmi próbák következhetnek el reánk. De most még megtölthetjük korsóinkat elegendő olajjal. És akkor a mécsesünk lángja nem fog kialudni, bármilyen hosszú és sötét éjszakában kell is helytállnunk. Világítani fog, és a Vőlegény örök mennyegzője felé fogja mutatni az utat.

Mert elkészülhetünk ennek vagy amannak az elvesztésére, ami itt „a földön” drága nekünk. Úgyis csak ideig-óráig lehet a mienk. Azonban a mi „kincsünk a mennyben” örökké a mienk. Ki veheti el tőlünk a mi Istenünket, ha Ő maga adja magát nekünk örök kegyelmében?

***

KERESSÉTEK ELŐSZÖR ISTENNEK ORSZÁGÁT

(A Keresztyén Leányegyesületek Nemzeti Szövetségének
Debrecenben 1927-ben tartott konferenciáján.)

„Keressétek először Istennek országát és az Ő
igazságát; és ezek mind megadatnak nektek.”
Máté 6:33.

Az én feladatom az, – mint ahogy az előzetes gyűlések alkalmával az volt a bibliamagyarázat tartók feladata, – hogy ennek a gyűlésnek a tárgyát minden emberi fejtegetés és okoskodás, minden emberi tapasztaltság és bölcsesség fölé emeljem, és azt az igazságot, amelyhez eljutottunk, magából az Igéből szólaltassam meg.

Nem tudom, a konferenciának rendezői sokat tanácskoztak-e, töprengtek-e rajta, – de aligha hinném, – amikor arról volt szó, hogy melyik igét válasszák ennek a mai délutáni gyűlésnek bibliamagyarázati textusául. Máté 6 : 33. versében Jézus szemlét tartva az anyagi élet nyomorúságaival és csábításaival küszködő emberek felett, odaállítja eléjük az Isten országának nagy célját, és felszólítja őket, hogy keressék mindenek előtt ezt, és ennek az igazságát, mert akkor mindenek megadatnak nekik. Ebben a versben úgy össze van foglalva, mint ahogy jobban nem lehet összefoglalni, az az igazság, ami éppen itt foglalkoztat bennünket.

Nekem az a feladatom, hogy ezt az igét, magának Krisztusnak egészen világos és félreérthetetlen szavát, idetartsam mindnyájunk elé, nem azért, hogy megmagyarázzam, mert aki nem érti meg, annak nem lehet megmagyarázni, hanem egyszerűen csak hangoztassam: „Keressétek először Istennek országát és az Ő igazságát, és ezek mind megadatnak nektek” – vagy legfeljebb, hogy segítsek egy néhány perc alatt mindnyájunknak és önmagamnak is abban a küzdelemben, amely egy ilyen igével szemben elfog bennünket, amikor annak lelkünket elárasztó bőségében hamarosan nem tudjuk, hogy mit is ragadjunk meg belőle.

Nem merítve tehát ki ennek a versnek tartalmát, csak fogódzópontokat keresve, amelyeknél fogva jobban megrögzíthessük gondolatainkat, állapítsuk meg, hogy két mondatból áll ez az ige. Az egyik mondat felszólító: „Keressétek először Istennek országát, és az Ő igazságát”, a másik egyszerű állító mondat: „s akkor mindenek megadatnak nektek”. És én mégis három dolgot akarok kiemelni belőle, mert a két mondat közt ki nem mondva van valami, ami nélkül az első mondat felszólítása és a másik mondatnak megállapítása vagy ígérete, nem volna értelmes.

Ami az elsőt illeti, hadd hívjam fel a figyelmet arra, hogy milyen különös dolog, hogy amikor Jézus szemei előtt ott van a problémáktól nyugtalanított emberi tömeg: „mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk?”, és amikor szó volt azokról, akik mohón gyűjtik a kincset, amelyet a rozsda és a moly megemészt, és amelyet a tolvajok kiásnak és ellopnak; amikor szemlét tart e fölött a megbolygatott, békességéből kiforgatott emberi sokaság fölött, akkor végül orvosságul nem csillapítószert ad be nekik, hanem egy olyan felszólítást szegez szívüknek, amelyik minden eddigi nyugtalanságuknál sokkal nyugtalanabb állapotba ejtheti őket: „Keressétek az Istennek országát...” Ha van egy kis képzeletünk, rögtön megjelenik előttünk a képe annak, milyen következménye van egy ilyen felszólításnak. Ősszel a vándormadarak nyugtalansága, gyülekezése, feszengő várakozása az indulásra, sejtelmeiknek előre

repesése egy melegebb, napfényesebb táj felé; vagy a népvándorlás idején egész néptörzseknek az a megbomlása, amikor felszedik sátorukat, együvé terelik nyájukat, csomagolnak és készülődnek: mindez semmi ahhoz képest, amikor a szemünk előtt megjelenik, hogy milyen hatása van ennek a felhívásnak: „Keressétek Istennek országát és az Ő igazságát". Még aki önelégülten, fásultan folytatta eddig útját, az is egyszerre felriad, s ettől kezdve nincs többé nyugta neki.

Természetes, akikhez Jézus ezt a felszólítást intézte, tudták, hogy miről van szó, amikor az Isten országát említi. Hiszen mindig azt magyarázta nekik, hogy van Istennek országa, és hogy mi az. Egy egészen más világ, mint amiben mi élünk. Ebben a világban mi a magunk urai vagyunk, és amennyiben mások uralkodnak felettünk, igyekszünk lerázni magunkról az ő akaratukat; abban a világban egy Úr van, egy feltétlenül szuverén Király, egy akarat, és mindenkinek másnak az az egyetlen boldogsága, hogy előtte megtörve, meghódolva, Neki engedelmeskedjen. Ebben a világban mi nagy urak, függetlenek, magunk szabadságát féltékenyen érvényre juttatni törekvők, éppen azért nagyon nyomorultak is vagyunk. A mi tőkénk nagyon hamar elfogy; indulunk telve magabízással, és lassanként lekonyul büszke fejünk; jönnek az évek, azt hittük, hogy hódolva fogják lerakni elénk ajándékaikat, s rájövünk, hogy hovatovább mindjobban kifosztanak bennünket; nagy dolgokra merészen vállalkoztunk, lassanként mindjobban abbahagyjuk őket. Abban a világban, aki Úr felettünk, a Király, a kegyelemnek az Istene, egyúttal a kimondhatatlan erőnek is a forrása, és aki Őbenne hódolva bízik, annak az ereje, ifjúsága megújul, mint a sasé; ha elfárad, új erőre kél. Nem lefelé konyul, hanem felfelé ível az élete. Alázatosan kezdődik, és nagyobbra növekszik, és minél tovább halad az ember szaporodó éveiben, annál gazdagabbnak érzi magát. Ebben a világban egymásnak ellenségei vagyunk; ahol az egyik ki tudja szorítani a maga helyét, ott a másik elveszíti a magáét, s éppen azért állandóan résen vagyunk: hol kellene kivédeni a másik támadását. Abban a világban testvérek vagyunk; együtt örülünk az örülőkkel és együtt sírunk a sírókkal. Ebben a világban a zsákmány a cél; másokat foglyul ejteni és alárendelni a mi céljainknak; a magunk munkáját elvégeztetni ilyen vagy amolyan formában rabszolgákkal, és uralkodni felettük. Abban a világban a szolgálat az elv, ott mindenki arra törekszik, hogy mások terhét vegye magára, s akkor boldog, ha sokak munkáját ő végezheti el, és sokak szükségéről ő gondoskodhat. Ez a világ a halálnak világa, a hullócsillagok világa, a közeledő éjszakának a világa, a reménytelenségnek a világa. Az a világ, az örökéletnek a világa.

Az Isten országa egy egészen más világ, és jól tudjuk, hogy ha abban a világban élünk egészen, akkor élünk igazán. Ez a világ, amelyben mi élünk, hazug világ; ez az élet elgörbült élet, ez nem az, amire szánva vagyunk. Amaz az egyetlen igaz élet; az az igazi énünk, amelyet ott látunk magunk előtt, és éppen azért, ha egyszer halljuk a felszólítást, hogy: „Keressétek az Istennek országát és az Ő igazságát", ezt a másik életrendet, és a magatokénak abban kialakuló életformáját, akkor egy dolgot nem felelhetünk erre a felszólításra, egy magatartás lehetetlen: azt nem mondhatjuk rá, hogy semmi közöm hozzá, vagy ha mondjuk, a szánkkal mondjuk, de a szívünk ráhazudtol arra. Mert ez a felszólítás a lelkünk elevenéig hatol. Még ha nem fogadjuk is meg, de felfedezzük benne azt, amit legtitkosabb óráinkban mindig vártunk, kerestünk. És éppen azért nincsen olyan felszólítás, amely olyan mélyen megragadhatna bennünket, és olyan mély nyugtalanságba ejthetne, mint ez: „Előttetek ez a másik világ, kerekedjetek fel és keressétek meg! Vár benneteket Isten országa és igazsága, hát ne tespedjetek itt, ne foglaljátok le magatokat a magatok kicsiny izgalmaival, hanem vegyétek magatokra ezt a nagy izgalmat!"

És itt következik az, amit a sorok közül kell kiolvasnunk, mert hiszen a főkérdés magának alapigénknek a szavaiban nem talál megoldást. A főkérdés az, hogy ha keressük az Istennek országát és annak igazságát, hát megtalálhatjuk-e? Ez a vándorút, amire Jézus hív bennünket, célhoz vezet-e? Reális dolog-e ez a dicsőséges ideál, vagy pedig csak képzelődés? Miért nem

beszél erről Jézus? Miért nem így mondotta: „Keressétek először Istennek országát és annak igazságát, meg fogjátok találni, és majd azután minden egyebek is megadatnak nektek”? Azt hiszem, azért nem, mert erről Ő némán is hangosan beszélt. Nem holt papíroson holt betűkkel írta az emberek elé ezt az Ő felszólítását, hanem itt élt Ő maga közöttünk, csengő hangon hívott bennünket, engedte, hogy belássunk az Ő lelkébe, megfogta kezünket, hogy az Ő szívének melege minket is felmelegítsen, és így mondotta: „Keressétek először Istennek országát és az Ő igazságát...” Az Ő egész élő valósága hangosabb és meggyőzőbb, kétségbevonhatatlanabb kijelentés az Isten országának realitásáról, mint akárhány kötetre rúgó fejtegetés vagy bizonyítás. És amikor erre a szóra hallgatunk most is, legfőbb dolgunk csak az lehet, hogy a szavakon keresztül meglássuk a Szólót, hogy úgy csengjenek fülünkbe ezek a szavak, mint egy hozzánk közel álló, velünk személyesen törődő, és hozzánk egyenként szóló élő Krisztusnak a szavai.

Hogyha ezen a mai estén így nem értjük ezt a felszólítást, akkor kárba veszett volt az idő, amit együtt töltöttünk. Hangulatokba beleringathattuk magunkat és játszhatott a képzeletünk szép eszményekkel, de a nagy probléma nem oldódott meg. Azt, hogy olyan komoly valóság-e az Isten országa, hogy arra csakugyan fel lehet tenni teljes öntudatossággal, felelősséggel az egész életünket, ezt a kérdést csak az oldja meg, ha valahogy Isten kegyelméből itt a mi szívünk közvetlen közelében érezzük megdobbanni az Ő szívét, ha megérezzük, hogy ezt a termet betölti az Ő jelenléte, ha tudatára ébredünk annak, hogy ebben a találkozásban az Ő keze vezetett bennünket, mert Neki van hozzánk mondanivalója; és ha Ő maga egyenként szemünkbe nézve nekünk, akik annyi bajjal, nehézséggel küszködünk, azt mondja: „mindezeket most toljuk félre; a baj nem az, hogy vannak problémáid, hanem hogy nem elég mélyek; nem azért, vagy nyughatatlan, mert izgatnak a világ kérdései; neked még nyughatatlanabbá kell lenned, még nem hatoltál le a gyökeréig a jelenkor problémáinak; jer, keresd az Istennek országát és annak igazságát!” Ha egyszer így halljuk ezt a hozzánk intézett felhívást, akkor tudjuk, hogy az Isten országát nem hiába keresi senki ezen a világon. Ő maga jött ide mihozzánk. Megmutatta magát, hogy nem ábránd, hanem valóság. És megfogva az Ő kezét, az Ő vezetése mellett nyugodtan indulhatunk útnak.

Talán van annak még egy másik oka is, hogy nem beszélt az Isten országának boldog bizonyosságáról, hanem csak mint felszólítást intézte hozzánk. Vajon nem azért van-e ez a hallgatás az Isten országának bizonyosságáról, mert az Isten országának megtalálása nem külön áll valahogy annak a keresésétől? Nem úgy van, hogy: előbb keressük, és azután megtaláljuk, és többé nem kell keresnünk, hanem aki keresi, és amíg keresi, annak és addig van a birtokában? Az a lélek, amely elcsendesedik abban a boldog gyönyörűségben, hogy én már megtaláltam, nekem már nem kell keresnem, abban a pillanatban már abban a veszedelemben forog, hogy elveszíti. De amíg a lelkem mélyén ott ég a vágy utána, amíg érzem távoli dicsőségének vonzó erejét, és repesek feléje, addig az enyém; amíg sietségben vagyok utána, addig tölti be a szívemet a birtokolás örömével.

Nem azt mondom, hogy nem lehet megtalálni. Nem örökké kielégíthetetlen keresés a mi sorsunk, hanem azt mondom, hogy az az igazi megtalálás, amikor a keresés lángja lobog bennünk, amikor mindig többet és többet akarunk belőle felölelni. Akinek lelke betelt, nem tagja többé a mennyek országának. A lelki szegényeké ez, de azután csakugyan – az övék!

Csak még egy pillanatra álljunk meg a második mondatnál: mindezek – mit egyetek, mit igyatok, és mivel ruházkodjatok, stb. – ne féljetek, megadatnak nektek. Mint valami könnyű ráadás, úgy hull az életekbe ennek a nagy, elgondolhatatlanul dicsőséges ajándéknak, az Isten országa bírásának a tetejébe. Nem kifogásolja Jézus ezeket a földi célokat; nem helyteleníti a velük való foglalkozást; Ő is akarja, hogy mindezek megadassanak és megoldassanak. Csak azt mondja nekünk, hogy a helyett a kétségbeesett hajsza helyett, amit értük folytatunk, szép

csendesen, szinte úgy, hogy észre sem vesszük, meg fogjuk kapni őket, az Isten országának és igazságának ráadásaképpen.

Vannak dolgok, amiket minél jobban keresünk, annál inkább elveszítünk. Egy nagy drámaírónak van egy szereplője, aki azzal nevetteti ki magát, hogy nagyon igyekszik tekintélyesnek látszani. Életünk tele van olyan apró mozzanatokkal, amelyekről tudjuk, hogy akkor sikerül megcsinálni, ha nem nagyon figyelünk oda. Szónokló ember tudja, hogy ha figyelmét arra összpontosítja, hogy egy ragokkal és képzőkkel bőségesen ellátott hosszú szót hogyan ejtsen ki, egészen biztosan nem fog sikerülni. A zongorázó ember is épp oly jól tudja, hogy a nehéz részleteken úgy siklik át a legjobban, ha nem nagyon figyel oda, hanem hagyja, hogy a dolog szinte magától menjen, a kezdő kerékpározó ember, minél aggályosabban figyel rá, annál biztosabb, hogy neki fog menni a legközelebbi fának.

Az egyéni és a társas élet minden problémájával egyetemben akkor oldódik meg legbiztosabban és legsikeresebben, ha az emberek nem koncentrálják reá figyelmüket. Mert mihelyt beletemetkezik az emberi lélek a földi ügyekbe, máris eldőlt a kudarca és veresége azokban. Úgy vagyunk berendezve, hogy életünkben éppen fordítottja érvényesül annak a fizikai törvénynek, hogy a tárgyak stabilitása annál biztosabb, minél mélyebben van a súlypontjuk. A mi emberi létünk súlypontjának fent kell lenni a lelki világban. Mihelyt lehúzzuk a súlypontot az idealant való gondjainkba, azonnal megvan a veszedelem, és könnyen felborul az egyensúly. Stabilis az az emberi élet, amely előkelő nyugalommal viselkedik minden emberi gonddal szemben, mert odafent van az ő legfontosabb gondja.

Az igazi nagy földi értékek mindig melléktermékei voltak az Isten országát kereső életnek. A mi hazánknak politikai szabadságáért, nemzeti önállóságáért folyt sok céltudatos politikai küzdelem, és büszkék vagyunk ezeknek a harcoknak a hőseire, de tessék csak utána gondolni, hogy végeredményben a kard élével kivívott eredmény-e az, hogy van még ma magyarság? Alapjában véve azokban a vérzivataros években azok az emberek biztosították a magyarság fennmaradását, akiknek nem az volt az első és főgondjuk, hanem az, hogy a maguk nyelvén elmerüljenek az ő Istenük Igéjének vizsgálatába, és ebből a lelki talajból szívtak fel a magyar életbe legyőzhetetlen és mindennel dacoló energiákat. Mennyit beszélünk ma kultúrfölényről! Félő, hogy ebből nem sok jó jön ki! A múltnak bizonysága az, hogy ami virágzó kultúra itt termett, az nem „kultúrfölény-politikából” termett. A múlt nemzedékeknek kis és nagy emberei, akiknek volt szívük és áldozatuk arra, hogy legyenek iskolák, éspedig jó iskolák a jövendő nemzedékek felnevelésére, voltaképpen az Isten országát keresték, az Isten dicsőségét akarták, és azért támadtak ősi iskoláink. Ma az emberek legnagyobb részét a szociális probléma tartja lázban, és elbűvölt szűklátókörűséggel szegezik rá magukat arra a kérdésre: hogy lehet békességes együttélést teremteni? Angliában vagy 120 esztendővel ezelőtt, a gépipar első fellendülésekor különösen éles volt ez a szociális probléma. Miért nem következett akkor ott be a nagy szociális forradalmi robbanás, és hogy ment végbe a fejlődés olyan irigylésre méltó sima utakon, ahol szinte alig-alig támadt valami zökkenő? Magyarázata ennek a nagyszerű fordulatnak abban rejlik, hogy éppen ezidőtájt az Istennek különösen megáldott igehirdetői, a nagy metodista ébredés vezérei járták be Anglia városait és falvait, és miközben azok az emberek leborultak együtt a bűnbánatnak könnyeiben, és az új életnek megszületését tapasztalták meg magukban, és ez által egymással testvéri közösségbe forrtak össze Isten országáért és annak igazságáért, mindennek eredményeképpen Angliának osztályrészéül jutott az az irigylésre méltóan békés társadalmi és gazdasági kialakulás is.

Be kell fejeznem. Mindnyájunknak egy életünk van. Sokszor kínosan érezzük, milyen szűkösre vannak szabva annak keretei. Annyi embernek kellene magunkra venni a testi gondjait, annyi emberhez kellene odamenni felvilágosító szóval, annyi emberre kellene a szeretetnek melegségét kiárasztani... Hogyan aprózzuk szét magunkat? Egyikünk-másikunk talán ide is, talán amoda is tud az életéből valamit adni nemes és fontos szociális ügyek szolgálatára, de

talán vannak olyanok, akik fájdalmasan érzik, hogy őket egészen lefoglalja ez a munka, amely egyenesen és határozottan Isten országát keresi, és annak igazságát. Nos, hadd bíztassam meg az így aggódó lelkeket: nem szökevényei ők a nemzet újjáépítése nagy harcának. Nem érheti őket vád azért, hogy az ő munkájuk nincs benne a holnap Magyarországának testileg virágzó, értelmileg felvilágosult és boldog társas békességben együtt élő állapotában. Mert ha ez a jobb magyar világ egyszer megvalósul, akkor a gyógyító erők, amelyeknek köszönhető lesz az átalakulás, éppen azokból a forrásokból fognak kiáradni, amely forrásokat mi nyitogatunk a nemzetnek abban a rétegében, amelyik velünk együtt a középpontba állítja újra az Isten országát és annak igazságát. Lehet, hogy egyoldalúnak látszik a mi munkánk, mintha minden mást, sok fontos, nagy kötelességet elhanyagolnánk mellette. Valójában pedig egyedül ez vezet célra: „mindenek megadatnak nekünk”.

***

A lelki „aggodalmaskodás”

(Református Igehirdető, 1928.)

„Keressétek először Istennek országát és az
Ő igazságát, és ezek mind megadatnak nektek”.
Máté 6:33.

Sokszor prédikáltunk már mindnyájan erről a textusról. Jól tudjuk, mit jelent: milyen nagy igazság az, hogy nyomorult, az emberhez méltatlan élet mindig csak a „mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk” kérdéseivel foglalkozni, és milyen felséges dolog felismerni a rendeltetésünket abban, és az életünk főgondjává tenni azt, hogy általunk is „Isten országa és az Ő igazsága” teljesedjék be a földi világ egy darabjában – s aztán minden egyéb gondunkat rábízni az Istenre, aki tudja, mire van szükségünk. Más kérdés persze az, hogy a keresztyén életnek ez a nagy igazsága mennyire öltött testet prédikálásunk nyomán, és hányan vannak, akiket el tudtunk vezetni a puszta testi létért való küzdelemből erre a magasabb színvonalon való életre, és annak békességére...

De most ne erről legyen szó. Inkább arra fordítsuk a figyelmünket, hogy van ennek a textusnak még egy általánosabb jelentése is, aminek tükrében jó megnéznünk a mi lelkipásztori életünket. Nemcsak a testi szükségletek és a lelki célok ellentéte feszül benne, és nemcsak az élet materializmusától hívogat parancsoló szóval egy eszményi program szolgálatára. E mögött az ellentét mögött ott van az a másik is, amit legjobban így jelölhetünk meg: egocentrizmus és theocentrizmus. Egyfelől áll az az élet, amelynek gondjai és törekvései önmaga körül forognak. Másfelől pedig az az élet, mely önmagáról megfeledkezve, az Isten ügyéért lángol és emésztődik. Az előbbinek éppen csak legdurvább formája az, amely ellen Jézus közvetlenül küzd e szavakkal: az, amelyiknek önmaga körül leszűkült körét az anyagi, gazdasági gondok töltik ki. De közvetve vonatkoznak szavai arra az emberre is, akinek lelki ügyes-bajos dolgai is vannak, sőt talán főképpen ilyenek vannak, – de ezek is mindig a saját ügyes-bajos dolgai. Az ilyennek is szól a felhívás: „Keressétek először az Istennek országát és az Ő igazságát, és ezek mind megadatnak nektek!”

Figyeljük csak meg, miről esik szó leggyakrabban, amikor református lelkipásztorok a maguk számára veszik elő az Igét – akár személyes találkozások alkalmával, akár a nyomtatott betű köré letelepedve. Nem az a benyomás támad-e az emberben, hogy ilyenkor mintha lelki klinikán járnánk? Milyen szerepben jelenünk meg önmagunk és egymás előtt az ilyen esetekben legtöbbször? Mint a szolgálatban elfáradt és elcsüggedt emberek; mint olyanok, akik szenvedik az elhagyatottság és meg nem értettség árvaságát; mint csalódások és szeretetlen bántalmak sebesültjei; mint ezernyi akadály közepette reménységért sírók; mint a lelki élet ínségesei, akiknek arcára mély redőket szánt a nehéz gond: „mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk” – hogy a belső emberünk étlen-szomjan ne szenvedjen, és kibírja a mostoha, fagyos időjárást?

Nos hát, – ha így áll a dolog, vagy ha csak kicsiny részben is így áll –, Jézus szava arra figyelmeztet, hogy ebből az „énközpontiságból” ki kell nőnünk az „Istenközpontiság” életére. Nem szabad annak úgy maradnia, hogy hivatalunkban forgolódva az Isten ügyével legyünk elfoglalva, de amikor a magunk egyéni magánélete tárul fel, kitűnik, hogy az, önmagával bajlódik. A legbensőbb, a legprivátabb égő szenvedelmünk kell, hogy az Istené, az Ő országáé, az Ő igazságáé legyen. Úgy le kell, hogy foglalja a figyelmünket az Ő ügyének „keresése”, hogy ne is igen érjünk rá önmagunkat boncolgatni, hőmérőzgetni, sajnálkozva

ápolgatni. Hiszen annyi miránk bízott ember él körülöttünk! Hány van, aki minden emberi megítélés szerint messze-messze van még az Ő országától! Hány van, aki „közel van” ahhoz, de talán az utolsó lépések híján veszti el annak javait! Hány gyermek van a gyülekezetünkben, hány szülő van szomszédságunkban, hány beteg, hány ínséges van községünkben, aki mind azt várja, hogy valaki az ő számára is „keresse az Isten országát”. Mennyi megrögzött, életpusztító rossz szokás uralkodik, mennyi igazságtalanság és szeretetlenség fojtogatja az embereket, mennyi bűn uralkodik szemérmetlenül, mindaddig, amíg az „Isten országa és az Ő igazsága” uralomra nem jut és véget nem vet a bajoknak...

Hiszen kevés a napnak huszonnégy órája és tíz ember keze, szava és szíve is kevés volna ahhoz a munkához, rábeszéléshez és imádsághoz, ami mindnyájunkra vár, ha „először az Isten országát keressük és az Ő igazságát”.

Ne állítsa fel ezzel szemben senki azt a tételt, hogy előbb az Istennel való közösségünket kell ápolnunk belső életünk titkos kamrájában, és csak azután válhatunk hasznára a ránk bízottaknak közöttük való serény forgolódásunkban. Az a „keresés”, amelyről Jézus beszél, nem az Istennel csak lazán összefüggő élet külsőleg talán sokat mutató, de belsőleg üresen zakatoló „nagy elfoglaltsága”. Azt, aminek „kereséséről” itt szó van, csak az Isten titkos kegyelmi forrásaival való legbensőbb kapcsolatban állva lehet „keresni”, tusakodó könyörgésben megvilágosodott látással, kifinomult érzékenységgel, megszilárdult akarattal. Arról van éppen szó, hogy ezt a belső életünket mélyítsük el azzal, hogy sohasem engedjük magunkra szűkülni, hanem mindig kiszélesítjük az Isten ügyére.

„Először!” – És másodszor és harmadszor is. Akkor megoldódnak maguktól a mi szubjektív lelki ügyeink és bajaink. „Ezek mind megadatnak nektek.”

***

„A SZERETET VALLÁSA?”

(1935. június 16.)

Lectio: Máté 7, 1 – 12.

Textus: „Amit akartok azért, hogy az emberek tiveletek
cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal,
mert ez a törvény és a próféták.”
Máté 7, 12.

A keresztyénséget sokszor úgy szokták meghatározni, hogy az „a szeretet vallása”. És ezzel vagy rettentő nagy tévedést, vagy felséges igazságot fejeznek ki az emberek.

Rettentő nagy tévedés rejlik e mögött a meghatározás mögött, ha azt értik alatta, – mint ahogy gyakran ez az eset áll fent, – hogy az egész keresztyénség redukálható a felebaráti szeretet parancsára. Hangos óvást kell ez ellen emelnünk, mert ez azt jelentené, hogy puszta ékítménynek, nélkülözhető sallangnak, a lényeget nem érintő, vagy talán egyenesen elhomályosító járuléknak kell a keresztyénségben tekintenünk mindazt, amit az Isten megnyilatkozott titkairól boldog meggyőződéssel vallott a keresztyén hit évezredeken át. Tehát félre kellene tennünk mindent, amiről az egyház „dogmái” és ünnepei tesznek bizonyságot. Nem lenne szükséges, hogy bűnről és váltságról, a karácsonyi testetöltésről, a nagypénteki áldozatról, a húsvéti győzelemről és a pünkösdi Lélek-járásról beszéljünk, hanem egyszerűen beérhetnénk a „Szeresd felebarátodat” parancsolatával.

Akik ebben kimeríthetni vélik a keresztyénség lényegét, azoknak először is azt kell világosan megmondanunk, hogy az így értett „szeretet vallása” – egyáltalán nem vallás. Ez a legmagasabb rendű erkölcs, de erkölcs, és nem vallás. Aki ezt akarja vallásnak nevezni és ezzel beéri, az jobban tenné, ha nyíltan megmondaná, hogy vallás nélkül akar élni, és azt mások számára is feleslegesnek tartja. Mert vallás alatt mégis olyasvalamit értünk, ami az embernek elsősorban Istenhez, nem pedig a felebarátjához való viszonyát érinti.

Másodsorban pedig azt kell mondanunk, hogy akik a szeretet parancsolatát magában véve elegendőnek tartják, azok nem is tudják, mit mondanak. Mert a dolog úgy áll, hogy ha egyéb mondanivalója nincs a keresztyénségnek, mint a szeretet parancsolata, akkor mennél komolyabban vesszük azt, és mennél inkább benne látjuk egész életünk feladatát és értelmét, – csak annál nyomorultabbakká leszünk. Ha nem áltatjuk magunkat és nem játszunk a szavakkal, akkor be kell vallanunk, hogy mi a szeretetnek erre a parancsolatára teljességgel alkalmatlan alanyok vagyunk. Sehogyan sem sikerül nekünk ezt a nagy elvet igazán valóra váltanunk. És hogy ezer kudarc után megmaradjunk e mellett az eszmény mellett, és csüggedetlenül tovább küzdjünk a megvalósításáért, ahhoz az szükséges, hogy ismerjük Istennek azt a ránk boruló nagy szeretetét, amely Jézus Krisztusban nyilatkozott meg örökre világosan és véglegesen. Ez biztosít minket a felől, hogy akárhányszor elbuktunk is, mindig újra felkelhetünk és folytathatjuk a magas cél felé való kapaszkodásunkat, mert minden bűnünkre van bocsánat, és van erő, amely végül is eljuttat a tökéletességre, amelyre öröktől fogva rendeltettünk.

De ha valaki egyszer megízlelte Jézus Krisztus által az Istennek ezt a szeretetét, és mármost azt kérdi: mivel szolgálhatok én ennek az Istennek úgy, hogy a jótetszését bírhassam, és ha az embernek ezt az Isten felé való megnyilatkozását akarjuk „vallásnak” nevezni, amely már válaszadás az Isten kijelentésére, akkor igenis elmondhatjuk, hogy a keresztyénség „a szeretet

vallása”. Éspedig elmondhatjuk ezt úgy, mint egyik legfelségesebb bizonyosságunkat. Mert ezzel azt hirdetjük, hogy semmi, de semmi nem kedves Isten előtt ezen az egyen: a szereteten kívül. Hiába halmoznánk az égig kegyes áldozatainkat; hiába gyakorolnánk magunkat a tökéletességig akármilyen szent szabályok megtartásában; hiába vállalnánk magunkra a roskadásunkig „vallási” kötelességek terheit: mindez egy fabatkát sem érne az Isten szemében. Lehetnek ezek a dolgok nélkülözhetetlen formák és alkalmas keretek, de mit használ minden forma és keret, ha hiányzik belőle az egyetlen számba jövő lényeg? Ez pedig nem más, mint a szeretet, amelyről megmondta Pál apostol, hogy nélküle csak „zengő érc és pengő cimbalom”, vagyis élettelen és értelmetlen minden úgynevezett „vallási” buzgalom vagy teljesítmény. Ezt mondja alapigénk is: „ez a törvény és a próféták”, vagyis más szóval: ez az egész Ótestamentum minden követelményének és parancsának az összfoglalata. (Mert hiszen Jézus korában ezt a szent könyvet jelölték „a törvény és a próféták” elnevezésével.) És ha Jézus már az Ótestamentumban megszólaló isteni igényt ebben foglalta össze, kell-e mondanunk, hogy az Ő Lelkéből lelkedzett Újtestamentum is mindenestől fogva a szeretet egyetlen lényeges isteni törvényét hirdeti?

Mivel mindig újra beleesünk abba a tévedésbe, mintha a mi vallásos jellegű cselekményeink és szokásaink már magukban véve is jelenthetnének valamit az Isten szemében, jó mindig újra odaállnunk ennek az egyetlen parancsolatnak a mértéke alá, és így megvizsgálnunk, hogy találhat-e Isten bennünk valami neki tetszőt, vagy nem? Ezért vesszük elő alapigénket, amely nem más, mint a szeretet parancsolatának egyik érdekes, gyakorlatias megfogalmazása; ezt az „arany szabályt”, ahogy régtől fogva nevezték: „Amit akartok, hogy az emberek tiveletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal”.

Mivel pedig sokkal nagyobb tárgy ez, semmint hogy kimeríthetnénk most, korlátozzuk figyelmünket egyetlen szempontra: arra, hogy a szeretetnek ez a parancsolata mennyire követeli egész valónkat, mennyire igénybe veszi a lelkünk minden oldalát.

I.

Hogy a legkézenfekvőbb dologgal kezdjük: a szeretet megköveteli, hogy mély és gazdag legyen az érzelmi életünk. Ha szeretetről van szó, rendszerint mindjárt az érzelmi életünkre szoktunk is gondolni. Mindjárt meglátjuk, mennyivel több is kell még hozzá a puszta érzelemnél. De előbb álljunk meg ennél is néhány pillanatra.

Az „arany szabály” azt követeli tőlünk, hogy tudjuk magunkat beleélni másoknak a helyzetébe, hogy aztán úgy cselekedjünk velük szemben, mint ahogy mi kívánnánk mások részéről, ha valóban mi volnánk abban a helyzetben. Ehhez élénk képzelőtehetség kell, de a képzeletnek az érzelmek adnak gyors szárnyakat, tehát a helyzet kulcsa az érzékeny szívben rejlik, amelyik azonnal rezgésbe jön másoknak a fájdalmától csakúgy, mint örömétől.

Vannak emberek, akik a regebeli hőshöz hasonlatosan csak egyetlen ponton sebezhetők. Különben, mintha áthatolhatatlan páncél védené őket, semmi sem hatol el az elevenükig. Ez az egyetlen pont: a tulajdon énjük. Ami saját érdekeiket vagy hiúságukat sérti, az rögtön izgalomba ejti őket. Ilyenkor elszabadul a temperamentumuk, viharzanak az indulataik, lázban ég az egész valójuk. De addig, amíg ez az egyetlen pont érintetlen, azt hihetnéd, hogy kőből vannak faragva. Körülöttük megrendítő tragédiák játszódhatnak le, sokszor még a hozzájuk legközelebb állók életében is, de bennük nem rezdül meg egyetlen idegszál sem. Mások sorsa iránt érzéketlenek. Mintha az volna a jelszavuk: „Annak fáj, aki érzi.”

Érthető ez az érzéketlenség, nagyon is érthető. Hiszen ha a szeretet azt jelenti, hogy le kell oldanunk magunkról a kemény kérget, és úgy ki kell szélesítenünk az érzékenységi

felületünket, hogy benne éljük az életünket mások életében, és azokét felszívjuk a magunkéba, – akkor ez rettentő kockázattal jár. Aki sokat szeret, arra sok szenvedés vár. Fájni fog neki az is, amit más érez. Együtt kell kínlódnia a betegágyon fekvővel akkor is, ha maga makk-egészséges. Emésztődnie kell embertársainak gondjával akkor is, amikor maga vígan élhetné világát. Még sok halállal is meg kell halnia, amikor pedig reá vidáman mosolyog az élet. Nem csoda hát, ha az ember behúzódik önző világának a csigahéjába, és védelmet keres annak páncélja mögött.

Aki a szeretetnek ezt a kockázatát elvállalja, és viselni tudja, annak gazdagnak, mélynek, erősnek kell lennie érzelmek dolgában. Nagy szívű embernek kell lennie, aki nem fél „együtt sírni a sírókkal", mert tudja, hogy ez az egyetlen módja az élete kiteljesedésének, és az ára annak, hogy valaki „örülni tudjon az örülőkkel" is. Mert az érzelmeivel nem takarékoskodó szív nyeri csak el azt a minden kockázatért bőséges kárpótlást, hogy minden örömöt is a magáénak érezhet. Ha őneki magának mostoha kézzel mérte is ki az élet a maga javait, boldogság neki, ha maga körül másokat lát mosolyogni, és irigység nélkül úgy tud gyönyörködni az ő boldogságukban, mintha az saját magának jutott volna osztályrészül.

Vannak, bizonyára vannak ebből a szempontból születésbeli különbségek is köztünk. Vannak emberek, akik különös tehetséggel bírnak a másokkal való együttérzésre. Mintha finom műszert hordanának magukban, amely azonnal felfog minden rezdülést, amely mások lelkén átremeg. S viszont vannak született kontárok is, a szerető együttérzésnek botfülű és színvak antitalentumai. De mindnyájunktól azt követeli a szeretet parancsolata, hogy ki-ki, amennyi képessége van rá, akár sok, akár kevés, azt fejlessze, növelje, gyakorolja; tőle telhetőleg egyre jobban tökéletesítse képességét magának a mások helyzetébe való beleérzésére.

II.

Alapigénkből azonban az is kitűnik, hogy a szeretet nem nélkülözheti az értelem világosságát sem. Mert nem arról van szó, hogy átérezve mások örömét és fájdalmát egyszerűen azt cselekedjük mindig, ami nekik a legkedvesebb, a legjobban eső. Nem úgy szól az „arany szabály", hogy: „amit az emberek kívánnak", hanem amit mi kívánunk vagy akarnánk az ő helyükben. Ez azt jelenti, hogy az emberek kívánságait nekünk a legjobb belátásunk világosságánál felül kell bírálnunk, és néha az ő kívánságaiknak egyenesen ellentmondva jobban kell tudnunk, hogy mi az, ami igazán jó rájuk nézve, hogy aztán azt cselekedjük velük szemben.

Hogy egy hozzánk közel álló példával világítsam meg a dolgot: képzeljük el, mi lesz, ha majd teljes erővel megindul gyülekezetünknek templom-építési mozgalma? Nem egyszer találkozunk majd olyan egyháztagokkal, akikről messziről leolvasható, hogy kedvetlenül fogadják felszólításunkat, amellyel őket is be akarjuk vonni a munkába. Nekik az a kívánságuk, hogy hagyd békén őket, van nekik úgyis elég gondjuk-bajuk! Mit fogsz tenni? Ha szereted őket, akkor nem azt, amit ők kívánnak! Hanem arra fogsz gondolni, hogy te nem szeretnéd, ha téged békén hagynának ezzel az üggyel. Neked öröm az, hogy kiveheted a részedet ebből a közös szent erőfeszítésből, és előre is büszkén gondolsz arra, hogy amikor majd kézen fogva bevezeted unokádat az akkorra már országszerte ismert szép templomba, akkor elmondhatod neki, hogy te is segítettél annak idején megépíteni azt. Mert magad is hálás vagy azért, hogy ebben a küzdelemben benne állhatsz, igyekezni fogsz belevonni a rest, a közömbös, a vonakodó egyháztagokat is. Nem fogsz nekik békét hagyni. És egyszer majd hálásak lesznek érte ők is.

Vegyük csak számon: kiknek köszönhetjük legtöbbet az életünkben? Egytől-egyig olyanoknak, akik sokszor mit sem törődve a mi kívánságainkkal, a maguk érettebb, tisztultabb, világosabb látásától vezettetve cselekedtek velünk meghálálhatatlan sok jót. Jó szülő nem

törődhet azzal, hogy a gyermeke néha elpityeredik, ha meg kell néha tagadni valamilyen kérését. Csak azt nézi: ha én volnék a gyermekem helyében, az én mostani tudásom szerint mi válnék igazán a javamra? Minden jó nevelő kénytelen sokszor kemény szigorúsággal keresztülvinni a maga akaratát éppen azért, mert nagyon szereti a gondjaira bízottakat, de ezt a szeretetét a maga jobb tudása vezeti. A jó kormányzó sem igazodik az alatta levőknek minden kívánságához, – legyen bár birodalma egyetlen háznak a kis köre, vagy egy egész ország népe, – hanem a maga magasabb őrhelyéről széttekintve ő maga dönti el, hogy mit tart üdvösnek számukra. Ha odaadná magát minden felhangzó kívánság készséges kiszolgálására, az csak haszontalan és hitvány népszerűség vadászás lehetne, de nem szeretetteljes odaadásból fakadó jó szolgálat.

Szeretni tehát annyit jelent, mint felelősséget vállalni és viselni a gondolatainkért, a felfogásainkért, a meggyőződéseinkért, amelyeket az élet kicsiny és nagy kérdéseiről táplálunk. És ezért a szeretet parancsolata azt követeli tőlünk, hogy egymás érdekében mindent megtanuljunk – éspedig holtunkig való tanulással –, ami csak a tisztább látáshoz, biztosabb ítélőképességhez, érettebb bölcsességhez segíthet bennünket. Az igazi szeretet nemcsak melegség, hanem világosság is!

III.

És végül igénybe veszi a szeretet, – de mennyire! – az akaratunkat is. Cselekvésről beszél az „arany szabály". És nem is szeretet az, amely nem a cselekvő akaratban jut kifejezésre.

Milyen élesen hangsúlyozza ezt az „arany szabálynak" az a fogalmazása, amelyet Jézus szavaiban találunk. Mert hiszen hasonló életszabályokat, szinte az összetéveszthetésig megegyező elveket hagytak hátra más tanítómesterek is, az európai ókor nagy gondolkozóitól kezdve a távol kelet nagy vezérlő szellemeiig. De náluk a szabály negatív alakot ölt: „amit nem kívánsz magadnak, te se tedd másnak". Ez is nagy igazság. Ilyen tiltó, visszatartó, fékező intelemre is kimondhatatlan szükségünk van. Ha valaki feltámadó szenvedélyeinket, indulatos kifakadásainkat, kíméletlen, mohó törtetéseinket, egyszóval mindent, amivel másokon sebet ejthetnénk, megakasztja azzal az elénk állított egyszerű, komoly kérdéssel: „Szeretnéd-e, ha veled bánnának így mások?" – az bizonyára bölcs tanácsadó és jó barát. De Jézus ennél többet mond. Ő pozitív szabályt ad elénk: „Amit akartok, hogy az emberek tiveletek cselekedjenek, mindazt ti is úgy cselekedjétek azokkal!" Ő nemcsak visszatart a talán soha többé jóvá nem tehető kisiklásoktól, hanem elindít és ösztökél a helyes irányba. Tennivalót ad nekünk!

Éspedig mennyit! „Mindazt..." Milyen kimeríthetetlenül termékeny ez az életszabály! Hogy meg tudja tölteni tartalommal egyik napunkat a másik után! Mikor juthatnánk valaha is abba a helyzetbe, hogy elmondjuk: nincs már több tennivalóm, mindent elvégeztem.? Csak az az ember tehetné össze tétlenül a két kezét, aki magányosan élne lakatlan szigeten. De ebben az emberrengetegben, amely körülöttünk nyüzsög? Kezdd csak el, és vedd őket egyenként; mindegyiknél megállapíthatsz valamit, amiről tudod, hogy neked az ő helyében javadra válnék, és hálás volnál érte. Nos: „mindazt te is úgy cselekedd vele!" Amíg ezt az elvet vallod és követed, soha, de soha nem érezheted magadat fölöslegesnek ebben a világban!

Tele van a világ hangosan kiáltó sebekkel. Ne dugjuk be a fülünket, ne takarjuk el a szemünket! Testükben-lelkükben pusztulnak, rothadnak körülötted felebarátaid. Oh, ha te volnál a helyükben! És a tisztes, nyugodt polgári életnek a leple alatt is mennyi belső nyomorúság húzódik meg! Mit jelentene neked hasonló helyzetben talán egyetlen jó szó, az igazi együttérzés egyetlen megnyilatkozása, a segítségre kinyújtott testvéri kéz egyetlen mozdulata?

Reggeltől estig dolgozva is csak milyen parányi cseppet meríthetünk ki a jó szolgálatra váró tengernyi szükségből! Bizonyára, szeretni annyit jelent, mint soha meg nem restülve, megfeszített akarattal dolgozni!

*

Éppen ezért nem elég a szeretet parancsolata magában véve. Ha egy-egy nap estéjére érkezve édes jutalom is számodra az az emlék, hogy napközben valakivel gyakoroltad az „arany szabályt", megcselekedted vele azt, amit az ő helyzetében magadnak is kívántál volna: örömödet csakhamar elborítja a nagy fájdalom amiatt, hogy mennyivel nagyobb a le nem rótt tartozásod. Ezernyi alkalmat mulasztottál és mulasztasz el nap mint nap, – amikor megtehettél volna és mégsem tettél meg valamit, amit pedig a magad számára ugyanolyan helyzetben elvártál volna és jó néven vettél volna.

Csak egy vigasztalásod lehet, ami ébren tartja benned azt az elhatározást, hogy holnap és minden nap újra kezded és igyekszel jobban csinálni, – az, hogy maga Isten is Szeretet. Ha feltekintesz oda, ahonnan ezt tudni lehet: az Ő éretted is e világra jött és a kereszten magát éretted is megáldozott Fiára: akkor megérted, hogy nem kell és nem is lehet abbahagynod a szeretet útján való járást. Nem kell abbahagynod, mert nem az számít, hogy eddig mennyire sikerült vagy nem sikerült; csak az számít, hogy Isten erre teremtett, ezért váltott meg és ebben fog egykor tökéletességre vinni. És nem lehet abbahagynod, mert ha egyszer a Szeretetnek átszegezett kezei megragadnak, nem is engednek el többé. Az Isten Szeretetének zsilipjei megnyíltak; előtörő, zúgó áradatuk felkap a sodrába, és még ha úgy húzna is lefelé szeretetlen, önző szíved nehezéke, a mennyei folyam magával ragad, ellentmondást nem tűrő hatalmával visz a maga irányában. Nem tehetsz másként: az életed végéig az lesz az igyekezeted, hogy akármilyen töredékesen, akármennyi kihagyással, de valamelyes jelét add a háládnak ezért a szeretetért; szolgáld ezt az Istent abban, ami egyedül kedves dolog előtte; gyakorold „a szeretet vallását" az Ő parancsa szerint.

***

KÉPMUTATÓK

Egyházi Értesítő, 1923. okt. 21.

„Nem minden, aki ezt mondja nekem:
Uram! Uram! megy be a mennyeknek országába...”
Máté 7:31.

Ilyen haszontalan, üres beszéd lehet az emberek ajkán a Jézust magasztaló vallástétel! Hogy történhet ez meg?

Bizonyára vannak szándékos képmutatók is. Ők szívükben mást gondolnak, amit szájukkal vallanak. Külső vallástételükkel csak ruhát vesznek magukra, vagy azért, hogy eltakarjanak valamit, amit az emberek nem-tetszéssel fogadnának, vagy azért, mert abban a ruhában bebocsátást nyernek különben elzárt ajtókon is. Valamilyen érdek vezeti őket, hogy megtanulják és eljátsszák a Jézus-tanítvány szerepét. Csakhogy minden színjáték után legördül egyszer a függöny; le kell vetni a jelmezeket, le kell mosni a festett ábrázatot, és vissza kell térni a valóságba! Örökké nem lehet folytatni a képmutatást. Ha másutt nem, a mennyek országának kapujánál kiderül a hamisság.

Vannak azután olyanok is, akiknek képmutatása nem szándékos. Nem azért viselik a Jézus-tanítvány külső látszatát, hogy azzal akárkit is megtévesszenek, hanem úgy ragad az rájuk észrevétlenül. Körülöttük mások is mind azt mondták: „Uram, Uram” – ők is elvegyültek a karba. Az előttük járt nemzedékek kitaposták a keresztyén hitvallásnak széles útját, – ők minden gondolkozás nélkül utána mentek a többinek. Eltanulták az utánzás természetes ösztönével, és gyakorolják a megszokás hatalmánál fogva mindazt, ami másoktól átvehető a keresztyénségben. Egy szép napon azután összeomlik az egész épület. Kitűnik, hogy a mennyek országába ők sem juthatnak be, mert Jézus tanítványának lenni nem olyasmi, amit másoktól lehetne átvenni. Annak belülről, kinek-kinek a szívéből kell kinőnie.

És vannak olyanok is, akiknek képmutatása voltaképpen önmaguk általtásából fakad. Ők őszintén vallják: „Uram, Uram” – éspedig önnön szívük indításából. Őket valóban megragadta Jézus életének az isteni nagyszerűsége, és tisztában vannak azzal, hogy Őt követni az egyetlen igazi élet. De annyit elmélkednek vagy lelkesednek mindezen, hogy közben elfelejtik – megcsinálni. Olyan csalárd az emberi szív, hogy ha valamit sokáig, nagyon komolyan akar cselekedni, végre abba a hiedelembe ringatja magát, hogy már meg is cselekedte. A szándék, a terv, az álom, pótlékává válik – a valóságnak. De jaj, Jézussal szemtől-szembe majd szétfoszlik az illúzió, és csak a valóság állhat meg!

Uram, engem milyen képmutatás veszedelme környékez?

***

Máté 9, 12.

„Nem az egészségeseknek van szüksége
orvosra, hanem a betegeknek.”
Máté 9:12.

Aki Jézusnak ezt a kijelentését bele tudja helyezni, testvéreim, az Ő egész tanításának az összefüggésébe, vagy mondjuk: az egész Újtestamentum gondolatvilágának az összefüggésébe, az ki tudja érezni belőle, hogy szelíd irónia cseng a szavaiból. Nem akar Ő két embercsoportot felállítani, egyfelől a bűnösöket, másfelől az igazakat; egyfelől az egészségeseket, másfelől a betegeket, hogy azután a kettő közül az egyiknek hátat fordítson, és csak a másik felé induljon el. Nincsen ilyen különbség – mind betegek, s azért őneki mindnyájukhoz köze van. Egészségesekről, igazakról csak azért beszél, mert vannak, akik ilyeneknek vélik magukat: ők az úgynevezett egészségesek. De Ő, a nagy orvos, mindenkin segíteni akar, mert látja, hogy mindenkinek szüksége van reá. Csak hogy segíthessen, annak előfeltétele, hogy a beteg is szükségét érezze.

Hogy mellőzzünk minden képes kifejezést, azt jelenti ez testvéreim, hogy Jézushoz nekünk embereknek attól a pillanattól kezdve van csak igazán közünk, amelyben felébred bennünk a bűntudat. Ezért volt Ő a bűnösök barátja, ezért forgolódott olyan sokat azok között, akikben nem kellett a bűntudatot úgy költögetni, türelemmel ébresztgetni, mert önként az kiáltott hangosan a szívükből. Sok támadás érte Őt ezért itt, földi életének napjaiban, s rossznéven vették, hogy Ő ilyen bűnösökkel társalkodik. Állapítsuk meg testvéreim, hogy az örök megbotránkozásnak köve ez, amely azóta is mindig újra kiújult, és el kell készülve lennünk arra, hogy a reánk váró korszakban az Antikrisztusnak Krisztus ellen intézett támadásai mindenek felett ezt a pontot fogják célpontul felhasználni.

A Krisztus-ellenes lelkület az ő hadakozásaiban nagyon sokféle stratégiát és taktikát próbál ki; a Krisztus ellensége más-más arcot ölt, noha lényegében örökké azonos. Voltak idők, amikor a nyílt hitetlenségnek álláspontjára helyezkedett, és ma is vannak emberek milliói, akik között még ezzel a régi fegyverzettel hadakozik: „Nincs Isten, és semmi közünk hozzá!” Voltak más idők, amikor a közömbösségnek szürke uniformisát öltötte fel, amikor annyira se becsülte az Istent, hogy hadakozzék ellene, annyira se vette komolyan, hogy tagadja. Egyszerűen napirendre tért felette, és nem törődött vele.

De most közeledik egy olyan időszak – a világban szerteszét láthatjuk már jeleit –, amikor komolyan kezdi venni az Istent, elismeri, hogy az embernek szüksége van a vallásra, mert utóvégre nagyon felületes élet az, amely tisztán a látható világnak a dolgai között merül ki. Mélyebbre kell nyúlni az embernek, a látható dolgok felszíne alatti ősvallásosság mélységeibe; kapcsolatot kell találnia az embernek a végtelennel. Látja, hogy ilyen vallásos érzések és lelki állapotok nélkül nem boldogulhatnak az emberek, mert széthull és elaprózódik az életük, és csakis így lehet remélni, hogy egymással mélyebb közösségben tudnak összefogni, aminek olyan égető szükségét érzi ma a világ.

Legyen hát vallás! Oh, de – folytatja tanítását – nem kell ezért nekünk az Evangéliumhoz fordulnunk, s nem kell ezt nekünk Krisztus kezéből kapnunk ajándékképpen; megtalálhatjuk ezt önmagunkban. S kialakulóban van a pogány vallásosság. Nem annyiban pogány, hogy sok istent imádna, hogy bálványok előtt borulna le, amelyeket művész keze faragott, de pogány annyiban, hogy önmagát akarja megdicsőíteni. És ezért semmi sem olyan kellemetlen és bántó ennek a vallás-tendenciának az érvényesülése útjában, mint Jézus, a bűnösök barátja.

„Mi szükségünk van nekünk bűneinket megbánni és megvallani, Isten előtt így megalázkodni, és megváltásért esedezni? Önmagunkban van a megváltás: mindaz, amit keresztyénségről, bűnről, bűnbánatról, megváltásról tanítottak az elmúlt évezred folyamán, nem egyéb, mint egy keleti sémita lelkületnek a beteges megnyilatkozása. A nyugati, nemesebb fajú, emeltfejű lélek az Isten színe előtt is önérzetesen áll meg, s nem könyörög porban vergődve s vinnyogva kegyelemért."

Nem új dolog ez, testvéreim. Ez a pogányság ott szunnyad elejétől fogva minden e világra született emberi lélekben. Mindig szoros kapu és keskeny út volt az, amelyre Jézus hívogatta az embereket, és sokan voltak mindig azok, akik nem tudták fejüket meghajtani, hogy azon a kicsiny kis kapun belépjenek; inkább mentek a széles úton, a magukkal való büszke megelégedettség útján. A különbség csak az, hogy számíthatunk reá, hogy az utánunk jövő években és évtizedekben szinte tömegjelenség lesz ez a bűntudat nélküli vallásosság. Lesz benne buzgóság, érzelem, tapasztalás, fanatizmus is, és lesz benne örvendezés és boldogság is sokak számára, – ideig-óráig. Mint ahogy a modern orvosi technika fájdalom nélkül tud műtéteket végezni, érzéstelenítéssel bele tud avatkozni, néha nagyon brutálisan is az emberi szervezet életébe, úgy ez a vallásosság anasztézissel akar az Istenhez elvezetni; fájdalom nélküli üdvösséget kínál, és sokan fognak utána kapni.

És mi mégis megállunk a mi Urunk Jézus Krisztus mellett, vallást téve arról, hogy Ő nekünk orvos, mert mi betegek vagyunk; szükségünk van reá, és azért örvendezünk, mert Őt megtaláltuk és megkaptuk.

Mert hiába büszkélkedik a maga nemes fennköltségével akár egy-egy fajta, akár egy-egy egyén, vakság nem látni, hogy vannak az életnek rokkantjai, vannak emberek, akiknek az arcára rá van írva, hogy betegek, és orvosra van szükségük. Sok ember járhat-kelhet közöttünk úgy, hogy sugárzik róla az elégedettség, az egészség, hogy mindenki csodálkozással és elismeréssel tekinthet csak reá. De nem minden ember jár-kel így közöttünk. Mi lesz azokkal, akik az életnek a roncsai? Mindig voltak és mindig lesznek ilyenek, s az az evangélium, amely csak az egészségeseket akarja megörvendeztetni, kénytelen bedugni a fülét az ő segélykiáltásaik elől, és kénytelen szívtelenül elmenni mellettük, mert az ő számukra nincs mondanivalója, mert rajtuk nem tud segíteni.

Mi hálásak vagyunk az Istennek ezért az Ő evangéliumáért, hogy odaállhatunk az ilyen testvéreink elé s azt mondhatjuk: Ne félj, van számodra orvosság. Akárhogy megtépett az élet, akárhogy beszennyezted magadat, akármilyen beteg vagy is, jön hozzád valaki, aki hatalmasabb, mint a te bajod; kinyújtja feléd az Ő kezét, ragadd meg azt, és meggyógyulsz.

„Irgalmasságot követelek". Ezt a régi próféciát újítja fel Jézus, amikor az ő ellenfeleivel és bíráival szemben áll. „Irgalmasságot követelek" – mondja az Isten. Már régen ez hiányzik belőletek; nem tudtok együttérezni azokkal, akik lent vannak a mélységben, s nem törődtök velük, hogyan fognak felemelkedni. De aki nyitott szemmel jár ebben a világban és nyitva van a szíve is, hogy fel tudja fogni ezer meg ezer embertársának a jaj-kiáltását, az nem büszkélkedik azzal, hogy mi most majd egy olyan evangéliumon indulunk el, amely nem a betegeknek, hanem az egészségeseknek szól.

Azután ragaszkodjunk ehhez a mi Urunk Jézus Krisztustól kapott evangéliumhoz azért is, mert a többiek, az úgynevezett egészségesek, azok is nagyon rá vannak szorulva ennek a segítségére. Azok, akik magukkal olyan nagyon megelégedettek, miért vannak annyira megelégedve magukkal? Talán csak azért, mert érzéketlen a lelkük, mert lelkileg vastagbőrűek; az ő életükön is ott rágódnak bajaik, talán rejtve, nem olyan nyilvánvaló fekélyekben megnyilatkozva, s éppen azért, mert rejtve húzódnak meg, ők nem vesznek tudomást róla. Ha kissé kifinomodna a lelkük, ha kissé érzékenyebb volna az önmagukba beletekintésük, látásuk, akkor ők is elvesztenék azt a nyugalmat, azt a megelégedettséget, s bennük is felébredne a

nagy kérdés: „Oh, én nyomorult ember, kicsoda szabadít meg engem?” – Ezek az emberek még nem jutottak el addig, hogy az igazi, magasabb rendű emberi tudat felébredt volna bennük; mert ha az kivilágosodnék, kereső és vágyakozó emberekké lennének, akik orvos után néznek, és vége volna a büszkélkedő önelégültségnek.

És minek beszéljünk másokról? Itt vagyunk mi, akik vallást teszünk arról, hogy mi betegek vagyunk, és nekünk orvosra van szükségünk. Próbálkozzanak új próféták a maguk szerencsé-jével másoknál, mi nem kérünk az ő tanításukból; mi odaálltunk egyszer Isten elé, mi meg-értettük, hogy kicsoda Ő; milyen fenséges és milyen szent az Ő igazságának tökéletességében. S azóta, hogy Ő így megmutatta magát, oh, azóta nem tudunk álmodozni arról, hogy így, ahogy vagyunk, minden további nélkül neki kedves gyermekei lehetnénk; hogy így, ahogy vagyunk, büszkén nézhetne ránk: „Íme, kezem remekművei.” Lesújtott minket ez a látás; fáj nekünk, hogy őközötte és miközöttünk olyan irtózatos a minőségbeli különbség. Az Ő világánál vizsgálva meg magunkat, látjuk a lelkünkön a foltot, a betegségnek a nyomait, és azért áldjuk Őt, hogy Ő nekünk, bűnös gyermekeinek kegyelmes Istene, amint az Ő evangéliumában kijelentette.

De testvéreim, ugyanakkor, amikor elutasítjuk magunktól az antikrisztus minden csábító beszédét, s megmaradunk amellett, hogy ez így van jól, hogy Jézus a bűnösöket hívogatja megtérésre, s azért jött el hozzánk, mert mi vagyunk azok, ugyanakkor jó ha megvizsgáljuk és megkérdezzük: hogy mi és velünk együtt mindazok, akik Krisztust a bűnösök megváltójának vallják, vajon nem vagyunk-e részesek abban, hogy emberi lelkek elfordultak a mi Urunk Jézus Krisztustól?

Nem támasztunk-e mi téves benyomásokat; híven, hitelesen mutatjuk-e meg és hirdetjük a világnak, hogy mi az, amit mi vallunk? Hátha lehetséges, hogy emberi bűnökről, bűnbo-csánatról s bűnösök megváltásáról úgy beszéltünk és beszélünk, olyan magaviseletünkkel támogatjuk, hogy érthető, ha attól elfordul a mai világ? Hátha való, amit ránk fognak: nyavalygás, szenvelgés, beteges jelenség ez, hátha csakugyan emberi erőt sorvasztó, bátorságot megbénító és lendületet letörő, az akaratot fojtogató dolog ez úgy, amint nálunk megfigyelhető?

Más szóval: vajon nem csak az látszott-e meg rajtunk, hogy mi csakugyan betegnek érezzük magunkat, az pedig, hogy nekünk orvosunk van, akiben gyógyulást nyerünk, már nem látszott meg olyan világosan? Mert az, hogy az Evangélium elénk tárja Jézust, a betegek orvosát, a bűnösöknek Megváltóját, abból nem az következik, hogy tehát senyvedjen és sínylődjék a maga bűnében az emberi lélek; csak szóljon állandóan az ő panaszos siralma, csak töltse el mindig kesergés és búbánat. Az evangélium magyarul azt jelenti: örömhír. Azt tanítja, hogy bűnbánatba és töredelmességbe, ezekbe a mély völgyekbe le kell szállni, de nem azért, hogy ott ragadjunk, hanem onnan kiemelkedjünk; hogy aki magát megalázta, felmagasztaltassék; aki mint beteg, nyomorult, odafordult a Krisztushoz, abba az Ő keze csodaérintésétől új erők áradjanak, s ő felkelvén, meggyógyulva folytathassa a maga útját. Az Evangélium nagyobb kérdéseket nyit fel előttünk, gyötrőbbeket, a lelkünket megviselőbb kérdéseket, mint amilye-nekbe különben beleütköznénk az életben, de nem azért, hogy azokban tehetetlenül emész-tődjünk és vergődjünk, hanem azért, hogy megfeleljen rájuk, hogy megoldja őket. És azért csak félkeresztyén az – és éppen ezért nem is keresztyén –, aki ismeri a bűn gyötrő, nyug-talanító érzését, de nem ismeri ugyanakkor a felmentésnek, a felszabadulásnak, az üdvösség bizonyosságának az érzéseit.

Mert hogyha eljött az Orvos, s a betegekhez aláhajolt, s ők betegségük tudatában felnéztek hozzá sóvárogva, fájó tekintettel, akkor abból ki kell jönni annak, hogy az orvos kezét fogva nemsokára ép, helyreállt boldog ember járhatja tovább a maga útját. Nem fojtogatja és nem csökkenti a mi Urunk Jézus Krisztus a mi életünket azzal, hogy bűnösökként akar minket

elfogadni és csakis így. Az Ő keze új erőket akar kiszabadítani belőlünk, új magasságok fölé akar emelni minket, úgy, hogy végeredményben olyan öröm tölti el a mi szívünket, s úgy ujjong fel a lelkünk az égre, hogy ahhoz képest semmiség mindenféle pogány modern vallásosságnak az életszeretete és optimizmusa.

Talán ezt nem látja meg bennünk a világ, s talán mert ő is ilyen után szomjúhozik, azért fordul másfelé, hogy ott talán megtalálja.

Megteríttetett számunkra az úrasztala, hogy aki vágyakozik a kegyelemnek a jeleire, élhessen velük. Nem felemelt fejjel, büszkén járulunk ide, hanem alázatosan és megtört lélekkel. Nincs értelme annak, hogy ehhez az asztalhoz másképp járuljunk, mint önmagunkkal való mély elégedetlenséggel, bűneinket tudva, érezve és megvallva. De nem azért járulunk ide, hogy innen továbbra is lehorgasztott fejjel, megkeseredve induljunk el. Azért járulunk ide, hogy itt éhségünket csillapítsuk, s mi, mint az Isten királyi vendégségének részesei, boldog lélekkel mehessünk tovább. Csak az járulhat ide, akinek nagyon fáj a maga betegsége, de abban a bizonyosságban kell idejárulnia, hogy innen gyógyultan, az egészségnek új ajándékával mehet tovább. Ezt kell itt várni és óhajtani, új életet, mennyei tápláltatásból beléje sugárzó új életet; Krisztusnak az életét, aki magát adja nekünk bűnösöknek, s bennünk akar lakozást venni, hogy szívünket Ő maga tisztítsa meg, töltse be és dicsőítse meg. Így legyen áldott számunkra, amikor majd élünk a megtöretett kenyérrel és a kiontatott borral, ez a lelki vendégség. Így ismerjük meg Őt mindnyájan, akár járulunk ehhez az asztalhoz, akár nem, hogy tovább adhassuk az örömüzenetet: Van orvos! Beteg vagy, – érzed? Fordulj hozzá, Ő azért jött, hogy téged megkeressen!

***

VEGYÉTEK FEL AZ ÉN IGÁMAT!

(A Bethánia Egyesület 1926-i tavaszi konferenciáján tartott előadás.)

[Gyorsírói jegyzetek után]

Máté 11,29.

Hallottuk a meghívást: jöjjetek, – a diagnózist: megfáradtak és megterheltek, – a gyógyulást: megnyugosztlak. Most itt a recept, a kezelés: Vegyétek fel az én igámat!

Sok esztendővel ezelőtt külföldön barangolva, utamba akadt egy feledhetetlen kiállítás egy rajnamenti városban. Keresztyén tárgyú festmények és szoborművek tárháza volt. Különösen megragadta figyelmemet egy festmény, melynek tárgya a nagy jézusi meghívás volt. Legjobban sikerült ebben a művésznek megérzékíteni azt a szót: mindnyájan. A dombtetőn ül Jézus, s özönlik hozzá a sokaság. Mindenféle megterhelt. Tudós, akinek teherré vált a tudománya. Földműves, aki belefáradt a szántásba-vetésbe. Kitagadott bűnös nő. Süveges püspök, kinek teherré vált a hatalma és tisztessége. Gyászruhás édesanya, bánata terhével. Úgy rémlik: mindegyiknek kereszt volt a vállán. Ha nem volt is, lerítt arcukról a megfáradás. Ezért özönlenek mind egy pont felé, mert az ott ülő ajkán az az ígéret hangzik el, hogy Ő a megfáradton segít.

Elgondolkoztam, hogy hogyan festette volna meg a festő a textus másik felét? Hogyan ábrázolta volna a betegeket az orvossal való találkozás után? Különös feladat előtt állt volna. Ahová a megfáradtak ilyen mohó vággyal sietnek, mindenesetre azt várják, hogy ott leveszik vállaikról a terhet s könnyen, teher nélkül mehetnek tovább. Pedig Jézus nem ezt mondja. Egészen mást: „Vegyétek fel az én igámat!" Mintha azt mondaná: Nem az a baj, hogy teher van rajtatok. Ezután is lesz. Az a baj, hogy nem a jó igát hordozzátok. Átkos igát hordoztok. Vegyétek fel az én áldott igámat. Aki utánam akar jönni, annak is keresztet kell viselni.

Igen, a Jézussal való találkozás után is minden ember viszi az élet sokféle terhét. És mégis más élet, megváltott élet az!

Sokszor úgy érezzük, hogy jobb volna, ha Isten Igéje a maga tanítását tudományosan megfogalmazott elméleti formulákban adná: kristálytisztán megfogalmazott tételekben. Amit Jézus itt mond, nem így van mondva. Jézus képekben beszél. De jobb ez így! A formulák, akármilyen szabatosak lennének, hamar elszáradnának. A képek örökre frissek maradnak. Az a nagyszerű, hogy a képek teljes értelmét csak úgy foghatjuk fel, ha elmélyedve, eltűnődve felvetjük a kérdést: mit is jelentenek hát? S kitűnik, hogy a képek sokkal gazdagabbak, mint a formulák. Új, meg új értelmet fedezhetünk fel bennük.

Mit is értsünk hát Jézus igája alatt? Miben különbözik más igáktól? Egyik feleletet a másik után lehet adni. És egyik éppen olyan igaz, mint a másik. Nem zárják ki egymást, hanem ugyanazon Evangélium más-más oldalát ragyogtatják.

1. A maga igájának nevezi Jézus azt az életet, melyre az övéi életét átalakítja, először is azért, mert Ő készítette. Az Ő műhelyéből került ki. Mikor Jézus ajkáról ilyen képek hangzanak el, mögöttük élettapasztalatok vannak. Jézus maga is ácsmester volt. Készített igákat. És az Ő igái megállták a helyüket. Ha Ő valamit csinált, nem azért csinálta, hogy minél előbb túladjon rajta. Ami Jézus kezéből kikerült, azért örökre hálás lehetett a megrendelő. A másutt rendelt iga talán törte a jószág nyakát, a Jézusé könnyű volt, öröm volt viselnie még annak a néma állatnak is, öröm volt használni a gazdának. És amikor Jézus otthagyta a názáreti műhelyt,

akkor is azzal az öntudattal hívogathatott, mint amivel Názáretben kínálta a maga portékáját. Ami az Ő kezéből kikerült, arról tudta, hogy jó, mert belefektette az egész lelkét. Nem végzett félmunkát.

Az Ő igáját kínálja nekünk is: amiért megdolgozott.

Összefüggésben kell néznünk ezt az Igét az előző versekkel: „Mindent nekem adott át az én Atyám, és ...senki sem ismeri...az Atyát, csak a Fiú, és akinek a Fiú akarja megjelenteni!" A nagy segítség és gyógyítás, amelyet Jézus nyújt, abban áll, hogy megtanít ismerni az Atya nagy szeretetét. Az új élet, a Jézus követése: az Isten szeretetének bizonyosságában élt élet. Jézus nem végzett félmunkát, hogy Isten szeretete felől bizonyosak lehessünk. Nemcsak addig dolgozott rajta, amíg könnyű volt. Akkor is, mikor leszállt a sötétség, mikor vért kellett verítékezni. Mikor az életébe került. De azt akarta, hogy ha rajta keresztül megismerik az emberek, hogy Isten szereti őket, hát igazán megismerjék. Olyan Evangéliumot akart adni, amely megfelel a maga céljának; az Istennel való közösség igáját úgy tenni az emberek vállára, hogy semmi szemrehányás ne érhesse azután, hogy jobban kellett volna csinálnia.

2. Azért is az Ő igája, mert Ő nyújtja felénk, kínáló, unszoló, parancsoló szeretettel. Történhetett volna úgy is, hogy végigküzdi a nagy küzdelmet értünk, teljességre viszi művét, és azután ki tudja, kinek a kezére bízza, hogy attól kapjuk meg, kézről-kézre átszármaztatva. De nem. Az övé ez az iga abban a bensőségesebb értelemben is, hogy tőle magától kapjuk. Nézd, fiam, – mondja – viselted te sokaknak az igáját. Most jer, hajtsd nyakadat az én akaratom alá. Az „Ő igája" hát ez az iga, mert vele személyes kapcsolatba hoz bennünket. Ez az egy gondolat megoldja azt a nagy talányt, hogy Jézus miért nem úgy orvosolja az embert, hogy minden tehertől mentesíti, hanem úgy, hogy meghagyja a terhet, és mégis mássá teszi. Kínos lehet valamely feladat, ha nem tudjuk, hogy kiért kell végezni, de boldogságos lehet, ha olyan valaki kívánja, aki iránt szeretettől ég a szívünk. Van egy drága szócska az Evangéliumban: én érettem. Tudod-e mit jelent ez? Azt, hogy ha Jézus rak reád esetleg olyan terhet, mely vérig sebez, boldog és hálás szívvel fogod viselni; hogy nem érhet olyan kellemetlenség, nélkülözés, üldöztetés, melynek keserűségébe, ha beleveted ezt az orvosságot: Őérette, – édessé ne válnék számodra! Én nem tudom, milyen teher alatt sóhajtozol, nem tudom, le lehet-e venni rólad, de azt tudom, hogyha ugyanazt a terhet Jézus kezéből veszed, ha megpróbálod azzal a gondolattal vinni tovább, hogy: Ő rakta reám, érte viselem, akkor elveszti gyötrelmes voltát, és megtelik a szíved hálaadással.

Milyen megdöbbentő, hogy milyen sokszor el tudunk mi feledkezni erről; hogy milyen könnyen el tud párologni az életünkből ez a jelszó. Még az a szolgálat is, melyet éppen az Ő szavára vállaltunk el, megszűnik érte végzett szolgálat lenni. A szolgálat alól ki-kibújunk, a bántalmaktól kímélgetjük magunkat. Közben-közben megáll előttünk Jézus, átszegezett kezeivel. Kérdezi: én ezt tettem érted, hát amit neked kell értem tenni, ami igát én adok a nyakadra, olyan hamar levetnéd magadról?

Ragyogjanak fel új fényben előttünk e szavak: „Őérette!" Érezzük meg, hogy nincs az életnek olyan nehéz terhe, megpróbáltatása, melyet ne fogadhatnánk el tőle, mint az Ő igáját. S csodálatos, ekkor visszatér szívünkbe a nyugalom. Amíg magunkat kímélgetni akartuk, addig odaveszett. A csend akkor tér vissza, mikor újra reánk nehezedik az Ő kezéből az iga. Mikor azt mondjuk: a te szavadra megteszem újra!

3. És végül az Ő igája, mert Ő maga is hordozta. Mindenekfelett ezért az övé. Amikor meghív magához fáradalmainkkal, olyan békességgel kínál meg, amellyel tele van az Ő szíve is. Olyan receptet ad, melynek maga is köszöni az egészségét. Olyan igát akar reánk rakni, melyet maga is állandóan húz.

Ő maga előtt látta szüntelen az Örökkévalót, és megesett a szíve azokon a vakokon, akiknek nincs betekintésük ezekbe a csodákba. Elindult, hogy lássák meg ők is Isten szeretetének csodás dolgait. Nehéz szolgálat, nehéz iga volt ez. Szertehangzott a meghívása, de sokan visszautasították. Bezörgetett a vezetőkhöz, de vajmi ritkán nyílt meg az ajtó. Csak a kisdedek, a lelki szegények nyúltak szomjasan és éhesen a felajánlott javak után. Ami hatalom volt a világon, az mind cserbenhagyta. Már előrevetődött a végső összeütközés árnya. De minél nehezebbé vált az iga, Ő annál jobban hálát adott, mert így tetszett az Atyának. Az Atya akarata: ez volt az Ő igája. S az Atya akarata a bűn sötét éjszakájában pusztuló emberiség megváltása volt, bármi áron. Jézus vállalta. Nem nézett se jobbra, se balra. Csak egy kérdés állt előtte: merre vezet az Atya akarata? S ment a Gecsemánéig, a Golgotáig.

És ezt kínálja nekünk: vegyetek részt ebben a szolgálatban. Megosztom veletek. Az én életem azért gyönyörűséges, mert ebből a szolgálatból áll. A ti életetek is annyiban lesz gyönyörűséges, amennyit el tudtok fogadni ebből az életprogramból.

Pál apostol azért volt olyan boldog ember, mert elmondhatta, hogy ő is hozzájárult a Krisztus szenvedéseihez: betöltötte, ami hija azoknak volt.

Látjuk a kereszttel vállán a Jézust. Ott van a mi helyünk is mellette! Nem hagyjuk magára. Részt kérünk terhéből. Felvesszük mi is az Ő igáját. És többé nem békétlen a szívünk. Minél jobban teleisszuk magunkat az Ő gyötrődéseivel, annál istenibb béke és nyugalom száll meg bennünket.

Befejezésül még egyet. Igáról van szó, ami szolgálatot, tehervonást jelent. És arról is van szó, hogy életünknek oda kell hajolnia az Isten uralma alá. Vélt szabadságunknak össze kell törnie, hogy megtanuljuk elismerni magunk felett Isten akaratát. Igát kell magunkra vennünk.

De ez az iga mégis szabadságot jelent. Minden más iga azért iga, mert mások kényszerítik ránk. A Jézus igája nem ilyen. Ő nem akarja, hogy ökölbe szorított kézzel, fogcsikorgatva szolgálják az emberek. Rabszolgatartó van elég. Ő nem akar ezek közül egy lenni. Éppen ezért senkire sem kényszeríti rá az Ő igáját. Csak kínálja. Vegyétek fel magatok! Jószántotokból! Más iga viselése mind csak kényszer, rabszolgaság. Ha magatok vettétek talán fel, azért tettétek, mert nem tudtátok, hogy igát vesztek magatokra. Csak később ébredtetek rá, hogy milyen rettenetes iga szolgaságába hajoltatok. Az a szolgálat, melyre én hívlak, szabadság. Jöjjetek ti magatok. Én kínálom az igámat; mondjatok rá ti magatok boldogan igent.

Olyan sok dologra kell igent mondanunk. Sorsunk sok körülménye megkérdezésünk nélkül adva van. Hogy férfi vagy, avagy nő, hogy erőtől duzzadó tested van-e, melyben lobognak a szenvedélyek, vagy gyenge, sorvatag testű vagy, s emiatt vannak rajtad nehéz terhek; ezeket mind megkérdezésed nélkül valami felsőbb kéz helyezte reád.

Nézd, itt az életünk legbensőbb központjában, a lelkünk magvában arra szólít fel Atyánk, hogy magunk alakítsuk a mi sorsunkat. Mi magunk mondjunk önként és szabadon igent arra, amire Ő kér, de nem kényszerít bennünket. Terhet és igát kínál, de gyönyörűségeset és könnyűt. És várja, hogy itt-ott egy-egy lélek felfohászkodjék, és rámondja meghívására a boldog és örökre hálás igent.

És akkor – az eddigi terheid talán megmaradnak, de átalakulnak Jézus igájává. És jönnek hozzá újak. A kereszt útján sok véres rózsa teremhet még számodra. De egy bizonyos: hogy az orvos kezébe jutottál, te beteg szív, és most már egészséges vagy Ő általa, örökre.

***

Jézus – életszükséglet

Egyházi Értesítő, 1923. szept. 30.

Máté 11, 29.

A „megfáradtakat” és „megterhelteket” hívta magához Jézus, hogy az Atyát megjelentse nekik, és „találjanak nyugodalmat az ő lelküknek.”

Mindnyájan megfáradtunk és mindnyájunkon sok és súlyos a teher. Közeledik napról-napra a tél, és már előre reánk nehezedik a gondja. Nehéz időknek nézünk elébe. Még fáradtabbak és még megterheltebbek leszünk. Nincs menekvés. Hiába kíváncsiskodunk a genfi kölcsöntárgyalások kilátásai felé. Hiába biztatgatjuk magunkat, hogy a pénzünk értéke már jó ideje áll. Hiába volt tűrhető, jó termés az országban. Ki van szabva előttünk a nehéz út: nehéz küzdelmek, ínség, gondok útja. Ezt az utat tovább kell járnunk. Ki az egészséges idegeit, ki az ifjúsága legszebb álmait, ki a szeretteinek kívánt jólétet, – ki ezt, ki azt, de mindnyájan drága veszteséget fogunk ráfizetni az életviszonyokkal való nehéz küzdelemre. Akarva, nem akarva. Így van elrendelve felőlünk Isten terveiben.

Jól értsük meg, éppen nekünk szól tehát Jézus szava: „Jöjjetek énhozzám!”

Olyan kéznél fekvő és mégis olyan szerencsétlen, elhamarkodott gondolat volna kimondani, hogy ehhez a nemzedékhez, mely fölött úgy összecsapnak a létért való küzdelem hullámai, nincs mondanivalója Jézusnak. Mi nem érünk rá „Őhozzá menni”. Az Ő Evangéliuma is azok közé a magasabb szellemi dolgok közé tartozik, amelyekről le kell mondanunk, mert egészen felemészti minden figyelmünket és erőnket a testünk táplálásának és melegen tartásának a gondja. Olyan nehéz kiküzdeni az utunkat a vásárcsarnokig, hogyan juthatnánk el a templomig? Nem tudunk lépést tartani a „zürichi jelentéssel”, hogyan igazodhatnánk a Biblia értékjegyzései szerint? „Dolgozni és imádkozni” volt a jelszónk valamikor, de ha kora reggeltől késő estig amazzal gyötrődünk, mikor csináljuk emezt?

Állj csak meg egy pillanatra testvérem, akinek az életéből így kiszorítja az örökkévalóság dolgait a mának fáradalma és a holnapnak terhe? Nagy tévedés áldozata vagy. Úgy beszélsz a lelked és az Isten közötti viszony ügyéről, mintha az fényűzés volna, ami tetejébe jön a nélkülözhetetlen életszükségleteknek; kívánatos valami ugyan, de hát rossz időkben nélkülözhető. Pedig fordítva áll a dolog: fundamentuma az az életednek, és azon épülhet csak fel minden egyéb is szilárdan, rossz időkben tehát a legnélkülözhetetlenebb!

Lásd, most próbára van téve a vallásosságod. Mi volt az eddig számodra? Csemege, amit most, szűkebbre szabott étrend mellett, fájdalmasan mellőznöd kell? Vagy kenyér volt, amelyből csak annál többet veszel magadhoz, mert olyan kevés jut egyébre?

És próbára van téve egész egyházi életünk és munkánk. Meg tudta-e éreztetni tagjaival azt, hogy az Evangélium „Istennek ereje”? Úgy tudta-e elébe tárni a híveknek az Isten kegyelmét, hogy azok hasznát, életbevágó áldását lássák annak? Nélkülözhetetlenné tudott-e válni az igehirdetése, a pásztori tanácsa, a testvéri közössége? – Gondolkozzunk rajta.

Közben pedig megáll az igazság, – hirdessük szerteszét –, hogy Jézus Krisztus ma nem mellőzhetőbb, mint máskor, hanem sokkal unszolóbban kínálkozik és hívogat, mert szükségesebb, mint valaha.

A körülmények súlyosak lesznek, nem változtathatunk rajtuk. Az a kérdés, milyen lélekkel vágunk neki a harcnak. Sóhajtozva, csüggedezve, zúgolódva, habozva, elkényszeredetten, gyáván? Vagy bízva, bátran, készségesen, elszántan, reménykedve és erős szívvel? Vajon úgy-e, hogy az iga felvérez és a teher csak gyötrelmet vált ki belőlünk? Vagy úgy, hogy az iga könnyű és a teher gyönyörűséges? A lelkületünkön fordul meg.

Nem ráadás tehát az életben a megbékélt, derült, erős lelkület, hogy lemondhatnánk róla sok egyéb gondunk miatt. Ez kell, hogy első gondunk legyen. Annál sürgetőbb és égetőbb, mennél több egyéb gond következik utána.

Tegyük hát próbára Jézus szavát, ha már éppen hozzánk van címezve, „megfáradt és megterhelt" emberekhez. Ha szorít az élet kegyetlen ostroma, – szorítson közelebb Őhozzá. Csak annál öntudatosabban éljünk az ő Igéjével a gyülekezetben és házanként, és annál gondosabban ápoljuk a lelkünk titkos, imádságos kapcsolatát Ő általa a mi Atyánkkal, ki a mennyekben van.

Hadd lássák meg az emberek, hogy beválik rajtunk az Ő ígérete: a viszonyok lehetnek rosszak és romlottak még tovább is, – azért mi nem romlunk mégsem velük együtt. „Nyugodalmat találunk a mi lelkünknek."

***

EMLÉKEINK

Bp. 1923.

„A jó ember az ő szívének jó kincseiből hozza
elő a jókat; és a gonosz ember az ő szívének
gonosz kincseiből hozza elő a gonoszokat.”
Máté 12 : 35.

Ezerféleképpen osztályozzuk az embereket s közöttük magunkat is. Pedig alapjában véve csak az az egy osztályozás fontos, amellyel Jézus választ bennünket két csoportra, élesen szembeállítva egymással, mint a fényes napvilágot a fekete éjszakával, a jó embert a gonosz emberrel. Minden más osztályozás elhalványul ennek fontossága mellett, mert ez az egyetlen, amely a mi magunk akaratán fordul meg. Hogy gazdag vagyok-e vagy szegény, szép-e vagy rút, lángész-e vagy egyszerű tucatember, fiatal-e vagy öreg, férfi-e vagy nő, egészséges-e vagy beteg, – azt nélkülem döntik el rólam olyan hatalmak, amik előtt nekem egyszerűen meg kell hajolnom. De hogy jó legyek-e vagy nem, azt megadatott magamnak választanom és megvalósítanom.

Az Isten akarata, mely Jézus szemében a jóság egyetlen mértéke, az én szabad lelkem ajtaján úgy zörget be, mint vendég, aki bebocsáttatást kér. Királyi vendég ugyan, és jaj nekem, ha fel nem ismerem látogatásának kitüntető kegyelmét s ajtót-kaput sietve nem tárok neki. De – vendégként jön. Nem töreti fel ajtómat fegyvereseinek alabárdjával, – szelíden zörget, hogy önként nyissak utat neki.

Ezért van az, hogy a jóság az egyetlen vonás, amiért feltétlen tisztelet jár ki, s a gonoszság az egyetlen fogyatkozás, mely megvetést érdemel.

De nagy hiba volna azt gondolni, hogy az emberi léleknek ez a méltóságteljes szabadsága azt jelenti, hogy minden pillanatban szabad és képes úgy szólni vagy cselekedni, ahogy éppen akar. Mélységesen az életünkbe vésett törvényt világít meg Jézus, amikor azt mondja, hogy tetteink, szavaink, minden életnyilvánulásunk meghatározott következménye az egész lelkivilágunknak. Kinek mivel teljes a szíve, azt hozza elő belőle. A jó ember az ő szívének jó kincseiből jót, a rossz ember az ő szívének rossz kincseiből rosszat. Nem elég tehát előre néznünk akármilyen szent elhatározással, hogy az életünk ezután meg fog felelni Isten akaratának és jó lesz. Előbb vissza kell pillantanunk a múltba, életünk eddig kialakult tartalmába, és meg kell vizsgálnunk: nőhet-e az eddigi törzsön jó hajtás ezután?

*

Egyszerű szóval „emlékezetnek” nevezzük életünknek azt a hatalmát, mely így összeköti jelenünk és jövőnk minden pillanatát a múlttal. Az emlékeinkben él tovább bennünk és irányít is minket mindaz, amit eddig átéltünk. Emlékezetünk az a kincsesház, amelyben felhalmozódott születésünk óta, amit csak éreztünk vagy gondoltunk, láttunk vagy hallottunk, tettünk vagy elszenvedtünk. És észre sem vesszük, ennek a kincsesháznak mélységeiből kerül elő mindaz, ami újabb szavaink és tetteink, meggyőződéseink és indulataink, elképzelt terveink és ezerféle viselkedésünk tartalmát kiteszi.

Csodálatos egy kincsesház az emlékezet! Ha nem volna emlékezetünk, mivé válnék az életünk? Hogy szétfújná a múló idő szele minden tapasztalásunkat és haladásunkat, mint a könnyű polyvát! Mint valami erős páncélszoba, úgy fogadja azonban be a lelkünk benseje mindazt, ami egyszer is bejutott oda, és megőrzi úgy, hogy soha el nem vész többé. Beszélünk

ugyan jó és rossz emlékezőképességről, és az emlékezéssel szemben ismerjük a feledés fájdalmát és vigaszát is. De ez nem változtat a dolgon. Csakhogy az egyik ember emlékezete olyan, mint egy tágas, sokszobájú könyvtár, melyben hosszú polcokon kényelmesen elhelyezhetők voltak a könyvek százezrei, s mindegyiket abban a percben meg lehet találni, és elő lehet venni, amikor szükség van rá. A másik ember emlékezete pedig hasonlít a szűk és sötét szobához, melyben szintén van néhány hozzáférhető polc, de a könyvek ezrei egymás hegyénhátán felhalmozva szoronganak a padlótól a tetőig. Órákig, napokig kell itt turkálni, míg végre ráakad az ember arra, amit elő akarna venni, s a keresés lázában talán olyan felfordulást csinál, hogy örökre eltemeti éppen azt, amire szüksége volna. A különbség csak abban van, hogy ki milyen könnyedén tudja felidézni a benne elraktározott emlékeket, de abban mindnyájan egyformák vagyunk, hogy az emléke mindennek megvan bennünk, ami csak valamennyire is hatott egyszer reánk.

Félelmetes elgondolni, hogy mi történnék, ha csak egyetlen emberi léleknek is egyszerre megelevenednének mind az emlékei és előrajzanának belőle. Hol férne el az emlékeidnek ilyen mozgósított hadserege! Hiszen ott van benned az egész világ, minden részével, amit valaha magad bejártál, vagy amiről olvasmányaid rajzoltak eléd képet, vagy amerre a képzeleted valaha elszárnyalt! Ott van kicsiny falvak csendes nyugalma és távoli országok világvárosának szédítő utcai forgalma; ott van az északi sark jeges birodalma, és ott van Afrika napverte sivataga; ott van égbe nyúló hegyóriások tömege, és ott van még annál is utolérhetetlenebb magasságban a ragyogó csillagok végtelen világa. Vagy hol van az a Rákos mezeje, amelyen elférne azoknak az embereknek országgyűlése, akik feltámadhatnának és előléphetnének az emlékezetednek kriptaüregéből! Szeretteid, akikkel összefonódott az életednek egy hosszú, felejthetetlen szakasza, – és letűnt történelmi korszakok hősei; jó barát és ellenség, aki valaha utadba került, és ismeretlen emberek tömegei, akiket láttál vasúton, népgyűléseken, menetelő katonák között, az utca tömkelegében; költők műveinek hús és vér alakjai, akikben elgyönyörködtél valaha, és ezernyi emberi arc, mely vásznakról vagy nyomtatott papírosról tekintett valaha reád! Hát ha még elkezdődnék az előadás és megismétlődnék a szemed előtt mindaz a jelenet, aminek valaha szereplője vagy nézője voltál valóságban vagy elgondolásban! A nap nem tudná izgalmában, hogy mosolyogjon alá az egyik percben még ragyogóbban az égre pirosló boldogság láttára, vagy hogy rejtse el orcáját a másik percben fellegek függönyében felháborodott szégyene miatt, hogy azon a földön, amit ő éltet, ilyesmik történhettek! Ezüst csengésű tündérének és őrült démonok vihogása kavarogna a légben...Oh, jobb, hogy el van rejtve mélységesen az emlékezet miriádnyi lakója, és nem rohanhat meg egyszerre!

De azért ne áltasd magad! Nem halott ez a birodalom, ha el van is zárva sokadalma! Az emlékek mind élnek és hatnak, s amilyen a kincsesházad, jó vagy rossz, olyanokat hozol elő szüntelen az életedben, jókat vagy rosszakat!

*

De hát mi teszi a különbséget a „jó ember szívének jó kincsesháza” és a „rossz ember szívének rossz kincsesháza” között? Talán úgy áll a dolog, hogy az egyik ember lelkivilágában csupa tiszta és nemes emlék halmozódott fel, s a másikéban nem találnánk mást, mint felgyülemlett undokságot? Eléggé ismerjük önmagunkat és az életet ahhoz, hogy ezt a gondolatot azonnal elutasítsuk. A valóságban nincs sem az egyik, sem a másik fajta ember. Akármilyen gazdag legyen az egyiknek emlékezete ragyogó, kristályosan tiszta kincsekben, nem mentes azért az sem a visszataszító és szennyes dolgoktól, amiket beléje vetett az életnek szele. És akármennyi förtelem rakódott is a másik ember emlékezetében, ő is élt át nem egy tiszta örömöt, önzetlen elhatározást, hősies szenvedést, s annak emlékei ott élnek és hatnak benne kiirthatatlanul. Az egyik ember emlékezete talán mosolygó erdei tisztás, de fordítsuk csak fel a mohás követ a csermely partján, alóla undok csúszómászó férgek kerülnek napvi-

lágra. A másiknak emlékezete meg olyan, mint a feltárt ókori sírüregek; tele enyészettel és penészes rútsággal, de az omladék s a szemét alól letűnt jobb idők aranykincsei csillognak elő.

Talán az tenné hát a különbséget, hogy vajon a jóból vagy a rosszból van-e több? Szavazatra indulnak talán az emlékvilág lakói, s amelyik párt győz, azé a hatalom a kisebbség felett? Amennyire ismerjük a léleknek rejtekeit, abban nem ilyen gépies demokrácia uralkodik. Más rend szerint élik világukat az emlékek. Inkább hasonlít az alkotmányuk a régi patriarchális világ monarchiáihoz.

Hogy nem összevisszaságban élnek, az bizonyos. Szervezett világ az ő világuk. Láthatatlan szálakkal csoportokba vannak kapcsolva, és minden pillanatban megfigyelhetjük, hogy egy-egy felidézett emlékünk mint hozza magával a hozzá tartozó emlékképeknek egész atyafiságát. Az ilyen csoportoknak, családoknak, megvan azután a családfőjük, amely uralkodik felettük és összetartja őket. A családok megint törzseket képeznek, amelyek élén vezérlő emlékek uralkodnak. Míg végül is kiemelkedik a beláthatatlan sokadalomból egy áttekinthető csoportja a legelőkelőbb, leghatalmasabb emlék-uraságoknak, és ezek parancsolnak a népesség felsőbb és alsóbb rendjeinek. Ezek a legkiemelkedőbb emlékek intenek és maguk mellé mintegy udvartartásuk tagjaivá magasztalnak fel másokat, hogy állandó fényes kíséretükben maradjanak. S ugyancsak ezek a hatalomra jutott fő-fő emlékek ítélnek másokat örök szolgaságra, hogy bányák mélyében, börtönök odvaiban tengessék örökre elfelejtett életüket.

Ezen a szervezettségen fordul meg az emberi jellem, eszerint dől el: jó-e vagy rossz a szív kincses háza. Tedd próbára magad: végy elő egy üres lapot és írd fel hamarosan, őszintén, mi az életed utolsó esztendejének öt legkiemelkedőbb emléke. Az-e, hogy milyen jó üzleteket kötöttél? Az-e, hogy a családod körében milyen örömök vagy fájdalmak értek? Az-e, hogy milyen hírneves, nagyméltóságú emberekkel foghattál kezet? Az-e, hogy milyen mámoros órákba temetkeztél bele? Az-e, hogy hány könnyet sikerült letörölnöd?

Jézus pedig mindenekfelett azt kérdezi: milyen emlékeid vannak a te mennyei Atyádról? Mert lásd, az emlékek birodalmának királyra van szüksége. Az életed hatalmas nagy emlékei nem maradhatnak soká egymás mellett békességben. Az oligarchák vetélkedésével egymás felett is hatalomra törnek. És jaj annak a szegény emberi szívnek, amit szétmarcangolnak az egymásnak ellentmondó, egymás ellen ádázul tusázó emlék-tartományok! És még inkább jaj, ha végre is trónra kerül az egyik trónigénylő, amely azonban nem tud megbirkózni feladatával! Ez az átkok átka: a hatalma alatt állni elmúlt napjaink valamely emlékének, amely nem tud rendet és nyugalmat teremteni az emlékek nyüzsgő országában. Micsoda forrongások lázától ég el sok emberi lélek! Amikor már-már úgy látszott, hogy jól el van rendezve belső világa, valahol kitör az emlékek egy újabb forradalma, és összeomlik az egész alkotmány. Felzokognak régi keserűségek. Előincselkednek régi kísértések. Nekivadulnak régi, vádoló emlékek. És kezdődhet újra a reménytelen pacifikálás.

Csak egy emlék tud itt uralkodni: az Isten atyai szeretete. Szerényen, inkognitóban várja az Ő óráját, de ő az egyetlen jogos ura a szónak. És amikor hatalomra jut, elcsendesedik a forrongás, és bekövetkezik a gyógyulás.

Ez a „jó ember szívének a jó kincsesháza”. Semmit sem ápol olyan hódolattal és kegyelettel, mint azoknak az óráknak az emlékeit, amelyekben az ő szerető atyai Istenével találkozott. Amit Ő mondott és adott, az áll a lélek legmagasabb polcán. A többi emlék pedig mind szép engedelmesen elhelyezkedik ennek a hatása alatt az őt megillető sorban és rendben. Ami az elmúlt esztendőkben maradandó értékű volt, az mind előtérbe kerül. Ami jelentéktelen és haszontalan volt, hiába követelőzik az elsőbbségért, szép lassan elvonul a háttérben. Ami nyereség volt, az felszabadul addig talán ránehezedett mostoha mellőztetése alól, és tisztességhez jut, s ami veszteség volt, az elhúzódik a jótékony feledés homályába. Fenyegető szörnyek nem csattogtatják már fogaikat, hanem engedelmes szolgákká juhászodnak. Áldott, bíztató,

lelkesítő emlékek pedig, amelyeknek halk szava elhalt addig a nagy zsivajban, hatalmat nyernek, hogy foganatja legyen beszédüknek.

*

Mi hát a mi emberi felelősségünk ebben az emlékeink világában végbemenő történelmi drámában? Minden! Rajtunk áll itt, hogy trónokat emeljünk és döntsünk, királyokat koronázzunk és száműzzünk.

Nincs az emlékezet rejtélyes világának nyilvánvalóbb törvénye, mint az, hogy módunkban áll egyes emlékeinket ápolni és erősíteni. Azt nem tehetjük meg, hogy megöljünk egyet is közülük. Mennél jobban űzzük és gyilkoljuk, annál sűrűbben keres fel zaklatásával, és kineveti minden ellenségeskedésünket. De azt megtehetjük, hogy addig táplálunk, erősítünk, elhatalmasítunk egy-egy emléket, hogy az kiszorít azután egyebeket a közelségéből, és sorvadásra ítéli őket. Beláthatatlan maga a birodalom, de nem nagy a királyi udvar, s ha az egyik emlék a kedve szerint való társaival jól elhelyezkedik ott, nem fér meg mellette az ellensége. Kivettetik a külső sötétségbe.

Nézd, hogy gyakorolja ezt a művészetet a gyászoló édesanya. Hogy keresi fel tekintete reggeltől estvélig százszor is azt a drága arcképet a falon. Hogy csüng a lelke minden ruhácskán, ami felidézheti az elhunyt kincsnek emlékeit. Hogy találnak oda léptei szinte önkéntelenül a temető kapujához. Hogy vegyül el a verőfényben játszadozó gyermekseregbe, ha talán valamelyik arcon hasonlóságot fedezne fel!

Vagy nézd a tudóst, hogy veszi elő újra, meg újra meg újra ismerettárának kincseit. Az ismétlés az ő tudásának anyja. Ha por lepte be valamelyik eltett ismeretét, hogy tisztogatja újra fényesre. Valahányszor új ismerettel gyarapítja kincsesházát, hogy fut végig szeme a régi gyűjteményen, s hogy méri egybe az új szerzeményt az addigiakkal.

Az hát a kérdés: milyen emlékeidet élteted, fejleszted? Emlékezeted képtárában milyen festmények előtt szoktál megállni, vagy milyen képeket akasztasz le a képek sokaságából, hogy odahelyezd őket lakószobád falára, ahol órák hosszat csünghetsz rajtuk csodálkozó, elmerülő tekintettel?

Lásd, ott van emlékeid között az is, amelynek Jézus szerint uralkodnia kellene mind a többi fölött, hogy „jó” lehessen „szíved kincsesháza”; vannak emlékeid, van sok emléked arról, hogy kegyelmes és irgalmas Atyád az Isten, aki létre hívott és igazgatja sorsodat. Szeretetét nem érezteti Ő velünk szüntelenül, percről-percre, állandóan és egyformán. De ad mindnyájunknak órákat, vagy akárcsak pillanatokat, amikor reáhull az életünkre a felhők nyílásán át szeretetének napfénye. Olykor elborítja a lelkünket a bizonyossággá érő sejtés, hogy milyen jó Ő mihozzánk, milyen megbocsátó a mi bűneinkkel szemben, és milyen szent és dicsőséges célokat kitűző a mi jövőnk számára. Azután otthagyja Ő az ilyen fenséges és boldog tapasztalásokat az emlékezetünkben, és reánk bízza, nekünk hagyja meg, hogy „el ne felejtkezzünk az Ő jótéteményeiről”.

Aki kíváncsian ostromolja Őt új csodákért, azt elutasítja. A múltnak emlékeihez küldi. Annyi ajándék és áldás van ott, amiről hálátlanul megfeledkeztünk! Annyi kötelező, szent parancs, aminek zúgó hangja elhalkult, már-már elhalt, mert elmenekültünk előle balgatagságunkban!

Nézd, ott van az Ő szeretetének megtestesülése – Jézus. Azért jött, hogy senki ne mondhassa, hogy nem látott és nem hallott eleget az Isten szeretetéről. Ki ne ismerné Őt? Nincs az az emberi társaság itt a mi világrészünkön, amely, ha belépne közéje szelídségtől és erőtől sugárzó alakja, rá ne ismerne. Hogyne emlékeznél reá! Milyen korán belevilágított már életedbe az alakja! Hányszor találkoztál vele, a gyermekek barátjával, a betegek gyógyítójával, a jó Pásztorral, a Gecsemánéban verejtékezővel, a dicsőségben feltámadottal! S mindebből

hányszor csengett bele a szívedbe az angyalok csodálkozó éneke: „Így szerette Isten a világot...” Mit csináltál ezekkel az emlékekkel? Ott vannak a lelkedben, de talán a használhatatlan lim-lom között, a sarokba vetve, ahol por lepi, rozsda marja, pók szövi be hálójával?

Hiszen naponként elővehetnéd az Evangélium gyönyörűséges lapjait, hogy felfrissítsd és hatalmassá duzzaszd az Ő emlékét! A mindennapi élet országútján haladva is hányszor lehajolhatnál a reágondolás csörgedező patakjához üdülésért és új erőért! És felkereshetnéd az ő híveivel együtt az Ő asztalát, újra meg újra megszegni Vele együtt a kenyeret és megosztani Vele együtt a poharat – „az Ő emlékezetére!” Amit Jézustól megtudtál és Őbenne megkaptál, – hogy téged is szeretett az Isten öröktől fogva és drága áron a magáévá tett – felemelhetnéd ezt a szent, ragyogó emléket, a legnagyszerűbbet, a legnélkülözhetetlenebbet, minden emléked között a díszpolcra, ahová királyi kincseskamrákban a briliánsoktól ragyogó koronát szokták tenni. Milyen új fényben látnád akkor mindazt a többi emléket, amivel telve van a lelked!

Milyen csodálatos átalakulást idézhet elő az új megvilágítás. Nézd meg a természetet egy borús tavaszi délelőttön. Sár és sár mindenfelé. Az olvadt hó levétől mocskos patak és folyó vize. Unalmas rútság terpeszkedik az ólmos felhők alatt. De foszoljék csak ketté a vastag szürke kárpit az égen és jelenjék meg a tavaszi nap, az ifjú király kivívott égi trónusán! A szennyes árvizek is egyszerre milyen megbékélt derűvel tükrözik vissza szelíd dicsőségét. Imént még rút tócsákon át is milyen arany hidat ver, hogy feléd árassza izzó fejedelmi köszöntését, arany sugárözönét. És hogy csillog és szikrázik egyszerre minden az ő jótetszésétől, ami az előbb még mogorva és álmos volt.

Így születnek meg a „jó emberek”. Kiragyog bennük a mindenek fölé magasztalt Krisztus-emlékek napfénye. S akkor lehetnek fájdalomtól zúgó emlékfolyamok bennük: azokon át is az új élet megbocsátó fényözöne jő feléjük. Lehetett sok sárba konyult, szunnyatag szent és tiszta emlékük: az mind új virágzásnak zsendül. És amit ebből az újjászült lélekből, a „jó szívnek jó kincsesházából” előhoznak, – bizonyára jó lesz mindenkor.

Szegény, szegény világ, hogy ilyen „jó embere” olyan kevés van! Veled is hadd legyen eggyel több!

***

Jézus többlete

(1929. márc. 3-án d.e. a Kálvin téri templomban.)

„Ímé, nagyobb van itt Jónásnál.
Ímé, nagyobb van itt Salamonnál.”
Mt. 12,41-42.

Az Evangéliumokban drága kincsünk nekünk mindaz, amit Jézus mond az emberekről, – milyen csodálatos megvilágítást nyer életünk az Ő felvillanó gondolatainak fényében! Nem lehetünk eléggé hálásak azért sem, amit emberek mondanak e szent lapokon Jézusról, – kimondhatatlan örömnek hírét zengik bele a világba róla való bizonyságtételükkel. De a legfontosabb mégis egy harmadik alkotó eleme szent könyvünknek: az, amit benne Jézus mond önmagáról. Mégis csak ebben kapjuk meg első kézből a leghitelesebb feleletet arra a kérdésre, hogy mit akart Jézus adni a világnak, vagyis, hogy micsoda igaz valójában a „keresztyénség lényege”?

Jézusnak ezekben az önbizonyságaiban, amelyek számunkra feljegyeztettek, mindig megragad bennünket határtalan öntudatának merészsége, amellyel fölébe helyezi magát mindennek, amit addig nagynak és szentnek tartottak. Mint ahogy a télen zajló folyó színén kíméletlenül fölétornyosul egy-egy erős jégtábla az előtte elhaladottnak, ropogtatva, tördelve maga alatt minden ellenállást, úgy emeli fölébe Jézus is a maga személyiségét, a maga ígéreteit és követelményeit a múlt minden értékének. Mindennek el kell sápadnia, amikor az Ő fénye felragyog. És mégis olyan természetesen hangzanak el az Ő ajkán ezek a merész kijelentések, hogy eszünkbe sem jut megütközni rajtuk. Mit szólnánk például ahhoz, ha egy fiatal költő bejelentené a csodálkozó közvéleménynek, hogy legközelebb megjelenendő verses kötetével túl fogja szárnyalni Petőfi dalait? Vagy ha egy új közéleti nagyság azzal a kijelentéssel lepne meg bennünket, hogy ő nagyobb betűkkel fogja beleírni nevét a magyar történelembe, mint Mátyás király? Ha nagyon udvariasak akarnánk lenni, arra intenénk az illetőt, hogy az ilyen kérdésekben inkább az utókorra kellene bízni a döntést, vagy, ha olyan sürgős neki, hogy még élete napjaiban megtörténjék az összehasonlítás, akkor is engedje át az ítélkezést másoknak, – mert különben nagyon kínos helyzetbe jutnánk vele szemben. De amikor Jézus mondja, hogy „Íme, itt nagyobb van” mindennél, amit eddig nagynak tartottak, akkor nem kell a fejünket csóválnunk felette. Mindenki, akinek csak valamelyes érzéke van a dolgok összeméréséhez, megérzi, hogy neki joga van így beszélni...

Többek között azzal szereli le ilyenkor az esetleg feltámadó ellenkezésünket, hogy a maga nagyságát sohase más nagyságok lekicsinylésével emeli ki. Őelőtte nem kevésbé szent az, amit a múltban kegyeletes tisztelettel csodálnak az emberek, – Ő még másoknál is jobban átérzi annak maradandó értékét. Nem „eltörölni”, hanem „betölteni” akar. Átveszi a múltnak örökségét, és éppen azzal akar mindeneknél nagyobb lenni, hogy ugyanazt tökéletes ragyogásában tartja magasra a világ szeme elé. „Íme, nagyobb van itt” akár Jónásnál, akár Salamonnál, de Jónást is, Salamont is, és mind a többi fénylő emlékét a múltnak Ő megbecsült mértékül fogadja el a maga nagyobb voltának a megállapítására. Egy szintre helyezkedik velük, hogy úgy tornyosuljon fölébük. Rokonságot tart velük, hogy a maga többlete kitűnjék.

Az Ótestamentumnak az a két alakja, akiről alapigénkben szó van, azok közé tartozik, akik a múlt emlékei közül a legmélységesebben foglalkoztatták Jézus népének képzeletét. Nyilván azért, mert bennük a lelke legmélyebb szükségleteinek a kiábrázolását látta meg. És ha meggondoljuk, hogy az Ótestamentum népének lelkében a magát kijelentő Isten vezérlete

alatt csupán ugyanazok az emberi vágyak szólalnak meg és érvényesülnek a helyes irányban, amelyek más népeknél magukra hagyatva elferdülve nyilatkoznak meg és meddő tapogatódzásban emésztik fel erejüket, akkor azt mondhatjuk, hogy Jónás is, Salamon is, egyetemes emberi sóvárgásoknak a beszédes jelképei.

Mi volt hát az a jelentésük, amelynek mértéke alá odaáll Jézus is, de csak azért, hogy utolérhetetlen magasságba fölébe nőjön?

I.

Jónás, a próféta tipikus megszemélyesítője. Személyéről, életéről, semmit sem tudunk azon az egy történeten kívül, amelyet a nevét viselő könyv mond el. Ez pedig arról szól, hogy megbízatott egy isteni üzenettel: „Kelj fel, menj Ninivébe, a nagy városba, és kiálts ellene, mert gonoszságuk felhatott elémbe!" – és ő ennek a küldetésnek eleget tesz. A dolog nem megy ugyan simán. Ő mást akarna. Megszökik a megbízatás elől. De hiába. Szándékai ellenére mégis eljut Ninivébe, és az üzenet elérkezik a címzettekhez. Alapjában véve olyan mellékessé válik, hogy ő hogyan viselkedik, méltó hírnöke-e az üzenetnek, vagy tőle telhetőleg akadályozója annak. Egyedül az üzenet a fontos, akármilyen is a követ, aki viszi.

Olyan különös a történet, amelyben ez a gondolat kifejezésre jut, hogy nem is tudjuk: csakugyan történet-e, vagy pedig tanító költemény-e; valóságos eseményeket akar-e megörökíteni, vagy pedig csak igazságokat akar-e szemléltetni. De ha a Jónás történetének hőse a költői képzelet anyagából van formálva, akkor csak annál bizonyosabb, hogy a prófétaság lényege van benne kiábrázolva. Éles jellegzetességgel éppen az van megrajzolva alakjában, ami minden igaz prófétában megfigyelhető volt: hogy a próféta nem magától beszél, nem a maga indíttatásából lép fel, nem a maga tervei szerint működik, hanem kényszer alatt áll; csak eszköze egy magasabb parancsnak, és ezért nem ő maga a fontos, hanem csakis az, amit Isten mond általa.

Nem olyasvalami-e ez, ami után mindnyájunk lelkében ott él a mélységes vágy? Nem hisz-e minden ember abban – ha titokban is –, hogy ilyen isteni üzenethozatalnak lennie kell? Nem várjuk-e mindnyájan sejtelmes bizonyossággal, hogy valahol, valahogyan áttetszővé váljék az emberi élet, és rajta keresztül mennyei titkok nyilatkozzanak meg? Sötét babonákban sínylődő primitív népek sámántiszteletétől kezdve a nagyműveltségű görögök jóslásain át el a mai szalonok félhomályában foglalkoztatott médiumokig, mennyi furcsa, beteges formában tett és tesz bizonyságot az emberiség arról, hogy neki életszükséglete a prófécia!

Nos, Jónás azért volt olyan kedves és népszerű alakja az ótestamentumi léleknek, mert benne azt szemlélhette, hogy neki csakugyan voltak prófétái, még ha törékeny, méltatlan, sokszor makacsul ellenszegülő embereken át is, de hozzá csakugyan „szólt az Úr".

Itt pedig, „íme, nagyobb van Jónásnál". Itt a prófétaság tökéletes teljességében jelenik meg. Emberi élet az, ami lejátszódik előttünk, éspedig minden földi mértékkel nézve milyen igénytelen, alázatos és szegényes! Minden mozzanata csupa jelentéktelenségből tevődik össze. Olyan mellékes, hogy ácsmester volt, olyan közömbös, hogy Kapernaumban működött, olyan esetleges, hogy éppen azokkal volt dolga, akiknek nevei ott szerepelnek az evangéliumi történetekben. Ha csak „test szerint ismerjük", az egész élete nem más, mint a történelmi véletlenek játéka a földnek egy eldugott helyén. De nézzétek, micsoda vakító fény süt át ezen az egyszerű ablakon! Milyen üzenetet hoz az örökkévalóságból ez a poros vándor! Az arcának minden mosolya, amikor gyermekeket vesz az ölébe; a kezének minden villanása, amikor keményszívű emberekkel vívja harcát, a szavának minden rezdülése, amikor megfáradtakat és megterhelteket hív magához a megbékéltetésre; – mind egy-egy zengő ige az Isten titkainak

máskor néma magasságából. Benne és Általa mindent elmondott Isten, ami mondanivalója volt számunkra, és mi megtudhattunk mindent, amit onnan felülről megtudnunk szükséges és kívánatos volt.

„Íme, nagyobb van itt” – minden prófétánál!

II.

Salamon alakja viszont az eszményi király volt. Az Ót. emlékezete úgy idealizálta, mint örök képét annak az uralkodónak, aki alatt boldog virágzásban élnek az alattvalók. Fölébe magasztalták még a másik nagy királyi eszményképnek, atyjának, Dávidnak is. Az is örök hálára kötelezte népét. Kitágította országának határait, és hatalmassá tette kicsiny országát. De ez sok véres háborúba került. Salamon már készen kapta örökségül a megszilárdult, erős országot. Az ő dicsősége az volt, hogy hosszú évtizedeken át megőrizte azt biztonságban és békességben. És ennek a titka az volt, hogy amikor fiatalon trónra lépett, nem hosszú életet, nem nagy gazdagságot, nem is ellenségeinek megsemmisítését kérte imádságában Istentől, hanem „értelmes szívet”. „Mert kicsoda kormányozhatja ezt a te nagy népedet?” Imádsága beteljesedett, s az utókor nem győzte kiszínezni az uralkodói bölcsesség kiválóságát, amellyel belelátott az emberi természet rejtelmeibe, s ezért úgy tudta megoldani a felmerülő nehéz kérdéseket, hogy annak nyomán nyugalom, rend és általános fellendülés fakadt mindenek javára. S ha nehéz időkben a jelen nyomorúságai szorongatták Izrael lelkét, és reménysége szárnyain a jövő álomképei közé menekült közülük, ilyenkor vágyai a salamoni korszak gyönyörűséges színeivel festették elébe az eljövendő jobb időket. A „Dávid fiát” várták vissza, akinek jogara alatt megint derűre fordul minden ború, mert bölcsességgel fogja bírni országát.

Ilyen álmai nemcsak Izraelnek voltak. Nincs olyan történelmi öntudattal bíró, vagyis jövendőjére is gondoló nép, amely ne hordozná lelke mélyén az eszményi király sóvárgott képét. Hány más kiváló uralkodóval is megtörtént, hogy a múltnak sírjából kihíva beleültették a reménységek királyi székébe, és róla mintázták azt az alakot, akitől minden bajnak jóra fordulását várták! Örök emberi vágy a nagy jótevő, akinek hatalomra jutása fellélegzés a világnak, kormányzása igazság és békesség, és hosszú élete milliók imádsága!

Az ótestamentumi lélek Salamonért rajongott, mert benne látta annak a „bölcsességnek” az ajándékát, amely előfeltétele a földi paradicsom megvalósításának.

Itt pedig, „íme, nagyobb van Salamonnál”. Jézusban megjelenik az óhajtott boldogság királya tökéletesen. Felvette a Messiás, a Krisztus, a Fölkent címet, és viselte. Tiltakozott és hadakozott annak olyan értelmezése ellen, amilyet az Ő kortársainál talált, de nem a cím ellen. Úgy, ahogy ők képzelték, nem akart király lenni, de királynak tudta magát és uralkodni akart. Tanítványainak át kellett alaposan szövegezniük magukban hozzá fűzött reménységeiket – trónusokról, győzelmekről, hatalomról, országról –, de azon a meggyőződésükön nem kellett változtatniuk, hogy Őbenne az Isten Felkentjét találták meg, akinek uralkodnia kell égen és földön. Ő az, akinek akarata a legjobb törvény, akinek engedelmeskedni boldogság; akinek uralma alatt békességbe simulnak a csatázó ellentétek; akinek fensége előtt meghódolva minden élet megtalálja a maga helyét biztonságos, összhangzatos, szép rendben. Ő az a bölcs fejedelem, aki minden kérdést megoldásra visz, s aki ezért illetékes arra, hogy a jövendőnek megdönthetetlen országa körülötte alakuljon ki.

„Íme, nagyobb van itt” – minden királynál.

III.

De ezzel nem merítettük ki a dolgot. A prófétaság és a királyság, az emberi életnek ez a két hatalmas tartóoszlopa nem csak magasabbra szökken Jézusban, mint bárhol másutt az emberiség történetében, hanem összehajlik a magasban egy harmadik tisztség boltozatában, amely fölébe borulva az emberi életnek, megláttatja velünk Jézus igazi jelentőségét. Nem csak mennyiségében emelkedik Ő Jónás és Salamon fölé; nagyságának igazi titka minőségbeli többlete. Hogy ez mi, azt már meg sem kell mondanom. Gyermekkori kátétanulásunk óta beleidegződött mindnyájunkba az a hármas összefoglalás, amelyben Kálvin János óta a református lélek bizonyságot szokott tenni arról, hogy kicsoda őneki Jézus. Főprófétánk, örök királyunk, de ezen kívül egyetlen főpapunk is. A próféta hozza az Isten uralmát, a király kormányozza az emberi életet, a főpap a kapocs Isten és ember között. Csak a főpap közbenjárása hidalja át a szakadékot, amelyen túlról Isten szava felénk hangzik, s amelyen innen békességét és rendjét keresi az ember. Csonka marad tehát minden prófétaság és minden királyság, amíg a főpapság által Isten és ember egymásra nem talál, és meg nem engesztelődik. Ezért „van itt nagyobb” akár Jónásnál, akár Salamonnál.

Egyetlen prófétánál sem figyelhető ez meg jobban, mint Jónásnál. Az üzenetet eljuttatja a címzettekhez, és meglátszik rajta, hogy nem magától eredt az, hanem Isten szava. De milyen más volna a prófétálása, ha volna benne valami a főpap szolgálatából; ha nem kényszerű közege volna az üzenetnek, hanem szíve ügye volna a küldetése, ha nem akarata ellenére sodródnék el Ninivébe bűnei ellen kiáltani, hanem ő maga könyörögne, hogy hadd mehessen el a vesztébe rohanó nagyvárosba, és hadd háríthassa el annak feje felől a végzetet! A főpap tiszte éppen ez volt: magára venni a nép bűneinek terhét, és úgy jelenni meg könyörgésével és áldozatával az Isten félelmes színe előtt.

És egyetlen királynál sem tűnik úgy ki a királyság elégtelensége önmagában, mint Salamonnál. Alighogy lehunyja a szemét, napfényre jön az uralkodása alatt elleplezett igazság. A nagy ragyogásnak nagy árnyéka is volt. A békességnek és a virágzásnak nagy ára volt. Nehéz iga volt az ő uralkodása, és amikor véget ért, fellélegzett a nép. Kívülről szorító abroncs volt az ő hatalma. Jól tartott. De nem adhatta meg azt, ami után az emberi élet sóvárog. Milyen más lett volna az uralkodása, ha a maga bölcsességével át tudta volna hatni alattvalóit is; ha a lelkük felett tudott volna uralkodni, nem csak a testük felett; ha onnan belülről tudta volna kisarjasztani országlásának minden áldását és dicsőségét. Ha a főpap tiszte szerint az Istennel való szövetség öntudatával tudta volna megtölteni őket! Mert ez volt a főpap szolgálata: amikor előjött a Szentek-szentjéből és ráhintette az odakint várakozókra a megengesztelt Istennek áldását, az emberek új bizonyosságokkal és új elkötelezésekkel, egyszóval új lélekkel oszolhattak el hajlékaikba.

Nem elégíthet ki bennünket kevesebb, mint a főpap, – valaki, aki úgy magáévá teszi az ügyünket, hogy érettünk odaveti magát áldozatul Isten elé, és aki ugyanakkor Isten életét sugározza bele a mi életünkbe. Csak az lehet főprófétánk is, akinek teste-lelke megemésztetik az üzenethozatalba, aki tehát mindenekfelett főpapi áldozatával prófétál. És csak az lehet királyunk, akiből újjászülő erők áradnak hódoló lelkünkbe, aki tehát főpapi áldásaival uralkodik felettünk. Ez volt az a többlet, amelyet a Jézus előtti nemzedékek vártak, de meg nem kaphattak. A főpapságnak az Ó.t.-ban nincsenek olyan kiemelkedő jellegzetes képviselői, mint amilyen Jónás a prófétaság és Salamon a királyság számára. Az ószövetségi főpapság inkább személytelen intézmény; csak keret, amelyet méltóképpen senki nem tölthet be; tisztség, amely jelképesen ígéri, hogy jön majd valaki, aki megfelel neki.

„Íme, nagyobb van itt Jónásnál és Salamonnál.” Eljött az, aki minden szónál hangosabban prédikál kiontott vérével és minden királyi széknél hatalmasabban uralkodik a keresztnek fájáról: az élete áldozatával közbenjáró Főpap.

*

A Jónás szava régen elhalt, de ez a prédikáció ma is zeng. A Salamon országa rég felbomlott, de ez a királyság ma is áll. Ami csak prófétaság és csak királyság, az ideig-óráig való, és hamar elnyeli a múló idő mélysége. De mert Jézus az Istent és embert szövetségbe forrasztó Főpap, – „nagyobb, mint Jónás, és nagyobb, mint Salamon”, – azért áll Ő fölötte a múlandóságnak, mint mozdulatlan kőszál a sebesen hullámzó folyóban. Nemzedékek jönnek és mennek, – Ő marad. Beleépül a történelembe, egyházzá terjeszkedik ki az élete, és az idők végéig kimozdíthatatlan tengelye a világ történetének. Rajta át zeng felénk évezredek óta az onnan felülről jövő prófécia, és benne bírjuk minden bonyodalmunkat eligazító fejedelmünket, – mert az Ő keresztjében van közösségünk Istennel.

Csak el ne feledkeznénk erről a lényeges „többletről”! Mert volt idő, amikor a keresztyénség lefokozta magát a prófétaság szintjére. Szenvtelen letéteményese volt isteni kijelentéseknek. Prédikálta őket, de úgy, mintha mit sem érdekelné, hogy lesz-e belőle haszna a világnak, vagy nem. És volt idő, amikor megcsonkította magát a puszta királyságnak mértékéig. Rászabta a maga uralmát a világra külső hatalom eszközeivel. Megtörtént az a még szerencsétlenebb eset is, hogy egyesítette magában ezt a két csonka tisztet: Salamon palástjába öltözött Jónásként földi hatalommal akart prédikálni égi üzenetet, vagy Jónás öltözetében ült bele Salamon székébe, és eszközül használta fel az isteni kijelentés tekintélyét is emberi uralom megszilárdítására.

Hányszor elsikkadt éppen az, ami Jézusban „nagyobb” volt... Nem prédikálhatjuk Őt a világnak, amíg meg nem görnyedünk a világ romlásának terhe alatt, és oda nem vetjük az életünket ítéletének elhárítására. És nem uralkodhatunk az Ő nevében másként, mint ha szíveket újjáteremtő isteni erőnek a csatornáivá válunk. A Főpapot kell bemutatnunk a világnak, – azt, akiben az ember minden bűne és nyomorúsága, és az Istennek minden kegyelme és hatalma találkozott egymással, mint az ívlámpa fényívében az ellentétes villanyáramok. A Krisztus keresztjének kell élő valóságként kigyulladnia bennünk. Ez az, ami „nagyobb” a keresztyénségben minden másnál. Hogy mernénk éppen ezzel adósok maradni?!

***

Péter vallástételéről

[Másoló megjegyzése: valószínűleg gyorsírás után]

I.

„...megkérdé tanítványait, mondván:
Engemet, embernek Fiát,
kinek mondanak az emberek?”
Máté. 16 : 13.

Csak a felvetett kérdést olvastam fel előttetek, testvéreim; – hogy a tanítványok mint feleltek meg rá, beszámolva Jézusnak az emberek között szájról-szájra szálló vélekedéséről, azután mint lepte meg őket Jézus az újabb kérdéssel: „hát ti kinek mondotok engem?” – mint hangzott el erre feleletül Péternek az a vallástétele, amelyre kijelentette Jézus, hogy ez az a kőszál, amelyre az Ő ügyének a jövendőjét felépítheti – mindezekre emlékeztek bizonyára. És ha felidézitek emlékezetetekbe azt az egész szakaszt, amelynek éppen csak a megcsendülő alaphangja hangzott most a fülünkbe, akkor eszetekbe jut az is, hogy ebben a szakaszban alapvető dolgokról van szó, amelyek kétezer év óta a keresztyén egyháznak történetében nagyon fontos szerepet játszanak. Sokszor nagy vitáknak, ellentéteknek a középpontjában is álltak úgy, hogy róluk egészen másképpen vélekedik a keresztyénségnek az egyik része és a másik része. De mindenesetre a mi keresztyén hitünknek központi lényegét érintő dolgok, és éppen azért, ha Isten úgy akarja és megsegít bennünket, egynéhány vasárnapon át egymásután – talán közbejövő indokolt megszakításokkal – végig szeretnélek vezetni benneteket az egész szakaszon, hogy annak minden egyes fontos mozzanatánál megálljunk.

Ez alkalommal tehát, amikor a felolvasott egyik első részről elmélkedünk, egy prédikáció-sorozatot kezdünk meg. Érdemes megállni magánál a felvetett kérdésnél is: „Engem, embernek Fiát, kinek mondanak az emberek?” Folytatódik majd a dolog más kérdésekkel is, és mindenesetre a legfontosabb a felelet lesz majd, amely feljegyeztetett, de ösztönözzön bennünket maga a kérdés arra, hogy felébredjen lelkünkben az érdeklődés azok iránt a dolgok iránt, amelyekről itt szó van. Isten színe előtt szánjuk rá ezeket a vasárnapokat a mi hitünk néhány fontos kérdésének az öntudatosítására. Ez volt Jézusnak is a célja az Ő első tanítványaival, azért vitte ki őket magával Cézárea Filippi környékére, hogy ott ezt a kérdést felvethesse, s erről velük szót váltson.

Cézárea Filippi a Heródes család egyik tagja, Fülöp negyedes fejedelem által alapított város, amelyet ő Tiberius császár tiszteletére nevezett el Cézáreának, kívül esett a tulajdonképpeni Palesztinán, vagy legalábbis annak az egész szélén volt, akárhogy fogjuk is fel a határ pontos megvonását. Kívül esett Jézusnak a tulajdonképpeni munkakörén. Mint ahogy máskor, úgy most is elvonul, otthagyja az ő munkamezejét, s olyan vidéket keres fel tanítványaival együtt, ahol őt nem is igen ismerik, ahol meghúzódhat titkon. Pihenni akart, nem éppen tétlenségben, de az ő meghitt tanítványainak körével való teljes együttlétben. Most nem követi az embereknek nagy sokasága; mindazok, akik gyógyulást, tanítást vagy bűnbocsánatot akartak tőle nyerni, s akiktől máskor arra sem volt ideje, hogy nyugodtan letelepedjék s megebédelhessen. Most csak az ő legközelebbi hívei vannak körülötte, és ebben a csendes együttlétben meg lehet tartani bizonyos számadásokat, szinte azt mondhatjuk: vizsgát lehet tartani. Számon lehet venni, hogy mire is jutottunk és hányadán vagyunk. Mi alakult ki eddig abban a tizenkettőben, és általában az eddigi munkásság eredményeképpen mi fejlődött ki? Ezért hangzik el a kérdés: „Engemet, embernek Fiát, kinek mondanak az emberek?”

Feltételezi maga a kérdés, hogy az emberek beszéltek Jézusról. Attól nem kellett tartani Jézusnak, hogy a tanítványok erre a kérdésre összenéznek tanácstalanul, zavarodottan, és végül valamelyikük majd megszólal: Uram, ne kérdezz tőlünk ilyet, az emberek Rólad semmit sem mondanak. – Oh, ettől valóban nem kellett félni! Az emberek beszéltek róla. Amerre csak járt-kelt az Ő munkásságát folytatva, amerre csak megismerkedtek vele az emberek, vagy még azon kívül is sokfelé, ahová csak a híre jutott el, foglalkoztatta Ő az embereket. Kizökkentette őket közömbösségükből, kénytelenek voltak felfigyelni reá. Benyomást gyakorolt a lelkükre, amely ott égett, s mert foglalkoztatta a lelküket, azért nem tehették, hogy egymás között szót ne váltsanak róla. Odahaza, a férfi hazamenve el kellett hogy mondja, amit látott, hallott, a hitvesének, az asztal körül a gyermekek is kénytelenek voltak hallgatni, és tágra nyílt szemmel csodálkozva magukba szívni, amit csak hallhattak Jézusról. Barátok, az országutakon járó vándorok, vendégszállóban asztalhoz telepedők, mindazok, akik az életben egymással összeverődtek, és jól esett egymással lelküket kicserélni, – ezt a témát, Jézust, nem kerülhették el. Ott volt a figyelemnek a középpontjában.

És ez nemcsak akkor volt így testvéreim, ma is így van. Jézus Krisztus csak akkor nem foglalkoztatja az emberek lelkét, hogyha egyáltalán nem ismerik Őt, hogyha csak valami üres névként cseng a fülükben ez a szó: Jézus; vagy hogyha képekben látják maguk előtt lefestve, amelyeket annyiszor láttak már, hogy rájuk sem néznek.

De ott, ahol ismerik, ahol valamennyire is kiragyogott személyisége, jelleme, arca az emberek szeme előtt, ott nem térhetnek napirendre felette. Lehet, hogy ingerli őket s ellenkeznek vele, lehet, hogy végezetül is megdühödnek rá és összeesküdnek ellene; perbe szállnak vele és fellázadnak ellene. Minden meglehet. Csak az az egy nem lehetséges, hogy vállat vonva odább álljanak, és holnap már elfelejtsék.

Ez a régi könyv, amelyet annyi évszázadnak a pora lep be, amely stílusának régiségénél fogva sok helyen olyan nehezen emészthető, amelyet már annyiszor próbáltak kiküszöbölni az emberek az élő köztudatból; sokszor üldözték azokat, akik ragaszkodtak hozzá és olvasták; sokszor gúnyolták őket s megjósolgatták, hogy még csak egynéhány évtized, azután elfelejtett dolog lesz a Biblia, és senki sem fogja a kezébe venni. Ez a könyv minden időben azért terjed, azért veszik kezükbe annyi milliók – miért? Adhatunk rá sokféleképpen megszövegezett feleletet, de végeredményben azért, mert ebben a könyvben Jézus jelenik meg előttünk; ez a könyv Őróla beszél. Azért él ez a könyv, mert Jézus él benne, és az Ő iránta való érdeklődés soha ki nem halhat az emberi szívből, míg ember lesz ezen a világon. Az anyaszentegyház is, Jézus híveinek ez a közössége, noha hatalmas világbirodalmak összeomlottak és megsemmisültek, kétezer esztendő után is azért van itt ebben a világban máig, mert Jézus Krisztusé, mert Őróla van szó benne, mert Őt képviseli és hirdeti. Vagy mondjuk jobban úgy, hogy: kétezer esztendő után is annyiban él, amennyiben Jézus Krisztust mutatja be ennek a világnak; amennyiben mást cselekszik, megérdemli az ítéletet, hogy régi időknek haszontalan maradványa, elavult, jobban tenné, ha átadná a helyét más tényezőknek, amelyek ugyanezt a funkciót jobban betölthetnék. Életjogosultsága, de egyben életképessége is abban van, hogy Jézust képviseli, róla beszél, Őt hirdeti, és amíg ezt cselekszi, addig sohasem kell attól félni, hogy mellékessé válik, hogy az emberiség napirendre tér felette; hogy mint valami elfelejtett rom, szétmállik, és csak éppen a kegyeletnek a folyondárja fogja beborítani ékesen a maga szőnyegével.

Az emberek igenis beszélnek Jézusról, érdekli őket, és foglalkoztatja a lelküket.

De továbbmenve, vessük fel azt a kérdést, hogy magát Jézust miért érdekli az, hogy az emberek érdeklődnek iránta és mit beszélnek róla? Miért kérdezi Ő a tanítványait e felől? Hiúságból, hogy hírneve terjedésében tetszeleghessen: íme, az én nevem ezer és ezer ember száján kel szárnyra? Ezt a kérdést felvetni elég ahhoz, hogy máris elintézzük. Távol van tőle

az ilyesféle. Nem tartozik Ő azok közé a nagyságok közé, amilyenek ma is vannak, akik külön megbízottakat tartanak, hogy olvassák helyettük a megjelenő újságokat, és vágjanak ki minden hírecskét vagy közleményt, amelyben az ő nevük megemlíttetik. Nem a maga kívánságainak táplálására akarja Jézus megtudni, hogy az emberek mint vélekednek róla; Őt ez a kérdés az emberek szempontjából érdekli. Az emberre nézve fontos az, hogy mit mondanak róla, mert abból, amit az emberek róla mondanak, kitűnik az, hogy mit fogtak fel, mit ismertek meg és mit sajátítottak el abból a nagy ajándékból, amit Ő akart nekik adni. Ha nem értették meg, ha nem ismerték fel, ott marad a lelkükben a nagy üresség; nyomorultak és szegények lesznek. De boldogok lesznek, ha megértették s magukévá tették, s hogyha abban, amit Őróla beszélnek, hálás visszhangja támad annak az Istentől küldött üzenetnek, amelyet Ő hirdetett. Vagyis elárulják ezek a szavak, hogy Jézus mennyire tudatában volt a maga jelentőségének az emberek javára, a maga küldetésének az emberek üdvére. Ezért nevezi magát az „ember Fiának", ezért szövegezi kérdését úgy, hogy: „engem, embernek Fiát, kinek mondanak az emberek?" Ez volt az Ő kedvenc elnevezése saját maga számára; az evangéliumot olvasva lépten-nyomon találkozunk ezzel a kifejezéssel. Talán eltűnődtetek egyszermásszor, mit is jelent ez? Többet jelent, mint amit egyszerűen ma kifejezünk azzal, hogy az „ember"-t nagy kezdőbetűvel írjuk. „Ecce homo: íme az Ember!": igen, ráillik Jézusra. De Ő mást értett ez alatt a kifejezés alatt; messiási név volt ez, utalás a Dániel-könyvének próféciájára, amint az előbb felolvastam. Az „embernek Fia" Ő, az a titokzatos jelkép, aki végül is az Isten királyi széke előtt megjelenve, hatalmat kap az Örökkévalónak a kezéből, hogy átvegye az uralmat, miután az egyik szörnyeteg a másik után megsemmisíttetett. Jelképezték ezek a szörnyetegek a világtörténelemnek nagy birodalmait úgy, amint Dániel próféta korában egymással is viaskodtak, egymást is vérbe taposták; felemelkedtek csak azért, hogy nemsokára megint másnak adják át a maguk helyét. Az emberi történelemnek kavargása, sorsának a változandósága, bizonytalansága ez; minden nagyszerűsége mellett is halálra ítéltsége jutott kifejezésre abban a látomásban, míg végül betetőzte az egészet az ember Fiának megjelenése. Ő olyan birodalmat jelent, amely örökkévaló, nem olyan, mint amazok, amelyeknek vadállati arca van; nem erőszakkal érvényesíti az akaratát, nem csattogtatja fogait, és nem verdesi szárnyait. Mennyei alakban jelenik meg; egyszerű, szegényes fegyverzetű, és mégis Övé az örökkévaló uralom. Az Ő országa áll akkor is, amikor a többiek mind romba dőlnek.

Ha tovább olvastuk volna Dániel próféciáját, láthattuk volna, hogy megmagyarázza ennek az alaknak a jelentőségét. Az Isten szentjeit jelenti, az ő választott népét, azokat, akik Ő beléje vetik bizodalmukat, és neki szolgálnak. Ez az a nemzedék, amelynek nincs e földön hatalmi szervezete, nincsenek politikai karhatalmi eszközei, és mégis övé a jövő. Ez az a nemzedék, amelynek folyamatossága sohasem szakad meg, amelynek a sorsát nem kell félteni; ezt megtartja, és győzelemre segíti maga az Isten. Noha ilyen kollektív jelentése van itt ennek a szakasznak eredetileg, Jézus mégis magára vonatkoztatja, mintha azt mondaná: Én egymagam megszemélyesítem ezt; én vagyok az az embernek Fia, akiben megjelenik az Istennek országa, a minden földi ország pusztulása, összeomlott halmaza felett továbbélő –, én egymagam egybefoglalom mindazoknak a hű lelkeknek, a híveknek a seregét, akiknek szól az ígéret, s akiké a győzelem. Nos, mert én ezt hozom erre a világra s ezzel tudom megajándékozni ennek a földnek megpróbált, megriadt népét; mert én általam bejuthat abba a közösségbe, ahol végre nyugalom vár rá minden változandósággal szemben; ezért fontos hát, hogy ebből mit értettek meg az emberek, – engem, embernek Fiát, kinek mondanak?

Ezért fontos, hogy mi is mit mondunk róla; életbevágó kérdés s nem valami elméleti probléma, – a sorsunk dől el rajta. Fel lehet vetni olyan problémákat, amelyekre végül azt lehet mondani: utóvégre miért fontos, hogy az egyik tudós így vélekedik, a másik úgy; az élet megy tovább a maga megszokott közönséges útján, és fittyet hány a tudósok világára; én ugyanaz

maradok akár ennek van igaza, akár annak; az én sorsom változatlan, akármilyen elmélet tud is fényesebb érveket felhozni a maga igazolására.

Itt azonban nem ilyen kérdésről van szó. Itt arról van szó, hogy az Isten országa a te számodra is megnyílt; meghallottad-e annak a hívó szavát, megérezted-e annak a vonzerejét, s belekapcsolódtál-e annak a boldog közösségébe s örömmel vallod-e, hogy te is alkotóeleme vagy, hogy te is polgára vagy annak a birodalomnak, amely örökre megáll. Megtapasztaltad-e, felemelkedtél-e ebből a tovatűnő, nyugtalan életáradatból, és biztos talajon van-e már a lábad, ahol megállhatsz mindörökre? Az embernek Fia ezt hozta a világba; mit szólsz hát hozzá, mi a véleményed róla? A feleletben, amit adsz, megvallod vagy a magad boldog üdvösségében való bizonyosságodat, vagy pedig meg kell vallanod a magad nyomorúságát, békétlenségét; mert ha negatív a feleleted, miben fogódzik meg a lelked? – tovább sodortatol ennek a világnak pusztító áradatában.

De végül még egyet testvéreim, érdemes megkérdeznünk: azt, hogy jól veti-e fel vajon Jézus a kérdést, amikor azt mondja: engem, embernek Fiát, kinek mondanak az emberek? Az a fontos, hogy mit mond a szavuk, a beszédjük? – Csakugyan van szó és van beszéd, amely egyáltalában nem fontos; van olyan szó és beszéd, amely egyenesen álarc, mert elrejti a léleknek a belső valóságát. Ne adj rá semmit, mert félrevezet, legfeljebb azért figyelj rá, hogy aztán feltételezd az ellenkezőjét; mert képmutató beszéd, hazug beszéd. Oh, hányszor képmutató és hazug beszéd az is, amelyben az emberek azt mondják el, hogy mint vélekednek Jézusról. Ünnepélyes beszéd, másoktól kölcsönvett szavak; semmi gyökerük nincs a szív belsejében – mit érnek? Nem az iránt érdeklődik Jézus. Tőlünk sem azt akarja számon venni, hogy amikor itt vagyunk egy ünnepélyes alkalommal, akkor mit mondunk róla, mert az lehet egészen üresen csengő formaság. Lehet nekem egy hivatalos véleményem róla, és azt mondom: már énnekem úgy kell beszélnem, mert református vagyok, s az én egyházam tételeit vallom, de lehet, hogy ugyanakkor van egészen más magánvéleményem. Amikor Jézus azt kérdezte: „Engem, embernek Fiát kinek mondanak az emberek?” – akkor nem ilyen beszédre gondolt, hanem gondolt arra a beszédre, amelyet az emberek egymás között, fesztelenül meghitt társaságban, minden formaság nélkül szólnak őróla. Barátok egymás között, asztali társaság a maga körében; minden hivatalos jelleg nélküli magánbeszédre, őszinte, szívből jövő nyilatkozatokra gondolt. Azért kérdezi a tanítványait: ti mondjátok meg nekem, ti számoljatok be nekem, az emberek hogy beszélnek rólam; ti jobban tudhatjátok, mert ti ott éltek közöttük. Ha én is ott járok, előttem nem nyilatkoznak olyan őszintén, feszélyezi őket a jelenlétem, talán az irántam való tisztességadás. Azt akarom tudni, hogy a mindennapi életükben, az otthonukban, a műhelyben és a piacon, hogy nyilatkoznak rólam, erről hozzatok hírt nekem.

Ez érdekli Jézust ma is, testvéreim: az emberek – mi és a többiek – Őróla mit mondunk? Nem itt az istentisztelet alkalmával, egy úrvacsorai vallástétel alkalmával, mikor a lelkünk is ünneplőbe öltözik és kifésülködik. Hanem mit mondunk róla hétköznap. a mi magánéletünkben, a mi fesztelen, önkéntelen megnyilatkozásainkban – oh, mit mondunk Róla? Talán semmit, talán felnőhet egy gyermek egy családi körben, ahol soha, de soha nem beszélnek Jézusról. Lehetséges? Ahol napirenden van politikusoknak a megvitatása, nagy íróknak, költőknek az emlegetése, híres színésznők ügyeinek a megtárgyalása, vagy a sport bajnokainak a méltatása, és megtörténhet, hogy ezer meg ezer más név forog a szájukban, de elmúlnak évtizedek, és soha senki nem beszél a másikkal Jézusról. Megtörténhet? Vagy megtörténhet, hogy barátok egymás között, meghitt együttlét alkalmával sok mindenről kicserélik a nézeteiket, úgy, hogy az egyik belelát egészen a másik lelkébe, és közöttük ez a téma: Jézus, sohasem került még szőnyegre. Vagy ha szőnyegre került, mit mondtak Róla?

Ugye testvéreim, jó ezt a régi kérdést feleleventenünk; mint ott egykor Cézárea Filippiben megkérdezte az Ő tanítványait a mi Urunk Jézus Krisztus: vajon az emberek mit mondanak

rólam, az embernek Fiáról, – úgy itt mi közöttünk is kétezer év múlva felújult ez a vizsga, és mi kénytelenek voltunk elébe állni.

Most ne feleljünk rá, csak járja át a kérdés a lelkünket, minthogyha szellemként nyúlna bele annak a rejtekeibe, és ott a sok lim-lomot felkavarva puhatolja, keresse, hogy is állunk mi Jézussal szemben; mit ismertünk meg az Istennek nagy ajándékából; hogy kapcsolódtunk be, vagy hogy nem kapcsolódtunk be abba az örökkévaló országba, amelyet Ő hozott erre a világra; hogy nyilatkozik ez meg, valahányszor őszinte szavakra nyílik meg a szánk, – mit mondunk mi Őróla? Vegyük magunkra a kérdést, és máskor is, gyakran, elébe állva feleljünk meg rá. A kérdés lassanként átformálódik a mi számunkra, mint ahogy átformálódott ott az Ő tanítványai körében; személyes éle kezd lenni, felénk fordul a hegye: mit mondasz te énrólam, ki vagyok én a te számodra? Oh, adja Isten, hogy akkor mi határozott és boldog hitvallással tudjunk megfelelni úgy, mint Péter egykor a tizenkettő nevében: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia". Te vagy minden az én számomra; az én üdvösségem, az én reménységem, az én erősségem, én Uram és én Istenem.

***

II.

„Engemet, embernek Fiát..."

Máté 16 : 14.

Az elmúlt vasárnap azt a célt tűztük ki magunk elé testvéreim, hogy Isten jóvoltából és segítségével több vasárnapon egymás után sorozatosan elmélkedésünk tárgyává tesszük azt a beszélgetést, amely Jézus és tanítványai között Cézárea Filippi környékén játszódott le. Nevezetes beszélgetés volt, mert olyan kérdések és olyan feleletek hangzottak el, amelyek azóta is évszázadról évszázadra foglalkoztatták a keresztyénség egymás után következő nemzedékeit, mert érezniük kellett, hogy ezekben a kérdésekben és feleletekben az ő hitüknek központi lényeges dolgairól van szó.

Kezdődött a beszélgetés azzal a kérdéssel, amelyet az imént is felolvastam: „Kinek mondanak engem, embernek Fiát?" Most még nem a tanítványainak szegezi Jézus ezt a kérdést – mint ahogy tette ezt egynéhány perc múlva: „Ti kinek mondotok engem?", – csak azt akarja kipuhatolni, hogy általában a közvéleményben milyen kép alakult ki őróla, és az emberek lelkében milyen visszhang támadt az ő eddigi munkásságára. Erről a kérdésről elmélkedtünk a legutóbbi alkalommal. – Most fordítsuk figyelmünket a felelet felé, amelyet a tanítványoktól kap Jézus. Több feleletet kap. Amint a tanítványok elgondolkoznak, hogy az emberek között járva-kelve milyen véleményekkel is találkoztak, eszükbe jut egyik érdekes eset a másik után. Megszólal az egyik: Uram, én hallottam egyszer olyan nyilatkozatot, hogy Te nem vagy más, mint Keresztelő János. Benned az ő lelke él tovább; teste már ott pihen sírjában, – Heródes kegyetlen halálos ítélete időnek előtte véget vetett az ő életének –, de amint látják jöttödet-mentedet, figyelik működésedet, hallgatják beszédedet, sokakban az a meggyőződés alakult ki, hogy valahogy titokzatosan, csodálatosan, Keresztelő János mintha kikelt volna sírjából, és hiába fejezte le őt Heródes palotájában a hóhér pallosa, tovább él és működik. – Elhallgatott az egyik tanítvány, megszólal a másik: Én hallottam olyan véleményt, hogy te Illyés vagy. Vagyis mások, egy még sokkal régebben sírjában porladó prófétának a feltámadását látják benned. – Hangzik a harmadik felelet: Én is hallottam ilyen véleményt. Mások szerint meg Jeremiásnak az újraéledése vagy. – És így szaporodnak a beszámolók. Talán még több név is

hangzott el, az evangélium nem részletezi tovább, csak mindent összefoglalva annyit mond: sokak szerint valamelyik próféta vagy.

Ezeknél a feleleteknél Jézus nem állt meg, ezek Őt nem elégítették ki, s az Ő tanítványaival való ez az egész beszélgetése szomorúan végződött volna, hogyha tőlük is csak ilyen feleletet kapott volna. Amikor őket kérdezi meg: „Ti kinek mondotok engem?", ők ennél többet is tudnak mondani, és erre a többre, amely az ő válaszukból csendül ki, ujjong fel azután Jézusnak a lelke; erre nyomja rá a maga jóváhagyásának pecsétjét, s azt mondja: íme, ez már olyan eredmény, amelyen megalapozva látom az én ügyemnek egész jövendőjét.

De azért álljunk meg egy pillanatig, testvéreim, ezeknél a ki nem elégítő feleleteknél is, mert ezek is érdekesek, ezek is sokatmondók. Mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy akárhogy hangzott is el egyik vagy másik felelet, Jézus személyének egyik vagy másik meghatározása, valamennyi megegyezik abban, hogy prófétai alaknak minősítik Őt. Keresztelő János a próféták között az utolsó volt, akivel lezárult a sorozat. Illyés és Jeremiás a próféták legnagyobbjai közül valók, és a többi felelet is mind összefoglalható abban, hogy: A próféták közül valamelyik vagy. – Milyen jellemző az emberi lélekre! Amikor új benyomások érik, az első kísérlete mindig az, hogy beskatulyázza valamilyen régi keretbe. A Jézus-korabeli embereknek a lelkében ott éltek az ótestamentumi szentírásból leszűrődött fogalmak; az első dolog a Jézussal való megismerkedés alkalmával az volt, hogy ezeknek a régi fogalmaknak egyikét-másikát próbálták reá alkalmazni. Oh, nehezen megy, sokszor nagy idő kell hozzá, vagy nagy lelki megrázkódtatás, míg az ember rájön, hogy valami olyan újat talált, amely nem illeszthető bele a régi kategóriákba.

De viszont Jézusra meg jellemző, hogy amikor ezeket a régi fogalmakat elővesszik, éppen a prófétaság az, amely legalábbis reá illik. Hiszen éltek a lelkükben más ó.t.-i képek is, de azok nem illettek rá Jézusra. Kegyelettel őrizték régi dicsőséges királyoknak a nevét, vagy hősökét, vezérekét. Ezek mind alkalmatlan keretek, ezekbe nem illeszthető bele Jézus; prófétának kell Őt minősíteni. Miért? – Mert az Ó.T.-nak ezek a szereplői bár kiváló és nagy személyiségek voltak, jórészben annak köszönhették azt, amik voltak, hogy milyen helyet foglaltak el, milyen polcra emelkedtek. Magas állásokat töltöttek be, rendelkezésükre állt segítségeknek és eszközöknek egész gépezete, amelyet mozgásba hozhattak. Voltak seregeik, voltak hivatalnokaik, alattvalóik. A próféták abban különböztek tőlük, hogy ők egymagukban álltak, semmivel nem rendelkeztek azon az üzeneten kívül, amelyet hirdettek és képviseltek.

Ezért emlékezteti Jézusnak az alakja az Ő kortársait a prófétákra. Senkitől ezen a földön megbízatást a próféta nem kapott, senki őt valami hivatali polcra vagy méltóságra nem emelte fel, de igenis ott volt a háta mögött az élő Isten, aki elég volt; amikor az Ő nevében szólt a próféta, nagyobb volt annak a súlya és jelentősége, mintha akármilyen magas földi méltóságnak a csúcspontjáról hangzott volna el a beszéde. Ezért a próféta független ember volt, senki emberfiától nem kapott semmit, ezért senki emberfiához nem kellett, hogy igazodjon. Egymagában, a maga személyiségének a mezítelenségében szemben állhatott egész népének tömegével, a hatalmasoknak a dühével, egy ellene összeesküdött egész világgal. És meg tudta állni a helyét; megremegtek előtte gőgös fejedelmek, megborzongott a lelke nagy néptömegeknek, mert a szavában tekintély csengett. Felismerhették benne az Isten küldöttét, megbízottját, követét – darócruhában talán, minden emberi kiválóság, dísz és csillogás nélkül. Nem az volt fontos, hogy kicsoda és micsoda; egyszerű postás volt, aki hozta az üzenetet; az volt a fontos, hogy ki küldi ezt, és meglátszott rajta, hogy Isten küldi. Nem ő maga vállalkozott a szolgálatra, sokszor rugódozott ellene, nem akarta azt betölteni; onnan felülről valaki rátette a kezét, megfogta és nem engedte; kényszer alatt volt, küldetésnek a terhe alatt volt, s azért a szava, mint a kilőtt nyíl, beletalált az embereknek a szívébe.

Ezért volt több a próféta, mint puszta tanítómester. Mert a tanítómester szintén áldott eszköze az Isten nevelő kezének; sokszor hasonlatos a szelíd holdfényhez, amely az éjszakai égen jár a maga útján, derűsen mosolyogva alá a sötét világra; tőle a világ alhat mély álomban. A próféta villámlás, amely lecsap, felébreszt, megragad, s nem lehet közömbösen maradni, napirendre térni felette.

Ezek a képek újultak ki Jézus kortársainak a lelkében, amikor Őt figyelték. Ő sem rendelkezett semmi e világból való hatalommal vagy tekintéllyel, mégis ráismertek benne arra a magasabb hatalomra. Kihallották az Ő szavából az Istennek tekintélyét és tódultak, hogy hallgassák Őt. Nem mind azért, hogy befogadják amit mond; voltak, akik megkeményítették a szívüket, és makacsul, megátalkodottan mentek tovább, de kénytelenek voltak meghallgatni. És ha Őt ilyen prófétának tekintették, eltaláltak vele egy nagy igazságot, mert Ő maga is a próféták közé sorolta magát nem egyszer. Emlékezzetek csak arra a példázatra, amelyben elmondja, hogy a gazda, aki rábízta az ő szőlőjét a munkásokra, egyik szolgáját küldi a másik után, hogy megszámoltassa őket a szőlőnek a terméséről. És amikor a szolgákat, egyiket a másik után, megragadják, megverik, félholtan ott hagyják az árokban, – végül az ő fiát küldi. A szolgák a próféták voltak; ugyanazt a küldetést nyeri ő is, a Fiú, nem átallja belehelyezni magát a próféták sorába. Az igaz, hogy Ő, a Fiú több, mint akármelyik próféta, de próféta is, és oh, testvéreim, teljes szívvel örvendezhetnénk, ha az embereknek sokasága még nem is vallaná boldogan, hogy a Krisztus, az élő Isten Fia több, mint minden próféta, bárcsak legalább annyit látnánk, hogy prófétának ismerik el Őt. Ez nem volna utolsó állomás, de milyen óriási nagy haladást jelentene. Vagy ha megrezdülnének a szívek legalább az üzenetre, amit Ő hozott, ha Őt magát elfelejtik is. Nem felejthetnék el aztán Őt sem, csak látnánk az emberek sokaságát komolyan figyelni rá. Hiszen vágyakozik az emberek lelke, hogy figyeljen valakire, akinek a szava a tekintély erejével szólal meg, aki elé oda lehet tenni a magunk életének sok zűrzavaros képét, hadd lássuk, mit mond ő hozzá. Vajha látnánk az emberek sokaságát odaseregleni, ahol Jézusról beszélni hallhatnak, az Ige köré; vajha látnánk, hogy ezren és ezren előveszik azt a régi könyvet, amelyben most is zeng az Ő szava, és megilletődött, megkomolyodott lélekkel hallgatnák, mit mond Ő.

De a Jézusról szóló mendemondák között volt kettő, amely közelebbről is meghatározta az Ő prófétaságát – két ótestamentumi nevet emlegettek: Illyését és Jeremiását. Úgy vélték, hogy ennek a két kiemelkedő nagy prófétai alaknak a hasonmása mutatkozik újra őbenne. Ez, testvéreim, azért jellemző, mert kitárul benne a próféta fogalmának a gazdagsága, sokszínűsége, sokszor még ellentéteket is magába foglaló nagysága. Mert próféta sokféle volt; ez a kettő, akinek a neve közszájon forog, minthogyha két ellentétes pólust képviselne. Volt sok más árnyalat is, de hogyha mindent össze akarnánk foglalni, leegyszerűsíteni a próféták sokféle fajtáját, azt kellene mondanunk, hogy az egyiket Illyés, a másikat Jeremiás képviseli. Egész más viszonyok között munkálkodtak. Illyés az északi, Jeremiás a déli országban. Majdnem háromszáz esztendő választotta el őket egymástól. De nem ezek a különbségek a fontosak, hanem az ő egyéniségük, személyiségük és munkásságuknak a jellege annyira más – minden közös prófétai vonás ellenére, mert hiszen mind a kettő magányos próféta volt; egy ellenséges korszellemmel szemben vette fel a harcát mind a kettő; elszenvedték ennek a következményeit: üldöztetést, hajszoltatást, megvettetést, – és mégis azt lehet mondani, hogy ami a próféta munkájában aktivitás, az Illyés alakjában testesül meg legjobban, és viszont ezzel ellentétben, ami a próféta munkájában passzivitás, annak legmegkapóbb példája a Jeremiás alakja.

Emlékeztek az Illyés prófétára. Ő a maga idejében, ott északon, Izrael országában, az Akháb király uralkodása alatt – vagy még inkább a Jézabel uralkodása alatt, mert hiszen a hatalom a gyenge kézből átsiklott ennek a szomszéd pogány országból eljött céda királynénak a kezébe, – Illyés történelmet csinált: belenyúlt a maga fellépésével, tiltakozó szavával, az események

forgatagába. Felrázta a maga népét: keljen fel és hányja ki a nyakából a pogányok ránehezedő igáját, s állítsa helyre az ő ősi Istenének tiszteletét. A harca nem volt győzelmes, az bizonyos, sőt sokszor úgy látszott, hogy kárba veszett minden erőfeszítés, s elcsüggedten vonult vissza. Az Isten azután megint előszólította, hogy folytassa tovább a küzdelmet. De nem volt hiábavaló sem az ő harca. Volt úgy néha, hogy már teljessé válik a siker: a maga korának nyers, brutális módszereivel a pogány istennek, Baálnak a papjait ezerszámra sikerült lemészárolni, és úgy tűnt fel, mintha már ki volna irtva a pogányság. Izrael életében fel s alá hullámzott a harc, de harc volt, s azoknak az évtizedeknek a történelme egészen más lett volna Illyés nélkül, mint amilyen volt Illyés közbejöttével.

Ezzel szemben Jeremiásnak az alakja úgy tűnik fel elénk, mintha egyszerű nézője lett volna az eseményeknek, s azok az események, a déli királyságnak és fővárosának, Jeruzsálemnek a végvonaglásai, mintha éppen úgy lezajlottak volna akkor is, ha ő nincs ott, ha az ő szava nem hallatszik, s minthogyha egyenesen bénítóan hatott volna. Hiszen voltak emberek, akik bizakodva szították a harci kedvet: csak kitartás, le fogjuk rázni a Babilon-igát, és az Úr Isten ki fog menteni bennünket a nyomorúságból. Erre Jeremiás felemelte az ő szavát: ne bizakodjatok, készüljetek elő a végre; nincs már menekvés, beteljesedik az Isten ítélete rajtunk. Azzal vádolták, hogy áruló, az ellenség malmára hajtja a vizet, hogy hűtlenné vált hazájához. Oh, nem így volt, – amikor bekövetkezett a katasztrófa, amikor az ellenség a legnagyobb készséggel felajánlotta Jeremiásnak, hogy elvonulhat a fogságba vetett néppel Babilonba s ott meg lesz mindene, amit kívánhat, az ő szíve nem tudott elszakadni a hazája rögétől. Jobban szerette ő azt a földet még régi dicsőségének a törmelékeiben is; ott maradt, amíg csak aztán egy kalandor csapat bizakodva nekivágott vakmerő vállalkozásának, s amikor kudarcba fulladtak, menekülésük közben magukkal hurcolták Egyiptomba. Szerette ő, a szíve vérével szerette Izraelt; sok könnyhullatás között szomorkodott, de tisztán látta a sorsát: sokszor lett volna alkalom az Úr szavát meghallgatni, – most már késő. S azért mégsem a halálkuvik huhogása volt az ő próféciája, ellenkezőleg: reménységet hirdetett ő, a pusztuláson túli feltámadásnak a reménységét. Hirdette, hogy itt nem végződnek az Istennek tervei; ha a régi szövetség széttöredezett is, Izraelnek a régi álmai szétfoszlanak is, vannak az Istennek még további gondolatai. Új szövetséget készít Ő elő, s ennek a reménységnek a birtokában ő kibírta a bekövetkezett pusztulást, s erőket akart adni az ő honfitársainak is.

Illyés tudott harcba szállni, Jeremiás tudott reménykedve zokogni. Illyésnek az arcán lobog a tűz, Jeremiásnak az arcán borong a fájdalom. S ez a két ellentétes alak, íme, egyaránt felelevenedik az emberek lelkében, amikor Jézust látják. Mintha Őbenne volna ebből is, abból is. És mi megértjük, és igazat adunk az Ő kortársainak. Igen, tudott Ő is harcba szállni, akart Ő is belenyúlni az események alakulásába; ostort is font, ha kellett, és azzal verte ki a templomból a kufárokat; helyreállította a szent hely tisztaságát; de ugyanakkor tudott fájdalmakat elviselni, s arcán ott borongott a feltartóztathatatlan ítéletnek az előre vetett árnyéka. S azóta is, ha azt kérdezed, testvérem: mit jelentett Jézus az elmúlt kétezer esztendő alatt az emberiség számára; hogy látszik meg ezen a világon az Ő kezének a nyoma? – jól vigyázz mindig arra, hogy ez a kérdés jól van-e feltéve? Mit értünk az alatt, hogy keressük a Jézus hatásának nyomait? Csak az Ő illyési harcainak győzelmét kutatjuk-e? Igen, találunk olyanokat is: láthatatlanul itt élt Ő, és itt küzdött kétezer esztendőn át nemzedékről nemzedékre ebben az emberi történelemben, és megdöntött sok zsarnoki hatalmasságot, megszégyenített sok gőgös erőszakot, romba döntött sok emberi büszkeséget, amely hivalkodva állt az Ő útjába. De nemcsak ezekben mutatkozott meg az Ő hatása és hatalma. Igazában az Ő erejét az emberiség történelmében az tudja felmérni, aki hozzáveszi ehhez az Ő jeremiási szolgálatait is, mert sokszor úgy látszott, hogy vereséggel végződik az Ő harca; győztes maradt az ellenfél, és mindmáig hatalmas ebben a világban. Sok babonával és sok hazugsággal, és a gyűlölségnek s önzésnek sok rettentő erejével szemben úgy látszik sokszor, mintha tehetetlen

lett volna, és tehetetlen lenne ma is Jézus. Nemcsak ilyenekben, másképp is megmutatkozik az Ő ereje, mert nagy erő kell hozzá, hogy a Sátánnak ilyen seregeit az ember megsemmisítse, de talán még nagyobb erő kell ahhoz, hogy az ember türelmesen reménykedve, csüggedetlenül farkasszemet tudjon nézni velük. Hogy kibírja a bűnnek látszólag legyőzhetetlen hatalmát, sőt amikor látja annak pusztítását, legdrágább reménységeinek a szertefoszlását; amikor egyéni és nemzeti szerencséjét katasztrófák érik, akkor meg tudja magát vigasztalni, hogy az Isten nem így akarta, de még tovább is visz minket az Ő útján; ezentúl is velünk van, és bőségesen kárpótol minden szenvedésért, – könnyek között is reménykedhetünk. Talán még nagyobb ajándéka volt Jézusnak ez, mint az emberi haladásnak mutatkozó fényes jelei. És a kettőt együtt kell látni, hogy az Ő nagyságát megcsodálhassuk. Ő Illyés is, de Jeremiás is.

És végezetül álljunk meg annál a feleletnél, amely legelőször hangzott el a beszámoló közül: Te Keresztelő János vagy! – Ez volt az a próféta, akiről a legfrissebb benyomásaik voltak: ott élt és működött közöttük, és szinte csak hónapok teltek el azóta, – vagy 1-2 esztendő –, hogy Heródes véget vetett az ő munkásságának. De volt még valami más magyarázata annak, hogy elsősorban Keresztelő János jut az emberek eszébe Jézusról. Volt az ő egész egyéniségében és működésében egy olyan vonás, amely minden többi prófétától megkülönbözteti őt, és éppen ez a vonás, a legegyénibb vonás volt benne rokon Jézus prófétaságával. Mi volt ez? – Gondoljunk arra, hogy az evangéliumi feljegyzők, amikor beszámolnak Keresztelő Jánosnak és Jézusnak a működéséről, mindkettőnek az ajkára először is szóról szóra ugyanazt a nyilatkozatot adják: „Elközelgetett a mennyeknek országa, térjetek meg.” Ezt hirdeti Keresztelő János, ezzel kezdi Jézus is az Ő működését. Vagyis mind a kettőjükben valami olyan sürgősséggel csendült meg a prófétai szózat, amilyen a régi prófétáknál nem volt ismeretes. Régi próféták is beszélnek az Istennek eljövendő áldásairól. De Keresztelő János is, Jézus is, azt hirdetik, hogy nincs már mit várnunk, az Istennek országa, annak minden gazdag áldása itt van, zörget az ajtónkon, – az idők beteljesedtek. És éppen ezért, nem intézték az ő szavukat a nép egészéhez, mint a régi próféták, mert nincs idő arra, hogy megvárjuk, amíg a többiek, ezrek, tízezrek, egyet fognak érezni velünk, megtérnek az Úrhoz. – Ne törődj azzal, hogy a többiek mikor, – te, aki az üzenetet hallod, most kelj fel, most mozdulj meg, térj meg!; itt van az emberek igazi boldogsága, s te máris boldog birtokosa lehetsz. Vagyis Keresztelő Jánosnál csendül fel az Isten üzenetének ez az egyéni lélekhez fordított éle; nála jelentkezik ez úgy, mint soha addig egy prófétánál sem. Jeremiás, amikor látta nemzete dicsőségének romba dőlését, a távoli jövőben sejtette, hogy eljön majd az idő, amikor az Isten minden emberi szívet külön vesz keze alá, és ha nem is épül meg egyhamar a nemzetnek régi dicsősége, egyes szívekben megdicsőíti magát az Istennek hatalma. Ez válik most már valósággá, amikor Keresztelő János szava megcsendül. Ezért nem megy ő bele az életnek a központjába, oda, ahova az események szála összefut, a fővárosba. Nem lép fel úgy, mint más próféták a vezetők színe előtt, ott, ahol az egész nemzetnek a sorsát intézik, hanem kimegy a pusztába, s aki kimegy hozzá, az elég neki. Egyenként szállingóznak az emberek, és ő egyenként elegendőnek tartja őket arra, hogy a maga prófétai munkásságát véghezvigye.

Ez jutott eszébe az embereknek, amikor Jézust látták. Igaz, Ő nem a pusztában töltötte el idejét; ott élt benne az emberi társadalomnak mozgalmas életében, járt-kelt az utcán, piacon, látogatta az otthont és a zsinagógát, de feltűnt azoknak, akik Őt szemlélték és figyelték, hogy Ő is valahogy kiviszi az embereket egyenként, s akkor van igazán elemében, – ha előbb nagy sokaságnak beszélt is és nagy általánosságban hirdette az Isten üzenetét, – de aztán akadt egynéhány, aki négyszemközt felkereste őt, vagy legalább egy kisebb kör köréje húzódott, és felvetették előtte a maguk kérdéseit, és Ő megfelelelhetett azokra. Elpanaszolták neki a maguk bajait, és Ő megvigasztalhatta őket; megvallották a maguk bűneit, s Ő megbocsáthatott nekik. – Olyan prófétája Ő Istennek, aki hasonlatos Keresztelő Jánoshoz ebben.

És nekünk ma is így kell hallgatnunk az ő szavát, és így kell annak a jelentőségét méltányolnunk. Nem jajgatni, hogy miért nem hallgatnak rá, nem sóhajtozni amiatt, hogy mikor jön el egyszer az idő, amikor az egész társadalom, az egész emberiség át lesz hatva az Ő Lelkétől. Ezek a kérdések nem tartoznak reád és reám, testvérem, reánk az tartozik, hogy Ő nekünk is azt mondja, amit az Isten országáról hirdet az örömhírben: fogadjátok be ezt az ajándékot, térjetek meg! Alakuljon át a lelked; az az Isten országától távol, szegénységben, csüggetegségben, sok panasszal és keserűséggel teli lelkület alakuljon át, váljon az Isten boldog gyermekének lelkületévé, aki hazatalált, aki megteljesedett az onnan felülről kapott gazdagságból. – Ez az, ami ránk tartozik. Mi tudhatjuk és megvallhatjuk, hogy végeredményben nagy közönségeknek, nemzeteknek és fajtáknak, egész korszakoknak a sorsa ezen fordul meg, hogy külön-külön itt is, ott is, titokban egyes szívek megújhodnak, és az Isten országát megtalálják.

Nekünk Jézus több, mint a próféta. Hogy kicsoda nekünk, azt a mi őseink csak az úgynevezett hármas tisztében tudták összefoglalni. Királyunk is, aki az Ő hatalmával hozza is azt, amit, mint próféta hirdet, – megvalósítja, nemcsak ígéri. Főpapunk is, aki az Isten előtt bemutatott áldozatával kiengeszteli az Istent, elhárítja a bűn akadályát, és elhárítja a nagy szakadékot. De prófétánk is, akinek a szava szól hozzánk, és odaállít a nagy választás elé. – Meghallgatod-e, meghajolsz-e előtte?

***

III.

„Engemet, embernek Fiát...”

Textus: Máté 16, 15.

Néhány héttel ezelőtt célul tűztük ki, testvéreim, hogy több vasárnap délelőtt egymásután Istennek segítségével sorozatos elmélkedésünk tárgyává tesszük azt a nevezetes beszélgetést, amely Jézus között és az Ő tanítványai között Czézárea Filippi határában játszódott le, ahová elvonult az Ő működésének színhelyéről pihenni, csendességben együtt lenni tanítványaival. Láttuk, mint vetette fel előttük a kérdést: „Engem, embernek Fiát, kinek mondanak az emberek?” Azután láttuk, mint számoltak be neki különböző megfigyeléseikről, hogy itt is, ott is, az emberek között forgolódva, milyen nyilatkozatokat hallottak Őróla. – „Némelyek azt mondták Illyés vagy, mások hogy Jeremiás vagy, megint mások, hogy Keresztelő János, vagy valaki a próféták közül.”

Most tovább lépünk egyet, s felcsendül újra a kérdés: „Hát ti, kinek mondotok engem?” – És erre következik majd, amit Isten segítségével egy jövendő alkalommal teszünk elmélkedésünk tárgyává, a nagy felelet, a Péter ajkán elhangzó nagy és örök bizonyságú hitvallástétel. Ott érkezik el ez a párbeszéd a maga nyugvópontjához, ott kapja meg a Jézus által felvetett kérdés a maga igazi feleletét – érdemes volt-e felvetni?

Egy múlt alkalommal elmélkedtünk a nép ajkán elhangzó sokféle vélekedésről, de amint láttuk, Jézus nem éri be ezzel. Sokatmondó dolgok azok is, hogy egyesek Őbenne Illyést vagy Jeremiást, vagy Keresztelő Jánost, vagy valaki más prófétának az újramegjelenését vélik látni, de Ő ezzel nincs megelégedve. Ő még ennél is nagyobb és mélyebb benyomást akart gyakorolni az emberi lelkekre, és csak akkor jut nyugvópontra tudakozása, amikor saját tanítványainak az ajkáról hallja a végső feleletet: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia!”

Azt mondhatná valaki: éppen azért, mert e felé a végső felelet felé siet a történet egésze, érdemes-e nekünk megállnunk a most felolvasott Igénél, érdemes-e külön is elmélkedésünk

tárgyává tennünk a tanítványokhoz címzett kérdést: „Kinek mondotok ti engem?” – Nem ugyanaz a kérdés ez, amelyről már egyszer beszéltünk: „Engem, embernek Fiát, kinek mondanak az emberek?” És hogyha már akkor tisztáztuk, hogy mit jelent és mire való volt ez a kérdés, és láttuk, hogy ezzel Jézus a lelkeket azért akarta kipuhatolni, hogy az Őbenne erre a világra elérkezett nagy ajándéknak a kihatásairól kapjon tiszta képet: – megértették-e ezt az ajándékot, elfogadták-e azt, megfogamzott-e az ő életükben, – hogyha mi mindezzel már tisztában vagyunk, miért kell ezt a kérdést újra elővenni? Nem egyszerűen csak megismétlése volna mindazoknak a megfigyeléseknek és megállapításoknak, amelyeken már túl vagyunk? – De nem, testvéreim! Még hogyha a kérdés lényegében véve ugyanarra irányul is, mert mások a címzettjei, más az egész kérdésnek a jelentősége. Mint ahogy másképpen zeng egy kifeszített húr, ha rá van szerelve a hegedűre, s annak egész teste rezonál vele együtt, éppúgy ez a kérdés is másképpen zeng, amikor nem úgy általánosságban van feltéve, hogy az emberek mit mondanak énrólam, hanem arra a kicsiny társaságra, a tanítványok körére van alkalmazva, sőt egyenesen hozzájuk van címezve: „ti kinek mondotok engem?” – Itt, ebben a körben feltéve, ez a kérdés elárulja a maga igazi előfeltételeit; itt látjuk meg, hogy kikhez is lehet igazi eredmény reménységével fordulni ezzel a kérdéssel. Mert nem véletlen dolog az, hogy míg a nagy sokaságból innen-onnan felhangzó feleletek nem elégítették ki Jézust, addig itt, ebben a körben megkapta azt a feleletet, amelyet keresett. És Ő azért intézte hozzájuk külön is ezt a kérdést, mert tudta, hogy itt meg fogja kapni a feleletet. Hiszen általában nem azért intézte az előző kérdést sem a tanítványokhoz, és ezt sem, hogy a maga tudatlanságát oszlassa el majd az elhangzó feleletek világánál, vagy még hogyha el tudjuk is képzelni azt, hogy a tőle távol élő nagy sokaság felől, annak tömegeiben itt-ott elhangzó nyilatkozatok felől szüksége volt neki jelentést kapnia, a beszámolókat bekérnie és meghallgatnia, akkor is ezeket az embereket, akik itt álltak most Őelőtte, a lelkük mélyéig ismerte, azzal az Ő sokszor kísértetiesen ható tisztánlátásával, amellyel mindenkit megnézett, aki egyszer a közelébe jött. Hányszor kellett éreznie az embernek: Honnan ismer Ő engem így? – mintha kitárt könyv volna előtte a szívemnek minden titka, úgy olvas bennem. – Ő tudta, hogy ezeknek a tanítványoknak a lelkében milyen felelet él, csak elő akarta csalogatni: hadd hangozzék el a szájukból is, öntudatosan, bátran megvallott bizonyságtételként. Mert ezek, ez a tizenkettő alkották azt a kis kört, amely, mint az Ő testőrsége, egészen az Ő személyisége köré tömörült. Ezeknek az élete ott körülötte forgott; Ő volt a középpont. Mint ahogy már egy múlt alkalommal megláttuk, Keresztelő Jánoshoz abban hasonlított Jézus, munkássága azért emlékeztette az ő kortársait erre a nagy prófétára, mert nem az egész népnek és nemzetnek a tömegét ölelte át a maga munkásságával, hanem elhívta belőle azokat, akik fogékonyak voltak az Ő szavainak a befogadására. Bizonyos önkénytelen szelekciót gyakorolt, és tömörítette maga köré a maga kiválasztottait. Ez a folyamat abban a tizenkettőben csúcsosodott ki. Ők voltak, akiket legközelebb hívott magához, akiknek legfőbb kiváltságuk megadta azt, hogy az övéi legyenek, és mindig vele legyenek.

Nagyon változatos története van annak, hogy ez mint ment végbe. Ahány tanítvány, mindegyik más úton érkezett el ide, s megható olvasgatni a tizenkét tanítványról szóló azokat a történeteket, amelyekben látható, hogy miként szövődtek az első szálak közöttük és Jézus között; mint ment végbe az első találkozás és megismerkedés. De akármilyen sokféleképpen játszódott is le, végül összeforrtak Ővele. Odatapadt a lelkük őhozzá, s ezért valamennyiükről elmondható az az egy, hogy: mindenüket elhagyva, követték Őt. – Egy ilyen kis körben, amelynek a tagjai mindent készek voltak odaáldozni Őérette, mert Ő lett a legfőbb kincsük, egy ilyen kis körben felvetni a kérdést: „Hát ti kinek mondotok engem?” – egészen más valami, mint az az általános körkérdés: „Engemet, embernek Fiát, kinek mondanak az emberek?”

Mi mindnyájan elmondhatjuk, hogy ismerjük nemzetünknek ezt vagy amazt a nagy hősét, történelmünk vezéralakjait, irodalmunknak fényes csillagait, vagy a jelenkor kiemelkedő nagyságait. Sokat olvasunk róluk, hallottuk talán megnyilatkozásaikat, kialakult lelkünkben valamilyen kép felőlük. Így volt a nagy sokaság is Jézussal. De milyen más dolog úgy ismerni valakit, hogy az egyoldalú dolog maradjon; mert ha mi ezeket az emberi nagyságokat ismerjük is, ők nem ismernek minket, hiszen javarészük haló poraiban pihen, rég letűnt időknek nagysága. De a ma élők is messze felettünk élik a maguk életüket, míg mi lenn a nagy sokaság tengerében eltűnő apró cseppek vagyunk; mi sokat tudhatunk őróluk, de az ő szemükben mik vagyunk mi? – cseppek, amelyek elvesznek a nagy általánosságban.

Más dolog úgy ismerni valakit, hogy ő is ismer minket; hogy nemcsak ő hat ránk, hanem arra mi is megtehetjük a magunk megnyilatkozását, és a magunk megnyilatkozásával váltunk ki újabb hatásokat, és ebben az ide-oda járó hatásban, a kölcsönösségnek a viszonyában forr össze a lelkünk ővele. Ilyen volt az ismeretség Jézus és e között a kis tanítványi csoport között. Ezért vannak itt biztosítva az előfeltételek, amelyeknek alapján erre a kérdésre megkaphatja az igazi feleletet. Más dolog a fúrógéppel olajat keresni mindaddig, amíg közömbös kőrétegeken halad át a fúró, és más dolog, amikor már odaérkezik a gép ahhoz a réteghez, amelyről már előre bizonyos volt, hogy onnan ki fog szivárogni, és elő fog bugyogni az olajforrás. Itt már Jézus biztosra megy. Tudja, hogy mit fognak neki válaszolni, és éppen ezért kérdezi őket. És itt tűnik ki, testvéreim, ennek a kérdésnek igazi természete, az t. i., hogy ez – vizsgakérdés. Vizsgakérdéseket a tanév végén szoktak feltenni, nem az elején. Ezt a kérdést már egy hosszú iskoláztatás előzte meg, annak a mérlegét akarja Jézus felállítani és lezárni: „Kinek mondotok ti engem?" – Majd ha erre elhangzik az ő nyilatkozatuk, az már csak válasz lesz arra, amit ők hallottak előbb; csak reakció lesz mindarra, amit hosszú időn át ők tapasztaltak. Előbb Ő ajándékozta meg őket a maga ismeretségével, és ez által kimondhatatlan gazdag lelki áldásokkal behatolt az ő életükbe. A maga jótéteményeivel meggazdagította, kitágította, kivilágosította, megszentelte, felemelte őket – és most kérdezi mindezek után: kinek mondotok ti engem? – A Jézusról való hitvallástétel nem valami bűvös „szezám"-szó: vedd a jelszót – ezt vagy azt, – s akkor megnyílik előtted a csodák dicsőséges világa; a Jézusról való vallástétel azoknak az ajkára való, akik előtt már megnyílt a dicsőséges birodalom, s ők már leltároznak, számba veszik: mit is kaptak, mit is találtak.

Ezért, testvéreim, ne csináljunk titkot abból, hogy amikor olvassuk azoknak a régi, ókori zsinatoknak a végzéseit és hitvallásait, amelyekben az orthodox keresztyénségnek az álláspontja van megörökítve Krisztus személyét illetőleg, azoknak a zsinatoknak a végzéseiből némelyeket mi is elfogadunk. Olyan alapokat látunk bennük, amelyeknek minden időkre meg kell maradniuk az anyaszentegyházban. De bármennyire szentek és drágák legyenek is számunkra mindazok, amikkel ott körül van írva, hogy kinek is ismeri a mi keresztyén egyházunk a mi Urunk Jézus Krisztust, – amikor elolvasunk egy-egy szakaszt ezekből a régi zsinati hitvallásokból, és a végén felcsendülnek ezek a hangok: „....aki pedig nem így vall, az legyen átkozott: „anatéma sit", itt már elfordul a mi lelkünk; oh, ez már nem a mi Urunk Jézus Krisztus szellemében elhangzott fenyegetés. Ő nem akart senkit sem beleterrorizálni valami hitvallásba, nem mondta: addig nem állok szóba veled, amíg rólam így vagy amúgy nem nyilatkozol. Ő nem akart rákényszeríteni senkire semmiféle dogmát, állásfoglalást. Az Ő legkedvesebb tanítványainak, akik hozzá legközelebb álltak, jó idő múltán veti fel a kérdést; időt adott, hadd törjön ki, hadd alakuljon ki lelkükben az ő saját meggyőződésük, mert különben hiábavaló, akármilyen szép és nagyszerű is ez a nyilatkozat. Ha parancsra tör ki, ha sürgetik, nem az ő meggyőződésük, csak uniformis, amely megkötözi a lelküket, akármilyen fényességgel jelentkezik is – kívülről kapták, nem a szívükből fakadt.

Ez a kérdés: „Kinek mondotok ti engem?", akkor aktuális, amikor valaki már ismeretséget kötött Jézussal. Más szóval azt jelenti, testvéreim, – így is mondhatjuk –, az, hogy én mit

mondok Jézusról, nagyon mellékes, nagyon másodlagos. Előbb Ő kell, hogy szóljon, Ő, az Istennek testet öltött Igéje; tőle kell, hogy felénk hangozzék az örökkévaló üzenet, s csak azután jön az, hogy én visszhangot adok rá. És mit ér követelni, erőltetni az emberi szívnek a visszhangját, hogyha nem hangzott feléje onnan felülről már előbb a hozzá intézett üzenet? De ha elhangzott, ha Isten már előbb szólt, akkor kitűnik, hogy megvan a maga ünnepe és nagy jelentősége annak is, amit az ember arra visszafelel.

Másodsorban szent dolog az emberi hitvallás, mint ahogy kényes üzeneteknek a pontos érkezését, – amikor például kint a nyílt tengeren drót nélküli távíró jeleket ad le az egyik hajó, és tudni akarja, hogy a másik jól fogta-e fel, azzal szokták ellenőrizni, hogy visszaolvastatják, – a címzettnek meg kell mondani, mit hallott, mit fogott fel; úgy íme az Isten Igéje maga világossá teszi előttünk, hogy igenis megvan a fontossága annak, hogy mi mit mondunk az Istenről; nekünk milyen véleményünk alakult ki a Krisztusról, akiben az Isten elénk állt. – Ezt kívánja tőled: tégy vallást, adj számot. Nem azért, mert az ember véleménye fontos – hiábavaló okoskodás, akármilyen nagyszerű elméleteket formuláz ki, – hanem akkor lesz értelme a te hitvallásodnak, ha visszhangozza az Isten szavát; visszaverődő fénye a lelkedben sugárzó világosságnak, és boldog vagy, ha a szíved azt dobogja, ami az Istennek réges-régi üzenetében hangzott feléd, – mert az akkor azt jelenti, hogy megértetted az üzenetet, az jó címzetthez érkezett nálad.

Arról van-e szó tehát, testvéreim, hogy mindnyájunknak elölről kell kezdenie a dolgot, kinekkinek a lelkében külön alakuljon ki a Krisztusról való vallástétel; hogy senki nem alkalmazkodhat régmúltnak átöröklött bizonyságához, nem csatlakozhat ősökhöz? Oh, ne értsük félre a dolgot, igenis vannak hagyományok, amelyekre támaszkodhatunk, amelyekbe beleilleszkedhetünk. Az a tizenkét tanítvány nemcsak azért fontos, mert példaképpen állnak előttünk, hogy amit ők átéltek, azt éljük át egyenként külön-külön mi is; azért fontos ez a tizenkettő – és ezt a továbbiak során is jegyezzük meg –, mert ez a tizenkét tanítvány úttörő volt; az elsők voltak, az ő életükben buggyant ki először a forrás; ők bukkantak rá először az aranyércnek az erezetére. A mi dolgunk az, hogy a nyomukba szegődjünk, nem az, hogy egyszerűen átvegyük amit ők kibányásztak és napfényre hoztak; nekünk is le kell hatolnunk a mélybe, hogy magunk keressük meg ezeket a kincseket, de ott kereshetünk, ahol ők már jártak; az ő útmutatásuknak hasznát láthatjuk. Ez volt az ő hivatásuk, erre választtattak, erre készíttettek elő. Hogyha ők az elsők is, akik a maguk lelkében átélték mindazt, amit Krisztus e világra hozott, ne ők legyenek az utolsók, hanem ők tovább adhassák a hírt; odahívogathassanak mindenkit: „Jertek, nézzétek meg, mit kínálunk, itt van, merítsetek ti is belőle.” Ők voltak a tanítómesterek, s a többiek hálásan és boldogan szegődtek melléjük tanítványokként. Az igazi tanítómester nem úgy tanít, hogy a tanítványok csupán passzív befogadók legyenek, hanem az az ő jelszava: Nézd, lásd meg te is, amit én megláttam; csináld utánam azt, amit én teszek, s így válj részesévé az én tudományomnak. – Ezért van az, hogy az Újtestamentumban gyakran olvasunk olyan nyilatkozatokat az anyaszentegyházról, hogy az az alap, a fundamentum, amelyre építhetünk; a szegletkő, a sarokkő, amelyben az egésznek a formáját megkapja: maga Jézus. Ezért van az, hogy az apostolokról nevezik el az anyaszentegyháznak azt az ősi hitvallását, amelyben össze vannak foglalva a mi hitünknek a legnagyobb kincsei. És azért van, hogy bizonyos értelemben mi is valljuk az apostoli utódlásnak az érvényességét. Oh, nem abban az értelemben, hogy az anyaszentegyház élén csak olyanok szerepelhetnek, akiknek felszentelése és felhatalmazása külső kézrátétel által leszármaztatható az apostoloktól; ahogy az apostolok az ő utódaikat felavatták, s azok a következő nemzedéket, és így tovább évszázadról évszázadra, s így töretlen legitimitással érkezett el mind máig ez a nagy kiváltság és felhatalmazás. Oh, nem ebben az értelemben! De abban az értelemben, hogy akik az egyházat irányítják és vezetik, a lelkükben utódaik legyenek az apostoloknak. Egy nyomon járjanak velük, átvették légyen az ő örökségüket, a szent hagyatékot; tovább folytassák ebben a világban töretlen folytonossággal azt az ügyet, amelyet nem is ők indítottak el, hanem az ő Mesterük és Uruk.

És végül még egyet, testvéreim. Amikor itt, ebben a körben, az apostolok körében hangzik el a kérdés, akkor látjuk meg egész világosan, a maga értelmét. Itt tűnik fel előttünk különösen, hogy amikor Jézus a munkásságának gyümölcseit akarja számba venni, azt kérdezi: „Kinek mondotok engem?" Hiszen az imént is ezt kérdezte: „Kinek mondanak engem, az embernek Fiát?" Nem azt, hogy mi a véleményük az én tanításomról, mit szólnak az én gondolataimhoz, hogy vélekednek az én cselekedeteimről, hanem: kinek mondanak engem? A maga személye, nem az Ő személyéből fakadó részlet-ajándékok, szavak, gondolatok, cselekedetek, hanem az Ő személye a maga élő mivoltában – az áll a figyelem központjában. S ezektől, íme, meg lehetett kérdezni, mert ők megismerték Őt magát. Nem csak elkapott nyilatkozatokat, foszlányokat, egy-egy megragadó beszédet, amely megmaradt a lelkükben; töredékes emlékeit cselekedeteinek, amik a szemük előtt játszódtak le. Ők megismerték Őt magát, a legnagyobb ajándékot. Úgy, amint mi is, testvéreim, ha az Ő tanítványai vagyunk, elmondhatjuk, hogy csodálatos ajándékai vannak, amelyek semmiféle földi mértékkel fel nem mérhetők, amelyekhez hasonló földi kincsek nincsenek, de a legnagyobb ajándék Ő maga. Olykor-olykor, az életnek egy-egy nehéz, zavaró helyzetében milyen jó volt visszagondolni valamire, amit Ő mondott; egy-egy nyilatkozatra; egy-egy, tömör szavakba foglalt mondatának mély igazsága, mint egy felvillanó rakéta, egyszerre tiszta helyzetet teremtett előttünk a sötétségben. De legnagyobb áldása, a legnagyobb ajándék az volt, amikor Őt magát közel érezhettük magunkhoz, amikor tudtuk, hogy nem vagyunk egyedül, mert Ő velünk van. Amikor belépett az életünkbe, s azt mondotta: Hadd legyek én a te Urad, a te vezéred, a te oltalmazód, s minden gyengeségedben támasztékod; ha elfáradtál, ha elcsüggedtél, fordulj hozzám. Ha nagyon fáj valami, panaszold el nekem; bízd rám magad, számíthatsz én reám; hegyek megrendülhetnek, és a halmok eltávozhatnak, de az én hűségem el nem távozik tőled; én ugyanaz vagyok, aki tegnap voltam, és mind-örökre ugyanaz maradok.

Így voltak vele az első tanítványok is: belépett az életükbe, és betöltötte azt az Ő ragyogásával, és ezért meg lehetett kérdezni tőlük: Kinek mondotok engem? Mondjátok meg, ki vagyok én? – Nehéz erre a kérdésre felelni, testvéreim, mert a szavak itt dadognak, elakadoznak; gyarló edény az emberi nyelv, hogy befogadhassa ezt a gazdag áradást. Jó, milyen jó, hogy az Isten olvas a szívek titkaiban, és megérti a ki nem mondott beszédet is. És ha nem tudjuk is szavakba foglalni, eléje borulva a mi hódolatunkat, a mi imádságunkat és a mi hálánkat, Ő világosan látja, és ez elég neki. De milyen jó, hogy vannak mégis szavak, amelyekbe beleönthetjük a mi vallástételünket; milyen jó, hogy felénk zeng az évezredek távolságán át, – nem a puszta távolságán át, mert közbül is emberek ezrei, tízezrei voltak, – rajtuk keresztül zeng felénk, mintha szív a szívnek adná tovább, zeng felénk az örök hitvallás: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia!"

***

IV.

„Engemet, embernek Fiát..."

Textus: Máté 16:16.

Ha közben el kellett is ejtenünk, más különböző okokból azt a mi fonalunkat, testvéreim, amelynek nyomán több héttel ezelőtt elindultunk, újra felvesszük s folytatjuk a mi elmélkedésünket a Máté evangéliumának vezetése mellett, amely elmondja nekünk a Czézárea Filippi határában Jézus és tanítványai között lefolyt beszélgetést. Elérkeztünk ennek a beszélgetésnek a során a csúcsponthoz: Péternek a hitvallástételéhez.

Mindaz, ami eddig előttünk volt, ehhez szolgált bevezetésül. A kérdések, amelyeket Jézus felvetett, arra valók voltak, hogy ezt a feleletet csalják elő az Ő tanítványainak a szívéből. Mindaz, ami ezután következik majd, úgy viszonylik ehhez a hitvalláshoz, mint a felépítmény az alapzathoz – maga Jézus is ezt a hasonlatot használja. Ebben a szakaszban nagy kijelentéseket fog még tenni, amelyeknek a jelentősége kitűnik abból, – mondottuk –, hogy évszázadokon, sőt évezredeken át vitatkoztak azoknak igazi és helyes értelmezéséről az Ő egyházának különböző táborai. De mindezek a nagy, súlyos kijelentések előfeltételezik az itt elhangzott hitvallást.

„Kinek mondotok ti engem?" – kérdezte tanítványainak kis csoportjától. Itt van reá a válasz; valamennyiük nevében Péter, a leggyorsabb szavú nyilatkozik: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia." Legalább is így hangzik az ő vallástétele, úgy, amint a Máté evangéliuma jegyezte azt fel. Meglehet, hogy nemcsak ebből a néhány szóból állt, meglehet, hogy a szívéből kiömlő bizonyságtétel többet is kívánt, de a Máté evangélium így foglalja össze az egészet. A Márk- és a Lukács-evangélium még rövidebbre fogja: Márknál ezt olvassuk: „Te vagy a Krisztus", Lukácsnál pedig így szól ugyanez a vallástétel: „Te vagy az Isten Krisztusa." – Végeredményben mind ugyanazt jelenti, de ragadjuk meg mégis azt az alkalmat, amelyet a Máté evangéliuma kínál nekünk a részletesebb feljegyzésével, hogy itt merüljünk el ennek a hitvallásnak a tanulmányozásában. Előre kell természetesen bocsátanom, hogy amikor megvizsgáljuk Péternek a vallástételét, nem fogunk abban olyan kidolgozott tant találni, mint amilyet ma bír a keresztyén egyház. Hiszen ez a kérdés, hogy „kinek mondotok engem?", továbbra is foglalkoztatta Krisztusnak a követőit, és amint múltak az évszázadok, annak a sok elmélyedő gondolkodásnak, amit a keresztyénség erre a kérdésre fordított, egyre több és több eredménye szűrődött le. A fogalmak egyre jobban tisztázódtak és kiéleződtek; egyre pontosabb kifejezéseket kerestek az emberek gondolataiknak, meggyőződésüknek a kifejezésére. Így születtek meg a mi Urunk Jézus Krisztus személyére vonatkozó azok a tantételek, amelyeket neves teológusok dolgoztak ki, történelmi nagy zsinatok mondottak ki határozatképpen; amelyeket azután nemzedékek adtak tovább nemzedékeknek szent hagyaték gyanánt. Mi is gyermekkorunktól fogva hittan tanulmányaink során ezeken neveltettünk, káténkből ezekkel ismerkedtünk meg.

Korán volna már itt, ebben a Czézárea Filippi-beli beszélgetésben megtalálni akarni a Krisztus személyére vonatkozó nagy dogmákat – hogy a szokásos kifejezéssel jelöljem meg. Péternek és a többi tanítványnak még sokat kellett azután is tanulni. Itt ugyan vizsgát tartott velük az Úr Jézus; számon akarta venni, összegezni akarta az eddig elért eredményeket; ez az, amit a továbbiakban tudni akart. Ezek az eredmények neki elegendők arra, hogy biztosítva lássa az Ő ügyének jövendőjét. Péternek ezt a hitvallását azzal a megnyugvással fogadja, hogy erre felépítheti az Ő anyaszentegyházát. De ezt csak azért jó megjegyezni, hogy mindazt a további tanfejlődést, a Krisztus személyére vonatkozó későbbi tisztább, kiéleződöttebb körvonalazást ne becsüljük túl azokon a nyilatkozatokon, amelyeken a Krisztus ügye nyugszik; azok szükségesek, hasznosak lehetnek, de a lényeges valami egyszerű, valami kezdetlegesebb, ami már itt is megvan. Itt, amikor még Péter sem volt készen, s általában a többi tanítványoknak a lelkében is még nagyon sok homály és zűrzavar volt, amit a további tapasztalásoknak, különösképpen pedig a Szentlélek kitöltetésének kellett tisztázni bennük.

Mi hát az a leglényegesebb eredmény, amire Péter s a többiek eljutottak? Két részbe foglalja bele Péter mondanivalóját.

„Te vagy a Krisztus" – ez az egyik. „Az élő Istennek Fia" – ez a másik. Hogy az utóbbival kezdjük: „Az élő Istennek Fia" – hangzik itt. Helytelen dolog volna Péternek a szavaiba itt belemagyarázni és Péternek tulajdonítani mindazt, amit később ez alatt a szó alatt értettek. A Szentháromságnak a tanából Péter nem tudott volna még itt levizsgázni. S hogy később ez alatt a név alatt azt értették, amit pontosabban úgy fejezünk ki, hogy: „a Fiúisten", még őt

nagyon meglepte volna. De fontosabb számunkra megfigyelni, hogy mit értett bele ezekbe a szavakba, mint az, hogy mit nem értett. De jegyezzük még meg azt is, hogy nem valami pogány értelemben értette, ahogy sokistenimádó népek a maguk képzeletében elképzelték, hogy az ő isteneik férfiak-nők, akik egymással házasságban élnek s gyermekeik is születnek. Nem ilyen értelemben nevezte ő Jézust az Isten Fiának. Ilyen mitológiai képzetek egészen távol estek őtőle. Hanem értette abban az értelemben, ahogy az ő népe nyelvén s a mi magyar nyelvünkön is szoktunk fiakról beszélni. Azt fejezzük ki ezzel, hogy valami nagyon közelálló kapcsolat áll fenn. A nyomor Fia – azt jelenti, hogy az illetőtől a nyomor el sem választható, se ő a nyomortól; már messziről lerí róla ennek a szomorú képe. A puszták Fia – azt jelenti, hogy az illetőnek az életeleme a puszták világa; már a szeme csillogásából, az arcának színéről, a fejtartásáról felénk csap a puszták szabad levegője. Az Istennek Fia – azt jelenti, hogy valaki Istennel olyan szoros kapcsolatban áll, akinek az Istenhez olyan mély köze van, és az Istennek is őhozzá, hogy ha ránézünk, már az Istenre kell gondolnunk; ha a közelében vagyunk, az Istent kell éreznünk. Tegyünk még egyet hozzá: ezektől az előbb említett példáktól, és sok más felhozható hasonlóktól egyben különbözik mégis ez a fiúság: ez kétoldalú dolog. Az Istennek úgy Fia Jézus Krisztus, ahogy Isten viszont Atyja neki. A nyomor Fia legfeljebb képes értelemben beszélhetne a nyomorról, mint az ő mostoha atyjáról, a puszták Fia is csak képes kifejezéssel emlegethetné a puszták világát, mint az ő szülői hajlékát, de ha valaki az Isten Fia, ez azt jelenti, hogy ő felemelheti tekintetét ahhoz az Istenhez, akivel elszakíthatatlan kapcsolatban áll, és Őt Atyjának nevezheti. „Te vagy az Isten Fia" – használták ezt a kifejezést az Ótestamentumban magas méltóságok betöltőjére, különösképpen királyokra szintén ebben az értelemben, mert amikor a nép egyszerű fia feltekintett a fényben és pompában uralkodó fejedelemre, Isten jutott az eszébe; az Istennek hatalmát képviselte az őelőtte; ott látta ragyogni az Istennek fenségét mögötte, akinek a nevében uralkodik. De itt olyasvalaki áll előttünk, aki nem aranybíborban jár-kel, akit nem vesz körül külső fény és pompa, hogy van hát, hogy mégis ezt az Istenre utaló királyi címet kell ráruházni? – Úgy, hogy Ő a maga puszta személyiségével, azzal, aki Ő volt, minden segítség és támogatás nélkül, a lelkének sugárzásával, az egyéniségének vonzásával, szürke, poros vándornak a ruhájában, szerényen és alázatosan, mégis az isteni fenséget sugározta mindenkinek, aki a közelébe került. És különösképpen azok, akik jól ismerték, akik vele együtt éltek, úgy a hatása alá kerültek ennek a belőle áradó megfoghatatlan titokzatos erőnek, hogy végül meg kellett vallaniuk: „Te az élő Isten Fia vagy."

Mintha azt mondaná Péter: Amikor hozzád közel vagyunk, akkor eloszlanak a mi kétségeink; akkor valóság számunkra az Isten. Amikor veled beszélünk, akkor dereng a mi sötétségünkben; az Isten fénye sugároz bele a mi életünkbe, amíg rád gondolunk, nem lehetünk rabjai a bűnnek, mert körülvesz minket valami megfoghatatlan oltalmazó légkör, az Istennek az a levegője, amelyen át nem érkezhetnek hozzánk a bűnnek a mételyei. Titok vagy előttünk, csak annyit tudunk, hogy az a titok, amely benned felragyog előttünk, az az Istennek a titka, és ha valaki az Istent keresi, annak hozzád kell jönni, és nálad megtalálja, mert te vagy az élő Istennek Fia.

És azután ott van a másik név: a Krisztus, ami a görög fordítása a zsidó Messiásnak, és mindkettő magyarul annyit jelent: „Felkent": te vagy az Isten felkentje. Ez is jól ismert fogalom az Ó.t. lapjairól, szükségtelen is magyaráznom az előzményeket. Ami a lényeges benne az, testvéreim, hogy amikor Péter vallást tett arról, hogy neki és az ő társainak a szeme előtt felragyogott a Krisztusban az Istennek közelsége, akkor tudatában volt annak, hogy ez nem valami hangulat csak, őbenne és az ő társaiban lejátszódó szeszélyes érzelem, élmény, valami káprázat, valami illúzió, amely szét is foszolhat, – nyersen kifejezve: nem ők tették meg Krisztust ilyen isteni valakivé. Ő az Istennek a Felkentje, Őt az isten hatalmazta fel és küldte el erre a világra evégre; rajta ott van az illetékességnek a bélyege, amelyet Isten nyomott rá.

Úgyhogy Őbenne és őáltala nemcsak a mi szívünk emelkedik fel az Isten országába, hanem személyének csodás magnetizmusában elsősorban az Isten ereszkedik alá mihozzánk. Az Isten adta Őt nekünk, hogy benne megtalálhassuk a mi erősségünket, és azért van ebben a vallástételben, amely Krisztusnak nevezi Jézust, valami diadalmas öntudat; az a bizonyosság, hogy: „amint mi megtaláltuk benned az Isten Fiát, mindenki másnak is meg kell találnia benned. Nem véletlen dolog, hogy itt vagy közöttünk, és mi ilyen csodás dolgokat éltünk át veled kapcsolatban; Te onnan felülről kapott küldetéssel jöttél. Személyiséged mögött ott rejlik a mindenható örök Istennek az akarata; Ő adott téged ennek a világnak, és azért a te ügyed az Isten ügye. Amikor itt jársz ebben a világban és sugárzod magad körül az Isten fenségét, nem kell félnünk attól, hogy a sötétség elnyelhet; nem kell aggódnunk, mint valami emberi vállalkozásnak a sikeréért, a Te ügyed jövendőjéért.

Az Isten hozta el az idők teljességét, az ígéretek beteljesedésének az óráját; Ő maga intézkedik és rendelkezik úgy, hogy a világnak legyen ezentúl ilyen Valakije, akihez odafordulhat a maga kétségével, panaszával, és benne megtalálhassa az örök segítséget. Azért, amióta Te ebbe a világba beléptél, mint az Isten Felkentje, azóta ez a világ a tiéd, még hogyha most csak kicsi, maroknyi csapatként vagyunk is körülötted; rátetted a lábad erre a földre, s a többi az Isten dolga. A jövőnek a titkait nem ismerjük, de ennek a kezdetnek csak egy lehet a vége: hogy akit az Isten az ő Felkentjéül ennek a világnak adott, az előtt egyszer minden élő leborul; abban egymagában mindenki felismeri az Isten felségét, hogy azután hálaadással és örvendezéssel hulljon oda az Ő lábai elé, Őt szolgálja és Őt imádja.”

„Te vagy a Krisztus” – azt jelenti, hogy Péter a maga hitvallásának a tartalmát kiemeli minden szubjektivitás alól. Nem az a fontos, hogy én éppen átérzem ezt és vallást teszek róla; akkor is így volna, hogyha én még hírét sem vettem volna, mint ahogy így van, noha még milliók nem vettek róla tudomást, akiknek tudatlansága nem változtat rajta. Az Isten beleállította már ebbe a világba Azt, akinek minden hatalmat akart adni, Aki szívek és lelkek, népek és fajok, birodalmak és az egész világ felett hatalommal rendelkezik.

Jól tudjuk, hogy Péternek ez a hite milyen megrendüléseket kellett, hogy átéljen, hiszen néhány verssel odább olvashatunk olyan dolgokról, – amelyekről szinte azt mondhatjuk, néhány perccel ezek után történtek, – amelyekből kitűnik, hogy Péternek ez a hite még nagyon homályos volt; Krisztusnak a messiási voltát ő még egészen balgatagul fogta fel, s felfogásának össze kellett omolnia, hogy a romokból újra felépülhessen. Az ő Urának, Mesterének, bekövetkezett szenvedéseit, meggyötörtetését, át kellett élnie; gyötrődés, keserű kiábrándulás, kétség várt rá, s ezeken keresztül kellett eljutnia végül is a helytálló felfogáshoz. Jól tudjuk, hogy jöttek napok, amikor az a Péter, aki itt az Isten felkentjének mondja Jézust, eloldalgott mellőle, mintha valami süllyedő hajóról szökött volna. Csak a szívének hozzátapadó érzései nem engedték el a közeléből, s azért követte Őt messziről egészen a főpap palotájába, – ahol Őt megkötözték, megcsúfolták, – hogy azután ott is gyáván megtagadja. De akármilyen gyarlók voltak is az ő elgondolásai, a lényeg túlélte ezeket, s a lényeg az, hogy: „Te vagy az élő Istennek Fia, a Krisztus”; az a valaki, akiben nemcsak éppen én és éppen most találkozhatom az Istennel, hanem akit minden idők és mindenek számára maga az Isten rendelt, hogy Ő általa megtalálhassák kapcsolatukat Ővele.

Még valamire rá kell mutatnom, testvéreim, hogy ezeknek a szavaknak teljes jelentősége világosan álljon előttetek, arra t. i., hogy noha Péter beszél, az ő szavai, az ő vallástétele voltaképpen nemcsak az övé, hanem az egész tanítványi csoporté. Hiszen Jézus sem az ő különálló véleményét kérdezte, hanem a kérdés úgy volt feltéve: kinek mondotok ti engem? S ebben benne volt az az előfeltételezés, hogy ennek a maroknyi kis tanítványi csoportnak kell, hogy legyen valami közös meggyőződése, amely egyformán alakult ki mindnyájuknak a lelkében azok alatt a hónapok alatt, amelyeket Jézussal együtt töltöttek. Valóban így is volt. Magam elé tudom képzelni azt a jelenetet, amint a többiek elé vág Péter, a gyorsszavú

tanítvány, elmondja ezt a hitvallást, s valamennyiük szemében ugyanaz öröm csillan fel: jól megmondta, én is ezt akartam mondani, talán én nem tudtam volna ilyen jól kifejezni. Valamennyiüknek a szíve szerint beszélt Péter; ugyanakkor, amikor a legegyénibb meggyőződését fejezte ki, közös meggyőződés is volt ez, hiszen egy műhelyben formálódott valamennyiük lelke, egy eredmény kellett, hogy kialakuljon. Egy behatás alatt álltak, nem csoda, hogy ugyanaz volt a kihatás; az egy Jézus volt az ő életük középpontja. Ha egyéni sajátság szerint más-más oldalról figyelték is meg az Ő lényének és kitáruló lelki világának csodálatos mélységét; kit ez, kit az ragadott meg, – a leszűrődő eredmény ugyanaz lehetett csak mindnyájuknál, ez a vallástétel: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia."

Mi hozzátehetjük ehhez, hogy amint a Péter egyéni meggyőződése megerősítést nyert abban, hogy a többiek visszhangoztak rá, – ha nem is kifejezett szavakkal, ha hallgatólagosan is, – ugyan-úgy megerősítést nyer Péternek a vallástétele azóta eltelt hosszú évszázadok millió és millió hívő emberétől, akik mind visszhangot adnak a Péter szavára: igen, Uram, ha engem megkérdezel, én is ezt kell, hogy mondjam: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia." Nem azért, mert mások mondták, tanították nekem; ha a legegyénibb, a szívem titkos rejtekében kialakuló meggyőződésemet vizsgálod, ha tőlem sem azt kérdezed: mit mondanak rólad mások, hanem én mit mondok, én is ezekben a szavakban önthetem ki a magam bizonyságát.

Csodálatos dolog: annyi fajta ember, – milyen más az ókor, milyen más a középkor, milyen más az újkor – olyan különböző népektől származott emberek, ahányféle tarka népesség hullámzott már végig azóta a föld színén, – és azután kicsik, nagyok, szegények, gazdagok, tudósok, műveletlenek, férfiak, nők, és az emberi élet minden változatos fajtája, és mégis minden szívben, amelyben egyszer Jézusnak a szava megcsendült, ugyanaz a visszhang szól. Minden ember, aki Őt igazán megismerte, ugyanúgy tett róla vallást azóta is, hogy test szerint már nincs itt ebben a világban, s mi Őt ezekben a régi írásokban ismerhetjük, amelyekből ugyanúgy jelenik meg képzeletünk előtt, ugyanúgy közel lép hozzánk, belenéz a szemünkbe, azon át a szívünkbe; ugyanúgy szól hozzánk csendes, áhítatos figyelmezésünk perceiben, úgy ragadja meg a lelkünket, úgy formálja belső világunkat; ugyanolyan hatást gyakorol ránk, hogy amikor megkérdezi tőlünk: nos, hát ki vagyok én, mit találtál bennem, mit nyertél általam, nem mondhatunk mást: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia."

Jártunk nagyon messze az Istentől, olyan messze, hogy már nem is láttuk, elveszítettük szem elől; már azt hittük nincs is, de azután találkoztunk Teveled, egyszerre észrevettük, hogy nincs olyan messze az Isten, reánk borul a közelsége. Jártunk bűnös utakon, amikért marja a lelkünket a szégyen; úgy érezzük, hogy fel sem emelhetjük többé tekintetünket az Istenhez; de azután szóltál hozzánk Te, és általad elnyertük bűneinknek bocsánatát, s azóta tudjuk, hogy mi, akik az Isten ellen olyan sokat vétettünk, mégis az Ő gyermekei vagyunk, az Ő szívére hajthatjuk fejünket, s ott megpihenhetünk. Voltak kínzó gondolataink, mintha rosszat álmodtunk volna; az Istenről torz képeink, amelyektől idegenkedik a lelkünk, és amelyeket ellenez; ilyen volna az Isten? hiszen akkor nem kell minekünk; kegyetlennek láttuk, szívtelennek tűnt fel előttünk – fogadkoztunk, hogy mi az Ő helyében egész másképpen tudnánk intézni az életet és annak összes problémáit. De azután megismertünk Téged, kivilágosodott előttünk a Te arcod, és elcsendesedtek bennünk ezek a lázongó gondolatok; rájöttünk arra, hogy sejtelmünk sem volt arról, hogy milyen az Isten.

Most már tudjuk: benned megjelentette magát nekünk, és amikor megvalljuk, milyen bizonyosságra jutottunk el, amikor Jézussal találkoztunk, amikor elmerültünk a róla szóló történetek olvasgatásába, amikor felidézgettük magunk előtt az Ő alakját, akkor szent bizonyságot nyertünk afelől is, hogy ez nem a mi egyéni sajátságunkból fakad. Nem olyasvalami, amire akárki azt mondhatja: neked ez jó, ilyen lelkületed van, ez már a te szubjektivitásoddal így jár együtt, – hanem olyasvalamit találtunk, ami mindenekre érvényes, mindenkinek az életében beigazolódhat, ami objektív valóság, mert Ő az Istennek Fia s egyben Felkentje, aki

mögött olyan tekintély áll, amely előtt egyszer mindenkinek meg kell hajolni. Azért vesszük az indítást, hogy ezt a mi felfedezésünket a Krisztusról való vallástételünkbe beleöntsük; ne tekintsük a magunk élvezeti cikkének, amelyben gyönyörködünk, amelynek birtokában boldogok vagyunk, hanem tekintsük megbízatásnak és küldetésnek, amely örömhírré válik az ajkunkon, hogy amit mi megtudtunk és megértettünk, világosodjék ki mindenki előtt, hogy Ő az Istennek a Felkentje. Mi az Ő szolgálatába kell, hogy álljunk, hogy róla bizonyságot tegyünk, s eközben tudjuk, hogy szavunk nem lesz üres beszéd, nem lesz falra hányt borsó, mert úgy, amint a mi szívünket hatalmába ejtette, ugyanúgy hatalma lesz mások felett is. A róla szóló bizonyságnak éle lesz, amely behatol a szívekbe. Az Ő ismeretének foganatja lesz; rabul ejti a szíveket, mert az Ő ügye mögött ott van az Isten, és amerre az Ő ügyének szolgái járnak-kelnek, akikre ráütötte a maga pecsétjét, – az Ő szava beteljesedik, az Ő titokzatos ereje munkálkodik; síkra száll és biztosítva van annak diadala.

Hálaadás zengjen hát, amikor ezt a bizonyságtételt a magunkévá tesszük, azért, amit mi elnyertünk a Krisztusból, és fogadástétel zengjen benne azért, amit tovább kell adnunk, tovább mind-azoknak, akikért egyszer az Isten minket felelősségre von.

Valljuk hát mi is: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia.”

***

V.

„Engemet, embernek Fiát...”

Textus: Máté 16:17.

Mai elmélkedésünkkel folytatjuk azoknak a sorozatát, amelyeknek tárgya a Czézárea Filippi mellett lejátszódott nevezetes párbeszéd Jézus és az Ő tanítványai között. Elhangzott immár Péter ajkán a nagy vallástétel: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia.” Az a vallástétel, amely azóta zeng nemzedékről nemzedékre tovább, mint ahogy a hegyek között eldördült fegyvernek a zaját adja tovább egyik sziklafal a másiknak, vagy mint ahogy egy elcsattanó villámlásnak a dörejét visszhangozzák még sokáig a fellegek fent a magasban. És mégsem egészen így, mert ezek a dörejek és ezek a robajok, miután egy ideig dobáltattak ide és amoda, lassanként veszítenek az erejükből, elhalkulnak, s végül elhallgatnak.

De ezt a vallástételt: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia”, úgy visszhangozták azóta nemzedékek egymás után, hogy a szózat egyre erősödött; minden következő évszázad még többet értett meg igazságából, és megvolt rá az oka, hogy még nagyobb hálaadással s még nagyobb boldogsággal adja tovább az utána következőknek.

Most azonban bennünket nem a Péter vallástételének évszázadokon át továbbzengő visszhangja érdekel, mert alapigénk valami mást, ennél is nevezetesebbet állít elénk: az első visszhangot, amelyet magának Jézusnak a lelkéből váltott ki ez a vallástétel. Rögtön felelt reá: Boldog vagy Simon, Jónának fia, aki így tudtál megfelelni az én kérdésemre. – Az első nevezetes dolog ebben testvéreim, az, hogy Jézus Péter vallástételét helyesli, jóváhagyásban részesíti, igazságát megpecsételi. Nem szabódik, nem mondja, hogy: kedves dolog tőled hű tanítványom, hogy ilyen nagy véleményed van rólam, de lelkesedésed túlságosan fellengző megnyilatkozásra ragad téged. Nem tekinti azt a ruhát, amelyet Péter reá szab, túl bőnek a maga számára. „Igen, jól mondtad, én az vagyok, akinek te vallasz engem.” – Ha te azt mondod, hogy én az Isten Fia és Krisztus vagyok, vagyis bennem olyasvalakit ismertél meg, aki által az Isten lép közel a te szívedhez, aki által te megtaláltad az Istent, – mert az Isten

azért adott engem, hogy én bennem megtalálhasd Őt –, hát akkor igazad van, én magam is így vélekedem magamról. – Kivillan ezekből a szavakból az Úr Jézusnak az a minden emberi korlátot felülhaladó abszolút hivatástudata, amelyhez foghatóan soha ember ezen a földön nem járt. Hiszen vannak az emberiség nagy tömegéből kiemelkedő nagy szellemek, akiknek az öntudatába mi egyszerű emberek alig tudjuk beleélni magunkat. Valamit sejthetünk belőle, de egészen magunk elé képzelni nem tudjuk, hogy milyen öntudat tölthet el egy olyan embert, aki a maga nemzetének egy kritikus korszakában úgy érzi, hogy az ő kezében összpontosul milliók érdeke, és az ő kezébe van letéve milliók jövendője; – úgy érzi, ő az az ember, aki a történelem követelményeinek meg tud felelni.

Ki tudná ebbe beleélni magát közülünk? Vagy vannak kimagasló hősei a történelemnek, akik még ennél is nagyobb hivatás tudatában élnek. Emberek, akik úgy érzik, egész földrészek és fajok számára ők rakják le a jövendőnek az alapjait; amit ők gondolnak, s amit ők cselekszenek, attól függ még meg sem született nemzedékek megszámlálhatatlan millióinak a jövendő boldogsága. Vagy vannak kimagasló nagy elmék, akik úgy élnek és dolgoznak, abban a tudatban tanítanak, hogy mindazok a kérdések, amelyek hosszú évszázadokon át ott feszengtek embereknek a lelkében, végre őbennük világosodnak ki, nyernek megoldást, és ezért nekik adatott meg, hogy olyan alaphangokat üssenek meg, amelyekhez igazodni fog a jövendő minden gondolkozó emberének a lelkülete; mintákat öntenek, amelyek szerint formálódni fog előttük nem is ismeretes embertömegeknek a gondolkozásmódja. Szédítő dolog lehet ilyen öntudatban élni. Nem csoda, hogy Istennek ezek a kiválasztottai sokszor kibillennek az egyensúlyukból s elragadtatnak olyan fennhéjázó, olyan öntelt gőgre, amely nem alaptalan ugyan, mert valóban nem közönséges emberek ők, hanem kiváltságos egyének, de mégis jobb volna, ha helyette bármilyen szédítő magas öntudattal is alázat párosulna bennük; ha átéreznék, hogy nem ők maguk választották ki magukat ezekre a történelmi feladatokra, hanem az adatott nekik, hogy ők szolgáljanak abban.

De bármilyen nagy legyen is az az öntudat, bármilyen szédítő magasságokban járjanak is, mindez együttvéve semmi ahhoz képest, ami a mi Urunk Jézus Krisztusból áramlik ki. Ő tudta, – és ebben a tudatban járt-kelt a maga kicsiny népének kicsiny emberei között minden nagyhangú önreklámozás nélkül, a maga jelentőségének bármilyen földi eszközökkel való hangsúlyozása és világgá hirdetése nélkül, – hogy azért van itt, hogy minden idők minden embere számára hozzáférhetővé tegye az örökkévaló Istennek a valóságát. És amikor ezt az Ő küldetését felismerték egyesek, akik hozzá legközelebb álltak, és megvallották, hogy Ő valóban az élő Istennek Fia – Krisztus, – az alázatosak legalázatosabbika nem szabadkozik.

Olyan tény ez testvéreim, amelyen a hitetlenség véresre törheti a maga fejét, nem változtathat rajta. De azután nemcsak helyesli Jézus a Péter vallástételének igazságát, hanem – amint alapigénkből hallottuk – megadja annak a bizonyos minősítését is, éspedig rámutat arra, hogy ez olyan igazság, amely nem emberi vélekedésből ered, nem Péter saját szívének a szüleménye, sem mások töprengésének leszüremlett eredménye, hanem valami más. Ez Istennek a kijelentése. „Nem test és vér jelentette ki neked.” „Test és vér” alatt érti az ember földi mivoltát a maga korlátolt erejével és képességével. – Nem innen ered az az igazság, amelyet te, Péter, megvallasz, ez onnan fölülről jön, minden emberi korlátokon túlról, Istentől, az én Atyámtól. Ő jelentette ezt ki neked. Ahhoz, hogy te énbennem felismerd, hogy ki vagyok én, csodatétel kellett, ugyanolyan csodatétel, mint amikor a vaknak megnyilatkoznak az ő szemei; sötétség helyett egyszerre csak világosságot lát. A te lelkednek is ilyen megnyilatkozott szemek adattak; látnod adatott az Isten valamit, amit különben nem láthattál volna meg sohasem; titok tárult fel előtted; beavattattál valamibe, amit sok ember sohasem ért meg. – Hogy Ő kicsoda, – Jézus ebben mindig valami titkot látott. És hogyha előttünk titokzatos az Ő személyisége, és sokszor küszködünk és vergődünk azért, hogy miért nem tudjuk a mi értelmünkben úgy szételemezni, kiteregetni, hogy mint egy szétrakott szerkezet, világosan

felismerhető legyen előttünk, – akkor ne felejtsük el, hogy elsősorban saját maga előtt volt Ő nagy titok. Emlékezzünk vissza az Ő mondására: „az Atyát nem ismeri senki, csak a Fiú” – és azután így folytatja: „a Fiút sem ismeri senki, csak az Atya”, de aztán hozzáteszi: „és akinek az Atya akarja megjelenteni”. Isten avathat bele ebbe a titokba másokat. Oh, nem azért titok ez, mint hogyha sajnálná az Isten, hogy mennél többen lássák és megértsék! Ő igenis meg akarja jelenteni, el akar vezetni bennünket ennek a megismerésére, meg akarja nyitni a mi lelki szemeinket. De magának tartotta fenn ezt a munkát, és akinek Ő nem adja meg ezt az ajándékot, ezt a kijelentést, az azt nem szerezheti meg erőszakkal, se másra nem erőszakolhatja rá. Ezt rá kell bíznunk az Ő hatalmára és bölcsességére, hogy ott, ahol, és akkor, amikor ő akarja, megnyitja a lélek szemeit, hogy felragyogó fényben lássa maga előtt Jézus Krisztust igaz valójában. Nemcsak úgy, mint régen: egyszerű vándortanító szép, tiszteletreméltó, ragyogó jellemét, hanem mint aki által az Isten élete árad ki a mi életünkbe; az Istennek ama Felkentjét, aki azért adatott nekünk, hogy az Isten között és mi közöttünk át legyen hidalva a szakadék.

Sok minden titokba nem avat be bennünket az Isten, testvéreim. Lehet, hogy kezedet tördelve könyörögsz előtte, hogy engedje megérteni azt, ami gyötör, és az ilyen imádságodra nem felel; nem érteti meg veled, marad előtted úgy, amint volt, érthetetlen, sötét rejtély. De van valami, amit egész bizonyosan megjelent neked, ha azt kéred: megadja ennek a titoknak a kijelentését: kicsoda a Krisztus? Hiszen micsoda ellentmondás volna, ha Ő adná ennek a világnak Krisztust, és azután itt hagyna, hogy ne tudjunk vele mit csinálni, ne is értsük meg, mire való? Ha küldte az Ő Felkentjét ebbe a világba, akkor bizonyos, hogy folytatja az Ő másik munkáját is: titkon, az emberek lelke mélyén oszlatja a homályt, és megadja a szent világosságot: igen, „te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia.” Kijelentett igazság ez, és ha valamennyire kivilágosodott előttünk, becsüljük meg; másokra, akik még nem jutottak el ennek a meglátására, ne úgy nézzünk, mint magunknál alacsonyabb rendűekre, mintha a mi kiválóságunknak tulajdoníthatnánk azt, hogy mi eljutottunk ennek megismerésére. Ajándékul kaptuk. Isten tudja, miért nem adta még meg másoknak is, rá kell bízni őket, a maga idején titokzatos végzése szerint nekik is meg fogja jelenteni. A Jézus Krisztus személyéről való hitvallás sohasem szabad, hogy mérges vitákban villogtatott fegyverré váljék a kezünkben; legáhítatosabban őrzött szent kincs kell, hogy legyen; imádkoznunk kell azért, hogy ami nekünk megadatott, adassék meg másoknak is, hadd vallhassák velünk együtt boldogan: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia.”

És végül, hadd mutassak rá testvéreim arra is, hogy ebben a válaszban Jézus értékeli is ezt a nyilatkozatot; nemcsak helyesli és nemcsak isteni kijelentésnek minősíti, hanem nagy kiváltságnak is mondja, hogy Péter eljutott reá: „Boldog vagy Simon, Jónának fia.”

Hogy is ne volna boldog, aki előtt az életnek valami nagy felmagasztaltatása, soha sem sejtett felfokozódása, az emberi élet értékeinek kiragyogása, az örök életre való elrendeltetése világosodik ki, ha egyszer igaz az, hogy az Isten az ő véghetetlen felségességéből aláhajol egy-egy emberhez és fülébe súgja ezt a titkot, megjelenti neki: nézd, ez az én szerelmes Fiam, akiben kedvem telik, Őreá hallgass. Figyeljétek meg, Péter apostolt Jézus az ő eredeti nevén szólítja, majd a következőkben meglátjátok, néhány perccel később már elhangzik az a másik név is – te Péter vagy –, amelyet Ő adott neki akkor, amikor tanítvánnyá lett, amely az új életet jelképezte, amelyre Jézussal együtt indult el. Az ő régi neve, amelyet otthon viselt gyermeksége óta, amelyen régi barátai ismerték: Simon, s amint szokás volt a régi időben, atyja nevével egybefűzték: Jónának fia. – Miért szólítja meg ezen a régi néven? Nem éppen azért, hogy éreztesse vele az Istentől kapott kitüntetés felmagasztalásának a nagyságát? Mintha azt mondaná neki: képzeld el, jó tanítványom, hogy te egész életedben egyszerűen csak Simon, a Jónának fia maradtál volna, mi volnál akkor most? – halászember ott a Genezáret taván; egy a sok közül; eltűnne a személyiséged és az életed az élet hétköznapi homályában. Eltelnének a

napjaid a mindennapi küszködés robotjában addig, amíg megöregedve, megfáradva, el nem takaríttatnál te is. Ki venne észre valaha is téged? Ki veszi észre a rengő búzatáblán az egyes szálat? Eltűnik a nagy sokaságban, s amikor megpendül a kasza, együtt hull a többivel. Simon, Jónának fia! És mégis téged, egyszerű embert ért a nagy kitüntetés, hogy megjelentetett neked a nagy titok, hogy kiemeltettél; kiváltsággal ruháztattál fel; milyen nagy dolog, hogy te vagy az első, aki kimondja a nagy igazságot. És emlékezeted fenn fog maradni; évszázadok és évezredek múlva is tudni fognak terólad és a nyomodba fognak szegődni, és áldani fognak azért, mert te lehettél az első, aki meglátta és kimondta a nagy titkot: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia."

Erre a méltóságra mi már nem magasztaltathatunk fel, ilyen úttörő szerep a Krisztus ügyében nekünk már nem juthat, akik szinte kétezer esztendő már lerakott eredményein munkálkodunk tovább a Krisztus egyházának a jövendőjén. És mégis vonatkoztathatjuk magunkra is, testvéreim, mert itt csak fokozati különbségek lehetnek: előbb van az, aki az első nemzedékben jutott el a Krisztus meglátására, hátrább van a második, tizedik, ötvenedik nemzedék fia vagy leánya; de egy sorban járnak, egy zászló leng felettük, és valamennyire áll az, hogy mint ahogy Simon, Jónának fia e nélkül a kijelentés nélkül eltűnt volna ennek a világnak múlandóságában, úgy ők is mik volnának e nélkül? Képzelhetik magukat nagynak, fontosnak, – oh, hiú képzelgés, az emberi lélek önámítása. Milyen jó ebben a világos öntudatban kijózanodni, felébredni, észrevenni, hogy por és hamu vagyunk; fűszálak a nagy világnak a síkságán. Mi az ember? Csak test, ma virágzik, holnap nem ismeri őt az ő helye. És te ilyen ember, Simon, Jónának fia, mégis boldog vagy, az én mennyei Atyám az Ő legkedvesebb titkát megjelentette neked; beavatott az Ő szíve legbelsőbb gondolatába; közelhajolt tehozzád és ezzel téged közelvont magához; kiválasztott, felmagasztalt. Boldog vagy Simon, Jónának fia, és boldog a mindenkori ember, akihez elhangzott akármilyen suttogó, gyengéd hangon az isteni szó; aki maga hallotta azt, s aki abból megértette az Istennek titkát. Akit valami titokzatos ösztönzés addig hozott, addig terelgetett mindenféle utakon, addig hívogatott s lépteit addig igazgatta, amíg végre találkozott az Isten egyszülött Fiával, a Krisztussal; feltekinthetett rá és megláthatta az Ő arcán az Isten dicsőségét ragyogni. Egyébként rendelhet és választhat az Isten minket nagyon sokfélére, kit többre, kit kevesebbre; különféle szolgálattal bízva meg ebben a földi életben, – kinek hosszabb pályát, kinek rövidebb futást szabva ki, – de mindezek a különbségek eltűnnek amellett a közös hivatás mellett, amiben mi mindnyájan egyformák lehetünk, s ez mennyivel nagyobb mindennél, hogy nekünk is boldog kincsünk lehet a Krisztusnak ez az ismerete s belezendülhet a mi hitvallásunk az egyetemes keresztyénségnek a nagy karába, amely évszázadokon át zengi és zengeni fogja bele az örökkévalóságba: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek fia".

***

VANNAK, AKIK MEG FOGJÁK ÉRNI

- Újév napján, 1936. január 1-én. –

Lectio: Lukács 9, 57-62.

Textus: „Bizony mondom néktek: azok között,
akik itt állanak, vannak némelyek, akik nem
kóstolják meg a halált, amíg meg nem látják
az embernek Fiát eljönni hatalommal.
Máté 16, 28.

A sok szívből fakadó újévi jókívánság közepette, amellyel jóbarátainkat köszöntjük, szeretteinket megsimogatjuk és mimagunkat is biztatgatjuk, vigyázzunk, ne essünk bele egy nagy tévedésbe! Abba a tévedésbe t. i., mintha a boldogság esztendőkre kiporciózható dolog volna; mintha egy-egy év önmagában véve boldog év lehetne. Az a boldogság, amely egy-egy földi esztendőnket beragyoghatja, mindig rajta túlról sugárzik feléje. Igazán boldog ebben az évben az az ember lesz, aki olyasmit remélhet és várhat, amit megadni maga ez az év kevés is lenne. A legnagyobb dolgok, amelyek a földi életben megadatnak nekünk, s amelyeken földi boldogságunk megfordul, olyanok, hogy nem is kívánjuk, hogy ez az esztendő már meghozza őket.

Mi volna a szülőnek forróbb kívánsága, és mit kérhetne a maga boldogságára buzgóbb imádsággal, mint azt, hogy kicsinyeit testben-lélekben, épségben felnevelhesse? Szeretné egyszer ott látni most még játszadozó kisfiát, mint erős, derék férfit a világ munkás, küzdelmes életének valamilyen megbecsült helyén. Szeretné egyszer ott látni most még pösze-szavú kislányát viruló hitvesként hűséges élettárs oldalán. De amikor Szilveszter éjszakáján még egyszer odament az új évbe békességesen átszenderülő kicsinyeinek az ágyához és eltűnődött azon, hogy vajon mit hoz rájuk az új év, nem kívánta azt, hogy vágyai ebben az évben már beteljesedjenek. Addig még sok-sok évnek kell eltelnie. S az időnek ezt a közbevetett szakaszát a világért sem akarná átugrani. Mert a boldogsága éppen abban áll, hogy ezért a jövőért szakadatlanul küzdhet, és közben remélheti, hogy egyszer megéri.

Ilyesmi teheti ezt az új évet mindnyájunk számára boldoggá: tudni, hogy ezen az éven át is előbbre visz az utunk valamilyen cél felé, amelyhez egyszer majd elérkezünk. Nem baj, ha még sok évig kell is küzdenünk és várnunk! Csak egyszer elérhessük! Csak azzal biztasson ez az év is, hogy közelebb jutunk hozzá! És csak tartassunk meg, hogy az a felénk integető reménység, amely néha olyan közelinek látszik, hogy szinte csak a kezünket kell kinyújtani érette, el ne tűnjék idő előtt elhomályosuló szemünk és lehanyatló karunk elől!

Mi mindent nem szeretnénk megérni! Mindnyájan szeretnénk megérni azt, hogy megint útlevél és határvizsgálati kellemetlenségek nélkül mehessünk el azokba az országrészekbe, ahol talán az őseink tetemei porladnak. Mindnyájan szeretnénk megérni, hogy ünnepi örömmel bevonulhassunk megépült templomunkba és felszentelhessük azt az Isten dicsőségének szolgálatára. És így folytathatnánk sok-sok reménységünknek a felsorolását. Ezen az újévi reggelen azt kívánjuk Istentől, hogy bárcsak lenne ez az esztendő megszakítatlan út ezeknek a reménységeknek a beteljesedése felé!

Vannak köztünk, akik aggódva kérdik: vajon megérjük-e mi is? Az útjuk már lefelé halad a lejtőn. Ha számon veszik, hogy vajon hány évük van még hátra, talán elégnek látszik a két kezük tíz ujja, és nemcsak minden egyes év, hanem minden egyes hónap, sőt nap is ajándék

az Istentől, amelyért hálát kell adnunk. A fiatalok talán nem így vannak vele. Ők még úgy érzik, hogy gazdagok az eljövendő esztendők bőségében. De tudjuk, hogy az élet viharai sokszor fiatal hajtásokat is kettétördelnek s ezért az ő számukra sem magától értődő dolog, hogy meg fogják érni reménységeik beteljesedését! Ez újév reggelén az ő szívükből is forró imádság kell, hogy felszálljon Istenhez és mi ezzel a forró imádsággal, kell, hogy átöleljük őket, hogy adassék meg nekik megérniük reménységeik beteljesedését!

Ilyen forró kívánság szólal meg alapigénkben is, – sőt nem is kívánság: határozott ígéret. Tanítványainak során végigtekintve, ha nem is valamennyiüknek, de egyeseknek közülük, azt ígéri Jézus, hogy meg fogják érni, – „nem kóstolják meg a halált" addig, míg meg nem látják, hogy „az embernek Fia eljő hatalommal". Tegyük újévi elmélkedésünk tárgyává ezt az ígéretet!

I.

Mindenekelőtt próbáljuk meg tisztázni: miről is van benne szó? Megvallom előttetek: a Szentírás magyarázói kevés helyen ütköznek bele olyan nehézségekbe, mint ennél. S ezért hadd mondjam el röviden csak azt, hogyan tárul fel előttem ennek a kijelentésnek az értelme? Ha aztán ez ellen az értelmezés ellen támadhatnak is ellenvetések, nem a mi mostani feladatunk velük vitára szállani, s a homályban maradó kérdéseket megvizsgálni. Végeredményben úgyis az érdekel majd minket, hogy bármint érthették is Jézus szavait az Ő tanítványai, mit jelent a bennük foglalt ígéret a mi számunkra?

Azoknak a beszélgetéseknek a kapcsán fordul elő ez a kijelentés az Evangéliumok lapjain, amelyek során Jézus előkészítette tanítványait a rájuk váró rettentő napokra: nyíltan megmondta nekik, hogy el kell menjen Jeruzsálembe, ott ellenségeinek a kezére kell jutnia, sokat kell szenvednie, aztán harmadnapra feltámadnia. Mindez azt jelentette, hogy az ő lelkükben élő messiási reménységeknek vége van. Mert olyan Messiást, aki ellenségeinek kezére adatik, hogy kényük-kedvük szerint elbánhassanak vele és csúfos halálra juttassák, – ők sohasem tudtak volna elképzelni. Ezeknek hallatára nem csoda hát, ha lázadozik a lelkük. Hogy ezeken a kínos nehézségeken átsegítse őket, azért adja Jézus ezt az ígéretet. Megnyugtatja őket: túl a bekövetkező fájdalmas, érthetetlen eseményeken van még valami más is, arra tekintsenek előre! A legközelebbi jövőben majd úgy látszik, mintha romba dőlne minden régi, szent prófécia, amely az Isten Felkentjének országát, hatalmát és dicsőségét hirdette. De az Isten ígéretei azért megállnak, és győzelmes valósággá válnak. Látszólag hiú álomnak bizonyul majd az Isten Országa, s úgy tűnik majd fel, mintha ebben a világban a bűné, a gonoszságé volna az utolsó szó. De aztán majd fordul a helyzet. Az embernek Fia, akit a világ megcsúfolt és eltiport, meg fog jelenni, mint Úr, világfeletti dicsőségben és hatalomban.

Hiszen tudjuk, hogy az egész apostoli keresztyén kor ebben a reménységben élt: várta, hogy a megfeszített és feltámadása után ebből a világból eltávozott Krisztus még egyszer meg fog jelenni, most már nem szegénységben és alázatosságban, hanem erőben és fenségben. De hogy értsük azt, hogy ezt a reménységet Jézus maga is úgy csillogtatja meg tanítványai előtt, mint amelyet egyesek még őközülük meg fognak érni földi életükben? Hiszen azóta sok évszázad elmúlt, s az apostoli kor imádsága még mindig sóvárogva szólal meg a Krisztus népének ajkán: „Jövel, oh jövel, Urunk!"

Erre a kérdésre magyarázatul csak annyit mondhatunk, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus, a testté lett Ige, az embernek megszületett Fiú, olyan valóságosan emberré lett, titokzatos isteni valójának ellenére is annyira benne élt a mi emberi életünkben, annak kicsiny, véges, gyarló látókörében, hogy egészen a mi emberi szemünkkel látott és élt át még isteni dolgokat is. Amikor belenézett a jövendőbe, abban a tulajdon visszatérésének dicsőségébe, s vele együtt

az Isten Országa győzelmének a fényébe, akkor mindezt úgy látta a látóhatáron ragyogni, ahogy előttünk, emberek előtt ragyoghat. Emberi látás prizmáján át megtörve tündöklött bele az ő lelkébe is az a káprázatos reménység. Ez pedig azt jelenti, hogy nem emberi lélek által megfoghatatlan igaz valójában, hanem csak úgy látta az Isten jövendőjét, – „tükör által", – mint mi: igazat mondó és mégsem teljes igazságot kifejező képekben. Ha ez bűn volna, akkor nem állíthatnánk Őróla, mert bűn Őbenne nem találtatott. De ez nem bűnünk nekünk, hanem emberi végességünkbe, „szolgai formánkba" Isten teremtő keze által beleírt vonás, és Jézus Krisztus dicsőségét nem csökkenti, hanem fokozza az, ha benne is megtaláljuk.

Közelebbről azt jelenti ez, hogy a mi „szolgai formánkban" élve a jövendőt Ő is sommázva látta maga előtt, holott az a valóságban nem egyszerre, sommás teljességében következik be, hanem olyasféleképpen, mint a tenger dagálya. Állj meg egy tengeröböl partján és figyeld! Órákhosszat elnézheted. Jönnek a hullámok, mint megannyi lovasroham az ellenség területére, a parti fövenyre. Amint elpihen az egyik, visszahúzódik a víz. Mintha erőt akarna gyűjteni újabb támadásra. S milyen meddőnek látszik a harca! Mintha ugyanazt a játékot kezdené mindig elölről. Hol van a dagály? Sehol sem látod közelegni azt a rettentő, falmagasságnyi víztömeget, amely a tenger szintjét egy háznyi magassággal feljebb emelhetné! Csak ha jól odafigyelsz, veszed észre, hogy nini, valamelyik beérkező hullám nem ott nyugszik el, ahol az előbbiek, hanem átlépte azt a határt, amelyet tarajas mérgüknek hátrahagyott habfoszlányai jeleztek. A víz beljebb jön a partra! Egyre beljebb! S akkor megérted, hogy minden egyes hullám – dagály. Gondolataidban az egészet szoktad annak nevezni. A valóságban részekre bomlik. De valóság azért az egész.

Így jő el ebbe a világba az Isten országa. A hívő embert s magát az ember Jézust is, amint belenéz a jövőbe, nem az egyes hullámok érdeklik, hanem az egészet összefoglaló áradat, a dagály. Azt látja, arról beszél, és annak örvend. Tudja, hogy nincs sem földön, sem égen olyan hatalom, amely annak útjába állhatna! Ez az ígéret, ez a reménység.

Így, a maga teljességében Jézus tanítványai közül senki sem érte meg az Ő győzelmének bekövetkezését. Az elsők után élők közül sem, mind máig! És mégis felséges, vigasztaló igazság volt abban az Ő ígéretében, hogy: „azok között, akik itt állnak, vannak némelyek, akik nem kóstolják meg a halált", míg meg nem érik.

Mert az első nemzedék igenis láthatta már a dagály hullámait! Láthatta az Isten Lelke hatalmának kiáradását ebbe a világba, s láthatta, mint borít el első rohamaival széles mezőket. Egy nemzedéken belül már futótűzként terjedt el az Evangélium. Rövid évtizedek alatt emberek ezrei és tíz-ezrei vallották Uruknak Jézus Krisztust világszerte. A megvetett, a halálba hurcolt Názáreti igenis még az első tanítványok egy részének életében világhatalommá lett, s az a maroknyi kis csapat, amely olyan remegő, gyáva vitézekből állt, hogy menten szétrebbent, mihelyt veszedelmessé vált a helyzet, olyan világot behálózó ármádiává nőtt, hogy képes volt dacolni a cézárok gőgjével, és a maga számára követelhette az ókori világ továbbirányításának a szerepét. Akik ezt megérhették, vagy ennek csak a kezdetét is, azoknak eszébe juthatott az egykor elhangzott ígéret. Hálásan vallották, hogy az minden kishitűségüket megszégyenítő módon igazolódott. S boldogok voltak, hogy „látták az embernek Fiát eljönni hatalommal".

II.

Szól ez az ígéret vajon nekünk is? Ez mindenekelőtt attól függ, hogy vajon úgy állunk-e Jézus körül mi is, mint azok az első tanítványok? Elmondható-e rólunk is az, ami elmondható volt őróluk? Nem az, hogy tökéletes hívei vagyunk Őneki. Ezt róluk sem lehetett elmondani, – rólunk sem lehet. Nem az, hogy mocsoktalan vértezetű rettenthetetlen vitézei vagyunk az Ő ügyének. Ők sem voltak azok, mi sem vagyunk.

De róluk el lehetett mondani a következőket: Először is azt, hogy volt az életüknek valami nagy nyeresége, amit azért szerettek volna megosztani mindenkivel. Ők Jézus által megízlelték az Isten országának üdvösségét, s ezért az volt a kívánságuk, hogy ennek a csodás országnak a határai hadd terjedjenek úgy ki, hogy mindenkit felöleljenek, és mindenki részt vehessen áldott ajándékaiban. Ha nem így lett volna, akkor mi értelme lett volna, hogy Jézus ilyen ígérettel vigasztalja őket? Ez volt éppen a benne foglalt megnyugtatás: ne féljetek, nem marad a ti vékátok alá rejtve a fény, amely bennetek kigyulladt! Ragyogni fog az egész világ felett, és mindenki örvendezni fog áldásainak!

Azután el lehetett mondani ezekről a tanítványokról azt is, – ami voltaképpen az előbbi megállapításnak a visszájára fordítása, – hogy látták a világnak egy nagy betegségét, amelyre ők tudtak orvosságot. Látták, hogy Szabadítót várnak a népek, és ők ismertek Valakit, akiről meg voltak győződve, hogy benne megérkezett az Isten-adta Szabadító. Ezért volt olyan nagy vigasztalás számukra az az ígéret, hogy nem maradnak megoldás nélkül a világ súlyos bajai; meg fogja ismerni Azt, aki kivezeti nyomorúságából; meg fog jelenni neki az embernek Fia az Ő hatalmában nyilvánvalóan.

Vagy hogy mindent összefoglaljunk, el lehetett mondani róluk azt, hogy ők egész szívükkel csüngöttek az ő Mesterükön és Urukon. Szerették Őt mindennél jobban. Ezért volt számukra elviselhetetlen gondolat, hogy Ő a világnak csúfságát és gonosz bántalmait viselje csak. Ezért élt a lelkükben a vágy, hogy Őt a dicsőség fényében lássák mindenek felett ragyogni. S ezért szólt hozzájuk az ígéret: Bízzatok, így is lesz, és vannak köztetek, akik meg is fogják érni!

Nos, elmondhatók-e ezek mirólunk is? Az új év küszöbén tele vagyunk kívánságokkal. Ott vannak-e közöttük ezek a kívánságok is, – ott vannak-e minden más kívánság előtt és fölött? Vágyakozunk-e megosztani másokkal azt, amit Isten nekünk Jézus Krisztusban adott, hogy a mi hálaénekünkbe csendüljön bele ezerek szava, akik most még némák? Érezzük-e mi is ennek a kornak titkon zokogó fájdalmait, sokszor lázálmokban vergődő betegségét, és vágyakozunk-e arra, hogy megismerje Orvosát, akiről mi biztosan tudjuk, hogy segítene rajta? És van-e bennünk olyan ragaszkodó szeretet Őiránta, hogy nem nyugodhatunk addig, míg el nem hallgat ellenségeinek minden csúfolódása, és senki nem mondhatja már, hogy: hol van hát annak a Krisztusnak a hatalma, akivel olyan nagyra vagytok?

Ha ott él a lelkünkben ez a leghőbb újévi kívánság és imádság, hogy szakassza meg az Isten az Ő egeit, és dicsőítse meg a világ előtt az Ő Fiát, akit előttünk megdicsőített, akkor van értelme, hogy hozzánk is szóljon az ígéret: vannak közöttünk, akik meg fogják érni, hogy eljő az Embernek Fia az Ő hatalmában.

És valóban szól is. Mert olvasnunk lehet, és olvasnunk kell az idők jeleiből. Olyan korszakot élünk, amelyben csakugyan várható, hogy az Isten országának egy újabb hatalmas hulláma csap bele a világ életébe. Mögöttünk hitetlen idők vannak. El volt merülve a világ a látható, az érzékekkel felfogható dolgok örömeibe és hasznaiba, és más céljai és reményei nem voltak. Csak megmosolyogni való elmaradt embernek számított az, aki a lelkével is törődött, s annak üdvösségét komolyan vette. Magányos őrhelyeken, elhagyatottan virrasztott csak néhány hívő ember, hűségesen, kitartóan várva az idők fordulását. Most közeleg a fordulat. A hitetlenség csődöt mondott. A világba beletemetkezett ember rászedettnek, kifosztottnak érzi magát. Százezrekben él a vágy: újra megtalálni Istent – és a sejtés: hátha mégis igaz a Jézus Krisztusról szóló Örömhír.

Mi sokszor türelmetlenek vagyunk. Szeretnénk ezt a folyamatot siettetni. De bízzuk csak rá az Istenre a menetsebesség kérdését. Legyünk hálásak, ha annyit tudhatunk, hogy jó irányba haladunk. Sokáig tarthat még, amíg igaz örömmel gyönyörködhetünk majd a lelki átalakulás kellő kibontakozásában és kívánt eredményeiben. De ez a kibontakozás és ezek az eredmények el fognak jönni. Az Embernek Fia el fog jönni az Ő hatalmában. Zengeni fog a szava,

– nemcsak meghitt gyülekezetek kicsiny köreiben, hanem messzehangzóan, országok életét áthatóan. Hatalma érezhető lesz ott is, ahol népek sorsát intézik. Gondolatai át fognak sütni a milliók lelkét formáló irodalom és sajtó betűsorain. Kezét rá fogja tenni erre a mostani, súlyos betegségekben sínylődő nemzedékre, s annak meggyógyult életén rajta fogja hagyni érintésének fénylő bélyegét. Eljövendő idők úgy fognak visszatekinteni erre a korra, mint amelyben – honnan, honnan nem, – tisztább, egészségesebb lélekáramlás csapott bele az emberiség életébe, s ez által elhárultak felőle a fenyegető katasztrófák, és új utak nyíltak előtte a jövő felé.

Hangzik az ígéret hozzánk is, valóban: „Azok között, akik itt állanak, vannak némelyek, akik nem kóstolják meg a halált, amíg meg nem látják az Embernek Fiát eljönni hatalommal." S akik ezt megérik, akik részesülnek majd abban a kiváltságban, hogy mielőtt szemüket lehunyják, maguk körül láthatnak ilyen, nem a keresztyénség mázával bevont, hanem a keresztyénség erejétől újra áthatott világot, – azok ebben el fogják nyerni minden más vágyuknak és reménységüknek a beteljesedését is. Ez lesz a magyarság legboldogabb holnapja is. Ez lesz a szétzilált társadalmi életnek a harmóniája is. Ez lesz ma mélységekben senyvedő rétegek felemelkedése is. Ez lesz a békesség beköszöntése is olyan népek között, amelyek ma gyűlölködve villogtatják egymás felé a szemüket.

*

Nem mindenkinek ígérte meg Jézus, ma sem ígéri meg mindenkinek. „Vannak némelyek..." – mondotta. S el tudom képzelni, hogy a tanítványok összenéztek: vajon ki lesz közülük az a kiváltságos? És felmerülhetett bennük a kérdés: mi lesz velünk, többiekkel? De meg vagyok győződve róla, hogy amint újra visszatekintettek Jézus arcára, ez a kérdés elhallgatott bennük. Hiszen akár megérik, akár nem, elég volt tudniuk, hogy a győzelem napja el fog következni. S nekünk is nem elég-e tudnunk, hogy az ígéret elhangzik felénk, s mi egyek lehetünk azokkal, akiken be is fog teljesedni? Ne számolgassuk az életünk naptárán: hány esztendőnek hány napja van még hátra, és kinek mennyi az eshetősége emberi ítélet szerint a krisztusibb jövendő megérésére. Elég nekünk itt az újesztendő küszöbén megállva messziről látnunk a célt, és tudnunk, hogy a mi útitársaságunk ha megritkulva is, ha leapadva is, el fog oda érkezni. Ha mi magunk nemsokára kidőlünk is a többiek közül, azért az utunk arrafelé visz, és ezért az új esztendőt is annak a jövőnek az ígéretes fénye sugározza be.

Előttünk egy esztendő. Minden napján előfutárai és hírnökei lehetünk az Ember Fia eljövetelének. Végig élhetjük úgy, hogy közben az Ő közelgetésének útját egyengetjük. Nem kell az utcák szegletére kiállnunk, a járókelőket megállítanunk, és harsány szóval belekiáltanunk a világba az eljövendő nagy fordulatot. Járhatunk csendesen, nap mint nap, a magunk megszokott dolga után. Csak legyen az orcánk e felé a jövő felé fordítva, és legyen minden fáradozásunk, minden küzdelmünk annak céljaira felajánlva! Sokszor készítettek már elő csendben, szívósan dolgozó ismeretlenek nagyobb győzelmeket, mint a világ nyílt színén ágáló hangosszavúak!

Ki áll hát be ebbe a csapatba az újesztendő reggelén? A mi Urunk rajtunk is körülhordozza tekintetét. Én elindulok – mondja –, hogy ennek a világnak újra megmutassam hatalmamat. Ki tart velem? Nem mindenkinek ígérem, hogy földi életében megéri az eredményeket. Ebben a harcban is sokan elesnek még a győzelem előtt. De ebben a harcban elesni, ezt a küzdelmet csak csonkán is megharcolni, egyáltalán részt venni ebben a lelki hadjáratban, és messziről már látni azt a napot, amelyen megjelenik az Embernek Fia az Ő hatalmában, – van-e ennél nagyobb kiváltság? Mi tehetné ennél boldogabbá ezt az új esztendőt?

Ilyen boldog új esztendőt adjon az Úr Isten mindnyájunknak!

***

A VIRÁGVASÁRNAPI MENET

(1942. március 29.)

Lekció: Máté 21, 1-10.

Textus: „Áldott, aki jő az Úrnak nevében!”
Máté 21, 9.

Tartozik a mi szabadságtéri gyülekezetünk Istennek is, önmagának is azzal, hogy fennállásának tizedik évfordulójánál megálljon és hálával tekintsen vissza a megtett útra, egyúttal új bizakodást és ösztönzést is merítve annak emlékeiből. 1932. január 1-ével léptek érvénybe azok a rendelkezések, amelyek a fővárosnak ezen a részén új egyházközséget hívtak életre. De már azt megelőzően is hónapokon át folytak az előkészületek, amelyekben már csírázott és alakult Istennek ez az új plántája. Viszont még azután is hónapok teltek el, amíg az új egyházközség életének a vágányait sikerült egészen lefektetni. Nehéz tehát egy bizonyos időpontot megjelölni, amelyhez odakapcsolhatnánk tíz éves jubileumunkat. Annyi azonban bizonyos, hogy mire elérkezett 1932. tavaszán a nagyheti ünnepek ideje, már nyilvánvaló volt, hogy van itt egy új gyülekezet, amelynek hangja, ha gyengén is, de belevegyül a keresztyén anyaszentegyház ünneplő karába.

Az általában szokásos formák szerint nem szándékozunk jubileumot rendezni. Az a tíz év, amely mögöttünk van, eklézsiák életében nagyon rövidke szakasz. Nincsenek még nagyobb szolgálataink, amelyeknek emlékeivel odaléphetnénk a nagy nyilvánosság elé. Nincs még olyan múltunk, amelyet fennen emlegethetnénk. Csak a magunk zárt körében illik mégis megilletődve rágondolnunk: tíz éve már, hogy megvagyunk.

Mert elsiklanunk emellett a határkő mellett mégsem lehet. Tíz év, ha az egyes ember élete szempontjából nézzük, mégis nagy idő! Akik indulásunkkor kis elemista leányokként ültek közöttünk istentiszteleteinken, és szerepeltek gyermekünnepélyeinken, azóta talán már férjhez mentek. Akkori rövidnadrágos konfirmandus fiaink ma már önálló férfiakként állják az élet harcát, vagy tán éppen fegyvert forgatva küzdenek mindnyájunkért a messze idegenben. Most együtt vannak velünk kicsinyeink, akik akkor még a világon sem voltak. És viszont hányan hiányoznak már sorainkból, akik akkor részesei voltak a kezdetek örömeinek!

Nem is csak egyesek és egyes családok szempontjából hozott ez a tíz év nagy változásokat. Magánéletünk örömein és bánatain kívül hozott nagy közös élményeket egész nemzetünk életében is. Átéltünk ujjongó magyar örömnapokat, amelyeknek emlékezetét mi is arany betűkkel véstük fel templomunknak, a „Hazatérés Templomának” márvány tábláira. És láttuk kigyulladni, és hazánk körül elharapódzni azt a világégést, amelynek közepette Isten csodájaként szemlélhettük hazánknak nemcsak épségben maradását, hanem régebbi romlásaiból való újjáépülését is. Történelmi eseményekben valóban gazdag idő volt ez a tíz év!

De mindenekfelett nevezetes időszaka volt ez ennek a fiatal egyházközségnek. Ilyen jelentős tíz éve aligha lesz valaha is ezután. Az alapvetésnek, az öntudatra eszmélésnek, a templomépítésnek az úttörő évtizede volt ez. Tíz évvel ezelőtt, 1932. március 20-án, virágvasárnapján az akkori feljegyzés szerint 132-en vettek részt az ünnepi istentiszteleten az akkor nekünk szívességből átengedett Koháry utcai unitárius templomban. Ma itt vagyunk szépséges saját templomunkban sok száz főnyi ünneplő gyülekezetként. Lelki munkánk sokfelé elágazó munkaágakban növekszik és fejlődik. Anyagiakban az egész főváros egyik legtehetősebb

református egyházává erősödtünk. A kicsiny mustármag fává lombosodott! A csecsemő-egyházból felnőtt-egyház lett!

Használjuk fel a most már tizenegyedszer ránk virradt ünnepi nagyheteket arra, hogy Isten színe előtt megemlékezzünk erről a tíz esztendőről, amelyen kegyelme átsegített. És kezdjük mindjárt a mai virágvasárnapi ünneppel. Hiszen a virágvasárnapi történet kínálva-kínálja magát arra, hogy benne, mint tükörben szemügyre vehessük egyházunk tíz éves történetét. Mert nem egyéb volt ez a tíz esztendő, nem akarhatott egyéb lenni, mint parányi rész a Krisztus földi egyháza történetének a nagy egészében. Az pedig nem más, mint a mi Urunk Jézus Krisztusnak királyi bevonulása a világ életébe, vagyis éppen az, amit az Ő virágvasárnapi jeruzsálemi bevonulása minden idők számára olyan megkapóan jelképez.

I.

Nézzük meg ennek történetét közelebbről, és figyeljük meg, kiket látunk benne Jézus körül?

1. Elsősorban az ünneplő csapat vonja magára tekintetünket. Hangos szóval kiáltozzák feléje hozsannájukat, és lelkes örömtől kigyúltan kísérik Jézust útján, mint valami királyi diadalmenetben. Nem nagy sokaság, csak maroknyi sereg. Olyan, Jeruzsálembe vonuló zarándokok, akik örültek, hogy az utat az Ő társaságában tehetik meg. Foglyul ejtette a szívüket, és maga után vonzotta őket. Az Ő népe voltak. Hittek benne, és ezt nem is titkolták, hanem örültek annak, hogy mindenek szeme láttára és füle hallatára vallást tehetnek róla.

Ilyen, hitéről vallást tevő sereg, ilyen, Jézus körül egybetömörülő gyülekezet alakul mindenhol, amerre Ő e világban elvonul. Ezt a gyülekezetformáló erejét mutatta Ő meg mi közöttünk is az elmúlt tíz év alatt. Itt is toborzódott és egybetömörült az ő népe, amely szívében is, szájával is hozsannát kiált feléje, mint Királya felé. Itt is támadt gyülekezet, amely az Ő vezetése alatt ünnepi útként járja élete útját.

Más ez a „gyülekezet”, és más az, amit hivatalosan a mi szabadságtéri „egyházunknak” neveznek. A Szentírás lapjain ugyan egy és ugyanaz a valóság ez a kettő, és az Isten „eklézsiájának” ugyanazzal az egy nevével is neveztetik. De milyen messze elsodródtunk az Isten Igéjétől! „Egyházunknak” van mintegy 6.000 nyilvántartott tagja. Ebből talán – mondjunk sokat – 600-ra, tehát egy tizedére tehető azoknak a száma, akik igazi „gyülekezetté” forrottak össze, vagyis akik beálltak a menetbe, mert megfogta a lelküket Jézus hatalma, és oda vonzódnak, ahol hódolhatnak neki, és örvendezhetnek benne.

De ha messze vagyunk is még a céltól, amelyet az Ige elénk tűz, mégis nagy lépést tettünk ez alatt az idő alatt afelé, hogy egykor ilyen „gyülekezetté” váljék majd ez az egész „egyház”! A menet elindult, csak nőnie és dagadnia kell!

2. Ha jobban odatekintünk, szemünkbe ötlenek a virágvasárnapi történetnek egyes szereplői, akiknek valamilyen különösebb részük jutott annak lejátszódásában. Ahhoz, hogy külsőképpen kifejezésre jusson, ami Jézus tanítványainak a szívét Ő iránta eltöltötte, szükségesek voltak bizonyos külső kellékek, mint mindig, amikor látható formában akar megjelenni az, ami különben a szívek mélyén rejtőzik. Kellett egy hátas jószág, amelyre felülve Jézus kimagasodhassék az ünneplő csapat feje fölé. Kellett ezért valaki, aki átengedi erre a célra a maga jószágát, és kellettek olyanok, akik azért elmennek Betfagé falucskájába. Mivel napkeleti fejedelmek előtt hódolatul szőnyeggel szokták megteríteni az utca kövezetét, kellettek Jézus hívei közül olyanok, akik legalább a köpenyeiket terítik elébe az útra. És milyen szívesen megtette mindenki a magáét! A betfagéi gazda is jól használhatta volna aznap állatját a maga gazdasága körül, de ezt hallotta: „Az Úrnak van szüksége reá”, s ezért boldogan odaadta az Ő céljaira. A zarándokok sem keseregtek azon, hogy hogyan fognak az ünnepen

megjelenni Jeruzsálemben, ha köpenyüket beszennyezi az út pora, és megtapodják a Jézust hátán vivő állat patái. Csak egy volt a gondjuk: amivel csak tudnak, hozzájárulni az Ő királyi bevonulásához!

Ez a mögöttünk levő tíz év is megkapó története annak, mint kapnak egyesek különleges parancsokat, és mint kívántatnak meg egyesektől különleges áldozatok. De annak is, hogy akik ilyen kitüntetésben részesülnek, milyen örömük telik azoknak Jézus diadalmenetének a megrendezésében! Mert ennek a tíz évnek a bekövetkezett örvendetes fejlődése sem volt másképpen lehetséges, csak úgy, hogy sokféle betfagéi útnak, kieszközlésnek és utánajárásnak a fáradalmait viselték az arra kiválasztottak, és sokan leróták hozzá a maguk áldozatait időben, pénzben, szolgálatban. De mert „az Úrnak volt reá szüksége", nem volt ez panaszos teher, hanem áldott kiváltság és szent alkalom a lelki hódolásra!

3. Azonban az sem kerülheti el a figyelmünket, hogy a Jézus körül ujjongó sokaságot az út szélén kétfelől mogorva, bosszús arcok is szegélyezik. Más jeruzsálemi zarándokok és sokan a város lakói közül is elcsodálkozva és megütközve nézik az ünneplő menetet. „Kicsoda ez?" – kérdik, és nem értik, hogy mire való az egész felbuzdulás.

Találkoztunk az elmúlt tíz éven át mi is ilyenekkel. Máig is vannak, akik csak az út széléről nézik gyülekezetünk menetét, mint külső szemlélők, ahelyett, hogy részük volna annak örömében. Nekik jó volt úgy is, ahogy ezt a tíz évet megelőzőleg volt. Hiszen volt a fővárosnak egy-két távolabbi pontján akkor is református templom, ahova évenként két-három ünnepnapon elmehettek. S ha a nagy zsúfoltság miatt már nem fértek be az ajtaján, utóvégre ez sem volt számukra olyan nagy baj! Hogy a közelükben lakókkal együtt legyen egy olyan gócpontjuk, ahová hétről-hétre állandóan összegyülekezhessenek, annak semmi szükségét nem érezték. S ha másoknak ez olyan fontos, hogy nagy örvendezéssel egybesereglenek, amikor megvan rá a lehetőség, – azt ők nem tudják megérteni.

Csak az lehet a szívünk imádságos óhajtása, ha rájuk gondolunk: vajha meghallanák az elmúlt tíz év bizonyságából, hogy „Kicsoda ez?" Vajha megértenék: Király a mi Urunk, akit követünk, és ezért van körülötte a fejlődő, pezsdülő, mozgalmas élet! Nem ősi hagyományok ímmel-ámmal való ápolásáról van szó, hanem arról, hogy Ő be akar vonulni a holnapunk életébe, a magyar jövendőbe, hogy uralkodjék benne! Hogyne gyülekeznék hát körülötte a hódoló hívek serege, az örök virágvasárnapi menet?

II.

De most már fordítsuk tekintetünket Ő feléje, aki a menetnek kimagasodó központi szereplője!

1. Mindenekelőtt azt állapíthatjuk meg róla, hogy az egész ünneplő bevonulásnak Ő maga volt a szerzője. Ő akarta azt, Ő tervezte azt el, és Ő indította is el a maga rendelkezéseivel. Az, amit lelkes hívei cselekedtek, mind az Őáltala kiosztott szerepek szerint, s az Ő késztetésére történt.

Ha a mi tíz éves történetünkre visszatekintünk, szinte kísértetiesen a szemünkbe világít abból az az igazság, hogy itt is minden egy magasabb tervező akarat szerint ment végbe. Sok emberi tanácskozás és jóigyekezet is belejátszott, de ha csak ezen múlt volna, ki tudja: itt lennénk-e mi akkor ma? Például ki tudta ezt annakidején a legelőrelátóbb, legbölcsebb emberek közül, hogy egy ilyen új egyházközség megalakítására éppen az a tíz évvel ezelőtti időpont volt a legalkalmasabb? Most már tudjuk! Néhány évvel később bekövetkeztek azok a rendkívüli, feszült idők, amelyek végül is két évvel ezelőtt a nagy háború kirobbanásához vezettek. Ha csak két vagy három évvel később történt volna is meg egyházunk megalakulása (és ki

tudja, akkor már lehetett volna-e szó ilyen újításokról?), ma megvolnánk valahogy, de egészen bizonyosan csak hajléktalanul hányódó, nyűgös nehézségekkel kínlódó egyházként, mert a templomépítés ügye beláthatatlan időkre csak álom maradt volna akkor!

Áldjuk a mi Urunkat nagy hálaadással, hogy az emberi rövidlátás elől elzárt jövendőben Ő mindent jól eltervezett és előkészített! Most, hogy az a jövendő már múlttá vált, milyen fényesen kiviláglanak belőle az Ő szándékai és tervei!

2. De miért tervezte el és rendezte meg Jézus ezt a jeruzsálemi ünnepélyes bevonulást? Mit akart vele? Az Ő királyi igényeit akarta mindenek szeme elé odatárni! Hogy ne lehessen félreértés, meg akarta mutatni: reászakadhat nemsokára a golgotai kereszt éjszakája és minden megaláztatás és meggyaláztatás, amit az számára tartogatott, de azért Ő mégis az Isten Felkentje, akit királyi fogadtatás, hódolat és engedelmesség illet meg. Ezért ünnepeltette magát ez egyszer, kivételesen, király módjára. Szerény és igénytelen királyi díszbevonulás volt az, de mégis félreérthetetlenül és máig is világosan szólóan az volt!

Ahol azóta is folytatódott a virágvasárnapi menet, mindig ugyanez volt az értelme. Erre való volt mi közöttünk is ezen a tíz éven át. Nem öncélú dolog egyetlen keresztyén gyülekezetnek az élete sem. Hiába van ezen a világon, akármilyen népes, tekintélyes, tevékeny és virágzó, ha csak azért van, hogy el lehessen mondani róla, hogy megvan. Csak akkor van értelme, ha kimagasodik belőle Jézus alakja, és tudtul adatik általa mindeneknek, hogy Ő királyként akar uralkodni. Tíz éven át ez volt a célja itt minden fáradozásnak és minden szolgálatnak, istentiszteleteinken, tanácskozásainkban, bibliaóráinkon, iskolai tanításban, szeretetmunkában. Minden által Jézus fejedelmi igényeinek kellett szétsugároznia, hogy az emberek, akik annyiféle urat szolgálnak és annyiféle parancs előtt való hódolással kísérleteznek, megértsék: van Istentől felkent, örök Fejünk, és Ő az egyetlen, akinek uralma alatt életünk és jövendőnk van!

3. Azonban nemcsak ez az igény jutott kifejezésre Jézus királyi bevonulásában, hanem benne foglaltatott abban ennek az igénynek az igazolása is. Nemcsak azt mutatta meg, hogy Király akar lenni, hanem azt is, hogy valóban tud Király lenni. Odaérkezünk vissza, ahonnan elindultunk: ott látjuk körülötte híveinek örvendező csapatát, akiket meghódított és hatalma alatt tartott. De az ő örvendező hódolatuknak most a Jézus alakjára sugárzó fénye érdekel minket, és Őt szemléljük annak megvilágításában. Alázatosnak, fegyvertelennek, igénytelen szamár hátán ülőnek látjuk ugyan, de mégis dicsőségesebbnek, királyibbnak, mintha akármilyen evilági fejedelmi erő és pompa övezné díszével. Az, aki körül ilyen boldog szívek hódolnak, az, ha a világ megvetettje és halálra szánt áldozata volt is, máris olyasvalamit tudott adni híveinek, amihez nincs hatalmuk császároknak és királyoknak. Istent hozta el az életükbe! Isten országának az alattvalóivá avatta őket! Ezért zeng feléje az üdvkiáltás: „Áldott, aki jön az Úr nevében!”

Nézzetek vissza velem együtt ennek a tíz évnek az emlékvilágába és mondjátok meg: nem így fénylik-e felénk is az Ő alakja, véges végig az egész úton, amelyet megjártunk vele együtt? „Jött az Úr nevében” mihozzánk is, hogy uralkodjék életünkben, és mi bizonyságot tehetünk róla, hogy „áldott, ezerszer áldott” az Ő jövetele!

„Óh szentegyház, hívek boldog országa! – Mily édes ez a Jézus királysága!
Szelíd, szegény ez és alázatos, – De nagyhatalmú és csodálatos!
Igaz ez és a bűntől szabadító, – A bűnt, halált és népeket hódító!”

Jött hozzánk jó napjainkban és uralkodott felettünk, hogy megmentsen az elbizakodástól s az Isten áldásaival való önző, tisztátalan visszaélés bűnétől. Jött hozzánk gyengeségünk óráiban és uralmával megszilárdított, hogy se ne tántorogjunk terheink alatt, se ne legyünk a szelek járása szerint hajladozó nádszál-emberek. Jött hozzánk szomorúságaink mélységeiben és

királyi hatalmával kiszabadított minden rémségből a békességnek és a diadalmas reménykedésnek az útjára. Ki tudná számon venni, tíz éven át mennyi jótéteményét és csodáját láttuk életünkben?

Hogyne állnánk be egy szívvel-lélekkel a virágvasárnapi menetbe, amely nevét áldva ujjong feléje?

*

De a menet, a mi menetünk is, halad tovább. Folytatódik az idők végéig. S a hozsannakiáltás egyre hatalmasabban zeng, míg egyszer betölt eget és földet.

Szemünk elől el van rejtve a következő tíz év és ennek a mi egyházunknak egész jövendője. Lehet, hogy az Isten meghallgatja szívünk imádságát és ad nyugodt és bőséges időket, amelyekben eljövendő évtizedek és nemzedékek tovább építhetik azt, amit mi elkezdtünk az első tíz évben. Lehet, hogy az Ő bölcsessége másképpen látja jónak és jönnek idők, zavaros, próbáltatással teljes idők, amelyekben talán sok minden romba dől a mi munkánk eredményeiből, és újra kell építeni azt, ami már egyszer megépült. Egy azonban nem lehet kétséges. Az a királyi menet, az a diadalút, amelynek egy kicsiny része a tíz esztendőnkben is láthatóvá vált, az örök virágvasárnapi bevonulás, soha meg nem akadhat. Boldog időkben, gonosz időkben egyaránt Jézus fogja tovább járni királyi útját, és mindig lesznek, akik hódolva köszöntik: „Áldott, aki jön az Úr nevében!”

Áldott Ő, hogy nekünk is részt adott ebben az örömben! Áldott, hogy részünk lehet benne életünk végéig, és részünk lehet benne az örökkévalóságban!

***

AZ ELÍTÉLT MISSZIÓI MUNKA

(1929. márc. 17-én, a Pro Christo Diákszövetség összejövetelén.)

„Jaj néktek, képmutató írástudók és farizeusok!
Mert megkerülitek a tengert és a földet, hogy egy
pogányt zsidóvá tegyetek; és ha azzá lett, a gyehenna
fiává teszitek őt, kétszerte inkább magatoknál.”
Máté 23, 15.

Azok a „jaj”-szók, amelyekkel Jézus élete utolsó napjaiban ostorozza ellenfeleit, az írástudókat és farizeusokat, két szempontból is megérdemlik a mindenkor megújuló figyelmet. Egyrészt – a dolgok felszínén – egy történelmi helyzetnek a feszültsége csattan ki bennük. A végsőkig éleződött már az ellentét Jézus és a vele szemben álló, előle elzárkózó, sőt most már határozottan a vesztét előkészítő vezetőkörök között. Jézus némán, panasz és vádszó nélkül fog elmenni a kínszenvedések útjára, ha majd üt az óra. De előbb még egyszer nyíltan és kíméletlenül leszámol ellenfeleivel. A jeruzsálemi sokaság füle hallatára kiönti fejükre minden búsult keserűségét és szent felháborodását. Emberileg nézve ők voltak az okai legjobb szándékai meghiúsulásának. Rájuk hull hát a legsúlyosabb ítélet. Nyolcszor újul ki felettük a „jaj nektek!” fenyegető szava, és mindannyiszor megkapóan éles felvételeket kapunk arról az eltorzult és megromlott vallásosságról, amelynek képviseletében ellenfeleivé váltak Jézusnak.

Ha azonban mélyebbre tekintünk, eloszlik szemeink elől a történelmi aktualitás, és Jézust nemcsak éppen az akkori és ottani vallási vezetőkörökkel látjuk harcban állni, hanem olyan erőkkel és olyan tendenciákkal, amelyek örök árnyékként kísérnek minden vallási életet. Hiszen az az elfajulás, amelynek gyümölcsei voltak az írástudók és a farizeusok is, csak egy példa a sok közül. Vannak az emberi természetben mélyen gyökerező hajlamok és indítékok, amelyek máskor és máshol is szakasztott ugyanolyan vallási elhanyatlást szültek. Az írástudó és a farizeus mindig visszatérő alakjai a történelemnek. Visszatértek és még sokszor vissza fognak térni magában a keresztyénségben is. Alapjában véve tehát Jézus ezekben a „jaj”-kiáltásokban örök ellenségek ellen emeli fel szavát. Mindegy, hogy kívülről állnak-e útjába, vagy belülről fogják-e megrontani az Ő ügyét. Jézus tanítványai tehát mindenkor jól teszik, ha ebből a szempontból is megfigyelik ezeket a szavait: vajon az Úrral szembenálló ellenfelekről nem pattannak-e azok vissza a mögéje sorakozottakra, és nem találnak-e bele az Ő híveinek az elevenébe is?

Ilyen önvizsgálatra vesszük kezünkbe tükör gyanánt az egyik „jaj”-szót, azt, amelyikben Jézus a korabeli zsidó vallási vezetőség missziói munkájáról mondja el megsemmisítő véleményét. Mert volt nekik élénk és kiterjedt „külmissziói” munkájuk is. A szétszórtan élő zsidóság, beleágyazva a görög-római világ testébe, elsősorban természetesen az önmaga megtartására, a beolvadás és felszívódás elleni védekezésre fordította gondját. Ezért óvatosan körülhatárolta magát ősi vallási hagyományainak szigorú ápolásával. De mégsem zárkózhatott el annyira a környezetétől, hogy egészen elszigetelődött volna tőle. S ebben az érintkezésben csakhamar kitűnt, hogy akármilyen nagy múlttal és jelennel dicsekedjék is a pogány világ egyéb tekintetben, vallásilag a zsidók vannak fölényben. A pogányság amúgy is a vallási kiábrándultság, kimerültség, kielégítetlenség állapotában élt akkor, legalább is városi művelt körei, amelyekkel a zsidó telepesek legközelebbi érintkezésbe jutottak. És az ótestamentumi egyistenhit s a belőle fakadó, a merev formaságok alatt is még tovább élő, komoly erkölcsi életfelfogás sok pogány emberre ellenállhatatlan erővel hatott. Az ősi sokistenhitből és naiv

hitregéiből kivetkőzött műveltek között divatos dolog volt idegenből, különösen napkeletről importált új vallásokban keresni lelki támaszt. De bizonyos, hogy nem a divattól sodort, könnyebb fajsúlyú elemek, hanem a tisztultabb, komolyabb élettartalmat keresők voltak azok, akik éppen a Sinai hegyről elhangzott isteni szóban ismerték fel azt, amire vágyakoztak. A zsinagógákban mindenütt elszaporodtak a „csatlakozók", a prozelitusok. S úgy látszott, hogy az idegenbe szétszórt zsidóság elvesztett hazájáért kárpótlást nyer egy egyre bővülő lelki impérium táguló határaiban.

Ezt a folyamatot csakhamar észrevették a zsidóság jeruzsálemi vezetői, és rávetették magukat a hasznosítására. Hiszen kiszámíthatatlan előnyök rejlettek abban, ha világszerte nemcsak a maguk népére támaszkodhattak, amely mégiscsak idegen jövevényként élt mindenütt, hanem a hozzá csatlakozott pogányokra is, akiknek az élete ezer összeköttetés szálaival bele volt szőve a nagyvilág életébe. Jöttek-mentek tehát a misszionáriusok. Vitték az utasításokat és hozták a jelentéseket. És nagy fanatizmussal átfűtött, kiterjedt üzem állt munkában mennél több pogány embernek zsidóvá térítése érdekében.

Ez az, ami ellen most felhangzik Jézus kíméletlen szava: „Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok! Mert megkerülitek a tengert és a földet, hogy egy pogányt zsidóvá tegyetek; és ha azzá lett, a gyehenna fiává teszitek őt, kétszerte inkább magatoknál!" Mivel váltotta ki ezt az éles rosszallást a zsidók missziói munkája?

I.

Jó lesz talán előbb azt tisztázni, hogy mivel nem válthatta ki?

1. Nyilvánvaló, hogy Jézus ítélete nem irányulhat maga ellen a misszió ellen. Maga az a tény, hogy a zsidóság vezetői mennél több pogány emberrel is igyekeztek megosztani a maguk lelki tulajdonát, – csak helyeslésével találkozhatott volna.

Az ilyen missziói munkát ellenezheti az, aki – ha önmaga elől titkoltan talán – de kételkedik a saját hite értékeiben. Neki magának sem jelentenek azok sokat. Miért tukmálná hát rá másra? Vagy pedig ellenezheti az, aki kételkedik más emberek lelki lehetőségeiben. Önmaga számára nagy kincsnek tartja hitét, de úgy véli, hogy másoknak az nem való, mert nem tudnak felemelkedni hozzá. Az előbbi okot hiába keresnénk Jézusnál. Ő tisztában volt a maga népe vallási örökségének páratlan értékével, és lelke minden idegszálával csüngött azon maga is. Csak örülhetett volna hát annak, ha a lelki zűrzavar világából mennél több pogány ember is eljut az Ábrahám, Izsák és Jákób Istenének ismeretére, az Ő törvényeinek szolgálatára, és az Ő ígéreteiben való reménykedésre. Az utóbbi okot még kevésbé találjuk meg Jézusnál. Semmi sem állt távolabb tőle, mint arisztokratikus lelki gőggel tekinteni más népekre. Tudta, hogy ugyanaz az isteni kéz formált ki minden emberi lelket. És honfitársaival éppen olyankor került a legélesebb ellentétbe, amikor nem a missziói reménységgel, hanem a gőgös elzárkózással tekintettek más vérből valókra.

A missziói gondolat maga annyira nem volt idegen az Ő számára, hogy Ő is erre tette fel ügye egész jövendőjét. Ő is olyan örökséget akart hátrahagyni maga után, amelyet a birtokosai nem tarthatnak majd meg maguknak, hanem kénytelenek lesznek minden népnek továbbadni. Tanítványait ránevelte arra a bizonyosságra is, hogy az Ő üzenetét meg fogják érteni, és hálával fogják fogadni minden népek. Utolsó parancsa, a búcsúzás perceiben is arról szólt, hogy: „elmenvén, tegyenek tanítványokká minden népeket", és azóta az olyan keresztyénség, amely nem terjeszkedik, az olyan Krisztus-követés, amely nem igyekszik mindenkit Krisztus-követővé tenni: fából vaskarika.

2. Nem szólhat Jézus ítélete az ellen az önfeledt buzgóság ellen sem, amely a zsidók missziói munkáját jellemezte. Szóvá teszi ugyan azt a nagy ellentétet, amely a felhasznált energia, és az elért eredmény között fennáll. Emlegeti, hogy szárazföldeket és tengereket nem sajnálnak beutazni egyetlenegy lélek megnyeréséért. De nagyon félreértenénk Jézust, ha azt hinnénk, hogy ebben a szembeállításban rejlik szavainak az éle.

Nagyon érthető emberi gyarlóság az, amely az eredmény nagysága szerint mérlegeli a munka jogosultságát, s amely a várható eredmény mennyiségéhez szabja, hogy mennyi odaadást hajlandó kifejteni. Ezen a címen sokszor bírálták már misszionáriusok munkáját, akik nem mérlegeltek, nem számítottak, csak mentek, dolgoztak, áldoztak valami titkos tűztől hajtva. De Jézust nem állíthatjuk az ilyen bírálók sorába, mert Ő éppen az így bíráltak Mestere.

Soha senki nem látta olyan világosan és nem véste bele az emberiség lelkébe olyan mélyen, mint éppen Ő, hogy a lelki világban a számok statisztikája egészen hasznavehetetlen mérték. Ő beszélt a Jó Pásztorról, aki úttalan utakon elmegy keresni az elveszett századik juhot, s ezért az egyetlenegyért hátrahagyja a többi kilencvenkilencet. Ő volt az, aki ezt a példázatot életre váltotta, soha nem törődve azzal, hogy a világ szerint sokakat vagy keveseket, elsőket vagy utolsókat, nagyokat vagy kicsinyeket nyer-e meg, hanem tékozló módon költötte el az életét látszólag egészen érdemetlen eredményekért. Azóta is mindig az jellemezte az Ő szellemében való szolgálatot mindenütt ezen a világon, hogy az emberek csak a magvetés kötelességétől hajtva dolgoztak, és nem kérdezték: mennyit fogok én ebből aratni? – A zsidók számítás nélküli odaadása nem lehetett oka missziói munkájuk ostoroztatásának.

3. Még az sem lehetett ok erre, hogy ami kevés eredményt elértek, azt igyekeztek forma szerint is biztosítani. Mert hiszen azt mondhatná valaki, hogy helytelen volt annak az egyetlen pogánynak is, akit fáradhatatlan munka árán sikerült megnyerniük, a „zsidóvá tétele” és ezen a címen való elkönyvelése. Talán elkerülték volna Jézus ítéletét, ha megelégedtek volna igazságaik hirdetésével; ha az eredmény learatásának legkisebb gondolata nélkül is beérték volna a magvetés munkájával; ha a kovász szerepére vállalkoztak volna, átformálva környezetüket a szétsugárzó hatásukkal, de lemondva arról, hogy a maguk létszámát szaporítsák.

De ezzel a felvetéssel is egészen biztosan téves nyomon járnánk.

Valamely vallási közösséghez való külső odatartozással súlyos visszaéléseket lehet űzni, de maga ez a külső kötelék nem rossz, hanem szükséges valami. Ebben a világban, amelyben testi feltételek között élünk, a legbensőbb lelki ügynek is meg kell hogy legyen a külső megjelenési formája. És meg is teremti magának, ha egyszer élet és erő van benne. Híveinek láthatatlan közösségét maga Jézus is látható társaság formájában alakította ki. És az Ő egyháza magával azzal a ténnyel még sohasem esett bele az önzés bűnébe, hogy a maga látható testébe is igyekezett belevonni és beleépíteni azokat, akik lélekben hozzá tartoztak. Keresztségi sákramentumot is szerzett Jézus, – éppen azért, hogy láthatóan is el legyenek pecsételve, és számon legyenek tartva az Övéi. A láthatatlanul mindenüvé szétterjedő kovász nagy igazságokra taníthat bennünket. De nem felejthetjük el, hogy a kovásznak ez a munkája feltételezi, hogy előbb lennie kell kovásznak, egyéb anyagoktól különtartott, sajátosságában elhatárolt módon!

Abban sem volt tehát hiba, hogy a zsidók a pogány világtól elkülönítve „zsidóvá tették” azt, akit megtérítettek.

II.

Miben hibázták hát el missziói munkájukat?

1. Egyrészt abban, ami a „zsidóvá tételt” követte: „a gyehenna fiaivá tettétek őt”. Azt jelenti ez a leleplező, a dolgok lényegébe vakítóan belevilágító szó, hogy az egész missziói munkának nem az emberek java és üdve volt a célja. Mihelyt valakit megnyert a csatlakozásra, befejezettnek tekintette a dolgát. Hogy az illetővel azután mi lesz, azzal édeskeveset törődött. Az igazi missziói munka pedig úgy látja, hogy itt kezdődik csak a tulajdonképpeni feladat. Azért akarja megnyerni közössége számára az embereket, hogy aztán részeltesse őket mindabban az áldásban, amelyre szükségük van, s amelyért érdemes volt a misszióval felkeresni őket.

A farizeusok és írástudók missziója öncél volt. Igyekeztek embereket megnyerni azért, hogy beszámolhassanak a megnyerésükről. Az emberek voltak az ő munkájukért, – a juhok a nyáj gyarapítására; alattvalók az uralom kiszélesítéséhez; számok a számbeli erő emelkedésében. És nem az ő munkájuk volt az emberekért, – lelki felszabadulásukért, életük igaz és boldog növekedéséért, Istenben való meggazdagodásukért. Akár „a gyehenna fiai” is lehettek őmiattuk, csak zsidók legyenek!

Kétezer év óta nem halt ki az írástudók és farizeusok szelleme. A keresztyénségben is mindig újra megfészkeli magát. És ma is virulóban van közöttünk és körülöttünk. Százszorta jobban izgat ma is bennünket az, hogy valakinek vallási ide-vagy odatartozása nem rendült-e meg, mint az, hogy üdvösségnek a részese-e, vagy a gyehenna tüzes veszedelmében pusztul? Az embereket mérjük a szerint, hogy mit nyerhet velük valamely vallási közösség, nem pedig a vallási közösségeket azzal, hogy mit nyernek általuk az emberek. És Jézus szava ma is élesen süvít végig felettünk, mint az ítélet szele: „Jaj nektek...!”

2. Baj volt abban is másrészt, ami a „zsidóvá tételt” megelőzte. Maguk a misszió munkásai is a „gyehenna fiai” voltak. Missziójukban csak azt a kártékony hatást terjesztették másokra, amelynek maguk is áldozatai voltak. Más szavakkal azt olvassa Jézus az ellenfeleinek fejére: „Nektek nem volna szabad a pogányok megtérítésére elmennetek, mert magatoknak volna előbb szükségetek arra, hogy megtérjetek. Mások háza előtt söpörtök, amikor a magatokénak táját kellene előbb tisztaságba és rendbe tennetek.” – Nagyszerű igazságok birtokában voltak ők, az ószövetségi kijelentés örökösei. De, úgy látszik, ez még nem elég a missziói jogosultsághoz. Nagyszerű igazságoknak lehet valaki birtokosa, vallója, még fanatikus terjesztője is úgy, hogy közben mégis a „gyehenna fia” marad, és másokat is csak a maga nyomorult sorsára juttat. Az volt a baj, hogy az Isten ősi kijelentéséből ők megcsinálták a maguk rendszerét, – kifelejtve abból lassanként magát az élő Istent. Leszakították a virágokat az élő talajról. Aztán természetesen díszítgették, cifrázgatták, hogy a hervadás szárazsága ne borítsa rá riasztó szürkeségét. És ezt kínálgatták aztán világszerte. Amijük volt – és sok értékes javuk volt, – eláltatta őket afelől, hogy mijük hiányzik, pedig az egy szükséges dolog hiányzott, ami nélkül gyehenna az élet: maga az Isten.

Nem nehéz a képük tükrében ráismerni az örök írástudókra és farizeusokra, – a bennünk is lappangókra. Hányszor kínálunk nagy fennhangon világmegváltó igazságokat másoknak, amikor odabent, önmagunkban, betegen siránkozik és fuldokolva eseng a lélek! Hányszor vetjük bele magunkat valamilyen missziói munka lázas tevékenységébe egyenesen azért, hogy elfelejtessük magunkkal az önnön, megoldásért kiáltó belső bajainkat! Istenért dolgozunk látszat szerint, Isten elleni titkos harcban emésztődünk valójában – „gyehenna fiai”. „Jaj nektek!” – kiáltja Jézus ma is, felénk is!

3. Abban foglalható össze a zsidók missziói munkájának egész elhibázottsága, – Jézus maga is abban foglalja össze, – hogy „képmutatás” volt. Elleplezett nagy hazugság hatotta át. A felszín mögött éppen az ellentéte volt annak, amit a külszín mutatott. Emberi szem nem juthatott ennek egykönnyen a nyomára. „Őszinte fanatizmus”, „jóhiszemű lelkesedés” vezette őket, mondanánk minden emberi mérték szerint. Még önmaguk előtt sem volt nyilvánvaló a kínos ellentmondás a külső látszat és a belső valóság között. Az emberi szív nagy mester az önámításban. De Jézus közeledtére lehullott az álarc, és kitűnt az igazság: „képmutató írástudók és farizeusok”.

Mert a dolog úgy áll, hogy amint a szó is mondja: a misszió – küldetés. A misszionárius megbízatásban jár. Azt adhatja csak, amit rábíztak. Azt szólhatja csak, amit hallott. És ezért az emberek felé fordított osztogató kezével egyidejűleg ki kell nyújtva lennie az Isten felé az elfogadó kezének. Az emberek közt fáradozó buzgóságával egyenes arányban kell állnia az Isten előtti nyíltságának, fogékonyságának, tanulékonyságának. Abban a percben, amelyben Isten szól hozzá és ő nem hallja, – megdől az emberek közti térítő beszédének alapfeltétele. Hazugsággá válik küldetése, mert elszakadt a küldőjétől, és már csak a maga nevében jár és szól.

A farizeusok és írástudók ki voltak téve a próbának. Jézus ott élt köztük. Sokszor szólt hozzájuk. Csodálatos üzenetet hozott Attól, akinek nevében állítólag ők is buzgólkodtak. De nem kellett nekik. Nem voltak kíváncsiak az élő Igére. Ők már eleget tudtak. Tanulni már nem, csak tanítani akartak. Az onnan felülről jövő élő vizek csatornáit bedugaszolták; medencéjük tele volt, annak poshadó vizeivel akarták öntözni a világot. És az ilyen missziói munkáról az Isten mindig kíméletlenül meg szokta mondani, hogy semmi köze sincsen már hozzá! Előbb vagy utóbb, egy vagy más formában, elhangzik a félelmetes szó: „Jaj nektek...!”

*

Térítő munka, számbeli eredményektől független égő buzgósággal, minden eredményt gondosan számon vevő gyakorlatiassággal, – ez olyan dolog, hogy csak megszégyenülten irigyelhetjük érte az írástudókat és farizeusokat. Csak pirulhat az orcánk, ha arra gondolunk, milyen szétfolyó a munkánk, milyen hideg a lelkesedésünk, és milyen sokszor a semmittevés párnáin pihenünk, amikor annyi ember várja körülöttünk, hogy vigyük el hozzá az Örömhírt, amelynek birtokában vagyunk. De az Isten irgalma tisztítson és óvjon meg a „farizeusok és írástudók kovászától”, hogy ítéletre ne jussunk! Jaj volna nekünk is!

***

„AMA NAPRÓL”

Egyházi Értesítő, 1923. febr. 18.

„Akkor ketten lesznek a mezőn, az egyik felvétetik,
a másik otthagyatik. Két asszony őröl a malomban,
az egyik felvétetik, a másik otthagyatik.” .....
Máté 24: 40-41.

Két egyszerű kép „ama napról”, amelynek titkait maga Jézus is csak képekben, hasonlatokban, példázatokban, homályos tükör által tudta szemléltetni, mert annak dicsőségébe egyenesen nem nézhet bele emberi szem. Ne is próbáljam hát kíváncsi tekintettel azt kifürkészni, amit arról a napról – a Jézus Krisztus dicsőségben és diadalomra való visszajövetelének napjáról – úgysem tudhatok meg. Inkább azt értsem meg jól, amit nyomatékosan tudtul adott az Úr.

Az Ő eljövetelének dicsősége belenyúlik az ember hétköznapi életébe. Nem fogja választottait külön összegyűjteni szent hegyek magaslataira, áhítatos berkek árnyékába, templomok zsolozsmás csarnokaiba, hogy onnan emelje fel őket magához. Hanem el fog közelíteni hozzájuk oda, ahol verejtéküket hullatva végzik mindennapi munkájukat. A szántóvető ember az ekéje mellől, a háziasszony a kézimalom mellől egyetlen lépéssel azonnal odaát lehet a dicsőségnek feltárult országában. A földi élet fáradalmait, gondjait, egyhangúságait, ilyen vékony kárpit választja el a dicsőség Királyától!

Az Ő eljövetelének napvilága meglepő különbségeket fog feltárni. Mi is meg szoktuk ítélni az embereket, és ítéletünk szerint csoportosítjuk is őket jobbra meg balra. De a mi megkülönböztetésünk mindig azon alapszik, amit a szem lát. „Akkor” napfényre jön majd az, amit a szemünk nem lát. Két-két ember közül, aki a mi ítéletünk szerint egészen egyenlő, ugyanazt a munkát végzi, ugyanazt az életet éli, az egyik befogadtatik a dicsőségbe, a másik kívül marad. Ilyen kétes értékű a mi ítélkezésünk!

És az Ő eljövetelének igazságossága mindnyájunkat külön, egyenként bírál el. Ebben a mostani életben érvényesül az a törvény, hogy a jó szenved a rossz miatt is, és a rossz élvezheti a jónak áldásait is. De „akkor” elszakadoznak ezek a kötelékek, amelyek összefüggő hálózatba kapcsolják mindnyájunk életét. Hiába egy test és vér két ember; hiába egy munkának osztályostársa. Mert az egyikük felvétetik, azért a másikuk mégis elhagyatik, és mert az egyikük elhagyatik, a másikuk mégis felvétetik. A magam életéről ilyen egyéni felelősséggel kell majd számot adnom!

***

Krisztus egyházának Adventje

(A „Lészen eljövendő” c. kötetből)

Bp. 1942.

Máté 25, 1-12.

Ha az Ótestamentumról megállapítható, hogy mindenestől fogva adventi könyv, mert saját magán túl abba az óhajtott és megígért jövendőbe mutat, amelynek az eljövetele számára egyengeti az utat, akkor ebből az következnie első tekintetre, hogy az Újtestamentumnak már nincsen adventje. Hiszen szent könyvünknek ez a második fele amannak az első felének a váradalmaira a beteljesedés örömhírével felel. Míg az Ótestamentumnak abban van a lényege, hogy eljövendő dolgokra tekint előre, az Újtestamentumé viszont abban van, hogy megtörtént dolgokról tesz bizonyságot. Ezért is nevezzük a belőle felénk hangzó szózatot „evangéliumnak”, vagyis magyarul „örömhírnek”. Azt az örvendetes tényt adja tudtunkra, hogy Istennek irgalma és hatalma valóra váltotta ígéreteit, amelyekkel előző időkben felkeltette a szívek adventi sóvárgását. Most már nem várni kell az Ő kegyelmének megnyilatkozására, hanem csak élni kell azzal hálásan és boldogan!

Mégis azt kell mondanunk, hogy így fogva fel az Újtestamentum alapigazságát csak féligazságot fognánk fel. A teljes igazság az, hogy az Újtestamentum vissza is tekint, de előre is tekint. Egyfelől hirdeti az Ótestamentum adventi váradalmainak beteljesedését, de másfelől bizonyos értelemben át is veszi és tovább is folytatja azokat. Ezért a Krisztus egyházának is megvan a maga jövőbe néző, mélységes sóvárgása, és az adventi lélek elmaradhatatlan jellemző sajátsága neki is.

Igaz, hogy Krisztus elhozta Istennek azt az országát, amelyről a próféták szóltak. A Törvény rendje után beköszöntött Ővele a Kegyelem rendje. Ledőltek a válaszfalak, és minden nép felé kiáradt az Isten világossága úgy, hogy nem csak egy nép élvezheti már annak áldásait. Eljött az „új szövetség” ideje. És mégis azzal a kéréssel fordulunk Istenhez naponként az Úr Jézus Krisztustól tanult imádságban: „Jöjjön el a te országod!” Egész életünket besugározza a karácsonyi bizonyosság öröme: megszületett a Megváltó, eljött e földre a Krisztus. S az Újtestamentumnak még az utolsó lapján is felhangzik újra a sóvárgó kiáltás: „Jövel, Uram!” Így áll tehát a dolog: eljött, de megint el fog jönni; elhozta az Isten országát, és mégis várnunk kell még, hogy elhozza azt. Mi ennek az értelme? Hogyan viszonyul egymáshoz ez a látszólag ellentmondó két igazság?

Mondtuk már, hogy az Ótestamentum vágyakozásainak és reménykedéseinek a beteljesedése eljött Jézus Krisztusban. Hangsúlyozzuk most azt, hogy **Őbenne** jött el. Nem úgy általában jött el, hogy mindenütt megfigyelhető és tapasztalható lett volna. Éppen csak Őbenne jött el. Az Ő személyiségében, az Ő életében, az Ő munkásságában volt csak megtalálható. Őbenne testesült meg a beteljesedés, és akik Őbenne hittek, azok előtt ez világos volt, és örülhettek neki. Jézus Krisztusban hinni ma is azt jelenti: tudni, hogy amikor Ő ebbe a világba belépett, akkor megtörtént a legnagyobb esemény, amely e világ életében megtörténhet. Nem egy, a megszámlálhatatlan sok millió ember közül született csak meg, amikor Ő közénk érkezett. Nem is csak egyike az emberiség legeslegnagyobb alakjainak, akiket a két kezünk tíz ujján elszámlálhatnánk. Még csak nem is ezeknek a legnagyobbika. Őbenne Isten maga lépett be az emberi életbe. S mint ahogy a mágnes, ha valahová közelítünk vele, magával viszi és megteremti ott a mágneses teret, úgy jött el Ővele együtt az Isten országa is. Hívei nemcsak hírből, hanem tapasztalásból is tudhatják ezt: olyan erő árad ki belőle, amióta itt járt, mint

sehonnan máshonnan. Ő általa Isten uralmat vesz a mi szívünk gondolatai és érzései felett, és kormányozza a mi sokfelé elhajló, szertekalandozó szándékainkat a maga akaratának az irányába. Egyszóval: Isten valósággal országol felettünk Jézus Krisztus által. Őbenne csak-ugyan eljött hozzánk az Isten országa!

De mindez csak a hit számára valóság. A hitetlen ember mindebből nem tud semmit. Talán megünnepli ő is karácsonyt, mint örömteli, kedves családi ünnepséget. De, hogy milyen csodálatos fordulópontot jelent Krisztus megszületése a világ életében, és milyen új helyzetet teremtett az Ő eljövetele mindnyájunk számára, arról neki nincs tudomása. Előle elrejtett dolog az Isten országának Jézus Krisztusban való megjelenése. Hiszen ennek az országnak Királya annak idején is rangrejtve járt itt közöttünk, és csak kevesen ismerték fel! Dicsőségét és hatalmát alázatosságba és szegénységbe öltöztette. S azóta sem úgy országol e világban, hogy azt mindenki tudomásul vehetné. Kétségbe lehet vonni az Ő országának valóságát. Le lehet azt tagadni. S akinek nem nyílt még meg a hitének látó szeme, azt hiába próbálnánk meggyőzni akármivel is a valóságáról!

Sőt maguk a hívők is úgy vannak vele, hogy sokszor eltűnik a szemük elől ennek az isteni országlásnak a valósága. Saját magukban is úgy eltemeti sok minden azt az új életet, amelyet Krisztus teremtett és igazgat, hogy sokszor már-már kétségessé válik, nem volt-e csak képzelődés? Megvan ilyenkor is a lelkük mélyén, bizonyára megvan! De nem tud onnan úgy kiütközni, hogy nyilvánvaló legyen a szépsége és gazdagsága. Mintha semmi különbség nem volna köztük és más emberek között – egyformán szürkének látszik az életük. Bűnös régi mivoltukat hurcolják magukkal, s az úgy elfedi legbenső, igazi énjüket, a Krisztustól kapottat, hogy abból sokszor mi sem észlelhető. Olyan annak az élete, mint az ősszel elvetett gabona-magé: titkon, a téli rögök alá bezárva él, és benne készül a majdan kizsendülő tavasz, de a felszínen semmilyen jel nem hirdeti az új életet.

Ugyanezt elmondhatjuk a hívők közösségéről, a keresztyén egyházról is. Kívülről nézve, ó jaj, sokszor nem különbözik az sem másfajta emberi társulásoktól! Mintha csak egy volna a sok többi emberi közösség közül, megtalálhatók benne ugyanazok az emberi nyomorúságok és gyarlóságok; ugyanolyan egyenetlenségek szaggatják szét, ugyanúgy burjánzik benne a hiúság és az önérdek, ugyanannyi emberi tökéletlenség ékteleníti el az életét. Csak belülről nézve árulja el igazi titkát, amikor áhítatosan megérezzük, hogy ez mégis a „szentek közössége”; hogy van benne valami, amit sehol másutt nem lehet megtalálni: az az Istennel való közösség, amelyet Krisztus hatalma teremtett meg és tart fent. De ennek nyilvánvalóan ki kellene ragyognia! Dicsőségtől övezetten kellene az egyháznak ott állnia mindenek szeme előtt, mint „a Krisztus testének” és isteni élete részesének!

S mivel a hívőkben egyenként is, együttvéve is csak ilyen töredékesen és fogyatékosan nyilvánul meg a Krisztusból kiáradó erő, azért nem lehet arról beszélni, hogy ebben a világban általában is nyilván beállott volna az Isten országának új rendje. Akik ezt az országot elnyerték és szolgálnak neki, nem tudják úgy képviselni ebben a világban, hogy általuk széltében érvényesülhetne a hatalma. Más hatalmak sokkal jobban érvényesülnek a világ életében. Meglátszik ugyan a világon, hogy évszázadokon át éltek benne emberek milliói, akiknek a lelkét Krisztus megragadta és formálta. Ezért beszélhetünk „keresztyén kultúráról”, „keresztyén társadalmi életről”, még „keresztyén állami és jogi rendről” is. De csak a vak nem látja, hogy mindez milyen kevert dolog: a Krisztusból eredő hatásokkal mennyi démoni, sötét, bűnös vonás elegyedik benne. Soha nem lehetett, ma sem lehet bizony elmondani, hogy ennek a világnak tömegeiben Isten uralkodik a Krisztus által!

De éppen ezért nem lehet itt megállni! Felzúg a hívek lelkéből, a Krisztus egyházának lelkéből a sóvárgó, szent követelés: kell ennek még egyszer másképpen is lennie! Ami az egyes hívő lelkében megkezdődött, annak egyszer tökéletességre kell jutnia. Az új életnek sok

homálytól elborított kis mécsese egyszer tündöklő fénycsóvában kell, hogy kiragyogjon. Krisztus műve: a megváltott embereknek, az Isten fiainak valósága egyszer nyilvánvalóvá kell, hogy legyen. A hívők közössége, a Krisztus egyháza is egyszer úgy kell, hogy álljon mindenek szeme előtt, hogy ég és föld láthassa benne „a Krisztus testét", amelyet azért szerkesztett egybe, hogy az Ő élete hassa át, és nyilvánuljon meg általa dicsőségesen. És ezzel együtt el kell, hogy jöjjön az a nap, amikor Krisztus hatalma kivilágosodik e világ fölött. Hogy ne lehessen Őt többé tudomásul nem venni, ellene fellázadni, az Ő nevét megcsúfolni, az Ő akaratával homlokegyenest ellenkező irányban élni, hanem megszégyenüljön és megsemmisüljön a bűnnek minden hatalma, és „minden térd meghajolva" Krisztus hatalma előtt, „minden nyelv vallja, hogy Ő az Úr az Atya Istennek dicsőségére." El kell, hogy jöjjön az Isten országa igazi, egyetemes valóságában!

Ezért van a Krisztus egyházának a lelke mélyén nagy adventi sóvárgás. Ezt maga az Isten táplálja az Ő Igéjével. Telistele van az Újtestamentum az Ő ígéreteivel, amelyek azzal bíztatnak, hogy mindez csakugyan meglesz! Magának az Úr Jézus Krisztusnak a tanításában is állandóan visszatérő gondolat az, hogy ha búcsút kell is vennie tanítványaitól, s az az együttlét, amelyben földi élete napjaiban részük volt, megszakad is, egyszer visszatér majd hozzájuk az Ő dicsőségében és hatalmában, hogy örökre velük lehessen és ők is Övele; s ha nekik is sok megaláztatást kell elszenvedniük ebben a világban csakúgy, mint Őneki magának kellett, látni fogják majd az Ő győzelmét is, és részük lesz annak örömében. Az apostoli kornak az Újtestamentumban megőrzött minden más irata is arról tesz bizonyságot, hogy a Szent Lélek ébren tartotta Jézus tanítványainak lelkében ezt az adventi várakozást. Várták Jézus Krisztus visszajövetelét, s vele együtt a maguk felmagasztaltatását s az Isten országának diadalát. Amit a múltban kaptak, az voltaképpen erre a jövendőbeli mennyegzői ünnepre szóló kiváltságos meghívás. Hálásak érte és örülnek neki nagy örömmel. De igazi örvendezésük órája majd akkor fog ütni, ha felhangzik a kiáltás: „Ímhol jő a vőlegény!", és vele együtt bevonulhatnak a várva várt vígasságba!

De ennek a jövendőnek, amely felé Krisztus egyháza adventi lélekkel kitekint, két oldala van. Az egyik az, amelyet eddig is kidomborítottunk. Krisztus eljövetelének a napja a győzelem napja lesz. Minden harc célhoz érkezik és elpihen ott; minden, ami most csak részleges és töredékes, teljességre jut. Ahhoz képest, amit ez a jövendő hoz, a jelennek minden ajándéka csak ízelítő. Ahogy Pál apostol szereti nevezni: csak „zálog", – foglaló, előleg. Elég ahhoz, hogy kétségeink eloszolhassanak és biztosak lehessünk a dolog felől, – de nem minden, nem az egész nekünk szánt kincs! Ellenben az a nap mindent megad majd! Mostani legnagyszerűbb győzelmeink is úgyszólván csak apró csatározásokban kivívott sikerek. De akkor eljön a végső és teljes győzelem: még az „utolsó ellenség", a halál felett is diadalra viszi Krisztus az Ő művét bennünk. A bűntől megrontott életünket teljesen helyreállítva, minden nyomorúságából megépülten és megtisztultan, készen és tökéletesen láthatja majd Isten, és gyönyörködhet benne úgy, amint eleitől fogva akart. Elmúlt már minden könnyhullatás és gyász éjszakája. Semmi el nem választhatja többé Istentől az Ő megdicsőült gyermekeit. Az örök üdvösség dicsőséges napja virrad fel akkor!

Van azonban ennek a jövendőnek egy másik oldala is. Amikor Krisztus eljön, hogy híveit magához emelje az Ő tökéletes életének dicsőségében és teljességre juttassa azt, amit bennük elkezdett, az egyben az ítéletnek napja is lesz. Krisztusnak győzelme minden ellentétes hatalomnak a végső leverettetését is jelenti. A jelenben is megsemmisülésre van már ítélve minden erő, amely Istennek útjába áll és az Ő akaratával szembehelyezkedik. De az Ő hosszútűrésében sokáig hagyja mégis látszólag boldogulni és hatalmaskodni a bűnt. Akkor azonban majd szertefoszlik a látszat, és kiderül az igazság: csak az Ő elnézéséből és türelmességéből garázdálkodhattak az istenellenes erők. Az ítélet napján megjelenő Bírónak színe előtt semmivé kell válniuk!

Üdvösségnek napja – ítéletnek napja: egy és ugyanaz! Attól függ, melyik oldalon állunk, és melyik oldaláról nézzük. Megtörténhet, – mivel ilyen kettős jelentősége van a Krisztus visszajövetelének, – hogy a mi lelkünkben is ellentétes érzéseket ébreszt. Az ítéletnek napjára csak borzongással gondolhat a bűnös ember. Azt kívánhatja: bárcsak soha ne jönne el, vagy ha már el kell jönnie, mennél később jöjjön el! Jézus nyilván maga is akarta, hogy az Ő eljövetelének ezt a fenyegető, komor veszedelmét is érezzük, s azért beszélt róla sokszor úgy, mint ami váratlanul is lecsaphat ránk. Gondoljunk azokra a szolgákra, akikről nem egyszer van szó példázataiban, akiket kínos zavarba hozott, amikor messze utazott gazdájuk váratlanul hazaérkezett és rajtakapta őket: hogyan garázdálkodtak házában és gazdaságában, míg ő odavolt! Hamarabb eljöhet az Ő megjelenésének napja, mintsem gondolnánk vagy kívánnánk!

Másfelől azonban mégis édes reménység a megváltott embernek tudnia azt, hogy egyszer eljön az ő Ura, és elhozza magával az életnek beteljesedését és megdicsőülését. S ezért érthető, ha várva várja megjelenésének napját: bárcsak itt volna már, vagy legalább is ne késlekedne sokáig! S amikor fájdalmas teherként nehezedik ránk, hogy amit Krisztus megígért nekünk, az még mindig várat magára, jó az olyan példázatok tanítására hallgatnunk, amelyek közé a felolvasott is tartozik. Sokáig késhet a Vőlegény, ez a tanítás hangzik belőlük, de azért ne féljünk és el ne csüggedjünk, mert bizonnyal eljön!

Éppúgy, ahogy az érzelmeink ide-oda hullámozhatnak a borzongó félelem és a boldog reménykedés között, az értelmünk is kétfelé ingadozhat, amikor Krisztus visszajövetelére gondolunk. Egyfelől megpróbálhatja megragadni azt, ami ebből az adventi ígéretből értelmileg megragadható. Megkísérelhetjük, amennyire a mi rövidlátó balgatagságunkból kitelik, megmagyarázni magunknak: mit is jelent Krisztus visszajövetele? Legalább jelképes módon igyekszünk megjeleníteni magunk előtt: mit is várhatunk tőle, s azután ezeket a képeket rakosgatjuk és rendezgetjük magunk elé gondolatainkban. Máskor meg elfogja a lelkünket az egésznek megérthetetlen titokzatossága. Képeink, amelyekben megpróbáltuk felfogni, csődöt mondanak és szétfoszlanak. Olyan fény sugárzik felénk, amelybe szemünk nem tekinthet bele. És értelmünk fegyvereit lerakva megnyugszunk ebben a titokzatosságban. Hisszük a mi Urunk visszajövetelét, – nem azért, mert értjük: hogyan s mint lesz az? – hisszük annak ellenére, hogy emberi gondolat arról nem tud számot adni. Hisszük egyszerűen azért, mert Ő megígérte!

De akárhogy váltakozzon is érzelmi világunkban a félelem és a reménykedés, vagy értelmi magatartásunkban a megértésre való törekvés és a titokzatosságban való megnyugvás, – egyet nem tehetünk meg: azt, hogy megfeledkezünk Krisztus visszajöveteléről, mintha nem tartozna ránk! Az akaratunk hozzá kell, hogy igazodjék ehhez az adventhez. Annak uralma alatt kell élnünk. Az első karácsonykor eljött Krisztus és ez a megint eljövendő Krisztus, elválaszthatatlanul összetartozik. És nem szolgálhatja Őt az, aki nem szolgálja úgy is, mint Eljövendőt!

Ezt látjuk az Újtestamentum lapjain a Krisztus egyháza első nemzedékének az életében is világosan. Annak uralkodó gondolata volt az, valósággal éltető levegője volt az, amelyben állandóan mozgott, hogy várta az ő Urának visszajövetelét. Ha azoknak az első időknek a hívei beleestek abba az optikai csalódásba, hogy egészen közelinek látszott előttük Krisztus eljövetele s már a maguk nemzedékében várták annak bekövetkeztét, ez is csak azt mutatja: mennyire uralkodott rajtuk annak gondolata. Időbelileg azért látszott olyan közelinek, mert olyan erősen foglalkoztatta őket.

Ha ma körültekintünk, bizony fájdalommal kell megállapítanunk: jaj de messze sodródtunk ettől! Mi is százszor elmondjuk ugyan az apostoli hit megvallását s abban azt is, hogy: „lészen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat.” De milyen mellékessé vált a mi életünkben a Krisztus hatalmának és dicsőségének ez a jövendő megnyilvánulása! Hogy elhalványult a jelenkori keresztyén egyházban az ősi adventi lélek! Milyen egyoldalúvá vált benne a múltba való

visszanézés, és hogy elfelejtett sóvárogva előrenézni a megígért jövendőbe! Valljuk meg mindjárt, ezért kétségessé is vált: mennyire méltó még egyáltalán arra, hogy a Krisztus egyházának a nevét viselje! Adventi feszültség nélkül, megízetlenült sóvá lettünk a világban, és éppen csak hogy pislog még bennünk az az élet, amely egészen el kellene, hogy töltsön erejével! Erre figyelmeztetnek éppen bennünket Istennek ítéletei, amelyekkel a mi napjainkat leckézteti. Ezért engedi Ő elszabadulni a Sátán hatalmait, hogy pusztulást szerezzenek a föld színén. Így akar ráeszméltetni bennünket sorvadozó erőtlenségünkre, elhanyatlásunk nyomorúságára, hogy azután feltörjön lelkünkből újra a sóvárgó kiáltás: „Jövel, Uram Jézus!”

Ez az egyetlen, ami a világnak ilyen kavargásai közepette megadhatja lelkünknek a szilárdságát, erejét és békességét: tudni, hogy Ő eljön, és várni Őt! Mást nem várhatunk. Hiába várnánk, hogy jöjjön valaki az emberek közül, valamelyik népnek ismeretlen mélységeiből felbukkanó, minden eddiginél nagyobb ember, az emberi világnak valamilyen nagyon bölcs, áldott szívű, erős kezű jóltevője, aki meg tudná oldani a mi korunknak rettentően összebonyolódott kérdéseit. Minden emberi képességnek feje fölé nőttek a feladatok és a bajok, amelyek alatt a világ görnyed. Csak egy reménység van: Krisztusnak kell eljönnie! És az Ő egyházának ebben a bizonyos és boldog reménységben kell minden hullámverés közepette sziklaként állnia! Ha eltölti az életét az adventi imádság: „Jövel, Uram Jézus!” – akkor máris menedékévé lett a hányt-vetett lelkeknek, akik biztonságot keresnek a viharban, és magában hordozza az ígéretét a világ meggyógyulásának.

De ehhez az ígérethez: „Ímhol jő a Vőlegény!” – hozzátartozik az a felhívás is: „Jöjjetek elébe!” Krisztusban hinni azt jelenti: Krisztusban reménykedni is, Őfeléje sóvárogni is, Őt várni is, – de nem álmodozva! Ez a reménység nem ábrándozás és nem rajongás, hanem felkészülés. Arra kényszerít bennünket, hogy „menjünk elébe”, vagyis rázzuk le magunkról a ránk nehezedő álmos restséget, hozzuk rendbe életünket, legyünk talpon, legyünk éberek, készen Őt bármikor fogadni. Csak így lehet örömszózat számunkra: „Ímhol jő a Vőlegény!”

***

AZ „EGY TALENTUMOS” EMBEREK LEGJOBB BARÁTJA

(A Kálvin-téri templomban 1937. május 20-án.)

Lectio: Máté 25: 19-21, 24-30.

Textus: „...félvén, elmentem és elástam a te talentumodat a földbe...”
Máté 25:25.

A tálentumokról szóló példázat harmadik szolgája ebben a vallomásában adja saját magának leghívebb jellemzését. Azért ennek alapján akarom elétek idézni alakját, hogy meglássuk benne, – amit voltaképpen az egész példázat hirdet, – hogy Jézus az ilyen „egy talentumos embereknek” a legjobb barátja. Közben az a reménység vezet, hogy mindnyájunkat életbevágóan érdekelni fog ez a kérdés, mert – legalább mire elmélkedésünk végére érünk, – mindnyájan készséggel magunkra fogjuk vállalni az „egy talentumos ember” meghatározását.

A látszat ugyan nagyon ellene mond az imént felállított tételnek. Jézus ebben a történetben egyáltalán nem barátságosan bánik az „egy talentumos” szolgával. Arra alaposan rájár a rúd. Sőt, mintha Jézus különös kíméletlenséget tanúsítana iránta. Ha már meg akarta rajzolni a példázat egyik alakjában az Istentől kapott megbízásával hűtlenül sáfárkodó ember bűnét és bűnhődését, miért éppen azt választotta ki erre a szereplők közül, aki amúgy is hátrányosabb helyzetben volt a többieknél? Hiszen jól tudjuk, hogy az élet piacán az az igazságtalan törvény uralkodik, hogy aki hátrányban van, arra még csak jobban halmozódnak a hátrányok. De hát hogyan csatlakozhat Jézus azok közé, akik legkönnyebben mindig azon ütnek vagy rúgnak egyet, aki amúgy is utolsó a sorban?

Ki adna hitelt az ilyen látszatnak? Ez csak azt mutatja, milyen csodálatos merészség jellemezte Jézust tanításbeli modorában. Egy-egy nagy igazság nyomatékos hirdetése közben ment a maga útján egyenesen, és nem is gondolt arra, hogy jobb és bal felől milyen félreértések támadhatnak, amelyek ellen gondosan körül is bástyázhatná tanítását. Ezt a kockázatot Ő nyugodtan vállalta. És mi tudjuk, hogy az Ő egész tanítását, egész élete munkáját, egész lényét meghazudtolnánk, ha feltételeznénk róla az előbb mondottakat.

A rossz látszat ellenére is az az igazság, hogy Ő az „egy talentumos emberek” legjobb barátja.

Kitűnik ez abból már, hogy ennek a példázatnak éppen az egy talentummal megbízott szolga a főhőse. Az ő története benne a fődolog. Minden egyéb, – amit a szerencsésebb, öt és két talentummal megbízott szolgákról mond el Jézus, úgyszólván csak bevezetés vagy keret emellett. Jézus ebben a példázatban éppen az ilyen „egy talentumos” embereket vette célba, nekik akart valamit mondani, róluk magukról, amire nagy szükségük volt. Feléjük nyújtja ki éppen kezét, mert rajtuk akar segíteni.

Igaz, hogy nem valami nyájas a szava, és nem kíméletes a keze. De azzal már tisztában lehetünk, hogy nem okvetlenül a kedveskedő beszéd és a cirógató kéz mutatja meg a jó barátot. Úgy látja Jézus: az „egy talentumos” emberek veszedelemben forognak, riasztó hát a szava, és erős kézzel megragadva rázza őket. Az a célja, hogy még idejében megláttassa velük a veszedelmet, és menekülésre serkentse őket.

Mi ez a veszedelem? A példázatbeli szolga egyetlen szóval jól megmondja: „féltem”. A többiek örömmel nekivágtak a rájuk bízott feladatoknak, ő kishitűen, gyáván visszahúzódott. Persze amazok jobb helyzetben voltak. A talentumnak, amit ő kapott kézhez ura vagyonából

(mai értékben 5-6000 pengőre tehető), kétszerese, sőt ötszöröse volt rájuk bízva. Szép, komoly tőke, amelyet forgatni ügyes embernek élvezet lehetett. De egy talentum? Magában bizonyára megbecsülendő érték, de üzleti befektetésnek mégis csak nagyon szerény. Alig érdemes vele valamit kezdeni! Amint a nagy lehetőségek szinte szívják, lendítik, lelkesítik az embert, a szűk körben mozgó embert ugyan-úgy fojtogatja a korlátozottság.

Ezt a „félelmet" nem ismernétek ti is? Hiszen ez ugyanaz a bátortalanság, amelynek a bénító ereje elfog titeket is az élet feladataival szemben, ugyanaz az alsóbbrendű érzés, amely rátelepszik a lelketekre és visszahúzódásra késztet, ugyanaz a csüggetegség, amellyel kivonjátok magatokat az Istenért való sáfárkodásból! S míg sóváran nézitek, mint haladnak előre Istentől kapott megbízatásuk útján mások, és azon sóhajtoztok: miért nem kaptatok ti is olyan megbízatást, mint azok, nem veszitek észre: milyen végzetes ítéletet vontok magatokra, milyen rettentő betegség fonta körül a lelketeket, hogy tönkre tegyen.

Hát nem legjobb barátotok-e Jézus, aki még idejekorán észhez akar téríteni és megmutatja a példázat egy-talentumos szolgájában, hogy ez a félénk meghátrálás bűn? Vigyázz, ne hagyd befonni magad. Emeld fel a fejedet, „egy-talentumos" testvér! Hazudik a kísértő, ha azért, mert másnál sokkal kisebb megbízatást kaptál, el akarja hitetni veled, hogy „nem érdemes", hogy „nem neked való"! Hadd álljon közéd és közé Jézus, és hadd védjen meg gyilkos sugallataitól!

Még jobban meglátjuk azonban, hogy milyen jó barátja az „egy talentumos embernek" Jézus, ha megfigyeljük: milyen orvosságot alkalmaz a betegség ellen, milyen igazsággal választja el a kísértő hazugságot. Egyszerűen azt mondja a félénk embernek: nem is igaz, hogy másokkal szemben hátrányban vagy; az Isten gazdálkodásában mindnyájunknak egyenlő a feladata.

Természetes, hogy az öt talentum, meg a két talentum is, jóval több az egy talentumnál. Számtanilag összevetve egymással a szolgák kezére bízott vagyonrészeket, nagy különbségek mutatkoznak. De ebben az egyenlőtlenségben mégis van valami nagy egyenlőség: a gazda minden szolgájától azt kéri számon, amit rábízott, sem többet, sem kevesebbet. Az egy talentumosnak is ugyanaz volt a dolga, mint a két, meg az öt talentumosnak: sáfárkodni azzal, amit kapott. Senki nem követelte tőle, hogy olyan eredményeket érjen el, mint mások, akik előtt nagyobb lehetőségek nyíltak. Csak azt kérték számon tőle: mit csinált az ő lehetőségeivel?

Más szóval azt jelenti ez, hogy Jézus elfordítja itt a tekintetünket abból az irányból, amelybe olyan bűnös hajlandósággal vissza-vissza szokott térni: a körülöttünk levő emberekről, – és Isten felé fordítja. Amíg egymást nézzük, és magunkat a többi emberrel méregetjük össze, természetesen mindig sok egyenlőtlenség ötlik a szemünkbe. Megtelünk bosszantó irigységgel: miért nem jutottak osztályrészül nekem azok a szép, nagy lehetőségek, amelyek a másik ember előtt nyitva állnak? És ránk telepszik a bénító érzés: nekem, így, nem is érdemes komolyan, megbízatásként vennem az életemet. De mihelyt Isten előtt állunk, és az Ő orcájának fényében szemléljük helyzetünket, eltűnik mindez, és csak egyet tudunk mindnyájan: én azért vagyok felelős, ami rám van bízva. És ebben mind egyenlők vagyunk.

Legyen hát vége, azt akarja Jézus, a hiábavaló és veszedelmes álmodozásnak, – hogy milyen más volna az életem, ha más valakinek a helyzetében volnék. Idegen portákon való kószálás helyett térjen vissza ki-ki a magáéra. Talál ott mindig elég dolgot, és soha sem kell attól félnie, hogy üres lesz az élete. Nem volt még soha senki, aki az Isten szolgálatában neki megadott lehetőségét olyan teljesen betöltötte volna, hogy joggal követelőzött volna nagyobb lehetőségekért. Inkább abban vagyunk mindnyájan egyenlők, hogy egyikünk sem merítette ki távolról sem a meglevő lehetőségeket!

De van Jézus példázatában még egy gondolat, – ha szavakban kifejezve nem hangzik is el, annál világosabban fénylik elő minden mondata közül, – amely jó orvosság az „egy talentumos ember” félénksége ellen. Az t.i., hogy még ha csakugyan tiszta egyenlőtlenség uralkodnék is a sáfári megbízatások isteni hivatásában, akkor is hálás odaadással kellene betöltenünk a legszerényebb feladatkört. Istent szolgálni olyan páratlan kiváltság, hogy ebben még utolsónak lenni is meghálálhatatlan kitüntetés. Aki zúgolódik azért, hogy csak „egy talentum” jutott neki, szégyellje magát, mert ujjongania kellene, hogy egyáltalán kapott valamit az Isten gazdagságából ő is, amit felhasználhat az Isten dicsőségének gyarapítására.

Mit mondott ez a rest és hűtlen szolga? Hogy az ő ura „ott is arat, ahol nem vetett?” Hazudott. Nem volt joga így beszélni. Mert az ő ura nála is „vetett”, s csak azért akart „aratni”. Neki is adott előbb, és csak azután vonta számadásra. Akármilyen szegényes lehetőségek között élsz is, „egy talentumos testvér”, neked sem szabad így beszélni. Áldások és ajándékok magvetése hullott a te életed barázdáiba is. Vedd észre, légy hálás érte, és hozd meg a gyümölcsét!

Egyszer majd, igen, elhangozhat feletted az ítélet: „Vegyétek el tőle, amije van...” Akkor bekövetkezhet a rettentő veszedelem, hogy nem lesz már rád bízva semmi, nem lesz többé részed az Isten gazdaságában; ki leszel rekesztve teljesen az Ő terveiből. Oh, borzalmas gondolata a kárhozatnak! – De most nem ez a helyzet! Tart még a kegyelem ideje. Itt vagy még ebben a világban, süt még rád az Isten napja, szemeid örvendve látják fényét, szíved lüktetése meleg vérrel táplálja életedet, elméd és érzéseid ezer titkos Isten-adta rugóval feszít és hajt neki az életnek...Vannak lehetőségeid! Akar az Isten valamit veled! Adott a kezedbe valamit, – sokkal többet, mint gondolnád, – amivel neki szolgálhatsz!

Ha ennek a világnak a hatalmasai nem árasztják is rád kitüntetéseiket, és a hírnévnek a fénye nem csillan is meg a neveden, – mi ez ahhoz képest, hogy az örökkévaló Úrnak, az Istennek szeme rajtad van és várja, hogy amivel megáldott, azzal hű sáfárként Őneki járj kedvében?

Jertek hát elő mind, „egy talentumosak”, névtelen közkatonái az életnek, és meghallva Jézus szavát, szemtől-szembe állva vele és belenézve az Ő tekintetébe, gyógyuljatok meg az élettől való „félelem” nyavalyájából!

Ti, akik már születésetek percétől fogva „egy talentumosak” vagytok, akik soha nem is lehettetek volna mások. Szürke verebecskéi az Isten világának, akiknek sem karmaitok, sem hatalmas szárnyaitok nincsenek, mint a sasoknak, sem édesen zengő dalotok, mint a csalogánynak, sem színdús öltözetetek, mint a paradicsommadárnak. Ti, akikről a hitetlen bölcs, mintha lapáttal hányná félre útjából a szemetet, úgy beszélt, mint a „túlontúl-sokakról”. Ő nem a Jézus Krisztus szemein át nézett titeket. Az Antikrisztus prófétája volt. A Krisztus lelkét az a másik nagy író szólaltatta meg, aki szerint „nagyon szeretheti az Isten az egyszerű, kis embereket, biztosan azért teremtett belőlük olyan sokat.” Az az egy talentum is, ami a kezeteken van, nem csillog-e, mint drága kincs, és nem érzitek a súlyát, hogy milyen felelősség rejlik benne?

Ti is, akik valamiben nagyobb lehetőségekkel voltatok megáldva, de akiknek kezén megfogyatkozott az élet-tőke. Csapások és csalódások szomorú áldozatai, akik valamikor magasan állottatok, de aztán, ami sziklaoromnak látszott, a szenvedések tüzében elolvadó jéghegynek bizonyult, s most lent vagytok a mélységben! Mit ér azon sopánkodni, hogy mi lenne, ha minden megmaradt volna, amitek volt? Az a kérdés: mit csináltok azzal az Isten szolgálatában, ami ma megvan? Vagy talán a tulajdon hibátokból lettetek „egy talentumos emberekké”? Hangszeretek húrjait egymásután bűnös, duhaj kézzel magatok szaggattátok el? Csak egy húr maradt még rajta: a bűnnek fájó, vádló tudata? Oh, ezen még csodálatos dallamok kelhetnek! A bűnei bocsánatát elnyert, megváltott lélek hálaadó imádságának és szolgálatának dallamai az Isten dicsőségére! – Vagy maga az idő múlása fosztott ki? Hiszen amint az útnak egyre nagyobb része marad mögöttünk, annyi minden kihull a kezünkből!

Egyre kisebbek a lehetőségeink és egyre bénítóbb a csüggedés: mit számít az Isten terveiben az az arasznyi darabka, ami még az én utamból hátra van? Állj ellene a Sátánnak! Ha a széles rónaságokból csak egy tenyérnyi, karsztnyi földdarabod is van még, ha reszketeg kézzel és elhomályosuló szemmel, ha betegágyhoz kötve is fogyasztod azt a keveset, ami még megmaradt: az is „talentum", amivel megbízatás jár. Az utolsó sóhajodig és szíved végső dobbanásáig is az Isten sáfára lehetsz!

Mind, akik „kicsinyek" vagytok, „kis nép" a hatalmas nemzetek nagy tömkelegében, mustármagnyi kezdetek táborai a rettentő nagy feladatok világában, „kicsiny nyája" az Isten választottainak, – mindnyájatoknak szól az üzenet: emeljétek fel fejeteket, és félrevetve e világ szerinti statisztikai mérlegeléseket, csak egyre legyen gondotok: híven sáfárkodni azzal, ami rátok bízatott!

Ha pedig valaki még úgy érezné, hogy ez az üzenet neki nem szól, mert ő a „sok talentumosak" közé tartozik, – az egyre figyeljen. A számadás napján azt mondta a gazda az ilyeneknek: „Kevesen voltál hű, sokra bízlak ezután". A sok is csak kevés. Az igazán sok, az Istentől számunkra fenntartott valóban dicsőséges lehetőségek majd egy másik világban nyílnak meg előttünk. Itt a legfényesebb magasságokra fellendült élet felett is szomorú árnyékok boronganak. A legirigyeltebb lehetőségekkel megáldott ember is kínzó akadályok és korlátozottságok között vergődik. Parányi kevés az a legjobb esetben is, ami az Isten kincstárából ebben az életben osztályrészünkké lesz és sáfárságul ránkbízatik. Mind, mind „egy talentumos emberek" vagyunk, és mindnyájan riadozunk és csüggedezünk a kicsinységünk tudatában.

Legyen hát mindnyájunknak bíztatónk, veszedelmeink ellen védelmezőnk, orvosunk és megtartónk Jézus Krisztus, az „egy talentumos emberek" legjobb barátja!

***

A MAGYARSÁG ADVENTJE

(A „Lészen eljövendő” (Bp. 1942.) kötetből)

Máté evangéliuma 28. 16-20.

„A tizenegy tanítvány pedig elment Galileába arra a hegyre, ahová Jézus rendelte őket. És amikor meglátták őt, leborultak előtte. Némelyek azonban kételkedtek. Jézus pedig odament hozzájuk és azt mondta nekik: **Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön.** Menjetek el azért, tegyetek tanítványokká minden népet, keresztelj étek meg őket az Atyának és a Fiúnak és a Szent Léleknek nevébe. És tanítsátok őket, hogy tartsák meg mindazt, amit én parancsoltam nektek. És íme én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”

Amikor néhány nappal ezelőtt az emberi történet adventjéről elmélkedtünk, abban voltaképpen már benne foglaltatott mai tárgyunk: a magyarság adventje is. A föld színén évezredeken át lejátszódó titokzatos emberi drámának a szövedékébe fényes szálként beleszövődik a mi ezeréves történetünk is. Ennek a rejtélyéhez is ugyanaz a kulcs szolgál, amely az egyetemes emberi történet zárát nyitja. Pál apostolnak az athéniekhez intézett beszéde világánál azt állapíthattuk meg: nagy iskola az emberiség története, benne az Isten megismerésének szent tudományából kapnak állandóan leckét a népek, s az egészet le fogja zárni az ítéletre megjelenő Krisztus színe előtt az a végső vizsga, amelyben ki fog tűnni, hogy az ügyefogyott tanítványok mégis jó tanítómester keze alatt voltak, s az iskola nem volt hiábavaló. Ujjongó nagy sereg fog majd akkor vallást tenni arról, hogy mindazon keresztül, ami az emberiséget története folyamán érte, igenis megadatott neki megismernie Istent; jó és rossz napokban, felemelkedések és alázuhanások idejében egyaránt Ő hallatta szavát, és az emberi szív az átélt próbatételekre és áldásokra visszafelelhetett neki a maga gyermeki engedelmességével és háládatosságával.

Hogyne világítana hát ugyanez a végső reménység a magyarság történeti útja előtt is? Nekünk különösen komoly és szent iskolázást jelentett a történetünk. Ha van nemzet, amely elmondhatja, hogy rajta volt az Isten nevelő keze, akkor az bizonyára a mienk. A magyar szív, ha eltölti a Krisztus megvilágosító Lelke, különös bizonyossággal és szemléletességgel ismerheti fel nemzete történéseiben a mindeneket igazgató Isten szent ítéleteit, és kegyelmének megtartó csodáit. A magyar történeti tudatnak szinte lehetetlen nem istenes történeti tudatnak lennie. S majd a nagy vizsga bizonyságtételében a megjelenő Úr Jézus Krisztus színe előtt felhangzó egyetemes halleluja kórusából bizonyára különös csengéssel fognak kihallatszani a magyar hangok. A magyar történetnek leszűrődött eredményei: a magyar sors nehéz iskolájában nevelődött hívő lelkiségnek mély színei is ott ragyognak majd Ő előtte az Isten magasztalására, aki eleitől fogva Ura volt az egész emberi történetnek, és benne a magyar történetet is a maga dicsőségének céljaira igazgatta.

De ha ez a magyar adventi reménység nem más is, mint az egyetemes emberi történet adventjéből ránk eső rész, jó lesz azért vele külön is foglalkoznunk. Mert a nagy egyetemes emberi történetnek lehetünk tűnődő, töprengő szemlélői, akik keresik annak rejtélyéhez a megértés kulcsát, de a magyar történetnek közvetlen részesei, tevékeny szereplői vagyunk. Ennek folytonosságába mi is láncszemekként illeszkedünk bele. Általunk is tovább járja a maga útját. S amint mi vagyunk legszemélyesebb örökösei múltja minden fájdalmának és fényének, úgy jövőjének minden gondját és reménységét is mi hordozzuk szívünkben. **Ezért a magyarság adventje számunkra nemcsak történelmünknek értelmet adó reménységnek, hanem egyben gyakorlati útmutatásnak és életparancsnak a kérdése is.**

De jó volna a Szentírásban találni valamit, ami éppen a mi nemzetünkre, ennek sorsára és jövőjére, egyszóval a magyarság adventjére vonatkozna! De ilyesmit hiába keresnénk! Amikor a Szentírás lapjai megíródtak, a magyarság még ismeretlenül rejtőzött a kelet-európai térségeken élő néptömegek között, talán maga is csak akkor kezdett kiforrni, kialakulni azzá a néppé, amelyet aztán évszázadok múltán elvezérelt az Isten keze álmainak földjére, a Kárpátok-övezte mai hazába. Hogy eshetne hát róla szó a Szentírásban? És mégis azt kell mondanunk: sokszor szó esik ott róla! Szól róla alapigénk is, – mert hiszen „minden népekről" szól. Ha a tanítványaitól búcsúzó, mennyei dicsőségébe távozó Megváltó utolsó meghagyásként azt a feladatot bízta rájuk – és az ő személyükben mindenkori minden tanítványaira –, hogy „elmenvén tegyenek tanítványokká minden népeket", – akkor ez azt is jelenti, és számunkra elsősorban azt jelenti: „Tegyétek tanítványaimmá a magyar népet."

Igaz, hogy első tekintetre nehéz ebben megtalálni azt, amit „a magyarság adventjének" nevezhetnénk. Hiszen „advent" alatt olyasmit értünk, amit a jövendőtől reménykedve várni lehet, mert megígértetett, itt ellenben parancs formájában van szó a jövendőről. Nem arról szól itt Jézus, hogy mit remélhetnek tanítványai, hanem arról, hogy mit kell elvégezniük ebben a világban. De azért fűződik ehhez egy felséges ígéret is: „Íme, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig." Miközben parancsát teljesítve küzdelmes napok végeláthatatlan során teljes igyekezetükkel azon vannak, hogy az „Ő tanítványaivá tegyenek" minden népet, Ő láthatatlanul minden útjukon el fogja kísérni őket tanácsával, irányításával, bíztatásával, naponként rájuk áradó erejével. És nem követünk el erőszakot szavainak értelmén, ha ebből az ígéretből kiolvassuk azt a másikat is, – amelyet máskor olyan gyakran hangoztatott kifejezetten is, – hogy amikor pedig munkájukat elvégezve megérkeznek útjuk végső állomásához, ott is, „a világ végezeténél", sőt ott a szónak még sokkal teljesebb értelmében, „velük lesz". Az a végső állomás a „minden napok" sorát lezáró nagy nap, az ő dicsőségben és hatalomban való megjelenésének napja lesz. Megjelenésének egyik célja az, hogy átvegye az eredményt, amelyet híveinek a népek életében végzett szolgálata az Ő számára teremtett. – Ez már adventi hang!

Ha ezt magunkra alkalmazzuk, akkor azt jelenti, hogy csak hűségesen és engedelmesen kell vennünk a parancsot, amely meghagyja, hogy Jézus Krisztus „tanítványaivá tegyük" a magunk népét, és ebben a parancsban már mi is bírjuk a magyarság adventjének ígéretét. Felénk is ragyoghat az a dicsőséges jövendő reménység, hogy egyszer majd a magyarság is elérkezik a megjelenendő Krisztus színe elé, lerakhatja majd lábához a magyar mezőkön termett dús búzakévéket, és Ő örvendezve láthatja abban is az Ő hatalmának megdicsőülését.

Nem olyan álmodozás-e ez, aminek a valóságos élethez vajmi kevés köze van? – Nem. Hogy mit jelent egy nemzet számára az, ha gondolatai a jövendő álomvilágában járnak, s ha onnan hívogató fény esik jelenének útjára, arról éppen a közelmúltban kapott a mi nemzetünk tanulságos leckét. Sötét alagútban járt ez a mi trianoni magyar nemzedékünk húsz éven át, de úgy járt benne, hogy az út végén mindig maga előtt látta a világosságot, és sohasem szűnt meg várni: mikor érkezik ki megint a napfényre! Ez a reménykedő várakozás tartott meg bennünket. E nélkül már nem volnánk. Széthullottunk volna, és elnyelt volna bennünket a népek áradata. De megmaradtunk, sőt megerősödtünk, mert éltettek bennünket a darabokra szaggatott ország újraépülésének fényes álmai. Hogy mikor lesz belőle valóság, azt nem tudtuk. Hogy hogyan, – arról is csak tapogatózó sejtelmeink voltak. De akármilyen rejtelmes és álomszerű volt is ez a reménység, bizonyos volt, és két évtizeden át, áldott erőforrása volt nemzeti életünknek. Egybefogott bennünket minden különbségeink ellenére. Határozott tartást adott a nehéz idők terhe alatt különben meghajló és elernyedő életünknek. Irányt szabott a törekvéseinknek, és nem engedett beletemetkeznünk a meddő siránkozásba, vagy a búfelejtő vigadozásba. – Nem volt ez ismeretlen, új élmény a magyarság életében. Eleink is sokszor éltek már át olyan évtizedeket, amelyekben felőrlődött és szétporlott volna minden

magyar erő, ha ott nem ragyogott volna előttük az a bizonyosság, hogy az éjszaka nem tarthat örökké, hogy elvonul egyszer a legvészesebb fergeteg is, és hogy lesz majd megint örömnap is a magyar földön. A jövőnek látomásai acélozták meg erejüket a kitartásra; neki köszönhették azt a nyugodt erőt, amellyel kalandos kapkodás és kétségbeesett lemondás helyett tudtak várni a válságos helyzetekben is, míg a szabadulás órája ütött.

De mi, akik magunk is átéltünk ilyen időket, megállapíthatjuk a magunk tapasztalatából azt is, hogy az ilyen „magyar adventek" váradalmai, bármilyen sokat köszönhetünk is nekik, mégsem elegendők. Megbecsülhetetlen áldások fakadnak belőlük néhány esztendőre vagy néhány évtizedre, de aztán múlik az idő, a remélt jövendőből valóság lesz, – és mi történjék akkor? A gonosz idők után örvendetesebb napok következnek, – és mitől feszüljön akkor a magyar akarat, mi szabjon irányt akkor a magyar munkának? Megint csak újabb csapásoknak kell-e jönniük, hogy azoknak éjszakájában újabb fény vezérelje ezt az eleget szenvedett nemzetet, és végezze el benne egy-egy nemzedékre megint azt az áldott nevelő szolgálatot, amelyre szüksége van, hogy erős és egészséges lehessen?

Azután azt is meg kell állapítanunk, hogy amikor egy-egy ilyen „magyar advent" után elkövetkezik a beteljesedés „magyar karácsonya", akkor mindig kitűnik: milyen más az az egyetlen igazi Karácsony! Annak a szépsége és öröme soha nem halványodik el, mert nem ebből a világból való, hanem onnan felülről. Minden evilági beteljesülés és öröm ellenben csak messziről fénylik, de a közelből nézve megfakul. Örömmámorba ejthetett minket az elszakított országrészek hazatérése, és lángoltak a szívek, amikor egymás keblére borulhattak újra a sokáig elválasztott testvérek. De az ünneplés napjai hamar elmúltak s utánuk megint csak szürke hétköznapok következtek, amelyek alig különböznek a régiektől. Előre tudhatjuk: ha majd megadja Isten kegyelme, hogy ősi határai között helyreáll az „egész Magyarország" épsége, az sem lesz „mennyország"! Annak népe is ugyanolyan bűnös emberekből álló nép lesz, mint amilyenek mi vagyunk, a máris jóval megnagyobbodott országban élők. Akkor is lesz torzsalkodás és sok elégedetlenség, sok baj és sok keserűség!

Nem elégíthetnek hát ki bennünket az ilyen rövidlejáratú evilági „magyar adventek"! Rajtuk túl kell, hogy legyen egy olyan nemzeti reménységünk, amely soha el nem évülhet, meg nem fakulhat, és nem hagyhat maga után fanyar kiábrándulást! Ezt a szükségletünket elégíti ki az, amit alapigénkben mond nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus. Akarsz látni olyan magyar holnapot, amely felé nemcsak ez a nemzedék haladhat, hanem az utána következők is, és jövendő századok minden magyar nemzedéke, amíg csak magyar lesz e földön? Akarsz-e reménykedni olyan magyar holnapban, amelynek szépségétől, boldogságától, dicsőségétől mindig ünnepi ütemre verhet a magyar szív? Ez az örök magyar advent nem más, mint a Krisztus búcsúparancsa szerint való magyar jövő, – amelyben más népek között ez a nép is az Ő „tanítványaivá tétetik", hogy úgy állhasson azután elé, az Ő eljövetelének napján, mint drága tulajdona!

Hogy elfelejtettük, hogy ennek a búcsúparancsnak ez az elsősorban ránk tartozó értelme! Úgy szoktuk rendesen emlegetni ezt a parancsot, mint a „külmissziói parancsot". És nyilván az is. Nagy és szent ügy ezért a pogányok közötti misszió ügye. Ne sokalljunk egyetlen fillért, egyetlen imádságot se, amellyel kivesszük szolgálatából a magunk részét. Sőt inkább szégyenkezve keveselljük azt a fogyatékos odaadást és áldozatot, amelyet oltárára eddig feltettünk! A Krisztus akarata iránt való tartozó kötelességünk sokkal többet tennünk azért, hogy általunk is valóban „minden népek" között elterjedjen az Ő Evangéliuma, amely által minket is megajándékozott a mi üdvözítő Istenünk ismeretével. De elsősorban mégiscsak a magunk népe közé küld bennünket ez a missziói parancs. „Tegyetek tanítványokká minden népeket!" – ez számunkra mindenekelőtt mégiscsak azt jelenti: „Tegyétek tanítványaimmá a ti tulajdon magyar népeteket!"

Hiszen, ami a parancsnak további részletezését illeti, elmondhatjuk, hogy első felének: „megkeresztelvén őket....", nagyjából eleget is teszünk. Ritka kivétel az olyan magyar ember, aki ne volna megkeresztelve. Ilyen értelemben „keresztyén népnek" nevezhető a mi népünk. De mit ér a parancs első felének a teljesítése magában véve? A szent keresztség az a Krisztustól rendelt drága pecsét, amely eljegyez bennünket az Ő számára. Olyan, mint valami titokzatos jelvény, amelyet odailleszt az életünkre, hogy mindig emlékeztessen Őrá, és mindenki előtt nyilvánvalóvá tegye, hogy mi az Övéi vagyunk. De jelvények osztogatásával még semmilyen ügy nem ért el komoly eredményeket! Hiába tűz fel valaki szép jelvényt ezerszámra minden jelentkezőnek, aki talán azt sem tudja, mit jelent az, – ennek alapján még nem mondhatja azt, hogy nagy tömegeket hódított, hogy nagy sereg küzd vele, és hogy a győzelem útját járja! Minden a parancs második felén fordul meg: „tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek." A keresztség azt ábrázolja külsőképpen, hogy Isten a mi bűnös életünket nem veti el érdeme szerint, hanem megbocsátó kegyelmében megtisztogatva elfogadja azt, és a magáénak nyilvánítja. Ennek belső valósággá kell válnia azzal, hogy a megkeresztelt ember megérti az ő keresztségének jelentését, és hálás szívvel maga is felajánlja életét: ha Isten kegyelmébe fogadta, akkor hadd legyen csakugyan az Övé, és hadd szolgálja az Ő dicsőségét! Így teljesedik be Jézus parancsa, hogy az emberek „megtanulják megtartani mindazt, amit Ő parancsolt."

A megkereszteltekről lehet statisztikát csinálni, de erről a lényeges dologról, az igazi „tanítványságról" nem, és jó is, hogy nem lehet. Megdöbbentő adatok tárulnak néha elénk arról, hogy egy-egy népbetegség, pl. a tüdővész, milyen pusztításokat végez a magyarság soraiban; vagy arról, hogy a külső jólét vagy a szellemi műveltség tekintetében milyen elszomorítóan alacsony színvonalon tengődik a magyarság nagy része. **Hátha még azt látnánk valamilyen pontos kimutatás tükrében, úgy, ahogy a mennyekből látják, – hogy hogyan áll a magyarság a Krisztus igazi tanítványainak dolgában!** Statisztika nélkül is, pusztán annak alapján, amit magunkról tudunk, elég okunk van sírva szégyenkeznünk! Mennyire nem vesszük komolyan ezt az ügyet! Sok más fontos és igaz magyar ügy mellett, amelyet szívünkön viselünk, milyen kevés gond, erőfeszítés és áldozat jut ennek a valamennyinél életbevágóbbnak az öntudatos előmozdítására! Hogy állhatna akkor jól a dolga?

Mert valóban ez a legéletbevágóbb valamennyi közt. **Ezen fordul meg igazában minden magyar reménység sorsa.** Vedd elő a nemzeted életére ránehezedő nagy kérdések bármelyikét, – akár valamelyik gazdasági vagy művelődési, egészségügyi vagy szociális, vagy bármilyen másfajta ügyet, amelytől valamennyire függ a legboldogabb magyar jövő. Nem sokáig kell a mélyére hatolnod, hamar rájöhetsz: igazi megoldása az emberek lelkületi, jellembeli minőségén fordul meg. Ha az emberek olyanok volnának, hogy Krisztus igazi tanítványainak számíthatnának, akkor félig már meg is volna oldva nemzeti életünkben minden kérdés. Ami még hátra volna, az csak a konzekvenciák levonása és alkalmazása lenne!

Ha a nemzet életében lehetne olyan időbeosztást csinálni, – amilyet persze nem lehet, – hogy a fontosság sorrendjében foglalkozzunk először csak egy kérdéssel s aztán sorban mindegyikkel külön-külön, akkor azt kellene mondanunk: félre egyelőre minden egyébbel, és szenteljünk minden figyelmet és erőt ennek az egyetlen alapvető ügynek. Állítsuk be minden elgondolható eszköz felhasználásával és teljes igyekezetünk megfeszítésével az egész magyar életet az istenszabta adventi irányba. Tegyük a Krisztus parancsa szerint az Ő „tanítványaivá" népünket a szónak igazi, komoly értelmében! S majd aztán kerüljön csak sor a magyar élet egyéb kérdéseire. Akkor már szinte játszva megtalálhatnánk valamennyinek a megoldását!

Azonban mondtuk már, hogy így nem okoskodhatunk. Az élet nem tűr ilyen egymásutánt, hanem egyszerre, egy időben, megköveteli a figyelmünket és a szolgálatunkat sokféle irányban. Legyünk hát annál hálásabbak azért, hogy van egy másféle munkabeosztás: nem időrendbeli, hanem munkaközösségek szerinti. Minden fontos ügynek, amelyet egymással

párhuzamosan kell szolgálnunk, megvan a maga köre és társasága, amely érte a felelősséget hordozza, és abba belekapcsolódva vehetjük ki a magunk részét a szolgálatában. Így megvan a magyarság adventjének is a maga munkaközössége, amelynek éppen az adja meg a létjogosultságát és az értelmét, hogy ezért az ügyért küzd. Úgy hívjuk, hogy: „keresztyén egyház". Nem határolhatjuk el élesen más közösségektől, mert ugyanakkor, amikor ennek tagjai vagyunk, más közösségekhez is tartozunk, ahol szintén fontos feladatok várnak ránk nemzetünk szolgálatában. De amikor itt, ebben a közösségben vagyunk együtt, akkor a Krisztus missziói parancsa alatt állunk. Az a kötelezettség tart itt együtt bennünket, hogy az Ő „tanítványaivá tegyük" elsősorban a magunk népét. És mert ez a feladat minden más magyar ügynél előbbre való fontosságban, azért kell ezt a közösséget is az első helyre állítanunk szeretetünkben, odaadásunkban és áldozatkészségünkben!

Éreznünk kell: ez más megvilágításba helyezi előttünk az egyházat, mint amilyenben sokszor látjuk! Mi a csendes áhítatot, a másoktól elvonuló magunkbaszállást, a lelki enyhülést és pihenést keressük benne. És ez így jól is van. De nem jól van az, hogy nem halljuk a munkára küldő parancsot, a népünk jövendő lelki sorsát vállainkra helyező megbízás szózatát, a magyarság adventjének ébresztő, toborzó, és harcba indító trombitaszavát! Ezzel nemcsak a mi Urunk Jézus Krisztus világos rendelkezése ellen, és nemcsak egyházunk igazi mivolta ellen vétkezünk, hanem súlyos, bűnös mulasztással terheljük meg magunkat magyarságunkkal szemben is. Véka alá rejtjük azt az adventi fényt, amely sorsának útvesztőjében utat mutathatna örök jövendője felé!

De a parancs még mindig szól! És bűnös restségünket, hanyagságunkat töredelmesen megbánva, lehetünk még annak engedelmes munkásaivá, a magyarság adventjének áldott hírnökeivé!

***

A TANÍTÁS TISZTSÉGE ÉS ADOMÁNYA

(1929. május 12-én, a lágymányosi gyülekezet istentiszteletén)

„Elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket....
tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, amit én
parancsoltam nektek; és íme én ti veletek vagyok
minden napon a világ végezetéig.”
Máté 28, 19 – 20

Manapság, amikor egyházi megújhodásunk során oly sok munkás törekvés erői mozdulnak meg, mindegyik egy-egy nagy lelki érdek szolgálatát írva zászlajára, szokásba jött a különböző neveken nevezett „vasárnapok” tartása. Egy-egy ügynek a munkásai bezörgetnek ilyenkor gyülekezeteink ajtaján és azt kérik, hogy vasárnapi istentiszteleteinken állítsuk oda figyelmünk középpontjába az általuk szolgált nagy eszményt; igehirdetésünk emelje ki annak fontosságát, és könyörgésünk segítse előbbre annak győzelmét. Az ilyen kérések előtt mindig szívesen megnyitjuk ajtóinkat, mert nagy lelki meggazdagodásunkra szolgál mindig, ha más gyülekezetekkel egybeforrunk az elmélkedés és imádság láthatatlan közösségébe egy-egy határozott tárgy körül.

De ma abban a nehéz helyzetben vagyunk, hogy egyszerre két vendég is zörget bebocsáttatásért. Az ifjúság evangéliumi köreiben a mai napot az anyák tiszteletére szentelik, és arra kérnek bennünket is, hogy „anyák vasárnapját” tartsunk. Másfelől egyházi sajtónk munkásai is szeretnék lefoglalni figyelmünket az ő általuk képviselt fontos ügy számára, és „sajtóvasárnap” tartására kérnek fel bennünket. Mit cselekedjünk?

Érdekek összeütközése esetén mindig az a legjobb útja a kibontakozásnak, ha az ember talál egy magasabb közös érdeket, amelyben találkoznak egymással a vetélytársak. Az „anyák vasárnapját” és a „sajtó vasárnapot” is egymással összhangba hozva együtt ünnepelhetjük meg, ha mindkét gondolatot alárendelhetjük egy harmadiknak. Ilyen összefoglaló gondolatul kínálkozik elmélkedésünk számára az egyháznak tanítói hivatása, amelyről alapigénk szól.

Hiszen ez alá a gondolat alá minden összefoglalható, ami igényt tarthat egy keresztyén gyülekezet figyelmére és felelősségérzetére. Az egyháznak vannak tanítói hivatásán kívül egyéb szolgálatai is, – de mind abból nőnek ki, mint a törzsből az ágak. Ezért van az, hogy amikor Jézus búcsúzik a tanítványaitól, ezt az egy hivatást köti a lelkükre: „tegyenek tanítványokká minden népeket”. Ebben voltaképpen benne van minden. Földi életében Ő is úgyszólván erre az egy módszerre: a tanításra tette fel minden törekvését. És az utána itt maradt híveinek is, akikre rábízta munkája folytatását, a világ tanítómestereiként kell fáradniok mindaddig, amíg az idők végén befejezésre nem jut az Isten műve.

Jézus alapigénkben hátrahagyott testamentuma mindig egyik legmélyebb erőforrása volt a keresztyén egyháznak. Ebből tanulta meg mindig újra, hogy a küldetése egyetemes: „minden népet” be kell vonnia a Jézus iskolájába. Itt kapta meg a mértéket, amely alá odaállíthatta munkája eredményeit: vajon nem csupán szép, de erőtlen gondolatokat terjesztett-e, hanem csakugyan életet formált-e, „megtanítván az embereket <u>megtartani</u> mindazt, amit Jézus parancsolt”? És innen meríthette azt a semmitől vissza nem riadó tekintélyt, amellyel a világban hallatnia kell szavát, mert hiszen „minden napon <u>vele van az Úr</u>”, akinek képében jár.

De most tekintsünk el alapigénknek mindettől a gazdag jelentésétől. Korlátozzuk figyelmünket arra az egyetlen kérdésre, hogy <u>mi módon</u> megy végbe az egyháznak tanítói szolgálata?

I.

Két értelmezése van Jézus ez utolsó nagy parancsának. Az egyik szerint azt a tizenegy apostolhoz intézte, és senki máshoz. Egy külön embercsoportnak szóló hivatalos megbízás és felhatalmazás volt ez, és az ő kezükről azóta is kiváltságos örökségképpen szállt tovább egy külön rendre. A papság a „tanító egyház". A hívek sokasága a „laikus elem", csak „tanított egyház". Nem aktív részese, csak passzív élvezője az egyház tanítói hivatásának. Ez az a felfogás, amely legjellegzetesebben a római egyházban uralkodik.

A másik értelmezés szerint a tanítás nagy parancsa a tizenegy tanítványhoz, mint a tanítványok összességének a képviselőihez szólt. Nem olyan kiváltságot és feladatot bízott rájuk, amelyet meg ne oszthattak volna a többiekkel. Éppen ellenkezőleg: tovább kellett azt adniuk Jézus minden tanítványának, a legutolsónak és legkisebbnek is. Az egész egyháznak, minden tagjában, cselekvő részt kell vennie a tanítás szolgálatában, míg csak el nem jut az egész világ Jézus megismerésére és akaratának teljesítésére. Ez a mi református keresztyén felfogásunk.

A másik felfogással élesen szembehelyezkedünk, mert Isten egész kijelentésével ellentétes az a gondolat, hogy Ő közötte és hívei között egy emberi rend álljon közvetítői kiváltságokkal, amelyek tulajdonképpen válaszfalat jelentenek. De azért meg tudjuk érteni ennek az eltévelyedésnek az okait. Az egyháznak egy olyan fontos szolgálatát, mint amilyen a tanítás, – amelyben benne van egész létjogosultsága – nem lehet sorsára hagyni, hogy „majd csak lesz valahogy". Mennél komolyabban veszi az egyház, annál inkább kell róla intézményesen is gondoskodnia. Kell lenniük az egyházban olyan állandó szerveknek, amelyek különös hivatottsággal és felelősséggel vezetik ezt az életbevágó munkát. Szükség van tehát a „tanítói hivatalra". Erre nevelte Jézus is az apostolokat. S az első idők gyülekezete csakhamar rájött, hogy az „apostolok tudományában" úgy foglalatoskodhat legjobban, ha őket minden más szolgálattól mentesíti, hogy mindenestől fogva a tanítás munkájának szentelhessék magukat. Viharos időkben aztán, – amikor külső üldözések, vagy belső harcok rázták-tépték az egyházat, – mind jobban kitűnt a tanítói hivatal nagy fontossága. Ez biztosította az egyház szilárdságát és folytonosságát a válságok korszakaiban. S amily mértékben nőtt a tanítói tisztség megbecsülése, olyan mértékben kísértett az a veszedelem is, hogy túlbecsülik. Végül odajutott az egyház, hogy egészen rájuk hárított minden jogot és kötelességet, a hívek beérték a passzív vezettetés szerepével, és kialakult a kiváltságos papi rend.

Ami ebben a fejlődésben igaz és jogos volt, azt mi is valljuk. Mi is jól tudjuk, hogy Isten rendeléséből van az egyház élén „tanítói hivatal". Aminthogy általában tisztában vagyunk azzal, hogy az egyház életének megvan az Isten-akarta intézményes oldala. Nem meder nélkül csapongó, szétfolyó ügy az Isten ügye ebben a világban. Hiszen akkor nem is volna komoly ügy. Mindig megvolt és meg kell, hogy legyen a szabályozott kerete, az intézményes formája. És pedig – bármily változásokon menjen is át az évszázadok során – bizonyos lényeges vonásokban azonosnak kell maradnia ennek a keretnek és formának, ha az egyház hű akar maradni önnön lényegéhez. Elsősorban és főképpen nem hiányozhat belőle sohasem a tanításról való intézményes gondoskodás, külön erre a célra szolgáló hivatalos tisztség formájában.

Ez a hivatal ott ékeskedik a mi egyházunk élén. Istentől elhívott embereknek reá való komoly előkészítése egyházunk legfőbb gondja. Az Istentől kirendelt egyén kiválasztása és hivatalába való beiktatása gyülekezeteink legünnepélyesebb eseménye. A szószék, amelyből hivatalukat gyakorolják, istentiszteleteink központi tényezője. És a hűséges lelki tanító mindenkor abban a különös megbecsülésben áll közöttünk, amely az Isten kiváltképpen való szolgáját megilleti.

De ugyanakkor óvakodunk a régi idők eltévelyedéseitől. Nem felejtjük el, hogy az egyház nemcsak szabályozott intézmény, hanem az Isten kegyelmi ajándékainak a színtere is, amelyek szabályokba soha bele nem foglalható módon áradnak ki híveinek életébe. Hiszen a szabályos meder is csak addig folyómeder, amíg a földre alá szállnak az Istennek sehogyan sem szabályozható záporai, hogy táplálják a forrásokat és csermelyeket. Az egyház intézményes rendje is csak addig érdemli meg az „egyház" nevet, amíg tagjaira a Szent Lélek kiönti az Ő szabad tetszése szerint osztogatott erőit és áldásait. Ez adja meg az egyház lényegét. Az intézményes rend nem az egyház létéhez, hanem csak jólétéhez, virulásához, boldogulásához, diadalmas érvényesüléséhez nélkülözhetetlen.

Ez áll közelebbről a tanítói hivatalra is. Fájdalmas és csonka állapot az, amikor nélkülözni kell. De azért az egyház így is egyház, és tanítói hivatása ilyenkor is érvényben van. Gondoljunk például lakatlan szigetre kivetett hajótöröttekre, akik között talán nincs hivatalos tanító, de vannak buzgó hitű keresztyének. Vagy gondoljunk üldözött eleinkre, akiknek gyülekezeteiből nem egyszer elragadta az erőszak keze a hivatalos tanítót, s csak a hősiesen kitartó hívek maradtak együtt. Az egyház ilyenkor is él, habár súlyos hiánnyal megverten, ám a tanítás munkája – jól-rosszul – tovább folyik benne.

Jézus parancsa mindnyájunknak szól, és annak felelősségét és kiváltságát nem háríthatjuk el magunktól a hivatalosokra, sem nem engedhetjük meg sohasem, hogy ők magukhoz ragadják!

II.

Aki ebben nem ért velünk egyet, az jöjjön, ünnepeljen velünk „anyák vasárnapját", s akkor majd igazat fog adni nekünk. Emlékezzünk csak meg róla, hogy mit köszönhetünk az édesanyáinknak, – túl azon, hogy fájdalmaik árán életet adtak nekünk, hogy sok törődéssel, önfeledt hűséggel, minden igényük és kényelmük megtagadásával átsegítettek gyermekségünk önállótlan évein, és hogy azután is, amikor már megálltunk a magunk lábán, földi őrangyalaink gyanánt kísértek el bennünket minden utunkon. Gondoljunk most arra, hogy mit köszönhetünk nekik lelkiekben, – éppen az Istenhez való viszonyunkat illetőleg!

S akkor kitűnik, hogy nagyon sokat köszönhetünk ugyan egyházunk hivatalos tanítóinak, akiket iskolánk padjain ismertünk meg, akiknek igehirdetését hallgattuk hétről hétre, akiknek pásztori szolgálatai egyébként is kiterjedtek életünkre, – de mindennél többet köszönhetünk az édesanyánknak. Az életünk végéig legmélyebben az az imádság zeng a szívünkben, amelyet őtőle tanultunk. Azok a képek, amelyeket Isten dolgairól akkor nyertünk, amikor felvett az ölébe és olvasgatta nekünk a bibliai történeteket, a legkitörölhetetlenebbek. Hitünk épületében a legszilárdabban azok az igazságok nyugosznak, amelyeket kíváncsi gyermekkérdéseinkre ő adott válaszul a láthatatlan és örökkévaló dolgok titkairól. Nem volt hivatalos tényezője az egyháznak. Működését nem szabályozták rendtartások. Mégis ő volt a legnagyobb tanítónk. Amit az egyház hivatalos tanítóitól kaptunk, az csak kiegészítése, kiépítése, kimélyítése volt az édesanyánk tanításának.

Hát még a néma tanításai, amelyekkel napról-napra körülvett! Nincs az egyház hivatalos tanítóinak az az ékesszavú prédikációja, amely versenyre kelhetne vele! Hiszen őróla veszi mintáját és példaképét az egyház is, amikor anyaszentegyháznak nevezi magát. Az egyház hivatalosai sem álmodhatnak még legszentebb óráikban sem szebbet-nagyobbat a maguk hivatásáról, mint azt, hogy valamennyire megközelítsék és utánozzák az édesanyáink szerepét! Nem lehet nagyobb dicsőségük, mint ha szenvedést és gyötrődést vállalhatnak azért, hogy abból új élet szülessék e világra. Nem érhetik be kevesebbel, mint hogy az anyáktól eltanult éberséggel őrködjenek a rájuk bízottaknak sorsa felett, az anyák önkéntelen művészetével találják el a segítségnek legjobb módját, ahol szükség támad, és az anyák önmegtaga-

dásával emésszék fel életüket, miközben megnövekednek a belőlük élők. Még a hűtlenekkel és megtántorodottakkal szemben sincsen élesebb fegyelmező fegyverük, mint az olthatatlan anyai szeretet néma szemrehányása, amely nem hagy nyugodni a távoli idegenben, hanem ellenállhatatlanul visszavonz. És nem lehetnek boldogabb óráik, mint azok, amelyekben egy-egy elfáradt tévelygő visszaérkezése az édesanya örömét ízlelteti meg velük, kinek imádságai utolérték a tékozló fiút, és hazahozták a megbocsátás ölelő karjaiba. Még az egyház hivatalos tanítóinak is, valóban, az édesanyáink a legjobb tanítómesterei!

Akik ismerik a keresztyén egyház történetét, azok jól tudják, hogy a külön tanítói rend, a papság tekintélyének megalapozásában senkinek sem volt olyan nagy szerepe, mint Augustinusnak, a nagy ókori egyházi atyának. Csodálatos, hogy míg más kérdésekben olyan nagy evangéliumi igazságokért harcolt, amelyeket a reformáció vitt később diadalra, tehát a reformátorok vezérlő szellemének tekinthetjük, addig ebben a kérdésben – azt lehet mondani – tulajdonképpen ő vitte diadalra a római egyház rendszerét. Ő véste bele eljövendő évszázadok lelkébe azt a gondolatot, hogy az egyház csak ott van, ahol a hivatalos tanítórend van. – Nem sajátos leckéje-e a történelemnek, hogy éppen ez a kimagasló egyházi tanító is főképpen és elsősorban az édesanyjának, Monikának köszönhette lelki életét? Az helyezte el benne a később kikelt életmagvakat. Hányódása-vetődése éveiben az imádkozott érte megható kitartással. És amikor megtalálta végre az igazi utat, annak volt mindenekelőtt joga elébe sietni és üdvözölni őt, mint tusakodásainak végre megérett gyümölcsét.

Tanítói hivatalt nem viselnek az anyák. De a tanítás ajándéka bőségesen kiáradt rájuk. És ezzel egyúttal a tanítás megbízatása is kiváltképpen való mértékben rájuk hárul. Adjunk hálát Istennek azért, amit tőlük kaptunk. És könyörögjünk azért, hogy egyházunkban sohase fogyatkozzék meg, hanem nőttön nőjön az édesanyák tanító munkája.

III.

Akinek még egy meggyőző példára van szüksége, hogy a tanítói megbízás egyetemességét megértse, az jöjjön és ünnepeljen velünk „sajtóvasárnapot” is. Csatlakozzék hozzánk, amikor Isten előtt való hálaadással emlékezünk meg arról, hogy milyen szolgálatokat köszönhetünk az írott és nyomtatott betűnek, s amikor igyekszünk magunkban felszítani a felelősségérzetet is ennek a fontos ügynek a támogatására!

Ki tudná felmérni, mit végzett Isten e világban az Ő dicsőségére írott művek és azok elterjedése által! Hányan tehetnek bizonyságot arról, hogy legmélyebb élményeiket egy-egy csendes órában forgatott olvasmányuk támasztotta bennük! Hány nehéz kérdésre adtak nekünk feleletet olyan tanítómesterek, akikkel csak a betűkön keresztül találkoztunk! Hányszor öntöttek a lelkünkbe új bizakodást, és hányszor ragyogtattak fel előttünk új látásokat költők, akiknek az írott üzeneteibe merültünk el, és hányszor ragadtak láthatatlan magasságokba az énekszerzők strófái, amikor szárnyalásukra bíztuk magunkat! Amikor mi nem mentünk utána az Igének és nem kerestük fel az Isten házát, hányszor látogatott be hozzánk a mennyei világ követe egy-egy szürke egyházi lap köntösében, eszünkbe juttatva hanyagul elfelejtett magasabbrendű célokat, és kiemelve bennünket a fullasztó köznapiságból! Hány eset van arra, hogy minden keresztyén hatástól érintetlenül maradt embereket, akár távoli pogány népek világában, akár közeli pogány nagyvárosaink tömkelegében, egy-egy „véletlenül” kezükbe került irat ragadott meg és vezetett el a Jézus követésére!

Minek folytassuk a felsorolását ezeknek az áldásoknak, amelyek a keresztyénséget szolgáló irodalom által áradnak szét a világon. Amilyen hatalmas tényező az irodalom általában az emberiség életében, olyan előkelő szerepet tölt be az Isten ügye sorsában is. Amilyen nevezetes kultúrtörténeti esemény volt a nyomtatás feltalálása, ugyanolyan jelentősége volt az

egyház történetében is. Amilyen tömegirányító tényező a mai világban a sajtó, olyan erős fegyver lehet és kell is, hogy legyen, a keresztyénség harcaiban.

Már most ez az egész szolgálat olyan életnyilvánulás, amely kívül esik az egyház intézményes körén, és jellegzetesen beletartozik a szabadon kiáradó kegyelmi ajándékok világába. Az irodalom és a sajtó is éppen olyan nem hivatalos és azért mégis óriási hatású tanítói szerepet tölt be, mint az édesanyák. Igazi írók írásai úgy születnek meg, hogy az független minden intézkedéstől, és csúfot űz minden szabályozási kísérlettel. De amikor megszületnek ezek az írások, nincs is szükségük semmilyen hivatalos jogosítványra. Élnek és hatnak. Tanítanak, éspedig sokszor jobban, mint akármilyen hivatalosan rendszeresített tanítás.

Az egyház hivatalos tanítóinak a sajtó nem hivatalos munkájával szemben is alázatosan el kell ismerniük, hogy sokszor hátrányban vannak, s nekik csak szerényebb szerep jutott osztályrészül. Kálvin János nagy tanítómester volt a genfi szószékben. Nem csak kortársai, hanem máig is milliók meríthettek tiszta és éltető Isten-ismeretet abból a szolgálatból, amelyet ő hivatalos forgolódásában végzett ott évtizedeken át. De kérdés, hogy ezt az egész szolgálatot nem éri-e fel egyetlen egy műve: „A keresztyénség tanításai”-ról szóló, amelyet 29 éves ifjú korában írt meg, amikor még semmilyen hivatalt nem viselt az egyházban, hanem csupán a benne élő kegyelmi ajándék szorongatta a munkára. – A mi magyar református múltunkból teméntelen áldás árad felénk abból a bizonyságtételből, amely eleink igehirdetőinek hivatalos tanítása során hangzott el. De ha jól megvizsgáljuk magunkat, hogy vajon minek volt legnagyobb része a magyar református lélek kialakításában, kérdés, hogy vajon a szálak nem azokhoz vezetnek-e el, akik nem hivatalos megbízásból, hanem a szabadon munkáló Lélektől indíttatva, ihletett órákban életre szülték zsoltárfordításunkat és dicséreteink szövegét, kegyességi irodalmunk drágagyöngyeit, és elterjedt imádságos könyveinket. – Sokszor, nagyon sokszor az a helyzet az irodalommal s annak terjesztőjével, a sajtóval szemben is, hogy az egyház hivatalos tanítói csak folytatják, gyümölcsöztetik, továbbplántálják azt a tanítást, amelyet az Isten már előbb nem hivatalos úton juttatott egyházának birtokába!

Áldjuk hát Őt nagy hálaadással az írások és a nyomtatványok gazdag szolgálatáért, és imádkozva dolgozzunk azért, hogy egyházunk fáján nagyra nőjön ez a dúsan termő ág is!

*

Két oldala van az igazság érmének. Lehet hangsúlyozni az egyházi hivatal fontosságát és szent méltóságát. És lehet vele szemben hangsúlyozni az egyház nem-hivatalos életének, a kegyelmi ajándékok szabad áradásának a döntő jelentőségét. Mindennek megvan a maga ideje.

Ha a mi egyházunk hasonlatos volna olyan hadsereghez, amelyben minden közlegény el van telve a harci vággyal, de az a veszedelem fenyeget, hogy hősi elszántságukban megfeledkeznek a fegyelemről, és nem hallgatnak tisztjeik vezénylő szavára, – akkor az éremnek a másik oldalát kellene felmutatni. Azonban én úgy látom, hogy nem ez a helyzet, hanem éppen az ellenkező. Olyan hadsereghez hasonlítunk, amelyben sokan, nagyon sokan rest pihenésbe merültek, mert úgy vélik, hogy ott van a sereg tisztikara, annak dolga a harcot folytatni! Ezért emeltem ki alapigénk egyetemes, mindnyájunkhoz szóló parancsát. Életbevágóan fontos a tisztek kara, de a győzelmet csak a hadsereg vívhatja ki a maga egészében. Ezt az utolsó közlegénynek is tudnia kell, és ahhoz kell tartania magát.

Ki van adva a királyi parancs a világ meghódítására: „Tegyetek tanítványokká minden népeket”. Hogy állod meg a helyedet ebben a küzdelemben? Mindnyájan elküldettünk a tanítás missziójába, míg csak teljessé nem lesz a győzelem. Ismerd fel, és töltsd be benne a neked szánt részt! Nem fontos, hogy sokak vagy kevesek tanítására vagy rendelve. Csak végbemenjen általad a nagy parancs ott, ahova rendeltettél. „És íme Ő veled van minden napon a világ végezetéig!”

***

„ELMENVÉN, TEGYETEK TANÍTVÁNYOKKÁ MINDEN NÉPEKET”

Textus: Máté 28, 18-20.

Ha összehasonlítjuk, testvéreim, a Máté evangéliumának ez utolsó verseit, amelyekben a mennyekbe távozó Krisztusnak a búcsúszavai vannak feljegyezve, azzal a történettel, amelyet az imént az Apostolok cselekedeteinek elejéről olvastam fel, s amelyekben szintén a mennybemenetel története van feljegyezve, feltűnhet nekünk egy fontos körülmény, egy nagy különbség a két elbeszélés között. Az t.i., hogy a Máté evangéliumának a végén magának a mennybemenetelnek a ténye nincs megemlítve. Hallatszik Jézusnak az utolsó szava: Imé, én tiveletek vagyok minden napon a világ végezetéig, – és ehhez az evangélista még csak egy szót fűz, az ő csodálattal és hálaadással teljes szívének bizonyságtételét ebben az egy szóban: „ámen”, de hogy az utolsó szó elhangzása után mi történt, hogy az a Krisztus, aki az imént még beszélt az ő tanítványaihoz, s az ő végakaratát közölte velük, ebből a mi világunkból, látható környezetünkből hogy tűnt el, hogy lépett át a mennyei világnak a láthatatlanságába, – erről egyetlen szó említés sem történik.

S azért mégis van e között és az Apostolok cselekedeteinek feljegyzése között egy rokon vonás, mert ott ugyan meg van említve, hogy felemelteték, szemeik elől eltakarták a felhők, de ha tovább olvasunk, rábukkanunk csakhamar egy nagyon érdekes tanításra, amelyben ott nyomban részesülnek a tanítványok. Ők utánanéznek az eltűnt Mesternek, megpróbálnak tekintetükkel áthatolni a fellegeken, hogy valahogyan még egyszer megpillantsák mennyei dicsőségében – s egyszerre megszólalnak az égi követek: Mit néztek mennyekbe? – S nekik szemüket le kellett venni az egek világáról, úgy sem láthatnak bele – s el kellett indulni arra az útra, amelyet búcsúszavaiban kijelölt nekik az ő Uruk. Mert az Apostolok Cselekedeteiben feljegyzett történetben is azon van a hangsúly, amire a Máté evangéliuma helyezi: legyetek nekem tanítványaim, Judeában, s a föld végső határain, – megbízlak benneteket – más szóval mintha azt mondaná: én láthatóan nem leszek már itt, ti járjatok szerte ebben a világban az én képviseletemben, és ha az én szavam nem hangzik már e földön, hangozzék a tietek, tanúskodjatok rólam. Amint itt olvassuk: „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket.”

Krisztusnak a mennybemenetele nagy titok, de megvan neki itt a mi földi életünkben a gyakorlati, a cselekvésünket igazgató parancsa, a missziói parancs, és ez a két dolog egymással elszakíthatatlanul összefügg. Ha Jézus Krisztus nem ment fel a mennyekbe – nincs missziói parancs, mert hova ment akkor? Alászállt az elmúlásba, összecsaptak az Ő feje felett is az enyészet hullámai. Volt egyszer – és nincs többé. Akkor tanítványai egy ideig őrizhették az emlékét, csünghettek minden egyes szaván, ami még a fülükben csengett, emlegethették cselekedeteit, amelyek mély nyomot hagyhattak lelkükben, de lassanként a feledés pora belepett volna mindent, mert elmúltak az évtizedek és évszázadok, és Jézusnak a neve ma nem volna más, mint egy történelmi adat, de nem származnék belőle erő és indíttatás, nem tartaná hullámzásban az emberiség lelkét mind máig, nem volna az Ő ügye terjeszkedő ügy, nem hatolna egyre tovább nemzetről nemzetre, míg egyszer az egész világot meghódítja. De mert Ő mennyekbe magasztaltatott és ott él, mint mindenek Ura, azért van missziói parancs, azért az Ő hátramaradt tanítvány csapata nem fejét vesztett árva család, amely szét fog szóródni, hanem láthatatlan Úr által vezényelt sereg, amely a kapott parancsra elindul, és az ő láthatatlan Urának vezérlete alatt halad mindaddig, amíg az egész világot az Ő uralma alá nem veti. Itt ebben a mi világunkban a Krisztus ügyének a terjedése, a kimeríthetetlen életképessége, az expanzitása a bizonysága és záloga annak, hogy Ő valóban mennyekbe ment és

ott él, uralkodik mindörökre. Azért ezen a mai ünnepnapon erre irányítjuk mi is figyelmünket; nem mennyekbe nézünk, úgysem láthatunk bele. Nézzünk körül itt e világon, és tartsunk szemlét a mi Urunk nagy parancsának a teljesedésbe menése felett.

Ő kiadta az Ő királyi rendelkezését: „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket". Hogy állunk ezzel a dologgal? Ezzel nézhetjük a magunk tanítványi voltát is, ha igazán az övéi vagyunk; ha valóság számunkra az Ő mennybemenetelének csodás ténye, akkor ránk is vonatkozik ez a törvény, nekünk is adatott ez a megbízatás. Teljesítettük-e? Évszázadról évszázadra mennyire haladt ennek a parancsnak megvalósítása, és mik a jövendő kilátásai?

Amikor ezeket a kérdéseket felvetem, testvéreim, máris visszhangzott egyiketek-másikotok lelkében az a borús, keserű kérdés, amely olyan sokszor hallatszik manapság a világban: Változtatott-e az emberiség sorsán a keresztyénség? – Mielőtt erre megfelelnék, mindenek előtt oszlassunk el bizonyos félreértéseket, amelyek megzavarhatják a tisztánlátásunkat. Amikor az Úr Jézus azt mondja: „tegyetek tanítványokká minden népeket", és aztán részletezi, hogy a keresztség által fel kell venni minden népből minden embert az Ő anyaszentegyházának lelki iskolájába, és ott azután meg kell tanítani mindazok megtartására, amiket Ő parancsol, – ne értsük ezt úgy, mintha Ő tanítványaiba bele akarta volna oltani azt a téves reménységet, hogy valaha is ezen a világon lesznek keresztyén népek a szónak teljes, szoros értelmében. „Tegyetek tanítványokká minden népeket" – igen, de nem lehet ezen a világon egyetlen népet sem úgy az Ő tanítványaivá tenni, hogy annak a népnek minden egyes tagja az elsőtől az utolsóig, kivétel nélkül az Ő tanítványa legyen. Ő az Ő tanítványai elé elejétől fogva olyan kilátásokat helyezett – előkészítette őket sokszor nyomatékos kijelentéseivel –, hogy ebben a világban nekik mindig ellenfelekkel lesz dolguk, küzdelem lesz az életük. Egy népet a Krisztus tanítványává tenni nem lehet úgy, hogy annak búzatáblájában ne legyen konkoly; hogy amikor az evangélium hálójával bevonjuk azt a népet, jó halakkal együtt ne fogjunk benne egy csomó hasznavehetetlent is. Keresztyén népek nincsenek abban az értelemben, hogy abban a népben mindenki a Krisztusé. S azért ilyen értelemben ne is keressünk keresztyén népet a mai világban sem, mert ha régebbi időben élhetett is ilyen álom, illúzió valakinek a lelkében, a mai világ leleplezte a valóságot: olyan nép, amely a maga egészében Krisztus akarata szerint él és magán viseli az Ő bélyegét, nem volt soha, ma sincs, és nem is lesz soha. Tanítvánnyá tenni egy népet, tanítvánnyá tenni minden népeket, ez nem jelent mást, mint befogni őket a Krisztus iskolájába, mint kiterjeszteni rájuk a Krisztus hatását, ismeretessé tenni Őt, éreztetni velük, hogy mit akar Ő; hívogatni, ösztönözni őket arra, hogy induljanak el az Ő nyomdokain; egy lelki sugárzás körébe beállítani őket, hogy annak a népnek a körében senki ne élhesse le életét úgy, hogy ne találkozott volna soha Krisztussal.

De hogy aztán a népek ebből mennyit fognak befogadni, hogy fognak erre reagálni, az más kérdés, és erre nincs más felelet, mint a régi, amelyet maga a Szentírás százszor is hirdet: hogy minden népben megvannak Isten választottai, akik megértik az Ő szavát, akik boldogan meghódolnak előtte, de rajtuk kívül mindig voltak és lesznek olyanok, akik még ha külsőleg utánozzák is a választottakat és magukra veszik is a keresztyénség uniformisát, a belsejükben, a lényegükben, maradnak változatlanul a régiek.

Viszonylagos tehát mindig egy-egy népnek a keresztyénsége. Azonban azt mondhatná valaki, hogy még ebből a viszonylagos keresztyénségből is keveset lát a mai világban; még annyira sem hatotta át a mennyekbe magasztalt Krisztus Lelke ezt a világot, amennyire pedig minden álomlátás és illúzió táplálása nélkül is elvárhatnánk. Nem látunk-e a mai világban is teméntelen arcátlan pogányságot, nyers önzést, kíméletlen erőszakot? Ezeket a népeket sikerült-e Krisztus tanítványaivá tenni?

Testvéreim, ne szépítsük a helyzetet, és mindjárt rá is térhetünk, hogy magukkal a tagadhatatlan nagy hiányokkal és bajokkal foglalkozzunk, de viszont ne is lássunk sötétebben

a kelleténél; igenis, állapítsuk meg, hogy a Krisztusnak a Lelke nagy erejével és hatalmával áthatja a világnak népeit, és hogy az emberiségnek kétezer éves története, amely azóta lejátszódott, hogy Krisztus itt járt e földön, egészen más lett volna, mint amilyen lett a Krisztus által. Az Ő mennyei királyi székéből igenis belenyúlt a dolgok folyásába; igazgatta és kormányozta milliók lelkében a gondolatokat és érzéseket, mint ahogy az égen csendesen tovaszálló holdnak a fénye mozgásba hozza tengerek tömegeit s dagályt támaszt, úgy ébredtek évszázadokon át emberek milliói lelkében új vágyak, új törekvések azért, mert ott fenn élt az Ő dicsőségében, és uralkodott a Krisztus. És hogy ha ma annyi sebben vérzik az emberiség, és annyi gonoszság rútítja el a világnak képét, akkor ne felejtsük el, hogy ez azért van, mert az emberiség nem tud megbirkózni azokkal a feladatokkal, amelyeket az Úr Isten ma adott fel neki; bukdácsol, elveszti fejét, mert nem tudja még megjárni azt az utat, amely most nyílt meg előtte. De a jelennek ezekből a kudarcaiból, kiábrándító csúfságaiból, véres gyötrődéseiből, ne vonjuk le a következtetést a múltra vonatkozólag.

Ha valaki, testvéreim, egy gimnáziumnak az ötödik osztályában elbukik, az nem jelenti azt, hogy nem tanult addig semmit, hiába volt az ő iskolába járása, hanem igenis jelenti azt, hogy már egy nagy utat megtett, nagyon sokat megtanult, nagyon sok mindent elért, és ezek után érkezett újabb, nehezebb feladatokhoz, amelyeknek a nyitjára még nem jött rá. A jelenkornak a problémái éppen azért merülhettek fel előttünk, mert Krisztus már kétezer éven át vezérelte, nevelte, előbbre vitte az emberiséget. Mik a mai világnak a legsúlyosabb kérdései? – Az egyik ugyebár az, hogy a népek nem tudnak egymással békességben együtt élni, a másik az, hogy nemzeteken belül ott tátonganak félelmetes kérdéseknek nyílt sebei; hogy egy-egy nemzetnek a különböző társadalmi rétegei nem tudnak úgy összeműködni, hogy mindegyik megtalálja a maga boldogulását. – Miért merültek fel ezek a kérdések? Hiszen régebbi időkben arról szó sem volt, hogy a világ népeit össze kell fogni valami békés együttműködésbe, sem nem volt arról szó, hogy egy-egy nemzeten belül minden társadalmi rétegnek meg kell találni a maga jogos érvényesülését. Mindezek a kérdések azért merülhettek fel, mert előző korok hosszú nemzedékein a Krisztus Lelke emelte, fejlesztette a népeket úgy, hogy mindegyik szeresse a maga életét teljességében kifejleszteni, önálló lenni, szabad lenni, és az egyes nemzeteken belül minden egyes ember érezze a maga emberi jogait, méltóságát, és küzdjön azért, és követelje, hogy megadassék az ő része a nemzet közösségének minden javából. Az emberiség útja így vezet előre a Krisztus iskolájában, hogy régi megoldott kérdések után merülnek fel újabbak, nehezebbek, és hogyha egy-egy évszázadnak vagy történelmi korszaknak az osztályában már elvégezte az emberiség a maga tanulmányát, nem kap olyan bizonyítványt, hogy többé nem kell tanulnia, hanem magasabb osztály következik, ahol még bonyolultabb feladatok előtt áll. Nem csoda, hogyha olykor elakad: az akadás nem azt jelenti, hogy semmi sem történt még; hogy a tanítómester tehetetlen volt elejétől mindmáig; hogy a Krisztus iskolája rossz volt és haszontalan volt; csak azt jelenti, hogy a tanítványok gyarlók, hiába tanultak a múltban nagyon sokat, a jelenben mégiscsak megoldhatatlan feladatokba ütköznek, és magukat megalázva sok mindent elölről kell kezdeniük; alaposabban kell figyelniük a tanítómesterre.

De ugyanakkor, testvéreim, nem rejtegethetjük, és nem titkolhatjuk magunk előtt azt a tényt, hogy a Krisztusnak ebben a nagy világ iskolázásában, minden népek tanítvánnyá tételében, vannak nagy bajok. Vajon nem azért-e, mert rossz volt a módszer? Hiszen igaz, hogy az Úr Jézus Krisztus az ő búcsúparancsához fűzött szavaiban maga vállalja azt, hogy Ő lesz ennek az iskolának a vezetője, mert Ő itt lesz mivelünk minden napon a világ végezetéig, mégis a gyakorlati munka végzését rábízza az Ő tanítványaira: „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket”. – Vajon jól csinálták-e, és jól csináltuk-e? Volt idő, amikor ennek a parancsnak a szolgálatában olyan módszert alkalmaztak, amit elemi iskolainak lehet nevezni, mert az elemi iskolai növendéktől nem kérdezik: akar-e iskolába menni, vagy nem; egy-

szerűen befogják, kényszerítik. Valamikor így fogták be erőszakkal a népeket a Krisztus iskolájába; karhatalommal hajtották őket a keresztvíz alá. Muszáj volt nekik a keresztyén egyházba belépni, és mint ahogy az elemi iskolában nem kérdezik meg a növendék véleményét semmiről, hanem felülről lefelé a tekintély szavával végzik a tanítási munkát, ugyanúgy nevelték a Krisztus iskolájában évszázadokon keresztül a népek nagy tömegét; nem volt más dolguk, mint meghajolni, engedelmeskedni, a felülről diktált igazságot elfogadni. Nem csoda, hogy ez a módszer nem sokáig élt, ez ellen fellázadt a népek lelki önállósága, és lerázták magukról ezt a kényszerű igát.

Jött egy másik módszer, azt mondhatnánk, hasonlítható az egyetemen szokásos tanítási módszerhez, amely az önkéntesség elvén épül fel. Aki beiratkozott egy egyetemre hallgatónak, attól nem kérdezik meg napról napra, hogy ott volt-e; az előadásokat megtartják, ő vagy meghallgatja, vagy nem; rá van bízva, szabad ember. Ha érdekli az a tárgy, amiről az előadás szól, és önként elmegy, nap-nap után meghallgatja az ő tanárait, ott van; egyébként pedig azzal tölti az idejét, ami neki jól esik. Ma is ez a módszer uralkodik a Krisztus iskolájában: a tanítás folyik, senkit nem kényszerítenek, hogy ott legyen és meghallgassa az Ige hirdetését. Vannak buzgó lelkek, akiket odahajt a vágy, az érdeklődés, de többen vannak, akik a maguk szabadságával élve, máshol vannak. Ez sem jó módszer, mutatják az eredményei.

Vajon nem kell-e lassanként a Krisztus nagy világ-iskoláját átalakítani egy újabb módszerre, ami nem is volna egészen új, az első időkben is azt követték. Arra a módszerre, amelyet manapság igyekeznek alkalmazni felsőbb tanítási intézetekben, amelynek az a lényege, hogy tanító és tanítvány között mintha megszűnnék a különbség; munkatársakká lesznek, mindegyik részt vesz a tanítás tevékenységében. Nem lehet persze nagy tömeggel folytatni ezt a módszert, kisebb csoportok kellenek hozzá, ahol mindenki a maga szemével láthat, a maga kutatásait végezheti, és a maga eredményeiről számolhat be, és összeszedve a tapasztalatokat, amelyet szereztek, egymást taníthatják voltaképpen, és így együtt nőnek az ismeretben. A tanító egy-egy ilyen csoportban csak vezető munkás, aki a tanítványokat ösztönzi; azoknak maguknak is el kell végezniük a maguk vizsgálódását, nekik is meg kell szólalniuk, el kell mondaniuk: mit láttak, nekik is tanítaniuk kell a többieket.

Ez volt a keresztyén egyház ősi módszere: nincs benne kényszer, csak az vesz részt benne, akit hajt a lelke, de a szabadság, ami benne uralkodik, nem azt jelenti, hogy egy valaki kínálja a tudását, és a többiek vagy meghallgatják, vagy megunják; a szabadság azt jelenti, hogy mindenkinek felébred a tevékeny részvétele: mindenkinek magának kell megnyitni szemét, hogy meglássa a Krisztus igazságát, és mindenkinek bizonyságot kell tenni arról, hogy mit látott.

„Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket” – ez elejétől fogva nem azt jelenti, hogy egynéhány ember elmenvén, tanítja a népeket, a többi pedig hallgatja; ez a parancs szólt minden keresztyénhez, a legegyszerűbbhöz is, az apostolok mellett az első keresztyén gyülekezetek legkisebb tagjaihoz is. Mindegyiküknek ki volt osztva a feladat, egy sem volt, aki azt mondhatta: mit tanítsak én, magam sem tudok semmit; mert igenis, tudott mindegyik valamit. Mindegyiknek volt valami szent bizonyossága, Istentől kapott ajándéka; mindegyiküknek megízlelte az Isten irgalmát, felemelő, vigasztaló erejét, bűnbocsátó kegyelmét; mindegyik látott valamit a Krisztus dicsőségéből, és ezért mindegyikükre rá volt bízva a felelősség: taníts meg erre másokat is, szólalj meg te is, tégy bizonyságot.

És az első keresztyén gyülekezetek így alakultak együttműködő kis csapatokká, amelyekben nem a vezérek hadakoztak, akiknek a háta mögött a közkatonák csendben lapultak, hanem minden közkatona is forgatta a maga fegyverét. Ennek volt köszönhető, hogy annak az első nemzedéknek majdnem sikerülhetett minden népeket tanítvánnyá tenni alig néhány évtized alatt. Ha ez a lelki hadjárat később meglassult, elakadt, azért történt, mert ezt az ősi módszert

elhanyagolták. És hogyha ma arra vágyunk, hogy új lendületet vegyen a Krisztus Igéjének tanítása, és a mai emberiséget áthassa az Ő Lelkének kovásza, vissza kell térnünk ehhez a régi módszerhez: meg kell értenünk, – és éppen ma, az Ő mennybemenetelének ünnepén kell megértenünk –, hogy szól mindnyájunkhoz a parancs: „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket". Ne várjátok összetett kézzel, hogy ezt másvalaki végrehajtja helyettetek; ebből mindnyájatoknak ki kell venni a magatok részét ott, ahol alkalmatok van. Mindnyájan találkoztok emberekkel, akiknek nagy szüksége van a Krisztus igazságára, és ha jól vizsgálódtok, rájöhettek, hogy éppen a ti lelketekben van elraktározva az Isten kegyelméből az az ajándék, amelyre a másik embernek szüksége van; csak forgalomba kell hozni most a ti lelki javatokat. Mozgósítani kell az egyház laikus erőit, mert az egyház hivatalos vezetői, ha a lelküket kiadják is, és ha százszor annyian volnának is, és ha tökéletesen végeznék is a maguk munkáját, – a krisztusi tanítás egyetlen lépést sem tehet mindaddig, amíg az egyház minden rendű és rangú tagja, – férfiak és nők, ifjak és öregek – el nem indulnak, bele nem vetik magukat a nagy missziói parancs teljesítésére.

Vonatkozik ez a parancs távoli népekre. Igen, az ő ügyüket is szívére kell, hogy vegye az anyaszentegyház minden tagja, és közelebbről nekünk, református keresztyéneknek le kell már törölni azt a szégyenfoltot, hogy egész a legutóbbi évekig mi voltunk az egyetlen evangéliumi felekezet, amely nem vett részt a pogány misszió nagy munkásságában, hanem hagyta azt másokra, hadd végezzék el mások.

De ugyanúgy, ahogy vonatkozik ez a parancs távoli népekre, vonatkozik – és elsősorban – a mi magunk népére. Már az Ő mennybemenetelének reggelén így szólt Jézus tanítványaihoz: Legyetek nekem tanúbizonyságaim Jeruzsálemben – először abban a nagy városban, ahol éltek; – azután Júdeában – abban az országban, amelynek az a fővárosa; – azután Samáriában – a szomszédban, azok között, akik gyűlölnek titeket, és akiket ti is megvettek, – és tovább, tovább, mind a Föld végső határáig.

Mi kell ehhez, testvéreim? Megmondja világosan Igénk: „Elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket." El kell indulni. Ha az első tanítványok ott maradtak volna örökre Jeruzsálemben, egyetlen nép sem lett volna Krisztus tanítványa; nem alakult volna ki a keresztyén egyház, keresztyén műveltség, s nem volnánk itt a mai világban. De még ha lett volna hajlandóságuk, akkor is gyengék voltak, szegények, tapasztalatlanok, felkészületlenek; összehúzódtak volna, összebújtak volna, Jeruzsálemben maradtak volna, – de ez nem volt összeegyeztethető a mennyekbe felmagasztalt Krisztusnak a valóságával. Ha a Krisztus felment a mennyekbe, annak az a konzekvenciája, – ami meg is történt akkor, és néhány nap múlva mi is hálásan fogunk visszaemlékezni rá –, hogy onnan felülről Ő az Ő Lelkét kiterjesztette. Onnan felülről, indító erőket árasztott a szívükbe; hajtotta, mozgatta, éltette és lendítette őket, és azért nem maradhattak egy helyben: elindultak és elmentek minden néphez, és hol nagyobb lendülettel, hol elfáradva, de mindig kiújuló erővel folyt világjárásuk.

S kiújul ma is egyes emberi szívek mélyén, hogy komoly valóság a Krisztus mennybemenetele. Ő ott él és uralkodik; Őhozzá feltekinthet a hívő lélek a magasságba, és tudja, hogy ott van az ő Ura, a Krisztus, dicsőségében és hatalmában. S az a lélek nem maradhat mozdulatlan; mintha villamos ütés érné, meg kell mozdulnia, el kell indulnia, részt kell vennie ebben a nagy lelki karavánban, amely viszi a Krisztus üzenetét minden néphez.

Legyen számunkra ez a mai ünnep is alkalom, amikor hálát adunk az Istennek, hogy mi mennyben tudhatjuk a mi Megváltónkat; hassa át lelkünket a szó: Elmenvén... – talán nem is kell messzire, de valahova el kell menni; talán nem kell szárazföldeken átutazva valahol hajóra szállni, hogy tengeren túlra érkezzünk el; talán csak pár lépést kell tennünk, de valamerre el kell indulnunk, mozgásba kell jönnünk, hogy lerójuk a magunk szolgálatát. És ne kérdezd: mit érhet az én szolgálatom – csepp a tengerben –, mit változtathat a világ képén, ha

azt az egy-két embert megtanítom arra, amire Krisztus megtanított engem? Ne mérd a magad erejének kicsinységét a világ szükségének mérhetetlen nagyságához. Ez nem a mi dolgunk, a mi dolgunk az engedelmesség: menjünk oda, ahová küldetünk, végezzük el a missziót, ami ránk bízatott; tegyünk bizonyságot, szólaljunk meg, és mondjuk el, amit mi kaptunk a Krisztustól; valahol akad valaki, akiről tudhatjuk, hogy neki ez hasznára válhat. A többi azután Annak a dolga, Aki felettünk él, uralkodik. Ő a vezére ennek a lelki hadseregnek, s nem a közkatona dolga a haditervet mérlegelni, neki a parancsot kell végrehajtani, s bízni abban, hogy aki odaállította a helyére, tudja, miért tette.

Neki adatott minden hatalom égen és földön, Ő vezényli az Ő seregét; mindennap megmondja mi a teendő, – lelkünk nyugodt, mert el fog jönni az az idő, amikor valóban minden nép az Ő tanítványa lesz. A mi dicsőségünk az lesz, akkor fogja Ő a győzelem koszorújával övezni fejünket, hogy mi engedelmesek voltunk, s megtettük, amit tehettünk.

***

KRISZTUS ÖRÖK ÚJDONSÁGA

(1929. VI. 15. Gyulai Pál utca.)

„És elcsodálkoztak mindnyájan annyira, hogy egymás között kérdezgették, mondván: Mi ez, micsoda új tudomány ez, hogy hatalommal parancsol a tisztátalan lelkeknek is, és azok engedelmeskednek neki?”
Márk. 1, 27.

Nem kísért-e meg bennünket bizonyos fájdalmas irigység, amikor olvassuk, hogy milyen megragadó hatással volt Jézus első hallgatóira? Az újdonság varázsával ejtette foglyul készületlen, mit sem sejtő lelküket. A megszokás poros útját taposva gyűltek össze a kapernaumi zsinagógába, hogy végigcsinálják szombatnapi ájtatosságukat, – és ott milyen meglepetés várt rájuk! Jézust hallották és látták, akihez foghatót még sohasem hallottak vagy láttak. Nem csoda, hogy mint a megbolygatott méhkas, úgy zeng-zsong ez a gyülekezet az istentisztelet végeztével. Meglepetésükből felocsúdva, álmélkodva tárgyalják kisebb-nagyobb csoportokban: mi ez? micsoda új tudomány ez?

Nem panaszkodhatott Jézus, hogy nem keltett fellépése elég nagy érdeklődést. Amerre járt, futótűzként terjedt a híre, és kíváncsian sereglett a tömeg meghallgatni és megismerni Őt. Újdonság volt még Jézus és az Evangélium.

Milyen más a mi helyzetünk! Hányszor kívánnánk, bárcsak pogányok között élnénk, akik még soha nem hallották Krisztus hírét, hogy az újdonság meglepő erejével beszélhessünk róla! Így, akik körülvesznek minket, mind ismerik, gyermekkoruk óta hallották és tanultak róla; megszokták, hozzáfásultak, – és közömbösen unják már, ha róla van szó. Ez a keresztyén egyház nagy problémája ma: megküzdeni azoknak a tömegeknek a közömbösségével, amelyek számára az Evangélium már túlságosan ismerős dolog. Hogyan lehetne újra az újdonság ragyogó fényében elébük tárni, hogy feleszméljenek és felujjongjanak reá?

És e mögött a nagy kérdés mögött ott van egy mindnyájunkhoz közelebb eső: az önnön lelkünkben is milyen sokszor bekövetkezik ez az elfásulás Krisztussal szemben. Sóhajtva gondolunk vissza arra az időre, amikor először nyílt meg a szemünk dicsőségének meglátására. Milyen boldogok voltunk akkor, hogy örültünk felfedezésünknek! Azóta mindennapivá vált számunkra, elvesztette első varázsát, és azzal együtt odaveszett a belső életünk frissessége, hálateltsége. Hogyan szerezhetnénk vissza az elmúlt „első szerelmet”? Hogyan tehetnénk állandóvá lelkünkben azoknak az álmélkodását, akik először, mint „új tudományt” hallották beszédét?

Amikor ezekre a kérdésekre feleletet keresve, megvizsgáljuk, hogy mi volt a titka Jézus feltűnést keltő, újdonságszerű fellépésének, mindenekelőtt az ragadja meg a figyelmünket, hogy nem beszédének a <u>tartalma</u> hatott oly rendkívüli módon. Nem hirdetett semmiféle káprázatos új bölcsességet. Nem az tűnt fel hallgatóinak, <u>amit</u> mondott, hanem <u>ahogyan</u> mondta. Voltaképpen Jézus nem is tanított, különösképpen működésének elején, semmit, ami önmagában véve valami rendkívüli és szokatlan lett volna. Ami az Újszövetségnek és a keresztyén egyháznak új igazsága, sajátos gazdagsága, azt mind nem annyira tanításában nyújtotta Jézus, hanem isteni kijelentéssel teljes életében és halálában. Amit tanított, az lényegében véve nem volt „új tudomány”, – és mégis úgy hatott, mint „új tudomány”. Régi, ismerős igazság volt, –

és mégis új ismeretség volt Őtőle hallani. Amit évszázadok óta hirdettek és sürgettek az Isten régi küldöttei, az nála „új parancsolattá” lett.

Miért, mi által? Ezt kell nekünk is megértenünk. Mert nyilván ezen a nyomon kell nekünk is haladnunk. A keresztyén egyház sem törekedhet arra, hogy új Evangéliumot találjon ki, és azzal keltse fel maga iránt az új szenzációkra vágyó világ figyelmét, sem a magunk egyéni élete számára nem igényelhetünk valami új, a régin túltevő Krisztust. A réginek, az ősinek kell új varázserővel hatnia, és nem benne magában van a hiba, ha megszokottá szürkült, hanem abban, hogy nem látjuk és nem láttatjuk igaz valójában.

I.

„Hatalommal való” az Ő tudománya, ez volt az első, ami feltűnt hallgatóinak. Éles ellentétben látták azokkal, akiknek a tudományát máskor hallgatták: „Elálmélkodtak az Ő tanításán, mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudók.” Micsoda „hatalom” az, amiről az evangélista ismételten feljegyzést tesz? Ha az Evangélium eredeti szövegét olvassuk, abból kitűnik, hogy mindannyiszor a „hatalom” fogalmának egy bizonyos árnyalatáról van szó. Nem arról a hatalomról, amelynél fogva valaki képes érvényt szerezni az akaratának, hanem arról, amelynél fogva joga van erre. Nem az erő, hanem az illetékesség, a felhatalmazottság benyomása volt az mindenekelőtt, amit Jézus hallgatóiban keltett.

Ez volt a nagy különbség közötte és az írástudók között. Azokat végig lehetett hallgatni minden komolyabb következmény nélkül. Lehetett gyönyörködni szellemes törvény-magyarázataikban, lehetett bámulni csodás jártasságukat, amellyel a régi mesterek véleményeit idézték, lehetett kíváncsian követni perlekedő érveik harcát, és várni, hogy mi lesz a döntés benne, – de végeredményben a hallgatók lelke érintetlen maradt, úgy mentek el, amint jöttek. Az írástudókra csakugyan ráillett az a formula, amivel sok prédikátor be szokta vezetni textusát: „Előttetek tartandó egyházi beszédem...” Ők a hallgatók előtt beszéltek, mint ahogy a zenész a közönség előtt produkálja magát.

Jézus a hallgatóihoz beszélt. Aki Őt hallgatta, azonnal megérezte, hogy valami beavatkozás történik az életébe; annak, akivel szemben áll, köze van a legrejtettebb énjéhez; ki van szolgáltatva neki. Nem csoda, hogy beszédének ezzel a „hatalmával” kizökkentette Jézus a kapernaumi gyülekezetet megszokott nyugalmából.

Ez a „hatalom” volt az, amivel egész működésén végig felidézte maga körül az érzelmek viharát. Közömbös senki sem maradhatott iránta, akivel érintkezett. Mindenütt úgy lépett fel, mint akinek beleszólása van az emberek dolgaiba, mint akinek küldetése van arra, hogy irányítson, rendelkezzék, vezessen és uralkodjék. Lehetett ellene lázadni, lehetett dühösen lerázni akarni ezt a beavatkozást, ha az ember nem adta át magát boldogan neki, mint Urának, de azt senki sem mondhatta, hogy őt ez a Jézus nem érdekli.

S amikor búcsúzó-félben volt e földi világtól, belevéste a tanítványok lelkébe azt az igényét, hogy Ő ezt a „hatalmát” nem akarja elveszteni továbbra sem, sőt ellenkezőleg, – ennek a „hatalomnak” az élével bele akar nyomulni az egész emberiség, minden népek és minden korok életébe. Halála előtti imádságában kifejezésre jut az a tudata, hogy az Atya „hatalmat adott neki minden test fölött, hogy örök életet adjon az övéinek”. És a megdicsőülés küszöbén ezzel búcsúzik híveitől: „Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön, tegyetek tehát tanítványaimmá minden népeket.”

Rácáfoltak volna erre az évezredek? Elvesztette volna már Jézus a „hatalmát” a mi nemzedékünk felett, és ezzel együtt azt a kilátását, hogy tanítványaivá lesznek a mai emberek, örök életüket találva meg benne? Ha él közöttünk olyan Jézus, akiről ezt el lehet mondani,

annyi bizonyos, hogy az nem az igazi Jézus, hanem legjobb esetben csak halvány árnyéka az igazinak. Őneki ma is megvan ugyanez a hatalma a szívek felett; ugyanolyan megkapó erővel hat ma is a lelkiismeretünkre, és ugyanolyan lerázhatatlan igénnyel követeli ma is az irányítás jogát az életünk felett. És ezért ma is és örökké megmarad az érdekessége, az újdonsága.

Csak érezzük meg és éreztessük meg az emberekkel Jézusnak ezt a „hatalmát", amellyel belenyúl az életünkbe, – és napról napra fel fog hangzani a kiáltás: „micsoda új tudomány ez?" Jézus nem változott és nem változik, „ugyanaz tegnap és ma és mindörökké," – magában véve változatlan, ősi valóság Ő. De változik és napról napra újul maga az élet, – és ezért szüntelen új fényben ragyog Jézus is, mihelyt ezzel a folyton változó élettel kapcsolatban látjuk Őt. Állítsátok Jézust a hittan-kifaragta piedesztálok magaslatára, vagy tegyétek be a kegyes érzések tömjénfüsttől ködös szentélyébe, és az emberek – ti magatok is – nemsokára közömbösen fogtok elsietni mellette, mint ahogy régi időkből itt maradt szentszobrok mellett elrobog az utcai forgalom, ügyet sem vetve rájuk. De érezzétek meg Jézusnak „hatalmát", mely neki adatott a mindennapi életünk felett, vigyétek be Őt, irányító jogával a valóságba, – és nem kell félnetek, hogy valaha is elveszti az újdonság ingerlő varázsát.

A Duna vize ugyanaz forrásától el a tengerbe torkollásáig, akár halmos vagy lankás vidékeken folyik át, akár sík földnek nádasai között hömpölyög, akár szirtek szorosai között kavarog, – ugyanaz a víztömeg. És mégis, mindig új a folyam képe. Mert változik a part, amely között halad.

Csak árasszuk bele a régi Krisztust a mi korunk medrébe, – csak érezzük meg, hogy mennyi mondanivalója van neki éppen a jelen izgalmas kérdéseihez, – éreztessük az Ő fejedelmi „hatalmát", és le fog hullani a szemekről az unottság hályoga, ámulva fognak reátekinteni az emberek, mint „új tudomány" hirdetőjére. Lesznek a keresztyénségnek ellenségei továbbra is, de nem kell majd panaszkodnia, hogy a közöny fala zárja el útját a tömegektől.

És ugyanígy a magad személyes életében is, testvérem! Mások a kérdéseid ifjúkorodban, mások a harcaid, amikor az ifjúság évei elszálltak, és mások a panaszaid aggkorodban. Soha magát meg nem ismétlő kaleidoszkópként váltakoznak az életed körülményei, viszonyai, feladatai, megpróbáltatásai. Ne őrizd Jézust valahol ott a hátul hagyott múltban; nem csoda, hogy akkor érdektelenné válik számodra és kihal a szívedben a szeretete. Érezd meg az Ő hatalmát, amellyel most közelít feléd, és a jelenben akarja kezébe venni életed kormányát. És így vidd magaddal, mint napról napra változó sorsod Urát és megszentelőjét. Meglásd majd, milyen meglepő, új tudomány lesz az Ő szava minden egyes reggel, amint célokat tűz ki eléd, és minden este, amikor gyarló számadásodat bíztató jósággal fogadja.

II.

Beszédének az élet velejéig ható élén kívül volt még valami, amivel Jézus csodálatba ejtette hallgatóit: „Micsoda új tudomány ez?" – kérdik – „hogy parancsol a tisztátalan lelkeknek s azok engedelmeskednek neki?" Nem csak tanítani hallották Jézust, – cselekedni is látták. Tanítása ott a szemük előtt megállta mindjárt a nagy próbát is. Mert méltán felmerülhetett azokban, akik elcsodálkoztak Jézus fellépésének kihívó, hatalmas voltán, az a kérdés, hogy ha tagadhatatlanul hivatottnak látszik is az életet irányítani, – de képes is lesz-e erre minden nehézség ellenére? Lesznek majd fogékony szívek – gondolhatta valamelyikük, – akik könnyen átengedik magukat hatásának, s azokra rá fogja nyomni az Ő bélyegét; de mit tehet azokkal, akik ellenállnak, akiknek az élete annyira eltérő irányban halad az Ő tanításától? Hangoztathatja, és éreztetheti ám az ilyenekkel, hogy neki joga van megzavarni őket eddigi útjukban, és megmutatni nekik az igazi utat, – de mi haszna? Amikor nekik már termé-

szetükké vált a helytelen út, mit segít rajtuk az, hogy Jézus olyan megragadóan, meggyőzően beszél a helyesről?

Ezekre a kérdésekre hamar megkapták a feleletet a kapernaumi istentisztelet résztvevői. Nem csak olyanok voltak közöttük, akiknek lelke alakítható viasz volt a Mester kezében, – volt legalább egy olyan is, aki nyilvánvalóan dacolt az Ő alakító, irányító szándékával. Volt közöttük egy szerencsétlen, megromlott, megbomlott lelkű ember, – egyike azoknak, akiktől olyan népes volt akkortájt Palesztina és környéke, – akiknek lelki világa úgy ki volt forgatva sarkaiból, hogy borzalmas romlásukat az emberek egyenesen ördögi megszállásnak tulajdonították. S ami még kétségbeejtőbb mérőfoka lelki egyensúlyuk felbomlásának: ők maguk is, elveszítve normális öntudatukat, a rontó ördögi szellemet érezték csak bensejükben, s annak nevében gondolkoztak és beszéltek.

Nos, hogyan viselkedett Jézus ezzel a megrongált lélekkel szemben? Elkerülte-e, meghátrált-e előle, zavarba jött-e, amikor az istentisztelet feszült, figyelő csendjébe belehasított az ördöngős kiáltása: „Mi közünk nekünk hozzád, názáreti Jézus?" – Nem, a beteg léleknek ez a kiáltó tiltakozása már azt bizonyította, hogy hozzája férkőzött Jézus. És mennél jobban űzte volna magától, annál inkább közeledett hozzá Ő, a hatalommal szóló. Valamennyi hallgatója közül éppen őhozzá, mintha a többiek ott sem lennének. Elébe lépett, szeme a szemébe mélyedt. Erős, nyugodt szavával ráparancsolt, és – csoda történt. A régi, romlott, zavart öntudat engedelmesen elnémult. Utoljára meggyötörte még áldozatát, de a búcsúzás kínjaiból csakhamar kibontakozott az eredeti, tiszta, világos, egészséges „én". És az emberek elámulva szemlélték egy újjászületett léleknek a csodáját.

Nem csak jogcímét érezteti tehát Jézus arra, hogy életünket irányítsa, hanem képes legyőzni minden ellenállást, ami szívünkben elébe áll. Parancsszavára erejét veszti a legmegrögzöttebb régi szokás, mely bilincseiben tartott. Ránktapadt bűnök burka lehull a lelkünkről, és belőlük megújhodva kelünk ki friss, tiszta életre. Ereje van Jézusnak arra, hogy megtörje a múlt minden rontó emlékének és örökségének hatalmát, és szabadokká tegyen egy új kezdetre. Ez a kegyelemnek örök csodája, amivel telve van egész élete. A bűnösökhöz jött, hogy megmentse; a betegekhez, hogy gyógyítsa. Nem a kész lelkeken akart könnyű simítást eszközölni, hanem az alaposan csődbe jutottakon akarta megmutatni újjáteremtő hatalmát.

Nem csoda, hogy elámultak az emberek rajta, az ördöngős megmentésén, és nem csoda, hogy imádatteljes csodálattal ragaszkodtak hozzá mindazok, akik maguk is életük új korszakát számították a Jézussal való találkozástól. Az ilyen csodák Jézusa nem lehetett érdektelen. Mint a szürke hétköznapok sivatagából kivirító oázis, úgy vonzotta messziről magához a vágyakozó tömegeket.

És vonzza ma is. Csodák művelője nem avulhat el, nem veszítheti el az újdonság varázsát, – mert a csoda maga a megtestesült újdonság. A csodának lényege éppen a meglepő, a szokatlan, a váratlan. Az ellentéte, amit természetesnek, törvényszerűnek szoktunk nevezni, abban áll, hogy mentes minden újdonságtól. Ami természetes és törvényszerű, az mindig bizonyos okok okozata, ismert előzmények következménye, régebbi történések folyománya, – mindig a múltnak az uszálya, melyet maga után von.

Milyen jól ismerjük az emberi életből is az egymás utáni fejleményeknek ezt a szolgai láncolatát! Hogyan érezzük sokszor, amint a jellemünk napról-napra, egyik tettről a másikra megmerevedik, és haladunk lassan-biztosan lefelé a lejtőn, szinte előre tudva, hogy holnap még mennyivel kedvetlenebbek, még mennyivel önzőbbek, még mennyivel cinikusabbak leszünk.

S ugyanígy korszakok nagy tömegélete is, úgy rásiklik az élettelen erők játékának ez útjára. Népek, fajok, osztályok vetik ma a szélnek magvait, és látjuk már, amint holnap sötéten

tornyosul a fejünk fölé a vészes vihar aratása. Olyan természetesen, olyan előre várható biztossággal következik be minden. Befészkeli magát az ártó szellem, – s a többi megy magától, az áldozat maholnap már önmagát sem ismeri, mindenestől fogva a romlás beszél belőle.

De egyszerre jön a fordulat, – történik valami, amit nem lehetett előre megjósolni, és nem lehet levezetni, megmagyarázni az előzményekből, jön a jézusművelte csoda újdonsága. Tegnap azt hittük, hogy ma még szorosabban fog markában tartani a bűn, aminek ördöge megszállott, és ma Istennek forró hálát adva, szabadoknak érezzük magunkat. Az utunk nem lejjebb vitt még néhány lépcsőfokkal a lejtőn, hanem egyszerre reményteljesen, diadalmasan a magasba fordult, – emelkedőnek indult.

És a kornak lelke, a népnek szíve is, mely fokról-fokra zsugorodott, pusztult az átok alatt, mely megülte, egyszerre csak lepattantja magáról a gonosz varázs erejét, és megújhodásnak lendül titkos erőktől ihletve.

Amíg Jézus ilyen csodákat művel, meglepetésként fogja gazdagítani a világot, és ahol meglepetések vannak, onnan száműzve van a fásult unalom. A démonűző Jézus örökké érdekes újdonsága marad az életnek!

De ennek az ördögűzésnek valóságnak kell lennie! Ezen fordul meg a keresztyénség jövője a mi számunkra, és az egész emberiség számára. Illúzió-e, vagy igazság-e az, amikor „Szabadítónak” nevezi a Biblia Jézust? Bizonyítja-e, vagy cáfolja-e az én életem, az én egyházamnak élete azt, hogy Jézusból új erőbeáradások történnek sorsunkba, s ez áradó új erők megküzdenek minden ártalommal?

A középkor naiv hite azt vallotta, hogy kísértetjárás idején sincs mitől félnie annak, aki keresztet vet magára, vagy keresztet visel magán. A kereszttől megfut a gonosz szellem. Babonás hiedelem és – mégis: igazságot prédikál. A Kereszt ördögűző hatalmát nem kevésbé, hanem még sokkal jobban kell hinnünk és hirdetnünk, mint ez a gyermekded képzelődés. Nem a jelképben, nem az ékszerben, hanem abban, aminek mindez gyarló, szegényes emlékeztetője csak: a golgotai áldozatban, az embert halálig szerető Krisztusban erő van, mely elől hátrál minden embert rontó-emésztő sátáni hatalom. Akinek lelkébe Ő belevéződik, a fölött elveszti uralmát a gonosz; az szabad, az tiszta, az boldog, az megújhodott...

Ezt éljük, ezt valósítsuk meg, s akkor magunk is napról-napra új csodákra ébredünk életünk mélyén; a Krisztus szabadító-segélő hatalmának új bizonyságaira, amikért szünetlen csodálattal fogjuk Őt áldani. S ahol újjáteremtett szívek élik a maguk testvéri közösségét a keresztyén egyházban, ott a környező nagy világ is ámulva fog feleszmélni. Csodájára fog járni az „új tudomány”-nak, és mohón fogja magába szívni, – démonoktól gyötört, kifosztott, szegény világ –, az új szabadság életét.

*

Ne féltsük Jézust az elavulástól. Csak hagyjuk az igazit szóhoz jutni. Azt, aki nem ül modellt nekünk, hogy mi megrajzoljuk róla a magunk véleményeit, hangulatos képeit, – hanem aki maga a Mester, és erős kézzel nyúl felénk, hogy az Ő gondolatai szerint mintázza a mi életünket. És ha – talán amint így elmélkedünk ezekről – megérzed a keze érintését, testvérem, ne vond ki magad alóla. Ha szólna is benned az ördög: „Mi közöm nekem hozzád, ó Jézus?” – csak maradj előtte, szemtől szembe Vele. Az ellenkezés démonát Ő elnémítja majd, és megismered isteni hatalmát.

Új lesz, és új marad így örökké neked Jézus.

***

Jézus a magánéletben

(Kálvin tér. 1929. november 17.)

„És a zsinagógából azonnal kimenvén, a Simon
és András házához mentek Jakabbal és Jánossal együtt.
A Simon napa (anyósa) pedig hideglelésben feküdt,
és azonnal szóltak neki felőle. És Ő odamenvén,
felemelte azt, annak kezét fogván, és elhagyta
azt a hideglelés azonnal, és szolgált nekik."
Márk. 1, 29-31.

Az evangéliumi történetek olvasása közben gyakran felmerül az emberben a kérdés: miért éppen ezek a történetek maradtak fent az utókor számára? Hiszen, amint a János evangéliuma mondja, ha minden feljegyeztetett volna, amit Jézus cselekedett, „maga a világ sem foghatná be a könyveket, amelyeket írtak volna." Amit az evangélisták nyújtanak, az csak ízelítő, csak egy csészényi a tenger gazdagságából. Szeretné hát tudni az ember: mi szerint történt a válogatás?

Néha azt a feleletet kell adnunk erre a kérdésre, hogy ez vagy amaz a történet nevezetes szerepet játszott Jézus élete pályájának kialakulásában. Fordulópontot jelentett. Kiélezte az ellentétek harcát. Vagy másként adott újabb lökést az események kifejlésének. – Máskor abban rejlik a magyarázat, hogy egy-egy történet fehéren izzik a szimbolikus jelentésnek a fényétől. Nagy igazságokat fejez ki egy-két mozzanattal olyan világosan, ahogy hosszú fejtegetések sem tudnák. – Ismét máskor abban van a kulcsa egy-egy történet fennmaradásának, hogy maga az elbeszélt esemény volt megrendítő hatással mindenkire, aki szemtanúja volt, vagy aki csak hírből hallotta is.

De az alapigénkben foglalt történetre ezek közül egyik magyarázat sem áll. Nem kimagasló határkő Jézusnak az útján, csak igénytelen epizód az útnak szinte mellékösvényén. Nincs is különösebb jelképes gazdagsága. És nem is tartozik a megrázó hatású eseményekhez az, amit elmond. – Minek köszönhetjük hát mégis, hogy ezer más feledésbe merült eset közül fennmaradt, sőt olyan élénken belevésődött az első idők keresztyén emlékezetébe, hogy négy evangélium közül háromban is beléje ütközünk?

Nem olyan nehéz megadni erre a feleletet. Ez a történet nem Jézus nyilvános működésében játszódott le, hanem két tanítványának a házánál, meghitt, családi körben. S az a néhány óra, amit Jézus tanítványai odahaza tölthettek el Mesterükkel, a maguk magánéletének a kis világában, fényesen világló emlék maradt akkor is, amikor teméntelen más emlék homályba mosódott már.

Így adódik ebből a történetből önként elmélkedésünk témája: <u>Jézus a magánéletben.</u>

I.

Mindenekelőtt álljunk meg néhány pillanatra annak a meggondolására, hogy milyen fontos oldala az életünknek az, amelybe itt beleilleszkedni látjuk Jézust.

Alapigénk egy nevezetes kapernaumi nap eseményeinek a során fordul elő, és közöttük éppen középütt foglal helyet Megelőzi a város zsinagógájában történteknek az elbeszélése, ahol

Jézus csodálatba ejtette hallgatóit tanításának „hatalmával”, és egy megrázó gyógyítást hajtott végre a szerencsétlen ördöngősön. Ott is jelen volt Péter és András, hallották Mesterük beszédét és látták csodatetteit, de arcuk csak egy-egy csöppnyi folt volt az arcok nagy, összeolvadó tengerében. Ott Jézus mindenkié volt, és senkié se különösképpen. – Azután követi alapigénket az esti órák leírása, amikor megmozdult egész Kapernaum, s előhozta mindazt a betegséget és nyomorúságot, amit házaiban rejtett, hogy lerakja Jézus lábai elé a temérdek szenvedést, és gyógyulást nyerjen tőle. Amint az utca nyílt során elhalad Jézus az egyik sínylődőtől a másikhoz, megint sokadalom veszi körül, és úgyszólván ideje sincs arra, hogy egy-egy embernek külön-külön odaszentelhesse magát.

Ez az életünk egyik oldalának a képe. Többé-kevésbé mindnyájan kénytelenek vagyunk a sokaságban élni. Beleolvadunk az utca tömkelegébe. Tagjai vagyunk nagy munkás közösségeknek, akár a gyárakban, akár a hivatalokban. Szerepet játszunk, akármily kicsinyt is, a társadalom életében, annak gazdasági vagy szellemi életnyilvánulásaiban. Alkotó porszemei vagyunk egy nemzet épületének. Ez az életünk nyilvános oldala.

De azután ott van az említett jelenetek között az alapigénk elbeszélése. Nyilvános működésének a sorozatát megszakítja Jézus, és elvonul néhány órára két tanítványának, a Jóna fiainak az otthonába. Amikor becsukódik mögötte az ajtó, kívül reked a nagy világ, embersokaságával. És egy külön kis világ fogadja keblére a vendéget. Itt nem fontos az, hogy ki milyen szerepet játszik odakint, és milyen címkével látja el a világ a nyilvános használatra. Itt Péter egyszerűen Péter, és András egyszerűen András. Itt mindenki csak Ember, – nem több, de nem is kevesebb. Ez az életünknek az az oldala, amit magánéletnek nevezünk.

Milyen torzképet kap az életről az, aki ezt az oldalát nem veszi tekintetbe! Ha idegen országban jársz, ne gondold, hogy megismerted annak népét mindaddig, amíg otthonukban nem találkoztál a fiaival és leányaival, mert csak magánkörülményeik közepette mutatják meg igazi arcukat. S ha meg akarsz ismerkedni egy-egy történeti vagy élő nagy személyiséggel, ne véld, hogy elég a nyilvános szereplését jól megfigyelni, mert nagy meglepetések várhatnak reád, ha alkalmad van betekinteni abba: milyen az illető, mint magánember!

Jézus az életnek ezt az oldalát nem hanyagolta el. Ő felkereste az Ő tanítványait a maguk otthoni kis világában, és meg akarta osztani velük annak örömeit és gondjait.

Sokszor felpanaszolták már, hogy a mi modern világunk fejlődése nem kedvez az élet ezen oldalának. Valamikor nem is hasadt úgy ketté az emberek élete nyilvános és magán-elemeire, mint manapság. A mesterember a lakásán űzte iparát, s míg kalapálta portékáját, körülötte játszadozott a gyermekeinek serege. Egyszerűbb viszonyok között a földműves ember ma is azoknak társaságában végzi munkáját, akikkel egyébként is összefonódik az élete. De számunkra, modern városi életet élő emberek számára mindez egy letűnt világ álma. Bennünket az élet kiragad otthonunkból, és kivet a világ nyilvánosságába. Idegenek között töltjük munkás életünk javarészét, akiket vajmi kevéssé ismerünk, mint magánembereket, s akik viszont rólunk sem tudják, hogy kik vagyunk mi a munkánkon kívül. És nem csak a családapát űzi ki a kötelesség naponként a külső világ sokadalmába, hanem alighogy felsarjadnak a család gyermekei, őket is leszaggatja már az otthon törzséről a mai világ vihara, és elsodorja őket az idegenek tömkelegébe. Sőt száz meg százezer esetben már az édesanyát sem kíméli a jelenkor gazdasági és társadalmi áramlata, hanem kikényszeríti a házon kívüli kenyérkereset sivatag mezőire.

Pedig ha már a házi tűzhely örök papnőjének, az anyának sem lehet megmaradni a magánélet szentélyében, akkor jó feljajdulnia a kor lelkének. Mert az elhagyott oltáron hamvába fullad a láng, és hogy ennek mik lehetnek a következményei, azt Kelet felől felszálló vöröslő füstfellegek vésztjóslón hirdetik. Ha nem lehet az embereknek élvezniük a magánélet áldásait, akkor nem csoda, ha elkeseredésükben egyszer arra a gondolatra jutnak, hogy ne is legyen hát

magánélet. S akkor ráemelik a pusztítás kalapácsát a megkorhadt régi világ épületére, hogy alkossanak a helyébe egy olyan újat, amelynek egyetemes kaszárnya rendszerében senkinek sem lesz többé semmije, amit a maga külön világának nevezhetne, mert „minden mindenkié". Ez aztán halálos ítéletét jelentené mindennek, ami szent és értékes, és örökkévalóságra hívatott az emberek életében...

Védjük és ápoljuk hát az életünknek ezt az elzárt, a nyilvános világtól elfordult, bensőséges és meghitt oldalát. A magánéletünk hajlékát, akár fényesen berendezett luxuslakás legyen az, akár kopár hónapos szoba, tartsuk drága birtokunknak. Jézus meg akar benne látogatni. Oh jaj, ha hiába keres, mert magunk is csak ritkán vagyunk benne odahaza!

II.

Az teszi olyan komollyá ezt a kérdést, hogy Jézus a magánéletünkben – amint alapigénkből kitűnik – is, sőt éppen ott jelenti meg az Ő szabadító és megsegítő hatalmát. Azért vált olyan emlékezetessé a Péterék házánál való tartózkodása, mert Ő ott is, akkor is – gyógyított.

Hiszen az a munkásság, amelyet Ő, mint az Isten-küldötte Messiás a nyilvánosság előtt végzett, nem valami magára öltött szerep volt, hogy annak jelmezét és maszkját levesse magáról, mihelyt visszavonul a magánéletbe. Sem nem puszta kötelességből teljesített szolgálat volt az, hogy „hivatalos órák" keretén kívül, mint magánember, elvesse magától minden gondját. Ő önnön lényegét élte ki egész működésében, s azért tanítványainak magánházánál sem lehetett más, mint –ami mindig volt: összeköttetés a kegyelmes Isten véghetetlen hatalma, és egy átkok súlya alatt senyvedő emberiség között. A Péterék házánál is, mihelyt elébe került az alkalom, kibuggyant belőle a segítség bő forrása. Csak egy szóba került megemlíteni előtte, hogy beteg van a háznál, már ott állt a sínylődőnek betegágyánál, és bekövetkezett az, ami ilyenkor mindig be szokott következni: egy erős kézfogás, egy, a lélek mélyéig ható tekintet, és a beteg testét új erők járják át, s máris talpon van ismét egészségének birtokában...

Ha jól meggondoljuk a dolgot, azt kell mondanunk, hogy Jézusnak a magánéletünkben megnyilvánuló ez a megsegítő hatalma nem is valami felséges ráadás, hanem éppen ez a lényeges, amit keresünk. Vagy a magánéletünk orvosa Ő, vagy pedig egyáltalán nem orvosunk.

Szép dolog nagy általánosságban beszélni arról, hogy mennyit köszönhet Őneki az emberiség. Felemelő dolog nyomon kísérni, milyen átalakulásokat idézett elő az Ő hatalma a nagy világ folyásában kétezer éven át. Lelkesítő dolog számon venni, hogy a mi nemzeti múltunkban is milyen csodás erők fakadtak az Ő Evangéliumából, amelyek által lesújtott nemzedékek újra talpra álltak, és megtartatott a magyarság mindmáig. De utóvégre akkor fordul komolyra a dolog, amikor felmerül a kérdés: „Hát odahaza tinálatok, mit művelt Jézus?"

Mert odahaza, a magánéletünkben merednek a szemünkbe az orvoslásra váró bajok is. Mennyiség dolgában, igaz, elenyésző csekélység lehet a magánéletünknek minden baja a nagyvilág összességében szemlélt teméntelen nyomorúságához képest. De aki csak a mennyiség mérlegén akarná felbecsülni a szenvedés súlyát, az elárulná ezzel, hogy fogalma sincsen annak lényegéről. Egy csipetnyi baj, ha engem személyesen bánt a magánéletemben, nagyobb problémává válik, mint akármily égretornyosuló szerencsétlenség, amiről csak nagy általánosságban van tudomásom. Egyetlen nyílvesszője a fájdalomnak, amely éppen az én szívemet találta el, égetőbb, mint a csapásoknak egész zápora, amely körülöttem szedi tömeges áldozatait.

Beszélünk általában a világháború pusztításairól. De aki meg akarja érteni, mi a világháború, menjen el egy család körébe, ahol üresen maradt valakinek a széke, aki elment és nem jött vissza. Emlegetjük a gazdasági leromlást, mint siralmas közéleti jelenséget. Az igazi képe

akkor tárul elénk, ha felkeresünk valakit, aki odahaza számolgatja összeomlott exisztenciájának megmaradt roncsait. Kint a nagyvárosi temetőben még a halál is tömegüzem. Odahaza sírjuk el veszteségeink forró könnyeit. Sokszor fejtegetik a „nemzedékek harcának" kérdését, az „apák és fiak" problémáját. És kétségtelenül napjaink egyik súlyos nevelésügyi és kulturális válságáról van szó. –De sejtelme sincs a dolog lényegéről annak, aki nem látta a harc élét belenyúlni emberek magánéletébe, amikor odahaza áll egymással szemben apa és fia, s az általánosságban hangoztatott ellentétek eleven személyiségek fájó életében csapnak össze. Mindezek a bajok az életünk nyilvános oldaláról nézve csak számadatok a statisztikai összefoglalás számára. A magánéletünk belső világában fájnak igazán, s ott kiáltanak segítségért. Kapernaumban aznap sok beteg volt, a Péter anyósa is csak egy volt a többi közül. De odahaza ő volt a beteg, akinek állapota borulatba vonta mindenkinek a lelkét. És ezért az ő meggyógyulása többet jelentett a ház népének, mint Jézus gyógyító hatalmának bármily általános ismerete.

Hogy Jézusban Isten szabadító erők forrását árasztotta ki reánk, azt éppen a magánéletünkben kell és lehet megtapasztalnunk.

III.

Hogy ez valóban így van, annak megtaláljuk a próbáját is alapigénkben. A végén van egy sokatmondó feljegyzés. Péter anyósáról azt olvassuk meggyógyulása után, hogy „szolgál vala nekik". Jézus megváltó hatalmának mindig ez a következménye. Akinek életében megbizonyította erejét, annak ezentúl már csak egy életprogramja lehet: leróni valamit hálatartozásából azzal, hogy visszanyert erejét szolgálatban áldozza oda Annak, akitől kapta.

Jól értsük meg a történetet. Hiszen világos, hogy nem kényszerűségből kellett szolgálnia a Péter anyósának. Voltak ott mások is, akik elláthatták volna a szolgálatot. Biztosan tartóztatta a leánya is: „Édesanyám, hiszen itt vagyok én. Gondjukat viselem én a vendégeknek!" Unszolhatta a háznak apraja-nagyja: „Kímélje magát. Hiszen csak most kelt fel a betegágyról!" De őt nem lehetett visszatartani. Elvégezni a háziasszony munkáját, amikor vendégül ott van Jézus, az ő megsegítője, – olyan kiváltság volt, amit nem akart másnak átengedni. Kímélnie magát? Hát teher volt ez a szolgálat, nem pedig áldott gyönyörűség? – Ezt a készséget, ezt az önkéntes odaadást váltja ki az emberi lélekből Jézus hatalma, és mert sehol sem jelenti meg azt olyan nyilvánvalóan, mint a magánéletünkben, azért ott van a szolgálatos léleknek is igazi színtere.

Persze, hogy sok embernek a magánélete éppen az ellenkező képet mutatja. Hányan vannak, akiknél nem az a baj, hogy nem ápolják az életüknek ezt a szóban forgó oldalát, – megbecsülik ők azt, de éppen azért, mert a zsarnoki természetük kiélésére ad alkalmat. Odakint a világban engedelmeskedniük kell. Milyen nagyszerű, hogy van egy hely, ahol uralkodhatnak! A nyilvánosság nagy sokadalmában alárendelt szerepet kell játszaniuk, s ezért teméntelen keserűséget nyelnek le nap-nap után. A magánéletükben azután igyekeznek kárpótlást szerezni érte. Itt az a törekvésük és gyönyörűségük, hogy mennél több terhet hárítsanak át másokra, hogy a maguk kényelmét és szeszélyeit kiszolgáltassák a többiekkel, hogy parancsoljanak és rendelkezzenek, de a kész eredményt úgy vigyék azután eléjük. És a dolog másik oldalát nézve: ahol zsarnokok vannak, ott rabszolgáknak is kell lenniük. És vannak az embereknek milliói, akiknek magánélete ilyen rabság. Görnyednek a mindennapi magánélet terhei alatt. Alapjában véve semmiben sem különböznek zsarnokaiktól, – mert ha rajtuk állna, ők is leráznák magukról a szolgálat igáját, és mások nyakába nyomnák azt. Csak esetleges körülmény, hogy éppen ők vannak alul, és nem ők parancsolhatnak...

Az ilyenekhez még nem látogatott el Jézus, hogy megmutassa gyógyító hatalmát.

De néha látunk embereket, akiknek magánélete az önkéntes szolgálatnak a derűs vidám lelkét leheli. Ők egymás között nem osztogatnak parancsokat, sem nem sóhajtoznak parancsok súlya alatt. Egymás szeméből olvassák ki kívánságaikat, és máris sietnek eleget tenni azoknak. Keresik és várják az alkalmat a szolgálatra, és rosszul esne nekik, ha nem volna abban részük. Hitvestársak nem kérdik magukban, hogy: „utóvégre kötelességem ez vagy amaz nekem?", és felserdült gyermekek nem morognak a szüleik háta mögött, hogy: „ezt vagy amazt már igazán nem kívánhatják tőlem..." Mintha egy darab mennyország szállt volna már le a földre, olyan békességes összhangba kapcsolódik össze egymásnak szolgáló életük.

Ott, ahol ez a levegő csapja meg az orcánkat, felismerhetjük benne a Jézus jelenlétének illatát. Az ilyen emberek tudatában vannak annak, hogy egy csodálatos Vendég lépett be az életükbe, akinek többet köszönhetnek, semhogy kibeszélhetnék, s akinek színe előtt legalább odaadó szolgálatukkal szeretnék megmutatni nagy hálájukat.

*

Hogy visszatérjünk oda, ahonnan kiindultunk: az evangéliumok íróinak megvoltak az indokaik arra, hogy éppen azokat a történeteket jegyezzék fel, amelyeket feljegyeztek. De ezek az indokok, amelyek által az ihlető Szent Lélek irányította őket, nem csak az ő maguk lelkében rejlettek. Hatással kellett, hogy legyen rájuk az első idők keresztyén gyülekezeteinek a köztudata is. Magukon kellett, hogy érezzék a hívek ezreinek a tekintetét, amint várakozással figyeli, hogy mit fog tőlük kapni. És bizonyosra vehetjük, hogy amikor sorra került az alapigénk története, akkor is úgy érezte akár Márk, akár Máté, akár a Lukács evangéliumának írója, mintha mindenfelől hangzott volna a sürgetés: „Ezt a történetet ne hagyjátok ki! Ez kell nekünk! Ez drága darabja a mi Urunk Jézusról szóló emlékezetnek! Ebben tükrét látjuk a mi életünk legáldottabb bizonyosságainak! Mert minket is felkeresett a magunk külön, otthoni magánvilágában. Rajtunk is ott mutatta meg, milyen csodatevő Segítség. És azóta mi is ott szeretnénk egymás iránti szolgálatban leróni legbuzgóbb hálánkat iránta. Csak egy lehet a panaszunk: hogy mindezt még nem értettük át eléggé mélyen, és nem éljük eléggé állandóan. Hadd szívjuk hát magunkba sokszor, újra meg újra ennek a történetnek az üzenetét, és hadd legyen így urává az életünknek Jézus, hajlékunk vendége."

Ez a gyülekezet sem tehet mást, minthogy csatlakozik lélekben az első idők gyülekezeteihez. Hálás szívvel tesz bizonyságot arról, hogy milyen igaz kincse ez az Ige, és megújítja forró imádságban azt a kérést, amelyre gyermekségünkben megtanultuk az asztalnál összekulcsolni a kezünket: „Jövel Jézus, légy vendégünk! Áldd meg, amit adtál, kérünk!"

***

Márk 1, 35 – 2, 12.

1948. II. 15.

„Az Ember Fiának van hatalma
e földön a bűnöket megbocsátani.”
Márk 2, 10.

Ebben a szakaszában három dolgot mond el a Márk Evangéliuma. Először is beszámol arról, mi történt másnap reggel azután a nevezetes kapernaumi nap után, amelyről az előző versekben volt szó. Nemcsak a késő esti órákba belenyúló gyógyító szolgálat rövidítette meg Jézusnak éjjeli nyugalmát, amelyet fáradalmai után megérdemelt volna, hanem a hajnali órákban is korán véget vetett annak ő maga. „Még szürkületkor felkelvén” kiment a városka házai közül a határba, az álmukból még nem is ébredező emberek közül a magányosságba – imádkozni. Ott találták meg később tanítványai, akik keresésére indultak. De hiába sürgették, hogy térjen vissza, mert „mindenki Őt keresi”. Ha voltak is még betegek Kapernaumban, akik szerették volna, hogy folytassa rajtuk is gyógyító munkáját, Ő nem teljesítette ezt a kívánságot. Neki más volt a dolga: „Menjünk a közelvaló városokba, hogy ott is prédikáljak, mert azért jöttem.” Amint már legutóbb is utaltunk rá: a gyógyító csodatételek csak kísérő jelenségei voltak munkásságának. A fődolog, amelyre idejét és erejét oda akarta szentelni, az Isten elközelített uralmának a hirdetése volt.

Azután, csak sommásan emlékezve meg Jézus prédikáló körútjáról, amelyre Kapernaumból elindult, – „prédikál vala azoknak zsinagógáiban egész Galileában, és sok ördögöt űz vala”, – az evangélista elmondja egy csodálatos testi gyógyításnak, egy bélpoklos ember megtisztulásának a történetét, amiből megérthetjük, hogy ilyen testi gyógyítások is előfordultak azért újra meg újra, miközben Jézus népének lelkére sugároztatta rá Evangéliumának áldásait.

És végül sorra kerül itt a gutaütött embernek jól ismert története, akit négy barátja pokrócon emelve hoz oda Jézushoz gyógyulásért, amikor körútjairól megint visszatér Kapernaumba. Most is tanítással foglalkozik. „Hirdette nekik az Igét”, – mindazoknak, akik odasereglettek hozzá abba a házba, ahol tartózkodott, sőt miután az zsúfolásig megtelt, még az ajtó előtt is ott szorongtak, hogy legalább valamit elkaphassanak szavaiból. A beteg kísérői ezért nem is tudnak a közelébe férkőzni, hanem csak úgy tudják céljukat elérni, hogy felviszik a gutaütöttet a napkeleti módra épített ház lapos tetejére, azt megbontják, és a kitágított résen át leeresztik barátjukat Jézus elé. De így elérik céljukat: a beteget már nem nekik kell visszavinniük. A maga lábán járva, meggyógyultan távozik nemsokára. Sőt úgy távozik, hogy sokkal többet kapott, mint amit keresett: még mielőtt testi gyógyulását megadta volna neki Jézus, először is lelki békességét adta vissza azzal a váratlan, de nyilván nagyon hálásan fogadott szavával: „Fiam, megbocsáttattak neked a te bűneid!”

Mi most lemondunk arról, hogy elmélkedésünkkel végighaladjunk ezen a három történeten. Ehelyett mind a háromból igyekszünk egy marékra fogni és kiemelni egyet-mást, ami belőlük kidomborodik.

I.

Mindenekelőtt figyeljük meg, milyen fényt vet ez a szakasz Jézus személyének a kérdésére, vagyis arra: ki volt Ő.

Erre a kérdésre irányítja a figyelmünket már maga az a tény, hogy itt találkozunk a Márk evangéliumában először azzal a kifejezéssel, amellyel azután gyakran találkozunk később is, – amellyel Jézus önmagát szokta megjelölni. „Az Ember Fiának" nevezi magát, amikor támadóival szemben védelmezi azt a jogát, hogy a gutaütött embernek megadja bűneinek bocsánatát. „Az Ember Fiának" – úgymond – „van hatalma e földön a bűnöket megbocsátani." Mit jelent ez a cím? Kinek mondja ezzel magát Jézus?

Az ótestamentumi prófécia igazít útba bennünket. A Dániel könyvében, annak 7. részében, olvasunk a prófétának egy álomlátásáról, amelyben különböző szárnyas vadállatok képében felvonulnak az egymást váltogató világi hatalmasságok. Oroszlán képében az egyik, medve majd párduc, és egy tízszarvú szörnyeteg képében a többiek. A mennyei királyi székben ülő Úr Isten valamennyire kimondja ítéletét. Amelyik nem semmisül is meg azonnal, annak is meg vannak számlálva a napjai. Csak „ideig-óráig tartó életüket" tengethetik még addig, ameddig. Végül azonban megjelenik „az égnek felhőiben" egy egészen másféle jelenség: „mint valami emberfia", és arra olyan hatalmat ruház az Isten az egész világ felett, „amely el nem múlik, és az ő országa meg nem rontatik." Magának az Isten eljövendő és beteljesedendő uralmának a megszemélyesítője, a letéteményese és érvényesítője ez az „Embernek Fia". S amikor Jézus ezt a címet magára alkalmazza, ezzel ugyanazt mondja, amit az eddigi elmélkedéseink során már mi is megállapítottunk: azért beszélhet az Isten uralmáról úgy, mint amely elközelített az embervilágra, mert megjelent közöttünk Ő maga, aki által Istennek hatalma kiárad az emberek életére, és uralma alá vonja azt. Egy szóban kifejezve: ezzel a címmel Jézus magát a Messiásnak, a Krisztusnak vallotta.

De nem vallotta magát annak teljes nyíltsággal, hanem csak titkolódzva. Messiási cím volt ez, de nem közkeletű messiási cím. Nem volt szokás ezen a néven emlegetni a Messiást. A legtöbben, akik hallották Jézus ajkáról, elcsodálkozva kérdezhették magukban: mit akar ezzel voltaképpen mondani? Sejtelmeket ébresztett vele Jézus a hallgatókban, amint általában az volt működése elején a módszere, hogy olyan fénysugarakat villantott fel az emberek előtt, amelyek próbára tették: ki vágyakozik igazán a világosságra? Akinek a lelkét megragadták szavai, azok közelebb húzódva Hozzá, egyre többet láttak meg és értettek meg belőle; akik ellenben nem indultak feléje komolyabb érdeklődéssel, azok előtt örökre elzárult az útja annak, hogy Őt igazán megismerhessék.

Valami egészen páratlan méltóság rejlik ebben a címben, de valóban rejlik benne, s nem ragyog elő teljes mivoltában. „Ki bocsáthatja meg a bűnöket, hanemha egyedül az Isten?" kérdezték magukban „okoskodva" a gutaütött történeténél jelenvolt „írástudók". És alapjában véve igazuk volt. A bűnbocsánat nem bűnbocsánat, ha nem maga Isten adja. És Jézus mégsem követett el „istenkáromlást", amint felrótták neki, amikor a bűnbocsánat isteni előjogát gyakorolta. Ha senki másnak, neki volt erre „hatalma"; Őt éppen azért küldte Isten erre a világra, hogy az Ő nevében szóljon és cselekedjék. De mi látszott meg ebből az isteni méltóságból az egész fellépésén? Semmi. Oh, ha feje körül mennyei dicsfénnyel jelent volna meg, ha egész lényéből valami térdrekényszerítő földöntúli ragyogás áradt volna szét, ha tündöklő angyali seregek kísérték volna útján, – akkor mindenki elismerte volna, hogy íme, itt a Messiás, és vele ráköszönt a világra az Isten várva-várt uralmának a napja! De ehelyett úgy járt-kelt az emberek között, mint egyszerű ember, egy a sok millió többi közül. Mint a fényes koronáját és ragyogó palástját levetett király, aki rangrejtve vegyül el az alattvalók közt, mintha maga is csak egyszerű alattvaló lenne.

Mennyire emberinek látjuk ebben a szakaszban is, közelebbről annak első részében. Képzeljük csak magunk elé ott a kapernaumi mezők csendes hajnali óráiban, imádságba elmerülten. Milyen jól bele tudjuk élni magunkat abba a lelki állapotba, amelyben az előző nap fáradalmai után, a sok betegtől való megrohantság és a velük való hosszas bajlódástól érzett kimerültség után az egyedüllétbe menekül még a pihentető álom feláldozása árán is! A sokfelől ránktámadó igényektől, amelyeknek meg kell felelnünk, hányszor menekülünk vagy menekülnénk mi is így a magányosságba, hogy emberektől egy ideig nem háborgattatva bizonyos távolságból szemlélődhessünk dolgaink felett. Szolgálataink forgatagában sokszor úgy elveszítjük az uralmat dolgaink felett, hogy már azok sodornak magukkal, és mi csak vitetünk hullámról-hullámra. A csendes visszavonultságban tisztázódik előttünk újra: mindent úgysem végezhetünk el, amit el kellene végezni, mi hát a legfontosabb, ami éppen a mi dolgunk, s amire ezért, egyebeket elhagyva, minden odaadásunkat összpontosítva kell ráfordítanunk. Amikor tanítványai rátalálnak Jézusra, már egészen világosan áll előtte, mi a további teendője, és megújult erővel tudja belevetni magát; nem enged a kapernaumi betegek hívásának, bármennyire szánja és szereti is őket, hanem „elmegy a közelvaló városokba, hogy ott is prédikáljon." És ezt a megújult tisztalátást és friss lendületet annak köszönheti, hogy csendes magányosságának óráit imádságban töltötte el. Magányossága nem egyedüllét, hanem Istennel való együttlét volt. Nem magába elmerülten töprengett és elmélkedett, hanem Istennel való párbeszédes társalgásban beszélte meg a felmerült kérdéseket. Ha valamiben, akkor ebben mindennél világosabban meglátszik, mennyire ember volt. Ő, aki az emberek felé úgy közelgett, hogy Istent képviselte, Isten tekintélyével és „hatalmával" lépett fel és Isten uralmát hozta magával, saját életében maga is Isten felé forduló ember volt. A munka fáradalmaiban megfogyatkozó erejét maga is Isten forrásaiból kellett, hogy kipótolja. Az elébe tornyosuló feladatok között eligazodást és vezettetést maga is Istentől kellett, hogy kérjen és kapjon. Azt az életet élte, amely nekünk is egyetlen igazi életünk: az Istentől való alázatos és engedelmes függésnek az életét.

Nem feledkezünk meg mi sokszor Jézusnak erről az igazi embervoltáról? Amikor hódolattal igyekszünk meghajolni az Ő istenségének csodálatos titka előtt, nem veszítjük-e el sokszor szem elől azt a még csodálatosabb titkot, hogy istensége a szó legteljesebb értelmében vett valóságos emberségbe volt elrejtve? Pedig a Szentírás így mutatja be Őt nekünk, és a keresztyén egyház hitvallásai mindig ilyennek vallották Őt. „Valóságos igaz Isten" – de ugyanakkor „valóságos igaz ember". Nem valami fejünk felett lebegő kísérteties lény, hanem mindkét lábával a mi emberi életünk valóságos talaján álló, velünk egy utat járó, velünk egyazon embercsaládhoz tartozó, emberek közt emberként küzdő, örvendő és szenvedő ember! Aki ezt nem veszi komolyan, annak szemében Jézus egész története olybá tűnik fel, mintha az pusztán színjáték volna, amelyet Ő az emberi élet látszatának a jelmezébe öltözötten végigjátszott volna. Így szoktuk szemlélni a színpadon eljátszott szerepeket. Ha ott nagy viharok tombolnak is, jól tudjuk: így van az előre megírva a színészek szerepében, de igazában nincs semmi baj. Ha vér folyik is, nem kell megijedni, nem valóságos vér az. Jézus története nem ilyesmi! Itt valósággal van dolgunk. Hús és vér ember az, aki végigjárja előttünk küzdelmes pályafutását, s a végén valósággal meghal valaki, aki előbb a Gecsemáné kertjében gyötrelmes tusakodással kellett, hogy tisztázza: csakugyan le kell-e neki fizetnie ezt a nagy árat azért, hogy célját elérje – „Ha lehet, múljék el tőlem ez a pohár!" – s aztán úgy ajánlotta fel életét az el nem kerülhető oltárra: „Ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied, Atyám!"

Isteni Urunk Ő, az Embernek Fia, akinek „van hatalma e földön a bűnöket megbocsátani", – de milyen meghálálhatatlan ajándék az, hogy egyben emberi testvérünk is, aki ezt a „hatalmát" úgy gyakorolja, hogy magunkhoz mindenben, mindig egészen közel érezhetjük!

II.

Nézzük meg másodsorban, milyen fényt vet Márk evangéliumának ez a szakasza Jézusnak küldetésére.

A Kapernaum határában lejátszódó reggeli jelenet olyan világosan megmutatja, hogy ennél világosabb már semmi nem lehet, milyen főhelyet foglalt el Jézus munkásságában az a lelki szolgálat, amelyet betöltött. Származott az Ő szolgálatából sok testi gyógyulás is, és az előző szakaszban láthattuk, mennyire nem fukarkodott effajta jótéteményeivel sem, amikor seregestől eléje vitték a betegeket. De most mégis határt vet ennek a szolgálatának. Volnának még Kapernaumban többen is, akiknek szükségük lenne rá. De Ő nem megy vissza a városba. Van neki ennél is fontosabb teendője, és az nem szabad, hogy rövidséget szenvedjen ennek a kedvéért. Hamis vágányokra futna egész működése, ha megengedné, hogy egészen lefoglalják a testi betegek, és közben betöltetlen maradjon az Ő tulajdonképpeni feladata: az Isten elközelített uralmáról szóló „örömhír" hirdetése. Ezért hátat fordít Kapernaumnak és betegeinek, és elmegy másfelé is „prédikálni" és „tanítani" a zsinagógákban, ahol együtt találhatta az embereket, csakúgy, mint a falvak és városok körüli „puszta helyeken", ahova kitódultak Őt meghallgatni a sokaságok.

A vándorlásai közben elébe boruló bélpokloson – és bizonyára sok más beteg emberen is – megkönyörül ugyan, és továbbra is tesz gyógyító csodatételeket. De – amint olvastuk, – ennek a meggyógyított bélpoklosnak is keményen megtiltja, hogy meggyógyulásának hírét költse. A Törvény parancsa értelmében jelentkeznie kell ugyan a papoknál, hogy elnyerje a feloldozást az emberi társadalomból való kirekesztettség átka alól, de egyébként hallgasson. „Meglásd, hogy senkinek semmit ne szólj!" Hogy azután ez az ember megfeledkezett erről a parancsról, és „kezde sokat beszélni és terjeszteni a dolgot", az a világon a legérthetőbb dolog. De ez más lapra tartozik. Jézus nem így akarta. Nem az ilyen testi csodatételek révén akart Ő híressé válni, mert nem ebben a szolgálatában látta igazi és legfontosabb dolgát. Annak a híre terjedjen az emberek közt szájról szájra, amit Ő nekik az Isten elközelített országáról hirdet!

A gutaütöttről szóló történetben pedig úgy szerepel egymás mellett ez a kétféle szolgálat, a testi és a lelki, hogy a lehető legélesebben kiviláglik az utóbbinak fórangja az előbbi felett. Odahozzák Jézus elé ezt a nyomorultat, aki bénaságában sem járni, sem mozdulni nem tud, és reménykedve várják, hogy visszaadja neki épségét, s azzal együtt egész földi sorsának jobbrafordulását. S mit tesz Ő? Olyasvalamit, ami az első tekintetre szívtelenségnek látszik. Másról kezd beszélni! „Fiam, megbocsáttattak neked a te bűneid!" – Hát nem a beteget látja maga előtt, aki azt várná, hogy az ő betegségével foglalkozzék? Elsősorban bizony nem azt, hanem a bűnös embert veszi észre. Arra a lelki nyomorúságra szegezi a figyelmét, amelynek ebben a pillanatban talán nem is volt tudatában a gutaütött. Sőt, amikor később rákerül a sor a testi gyógyítás csodatételére is, mintha azt már nem is a betegnek a kedvéért hajtaná végre Jézus, hanem azért, hogy magukban gáncsoskodó ellenfeleit hallgattassa el: „Hogy megtudjátok, hogy az Ember Fiának van hatalma e földön a bűnöket megbocsátani, – mondta a gutaütöttnek: Mondom neked, kelj fel, vedd fel a te nyoszolyádat, és eredj haza!" Szinte az a benyomásunk, hogy ha nem támadt volna az a vita Jézus bűnbocsátó „hatalmának" kérdése körül, és erre az ellenmondhatatlan érvelésre nem lett volna szükség, akkor a gyógyító csodatétel talán meg sem történt volna!

De tegyük hozzá: a beteg ebben az esetben is örök hálával gondolt volna vissza mindig Jézussal való találkozására. A bűnbocsánat ajándéka minden testi gyógyulásnál többet ért volna neki. Nem ismerjük ennek az embernek a történetét. Nem tudjuk, milyen bűnöknek az emlékezete nehezedett rá a lelkére. De az egészen bizonyos, hogy amikor Jézus az ő testi nyomorúságánál is nagyobbnak és előbb orvoslandónak látta azt a lelki nyomorúságot, amelyben

szenvedett, akkor jól látott. A jelenlevőket meglephette Jézusnak az eljárása, és érthetetlennek tűnhetett fel előttük az, miért nem siet ezt az embert megszabadítani a mindenki előtt nyilvánvaló bajtól. Voltak ott, mint tudjuk, olyanok is, akik egyenesen megbotránkoztak Jézus eljárásán. De annak semmi jele nincs az elbeszélésben, és nehéz elképzelni, hogy az esemény lejátszódásában is bármi jele lehetett volna, annak, hogy maga az érdekelt fél megütközött volna Jézus váratlan kijelentésén: „Fiam, megbocsáttattak neked a te bűneid!" Nem mondta ő bizony sem fennhangon, sem magában, hogy: „Uram, én nem ezért hozattam magamat ide tehozzád, ne játssz a szívemmel, ne taszíts bele sok szenvedésem után egy rettentő csalódás gyötrelmeibe!" Ellenkezőleg! Valami ilyen válasz kellett, hogy ébredjen a lelkében: „Uram, hát te erről a bajomról is tudsz, amelyről senki emberfiával nem szoktam beszélni, és azt a titkos terhet is le tudod venni rólam, amelytől még bénább volt a lelkem, mint betegségemtől a testem?" Szeméből Jézus felé csak a nem is remélt nagy ajándék meglepetésétől megindult hála sugározhatott.

Igazolása volt ez az eset is annak, hogy Jézus helyes sorrendet követett. Valóban előbbrevaló volt az Isten elközelített uralmának a hirdetése, mint a testi gyógyítás szolgálata. Alapjában véve itt is ugyanazt az „örömhírt" hirdette, mint máskor, csak éppen egy bizonyos emberre alkalmazott formában. Hiszen ha Isten közel jön az embervilághoz, hogy fölötte és benne átvegye az uralmat, az mindig bűnbocsánatot jelent. Ha Isten nem bocsátaná meg a mi bűneinket, nem közelítene hozzánk, hanem eltávolodna tőlünk, és magunkra hagyna bennünket. És ha valakinek megbocsátja az ő bűneit, az mindig azt jelenti, hogy a maga uralma alá fogadja. „Megbocsáttattak a te bűneid" – ez mindig több annál, hogy: el van engedve az adósságod, amelyet a múltban a fejedre halmoztál. A múltunknak ez a tisztázása nagyon nagy dolog, de ettől még lehetne a jövőnk nagyon bizonytalan, s ezért a jelenünk is nagyon nyomorult. De ha Isten valakit bűnbocsánatban részesít, az olyasmi, mint amikor az édesatya visszafogadja házához a tékozló fiút. Az azt jelenti, hogy szívére vonja, hogy onnan soha többé semmi le ne szakíthassa. Az az Isten uralma alatt való boldog és biztosított életnek az új lehetőségét nyitja meg. És ehhez képest csakugyan alárendelt jelentőségű dolog, hogy az ember testileg egészséges-e vagy beteg, külsőleg jószerencsének örvend-e, vagy balsorsban hányódik.

Azon múlik persze minden, hogy ez az „örömhír" valóság-e vagy képzelődés. De amikor Jézus a gutaütöttet megszólította, annak nem maradhatott kétsége efelől. „Mi könnyebb" – kérdezte Jézus az ellene zúgolódó „írástudóktól", – „azt mondanom a gutaütöttnek: megbocsáttattak neked a te bűneid, vagy azt mondanom: kelj fel, vedd fel a te nyoszolyádat és járj?" – A dolog nyílván úgy áll, hogy pusztán „mondani" utóvégre egyformán könnyű mind a kettőt. De úgy mondani, hogy a szó ne csak szó, hanem valóság is legyen! Ehhez az a különös „hatalom" kell, amellyel Jézus volt felruházva. Ha Ő mondta: „Kelj fel és járj!", akkor a megmozdulni már régóta nem képes béna is új erőt érzett tagjaiban, és talpra állt. S ugyanígy, ha Ő mondta: „Megbocsáttattak neked a te bűneid", akkor a bűneitől roskadozó lélekről is azonnal levált a nagy teher, és valóságként vehette el az Istennel való újramegengeszteltetésnek és boldog közösségnek a drága ajándékát.

Milyen balgatagok vagyunk, amikor Istennek más ajándékait helyezzük az első helyre, amelyeket vagy megkaphatunk vagy nem, és ezt a legnagyobb ajándékot, amelynek osztogatásában látta Jézus az Ő igazi küldetését, amelyet egészen bizonyosan elnyerhetünk mi is tőle, nem keressük mindenekfelett! Azt hisszük, minden rendben lenne, ha elmúlnék rólunk valamilyen testi szenvedésünk; nem volna semmi bajunk, ha háromszorosára emelkednék a jövedelmünk, boldogan élhetnénk, ha otthonunk megint benépesednék azokkal, akik onnan hiányzanak; és így tovább: ráfüggesztjük a szívünket Isten kegyelmének valamilyen evilági jótéteményére. S közben nem vesszük észre, hogy igazi bajunk az, hogy a szívünk mélyén nincs békességünk Istennel; titkos ellenkezésben élünk vele, nem lett még részünk a bűnbo-

csánat csodálatos bizonyosságában. Jézus „azért jött”, hogy erről közöljön velünk „örömhírt”, és a „hatalom”, amelyet gyakorol, arra szól, hogy „e földön megbocsássa a bűnöket!”

III.

Végül vegyük számon ennek a szakasznak a világánál, milyen feleletet váltott ki Jézus az Ő fellépésével és működésével az emberi szívből. És itt ne álljunk meg annál a jelenségnél, hogy – amint tanítványai mondották neki – „mindenki Őt kereste”, és hogy mint a bélpoklos megtisztulásának a történetében olvastuk, olyan nagy érdeklődés kísérte Jézus működését, hogy „nyilvánosan immár be sem mehetett a városba” a köréje özönlő nagy sokaságok miatt. Ezeknél a felületes és múlékony tömeg-jelenségeknél sokkal többet mond azoknak az egyes embereknek a magatartása, akiknek egész életükre szóló személyes találkozásuk volt Jézussal. Egy szóba összefoglalva a dolgot, azt mondhatjuk: bennük hit ébredt Jézus iránt.

Ez a hit néha egyoldalúságban szenvedett. Mondjuk: csak félhit volt. Ezt figyelhetjük meg a bélpoklosnál: „ha akarod, megtisztíthatsz engem!” – ezzel a kiáltással furakodott oda Jézus közelébe és borult térdre előtte. Vajon akarja-e? Efelől nem volt bizonyos. Jézus hatalmában hitt, de könyörületes készsége felől bizonytalankodott. Érdekes: ez éppen a visszája annak a félhitnek, amellyel a magunk életében szoktunk találkozni. Ma gyakoribb az az eset, hogy Jézus az irgalmasság megtestesüléseként lebeg a szemünk előtt, de afelől vannak kétségeink, hogy van-e erő benne, amellyel komolyan tud rajtunk segíteni? A történetünkben szereplő bélpoklos mindenesetre megtanulta, hogy bátran bízhatott volna Jézus készségében is éppen-úgy, mint képességében. Én még nem láttam bélpoklos, leprás beteget, csak fényképeken. Aki ilyesmit látott, az igazat ad nekem abban, hogy két érzés közül valamelyik kell, hogy elborítsa a szemlélőt az ilyen szerencsétlenség láttára. Vagy undor és iszonyat fogja el az embert, amikor az ilyen betegek püffedt, csomódzó, rothadó teste elébe tárul, vagy pedig elszorítja a szívét valami mélységes szánalom, amikor arra gondol, hogy valamikor ezt az embert is ölében tartotta egy édesanya, és gyönyörködve csüngött rajta a tekintete, – jaj, mi lett belőle! Jézus nem fordult el undorral. Nem botránkozott meg azon, hogy ez az ember, akinek messze el kellett volna kerülnie a fertőzés veszélye miatt minden emberi társaságot, a szigorú szabályokon keresztültörve odajött a közelébe. Egyszerűen „könyörületességre indult” iránta. Sőt, akitől mindenki más irtózva húzódott félre, azt „kezét kinyújtva megérintette”, és kimondta a várva-várt szót: „Akarom, tisztulj meg!”

A másik történetben, a gutaütöttről szólóban már nem ilyen félhittel találkozunk. Azt olvassuk: Jézus „látta azoknak hitét”, akik a beteget odahozták elébe. Ebben a hitben már nemcsak az a bizodalom volt meg, hogy Őneki van hatalma a beteget meggyógyítani, hanem az a bizodalom is, hogy Ő gyógyító segítségét nem is fogja megvonni. Ha Jézus irgalmassága felől kétségeik lettek volna, nem merték volna megjárni azt a körülményes és különös utat, amelyet megjártak. Féltek volna megzavarni Jézust az Ő tanítása közben, megbontani a háztetőt is felette, és úgy odaerőszakolni a beteget elébe a látszólag legalkalmatlanabb pillanatban. Hiszen ebből botrány is támadhatott. S ha Jézusban csak a legcsekélyebb ellenkezés van is az ilyen betolakodók ellen, ezzel az egész eljárással csak arra szolgáltatnak neki okot, hogy – mint bizonyára mások is megtették a jelenlevők közül – Ő is csak megrovással és szemrehányással fogadja őket, ahelyett, hogy kívánságukat teljesítse. Ők azonban olyan bizonyosak voltak Jézusnak irgalmas szíve felől, hogy ilyen elutasítástól nem tartottak. Ezért semmivel nem törődve, minden akadályon áttörve véghezvitték tervüket. Ha így nem lehet, akkor lehet amúgy, valahogy másképpen. És célhoz érkeztek, és elnyerték beteg társuk számára az óhajtott segítséget, sőt még annál is sokkal többet. Ez a hitnek a kiteljesedése. Együtt bízni abban az isteni hatalomban és abban az isteni irgalmasságban, amely Jézusban is együtt jelent meg, annyi, mint semmilyen nehézségnél el nem akadni, semmitől el nem

kedvetlenedni, ideig-óráig tartó kudarcok miatt a küzdelmet soha fel nem adni, hanem állhatatosan kitartani mindvégig, míg a hit el nem veszi jutalmát!

Sok kétségeskedő és bizonytalankodó, sok félúton letörő és azután kiábrándultságában már csak kesergő ember között miért olyan ritka kivétel ez a győzedelmeskedő hit manapság? Jézus változott volna meg? Ma már nem tudna ugyanilyen hitet ébreszteni és táplálni maga iránt? Vagy nem ismerik Őt az emberek igaz valósága szerint, nem ismerjük Őt eléggé mi sem? Az Evangélium bizonysága szerint, pedig az is már jó néhány évtizeddel Jézus napjai után íródott, Ő ilyen hittel kapcsolja magához az embereket, ha köztük jár, és a közelükbe érkezik. És nem volna-e más a mi egész világunk, ha több volna benne ebből a hitből?

*

Kínálkoznék ugyan az alkalom, hogy szakaszunkból még valamit kiemeljünk, de mivel a továbbiak során úgyis kell majd vele bővebben foglalkoznunk, elmellőzhetjük most. Arra a feszültségre célzok, amely Jézus működése és a körülötte uralkodó vallási rend képviselői között támadt már nemsokára azután, hogy működése megkezdődött. Ő ugyan egyáltalán nem forradalmárként lépett fel, hanem tiszteletben tartotta népének fennálló vallási rendjét. A meggyógyított bélpoklosnak is nyomatékosan a lelkére kötötte, hogy a Törvény rendelkezéseinek értelmében tegyen eleget kötelességének: „Mutasd meg magadat a papnak és vidd fel a tisztulásodért, amit Mózes parancsolt...” De hiába. A gutaütöttel való foglalkozása során máris magára vonja a megbotránkozó tekintélyes „írástudók” rosszallását és érezzük: ebből egyre csak nagyobb baj lesz. Az egész fellépése valami olyan új dolog volt, ami sehogyan sem fért bele az uralkodó vallási rendnek a kereteibe. Itt előbb-utóbb ki kellett törnie a vagy-vagy ellentétének. De erről majd úgyis olvasunk még bővebben a Márk evangéliumában.

Most maradjunk meg a fődolognál, ami ebben a szakaszban elénk tárult. Jézusban, az Ő egészen emberi alakjában elrejtve, elénk villant annak az isteni közelségnek a fénye, amelytől minden evilági nyomorúságunk közepette is megoldódik a mi életünk legmélyebb kérdése. „Az Ember Fiának van hatalma e földön a bűnöket megbocsátani.” És ahol erre a közelgetésre válaszul hit ébred az emberben, ott megtörténik a nagy csoda. Csak az szükséges, hogy Istentől eltávolodott életednek tisztátalanságától megundorodva, magadat bélpoklosnak érezve odamenekülj bizalmaddal Őhozzá. Csak fel kell ismerned minden szépítgetés nélkül, hogy igaz magad helyett magadnak csak béna roncsa vagy, és tudnod kell, hogy Nála van számodra gyógyulás. Feléd is elhangzik a fejedelmi szózat, amelynek foganatja van: „Akarom, tisztulj meg!”, és új életre és szolgálatra villanyoz téged is a minden hívőnek szóló bíztatás: „Fiam, megbocsáttattak neked a te bűneid!”

„Az Ember Fiának” van erre „hatalma” ma is. Talál-e bennünk hitet?

***

Márk 2, 13 – 3, 6.

„A szombat lett az emberért,
nem az ember a szombatért.”
Márk 2, 27.

Mai szakaszunk történeteit az foglalja egységbe, hogy a Jézus működése ellen ki-kiújuló támadásokról van bennük szó, és ennek során egyre jobban kiéleződik az ellentét Őközötte és ellenfelei között. Már az előző szakaszban, a gutaütöttről szóló történetben is láttuk, mint kellett Jézusnak védekeznie az ellen a vád ellen, hogy Ő istenkáromlást követ el, amikor jogot formál az elébe hozott beteg ember bűneinek a megbocsátására. Most azért támad fel ellene a zúgolódás, hogy a vámszedő asztal mellől elhívott Lévinek, vagy más nevén: Máténak társaságában egyéb „vámszedőkkel és bűnösökkel” együtt telepszik asztalhoz. Majd megtámadják azért, hogy tanítványai nem tartják meg a szokásos böjti napot. Azért is számadásra vonják, hogy tanítványai egyszer szombatnapon a vetés mellett elhaladva éhségük csillapítására néhány kalászt tépnek s kimorzsolják a búzaszemeket, amivel megsértik a szombatnap szentségét. Ugyancsak a szombatnap megsértésének a vádja ellen kell védekeznie akkor, amikor egy zsinagógiai együttlét alkalmával meggyógyít egy „megszáradt kezű” nyomorékot. Jézus minden támadást kivéd, és pedig olyan feleletekkel, hogy végeredményben csak hálásak lehetünk ellenfeleinek ezekért a támadásokért, mert támadásaikkal olyan megnyilatkozásokat csiholtak ki belőle, amelyeknek révén még sokkal jobban kiteljesedett számunkra tanítása, és még sokkal mélyebben kitárult előttünk az Ő egész lénye. Főképpen ezért is őrizte meg az emlékezet, és ezért jegyzi fel az evangélista is ezeket az összecsapásokat. Drága igazságok fényes szikrái villantak elő azoknak során Jézus lelkéből.

Ellenfeleire nézve azonban kárba veszett mindaz, amit nekik mondott. Hiába próbálta őket meggyőzni, ők makacsul megmaradtak az ellenkezés álláspontján. Az utolsó történetben már azt olvastuk, hogy „haraggal” és „bánkódással” kellett végignéznie soraikon „szívük keménysége miatt.” Hiszen arra a zsinagógiai alkalomra már egyenesen eltökélt rosszakarattal vonultak fel. „Lesik vala őt.” Keresték az alkalmat, hogy beleköthessenek. És amikor megint megszégyenülésükkel végződik az összecsapás, már nem is haboznak megkezdeni annak az összeesküvésnek a szövögetését, amellyel Jézus életére törnek. „Tanácsot tartottak ellene, hogy elveszítsék őt.” És Jézus nem is áltatja magát az elkövetkezendő végkifejlés felől. Már ezekben a történetekben is ott borong felette közelgő halálának az árnyéka. „Jönnek majd napok, amikor elvétetik” Ő tanítványainak boldog köréből, és azok szomorú napok lesznek!

Mi körül forgott ez az áthidalhatatlan ellentét? Mai szakaszunk történeteiből világosan kitűnik: a Jézus környezetében, a korabeli zsidóságban uralkodó vallási rend érezte megtámadva magát az Ő működése által. Ennek a rendnek az őrei mentek át a támadásba Őellene. Alkalmilag szegődtek ugyan hozzájuk olyan társak is, mint Keresztelő János tanítványai, akik egyébként Jézushoz sokkal közelebb álltak, mint a „Heródes-pártiak”, akik tisztán politikai jellegű csoport voltak. De az igazi ellenfelek az „írástudók” voltak: a szent Törvénynek azok a híres tanítómesterek lábainál kitanult szakemberei, akik nagy tekintélynek örvendve irányították az emberek közgondolkozását vallási kérdésekben, és velük együtt a „farizeusok”, vagyis annak a vallási irányzatnak a követői, akik másoknál is nagyobb buzgósággal és komolysággal igyekeztek magukat mindenben az „írástudók” tanításához tartani. Amazoknak a tanításában és emezeknek a gyakorlati életében hatalmas és bonyolult szabályrendszer épült fel az ótestamentumi Törvény alapjaira. És ez a szabályrendszer volt az, ami összeegyeztet-

hetetlennek látszott Jézus egész munkásságával. Ki kellett hát törnie a vagy-vagy ellenségeskedésének.

I.

Nézzünk bele kissé közelebbről: miben is gyökerezett ez az ellentét? Hiszen a Törvény maga szent volt Jézus számára is. Abban Ő is egyetértett ellenfeleivel, hogy van Istennek kijelentett akarata, és az bennefoglaltatik a régi szent írásokban. Közelebbről a Tíz Parancsolat és abban is a IV. parancsolat, amely minden 7. napot a nyugodalom napjának rendeli, az Ő szemében is sérthetetlen isteni rendelkezés volt, amely mindaddig, amíg ember él ezen a földön, érvényes marad. Isten akarata az, hogy az ember egyenként is és az emberi társadalom együttesen is a maga evilági munkájának a folytatása közben álljon meg egy-egy lelki lélegzetvételre, mindennapi hajszáját félbeszakítva emelkedjék fölébe annak, vegyen tájékozást és gyűjtsön erőt a további munkára azáltal, hogy ilyen napokon összpontosítsa a lelkét még jobban, mint máskor, Isten felé. Valóságos életforrás ez a „nyugodalom napja”, és az ember nem őrködhet eléggé féltékenyen annak tisztaságban és épségben való megtartása felett.

Az is csak természetes, hogy az ilyen örökérvényű isteni rendelések körül kialakul azután egy csomó emberi szabály is. Ha az emberek komolyan veszik a nyugodalom napját, akkor részletekbe menőleg is bizonyos rendet akarnak tartani: mit engednek meg maguknak ezen a napon, ami nem hagyható el, vagy ami nem zavarja meg annak pihentető áhítatát, és mitől tartózkodnak ezen a napon, mint ami megrontaná annak rendeltetését. Egyébként is megvan a jogosultságuk az emberi szokásoknak és rendtartásoknak. Ilyen volt pl. Jézus korában a szokásos hetenként egynapi, vagy ha valaki még többet akart, a hetenként kétszeri böjt. Semmiféle isteni parancs nem rendelt ugyan ilyesmit. De sok ember jó hasznát vehette ennek a kegyes gyakorlatnak. Alapjában véve ez ellen sem volt Jézusnak kifogása.

A végzetes eltévelyedés abban rejlett, hogy az Isten törvényében valami olyan öncélú dolgot láttak az emberek, aminek az érdekében minden egyebet fel kell áldozni. S ezért az isteni Törvény körül kialakult mindenféle kegyes szabály megtartása olyan fődologgá lett számukra, amely mellett minden más tekintetet félretettek.

Jézus egyetlen mondatban úgy foglalja össze ellenfeleinek ezt az eltévelyedését, hogy szerintük – úgymond – „az ember van a szombatért”. Ők bálványt csináltak a szombatnapból, s az embert odakötözték áldozatul annak oltárára. Megéheztek Jézus tanítványai szombatnapi gyaloglásuk közben? Hát szenvedjék akkor az éhséget! Az emberséges ótestamentumi törvény megengedte ugyan az utas embernek, hogy kezét kinyújtsa az útról elérhető gyümölcsért vagy mezei termésért, és jóllakjék vele. Nem volna semmi vétség abban, ha ők is szakítanának néhány kalásszal és ennének belőle, – csak ne volna éppen szent szombat napja! Kalászokat tépni – az aratás, a szemeket kidörzsölni – az cséplés; és ki merészeli ilyen munkával megszentségteleníteni a nyugodalom Isten-rendelte napját! Szánandó állapotban van az a zsinagógában megjelent „megszáradt kezű” ember is, és mi sem érthetőbb, mint az, hogy gyógyulást keres Jézusnál. De az ő meggyógyítása is munka volna, azt pedig tilos dolog szombatnapon végezni. Inkább vesszen kárba ez a kínálkozó, talán soha vissza nem térő alkalom, és inkább maradjon nyomorék a szerencsétlen egész életére, de a szombatnap szentségén nem eshet sérelem!

Az így értelmezett isteni Törvény mintájára fogták fel és kezelték azután mind a többi szent regulát is, aminek a formaruhájába beleöltöztették vallási életüket. Szigorú követelmény volt számukra a böjti napok megtartása s a többi kegyes előírás is mind. Nem baj, ha az emberre terhes igaként nehezednek, s az ember gyötrődik alattuk. Akármilyen kínok és bosszúságok árán is, de meg kell tartani azt, ami elő van írva!

Ez volt az a szemlélet, amellyel Jézus egész működése élesen szembehelyezkedett. Nem csak tagadta, hanem egyenesen visszájára fordította annak alapelvét: „A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért.” Isten Törvénye sem öncélú dolog, hanem csak eszköz az ember javára. Hát még akkor az a sok emberi hagyomány által szentesített szent formaság, amit olyan magas polcra magasztaltak fel az emberek! Csak addig és csak annyiban van egyáltalán értelme, ameddig és amennyiben „az emberért” van, vagyis hasznára és segítségére van az embernek.

II.

Emögött az ellentét mögött ott rejlett egy másik, még mélyebb. Az Isten és az ember közötti viszonyt egészen másnak fogta fel és hirdette Jézus, mint amilyennek azt az Ő ellenfelei gondolták el.

Miért is válhatott az ő szemükben olyan öncélúvá az Isten Törvénye, és miért vált olyan bálvánnyá az ő életükben a sokféle szent regula? Hát miért szokott általában ilyen isteni méltóság polcára felmagasztosulni bármi is, ami nem maga Isten? Azért, mert maga Isten hiányzik, és az Ő helye nem maradhat üresen. Azoknak a nagyon vallásos életű embereknek voltaképpen csak valamilyen nagyon távollévő Istenük volt, aki messze magasságokban, elérhetetlen fenségben trónolt felettük. Közvetlen közük nemigen volt hozzá. Mintha az Ő Törvényét is azért adta volna nekik, hogy az helyettesítse Őt távollétében. A személyesen és közvetlenül Őneki való szolgálatot pótolták azzal, hogy a Törvény személytelen uralmának igyekeztek engedelmesen szolgálni. Ezzel éles ellentétben Jézus Evangéliumának az alapgondolata az volt, hogy magának Istennek az uralma „elközelített”. Az az Isten, akinek nevében Ő beszélt, az emberekhez közeljött Isten volt, akinek közelsége olyan valóságos, hogy emberek az Ő uralma alá hajthatják életüket.

Itt tűnik aztán ki csak igazán, mennyire „az emberért” van minden, amit Isten cselekszik, még akkor is, amikor parancsol és uralkodni akar. Azért lépett ilyen közelségbe az emberekhez, mert szereti őket. Édesatyjukként megkönyörül sok nyomorúságukon, és azért vonja őket a maga uralma alá, hogy megmentse őket. Nem az a zsarnoki hatalmasság Ő, amilyennek torzképében a törvényeskedő vallásosság elképzelte, – aki elébe szabta az embereknek kötelességeiket, s azután már csak az érdekli, mikor kaphatja rajta őket szigorú parancsolatainak valamilyen áthágásán. Nem abban leli a kedvét, ha az emberek megsanyargatják magukat az Ő szolgálata kedvéért, és roskadozva viselik annak igáját, mint valami keserves kényszerűséget. Kegyelemnek és irgalomnak az Istene Ő, aki mindig azt akarja, hogy jótéteményeinek és áldásainak az élvezetében az ember boldog legyen az ő szolgálatában.

De ezt nem valami újdonságként hirdeti Jézus, hanem azt akarja ellenfeleivel megértetni, hogy Isten mindig, már az ótestamentumi időkben is ilyen Istennek jelentette ki magát. A hajdani Törvényt is, a Tíz Parancsolatot is, a szombatnapról szólót csakúgy, mint a többit is mind, „az emberért” adta. Semmi egyebet nem akart vele, mint az ember javát. Még amikor követelményeit szegezte is neki az embernek, ebben is valójában áldásait kínálta neki. És akármilyen szabályokkal írta is körül annakidején az Ő imádásának és tiszteletének a módját, egészen félreértették Őt azok, akik mindebben sérthetetlenül szigorú zsarnoki rendelkezéseket láttak. Mindig világosnak kellett volna lennie annak, hogy ha ezek a szabályok nagyon komolyan veendők is, mert megtartásuk által felbecsülhetetlen haszon származik, azért, ha valamilyen komoly érdek úgy kívánja, az ember szabad lelkiismerettel túl is teheti magát rajtuk. „Sohasem olvastátok-e”, – kérdi Jézus az ellenfeleit, – „mit művelt Dávid...?” Bizony megtette azt, hogy amikor bujdosó társaival együtt „megszűkülve és megéhezve” odavetődött arra a vidékre, ahol akkor a Szent Sátor állt, és ott sem volt egyéb eledel található, csak a szentély oltárára helyezett „szent kenyerek”, amelyek ott a népnek Isten iránti háláját

jelképezték, nyugodtan hozzányúlt azokhoz, evett belőlük, és „adott az ő társainak is”. Pedig a Törvény tiltotta azoknak bármilyen más célra való felhasználását, és akkor is, amikor friss kenyerekkel cserélték a régieket, csak a papoknak volt szabad megenniük azt, ami már az oltáron volt. És ebben a törvénysértésben sem Abjátár főpap nem látott akkor bűnt, sem azóta nem botránkozott meg rajta senki, aki ezt a történetet világos értelemmel olvasta a régi szent írásokban. Isten előtt is így volt ez helyes és kedves dolog, mert Ő inkább örül annak, ha gyermekei jóllakottan és megelégedetten adnak hálát adományaiért, még ha a szent regulák megsértése árán jutottak is hozzá azokhoz, mint ha azt vélik, hogy Ő bármi jót és szükségest is sajnálna tőlük, és ezért skrupulusaik kötelékeiben vergődve viselik a nélkülözés kínjait.

Az a kérdés, amelynek kelepcéjében a szombatnapi zsinagógai összejövetelen akarták megfogni Jézust az ellenfelei: „szabad-e szombatnapon egy beteg ember meggyógyításával foglalkozni?” – Jézus számára egyszerűen így alakul: „szabad-e szombatnapon jót tenni, lelket (vagyis: egy emberéletet) menteni?” Ebben az Ő számára már benne volt a felelet. Nemcsak hogy nem esik vele sérelem a szombatnap szentségén, hanem ez az egyetlen igazi megszentelése a szombatnapnak. Ha Isten úgy rendelte, hogy az ilyen nyugodalomnak szentelt napoknak még több közük legyen Őhozzá, mint a közönséges hétköznapoknak, akkor ez mindenekfelett azt jelenti, hogy ilyenkor kell a legtöbb áldásnak és segítségnek kiáradnia sínylődő és nyomorult emberek életére. Úgy lehet Isten előtt legkedvesebben megünnepelni az ilyen napokat, hogy megteszünk mindent, amire csak alkalom kínálkozik, hogy emberek áldhassák Istent visszanyert épségükért, életük megmentéséért, és bajaikból való megszabadulásukért.

Nem csoda, ha az Istenhez való viszonyunknak, sőt magának Istennek ilyen különböző felfogása élesen kiütközik abban az érzelmi színezetben, amely egyfelől Jézus ellenfeleinek a magatartását jellemzi, másfelől pedig Jézus egész működésén elárad. Ők mogorva, akadékoskodó és gáncsoskodó emberek. Felhúzott szemöldökkel keresik mindig és meg is találják mindig azt, amin fennakadhatnak, s ami felett ítélkezhetnek. Istennek az a fajta szolgálata, amelyben ők buzgólkodtak, nyílván örömtelen, savanyú és fanyar lelkű embereket nevel. Jézusból ellenben bőségesen árad az öröm a körülötte levőkre, sőt őket is annyira eltölti, hogy nem nyugodhatnak, míg tovább nem adják másoknak. Lévi, alighogy elindult Jézus hívására Őt követni, máris olyan boldog nyertesnek érzi magát az Ő tanítványaként, – pedig mindent otthagyott érette, amije addigi életében volt, – hogy összehívta házánál volt vámszedő-társait és másféle „bűnösöknek” bélyegzett ismerőseit, hadd találkozzanak és ismerkedjenek ők is meg Jézussal! S hogy milyen lehetett ennek az együttlétnek a hangulata, azt elárulják Jézusnak tulajdon szavai, amikor a böjti szabályok megsértése miatt hozzáintézett kérdésre ezt válaszolja ellenfeleinek: „Avagy böjtölhet-e a vőlegény násznépe, amíg velük van a vőlegény?” Akik az Ő közelében lehettek, azok életük legünnepibb napjait élték át. Olyan örömben volt részük, akár éppen terített asztal mellett „evett és ivott” velük együtt Jézus, akár hiányoztak az ünnepi vigasságnak az ilyen külső jelei, – hogy ebben a derűs és boldog lelki állapotukban igazán csak az követelhette volna meg tőlük a böjti szabályoknak a megtartását, akinek a szemében az ilyesmi mindenáron kierőszakolandó fődolognak számít. Azt jól tudta Jézus is, nem titkolta el hívei előtt sem, hogy az élet nem csupa vígasság. Jönnek néha gyötrelmesen nehéz napok is. Tanítványainak boldog körére is el fognak következni ilyenek. „Amikor elvétetik tőlük a vőlegény.” Akkor majd nem magukra erőszakolt külsőség lesz az sem, hanem lelki állapotuknak természetes kifejezése, ha „böjtölni fognak azokban a napokban.” Nem regulák parancsára, hanem belső szükségességből. De örökre nem veszíthetik el Őt azok, akik egyszer az Ő „násznépéhez” tartoznak. A viharos napok felvonuló sötét felhői megint el is fognak múlni. S az életadó napfény mindig ott lesz az égen. Az öröm lesz megint és marad is mindig az uralkodó vonása azoknak, akik Jézus mellé odaszegődtek.

Nem lehet ez másként azoknál, akikhez általa „elközelített” az Isten uralma, s akik Istennek úgy szolgálnak, ahogy erre Ő tanította az embereket!

III.

Ezzel már arra is rámutattunk, hogy Jézust és ellenfeleit nemcsak az embernek Istenhez való viszonyulásában, hanem az ember és ember közötti viszonyulás tekintetében is ég és föld különbsége választotta el egymástól. Hiszen az örömtelen életű ember folyton harcban áll embertársaival, az örvendő embernek pedig ki van tárva a szíve embertársai felé.

Nem mintha amaz egészen magányosan vagdalkoznék mindig mindenkivel. Tud ő is összefogni másokkal, hogy csoportba verődve folytassa hadakozásait. De az ilyen közösség arcáról még csak világosabban leolvasható az, ami a hozzá tartozókat egyenként jellemzi: bezárt szívű emberek ezek, akik egymással is csak azért vállalnak közösséget, hogy abból annál jobban tagadhassák ki a többi embert.

Ha az Istenhez való viszonyunk azon fordul meg, hogy mennyire teszünk eleget bizonyos szent regulák parancsainak, akkor lesznek emberek, akik minden erejüket megfeszítve igyekeznek megtartani ezeket a parancsolatokat, és sikerükre nagyon büszkék is lesznek. Kiállítják majd magukról a jó bizonyítványt, hogy ők „igaz" emberek, akikkel az Isten is meg lehet elégedve. Mindazért az erőfeszítésért, amibe belekerült nekik törvényeskedő vallásos életük, ebben az önelégült öntudatban nyernek kárpótlást. Ezt aztán igyekeznek kiélvezni: magukat állandóan összemérik másokkal, akik mögöttük elmaradnak, akikre tehát, mint „bűnösökre" lenézhetnek. Kialakul a gőgös és mások felett folyton ítélkező „igaz" embereknek az a tábora, amellyel Jézus is szemben találta magát.

Könyörtelenek tudnak lenni az ilyen magukkal eltelt kegyesek a mások feletti ítélkezésükben. Mások örömei és fájdalmai iránt egészen érzéketlen szívvel tudnak pálcát törni emberek felett, és rájuk sütni a megszégyenítő bélyeget. Hogy Lévinek életében, akit addigi vámszedő foglalkozása miatt érthető módon sújtott a közmegvetés, milyen óriási változás következett be azzal, hogy Jézus őt elhívta tanítványául, és ő ennek a hívásnak engedelmeskedett, az egyáltalán nem érdekli őket. Hogy a többieknek lelkében is, akik Lévi hívására a hozzá hasonló „vámszedők és bűnösök" közül odasereglettek Jézus köré, milyen nagy dolgok mentek végbe, abból sem sejtenek ők semmit. Az ő szemükben ezek az emberek mind csak elvetendő és megvetendő hulladék-emberek. És semmiképpen sem tudják megérteni, hogy Jézus nem fordul el tőlük utálattal, hanem örömmel vegyül el a társaságukban, és „velük együtt eszik és iszik."

Milyen könnyű lett volna megérteniük, hogy Jézus tanítványai túlteszik magukat a böjti szabályokon! Hiszen ezek alól a szabályok alól ők is adtak felmentést olyankor, amikor a böjti nap valamilyen örömalkalommal esett egybe. Lakodalmas népre nem tartották ők sem kötelezőnek azoknak a megtartását. És láthatták volna, hogy ez a kis sereg Jézus körül még a lakodalmas nép öröménél is nagyobb örömben él állandóan. Milyen könnyen megérthették volna azt is, hogy Jézus tanítványai, amikor elfogta őket az éhség, kinyújtották kezüket a kínálkozó búzakalászok után, akár szombat van, akár nincs szombat. De mások öröme vagy baja iránt egyaránt eltompult a lelkük. Csak a hibáztatnivalót látták meg másokban, hogy annál jobban felfuvalkodhassanak a maguk jobb volta felől való meggyőződésükben. A legszívtelenebbül abban a zsinagógai jelenetben viselik magukat, amelyben a szerencsétlen „megszáradt kezű" nyomorék az ő számukra csak kísérleti alany, amelyen meg lehet figyelni: nem fogja-e Jézus megszegni a szombatnapot az ő meggyógyításával. Az iránt az emberi tragédia iránt, amely ebben a nyomorékban előttük állt, egészen vakok ők. Annak a reménykedésnek a hangjaiból, amely ennek az embernek a lelkében ott zsongott arra a gondolatra, hogy most talán eljött az ő megépülésének a pillanata, semmit sem tud felfogni az ő süket lelkük. Ők a bírói székben ülnek, és csak arra várnak, hogy legyen alkalmuk kimondani lesújtó ítéletüket.

Jól esik róluk elfordítanunk a tekintetünket, és odanéznünk arra az egészen másfajta képre, amely Jézus körül alakul ki. Itt is képződik egy tábor, kialakul egy közösség, szövődnek az együvétartozás szálai, – de mindez mennyire más! Ez nem magába zárkózó társaság, amely elfordul a kívülállóktól, és örül, ha őket mennél messzebb tudja tartani küszöbétől. Itt nyitva van a kapu és az ajtó. S a nagy öröm, amely mindenkit eltölt, hívogatóan sugárzik kifelé, hadd jöjjön más is, és legyen neki is része benne. Alighogy Lévi belekapcsolódott ebbe a körbe, elmegy és hozza már a társait is. Hiszen neki sem kevesebb, hanem csak annál több része lesz az örömben, ha mennél többen osztoznak vele abban. Valóban „násznéphez" hasonlatos ez a Jézus körül kialakuló közösség, mert hiszen a lakodalmi örömöt csak fokozza az, ha vele együtt örvendezni látja akár az egész világot is!

És milyen nagy szükségük van az embereknek arra az örömre, amely Jézus közelében fakad. A megtisztult, a meggyógyult, a megújult életnek az öröme ez. A törvényeskedő kegyeseknek sok tekintetben igazuk volt, amikor a „vámszedők és bűnösök" életében újjal mutogattak a sok romlásra és tisztátalanságra. Csak abban tévesztették el a dolgukat, hogy mindebben nem láttak olyan betegséget, amelyen mindenekelőtt segíteni kellene, nem pedig pálcát törni felette, s aztán megvetéssel elfordulni tőle. Persze ők nem is tudtak segíteni! De Jézus körül más a helyzet. Ő tud segíteni. És akik mellé csatlakoztak, azok is tudják, hogy Ő tud segíteni. Mások elzavarhatják a maguk közeléből a „betegeket", vagy messze elkerülhetik őket, hiszen valóban nem a legkellemesebb társaság. De az orvos éppen akkor van elemében, amikor ilyenek rajzanak körülötte. „Nem az egészségeseknek, hanem a betegeknek van szükségük az orvosra." Ezzel igazolja Jézus azt, hogy Ő éppen olyanok társaságát keresi, akiktől mások elzárkóztak. És ezzel jellemzi az Ő híveinek körülötte kialakuló közösségét is: ők is „bűnösök", akik Őáltala a „megtérésre" jutottak, s ezért ők sem tehetnek másképpen, minthogy szívüket válogatás nélkül mindenki felé kitárva „bűnösöket hívnak megtérésre."

Ami nyomorúság mutatkozik az életben, az mindmegannyi alkalom a segítségnyújtásra és az öröm terjesztésére. Észrevétlenül elhaladni mellette – nem azt jelenti, hogy az ember nem csinál semmit, hanem azt, hogy a legsúlyosabban vétkezik. „Szabad-e szombatnapon jót vagy rosszat tenni, lelket menteni vagy kioltani?" – kérdi Jézus az ő ellenfeleitől, amikor ott van mindnyájuk előtt a zsinagógabeli nyomorék. Őszerinte ezt az embert meg nem gyógyítani, amikor az alkalom erre adva van, annyi, mintha kegyetlenül beletaszítanák a reménytelen pusztulásba. Aki nem teszi meg a „jót", amit tehetne, ezzel már rosszat tesz. Aki nem „ment" életet, holott megtehetné, az ezzel már életet „kiolt". „Nyújtsd ki a kezedet!" – parancsolja hát a nyomoréknak. „És kinyújtá és meggyógyult a keze és éppé lőn, mint a másik". Itt nem az a nyomorult emberi erőtlenség nyilvánul meg, amely olyan nagyra van azzal, ha kicsinyes regulák megtartásával sikerült valamelyes látszateredményeket elérni s aztán zsugori módon bezárkózik a maga világába, és kívülrekeszti megvetésével a többi embert a maga teméntelen sok bajával és szükségével. Itt az a mindenekre elégséges isteni erő árad, amely jóra tud fordítani az emberi életben minden romlást, és ezért éppen akkor fejti ki magát, amikor szembe találkozik a különben reménytelen bajokkal.

Akik maguk is ebből a forrásból merítettek, azok nem féltik annak áldásait másoktól. Ellenkezőleg: azért éreznek felelősséget, hogy másokra is kiterjedjenek az áldásai. Nem ítélkeznek, hanem bíztatva hívogatnak tehát. Nem eltaszítani akarnak, hanem vonzani. Nem szégyenbélyeget sütnek embertársaikra bűneik és nyomorúságaik miatt, hanem szeretetben szolgálni igyekeznek nekik, hogy ők is megismerjék az Orvost, és velük is gyarapodjék annak hálás serege.

*

Amint így kirajzolódik előttünk mai szakaszunk történeteiből annak a körnek a képe, amely Jézus körül mint középpontja körül kialakul, jaj de átnyilallik a szívünkön a fájdalmas érzés: mennyire nem ezen a körön belül, hanem rajta kívül folyik a mi életünknek nagy része is!

Mennyire nem a mindenki felé kitárt szívű, a segítésben el nem fáradó, a testi-lelki nyomorúságtól nem iszonyodó, hanem éppen ellenkezőleg, feléje vonzódó szeretetnek az ereje árad bennünk és általunk! Mennyire nem sugározzuk azt az örömet magunkból és magunk körül, amely azt szeretné, hogy mennél többen osztozzanak benne! Mennyire zordon, kényszeredett és terhesnek érzett valami a mi istenszolgálatunk is sokszor! Egyszóval: milyen gyakran nem a Jézus oldalán találtatunk abban az ellentétben, amely ellenfeleit elválasztotta Őtőle, hanem a másik parton, az ő ellenfeleinek az oldalán!

Éppen ezért milyen nagy vigasztalás lehet számunkra, hogy újra megérthettük: az ő köre nem zárt kör. Nyitva áll számunkra is, hogy ne maradjunk kívül rajta, hanem kerüljünk belül. Ő „nem azért jött, hogy igazakat, hanem hogy bűnösöket hívjon megtérésre." Csak álljunk elébe úgy, amint vagyunk! „Állj elő a középre!" – mondta annak a zsinagógabeli betegnek is. Csak ne húzódjunk el előle, és ne rejtőzzünk el bajainkkal. Aki odaáll elébe, mit sem szégyellve, mit sem takargatva, azzal mindig megteszi azt a nagy „jót", amit csak Ő tehet meg, és elvégzi az élet „mentésének" csodatételét.

Így hangzik fel aztán körülötte ma is a „násznép" háládatos örvendezése, és arra a nagy tanításra, hogy amit Isten tesz, az mind az „emberért" van, rázeng szívünkből a visszhang: valóban, érettünk is érettem is!

***

Márk 2, 27.

„A szombat lőn az emberért,
nem az ember a szombatért.”
Márk. 2, 27.

Amikor éles párviadalban összecsapnak a pengék, szikrák csillannak fel. Ilyen, harcban született szikra Jézusnak ez a mondása is, mint annyi más az evangéliumok lapjain. Azzal a különbséggel persze, hogy nem a pillanatnyi életre gyulladt ki a fényük, hogy aztán örökre kialudjon ismét, hanem mihelyt kipattantak az ő lelke viaskodó kardján, felszökkentek az emberiség égboltjára, és azóta ott ragyognak, mint soha ki nem oltható, irányt mutató, sugárzó csillagok.

Az ellenfél, amellyel viaskodik, itt is a farizeusok tábora. Nem istentagadók, nem vallásgyalázók, nem gúnyolódó hitetlenek. Hanem felettébb kegyes, mély buzgóságú és fanatikusan hívő emberek. Van ebben valami örökre jelentős, gondviselésszerű isteni ökonómia: úgy tűnhetett ki legélesebben a Jézus Krisztus Evangéliumának a semmi mással össze nem téveszthető sajátossága, ha egy másik vallásos szellemmel kellett összecsapnia és ebben az ellentétben mutatkozhatott be a világnak.

A támadó fél most is a farizeusi vallásosság. Legalább a külső látszat szerint. Mert hiszen alapjában véve Jézus Krisztusnak a puszta jelenléte is már nyugtalanító támadás volt őellenük, és egészen érthető, ha ők nem térhetnek napirendre felette hallgatással. Amikor meglátják, hogy a szombatnak szent napján Ő tanítványaival együtt kint jár a mezőkön, s azok úgy csillapítják éhségüket, hogy leszaggatott búzaszemek kidörzsölt szemeit rágcsálják, s Ő ezt szó nélkül tűri: egészen természetes, hogy számon kérik tőle a dolgot. „Íme, miért művelik azt, amit szombatnapon nem szabad?” Jól értsük meg: nem az ellen van kifogásuk, hogy idegen táblák vetéséhez nyúlnak hozzá. A napkeleti patriarchális felfogás jogot adott a vándor embernek arra, hogy a táplálékul kínálkozó útszéli terméshez vagy gyümölcshöz hozzányúljon, és kielégítse vele éhségét. De szombatnapon!? Hiszen annak is megvolt a szigorú szabálya, hogy mennyi egy „szombatnapi járóföld”, amelyen túl menni már a szent nap megszentségtelenítése. Nem lehetetlen, hogy már ebben is vétkesnek találtattak a tanítványok. Azután meg kalászokat szaggatni nem egyértelmű-e az aratással, és szabad-e szombatnapon ilyen köznapi munkát végezni? A letépett kalászokból kidörzsölni a szemet, nem annyit jelent-e mint csépelni, és ez megint nyilvánvalóan nem megrontása-e a szent napnak? A farizeusi vallásosság nagyon szigorúan vette a szombat megszentelését; gondos aprólékossággal kidolgozta annak a szabályait, és hogy feltétlen biztonsággal távol tartson tőle minden sérelmet, olyan messze kitolta körülötte a védőbástyákat, hogy a szombatot megtartó embernek alig maradt már talpalatnyi szabad helye. Ennek a kegyességnek a szempontjából Jézus tanítványai kétségtelenül megszegték a szent nap törvényét.

De Jézus a védelmükre kel. A szombat napja Őelőtte is szent; Ő is tudja, hogy Isten adta annak a törvényét. De a törvény alkalmazásában Ő élesen szemben áll a farizeusokkal. Ő azt az elvet követi, amely a modern törvénykezésben is utat tört már magának: az intuíció elvét. Minden törvényben a törvényadó szándéka a fő dolog. És teljesen elhibázott dolog a törvénynek olyan alkalmazása – ha mégannyira megfelel is a törvény betűjének –, amely végeredményben a törvény eredeti rendeltetésével kerül ellentétbe. Ez volt a farizeusi szombatünneplésnek is a hibája. Addig nyújtották, erőltették a szombat-megszentelés szabályait, amíg végre visszájára fordult a szombat szentségének az értelme. Az embereket a szombat rabszolgáivá tették. Annak megtartása nyomorgató teherré vált rajtuk. A hétnek hét napja közül

egy sem okozott már annyi gondot, mint ez a hetedik. Öncéllá lett a szombat, és áldozatul esett neki az ember. Pedig eredetileg fordítva volt: Isten eszköznek szánta a szombatot, hogy az ember javát szolgálja. „A szombat lőn az emberért, nem az ember a szombatért."

I.

A cél: az ember. Ez az első gondolat, amely ebből megragadja a figyelmünket. Az ember érdekében van a legszentebb intézmény is, maguk a vallási cselekmények is, még az Istennek szent napja is.

Ha nem Jézus mondaná, szinte visszariadnánk ennek a kimondásától. Aki figyeli a háború utáni vallásos és teológiai áramlatokat a nagyvilágban, az tudja, hogy napjainknak a jelszava a „theocentricitás", szemben az előző évtizedek „anthropocentricitásával". Istent kell újra a középpontba állítanunk – mondják. Nem az ember, az ember üdvössége, nem az ember hite, nem az ember tökéletesedése a tengely, amely körül forognia kell gondolatainknak és törekvéseinknek, hanem Isten, az Ő dicsősége, az Ő kijelentése, az Ő szuverén kegyelme. És ezt az egész fordulatot örömmel és hálával üdvözölhetjük, éppen a református keresztyénség szempontjából, mert hiszen olyan igazságok érvényesülnek benne, amelyek eleitől fogva tisztán és világosan ragyogtak a kálvini reformációban.

Mégis meg kell állapítanunk, hogy a Jézus Krisztus Evangéliuma olyan tágas és gazdag valami, hogy benne nem egymást kizáró ellentét az Isten-központiság és az ember-központiság. Jézus Krisztus számára Isten dicsősége és az ember üdve nem két külön dolog, amely „vagy-vagy" elé állítana bennünket, hanem ugyanegy dolognak két oldala csupán. Egészen Isten felé fordul minden gondolata. Őérte küzd és fárad. Őneki mutatja be áldozatul halálra szánt életét, és az Ő országán kívül nincs más célja szolgálatának. De ugyanakkor mégis ki meri mondani ezt a jelszót is: „az emberért". Volt az Ő Isten-szolgálatának egy olyan arca is, amely az ember felé tekintett.

Ezzel a kezünkbe adott egy mértéket, amellyel minden Isten-szolgálatot próbára tehetünk: vajon evangéliumi értelemben is csakugyan az, aminek vallja magát? Csakugyan örök isteni törvény valósul-e meg benne, vagy csak „emberek rendelése"? Mindig az a kérdés: az embert szolgálja-e, vagy pedig zsarnoka az embernek. Mert amit az Isten rendelt, az az emberért van, nem pedig az ember érette.

Hányszor megtörtént a farizeusok óta is, magában a keresztyén egyházban is, hogy isteni tekintélyt nyertek olyan szabályok, amelyek ezt a próbát nem állják ki. Szent buzgósággal csiszoltak és faragtak törvényeket, amelyeknek eredetileg világos volt az áldott rendeltetésük, de később már elvesztették az értelmüket, és szinte csak „tehetetlenségi nyomatékukkal" tartották fenn magukat, már csak azért követeltek engedelmességet, mert megvoltak, éspedig ősi hagyományok tekintélyével övezetten!

A reformáció volt a keresztyénségnek az a hősies kísérlete, amelyben önmagával szemben is megküzdötte ugyanazt a kritikai harcot, amelyet Jézus Krisztus a korabeli farizeusi törvényeskedéssel megvívott. Az ilyen ügyet nem lehet egyszersmindenkorra elintézni, – „ecclesia semper reformari debet" – minden nemzedéknek újra revíziót kell tartania: vajon nem váltak-e vallásos szokásai, szertartásai és intézményei öncéllá, amely terhes szolgálatba hajtja az embert ahelyett, hogy mindenestől fogva az embert szolgálná. De amíg hűtlenekké nem válunk a reformáció emlékéhez, addig nem kell félnünk, hogy közöttünk feledésbe merül ez az evangéliumi kritérium.

Ebben van a mi nagy előnyünk az emberiségnek haladásáért folyó társadalmi, politikai, szellemi küzdelmeivel szemben. Mert egyéb területeken is, nemcsak a vallási területen, újra

meg újra kialakul az a helyzet, hogy isteni tekintélyre hivatkoznak olyan berendezkedések, amelyek csakugyan isteni rendelésen alapulnak, de amelyek ezen a jogcímen hátráltatói és nyűgei is akarnak lenni az embernek. Az ember ilyenkor harcba száll velük, hogy kivívja a maga érvényesülését. És mi nem abban látjuk a kötelességünket, hogy ezt a harcot leszereljük. Ha mégannyi hiba és tévedés keveredik is bele a haladásnak ebbe a küzdelmébe, meg tudjuk érteni azt, ami jogosult benne. Alapjában véve nem az isteni rendelés ellen irányul a lázadása, hanem az isteni rendelésnek emberi eltorzítása ellen. És hiába hivatkozik isteni eredetére bármilyen szent hagyomány, ősi intézmény, meggyökerezett szokás, – ha nem az emberért van, hanem az embernek kell őérette lennie, elvesztette a lába alól az isteni jogosultság alapját.

II.

De ha megállapítottuk, hogy az ember a cél, mindjárt tegyünk hozzá egy nagyon fontos dolgot, hogy az „ember" alatt az Isten embere értendő itt. Még a szombat is csak eszköz, amely az embert szolgálja. Még az Isten szent napja is csak annyiban kötelező, amennyiben az emberért van. De az eszközből következtethetünk a célra is. „Az emberért" – ez nem jelenthet akármit, csak olyan célt, amelyért volt értelme az Isten szent napját is eszközül elrendelni.

Ha ezt nem hangsúlyoznánk, veszedelmes forradalmi elvvé válna ez a jelszó: „az emberért". A szuverén fenség trónjára ültetné az embert, – és ezzel nyomorultul lealjasítaná voltaképpen. Azt jelentené, hogy az ember tetszése szerint szabhat önmagának törvényt, és az isteni törvényből is azt válogathatja ki, vagy azt vetheti el, amit az önkénye diktál. Szabadságlevelet kapna így az ember arra, hogy mihelyt kényelmetlenné válik számára valamilyen korlát, ledöntse azt és átlépjen rajta, akármilyen hagyomány-megszentelte tekintély állította is azt az útjába. Elismernénk az ember jogát minden ösztönének és vágyának a féktelen kiélésére, és szentesítenénk minden fellázadását, amivel ősi törvényeket bomlaszt csak azért, mert feszélyezik.

A szombat az emberért van, de nem az állat-emberért. Annak a kedvéért nem kellett volna szombatnak lennie egyáltalán. „Ember" alatt Jézus Krisztus mást ért: azt, ami az Isten szeme előtt lebegett, amikor a 7. nap megszentelését parancsolta. Mi volt hát ez? Milyen produktum előállítására alkalmas műhely a megszentelt 7. nap?

A „nyugodalom napja" a neve. A szó legfelszínesebb értelmében tehát – a munka szüneteléséének a napja. Pihenő állomás az élet fárasztó hajszájában. Félbeszakítása, fegyverszünete annak a küzdelemnek, amit az ember a létért folytat. Tehát emlékeztetés arra, hogy az élet robotja, bármilyen elkerülhetetlen szükségesség is, sőt bármilyen szent kötelesség is, – nem minden. Olyasféle viszonyban van a hétköznappal, mint a családi hajlékunk a műhelyünkkel. Talán az életünk nagyobb részét ott töltjük a munkánk helyén. De nem ott lakunk. Elmegyünk oda, de megint el is jövünk onnan. Ugyanígy belemerülünk minden hétnek a hétköznapjaiba, de megint ki is bukkanunk belőle. Egészen nem nyelhetnek el, mert van egy 7. napunk is, amely nem hétköznap. A munka alagútjában fut a vonatunk. De ezt az alagutat meg-megszaggatják a nyílt szakaszok; ha rövidebbek is, elegendők ahhoz, hogy az egész pályánk ne legyen a földbe eltemetve.

De „nyugodalom napja" a 7. nap komolyabb értelemben is. Nem az az értelme, hogy egyfajta nyughatatlanságot egy másik váltson fel; a munka fáradalmai után a vigasság zajos izgalmai. Mert a munkaszünet még nem „megszentelés". Nagyon sok ember ma a 7. nap munkaszünete után fáradtabb testtel és lélekkel fog a munkához hétfő reggel, mintha munkával töltötte volna el a 7. napot is. A kenyérért való hajszát félbeszakította ugyan, de csak azért, hogy annál

jobban belevesse magát a szórakozás és az élvezetek hajszájába. Testét is kimerítette benne, lelke is szétszóródott általa. Nem „nyugodalom napja” az, ami megviseli az embert. Az elcsendesedés napjának kell lennie. A léleknek ki kell vonnia magát úgy a munka gondjaiból, mint az élvezetek izgalmaiból, hogy fölibük emelkedjék egy időre. El kell vonatkoznia általában minden benyomástól, amivel nap-nap után ostromolja az élet, hogy befelé fordulva rendet teremtsen magában; feldolgozza mindazt, ami felgyülemlett benne, és előkészítse magát mindarra, ami reá ezentúl várhat. Ezért az Isten napja ez a nap. Az ilyen elcsendesedett léleknek jelentheti meg Ő magát. Akkor társalkodhat az emberrel, ha az ember más hangoktól elfordulva belefigyel az Ő örökkévalóságának világába. Világos, hogy a 7. napnak ez a „megszentelése” nem intézhető el semmiféle istentiszteleti formasággal. Ha a templomlátogatásunk is csak olyan kötelesség, amelyen igyekszünk hamar átesni, hogy aztán siethessünk egyéb vasárnapi programunk lepergetése felé – nem lesz abból „nyugalom napja”. Az egész napnak istentiszteletnek kell lennie. Benne a gyülekezeti szent óra csak egy láncszem, amelyhez sorakozik a többi – a szeretteink körében való áhítatos foglalatosság az Isten dolgaival, és a magunk lelkébe való csendes visszavonulás az Istennel való számadásunk újrarendezésére.

Így lesz a „nyugodalom napja” ez a nap a szónak még mélyebb értelmében: a lelki megbékélésnek a napja. Mert aki elcsendesedett szívvel keresi Istent, az meg is találja, és ebben a találkozásban megszabadul a hétköznap terheitől, a földi küzdelemnek egész súlyától, és előízét érezheti a harcokon túl reá váró örök nyugodalomnak. Sok elkövetett bűnnek az emléke halmozódott fel, – de az Isten szól, és szavában újra a bocsánat ajándéka rejlik. Sok veszteség és vereség sebe vérzik, – de az Isten lehajol, és keze érintése gyógyít. Sok kétség és homály borult a lélekre, – de Isten közelségében világosság árad újra. A jövőnek új veszedelmei fenyegetnek, – de a szív megtelik bátorsággal. Olyan rohamosan közeledik az út titokzatos, sötét végállomása, – de kicsinnyé zsugorodik ez a lábunk alól eltűnő egész földi világ az örökélet kitáruló fényes távlataiban. Ezért kell éppen meg-megszaggatni a hétköznapi izgalmas vándorutat, és mindig újra felmenni a megszentelt napnak a kilátópihenőjén, különben felőrlődnénk az élet kicsinyességeiben. De itt kitárul a messzeség – a múltba és a jövőbe –, és az életet a maga egészében látjuk, amint azt adta minekünk a mi Teremtőnk, amint azt bűnétől megváltotta a mi Megváltónk, és amint abban véghezviszi művét a Szent Lélek Isten.

A cél: az ember. De az ilyen ember. Csak eszköz a szombat az emberért. De ha az ember a cél, ebben az értelemben, akkor a szombat szükséges eszköz az érdekében. Az ember nem nyomorítható meg a legszentebb szabályokkal sem, – de másfelől nem is valósítható meg nagyon szent szabályok nélkül. Isten rendelései nem öncélú dolgok, csupán öntőformák, amelyekben ki akarja alakítani az igazi emberi életet. Mihelyt erre alkalmatlanok, már nem az Ő rendelései, és senkinek sincs joga az Ő nevében ránk erőszakolni őket. De viszont: hogyan öltsön testet a remekmű öntőformák nélkül? „A szombat lőn az emberért”. Nélkülözhetetlen volt, azért adta Isten. Az emberi eltorzulásai ellen fel lehet és kell lázadni. De a tiszta lényege, az eredeti isteni rendelés ellen nem lehet büntetlenül vétkezni.

Két oldala van a dolognak. Alapigénkben bennefoglaltatik mind a kettő. Kiélezve csak az egyik van, mert a farizeusokkal szemben arra volt szükség. Ők zsarnoki túlhajtásba vitték a törvényt úgy, hogy annak eredeti intenciójával már ellentétbe kerültek. De vajon ma, a mi világunkban nem fenyeget-e legalább olyan mértékben az ellenkező veszély: a törvény nélküliség kísértése? És ha ma szólalna meg Jézus Krisztus a „nyugodalom napja” kérdésében, – vajon nem a másik oldalát élezné-e ki a dolognak?

Messze mögöttünk vannak azok az idők, amikor – különösen kálvinista eklézsiákban – vasfegyelem uralkodott az emberek lelki nevelése terén. Különösen itt, ebben a nagyvárosban, ki kéri számon tőlünk, hogy mit csinálunk a „nyugodalom napjával”? Nem mondom, hogy

fordítsuk vissza az idő kerekét – úgyis hiába mondanám. De ha már a társadalmi és a közélet levette rólunk a fegyelmező kezét, nem nyugszik-e annál súlyosabb felelősség mindannyiunk egyéni lelkiismeretén azért, hogy ne engedjük az életet – se a magunkét, se a szeretteinkét – széthullani a fegyelmezetlen egyéni önkény enyészetében?

Még ott is, ahol sok a jóakaratú buzgóság, nagyon sok kapkodó és ötletszerű dilettantizmust látunk a lelki életben. Amatőrködünk az Istenben való élet művészetében. Pedig semmiféle művészetben nem vitte még soha semmire az olyan ember, aki akkor kóstolgatott bele, amikor éppen kedve tartotta rá. Az igazán értékes eredményt csak azok érik el, akik szigorú szabályok fegyelmének vetik alá magukat.

„Az emberért lőn a szombat". Az a méltóság, erő és öröm, ami a „nyugodalmat" megtalált emberről sugárzik, nem lehet senkinek sem osztályrésze vaktában. Erre be kell állítanunk az életrendünket. Ehhez meg kell tartanunk, meg kell szentelnünk a 7. napot. Ezért adta Isten annak parancsolatát. Nem lehetünk bölcsebbek nálánál. Kerülőutakon nem érkezhetünk el oda, ahova Ő megszabta az egyenes utat. „Az emberért lőn a szombat". Csak lefokozott értelemben lehetünk emberek mindaddig, amíg engedetlenek vagyunk, és nem használjuk fel az Őáltala rendelt eszközt. Csonka, félbemaradt, rosszul sikerült lesz az emberi életünk, ha alá nem vetjük magunkat hűségesen és következetesen az Ő formáló és fegyelmező törvényének.

*

Hadd kérdezzem meg tőled: hogy állsz az Úr napjával? Úgy szenteled-e meg, mint a „nyugodalom napját", amelynek felvirradtát óhajtva várod a fáradságos, küzdelmes hétköznapok során, és amelynek lealkonyultán boldogan köszönöd meg Istennek, hogy megajándékozott vele? Vagy van benne számodra is valami elnyomó, fojtogató zsarnoki vonás, mintha kihasznált rabszolgája volnál? Ha megtartod is, nem azért tartod-e meg, mert mások úgy kívánják tőled, a magad kedve ellenére, – talán a szüleid kedvéért, akik magukkal hoznak, talán a gyermekeid kedvéért, akiknek mégis muszáj jó példát mutatnod, talán sírjukban porladó elődök kedvéért, akiknek az emléke kötelez? És talán úgy tartod meg, hogyha már muszáj lerónod ennek a kegyes vasárnapi szokásnak az adóját, hát mennél olcsóbban megszabadulj tőle, – vasárnaponként egy templomi óra árán, vagy időnként egy-egy templomi óra árán?

Akkor még nem értetted meg a „nyugodalom napjának" a szent parancsát. Nézd, Jézus Krisztus tisztázza az értelmét teljesen. Ha nyűgnek volna szánva ez a parancs, akkor Ő maga szállna harcba ellene, – mint ahogy harcba szállt azok ellen, akik nyűgöt akartak csinálni belőle. De Ő maga megmutatja, hogy ajándék ez, amit hálásan kell vennünk, és féltve meg kell őriznünk. „Az emberért lőn". Az emberért, teérted, – nem azért, aki most vagy, hanem azért, akinek lenned érdemes volna, akivé lenned az egész valód mélységes vágya, aki megízlelte az Istenben való „nyugodalmat".

„Érettünk" – ez volt a jelszava, az irányítóparancsa Jézus Krisztus egész életének. Ezért küzdött, halt meg és győzött. Ezt a szót hallotta az Isten törvényéből is kicsendülni. Minden, amit Isten eleitől fogva tett, – „az emberért lőn". Tetszett neki a mi sorsunkba helyezni az Ő dicsőségét, hogy amikor a maga dicsőségéért munkál és uralkodik, az ugyanakkor „érettünk" is legyen és viszont. Mi lennénk hát azok, akik különbséget teszünk mégis az Ő akarata és a magunk java között, és kivonnánk az életünket az Ő kezéből, amikor Ő magához akar vonni?

„Megemlékezzél az Úrnak napjáról, hogy azt megszenteljed!"

***

Márk 3, 7 – 35.

„Nem rabolhatja el senki az erősnek kincseit,
bemenvén annak házába, hanem ha előbb az
erőset megkötözi, és azután rabolja ki annak házát.”
3, 27.

Abban a szakaszban, amelyet mai elmélkedésünk ölel fel, nem fűződnek az evangélista feljegyzései úgy egybe, mint az előző szakaszban. Ott, láttuk, olyan jelenetek következtek sorra, amelyekben Jézusnak az Ő ellenfeleivel volt vitája, illetve azok támadták Őt meg különféle kifogásaikkal, s Ő ezekre adta meg válaszát. Itt most egyfelől általános képet kapunk Jézus folytatódó és egyre kiszélesedő nyilvános munkásságáról, és ebbe szövődik bele néhány jelentős epizódnak az elbeszélése, amely vagy az Evangélium ügyének szempontjából bír fontossággal, hogy meg kellett őrizni az emlékezetét, – ilyen az apostolságra kiválasztott tizenkét tanítványnak valóságos külön testületbe tömörítése és szolgálatra való felhatalmazása – vagy pedig azért érdemel külön megemlékezést, mert Jézusnak nagyon emlékezetes nyilatkozatainak elhangzására adott alkalmat, – ilyen az Ő ellenfeleinek az az újabb, minden eddiginél mérgesebb támadása, amelyben a Sátánnal való cimborálással vádolták, és ilyen az Ő rokonságának az a jóakaratú, de balgatag kísérlete, amellyel ki akarták emelni munkásságának fáradalmaiból, és haza akarták vinni elhagyott otthonának nyugalmas életébe.

Amit az evangélista itt Jézus működéséről általánosságban mond, az lényegében véve megismétlése már előzőleg is elmondottaknak. Jézus „nagy sokaság” figyelmétől kísérve folytatja ugyanazt a működést, amelyben már eddig is láttuk Őt forgolódni. Prédikál, „sokakat meggyógyít”, és sokakból kiűzi a „tisztátalan lelkeket”. Mindebben csak az az új vonás, hogy ennek a munkásságnak kiszélesedik a hatóköre és fokozódik az üteme. Hallgatói már nemcsak szűkebb pátriájából, Galilea vidékeiről, verődnek össze körülötte, hanem „jövének Őhozzá” távolabbi vidékekről is sokan, akik „hallották, hogy miket művel vala”. Feltűnnek a hallgatóság soraiban a fővárosból és környékéről – „Judeából és Jeruzsálemből” – tehát többnapi járóföldről érkezett csoportok is, sőt az ország határain túlról, a Jordán túlsó partjáról, a délkeleten fekvő Idumeából és az ellenkező égtáj felől, az északnyugati, tengerparti Tírus és Sidon környékéről érkezettek is. Ahogy az evangélista máskor is, nem egyszer szemléletessé teszi számunkra elbeszéléseit egy-egy életteljes részletvonás megrajzolásával, úgy varázsolja itt is a szemünk elé a Jézus körül állandóan zajló tolongást annak a megemlítésével, hogy amikor a Genezáret tava mellett tanított, a parton elhelyezkedett és hozzá egyre közelebb húzódó hallgatóság miatt már szükségesnek tartotta, hogy tanítványai „egy kis hajót tartsanak neki készen”, hogy abba beszállhasson, – „hogy ne szorongassák őt”. Ugyanilyen megjegyzése az is, hogy a Jézust körülvevő sokaság annyira igénybe vette Őt, hogy szinte már arra sem hagytak neki időt, hogy – tanítványaival együtt – asztalhoz telepedhessen. „Egybegyűle a sokaság annyira, hogy még nem is ehetének.”

Amit aztán itt egyébként elmond az evangélista, abból legjobban úgy emelhetjük ki a reánk tartozókat, ha sorra vesszük azt a háromféle embercsoportot, amely ennek a szakasznak a történeteiben szerepel.

I.

Ott vannak elsősorban megint Jézusnak az ellenfelei. Éspedig azoknak is súlyosabb, tekintélyesebb képviselői, mint amilyenekkel eddig találkoztunk. Nem helybeli vagy környékbeli vezetőemberek, akik alkalmilag belekötnek, hanem olyan „írástudók, akik Jeruzsálemből jöttek vala le". Azok a kifogások és aggodalmak, amelyeket Jézus működése keltett, eljutottak hát a fővárosban élő legfőbb vezetőemberek füleibe is. Nyilván panaszos jelentések mentek oda Galileából, és ezeket elég súlyosaknak találták, hogy néhány embert kiküldtek a helyszínre kivizsgálni a dolgot. De ez nem volt igazi vizsgálat, amelyet az igazság elfogulatlan keresése vezetett volna. Világosan kitűnik, hogy ezek az „írástudók" már eleve Jézus iránt ellenséges lélekkel nézték és figyelték, mit is csinál Ő. Munkásságának nem is ezen, vagy amazon a részletén akadtak fent, amilyenek körül az eddigi viták folytak, hanem mindenestől súlyos vád alá helyezik egész működését. A tények sokkal nyilvánvalóbbak, semhogy letagadhatnák. Jézus működését olyan jelenségek kísérték, amelyek pusztán emberi erőnek nem voltak tulajdoníthatók. De annak a gondolatnak, hogy tehát akkor Jézus által Isten munkálkodik, nem volt szabad helyt adniuk a lelkükben egyetlen pillanatra sem. Nem volt tehát más hátra, mint ahhoz a kényszeredett magyarázathoz folyamodni, hogy ha emberfeletti erők nyilvánulnak meg munkásságában, azok a Sátánnak az erői. „Azt mondták, hogy: Belzebub van vele, és: Az ördögök fejedelme által űzi ki az ördögöket." A nép sokaságai előtt megnőtt tekintélyét lerontani, szavának és tetteinek a hitelét megdönteni, a hozzá vonzódókat tőle elriasztani, – amit minden áron el akartak érni –, csak ezzel a kétségbeesett kísérlettel lehetett.

Jézusnak nem kerül nagy fáradságába, hogy ennek a vádnak, mikor tudomást szerez róla, kimutassa a képtelenségét. Az Ő egész munkássága a Sátán ellen irányul; annak rontó hatalmát igyekszik megtörni az emberek életében; annak testet-lelket senyvesztő rabtartó uralma alól menti ki az embereket. Milyen képtelen gondolat az, hogy ezt az egész hadjáratot, amely a Gonosznak a zsarnoksága ellen folyik, maga a Gonosz támogatja az ő titokzatos erejével! Hiszen akkor az ő uralma „önmagában meghasonlott" országhoz vagy házhoz hasonlítana. Az ilyen ország vagy ház pedig „nem maradhat meg, hanem vége van". Mintha azt mondaná ezzel Jézus: nem is volna rossz, ha csakugyan így lenne. Kártyavár volna csak a Sátánnak az emberek felett gyakorolt uralma, és egy könnyű szélfuvallat összedönthetné. Szinte érthetetlen volna, hogy eddig is hogyan tudott fennállni. Ha a Sátán erői ilyen nyilvánvaló ellentétben támadnának egymás ellen, akkor nem volna ezen a világon olyan sok szerencsétlen, elrontott életű ember; akkor ez az átok, amely alatt az embervilág sínylődik, régen megtört volna már magától, és csak a rossz emléke maradt volna meg. A valóság ellenben azt mutatja, hogy a Gonosznak uralma nagyon szilárdan és szívósan áll, mint valami jól kiépített rendszer, amelyben minden alkotóelem egymást támogatva működik össze. Jézus ellenfelei, amikor a Sátánról beszélnek, olyan képzelt világban mozognak, amelynek semmi köze nincs a valósághoz. Ő ellenben illúziók nélkül néz szemébe a kegyetlen valóságnak. Ő világosan látja és meg is mutatja, mennyire nem egykönnyen megrendülő és összeomló, hanem milyen erősen megszervezett „ország", milyen szilárdan egybeszerkesztett „ház" a Sátán uralma. Nincs annak hatalma alól szabadulás és menekülés, – csak egyetlen módon.

Erre az egyetlen módra mutat rá Jézus, hogy gyógyító csodatételeinek igazi magyarázatát megadja, azzal a képtelen feltevéssel szemben, amellyel ellenfelei próbálták megmagyarázni azokat. „Nem rabolhatja el senki az erősnek kincseit, bemenvén annak házába, hanemha előbb az erőset megkötözi, és azután rabolja ki annak házát." Ha megtörténik az, mint ahogy még Jézus ellenfelei is kénytelenek voltak elismerni a tagadhatatlan példákat, hogy a Sátán rontó hatalma alól megszabadulnak emberek, akkor csak azért történhet meg, mert a Sátán rettentő nagy hatalom ugyan, de van ennél „az erősnél" is még erősebb, aki szembeszáll vele, megbirkózik vele, úgy „megkötözi őt", hogy hatalma megbénul, és szabadon kell bocsátania

„kincseit”, amelyek felett addig vitathatatlanul ő volt az úr. Ez a küzdő és győzedelmeskedő Szabadító, ez a még erősebb volt Jézus. Azért jött és azért hozta magával az Isten „elközelített” uralmát, hogy az ember ne maradjon tehetetlenül kiszolgáltatva a Gonosznak, s az ember ügye ne azon forduljon meg: hogyan viszonylik az ő parányi ereje ennek a hatalmas Ellenségnek az erejéhez, mert akkor reménytelen a helyzet, – hanem az Isten és a Sátán erejének a mérkőzésén dőljön el a kérdés, amikor nem is lehet kétséges a kimenetel. És Jézus egész működése nem volt más, mint szakadatlan birkózás az Isten erejében a Sátán „megkötözéséért”, hogy a hatalma alól kiragadott „kincsek”, egyik ember a másik után, boldogan részesülhessen a szabadulás ajándékában. Jól tudjuk, hogy ez a titokzatos birkózás folyt tovább mindaddig, amíg végül úgy látszott, hogy a döntő győzelem az ellenségé lesz és Jézus alulmarad benne, mint szánandó vesztes fél. De azt is jól tudjuk, hogy ennek a látszatnak ellenére éppen akkor, Jézus kereszthalálában, roppant meg véglegesen az Ellenség hatalma, és a felszabadításunkért vívott harcnak ez volt a döntő győzelme. A Sátán még mindig félelmetes hatalom ezen a világon. De már halálos sebet nyert. S akinek Megváltója a megfeszített Jézus Krisztus, az az Isten ereje által szerzett szabadulás bizonyosságában nézheti a régi zsarnoknak minden hetvenkedését, amellyel még mutogatja hatalmát.

De a legfontosabb, amit Jézus az Ő ellenfeleinek mondani akar, még csak ezután következik. Amit eddig mondott az ő képtelen vádaskodásukra, az nem is annyira nekik maguknak szólt. Hiszen ha már ilyen képtelenségekbe is belekapaszkodtak, csakhogy ne kelljen elismerniük benne az Isten Felkentjét, akkor úgysem sok reménység lehetett már arra, hogy világos érvekkel őket még jobb belátásra lehet segíteni. Éppen ezért van Jézusnak végül egy mélységesen komoly intése, amely már az ő szívüknek van nekiszegezve. „Bizony mondom néktek, hogy minden bűn megbocsáttatik az emberek fiainak, még a káromlások is mind, amelyekkel káromolnak. De aki a Szent Lélek ellen szól káromlást, nem nyer bocsánatot soha, hanem örök kárhozatra méltó.” Félelmetes kijelentés ez. Annál félelmetesebb, mert olyan csodálatos ígéret van benne. „Minden bűn megbocsáttatik az emberek fiainak”. Ennél tágabbra nem nyílhat már az Isten atyai szíve. Ilyen csodálatos örömhírt az Isten kegyelméről soha nem hirdetett senki. „Minden bűnre” van Istennél bocsánat, még arra is, amelyre embereknél már nincs, sőt még arra is, amelyet emberek talán nem is vennének komolyan, de amely az isten fenségét és könyörületességét annál jobban megbántja: megbocsáttatnak „még a káromlások is mind”! Nincs tehát reménytelen bűnös, aki előtt ne állna nyitva az Isten hívogató ajtaja. És mégis van a bűnnek egy fajtája, amelyre nincs bocsánat: az, amellyel az ember maga csukja be az előtte feltárult ajtót, maga taszítja el magától a felkínált isteni kegyelmet; maga nem akarja bűnösként elfogadni a bűnbocsánatot, hanem mindenáron, ha kell, akkor kitalált képzelődések árán is védelmezi a maga igazát Isten ellenében. Ez az a „Szent Lélek elleni bűn,” amelyre nem lehet bocsánat.

Elkövették-e ezt a bűnt Jézus ellenfelei, vagy még csak azon az úton voltak, hogy elkövessék? Jézus szavai inkább úgy hangzanak, mint a szakadék felé közelgő embernek odakiáltott riasztó figyelmeztetés, amely még az utolsó pillanatban meg akarja őt állítani, nem pedig úgy, mint a szakadékba már lezuhant ember felett kimondott ítélet, amelyen már semmi nem változtathat. A helyzet mindenesetre nagyon komoly volt. Ezek az emberek készek voltak Jézus csodatételeit is inkább a Sátán hatalmának tulajdonítani, a fehérre is inkább kimondani, hogy fekete, a Szent Lélek nyilvánvaló erőmegnyilatkozásait is megbélyegezni mint istenellenes mesterkedéseket, semhogy magukat megalázva bevallják eddigi előítéleteik téves voltát, és Jézus előtt meghajoljanak. Makacsságukban mindenesetre a „Szent lélek ellen” szóló káromlás végzetes útjára sodródtak.

Nem a mi dolgunk azon tanakodni, vajon voltak-e közöttük olyanok, akik Jézusnak ettől a szavaitól megriadva még idejében ráeszméltek, hogy nyílegyenesen az „örök kárhozat” mélységei felé rohannak, és így még megmenekülhettek attól. A mi dolgunk az, hogy a

magunk hasznára jól jegyezzük meg Jézus intését. Megtörténhet a mi életünkben is, hogy Jézus ellenfelei közé keveredünk, kifogásaink vannak ellene, vonakodunk előtte meghajolni. Nem baj. Ez is megbocsáttatik nekünk. Csak arra vigyázzunk, hogy amikor újra szól hozzánk az Ő szava, hogy megvilágosítson és meglágyítson, akkor mi ne akarjunk mindenképpen ellenállni. Mert ez az út vezet végül is oda, hogy makacs elvakultságunkban a legnagyobb isteni ajándékot is úgy utasítjuk majd el magunktól, mint valami megvetendő és elítélendő sátáni eredetű dolgot, – és akkor hogyan segíthetne rajtunk már az Isten irgalma is?

II.

Szerepel azután egy másik embercsoport is ezekben a történetekben, amelyik szemben áll Jézussal. Nem ellenfelei. Nem ártani akarnak neki. Ellenkezőleg: a legközelebbi hozzátartozói, – „az övéi", ahogy az evangélista nevezi őket, vagy még pontosabban: „az Ő testvérei és az Ő anyja". Szívből szeretik Őt, ahogy az egy családhoz tartozók szerethetik egymást, szinte természettől fogva, ha ugyan ez a természet szerinti szeretet nem romlik meg és nem fordul visszájára. De ez az ő szeretetük nem párosul megértéssel. Jézusban ők még nem tudták felismerni azt, akinek Ő mondotta magát. Ezért idegenkedve figyelték egész működését, az emberek megmentéséért folytatott azt a lázas erőfeszítést, amelyben a Sátán hatalmával birkózott. Amikor azt hallják, hogy munkásságának a sodrába úgy belevetette magát, hogy tanítványaival együtt „még nem is ehettek", ezt már megsokallják. Nem csak féltik attól, hogy ez a pihenést nem ismerő munkásság megárt neki, hanem úgy vélik, hogy máris baj van. Így emésztenie magát a nap-nap után való szakadatlan munkában – ez már nem józan dolog. Valahogy elvesztette, úgy látszik, a lelki egyensúlyát. „Azt mondták, hogy magán kívül van". Elejét akarják hát venni a baj elhatalmasodásának. Még rendbe jöhet minden. Ki kell Őt szakítani működéséből, amelyben nincs egy órányi pihenése sem, és haza kell vinni a családi körbe. Ott majd megnyugodhat és visszanyerheti józanságát. „Eljöttek" tehát, hogy „megfogják Őt".

Aztán olvastuk, mi történt. Hozzátartozói éppen akkor érkeznek oda Őhozzá, amikor megint tanítással van elfoglalva. Úgy látszik, egy házban ül és úgy beszél a házat zsúfolásig megtöltő jelenlévőkhöz. Ők „kívül megállva", beüzennek érte – „hívatván Őt". Talán csak sikerülni fog féltő és aggódó szeretetüknek szelíd kényszerével rávenniük arra, hogy tartson velük és cserélje fel, legalább egy időre, a nyilvános működés színterét az otthon nyugodalmas körével. De nem is kerül sor arra, hogy rábeszélő művészetüket kipróbálják rajta. Jézus nem is megy ki hozzájuk, csak üzenetet küld nekik. Megértette szándékukat, és határozottan nemet mond rá. De milyen megkapó formába foglalja ezt a tagadó választ! „Ki az én anyám, vagy kik az én testvéreim?" – kérdi. Aztán, amint az evangélista itt is szemléletessé eleveníti elbeszélését Jézus mozdulatának a feljegyzésével, amely szavaival együttjárt: – „elnézvén köröskörül a körülötte ülőkön", kijelenti: „Íme az én anyám, és az én testvéreim". Amazok az Ő test szerinti rokonai, emezek az Ő lelki családja. Amazok idegenül állnak szemben azzal az üggyel, amelynek szolgálatában Ő elégeti az életét, emezek megértették Őt, és csatlakoztak hozzá. Ő arra szentelte oda egész valóját, hogy Istennek akaratát engedelmesen vigye véghez úgy, amint az rábízatott. Vannak emberek, akikre átragadt Őróla az engedelmes szolgálatnak ez a lelke, és ezek – mindenki, „aki az Isten akaratát cselekszi", – közelebb állnak Őhozzá a vele egy testből és vérből valóknál. Rajtuk végigsikló tekintete egybeöleli őket: ők „az én fitestvéreim és nőtestvéreim, és az én anyám".

Volt valami keménység és zordság ebben a válaszban. Hiszen bizonyos értelemben megtagadta itt a fiú az ő édesanyját, s a testvér az ő testvéreit. Nem lehet kétséges: Jézus tudatában is volt annak, hogy ezzel a válasszal megsebzi azoknak a szívét, akik úgy érezték, hogy ők állnak hozzá legközelebb, és ezért nekik van joguk őhozzá elsősorban. De csak bizonyos értelemben tagadta meg őket: csak annyiban, amennyiben bele akartak avatkozni az Ő működésébe, és meg akarták akasztani annak folytatását. Mivel ez volt a valóságos helyzet,

őszintén és kíméletlenül meg kellett mondani nekik, hogy Ő akármilyen jóságos szívből fakadó igényeiknek és szándékaiknak is elébe helyezi annak az ügynek a szolgálatát, amelyre küldetést kapott Istentől. Hiszen tanítványaitól is mindig azt kívánta meg, hogy Isten ügyét úgy állítsák az első helyre az életükben, hogy amögött minden egyéb tekintet, még a leggyengédebb földi kötelékek igényei is szoruljanak a háttérbe. Hozzátartozóinak adott válaszában most Ő maga is csak ezt a parancsot alkalmazza saját magára.

De volt a válaszában másvalami is, nemcsak az elutasítás. Volt benne hívogatás és ígéret is. Hiszen ezekkel a szavakkal azt üzente az „övéinek": miért nem álltok ti is be azoknak soraiba, akik „az Isten akaratát cselekszik"? Felmutatott előttük egy magasabb lehetőséget: ahelyett, hogy csupán az egy családból való származás természeti kötelékei fűzik őket egybe Övele, együvé tartozhatnának vele sokkal szentebb és mélyebb közösségben is, az Isten akaratának közös szolgálatában is. Az Ő szíve is vágyik arra, hogy legyenek körülötte olyanok, akik szeretik Őt. De ezt az atyafiságot Ő elsősorban olyanokban találja meg, akik nem kívülről szemlélik munkásságát, a fejüket csóválva felette, hanem akik belül kerültek az Ő szolgálatának a körén és megtanulták tőle, hogy az élet igazi titka „az Isten akaratának a cselekvése". Ilyen rokoni örömet szeretne Ő azokban is látni, akik test szerint az „övéi". Ha igazán szeretik Őt, ami nem kétséges előtte, miért nem szerzik meg neki ezt a nagy örömet?

Tudjuk, hogy később megszerezték. Részleteket nem tudunk róla, hogyan és mikor történt. Csak az eredményt ismerjük. Halála és feltámadása után ott találjuk tanítványainak körében az Ő édesanyját és testvéreit is. A feléjük hangzó hívás tehát valahogyan, valamikor megfogant a lelkükben. És bizonyos, hogy soha azután már nem panaszolták fel senki előtt, hogy annakidején olyan határozott visszautasításban volt részük, amikor balgatag és rövidlátó szeretetükben ők akarták kezükbe venni Jézus sorsának az intézését. Ha fájdalmas emlékük volt ez a történet, csak azért volt az, mert magukat vádolták: miért nem ismerték fel már előbb is azt az Urat Őbenne, akit csak követni lehet, de nem igazgatni.

Jó azonban, ha Jézusnak ezt a válaszát úgy vesszük, mint nemcsak annak idején az első címzettjeihez, hanem hozzánk is szóló üzenetet. Mert Jézusnak test szerinti családi körében könnyű felismernünk egy olyan embercsoportnak a képét, amellyel manapság is, a mi sorainkban is, gyakran találkozunk. Azokra a keresztyénekre gondolok, akik – mint annakidején az a családi kör – elsőbbségi jogot formálnak Jézushoz, valójában pedig meg kell tanulniuk, hogy egészen távol állnak tőle. Kik érezhetnék magukat az „övéinek", ha ők nem, – így vélik. Hiszen úgyszólván vele együtt nőttek fel. Gyermekkoruk óta együvé tartoznak vele. Annyi meghitt, kedves emlék fűzi őket hozzá. Úgy alakult szinte az egész életük, hogy rajta van a bélyege a Jézushoz való valamiféle odatartozásnak. És mégis nagyon távol vannak tőle, mert a valóságos Jézussal idegenül állnak szemben. Ők olyan Jézust képzelnek maguknak, akit hazavihetnek otthonuk, szeretteik, magánéletük szűk körébe, és ott fogva tarthatnak. Ahhoz a Jézushoz, aki kint a világban az embersokaságok között folytatja a maga szakadatlan szabadító harcát a Sátán uralma ellen, ők nem csatlakoznak. Ebben túlzást, rajongást, beteges nyughatatlanságot látnak. Nekik valamilyen, a maguk igényei szerint átidomított, domesztikált keresztyénség nagyon kedves volna. De nincs érzékük az iránt, hogy Jézusnak megvannak a maga igényei, amelyekért híveitől minden egyébnek a háttérbe szorítását követeli. Jó szándékú, kedves emberek, de az életük nincs odaszentelve arra, hogy Jézus vezérlete alatt „az Isten akaratát cselekedjék". Pedig Jézus a maga útjától nem tántorítható el. Ő megy tovább azok közé, akiket eddig semmilyen szál nem fűzött hozzá, de akikben a Sátán kezéből kiragadandó „kincseket" lát. Folytatja a maga idegenek felé fordított mentő munkáját, s csak azoknak van igazán közük Őhozzá, akik ezt az Ő küzdelmes munkásságát hálával fogadják, és abban teljes odaadással csatlakoznak hozzá. Bennük találja meg szíve a maga örömét, és őket ajándékozza meg azzal a kiváltságos örömmel, hogy az Ő családjához tartozóknak, „az Ő fitestvérének és nőtestvérének, és az Ő anyjának" érezhetik magukat.

III.

Ott van végül szakaszunk történeteiben az ilyen embereknek a csoportja, a köréje tömörült és mindenben vele tartó tanítványoknak szűk köre. Két rétegre oszlik ez a kör, de lényeges különbséget ez nem tesz. Vannak olyanok – már találkoztunk néhány példával –, akiknek ott kellett hagyniuk foglalkozásukat, otthonukat, mindenüket, és úgy kellett Őt követniük, hogy az Ő állandó társaságának iskolájában nevelődhessenek a rájuk váró apostoli hivatásra. Amint itt olvastuk, elérkezettnek látta most az időt, hogy az ilyeneket, szám szerint tizenkettőjüket, külön csoportba szervezze maga körül. Ettől fogva volt tehát már egy valóságos testület, amelyre az a feladat hárult, hogy belenevelődve Jézus munkásságába, annak részese és majdan folytatója legyen. Nevezetes fordulat volt ez az evangéliumi történetek során. Gondoljuk csak el, hogy is élhetett volna, és haladhatott volna az Evangélium ügye a későbbi idők folyamán, ha Jézus nem teszi meg ezt az intézkedést. Mennél többet jelent számunkra az, hogy az Evangélium a nemzedékek hosszú során át számunkra is fennmaradt és hozzánk is szól, annál nagyobb hálát kell éreznünk azért, hogy fennmaradásáról ilyen gondoskodás történt már jóidejében. Emlékezetes és ünnepélyes esemény is kellett, hogy legyen ez mind-azok számára, akik benne részt vettek. Jézus „felment egy hegyre" – olvastuk –, „és magához szólította, akiket akart, és hozzá mentek". S ha megdöbbentette is őket, amikor megtudták, hogy azért választotta ki őket, „hogy mindig vele legyenek", hogy aztán „kiküldje őket prédikálni", megnyugtatásukra szolgálhatott az, hogy a nehéz és felelősségteljes feladatokhoz mért erőt is kapnak. Mert az is benne foglaltatott kiválasztatásuk céljában, hogy nekik is „hatalmuk legyen a betegeket gyógyítani, és az ördögöket kiűzni". Mesterük tehát nemcsak a maga munkájának fáradalmait akarta ráhelyezni az ő vállaikra, hanem részt akart adni nekik a benne működő isteni erőkben is.

De voltak, sokkal nagyobb számban, olyanok is, akik ilyen kiváltságos megbízatásban nem részesültek, s akiknek életében azért a tanítványság nem öltött ilyen különleges formát. Ők megmaradhattak régi otthonukban, megszokott foglalkozásuk és környezetük világában, és ott kellett „az Isten akaratát cselekedniük". De egész életüknek az lett az értelme, hogy „az Isten akaratát cselekedjék", mert megtanulták Jézustól, hogy nincs olyan szürke helyzet vagy olyan nehéz sors, amelybe az ember ne tudhatná magát az Isten akarata által beleállítottnak, s amelyben ne lehetne Istennek engedelmes gyermeke. Ők nem voltak ugyan arra kiválasztva, hogy a szó szoros és közönséges értelmében mindig „vele legyenek". Boldog és felejthetetlen találkozások után megint el is kellett válniuk tőle test szerint. De azért nem kellett kisza-kadniuk a vele való közösségből. A szónak mélyebb értelmében ők is mindig „vele lehettek". És „az Isten akaratának cselekvéséhez" mindennap ebből a vele való közösségből meríthettek erőt. Sokan lehettek ilyenek már akkor is, amikor Jézus test szerint még itt járt. Azok, akik éppen körülötte voltak, amikor a hozzátartozói keresték, s akiken „köröskörül elnézvén" azt mondta: „Íme, az én anyám és az én testvéreim!" – csak egy kicsiny részét képezték annak a lelki családnak, amellyel igazán egynek érezhette magát, mert az is igazán egy voltŐvele. És amire az a „tizenkettő" különlegesebben is ki volt választva, lényegében ugyanaz volt a hivatása ennek a szélesebb tanítványi körnek is. Általuk is terjednie kellett az Isten uralmáról szóló Örömhírnek, és általuk is meg kellett nyilvánulnia az emberek között az Isten segítő és gyógyító hatalmának.

Mindaz, ami Jézusnak az Ő tanítványaihoz való viszonyát jellemzi, s ami azoknak az életére rányomja a maga bélyegét, természetesen elsősorban a „tizenkettőnél" válik szemléletessé. Itt, ebben a körben látszik meg igazán, milyen bensőséges viszony fűzheti az embereket Jézus-hoz, és ennek folytán egymáshoz is. Az ilyen bensőséges, meghitt együttesben szokott az előfordulni, hogy az emberek nem a közönséges nevükön szólítják egymást, hanem új nevek születnek meg. Így adta Jézus is Simonnak a Péter nevet, a Zebedeus-fiaknak, Jakabnak és

Jánosnak pedig a Boanerges nevet, ami azután a tanítványi körben többé-kevésbé rájuk is ragadt. Amabban felséges ígéret volt, mert hiszen „Péter” azt jelentette: „kősziklaember”. Simon magában véve éppen nem a megingathatatlan szilárdságnak embere volt, amint őt ismerjük, hanem sokkal inkább a lobogó, de kiszámíthatatlan lelkesedésé. Ebben a névben pedig szelíd és komoly figyelmeztetés volt. Boanerges azt jelenti: „mennydörgés fiai”. Elképzelhetjük, hogy Jézusnak nem egyszer kellett felemelt ujjával megintenie és ezzel a megszólítással észhez térítenie a két Zebedeus-fit, amikor olyan tűz lángolt fel és sistergett a szívükben, amelyet nem Isten gyújtott bennük.

Milyen különböző emberekből tevődött össze ez a kis csoport, és ebben is milyen híven tükröződik Jézus tanítványainak serege általában! Vannak köztük olyanok, akiknek a neve beleíródott a világtörténelembe, mint az első, apostoli idők keresztyén egyházában kimagasló vezéralakoké, mint az imént említettek. Vannak olyanok, akiknek a működéséről semmit nem tudunk, csak annyiban ismerősek előttünk, hogy az evangéliumok feljegyeznek róluk egy-egy esetet, mint Máté vagy Tamás. Mintha egy pillanatra felbukkannának, hogy életüknek egy rövidke szakaszán örökre világoljon a példájuk, s aztán megint eltűnnek a szemünk elől. És vannak olyanok, akik puszta nevek csak számunkra, mert soha, még átmenetileg sem játszottak semmilyen kiemelkedő szerepet. Van köztük még olyan is, akinek nevéhez gyász és szégyen tapad: „Iskáriótes Júdás, aki” – az evangélista nem mulasztja el megjegyezni – „el is árulta Őt”. Nem ilyen-e ma is Jézus tanítványainak a gyülekezete? És nem mindegy-e, hogy kinek-kinek közülünk milyen kimagasló vagy milyen szürke homályba vesző szerepe van soraiban, – mindaddig, amíg a tanítványi hűség leple alatt bennünk is nem lappang áruló? De sokáig még az árulók is ott sütkérezhetnek az áldott fényben; ott forgolódhatnak Jézus lelki családjának körében. Azért olyan nagy az ő bűnük, mert olyan nagy kiváltságból tagadják ki végül is magukat az ő hűtlenségükkel!

*

Amint Jézust ott látjuk szemben ezzel a három embercsoporttal, amellyel mai történeteink során foglalkoztunk, mintha valamennyi felé ki volna nyújtva a keze, mintha Ő maga ki-nyújtott kéz volna mindenestől. Ellenfelei felé kinyújtja kezét, hogy még az utolsó pillanatban visszatartsa őket, ha lehet, a megbocsáthatatlan bűn szakadékába való belerohanástól. Test szerinti rokonai felé kinyújtja kezét, nem csak azért, hogy elhárítsa az ő kezüket, amellyel a maguk útjaira magukkal akarják Őt vinni, hanem még inkább azért, hogy őket hívogassa és terelgesse a vele való igazi közösség útjára. És akik vele egy utat járnak, az Ő tanítványai felé ki van nyújtva a keze azért, hogy magához ölelje, a magáéinak vallja, és magához egyre közelebb vonja őket. Jó magunkban tisztáznunk: vajon melyik embercsoportba tartozunk bele mi személy szerint? De ennél még fontosabb ezt a felénk is kinyújtott kezet meglátnunk, mert hiszen akármelyik csoportban találtatunk is, egyaránt ki van nyújtva felénk ez a Kéz. Csak figyeljünk rá, engedelmeskedjünk neki, és áldjuk nagy hálaadással!

***

Márk 4, 1 – 34.

„Ő pedig mondta nekik: Nektek adatott,
hogy az Isten országának titkát tudjátok...”
Márk 4, 11.

Mindenki, aki csak egy kevéssé is ismeri Jézus tanítását, tudja, hogy Ő szeretett „példázatokban” tanítani, vagyis nem csak sűrűn használt képekben és hasonlatokban vetítette oda hallgatóinak képzelete elé szemléletes formában megjelenő gondolatait, hanem egész történetkéket mondott el, amelyekben kiábrázolta gondolatait. Most elérkeztünk a Márk evangéliumában egy olyan szakaszhoz, amilyennel más evangélisták írásaiban is találkozunk, amelyből az tűnik ki, hogy volt Jézus működésének egy időszaka, amelyben még a máskor nála megszokottnál is nagyobb mértékben használta ezt a tanítási módszert. Abból is látszik ez, hogy az evangélisták elbeszélései során egy helyt, – s így Márk is éppen a most előttünk levő szakaszban – valóságos sorozatba foglalva adnak elő néhány, éspedig lényegében véve ugyanazon tárgykörben mozgó példázatot, mintha azokat Jézus szinte együltő helyében mondta volna el egymás után. Nyilvánvaló, hogy itt nem egyszeri és egyetlen alkalommal elhangzott példázatokkal van dolgunk. Az evangélisták csak egybesűrítik azt, ami egy bizonyos időszakban napról napra jellemezte Jézus munkásságát. Márk evangélista egyenesen megállapítja, hogy – ebben az időszakban – „sok ilyen példázatban hirdette nekik az Igét, példázat nélkül pedig nem szólt nekik”, – t. i. a hallgatására egybesereglett sokaságnak. De hozzáteszi, hogy amit így példázataiba burkoltan mondott el nagy nyilvánosság előtt, azt „maguk között a tanítványoknak megmagyarázta”. Ebből világosan kitetszik, hogy a nagy tömegekhez intézett beszédek közben gyakran voltak órák, talán napok is, amelyeken át a köréje tömörültek szűkebb körével is foglalkozott.

Egyébként a jól ismert kép tárul elénk itt is. Megint a Genezáret tava mellett vagyunk a szabad ég alatt. Csak annyi az újdonság, hogy most Jézus nem csupán kéznél tartat tanítványaival egy csónakot, hogy abba beszállhasson, ha a parton tolongó népes hallgatóság már nagyon szorongatná, amint erről már előzőleg olvastunk, hanem már eleve elfoglalja helyét ebben a különös szószékben, és onnan intézi szavait az emelkedő parton elhelyezkedett sokasághoz. „Ő a hajóba lépvén, a tengeren ül vala”, olvastuk, – „az egész sokaság pedig a tenger mellett a földön vala”. Aztán, amikor egy-egy ilyen beszéde véget ért, vagy közben szüneteket tartott, adódott alkalom arra, hogy kisebb, meghittebb hallgatóság körében továbbfűzze tanítását. „Mikor pedig egyedül volt, megkérdezték Őt a körülötte levők a tizenkettővel együtt” – t. i. az előzőleg elhangzott példázati tanítás felől, s ezekre a kérdezősködésekre felelt aztán egy-egy példázat megmagyarázásával, és ahhoz fűződő egyéb nyomatékos kijelentéseivel.

Miről van mármost szó mindezekben? Hogy példázatainak tartalma lényegében véve mi körül forog, arra maga Jézus azzal mutat rá, hogy „az Isten országának titkáról” beszél, amelyet a nagy sokaságnak csak példázatokba burkolva mutat fel, de a hozzá közelebb állóknak megadatik ezt a „titkot tudni”. Nézzük meg, mi ez a titok?

I.

Annak mibenlétét úgy közelíthetjük meg legjobban, ha úgy fogjuk fel a dolgot, hogy Jézus az Ő működésének ebben a szakaszában felelni akart olyan kérdésekre, amelyek addigi

működése alapján fel kellett, hogy merüljenek sok embernek a lelkében. Gondoljunk arra, hogy amit az emberek Jézustól hallottak és működésében láttak, az merőben eltért attól, amit ők addig az Isten országa felől gondoltak, s amit annak eljövetelétől vártak. Hiszen az Isten országának a reménysége, régi szent próféciák értelmében azt jelentette az ő számukra, hogy nyilvánvalóvá lesz az Isten hatalma, véget ér ebben a világban minden más uralom, amely Isten-ellenes igazságtalanságon és erőszakon épül fel; beköszönt az a boldog idő, amikor a békesség és az öröm árad szét az egész embervilágon. Mármost Jézus nem azt hirdette, hogy az Istennek ez a csodálatos uralma eljött és megvalósult. Hiszen azt mindenki láthatta, hogy nem valósult még meg. Ellenben igenis hirdette, hogy már annyira „elközelített", hogy hatásaival komolyan lehet és kell számolni. De amint múltak a hetek és a hónapok, fel kellett, hogy merüljön a kérdés: miben mutatkoznak ezek a hatások? Ha nem lett is még úrrá az egész világ felett az Isten mindeneket rendező és helyreállító uralma, ennek a közelgő nagy fordulatnak, ha csakugyan olyan közel van, legalább az előszelei meg kellene, hogy remegtessék a világot. Ehelyett mit mutatott a valóság?

Valóban történtek csodálatos dolgok, amelyek arra vallottak, hogy Jézus által Istennek hatalma úgy munkálkodik az emberek között, ahogy különben nem szokott. Testileg-lelkileg megnyomorodott emberek élete megújult az Ő szavára és az Ő kezének érintésére. De ezek csak egyéni esetek voltak, s bármilyen sokat jelentettek is az illető egyének vagy rajtuk kívül a hozzájuk közel állók szűk köre számára, a nagyvilág általános képén mit sem változtattak. Méghozzá Jézus nem is ezekre a gyógyító csodatételekre helyezte a súlyt működésében, hanem az Isten országáról szóló Evangélium hirdetésére. Mit ért el azzal? Igaz, hogy nagy sokaságokat gyűjtött vele maga körül. De aki kissé a felszín alá nézett, az tudhatta, hogy ezek a sokaságok, amint egybegyülekeztek, úgy szét is szóródtak megint. Akiket megragadott is szava, és akik fellelkesedtek is követésére, azoknak fogadkozásait sem lehetett készpénznek venni. Bizonyára volt egy kivételektől eltekintve megbízható csapat, amelyet egészen foglyul ejtett az Ő ügye számára, – a maga köré tömörített tizenkettőn kívül is bizonyára még jónéhányan. De a legjobb esetben is csak maroknyi kis csapat volt ez népének összességében. Semmi esetre sem olyan jelenség, amely valamilyen észrevehető változást jelentene a világ általános folyásán. Még ha lehetett is bízni abban, hogy ebből a kicsi kezdetből az idők folyamán kinő valamilyen nagyobbszabású eredmény, mikorra válhatott az olyan jelentőssé, amilyennek az Isten országára várakozó ember azt látni szeretné? Egyelőre nem volt a látóhatáron semmilyen megnyugtató, kielégítő bizonysága annak, hogy az Isten óhajtott uralma, ha még nem valósult is meg, de legalább valóban „elközelgetett" már.

Az elégedetlenségnek és a türelmetlenségnek ilyen kétségeit mi jól meg tudjuk érteni. Hiszen azóta kétezer év eltelt már, és lényegében véve ma is ugyanaz a helyzet. Igaz, ez alatt a kétezer év alatt nagy történelmi eredmények nőttek ki abból, hogy annakidején Jézus itt élt és működött közöttünk. De ha mindazt számon vesszük is, amit az Ő eredményeképpen lehet elkönyvelni az emberiség életében, mégis azt kell mondanunk: az Isten országa ma is ugyanolyan távoli reménységnek mutatkozik, mint az Ő napjaiban. A bűnnek Isten-ellenes hatalmai ma is szabadon garázdálkodnak. Igazságtalanság és önzés, kegyetlenség és ellenségeskedés ma is bőségesen fertőzi és szennyezi a világ életét. Az emberiség mindmáig nem hogy felszabadult volna az ősi átok alól az Isten uralma alatt való boldog életre, de ennek a felszabadulásnak még az előjeleit sem tudjuk megállapítani, ha körülnézünk magunk körül.

Ahelyett, hogy legalább már kinyújtva látnánk az Isten hatalmas karját, amint már készül véget vetni az emberi élet végzetes megromlottságának és nyomorúságának, csak annak a tanúi vagyunk ma is, hogy szertehangzik az Evangélium szava, mint Jézus napjaiban. Ha vannak is nagy sokaságok, amelyek hallgatják, ez a látszat nem téveszthet meg bennünket ma sem. A többségük csak felületes hallgató, akinek nem változik meg az élete ettől, hanem marad lényegében ugyanolyan, amilyen különben is volna. Akiké megváltozik is, ki tudja,

nem fognak-e előbb vagy utóbb visszahanyatlani a régi életükbe? Ma is csak maroknyi kisebbség a világ életében Jézusnak igazi tábora. S ha az elmúlt kétezer év nem hozott ennél lényegesebb változást, nem csoda, ha sokaknak nincs már türelmük tovább is várni.

Jó lesz tehát odafigyelnünk: mit válaszolt Jézus már annakidején minderre.

II.

Előttünk levő példázataiból mindenek előtt egy dolog világlik ki, – az t. i., hogy ami ténybeli alapjuk az ilyen kétségeknek van, arra Jézusnak senkitől nem volt szüksége kioktatásra! Ő bárki másnál jobban látta azt. Sőt ezekben a példázatokban Ő maga nyitogatta meg a szemeit mindenkinek, aki csak látni akart, hogy semmiféle vágyálom el ne homályosíthassa a valóság igaz képét.

A Magvetőről szóló példázatban kíméletlen józansággal mutatja fel: milyen sorsra jut az Ő Evangéliuma az emberek életében. Bizony, az esetek többségében kárba vész annak hirdetése, akármilyen nagy sokaságok gyűlnek is egybe a meghallgatására. Négyféle földről is beszél, amelybe ez a magvetés belehull, s ebből háromfélénél nem lesz belőle semmi, csak a negyedik fajtánál termi meg gyümölcsét. Közelebbről is körülírja hallgatóinak három olyan típusát, amelynél – addigi tapasztalatai szerint is, de minden bizonnyal a jövőben is – meghiúsul az Ő munkássága. Vannak olyanok, akiknél mintha „az út mellé esnék" a mag. A lelkük nem is felszántott terület, hogy egyáltalán magába tudná azt fogadni. Ahogy „eljönnek az égi madarak" és elkapkodják az ilyen útszélre hullott magot, az ilyen felületes hallgatók lelkéből is úgy tűnik el a meghallgatott Evangéliumnak minden hatása, mintha sohasem hallották volna. Vannak azután olyanok, akiknél megfogamzik a magvetés és hamarosan szárba is szökken, de azután mégis semmivé lesz minden szép reménység, amellyel eleinte bíztatott. Olyan emberek ezek, mint a köves talajréteget borító vékony termőföld. Nincs elég mélység, amelybe a mag jól lebocsáthatná gyökérzetét, hogy forró napok jöttével is üde maradhasson az élete, és tovább növekedhessék. Lelkesednek, amíg minden jól megy. Tartják a hűséget, amíg nem nehéz azt tartani. Mihelyt azonban „nyomorúság vagy háborúság támad az Ige miatt", véget ér a buzgóságuk. „Megbotránkoznak" – mondja Jézus róluk. Rászedetteknek érzik magukat, mert úgy vélik, hogy az ilyesmi már nem volt benne az alkuban. Végül vannak olyanok, akiknél más okból jut szomorú végre a jól kezdődött történet; akiknél mintha tövises helyre esett volna a mag. Befogadták ugyan az Evangéliumot, de nem adták át neki az egész szívüket. Növekedésnek indult bennük az Evangéliumból sarjadt új élet, de vele együtt növekedett sok egyéb is, ami aztán előbb vagy utóbb elhatalmasodott felette és megfojtotta, úgyhogy „nem adhatott gyümölcsöt". Szegény embereknél „a világi gondok", bőségben és gondtalanságban élőknél éppen „a gazdagságnak csalárdsága" volt a baj oka. Mindenképpen az evilági dolgokkal való törődés osztotta meg a szívet: pedig abban Jézus magvetése nem tűr meg maga mellett semmilyen vetélytársat. A kívánt gyümölcstermésig csak akkor juthat el, ha minden egyéb nem mellette, hanem csak neki alárendelten juthat szóhoz. – Jobban, mint ahogy ebben a példázatban maga Jézus teszi, senki sem oszlathatna el minden hamis váradalmat az Ő munkásságának eredményességét illetőleg.

A Mustármag példázatában is Ő maga állapítja meg, hogy az Ő ügye a közönséges mértékkel mérve bizony súlytalan és jelentéktelen dolog a világ életében. A mustármaghoz lehet hasonlítani, „amely, mikor a földbe vettetik, minden földi magnál kisebb". Számbelileg is csak elenyésző kisebbség az Ő tábora. Minőségbeli kiválósággal sem tűnik fel a világ életében: egyszerű, igénytelen emberekből áll. Sem hatalom, sem vagyon, sem tudomány, sem semmi egyéb, ami számítani szokott a világ életének az alakulásában, nem áll a rendelkezésükre. A

világnak a maga elvei alapján minden joga megvolna arra, hogy napirendre térjen felettük. Hiszen tőlük zavartalanul folytathatja a maga útját.

Van aztán itt még egy példázat, amelynek az az érdekessége, hogy éppen csak a Márk evangéliumában találjuk feljegyezve, mintha ez az evangélium ebben becses kárpótlást akarna nyújtani azért, hogy egyébként jóval kevesebbet jegyzett fel ezekből az Isten országáról szóló példázatokból, mint más evangéliumok: az Elvetett Magról szóló példázat. Ebben is maga Jézus hangsúlyozza azt a tényt, hogy aki türelmetlen lélekkel hamaros és mutatós eredményeket követel az Isten országának ügyétől, annak csalódnia kell. Aki meg akarja látni ennek az ügynek az aratását, annak meg kell tanulnia a türelmes várakozást. Olyan az, mint a földbe elvetett mag, amelynek nem lehet sürgető parancsokat adni. Még akkor is, amikor már meglátszik, hogy az elvetett mag kikelt, jó sokáig csak ígéretek mutatkoznak, amelyek további türelemre intenek. „Először füvet, azután kalászt" hajt a vetés, s csak egyszer a végén „teljes búzát a kalászban". Ha valaki most mindjárt fel akarná állítani a mérleget: mi haszna volt a magvetésnek, azt kellene mondania: mindeddig még semmi.

Azonban a hangsúly ezekben a példázatokban azon van, hogy akármilyen hálátlannak mutatkozik is a tények világánál az a szolgálat, amelyet Jézus végez, Ő mégsem választ más utat, hanem megmarad amellett, amelyen elindult. Példázataival ezt az utat akarja igazolni hallgatói előtt, hogy az ő kétségeik is eloszoljanak, és engedelmesen csatlakozzanak hozzá. Ő nem akar olyan Messiás lenni, amilyet szívesen láttak volna, – aki úgy hozza el az Isten országát, hogy attól zeng az ég és reng a föld. „A magvető az Igét hinti" – ez az igénytelennek látszó, csendes szolgálat az Ő feladata. Ettől a világ élete folyhat ugyan tovább úgy, mintha semmi változás nem történt volna, az igazság mégis az, hogy amióta Ő megjelent az Isten Országának Evangéliumával, azóta új korszak köszöntött be a világra. Csak arra van szükség, hogy megtanuljunk más szemmel nézni, és más mértékkel mérni, mint amilyennel a világ szokott. Nem azok a legjelentősebb dolgok, amelyek a legmutatósabbak. Kicsiny, semmiségeknek látszó dolgokban is óriási jelentőség rejtőzhet, ha még nagyon távoli idő dolga is, hogy belőlük ez teljes valójában úgy kibontakozzék, hogy mindenki előtt nyilvánvalóvá legyen. S az lát világosan, aki már az igénytelen kezdetekben látja ezeket a bennük csírázó végső következményeket, és e szerint becsüli meg őket. Erre a látásra igyekszik Jézus eljuttatni hallgatóit ezekben a példázatokban.

A Magvető példázatában rámutat arra, hogy akármilyen sok kárba vész is az Evangélium magvetéséből, minden fájdalmas csalódásért kárpótlást nyújt az az öröm, hogy ha kevés ember élete révén is, de mégiscsak meglesz a kielégítő aratása. A sokféle rossz föld mellett Jézus beszél a „jó földről" is, amely megadja a „növekedő és bővölködő gyümölcsöt", – hol „harmincannyit", hol „hatvanannyit", hol meg éppen „százannyit", de mindenképpen elegendőt. Ne féltse hát senki a „Magvető" munkáját attól, hogy hiábavaló találna lenni! Csak túl kell tekinteni a jelennek csalódásain és minden további csalódáson, amit a jövő hozhat. A Végre kell tekinteni, és annak fényében kell szemlélni azt, ami a jelenben folyik.

Ez a tanítása a Mustármag példázatának is. Parányi semmiség most, amikor elvettetik, de amikor „felnő", úgy kiterebélyesedhet, hogy „minden veteménynél nagyobb lesz", „nagy ágakat hajt", mintha nem is vetemény, hanem fa volna, „úgyhogy árnyéka alatt fészket rakhatnak az égi madarak". S ez a végül majd kibontakozó nagy eredmény már eleitől fogva benne rejlett abban a kicsiny magban, „amely minden földi magnál kisebb". Milyen vaksi ember az, aki csak az előtte levő magnak kicsinységét látja, és a szerint ítél!

Az Elvetett Mag példázata még egy lépéssel tovább megy ezen az úton. Azt szemlélteti, hogy a kicsiny kezdetekben nemcsak benne rejlhetnek olyan hatalmas erők, amelyek végül is megmutatkoznak a kiteljesedő eredményekben, hanem ezek a rejtőző erők olyan megbízhatóak is, hogy rájuk lehet hagyni: végezzék el munkájukat a maguk módja és rendje szerint. Ha

a gazdaember bevetette a földjét, nem is kell, hogy több gondja legyen vele. Elmehet haza, és nyugodtan élheti napjait, – „alszik és felkel éjjel és nappal", – a többi már nélküle is végbe fog menni. „A mag kihajt és felnő, ő maga sem tudja, miképpen", mert „magától terem a föld", s egy szép napon majd ott láthatja maga előtt a beérett termést. „Mihelyt a gabona arra való, azonnal sarlót ereszt reá, mert az aratás elérkezett". Nincs annak semmi értelme, hogy közben nyugtalankodjék és türelmetlenkedjék. Amit neki meg kellett tennie, azt már megtette. Úgy veheti, hogy az eredmény már biztosítva van, csak annak az idejét kell kivárnia, hogy ez mindenki előtt nyilvánvaló is legyen.

Mármost figyeljük meg, hogy miközben Jézus így felel a hallgatóinak lelkében felmerült kérdésekre, mindezekben az Isten országáról úgy beszél, ahogyan mások nem beszéltek róla. Sokan várták az Isten országának e világra való beköszöntését. Ő is azt hirdette, hogy az el fog jönni: újat e tekintetben csak azzal mondott, hogy máris annyira elközelített valóságnak hirdette, hogy lehetségessé és szükségessé vált az emberek számára ennek az elközelített valóságnak a delejes sugárzásában élniük. De ezekben a példázatokban másképpen van szó az Isten országáról. Itt úgy jelenik meg, mint már a jelenben megfogamzott, itt csírázó, itt növekvő, itt kibontakozó valóság. Igaz, hogy olyan formában, ahogy az emberek várták, mint az Isten uralmának mindenki előtt nyilvánvaló hatalmas és dicsőséges valósága, itt is úgy jelenik meg, mint a jövendőnek ígérete. De ez a jövendő, amely az „aratás" napja lesz, nem úgy fog belerobbanni a világ életébe, mint valami mennyekből aláhulló és földi előzmények nélkül való újdonság. Az „aratás" napja csak azt fogja napfényre hozni, ami kezdeteiben, burkolt formában máris valóság mindenki számára, aki Jézus szavát meghallotta, és előtte kitárta a maga lelkét. Ez „az Isten országának titka", amely Jézus példázatain átvilágít.

A döntő kérdés ezek szerint a mi számunkra is az, hogy rájöttünk-e erre a „titokra". Mi is úgy imádkozunk Istenhez, a mi Atyánkhoz, hogy: „jöjjön el az Ő országa". És ez a jövendőre szegezett vágy és reménység annál forróbbá tüzesedik ki a szívünkben, mennél éktelenebbül a szemünkbe mered a világnak mindaz a rút látványa, amely azt bizonyítja, hogy a bűnnek uralmát az emberiség életében még egyáltalán nem váltotta fel az Istennek áldott és szent uralma. De az a kérdés, hogy miközben így sóvárgunk az Isten országának eljövetelére, igazat adunk-e a szívünk mélyén Jézusnak abban, hogy – amint Ő tanítja –, ha nem is a világ látható képének alakulásában, hanem csak elrejtett és titokzatos módon, mégis már most a mienk lehet mindaz, amit a jövendőtől várunk, úgyhogy a jövendőtől már nincs is más várnivalónk, csak az a nagy csoda, hogy egyszer mindenek előtt legyen nyilvánvalóvá az Istennek az az uralma, amely alatt mi már most élhetünk, s amely bennünk és általunk már most is érvényesül? Megadatott-e nekünk is „az Isten országának titkát tudni"?

III.

Nem adatik meg mindenkinek, csak azoknak, akiket megfogott Jézusnak a szava, s akik engedve vonzóerejének, belül kerültek ennek a rejtetten már ittlévő valóságnak a körén. Jézus sem beszélt róla nyíltan mindenki előtt. Hiába is beszélt volna róla a nagy hallgatóságok nyilvánossága előtt, a legtöbb ember számára ugyanolyan érthetetlen lett volna, mintha valamilyen ismeretlen idegen nyelven szólt volna. Az ő fogalmaik nyelvén csak úgy lehetett beszélni az Isten országáról, mint majdan eljövendőről, – és nyilván kellett róla így is beszélni. De azt a „titkot", hogy bizonyos értelemben máris eljött, csak példázatok köntösébe burkolva lehetett felmutatni előttük. Ezen a ponton aztán ketté kellett válnia a hallgatóságnak. „Ha valakinek van füle a hallásra, hallja!" – mondotta Jézus. Voltak köztük hallók, és voltak süketek. Voltak olyanok, akiket Jézus szava komolyabban megragadott, s akik a példázati burkon keresztül is legalább sejtelmesen felfogtak valamit abból, amit Ő mondani akart. Ezekben felébredt a vágy: világosabban is megérteni, és közelebbről is megismerni a cso-

dálatos „titkot”, amelyet Ő hirdet. Érdeklődő lélekkel húzódtak köréje, hogy „megkérdezzék Őt a példázat felől”, s Ő az ilyeneknek „mindent megmagyaráz vala”. De voltak mások, akik csak felületes lélekkel hallgatták Őt végig, s az ilyenek előtt – a „kívül lévők” előtt, ahogy Jézus nevezi őket – elzárva maradt a „titoknak” szépsége és gazdagsága. Az ő szemük előtt csak a példázati burok jelent meg, s annak édes belső magva sohasem tárult elébük. Azzal, hogy érzéketlenek maradtak, amikor pedig lett volna alkalmuk érdeklődésre indulni iránta, egyenesen azt az ítéletet vonták magukra, hogy még jobban belemerültek érzéketlenségükbe. Jézus úgy beszélt erről, mintha egyenesen ez lett volna – legalábbis egyik – célja példázati tanításának. „A kívül lévőknek példázatokban adatnak mindenek, hogy nézvén nézzenek, és ne lássanak, és hallván halljanak, és ne értsenek, hogy soha meg ne térjenek, és bűneik meg ne bocsáttassanak”. Ez azonban természetesen csak keleties kifejezésmód, – csak az óhatatlan következményekről van benne szó olyan formában, mintha szándékolt eredményekként lennének célul kitűzve. Dehogy is volt ez Jézus célja! Ő azt kívánta volna, és annak örült volna, ha minden hallgatójának megnyílik a lelki szeme és füle, és mindnyájan eljutnak arra a „megtérésre”, amelynek révén belül kerülnek az Isten országának valóságán, és elnyerik bűneik bocsánatát, és az Isten uralma alatt való életnek minden áldását. De tudta, hogy ehhez nem elég az Ő munkája. Arra feleletnek is kell támadnia hallgatóinak a lelkéből, és tudta, hogy akiben nem ébred vonzódó érdeklődés, az csak annál inkább eltompul; aki nem húzódik közelebb hozzá, az messzebb távolodik, s akkor hogyan lehetne része az Isten országának abban a valóságában, amelyet Ő hirdet és kínál?

Hogy mennyire nem akarta, hanem csak fájdalmas szívvel tudomásul vette Jézus az Ő munkásságának ezt a sokaknál visszájára forduló hatását, az világosan kitűnik a következőkből: Az nyilvánvaló volt, hogy hallgatósága ketté oszlott: egyfelől azokra, akiket meghittebb beszélgetésekben aztán bele lehetett avatni „az Isten országának titkába”, másfelől azokra, akikben nem támadt igazi lelki visszhang, s akik ezért kívül maradtak a „titoknak” boldog birtoklásán. De egészen félreértené Jézust az, aki ennek alapján úgy képzelné el a dolgot, hogy neki kétféle tanítása volt: egy olyan, amelyet csak egy szűkebb körnek szánt, s ez volna az igazán becses, és egy másik, valami silányabb fajta, amelyet a nagy sokaságok előtt is hirdetett. „Az Isten országának titka” nem ilyen „ezoterikus” tudomány, amely csak kiváltságos kevesek válogatott társaságának való volna. Jézus nem hagyja kétségben a körülötte kialakuló meghittebb kör tagjait afelől, hogy bár nagy kiváltságban van részük, amikor nekik megadatik „az Isten országának titkát érteni”, ez a kiváltság nem arra való, hogy azt ők egyszerűen csak élvezzék, s közben a többi embertől, a „kívüllévőktől” elzárkózzanak. A beavatottaknak nem befelé, a maguk kis körébe zárkózva, hanem kifelé, a többi ember felé fordulva kell élniük. Ami nekik, a keveseknek megadatott, azért adatott meg, hogy általuk tovább sugározzék a sokaknak javára.

„Avagy azért hozzák-e elő a gyertyát, hogy véka alá tegyék, vagy az ágy alá? És nem azért, hogy a gyertyatartóba tegyék?” – kérdezi Jézus. Akiben kivilágosodott az a csodálatos felismerés, hogy bár elrejtett formában, az Isten országa máris elérkezett és jelen van, annak tudnia kell ugyan, hogy nem mindenkinek a szeme nyílt meg ennek a meglátására, és ezért körülötte sokan teljes sötétségben ülnek e tekintetben. De annál inkább kell arra vágyakoznia és törekednie, hogy ez a sötétség oszladozzék körülötte. Lehet, hogy sokszor ki kell várnia az idejét annak, hogy a maga boldog „titkát” nyíltan feltárja más emberek előtt, – hiszen Jézus maga is csak burkoltan beszélt arról sokak előtt, és csak inkább sejttette, semhogy egyenesen feltárta volna. De ez csak átmeneti helyzet. Előbb vagy utóbb eljön az a pillanat, amikor nyíltan lehet és kell is beszélni róla. „Mert nincs semmi rejtett dolog, ami meg nem jelentetnék. És semmi sem volt eltitkolva, hanem hogy nyilvánosságra jusson.”

A „titokba” való beavattatás tehát olyan kiváltság, amellyel nagy felelősség jár együtt. Éspedig olyan szoros összefüggés van a dolognak e két oldala között, hogy aki a felelősséget

nem érzi át, és nem felel meg neki, az a kiváltságot sem élvezheti. Nem lehet az Isten országában, az Isten boldog uralma alatt úgy élni, hogy az ember csak magával törődik, és nem szánja oda magát mások szolgálatára, hogy ők is megismerjék és elnyerjék ezt a nagy ajándékot. Nyomatékos szóval mondja Jézus: „Megjegyezzétek, amit hallotok: amilyen mértékkel mértek, olyannal mérnek nektek, sőt ráadást adnak nektek, akik halljátok". Mintha azt mondaná: mennél többet adtok tovább másoknak belőle, annál bővebben kaptok ti magatok is ebből a csodálatos ajándékból. „Mert akinek van", – t. i. akinek így van, ahogy azt az ajándék rendeltetése kívánja, akinek mások számára is továbbadott módon van, – „annak adatik. És akinek nincs", – vagyis akinek így nincs, hanem csak a maga élvezetére fenntartott módon van, – „attól az is elvétetik, amije van". Látjuk: itt is ugyanaz a lélek szól Jézusból, amely a „kívüllévők" felé nyilatkozott meg szavaiban. Ő annak örülne, ha mennél bőségesebben áradna ki az Isten országának ereje és minden jótéteménye az Ő híveinek az életébe úgy, hogy még „ráadásban" is legyen részük a bőségesen megszabott „mértéken" felül. De másfelől fájdalmasan számol azzal a szomorú lehetőséggel is, és komoly szóval óv annak veszedelmétől, hogy az emberi szív restsége és tunyasága miatt az Ő szándékai siralmasan meghiúsulhatnak sokaknál.

Ha arra a tanításra, hogy az Isten sóvárgott uralma a maga rejtőzködő formájában máris elnyerhető valóság, nem támad a szívünkben olyan visszhang, amellyel hálás örömmel és teljes bizonyossággal „igent és ámen" mondanánk rá, annak nem Jézusnak éppen most hallott szavaiban kapjuk-e meg a magyarázatát? Ha megízleltük is az Isten országának ezt az Őáltala már eljött valóságát, és van is már tapasztalatunk arról, hogy milyen jó abban benne élni, de mégis csak olyan szegényes mértékben van benne részünk, hogy sokszor már kétségessé válik előttünk, vajon csakugyan valóság-e, – nem abban kell ennek okát felismernünk, hogy a „meggyújtott gyertyát" nem helyeztük oda, ahonnan világított volna, s a szent „titkot", amely előttünk megnyílt, sokszor lefoglaltuk a magunk számára, mintha nem azért kaptuk volna kézhez, mint a postás a levelet, hogy elvigyük a címzetteknek?

*

„Ha valakinek van füle a hallásra, hallja!" – ezt mondta Jézus a nagy sokaságnak is, a hozzá komolyabban vonzódók szűkebb körének is. Ez a figyelmeztetés és ez a felhívás szól most hozzánk is mindnyájunkhoz. Aki figyelmes lélekkel feléje fordul, az előtt megnyilatkozik az Ő „titka". S aki megmarad ebben a figyelmes feléje fordulásban, az előtt egyre mélyebben feltárul annak gazdagsága.

***

Az Isten adventje

(A „Lészen eljövendő” c. kötetből)
Bp. 1942.

Márk 4, 26-29.

Az aratás elérkezik a maga idejében és azt meg kell várni, mondja Jézus az Ő példázatában. Elsősorban minket akar ezzel megtanítani a türelmes várakozásra. Hiába akarnánk erőszakosan siettetni az Isten országának termését! A szántóvető ember is, ha elvégezte a magvetés munkáját, nem tehet egyebet, mint hogy várakozik. Ami hátra van még, az nem az ő dolga már. „Magától terem a föld” – mondja a példázat. Legfeljebb annyit tehet a földműves ember, hogy ki-kijár a bevetett táblához és örül annak, hogy sarjad a vetés füve, hogy nő a kalász, hogy érik a szem, egyszóval: hogy hirdeti egyik jel a másik után az aratás közelgetését. De nem siettetheti azt egy nappal sem. Várnia kell rá.

De ha elsősorban arról van is szó ebben a példázatban, hogy ugyanilyen türelmesen kell nekünk is várni tudnunk az Isten országának az aratására, van azért a dolognak egy másik oldala is. Hiszen az Isten országáról van szó, – Isten a gazdája annak az aratásnak, amelyről a példázat beszél. Ha benne felhasználja is a mi emberi munkánkat, az mindenek felett mégis az Ő tulajdon ügye. S ezért ebben a példázatban az az igazság is ki van ábrázolva, hogy maga Isten is kivárja az Ő aratását. Ő sem ugorja át a magvetés és az aratás közötti időt, hanem hagyja azt lassan eltelni, hogy majd a végén arathasson, és örvendhessen munkája gyümölcsének. Ha tehát beszéltünk eddig a mi adventünkről sokféle vonatkozásban, és láttuk, hogy egyéni életünknek, családi életünknek, nemzeti életünknek, az egész emberiség történetének, sőt a világmindenség létének is az ad értelmet, hogy van előttünk egy dicsőséges ígéret, amelynek sóvárgó vágyakozásainkkal nekifeszülhetünk, – akkor most végezetül még arról is ejthetünk néhány alázatos, tapogatózó szót, hogy Istennek is megvan a maga adventje. Ő is várja az Ő aratásának eljövendő napját.

Csak nagyon alázatosan és tapogatózva beszélhetünk erről, mert nyilvánvaló, hogy egészen más az Istennek adventje, mint a mienk. Mi sóvárogva várjuk az ígéretek beteljesedését, és repeső reménységgel járjuk utunkat a felénk világló cél irányába, és közben türtőztetjük magunkat, mert hiábavaló volna minden türelmetlenségünk. Mi tehetetlenek vagyunk. Akárhogy akarnánk is, meg nem rövidíthetnénk a várakozás idejét, közelebb nem hozhatjuk a célt. A beteljesedés „napját és óráját az Atya a maga hatalmába helyezte.” A mi teremtményi mivoltunkból, közelebbről: bűnnel megterhelt teremtményi mivoltunkból folyik, hogy csak reménykedő várakozással nézhetünk a jövendő felé. Amire mi várunk, azt csak Isten adhatja meg. Az a nap az Ő napja lesz. Mi semmivel hozzá nem járulhatunk s ezért – mint ahogy az ajándékot nem lehet sürgetni, – csak várakozással nézhetünk elébe. Egészen másképpen áll azonban a dolog Isten részéről. Neki mindenestől fogva hatalmában áll az Ő napja. Óbenne nincs a tehetetlenségnek még csak az árnyéka sem. „Legyen!” szavával létre hívja, akit vagy amit akar. Azt pedig jól tudjuk, hogy mi sem volna méltatlanabb ahhoz az Istenhez, aki magát nekünk Igéjében kijelentette, mint úgy képzelnünk el a dolgot, hogy bár volna rá hatalma, hogy felhozza ránk az Ő nagy napját, Ő valamilyen rest közömbösségből nem akarna élni ezzel a hatalommal. Mintha összetett kezekkel várna, holott munkához is láthatna, és akkor nem kellene várnia! Isten nem tétlen szemlélője a mi életünknek, és világa sorsának! Ő teljes hatalmával munkálkodik minden pillanatunkban. És mégis előttünk áll a titokzatos tény: Isten várakozásra rendezte be a maga munkáját, ahogy a szántóvető emberé is arra van berendezve!

Emlékezzünk csak vissza arra a három példázatra, amelyben Jézus olyan csodálatosan megrajzolta Istennek a bűnös emberhez való viszonyát, – az elveszett juhról, az elveszett pénzdarabról, és a tékozló fiúról szólókra. Ha ott kifejezetten nincs is megemlítve, mégis milyen világosan kitűnik, hogy Isten igenis várakozó Isten. Amikor a nyomorúság fenekére jutva magára eszmél a tékozló fiú, és nagy bűnbánattal elindul hazafelé, nem remélve többet, mint hogy csak béresnek állhasson be atyjának gazdaságába, ahol senkinek sem kell éhezve nyomorognia, Jézus úgy mondja el a történet folytatását, hogy a rongyokban, fáradtan hazafelé közelgető fiút az édesatyja már messziről meglátta, és elébe futva a nyakába borult. Vajon nem arra vall-e ez, hogy a látóhatárt kémlelve állandóan várta visszaérkezését? Bizonyára számlálgatta a napokat: sokáig kell-e még várnia, közeleg-e már a viszontlátás napja? Mert hogy az ő szívéről leszakadt fia egyszer vissza fog térni, afelől nem volt kétsége. Csak várnia kellett rá! Hogy amikor Isten így várakozik, milyen várakozás az, megmutatja a két másik példázat. Sem a pásztor az elveszett századik juhot, sem az asszony az elgurult tizedik drachmát nem úgy akarta visszakapni, hogy fájdalmas szemlélődések közben sóhajtoztak volna veszteségük felett. A pásztor bejárt hegyet-völgyet, sziklákat és bozótokat, míg rátalált az eltévedt juhra. Az asszony is kitakarította egész lakását, addig sepert és kotort, amíg előkerült a hiányzó drachma. Az Isten várakozó szeretete is ilyen fáradhatatlan és munkás szeretet. Kereső szeretet. Működésbe állítja mindenható erejét, hogy megtaláljon minket, akik tőle elszakadtunk és messze tévelyedtünk. Hatalmas kinyújtott kéz az Ő szeretete, és ki van nyújtva a világ zűrzavaros összevisszaságába, hogy benne kitapogassa és megragadja az elveszett embert. Hiszen a tékozló fiú atyjának is, aki látszólag tétlenül várta a hazaérkezőt, mintha láthatatlanul így ki lett volna nyújtva a keze fia után a távol idegenbe is. Valami utánanyúlt az ő nyomorúságába, és nem hagyta ott elpusztulni; valami bíztatta és vonzotta őt hazafelé; valami vezette őt lépésről-lépésre az elhagyott atyai ház küszöbe felé. Így munkálkodik Isten az emberi szívben, hogy céljait megvalósítsa benne.

Ez a különbség az Isten adventje és a miénk között. Nekünk várnunk kell, hogy Isten hozza el számunkra ígéreteinek beteljesedését, – Ő ellenben saját maga ura szavának és szándékainak: maga váltja azokat valóra. Ő senkitől mástól nem kapja, hanem maga szerzi meg adventjének beteljesedését az Ő dicsőségére. Ez azt jelenti, hogy ha Isten úgy akarta volna, akkor neki nem kellett volna várnia. Advent nélkül is elvégezhette volna dolgát. A bűnben megromlott embervilág helyébe egy szempillantás alatt létrehívhatott volna egy tiszta, vele összhangban levő másik embervilágot, amelyben gyönyörködhetett volna a szíve, mert dicsőségének a tükörképét láthatta volna benne. Csak egy nem történt volna meg, ha Isten az Ő hatalma szerint így cselekszik. Abban, hogy Isten az Ő céljainak a megvalósulását rábízta az idők folyására, s hogy így – emberileg szólva – Ő is magára vette a várakozás terhét, hogy majd egyszer a jövendőben lássa beteljesedni szándékait, – abban egy nagy többlet van amazzal a másik lehetőséggel szemben. Az, amit a példázat úgy fejez ki: „magától terem a föld”. Így Isten teremtményeinek a saját talaján sarjadhat ki az eredmény, amely végül majd kielégítheti Istennek szívét. Egyszóval azért várakozik Isten maga is, hogy ezzel nekünk adjon időt. Amúgy „rólunk – nélkülünk” rendelkezett volna. Munkája csak rajtunk ment volna végbe, de nem általunk. Így ellenben nekünk is részt ad benne. Isten várakozása azt jelenti, hogy alkalmunk van életünk folyamán ráeszmélnünk az Ő akaratára, magunkévá tenni azt, engedelmesen elindulni annak irányába és öntudatosan végigjárni útját. Végzései így hívogatássá válnak számunkra, amelyet felfoghatunk és követhetünk; vezetéssé válnak számunkra, amelyet tudakozhatunk, s ha felismertük, engedelmeskedhetünk neki.

Ez időbe, várakozásba, türelembe kerül! Milyen sokáig tart néha, míg egy-egy emberi szív meghallja Isten elhívó szavát! Mintha mély álomba volna elmerülve, újra meg újra szólongatnia kell Istennek, míg végre felébred szavára. Olyanoknál is, akik külső látszat szerint komolyan hallgatják Isten beszédét, milyen sokszor egészen kárbaveszettnek látszik annak

hirdettetése, és milyen soká tart, míg végre igazán felfigyelnek és észreveszik, hogy Isten csakugyan mond nekik valamit, kínál nekik valamit, akar velük valamit! Mennyi türelmes várakozásba kerül egy-egy embernek a megtérése! Azután is, ha már elkezdtük az Ő útját járni, milyen végtelen türelemmel kell Istennek velünk bánnia! Hogy kell egy-egy világos, érthető leckét ezerszer is elismételgetnie velünk! Hányszor úgy látszik, hogy kárbaveszett minden ránk fordított munkája, és mindent elölről kell kezdenie velünk! Ha százszor megmutatta már irántunk az Ő hűségét és megszabadított bajaink és nyomorúságaink egész sorától, a százegyedik alkalommal hogy rákezdünk megint a kesergésre, panaszkodásra, zúgolódásra, mintha még soha semmit nem tapasztaltunk volna az Ő kegyelméből! Ha a világnak a csábításaiból már nem egyszer kiábrándultunk is és a szánkban hátramaradt keserű íz már sokszor megtanított is rá, hogy az örömöket kínáló pohár fenekén méreg van, amikor a kísértés ismét kínálja nekünk italát, milyen könnyen és milyen balgatagon hiszünk neki ismét! Sokáig, nagyon sokáig tart, amíg megszilárdul az emberi szívben a hit, és amíg a világ hazugságainak hátat fordítva meg tudja öldökölni magában a kísértésre könnyen hajló óembert!

De Isten rászánta az időt! Van türelme kivárni az eredményt. Csak így lehetséges az, hogy bűnös életünknek a megváltása ne úgy menjen végbe, mint amikor tavasszal a kopasz fák új virágdíszbe borulnak ugyan, de maguk sem tudják, milyen csoda történik velük. Isten nem tudattalan tárgyakként akart velünk bánni, hanem a tudatunkon át akarta célját elérni. Meg akarta ajándékozni életünket az Ő ismeretével, fel akarta kelteni bennünk az imádat, a hála, a hódolat érzéseit, és ki akarta érlelni az akaratunk elhatározásait, amelyekkel odaszánjuk magunkat az Ő szolgálatára. Munkatársaiul választott bennünket az Ő munkájának véghezvitelében. És türelemmel kivárja az időt, amely ehhez szükséges.

Még egy lépéssel tovább is kell mennünk. Isten nemcsak a magunk üdvössége dolgában akar bennünket így foglalkoztatni, hanem ezenfelül még egymásnak az üdvösségére is fel akar használni bennünket. Nem olyan gépiesen rendezte Ő be az embervilágot, mint ahogy egy villanyos vezetékhálózat van elkészítve, amelyben csak egy gombot kell megnyomni, és azonnal szétfut az áram benne mindenfelé. Az Ő üdvözítő munkája nem így, varázsütésre, egy szempillantás alatt jut el minden szívhez. Másfajta vezetéken, nagy ellenállású, rossz vezető anyagból készült hálózaton át terjed tova az Isten munkája. Csak nagyon lassan terjed azért, és sok türelem kell hozzá, míg egész útját bejárja! A mi egymásra gyakorolt hatásunk és egymás életében elvégzett szolgálataink szálaiból áll ez a vezeték. Szívről-szívre szállhat csak tovább az üdvösség boldog felismerése és hálás birtoklása. Ki-ki, mit kapott, azt adja tovább; tegyen róla bizonyságot, hirdesse és terjessze! Így használ fel Isten az Ő munkatársaiul mások javára. De ehhez is megint mennyi idő kell! Nemcsak azért, mert a másik, akihez nekünk el kell vinnünk Isten üzenetét, ugyanolyan nehezen ébreszthető fel álmából, közönyösségéből, restségéből, ahogy ezt magunkról is meg kellett már állapítanunk. Azért is sok idő kell hozzá, mert mi magunk is nagyon lassan indulunk el, amikor Isten küld. Sok-sok idő vész kárba, mert nem sietünk olyan boldog készséggel eleget tenni megbízásainak, amilyet elvárhatna tőlünk. Nehézkes és lassú a mi emberi szolgálatunk, amelyre Isten rábízta az Ő ügyét. De van egy nagy előnye, és Isten előtt nyilván ez volt a döntő, amiért ezt a módot és utat választotta: így dicsőül meg igazán az Ő hatalma. Az Ő győzelmét úgyszólván függővé tette a mi munkánktól; így lesz igazán csodálatos ez a győzelem, sokkal inkább, mintha mindent nélkülünk végzett volna el. Így éppen a mi sok gyengeségünk révén mutatkozik meg az Ő titokzatos ereje. Olyan bátortalan és hűtlen szolgák által, olyan alkalmatlan és nehézkes eszközök által, amilyenek mi vagyunk, Ő mégis el fogja érni a célját! Ezért érdemes neki várnia! Ez az, amiért az égi seregek is ámulva borulnak le előtte és imádják az Ő, még számukra is megfoghatatlan hatalmát! Ezért van Istennek is adventje, amely az Ő aratásának boldog és dicsőséges napján majd átmegy a beteljesedésbe.

De tegyünk hozzá az elmondottakhoz még valamit. Amikor a magunk üdvösségének munkálásáról és a mások üdvösségének szolgálatáról beszéltünk, abba is beleértettünk már egy fontos dolgot, amelyet mégis ajánlatos még külön is kiemelni, – t.i. az imádságot. Isten úgy rendezte el az Ő terveit, hogy munkáját jó nagy részében a mi imádságainkra adott válaszként végzi el. Ezért is várnia kell: azt akarja, hogy előbb mi ostromoljuk Őt könyörgéseinkkel, s azután, azoknak meghallgattatásaként valósítja meg Ő szándékait. Ahogy Ésaiás próféciáiban olvassuk egy helyt: „őrállókul" rendelt minket, hogy „emlékeztessük" Őt ígéreteire. Mintha azt mondaná nekünk Isten: tudhatjátok, mit akarok cselekedni, de addig nem cselekszem meg, amíg ti nem sürgetitek: amíg mindaz, ami nekem fontos, számotokra is nem válik olyan fontossá, hogy kéréseitekben szüntelen elém hozzátok. Várja tehát, hogy menjünk színe elé alázatos és bizakodó fohászkodásainkkal, állhatatos és el nem lankadó könyörgéssel, sokszor tusakodó, az eget ostromló imádságainkkal. Azt mondta egyszer valaki: „Dolgozzál úgy, mintha minden rajtad fordulna meg, és imádkozzál úgy, mintha minden Istenen fordulna meg." Nagyon mély igazságot kifejező, szép mondás. Jó, ha sokszor a fülünkbe csendül. De nem az egész igazság az, ami így nyert megszövegezést. Mert nem úgy áll a dolog, mintha rajtunk csak a munka múlna s a többi aztán Istenen, és miután a munkában mi megtettük a magunkét, az imádságban már kikapcsolódunk az Isten terveiből. Az imádság maga is az egyik példája az Istentől nekünk szánt szerepnek. Általa az Istentől rendelt módon belekapcsolódunk az Ő munkájába. Az imádság is szolgálat, amelyet Isten tőlünk vár. Ahogy várja a szívünk tettre buzdulását, munkás akaratunknak az Ő céljai felé való útnak indulását, ugyanúgy várja szívünknek imádságra való felbuzdulását, alázatos, de bízó, komoly könyörgésünknek megszólalását is. Visszatartja sokszor erőit és áldásait, amíg mi imádságainkkal utat nem nyitunk azoknak. Sok mindent cselekszik velünk és ad nekünk kéretlenül is, – legyen áldott érte! –, de sok mindent csak imádságainkra adandó válaszként tartogat, hogy annál nagyobb legyen érte a hálaadásunk, ha elnyertük, és így dicsőüljön meg az Ő neve közöttünk. Vár tehát Isten a mi imádságainkra is.

Csodálatos az Istennek ez az adventje, ez a türelmes várakozása – miérettünk! De ahogy felragyog előttünk ebben az Ő dicsősége, ugyanúgy el kell, hogy piruljon miatta a mi arcunk. Vádol minket az Isten türelmes várakozása, – mert mi azzal számtalanszor visszaélünk. Mi vétkes módon megvárakoztatjuk Istent. Hányszor várta, hogy mi forduljunk felé figyelmünkkel, bizodalmunkkal, engedelmességünkkel, mert Ő ettől tette függővé életünk kiteljesedését, meggyarapodását, az örök cél felé való közelebbjutását. Hiába várta. És ezért elmaradtak életünkből az Ő készen tartogatott áldásai, vagy legalábbis későbbre halasztódtak, amikor végre elszégyelltük magunkat, és már nem várattuk tovább. Hányszor várta, hogy mások életében betöltsünk valamilyen szolgálatot, amely által azokban is munkálni akarta áldott szándékait, és mi adósok maradtunk ezzel a szolgálattal, és így Istent is, a mi testvéreinket is megraboltuk. És hányszor kellett várnia az imádságainkra! Olyan szerepet juttatunk ilyenkor Istennek, amilyenbe az a szerelmes ifjú jut, aki elmegy a megbeszélt találkára, de ott magában marad, mert akit odavárt, az nem jelent meg. Az Isten is találkozót adott nekünk. Várta, hogy megjelenjünk előtte. De mi ott hagytuk Őt magára. Miért, miért nem, az imádságaink nem szálltak feléje. Talán nem volt bennünk elég bizalom iránta, hogy bajainkat, félelmeinket, gondjainkat eléje vigyük. Talán nem viseltük eléggé szívünkön az Ő dolgait, nem érdekelt minket eléggé az, amiről Ővele legjobban lehetett volna társalkodni. Akárhogy is, de elhaltak az imádságaink. Isten hiába várt.

Amint így ránk nehezedik az Isten adventjének ez az ítélete, csak egy vigasztalásunk van: még mindig tart az Isten adventje, – Ő még most is vár! Hívogat és serkent most is, és türelmesen folytatja munkáját, el egészen addig, míg el nem jön az aratás napja. Ne álljunk útjába késleltető akadályokként! Hajtson inkább, növekedjék és érlelődjék bennünk az Ő vetése, hogy lássa: nem hiába vár az aratásra!

***

Márk 4,35 – 5,21.

„Kicsoda hát ez, hogy mind a szél,
mind a tenger engednek neki?” 4, 41.

„Mi közöm nekem te veled, Jézus,
a magasságos Istennek Fia?” 5, 7.

Két csodálatos történetet mond el a Márk Evangéliuma ebben a szakaszában: a galileai „tengeren” kitört vihar lecsendesítésének, és a Gadara városka közelében élő „ördöngős” ember meggyógyításának a történetét. Mindkettő nyilván úgy élt Jézus tanítványainak az emlékezetében, mint különösen szemléletes bizonysága az Ő isteni hatalmának, amely előtt semmi sem volt lehetetlen. Olvastunk már eddig is számos csodatételéről, de azokat mind embereken hajtotta végre. Még akkor is, amikor testi betegségeikből gyógyította meg őket, ez mindig a lelkükre gyakorolt ráhatás útján történt. Ez valamennyire érthetőbbé teszi számunkra az ilyen csodatételeket. A vihar lecsendesítésének történetében azonban az tűnik ki, hogy Ő úrrá tudott lenni a természet hatalmai felett is. Parancsolt a szélnek és a hullámoknak is úgy, hogy azok „engedtek neki”. Ami pedig a gadara-környéki „ördöngős” meggyógyítását illeti, ez is kiemelkedik az eddig elénk került hasonló tárgyú történetek közül, mert itt egy egészen különös, súlyos esettel volt dolga Jézusnak. Az evangélista erőteljesen hangsúlyozza ezt azzal a részletes leírással, amelyet ennek az embernek az állapotáról ad, és méginkább annak a feljegyzésével, hogy ezt az embert olyan „tisztátalan lélek” tartotta megszállva, amely – saját bevallása szerint is – egy egész hadsereggel felért. „Légió a nevem, mert sokan vagyunk”. Nem csoda hát, ha mindkét történetnek a során ráirányítja az evangélista a figyelmünket Jézus személyének mélységes titkára. Azért nyilvánult meg általa olyan csodálatos hatalom, mert Ő maga az a csodálatos Valaki volt, akinek Őt hívei megismerték, és az egész világ előtt vallották, – Istennek Fia.

A vihar lecsendesítésének történetét átélt tanítványok előtt akkor még csak kérdés alakjában jelent meg Jézus személyének ez a titka. Valami mély borzongás fogta el őket annak hatása alatt, amit átéltek, – „megfélemlének nagy félelemmel”, – és elcsodálkozva kérdezték magukban és egymástól: „Kicsoda hát ez, hogy mind a szél, mind a tenger engednek neki?” Az a szent bizonyosság, amelyben megtalálták a feleletet erre a kérdésre, csak további élmények hatása alatt és további öntudatosodás eredményeképpen alakult ki aztán bennük. A gadarénus „ördöngős” ellenben az első pillanatban megérzi a titokzatos valóságot. Megszállott lelkének beteg érzékenységével rögtön ráismer a feléje közeledő Jézusban arra a nem e világból való hatalomra, amely állapotába hathatósan bele tud avatkozni. Amikor ezt a beavatkozást megpróbálja elhárítani: „Mi közöm nekem te veled...? Az Istenre kényszerítelek, ne kínozz engem”, Jézust ezzel a névvel szólítja meg: „A magasságos Istennek Fia”. Ez a titok világosodott ki aztán az idők rendjén Jézus híveiben is. S amikor sor került ennek az Evangéliumnak a megírására, az, amint láttuk, már a címfeliratában is erről tesz bizonyságot, megmondván előre, hogy „a Jézus Krisztus, az Isten Fia” dolgairól akar beszámolni.

Már volt alkalmunk megfigyelni, hogy ez a hitvallás egyáltalán nem jelentette azt, hogy Jézusban az ő hívei valamilyen földöntúli jelenést láttak volna, amely mintegy csak jelmezként viseli magán az emberi formát. Ugyanakkor, amikor Őt „Isten Fiának” vallották, nem felejtkeztek meg arról és nem homályosodott el előttük az a tény, hogy Ő valóságos emberként élt és járt-kelt közöttük. Elég csak arra utalnunk, hogy amikor a nap lenyugtával Jézus befejezi beszédeit, amelyeket a tavon ringó csónakból intézett a parton letelepedett sokasághoz, és kiadja az utasítást: „Menjünk át a túlsó partra”, ahol nyilván a pihentető

magányosságot kereste a fáradságos munkában eltöltött napok forgataga után, – alighogy az evezősök nekivágtak az útnak, Őt csakhamar elnyomta az álom. „A hajó hátulsó részében a fejaljon aludt”. És olyan mélyen alszik, hogy amikor kitör a vihar, sem a szél süvöltése, sem a hullámok rázása nem zavarja meg álmában, hanem csak a veszélytől megriadt útitársak türelmetlen költögetésére ébred fel. Magunkhoz hasonlatos ember Ő, akinek ereje nem buzog kimeríthetetlen forrásként, hanem igenis kimerül a fáradságban, és akkor szüksége van a megújító pihenésre; aki tehát alá van vetve a mi véges emberi életünk korlátainak. És mégis, ez az emberi korlátoknak alá vetett Valaki feltétlen Úr, aki meg tud birkózni minden veszedelemmel, és meg tud oldani lehetetlennek látszó feladatokat. Ebben a valóságos emberben Isten Fia áll előttünk, akinek hatalmával nem mérkőzhet semmilyen más hatalom, sem a támadó, sem a védekező harcban.

Ezt szemlélteti ez a két történet. Az egyikben maga Jézus és a vele levők állnak a támadás középpontjában: rájuk törnek a természet hatalmai, és aki nem ismeri Őt, aggódva figyelheti: vajon ebből a veszedelmes helyzetből hogyan fog kikerülni, vagy egyáltalán ki fog-e kerülni? A másik történetben maga Jézus indul támadásra a gadarénus „ördöngős” felett úrrá lett rontó hatalmak ellen, és az a kérdés, hogy ahol minden más jóigyekezet meddő volt, ott vajon az Ő hatalma meg tudja-e törni az átkot? Mindkét esetben az Ő győzelmével végződik a történet.

I.

Nézzük meg először, mint győzedelmeskedik a reátámadó hatalmak felett, amint azt az első történet szemlélteti.

Sokszor szolgált már a vihar lecsendesítésének ez a története olyan elmélkedések tárgyául, amelyek benne lelki történések kiábrázolását látták. Az a viharos széltől felkorbácsolt tó olyan hű képe az emberi szívnek, amely békességét elvesztve hánykódik és háborog. Rettentő viharok dúlhatnak szívünknek ezen a kicsiny tengerén! Borzalmas mélységek fenyegetik elnyeléssel azt, aki az ilyen viharzásoknak ki van szolgáltatva! De Jézusnak van hatalma parancsolni a zúgó viharnak: „Hallgass! Némulj el!” És nincs csodálatosabb élmény, mint amikor az Ő szavára „eláll a szél és lesz nagy csendesség” az emberi szívben. Jó és hasznos dolog is ezt a történetet sokszor magunk elé idéznünk így, mint a bensőnkben lejátszódó válságoknak és azok áldott megoldásának a példázatát. Azonban a történet igazi jelentősége mégsem ebben van. Itt nem átvitt értelemben vett, hanem a szó szoros értelmében veendő vihar tombolt. Itt a természet külső erői szabadultak el és fenyegették végveszéllyel azt a csónakot, amelyben Jézus utazott. Itt tehát az válik szemléletessé elsősorban és mindenekfelett, hogy hogyan viszonylik Jézus és az Ő ügye ennek a világnak nyers és érzéketlen hatalmaihoz, amelyek körülötte működnek, és néha elszabadult fenevadakként garázdálkodnak. „Mester, nem törődöl vele, hogy elveszünk?” – kérdezték a kétségbeesett tanítványok az álmából felzavart Mestertől. Ami szemrehányás volt a szavukban, azért néhány perc múlva szégyenkezniük kellett. De ami ténymegállapítás volt benne, az megfelelt a valóságnak. Csakugyan végveszélyben forogtak. A hullámok már becsaptak a hajóba, s az veszedelmesen kezdett merülni. Semmiféle emberi erő vagy ügyesség nem tudott itt megbirkózni a túlerős elemekkel. Minden jel szerint le kellett számolni azzal, hogy az a szeszélyes galileai tó újabb áldozatokkal fogja csillapítani éhségét, amint már olyan sokan lelték halálukat mélységeinek az ölén. S akkor ma itt nem foglalkoznánk a Márk Evangéliumával, és sehol ezen a világon nem gyülekeznének egybe Jézus hívei, hogy róla megemlékezve lelkileg belőle tápláltassanak. Hiába lett volna az Ő evangéliuma ügyének sokat ígérő elindulása, korai gyászos véget ért volna az egész, és hamarosan betemette volna emlékezetét a feledés homokja úgy, hogy nyoma sem maradt volna.

A dühöngő vihar s a háborgó tenger persze nem tudta, mi forgott kockán ezekben a válságos pillanatokban. Az elemek érzéketlen kegyetlenséggel űzték játékukat azzal a hajóval, amelyben Jézus szunnyadt, s amely Ővele együtt magában hordozta mindnyájunknak, az egész embervilágnak legdrágább értékeit, – akárcsak egy hitvány dióhéjjal játszadoztak volna, amely akár odavész, akár megmarad, senki sem törődik vele. A természeti erők magukban véve mindig közönyösek a mi vágyaink és érdekeink iránt. Ha földrengés pusztít, mindegy neki, templomok dőlnek-e romba, vagy bordélyházak. Ha járványos betegség gyilkol, a pusztító bacilusok nem válogatnak, vajon gonosztevőt tesznek-e el láb alól, akinek az élete csak teher és veszedelem volt mások számára, vagy pedig egy édesanyát, aki az Istennek szentje és áldás volt egész családi köre számára.

És ne felejtsük el, hogy maga az ember is hozzátartozik a természethez, s ezért az emberi történetben lejátszódó események is sokszor nagyon emlékeztetnek a természetben végbemenő folyamatokhoz. Ha nem fogadhatjuk is el – éppen a most előttünk lévő történet tanítása miatt sem – azt az elméletet, amely szerint az egész emberi történet nem is egyéb, mint anyagi erők és tényezők játékából álló folyamat, azért ez a „történeti materializmus" nem légből kapott elképzelés. Az emberiség életében végbemenő események mögött csakugyan vannak hatalmas anyagi, testi, természeti rugók. S ezeknek a munkája néha annyira rányomja a maga bélyegét a történésekre, hogy ilyenkor teljesen úgy érezzük magunkat, mintha valóban szélviharba kerültünk volna, és mindent elnyeléssel fenyegető hullámok tornyosulnának körülöttünk, ameddig csak ellát a szemünk. Hiábavalónak látszik ilyenkor minden erőfeszítés. Túlerős hatalmak játékszereivé lettünk, amelyek „rólunk nélkülünk" döntenek. Beleszólásunk nincs abba, hogy mi lesz velünk.

Hányszor került már az évszázadok folyamán ilyen helyzetbe az a kis csapat, amely Jézus parancsára elindult a vizek útjára. Hányszor fogta el szívét a rémület: mindennek vége, odavész az Ő ügye, és odavesznek vele együtt azok, akik rábízták magukat az Ő vezetésére. Még az imádság is hiábavalónak látszott ilyenkor. Mintha szívük rémületével is magukra maradtak volna, csúfosan cserbenhagyatva attól, akiben olyan nagyon bíztak. Nemcsak a világban tomboló nyers erők mutatkoznak közönyöseknek szorongatott helyzetük iránt, hanem Ő maga is közönyösnek látszik. Mintha mély álomba merülten hagyná gyötrődni híveit, mint annakidején is. Keserű szemrehányásra nyílnak az ajkaik nem egyszer: „Nem törődöl vele, hogy elveszünk?" Mintha csakugyan nem törődnék vele!

De aztán kitűnik az igazság: az a nagy nyugalom, amelyben Őt nem zavarja meg az elemek tombolása, nem azt jelenti, hogy a fenyegető végveszély még elviselhetetlenebbé válik, hanem ellenkezőleg: a biztonságot és a szabadulást jelenti minden veszedelem közepette. Az Ő számára nincs végveszély, és ezért nincs azok számára sem, akik vele együtt vannak. Egy pillanatra sem lehetett kétséges, hogy azt a hajót, amelyben Ő is ott van, mint utas, és mint az egész utastársaság feje, elnyelhetik-e a háborgó habok, vagy pedig túléli-e a legnagyobb veszedelmet is. Isten nem azért adta Őt ennek a világnak, hogy Ő ennek a világnak akármilyen kavargásában alámerülhessen. Jól ismerjük történetének a végét: amikor már csakugyan összecsaptak felette a hullámok és úgy látszott, hogy mindennek vége, – „megfeszítették, meghala és eltemették", – akkor tűnt csak ki igazán, milyen győzedelmes Úr Ő minden reátámadó hatalom felett, – „harmadnapon halottaiból feltámada". Ő Istennek Fia. Alázatos emberi megjelenése mögött, amellyel látszólag könnyen elbánhatnak ennek a világnak viharzó erői, mindig ott rejtőzik az az isteni hatalom, amelynek alá van vetve „a szél és a tenger" dühe is. S azért csak addig zúghat és dühönghet a vihar, ameddig Ő engedi, egy pillanattal sem tovább. Ha a megriadt szívű hívek türelmetlenkedve várják is és sokszor érthetetlenül késik is, de mindig eljön az a pillanat, amelyben elharsan szava: „Hallgass, némulj el!" S akkor az egész átélt válság már csak rossz álomnak tűnik fel. A „nagy csendességben" már csak szelíden simogató szellővé juhászodik az imént bömbölő orkán, s a fékevesztett

hullámok elsimultan viszik tovább a cél felé azokat, akiknek az imént még az életére törtek. Akik Jézussal egy hajóban vannak, azok mindig elmondhatják: „A mi segedelmünk az Úrtól van, aki teremtett, fenntart és igazgat mindeneket”, – a szó szoros értelmében: „mindeneket”, – természeti erőket és történelmi hatalmakat egyaránt. Igazában mégsem közömbös vagy éppen ellenséges valóságok ezek, hanem engedelmes eszközök és szolgák, s akármint viselik is magukat, néha rémületet is okozva, mindig az Isten Fiának parancsa irányítja őket. Nemhogy megsemmisíthetnék az Ő ügyét, ellenkezőleg: támadásaikkal is csak előbbre viszik azt.

Ezt a nagy leckét kellett megtanulnia a tanítványok kis csapatának is. Amikor később visszatekintettek erre a megrázó élményükre, bizonyára csak hálásak lehettek azért, hogy abba a viharba belekerültek, és annak rémületét megízlelték. Ennek árán világosodott ki előttük Mesterüknek és Uruknak minden veszedelem felett győzelmes ereje. Mintha nem is csak a vihar elcsendesedése történt volna az Ő parancsszavára, hanem a vihar kitörése is az Ő titkos rendelésére következett volna be, hogy tanítványai szemléltető oktatást kapjanak benne afelől, hogy kicsoda Ő. És ezért mélyen át kellett érezniük Jézus pirongató szavainak az igazságát is: „Miért vagytok ilyen félénkek? Hogy van, hogy nincsen hitetek?” A beállott „nagy csendességben”, és a rémület elmúltával bizony rájuk fért ez a szemrehányás. Ha ilyen megdöbbentően szemléletes példát eddig nem kaptak is még, azért láthattak már eddig is elég bizonyságot arra, hogy Jézus ügye az Isten ügye, és azért nem kell és nem is szabad félteni a megsemmisüléstől sohasem. Kellett volna lennie erős és nyugodt bizodalmuknak a legreménytelenebb pillanatokban is. A jajveszékeléssel csak azt árulták el, hogy már jó idő óta és már sokszor megtanult leckéket milyen könnyen felejt el az ember. És ezzel ez a történet nemcsak a Jézus jobb megismerésének, hanem a saját maguk jobb megismerésének is hasznos iskolájává vált. Váljék azzá a mi számunkra is! Nekünk is van elég okunk a szégyenkezésre és a megalázkodásra. Ha él is bennünk a hit, valljuk meg töredelmesen: sokszor a legválságosabb pillanatokban megfelejtkezünk róla, hogy éljünk is vele, és éljünk hozzá méltóképpen, ijedelmek és riadalmak nélkül, csendes bizodalommal állva a legfenyegetőbb viharokat is. És ha a jövőbe nézünk, el ne bízzuk magunkat hitünk bizonyosságában, mert komoly próbatételek vizsgáján csúfosan megbukhatunk mi is kishitűségünkkel, csüggetegségünkkel, kétségbeesésünkkel. Elébe nézve minden viharnak, amely reánk ronthat, a világért se képzelődjünk afelől, hogy milyen hősies nyugodalommal fogunk mi megállni. Csak arra gondoljunk s abban az egyben reménykedjünk, hogy Az, Akiben hiszünk s Akit szolgálunk, mindenesetre győzelmesen fog kikerülni az ilyen viharokból. Az Ő győzelme a mi győzelmünk. Vele együtt és Őáltala van a mi megtartatásunk.

II.

A másik történetben is, amely felé most figyelmünk fordul, Jézusnak ez a győzelmes hatalma világlik ki. De itt nem reátámadó veszedelmeken kerekedik felül, hanem Ő maga megy át a támadásba. De itt is olyan helyzettel kerül szembe, amellyel semmiféle emberi erő nem tudott volna megbirkózni, – jobban mondva nem is tudott megbirkózni, mert hiszen megpróbálkozott vele, de csődöt mondott. Őneki nem kellett meghátrálnia az elébe táruló feladat elől, és nem kellett fájdalmasan belenyugodnia abba, hogy az megoldhatatlan. Megoldotta: a gadarakörnyéki ördöngős embert megszabadította és megtisztította az életét hatalmában tartó gonosz hatalmaktól.

A „tisztátalan lelkektől” megszállott emberek történetei, amelyekkel nem egyszer találkozunk az Evangéliumok lapjain, nehéz kérdés elé állítanak bennünket. Az bizonyos, hogy az ókori ember sokféle testi-lelki bajt gonosz szellemi hatalmak munkájára vezetett vissza olyankor is, amikor a mai ember már természetes testi vagy lelki okokban keresi és találja meg a magyarázatot. Nem egyszer támad bennünk az a benyomás, hogy Jézus és a körülötte levők is

egyszerűen a maguk korának a nyelvén beszélnek és a maguk korának a módján gondolkoznak, amikor az evangéliumi történetekben „ördöngősökről” és azok meggyógyulásáról van szó. Mi egyes esetekben talán elégnek tartanánk a súlyos idegbetegség eseteit megállapítani, ami tudathasadással és sokféle magatartásbeli rendellenességgel jár együtt. Ezzel természetesen semmit sem vonnánk le a gyógyító csodatételek nagyszerűségéből, amelyeket Jézus ilyen esetekben véghezvitt. De vannak olyan esetek, és ez a most előttünk lévő is ilyen, amikor úgy érezzük, hogy nemcsak ennyiből áll ezeknek az „ördöngősöknek” a nyomorúsága, hanem amögött csakugyan ott rejtőzik a Gonosznak valamilyen rejtelmes hatalma. És vannak mindmáig az emberi léleknek olyan abnormis megnyilatkozásai, amelyek minden elfogulatlan szemlélőre azt a világos benyomást teszik, hogy nem is maga az illető vagy az illetők az igazi szereplők, hanem csak eszközökként használja fel őket és áldozataiként teszi tönkre őket valami láthatatlan átkos hatalom, amely megfészkelte magát az életükben.

Hiszen minden bűn mögött ott rejlik a Sátán valósága, aki ebben a világban ellene munkálkodik Istennek, hogy összekuszálja, eltorzítsa és megrontsa az Ő kezének munkáit. De akármilyen egyetemes is ez a rontó munka, nem mindig folyik egyforma nyíltsággal. Mindenüvé elterjed a fertőzete, de sok helyt sokáig olyan lappangó módon végzi pusztító munkáját, hogy senki nem veszi észre és nem riad meg miatta. Néhol azonban úgy összesűrűsödik egy-egy ember életében, hogy teljes borzalmasságában nyilvánvaló lesz. Ilyen példa áll előttünk a gadarénus „ördöngősben” is.

Ilyenkor ütközik ki a baj igazi természete teljes szemléletességében. Mindenekelőtt az, hogy a Gonosz megrontja az ember és ember közötti viszonylatokat. Akit hatalmába kerít, az alkalmatlanná válik az embertársaival való együttélésre, „aszociális” lénnyé válik. Nem is érzi jól magát a többi ember között. Azok terhére vannak neki, mint ő maga is természetesen azoknak. Ha kénytelen ott élni a többi ember között, a társas élet szövedékében, állandóan szorong benne a lélek, és menekülni szeretne a magányosságba, hogy senkivel ne legyen dolga. A történetünkben szereplő szerencsétlen emberről azt olvassuk: „éjjel és nappal a hegyeken és a sírboltokban volt”, és Jézus is úgy találkozott vele, hogy amikor partot ért a lakatlan vidéken, „a sírboltokból méne elébe” ez az emberektől távol tanyázó magányos ember.

Sokan lehetnek, akik az első pillanatra szinte meg is irigyelhetnék ezért a remete életéért, annak függetlenségéért és nyugalmáért. De nem ennyiből áll a dolog. A történet azzal folytatja a helyzet leírását, hogy ez az ember ott a puszta helyeken „kiáltozva és magát kövekkel vagdosva” élte napjait. Az emberektől el tudott menekülni, de sajátmagától nem. Lakatlan lakóhelyeire is magával vitte a saját lelkének meghasonlottságát és önkínzó gyötrelmeit. Mert a Gonosz nemcsak az ember és ember közötti viszonylatokat rontja meg, hanem az ember belső életének a rendjét és békességét is felborítja. Önmagának ellenségévé teszi az embert. Nemcsak a társas együttélésre teszi alkalmatlanná, hanem a magányosságban való élésre is úgy, hogy – amikor még nem lett teljessé a baj –, sokszor önmaga elől menekül így vissza az így megrontott ember az emberek tömkelegébe, mert akármilyen terhes is számára az emberekkel való együttélés, legjobban mégis sajátmagától kell félnie.

És ezt az állapotot semmilyen emberi igyekezet nem tudja orvosolni, amint ezt világosan szemlélteti történetünk is. Amíg ez a megszállott ember még ott élt a többiek között és veszélyeztette azok nyugalmát, sőt talán még azután is, amikor már kivonult a puszta helyekre és ott fenyegette kitöréseivel az arra vetődő járókelők épségét a magáéval együtt, nem egyszer megpróbálták őt lecsendesíteni és megzabolázni. De nem sikerült. „Sokszor megkötözték őt békókkal és láncokkal”, – olvassuk, – „de ő a láncokat szétszaggatta és a békókat összetörte, és senki sem tudta őt megfékezni”. Mit is tehetnének mást az emberek, mint hogy így kívülről próbálják meg visszaszorítani és elfojtani a bajt? Tele van a világ ilyesféle intézkedésekkel és próbálkozásokkal. A „láncoknak és békóknak” a rendszerében élünk, amelyek mind arra valók, hogy a Gonosznak az emberi lélekben működő erőit ne engedjék szabadon kitörni és

garázdálkodni. Mintha az így visszafojtott erők ezáltal nem fokozódnának fel csak annál veszedelmesebbekké, és mintha végül is ki nem robbannának csak annál rettenetesebben szétpattantva minden rájuk vetett köteléket, és elhányva magukról minden külső féket! Belül, az emberi szívben rejlik a baj fészke. Nem külső ráhatások és megkötések segítenek itt, hanem belső tisztulás. De kicsoda képes azt megadni?

Történetünk erre adja meg a feleletet az „örömhír" diadalmas zengésével: ahol nincs emberi segítség, mert minden emberi erőfeszítés tehetetlenül áll szemben a Gonosz hatalmával, ott megjelenik Jézus és kiűzi fészkéből a Gonosznak minden hatalmát, ha még oly erősen megtelepedett is már abban. Ő támadásba megy át ez ellen a legyőzhetetlennek látszó Ellenség ellen is, és annak futnia kell előle. Jól megérezte ezt az „ördöngős" ember már Jézus közeledtére. A Gonosznak hatalma, amely jól kiépített, szilárdan álló erősség volt benne, Jézusnak a közelgetésére már megremegett és megtántorodott. Egész lelke megborzongott annak a nagy változásnak a megsejtésétől, amely reávárt. De hiába próbálta elhárítani magától: „Mi közöm nekem teveled, Jézus...? Az Istenre kényszerítelek, ne kínozz engem!" Jézus nem tért ki a feladat elől, hanem szembehaladt vele, és úrrá lett felette. Néhány perc múlva, amikor a közelből odacsődültek a disznópásztorok, elcsodálkozva látják, hogy a vidék réme, a máskor sikongva tomboló meztelen félállati vadember „ott ül, fel van öltözve, és eszénél van". Jézusnak volt hatalma visszavezetni őt az egészséges életbe, visszaadni neki lelki békességét és épségét, alkalmassá tenni őt arra, hogy megint elfoglalja a hasznos munka helyét a többi ember között. Nem csoda, hogy akik ennek a csodatételnek így tanúi voltak, ugyanazt élték át, mint a tengeri vihar lecsendesítésénél jelenvoltak, és ugyanazt jegyzi fel róluk is az evangélista, mint amazokról: „Megfélemlének".

Van ennek a történetnek egy mozzanata, amely különös volta miatt már sok fejtörést okozott a Biblia olvasóinak: a disznócsordának az a pusztulása, amely együtt járt az „ördöngős" meggyógyulásával. Azt olvassuk, hogy a „tisztátalan lelkek", amelyek úgy éltek a megszállott ember tudatában, mint egész „légió", amikor már világos volt, hogy hatalmuk markából ki kell engedniük ezt a sokáig fogva tartott zsákmányukat, azt kérik Jézustól, hogy legalább az ott legelésző disznócsordába költözhessenek át, és Jézus ezt megengedi nekik. Erre aztán a disznócsorda nekiiramodik a partnak, és hanyatt-homlok belerohan a tó vizébe, s odapusztul. Valamennyire az teszi talán érthetőbbé számunkra ezt a különös eseményt, ha arra gondolunk, hogy ember és állat idegélete között van valami különös összefüggés. Lovas emberek sokat tudnak arról beszélni, hogy át tud ragadni a lóra is a hátán ülőnek izgalma, kedélyállapota és hangulata. Az a nagy lelki megrázkódtatás, amelyet az „ördöngős" átélt ezekben a pillanatokban, éspedig bizonyára heves hangoskodások kíséretében, így izgathatta fel valahogyan a közeli disznócsordát, hogy fejvesztetten egy más hegyén-hátán a víznek rohanva belefúljon abba. Akár helytálló ez a magyarázat, akár nem, a történet mindenesetre azt szemlélteti, hogy a Gonosznak hatalma, még akkor is, amikor Jézus valakit felszabadít uralma alól, tovább pusztít ebben a világban. Van csodálatos szabadulás, de még nem jött el az ideje annak, hogy ebből a világból végképpen és egészen eltűnjék az átok.

Ez látszik a disznócsorda tulajdonosainak a magatartásából is. Amikor megtudják, hogy milyen anyagi károsodás érte őket ennek a közismert szerencsétlennek a csodálatos meggyógyulása révén, nem a csodálatos gyógyítás a fődolog előttük, hogy azért hálásan áldanák és maguk között magasztalnák Jézust, hogy sok egyéb nyomorúságukon is segítsen hatalmával, hanem csak az elszenvedett kárra gondolnak. „Kezdék kérni Őt, hogy távozzék el az ő határukból". El is távozik onnan. És elvégezetlenül marad sok irgalmas csodatétele, amely ott is végbemehetett volna.

De ez mit sem von le annak a csodatételnek a nagyságából, amely tényleg végbement. Akármennyi marad is még ebben a világban a Gonosznak az uralmából, az nyilván kitűnt, hogy megjelent valaki, aki nagyobb Úr nála is: az Isten Fia, aki szembe tud vele szállni ott is,

ahol emberek tehetetlenek, és ki tudja szabadítani kezéből boldogtalan martalékait. Csak ne az a lélek lakozzék bennünk, mint a környező falvak népében, amely távozásra kérte Őt, hanem ellenkezőleg: az, amely marasztalja és hívogatja az Ő segítségét. Akkor rajtunk is megismétlődnek szabadító és tisztító hatalmának csodái. És akkor nincs olyan elmérgesedett és összebonyolódott baja az életünknek, amelyben tehetetlenül kellene vergődnünk.

*

Mi sem érthetőbb, mint az, hogy a meggyógyult „ördöngős", lelke egész hálájával és odaadásával odakapcsolódott Jézushoz, és amikor látja, hogy Jézus távozni készül, vele akar menni. „Mikor pedig a hajóba beszállt, a volt ördöngős kérte Őt, hogy vele lehessen." Olyan jó lett volna a visszanyert új életet egészen új lap kezdésével folytatni; otthagyni a régi gyötrelmek színterét; mindig csak azok között lenni, akik vele együtt szeretik és szolgálják Jézust! De ez a kívánsága nem teljesülhet. „Jézus nem engedte meg neki, hanem mondta neki: eredj haza a tieidhez, és jelentsd meg nekik, mely nagy dolgot cselekedett veled az Úr, és mint könyörült rajtad." A megújult élettel vissza a régi környezetbe! – így szól a parancs. Nagy dolog volna mindig csak Jézussal és az Ő híveivel együtt lenni, és minden egyébről megfeledkezni. De még nagyobb dolog benne élni a mi régi világunkban, mint élő bizonyságai és hirdetői az Ő hatalmának. A meggyógyult ördöngős ezt megértette, és a parancsot boldogan teljesítette. „El is ment, és kezdte hirdetni a Tízvárosban, mely nagy dolgot cselekedett vele Jézus, és mindnyájan elcsodálkoztak". Ha megismertük Őbenne az Isten Fiát, íme, a világos utasítás a mi számunkra is. És miközben járjuk a bizonyságtételnek ezt az útját, rájövünk: teljesedik a kívánságunk, „vele lehetünk".

***

„Nem hiszem a halált.”

1919.(1929?) VI. 22.
Gyulai Pál u.

„A gyermek nem halt meg, hanem alszik.”
Márk 5. 39.

Mi teszi olyan megkapó, örökké friss olvasmánnyá az evangéliumi történeteket? Nemde az, hogy nemcsak régen elmúlt események feljegyzéseit találjuk bennük, hanem – ami sokkal fontosabb – mindegyikükben egy-egy igazság él? Minden cselekedet, amit Jézus végrehajt, minden esemény, ami vele történik, élete folyásának minden egyes mozzanata egy-egy sugarát hordozza a kijelentés ama fényözönének, ami az Ő személyiségében e világra kiáradt. Mint ahogy rejti és feltárja a lelket a test, úgy szolgálnak ez újtestamentumi elbeszélések is köntöséül egy-egy örökké élő gondolatnak, az Isten egy-egy üzenetének.

És amint a lélek, melyet megsejtünk a testnek minden mozdulásán át, a szemeken keresztül mégis egész világosan, félreérthetetlenül tekint ki reánk, úgy vagyunk ezeknek az elbeszéléseknek az igazságával is. Olvasásuk közben el-elérkezünk olyan fényes pontokhoz, ahol a történet lelke megszólal, néhány megkapó szóba belesűrűsödik, és felejthetetlenné teszi, mert megérteti számunkra az egész történetet.

Így csúcsosodik ki Jézusnak a szavaiban: „a gyermek nem halt meg, hanem alszik”, – az egész elbeszélés, melyet Jairus nagy fájdalmáról, gyászáról és visszanyert boldogságáról oly elevenen jegyeztek fel az evangélisták. Mert mi ez a történet más, mint tényekbe, eseményekbe testesült megjelenése éppen ennek a nagy különbségnek: a halál és az álom különbségének, mely elválasztja a világ sötét, megdöbbentő tényeivel szemben a Jézus nélkül járó és a Jézus kíséretében élő ember szemléletét: az egyik halált lát, – a másik csak szunnyadást.

A halál nemcsak időben jelenti az emberi élet végét. A halál az emberi tudásnak és erőnek is áthághatatlan határa. „Halál ellen nincs orvosság.” Ahol a halál egyszer átveszi az uralmat, ott az ember lerakja minden harcának fegyverét. Erőtlen ott a legjobb szándék is, meddő a legelszántabb hősi ellenállás. Olyan természetes Jairus barátainak az üzenete: „Miért fárasztod tovább a Mestert? Kár minden további lépésért.” Még Ő is, akit a súlyos beteg gyermekhez még hívő várakozással hívtak, mit kereshetne, mit akarhatna most már, a gyermek ravatalánál? És olyan természetes az is, hogy amikor Jézus mégis elmegy, és mégis segíteni akar a Jairusék nagy gyászán, a felbérelt sirató népség harsány kacajjal fogadja. A barátok lemondó híradása, a szívtelen idegenek hahotája, mind olyan érthető. Hiszen: „a gyermek meghalt.” Egészen igazuk volt. A maguk álláspontjáról.

És mégis: „a gyermek nem halt meg” – Jézusnak is igaza, dicsőségesebben igaza volt. Ő nem vette tudomásul a halált, mint megfellebbezhetetlen ellenséget. Ő nem engedte át a harcteret neki. Amikor megállítják Jairus háza felé menet a hírnökök, és látja, mint fúródik a halálhír, mint éles nyíl az amúgy is remegő atyai szívbe, Ő nem fordul vissza egy percre sem, hanem megragadja Jairus kezét: „Ne félj, csak higgy” – és félretolva útjából azokat, akik már feleslegesnek tartották további fáradságát, megy egyenest tovább a halottas házhoz, kiűzi onnan a jajveszékelők seregét, megragadja a kis halott kezét, és felkelti: „Talitha kúmi”, „leányka kelj fel”. Neki ugyanaz az állapot, amely visszavonhatatlan halálszámba ment másoknak, csak átmeneti szunnyadást jelentett, amelyből az Atya hatalma ébredést adhat.

Ebben van a különbség: az Atyában, akinek végtelen irgalmát és csodákra készséges hatalmát látta mindig maga előtt Jézus, és vitte magával, amerre járt. Magunkban járva lépten-nyomon beleütközünk az életben sötét, riasztó valóságokba, és nincs hatalmunk ellenük: övék az utolsó, félelmes szó: a Halál mered a szemünkbe ezer formájában. De hívjuk magunkkal Jézust; nyissa csak meg Ő a szemünket, hadd lássuk szétömleni e világon, még sötét foltjain is a mennyei Atya orcájának világosságát; töltse csak meg Ő a szívünket azzal a bizodalommal, mely bírja az Örök Szeretetet és tudja, hogy „mindenek lehetségesek a hívőknek" – akkor megnyílik előttünk is a tágas átjárás azon, ami áthatolhatatlan falnak látszott, és ébredéssel biztató álomnak fogjuk tudni azt, ami egyébként végzetes halál volna.

Figyeljük meg ezt a nagy különbséget néhány példán:

I.

Tekintsünk szét mindenekelőtt azon a területen, mely Jézusnak legsajátosabb birodalma: a lelkünk belső világában. Nem ismered itt a halálnak hatalmát? Igaz, mi nem szoktuk nevén nevezni. Szépítgetjük a valóságot ilyen enyhébb kifejezésekkel, mint elkedvetlenedés, életuntság, közömbösség, fáradtság, könnyelműség, és így tovább. A Szentírás nyersebb, de világosabb, egyszerűbb nyelve halott lelkekről beszél. Maga Jézus így szól, amikor azokról van szó, akiket hidegen hagyott az Isten Országának ügye: „Hadd temessék el a halottak az ő halottaikat". Pál is hányszor nevezi ezen a néven azt az állapotot, amelynek gyötrő emlékei visszajárnak az ő múltjából csakúgy, mint híveiéből: „Én pedig meghaltam". „Holtak voltatok". És mindenekfelett János, aki sasröptű magasságból a dolgok mélyére néz alá mindig és szereti nevén nevezni a lényeget, akármilyen változatos jelenségekbe öltözik is, milyen sokszor és milyen határozottan beszél a „halálról", amelyben az emberiséget látja!

Kemény beszéd, de milyen igaz! Valamikor ébredezett benned az élet. Tudtál hinni abban, hogy mi emberek valami szent küldetésben járunk e földön. Láttad, hogy vannak e világban rettentő bajok, de bíztál abban, hogy az igaz ügy lovagjaié lesz a győzelem. Tele volt a szíved álmokkal, reményekkel; bíztál, akartál, siettél, szárnyaltál. Mi maradt mindebből? Kívülről nézve, pontos gép vagy talán, mely napról napra híven ledarálja kötelességeit, de belül nagy temető a lelked. Eszményeid, reményeid, szent fogadkozásaid már ott nyugszanak mélyen a feledés és fásultság vastag kérge alatt. A halál lett úrrá rajtad.

Valósággal halál, mert nincs ellene orvosságod, sem bárki fiának. Hasztalan a régi álmok fölfölzokogása, sírjából nem törhet ki többé az elhalt élet. Nincs erőfeszítés, nincs önnevelés, amely visszavarázsolhatná számodra azt, amit elvesztett a lelked. Menekvésed útját mindenütt áthághatatlan falak zárják el, be vagy rekesztve az önnön lelked börtönébe. És minden újabb elkeseredett harc csak annál kínosabban vet vissza tehetetlenségedbe. A Halál lett már úr itt.

Igaz szó a Szentírásnak ez a szava, de mégsem az utolsó szó. Igaz a magunk emberi erőinek szempontjából, de elveszti igazságát, ha közbelép Jézus, és hozza az Atyának hatalmát. A vízben élő állatok számára úgy tűnhet fel, hogy a tónak csendes vize áthatolhatatlan érclap: semmit nem ereszt át a külső világ szépségéből, csak szüntelen azt a világot tükrözteti vissza, amit bezár, – de azért van még fölötte, körülötte egy gazdag, csodálatos, beláthatatlan világ, napsugárral, zöldellő fákkal, magas hegyekkel, állatok nyüzsgő életével. És ha még úgy be vagyunk is rekesztve a magunk kihalt világába, s akármerre fordulunk, mindig csak az önmagunk képe tükröződik a szemünkbe meredve, – azért van még szabadság a mi börtönünkön kívül. Van még az Istennek egy egész beláthatatlan szellemi világa, telve erőkkel, hatásokkal, amikkel csak meg kell találnunk a kapcsolatot, és élet áradhat belénk!

Az isteni kegyelemnek ezt a tágas, varázsos világát nyitja meg kihalt lelkünk számára Jézus. Az Atyát hozza közel szívünkhöz csodálatos Evangéliumával. És oszlik a halál gonosz bűvölete felőlünk. Amit mi el nem végezhettünk, azzal megajándékoz Ő. Ami előttünk halál volt menthetetlenül, az csak szendergés, álom az Ő szemében, és keze érintésére ébredésre nyílnak szemeink. Ő feltámadásra pezsdíti elalélt, megdermedt szívünk lüktetését, és újra tudunk bízni, lelkesedni, áldozni, élni.

„Eljön az idő" – mondotta Ő – „és az most van" (bizony, most van), „mikor a halottak hallják az Isten Fiának szavát és élnek". „Aki hallja az én beszédemet és hisz annak, aki engem elbocsátott, átment a halálból az életre." És mihelyt van a halálból átmenet az életre, maga a halál is átmenetté lett, s ezzel megszűnt halál lenni. Az a lélek, amely mellett megállt Jézus, már nem halott, csak még alvó. Sorsa nem végződött, hanem kezdődik.

II.

Akiben azután megkezdődött ez a halál karmaiból kimentett élet, vágyódva keres közösséget, más lelkeket, akik megértik, mert ők is azért áldják Atyjukat, ki a mennyekben van, hogy Jézus által új élettel ajándékozta meg őket. Együtt örvendezni a nagy boldogságnak, együtt hirdetni azt hangos bizonysággal mindeneknek, – ez a vágya az ilyen megújhodott szíveknek.

S amint körülnéznek, látnak is maguk körül hatalmas közösségeket tagok millióival, sok évszázados múlt történetével. Hallják soraikban a Jézus nevét és a Jézus gondolatait emlegetni, látják a Jézus életadó csodáját kiábrázolva külső jegyekben is; róla zeng az ének, az Ő szívéhez száll fel az imádság. És mégis, mégis valami nagy fájdalmas csalódással térnek vissza önmagukba, amikor bejárják így a keresztyén egyháznak világát. Mégis idegeneknek érezték magukat az egyháztagok nagy tömegében. Olyan keveset találtak közöttük, akiknek a lelke visszhangzott volna az ő nagy üdvösségük örömétől. A többiek, a túlnyomóan többiek, nyilván nem is tudták, hogy mi az: Jézus által megszabadulni a haláltól, és életet nyerni! Üres megszokás, száraz külső tömegcselekvés számukra mindaz, amivel részt vesznek az egyház életében, és sok éneklésük, imádságuk, igehallgatásuk és igehirdetésük mögött nincs semmi személyes lelki tapasztalás. Csak utánozzák elődeiket és egymást! És még ezek is, akik legalább így külsőleg, szokásból gyakorolják valamennyire Istennek tiszteletét, milyen kevesen vannak azokhoz képest, akik még ezt sem teszik meg! Az egyháztagok nagy sokasága már ennyire sem vesz részt az egyház életében, hanem úgy tesz egyházával, mint a szegényházi betegekkel, akiket sose látunk, nem is érdeklődünk irántuk, de illik életben tartani őket, s ezért évenkénti alamizsnánkkal hozzájárulunk fenntartásukhoz.

A halál kriptaszaga árad felénk. Lehet az egyháznak sok pénze, nagy befolyása, sok tudós, kiváló képviselője, – mind csak temetési pompa, alatta ott a halál. „Az a neved, hogy élsz, holott halott vagy". Mennél hangosabban csak az életet hazudó külső látszat, annál kíméletlenebb ez a leleplező sárdisi ítélet. És halállal van dolgunk a szónak legridegebb értelmében, mert csődöt mond vele szemben minden kuruzslásunk-mesterkedésünk. Hasztalan minden szervezkedés, agitálás, sajtótevékenység és egyháztársadalmi mozgalom. Ha a szívek egyszer elhidegültek attól az élettől, ami Jézus érintésére fakad, semmi nem mentheti meg az egyházat a feloszlástól. A homlokára van írva a halálos ítélet, és fokról-fokra hanyatlik alá mind nagyobb jelentéktelenségbe és erőtlenségbe. Az elmúlás szele ott zörög a száraz lomb között, ami megmaradt még hírnökéül annak, hogy valamikor itt tavasz is volt, élet is virult, – és mind több és több száraz ág nyúlik kopaszon az égbe néma vádolóként azok ellen, akik méltatlanná tették az egyházat arra, hogy örök tavasz lakozzék berkeiben.

De ne járjuk magunkba e sivár tájat, a halálnak a birodalmát. Fogjuk kézen Jézust, fogjon kézen Ő bennünket, és úgy nézzünk körül még egyszer. Milyen más lesz a látvány! Nekünk

halál volt, mely előtt keserű lemondással hullott le tehetetlen kezünk. Neki csak alvás! Ő ismer új ébredést, új életet, mert Ő az Isten életforrásaiból merít, és maga válik az Isten hatalmas életforrásává számunkra. Már nem olyan sivár a kopasz, lombjavesztett erdő, – mert nemcsak azt a tavaszt látjuk már, amely visszahozhatatlanul eltűnt, hanem azt, amely ezután fog fakadni, és Isten tudja, talán szebb, virágosabb, dúsabb lesz minden eddiginél. Nem halott az egyház addig, míg Jézusa van. Csak szunnyad. Száraz, kemény kérge alatt ott szunnyadnak az életnek nedvei, és csak azt várják, hogy a napfény melege előcsalja onnan őket. A tél nem örök. Győzni fog az élet.

Ha rajtam bebizonyult Jézus halálból ébresztő hatalma, miért ne máson is? Ha kevesen vagyunk most, akik másnak, élettől duzzadónak szeretnénk látni az egyházat, miért ne lehetnénk maholnap már sokan? Csak higgyünk a Jézus mennyei Atyjában, aki Lelke titkos munkájával itt van körülöttünk, és nem pihen egy percre sem, míg hatalmát meg nem dicsőíti gyermekein. Akkor nem leszünk reménytelenek az egyház jövője felől, akármilyen kiábrándító, elkeserítő is a jelene. Nem halott, csak alszik. És ki tudja, milyen közel van az ébredése, amikor nagy tömegei megtelnek öntudatos, erős, munkás keresztyénséggel!

III.

Óh, hogy szeretnénk a keresztyén egyháznak e megújhodását, ha tudnánk! Milyen gyászos veszteség minden percnyi késedelmezése. Mennyi feladat várna rá, amit most nem tud betölteni, és mennyi érték indul pusztulásnak, amit csak ő tudna megóvni! Itt van körülöttünk a nemzet élete ezernyi bajával-sebével, s az egyetlen reménysége az volna, ha hatalmas, megfeszített szolgálattal munkálkodna benne a Krisztus híveinek tömege.

Lehet-e beszélnünk most nemzetünkről úgy, hogy el ne szoruljon a szívünk, és el ne akadjon a szó torkunkon? Lehet-e egyáltalán beszélnünk róla? Vannak idők, amikor szentségtörés a szó, és hallgatni kell a szájnak, mert a szív zokog. Ilyen napokat él ma a magyar. Nemzete halálának napjait.

Évek hosszat irtózatos orkán dúlta földrészünket. Még ma sem csendesedett el egészen, sőt mintha új zivatarok morajlanának máris fel az égalja alól. De valamennyire mégis számot adhatunk már az eddig végbement pusztításról. Itt-ott hatalmas törzsek, amiket megtépázott, meghajladoztatott a szélvész. De megint kiegyenesedtek, és nemsokára kiheverik fájdalmait. Amott más fák, amiknek koronáját szomorúan megcsonkította, büszke ágaikat tördelte is. Sokat vesztettek, – de tovább élnek. Ám itt, mintha törzsében kettéroppanva állna egy fa. Koronája mindenestől a porban. Nem bírta ki az erőpróbát, amivel amazok dacoltak? Vagy különös kedvencéül választotta a fergeteg, és körülötte vadabb tánccal tombolt, mint másfelé?

Ki tudná okát, magyarázatát adni most. Most csak annyit tudunk, hogy amit egyszer Lengyelország fölé odaírt a történet, azt ma a mi hazánk térképére írhatjuk: Finis Hungariae. Beteljesült a jóslat: tátva a sír szája, hol „nemzet süllyed el...” És még mennyivel keserűbb a valóság a költő látomásánál, hogy e sírt „népek veszik körül”, de szemükben könnycsepp nem ül. Barát és testvér nélkül, senkitől nem siratva szállunk alá a nemzeti megsemmisülésbe.

Még ha csak a külső szerencsétlenségek volnának! De nem is azok döbbentenek meg elsősorban. Azokból is éppen nekünk jutott fenékig a pohár. Hanem a belső állapot, melyben nemzetünk e tragikus időket átéli, az a kétségbeejtő! Ezredéves történetünknek a legválságosabb időszaka, a bajok, katasztrófák valóságos halmozódása sem váltott ki – legalább eddig – semmit nemzetünk lelkéből, ami nagy volna, ami előtt csodálva kellene leborulnunk, büszkén, hálásan, hogy magyarok vagyunk! A bomlás jelei mindenfelé: széthull nemzetünk atomjaira, egyéni tagjaira, és sehol sem mutatkozik bíztatva mindnyájunkat egy élő valóságba kapcsoló

gondolat hatalma, mely nyomorúságokon keresztül is hittel készülne a jövendőre. Nem érzünk, nem látunk már nemzeti rendeltetést magunk előtt. Feleslegeseknek érezzük már magunkat a népek világában, és tompa közömbösséggel várjuk, hogy milyen szelek fognak elsodorni.

A halál köszöntött be hozzánk. Elköltözött nemzetünkből a lélek, csak kihűlt porrá omló teteme van még meg, s rajta ragadozók ülik undok lakomájukat. Kétségbeejtő látvány! Boldogok apáink, akik nem érték meg!

És mégis, – nem szabad átadnunk magunkat a keserűségnek. Hitetlenség volna. Megfeledkeznénk Jézusról, és a végtelenül irgalmas és hatalmas Istenről, akit kijelentett nekünk. Helyezzük oda nemzetünk sorsát az Ő világosságába. Hallgassuk meg, mit szól Ő e szívet facsaró látványhoz: „Nem halt meg, hanem alszik."

Oh, lehetséges? Nem ez volna történelmünk utolsó lapja, hanem következnek még mások is utána? Lesz még egyszer emelkedés e rettenetes elhanyatlás után? Nálunk nem lehetséges. Semmiféle erőlködéssel életre nem galvanizálhatunk egy halálos oszlásnak indult nemzetet. Nemzeti öntudatot, mely duzzadjon az erőtől, jövendő hivatás reményétől, nem lehet csinálni. Az a szellemi világ titkos forrásaiból születik; megtermékenyítőn, életet serkentőn árad alá a mindennapi élet völgyeibe, – de ha egyszer elapad, nem pótolható semmivel. Ez igaz, ha mirólunk s a magunk lehetőségeiről van szó. De Jézus elsősorban az Atyára gondol, – és Őnála mindenek lehetségesek. Hiszen Ő az Ő szellemvalóságával, lelkeket átható titkos életével ott munkálkodik éppen a forrásoknál, ahonnan megszületik a nemzetet életben tartó erő: a nemzeti rendeltetés hite. Neki ne volna lehetséges egy új, boldog kornak áldását alháramatozni ezekre az elszáradt forrásokra? Ő nem támaszthatna megint nagyokat nekünk, akikben megtestesült egy dicső jövendő programja és ígérete? És általuk ne rázhatná fel új öntudatra a halott milliókat?

A szemünk előtt megy végbe feltámadása annak a nemzetnek, amelyre a történelem már ráhengerítette a sírkövet, a lengyelé. Évszázados korhadásból új lomb, új virágzás sarjad. Mi által? Nem ismerik a tényállást azok, akik csak a kedvező világpolitikai konstellációra vezetik vissza e nemzeti feltámadást. Azok szolgáltathattak talán nem is várt alkalmat a feltámadásra, de az az erő, mely felhasználva ez alkalmat lerázta a síri tespedést és megragadta az új élet kínálkozó adományát, máshonnan származott. Csak egy példát ennek bizonyságául. A lengyel ifjúság köreiben már évtizedek óta egy hatalmas mozgalom volt munkában. Egy próféta-költőjük szellemétől vezetve ezeren meg ezeren fogtak össze „a lengyel lélek rekombinálására" – amint programjukat kifejezték. Szent fogadást tettek önmaguk szigorú fegyelmezésére, tartózkodásra mindentől, ami ronthatná életüket, hogy teljes épségben, erőben, tisztaságban állíthassák magukat a lengyel jövő szolgálatába. És mi volt az erő, mely hajtotta őket? Ahol szabadságuk nyílt rá, nyíltan, ahol zsarnoki elnyomás eltiltotta, ott titokban, össze-összegyűltek, és elővették az Evangéliumot. Onnan áradt beléjük a bizonyosság: „Nem halt meg a lengyel nemzet, csak alszik."

Miért ne következhetne be ugyanez rajtunk is, amikor nálunk annyival több a kedvező előfeltétel arra, hogy az Evangélium beleárassza megújító hatalmát nemzetünkbe? Vigyük csak bele Jézust ebbe a pusztulásnak indult népbe, és reménytelen állapota azonnal bíztatóra fordul. Ami Őnélküle végromlás volna, csak átmeneti keserűség lesz Övele. Öntsön Ő belénk az Ő Atyjának Lelkével hitet, munkavágyat, áldozatkészséget, felelősségérzetet, kitartást, és hazánk meg fogja érni a dicsőséges feltámadást.

IV.

Hogy mi magunk megérjük-e, azt nem tudjuk, – nem is fontos. Csak biztasson a remény, hogy örömre fordul egyszer a mai gyász, akár fiaink, akár unokáink napjaiban, – akkor nyugodtan hajtjuk majd pihenőre fejünket. Hiszen a mi létünk csak arasznyi a nemzet történetében. Az halad tovább hatalmas lépteivel nemzedékről nemzedékre, mi pedig közben jövünk, lerójuk a hozzájárulásunkat, s aztán eltűnünk.

S ez a gondolat visszavezet bennünket a szélesebb mezőkről, amelyeken széttekintettünk, az egyház és a nemzet életéről oda, ahonnan elindultunk, a magunk egyéni életéhez. Egyszer mindnyájan szembekerülünk pályafutásunkon a halállal a maga legfélelmetesebb közvetlenségében. Eljön értünk, és nem űzhetjük el, nem menekülhetünk előle.

Megrezzen a szíved a gondolatán? Nem mersz szembenézni vele? Valóban a félelmek királya, de csak addig, amíg Jézus nélkül haladsz feléje. Így csakugyan úgy fest az emberi sors, végén a halállal, amint a görögök mythologiája ábrázolta: a Párkák kezében van sorsunk: az egyikük nyújtja a fonalat, a másikuk fonja, sodorja, s a harmadik, a lefátyolozott arcú Atropo, ollóval kezében várja, s ha megkapta, elmetszi. A halál a vég. Síron túli életet hittek pedig ők is, a régi görögök. Az ő lelkük sejtése is fellázadt az ellen a gondolat ellen, hogy a halál a teljes megsemmisülés legyen. És mégis vég a halál számukra, mert minden, ami az életet széppé, érdekessé, tartalmassá és boldoggá teszi, innen van rajta, – s túlnan csak sóhajok és keserű panaszok között valami árnyékszerű létet tenget az ember. „Halandó" – ez az ember legmélyebb értelmű meghatározása, amire eljutott Jézus nélkül a világ.

Ott álltam nemrégen egy kedves barátommal az északi tenger partján, és néztük a hullámok csodás játékát. Egymást hajtva-tolva nyomultak a messzeségből felénk, duzzadva dübörögtek mind közelebb, míg egyszer csak partot érve, hatalmas loccsanással felhányták tajtékukat, – s azzal végük volt és következett a másik, szüntelen ritmusban. „Milyen képe az örökkévalóságnak" – mondta a barátom, – „így keletkezünk és elmúlunk mi is egymás után. Kitomboljuk magunkat, aztán visszaadjuk az erőnket, ahonnan kaptuk." „Igen", – feleltem neki, – „de ne felejtsd el, hogy Istentől kaptuk."

Mert itt van az óriási különbség, amit Jézusnak köszönhetünk. Ha Ő nem jön és nem ismerteti meg velünk az Atyát, aki életünk forrása, fenntartója és értelme, akkor a halál parti szikla, amelyen életünk hulláma megtörik. Megtörik menthetetlenül. És mennél nagyobb dühvel mennénk neki, hogy elsöpörjük utunkból, ha lehet, csak annál jobban porzik rajta szerteszét szerencsétlen életünk hulláma. Gúnyosan dacol a halál legszentebb vágyainkkal, legnemesebb törekvéseinkkel; tagadása minden eszménynek és értéknek, – míg nincs velünk Jézus.

De hívd oda Őt a ravatalhoz, és azt fogja mondani: „Nem halt meg, hanem alszik." Nem a vég sötétsége az, amivel szemben állsz, csak az átmenet homálya. Nem határsorompó, ahonnan nincs az útnak folytatása, csak állomás, mely kettéválasztja a pályát. És nincs többé félelme a halálnak!

Azonban ne gondold, hogy ezt a félelem nélküli szent nyugalmat a halállal szemben megszerezheted az értelmed okoskodása útján, vagy másokat meggyőzhetsz a keresztyén ember örök reménységének igazságáról érvelés útján. Amikor a szkeptikus sadduceusok egyszer nehéz kérdéseket adtak fel Jézusnak, hogy zavarba hozzák és megmutassák, milyen képtelen ellentmondások vannak a halál utáni élet és feltámadás hitében, Jézus rátapintott a kétely gyökerére: „Nem ismeritek az Istennek hatalmát."

Ez az egyetlen fundamentuma annak a bizonyosságnak, hogy a halál csak álom, melyből van ébredés a túlsó oldalon. Ismerd meg Istennek hatalmát! Tapasztald meg, milyen győzelmesen és fáradhatatlanul folyik az Ő munkássága e világban az emberi szív üdvéért, a te üdvödért. S

ha egyszer leborultál már előtte, áldva Őt azért, hogy olyan hatalmasan munkálta a te békességed és tisztaságod ügyét, akkor tudni fogod, hogy az Isten, ez a hatalmas élő Isten, nem egynéhány esztendő kedvéért vetette rád a szemét, hanem az örökkévalóság kedvéért. A kegyelemnek hatalmas karjai, melyek megoltalmaznak, végig hordoznak az élet minden veszedelmében és harcában, – bizton tudod, nem fognak elejteni, leválni rólad a halál sötétségében. Talán kábultan hanyatlik hátra majd beléjük lelked, de bízvást bízhatsz: átvisznek sértetlenül a sötét vizeken a túlsó partra.

Az Atyának megváltó hatalmát hozza nekünk Jézus, ezért nem halál a halál többé Ővele. „Aki én bennem hisz, ha meghal is él."

Milyen megható, gyöngéd nyugalommal beszélnek az első keresztyének az ő halottaikról. Pedig azoknak a halála kínos csalódás volt számukra, hiszen azt remélték, hogy még megérik mindnyájan az Úr visszajöttét. Milyen dicsőségtől estek el azok, akiknek váradalmát kettémetszette a halál! De nem, nincs ezekben az apostoli írásokban semmi ilyen sajnálkozás. Nem hozhat a halál ilyen veszteséget a Jézus tanítványai számára. Azon a dicsőséges napon mind együtt lesznek. Hiszen csak „elaludtak". Elnyeletett máris a halál a győzelembe!

„Elaludni" – már csak ennyi a halál, ha Jézussal mégy elébe. És ha a legdrágábbat, az édes gyermekedet ragadja is el, annak arcára is ugyanolyan békességgel vonod a szemfedőt, amilyen nyugodtan esténként homlokára nyomtad az anyai csókot. Hiszen csak álomra fekteted fürtös fejecskéjét. És amikor azt veszed észre, hogy ritkulnak körülötted a sorok, s egyre fogy s oszlik az a kör, amellyel összefonódott az életed; kortársaid, munkatársaid, élettársaid köre, ugyanolyan csendes szívvel búcsúzhatsz tőlük, amilyen békés búcsúszóval asztalt bont az esti családi kör. „Este van, este van, kiki nyugalomba." Az estharang már elkongatott. Egy új napnak hajnalán megint találkozunk. S amikor reád kerül a sor, szívedben ott zeng az ének:

„Végre, ha jön az utolsó óra;
S a végső nagy harc vár rám bajvívóra;
Benned halálom édes álom lészen,
Oh maradj vélem, Oh maradj vélem!"

Mindegy, mikor jő, hogyan jő. Talán az ifjúság örömei között száll egyszer csak reád, – mint ahogy kint a réten elnyomja az álom a csokrot kötő, pillangót kergető gyermeket. Talán hosszú, elvégzett munka fáradalmai után térhetsz pihenőre. Mindegy. Csak átmenet lesz a túlnan levő nagyobb, tökéletesebb életre, amit az Atya készített számunkra. Nem halál, csak álom.

*

Tele van ez a világ a halál sötét nyomaival. Amerre nézünk, gyász, siralom, panasz, reménytelenség. Törjük meg, jertek, a halálnak ezt a biztos uralmát! Vigyük szerte Jézust az Ő Evangéliumával! Hirdessük az élő Istent, hatalmas Atyánkat! Valljuk, hogy minden romlással, hanyatlással, elmúlással szemben Ő, az Élet az Úr!

Tagadjuk, hogy a halálé az utolsó szó bármely téren is! Bizonyítsuk be hitünk erejével, hogy akármely megdöbbentő legyen a halál képe, csak köntöse az is az életnek, csak szunnyadás, mely mögött ott lappang az ébredés ereje. Jézus megy előttünk az örök élet teljességével, – mi lépjünk nyomába, mint akik sohasem félnek, hanem mindig hisznek.

***

Márk 6, 7.

1948. május 30.

(töredék kézirat)

Lectio: Márk 6: 7-29.

Textus: Márk 6: 7.: „Majd magához szólította
a tizenkettőt, és kezdte őket kiküldeni kettőnként,
és adott nekik hatalmat a tisztátalan lelkeken.”

„Mikor erre a prédikációmra készültem, első gondolatom az volt, hogy a mai alkalommal nem folytatom a Márk evangéliumáról szóló sorozatos igehirdetésemet, hanem azt megszakítva, valamely más alkalmas textus alapján megvilágítom azokat a kérdéseket, amelyek az egyház és állam viszonyával kapcsolatban most mindnyájunkat annyira foglalkoztatnak, és izgalomban tartanak. Hiszen lehetetlen volna, hogy erről a fontos kérdésről éppen a szószékről ne essék egyetlen szó sem. Sajnos, nagyon nagy a zavar és a tájékozatlanság ezekben a kérdésekben. Egyfelől egyesek szidják, másfelől mások dicsérik az egyházi felelős vezetőket. A mi dolgunk az, hogy legyünk türelemmel és főképpen legyünk bizalommal egyházunk vezető férfiai iránt. Ne gondolja senki, hogy ő talán jobban szereti az egyházat, mint azok, akiket a közbizalom odaállított. És higgyük el, hogy ha mi lennénk ott az ő helyükben, mi sem tehettünk volna mást, mi sem csinálhattuk volna jobban náluk. Legokosabb, ha nem hallgatunk se az ócsárló kritizálókra, se a dicsérőkre, ha nem nézünk se jobbra, se balra, hanem arra figyelünk, hogy mit mond Isten az Ő Igéjében a számunkra. Hogy ebben az előttünk levő nehéz kérdésben is mi az Ő akarata és üzenete.

Amikor megnéztem a Márk evangéliumának most sorra kerülő szakaszát, meglepetve és örömmel láttam, hogy ebben Isten éppen ezekben a kérdésekben adja meg nekünk a választ és a megoldást. Én legalább is így értettem és ezt értettem belőle s nekem súlyos felelősségem terhe alatt azt kell hirdetnem, amit és ahogyan Isten Igéjéből megértettem. Nem akarom a látásomat senkire ráerőltetni kényszerítő parancsok vagy utasítások formájában, inkább csak kérdéseket intézek majd hozzátok, melyeken szeretném, ha elgondolkoznátok és megpróbálnátok megfelelni rá magatokban. Ne csodálkozzék ezen senki, ha most ilyen igehirdetést hall, hiszen Isten is gyakran kérdésekben szólott a Szentírásban az Ő népéhez és szól hozzánk is. Kérlek, vessétek mérlegre ezeket a kérdéseket, és ha bennetek más gondolatok ébrednek, azt is vessétek az Ő Igéjének mérlegére. Ha Isten Igéje másra tanít, azt kövessétek.

Az itt elmondott történetből azt látjuk, hogy Jézus nemcsak elméletileg képezte ki a tanítványait, hanem gyakorlati kiképzést is adott nekik. Elküldi őket, hogy kipróbálják gyakorlatban is, amit eddig tanultak. Bölcs gondolat van abban is, hogy kettenként küldi őket. Így könnyebb a feladatuk. Segíthetik, erősíthetik egymást, bátoríthatja egyik a másikat. Útravalóul ad nekik néhány bíztatást s aztán szárnyra bocsátja őket Isten országa evangéliumának hirdetésére.

Itt aztán közbeiktat egy másik történetet az evangélista. Mintha azt mondaná: a tanítványok elmentek, amíg visszajönnek, úgyis várni kell, azalatt hallgassuk meg ezt a másik történetet. De közelebbi, természetes magyarázata is van annak, hogy miért esik szó éppen itt erről a másik dologról, Keresztelő János életének végéről. A tanítványok igehirdető munkája nyomán ugyanis eljutott a hír a királyi udvarba, Heródes Antipáshoz is. Nyugtalan, háborgó lelkével úgy vélte, hogy Keresztelő János támadt fel a halálból. Ez a körülmény szolgáltat okot az

evangélistának arra, hogy a tanítványok kiküldésének elbeszélésébe beleszője Keresztelő János elfogatásának és halálának történetét.

Amit Jézus a tanítványoknak mond, az szoros értelemben nem vonatkozik ránk. Még a tanítványokra is csak alkalmilag vonatkozott. Így pl. az a korlátozás, hogy csak Izrael területén hirdessék az evangéliumot, s hogy ne vigyenek magukkal az útra se táskát, se kenyeret, se pénzt, csak egy botot. De azért van ebben az elbeszélésben valami, ami örökérvényű, ami ránk is vonatkozik. Tükröződik ebben ugyanis Jézus ügyének a jellege. A cél az, hogy az örömhír befussa az egész országot. Megállás nélkül egyre tovább és tovább kell menniük s prédikálni, hogy itt a mennyek országa, közel van az Isten uralma, kívül ne rekedjen senki. Az se tartóztassa fel őket, ha valahol szíves fogadtatásban részesülnek, mert nem az a dolguk, hogy vendégeskedjenek, hanem az, hogy az Evangéliumot minél messzebbre és minél többekhez elvigyék. A lényeg, ami ebből kiviláglik, az, hogy Krisztus Egyházának ügye mozgó ügy, nem statikus, hanem dinamikus. Menniük kell azoknak, akik küldetésben vannak. Erről meglehetősen megfeledkezett a múltban és napjainkban Jézus serege. Jól esett berendezkedni, intézményeket létesíteni, s azokba befészkelődve meghúzódni. Igaz, hogy nincs olyan mozgó harc, amelynek ne volna szüksége otthon, a front mögött támaszpontokra. Az természetes, hogy a keresztyénség is kiépítette a maga intézményeit, csak az a baj, hogy azután belefeledkezett és belemerevedett ezekbe és egyik legfőbb feladatának tartotta elért pozícióit megtartani.

Ha jönnek idők, amikor a pozíciók veszélyben forognak, az ilyen veszélyek nem érintik a keresztyénség lényegét. Elvehetik minden pozíciónkat, ezzel még nincs végünk. Ez a lényeget nem érintheti, sőt akkor kezdődik az igazi élete az egyháznak. Ez a történet és a tapasztalat azt mutatja, hogy a külső világnak a hatalmai nagyon drasztikusan bele tudnak nyúlni az Egyház életébe, mint ahogy ez Keresztelő János esetében is történt. Felmerül ilyenkor a kérdés, hogy nem az-e a dolgunk, hogy ellenálljunk? Keresztelő János azonban nem állott ellent. Ellenben amíg szabad volt börtönbe kerülése előtt, nyíltan, gerincesen és rettenthetetlenül felemelte szavát Heródes ellen, de jól vigyázzunk, nem a királyi uralma, nem politikai ténykedése ellen emelte fel a szavát, hanem egy magánügyében. „Nem szabad néked a te testvéred feleségével élned.” Ez az ő tiltakozása személyesen Heródeshez intézett üzenet volt. Nem a háta mögött bírálgatta. Keresztelő János mindig szemtől szembe azoknak a fejét mosta meg, akik ott voltak előtte. A pusztában a vámszedőkét és a katonákét. Úgy látszik a Szentírás többi helyeiből, hogy nem Heródes volt az ő igazi ellensége, hanem a felesége, Heródiás. Egyes helyek arra engednek következtetni, hogy bizonyára lehetett valamikor közvetlen találkozása Heródessel s akkor feddette meg házasságtöréséért. Ez mindenesetre lelkipásztori szolgálat volt és nem politikai tiltakozás. Lett volna ugyan elég oka politikailag is bírálni, de nem ezt tette. Heródes Antipás, akinek atyja halála után Galilea tartománya jutott, uralkodótársai közül a legtovább, évtizedekig fenntartotta uralmát. De ehhez sok ügyesség és ravaszság kellett. Ezért jellemzi Jézus is így: „az a róka”. És nagy lelkiismeretlenség is kellett hozzá. Utálta a nép is, amikor a nevéről elnevezett várost egy régi temető helyére alapította, erőszakkal kellett odatelepíteni a kegyeletérzésében megsértett lakosságot. Forrt a népben a keserűség és várva várták, mikor dönti le Isten a trónjáról. És Jézus mégsem ezért kelt ki ellene, aminthogy Keresztelő János sem ezen a vonalon támadta meg. Pedig ez lett volna a közkívánat. Ez volt az a nagy kísértés, amely már működése elején is ostromolta, amikor a kísértő a pusztában megpróbálta rávenni, hogy ragadja magához a világi hatalmat. De Ő ezt nem akarta. Nem politikai mérkőzésekre akarta felhasználni a hatalmát. Tudta, hogy Heródes egy nappal sem marad tovább a trónján, mint ahogy azt Isten akarja és engedi. Az sem ejti kétségbe efelől, hogy Ker. János börtönbe kerül. Isten prófétájának sohasem tragédia meghalni. Nem Keresztelő Jánosnak, hanem Heródes tragédiájának és bukásának a története ez.

Az evangélista úgy beszél itt, mint szemlélő. Ennek a világnak erői és hatalmai még ha kíméletesek is, hiába követik egyben-másban a bölcs intést, végül is óhatatlanul belerohannak olyan következményekbe, melyeket ők maguk sem akartak. Heródes is azt hitte, hogy megoldotta a kérdést börtönbevettetéssel. De tévedett. Nem kerülhette el a súlyosabb következményeket. Egyszer adódott egy lakoma s annak felelőtlen izgalmában, mámoros hangulatában kicsúszott a száján egy könnyelmű ígéret. S később, amikor rádöbbent balgatagságára, gavalléros önérzetének kényelmetlen volt már visszatáncolni a vendégsereg előtt s kiadta a parancsot a hóhérnak Keresztelő János lefejeztetésére. De ítélete hamarosan utolérte. Ettől kezdve voltak nyugtalan éjszakái, rémlátásai s hatalmának is nemsokára vége lett. Ebből világosan látjuk, hogy nem lehet pórázon tartani az Isten prófétáit. Nem lehet valamelyes szabadságot adni nekik, de azért bebörtönözve tartani. Ezzel a saját pusztulásának útját egyengeti. Ezért ne mi remegjünk, hanem ők ilyen esetben. Az ő tragédiájuk ez, nem az egyházé. A mi dolgunk csak az, ami Keresztelő Jánosé: a lelkipásztori szolgálat elvégzése. S ha erre sincs lehetőség, imádkozzunk értük. Ezt aztán Isten vagy meghallgatja, vagy nem. Isten akkor is hagyta, hogy fejét vegyék Keresztelő Jánosnak. Akik az evangéliumot szolgálják, tudniuk kell csendesen könnyeket is hullatniuk, amikor olyan dolgok történnek, amiken Isten nem változtat.

Egyelőre az a helyzet, hogy az Ige hirdethető, tehát hirdetendő. Most vettem részt egy evangélizációs konferencián, amelynek a jelentőségével sajnos kevesen vannak tisztában. Ezt a fontos ügyet érzéketlenül és engedetlenül elhanyagolni....”

[A kézirat befejezetlen]

***

Megvilágosodás

Kálvin tér, 1923. október 7.

„Azután Bethsaidába ment, és egy vakot vittek hozzá,
és kérték Őt, hogy gyógyítsa meg azt. Ő pedig megfogva
a vaknak kezét, kivezette őt a falun kívül, és a szemébe
köpvén és kezét rátéve, megkérdezte őt, hogy lát-e valamit?
Az pedig feltekintvén, mondta: látom az embereket,
mint valami járkáló fákat. Azután kezeit ismét rávetette
annak szemeire és feltekintetett vele. És megépült és
látott világosan mindent.
Márk 8, 22 – 25.

Nem sok közünk volna ehhez a régi történethez most, amikor Istent imádni és a vele való találkozásban megújulni jöttünk össze, – ha csak egy szegény vak embernek évezredekkel ezelőtt történt gyógyulásáról volna benne szó. De sokkal több van benne ennél: örök történet ez. Az egyik szereplője az isteni kegyelem, – a másik az emberi nyomorúság. És elmúlhattak azóta évszázadok vagy évezredek: ma is ugyanúgy áll szemben az egyik a másikkal, mint abban a régi történetben. Isten látóvá teszi az emberi vakságot.

Inkább szeretnék erről a történetről máshol beszélni, mint itt ebben a gyülekezetben. Hiszen, akik itt letelepedtek egy szívvel-lélekkel dicséretet énekelni Isten nevének és megerősödni az Ő Igéje áldásaiból, azok mind bizonyságot kell, hogy tehessenek arról, hogy rajtuk már végbement ez a csoda: a lélek vakságából kiszabadultak már a Krisztus-ajándékozta világosságra. Inkább szeretnék megállni ennek a történetnek az üzenetével kint a templomokat messze elkerülők sokaságában, akik bevallottan érzéketlenek minden isteni valóság iránt. Hadd hallanák ők az örömhírét az Orvosnak, aki őket is látókká teheti!

De azért ne habozzunk elmerülni ennek a történetnek a vizsgálatába mi sem. Ne felejtsük el a felénk hangzó intést: „Aki azt hiszi, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék.” Nem mondta-e meg egyszer Jézus egészen keményen az Ő ellenfeleinek: „Ha vakok volnátok, nem volna bűnötök. De mivel azt mondjátok: „látunk”, – a ti bűnötök megmarad.”?

Képzeljük el, hogy akár csak egy is volna közöttünk, akinek szemei még nem nyíltak meg a világosság látására, – hadd szóljon őhozzá ez az ige. És közben alázatosan szóljon a kérdés lelkünk mélyén: „Nem én vagyok-e, Uram?”

*

Vaknak lenni – rabságot jelent. Látni – annyi, mint tágra nyitott ajtókon át érintkezni egy egész világgal; özönével fogni annak minden tarka, változatos, eleven benyomását, és szabadon kijárni ugyanabba a világba kíváncsiságunkkal, gyönyörködésünkkel, vagy akár felháborodott ítéletünkkel. Ha valakinek elvész a szeme világa: vége van ennek a szabad járás-kelésnek. Szűk, zárt lakásba rekesztve folytatja életét. Csak különös közvetítéssel, kevés vendég látogathat be a lelkébe. S ő elküldheti a kívánságait, az emlékeit – bebarangolni az Isten szép világát, de maga nem mehet utánuk.

Gyász és fájdalom a vaknak sorsa. De mégis: mi ez a látható világtól való elszigeteltség ahhoz az állapothoz képest, amelyben az ember ugyanígy el van zárva az Isten örökkévaló világától! Hall az ilyen ember másoktól Istennek mindenható szeretetéről, mely mindenek felett uralkodik; áld a jóban, és éppúgy, talán még csodásabban, áld a bajban is. Hall Istennek

országáról, mely ennek a világnak zűrzavaros hullámzásában erősen megáll, érvényesül, és diadalmasan növekszik. Hall Jézus Krisztusról, aki él és csodálatosan országol; szabadítója minden hozzá kiáltónak, és kibeszélhetetlen üdvössége az Őt szeretőknek. Hall örökkévaló reménységről, amely egyenessé, célratörővé teszi a földi küzdelmek útját, és meggyorsítja a vándor lépteit, ha bealkonyodik felette, – mert hiszen otthona int már feléje szelíd, hívogató fényével. És hall hasonló dolgokról – másoktól, maga azonban mit sem lát belőlük. Megerőltetné szemét: hátha ki tudná ő is olvasni legalább halvány körvonalait mindezeknek a körülötte terjengő sötétségből. De hiába: a sötétség, sötétség marad. Neki semmi kapcsolata ezzel a ragyogó világgal, amelyben mások élnek.

És még ennél is hűségesebb képed neked, testvérünk, ez a vak ember, akiről történetünk szól. Mert azt olvassuk róla: „Vittek hozzá egy vakot, és kérték Őt, hogy gyógyítsa meg.” Máskor is volt dolga Jézusnak vakokkal, de azok nem így viselkedtek. Azok maguk kiáltottak utána; maguk botorkáltak elébe, ha megvárta őket; maguk tapogatóztak utána egészen a szállásáig, ha elment előlük; maguk keresték, és maguk könyörögték ki a gyógyulásukat nála. Ez az ember nem magától jött, – vitték. S amikor ott áll Jézus előtt, akkor sem szól hozzá, – mások kérik helyette. Kedvetlenül, közömbösen áll ez az ember Orvosával szemben. Ő nem hisz a gyógyulásban. Talán valamikor nagyon hitt, és nagyon csalódott. Most már leszámolt a vaksággal. Ám próbáljanak szerencsét az érdekében jóakarói, neki mindegy.

Milyen rettenetes az ilyen embernek magára maradása, fáradtságában, elernyedtségében elveszése, amikor pedig van számára gyógyulás! És milyen jó, hogy ilyen állapotunkban vannak mellettünk hívő emberek, akik hisznek helyettünk is addig, amíg majd felébred a mi hitünk; imádkoznak miérettünk is, míg a mi ajkunk még hallgat, és akarják a mi gyógyulásunkat akkor is, amikor mi már megszoktuk rabságunkat. Mert mi mindnyájan jól emlékszünk rá, hogy mit köszönhetünk másoknak, akiknek hűsége nélkül sohasem nézhettünk volna bele megnyilatkozott szemmel Krisztus arcába, – azért szeretnénk mi is leróni ezt a szolgálatot teveled szemben, testvérünk. Kézen fogunk, és odaállítunk Orvosod elé. Nem nyugszunk bele abba, hogy számodra elzárt világ legyen az, amiben mi boldogan élünk. Egész gyülekezeti életünk, közös énekünk és imádságunk, szokásaink és hagyományaink, mind arra valók, hogy vigyenek, elsodorjanak téged is, és a tömeglélek erejével odaállítson téged is, ahova magad nem mennél, de ahol majd megállsz a saját lábadon nemsokára: Jézus Krisztus elé.

*

Máris ott állsz, – és megkezdődik rajtad is a gyógykezelés, amelyben ez a hajdani vak ember részesült.

Nem a szemeit kellett felnyitni elsősorban, hanem a hitet kellett benne felkelteni, hogy a szemei egyáltalán felnyílhatnak. Minden, amit tesz vele Jézus, ezt a célt szolgálja, hogy aztán, ha majd közömbös lelke felébredt és a bizodalom megfeszült izmaival belefogódzott Orvosába, elnyerhesse hitének beteljesedését: szeme világát is.

Azt olvassuk, hogy Jézus mindenekelőtt kézen fogta őt, és kivezette a falun kívül, vajon miért? Hiszen ott helyben is elvégezhette volna rajta csodatételét, Bethsaida nyílt utcáján. Többféleképpen találgatták Jézus indítóokait az Írás magyarázói. Kálvin János pl. azt mondja: „Hogy annál szabadabban kiönthesse lelkének forró könyörgését.” Ez bizonyára igaz. De azt hiszem, nem az egész igazság. Nem csak a maga számára, hanem betege számára is, – mindkettőjük számára egyszerre kereste a csöndes határt a falun kívül. Bethsaida utcáján sok volt az idegen, nagy a nyüzsgés. A vakba beleütődtek a kíváncsiskodó járókelők. Az utca zaja százfelé elvonta a figyelmét. Nem lehet a cserjét beoltani, ha a szél ide-oda kapkodja az ágát. Jézusnak csendre volt szüksége, hogy hitet oltson bele ebbe a megdermedt szívbe. Elmarad hát a hátuk mögött a falu sokadalma; csak azok kísérik, akiknek közük volt, akiknek komoly szent ügyük volt ez a találkozás, és Jézus viszi magával a vakot – a magányba.

Beszélt-e útközben vele, nem tudjuk. Nem is fontos. Elég azt tudnunk, hogy „kézen fogva” vezette. Hiszen tudjuk, hogy a vak ember a kezével lát. Mint ahogy a sötét börtön lakójához a falakon át kopogtatott üzenetek, úgy lopódznak be a világtalannak lelkébe a tapintásán át azok a benyomások, melyek elől el van zárva a szemek útja. Amikor Jézus ott kint a csendes mezőkön elengedte a vaknak kezét, az már tisztában voltŐvele. Kezefogásából megérezte gyengédségét, irgalmas szívének érzékeny rezgését, amellyel minden ő nyomorúságát felfogta és vele szenvedte. De megérezte hatalmát is. Nem tehetetlen részvét volt az, ami kézen fogta őt. Erős akaratnak villamossága áramlott át azon az érintésen. „Megragadtalak, enyém vagy, véghez viszem rajtad megújító akaratomat!” – ezt a királyi üzenetet éreztette annak a kéznek minden lüktetése.

És ez a sötét éjszakába beleszűrődő ismeretség szóhoz juthatott már ott kinn, ahová csak elhaló hullámai értek ki a közömbös sokaság zajának. A vak ember lelkét egészen lefoglalhatta az, amit látatlanul is, de megtudott. A fásultságnak vége volt már. A jóbarátok addigi szerepe már befejeződött. Most már ő maga is várja ébredező, szorongó lélekkel, mi fog történni vele. Neki magának személyes ügyévé vált már Jézus Krisztus.

Ez az első lépés ahhoz, hogy hinni tudj, és hitedet megajándékozza a kegyelem Istene szemed megnyílásával; csendes, titkos üzenetet kell felfognia a te lelkednek is Attól, aki bővelkedik irgalommal és erővel; meg kell egyszer érezned, hogy hiába voltál eddig közömbös iránta, valami sorsdöntő mondanivalója van mégis számodra Őneki; valahogyan melléd kell kerülnie, hogy kézen fogva elvezessen Vele való egyedüllétbe; be kell, hogy mutatkozzék neked. Mint ahogy a kelő nap sugaraitól megmozdulnak az álmos ködök, úgy oszladozik majd feletted is a hitetlenségnek fásultsága, ami rád telepedett. Máris kezdesz hinni!

De nézd, hogyan folytatódik a történet. Jézus megnyálazza a vaknak szemét, – milyen különös, ugyebár? Csakhogy akkor és annak az embernek nem volt olyan különös dolog ez. Az akkori orvosi gyakorlatban sokszor megtették, – nyállal kenték, dörzsölték, kezelték a beteg helyeket. Jézus nem tesz mást, minthogy egészen szokásos, közönséges gyógyító fogásokat alkalmaz. Nevetséges volna, ha ezzel meg akarná gyógyítani a vak szemeit. Magában véve teljesen haszontalan az, amit csinál. És mégis megcsinálja, hogy orvosnak éreztesse magát, s a gyógyulás gondolatát megrögzítse a vaknak lelkében. S miközben az átadja lelkét ennek a gondolatnak, s mind nagyobb várakozással figyeli, hogy mi is történik vele: íme, a közönséges, tehetetlen gyógymód titkos erők közvetítőjévé válik, s a sötétség máris oszladozik!

Lásd, Jézus megtehette volna a csodát e nélkül is, aminthogy meg is tette mindenféle külső eszköz és kezelési mód felhasználása nélkül. De gyakoroltatni akarta ezzel az emberrel a hitét. És veled is megtehetné, hogy minden közvetítés nélkül megajándékozna sötét vakságod után a mindeneket pompázó napfényben látó bizonyossággal. De a hitedet akarja gyakoroltatni, s azért nálad is alkalmazásba vesz egészen köznapi eszközöket. Megvannak a rábeszélésnek, az oktatásnak, a befolyásolásnak jól ismert eszközei: jóbarátok tanácsai, a meggyőződés érvelése, könyvek és előadások hatása, az élő példák bizonyságtétele, a környezet formáló hatása. Jól tudjuk mindnyájan: milyen tehetetlenek! Soha senkit nem tett még Isten dolgaiban tisztánlátóvá a világnak akár minden fejtegetése, unszolása, ráhatása együttvéve sem! És mégis: meg kell becsülnöd ezeket a magukban véve tehetetlen eszközöket! Nem szabad azt mondanod, hogy téged hívővé csak a kék égből aláhulló villám csodája tehet. És ha egyszer kézen fogott Jézus, nem is fogod ezt mondani. Hanem, ha eddig hiábavaló volt is mindezeknek az eszközöknek az alkalmazása, az Ő kezéből mégis el fogod fogadni. Újra előveszed a félretett könyveket, felújítod régi beszélgetéseid emlékeit, felkeresel elhanyagolt alkalmakat, – engeded: hadd simogassa, dörzsölje az Ő keze világtalan szemedet mindezekkel a tehetetlen eszközökkel, – és most már hatni fognak! Régebben a lelkedről lepattant érvek most meggyőznek. Máskor hatástalan bizonyságtétel magával ragad. Sokszor közönyösen forgatott

lapok most jelentősen ragyogni kezdenek. Új, nem ismert erőt közvetít most minden, és érzed, hogy ritkul körülötted az éjszaka.

De volt még egy harmadik lépés is, amit a vaknak növekvő hitével megtétetett Jézus, hogy egészen kifejlessze azt. „Megkérdezte őt, hogy lát-e valamit? Az pedig feltekintve, mondta: látom az embereket, mint valami járkáló fákat." Mi szükség volt vajon erre a kérdésre? A feleletre volt szükség! Vallást akart tetetni Jézus a gyógyulófélben levő vakkal, – vallást önmaga előtt. El akarta szakítani az utolsó szálakat, amivel még fogva tartotta lelkét a régi fásultság és reménytelenség. Kényszerítette, hogy ismerje el: nem vitathatatlan már fölötte a sötétség hatalma; már dereng, már közeledik a világosság! Még nem látott világosan. Olyan zűrzavaros képek kóválygognak előtte a félhomályban. Rájuk ismer, mint régen elfelejtett emlékekre: embereket lát. De sehol egy éles körvonal, – csak elmosódó alakok, mintha fatörzsek mozognának. Olyan nevetséges és ugyanakkor olyan kísérteties! De éppen ezért a hitnek próbája. Ha itt csődöt mond a hite, akkor letagadja maga előtt is, restellve mások előtt is kezdődő látását, mert hiszen olyan elégtelen még az. S akkor visszasüllyed az éjszakába. De mert hite bátorodik, növekszik, él már: elismeri, hogy már lát, és ezzel rálép a teljes megvilágosodás útjára.

Nem ezen a ponton veszélyezteti-e gyógyulásodat a hitetlenség? Bizalmatlankodsz a látás ajándéka iránt, nem is hiszed, hogy számodra is fényes valósággá válhat az Isten elrejtett világa, – pedig máris nyiladozik a szemed. Vannak sejtelmeid, határozatlan, de mégis letagadhatatlan élményeid; elmosódottan elvonulnak a látóhatárod homályában lelki valóságok, – magad is megdöbbensz tőlük, furcsállod és szégyelled bevallani. De lásd: mégiscsak úgy áll a dolog, hogy nem teljes sötétséggel elzárt világ a számodra az, amelyben mi élünk! Nem olyan teljesen kizárt lehetetlenség, hogy kibontakozzék előtted is az égi napfény, s minden, amit az megvilágít!

Valld be! Valamit már látsz! Ne vállald a tagadó szerepét azért, mert az határozottabb, tekintélyesebb, mint a félig már hívőé sok bizonytalanságával, különösségével! Hajolj meg az igazság előtt, és ismerd el: nyitva előtted a megbizonyosodás útja, és rajta vagy!

*

Ahol elérte Jézus a hitnek ezt a felébredését páciensében, ott nem késik már a gyógyulás. A hívő vakot újra érinti keze, – és az feltekint, „megépül, és világosan lát mindent".

[Másoló megjegyzése: a kéziratból egy oldal hiányzik]

Csak egészen röviden hadd emeljünk ki két dolgot magának a gyógyulásnak a tényéből. Az egyik az, hogy ennek a gyógyulásnak nem kell egyszerinek és azonnal teljesnek lennie. Ennél a vaknál is fokozatos volt. Senkinek nem volt joga türelmetlenül beleavatkozni és elítélni őt azért, mert az első feltekintéskor hiányos és zavaros volt a látása. Nem ítélünk el mi sem, testvérünknek tartunk és örömmel üdvözlünk, – ha nem mindent úgy látsz is, mint mi, és sok mindent egyáltalán nem látsz még, amiben veled együtt szeretnénk gyönyörködni! Csak valamelyes sugara Isten gazdag színpompájának hadd hatoljon bele a lelkedbe, és mi tudjuk, hogy az övé vagy. Ő kezébe vett és véghez viszi gyógyulásodat, ha egyszer elkezdette. Reménységgel és bizalommal veszünk hát körül: eloszlik majd rólad az a homály is, amellyel még küzd a szemed.

A másik megjegyzendő dolog azonban az, hogy legyen bár a gyógyulás akármily türelmet igénylő, fokozatos és lassú, el kell érnie a beteljesedését. A vak „megépült és látott – világosan mindent." Kevesebbel nem is érhetjük be. Sejtelmek helyett nekünk bizonyosság kell. A félhomályon át a napfényes világosságra kívánkozunk. Áldott legyen hát a vakoknak Orvosa, hogy ezt kínálja nekünk, és véghez is viszi bennünk. Emeld fel hát szemedet az Ő parancsára! Tekints és láss! Elmúlt az éjszaka, Isten immár felragyog neked is a Krisztusban. „Életnek világosságában" járhatsz!

***

A kereszt kikerülhetetlensége

Gyulai Pál u. 1929.(1919?) szept. 21.

„Az ember Fiának sokat kell szenvednie.”
Márk 8,31.

Felületes olvasásra is meg kell, hogy ragadjon mindenkit Jézus élete, különösen annak utolsó szakasza történetében az a biztonság, amellyel egyenesen, ingadozások nélkül a Golgota felé halad. Mintha valami láthatatlan Kéz tartaná fogva és vezetné, elzárva előle minden kitérést jobbra és balra. Van Jézus szenvedéseiben valami hatalmas aktivitás, – Ő önként veti alá magát a bekövetkezendőknek, – az Ő halála a legnagyobb tett. De másfelől úgy áll előttünk, amint járja a fájdalmak ez útját, mint a passzivitás megtestesülése. Mint valami elhárít-hatatlan, útjaállhatatlan fergeteg, úgy sodorja őt magával az események torlódása. Ő áldozat is, éppúgy, mint hős. „Alázatos volt és száját nem nyitotta meg, mint a bárány, mely mészár-székre vitetik.”

Így érezte Ő maga is. Úgy nézett elébe a reásötétlő halálnak, mint ami minden gyötrelmével egyetemben végzetszerűen elkerülhetetlen, és azért szelíd, néma odaadással elviselendő. Amikor elő akarja készíteni tanítványait a rémes napokra, amiket Jeruzsálemben át kell majd élniük, nem csak egyszerűen jelzi: az ember Fia sokat fog szenvedni, – hanem reáveti küszöbön levő szenvedéseire éppen ennek az elháríthatatlanságnak a fényét: „Az ember Fiának sokat kell szenvednie.”

Mennek fel Jeruzsálembe. Elől a Mester, valami titokzatos, mély elgondolkozásba merülve. Ha szól, a szava rettenetes dolgokat sejtet, az arcán félelmes árnyak futnak át. Utána a tanítványok tétován, bódultan, nem tudva, mit jelentsen ez. De végig kíséri őket egész útjukon Jézusnak ez a szava: „kell”. Nem lehet máshova menni, biztosabb, csendesebb, barátságosabb helyre. Az ellenség torkába, a gyűlölet tűzfészkébe, Jeruzsálembe kell menni. S ami ott történni fog, hát hadd jöjjön, – mert meg kell történnie.

Hatoljunk a mélyére ennek az egy szócskának: „kell!”, – amit Jézus odaírt a halála fölé. Próbáljuk kissé elemezni, mi tette ilyen elháríthatatlanná ezt a véget számára. Ha elgondolkozunk felette, azt látjuk, hogy: **1**. önmagára való tekintettel **kényszerűség**, **2**. az emberiségre való tekintettel **szükségesség**, és **3**. az Ő mennyei Atyjára való tekintettel **kötelesség** volt, hogy elszenvedje mindazt, amit elszenvedett. Mind a három szempontot fel kell ölelnünk, ha a maga egészében akarjuk látni Jézus halálának kikerülhetetlenségét.

I.

Az Ember Fiának sokat kell szenvednie, – már önmagára való tekintettel is. Nem hatolunk a dolgok mélyére ezzel a megállapítással, és nagyon elégtelen képet alkotnánk Jézusról magunknak, ha itt elakadnánk vizsgálódásunkkal. De nem is hagyhatjuk el azért a dolognak ezt az oldalát, mert e nélkül is szegényebbé válna Jézus képe, mint amilyen.

Jól tudjuk, hogy vannak erkölcsi lehetetlenségek is csakúgy, mint természetiek. Éppoly elképzelhetetlen számunkra pl. hogy valamelyik ismerősünk sikkasztott vagy csalt, mint ahogy hitetlenül csóválnánk a fejünket, ha valaki azt mesélné, hogy felfelé látta folyni a vizet a hegyi patakban. Amilyen kényszerűség rejlik a természeti törvényekben, nem kevésbé magában hordja változhatatlansága törvényeit egy kialakult tiszta jellem. S ő maga is tudatában van

ennek a meghatározottságának, mondhatnánk: megkötöttségének. Megvannak az elvei, amelyekre szíve mélyén felesküdött; megvannak az eszményei, melyeknek eljegyezte az életét szent fogadással. Egyszerűen lehetetlenség cserben hagynia ezeket. Ha megtenné, roncsokra hullana szét a becsülete, az önbecsülése, – és ez egy egészséges lelkű ember számára annyi, mintha a létből törölné ki önkezével a nevét. Sőt, még több az öngyilkosságnál, mert élni, továbbélni nem kell okvetlenül, az élet hossza nem számít, de a minősége számít, tehát hűnek, tisztának lenni kell, minden áron.

Ilyen kényszerűség volt Jézus számára a kereszthalál. Önmagára, a becsületére való tekintettel. Vagy hogy a saját szavát használjuk: a „dicsősége" forgott kockán. Képzeljük csak magunk elé helyzetét. Ő fellépett az Isten országának üzeneteivel; hirdette azt a megbocsátást és szabadságot, ami Isten minden gyermekére vár, ha megtér az Atyához. És egymásután el is vezette őket az istenfiúságnak e megújhodott boldog életére. Egyszerre aztán kitűnt, hogy ez magában véve felséges egy munka, de kínos ellentétben áll az uralkodó vallásos szellemmel, annak egész rendszerével és szervezett intézményeivel. Hát Ő mellőzi, mint felesleges, káros megterheltetést, mindazt a sok szabályt és szertartást, amit a nép tisztes vezetői pedig az üdv egyedüli útjaként tanítottak? Hiszen akkor megrendül az egész hagyományos vallásosság épülete, és vele együtt ingadozik, mintha földrengés rázná, az egész nagytanács, törvénytudó testület és papság hatalmi helyzete? Az ellentét nem volt áthidalható: mennél jobban terjedt Jézus hatása és szaporodtak hívei, akik az Ő vezetése alatt megtalálták az Atyával való gyermeki közösséget, annál elszántabban kialakult a befolyásos körökben az elhatározás, hogy ezt a veszedelmes fiatal tanítót valahogy el kell hallgattatni, hogy megmentessék az ősi törvény tisztelete, és persze az önmaguk hatalma a nép fölött. A háló már ki volt feszítve Jézus számára. Tudta, hogy nem sokáig prédikálhat már, és nem gyűjtheti tovább is maga köré a lelkes követőket. Mit tegyen hát?

Kíséreljük meg elgondolni egy percre a lehetetlent, – ha nem követünk el vele sérelmet Őellene, – hogy Jézus visszarettent volna a reáváró veszedelemtől. Mi történt volna, ha az elibe tűnő vésztörvényszék, fegyveres katonák, hóhérok képe megfélemlítette volna? Ha például kereste volna a közeledést valamilyen „okos" kompromisszum formájában az ellentétes szellemmel, a törvényeskedővel, hogy elhárítsa maga felől a végzetet? Megmondotta Ő maga. Aki az új bort régi tömlőkbe tölti, az a régi tömlőket is tönkre teszi, a bort is elveszti, mert megrepesztve a tömlőket az el fog folyni a porban. Ellaposodott volna, erejét vesztette volna az egész mozgalom, amit működése támasztott. Ugyanazt érte volna el, mintha abbahagyta volna munkáját, és a tornyosuló zivatar elől elvonult volna csendes, magányos életet élni valahol. A felkavart hullámok lassanként elültek volna. Néhány évig még emlegette volna nevét a tömeg, majd még egy-két emberöltőn át azok, akik legközelebb álltak hozzá. De nem az imádatteljes hódolat hangján. Szánakozás, és hovatovább csendes, megvető bírálat szállt volna a nevére. Hiszen kiábrándultak belőle! Aminek mutatkozott eleinte, működése csodás tavaszán, az nem tudott megmaradni mindvégig!

Elég csak egy pillanatra is beletekinteni ebbe a lehetőségbe, hogy azonnal teljes lehetetlenségként álljon előttünk. Nem lehetett meghátrálni! Egészen kizárt dolog volt mást választani, mint a szemrebbenés nélkül való, nyílegyenes továbbhaladást. Jézus nem alkudhatott. Amit mindig hirdetett, hogy Isten az Ő országának nagy megújhodására, gyökeres változásra szólítja népét, azt továbbra is állni kellett, ha még oly ellenséges szándékkal sietne is a régi, megkövesedett világ megvédeni uralmát. És ha ez azt jelentette, hogy az összeesküdött hatalmasságok le fognak csapni őreá, és kimondhatatlan szenvedésbe, sőt a halálba fogják dönteni, – nos hát akkor ennek meg kell lennie. Más választás nincs.

Mi lett az eredmény? Ma a Jézus nevére az ég minden táján milliók százai hajtanak főt és térdet. Fejedelmi fénnyel ragyog alakja az évszázadok fölött, utolérhetetlen magasságban. Ő „megdicsőíttetett", mert „engedelmes volt mindhalálig" annak az eszménynek, amelyért élt.

Nem a férfiatlan, szenvelgő gyengeség megtestesítője volt Ő, mint ahogy sokan gondolják. Még abban a passzív kénytelenségben sem, mellyel engedte magát a kereszthalál felé vitetni az eseményektől. A hősök megkötöttsége tette Őt néma áldozattá. Azok közé tartozott Ő is, akik annyira eggyé lettek egy gondolattal, hogy aki azt a gondolatot el akarja nyomni, őket magukat kell, hogy megölje, mert számukra nincs külön élet az ő életük igazságától. Közéjük tartozott? Nem jól mondtuk: Ő volt a vezérük. Akik előtte jártak, mint az a próféta, akinek szenvednie kellett, mert amikor megpróbált elhallgatni, „csontjába rekesztett tűzként" kényszerítette szólni az igazság, – az Ő előfutárai voltak. S akik utána jöttek, mint az a reformátor, akinek jóbarát tanácsa, ellenség vesztegetése, hatalmak rémítése ellenére szintén szembe kellett szállnia minden vésszel és zivatarral, mert „ott állt és nem tehetett másként", – az Ő tanítványai voltak.

Hadd hallja meg ezt az üzenetet az ifjú nemzedék! Férfiak akartok lenni, akiknek életében törhetetlen vasgerinccé lett valamely nagy elv vagy szent igazság? Hősök akartok lenni, akiknek az útja nem alkudozások kanyargásain vezet, hanem nyílegyenesen az eszmény szolgálatában előre úgy, hogy nincs menekvés se jobbra, se balra? Oda akarjátok állítani az életeteket egy nagy Kell! varázshatalma alá, hogy annak kizendülő szava tiszteletet parancsoljon irántatok?

Előttetek megy a Mester. Neki „sokat kellett" szenvednie. Szegődjetek a nyomába!

II.

De hatoljunk mélyebbre, mert bizonyos, hogy nem az önmaga iránti tekintet volt a fő szempont Jézus lelkében, amikor halálának kikerülhetetlenségét szemlélte. Ő a maga dicsőségét csak abban kereste, hogy mivé válhat Ő az emberiség számára, milyen szerepet tölthet be a világnak kielégítésre váró nagy szükségei közepette. És éppen ebből a szempontból is, az emberiségre való tekintettel – úgy látta, hogy „az ember Fiának sokat kell szenvednie". Amint előtte felmagaslott a kereszt mindazzal egyetemben, ami vele járt, Őt az a meggyőződés töltötte el, hogy arra szükség van, e nélkül az emberek nem fognak hozzájutni ahhoz az áldáshoz, amit szét akart árasztani rájuk.

Szerette Ő az embereket, és ennek a szeretetnek fényét, melegét akarta belevinni az életükbe. Szeretetre volt szükségük mindannyiuknak. Hiszen olyanok voltak mind, mint a sápadt pincenövény, amit sohasem ért a napfény, vagy a szárazságverte virág, ami elfonnyad az esőcsepp utáni epedésében. Ami a növény életének a napsugár, meg az áldó eső, az az emberi lélek számára a szeretet: életének az eleme. Vedd körül szeretettel és kivirágzik, pompázik, boldog lesz. Vond meg tőle a szeretetet, taszítsd önző, számító, hideg lények közé, akiknél nem talál megértést és érdeklődést, akiknek végeredményben mindegy, hogy mi lesz övele, amíg nekik nincs káruk abból, – és meglátod, napról napra, mint zárja be önmagába már nyílásnak indult szirmait; fonnyadozik, senyved, és szomorú torzképe lesz csak annak, amivé lehetett volna. Ezerféle az emberek panasza, pedig csak egy a bajuk: szeretet után sóvárognak. Maguk sem vallják be, nem is tudják, hogy így van, pedig ha egyszer karjaira emelné az életüket valami nagy szeretet, mint fáradt gyermekeket, és azt mondaná és éreztetné velük: „az enyéim vagytok és én a tiétek", úgy elhallgatna minden panaszuk, olyan játszva elviselhetővé lenne minden bajuk.

Ezt akarta Jézus nyújtani. Megtestesült örömüzenet akart lenni minden e világra születő emberhez: „Testvér, az én Atyám téged is szeret". Minden szavával és tettével ennek a hírnek a sugarait akarta szétlövellni bizalmatlanná lett, összezsugorodott emberszívekbe.

De kitűnt, hogy szeretni ebben a mi embervilágunkban nem könnyű, nem olcsó dolog. Annyi szeretetlenség járt már az előtt, aki elindul szeretni, és annyi minden el van már rontva, amit a szeretetnek jóvá kell tenni. S amíg jóváteszi, addig sok mindent el kell tűrnie. A szeretetnek a jövő érdekében el kell bírnia a jelent; képesnek kell lennie arra, hogy bízva várjon hatalmának érvényesülésére, még ha sokáig semmi bíztató visszhang sem jön, sőt ellenkezőleg: elutasításra talál. Jézus szembe találta magát, amikor az egész emberiséget szeretni akarta, az egész emberiség romlásával, elzárkózottságával, eltorzulásával, – amit éppen az okozott, hogy addig egymás szeretetlenségének a mérges légkörében éltek. Ebbe a mérges légkörbe le kellett szállnia annak, aki onnan ki akarta emelni az embert, és ami kárt az okozott az emberben, azt türelmesen el kellett viselnie. Ha Ő meg akarta ajándékozni az embert mentő szíve gazdagságával, el kellett előbb fogadnia cserébe az emberi szívnek nyomorult gyűlöletét. Ha meg akarta valósítani az Isten szeretetének országát, engednie kellett: előbb hadd tombolja ki magát őrajta az emberben megtelepedett Sátán hatalma. Szeretete nem érhetett célt a kereszt nélkül. Neki „sokat kellett szenvednie."

Ismét – csak egy percre, csak az ellentét kedvéért, – képzeljük el: mi történt volna, ha Jézus meghátrál a szenvedés elől? Mi lett volna, ha sokallja az árt, amibe az emberiség szeretése kerül, és látva a rettenetes fogadtatást, amellyel szíve kiáradását viszonozni akarja az ember, hátat fordított volna neki? Milyen volna a világ ma, ha Jézus nem tartotta volna érdemesnek az embert arra, hogy szenvedjen miatta és meghaljon érette? Röviden megmondhatjuk: akkor ma nem volna Evangéliumunk. Nem volna senkink, akinek a szívén keresztül bizonyosságot szerezhetnénk arról, hogy mennyei Atyánk van. Nem volna számunkra vigasztalás, bátorítás, megbocsátás, reménység. A szeretetlen világ sivár börtönébe volnánk bezárva, és nem tudnánk, hogy kitől várhatnánk szabadítást.

Ez volt az éppen, amibe Jézus nem tudott belenyugodni. Ebből a rabságból akarta az Ő szíve kivezetni az embert az isteni szeretet tágas, verőfényes világába. És ha sokba került is a kiszabadítás, nem riadt vissza a „váltságdíjtól". Nem számlálgatta, hogy tőle mennyi áldozatot kíván a cél. Csak azt mérlegelte, hogy milyen üdvösség lesz az embereknek az Isten szeretetének uralma alá jutni. Nem tudott Ő lemondani arról, hogy ez valóra váljon. Akármilyen áldozat árán is, valakinek egyszer szeretni kell az embereket, szeretni őket úgy, amint vannak, szeretni őket mindaddig, míg le nem foszlik róluk sok boldogtalanságuk és bűnük. Valakinek ezt a szolgálatot egyszer le kell rónia a világ életében, hogy a lángoló szíve utat mutasson a többieknek az Atyához. És Jézus nem hárította másokra, utána jövőkre ezt a feladatot; nem választotta a tanácsadó, a célkitűző, az útmutató kényelmes szerepét ezzel a kiáltó szükséglettel szemben, hanem maga vetette bele magát a szolgálat mélységeibe. Várt reá kín és megaláztatás? Az velejárt az elvállalt szereppel! Fenyegette Őt az elvakult, gyűlölködő szenvedély? Az mind hozzátartozott hivatásához! Lesújtott reá az erőszakos halál? Ez volt a kialkudott, eleve tudomásul vett ára szeretete győzelmes sikerének. Ezt nem lehetett kikerülni. Ez szükséges volt. „Az ember Fiának sokat kellett szenvednie".

Oh, hogy tudnánk elkapni egy-egy szikrát a szeretetnek ebből a lobogó örök tüzéből, s tudnánk lángra gyújtani rajta a magunk szívét! Mennyi fagy van még a világban! Hogy elkél a legkisebb melegség, amit bele tudunk árasztani! És milyen sivár, sötét még annyiaknak az élete! Hogy várják a szeretet sugarát, hogy fény derüljön rájuk! Valakinek el kell mennie hozzájuk, hogy egyszer testvért lássanak és érezzenek! Valakinek el kell kezdeni szeretni őket, hogy felocsúdjanak dermedtségükből, és emberekké legyenek már egyszer ők is a szó boldogabb és dicsőbb értelmében! Oh, nem könnyű, nagy ára van. Fáj szeretni az embereket, a szívünk vérébe kerül sokszor. Nem érdemlik meg, nem viszonozzák, nem jutalmazzák. Keresztet vesz fel az, aki komolyan szeretni kezdi őket. És mégis meg kell lenni. A kereszt árán is. Ez hozzátartozik. Ez szükséges. Ez nem meglepetés, és nem kiábrándító, – ez magától értődő, amióta Jézusnak az

életébe került szeretete műve. Ha neki sokat kellett szenvednie, nagyobb-e a tanítvány az ő Mesterénél, hogy kedvezőbb feltételek mellett akarjon részt venni munkájában?

III.

De még mindig nem jutottunk a dolog legmélyére. Csodáltuk Jézust, a hőst, akinek önmagára való tekintettel kényszerűség volt szembe haladni a legrettenetesebb sorssal is. És csatlakoztunk hozzá azzal a forró elhatározással, hogy követjük Őt a becsületnek ezen az áldozatos útján. A pitvar előcsarnokában jártunk vele. – Azután beléptünk az Ő nagy emberszeretetének szentélyébe, s átéreztük, hogy a szükségesség milyen láncaival vonta Őt a kereszt felé az a vágya, hogy megáldja az Isten Országával a vergődő, megnyomorított emberiséget. És részt kértünk az Ő szeretetéből, hogy hadd töltsük be mi is a magunk mértéke szerint, „ami az Ő szenvedéseinek híja". – De van még egy legbensőbb rejtek is, amibe be kell tekintenünk, ha meg akarjuk érteni, miért „kellett az ember Fiának sokat szenvednie". Ez azonban már a szentek szentje, ahová rajta kívül senki sem léphet be. Ott magára marad Ő, megdöbbentő, egyedülálló fenségben, és mi csak áhítatos, sejtő pillantásokkal követhetjük, amint bemegy a kárpit mögé, – az Isten színe elé.

Mindenekfelett ebből a harmadik szempontból tárult fel előtte halálának kikerülhetetlensége. Isten iránti kötelességből, mivel Ő kívánta tőle, – „kellett az ember Fiának sokat szenvednie."

Ki tudná feltárni azoknak a szent óráknak a titkait, amelyekben Jézus az Atyával való társalkodásában meghallotta és átvette ezt az isteni megbízatást? Ki tudna utána járni csak képzeletben is annak, hogy milyen lelki élmények rejlenek e mögött az ilyen nyilatkozat mögött: „Azt a parancsolatot vettem az én Atyámtól, hogy letegyem az én életemet"? Kezdve zsenge ifjúkorától, amikor megtanulta az Ószövetség könyveiben elmerülve s kijelentéseiken elgondolkozva „azokkal foglalkozni, amelyek az Ő Atyjának dolgai", a negyven napi pusztai csendességen át, amikor véglegesen tisztáznia kellett, hogy milyen pályát is jelöl ki neki a mennyei szózat, mely az imént hangzott el: „...az én szerelmes fiam, akiben kedvemet lelem", – el egészen a galileai hegyormokon töltött magányos imádságos éjszakákig, amikor mindennapi útja számára lépésről lépésre irányítást kért az Ő Atyjától, – sőt el egészen a Gecsemáné vérverejtékes, elhagyatott tusájáig, ahol még egyszer, utoljára meg akarta tudni, hogy csakugyan, biztosan, félreérthetetlenül az-e az Atya akarata, hogy a keserű poharat kiürítse, – egész életén át valami, előttünk megfoghatatlan hang hallatszott feléje onnan felülről, az Örökkévalótól, s ez a hang Őt a szenvedésre, a halálra küldte. Mi nem vagyunk beavatva a Fiúnak párbeszédeibe az Ő Atyjával. Mi csak azt látjuk, hogy mit tett, és azt tudjuk, hogy „mindig azt cselekedte, ami az Ő Atyja előtt kedves volt", – ebből tudjuk, hogy az Atya kívánta tőle, az Atya parancsolta neki a kereszt sorsát.

Azt a keresztet nem az események véletlen játéka állította oda a Golgota ormára. Nem a bűnös emberi akarat műve az csak, amely esetleg másképpen is akarhatott volna. Nem a Júdás árulásától, nem Kajafás galádságától, és nem Pilátus nyegleségétől függött az, hogy Jézus élete beletorkolljon-e a nagypénteki tragédiába, vagy ne. Itt a földi esetlegességek fölött, – nem jól mondtuk: a földi esetlegességeken át – egy magasabb akarat rendje érvényesült. Ha a történet szereplői – tegyük fel a lehetetlent – ezerszer megszöktek volna is szerepük elől, lényegében véve a történet mégis megtörtént volna: „az ember Fiának – mindenképpen – sokat kellett volna szenvednie." Azt a keresztet örök gondolatként szívében hordozta Isten, akinek gondolatai szerint bonyolódnak és kifejlődnek itt a földön az események. S ezért annak a keresztnek, amikor eljött az ideje, fel kellett állíttatnia.

Ne járjunk most utána annak a kérdésnek, hogy vajon mennyire volt ez az isteni akarat Jézus előtt teljes indokoltságában és összefüggésében világosan végiggondolt, vagy mennyiben volt

számára is titkokba burkolt, ha kétségtelenül megérzett és átélt bizonyosság is. Úgysem mérhetjük mi fel a magunk lelki életének mértékével azt, ami Jézusban lakozott. Állapítsuk csak meg a tényt, hogy Ő maga is úgy ismerte fel szenvedéseit és halálát, mint az örökkévalóságból ide, a múló világ eseményeibe beleparancsolt valamit, aminek éppen azért elkerülhetetlenül be kell következnie. És azután adjunk hálát Istennek azért, hogy előttünk mindenesetre már világos, sok mindenben, az a magasabb logika, mely a kereszt tényében ellenállhatatlanul kifejezésre tört.

Elakad ugyan a dadogó emberi nyelv, ha erről akar szólni, de mégis, amit tudunk, s ahogy tudjuk, vessük annak világát a Jézus útjára. – Isten kívánta tehát tőle az áldozatot. Istennek magának a dicsősége követelte meg, – nem csak Jézusnak egyéni jelleme, nem is csak az emberi boldogság érdeke, – hogy Jézus vissza ne riadjon a reá váró végtől. Annak a keresztnek az elve öröktől fogva ott élt az Isten szíve közepében, és abban bírta egyensúlyát, összhangját, rendjét, az erkölcsi mindenség. A Bárány, ki „a világ bűneit elhordozza", ugyanaz, mint aki „megöletett a világ fundamentumának felvettetése előtt." Ebben sarkallott az Isten világot teremtő és célra vezető dicsősége, hogy Ő a szentséges szeretetnek áldozatos tűrése által akarta öröktől fogva kivívni a diadalt a bűn felett, – nem az által, hogy erőnek hatalmával megelőzi a bűn belépését a mindenségbe, sem nem az által, hogy pusztító ítélettel zúzza szét megromlott alkotását, hanem – a kereszt által.

Ennek az örökkévalóság titkaiból bele kellett világlania a földi nyilvánvalóságok közé, mert amíg ezt nem látták meg az emberek, addig az Örökkévaló a legkínosabb rejtély volt éppen a legjobbjaik számára. És most utólag is: próbáljuk csak meg kitörölni a világból a Krisztus keresztjét mindazzal a világossággal együtt, ami róla szerteárad, – és mi marad hátra? Marad egy világ, mely Isten teremtettsége akarna lenni, de vajmi kevés dicsőségét tükrözi vissza Teremtőjének. A szenvedés, és ami még borzalmasabb: a bűn valósága sötét gyászkárpittal borítja a teremtettséget, és alig tud azon keresztül törni valami az Isten tökéletességéből. Hogy nézzük ezt a világot? Úgy, minthogyha magára hagyta volna Isten, mint valami kisiklott vonatot, és most közönyös távolságból nézi, hogyan rohan alá a romlás lejtőjén? Hogyan lehet akkor szerető Isten, ha így leveszi kezét teremtettségéről? Vagy nem így áll a dolog, hanem van még reménység az egyén s az egész világ számára, mert Isten közel van, és megváltásunkra kész? De hogyan lehet akkor szent Isten, akinek semmi köze, sem érintkezése nem lehet a bűnnel és tökéletlennel?

Homály és sötétség mindenfelé. De állítsd bele minden kérdések közepébe a Megfeszített Krisztust, és akkor fény derül. Nem látsz ugyan bele Istennek minden titkába még, nem is fogsz soha, de eleget látsz ahhoz, hogy az Ő atyai mivolta felragyogjon előtted fényes dicsőségben. Megérted, hogy Isten közel van hozzánk, bűnösökhöz, – betölti ezt az egész világot, és szeretetével itt munkálkodik a megmentésünkön, a megújhodásunkon. Nézz fel a keresztre, és látod: mint fájnak a fájdalmaink neki, és mint viseli a mi terheink súlyát! Kell ennél hatalmasabb bizonysága a Szeretetnek, mely soha el nem hagy? És ugyanakkor, ugyanazokban a sebekben van kihirdetve ég és föld előtt a legszigorúbb ítélet is, amivel csak Isten a bűnt sújthatja és irthatja. Semmiféle világítélettel nem manifesztálhatta volna megsemmisítőbb hatalommal azt az ellentétet, mely az Ő szentsége és a bűn között tátong, mint a golgotai szenvedés által.

E nyomorult, vergődő világ felett van tehát dicsőséges Atya az örökkévalóságban. A szentséges szeretet nem önmagában ellentmondó semmis értelmetlenség, hanem a legnagyobb Valóság; világot teremtő, fenntartó és kormányzó hatalmasság. Isten öröktől fogva fájdalmat vállalt, amikor egy bűnbe, romlásba is süllyedhető világot teremtett, és viseli is e fájdalmat, amióta a sötét lehetőség valóra vált. És ugyancsak e fájdalmával, mint égő tűzzel emészti meg e világban a bűnnek rontó erejét, hogy közeledjék az új ég és új föld, melyben tökéletesen meglesz az Ő akarata.

Ami ebben a világban istenellenes volt és lesz, ami megbontja a mindenség harmóniáját, azt kiegyensúlyozza a kereszt szenvedése. Mint valami mély örvény, úgy tátong előttünk e szenvedés sebe a mindenségen, hogy magába szívja a világ minden baját és bűnét, elnyelje titkos mélységeiben s örökre eltemesse, legyőzze, megsemmisítse. Ez öröktől fogva hozzátartozott az Isten gondolataihoz.

Kicsoda tárhatta volna fel az Istennek ezt a dicsőségét előttünk? Csak Az, aki maga olyan egyedülálló közösségben és ismeretségben volt az Örökkévalóval, – Jézus. Tőle kívánta az Atya ezt a szolgálatot. Ő érezte a lelke mögött úgy feszülni az örökkévalóság rejtett hatalmait, hogy odavethette magát eléjük áldozatul, hadd lépjenek be testén, mint eleven hídon át, a történelem világába. Ez az Ő küldetése volt. Legyen tehát meg. „Dicsőítsd meg magadat a te Fiadban". Ennek az imádságnak a tüzében el kellett égnie életének, mint ahogy a szénpálca elemészti magát, hogy rajta vakító fénnyé gyulladjon a rejtve keringő titkos áram. „Az ember Fiának sokat kellett szenvednie.

Csak Ő tehette meg, aki az örökkévalóságból jött, s aki azért fel tudta fogni az onnan hangzó csodás üzenetet, hogy lefordítsa azt a mi nyelvünkre. A Szentek Szentjében forgolódik Ő itt, amint világellentéteket kiengesztelő szenvedéseivel Atyja dicsőségét szolgálja, – nincs égen sem földön, ki részt kérhetne ez egészen egyedülálló főpapi szolgálatból. Mi csak utána nézünk ámuló tekintettel, elfogódott szívvel, míg egyszercsak meghasad a kárpit tetőtől mind tövéig, előttünk is megnyílik az imádat útja a Dicsőség színe elé, s akkor felzeng a hálaének szívünkből Annak magasztalására, aki által lett nekünk ez a kegyelem.

*

De akár akkor, amikor még gyenge, bukdácsoló léptekkel megoszthattuk útját, akár itt, ahol már elmaradtunk az Ő megközelíthetetlen egyedülvalósága mögött, – nincs-e mindig ugyanazzal a csodálatos hatással reánk? Amint kizendül az Ő életéből a nagy „Kell!", nem támad-e annak visszhangja mibennünk is? Látva Őt, amint engedelmes készséggel veti alá magát élete törvényének, a reá háruló kényszerűségnek, szükségességnek, kötelességnek, nem tör-e fel a mi életünk mélyéről is a magunk kategorikus imperativusza? Az által, hogy olyan rendületlen megjárta az Ő nehéz útját, nem nyert-e hatalmat felettünk, mellyel a nyomdokaiba parancsol bennünket? Akkor Ő nem térhetett ki a kereszt elől. Most mi nem térhetünk ki Őelőle!

***

Krisztus igazi helytartója

Kálvin tér 1930. febr. 9.

„Aki az ilyen gyermekek közül egyet befogad az én
nevemben, engem fogad be; és aki engem befogad,
nem engem fogad be, hanem azt, aki engem elbocsátott.”
Márk 9, 37.

Sokszor rámutattak már arra és kiemelték, mint az evangéliumi elbeszélések megbízhatóságának hiteles pecsétjét, hogy bennük azok az apostolok, akiknek tudósításait megőrzik, elfogulatlan, sokszor kíméletlen őszinteséggel vannak megrajzolva. Árnyoldalaik is hűségesen fel vannak tüntetve. Nemcsak úgy ismerjük meg őket, mint akik példaadóink a Jézus követésében, és nemcsak tükörként szerepelnek, amelyből az Ő dicsőségének visszavert fénye sugárzik felénk. Éppúgy képviselői azoknak az akadályoknak is, amelyekkel Jézusnak harcot, sokszor nagyon hosszadalmas, türelmes, és meddőnek látszó harcot kellett vívnia az emberi lélekben.

Most is azon kapjuk rajta őket, hogy ellentétbe kerültek Mesterükkel, s Ő is kénytelen szembehelyezkedni velük. Az imént tértek vissza vándorlásaikról Kapernaumba. Alighogy megtelepedtek a házban, amely pihenőt nyújtott az út fáradalmai után, lecsap rájuk Jézus kérdése: „mi felett vetekedtetek egymással az úton?” És rögtön kitűnik, hogy milyen komoly oka volt erre a számonkérésre. Mert amint elhangzik a kérdés, s amint sorra járja egyiket a másik után a kérdezőnek tekintete – telve bizonyára szánakozó mosollyal és szomorú szemrehányással –, a felelet csak mély hallgatás. Ők lesütik szemüket, vagy zavartan néznek egymásra, de nem akad egy sem, aki megszólalna. A rossz lelkiismeret hallgatása bénítja a nyelvüket. Mert minden magyarázgatás és feddőzés nélkül elég volt az a kérdés és az a tekintet, hogy leleplezze őket önmaguk előtt. Máris szégyellik magukat. És mentegetőzés, szépítgetés nélküli hallgatásukkal hangos bűnvallást tesznek róla, hogy mennyire fáj most nekik az, amin rajtakapta őket Jézus, és rajtakapták ők is magukat. Útközben, az Ő háta mögött, az elsőbbségük kérdése felett vitatkoztak egymással.

Napfényre kerültek lelkükben annak a bajnak a csírái, amely azóta olyan dús tenyészetben burjánzott el a keresztyénség kertjében: az egymás felett való uralkodás vágyának az ösztönei. Lehetett volna szépíteni a dolgot. Hiszen nem gonosz hatalomért versengtek egymással. Arról volt szó, hogy a Jézus követésében kit illet meg az elsőbbség; ki az közülük, aki jobban megértette Őt, és hívebben, hitelesebben képviselheti Őt; ki a legilletékesebb arra, hogy az Ő nevében szólhasson és rendelkezhessék a többiek felett is? De éppen ez az, amivel Jézus szembeszáll. Ezt az egész egymás fölé törtetést, még ha az Ő nevében megy is, mély szakadék választja el Őtőle. És azóta is változatlanul így áll a dolog. Megragadóan szép köntösbe tud öltözködni az elsőbbségért való vetélkedés. Megvan annak a lelket lenyűgöző nagyszerűsége, poézise és áhítata, amikor valaki azt vallja, és vele együtt milliók is azt vallják, hogy ő a keresztyének között a legelső, a Krisztus képviselője a földön, helytartója az egész keresztyénségnek az élén. Bele tudjuk élni magunkat jól azoknak a hangulatába, akik ennek az elvnek az alapján rendezték be egyházukat, és élik egész vallási életüket. Távol legyen tőlünk, hogy ócsárló szidalommal illessük azt, ami nekik szent meggyőződésük. Csak azt az egyet mondjuk róla, hogy ez az egész gondolkozásmód valami gyökeresen más, mint amit az evangéliumokban Jézusnál magánál találunk. Ő ezzel éles ellentétben áll.

Kinek van joga Őt képviselni – ez a kérdés. Nos, a ház nyitott ajtaján át meglát az utcán egy játszadozó gyermeket; talán rongyosat, piszkosat, neveletlent nem tudhatjuk –, de csillogó szemű, mosolygó nézésű gyermeket, és beszólítja: gyere csak ide, közénk! Aztán felveszi az ölébe. Az nem tudja, mi történik vele. De most nem is az a fontos. A tanítványoknak kell itt megtanulniuk valami nagyon fontosat. „Ez az én képviselőm ebben a világban. Aki ilyen gyermekek közül egyet befogad az én nevemben, engem fogad be." És hogy ne lehessen félreértés a tekintetben, hogy a gyermekre csakugyan átruházta egész méltóságát, hozzáteszi: „Aki pedig engem befogad, nem engem fogad be, hanem azt, aki engem elbocsátott." Tehát ugyanúgy, amint Őneki küldetése volt ebben a világban Istennek, a világ Urának, a megfoghatatlanul hatalmasnak és dicsőségesnek a nevében és képében járni, ugyanúgy rábízza az Önmaga helyettesítését az emberek között – a gyermekre.

Márványfalú, fényárban úszó székesegyházak, világhíres festők freskóival ékes lakosztályok, bíborba és hermelinbe burkolt főpapi sereg, ünnepélyes udvari ceremóniák dísze, aranytiara és trónus, – oh, mindenki megérzi, hogy mindez valami nagyon idegen dolog ezzel az intim, egyszerű kapernaumi jelenettel szemben, amelyben Jézus maga proklamálja az Ő igazi helytartóját!

De valljuk meg mindjárt őszintén: nincs okunk mások felett ítélkeznünk. Nekünk megbecsülhetetlen előnyünk az, hogy nem vagyunk odakötözve visszavonhatatlanul a Jézus szellemétől idegen gondolatokhoz, – legyen áldott az Isten érte. De ez nem jelenti azt, hogy sokszor és messze el nem távolodunk mi is az Ő gondolataitól! Gondoljuk csak el, hogy ez a kapernaumi jelenet megismétlődnék most is közöttünk; hogy ezen a helyen megjelennék szemeink előtt Jézus, és ide is elhozna magával, talán ennek a nagyvárosnak valamelyik kültelki utcájából egy gyermeket, és újra kijelentené, hogy közöttünk az képviseli Őt, és Ő azt a szolgálatot tekinti neki teljesített szolgálatnak, amit azzal a gyermekkel szemben teljesítünk... Milyen megzavarodás hullámzana végig a sorainkon! Minket is megbolygatnának ezek a gondolatok megszokott, önelégült nyugalmunkban. Nekünk is szükségünk van arra, hogy visszavisszatérjünk az Evangéliumok eredeti, tiszta levegőjébe, és megfürdessük benne romlások csíráival teleszívódott lelkünket.

Álljunk hát oda a gyermek elé, és nézzük meg: hogyan lehet kicsinységében is Krisztusnak, és Őbenne az Örökkévaló Istennek a helytartója számunkra.

*

Az első szembeszökő vonás a gyermekben a gyöngeség, a magával tehetetlenség, a mások készségére való ráutaltság. Éppen ezért ütközik meg a mi gondolkozásunk a Jézus szavain. Hogyan képviselhetné az erőtlen gyermek azt az isteni hatalmat, mely teremtő akaratából világokat hajított ki a lét pályáira, és karjaival mindenségeket tart egyensúlyban? De ha ez nekünk nem fér is a fejünkbe, mégis kétségtelen, hogy ez Jézusnak a gondolata! Nem huny Ő szemet a gyermeknek erőinek fogyatékossága felett, amikor helytartójává magasztalja fel, hanem éppen azt domborítja ki. Úgy rajzolja elénk a képét, mint befogadtatásért bezörgető hajléktalan árvát. Milyen nyomorult, vihartól sodort porszem a gyermek, ha nincs otthona, mely ráborítsa oltalmazó szárnyait! Oh, ha zárva marad az ajtó, amely előtt fáradtan, dideregve, éhesen megáll! Mi lesz vele, ha nem „fogadják be"? A gyermeknek nem áll rendelkezésére semmilyen hatalom, amellyel kikényszeríthetné kívánságainak beteljesedését. Csak azzal indul támadásra az emberek közönye és elzárkózása ellen, hogy bekérezkedik hozzájuk. Gyengeségének egy szál ruhája, amin átfúj a szél, az egyetlen páncélja. Árvaságának kérésre kinyújtott sovány keze az egyetlen kard, amit nekiszegez a világ szívének. Ha ez nem elég a védekezésre és a győzelemre, – egyébhez nem folyamodhat.

Megértjük már lassanként ugyebár, hogy miért nevezi ki Jézus a gyermeket a maga helytartójává? Hiszen az volt az Ő egész életének az üzenete is, hogy Isten, a mindenekkel szabados,

feltétlen Úr – Szeretet; szuverenitása a szeretetnek királyi fensége. A szeretet hatalma pedig sohasem öltözik az erőszak fegyverzetébe, hanem mindig a kiszolgáltatott gyengeség köntösében jelenik meg.

Ezért van az, hogy amikor Isten megszaggatja az örök titkok kárpitját és belép az ember-világba, hogy megjelentse magát, a bethlehemi csecsemőben jelenik meg, akinek csak a jászol szalmáján lehetett puha ágyat vetni. Ezért van az, hogy az egész idő alatt, amíg közöttünk járt a Fiú, nem volt hova fejét lehajtania. Ahol hajlékot adtak neki, ott megpihenhetett, s ahol asztalt terítettek neki, ott jól lakhatott. Egész élete „szelíd és alázatos" bezörgetés volt, – csak ott volt otthon, ahol befogadták. És amikor legmagasabbra akart hágni, hogy szívének feltárt mélységeit megláthassa az egész világ, ezért választotta megdicsőülésének helyéül a keresztnek fáját. Úgy függött rajta, mint a világ bűnének tehetetlen áldozata, akivel azt cselekedhetnek ellenségei, amit akarnak, s akinek egyetlen mozdulata sincs a rázúduló bántalmak kivédésére. És ugyancsak ezért van az is, hogy azóta is, amint tovább halad az évszázadok során az Ő ügye ebben a világban, egyetlen fegyvere van csak igazában: az Ige, ez az emberi gondolkozás szerint semmit érő lelki kard. Csendesen zörget be vele mindnyájunk ajtaján. Nem erőszakoskodik, és nem kényszerít. Ha akarod, becsapod előtte az ajtót, és lerázod magadról az emlékeit, mihelyt elhallgatott az utolsó szava csengése. Mintha gyermek állna a küszöbödön, aki befogadtatást kér!

Lásd, milyen jól választott Jézus, amikor a maga képében a gyermeket állítja közénk? A gyermeket befogadni csakugyan egy és ugyanaz, mint Jézust, és Őbenne Istent befogadni. Aki pedig a gyermeket nem fogadja be, az éppenúgy és ugyanazért Isten előtt sem nyitja meg ajtaját, amikor Jézus által bezörget.

*

Van a gyermeknek még egy képesítése arra a nagy szerepre, amit Jézus reáruház. A gyermek Kezdet: arca a jövő felé van fordítva; egész lénye a holnap ígérete. Ezért is alkalmas arra, hogy az Isten képében járjon köztünk. Ez sem a mi gondolatunk. Mi Istent olyan merev befejezettségben szoktuk elgondolni, mint amilyen mozdulatlanságban meredezik felénk a múlt. Mintha rég letűnt hajdankorok kriptájában nyugvó óriási múmiaarc volna, az emlékezés kegyeletes útjain zarándokolunk hozzá, hogy megcsodáljuk és imádjuk hűvös, fenséges fölényében, amellyel az élet izgalmas forgatagát szemléli. Ezzel éppen ellentétesen az életnek az a frissen felbuzgó új forrása: a gyermek volna az Isten reprezentánsa? Kétségtelen, hogy ez Jézusnak a gondolata, és nekünk egy vonalba kell vele hajlítanunk a magunkét!

Aki befogad egy gyermeket, az a holnap szolgálatába szegődik. Meglehet, hogy az élet elpihent harcai felett merengő csendes emlékezés borongott már csak hajlékában. Meglehet, hogy csalódások és veszteségek évtizedes terhei alatt tengette már csak sorvadó életét. Meglehet, hogy régi vádak hazajáró kísértetei voltak csak lakótársai éjjel és nappal. Egyszóval: meglehet, hogy egész lelke a múltnak rabságában sínylődött. De amikor megnyitja ajtaját a gyermek előtt, megváltozik minden. A gyermekkel beköltözik újra a felszabadító jövendő. Érdekessé lesz újra a holnap, amely ma még rejtve csírázik csak a gyermek lelkében; új célok és új ígéretek népesítik be az üresen kongó hajlékot. Van megint miért fáradozni, küzdeni és reménykedni.

A gyermek a mi életünk befejezett tragédiái közepette az új kezdet. Benne jóra fordulhat az, amit a múlt elrontott. Ő az új tavasz, amely virágszőnyeggel borítja be a lezajlott csaták felszaggatott, sebhelyes színterét, és megszólaltatja a vidám pacsirtadalt ott, ahol már csak a halál némasága látszott az egyetlen kiengesztelésnek. Mi volna a mi világunk a gyermek nélkül? Képzeljük el csak egy percre a rémlátást: mi volna, ha kész felnőttek váltogatnák egymást a világ színterén? „Falanszterbeli" sivár börtönné válnék a világ, benne unott egyformaságban jönnének sorra a robotoló csoportok, hogy amikor az egyik kidől, átadja helyét a

másiknak. A gyermek ment meg bennünket ettől a pokoli kárhozattól! Akármilyen életsorvasztó, egyhangúságot szétárasztó, szürke gépiességbe fullasztja is bele életünket a bűn eredendő átka, mégis, még így is, a gyermek fakaszt mindig új, csobogó forrásokat az élet sivatagában, és hozza bele új lehetőségek és változatosságok üde színeit. A gyermek érintésére oszlik szét a megkövülés átka felőlünk, hogy újra tudjunk reménykedni rossz tegnapok után jobb holnapokban.

Hát nem annak a csodának a képe-e ez, amit Jézus visz véghez rajtunk, amikor belép az életünkbe és betölti azt az Isten jelenlétével? Nem úgy ismertük-e meg Őáltala az Istent, mint aki háta mögé veti múltunknak minden bűnét és keserűségét, hogy soha többé ne említtessék, és új kezdések tiszta lapját adja a kezünkbe a mi elhibázott, bemocskolt, régi betűvetésünk helyett? Az Evangélium Istene az ígéretek Istene. Megbocsátása, mint a tenger mélysége, nyeli el a múltat. És kegyelme, mint a mesék csodaforrása buzog fel bennünk, hogy benne megfürödve naponként levessük az „óembert" – megfeledkezve arról, ami a hátunk mögött van –, és felöltsük örök ifjúságában az „újat", – nekidőlve az onnan felülről való elhivatás pályájának.

Ezért is jól intézkedett Jézus, amikor a gyermeket állította közénk a maga képében. Valóban, aki befogadja a gyermeket, a Krisztusban közelgő Isten előtt nyitotta meg szívét. S aki a gyermeknek hátat fordít, az – oh, rettenetes! – élete megújhodásának a reménységét, a Krisztusban őhozzá is elérkezett Istent zavarta el küszöbéről!

*

Ha ezek így vannak, milyen világos gyakorlati következmények folynak belőle. Azt jelenti Jézus szava nyilván, hogy akárkinek, egyénnek, egyháznak, nemzetnek egyaránt, az Istenhez való viszonya megmérhető a gyermek iránt tanúsított magatartásán.

Hogy az utolsón kezdjük: minden nemzet életében annyira van otthon Isten, amennyire az a nemzet „befogadta a gyermeket". Sokszor gondolunk manapság arra, hogy milyen kitagadottá, hontalanná vált az Isten abban a hatalmas országban, amely Európa Keletén és Ázsiában végtelenbe nyúló területeken olyan titokzatos, kockázatos sors útját járja. Csakugyan! De ha keresem a jeleket, amelyekben ennek az országnak hivatalos istentagadása a legmegdöbbentően szemlélhető, akkor nem a lerombolt vagy mulatóhelyekké átalakított templomok százaira gondolok, amelyekből száműzték az Istent; nem is a teméntelen állampénzen fenntartott vallásgyalázó irodalomra, amely bárdolatlan gúny és nyers élcelődés ostoraival igyekszik kikergetni Istent az emberek szívéből a hontalanságba. Hanem gondolok azokra a gondozatlan gyermekseregekre, amelyek hamar összeállott s megint hamar szétvált párok méltatlan szerelméből születve ezrével járnak-kelnek családi hajlék és nevelés nélkül. Az állam felelősnek érzi magát értük elméletileg, és még feljebb is dicséri az állami intézetekben való neveltetésüket az elvesztett családi nevelésnél. De a papiros sok hazugságot elbír. A valóságban abból tengetik életüket ezek a gyermekhadak, amit lopni tudnak, s úgy veszélyeztetik falvak és városok nyugalmát és biztonságát, mint valamikor a napkeleti utcákon és tereken kóborgó gazdátlan kutyák.

Ettől az állapottól mi, hála Istennek, nagyon messze vagyunk. Csak mint valami, a látóhatár szélén elhúzódó viharnak a villódzó fénye, úgy rémlik fel előttünk távoli borzalma. A magyar gyermeknek, tudjuk, felveszik a gondját. Sőt elmondhatjuk, hogy nem is régen mintaszerűek voltak még azok az intézmények, amelyekkel a magyar nemzet istápolta az erre rászoruló gyermekeit. Más nemzetek is tanulhattak a magyar gyermekvédelemtől. De aztán mégis eszünkbe jutnak olyan tények, hogy a gyermekhalandóságnak a statisztikájában szomorúan előkelő helyet foglalunk el más népek között, hogy vannak helyek, ahol időnként minden negyedik újszülött gyermek halálra van már ítélve csecsemőkorában. Eszünkbe jut az is, hogy csonka országunk nyolcmillió lakosa közül körülbelül nyolcszázezer az analfabéta, tehát

minden tizedik ember ellen gyermekkorában óriási mulasztásokkal vétkezett ez a nemzet. És folytathatnánk a nyugtalanító jelek felsorolását...

Nálunk is még nagyon sok gyermek zörget a befogadtatásért. És amíg meg nem nyílik előtte a nemzet gondoskodó, felelősségteljes szíve, hogy védelmébe vegye, addig nem térhet be hozzánk Jézus azzal a hatalommal, amely felmagasztalja a megalázottakat, sem az, aki Őt elbocsátotta, a népeket kegyelme szövetségébe fogadó örök Király...

Oda kell aztán állnia a gyermek mértéke elé az egyháznak is. Folyik napjainkban a nagy pör: melyik egyházé a jövendő ebben az országban. Kétségtelenül azé lesz, amelyik a maga munkájával több isteni életet sűrít bele tagjaiba és lövell szét azután maga körül is. Isten pedig oda vonul be, ahová a gyermeket befogadják. Így volt a múltban is. Minek köszönhette egyházunk a számbeli arányát messze felül haladó befolyását, súlyát és tekintélyét a múlt nemzedékek során? Nem annak-e, hogy „befogadta a gyermeket”? Amíg más egyházak körében vagy semmi, vagy nagyon kevés gondot fordítottak a gyermekre, addig a mi eleink verejtékeztek azért, hogy legyenek iskoláik minden faluban; hősies áldozatokat hoztak, hogy kollégiumok falai közt nevelkedhessék az új nemzedék; a szívükre ölelték a jövendőt gyermekeikben, és kitűnt, hogy bennük az élő Istent fogadták be, aki elégséges erő volt minden történelmi viharban való diadalmas megtartatásra. Ma is úgy van: azé az egyházé lesz a jövendőben az irányító erő, amelyik tágasabb, melegebb, áldottabb otthont nyit a gyermekélet számára.

Nincs-e okunk a komoly magunkbaszállásra? Nem várja-e sok-sok gyermek közöttünk is az ajtó nyílását? Az bizonyos, hogy a mi modern viszonyaink között nem olyan egyszerű dolog „a gyermek befogadása”, mint valamikor régen Kapernaumban. Könnyű volt annak a napkeleti háznak egyik sarkában leteríteni egy gyékényt, s ezzel hajlékot adni a befogadott gyermeknek, meg az eledele is könnyen futotta az éléskamrából, amibe minden betermett. De a mi nagyvárosi szűk lakásunkban? És amikor mindent szűkös pénzünkön kell bevásárolnunk? És amikor egyetlen gyermek is a háznál annyival több lekötöttséget jelent sokfelé elfoglalt életünk közepette! Bizonnyal nem üres kifogások ezek, legalább is nem mindenkinél.

De nézzétek, másfelől ugyanezek a modern életviszonyok nemcsak akadályokat, hanem új lehetőségeket is rejtenek magukban. Ma intézményesen gondoskodhatunk a gyermek befogadásáról. Vannak a mi egyházunknak is – bárcsak tízszer akkora számmal volnának – szeretetintézményei, amelyek otthont nyújtanak az otthon nélkül maradt gyermekeknek. Csak az kell, hogy ezeket igazán a magunkéinak tekintsük; hogy az egész egyház, minden tagjában, becsületbeli kötelességének és szent kiváltságának tartsa az érettük való áldozathozatalt és buzgó imádságot; hogy láthatatlanul odaálljunk mindahányan ezeknek az otthonoknak a kapujába, és feltárjuk azt minden gyermek befogadására, aki várja a szeretet oltalmába és gondoskodásába való bebocsáttatást! Ha megtennénk, hamar rájönnénk, hogy milyen isteni Vendéget fogadtunk be! Felbecsülhetetlen áldások és erők elevenítenék meg, virágoztatnák fel és tennék félelmetesen erőssé a mi egyházunkat újra!

Utoljára még egy szót az egyéni életünkről. Annak az Istenhez való viszonya is megmérettetik a gyermekhez való viszonyunkban. Hogyan? – kérdezed. Hiszen nem érhet vád a tulajdon gyermekeid elhanyagolásáért, mondod. Tudatában vagy, milyen drága kincset bízott rád az Isten bennük. Örömmel viseled az élet robotját, hogy megkeresd a kenyerüket, fenntarthasd számukra az otthonodat, fedezhesd a neveltetésük költségeit. Igaz. „Befogadtad őket” úgy, hogy sokszor önmagadnak is alig marad már férőhely. Övék minden törődésed és fáradalmad. De csak eddig van? Beljebb már nincs?

Nem maradt-e a világodnak még egy belsőbb, rejtettebb kamrája, ahová szintén be kellene fogadnod őket? Az, amelyik a legigazibb otthonod? Ahova magad is be szoktál húzódni vigasztalásért és erőért, amikor nagyon zimankós az időjárás? A legszentebb meggyőződéseid, a hited, az imádságod legvédettebb szentélye? Nem maradtak-e gyermekeid még ezen

kívül? És nem történhet-e meg, hogy míg testükben jól ápoltan, értelmükben is kiművelten felnőnek körülötted, voltaképpen idegenek maradnak mindazzal szemben, ami neked a legáldottabb, legbecsesebb kincsed?

Nekik is szükségük lesz még rá! Őket is körül fogja tombolni az élet vihara. Tépett ruhában, dideregve álljanak majd akkor odakünn? „Fogadd be" őket. Oszd meg velük „egyetlen vigasztalásodat életedben és halálodban". Együtt szegd meg velük az Ige kenyerét, és együtt melegedjél velük az imádság lobogó tüzénél. Meglásd: meglepetve fogod észre venni, hogy hajlékodba csakugyan betért – most tért be csak igazán, az alázatos és szelíd Vendég, akiben a dicsőség Ura rejtezik!

Mert a gyermek az Ő helytartója miközöttünk.

***

Szabadságunk ára

1919. VIII. 31.(?) Gyulai Pál u.

„Az embernek Fia...azért jött..., hogy
adja az ő életét váltságul sokakért.”
Márk. 10, 45.

Amilyen nagy helyet foglal el a Jézus haláláról és annak jelentőségéről szóló üzenet a Jézus utáni első apostolok prédikálásában, olyan keveset beszélt róla maga Jézus. De azért nagyon tévednénk, ha emiatt ellentétbe akarnánk állítani Jézussal Evangéliumának első hirdetőit, mintha ők valami idegen gondolatot vittek volna bele az Ő ügyébe, vagy eredeti szándékainak útjából félretérítették volna azt. Jézust nagyon hiányosan méri fel az, aki csak tanításáról, szóbeli nyilatkozatairól állít össze kimutatást. Hatalmasabb Őnála is a szónál a tett, a beszédnél az élet. És ha a Jézus élete történetét nézzük végig, abban minden út a Golgota halmához vezet. Jézus örökre és joggal a „Megfeszített” marad az emberiség emlékezetében. Halála volt az Ő legnagyobb és legmélyebb hatású tette. És nem véletlenül, mintegy szándékán és tudtán kívül, hanem ellenkezőleg. Ami kevés nyilatkozata fennmaradt, melyben Ő maga beszél haláláról, eléggé mutatja, hogy Ő maga akarta így. Abban a tudatban készült halála elé, melynek árnyéka mind sötétebben vetődött útjára, hogy ott fogja Ő tulajdonképpeni szolgálatát leróni.

Nem csoda, ha Jézusnak minden egyes idevonatkozó mondását olyan különös tisztelettel karolták fel az utána következő évszázadok. Abban a néhány szóban is felfedezni vélték mindazt a sokfelé elágazó gondolatot, ami Jézus halálával kapcsolatban drága meggyőződésükké vált. Így vált ez az egyszerű, megkapó kijelentés is: „Az embernek Fia azért jött, hogy váltságul adja az ő életét sokakért.” – hatalmas gondolatépítmények sarkkövévé. Mi mindent nem akartak és tudtak kimagyarázni az elmúlt nemzedékek folyamán e szavakból! Feszegették, erőltették e mondás minden egyes kifejezését: „váltságul” – de kinek? Micsoda hatalom az, melynek fogságából ki kellett váltani az emberiséget? Mi címen követelt váltságdíjat? Miért volt elfogadható váltságdíj a Jézus vére? Mennyiben volt ellenértéke a szabadságra váltandó „sokaknak”? És így tovább, vég nélkül.

S miközben halljuk a viták hosszú sorát, s látjuk felgyűlni a könyvek halmazát ezekről a kérdésekről, – úgy megfeledkezünk magáról Jézusról, amint ott áll két tanítványával szemben, és beszélgetése közben olyan önkéntelen keresetlenséggel elárulja élete nehéz, áldozatos hivatását: szabadítani jött az embereket, s ez életébe fog kerülni. Vajon, ha arra gondolt, mennyit fognak okoskodni és vitatkozni e szavakon, – nem riadt volna vissza a kiejtésüktől? Szinte hajlandók volnánk feltenni...

Hagyjuk mi most félre mindazt a bonyodalmas hittani elméletet, ami Jézusnak e nyilatkozatához fűződik, és maradjunk magánál a megkapó, áttetsző, félreérthetetlen képnél: élete feláldozásával Ő meg akarta szerezni a szabadságot sokaknak. Ne keressük most mindazt, – akármilyen érdekes, sőt fontos legyen is, – amiről Jézus itt nem szólt. Elégedjünk meg azzal, amit tényleg mondott.

„Váltságul adja az Ő életét?” Tehát rabságban van szerinte az emberi élet? Igen, ez az Ő véleménye, akármily ellenvéleményt tápláljon is maga az ember. Hiszen meg lehet a rabságot is szokni, míg végre szabad embernek véli magát a fogoly csak azért, mert börtöne egyik falától a másikig szabadon járhat-kelhet, és ezt a jogát senki el nem vitatja. De aki ismeri a

börtön zárkáján kívül feltáruló nagy világot, nyüzsgő utcáival, messze zónáival, – az fájón mosolyog a rabnak álmodozásán. Micsoda tágas, határtalan mezőket látott Jézus is az ember előtt! Beszélt Ő hallgatóinak arról, hogy az ember Isten gyermeke, örököse minden erőnek, szépségnek, kegyelemnek, amivel csak a mennyei Atya bír. Szólt a tökéletességről, amely felé szárnyalva emelkedhetne az ember, testvéreivel való tiszta összhangban, szeretetben. Hirdette, hogy a halandó munkatársa lehet az Örökkévalónak, – az ő kezeire vannak bízva az Isten országának kincsei kamatoztatás végett. És amikor feltárta az életünknek e dicsőséges távlatait és hívogatta az embereket az Isten országának e határtalan téreire, kitűnt, hogy az ember követné, óhajtoznék utána, de nem mehet. Nem mehet, mert fogva van, rablánc köti. És mind világosabb lett, hogy ha el akarja érni célját s az embereket el akarja juttatni az Isten országának szabad világába, akkor – kerüljön bármibe is – annak a fogságnak az átkát kell megtörnie, mely hatalmában tartja az embereket. Az életébe fog kerülni, – ha nem mond le céljáról. Megéri? Nem lesz túl nagy ár? Ez volt Jézus életének legmélyebb kérdése. És Ő nem soká habozott a felelettel. Érettünk égő és Atyja dicsőségét szolgáló szívéből felszállt a készséges válasz: ha az életem lesz is az ára, lefizetem, – csak szabadokká legyenek, és eljussanak arra a dicsőséges, gazdag életre, amire az Atya teremtette őket.

Vegyük szemügyre – mentesen minden elméletieskedéstől, egészen gyakorlatiasan –, mint váltott ki Jézus „sokakat" élete árán rabságból szabadságra.

I.

Mindnyájan ismerjük a külső körülmények hatalmát életünk felett. Lépten-nyomon szembekerült Jézus is vele, és látnia kellett, mint görnyedeznek e rabtartó zsarnok uralma alatt szabadságra teremtett emberi lelkek. Hiába ragyogtatta szemük előtt az Isten országa felséges kilátásait, – „mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk?" – egyre csak ilyen kérdések egyhangú zümmögése tartotta fogva a szívüket. Elébük prédikálta, elébük élte az istenfiúságnak csodálatos, hősies életét, de amikor körülnézett, hogy követik-e, az egyik azzal somfordált el mellőle, hogy szántóföldet vett és azzal nagyon sok a dolga, a másik meg, hogy családot alapított és milyen nehéz is egy család gondját ellátni, – és így tovább. Voltak, akik belekóstoltak az Isten országának polgárságába, de amikor „el kellett volna hagyniuk mindenüket", és megtudták, hogy az ember Fiának követése még annyi jólétet és kényelmet sem biztosít, mint amennyi az odújába húzódó rókának, vagy a fészekrakó madárnak is kijutott, akkor hátat fordítottak Jézusnak. „Követlek Uram, de..." ez volt az állandó mondókájuk, és ez a de, amin hajótörést szenvedett tanítványi pályájuk, rendesen valami nagyon hétköznapi, külső, múlandó, földi érdek volt.

És így van ez azóta is mind e mai napig. A szíved vágyna Jézusé lenni, s vele együtt bejárni az Ő életének magaslatait, távolba nyúló széles vidékeit; de mégsem teszed, nem teheted, mert lenyűgöz az életnek ezernyi külső gondja-baja. Ha más volna a sorsod, ha megszabadulnál ettől a szenvedéstől, vagy amattól a nélkülözéstől, ha túl lennél már a súlyos küzdelmen, melyet most meg kell vívnod a létért, – akkor ujjongva sietnél a magas életcélok felé. De így le kell mondanod róla, s át kell engedned másoknak, szerencsésebbeknek, akik jobban ráérnek s akiknek több a lelki nyugalmuk az életük nemesebb, felsőbbrendű oldalát ápolni.

Vagy pedig, ha nincs okod panaszkodni amiatt, hogy a jelenben mostohák a külső körülményeid, mégis félsz, hogy a jövőben olyanokká válhatnak, ha elszántan útnak indulnál az Isten országát szolgálni. Nem akarod kockáztatni azokat az előnyöket, amelyek most simává, gondtalanná teszik az életedet, és miattuk – megint csak lemondasz mindarról, amit Jézus felajánlott. Rab vagy, fogságban tartanak az élet külsőségei.

Milyen felháborodással nézhette Jézus ezt a nyomorult rabságot! Hogy az örökkévalóság örököseit le tudja nyűgözni a múlandó kicsinyesség, és a mennyei magasságokra elhívott ember felett így tudjon uralkodni az alacsony föld pora! Hogy vágyakozhatott a lelke mélyén szüntelenül, véget vetni ennek az állapotnak, megtörni a külső körülményeknek ezt a zsarnoki uralmát az ember felett, és megmutatni az embernek, hogy aminek oly hajlongva szolgált, milyen mellékes, megvethető, legyőzhető, utolsórangú dolog az életben!

Meg is tette. Mi volt az az utolsó útja, mely a Keresztig vezetett. mint egy örökre szóló réstörés a külső viszonyok egyetemes bitor uralmán. Kísérd végig ezen az úton, és figyeld meg: volt-e valaha lény, akire sűrűbb záporként hullott mindaz, ami külső csapás, szenvedés, szerencsétlenség csak van a világon, – és mégis, csak percre is lerántották-e ezek a reázúduló mostoha, gyötrelmes tapasztalatok az ő életének magaslatáról? Meg tudták-e rontani a szíve békességét, tisztaságát, szeretetét? Úrrá tudtak-e lenni felette? Nézd, amint megverve, meggyalázva, a főpap tornácában mégis bűnös tanítványát keresi szeme, hogy hűtlensége útjáról visszatérítse. Nézd, amint a kereszt súlyos gerendái alatt tántorogva mégis vigasztaló, résztvevő szava van az utána haladó érzékeny lelkű asszonyokhoz, mert tudja, hogy őrájuk is rettenetes idők várnak még. Nézd, amint egy keresztrefeszítés minden pokoli kínja között, mégis azon aggódik, vajon eljutnak-e majd e bűnük bocsánatára hóhérai. És nézd, amikor szíve hasadtán, utolsó sóhajjal lehanyatlik a feje, mint érzi magát egész közel Atyjához, kinek kezébe adja át megtört testéből távozó lelkét.

Próbálj megállni szemtől-szembe ezzel a keresztre feszített Jézussal, és próbáld mentegetni előtte magadat azzal, hogy a külső körülményeid kedvezőtlensége, vagy rosszra fordulhatása miatt nem lehetséges számodra, hogy hozzá hasonló életet élj! Nem érzed, mint töri meg az Ő halála a földnek, az anyaginak, a testinek, a külsőnek uralmát fölötted? Nincs-e odaírva az Ő keresztjére az örökre szóló szabadságlevél, mely azt hirdeti, hogy az ember úr lehet a legrettenetesebb körülmények felett is, és azoknak nincs többé joguk és hatalmuk fogva tartani őt?

Nyitva az út előtted is; betegen, szegényen, csapástól verten, vagy akármilyen balsorstól fenyegetetten, hogy mégis, mégis, mindezek ellenére is, az Istennek szabad gyermeke légy! Erre a függetlenségre akart elvezetni Jézus. Az életébe került. Lefizette az árat. Jer hát a szabadságra!

II.

Van egy másikfajta rabság is, mely miatt oly sokan elmaradnak az Isten országától, bár vágyakoznának utána: mert „nem bírnak”, – a szokás rabsága. Mennyi összeütközése volt Jézusnak ezzel a „hatalmassal” is, mely olyan csendes biztonságban őrzi zsákmányolt foglyait. Látta, amint szemük felcsillan az embereknek, míg hallgatják a beszédeit, – de aztán visszahanyatlanak megint a hétköznapi, régi, szürke, közönséges életbe, mert azt már úgy megszokták. Olyanok sokszor, mint a már egészen keményre taposott útszéle: szinte lehetetlen elgondolni, hogy abban még új élet csírázhassék; bele sem juthat az elhintett mag. Ha meg éppen valamilyen néven nevezhető bűnnek gonosz szelleme vett szállást bennük, az nem egykönnyen mond le vendégjogáról. Ha elűzik is, visszatér hetedmagával. Szívós, makacs szokássá lett az élet, amit Jézus nélkül éltek az emberek, s amikor vele találkoztak, csüggedten mondták sokan: „Már késő! Avagy újjászülethet-e az ember, ha már vén?”

Nikodémusnak ez a kérdése milyen mély visszhangot kelt bennünk is, tekintet nélkül az éveink számára! Hiszen születésünk óta napról-napra öregszünk mindnyájan. Minden egyes perccel halmozódik a hátunk mögött a múlt, – minden óra egy-egy újabb kéreg, mely reánk rakódik. És folyton jobban megrögződik, megmerevedik az egyéniségünk, és mindegyre

szűkebbre szorul a jövendőnk szabad mozgása. Hogy mik voltunk eddig, az gyakorol mind döntőbb befolyást arra, hogy mik leszünk ezután.

Ha még a múltunk, mely így reánk dermeszti jégpáncélját, legalább közel állna ahhoz, amit Jézus hirdetett, és rokon volna vele! De mennyi szomorú ellentét őközötte és miközöttünk! Ez teszi olyan átkos hatalommá az életünk felett a szokás törvényét: a bűn válik szokásunkká! Nevezz meg akármely bűnt, – a hazugságtól a szívtelen kártételig, a bujaságtól az indulatosságig, a kötelesség mulasztástól az emberszólásig, – találsz sok-sok olyan embert, aki abba a bizonyos bűnbe sohasem esett volna bele, de nem találsz olyat, aki csak egyszer követte volna el. Szapora nemzetségnek tagja minden bűn, s ahova egyszer bebocsátották, oda sietve maga után hozza atyafiságát, míg végre egész népes fajzatával befészkelte magát, és már ő az úr a háznál. „Aki bűnt cselekszik, rabszolgája az a bűnnek.” Mind sűrűbb és sűrűbb hálózattal fonja be az egyéniségünket. Nem ruha már rajtunk, amit levethetünk, ha szorít, mint ahogy felvettük, mikor megtetszett, hanem a testünkhöz forrott bőrünkké: természetünkké lett, melytől, úgy látszik, csak elvérzésünk, pusztulásunk árán lehet már megválnunk.

Milyen tragédiákat olvashatott ki Jézus az emberek szeméből, amikor hívogatta őket boldog, dicsőséges, teljes életének megosztására! Mennénk, mennék utánad, de nem lehet! Miért nem hallottunk mindezekről előbb! Oh, hogy újra kezdhetnénk az életet! De most már eladtuk magunkat! Bennünk már nincs erő lerázni a hatalmakat, amiket magunkra hagytunk nőni!

De Jézus nem tudott, nem akart egyetérteni ezzel a csüggeteg lemondással. Szabaddá akarta tenni az embereket ez alól az iga alól is, – senkit se akadályozzon meg akármilyen megszokássá lett silányabb, romlott élete abban, hogy elérhesse az igazit, amit Isten szánt neki. Látta, hogy keserves utat kell megjárnia, ha ezt a fogságot meg akarja nyitni az emberek előtt, – de nem sokallta az árat. Felvette keresztjét és elviselte. S azóta, hogy önkéntes, néma engedelmességgel végigízlelte az életnek és halálnak minden kínját, – nem vitathatatlan többé a megszokás hatalma.

Mert rátehette bár súlyát az akaratunkra bármily megkövesedett szokástömeg, – megvan az emberi léleknek a módja arra, hogy valami erős, viharos új élmény új érzelmek feszítő hatalmával ízzé porrá robbantsa e merev tömeget, mint ahogy a kitörő vulkánból is darabokra szaggatva hányódnak ki öröknek tartott kőrétegek. Valami mélységes, a lélek fenekéig ható, megrendítő benyomás kell hogy érje az embert; válságok kavargásába kell hogy belesodródjék, s akkor megvan a kilátás arra, hogy múltja lezáródik, s új korszak indul meg.

Ezt akarta megadni, és meg is adta Jézus az Ő halálában. Nem nézheted végig szenvedéseit, amint egyik arcátlan, igazságtalan bíróságtól a másikig hurcolják, hogy végül is kimondják reá az eleve eldöntött halálos ítéletet; nem lehetsz tanúja annak, amint állati durvaságra süllyedt martalócok játékszernek használják eleven fájó testét, hogy rossz tréfáikat töltsék ki rajta; nem vegyülhetsz el a kivégzést néző sokaság közé, hogy lásd utolsó óráit; nem, nem élheted végig mindazt a borzalmat, amit Ő olyan csendes, hallgatag lélekkel visel el, – hogy fenekestől fel ne kavarodjék a lelked. Olvasztókemencébe kerülsz itt, melyben elveszti merevségét a legfagyottabb szív is. Olyan forró szeretet lángja csap itt meg, mely önként választott érted ennyi fájdalmat, hogy soha nem ismert erejű új szenvedély ébred benned: viszonozni azt a szeretetet, ha kell, az életed árán is. És ha egyszer a Megfeszített kiváltotta belőled ezt a szent megindulást, nincs már döntő hatalma rajtad a múltnak. A múlt darabjaira foszlott szerte, és új emberré tevődhet össze benned. A megkeményedett földbe mélyen belehasogatott az eke, és most már új élet sarjadhat benne. Szabad vagy! – Oh, mibe került! De a váltság díja lefizetve! Vedd hát birtokodba szabadságodat! Indulj el, és ne nézz többé vissza!

III.

Végül említsünk meg még egy hatalmat, mely olyan szívesen fogva tartja a szíveket, amikor Jézus hívása nyomán ki kellene szállniuk az Isten országa tágas mezejére. Nevezzük a bizalmatlanság hatalmának. Mintha nem hitték volna el az emberek, amit mond nekik egy magasabb világ szebb és tökéletesebb életéről, olyan nehézkesen vették Jézus szavait. Gyönyörű volt hallgatni, amit hirdetett, de aztán, beszéde végeztével, elszéledtek, s továbbra is idegenek maradtak az Ő világa számára. Mintha mesék országában jártak volna vele, és aztán ideje volna már felébredni a hallott csodák bűvölete alól, és visszatérni a valóságba. Hogy az a legvalóságosabb valóság, amit Jézus hirdetett nekik, s hogy azért nem elábrándozni kellene rajta csak, hanem átélni, megtapasztalni, megvalósítani, az olyan nehezen ment a fejükbe. Hányszor kellett ismétlésekbe bocsátkoznia! „Oh, ti kicsinyhitűek! Hát nem megmondtam nektek?" Egyszer mondani nem volt elég. Tisztelettel, csodálattal hallgatták, de a szívük mélyén nem vették komolyan. Újra meg újra, nyomatékosan vissza kellett térnie az Istennel való élet alapigazságaira, hogy lassanként derengni kezdjen hallgatóinak lelkében a sejtelem: amit Jézus mond, az végül is a szó szoros értelmében komolyan veendő; lehet benne bízni, és lehet rá építeni.

Örök vonása az embernek ez a bizalmatlanság, mely fogvatartja, visszatartja, amikor elébe lép az isteni. Az ember nem mer hinni az Istennek, mert rossz a lelkiismerete. Ha kevésbé nagyszerű volna az isteni ajándék, s az Isten országának feltáruló felséges ígéretei helyett valami középszerűbb, prózaibb ajánlat hívogatná az embert, sokkal hamarabb elfogadná azt. Érthetőbbnek tartaná. Titkon igazat adna neki, és megnyugodnék abban, hogy jobbat úgysem érdemel, inkább még rosszabbat. De amikor egészen tekintet nélkül arra, hogy mit érdemlünk, vagy nem érdemlünk, Jézus egyszerre csak korlátlan teljességében bontja ki előttünk az Isten országának dicsőségét, s azt mondja: jertek, ez számotokra van elkészítve, – elfojtott nevetés hallatszik a lelkünk mélyéről, mint ahogy Sára nevetett, amikor éltes napjaira ígéretet kapott, hogy fia fog születni! Nem! Az az üzenet, amit Jézus hoz, szép, dicsőséges, – de irreális. Nem nekünk való. Mi soha nem tarthatunk számot megvalósulására! Hitetlenekké tesz a méltatlanságunk érzése.

Nincs talán még egy olyan rabság, mely olyan veszedelmesen lépne fel, mint ez. Mert a bizalmatlanságnak ilyen hatalmába nem a legrosszabbak esnek, és senki sem legrosszabb óráiban, hanem ellenkezőleg. Hiszen a lelkiismeret önvádja igaz, s amikor ez az igaz hang megszólal bennünk, akkor közel vagyunk már Jézushoz. Félig átjutott már az Isten országának kiváltságos életébe az, aki elítéli és méltatlannak érzi az Isten országán kívüli életet. S így a küszöbről rántja vissza a legjobbakat a bizalmatlanság hatalma. Mennél fájóbban, őszintébben érzik a maguk teljes érdemtelenségét Isten előtt, annál hihetetlenebbül éri őket az üzenet, hogy Isten mégis meg akarja mutatni rajtuk hatalmát és dicsőségét, – és annál képtelenebbek felrázni magukat a megbizonyosodásra, hogy az ígéret komoly, és nekik, éppen nekik szól.

Jézus nem engedhette, hogy éppen azok essenek áldozatul ennek a bizalmatlanságnak, akik leghálásabb részesei lennének áldásainak. Meg kellett nyitni ennek a kapuit is, – és amikor választania kellett, hogy vagy az életét áldozza fel, vagy ezeket a szabaduláshoz már közelálló embereket, Ő mégis megmaradt minden áron, szabadító szándéka mellett. Odaadta az Ő életét váltságdíjul sokakért.

Jézus halálában valóban halálos sebet kapott ez a rabtartó zsarnok. Amikor fensége egyedüliségében látjuk Jézust járni az emberek között, szavaival, csodáival suttogó bámulatukat váltva ki, mi is bizonyos távolságra maradunk még tőle. Nem merjük a magunkénak nevezni, a szívünkre ölelni minden gazdag áldásával egyetemben. De amikor látjuk átgázolni a

szenvedések árján, látjuk leszállni minden emberi gyötrelemnek a mélyére, és látjuk lehajtani fejét az alá a pallos alá, mely a halál kezéből mindnyájunkat sorba fog érni, – elmúlik minden távolság érzése közöttünk és közötte. Nem tartózkodhatunk tőle, nem bizalmatlankodhatunk iránta többé. Méltatlanok vagyunk – oh, de mennyire! Mikor és hol láttuk ezt jobban, mint itt, az Ő áldozatának tükrében! De csodálatos, most már nem tart vissza a bűnösségünk érzése: ez a Kereszt valami megcáfolhatatlan meggyőzéssel elhiteti velünk, hogy igaz, és valóban nekünk szól mindaz a felséges és nagy ígéret, amit Jézus közölt velünk. Nem merünk ellentmondani annak a véres pecsétnek, amit halála nyomott egész élete alá: hiszünk már, elfogadjuk már, amit nyújt; hisszük már, hogy valóság a mi polgárjogunk az Isten csodálatos országába.

Nem volt hiába a drága fizetség: örökre nyitva a bizalmatlankodó lelkek útja.

*

És ha mégoly sokféle más hatalma volna is az életnek, ami rabságában tartja életünket, megannyi ellen elégséges szabadító segítség az, hogy Jézus az Ő életét adta. Nincs szükség többé arra, hogy sóvár szemekkel tekints ki börtönöd rácsos ablakán a szabadság tágas világába. Menj ki zárkádból – és élj a szabadsá....

[Másoló megjegyzése: a kézirat vége hiányzik]

***

A szamárcsikó

Református Igehirdető 1926. márc.

(Virágvasárnapi prédikáció)

Márk 11:2-3.

Virágvasárnapja már a maga tavaszi ragyogásával is ünnepi hangulatba szokott ejteni bennünket. Ha pedig megértjük ennek az ünnepnek igazi jelentőségét, akkor meg éppen fölébe emelkedünk minden köznapiságnak, és a legünnepélyesebb érzésekkel telik meg a szívünk. A Jézust kísérő sokasággal mi is Hozsannát kiáltunk Annak, aki „jött az Úr nevében", és úgy érezzük, hogy diadalmi menetben ujjongunk mindazokkal együtt, akik az évezredeken át Jézust a megígért hatalmas és dicsőséges Szabadítónak ismerték. Jól tudjuk, hogy az Ő útja a Golgota rettenetes sötétségébe vezet, ennyiben még öntudatosabbak is vagyunk a Jeruzsálembe vonuló zarándokoknál, akik annakidején ebben a hódoló ünneplésben részesítették Őt. És mégis, nem gyászmenetben kísérjük Őt, mint valami végső bukásához közelgő vesztes hőst, hanem lelkes ujjongással vesszük körül. A látóhatáron felsötétlő kereszt csak annál inkább arra késztet, hogy magasztaljuk Őt, a megváltó szeretet lebírhatatlan bajnokát. Tudjuk, hogy éppen ez az áthatolhatatlan éjszakába veszni látszó út az Ő királyi útja, és mindeneknek hirdetjük ezen a napon, hogy a magát feláldozni készülő Jézus minden ellenségei ellenére is a mi életünk örök Fejedelme.

De ezek között az ünnepélyes érzések között olyan könnyen elveszítjük a virágvasárnapi történet természetessége iránt az érzékünket. Olyan hajlandó a mi szívünk a nagyképűsködésre! S amikor a történetben azt olvassuk, hogy Jézus egy fiatal szamarat hozat, hogy azon tartsa meg Jeruzsálembe ünnepi bevonulását, úgy sietünk tovább a történet többi részlete felé, mert attól félünk, hogy el találnánk mosolyodni a virágvasárnapi eseménynek e nem éppen ünnepi méltóságú négylábú szereplője láttán.

Pedig úgy áll a dolog, hogy nagyon kár elsietnünk mellette, mert nagyon jellemző, sokatmondó szereplője a történetnek! Hadd állítsalak hát meg mellette benneteket egy órára, és hadd mutassam meg nektek, mint tükröződik benne az egész virágvasárnapi esemény értelme.

Ne féltsük az ünnepi érzéseinket attól, hogy megzavarná őket ez a különös tárgy. Ha méltónak tartotta ezt a jámbor jószágot maga az Úr arra, hogy az ő hátán ünnepeltesse magát bevonulásakor, mi is nyugodtan reátelepedhetünk gondolatainkkal: ünnepi úton fogja megjártatni azokat.

*

Ne gondoljuk, hogy csak a mi ajkunkra kívánkozik oda a mosoly, amikor szamárháton látjuk ülni ez ünnepi alkalommal az Üdvözítőt. Azok között is, akik közvetlen szemtanúi voltak bevonulásának, sokan voltak bizonyára, akik tréfás megjegyzéseket tettek reá. Sőt azt hiszem, még azoknak a lelkébe is, akik Hozsannát kiáltva ott mentek az ünneplő kíséretben, vegyített némi derűt ez a jámbor állat. Igaz ugyan, hogy a napkeleten mindmáig sokkal nagyobb becsületben áll a fajtája, mint nálunk. Sokkal gyakrabban használják, és éppen azért, mert nélkülözhetetlen szolgájuk teherhordásban és utazáskor, nem is emlegetik a nevét olyan megvetéssel, mint ahogy mi szoktuk. De mégis: ha már valaki diadalmenetet tart és ünnepeltetni akarja magát, az napkeleten sem ül szamárhátra. Ott is vannak büszke paripák, és ott is érzik az emberek, hogy egy királyként magasztalt hősnek mégiscsak méltóságteljesebb dolog

lóra ülnie. A szamár az egyszerű utasnak állata volt. A Jeruzsálem felé vezető országúton akárhányan így utaztak. Nem volt benne semmi rendkívüli, ünnepélyes, feltűnő.

Nem látjátok máris, mennyire jellemző éppen ezért a virágvasárnapi történetnek ez a szereplője? Az egész történetnek ellentmondásteljes volta kifejezésre jut benne. Az ünneplő sokaság kiáltásaiból azt vesszük ki, hogy a világ legfontosabb dolga történik itt: az jön most, akit minden népek vártak, az Isten Felkentje. Úgy üdvözlik s úgy hódolnak neki, mint akit maga az Isten küldött, hogy mindenek felett Úr legyen. S ha felnyitjuk a szemünket, mit látunk? Egy Jeruzsálembe igyekvő zarándokokból összeverődött maroknyi csapatot, egyszerű vidéki embereket, akiknek lelkesedése ugyan nem jelent semmit a nagyvilág folyása szempontjából, s a középen egy igénytelen, alázatos utasembert – szamárháton. És még ezt a szegényes jószágot is, a beavatottak jól tudták, úgy kérte el kölcsönbe erre az alkalomra valamelyik hívétől a szomszédos faluból! Valóban különös egy királyi menet! Fent, a Jeruzsálem házai fölé emelkedő hegyormon, az erődben ébren volt a római őrség, és sasszemmel lestek minden mozdulatot, ami a városban egybeözönlő ünnepi sokadalomban gyanúsnak mutatkozott. Rögtön és kíméletlenül lecsaptak volna fegyveres hadaik, mihelyt észrevették volna, hogy az elnyomott zsidók szabadságvágya királyként ünnepel valakit. De ettől a király-ünneplő menettől ugyan nem volt mit tartaniuk. Nem így vonul be a fővárosba az, akinek királyi igényei veszélyesekké válhatnának. Akármilyen lelkesen kiáltozik is az a kis csapat körülötte, nincs egy szál fegyverük, nincs semmi világrendítő hatalom a birtokukban, s akit magasztalnak, – szamárháton ül! Mennyi fölényes mosolyt kelthetett ez a menet, amint beérkezett a város utcáira. Hogy lehetnek ezek a jó emberek – gondolták sokan a félreálló járókelők között, – ilyen gyermetegek; ilyen nagy zajt csapni ilyen semmiségért?

Pedig az a nagy ellentét, ami Jézusnak királyi fellépése és annak külső felszereltsége között itt kiütközik, nem más, mint az Ő egész életének és munkájának belső ellentéte. Ő mindig azzal botránkoztatta meg az embereket, hogy egyfelől az istenküldötte parancsoló méltóságával állt elébük, másfelől pedig mégis távol tartott magától minden eszközt, amivel az emberek felfogása szerint valaki érvényt szerezhet a maga akaratának. Ő minden fegyveres hatalom nélkül, szemkápráztató pompa nélkül, a világ minden ügyeskedése és erőszakoskodása nélkül akart országolni. Király akart lenni, mint egyszerű, szelíd és alázatos, mint megvetett és kitaszított, és végül, mint keresztre feszített áldozat.

Azóta is sokszor hangos hahotára fakadt vagy megvető mosolyra indult a világ fölötte, aki így akarja királyi bevonulását tartani az emberiség életében. De Ő máig nem változtatta meg szándékait. Megpróbálták nem egyszer még elvakult hívei is más útra terelni az Ő ügyét. Kísérleteztek egy harci paripára ültetett Jézussal, akinek kezében fényes kard villog, s aki seregek élén hódítja meg az ellenálló népeket, hogy uralma alá hajtsa őket. De mindig kitűnt, hogy az ilyen harctól Ő távol marad, s az így kivívott ország nem az Ő országa.

Az nem ebből a világból való ország, és nem ennek a világnak az eszközeivel érvényesül. Ő ma is úgy vonul be közénk, mint egyszerű, szamárháton ülő utas, és csak azoknak alattvalói hódolata kedves előtte, akik így üdvözlik Őt, mert éppen megvetettségében, alázatosságában, igénytelenségében látják felragyogni benne azt a földöntúli hatalmat, az isteni dicsőséget...

*

Ha pedig valaki máig is csak gyermekes álmodozást lát a Jézus királyságának ilyen felfogásában, azt megtaníthatja ugyancsak ez az együgyű állat jobb belátásra. Mert nem csak az tűnik ki a szerepléséből, hogy mennyire nem e világ szerinti ízlés értelmében király Jézus, hanem az is, hogy azért mégis igazán és komolyan király.

Ha nem volt is előkelő, ünnepi felvonulásra alkalmas jószág, mégis értékes jószág volt. Nem is az a meglepő Jézus bevonulásának történetében, hogy nem fejedelmi paripa hátán

büszkélkedett, hanem az, hogy egyáltalán a nyeregbe ült és kimagaslott a zarándokcsapatból, hogy ünnepelhessék. Hiszen máskor gyalogszerrel járta a poros országutakat. Akármilyen egyszerű állat volt a szamár, mégis bizonyos jólét jele volt, ha valaki vitette már magát vele. Jézusnak pedig semmije sem volt a földi élet javaiból! Ez az állat sem volt az övé. Szívességből használta csak. De használhatta! A rendelkezésére állt! Csak egy üzenetébe került: „Az Úrnak van rá szüksége", és ellentmondás nélkül átengedték gazdái az Ő használatára. Nem látjátok, hogy hirdeti ez a néma állat Jézus királyi hatalmát? Szegény volt Ő, de elég volt parancsolnia, és készségesen átengedték neki hívei, amire szüksége volt. Semmije sem volt, de minden az Övé volt, amivel csak tanítványai rendelkeztek.

Csak nyissa ki bárki jobban a szemeit, és meg fogja látni Jézus egész életében a feltétlen hatalomnak a megnyilvánulását minden látszólagos szegénység közepette is. Szegényebb volt az ég madarainál és az erdei rókáknál, mert azoknak van fészkük és barlangjuk; neki nem volt hajléka, amelyet a magáénak nevezhetett volna. De voltak tanítványai s azoknak hajlékai az Ő birodalmát képezték. Mindenütt talált emberekre, akiknél úgy hajthatta le a fejét pihenőre, mintha otthon lett volna. Nem volt egy fillérnyi vagyona, – és mégis azt olvassuk, hogy egyik tanítványánál erszényt őriztetett, amelyből a szegényeknek adományt adhatott, – mert voltak hívei, akik jobb helyen tudták Őnála a pénzüket, mintha maguknál tartották volna. Amikor halálba hanyatlott a feje, itt hagyta maga után támaszát vesztett özvegy édesanyját, de elég volt egy végrendelkező szava, és az a tanítvány, akit kitüntetett ezzel, hálás volt, hogy magához fogadhatta parancsára Máriát. Csak látszat az, hogy olyan üres kézzel, árva szegénységben járja az Ő útját. A valóság az, hogy mindennel rendelkezik, amire csak szüksége lehet. A virágvasárnapi szamár csupán szerény mutató az Ő gazdagságából, ami felett hívein keresztül úgy parancsolhat, ahogy kívánja.

Ez a különbség az evilágbeli királyságok és Jézusé között: a földi hatalmasságok kikényszerítenek maguknak az életünkből egy részt; elveszik adóba a jövedelmünk egy hányadát, besoroznak hadiszolgálatukba néhány évre és így tovább, egyébként pedig meghagynak bennünket szabadságunkban; a lelkünk belsejében gondolhatunk és érezhetünk felőlük úgy, ahogy akarunk. Jézus ellenben minden erőszak nélkül a szívünket foglalja le, – s ezzel azután mindenünk az Övé egészen. Melyik az igazibb uralom?

Kérdezi valaki ezen a virágvasárnapi ünnepen: hol van a Jézus királysága a mai világban, hogy igazolva láthatnánk a kétezer évvel ezelőtti jeruzsálemi zarándokcsapat ünneplő ujjongását? Nos, nem mutathatunk rá olyan bizonyságokra, amilyeneket ő várna. Harci lovon nyargaló uralkodót, aki mögött fegyveres hadak sorakoznának, aki állami szervezetek erejével kényszerítené rá akaratát népekre, aki a mai világ minden politikai felszereltségével uralkodnék e földön, – hiába akarna látni. De láthatja ma is a szamárháton ülőt, akinek csak tudatnia kell akaratát, és a földnek minden java a rendelkezésére áll, amivel csak hívei rendelkeznek. Láthatja a lelkek felett uralkodó királyt, akinek megesik a könyörületes szíve a nyomorgón, és szól egy másik hívének, és máris megnyílik az erszény; megszánja az árvát, és szól egy másik hívének, és máris otthonra talál az elhagyatott; megkönyörül a lelki sötétségben levő sokaságokon, és szól megint más híveinek, és máris indulnak az Evangélium hirdetői; véget akar vetni szégyenteljes, igazságtalan állapotoknak, és szól megint más híveinek, s azok az Ő parancsára nem nyugszanak, míg fel nem rázták az emberek lelkiismeretét és el nem törölték a föld színéről a szégyenfoltot, – és így tovább. Sorompók nem jelzik az Ő országának határait, egyenruhát nem viselnek a katonái, pénzre nincs ráverve az Ő képe, és mégis király, a leghatalmasabb király, az engedelmes szívek királya Ő.

*

Annakidején elküldte tanítványait Betfagéba a szamárcsikóért, és nem kérdezték, hogy ugyan, hogy akar azzal királyi bevonulást rendezni az ünneplő Jeruzsálembe, – hanem odaadták, és Ő megtartotta vele virágvasárnapi bevonulását.

Ma is, amint járja az Ő királyi útját a világban, elküldi hozzánk az Ő üzenetét, és igénybe veszi tőlünk azt, amire szüksége van. Ki-ki közülünk tudja jól, hogy mit kíván tőle, – milyen odaadást, milyen engedelmességet, milyen áldozatot. Ne mondjuk mi sem, hogy: Uram, mit kezdenél Te az én ajándékommal, nem tesz az Téged királlyá a világban, nem lesz az által úgysem dicsőbb és hatalmasabb a Te országod. Hanem, ha még oly méltatlannak vagy semmitmondónak látszik is, amit megkíván tőlünk: boldog engedelmességgel tegyük meg akaratát, s ezzel bizonyítsuk, hogy Ő valóban király. Ha a szamárháton vonuló Jézust más megmosolyogná is ebben a világban, mi, az Ő engedelmes népe, mondjunk Hozsannát neki ma, és minden napon.

***

Amikor Jézus hallgat

1919(29?) VII. 13. Gyulai Pál u.

Márk 11, 27 – 33.

Valami mélységesen szomorú hangulat vesz erőt az emberen, amikor leteszi a kezéből ezt a történetet. Mintha becsuknának itt egy fejedelmi kaput, s a kívülmaradottaknak nem marad más hátra, mint keserűséggel, megszégyenülten elsompolyogni. Jézus küldi el így magától a nagytanács küldöttségét, Ő, aki mindenki számára hozzáférhető volt. Megtagadja a feleletet, és hallgatásba burkolózik Ő, a megtestesült Ige, akinek egész lénye az volt, hogy szóljon, hogy örömhírt közöljön, hogy isteni üzenetet hirdessen a várakozó világnak. Pedig milyen kérdést intéztek hozzá! Nem olyasvalamiről tudakozódtak, ami kívül esett volna az Ő érdeklődése körén. Egész munkájának éppen a velejét, a lényegét érintette a kérdés. Azt kívánták, hogy önmagát igazolja: tárja fel működésének a legbelső titkát. „Micsoda felhatalmazása van", milyen jellegűnek tekinti küldetését; milyen küldetésben járónak akarja, hogy tekintsék és elismerjék az emberek? És azután: „Ki adta neki ezt a felhatalmazást?" Honnan vette megbízatását? Maga szánta-e csak rá magát munkásságára, vagy azt igényli, hogy valóban az élő Isten teljhatalmú küldöttét lássák benne? – Ezekre a kérdésekre csak lett volna mit válaszolnia Jézusnak!

„Nem mondom meg nektek!" Ez volt a végső válasza. Akármilyen elszomorító legyen is, Jézus életének, különösen utolsó napjainak, egyik kitörölhetetlen vonása az, hogy Ő sokszor hallgatott, mélyen, fenségesen, amikor pedig a mi nézetünk szerint nagyszerű alkalma lett volna hatalmasan megszólalni. Oh, biztosan telve volt az Ő szíve ilyenkor is mondanivalóval, de erőt vett magán, és elzárta a szívét az emberek elől. Hiába akart előcsalni belőle bármit is Heródes, amikor eléje hurcolták, – néma maradt. Pilátus faggatására, vallatására is hosszas hallgatással válaszolt.

Mi lehetett az oka ennek az elzárkózásnak? És mi az oka ma is? Mert csakúgy, mint akkor, ma is hányszor megfigyelhetjük, és hányszor tapasztalhatjuk, hogy Jézus – hallgat. Ő, aki olyan beszédes, zengő hírnöke az Atya örökkévaló szeretetének, olyan semmitmondó tud lenni, úgy hidegen tud hagyni. Miért nem jelenti meg magát mindig és mindenkinek? Mi oka lehet, hogy az Isten országának üdvösséges titkait, küldetésének csodás gazdagságát, amivel belemarkol az egyik szívbe, rejtve tartja a másik elől?

A nagytanács küldöttségével való találkozása jó alkalmat nyújt rá, hogy efelől vizsgálódjunk. Nemcsak megvonta tőlük a kért feleletet, hanem ugyanakkor mesteri módon le is leplezte bennük azt a lelkületet, amely miatt nem felelhetett nekik. A távozó küldöttség mardosó szégyenét nem az okozta, hogy felelet nélkül kellett visszatérniük, hanem az, hogy mindenki, aki körülállott, tudta, – s ők maguk is tudták, – hogy <u>miért</u> kell <u>így</u> visszatérniük.

Együtt találjuk az ő esetükben – napfényre hozva Jézus által – mindazokat az okokat, amelyek miatt Jézus nem jelenti ki magát az emberi léleknek. A <u>múltjukba</u> visszatekintve, a <u>jelenükbe</u> beletekintve, és a <u>jövőjükbe</u> előretekintve egymásután megértjük velük szemben Jézus hallgatását.

I.

A múltba maga Jézus vetíti bele vizsgáló fényét azzal a viszontkérdéssel, amit kérdésükre hozzájuk intéz: „Én is kérdek egy dolgot tőletek. Feleljetek nekem. Akkor én is megmondom nektek, micsoda hatalomnál fogva cselekszem ezeket. A János keresztsége mennyből volt-e, vagy emberektől?” A János keresztsége felől nem azért kérdezi véleményüket Jézus, hogy elterelje a beszélgetést valami idegen tárgyra. Nem is az volt az értelme ennek a kérdésnek, hogy valami szellemes fogással nehézségekbe keverje vele ellenfeleit, s ez által kitérjen az ő kérdésük elől. A János keresztségéhez ezeknek az embereknek a múltjában egy végzetes, mély válság fűződött, és mert ezek elintézetlen emléke ott lappangott a lelkük mélyén, szóba kellett hozni az ügyet, mielőtt Jézus komolyan feltárhatta volna magát előttük.

Alig néhány esztendeje volt még, hogy Keresztelő János zord alakja feltünedezett a Jordán-völgy pusztaságaiban, és híre betöltötte az egész Izraelt. Faluról falura és városról városra szálltak tovább azok a kemény igazságok, amiket egyesek ott kint hallottak a prófétától. És gondolatai tüzet fogtak a szívekben. A tömegeken végig hullámzott a fájdalom: közel volna már a megígért szabadulás, az Isten eljövendő országa, de bűnösök vagyunk; át kell alakulnunk, hogy egy megtisztult népen át egyenes legyen az Isten útja – dicsőségének megmutatására! És seregestől tódultak ki hallgatni és látni azt az embert, aki így eltalálta a mindnyájuk lelke mélyén feszengő, de be nem vallott igazságot, hogy azután töredelmes szent fogadásukat egy megújhodott élet számára is elpecsételjék, hogy felveszik a Jordán vizében a „megtérés keresztségét a bűneik bocsánatára.”

Nos, „mennyből volt-e mindez, vagy emberektől?” – kérdezi Jézus a küldöttségtől. Mi a véleményetek erről a hatalmas vallási mozgalomról? Emberi önkény indította, emberi rajongás terjesztette, – vagy valami mennyekben tervezett isteni akarat és mennyekből alászállt isteni erő mozgatta így meg Izrael tömegeit? A nép vezetőinek, akik illetékes őrei voltak szent hagyományainak és felelős irányítói hivatásának, csak meg kellett volna, hogy legyen a véleményük egy ilyen rendkívüli és nagyarányú lelki jelenségről a nép életében?

Sajnos, nem volt meg. Sikerült megőrizniük előkelő semlegességüket az egész üggyel szemben. Hagyták, hogy hadd tombolja ki magát ez a nagy hullám; majd ha lecsendesedik, marad utána sok minden, amit értékesíteni lehet a nép feletti uralmuk megszilárdítására, – de szükségtelennek tartották állást foglalni akár mellette, akár ellene. Sem nem nyilvánították emberi ügynek, hiszen akkor kötelességük lett volna szembe szállni vele, és ez oly sok kellemetlenséggel járt volna; sem nem ismerték el határozottan isteni ügynek, mert hiszen akkor minden konzekvencia levonásával nekik is bele kellett volna állniuk a megtérés nagy áradatába. És nem vették észre, hogy amikor így megpróbálnak kibújni a döntés felelőssége alól, ugyanakkor magukra veszik a legnagyobb felelősséget: máris döntöttek. Mert a Keresztelő János ügye nem „embertől volt”, hanem azok közé a „mennyei” ügyek közé tartozott, amelyekről áll, hogy „aki nincs velük, az ellenük van”. Előhírnöke volt ő valóban az Istennek, aki be akart vonulni a világ pusztaságába, hogy elhozza abba az Ő uralmának viruló szépségeit. S akik Keresztelő János prédikálásában megértették az Isten üzenetét és elkezdték „egyengetni az utat”, azokhoz rövidesen el is érkezett a várva várt Király: jött Jézus, és hozta az Atya kegyelmes országlását a szívekbe. Aki Keresztelő János előtt megnyitotta a lelkét, annál már Jézus kész fogadtatásra talált. S aki Keresztelő Jánossal szemben elzárkózott, az már eleve elutasította azt, akinek ő csak előhírnöke volt.

Ezért nem állhatott szóba Jézus a nagytanács küldötteivel. Valamikor ott álltak ők is annak az útnak a keresztezésénél, amelyik egyenesen Őhozzá, az Ő megértéséhez vezetett oly sokakat. Akkor ők másfelé fordultak, s azóta is folyton-folyvást elfele, mind távolabbra haladtak. Hogyan találkozhatnának tehát most Ővele úgy, hogy feltáruljon előttük isteni küldetése?

Csak egy mód van: visszatérni az elhibázott keresztúthoz, és ott újra, s ezúttal jobban dönteni; feleleveníteni azt a kérdést, amelyen akkor hajótörést szenvedett a lelkük ügye, és ezúttal a szirtet elkerülve helyes, biztos irányt venni. Akkor Jézust meg fogják érteni.

Az ember lelki élete egy összefüggő folytonosság, melyben nincsenek megszakadások, ugrások. Minden pillanatunkban velünk van egész múltunk, és befolyása alatt tart. Az, hogy mit tudok megérezni, és mint tudok dönteni ma, nagyobb mértékben semmint gondolnánk, függ attól, hogy hasonló helyzetekben hogyan viselkedtem eddigelé. Mármost Jézus sohasem kerül az emberi szív elé előkészítetlenül. Amint a történelemben egyengette útját a próféták hosszú sora és utoljára Keresztelő János, úgy minden emberélet külön történetében is megvannak az Ő előfutárai. Valójában Jézus, amikor először ragadja meg a szívünket, úgy jelenik meg előttünk, mint régi jó ismerős. Amit tőle hallunk, amit benne látunk, mindaz hányszor belátogatott már hozzánk, mint szent vágy és sejtelem! Hány ezerféle követe van Istennek, akivel felkerestet bennünket az életünk folyamán, üzenve szüntelen a kegyelemnek ígéreteit! A nap is, mielőtt teljes hatalmában és fényében felszállana az égre, minden reggel előrebocsátja sugarait, hogy pirkadással hirdessék jöttét. Nincs alku éj és nap között, de mégis megvan köztük az átmenet: a szürkület. És Jézus is, akármilyen szöges ellentétben áll is istennélküli emberi életünkkel, előre jelzi közeledtét annyi hajnalt jelentő, bíztató, előkészületre szólító tapasztalatunkban. Családunk körében, a közélet zivataraiban, a betegágy kínjai közt, vagy hosszú munkát jutalmazó siker csúcspontján – be-bedereng a lélekbe az a tudat, hogy az élő Isten tartja kezében sorsát, és atyai szeretet neveli és használja fel az Ő céljaira.

Csak figyelmesen fogadja valaki ezeket az ünnepélyes órákat és perceket, s akkor, ha szembetalálkozik magával Jézussal híveinek bizonyságtételében, vagy a Szentírás olvasásakor, vagy bármiképpen, – nem lesz Ő számára hallgatag rejtély, hanem ellenkezőleg: hatalmas felelet, biztosító Ámen legszentebb vágyaira; beteljesedése, feltámadó napja a lelkében előkészült hajnalnak.

De éppen ez a kérdés: hogyan fogadtad ezeket az előhírnököket? Nem zártad-e be ajtódat, amikor felkerestek? Nem szégyelltél-e leborulni, és Istent imádni, amikor egyszer-egyszer csordultig voltál hálával az életed boldogsága közepette? Vagy nem keményítetted-e meg magadat, amikor csalódások, kudarcok között felkeresett az Ő feddő, jobb utakra hívogató szava? Hogy döntöttél annakidején, amikor elő akart készíteni az Ő Fiával való találkozásra; „mennyből való” üzeneteket ismertél-e fel ilyen élményekben, vagy pedig csak „emberi” dolognak, leküzdendő elérzékenyedésnek, jelentéktelen hangulat-hullámzásnak tekintetted-e?

Ha Jézus előtted is hallgat, és nem győz meg isteni küldetéséről, hátha itt van az oka: a múltban! Isten irgalmazzon akkor neked testvérem, és segítsen meg végigfutni az elmúlt napjaidon, hogy feltaláld az elhibázott komoly órákat, s amit akkor „emberi” semmiségnek ítéltél, komoly perújítással most „mennyből való” üzenetnek ismerd el. Vissza a keresztúthoz, ahol rosszfelé fordultál! Vissza lélekben az édesanyád áldott emlékéhez, vagy ahhoz a megrázó csapáshoz, amiben egyszer Isten kezét megérezted, vagy annak a keserű kiábrándulásnak órájába, amikor megláttad, hogy Isten nélkül csak kegyetlen rossz tréfa az élet! Lásd, nem térhetsz napirendre ez emlékek felett. Mielőtt Jézus szóba állna veled, előkeresi ezeket a régi elintézetlen ügyeket: mit csináltál az Ő előfutáraival? Keresztelő Jánost feltámasztani már nem lehetett, de emlékében is le lehetett róni neki azt a tiszteletet, amit megtagadtak tőle, amikor még élt. Ha már elszaladtak feletted azok a kiváltságos pillanatok, amikor befogadhattad volna Jézus előfutárait, legalább most utólag adj igazat nekik. És mihelyt rendezted múltadnak ezt az elhanyagolt tartozását, még emlékükben is elég erősek lesznek ezek az egykor Istentől jött úttörő áldások, hogy megnyissák a szemedet Jézus megértésére.

II.

„Feleljetek nekem!” – így sürgeti Jézus a küldöttséget. Nem volt készen a feleletük. Gondolkozniuk kellett. És Jézus sürgetése után sem tehetnek egyebet: tovább gondolkoznak, tanakodnak. Csak amikor már kínos volt a várakozás, és további késlekedéssel nevetségesekké tették volna magukat éppen az előtt a tömeg előtt, mely előtt meg akarták szilárdítani tekintélyüket, dadogták elő szánalmas feleletüket: „nem tudjuk”.

A várakozásnak e pillanatai alatt ott állt ez a tisztes tudós küldöttség a Jézus ítélete vakító, mindent napfényre hozó világosságában, s az ítélet elmarasztaló volt. Lelepleződött az a lelkület, mely őket nemcsak a múltban, hanem még a jelenben is eltöltötte, és Jézus elutasította őket magától. „Nem mondom meg nektek, miféle hatalomnál fogva cselekszem ezeket.”

Micsoda feszült és megerőltető gondolkozás töltötte ki ezt a néhány pillanatot! Az eszük minden élét és erejét felhasználták, hogy feleletet találjanak a Jézus kérdésére. És mégsem jelenthette meg magát nekik Jézus. Miért? Talán akadály a Jézus útjában a tanakodó, töprengő, okoskodó értelem? Sokan talán azt mondanák, hogy: igen. Jézus barátai és ellenségei között egyaránt sokan akadnak, akik azt hiszik, hogy az a Jézus számára fogékony lelkület, amely nem nagyon gondolkozik, hanem vizsgálódás, tanakodás nélkül meghajlik Jézus előtt.

De nyilván nem azért tagadta meg ezektől az emberektől Jézus a maga feltárását és igazolását, mert gondolkozó, éleseszű emberek voltak. Hiszen Ő maga kényszeríti őket egyenesen a gondolkozásra; Ő adja fel nekik a kérdést, – és azóta is, Jézus sohasem volt kérdések elhallgattatója, aki feleslegessé tenné az értelmünk komoly munkáját, hanem ellenkezőleg: kérdések felvetője, a gondolkozás megpezsdítője volt, ahol csak megérintette az emberi szellemet.

A baj abban rejlett, <u>ahogyan</u> ezek az emberek gondolkoztak. A gondolkozásuk ítélőszéke elé Jézus nem félt, nem félhetett odaállni. Kész volt kérdésükre felelni, és idézésükre előadni a maga igazolását, de előbb tudni akarta, hogy milyen bírákkal lenne dolga: valóban az igazságot keresik-e? Ezért idézte fel a Keresztelő János perét, mely annakidején lejátszódott a lelkük ítélőszéke előtt. Azt tudta, hogy annakidején nem szolgáltattak igazságot nagy előfutárának. Tudni akarta, hogy hogyan ítélkeznek fölötte most. És megindult a szívek mélyén székelő bíróság tárgyalása, a tanakodás, a mérlegelés, – és Jézus egy tekintettel tisztában volt embereivel.

Milyen fenékig romlott egy törvényszék volt ez, amely elé oda akarták Őt idézni! Lám, hogy intézik el Keresztelő János ügyét! „Mennyből volt-e, vagy emberektől az ő keresztsége?” Ez volt a kérdés. Ők mérlegelik mind a két lehetőséget. De nem úgy, amint kötelessége volna annak, aki az igazságot keresi. Nem az érdekli őket, hogy melyik állítás felel meg a tényeknek. Ahelyett, hogy felidéznék emlékezetükben mindazt, amit Keresztelő Jánosról tudtak, hogy hadd tegyenek tanúságot akár mellette, akár ellene a <u>tények,</u> csak azzal törődnek, hogy milyen következményekkel járna őrájuk magukra nézve, ha az ítéletet az egyik vagy a másik irányba döntik el. „Ha ezt mondjuk, akkor...ha pedig azt mondjuk, akkor...” – ez az ő érvelésük menete. Nem azt fontolgatják, hogy mit <u>gondoljanak</u> tehát komolyan Keresztelő Jánosról, hanem csak azt, hogy mit <u>mondjanak</u> róla. Az ő gondolkozásuk többé nem az az érinthetetlen, megközelíthetetlen bíróság, mely fenséges függetlenségben hozza meg ítéletét, semmivel nem törődve, csak az igazsággal, – hanem lezüllött az érdekek bérenc hadává, mely akkor végzi jól munkáját, ha a szükségleteknek megfelelő, megrendelés szerinti ítéleteket szállít.

Csoda, ha ezeknek az embereknek Jézus megtagadta a feleletet? Nem, ez elé a bíróság elé, mely Keresztelő Jánossal így bánt el, Ő nem vihette a maga ügyét. Hiába idézték, hiába szólították fel, hogy mondja el küldetése, felhatalmazása titkát, Ő látta, hogy ezek őt nem

akarják komolyan megismerni. Lesújtott rájuk a megérdemelt büntetéssel, – csúfos zavarba és szégyenbe hozta őket a nép előtt. Megmutatta, hogy Ővele szemben csődöt mond értelmük minden agyafúrtsága: az az ítélőszék, melyet ők elszoktattak az igazság keresésétől, most már arra sem képes, hogy legalább az érdekeik és kívánságaik szerinti döntést hozzon, és nyomorultul, meghátrálva vallja be: „Nem tudjuk."

Feltárul itt előttünk Jézus hallgatásának egyik örökké aktuális oka: Ő sohasem jelentheti meg magát az olyan lelkület előtt, melynek a gondolkozása meg van vesztegetve valamiképpen. Ő kész elébe állni az értelem ítélőszékének; van olyan igaza, hogy szégyent nem vall a legszigorúbb bírák előtt sem. Hiszen nem vonakodhat éppen Ő szembesíteni magát az emberi lélek e legfenségesebb képességével: igazságkereső értelmével. Isten helyezte belénk legfelső méltóságunk gyanánt ezt a belső fórumot, mely elé odaidézünk mindent e világon, ami, vagy aki vezetni és befolyásolni akar életünkben. Nem kerülhet tehát ellentétbe Jézus azzal a követelésünkkel, hogy mielőtt meghódolnánk neki, meg akarunk győződni igazságáról, és biztosak akarunk lenni afelől, hogy nem rajongó tévelygés, álmodozás az, amit Ő hirdet, hanem színtiszta és kemény valóság az Isten valóságából.

De az a kérdés, hogy csakugyan ez a szándék és ez a felelősségérzet vezérli-e a gondolkozásunkat? Figyeld meg, testvérem, akinek értelmi harcaid vannak Jézus körül, – tiszta és érintetlen-e az a bíróság, amely előtt lefolytatod az Ő ügye vizsgálatát? Igazság akkor van az ítéleteinkben, ha a valóságnak, a tényeknek megfelelően alkotjuk meg őket. Ezért főképpen arra kell vigyáznod, hogy a valóság szóljon hozzád, és te elfogulatlanul hallgasd meg. Vége van az igazságnak ott, ahol a tanúvallomásba belefojtják a szót! Ott kell lennie a gondolkozásunk mögött a lelkiismeretünknek, mely nem engedi meg, hogy a magunk vágyai vagy érdekei szempontjából a legkisebb csorba is essék az elénk lépő tényálladékon.

Ha megbízhat abban, hogy az értelmed az igazságot keresi és semmi mást, ha nem kell attól félnie, hogy szavába vágsz, mert beszéde zavarja az előre megalkotott véleményedet, akkor Jézus odabocsátja minden igényét és vallomását, egész ügyét és küldetését a vizsgáló gondolatod elé. De elmegy melletted némán, méltóságteljesen, ha erre nincs biztosítéka. És amikor látod, hogy Ő neked nem nyilatkozik, magad is érzed, hogy igaza van: nem ismerhet el megrontott értelmet illetékes bírónak maga felett. Ő ítél meg így ezzel téged.

III.

Még teljesebben leálcázza azonban előttünk e küldöttségnek a Jézus önfeltárására alkalmatlan lelkületét a jövőbe való számító előretekintésük. Latolgatják az eshetőségeket, mi következik be akkor, ha Jézus kérdésére azt felelik, hogy ők is isteni küldöttnek tartják Keresztelő Jánost, és mi akkor, ha csak emberi ügynek nyilvánítják munkásságát. Akármerre indul el a gondolatuk, visszaretten. Mindkét irányban olyan követelmények állják el az utat, amelyekkel ők nem vehetik fel a harcot. Egyik utat sem járhatják ők, – ezért hát tétova kibúvásuk a felelet elől: „Nem tudjuk."

Nos, mik voltak azok a következmények, amiktől olyan gyáván visszarettentek ezek az emberek? – Nem merték kockára vetni az önelégültségüket, és az emberek előtt való népszerűségüket. Ezek voltak azok az érdekek, amelyek annyira megvesztegetve tartották a gondolkozásukat.

Ha elismerik, hogy Keresztelő János Istentől jött előhírnöke volt a Messiás országának, akkor – mondják – „azt fogja mondani: miért nem hittetek tehát neki?" Természetesen. És erre az aggodalomra olyan egyszerű a felelet. Ha Jézus számon kéri majd tőlük, hogy miért nem hittek Keresztelő János prédikálásának, akkor nincs más hátra, mint bevallani: azért nem, mert Keresztelő János bűnbánatra és megtérésre szólított fel mindenkit, mi pedig igaz embereknek

tartottuk magunkat, s azoknak is akartuk tartani magunkat. Ha elismerik, hogy a János üzenete Isten szava volt, akkor nincs kitérés az elől, hogy most itt Jézus és a nép előtt, de mindenekelőtt az önmaguk lelke mélyén bevallják: súlyosan, rettenetesen vétkeztünk, amikor elzárkóztunk az Isten üzenete elől. Egyetlen lépés erre felé, – és összeomlik egész önelégültségük, melynek elbízott magaslatáról olyan lenézően tudtak beszélni a „bűnösökről".

Ki ne értené meg, hogy ettől a lépéstől visszariadnak? Oh, a végsőkig dacolva vonakodik az emberi szív bevallani azt, hogy elhibázott úton járt; hogy meg kellett volna térnie, és nem tette meg; hogy felismerte az élő Isten szavát, de nem hallgatott rá. Nincs az a mentség, amit elő ne keresne, hogy igazolja magát, és benne áltassa magát abban a véleményében, hogy minden jó volt az életében, amint volt. Már lángokban állhat az egész ház, bűneinek következményei mind rázúdulhattak minden rettenetességükkel, – az ember még mindig behúzódik valami belső szobába, ahová nem csapnak be a lángok, és nem hatol be a füst, és kétségbeesett makacssággal fogja megnyugtatni magát: nincs semmi baj, minden rendben van.

Amilyen érthető ez a szívós vonakodás az önvád és a töredelmes, őszinte bűnvallás elől, olyan végzetes akadállyá válhat Jézus előtt. Neki az volt a célja, hogy a legmagasabbrendű önbecsülésre: az istenfiúság tudatára emelje fel az embereket. Ezért talált oly fogékonyságra azoknál, akiknek odaveszett minden egyéb önbecsülésük, s ezért csendült ki legmelegebben olyankor az isteni szeretetről szóló szava, amikor megbocsátást kellett hirdetnie az önvádtól agyonmardosottaknak. A „bűnösök barátja" volt. De az „egészségeseknek nincsen szükségük orvosra", és önmaga zárja el maga elől Jézus útját, aki hazug önbecsülését mesterségesen fenntartja. Aki fél belevetni magát a becsületes önvizsgálat kínjaiba, és nem mer megalázkodni odáig, hogy egész múltját az Istennel szemben való egy nagy véteknek tudja elismerni, – az nem kap feleletet Jézustól.

Ugyanilyen kockázat fenyegette a másik úton is a nagytanács képviselőit. Ha azt találnák mondani: emberektől való a János keresztsége, akkor, – az evangélista be sem fejezi gondolatukat, hanem sokatmondó fordulattal megszakítja itt okoskodásuk fonalát (talán ők maguk sem gondolták végig, mert hiszen elég volt összenézniük), és ő maga egészíti ki, ami hiányzik: – „Féltek a néptől".

Keresztelő János, a magányos, senki által hivatalosan el nem ismert, minden rang és hatalom nélküli próféta már rég el volt temetve, és mégis olyan nagy hatalmasság volt még mindig, hogy a nagytanács magasrangú, nagytekintélyű, hivatalos vezetősége nem merhetett ujjat húzni vele. A nép lelkében tovább élt az a lélek, melyet Keresztelő János gyújtott lángra, s azért tanácsos volt legalább is hallgatni róla, ha már nem csatlakozhattak híveinek véleményéhez. Szembeszállni a tömeg gondolkozásával, ha egyszer nem helyeselhetik azt, ez lett volna, mint felelős vezetőknek legelemibb kötelességük. De itt kitűnik a hazugság: nem voltak ők a népért élő vezetők, csak a népből élő paraziták. Mijük maradt volna, ha elvesztik a népszerűségüket? Arra volt felépítve egész létük, hatalmuk.

Megint annyira érthető, hogy visszarettennek ettől a gondolattól is. Az ember annyira rá van utalva másokra, minek elrontania a dolgát velük?! Olyan közönséges, olyan általános kísértés: alkalmazkodni az emberekhez, külön nem válni tőlük semmiben, mert hátha elfordulnak, s akkor odavész minden, amit eddig ők nyújtottak. Úszni az árral – ez az egyetemes jelszó.

És beválhat a számítás. A megalkuvó sok mindent nyerhet. Csak egyet fog elveszíteni egész biztosan: Jézus nem fogja feltárni előtte isteni küldetését és hatalmát. Ő nem azért jött, hogy kiszakítson az emberi társas élet szövedékéből, csak éppen visszájára akarja fordítani az emberekhez való viszonyunkat: eddig mi voltunk rájuk utalva, – ez az önzés haszonélvezete, – ezentúl azt keressük: mivel lehetünk mi őnekik javukra, – ez a szeretet szolgálata. És aki el akar jutni erre az egyedül biztos és boldogító kapcsolatra az embertársaival szemben, annak késznek kell lennie kockára vetni a másikat, a helytelent, az önzőt. Nem békességet hozott

Jézus, hanem harcot. Ellenségeskedést, szakítást, még testvér és testvér, szülő és gyermeke között is. Az Ő tanítványának tudnia kell egészen magára maradnia úgy, hogy őt cserbenhagyja mindenki, és mégis őbelőle áradjon az áldás mindnyájukra. Szemben az árral, dacolva minden gúnnyal, félreértéssel, gyűlölködéssel, áldva az ellenségeket, imádkozva az üldözőkért, – így ment elöl maga Jézus. Megértheti-e Őt az, aki nem kész utána menni? Csak aki felveszi az ő keresztjét, és úgy megy utána, annak mondhatja Ő el szent úti társalkodásban lépésről lépésre lénye titkait: micsoda meghatalmazással jött Ő e világra.

Jézus bátorságot, bizalmat kíván a jövővel szemben. Aki nem bízik abban, hogy az önvád töredelmeiből felmagasztaltatik a bocsánatot nyert isten-gyermeke méltóságára, és inkább kuporgatja a magaelégedettség maradványait, vagy aki nem bízik abban, hogy százszorosan kárpótlást nyer minden emberi kapcsolatért és becsülésért, amit az igazság követése és vallása kívánt tőle áldozatul, – az kérdezheti, vizsgálhatja, megkörnyékezheti Jézust, Ő azonban hallgatásba fog burkolózni előtte.

*

Szegény ember az, aki előtt egy-egy nagy zeneköltő érthetetlen marad, vagy aki számára hétpecsétes könyv a világ szépirodalma. Sajnáljuk azt, aki előtt nem tárul fel az emberi tudománynak istenadta rendeltetése, s aki hidegen marad annak csodálatos vívmányaival szemben. Hiányzik egy-egy darab az ilyenek életéből. De ha valaki Jézust nem tudja megszólalásra bírni! Annak életéből a középpont, a szív hiányzik! Nem fényűzésről, fölösleges díszről mond le az, aki el nem hárítja Jézus önkijelentése útjából az akadályokat, hanem az örök, a teljes, az igazi életet taszítja el magától.

Ne mondj le róla, testvérem! Mint Jákób az ő éjjeli tusájában, amikor megsejtette, hogy Istennel viaskodik, ne elégedj meg te sem, míg meg nem jelenti neked nevét, önmagát, a rejtélyes, hallgatag ellenfél. Legyen imádságod neked is: „Nem bocsátlak el, míg meg nem áldasz engemet” – mert áldás, örök áldás az, ha ostromlásunkra végül is megnyílik előttünk a kegyelem, és beletekintünk a szívébe, – az Atyai szívbe, ahonnan jött teljes hatalommal a Fiú, hogy nekünk békességünk, szabadságunk, örökségünk legyen. És még ha a Jákób módjára belenyomorodsz is egész életedre ebbe a harcba, ne kíméld magadat a sebesüléstől, a rokkantságtól sem; szaggasd fel a múltat, ha elhanyagolt bajokat rejt; forgasd fel a jelent, ha lelkületed megromlott az igazsággal szemben; és hívd ki magad ellen a jövőt minden belső és külső veszedelemmel, ha kell, – s akkor Jézus megszólal, és te megtudod, hogy ki Ő, és mit akar teveled. Hiszen azért jött Ő: szólni akar mindnyájunkhoz, nem hallgatni.

***

Távol – közel – belül

1919.(29.?) VIII. 10. Gyulai Pál u.

„Nem messze vagy az Isten országától.”
Márk. 12, 34.

Jézusnak e szavai félreérthetetlenül magukon viselik újtestamentumi eredetük bélyegét. Az Ótestamentum talaján nem sarjadhattak volna ki. A Jézus előtti hívők úgy szemlélték az embernek viszonyát az Isten országához, mint ahogy a vihartól hányt-vetett hajó utasai kémlelik a távol ködén át mutatkozó napsütötte partot. Sok bűnének-bajának zivatarai közepette így tekintett ki a vágyódó-reménykedő ember, és azt vizsgálta: messze van-e még a szabadulás és a békesség kikötője? Hol kisebbnek, hol nagyobbnak látszott a távolság. Olykor már úgy tetszett, hogy nagyon kevés kitartás és türelem kell csak még, és itt lesz az Isten ígérte üdvösség korszaka; győz az Ő igazságos és kegyelmes akarata a világ minden rosszasága felett. Aztán megint, mintha nagyon messze távolba tűnt volna az Istennek e nagy és dicsőséges napja, hogy próbára tegye a benne bízó reménységet. Mindig erről volt szó: az Isten országa mennyire van tőlünk?

Jézus fellépésével aztán nagyot fordult a hitnek a tájékozódása. Az Ő első szava ez volt: „Az Isten országa elközelített”. Ne várja tehát senki az Isten országlásának áldásait a jövőtől. A jelenben, most mindjárt részesülhet bennük. Isten minden emberi szívben késlekedés nélkül készséges megvalósítani az Ő áldott uralmát. Ez volt a nagy ajándék, amit Jézusban kaptunk. Végre jött valaki, aki nem hányódott a mi kétkedő, vétkező, nyomorult életünk sajkájával kint a viharos, sötét vizeken, hanem egész életét a zavartalan Isten-bizonyosság sziklatalaján élte, s aki erre a „terra firma”-ra tudta állítani maga mellé embertestvéreit is. Ő, és az Ő szemén át most már mi is, erről a biztos pontról nézhetünk ki a viharos tengerre, és azt mérhetjük, hogy milyen közel vagy távol vannak a hajósok a kikötőből tekintve. Most már az a kérdés, hogy az Isten országához mennyire van az ember. Nem mi várjuk már Istent, Ő vár már bennünket, hogy az Ő országa bennünk is beteljesedjék. Jézus előtt olyan volt az emberiség, mint az ablakon kitekintő gyermek, aki sóhajtozva várja késlekedő szülőjét, mert a leszálló est árnyai között fél egyedül a szobában. S aztán valami zörejre feleszmélve, hátratekintve azt veszi észre, hogy már régen ott állt mögötte, föléje hajolva édesatyja, várva, hogy felfedeztessék. Így fedezte fel számunkra Jézus az Isten atyai közelségét, országának örökké, mindig kész valóságát. Csak ébredjetek fel, és lássátok meg, milyen üdvnek fordítotok hátat ugyanakkor, amikor sóvárogva várjátok! Forduljatok meg! „Térjetek meg!” Ez volt felhívása mindnyájunkhoz.

Megmarad, kétségtelenül, számunkra, a Jézus tanítványai számára is jelentősége és érdekessége az Isten országa történetének, amint beleáramlik az emberiség életsorsába, hogy abban diadalmaskodjék. De legalább ugyanolyan nagy jelentőséget nyer szemünkben, ha nem nagyobbat, az a történet, amit az egyes emberi lélek él át az Isten országához való viszonyában.

Három nagy állomása lehet ennek a történetnek. Lehet valaki <u>távol</u> az Isten országától, lehet <u>közel</u> hozzá, és lehet végül <u>benne</u>, mint határain belül élő boldog polgára.

Ennek a háromféle állapotnak a megvizsgálására nyújthat jó vezérfonalat Jézusnak ez a mondása, mellyel egy írástudóval folytatott párbeszédét fejezi be: „Nem messze vagy az Isten országától.”

I.

Nem véletlen az, hogy ez a bátorító, üdvözlő szó ebben a tagadó formában hangzott el, és nem egyszerűen így: „Közel vagy az Isten országához.” Ez az ember csakugyan tagadó ellentétben állt egy általános tapasztalattal, amely nehéz súllyal nyomakodhatott Jézus lelkére. Kivétel volt a szabály alól, mely lépten-nyomon fájdalmasan sebezte Jézust. És mennél örvendetesebb a kivétel, annál komorabban sötétlik elő mögüle az általános, a szabály. Azon az örömön, mely felujjong a Jézus lelkéből, amikor egy ilyen rokonlelkű emberrel találkozik, ott rezeg az a szomorúság, hogy az ilyen találkozások nem nagyon gyakoriak az Ő életében. Az emberek – ez a gyakori, az általános tapasztalata – távol vannak az Isten országától.

A nagypéntek előtti utolsó napokban volt. A zsidó nagytanács és a befolyásos pártok döntő intézkedésre készültek. A templom udvarán tanító Jézust egyik nagytekintélyű küldöttség a másik után kereste fel, hogy felelősségre vonják, vagy fogas, kényes kérdésekkel ostromolják meg, és valamiképpen aláássák a nyilvánosság előtt azt a népszerűséget, melynek még mindig örvendhetett. Ezeknek a feszült szellemi csatározásoknak a folyamán került Jézus elé a mi írástudónk is. Nem csoda, hogy olyan jól esett Jézusnak valakit felfedezni, aki „nem volt messze az Isten országától.”

A golgotai borzalmak éjszakája már sötéten vonult fel az égre fölötte. Rohanó léptekkel sietett élete drámája a végső kifejlés felé. Minden szál, amiből pályája szövődött, most összefutni készült egy mindent magába foglaló csomópontba. Ami fény volt életében, annak sugarai gyújtópontban találkozva vakító lángot fognak vetni. És ha árnyék is kísérte a fényt, az is pokolian koromfeketévé fog sűrűsödni körülötte.

S vajon hiányozhat-e ebben a mi világunkban az árnyék ott, ahol világosság van? „Örömhírnek” nevezzük a Krisztusról szóló üzenetet, de a világtörténelem legrettenetesebb tragédiája is benne van elmondva. „Az övéi közé jött” – ez az isteni kegyelem nagy ajándéka, ami felzendíti a hála és a bizalom vigasságát –, de a történetnek ez a másik oldala: „és az övéi nem fogadták Őt be”. Ez volt az emberi válasz a felajánlott isteni ajándékra. Végigjárta útját Jézus az emberek között, szavaiban és tetteiben feltárva az isteni szeretetet, ezt a mindenki számára készen terített fejedelmi asztalt, ahol minden szomjúság és éhség kielégíttetést talál; az emberek pedig hagyták beszélni, hagyták csodákat művelni, s aztán folytatták, mintha mi sem történt volna, nyomorult, boldogtalan életüket. Nem kellett nekik Jézus. Nem adtak visszhangot az isteni meghívás ajánlatára, ami feléjük zengett Jézusból. Egész működése úgy tűnik elénk, mint valami hatalmas kísérleti próba annak felderítésére, hogy vajon ki az oka az ember Istentől elszakadt vergődésének; Isten tartja-e távol magát az embertől, aki várva várná, hogy alávethesse magát üdvözítő uralmának, vagy pedig magában az emberben van-e a hiba? Mintha Isten azt mondta volna: „Én megmutatom, úgy, hogy jobban nem is kívánhatjátok, hogy milyen közel vagyok hozzátok és milyen szeretettel várlak benneteket, hadd lássuk: ti is olyan készek vagytok-e az enyéim lenni, mint én a tietek?” Isten elküldte Jézust. És tudjuk, hogy mi lett a kísérlet vége. Az a Kereszt, amit Jézusnak felállítottak, örökre szóló jele annak, hogy milyen közel jön Isten az emberhez (ez benne a vakító fény), de annak is, (és ez rajta a sötét árny), hogy az ember milyen messze távozhat Istenétől.

Azonban figyeljük meg, hogy azok az istentávolságban szenvedő emberek, akikkel való harca a halálra juttatta Jézust, nem az emberiség salakjához és szemetjéhez tartoztak. Nem az Istent megtagadó, vallásukból kivetkőzött, cinikus gúnyolódásba züllött és minden szent köteléket szétrugdaló lelkek álltak olyan szomorú messzeségben Jézustól, hogy közöttük ilyen keserves ellentét fejlődhetett ki. Ellenkezőleg: buzgó szigorúsággal kegyes, és egész életüket szentnek tisztelt törvényekhez szabó emberekkel van dolgunk. Milyen odaadással igyekeztek betölteni és szolgálni mindazt, amit ők isteni parancsolatnak tartottak! Azt hinnénk, ugyebár, hogy ez a

lelkület azonnal alárendeli magát az Isten igazi országlásának, ha egyszer megérzi annak közelségét. Milyen tévedés! Milyen idegen világban, messze élnek ezek minden vallásos komolyságuk mellett is a Jézus világától! Mennyit vitatkoztak ők egymás között arról a kérdésről, amit most egyikük felvet Jézusnak: „Melyik az Isten sok parancsolata között a legfőbb?" És mégis sohasem hallotta ez az írástudó eddig senkitől azt az egyszerű feleletet, amit most Jézus ad neki: „Szeretni Istent teljes szívből...szeretni egymást, mint önmagunkat." Olyan világos, kézenfekvő alaptörvénye ez annak az életnek, amelyben Isten munkálkodik. Ezt láthatták volna, ennek varázshatalmát érezhették volna meg Jézus egész életében is. De milyen messze voltak ők ettől, ennek még a megértésétől is!

Nem rettenetes elgondolni, hogy amikor emberi mértékkel mérve a legistenesebb, legkegyesebb életet folytatjuk, éppen akkor lehetünk talán a legmesszebb Isten igazi uralmától. Hadd járja csak át a rejtett bensőnket a Jézus tekintete, amely mögé lát minden kegyes látszatnak, begyakorolt istenimádásnak, és holt szokássá lett istenszolgálatnak. Mennyit lát meg bennünk abból a friss, önkéntelen szeretetből az Atya és testvéreink iránt, amiből megismerhető, hogy eleven közelségében élünk a szívünk felett úrrá lett Istennek?

II.

Sötét volt az a kép, amely Jézus előtt általában feltárult. Gyér visszhangot kapott az Ő csodálatos üzenetére. Sokan voltak az elhívottak, és kevesen a választottak. A legtöbb elhintett mag adós maradt a terméssel. De mégsem volt egészen vigasztalan és örömtelen a helyzet. A sötétségben itt-ott fénypontok csillantak fel. Akadtak emberek, akik mintha régóta éppen Jézust keresték volna; úgy ismertek reá, mint a szívükben hordott ősi igazság képére. És nem egyszer megérhette Jézus azt az örömöt, hogy éppen azok soraiból tűnt elő egy-egy ilyen előkészített, rokonhangra felhangolt ember, akik együttes fellépésükben ellenségei voltak.

Egy örömcsepp a sok keserűség között: íme kitűnik, hogy még ezeknek a küldöttségeknek a sorában is, amelyek kivonultak Jézus ellen utolsó támadásaikat végrehajtani, találtatik egy, aki voltaképpen „nincs messze az Isten országától." Talán jóhiszemű áldozata volt a hivatalos körök uralkodó véleményének, s ő is azzal a szándékkal vonult ki, hogy szembeszáll Jézussal, akit a többiek szerint tényleg veszedelmes népbolondító rajongónak tekintett. De amíg a többiek vívják harcukat Jézus ellen, és Jézus kivédi támadásaikat egymás után, valami változás megy végbe ezen a bajtársukon: a Jézus feleletei mély benyomást tesznek reá. Látja, hogy „jól megfelel nekik." Jézus, a megrágalmazott, a meggyalázott, valami ellenállhatatlan tekintéllyel kezd felmagasztosulni előtte. Még nem tudja, minek engedjen: régebbi előítéletének, vagy új benyomásának. Próbára akarja tenni még egyszer Jézust. Kiválik a sorokból, s ő is feltesz neki egy kérdést: „Melyik az első minden parancsolatok között?" De ennek a kérdésnek már nincs rosszakaratú éle. Ez nem kelepce, amibe bele akarná csalni ellenfelét, mint voltak a többiek kérdései. Itt csak a megfigyelni akaró kíváncsiság szól. Látni akarja, vajon olyan feleletet ad-e Jézus, amivel csakugyan kivívja az ellenfélben is ébredező tiszteletet, vagy pedig ki kell-e majd józanodnia a lelkében megmozdult rokonszenvből, és végül mégiscsak megvetéssel kell elfordulnia tőle?

Jézus megfelel neki, és ez a felelet legyőz minden ellenállást az írástudó lelkében. Az az egyszerű válasz, amellyel Jézus megoldja a legfőbb parancsolat felől folytatott régi vita kérdését, előhívja ennek az embernek rejtett belső életét. Külső megjelenése szerint írástudó volt ő is, mint a többi; velük együtt feszegette, vitatta az ezerféle törvény, istentiszteleti szertartás és kegyes szabály magyarázatát. De belül, titkon, élt benne egy másik ember, aki régen fáradtan unta már ezt az élettelen, száraz mesterséget. Rájött ő már arra, hogy más az, egészen

más, amit az élő Isten kíván az embertől, nem ezeknek a ceremóniáknak a szőrszálhasogató betartása. Micsoda visszhang támad a lelkében, amikor Jézustól olyan határozottan, hatalmasan hallja ugyanazt, amit már ő is régóta sejtett. Mintha titkos rugókat érintett volna meg benne Jézus, egyszerre megnyílik a szíve, és megered a szava: „Igazán mondtad, Mester": És nem állhatja meg, hogy ő is el ne mondja még egyszer, amit Jézus az imént elmondott, mintha a szívéből olvasta volna ki: „Valóban ez a legnagyobb parancsolat. Szeretni Istent teljes szívből, teljes elméből, teljes lélekből és teljes erőből, és szeretni felebarátunkat, mint önmagunkat, – valóban többet ér ez minden áldozati szertartásnál, és kegyes templomi cselekménynél." Így szökell a patak is, amikor már csak néhányat kell még kanyarognia, s aztán beletorkollhat már a folyamba, amelyhez tartozik; közel van már a célhoz, ahol megnyugodhat. „Nem messze vagy az Isten országától" – ezzel a köszöntéssel integet feléje Jézus, „látván, hogy bölcsen megfelelt."

Sajgott a fájdalomtól Jézus lelke ezekben a napokban, amikor olyan nyilvánvaló bizonyossággá érlelődött, hogy az emberek az Isten országától olyan nagyon messze vannak, hogy csak a Kereszt mérheti fel ezt a távolságot. De ez a fájdalom azért nem tompította el az öröm iránt, amit egy-egy ilyen kivételes eset szerzett. Nem látta Ő azért a szíve könnyein át sötétebbnek a világot, mint amilyen az valójában volt. Fogékony örömmel csillan fel a szeme, és üdvözlésre nyújtja ki kezét szavain át, ha csak egy is akad, aki közel van az Isten országához.

A trécselő némbernek szüksége lehet rá, hogy leszapulja a szomszédnőjét, hogy annál jobban kidomborodjék az önnön kiválósága. De az Isten országa nincs ráutalva arra, hogy a rajta kívül élő világ szépségeinek a letagadásával magasztaltassék. Nem is igaz az, hogy ahol nem uralkodik Isten a Jézus Krisztus által, ott ne volna semmi jó, nemes, semmi boldogság, és semmi nyoma annak, hogy az ember az Isten képére teremtetett. Amilyen bizonyos az, hogy az Isten az Ő országát a Jézus Krisztus által hozta közel hozzánk, és Őáltala építi mind a végső beteljesedéséig, oly bizonyos az is, hogy azért nem vette le kezét egészen az emberiség tömegeiről egyébként sem. Az Ő áldásai gazdagon áradnak ott is, ahol hírét sem ismerik az Evangéliumnak, sőt: ami még csodásabb, ott is, ahol ismerik ugyan az Evangéliumot, De megkeményedtek már iránta, és nem élvezik a benne lévő erőket. Csak ne hunyd be szemeidet a valóság előtt; valld be őszintén magadnak, amit látsz, és akkor el kell ismerned, hogy a világ nem csupa Jézus-ellenes romlás és sötétség. Találkozol sok mindennel, amit az Isten országával rokon értéknek kell tekintened. Sokszor egyenesen hitetlen gondolkozású embereknél ötlik a szemedbe olyan őszinte igazságszeretet, olyan önzetlen emberiesség, olyan becsületes bátorság, olyan nemes szellemiség, amilyet megirigyelhetne tőlük a Jézus akármelyik tanítványa is. Nem az által biztosítod, erősíted a magad Krisztushoz kötött életét, ha letagadni igyekezel a Krisztus nélkül is előforduló örvendetes értékeket. Az erős keresztyén élet örömmel köszönt mindent, ami rokon vele, bárhonnan jöjjön, bárhol mutatkozzék is, mert tudja, hogy lehetnek, vannak, akik kívül esnek ugyan az Isten országlásán, de mégis, legalább is, közel vannak hozzá. Őket is, ha nem tudják is, az a mágnes vonzza, amelynek hatalma az Isten országát összetartja: az Isten atyai, áldó, nevelő szeretete, – csak nem tapadtak még hozzá ehhez a mágneshez. Ki tudja, milyen kis megrázkódtatás, milyen enyhe lökés elég lesz ahhoz, hogy sietve engedjenek a vonzó hatalomnak, és belülkerüljenek ők is egészen az Isten országán?

III.

Mert ez még bizonnyal hátravan számukra. Akármint örült is Jézusnak a lelke ennek az írástudónak a láttán, akiben rokon lelkületet találhatott, többet ennél mégsem mondott neki: „Nem messze vagy..." Közel az Isten országához, – de mégiscsak közel hozzá, és közbül ott van a határvonal. Ezt a határvonalat Jézus nem mosta el, hanem egyenesen kiemelte e

szavaival. És akármint ápoljuk is a magunk keresztyén viselkedésében a minden rokon gondolattal és élettel való készséges együttérzést, ez nem jelenti azt, hogy elalkudjuk a magunk sajátos álláspontját. Örömmel üdvözlünk minden szívet, amelyből ebben a sötét és hideg világban csak valami fény és melegség sugárzik, legyen az bármely tűzhelyről vett láng. De akármennyi szép, nemes, fennkölt és nagyszerű legyen is bennük, ami az Isten országára emlékeztet, valami még mindig hiányzik belőlük, ami megvan bennünk, a Krisztuséiban. És ez a mi többletünk, ami tőlük megkülönböztet és elválaszt; nem valami mellékes, amit háttérbe szoríthatnánk valami szürke egybeolvadás érdekében, hanem ellenkezőleg, az egész életünk szíve és veleje, legfőbb kincsünk és örök erősségünk: az, hogy mi az élő Istennek kegyelmébe fogadott gyermekei vagyunk, akik a Krisztus által tudjuk, hogy a bűneink megbocsáttattak, minden gondunk-terhünk levétetett, és nyitva előttünk az örökkévalóságnak diadalmas ígérete. Ez az, amit az Isten országának nevezünk: amikor uralkodást vett felettünk az Atya, akinek kezéből semmi ki nem ragadhat, és szerelmétől többé semmi el nem szakíthat. Most már beteljesedik rajtunk az Ő törvénye, az a legnagyobb parancsolat: szeretjük Őt teljes szívből, mert Ő előbb szeretett, s az Ő szeretetének visszhangjaként hálásan kél szívünkből az Őiránta való gyermeki odaadás és engedelmesség; és szeretjük a felebarátot, mint önmagunkat, mert tudjuk, hogy rajtunk beteljesedő irgalma a felebarátnak is szól, s annak ereje tovaárad rajtunk át a testvérünk felé. Isten országol bennünk így: Ő maga éli és valósítja meg bennünk az Ő törvényeit.

Az írástudó felismerte az igazságot: hogy az Isten mindenekfelett a szív szeretetét követeli. „Nem volt messze az Isten országától." De az hiányzott még belőle, hogy a szívét is magával sodorja az isteni kegyelem, és legfőbb ajándékká váljék számára az, ami legfőbb parancsolat. Jézus szava, mellyel őt üdvözölte, bíztató hívogatás volt: „Jer, légy te is az enyém, hadd kormányozza maga az Isten a te életedet; ne légy csak közel, hanem légy benne te is a mennyei Atya országában!"

Vajon megtette az írástudó ezt az utolsó lépést? Alárendelte-e a szívét a felé áradó szeretet hatalmának, és lett-e belőle is polgára az Isten országának? A történet nem jegyzi fel. Talán igen, s akkor áldotta élete végéig azt a pillanatot, amikor ki mert lépni a többiek sorából, és szembe mert kerülni Jézussal. Talán nem. Hiszen olyan sokszor megismétlődött már az Agrippa király története, aki eljutott odáig a Pál szavainak ostroma alatt, hogy azt mondta: „Majdnem ráveszel engem, hogy keresztyénné legyek", – és végül is ez a „majdnem", mely olyan bíztatóan azt látszott ígérni, hogy „majd", egyszerűen csak annyit jelentett, hogy: „nem". Oh, ez a legtragikusabb: olyan közel lenni az Isten országához; annyit megérezni már az üdvéből, annyit felismerni már az igazságából; annyit viselni már a hatásának nyomaiból, – és mégis, mégis csak kívül maradni!

Az utolsó lépés a döntő, amellyel a közelségből a határon át a valóságába lépünk; az a titkos lendület, mely átemel az elválasztó mezsgyén, és nem is annyira a magunk elhatározásából születik meg, mint inkább az Isten láthatatlan ereje adja. A mi korunk nem szeret éles határvonalakat látni a világban. Az a törekvése, hogy mindent egymásból vezessen le. A legnagyobbat is már ott akarja látni tehát csíraszerű szunnyadással a legkisebben, hogy ne kelljen semmiféle, újat teremteni tudó hatalom hozzá, csak elég idő és kedvező körülmények, és az alsóbbrendűből szép lassú átmenettel kibontakozzék a magasabb rendű. A mi korunk gondolkozása menekül az igazán megkülönböztető vonások elől, amik áthághatatlan akadályok volnának az evolúció emelkedő útján, és egész figyelmével a rokonság, a folytonosság mellett szóló jelenségekre veti magát. Az élettelen anyag világában azt figyeli meg, ami az élő sejtekhez hasonlatos anyag-szerkezet, s az élő testekben azokat a folyamatokat kutatja, amik az élettelen anyag vegyi törvényeinek hódolnak. Az állatban előszeretettel emeli ki azt, ami valamennyire már az emberi öntudatra emlékeztet, az embert vizsgálva pedig élvezettel merül el azokba a jelenségekbe, amik az emberben is állatiak.

A határvonalaknak ez az elmosódása velejár az istennélküli világszemlélettel, mely ránehezedik a mi korunkra. De mihelyt tudjuk, hogy „az Úré a föld és annak teljessége”, nincs semmi szükségünk arra, hogy a nagy elválasztó különbségeket, amik megvannak e világban, félénken tompítsuk. Ha ebben a világban az élő Isten hat és munkálkodik, az Ő teljességéből miért ne bukkanhatnának elő új meglepetések, amiket semmiféle előzményből nem lehet levezetni vagy kifejlődtetni?

És ha meglátjuk az Isten teremtő hatalmának nyomait mindenütt, ahol egy-egy titkos kezdet új magaslatokra emeli fel a létet, nem hanyagolhatjuk el ezt a határmegvonást ott, ahol éppen az Istennel való gyermeki közösségünk kezdődik meg. Hisszük és valljuk az újjászületés ősi igaz keresztyén tanát. Tudjuk és hirdetjük, hogy a keresztyén élet nem jöhet létre a mi magunk legkiválóbb és legnemesebb jellemvonásainak a felfokozása útján, – nem evolúció terméke, hanem új isteni erőbeáradás ajándéka.

Lehet az emberi lélekben sok nagyszerű és csodálatraméltó, ami közel hozza az Isten országához, mint ahogy az élettelen kristályban is úgy helyezkednek el az anyagrészecskék, mintha már-már élő sejteket akarnának alakítani, vagy mint ahogy az állati agy is elárul olykor olyan képességeket, amelyek már-már határosak az emberi öntudattal. Mielőtt Isten megvalósítja egy-egy teremtő gondolatát, azon az anyagon, amiből formálja, már előre láthatók a nyomok, mutatva, hogy mire van rendeltetve. De ezek a prófétikus, magasabb lehetőségeket sejtető jelek sohasem nyúlnak át észrevétlen átmenettel a magasabb valóságba. S így, legyen az ember bármennyire közel az Isten országához, viselje magán akármilyen fényes bélyegét annak, hogy az Isten számára teremtetett, mindez csak lehetőség és ígéret. A beteljesedéshez Isten teremtő hatalma kell még, mely a határvonalon átlendíti a lelket, és belejuttatja az Ő országlásának új világába. Minden egyes emberi élet előtt, mely az Isten országlása alatt áll és abban boldog, mély csodálattal állunk meg, – mert emberi erők által elérhetetlen lett itt valósággá: „Aki a Krisztusban van, új teremtmény az”.

*

Testvérem, ember, hol, merre visz a te utad? Távol kalandozol-e, tán kegyes külszín alatt mégis a Krisztussal szemben hideg, kemény szívet takarva? Nem lehetsz annyira messze az Isten országától, hogy szeretetének tekintete rajtad ne volna. Lásd, Krisztus azokért imádkozva halt meg, akik olyan messze voltak tőle, hogy képesek voltak megölni. Áldott az Isten, a mi Atyánk, hogy az Ő szeretetének országa örökké közel van, készen vár, még ha a világ túlsó szélére szakadnánk is el tőle! – Vagy talán a te szívedben is felhangozhat az isteni bíztatás: „Nem messze vagy...”? Hadd érezd meg akkor azt a nagy szeretetet, mely még ennél is többet szeretne mondani. Engedj annak a hatalomnak, melyben teljessége vár minden jónak és nemesnek, amivel eddig is bírtál. Kérd az Istent, hogy adjon neked is részt az Ő uralma áldásaiban. És Ő nem fog késni. Megteszi veled is a csodát: a gyermekévé tesz, akinek életében a szeretet nagy törvénye mér nem nehéz parancsolat, hanem mennyei Atyádtól örökségképpen kapott természet.

Ha pedig boldogan elmondhatod, hogy az Isten országának határain belül folyik életed, és Isten maga támasztja szívedben napról napra Lelke uralmával a készséget és erőt, hogy neki szeretetben szolgálj; akkor, testvérem, leborulva áldd Őt, és neki adj dicsőséget. Ő volt az, aki „általvitt a halálból az életre”. Övé valóban az ország, a hatalom is, mely abba minket eljuttat, – az Övé, mindenestől csak az Övé a dicsőség!

***

Közel Isten országához

1935. december 22-én.
Advent negyedik vasárnapján.

Lectio: Márk 12, 28 – 34.

Textus: „Jézus... mondta neki:
Nem messze vagy az Isten országától.”
Márk 12, 34.

Már csak egy-két napnyi távolság választ el bennünket a karácsonyi ünnepnapoktól. Nemsokára újra átélhetjük azokat a boldog órákat, amelyekben szinte átérezhető valósággá válik az Istennek a földre szállt országa, annak csodálatos békessége, és ragyogó öröme. Ezért érdekelhet bennünket ezen az utolsó ádventi vasárnapon, az ünnepi áldások küszöbén, az a lelki arckép, amelyet alapigénk egy olyan emberről nyújt, aki az Isten országának a küszöbén állott úgyszólván.

Az ismeretlenség homályából bukkan elénk, és nemsokára el is tűnik szemünk elől az alakja. Az alatt a néhány perc alatt, ameddig az evangéliumi történet fényében előttünk áll, a Jézus ellenfeleinek sorában látjuk. Azok az utolsó harcok folynak éppen, amelyekben Jézus ellenfelei még egyszer megpróbálták szellemi fegyverekkel elérni céljukat: Jézusnak elhallgattatását, hogy aztán, ha ez semmiképpen nem sikerül, más eszközökhöz folyamodjanak. Jeruzsálem nyílt terein, hallgatóinak nyilvánossága előtt ostrom alá veszik vitakérdéseikkel, hátha zavarba tudják hozni, szégyenbe tudják keverni, és meg tudják dönteni tekintélyét a nép előtt. Ez az írástudó is ott volt köztük. Sokáig csak szemlélője volt a párbajnak. De amikor látta, hogy a társai nem bírnak Jézussal, mert Ő minden elébe vetett problémát átlát, és fölényesen megold, előáll ő is. Neki is van egy kérdése. Vajon arra mit tud Jézus felelni?

„Melyik a legfontosabb parancsolat?” A tudós rabbiknak egyik legtöbbet vitatott kérdése volt ez. Hiszen nem volt nekik áhítatosabb foglalkozásuk, mint sorra venni az Ótestamentum parancsolatait, számon tartani, hogy hány is van, s aztán, mint valami maguk elé kirakott drágagyöngy-sorozatban válogatni: melyik a legfényesebben tündöklő? Most ez a kérdés arra van szánva, hogy Jézus lába elé vetett hurok legyen. Akármit felel is, fel lehet majd hozni ellene valamely nagytekintélyű régi írásmagyarázó ellenvéleményét, éspedig olyan érvekkel megtámogatva, amelyekre ő, a rabbik iskoláiban nem járatos vándortanító, megzavarodottan lesz kénytelen elhallgatni.

De nem így történt. Jézus kiszemel az Ótestamentum lapjairól két parancsolatot, és azt magasztalja mindenek fölé: „Szeresd a te Uradat Istenedet...”, és: „Szeresd felebarátodat...” Ez nem egyszerű összehasonlítgatása és összemérése az Ótestamentum sok-sok parancsolatának. Ez az egész Ótestamentumnak új megvilágításba helyezése. Ez az örökre szóló lényegnek a kiemelése, amihez képest minden egyéb csak múlandó hüvely. S erre a meglepett írástudó kihullatja tegzéből a készentartott nyilakat. A hallottakon eltűnődve lehajtja fejét, s amikor megszólal, kénytelen igazat adni Jézusnak. „Jól van Mester. Igazán mondtad...” Csakugyan, ez a legnagyobb, amiről a régi szent írásokban szó van. A szeretetnek ezt a parancsát komolyan venni, és őszinte lélekkel követni, „többet ér minden égőáldozatnál és véresáldozatnál”, a törvényben előírt minden külsőségnél, mindazoknál a parancsolatoknál, amelyeknek a betűjén olyan odaadással rágódott az írástudók vallásossága.

Erre a nyilatkozatára állítja ki róla Jézus a bizonyítványt: „Nem vagy messze az Isten országától.”

I.

Lehetetlen ki nem éreznünk Jézusnak ebből a megállapításából mindenek előtt az Ő nagy örömét. Kedves meglepetés volt számára, hogy valakiben, aki az ellenfél soraiban vonult ki ellene, lelki rokonságot fedezhetett fel. Igaz, hogy ez a lelki rokonság nem volt teljes együvé tartozás: az írástudó még nem volt belül az Isten országán, csak közel volt hozzá. De már nem sok választotta el a belépéstől! És Jézus ezt a még csak készülőben levő eredményt is, noha még nem volt teljesen érett gyümölcs, örömmel fogadja!

Mi sokszor abban a kísértésben vagyunk, hogy türelmetlenségünkben, elégedetlenségünkben, felállítsuk az alternatívát: vagy minden, vagy semmi. Van ebben persze valami igazság is. Az Isten országát csakugyan éles határvonal zárja körül, és az ember ezen a határvonalon vagy belül van, vagy kívül, és végeredményben ez az egyetlen döntő kérdés. A Szentírás lapjain is gyakran találkozunk olyan szakaszokkal, amelyek ezt az éles különbséget hangsúlyozzák, és felállítják elénk a „vagy-vagy" kérdését. Különösen a János írásai döbbentenek meg lépten-nyomon az ellentétnek ilyen komoly szembeállításával. Igen, mert János és a többi szentíró is ilyenkor „sub specie aeternitatis", az örökkévalóság szempontjából nézik a dolgot. Magasan föléje emelkedve a földi életnek, átfogják tekintetükkel az egészet, és a végső kifejléseit veszik szemügyre. Ha egy-egy emberélet számadását lezárva így odaállítjuk az örökkévalóság mértéke alá, csakugyan azt kell mondanunk: mit ért valakinek akármilyen közel lennie is az Isten országához, ha végül mégis csak kívül rekedt? Ebből a szempontból – közel lenni az Isten országához, magában véve semmit sem jelent.

De ne felejtsük el, hogy az örökkévalóságra kibontakozó végső döntések itt a mi földi életünkben sokáig homályban rejtőznek, és lépésről-lépésre, fokról-fokra tűnnek elő. A mi szemünk nem képes az Isten országának határvonalát nyomon követni, és nem a mi dolgunk elhamarkodva lezárni egy-egy emberélet számadását.

Ezért kell örömmel üdvözölnünk már azt is, ha valakiről meglátszik, hogy „nincs messze az Isten országától". Az más kérdés, és rá fogunk térni később erre is, hogy ez még nem elég. De már ez is nagy dolog. Öröm látni, ha valaki már annyira is eljutott, hogy nem sok mérföldnyi, hanem csak néhány lépésnyi távolság van hátra!

Milyen öröm különösen, ha vélt ellenfeleknél lehet ezt megállapítani, mint ennek az írástudónak az esetében is! Úgy látszott, hogy áthatolhatatlan, vastag bástyafalak választják el Jézustól. S egy-két szó elég volt ahhoz, hogy kiderüljön: a fal csak néhány papiros-kulissza! Hogyne örült volna ennek Jézus, és hogyne örülnénk mi is ilyenkor!

Lehet, hogy egyesek azért „nincsenek messze az Isten országától", mert már születésüktől fogva úgy van felhangolva a lelkük, hogy ha megrezdül Jézus szavára, azonnal igenlő választ ad rá. Talán ez az írástudó is az ilyen kiváltságos lelkek közül való volt. Együtt élte ugyan környezetével annak száraz, betűrágó, külsőieskedő vallási életét, és társaival együtt bele-sodródott azoknak minden hibájába, bűnébe, de talán az egész idő alatt úgy érezte, hogy ez mégsem neki való élet. Talán mindig is magasabb igényei voltak titokban. S talán ezért történt, hogy amikor Jézus ajkán megszólalt az azóta is évezredeken át zengő nagy kijelentés, hogy az egyetlen nagy és fontos dolog Isten előtt az Ő iránta való szeretetünk, amelyben egész lényünk felolvad, és a felebarátunk szeretete, mintha a testvérünk volna, – akkor ez az írástudó úgy érezte, mintha a lelke mélyén elsüllyedt harangok szólalnának meg: nem mondhatott mást, mint hogy: „Igen, ez az! Igazad van! Ennél nagyobb dolog nincs a világon!"

Az ókori egyház egyik legérdekesebb vezérlő szellemének, Tertullianusnak a szavával az ilyen emberekről elmondható, hogy természetüknél fogva keresztyén lelkek: „animae naturaliter Christianae." Ők is csak úgy lehetnek keresztyénekké, ha „újjászületnek". De

náluk az Isten Lelkéből lelkedzett új élet nem kell, hogy gyötrelmes vívódások között zúzza-törje össze a régi, a „természeti embert”. Szinte csak csendes árnyalati változáson kell átmenniük, mint amikor napfelkeltekor a már amúgy is kivilágosodott tájon elömlik az aranyló fény, mert csakugyan felkelt már a nap. Az ilyen ember „nincs messze az Isten országától”.

Másoknál más magyarázata van a dolognak. Talán ez az írástudó is nem születésétől fogva, hanem a neveltetése folytán volt olyan közel az Isten országához. Talán gyermekkorában oltották be olyan hatásokkal, talán olvasmányaiból szívott magába olyan gondolatokat (hiszen magában az Ótestamentumban is nem csak a „törvénnyel”, hanem a törvényeskedés ellen hadakozó próféták írásaival is találkozhatott), vagy talán az életében szerepet játszó, a lelkét megragadó példák hagytak hátra benne olyan nyomokat, hogy amikor most Jézussal szemben áll, önkéntelenül is hódoló helyesléssel válaszol az Ő szavaira. Ki tudja, mi minden raktározódott el a lelkében az elmúlt évek folyamán, milyen eszmények vésődtek bele titkon az emlékezetébe, amelyek most feltámadnak, mert Jézusban ugyanazt látja, ami már régen is a szíve rejtett vágya volt. Vannak emberek, akik a lelki fejlődésükben szerepet játszott másoknak, akár élőknek, akár már régóta porladóknak köszönhetik, hogy „nincsenek messze az Isten országától”.

Vagy meglehet az is, – mert ilyenekkel is találkozunk, – hogy valaki tulajdon élettapasztalatainak kohójában olvadt meg az Isten országa számára már könnyen formába önthető érccé. Ki tudja, ez az írástudó is milyen tüzeken ment már át, milyen kemény leckéket kapott az élet iskolájában! Lehettek olyan megrázkódtatásai, amelyekben támaszra lett volna szüksége, és azt az ő törvényeskedő, külsőséges vallásosságában nem tudta megtalálni. Látszólag erősen állt még ez az ő vallásossága, de ki tudja, milyen árvizek mosták már alá a talapzatát, és milyen csalódások érlelték meg benne azt a sejtelmet, hogy békességet csak egyetlen egy dolog adhatna neki: a szeretet közösségében élni Istennel, mint a mennyei Atyának kegyelembe fogadott gyermeke, és a szeretet közösségében élni felebarátaival, mint ugyanannak az Atyának gyermekeivel. Vannak emberek, akiknek a lelkében azért rezdül meg egy húr Jézus szavára, mert minden más húr elszakadt már...

Akármi legyen is az oka és magyarázata, csillanjon fel a szemünk, ha ilyenekkel találkozunk, akik „nincsenek messze az Isten országától”, és köszöntsük őket azzal az örömmel, amelyre Jézus ad példát!

II.

De az öröm mellett kiérzik Jézus szavából a szomorúság is. Íme, ezt az embert már nem sok választja el az Isten országától, – de annál fájdalmasabb, hogy valami mégis elválasztja még! Csak néhány lépést kell még megtennie, – de vajon meg fogja-e tenni? Már közelében járni az óhajtott célnak, és ott elakadni: szánalmasabb sors volna, mint ha valaki soha nem jutott volna közelébe. Mi hiányzott még ennek az embernek az életéből, hogy csak éppen „nem messze volt az Isten országától”, de annak boldog birtokába még nem tudott elérkezni?

Elmondhatjuk róla, hogy hiányzott életéből az Isten országa polgárainak a szabadsága. Egész lényéből, amint képzeletünk előtt megjelenik, a tekintetéből, a szava csengéséből ezért árad ki olyan mély szomorúság. Rab lélek volt. Rabja annak a „törvényeskedő” vallásosságnak, amelyet az írástudók köreiben ápoltak; annak a szabályokhoz, külsőségekhez, hagyományokhoz tapadt szellemnek, amely a lelket megölő betűn rágódva kereste az Isten jótetszését. A bensejében ott hordozott egy másik lelket is, amelyet a törvénynek ez a rabszolgasága nem tudott kielégíteni. Most, amikor Jézussal szemben áll, kilobban belőle ez a lélek: „Jól van, Mester. Igazán mondtad.” Tudja ő, hogy csak egy dolog van, ami békességet adhat: Istennel, aki sorsunkat kezében tartja, a szeretet közösségében élni, nem félni Tőle, nem lázongani

ellene, mintha zsarnoki gazdánk volna, hanem az ölébe hajtani a fejünket, mint a kisgyermek az édesatyjáéba; és ami ezzel együtt jár: az Ő gyermekeit látni és szeretni felebarátainkban is. De ez a tudat el volt fojtva benne. Mint a keményre taposott kéreg alól a földben feszengő mag, nem tudott kitörni az Isten szabad levegőjére, hogy az Isten szeretetének napfényében fürödzthesse meg kiteljesedett életét. Nem tudott elszakadni régi világától, s nem merte átadni magát az Isten országában való szabad életnek, amelyben már nem attól függ az Istennek rajtunk nyugvó jótetszése, hogy mennyi szabályt és milyen sikeresen tartottunk meg, hanem egyedül csak attól, hogy Ő megkegyelmezett nekünk, és kegyelmét soha többé nem fogja megvonni tőlünk!

Minden mag a föld börtönében fakad életre, és bármennyire magasba törjön is, soha el nem szakadhat a földtől, amely gyökereit tartja. A „törvénynek" ugyanígy megvan a nélkülözhetetlen szerepe mindnyájunk életében. Kiskorunkban regulák alatt kezdjük életünket, vallási életünket is, mindnyájan. És gerinces tartást mindig is az ad lelki életünknek, ha mindenben, az Istenhez való viszonyunk ápolásában is, bizonyos megszabott rendhez tartjuk magunkat. De az Isten országához tartozni azt jelenti, hogy amint a napsütésben ringó kalász fölényes magasságból tekinthet alá a rögökre, amelyek tömlöcéből kiszökkent az ég felé, úgy mi is szabadok vagyunk a törvény alól. Egy vágyunk van csak: szeretni a mi Istenünket, aki megajándékozott az Ő szeretetével, és ezt a szeretetet továbbsugározni másokra!

Elmondhatjuk erről az írástudóról azt is, hogy hiányzott az életéből az erő, amely az Isten országával együtt részünkké válik. Hogy mi volna az igazán jó és kívánatos élet, azt – saját szavának bizonysága szerint – tudta ő, és sóvárogva nézett feléje. De csak úgy, mint valami elérhetetlen eszmény felé. „Jól van Mester, igazán mondtad." Mintha fájó sóhajtás kísérné szavait. Az a legnagyobb, a legszebb, a legigazabb, amit te mondasz, – de vajon lehetséges-e ez? Hiszen a törvényt, a parancsolatokat megtartani, – megszokott külső értelmezésükben – ez még megy valahogy. Némi gyakorlattal, önfegyelmezéssel, ezzel megbirkózhat az ember. De szeretni Istent egész valónkkal, minden másnál jobban, és szeretni felebarátunkat nem szóval, de valósággal, mindig, mindenütt, – olyan szédítő hegycsúcs ez! Ki juthatna fel ide valaha is?

Ha ez az írástudó már belül állt volna az Isten országa határán, akkor tudhatta volna, hogy ez nemcsak távolból ragyogó eszmény, hanem gyakorlati valóság is. Mert az Isten országa éppen azt jelenti, hogy amit benne Isten örök törvényként megkövetel tőlünk, azt Ő maga jön megvalósítani bennünk. Hálásan vallja az Isten országának minden részese, hogy a szeretetnek ez az útja járható út. Járható éppen számunkra, eredettől mindig a szeretetlenségre sokkal inkább hajló emberek számára. Járható azért, mert nem egyedül kell járnunk. Velünk van a Kegyelem Istene, aki hatalmába vett, és abban megtart; aki életünket a maga életével újjászüli és megszenteli. A szeretetben való tökéletességtől messze, nagyon messze vagyunk csakugyan. De útban vagyunk feléje. S ha ez a szent láng mégúgy reszket is a kísértések szelében, és sokszor csak pislogva ég is, vagy éppen kialszik is, őrködik felette az, aki meggyújtotta; mindig újra fellobbantja, és híven táplálja. Isten maga a biztosítékunk rá, hogy lehetséges Őt szeretnünk, és Őáltala felebarátunkat is!

Abban foglalhatunk össze mindent, hogy hiányzott még ennek az embernek az életéből a Jézus Krisztus igaz ismerete, és azért volt csak közelében az Isten országának, de még nem benne annak áldott világában. Mert azt a szabadságot és azt az erőt, amelyről szó volt, Jézus Krisztus adja az Övéinek.

Ez volt valószínűleg az első találkozása Jézussal. Ez alatt a néhány perc alatt egy-két szaván át beláthatott valamennyire a lelkébe. Amit látott, ahhoz vonzódott minden idegszálával. Amit tőle hallott, annak igazságával együtt rezgett szívének minden húrja. De nem hallott, nem látott még eleget.

Kivilágosodott előtte az, hogy milyen életutat mutat Jézus. Vagyis megismerkedett Jézussal, a csodálatos nagy tanítómesterrel. De még nem ismerkedett meg Jézussal, a leghívebb baráttal, aki az úton el is kísér, vezet és támogat. Még nem ismerte az Urat, aki hatalma alá vonja és megtartja híveit; a Megváltót, aki az emberben megtöri a bűn hatalmát, és beléje plántálja az Isten országának új életét. Még nem válhatott Jézus az életének olyan uralkodó középpontjává, amelytől többé nem lehet elszakadni: a szabadság örök biztosítékává, az erő kimeríthetetlen forrásává.

Vajon később bekövetkezett-e ez nála? Nem tudhatjuk. A történet nem szól a továbbiakról. De ha bekövetkezett, akkor bizonyos, hogy az eddigi életétől úgy különbözött a későbbi, mint ahogy a betlehemi kisdedhez sietők pásztorok, és a messziről elvándorolt bölcsek lelke különbözött a Betlehemből visszatérőkétől. Más dolog valami titokzatos delejességtől vonzatva odafordulnunk, ahol úgy sejtjük, valami nagy kincs vár reánk, és más dolog megismerni Jézusban az Isten-küldte Királyt, és beállni az Ő boldog alattvalói közé.

Ez hiányzott az írástudó életéből. És hányan vannak, akik ugyanúgy felkeltik bennünk az aggódó kérdést: vajon megteszik-e még a hátralévő néhány lépést is, és elérkeznek-e az Isten országába?

III.

Végeredményben azt mondhatjuk, hogy az örömnek és az aggodalomnak a hangjai mégis reményteljesen csengenek össze Jézus szavában. Hiszen azt a néhány lépést, ami még hátra volt, nem volt lehetetlen megtennie az írástudónak! Azok az okok, amelyek miatt csak eddig jutott el, és aztán elakadt az Isten országának közelében, elhárulhattak az útjából, és megnyílhatott számára a pálya el egészen a célig.

Ennek a reménységnek a vizsgálatába nem merülhetünk most bele mélyebben. Csak röviden hadd mutassak rá néhány dologra mégis.

Talán csak az volt a baja, hogy most találkozott Jézussal először. Ha még többször is együtt lehetne vele, ha még gyakrabban hallhatja szavát, ha az első mély benyomás keretei megtelhetnek sok új benyomás élő tartalmával, ha egyszóval: igazán megismerkedik Jézussal, – hátha rendbe jön minden!

Meglehet, hogy csak az volt a baja, hogy nagyon magányosan rejtegette a lelkében kialakulni akaró új életet. A környezetében senki nem értette volna meg. Senkije nem volt, akivel őszinte lelki kicserélődést folytathatott volna. Nem csoda, hogy nem jutott tovább, mint amennyire jutott. Talán csak arra volt szüksége, hogy bekapcsolódjék a Jézus körül kialakult kis tábor lelki közösségébe, s annak ösztönző hatása hamar meghozta volna lelki kibontakozását!

Végül meglehet az is, hogy egyszerűen csak türelemre, bizonyos időnek az elmúlására, a kiérlelődésre volt szükség az ő esetében. Mert az Isten országának a polgárai nem valami varázsütésre válnak a régi emberekből újjászületett lelkekké. Elhibázott dolog az, amit nem egyszer megfigyelhetünk a modern evangélizáció módszereiben, amikor valamilyen lelki gyorsforralón akarnak azonnal eredményeket elérni, mintha rázárnák az emberekre az ajtót, hogy: „addig nem mentek el innen, amíg nem lesztek az Isten országának polgáraivá.” Így inkább múló látszat-eredményeket lehet kierőszakolni, mint valóban a lélek mélyéről fakadó elhatározásokat kiérlelni. Azokhoz idő kell. Azokra sokszor sokáig várni kell!

De akármi volt is a helyzet ennél az írástudónál, a mi számunkra, az én számomra és a ti számotokra, az a fontos, hogy a magunk helyzetével legyünk tisztában.

Mi nem most találkozunk Jézussal először. Ezerszer elénk állt már az Ige lapjairól. Bőségesen volt alkalmunk megismerkedni vele. Az egyedülvalóság akadálya sem szolgálhat mentségünkül. Benne élünk az Ő híveinek gyülekezetében, ahol az Isten Lelke szakadatlanul serkent és ösztönöz előbbre. És az idő? Óh, az sem volt rövid. Vannak köztünk, akik már megették kenyerük javát. Még mindig várni kellene? De a legfiatalabb sem mondhatja, hogy nagyon sietünk a kérdés felvetésével: mennyire jutottál már el?

Hadd szóljon hát mindnyájunkhoz a kérdés: közel vagy-e, csak közel vagy-e az Isten országához, vagy átlépted-e már a határát? A választ ne várjátok tőlem. Még ti magatok se próbáljatok választ adni. Egy az illetékes bíró ebben a kérdésben: Az, aki az írástudónak is megmondta az igazságot. Álljunk oda az Ő színe elé, és kiről-kiről közülünk Ő maga állapítsa meg a lelki diagnózist. Boldog, aki felé elhangzik szava: „Nem vagy messze az Isten országától.” De százszorta boldogabb, már ádventi készülődés közepette is a karácsonyi öröm élvezője, akihez így szól: „Bízzál, a tied lett a nagy kincs: nemcsak közel vagy hozzá, hanem a birtokában vagy!”

***

Jézus és az asztali társaság

„Bizony mondom nektek, nem iszom többé
a szőlőtőnek gyümölcséből mind ama napig,
amikor mint újat iszom azt az Isten országában.”
Márk. ev. 14, 25.

Jézusnak ez a ránk maradt mondása sehogy sem illeszkedik bele a mi sablonos, egyházias Jézus-képünkbe. Amint olvassuk az „utolsó vacsora” történetét, olyan idegen hangként üti meg a fülünket ez a kijelentés. Olyan kevéssé vártuk. Egész más hangokra voltunk elkészülve. S ezért zavarban is vagyunk az első pillanatra, mit is akarhatott ezzel mondani Jézus?

Ünnepélyes, szinte komor a hangulat, mely ráborul Jézus és tanítványai kis csapatára. A hagyományos páskavacsora, melynél együtt találjuk őket, maga is nagyon ünnepélyes egy szertartás volt. Évszázados nagy emlékek suhantak végig az asztalnál ülők elfogódott lelkén. Most meg éppen elszorult minden szív, valami nem ismert, de küszöbön levő rémség sejtelmétől. Aggódva néznek a Mester arcába. Arra is árnyékok telepedtek, a gyötrelmek előre vetett árnyai, amiktől alig néhány óra választotta már csak el.

Hogy beleillik ebbe a halálra készülő komoly hangulatba az, amikor Jézus kimagaslik a kis társaságból isteni nagyságában, és az úrvacsora szerzésére használja fel ezt az alkalmat, hogy egy eljövendő egész világnak ajánlja fel az Ő megtörendő teste és kiontandó vére tápláló erejét. Így, így ismerjük Őt, fenségesnek, emberentúlinak, amint zord, magányos magaslatokon járva tölti be hivatását az emberiség üdvéért, és vívja rejtelmes harcát a sötétséges bűn hatalmaival.

De aztán egyszerre csak átcsap ebbe az egészen elütő, szokatlan hangnembe. Az imént még a megváltás árának a tragikus képe sötétlett előtte a kehely borában, – most már csak egyszerűen a társas együttlét szimbólumaként emlegeti „a szőlőtőnek gyümölcsét.” Az imént még úgy kinőtt alakja a négy fal közül, bele az örökkévalóság titkaiba, – az Isten Báránya volt, aki életét áldozva hordozza a világ bűneit. Szinte el is tűntek mellőle a többiek, azok a törpe alakok, a tanítványok. Most meg egyszerre úgy közéjük illeszkedik, mint társaságuknak, vendégségüknek egyik tagja. Mintha félrehárítaná egy percre gondolatainak útjából az áldozatos, fenséges, emberfeletti hivatást, amelyet be kell töltenie, és nem akarna más lenni, mint egyszerűen ember az emberek között, akinek öröm volt az asztal ételében-italában osztozni vendégtársaival, s aki most búcsúzik a többiektől – fájdalmasan, de mégis: „viszontlátásra”. „Nem iszom többé a szőlőtőnek gyümölcséből mind ama napig, amikor mint újat iszom azt az Isten országában”.

Vessünk csak egy futó pillantást Jézusra, amint működésének rövid esztendeiben kibontakozik előttünk jelleme, – hátha csak a mi hiányos megfigyelésünk az oka annak, hogy búcsúestjének ez a mondása olyan szokatlanul érint bennünket. Azután, ha megtaláltuk azt a hátteret, amelybe bele tudjuk illeszteni ezt a mondást, tekintsünk bele azon keresztül Jézus lelkületébe. És végül annak, amit így látunk, vessük reá a világosságát a magunk életére.

I.

Ha különösen érint bennünket az, hogy Jézus ilyen fesztelen természetességgel ember tud lenni az emberek előtt, hogy még halála előestéjén, a megváltói feladat roskasztó terhei alatt is, asztaltársnak érzi magát tanítványai körében, csak azért van, mert nem alkottunk magunk-

nak helyes képet Őróla. Ha figyelmes, nyitott szemmel olvassuk el a róla szóló történeteket, meg kell, hogy ragadjon bennünket az az egészen mesterkéletlen egyszerűség, amellyel Ő elvegyült az emberek között, és részt vett az emberélet mindenféle mozzanatában, örömében csakúgy, mint bánatában. Nem úgy járta Ő végig ezt a világot, mint valami világgyűlölő, az emberek tarka életétől elforduló aszkéta. Nem remete volt Ő, akinek fülét még elvontságának magányában is sérti az élet zajának messziről elhatoló egy-egy hangfoszlánya. Nem kényeskedett és nem finnyáskodott, hanem belement az életbe, és kivette részét belőle. Ragyogóan fehér volt Ő tisztaságában, de nem a havas hegyormok tisztasága volt az, – könnyű a csúcsok hóruhájának fehérnek lennie, ott fönn, ahová korom nem száll, sem porfelhő nem emelkedik. Az izzó fehér vasnak tisztasága volt az, mely a kovácsműhely minden feketesége: korom, hamu, por és füst közepette is vakít és bemocskolhatatlan. Neki nem kellett félnie a valóságos emberi élet érintésétől; nem az kente őreá a maga tisztátalanságát az érintkezéskor, hanem Ő űzte el maga körül személyiségének hatalmas varázsával mindazt, ami nem egyezett meg lénye szentségével.

Tudott Ő sírni is a sírókkal, – együtt rezgett a szíve minden fájdalomban remegő emberszívvel. Sőt – ami még sokkal nagyobb dolog –, tudott Ő sírni még a nevetők felett is, – ünnepi fényben, kacagó zajban úszott Jeruzsálem, amikor Ő megállt felette a hegyoldalban napnyugtakor, és könnybe lábadt a szeme. De tudott, éppúgy tudott, igazában örülni is az örülőkkel. Szerette a társaságot. S ahol látta, hogy az emberek letelepszenek, levetve magukról a munka, a gond terhét, és fellélekző lélekkel átadják magukat a fesztelen társas együttlét örömeinek, – örömest letelepedett Ő is az asztal mellé. Jézus vendégséglátogató ember volt. Véges végig vonul egész életén ez a jellemvonás. Ha nem előre beállított mintákon keresztül figyeljük személyiségét, hanem megengedjük, hogy friss benyomásként érjen bennünket minden, amit az Evangéliumokban olvasunk róla, – akkor a többi kép között, mely kialakul róla képzeletünkben, okvetlenül ott lesz, mint egyik nagyon tipikus, az asztalhoz telepedett Jézus, amint a napkeleti szokás szerint elnyújtózik a kereveten, egyik kezének könyökén támaszkodva, a másiknak mozdulataival pedig kísérve szavait az élénk társalkodás közepette.

Mindenkinek emlékezetéből azonnal előbukkan – erről lévén szó – a kánai mennyegző története. A szerény családi kör meghívta ez alkalommal Jézust is – vajon, mint távoli rokont, vagy mint közeli ismerőst? – nem tudjuk. Bizonyára még nem mint Messiást, hiszen még föl sem igen lépett nyilvános munkásságával. Akármint volt is, Ő készségesen megjelent, és elvegyült az ünneplő vendégek seregében. De ez csak kezdete egy egész sorozatnak. Egymás után vonulnak el szemünk előtt a jelenetek, amikor ott látjuk Jézust, mint meghívottat, szívesen látott és szívesen megjelent vendéget egy-egy lakománál. És ezek a vendégségek már jobban bele is szövődnek nyilvános működésének történetébe.

Elhívja Mátét a vámszedőhely lelki gyötrelmei és szégyene közül új életnek, tanítványi szolgálatnak útjára. S amikor azután Máté meg akarja osztani újonnan talált boldogságát barátaival, volt pályatársaival, vendégséget rendez számukra, hogy ott ismerkedjenek meg Jézussal. És bizonyára nem ez volt az egyetlen alkalom, amikor Jézus az asztali együttlétben igyekezett magához kapcsolni embereket, akiket sehol másutt nem érhetett volna talán utol. „A bűnösökkel eszik és iszik együtt!” – suttogták a háta mögött felvont szemöldökkel azok, akik maguk soha nem tudtak megmenteni egyet sem e veszendő emberéletek közül, de olyan gyorsan készek voltak hibát találni abban, ha másvalaki megkönyörült azokon, és közéjük ment, segíteni rajtuk.

De ott találjuk Jézust még díszesebb társaságban is az asztal körül. Simon, az előkelő farizeus is meghívja Őt házához. Nem azért, hogy megtisztelje Őt ezzel, hiszen nem részesíti még a köteles vendéglátói figyelemben sem, – érkeztekor lábát sem mosatja meg, meg sem törölteti, amint illett volna. Inkább kíváncsiságból akarná egyszer a házánál látni ezt a nagyhatású fiatal tanítómestert. És Jézus elmegy a meghívásra. Hátha ott a vendégség fesztelenül emberi

együttlétében közelebb lehet férkőzni egy ilyen kemény farizeus-szívhez, mint a zsinagógai vitákban.

Asztalnál látjuk Jézust megannyiszor a tanítványai meghitt körében is. Akkor is, amikor a János tanítványai elcsodálkozva jönnek számonkérni: „Miért nem böjtölnek a te tanítványaid?" Akkor is, amikor megbotránkozva szólják meg őket az írástudók miatt, hogy nem tartják be evés előtt a szokásos mosakodási szertartást. És hány egyéb alkalommal! Olyan természetes az, hogy mikor betér jó barátainak bethániai hajlékába, Mária ugyan csendes lélekkel letelepszik melléje és figyeli szavait, de Márta, a sürgő-forgó háziasszony, azzal igyekszik örömöt szerezni a Mesternek, hogy asztalt terít, és vendégséget készít. Megfeddi ugyan őt Jézus, amikor Márta kifakad, hogy Mária nem segít neki háziasszonyi fáradozásában, – de a feddés nem a vendégség-készítésért érte Mártát, hanem izgatott, sokfelé szétszórt, s azért békétlenné lett lelkületéért. „Sokra igyekszel...pedig egy a szükséges dolog." Hiszen később, az utolsó napok egyikén megint együtt látjuk Jézust s tanítványait a bethániai családdal, és megint asztal mellett, – „vacsorát készítettek neki" – és megint Márta az, aki felszolgál.

Olyan természetes ezek után az is, hogy az emmausi tanítványok „szemei tartóztatva voltak" a Jézus felismerésétől, míg velük járta az országutat, de amikor hívásukra betért hozzájuk az emmausi hajlékba, ott asztalhoz telepedett és megszegte a kenyeret, – ebben az ismerős helyzetben azonnal felkeltette elfojtott emlékeiket. Hiszen olyan sokszor látták Őt együtt enni-inni társaságukban. Hogyne ismernének így rá a Mesterre, ha még úgy elváltozott is alakja!

Még az ellenség gyalázkodó mendemondáját is megértjük, amikor mérgezett nyelvvel adják tovább róla a becsület-rontó hírt: „Nagyétű és részeges ember". Hazugság volt? Nem, még annál is veszedelmesebb rágalom: eltorzított igazság! Az igazság, melyet benne felismerhetetlen torzképpé csavartak, az volt, hogy Jézus csakugyan szívesen és gyakorta állt be vendégnek az emberek asztaltársaságába. Az igazság az volt, hogy Ő szeretett ember lenni az emberek között, s ezért vonzódott oda, ahol béklyóit levetve legszabadabban és legerősebben csap fel az emberi élet lángja: a rakott asztal és töltött pohár körül együttidőző társaságokba.

Így már nem olyan különös, hogy a halála előtti utolsó órákban is, megint együtt lévén tanítványaival az asztal vendégsége körül, Jézus nemcsak a világ megváltóját érzi magában, hanem még egyszer felzeng lelkében erős, egészséges embervolta is, mely úgy szeretett emberek társaságában lenni, – és nemcsak mint isteni országa és egyháza jövendő apostolaihoz szól híveihez ez utolsó alkalommal, hanem úgy is, mint meghitt, megszokott, összemelegedett asztaltársaihoz: „Bizony mondom nektek, nem iszom többé a szőlőtőnek gyümölcséből mind ama napig, amikor mint újat iszom azt az Isten országában."

II.

Ha mármost nem olyan idegen az a nyelv, amelyen Jézus itt megszólal, mit árulnak tehát el nekünk szavai az Ő lelkivilága titkaiból? Kettős arca van nyilatkozatának, mint minden búcsúszónak. Az elválás határvonalánál megállva vissza is néz a múltba, – végigfut az együtt töltött órák hosszú során, mely most megszakad. „Nem iszom többé a szőlőtőnek gyümölcséből." De előre is tekint a jövőbe: „...mind ama napig, amikor mint újat iszom azt az Isten országában". S a csodálatos az, hogy a fájdalom, mellyel elválik a múlt kedves emlékeitől, olyan tökéletes egyensúlyát találja az örömben, mellyel elébe néz a jövőnek, amikor majd újra felveheti a társas együttlét elszakadt fonalát.

Vizsgáljuk is előbb ezt a jövőbe tekintő reménységet, mert csak ennek világánál méltányolhatjuk a fájdalmasan búcsúzó visszapillantást.

Ott áll Jézus a halál sötét folyamának partján. Holnap ilyenkor már csak holttetemét láthatják tanítványai. Mindent itt kell hagynia, ami fiatal életét örömmel, szépséggel, tartalommal, küzdelemmel töltötte el. Bele kell vetnie magát – hivatása parancsolja – a feléje tornyosuló gyilkos áradatba, s az el fogja temetni őt híveinek szeme elől. De Jézus tekintete nem akad itt el. Túl a sötét vizeken és minden homályon, mely ott borong fölöttük, Ő látja a túlsó partot, a dicsőséges verőfényben fürdőt, s Ő tudja, hogy a halál sodrán át, mélységek sírján át, az Ő útja odaát vezet. Most jöhet ellene a világ összeesküdött bűne és ármánya, és arathat fölötte kegyetlen diadalt. De el nem nyelheti az Ő életét. A keresztnél nem fog végződni története. Lesz még egyszer nap, – „ama nap" –, amikor az Isten lesz diadalmas a sötétség fölött. Eljön majd az Isten országa, s abban Ő lesz a hatalmas fejedelem, akinek adatott minden hatalom égen és földön.

Ami mármost megkapó Jézusnak a hatalmas, bizonyos reménységében, mellyel halálának elébe-, s azon túlnéz, az az a fesztelenség, mellyel ezt a jövendőt földi színek köntösébe öltözteti. Innen, ennek a múlandó világnak az örömeiből veszi a vonásokat, amelyekkel megfesti annak az eljövendő világnak, az Isten országának a képét. Akkor, azon a napon, – úgy reméli Ő – , megint együtt iszik az Ő tanítványaival a szőlőtőnek gyümölcséből! Írjunk ebből akármennyit is a napkeleti képzelet realizmusának a számlájára, és hangoztassuk bármennyire is azt, hogy Jézus az érzéki képeket csak lelki valóságok szemléltetésére használta fel, – még mindig megmarad az a tény, hogy Ő az Isten eljövendő országától a földi élet társas örömének a felújulását várta. Szőlőtő – az nem lesz ott; borral telt poharak sem, bizonyos. De minden képleges magyarázat és átszellemiesítés után is, még mindig megkapó az, hogy Jézus előtt milyen vonzó, tarka, eleven képe lebegett az örökkévalóságnak. Nemcsak az Isten színelátásának hazája az, amiben reménykedett, hanem emberi viszontlátásnak és boldog együttlétnek is hazája.

Mivel pedig az örvendő társas közösségnek legnagyszerűbb alkalmai e földön a terített asztal melletti találkozások, Jézus nem félt ezt a képet minden színességével átvinni az Isten eljövendő országára. Isten fejedelmi lakomát készít „ama napon" az Ő választottainak, meghívottainak. Minden népből és nemzetből eljönnek majd, és „letelepednek" – a terített asztalokhoz – „Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal", a múltnak kiváltságos meghívottaival. Míg kívül sötétség, „fogak csikorgatása és jajszó" lesz, addig odabent a mennyegzői lakomán, fényben, bőségben örvendeznek egymás társaságában az üdvösségre eljutottak.

Milyen elütő kép attól a színtelen, szürke, elvont fogalomtól, melyben előttünk szokott megjelenni az Isten reánk váró, felénk közelgő örök világa! Nem csoda, hogy sok ember, ha hisz is benne, fázik mégis tőle. Hiszen minden, ami érdekessé, változatossá teszi a létet, a halálon innen van csak, rajta túl – az örök unalom kezdődik! Sőt, még azok is, akiknek szíve gyönyörködve tekint elébe a romolhatatlanság hazájának, milyen sokszor csak a „fenséges szépnek" a vonásaiban látja maga elé tornyosulni azt, mint valami homályban úszó óriási gótikus dóm-hajót, ahol ködbevesző magasba nyúlnak az ívek vonalai; láthatatlan, titokzatos karok zsolozsmája száll, száll, előttünk pedig az Isten rejtelmes fénye világít, magas királyi széken fogadva imádatát és hódolatát a megváltott seregeknek... Szép, csodás, de fárasztó! Nem csábító egy örökkévalóságra!

Ezzel szemben abból a képből, amit Jézus rajzolt elénk, felénk cseng a lakoma víg zaja. Szabadság, tarkaság, sokaság, – ez az, ami a földi életet üdévé, érdekessé teszi. Az ennek a világnak a bája, hogy az Isten napfénye színekre bomlik benne, – hogy Ő az Ő végtelen lényét olyan sok véges lélekben tükrözteti, akik közül egyik sem azonos a másikkal. Kölcsönös kiegészülés, társalkodás, együttlét, – ez az élet öröme és üdesége. Mindez, mindez meglesz odaát is, mondja Jézus. Olyan lesz ott az élet, mint amikor zajos vendégsereg örvendezik rakott asztalok körül. „Ott megint iszom a szőlőtőnek gyümölcséből..."

Mosolygunk az ókori naiv néphiten, amellyel odatemették a férfi mellé paripáját és fegyvereit, hogy újra harcba szállhasson és vadászhasson a boldogultak mezein. Pedig nem mosolyt érdemel a gyermeteg léleknek ez a csapongó képzelődése, hanem tiszteletet. Az az egészséges ösztön szólal meg itt, mely nem tudja az üdv honát másképp elgondolni, mint úgy, hogy az legalább olyan érdekes és kielégítő legyen, mint volt a földi. Hogy elhagytuk sorvadni ezt az ösztönt! Milyen kis igényeink vannak az örökkévalósággal szemben! Vagy mondjuk Jézus szavaival: milyen „hitetlenekké" lettünk!

Pedig Jézus előttünk járt azzal a nagy, erős hittel, hogy odaát az Ő diadalmas országában Isten minden földi értéket megsokszorozott dicsőségben tart készen számunkra. Mérhetetlen kincseket csavarhat itt ki kezünkből a halál, de ott, az örök élet világában, százszorosan viszontlátjuk azokat. Nem valami üres, lélektelen alvilág az Isten országa, mely felé halad az életünk. Ünneplő vendégsereg vár ott bennünket boldog találkozásra, és ami sebet itt ejt az egymástól való búcsúzás, begyógyítja, ezerszeresen jóvá teszi azt ott a viszontlátás, és örök együttlét. Isten lesz ott a nap, a fényével mindent bevonó, – de ott is mi emberek leszünk egymás társas közösségében, örök testvériségében, az Ő dicsőségének hordozó tükrei egymás számára, – csakúgy, mint itt.

Ezzel a látomásával szemei előtt, túl a halál sötétségén, még jobban megértjük, miért fáj Jézusnak a búcsúzás, amint tekintete visszafelé fordul. „Többé nem iszom a szőlőtőnek gyümölcséből..." Drága, kedves órák voltak azok, amiket együtt tölthettek. Most itt az utolsó. Mint ahogy hosszú búcsúcsókkal marasztaljuk az elválás percét, hogy el ne fusson kegyetlenül, úgy mélyedt el a Jézus lelke is ez utolsó együttlét fájdalmas boldogságába: „Kívánván kívántam veletek megenni ezt a vacsorát." És beleönti ez utolsó együttlétbe ott a vacsorázó asztal körül a lelke legszentebb titkait, hogy örökre emlékezetes legyen e vacsora az itt maradók számára, ha Ő eltávozik is. Sákramentummá szenteli az asztal ételét és italát, hogy azok által még késő évek múltán is épek maradjanak a közösség szálai, – ők vele vacsorálhassanak, és Ő ővelük.

Tudjuk már, miért csüngött oly szeretettel Jézus az ilyen vendégségek, társas lakomák alkalmain: éppen azért, mert az örökkévalóság szépségeit látta bennük kiábrázolva. Amikor „a szőlőtőnek gyümölcséből ivott", úgy tette, mint amit újra tenni fog „ama napon, az Isten országában". A mennyei boldogság előképe gyanánt tűnt fel neki az asztal, melyhez a gazda vendégeket hívott. S amint letelepedett a gondtalan beszélgetésbe elmerült emberek közé, – az Isten országának körvonalai bontakoztak ki előtte. Minden ilyen emberi találkozásnak a színe mögött ott látta az Isten örök világának egy-egy megvalósulásra törő titkát, mint ahogy a gerendavázak vonalai, nyersen, tökéletlenül, de mégis a maradandó épület alakját sejtetik.

A vázat szét fogják bontani, magában véve értéktelen, egészen feledésbe fog merülni. De a ház, mely túléli, mégis a gerendatömkeleg közepette épült ki. A földi együttlét órái hamar tovatűnnek. A vendégsereg jön és szerteoszlik megint, s ki tudja, valaha megint együtt lehetnek-e. Az asztal legboldogabb közössége is magán viseli az elmúlásnak, az ideiglenességnek a bélyegét. De a múló látható ábrázat mögött ott szövődik, készülődik valami, ami örökkévaló lesz, ami örök frissességben fog előbukkanni, ha majd egészen leomlik a földi építkezésnek minden burokfoszlánya: a szívek szeretete, a lelkek közössége.

Ezt kereste és ezt akarta építeni Jézus, valahányszor asztalhoz telepedett másokkal. Neki nem a konyha remekei kellettek, nem is a pincék kincsei, – neki az emberi szívek kellettek, akikkel ott, az asztal képmutatás nélküli közösségében jobban találkozhatott, mint bárhol egyebütt. Szívet vitt közéjük, és szíveket keresett, hogy szívet cserélhessen velük. Lehetett ott a vendégségben akármily fényűzés, bőség, ami máskor órák hosszat szolgáltatta volna az anyagot a vendégsereg bőszavú dicséretének, – ha Jézus megjelent, háttérbe szorult minden, ami szemmel gusztálható és kézzel megfogható volt. Az egész vendégsereg egyszerre maga-

sabb jelentőség színvonalára emelkedett. Istentiszteletté vált a lakoma, és hallgatósággá az asztaltársaság. Jézus szólt, és reánk maradt töredékekből elgondolhatjuk, micsoda „asztali prédikációk” hangozhattak el.

Tanításának nem egy drágagyöngyét az ilyen asztali beszélgetéseknek köszönhetjük. A Simon házánál időzésekor mondta el felséges példázatát arról, hogy „akinek sok bocsáttatott meg, az nagyon szeret”. Asztaltársaságban beszélt arról, hogy „aki magát felmagasztalja, az megaláztatik”, mint a tolakodó vendég, kinek szégyenszemre el kell hagynia a díszhelyet, ha méltóbb vendéget ültet oda a gazda, – és viszont: „aki magár megalázza, felmagasztaltatik”. Vendégségben volt, amikor hirdette, hogy az élet parancsszava nem ismer rituális korlátokat, mert „ki az, akinek szamara vagy ökre kútba esik, és nem vonja azt ki azonnal, még ha szombatnap van is”? És így folytathatnánk a példákat. Neki megterítették az asztalt az éléskamra javaival, – Ő feltárta a maga lelkének dúsabb kincseit, és osztogatta azokat a vendégtársak között.

És minden egyéb igazság, ami megcsendült az ajkán, és minden igazság, amit már néma jelenlétével is hangosan hirdetett, – amint sugárzott az Ő lelkéből a többiekébe, megannyi aranyszállal kötötte őket össze. A lelki kicserélődés hálózatát teremtették meg közte, meg az emberek között az ilyen alkalmak. Ez a kapcsolat pedig már nem a földi évekre szólt. Az örökkévalóság számára épített Ő ilyenkor.

Egy író, valamelyik regényében leír egy férfit, ki lelki megrázkódtatásai folytán abba az izgatott, beteges állapotba jut, hogy nem bírja a társaságot. Ahol emberek között megjelenik, ott eloszlik előle az arcok virulása, elnémul a vidám beszéd zaja, és mindenünnen csontvázak meredeznek a szemébe, s azok zörgését hallja. Voltaképpen nem is az őrület ez, hanem mély igazság, az egyetlen igazság a Jézusén kívül, – és nincs más választás. Amit a felszín mutat, annál örökké úgysem állhatunk meg. Mit lát a szemünk mögötte? Vagy az elmúlás réme vigyorog felénk a legderültebb mosoly mögül, – s akkor kín lesz számunkra emberek között élő embereknek lenni. Vagy megkapjuk mi is a Jézus látását: az Isten örök vendégségére meghívott lelkeket látunk az emberek testi köntöse mögött, – s akkor emberekkel érintkezni, társaságukba elvegyülni, lelki kicserélődést teremthetni velük, – nekünk is öröm lesz, és az Isten országának előíze.

A földi asztaltársaság így megtelik az örökkévalóság értékeivel, és nem tehetünk másképpen: felbátorodik a mi képzeletünk is arra, hogy az örök világ titkait ki merje ábrázolni a földi vendégség színeivel. Megszűnik a nagy ellentét föld és menny, jelen és jövő, idő és örökkévalóság között. Ez az élet mind jobban átszövődik annak a másiknak az aranyszálaival, és amaz mind ismertebbé, mind kézzelfoghatóbbá, és mind lebilincselőbbé válik ez által. A földi szőlő gyümölcse már nem csak vidámító ital, hanem próféciája az Isten országa örömeinek, – és az Isten országa örömei már nem olyan elképzelhetetlenül rejtélyesek, mert már most élvezzük az édes ízüket.

Ennek az egy mondásnak az ablakán át is betekintve a Jézus lelkébe, az Ő örök csodája tárul elénk: ég és föld találkozik Őbenne frigyes ölelkezésre. A földi, múló valóság felmagasztosul Őnála az örökkévalóság isteni fényébe, – s a menny örökkévalósága aláhajlik, hogy a földi élet közelségéből csillogtassa ránk dicsőségét.

III.

Milyen új világításban áll előttünk az élet, ha ezen az így feltáruló jézusi lelkületen át nézzük! Ami prózai volt, az csodálatos érdekességgel telik meg; a hétköznapi is ünnepivé szentelődik; s ami olyan közönséges, profán színben szürkéllett, az most megtelik isteni jelentőséggel.

Ahelyett, hogy nagy általánosságban vonnánk reá ezt az igazságot az emberi életre, maradjunk közelebb ehhez a tárgyhoz, melyet magának Jézusnak szavai vetettek fel: a „fehér asztalhoz". Álljunk csak meg ennél az egy gondolatnál, hogy az asztali együttlétnek, ennek az egészen földi élménynek szorosabb kapcsolata van az örökkévalóság boldogságához, mint hittük az első pillanatra. És ne felejtsük el, hogy nem is olyan mellékes mozzanata ez a földi életnek, – hanem csúcspontra jutása annak, és leplezetlen bemutatkozása igaz valójában. Ha meg akarsz ismerni valakit, ne munka közben figyeld meg, hanem amikor befejezte munkáját, és asztalhoz telepszik azokkal együtt, kik között jól érzi magát. Itt bukkan elő természetes énje, itt levet minden mesterséges komolyságot, és átadja magát a fesztelen örömnek, – s az örvendező ember nem képmutató. A terített asztal melletti társaság marad örökre a legbiztosabb próbája annak, hogy az életünk mennyire jutott kapcsolatba az Isten eljövendő országával, vagyis, mennyire vagyunk hasonlók Jézushoz.

Nézzük meg csak, mint állja meg ezt a próbát egy egész nemzet, – mint a miénk. Ítélet és csapás veri hazánkat, mint a szűnni nem akaró zápor. Lecsúsztunk a világ becsülésében, és a magunk jólétében olyan mélyre, mint alig még egy nemzet e föld színén. Miért? – kérded. Mivel érdemeltük meg? – Megkapod a választ, ha végignézel a magyarság vendégeskedésén. Lakmározó, bankettező nép voltunk a jó időkben. Világhíres konyhánk sültje-főztje mellett, hegyeink kincses nedűjénél szüntelen állt e honban a víg asztaltársaságok dáridója. Könnyű hát megismernie minket annak, aki akar. Csak be kell térnie közénk, – mindjárt akad valahol vendégmarasztaló terített asztal, mely mellett feltárul a szívünk-lelkünk.

Mit lát tehát, mit hall egy érdeklődő vizsgalelkű idegen? Miben fogja megtalálni együttes evésünk-ivásunk igazi varázsát? Lát-e az asztalaink mellett szövődni mélyebb lelki közösséget ember és ember között? Megfigyelheti-e, hogy az asztaltársak úgy távoznak egymás köréből, mint életkedvben, kedélyben, egymás iránti bizalomban és komoly tiszteletben gazdagabbak? Épül-e vendégségeinken valami, ami megmarad az örökkévalóságra? Vagy csak a hasnak bemutatott hódoló áldozat a lakománk, s ami szellemi értéket is kicserélünk mellette, az minden, csak nem érték?

Legyünk őszinte bírák a népünk felett, önmagunk felett, és valljuk meg, hogy a fehér asztal próbájának kitéve „megméretünk és nagyon könnyűnek találtatunk." Megértjük, hogy ez évek zivatarai közepette annyi romlás érhetett bennünket, – a múló világ fövenyére épült a nemzetünk tömegeinek az élete, és vajmi kevés volt benne az örökkévalóság erőiből.

Oh, hogy megteljesednénk velük! A mindennapi életünket, mint nemzet, sokkal sűrűbben át kell szőnünk az Isten országa gondolataival és hatásaival, – föl kell emelnünk mindent, ami népünk tömegeit foglalkoztatja, az örökkévalóság világába. Mélyebb, gazdagabb, szentebb életet kell szerteárasztanunk. S ha majd e belső megújhodás szele elhatott egészen az asztali társaságainkig, s onnan kitisztított viselkedésből, beszédből, gondolatból mindent, ami selejtes és hitvány, – akkor majd nem kell féltenünk e nemzet jövőjét semmi zivatartól. Az örökkévalóság számára él az a nép, melynek vendégségei olyanok, hogy nem nehéz Jézust is odaképzelni közéjük.

Lépjünk át egy másik térre, ahol szintén érvényesül az asztal melletti együttlét nagy jelentősége az örökkévalóság szempontjából, – az egyházi élet terére. Nézd meg egy gyülekezetnek „fehér asztalát", és máris tudod, mennyire valósult meg a testvéri közösség a tagjai között. Az igazi keresztyén gyülekezet szükségképpen vendégeskedő társaság. Mert ahol az embereket komolyan összekapcsolja valami láthatatlan kötelék „a szentek közösségébe", ott nem elégedhetnek meg azzal, ha csak az istentisztelet ünnepélyes formái között jut kifejezésre egységük. Különösen városi helyen, ahol még a külső életkörülmények sem éreztetik léptennyomon összetartozásukat. Ellenállhatatlan életösztön vezeti az ilyen gyülekezetet arra, hogy fesztelenebb együttlétre is szerezzen alkalmat tagjai számára. Hiszen meg akarják ismerni

egymást. Levetve minden ünnepélyességet, ami alatt elrejtőzhet a lélek igaz valója, egyszerű, vidám, társas érintkezést kell találniuk egymással.

Az apostoli idők viruló életű első gyülekezetei megteremtették a maguk „agapéit". Azt olvassuk róluk, hogy „részesedtek az eledelben örömmel és tiszta szívvel". És egyházi életük egyik legnevezetesebb mozzanata gyanánt jegyzi ezt fel az Írás. A mi egyházi életünk szomorú elhanyatlásának nincs biztosabb jele, mint az, hogy kiesett belőle a „szeretetvendégségnek" minden nyoma. És ha vannak bizonyságai egy reményteljes új korszak bekövetkeztének, azok között előkelő helyet foglal el az, hogy megint felújult az asztali együttlét, mint vallási jelentőségű intézmény. Itt-ott, kisebb nagyobb társaságok megint megtanulták, hogy „örvendezhetnek az Úrban" a terített asztal mellett, és megtalálhatják egymás benső közösségét, – így jobban, mint bármely más alkalommal. Vannak megint vendégségek, amelyek isteni gondolatokkal telített boldog hangulatukkal előképét és előízét nyújtják az Isten eljövendő nagy vendégségének, s annak reménységét tartják ébren egy hideg, barátságtalan világban harcoló emberi szívek százaiban.

És végül még egy példát. Hiszen nem igen van módunk mostanság nagy közlakomákon részt venni, sem testvéri közösségben „szeretetvendégséget" rendezni. De van egy asztal, melyhez mégis odatelepszel napról-napra, legyen bármily mostoha és szűkös az élet: a családi asztalod. Kell-e megkapóbb igazolása annak az állításnak, hogy az együttes étkezésben jelentkezik igaz valójában az élet, mint a családi asztal? Ha látni akarsz egy családot családi mivoltában, délben zörgess be hozzájuk. Akkor mind együtt vannak. Máskor szerteszét ágaznak az útjaik. A kisebbik máskor tanuló. A nagyobbik irodában dolgozik. Az apa gyárban vagy hivatalban keres. Mind megannyi külön életet él. De amikor eljön az evés ideje, kitűnik, hogy ezek a széthulló részek mégis milyen szoros egységet képeznek. Itt megszűnik a tanuló, a hivatalnok, a munkás, vagy akármilyen egyéb jelleg is, és mindenki egyszerűen „családtag". És azután nézz be ehhez az ebédelő családhoz többször is, amint az évek múlnak, és előtted áll az egész család története. Figyelheted, amint egy-egy újabb széket tolnak az asztalhoz, – cseperedik már az apróság. Aztán üresen marad egy-egy időre valamelyik szék, – betegség költözött a házhoz. Vagy egyszer csak azt látod, hogy az üres szék már félre van állítva a falhoz, – és megérted, hogy miért nehezedik olyan csend az egész családi körre. Valaki elbúcsúzott tőlük...

Állítsd hát oda a családi asztalotokat a Jézus vendégeskedésének mértéke alá. Van-e valami köze az együtt-evésteknek az örökkévalósághoz? A családot nem azért rendelte az Isten, hogy gazdasági érdekközössége legyen csak egymásra utalt embereknek, akik akkor mondják fel az összetartozást, amikor az érdekeik úgy ajánlják. Anatémát a fejére annak, ki ezt a modern eretnekségek egyik legátkozottabbikát szertehinti pokoli méreg gyanánt a lelkekbe! Az a családi tűzhely arra rendeltetett, hogy iskolája legyen a szeretetnek, melegágya minden társas jellemvonásnak; alapzat, amelyen lelkeknek örökre szóló közössége épül fel!

Áldott ház, melynek népe úgy érzi magát, mint az örökkévalóság felé vándorló karaván! Milyen ünnepélyes jelentőséget nyer így az asztal, melynél napról-napra találkoznak a vándortársak. Szülők, amint ott ültök gyermekeitek körében, – tudjátok-e, hogy itt van alkalmatok, ha valahol, olyan magvakat elhinteni, amiknek a termését látni szeretnétek majd ott? És gyermekek, tudjátok-e, hogy ezekben az asztalnál eltöltött percekben vehetitek át igazában mindazt az idő által el nem törölhető áldást, amit csak adhatnak a szüleitek? Még késő évek múltán is, amikor szemtől szembe már nem láthatjátok őket, – az a képük fog tovább élni és hatni, mélyen belevéődve az emlékezetetekbe, amint ott ültek előttetek napról napra, ezerszer meg ezerszer a családi asztalnál!

Vagy az asztali együttlétet tudja egy család istentiszteletté avatni, – vagy nem sikerül sohase Isten házává tennie hajlékát. Ott, ahol együtt vagytok, mint család, és még mielőtt szerte

oszolnátok ki-ki a maga dolgai után, hadd csendüljön meg köztetek a hálaadás és az Isten dicséretének szava. Ott, ahol tűzpontja van amúgy is családi életeteknek, az asztalotokon, nyíljék meg a Bibliátok is, és árassza belétek erőit! Kiemelkedik majd a családi kötelék a földi múlandóság szintjéből, és olyan lelki közösség kohójává válik, melynek ragyogása folytatódni fog abban a másik dicsőségesebb világban.

Ne féltsük a szent dolgokat a terített asztaloktól. „A Biblia nem való a tányérok mellé" – mondották, és nem vették észre, hogy milyen ócsárlást szólnak a Biblia ellen. Jézus megtalálta helyét a vendégségek társaságában. És mind e mai napig az az Ő Evangéliumának a dicsősége, hogy igenis, éppen a hétköznapi életbe hatol bele; abba való bele; azt dicsőíti meg az örökkévalóság előre vetett sugaraival, és azon keresztül nyitja meg az utat az Isten országába.

Legyen hát olyan ez az életünk, hogy amikor itt búcsút veszünk majd tőle, onnan túlnan lássuk már integetni felénk a megdicsőült folytatását.

***

Jézus szomorúsága

(Nagypéntek, 1942. ápr. 3.)

Lectio: Márk 14, 32-42.

Textus: „És monda nekik: Szomorú az én lelkem
mind halálig; maradjatok itt és vigyázzatok!”
Márk. 14,34.

Virágvasárnapján nem volt nehéz eleget tennünk annak a szándékunknak, hogy nagyheti istentiszteleteinket egyúttal egyházunk tíz éves fennállásának megünneplésére is felhasználjuk. A virágvasárnapi hangulathoz illik a „jubilálás”. De hogy folytassuk most, amikor reászáll lelkünkre Nagypénteknek megilletődött csendessége? Ez a kérdés próbára tesz bennünket. Vajon tudunk-e úgy visszatekinteni a mögöttünk levő tíz esztendőre, annak minden örvendetes előmenetelére és eredményére, hogy egyedül Istennek adva érte a dicsőséget, magunkban csak az érdemtelenséget, a méltatlanságot lássuk, amelynek ellenére Ő mégis kegyelmes volt hozzánk, és megáldott e tíz éven át? Vagyis tudunk-e mély, őszinte bűnbánattal megállni e tízéves évfordulónál?

Ha igen, akkor itt a legjobb alkalom reá, amikor ma nyomatékosabban, mint máskor, odaszólít minket Isten az Ő Fiának keresztjéhez. Az érettünk szenvedő Krisztus fájdalmas arcának tükrében láthatjuk meg, és így látva meg, sirathatjuk is meg legjobban mindazt, amiért pirulnia kell orcánknak e tíz évre visszanézve!

Alapigénk nyomán ott nézzünk bele az Ő fájdalmas arcába, ahol belép a reá váró szenvedések szentélyébe. A Gecsemáné kertjébe érkezett éppen, ahonnan már szinte maguktól gördülnek tovább az események, és viszik Őt magukkal egészen a Golgotáig. Eddig még – emberileg szólva – ezer módja és alkalma lett volna kitérni a kereszt elől. Innen kezdve azonban már csak egy út van: a Golgota felé. Ezentúl, még ha isteni csodatétel árán keresne is szabadulást, az is csak megfutamodás, és a megkezdett harcnak félbehagyása lenne. Az áldozat még nem vérzik az oltáron, és annak lángjai még nem mardossák testét, de már ott áll az oltár lépcsőjén. Onnan nincs visszatérés!

Azok, akik vele voltak a Gecsemáné kertjében, észre is vették: valami titokzatos változás ment végbe benne. Már eddig is az elkövetkezendő események borulata alatt járt. De most elkezd „rettegni és gyötrődni”. Ha a magyarra pontosan le sem fordítható elbeszélés értelmét híven akarjuk visszaadni, azt kell mondanunk: valami olyan iszonyodás vett erőt rajta, amelytől – mintha főbe sújtották volna – szinte elkábult. Amikor aztán valamivel később térdre borulva, tusakodó imádságban legyőzi ezt az iszonyodást, Ő maga jellemzi legjobban, mi is történt vele. „Keserű pohárról” beszél, amely oda volt nyújtva elébe, hogy Ő azt megragadja, és fenékig kiigya. Amit ebben a „pohárban” látott, attól borzadt úgy meg, hogy szinte visszatántorodott; attól torzult el az arca a gyötrődés vonásaival, attól nyögött fel szívéből a panasz-szó: „Szomorú az én lelkem mind halálig!”

Nézzünk bele az Ő fájdalmas arcába, és olvassunk le valamit vonásairól, ami nekünk szól e tíz éves évfordulónknál!

I.

Mi volt az a „keserű pohár”, amely Jézus felé ki volt nyújtva? – Nemcsak a reá váró testi kínszenvedések, ostorcsapások, szögek-szaggatta sebek, a kereszthalál borzalmai. Ennél sokkal több! Valami ennél mélyebb, a lelkében átélt gyötrelem, aminek a mélységeit a mi véges értelmünk soha fel sem tudja mérni! Most csak egyet emeljünk ki belőle, csak egyik oldaláról vegyük szemügyre. Ha ezzel nem mondunk is el mindent, azért igazságot állapítunk meg vele: Jézusnak át kellett élnie mezítelen, nyers valóságában azt a választ, amelyet az ember ad az Istennek Őáltala elhangzott szavára. „Keserű pohár” volt ez valóban!

Ő az Isten országát hozta. Azt hirdette, azt élte közöttünk, azt kínálta ajándékul, és azt akarta valóra váltani az emberek életében. A válasz ez volt: nem kell! Az emberek maradni akartak úgy, ahogy voltak. S mert Jézus nem hallgatott el, erőszakkal kellett Őt elhallgattatni. Hogy végre nyugtuk legyen már tőle, minden eszköz felhasználásával le kellett Őt rázni! Ismerjük a történetet, amelynek során véres valósággá vált Jézusnak ez az elutasítása és elintéztetése. Ismerjük a történet gyászos emlékű szereplőit is. De ők valójában csak epizód-szereplők, – az igazi tettes az ember, az örök ember, a bűneiben Istennek „nem”-et mondó ember. A történet színén megjelenők, ki így, ki úgy, minket képviselnek mindnyájunkat.

Mégis csak nagy különbség van – mondjátok – azok között, akiknek brutális támadását Jézus látta maga felé közelgetni végső leszámolásra, és miközöttünk, akik nagypénteki ünneplésünkkel is tisztességet teszünk előtte! – Jaj, sokféleképpen lehet „nem”-et mondani! S a világ valóságos művészetté fejlesztette már, hogy durva, gyilkos eszközök nélkül is hogyan rázhatja le magáról Jézust! Fiatal éveimben gyűjtő körútra indultam egy jó barátommal együtt. Szívünkön viseltünk egy evangéliumi ügyet, amelyről az volt a meggyőződésünk, hogy kiszámíthatatlan áldások fakadhatnak belőle egyházunk és nemzetünk megújhodására. Ennek akartunk megértő és tehetős támogatókat szerezni. Így jelentkeztünk egy vezető állásban levő, jómódú, történelmi nevet viselő úrnál. Szívesen fogadott. Leültetett előkelően berendezett lakásában, és kedvesen meghallgatta: mi járatban vagyunk. Mi pedig beszéltünk neki hosszasan és lelkesen, ahogy csak fiatalemberek tudnak, ha a szívük lángol valamiért. Végre úgy éreztük, ideje az indulásnak. Búcsúzóul a házigazdánk elővette pénztárcáját, és kivett belőle két, mondd, két koronát, s azt kezünkbe csúsztatva, nyájasan elbocsátott. Udvariasan ki is kísértetett az inasával. Odakint összenéztünk. Az én arcomon is bizonyára ugyanazt látta a barátom, amit én az övén. Egy árnyalatot a Jézus szomorúságából. Hiszen egy parányi cseppet megízlelhettünk az Ő „keserű poharából”. Az Ő követségében jártunk, és elutasító választ kaptunk. Mert ha egyetlen durva szó vagy ellenséges mozdulat sem esett, sőt minden a legkifogástalanabb, legfinomabb modorban játszódott is le, a lényege eléggé érthetően és határozottan az volt: „Nem érdekel a dolog! Tessék talán másoknál próbálkozni, de engem inkább nem háborgatni többet!”

Jó, hogy egyszer lehullt az álarc, és a Gecsemánétól a Golgotáig lejátszódott eseményekben igaz valójában megmutatkozott a Jézustól szabadulni akaró ember! Most már nem téveszthet meg, akármilyen kedveskedő, kegyeskedő formákkal leplezi is a lényeget. És most már ismerjük azt a halálos „szomorúságot”, amely Jézus arcán kiül, akármilyen sima modorban adják is tudtára, hogy Ő nem kell!

Ez alatt a tíz év alatt is hányszor kellett miközöttünk ilyen érzéketlen elutasítással találkoznia! Milyen bőséges tapasztalatokat szerezhettünk arról, hogy a sok minden iránt érdeklődő embereket ebben a nagyvárosban éppen csak az Ő ügye mennyire nem érdekli! Esztendők óta fennállt már egyházunk, és még mindig akadtak lépten-nyomon olyanok, – ma is vannak még biztosan szép számmal –, akik nem vettek róla tudomást. Ha egy új mozgófényképszínház nyílik meg, rögtön híre megy, és pár hónap alatt kialakul a közönsége. Milyen lassan, nehezen

toborzódik egybe egy új gyülekezet, amelybe Jézus szava hívogatja maga köré az embereket! Megpróbáltuk az Ő nevében külön-külön összegyűjteni férfiainkat, asszonyainkat, ifjainkat, leányainkat, és így tovább, hogy nekik megfelelő külön alkalmakat nyújtsunk az Ő szolgálatában való lelki összeforrásra. Mi lett az eredménye az évről-évre sokszor megismételt élő szóval és a szétküldött sok száz meghívóval végzett toborzásnak? Az, hogy a 6.000 lélekre rúgó sokaságból kialakultak az említett csoportok 10-25-30 főnyi résztvevővel! És így folytathatnánk...

Olyan szívbeli gyönyörűség végignézni ezen a népes gyülekezeten, amely még a második emeleti karzatig is zsúfolásig megtölti templomunkat. De hadd kérdezzem meg: hol vagytok máskor, vasárnapról-vasárnapra, amikor alighogy félig telik csak meg templomunk? És hol vagytok egyébként is, valahányszor elhangzik felétek innen a hívogató szó?

Egyházatokhoz ragaszkodó, adóját is készségesen megfizető, ünnepeit buzgón megtartó emberek vagytok. De ne kerteljünk! Az igazság az, hogy ez alatt az illedelmes külszín alatt, a lelketek mélyén ti is „nem”-et mondotok Jézusnak! Úgy gondolkoztok, hogy lerójátok az Ő ügyének azt, amit köztisztesség kedvéért éppen muszáj, de aztán ezzel legyen elég, és többé ne háborgassanak Ővele benneteket! Nektek megvan a magatok kialakult életrendje, időbeosztása, vasárnapi és hétköznapi megszokott programja, és ebbe Jézus nem illik bele, csak zavarna benne, ne zavarjon hát! „Nem érek rá” – mondjátok. Az igazság az, hogy az Ő számára nem értek rá!

Pedig nézzétek, azért olyan „keserű pohár” ez az elutasíttatás Őneki, mert olyan nagy ajándékkal közelget felétek. Éppen azt az erőt, békességet és tisztaságot kaphattátok volna meg, amely után a lelketek mélyén sóhajtoztok! És együtt is olyan gazdag, örömteli élet kivirulásában lehetett volna részetek, ha nincs meg ez a fásult elfordulás, hogy azt mondtátok volna: Nem is tudtuk, hogy ez a földi élet ilyesmit is tartogathat számunkra! – Mitől fosztottátok meg magatokat! Milyen áldásokat taszítottatok el magatoktól!

Értitek már, hogy ezen a tíz éven is végigtekintve miért mondja Jézus: „Szomorú az én lelkem mind halálig!”?

II.

De ez a képnek csak egyik oldala, mondhatná valaki. Volt ebben a tíz évben sok egyéb is, ami ellensúlyozhatja a felpanaszolt sok fájdalmas tapasztalatot. Valóban voltak, legyen hála értük Istennek, kiknek egész magatartásából nem az elutasító „nem”, hanem az engedelmes, boldog „igen” hangzott fel válaszul a Jézus közelgetésére. És ha csak egymás között volnánk, beszélhetnénk azokról, akiket példaképpen lehet odaállítani mások szeme elé, s akik, hadd valljam meg, sokszor szolgáltak nekem is megszégyenülésemre és serkentésemre a hűségben, a szolgálatos odaadásban, az áldozatkészségben mutatott példaadásukkal. De most nem egymással van dolgunk, hanem a Gecsemáné kertjében gyötrődő Jézussal.

Őkörülötte is ott látjuk a tanítványok csapatát, amely nem ellene fordult, hanem melléje szegődött. Bennük, azt vélnénk, valamelyes kárpótlást nyert az általános elutasíttatás fájdalmaiért. Sőt voltak közöttük olyan legmeghittebb hívei, akiktől Ő maga is azt várta, hogy könnyebbséget szereznek neki fájdalmai roskasztó terheinek hordozásában. Amikor félrevonul imádkozni, magával viszi őket is. Jól esne legnehezebb pillanataiban tudnia, hogy ott vannak a közelében, és vele együtt virrasztva megosztják azt a gyötrelmet, amellyel meg kell küzdenie. „Maradjatok itt, és vigyázzatok!” – mondja nekik.

De mi lett a történet folytatása? Tudjuk: ezek a leghűségesebb hívei is adósok maradtak azzal, amit Jézus elvárt tőlük. Nem bírták a virrasztást. „A lélek kész, de a test erőtlen”. Elnyomta

őket az álom, és Jézus magára maradt az Ő tusakodásában. Fájdalmait ők nemhogy enyhítették volna, hanem csak tetézték azzal, hogy bennük is csalódnia kellett! Amikor ismételt elszunnyadásuk után végre is azt kellett mondania nekik: „Aludjatok immár és nyugodjatok”, mert visszahozhatatlanul elmúltak azok a pillanatok, amikor segítségére lehettek volna, – arcán csak annál sötétebbre árnyalódik a mélységes, „mind halálig” való szomorúság.

Nem, nem távozhat el ma innen senki azzal a megelégedett érzéssel, hogy egyszer végre talán bűnbánatot tartanak – a többiek, a rendszerint közömbösek, akik ez alatt a tíz év alatt távol tartották magukat ettől az épülő gyülekezettől. Tinektek is, e gyülekezet törzsét, eleven magvát alkotó leghűségesebb lelkeknek is azt kell hirdetnem a nagypénteki igazság nevében: vádol benneteket az elmúlt tíz esztendőért Jézusnak nagy „szomorúsága”! Ott voltatok Ő körülötte, az Ő közelében, tele jó szándékkal, szent fogadkozásokkal, – de amire „kész volt a lélek”, mennyi nem vált abból valóra „a test erőtlensége” miatt! Hányszor elaludtatok! Minden buzgóságotok, valljátok be, ebből az álomból való fel-felserkenés volt, aztán megint csak visszasüllyedtetek szendergésetekbe! Lehetett ez az alvás látszólag nagyon éber, serény, tevékeny élet. De belül a szívetekben mégis elaludt az, aminek mindig ébren kellett volna virrasztania: a ti Uratokkal való közösségetek átérzésének és állhatatos vállalásának. Sokszor, sokszor magára hagytátok Őt az Ő tusakodásainak terhei alatt, mintha az nem tartoznék reátok!

Az idősebbek visszaemlékezhetnek az elmúlt háború éveire: hányszor megesett, hogy szabadságra hazajött katonák megkönnyebbült lélekkel tértek vissza a frontra szabadságuk elteltével, mert nehéz volt elviselniük az itthoni élet légkörét. Nem tagadták meg az itthonmaradtak sem a lövészárkok népét. Tudták, hogy azoknak harca az ő ügyük. Ünnepi alkalmakkor lelkesen hangoztatták is a harcoló, vérző haddal való együttérzésüket. De lassanként belefáradtak az emberek ebbe az állandó reájuk gondolásba. Kialakult az az életrend, hogy ott a távolban folyik az élethalálharc, itthon pedig, akárcsak más időkben, nyerészkednek és szórakoznak az emberek. Érthető volt, hogy sok magyar vitéz visszakívánkozott ebből a virrasztásában megrenyhült világból oda, ahol tisztább bajtársi közösségben élhetett. Adná Isten, vajha az azóta eltelt évtizedek nehéz iskolájából kikerülve más lélekkel viselnénk a most újra reánk érkezett háborús megpróbáltatást, s akik annak viharát állják, távoli harcmezőkről hazalátogatva, az itthon élők lelkétől nem kiábrándulva, hanem felfrissülve és megerősödve indulhatnának megint útnak érettünk vívott harcaikba! – De arra a tíz éves lelki háborúra visszatekintve, amelyet Jézus vívott miközöttünk az Ő győzelméért, valljuk meg szégyenkezve, ahhoz a hajdanihoz hasonlatos rossz „frontmögötti” szellem élt bennünk nagyon gyakran. Ha a magunk ügyének vallottuk is az Ő harcát, nem voltunk benne egész szívvel-lélekkel, állhatatosan és teljes hűséggel!

Pedig ha ezzel mi is tetéztük az Ő „mind halálig” való „szomorúságát”, annak is az az igazi oka, hogy állhatatlanságunkkal csak magunkat fosztottuk meg nagy ajándékoktól. Várhatott-e az Ő első tanítványaira nagyobb tisztesség és szentebb kiváltság, mint az, hogy megoszthatták volna hűségesen az Ő gyötrődéseit? Ha mindig ébren virrasztottunk volna vele, s nem szunnyadtunk volna el, amikor az Ő fájdalmainak a terhében kellett volna részt vennünk, hogy megnőttünk volna lélekben, és mennyivel gazdagabb lenne számunkra áldott, szent emlékezetben ez a tíz esztendő! – Mennyit elszalasztottunk, aminek a lehetőségét Ő felkínálta nekünk! Értitek ugye, miért tekint reánk arca olyan kibeszélhetetlen szomorúsággal?

*

De ez a Jézus „szomorúságából” reánk tekintő vád nem lehet az utolsó szó! Mond nekünk ez az Ő bűneink okozta gyötrődése mást is! Azt, hogy bármilyen fájdalmaiba került is reánk tekintenie, Ő mégsem fordította el rólunk tekintetét! Nem fordított hátat sem a reá támadó világnak, sem az Ő méltatlan tanítványainak. Nem rázta le magáról „szomorúságának” terhét,

hanem felvette azt vállaira, és viselte „mind halálig”. A „keserű poharat” átvette és kiitta. Ez a nagypénteki üzenet csattanója: Jézus szerette azokat, akik Őt sebezték és bántották, és ebből a szeretetből kész volt érettük mindent elszenvedni. A mi tíz esztendős múltunkra ráhull a keresztnek vádoló árnyéka, de ráhull ennek az isteni szeretetnek a napfénye is! Úgy, ahogy voltunk, az Ő szerettei voltunk! S úgy, ahogy vagyunk, az Ő szerettei vagyunk! Ennek köszönhetjük, hogy idáig elérkeztünk. És ez biztosítja számunkra a jövő reménységeit! Ilyenekért, amilyenek mi vagyunk, az Ő megszomorítóért, az életét adta Ő! Mi szakíthatna el minket Őtőle?

Csak áradjon át az Ő nagy szomorúsága a mi szívünkbe is. Megkeseredett bűnbánattal tudjunk visszanézni arra, ami eddig volt. És érezzük át: másképpen kell lenni ezután! Aki ebben a komoly nagypénteki órában így eggyé válik a szomorkodó és gyötrődő Jézussal, az fájdalmainak könnyein át máris másnak látja az Ő arcát: annak sötét borulatán átragyog a megváltó szeretet dicsősége! Vádjaival megrendített, – és szükségünk volt erre a megrendülésre. De ugyanakkor hogy megvigasztal, hogy megengesztel, hogy magához vonz, és hogy felemel, hogy örökre az Övéi legyünk!

***

Márk 15, 21.

(Nagypénteken, 1945. márc. 30-án.)

„És kényszerítettek egy mellettük elmenőt,
bizonyos cirenei Simont, aki a mezőről jött,
Alaxandernek és Rufusnak az atyját,
hogy vigye az Ő keresztjét...”
Márk 15, 21.

Felbukkan a Jézus szenvedéseiről feljegyzett történetben ez az ismeretlen mellékszereplő, aztán megint eltűnik a szemünk elől. Csak annyit tudunk róla, amennyit ez a vers elmond nekünk, vagy még amit ebből a versből bizonyossággal kikövetkeztethetünk, – semmi egyebet. De ez elég ahhoz, hogy nagypénteki elmélkedésünk ma feléje forduljon, és a szinte csak néhány pillanatra megjelenő arcáról leolvassunk néhány olyan igazságot, amelynek hasznát láthatjuk éppen a mi mostani ünneplésünk alkalmával.

Még csak azt sem tudjuk, vajon mit jelent nevének a „cirenei” jelzője? Vajon a zsidó népnek ahhoz a részéhez tartozott-e, amely szétszórtságban élt, de onnan sokszor vissza is telepedett őseinek a földjére, s az ő elődei valamikor Észak-Afrikának abba a tengerparti tartományába költözvén, amely ma is Cirenaica néven ismeretes, és a most lezáródó nagy háború egyik szakaszának is színtere volt, – ő maga onnan hozta magával visszavándorlásakor a „cirenei Simon” elnevezést? Vagy pedig most is ott volt az állandó lakóhelye Cirenében, és csak ünnepi zarándokként időzött átmenetileg Jeruzsálemben? Nem tudjuk. Az, hogy „a mezőről jött”, csak annyit jelent, hogy a környező vidékről jött a városba, s ez – tekintettel arra a reggeli órára, amelyben Jézust a Golgotára kivezették – arra vall, hogy valószínűleg nem Jeruzsálemben lakott, hanem valamelyik közeli falucskában, akár családi otthon volt az, akár valamilyen vendégszerető ismerős háznál talált zarándokszállásra. Ha magában a városban lakott volna, inkább reggel indult volna el vidéki útjára, és esti órákban érkezett volna vissza. De ki tudja, nem másként volt-e?

Azonban az a körülmény, hogy az evangélista úgy említi őt meg, mint „Alexandernek és Rufusnak az atyját”, nyilván arra vall, hogy a fiai közismert emberek voltak az evangéliumok megíratásának idejében azok olvasóinak körében. Megerősíti ezt az is, hogy közülük az egyiket, Rufust, megemlítve találjuk Pál apostolnak a rómaiakhoz írott levelében is az utolsó fejezetben. Sok más ismerősének során őt is „köszönti” itt az apostol, mint aki „kiválasztott az Úrban”, s vele együtt „az ő anyját, aki az enyém is”, – úgymond az apostol. Ebből az tűnik ki, hogy cirenei Simon néhány évtizeddel Jézus megfeszítése után már egész családjával együtt az Ő hívei között szerepelt, és közöttük közmegbecsülésnek örvendett.

A fődolog, amit róla tudunk, az, hogy amikor azon a nevezetes pénteki napon beérkezett Jeruzsálembe, és szembe találkozott a városból kifelé tartó menettel, amely Jézust a vesztőhelyre kísérte, és mivel Jézus a már átélt testi-lelki gyötrelmektől megviselve nehezen bírta a vállaira helyezett keresztfa súlyát, és alatta meg-megrogyva késleltette a menet haladását, a poroszlók elkapták ezt az útjukba kerülő teherbírónak látszó férfit, és kényszermunkára fogták. Velünk is megtörténik mostanában az ilyesmi, s az akkori világban meg éppen megszokott dolog volt az „angaria”, a robot. Kellemetlenül is érinthette Simont ez a dolog. Bosszankodhatott talán egész aznapi terveinek a megzavarása miatt. Talán meg is próbált ellenkezni, vagy eloldózni. De a parancs, parancs volt, s a kényszernek engedelmeskedni kellett. Vitte tehát Jézus mellett a nehéz keresztfát, s a menet most már jobban haladhatott, és

bizonyára így tartott ez, míg csak el nem érkeztek a keresztrefeszítés helyére. Ott aztán tehetett már Simon, amit akart, és mehetett, amerre akart. Ennyi a történet.

*

Az első igazság, amelyet érdemes kiemelni belőle, az, hogy Jézusnak magának semmi része nem volt abban, hogy Simonra ráhárult ez a kényszerszolgálat. Még ha a menet gyorsításának az érdekén kívül belejátszott is a fegyveres kíséretnek ebbe az intézkedésébe talán valamelyes emberséges jóakarat is, amellyel Jézusnak is könnyebbséget akartak vele szerezni, Ő maga azt nem kívánta, és nem kezdeményezte. Neki nem volt szokása a maga terhét másokra áthárítani. Legfeljebb az képzelhető el, hogy ha valaki önként ajánlkozott volna fel erre a szolgálatra, hálásan vette volna azt, mint szeretetből fakadó jótéteményt. De mi sem állt tőle távolabb, mint a maga könnyebbsége érdekében bárkire is rákényszeríteni bármiféle terhet vagy szolgálatot. Ez rajta kívül álló tényezők műve volt. És, ha neki átmenetileg megkönnyebbülést is szerzett, mit sem változtatott azon a körülményen, hogy ugyanazok a tényezők, a világi hatalom fegyveres képviselői, éppen a Golgota felé vezették Őt, hogy ott kioltsák az életét.

Azóta sokszor megtörtént a világ népeinek az életében, hogy Jézus Krisztus nevében „kényszerszolgálatba" fogták az embereket, megkérdezésük nélkül, sőt ellenkezésük letörésével erőszakoltak rájuk terheket az Ő érdekében, de az igazság mindig ugyanaz maradt: Őneki ehhez semmi köze nem volt sohasem. Mindig tőle idegen evilági hatalmasságok kéretlen segítsége volt ez, s ha még oly jóakarattal gyakorolták is ezt a pártfogásukat, és attól nem is tagadható meg minden érték, alapjában véve többet ártottak vele, mint amennyit használtak Jézus ügyének. Öntudatlanul is halálra szánták ezt az ügyet, és minden kényszer, amit az érdekében gyakoroltak, igazában csak siralomházi ajándék volt, amivel csak kétes értékű, átmeneti könnyebbségeket szerezhettek neki.

Mindenki érti: az állam és az egyház viszonyának arról a kérdéséről van szó, amely ma időszerűvé vált nálunk, mert hazánk mostani nagy átalakulása során ez a kérdés is egészen bizonyosan újjárendezés alá fog kerülni hamarosan. Azok a hajdani állapotok, melyek szerint az állam vallási kényszert gyakorolt polgáraira, hála Istennek, már régen a múltéi. És ez elsősorban azoknak a szenvedésteljes harcoknak köszönhető, amelyeket a mi evangéliumi hitű őseink vívtak hitük szabadságának az érdekében. Sőt, idestova már száz esztendeje annak, hogy a szabadelvű törvényhozás lehetőséget nyújtott legalább minden 18. évét betöltött polgárnak arra is, hogy mindenféle vallási köteléktől mentesen éljen, ha akar. Azonban az a tény, hogy ezzel a jogukkal vajmi kevesen éltek, s az ú.n. „felekezeten kívüliek" száma egészen csekély maradt, világosan mutatja, nem azt, hogy a túlnyomó nagy többség önkéntes készséggel vállalta hitének megvallását, és minden azzal járó tehernek a viselését, hanem csak azt, hogy ha nem is írott törvény formájában, mégis meglehetős kényszer nyomása alatt érezte magát a legtöbb ember, és ezért nem vált ki egyházának a kötelékéből.

Ha most ez megváltozik, és az emberek teljesen szabad választás elé kerülnek, akarnak-e a Krisztus egyházának tagjai lenni, vagy nem, és akarják-e viselni annak fenntartásáért a rájuk háruló szellemi és anyagi felelősség terhét, – akkor ne legyen közöttünk egyetlen olyan balgatag egyháztag sem, aki ezen megütköznék, vagy keseregne. Külföldi testvéregyházaink már régóta a „szabad egyház a szabad államban" elve alapján rendezkedtek be, mert náluk az állam is régóta felszámolt már annak az elavult középkori rendszernek minden maradványával, amely az állam kényszerítő eszközeivel akarta támogatni az egyházat. S az egyházi életnek ez a maga lábára való állítása soha és sehol sem vált neki ártalmára, hanem ellenkezőleg, csak megpezsdítette és felfokozta az élettevékenységeit. Elveszíthetett az egyház bizonyos kényelmi előnyöket, amelyekben azonban sohasem volt köszönet. És viszont elnyerte az anyagi önállósággal együtt azt a lelki függetlenséget is, amely nélkül nem töltheti be rendeltetését. Ha valaha is

szembekerül a világi hatalmassággal, hogy annak fejére olvassa az Isten törvényét, nem kell meghunyászkodva elhallgatnia, mint aki maga is lekötelezett pártfogoltja az államnak.

*

Az is kitetszik a cirenei Simon esetéből: az állam minden kényszerítő eszközénél mennyivel hatalmasabb kötelékkel tudja Jézus Krisztus magához kötözni az embereket, és ezzel minden idegen támogatás nélkül is biztosítani az Ő ügyének sorsát. Történt azon a Golgota felé vezető úton valami más is, nem csak az, amit mindenki láthatott, s amiről az evangélisták beszámolnak. A külső kényszer-szolgálat lerovása közben beállt Simon egy másfajta, láthatatlan, titokzatos kényszerítő hatalomnak a szolgálatába is, amint a későbbi eredmények világosan mutatják: maga Jézus Krisztus úgy megragadta a lelkét, hogy félretéve minden addigi szándékát és vágyát, beállt örökre az Ő keresztjének hordozói közé, és besorozta azok közé még az ő családjának tagjait is. Persze nem tudjuk, hogyan ment ez végbe. Meglehet, hogy jó időkbe beletelt, amíg az eredmény kiforrott Simonnak a lelkében. De a döntő benyomásokat, azt a parancsot, amelynek végül is nem tudott ellenállni, bizonyosan ott kapta, miközben Jézust elkísérte utolsó útján. Ki tudja, mi kapta meg a figyelmét abban a különös halálraítéltben? Azt látnia kellett, hogy nem olyan, mint mások. És észre kellett vennie, hogy ha a kereszt gerendáinak a súlya nem nehezedik is már vállaira, azért görnyedezik valamilyen kimondhatatlan másféle teher alatt. Alig is lehet másképpen elképzelnünk a történet folytatását, csak úgy, hogy amikor odaérkeztek a Golgotára, és ezzel Simonnak a kényszermunkája letelt, ő máris oda volt kötözve Jézushoz annak a másikfajta kényszernek a kötelékeivel; ahelyett, hogy bosszankodott volna a sok elvesztett idő miatt, és végre sietett volna eltervezett dolgai után, megállt ott mintegy földbe gyökerezett lábbal, és figyelte a történendőket. Látta, amint rászegezik Jézust a földön fekvő keresztre; látta, amint belezökkentik a földbe ásott gödörbe a keresztet; látta, amint a kezén-lábán ütött sebeken függve elnyúlik Jézus teste a keresztfán. És hallotta ellenfeleinek csúfondáros kiáltozását is, Jézusnak elhaló imádságát is: „Atyám, bocsáss meg nekik...” Meddig állhatott ott, mikor tudott elszabadulni az átélt dolgok lenyűgöző hatalma alól, hogy végre elmenjen a maga útján? Mellékes. Annyi bizonyos, hogy egyszer valamikor, valahogyan megoldódott az egész rejtély előtte: megértette, hogy Az, akiért ő a kereszt terhét kénytelen volt egy darab úton hordozni, sokkal nagyobb terhet, az ő bűneinek terhét vette magára, és szenvedéseinek, halálának árán neki is megszerezte a bűnbocsánat ajándékát. Ezzel eldőlt egész további életének az iránya: a golgotai Szenvedőnek soha le nem róható hálával el volt kötelezve szolgálatára.

Ami sok évszázaddal ezelőtt Simonnal történt, az történt azóta emberek millióival. És mi is azért ünnepelünk ma nagypénteket, hogy ezzel vallást tegyünk róla: velünk is ugyanaz történt. Jézus maga előre megmondta: „Én, ha felemeltetem, mindeneket magamhoz vonszok.” A keresztre felemeltetett alakja, a halálba lehanyatló töviskoszorús feje olyan erővel vonzott és vonz mindig újra Őhozzá bennünket, hogy soha tőle meg nem tudunk szabadulni. Nem valami érzelmi ellágyulás ez, amely a szívünkön erőt venne szenvedéseinek puszta láttára. Ennél sokkal több az, ami hozzákötöz bennünket: a hálának lerázhatatlan tartozása azért, amit az Ő kereszthalála jelent a számunkra.

Nem tudnánk élni annak a bizonyosságnak az erőforrásai nélkül, hogy életünk minden küzdelmében velünk van a mi Istenünk jóságos gondviselésével, hűséges oltalmával, útvesztőinken át örök, dicsőséges cél felé utat mutató vezetésével. Ha ebben a bizonyosságban élhetünk, akkor azt Őneki köszönhetjük, aki a kereszthalálra odaáldozta magát érettünk. Őnélküle örök kétségben kellene hányódnia a lelkünknek: vajon Isten nem vet-e el bennünket bűneink miatt? Csak azért lehetünk bizonyosak bűneink bocsánata felől, mert Ő biztosította számunkra. Azért nem sújt le reánk ítélete, mert annak terhét Ő vette magára.

Soha, amit mi vállalhatunk magunkra Őérette, nem említhető egy napon azzal, amit ő vállalt érettünk. És minden áldozatos szolgálat, amelyet az Ő parancsára végzünk, csak parányi letörlesztése annak a hálának, amelyre elkötelezett az Ő miérettünk elviselt áldozatával. Aki még felemlegeti, mint valami parancsra viselt terhet, ami alól jobb volna szabadulni, azt, amit az Ő szolgálata ró a vállaira, az még nem értette meg soha igazán az Ő halálának a titkát, és nem is ünnepelheti meg szívből a nagypénteki ünnepet!

De mindig lesznek olyanok, akik szívből meg fogják azt ünnepelni. Minden evilági kényszernél szorongatóbb belső kényszer fogja odakötözni őket a kereszten Szenvedőhöz. És nem csak évenként egy nap ünnepi érzéseivel, hanem egész életük háládatos odaszentelésével fognak neki hódolni. Ezért sohasem kell félteni az Ő ügyét attól, hogy külső támogatás mankói nélkül nem tudna megállni. Mindig lesz hűséges népe, és odaadó tábora a Nagypénteknek, amíg ember élni fog ezen a világon. A Szenvedő Jézusnak néma tűrése mindig olyan hangosan és szívbe markolóan fog szólni, hogy túlharsog minden más szózatot ezen a világon, és a kereszten függő kitárt karok hatalma túl fog élni minden evilági hatalmasságot.

*

Még egyet állapítsunk meg: Simon nemcsak örökre odahajtotta vállait Jézus Krisztusnak szolgálatába, hanem azt a külső kereszthordozást is, amelyet külső kényszer rótt reá, megtanulta más szemmel nézni, mint ahogyan először felfogta. Amikor befogták a nehéz keresztfa terhe alá, és azt neki meghajló hátán hurcolnia kellett a városon át a vesztőhelyig, nem láthatott ebben először semmi mást, mint keserves és kínos kényszert. Talán szégyenkezett is miatta, – hiszen a menetet kísérő sokaságban, s az út szélére kiálló kíváncsiak tömegében sokan lehettek, akik nem titkolták: mennyire örülnek annak, hogy őt érte ez a baleset, és nem nekik kell azt elszenvedniük. Kárörömük csúfondáros tekintete vagy szavai előtt szemét lesütve, és szégyenkezéstől égő arccal vihette terhét. De egyszer megtanulta: csak hálás lehet azért a szerepért, amely neki így jutott, csak büszkén gondolhat vissza reá az élete végéig. Felismerte: milyen kitüntető kiváltságban volt része, amikor éppen neki szabad volt a Jézusra nehezedő teherből valamelyes részt magára vennie, és ezzel Jézus szenvedéseiben osztoznia. Nagyobb tisztesség ennél soha az életben nem érhette! Ezzel boldogan dicsekedhetett olyanok előtt, akik hozzá hasonlóképpen a Megfeszítettnek az uralma alá kerültek. S ha közismert emberré vált az első idők keresztyénei között, abban nagy része lehetett annak, hogy sokan megcsodálták azt a kiváltságot, amelyben neki része volt, és szent irigységgel kívánták: bárcsak őket is érte volna ilyen kitüntetés.

Annak a vonzó és hódító erőnek, amelyet a szenvedő Jézus gyakorol az emberi lélekre, abban rejlik az egyik titka, hogy az Ő szenvedéseinek a tüzében, mint valami rejtelmes vegyikonyha kohójában, ilyen különös változáson megy át minden kényszerűen reánk háruló baj. Az ember panaszosan viselt szenvedéseiből, mint valami csúnya, fekete nyersanyagból, előáll itt valami tiszta, nemes, drága termék: a Krisztussal való együttszenvedés kiváltságos ajándéka. Nem lehet már átkos és keserves a mi bajunk, ha azt úgy tudjuk nézni, mint az Ő szenvedéseiből reánk háruló részesedést!

Csak lássuk meg: amint mi magunk görnyedezve visszük terheinket, ott halad mellettünk Ő, az Ő sokkal nagyobb terheit hordozva. Nekünk is azért jut ki a szenvedésből, mert annak minden súlya előbb Őreá zúdult. Ha minket sebez és gyötör az a nagy pusztulás, amelybe a világot beledöntötte bűneinknek elhatalmasodása, sokkal inkább sebzi és gyötri Őt! Nekünk csak egy kicsiny részlet tárul a szemünkbe a nagy romlásból. Ő az egészet látja rettenetes teljes valóságában. Mi csak a magunk és a hozzánk közel állók bajait érezzük, legfeljebb még azokét, akikkel egy házban vagy egy városban élünk, de az Ő szívét átjárja az egész pokolnak minden kínja, amellyé a Sátán ezt a világot átváltoztatta. Mi csak a jelennek a terhei alatt roskadozunk, de Ő viseli mindannak a tehernek a súlyát, amely eleitől fogva mindvégig

rászállott az emberi nemzetségre, amiért elfordult Istentől, és bűnbe merült. Hiszen Ő, az Isten egyszülött Fia, azért öltött testet és jött elő láthatóan az örökkévalóság láthatatlan világából, hogy szemünk előtt lejátszódó kínszenvedéseiből megértsük: máskor is, mindig is, a mi tekintetünktől elrejtve is, hogyan vérzik föl isteni szívét a mi életünknek romlásai, és örök szerelme ellen való botor harcaink miatt szüntelenül milyen fájdalmas kereszt nehezedik Őreá!

Ha egyszer a soha le nem róható hála odakötözött bennünket Őhozzá, akkor nem zúgolódunk már amiatt, hogy olykor az Ő keresztjének súlyából miránk is nehezedik valami! Sőt szégyellnénk magunkat azért, hogy mi kényelmesen, semmi bajtól meg nem terhelve sétálunk a magunk útján egy olyan világban, amely Őt folytonosan keresztre feszíti! Hiszen ez annak a jele volna, hogy Őneki és minekünk nincs egymáshoz semmi közünk! Ellenben minden olyan reánk háruló baj és keserűség, amelyben „mi is megkereszteltetünk az Ő keresztségével", amely az Ő szenvedéseiben elborította Őt, és minden olyan fájdalom, amelyben „mi is isszuk azt a pohárt", ha csak néhány kortynyit is belőle, „amelyet Ő ivott", és pedig fenékig kiürítve annak keserűségét, újra eljegyez bennünket Övele való örök közösségre. Nem átkozzuk már érette sorsunkat, hanem áldani tudjuk érte Istent, aki kiválasztott bennünket az Ő Fia számára, és kiválasztatásunk bizonyosságát így is megerősíti bennünk.

*

Jézus Krisztusnak a közelébe jutni, amint ezt Simon is megtapasztalta azon a nagypénteki reggelen, kockázatos dolog. Felborulhat tőle minden magunk elgondolta tervünk, és egészen más irányba fordulhat az életünk, mégpedig olyan irányba, amely kereszthordozást jelent. És ezért Jézus Krisztus mégis megmarad annak az ellenállhatatlan vonzó hatalomnak, aki által Isten magához emel bennünket, és életünk legnehezebb kérdéseit is boldog megoldásra segíti. Mi egyebet tehetünk mi is ma, minthogy csendes és készséges lélekkel megyünk utána fájdalmainak útján, elvállaljuk, sőt kikérjük magunknak azt a részt belőlük, amit Isten nekünk szánt, és kiváltságnak érezzük, hogy felvehetjük az Ő keresztjét, – viseljük azt hűségesen!

***

Az arimathiai József példája

Márk 15. 43.

Azok az evangéliumi történetek, amelyek Jézus haláláról és feltámadásáról szólnak, hasonlatosak két nagyforgalmú országúthoz: nagypénteki és húsvéti gondolataink gyakran vonulnak végig rajtuk sűrű ünnepi rajban. De sokszor megtörténik, hogy két forgalmas út között, ha közel esnek egymáshoz, marad egy csendes terület, amelyre annál ritkábban teszi be a lábát utas. Így vagyunk azokkal az evangéliumi elbeszélésekkel, amelyek a szomorú nagypénteki esemény és a harmadnapi győzelmes feltámadás közé eső időről szólnak. Jó lesz hát, ha ilyenkor, amikor semmilyen ünnepi megkötöttség nem irányít bennünket a gyakran járt utakra, egyszer nekivágunk ennek az elhanyagolt területnek, és körülnézünk az evangéliumoknak azokban az elbeszéléseiben, amelyekben Jézus, mint halott szerepel csak. Közelebbről vegyük szemügyre a Jézus temetésének történetét. Vagy még közelebbről: tegyük elmélkedésünk tárgyává az arimathiai József alakját, aki ennek a történetnek a főszereplője.

Jézus – halott. De még így is, kihűlt tetemeinek némaságában is, milyen fényt sugároz magából! És akik kapcsolatba jutnak vele, mint arimathiai József, milyen éles megvilágításba kerülnek ez által! Jó lesz néhány komoly igazságot leolvasnunk erről az arcról, amely a halott Jézus közelében kirajzolódik előttünk, előlépve a homályból, amely különben eltakarta.

Mert különben csakugyan ismeretlen előttünk az arimathiai József arca. Amit róla tudunk, az mind ebből az egyetlen történetből, a Jézus temetéséről szólóból való. Innen értesülünk a múltjáról is, hogy titokban már régóta Jézus tanítványa volt; innen tudjuk meg, hogy vagyonos ember volt, – hiszen különben nem tehette volna meg azt, hogy jeruzsálemi kertjében, talán fényesen berendezett palotája mögött elterülő parkjában, nagy költséggel elkészíttesse magának azt a sziklába vésett sírüreget, amelyet most felajánl Jézus tetemeinek nyugvóhelyéül. Innen értesülünk arról is, hogy nem csak vagyona révén, hanem személyes súlyánál fogva is befolyásos, magasra emelkedett ember volt, nagy „tisztességnek” örvendő tagja a zsidók legfőbb hatóságának, a „tanácsnak”, amely Jézus ügyében is olyan szomorú szerepet játszott, persze az ő közreműködése nélkül. És az egyetlen tény, amelynek emléke fennmaradt az ő nevével kapcsolatban, éppen ez: a Jézus temetése, amelyet ő rendez meg, mert úgy érzi, hogy éppen őneki áll módjában úgy, mint senki másnak.

De éppen itt, ezen az egyetlen ponton, ahol ez az egyébként ismeretlen ember megjelenik előttünk, megtanít bennünket néhány fontos dologra, amire érdemes figyelnünk.

I.

Először is kiviláglik rajta az, hogy milyen szerepük van a Jézus ügyében a világ szerint előkelő állásban vagy sorsban élő embereknek, – ami körül nem egyszer helytelen gondolatokat táplálunk magunkban.

Jézus, földön jártakor is a nép egyszerű fiai közül toborozta tanítványait, s azóta is mindig azok sereglettek köréje legkészségesebb lélekkel, akiknek kevés jutott az anyagi jólét örömeiből, s a földi befolyás kiváltságaiból. Akikkel ez a világ mostohán bánt, azok voltak a legfogékonyabbak annak a láthatatlan világnak, az Isten országának javai iránt, amelyet Jézus feltárt az emberek előtt. Ezért sokszor hajlandók volnánk azt hinni, hogy a gazdagoknak és előkelőknek nem is szól a Jézus örök üzenete, az ő soraikban hiába is keresnénk a Jézus tanítványait, és róluk le kell mondanunk a Jézus ügye szempontjából.

Az arimathiai József alakja helyreigazíthatja ezt a téves felfogást bennünk. Igenis vannak a világ szerinti „nagy urak" között is olyanok, akiknek a lelkét megragadta Jézus, és akik benne, csakis benne találják meg az életük egyetlen igazi javát. Sőt, beleélve magunkat az arimathiai József helyzetébe, azt is megállapíthatjuk, hogy ez nem is lehet másként. A gazdagok, a hatalmasok, a földi szerencse kegyelt fiai egyenesen előnyös helyzetben is vannak bizonyos értelemben, amelynél fogva érthetetlen volna, ha közöttük nem támadna senkiben sem visszhang a Jézus szavaira. Hiszen a világ előnyeiből és örömeiből kitagadott ember eláltathatja magát azzal, hogy lenne csak része neki ezekben, akkor minden jól volna. De ők, akikre mosolyogva süt a jó sors napja, már megtehették a próbát. Ők tapasztalásból tudhatják, mennyire üres marad a lélek, bármennyit habzsolhat is ennek a világnak a terített asztalairól, és milyen nyomorult teremtés marad az ember, ha még annyi külső fény és hatalom veszi is körül. Ezért természetesnek kell tartanunk, hogy éppen közöttük kell olyanoknak lenni, akik mély sóvárgással keresik a kielégülést valami másban, amit ez a világ nem adhat meg, és „várják", mint arimathiai József, „az Istennek országát".

De miért nem vallanak színt? Miért nem tesznek bizonyságot Jézus mellett nyíltan? Miért látjuk őket olyan ritkán abban a seregben, amely „az Isten országáért" síkra száll ebben a világban? Hiszen éppen szerencsés helyzetüknél fogva olyan sokat jelentene, ha éppen ők latba vetnék magukat a szent ügy mellett! Az arimathiai József alakja is csakugyan azt mutatja, hogy Jézusnak az ilyen főrangú követői igen sokszor titkos tanítványok. Ahogy egy másik evangélium is (a Jánosé) őszintén megállapítja róla: „a zsidóktól való félelem" gátolta őt meg a nyílt színvallásban. Kétségtelen, hogy ez nem válik dicséretére. De ha az ilyen gyáva óvatosság miatt, amely előkelő helyzetű embereket sokszor visszatart a hitük bátor megvallásától, hajlandók volnánk őket türelmetlen szemrehányással ostorozni, újra csak jobbra taníthat bennünket az arimathiai József esete. Legyünk türelemmel: eljön az ideje, mint ahogy eljött őnála is, a félénkség levetésének s a bátor fellépésnek. Úgy látszik, az ilyen embereknél nehezebben megy a dolog, több akadály áll az útjukban, és erősebb lökések kellenek ahhoz, hogy a nehézségek burkán áttörjenek a napfényre.

Hiszen ha anyagilag sokkal függőbb helyzetben van is a szegényebb sorsú, a „kisember", viszont lelkileg jóval függetlenebb. Ki törődik vele: hogyan gondolkozik, és milyen életfelfogást vall? De mennél magasabban áll valaki az élet létráján, annál több szem tapad reá. Irigyelhetik sokan a „független" existenciáját, de mennyi tekintet feszélyezi minden mozdulatát, mennyire bele van kötözve az élet konvencióiba, a társadalom követelményeibe, a helyzetével együtt járó kötelezettségekbe! Ne bosszús ítélkezéssel forduljunk azok felé a „titkos tanítványok" felé, akik a magasabb régiókban rejtőzve élnek. Inkább legyünk mélységes részvéttel sajátos nehéz körülményeik iránt, a mieinknél szorongatóbb kísértéseik iránt, és szánakozó megértéssel, türelemmel, bizakodva várjuk, hogy majd csak üt számukra is az óra, amikor nem lehet már tovább titkolózniuk, hanem elő kell állniuk a már régóta vágyott, őszinte vallástétellel!

II.

Arimathiai Józsefnél ez az óra akkor ütött, amikor a legkevésbé várta volna az ember. És éppen ennek köszönhetünk egy következő nagy tanítást, amely kiviláglik az ő példájából, – azt t. i., hogy a Jézus ügyét sohasem kell féltenünk. A sikernek és a vereségnek közönséges emberi mértékei erre az ügyre nem alkalmazhatók. Legszebb győzelmeit olyankor aratja sok esetben, amikor mindenki csatavesztésről beszélne, s akár a híveinek gyászos siránkozásából, akár az ellenségeinek kaján káröröméből az látszanék, hogy végképp meg van pecsételve a sorsa.

Lehet-e végzetesebb órát elgondolni ennek az ügynek a sorsában, mint azt, amelyben halálba hanyatlott Jézus töviskoszorúzta feje? Hiába próbálta Ő előkészíteni híveit erre az órára, és hiába csillogtatta meg előttük a harmadnapi feltámadás ígéretét. Egyelőre vaksötét éjszaka borult rá mindnyájukra, és képtelenek voltak arra, hogy akár a leghalványabb reménysugarat is lássák a jövendőjükben. Vert hadseregként szóródnak szét, és ha megint össze is verődnek, titokban bújnak meg a hatalmas ellenfelektől való féltükben, hogy gyáva búsongásnak adják a fejüket.

És mégis, ekkor történik meg az, hogy arimathiai József, a titkos tanítvány előjön, és színt vall Jézus mellett. Amíg Jézus népszerűségének az ideje tartott, halogathatta az elhatározását, vagy beérhette azzal, hogy magában ápolta rokonszenvező érzéseit. Amikor kezdett rosszra fordulni a Jézus helyzete, akkor is vélekedhetett még úgy, hogy fölösleges kitennie magát elcsudálkozó tekinteteknek vagy csípős megjegyzéseknek, jobb, ha nem tudják róla, hogy ő is Mesteréül tisztelte a Názáretit. De most, amikor végképpen beborult az ég a Jézus ügye felett, amikor már végre is hajtották fölötte a halálos ítéletet, és csak hűlt tetemei várják az eltakaríttatást, – most végre dűlőre jut az arimathiai József dolga. Többé nem bírja a titkolózást. Égetné a lelkét, ha hallgatásával továbbra is fenntartaná azt a látszatot, hogy egyetért a győzedelmeskedő ellenfelekkel. Most már becstelen árulás volna lapulni. És ezért, nem törődve azzal, hogy mit szólnak hozzá az emberek, vagy milyen következmények származhatnak belőle, előáll, és megmutatja a maga színeit. Egyenesen Pilátus palotájába viszi az útja, és ott, a hatalom fészkében, ahová eddig könnyű volt a bejutása, bejelenti, hogy neki az a keresztfán, megbélyegzett gonosztevőként megölt áldozat még hűlt tetemeiben is drága és szent. Kikéri a holttestet, mert az eltemettetéséről ő akar gondoskodni úgy, hogy az a gyengéd tiszteletadás minden követelményének megfelelhessen.

Bizonyosak lehetünk felőle: arimathiai József nem állott egyedül. Voltak azon a sötét nagypénteki napon bizonyára mások is, akiket éppen az ellenfelek látszólagos győzelme szólított elő addigi habozásukból vagy rejtőzködésükből. Hiszen azóta is sokszor megismétlődött ez a jelenség. A mártírok vére volt a Jézus ügyének legjobb magvetése. Nem akkor vívta ki ez az ügy legnagyszerűbb hódításait, amikor körülhízelegték, s amikor fényben és hatalomban pompázhatott. Oh, olyankor volt néha legközelebb az összeomláshoz! De amikor rossz csillagok jártak felette, s már úgy látszott, hogy csak idő kérdése, hogy mindenki elforduljon tőle, amikor a legkockázatosabb dolog volt mégis mellé állni: olyankor ejtette zsákmányul a legértékesebb elemeket.

Ne féltsük hát ezt az ügyet semmilyen balsorstól. És ne becsüljük túl sokra azt, amivel mi is hozzájárulhatunk az előmeneteléhez, mintha a mi buzgóságunknak köszönhetné boldogulását. Nem a Jézus ügyének van szüksége mireánk, hanem nekünk van szükségünk reá. Nélkülünk is jól meg tudna lenni, – olyan csodálatos erők lakoznak benne. De hogy lennénk meg mi nélküle? Ha valamivel is szolgálatára lehetünk, az csak saját magunk számára áldás és kitüntetés!

III.

Ez a lélek nyilatkozik meg arimathiai Józsefnél is – ami voltaképpen a keresztyéni élet alaplelkülete – és végezetül jó ezt is kiemelni az ő alakjából. Nem csak tanulságos példát tár elénk, hanem egyenesen követendő példát. Nap-nap után nekünk is állandóan ugyanazt lehet és kell cselekednünk, amit ő tett.

Mit tett ő? Észrevette, hogy az, amivel ő rendelkezik, mint vág egybe azzal, amire Jézusnak éppen szüksége van, és odaadta, hogy legyen az Övé. Azon a szomorú napon semmi más nem kellett, csak – méltó sírhely. Arimathiai Józsefnek módjában állt ezt megadni, – nem habozott hát, hanem megadta.

Nem erre szánta akkor, amikor sok költségen elkészíttette. Magamagának csináltatta valamikor. És elgondolhatjuk, hogy kedves volt neki ez az idejében elrendezett nyugovóhely. Kertjében járva sokszor meg-megállhatott a sziklaüreg szájánál, és eltűnődhetett azon, hogy hogy fognak nyílni köröskörül a virágok, s hogy fog szólni a fák lombja közt a madárdal, amíg ő mély álmát alussza majd a sír szájára gördített kőlap mögött. De bármennyire csüngött is a lelke rajta, most búcsút vesz tőle. Amióta lerázta magáról vonakodását, és nyíltan is Jézus tanítványává lett, mellékessé váltak a maga tervei és álmai, csak az az egy fontos előtte, hogy Jézusnak hódoljon mindennel, amije van.

Ebben mutatkozik meg Jézus hatalma: ami az Ő híveié, az mind az Övé. Így volt földi napjaiban is. Neki nem volt fejét hová lehajtania. De voltak házak, amelyek boldogságnak érezték, ha vendégül láthatják. Rendelkezhetett az éléskamrájukkal, a pénzükkel, mindenükkel, amire csak szüksége lehetett. És azóta is úgy terjed az Ő országa ebben a világban, hogy emberek tudatára ébrednek annak, hogy amijük csak van, azzal neki szolgálhatnak, és nem is vonogatják javaikat és erejüket az Ő keze elől, hanem örömmel felajánlják: legyen az Övé.

Milyen gazdag jutalma van ennek az odaadásnak! Az arimathiai József esetében is, ami áldozathozatalnak látszott, milyen kimondhatatlan nyereségnek bizonyult! Ő szívesen lemondott arról, hogy magának megtartsa az elkészített, előkelő sírhelyet, amikor azzal is a Jézushoz való ragaszkodását bizonyíthatta meg. De harmadnapra visszakapta a felajánlott ajándékot! És hogyan! A feltámadás fényétől övezetten! Nem tudjuk, vajon amikor eljött az ő búcsúzásának órája, úgy rendelkezett-e, hogy ugyanoda helyezzék őt nyugovóra. De az bizonyos, hogy egész életében az övé volt az az irigyelt kiváltság, hogy az ő kertje lehetett a Jézus feltámadásának a megdicsőült színhelye. Soha, de soha nem volt még oka senkinek sem megsajnálnia azt, ha bármily féltett kincsét is odaszánta Jézusnak, hogy hadd szolgálja az Ő céljait! Az ilyen áldozathozatalból – mennél nagyobb, annál inkább – mindig bőséges és dicsőséges áldás fakad!

Ne mondd azt, hogy arimathiai József története egyszeri és meg nem ismétlődő történet. Az igaz, hogy ma nem sírhelyre van szüksége Jézusnak, hogy legyen hol nyugodnia holttestének. Hiszen Ő, a Feltámadott, ma halál és enyészet fölött messze magasságokban él és uralkodik. Az is igaz, hogy még ha akkor is ott éltél volna, a nagypéntek gyászától elborított, és a húsvéti naptámadattól még fel nem derített Jeruzsálemben, akkor is aligha lettél volna abban a helyzetben, hogy a magad halotti hajlékába fogadhasd be a keresztről levett tetemeket. De nem látod, hogy mindez csak esetleges részletkörülmény, és hogy egészen más viszonyok között mégis ugyanazt a kiváltságot gyakorolhatod te is, mint arimathiai József? Mi mindened van neked is, aminek hasznát vehetné Jézus, ha odaszentelnéd az Ő keze alá? Vagy hadd kérdezzem inkább úgy, hogy mid van, amit nem azért kaptál, hogy az Ő szolgálatába állítsad? Mindent, mindent leszakíthatsz a magad énjének a dédelgetett vágyairól, és odavetheted az Ő lába elé hódolatod boldog adójaként! S akkor megláthatod: milyen átdicsőült formában tér vissza minden áldozathozatalod, hogy utána sokkal gazdagabb légy, mint voltál előtte!

De legvégül még egyet. Valamiben mégis még sokkal szorosabb a rokonságunk arimathiai Józseffel még az elmondottaknál is. Abban t. i., hogy amint neki megvolt a sírhelye, úgy nekünk is megvan. Ő tudta, hogy hol van. Hiszen maga gondoskodott róla jó előre, hogy meglegyen. Mi valószínűleg nem tudjuk, hogy hol van a mienk. Tudtunkon kívül, mások készítik. Ki tudja mikor, ki tudja hol. Az ilyen nagyváros temetőiben járva, ahol nap-nap után tömegestől mennek végbe temetések, az ember gyakran megy el kész síroknak egész sorozata

mellett, amelyeket napokkal előre megásnak – tartalék gyanánt. Kire vár feltátott torkuk? Talán még viruló ifjúságának örvendve, talán még ereje javának birtokában éli világát az illető. Csak néhány nap még, és már be fog csukódni fölötte ez, vagy amaz a felásott verem... Nem szeretsz rá gondolni? Megborzadsz attól, hogy valahol, a mindeneket tudó Isten végzése szerint már ki van jelölve a te poraidnak nyugvóhelye is? Lám, arimathiai József nem kerülgette a halál gondolatát. Szemébe nézett, és leszámolt vele. Jól teszed, ha te is készen tartod, mint földi vagyonodnak (akár sok az, akár kevés) egyik soha el nem felejthető tételét, – azt az üreget, amely reád vár. Ha nem is árnyas kert ölén kősziklába vájva, ha a temető sűrű soraiban az agyagos földbe ásva is, – a tied az, és nem másé!

Csak egyet tehetsz vele, hogy megbékülj a gondolatával: ajánld fel te is Jézusnak. Legyen neki szentelt a te tetemeidnek nyugvóhelye is. Nem a halott Jézusnak, hogy Ő pihenjen benne. Az örökkön élőnek, hogy az Ő feltámadásának a fénye ragyogjon felette. Ha oda ki kell költöznöd, mehess abban a tudatban, hogy ott is Ő az Úr. Így: „akár élünk, az Úrnak élünk, akár meghalunk, az Úrnak halunk meg”.

***

Lukács 1,4.

[Másoló megjegyzése: Reformációi istentisztelet
évszám nélkül, talán a második világháború idejéből]

„..Hogy megtudhasd azoknak a dolgoknak
bizonyosságát, amelyekre taníttattál.”

Lekció: II. Kor. 4, 1-2; 5-9; 16-18.

Nem kell sok meggondolás hozzá, hogy a Lukács evangéliumának ebben a dedikációjában olyan reformátori alapigazság felcsillanását vegyük észre, amely megérdemli, hogy ez ünnepi órában feléje fordítsuk figyelmünket.

A címzett valami előkelő, magasabb állású görög férfiú volt. A nevén kívül semmit sem tudunk róla, de a „jó” jelző, amellyel őt az író megtiszteli, a görög nyelv akkori szóhasználata szerint körülbelül megfelelt a „kegyelmes úr” címzésnek. A Krisztus Evangéliuma az alsóbb és legalsóbb társadalmi rétegekben végezte hódításait. De kivételesen akadtak már az első időkben is olyan magasabb állású vagy rangú egyének, akikhez elért a hatása. Közülük való volt nyilván Theophilus is. Valahogyan megragadta és vonzotta őt az, hogy alaposan „megtaníttassa” magát általuk az ő hitüknek dolgai felől. Már-már maguk közé tartozónak számították. De Lukács evangélista – akiről megint nem tudjuk, milyen kapcsolatban állt vele, csak annyi bizonyos, hogy ismerte őt, – világosan látta, hogy van benne még egy nagy hiány. Kész ő magáévá tenni mindent, amire „megtaníttatott”, de nem jutott még el arra a „bizonyosságra”, amely valóban keresztyénné tenné.

Ezért írja meg számára Evangéliumát. Hadd vonuljanak el szeme előtt a szent történet eseményei. Hadd lássa maga előtt megelevenedni Krisztust. Hadd legyen szinte szem- és fültanúja ő is mindannak, amiben Isten magát megjelentette. Akkor megszületik majd szívében a „bizonyosság”. Nem az evangélista írásművészete fogja ezt elvégezni. Ő szerény krónikás és tolmács csupán. Hanem az, amit elmond, ami emberi szavakon átsugárzó isteni beszéd, ajándékozza majd meg Theophilust a „bizonyossággal”.

Amit Lukács a maga írásáról feltételez és állít ezzel, ugyanazt vallották a reformátorok is, s az ő nyomukban az előttünk járt nemzedékek az egész Szentírásról. Azt is, amit Isten Jézus Krisztusban cselekedett, azt is, amit évszázadokon át Őelőtte cselekedett, hogy az Ő megjelenését előkészítse, s azt is, amit Őutána az apostoli nemzedék lelkében cselekedett az Ő lelke által, – mind azért foglaltatta írásba erre kiválasztott és ihletett eszközei által, hogy „bizonyosságunk lehessen”. És aki figyel ezeknek az írásoknak a szavára, „meg is tudhatja azoknak a dolgoknak a bizonyosságát”, amelyekről különben csak emberi „taníttatása” lehetne. Itt maga az Élő Isten szól hozzá félreérthetetlen, és önnön szavát titokzatosan igazoló módon. Itt nem Róla szóló „taníttatást” kapunk, hanem Őt magát, fenséges és irgalmas valóságában. Az Ó- és Újtestamentumi szentírások a mi „bizonyosságunk” forrása és alapja!

A reformáció, s a belőle fakadt folytatás külső története is világosan mutatja, – abból még az is megértheti, aki egészen kívülálló, idegen szemlélője, – hogy a Szentírás „bizonyosságot” adó ereje felől való ez a meggyőződés egyik legfontosabb rugója volt a reformátorok és követőik munkájának. Miért siettek a Szentírást lefordítani a hívek anyanyelvére? Miért adták ki és terjesztették az akkori viszonyok között hősies erőfeszítésekkel, hogy mennél több ember kezébe eljusson? S hogy mennél többen olvashassák és megérthessék, miért indult meg

az előző középkori idők tiszteletreméltó kezdeteit gyorsan és messze túlszárnyaló széleskörű iskoláztatás városokban és falvakban?

Hogy más népek között mi magyarok is mennyit köszönhetünk mindennek nemzeti nyelvünk, irodalmunk, közművelődésünk tekintetében, azt hálásan elismeri ma mindenki, még azok is, akik a reformációt magát a mi hálás ünnepi érzéseinktől egészen elütő érzésekkel ítélik meg. De mindez csak melléktermék volt. A cél, a lényeg az volt, amit Lukács evangélista akart elérni Theophilusnál: a „bizonyosság" megszületése az emberek szívében.

„Taníttatásban" is részesítették a reformátorok és az utánuk következők az egyház apraját és nagyját. Írtak kátékat is a nép jobbágyi rétegeitől fel a főurakig, szóval, írással, még énekszóval is magyarázták, kínálgatták, hirdették mindeneknek az Isten üdvözítő üzenetét. De nem érték be ezzel. Az volt a legfőbb vágyuk, hogy mennél több ember a Szentírás fölé hajolva, abba elmerülve, maga szerezzen „bizonyosságot" azok felől, amiket ők tanítottak. Ezért illő mindenek felett hálásan felújítanunk ma az emlékezetüket.

Mert igyekeztük nem volt hiába való. Akiknek ők a Szentírást a kezükbe adták, s akiket megtanítottak azt értelmesen olvasni, azokból csakugyan a „bizonyosság" népe nevelődött. Ha még ma is felismered, testvérem, – néha meglepő biztonsággal – az idegen emberben is a te református atyádfiát, mert van az arcán, a fellépésében, az egész egyéniségében valami jellegzetes határozottság és öntudatosság, az ennek az évszázadokon át a Szentíráson nevelődött „bizonyosságnak" a továbbsugárzása. Néha még az ősi hittől elszakadt, névleges reformátusokon is ott fénylik ez a bélyeg, mint a naplemente után is még izzó fény az ablakon. De azok, akiktől örökölte, úgy szerezték meg, hogy elsősorban az Isten és az Ő dolgai felől nyertek „bizonyosságot" a Szentírásból. Tudták, hányadán vannak a titokzatos, örökkévaló, szent Úrral. Megismerték azt a „szövetséget", amelyet Krisztus által kötött a benne hívőkkel. Tulajdon beszédéből bizonyosodtak meg örökvégzésű kegyelméről, kifogyhatatlan bűnbocsánatáról, szolgálatába fogadó akaratáról. Mozdíthatatlan sziklára állva néztek szemébe az élet és a halál minden rettentésének. Különben – hiszen minden vihar és vész rájuk szabadult – hova lettek volna nemsokára, és hol volnánk mi ma?

Ennek a Szentírásból merített „bizonyosságnak" az erejét öntötték át nemzedékeken keresztül a fajtájuk lelkébe is – ez megint egyike a mindenki által elismert melléktermékeknek, – és egyházukkal együtt így segítették magyarságukat is átmenteni vészeken és viharokon mind máig.

II.

Háládatos utódok, mi mai református nemzedék, mielőtt büszke hivalkodássá válnék ajkunkon a hálás emlékezés, nézzünk magunkba, és kérdezzük meg: mivé lett ez az áldott reformáció korabeli ajándék a mi kezünkön? Nem ritkultak-e meg sorainkban azok, akik ezt a Szentírásból táplálkozó „bizonyosságot" ismerik a maguk életében, és sugallják maguk körül is másokéban? Nem kell-e őszintén megvallanunk, hogy nagyon gyakran beérjük azzal, amivel Lukács evangélista nem érte be Theophilusnál: megállunk a „megtaníttatásnál", de nem jutunk el az igazi „bizonyosságra". Azt jelenti ez, – s ez még nem is a rosszabb eset!, – hogy tisztelettel és kegyelettel tekintünk az őseink vallotta hitre, hiszen „megtaníttattunk" reá gyermekségünktől fogva, de jaj, ne nagyon feszegesse senki: mi az belőle, ami vérünkké és életünkké vált! Kitűnhetne, hogy mihelyt áldozatokba kerülne az ő meggyőződéseiket vallanunk, tudnánk mi változtatni is az álláspontunk ú.n. merevségén. Valljuk meg: ami az ő számukra kemény bizonyosságú „vallás" volt, ma sokunk számára csak bizonytalan „vélés". Jól esik azt ápolgatnunk magunkban annyi dicsőséges és szent történeti emlék aranyfoglalatában, de amit ez az aranyfoglalat övez, maga az ősök ránkhagyott hite, – hát ki tudja?

Lehet igaz, lehet nem igaz. Ki lehet „bizonyos” ilyen dolgok felől annyira, hogy kockázatot vállaljon, vagy áldozatokat hozzon érette?

Ki lehet „bizonyos”? Oh, királyi ősök koldus ivadéka, hited „bizonyosságában” megrendült tapogatózó, tétova, tántorgó – mondhatjuk-e még: református ember! „Bizonyos” lehet mindenki, akinek a lába alá maga az irgalmas Isten ad sziklafundamentumot, akit az Ő szava győz meg igazságáról. De te feltaláltad a legképtelenebb „fából vaskarikát”: a Biblia nélkül élő reformátusságot. Elszoktál a Szentírás használatától. Talán azt sem tudod, hol mi van benne. Idegen, ismeretlen világ lett számodra mindaz, amiben Isten számodra is olyan nyilván megjelentette magát. Ezért nincs „bizonyosságod”!

És ez meglátszik nemcsak hited sorvadásos gyengeségében, hanem egész életedben is. A gerinced már nem olyan egyenes az emberek közt való forgolódásodban! A holnap esélyeinek nyugtalanul rebbenő szemmel nézel eléje. Vihar elől riadozva búvó madár vagy, és az a fő gondod, hogy csak minden összeütközést elkerülve, mindenkinek jóbarátságát megőrizve, mindenképpen kíméletet biztosíts magadnak az élet harcaitól. Nem ilyen fából faragták a reformátorokat, sem a reformáció magyarjait! Ők a Szentírás emberei voltak, s ezért volt „bizonyosságuk”, amiért boldogan tudtak szenvedni és áldozni. Ezért tudtak harcolni, és minden ellenségeskedést átvészelni.

III.

Szenteljük ünneppé ezt a mai napot a hálás emlékezésen és magunk megvizsgálásán túl mindenek felett azzal a fogadástétellel, hogy a reformációnak ezt a nagy ajándékát, a Szentírás „bizonyosságot” szerző erejére való ráeszmélést felújítjuk, és életre váltjuk Isten kegyelméből. Közelben s távolban levő testvéreim, mind egy szívvel-lélekkel akarjunk újra a Szentírás népe, és általa a „bizonyosság” népe lenni. Isten ma is ugyanaz, mint volt akár Lukács evangélista, akár a reformátorok napjaiban. A mi vágyakozó, kétségeskedő, tapogatózó lelkünk is ugyanaz, amilyen volt egykor Theophilusé 2000 évvel ezelőtt, vagy volt a reformáció szavát befogadó eleinké 400 évvel ezelőtt. Ugyanúgy megszületik ma is a „bizonyosság” bennünk Istennek ugyanazon Igéje által, ha szavát felfogjuk.

Ha a reformáció újra rámutatott ennek a lehetőségére, tartozunk vele élni. Tartozunk vele egyházunknak, amelynek négy évszázados története ma elénk áll, és követeli hűségünket. Ez az egyház a Szentírás „bizonyosság”-adó erején épült fel, és csak annak erején állhat fent továbbra is. Megtalálod a Szentírást a reformációval szemben álló keresztyének táborában is. De ott találsz egyebet is. Csalatkozhatatlannak vallott egyházi tanító tekintélyt. Nekünk – amint szokták mondani – „papiros-pápánk” van: a Biblia. Találsz ott az isteni kegyelem közlésére rendelt eszközökből és szertartásokból egész gazdag rendszert. Nekünk voltaképpen csak egy kegyelmi eszközünk van, amely által Isten magához emel: az Ige, és a sákramentumaink is csak annak szavát pecsételik meg. Találsz ott az egyház ügyeinek intézésére kiválóan megszervezett és felépített hivatali papi organizációt. A mi egyházunk magának a láthatatlanul köztünk levő, és minket beszéde által kormányzó Krisztusnak az erejére tette fel egész sorsát. És így tovább. Másoknak nem életkérdésük az Igével és az Ige által való élés. De a mi egyházunk a tulajdon sírját ássa meg, ha a tagjai nem a Szentíráson táplálkozó „bizonyosság” emberei!

Tartozol ezzel a fogadástétellel, testvérem, tenmagadnak is. Hiszen, amikor egyházad azt kívánja tőled e mai ünnepi órában, hogy az ő jövendőjébe erős téglaként, a Szentírás által „bizonyosságra” eljutott emberként építsd bele a magad életét, akkor neked magadnak is a legnagyobb áldást szánja. Mit kívánhatnál ennél nagyobbat és szentebbet? Amikor minden bizonytalan! Hiába a struccmadár politikája! Ha nem akarsz is szembe nézni vele, jól tudod:

reng a föld, és minden romba dőlhet. Az emberek már abba is hagyták a jósolgatás társasjátékát. Nem érdemes. Mindennek az ellenkezője is megtörténhet. És te mégis a „bizonyosság” embere lehetsz, – békességgel a szívedben, bizakodás fényével a szemedben, zavartalan, nyugodt kötelességteljesítéssel a munkádban, mert Isten a Szentírásban meggyőzött, hogy Ő veled van most, és holnap is, és mindörökké.

S ezért tartozol az Isten Igéjére való megújított hűségesküddel – nemzetednek is. Olyan vizeken jár ma újra ez az évezredes drága rakománnyal terhes magyar hajó, ahol még sokkal inkább szüksége van minden szem tisztalátására, és minden kéz nyugodt biztonságára. Kapkodó, izgatott, fegyelmezetlen emberek a fedélzeten mindig útban vannak, sohasem kívánatosak, de most – veszedelmesek. Aki fél és riadozik, kétségeskedik és jajveszékel, az most tegyen lakatot a szájára, és bújjék el. Csak azok segíthetnek ezen az örvénylő és viharos szakaszon épen átvinni a magyar hajót a jövendő tájai felé, akik nyugodtan végzik rendelt dolgukat a maguk helyén, mert „bizonyosságuk” van. Köztük a helyetek, reformációt ünneplő testvérek! Vagy tévedés ez a ti ünneplésetek, vagy egytől-egyig számít rátok az az Isten, akit nem szégyellünk „a magyarok Istenének” nevezni. Kire számíthatna, ha nem az Ő beszédét megértő, s abból rendeltetésnek és reménységnek „bizonyosságára” eljutott gyermekeire?

***

Örök Király

(Advent második vasárnapján, 1935. dec. 8-án.)

Lekció: Lukács 1, 26-38.

Textus: „Az ő királyságának vége nem lesz”.
Lukács 1, 33.

Az evangéliumok első lapjain található ezeknek a történeteknek, amelyek a mi Urunk Jézus Krisztus születését megelőző eseményeket mondják el, különös varázsuk van. Önkéntelenül megfogják nemcsak a hívő embernek lelkét, hanem mindenkiét, aki fogékony a szépség iránt. Egyesül bennük a kicsiny dolgok bűbája a hihetetlen nagy dolgoknak a fenségével.

Az angyali híradásnak felolvasott története is egy kicsiny otthon szerény szobácskájába vezet el bennünket. Az Istennek alázatos, egyszerű szolgálóleányáról van benne szó. Nincs rajta más ékesség, mint orcáján az ifjúság üde hamva, szemében a tiszta lélek csillogása. És ebbe a kicsiny szobába, ehhez az egyszerű hajadonhoz jön el véghetetlen mennyei fényességekből az angyali követ, mint amikor a világűrnek szédítő távolságain át száll, száll a napnak sugara nyári napon, hogy erdők mélyén a fák alatt, a fű között rásüssön az Istennek egy kicsiny bogárkájára, és az felcsillanhasson fényében! Milyen nagy távlatok nyílnak ennek a kicsiny szobának az ablakából! Milyen nagy dolgoknak az apró kezdetei csíráznak itt!

Ígéret hangzik el, hogy fogantatni fog és születni fog egy kisded, aki az Istennek Felkentje lesz; Messiása lesz a világnak. Király lesz, és uralkodni fog. Örökségül fogja bírni az Ő atyjának, Dávidnak a trónját. De aztán kitűnik, hogy ez a királyság, ez az ország, amelyet a megszületendő király elhoz ebbe a világba, nem fogható semmilyen földi királysághoz és országhoz. „Az Ő királyságának vége nem lesz”. Itt kezdődik ebben a világban, itt növekszik és itt hatalmasodik el, de belenyúlik az örökkévalóságba.

Tegyük mai elmélkedésünk tárgyává a mi Urunk Jézus Krisztus királyságának ezt a soha véget nem érő, örökkévaló dicsőségét, amelyről az angyali követ ádventi ígérete szól.

I.

„Az Ő királyságának vége nem lesz”, – mert Ő maga, a Király, nem veszítheti el királyi méltóságát. Soha nem dőlhet meg az Ő királyi jogcíme. Más uralkodóknak az illetékessége felett támadhat vita, jelentkezhetnek trónkövetelő vetélytársak, akik az ő uralmuk jogosságát támadásba veszik, és a maguk jogigényét szegezik annak ellenébe. Amint forognak az idők, megdőlhetnek a leghatalmasabb birodalmak is, egyszerűen azért, mert akik felettük a kezükben tartják a hatalom gyeplőit, lassanként elvesztették ehhez a jogukat. Nincs már alapja annak, nincs már értelme annak, hogy tovább is ők uralkodjanak.

De ez a Király, örök király. Az Ő királyságán nem változtathat az emberek változó véleménye, az idők múlása, a körülmények átalakulása. Mert Ő nem ebből a világból nyerte királyi méltóságát. Őt nem népszavazás emelte trónjára. Nem emberek lelkesedése, belátása, közakarata koronázta királlyá. Előbb volt Ő király, mielőtt emberek lettek volna. Ez a világ nyugszik teremtésétől fogva az Ő királyságán, és nem az Ő királysága nyugszik ezen a világon. Ő, a Messiás, onnan jött, ahol a mi létünknek az eredetei vannak. Ő az öröktől fogva az Isten kebelében élő Fiú, és hogy ez a világ teremtetett, és hogy annak koronájaként mi emberek itt vagyunk, az azért van, hogy bennünk az Ő képe és hasonlatossága kiformáltassék. Ő volt a minta, mi a parányi, gyarló másolatok.

Ez azt jelenti, hogy amíg az ember ember lesz, addig az Ő királysága nem dőlhet meg.

Jöhetnek idők, támadhatnak áramlatok, és hangozhatnak hangok, amelyek el akarják utasítani az Ő királyságát. Megtörténhet, hogy nyugati népek megtagadják Őt azon a címen, hogy egy keleti nép fiaként jelent meg a földön, mint ahogy az is megtörténhet, hogy keleti népek megtagadják Őt azért, mert hozzájuk a nyugati népektől érkezett el a róla szóló híradás. Megeshet, hogy az embereknek ilyen vagy amolyan fajtája nem magának valónak vallja Őt. De ilyenkor sohasem az emberi léleknek a legmélyebb hangjai szólalnak meg. Ilyenkor felizgatott, elfogult idők felületes emberei beszélnek. Mert amikor lehiggad az emberi szív, s az önmagára eszmélés legmélyebb pillanatait éli át, legyen bár nyugati, vagy keleti, ehhez vagy ahhoz a fajtához tartozó, rég letűnt korokban élő, vagy modern ember szíve, mindig megtalálja a saját lelke mélyén a Krisztusnak belerajzolt, kitörölhetetlen képét, az Ő örökké megálló királyságának a magában hordott fundamentumait.

Még inkább elgondolható az, hogy az emberek különböző csoportjai összekapnak egymással Őrajta, mindegyik a magáénak követelve Őt. Lehetnek idők, amikor a hagyományos rendhez ragaszkodók Őreá esküsznek, mert Őbenne látják a legfőbb biztosítékát mindennek, ami előttük szent és megőrzendő; s ugyanakkor a forradalmárok is a magukénak vindikálják Őt, mint egy korhadt világ leghathatósabb elemét, s egy jobb rendnek a legbiztosabb úttörőjét. De ez is csak azt bizonyítja, hogy ő mindenkié, és a legkülönbözőbb emberek is rokonnak érzik Ővele a lelkük legjavát.

Nem jöhet olyan idő sohasem, amely elavulttá tehetné az Ő királyi méltóságát. Ha csak egészen más világot nem teremt valaki, amelyben más lesz az égitestek pályája, és más lesz az élet titkos szerkezete; ha csak az ember helyett valaki egészen másfajta lényt nem állít elő, amelynek mások lesznek a vágyai és törekvései, és amely másban találja meg az élete boldogságát és elrendeződését! „Az Ő királyságának vége nem lesz!”

II.

Örökkévaló ez az Ő királysága azután azért is, mert örök érvényűek az Ő törvényei. „Az Ő királyságának vége nem lesz”, mert az, amit Ő nekünk parancsol, amit minden szavával és élete egész példájával elénk szab, mint jövendő elvet, soha nem évülhet el.

A történelem folyamán váltogathatják egymást különféle uralmi rendszerek, más-más elvek alapjaira felépített országok és birodalmak. Ideig-óráig úgy látszhat, hogy ezek az alapok, s ami rajtuk felépül, mindenkorra megállnak, – mert a történelem órája lassan jár. Néha évszázadokon, évezredeken át dacol egy-egy rendszer minden viharral. De az épület lassanként mégiscsak málladozik. Éppen az, ami olyan szilárdnak látszott, voltaképpen csak megmerevedett volt. Sokáig érvényben állt törvények felett, amelyek a maguk idején nagyon jók lehettek, lassanként mégis elmúlt az idő. Az élet változásai mégiscsak kimosták az alapzatokat. És végül összeomlik a leghatalmasabb uralmi rendszer is.

Azonban az Ő törvényei mindig igazak és érvényesek maradnak. Nagyon egyszerű törvények ezek. Ő maga az Ótestamentumból idézett szavakkal így foglalta össze őket: „Szeresd a te Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből, minden erődből”, és: „szeresd a te felebarátodat, mint magadat”. Két nagy parancsa van tehát számunkra: „Ember, ne felejtsd el soha, hogy az Istené vagy mindenestől fogva”, és a másik: „Emberek, ne felejtsétek el soha, hogy egymáséi vagytok!” Ki törölhetné el ezeket a törvényeket a világnak rendjéből, a mi életünk szerkezetéből? Ezek az egésznek alapjai és tartó oszlopai mindörökké!

Az idők folyamán változhat a Krisztus híveinek a felfogása is sok mindenről; változhatnak közerkölcsiségüknek az irányelvei, törekvéseiknek a célkitűzései. Másképp értelmezi talán az

ókor keresztyén embere, másként a középkor keresztyén embere, és megint másként a jelenkor és az eljövendő idők keresztyén embere, hogy mit is jelentenek Krisztusnak ezek a parancsai. Megtörténhet, hogy egy-egy korszaknak a felfogása megkövesedik, nem tart lépést a változó idők új szükségleteivel. Ilyenkor beszélünk a keresztyén egyház elhanyatlásáról, a keresztyénségnek a csődjéről, – mert úgy látszik, hogy Krisztus szava már nem mond semmit, nem a ma kérdéseiről beszél, nem nyújt megoldást az élet által előtérbe tolt új problémákra. De nem a Krisztus törvényei évültek el ilyenkor sem, csak mi maradtunk el korunk mögött azoknak megértésében. Mert amikor a világ hátat fordít egy letűnt kor keresztyén gondolatainak, és elindul, hogy megkeresse a kivezető utat a maga bonyodalmaiból, végül mégiscsak megint oda kell folyamodnia Őhozzá: „Vezess Te bennünket, mert egy egészen megváltozott helyzetben is csak az lehet a dolgunk, hogy jobban szeressük Istent, és jobban szeressük egymást, ebben pedig nincs más mesterünk, aki Hozzád fogható volna”.

Lehet, hogy az egyik korszakban Istent szeretni annyit jelent, mint hátat fordítani a világ minden kínálkozó előnyének, mert a világot úgy át- meg átitatta a bűnnek mételye, hogy aki Istent szereti, menekülni kénytelen a hiúságnak ebből a vásárából, a bélpoklosoknak erről a tanyájáról, ki az erdők magányába, a puszták csendjébe, a kolostorok tiszta áhítatába. Máskor lehet, hogy az Istent szeretni éppen ellenkezőleg azt jelenti, hogy el kell foglalnunk minden helyet, amely a világban kínálkozik, meg kell ragadnunk minden gyeplőt, amellyel a világ sorsát irányíthatjuk, bele kell vetnünk magunkat a világ minden ügyes-bajos dolgába, hogy benne az Isten nevének megszenteltetéséért, és akaratának diadaláért küzdjünk. Voltak korok, amelyekben Istent szeretni annyit jelentett, mint búcsút mondani fényes templomoknak, ragyogó székesegyházak ősi csarnokainak, és elvonulni katakombákba, mocsarak szigeteire, hegyek rejtekeibe, mert ott szabadabban, tisztábban lehetett társalkodni az Istennel. Viszont vannak idők – és reánk is ilyen idő köszöntött, – amikor Istent szeretni annyit jelent, mint kövekbe is beleépíteni az Őróla való hitvallásunkat; méltó hajlékot emelni az Ő tiszteletének, és az Őérette folytatott munkának. Ezerféle formát ölthet az Isten iránt való szeretet, de lényegében mindig ugyanaz a törvény: egész valónkat boldogan odaszentelni az élet apró céljai felett uralkodó végső célnak: az ő dicsőségének.

Ugyanígy vagyunk a felebaráti szeretet törvényével is. Hányféle arcot öltött ez is már az idők folyamán! Volt idő, amikor annyit jelentett, mint alamizsnálkodni; úgy, amint az embernek útjába akadt a nyomor, az éhség, a mezítelenség, a betegség, az árvaság; segítséget nyújtani, megosztani a betevő falatot, megnyitni a fűtött otthon ajtaját. Jött idő, amikor kitűnt, hogy csak ennyit tenni, a legkegyetlenebb embertelenség volna, mert emberek ezreinek a szenvedésein morzsákkal többé nem lehet segíteni. A felebaráti szeretet most már intézményes munkát és rendszeres gondozást követelt. Árvaházaknak, kórházaknak, szeretetházaknak, nevelőintézeteknek stb. egész hálózatát kellett kiépíteni, a segítségre kész áldozatos szeretetnek szervezett összefogásával, – hogy alaposabban lehessen segíteni. És közeledik most felénk ismét egy újabb korszak, amely úgy fogja látni, hogy csak ennyit tenni szívtelen játék, – mert mi más volna közömbösen nézni az élet pusztító harcait, hogy azután irgalmasan felszedhessük az áldozatait, az elesettjeit. A felebaráti szeretet kezdi már azt jelenteni, hogy egész társadalmi berendezésünket úgy kell átalakítani, hogy már eleve elhárítsuk azt a veszedelmet, hogy a munkanélküliségnek, a kenyértelenségnek, az ellátatlanságnak olyan tengere borítsa el a népeket, mint amilyenben ma fuldoklunk.

De bármint változzék is a törvény értelmezése nemzedékről nemzedékre, a lényege ugyanaz marad: ember és embertársa elválaszthatatlanul összefügg egymással, s ezt az egymásra utaltságot érvényesítenie, vagyis egymást szeretnie kell.

Ezek helyett az alaptörvények helyett senki nem adhat mást, jobbat, igazabbat. S ezért „az Ő királyságának vége nem lesz.”

III.

De „nem lesz vége” azért sem, mert nem dőlhet meg az Ő hatalma. S az uralom végeredményben nem a jogcímnek, és nem a kiváló, jó törvényeknek, hanem a hatalomnak a kérdése. Tudja-e vajon jogcímét érvényesíteni, keresztül tudja-e vinni törvényeit? – ezen fordul meg az Ő királyságának a szilárdsága. Nos, az Ő királysága megáll mindörökké, mert micsoda hatalom mérkőzhet az Övével?

Ahhoz, hogy az Ő hatalmát félteni kelljen ennek a világnak akármilyen hatalmától is, elsősorban is az volna szükséges, hogy Ő és mások egy szinten álljanak, hogy Ő is földi hatalommal lépjen fel. De mivel az Ő hatalma nem földi hatalom, hanem valami egészen más, nem is érhet fel hozzá a többi. Ezt persze csak az érti meg, akinek a lelke megvilágosodott az Ő Lelkétől, akinek a szeme megnyílt nem evilági, örökkévaló valóságok meglátására. Mert a közönséges látás előtt úgy jelenik meg Ő, mint gyengeség, törékenység, tehetetlenség. Ezért érezte olyan sokszor Pál apostol, hogy az, amit ő Krisztusról hirdet, amint „bolondság” a bölcselkedésre hajló görögök előtt, ugyanúgy „botránkozás” a zsidók szemében. Mert ők nem ilyen Messiást vártak. Ők az Isten hatalmának egy földi királyban való megnyilatkozását várták. Nekik olyan földre szállt csodajel kellett, amely harcra kelve e világ minden hatalmasságával, úgy sugározza szét erejét a föld népei között, hogy szemlátomást összetöri és eltiporja az Isten ellenségeit. Ezzel szemben milyen „erőtlenség” az, amit Krisztusban látunk! Ő az „Istennek báránya”, aki áldozatul vitetik a mészárszékre, tiltakozás és ellenkezés nélkül engedi át magát ellenségeinek kezébe, hogy odaszegezzék a fára. És azóta is úgy van, hogy ahol az Ő Lelke testet ölt, ahol évszázadról évszázadra megjelenik az Ő ereje gyenge emberekben, – azok sohasem földi fegyverekkel mérik össze ezt az erőt az ellenséges erőkkel, és mindig százszor inkább készek sebeket elszenvedni, mint sebeket ejteni.

Mégis erről az „erőtlenségről” vallja Pál apostol, hogy „hatalmasabb az emberek erejénél”. Minden arany és elefántcsont trónnál magasabbra emelkedik a változó világ hullámverése fölé az a keresztfa, amelyen Ő a legalávalóbb gonosztevők számára fenntartott halált elszenvedte. Azoknak az átszegezett kezeknek a kitárt hívogatása ellenállhatatlan. Annak a tövissel koronázott főnek a néma fensége előtt porba kell hullania a legádázabb ellenségnek is. Hogy is törhetné össze ezt a hatalmat akármilyen emberi támadás? Hiszen éppen abban van az ereje, hogy mindent elszenved! Mindent elszenved, és mégis – szeret! Itt végül is minden fegyvert le kell rakni, és mindenkinek meg kell hódolnia.

„Az Ő királyságának vége nem lesz”. Egymással harcra kelő, vetekedő országok élhetik a maguk változatos történeti életét. Az is, amelyik ma a leghatalmasabb, szemben találhatja magát holnap egy még hatalmasabbal. Az égig emelkedhet az egyik, de egyszer eléri hatalmának tetőfokát, és ott megtörik hullámának ereje, hogy aztán tarajos habjai visszaenyésszenek a nagy tengerbe, és helyükbe új hullám emelkedjék. Csak idő kérdése, hogy mikor érkezik el egy-egy földi hatalom lehanyatlása. Eleve meg van már pecsételve a sorsa. De a habzó vizek állhatatlansága felett rendíthetetlenül áll az Ő keresztje. „Az Ő királyságának vége nem lesz”.

IV.

Végül azért is örökkévaló az Ő királysága, mert örökké megmarad az Ő népe. Hiszen a birodalmat, a királyságot végeredményben az alattvalók alkotják. Mit érne úrnak lenni bármily nagy kiterjedésű föld felett, ha az lakatlan pusztaság? Uralkodni csak alattvalók felett lehet. S ha mármost megnézzük az Ő országának polgárait, – megint csak elcsodálkozva kell mondanunk: „az Ő királyságának vége nem lesz”.

Földi birodalmak időről időre kénytelenek megrendezni a maguk népszámlálását, és aggódva kell megnézniük: mit mond statisztikájuk a nép szaporodásáról? Mert ha kevesebb a nép ma, mint tíz évvel ezelőtt, s ha újabb-újabb próbák azt mutatják, hogy az apadás egyre tart, vagy akár csak azt, hogy a gyarapodás csökkenőben van, akkor az az ország máris a megsemmisülés lejtőjére jutott. Azonban az Ő királyságában nincsen halál! Földi királyságokban állandóan pusztul az eleven anyag, amelyből felépültek: az emberek. Azért olyan sorsdöntő kérdés rájuk nézve, hogy vajon nő-e szakadatlanul elegendő új hajtás a régi helyébe? De ebben az országban, az Ő országában nem úr többé a nagy rém, a halál. Ezért az Ő népe sohasem fogyhat, csak gyarapodhat, amint mindig újabb jövevények kérnek bebocsáttatást, hogy az Ő királyságának az áldásaiban élhessenek. Innen elmennie nem kell többé senkinek. Akik itt megtelepszenek, azok örök telepesek. Aki az Ő uralma alá jut, ott is marad mindörökké.

Mert Ő ennek a világnak nem a múlandó emberéletéből építi fel országát. A szakadatlanul születő, felnövekvő, elvirágzó és halálba hervadó emberélet csak a külső szín, amely mögött Ő kiépíti uralmát. Ő a lelkek királya. Az egész múlandóság alá vetett földi világ csak keret, amelyből kiválasztja az Ő választottait, hogy elhívja őket országába, és örök életet adjon nekik. És akik az Ő királyságát ismerik, azok tudják, hogy ez igaz. Külső, földi emberüket ők is nap-nap után látják romladozni. Az ő házuk faláig is felérnek a múlandóság árvizei. De ennek nyugodtan nézhetnek a szemébe. Tudják, hogy akármilyen mélyre hatoljon is ez a betegség, az enyészetnek ez az átka, nem hatolhat el egészen a szívükig. Van nekik „belső emberük”, az az igazi énjük, amely felett Krisztus regnál, – azt nem érintheti a „külső embernek” összeomlása. Az szabad a halállal szemben is. Az boldog függetlenségben emelkedik fölébe a világ tovarohanó vizeinek. Az nem rendülhet meg, mert kősziklára van fundálva.

Akinek adott az Isten látó szemeket, az végignézve az emberiség történetén, nem csak egymást váltogató, romlandó birodalmakat lát benne. Hanem azt is látja, hogy miközben itt országok támadnak és elmúlnak, addig láthatatlanul, csak a hívő ember szeme előtt felfelragyogó módon, folyik az évszázadokon és évezredeken át egy titokzatos építő munka: az Isten kiválasztottainak elhívása, együvé rendezése, egy lelki országnak a győzelmes megszervezése, amelynek Feje és Ura Krisztus.

És ennek a láthatatlan folyamatnak az egyre növekvő eredményei az örökkévalóságra szólnak. Ha elmúlik az ég és a föld, s ha az egész látható mindenség semmivé foszlik is, ez a minden népből és nemzetségből kiválasztott nép akkor is megmarad, és benne, az Ő megváltottainak boldog seregében, örökkévalóságokon át romolhatatlanul fénylik az Ő dicsősége. „Az Ő királyságának vége nem lesz”.

*

Ezekben az adventi hetekben gyúljon ki újra ennek öröme a szívünkben! Mi ezt a Királyt ismerjük! Milyen nagy kiváltság! Mihozzánk szüntelenül szól a hívogatás: éljük életünket az Ő uralma alatt! Milyen nagy ajándék! Mi tudjuk, hogy az Isten úgy szerette ezt a világot, hogy ilyen örök Királyt küldött, és hogy mi hozzá tartozhatunk az Ő soha véget nem érő országához! Milyen szent elkötelezés!

Ha hűtlenek lettünk Őhozzá, s ha beletemetkezve ennek a világnak múlandó, ideig-óráig való ügyeibe, megfeledkeztünk az Ő országáról, lelkünknek erről az egyetlen igaz hazájáról, – akkor siessünk felkészülni, magunkban ennek az örök polgárságunknak a tudatát kifényesíteni, s buzdítsuk fel egymást ünnepi érzésekkel, hogy tisztességet tegyünk újra a mi számunkra e világra született Királynak. S aztán egy szívvel, lélekkel boruljunk le elismerni az Ő örök jogcímét, szánjuk oda magunkat az Ő örök törvényeinek szolgálatára, engedjük át magunkat az Ő örök hatalmának, és bízzuk rá magunkat a múló életben az Ő kezére, amely örökkévaló életre tart meg minket!

***

Augustus császár a karácsonyi történetben

(Kálvin tér 1929. dec. 25-én.)

Lukács 2, 1-3.

Ha az Evangélistának nem lett volna más célja ezekkel a versekkel, amelyekkel bevezeti a karácsonyi történetet, mint az, hogy megjelölje annak helyét a világtörténeti események sorában, és beleállítsa az akkori napok körülményeinek összefüggésébe, akkor nem sok közünk volna alapigénkhez, mostani ünnepi elmélkedésünkben. Nyugodtan átadhatnánk akkor ezeket a verseket a történettudósoknak: illesszék össze a bennük foglalt adatokat, ha tudják, más adatokkal, melyeket annak a kornak az eseményeiről szóló más régi iratokból merítenek, s aztán próbálják meg ennek alapján pontosan megállapítani Jézus születésének az időpontját. Érdeklődéssel várnánk munkájuk eredményeit, de karácsonyi ünneplésünket egyáltalán nem érintené az egész ügy.

Azonban csak a lelki színvak nem veszi észre, amikor a karácsonyi történetet elolvassa a Lukács evangéliumában, hogy ezek a bevezető versek többet jelentenek, mint egyszerű, prózai történeti adatokat. Abban a képben, amit Lukács fest a karácsonyi eseményről, nagyon jelentős színfolt ez a néhány vers, és az egész történetnek más volna a hangulata, a levegője, nélkülük. Sokatmondó bevezetése ez a történetnek. Méltán képezheti tehát elmélkedésünk tárgyát az a kérdés, hogy mivel gazdagítja a karácsonyi történetet, mit domborít ki belőle, és milyen üzenete van minden idők karácsonyt ünneplő keresztyéneihez?

I.

Mindenekelőtt, nézzétek, hogy kiemeli az evangélista ezekkel a versekkel a karácsonyi esemény fenségét.

Megragadó látvány az, amit e néhány verssel megvilágít előttünk. Jobban mondva látványoknak egész kápráztató sorát pergeti le előttünk egy szempillantás alatt. Megjelenik a világbíró, hatalmas római császár, palotájának fényes termeiben, körülötte bennfentes államférfiai, és megszületik a szemünk láttára az uralkodói elhatározás: népszámlálás tartassék az egész föld kerekségén, ahol csak a római sas uralkodik. Azután látjuk a császári rendelet kibocsáttatását: száguldó posta viszi szét a nagyszerű római országutak hálózatán a világ minden részébe. Majd megelevenedik előttünk a parancs fogadtatása: helytartók és kormányzók messze északon és délen, nyugaton és keleten, hódolatteljes kíváncsisággal veszik kézhez hatalmas uruknak rendelkezését. Ennek nyomában mindjárt kibontakozik előttünk a parancs végrehajtásának képe: más-más tartományokban más-más megfelelő módon sietnek eleget tenni a kiszabott feladatnak: mozgásba jön az óriási birodalomnak egész apparátusa: tele van mind a két keze hivatalnokok ezreinek, és rendelkezéseik révén emberek millióihoz jut el a császári akarat. Mintha a népek hatalmas tengerére egy óriási tüdő fuvallt volna rá, és a csendes felszínt végigborzolná egy fodrosodó hullám szétfutó nyugtalansága. Bámulatos látvány: egyetlen hatalmas kéz mint fog egy világot átölelő szálakat egybe, és akaratának egyetlen mozdulatával mint hozza mozgásba megszámlálhatatlan népek tömegeit.

Még szédítőbb látvány tárul elénk, ha mélyebbre tekintünk. Mire való volt ez az összbirodalmi census? Statisztikai tudomány, amely a néptömegek mindenfajta életjelenségeit tanulmányozza, és ezért népszámlálási adatokra van szüksége, – akkor még nem volt. Egyetlen dolog érdekelte csak Róma urait: a birodalom bevételei. Ezért kellett az „összeírás”. Tudni akarták,

hogy a birodalom melyik része mennyi adóterhet bír el, melyik néptől mennyi jövedelem várható. Szabályozni akarták annak az aranyfolyamnak a medrét, amely ezernyi kis csermelyből egybegyűlve a világ minden részéből szüntelen áramlásban volt a birodalom középpontja, Róma felé, hogy ott táplálja a hatalom csúcspontjára telepedett embereket, a Caesarnak erejét, fényét, dicsőségét.

Néhány bevezető versével az evangélista a szemünk elé varázsolja azt a félelmetes, ragyogó bálványt, amelynél lenyűgözőbbet nem emelt még magának e földön az önistenítő emberi gőg.

De csak egy szempillantásnyi időt enged, hogy elmerüljünk a csodálatába. Aztán egyetlen kézlegyintéssel félretolja szemeink elől a látományt, és siet velünk tovább – a betlehemi kisded felé. Nem érünk rá Augustust bámulni császári fényében; nagyszerűbb, lebilincselőbb, fenségesebb látvány vár reánk – a jászolban fekvő Gyermek. Mint amikor egy családban belátogat a gyermekáldás, és levont függönyök mögött lejátszódik az anyaság nagy misztériuma; alkalmatlanná válik a legelőkelőbb vendég, és udvarias hajlongások között kituszkolják a küszöbön a legnagyobb urat is, mert egy még nagyobb úr köszöntött be a házhoz, az újszülött, és most azé kell hogy legyen minden figyelem, gondosság és odaadás – úgy kell Augustus császárnak, és vele együtt a világ minden büszke nagyságának szerényen eltűnnie a háttérben, hogy helyet foglalhasson csodálatunk és tiszteletadásunk előterében a megszületett Megváltó. Szegényes és igénytelen, kicsiny és erőtelen, amint megjelenik előttünk. De fölötte megnyílik az ég, a lelkünk minden húrján felzendül az angyali ének visszhangja, és versenyt sietünk a pásztorokkal elébe járulni, és fenségének csodálatába elmerülten leborulni előtte. Már régen elfelejtettük közben, hogy Augustus császárról és hatalmas birodalmáról egyáltalán szó is volt.

Észrevétlenül is mértéket adott a kezünkbe az Evangélista, amelynek segítségével teljesen visszájára fordul az ítélkezésünk arról, hogy mi nagy és mi kicsiny, mi igazán fenséges, és mi csak felfújt látszat-hatalom ebben a világban.

A nagyvilág politikai játszmája ma is áll, ha más formák között is. S a mozgató rugója ma is ugyanaz: a pénz. Népszámlálást tartani már nem is szükséges. Pontos tudományos vizsgálatok tartják számon a világ népeit, vagyoni állapotukat, gazdasági lehetőségeiket. És szüntelen zakatolással dolgozik a nagy szivattyú, amely a gyengébbek, az alul levők verejtékes fáradalmából emeli fel az aranyáradatot a szerencsésebbek magasabb fekvésű csatornáiba. Közben véres háborúkban csattannak ki az osztozkodni nem tudók érdekellentétei, s aztán összeülnek a tanácsok és konferenciák, hogy megállapítsák: mit lehet kisajtolni gyarmati népek elmaradottságából, és legyőzött nemzetek tehetetlenségéből. Félelmetesen felmagasodik előttünk is az ősi Moloch, a milliók könnyén és vérén hízó emberi Hatalom. És elbűvölve káprázatától, szolgálnak neki százezrek, – vagy átkok között rázva bilincseit, vagy mohón udvarolva neki kegyének morzsáiért.

De ilyenkor, Karácsony ünnepén, fellélegzünk egy kis időre. Erőt vesz rajtunk az evangéliumi látás, és átengedjük magunkat a betlehemi kisded sugárzó fenségének. Ki izgul ilyenkor a világpolitika imperialisztikus bonyodalmai miatt? Ki nem rázza le magáról most a világ gazdasági versenyének máskor belénk vágó zaboláit? Mindezek a máskor olyan hallatlan respektussal nézett dolgok úgy tűnnek fel előttünk a karácsony fényében, mint gyermekkorunk furcsa emlékei, amelyekből kinőttünk már, s nem is tudjuk megérteni, hogy valamikor olyan nagy szerepet játszhattak életünkben! Érezzük és tudjuk, hogy most vagyunk igazán magunknál, amikor elmaradt a hátunk mögött Augustus császár, és minden, amit ő jelent, és betölti egész lelkünket a betlehemi csoda sugárzása.

Csak el ne vesztenénk megint olyan hamar ezt a karácsonyi tiszta látást, és ne telepednének rá szemünkre megint a ködök, amelyeken át olyan hamis arányokban látjuk a dolgokat!

II.

Azután, nézzétek, hogy kiemelik az evangélistának e bevezető versei a karácsonyi történet vigaszát.

Akármilyen tárgyilagos történeti adatoknak látszanak is azok, amiket itt elmond, nem nehéz beleélnünk magunkat a mögöttük rejlő mély érzelmi világba. Lukácsnál magánál, aki görög ember volt, csak gyengülő visszhangja élhetett ugyan ezeknek az érzelmeknek, de azok, akik neki elmondották a karácsonyi történetet, akik között sokszori elmondása által bizonyára meglehetősen kialakult már annak a szövege is, úgyhogy Lukács szinte már készen kapta tőlük, amit feljegyzett, – azok Izrael népéhez tartoztak. És számukra Augustus, egész birodalma, minden császári intézkedése, az ősi szabadság vesztét, és az idegen zsarnokságot jelentette. Az „összeírás" elrendelése azt juttatta eszükbe újra, ha netalán álmodozásaikban megfeledkeztek volna róla, hogy az ő sorsukat Rómában intézik, s nekik úgy kell mozogniuk, ahogy onnan rángatják a szálakat. Eltompult hétköznapjaikba belehasított újra a kíméletlen valóság: ők szolgasorsra jutott nép csak, a parancsoló – idegen.

Volt valami nagyon bölcs engedékenység abban – és e nélkül a római világbirodalom nem is állhatott volna fenn néhány esztendőnél tovább, – hogy Róma urai a lehetőség szerint kímélték meghódított tartományaik ősi szokásait és hagyományait. A népszámlálást is úgy bonyolították le a zsidók között, hogy a nemzet régi törzsi és családi kötelékeit vették alapul. Ezért kellett mindenkinek az őseinek fészkében jelentkeznie az „összeíratásra", és ezért kerekedik fel József is Máriával együtt Názáretből, hogy Betlehembe utazzék, a Dávid városába, mivel „a Dávid házából és háznépe közül való volt". De azért mégis, sőt bizonyára annál inkább, fájdalmas dolog volt a császári parancsnak engedelmeskedni. Hiszen így még jobban felszakadtak a régi sebek! Megelevenedtek az atyák évszázadai örökre letűnt dicsőséges emlékeikkel, emberileg reménytelenül szétfoszlott álmaikkal. És sehol sem borongott sötétebben a múltnak és a jelennek ez az ellentéte, mint Betlehem felett, amely a régi, hősi idők legnagyobb királyát szülte volt Izráelnek.

Gondoljuk meg azt is, hogy az ellenséges uralom éppen akkor a leggyűlöletesebb, amikor adóztat. Úgy érezték ezek az „összeírásra" menők, mintha egy idegen kéz kotorászna a zsebükben, s az ő tulajdon kezük bilincsbe van verve úgy, hogy nem tehetnek semmit ellene. Megszégyenítő helyzetükben egészen ki voltak szolgáltatva hatalmas uraik mohóságának.

Valami mélységes fájdalom árnyéka ömlik el ezen a képen. Keserves, kínos dolog lehetett szót fogadni a császári parancsnak, és megjelenni az „összeíró" hatóságok előtt!

De mintha az Evangélista azt mondaná: akiben felcsuklik ennek a fájdalomnak a zokogása, nyelje most el; tegyük túl magunkat minden szomorúságunkon, és siessünk tovább Augustus császártól és az önérzet orcáját pírba borító uralkodásán, – mert most nagy öröm vár ránk, afelé fordítsuk egész lelkünket. S amint követjük elbeszélését, valóban kigyullad előttünk az igazságtalanságokkal és keserűségekkel teljes világ éjszakájában a betlehemi fény, és annak sugárzásától szétrebbennek a sötétség szorongató rémei. Augustus császár csak egy cseppnyi keserű méreg az örömnek ebben a tengerében, – felolvad benne, és nyoma vész. A karácsonyi örömhír, mely „az egész népnek öröme lesz", elég gazdag ahhoz, hogy elviselhetővé váljék mellette minden veszteség, és minden szenvedés!

Kinek a szívéhez szólna inkább ez az igazság, mint minekünk, akiken egy világ összefogott gyűlölete, lelkiismeretlensége és közönye követett el égrekiáltó erőszakot, s akik nap-nap után nyögjük nemzeti összeomlásunk fájó következményeit elvesztett és örökre siratott ősi otthonaink emlékében, kegyetlenül fojtogatott életlehetőségeinkben, a magunk puszta fenntar-

tásáért vívott már-már erőnk feletti harcainkban? Mi vagyunk a megmondhatói – inkább, mint bárki más a kerek világon –, hogy igazság-e a karácsonynak ez a vigasztaló ereje?

Tegyétek egy nagy mérlegbe az egyik oldalon mindazt az előnyt, amitől megrabolt a világ bennünket, s amit visszakövetelünk sóvárgó álmainkban, s a másik oldalon semmi egyebet, csak a karácsonyi örömet! Melyik serpenyő húzza vajon le a másikat? Hát érne minekünk akármit is a világ minden jóvátétele, szabadságnak, jólétnek, virágzásnak és megbecsültetésnek egész záporesője, ha az ára az volna, hogy adjuk érte oda a Karácsonyt, hogy soha többé ne örvendhessünk a betlehemi újszülöttnek, hogy tépjük ki a szívünkből azt az Evangéliumot, amely Istennek hozzánk aláhajlását, emberi testünkbe és sorsunkba való beleöltözködését, velünk kötött örök kegyelmi frigyét hirdeti? Áldás volna-e? Volna-e benne köszönet?

Ugye, hogy minden tragikus veszteségünk mellett mégis csak birtokában vagyunk a legnagyobb kincsnek, amíg megmarad nekünk a karácsonyi bizonyosságunk? És ugye, hogy minden fájdalmunkon felülkerekedik az a nagy öröm, hogy „született nekünk Megtartó, az Úr Krisztus”?

III.

Végül pedig, nézzétek, önkéntelenül is hogy felragyogtatja előttünk az evangélista ezekkel a bevezető versekkel a karácsony értelmét, azt, ami olyan fenségessé is, és olyan vigasztalóvá is teszi.

Augustus császárnak megvoltak az indokai népszámlálási rendeletének a kiadására. De volt ennek az intézkedésének egy jelentősége, amelyről ő maga nem is álmodott. Pedig éppen ez a nem is szándékolt jelentősége volt a legfontosabb, és az egész császári intézkedés régen letűnt volna a feledés mélységeiben, és mi sem beszélnénk ma róla, és velünk együtt mind az öt földrész karácsonyt ünneplő milliói sem emlegetnék kétezer év elmúltával is, ha éppen ez a jelentősége nem lett volna meg. Mi már látjuk, és ezt látta és akarta szemléltetni már az evangélista is, hogy az a császári parancs, és az egész római birodalomnak a nyomában járó megbolygatása arra volt jó, hogy valahol egy távol keleti provinciában kiemeljen egy ismeretlen jegyespárt megszokott lakóhelyéről, és Betlehembe vigye őket. Közeledtek Mária szülésének napjai, és magzatának ősi próféciák szerint ott kellett napvilágot látnia, ahol a múltnak dicsősége táplálta a jövő reménységeit: a „Dávid városában”. Augustus császár birodalmának egész gépezetével csak eszköz volt Annak kezében, Aki mindeneket a maga tervei szerint igazgat. És Ő most elérkezettnek látta az időt – az „időnek teljességét”, – hogy síkra szálljon örök ígéreteiért.

Augustus nagy úrnak tartotta magát, és annak tartotta az egész világ. De az evangélista megmondja az igazságot róla: csak ajtónálló szolga volt, aki kitárja a palotába bevezető kaput, s odabent olyan Úr foglalja el éppen a királyi széket, akit látni és ismerni őneki nem is adatott meg. Ő kiadhatja császári parancsait, és látszólag szuverénül rendelkezhet óriási birodalmának népessége és vagyona felett. Valójában azonban belépett a világba egy más szuverenitás, amelynek dicsőségétől elsápad és szertefoszlik az övé. Az ő királyi széke már régen rombadőlt emlékek törmelékei alatt fog porlani, amikor a megszületett új királynak hatalma nőttön nő, és örökre megáll. Az ő rendeletének harsány szava rég elhangzott már az évszázadok kongó csarnokaiban, amikor a világra jött új Hatalmasságnak a parancsa zengeni fog az ég egyik szélétől a másikig. Az a nyugtalanság, amellyel ő felkavarta a világot „összeíratási” rendelkezésével, már régen elsimult annyi más és sokkal mélyebb történelmi hullámverés során. De az a fejedelmi szó, amellyel a betlehemi kisded markolta meg a világ szívét, nem fog nyugtot hagyni a világnak, amíg ember lesz a hátán; napirendre felette soha sem fog térni

az emberiség, és hullámzani, kavarogni fog tőle a történelem, amíg csak be nem folyik az örökkévalóság tengerébe.

Mert Karácsonykor az élő Isten maga jelent meg a színen. Mintha azt mondotta volna Augustusnak, és a világ többi hatalmasságának: Ti már megmutattátok, mit tudtok, kimondtátok utolsó szavatokat, és betetőztétek hatalmatok épületét. Most hadd vessem meg én a magam országának alapjait, és hadd építsem meg az én birodalmamat az emberek között.

Betlehemből egy új, más „parancsolat adaték ki”: az Isten censusának a parancsolata. Milyen más ez, mint az Augustus császáré! Ő számon akarta venni népeinek a vagyonállagát, hogy meglássa: mit fölözhet le róla. Isten eljött e világra Krisztusban, hogy felmérje annak nyomorúságát, hogy megmutassa: hogyan tud segíteni rajta. Róma censusát az emberek aktivái érdekelték; Betlehemét az emberek passzivái. Amabban kicsúcsosodott az emberi hatalom uralkodása, emebben beköszöntött a földre a kegyelem szuverenitása.

S azóta áll a nagy „összeírattatás”. Nemzedékről nemzedékre bűntől, haláltól megrettent, lélekben, testben beteg, sikertelenségben és boldogtalanságban emésztődő emberek szakadatlan népvándorlása vonul a Betlehemben megszületett Király elé, hogy töredelmesen megvallott szegénysége alapján bejegyeztessék az Ő alattvalóinak könyvébe, és elnyerje kifogyhatatlan gazdagságából azt az ajándékot, amely feloldozza életét az átok alól.

*

Mit jelent a mi karácsonyi ünneplésünk is egyebet, minthogy mi is felkerekedtünk, és jelentkezni akarunk ennél a nagy Királynál minden sebünkkel, bajunkkal, bűnünkkel? Évszázadok megszámlálhatatlan híveivel együtt mi is vallást teszünk róla, hogy Augustus császár uralma és a világnak minden benne megtestesülő sikere, ereje, dicsősége, csak hamar elmúló, röpke incidens, amin keresztül hamar tovább visz siető utunk a betlehemi Gyermekhez: egyedül Ő az, aki minden idők Királya, akinek uralmát nem kezdhetik ki múló évezredek, aki örök, mozdíthatatlan Kőszál a történelem hullámzó árjában. Mert Ő az elesett emberi nemzetségen, – mirajtunk, oh mirajtunk! – megkönyörülő, megtartó Isten!

***

Emberi és isteni kormányzás

(1930. karácsony, Kálvin tér)

„Felment pedig József is...hogy beirattassék Máriával...
És lőn, hogy mikor ott voltak, beteltek az ő szülésének
napjai, és szülte az ő elsőszülött fiát.”
Lukács 2, 4-7.

Vajon hányan vannak ebben a nagy gyülekezetben, akik emlékeznek még egy évvel ezelőtt, karácsony első napján tartott prédikációmra, amikor szintén ugyaninnen, a Lukács evangéliumában feljegyzett karácsonyi történetnek a bevezető verseiből vettem fel alapigémet? Érdekes próbája volna a prédikátornak is, a hallgatóságnak is, ha számon vehetnénk: ki emlékezik még a prédikációnak a tárgyára? Vajon mi maradt meg belőle egy esztendő múlva? Vajon mi volt benne érdemes arra, hogy megmaradjon?

Hogy senki ne fárassza az emlékezetét, megmondom: Augustus császárról elmélkedtünk akkor, akinek „összeíratá” rendeletére József is Máriával együtt Betlehembe vándorolt. Láttuk, hogy éppoly kevéssé véletlen dolog Augustus császárnak ez a szereplése a karácsonyi történetben, mint a Pilátus belekerülése a Credo-ba. Császári hatalmának fényében ő, aki egyetlen parancsszavával egész világbirodalmában mozgásba hozza a népek életét, azért jelenik meg a történet elején, hogy aztán feledésbe tűnjön, homályba vesszen, mihelyt feltűnik a színen az Újszülött, akié minden hódolatunk és örvendezésünk. Ki törődik még Augustus császárral? Hová lett az ő ragyogása a betlehemi jászol sugárzásában?

Amikor ma megint visszatérünk a történetnek ezekhez a bevezető verseihez, amelyek mintegy hátterét adják a karácsonyi eseménynek, ebből a háttérből csak egyetlen vonást szeretnék kiemelni: magát azt a tényt, hogy – emberileg szólva – a császár népszámlálási rendelete szolgált alkalmául annak, hogy Jézus Betlehemben szülessen meg. Így, karácsony másodünnepén, amikor néhány lépésre hátrább állva szemlélődünk a Betlehemben történt nagy csoda fölött, jobban szembeszöknek a háttérnek beszédes vonásai, és annál jobban kidomborodik az előtér középpontjában álló ténynek a csodás jelentése.

Augustus császártól tehát „parancsolat adaték ki, hogy az egész föld összeírattassék”. Tudni akarta a nagy birodalom tartományainak népességi állapotát. Nyilván azért, hogy körültekintőbben ossza meg közöttük az adózás terheit. Hátha kideríti a népszámlálás, hogy egyik-másik tartomány teherbíró képessége távolról sincsen kimerítve még, és a publikánusok száskahadától, amely megkapta az adószedés jogát, sokkal busásabb bér is befolyhatna a birodalom pénztárába. Vagy talán éppen ellenkezőleg: az derülhet ki, hogy erején felül van megterhelve egy-egy tartomány, és akkor a pillanatnyi dús adójövedelemmel nem érdemes kockáztatni jövendő bevételek biztonságát. Akárhogy is: okos dolog volt a császártól ezt a rendeletet kiadni. Ezzel az intézkedésével voltaképpen messze megelőzte a maga korát.

Azóta rájöttek az emberek, hogy népeket és országokat nem is lehet jól kormányozni viszonyaiknak és állapotuknak a nélkül az alapos ismerete nélkül, amelyet csakis az adatok pontos összeírásából és feldolgozásából lehet meríteni. És ezért ma már nélkülözhetetlen megalapozó szolgálatokat végez a közügyek intézői számára a statisztika tudománya, amely az időnként megrendezett népszámlálások és a különböző hatósági nyilvántartások tengernyi adatát számszerűleg feldolgozza. Augustus császár rendelkezése persze messze elmaradt a modern statisztika nagyszerű fejlettsége mögött. De meg kell állapítanunk, hogy ebben a rendelke-

zésében, a maga korának viszonyaihoz mérten, uralkodói zsenialitása jelentkezik, és az emberi kormányzás a maga legjobb formájában mutatkozik.

Ez a háttérnek az a vonása, amely minket most érdekel. Az előtérben: a világra született Krisztus, az örök Király. Mivé lesz annak az isteni kormányzásnak a fényénél, amely Őbenne e világra köszöntött, a legnagyszerűbb emberi kormányzati művészet is!

A kettő között tátongó nagy ellentétről szóljon mai elmélkedésünk!

I.

Milyen világosan meglátszik itt először is minden emberi kormányzatnak az a tökéletlensége, hogy nem tud lépést tartani az életnek mozgalmas valóságával. Nem tudhatjuk, vajon József és Mária mikor jelentkezett Betlehemben az összeírás hivatalos közegeinél. Meglehet, hogy mire Máriának „betelének az ő szülésének napjai", már megtörtént az adataik bejegyeztetése a lajstromba. Ez azt jelentené, hogy amikor fia megszületett, máris eggyel több volt Betlehem lakossága, mint amennyit az összeírás kimutatott. Meglehet, hogy József és Mária számonvétele csak később történt, és velük együtt már a Gyermek is belekerült a lajstromba, de ez sem változtat a dolog lényegén. Az újszülött csecsemő akkor is hatalmas mementó arról, hogy az élet szakadatlanul új hajtáson fejti ki gazdag titkait, megállás nélkül tör előre a jövendő felé, és ezért minden statisztika, mihelyt megszületett, már el is avult. Augustus császári rendelete meg szerette volna állítani az élet iramlását, hogy pontosan számon vegye és felmérje az arányait, – s aztán bocsássa további útjára. Mint ahogy a fotográfus is azt kívánja, hogy mozdulatlanul üljünk addig, amíg reánk van szegezve gépének lencséje. A statisztika neve maga is elárulja, hogy az, amit meg akar ragadni, valamilyen „státus", „állapot", vagyis az, hogy bizonyos időpontban hogyan „állnak" a dolgok. Mintha a dolgok a valóságban egyáltalán „állnának", és nem volnának folytonos mozgásban, mint a folyó hullámai! Sőt, Augustus császár rendelete egyenesen azt kívánta volna – legalább Palesztina területén, – hogy az élet kereke forduljon vissza a múltba: szétszóródott családok tagjainak újra össze kellett gyülekezniük ősi családi törzshelyükre, hogy ott írattassanak össze, mintha az élet valamikor régen megállt volna! Ezért utazik József is Máriával Betlehembe, ahol a Dávid király leszármazottainak eredete gyökeredzett. De ott van a Gyermek, – eleven tiltakozás az ellen a tévedés ellen, hogy az életet meg lehet merevíteni, akár a jelennek, akár a múltnak bármely állapotában. Azt a Kisdedet, aki a vendégfogadó fészerében a jászolbölcsőben nyugszik, Betlehem még soha nem látta; ő nem kivándorolt lakos, akit az összeíratási rendelet hozott vissza; ő ismeretlen, új szereplő az élet színpadán, akire a császári rendelet kibocsátói még nem is gondolhattak. Megjelenése azt hirdeti, hogy az élet kisiklik minden emberi számonvétel markából. Mire egy népszámlálást végrehajtanak, máris újat kellene kezdeni, és az is megint csak reménytelenül venné fel a versenyt a folyton tovább rohanó élettel. Minden emberi számonvétel csak olyan, mint a robogó vonat ablakából visszafelé való fényképezés – egy már elhagyott állapot emlékezetének a megrögzítése, és nem több.

Ennek a siralmas következményeit sínyli minden emberi kormányzás: mennél alaposabb akar lenni, annál inkább a helyzetek pontos számonvételére kell alapítania intézkedését, – tehát óhatatlanul visszafelé kell mindig tekintenie, és el kell maradnia az élet előre törő sodrától. „Kormányozni annyi, mint előre látni" – mondják. Nagy igazság, ha eszményt akarunk vele kitűzni, de borzasztóan önámító hazugság, ha azt hiszik, hogy tényleg ez az emberi kormányzás. Ez kellene, hogy legyen! De annál fájdalmasabb igazság, hogy nem az! Nem jövendő célok révpartjának, s az odáig vezető út szirtjeinek és fenyegető viharainak világos látása, ami biztosítaná a céltudatos előhaladást, és a boldog megérkezést. Hanem ellenkezőleg: a már megtett útra szegezett tekintet, amely onnan kiolvashatja a jóváteendő bűnöket, a rendezést

kívánó régi adósságokat, a megoldásra már jó ideje megérett, de még mindig megoldatlan kérdéseket. Az emberi kormányzat teendőit sokkal inkább a múlt diktálja, mint a jövő, és elmondhatjuk, hogy meg lehetünk elégedve vele, ha a tovahaladó élet háta mögött aránylag nem nagy késedelemmel likvidálja a múltnak elavult elemeit. Nem kell azoknak, akik földi országok ügyeit intézik, úttörő előcsapatként kiérdemelniük a jövendő szebb és boldogabb lehetőségeit, – ezt majd mások elvégzik. Csak legyenek serény utócsapata az emberiség karavánjának, és szedjék fel az elhagyott táborhelyek sátorfáit. A holnap vízióit nem várhatjuk tőlük. Csak annyi becsületes jószándék és rátermettség legyen bennük, amennyivel a tegnap revízióját lehet elvégezni! Jól elvégezték a dolgukat, ha aránylag nem nagy késedelemmel likvidálják a múltat az emberi élet előretörő csapatai mögött, ha tőlük telhetőleg sietnek hozzáigazítani a ránkmaradt szilárd kereteket a hódító erővel uralomra jutó új igazságok és új eszmények igényeihez!

Milyen más az Isten kormányzása! Amikor Ő belenyúl ebbe a világba, hogy annak folyását igazgassa, – nézzétek: „betelének Mária szülésének napjai, és megszülé az ő elsőszülött fiát". Amíg az emberi kormányzás nagy apparátussal igyekszik felmérni a helyzetet, az Isten országlása elindul a karácsonyi Gyermekkel! Amannak nagyszerű intézkedései, mihelyt befejeződnek, máris a múltéi. Az Isten intézkedése – a Kezdet, amely a jövőre utal. Éspedig az örök jövőre. Mert ha az évszázadok, és az évezredek elmúlnak is felette: a karácsonyi esemény soha el nem avulhat. Mindig előtte jár az életnek, soha a háta mögé nem kerülhet. Kimeríthetetlen gazdagság az, amit a világ benne kapott, és minden nemzedék új utak parancsát, új remények ígéretét fedezi fel benne. Jaj annak a népnek, amely csak emberek kormányzása alatt áll! Soha nem kap igaz feleletet a legfontosabb kérdésre, arra, hogy: „hova"? Boldog az, aki ismeri az Isten kormányzását a megszületett Krisztus, az Ő Felkentje által. Előtte mindig jár a fény, amely tovább hívogat, és előre mutatja a biztos utat!

II.

Milyen világosan meglátszik a karácsonyi történetnek ebből a hátteréből az is, hogy <u>minden emberi kormányzás szánandóan felszínes lehet csak.</u>

Ha még oly tökéletes lett volna is az Augustus császár összeírása, hogy az élet minden változását regisztrálni tudta volna is, vajon mennyi nyomot hagyott volna benne a Mária elsőszülöttjének megszületése? Annyit, hogy Jézussal is eggyel több adóalanyt lehetett volna kimutatni a római birodalomban. Semmi egyebet. Ennyi fért volna bele a statisztikába a karácsonyi eseményből. Nem vehette számon az összeíró közeg a Mária titkos gondolatait, amelyeket „szívében forgatott", amikor karjára vehette a Kisdedet. Nem lehetett lajstromozni az angyali Kar örömhirdető énekét, sem a jászolhoz zarándokoló pásztorok elragadtatott áhítatát. Nem regisztrálhatott semmit, de semmit abból, ami a karácsonyi esemény lényege, abból a belső tartalmából, jelentéséből, eleven valójából, amiért ma is karácsonyi ünnepet szentelünk neki. És erre a nyomorultul hiányos és felületes számonvételre támaszkodott a császárnak egyébként kiváló kormányzata!

Közös sorsa ez minden emberi kormányzatnak, hiszen a legpontosabb statisztika is, amelyhez igazodni akarna, mindig csak az életnek külső, látható, felszínes tényeit ölelheti fel, de sohasem a sokkal fontosabb, bensőbb, rejtettebb tényeit. Nagyszemű, durva háló minden emberi számonvétel, csak a vaskos, nagy életmozzanatot fogja fel, de kihull belőle minden finomabb életelem, amelyből pedig az emberi sorsnak a túlnyomó nagyobb része tevődik össze. Azt össze lehet számlálni az ország kormányzóinak nagy segítségére, hogy hány embert foglalkoztat a termelőmunka még a mai válságos gazdasági helyzetben is. De azt már nem, hogy vajon a foglalkozásod terheit örömmel és hálával viseled-e, mert Istentől kapott

megbízatást látsz bennük, vagy pedig unott kényszeredettségből jársz-e a dolgaid után, mintha valami rabszolgasorsnak a bilincseit csörgetnéd? Azt kimutathatja a statisztika, és jó szolgálatot tesz vele, hogy hány ember kezéből hullott ki a munka szerszáma, bármennyire szeretne is dolgozni, ha volna mit. De arról egyetlen számadata sem beszélhet, hogy vajon ha téged is utolért a munkanélküliség sorsa, van-e erőd türelemmel kibírni a várakozás rettentő próbatételét, vagy pedig beköltözött-e a lelkedbe a tompa kétségbeesés? Azt nyilván lehet tartani, és valóban nem hiábavaló dolog, hogy vajon emelkedik-e a nemzetben a halálozási arányszám, vagy csökkenőben van-e? De arra nem terjed ki semmiféle hatóságnak az ellenőrző figyelme, hogy amikor elsuhan a halál angyala az ajtód előtt, békés szívvel, búcsúzásra készen tudnád-e fogadni a látogatását, vagy pedig eltorzulna-e az arcod a rémülettől, ha be találna nálad zörgetni?

Pedig ugye, ezek a kérdések a mérhetetlenül fontosabbak? Hiszen ezeken fordul meg a sorsod! Nem azon, hogy kívülről láthatóan mi történik veled, hanem azon, hogy ami veled történik, azt hogyan fogadod, mit jelent rád nézve, és milyen szívvel éled át? Amit az emberi kormányzat szeme lát rajtad, az száz meg ezer más emberen is éppúgy látható: csak egy szám vagy a többi között. Ami benned egészen más, mint a többiekben, ami egyéni sajátod, ami te magad vagy magános viaskodásaidban, vereségeidben és győzelmeidben, – az kívül esik minden emberi számonvételen és intézkedésen.

Csak az emberi kormányzat szemével nézni az életet olyan volna, mintha valakinek a szeme olyan furcsa varázslattal volna megverve, hogy egy képtárban járva csak a falakon függő rámákat lássa. Véleményt alkothatna arról, hogy jól vannak-e elhelyezve. Még arról is meglehetnének a feltevései, hogy melyik milyenfajta kép számára való. De mit tudna a színek pompájáról, a művészeknek vásznukra lehelt látomásairól, mindarról a játszi, vagy megrázó élményről, amit az, ezzel tolmácsolt az évszázadok folyamán, – egyszóval mit tudna magáról a képtárról? Csak a kereteket tapogatja az emberi kormányzat keze – magához az emberi élethez, amelyet befognak, nem férkőzik hozzá.

Ezért nem szabad sohasem az élet elsőrangú főügyévé válnia. A mai világnak egyik nagyon szembeszökő és egészen érthető jelensége a politikai érdeklődés széleskörű elterjedése. Nem egynéhány „malom-alatti" bölcs kotnyeleskedik csak bele az ország gondjait viselők dolgába, hanem úgyszólván mindnyájunknak mindennapi fejtörésünknek és egymásközti beszélgetéseinknek tárgya hazánk külső és belső politikai sorsa. Ez jól is van így. A mi református életfelfogásunk szempontjából csak örömmel üdvözölhetjük, ha a nagy tömegek nem akarnak öntudatlanul terelt nyájak lenni a politikai közéletben sem, hanem tájékozódni akarnak, véleményt formálnak, és felelősen részt akarnak venni hazájuk ügyeinek az eldöntésében. De van ennek a felfokozódott politikai érdeklődésnek egy komoly veszedelme is, amelynek jó a szemébe nézni most, a karácsonyi csendességben, amikor néhány napra elül a közéletben is a mindennapi izgalom. Jaj nekünk, ha úgy hatalmába kerít a politika témaköre, hogy annak a lázában égünk, mintha égen és földön az volna a legfőbb dolog! Nagy dolog és fontos dolog – sőt, Isten dicsőségének szolgálatába állítva egyenesen szent dolog lehet, – de harmad- vagy tizedrangú dolog mégis, és veszedelmes bitorló, ha az első helyet foglalja el. Ami az életünkben egyedül lényeges: a mindnyájunkban más, egyéni belső világunkat nem érinti, sem bele nem tekinthet, sem bele nem nyúlhat. Csak a felületén mozog az emberi sorsnak!

Más az Isten kormányzása. Abban a pillanatban, amikor megszületett a világra a betlehemi Kisded – semmi nem változott a világ külső folyásán, de mégis történt valami, amitől megváltozott azóta millióknak a belső embere. A felszínen minden ment tovább úgy, mint azelőtt. Hírnökök nem kürtöltek világgá semmilyen nevezetes fordulatot. Történetírók nem kezdtek új fejezetet a krónikájukban. De zaj és feltűnés nélkül, csendben, halkan belépett a világba Isten egy kicsiny gyermekben, és hozott mindnyájunknak valamit, amit a világ minden kormányzati bölcsessége és hatalma sem adhat meg: új szívet, új életet. Ez az isteni kormányzat nem a

kereteken kezdi, hanem azok mögé nyúl. Nem a tömegek átlagos, közös sorsán fordít, hanem a te meg az én egyéni sorsunkon. Ugyanazokat a külső körülményeket más jelentéssel tölti meg számunkra, mert bennünket állít bele azokba más célokkal és reménységekkel, más bizonyosságokkal, és más erőkkel. És ha a világ legzseniálisabb statisztikusai mindebből mit sem vesznek is tudomásul, és az emberi kormányzat mit sem értve mindebből megy a maga útján: mi tudjuk, hogy ez az életünk döntő ténye, ez az üdvösségünk – az, hogy Istennek a kormányzata alatt élhetünk.

III.

Még egyet, – ami a legfontosabb éppen e mostani karácsonyi ünnepi alkalommal. Hogy kitűnik itt mindenekfelett az, hogy az emberi kormányzat mesterséges abroncs, amely legfeljebb a széthullástól tudja megóvni az életet.

Az Augustus császár összeírásába he belekerült is az újszülött Jézus, csak úgy került bele, mint akárki más – mint egy a sok-sok ezer többi között. Egymás mellé sorakozó számok az emberek a statisztika rovataiban, egyforma homokszemek a zsákban. Az emberi kormányzat, amely az ilyen nyilvántartásra épül, mit tehet egyebet, mint amit a zsák a homokkal! Összefogja őket az életnek valamilyen egységébe, de azt mindig a külső hatalom eszközeivel kénytelen fenntartani, mert magára hagyatva szétgurulna.

Mintha csak egy síkban kiteregetve látná az embereket a legalaposabb földi nyilvántartás is. Hiányzik a harmadik dimenziója: a mélység, amelyben ezerféle szál fűzi egybe az emberek életét egymással. Beszámolhat a statisztika arról, hogy hány ember esett áldozatul valamely vészes ragálynak. De egyformán szerepel az adatai között az is, aki elkapta a fertőzést, és belepusztult abba, és eddig tart az egész története, – és az a másik is, aki szintén elkapta a fertőzést, de mielőtt belepusztult volna, továbbterjesztette talán tíz-húsz más emberre is, és magával rántotta őket a halálba. Nyilvántartja a statisztika a kenyérkeresőket, de egyformán lajstromozza azt is, aki munkájával előteremti a maga háznépe kenyerét, és azt is, aki miközben elvégzi a maga munkáját, még néhány száz családnak teremt megélhetést. Egy ember, egy embernek számít itt. Hogy némelyik ember a maga életében ezreknek az életét hordozza, az kisiklik a számadatok rostáján. Nem képes a népszámlálásnak semmiféle művészete sem feltárni az emberi élet organikus összefüggéseit, és ezért nem remélhetjük semmiféle emberi kormányzattól sem, hogy az emberi életet igazi, benső egységbe forrassza össze.

Hogy is sejthetett volna az Augustus császár statisztikája bármit is abból, ami a betlehemi újszülöttnek az igazi titka volt, – hogy az az Egyetlen nem egy a számtalan többi közül, hanem egy egészen új emberiség életének az őscsírája? Hogy Ő az az utolsó Ádám, aki az elsőhöz hasonlatosan, mindenek sorsát magában hordja? Hogy Ő az Új Szövetségnek az a Feje, akinek engedelmessége ellensúlyozza az Isten előtt mindnyájunk engedetlenségét, s akinek tiszta, ártatlan élete majd a kereszt halálába odaáldozva engesztelést szerez a mi egész elesett emberi nemzetségünk bűnéért az Isten ítélete előtt? Hogy ő a gyökér, amely időtlen időkig hordozza az Isten választottainak világgá terebélyesedő fáját? Hogy Őbenne a forrás fakadt fel, amelyből vettünk mindnyájan kegyelmet kegyelemre, és fognak venni ezután is minden népből és ágazatból, akik Őbenne hisznek?

Ezek nem olyan dolgok, amikhez akár Augustus császár, akár bármely más földi kormányzó hatalom csak sejdíthetne is. Ezek az Isten kormányzásának a titkai. Ő úgy végezte, hogy mindeneket az ő Fiában szerkeszt egybe, s amikor „betelének a Mária szülésének napjai, és szülé az ő elsőszülött fiát”, akkor az Isten plántálta bele ebbe a világba azt a szőlőtőkét, amely egyesíti magával és magában egymással is az Istennek gyümölcsöt termő szőlővesszőket. Az

az Újszülött nem eggyel több embert jelentett a föld színén, hanem egymagában egy egész új emberiséget: a megváltott, az újjáteremtett, az Istennek uralma alá visszahódított emberiséget.

Ezt nem külső rendszabályok óvják a széthullástól, hanem az azonos belső élete, amelyet a karácsonyi Gyermektől kapott ajándékul. És ott egészséges és virágzó az emberek élete, ahol a földi kormányzat külső kötelékein belül titkon, mélységesen, szervesen összekapcsolja őket az Isten kormányzata a megszületett Úr Krisztus hatalma által.

*

Bizony, elsápad az Ő dicsősége előtt minden emberi kormányzat. Nem volna-e szüksége a világnak, minekünk mindnyájunknak, arra, hogy amíg emberi kormányzati tényezők nagy apparátussal, sok fontoskodással, világraszóló feltűnéssel serénykednek az életünk homlokzata előtt, és nyakra-főre tartják tanácskozásaikat, gyűlésezéseiket, konferenciáikat és ankétjaikat, – mi egyszer már észrevegyük, hogy ez alatt csendben, a világnak hátsó kiskapuján bezörget a Karácsonyi Király? Nem jöttünk-e még rá arra, hogy az Ő kezébe kell letennünk az életünket, mert Ő annak egyetlen illetékes Ura? Nem látjuk-e, hogy az életünknek az az elhanyagolt kicsiny kapuja, amelyen át Ő közeleg, a tulajdonképpeni főbejárat, amerre a háznak Gazdája jön? Siessünk elébe! Hadd vegye át az uralkodást felettünk!

***

Mária példája

(Karácsony másodnapján, 1925.)

„Mária pedig mindez igéket megjegyezte
és szívében forgatta.”
Luk. 2, 19.

Megfigyeltétek-e, hogy a karácsonyi igehirdetésnek, és vele együtt egész ünneplésünk menetének milyen természetes ritmusa van, anélkül, hogy azt bármilyen külső szabály igazgatná? A lelkünk természete hozza magával, hogy nem tudunk sokáig beletekinteni a fényességbe, s azért, miután karácsony első napján figyelmünket magára a káprázta tó csodára, a testté lett Igére szegeztük, ilyenkor, ünnep másodnapján jól esik a tekintetünket megpihentetnünk a karácsonyi történetek meghitt világossága mozzanatain. Milyen jó, hogy az evangéliumok lapjain megjelennek a karácsonyi esemény mellékalakjai is. Ők is fényárban úsznak, de az ő fényük visszatükrözött fénye az éjszakába világító Bölcsőnek. Szeretünk azért foglalkozni ilyenkor velük, mert mintáink nekünk: megtanulhatjuk tőlük, hogyan kell nekünk is elhelyezkednünk a Kisded körül, hogy minket is fénybe vonjon, és rólunk is leragyogjon az Ő világossága.

De míg ilyen ünnepvégi elmélkedésünkben gyakran elővesszük a pásztorok példáját, és igyekszünk velük együtt meggyőződni a nekünk hirdettetett nagy örömről, hogy mi is elbeszélhessük mindeneknek, amit hallottunk és láttunk – mint ahogy ők tették, –; és még sokszor melléje csatlakozunk a távol keleti bölcseknek, hogy mi is legyőzzünk minden akadályt és fáradságot, míg végre velük együtt lerakhatjuk minden kincsünket az újszülött Király elé hódolatul – még ha nem arany, tömjén és mirha is az, – addig ritkán szoktuk figyelmünket arra a példaadásra fordítani, amit a karácsonyi történetnek a főhős, a Gyermek után elvégre mégis mindjárt második sorban következő szereplője, a szűz anya hirdet nekünk.

Érthető is, ha református lelkünk idegenkedik a Máriával való foglalkozástól. Annak a keresztyénségnek, amelyből a reformáció megtisztítva hozta elő apáink hitét, éppen abban volt egyik nagy hibája, hogy Máriának túl nagy szerep jutott benne. Mint ahogy azt annyi művészileg becses, de a lelket félrevezető oltárfestmény olyan híven ábrázolja: Mária nagy volt, és Jézus kicsiny maradt annak a kornak a hitvilágában.

De ma már megértjük annak a kornak ezt a hibáját is, és nem kell többé Máriától, mint veszélyes vetélytárstól féltenünk Jézust. A Máris helytelen túltengő tisztelete csak ott következhet be, ahol a Biblia becsukott könyv, s ahol Jézus ezért ismeretlen marad. Azok az emberek keresik egy mennyekben lakozó anyában az irgalmas, könyörülő szívet, akik nem tudják, milyen teljesen megvan az Jézus Krisztusban. Egy száraz hitcikké koptatott Jézusért, vagy egy világítélő bírává zordonult Jézusért kell valahol kárpótlást találniuk, s a megdicsőült Mária alakja nem más, mint más, illetéktelen alakba öltöztetve ugyanaz a mennyei szeretet, amelynek egyetlen tökéletes és elégséges megtestesülése az Írások szerint: Jézus. Ahol az Írások megnyílnak, s az emberek meglátják Őt igaz valójában, be is teljesedik vele könyörületet óhajtó szívük. A Biblia Őt dicsőíti naggyá, és mellette alázatosan kicsinnyé lesz minden e világra született lény, Mária éppúgy, mint bárki más. Innen van, hogy még olyan keresztyének is, akik elvileg nem ismerik el a Mária vallásos tiszteletének helytelenségét, ha bibliaolvasó emberek, – és hála Istennek, mind többen vannak közöttük ilyenek – mindinkább Jézussal foglalkoznak, mint hitük és életük középpontjával, és gyakorlatilag szinte idejük sem marad többé a Mária-kultusz számára.

Amíg az Írás alapján állunk, ne féljünk hát Mária példájába is elmerülni, hogy megragadjuk benne azt, ami példaadásul rendeltetett nekünk.

I.

Az Evangélium elsősorban is azt jegyzi fel róla, hogy: „megtartotta mindez igéket”. A karácsonyi események benyomásai aranyzáporként érték a lelkét. A legelső ösztönös gondolata minderre az volt, hogy ebből a nagy gazdagságból semminek sem szabad kárba vesznie.

Hiszen ilyen napokat még sohasem élt ő át. És tudta, hogy nem is fog többé átélni. Az életének a legdicsőbb csúcspontjára ért itt fel. Külsőleg nagy nyomorúság és fájdalmak veszik körül, de mit számít ez most? Kint a mezőn angyalok éneke zengett. A pásztorok frissen hozzák a hírt. Mennyei seregek tesznek róla bizonyságot: Megváltó született a világnak! Amint föléje hajol a jászol kicsiny lakójának, úgy érzi, hogy fölötte is megnyílt az ég, neki is angyali kar énekel, és őt is körülveszi az Úrnak dicsősége. „Uram, jó nekünk itt lennünk!” – mondták később egyszer a tanítványok, akiknek megadatott szemlélni a hegytetőn Uruknak megdicsőülését. Valami hasonló imádság lakhatott a Mária szíve mélyén is, akármilyen kínos lehetett is idegen helyen, kemény földön, állatok között átszenvednie az életadás nehéz óráit. Bárcsak minden így maradhatna!

De jól tudta, hogy nem maradhat így. Az ünnepi órák gyors szárnyakon szálltak, és éreznie kellett a közelgő hétköznapok leheletét. Ahogy kisdedét óvta, melengette a hideg szél ellen, úgy takargatta, védte lelkében az ünnepi benyomásokat is, hogy kár ne essék bennük. Tágra nyílt szemekkel és mohó fülekkel szívott fel magába mindent, amit ezek az órák adhattak, és mélyen elrejtette a lelke legbiztosabb kincseskamráiba, hogy soha semmi el ne rabolhassa többé tőle azt, amivel most meggazdagodott. „Mária megtartotta mindez igéket...”

Ez a példaadás védekezésre szólít az ünnep utáni feledés veszélye ellen! Olyan sajátságos berendezkedésű a lelkünk, hogy egyfelől igaz az, hogy semmiféle benyomás nem érheti úgy, hogy ne maradna nyoma bennünk, és mégis másfelől annyi benyomás, még ünnepélyes, élénk benyomások is, kárba vesznek a jövendő számára. Az a kérdés, hogy hogyan fogadjuk a benyomásokat. Jönnek néha, mintha szelek sodornák felénk, lapok, amikre szabadító üzenet van írva – a várnak ablakából el is gyönyörködhetünk, mint libegnek a napfényben, a szél játszi kezei között. De aztán nekiütődnek a kőfalnak, és aláhullnak az árokba. Ott betemeti őket hulló lomb és szálló avar, és soha nem látjuk viszont többé. Megmarad, de mi hasznunk belőle? Ha égető szükségünk van is rá, többé elő nem kerül, vagy ha előkerül is, az írás már nem olvasható rajta. Akkor kellett volna észrevennünk, hogy milyen nagy kincs, amikor felénk röpdösött! Bizony, ha lovas küldönc hozta volna, ha kürtszó jelezte volna, remegve tártuk volna fel a kaput, és könnyek közt téptük volna fel a pecsétjét. Az így fogadott híradás még nemzedékek múltán is megtalálható és elolvasható a várnak tékájában, és csak akkor semmisül meg, amikor üszkös romokban dől össze az egész épület, mert beteljesedett rajta az elmúlás sorsa.

Hány ember éli át karácsony ünnepét öntudatlanul! Belesodorja a közszokás, és magával ragadja az ünnepi hangulat. De nincs tudatában annak, hogy életmentő üzenet szól ilyenkor hozzá! A benyomások le is peregnek róla. És amilyen kopasz ünnep után a díszétől megfosztott fenyőfa, olyan szegény lélekkel megy tovább az életnek ő is. Futólagos, felszínes benyomásokat élt csak át – könnyű azokkal elbánnia a feledés hatalmainak.

„Mária megtartotta mindez igéket”. Hátha mi is mind tudatára ébrednénk ilyenkor, hogy milyen izgalmasan csodás dolog karácsonyt ünnepelni! Hírül venni, hogy Megváltónk született! Körülállni a nagy titkot, amely mégis tény és valóság, hogy Isten emberré lett közöttünk,

érettünk! Megnyilatkozott egeken át meglátni, hogy az angyali seregek nem gyászolnak könnyhullató zokogással egy bűnbe merült és elátkozott világ felett, hanem dicséretre fakadnak, és öröménekre gyújtanak, mert most már biztos az Isten győzelme!

Milyen tárt karokkal kellene összemarkolni, ami csak belefér a lelkünkbe „mindez igékből", és milyen görcsösen kellene magunkhoz szorítani, hogy soha többé el ne veszíthessük! Ám felejtsünk el mindent, ami az életben szép volt és felemelő. Törlődjék ki a lelkünkből minden vigasztalás, amiben részünk volt, és minden reménység, ami éltetett. De ezt az egyet nem adhatjuk oda! Ezt elveszteni annyi, mintha az utolsó lámpa is kialszik a fekete éjszakában, s amíg ez megmarad, addig elég világos az utunk akármilyen rémes sötétségben. Ezt a kincset a lelkünk páncélszekrényében őrizzük, ahová nem jut el az ördög irigy, rontó keze! Karácsony ünnepét nem hagyjuk magunk mögött levetett ruhaként. Magunkkal visszük, mint a szívünk dobogó háláját és lüktető örömét, és a szívünket tépje ki az, aki el akarja venni tőlünk!

Mi is „megtartjuk mindez igéket..."!

II.

De Máriáról az is fel van jegyezve, hogy „mindezeket az igéket szívében forgatta." Nemcsak az emlékezetébe véste be mélyen, hanem igyekezett átérteni is minden vonatkozásában. Milyen kifejező is ez a magyar szó: „forgatni" valamit a szívünkben. Mintha a kezébe venne valamit az ember, és minden oldaláról, köröskörül megtekintené, mert hiszen egy pillantásra csak egyoldalú, hiányos képet kap róla. Talán még kifejezőbb az evangélium eredeti nyelvének szava. Szó szerint az van ott megírva, hogy Máris mindezeket az igéket, vagy mindezeket a dolgokat „egybevetegette". Mint amikor az asszonyok próbálgatják a kelmét, és nemcsak magában vizsgálgatják, hanem ráfektetik egyéb kelmére is, mellé rakosgatják a más színűt is, hadd lássák, hogyan illenek össze, hogyan emelik egymás színét, és mint adják ki együtt a kívánt szépséget. Igaz valójukban akkor ismerjük meg a dolgokat, ha időt fordítunk arra, hogy egyéb dolgokkal való egybeilleszkedésüket is elgondoljuk.

Így szemlélődött Mária a karácsonyi események felett. A gondolatai végig szálltak mindazon, ami eddig kitette az életét, és ezután is ki fogja tenni. És sorban odaillesztette minden mellé az átélt nagy csodákat.

Eszébe jutnak azok az életkörülmények, amik közé vissza kell térnie. Jól ismerjük a Biblia lapjairól a palesztinai egyszerű asszonyok mindennapi életét: vízért járni a kútra, letelepedni a nehéz malomkő mellé, és kiőrölni a lisztet, foltozni a megszakadt ruhát, és így tovább a mindennapi ezer apró teendőn végig. De milyen más lesz mind ezentúl! A szürke, fárasztó köznapiságba belegondolja a Kisdedet: ezentúl mindezt Őkörülötte és Őérette is végezheti.

Lesznek változások is: a Gyermek sok új fáradságot fog jelenteni; új gondokat, új terheket mind a többinek tetejébe. De milyen boldogan és büszkén siet mindennek elébe! Mit nem vállalna magára ezek után a csodálatos élmények után, ha éppen neki szabad elvállalnia! És amint hoz a gyermek új vonásokat az egyszerű názáreti hajlékba, úgy száműzni is fog onnan egyet-mást, ami nélküle megvolna ott. Lesznek zajok, amiknek el kell majd hallgatniuk, mert ott a Kisded. Lennének érzések, lennének indulatok, amik ebben az ünnepélyes, szent közelségben nem lakozhatnak. Olyan más lesz minden!

Ha pedig a maga szűkebb kis birodalmán túltekint, a sok-sok többi ember küzdelmes életébe, a Messiást váró népnek lelkébe, amely olyan sóvárogva csüng a régi Írás ígéretén: milyen csodálatos fordulat! Új korszak hajnalfénye ragyogja be az Isten alázatos és várakozó kegyeseit; eljött már, akinek jövetelében bíztak. Más képe van már az egész világnak!

Nem jó hasonlat volt mégsem, amikor arról beszéltünk, hogy a karácsonyi áldásokat páncélkamrába zárva kell megőriznünk. Nem arra való a karácsonyi örömhír, hogy csupán védekező állást foglaljunk el mellette. Diadalmas érték az, amit bele kell vinnünk az élet minden részébe, hogy ott mutassa meg és érvényesítse teljes gazdagságát. „Forgatnunk" kell azt, mindújra elővéve az emlékezet kincsestárából, és „egybevetegetve" minden mással, ami bennünk és körülöttünk csak található. Mint ahogy nem elégszünk meg vele, hogy a virág csak a kőfallal elkerített kertben pompázik, ahol senki kárt nem tehet benne, hanem előhozzuk és csokorba kötjük, házunkba visszük, hogy ott még pompázóbban gyönyörködtessen, és szebb legyen tőle a bútor, amire odaállítjuk a vázában; derűsebb legyen az egész szobánk hangulata tőle, és könnyebb legyen a mindennapi fáradságunk is, amivel körülötte vesződünk reggeltől napestig; úgy várja a karácsonyi Ige is, hogy beleállítsuk az életünk összefüggéseibe, hogy minden mássá legyen tőle!

Mária példája elmélkedő ünneplésre szólít fel. Szenteljünk időt rá, mielőtt még elszáll az ünnepi idő felettünk, hogy végiggondoljuk: mi mondanivalója van a karácsonynak a holnapunk s a holnaputánunk számára. Szemléljük csak végig az életünket a jászolbeli Kisded, és az angyali seregek fényében. Látszólag sok minden marad a régiben. Az a betegágy ott marad a helyén. Azt a naponkénti robotot csakúgy viselni kell ezután is. Az az üres hely az asztal mellett üres lesz továbbra is. Sok rombadőlt reménység, sok súlyos teher változatlan marad. És mégis, mihelyt beleállítod ezek közé a dolgok közé a megszületett Megváltót – mintha koronás király látogatna be a rozoga kunyhóba, – mindenre rásugárzik az Ő fénye, és új színbe vonja. Hoz magával új kötelességeket is, bizonyára. A karácsonyi fényből nem lehet úgy belemenni a sötét világba, hogy ne jajduljon fel a szívünk lépten-nyomon valami nehéz felelősség súlya alatt, ami reánk hárul. De gyönyörűséges lesz az Ő terhe, és még a keresztet is szívesen felvesszük vállainkra Őérette. Azután találunk majd az életünkben – jól tudod, ugye előre? – dolgokat, amikhez ha közel visszük a betlehemi bölcső fényét, undok, hitvány bűnöknek fognak kitűnni, amiknek nincsen, nem lehet helyük karácsonyt ünneplő ember életében. Sok minden meg fog változni!

Meg fog változni az egész világ képe. Reménytelenül vergődő, szánalmas sokaság különben, s benne kevesen, akik akarnának valami áldott, igaz és békességes országot, de olyan meddőnek látszik minden igyekezetük és reménységük. De odaállítod a középpontba a karácsonyi tényt, és kiegyenesedik tőle az emberiség zűrzavarba bonyolódott útja. Megszületett a Király! Az Ország nem álom, hanem bizonyosan eljövendő, diadalmas valóság!

Nem volna vége-hossza, ha mind megszólalhatnánk itt, és elmondanánk, hogy mennyi új meg új dicsőség ragyog elő a Karácsony ünnepéből, ha elkezdjük beleszőni a fényszálait a mindennapi élet borús színű szövetébe. „Forgassuk hát mindez igéket a mi szívünkben!"

*

Milyen jó, hogy lelki kincsekről van szó, amelyeknél nem egymást kizáró, ellentétes dolog a „megtartás" és a „forgatás". A világító szernél választanod kell, hogy jól eltedd-e, hogy megmaradjon, vagy rásugároztasd-e fényét a házad lakóira. A drága illatszernél választanod kell: gondosan elzárd-e, hogy féltett kincsként mutogathasd évek múltán is, vagy használd-e, hogy kiáradjon illata, és áthassa hajlékodat. Vagy-vagy: mindkettőt nem lehet egyszerre.

De a Karácsony áldása nem ilyen földi érték. Nem szükséges féltenünk az elfogyástól, az elhalványodástól, az elerőtlenedéstől, – ha nagyon hétköznapi forgalomba hozzuk. Annál inkább „megtartjuk". És nem kell féltenünk attól sem, hogy elveszti gyakorlati értékét, hogy csak ünnepi alkalmakra elővehető kegyes érzelgéssé válik, ha nagyon a szívünkbe zárjuk. Annál inkább elő fog jönni onnan, és meg fogja találni a kapcsolatot az élet dolgaival. A nagyon sok kapcsolattal bíró élmények vésődnek be legmaradandóbban, és a legmélyebben

bevéső dött élmények szökkennek elő legkészségesebben, hogy mind újabb kapcsolatokban bontsák ki teljes jelentésüket.

Telepedj hát oda Mária mellé. Hajolj a Kisded fölé vele együtt. És úgy, mint ő, „tartsd meg és forgasd szívedben mindez igéket”. Evégre engedte meg Isten újra megérned Karácsony ünnepét.

***

A Krisztus-hozta szabadság

(Kálvin tér, 1940. márc. 10. Rádió-prédikáció.)

Lekció: Róma 8,1-2. 14-16. 28-31.

Textus: Lukács 4, 18.

Ez a kemény fagyokkal és hófúvásokkal járó, különös március-közepe sok mindennel adósunk marad, amit vártunk volna tőle. Egyet azonban meg fog hozni, – mert ez nem attól függ: milyen az időjárás odakint, hanem attól: milyen hű és hálás az emlékezet idebenn a lelkünkben, – meg fogja hozni a szabadságeszme éltető, meleg, tavaszi fuvallatát, amely minden évben felénk csap, most már 92 esztendős távolságból, a hajdani nagyszerű március, a csodálatos magyar tavasz felejthetetlen emlékeiből.

Különös jelenségnek lehetünk mostanában a tanúi, ha a szabadságeszme szóvivőit figyeljük. Nemrégen sokan voltak köztük, akik úgy tekintettek a keresztyén egyházra, mint az utolsó, makacs, elzárkózó fellegvárra, amely útjában áll még a szabadságeszme teljes győzelmének. Ma pedig, amikor itt és amott a nagyvilágban rossz csillagok járnak a szabadság ügye fölött, ugyanazok kénytelenek nagy meglepetésükre elismerni, hogy az az ellenségnek tartott fellegvár voltaképpen utolsó mentsvárnak bizonyul, amelyben még otthonra lel a bujdosó szabadságeszme.

Mi történt? Megváltozott az egyház magatartása? Amennyiben igazán a Krisztus egyháza, és az hirdettetik benne, ami az Ő üzenete, annyiban az egyház ma is ugyanaz, mint volt a közelmúltban, s akkor is ugyanaz volt már, ami ma. Csak annyi történt, hogy megváltoztak az idők körülötte. Kanyargó hegyi pályán kapaszkodó vonat utasaival szokott megtörténni az, hogy az imént még az egyik oldalon kitekintve gyönyörködtek valami érdekes látványban, mondjuk: valamilyen megkapó formájú sziklában, azután elzáródván a kilátás, kárpótlásul átmentek az ellenkező oldalon levő ablakhoz, s egyszerre csak felkiáltanak: nini, most meg itt látszik ugyanaz a kőszál! A kőszál nem változtatta meg helyét sem jobbról, sem balra, sem balról jobbra. S akik nem valami ide-oda imbolygó, mozgó alkalmatosság szempontjából nézik, hanem a saját szempontjából, vagyis akik odaállnak a tövébe, és onnan tekintenek fel rá, azok éppen ebben gyönyörködhetnek: ott lenn zajlott a sok változás, jöttek-mentek a nemzedékek, de a kőszál időtlen idők óta mozdíthatatlanul állott a maga helyén.

Meg kellene tanulnunk, hogy ne a mi ide-oda változó korviszonyaink, s azokból fakadó vágyaink és szükségeink szempontjából figyeljünk arra az Igére, amely az egyházban hirdettetik, hogy megpróbáljuk kivenni belőle: mit szól a szabadság ügyéhez úgy, amint azt mi értjük. Csendesen le kellene telepednünk, és hagynunk, hogy az Ige a saját szempontjából nyilatkozzék meg; mondja el nekünk a maga mondanivalóját a szabadságról úgy, amint azt ő érti.

Hogy van valami fontos mondanivalója róla, azt világosan mutatja alapigénk. Amikor Jézus Názáret közönsége előtt, amely Őt magánszemélyként jól ismerte, bemutatkozik „hivatalos minőségében", mint az Isten Felkentje, akkor egész küldetését, mindazt, amit az emberek között el akar végezni, és amit nekik adni akar, bele tudja foglalni az Ézsaiás régi próféciájának szavaival ebbe a mondatba is: „hogy a foglyoknak szabadulást hirdessek".

És hogy másra ne utaljunk, a rómaiakhoz írott levél egész 8. fejezete, amelynek egyes részleteit az imént hallottuk, mintha valami boldog és hálás visszhang lenne Jézusnak a bejelentésén, az Ő híveinek, az Ő egyetemes egyházának az ujjongó vallástétele: foglyok voltunk és volnánk most is, de szabadokká lettünk Ő általa!

I.

Micsoda szabadságról van itt szó? Elsősorban is világos, hogy Isten ajándékozta szabadságról. Őtőle küldetett és jött hozzánk Krisztus, hogy hozza nekünk ezt a szabadságot. Vagyis ez a szabadság csak az emberi életben mutatkozó vetülete annak, hogy maga Isten – szabadító Isten. Hiszen akármiről beszél is az Ige, mindig az a célja, ezen a ponton is az, hogy Istent ismerjük meg előttünk feltáruló igaz valójában.

De ha a szabadító Istenről van szó, akkor végtelen széles mező nyílik meg előttünk. Hol volna, és mi lehetne az, amiben Ő nem mutathatná meg az Ő szabadítását? Minden testi és lelki jó, amiben részünk van, egészségünk, boldogulásunk, terített asztalunk, jó hírnevünk, és minden egyéb – nem magától értődő dolog! Ezer veszély fenyegeti naponként! Ha mégis megmaradunk az élvezetükben, annak köszönhetjük, hogy az Isten láthatatlanul kinyújtott keze elhárította a veszedelmeket a közelünkből. Szabadítónk volt nap-nap után.

Olyankor tetszik ez meg világosan, amikor néha mégis bekövetkeznek a veszedelmek, és egy-egy időre megfosztatunk az élet javaitól. Betegágyhoz kötözve, ínség vagy más egyéni nyomorúság mélységeire vetve, vagy talán egész nemzetünkkel együtt súlyos csapások, belső válságok vagy külső veszedelmek idejét élve – rabok vagyunk, akik sóhajtozva várjuk: mikor jön el a szabadulás órája. Akik Istent úgy ismerik, mint Szabadítót, bízvást tudják ilyenkor, hogy nem hiába várják.

Sőt abban a bizonyosságban, hogy az Ő szabadítása a maga idején meg fog jelenni, szívüket máris eltöltheti a szabadulás öröme. Már a rabság idején is szabadok ők. Csak látszat az, hogy a mostoha körülmények foglyai, valójában a helyzet urai ők. Amilyen bizonyos, hogy az ő Istenük szabadító Isten, olyan bizonyos, hogy minden múló perc nekik dolgozik, s az ő szabadulásuk óráját sietteti. Istenre támaszkodva független emberek ők. Ővele közösségben egy egész ellenséges világgal szemben is szabadok.

Az élet változó körülményeinek, kényének-kedvének kiszolgáltatott, nyomorult rabéletet élő embereknek ezt a fejedelmi szabadságot, az Isten fiainak szabadságát hirdetni jött Jézus. És felhangzik a hálás visszhang a felszabadultak szívéből: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” „Tudjuk, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van.”

II.

De ha tovább figyeljük: milyen szabadságot hirdet az Ige, egyszerre összeszűkül az előbbi széles látóhatár egyetlen pontra. Hogy Istennel közösségben járva egy egész világ minden rettentésével szemben szabadok lehessünk, ahhoz az szükséges, hogy elnyerjünk egy egészen sajátos értelemben vett szabadulást: a bűntől való szabadulást.

Mert az a felséges lehetőség, hogy Istennel olyan szövetségben álljunk, hogy ez által jó és rossz körülményeinknek ne rabjai, hanem szabad urai legyünk, – számunkra éppen nem lehetőség, hanem lehetetlenség. A valóság az, hogy mi Istennel nem közösségben, hanem ellenségeskedésben élünk, nem szövetségnek, hanem lázadásnak viszonyában állunk vele. Egyszóval bűnösök vagyunk.

Ebben a böjti időben, amikor ünnepi áldásokra való előkészületünkben éppen a bűnbánatban gyakoroljuk magunkat, eléggé világos lehet előttünk ez a siralmas tényállás. És ha valakinek még külön szemléltető oktatás kell, vessen egy pillantást a mai európai történeti események színpadára. Ott nagyobb arányokban megjelenítve áll előttünk, s ezért leplezetlenebb valóságában mutatkozik mindnyájunk emberi életének a szerencsétlen romlottsága. Ez az

ember, aki valami végzetes átoktól hajtva maga pusztítja magát, a halál barázdáiba szórja azt, amit évtizedek munkájával gyűjtött, és nemzedékek építményét képes elvakultságában magára rántani, hogy romjai alá temethessék, – ez a valóságos ember vagyunk mi mindnyájan. Nem azok az üstökükkel az eget súroló dicsők, nagyok, félistenek, amilyeneknek néha álmodtuk magunkat. Istentől elszakadt, áldott teremtő szándékait visszájára fordító, a romlás sötét vizein a halál mélységei felé sodródó bűnösök!

És ebből az állapotból nincs szabadulás. Tehetetlen rabjai vagyunk. És egyetlen reménysugár sem hatolna börtönünk sötétségébe, ha Isten nem volna – szabadító Isten. De Ő az! És ezért nem a bűné az utolsó szó.

Ha mi nem élünk is közösségben Istennel, Ő vállalja és állja a velünk való közösséget. Bizonyság rá a Jézus Krisztusban emberré-létele, köztünk-élése, kínszenvedéseiben sorsunk magára vétele! Ha mi ellenségeskedésben állunk is Ővele szemben, Ő megbékélt a kereszt áldozatában mivelünk, és a megbékélés Evangéliumát hirdetteti azóta nekünk. Ha Ő behatolt mihozzánk bűnünk tömlöcébe, akkor ez az áttört falú tömlöc már nem tömlöc! Szabadok vagyunk.

Bűnösök vagyunk továbbra is, és bűnbánatunk nem lehet sohasem eléggé alázatos és eléggé komoly. A bűn ellepi életünket, mint valami „gyilkos-tó” körül terjengő mérges pára. Nyakig benne fetrengünk. De martalékai nem vagyunk. Nem fojtogathat, és nem olthatja ki életünket. Isten irgalma lehajolt hozzánk, és a fejünket föléje emelte a pusztító ártalomnak; az Ő közelében tiszta levegőt szívhatunk be, és amíg az Ő keze tart, pedig az erős és hű kéz, addig meg vagyunk mentve.

Ezt a szabadulást, a bűn átka és veszedelme alól való szabadulást jött hirdetni Jézus Krisztus mindenekfelett. Szabadság címén a bűnbocsátó és megigazító kegyelemnek ajándékát kínálja a bűnös embernek. S akik azt elnyerték tőle, hálás bizonyossággal vallják: „Nincsen immár semmi kárhoztatásuk azoknak, akik Krisztus Jézusban vannak. A Jézus Krisztusban való élet lelkének törvénye megszabadított engem a bűn és a halál törvényétől.”

III.

Ugyanezt a szabadságot még egy más oldaláról is megvilágítja az Ige, amikor néha úgy beszél róla, mint „a törvény alól való szabadságról”.

Az Isten törvényét kell értenünk ez alatt! Mintha az Isten, mielőtt az Ő szabadítását megmutatná az emberen, előbb még maga is csak súlyosabbá tenné rabságát éppen az Ő törvénye által. Mert az Isten törvénye azt jelenti, hogy az Istentől eltávolodó emberhez is van még szava az Istennek: utána kiáltja a maga akaratát, hogy az ember tudja: ki és mi ellen vétkezik. S az Istennek ez a kijelentett akarata, mint örök nyugtalanítás üldözi az embert a bűn útján.

Az ember megteheti ugyan azt, hogy egyre messzebb sodródva Istentől, végre már félreérti ezt az utána hangzó szózatot, s a maga módján értelmezi azt. Talán éppen a nagyon buzgó törvénymegtartás címén csinál magának Isten törvényéből olyan magára szabott emberi szabályhalmazt, amelynek utóvégre – ha talán több-kevesebb erőfeszítés árán is, – meg tud felelni kifogástalanul. Így születnek meg azok a kegyes „igaz emberek”, a magukkal nagyon megelégedettek, akiknek a példáit ott látjuk Jézus körül is nyüzsögni az Ő földi élete napjaiban, akiknél kárba veszett minden Ő igyekezete, sőt akik végül is a legközvetlenebb okozói voltak az Ő halálának.

De vannak mások – és akiken Isten meg akarja mutatni az Ő szabadítását, azok rendszerint ezek közé tartoznak, – akiknek nem sikerül a törvénnyel ilyen kényelmesen elbánniuk. Az ő lelkükbe csorbítatlanul, teljes élességében belebeszél az Isten törvényének minden követelménye. Ha nem tudnak neki eleget tenni, annál inkább érzik, hogy a sarkukban van, és nem enged igényeiből egy hajszálnyit sem. Hajszolt rabszolgákká lesznek az Isten törvényének nyugtot nem engedő ostorozása alatt.

És ez a nyomorult rabsors addig tart, amíg el nem érkeznek a Krisztus keresztjéhez, és erejükvesztetten le nem roskadnak annak tövébe. Amikor megismerik itt: mit jelent a Kegyelem, mit jelent nem a törvény megtartása által kiérdemelten, hanem ingyen ajándékképpen igazzá lenni Isten előtt Krisztus érdeméből, – akkor kitűnik, hogy mire való volt az egész meghajszoltatás. A törvény „Krisztusra vezérlő" tanítómester volt csak. Zsarnokságát csak azért kellett megszenvednie az embernek, hogy hiábavaló vergődésében kifáradva, rá tudja magát bízni a Kegyelemre.

A törvény azért továbbra is törvény marad. Sőt még inkább, mint valaha, Isten szent és tiszta akarata, amelynek való elkötelezettségünk egyre csak erősebbé válhat, semmiképpen sem lazábbá. De megszűnt a törvény zsarnoki szerepe. Nem ijeszt, és nem sanyargat többé. Felszabadultunk!

Olyanok voltunk, mint valami szigorú, szúrós tekintetű vizsgáztató mester előtt ülő kisdiák, aki tudja, hogy vizsgája sikerétől függ: felvétetik-e az életet jelentő iskolába. Amikor kezdi sejteni, hogy a feladott kérdés meghaladja az ő tudását, micsoda poklokat áll ki a vizsgáztató türelmetlenül megismétlődő kérdései alatt! Még azt is elfelejti, amit jól tud, s amikor beszélni kezd, gyötrelmében hibát hibára halmoz!

De képzeljünk el egy más helyzetet. Hátha a mester odatelepszik az ügyefogyott gyerek mellé, ráteszi a karját a vállára, és azt mondja neki: „tanítványommá fogadlak, nem tudsz ugyan még semmit, de éppen azért vagyok én itt, mert szükséged van reám", – s aztán együtt fognak hozzá a feladatok megoldásához!

Ez a Krisztus megváltottainak a helyzete. Isten nem kívülről meneszti már elébük a betűkben megírt parancsolatokat, hanem Szent Lelke által bennük lakozva, szívükbe írja törvényét, s onnan belülről hajtva, ösztönözve, segítve őket, formálja át életüket a maga jótetszése szerint. Ilyen szorongásoktól és szolgalelkűségtől mentes, belső, önkéntes, boldog engedelmességre szabadít fel Krisztus. Azokról, akik megértették és befogadták Őt, elmondható: „Nem kaptatok szolgaság lelkét ismét a félelemre, hanem a fiúságnak Lelkét kaptátok..." „Mert akiket Isten Lelke vezérel, azok Istennek fiai".

*

Mi hát az a szabadság, amelyről az Ige beszél? Az Isten uralma alatt való élet. Az Atya Isten uralma alatt élni, aki mindeneket kezében tart és igazgat, – szabaddá tesz a sors minden változásainak kényétől-kedvétől. A Fiú Isten uralma alatt élni, aki által megszűnt a kárhozatos szakadék Isten között és miközöttünk, – ez örök felszabadulásunk a bűn átka alól. A Szent Lélek Isten uralma alatt élni, – ez az Isten fiainak belső indíttatásból szolgáló és engedelmeskedő nagyszerű szabadsága.

Amikor mi mindenféle más szabadságról e felé a szabadság felé fordítottuk most figyelmünket, talán az a vád érhet, hogy kitértünk a világban manapság vitatott kérdések elől, és gyáván elhúzódtunk a szentély csöndjébe. De erre mi azt feleljük: mi nem azért húzódtunk vissza az Isten közelébe az Ő igéje hirdette szabadságról elmélkedni, hogy aztán itt megtelepedjünk! Ne féltsen minket senki attól, hogy itt tanyát veszünk, s az élet harcaiból, amelyek odakint folynak, ki akarjuk vonni magunkat.

Mi innen oda visszamegyünk, és részt veszünk majd a küzdelmekben. De innen akarunk odamenni! A Krisztus felszabadítottjaiként akarjuk elfoglalni állásainkat a bármilyen más értelemben vett szabadságért folyó harcokban. Mert úgy tudjuk, és ezt valljuk, hogy ez a szabadság, amely nélkül bármilyen más szabadság kétes értékűvé, ingadozóvá, bizonytalanná válhat, sőt visszájára is fordulhat, áldás helyett még átkot is jelenthet. De viszont, ahol Krisztus által megismerték emberek a szabadító Istent és az Ő szabadító uralma alatt élnek, – ott áll jól a szabadság ügye mindenképpen, ott virul ki tisztaságban, ott áll szilárdan és ott birkózik meg diadalmasan minden ellenséges hatalommal.

***

Aki eljövendő vala

(Advent harmadik vasárnapján, 1935. dec. 15-én.)

Lekció: Lukács 7, 18-23.

Textus: „Te vagy-e az, aki eljövendő vala, vagy mást várjunk?”
Lukács 7 : 19.

Keresztelő Jánosnak ez a kérdése a mi adventi kérdésünk is. Mondhatná ugyan erre valaki, hogy ez a kérdés a börtönben sínylődő próféta meggyötört, kétségeskedő lelkéből fakadt, a mi adventi hangulatunk pedig éppen ellenkezőleg: a karácsonyi örömnek a boldog előíze. De ez csak azt jelenti, hogy amikor mi kérdezzük: „Te vagy-e az, aki eljövendő vala?” – mindjárt meg is adhatjuk rá a feleletet, hitünk szent bizonyosságával: „Igen, Te vagy, és nem kell mást várnunk.” De azért a kérdést mi is felvetjük. És éppen ebben áll az advent lényege. Tudjuk, hogy Krisztusban a várva várt Szabadító született e világra. De újra, frissen akarunk örülni ennek a karácsonyi bizonyosságunknak. Felújítjuk tehát a kérdést, hogy új nyomatékkal megfelelhessünk reá. Mintha valaki egy lepecsételt borítékot, amelyben számára nagyon fontos írás van, felnyitva, a pecsétet feltörné, az írást kiteregetné, hogy újra elolvassa, s aztán annál nagyobb megnyugvással ismét lezárhassa, és rányomhassa bizonyosságának a pecsétjét.

Lehetnek persze, vannak is sokan, akiknek a lelkéből így adventkor szomorú kétségek között fakad a kérdés: „Te vagy-e az, aki eljövendő vala?” Ők erre nem tudnak boldog igennel megfelelni maguknak. Sokkal közelebb állna hozzájuk a kiábrándult tagadó felelet. Számukra a karácsonyi örömhír nem egyéb bájos gyermekmese szertefoszlott igézeténél. Letűnt évek kedves emléke, mint valami régen kinőtt gyermekruhácska. El lehet rajta merengeni. De ugyan mi hasznát vehetné felnőtt ember az élet viharaiban? Tagadásukat, keserű kiábrándulásukat nem mondják ki talán nyíltan. Ettől őket is visszatartja a közelgő ünnep hangulata, amely megfogja a lelküket. De minden ünnepi érzésen átcseng fájdalmasan, lemondóan, legalább a kételkedő kérdés: „Te vagy az, aki eljövendő vala?”

Azonban Keresztelő János kételkedése egészen más valami volt, mint az ilyen hitüket-vesztett kételkedőké. Sokkal közelebb állt a mi ünnepi hitvallásunkhoz, mint az ő megüresedett lelkük panaszos kétségeihez. Maradtak és voltak Keresztelő János kétségeskedő lelkének nagy bizonyosságai, amelyek a kétségek ellenére is adventi prófétává avatják őt. Így, amint most megjelenik előttünk Heródes fejedelem palotájának pincebörtönében, ketrecbe zárt vadként vergődve, megkínzott, tépelődő lelkével, bizonyára nem az az adventi bizonyságtevő, mint aki volt, amikor a pusztában, híveinek sokaságától körülvéve bemutatta Jézust: „Íme, ez az, akiről mondottam, hogy utánam jön, akinek nem vagyok méltó saruját megoldani.” De ha ideig-óráig romokban látjuk is régi bizonyosságát, nem omlott össze minden. Erősen állnak még a tartó oszlopok, amelyeken újra felépülhet az egész templom. És nekünk jó lesz számon venni ezeket az épen maradt bizonyosságokat, a magunk adventi bizonyosságának megerősítése végett.

I.

Keresztelő János kétkedő kérdéséből mindenekelőtt az tűnik ki, hogy egyáltalán nem rendült meg a hite az Isten ígéreteiben. Hogy Jézus valóban az-e, akinek az eljöveteléről ezek az ígéretek szóltak, az kétségessé vált előtte. De az nem, hogy egyszer valakinek el kell jönnie az ígéretek beteljesedéseképpen. Ha nem Jézus az, aki „eljövendő vala”, akkor „mást kell várni”,

akkor tovább kell várni, akkor talán nagyon sokáig kell várni. De semmi esetre sem lesz hiábavaló a várakozás.

Ez azt jelenti, hogy Keresztelő János gyengülő keze is görcsösen tartotta, és semmiért el nem eresztette az Ótestamentumban nyert nagy ajándékot. Mert az Ótestamentumnak legnagyobb ajándéka éppen az a bizonyosság volt, hogy jönnie kell valakinek, jönni fog valaki. Ez az Újtestamentum naptámadatának az előre vetett sugara, az előkészítő hajnal. És ezért szent könyvünk nekünk, az Újtestamentum hitvallóinak is az a régi könyv, amelyből szintén Isten szól hozzánk, és minden idők minden emberéhez.

Arra a kérdésre, hogy mi az Ótestamentum maradandó értéke, amelynél fogva soha el nem évülhet, sokszor azt felelik: az egyistenhit, amelyet hirdet. Ez igaz. De nem a teljes igazság. Mert azért a tanításért, hogy a sokistenhívő vallások istenei csak gyermeteg képzelődések, hogy ennek a teremtett világnak a létezését a létnek egyetlen ősforrására kell visszavezetnünk, hogy mindenek felett, ami ebben a világban történik, egyetlen végső Ok és egyetlen végső Cél uralkodik: ezért a tanításért nem kell okvetlenül az Ótestamentumhoz fordulnunk. Ezt megtaláljuk másutt is – pogány népeknek tisztultabb, emelkedettebb gondolkozóinál, sőt náluk talán mélyebb elméleti megalapozással, mint az Ótestamentum lapjain. A különbség, ami az Ótestamentumot páratlanná teszi, az, hogy az az Isten, akiről itt szó van, élő Isten. Annyira élő, személyes valóság, amennyire csak ember élő, személyes valóságnak elgondolhatja az Istent. Nem a mindenségben szétáradó valamilyen személytelen egyetemesség, amely egységbe foglalja a sokaságot. Nem a világ dagályát és apályát hatalmában tartó távoli fénylő csillag. Hanem valaki, aki mint személyes valóság áll szemben teremtett világával; akinek nagyon komoly ügye van ezzel a világgal; aki szinte, – ha szabad ezt a kifejezést használni – nekigyürkőzve fogja a két kezében ezt a világot, és alakítja azt a maga gondolatai és akarata szerint.

Ebből az istenismeretből fakad az Ótestamentum nagy reménysége a jövendő felől. Mert ha a világnak ilyen Istene van, akkor a jelennek minden nyomorúságán és zűrzavarán túl is lehet és kell is nézni, bele az Isten holnapjába, az eljövendő napnak fényességébe, amelyen valóra válnak az Isten elvégzett szándékai. S az Ótestamentumnak ez a reménysége abban rajzolódik ki a legvilágosabban, hogy Isten ezt a jövendőt Valakiben fogja megadni, akit evégből küld el e világra. Az Ő országának ígérete az ő eljövendő Felkentjének, a Messiásnak az alakjában csúcsosodik ki. Igaz ugyan, hogy az Ótestamentum lapjain sokszor olyan alakban jelenik meg ez az Eljövendő, hogy meglátszik rajta egy letűnt kor lelki világának a bélyege. Akkor, annak a kornak a nyelvén csak úgy szólalhatott meg az ígéret. Isten későbbi, teljesebb, világosabb kijelentése ezeket a korszerű, ideiglenes vonásokat le kellett, hogy hántsa a Messiás alakjáról, és széttöredezett hüvelyként ott kellett, hogy hagyja az évszázadok megjárt ösvényének a szélén. De megmaradt, és tovább ragyogott a lényeg. Az, hogy a személyes, élő Isten, ebben a világban Valaki által végzi el művét, akit megígért, és ígéretéhez híven meg is ad a rá várakozóknak.

Ennek a lényegnek a bizonyossága marad meg sértetlenül Keresztelő János lelki összeomlásában. Akármilyen kétsége támadt is, ebben nem kételkedett. Isten megmaradt számára annak az élő, hatalmas és hű valóságnak, aki sem nem hátrál meg kitűzött útján, se nem játszik a benne bízóknak szívével. Isten olyan Isten, aki megkönyörül az emberen, megoldja az embervilág összezavarodott kérdéseit, megfelel a feléje szálló reménykedésnek. Előbb vagy utóbb, most vagy máskor, de bizonyosan megadja azt, aki „eljövendő vala”, és abban célhoz érkezik minden reménykedés úgy, hogy utána mást már nem kell várni.

Felénk integet a börtön mélyén is lobogó bizonyosságnak ez a vallástétele, mint valami távoli őrtűz. Köszöntsük örömmel, – mert mi is ezt a tüzet ápoljuk adventünk kilátó ormain. Mi is azt valljuk, hogy a mi Istenünk Messiást adó, Krisztust küldő Isten az Ő örök ígérete szerint, az Ő elvégzett akarata szerint, az Ő titokzatos valójának győzelemre törő életteljessége szerint.

II.

Kitűnik Keresztelő János kétkedő kérdéséből az is, hogy erősen áll az Ő bizodalma Jézus szavában is. Kételkedésével Őhozzá fordul, és Őtőle kér választ. Nem zárkózik magába börtöne sötétségében, hogy ott magára hagyottan töprengjen a kérdés megoldása felől, hanem elküldi követeit Jézushoz, és hozzá intézi kétségeinek a kérdését. Hogy Ő valóban „az-e, aki eljövendő vala, vagy mást kell-e várniuk" az Isten ígéreteiben bízóknak, arra nézve elsősorban Őt magát tartja illetékesnek nyilatkozni. És bízik benne, hogy Ő nem fog visszaélni ezzel a bizalommal. Ha nem Ő az, aki „eljövendő vala", akkor meg fogja mondani. De ha erre a kérdésre igennel felel, akkor azzal el is intéződött az ügy, mert az Ő szavában nincs az álnokságnak még leghalványabb árnyéka sem.

Nagy bizonyosság erős oszlopa ez a kételkedések földrengető rázkódtatásaiban! Bárcsak ragaszkodnának ehhez a kétségek közt hányódók! Mert hiszen az szokta a vesztüket okozni, azt dönti őket a teljes romlásba, hogy nyugtalankodásaikkal nem fordulnak oda Jézushoz, és nem tőle várják a döntő szót! Az Ő háta mögött tépelődnek afelől, hogy Ő-e az, „aki eljövendő vala". Nem vonják bele tanakodásaikba és töprengéseikbe Őt magát, az elsősorban érdekelt felet. Őróla Ő nélküle alkotnak véleményt. Csoda-e akkor, hogy rossz vágányra jutnak, és végül a tagadásban rekednek meg?

Beszéljünk világosabban. Arról a megdöbbentő, de gyakran tapasztalható tényről van szó, hogy embereket, akiknek a lelkében romba dőlt a karácsonyi hit, rajta lehet kapni azon, hogy nem is ismerik Jézust. Átöröklött, betanult, kölcsönvett hitük szétfoszlik az élet komoly harcaiban, mert közvetlen, személyes ügyük sohasem volt Jézussal. Amikor felmerültek bennük kételkedő kérdéseik, nem fordultak sohasem Őhozzá magához, hogy meglássák: mit is mond Ő? Nem vették elő azt a Szent Könyvet, amelynek lapjain megelevenedik alakja és megcsendül szava. Nem álltak oda elé kitárt lélekkel: mondd meg elsősorban Te magad, hogy ki vagy, és mint vélekedjünk rólad?

Mert ha ezt megtették volna, ők is rájöttek volna valamire, aminek döntő fontossága van kétségeik megoldása tekintetében. Arra t. i., hogy Jézus csakugyan azt feleli, hogy nem kell mást várnunk, mert Ő az, „aki eljövendő vala". Úgy lép elénk, úgy beszél, és úgy viseli magát, mint aki az ígéretek beteljesedése: az Isten ama Felkentje. Szegény és alázatos, az emberek között a legigénytelenebb és legszerényebb. Egyben a legvilágosabb látású, a legjózanabb. Mi sem áll távolabb tőle, mint fellengős rajongás, túlcsigázott, fellegekben járó képzelgés. És az a mindkét lábával a földön járó, alázatos vándortanító mégis abban a bizonyos tudatban él, hogy Ő az Isten-küldötte Messiás. Az Ő eljövetele az Isten Országának eljövetelét jelenti. Az Ő küldetése Istent közel hozni az emberekhez, embereket felemelni az Istennel való közösségbe. Ő azért él, azért végzi szolgálatát, és azért adja végül áldozatul az életét, hogy az emberek mindent megtudjanak, amit Isten meg akar mondani, mindent megkapjanak, amit Isten meg akar adni. Úgyhogy Ő utána nincs már szükség arra, hogy „mást várjunk". Őbenne feltárul a kapu, csak be kell lépni rajta. Őáltala elérkezett az üdvösség, csak hinni kell Őbenne.

Mások, a legnagyobbak is, a legszentebbek is, csak útjelző táblák, kinyújtott karok akartak lenni, amelyek valamerre, önmagukon túlra utalnak. Mint ahogy az utolsó próféta, Keresztelő János is mondta: „Nem én vagyok, hanem aki utánam jön..." De Jézus szava az ő „én"-jét hangsúlyozza. „Én vagyok a világ világossága". „Én vagyok az életnek kenyere, az életnek vize". „Én vagyok az út, az igazság és az élet". Ő nem máshoz küld tovább, hanem Önmagához hívogat. „Jöjjetek énhozzám mindnyájan...és megnyugosztlak titeket!" Ő nem egy állomás akar lenni a sok között, amely mellett elvisz az utunk, hanem a végső állomás, amelynél elpihen a küszködésünk, és megoldódik az életünk minden kérdése.

Lényegében ezt jelentette az a válasz is, amelyet Keresztelő Jánosnak küldött az üzenetvivő tanítványokkal. Mert gyógyításának csodajelei, amelyekre rámutat feleletében, azt jelentik, hogy íme: ezekből is kitetszik, hogy „elközelgett az Isten országa". Egy új világrendnek ebbe a régi világba való beáradásának a kísérő jelenségei ezek. Azt hirdetik, hogy elmúlt a várakozás ideje, elérkezett Az, aki „eljövendő vala". És ugyanezt mondja magáról Jézus mindenkinek, aki Őt magát megkérdezi és meghallgatja. Mert kétségbe lehet vonni azoknak a csodajeleknek a valóságát, amelyekről az evangéliumi történet szól; kételkedő kritikával szét lehet szedni szálaira Jézus egész történetének a szövedékét, költészetté és regévé lehet foszlatni életének minden feljegyzett eseményét, de akkor is megmarad a legnagyobb csoda, a legegyedülállóbb tény: Jézusnak a messiási öntudata. Az, hogy járt egyszer valaki itt e földön, aki az Isten Felkentjének tudta magát. Neki is voltak kétségei. Ember volt a szó legteljesebb értelmében, és ezért átélt Ő is gyötrelmes órákat, amelyektől senki nincs megkímélve, aki ember. Volt úgy, hogy Ő is érthetetlen titkok elé került, és panaszos szívéből felhangzott az örök emberi kérdés: „Miért, miért, én Istenem?" De egy dolog sohasem vált előtte és benne bizonytalanná: az, hogy Ő az, „aki eljövendő vala", Ő az Isten ügyének a végleges és örökre szóló letéteményese e földön, és Őutána „mást várni" felesleges és hiábavaló dolog.

Aki az Ő ilyen megnyilatkozásait hallja, és ezeken át beletekint az Ő lelkébe, az, hacsak nem akar minden áron kitérni előle, kénytelen elismerni, hogy itt van valami, ami előtt meg kell hajolni, ami valóság, s aminek perdöntő jelentősége van. Olyan archimedesi pont ez, amelyre támaszkodva a hit kiforgathatja sarkaiból a kételyeknek egy egész világát.

Keresztelő János is ebbe fogódzott: nyilatkozzék Jézus maga. És mi hálásan csatlakozunk hozzá. Nekünk is elég az, és döntő az, hogy Ő maga hirdeti nekünk, kínálja nekünk Önmagában az Isten beteljesült ígéreteit.

III.

És kitűnik Keresztelő János kételkedő kérdéséből még egy bizonyosság. Legalábbis aligha tévedünk, ha ezt is kiolvassuk szavaiból. Igaz, hogy a történet folytatása vetne rá teljes világosságot. De az Evangéliumok nem folytatják a történetet. Nem mondják el, hogyan fogadta Keresztelő János a börtönbe hozzá visszaérkező üzenetet. De talán azért nem, mert felesleges. Úgyis feltételezheti mindenki. Bizonyára úgy volt, hogy Jézus válasza elegendő volt neki; kétségei elcsendesedtek, és ő nyugodt lélekkel viselte tovább a rászakadt szenvedéseket abban a tudatban, hogy szemei látták azt, „aki eljövendő vala". Ezért már a Jézushoz intézett kérdésből is joggal kiérezhetjük azt a bizonyosságát, hogy a felelet elegendő lesz neki. Erre vall az a szelíd, komoly intés is, amellyel Jézus befejezi üzenetének szavait: „Boldog, aki nem botránkozik meg bennem!"

Ez azt jelenti, hogy van egy másik lehetőség is. Megtörténhet, hogy Jézus hiába bizonygatja és hirdeti, hogy Őbenne valóra vált minden reménység. Megtörténhet, hogy a kételkedő ember megbotránkozva száll vele perbe. „Hogyan? Ha te vagy az, „aki eljövendő vala", miként egyeztethetők össze akkor ezzel az életnek változatlanul megmaradó sötét tényei? Vagy mást kell várnunk, vagy hiába várunk ítéletnapig is. Nem hoztál megoldást a mi kérdéseinkre!" De az ilyen perlekedés azt jelenti, hogy a kételkedő ember rendelkezni akar az Isten Felkentje felett. Maga szabja meg feltételeit, amelyek mellett hajlandó Őt elfogadni.

Keresztelő János bizonyára már eleve tisztában volt az ilyen „megbotránkozás" botorságával, és lemondott arról, hogy a maga igényeivel mérje, hogy megfelel-e Jézus a Messiásról szóló ígéreteknek. Tudta, hogy ha még annyi megoldatlan kérdése marad is, ez nem jelenti azt, hogy Isten ne mondta volna ki az utolsó szót, és a világra ne köszöntött volna be az utolsó óra. Csak azt jelenti, hogy Isten nem akart mindenre felelni, amire az ember kíváncsi volna, és

nem az ember kívánságai szerint osztja be, hogy mit mikor cselekedjék. A fogság gyötrelmei tovább folytatódhatnak minden enyhülés nélkül. Heródes gonoszsága tovább garázdálkodhat minden ellenállás nélkül. Sok minden, aminek a megváltozását várta a Messiás eljövetelétől, hivalkodva maradhat, mintha az Isten sem bírna vele, a világ gyalázata és az élet átka gyanánt. Isten azért az Ő Felkentjében mindent megadott, amit adni akart. És ezért a kimondhatatlan ajándékáért az ember hálás, megbékélt szívvel elviselhet mindent, amit az Isten megtagadott tőle.

Ha mi hálásan örvendezünk annak, hogy Jézus e világra született, és Őbenne elérkezett a Krisztus, aki után nincs már kit várnunk, – ez a mi számunkra sem jelenti azt, hogy az Ő szava minden rejtélyt megfejtett, az Ő hatalma minden bajt eloszlatott. Lehetne felhozni ezernyi tényt, amely az Ő messiási méltóságának ellene mond. Találhatnánk jogcímet rá bőven, hogy Őbenne mi is „megbotránkozzunk”! De nekünk is elégséges az, amit Ő mond, és amit Őbenne kaptunk.

Itt van a világban, bennünk és körülöttünk, a bűn ténye. Rombol és pusztít. A világért sem adjuk át magunkat olyan hazug álomnak, mintha Krisztus óta eltűnt volna, vagy csak tűnőben is volna ez az átkos hatalom. Nekünk elég tudnunk, hogy mi, bűnösök, az Isten megengesztelt, megbocsátó szívére hajthatjuk fejünket. És elég tudnunk, hogy e földön a bűnös világ fölött ki van feszítve az Isten irgalmasságának szivárványa. A bűnnek megsemmisülését Isten nyilván egy következő másik világ számára tartotta fent. De Jézusban megkaptuk ennek a remélt világnak a biztosítékát és előízét, és ezért mi már ebben a világban úgy járhatunk, mint annak a másiknak az eljegyzettjei. Ez nekünk elég.

Itt van a szenvedésnek a ténye. Mindnyájunknak kijut belőle kisebb-nagyobb rész. És felmérhetetlen a jaj, a sóhaj, a sírás, amely betölti a világot Jézus eljövetele óta is. De számunkra a fájdalmak, a csalódások, betegségek és nélkülözések többé már nem haragos felhők, amelyek eltakarhatnák előlünk az Isten arcát. Velünk van Ő, amikor könnyezünk. Mellettünk van, amikor roskadozunk. Megosztja minden gyötrelmünket. És Övele együtt viselve nehéz sorsunkat – az nem elviselhetetlen immár. Ezt megkaptuk Jézusban. És ez elég nekünk.

Itt van a halál ténye is. Szakadatlanul végzi aratását. Sorra érnek kaszája alá az egymás után sarjadó ember-nemzedékek. Ki előbb, ki utóbb, de mindnyájan szembe kerülünk rejtelmeivel. Kinek szívét ne szorongatnák? De amióta Jézus itt járt, az Ő világossága ragyog szeretteink sírja felett; az Ő vezetésével távoznak tőlünk a búcsúzók, és az Ő kezére bízhatjuk a magunk aláhulló életét is. „Nincs már szívünk félelmére”. Ez nekünk elég.

Amit Jézusban nem kaptunk meg, arról tudjuk, hogy másban sem kaphatjuk meg soha, amíg ez a világ áll. De mindazt, amit Isten meg akar nekünk adni, megkaptuk Őbenne. Keresztelő Jánossal együtt mi sem akarunk törvényt szabni Istennek. Mi is hálásan vesszük azt, amit adott, és tudjuk, hogy az nekünk elég.

*

Nincs már tehát semmi, amit várni lehetne és kellene? Dehogy nincs. Csak nincs más, „akit” várnunk kellene. Jézust várjuk. Azt, „aki eljövendő vala”, aki el is jött, de aki szakadatlanul jön, mindig újra, mindig teljesebben, mindig dicsőségesebben! Azzal, hogy egykor eljött, nem fejeződött be az Ő eljövetele, csak megkezdődött. Eljött, mint mennyei ajándék, amelyhez sem hozzá nem tehetünk, sem belőle el nem vehetünk. Semmi részünk, érdemünk nincsen benne. Ingyen kaptuk. De aztán folytatja eljövetelét ebbe a világba úgy, hogy abban nekünk is legyen részünk. El akar jönni hozzánk, el akar jönni általunk. Továbbvonulásának útját a mi szívünk élő köveivel kell kiraknunk, a mi szolgálatunk szőnyegeivel kell beterítenünk.

Ezért várakozásunk nem meddő sóhajtozás, hanem felajánlkozás. Jövel, Urunk Jézus, itt vagyunk, hadd legyen életünk a te királyi érkezésednek országútja! Mi áll az utadban? Hadd

takarítsuk el! Mi a kívánságod? Add tudtunkra! Hogyan érkezhetsz el karácsony ünnepén szomorú szívekhez, enyhülést, derűt, örömöt adni? Parancsolj, és mi odaadjuk, ami a te szeretetednek hírnöke lehet. Hogyan járhatod meg diadalutadat ebben a gyülekezetben? Szólj, és mi megépítjük a templomodat, amelynek kapuin át bevonulva lakozást vehess köztünk! Mi az, ami által megdicsőül a te hatalmad köztünk, hogy mindenek lássák közénk jöttödet, örök adventi érkezésedet! Várunk, készülünk a fogadásodra, eléd sietünk!

Nem mást, mindig újra csak Őt várjuk, míg egyszer majd Ő, aki eljött szegénységben, eljön dicsőségben, s az a fény, amely Betlehem fölött kigyúlt, diadalmasan beragyogja az Isten egész világát!

***

Ne építsünk hajlékot?

(1936. január 5-én.)

Lekció: Lukács 9, 28 – 36.

Textus: „..monda Péter Jézusnak:
Mester, jó nekünk itt lennünk. Csináljunk azért
három hajlékot, egyet neked, Mózesnek is egyet,
és egyet Illyésnek! – nem tudván, mit mond.”
Lukács 9, 33.

Elmúltak felettünk az ünnepnapok, s gyülekezeti életünk lassanként visszazökken a megszokott kerékvágásba. El lehetünk készülve arra, hogy az imatermünket túlcsordulásig megtöltő ünnepi sokadalom után most bizonyos megcsappanása következik az istentiszteleteink látogatottságának. Így szokott ez lenni rendesen. A magasra lendülő ünnepi hullám után hullámvölgy következik be a gyülekezeti életben. Mintha a buzgóság lángjai elfáradtak volna a lobogásban, és kissé megpihenni visszahúzódnának a parázs közé. Nem mondom, hogy ez jól van így. Ellenkezőleg, fel merném állítani azt a követelményt, hogy ha valaha, akkor éppen ünnepi időszak után kellene mutatkoznia, ha lassú menetben is, de állandó, biztos emelkedésnek. Kétségtelen, hogy a mi szokásos ünneplésünk körül nincs minden rendben! Lehet azt bírálat tárgyává tenni, és található benne sok hiba és fogyatkozás.

Az is meglehet, hogy ha mi most ezt a bírálatot alaposan elvégeznénk, sok olyan tényt állapíthatnánk meg, amely azokat igazolná látszólag, akik mindenféle ünneplést helytelenítenek. Mert vannak ilyenek is. Sőt meg kell mondanunk: éppen olyanok között vannak ilyenek, akik nagyon komoly és határozott református elvek alapján állnak. Voltaképpen bizonyos nagy református keresztyén igazságoknak az egyoldalú túlzásába esnek az ilyenek. Azt mondják: azok az ünnepek, amelyeket mi meg szoktunk ünnepelni az adventi időszaktól el egészen pünkösdig, csak emberi hagyományok, csak az ősi évszázadok alatt az egyházban kialakult, meghonosodott, meggyökeredzett emberi szokások, de az Isten Igéjében nincsen semmi alapjuk. Az Ótestamentumban igenis törvénnyel rendelt az Isten bizonyos ünnepnapokat, de ezek hozzátartoztak az ótestamentumi törvény rendszeréhez, és azzal egyetemben elvesztették kötelező voltukat számunkra. Az Újtestamentumban pedig sem maga Jézus Krisztus, sem az Ő apostolai sehol egyetlen szóval sem tanítják sem parancs, sem tanács formájában, hogy akár karácsonyt, akár húsvétot, akár bármily más ünnepnapot üljenek a keresztyének. Úgy, hogy ezek a túlzó atyánkfiai szerint az Úrnak hetenként visszatérő napján, a vasárnapon kívül nem is helyes dolog bármilyen ünnepet is megszentelni. Azt az egyet, minden hét nap közül egynek a megszentelését igenis rendeli Isten abban a sommás törvényben, a Tíz Parancsolatban, amely örök érvényű. Egyéb ünnepek azonban nem igazolhatók a Szentírásból, amelyhez pedig, mint hitünk és életünk zsinórmértékéhez igazodnunk kell.

Ezzel szemben mi mégis állíthatjuk és vallhatjuk, hogy amikor az anyaszentegyház megüli a maga nagy ünnepeit, akkor jó nyomon, az Isten Igéje nyomán jár. Csak természetesen nem szabad a Szentírás lapjain betű szerinti törvényt keresnünk. Ellenben találunk nagy igazságokat, tanácsokat, útbaigazításokat, amelyeknek igenis megfelelnek a mi ünnepeink, ha igazán és jól ünnepelünk.

Az a történet, amelyet az előbb olvastunk, a „megdicsőülés” története, szintén ilyen útmutatás. Mi egyéb volt az, mint megszakítása a hétköznapi életnek, mint csendes áhítat közben való előragyogása az Isten különben elrejtett dicsőségének, mint erőgyűjtés a további út

megjárása és a hátralevő küzdelmek megvívására? Nem volt vörösbetűs naptári dátumhoz kötve, az igaz. Nem is a közszokás követelményei szerint játszódott le. S valóban szegényes is volna a mi keresztyén életünk, ha csak olyankor volna ünnepünk, amikor azt a naptár diktálja, s amikor mindenki más is velünk együtt ünnepel. De ha egyszer ez a történet is arra tanít bennünket, hogy kell az emberi léleknek, kell a Krisztus tanítványainak olykor egy-egy elcsendesedés, a mindennapi zajtól való elvonulás, látások hegyének áhítatos magasságaiban a Megváltó arcán felragyogó dicsőségnek szemlélete: akkor csak hálásak lehetünk azért, hogy az egyház ezt az áldást megállapított rend szerint is igyekszik mindnyájunk számára elérhetővé tenni, s mi abban Isten jóvoltából részesedhetünk is, valahányszor ünnepnapok virradnak ránk. Csak, mint az Istennek minden ajándékával, ezzel is vissza lehet élni, s ezért, ha ünnepelünk, jól kell ünnepelnünk.

Most már a hátunk mögött vannak az ünnepek, karácsonynak fényes napjai, az óévtől való búcsúzás, s az újévnek való örvendezés napjai. Visszatekintve rájuk, megvizsgálhatjuk: vajon jól ünnepeltünk-e?

I.

A megdicsőülés hegyének is megvoltak a sajátos kísértései, s a történetből kitűnik, hogy azok a tanítványok, akiknek részük jutott ebben az ünnepi kiváltságban, hajlamosak is voltak arra, hogy visszaéljenek vele. Maga az evangélista is megbírálja az ő lelkületüket. Mert amikor feljegyzi, hogyan nyilatkozott meg ez a lelkület Péter szavaiban, furcsálló megjegyzést fűz hozzá: „nem tudta, mit mond”.

Mit is mondott Péter? „Mester, jó nekünk itt lennünk. Csináljunk három hajlékot...” Mi volt ebben a hiba? Nem az, hogy jól érezte ott magát. Hiszen azért vitte őt oda fel Jézus, hogy jól érezhesse magát. Az ilyen ünnepi óráknak mindig az volt az értelmük, hogy nagyon boldog órák, s azért adatnak nekünk, hogy ezt a boldogságot élvezhessük.

Látott Péter ott olyan dolgokat, amelyeket máskor nem láthatott, s ezeket látnia boldogság volt számára. Látta az ő Urának és Mesterének egyszerű emberi alakját mintegy áttetszővé válni, mint amikor homályos üveg mögött erős fény gyullad ki, és átsugárzik rajta. Szinte sok volt elviselni a dicsőség ragyogását. De a szíve ujjongott bele. Erre vágyott mindig! Látni a Krisztusnak dicsőségét! Az volt mindig a lelkére ránehezedő kérdés, hogy akit ő Krisztusnak, az Isten Felkentjének hisz és ismer, miért jár ebben a világban olyan igénytelenül? Miért rejti el fenségét? Miért nem robban ki belőle a mennyből erre a földre magával hozott hatalma úgy, hogy mindenek szemét elkápráztassa, s mindenki kénytelen legyen előtte leborulva elismerni Őt?

Most teljesül ez a kívánsága. És hogyha neki magának is voltak kétségei, most eloszlanak. Mert voltak. Csak néhány nappal ez előtt az esemény előtt játszódott le az a kínos szóváltás, amelyben kitűnt, hogy milyen távol járnak egymástól a Mesternek és a tanítványnak a gondolatai. A Mester arról beszélt, hogy neki Jeruzsálembe kell mennie, hogy ott megölettessék. A tanítvány megragadta Őt, és azt mondta: „Uram, ez nem történhet meg veled!” S azóta, hogy Jézus ezt a hangot sátáninak bélyegezte és elhallgattatta, ott kavargott Péter lelkében a nagy bizonytalanság. Sehogy sem tudta megérteni a dolgot. Az, aki az Isten nevében eljött e világra, hogyan juthat ilyen gyászos végre? Hova lesz akkor egész méltósága, hatalma, dicsősége?

De most, itt fent a hegytetőn, meg van elégedve Péter. Itt messze vannak attól a világtól, magasan felette annak a világnak, ahol az ellenség sötét ármányait szövögeti. Itt hátat fordíthatnak az egész csúnya kavargásnak. Ott lent talán csakugyan úgy áll a dolog, ahogy

Jézus mondta neki. Talán bele kell nyugodnia abba, hogy ott a gonoszság ökle rásújt annak arcára, aki őneki a legdrágább, a legszentebb a föld színén. Megfoghatatlan ugyan, de talán elkerülhetetlen, hogy a harc ott katasztrófával végződjék. De olyan jó, hogy mindez lent maradt a mélységben. Itt fent dicsőségesen tündöklik Jézus arca, és alakja földöntúli fenség fényétől sugárzik. Igen, Péternek szabad volt mind-ezek láttára jól éreznie magát a hegytetőn!

És nekünk is szabad az ünnepnapok és az ünnepi órák ajándékait boldogan élveznünk. Mert ilyenkor velünk is ugyanaz történik, mint Péterrel. A hátunk mögött hagyhatjuk ennek a világnak a rút látványait, és kis időre megfeledkezhetünk róluk. Máskor, a világban élve, napnap után a mi lelkünket is fojtogatja a sok gonoszság, a Sátánnak nagy ereje, az életnek, óh, a magunkénak is, éktelen romlottsága. És sokszor vergődik a mi szívünk is szorongó kétségekben, amikor a Krisztus kicsiny hajóját ilyen sötét tenger dühös hullámain látjuk hányódni – vajon nem nyelik-e el a habok? De aztán jönnek az Isten jóvoltából az olyan kiváltságos napok és órák, amikor minden, ami úgy meg tudja kínozni az embert máskor, egyszerre elveszti a rettenetességét. Csend van ilyenkor. Messze felette járunk a mindennapi gondok és gyötrődések világának. És a szemünk előtt olyan isteni fényességben jelenik meg a mi Urunk Jézus Krisztus alakja, hogy a lelkünk megnyugszik, fellélegzik és felujjong. Boldog órák, boldog napok ezek!

Ilyen napjaink voltak karácsonykor. Láttuk az Ő dicsőségét. Láttuk abban a szunnyadó csecsemőben, amelyre máris csattogtatták a fogukat Heródes kopói. Láttuk, hogy ennek a világnak minden gonosz támadása is hogy megtörik az Ő hatalmán, amely nem e világból való. Láttuk életének kicsiny kezdeteiben is már a megváltott világ Urának dicsőségét. – Láttuk az Ő dicsőségét esztendők határállomásánál. Amíg búcsút intettünk egy tovarohanó esztendőnek, és feléje fordultunk egy új év elénk zúgó áradatának, olyan jó volt látni, tudni, szinte kézzelfoghatóan megtapasztalni, hogy van Valaki, aki ugyanaz ma is, mint tegnap, és ugyanaz lesz holnap is, hűségének és hatalmának változhatatlanságában. – Láttuk az Ő dicsőségét akkor is, amikor megterült számunkra az Ő asztala. Annak egyszerű jegyeiben, a kenyérben és a borban, kiragyogott előttünk annak a szeretetnek fényessége, amely a legdrágábbat is odaáldozta érettünk. S ha máskor elhagyatottaknak éreztük is magunkat, s úgy tűnt fel, mintha ki volnánk szolgáltatva az élet kegyetlen játékainak, ott, az Úr asztalánál boldogok lehettünk, mert tudhattuk, hogy Valaki nagyon szeret minket, s az Ő szeretete elég nekünk.

Dicsőségben ragyogott előttünk az Ő orcája ezekben a napokban, és mindnyájunknak az lehetett a hálás vallástétele: „Urunk, jó nekünk itt lennünk!”

II.

Ebben nem volt hiba. Péternél is csak azután következett a hiba. Amikor vallástételéhez hozzáfűzte azt a kívánságát: „Csináljunk azért három hajlékot...” Vagyis: mivel itt olyan boldogok lehetünk, maradjunk is itt, telepedjünk is meg itt, és rendezkedjünk is be itt állandó lakozásra! Mindjárt gyakorlati javaslata is van: Hozzá kell látni, és három házacskát kell építeni. Össze kell hordani a köveket, fel kell emelni a falakat, s hamarosan meglesz a lakás. Ha nincs kéznél szakavatott építőmester, ott van ő és két tanítványtársa, három erős, munkabíró ember. Egyszerűek lesznek a hajlékok, de kell-e ilyen boldogság tanyáján sok külső kényelem és pompa?

Van ebben az ajánlatban sok kedves, megható vonás. Az is ilyen, hogy három hajlékot akar emelni Péter, egyet Jézusnak, egy-egyet annak a két fénylő szellemalaknak, aki szemük előtt megjelent, s akinek jelenlétét meg szeretné rögzíteni: Mózesnek és Illyésnek, – de magának és két társának nem kíván külön hajlékot. Nyilván azért, mert ők boldogok lennének, ha a három sugárzó alaknak a szolgálatában meghúzódhatnának az ő hajlékaik egy-egy zugában! Lent a

völgyben felébredt őbenne is a dicsvágy. Még civódás is támadhatott közöttük azon, hogy kit illet meg előkelőbb polc? Most szívesen lemond minden előkelőségről. Ki tudja, hoz-e a Krisztus ügye a harcosai számára egyáltalán sikert, emelkedést, tisztességet? Az ilyen vágyak lent maradtak a völgyben. Itt, a megdicsőülés hegyén elég neki akármilyen alárendelt szerep, csak maradhasson és láthassa a ragyogást, és soha el ne veszítse azt az örömöt, amelyben itt része van!

Csak maradhasson! Ez volt a hiba. Akármilyen kedves dolog is a Péter javaslata, ezért érdemli meg a megrovást: „Nem tudja, mit beszél!" És ugyanettől a hibától kell megóvnunk a mi ünneplésünk napjait és óráit is, hogy meg ne ronthassa. Mert nyilvánvaló, hogy a megdicsőülés hegye csak egy állomás volt, de nem a végső állomás, amelynél meg lehetne telepedni. Az ünnepi napok és órák áldásait sohasem azért árasztja reánk az Isten jósága, hogy mi, mint a halak a vízben, most már örökké azok boldog áradatában lubickoljunk. Megfürödhetünk bennük. Arra valók. De aztán vissza kell térnünk a hétköznapok partjára, s ott tovább kell járnunk a poros és rögös utat.

Milyen élesen szemünk előtt áll a helyes és a helytelen ünneplés különbsége, ha a Péter magaviseletét összehasonlítjuk Jézusével. Azt olvastuk, hogy abban a titokzatos társalkodásban, amelyet az Ótestamentum két szellemalakjával, Mózessel és Illyéssel folytat ott a hegyen, „beszélék vala az ő halálát, melyet Jeruzsálemben fog megteljesíteni". Az Ő számára is nagy ajándék volt a megdicsőülés hegyének élménye: a sok megaláztatás és megvettetés után átizzani a mennyei fényártól, mely áttört rajta, és újra hallani az égi bizonyságtételt: „Ez az én szerelmes Fiam..." De a gondolatai már onnan is előre siettek a reá váró nehéz harc napjai felé. Neki mindez csak olyan pihenő volt, mint amikor az utas megtelepszik egy üde helyen, erőt vesz magához, s aztán újra vállára emeli podgyászát, és megy tovább, de egy pillanatra sem gondol arra, hogy utazását ott végleg megszakíthatná. A megdicsőülés hegyéről Ő indult vissza a világba, amely készült már számára a keresztet ácsolni. Ő nem akart ott fent maradni!

Az igazi ünneplés ilyen előkészület a továbbhaladásra. Az ünnepnapok a hétköznapok érdekében vannak. Rosszul ünnepelünk akkor, ha erről megfeledkezünk, s ha az ünnepi boldogságot állandósítani szeretnénk, rögzíteni akarnánk, hajlékot csinálnánk számára valahogy, amelynek falai bezárják és megvédjék, mint féltett kincsünket. Kincs az, de arra való, hogy aprópénzre váltsuk, forgalomba hozzuk, elköltsük. Ajándék az, de nem arra való, hogy őrizzük és gyönyörködjünk benne, hanem arra, hogy éljünk belőle.

Így ünnepeltünk-e az elmúlt napokban? A próbát az ünnep utáni napok hozzák meg. Most van éppen jó alkalmunk a mérték alá odaállnunk. Vajon fájó szívvel nézünk-e vissza az egyre távolodó fényesség napjaira? Sóhajtozunk-e utánuk, mint elvesztett boldogság után? Panaszosan vesszük-e, hogy megint vissza kell térnünk a hétköznapi dolgok közé, a megszokott gondokhoz és küzdelmekhez? Akkor nem jól ünnepeltünk! Az ünnepelt jól, aki hálát ad az Istennek most, hogy új erővel cipelheti terheit, azok már nem is olyan nehezek, és még többet is elbírna, ha szükséges volna. Az ünnepelt igazán, aki már az ünneplés alatt is erre gondolt, és erre készült.

III.

De hogyan állunk akkor azokkal a különböző építményekkel, amelyeket az élő hit a múltban is megépített, és a jövőben is meg kell, hogy építsen a maga „hajlékaiul"?

Hiszen a Péter javaslata: „csináljunk hajlékot", mintha a mi szívünkből szólna. Mi is éppen ilyen szándékkal vagyunk eltelve. Templomot szeretnénk építeni! Hideg zuhanyként éri-e ezt a lelkes készségünket alapigénk tanítása, és ránk is állna a csípős ítélet, hogy: „nem tudjuk, mit mondunk"?

Nem. Csak figyelmeztetés rejlik alapigénkben, s jó, ha komolyan megszívleljük. A templomok megépítése, és sok másfajta állandó „hajlék” megszerkesztése, amelyben Krisztus tanítványai jól érezhetik magukat, elmaradhatatlan és szükséges dolog. Csak vigyázzunk, hogy jól éljünk velük. Ugyanaz a törvény áll rájuk is, ami az ünnepekre: nem arra valók, hogy bennük megtelepedjék a lélek örökre. Csak üdítő, erősítő, pihentető állomások, és annyi hasznuk és jogosultságuk van, amennyi indíttatást adnak a küzdelmes út folytatására.

Építsünk templomot? A templom ugyanaz a térben, ami az ünnep az időben. Mint ahogy az ünnep a napjaink sorából kihasított darabka, amelynek az a célja, hogy az isteni dicsőség fénye felragyoghasson előttünk, ugyanúgy a templom a föld színén, az utcák során kiválasztott és kijelölt talpalatnyi hely, amelynek rendeltetése ugyanez: alkalmat adni nekünk a világ ködös zűrzavarában különben úgy elrejtőző ragyogásnak, a Jézus Krisztus arcán világló dicsőségnek a látására. Arra való, hogy ott jól érezhesse magát a megfáradt és megterheltetett emberi lélek; lerakhassa a bűnös vállairól a nehéz terhet; eloszoljanak a kétségek, és felujjongjon a boldog hit. Nem kívánkozhatunk eléggé ilyen „hajlékra” mi sem, és az Isten meg is fogja adni szívünknek ezt a kívánságát.

Csak jól készüljünk fel rá, hogy helyesen tudjunk élni ezzel az ajándékkal! Mert az valóban meglehet, hogy miközben a hajlék megépítéséért lelkesedünk, balga fecsegés a beszédünk, mint amilyen a Péteré volt. Ne azért „csináljunk hajlékot”, amiért ő szeretett volna! A templom értéke és haszna is, mint a megdicsőülés hegyén átélt boldog óráké, abban van, ami utána következik! Sokszor voltunk már úgy, valljuk meg, hogy az Isten imádásának helyét nem szívesen hagytuk el. Inkább szerettünk volna ott maradni. Féltünk az emelkedett áhítat, a békességes csend, a sugárzó fényesség helyéről visszamenni oda, a közönséges életnek kicsinyességei közé, csúnya zsivajába, kétségeket támasztó ellentmondásaiba, ahol olyan nehéz megállnunk a helyünket! Ilyenkor nem voltunk jó templom-látogatók! Aki a templom rendeltetését jól érti, az kijövetkor nem horgasztja le fejét, s arcáról nem az olvasható le, hogy valami szépet élt át, s most fáj neki, hogy vége van, hanem a szemében új elhatározások és új reménységek fénye csillog, és bátrabban, frissebben indul neki a hétköznapnak.

Ebben gyakoroljuk magunkat jó előre, s akkor Jézus Krisztus gondolatai és kedve szerint való lesz, ha „hajlékot csinálunk”.

Ugyanez áll minden más „építményre” is, amelyre a keresztyén embernek és a keresztyén egyháznak szüksége van. Szilárdan kell állnia meggyőződésünk „hajlékának”, jól megszerkesztve ősi hitvallások tanításának gránitköveiből. De jaj, ha a lélek meg akar benne telepedni, ha örökre „elintézettnek” tartott hitigazságok falai között, mint védett várban restül átadja magát boldog bizonyosságai élvezetének! Nem erre való a dogmák „hajléka”. Csak pihenő hely, ahol jól esik újra meg újra átélni a felénk sugárzó igazságok áldott fényességét. S aztán tovább! Tovább, ha kell a kétségek, a tusakodások völgyei felé, hogy mindig újra kivívjuk hitünk bizonyosságait. Különben holt épületköveknél nem egyebek!

S a jól megszerkesztett életrend, a sok tapasztalatból és jótanácsból leszűrt szabályok és formák, amelyeknek a „hajlékát” akarva-nem akarva meg kell csinálnunk, ha komolyan vesszük hitünk ápolását és erejének kifejtését? Igen, az egyénnek is meg kell, hogy legyen a megállapított, állandósult életrendje, az egyháznak is meg kell, hogy legyen gondosan megszerkesztett szervezete és életformája. Ez mind „hajlék-csinálás”. És nem lehetünk el nélküle. De jaj, ha meg akarunk telepedni benne, s azt hisszük, hogy arra való, hogy benne éljünk! A legjobb esetben is arra való csak mindez, hogy vallási életünknek az egyik felét éljük benne. Azt a felét, amelyben áhítattal nézünk fel a Krisztus fénylő orcájára, és megtelünk új békességgel és erővel. De hátra van még a másik fele! Az a fele, amelyikkel az elnyert áldást gyümölcsöztetjük, és itt van az egésznek a próbája! Rendesen olvasod az Írást, és imádkozol? De mi következik aztán? Részt veszünk az egyház rendes, megállapított, állandó élet-

működésében? De mit viszünk ebből magunkkal? Tovább, tovább, ki a viharos, a puszta, a köznapi életbe! Ott nem érezhetjük olyan jól magunkat. De ott kell megvívnunk a harcunkat, s az, aki az áhítat, a megdicsőülés szent „hajlékaiba" akarna visszahúzódni, árulást követ el azok rendeltetése ellen. Azok arra valók, hogy új lendülettel siethessünk bele harcainkba!

*

Jobb volna, sokkal jobb volna megtelepedni a látás hegyén! Igaz! De el kell halasztanunk ezt a kívánságunkat későbbre. Majd eljön az ideje. Amikor már megfutottuk a pályánkat, és megvívtuk minden harcunkat. „Hajlékot csinálni" akkor már nem kell. Készen vár bennünket az atyai házban a „sok hajlék". Ott örökre megtelepedhetünk a dicsőség fényözönében, az örök ünnep boldogságában! De aki ezt már most követeli, az „nem tudja, mit mond".

***

A jobb rész

Textus: „Márta, Márta, szorgalmas vagy és sokra igyekezel. De egy a szükséges dolog; és Mária a jobb részt választotta, mely el nem vétetik tőle.”
Lukács 10, 41-42.

A két betániai nővér: Márta és Mária régtől fogva jelképes alakként szerepel a keresztyén köztudatban. Már csak azért is, mert vendégszerető fogadtatásra talált náluk az a Vándor, akinek magának nem volt hajléka, ahol fáradalmát kipihenhesse. Betániai otthonuk szimbólumává lett minden olyan helynek, ahol meghitt, csöndes melegség veszi körül Jézus Krisztust, amíg kint a világban harcok viharfelhői gyülekeznek fel ellene. De még inkább jelképes jelentőséget nyernek az által az ellentét által, amely kettőjük között megnyilatkozik.

Rendszerint úgy szokták szembeállítani őket egymással, mint a keresztyén élet két ellentétes pólusának a képviselőit. Mártában az aktív keresztyénség fáradhatatlan szolgálatát, Máriában pedig a passzív keresztyén lélek áhítatos, készséges feltárulását szoktuk szemléltetni. Márta nem győz eleget buzgólkodni az Úrért, hogy kedvében járjon. Mária viszont a lábaihoz telepedve szomjas lélekkel szívja magába „az Ő beszédeit”. S ebben a szembeállításban csakugyan sok igazság van. De ne felejtsük el, hogy a keresztyén életnek ez a két vonása nem választható el egymástól – csak együttvéve teszi igazában a keresztyén életet. Ebben a történetben pedig éppen az a nevezetes, hogy aktivitás és passzivitás egymástól különváltan látszik megtestesülni a két szereplőben. És ezért eltévesztjük a történet igazi értelmét, ha Mártát és Máriát egyaránt követendő példaként akarjuk kiemelni belőle. Ha hívek akarunk maradni az Igében feljegyzett tényekhez, nem térhetünk ki az elől, hogy Márta itt éppen nem követésre méltó példaként áll előttünk. Gyengéd és szelíd szavakkal, de szemrehányást tesz neki Jézus. Amikor az Ő döntését és utasítását kéri Márta a közte és testvére között támadt peres ügyben, az ítélet egyáltalán nem az ő javára dől el. Jézus Máriának ad igazat, és Márta panaszával szemben védelmébe veszi őt. Márta pedig meg kell, hogy szégyenüljön, hogy gazdagabb legyen egy nagy tanítással.

Annyira árnyékba borítják Jézus szavai Márta alakját, hogy mi az első pillanatban szinte sokalljuk is, és a védelmére szeretnénk sietni. Feltámad bennünk az ellenvetés, hogy akármilyen jól tette Mária, hogy letelepedett Jézus elé „hallgatni az Ő beszédeit”, viszont valakinek el kellett végeznie a vendéglátás szolgálatait is, és Mártát aligha érheti vád azért, hogy utánalátott háziasszonyi dolgainak... De ne siessünk a magunk okoskodásával. Merüljünk el kissé mélyebb figyelemmel Jézus szavaiba, s akkor kitűnik, hogy ami igazság volna is a mi ellenvetéseinkben, azt Ő is nagyon jól tudja, és nincs szüksége arra, hogy mi igazítsunk helyre bármit is az Ő ítélkezésében.

Lássuk hát: miért érte Mártát az Ő szemrehányása? Hátha ránk is vonatkozik az egybenmásban...

I.

Az első szembeszökő különbségre Márta és Mária magaviseletében azzal mutat rá Jézus, hogy az „egy szükséges dologgal” szemben, amit „Mária választott”, azt a „sokat” emlegeti, amiben Márta fejtette ki „szorgalmatosságát” és „igyekezetét”. Ez a „sok” nem volt „szükséges”. Márta jóval kevesebb fáradozással is eleget tehetett volna a kedves Vendég minden

igényének. De ő az egyszer elkezdett sürgést-forgást nem tudta abbahagyni. „Foglalatos volt a szüntelen való szolgálatban”. Annyi dolgot csinált magának, hogy ki sem látszott már belőle. Igaz, hogy Jézusért tette, de mégis helytelenül tette. Jézusnak ez a túlbuzgó foglalatosság nem kellett. Ő jobban örült volna, ha Márta minden felesleges erőfeszítést megtakarít magának, és odatelepszik Mária mellé Őelébe.

Az ókorból fennmaradt régi bibliai kéziratok közt vannak olyanok, amelyekben Jézus leckéztető szavai más formában vannak feljegyezve, mint a mi szövegünkben. Ahelyett, hogy „egy a szükséges dolog”, azt olvassuk bennük: „kevés a szükséges dolog”. Hibás leírásból származik ez az eltérés: nyilván mellé fogott a Jézus szavai lényegének az, aki először siklott bele a szöveg másolása közben ebbe a vágányba, ahová aztán további másolók is utána mentek. De maga a gondolat, ami így kifejezésre jut, csakugyan benne van a történetben, és nagyon jól érthető, hogy a történet leírása közben egy eltűnődő kegyes régi ember észrevétlenül elkövette ezt a leírási hibát. Ami a Márta háziasszonyi teendőit illeti, csakugyan „kevés volt a szükséges”. Jézusnak nem a dúsan terített asztallal, és nem a túlfokozott kényelemmel lehetett igazán kedvessé tenni a vendégség hamar elröppenő óráit.

Így értjük meg helyesen a Mária magaviseletét is. Nem vonta ő ki magát olyan munka terhei alól, amelyet el kellett végezni. A „szükséges” dolog olyan kevés volt, hogy talán önmegtagadó figyelmességből engedte át az elvégzését Mártának, – hadd legyen neki öröme benne; hamar túleshet úgyis rajta, s aztán ő is odaülhet a Mester elé. Vagy talán egyenesen szó szerint vehetjük Márta szavait: „az én testvérem magamra hagyott engem, hogy szolgáljak”, és talán úgy történt, hogy együtt kezdték és egy ideig együtt folytatták a vendéglátás szolgálatait, és Mária csak egy idő múlva „hagyta magára” Mártát, amikor úgy látta, hogy tovább tennie-vennie háziasszonyi teendői körül már túlmenne a „szükséges” határán? Akárhogy is történt, a Márta tévedése világos előttünk: már nem ő volt az ura a dolgának, hanem a dolga lett úrrá őfölötte, és hajszolta, sürgette mindig tovább, amikor már nem is volt rá semmi szükség.

Jól ismerjük ezt a hibát a magunk tapasztalatából – az emberéletnek ezt a sokféle „igyekezetben” való széttépettségét, aminek a nagy része teljesen szükségtelen; a mennyiségében túlhajtott „szorgalmatosságot”, amiből sokkal kevesebb is nemhogy elég volna, hanem végeredményben többet érne. Éppen a „modern embernek” egyik közismert nyavalyája ez. Az életviszonyainak fejlettsége nagyszerű és sok új lehetőséget nyitott meg előtte, és a szerencsétlen, azért mert valamit lehet megtennie, azt hiszi, hogy szükséges is. Mint az ünnepi lakomára terített gyermek, aki azt hiszi, hogy minden édességgel meg kell töltenie magát, csak azért, mert ki van rakva elébe, – úgy vetette rá magát a mi nemzedékünk, ez a nagy gyermek, minden nap és minden óra mohó telezsúfolására egyszerűen azért, mert módjában állt. Nem kérdezte már: szükséges-e olyan nagyon hajszolnia a szekere lovait? A paripák nekiiramodtak, és a szekér száguldott egyre gyorsabb tempóban, a kifulladásig.

Sok bíztató jel mutatja a kijózanodás közeledtét. Itt is, ott is felhangzik a követelés: térjünk vissza arra, ami lényeges: minden felesleges cikornyát és sallangot hántsunk le az életünkről; egyszerűsítsük le a mesterkélten bonyolulttá zsúfolt dolgokat – az építészet stílusában, a lakásunk berendezésében, a társadalmi formákban, és egyebütt is az egész vonalon.

Ehhez természetesen hozzájárul az is, hogy nehéz idők zúdulván reánk, sok minden lehetőség elméletivé vált a mai ember számára; a gyakorlatban le kell mondania róla, mint „nincs miből”. De milyen nagyszerű felfedezés rájönnünk arra, hogy a ránk szakadt kényszerűség folytán kevesebbel beérve, voltaképpen nem vesztettünk semmit! Nagyon jól megvagyunk egyszerűbb viszonyok között is. Csak felesleges cicoma volt sok minden, ami elborította az életünket, s amitől megkopasztott a „gazdasági leromlás”. Sőt teher volt, és megkönnyebbülés volt búcsút venni tőle.

Nagyon jó nyomokon járunk. Ebbe az irányba utasította Jézus is Mártát. Nem a sokfelé szakadozás teszi tartalmassá az életet. Az a boldog ember, aki rájött arra, milyen egyszerű és milyen kevés dolog az, ami igazán „szükséges”.

II.

Egy másik fontos különbség Márta és Mária között Jézusnak azokban a szavaiban foglaltatik benne, hogy: „Mária a jobb részt választotta, amely nem vétetik el tőle”. Ezekre a szavakra Márta először bizonyára nagyra meresztette a szemét elcsodálkozásában. Hiszen úgy látszott, mintha Jézus nem értette volna meg: miről is van szó, annyira másról beszél. Márta azt tette szóvá, hogy mi mindenre volna szüksége a Vendégnek, és milyen illendő volna, ha Mária segítene neki megadni mind-ezt. Ehelyett Jézus arról beszél, hogy mit kapott Mária, és milyen biztos birtokába jutott annak. Márta azt hitte: arra való az ő keze, hogy megfogja vele a munka végét. Jézus pedig azt dicséri Máriában, hogy jól kiválasztott ajándék felé nyújtotta ki a kezét, és úgy megragadta azt, hogy senki meg nem foszthatja többé tőle.

Idővel bizonyára elszégyenülten értette meg Márta a nagy tanítást, ami ebben rejlett. Ha Jézus valakihez betér, mindig azért teszi, hogy Ő adjon, nem pedig azért, hogy Őneki adjanak. Az Ő közelgetése mindig felséges alkalom arra, hogy mi gazdagodjunk meg általa – sohase gondoljuk, hogy mi járulhatnánk hozzá bármivel is valamilyen hiánynak a kielégítéséhez, ami Őbenne volna!

Áll ez az igazság még az olyan esetekre is, amikor – mint Mártának kellett, – nekünk is serény munkához kell fognunk Jézusért. Azon kívül, hogy a kelleténél sokkal többet, fölöslegesen sürgölődött Márta, az volt a másik hibája, hogy éppen ezt az igazságot tévesztette szem elől. Nem vette észre, hogy az a munka, amit el kell végeznie, nem az ő ajándéka, amellyel Jézust gazdagítja meg, hanem éppen fordítva: az ő számára ajándék.

Lehet a munkát, a fáradtságot úgy viselni, hogy azt érezzük: adtunk valamit, amiért valamilyen viszonzás jár, akár jutalom, akár elismerés, akár érdem. És lehet úgy viselni, hogy kimondhatatlan hálát érzünk érte, mert kiváltság és áldás volt számunkra magunkra nézve. Hányszor csillogtatta meg Jézus ezt a nagy igazságot az Ő tanításában, hogy az engedelmes szolgálat a legfelségesebb iskola, amelyben az ember előtt csodálatos titkok nyílnak meg, amiket különben sohase értett volna meg. És hányszor mutatta meg az ő tulajdon példájával, hogy a terhek odaadó elhordozása, a mennyei Atya akaratának a cselekvésében, nem erőt fogyasztó áldozat, hanem valóságos „eledel”, amelytől erősödik, izmosodik, nő az emberi lélek...

A Márta példájából világosan kitetszik az, ami a tevékeny szolgálat helytelen felfogásának elmaradhatatlan vége szokott lenni mindig: az, aki nem veszi észre, hogy a munka, amelyet el kell végeznie, hálára kötelező ajándék, hanem azt hiszi, hogy ő maga ad valamit fáradozásával, előbb-utóbb terhesnek is fogja érezni szolgálatát, megunja azt, és panaszra nyílik miatta a szája. Úgy érzi, hogy igazságtalanság történt vele. Sérelmesnek tartja, hogy neki kell viselnie a feladatok súlyát. Irigykedve kezdi összehasonlítani magát másokkal: miért nem veszik át a terhet az ő vállairól ők is, vagy legalább is: miért nem osztoznak abban vele, hogy egyenletesebben nehezedjék mindenkire a súlya? Szomorú, zúgolódó, elégedetlen emberek! Ha tudnák, hogy igazában milyen nagy jótétemény és kitüntetés az, amitől szabadulni szeretnének! Ha megtanulnák a hálás önkéntességnek azt a titkát, amely nem azt érzi, hogy kell, hanem azt, hogy szabad fáradoznia és törődnie a reáhárult kötelességekben!

III.

De ahhoz, hogy az ember tevékeny életét valóban ez a lélek hassa át, éppen az a magatartás szükséges, amelyet Mária tanúsít, aki: „Jézus lábainál leülvén, hallgatta az Ő beszédeit”. Márta szolgálatában az volt a főhiba, hogy erre nem hagyott neki időt. Ha magában véve mégoly kifogástalan és dicséretes dolog lett volna is, végzetessé vált volna ránézve az által, hogy kiszorította a hamar elszálló órákból ezt a még felségesebb foglalatosságot – a Jézus beszédeinek csendes, figyelmes hallgatását. Hát nem siratni való tragédia az, hogy valaki a házánál üdvözölhette Jézust, és nem ért rá arra, hogy Jézus nyugodtan beszélhessen vele? Micsoda alkalmat szalajtott el ezzel! Micsoda pótolhatatlan veszteséget okozott magának! Valóban: Mária „jobb részt választott”!

Megértjük már, miért nevezi Jézus ezt az „egy szükséges dolognak”. Nem azért, mintha az előtte való csendes megtelepedést és az Őreá való elmélyedő figyelmezést az ember egyetlen teendőjének tartaná, hanem azért, mert ez a fődolog. Ahol ez megvan, ott nem kell félteni a többit sem. De ahol ez hiányzik, a többi is elvesztette az összetartó, a rendező, az értelmet adó középpontját. Hiábavaló a munka lendülete, ha közben elvész az elmélyedéshez szükséges nyugalom, – lázas sietségével is csak ide-oda futkos az ember, és végül is talán messzebb van a céltól, mint amikor elindult!

A mai nyugati világnak az egyre fenyegetőbben jelentkező betegségét – sok igazsággal – éppen erre vezetik vissza sokan: úrrá lett felettünk a tevékenység mámora, és elfelejtettük már a csendes elmélkedés, a nyugodt szemlélődés művészetét, amely által biztosíthatnánk magunknak a célok világos látását, az igazi, és az ál-értékek megkülönböztetésére éber érzékenységet, a megvesztegethetetlen, érett ítélőképességet. A folytonos hajszában már nem is tudjuk, miért futunk, mert nem volt időnk komoly magunkba szállással számot vetni az élettel!

Csak abban nincs igazuk a nyugati ember ilyen kritikusainak, ha gyógyulásért a távoli Kelet bölcseihez küldik el kezelésre. Az igaz ugyan, hogy a keleti embert az jellemzi, hogy ellentétben a nyugatival, sokkal inkább befelé él, mint kifelé; az igazi nagyságot inkább a világ nyüzsgő életétől való elvonatkozásban keresi, mint a világban kivívott sikerekben. És tagadhatatlan, hogy ez a lelki koncentráció kölcsönöz neki bizonyos, a mi szemünkben irigylésre méltó nyugalmat, fölényt és függetlenséget a külső világgal szemben. Azonban a nyugati embernek, nekem és neked, mégsincs szükségünk arra, hogy lelki elmélyedésért Indiába vagy Kína kolostoraiba menjünk tanulni, – elég nekünk az Evangélium tanítása az „egy szükséges dologról”.

Ez jobb orvosság a napkeleti szent bölcsességeknél. Mert a keleti ember elmélkedése alapjában véve – monológ: a szív...

[Másoló megjegyzése: a kézirat befejezetlen.]

***

A „sok”, ami kevesebb az „egynél”

(1942. február 8-án.)

Lekció: Lukács 10, 38-42.

Textus: „Márta, Márta, szorgalmas vagy és sokra
igyekezel, de egy a szükséges dolog; és Mária
a jobb részt választotta, mely el nem vétetik tőle”.
Lukács 10, 41-42.

Régi jó ismerősünk Márta és Mária is, annak a falusi otthonnak két lakója, amelyben Jézus nem egyszer talált úti fáradalmai után pihenést és jóltartást nyújtó vendégszeretetet. Valósággal közmondásossá vált már a nevük. Jelképes jelentőséget nyertek az évszázadok folyamán. A reformáció előtti és utáni időkben egyaránt sok prédikáció hangzott el, és sok elmélkedés íródott róluk, mint két különböző életirány megszemélyesítőiről. Márta úgy szokott megjelenni előttünk, mint a munkás életnek a képviselője. „Foglalatos volt a szüntelen való szolgálatban” – ezt olvassuk róla. Mária pedig az áhítatos elmélkedésnek a testet öltött szobraként tűnik fel előttünk, amint „Jézus lábainál leülvén, hallgatta az Ő beszédét”.

A középkor ezt az utóbbi fajta életet fölébe magasztalta amannak az előbbinek, éspedig éppen a mi alapigénkre is hivatkozva. Nem ítélhette el a mindennapi élet teendőiben forgolódó munkás életet, a vita activa-t sem. El kellett ismernie, hogy lehet az is Istennek kedves, megszentelt élet. Hiszen meg is állna a világ folyása, ha mindenki hátat fordítana a családi élet munkás feladatainak, és letenné kezéből az evilági ezerféle teendő szerszámait! De úgy vélte, hogy magasabb kiváltság részeseivé lettek, és Istenhez közelebb álló, szentséggel teljesebb életet élhetnek azok, akik arra nyertek elhivatást és erőt, hogy magukat a földi kötelezettségek hálózatából kivonva, csendes klastromok áhítatos világában a vita contemplativa-t, az Isten dolgaiban való elmélyedés életét élhessék.

A reformáció óta jól látva ennek a beállításnak a helytelen voltát, inkább arról szoktak beszélni a Márta és Mária történetének magyarázói, hogy bennük a keresztyén életnek két egyaránt fontos, és egymást kiegészítő összetevőjét láthatjuk jelképesen megelevenedni. Az Isten felé forduló lélek áhítatos, csendes elmélyedései haszontalan lelki édelgéssé válnak, ha nem fakad belőlük fáradhatatlan, odaadó, a teendőkben nem válogató szolgálat. De másfelől szárazzá, erőltetetté, és előbb-utóbb megunottá válik minden szolgálat, a legjobb indulatból fakadó is, amelyet nem szakítanak meg az elcsendesedésnek, a lelki erőgyűjtésnek áhítatos pihenői.

Ezek nagyon megszívlelendő igazságok, kétségtelen. De a mi alapigénkben másról van szó. Nem arra tanítja Jézus itt Mártát és Máriát, hogy egymástól kölcsönösen példát vehetnének. Nem is helyezi őket olyan rangsorba, amely szerint Márta buzgólkodása is jó dolog, de Mária áhítatossága még annál is jobb. Márta és Mária között itt nyílt ellentét tárul fel. Márta nem is leplezett módon elítéli Máriának magaviseletét. És ebben a perben Jézus nem közvetít és nem egyeztet, hanem határozottan a Mária pártjára áll. Mária „a jobb részt választotta”, s ezért Mártának, aki megtehette volna ugyanezt, határozottan elhibázott, rossz volt a választása. A maga utolérhetetlen gyengédségével, szelíd figyelmeztetés és szemrehányás hangján, de egészen világosan meg is mondja ezt neki Jézus: „Márta, Márta, szorgalmas vagy és sokra igyekezel, de egy a szükséges dolog”!

Nézzük meg, mi volt ez a testvérek között támadt ellentét, amelyben Jézus Mártával szembe fordul ítéletével, és Mária oldalára áll jóváhagyásával?

I.

Az első tekintetre szemünkbe szökik a „soknak” és az „egy szükségesnek” ellentéte, ez a pusztán mennyiségbeli ellentét. Márta halmozta az ő szíves háziasszonyi szolgálatait. Mindig újabb gondjai támadtak: mire volna még szüksége a kedves vendégnek, és mivel lehetne még szolgálatára? Nem maradt egy nyugodt perce, amióta Jézus megérkezett hozzájuk, és pihenni letelepedett náluk. Alig tette meg egyik útját Őtőle a konyhára vagy a kamrába és vissza, már serdült-fordult, és szakadatlanul újabb dolga akadt. Szeretetét akarta megmutatni ezzel a jövés-menéssel, sürgéssel-forgással, de nem vette észre, hogy közben már rég átlépte a szükséges mértéket. Ahhoz, hogy Jézus megérezze: milyen szívesen fogadott vendég Ő a háznál, fele is elég, vagy tán sok is lett volna ennek a szűnni nem akaró fáradozásnak. A többi már mind csak felesleges sokat akarás volt.

Eszünkbe jut azoknak a koroknak a művészi ízlése, amelyek a szépet is csak a részleteknek ilyen határt nem ismerő halmozásában látták. A máris túldíszített homlokzatokra még több cirádát, amennyinek csak van férőhelye! A máris zsúfolt vászonra még nyugtalanabb vonásokat és kavargóbb színeket, hogy káprázzék a néző szeme! Mintha nem az eszközökkel való jó gazdálkodásban mutatkoznék meg az igazi művészet. Kevéssel is sokat mondani!

Vagy eszünkbe jut sok nagyképű tudományos mű, amelynek a szerzői szintén nem tudtak úrrá lenni a részletek sokasága felett! A lépten-nyomon más tudósokra való hivatkozás és utalás úgy megtölti jegyzetekkel az ilyen könyvek lapjait, hogy magának az írónak a szövege sokszor csak néhány sornyi ott fent, mint a Dunán a vékony jégréteg, alatta pedig ott van a sok aprólékos idézet nagy mélysége. Kavarog a fejünk a sok véleménytől, amellyel megismerkedünk, de közben már nem is tudjuk: mit akar maga a szerző mondani? Kevés szóval is megértetheti magát az igazság, ha valaki tisztában van vele, és úgy tárja elénk!

De hány ember téved el a „soknak” ebbe a romlott ízlésébe és tudálékos zűrzavarába, amikor nem kisebb dologról, mint magáról az életről van szó! Hogy túlzsúfoljuk sokszor a napjainkat még ezzel, és még azzal! Hogy szétforgácsoljuk és elaprózzuk magunkat ezerfelé, míg végre már nem tudjuk, hol áll a fejünk!

Pedig valahol van egy határ, amelynél nyugodtan megállhatnánk, s azt mondhatnánk: ennyi elég, a többi mind felesleges! Ezt tette Mária is, ha jól megnézzük. Mert van a történetben egy szócska, amelyet a mi magyar fordításunkban máshová kell áthelyeznünk, hogy a történet eredeti értelmét világosan megkapjuk. Mártának – ezt olvassuk, – „volt egy Mária nevű testvére, ki is Jézus lábainál leülvén, hallgatta az Ő beszédét”. Ez az is, itt mitsem jelent. Akár el is maradhatna. De tegyük csak hátrább: „ki Jézus lábainál leülvén, hallgatta az Ő beszédét is”! Így ez azt jelenti, hogy előbb ő is kivette a maga részét a vendég körül való gazdasszonyi forgolódásból. De aztán úgy érezte: ennyi már elég! Márta panasza is így szól: „Az én testvérem magamra hagyott engem”.

Ezt a határt kell felismernünk és megtartanunk, amelyen túl a „sok” már nem több! A kevesebbel beérve kell tudnunk mégis eleget, egész szívet, egész lelket nyújtanunk! „Puritán” életformának nevezik ezt régóta. Az az életforma ez, amelyik ékességek felaggatása nélkül egyszerűségében is vonzó ízlést és csínt tud kifejteni a ruházkodásban; szerény éléstárából is ízletes teríték köré tudja egybegyűjteni a vidám családi kört; minden egyéb dologban is meg tudja tartóztatni magát a felesleges „soknak” a hajszolásától.

Szegény, széttépett lelkű testvérem, aki minden igényt ki akarsz elégíteni, minden ügyben bennfentes akarsz lenni, minden örömből ki akarod venni a részed, – de nagy szükséged van rá, hogy megértsd Jézus szavából: fölösleges így túlterhelned és szétapróznod magadat! A kevesebb sokkal többet érne ennél a rengeteg „soknál", amelynek a súlya alatt görnyedezel! Sőt voltaképpen, ha a dolgok mélyére nézel, csak „egy a szükséges dolog"!

II.

De ennek az „egy szükséges dolognak" az említése arra figyelmeztet bennünket, hogy nem csak mennyiségek tekintetében volt ellentét Márta és Mária között, hanem a dolgok minősége tekintetében is, amelyek őket foglalkoztatták. Mária lelke nem csak, hogy nem szóródott szét annyifelé mint Mártáé, hanem ugyanakkor valami másra is irányult: az az egyetlen érték kötötte le a lelkét, amelyet „Jézus beszédét hallgatva" nyerhetett el.

Mártát egészen elfoglalták azok a külső szolgálatok, amelyeket jó háziasszonyként elvégezhetett a vendég körül. Milyen étellel-itallal kedveskedhet neki? Hogyan teheti kényelmesebbé ott időzését? És ehhez hasonló testi vonatkozású kérdések körébe volt bezárva minden gondolata. Jézus nyíltan nem rója őt meg ezért. Sokkal tapintatosabb vendég volt Ő annál, semhogy egyetlen szóval is azt a látszatot keltette volna, mintha nem venné hálás elismeréssel mindazt a testi ellátást, amelyben a vendégszerető ház részesíti Őt. Neki erre a külső gondoskodásra szüksége volt, és Márta jót tettŐvele, amikor ezt neki hűséges fáradozásával megadta. De Jézus szavaiból mégis ki kellett éreznie Mártának a szemrehányást: más nem érdekel téged, mint azok a földi ügyek, amelyekben te lehetsz nekem szolgálatomra? Azokra a lelki dolgokra, amelyeknek a dús asztaláról én elégíthetnélek meg tégedet, már nem marad időd? Azok iránt nincs benned érzék és vágyakozás?

Ezért volt jó „választás" a Máriáé! Ő is lerótta, éspedig bizonyára a Mártáéval egyenlő jókedvvel, a maga adóját a földi szükségleteknek. De sietett túl lenni ebbeli szolgálatain, hogy aztán mennél előbb kitárhassa Jézus előtt a lelkét, és magába szívhassa azt az áldott, megújító hatást, amely az Ő szavából, igazságaiból, és egész lényéből áradt.

Ezzel szemben csak elgondolni is borzasztó: milyen tragikus lehetőség járt együtt a Márta beállítottságával! Abban a millióktól irigyelhető kiváltságban volt része, hogy Jézust vendégül láthatta házánál. Néhány órára szinte egészen a magáénak nevezhette azt a felmérhetetlen kincset, amely Őbenne közénk érkezett, s amelyből azóta évezredek elégítették meg lelki szükségleteiket. És megtörténhetett volna, hogy eltelik az egész idő úgy, hogy Jézussal egyetlen szót sem vált olyan dolgokról, amelyeknek Ő az isteni Mestere, és Jézus odább áll a háztól úgy, hogy Márta ugyanolyan szegényen marad hátra, mintha Jézussal sohasem találkozott volna!

Az ilyen, Jézus igazi mondani és adni valója iránt érzéketlen lélek, a földi dolgainak rabságába bezárt lélek az, amely a „sokra igyekvés" áldozatául esik. Mert ez a látható, kézzel fogható, jelenbeli világunk az, amely kifogyhatatlan újdonságával, vagy ősrégi, de naponként kiújuló gondjaival és csábításaival szerteszaggat minket a „soknak" az irányába. Aki nem ismeri azt a másik, láthatatlan világot, az nem tud ebben a világban határt és mértéket tartani!

Az a másik világ ellenben, amely felé Mária kitárta a lelkét, a szétszórtságból egybegyűjti gondolatainkat és vágyainkat. A folyton változó és izgató képek helyett itt egyetlen egy kérdés áll elénk, és Jézus „beszédéből" egyetlen egy felelet hangzik felénk. Nevezzük a bűnös ember kérdésének és az Isten kegyelme feleletének. Vagy beszéljünk az üdvösség kereséséről és megtalálásáról; az Isten országa elérhetetlen valóságáról és mégis előttünk tágra nyílt kapujáról; az árva emberi szív hazavágyakozásáról és az Istennel való boldog közösségre

jutásáról. Vagy használjunk akármilyen más szólásformákat, mindig ugyanarról az egyetlen dologról van szó, ami nélkül semmi egyéb nem ér semmit, de amivel Jézus megajándékozza a hozzá fordulókat. Az „egy szükséges dolog” ez, amit, ha elnyert valaki, akkor áldhatja Istent, hogy megszületett, és élt!

Mi ehhez képest mindaz a „sok” egyéb, ami után annyit futunk, s amivel úgy kifárasztjuk magunkat, mi balgatag emberek! Megvan, bizonyára megvan a mi földi ügyeinknek is a maguk jelentőségük! Szent küldetés minden evilági munka is, a legfárasztóbb és legszerényebb testi szolgálat is, ha ennek az „egy szükséges dolognak” a birtokában végezzük; ha azért végezzük, hogy utána még többet kapjunk abból, amit Jézus adhat, és aztán megint úgy folytatjuk, hogy a Jézustól hallottak és kapottak velünk maradnak ösztönzésül, vezérlő igazságunkul, megerősítő segítségünkül. De úgy elmerülni evilági dolgainkban, hogy azok elvonjanak minket a lelkünk éltető forrásaitól, eltompítsanak bennünket az örökkévalóság dolgai iránt, és végül semmi hasznunk ne legyen abból, hogy Jézus itt járt a mi világunkban és egészen közel volt hozzánk is, – szerencsétlen elhibázása az egész életünknek! Mária valóban a „jobb részt választotta”. Márta is bizonyára észhez kapott – még idejében!

III.

Áldott volt Jézusnak szelíd szemrehányása, amely ráébreszthette Mártát a valóság meglátására, mert az is kitűnt szavaiból, hogy ellentétes a végső eredmény is, amely felé a két testvér halad. Jézus csak Máriáról beszél ugyan. Az a „jobb rész”, amelyet ő választott, „el nem vétetik őtőle” – úgymond. Máriának soha sem lesz oka megsajnálnia, hogy úgy „választott”. Jézus látogatásából számára maradandó, soha el nem veszíthető áldások fakadnak. Ő az üdvösség Urát kereste benne, és mind élete végéig, akármilyen változások jöjjenek el rá, a vele való találkozás ajándékaiból fog élni. Amire vágyott, s amit el is nyert, az örökké az övé marad.

Ezzel ellentétben Mártáról nem esik szó. De felesleges is volna. Maga az egész helyzet, amelyben Jézus szava elhangzott, világosan mutatja az ellentétet. Márta máris elvesztette azt, amit keresett. Az a „sokra igyekvés”, amelybe az evilágiakhoz tapadt lelke beleveszett, saját célját meghiusította. Visszájára sült el. Ő kedves órákat akart szerezni Jézusnak az ő háziasszonyi forgolódásával, de mert a feleslegesen halmozott szolgálatok közben fáradttá és idegessé lett, egyszer csak kellemetlen családi jelenetben robbant ki a lelke feszültsége. Előbb nyilván magában zúgolódva Mária ellen, végül is – mindig csak ott látva testvérét a Mester figyelmes hallgatásába elmerülten, míg ő nem győz eleget tenni-venni, – elfogyott a türelme, és nyíltan kitört a panasza. Sőt egyenesen belevonja a vendéget is a kínos perpatvarba: „Uram, nincs-e arra gondod, hogy az én testvérem magamra hagyott engem, hogy szolgáljak? Mondjad azért neki, hogy segítsen nekem!” – Ha már magától nem érzi a kötelességét, s ha már én úgyis hiába hívnám, legalább te küldenéd! – Valóban nem olyan vendég elé való szavak, akinek kedves és szeretetteljes fogadtatást szántunk! Mártától máris „elvétetett” az, amire ő feltette minden igyekezetét!

Sokmilliós világvárosok útvonalain a közlekedés olyan zsúfolttá válik, hogy már önmagát fojtja meg. Annyi embernek van autója, s azzal annyit jönnek-mennek nagy sietségükben, hogy végül már egymástól nem tudnak mozogni. Akinek csak két-három kilométernyi útja van, jobban teszi, ha félreállítja valahova kocsiját, és gyalog vág neki. Vagy vannak országok, ahol annyira vitték már az élet megrendszabályozását, – hallottunk már ilyen híreket is! – hogy ettől akadozik már az élet menete. Annyi a szabály, annak érvényben tartására annyi a hatóság, s a hatóságoknál annyi a hivatal és az íróasztal, hogy talán tíz hónap alatt elintéződik egy-egy ügy, amely különben (mondjunk sokat:) tíz nap alatt becsületesen elintézhető volna.

Mi marad a végén minden evilági dolgokba belefulladó „sokra igyekvésnek”? Mértéket nem ismerve hajszolod a szórakozást, és azt éred el vele, hogy életunttá leszel. Belefelejtkezel a testedzés sokféle ágának izgalmaiba és erőfeszítésébe, s a végén életedre megmaradó valamilyen szervi baj rokkantja leszel. Fáradhatatlanul kergeted minden úton a nyereséget, holott már régen megelégedhettél volna az elért eredménnyel, s egyszer csak oda jutsz, hogy a garast féltő zsugoriságodban annyit sem mersz magadra költeni, mint amennyit egy nálad százszorta szegényebb ember is megengedhet magának. Éppen azt rontja el a „sokra igyekvő” ember, amit minden igyekezetével el akarna érni!

Jó Jézus szavát idejében meghallani: „Egy a szükséges dolog”. Az, ha megvan, meg is marad!

*

Egyszer úgyis eljön az idő, amikor le kell mondani a „sokról”, és be kell érni kevesebbel is. Vagy megürül a kamra, amelyben Márta forgolódik. Úgy változnak a viszonyok, hogy hiába is akarnánk többre még többet halmozni, nincs miből! Vagy megfogyatkoznak Márta tulajdon erői. Nem győzzük már az iramot. Fáradt, hanyatló testünk-lelkünk erejéből nem telik már a „sokra”, amiben megszoktuk szétszórni az életünket. Egyszer pedig elérkezünk mindnyájan oda, ahol semmit nem kérdeznek tőlünk, csak egyet, egyetlenegyet kérnek számon! Ott fog igazában kitűnni, hogy „egy a szükséges dolog”! Semmi egyébnek nincs ott haszna és érvénye. Minden odavész és szétfoszlik. Ez az egy nem vétetik el akkor sem. Akkor lépünk igazában teljes birtokába. Az az egy, amiről Jézus beszélt, amiért közénk jött, amit Jézus megadhat!

Márián kívül sokakról el fog ott hangzani a jóváhagyás: „A jobb részt választotta, mely el nem vétetik tőle”. Segítsen meg Isten kegyelme, hogy így tudj „választani”!

***

A leghálateltebb imádság

(Szabadság-tér 1950. március 5-én. Rádiós istentisztelet.)

Lekció: Filippi 4, 4 – 9.

Textus: „Uram, taníts minket imádkozni.....
Monda pedig nekik: mikor imádkoztok,
ezt mondjátok...”
Lukács 11, 1 – 2.

Alapigénkben nyilván az a fontos, ami a felolvasott szavak után következik. De nem olvastam tovább, mert mindenki tovább tudja mondani emlékezetből maga is. Azt az Úr Jézus Krisztus tanította imádságot – úgy is nevezzük Őróla: „Úri imádság”, – amellyel kielégítette tanítványainak azt az óhajtását, hogy tanítsa meg őket imádkozni, régtől fogva szó szerint ismerjük, és sokszor elmondtuk már mindnyájan. Annyira megszoktuk már, hogy fel kell vetnünk a kérdést: nem illik-e ránk is az a vád, amely Luther Mártonnak egy nevezetes mondásában foglaltatik. „Nincs a keresztyén egyháznak” – mondotta – „nagyobb mártírja a Miatyánknál”. Hányszor megkínoztuk, kerékbe törtük, gyilkoltuk talán mi is azzal, hogy pergettük a szavait, ahogy a szajkó eldarálja a maga betanult mondókáját, de nem volt benne a lelkünk! Pedig Jézus nem valami szent szövegre akarta megtanítani az Ő híveit, hogy azt bűvös formulaként mindig újra elismételgessék. Az Evangéliumoknak azon a másik helyén, ahol szintén feljegyezve találjuk a Miatyánkot, a Máté evangéliumában, Jézusnak ezek a szavai vezetik be: „Ti így imádkozzatok...” Tehát mintát akart eléjük adni, amelyhez minden imádságuknak hasonlatosnak kell lennie, bármilyen szavakba foglalják is. Jó dolog a Miatyánknak a szavait is használnunk. Hiszen mindent jobban összefoglaló, egyszerűbb és méltóbb szavakat nem találhatunk, mint amelyeket Jézus adott az ajkunkra. De nem a szavak a lényegesek, hanem a Miatyánkot átható és belőle kiáradó lé De nem a szavak a lényegesek, hanem a Miatyánkot átható és belőle kiáradó lélek. Az kell, hogy átragadjon reánk is, és uralkodjék minden imádságunkban.

Arra a kérdésre, hogy mi jellemzi ezt a Jézus megkívánta lelket, kimerítő feleletet mi most nem adhatunk. Sokkal nagyobb tárgy volna ez, semhogy elmélkedésünk kereteibe beleférne. Meg kell, hogy elégedjünk azzal, hogy csak egyetlen jellegzetes sajátosságát emeljük ki. Éspedig azt, amit Pál apostol is hangsúlyoz az imádságra serkentő, imént felolvasott intelmében: a háládatosságot. „Imádságaitokban és könyörgéseitekben” – mondja – „minden alkalommal hálaadással tárjátok fel kívánságaitokat Isten előtt”. E szerint nem igazi imádság az, amelyet – bármilyen őszintén szólalnak is meg benne az ember szükségei és vágyai, – át ne hatna ugyanakkor a hálaadás is.

De hol szólal meg a hálaadásnak ez a hangja a Miatyánkban? Kezdődik Istennek azzal a megszólításával, amellyel odaborulunk az Ő színe elé: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben!” Végződik – legalább abban a Máté evangéliumában feljegyzett formában, amelyben mi használjuk – azzal az Istent magasztaló vallástétellel, amellyel leborulásunkból felkelünk: „Tiéd az ország, és a hatalom és a dicsőség!” De mindaz, ami közbül van, a Miatyánk egész teste, csupa kérés. Nincs benne egyetlen köszönetmondás sem. Mégis azt kell mondanunk, ha a dolgot jól meggondoljuk: nincs hálateltebb imádság a Miatyánknál. Ennek bizonyságául nem ezt vagy amazt a részletét idézhetjük, de bizonysága az egész, eleitől mindvégig.

Vegyük csak sorra a benne foglalt kéréseket!

I.

Az első része azokat a kéréseket adja az ajkunkra, amelyekben a „Te” névmás uralkodik: „a Te neved”, a „Te országod”, a Te akaratod”.

1. Amikor a Bibliában Isten „nevéről” van szó, az mindig azt jelenti, hogy Isten nem maradt rejtve előlünk a megismerhetetlenségnek ködébe burkolózva, hanem onnan előragyogtatta számunkra az Ő ismeretét. Mondhatnánk: bemutatkozott előttünk. Megjelentette nekünk az Ő „nevét”. Most már csak az a kérdés, hogy az emberek élnek-e Istennek ezzel a felséges ajándékával, megbecsülik-e azt, olyan magatartást tanúsítanak-e vele szemben, amely méltó válasz reá? Vagyis: „megszentelik-e az Ő nevét”? A Miatyánkban mindenekelőtt azért imádkozunk, hogy ez történjék meg.

Milyen lélekből fakadhat ez az imádság? Így nyilván csak olyan emberek imádkozhatnak, akik maguk jól tudják már, milyen nagy kiváltság elnyerni Istennek ismeretét az Ő önkijelentéséből, s akik ezért vágyakoznak arra, hogy bárcsak minden ember ugyanúgy eljutna annak boldog birtokába. Azt is jól tudják az ilyen emberek, hogy – bár maguknak is megvannak e tekintetben a fontos teendőik, mert hiszen amire komolyan vágyakoznak, azért buzgón meg is kell dolgozniuk, – végeredményben imádkozniuk kell azért, hogy Isten adja meg ezt rajtuk kívül másoknak is. Hiszen ők is magától Istentől kapták – ha volt is része benne emberek szolgálatának, – igazában Őneki köszönhetik, hogy az Ő ismeretének a világosságában élhetnek.

Ki nem mondottan is ott van tehát e mögött a kérés mögött a nagy hála azért, hogy Istennek van Igéje, amelyben szól hozzánk, hogy eljött közénk Jézus Krisztus, akiben testet öltött számunkra Isten, hogy Őt ismerhessük, és hogy a Szent Lélek végzi az Ő megvilágosító munkáját, amely eloszlatja kétségeinket, és megajándékoz azzal a bizonyossággal, amelyben „megszentelhetjük Isten nevét”.

2. Könyörgünk azután a Miatyánkban Isten „országának eljöveteléért”, vagyis azért, hogy ne csak titokzatos elrejtettségében munkálkodjék az Ő hatalma ebben a világban, – hiszen ebben az értelemben a múltban is mindenkor Ő országolt és a jelenben is Ő országol, – hanem váljék egyszer a jövőben, mennél hamarabb, olyan nyilvánvalóvá az Ő uralma, hogy az alatt ez az embervilág megtalálhassa ellentéteinek a feloldását, és minden zűrzavarának boldog rendbe simulását.

Megint azt kérdezzük: milyen embereknek az imádsága ez? Nem az olyanoké-e, akiket úgy jellemez egy helyén a Szentírás, hogy „megízlelték az eljövendő világnak erőit”? Aki úgy vágyakozik az Isten országának az egész világra való eljövetelére, hogy imádságra buzdul ettől a vágyakozástól, az azt árulja el ezzel, hogy ő maga már átélt valamit az Isten uralmának a valóságából, és ezért tudja, hogy annál nincs nagyobb jó, amit akár magának, akár másoknak kívánhatna. Azt mondhatnánk: csak az az ember könyöröghet Isten országának a jövendőbeli eljöveteléért, aki már a jelenben is benne él, és ezért tudja, hogy az Isten, irgalmasságából már a múltban eljött közénk.

Jézus annak az örömhírnek a meghirdetésével kezdte meg munkásságát annakidején: „Elközelített az Istennek országa”. Ez az imádság, valahányszor öntudatosan elhangzik, mindig háládatos bizonyságtétel arról, hogy valóban úgy van: Őáltala valósággá vált számunkra az Isten országa. Neki azt a kimondhatatlan nagy jót köszönhetjük, hogy Isten befogadott bennünket az Ő uralma alá, és mi az Ő országának a biztonságában élhetünk, áldásainak a bőségét élvezhetjük, és békességétől senki meg nem foszthat bennünket.

Ugyanígy kicsendül a háládatosság a következő kérésből is. „Legyen meg a Te akaratod...” Ez itt nyilván nem azt jelenti, amit gyakran érteni szoktunk alatta, hogy t. i. engedelmesen

megnyugszunk abban, amit Isten felőlünk rendelt. Ez is nagyon fontos és szent dolog. De erre akkor van szükség, amikor már visszatekinthetünk a mögöttünk levő eseményekre, amelyekben bekövetkezett az, amit Isten felőlünk rendelt, talán számunkra nagyon fájdalmasan, és a mi kívánságainkat kíméletlenül keresztülhúzva. A Miatyánknak ez a kérése azonban nem a múltba néz vissza, hanem előre tekint a jövendőbe, és azért esedezik, hogy Isten akarata – nem az, amit felőlünk rendelt, hanem amit nekünk parancsol, – menjen végbe e földön, vállalják és teljesítsék azt az emberek is itt ugyan-olyan engedelmességgel, amilyennel Istennek a mennyei seregek szolgálnak.

Az, aki így imádkozik, részesült egy csodálatos meglepetésben, amelyért nem lehet eléggé hálás: megnyílt előtte annak a titka, amit úgy nevezünk: kegyelem. Megtudta és megtapasztalta, hogy Isten nem csak úgy parancsol nekünk, hogy aztán számon kéri tőlünk: meglett-e az Ő akarata, hanem úgy is parancsol nekünk, hogy Ő maga munkálja bennünk és általunk azt, hogy meglegyen az Ő akarata. Ezért tudott Augustinus is, a kegyelemről szóló bibliai igazság nagy kifejtője, így imádkozni: „Da nihi, quod jubes" – „Te magad add meg nekem, amit parancsolsz, hogy én tegyem meg!" E nélkül a kegyelem nélkül, – ahogy Pál apostol mondja: „a törvény alatt" – csak egyre nőne a tartozásunk, mert hiszen mindig adósai maradunk Istennek az Ő akaratának teljesítésével. A kegyelem azt jelenti, hogy múltunknak minden tartozását is eltörölte Ő, – maga fizetvén értünk Jézus Krisztus szenvedéseinek elégtételével, és ugyanezért az engesztelő áldozatért, Jézus Krisztus érdeméért, a jelenben és a jövőben is velünk van, Lelke által bennünk él, mint elégséges és hűséges segítségünk minden erőtlenségünkben.

Akiben nem él a háládatosság ezért a csodálatos ajándékért, hogyan tudna az azért könyörögni, hogy terjessze ki Isten ugyanazt a jótéteményét minden e földön élő emberekre?

II.

De térjünk át a Miatyánk második felére, az abban foglalt „mi"-kérésekre. „A mi mindennapi kenyerünkről", „a mi bűneinkről", „a mi kísértetbe-vitelünkről" és „megszabadításunkról" van ezekben szó. Megannyi kérés, amelyből nyilvánvaló, hogy ez az imádság valóban nekünk való, mert ilyen kérései csak a magunkfajta, testi-lelki szükségek, terhek, félelmek közepette élő embereknek lehetnek. De mindjárt hozzá kell azt is tennünk: közülünk is csak azoknak lehetnek ilyenek az imádságai, akiknek minden szükségletük, terhük és félelmük ellenére is tele van a szívük hálával azért, hogy van hová teljes bizalommal fordulniuk.

Mert a „mindennapi kenyérről" szóló kérésben nem arról van szó, hogy a léte fenntartásáért vívott harcba belefáradt ember szerencsét próbál: hátha leveszi róla az egész gondot Isten valami kegyes hangulatú pillanatában úgy, hogy aztán soha többé az életben nem lesz probléma számára szükségleteinek a kielégítése. Mindenkorra szóló kielégítés helyett itt csak egy napra valót kérünk ma. Majd holnap megint kikérjük a napi ellátásunkat. Emlékeztek rá: a tékozló fiú egyszer kikérte az atyja vagyonából ráeső egész részt, hogy kedve szerint el legyen látva egész életére. Hamarosan a nyomorúság fenekére érkezett vele. Amikor aztán hazahajtotta keserves megbánása az atyai házhoz, s ott az a meglepetés érte, hogy atyja visszafogadta őt fiának, többé nem volt másra szüksége, mint napról-napra, esetről-esetre jelentkeznie a szükséges eledelért vagy ruházatért, hiszen atyjának kamrájában és ládáiban mindig volt elég minden szükséges dologból. A közvetlen jelennek a szükségleteit kérni Istentől, a jövőnek pedig minden gondját nyugodtan hagyni a jövőre, vagyis úgy imádkozni, ahogy a Miatyánkban megkívántatik tőlünk, csak az képes, aki megértette, hogy Isten, akármilyen tékozló fiú volt is ő, gyermekévé fogadta, és szerető gondoskodásában tartja. Ennek a ténynek a

birtokában háládatos bizonyosságból szólhatunk csak így: „A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”.

Ugyanígy vagyunk a bűnbocsánat ajándékával is, amelyről a következő kérés szól. Az előbbivel kapcsolatban ez is nyilvánvalóan minden nap megújuló kérésnek van szánva. De minden nappal ki-kiújuló bűneinkre hogyan kérhetnénk komolyan Istennek is minden nap kiújuló bocsánatát, ha nem volnánk bizonyosak afelől, hogy Őnála általában megtalálható a bűnbocsánat ajándéka, sőt az éppen a mi számunkra is el van készítve egész életünkre szólóan elégséges mértékben? A mi balgatag vélekedésünk szerint Istennek kétségben kellene bennünket tartania afelől, hogy ha minden eddigi megbocsátó jósága után újra csak vétkezünk ellene, vajon találunk-e nála újra bocsánatot? Ez a kétség tehetne bennünket óvatosabbakká és elszántabbakká a bűn ellen való harcainkban. De Isten gondolatai mások, mint a mi gondolataink. Ő az Ő áldott Evangéliumában afelől biztosít bennünket, hogy Jézus Krisztusért minden bűnünket – értsük meg: múltunk, jelenünk, jövőnk minden bűnét – teljesen eltörli, meg nem történtnek tekinti, megbocsátja nekünk. És ha ezt a megfoghatatlan tényt hitünkkel a magunkévá tettük, vagyis ha eltölt bennünket a magunk bűneinek bocsánata felől való hálás bizonyosság, akkor illik csak az ajkunkra a naponként kiújuló bűnbánatnak az a kérése, amely a Miatyánkban foglaltatik, amelyben ennek a nagy ajándéknak kikérjük az aznapra eső részét.

Hogy ebből csakugyan nem a bűneinkkel szemben való könnyelmű magatartás következik, vagyis, hogy Istennek igaza van akkor, amikor nem a mi gondolataink, hanem a maga gondolatai szerint bánik velünk, – az kitűnik az utolsó, kettős tagozatú kérésből. Ebben azért esedezünk, hogy kíméltessünk meg a bűnnek kísértéseitől, mert ismerve a magunk gyengeségét, minden okunk megvan arra, hogy féljünk a kísértések ostromától. De ugyanakkor azért is esedezünk, hogy ha mégis kitör az a veszedelmes harc, ne maradjunk benne magunkra, hanem álljon mellettünk Isten az Ő segítségével, amely biztosítja számunkra a „megszabadulást”, a győzelmet.

Akik így imádkoznak, azok valóban nem könnyelműen, hanem nagyon komolyan veszik a bűn veszedelmét, – de még komolyabban veszik Istennek hűségét, amellyel az Ő gyermekeinek küzdelmeit figyeli, sőt maga igazgatja mindig úgy, ahogy az nekik a legjobb. Nem hányódnak magukra hagyatva a mély vizek felett. Az Ő keze tartja őket őrizetének kötelénél fogva. Ha viaskodniuk kell a habokkal, csak azért kell, mert Ő engedi azokat ellenük dühöngeni. Neki hatalmában és módjában állna meg is kímélni őket az ilyen nehéz óráktól – „nem vinni őket kísértetbe”. Sokszor teljesíti is ebbeli kérésüket. Sokkal többször, semhogy tudnának róla. Hiszen éppen abból látszik kérésük meghallgattatása, hogy nem is tudják milyen „kísértések” viharai tombolhatnának körülöttük és bennük, ha Isten rájuk engedné szabadulni azokat. De az is megtörténhet sokszor, hogy ezt a kérést nem teljesíti. Ilyenkor van sora a másiknak: „megszabadítja őket a gonosztól”, átmenti őket épségben és kárvallás nélkül, sőt rendszerint nagy lelki nyereséggel még meg is gazdagodva a válságok óráin.

A Miatyánk utolsó kéréseit csak abban a bizonyos tudatban lehet elmondani, hogy Isten így őrködik felettünk. És ez a tudat nem lehet más, csak mélyen háládatos tudat.

*

Ugye igazam volt, amikor azt mondottam, hogy nincs hálateltebb imádság ennél?

De ha ez így van, akkor ez azt jelenti, hogy a Miatyánk nem mindenkinek az ajkára illik. Jézus sem tanította mindenkinek mintaimádságul, hanem csak az Ő tanítványainak. Azoknak az imádsága ez, akikben él a háládatosság azért az ajándékért, amelyet Istentől az Ő Fiában, a Jézus Krisztusban elnyertek. Mások felé csak hívogatásként hangzanak el szavai: jertek, fogadjátok el ti is ezt az ajándékot, hogy odatartozhassatok ahhoz a boldog lelki családhoz, amely Istent hálásan tudja „Mi Atyánk”-nak szólítani, és hálával eltelt szívéből ilyen

kérésekkel tud naponként hozzá fordulni. Hadd kérdezzelek meg, testvérem: ilyen hálás gyermekévé lettél-e már a te Istenednek?

Ha igen, akkor még egyre hadd tanítson meg mai elmélkedésünk. Háládatosságodat semmivel sem mutathatod meg Isten előtt, ami kedvesebb volna az Ő szemében, mintha kéréseiddel járulsz elébe. Hangsúlyoztuk, hogy a Miatyánk kéréseiben háládatosság nyilvánul meg. Azt is érdemes hangsúlyozni: a háládatosság ilyen kérésekben nyilvánul meg. Emberekkel szemben lehetsz úgy, hogy éppen az irántuk való háládatosság kötelez arra, hogy újabb kérésekkel ne terheld már őket. Istennel másképpen vagy – magának Jézusnak ez a minta-imádsága a bizonyság reá. Istennek kérést meghallgató szeretete nem véges valami, hogy kimerülhetne. És mennél nagyobb bizalommal veszed igénybe, annál gazdagabb mértékben mutatkozik meg az életedben.

***

Lukács 12, 32.

(Beiktatási istentiszteletén elmondott prédikációja,
Belső-Lipót Terézvárosban. *(Szabadság-téren.)*)

„Ne félj, te kicsiny nyáj, mert tetszett a ti
Atyátoknak, hogy néktek adja az országot.”
Lukács 12, 32.

Gyülekezetnek és lelkipásztornak ez az első szemtől szembe való találkozása mindkét félre nézve ünnepélyesen komoly pillanat. Mégis bizonyára igazat adtok nekem abban, hogy kettőnk közül ma elsősorban a gyülekezet érdemli meg figyelmünket.

A lelkipásztor, akit az imént beiktattak szolgálatába, nem úgy áll itt, mint pályafutását most megkezdő új ember. Szükségtelen, hogy reáösszpontosuló kíváncsi tekintetek előtt fölfedje a maga szívét, és vallomást tegyen. Számára ez az állomás csak egy a többiek után, amelyek mellett már elhaladt a pályája. Mindenek előtt nyilvánvaló, hogy milyen cél felé és hogyan fut. Egy nevezetes különbség van ugyan az én most átvett megbízatásom és azok között, amelyekbe eddigi pályám során érkeztem el, az t. i., hogy minden emberi számítás szerint ez lesz az utolsó az életemben. Hosszú szakaszát nyitja-e meg utamnak, vagy csak rövidre szabottat? – ki tudná megmondani?! De azt a jövendölést meglehetős biztonsággal meg lehet kockáztatni, hogy a következő állomás már a hivatalos szolgálat végső állomása lesz, – ami után vagy a hivatalos munka terhét már nem bíró embernek rövid esti pihenője következik, vagy a minden földi küzdelemből való elszólíttatás. Ha az Ige fényében magamról akarnék hát beszélni ez alkalommal, sok okom volna arra, hogy textusumul azokat a szavakat válasszam, amelyek mintegy három évtizeddel ezelőtt ugyanezen a helyen konfirmációi fogadástételemre hangzottak el válaszadó áldásként: „harcold meg a hitnek szép harcát, nyerd el az örök életet, amelyre elhívattál és szép vallástétellel vallást tettél sok bizonyság előtt”. Lehetetlen is, hogy eszembe ne jussanak mindazok, akik ezt az „elhívattatást” kora gyermekségemtől kezdve tudatossá tették bennem, s hogy érettük hálát adva, ősz fejükre vagy haló poraikra áldást mondva ne könyörögjek most is Isten kegyelméért, amely által bízvást tudom, egyszer majd megadatik nekem „az örök élet elnyerése”. Vajha életemnek ebben az új szakaszában valóban „megharcolhatnám a hitnek szép harcát”, és „sok bizonyság előtt szép vallástétellel tehetnék vallást”.

De ennek a napnak mégiscsak az adja meg legfőbb jelentőségét, hogy ma egy új gyülekezet első lelkipásztorát iktatja be. A ti számotokra nem egy állomás ez a többi között, hanem egyetlen a maga nemében, – az első, amely az eljövendők sorát megnyitja. Ezért hadd billentsem az Ige reflektorlámpását kissé oldalt úgy, hogy a két ünneplő fél közül a gyülekezet essék élesebb megvilágításba. S nem szólva többet arról, hogy hogyan látom magamat közös utunknak ezen az ünnepélyes pontján, hadd beszéljek arról, hogy hogyan, milyen megvilágításban látom a gyülekezetet, amely szolgálatára elhívott.

Alapigénk kiválasztása elárulta már, hogy egy nagy bíztatásnak a fényét látom elömleni az arcotokon: „Ne félj kicsiny nyáj, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy nektek adja az országot”. Reátok esik ennek az ígéretnek a sugara most, első találkozásunk óráján, és azt kérem az Istentől, hogy ti magatok is mindig így lássátok magatokat, és én se veszítsem el szem elől ezt a képet sohase.

Jézusnak ez a mondása azok közé tartozik, amelyeknél szükségtelen a kontextust vizsgálnunk. Mindegy, hogy mikor, milyen alkalommal, milyen összefüggésben mondta. Elég annyit tudnunk, hogy Ő mondta, és az Ő híveinek mondta. Magyarázó háttér gyanánt életének nem ez, vagy az a mozzanata szolgál, hanem az egész, – mindaz, ami Ő volt, amit Ő mondott, amit Ő tett, és ami Ővele történt. Még az ilyen kiszakított valójukban is teljes egészet képező mondásai között is páratlanul sommás jellege van ennek a kijelentésnek, mert – nézzétek, – szinte teleszkópikusan egymásba tolva együtt szerepel benne ez a három legfőbb kép, amelyben Jézus Istennek titkait, s ezzel együtt a mi emberi életünk igazi mivoltát is fel szeretne tárni. „Te kicsiny nyáj" – Isten az Ő népének pásztora, s mi az Ő nyája vagyunk. „Tetszett a ti Atyátoknak" – Isten az ő népének Atyja, s mi az Ő gyermekei, családja, házanépe vagyunk. „...hogy nektek adja az országot" – Isten az Ő népének Királya, s mi az Ő diadalmasan eljövendő országának a várományosai, harcoló vitézei, felesküdött alattvalói vagyunk.

Így állotok előttem ebben az ünnepélyes órában, és ennek a kimondhatatlanul felséges bíztatását szeretném átérezni és átéreztetni: Istennek nyája, Istennek házanépe, Istennek győzelemre eljegyzett serege vagytok!

I.

„Istennek nyája..."

Még nem is sok idővel ezelőtt alig lehetett valakit több lekicsinyléssel megbélyegezni, mint ha azt mondták róla: „nyájember". A mögöttünk elmúlt nemzedék szemében a „nyáj"-ba tartozás volt a szimbóluma mindannak, amiből az embernek ki kell emelkednie, hogy magasabb rendeltetését betölthesse. A független egyéniség volt az eszmény, a maga útjait járó ember, aki nem simul hozzá mások gondolkozásához, és nem illeszkedik bele közös életfegyelembe. Alacsonyabb rendűségnek számított, ha valaki meggyőződéseiben vagy életformájában egy húron pendült valamilyen nagy közösséggel, s az igazi embernek az tűnt fel, aki önmagának szab törvényt, és elégséges önmagának.

Nagyon jól érezte ez a hiperindividualisztikus korszellem azt, hogy a másokkal való szoros összefogás elsősorban nem ezekhez a másokhoz való engedelmes alkalmazkodást jelenti, hanem valamilyen tekintély előtt való meghódolást, és alapjában ez ellen ágaskodott. Mert a „nyáj" pásztort jelent, vagy legalábbis a „pásztor" nélkülözhetetlenségét. Közösség nem jöhet létre valamilyen irányító elv nélkül, amely összetartja, valamilyen központi erő nélkül, amely uralma alatt tartja. A „nyáj"-élettől való idegenkedés tehát alapjában véve minden vezérlő tekintély elleni titkos vagy nyílt lázongásból fakadt, amelynek alá kellene vetnie magát az embernek.

Ma már mintha ritkábban hallanánk a „nyájemberek" lekicsinylő emlegetését. A mi nemzedékünket keserves tapasztalatok megtanították rá, hogy mennyire – szinte életre-halálra – össze van fűzve mindnyájunk egyéni sorsa. Akár tetszett, akár nem, úgy hajtottak, tereltek, sodortak bennünket az átélt külső és belső események, mint valami riadt összetorlódott „nyájat", és nem lehetett senkinek külön utakra elkalandoznia. Ma már a közelmúlt fölényes önállóskodására is mosolyogva gondolunk vissza. Ez is tömegjelenség, divat, áramlat volt, – sokan akkor voltak leginkább „nyájemberek", amikor az ellenkezőnek képzelték magukat. A túlhajtott egyénieskedéssel szemben az erős összefogásoknak, a tömegszervezéseknek, a fegyelem eszményiesítésének a napja köszöntött ránk, ami más szóval a tekintélyek kíméletlen versenyét jelenti: ki és mi legyen az a hatalom, akinek, vagy aminek uralmába foglyul ejtessenek az emberek?

Korunknak ebben az irányát fordított áramlásában örök kőszálként áll a mi egyházunknak a bizonyságtétele: nincs más jogosult Úr emberek teste és lelke felett, csak az egyedül szuverén, felséges élő Isten. Rajta kívül és tőle függetlenül minden tekintély – bitorlás. A régi függetlenkedő lázongás is jogosult volt annyiban, amennyiben harcias tekintélyekből való kiábrándulás fűtötte. És a maga egységét kereső mai emberiség is hiába állít fel akármilyen bálványokat, erre is áll a nagy amerikai elnök szava: minden embert el lehet általtani egy ideig, és mindig el lehet általtani egyes embereket, de nem lehet minden embert mindenkorra eláltatni. „Béres" minden más összeterelő és összetartó tényező – a maga céljaira használja ki a tömegeket, és előbb vagy utóbb rájönnek a maguk kárvallására. „Elgyötörten és szétszórtan, mint a pásztor nélkül való nyáj" – későn veszik majd észre, hogy jó vagy rosszhiszemű, de mindenesetre illetéktelen tekintélyek előtt hajtottak térdet. Egy van csak, akinek „tulajdonai a juhok", s aki azért „Jó Pásztoruk" lehet, és addig az egyén a maga igazi helyét az egységben, s az egység a maga igazi összetartó erejét nem találhatja meg, amíg „az Ő szavát meg nem hallja", rá nem ismer arra, és engedelmesen nem követi.

Ez a gyülekezet éppen ezt a feltételt akarja betölteni. Ez a létoka és értelme. Meghajlik az Isten tulajdon szavának tekintélye előtt, hogy annak fegyelmező ereje által egy testté váljék. Magányos utakat járó embereket együvé akar terelni. Rájöhettek már arra, hogy elszigetelten próbálkozni vallásos élettel annyi, mint önmagunknak formálni kedvünk szerint való Istent, és igazán azt az Istent keresni és szolgálni, aki minket teremtett, csak úgy lehet, ha alávetjük egyéni tetszésünket és hajlamainkat az Ő velünk közölt kijelentésének, és másokkal együtt, közösségben keressük és szolgáljuk Őt ott, ahová Ő hív, és úgy, ahogy Ő parancsolja.

Zűrzavaros, önmagát kereső világban te, én gyülekezetem, az egyetlen kibontakozás ígérete vagy, egy ígéretteljes darab az egyetlen megdönthetetlen tekintély által újjáteremtett emberi jövendőből, – az Isten nyája.

II.

De „az Isten házanépe" is – tegyük mindjárt hozzá. Mert az a közösségteremtő hatalom, amelyről mi beszélünk, éppen abban különbözik minden más kínálkozó és kísérletező tekintély-jelölttől, hogy a tömeggel nem úgy bánik, mint tömeggel, hanem minden ember külön számot tesz előtte úgy, mint ahogy a családban is minden egyes tag külön számít. Ha még oly népes családdal áldott is meg egy atyát a Gondviselés, és ha még úgy érzi is gyermekei számának a súlyát, puszta számmá soha nem válhatnak előtte. Egyikük sem helyettesítheti a másikat szívének örömében, és egyikük sem pótolhatja a másikat szívének fájdalmában. Mindegyikük egy-egy összemérhetetlen külön világ a számára, más-más feladatokkal és más-más jutalmakkal.

Ezért éri a lelkünket egyik hideg zuhany a másik után, amikor a szülői házon kilépve el kell foglalnunk a helyünket az élet különböző keretei között, ahol lajstromozzák a nevünket, statisztikákba foglalnak bele bennünket, és egyre csak azt éreztetik velünk, hogy esetleges alkotó elemei vagyunk az összességnek, mert más is éppúgy állhatna vagy ülhetne helyettünk ugyanazon a helyen. Nézzétek meg az elmechanizált, lelketlen világ sok ezer törmelékszámba menő életét, – hogy elbánt velük a nagy gépezet! Nem is csak azokra gondolok, akiket a gazdasági katasztrófák árvizei sodornak magukkal tehetetlen, uszatag roncsokként, hogy itt vagy amott partra vessenek. Éppúgy gondolok azokra a jómódban megmaradt, jól vasalt megjelenésű emberekre, akikből a kíméletlen élet kipofozta a lelket, elaltatta a lelkiismeretüket, megfélemlítette az egyéniségüket, elfelejttette velük, hogy ők – ők maguk!

Ha ezt igazán el lehetne felejteni! De könnyebben lehet megparancsolni a fának tavasszal, hogy hol és hogyan rügyezzék, könnyebben lehet utat diktálni a madár röptének, mint egy

emberi lelket akármilyen kényszerzubbonyba úgy beleszorítani, hogy egészen beleférjen! Csak az történhet meg, hogy jól betanulja a gépalkatrész szerepét, és eltitkolja aztán a többit. De hogy ez mibe kerül neki, hogy közben milyen álmai foszlanak szét, milyen sebekből vérzik és milyen tragédiákat hordoz magában, arról, nos arról mindnyájan eleget tudunk beszélni, akik itt együtt vagyunk. Sokáig belénk fojthatja a szót a világ, de olykor-olykor mégis felzokog belőlünk. Nem lehet elhallgattatni örökre. Kiáltunk az énünk szabadulásáért. Várjuk, hogy jöjjön valaki, aki észrevesz bennünket, és megszólít bennünket. Nem találhatjuk meg addig a helyünket ezen a földön, amíg az nem éppen a nekünk, személy szerint kijelölt és fenntartott hely úgy, amint odahaza volt a szülői ház asztalánál. Gyermekei akarunk megint lenni egy családnak, amelyben szeretet borul ránk!

Hogy is gondolhat arra bárki is, aki ezt a világot meg akarja tanítani a közösség összetartó fegyelmére, hogy elérheti a célját mind addig, amíg csak nyájnak nézi az embereket, de nem egyúttal egy nagy családnak is! Hiszen le lehet gázolni az egyes embert külső erőszakkal csakúgy, mint szellemi ráhatásokkal, de milyen közösség épülhet fel olyan emberekből, akiknek a legmélyebb lelki szükségei kielégítetlenek és megoldatlanok maradnak?

A mi utunk más. Nem kerüli el ezt a kérdést, hanem egyenesen nekivezet. Természetes, hogy más utak kerülőnek vágnak neki. Senki nem adhat olyat, amije magának sincsen. Egyszerűen nincs mondanivalója az áltekintélynek, amikor egy meghasonlott, vívódó, bűneiben-bajaiban vergődő emberi lélekkel áll szemben. A mi kiváltságos megbízatásunk az, hogy amikor azt hirdetjük, hogy Isten szólt, és az Ő szava az egyetlen illetékes hatalmi szó, amely átfoghat mindnyájunkat és eggyé fegyelmezhet, akkor egyúttal arról is bizonyságot tehetünk, hogy amit Ő mond, az atyai szó – éppen az az atyai szó, amelyre vár és óhajtozik az ember. Ez a szó mindnyájunkat külön szólít meg – az egyikünket az elbizakodottságában, a másikunkat az összetöröttségében. Nem lehetünk olyan sokan, hogy a sokaságban kettőnket összetévesztene, és nem lehetünk olyan sokan sem, hogy egyetlenegynek a távolmaradása is mindegy volna előtte. Azt értjük meg belőle, hogy egyenként vagyunk drágák neki, egyikünkről sem mond le, nincs olyan kétségbeejtő helyzet, amelyből ne kínálna kivezető utat, és nincs olyan félelme a jövőnek, amellyel egyedül kellene szembeszállnunk. Mindaz, amit emberek előtt elrejtve hordozunk magunkban, mint egészen egyéni ügyünket, nyilvánvaló Őelőtte, aki szeret minket – úgy szeret, ahogy azt az Ő Fiának elküldésében és érettünk odaáldozásában megmutatta!

Megnyomorodott világban, árva emberek, tékozló fiúk és leányok között, boldog vagy te én gyülekezetem, mert hozzád a kegyelem üzenete hangzik: „az Isten házanépe” vagy!

III.

Nektek, akik egyenként ebből a kegyelemből akartok élni és ezáltal egymással gyülekezetté összeforrni, nektek szól az ígéret, hogy ország adatott nektek: az Isten királysága ügyének a letéteményesei vagytok. Ő pásztor is, atya is, – de király is. Király, aki akar is uralkodni, mert senki kedvéért ezen a világon nem mondhat le az Ő igényeiről, – és tud is uralkodni, mert senki vitássá nem teheti az Ő igényeit. Lehet, hogy a látszat szerint ebben a világban mindenki erősebb Őnála, – ez nem változtat azon, hogy az Ő országa az egyetlen örökre megálló ország. És ez az ország az, amelyet az Ő jótetszéséből reátok is bízott.

Országot kapni – hogy ez mit jelent, azt mi tudjuk, akik országot vesztettünk. Többet jelent az ország a földnél, bármily drága, és emlékektől megszentelt is az. Az ország életet jelent, akadálytalan érvényesülést, szabad kibontakozást. Országot elveszteni annyi, mint összezsugorodni, csonkává válni, elnyomorodni. Még ha a földterület csonkítatlan marad is, meglehet, hogy országát vesztetté lesz egy nép, és hazájában honját nem lelve bujdosásra ítélten tengődik.

Nos, mennél inkább megvalósul közöttünk az Isten nyájának és az Isten családjának képe, annál fájóbban tör fel a kérdés: nem vagyunk-e mi is hazátlan bujdosók? Mi, az Isten népe, mindazzal, amit egyenként nyerünk a mi Atyánk jóvoltából, és az Ő pásztori vezetése alatt kialakuló közösségünkkel, nem vagyunk-e csupán egy szórványos különlegesség, amelytől függetlenül megy tovább a világ a maga útján? Hát, még ha úgy volna is, nem a mi bajunk volna, hanem a világé, mert akkor az ő útja reménytelen pusztulásba vezet. Inkább legyünk akkor is a süllyedő Titanic fedélzetén nyugodt és összefogódzó kis csapat, amely zsoltárt énekel utolsó leheletéig, míg mások reánk sem hederítve fejüket vesztetten futkároznak az amúgy sem elérhető menekülés után.

Azonban nem ez a mi sorsunk. Miénk az ország. Miénk az ígéret. Miénk a jövendő. Amit Isten nekünk ad, annak hasznát kell, hogy lássa, és hasznát is fogja látni mindenki. Ami bennünk töredékes, az ki fog teljesedni. S ami szorongató akadályként vesz körül bennünket, az szét fog mállani, hogy szabad legyen előttünk a pálya.

Nem úgy, hogy akár közeli, akár távolabbi jövőben olyan győzelmet remélnénk e földön, amelynél lerakhatnánk a küzdelem fegyvereit, és pihenni térnénk. Az Istennek királyi uralma mindig úgy van letéve emberi kezekbe, hogy csak ígéretben bírhatják, és hit által, nem pedig látás által élvezhetik a győzelmét. Jaj, ha vélt diadalai babérjain pihenőre akar térni az Isten népe, és átadja magát kivívott hatalma élvezetének ahelyett, hogy annál alázatosabban szentelné oda magát soha meg nem szűnő vitézkedésre! De miközben álljuk a helyünket és vívjuk a harcunkat egy egész világ ellenséges szellemével, azt egészen bizonyosan tudhatjuk, hogy nem visszavonulásra ítélt fogyatkozó, szétszóródó csapat vagyunk, hanem előrenyomuló, mindig teljesebben kifejlő és feltartóztathatatlan sereg.

Emeld hát fel fejedet, én gyülekezetem, és akármilyen kicsiny, kezdő, tétovázó csapat vagy is, ne félj! Nagy dolgok várnak rád – az Isten hadseregébe soroztattál be!

*

És mi a biztosítéka mindannak, hogy ez nem túlcsigázott képzelődés és kegyes álmodozás? Egyetlenegy. Az ígéretnek kezese maga az Ígérő. Ő, aki ott áll tanítványaival szemben, s e mai napon láthatatlanul mivelünk szemben is, és bíztat minket. „Ne félj, kicsiny nyáj, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy nektek adja az országot”. Ő a testet öltött Ige, aki által úgy pásztorol az Isten minket, mint egy nyájat. Ő az egyszülött Fiú, akiben az Isten atyai szíve megengesztelődött és kicsordult felénk, hogy fiúságunk biztos legyen az Ő házánál. És Ő az Isten Felkentje, aki által Országa mindörökké mozdíthatatlan és legyőzhetetlen valóság ebben a világban.

Magamnak azt kívánom, hogy Őmögötte eltűnhessek. Pásztori szolgálatom egyszerű jeladásként az egyetlen Főpásztor akaratát éreztesse. Bizonyságtételem szócsöve legyen az Ő hangjának, amely az Atya szívére hívogat. Minden vitézkedésem tiszta kard legyen az Ő kezében, aki örökkön uralkodik. És Övé legyen általam is minden dicsőség az Istennek nyájában, az Istennek házanépében, és az Istennek győzelemre vonuló seregében. Ámen.

***

Lukács 14 : 11.

Textus: „Mert mindenki, aki magát
felmagasztalja, megaláztatik; és aki
magát megalázza, felmagasztaltatik.”
Lukács 14 : 11.

Az Isten minden ajándékával vissza is lehet élni testvéreim, és így azzal a legnagyobb ajándékával is, amelyet így nevezünk: az Ő Igéje, a Szentírás. Egyik legszomorúbb visszaélés, amelyet sokszor elkövetnek az emberek, abban rejlik, hogy törvénykönyvet látnak benne, szabályoknak, – szinte mondhatjuk: paragrafusoknak – az összességét. Ha így volna, akkor az előbb felolvasott példázatot hamar lerázhatnánk magunkról, és azt mondhatnánk, hogy ránk nem tartozik, hiszen így kezdődik: „Mikor valaki lakodalomba hív téged...”, és azután Jézus elmondja: hogy viselkedjék a lakodalomba hívott ember, és hogy ne viselkedjék. Ki az közülünk – talán egy-két kivételtől eltekintve, – aki ma, vagy a közeljövőben lakodalomba volna hivatalos? Ha ez törvényszerű szabály, valaki azt mondhatja: ezt tegyük el, ha adódik alkalom, ha kapunk meghívást mennyegzőre vagy vendégségbe, akkor majd elővesszük, és alkalmazni fogjuk; de addig mit csináljunk vele?

Milyen rettentő félreértés volna az Úr Jézusnak ezt a tanítását így kezelni! Nyilvánvaló, hogy sokkal általánosabb életszabályt állít fel, és amit a lakodalomról mond, az igazában nem is életszabály, hanem egy lelkületet, egy érzületet jellemez, amelyre meg akarja tanítani az Ő tanítványait, s hogyha azt elsajátítják, az majd az élet minden változatában diktálni fogja nekik a teendőt. Mint ahogy a Krisztus evangéliumának általában az a lényege, hogy nem külső, előírt szabályok dresszurájába fogja be az embert, hanem belülről ad az embernek új vágyakat, új törekvést, egészen új lelket.

Kétségtelen, a felolvasott példa azt is mutatja, hogy megvan az itt adott tanításnak a jelentősége a társadalmi élet számára, az emberek egymásközt való forgolódására nézve is. Mert ami az itt vázolt vendégségen történik, ezerféle változatában gyakran megismétlődhet az életnek más alkalmainál is. Milyen szemléletesen állítja elénk az Úr – szinte látjuk az ünnepségre felékesített házat, a vígasságra megterített asztalt, a meghívott vendégek érkezését, a körülöttük sürgölődő-forgolódó házigazdát, aztán látunk megjelenni egy előkelő vendéget, már a feje tartásáról is leolvasható, hogy ő maga is tudatában van előkelőségének, szinte sugárzik róla, hogy ő tesz itt nagy tisztességet ennek a hajléknak, hogy elfogadja a meghívást; előre örül, hogy a házigazda hogy fog dicsekedni vele, hogy ott volt ő is a vendégségen, és mindjárt ki is választja magának az első helyet, és letelepszik oda. És a maga dicsőségével máris jóllakva, felfuvalkodottan hordozza körül tekintetét; az egyes vendégek már elfoglalták a maguk helyét, itt-ott még vannak üres helyek, ő úgy érzi, minden szem feléje irányul, és a csodálatnak ebben a sugárzásában fürdeti az ő hiú lelkét. És ekkor érkezik egy másik vendég, akit a házigazda karonfogva odavezet az asztalfőhöz, és azt az előbb odatelepedett vendéget, akármilyen kínos is fel kell állítania: Nézd, barátom, ezt a helyet a most érkezett vendégnek kell átengedned, de talán valahol még lesz üres hely...És kitűnik, hogy már csak az utolsó hely üres. A vendégek összenéznek, összemosolyognak, és szégyen-szemre be kell érni a pöffeszkedő vendégnek az utolsó hellyel.

És megjelenik előttünk ugyanennek a képnek a fordítottja is: milyen másképp játszódhatott volna le, ha ugyanez a vendég, – bármilyen kiváló és előkelő is – gondolt volna arra, hogy ő utóvégre nem tudhatja, kik hivatalosak a házhoz, nála nagyobb urak is lehetnek jelen, és örülve annak, hogy itt lehet, hálát érezve azért, hogy részesülhet a mennyegző örvendező

sokaságában; leült volna az első adódó helyre ott az asztal végén, beérve azzal, hogy onnan mindent láthat, minden szót hallhat, és ez elég neki. És azután úgy folytatódott volna a történet, hogy a vendégek mind egybegyűltek már, a házigazda odajött volna hozzá: Nézd, uram, téged mégis meg kell tisztelnem, jöjj, foglald el az első helyet. Akkor is összenéztek volna a vendégek, de nem mosolyogva, és a tekintetükkel őt simogatták volna végig, felé sugárzott volna az ő tiszteletük.

Nem kell okvetlenül mennyegzőre vagy vendégségbe hivatalosnak lennünk ahhoz, hogy hasonlatosak legyünk akár az egyik, akár a másik példához. Az élet állandóan rangsorba helyez bennünket, kit előrébb, kit hátrébb, hol mások előznek meg bennünket, hol mi másokat, és az emberek közt való forgolódásunkra és elhelyezkedésünkre adja az Úr Jézus ezt a tanácsolást, hogy az elsőséget ne keressük mi magunk, többet ér, hogyha ajándékként hull az ölünkbe. Alázzuk meg magunkat, és inkább magasztaltassunk fel mások által, mintsem mi magunk magasztaljuk fel magunkat, s azután másoktól kelljen elszenvedni a megalázást. A megalázás és felmagasztalás előnyökből és hátrányokból kevert emberi találmány. Ki-ki közülünk találhat olyan dolgokat, amelyekben ő felülmúlja a többit, előttük jár, de ugyanakkor találhat olyan dolgokat is, amelyekben mások előzik meg őt, és ő hátul kullog. A gazdagság is nagyon relatív dolog: ugyanaz az ember Krőzusnak látszik összehasonlítva a napszámossal, koldusnak tűnik fel, ha összehasonlítjuk az amerikai multimilliomossal. Minden egyéb dologban is, hogy nagy vagyok-e vagy kicsi, elől járok-e vagy hátul, attól függ, hogy kihez mérem magam. Vannak akik alattam, vannak, akik felettem helyezkednek el. Mármost a nagy különbség abban van, hogy az egyik ember felfelé néz, a másik lefelé néz. Az egyik ember mindig azt érzi, mindig annak a tudatában él, hogy ő mennyivel mások fölött van, s elfelejtkezik arról, hogy egyéb tekintetben hány ember emelkedik őfölé, akikhez képest ő bizony nagyon utolsó sorban van: ez a felfuvalkodott, önmagát magasztaló ember.

Ennek ellentéte a felfelé néző ember, akinek szintén lenne oka gyönyörködni abban, hogy ő felül tudja múlni embertársait ebben abban, de nem ér rá, nem foglalkozik ezzel, nem nézegeti tükörben a maga kiválóságait, hanem inkább azokhoz hasonlítja magát, akik őt múlják felül, és észreveszi, hogy mennyi hiány van még az ő életében, noha sokra vitte is, még mennyivel többre viheti, mennyi hibát kell levetkeznie, mennyit kell tanulnia: – ez az alázatos lelkű ember.

És az életnek egyik nagy betűkkel írt igazsága, hogy az ilyen ember emelkedik. Aki a maga fölényét élvezi, mindig lefelé tekint, az elernyed, ellankad a hiúság melegvizében; elveszti az ő rugalmasságát, elsorvad az energiája, sőt megfigyelhetjük, hogy lejtőre kerül, amelyen mindig lejjebb csúszik; mit igyekezzék, mit iparkodjék, hiszen még mindig felette van másoknak, még annyi igyekezet is felesleges, amennyit eddig kifejtett; ha elengedi magát és lejjebb száll, még akkor is talál olyanokat, akikhez hasonlítva magát meg lehet elégedve a maga színvonalával. Aki magát felmagasztalja, megaláztatik.

De aki elégedetlen magával, abban születnek meg felfelé lendítő energiák. Aki odaszegődik olyanok nyomába, akik nála kiválóbbak, azt sarkallja éppen az ő hátránya, és törekedik arra, hogy az előtte levőket utolérje.

Végeredményben azonban a mi Urunk nem társadalmi boldogulásra akar minket nevelni az Ő tanításával, – ha ebben is hasznát látjuk, ez csak áldott melléktermék, – tulajdonképpeni célja más volt. Ő az embert mindig Istenhez és az örökkévalósághoz való viszonyában nézi, és itt elsősorban és főképpen arra a nagy vendégségre gondol, amelyre az Isten hív meg bennünket; az Ő országának lakodalmára, kegyelmének gazdagon megterített asztalára, az üdvösségre. Itt mindenekelőtt áll a nagy igazság: aki magát felmagasztalja, megaláztatik, aki magát megalázza, felmagasztaltatik. Mert itt, az Istenhez való viszonyunkban végképpen kárhozatossá válik minden hiúság és büszkeség, és az egyetlen lehető magatartás az alázatosság. Mert ha az

emberek közt első volnál is, ha a nagy versenyfutásban mindenkit levernél is, és ott volnál az élen és azt mondanád: nincs nálad különb ember, mindenkire lefele nézel, neked már nincs szükséged semmire, – akkor is Isten elé érkezve, oh, próbáld meg ott felemelni a te fejedet, próbálj meg ott dicsekedni. Ég és föld kinevetne téged, felfuvalkodott, pöffeszkedő ember; hangos volna a gúnykacajtól az egész mindenség: mi vagy te az Isten előtt, aki magad oly nagynak és kiválónak érezted?

Itt csak alázatosan állhatunk meg; Istennel összemérve magunkat oh, hová lesz a mi büszkeségünk, ha a fejünkben van is minden tudomány, amit a világ minden könyvtára összegyűjtött, – mi ez a koponyát repesztő tudomány az Istennek mindentudásához képest? Ha olyan hatalom van is a kezünkben, hogy egy legyintésünkre emberek milliói omlanak porba, mi ez Annak erejéhez képest, Aki a semmiből világot hívott elő, és ha a mi jellemünk mocsoktalansága úgy ragyog is, hogy évszázadok múlva is példaként állítanak mindenki elé, oh, akkor is, az Istennek vakító tökéletessége napfényében kiütköznek rejtett foltok, – milyen mocskosnak tűnik az, ami oly ragyogónak látszott!

Csak le a magas polcról, le a porba, az Isten színe előtt meg kell alázkodni neked is, nekem is, és minden Ő teremtményének, neveztessék bár zengő hírnévnek a nevén.

De testvéreim, jól értsük meg, hogy miért üti főbe és zúzza össze a mi emberi büszkeségünket az Úr Jézus. Oh nem azért, hogy ebben élvezetet találjon, – torzított képet rajzolnak a Krisztusról azok a manapság nem egy helyen elhangzó szavak, hogy a Krisztus letöri az önérzetünket, valami alsóbbrendű tudatot nevel belénk, holott nekünk lendületre van szükségünk, holott a nagy küzdelmet akkor bírjuk, ha felemelt fővel, büszkén kitárt kebellel vetjük bele magunkat. Nem is értették meg, akik így beszélnek, hogy miről is van szó, olyasmit bírálnak, amiben nem merültek el sohasem. Mert miről is szól az Úr Jézus? „Aki magát megalázza, felmagasztaltatik”. A célja, a vágya neki is az, hogy emelkedjünk, hogy olyan öntudatunk legyen, amely az egekig repít bennünket; fel akar magasztalni bennünket, csak nem hazugságokkal, nem ideig-óráig, hogy azután amikor elszáll az illúzió, a mélységbe zuhanjunk, hanem reális alapon akar minket felmagasztalni, fel az Istenhez, olyan felmagasztalással, amilyennel az Isten ajándékozza meg az embert. Ehhez pedig egyetlen út vezet: a magunk megalázása.

És aki ezt az utat megjárta, aki a maga bűnös életét odavitte a Krisztus keresztje alá, s maga is odaroskadt, levetve magáról minden dicsekvést és pöffeszkedést, az érzi, amint a Krisztus odahajol hozzá, megfogja a kezét és meggyógyítja őt; az tudja, hogy ettől kezdve az Isten gyermeke ő, s ha ezen a földi világon nem kapja a hírnév szárnyra az ő nevét, mit bánja ő, az élet könyvében fel van írva az ő neve, s hogyha az utolsó helyre is telepedik, el fog jönni az idő, amikor hangzik hozzá a szó: Jövel, hadd emeljelek ide magamhoz, hadd legyél részese az én dicsőségemnek.

De, kedves testvéreim, amint az egyéni életre alkalmazható ez az Ige, ugyanúgy alkalmazható az összességek életére is, és itt elsősorban a magunk gyülekezetére gondolok; erre a gyülekezetre, amely újra elérkezett egy munkás évnek a végére. Az elmúlt héten tartottunk egy nagy számadást, és szerettem volna, ha ott lehetett volna ez az egész gyülekezet – hiszen nagyobb része ott volt, – hanem ha ott lehetett volna az az 5-6 ezer ember, akikből a mi belsőlipót-terézvárosi egyházközségünk áll. Hadd örvendeztek volna velünk együtt, mert a kép, amely kitárult előttünk egy esztendő munkásságának a számba vételekor, – a jelenvoltak bizonyságot tehetnek róla velem együtt – felemelő és örvendetes volt.

Azt kellett éreznünk, hogy gazdagok vagyunk, hogy Isten kérésünkön és reménységünkön felül jó volt hozzánk, megsegített minket. Már most hasonlítható ez a mi gyülekezetünk, ez az alig néhány esztendős plánta, egy kilombosodott koronájú fához. Amikor egy-egy munkaág képviselői felvonultak előttünk, noha mindegyik alig 3-4 percig ismertette az ő munkaágában

elért eredményeket, mégis szinte fárasztó volt végighallgatni, olyan sokáig tartott a szemle. Volna alkalmunk, hogy magunkat felmagasztaljuk, dicsekedjünk a mi teljesítményünkkel, megelégedettek legyünk az elért eredményekkel, emlegessük, hogy ezekben az eredményekben nekem is volt részem, neked is; büszkén visszagondoljunk hűségünkre, áldozatkészségünkre, fáradozásainkra. De ha megkörnyékeznek bennünket ilyen kísértések, hassa át lelkünket a szó: „Aki magát felmagasztalja, megaláztatik, s aki magát megalázza, felmagasztaltatik." Nem érhetne bennünket annál nagyobb veszedelem, mint ilyen megelégedettség. Jaj nekünk, ha az eddigi útra visszatekintve önteltség hatja át szívünk; lejtőre kerültünk, s kiszámítható biztonsággal csúszunk lefelé. Nem is hiszem, hogy nagyon közel férkőzhet hozzánk ez a kísértés. De ha csak egy kicsiny mértékben is, tisztogassuk ki lelkünket, s ne vegyük feleslegesnek a mi Urunk Jézus Krisztus intelmét; alázatosan zárjuk ezt az esztendőt arra gondolva, hogy százszor többet elmulasztottunk, nem abban gyönyörködve, hogy mennyire haladtunk, inkább sóvárgó lélekkel tekinteni előre a még megteendő nagy útra. Ne hasonlítsuk össze magunkat olyan gyülekezettel, amely talán nálunk is hátrább van, és ne követeljünk Krisztus anyaszentegyházának asztalánál előkelő helyet; találunk bőven olyan gyülekezeteket, amelyek messze felülmúlnak bennünket a szívek buzgóságában, az istentiszteletek látogatásában, egymás kölcsönös segítésében, a szeretetmunkában, hűségben és áldozatkészségben.

Amikor az Isten olyan konkrét feladatok elé állítja őket, mint amilyen nekünk is van: a mi megépítendő templomunk, száz okunk van a szégyenkezésre, és semmi okunk sincs arra, hogy csak azt az egyet kívánjuk, hogy a jövőben is tartson meg az Isten olyanoknak, amilyenek eddig voltunk. Éljük bele magunkat abba a tudatba, hogy bűnösök vagyunk, s csak az Isten kegyelme könyörülhet rajtunk. Inkább támadjon bennünk az a kétkedő csüggedés: Uram Isten, hogy fogsz velünk boldogulni, egy ilyen szertehullott, rest és árva sereggel, hogy azután ebből a megalázottságunkból maga az Isten emeljen fel az Ő kezével, biztosítva bennünket: mégis titeket hívtalak el, ne féljetek, nem a ti gondotok, majd én elvégzem, csak álljatok készen, csak ajánljátok fel magatokat nekem, majd én alkalmassá teszlek titeket; oda helyezlek, arra a polcra, ahol felragyog rajtatok az én megsegítő kegyelmemnek a fénye. Aki magát felmagasztalja, megaláztatik – óvjon meg bennünket az Isten ettől! Aki magát megalázza, felmagasztaltatik – oh, teljesítse be az Isten rajtunk ezt az ígéretét!

***

Sáfárság

(1929. február 24-én a Pro Christo Diákszövetség összejövetelén.)
(A „hamis sáfár” példázata.)

Lukács 16. 1 – 8.

Ha Jézus példázatait egy népes családnak tekintjük, akkor a „hamis sáfár” története az „enfant terrible” helyét tölti be abban. Az ember már egészen otthon érezte magát a kedves ismerősök meghitt körében, amikor egyszerre csak elébe kerül ez a rakoncátlan családtag, és alig ejt egy-két szót, megvan a kellemetlen elszörnyülködés. Kit ne ejtett volna már kínos meglepetésbe az a körülmény, hogy ebben a példázatban Jézus súlyos erkölcsi kifogások alá eső embert állít elénk példaképpen? És pedig olyat, akinek nemcsak a múltja foltos, – mert hiszen kitudódik róla, hogy hosszú időn át hűtlen gazdálkodással károsította meg a kenyéradóját, – hanem még a jelenben is, éppen abban a pillanatban, amikor példaképpen állíttatik elénk, újabb csalásokkal tetézi bűnlajstromát: amikor érzi, hogy ki fogják tenni a szűrét, a gazdája vagyonából még megveszteget néhány jóbarátot, hogy ez által exisztenciáját biztosítsa náluk a jövőre!

Pedig igazában véve úgy áll a dolog, hogy efelett való megbotránkozásunk csakis mireánk vet árnyékot, nem a Jézus példázatára. Mibennünk van a hiba, nem abban. Hiszen ilyen erkölcsileg kifogásolható szereplőket és cselekedeteket máskor sem habozott Jézus belerajzolni a példázataiba. Ott van a szántóföldben elásott kincsről szóló történet. Annak a hőse is, amikor rátalál a kincsre, elhallgatja a felfedezését, s a mit sem sejtő tulajdonostól megveszi a szántóföldet. És ezt az embert is követendő példa gyanánt állítja elénk Jézus! Vagy ott van a „gonosz bíró” története, aki, amíg csak bírják az idegei, szívtelen közönnyel tűri, hogy a megkárosított szegény özvegyasszony ott siránkozzék ajtaja előtt az igazságtételért, és végül teljesíti ugyan a kérését, de csak azért, hogy lerázza már magáról, és békessége legyen tőle. És ezt az embert egyenesen Istennel állítja párhuzamba Jézus ebben a példázatban! Ha tovább böngésznénk, bizonyára szaporíthatnánk még az eseteket. Hogyan lehetséges ez?

Egyszerűen úgy, hogy Jézus tiszta lelkének fesztelen természetességével úgy vette példázataihoz az anyagot az életből, ahogy azt az élet nyújtotta. Ha valamiben felcsillanni látta nagy igazságok tükörképét, nem bánta, mennyi por és sár tapad hozzá, hanem kezébe vette és odatartotta a napfénybe. Ami szenny, az úgy sem fog csillogni. Ami pedig tükördarab, az világosan, fényesen ki fog fényesedni a nap sugaraitól. Más szóval: felhasznált a példázataiban mindent, amivel egy-egy nagy kérdésre feleletet lehetett adni, és nem aggasztotta az, hogy más kérdésekre semmilyen, vagy talán egyenesen téves és veszedelmes feleletet lehetett kiolvasni ugyanebből az anyagból.

Mi pedig? Mi hozzászoktunk, hogy az Isten dolgairól mindig csak óvatos körülcirkalmazással beszéljünk, minden félreértésnek még a lehetőségét is messze elkerülve. Ez az óvatosság mindenesetre jogos és szükséges dolog a maga helyén. De amikor mindig és mindenben a százszázalékos igazhitűség mértékét erőlködünk megütni, milyen mesterkéltté válik a gondolkozásunk! Ez a finomkodó pedantéria már a belső szegénységnek a palástolására jó csak. A múzeumi tudós teregeti ki gyűjteményének lapjaira finom csipeszével a mező virágos füvét úgy, hogy a tövitől a hegyéig világosan látszik minden levele és elágazása – tisztázva minden félreértés veszedelmétől. De kint a mezőn másképpen van. Ott megelégszik egy-egy növény azzal, hogy messzetarkállóan kidugja virágos fejét, hogy mindenki ráismerhessen. Ha egyébként el van is keveredve a füvek és gazok tömkelegében, s ha tájékozatlan szem előtt hozzá tartozónak látszik is, és a virágszedőnek kezében vele egy marékba szakad is sok

minden, amihez semmi köze nincsen, – kifogásoljuk ezért a virágos mezőt? Kell a múzeum is preparált herbáriumaival. De hála Istennek, vannak még tarka rétek is! Jézusnak ne tegyünk szemrehányást azért, hogy Ő is onnan szedi csokorba példázatait!

A példázatok megértéséhez tehát mindig az szükséges, hogy megkeressük azt az egy bizonyos gondolatot, amelyet hangsúlyozni és szemléltetni akarnak. Abban nem lesz semmilyen erkölcsi fogyatkozás, sem egyéb félreérthető, veszedelmes tanítás. Nyugodtak lehetünk felőle! Minden egyéb, ami esetleg aggodalmat kelthet bennünk, csak járulékos és mellékes dolog. Magától leválik. Nincs miért fennakadnunk rajta.

A „hamis sáfár" példázatában is rá kell találnunk a lényeges, középponti magra. S ez nem nehéz feladat. A példázat végén megtaláljuk „expressis verbis". „Dicsérte az úr a hamis sáfárt, hogy eszesen cselekedett." Ezek lehetnek az evangélistának szavai, és jelenthetik azt, hogy szerinte az Úr, vagyis maga Jézus részesítette dicséretben a történet hősét. Vagy lehetnek magának Jézusnak szavai a példázat befejezéséül, és jelenthetik azt, hogy a példázatbeli gazda sem tudott megtagadni hűtlen alkalmazottjától bizonyos elismerést. Mindegy. Így is, úgy is világos, hogy a sáfárnak „eszessége" az, amire a példázatban ügyelnünk kell. Ez az, amiért Jézus a példázatot elmondta.

Miben állt ez az „eszesség"?

Két összetevőre bonthatjuk fel. Az egyik a sáfárnak józansága, amellyel helyzetét – kíméletlen valóságában – átlátja. A másik a sáfárnak élelmessége, amellyel felismert helyzetét gyorsan és találékonyan kihasználja.

I.

A „hamis sáfárnak" volt sok hibája. De egyet nem lehet a szemére hányni: az illúzióknak embere nem volt. Mihelyt gazdája elé idéztetve meghallja tőle a döntést: „Adj számot a te sáfárságodról, mert nem lehetsz többé sáfár", – abban a pillanatban tisztában van helyzete tarthatatlanságával.

Más talán megpróbálta volna szépítgetni a történteket: csakugyan olyan vészesen megduzzadtak az elkövetett hűtlenségek és mulasztások árjai, hogy most gátjukat szakítva összecsapnak a feje felett? Vagy talán megpróbálta volna elpalástolni a kellemetlen ügyeket, valamilyen kisegítő megoldással áthidalni a bajokat, a számadás napjára összeállítani valamilyen eredményt, amely legalább látszat szerint igazolta volna a vádakkal szemben. Vagy megkísérelte volna felfedezni a gazdájának valamilyen gyöngéjét, amelynek résén át behízelegheti magát kegyeibe és rábírhatja, hogy hunyjon kissé szemet a számadásnak napján. Vagy ha mindez kilátástalan próbálkozásnak bizonyult volna, legalább azzal vigasztalta volna magát, hogy: „nem eszik meg a kását olyan forrón, ahogy főzik", s „aki időt nyert, mindent nyert", és igyekezett volna húzni-halasztani a számadást: hátha történik időközben valamilyen fordulat.

Nem így a példázatbeli sáfár! Ha megfordultak is a lelkében ilyen gondolatok, vagy ha másvalaki bíztatta is ilyen tanácsokkal, ő erélyes tiltakozással elhessegette azokat magától. Ő „eszes" ember volt. Nem ért rá kellemes képzelődésekbe, jóleső hazugságokba beleringatni magát. A gazda mindenre rájött, és kitűzte a szigorú számadás napját – ez az egyszerű, rideg valóság. A józansága azt diktálja neki, hogy az utcára kitett embernek tekintse magát, akinek hajlék után kell néznie, ahová befogadják. Még ott ül irodájában, és lakja régi szállását. De ő máris úgy érzi, mintha becsukódott volna mögötte az ajtó, és máris válogat az utak között, merre tartson: kemény testi munkába törje-e elszokott tagjait, vagy koldusbotot vegyen-e a kezébe, vagy van-e talán egyéb módja a jövője biztosításának? A be nem avatottak még semmilyen változást nem észlelnek, de ő lélekben már csomagol és költözködik. Majd csak

holnap, vagy holnapután fognak lesújtani a fejére múltjának a következményei, de neki nincs szüksége arra, hogy vaskos, nyers tényekben zuhanjon rá a valóság, mint a felriadó alvóra; ő ébren van, és előre látja, már ma komolyan veszi a feléje közelgő veszedelmet. Ő tudja, hogy a szilárd talaj kisiklott a lába alól. Tisztában van azzal, hogy teljes a válság. Ő „eszes" ember!

Elsősorban is ezt kell eltanulnunk a „hamis sáfártól", mert megdöbbentő, milyen irreális álmodozással áltatjuk el magunkat alapjaiban megrendült helyzetünk felől!

Hogy mindnyájunk élete a „sáfárság" gondolatára van felépítve, azt nem nehéz belátnunk. Aki hisz Istenben, az elismeri azt is, hogy embernek lenni annyit jelent, mint az Isten sáfárának lenni ebben a világban: megbízatásként élvezni a rendelkezési jogot az Isten javai – akár több, akár kevesebb – felett, és ennek a kiváltságnak a fejében felelősséggel tartozni az Isten javainak az Ő érdekei szerint való kezeléséért. Aki tudja, hogy köze van Istenhez, többé-kevésbé azt is tudja, hogy ez az az alap, amelyen szemben áll Ővele.

De milyen kevés ember van azzal tisztában, hogy ez az alap megrendült alatta! A legtöbben mélységes filiszteri nyugalommal élik bele magukat „sáfárságuk" tudatába, mint ami magasabb értelmet, méltóságot, nemességet ad az életüknek. Nem veszik észre, milyen rettenetesen kétélű gondolat a „sáfárságé"! Isten sáfárának lenni: valóban milyen felemelő tudat – amíg előttünk áll a megbízatás útja! De Isten sáfárának lenni, amikor sorra múlnak mögénk a napok és esztendők, és velük együtt felgyülemlik a hátunk mögött sáfárkodásunk teméntelen mulasztása és hibája – milyen félelmes gondolat! A sáfárság magasságaiból édes büszkeséggel széttekintgetni, mint ahogy a repülőgép kényelmes zsöllyéjéből szemlélődik az ember, és gratulál magának nagyratermettségéhez, és közben nem venni észre, hogy a motor kihagyásokkal működik, s ami büszke magasság volt az imént, az már ásító torkú mélységgé változott: milyen szánalmas balgatagság!

Pedig ez a valóságos helyzet. Felettünk is elhangzott a szó: „Adj számot a te sáfárságodról..." És ezzel visszájára fordul a sáfárság dicsősége: ami kiváltságunk volt, válságba döntött, és vesztünkre vált. Aki ezt egyszer meglátta, annak számára lehetetlen többé problémamentes, zavartalan derűben továbbéldegélni. Meglehet, hogy az életének felszíne felhőtlen és nyugodt, de titkon mégis villámok viharos feszültségét érzi. Ha mindene megvan is, amit kívánhat, nem élvezheti vidám biztonságban. Kérdésessé vált életének egész birtokállománya. Ahogy Pál apostol mondja egy helyen: „Akinek van is felesége, mintha nem volna; aki vígad, mintha nem vígadna; aki vesz, mintha semmije sem volna; és akik élnek a világgal, mintha nem élnének."

Az ilyen ember bizonyos dinstanciából nézi és kezeli az élet dolgait. Ami örömet és nyereséget talál benne, abba nem merül el egész lelkével, nem engedi lebilincseltetni magát rabjául. Ami keserűség és szenvedés fakad belőle, annak sem engedi át magát egészen, fölötte marad. Bensejében állandóan búcsúzik mindentől, jótól és rossztól egyaránt. Hiszen a küszöbön levő számadás előtti rövid átmenet napjait éli csak! Az egész élete csupán arra jó neki, hogy az elvesztésére felkészüljön. Szüntelen likvidálás, felszámolás a dolga, nem pedig élvezetekbe vagy fájdalmakba való belefeledkezés. Mintha már itt sem volna. Olyan bizonyos, olyan megrendítően komoly, és olyan döntő jelentőségű valóság ránézve a felelősségrevonatás közelgő határnapja.

Nagyon érthető, ha a megítéltségnek ebbe az öntudatába az emberek nem tudják beleélni magukat. Hiszen annyival kellemesebb dolog elhessegetni maguktól ezeket az árnyakat, és annyi hazug illúzió kínálkozik, amelynek karjaiban elálmodozhatunk arról, hogy alapjában véve nincsen semmi baj! De mégis, a „hamis sáfár" magatartása az egyetlen józan lehetőség. Mindenki más balgatag, csak az „eszes", aki hozzá hasonlóan szemébe néz az élete mélységes, örök válságának.

II.

A „hamis sáfárnak” ehhez a józanságához járult aztán hozzá az a másik erénye, amellyel teljessé vált példaadó „eszessége”: az élelmesség. Attól a perctől kezdve, amelyben gazdája felmond neki és számadásra szólítja, csupa mozgás, serény és biztos intézkedés, lendületes és céltudatos munka az élete.

Más talán éppen olyan józansággal tudomásul vette volna a való helyzetet, de aztán elvesztette volna a fejét, és kétségbeesetten kapkodott volna jobbra-balra, mint az égő házból, vagy a süllyedő hajóról menekülők, akik oktalan pánikban sokszor csak siettetik és fokozzák végromlásukat. Vagy talán csüggeteg búskomorságnak adta volna a fejét, elernyedt tétlenségben várva, hogy hadd történjék vele, aminek történnie kell. Vagy gyáva siránkozással járt volna az emberek között, hogy csak annál jobban elzárkózzanak előle, és messzire elkerüljék kínos, kellemetlen panaszkodásait.

Mindennek semmi nyoma a példázatbeli sáfárnál. Ő megőrzi nyugalmát. Felemeli fejét. Egy szót sem ejt bajáról, de cselekvéshez fog menten. Látja maga előtt a közelgő zivatart; nem is áltatja magát azzal, hogy elkerülhetné valahogy. De azt sem engedi meg, hogy a fekete felhők sötét falként elzárják előle a kilátást. Túl a fergetegen, lát még maga előtt verőfényes tájakat. És azoknak fényében más színt ölt számára a rövidre szabott, halálra ítélt jelen is. A jelenben elő lehet készíteni ezt a jövendőt. Vannak benne hamar tovatűnő lehetőségek, amelyeket még jól lehet értékesíteni!

Ne tévesszen meg, és ne zavarjon itt bennünket az, hogy a sáfár élelmessége megint csak bűnös utakra csalja őt, hogy még az utolsó órákban is, amíg még az ő kezén van a gazdája vagyona, visszaél vele, és csalárd „leírásokkal” vásárol magának „jóakarókat” a közelgő nehéz napokban elvárt viszontszolgáltatás fejében. Mindez nem tartozik a példázat lényegéhez. A lényeges benne az, hogy a történet hőse nem rest menteni, ami még menthető az összeomló régi életéből. Kevés ideje van már csak, de az annál becsesebbé válik számára, és nem veszteget el belőle egyetlen percet sem. Mint a felmarkolt föveny, úgy folyik ki kezéből eddigi életének minden java; nem is próbálja esztelen szorosabb markolással visszatartani, de nem is szórja el magától, ami éppoly esztelenség volna. Észrevette, hogy gyémántmorzsák vannak benne. Ha minden elfolyik is az ujjai között, ezeket megtarthatja markában, és végül nem marad majd üres kézzel, kárvallottan. A sáfár – „eszes” ember.

Ezt a mozgékonyságot és találékonyságot is el kell tanulnunk tőle. Voltaképpen úgy áll a dolog, hogy enélkül az a józanság sem kívánatos dolog, amelyet az imént megcsodáltunk benne. Jézus is csak ezzel az utóbbival együtt ajánlja az előbbit.

Magában véve az élet válságos, kétséges, kérdéses voltának a meglátása még nem az, amit Jézus belénk akar plántálni. Ezt utóvégre még Őnélküle is elsajátítják sokan, és – tegyük hozzá mindjárt – nincs sok köszönet benne! Az ítélet szelei némelykor mindnyájunk lelkén átsuhannak. Nincs ember, aki ne ismerne olyan pillanatokat, amikor magára riadva úgy érzi, hogy egész életével, minden javaival, támaszték és fogódzópont nélkül zuhan lefelé valamilyen sötét mélységbe. Fanyarrá válik ilyenkor az örömeink édessége, és komikus színt ölt a legszentebb fájdalmunk is. És vannak emberek, akiket hatalmába kerít ez az élmény: alaphangulatukká válik a kiábrándultság. Szánakozó mosollyal járnak embertársaik között, mint a józanul maradt néhány vendég a mámoros mulatóban. Mások ám élvezzék az életet; higgyék, hogy a világ tele van szépségekkel, érdekes dolgokkal, munkára és harcra érdemes feladatokkal – de őket már nem ejthetik foglyul csalóka képzelődések. Ők rájöttek, hogy a világ egyetlen nagy siralomház, benne ők is, mások is, reménytelenül halálraítéltek – milyen hiábavalóság tehát minden, akár öröm, akár gond és gyász, amivel az ember komoly tartalmat vél adni ennek a nyomorult létnek!

Milyen sivár és milyen üres ez az életszemlélet így magában! Nem csoda, ha a legtöbb ember elfordul tőle, s ha néha megkörnyékezi is, hamar lerázza magáról még annak árán is, hogy feláldozza azt a kíméletlen igazlátást, amely benne rejlik! Csak józannak lenni – elviselhetetlen dolog!

De a Jézus józansága, amelyet a „hamis sáfár" példázata is hirdet, nem ez a keserű életfilozófia – nem cinikus életundor, és nem világfájdalmas kiábrándultság. Az Ő józanságához hozzájárul egy másik alkotóelem, az, amit a „hamis sáfár" élelmessége ábrázol, és ebben az összetételben eltűnik a kesernyés íze és mérgező hatása. A Jézus tanításának éppen ebben a paradoxonban van a páratlan sajátossága: ugyanazzal a lélegzettel, amellyel kimondja, hogy az élet már nem ér semmit, mindjárt azt is fülünkbe harsogja, hogy az élet mégis minden erőfeszítést megér! Senki jobban ki nem szabadít a világnak kábító öleléséből, mint Ő; de ugyanakkor senki jobban nem ihlet és lelkesít a világnak ünnepélyesen komolyan vételére!

Igen, az élet szerinte is elvesztett játszma, és mennél előbb rájövünk, szerinte is annál jobb nekünk. De ez még nem az egész igazság! Sötét tenger felé sodródik feltartóztatás nélkül minden embersors, azonban túl rajta van egy másik világ, amelynek partján ki lehet kötni. Össze kell omlania rövidesen minden látszatos erőnknek, sikerünknek és büszkeségünknek, mint valami vaspántjaitól megfosztott gerendaváznak; de akkor kitűnhet, hogy az elmúlásra ítélt alkotmány mögött épült valami maradandó is, ami annál felségesebben emeli égnek fejét, mennél szomorúbb romhalmazra tekint alá!

Állítsuk csak oda az Isten örökkévaló világának a fényébe ezt a mi megítélt életünket! Mindjárt felcsillannak benne a nagyszerű lehetőségek, amelyeket minden áron át kell mentenünk az ítélet elválasztó határvonalán túlra! Hány emberi lélek, hányféle emberi viszonylat, hányféle helyzete és alkalma az életünknek, amelyből az örökkévalóság számára lehet kicsiholni valami értéket! A hátralevő esztendeink olyanok a kezünkben, mint egy olyan ország pénze, amelyből már tovább utaztunk. Mit csinálhatunk még vele? El nem költhetjük már, mert indulóban vagyunk. Csak egyet tehetünk: beválthatjuk a másik ország pénzére, amely a vámon túl van. Mennél ridegebb józansággal nézünk a szemébe az élet silányságának, annál drágább alkalommá válik az örök javak szolgálatára. Nincs időnk az álmodozásra, de nincs időnk a fanyalgásra sem. Ahogy Pál apostol mondta: „Gonoszok a napok", de éppen ezért: „Áron is megvegyétek az alkalmat!" Éles szemmel meglátni, és gyors kézzel megragadni az „örök élet" kínálkozó gazdag lehetőségeit – ez a „hamis sáfártól" tanulható „eszesség".

Valljuk meg: égetően szükségünk van erre a leckére is. Ma is az a valóság, hogy a „világ fiai" eszesebbek – a maguk nemében – a „világosság fiainál". Ha az örökkévalóságra szóló értékek munkálásában csak századrész annyi éberséget, elszántságot, lendületet és mozgékonyságot fejtenénk ki, mint amennyivel az anyagi világ „konjunkturáira" veti rá magát az emberiség, hogy kisajtoljon belőlük minden nyereséget, másképpen állnának a dolgaink, és több öröme telhetnék bennünk Jézusnak!

*

De ez megint visszavezet bennünket az előbbi gondolatra: nem azért lanyha és renyhe a keresztyének élete ebben a világban, mert hazug illúziókba ringatták magukat, és nem az sarkantyúzná-e őket fürgébb erőkifejtésre, ha az ítélet kíméletlen valóságának a világos tudata jobban rájuk nehezedne? Keveset gondolunk arra, hogy ég a tető felettünk. Ezért nyújtózunk el olyan kényelmesen áhítatunk és elmélkedésünk párnáin ahelyett, hogy sietve munkához látnánk!

Másként állt a dolog abban a nemzedékben, amelyre még közvetlen közelségből lehelte reá Jézus az Ő Lelkét! Ne felejtsük el, hogy a „hamis sáfár" példázata csak ízelítő abból az „eszkatológikus" gondolatvilágból, amelyet ők Jézustól átvettek, és jó ideig megőriztek

magukban. Az ő életükben eleven valóság volt ennek a példázatnak a tanítása. Ők abban a tudatban éltek állandóan, hogy rövidre szabott átmeneti idő részesei csak. „Ímé, a Bíró az ajtó előtt áll!” Halálos betegség jeleit olvasták le a világ arcáról csakúgy, mint a magukéról. És a közelgő végnek ez a tudata töltötte meg őket azzal a feszültséggel, amely a világtörténelemben máig is példátlan sodrú munkásságban robbant ki. A küszöbön levő nagy leszámolás előtt napok alatt nemzedékek munkáját akarták és tudták elvégezni!

Számításaikat, igaz, nem igazolta az idő. Úgy, ahogy ők elképzelték a „világ végét”, Jézusnak ítéletre való visszatérését, – az nem következett be. De ne tévesszük össze a formát a lényeggel. Ők a maguk nemzedékére alkalmazva, a képzelet nyelvén csak azt az igazságot mondták el így, amely minden nemzedékre szóló, időfeletti és elképzelhetetlen: hogy ez a világ vesztébe rohan, de van Istennek egy romolhatatlan világa, amelybe átmenthető, ami itt pusztul és elvész. Látszólagos rajongásuk nem volt más, csak a „hamis sáfár” „eszessége”.

Amit ők megtanultak Jézustól, ugyanaz minden idők keresztyénei számára, a mi számunkra is feladott lecke. Utunkat a világra ráboruló komor ítélet árnyékában járni, és ezen az úton, a villámló, sötét felhők alatt csak annál jobban gyorsítani lépteinket a látóhatáron napfényben fürdő otthon felé – ez az „eszesség”! Minden más balgatagság. Boldog, akit megdicsér majd érte egyszer az ő Ura!

***

A publikánus imádsága

(1929. jun. 16-án a Kálvin-téri templomban.)

„A vámszedő pedig távol állván, még
szemeit sem akarta az égre emelni,
hanem verte a mellét, mondván:
Isten, légy irgalmas nekem, bűnösnek!”
Lukács 18, 13.

Az imádságoknak is megvan a maguk külön világuk. Vannak benne ismeretlen névtelenek, megszámlálhatatlan sokasággal. És vannak benne kimagasló, messze tündöklő előkelőségek. Mint ahogy a drágakövek világában is vannak világhíres példányok, valósággal egyéniségek, amelyeket külön névvel illet a közbeszéd, úgy vannak az imádságnak is kivételesen nevezetes példái, amelyek örök emlékezetében ragyognak az emberiségnek.

Milyen csábító feladat bejárni a Biblia kincsesházait, és számon venni benne a reánk maradt imádság-klenódiumokat! Az Ótestamentumnak egy-egy olyan imádságától, mint amilyen a Jákóbé a Jabbók-parti tusakodás éjszakáján: „Nem bocsátalak el addig Uram, míg meg nem áldasz engem” – el az Újtestamentumnak olyan felejthetetlen imádságaiig, mint amilyen pl. a kereszten függő lator utolsó sóhajtása: „Uram, emlékezzél meg énrólam, amikor eljössz a te országodban!” – milyen káprázatos gazdagság tárulna elénk, ha elmerülnénk ebbe a vizsgálódásba. De anélkül is, hogy megtennénk ezt a számonvételt, bízvást megállapíthatjuk, hogy a publikánus imádsága, amelyet alapigénkül felvettünk, az imádságok Kohinoor-jai közé tartozik. Azóta, hogy Jézus belefoglalta ezt a gyémántot a farizeusról és publikánusról szóló példázat remek foglalatába és megcsillogtatta emberi szemek előtt, az egész emberiség örök kincsei közé tartozik, és amíg ember lesz a földön, milliók és milliók fognak feléje fordulni, hogy boldogan csodálják, mint elévülhetetlen gazdagságukat.

Igaz, hogy nem egy bizonyos történeti személyiségnek az imádsága, hanem csak példázatbeli szereplőé. Költött történetben fordul elő, amely úgy, szó szerint sohasem játszódott le. De ez csak annál közelebb hozza a szívünkhöz. Hiszen Jézus csodálatos költői fantáziája a valóságból vett színekből szőtte ennek a példázatnak az alakjait is. És ezt az imádságot is, amelyet a vámszedő ajkaira ad, emberek millióinak a titkos sóhajtásaiból leste el. Könnyen meglehet, – adná Isten – hogy éppen magunkra ismerünk a vámszedő alakjában, és talán éppen az által válik az ő imádsága drága kincsünkké, hogy a magunk legforróbb imádságainak az összfoglalatát mutatja.

De ettől eltekintve is, vizsgáljuk meg: mi teszi az imádságok kincses világában olyan kimagasló értékké?

I.

Mindenekelőtt az, hogy szembeszökően megmutatja: <u>milyen mélységesen egyéni ügye az embernek az imádság.</u>

Természetesen nem <u>csak</u> egyéni ügye. Az imádságokat két nagy osztályba lehet sorozni. Vannak „én-imádságok”, és vannak „mi-imádságok”. És habozás nélkül vallást tehetünk róla, hogy az imádságos élet betetőzését az utóbbiakban látjuk, vagyis az olyan imádságokban, amelyekben az egyes hívő lélek közösségbe olvad testvéreivel. Ilyenkor már nemcsak a maga

egyéni örömeinek a háláját rebegi el Isten előtt, és nemcsak a maga egyéni gondjai, bajai, bűnei alatt hajlik meg alázatos kérésében. Hanem az örvendezőkkel együtt örülve, és a sírókkal együtt sírva imádságaiba is összegyűjti másoknak boldogságát és boldogtalanságát, és úgy jelenik meg Isten előtt, mint egy hálálkodó és könyörgő nagy család egyik kicsiny tagja. Örökre elénk szabta ennek mintáját az „Úri imádság", a „mi-imádságok" tökéletes példája. Nem az „én Atyámat", hanem a „mi Atyánkat" szólítom meg benne, és a mi kenyerünkről, a mi bűneink bocsánatáról, és a mi kísértéseinkről és megszabadíttatásunkról van benne szó.

De ha kétségtelenül ez a cél, amelyet az imádságos léleknek el kell érni fejlődésében, más kérdés az, hogy honnan indul ki a fejlődése? És erre nem lehet más válasz, mint az, hogy az igazi imádság mindig az egyén legszemélyesebb ügyeként születik meg. Az erdőben összeborulhat a fák koronája és ágaik üde zöldje összefolyhat egy nagy színtengerbe, amely hegyeket-völgyeket elborít. De minden fának külön gyökérzete van. És ha nem ereszt gyökeret az egyéni fa csak a maga élete parancsát követve, akkor nincs erdő sem. A márványpalotában tökéletes rendben illeszkedhetnek össze a tükörfényes kockák, és élük egyenes vonalakba olvadhat a padlótól a tetőzetig úgy, hogy azon sehol törés, vagy megszakadás nem látszik. De csak azért, mert előbb a bányában külön fejtettek ki és külön csiszoltak szabályosra minden egyes tömböt. Az imádság is mindenek előtt az én külön ügyem és a te külön ügyed az élő Istennel, és amíg ezt meg nem tanultuk, addig nincs közösségben való imádságunk sem.

Ezért mintaimádság a vámszedőé. Csak ketten szerepelnek benne: Isten és én. A templomban, ahol imádkozik, nyüzsöghet a nép, de ő úgy imádkozik, mintha sem nem látná, sem nem hallaná őket. Ugyanígy imádkozhatna akár egy lakatlan szigeten, vagy a sivatag közepén is. Egyedül van Istennel. Ezért is olvassuk róla, hogy „távol állván" imádkozott, a háttérben meghúzódva, a sokaság szélén. Nem fontos, hogy észrevegyék. És „szemeit sem akarta az égre emelni". Inkább a földre szegzi, hogy ne lásson senkit, csak a lelki szemével egyedül az Urat, akihez könyörög. Ez az „én-imádság" tiszta esete.

Hogy mennyire nem külsőség, hanem lényeges dolog ebben az imádságban az egyes szám első személy használata, az élesen kidomborodik, ha összehasonlítjuk a farizeus imádságával. Hiszen utóvégre az is a maga nevében, egyéni hangon imádkozik, amikor hálát ad Istennek a maga élete kiválóságáért és kifogástalan kegyességéért. De ha közelebbről megnézzük, milyen népes az ő imádsága mások jelenlététől! Hogy nyüzsögnek benne a többiek, akikkel összehasonlítja magát; a „ragadozók", „hamisak", „paráznák", és tarka sokaságuk közepett „ím e vámszedő is"!

A vámszedő előtt ködbe vész az egész embervilág. Eltűnnek mellőle az arcok mind – a rokonszenvesek, az ellenszenvesek egyaránt. Egy kicsiny kamara világos csak a nagy sötét mindenségben – ketten férnek bele, senki más: Isten és én. Nekik kettőjüknek van egymással valami elintézni valójuk, ami olyan fontos, hogy minden egyéb kívül maradhat és várhat. Senki sem segíthet, mindenki csak zavarhat. Az emberi szívnek egészen személyes, legbensőbben egyéni ügyéről van szó itt.

Ezt kell a vámszedőtől mindenekelőtt megtanulnunk.

II.

De nézzük meg imádságának a tartalmát is. Milyen ügyről van benne szó? Néhány rövid szóból áll az egész imádság, – de mindent felölel. Azt mondja Kálvin János „A keresztyén vallás alapvonalairól" írott nagy művében, mindjárt az első mondatban, hogy: „az egész szent tudomány", vagyis mindaz, ami az embert a legnagyobb kérdésekben eligazítja, „két részből áll: az Isten és a magunk ismeretéből". A vámszedő imádságában mindkettő benne van.

Hogy az utóbbin kezdjük: ez az imádság a helyes önismeret imádsága. Aki így könyörög: „Légy irgalmas nékem, bűnösnek!”, az minden hazugságon és önámításon át eljutott a világos igazság meglátására önmagát illetőleg. A farizeus, önmaga vállát veregető nagy önelégültségében, még ostobául gyermekes képzelgésben leledzik. A vámszedő már eljutott a nagy megismerésre: én – bűnös.

Neki sem volt könnyű. Igaz, hogy az ő útjában más akadályok álltak, mint a farizeusokében, de nem kisebbek, hanem még nagyobbak. Amannak az volt a veszélye, hogy mások elhitették vele, hogy ő Isten előtt emelt fővel állhat meg, és dicsekedve sorolhatja el érdemeit. Az egész közszellem, amelyet neveltetése közben magába szívott, erre tanította. Mindenki elismeréssel, tisztelettel, helyesléssel vette körül kegyes életét.

A vámszedő éppen ellenkező helyzetben volt. Ő mindenki szeméből a megvetést látta maga felé villogni. A háta mögött hallotta a megbélyegző bírálat suttogásait. Hiszen az, aki a pogány és zsarnoki idegen rómaiak szolgálatában állt és úgy szipolyozta népét a maga zsebének hasznára, közmegvetésben állt. Mások valóban nem legyezgették önelégültségét.

De annál erősebben ágaskodott benne az önhelyeslés ösztöne. Mert az ilyen elítélt és kitagadott ember természetszerűleg a „csakazértis” álláspontjára helyezkedik. Mit neki utóvégre mások vélekedése? Ő meg van elégedve magával, és fittyet hány az egész világnak. Az erkölcsbírákat nem ismeri el illetékeseknek, mert nem fogadja el őket magánál jobbaknak. Jól látja: kegyességükben mennyi a nagyképűség, és tisztességükben mennyi a képmutatás. Fölötte ne akarjon senki ítélőszékbe ülni, mert ő tudja, hogy ő is van olyan ember, mint a bírói palástban tetszelgők. Az ilyen embernek talán a legnehezebb eljutnia a feljajduló bűntudat önismeretére...

De a vámszedő eljutott. Hiába erőltette a magával való megelégedettséget, örökké az nem tarthatott. Mennél önérzetesebben védekezett mások hibáztató szavai és rosszalló tekintete ellen, titkon a lelke mélyén annál inkább kellett éreznie, hogy igazuk van. Az sem használt, hogy minden rászórt vádat legalább ugyanannyival tudott viszonozni. Mindjobban kellett éreznie, hogy a bűn azért nem kevésbé bűn, ha a bírálói is bűnösek, – mert nem az emberek véleménye dönt itt, hanem attól független ítélőszéké.

Egyszer aztán elviselhetetlen lett számára az igazság ellen való tusakodás, és meghódolt előtte. Emberek előtt nem tudta volna megvallani, nem rájuk tartozott. De megtalálta azt a helyet, ahol kiönthette szívét: Isten előtt. Itt nem kellett magát óvnia és kímélnie. Itt könyörtelenül szemébe nézhetett a valóságnak. És egész valóját beleönthette abba az igazmondó vallomásba: „én bűnös!”

Sok ember ma hajlandó volna sajnálkozva vállát vonogatni ezért felette. Amint ott áll a templom hátsó félhomályában, magába görnyedten, mellét verve, a fájdalomtól meg-megremegő egész testében egy élő „mea culpa”, – nem imponál a mai embernek. Keressük inkább az élet derűsebb, biztatóbb oldalát! – hirdetik ma sokan. Mi az egészség és az öröm kultuszát követjük! Ami hiba és baj van az életünkben, minek arra rátapasztanunk a tekintetünket? Inkább töltsük meg szemünket a fénnyel, hagyjuk az árnyakat! Hadd járjon át sugalló erejével az emberi jóság derűje! Letűnt idők beteges maradványa a töredelmes önmarcangolás!

De nézzétek, mit csinálnak ezek a világboldogító optimisták, amikor valahogy mégsem akar sikerülni nekik a nagy életderű? Mert néha elfogja őket is a nyughatatlanság, sőt az idegeikre megy az erőltetett életkedv, és belebetegszenek a bűn hatalmai felett való játszi elsiklásba. Nem ahhoz a gyógymódhoz folyamodnak-e ők is, amelyben messze megelőzte őket a vámszedő? Igaz, hogy nem Isten színe előtt, hanem emberek előtt, sokszor bölcs lélekgyógyítók, de sokszor kontárok előtt, akik többet ártanak, mint amennyit használni tudnak, – nem ők is abban keresnek-e enyhülést, hogy divatos lelki kúrák módjára szembenéznek az elleplezett

igazsággal, napfényre hozzák a lelkük sok eltemetett tisztátalanságát, és kifakasztják magukból az elfojtott önvád mérges kelevényeit?

Hiába: az egyik szükséges dolog, amelyet meg kell tanulnunk, a magunk igaz ismerete, – a fájó, ezerszer került, de egyszer mégis csak leplezetlenül elismerendő igazság: „Én bűnös!"

III.

Ennél csak egy nagyobb megismerés van – nagyobb azért, mert az igaz önismeret is azon alapszik: – az Isten ismerete. Ez is megvan a vámszedő imádságában, sőt mindenekfelett ez teszi örökre mintaimádságunkká. Aki így imádkozik: „Isten, légy irgalmas nékem, bűnösnek!" – az előtt feltárultak a legnagyobb titkok, amelyek ember előtt feltárulhatnak: az Istennek titkai.

Az ilyen ember megismerte Istent, a szent és igaz bírót. Emberek előtt kényesen védett önérzete összeroppan Őelőtte, mert megtudta, hogy minden emberi vélekedésnél fontosabb az Ő vélekedése. Az életének legfőbb kérdése már nem is az, hogy hogyan illesztheti bele Istent a maga világába, hanem az, hogy hogyan állhat ő meg az Isten világában. Megingott a lábai alatt minden biztonság. Elveszett embernek tudja magát, mert ott áll a törvényeiben alkuvást nem ismerő és ítéletében meg nem vesztegethető Úr és Király előtt. És ha az emberek minden szava csupa dicshimnusz volna is az ő kiválóságairól, mit használna az neki? Csak egy marad hátra: irgalomért könyörögni!

De az ilyen ember megismerte az Istennek irgalmasságát is: mer irgalomért könyörögni! Tudja, hogy ez a kérés nem hull vissza szárnyaszegett madárként az üres levegőégből, hanem nyílegyenest megtalálja útját az Istennek szívébe. Honnan vette ezt a megismerést a vámszedő? Oh, évszázadok óta derengett már az ég alján ennek a fénye. Az az Ótestamentum, amelyet tudatlan emberek olyan sokszor emlegetnek csak a haragvó Istenről szóló és ezért elavultnak tekinthető könyvként, telve van az irgalmas Istennek üzeneteivel, „aki nem feddődik minduntalan s nem tartja meg haragját örökké", „aki nem akarja a bűnösnek halálát, hanem hogy a bűnös megtérjen és éljen". Világított már a nap régen, mielőtt teljes pompájában felkelt volna az Újtestamentum kijelentésében. És a bűnbánó lelkek ezrei előtt, ha még homályosan is, de ott ragyogott az az Isten-arc, amelynek éles vonásait mi a töviskoszorús Főn látjuk. Ismerhette hát a vámszedő is a bűnös emberen szánakozó, ügyét magára vevő, könyörgését meghallgató isteni irgalmasságot.

Keserves önmegismerése ezért nem űzi a kétségbeesés magányába, ahol menthetetlenül elpusztulna. Odaűzi az Istennel való magányosságba, ahol újra megtalálhatja önmagát. Önvádja imádságban oldódik fel. Odaveszti magát az Isten előtt való összetörettetésben, de megmenti az életét az Isten előtt való megigazulásban.

Nem látjátok, mint nő meg az a meghajlott, mindenki elől eltűnni vágyó alak ott a templom zugában, idő feletti arányokra? Mintha ott állna az egész kavargó emberiség sátortáborának a közepén égbe magasló vezéralak gyanánt, és mintha titkon elmormolt imádsága harsány vezérszóként mennydörögne szét: Utánam! Ő megtalálta az utat! Ne legyen senki, aki hiábavaló próbálkozásokkal másfelé tékozolná a drága életidőt, és végzetes kockázatokba vetné magát! Ez az egyetlen kivezető út, ez az imádság: „Isten, légy irgalmas nekem, bűnösnek!"

Ne csak a bűntudat fájdalmaiból felkiáltó embert lássátok benne. Az magában véve valóban nem dicsfényben ragyogó látvány. Nem hódítana meg senkit a követésére. De vegyétek észre a kiáltására nyomban érkező feleletet is. Az imádságában már benne ujjong a meghallgattatása. Keserves bűnvallása hívő bizonyságtétel az Isten nagyságos dolgairól. Ott áll a szoros kapuban, amelyen át csak lehajtott fővel, kicsinnyé alázkodva lehet átlépni. De a lába

ott nem ver gyökeret. Ha látszat szerint mozdulatlanul egy helyben marad is imádságával, mint egy önmagába merevedett élő szobor, – azért igazában ez az imádság mozgásban van, lendülő lélek szól benne, nagy lépés az egész a szoros kapun át. És fél lábbal már túl van rajta, – a tágas mezőn, ahol nincs többé szorongattatás és veszedelem. Nem látja jól az imádkozó vámszedőt az, aki nem látja föléje hajolni az Istennek minden biztatását és ígéretét, bocsánatát és megtartó kegyelmét.

Ez az imádság mindenekfelett azért olyan nagy kincsünk, mert benne a vámszedő bízó töredelmén át is az Atya szeretetét ragyogtatja fel Jézus.

*

Azért is nem végződhet a példázat magánál az imádságnál. A befejezést szükségképpen csak az imádsága után hazatérő vámszedőnek a képe adhatja meg. „Mondom nektek, ez megigazulva ment alá az ő házához.” Nézzetek utána, amint kioson a templomi sokaság között és alákanyarodik a hegyről Jeruzsálem nyüzsgő utcáiba. Az imádság folytatódik. Még mindig úgy jár, mintha nem tudna semmit a körülötte zajló világról, – neki most az Istennel való egészen személyes ügye tölti be a lelkét. Az önmegismerés árnyai most is ott boronganak a lelke felett. Soha többé nem fog megszabadulni attól a tudattól, hogy ő bűnös, aki csak irgalomból élhet meg. De rásüt ezekre a fekete felhőkre Isten ismeretének aranyló napfénye. Ő irgalomért könyörgött, és nem csalódott. Akikkel találkozik, különös fényt látnak a szemében sugárzani, és valami nagy, biztos békességet az egész lényén eláradni. Így megy vissza az ő házába, és így megy tovább az egész életen végig.

Félsz és fázol attól, hogy odaállj mellé, amikor a mellét veri? De szeretnél ugye, a „megigazultság” útján vándortársa lenni? „Aki megalázza magát, az felmagasztaltatik.” Csak az. De az bizonnyal. – Hát nem a mi szívünkből szakadt-e ki csakugyan a példázatbeli vámszedő imádsága?

***

A kegyelem – és mi

(1929. VIII. 17. Gyulai Pál u.)

„Az Ő teljességéből vettünk mindnyájan,
kegyelmet–kegyelemért.”
János ev. 1,16.

A János evangéliuma hatalmas bevezetéséből való ez az ige, ahol az Evangélista elő akarja készíteni olvasóit a későbbiek méltó fogadására. Mielőtt elbeszélné, amit fel akart jegyezni az egymásután szaporodó nemzedékek számára mindabból, amit Jézus tett és mondott, előbb tisztázni akarja, hogy ki is volt az a csodálatos személyiség, aki történetének hőse. Amennyire a dadogó emberi nyelv képes az isteni dolgokról szólni, feltárja előttünk elöljáró szavaiban a Jézus Krisztus kilétét, megjelenésének és munkásságának legbenső titkát.

Többek között felsorakoztatja a bizonyságtevők tanúságát. Hivatkozik azokra, akik közvetlen szemlélői voltak e páratlan életnek. „Közöttünk sátorozott” – mondja apostoltársai nevében is – „és mi láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjéét...” Idézi az istenküldte előfutárnak bizonyságtételét, aki félreérthetetlen szavakkal nyilatkozott az „utána jövőről, de nála nagyobbról.” És végül megszólaltatja mindazokat, akiknek életében Jézus elvégezte a maga hivatását. „Mi mindnyájan” – és ez alatt értendő a keresztyének egész, nagy családi köre, – „az ő teljességéből vettünk, kegyelmet kegyelemért.”

A keresztyén köztudatnak ezt a Krisztusról kiállított bizonyságát vegyük vizsgálat alá most. De előbb még, hogy értelme egészen világos legyen előttünk, két dolgot jegyezzünk meg bevezetésül. Először is azt, hogy ez a mondás akkor világosodik meg előttünk, ha kapcsolatba hozzuk azzal a néhány verssel előbb olvashatóval, mely szerint „az Ige testté lett és lakozék mi közöttünk, telve kegyelemmel és igazsággal”. Ez az a teltség, teljesség, amiből mindazok vettek, kiknek nevében az apostol bizonyságot tesz. És még közelebbről, a kegyelem és igazság közül, a Krisztus teljességének a két összetevője közül is az előbbire irányul nyilván az evangélista figyelme itt. Mert hiszen rögtön azzal folytatja, és azzal fejezi is be prológusát, hogy Jézus Krisztust, a megtestesült Igét még egyszer, mint minden isteni igazság forrását hirdeti. „Az Istent soha senki nem látta”, az emberiség nem volt birtokában annak az igaz istenismeretnek, amelynek világánál útját boldogan járhatta volna. „Az egyszülött Fiú, aki az Atya kebelében van”, – akinek állandó életeleme az Örökkévaló, – „az jelentette ki Őt.” Ha tehát itt az igazság teljességéről van szó, – nyilván az előző versben, a mi versünkben, a kegyelem teljessége forog szóban. Mert hiszen „az egyszülött Fiú” nem csak igazság, az útainkat megvilágító fény, hanem kegyelem is, az egész valónkat átható életerő, melynek hatalma által járhatjuk is a megvilágosodott utat.

A másik előzetes megjegyzés ezután rövidesen elintézhető. Ha amúgy is nyilvánvaló, hogy itt a kegyelem teljességéről van szó, akkor az utolsó szavak – „kegyelmet kegyelemért”, nem is tartoznak szorosan a mondathoz, hanem csak függelékül kapcsolódnak hozzá. E szavak nélkül is elegendő lett volna önmagában az a hatalmas bizonyságtétel: „az Ő teljességéből vettünk mi mindnyájan”. Nem azt akarta hát még megmondani az író, hogy mit vettünk „mi mindnyájan”, hanem arra akart még világosságot vetni, hogy mi módon történik ez a vevés, milyen feltételek mellett megy az végbe. Mintha azt mondaná: „Az Ő teljességéből vettünk mindnyájan, – és pedig, ha közelebbről is érdeklődik valaki, hát úgy, hogy „kegyelmet kegyelemért”.

A teljesség, ami Krisztusban feltárult; azután a keresztyéneknek e teljességből való merítése; és végül ennek a részesedésnek a jellegzetes módja: ezek a mozzanatok domborodnak ki az Evangélista szavaiból.

I.

„Az Ő teljességéből vettünk", mert Ő „teljes volt kegyelemmel". Kegyelem – van-e ennél súlyosabb szava a Szentírásnak? Értsd meg, hogy mi a „kegyelem", és ha ezzel a kulccsal a kezedben fogsz hozzá, megnyílik előtted az egész Ó- és Újtestamentum teljes kincses gazdagsága. Eleitől végig, mind világosabb üzenettel, azt hirdeti nekünk a Szent könyv, hogy az Isten világának a legfőbb törvénye – a kegyelem.

Úgy jellemzi Istent a kegyelem, és úgy uralkodik ez a vonás minden tettén, mint ahogy a természeti világban mindenütt érvényesül az áradás törvénye: a több törekszik a kevesebb felé. A magasabb hőfokra hevített testből a meleg kisugárzik a hidegebb környezetbe. A levegő sűrűbb helyeiről megindul a szél mozgása a ritkulások felé. A nagyobb feszültségű villamosság ad a magáéból a kevésbé telített testeknek. És így tovább. Ugyanígy az Isten láthatatlan birodalmában, ahol szellemi teremtményeivel szemben éli az Ő életét: a gyöngeség nem ok arra, hogy az Ő ereje elforduljon attól; a gyarlóság nem arra készteti az Ő tökéletességét, hogy szégyellje a vele való érintkezést, és a bűnnel találkozva az Ő szentsége nem csattan ki azonnal megsemmisítő ítéletben. Ellenkezőleg: Isten közölni akarja az Ő gazdagságát a mi szegénységünkkel, – hogy a gyengeség erőre forduljon az Ő ereje által; a gyarlóságon keresztül is mind több csillanjon át egy készülő tökéletességből; és a bűn helyet adjon a szentség uralmának. Mennél több bennünk a hiány, annál inkább vonzódik felénk Isten, hogy kitöltse az űrt az ő bőségével.

A „kegyelem" nem más, mint a szeretetnek éppen az a különös esete, amikor a két fél nem egyenrangú egymással, még csak nem is méltó egymáshoz, hanem az egyik magasan áll dicsőségben és hatalomban, a másik pedig mélyen alant, nyomorúságban. Isten az, aki szeret, – és te vagy az, akit szeret. Ez a kegyelemnek csodája, s mégis örök, állandó törvénye.

És mondd csak: nem ez-é az, amit mi mindnyájan vágyva keresünk, és ha nem hirdetné és kínálná nekünk az Evangélium, akkor sohasem lelhetnénk nyugtot? Nem él-e mindnyájunk lelke mélyén egy éhes, fáradt gyermek, aki keresi az erős, a gazdag Atyát, hogy az asztalához ültesse, kielégítse vágyait, s hatalmas karjaira emelve biztonságba helyezze? Ahányan vagyunk, mind egy-egy nagy űrt hordozunk magunkban, és sajogva fáj bennünk e nagy üresség, míg nem találunk rá a bőségre, mely kiáradjon beléje. Letelepedni egy forráshoz, amelyből árad a szomjunkat csillapító áldás, és meríteni, meríteni, meríteni vég nélkül: ez a lényünkbe beleírt rendeltetés. Aki elég akar lenni önmagában önmagának, az a lénye legbenső törvényén követ el erőszakot. Hiába minden csitítgatás: felsír a mélyből a valóság: magunkban roncs töredékek vagyunk, és hiányzik hozzánk a nagy kiegészülés, mely teljessé tesz. S aki túlteszi magát ezen a valóságon, és megpróbál csak önmaga lenni, és ezzel megelégedni, – belepusztul.

Elindulunk hát keresni a világban. És az utunk nem egészen kietlen, nem egészen kétségbeejtő. Csak hálás, fogékony szív kell hozzá, és annyi mindent találunk, ami a szívünkbe beáradó áldás, meggazdagító ajándék. Sok jel hirdeti nekünk a kegyelmet. A szomjúság elelcsendesedik bennünk, és eltölt az érzés, hogy boldogok vagyunk, áldottai vagyunk valami nagy Jóságnak. De kielégítve azért nem vagyunk igazán. Mert kapunk, kapunk drága kincseket; annyi szépség és öröm ragyog fel körülöttünk a természet gazdag pompájában, az emberi tudás és művészet gyönyörűségeiben, a családunk kis körében, és sikeres harcaink nyílt térein. De milyen ára van mindig ennek a sok áldásnak! Adnunk is kell mindig valamit

cserébe. Vagy éber vigyázatosságot, hogy a virág mögött rejlő tövis meg ne sebezzen, s míg örvendezve élvezzük boldogságunkat, annak méze rontó métellyé ne legyen. Vagy pedig csak úgy juthatunk hozzá egyáltalán ezekhez az áldásokhoz, hogy súlyos, komoly felelősségek terheit vállaljuk értük. Nincs az életnek olyan szépsége és ajándéka, amit meg ne lehetne unni, vagy amibe bele ne lehetne fáradni. Ami ma gazdagon ajándékoz és megtölt, holnap már kifosztó rablónkká lesz, és utána üresebbek vagyunk, mint voltunk előbb nélküle. Nekünk olyan bőség kell, amely soha ki nem merül és cserben nem hagy, – az áldó jóságnak olyan áradása, amely alá üres szívünket azzal a bizonyossággal állíthatjuk oda, hogy megtöltözése egy örökkévalóságra biztosítva van. Semmivel sem érhetjük be, ami kevesebb – a kegyelem teljességénél.

Ez az, ami Jézus Krisztusban megjelent. Nem a kegyelemnek jele és bizonysága, hanem maga a kegyelem, minden mértéken túláradó teljességével. Amikor kereső lelkünk, vándorútján csapongva, eljut Őhozzá, és csodálkozásából felocsúdva mer már hinni a benyomásoknak, amik érik, ösztönös, boldog bizonyosság szállja meg, hogy végre célnál van. Figyeljük Jézus szavait, – mily csodás üzenetet hoz a szeretetről, mely mindent gondoz és igazgat dicsőséges céljai szerint. Látjuk az Ő tetteit, – milyen felejthetetlen tükrei az isteni hatalomnak, mely minden gyöngéhez és beteghez irgalommal hajol le. Megismerjük az Ő szívét, a kereszten megszakadót, azt az egyetlent, amilyen sem azelőtt, sem azóta nem dobogott e földön, – és nem tudunk mi sem mondani egyebet: „teljes volt kegyelemmel."

Mint ahogy visszatartott, megduzzadt víztömegek torlódnak elő, amikor megnyílnak a zsilipek, úgy árad felénk Jézusból, amint megismerkedünk vele, az, amit kerestünk: a kegyelem. „Mint nagy vizeknek zúgása", amitől erejét veszti minden más hang, úgy némít el minden kétséget és félelmet a felénk hulló hatalmas áldás: Isten szeret minket. És ennek az ajándéknak nincsen fullánkja, sem nem ró vállainkra terheket. Itt igazán gyermekké lesz az ember egy nagy, csodás szeretet előtt, mely tőle nem akar kapni semmit, csak adni akarja önmagát neki vég nélkül. Soha többé nem gyötörhet a magunk hiányossága, amióta ezt a teljességet ismerjük. Mi szegények vagyunk, de van Jézusunk, akin át gazdagokká lettünk Istenben.

II.

„Mindnyájan vettünk" ebből a teljességből. Nem maradt csak Őbenne, hogy mi csodáljuk a messzeségből, és továbbra is nélkülözzük. Nem maradhatott így, mert hiszen azért kegyelem, hogy áradjon szerte mindenüvé, ahol szükség van rá. Eljutott tehát hozzánk is, – ezt hirdeti a keresztyének öntudata.

De miért ilyen kerülő úton? Miért kell a szemünknek visszaszállnia a múltba, hogy ott akadjon meg, akár egy-két nemzedéknyi távolságban, mint János írása idején volt, akár két évezred távolságában, az Ő alakján, aki „teljes volt kegyelemmel".? Miért nem elég, ha mi szemünket fölfelé emeljük a magasságba? Ha van isteni kegyelem, melyben megtalálhatja az emberi szív megpihentető megteljesedését, miért nem árad ki egyenként mindnyájunkra? Miért ez a közvetítés a történelem Jézusán át?

Ne csodálkozzunk a keresztyén élet e bizonyságtételén. Mert csak az ismétlődik meg itt is, ami Istennek minden munkáját jellemzi, ami által embervilágunkat neveli és formálja. Mert mi az, amit nem közvetítők útján adott nekünk az Isten? Milyen élvezettel tudunk elmerülni egy naplemente bíbordicsőségébe, vagy a madárdalos erdő áhítatos csendjébe. Igen, de ezek a szépségek nem mindig voltak hozzáférhetők. A nap mindig így szállt nyugovóra, s a madarak mindig így daloltak, de nem volt senki, aki gyönyörködött volna bennük. Míg egyszer teremtett Isten egy művészt, akinek a szívében nem ismert mámort nemzett a természet minden színe, és minden hangja, s aki dalával vagy festményével kezdte nyitogatni a többiek

szívét is a természeti szépség befogadására. S aztán nemzedékről nemzedékre szállt tovább az új nyereség, eljutott hozzánk is, és mi is abból a hajdani talált kincsből élünk, amikor szépnek látjuk az Isten természetét. Vagy meg akarta Isten tanítani az embereket arra, hogy milyen szent és felelősségteljes az a kötelék, mellyel őket összefűzte egy-egy nemzetté. Küldött férfiakat, akiknek a lángoló élete megtestesítője volt egy-egy hatalmas nemzeti rendeltetés gondolatának. A tűz, mely őket e gondolat szolgálatában emésztette, bevilágított az utánuk jövendő nemzedékekbe, és még ma is az ő emlékük fényénél értjük meg: milyen komoly és nagy dolog, hogy egyéni sorsunk összefűződik egy nemzet történelmévé. A mi nemzetépítő munkánkban az a tőke váltódik aprópénzre, amit ők hagytak ránk örökségül.

Ezt az utat követte Isten akkor is, amikor a legnagyobbról volt szó: az életünk üdvéről. Nem itatta át egyenletes átlagszerűséggel az emberiséget az Ő kegyelmével, hanem egyszer, egy helyen felfakasztotta annak teljességét, hogy onnan áradjon tovább mindenhova és mindenfelé. Adott az emberiségnek valakit, aki minden időkre elégséges és érvényes erővel élte a kegyelmet. Belőle most már jut mindenkinek. Ami kegyelmet a mi szívünk befogad, annak köszönhetjük, hogy annakidején Ő útnak indította felénk is a kegyelem tovasugárzását. Az Isten a történelem összefüggésében alakítja ki az életünket, ezért nem szakíthatjuk ki magunkat ebből a kapcsolatból még akkor sem, amikor Őt magát keressük. Ő az Ő kegyelmét is a történelem csatornahálózatába kapcsolta be. Jézuson keresztül közli velünk magát. Ez elől nincs kitérés. „Az ő teljességéből vettünk mi mindnyájan."

De mégis, ezzel nem mondtunk meg mindent. Amikor az evangélista azt mondja, hogy: „az ő teljességéből <u>vettünk</u>," többet akar mondani, mint pusztán azt, hogy az ő teljességéből származott el hozzánk, ami a kegyelemből részünkké lett. Itt cserben hagy minket minden párhuzam. A kegyelem dolgában több nekünk Jézus Krisztus, mint a természet élvezete dolgában a hajdani első művészlélek, ki erre megtanított, mert hiszen zavartalanul gyönyörködhetünk a teremtettség szépségeiben a nélkül is, hogy egyáltalán tudnánk: a múltnak mely művészlelkeitől származik az érzékenységünk erre; – és több nekünk a kegyelem dolgában Jézus Krisztus, mint a nemzeti öntudat terén a múltnak nemzetformáló hősei, mert hiszen lelkes önfeláldozással vetheti magát bele a nemzeti összetartozásból folyó kötelességekbe az is, aki vajmi keveset hallott a történelem nagyjairól. – Ilyen dolgokban, ha egyszer Isten adott egy-egy nagy lélek útján valami áldást, az tovaárad, és megteszi a maga útját nemzedékről nemzedékre. Akikhez eljut, nem is kell, hogy tudják: honnan jön. Az élet, mely bennünk lüktet, lehet valamilyen első sejtnek egyenes leszármazottja, – de nem vagyunk egyáltalán ráutalva többé arra az ősi sejtre, ha egyszer örökségébe léptünk. És emberi értelmünk tüze kétségtelenül visszavezetendő arra a lángra, mely az első emberi öntudatban fellobbant e földön. De semmi közünk többé ehhez az ősapánkhoz, mert hiszen akár akarjuk, akár nem, továbbél és továbbszáll az, ami egyszer ővele eljött e földre.

Jézus Krisztus azonban nem így ölelte magába minden eljövendő kegyelemnek a teljességét, hogy az már most Őtőle önkéntelenül terjedhetne tovább nemzedékről nemzedékre. A kegyelem, mellyel Isten meg akar ajándékozni, sokkal személyesebb dolog, semhogy öntudatlan örökségként terjedhetne tovább. Kimondhatatlan az az áldás is, ami így szivárgott szerte az emberiségbe Jézusból, és nincs az a hitetlen lélek, amely sokkal többet ne köszönhetne Jézusnak, mintsem hajlandó volna bevallani. Senki nem törölheti le magáról azt a bélyeget, hogy nem Krisztus előtt, hanem Krisztus után 2000 évvel él. De ez nem minden, nem az igazi, tulajdonképpeni ajándék, amit Jézus hozott, – nem a kegyelem teljessége. Azt csak öntudatosan feltáruló szív fogadhatja be. Azt kérni kell, és úgy adatik. És ezért olyan Jézus Krisztusunk van, aki nem is csak a történelem messzeségében van elhelyezve, ahonnan csak öntudatlan átvett hatásai jutnának el hozzánk, vagy ahová legfeljebb az emlékezet szállhatna vissza. Ő sokkal jobban megközelíthető mindnyájunk számára, mert most is és örökké élő. Az évezredek és világrészek távolságain felülemelkedve, egy olyan világban foglalta el helyét,

hol sem tér, sem idő, nem választhat el tőle senkit. Ott várja a keresőket, és ott fogadja őket a kegyelem teljességével. „Tegnap és ma, és mindörökké ugyanaz.” És mindnyájan, akik „vettünk”, ilyen személyes találkozás útján vettünk az Ő teljességéből. Ő nyújtotta ajándékait felénk. „Vegyétek...” És mi kinyújtottuk az éhségünk kezeit feléje. És megteljesedtünk.

Amikor János megírta evangéliumát, még alig két emberöltő távolsága választotta el Jézustól. De már akkor is nem csak azok nevében beszélt, akik földi kapcsolatban voltak vele Galilea halmain és Jeruzsálem utcáiban. Az ilyenek mellé ezrei sorakoztak már azoknak, akik testi szemmel sohasem látták Jézust, vagy nem is éltek még, amikor itt járt. És főként az ő bizonyságtételük az, amit János megszólaltat: „Mi is, mindnyájan az Ő teljességéből merítettünk.” Azóta egyik emberöltő a másik után következett. És mintha ez a hajdan elhangzott bizonyságtétel felénk közeledve a nemzedékek hosszú során át, nőttön nőne hatalmában, mint ahogy a sziklafalak között elhangzó dörej az önnön visszhangjától dagad. Milliók és milliók léptek az elsők nyomába, megszámlálhatatlan seregei szomjúhozó emberi lelkeknek; felkeresték Jézust, és aztán tovább adták a harsogó üzenetet: „mi mindnyájan vettünk az Ő teljességéből.”

III.

„Mi mindnyájan...” Napról napra többeket ölel fel ez a szózat, és súlyosbodik a jelentősége. De a legsúlyosabb, ugyebár, akkor lesz számodra, ha ez a „mindnyájan” téged is magába foglal. Hogyan csatlakozhatsz tehát a kielégített lelkek e seregéhez? Hogyan találhatod meg te is a kegyelmet? Biztos akarsz lenni a dolgodban, és nem akarnád egy világért sem eltéveszteni a módját, ugyebár? Azt kérdezed tehát, milyen előfeltételei vannak a Krisztusból való merítésnek? Mivel kell elé állni, hogy a kegyelem teljességében részesedhessen az ember? Minek ellenében, milyen szolgálat fejében kaphatod meg az Isten jóságának feléd sugárzását?

Vigyázz, vigyázz, rossz vágányra kerültél, te kereső lélek! A kegyelem teljességére is azt a mértéket alkalmazod, ami talán helyénvaló egyes, részleges áldásainál, de nem a teljességénél. Amott, emlékszel, minden nyereségnek megvolt az ára, amivel gyarapodott a lelked gazdagsága, azért cserébe adnod is kellett valamit. Ezért nem is nyugodhattál, míg a teljes, tiszta kegyelmet meg nem találod, melynek te semmit nem adhatsz, melytől csak kaphatsz minden ellenszolgáltatás nélkül. Ezt kerested, ezzel állsz most szemben, számolj le hát minden csereviszonnyal, üzleti kiegyenlítéssel.

„Az ő teljességéből vettünk...” Hogy hogyan? Milyen feltételek szerint? Egyszerűen ezen az alapon: „kegyelmet – kegyelemért.” A tapasztalt, illetékes ember fölényével, egyetlen kézmozdulattal félretol itt az evangélista minden számító, alkudozó viselkedést. Az egyetlen, amit felmutathatunk, hogy érette kegyelmet kapjunk, az a kegyelem, amit már előbb kaptunk. Az egyetlen érv, melynek alapján elvárhatjuk, hogy Isten áldó bőségével a mienk legyen, az, hogy eddig is a mienk volt, és nem válhat következetlenné önmagához. Véges végig ez magyarázza például a zsoltárírók hatalmas bizodalmát, amellyel minden szükségükben az Úr segítségére támaszkodnak. Amikor hívják Őt, – ez az argumentumuk: kősziklám és szabadítóm voltál mindenkoron. Két akadály állhatja tehát útját annak, hogy a kegyelem árjába belesodródj: a hálátlan megfeledkezés – ha nem emlékezel már vissza az eddig rajtad megnyilvánult isteni jóságra; vagy a gőgös elvakultság – ha nem isteni ajándéknak, hanem a magad vívmányának tekinted, ami eddig gazdaggá és értékessé tette az életedet. De lehetnél olyan rövid emlékezetű, hogy ne tudnád számon venni az áldást, mi eddig éreztette veled Atyád szeretetét? „Áldjad én lelkem az Urat, és el ne feledkezzél semmi jótéteményéről...” Vagy lehetnél olyan felfuvalkodott, hogy ne éreznéd magadat semmiben sem lekötelezve egy nálad magasabb hatalomnak, aki megkérdezésed nélkül kitöltötte rád olyan sok fejedelmi ajándékát? Voltaképpen „mid van, amit nem kaptál volna?” Itt is az a törvény uralkodik:

„akinek van, annak adatik.” És kinek ne volna, ha egyszer hálátlanságát elszégyellve és büszkeségéből kijózanodva néz körül?

Csak tanuld meg egyszer az életedet ebből a szempontból megismerni; gyűjtsd össze, amit csak össze tudsz gyűjteni elmúlt napjaidból, ami megannyi kegyelem volt, és így megrakodva, hálától terhelt szívvel lépj a Jézus Krisztus elé. Mondd neki: ennyiért áldom az Isten szeretetét, hadd áldhassam még többért. A „még többet” el fogod nyerni. Kegyelemért, amit felmutatsz, újabb, még gazdagabb kegyelmet. És annak fejében ismét újabb áldás vár készen, és így váltja majd fel egyik nap a másikat, mint mind feljebb vezető lépcsőfok. Nincs itt megállás, megfogyatkozás egy örökkévalóságon át. Teljességre találtunk, és vég nélkül csak „vehetünk”.

Jártál-e már vagy egy nagy erőműtelepen, ahol egy város világításához, vagy közlekedéséhez szükséges óriási villamos erőket fejlesztik? Megfigyelted, mi történik, amikor megindul egy olyan hatalmas dinamó gép? Holt, hideg vastömegekből áll, – azokat élettelen sodrony tekercsek veszik körül. Egyszerre, valahonnan, egy csekélyke villamos áramot bocsátanak bele e tekercsekbe, s a helyzet rögtön megváltozik. Az áramtól a tekercsektől burkolt vasmag delejessé lesz – és mihelyt delejesek a gép vastömegei, csak mozgásba kell hozni a gépet, a delejes tömegek egymáshoz való szüntelen közeledése meg eltávolodása villamos áramot fejleszt. Ezt az áramot megint átvezetik a tekercseken, a vasmag delejessége ettől még erősebb lesz, erősebben delejes tömegek mozgása megint nagyobb áramot nemz, s azt újra átvezetve a tekercsekre, megint még erősebb áram fejlesztésére lehet felhasználni. És így tovább, míg a fokozás el nem éri azt a határt, ami bennerejlik az embercsinálta, véges képességű készülékben.

Ez a kegyelem munkájának a képe. Elég a legkevesebb öntudatossá vált kegyelem is, csak bele kell árasztani az életbe, hogy éreztesse hatalmát, – és máris újabb, nagyobb kegyelem fog fellépni a nyomában. És így fokozza önmagát a kegyelem, egyik megnyilvánulásáról a másikra, míg csak fér a szívünkbe.

A kegyelem, – hiszen azért kegyelem, – elvégzi a maga munkáját benned. A te dolgod az, hogy hálásan felfogd és megőrizd. Az Isten országába idegen pénzt nem lehet importálni – semmit sem vált be, amit nem ő bocsátott ki, – mert azt akarja, hogy egészen belőle, az ő bőkezűségéből éljenek meg gyermekei. Ne akarj hát beleavatkozni az ő dolgába; csendesedjél el, és hagyd, hogy ő érvényesüljön. Hiszen Ő az erő, te a gyöngeség vagy. Ő a bölcs, te a rövidlátó vagy. Ő a szent, te a bűnös vagy. Kegyelemre szomjúhoztál, kegyelmet kell tehát elfogadnod, nem fizetséget.

*

„Mindnyájan az Ő teljességéből vettünk, és pedig kegyelmet kegyelemért.” Miért vannak még hát torz, csonka, töredék emberéletek, ha megadatott, ily fenségesen, kiteljesednünk? Miért az élet útszélein éhes koldusokként ténferegni, amikor a királyi asztal ilyen dúsan rakottan hívogat? Nem tudják az emberek ezt az Evangéliumot? Hát zúgjuk akkor világgá, míg minden fülhöz eljut: „Mi mindnyájan vettünk az Ő teljességéből.” Vagy szól a szavunk, és terjed a híre, – de nem fog a szíveken? Nincs hitele az üzenetünknek, és nem indulnak el rajta? Akkor irgalmazzon nekünk az élő Isten, hogy utána nézhessünk könyörtelen őszinteséggel: csakugyan vettünk-e, és szüntelen veszünk-e az Ő teljességéből? Vagy talán, míg a szánk beszél róla ékes vallástétellel, az életünk mégis csak szánalmas, kielégítetlen üresség, és rossz, cáfoló, elriasztó cégére annak, amit kínálunk?

„Mi mindnyájan vettünk az Ő teljességéből!” Ó, ha olyan igazán vallhatnánk, mint azoknak az első időknek megteljesedett, túláradó életű tanítványai...

***

János 2: 18 – 22. (Húsvéti)

(Gyorsírás után)

Ünnepi keresztyén gyülekezet! Megfoghatatlan csoda az, amelynek emlékezete kiújul ma az Igéből mielőttünk, és az egész világ keresztyénségének körében. Azért mi boldog hittel mégis igazságnak és valóságnak valljuk és hirdetjük azoknak, akik hajlandóak volnának a mesék világába utalni. Hadd ajánljuk figyelmükbe azt a körülményt, hogy ha az evangéliumokat fellapozzák s megnézik, mit jegyeznek fel a húsvéti tényről, akkor nagy meglepetéssel meg kell állapítaniuk, hogy teljességgel hiányzik a feljegyzésekből éppen a meséknek a fő sajátossága, hogy t. i. kiszíneznék a csodát. Talán megdöbbent benneteket is az első hallásra, de nézzetek utána: a húsvéti csodának a lényegéről, magának a mi Urunk Jézus Krisztusnak a feltámadásáról az evangéliumok utolsó fejezeteiben egy árva szót sem olvasunk. Hogy mi történt azzal a jól lezárt sírban nyugvó holttesttel, hogy az Isten teremtő ereje hogy hatotta át újra élettel, hogy változtatta át, hogy többé ne is földi test legyen, hanem alkalmas arra, hogy mennyek fogadják be, hogy kelt ki onnan, – bármennyire érdekelne bennünket – mert az értelmünk is kíváncsi rá, és mert képzeletünk is ezt szeretné boncolgatni – minderről az evangéliumok nem szólnak, pedig meseszövő fantázia éppen ezt feszegette volna, ezt színezgette volna.

Az evangéliumok, s az egész Új Testamentum világgá hirdeti, hogy tény, és megtörtént; az apostoli írásoknak minden lapjáról zeng az örömhír a Krisztus feltámadásáról, és ez a szent bizonyság hajtotta azt az első keresztyén nemzedéket, azt a maroknyi kis gyönge csapatot, hogy vegye fel a harcát az egész világgal, s lendítse neki az ő hódító útjára. És olvasunk arról, hogy ez az ő nagy bizonyságuk a Krisztussal való találkozásokból táplálkozott; megjelent nekik, és minden kétségüket, csüggetegségüket, kétségbeesésüket eloszlatta azzal, hogy nyilvánvaló jelét adta, hogy Ő feltámadott. És olvasunk arról, hogy azon az első húsvéti hajnalon azok a kegyes asszonyok tele még a gyásznak a fájdalmával, milyen rettentő zavarba estek, amikor kiérkezve a sírhoz, azt felnyitva, üresen találták.

De mindezek már következményei magának a csodának. S magát a csodát az evangéliumi feljegyzésekben elfedi előttünk – nem jól mondanánk, ha úgy szólnánk: az áthatolhatatlan homály, inkább mondjuk úgy: – a mi szemünk számára áthatolhatatlan fény, amelybe bele nem tekinthetünk. Nem akarta az Isten és nem engedte, hogy ebbe mi kíváncsi szemmel belefürkésszünk; nem volt annak, ami akkor történt, senki emberfia szemtanúja. Az őrök, akik ott voltak, kábulatba estek, csak utólag látták, hogy az a tetem, amelynek őrzésére odarendeltettek, már nincs ott. És mindmáig embernek az elméje nem lehet tanúja, a maga kíváncsiságának fényképező gépével oda nem tolakodhat, meg nem rögzítheti: mi történt ott, és hogyan történt. Ez az Istennek a maga számára fenntartott titka marad, hozzánk csak az örömüzenet szól: hirdeti, hogy megtörtént, s hirdeti, hogy mi mindent köszönhetünk mi neki.

De valamit még ezenkívül is olvasunk az Új Testamentum lapjain a tény megtörténte utáni találkozásokon, a tényből fakadó nagy áldások ajándékairól szóló igéken kívül. Ott vannak a tény megtörténte előtti Jézusnak az ajkairól elhangzott nyilatkozatok. S ezek közül való ez a mai alapigénk is. Nem az egyetlen, mert máskor is szólt az Ő elkövetkező feltámadásáról, de talán –valamennyi nyilatkozata közül ez a legérdekesebb. Keressük meg először is az eredeti értelmét: mit akart Jézus vele mondani?

A feljegyzés, amelyből alapigénket vettük, odakapcsolódik ahhoz az emlékezetes történethez, amely Jeruzsálem templomának megtisztításáról szól. Nem érdekel most bennünket az a kérdés, hogy vajon egyszer történt ez meg, vagy kétszer? A János evangéliuma úgy mondja el, mint Jézus működése elején megtörtént dolgot, a többi evangéliumok az utolsó korra

helyezik. Elég nekünk most odaképzelni magunkat abba az izgalomba, abba a fenséges jelenetbe, amikor a jeruzsálemi templom márványtól fényes csarnokaiban az oda betelepített s a papság számára lefizetett jó bérösszegek ellenében ott helyet kapott árusokat, akik a világ minden részéből összesereglett zarándokok szükségleteit szolgálták ki ott, maga Jézus fegyvertelenül, úgyszólván az Ő puszta megjelenésének ellenállhatatlan fenségével és hatalmával olyan riadalomba ejti, hogy kapkodva szedelőzködnek és szerteszét szélednek onnan. Ezek után lép közbe a templom vezetősége, hogy számon kérje: mi jogon lép ő itt fel; ha ő itt, mint Isten küldöttje kezébe ragadva a hatalmat intézkedik, meg akarja tisztítani a templomot, – mi a legitimációja, mutasson nekik valami jelet. Megfelel Jézus: „Rontsátok le a templomot, és én három nap alatt felépítem." Képes beszéd, tanítványai sem értették meg – mint az evangélium feljegyzi, – csak feltámadása után világosodott ki előttük, akkor jutott eszükbe ez a mondás; akkor értették meg, mire vonatkozott.

Olyan homályos volt akkor, hogy félre is érthették, tudjuk az Ő szenvedéseinek történetéből, közelebbről a nagytanács előtt való kihallgatásából, hogy felhasználták ellene ezt a nyilatkozatot, elcsavarva természetesen és meghamisítva azt. Tanúkat hoztak, akik emlékeztek arra, hogy Ő valamikor kijelentette, hogy le akarja rombolni a templomot, hogy aztán majd újra felépíti. Pedig Ő azt mondta: „Ti fogjátok lerombolni, én harmadnapra felépítem." Előttünk már nem homályos e szavak értelme, tudjuk – amint az evangélium feljegyzi – Ő a maga testéről beszélt. „Mi az én igazoló jelem, hív bizonyságom, hogy nekem ebben a világban jogom van Isten nevében fellépni?" Erre azzal felelt, hogy előre mutatott az Ő jövendő feltámadására: „Tudom, hogy akármit mutatok is, az előttetek nem lesz hitelesítő bizonyság; akármit cselekszem is, ti nem akartok engem befogadni és előttem meghajolni; ti összefogtatok ellenem, megesküdtetek, hogy megrontásomra törtök; eljön a nap, amikor azt hiszitek, hogy sikerült engem eltenni láb alól, örökre elhallgattatni, a templomot ti le fogjátok rombolni, akkor fog majd kitűnni, hogy jogom volt az élő Istennek nevében szólni, mert amikor ti elvégeztétek a magatok munkáját, akkor kezdődik az enyém, romjaiból is újjá fog éledni az Istennek temploma; a halálból is vissza fogok térni, hogy folytassam és győzelmesen véghez vigyem az én munkámat."

Vagyis egyszóval maga Jézus Krisztus hirdeti itt már azt, amit azután az Ő apostolai hirdettek világgá: az Ő feltámadását, az örök Isten hitelesítő pecsétjét mindazon, amit Ő mondott és cselekedett. Ha ő fel nem támadt volna, lehetne akkor az Ő élete egy szép emlék, kedves szomorú kép az emberiség siralmas történetéből; állhatna akkor előttünk, mint tiszta lelkű álmodozó, aki csodálatos szépeket gondolt el, és nagyon sokat akart; mint egy mély és nagyon gazdag szív, mint egy becsületes, tiszta és szent életű utópista, de ki kellene mondanunk a fájdalmas ítéletet: eltévesztette az Ő küldetését, nem ebbe a világba való volt; mindaz, amit Ő akart, nem gyökerezett a valóságban – buborék volt, aminek kíméletlenül el kellett pattannia, mihelyt a való életnek szele érintette – ha Ő fel nem támadt volna. De mert Ő feltámadott, ebben maga az Isten tett bizonyságot Ő mellette; hitelesítette, igazolta, hogy olyasvalaki járt itt e földön a Krisztusban, aki Istentől jött és az Isten nevében járt, aki mögött ott van az Istennek az örök, mindenható valósága, s akinek ezért minden szavát, minden célkitűzését, minden parancsát és minden ígéretét garantálja az Isten. Addig, amíg ennek a világnak nem támad valamilyen hatalma, valami teljesen ellenséges hatalma, amely az Istent detronizálhatja, amíg az Isten Isten marad, mindenek felett való Úr és Felség, addig a Jézus Krisztusnak ebben a világban való munkája igenis megáll, mert az az Istené, s boldogan mondunk rá igent és ámént mi is, húsvétot ünneplő és húsvéti hitben élő keresztyének. Mert a mi Fejünk, a Krisztus, él, mert minden Őellene összeesküdött hatalom, még a halál hatalma felett is győzelmes maradt; mert túlélt mindent, ami útjába akart állni, minden akadályt, amellyel meg akarta hiúsítani az emberi bűn az Ő ügyét.

Azért, amikor megcsendül az Ő szava, mi alázattal és teljes bizodalommal hajlunk meg Ő előtte. Az Ő tekintélye nem egy rajongó képzelődése, hanem valóban Istentől ráruházott hatalom; az Ő vezetése jó vezetés, az Ő igazgatása jó igazgatás. Az Ő vigasztalása nem csak beszéd, hanem erő, az Ő halála nem egy póruljárt mártírnak a kimúlása, hanem váltság magánál az Istennél; nekünk engesztelést szerző áldozat, nem olyasvalami, aminek jobb lett volna másképpen történnie, hanem olyasvalami, aminek éppen úgy kellett történnie, mert így, ennek árán nyílik meg előttünk, bűnösök előtt az út az örökkévaló Istennek az atyai szívéhez.

Rábízhatjuk magunkat Jézus Krisztusra? Van-e neki joga felettünk uralkodni? Vannak jelek, amelyek igazolják, hogy Ő belenyúlhat az életembe, és azt a maga jótetszése szerint formálhatja, és nekem ettől nem kell félnem, mert ez az én üdvösségemre lesz? – Mindezekre felelet a húsvéti örömhír: Krisztus feltámadott, és él!

De ha ez volt az Ő szavainak eredeti jelentősége, azért ne álljunk meg itt, testvéreim. Emellett még sok más egyébre is megtanít bennünket alapigénk. Milyen megkapó már maga az is, hogy Ő a maga halálát és feltámadását templom-romboláshoz és templom-újjáépítéshez hasonlítja. „Rontsátok le a templomot, és én harmadnapon felépítem” – mondta, önmagára utalva. Ott volt körülötte a jeruzsálemi templom, Nagy Heródes e csodás építménye, amelyet a világ hét csodája közé számlált az a nemzedék, akik benne imádták az Istent. Annál büszkébbek voltak rá, mert nemrégiben készült el, még friss emlékükben volt a boldog ünnepi felavatás, amikor évtizedek hosszú munkássága után végre készen állhatott teljes pompájában. És Jézus mégsem erről a templomról beszél, amelynek csodájára jártak a világ minden részéből, hanem arról, amit egy más alkalommal így mond: nagyobb ez még a templomnál is – a maga személyiségéről. Mert mindazt, amit a templom kiábrázolt, sokkal jobban, igaz valóságban látta önmagában. – Mire való a templom? Hogy legyen egy hely, ahol az emberek közelebb érzik magukat az Istenhez, egy épület, amelynek az áhítatos csendjében elsimulnak a léleknek a hullámverései; egy hajlék, ahol elhallgat a kétségeknek a szava és megerősödik a hitnek a bizonyossága; egy találkozóhely, ahol emberek odaborulhatnak az Isten elé, és ugyanakkor egymáshoz is olyan közel jutnak, hogy testvéreknek érzik magukat? – Igen. De kőből épített templom, ha még oly remeke is az építőművészetnek, magában véve ezt nem adhatja meg. De valaki megadhatja: Ő, az Istennek igaz temploma, nagyobb minden földi templomnál. Ő a találkozópont ember és Isten között, és Ő az igazi összefogó erő ember és ember között. Ő az a csodaforrás, amelyből bizonyság árad kétségeink és szomorúságaink legyőzésére, Ő az, aki közel hozza az Istent mihozzánk, és minket felemel az Isten magasságába.

Így látta Jézus a maga küldetését: mint egy két lábon járó templom, vitte szerteszét azt, ami templomot jelent az emberek számára, és tudta, hogyha egyszer az Isten ezt az ajándékát ideplántálta ebbe a világba, ha adott az emberiségnek valakit, aki a templom minden áldásának az eleven összefoglalása, akkor támadhat ellene akármilyen ellenséges és romboló erő, az Isten ezt nem fogja kárbaveszni hagyni. Tudta, hogy még a halált is túléli, mert ez nem egy múló nemzedéknek szóló ajándék, amelyet az utána következő nemzedéktől már elrabolhat a halálnak a keze; ha lerontják is ezt a templomot, az Isten csodájaképpen új életre fog épülni; ha meg kell is halnia, fel fog támadni, és nemzedékről nemzedékre milliók és milliók számára ugyanaz lesz, ami az Ő földi életében egy szűk kicsi kör számára: az élő Isten közöttünk lakozásának az ajándéka.

Húsvétot ünneplő keresztyének! Mi erről is boldogan teszünk vallást. Igen, Ő az a láthatatlan, felénk forduló hajlék, a mi menedékünk, ahová ennek a világnak zajából csendesedni visszahúzódhatunk, ahová elvihetjük sérelmeinket, amelyek meggyógyíttatnak; kétségeinket, amelyek miatt elszégyenkezünk, és újra kivilágosodik bennünk a mi hitünk bizonysága; szülői hajlék, ahol elmúlik a mi árvaságunk, mert kiárad ránk onnan felülről az Isten atyai szeretete; megújulásunk forrása, ahol levethetjük a mi bűneinket, új emberekké válhatunk.

Szent dolog a külső ház is, ami jelképezi, keretként körülveszi ezeket a lelki élményeket; áhítozik a mi szívünk arra, hogy ez a gyülekezet is nemsokára felavathassa a maga kövekből épült templomát, de jaj volna nekünk, ha mégoly fényes, ékes szép templomunk Jézus nélkül maradna; s addig is, amíg nincs templom, amit ez a világ templomnak nevez, csak Ő legyen a mienk: az a gonosz kezektől lerombolt, de Isten csodájaképpen újra csak dicsőségesen égnek emelkedő templom, az az élő templom, Akiben lakozik üdvösségünk, mert Isten lakozik benne.

És végezetül, testvéreim, emeljük ki alapigénkből azt a nagy igazságot, hogy az Istennek ez a templomépítése, amellyel a Jézus Krisztusban önmagát és kegyelmének minden gazdagságát megadta ennek a világnak, – templomromboló világban megy végbe. Nem jöhetett közénk erre a világra Krisztus, csak úgy, hogy itt leselkedett reá a halál. Éppen ennek ellenére, ennek a kockázatnak vállalásával és elviselésével, és ennek fölébe kerekedve, győzedelmeskedik az Isten ügye ebben a világban. Azt jelenti ez más szóval, hogy nem hozhat fel senki semmit ezen a világon, amivel minket megrendíthetne. Rámutathat a pesszimista rettentő szomorú látványokra, felsorakoztathat a cinikus kiábrándító jelenségeket ezrével, minket nem zavar meg, mert mi Krisztusban az Istennek egy olyan élő templomát ismerjük, akin magán mutatkozik meg legjobban ennek a világnak rútsága, és ha ma is ezt látjuk, hogy kezek emelkednek ellene és csákányok csapnak bele; hogy összeesküszik sok gonosz hatalom, hogy az Ő országát megsemmisítse és az emberiséget a belőle kiáradó isteni kegyelem ajándékaitól megfossza – nem új dolog ez a mi számunkra: nagypénteken a kereszt tövében láttuk, hogy azt a templomot lehet lerontani, de a mai napon, húsvét ünnepén, boldog hálaadással hirdetjük, hogy ha ezerszer lebontják is, mindig újra és annál dicsőségesebben kel ki romjaiból a Krisztus. Ügye, a régi szép egyházi hasonlat szerint a poraiból megelevenedett phőnix. Az volt kezdettől fogva és az is marad az idők végéig. Még ha ezerszer diadalmasan hahotázik is felette a gonoszság, hamvaiból újra szárnyra kel, és Övé az egek véghetetlensége, és győzedelmesen szárnyal a magasba.

A mi hitünk és bizonyságunk nem valami naiv és tapasztalatlan optimizmus. Amikor az Ő keresztjét látjuk, nem ér az bennünket meglepetésképpen. Vannak akadályok és ellenségeskedések; mi egy templomromboló világban építjük az Ő templomát. A mi hitünk és bizonyságunk nem az, hogy senki nem árthat és nem ronthat, hanem az, hogy ezer rontás és pusztítás felett is az Ő temploma dicsőségesen emelkedik. Ez a mi gyülekezetünk is romok felett épül. Gyülekezeti életünk mindennapi praxisában ezer meg ezer szomorú tényt hozhatunk fel, hogy a Krisztus egyházába tartozó több ezer főnyi sereg él itt, amelyben százával vannak közömbösek, akikben leromlott a Krisztus temploma; akik számára úgyszólván egy fabatkát sem jelent a benne való hit. Szegény, hátramaradt emberek, akiken még nem söpört végig új idők szele. Sokszor az a látvány tárul szemeink elé, mint hogyha holttetemek csontjaitól teleszórt mezőn járnánk, – nem akarok vétkes túlzást mondani, nem a mi egész gyülekezetünk, de annak nagy része. Pedig elgondolom, mindezek olyanoknak az ivadékai, akik valamikor az életet sem tartották drágának a hitért, odaáldozták, ha kellett; olyan családok leszármazottai, amelyek ősei valamikor vagyont, békességet, testi épséget, mindent odavesztettek inkább, mint hitüket vesztették volna el. Valamikor épen, teljességgel állt az Istennek ez a temploma; hogy leromlott, milyen szánalmas képet mutat most!

Nagyon jól tudjuk, szakadatlanul folyik ebben a világban a templom-rombolás, és mi mégsem fordítunk hátat ennek a világnak megszomorodott, kiábrándult lélekkel, mert tudjuk, hogy a templom újjáépül – Krisztus él! És a mi egész gyülekezeti életünkben voltaképpen ez a húsvéti feladat: megmutatni, érvényesíteni a feltámadott és élő Krisztusnak az erejét, amellyel romjaiból is felépíti újra az Ő egyházát; elhidegült, közönyös világiasságokba elmerült lelkekből újra hitvallókat támaszt; kihalt tűzhelyeket újra lángra lobbant, elnémult ajkakon megzendíti a zsoltáréneket; megdermedt, holt tetemeket újra az Isten élő csodájává avat. „Ti

lerontjátok ezt a templomot," – mondja – „de én harmadnapra felépítem". Ami azon az első húsvéton történt, az azóta is szakadatlanul tart és megismétlődik, s mi ezért vagyunk keresztyének, hogy bennünk ismétlődjön meg és miáltalunk, hogy a Krisztus feltámadása mindennap újra visszatérő tapasztalásunk legyen, és körülöttünk ezer meg ezer esetben megsokszorozódjék.

A tegnapi estén megkondultak városszerte a harangok, s nagy ünnepi körmenetben ünnepelték meg a mi római katolikus testvéreink a feltámadást. Mi ezekben a szertartásokban nem veszünk részt, megértjük ugyan ezt a középkori örökséget. Valamikor a népvándorláskor ide Európába telepedett fiatal népek a maguk gyermeki lelkiállapotában a húsvéti történetet dramatizálni akarták, mint ahogy a gyermek mindent eljátszik, ők is szükségét érezték, hogy ki legyen ábrázolva előttük a meghalt Krisztus, amint szent sírban ott fekszik viaszbáb alakjában, vagy bármi legyen is az, és ki akarták ábrázolni a harmadnapi csodát is, amikor magasra emelve, hogy mindenek lássák, ujjongva hordozzák. Mi úgy érezzük, nekünk erre nincs szükségünk, sőt sok káros és veszedelmes csírát is rejt magában az evangélium tényeinek ilyen látható dramatizálása, és ezért tartózkodunk tőle.

De a lényeg ebben a régi, gyermeteg, és a mi meggyőződésünk szerint helytelen és káros szokásban, amit vele mondani akart az a középkori nemzedék, – ó, vajha megértenék mindazok, akik ma egyszerűen csak utánozzák az ő szokásukat! – a lényeg az nekünk is szent, az nekünk is drága húsvéti kincsünk, mert ha nem is olyan formában, de alapjában véve mi is azt akarjuk cselekedni, nem csak egyszer-egyszer egy évben, ugyanezt akarjuk cselekedni az életünk minden napján, mint ahogy ott megismétlődik a Krisztus feltámadása, úgy akarjuk mi is nap-nap után látni és érezni annak megismétlődését. Azt akarjuk látni, hogy él, a mai szent ünnepen, és az a kérésünk, hogy ezzel ajándékozzon meg bennünket; sok feledés, közömbösség és hanyagság nehéz kövei alá eltemetettségéből a mi Urunk támadjon fel, és az Ő élő hatalma és dicsősége ragyogjon elő nekünk úgy, hogy odanyújthassuk a mi húsvéti bizonyságtételünket mások elé is, és ha elmúlik felettünk ez az ünnep, könyörgünk az élő Istenhez, hogy az ünnepnek ez az ajándéka ne múljék el; az előttünk levő hét minden hétköznapján, és az azután következő hetek és hónapok minden hétköznapján ismétlődjék meg a húsvéti csoda: ha újra lerombolják bennünk a Krisztus templomát, hadd keljen az ki legyőzhetetlen és romolhatatlan szépségében. Hadd legyen a mi egész életünk szakadatlan húsvéti körmenet itt a gyülekezetben és minden összejöveteli munkánkban, nem viaszból, kőből, fából kialakítva, de a maga láthatatlan élő valóságában hadd emeltessék itt fel a feltámadott Krisztus, és amikor eloszlik ki-ki a maga munkája után, hadd legyen folytatása ennek a piacon, íróasztalnál, háztartásban, vagy bárhol is töltjük el életünk napjait; hadd váljon minden munkánk ünnepi menetté, amelyben dicsőségesen ragyog a feltámadott élő Krisztus, és mi mutogatjuk Őt egy világnak, amely boldog lesz, hisz benne, szeretni fogja, csak azt várja, hogy mi bizonyságtevők, hirdessük előtte az Ő valóságát!

***

Feltámadás – már most

Lekció: János 5, 24-29.

Textus: „Bizony, bizony, mondom néktek, hogy eljő
az idő, és az most vagyon, mikor a halottak hallják
az Isten Fiának szavát, és akik hallják, élnek.”
János 5, 25.

A János evangéliumának figyelmes olvasója hamar észre veszi, hogy ez az evangélista szereti a Jézus Krisztusról való mondanivalóját bizonyos súlyos, nagy szavakba foglalni. S a történetek is, amelyeket elmond, mintha arra valók volnának, hogy szemléltessék ezeknek a szavaknak, illetve a bennük kifejezett alapfogalmaknak az igazságát. Ilyen visszatérő kulcsszó az „élet” is. Azt a történetet is, amellyel az alapigénk fejezetét kezdi az evangélista, a 38 esztendő óta a Bethesda tava mellett senyvedő beteg ember meggyógyulásának történetét is, azért mondja el, hogy megmutassa: mint adott Jézus ennek az emberroncsnak, akinek már nem is volt életnek mondható az élete, újra egészséges, ép és erős életet, s aztán hozzá fűzhesse ehhez Jézusnak olyan kijelentéseit, amelyekben a maga életadó hatalmát hirdeti.

Ezeknek során szó esik az életnek arról a végső diadaláról is, amelyben legyőzött ellenséggé válik a halál; a halottak eljövendő feltámadásáról. Amit erről a nagy titokról olvasunk, az természetesen a mi mostani felfogóképességünkhöz van szabva. Hogy is nézhetne bele szemünk annak fényébe, ha igaz valóságában tárulna fel előttünk? Ezért nehéz megállapítanunk: mi a képes forma, amelybe az igazság bele van öltöztetve, és mi maga az igazság; mit kell szó szerint vennünk és mit nem?

De most nem kell kíváncsi szemünket belemeresztenünk ebbe az amúgy is felfoghatatlan jövendő titokba, mert alapigénk a jövőről a jelen felé fordítja figyelmünket. Nemcsak azon az „utolsó napon” lesz, hanem már most is van „halottak feltámadása”, mondja Jézus. Akik az Ő szavát igazán meghallják, ugyanazt a csodát élik át már ebben az életben: halottak voltak addig és most életre kelnek.

I.

Az első pillanatban is megdöbbent bennünket Jézusnak az az ember-szemlélete, amely ebben a kijelentésben kifejezésre jut. Ha Ő szavának hatását halálból való feltámasztásnak tekinti, akkor Ő úgy néz a körülötte élő, mozgó emberekre, mint megannyi halottra! S így az egész nyüzsgő, tarka embervilág voltaképpen úgy tűnik fel, mint egyetlen csendes kísérteties temető! Igaz látás ez, vagy valamilyen rettentő, torz rémlátás?

Hogy megértsük, mit akar Jézus ezzel mondani, hadd idézzem egy angol írónak egy kis karcolatát, aki a mi szabadságharcunk egyik vezérének, az összeomlás után angol földön megtelepedett Klapka tábornoknak a leszármazottja volt. Egy kis fiúról szól a történet – ki tudja, nem befelé könnyező önvallomása-e írójának, Jeromenak, – egy kisfiúról, aki sokban különbözött kortársaitól. Míg azokat elfoglalták játékaik, ő szeretett magánosan kóborolni, elgondolkozni, ábrándozni. Még a városi utcák zajában járva is mintha titkos hangok suttogását hallotta volna, amelyek az ő jövőjéről beszéltek neki. Az Isten valami nagyon szép feladatot fog reá bízni, amilyen csak keveseknek jut. Író ember lesz belőle, akinek az írásaival kell segítségére lennie az Isten gyermekeinek ebben a világban, hogy erősebbek, hűsége-

sebbek, tisztábbak legyenek. S ha magában volt, nem egyszer kitárta az ég felé gyermek-karjait azzal az imádsággal, hogy lehessen ő méltó erre a hivatásra!

Aztán múltak az évek – folytatja a történet, – a kisfiú felnőtt, sokat tanult, emberré lett, és előtte volt az élet munkamezeje. S akkor megkísértette őt egy gonosz szellem: a világi siker ördöge. És ő hallgatott annak szavára! „Mit érsz majd el azzal a sok szép és felemelő írással, amelynek a tervét forgatod a lelkedben? Mivel fizet a világ az ilyesmiért? Mellőzés, gúny, szegénység lesz a sorsod! Mind nagyon ráfizettek, akik erre az útra léptek! Szolgáld ki a világot s akkor dúsan meg fog jutalmazni!”

Így aztán a helyett, hogy Istent szolgálta volna tehetségével és tudásával, a világ szolgájává lett. Írta azt, amit a tömeg kívánt tőle, s az lelkesen tapsolva szórta lábaihoz a pénzt. Ő pedig mosolygó, hálás hajlongások közben szedte fel. „Így gazdag ember, híres ember, ünnepelt ember lett belőle. Finom ruhákban járhatott és dúsan terített asztalokhoz ülhetett, ahogy az ördög megígérte neki. Volt személyzete amely kiszolgálja, voltak lovai és hintói, és megvolt mindene, ami boldoggá tehette volna – már amennyire az ilyen dolgok boldoggá tehetik az embert, – ha nem lett volna ott az íróasztala egyik fiókjának a fenekén egy kötegnyi fakuló régi kézirat, amelyet már sokszor tűzbe akart hajítani, de sohasem volt elég ereje hozzá. Egy kisfiúnak az álmairól szólt a gyermekes kézírás, aki valamikor Isten követeként akart szólni az emberekhez, de aztán – sok-sok éve már! – meghalt és örökre el van temetve!”

Hány embernek az igaz képe ez! Kívülről nézve talán csupa élet. Sugárzik a jóléttől, lüktet benne a munka heve; mindenki csak irigyelné a sikerek magasságai felé ívelő emelkedését... De ha elég közel férkőzünk hozzá, hogy kitárja előttünk a lelke mélyebb rejtekeit, rájövünk: ő is ilyen halottat hordoz magában. Az, aki szeretett volna lenni s akinek indult is valamikor, régen eltemetve nyugszik már benne! Sőt tovább is mehetünk most már! Mindnyájunknak az volna az igazi életünk, amelyet Isten számára élnénk. És egyszer vagy másszor mindnyájunk-ban meg is mozdult ez a mi igazi énünk. Láttuk magunkat olyanoknak, amilyeneknek Isten akarna látni. Sóvárogva repestek a vágyaink afelé a lehetőség felé, hogy az Isten áldottai és mindenki számára áldás legyünk, hogy minden munkánkat Isten megbízásából és jóváhagyá-sával végezzük, és szolgálatunk Isten jótéteményeként harmatozzék azokra, akikkel dolgunk van. Ismerjük el és valljuk meg: egy sincs köztünk, aki ezt a jobbik, igazi énjét tudta volna tartani! Meghalt és eltemettük. Néha-néha felkísért a fájó emléke, és, amikor senki nem látja, titkon elsírjuk felette keserves könnyeinket, hogy soha többé nem tudjuk feltámasztani!

Ez a halálnak az a gyászos világa, az a nagy-nagy temető, amelyet Jézus látott, amikor emberek között járt. És ebben is, mint mindenben, igazat kell Neki adnunk.

II.

De ez a reménytelenül sötétnek látszó kép csak a háttér. Csak azért beszél Jézus halálról, hogy a feltámadást hirdethesse. A halottaknak ebben a birodalmában, azt mondja, megzendült egy szózat, az Ő szava, és annak hatalma van lehatolni a legmélyebb sírok fenekéig s onnan előhívni az új életre kelő halottakat.

Jézus személyének és szavának, életének és hatásának megfoghatatlan titka ez. Az Ő közelgetésére megmozdul bennünk a halál merevségébe fagyott igazi énünk, amelyet Isten a Maga számára teremtett. Új erő járja át. Megmozdul és nyújtózkodni kezd. Feszegeti sírja fedelét és kitör a szabad napfényre. Lerázza magáról reménytelen dermedtségét és élni, élni akar újra! „A halottak hallják az Isten Fiának szavát, és akik hallják élnek!”

Nem azt jelenti ez, hogy az Isten számára halott ember egyszerre az Isten kedve szerint való igazi élet teljes erejében, szépségében és dicsőségében tündöklik. Nem álomszerű mese, hanem ennél sokkal valóságosabb dolog az a csoda, amelyet Jézus feltámasztó szava művel.

Lehet, hogy olyan a halálból való feltámadásunk, amilyen a Jairus lányáé volt. Azt olvassuk róla, hogy amint hidegágyán felült s arról lelépett, Jézus rögtön parancsot adott: „Adjatok neki enni." Első léptei olyan rogyadozók, tántorgók voltak, hogy félni kellett: mindjárt összeesik. Sok gondos ápolásra, jó táplálékra és kíméletre volt még szüksége, amíg igazán erőre kapott! De elhangzott a szó: „Leányka, kelj fel!" És a leányka megint élt! Botladozva, próbálgató, ügyetlen lépésekkel indulunk el az élet útján. Nagy erőtlenségben, másoknak is sokszor terhére váltan, magunkban is naponként sok türelemre szorultan, hősies nagy erőfeszítésekre teljesen képtelenül, – de mégis csak élünk újra!

Vagy hasonlatos a feltámadásunk Lázáréhoz. Róla azt olvassuk, hogy amikor elhangzott Jézus szava sírboltja előtt: „Lázár jöjj ki!" – megjelent a sírbolt szájában alakja, halotti leplekbe burkoltan úgy, hogy azoktól éppen csak hogy lépdelni tudott. Régi halotti állapotunknak a kötelékei így tapadnak talán hozzánk is, amíg lassanként kibontakozunk belőlük és elnyerjük szabad mozgásunkat. Régi bűnös szokásainknak úgy kell talán lefejleniük rólunk egyenként, s közben talán úgy összecsomódzanak, hogy még jobban megkötözötteknek érezzük magunkat, mint azelőtt, mert most már eszméletnél vagyunk, és ami jó volt a halottnak, már bántja és akadályozza az élőt. De mit jelentenek az ilyen bajok ahhoz a jótéteményhez képest, hogy mégis élünk és mozgunk megint!

Nem kirakatba tenni való minták a Jézus szavára feltámadottak és nincs miért dicsekedniük. De ezerszerte inkább legyek sok tökéletlenséggel és fogyatkozással megterhelt ember, aki él, mint bármilyen szépen, mutatósan kikészített és felravatalozott hulla! Aki Jézus Krisztus szavát hallja, az „általment a halálból az életre", az akármilyen nyomorultul és tökéletlenül, Isten számára él, s ami még hiányzik, azt elnyernie sokkal kisebb dolog, mint amilyen maga az a csoda, hogy a halottak közül egyáltalán feltámadt.

Ne is a feltámadottakra nézzünk és ne az ő szemléletükbe merüljünk el. Az igazi csoda maga Jézus. A feltámadás mindenestől fogva az Ő műve. Ő szólt hozzánk és ettől támadt a halálból is új élet. Mit tehet maga a halott az ő feltámadásáért? Semmit! Ő csak meghallja a halál sötét mélységeibe lezendülő csodáshatalmú szót s ha hallja, máris él! Minden új erő, amely őbenne megmozdul, csak töredékes, gyenge visszaverődése annak az erőnek, amely a mi halálunk birodalmában Jézusban jelent meg és Belőle árad szét!

III.

Még egyet emeljünk ki, hogy teljes legyen ennek a feltámadásnak a képe. Emeljük ki azt, amit Jézus maga is állandóan hangsúlyoz, amikor erről a feltámadásról szól. Azt, hogy az Ő műve örök isteni elvégzett akaratnak a végrehajtása. Ő nem cselekszik semmit, úgymond, csak amit az Atya mutat neki. Minden munkássága és minden eredménye csak annak a megvalósulása, amiért az Atya küldte Őt. Nem maradhat hát nyitott kérdés előttünk: honnan tűnt fel egyszerre ebben a mi halott világunkban az életnek az a kimondhatatlan ajándéka, amelyet Jézus hozott. Benne az örökkévaló Isten mutatta meg, hogy megkönyörült a mi halálban senyvedő, enyészet uralma alá került életünkön. Az Isten maga szakasztotta és bocsátotta közénk az Ő megfoghatatlan lényéből a Fiút, akinek szavára előjöhetnek a halottak, hogy Őneki élhessenek.

Hogy van egy magasabb világ, amelynek titokzatos gazdagságából nagy ajándékok érkeznek hozzánk, emberekhez, azt mindig sejtette az embervilág. De milyen gyötrelmekkel és kétsé-

gekkel teljes sejtelem volt az! Emlékeztek a régi görögök hitregéjére, amely a Prometheus ajándékáról szól? Az istenek világának ez a boldog lakója megszánta a földön félállati állapotban vergődő embereket, és látva, mi lehetne belőlük, ha megnyílna számukra a felemelkedésnek az útja, a többi isten háta mögött lopva lehozta nekik a földre a tűznek ajándékát. Azzal elindulhattak az emberibb életnek, a fejlődésnek, a művelődésnek útján, és nem voltak többé kiszolgáltatva tehetetlenül a természet zsarnokságának. De mi lett a sorsa jóltevőjüknek? Titka kitudódott, és a többi isten kegyetlen bosszút állt rajta. A hatalmas istenatya arra ítélte, hogy odabilincseltessék meztelen teste egy szikla falához, ahol a nap tűző hevén örök szomjúságban kell emésztődnie és a szíve eleven húsát állandóan éhes keselyük éles csőre tépdesse!

Mit jelent ez a nagy költőktől olyan szívig ható módon megörökített ősi mese? A régi görög léleknek és az egyetemes emberi léleknek az a szorongó fájdalma zokog benne, hogy a sorsunkat igazgató legfőbb hatalom rosszakaratú és kegyetlen irántunk! Az égi világ, még ha valahogyan elnyerjük is egy-egy ajándékát, alapjában véve ellenségünk. Szerencsénk véletlene, ha valamiben segítséget nyerünk tőle, de jaj, mihelyt elnyertük, máris megirigyli tőlünk!

Ennek éppen ellentéte az, ami Jézus szavaiban megszólal és elénk tárul. Az az igazi élet, amelynek ajándékával Ő közénk jön, egyenesen az ég és föld mindenható Urának és Istenének ajándéka. Azt nem is lehet elnyerni másként, mint azzal a bizonyossággal együtt, hogy Isten nekem, különben halott embernek, irgalmas Istenem. Új életünk minden megmozdulása onnan van, hogy Ő öröktől fogva akarta azt, és Ő adta nekünk az Ő Fiát, hogy akarata bennünk valóra váljék.

A halálból életre támadt ember felől eloszlott minden gyötrő kétségnek és félelmes bizonytalanságnak a felhője. Fölötte tisztán mosolyog az örök kegyelem kék ege, és csak bizodalommal és hálával tekinthet bele annak tiszta, mélységes derűjébe. Nem kell aggódnia, hogy amit az egyik isteni kéz adott, attól a másik megint megfoszthatja. Az a szó, amely halálában lezengett hozzá és benne új életet serkentett fel, nem hangzik ma így, holnap majd másként. Az örökkévalóságból jön és meg nem másítható soha. Azok hallják meg, akiket „az Atya a Fiúnak adott”, hogy rajtuk irgalmát és hatalmát megmutassa. És ez az örök végzésekből eredő életadó munka a halálnak ebben a bizonytalanságokkal teljes világában a halálnál is biztosabban végbe kell, hogy menjen, amíg egyszer elérkezik dicsőséges befejezéséhez az eljövendő örökkévalóságban.

*

„Az Isten Fiának szava” által életre visszahívott ember így nézhet előre a jövő titkaiba és innen, csak innen nézve, nyer értelmet az az eljövendő feltámadás is, amelyet „hiszünk és vallunk”. Nem lesz az más, mint „ítélet”, vagyis nyilvánvaló szétválasztása annak, ami már most is szétválik, csak a mi szemünk előtt marad megkülönböztethetetlenül elkeveredetten. Akkor majd napfényre jön a különbség: vannak, akik „feltámadtak” Jézus szavára, és vannak, akik arra is süketek voltak, és megmaradtak a halál merevségében.

De alapigénk arra figyelmeztet, hogy maradjunk a jelennél. Most történik meg a kettéválás, amíg itt élünk ebben a rövid néhány évre szabott földi életben. Itt hangzik szerte „az Isten Fiának szava”, és annak hatalma által most megy végbe közöttünk és körülöttünk a „feltámadás” igazi csodája. „Bizony, bizony mondom néktek, hogy eljő az idő, és az most vagyon...”

Ez a „most” virradt fel világunkra, amikor Jézus először megszólalt, és azóta tart és tartani fog, amíg szava zeng e világon. Ez az óra is, amelyet az Ő szavára való figyeléssel töltöttünk el, ennek a „most”-nak egy pillanata volt, és ha volna szemünk hozzá, hogy lássuk, mi is tanúi lehettünk volna a halottak feltámadása hihetetlen csodájának. Ne lett volna köztünk senki, aki ne „hallotta” volna úgy, ahogy „hallani” kell az Ő szavát? Ne mozdult volna meg egyikünk-

ben sem az ébredező új ember, az a meghalt és eltemetett igazi, akit Isten látni akar bennünk? Nem a mi dolgunk egymás lelke mélyén kíváncsian kutatnunk. Isten maga jól elzárta a másik ember szíve titkait mindnyájunk tekintete előtt. Csak arról tudunk, ami saját magunkban játszódik le. Boldog ember az, aki tudja, hogy ő is részese a csodatételnek: „Hallotta az Isten Fiának szavát és él!”

***

Morzsagyűjtő apostolok

(Zseni*(?)* József felett, 1931. szept. 3.*(?)*.)

(János 6. alapján.)

Az evangéliumi történet, amely az ötezrek csodás megvendégeléséről tudósít, nem volna teljes e nélkül a befejezés nélkül. Egyszerű szavakban egy örök nagy igazság állíttatik elénk ebben. A csodák nagyságának mindig az a végső próbája és kiteljesedése, hogy amikor már szétfoszlott a teremtő pillanatok varázsa, mennyi összegyűjthető morzsa marad utánuk. És az apostoli léleknek is az az igazi mértéke, hogy amikor már csak emlékezetben él a csodáknak mámora, milyen áhítattal szedegetik össze a visszamaradó nyomait az isteni vendégségnek. A széthullott morzsák felett közömbösen halad el más, de aki a csodának nemcsak bámulója, hanem lélek szerint is részese volt, az minden heverő morzsalékon is ott látja ragyogni a megáldott szent kenyérnek a dicsőségét, és le kell hajolnia érte, hogy összegyűjtse, és megőrizze az elkallódástól.

A magyarságnak ilyen apostola lakott ezekben a tetemekben, amelyeket most fájó szívvel körülállunk.

Mindnyájunk mögött ott van az ezeréves nagy csoda, amelyet Isten a mi fajtánkkal cselekedett. Egy maroknyi kezdetnek öt kenyeréből hogy megsokasodott az élet, amely elégséges volt tíz évszázadon át annyi válságon keresztül milliókban táplálni az erőt, a kitartást, a hősi lendületet. Hányszor csődöt mondott az emberi számítás, amely nagyon biztosan megjósolta ennek a kenyérnek hamaros elfogyatkozását, és hányszor megtörtént a lehetetlenség: a kevés ezerszeresen megsokasodott, és elegendőnek bizonyult.

De a múltak hőskölteményei – egyelőre – lezárultak, és a világ megint hétköznapi arcát mutatja. Csak széthullott morzsák mutatják az átélt legendás idők termő bőségét. Ilyenkor tűnik ki: ki tartozik az apostoli kiválasztottság köréhez?

Két találkozásom volt Zseni Józseffel, – mind a kettő fogékony ifjú koromban, és a nyomait eddig sem tudta, ezután sem fogja eltörölni bennem az évek múlása.

Több, mint negyedszázad távolából ködlik fel előttem az elsőnek emléke. Serdülő diákfejjel jártam a pusztaszeri megszentelt síkon. A honszerző Árpádnak emlékünnepet ülni közelből-távolból nagy sokaság gyűlt össze. S amint ott jártam a lacikonyhák közt nyüzsgő néptömegben, itt is, ott is, feltűnt előttem zsinóros magyar öltözetében, mindenkinek szeretetétől övezve, mint egy nagy családnak atyja. Amint láttam a szeme simogatását, a keze fogásától fölmelegedő szíveket, – feltárult előttem a magyar úrnak egy új látása. Oh, hányan voltak akkor vajon akkor még a hozzá hasonló sorsúak között, akik olyan természetes odaadással eggyé tudtak volna olvadni az istenáldotta néppel! A nagy alföldnek sokezer apró magyar szülötte, – az ő szemében mind a jelenbe átnyúló nagyszerű múltunk egy-egy darabja, a csodamódon megáldott szent kenyérnek egy-egy drága morzsája volt, amit szeretni, óvni, gyűjtögetni kell, ha egyáltalán szent előttünk a múlt, amelyet az Isten adott nekünk.

Azután esztendőkkel később tengeren túl, Amerikában jártam. Ott volt vele másodszor találkozásom, ha nem is test szerint. Forgolódtam nem egyszer kivándorolt véreink között. Egy idegen hatalmat hizlaló napi munkájuk után, gyáraik kormából kitisztálkodva, összegyülekeztek ezek a kemény, szép férfiak, – messzire elgurult morzsalékai a magyar kenyérnek, már-már kitéve az idegen világ eltaposó csizmájának. És láttam, hogy nem vesztek el. Együtt maradtak. Hallottam felzendülni Himnuszunkat a lelkükből, Kossuth apánk, Rákóczy fejedelem falon függő képei alatt. Mutogatták üveg alatt őrzött ereklyeként háromszínű zászla-

juknak selymét. S amikor érdeklődtem, kinek-minek köszönhető ez az összetartás, itt is, ott is felemlegették másoké mellett mindig a Zseni József nevét, aki köztük járt, utána nyúlt a szétszóródottaknak, és összegyűjtötte őket.

Az ilyen lélek nem válogat nagy és kicsiny között. Apró megnyilvánulásai a magyar életnek, – a sarkantyú pengése, a sujtásnak hajlása, a dalnak és táncnak ritmusa – mind féltő szeretettel megőrzendő kincs a számára; kimondhatatlanul fáj neki, ha gazdátlanul hányódni és gondatlanok talpa alá kerülni látja; kultuszt és küldetést lát abban, hogy megmentse az elveszéstől; hiszen akármilyen elhanyagolható, fontosság nélkül való morzsák is a közönséges lélek szemében, mind annak a múltnak a ránk maradt darabkái, amelynek a csodáit nem lehet feledni!

Az ilyen lélek nem emberi nevelésnek az eredménye; önmagát sem gyakorolhatja rá senki ember fia. Isten ajándékozza meg vele kiválasztottait, hogy általuk megajándékozza az ő nemzetségüket. Az Ő kezét áldjuk mindazért, amit nyertünk általa, és az Ő kezébe adjuk vissza most, amikor búcsúznunk kell tőle. Nem az enyészet, nem is a feledés sötét mélységébe ejtjük alá, hanem arra az atyai kegyelemre bízzuk, amely jó kedvében teremtette, élete munkájában ihlette és megtartotta, és halálában is irgalmasan magához öleli.

Magunk pedig, amikor elindulunk e ravatal mellől, tegyünk fogadást, hogy hálánkat megőrizzük emléke iránt. Mert egy sincs közöttünk, aki ne volna adósa. A nagyvilág nyilvánossága talán nem tartja számon ezt a tartozást. A morzsák gyűjtői csendes, kevesektől látott és jutalmazott szolgálatot végeznek. De jaj volna, ha nem végeznék! Mert az elhanyagolt, szertehányódó nemzeti értékekhez az hajol alá, hogy mentse és megtartsa, aki halálosan szerelmes a maga nemzetének ügyébe, és az ilyen fehéren izzó szívekből sugárzik szét a meleg a százezrekbe. Nagy épületek egész tömbjét is átfűti a kemény téli fagyban néhány rejtett kazán; ha nem látod is tüzüket, az ő hevük jár szobáról szobára, és melegít téged is. Meglehet, hogy százezrek csak a halála hírére figyeltek fel arra, hogy Zseni József itt élt közöttünk, de, magyar testvér, bárhol élj is, a csonka haza határain belül, vagy azokon túl, vagy akár tengerek távolságában a hazai rögtől, – tudd meg, hogy ha áthúz a szíveden a magyar bánat édes borongása, és felcsillan a szemedben a magyar dac szikrája, abban része van ennek a most kihűlt hő szívnek is, amelyből szertelövellt a szent tűz a hideg magyar télbe.

Menj nyugodni, te öregen is ifjú bajnok! Isten, aki téged adott hozzánk való jóságából, ezután sem hágy el bennünket. Nem felejtjük el életed tanulságát: él és szeret minket a magyarok Istene!

***

János 8, 12.

Újévi üdvözlet.

(A Belső-Lipót-Terézvárosi Református Egyház 1934. jan. 1-én d.e. tartott újévi istentiszteletén elmondott prédikáció. Írta és az egyház minden tagjának az új esztendőre áldást kívánó szeretettel küldi lelkipásztoruk: Dr. Victor János.)

Újév reggelének éppúgy megvannak a jellegzetes szorongásai, amelyek Istenhez hajtják az ember lelkét, mint ahogy megvannak az óév estéjének. Óév estéjén visszatekintünk, és elszorul a szívünk a múltnak visszahozhatatlanságától. Mi mindent el nem sodort magával a letűnt esztendő! Soha vissza nem fog térni! Örökre búcsút kell intenünk neki! De ha ez fáj, éppúgy fáj ilyenkor, egy új év első reggelén előre tekintenünk. Szorongat a jövő is a maga kiszámíthatatlanságával. Ködbe burkoltan terül el előttünk az útja, és mit nem adnánk érte, ha a tekintetünk áthatolhatna ezen a ködön legalább egy esztendőnyi szakasz határáig! De hiába minden erőlködés, – nem nézhetünk bele az új esztendőnek, ennek a fátyollal eltakart, ismeretlen jövevénynek az arcába!

Azért rajzik ilyenkor körülöttünk annyi – akár megszokásból, akár szívből jövő – jó kívánság. Újévi üdvözletükkel az emberek mintha elviselhetőbbé akarnák tenni egymásnak azt a szorongást, amely a jövendő titkainak a küszöbén mindnyájukat elfogja.

De nekünk ez a segítség nem elég. Emberek áldást kívánó üdvözletétől nem derül fel a ránk nehezedő bizonytalanság. Mi Istenhez folyamodunk ebben az órában egy jó szóért, amiből békességet, bátorságot, és biztonságot meríthetünk új év reggelén.

Vegyük a mi Urunknak, a Jézus Krisztusnak szavát, amely alapigénkben megszólal, mint ilyen Istentől kapott újévi üdvözlést, – mintha valami titkos kéz mindnyájunknak a nevére címzetten odatenné ma az asztalunkra a sok emberi üdvözlés mellé: „Én vagyok a világ világossága; aki engem követ, nem járhat a sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.”

Milyen más a hangzása ennek, mint akár a legjobb szívből fakadó emberi üdvözlésnek is! Emberek kívánhatnak nekünk sok minden jót ez új évre. Krisztus az Isten nevében ígérettel üdvözöl bennünket. És ebben az ígéretben nincs halvány nyoma sem semmilyen bizonytalanságnak. Az a feltétlen bizonyosság zeng belőle, amire éppen szükségünk van a sok bizonytalanság szorongásai között.

De nem csak abban más ez az üdvözlet, hogy hogyan szól. Még megragadóbb a különbsége minden emberi üdvözlettől abban, hogy mit mond.

I.

Először is egészen másként állítja be a jövőnek kérdését, mint ahogy mi szoktuk, amikor egymásnak boldog újévet kívánunk. Mi arról szoktunk beszélni, hogy mit hozzon az új esztendő. Mintha mi egy helyben ülnénk, s az esztendőnek napjai sorban jönnének mifelénk. Mintha nekünk nem volna más szerepünk, mint mozdulatlanul várni, hogy az egyik nap megcirógasson puha kezével, a másik meg lecsapjon ránk durva öklével. Mintha tétlen ölünkbe úgy hullana bele egy új esztendőnek minden eseménye, a gyönyörűségesek csakúgy, mint a fájdalmasak!

Krisztus ellenben arról beszél, hogy nekünk „járnunk” kell, és csak az a kérdés, hogy „világosságban”-e, vagy „sötétségben”, hogy Őt „követve”-e, vagy az Ő vezetése nélkül? Ő olyanokhoz beszél, akik akárhogyan és akármerre is, de mozgásban vannak.

Persze, hogy igaza van! Hogy is tudunk megfeledkezni róla csak egy pillanatra is! Az élet nem valami színjáték gyanánt játszódik le előttünk, mint tétlenül ülő nézők előtt. Mi annak tevékeny szereplői vagyunk. Nem a jövő áramlik mifelénk, hanem mi megyünk feléje fáradságos vándorlással, sokszor minden erőnket igénybe vevő kapaszkodókon, de mindig úgy, hogy ki kell benne fejtenünk a magunk igyekezetét.

Természetes, hogy nemcsak a magunk igyekezetén fog megfordulni az, hogy milyen lesz ez az új esztendő is. Ezerféle más, nem a mi hatalmunkban álló tényező is bele fog játszani a kialakulásába. De éppúgy bele fog játszani a mi igyekezetünk is. És bennünket elsősorban ez kell, hogy érdekeljen. A többi nem ránk tartozik. Ez az egy van ránk bízva, ez a mi dolgunk.

Ha mást nem mondana ez az Istentől jövő újévi szózat, már ez is megbecsülhetetlen áldás volna. Ezzel is felrázna már meddő tűnődéseinkből, és útnak indítana bennünket. Jó nekünk megértenünk, hogy nem mi várjuk a jövőt, hanem a jövő vár minket, és nekünk neki kell vágnunk szunnyadó rengetegének, hogy felkutassuk rejtett lehetőségeit, meghódítsuk kínálkozó kincseit, és leigázzuk leskelődő veszedelmeit.

Áldott az útrakész karaván, amely bátran szembeszáll a holnappal!

II.

De az is sajátságos, amit ez az Istentől kapott üdvözlet a megteendő útról mond.

Mi, ha már vándorláshoz hasonlítjuk az új évben ránk váró sorsot, azt szoktuk egymásnak kívánni, hogy az utunk szépséges tájakon vezessen át; nyíljanak mentén az örömök virágai, és kemény rögök helyett tapossa lábunk mindig kellemes napok bársonyos füvét.

Itt azonban szó sincs ilyesmiről. Csak egyetlen egy dologról van szó: „világosságról”. Mintha egészen mindegy volna, hogy az út kopár, szaggatott sziklákon visz át, vagy lepkejátékos üde réteken, – ha csak napfényben fürdik. Mintha egyetlen egy kárvallás vagy veszedelem fenyegethetné csak a vándort: a „sötétségben járás”, és egyetlen egy jó volna csak, amit kívánni lehet részére: „az élet világossága”.

Megint meg kell vallanunk: mélységesen igaza van Krisztusnak. Mint ahogy kárba vész a táj minden szépsége, s az út minden élvezetessége, ha valaki éjszaka kénytelen tovabotorkálni, ugyanúgy nincs olyan sivatagi út vagy olyan barátságtalan szakadék, amiben szépséget ne lehetne találni, s amin bátorságosan ne lehetne haladni, ha fényben fürdik. Minden a megvilágításon múlik.

Látunk embereket, akiket a sorsuk mindenfelől pazar bőséggel áraszt el gyönyörködtető ajándékaival, de hiába: ők egyszerűen nem veszik észre, mert vak-sötétben járnak. Világtalan éjszakájukban ők maguk tapossák agyon lábukkal azt, ami kifogyhatatlan gyönyörűségükre kínálkoznék minden lépésnél. Mások meg, akikről azt gondolnánk, hogy nagyon mostoha vidékre esett a vándorlásuk útja, nem tudnak betelni az örvendezéssel, – egyszerűen azért, mert amerre néznek, mindenütt színek mosolyognak feléjük; a fényes égbolt sugarai verődnek vissza a szemükbe mindenről, ami csak elibük tárul útközben. Amazok a nyílt síkon is félelmes szívvel haladnak, – mert hiszen ki tudja, mit rejteget az éjszaka kárpitja. Emezek mélységek peremén, mocsarak partjain, ezer veszély közt is vidám biztonsággal járnak, – hiszen világosság van, és jól láthatják, hová kell lépniük, és hová nem kell.

Világosság! – ez az egy kell nekünk az új esztendő útján. Akármilyen tájakon vezet át az út, csak sötétben ne kelljen tapogatóznunk és remegnünk. Látni akarjuk a világot, amelyen átvisz az utunk, igaz mivoltában, felénk nevető szépségeivel és felénk ásító veszedelmeivel egyaránt. Amíg ez a vágyunk biztosítva van, addig nyugodtan nézhetünk szembe a jövővel!

Áldottak a napfényben vándorlók!

III.

Mindjárt szemünkbe ötlik azonban az isteni újévi üdvözletnek egy újabb sajátossága ezzel kapcsolatban. Az t. i., hogy nem is annyira a jövőről beszél, mint inkább a jelenről.

A mi emberi jókívánságaink, mint kinyújtott kezek, végig tapogatják az esztendő elkövetkezendő napjait sorban: vajon mit rejtegetnek, amint egymásután felsorakoznak. Krisztus szavaiból ellenben az tűnik ki, hogy egy új év küszöbén voltaképpen egyetlen fontos nap van számunkra, arra kell minden figyelmünket összpontosítanunk, – és ez a ma.

Nem olyan ígéretekkel bíztat, amelyek majd valamikor be fognak teljesedni rajtunk, ha kivárjuk az idejük elérkezését. Olyasvalamit kínál erre az új évre is, amit most, azonnal meg lehet és meg kell ragadnunk. „Aki engem követ, nem járhat a sötétségben", – hát persze, hogy ez áldott bíztatás az ezutánra is, de elsősorban mégis csak olyan kijelentés, amelyet haladéktalanul, most mindjárt az út elején próbára tehetünk. Csak annyi értéke lesz a jövendő számára, amennyire igazolást nyer már a jelen órában is.

Milyen egyszerű és mégis ritkán felismert igazság jelentkezik ebben! Az t. i., hogy a jövőnek a kulcsa mindig a jelen. Miért félnek az emberek a jövőtől? Azért, mert a jelen is zavarja és rémíti őket. A holnapra azért olyan riasztó dolog előre tekinteniük, mert ma nem tudnak megbirkózni az életük által felvetett kérdésekkel.

És ha mindenek fölött arra van szükségünk, hogy ebben az új esztendőben „világosságban járhassunk", akkor ez valójában csakugyan azt jelenti, hogy most mindjárt, az út elején szálljon fel rólunk a sötét köd, és oszoljon szerte az éjszaka vaksága.

Azért jó az év első napját csendes önvizsgálatnak szentelni, és – egyelőre nem törődve a holnappal – tisztába jönni önmagunkkal – ma! Mennyi körülöttünk a homály! Mi mindent látunk rosszul, eltorzítva, vagy sehogy sem, – aminek pedig világosan a szemébe kellene néznünk, hogy hálás és engedelmes lélekkel fogadhassuk, vagy talán éppen ellenkezőleg: iszonyodva kitérjünk az útjából! Jövel, mi Krisztusunk, „világ világossága", és add látnunk, úgy ahogy látnunk kell, a Te fényedben! Akkor aztán csak egyre lesz szükségünk ez egész éven át: megtartani a világos látást, amit az indulásnál kaptunk, becsületes hűséggel kitartani a tisztán felismert igazságok mellett, elkísértetni magunkat a napsugártól, amely reánk áradt, és elűzte mellőlünk a „sötétséget".

Áldottak, akik már az indulásnál elnyerik útravaló gyanánt az új év áldását!

IV.

De még nem mutattunk rá az isteni üdvözlet lényegére, – arra, hogy miben is áll a megígért áldás.

Amikor mi áldást kívánunk egymásnak vagy magunknak az új esztendőre, – dolgokra szoktunk gondolni. Krisztus nem dolgokról beszél, hanem önmagáról: „Én vagyok a világ világossága". Szerintünk mintha „valami" volna az, amitől az új év boldogsága függene. Őszerinte „Valaki" a fődolog. A mi eszünkjárása bort-búzát-békességet, jóegészséget, jómódot, józe-

rencsét, és hasonlókat szeretne biztosítva látni. Őelőtte az a döntő, hogy meglesz-e a személyes kapcsolatunk Ővele; „követjük-e" Őt az előttünk levő úton.

Megint hogy megszégyenít bennünket! Hiszen magunktól is tudhatnánk, hogy vándorlásunk boldogságát nem az dönti el, hogy milyen kényelmes szállásra fogunk találni, milyen elemózsiával lesz megrakva a tarisznyánk, és milyen jó vagy rossz lesz az időjárás, hanem egyes-egyedül az, hogy milyen társaságban fogjuk megtenni az utat. Hogy is felejtkezhettünk meg csak egy pillanatig is róla: a személyes kapcsolatok mérhetetlenül fontosabbak minden dologi kérdésnél!

Ha eléd állna két mesebeli tündér most, és az egyik ígérné, hogy minden nap fényűzően berendezett palotában telepedhetnél dúsan rakott asztalhoz, amely körül libériás szolgasereg sürgölődik, de cserébe bele kellene nyugodnod abba, hogy családi köröd, amelynek koszorúja körülveszi asztalodat, ebben az évben sorban meg fog ritkulni, míg az esztendő végén már csak egy széket kell az asztalhoz tenni, s azon magányosan ülve fogod fogyasztani választékos konyhád gazdag ételeit; s ha ezzel szemben a másik tündér azt mondaná: mondj le fényről, bőségről, nyugodj bele, hogy keserves gond árán szerzett sovány ebéd kerül csak asztalára kicsiny otthonodnak, – de ennek ellenében ígérem neked, hogy veled lesznek mindig, hiánytalanul mindazok, akiket szeretsz, akikért élsz, akik a tieid: – lehetne-e vajon csak egy szempillantásig is haboznod, hogy melyik ajánlatot válaszd?

Vagy gondoljuk el, hogy ez elé a mi nagy családunk, gyülekezetünk elé volna odaállítva ilyesféle kérdés. Biztosítva volna egyfelől minden dologi vágyunk beteljesedése, – meglesz a szép, nagy, díszes templomunk, meglesz minden egyéb kívánatos külső keretünk, meglesz bőséggel az anyagi bevételünk, – de ennek az lesz az ára, hogy egymástól elidegenedünk, egymással meghasonlunk, templomunk kongani fog az ürességtől, s akik megjelennek benne, azokról is lerí, hogy semmi közük egymáshoz, és mit sem érdekli az egyiknek sorsa a másikat. Másfelől ki volna kötve, hogy még sokáig lehetetlen lesz dologi álmainkat megvalósítanunk, és békességgel kell tűrnünk tovább is mostani helyzetünk minden kezdetleges nyomorúságát; de viszont biztosítva volna az, hogy a közösség lelke mindenkit átmelegít itt; nem marad senki, aki a többiek iránt közönyösen félreáll, és egy lélek se lesz, aki magára hagyatva roskadozik akármilyen teher alatt, hanem egymás kezét szorosan megfogó testvéri táborrá válunk. Kinek jutna eszébe tanakodni vagy kétségeskedni, hogy milyen új esztendőt kívánjon ennek a gyülekezetnek a két kínálat közül?

Ezek csak képzelődések. Térjünk vissza Krisztus újévi üdvözletéhez. Ő még azokat a személyes kapcsolatokat sem ígéri, amelyekről szó volt. Ő magamagát kínálja útitársunkul. És ez minden emberi közösségnél is mérhetetlenül többet ér.

Az meglehet, hogy ennek az évnek a folyamán veszteség éri azt a kis csapatot, amellyel szeretetben összefogózva indulsz útnak. Senki nem biztosíthat felőle, hogy az év végén mind együtt lesznek még veled. De arról biztosít Krisztus, hogy Ő soha sem fog hiányozni mellőled. És amíg Őreá támaszkodhatsz és Őbelé fogódzhatsz hiteddel, addig még az emberi közösségek legdrágább szálainak a szakadozása sem tehet boldogtalanná, nem hogy dologi reménységeidben való csalódások tehetnének tönkre.

És ennek a gyülekezetnek sem ígérheti senki, hogy minden közöny felolvad benne ebben az évben, és minden szív megtalálja benne a testvéri kapcsolatokat, amelyekre óhajtozik. De ha körülnézünk is majd, és nem látjuk magunk mellett azokat, akikkel együtt szeretnénk haladni, – azt az egyet biztosítja számunkra Krisztus, hogy Ő nem fog cserben hagyni soha.

Ő azért jött, hogy legyen kit „követnünk", kihez csatlakoznunk, kivel mindent megosztó közösségben járnunk.

Áldottak, akik az Örök Útitárs mellé szegődnek!

*

Ezzel az újévi üdvözlettel köszönt bennünket az onnan felülről jövő szó, az Ige szava.
Ne legyen köztünk senki, aki meg nem értené. Ne legyen senki, akin foganatossá ne válnék.

***

A JÓ PÁSZTOR ÉS JUHAI

(Három bibliai elmélkedés)

(Ez év májusában a szegedi református gyülekezet körében szolgálván több napon át, egyebek közt három reggeli bibliaórán is vezettem az egybegyűlt atyafiak elmélkedését. Többen úgy vélték, hogy amit a János Evangéliuma 10. részének alapul vett szakaszai akkor nekünk mondottak, az másoknak is lelki nyereségére szolgálhat. Ezért lejegyezték bibliamagyarázataimat és e füzetben közreadják.

Kívánom, hogy akik olvassák, azokon teljesedjék be az én töredékes, gyarló tolmácsolásom révén is a Jó Pásztor ígérete: „Az én juhaim hallják az én szómat, és követnek engem."

1942. őszén.

Dr. V. J. a Budapest-Szabadságtéri
Református Egyház lelkipásztora.)

I.

Alapige: János evangéliuma 10, 1 – 10.

Bizonyára feltűnt már mindnyájunknak, hogy a János Evangéliuma különös előszeretettel jegyzi fel Jézusnak olyan kijelentéseit, amelyekben magáról szólva egy-egy hasonlat tükrében tünteti fel: kicsoda Ő és mit hozott e világnak? Érdemes összekeresni ezeket a mondásokat, amelyek így kezdődnek: „Én vagyok..." Ezek közé tartozik ez is: „Én vagyok a jó pásztor."

Ez a hasonlat különbözik a többiektől. A többiekben Jézus valamihez hasonlítja magát. „Én vagyok a világ világossága" – mondja például. A világosság személytelen dolog. Megbecsülhetetlen áldás, de nem valaki, hanem valami. És így tovább. „Én vagyok az életnek kenyere, az út, a szőlőtő..." Pedig hát Jézus nem valami, hanem valaki, és ezért világos, hogy az ilyen hasonlatok mind egyoldalúak. Hiszen minden hasonlat sántít! Ugyan mihez hasonlíthatná magát Jézus, ami egészen olyan volna, mint Ő? Nincsen semmi, sem égen, sem földön! Mindenből, amihez magát hasonlítja, csak éppen egy-két vonás ragadható ki, ami Őreá vall és fényt vet reá. Ezért természetes dolog, hogy amikor magát különböző tárgyakhoz hasonlítja, ezek is mind gyarló hasonlatok. Ezekkel a tárgyakkal mi rendelkezünk. A világosságot beengedjük a szobánkba, vagy ablakunkat lefüggönyözve kirekesztjük onnan. És így tovább. Ilyen tárgyaknak mi vagyunk az urai. Nem felejthetjük ugyan el, hogy rájuk vagyunk utalva. Isten kegyelmének drága, nélkülözhetetlen ajándékai, a világosság is, a kenyér is, mind a többi is. De ha egyszer Isten megadta, akkor már mi használjuk fel a szükségleteink és tetszésünk szerint.

Azért kellett egy olyan hasonlat is, amelyből kiviláglik az igazság másik oldala, az t.i., hogy Jézus nem adja át magát így a mi rendelkezésünkre, hogy akkor vegyük elő, amikor nekünk jól esik, s akkor tegyük megint félre, amikor akarjuk. Hogy magát egyáltalán ilyen tárgyakhoz, dolgokhoz is hasonlította, amelyek azt a látszatot kelthetik, mintha Ő is olyasmi volna, ami fölött mi rendelkezhetünk, ez is csak arra vall: milyen nagyon leereszkedett mihozzánk a mi szükségeinkben, mennyire nekünk adta magát. Annyira a miénk lett, hogy már-már úgy tűnhet fel, mintha a hatalmunkban volna, mint – mondjuk – egy jó barát, akihez akármikor bezörgethetünk, amikor az eszünkbe jut, és mindig rendelkezésünkre áll. Igen, van Jézus

Krisztusban valami ehhez fogható. Ő a legjobb barátunk, aki mindig kéznél van és mindig igénybe vehető. De jó eszünkbe vennünk, amit búcsúzásakor mondott: „Ti az én barátaim vagytok, ha azokat cselekszitek, amiket én parancsolok nektek.” (Ján. 15,14.) Tehát megint csak Ő az Úr, és Ő parancsol! Nem úgy adja magát nekünk, hogy hatalmunkban van, hanem úgy, hogy hatalmába vesz!

Ezért jó, hogy itt van a János Evangéliumában a Jó Pásztornak és juhainak a képe is. Itt világos, hogy nem a juhok rendelkeznek a pásztorral, hanem a pásztor a juhokkal. A pásztor felettük áll. Szemlátomást kimagaslik föléjük, hogy a juhok feltekinthessenek hozzá. Magasabbrendű lény, mint ők. Nem közülük való. És éppen, mint ilyen magasabbrendű lényre van rá szükségük a juhoknak. Amikor ebben a hasonlatban Jézus így fölénk emeli magát, ugyanakkor minket meg is aláz. Mert az egész hasonlat azt jelenti, hogy mi a szegény, ügyefogyott birkanyáj módjára, magunkkal tehetetlenek volnánk Őnélküle. A köztudatban legalábbis úgy él a juh, mint a legönállótlanabb lény. Olvastam ugyan valahol egy szakértőnek a véleményét, aki ellene mond ennek, mert szerinte a juhnak is van elég magához való esze. De ezen most ne vitatkozzunk. Ha valakire azt mondják: úgy viseli magát, mint a birka, ezzel semmi esetre sem az életrevalóságát, a rátermettségét, az eszességét és ügyességét akarják dicsérni. A köztudat úgy ismeri a juhot, mint ügyetlen, magával tehetetlen jószágot, amelyet valakinek mindig vezetnie kell, amelyre valakinek vigyáznia kell, amelynek valaki a gondját kell, hogy viselje. Ilyenek vagyunk mi is – mondja nekünk Jézus ebben a hasonlatban, – és ezért van szükségünk Őreá.

Voltaképpen az Ótestamentumnak bizonyos gondolatait eleveníti fel Jézus ezzel, amelyek ott éltek az Ő hallgatóinak lelkében, s ott élnek a mienkben is. Hogy mást ne említsünk, elég a 23. zsoltárra utalnunk. Ott is arról van szó, hogy ha az Úr a mi pásztorunk, akkor jól van dolgunk – de csak akkor! Ha Ő nem volna a mi pásztorunk, hogy találnánk akkor „füves legelőre”, hogyan telepedhetnénk le „csendes vizek” mellett, hogyan nézhetnénk a szemébe ránk törő veszedelmeknek? Az Ótestamentumban egyébként a nép vezetőit, királyokat és elöljárókat, szerették a próféták pásztoroknak nevezni. Így pl. Ezékiel prófétánál is (a 34. részben) a nép álnok vezetői ellen hadakozva Isten szava, az olyan kegyetlen pásztorokhoz hasonlítja őket, akik mindig csak fejték és nyírták a juhokat, mindig csak a maguk érdekével törődtek, sohasem a rájuk bízottakéval, úgy hogy kormányzásuk alatt pusztult és senyvedt a nép. Ellenük hirdeti a próféta Isten üzenetét: ítéletet fog Ő tartani a gonosz pásztorok felett, s akkor minden megváltozik; küld majd Ő igazi, jó pásztort, a Messiást, a Dávid házából. Ézsaiás próféciáiban (40,11.) pedig arról van szó, hogy az Isten maga jön el az Ő népét pásztorolni. Ő lesz népének királya, aki kezébe veszi annak kormányzását, s akkor boldog lesz az Ő népe. Ezek a próféciák teljesedtek be Jézusban. Ő maga azt hirdeti itt, hogy a régtől fogva megígért „jó pásztort” Isten megadta, amikor Őt e világra elküldte. Sőt Őbenne maga Isten lett a mi „jó pásztorunkká”, – mert Őáltala az Isten uralma, az Isten országa plántáltatott közénk, hogy Isten kormányzása és gondozása alatt igazi életünk lehessen.

Van ebben valami, ami az embert alázatosságra készteti, s ami ellen éppen ezért fellázad az emberi természet. „Ne jöjjön senki” – mondja a természeti ember, – „ne jöjjön még az Úr Isten se, hogy gondjába vegyen engem és gyámkodjék felettem”. El tudja ő intézni a maga dolgait jól a maga erején is, úgy véli. Úgy akarja megharcolni az élete harcait, ahogy az egyszeri huszár kiáltott fel, mikor rávetette magát az ellenségre: „Uram Isten! Ne segíts, csak nézzed!” Legfeljebb ennyi szerepe lehet az Istennek: messzi magasságból figyelni az életünket. Egyébként pedig bízza ránk, majd ellátjuk mi a magunk dolgát nélküle is. Ne nevezzen hát minket senkise juhoknak egyenként, vagy nyájnak együttvéve! Ez a természetes emberi lélek válasza arra, amit Jézus mondott.

De mi meghajlunk az Ő szava előtt, mert az az igazság, amaz pedig, az emberi léleknek büszke, önelégült beszéde, egyszerűen hazugság. Nem igaz az, hanem csak szerencsétlen

félrebeszélés, hogy az ember a maga erején is jól el tudja intézni dolgait. Még az egyszerű evilági, külső dolgaiban is rá van utalva olyanokra, akik soraiból kiemelkedve, felülről gondját viselik. Képzeljük bele magunkat egy olyan terület lakosságának az életébe, amelyen most a háború folyik vagy a közel-múltban folyt, ahonnan elűzték a régi kormányzatot, s annak helyét még nem foglalta el az új. Pokol lehet az élet olyan helyen! Hogy hiányozhat ott az embereknek valaki, akihez odafordulhatnának ügyeikkel, s aki intézkedhetne! Pedig csak az emberi vezetők hiányzanak! Még ők is nélkülözhetetlenek! Még akkor is, ha rossz vezetők voltak, és jó megszabadulni tőlük, addig, amíg megvoltak, jobbak voltak a semminél, s utánuk tűrhetetlen űr maradt!

És mi az, amiről utóvégre ők gondoskodni tudnak? Csak az élet felületi, külső szükségletei. Hát még ha az élet belső, mélyebb szükségleteire kerül a sor! Akkor az egyes ember is csak árva, eltévedt, nyomorult juhocska, aki keservesen béget elhagyatottságában, várva, hogy valaki megkönyörülve rajta, vegye fel a gondját; együttvéve pedig olyan birkanyájhoz hasonlítanak az emberek, amely pásztor híján riadozva fut, vagy reménykedve rohangál hol erre, hol arra, és végül nem érkezik meg mégsem sehova. Ha volna időnk vele foglalkozni, szemlét tartva a világ mai képe felett, bőséges bizonyságait láthatnánk ennek.

Az Istennek kellett megkönyörülnie rajtunk és Jó Pásztort adni ennek a világnak. Most itt áll előttünk, és bizonyságot tesz magáról: „Én vagyok a jó pásztor.”

Hogy mennyire rá van utalva az emberi lélek valakire, aki vezesse, akihez odasimulhasson, aki pásztora legyen, – az kitűnik abból, hogy ha nem találja meg igazi Pásztorát, akkor inkább elfogad mást, csak valamilyen pásztor alá odarendelhesse magát. Odaadja magát olyan vezetésnek is bizalommal, amelyről majd a végén ki fog derülni, hogy nem sok köszönet van benne. De nem állhatja meg, hogy ne vezettesse magát! Erről is sokat beszélhetnénk. De az idő rövidsége miatt utaljunk csak arra, hogy Jézus is éppen ezzel való összefüggésben szólta előttünk levő szavait. Ez a 10. fejezet szorosan odakapcsolódik a János Evangéliumában a 9. fejezethez, és ott arról a küzdelemről olvasunk, amelyet Jézus azért folytatott, hogy hallgatóit azok alól a hamis vezetők alól szabadítsa fel, akiknek a vezetése alatt senyvedtek és pusztultak. A farizeusok voltak ezek a rossz vezetők. Az ő befolyásuk állta útját annak, hogy Jézus szavát sokan megértsék és kövessék. S amikor Jézus látja: mennyire a hatalmukban tartják ők az emberek lelkét, s milyen nagy kárát látják ennek az emberek, akkor jut eszébe magáról, mint a Jó Pásztorról beszélni, és mindazt elmondani, ami ebben a fejezetben foglaltatik. Akkor is úgy volt, ma is úgy van, hogy még ha megismerik is az emberek a Jó Pásztort, sokan mégis szívesebben hallgatnak mások szavára. Már csak azért is, mert a Jó Pásztor, akár tetszik az embereknek, akár nem, nyíltan megmondja: pásztorotok akarok lenni, uralkodni akarok fölöttetek, mert erre van szükségetek. Mások ellenben hízelegnek az ember önállósági hóbortjának, legyezgetik a büszkeségét. Pedig ők is csak a hatalmuk alá akarják kaparintani, hogy magukkal vihessék. Hány ember hagyja magát balgatag módon rászedni tőlük! Az ilyen vezetőkről mondja Jézus, hogy hasonlítanak a „tolvajokhoz és rablókhoz”. Köztük és Őközötte az a nagy különbség, hogy ők mindig a maguk érdekeit szolgálják. Mindig az érdekli őket: mit vihetnek el? Nem a juhok javát keresik, hanem a magukét. „A tolvaj nem egyébért jön, hanem hogy lopjon és öljön és pusztítson. Én azért jöttem, hogy életük legyen és bővölködjenek.” Elég, ha csak egy szempillantásra is felidézzük magunk előtt a kifosztott, megrabolt embereknek mérhetetlen nagy sokaságát, akiknek mind az volt a vesztük, hogy ilyen „idegen”, gonosz vezetésnek adták oda magukat. Hívogatták őket örömre, vígasságra, boldogságra, és jaj, mennyi keserűség és romlás lett a vége! Hívogatták őket tudásra, bölcsességre, műveltségre, míg végül úgy belezavarodtak már az életnek legegyszerűbb kérdéseibe is, hogy azt sem tudták: hol van a helyük ebben a világban? Hívogatták őket sokféle szép ígérettel, s a végén rettenetesen ráfizettek hiszékenységükre. Amint testi-lelki nyomorúságaik egész áradata elvonul szemünk előtt, azt mondhatjuk reá: miért is nem

hallgattak a Jó Pásztorra? Ő mindezektől a bajoktól és szerencsétlenségektől megóvta volna őket, és azok helyett igazi örömre és boldogulásra segítette volna őket! De voltak „tolvajok és rablók”, akiknek az jó hasznot hajtott, akik a szó szoros értelmében meggazdagodtak azon, hogy félrevezetett embereket így kifosztottak! S ha nem is vagyonban, akkor valami másban: hírnévben, dicsőségben, hatalomban emelkedtek az ő kárvallásuk árán olyanok, akik után ők igazán birkaésszel mentek.

De térjünk vissza a Jó Pásztorhoz! Jézus nagyon jól tudta, hogy az életünk alakulásában nemcsak Őneki van szerepe, hanem másoknak is. Nemcsak Ő vezet bennünket, hanem vezethetnek hozzánk hasonlatos emberek, velünk egyenlő emberek is. Ezért egyszerre kizökken hasonlatának a vonalából, és átcsap egy másik hasonlatba, úgyhogy végeredményben két kép szövődik egybe szavaiban. Arról beszél, hogy Ő, aki a „jó pásztor”, egyúttal „az ajtó” is. „Én vagyok a juhoknak ajtaja”. Ezzel azt akarja mondani: vezethetnek titeket mások is, csak az a kérdés, hozzám vezetnek-e? Nem úgy akar Ő uralkodni az életünk felett, hogy senki más ne juthasson abban szóhoz, de a vezérszólamot Ő akarja megtartani. Hallgathatunk emberi útmutatásra is, követhetünk emberi példaadást is, de mindig az legyen a mérték: vajon „az ajtón át” jönnek-e, vagy „máshonnan hágnak-e be” hozzánk az ilyen emberek? Aki Őrajta keresztül közeledik hozzánk, attól ne féljünk! De aki Őt megkerüli, az „tolvaj és rabló”, mert még ha nem ez volna is a szándéka, önkéntelenül akkor is csak kárt tesz bennünk és kifoszt minket. Óvakodjunk az ilyenektől!

Az „ajtónak” ezt a hasonlatát aztán tovább is kiaknázza Jézus. Nemcsak azt fejezi ki vele, hogy az Őhozzá való viszonyunkkal kell mérnünk, hogy milyen vezetőkre és tanácsadókra hallgassunk és milyenektől óvakodjunk, hanem megvilágítja vele az Ő hozzánk való viszonyát is. „Én vagyok az ajtó. Ha valaki én rajtam megy be, megtartatik és kijár és bejár majd, és legelőt talál.” Az első a „megtartatás”. Az ajtó elsősorban biztonsági felszerelés a juhok aklán vagy karámján. Arra való, hogy ha éjszakára betelepedett oda a nyáj, rácsukják, és tolvaj vagy ragadozó állat ne férjen hozzá egykönnyen. Az ajtónak köszönheti a nyáj, hogy az új reggel felvirradtával épségben kelhet fel álmából, és megint elindulhat útjára. „Ha valaki énrajtam megy be, megtartatik.” Jézus Krisztus ilyen oltalmunk nekünk. Körülöttünk ezer veszedelem ólálkodhat, de köztünk és a veszedelmek között ott van Ő, mint védőfal. Nekünk kitárul az ajtó. Amikor útjainkról elfáradtan visszatérünk Őhozzá, Ő befogad, bebocsát bennünket nyugodalmunkba. De utánunk bezárul az ajtó. Mert az ajtó, ahogy beenged, úgy ki is rekeszt. És éppen ezért találhatunk Jézus által áldott, biztos nyugodalmat, mert kizárja életünkből az ártó veszedelmeket. Ne féljünk soha attól, ha Jézus szavaiból, életéből, Lelkének munkájából sokszor ki kell éreznünk ezt a kizáró, tiltó, nemleges célzatot is; ha azt tapasztaljuk, hogy Ő nemet is mond, nemcsak mindig igent! Éppen ezért is drága oltalom Ő számunkra, mint a szülői szeretet is a gyermek számára, amikor eltiltja az éles késsel való játszadozástól vagy kikapja kezéből a méreggel telt üveget és kihajítja az ablakon. Nem volna Jézus szeretete igazi szeretet, ha nem tudna kemény szeretet is lenni, amelyik a mi „megtartatásunk” érdekében kizár, száműz és távol tart az életünkből mindent, ami káros és veszedelmes reánk nézve, még ha mi balgatag módon közel is engednénk azt magunkhoz. A régi rómaiak pogánysága úgy ábrázolta Janust, az ajtó istenségét, mint akinek két arca van: befelé is néz, kifelé is. A mi „megtartatásunk” ajtajának, Jézusnak is valóban két arca van: befelé sugározza reánk oltalmazó kegyelmét, kifelé száműz az Ő szentségével mindent, ami megronthatná életünket, és ez a kettő együttvéve tesz csak igazán egyet.

De még többet is mond az „ajtóról”. „Ha valaki én rajtam megy be, megtartatik, és” – így folytatja – „bejár és kijár majd”. Mit akar ezzel szemléltetni? Nyilván azt, hogy az „ajtó” oltalma mögé rekesztve lenni nem valami egyhangú, nyomorúságos, rabságra ítélt élet. Az Ő nyája szabadságot élvez! Jöhet-mehet! Mozgalmas és eleven az élete. Mindennap kibocsátja, kivezeti juhait a nyílt mezőkre, aztán megint betereli őket. Tehát nem kell egy helyre

bebörtönözve tespedniük és sóhajtozva gondolniuk arra, milyen szép lehet az élet odakint. Bőséges részük lehet annak örömeiben! Krisztus oltalmazó uralma alatt élni: hányszor képzelik ezt olyanok, akik még nem próbálták s ezért tapasztalatból nem ismerik, valami szomorú lemondásnak és unalmas korlátozottságnak! Dehogyis az! Aki „Ő általa" megy be, az „bejár és kijár" – nem ér rá megsavanyodni; tele van az élete mindennap érdekes élményekkel, szabad életet, vidám életet él! Még akkor is, ha – mondjuk – betegség köti ágyához, „ki és bejárhat" lelkileg ebben a Krisztustól nyert csodálatos szabadságában; minden napjának új váradalmakkal nézhet elébe, és minden napja csakugyan új örömöket és új, érdekes, néha kalandosan izgalmas élményeket hoz számára!

Képzeljük magunk elé a juhokat, amint kieresztik őket. A pásztor megnyitja előttük az ajtót, s akkor kitárul előttük a hívogató szabad térség. Hogy ugrálnak, hogy tolonganak egymáson keresztül bukdácsolva! Csupa élet, csupa mozgalmasság az egész kép. Ez az, amit Jézus az Ő juhainak is ígér. Ő az „ajtó". Rajta „bejárnak, kijárnak". Mindig tőle indulnak, mindig hozzá érkeznek vissza. Ebben a mozgalmasságban telik el egész életük. Néha vannak nehéz útjaik is, de ha Őtőle indultak el, ezeket a nehéz utakat is jól meg tudják járni. Sokszor csak útközben jönnek rá, hogy az út nem olyan, mint amilyennek elképzelték. Fel is sebzik, meg is szaggatják magukat olykor. De megint csak Őhozzá érkeznek vissza. És akkor minden jóra fordul. Nála minden sebre van gyógyulás. Nála minden panasz elpihen. Így teljesedik be a szónak leggazdagabb értelmében a Zsoltár régi ígérete: „Megőrzi az Úr a te kijöveteledet és bemeneteledet!" (121. Zs. 8.) Hiszen az egész életünk amúgy is folytonos ki- és bejárás: folyton elindulunk dolgaink után, és – vagy elvégezve dolgunkat, vagy dolgunk végezetlenül – mindannyiszor visszatérünk. Csak az a kérdés: honnan és hová? Hol van az életünknek a középpontja, amely körül ezt a szakadatlan forgalmat lebonyolítjuk? Ha Jézus Krisztus ez a középpont, ha Ő az „ajtó", amelyből kiindulva megyünk neki mindig az életnek, s amelyhez mindig visszatérünk dolgaink elvégeztével, akkor áldott a mi „kijárásunk" és „bejárásunk"! Áldott lesz akkor az az utolsó hazaérkezésünk is, amelynél erre a földi életre végleg becsukódik majd mögöttünk az „ajtó"! Általa akkor is csak még tágasabb és boldogabb mezőkre szabadulunk megint, ha azoknak örök szépségei olyan titokzatosak is, hogy most fogalmunk sem lehet róluk!

De van itt még egy ígéret. „Ha valaki én rajtam megy be, megtartatik, bejár és kijár majd" – ezek után jön az, amiben voltaképpen minden benne van: „és legelőt talál". Ebben ugyanis ugyanaz van kifejezve, mint a rákövetkező versnek a végén: „Én azért jöttem, hogy életük legyen és bővölködjenek." Ha a juh „legelőt" talál, akkor úgyszólván mindene megvan. Mi egyébre lehet még szüksége? A pásztornak az a fő gondja, hogy ezt megadja: a kellő időben mindig olyan helyre terelje a nyájat, ahol az megelégítheti éhségét. Ez a nyájnak az „élete". És Jézus Krisztus azért „jött", hogy nekünk is ezt adja meg: hogy „életünk legyen".

Persze sokféle vélemény van arról, hogy mi az embernek legmélyebb, legigazibb szükséglete, mit kell az embernek megkapnia, hogy igazán „élete legyen". Mi most nem szállunk vitába senkivel. Nem érünk rá, és nem az a dolgunk. Csak azt ismételjük, amit Jézus Krisztustól tudunk, amit Ő világosan megmondott, s amiben ráismerünk az igazságra: hiába van meg az embernek mindene, ha kielégítetlen marad az Istenre vágyakozó, Istent kereső lelke! Mi is azt mondjuk, amit Jézus búcsúzásakor az egyik tanítvány: „Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, és elég nekünk!" (Ján. 14,8.) **Ez az a „legelő", amelyre éhezünk: a kegyelmes Isten bizonyos ismeretének az eledele!** Erről mondja Jézus: az Ő juhai ezt sohasem fogják nélkülözni! Ő éppen azért jött, hogy ezzel elégítse meg és éltesse őket. Éspedig nem csak „éppen hogy", nemcsak akárhogy, hanem úgy, hogy „bővölködjenek", hogy ebben az eledelben dúskálkodhassanak, hogy annak bőségében fürdethessék a lelküket! Mindig elárasztathatja őket az a boldog bizonyosság, hogy Isten az Ő szeretetével, irgalmasságával, minden áldásával és segítségével az övék!

Szégyelljük el magunkat azért, hogy ennek az ígéretnek nagy gazdagságát mi nem használjuk fel! Nem élünk azzal, amit Jézus számunkra biztosított! Amikor „életünk” lehetne, éspedig „bővölködő” módon, mi mégis sokszor szűkölködve tengődünk. Csak bennünk van az oka, nem a Pásztorban! Akinek az Úr az ő „őriző pásztora”, annak mindig azt is el kell mondania: „semmiben meg nem fogyatkozom”. Csak magunkra vethetünk, ha mégis olyan sok „fogyatkozásban” sínylődik az életünk! Nem hallgatunk eléggé az Ő szavára, amikor hív és terelget. Nem követjük azzal a készséggel, amelyről itt szó van: „Mikor kiereszti az Ő juhait, előttük megy, és a juhok követik Őt, mert ismerik az Ő hangját”. Sokszor készségesebben hallgatunk más hangokra! Pedig Ő megmondta: „Idegent pedig nem követnek, hanem elfutnak attól, mert nem ismerik az idegennek a hangját”. Ez így van valóban, ahogy Ő mondta: ha az Ő juhainak az életét a maga egészében szemlélgetjük, ahogy Ő is elénk tárja azt. Elmondható lesz majd, Isten kegyelméből rólunk is, mint életünk döntő és összefoglaló igazsága, ha majd lezáródik a történetünk. De addig, amíg még benne állunk életünk küzdelmeiben, milyen sokszor nem látszik meg rajtunk ez az igazság! Hogy kacérkodunk sokszor az „idegen” hangokkal! Hogy szeretünk egy kicsit rájuk is hallgatni, ahelyett, hogy „elfutnánk tőlük”! Hogy játszunk a kísértésekkel, ahogy Éva is eltűnődött a tiltott gyümölcsön a paradicsomban: hátha nem is olyan ártalmas, nem is olyan veszedelmes az! Nem csoda akkor, hogy csak töredékeit és foszlányait élvezzük annak a „bővölködő életnek”, amelyet Jézus pásztori gondja és vezetése alatt elnyerhetnénk! Csak egy orvosság van ez ellen: nagyon komolyan, sokszor, újra meg újra ráfigyelni a Jó Pásztor szavára, hogy az a különbség, amely az Ő „hangja” és az „idegen” hívogatások közt van, mindig jobban belevéső dj ék a lelkünkbe. Így kell ráhangolni a lelkünket arra a szelektivitásra, amely csak az Ő szavát fogja fel irányadónak, minden egyéb hangot pedig kiszűr mellőle, hogy ne is zavarja az Ő hangjának a tisztaságát!

***

II.

Ján. 10, 11-18.

Ez a szakasz fontos lépéssel előbbre visz bennünket Jézusnak, a Jó Pásztornak a megértésében. Már az előző szakaszban volt szó arról a nagy különbségről, amely a „Jó Pásztor” és a „tolvajok és rablók” között van. Azok a maguk hasznát keresik, nem a juhokét, s ezért jaj a juhoknak, ha hatalmukba kerülnek! A „jó pásztor” céljai ellenben mindig összhangban állnak a juhok érdekeivel. Tőle nekik sohasem kell félteniük a maguk javait, hanem mindig bizalommal „követhetik”, amerre csak „előttük megy”. Most azonban az világlik ki előttünk, hogy nemcsak összhang van, hanem egyenesen azonosság áll fent a „pásztor” és a „juhok” érdeke között. A „jó pásztor” annyira eggyé vált az ő „nyájával”, hogy semmilyen helyzet nem adódhat, amelyben sorsuk elválhatna egymástól!

Egy újabb összehasonlítás világítja ezt meg. Az előbbi szakaszban a „tolvajokkal és rablókkal” állította szembe Jézus a „pásztort”: itt most „béresekről” beszél. A béres nem ellenség. Nem ártani akar a juhoknak, hanem szolgálni akar körülöttük. Rá vannak bízva, hogy viselje gondjukat. S ő ezt meg is teszi, amíg sajátmagára nézve nem jár veszedelmes kockázattal. Csak ha „látja a farkast jönni”, akkor bizony „elfut”. Akkor inkább vesszenek oda a juhok, mint ő maga! Ezt a szakaszt sokszor úgy értik, mintha benne Jézus az Ő egyházának olyan méltatlan munkásairól rajzolna képet, akik szolgálatukat csak azért végzik, mert fizetést kapnak érte. Ilyen értelemben szokták „béresnek” nevezni az olyan lelkipásztorokat és más hivatalos egyházi munkásokat, akiket semmi más nem köt a munkájukhoz, csak a fizetésük. Az ilyenek megérdemlik a legsúlyosabb megrovást. És minden egyházi szolga jól teszi, ha

gyakran megvizsgálja magát: nem lett-e „béressé” a szónak ebben az értelmében? De éppen azért, mert az Isten ügye körül csak anyagi érdekből forgolódó emberek, akiknek bármilyen szép, kegyes prédikációi alól is mindig kilóg az önzés lólába, megérdemlik a legkeményebb ítéletet, feltűnhet, hogy Jézus nem ítéli el azokat a béreseket, akikről Ő szól. Eljárásukat egészen természetesnek tünteti fel. A béres elfut, mert hát ő béres. Itt tehát valami másról van szó. De miről?

Gondoljuk csak el: voltak Jézus napjaiban is nagyobb gazdaságok. Lehetett egy-egy jobbmódú gazdának annyi juha, hogy ő maga nem foglalkozhatott velük, hanem kénytelen volt embereket alkalmazni, akikre rábízza jószágát. Ezek voltak a „béresek”. De voltak viszont gazdák, akik maguk is elbírták gondozni nyájukat. Személyesen őrizték és legeltették juhaikat. Azok „tulajdonaik” voltak. Mi sem természetesebb, mint hogy az alkalmazott „béres”, akinek „nem tulajdonai a juhok”, ha egyszer életveszély támad, nem a juhok életét fogja menteni még a maga életének árán is, hanem igyekszik odább állni. „Ha látja a farkast jönni, elfut”. Nem így a másik fajta, az igazi pásztor! Az síkra fog szállni juhaiért akármilyen veszedelmes ragadozó ellen is. Ő nem hagyhatja veszni a nyáját. A béres odébb állhat, – majd kap alkalmazást máshol. A juhok tulajdonosa ellenben azt érzi: ha elfutok és a ragadozóknak szabad prédájául hagyom a nyájamat, mi lesz akkor énvelem? Neki egész addigi életének minden fáradsága abban a vagyonkájában van! Azt nem hagyhatja odaveszni, mert akkor odavész az élete munkája! Ő annyira egy azzal a nyájjal, hogy a halál szélére is elmegy érte. Lesz, ami lesz, de semmi esetre sem szökik meg a farkasok elől, hanem szembeszáll velük.

Ennyire egy Jézus élete is az övéivel. Annyira rátette a szívét az ő boldogulásukra, hogy nemcsak addig viseli gondjukat, amíg ebben öröme is telhet, hanem akkor is kitart mellettük, amikor rájuk tör a fenevad, s annak éles fogait neki magának is meg kell éreznie eleven húsában. Ő nem akar élni se az Ő juhai nélkül, s ezért, ha kell, „leteszi az Ő életét” is értük.

Kellett erről beszélnie, mert az a bizonyos „farkas”, amelyik itt felbukkan a példázatban, nem puszta elképzelt lehetőség, hanem nap-nap után jelentkező félelmes valóság. Van a Krisztus nyájának egy ádáz ellensége, amely éhes az ő húsukra és mindig lesben áll, hogy megtépje és megszaggassa őket. A Sátánnak a képe sötétlik itt fel szemeink előtt! Olyan kedves, idillikus látvány volna a pásztor képe, amint nyáját terelgeti! Mintha csupa derű és békesség volna minden körülötte. Vidám életük van a juhoknak, semmijük sem hiányzik. Hiszen jó pásztoruk van! De egy pillanatra sem szabad elfelejtkeznünk róla, hogy ez a kép így csak az egyik oldala a valóságnak! A másik oldalon ott látjuk az ólálkodó „farkast” is. Itt munkálkodik ebben a világban az a pusztító hatalom, amelynek minden törekvése: Jézus uralma alól kiragadni az övéinek életét! Soha nem tud belenyugodni abba, hogy Jézus vezérlete alatt éljenek emberek, és ez alatt a vezérlet alatt jól legyen dolguk.

Ezerféle módon dolgozik hát ellene. Néha csakugyan úgy, hogy fogait csattogtatja, mint valami dühös fenevad. Megfélemlíteni igyekszik Krisztus juhait a maga rettentő hatalmával. A szemükbe mereszti félelmetes, rút képét, és azt sugalmazza lelkükbe: mégiscsak én vagyok a világ ura, s amit ti a Megváltóról és a megváltásról beszéltek, az mind csak kegyes álmodozás! S mi sokszor lenyűgözve állunk szemben csakugyan rettentő nagy hatalmával, amelyet e világ felett gyakorol, s az inunkba szállva minden bátorságunk, ellentmondás nélkül megadjuk magunkat. – Máskor hízelgő szép szóval környékez meg bennünket. Csábító ígéreteivel veszteget meg, és mi sokszor lépre megyünk. Csak később ébredünk fel káprázatunkból. Fájdalmas csalódások árán jövünk rá, hogy jó barátunknak álcázva is csak a pusztító ellenség nyújtotta ki felénk a karmait. Ez a „ farkas” munkája: „elragadozza a juhokat”.

De olvasunk róla még egy jellemző dolgot: „Elragadozza és elszéleszti a juhokat”. Vagyis míg egyfelől arra törekszik, hogy Krisztus juhai közül megkaparintson egyet-egyet, hogy az ne a jó Pásztornak hatalmában legyen, hanem ő vihesse, ahova akarja, s akkor, ha már

belevájta fogait, természetesen el is vérezzen, másfelől viszont abban áll munkája, hogy a jó Pásztor által egybeterelt juhokat szerteszéleszti. Krisztus munkája mindig ott észlelhető, ahol az emberek az Ő hatalma alatt egyre közelebb jutnak egymáshoz, egymást egyre jobban megértik, és egyre jobban átérzik, mennyire szükségük van egymásra. Életük középpontjában ott áll Jézus Krisztus, és amikor Őhozzá közelebb vonzódnak, ugyanakkor egymással is mind szorosabb közösségbe tömörülnek együvé. A Sátán hatása ennek is éppen a fordítottja: a szétszórás. Sohase higgye el senki, hogy Krisztus munkálkodik ott, ahol a közösség megbomlik – bármilyen szent jelszavak alatt történik is az! A Sátán dolgozik ilyenkor! Fel tud ő öltözni a „világosság angyalának" köntösébe is, és néha nagyon istenes, evangéliumi külszín alatt végzi rombolásait. Ahol emberek elhidegülnek egymás iránt és elfordulnak egymástól; ahol ellentétek támadnak; ahol az emberek nem tudják egymást szívlelni, nem tudnak egymásnak megbocsátani, nem tudnak egymásnak engedni, nem tudják egymást türelmesen elviselni; ahol oszlásnak indul egy-egy közösség, amely már megvolt és áldás volt: ott mindig a Sátán érte el a maga sikereit. „A juhok elszélesztésében" leli mindig az ő kedvét. Milyen nehéz aztán a Jó Pásztornak megint összegyűjteni őket, ha egyszer így szétszóródtak!

Mondtuk, hogy az igazi pásztort az jellemzi, hogy amikor az ártalmas fenevad közeleg, nem tér ki a küzdelem elől, mintha az már nem az ő dolga volna, hanem helyt áll. Odatartja keblét minden veszedelem elé: először őt érje a támadás, és mögötte, mint élő pajzs mögött, legyen biztonságban a nyáj. Így állt oda Jézus az Ő juhai és az ellenség közé életre-halálra. Így vonta magára, így fogadta és így viselte el a támadásra vonuló gonosznak ostromát. Az Ő testét tépte meg és az Ő vérét ontotta az ellenség. „Letette az életét" az Ő juhaiért, mert egy volt velük mind halálig.

Most már megmondhatjuk: kiket is kell a „béreseken" értenünk, akikkel szembeállítja magát, mint juhaiért meghalni is kész pásztor. „Béres" minden ember, akire rá van bízva mások gondja, s aki dolgát a rábízottak körül hűséggel is végzi talán, de akinek, ha egy bizonyos határhoz elérkezik, szükségképpen véget ér a szolgálata. Támadhatnak bajok, amelyeken már nem tud segíteni. A rábízottak ilyenkor már magukra maradnak, mert neki magának elég a saját baját eligazítania. Nem így van-e minden emberi szeretet, minden keresztyén szolgálat? S nem kell-e nagyon jól megjegyeznünk, hogy senki emberfiát soha ne tartsunk olyan nagyra, hogy elfelejtsük a különbséget, amely közte a „béres", és az egyetlen „Jó Pásztor" között mindig megmarad? Lehetnek Istennek hűséges „béresei", akik sokat fáradoznak értünk, és akiknek sokat köszönhetünk. De amikor előállnak a legválságosabb helyzetek, s elkövetkeznek ránk az igazán nagy bajok és veszedelmek, akkor kitűnik, hogy tőlük hiába várunk segítséget! Körülnézünk, és már nem is látjuk őket. Csak egy van, aki akkor is mellettünk van: a mi Jó Pásztorunk. Ő az, aki egészen eggyé lett mivelünk, s ezért a legsötétebb órákban is kitart velünk. Mindig ott van, mint védőfal, köztünk és a ránk támadó veszedelmek között.

Őrajta kívül senkitől ezen a világon ne is várjunk ilyesmit. Az emberek csak „béresek", akiknek „nem tulajdonaik a juhok". Mi nem vagyunk „tulajdonai" senkinek, csak a mi Urunk Jézus Krisztusnak! Keserves csalódásokat okozott az már nagyon sok embernek, hogy erről megfeledkezve emberektől várt olyasmit, amit csak az ő megváltó Urától, Krisztusától várhatott volna. Akármennyi áldást nyert is életében az ilyen emberek által, egyszer „jött a farkas", jöttek életének a legválságosabb helyzetei, legnehezebb tusakodásainak a pillanatai, s akkor semmi hasznát nem látta azoknak, akiken olyan nagy bizalommal csüngött. Azok bizony talán észre sem vették, vagy ha észrevették is, akkor sem tudták igazán megérteni, mi megy végbe az ő lelkében, s végül otthagyták magában. Csalódásainak keserűségétől megkímélhette volna magát, ha eleitől fogva szem előtt tartja, hogy „a béresnek nem tulajdonai a juhok". Nem „tulajdonaink" még a tulajdon édes gyermekeink sem! A szülő csak „béres", és ezért jönnek veszedelmek, amelyekben nem állhat helyt gyermekéért, hanem magára kell azt hagynia. Éreznie kell, hogy ő maga is csak gyenge ember, akinek sajátmagának is megvannak

a harcai, és ezért nem oldhatja meg a gyermeke életének legkomolyabb kérdéseit. Oda más valaki kell! Olyan, aki nagyobb a szülőnél is, gyermekénél is! Csak a „Jó Pásztor" állhat mellette, akinek „tulajdonai a juhok."

A következőkben azt domborítja ki Jézus még jobban: milyen benső, szoros viszony van Őközte és „tulajdonai", „juhai" közt. „Én vagyok a jó pásztor és ismerem az enyéimet, amiként ismer engem az Atya és én ismerem az Atyát, és életemet adom a juhokért." Ő ismeri az Ő juhait! Minden emberi szolgálat azért mond csődöt egy bizonyos határnál, s a legnehezebb kérdésekben azért nem tud már segítséget nyújtani, mert az egyik ember nem ismerheti eléggé a másikat. „Ismerni" valakit – sokkal nagyobb dolog, mint első tekintetre vélnénk! Azt mondjuk: X.Y.-t ismerem, és azt értjük alatta: ha az utcán sok ember közt meglátjuk, rá tudunk mutatni, hogy ez az! Igazán ismerjük-e már az illetőt? Dehogy is! Hiszen akik legközelebb állnak hozzánk az emberek közt, akiket legjobban ismerünk, még azokról is milyen gyarló az ismeretünk! Hány szülőnek kell fájdalommal bevallania, legalább gyermekei életének hosszabb-rövidebb szakaszában, hogy még őket sem ismeri! Volt idő, amikor másképp volt. Akkor mindent tudott. Gyermeke minden titkát elcsacsogta neki, minden örömét és baját megosztotta vele. Egy élete volt gyermekének övele. De aztán nőtt a gyermek, és kezdett kialakulni a külön világa. Voltak már ügyei, amelyekbe sem édesanyját, sem édesapját nem avatta bele. Válaszfal emelkedett a szülők és a gyermek között. S egy szép napon a szülők már úgy érezték: a gyermekük úgy jár-kel otthonukban, mint valami szállodában – kedves vendég, aki tisztességesen viseli magát, talán mindig öröm is ott látni, de alapjában véve idegen, akiről senki sem tudja, mi is él benne?

Ismerni valakit – ez igazában azt jelenti: egynek lenni vele. Csak úgy ismerhetek valakit, ha bele tudom élni magam az ő lelki világába, ha úgy tudok lelkében mozogni, mint valami nyitott szobában. Így belépni pedig valakinek a lelkébe és így tájékozódni abban csak akkor tudok, ha rokon lelkű velem; ha ugyanolyan életet él, mint én; ha ugyanolyan vágyakra, örömökre, félelmekre és fájdalmakra van felhangolva az ő lelke is, mint az enyém. Ilyen egység pedig ember és ember között mindig csak viszonylagosan és részlegesen áll fent. S ezért a legbenső ismeretség is, amely emberek közt lehetséges, nem más, mint be-bekandikálás a másiknak a lelkébe, amely alapjában véve elzárt külön világ marad.

De Jézus, a Jó Pásztor, „ismeri az Ő juhait", a szónak legteljesebb értelmében, mert Ő tökéletesen eggyé lett velük. Az Ő életének nincsen semmi más célja, csak ami nekik is igazi rendeltetésük. Az ő életükben akarja kifejteni a maga életét. Abban keresi a maga „dicsőségét", ami őnekik „üdvösségük". Néha halljuk, amint ezt a két dolgot szembeállítják egymással és azt kérdik: melyik az előbbre való, az Isten dicsősége vagy az emberek üdvössége? A Szentírásban éppen az a felséges dolog, és az a lényeges dolog is, hogy ez a kettő nem kettő, hanem egy! Ha mesterségesen különválasztjuk egymástól a kettőt, akkor természetesen azt kell mondanunk: Isten dicsőségéért van minden, s így akörül kell forognia az ember sorsának is, nem pedig megfordítva. De Krisztusban éppen azt az Örömhírt közölte velünk az Isten, hogy Ő a bűnös ember üdvösségében akarja magát megdicsőíteni! Ne válasszuk hát el ezt a két dolgot, hanem örüljünk a kettő egységének! A Jó Pásztornak semmilyen más célja vagy érdeke nincs, mint juhainak a java. Egy élete van velük. Ezért is „ismeri őket".

Így értjük meg igazán azt, amit már az előző szakaszban olvastunk (3.v.): úgy ismeri a „maga juhait" a pásztor, hogy „nevükön szólítja" és úgy vezeti őket! Hozzá nem értő ember előtt megfoghatatlan dolog az, hogy a pásztor, aki egy egész nyájnak gondját viseli, hogyan tud különbséget tenni az egyik juh, meg a másik között, amikor mind olyan egyforma! Pedig egyenként, külön-külön ismeri őket! A mi szemünkben összefolyó tömeg a birkanyáj. Összezsúfolt, tolongó sokaság. Ha itt-ott látunk is kiemelkedni egy-egy fejet, fel-felbukkanni egy-egy egyént, az hamar eltűnik megint, mint a vízcsepp a tengerben. De a pásztor szemében

mindmegannyi egyéniség a nyáj. Egyszer megkérdezett valaki egy juhászt: Hogy tudják maguk megkülönböztetni az egyiket a másiktól? Az elcsodálkozva felelt: Hát látott már az úr két egyforma birkát? A mi szemünkben mind egyformák, de nem a pásztornak a szemében! És neki van igaza, mert csakugyan nincs két egyforma a világon!

A mi Jó Pásztorunk is így ismer minket egyenként, mindenkit a maga bajaival, a maga rejtegetett bűneivel, a maga sajátos helyzetében, a maga egyéni természetével. Nevünkön szólít, mindnyájunkon külön rajta tartja a szemét, és egyenként viseli gondunkat. Ha erre gondolunk, szinte hajlandók volnánk felfuvalkodni, mintha ki-ki olyan fontosnak tarthatná magát, hogy az örökkévaló Isten az Ő kegyelmében éppen csak ővele foglalkoznék ezen a kerek világon. Mindjárt rá is tér majd Jézus valamire, ami üdvös ellensúlyozásául szolgálhat ennek a kísértésnek. De azért van ebben egy nagy igazság! Igenis, a mi Jó Pásztorunk úgy ismer téged, mintha rajtad kívül nem is volna más juha, mintha az egész nagy mindenségben te volnál az egyetlen, akire minden gondját fordíthatja! De engem is ugyanígy ismer, és a harmadikat és a negyediket is. És a századiknak és ezrediknek sem kell attól félnie, hogy a sok juha között már úgy megoszlik a figyelme, hogy abból neki már alig jut valami kicsinyke rész! Mindegyik juhának egész gondoskodásával pásztora Ő. Soha nem felejt el egyet sem. Soha nem téveszti össze az egyiket a másikkal. Soha nem eshet meg vele, hogy zavarba jönne, amikor szeme elé kerül valamelyik juha: kicsoda is ez? Földi vezetőinkkel, pl. lelkipásztorainkkal lépten-nyomon megtörténhet, hogy amikor találkoznak híveikkel, azok természetesen ismerősökként köszöntik őket, de ők törhetik a fejüket: hogy is hívják ezt az embert, honnan is ismerős az arca előttem, hol is volt vele találkozásom? S milyen rosszul eshet az illetőnek, ha rájön, hogy egyoldalú volt bizony az ismeretség. Milyen nehéz beletörődnie abba, hogy sok száz meg száz ember közt nem csoda, ha az ő arca és neve elmosódott lelkipásztorának az emlékezetében! De Jézus Krisztussal sohasem járhatunk így. Ha valaki elé járul, nincs szükség arra, hogy Őt emlékeztesse, ahogy embereket szoktunk emlékeztetni: ugye tudja még, kik vagyunk, mikor jártunk nála, és milyen ügyben találkoztunk már – hogy azután eszébe jusson, vagy ráhagyja: csakugyan, mi ismerjük már egymást! Ő úgy ismer bennünket egyenként, hogy minden pillanatban látja életünket, és nyitott könyv előtte minden dolgunk – éspedig mindnyájunké külön-külön.

De hogy el ne bízzuk magunkat ebben a gondolatban, mintha rajtunk kívül senki nem volna fontos előtte ezen a világon, mond Jézus még valamit, amire jó nagyon komolyan figyelnünk. Kitűnik belőle, hogy azt akarja: érezzük magunkat egy beláthatatlan nagy nyájhoz tartozóknak, amelyben rajtunk kívül is megszámlálhatatlanul sokan vannak, akiket éppúgy felölel az Ő pásztori gondja, mint minket. Sőt azt akarja, hogy ne is csak a közvetlen közelünkben lássuk meg a többieket, akiknek a sorába szép alázatosan és szerényen bele kell illeszkednünk; az Ő nyáját, amelyben mindegyikünk csak egy-egy tag, s azt a családi közösséget, amelyben nem „egykék” vagyunk, hanem testvérek egész serege nyüzsög körülöttünk, ne is csak abban a körben lássuk meg, amelyet átfoghat a tekintetünk. Azt akarja, hogy ezen túl is haladjunk, a képzeletnek szárnyain oda is eljutva, ahová már a szemünk nem is lát. „Más juhaim is vannak nekem” – mondja, – „amelyek nem ebből az akolból valók. Azokat is elő kell hoznom. És hallgatnak majd az én szómra. És lesz egy nyáj, és egy pásztor.” (A kezünkben levő bibliafordításban ugyan úgy olvashatjuk ezt: „lesz egy akol...” De ez egy meggyökeredzett fordítási hiba. Jézus, amint az Újtestamentum eredeti szövegéből látható, valójában „egy nyájról” beszélt, ami nem mindegy.)

„Akol” alatt nyilván azt érti Jézus, hogy az Ő hívei, amint egy nyájba tereli őket, valamilyen külső keretben is, valamilyen látható külső egységben is egybefoglaltatnak. Lehet az sokféle. Lehet az szervezet, mely átfogja őket, lehet az épület, amelynek falai között összejönnek, lehetnek azok a külső szokások és formaságok, amelyeknek a kereteiben élik közös életüket. Ezek azok a dolgok, amelyek láthatóvá teszik az ő együvé tartozásukat. Nyilvánvalóan egy

nyájhoz tartoznak, akik ugyanarra a helyre járnak a lelküket táplálni, vagy ugyanolyan módon szoktak énekelni és imádkozni, vagy ugyanaz alá a földi vezetőség alá rendelten élik lelki életüket, stb. Ezek a külső keretek az „akol" dolgai. És már most az ember mindig hajlandó arra, hogy a kerítésen túl ne lásson, hogy magán kívül legfeljebb még azokat számlálja oda Jézus nyájához, akik vele egyazon „akolban" élnek, egyazon külső szervezethez tartoznak, egyazon szokások módját követik, egyszóval láthatóan egységben vannak vele. Ezt a szűklátókörűséget akarja Jézus bennünk letörni, amikor ünnepélyesen kijelenti, hogy vannak más „aklok" is, amelyekben éppúgy vannak neki „juhai". Nem az ilyen külső keretek döntik el: a Krisztusé-e valaki, vagy nem? Ezek nagyon fontosak. Senki le ne becsülje őket! A „nyájnak" szüksége van az „akolra". De mégis csak a „nyáj" a fontos. Az „akol" is érte van, hogy annál jobban boldogulhasson, épségben és biztonságban élhesse életét a „nyáj". És „akol" lehet többféle is, de azért mégis tartozhatnak a bennük élő „juhok" egyazon „nyájhoz"! Mi azt szeretnénk, ha mind egy „akolban" volnának. Miért legyenek köztünk olyan nagy távolságok, amelyeken át alig tudjuk egymást észrevenni és megismerni? Miért választják el Krisztus híveit olyan különbségek, miért élik a maguk keresztyénségét olyan eltérő módokon, hogy ebből olyan sok félreértés, ellentét és vita támad? Miért ne lehetne valamennyiüket közös nevezőre hozni, „egy akolba" terelni, hogy mindenek előtt egészen nyilvánvaló legyen: összetartoznak, és valóban egy Pásztornak a nyája mindnyájan?

Ezekre a kérdésekre nem tudunk végső megnyugvást adó feleletet találni. De egyet tudunk magának Jézusnak a szavából: azt, hogy egyszer majd így lesz, a nyájnak az egysége egyszer majd napfényre fog jönni. Akárhogy bántja is hát a szemünket az „aklok" különbözősége, bízzuk csak Őrá a dolgot! Ő szemmel tartja juhait, bárhol legyenek is; el tudja hívni őket más „akolból" is, és egybetereli őket úgy, hogy egyszer majd „lesz egy nyáj és egy pásztor". Addig pedig, amíg ez az ígéret beteljesedik – és ha Ő megígérte, akkor egészen bizonyosan beteljesedik egyszer, – gondoljunk rá sokszor, hogy nem csak mi vagyunk az ő „nyája", akiket itt látunk magunk körül, hanem mindazok, akikhez bármikor és bárhol eljut az Ő hívó szava. Tágítsuk ki a gondolataink s a szeretetünk körét úgy, hogy átöleljük vele azt az egész nagy sokaságot, amely ott lesz majd egyszer Jézus körül, ha magához gyűjti az övéit, s amelyet – ahogy a Jelenések könyve mondja – „senki meg nem számolhat". (Jel. 7,9.)

Így lesz majd igazán csodálatos előttünk az Ő pásztori gondossága, amellyel egyenként „ismeri az Ő juhait" és „nevükön szólítja őket". Ezért nem emberi, hanem isteni gondoskodás és vezérlet az Övé! Mi emberek ismerünk és gondozunk talán négy vagy öt, esetleg száz, vagy két-háromszáz embert is. De az bizonyos, hogy mennél többen vannak, annál kevesebbet ér a mi gondozásunk számukra. Olyan a mi emberi gondozásunk, mint a rétestészta: minél jobban kiterjed, annál vékonyabb lesz. Minél külterjesebb, annál kevésbé belterjes és fordítva. Ez a két dolog nálunk egymást kölcsönösen kizárja. Az már csak Isten titka, az éppen Jézusban a nem emberi, hanem az isteni mindenhatóságból és mindentudóságból adódó vonás, hogy neki olyan beláthatatlan nagy nyája van, amely az elmúlt évszázadokon át élt híveinek millióiból, és a még ezután eljövendő híveinek millióiból áll, és ebben a rengeteg nagy sokaságban úgy vagyok ott én is, és úgy van ott mindenki más is, hogy mégsem tűnünk el a szeme elől, hanem ki-ki tudhatja: rám külön is néz, engem külön is ismer, nekem külön is Jó Pásztorom!

Még valamit. Szó volt arról, hogy Ő annyira egy az Ő juhaival, hogy az életét is odaadja értük. De ez nem úgy értendő, mintha a „farkas" leteperné Őt, s Ő, mint gyengébb fél, áldozatul esik a hatalmasabbnak! Mit segít akkor a nyájon a pásztor önfeláldozása, ha a farkas megöli őt is, s aztán rávetheti magát a juhokra? Utolsó szavaiban elárulja Jézus, hogy ez is csak gyarló hasonlat. Az Ő élete nem azért esik áldozatul a „farkassal" való tusában, mintha az hatalmasabb volna nála, vagy akár csak egyenlő felek volnának, kik a halálos küzdelemben mindketten ott hagynák az életüket. Halála az Ő saját, önkéntes elhatározásának a dolga: „Nekem van hatalmam letenni az én életemet. Senki nem veszi azt el én tőlem." És ezért

hozzáteheti ezt is: „Van hatalmam ismét felvenni azt.” Az ő juhai tehát nem maradnak semmiképpen sem árván. Nem kell gyászolva körülállniuk pásztoruk tetemét. Nem kell elsiratniuk emlékét, mint akihez hasonló jó pásztor nem volt még és nem is lesz soha többé. Ahogy „volt hatalma letenni”, úgy volt „hatalma ismét felvenni” az ő életét. Halálos tusájában az ellenség hatalmát megtörte, de az övé töretlenül megmaradt. Szükség volt arra, hogy „letegye az életét.” Nyájának biztonságáért ez volt a váltság drága ára. De a végén Ő győzelmesen került ki a küzdelemből. És hívei tudván azt, hogy élő és hatalmas Krisztusuk van, aki meghalt ugyan értük, de harmadnapon fel is támadt megint, mindig feltekinthetnek hozzá, és biztonságban érezhetik magukat minden ártalom ellen. Az ellenség, halálos veresége ellenére lehet ugyan még mindig félelmes fenevad. De mégis elmondhatják a gyermekdallal, hogy: „Nem félünk a farkastól!” Ha Pásztorukról megfeledkeznek, megrettenhetnek és riadozhatnak tőle. De ha felnéznek Őhozzá, eloszolhat minden félelmük. Semmi nem árthat nekik, amíg Ő oltalmazza őket!

***

III.

Ján. 10, 25-31.

Elérkeztünk a harmadik és utolsó szakaszhoz, amely a Jó Pásztor alakjára irányítja figyelmünket úgy, amint saját szavaiban megjelenik előttünk. Eddigi elmélkedéseinket még ki kell egészítenünk néhány fontos mozzanattal. Jézus maga sem mondott még el mindent, amit a Jó Pásztorról mondhatott, azokban a szakaszokban, amelyeken eddig végighaladtunk. Mai szakaszunkban Ő is újra felveszi a Jó Pásztorról szóló tanítása fonalát, és tovább fejti azt.

Közben átugrottuk a János Evangéliuma 10. fejezetének jó néhány versét, mert abban másról van szó. Ott már nem folytatódik Jézusnak ez a beszéde, hanem az van feljegyezve: milyen hatása volt az addig elmondottaknak azokra, akik hallgatták. Szomorúan állapíthatjuk meg: nem olyan hatása volt, amilyet látni szeretnénk. Jézusnak ez a beszéde hitetlenséggel, elzárkózással találkozott. A legjobb esetben is csak bizonyos tétovázással. Voltak egyesek, akik nem zárkóztak el előle mereven, de ezek is úgy voltak, hogy nem tudták, hogyan is vélekedjenek róla. Azért is olvastuk fel mai szakaszunkat már onnan kezdve, ahol Jézus maga állapítja meg hallgatóságáról: „Nem hisztek.” Pedig nem csak elhangzott szavaira hivatkozhat, amelyek Őbenne való hitet ébreszthettek volna, hanem mindenki előtt ismeretes cselekedeteire is. „Amelyeket én cselekszem az én Atyámnak nevében”, úgymond az Ő csodatételei és egész munkássága is, mind „bizonyságot tesznek Őróla.” Volt bőven, miből megérteniük: miért jött Ő, és mit hozott nekünk, embereknek, de ők mindezt nem akarták elfogadni. „De ti nem hisztek, mert nem az én juhaim közül vagytok.”

Ezzel újra felvette a nem régen használt hasonlat fonalát. Megint úgy beszél magáról, mint Pásztorról, aki hívogatja, gyűjtögeti maga körül a nyájat, hogy az Ő gondozása alatt jól legyen dolga. Ebből indul ki aztán mai szakaszunk, amelyben még néhány fontos rávilágítást kapunk a Jó Pásztor és az Ő juhai viszonyára. Szomorúan kell megállapítanunk, hogy emberileg szólva ismét csak hiába hangzottak el Jézus szavai. Amikor beszéde azzal a súlyos kijelentéssel: „Én és az Atya egy vagyunk”, véget ér, utána azt olvassuk: „Ismét köveket ragadtak azért a zsidók, hogy megkövezzék Őt.” Tehát még határozottabb elzárkózással, sőt egyenesen ellenséges érzéssel, nekidühödt indulattal fogadták azt, amit mondott.

De ezzel most nem foglalkozhatunk. Minket most az érdekel, amit hallgatóinak már előbb megfigyelt hitetlenségéről mond Jézus. „Ti nem hisztek, mert ti nem az én juhaim közül

vagytok." Ez tehát az ő hitetlenségük magyarázata. Azok valók az Ő juhai közül, akik hisznek benne. Vagy, ahogy Jézus az Ő képes beszédében mondja: „Az én juhaim hallják az én szómat." Volt ebben a megállapításban valami vigasztaló igazság azzal a szomorú helyzettel szemben, amely Jézus elé tárult. Mert hiszen mintha azt mondaná ezzel: „Ti nem hisztek ugyan énbennem, de azért jól tudom, hogy az én beszédem nem hangzik el hiába. Lesznek azért olyanok, akik hisznek bennem. Rólatok lepereg a szavam, de azért vannak nekem juhaim, akik hallgatnak rám. Ha nem éppen most és itt, hát majd máshol és máskor, de azok, amelyeket én elmondtam, egészen biztosan célhoz érkeznek majd emberi szíveknél, és megragadják azokat."

Azt jelenti ez, hogy ha Isten adott ilyen Pásztort az emberiségnek, akkor nem hiába adta. Ez az ajándéka nem veszhet kárba. Egészen bizonyosan lesznek elegen olyanok, akikért az Istennek érdemes volt Őt adnia, akikben lesz fogékonyság az Ő felismerésére, és engedelmesség az Ő elfogadására. Hogyha mi is egyszer-másszor elszomorodva látjuk, hogy az emberek nagy sokasága minden más hangra szívesebben hallgat, de Jézus szava mintha hiába hangzana feléjük, nem érdekli őket; vigyázzunk, hogy erőt ne vegyen rajtunk ez a szomorúság annyira, hogy csüggeteg módon már azt gondoljuk: akkor nem is érdemes az Ő hívó szavát hallatni ebben a világban! Ezzel a csüggetegséggel már magunk is hitetlenségbe esnénk. Aki hisz a Pásztorban, annak az Ő szavára hinnie kell az Ő nyáját is. Pásztor és nyáj összetartoznak egymással. Ha hiszünk abban, hogy Isten Jézus Krisztusban Urat, Királyt és Megváltót adott e világnak, akkor abban is hinnünk kell, hogy adott neki alattvalókat is, mert hiszen azok nélkül nem volna Király; adott neki szolgálatába álló embereket is, hiszen azok nélkül nem lehetne Úr; adott neki drága zsákmányul megváltott lelkeket is, akikben bebizonyosodik, hogy Ő valóban Megváltó. Vannak neki juhai, akik „hallják az Ő szavát."

Nem hangozhat ez a szó hiába! Nem fontos, hogy mi okvetlenül lássuk: kik az Ő juhai. Emberi szemek elől sokszor rejtve is maradnak. Nem lehet hát őket számon venni, kimutatásba foglalni, névsorba összeírni. Örülnünk kell, ha néhányat megismerhetünk közülük. Záloga ez annak, hogy vannak mások is, sokkal többen is. Sőt néha, szívünk nagy örömére még azt is nyilván megadatik látnunk, hogy sokan vannak. De akkor is nyugodjunk bele abba, hogy csak egy kicsiny részüket láthattuk, a többi el van előlünk rejtve. Hiszen ha mind el volnának rejtve előlünk, azt is el kellene viselni tudnunk. Elég kellene, hogy legyen mindegyikünk számára az a bizonyosság: engem hívott, és én meghallottam szavát; gondjaiba fogadott, és megbizonyította rajtam, hogy Ő az én Istentől küldött Pásztorom. Ebből az egyből is tudhatná ki-ki, hogy nem ő az egyetlen, hanem van Neki a világon nagyon sok más juha is. És ezért szólnia és zengenie kell az Ő szavának, hogy mindenki hallhassa. Sokan süketek maradnak majd iránta. Azok „nem az Ő juhai közül valók." De mások majd felfigyelnek, ráismernek a Pásztor hangjára és követik Őt.

A másik gondolat, amely Jézusnak e szavaiban kifejezésre jut, az, hogy az Ő juhainak éppen az az ismertető jelük, hogy „hallják az Ő szavát". Természetesen a többiek is hallják azt valamilyen értelemben, de nem úgy, hogy ráismernének benne pásztoruk szavára, amelyre meg kell mozdulniuk. Napkeleten úgy volt az sokszor, hogy több pásztor is egy karámban tartotta a nyáját. A nyájakat összeterelték oda éjszakára. S amikor felvirradt egy-egy új nap, minden pásztor előhívta onnan a maga juhait. Odaállt a pásztor az ajtóba. Előtte elkeveredten ott heverésztek a juhok. Szólongatni kezdte az övéit. S azok tudták: nekik szól ez a hívogatás. Feltápászkodtak, átbukdácsoltak a többieken, és mentek a pásztor után. A többiek nyugodtan maradtak a helyükön. Olvastam olyan külföldi lelkészről, aki a Szentföldön járva ki akarta próbálni: a valóságból vette-e Jézus ezt a vonást, vagy csak költői képzelete festette-e bele a Jó Pásztor képébe? Megismerkedve a napkeleti pásztorokkal, megosztva velük mindennapi életüket, megfigyelte az illető: hogyan szólongatja mindegyik a maga juhait. S aztán kísérletezett: vajon, ha utánozza a pásztor hangját, nem éri-e el ő is ugyanazt az eredményt?

De az ő szavára bizony nem mozdult meg a nyáj! Azt gondolta, talán azért nem, mert európai ruhát visel, s a juhok ezt a különbséget veszik észre. Átöltözött hát a napkeleti pásztorviseletbe és úgy próbálkozott ismét. De megint csak hiába! Nagyon finom hallásuk volt a juhoknak, s azt semmiképpen nem sikerült megtéveszteni! Ahogy Jézus is megmondta már az előző szakaszban: a juhok „ismerik a pásztor hangját, idegent pedig nem követnek, mert nem ismerik az idegenek hangját.” (4-5.v.) Ez a valóságból vett igaz vonás, és híven tükrözi a lelki valóságot is: arról lehet megismerni Jézus juhait, hogy „hallják az Ő szavát”. Hallhatja valahogy mindenki. Hiszen hirdettetik az Ő szava szinte úton-útfélen. Nem „fülbe súgva” hangzik tova, hanem szinte „a házak tetejéről” zeng nyilvánosan, nagy sokaságokhoz. De hogy megrostálja a hallgatóit ez a szó! Vannak, akik meghallják s aztán odébb állnak. Úgy érzik: nekik nem mond semmit, rájuk nem tartozik. De vannak, akiket szíven talál. Érzik: nekik szól. Ezek a Jó Pásztornak a juhai!

De itt meg kell jegyeznünk valamit. A János Evangéliumának az a sajátossága, hogy benne rendesen úgy van szó mindenről, hogy az igazság lényege van kiemelve. Hogy az igazságnak ez a lényege azután a valóságos életben az idők rendjén hogyan mutatkozik meg, az más kérdés. És arról a János Evangéliuma rendszerint már nem szól. Ilyen lényegi igazságot fejeznénk ki pl. ha azt mondanánk: gyümölcsfa az, amelyen ehető gyümölcs terem. De ugyebár ez nem jogosít fel bennünket arra, hogy ebben a télies kora tavaszi időben kimenjünk és körülnézzünk: melyik fáról szakíthatunk gyümölcsöt? Hiszen akkor azt kellene mondanunk: nincs egész Magyarországon egyetlen gyümölcsfa sem. Ebben a pillanatban egyetlen fánkon sem terem ehető gyümölcs. Annak megvan a maga rendje! Ki kell várni, amíg eljön a virágzás ideje, s amíg majd a virágból gyümölcs lesz, sőt még akkor is, amikor már megterem a gyümölcs, meg kell várni, amíg megérik s akkor lesz belőle ehető gyümölcs. Így vagyunk azzal az igazsággal is, hogy azok tartoznak Jézus juhai közé, akikben visszhangot kelt az Ő szava, s akik úgy fogják azt fel, mint hozzájuk személyesen szólót. Ez csakugyan így van, és nincs másképp. De ennek is meg kell adni az idejét, hogy a valóságban megmutatkozhasson. Nem szabad rögtön helyzetképet csinálni akarni, hogy kik hát a Jézus juhai és kik nem azok? Mert akinél ma még nem figyelhető meg és nem állapítható meg a biztos ismertető jel, hátha holnap már meglesz nála is? Sokszor csak lassan ébredezik a Jézus szava iránti fogékonyság. És ez is sokszor csak éretlenül, tökéletlenül jelentkezik, és csak idővel teljesedik ki. Csak akkor osztályozhatnánk az embereket ennek alapján, ha magunk előtt látnánk már az egész életüket mindvégig, amikor lezárult már utolsó pillanatával. Hiszen azt sem tudhatjuk: némelyik embernek nem a halálos ágyán nyílik-e meg a füle a hallásra? A kereszten függő egyik lator is haláltusája közben hallotta csak meg a Jó Pásztor szavát, s akkor kitűnt, hogy ő is az Ő juhai közé tartozik. Pedig ki gondolta volna róla? Ez azt jelenti, hogy nekünk soha nincs jogunk bárkit is kizárni Jézus juhai közül. Ha semmi fogékonyságot nem árul is el valaki Jézus szavának a meghallására, még nincs befejezve a története! Még meglehet minden reménységünk arra, hogy egyszer csak nála is bekövetkezik az, amit eddig nem figyelhettünk meg rajta. Nekünk csak arra van jogunk, hogy akinél ez a lelki fogékonyság bármilyen kis mértékben is mutatkozik, annak örüljünk nagy örömmel, mert íme, ő is Jézus juhai közül való!

Alapjában véve a lélek elrejtett, belső világában lejátszódó, titokzatos dolog ez: hallani a Jó Pásztor szavát. És már ezért sem lehetünk mi, akik a szívekbe nem látunk bele, osztályozó bírái az embereknek. Mintha titkos húrok rezdülnének meg a szív mélyén, úgy mozdul meg valami az emberben Jézus szavára. Úgy, mint senki másnak a szavára! Csodálatos és megfoghatatlan dolog az, hogy amikor Jézus szól hozzánk, valami visszafelel bennünk az Ő szavára. Akárhogy érkezik is szava hozzánk, akár a Szentírás lapjait olvasva halljuk azt megcsendülni saját ajkairól, akár mások beszédén át szólít meg bennünket, akik az Ő üzenetét hirdetik nekünk, – valami megmozdul bennünk, magunk sem értjük: hogyan, mitől? A Szent-

írás úgy nevezi ezt egy más helyen: ilyenkor a Szent Lélek „tesz bizonyságot a mi lelkünkkel együtt”. A reformáció idejében úgy is emlegették ezt, és a reformátoroktól mi is megtanultuk úgy nevezni: „a Szent Lélek bizonyságtétele.”

De bármennyire titokzatos, a lélek rejtelmes mélyén lejátszódó dolog ez, megvan ennek a külső megnyilvánulása is. Aki úgy hallja Jézus szavát, mint őhozzá személyesen szólót, az vonzódik ehhez a szóhoz, szereti azt hallgatni, kívánkozik utána, és örömmel ragad meg minden alkalmat, amikor újra hallgathatja. Szomjúhozik az ilyen lélek az Ige forrásaira. Ahol ez a szó nyilvánosan is hangzik és hirdettetik, oda szeret másokkal egybegyülekezni. Így válik Jézusnak ma is, az Ő emberi szolgái által hirdetett szava azzá a tömörítő középponttá, amely körül láthatóan kialakul az Ő nyája ebben a világban. Ha valaki látni akarja, hogy Jézusnak csakugyan van nyája az emberek között, legjobban úgy láthatja, ha odanéz, ahol az Ő nevében prédikálják az Ő üzenetét. Ott együtt van a nyáj, oda összegyülekeznek az Ő juhai. Különben szétszórtan élnek e világon, más emberek közt elkeveredetten, és nehéz őket felismerni. De itt bárkinek a szemébe szökhet a meglétük. A kívülálló is itt láthatja meg őket a legegyszerűbben. S maguk azok is, akik a nyájhoz tartoznak, itt szemlélhetik a legvilágosabban, hogy nem egyedül vannak, hanem népes nyája van Jézusnak, amelynek ők is tagjai. Milyen nagy szükségük is van arra, hogy ezt mindig újra lássák, s hogy meg kell ezért becsülniük az olyan alkalmakat, amikor Jézus szavára összeverődik juhainak kisebb vagy nagyobb serege, hogy Igéjének vonzó ereje által kiemelkedjék a szétszórtság homályából a láthatóság fényébe!

De siessünk tovább! A következő versek során mond Jézus valamit, ami arra eszméltet bennünket, hogy bármennyire igaz is, amit eddig megállapítottunk, hogy t.i. azok tartoznak az Ő juhaihoz, akik „hallják az Ő szavát”, ezzel mégsem hatoltunk még a dolog gyökeréig. Alapjában véve nem az tesz valakit az ő juhává, hogy „hallja az Ő szavát”, hanem már az övé volt, mielőtt „hallotta az Ő szavát”. Úgy áll a dolog, hogy azért „hallotta az Ő szavát”, mert már az övé volt. Hogyan, miért lehetett valaki az „övé” már előzőleg is, már eleve is? Azt mondja itt Jézus: „Az én Atyám, aki azokat nekem adta, nagyobb mindeneknél.” Tehát „az Atya adta neki őket”, azért az Ő juhai. Azért az Ő „tulajdonai”, mert az emberek nagy sokaságából titkos isteni végzés kiválasztotta őket és elpecsételte őket. „Ezek a tieid!”, és amikor Ő eljött ebbe a világba és elhangzott az Ő hívogató szava, akkor ezek a kiválasztottak jöttek elő az emberek sokaságából, ezek értették meg Őt, és ezek követték, mint Pásztorukat. De nem ez által lettek az övéi. Ebben már csak megmutatkozott és bebizonyosodott, hogy eleitől fogva az övéi voltak.

Titokzatos dolog az Istennek ez a kiválasztó rendelkezése! Hiába is boncolgatnánk, hiába is okoskodnánk felőle, nem tudnánk megérteni. De azért, mert olyan megfoghatatlan dolog, mégsem hallgathatunk róla. Hiszen határozottan beszél róla a Szentírás, s a Szentírásban maga Jézus is! Alázatosan tudomásul kell vennünk, és ennyit meg kell értenünk belőle, hogy az Istennek imádandó, felséges hatalma nyilatkozik meg benne. Ahogy Jézus mondja: „Az én Atyám nagyobb mindeneknél.” Mert ugye azt kérdezi az ember: hogyan lehet minket így odaajándékozni, rólunk nélkülünk így rendelkezni, meg sem várni, hogy mi is hozzászólhassunk, hanem már előre határozni felőlünk? Ugyebár tiltakozva lázadnánk fel az ellen, ha emberek így akarnának egymás felett rendelkezni, mint ahogy az régi időben megtörtént, amikor egy-egy uralkodó úgy ajándékozhatott egy másiknak rabszolgákat százával-ezrével, mintha kutyákat vagy lovakat ajándékozna oda? Ember ember felől így nem rendelkezhet! De itt nem embernek, hanem a mi teremtő Urunknak, Istenünknek a rendelkezéséről van szó! Hiszen maga a teremtés is olyan rendelkezés volt, amelyben nem kérdezte meg a véleményünket. Egyikünktől sem tudakozta: akarsz-e megszületni erre a világra, és olyannak akarsz-e megszületni, amilyennek fogsz? Szabados Ura volt életünknek már ebben is. Mivel mindenünket Ő adta, azért úgy adhatta, amint neki tetszett; kinek ilyen, kinek olyan testi-lelki képességeket, és ebbe senkinek nem lehetett beleszólása, és senki nem bírálhatja felül

rendelkezéseit utóbb sem. Ugyanennél a teremtő, szuverén, isteni hatalmánál fogva igenis rendelkezhet Ő emberek felett úgy is, hogy egyeseket eleve kiválaszt és odaad az Ő Fiának. „Ezek azok, akikért küldelek. Ezeknek a Pásztora leszel, s ez lesz a te nyájad, amelyért életedet fogod adni, hogy megtartsd őket örökre." Senki sem kérheti számon tőle, miért nem adta oda neki tulajdonául az egész emberiséget, miért maradnak ki sokan ebből a kiváltságból, és miért élik végig az egész életüket úgy, hogy soha a fülük meg nem nyílhat a Jó Pásztor hívásának a meghallására? Kik vagyunk mi, hogy számon kérjük és felelősségre vonjuk Istent az Ő rendelkezéséért? Mi csak leborulva imádhatjuk Őt az ő „mindeneknél nagyobb" hatalmában! És ha egyszer mi is „hallottuk Jézus szavát", és ebből kitűnt, hogy mi is „az Ő juhai közül vagyunk", annál inkább méltó, hogy boldog imádattal boruljunk le az Istennek megfoghatatlan hatalma előtt. Hiszen Őt illeti meg minden dicsőség azért, hogy mi is Jézus nyájához tartozhatunk! Ő foglalta bele ingyen való kegyelméből a mi nevünket is azok közé, akikről azt mondta: „Ezek legyenek a tieid", amikor még sem ég, sem föld nem volt teremtve! És ezért volt aztán, hogy amikor eljutott hozzánk Jézus szava, az nem pereghetett le rólunk; közönyösségünkből fel kellett ébrednünk, és meg kellett értenünk, hogy nevünkön szólít a mi Jó Pásztorunk!

Amit ehhez még hozzáfűz Jézus: „Én ismerem őket", erről már beszéltünk az előzőekben. „És követnek engem" – ezzel is foglalkoztunk már. Ha más szavakban kifejezve is, de már megjelent előttünk a juhoknak élete, amelyben előttük jár a Pásztor s ők mennek utána, hogy legelőre találjanak; „életük legyen és bővölködjenek". Itt csak azért álljunk meg egy pillanatra, hogy megjegyezzük: milyen helytelenül fogták fel az emberek sokszor Jézusnak „követését". Amikor ezt emlegetik, úgy értik gyakran, mintha Jézusnak az utánzását jelentené. Mintha Jézus életében előttünk állna egy minta – gondoljunk a festők és szobrászok műtermeiben álló modellekre, – nekünk pedig az volna a feladatunk, hogy azt nagy gonddal és fáradsággal lemásoljuk a magunk életében, ahhoz hasonlóvá mintázzuk a magunk életét. De „Jézust követni" nem ezt jelenti, hanem olyasmit, amit a juhok tesznek az ő pásztorukkal. Nem mozdulatlan mintának áll elénk Jézus, hogy mi küszködjünk és bajlódjunk hasonmásainak a magunkból való kidolgozásán, hanem előttünk jár, és nekünk utána kell haladnunk, amerre vezet, mint Pásztorunk. A gond és bajlódás a pásztoré, a juhoké a nyereség és az élvezet! A pásztor keresi meg a legelőt, a juhok az életüket táplálják vele. „Jézust követni" annyit jelent, mint megmaradni az Ő közelségében, hogy Ő gondoskodásának minden jótéteményében részesíthessen bennünket.

„És én örök életet adok nekik." Ebben foglalja össze mindennek a lényegét, amiben juhait részesíti. Az Ő „követése" nem nekünk szegezett követelés, hanem ennek az ajándéknak az élvezete, ennek az ígéretnek a beteljesedése rajtunk. Talán nem is kell külön hangsúlyoznunk, hogy az az „örök élet", amelyet Jézus az ő juhainak itt ígér és biztosít, nem csak e földi élet után elkövetkezendő másvilági ajándék, hanem már ennek a földi életnek más minőségét jelenti. Éppen ennek a földi életnek olyan átalakulását jelenti, hogy aztán nem lehet már fölötte hatalma a halálnak sem. „Aki hisz én bennem, ha meghal is, él" – mondja Jézus egy más helyen, – vagyis: már a halála előtt olyan életet nyer, amely túléli a halált is. És pedig nem úgy, hogy éppen csak hogy tovább is létezik. Hiszen azt a pogányok is hitték, hogy a lélek halhatatlan. Ők is meg voltak győződve arról, hogy az ember a halálban nem semmisül meg, hanem valahogy fennmarad utána is, még ha ezt a továbblétezést nagyon siralmasnak, valamilyen árnyékszerű tengődésnek fogták is fel. Nem! Az az „örök élet", amelyről Jézus beszél, a szó legteljesebb értelmében „élet", olyan, amilyenről fentebb azt olvastuk, hogy „bővölködés", az életnek olyan teljessége, amelyhez képest a mi földi életünk az árnyékszerű, szegényes létezés.

És Ő nem úgy adja az „örök életnek" ezt az ajándékát, hogy akik drága kincsként elnyerik, azoknak rettegniük kelljen aztán, hogy a következő pillanatban nem veszítik-e megint el. Úgy

kapják azt meg, hogy örökre biztosítva van számukra. Hiszen azért „örök élet”! „Soha örökké el nem vesznek” – mondja Jézus. És ennek a biztosítéka Ő maga: „Senki ki nem ragadja őket az én kezemből”. Jó ezt hallanunk Őtőle. Mert annyira mi magunk is ismerjük az életet, hogy tudjuk: tele van veszedelmekkel, éspedig mennél több a félteni valónk, annál több okunk van a féltésére. Ő pedig mindeneket áttekintő szemével még világosabban látja, mennyi veszedelem környékez bennünket. A régi pogányok is úgy voltak, hogy amikor valami nagy öröm érte őket, elfogta a szívüket a félelem. Úgy vélték, hogy az istenek megirigylik az embertől nagy boldogságát és lecsapnak rá, hogy megrabolják attól. Az az igazság szólalt meg ebben, hogy e földi életben csakugyan semmi sem állandó és semmi sem biztos. De akikről Jézus beszél, azok ne féljenek semmilyen veszedelemtől. Nem a veszedelmeket akarja ezzel lekicsinyelni. Nem azt mondja, hogy komoly próbák aligha következhetnek be, és súlyos ostromok nem igen várhatók. Az ellenkező oldalról adja a megnyugtatást: igenis jöhetnek nagy megrendülések, támadhatnak komoly bajok, de akármilyen nagyra nőjön is a veszedelem, az Ő megtartó ereje még nagyobb lesz. „Senki ki nem ragadhatja őket az én kezemből!”

Honnan ez a nagy erő? Minek a címén emelkedik Jézus így fölébe minden fenyegető bajnak és veszedelemnek? A következő mondatban megfelel erre: „Az én Atyám nagyobb mindeneknél, és senki sem ragadhatja ki azokat az én Atyámnak kezéből. Én és az Atya egy vagyunk.” Az Ő megtartó erejét csak olyan támadás múlhatná felül, amely magának a mindenható Atya Istennek az erejével tudna megbirkózni! Emberi tekintet előtt nincs más, csak egy alázatos, szegény vándortanító, az emberektől megvetett és elutasított, nemsokára a kereszten függő, gyalázattal és kínnal elborított áldozat, csupa gyengeség és tehetetlenség. De láthatatlanul ott van mögötte a világokat teremtő, hordozó és igazgató végtelen hatalom, – az örökkévaló Atya. És ez a kettő – ez a megfoghatatlan titok! – nem kettő, hanem egy! „Én és az Atya egy vagyunk”. Abban az alázatos, törékeny, áldozatul vetett emberben a dicsőség Ura, égnek és földnek mindenható Teremtője maga áll előttünk! Ezért amikor beszél, az Isten nevében beszélhet; ígérhet olyan dolgokat, amelyeket csak Isten teljesíthet; vállalhat olyan felelősséget, amelynek csak Isten tud megfelelni. Mondhatja azt: „Senki ki nem ragadja őket az én kezemből”, mert ha Ő mondja ezt, ez ugyanazt jelenti, mint: „Senki sem ragadhatja ki azokat az én Atyámnak kezéből.”

Megint olyan titokhoz érkeztünk, amelybe az emberi értelem szeme nem láthat bele. Nevén nevezve: a Szentháromság titka ez, közelebbről az Atya és a Fiú egymáshoz való viszonyának a titka. Ne is feszegessük, boncolgassuk, mert úgysem haladnánk sokra vele. Ami az Igéből nyilván kiviláglik előttünk, az az, hogy az örökkévaló Hatalomnak abból a véghetetlen tengeréből, akit Istennek nevezünk, előjött Valaki, aki egy az Atyával; benne hozzánk hasonlatosan véges, gyenge emberré lett az Isten, hogy közöttünk járva minket megragadhasson, mi Őt megismerhessük, vele egybekapcsolódhassunk és „örök életet” nyerhessünk. Jött, hogy Pásztorunk legyen, aki által Isten maga pásztorol bennünket. Jött, hogy felvegye gondunkat, mert általa maga Isten akart örökre gondjaiba fogadni. Jött, hogy vezéreljen, igazgasson bennünket, és ezzel valósággá váljon életünkben az Isten áldott országlása.

Emeljünk ki végül még egyet. Jézus azt az Ő hatalmát, amellyel övéit minden veszedelem ellenére is meg tudja tartani „kezében”, a láthatatlanul mögötte rejtőző Atya hatalmára vezeti vissza. De van még valami, ami ugyanígy visszavezetendő Jézusról a mögötte rejtőző és igazában Őbenne megnyilatkozó Atyára. Az előző szakaszban volt is róla szó, csak nem volt rá időnk, hogy kiemeljük. Amikor Jézus arról beszélt, hogy Ő „leteszi az Ő életét” juhaiért, ezt fűzte hozzá: „Azért szeret engem az Atya...Ezt a parancsot vettem az én Atyámtól.” (17-18.v.) Ebben is teljes tehát az „egység” az Atya és a Fiú között. Ha ebben a világban azt látjuk, hogy Jézus annyira eggyé lesz az Ő juhaival, hogy értük minden támadásnak odatárja keblét; ha értük vállal minden szenvedést és végül elmegy a keresztnek haláláig, hogy juhai soha kiszolgáltatottaknak és cserbenhagyottaknak ne érezhessék magukat, ha azt akarja, hogy

amikor a rettenetes „farkas” csattogtatja rájuk fogait, akkor se kelljen kétségbeesniük, hanem éppen ebben a veszedelemben, a bűnnek minden vádjával és fenekedésével szemben is, maguk mellett tudják Pásztorukat, aki ezt a harcot az élete árán is megvívta értük, – a Jó Pásztornak ebben a mindhalálig hűséges irgalmában is az örökkévaló Atya Istennek a minden áldozatra kész megváltó szeretete nyilvánul meg. A Jó Pásztornak ez a maga odaáldozása nem valami egyéni vállalkozása volt. Erre Ő „parancsolatot vett az Atyától”. És miközben ennek a megbízatásnak az útját járta, érezhette, hogy engedelmességéért „szereti az Atya”. Az Atya akaratából és helyeslésével „tette le az Ő életét.”

Isten jelentette ki Őbenne hatalmát is, könyörülő kegyelmét is. Ezért „Jó Pásztorunk” Ő nekünk. Boldog az, aki ezt a mindhalálig elmenő szeretetet megismerte, és felfogta, hogy az neki szól! És boldog, aki előtt megjelent a hatalmas Kéz, amelyből semmilyen más kéz nem ragadhatja ki többé az életét!

***

Az emlékeztető Szent Lélek

(1942. május 24-én, pünkösd vasárnapján)

Lectio: Ján. 14. 15-19; 25-26.

Textus: „Ama Vigasztaló pedig, a Szent Lélek,
akit az én nevemben küld az Atya... eszetekbe
juttatja mind azokat, amiket mondottam nektek.”
Ján. 14,16.

Mi a pünkösdi esemény lényege? Jól tudjuk, hogy nem azokban a csodálatos jelenségekben kell azt keresnünk, amelyeket a pünkösdi történet feljegyez. Ezek – a „sebesen zúgó szélnek” zendülése, a „kettős tüzes nyelvek” megjelenése, az apostolok bizonyságtételének idegen nyelveken is érthető megszólalása, – mind csak kísérő jelenség volt. Ezek elmúltak, a Szent Lélek ajándéka megmaradt! De ennél tovább is lépve egyet, még azt is megállapíthatjuk, hogy az apostolok lelkében e csodás „jelek” mögött végbement belső változás sem maga a lényeg, hanem csak folyománya annak. Az imént még tétova, összebúvó, minden ajtónyitásra megrezzenő kis csapat, igaz, egyszerre eltelik valami nagy bátorsággal és kilép mondanivalójával az emberek közé. Az imént még fejetlen, félénk sereg egyszerre hősi gazdává válik, mintha vezéri szót hallana: „Előre!”, és annak parancsára beleveti magát az egész világ meghódításának teljesen reménytelennek látszó harcába a győzelem bizonyosságával. De miért? Honnan ez a változás?

Ebben van éppen a lényeg: csakugyan fejetlenek voltak még az imént, most pedig már nem azok. Újra vezérlet alatt állnak. Aki elmúlt napjaikban az élükön járt, összetartotta és irányította őket, s aki olyan fájdalmas űrt hagyott maga után, amikor szemük elől eltűnt a mennyek fényességébe, – azt most visszakapták! Ő maga megígérte: „Nem hagylak titeket árvákul. Eljövök hozzátok.” Visszakapták Őt a Szent Lélek kitöltetésében.

„Vigasztalónak” nevezte maga Jézus az Ő búcsú-ígéretében ezt a Szent Lelket. És ez a név az Újszövetség eredeti nyelvén sokkal többet jelent, mint pusztán annyit, hogy a szomorúságot örömre változtatja. „Gyámolítót”, „támogatót” jelent. Olyasvalakit, aki a segítségre szoruló mellé odaáll, és annak gyengeségét kipótolja, hogy amire magától képtelen volna, annak így meg tudjon felelni. Ezért „ügyvédet” is jelent, akit a maga dolgával jó-tehetetlen ember segítségül fogadhat, hogy ügyét jó végre vigye érette. (Tudják-e vajon a mi ügyvédi pályán dolgozó testvéreink: milyen szent lehet az ő hivatásuk, ha annak nevét a Szentírás magának a Szent Léleknek megjelölésére is alkalmasnak találja?) Egyszóval ugyanaz a Szent Lélek az ember számára, mint a tölgynek a törzse a rajta felkúszó repkény számára: nélküle elterülnénk a földön, de belefogódzva megvan a tartásunk, és növekedhetünk a magasság felé!

De ez, a gyengeséget erőre változtató Vigasztaló, a Szent Lélek, nem ismeretlen, új valaki gyanánt jelent meg Jézus tanítványainak az életében. Ugyanazt a Támaszt nyerték vissza benne láthatatlanul, aki nem régen látható Mesterük és Uruk alakjában járt előttük. Azért is ugyanazt, mert az Isten Fia, Jézus Krisztus, és a Szent Lélek, egyazon örök isteni valóság az Atyával, mennynek és földnek teremtőjével. Ő jelentette meg magát egyszülött Fiában, aki testet öltve közöttünk járt, és Ő adta aztán magát Szent Lelkében, hogy betöltse híveinek életét. De azért is egy ugyanaz az elvesztett és a visszanyert Gyámolító, mert a Szent Lélek egész munkásságával mintegy Jézus Krisztus alakja mögé rejtőzik. Őt állítja híveinek a szeme elé, hogy közelségét, hatalmát és irgalmát úgy érezhessék, mintha most is közöttük volna test

szerint. Így értelmezte Jézus is azt az ígéretét: „eljövök hozzátok.” A „Szent Lélek” – azt mondta „én rólam tesz bizonyságot”, „az enyémből veszi, amit nektek megjelent”, „engem dicsőít”. A Szent Lélek által így múlt el az ő tanítványainak „árvasága”. Minden időkre élővé, hatóvá, éltető és vezérlő Úrrá lett Ő híveinek.

Ezt fejezi ki alapigénk is. „A Szent Lélek eszetekbe juttatja mind azokat, amiket mondottam nektek.” Így nem válhat Jézus Krisztus sohasem a múló évekkel egyre fakuló emlékké, amely előbb-utóbb belevész aztán a feledés ködébe. A Szent Lélek Jézus Krisztust mindig friss emlékezetben tartja, mintha élő kortársa volna minden nemzedéknek!

Hogy ez mit jelent az egyéni élet számára, arról majd inkább a holnapi napon elmélkedjünk. Jó útravaló lesz az a mi konfirmációra elénk álló fiainknak és leányainknak, amikor majd elindítjuk őket az önálló egyháztagság útjára. Most maradjunk meg ugyanennek az igazságnak csak általánosabb szemléleténél!

I.

Alapigénk először is arra eszméltet rá bennünket, hogy nem olyan magától értődő dolog az, ha ma, kétezer év múltán is tudunk és beszélünk még Jézus Krisztusról. Valóban nem magától értődő dolog ez! A Szent Lélek kiáradása kellett hozzá. Az Ő munkálkodásának csodája ez!

Különben Jézus Krisztus minden beszéde homokba írt szó lett volna, amelyet néhány évtized széljárása eltörölt volna. Egész élete a folyó vizét felhasító hajóhoz lett volna hasonlatos, amely után egy ideig még nagy hullámverés tartja mozgásban a víz színét, de aztán minden elsimul, és semmilyen nyom nem jelzi: mi történt? Jézus az Ő mondanivalóját egyetlen írott szóval sem örökítette meg az utókor számára. Piramis-építő fáraók, emlék-oszlopot vagy emléktáblát állító fejedelmek és hadvezérek módjára semmilyen látható jelről nem gondoskodott, amely késői nemzedékeknek is hirdesse, hogy Ő itt járt. Az lenne a természetes, ha ma már legfeljebb porosodó könyvespolcokon őriznének néhány olyan, a szaktudósokat érdeklő könyvet, amelyben még meg van említve a neve, de egyébként a világ már régen napirendre tért volna felette úgy, hogy azt sem tudná: ki volt Ő?

Igaz, – és ezt hogy is felejthetnénk el, amikor itt áll előttünk most is a megterített szent asztal, – volt Jézusnak mégis egyfajta rendelkezése, amellyel látható örökséget is hagyott az utókorra: szerzett sákramentumokat. S azt mondta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” De ez is ugyan mit ért volna magában véve! Ővele együtt az Ő sákramentumait is nemsokára elnyelhette volna a feledés sötét mélysége! Hiszen sok helyt a szemünk láttára ment végbe ez a szomorú folyamat az utóbbi évtizedekben! (Hála Istennek, itt is, ott is, már megállt, sőt visszájára fordult!) Láttuk megfogyatkozni az úrvacsorával élők számát. Hiába hangzott el az ünnepi alkalmakkor a szent asztalhoz való hívás, a jelenlévők nagy része hátat fordított és eltávozott, s egyre kevesebben maradtak együtt a szent vendégségben részt venni. Milyen könnyen elképzelhető, hogy ez a folyamat tovább is halad, míg végre egészen „kimegy a szokásból” az úrvacsora, s néhány nemzedékkel később is alig tudják, hogy mi is volt az?

Hogy ez sem a mi korunkban nem következik be, s hogy kétezer éven át nem következett be, annak a Szent Lélek a magyarázata. Ő nem engedi feledésbe menni, amit Jézus mondott és cselekedett! Ő tartja meg, mindig megújuló elevenségben, a Jézus Krisztus emlékezetét az embervilágban. Mindjárt az első időkben az ő műve volt az, hogy amit az első szem-és fültanúk hallottak és láttak Jézus életéből, az ő elmúlásukkal nem veszett ki a világ emlékezetéből, hanem írott formában megőrizve rámaradt a következő évszázadokra is. És mióta van Szentírás, mindenkor a Szent Lélek visel gondot arra, hogy annak támadjanak bizonyságtevői,

szószólói és hirdetői, hogy a világ sohase térhessen napirendre, mint régi időknek valamilyen, a feledésnek átadható, elavult emléke felett.

Hányszor vedlett át azóta a világ külső életviszonyainak, műveltsége színeinek és sajátosságainak a dolgában! De mindennek ellenére ma is szól az Evangélium szava, ma is van anyaszentegyház, amely arra figyel és abból meríti életét, ma is tudatunkban él „mindaz, amiket Jézus mondott". Áldjuk és imádjuk érte a Szent Lélek Istent! Ő a mi embervilágunk örök emlékeztetője, hogy soha feledésbe ne veszhessen az, amit Jézus Krisztusról tudnia kell!

II.

De tegyük mindjárt hozzá: sokkal csodálatosabb valami a Szent Léleknek ez az emlékeztető munkája, mint első pillanatban gondolnánk. Nem csak éppen arról van szó, hogy az emberiség puszta visszaemlékezését tartja ébren régen elhangzott és lejátszódott dolgokat illetőleg. Hiszen mi mindent nem tartunk emlékezetben, ami csak értéktelen lim-lom! Felbukkannak az ilyen emlékek rég elmúlt évek vagy évszázadok mélységeiből, eltűnődünk rajtuk, eljátszadozunk velük, aztán visszahullatjuk őket a feledésbe. De egészen más az, amikor a Szent Lélek „juttat eszünkbe" valamit! Annak mindig életbevágó jelentősége van, és azzal mindig súlyos felelősség is jár.

Az éjjeli bakter emlékeztetheti az alvókat az éjszakai veszedelmekre. „Tűzre-vízre vigyázzatok!" De ha megfújta tülkét és elmondta mondókáját, odább áll. Senkinek ablaka alatt meg nem áll, hogy megvárja, mit szólnak hozzá? Az emberek átfordulhatnak a másik oldalukra tovább aludni. De amikor a Szent Lélek emlékeztet Jézus Krisztusra, arra felelni kell! Amikor megcsendíti fülünkben az Ő szavát olyan életeleven erővel, akár csak most intézné hozzánk, akkor azzal szemben állást kell foglalni!

És aki igent mond rá, ezzel új életre indult meg. Mintha mély álomból ébredne fel, csak most nyílik meg előtte igazán az élet! Ahogy az isteni szóban mindig teremtő erő van, úgy a Szent Lélek emlékeztető munkája sem csak emlékeztetés, hanem egyúttal újjáteremtés is. Eltompult lelkeket felvillanyoz vele. Elkeseredett embereket békességgel ajándékoz meg vele. Azzal, hogy nem enged bennünket elfelejtkezni Jézus Krisztusról, hanem Őt mindig újra „eszünkbe juttatja", Isten boldog gyermekeivé és rabjaivá tesz bennünket, csak be ne dugjuk előle a fülünket, és ostoba makacssággal bele ne temetkezzünk a feledésbe emlékeztetései ellenére is!

Amint végigfut a tekintetünk az első pünkösd óta máig eltelt évszázadok emberöltőin, így tűnik a szemünkbe a Szent Lélek munkája. Fuvallva jár csodálatos szele a nagy embererdő rengetegében, s ahol megérzik a leheletét, semmi nem maradhat meg mozdulatlanságában. Néha olyan erőre kap, hogy az erős szálfák is hajladoznak tőle, máskor úgy elhalkul viharzó zúgása, hogy csak az érzékeny nyárfalomb reszket meg az érintésétől. Vannak Jézus Krisztusra ujjongó elragadtatással emlékező idők, mintha újonnan fedezték volna fel, és nem tudnának eltelni vele. És vannak idők, amelyek csendes áhítatban ápolják emlékezetének örökégő mécsesét. De akár így mutatja meg a Szent Lélek az Ő valóságát, akár úgy, mindenképpen átformáló, életfakasztó és tápláló erő, amelytől az ember mássá lesz, mint volna különben!

Szeretnél olyan világban élni, amelyben más senkinek soha eszébe nem jut Jézus Krisztus? Elbírnád az életet, ha neked magadnak is úgy kellene élned, hogy soha többé nem juthatna eszedbe? Áldjuk és imádjuk a Szent Lélek Istent, hogy az életnek az az elnyomorodása és lealjasodása, amit ez jelentene, csak képtelen rémlátás! A valóság az, hogy Ő nem engedi kiveszni emlékezetünkből Jézus Krisztust, és ezzel elvégzi az Ő megújító, megszentelő munkáját bennünk és körülöttünk!

III.

De sietnünk kell még egyet megjegyezni. Máris felötölhetett lelkünkben a panasz: így is elég gonosz a világ és elég nyomorúságos az élet! Igen, mert isteni munka a Szent Léleknek ez a Jézus Krisztusra való örök emlékeztetése, ami azt jelenti, hogy bizony sokszor titok elé állít bennünket. Isteni fenségében a Szent Lélek is felette áll a mi ellenőrzésünknek. Nem ad nekünk számot arról: mit, hogyan, mikor cselekszik? Ha tudjuk is, hogy abban áll az ő munkássága, hogy „eszünkbe juttassa" Jézus Krisztust, azért mi nem szabhatjuk elébe: kinek és mikor „juttassa eszébe" Őt. Saját fenséges jótetszése szerint azokon végzi munkáját, akiket Ő erre kiválaszt, és saját megfoghatatlan tervei szerint Ő szabja meg: mikor és hogyan végzi el munkáját rajtunk.

Előttünk ezért néha úgy tűnhet fel, mintha abbahagyná munkáját, vagy elakadna vele bizonyos határoknál. Támadhatnak időszakok, amelyekben úgy látszik, mintha az embereknek végre mégis sikerült volna megfelejtkezniük Jézus Krisztusról, és napirendre térniük Őfelette. Mintha már senki sem törődne azokkal, „amiket Ő mondott". Lehet, hogy külsőleg nagyon emlegetik még az Ő nevét, és minden jeladással azt bizonyítgatják, hogy Őneki szól a hódolatuk, de ez a hazug színjáték csak arra való, hogy elleplezzék az emberek a valóságot: rá sem hederítenek már az Ő szavára és akaratára! Lehet, hogy maguk is megundorodnak ettől a becstelen képmutatástól, levetik az álarcot és nyíltan kimondják: nem is akarunk már tudni Őróla! Ahogyan ismerjük az emberiség életéből azt a sok áldott, tisztító és termékenyítő erőt, amelyet a Jézus Krisztusnak emlékezetben tartásával fakasztott és szétárasztott a Szent Lélek, ugyanúgy ismerjük a múltból és a jelenből a Jézus Krisztustól való tömeges eltávolodásnak példáit is, akár tüntető keresztyén látszatoktól álcázottan, akár a nyílt keresztyénellenesség színeiben jelenjenek is meg.

Hol van ilyenkor a Szent Lélek? Miért nem „juttatja eszükbe" az embereknek azt, amit az Ő dolga „eszükbe juttatni"? Miért kell néha hosszú idők múltán újra felfedezni és rárakódott vastag rétegek alól kiásni az Evangéliumot? Miért dőlhet sokszor romba e világon az, amit a Szent Lélek munkája épített, hogy nemzedékek múltával elölről kelljen kezdődnie az Ő munkájának?

Hallgassanak el ezek a kérdések. Nem csak azért, mert hiábavalók és az Ő végzéseinek ilyen titkaiba Isten úgysem enged nekünk belepillantást. Hallgassanak el ezek a kérdések főképpen azért, mert bűnös kérdések. Vakmerően fejetetejére fordítjuk vele az örök rendet. Mi akarunk Isten fölé helyezkedni igényeinkkel és bírálatunkkal. Mi akarjuk „eszébe juttatni" az Ő Szent Lelkének az Ő dolgát, emlékeztetni Őt annak elvégzésére, ahelyett, hogy beérnénk alázatosan a magunk szerepével: az Ő hozzánk szóló emlékeztető szavára való engedelmes figyeléssel!

Magunkat így megalázva teljes bizalommal imádjuk és áldjuk a Szent Lélek Istent az Ő munkásságának titokzatosságában is!

*

Végezetül pedig zendüljön meg a hálánk és örömünk szava azért az Evangéliumért, amely alapigénkből felénk hangzik. Mert az a tény, hogy a Szent Léleknek egész munkássága arra irányul, hogy „eszünkbe juttassa" azt, amit Jézus Krisztus „mondott nekünk", nyilván azt jelenti, hogy akkor nincs már semmi hozzátenni való, abban már minden benne foglaltatik. Az idők végéig most már csak arra van szükség, hogy az évszázadról évszázadra és napról napra kiújuljon az emberek emlékezetében. Pünkösd ünnepe az az orom, amelyről visszatekintünk az egyház év ünnepeinek egész sorozatára. Nem is továbbvivő állomás, hanem csak kilátópont, ahonnan megértjük az egész megtett utat. Karácsonytól nagypénteken és húsvéton át egészen a mennybemenetel ünnepéig, a mi Urunk Jézus Krisztus megszületésétől kezdve

megáldoztatásán és a halál fölötti győzelmén át mennyei megdicsőüléséig, az Isten mindent feltárt előttünk, amire szükségünk volt.

Pünkösdkor annak örvendezünk, hogy van Szent Lélek, aki mindezt „eszünkbe juttatja”, hogy soha el ne felejthessük. Abban, amit Jézus Krisztus „mondott nekünk”, megtalálhatjuk minden éhségünk és minden szomjúságunk megelégítettését. Ott elcsendesedik minden félelmünk és fájdalmunk. Ott fakadnak az örök élet forrásai számunkra. Áldott a Szent Lélek, hogy nem fárad el és nem szűnik meg minket mindig visszavezetni oda! Onnan elszakadva, arról elfeledkezve elvesznénk! De amíg van, aki „eszünkbe juttassa”, addig minden jól van!

***

Fődolgunk ebben az esztendőben

(1942. január 4-én.)

Lekció: János 15, 1 – 8.

Textus: „Ti már tiszták vagytok ama
beszéd által, amelyet szóltam nektek.”
János 15, 3.

Néhány nappal ezelőtt átlépve ebbe az új esztendőbe, szemébe néztünk mindnyájan a ránk váró jövendő kérdéseinek. Ugyanekkor ez a mi fiatal szabadságtéri egyházközségünk is átlépett életének második évtizedébe, s a most elébe táruló újabb útszakasznak, ennek a második évtizednek is megvannak a sajátos, mindnyájunkat érintő kérdései. Előre valamennyit nem is láthatjuk. Csak azokat, amelyek annyira előtérben állnak, hogy már ebben az új évben is foglalkoznunk kell velük. Meg kell majd feszítenünk az erőnket, hogy ami az első évtizedből örökségül áthozott szép templomunk berendezéséből még hiányzik, kipótolhassuk: megépíthessük orgonánkat, s annak segítségével szebben zenghessük zsoltárénekeinket Isten magasztalására; megszólaltassuk még mindig „néma harangjainkat”, s azok szavával az istentiszteletekre való pontosabb egybegyülekezésre hívogathassuk a híveket. Feladatunk lesz különböző gyülekezeti munkaágainkat fejleszteni, hogy azokban szorosabbra fűződjenek gyülekezetünk különböző csoportjaiban a közösség kötelékei; egymást jobban megismerve e csoportokhoz tartozók, sokkal jobban tudjanak egymás hite által épülni, és egymásnak terheik hordozásában segítségükre lenni. Azután egyre jobban a lelkünkre kell, hogy nehezedjék népes gyülekezetünk ama jelentős nagy részének a gondja, amely még mindig nem kapcsolódott bele gyülekezeti életünkbe, hanem csak a távolból szemléli azt. Meg kell találnunk a módját annak, hogy valahogy kimozdítsuk közömbösségéből és tartózkodó várakozásából, hogy elfoglalva itt a reáváró üres helyeket, velünk együtt részesedjék mindabban az áldásban, amelyet Isten az Ő színe előtt egybegyülekezőknek mindig elkészít.

De közben az lesz a fő foglalatosságunk ezentúl is, ami eddig volt, hogy az áldásoknak éppen e megterített asztalához vasárnapról vasárnapra odatelepedjünk. Az istentiszteleteink tartása lesz a fődolgunk továbbra is. Ezekben lesz minden munkásságunk lüktető szíve. Ezeknek a szolgálatában áll az orgona-építés és a harang megzendítése, a különböző gyülekezeti csoportok munkája, és a még távolmaradtak egybegyűjtésére irányuló missziói tevékenység. Innen kell, hogy kiinduljon minden ösztönzés, és ide kell, hogy együvé torkolljon minden eredmény.

Az évnek ezen az első „közönséges vasárnapján” hadd foglalkozzunk hát a felolvasott Ige világosságánál gyülekezetünknek ezzel az egész új éven át is mindig legfontosabb élettevékenységével.

I.

Jézus az Ő közötte és tanítványai között fennálló viszonyt a szőlőtőnek és vesszőinek a viszonyához hasonlítva és rámutatva arra, hogy a szőlővesszőnek, hogy még több gyümölcsöt teremjen, „tisztogatásra” van szüksége, azt mondja, hogy ez a „tisztogatás” „ama beszéd által” történik, „amelyet Ő szól”. Ezzel felmutatja előttünk, lényegében véve mi megy végbe a mi istentiszteleteinkben is. Ő beszél hozzánk, és mi hallgatunk az Ő beszédére. Természetes, hogy más helyen, más alkalmakkor és más formában is megtörténhet ez. De az istentiszteleteinken is ez történik, és azokra elsősorban és főként evégre gyülekezünk össze. Nem az

teszi hát a mi istentiszteletünket, hogy mi csinálunk valamit, hanem, hogy Krisztus cselekszik ilyenkor velünk valamit, s mi azt hálásan elfogadjuk.

Természetesen mi is cselekszünk sok mindent. Hiszen nem élettelen kölöncök vagyunk, amelyekkel bárki úgy bánhatna, hogy ahhoz nekünk ne volna közünk. Már azzal is, hogy otthonainkból mi magunk kelünk útra, hogy egybegyülekezzünk, megmutatjuk: benne van istentiszteletünkben a mi öntudatos, tevőleges részvételünk. Aztán amikor megszólal az ének és az imádság szava, abban benne van a mi Isten elé odaálló lelkünknek az imádata, hálaadása, vallomástétele és könyörgése. Az igehirdetés sem mehet végbe a nélkül, hogy míg reá figyelünk, ott belül ne dolgozzék a lelkünk, mint a táplálékkal élő ember belső testi részei. De mindez másodlagos jelentőségű, mindebből magából nem lenne sohasem istentisztelet. Mindez csak olyan, mint a visszhang, amelynek szava nem szólalhat meg, ha nincs előbb elkiáltott hang, amely felkeltse. Minden istentiszteleti ténykedésünk csak válaszadás arra, amit Isten cselekszik velünk. Azért gyülekezünk egybe, mert Ő hívogat és vár, amint ezt ezerszer tudtul adta. Azért dicsőítjük Őt énekkel és hálaadással, mert már igaznak ismertük meg az Ő ígéreteit, s mert előre tudjuk, hogy azokkal újra meg akar erősíteni. S a bűneink és bajaink nyomorúságát is azért visszük elébe bizalommal, mert erre Ő maga jogosított és bíztatott fel bennünket. Ezért a mi előtte lerótt tiszteletadásunk is abban csúcsosodik ki, hogy kitárt, engedelmességre kész lélekkel várjuk és figyeljük: mit akar Ő nekünk mondani.

A felületes szemlélő csak azt látja persze, hogy mit cselekszünk mi magunk. Az Istennek az a munkája, amellyel Ő közelget felénk, rejtve marad. Pogány templomokban ott áll a lelkeket lenyűgöző bálványkép. Az mintha kézzel tapintható jele volna annak, hogy az istenség leszállt az őt imádók közé. Mi az Istennek hozzánk való közelgetését abban a Jézus Krisztusban ismertük fel, aki immár testi szemekkel láthatóan nincs közöttünk. Még az sem történik meg nálunk, mint más keresztyén templomokban, hogy a Krisztus jelenlétét mutató látható és tapintható valamilyen tárgyat emelünk magasra a „szentségtartóban", hogy az előtt boruljanak le a hívek. Egyetlen egy módon (csakis lelkiképpen) fogható fel az, hogy itt van Ő közöttünk: a Krisztusnak hozzánk szóló „beszéde által". S mindaz, amit mi hozunk el istentiszteleteinkre, nem egyéb, csak a lelkünk üres edénye, amelyet aztán Ő tölt meg ezzel az ajándékkal. Ezért áll istentiszteletünk középpontjában az igehirdetés.

Sokszor halljuk ezt úgy emlegetni, hogy „az egyház legfőbb tevékenysége az igehirdetés". Ebben annyi az igazság, hogy az egyház valóban azért van a világon, hogy a kívülállókhoz kizendüljön belőle a Krisztus beszéde. De most másról van szó! Az egyház saját belső életében nem az „igehirdetés", hanem az „igehallgatás" az első és főtevékenység. Az egyházat a neki hirdetett Ige, a Krisztusnak hozzá elhangzó beszéde teszi egyházzá. S ha a római katolikusok megkülönböztetnek az egyházban klérust és laikusokat, „tanító" és „hallgató" egyházat, akkor – ahogy mi értjük Istennek az egyházról kijelentett gondolatait, – azt kell mondanunk, hogy az egyház mindenestől fogva „hallgató egyház". Vannak benne „tanítók" is, akik által megszólal a Krisztus „beszéde", de ők semmiképpen nem az „egyház", hanem akikhez általuk szól az Ige, akik abból táplálkoznak és élnek, azok, és éppen ez által az egyház. Ez válik egészen nyilvánvalóvá akkor, amikor egybegyülekeznek. Istentiszteletükön is legfőbb dolguk hallgatni a Krisztus „beszédét".

II.

Világosan kitűnik Jézus szavaiból éppen az is, hogy az Ő „beszédének" milyen egyházformáló, közösségteremtő ereje van. Nem általában mindenkinek mondta Ő azt, hogy is mondhatta volna, hanem az emberek egy bizonyos köréhez intézve szavait, mondta: „Ti már tiszták vagytok ama beszéd által, amelyet szóltam nektek." Az Ő „beszéde" által kialakult körülötte

azoknak a társasága, együvé tartozó közössége, akiket ez a „beszéd” megragadott, és irányító hatalma alá vont.

Természetesen rájuk vonatkozóan sem úgy érthette ezt, mintha ők már készen volnának és az Ő „beszéde” által való „megtisztogatásra” többé nekik nem lenne szükségük. Hiszen halála előtti utolsó estéjén hangzott el ez a szava, tanítványaitól való búcsúzása során. És jól tudjuk: néhány órán belül milyen csúfosan cserbenhagyták, s mennyi gyávaság, gyöngeség, hűtlenség került napfényre a szívükből! Sokszor, nagyon sokszor szükségük volt még nekik arra mind életük végéig, hogy az Ő „beszédét” hallgassák, s az által mindig újra végbemenjen rajtuk a „megtisztogatás”! „Ti már tiszták vagytok” – ez csak annyit jelenthetett, hogy: „a ti életetekben már végzett az én beszédem tisztogató munkát”. Számukra nem volt új dolog az, amiről Ő beszélt. Az ő életükbe már belehatolt az Ő „beszédének” ereje, ott megmutatkozott annak a hatása, és éppen azért voltak az Ő tanítványai, minden ingatagságuk és gyengeségük mellett is, mert ennek a „tisztogatásnak” átengedték a lelküket, s azt kívánva, továbbra is hallgatni akarták az Ő „beszédét”.

A Krisztusból kizendülő „beszéd” így teremti meg a maga népét. Szól ugyan mindenkihez a kerek nagy világon. Legalábbis Krisztusnak az az akarata és parancsa, – bárcsak soha feledésbe ne menne! – hogy akik az Ő „beszédét” felfogták, azt ne tartsák meg a maguk körébe zártan, hanem zengessék tovább, míg mindenki meg nem hallja közelben és távolban egyaránt. De akiket megfog az Ő tovahangzó „beszéde”, azokat ezzel már kiemeli az egybefolyó szürke embertömegből, és belefoglalja azoknak a körébe, akikről azt mondja: „Ti már tiszták vagytok...” Az Ő „beszédének” hallásából és „tisztogató” erejének munkájából mély és szent közös tapasztalások fakadnak; mély és szent közös vágy ébred újabb hallására és újabb megtisztulásra; s ez a titka annak a mély és szent közösségnek, amelyet a Szentírás egyháznak nevez.

Más az, ha egy betegnek ajánlunk valami orvosságot, amelyről tudjuk, hogy segítene az ő baján, s ő azt próba kedvéért be is veszi. És más az, ha valaki rájött, hogy mi az ő betegségének a hathatós gyógyszere, és állandóan él azzal. Más az, ha idegen nemzetbeli vendég előtt dicsérjük a magyar konyhát és bíztatjuk: ízlelje meg ő is jóízű ételeinket. És más az, ha valaki naponta annak főztjén él. A Krisztus „beszédének” is megvan a maga köre, akik ahhoz tartoznak, nem alkalmi hallgatói, hanem az életrendjükbe van beleillesztve annak hallgatása. Azért hallgatják, mert már tudják, mit jelent „tisztává lenni” általa, és erre a jótéteményére mindig újra éheznek és szomjaznak.

Az igehirdető nem láthat bele hallgatóinak a lelkébe: nem tudhatja, közülük kikre illik rá ez a jellemzés. Ha csak külsőképpen állandó hallgatói is az Igének, hátha még csak ízlelgetik, próbálgatják, kísérleteznek vele? Vagy talán még azt sem! Az is meglehet, hogy vannak köztük idegenek, akiket csak a kíváncsiság hozott el istentiszteleteinkre: egyszer azt is végig akarják nézni közvetlen szemléletből. Szívesen látott vendégek ők is! Csak jöjjenek mennél gyakrabban, mennél többen! Jut az Ige lelki asztalánál hely mindnyájuknak! De igazában nem az ő számukra terül meg az asztal, hanem a háznép számára. Istentiszteleteink elsősorban nem arra szolgálnak, hogy térítsenek és új tagokkal szaporodjék a lelki család, amely egybegyülekezik, hanem arra, hogy az Ige által már valamennyire megragadottak vágyát elégítsék ki Krisztus „beszédének” újabb megszólalásával. Nekik állandó életszükségletük ez, nekik készül az állandóan visszatérő alkalom a Krisztus „beszédének hallgatására”!

Így épül közöttünk titkon, láthatatlanul az Ige ereje által az igazi egyház, a Krisztus „beszédére” hallgatók és általa „megtisztogatást” nyerők közössége!

III.

De azt mondhatná valaki: alapigénkben az Úr arról a „beszédről” szól, amelyet Ő maga „szólt”, és olyanokhoz intézi szavát, akik Őt magát személy szerint hallgathatták, mi ellenben arra vagyunk „ítélve”, hogy egy magunkhoz hasonló embert, aki felmegy a szószékre, hallgassunk végig! Nem lényeges különbség ez?

Igen is, meg nem is. Hogy miért igen, arról felesleges beszélnünk, bármilyen nagyra tartsuk is az első tanítványoknak azt a páratlan nagy kiváltságát, hogy ők közvetlenül hallhatták Jézusnak őhozzájuk szóló „beszédét”, és bármilyen áthidalhatatlan nagy szakadékot lássunk is az Isten Fia és bárki emberfia között, mégis azt kell mondanunk: lényegében a helyzeten mindez nem változtat, és alapigénk igazsága teljes mértékben alkalmazható a mi helyzetünkre is. Jézus „beszéde”, ha még oly gyarló emberi közvetítés útján is, de hozzánk ér, és „megtisztogató” ereje a mi életünkben is érvényesül, akik a szószékről elhangzó tolmácsolását hallgatjuk csak. Mert az, aki a szószékre felmegy, ha csak valamennyire is tisztában van feladatával, nem azzal áll elő: hallgassátok csak meg, milyen értékes és szép gondolataim jöttek mostanában, aztán gyönyörködjetek benne vagy okuljatok általa. Még csak nem is arra vállalkozik, hogy valamit, amit a közelmúltban valamilyen kiváló és mindenkinek figyelmére méltó könyvben olvasott nálánál sokkalta tudósabb és bölcsebb íróktól, adja tovább fejtegetéseiben minden hallgatójának közjavára. Egyszerűen az a dolga, hogy emlékezetünkbe idézzen, a szívünknek szegezzen, és a lelkünkbe véssen valamit abból a „beszédből”, amely Jézus Krisztus által zendült bele a világba. Az ő szava csak a tolmácsé, vagy üzenethozóé. A „beszéd” maga abból a forrásból jön, ahonnan az első tanítványok is meríthettek.

Hiszen, amikor a mi Urunk még test szerint itt járt és „beszédét” közvetlenül lehetett hallani, abban is volt valami ehhez hasonlatos. Ő is úgy jött és úgy szólt, mint aki tolmács és üzenethozó. Igaz, hogy Ő maga volt az üzenetküldő is, és a tolmácsolt „beszéd” eredeti kimondója is: az örökké imádandó Isten, aki előttünk, emberek előtt, fel akarta tárni a szívét. De ez az Ő isteni fensége, annak minden hatalma és dicsősége el volt rejtve törékeny embervolta mögé! Azon az emberéleten, amely az egy bűnt kivéve, mindenben hasonlatos volt a miénkhez, mert hiszen könnyezett és verejtékezett, küszködött és szenvedett, és végül a halálba is aláhanyatlott, akkor is fenn lehetett akadni, és sokak számára csakugyan a „megütközés köve” lett. Csak ennek az isteni módszernek a folytatása az, ha Krisztus az Ő megaláztatása után visszafoglalva helyét „az Atya Istennek jobbján”, megint elrejti az Ő isteni méltóságát, amellyel mindeneket térdre kényszeríthetne, ha megmutatná nyilván, és most is elrejtőzik milliószorta gyarlóbb és a bűn egyetemes ítélete alá is rekesztett emberkék mögé, hogy általuk szóljon tovább az Ő örökkévalóságból érkező és mindörökre igaz „beszéde”!

Iskoláskorunkban megeshetett velünk, hogy a tanár, akinek órája soron volt, sokáig váratott magára. Magunkra maradva természetesen elhánytuk magunkról a fegyelmet. Már-már úgy látszott: elmarad az egész óra, és felcsapott a féktelen lárma. A tanárunk talán odakint el volt foglalva a valakivel való tárgyalásban a folyosón. Megtörténhetett, hogy az ajtón kikandikáló társunkat elfogta és megbízta: mondja meg mindnyájunknak, hogy legyünk csendben, mert mindjárt jön. Lehet, hogy az a fiú minden csintalanságunkban részestársunk volt, sőt talán több volt a rovásán, mint akármelyikünknek. Lehet, hogy pösze volt a beszéde, vagy valami más furcsaság volt a beszédmódjában, akkor is, amikor az üzenetet átadta. De akármint vélekedtünk is róla vagy éreztünk is iránta, azt az üzenetet a tanárunk szavának kellett vennünk. Az eldöntötte további magaviseletünket. Azt komolyan kellett vennünk, és ahhoz tartanunk kellett magunkat.

A szószéken álló igehirdető csak „egy fiú a többi közül”, egyik tagja az egész közösségünknek, akinek magában véve semminemű tekintélye nincs. Lehet ellene sok kifogása akárkinek,

és lehet bírálat tárgyává tenni sok szempontból. De általa hallani Jézus Krisztus „beszédét” azért mégis éppen olyan felelős dolog, mintha az Úr szájából hallanánk, és arra engedelmes, hívő lélekkel hallgatni ma is olyan „megtisztogatás” áldásával jár, mint annakidején az első, közvetlen hallgatók életében.

*

Erre nyújt majd alkalmat ennek az évnek minden reánk virradó vasárnapja. Az ismeretlen esztendő minden bizonytalansága közepette erre bizonnyal számíthatunk. Jó vagy rossz napokban, békességes vagy háborús viszonyok között, valamennyire is tűrhető ellátottság vagy roskasztó nélkülözések mellett egyaránt, ebben a bízó reménységünkben nem fog cserbenhagyni minket. Istennek kegyelme, hogy minden vasárnap egybegyülekezhetünk az Ő színe előtt, és szólni fog hozzánk az Ő „tisztogató beszéde”.

Jól tudjuk: néha nem lesz kellemetes a hangja, mert a szőlő vad indáit nyesegető éles kés az elevenbe kell, hogy behatoljon. Abban áll éppen „tisztogató” munkája, hogy lemetsz az életünkből sok hiábavaló hajtást, amelybe mi szívesen adnánk bele erőnket, de csak elpazarolnánk, „gyümölcs” az Isten dicsőségére annál kevesebb teremne általunk. Lehet-e ennek az esztendőnek jobb elhatározással nekiindulnunk, mint hogy magunkat ez alól soha nem vonogatva, rábízzuk magunkat a mi Istenünknek, a „szőlőművesnek” a kezére? Ő ismeri legjobban bűnös szívünk sok szétburjánzó vágyát és hajlandóságát! Nagyobb áldás nem érhet bennünket, mint ha szól hozzánk az Ő „megtisztogató” „beszéde”! Hadd válassza le rólunk, ami az Ő céljaira alkalmatlan! Hadd fogja össze és terelje egybe minden erőnket, igyekezetünket, akaratunkat az Ő szándékának irányában! És hadd hozza így elő a „több gyümölcs termését” életünk szolgálatából az Ő dicsőségére!

„Ama beszéd által”, amelyet Krisztus szól minekünk is, hadd legyünk „tiszták”!

***

ÖRÖMEINK

(A „Lelki dolgok” c. füzetből. Bp. 1923.)

„Ezeket beszéltem nektek, hogy megmaradjon
tibennetek az én örömem, és a ti örömetek beteljék.”
Ján. 15:11.

Mi az öröm?

Mintha minden emberi lélek mellé egy-egy szolgálattevő angyalt rendelt volna a Teremtő, és meghagyta volna neki, hogy valahányszor kedves vendég tér be abba a lélekbe, annak a tisztességére, meg azért is, hogy tudtul legyen mindeneknek, húzzon meg egy titokzatos harangot. Valahányszor olyasmi ér bennünket, amire óhajtozunk, vagy ha meglepetésként is, de olyasvalami jut osztályos részünkül, amiben életünk nyereségét, gazdagodását látjuk, munkához lát az öröm angyala. Az egyikünk életéből mint finom, csendes ezüstharang szava csilingel ki, a másikunkból talán, mint nagy ünnepek harangzúgása kong elő a híradása, hogy belátogatott hozzánk, vagy állandó szállást vett a szívünkben valami, amivel többnek érezzük magunkat, mint nélküle volnánk.

Ha így áll a dolog, akkor nyilvánvaló, hogy botor dolog az örömre magára vadászni. Sok örömtelen ember elindul erre a hajszára, ha netalán rátalálna valahol az öröm angyalára, és hazavihetné magával a szíve hajlékába. Ez az angyal ott volt már eleitől fogva, és ott is marad mindvégig! Talán tétlenül, talán várakozóan, némán, talán elszenderedve. De mihelyt dolga akad, nem fog késlekedni, hanem híven betölti tisztét. Nem az örömöt, hanem az életnek valamilyen meggazdagító javát kell keresnünk, s akkor azonnal megszólal az öröm üdvözlő és eldicsekvő, csengő-bongó harangjátéka.

Az is kitetszik ebből azonnal, hogy az örömeink árulják el leghívebben az igazi jellemünket. Ki mit tart élete számára értékesnek, annak fog örülni, ha elnyeri. Hányféle az embernek öröme! Hányszor el kell, hogy takarja orcáját az örömharangot húzó angyal! Híven teljesíti kötelességét és jelzi, hogy szívesen fogadott vendég van a háznál, de milyen fájdalom és milyen szégyen ez neki sokszor!

De most ne kezdjünk bele örömeink felsorolásába, hogy osztályozzuk őket igaz és hamis örömökre, silány és nemes örömökre, tiszta és bűnös örömökre, pillanatnyi és maradandó örömökre. Mindennél jobb önvizsgálatra segít el az, ha magunk elé állítjuk a tökéletes életnek tükörét – Jézust, és abban nézzük meg magunkat. Vegyük Őt úgy, mintha csak közülünk való ember volna, és lessük meg az Ő örömeit.

Az öröm embere volt Ő! A fájdalmak embere volt, igaz. Mindnyájunk baja és keresztje ott sajgott az Ő szívében. A nagy teher alatt véres verejtékkel gyötrődött és roskadozott. A tövis-koszorú volt az egyetlen illő ékessége fejének, – ki tudná virágfüzérrel övezve elgondolni! És mégis az öröm embere volt.

Ha másból nem tűnne ez ki, eléggé bizonyítaná már az is, hogy kiket vonzott és kiket taszított a személyisége. Az előbbiek között ott voltak a gyermekek. Milyen jól érezték magukat közelében! Hogy „tiltották el” Tőle a rövidlátó szülők őket. Milyen zsivajjal énekeltek előtte ünnepélyes virágvasárnapi útján! Lehetséges volna ez, ha nem sugárzott volna belőle az öröm delejessége? És kik húzódtak el mellőle megütközéssel? Nagyképű, komor, kiszáradt és besavanyodott lelkű „írástudók és farizeusok”, akik már rég elfelejtették a mosolyt, s akiket semmi sem ingerelt úgy, mint a természetes, fesztelen örvendezés.

Élete utolsó óráiban is, tanítványaitól való búcsúzásakor is, noha sötéten borul már rá a bekövetkező végzet, mégis kiujjong szívéből a nagy öröm. Testamentumul is azt hagyja nekik, hogy „megmaradjon bennük az Ő öröme”, és így „beteljesedjék” az övék is.

Milyen volt ez az Ő öröme? Noha az Evangéliumokon eleitől végig zeng-bong ennek a szentharangnak a zúgása, közelebbről mégis három alkalommal „kaphatjuk rajta” Jézust az örvendezésen. Figyeljük hát meg itt.

*

Az első alkalom felejthetetlen jelenet volt Jézus életében. Az, hogy pontosan mikor, milyen más események előtt vagy után történt, elhomályosodott a tanítványok emlékezetében, s az egyik evangélista ilyen, a másik meg amolyan összefüggésben adja elő. De maga a jelenet éles vonásokkal nyomódott bele a jelenvoltak lelkébe, és emlékezete reánk maradt egész tisztaságában.

A tanítványai körében volt egyszer a Mester. Hogy-hogynem, a lelkébe összeáradt minden sikernek és minden sikertelenségnek az emléke, amit addigi munkájával elért, és egyszerre csak kilobbant belőle az örömnek tüze: „Azon órában – olvassuk – örvendezett Jézus lelkében és mondta: Hálákat adok neked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és értelmesek elől, és a kisdedeknek megjelentetted. Igen, Atyám, mert így volt kedves előtted!” – Minek szólt ez az örvendezés, ami lesugárzott égnek emelt arcáról, és kiáradt szíve megindult hálaimájából? Nem az eredményeknek, amiket el tudott érni fáradozásával. Kapernaum, Bethsaida, Korazin csodákat láttak, amikből Sodoma is, Ninive is töredelmes bűnbánatra indult volna, de azért minden ment tovább a falaik között, mint annak előtte. Meddőnek látszott az elközelített mennyei Országnak minden prédikálása és megbizonyítása. Sőt még ennél is rosszabb volt a helyzet. Mert hiszen a teljes sikertelenséget, a biztos kudarcot még könnyebben el lehet viselni. De valamelyes eredmények mégis mutatkoztak. A „bölcsek és értelmesek”, akik után indult volna az emberek sokasága, elzárták szívüket. De itt-ott volt néhány egyszerű ember, aki kész szívvel fogadta az Örömhírt. Mutatkoztak apró rések a világ ellenálló várfalain, de oh mily kicsi rések, mily vastag falakon! Ez tette olyan elviselhetetlenné a helyzetet: a kétségesség. Ami reménységet nyújtott, vajmi halovány fénysugár volt csak. Ami kiábrándulást hozott, mégsem volt egész fekete sötétség. Hova fejlődnek a dolgok? Lesz-e innen kivezető út?

Ez a helyzet feküdt rá bizonytalanságának súlyával a Jézus lelkére – és olyan boldog örvendezést váltott ki abból, hogy soha el nem felejthették azt az órát, akik akkor vele voltak. Hogyan történt ez? Úgy, hogy – mint életének minden órájában – ekkor is föléje emelkedett a láthatóknak, és belenézett a láthatatlan világ magasságaiba. Idelenn zűrzavarosan gomolygott fény és árny, – Ő megkereste odafenn a fellegek felett a tiszta, örök világosságot. Az emberek között lehet minden kétséges, de odafent, az Atyánál, minden bizonyos. Ami e földön ellentmondások játékának tetszik, azt a mennyekből hajszálnyi ingadozást nem ismerő akarat igazgatja valójában. Ha a hatalmasok és irányítók el nem fogadják az új világ Örömhírét, azért van, mert elrejtette előlük a mindeneket igazgató isteni kéz. Ha néhány gyermeteg lélek összeverődik, mint szerető tanítvány, azért történik, mert ugyanaz a kéz őket választotta ki, hogy megjelentessenek nekik az Ország titkai. „Igen, Atyám, így volt kedves te előtted.”

Ismered-e ezt az örvendezést? Űzött már téged is az élet ezernyi bizonytalansága. Elszorult már a te szíved is, amint hol felkapott a hullám, hol lezuhantál ismét mélyre, és széttekintve magad körül nem láttál mást, mint egymást kergető, nyughatatlan tarajos hullámokat, el az égnek határáig. Micsoda öröm rájönni, hogy ezen a megbolygatott világtengeren nem vagyunk a szeszélyes habok játéktárgyai; tudni, hogy erős kéz szabta meg és vezeti végig az utunk pályáját; érezni a hátunk megett egy olyan kormányost, aki „égnek és földnek Ura”, és ismerni Őt, mint édes Atyát!

Milyen felületes, gyermekes dolog minden öröm, amit az élet adhat, e nélkül az öröm nélkül! Színes, csillogó játék csak, amiről nem tudjuk, honnét jött és mit jelentsen! És milyen szentté és mélységessé válik minden más öröm, ha megvan az Istenben való bizonyosságnak öröme! Mint ezer kicsi bolygó, úgy keringenek ekörül, mint napjuk körül! Ettől kapják igazi csillogásukat, és erre hintik vissza, hódolatul és bizonyságtételül, a maguk sugárzását. Az egyik embert bőven érik az örömök, mint áradáskor az alföldet a víz. Amerre a szem néz, tengert lát. De még a lúd is gázol talán benne! A másik embernek zord szirtek között itt-ott csak egy-egy tenyérnyi tavacska az öröme. De ezek tengerszemek! Mélységesek, és közlekedésük van az igazi tengerrel: az Istenben való örvendezés örvénylik fel bennünk.

*

A másik jelenet, amelyet fel kell keresnünk, annyiban más, hogy itt nem a szemlélők állapítják meg Jézus örvendezését, hanem Ő maga. Képes beszédben teszi, de félre nem érthetően. A jó pásztorról szól, aki vigadozásra hívja össze társait. „Örvendezzetek én velem, mert megtaláltam az én juhomat, amely elveszett.” A gondos háziasszonyról szól, aki szobája zugait is végigkotorja, míg elkallódott drakmáját megleli, s akkor megsokszorozza örömét azzal, hogy szomszédasszonyt és barátnőt mind összehív: „Örüljetek én velem, mert megtaláltam a drakmát, melyet elvesztettem.” És szól az édesatyáról, aki nagy vigassággal való családi ünnepséget rendez, mert messze országra elzüllött, eltűntnek hitt kisebbik fiát hazahozta végre mégis az élet: „Meghalt és feltámadott; elveszett és megtaláltatott.”

Ki ne érezné, hogy az örömnek ez a hármas kórusa, amelyet Jézus megszólaltat e példázatokban, az Ő tulajdon szívéből zeng elő? Az önmaga örömét beszéli itt el, – mert az önmaga örömét akarja igazolni. Zúgolódó, gáncsoskodó farizeusok és írástudók számára mondja el ezeket a történeteket, akik megütköztek a bűnösökkel és vámszedőkkel való vidám együttlakozásán. Ők nem érintkeztek volna ilyen társasággal. Fölráncolt homlokkal kitértek volna a közeledésük elől. Jézus pedig: „a bűnösöket magához fogadja, és velük együtt eszik!”

Hogyne fogadná magához, és hogyne telepedne le melléjük! Hiszen ezek az életének a legboldogabb órái! Nem látják az epés szavú bírálók, hogy mi történik itt? Eltévedt, megtépett bárányok hajtják itt fejüket a pásztori szeretet karjaira, hogy visszajussanak az Isten nyájához. Emberi szívek elkallódott, porral-szennyel belepett ezüst drakmái kapják itt vissza régi fényüket és értéküket. Drága istenfiak találnak itt haza Atyjuknak kebelére, ahol sokkal csodásabb kegyelem fogadja őket, mint amiről álmodni is mertek volna!

Mit bánták mindezt ők! De Jézus ezért élt és halt. Neki az volt a legfőbb gondja, hogy mi lesz az emberekből. Önmagáról, minden szegénységéről és fájdalmáról elfelejtkezve ez az egy vágya volt neki: menteni azt, ami veszendőbe megy különben. Hogyne ujjongott volna hát az örömtől, amikor látta azután embereknek az Istenhez való odatalálását! Az angyalok az égben megünneplik azt a pillanatot, amikor egy is a bűnösök közül megtér, és örökre otthont, biztonságot és üdvösséget talál! Visszhangzott hát hangosan az Ő szíve is ettől az égi örömtől.

Azt mondhatnád, ez az öröm annak kiváltsága volt, aki „azért jött, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett.” És igazad van. De maradjunk most meg kijelölt utunkon: ne nézzük most Jézusban azt, ami Őt tőlünk külön választja és egyedülvalóvá teszi minden e világon járt ember között. Keressük azt, amiben egy utat járhatunk vele. Csakugyan olyan utolérhetetlen volna számunkra ez az Ő öröme? Ugye mi sem mondhatjuk, hogy: „avagy őrizője vagyunk-e a mi atyánkfiának?” Egymás pásztoraiul rendeltettünk, egymásért való felelősséggel. Feladatunk, kötelességünk nekünk is utána néznünk az emberéleteknek, amelyekkel találkozásunk van: merre haladnak, hova fognak jutni? Hányszor el kellene szorulnia a testvérgondtól szívünknek, amikor könnyelműen elhaladunk egymás mellett! És ha megtanulnánk az egymásért aggódó szeretetet, hogy zengene fel a mi szívünkben is a Jézus öröme! Mi szerez-

hetne nagyobb boldogságot akkor, mint annak látása, hogy egy-egy küszködő, tévelygő, elbukó embertársunk elérkezik az élő Istenhez, és új életet talál Őbenne!

E nélkül az öröm nélkül milyen tisztátalanná is válik minden más örömünk! A szülőnek öröme gyermekében, a szerelmesnek boldogsága szíve választottjában, a barátnak vígassága barátai társaságában, a közönségnek gyönyörködése a művészben, mind milyen rút önzéssé süllyed, ha csak az érdekli, hogy mit kaphat ő amattól, de soha nem gondol arra, hogy hova vezet annak útja ez életben és az örökkévalóságban! Hányszor csak úgy örvendezünk mi emberek egymásnak, mint ahogy a leszakított virágnak szoktunk: ki kérdi, hogy holnap vagy holnapután hová sepri ki elhervadt maradványait az élet? Pedig minden emberéletnek az Istenbe bocsátott gyökerekkel örökélet és pompázás volna a rendeltetése!

*

Még egy jelenetet kell felkeresnünk. Itt már maga Jézus tesz nyíltan vallomást örvendezéséről. Két napi járóföldre van Jeruzsálemtől, amikor híre jön, hogy aggasztó betegség köszöntött be annak a Jeruzsálem melletti, bethánibeli családnak a körébe, amelynél sok meghitt, áldott órát töltött el. Lázár, a Mária és Márta fivére beteg. A híradásban benne van a sürgető hívás: jöjj és mentsd meg. Ő nem megy. Elmúlik egy nap s aztán még egy. Egyszer csak megszólal tanítványai között, először rejtélyesen: „Lázár, a mi barátunk elaludt", – aztán nyíltan is: „Lázár meghalt." És mintha már előre hallaná a nővérek fájó szemrehányását: „Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg", – előre meg is felel reá. De milyen felelettel! Higgyünk-e füleinknek? „Lázár meghalt" – mondja, – „és én örülök, hogy nem voltam ott." Szemben a halál pusztító hatalmával, szemben egy család fájó gyászával, Ő – örül! Hiszen maholnap ott lesz már Ő is Bethániában, és el fog szorulni az Ő torka is a könnyes fájdalomtól, amint az árván maradt nővérekkel együtt kimegy a lezárt sírhoz. De most mégis – örül. Ő maga mondja. Ki merné elgondolni is különben!

Meg is fejti a rejtélyt nyomban tanítványai számára és a mi számunkra is: „Örülök, hogy nem voltam ott, – ti érettetek, hogy higgyetek." Már a betegség hírére is meglepte hallgatóit ezzel a nyilatkozattal: „Ez a betegség nem halálos, hanem az Isten dicsőségére való, hogy dicsőíttessék általa az Istennek fia." És ha a betegség azóta halálra fordult, – akkor nyilván még inkább alkalmat ad arra, hogy az Isten dicsősége megnyilvánuljon. Csodás gyógyulás helyett halottakból való még csodásabb feltámadás fogja hirdetni, hogy mily hatalmat adott az Atya az Ő egyszülöttének, és hinni fognak benne még jobban az övéi.

Ilyen volt Jézusnak öröme. Erős és diadalmas. Ami örömöt gyilkoló romlás, fájdalom, baj csak van e világon, azzal Ő merészen szembe szállt. Valósággal úgy hívta ki párviadalra. És mennél sűrűbb sötétségben gomolygott elébe a Sátánnak hatalma, annál jobb volt számára: annál inkább megdicsőíthette győzelmében az Atyától hozott erejét. Elemében volt, amikor kitört a mérkőzés. Inkább nagyobb vésszel birkózott meg, mint kisebbel, – hogy könnyebb legyen hinniük az embereknek.

Milyen félénk ehhez képest a mi örvendezésünk! Mint pislogó mécsvilággal az éjszakában, úgy járunk az életben örömeinkkel. Minden szellőtől óvjuk, mert oly könnyen kialudhat a fénye! Csak ne jöjjön valami változásnak, vagy váratlan fordulatnak a lehellete! Szorongva gondolunk arra, hogy valami kedvezőtlen meglepetést hozhat a jövő. Miért ez a gyönge, gyáva riadozás rosszabb eshetőségeknek még a gondolatára is? Mert előttünk nem az a főcél, ami Jézus előtt volt: hogy az Isten mibennünk megdicsőíttessék. Ha ezt megtanulnánk Tőle, hogy mennénk akkor ki zsoltáros lélekkel még a zúgó viharba is! A szívünk öröme nem gyertyaláng volna, amit elolt a házi légvonat is, hanem máglya tüze, amit csak magasabbra, fényesebbre szít a szelek tehetetlen haragja. Dacos, győzelmes bizodalommal fogadnánk akármilyen súlyosra forduló fejlemények ostromát: Isten nagyobb bajban csak még nagyobb szabadítónk lesz!

*

Ebben a néhány esetben benne van híven Jézus örvendezésének minden titka. Ebben örvendezett Ő eleitől mindvégig: az Atyában, akinek világ felett élő akaratát ismerte és elfogadta; az emberszívekben, akikben látta csírázni az örökéletet; és az isteni hatalom előre látott győzelmében, mely annál ragyogóbb volt, mennél lehetetlenebbnek látszott.

Mit is hallottunk? „....hogy megmaradjon tibennetek az én örömem." Hát ez az Ő öröme nem megcsodálni, hanem elnyerni és megőrizni való? Nem arra jó csak, mint a havas hegyóriások, hogy alulról a mélységből szemléljük megközelíthetetlen szépségüket, – hanem olyan, mint az áldott, termő síkság, amin meg lehet telepedni, hogy birtokunkba vegyük és javaival megtöltsük életünket.

Igen, mert Jézus több, mint aminek néztük. Nemcsak arra volt hatalma, hogy csodálatos örvendezésben végig élje szomorú, rövid életét előttünk, hanem arra is, hogy azt az életet kiárassza belénk, és örömét örökségül hagyja reánk.

Jön, jön felénk az Ő örömének árja, és belénk csap egy-egy hulláma. S egyszerre a mi örömeink is mássá lesznek. Silányak voltak – elmélyülnek. Önzők voltak – megtisztulnak. Gyávák voltak – győzelmesekké válnak. Az örömök koldusai voltunk, – csonka, törmelék örömökért is hálásak. Most az öröm bőségét bírjuk. Így akarta Ő, amikor elbúcsúzott: „a ti örömötök is beteljék."

***

János 17, 19.

Mindjárt előre bocsátom testvéreim, hogy nem akarom veletek együtt bejárni ez alkalommal a felolvasott igének minden mélységét, inkább csak a felületen szeretnék mozogni veletek mai elmélkedésünkben, és voltaképpen az alapigéből is csak egynéhány szó az, amire figyelmeteket fordítani szeretném. Ezek a szavak: „Én őérettük odaszentelem magamat."

Szinte azt mondhatnám, hogy unitárius prédikációt szándékozom tartani ezekről a sorokról előttetek. Vagyis csak azt keressük most, hogy mit árulnak el ezek a szavak a mi Urunk Jézus Krisztus emberi mivoltából? Hiszen a mi unitárius atyánkfiaitól nem az választ el bennünket, hogy ami nekik drága kincsük, azt mi elutasítjuk magunktól; nekünk is drága kincsünk az; ha ők csodálattal csüngenek Jézus Krisztuson, a nagy tanítómesteren, és méginkább az Ő vezérlő példáján, – mert hiszen szavaknál hangosabban beszél és tanít Ő egész életével, – akkor ebben mi versenyre akarunk kelni velük. Csak ott válnak el útjaink, amikor ők ezzel beérik, amikor nem veszik észre egy vagy más fajta gátlásnál fogva, hogy van még több és vannak még Jézusban mélyebb titkok is.

Nekünk tovább kell mennünk. Isten Igéje vezet bennünket azon az úton, amelyen megismerjük Jézust, a Szentháromság, egy örök Isten második személyének megtestesítőjét, a mi bűnös emberi nemzedékünk Megváltóját és örök reménységét.

Az a terület, amelyből alapigénket vettük, bőséges világot vet ezekre a titkokra. Valóban, a János evangéliumának 17. fejezete, Jézusnak úgynevezett „főpapi imája", amely a keresztrefeszítés előtti utolsó estén, tanítványainak a szűk körében kiszakadt a lelkéből, ez nem unitárius imádság. Itt olyasvalaki szól, aki tudatában van annak, hogy földi pályájának elvégeztével visszatér az Ő dicsőségébe. De addig, amíg itt van ebben a földi világban, ember, mint mi, és érdemes lesz főpapi imádságának ezt az egy mondatát ebből a szempontból nézni: mit árul el az emberi életből, az emberi Jézus Krisztusból; hogyan tükröződnek itt a mi emberi életünknek a titkai.

„Én őérettük odaszentelem magam" – mondja. Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy megnyilvánul itt Jézusban, a valóságos emberben, az emberi léleknek az a kettőssége, amelyet mi is nap-nap után érzünk és tapasztalunk magunkban. Nézzétek: ennek a mondatnak van egy alanya és van egy tárgya. „Én odaszentelem magamat." Ki cselekszi ezt? – Jézus. Kivel cselekszi? – Önmagával, ugyanazzal. S mégis, ugyanaz az egy személyiség íme kettéválik; a cselekvésnek az alanya és a tárgya egymagában. Ez a mi emberi lelkünknek az egyik legmélyebb titka, hogy így szembe tudunk állni önmagunkkal; a figyelmünket és a cselekvésünket rá tudjuk irányítani saját magunkra, mintha az a saját magunk valami más volna. Mindnyájunkban két ember lakik: az én és az önmagam. Ezért van az, hogy az ember tud sajátmagával beszélgetni; mindig társaságban van, soha sincs egészen egyedül. Ott van vele ez az elválaszthatatlan társ: saját maga.

Ki az közöttetek, testvéreim, aki ne kapta volna még rajta magát azon, hogy amikor egyedül volt a szobában, vagy amikor kint járt egymagában a szabad természetben, egyszer csak hangosan beszélt? Fennhangon megszólalt; meglehet, hogy odaképzelt maga mellé valakit, egy jó barátot, akivel fennhangon elbeszélget, vagy egy ellenséget, akivel fennhangon pöröl. Ez is meg szokott történni. De meglehet, hogy senki mást nem képzelt oda maga mellé, hanem önmagával diskurált. S hogy le tudja foglalni a lelkünket ez az önmagunkkal való beszélgetés! Megtörtént ugyebár mindnyájatokkal, hogy nagyobb társaságban voltunk, s volt, aki különösen érdekelt minket, azzal leültünk és kettesben beszélgettünk. Hogy a többiek mit csinálnak, észre sem vettük; zajongott körülöttünk az élénk társalgás, mi tudomást sem

szereztünk róla, mert éppen azzal a társalkodó társunkkal voltunk elfoglalva, aki mindennél jobban érdekelt bennünket.

Ugyanígy elmerülhetünk egészen az önmagunkkal való társalkodásban is családi körben vagy jó baráti társaságban. Nem vettétek észre, hogy ez vagy az az ember egyszer csak úgy ül ott, mintha nem is tudná, hogy mások is vannak körülötte, mintha nem hallana semmit sem a beszélgetésből? Magával beszélget, a saját magával való társalgás foglalja úgy le.

Lehet ez a társalgás gyönyörűséges, lehetünk saját magunkkal nagyon meghitt jó barátságban is és fájhat nekünk, hogy olyan ritkán jut alkalom ebben a társalkodásban elmerülni. Szegény modern ember, hajszolt vadja az életnek, milyen ritkán találkozik önmagával, milyen ünnepi kivételes órák azok, amikor ráér sajátmagával elbeszélgetni! – De lehet ez a társalgás nagyon kellemetlen és kínos; meglehet, hogy ez a sajátmagunk nagyon alkalmatlan idegen, akit szeretnénk lerázni, aki elől menekülünk, elbújunk, hogy ránk ne találhasson valahogy. Hány embernek az élete abban telik el, hogy siet, fut saját maga elől! Elfoglalja minden óráját és minden pillanatát valami külső foglalatossággal, másokkal, kápráztató örömökkel, figyelmet lekötő munkával, hogy egész érdeklődése oda tapadjon kifelé, emberekhez, dolgokhoz, és ne maradjon ideje saját magát észrevenni, mert szembekerülni azzal a társsal ki tudja, milyen rettenetesen kínos neki. De akárhogy szökik, menekül az ember önmaga elől, – nem lehet; ott van bennünk ez a másik, észre kell vennünk s le kell számolnunk vele.

Kitűnik Jézus szavaiból éppen az, hogy ebben rejlik a mi életünknek tulajdonképpeni feladata. Ő nem csak tudta, hogy ott van ez a sajátmaga a lelkében, hanem foglalkozott vele. Csinált vele valamit, erről tanúskodnak a szavai: „Én magamat odaszentelem". Ez a legnagyobb feladat ebben a kérdésben, ami elénk van szabva. Hiába foglalkozol akárhányféle dologgal, hiába vagy akármilyen sokoldalú érdeklődésedben, elmulasztottad a főfeladatot, ha magaddal nem foglalkoztál, ha önmagadat elhanyagoltad. Ez nem azt jelenti, testvéreim, minthogyha Jézusnak a szava arra serkentene bennünket, hogy egyoldalú magunkbatekintéssel valami lelki hypochondriába essünk; mindig az önnön belső énünknek a pulzusát tapogassuk, saját nyomorúságunkkal foglalkozzunk úgy, mintha más nem is volna a világon rajtunk kívül.

Ő valóban nem ilyen életet élt, hiszen az Ige is arról beszél, hogy érettünk, az Ő tanítványaiért szentelte oda magát. De másokért sem tudott soha senki igazán hasznos és értékes életet élni, ha önmagát elhanyagolta. Az életnek minden jó eredménye és gyümölcse, amely valamikor az életnek a fájáról aláhullt és örömet szerzett és áldást osztott, mindig onnan eredt, ahol az illető nagyon komolyan vette az életnek főfeladatát, azt, hogy mit csinál önmagával.

Nézzétek végig a világnak a nagy vezérlő férfiait, akik egész nemzeteknek, egy-egy korszaknak voltak útmutatói és alapvetői. Soha sem lettek volna belőlük milliók életét formáló történelmi tényezők, ha önmagukkal nem foglalkoztak volna. Idézzük fel – mondjuk Széchenyi István grófnak a példáját, akinek a munkájából kisarjadt a modern Magyarország, s akinek elhintett magvaiból még jövendő nemzedékek is dúsan fognak aratni. Hányszor, hányszor állt ő szemben magamagával: mit csináljak ezzel, ezzel a sajátmagammal? Nem hanyagolhatom el a lelkiismeretemre bízott szent ajándékot, amelyet ápolnom kell, őriznem kell, kamatoztatnom és gyümölcsöztetnem kell. Egy nagyon mélyenjáró belső munka, amelyet önmagán végzett, vonta maga után azt az óriási munkásságot, amelyért mi hálával emlegetjük, s még unokáink unokái is hálával fogják emlegetni az ő nevét.

Vagy nézzük a világnak nagy íróit, költőit, művészeit, akiknek annyi remek ajándéka gazdagítja és szépíti meg a mi életünket. Az ő igazi munkájuk nem az volt, ami előttünk fekszik írásaikban, vásznaikban vagy egyéb alkotásukban; ez már csak a következmény volt; az igazi munka ott benn zajlott le a lelkükben, amikor saját magukkal álltak szemben. Minden nagy művészi alkotás azt jelenti, hogy a művész saját magának adott egy feladatot: rábukkant egy gondolatra, s aztán így szólt önmagához: nézd, ez neked való feladat, ezen munkálkodj, ezt

dolgozd ki. Ha aztán, miközben dolgozott, néha elcsüggedt, elkedvetlenedett, szögesdrótnál is nyugtalanítóbb ösztökéléssel hallotta: Ne mondd azt, hogy nem tudod megcsinálni, feszítsd meg jobban az erődet, tőled kitelik ez. – Így hajtotta, kényszerítette saját magát, s annak aztán gyümölcse az, ami előttünk van ennek a belső munkának remek termékeként.

És amint ezt ki-ki maga is megfigyelhette nagy embereknél, ugyanúgy áll, testvéreim, mindnyájunkra, kicsiny emberekre, akik nem remélhetjük, hogy az életünkből olyan alkotás fog megszületni, amiért nevünket még évszázadok után is emlegetnék. Nekünk az Isten kisebb szerepet szánt; a boldogságunkon kell munkálkodnunk, de a fő feladatunk nekünk is az, hogy mit csináljunk önmagunkkal? Mert nem fogod betölteni tudni jól családod, barátaid, hivatásod körében a szolgálatodat, hogy ha elsősorban be nem töltöd szolgálatodat saját magad körül. Éppen azért, mert várnak rád, számítanak rád, mert a hűséged, kitartásod, a lelki erőd mások számára is olyan fontos, azért nem szabad elhanyagolnod önmagadat, és minden nap újra meg újra kell, hogy főkérdés legyen előtted: mit csináltam ma saját magammal? Nem szabad elhagynod magadat, nem szabad megfogyatkozni az erődnek, nem szabad összezavarni, összekuszálni az életednek a szálait, megkárosítani azokat, akiket szeretsz.

Békesség és csend kell, hogy uralkodjék a szívedben, tiszta és üde kell, hogy maradjon a lelked; merítened kell újra meg újra a kifogyhatatlan erőforrásból, hogy magad le ne roskadj. Így tudsz mások számára is öröm, nyugalom és erő forrása lenni, így tudod a magad életének kis körét besugározni, bevilágítani; így leszel csak áldás.

Az életemnek tehát legfőbb feladata az, hogy csináljak valamit saját magammal. De még tovább is visz minket alapigénk, mert megfelel arra a kérdésre, hogy végeredményben mit kell hát saját magammal csinálni? – „Én magamat odaszentelem.” – Ez a mi Urunk Jézus Krisztus példaadása. „Én magamat odaszentelem”. S ebben benne van ránk nézve is a parancs: Szenteld oda magad! – Mit jelent ez az „odaszentelés”? Ha egészen pontosan fordítjuk az eredeti kifejezést: „megszentelés”. Nem jelenthet mást, mint hogy – kereken, kíméletlenül kimondom: a magam áldozatul odaszentelését. Megszentelni valamit – régi időknek a szóhasználata szerint annyi, mint áldozatnak nyilvánítani valamit, amit az ember nem akar magáénak megtartani, hanem amit, mintegy a maga életéről leszakít és feltesz az oltárra. Ezt cselekedte magával a mi Urunk Jézus Krisztus. Saját magával, azzal az Ő életével, amelyhez hasonlatos nem volt, amely tisztaságában úgy csillogott, mint harmatcsepp a napfényen; amely tökéletességében olyan volt, mint valami hibátlan kristály; azzal a remekművel, amely minden földi szépségnél és kiválóságnál dicsőségesebb.

Nézd, Ő ezt cselekedte: az oltárra tette – amit az a bethániai asszony cselekedett azzal a drága szelencében lévő kenettel: – összetörte, hadd ömöljék.

„Aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt; aki elveszti az ő életét, megtartja azt.” Ha azt kérdezed, hogy mit csinálj azzal a belső társsal, aki benned lakozik, s akivel foglalatoskodni az életednek rendeltetése, íme ez az útmutatás: Úgy tekintsd, mint áldozatot; azért kaptad, hogy odaadd; ne kíméld, ne tartogasd; költsd el, pazarold el, áraszd ki szolgálatban, odaadásban, magad feláldozásában.

Mennyivel nagyobb, mennyivel szebb ez a jelszó, mint akármilyen más, amely az emberek fülébe elhangzott évezredeken át! Régi görög bölcs arra a kérdésre, hogy mit csinálj önmagaddal, azt mondta: „Ismerd meg önmagad!” Jó tanács ez is: valóban érdemes átkutatni ezt a titokzatos, belső, rejtelmes világot: önmagunkat. Itt várnak ránk valóban a legnagyszerűbb felfedezések. A legnagyobb tudósok is, ha mégannyi területet bejárnak is ebben a nagyvilágban, végül csak szánandó tévelygők, ha nem keresték, hogy mi van önmagukban, ebben a mikrokozmoszban. „Ismerd meg magadat!” Jó tanács, de az, hogy „szenteld meg magadat!” – Ó, ez valami sokkal több.

Vagy hangzott az emberek fülébe az a tanács, amit olyan megkapóan fejez ki a magyar népnek a nyelvén is forgó kifejezés: „Becsüld meg magad!” Igen, ez a legnagyobb erkölcsi szabály, amelyet bárki is útmutatóul adhat nekünk: önmagunk megbecsülése, önmagunkban valami értéknek a látása, amely tiszteletet parancsol saját magunk részéről, hogy azután tiszteletet nyerhessünk mások részéről is; nem elkótyavetyélni saját magunkat akármilyen sárba, szennybe, hanem megőrizni tisztán, mint ahogy az ember őrizetbe véve megőriz valami kincset – ez is szép és nagy tanács.

De még tovább visz bennünket a mi Urunk Jézus Krisztus útmutatása, amikor azt mondja: Szenteld meg, szenteld oda magad! Ha megismerted magad, ha elmerültél önnön lényednek a rejtelmeibe, ha megtanultad megbecsülni magad, ha rájöttél arra, hogy milyen komoly dolog embernek lenni ebben a világban, – akkor indulj el az igazi úton: ezt a magad énjét tanuld meg odaadni áldozatul. Nem azért vagy itt, hogy magadnak élj, hogy te légy a világ közepe; a tengely, amely körül minden forog.

Szánandó, szerencsétlen, kicsi ember, milyen könnyen beleéled magad ebbe az álomba, s milyen kegyetlen aztán a felébredés, amikor rájössz, hogy a dolgok nem úgy folynak, ahogy te azt kívánod! Ez az egész világmindenség, ez a rejtelmes, bonyolult gépezet, bizony nem arra való, hogy szolgaként jelentkezzen előtted, parancsaidat kérje, s azután azokat teljesítse. Mi lesz belőled, hogy ha azon az úton próbálkozol, amelyen magad vagy a fő, és minden hozzád kell, hogy igazodjon? Csak egy igaz és helyes út van: megfordítani a dolgokat, magadat adni oda szolgálatra, eszközül nagyobb célokra; harcra valamilyen dicsőséges ügynek a győzelmére; megszabadulni önmagadtól, s eltűnni, beleveszni valamibe, ami nagyobb tenálad – elégni az oltáron áldozatként!

De, befejezésül, testvéreim, még valamire rá kell mutatnom, mert különben még csak nem is unitárius lesz a mi elmélkedésünk, hiszen Istennek nevét alig emlegettük eddig. Még valamire rá kell mutatnom, különben puszta moralizálás lesz az egész dolog. Rá kell mutatnom arra, hogy Jézusnak ez az önvallomása, az „odaszentelem magam őérettük”, ez imádságban hangzott el. Az égre felemelt tekintettel, az Isten színe előtt állva nyitotta meg így szívét előttünk, hogy beleláthassunk. Ő azt a feladatot, hogy önmagát áldozatnak tekintse, úgy fogta fel, mint Istentől kapott feladatot, küldetést; s ezért most az életének utolsó estéjén Isten elé áll oda és neki számol be az elvégzett munkáról, s a hátralevő legsúlyosabb próbáról. Tehát nem dialógust folytat csak önmagával, hanem ebbe a beszélgetésbe még egy harmadik is bele van vonva: én, sajátmagam, és Te. És ha azt kérdezed, testvérem, sok ember miért nem találja meg önmagával a helyes viszonyt, miért áll annyira hadilábon saját magával, és végül miért kénytelen bujdosni és menekülni előle, mint valami hajszoló ellenség elől, – felel rá antitézisünk.

Nem vonta bele az önmagával való beszélgetésbe az élő Istent, hogy az Ő színe előtt menjen végbe a sajátmagával való minden perlekedése, és oldódjék fel a sajátmagával való minden belső ellentéte. Nem vette észre, hogy egy magasabb akarat parancsolta rá azt a harcot, és annak minden bonyodalmán és fordulatán át egy magasabb kéz vezette át; egy hatalmas kéz, amely biztosítéka a végső kibontakozásnak, és amely megajándékozhat bennünket már előre is az önmagunkkal való harmóniával.

Isten bízta rád sajátmagadat. Ő figyeli, hogy boldogulsz vele; ott állsz, mintha valami műhelynek a munkása volnál; előtted az anyag, amit ki kell faragnod, vagy ki kell gyúrnod – az is te sajátmagad vagy. De ott áll még egy harmadik is: a műhelynek a gazdája, a mester. Ő állított oda és ő adta a kezedbe az anyagot, s szemléli, nézi, hogy bírod a munkát. Mosolyogva figyeli sok kontár fogásodat, sok ügyetlenségedet és sok kudarcodat, de mindig ott van; segít, bíztat, hogy félbe ne maradjon a munka. Megtanít rá, hogyan kell végrehajtanod, hogy végül sikerüljön magadat odaszentelni – odaszentelni Őneki.

Ő küldte el ebbe a világba a te Uradat, a Krisztust, hogy magát odaszentelje, és az Ő odaszentelődésének útján úgy végigvezérelte, hogy annak az eredményeképpen sikerülhet neked is, nekem is, a magam odaszentelése. Így szólt, ugyebár ez az imádság: „Én őérettük odaszentelem magam, hogy ők is odaszenteltek legyenek.” A mi odaszentelődésünk lehetséges azért, mert az övé megtörtént. És hogyha sokszor nehéz ez, elég nekünk feltekinteni az Ő keresztjére: Ő magát odahelyezte az oltárra, csak ez jusson eszünkbe, s akkor mi is odahelyezzük a magunk kicsiny életét, hadd égjen a tüze s hadd szálljon fel jóillatú füstje annak az Istennek a színe elé, aki erre az áldozatra, amelyet elvár, megadja az Ő jóváhagyását, amely minden földi örömnél és gyönyörűségnél kimondhatatlanul édesebb jutalom!

***

János 17,24.

„Atyám, akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én
vagyok, azok is én velem legyenek, hogy megláthassák
az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szerettél
engem e világ alapjainak felvettetése előtt.”

Rejtélyekkel teljes ez a látható világ is, amelyben élünk. Még inkább rejtélyekkel teljes a láthatatlan világ, amely mögötte elterül. Hogyne volna tehát mindenek felett rejtélyes az a határterület, amelynél ez a két világ érintkezik egymással?

A mi mai ünneplésünk tárgya: Jézus Krisztus mennybemenetelének története, ezen a határterületen játszódik le. Azt a pályát, amely ebben a láthatatlan világban ki volt jelölve számára, megfutotta. Most búcsúzik tanítványaitól. És aztán eltűnik szemük elől, hogy elfoglalja helyét a láthatatlan világ dicsőségében. Ki tudná hát megérteni: mi történik itt? Ne csodálkozzunk azon, ha a mi szűk értelmünkbe nem fér bele, hogy hogyan lehetséges a testünkből való testnek, amelyben Jézus Krisztus is járt e földön, mintegy súlyát vesztve, minden természeti törvény alól mentesülve, átszellemülve és láthatatlanná foszolva beletűnnie a mennyei világ szellemi magasságaiba.

Nem is az a dolgunk, hogy azon töprengjünk, ami elrejtetett előlünk. Azt kell megértenünk, ami nyilvánvaló. És a mennybemenetel történetének szemünket káprázta tó, fényes titokfellegéből félreérthetetlen világosság gazdag sugárkévéje esik az utunkra. Meg van ennek a történetnek a jól felfogható, felséges üzenete. Abba kell elmélyednünk, hogy ünneplésünk áldásos és nyereséges legyen.

Evégből tegyük meg azt, amit az ember nagy festményekkel szokott megtenni, hogy a részleteken el ne vesszen figyelme, hanem megláthassa az egészet egységbe foglaló, központi gondolatot: lépjünk hátra, szervezzünk némi dinstanciát, és úgy merüljünk el a szemléletében. Foglaljuk el álláspontunkat ott, ahol alapigénk kínálja azt. Itt Jézus Krisztus maga is még bizonyos távolságból néz elébe a mennybemenetel közelgő tényének. Halálának előestéjén van még, amikor tanítványainak meghitt körében kitárul a lelke egy múltat-jövőt átkaroló csodálatos imádságban, az ő „főpapi imádságában.” És ennek során jelenik meg előtte a reá váró felmagasztaltatás. Figyeljük csak meg, mit mond róla, és hogyan értelmezi annak jelentőségét? „Atyám, akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, azok is énvelem legyenek, hogy megláthassák az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál, mert szerettél engem e világ alapjainak felvettetése előtt.”

I.

Az első dolog, ami ebből kitűnik, az, hogy Ő az Ő mennybemenetelét nem úgy tekintette, mint csupán a maga ügyét, a maga személyének megdicsőülését, a maga pályájának diadalra jutását, – hanem úgy, mint egyúttal a tanítványainak ügyét. Nem egyedül akarja élvezni annak dicsőségét, hanem meg akarja osztani az övéivel. „Akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, azok is énvelem legyenek.”

Vannak ismeretlen tájakra induló úttörő felfedezők, akiknek az indulását milliók izgalma kíséri, és kalandos sorsukról az egész világ várja a híreket. Mindennapi újságunktól elvárjuk, hogy tájékoztasson róla, hogyan birkóznak meg sivatagok veszélyeivel, jégmezők halálos viszontagságaival. De utóvégre az egész dolog nem is tartozik ránk. Csupán elméleti kíván-

csisággal érdeklődünk iránta. Szellemi fényűzés számunkra megszokott otthoni világunkból gondolatban megosztani az ilyen utazások érdekes élményeit. Hiszen mi magunk sohasem fogunk eljutni, az igazat megvallva: nem is kívánkozunk eljutni azokra a tájakra. Itthon maradunk. És ha a bátor felfedezők odavesznek is, és soha többé nem kapunk hírt felőlük, vállalkozásuknak ez a szomorú kimenetele érzelmileg mélyen lesújthat, de gyakorlatilag egyáltalán nem érint.

Másképp voltak népek nagy vándorlásainak idején azok a törzsek, amelyek elküldték portyázó előcsapataikat az ismeretlen tájékra. Ezeknek az volt a dolguk, hogy előreszáguldva új hazát keressenek, füves rónákat és termő lankákat, ahol az egész népre új virulás, bőség és biztonság vár. Azért indultak, hogy majd utánuk indulhassanak mind a többiek is És ezért boldogulásuk, megérkezésük hírét szorongva várta az egész népnek jobb élet után sóvárgó és reménykedő lelke.

Ilyesféle jelentőségét látja Jézus Krisztus is az Ő mennybe távozásának. „Elmegyek, hogy hajlékot készítsek nektek." Nem önmagáért, – miérettünk kel útra innen, és érkezik meg amoda. És pedig azért, mert így kell ennek lennie az Ő egész küldetésének értelmében. Amikor azt mondja: „Atyám, akarom...", ez nem a dacos gyermek makacs akarata, amely szembeszegzi önmagát a magasabbrendű atyai bölcsességgel. Nem az Ő mennyei Atyjának ellenére hangoztatja Ő ezt az akaratát. Ellenkezőleg: iránta való engedelmességből. Erre kapott megbízást az Atyától, aki „neki adta" az Ő választottait, reá bízta azoknak sorsát, beléje helyezte üdvösségüket. Most, amikor közeledik a beteljesedés ideje, Ő újra áment mond erre a küldetésre. Vállalja azt. „Akarom..." Olyan megdicsőülést, amely csak neki magának volna „ragadománya", nem keres. A reábízottak nevében kívánkozik csak visszatérni a mennyei világba. Az jusson Őneki osztályrészéül, amiben részt adhat az Övéinek is. „Ahol én vagyok, azok is énvelem legyenek."

Ezt értsük tehát meg jól mindenekelőtt a mennybemenetel történetéből: az a mi mennyei honfoglalásunk ténye. Így „akarta" Ő maga – akkor, amikor mi még nem is tudtunk róla. És ez az Ő akarata megáll akkor is, ha mi háládatlanul megfeledkezünk róla, vagy elfásultan a földi harcok közepette megrestülünk a rágondolásban. Ha van valami közünk Őhozzá, ha megismertük mi is Őt Urunknak és Megváltónknak, ha hozzáköt a szívünknek szeretete, bármily gyengén és állhatatlanul is, – egyszóval, ha azok közé tartozunk, akiket az Atya „neki adott", akkor a mennybemenetel tényével elvégeztetett számunkra az, hogy készen tartott helyünk, biztos otthonunk, dicsőséges hazánk van a mennyekben. Ott várnak már ránk. És akár hosszú évtizedek, akár csak néhány év, akár talán csak napok, vagy percek legyenek hátra, – mit jelentenek ezek a különbségek az örökkévalósághoz mérten? – nemsokára megérkezünk, és „ahol Ő van, ott leszünk mi is Övele."

Nincs szükségünk „bizonyítékokra", és nem kell kíváncsi tudálékossággal fürkésznünk: van-e a földi életen túl csakugyan még valami jövendő számunkra. Itt áll előttünk a mi hitünk Főpapja, a földtől az égig érő csodálatos alakjával, a mindnyájunk Közbenjárója, aki érettünk behatolt a kárpit mögötti szentélybe, – a mennyekbe érettünk felmagasztalt Jézus Krisztus. Ő a mi teljesen elég garanciánk. Ő akarta, hogy ahol Ő van, ott helyük legyen a benne hívőknek is. Amint olyan szépen mondja a Heidelbergi Káté: „Ő, mint a mi fejünk, minket tagjait szintén felviend magához." Az Ő mennybemenetele a mi örökre biztos polgárjogunk a mennyekben.

II.

Ha a mennybemenetel megnyílt kárpitján át ennyire beleláttunk a láthatatlan világba, vajon nem láthatnánk-e ennél többet is? Hiszen olthatatlanul él bennünk a vágy: valamelyes képet nyerni arról, hogy milyen lesz ez a mennyei élet, amely a látható világ mögött vár ránk? Nézzétek: Jézus Krisztus megmondja, hogy mivégre akarja ott látni maga körül az Övéit: „Hogy megláthassák az én dicsőségemet, amelyet adtál nekem."

Ez bizony nagyon kevésnek tűnhet fel az első tekintetre azok előtt, akik jobbra-balra futkosva keresnek felvilágosítást a láthatatlan világról, és tarka színű képzelődésekkel szeretik kifesteni az abban ránk váró életet. „Meglátni az Ő dicsőségét!" – ez nekik nem elég. Azt mondják: ez túlságosan gyermeteg program az örök élet számára. Egyebet nem csinálni, mint csodálva szemlélni a mennyei Királyt, és hódolva gyönyörködni az Ő dicsőségében! Ebben nincs elevenség, nincs tevékenység, nincs tartalom, ami kielégíthetne komoly embert.

De nekünk elég ez a kilátás. Valakinek a dicsőségét látni, lehet csakugyan nagyon gyermeteg, meddő és unalmas dolog is, – dicsősége válogatja. Ha az a dicsőség nem más, mint valami esetleges, külső csillogás, akkor annak szemléletében elmerülni valóban nem komoly léleknek való foglalkozás. Műveletlen, vad népek szokása az, – és nagy műveltségű népek is az ő szintjükre csúsznak vissza, amikor megteszik, – hogy elefántcsonttal, gyöngyökkel, arannyal és más ékességgel teleaggatott emberek előtt szájtátó ámulattal hajlonganak.

De egészen másként áll a dolog, amikor valaki nem kívülről ráaggatott dísszel tűnik ki, amit éppúgy reá lehetne aggatni akárki másra is, hanem belülről előtörő értékeivel ragyog ki a szemünk előtt. Az ilyen „dicsőségnek" a meglátása mindig a magunk meggazdagodását jelenti. Így van ez már akkor is, ha pusztán testi erőt és egészséget szemlélünk. Attól is rejtett rugók mozdulnak meg önmagunkban. A sporttelepek sokezernyi nézőközönsége azért izgul és lelkesedik úgy, mintha ő maga viaskodnék a porondon, és nem csak az a néhány mérkőző tornász, vagy játékos. És mennél feljebb megyünk az élet rétegeződő javaiban, annál nyilvánvalóbb lesz ez az igazság. Akkor éljük leggazdagabb, legelevenebb, legaktívabb pillanatainkat, amikor valamilyen igazi „dicsőségnek" a nézői és látói vagyunk. A régi világ nem hiába tette meg legünnepélyesebb élményeinek a színterévé a „nézőhelyet", a „theatrumot". Ott csaptak legnagyobbra életének a lángjai.

Miért szomjúhozza minden lángész a hírnevet, azt, hogy az emberek észrevegyék és meglássák az ő dicsőségét? Ha igazán nagy lélek – és amennyiben az, – nem a maga személyes hiúsága kedvéért, hanem a milliók önnön érdekében. Tudatában van annak, hogy általa szebbé, mélyebbé, gazdagabbá válik másoknak az élete. Érzi, hogy a szíve dalaitól, vagy a keze remekműveitől, ha figyelnek rá, kövek is meglágyulnak, meleg források fakadnak jéghegyekből is, virágba borulnak pusztaságok is, felébrednek az emberekben szunnyadó hangok és erők, és új lendületet kap az életük fölfelé.

Hát még a Jézus Krisztus dicsőségének látása! Nem passzív unalom az, hanem a léleknek növekedése, minden hangjának a megszólalása, elfojtott energiáinak a felszabadulása. Kifogyhatatlan termékenység, pezsgő elevenség, a fejlődésnek örök lendülete. Ami a rügynek és a bimbónak az éltető napba nézése, az minekünk az Ő „dicsőségének a látása". Elég reménység és tartalom ez számunkra mindörökre!

Hiszen ez az, ami már ebben a földi világban is igazán életté avatja számunkra az életet. Ezt keressük sóvárgó lélekkel: meglátni az Ő dicsőségét az embersors kavargásaiban, rábukkanni az Ő kivilágosodó arcára örömeink és fájdalmaink váltakozásában, felfedezni az Ő kezének nyomait az élet kusza szövedékében, meglátni Őt a dolgok középpontjában, amint minden

Őkörülötte forog... Valahányszor ez megadatik nekünk, megújhodás az mindig és megteljesedés. Szabadok vagyunk ilyenkor és győzelmesek!

De milyen töredékesen és szaggatottan van benne részünk! Mint a hold fénye a sűrű felhők között, úgy bujdosik előlünk ebben a világban az Ő dicsőségének az arca. Hogyne fogna hát el a honvágy az után a világ után, amelyben zavartalanul, tisztán és teljesen vár reánk ez az ajándék? És hogyne volna elég nekünk annyit tudnunk a földi életen túl biztosított jövendőről, hogy abban „meglátjuk az Ő dicsőségét, amelyet az Atya adott neki”?

III.

[Másoló megjegyzése: a kézirat itt véget ér.]

***

„Felső megvilágítás.”

(1945. április 8.)

Lekció: János 19. 1–15.

Textus: „Felele Jézus: Semmi hatalmad nem volna rajtam, ha felülről nem adatott volna neked...”
János 19, 11.

A nagyheti ünnepnapok hamar elmúltak felettünk, és megint elnyelt minket a mi mostani nehéz életünknek sok hétköznapi gondja-baja. Eggyel több ok ez arra, hogy a nagyheti történetet ne tegyük félre, amíg egy év múlva megint visszatér nagypéntek és húsvét ünnepe. Hiszen az Evangéliumoknak a terjedelméből egy negyed- vagy egy harmadrész esik Jézus utolsó napjai eseményének az elbeszélésére. Nagyon sokat kellene tehát félretennünk, ha a naptári rendhez akarnánk igazítani ezek iránt az események iránt való érdeklődésünket.

Álljunk meg hát most is ennek a történetnek egyik megkapó állomásánál: Jézusnak Pilátus előtt való kihallgattatásánál. Palotájának nyílt tornácáról bevezettette Pilátus a vádlottat a „törvényházba”, hogy ott négyszemközt is beszélhessen vele. Amit ott kint a Jézus halálát követelő sokaság kiáltásaiból hallott, hogy Ő „Isten Fiává tette magát”, az „megrémítette” babonás lelkét. Az ő pogány vallásának hitregéi is beszéltek „istenfiakról”, akik sokszor fel nem ismerve járnak az emberek között. Csak nem ilyesféle titokzatos lénnyel keveredik most bajba? Amikor hát magukra maradnak, megkérdi tőle: „Honnan való vagy te?” De Jézus mélységes hallgatással felel. Pilátus elveszti a türelmét, és a hatalmát éreztetve akarja megszólaltatni Jézust: „Nekem nem szólsz-e? Nem tudod-e, hogy hatalmam van arra, hogy megfeszítselek, és hatalmam van arra, hogy szabadon bocsássalak?” Jézus erre csakugyan megszólal, de nem a megfélemlített rabnak a hangján, hanem olyan válasszal, amelyre nekünk még most is, annyi idő múltán, érdemes áhítattal visszafigyelnünk: „Semmi hatalmad sem volna rajtam” – mondja Pilátusnak, – „ha felülről nem adatott volna neked. Nagyobb bűne van azért annak, aki a te kezedbe adott engem.”

Ezzel a válaszával egyszerre más megvilágításba helyezi az egész jelenetet: felső megvilágításba. Tekintetünk eddig ide-oda vándorolt Őközötte és a római helytartó között. Hol az Ő felséges nyugalmát csodáltuk, amellyel szenvedéseit viseli, és a közelgő halálos ítélettel szembenéz. Hol a Pilátus arca vonásait figyeltük: vajon kapkodó, ide-oda ingadozó lelkében hogyan fog kialakulni a bírói döntés? De most egyszerre oda föl nézünk, ahova Jézus szavai utalnak: onnan felülről kapott minden hatalmat Pilátus, amellyel most élet és halál fölött dönteni fog. Milyen más színben tűnik elénk egy táj, amikor a borús égen megszakad a felhőkárpit, és a résen át eláraszt mindent a napfény onnan fölülről! Mesterséges fénnyel is milyen meglepő színváltozatokat lehet elérni, amikor a színpad és díszletei fölött láthatatlanul rejtőző fényforrások egyszerre kigyulladnak, és aláömlik fényözönük! Mintha előttünk is megnyílna most az ég a Pilátus „törvényháza” fölött, hogy az ott lejátszódó jelenetet Isten világosságánál tudjuk szemlélni!

Tanuljuk meg Jézus szavaiból minden dolgunkat ebben a felső megvilágításban látni!

*

Minden hatalom tehát, amellyel a római helytartó rendelkezik, akinek parancsára katonák, poroszlók és hóhérok mozdulnak meg, csak úgy „adatott” neki: onnan „felülről”, Istentől kapta. Az a nagy birodalom is, amely az egész világot uralma alatt tartotta akkor, s amelynek

nevében Pilátus is ott ült a zsidó nép fölötti uralom székében, ugyanonnan, „felülről” eredt: Istennek voltak vele céljai az emberiség történetében, s ezért ruházta fel a népek fölötti hatalommal. Nincs olyan hatalmasság e földön, amely népek, és a hozzájuk tartozó egyének sorsát másképpen intézhetné, csak ilyen Istentől „adatott” hatalommal. Ő az embereknek és a nemzeteknek egyetlen végső és igazi Ura, s akiknek a kezében mi ott látjuk a hatalmat, csak addig gyakorolhatják azt, amíg Ő akarja.

Ma minket nehéz kenyérgondjainkon kívül a politikai élet láza tart fogva. Nem egészséges állapot ez, és boldog idők akkor következnek majd el ránk, ha a politikai kérdések megint háttérbe szorulnak egyebek mögött. Nem egészséges ember az, aki nagyon érzi, hogy neki pl. csontjai vannak. Jobb, ha teste tömegét úgy tartja fent csontrendszerének a váza, hogy mozdulatai közben nem kell minduntalan rágondolnia. De a mi nemzedékünknek az a sors jutott, hogy az egész világ életében, és különösen a magyar történelemben végbemenő óriási politikai átalakulások részese legyen. Ne panaszkodjunk hát, ha át kell élnünk az ezzel együtt járó lázakat is, hanem vegyük ki részünket a mai életből úgy, amint annak feladatai elénk vannak szabva! Csak bocsássuk rá mindenre azt a felső megvilágítást, amelyet Jézus szavai ragyogtatnak fel előttünk. Akiknek a kezében most ott van a politikai hatalom, azok is csak azért gyakorolhatják azt felettünk, mert onnan „felülről adatott nekik”!

Ne mondja senki, hogy azért jött ide, hogy egy áhítatos órára éppen a körülöttünk végbemenő politikai eseményekről meg tudjon feledkezni, és itt valami másról halljon, mint amiről az újságcikkek harsogó szava beszél. Azért jöttünk össze itt, hogy Isten beszédére figyeljünk, és nem szólhatunk bele abba: miről beszéljen Ő, és miről ne. Nos, az Ő Igéjének igenis van szava a politikai kérdésekben is, és azokat is csak az Ő Igéjének a fényében láthatjuk tisztán. A mi református eleinknek ez iránt nagyon élénk érzékük volt. Amikor a Helvét Hitvallásban számot adtak arról, hogy mit fogtak fel a Bibliából, mint Istennek irányadó és parancsoló szavát, nem zárhatták le ezt a hitvallást a nélkül, hogy egy utolsó fejezetben ezt is bele ne foglalták volna: mi mondanivalója van az Igének a „felsőbbségről”, vagyis mai nyelven: az „államról”, és azzal kapcsolatos, tehát politikai kérdésekről.

Most nem merülhetünk bele ennek taglalásába. A dolog lényege alapigénkben világosan áll előttünk: minden állami hatalom Istentől ered. Még a Pontius Pilátus által gyakorolt hatalom is, amely halálra ítéli és megöli Jézus Krisztust. Az olyan állami kormányzat, amely alattvalóinak békességes és virágzó életét munkálja, Istennek ugyanolyan áldandó földi jótéteménye, mint a mindennapi kenyér. Az olyan állami kormányzat is, amely alatt sanyarúság élni, mert az alattvalók egy kicsiny kiváltságos rétegének a javára a félrevezetett és kihasznált nagy többség csak senyvedve élhet, még mindig lehet Istennek jótéteménye is, mert még mindig jobb az ilyen kormányzat alatt várni a jobb jövendőt, mintha minden kormányzat nélkül általános zűrzavarban bomlik fel az életünk, – egyébként pedig Istentől az emberekre mért megpróbáltatás, amelynek a maga idején véget is vet az Ő kegyelme.

Mindenképpen az a dolga minden keresztyén embernek, hogy Isten kezében tudva minden hatalom forrását, alázatos imádságban állandóan az Ő gondjaiba ajánlja a földi hatalmat gyakorlóknak szolgálatait. Ha keserűen kell visszagondolnunk arra az államvezetésre, a magunkéra is, más népekére is, amely végül a nagy mélységbe juttatta életünket, vizsgáljuk meg magunkat: imádkoztunk-e eléggé komolyan egyenként és együttesen azért, hogy Istennek kedve szerint való földi kezekbe „adassék” az a hatalom, amely sorsunkat intézi? Ha őszinte lesz a bűnbánatunk az elmulasztottakért, bizonyára rajta leszünk, hogy a jövőben másképpen legyen; azokért, akik az újraépítés felelősségteljes és nehéz történelmi munkáját most kezelik, hűségesen és buzgón fogunk imádkozni, hogy Isten általuk az óhajtott megújulás felé igazgassa életünket.

Erre késztet bennünket az a felső megvilágítás, amelybe Jézus a földi kormányzat polcára helyezettek „hatalmát” állítja.

*

De Jézus nem csak úgy szólt Pilátushoz, mint a római világhatalom helyi képviselőjéhez, hanem személy szerint is mondotta neki, amit mondott. Szavaiban az is benne foglaltatik, hogy „felülről”, Isten rendeléséből van az, hogy most éppen ő, Pontius Pilátus ül a zsidóországi helytartóság székében, és onnan kimondhatja Jézus felett az ítéletet. Ezért esik szó Pilátus bűnéről is, amelyet a neki „adatott hatalommal” visszaélve elkövetni készül, amikor Jézus életét kiszolgáltatja ellenségeinek. Azoknak „nagyobb bűnük van”, mondja Jézus, mert azok indították el az életére törő támadást. Pilátus csak másodlagos szereplő a szomorú történetben. De ha Jézus, – ó, milyen példaadás ez is számunkra ma! – menti is Pilátust, amennyire menthető, és nem is ró fel neki nagyobb bűnt, mint amennyiért tényleg ő maga felelős, azért félreérthetetlenül megállapítja Pilátus bűnrészességét is. Ő, a vádlott, nyíltan a szemébe mondja hatalmas bírájának: másoknak „nagyobb bűnük van”, mint neked, – mintha Pilátus volna vádlott, és Ő a bíró. De Pilátusnak a bűnét és felelősségét is felső megvilágításba helyezi szavaival. Az a hatalom, amellyel Pilátus visszaél, „felülről adatott neki”. Ahonnan kapta, onnan fogják felelősségre vonni érte. Mintha azt mondaná Jézus: itt nem kettőnk közötti ügyről van szó, hanem mindketten a magasságos Istennel állunk szemben. Te a kezedre bízott hatalommal az Ő szolgálatában állsz, neki is tartozol hát számadással cselekedeteidért. Ezért mégsem lép fel evilági értelemben bíróként Pilátussal szemben, hanem türelmes készséggel várja: mondja ki az, a maga Istentől rendelt hatáskörében az ítéletét Őfelette.

Ugyanebben a megvilágításban látva az életet, egymással szemben mi sem tanúsíthatunk más magatartást. Te magad is, a másik ember is, akivel dolgod van, egyaránt „felülről” kaptátok életeteknek kisebb-nagyobb körét, amint az Isten kijelölte számotokra. És egyenként mindegyik ember Istennek felel azért, hogy azt a kört milyen tiszta hűséggel vagy mennyi bűnnel és botlással tölti be. Ahogy Pál apostol mondja: „ki-ki a maga terhét hordozza”, – t.i. a maga felelősségének a terhét. Az a másik intése, amely ugyanannak a levelének ugyanabban a szakaszában néhány mondattal előbb olvasható, és látszólag homlokegyenest ellenkezik ezzel: „Egymás terhét hordozzátok” – voltaképpen ugyanazt célozza. Mert ez meg az egymás hibáinak a türelmes elviselésére vonatkozik. A másik embernek sok „terhes” tulajdonságát és cselekedetét az tudja éppen elhordozni, aki nem tolja fel magát bíróul, mintha ő volna hivatva felelősségre vonni a másikat, hanem ráhagyja a dolgot Istenre: majd felel az Ő színe előtt mindenki! És mindenkinek elég a maga felelőssége terhét hordozni!

Vesszen ki az életünkből az a tudat, hogy mindnyájan Isten előtti személyes felelősséggel forgolódunk ki-ki a maga körében, és mi lesz a következmény? Gazdátlan emberek tömegévé válunk, amelyben egymás gazdáinak képzeljük magunkat, és kölcsönös felelősségre vonások és ítélkezések perpatvarában töltjük el az életet. Vannak ugyan éppen az Istentől rendelt állami életnek illetékes szervei arra, hogy felelősségre vonasson mindenki, akinek bűne nyilvánvalóan sérti a többi ember érdekeit. De mi az ilyen hivatott bíróságok munkájával nem elégedve meg, magunkat is illetékeseknek érezzük a mások fölötti bíráskodásra. Kezdve azokon a kicsinyes pletykálkodásokon, amelyekben a távol levőket szapuljuk sok mindenért, amihez semmi közünk sincs, mert egyedül csak őrájuk magukra tartozó dolog, – el egészen odáig, amikor az egész közélet úgy alakul, (éspedig nem átmeneti szükségképpen, mint háborúk és forradalmak idején, amikor természetszerűleg születnek meg rendkívüli intézkedések, hanem úgy, mintha ez volna a kívánatos formája az életnek) – hogy beleszólunk az ember minden dolgába; mire költse a pénzét, milyen könyvet olvasson, kivel kössön házasságot, – tűrhetetlen regulázás, ellenőrzés és gyámkodás alá hanyatlik az élet. Egyszerűen azért, mert

feledésbe ment az, amit Pál apostol így fejez ki egy helyen: „Te kicsoda vagy, hogy kárhoztatod a más szolgáját? Az ő tulajdon urának áll vagy esik.”

Ha azt akarjuk, hogy pusztulásából kikelő magyar életünk valóban a szabadság napfényében virágozzék, akkor meg kell tanulnunk egymásra és egymás dolgaira úgy tekintenünk – ahogy nagykorú emberekhez illik, – mint őrálló felelősséggel felruházott emberekre, akik egymásnak nem tartoznak számadással, és ezért egymás dolgaiba nem avatkozhatnak bele. Ez a kölcsönös megbecsülés és egymás külön-külön élete körének a tiszteletben tartása ott fejlődik ki, ahol az emberek felső megvilágításban látják egymást, vagyis tudják, hogy van a másik embernek Ura, akitől onnan „felülről adatott”, ami joga és hatalma van, s az majd megítéli őt azért: hogyan élt vagy hogyan élt vissza azzal, amit kapott.

*

A legfontosabb azonban a Jézusnak Pilátushoz intézett szavaiban, hogy azok által a saját sorsát helyezte „felső világításba”. Annak a hatalomnak, amely Pilátus kezében volt, Ő szenvedő áldozataként állt ott. De a rajta esett igazságtalanság és a fenyegető további szenvedések miatt nem szórja keserű vádjait Pilátus fejére, és nem lázadozik ellene dühös kifakadásokkal, mert tudatában van annak, hogy neki nem is Pilátussal van voltaképpen dolga, hanem az Ő mennyei Atyjával. Pilátusnak nem volna hatalma fölötte, ha „felülről nem adatott volna neki.” Még Pilátus bűne is csak azért történhet meg, mert Isten eltűri, hogy ő visszaéljen hatalmával, és azért tűri el, mert ez így tartozik bele az Ő terveibe.

Ezt a bizonyosságot Jézus a gecsemánéi éjszakai imádságában vívta ki magának. Amikor már egészen szűkre szorult körülötte ellenségei ármányának a gyűrűje, és a szemébe meredt a közelgő veszedelem, amelynek sírját az emberi bűn megásta neki, forró imádságban könyörgött azért, hogy: „ha lehetséges, múljék el tőle ez a pohár.” De már előre hozzátette: „Mindazonáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint Te akarod!” És amikor tisztán látta, hogy neki az a küldetése, hogy mindvégig elszenvedje azt, amivel az emberi bűn rátámadhat Istennek arra a szeretetére, amelyet Ő hirdetett és megtestesített, akkor fölkelt és csendes, alázatos engedelmességgel elindult a kereszthalál felé. Látta: Istennek, az Ő Atyjának keze nyújtja felé a keserű poharat; kiürítette hát azt fenékig. S szenvedéseinek az egész útján, annak minden állomásánál, azt érezte, hogy Isten akarata megy végbe Őrajta és Őáltala. Pilátus is mit árthatna neki minden ő hatalmával, ha nem Isten rendelte volna úgy, hogy kimondja a halálos ítéletet fölötte? „Semmi hatalmad nem volna rajtam, ha felülről nem adatott volna neked.”

Másképp, a Jézus módjához sokkal hasonlatosabb módon viselnénk mi is szenvedéseinket, amelyek rajtunk eláradtak, ha megtanulnánk azokat így fogadni: Isten kezéből. Emberek bűne borzasztó sebeket ütött rajtunk, de ha csak azért tehették meg, mert általuk Isten akart megsebezni, akkor az más! Ő soha sem üt olyan sebeket, amelyeket meg ne gyógyítana! Rettentő pusztulás ért bennünket emberek bűnei miatt, de ha minden romlás csak azért következhetett be, mert Isten az Ő titokzatos tervei szerint így rendelte felőlünk, akkor megnyugodhatunk! Ő csak azért ront, hogy annál jobbat építsen a helyébe. Elhurcoltak veszedelmek közé, amelyekből csoda, hogy élve visszatértél? Kifosztottak mindenedből úgy, hogy csak a rajtad lévő egy öltő ruhád maradt meg? Szétszórták a szeretteidet, és még nem is tudod, nem jutottál-e már özvegységre, vagy viszont láthatod-e még gyermekedet ebben az életben? Elviselhetetlen volna, ha csak azokkal az emberekkel állnál szemben, akiknek volt hatalmuk mindezt megtenni. De emeld fel tekintetedet és lásd meg: onnan felülről más megvilágítás esik minden veszteségedre és fájdalmadra. Isten tette a vállaidra a nehéz próbák terhét, és neki megvoltak vele áldott, szent céljai. Te is odahajthatod fejedet az Ő keze alá, és elmondhatod a Jézus imádságát: „Legyen úgy, amint te akarod!”

Az emberek csak figurák, akiket az Ő titkon munkálkodó keze mozgat. Csak annyiban nem azok, mert cselekedeteikért felelnek majd. De ez nem rád tartozik. „Enyém a bosszúállás” – ezt mondja az Úr!” Rád az tartozik, hogy ne légy olyan, mint a gyermek, aki beleéli magát abba a látszatba, hogy a bábjáték figurái csakugyan beszélnek és ágálnak, hanem légy hasonló ahhoz a felnőtt nézőhöz, aki a kifaragott és kifestett bábukat figyelve voltaképpen a színpadon nem is látható művészt figyeli.

Istennel intézd el, ami keserűséget és nyomorúságot rád hozott a fölöttünk kitört nagy vihar. Talán akkor meg is érted, vagy legalább megértesz valamit abból: mit akart veled, amikor úgy meglátogatott? Nemsokára talán már hálát is tudsz adni neki érte, hogy veled is keserű pohárt itatott meg. Meglehet, hogy sokáig, talán az életed végéig nem fog kivilágosodni előtted: mi jót szánt neked, amikor rád szabadított embereket, akiknek „hatalmuk volt rajtad”, és azt kegyetlenül éreztették is veled. De akkor is megbékélt és szelíd lélekkel hordozhatod fájó emlékeidet, vagy a rajtad megmaradó terheket, amelyek rád szakadtak. Hiszen embereknek „semmi hatalmuk nem volna rajtad,” és ezután sem lehet soha, csak ha „felülről adatik nekik.”

***

A húsvéti megismerés

„Mondta neki Jézus: Mária!”
János 20, 16.

Azok a sajnálatraméltó embertársaink, akik nem tudnak velünk együtt húsvétot ünnepelni, mert nem tudnak hálás hódolattal meghódolni a húsvéti titok előtt, kénytelenek valamilyen magyarázatát adni a húsvétról szóló evangéliumi történeteknek, hogy azokat szétszedve beskatulyázzák a történelmi jelenségek általános rekeszeibe, és végül megnyugtathassák magukat, hogy nem történt ott és akkor semmi más, csak ami máskor és egyebütt is meg szokott történni. Főképpen két magyarázathoz folyamodnak, de egyikkel sincsen sok szerencséjük.

Egyfelől megkísérlik, hogy a Jézusért rajongó utókor regeköltő képzelődésének a számlájára írják a húsvéti történeteket. Ennek kíméletlenül ellene mond a történeteknek az az egyetemes vonása, hogy mentesek a csapongó képzeletnek a színdús játékától. Valami mélységes egyszerűség, szinte meglepő józanság jellemzi őket. Hogy csak egy példát idézzek: sehol nem találjuk bennük a húsvéti csoda magvának, magának a Krisztus feltámadásának leírását. Amikor a gyászoló asszonyokkal és tanítványokkal együtt odaérkezünk a sírhoz, az már üres. És olvassuk leírásait a Feltámadottal való többrendbeli találkozásoknak. De amire főképpen kíváncsiak volnánk: hogyan ment végbe a feltámadás, arról hallgatnak az elbeszélések. Micsoda tere nyílt volna pedig itt a fantázia dobzódásának, és milyen más húsvéti történetek születtek volna meg, ha bennük a napkeleti költészet csillogtatná meg tarka színskáláját!

Mások viszont elismerik, hogy a húsvéti történetek mögött az első tanítványoknak felejthetetlen élményei vannak feljegyezve, de olyan élmények, amelyek mégiscsak az ő lelkük műhelyében születtek meg. Víziókban és hallucinációkban találkoztak az elveszített Mesterrel, mert olyan kimondhatatlanul vágyakoztak utána. Megszokott az történni az emberi lélekkel, hogy ha hatalmába keríti valami nagy sóvárgás és az nem talál kielégülést a valóságban, akkor önnön lendületével átcsap a kielégülésbe az álom óráiban, vagy az ébrenálmodás élményeiben. Az ember maga ilyenkor jóhiszeműleg meg van győződve arról, hogy valóságot él át, – csak a kívülálló szemlélő állapíthatja meg, hogy illúzió az egész. De ez a magyarázat is zátonyra fut a húsvéti történeteknek egy mindig újra megismétlődő vonásán.

Nem olyan emberekről olvasunk itt, akik minden áron keresték és várták az elveszített Mesterrel való újratalálkozást. Hanem olyanokról, akik annyira lemondtak már erről, hogy még akkor sem hittek a lehetőségében, amikor a szemük előtt volt már. Újra meg újra azt olvassuk, hogy nem ismertek rá a Feltámadottra, és nem hittek benne, amíg kételyeik el nem oszlottak felőle. Feltámadásának ténye mindig újra harcba kell, hogy szálljon elcsüggedt, gyászba rögződött lelkük ellenállásával. És amikor megszólal ajkukon a húsvéti bizonyosság, az nem azért van, mintha önkéntelenül beleizgulták volna a lelkük hajlandóságait, hanem azért, mert nem tehettek másként: meg kellett hódolniuk a tény előtt, amely minden alanyiságtól függetlenül megjelent előttük, és akarva-nem akarva legyőzte ellentmondásaikat.

Ezt a küzdelmet látjuk lejátszódni a Mária Magdolna esetében is. Az ő számára is úgy jelenik meg először a feltámadott Jézus arca, mint ahogy sűrű ködökön át mutatkozik téli reggeleken a napnak homályos, szürke, felismerhetetlen korongja. Nehéz elhinni, hogy egyáltalán fent van már az égen! Csak amikor sugárzása megritkítja, felszívja és végre szertefoszlatja a párázat kárpitját – jelenik meg királyi fényében, és ontja alá szikrázó dicsőségét.

Mária, amint az üres sír fölé borultan zokog, észreveszi ugyan, hogy áll valaki a háta mögött, hátra is pillant, és hallja a kérdést: „Asszony, miért sírsz? Kit keresel?” De nem lát mást, csak

egy idegent. A legtermészetesebb gondolat számára az, hogy az Arimáthiai József kertjének a kertésze áll ott, és e szerint mondja el neki panaszát, – hogy nem tudja, hova kerülhetett a drága holttest, talán ő tudna valamit mondani? Aztán megint visszaroskad a sír szája felé, és kezébe temeti könnyes arcát. Túl sűrű a fájdalom borulata, semhogy egyszerre megismerhetné azt, akivel beszélt. – De újra megszólal. És most szétfut a homály. Újra megfordul, és egyetlen kiáltással: Rabboni! Mester! – a lábához veti magát a Feltámadottnak, az újra visszanyert és megismert Megváltónak.

Az a fénysugár, amelyet feléje lövellt, s amely előtt utat kellett nyitnia minden szomorúságnak és kétségnek, egyetlen szó volt csupán: „Mária!" De mi minden nem volt ebben az egyszerű megszólításban! Egész gazdagságát csak a szívünkkel foghatjuk fel. Éppen ezért ez az egész jelenet azok közé tartozik, amelyeket úgy lehet legjobban megérteni, ha az ember meghagyja érintetlen, hamvas szépségében, és úgy szívja fel magába a hatását. Félő, hogy minden magyarázat csak elvesz a teljességéből. Ezért arra is kell, hogy kérjelek benneteket, hogy majd ha elhallgatott a prédikátor szava, idézzétek fel otthoni magányotokban még egyszer magát a történetet, éljétek bele magatokat harmatos, üde hangulatába, és engedjétek, hogy közölje veletek a húsvétnak szívhez szóló örömüzenetét úgy, ahogy semmilyen fejtegetés nem tolmácsolhatja azt.

De azért próbáljuk meg mégis, – emeljünk ki egyet-mást ennek az egyszerű megszólításnak gazdag jelentéséből. Mária Magdolnát meggyőzte a húsvéti igazságról. Hátha minket is rávezet a húsvéti bizonyosságnak egy-két fontos titkára.

I.

„Mária!" – ebben a megszólításban benne volt az, hogy: „Te ismersz engem!" Mintha szelíd szemrehányás is lett volna azért, hogy nem ismerte fel mindjárt azt, aki szóba állott vele. De mindenesetre segítség volt avégre, hogy felébredjenek az emlékei, és megnyíljanak a szemei. Amit az imént hallott: „Asszony, miért sírsz? Kit keresel?" – az még lehetett idegennek a szava is, akivel most találkozik először. De Az, aki nevén szólítja, nem először jelenik meg az életében. Ezt a hangot már sokszor hallotta. Csengése úgy járja be a lelke csarnokait, mint a régi lakó a sokszor bejárt szobákat. Hogy rajzanak fel az elmúlt évek elpihent benyomásai! És amint körülröpködik a föléje hajló fejet, hogy eltűnik arról az idegenszerűség minden árnyéka! Ő az! „Rabboni! Mester!"

Az volt a baj, hogy a lelkét egyetlen kép tartotta fogva: a halott Mester lepedőkbe göngyölt holttetemének képe, – úgy, amint a sírbatételkor utoljára látta. Azt kereste most is mindenütt, – de azt nem találhatta meg sehol a világon. Most előkerül a régi emlékek alakja, – azé a Krisztusé, akit követett volt, mindenét elhagyva, – és egyszerre kitűnik, hogy annak a kereteibe beleillik a valóság; annak a körvonalai megteljesednek élettel; annak a mintájával megegyezik az előtte álló alak. Nem lehet kétség többé: ugyanaz a régi, ismerős, áldott arc. Krisztus, aki meghalt, feltámadott és él!

A húsvéti bizonyosságnak egyik lényeges titkára bukkanunk itt reá. A feltámadt Krisztus annyi jelentőséggel bír bárkire nézve is, amennyi jelentőséggel Krisztus maga bír ránézve. Ahhoz, hogy eleven találkozása legyen valakinek a Feltámadottal, szükséges, hogy ismerős legyen vele egész földi életéből. Ha Krisztus csak üres név, amelyhez nem fűződnek felejthetetlen benyomások, hiába szólal meg feltámadása dicsőségében: nem ismer rá a lélek. Kell, hogy sokat együttidőzött legyen előbb vele. El kellett kísérnie vándorútjain. Hallania kellett, amint magához hívja a megfáradtakat és maga után szólítja az Isten országára óhajtozókat. Ismerősnek kell lennie szelíd szavával, amellyel megsimogatta a betegeket és mosolyt csalt az ölébe vett gyermekek arcára. Visszhangoznia kellett a lelkének attól a zengő szózattól, amely

a tóra vize felett szállott a parton tolongók szomjas sokasága felé, hirdetve a kegyelemnek titkait, és mennydörögve ostorozta a képmutatók összeesküvő táborát, bejelentve az Istennek megvesztegethetetlen ítéleteit.

Kellett, hogy éles tőrként járják át a szívét a Szenvedőnek elhaló, utolsó szavai. Az, akinek az emlékezetébe belehullott a Krisztus életének ez a záporozó bőséggel áradó sok-sok benyomása, s aki ezt elraktározta ott, mint legféltettebb kincsét ezen a világon, – húsvét hajnalán nem maradhat sokáig bizonytalanságban. Ha vannak is kétségei pillanatnyi időre, hogy vajon nem hangulatok csalóka délibábja játszik-e vele, hamarosan eloszlik a bizonytalanság. Nem idegen, ködös, szétfolyó alak az, ami szemei előtt feltűnik, hanem határozott körvonalú, jól ismert, és azonosítható valóság. Tudja, kivel áll szemben. Ráismer a hangjára. És leborulva ujjong, hogy nem csak valamikor élt, hanem él ma is – Feltámadott!

II.

„Mária!" – benne volt ebben a megszólításban az is, hogy: „Ismerlek tégedet!" Mélységes irgalom szólal meg benne, amely megüti az ő nagy fájdalmát és lehajol hozzá, hogy kiszabadítsa annak zsibbadásából. Az, aki általános megszólítással „asszony!"-nak nevezte az imént és tudakolta tőle sírásának okát, lehetett volna a kertész. Annak idegen volt ő is – nem más, mint ismeretlen és közömbös síró asszony, egy a világnak sok síró asszonya közül. De aki nevén szólítja őt, az mindent tud, az ismeri az ő bánatát, és azért jött, hogy véget vessen annak. Az elhagyatottságnak a szürke homályából egyszerre a könyörülő gondoskodás fényes középpontjába kerül – ő, éppen ő, – és ezzel megoldódik számára minden kétség. Megismeri az ő Mesterét. Tudja már, hogy a halál nem ragadta el örökre tőle.

Hiszen azok az emlékek is, amelyeket Őróla lelkében elrejtve őrzött, azért voltak drágák, mert amióta Őt ismerte, azóta tudta, hogy őt is ismeri valaki. Nem úgy kísérte Őt útjain, nem úgy csodálta tetteit és nem úgy hallgatta beszédeit, mint mások, akik elvesztek századmagukkal a kíváncsi tömegben. Ha úgy kezdte is valamikor, jött egyszer egy nagy fordulat, amikor az arcok elmosódó tengeréből kiviláglott az ő arca, Krisztus szava egyenesen őhozzá szólt, ereje az ő életébe nyúlt bele. Úgy volt, mintha éppen az ő számára jelent volna meg ez a csodálatos Isten-követe. Hiszen ha az egész világ boldog és megelégedett lett volna is, az ő élete felkiáltott az égre a mentő segítségért. És az irgalom lenyúlt érte. Megragadta őt a nagy emberáradat hullámaiban, és kiemelte a szabadulás örömébe. Mintha külön az ő címére intézett üzenet érkezett volna. Mintha a nevén szólítva személyesen őt tüntette volna ki a nem várt kegyelem.

Azóta naponként az adta őt vissza önmagának, hogy magán érezte Krisztusnak tekintetét. Ez volt személyiségének a szilárd fundamentuma. E nélkül ezerszer szétesett volna az élete és visszahullott volna a tömegbe, hogy elsodródjék a többi névtelen, senkitől számon nem tartott élettörmelékkel. És úgy látszott, hogy ez a veszedelem most be is következett. Amióta Krisztusát elvesztette, máris összecsaptak felette a hullámok. Ki fog vele ezután törődni? Ki fogja észrevenni és megérteni? Kinek a számára jelent ő még valamit ezentúl?

„Mária!" – ez az egyetlen szó elég volt, hogy megfeleljen ezekre a kérdésekre. Megtudta belőle, hogy nincs elhagyatva. Él az, aki számon tartja, ismeri és megsegíti az árvaságtól fenyegetett lelkét. Nevén szólítja, és amikor visszatér hozzá, egyben sajátmagát is visszaadja neki.

A húsvéti bizonyosságnak egy másik fontos titka tárul fel itt előttünk. Nem örülhet a feltámadott Krisztusnak az, aki még nem érezte, hogy Krisztus az övé, külön az övé. Kellett, hogy az embermilliókhoz szóló szavaiból egyszer kicsendült légyen hozzám az Ő egészen személyes megszólítása. Lehetetlenné kellett válnia annak, hogy a sokadalomban felismer-

hetetlenül eltűnjék. Szemtől-szembe kellett állnom Ővele, mint aki kiemelt és kiszólított a többiek közül, mert velem külön van dolga. És ezzel örökre el kellett oszlania annak a nyomasztó, elviselhetetlen gondolatnak, hogy csak szám vagyok a statisztika oszlopában, csepp az óceánban, porszem a fergetegben. Néven szólított személyiséggé kellett felébrednem, meggyógyulnom, újjászületnem a Krisztus közelében.

Akkor a húsvét bizonyosságától sem foszthat meg semmilyen kétség. Mert azt a hangot, amely nevemen szólít, és ezzel kiemel az elkallódás tömkelegéből és megtart a magam személyisége boldog birtokában, – hallom ma is. Naponként újra ébreszt, bíztat, megvigasztal és megerősít. Ha még oly szürke kis névtelenje vagyok is a világnak, tudom, hogy Valaki ismer, és soha nem felejt el velem gondolni. Él a Krisztus, feltámadott a halálból!

III.

A legcsodálatosabb dolog ebben a történetben az, hogy elég volt egyetlen szó, egy név: „Mária!" – hogy elmondja mindazt, amit el kellett mondania, hogy megszülethessék egy lélekben a húsvéti öröm.

Különös hatalma van a névnek. Jól megérthető, hogy gyermekded, babonás lelkű népek varázslatos erővel felruházottnak hiszik, s azt tartják, hogy a névben benne van az ellenségnek vagy a jóbarátnak a sorsa, amelyre átkot vagy áldást akarnak lehozni. Valahogyan csakugyan benne van az ember nevében az egész sorsa. Előbb tudtuk a nevünket használni, mint azt az egyszerű és mégis végzetteljes szót: „én". A nevünk volt az a titokzatos virágcserép, amelyben az ébredező öntudatunk kifeslett. És azóta is hozzáfűződik a nevünkhöz minden esemény, amely az énünk történetében szerepet játszott. Beírták a nevünket az iskolába. Benne van a bizonyítványainkban, a munkakönyvünkben, a kinevezési okmányunkban. Elhangzott a nevünk házassági esküvésünkben. A nevünk jelzi minden vagyonunkat ezen a világon, könyveinket a szobánk polcán, vagy ingatlanainkat a telekkönyvben. És egyszer majd ráfestik a nevünket egy koporsóra és rávésik egy sírkőre. Minden embernek az életsorsa kiolvasható a nevének történetéből. A név az a fonál, amelyre az élet ráaggatja mindazt a jót és rosszat, ami osztályrészünkül jut. Örömeink híre csakúgy a nevünk szárnyán száll tova, mint fájdalmaink részvétet kereső üzenete. Nevünk viseli becsületünk és dicsőségünk aranyporát, rá rakódik szégyenünk és gyalázatunk szennye is.

A név – az ember sorsának összfoglalata. Mondd ki egy embernek a nevét, és azt hiszed, hogy életfáján egy jelentéktelen levelet súroltál, amit akár el is hullathat minden kár nélkül, valójában pedig a gyökeréhez nyúltál hozzá, amellyel áll vagy esik az egész fa.

„Mária!" – ez a megszólítás éppen azért többet jelent, semhogy számon vehetnénk. Csak Mária Magdolna tudta, mennyit jelent, mert az ő egész élete sorsát jelentette. Jelentette mindazt a harmattól csillogó reménységet, amellyel valamikor útnak indult, amikor édesanyja suttogta ezt a nevet bölcsőjére ráhajolva. És jelentette mindazt a tragédiát, amellyel az élet elhamvasztotta a kifeslő virágot. Nem tudjuk, azonos volt-e ez a Magdalai Mária azzal a bűnös asszonnyal, aki Simon házánál reáontotta elrontott élete könnyeit Jézus lábaira, – ahogy a római egyház vallja. Akár így van, akár nem, annyit tudunk róla az evangéliumok feljegyzéseiből, hogy „hét démon" hatalmától kellett megszabadulnia, – tehát bizonyos, hogy a romlásnak és a szerencsétlenségnek mély, félelmetes szakadékait járta meg. Minden: – csalódások, zuhanások, bűnök borzalmas végzete benne volt ebben a röpke névben, amely a húsvéti reggel csendjében megcsendült feléje.

De volt benne még valami, ami mindennél fontosabb: az a szabadulás, megtisztulás és győzelem, amely nevét máig is ébren tartotta az evangéliumokon nevelkedett késői nemzedékek

köztudatában. Benne volt a megváltás, – amióta Krisztus is ismerte és szólította a nevét. Most is az Ő szájából zeng feléje, – és ez a döntő. Minden egyéb, ami hozzátapadt a nevéhez, csak múló, földi epizódja sorsának. Amikor Krisztus szólítja nevén, az ennek a tragikus sorsnak révbe érkezése, feloldott diszharmóniák édes összhangja, töredezett cserépedényben örökre biztosított üdvösség kincse.

Sok szájon és sok kézen megfordul a mi nevünk is. Mindannyiszor egy-egy csepp hull bele az életsorsunk poharába, – hol édes, hol keserű, hol áldott jótétemény, hol gyilkos méreg. Mi lesz végül is a megtelt pohár színe és íze? Arra való lesz-e, hogy utálattal öntsük ki, hogy nyomtalanul igya fel a föld? Vagy alkalmas lesz-e arra, hogy szent áldozatul emeljük fel az Isten színe elé? Attól függ, hogy hallottuk-e nevünket a Krisztus szájából is?

Valamikor mindnyájan a keresztség sákramentumában nyertük el azt a nevet, amellyel pályánkat megfutjuk. Boldog ember az, aki tudatára ébredt már annak, hogy mit jelent ez! Belefigyelni a múltba, amelyből útnak indultunk, és meghallani, hogy a kegyelem ígéretében már előre elhangzott a nevünk, és benne megpecsételtetett a sorsunk; tudni azt, hogy akármilyen földi listában és krónikában szerepel is vagy nem szerepel a nevünk, az Istennek mennyei nyilvántartásába, „az életnek könyvébe” fel van jegyezve; és belehallgatózva a jövőnek nagy némaságába, amelyben elhalt már régen a nevünk emlegetésének utolsó rezdülése is, és megérteni, hogy Krisztus ajkán akkor is zeng még, mert felette nem úr a feledés és az elmúlás: ez az örök életben kiteljesedett embersors. Ebből elég egy csepp, hogy mindent megédesítsen, amit megkeserített a világ. Ha Ő szólít nevünkön, az az „új teremtés” „legyen” szava: „a régiek elmúltak, ímé újjá lett minden.”

E nélkül, természetes, hogy nincs húsvéti bizonyosság. Nem is volna semmi értelme. De aki a maga nevét így meghallotta és így hallja nap-nap után, amint Krisztus szólja az örökkévalóság számára, az nem tépelődik és nem kesereg, hanem megnyilatkozott szemekkel ismeri és leborulva imádja a Feltámadottat.

*

Végül is abba kell hagynunk minden fejtegetést, ha nem akarjuk megcsorbítani alapigénk egész gazdagságát. Majd magányosságunk csendjében szóljon tovább maga a történet. Hiszen a legfőbb tanulság, amely belőle kicsendül, az, hogy Mária Magdolna a húsvéti bizonyosságnak egész életre szóló gazdag ajándékát a Feltámadottal való magányos találkozásban nyerte el. Csak ők ketten voltak ott, senki más.

Itt nem végződik a történet. Amit Mária kapott, nem tarthatta meg a maga titkának. Sietve el kellett vinnie az örömhírt a többi tanítványhoz. Közös örömre kellett gyulladnia húsvét napján mindnyájuk szívének. S azóta egyre nagyobb és nagyobb sokaság, nemzedékek és milliók zengik bele a világba a húsvéti bizonyságtételt és diadalmi himnuszt, – amíg csak állni fog a világ! De éltető forrását, eredtető gyökerét ma is az ilyen négyszemközti találkozásokban bírja a húsvéti hit, – amilyenben Mária Magdolnának volt része az első húsvét hajnalán.

Boldogság a hívek szorongó gyülekezetében megfürdetni lelkünket a győzelmi ének magasra csapó hullámaiban; együtt örvendezni a Feltámadottnak az örvendező egész anyaszentegyházzal. De ez nem elég! Nem itt dől el a dolog! Hanem amikor becsukódik mögötted a templom ajtaja, amikor elbúcsúztál kint az utcán ismerőseidtől, amikor magadban elindulsz hazafelé és megérkezel otthonod magányába; ott, ott kell elcsendesedett, leborult lélekkel meghallanod, hogy Ő a neveden szólít: „Mária!” – vagy akármi legyen a neved, de hozzád szól. Ha erre felszakad a szívedből a megismerés kiáltása: „Rabboni, – Mester!”, akkor tudod, hogy boldog húsvétod, igazi húsvétod, bizonyos húsvétod volt!

***

János 21, 7.

[Másoló megjegyzése: valószínűleg gyorsíró írta.]

Már az első angyali szó is, amelyet a szent asszonyok, kik a sírhoz jöttek, húsvét hajnalán hallottak, azt az utasítást közölte, hogy menjenek Jézus tanítványai vissza Galileába; ott fognak majd találkozni Azzal, aki nincs már a halottak között, hanem él. Igaz ugyan, hogy még ott Jeruzsálemben is megadatott nekik, hogy lássák Őt, nem is egyszer, de azután mégiscsak engedelmeskedniük kellett a parancsnak. Visszatértek Galileába, az ő szűkebb hazájukba, oda, ahol azelőtt is együtt jártak-keltek az ő Mesterükkel, ahol az Ő működésének legnagyobb része is lejátszódott, ahol annyiszor hallották az Ő tanításait, s annyiszor szemlélhették az Ő csodás cselekedeteit, – oda kellett visszatérniük, minthogyha csak ott válnék számukra teljessé a húsvéti öröm. Minthogyha azt kellene megérteniük, hogy a húsvétnak igazi hirdetői lehetnek majd mindenütt ezen a világon, hirdetvén, hogy a feltámadott Úr Jézus Krisztus a megszokott, mindennapi életet szenteli meg; hogy a húsvét nem ragadja ki az embereket a valóságos világból, ahol addig éltek, hanem oda visszaküldi őket, s ezt akarja egészen mássá tenni a számukra.

Valóban, milyen mássá is lett számukra az a régi galileai táj, milyen gazdagon rajzottak ott körülöttük az emlékek; akármerre jártak-keltek, eszükbe kellett jusson: valamikor Ővele együtt jártak ottan, és amikor felfakadt volna szívük keserű fájdalma azért, hogy most már nem látják maguk mellett, akkor kellett, hogy elborítsa ezt a fájdalmat a nagy öröm: láthatatlanul is itt van; ezeket a régi tájakat betölti az Ő jelenlétével, a megszokott régi viszonyokra ráhull az Ő titokzatos közelségének a fénye; ezt a régi mindennapi életet megdicsőíti az Ő feltámadásának a fényével.

Jó nekünk ünnep végeztével ezt a tanítást szívünkbe vésni, testvéreim. A húsvéti örömhír minket is visszaküld a magunk Galileájába. Jó volt pár napra kiszakadni a mindennapi életből, félretenni annak gondjait és munkáit, örömünnepet ülni, de ha mindez igaz dolog volt, valóság volt, akkor azt jelenti, hogy most aztán éppen a húsvéti ünnepnek az erejével és indításával vissza kell, hogy kanyarodjon a mi utunk a mindennapi életre; a mi megszokott viszonyaink, fájdalmaink, küzdelmünk és dolgunk színterére, és ott kell tudnunk és mindig újra átélnünk, hogy a mi Urunk él, velünk van; annak a mindennapi életnek kell új fényben ragyognia a húsvét ünnepi sugárzásától.

Így látjuk az első tanítványok kis csoportját is megint a Genezáret-taván régi halász-szerszámaik közt. Látjuk, hogy nem terhes és nem fájdalmas dolog nekik újra felszállni az ő csónakjukra, s újra elindulni megszokott munkájukra, hanem ellenkezőleg: éppen megkönnyebbülést találnak benne. Mintha valami nagy terhet rázna le a vállairól, amikor feláll Péter, és azt mondja: én elmegyek halászni. És a többiek is, mintha megkönnyebbült lélekkel csatlakoznának hozzá: mi is elmegyünk. És ennek a megszokott munkának a folytatása közben adatott meg nekik egy újabb találkozás a feltámadt, élő Úrral; az ilyen találkozásokról feljegyzett történetek között is az egyik legérdekesebb, legmegkapóbb.

De most fordítsuk figyelmünket különösen egy dolog felé: nemcsak a táj a régi, nemcsak a munka a megszokott, az emberek is a régiek. A húsvéti csoda nem cserélte ki az ő lényüket. Mindegyik ugyanaz a sajátos egyéniség, aki azelőtt volt – az itt felsoroltak egytől egyig. Péter megmaradt Péternek, Tamás megmaradt Tamásnak, és így tovább. És amint a történetet végigolvassuk, megragadhatja lelkünket az, hogy a feltámadt Krisztus megjelenése mindegyiknek az ő sajátos egyénisége szerint valami mást és mást jelent. Különösen kettőnek az alakja domborodik ki élesen előttünk éppen alapigénkből: Péteré és a Jánosé. Bennük

minthogyha két olyan emberi vonás testesülne meg, amelyre minden más egyéni különbség visszavezethető volna; minthogyha minden emberi egyéniség a szerint különböznék a többitől, hogy a péteri vagy a jánosi vonásokból több vagy kevesebb keveredett benne, s minthogyha az egyéniség tarka sokféleségét erre a két alaptípusra lehetne szételemezni.

Az egyik János. Minek mondjam el újra, az előbb a történet olyan szemléletesen elénk állította. Ő az, aki a parton megjelenő Jézus alakját elsőnek ismeri fel. Az ő szeme élesebb a többiénél; ő az, aki odamondja Péternek: „az Úr van ott!" Péter pedig most is, mint máskor, a cselekvésre gyors tanítvány, aki mihelyt megtudta, hogy az Úr van ott, nem győzi megvárni, míg a szinte szakadásig megtelt nehéz hálóval lassan kiérkeznek majd a partra, hanem magukra hagyja a többieket. Ők evezzenek lassan, ő előre siet; magára veszi az ingét, beugrik a vízbe, kilábol a partra, és elsőnek érkezik oda Jézushoz. A látás és a cselekvés két nagy ajándéka testesül meg ebben a két tanítványban. A lelki életnek ez a két legjelentősebb funkciója, hiszen már a testi életünk minden működése is ebbe a két irányba oszlik el. Egyfelől beengedni a külső testi világból energiákat, hatásokat, másfelől visszahatni, reagálni azokra. És a szellemi életünkben is ugyanúgy felénk sugárzik mindannak a képe, ami körülöttünk valóság, és mi megismerjük azt; befogadjuk a valóságnak a hatásait öntudatunkba, s aztán megfelelünk ezekre a magunk megnyilatkozásaival. És a mi lelki életünk legmagasabb rendű síkjain, amikor az örökkévalósággal, az élő Istennel állunk szemben, ott is erre a két dologra választható el minden. Az egyik döntő kérdés az, hogy milyen a látásunk, amellyel be tudtuk fogadni az Istennek felénk sugárzó fényét; mit tudtunk megismerni Őbelőle? A másik pedig ugyanolyan döntő nagy kérdés: hogyan tudtunk megfelelni erre, hogyan tudtunk mozgásba jutni, hogyan tudtuk magunkat odavetni a cselekvésbe, az Isten megismert akaratának szolgálatába. És ahány ember, annyiféleképpen domborodik ki benne hol az egyik, hol a másik. Vannak a János képére formált lelkek, akiknél sokkal erősebb a látás képessége a cselekvés ösztönénél; akik abban élik ki magukat, hogy megismernek dolgokat, és az Isten is boldog felfedezéseknek és meglátásoknak tárháza az ő számukra.

Vannak másfelől Péter-fajta lelkek, akiknek homályosabb a látásuk, de annál feszítőbb az akaratuk, és akik abban fejtik ki az igazi énjüket, hogy nekilendülnek a mozgásnak, és számukra az örökké élő Isten is elsősorban parancsokat, megbízásokat, szolgálatokat adó Úr, aki hajtja őket. Mindkettőből van mindnyájunkban valami, egyik sem lehet egészen a másik nélkül, s ezért jó mindkettőt közelebbről szemügyre vennünk.

Nézzük először Jánost. Neki az az ajándék adatott meg, hogy míg a többiek szemét még homály lepte, ő már tisztán, biztosan felismerte ott a parton járó idegenben az Urat, a Feltámadottat. Megmaradt nyugodtan a csónakban a többiek között; megvárta türelmesen, amíg a partra érnek. Vágyai repesnek, hajtanák előre, de a teste nehezebb volt, az idegzete nyugodtabb volt; ki tudta várni, amíg a többiekkel együtt neki is része lesz az ő Urával való közvetlen találkozásban. E tekintetben Péter felülmúlta őt, de Péter el sem indult volna, hogyha Jánostól nem kap útbaigazítást. Péternek gyorsabb volt a keze-lába, amellyel megtette az utat, de János mutatta meg neki azt, mert az ő szeme tisztább és világosabb volt. És mi lenne belőlünk, testvéreim, ha mégannyi lelkes tettrekészség töltené is el energiával a magunk lelkét, hogy ha nem részesülnénk legalább valamelyes mértékben a tisztánlátásnak ebben a nagy ajándékában? Ha nem lett volna ott János a többiek között, az Úr Jézus ott járhatott-kelhetett volna a parton, szólhatott volna hozzájuk, hívogathatta volna őket, nem láttak volna benne mást egy ismeretlennél. Sokszor burkolja Ő az Ő dicsőségét felismerhetetlenségnek a hüvelyébe, sokszor veszi körül a maga alakját titokzatosságnak a leplével, és ilyenkor, ha nem adatott meg nekünk a léleknek ez a képessége, hogy áthatol minden ködön és leplen, akkor kárba vész számunkra mindaz, ami az Úr Jézus Krisztusban megadatott nekünk. A Húsvéti történetekben hányszor találkozunk azzal a jelenséggel, hogy Jézus ott van, együtt jár az Ő tanítványaival, de azok nem ismerik fel. Megjelenik a kertben, a sír közvetlen közelében

Mária Magdalénának, szól is hozzá, de azt úgy elborítja az ő fájdalma, mint valami sötét felhő, hogy azon át a szeme nem tudja felismerni: kivel is áll szemben. Csak végül, amikor nevén szólítja: Mária!, akkor hull le a hályog az ő szeméről, s felkiált boldogan: Rabboni! Mester! – Ott vannak az emmausi tanítványok, akikkel együtt tette meg az utat Jeruzsálemtől Emmausig, és nem ismerték fel. Csak amikor a házhoz érkeztek, s behívták őt csendes pihenőre, erőt adó egyszerű vacsorára, és amikor kezébe vette a kenyeret, megtörte azt, akkor ismerték fel, és akkor értették meg, hogy útközben is mi volt az a titokzatos varázserő, ami belőle kisugárzott; amitől a szívük felgerjedt. – És itt, a Genezáret-taván is inkognitóban jelenik meg.

Külön ajándék kell ahhoz, hogy Jézust, az élőt, felismerhesse az emberi lélek. És a mi életünkben is hányszor nem látjuk hasznát a mi húsvéti hitünknek; nincs látásunk, vakok vagyunk, és nem ismerjük fel Őt, amikor pedig közel van hozzánk, és mi boldogan örvendezhetnénk neki. Arra való volt éppen ez ünnep, testvéreim, hogy gyakoroljuk magunkat ebben a lelki látásban, és az ünnepek elmúltával fogékonyabbak legyünk felfogni az élő Krisztusnak a közelségét, hogy ahol mások nem látnak semmit belőle, mi ott is ujjongó lélekkel valóságnak tudjuk Őt. Amikor megtelepszünk a mi hajlékunkban, szeretteink csendes, meghitt körében, és megszegjük a mi mindennapi kenyerünket az asztalnál, legyen szemünk látni Őt, a mindenütt jelenlevő Vendéget; legyen fogékony szívünk átérezni, mint hajol fölénk, mint áldja meg és szenteli meg családunk körét, mindennapi jövés-menésünket, munkánkat és küzdelmünket; mint hatja át Ő, a feltámadott, az élő Úr, sorsunknak kicsiny és nagy eseményeit az Ő kegyelmével.

Vagy amikor éppen ellenkezőleg: úgy érezzük, hogy kint vagyunk viharos éjszakában, zajgó vizek színén, mint ahogy voltak egykor a tanítványok ugyanannak a Genezáret-tavának fenyegető hullámain egy félelmetes éjszakán, és közelgett hozzájuk valami titokzatos alak, akitől még csak nagyobb rémület töltötte el az ő szívüket, és jajveszékelve kiáltottak fel láttára. Aztán nemsokára elszégyenülve csendesednek el; kitűnt, hogy az ő Uruk az: „Én vagyok, ne féljetek” – szólítja meg őket. Így mi is, olyan órákban, amikor rémület hasogatja a mi szívünket, már-már azt hisszük, nem bírjuk tovább, akkor nyílnak meg a mi szemeink, hogy meglássák ilyenkor is, éppen ilyenkor, hogy Ő közelget felénk: „Ne félj, én vagyok, az Úr van itt.” Az Isten ajándéka ez a látás. De Isten úgy ajándékoz meg vele, hogyha mi is gyakoroljuk magunkat. Hogyha gyakorta elcsendesedünk, szemünket behunyva ennek a világnak tarka és izgalmas képe előtt, tudunk figyelni láthatatlan dolgokra; ha iskolázzuk lelki érzékeinket a kegyelem hallásának a befogadására.

Oh, Húsvétnak népe, Húsvétot ünneplő keresztyének, vigyük magunkkal ezt a szent elhatározást ünnepnapjainkról. Rajta leszünk, hogy a feltámadt, élő Úr Jézus Krisztus felismerésére, felfogására, közelségének átérzésére, Isten segítségével, rávigyük a lelkünket; legyen a lelkünkben valami ebből a jánosi vonásból; legyünk hasonlatosak mi is ahhoz a lelkülethez, amely őt jellemzi, amelyben olyan boldog tisztánlátásban tükröződnek az ég magasságai, és világosan feltetszenek mélységének a titkai.

De azután ott van a másik példa is, fordítsuk a felé a mi figyelmünket. Ott van Péter. Maga nem ismerte fel ugyan Jézust addig, amíg János nem figyelmeztette, de mihelyt egyszer megtudta, hogy ki van ott a parton, nem tudott nyugodtan maradni. Hiszen ismerjük Pétert az evangéliumi történetekből, más helyről is. Mindig ilyennek találtuk: legelső, aki megszólal, leggyorsabb a cselekvésre. Sokszor mennyire hiányzik az ő impulzív, gyors megnyilatkozása. A jánosi tisztánlátás nélkül sokszor olyasmit csinálunk, ami miatt utóbb szégyenkezni kell, de hogyha egyszer világos az út, tisztán ragyog a cél, milyen nagy ajándék a gyors mozgás, a tettrekészség! Mert mi volna a hasznunk minden tisztánlátásból, ha kezünket összetéve mozdulatlanok maradnánk, és csak messziről szemlélnénk az elénk kitáruló látvány szépségét? Aki előtt megjelenik a Krisztus, annak el kell indulnia, sietni kell feléje, hogy megragadhassa,

mert Őbenne olyan lehetőségek tárulnak ki, amelyek hívogatnak ugyan, kínálkoznak ugyan, de kárba vesznek, ha el nem indulunk, mozgásba nem jövünk a megvalósítás érdekében.

Hány embernek a lelke előtt megjelenik Ő a húsvéti ünnep alkalmából, mint valami fenséges látomás, elvonul a szemük előtt, mint valami csodálatos alak, de közben kétségek sötét vizei vannak előttük, s nem tudják belevetni magukat a vízbe, hogy rajta átlábolva odaérkezzenek Őhozzá. Arra vársz testvérem, hogy ezek a vizek elapadjanak, s meg akarod várni, amíg minden kétkedésedre megkapod a feleletet, és elmúlnak nyugtalanító problémáid? Hiába vársz erre. Az ilyen ember szemei előtt eltűnik a látás – meglehet, hogy ott marad a szárazon, de mi haszna lesz belőle? Az az ember fog célhoz érni, aki nem tagadja ugyan a maga kétségeit, becsületesen megvallja, hogy vannak nagy nehézségei, – de addig, amíg ezek a vizek ott vannak, nem engedi feltartóztatni magát, s látja a feltámadott Krisztusnak a dicsőséges alakját; megkívánja azt, átlábol a maga kétségein, odaérkezik Krisztushoz, s aztán majd onnan a partról visszatekintve, onnan már nem lesznek olyan félelmetesek azok a hullámzó vizek. Majd onnan nézve, megoldódnak a kétségek, de meddő okoskodások soha-sem hozhatnak megbékélt életet, míg ellenben komoly akarás és igyekvés által igenis megszülethet a kétségek megoldása.

Lehetnek ezek a sötét vizek önmagunk szívének fájdalmai. Lehet, hogy valaki irigyen gondol másokra: könnyű nektek húsvétkor örvendezni; ti közel vagytok, ti gondtalan, vidám emberek, a feltámadott Krisztus dicsőségéhez; de én közöttem és Ő közötte ott hullámzanak ezek a kétség-hullámok. Igaz, testvérem. De ne várd meg, míg felkel majd a nap, s elcsen-desednek a nyugtalan vizek előtted. Ne kösd ki előfeltételül, hogy derült időnek kell lenni, és virágos réten kell járnod a parton, és akkor majd leborulsz a feltámadott Krisztus lábai elé. Most van alkalom, most vesd bele magad a vízbe, siess eléje, ne várj, ne késlekedj; mozduljon meg a lelked, ragadd meg a Krisztust, és Őbenne fogod megtalálni megsebzett szívednek a gyógyulását.

Vagy lehetnek egyéb akadályok az utadban. Mondhatod, hogy nagyon szép dolog, ha valaki az élő Krisztussal együtt él és neki szolgál, de te nem teheted meg; a te életkörülményeid annyira mások, tőled olyan nagy distancia választja el a valóságban a feltámadott Krisztus dicsőségét, hogy semmi közöd sem lehet Hozzá. Igen, lehet panaszkodni nehézségek miatt, de mire mégy vele? Az igaz tanítványok nem érik be a meddő kesergéssel, az akadályok emlegetésével, hanem átvágnak azokon; keresztül lábalnak a vizeken, mert valami hajtja őket, aminek nem tudnak ellenállni.

Ó, adná az Isten, hogy ezekben a húsvéti ünnepnapokban mindnyájunk lelke megerősödjék e péteri ajándékkal; ez az indítóerő hadd zökkentsen ki tespedtségünkből, hadd hozzon mozgásba a Krisztus felé. Ne nyugodjunk addig, míg egyre közelebb, közelebb jutva Őhozzá, le nem borulunk előtte, magunkhoz nem szorítjuk, és örökre eggyé nem válunk Ővele!

Milyen jó dolog, testvéreim, hogy ebben a csónakban mind a ketten ott voltak: János, és Péter is. Milyen csodálatosan kiegészítik egymást! Hogy örült Péter, hogy János helyette és őt megelőzve felismerte Jézust, hogy aztán ő elindulhasson! És nagyon örült János is annak, hogy ha ő nem is ugorhatott bele a vízbe, mert mindnyájan nem tehették meg, hogy bele-ugorjanak a vízbe, de legalább egy volt, aki a többiek elé vágott, aki addig is, míg a többiek odaérkeznek, mindnyájuk nevében üdvözölhette a Mestert.

Azért osztotta ki Isten az Ő ajándékait olyan különbözőképpen emberek és emberek között, azért teremtett olyan sokféle egyéniséget, hogy azok egymást kiegészítsék. Mindegyiknek szüksége van a többire; külön-külön mindegyikben lehet valami nagyon értékes, fontos vonás, de csonkák, hiányosak; össze kell fogni a többiekkel. Azoknak is szükségük van arra, amit adhat, neki is szüksége van arra, amit a többiektől kaphat. Így szövögeti sokféle színű szál az élet fonadékát, és különösképpen így illesztgeti össze a sokféle színezetű sajátsággal

felruházott egyéni lelkeket abba a nagy együttesbe, amit úgy nevezünk: a Krisztus teste, az anyaszentegyház. Hányféle tag van benne! Minden tagnak más az ajándéka, de minden tagnak az a rendeltetése, hogy a maga ajándékait közrebocsássa, belekapcsolódva az együttesbe, hogy így egymást kiegészítve váljék mindnyájunk élete teljessé.

A feltámadott Krisztusra éppen ezért mindnyájan úgy tekinthetünk, – akármilyen gyarló és fogyatékos legyen is a mi lelkünk, akármilyen irigyen gondoljuk is sokszor, hogy mások mennyivel gazdagabbak a lelki felkészültségben, – mindnyájan úgy tekinthetünk Őreá, hogy Ő ránk is számot tart. Bennünk is van valami, ami reagál az Ő hívására; a mi lelkünk húrjain is felcsendülnek olyan hangok, amelyek válaszolnak az Ő szavára, aminek megzendítésére mások lelke nincs felajzva. Nem hiányozhat egyikünk sem a nagy együttesből, amely Őt körülveszi; Őt, a feltámadottat magasztalja, és neki örvendezve szolgál. Azokat keresi, akik mi vagyunk; nem adhatja át egyikünk sem magát olyan álmodozásnak, hogy: ó, milyen szép és jó dolog volna, Krisztussal közösségben élni, ha én amolyan volnék; valahogy más temperamentummal, vagy más tehetséggel megáldott, mint ez, vagy amaz! Nem, testvérem, helyetted mással nem fogja beérni a te Krisztusod; éppen azt az embert keresi, aki te vagy; és vár, és ott, ahol éled mindennapi életedet, ott akar neked megjelenni, hogy húsvéti örömet szerezzen a te szívednek, és felemel magához téged. Az első tanítványokat is oda küldte vissza; ott adott nekik találkozót.

S amikor ünnep elmúltával, ki-ki közülünk visszamegy a maga szűkebb kis világába, hogy régi dolgát végezze, a maga régi énjét élje, jelentse a Húsvét számotokra azt, hogy éppen ott, éppen nekünk, meg akarja jelenteni magát az én Uram; az én meghalt és feltámadott Megváltóm, az örökkön örökké élő Krisztus!

***

VISSZA A VILÁGBA!

(1929. máj. 9-én, Áldozócsütörtökön, a Kálvin-téri templomban.)

„Galileabeli férfiak, mit álltok, nézvén a mennybe?”
Apostolok Cselekedetei 1, 11.

Nem különös dolog-e, hogy ez a kijózanító kérdés éppen a Jézus mennybemenetele történetének a végén hangzik el?

Az az ember, aki kívülről nézi a keresztyének ünnepeit, amint elkíséri őket egy egyházi év útján és megáll velük a nagy üdvtörténeti események stációinál, könnyen beleeshet abba a balvéleménybe, hogy ezek az emberek a valóságtól elszakadva valami irreális képzeleti világba élik bele magukat. És tegyük hozzá: mi magunk is ismerjük a kétely kísértéseit, és olykor felmerül bennünk is a kérdés: nem álmok játszanak-e velünk karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor? Bűbájosan szép képek vonulnak el a szemünk előtt. Kimondhatatlanul jól esik átadnunk a lelkünket a szemléletüknek. De a valóság kemény talaján járunk-e ilyenkor?

A kívülállónak ez a vádja és az önnön kétségeink sehol sem éleződhetnek ki jobban, mint áldozócsütörtök napján, amikor arról teszünk vallást, hogy a mi Urunk Jézus „felméne mennyekbe, és üle az Atya Istennek jobbjára”.

És mégis, éppen annak a bibliai történetnek, amely Jézus mennybemenetelét mondja el, az utolsó akkordja a legtisztább józanság hangjait hallatja: „Mit álltok, nézvén a mennybe?” Valóban, az az egész könyv, amely a mennybemenetel történetével kezdődik, nem az „apostolok álmodozásairól” számol be, hanem az „apostolok cselekedeteinek” címét viseli. És megnyugodhatunk felőle: aki igazán és helyesen vallja és ünnepli a Jézus mennybemenetelét, annak számára ez sohasem lesz szép, de csalóka álmok heverőpárnájává, hanem mindig kiinduló pontja a gyakorlati életnek és szolgálatnak. Az Olajfák hegyén nem lehet hátat fordítani a világnak, és képzelődésekbe elmerülni. Égi parancs zendül ott meg, amely minden álmodozásból felébreszt, és egyenesen beleűz a világba, a munkának a mezejére, és a kötelességek őrhelyeire.

Az bizonyos, hogy a tanítványok, akik közül felragadtatott az Úr Jézus a dicsőségbe, nagy kísértésben voltak, hogy megfeledkezzenek a valóságos világról. Mint ahogy a vasúti peronon álló édesanya, akitől elragadta az élet sodra édes gyermekét, megáll, és mintha a lába is gyökeret vert volna, mereven néz az elrobogott vonat után, s amikor már nem látszik belőle semmi, a búcsút intő kendő sem lobog már, a kanyarodónál eltűntek a kocsik, a mozdony füstjét is elkapdosta már a szellő, ő tudomást sem véve a körülötte nyüzsgő forgalomról még mindig révülten mered a távolságba; a magukra maradt tanítványok is, mintha kővé váltak volna, úgy állnak mozdulatlanul a hegytetőn, s szinte elbűvölten fúrják bele tekintetüket a felhőbe, mely eltakarta előlük Annak alakját, ki legdrágább volt számukra e világon. Hiába zúg lent Jeruzsálemben az élet. Hiába várják őket a város utcái és hajlékai. Mintha az egész világ, amelyben tovább kell élniük és küzdeniük, elsüllyedt volna körülöttük a semmiségbe. Rájuk nézve az nincsen. Valami káprázat zsibbadása tartja őket fogva.

De nem maradhatnak sokáig a rabjai. Fényes ruhájú mennyei küldöttek jelennek meg előttük, és eszméletre térítik őket. „Mit állotok, nézvén a mennybe?” És ők felébredve a józan valóságra, kénytelenek alászállani a búcsúzás hegyéről, és visszatérni Jeruzsálem mindennapi forgatagába.

Jó lesz kissé tüzetesebben megvizsgálnunk kábultságuknak ezt az állapotát, – hátha egybenmásban tükörképe a mi lelkünk hibáinak és elferdüléseinek, amelyek éppen a mennybemenetel napján kísérthetnek meg bennünket!

I.

Bizonyos, hogy a tanítványok kábulatának jó része értelmi okokra vezethető vissza. Nem értették, hogy mi történt velük, és nehezen tudtak magukhoz térni az ámulat bénultságából.

Nem először történt velük ilyesmi. Hiszen, amióta együtt voltak Jézussal, mindig rá kellett, hogy nyomakodjék a lelkükre az Ő titokzatossága. Hányszor megeshetett velük az, ami egy helyütt fel is van jegyezve, hogy amint Jézus haladt előttük vándorlásaik útján s ők mentek a nyomában, valami kimondhatatlan rejtélyesség áradt ki belőle úgy, hogy elcsendesedett körülötte a beszéd, szavukkal együtt elakadt még a gondolatuk is, és úgy követték, mintha varázslat szorongatná a szívüket, – „féltek". Nem is csak olyankor, amikor keze érintésére betegek álltak talpra és parancsszavára halottak keltek ki sírjukból, vagy amikor tekintetét körülhordozta az embereken, s ettől aláhanyatlottak az ellene felemelt kezek, békesség áradt el a kétségbeesett bűnösök arcán, és lapulva osont el a gúnyolódók tábora. A tettei mögött maga a személyisége volt döbbenetesen titokzatos. Nem csak azóta, hogy a kereszthalál sebhelyeivel a testén meg-meglátogatta őket, mint a Feltámadott. Azelőtt is. Mindig érezniük kellett, hogy egyszerű és alázatos szolgai formáján valami nem e világból való dicsőség és hatalom sugárzik át.

De soha úgy meg nem rohanta a lelküket a Titok, mint most, amikor a földi világ és a láthatatlan mennyek elválasztó fátyola egészen áttetszővé vált, sőt mintha egy pillanatra elhúzódott volna egészen, hogy Ő innen átléphessen amoda. S azután jött a felhő, és újra eltakart mindent a szemeik elől... Nem csoda, ha mozdulatlanokká dermedtek.

De fel kellett ocsúdniuk: „Mit álltok, nézvén a mennybe?" Hiába feszül meg a tekintetük: a titkok fellegén át nem hatol. Vannak dolgok és maradnak dolgok, amelyeknek a megértése nem hozzáférhető a tanítványok számára. És a mennybemenetel hegyén megtanulják a nehéz leckét: a titkokat meg kell hagyni titkoknak, s az ember, ahelyett, hogy görcsös tekintetével fürkészné elzárt világukat, elmehet nyugodtan a világba – végezni a maga dolgát.

Hányszor odaplántáljuk mi is magunkat a rejtelmek fellege alá, amely mögött lakozást vett az Úr. Makacsul rászegezzük a szemünket titkokra, amelyek úgysem világosodhatnak meg előttünk. Szinte ultimátummal ostromoljuk az Istent: addig egy lépést se fogunk tenni, ha ezernyi parancsa várna is engedelmes szolgálatunkra, amíg el nem vonja előlünk a leplet, és meg nem mutatja érthetően az Ő elrejtett dolgait. Oh, balgatag emberek, mi! Halljuk meg a kijózanító szót: „Mit álltok, nézvén a mennybe?" Menjünk vissza a feladataink világába! Vigyük véghez benne a küldetésünket, amely felől Isten nem hagyott bennünket tájékozatlanságban. Hátha, miközben cselekesszük az Ő akaratát, többet megértünk az Ő gondolataiból is. És ha lesz majd, – oh biztosan lesz, – sok minden, amit sohasem értünk meg az életünk végéig sem, hát számoljunk le vele józanul: a mi Urunkat elfedte előlünk a titkok fellege...

II.

Volt azután a tanítványok lelkiállapotában egy erős érzelmi alkotóelem is. Fájt nekik megválniuk Mesterük látásától, és ez a fájdalom rögzítette oda őket arra a helyre, ahol eltűnt a szemük elől. Nem tudtak egykönnyen belenyugodni abba, hogy többé nincs közöttük, s ezért erőltetik meg az ég felé fordított tekintetüket, hátha mégis megjelenik még egyszer ismerős

alakja. A szívük sajgó követelése nyújtja ki kezeit, – nem lehet az, hogy ezentúl nélküle, az Ő látható és tapintható közelsége nélkül kelljen ebben a világban élniük...

Nem tudjuk mi, legfeljebb csak irigykedve sejtjük, hogy milyen kiváltság lehetett az, amelyben az első tanítványok részesültek. Közvetlen emberi közösségben élni Jézussal. Belenézni szemének mérhetetlen mélységeibe. Hallani szavának csengését. Érezni kezének meleg szorítását. Figyelni szeretetének kiáradását a megtört szívűekre, a kivetettekre s a megtépettekre. Tapasztalni egészen közelről egész valójának azt a sugárzását, amelytől szinte szemlátomást tisztult és nőtt a lélek. Akármennyire megtanulták is, hogy a test nem használ semmit és csak a Lélek az, amely megelevenít, milyen kimondhatatlan előny lehetett földi napjaiban ismerniük azt, akiben ez a Lélek testet is öltött!

Amikor a kereszten megtört a szeme fénye és síri nyugvóhelyére kísérték, milyen árvaság szakadt rájuk az együtt töltött dicsőséges napok után! S amikor a Feltámadott újra közéjük toppant, ki ne érezné a maga szívén áthullámzani azt az örömöt, amellyel a tanítványok szíve örvendezett! De most ütött a végleges elválás pillanata. Mindaz az élmény, amelyért irigyelni fogják őket az eljövendő évszázadok, rájuk nézve is csak a múlté már. A felleg eltakarta Őt, és azon többé át nem hatol emberi tekintet.

Nehéz volt ebbe belenyugodni, de nem volt más hátra. „Mit álltok, nézvén a mennybe?" Hiába keresi Őt ezentúl a szem, – Őt most már nem látás által, hanem hit által lehet bírni; Ő nem földi társ többé, hanem az üdvösség mennyei Ura; az Ő orcáját szemlélni ezentúl nem adatik meg e földön élő embernek, ennekutána már csak áldásait, ajándékait, javait kell keresni és elsajátítani.

Hányszor megpróbált a keresztyénség lelke ezzel is szembehelyezkedni! Voltak, akik éjt-napot egybefonó virrasztásokkal és könyörgésekkel ostromolták a láthatatlan világ válaszfalát, ha valamiképpen rést üthetnének rajta! Mint a királyi palota kapujánál kuporgó koldusok, makacs szívóssággal várták, nem nyílik-e meg a kapu, hogy csak egy pillantást vethessenek az előlük elzárt fényes világba! Látni akarták az Urat, s az ilyen látomásban vélték elérhetni a keresztyén élet csúcspontjait.

Az bizonyos, hogy voltak emberek, akik felett egy-egy pillanatra újra megszakadt a kárpit. Saulus a damaszkuszi úton látta a vakító fényességű Orcát, és később is voltak órái, amelyekben látott a mennyek világából feltáruló látásokat. János szemei előtt is elhúzódott a lepel a páthmoszi hegyen, és szemlélhette az odafent élő és uralkodó Urat. Az Isten háztartásában bizonyára megvan a szerepük az ilyen elragadtatásoknak és vízióknak. De az is bizonyos, hogy ezek az emberek sem maguk nem keresték az ilyen élményeket, sem mások elé nem tűztek ki cél gyanánt ilyeneknek az átélését.

A keresztyén élet normája nem ezekben van. S aki sóvár szemekkel mered a magasba, hogy felcsigázott lelke előtt valahogy újra szemléletessé váljék Az, aki a tanítványok szeme elől elragadtatott, annak meg kell hallania az angyalok kijózanító szavát: „Mit álltok, nézvén a mennybe?"

Az igazi keresztyének nem ilyen, a világról megfeledkezett rajongók, hanem világosfejű, higgadt lelkű emberek, akik tudomásul vették, hogy ebben az életben a test korlátai közé vagyunk rekesztve. Az érzéki természet fellege ott borong közöttük és mennyei világba távozott Uruk között. Szeretik Őt, de úgy, mint akit nem látnak. Kibeszélhetetlen és dicsőült örömmel örvendeznek benne, de anélkül, hogy az égre meresztett szemekkel erőszakolnák a megjelenését. A mennybemenetel hegyéről visszatértek a valóságos világba, és végzik benne a szolgálatukat.

III.

De az elmondottakkal még nem merítettük ki a tanítványok lelki állapotának az elemzését. Hátra van még a legfontosabb. Hiszen őket egy nagy ügy szolgálata fűzte voltaképpen Uruk és Mesterük személyéhez. Tőle egy nagy cél megvalósítását várták. Az elválás előtti utolsó találkozásokban is mindig erről volt szó közöttük: „szólta nekik az Isten országára vonatkozó dolgokat". Akármilyen hiányos és ferde fogalmaik voltak is arról, hogy mi az „Isten országa", Jézusban mégis felismerték Azt, aki elhozza ezt az Országot. Mindenüket elhagyva azért követték Őt, hogy az Ő oldalán részük legyen ennek az Országnak a megvalósulásában. Tanításait azért szívták magukba, egész működése alatt azért iskolázódtak az Ő társaságában, hogy alkalmasakká váljanak ennek az Országnak a szolgálatára, ha üt az órája.

Amikor az ellenséges hatalmak hullámai összecsaptak Jézus felett, s Ő engedte, hogy erőt vegyenek rajta, – akkor ez a reménykedésük összeomlott s kegyetlen csalódásba látszott beleveszni az egész életük. Aztán kitűnt, hogy mégis Ő a győztes. Harmadnapon lerázta magáról a véglegesnek látszott halálos kötelékeket és nyilvánvalóvá lett, hogy a kereszt is csak annál nagyobb győzelem lépcsőfoka volt számára. Mégsem volt hát tragikus tévedés Őt követni. Ő valóban az Isten Felkentje! Türelmetlen kíváncsisággal kérdik: vajon most már elérkezett-e az idő, amikor felállítja az Ő országát? „Nem a ti dolgotok tudni az időket vagy alkalmakat" – mondja Ő. De ez nem változtat semmit azon, hogy mégiscsak Ő a király, és győzelmes ügy harcosai azok, akik vele tartanak.

Most azonban eltűnt a szemük elől. Mit érezhetnek a katonák, amikor a harc döntőre fordul, s a vezér magukra hagyja őket? Megtanultak bízni abban, hogy amíg Őt látják, addig minden jól van. De mi lesz most, hogy nem látják többé? Ha nem értették is mindig a harci mozdulatait, arra mégis rájöttek, hogy jó kezekben van az ügy, amelyen a lelkük csüng. Ott állt Ő az események középpontjában, és ami körülötte történt, – igen, még a látszólagos vereség is, – az Ő diadalát érlelte. De most mintha kiesnék az egész történetnek tengelye. Ő nem lesz itt többé. Kikapcsolódik ennek a világnak a történéseiből. Hogy lehet elképzelni az Ő országának győzelemre jutását az Ő jelenléte nélkül?

Ezek a gondolatok nyilallottak át bizonyára a szívük legmélyebb rétegein. Kockán forgott az életük egész értelme. Nem csoda, ha a szemük belevész a magasságba, amely elnyelte minden reménységük letéteményesét. És velük együtt hányszor ámulunk mi is bele az üres levegőbe, amikor megbénul a lelkünk az Isten országának gyötrő gondjaitól! Mi sors várhat erre a legszentebb ügyre, ha magunkra maradt árva, megrettent harcosokként nekünk kell helytállnunk érette?

Halljuk hát meg velük együtt az onnan felülről jött ébresztő szót, és térjünk magunkhoz a csüggedés kábulatából: „Mit álltok, nézvén a mennybe?" Az a felhő, amely elrejtette Őt a szemünk elől, a dicsőségnek felhője is. Nem azért távozott Ő, hogy tehetetlenül a sorsunkra hagyjon e világban, hanem azért, hogy átvegye a hatalmat mennyen és földön. Nem iktatódott Ő ki az emberiség történetéből; ellenkezőleg: csak elfoglalta azt a helyet, ahol minden történés szálai az Ő kezében futnak össze. Amikor úgy látszik, hogy a messzeségbe tűnt, akkor van legközelebb minden szívhez, s amikor azt hinnénk, hogy semmibe sem szól már bele e földön és semmibe sem nyúl már bele kezének irányításával: valójában akkor országol kicsiny és nagy dolgok felett egyetemlegesen. Most lett Ő igazában a történelem tengelyévé, s aki vele tart, most lehet csak egészen bizonyos, hogy nem eltévesztett ügyre vesztegeti az életét.

Nézd a tavaszi virágzásba borult fát, – minden ízében és sejtjében nem olyan hatalomnak a parancsait szolgálja-e, amely teljességgel láthatatlan? Hiszen minden azért történik benne, hogy végül diadalmasan megjelenhessék a gyümölcse. Annak uralma alatt áll az egész

szervezete. Érette fakadnak a rügyek, érette feslik ki a zöldellő lomb, érette futják rejtett útjaikat a földből felszívott vízcseppek, és érette serénykedik titkos vegyi konyhákon a magasságból befogadott napsugár. A legvékonyabb gyökérszáltól a virágok porzójáig, minden azért van és azért működik, mert úgy parancsolja a termés, amelyért a fa él. Pedig hol van ez a szuverén úr? Szétszedheted az egész fát, és nem találhatod meg benne sehol sem. Majd ha eljön az ideje: megjelenik. Addig pedig láthatatlanul regnál. Megérted ugye, hogy azért, mert semmilyen szemmel nem látható, sem kézzel nem tapintható az a királyi szék, amelybe Jézus felmagasztaltatott, azért mégis, sőt éppen azért mindenek az Ő uralma alá vettettek?

Egyszer majd nyilván meg is jelenik királyi hatalma és dicsősége, – de a tanítványok addig is nyugodtan és józanul elmehetnek az Olajfák hegyéről szolgálatuk útjára. Az Isten országát nem kell félteniük!

*

Nem állunk hát mi sem zsibbadt bűvöletben, „nézvén a mennybe”. Nem azért van fenn az égen a mi napunk, hogy belemeresszük szemünket. Ha megtehetnénk is, vakítóbb volna a fénye, semhogy elbírhatnánk. Jó, hogy elfedi előlünk a titkoknak leple, érzéki korlátozottságunk kárpitja, dicsőségének fénytől áttetsző fellege. Azért van felettünk, hogy világítson nekünk. Elfordítjuk hát a szemünket az áthatolhatatlan egekről, és inkább a körülöttünk levő világon hordozzuk meg. Nappal van! Jól láthatunk! Világosak előttünk az utak, amelyeket meg kell járnunk. A szemünkbe tűnnek a város falai, közöttük a sok száz hajlék, ahol sebeket kell gyógyítani és könnyeket letörölni; a családok, amelyekből ki kell űzni a testvérgyűlölet ördögeit; a sokaság, amelynek el kell vinni az Isten országának örömhírét; a viharpusztította nemzet, amelyet romjaiból újjá kell építeni boldog virulásra; egy egész világ, amely „várja az Isten fiainak megjelenését”.

Hogy is lehetne helyt állnunk, akármilyen szent ünnepi kábulatban is, „nézvén a mennybe”? Ki ne hallaná az angyali unszolást – vissza a világba, hogy folytatódjék miáltalunk is az „apostolok cselekedeteinek” története?

***

A SZENT LÉLEK ÉS AZ EMBERI NYELV

(1929. május 19-én, pünkösd vasárnapján a fasori templomban.)

„És megteltek mindnyájan Szent Lélekkel és kezdtek
szólni más nyelveken, amint a Lélek adta nekik szólniuk.
... Szólják a mi nyelvünkön az Istennek nagyságos dolgait.”
Ap. Csel. 2, 4. 11.

Sok ember úgy van a pünkösdi történettel, hogy elragadja őt annak teremtő lendülete, de a nyelveknek ez a csodája, amelyre pedig olyan nagy súlyt helyez a történet, hidegen hagyja, sőt zavarólag hat reá. Elfogódott lélekkel érzi, hogy ezen a napon valami nagy dolgot cselekedett az Isten. Áhítattal és csodálattal áll meg az előtt a bámulatos átváltozás előtt, amely félénk, tétova, árva emberekből világhódító hadjáratra induló rettenthetetlen hősökké avatta az apostolokat, szinte varázsütésre. Boldogan veszi tudomásul a Jézus Krisztusról szóló pünkösdi bizonyságtételnek az első alkalommal nyomban megbizonyult ellenállhatatlan erejét, a háromezrek megtérését mindjárt az első ostromra. Mintha nagy birodalmak földjeit öntöző hatalmas folyam forrásvidékén járna, ahol frissen, ígéretesen buggyan ki a földből a nagy folytatások első kezdete: olyan ünnepélyes élmény számára a keresztyén egyház pünkösdi megszületését szemlélni. És eleven valóságként süt bele a lelkébe a Szent Léleknek emberfölöttien titokzatos, és mégis emberekre kitöltetett és emberekben munkálkodó hatalma. Csak ne akasztaná meg az embert mindezek felett való elmélkedésében az a különös része a történetnek, amely arról szól, hogy az apostolok a sokféle országból összeverődött hallgatóság előtt kinek-kinek a maga nyelvén hirdették, s azok ki-ki a maga nyelvén meg is értették a pünkösdi üzenetet! Mit jelentsen ez?

A Szentírás magyarázói is nem egyszer kísérleteztek azzal, hogy hogyan lehetne tehermentesíteni a pünkösdi történetet ettől a különös csodától. Régebben, amikor divat volt a Biblia csodás történeteit az írók és általában az első keresztyén nemzedékek áhítatos képzeletéből megmagyarázni, amely egyszerűbb tényeket is átfestett idővel a csodaszerűség színeivel: azt mondták, hogy itt nem is különféle nyelveket, hanem csak nyelvjárásokat kell feltételeznünk. Az a sokaság, amely a zsidó szétszórtságból, a világ minden részéből összeözönlött a jeruzsálemi ünnepségekre, s ott tanúja lett a pünkösdi eseményeknek, ugyanazt a közös nyelvet beszélte, csak természetesen a különböző tájak nagy távolsága miatt eltérő árnyalatokkal. Nem történt tehát semmi érthetetlen és különös dolog, ha mindegyikük megértette az apostolok prédikációját. De hát honnan született volna meg akkor az a benyomás, hogy itt olyasvalami ment végbe, amin már a jelenvoltak is elálmélkodtak, s amit az utókornak is fel kell jegyezni, hogy áhítatos csodálattal vegyen róla tudomást?

Utóbbi időkben, amikor az emberi lélek rejtelmeiben szeretik megtalálni sok nehéz kérdés kulcsát, úgy magyarázták egyesek a pünkösdi nyelvcsodát, hogy nem volt egyéb, mint az a „nyelvekenbeszélés”, amely az első idők keresztyén gyülekezeteiben gyakori jelenség volt, s amelyről Pál apostol korinthusi levelei hagytak ránk olyan jellegzetes rajzot. Sokszor megtörtént, hogy a gyülekezetekben egyes csordultig megtelt, az extázisig elragadtatott egyének megszólaltak és olyan hangokon adtak kifejezést robbanásig feszült lelkük érzéseinek és látásainak, amelyek valami földöntúli „angyali” nyelv benyomását tették a hallgatókra. Nem is értették meg az értelmét mindaddig, amíg az illetők maguk el nem magyarázták később érthető szavakkal is, vagy más valaki, aki „a nyelvek magyarázatának ajándékával” bírt, meg

nem fejtette, hogy mi is rejlik voltaképpen az elragadtatott lélekből kiszakadozó hangok mögött. Azonban a pünkösdi történet nem ilyen jelenségekről szól, nem magyarázatra szoruló hangokon, hanem világosan érthető más nyelveken prédikáltak akkor a Szent Lélekkel megteljesedett bizonyságtevők.

Le kell mondanunk minden kísérletről, amely ki akarná vetkőztetni a dolgot rendkívüliségéből és egyéb, megszokottabb dolgokra akarná visszavezetni. El kell ismernünk, hogy az elbeszélés egészen különös csodáról akar beszámolni. Aki tagadja a csodák lehetőségét, annak sem maradhat más hátra, mint azt keresni, hogy mi volt az a nagy igazság, amelynek tükröztetésére alkalmas és szükséges volt ez a csodatörténet. És mi, akik megbízható tudósításoknak fogadjuk el a bibliai történeteket még akkor is, ha csodákról számolnak be, szintén csak azt kereshetjük, hogy mit akart Isten ezzel a csodatétellel kijelenteni. Hiszen az Ő csodatételei sohasem szemet-fület káprázta tó mutatványok, hanem mindig valami nagy üzenettel terhes „jelek".

Mit hirdet tehát a pünkösdi nyelvek csodája?

I.

Először is van egy nagyon megalázó üzenete. Arról tesz bizonyságot, hogy *amikor a Szent Lélek megszólal, akkor az emberi nyelv elveszti jelentőségét.*

Az apostolok valahogyan csak meg tudták volna értetni magukat idegen nyelvű hallgatóikkal e nélkül a csoda nélkül is. Az emberi nyelv készletében magában is megtalálták volna az anyagot, amelyből megépülhetett volna a híd a másajkú emberek szívéhez. Bizonyára nehéz dolog lett volna. Csak töredékes részleteket sikerült volna megértetni. Vagy tolmácsolás szűrőjén kellett volna átbocsátani a mondanivalójukat. De végül mégis csak célhoz érkezett volna mindenkinél az emberi beszéd. A Szent Lélek azonban mindezt az igyekezetet feleslegessé teszi. Mintha félre akarna tolni az útjából minden eszközt, amelyet az emberi képességek kínálnak fel neki. És a maga módján oldja meg a kérdést úgy, ahogy ember soha nem oldhatta volna meg. Nincs szüksége emberi ügyeskedésre, nyelvtudásra, közvetítésre, hanem egyszerre átugorja a szakadékot, amelyet a nyelvbeli különbség támasztott. Az apostolok „kezdének szólni más nyelveken, amint a Lélek adta nekik szólniuk", és hallgatóik megértették beszédüket: „szólják a mi nyelvünkön az Istennek nagyságos dolgait".

Az emberi nyelvnek egyébként is jó megemlékeznie gyarlóságairól. A beszéd legnagyobb büszkesége lehet az embernek, de ugyanakkor korlátoltságának is legvilágosabb bizonysága. A nyelvnek az a lényege, hogy általa az ember kilép a maga lelke magányosságából, és kapcsolatokat teremt társainak a lelki világával. De milyen tökéletlenek ezek a kapcsolatok! Ugyanaz az anyanyelv, amely *egy* nagy családba fűzi valamely népnek tagjait úgy, hogy közös szava van minden örömüknek és fájdalmuknak, átkuknak és imádságuknak, – ugyanakkor magas válaszfallal különíti el őket más népektől. Ami az ő fülükben úgy hangzik, hogy áhítatot teremt vagy tüzet gyújt a lelkükben, egészen hidegen hagy, vagy talán éppen mosolyra indít más nyelven beszélőket. Ezt a válaszfalat sohasem hághatjuk át. Akárhogy megtanuljuk is más népnek a nyelvét, abba sohasem önthetjük bele a lelkünket úgy, mint az anyanyelvünkbe, sem úgy nem foghatjuk fel az abban megszólaló lelket, mint ahogyan együttrezeg a szívünk a magunk nyelvén megszólaló lélekkel.

És nem csak népet néptől választ el így a nyelv. Még ugyanazon a nyelven beszélők is, egymás között is, csak részben cserélhetik ki a lelküket a nyelv segítségével. A legmélyebb lelki közösségnek van szüksége a legkevesebb beszédre. És ahol beszéddel akarnak egymás közelébe férkőzni az emberek, a legjobb akarat is sokszor kárbavész. Ugyanazok a szavak mást jelentenek az egyik, és mást a másik számára. Segítségül szánt szó a másik előtt támadásnak tűnhet fel; intés beszéde ürügyévé válhat a nagyobb makacsságnak; csillapító szó

talán csak még hevesebb tűzre lobbant. És minél többet beszélnek ilyenkor az emberek, annál messzebb jutnak egymástól. Sokszor abban van az egyetlen reménysége az egymásratalálásuknak, ha el tudnak hallgatni. Hátha valami más módon enyhül a távolság feszültsége!

De soha jobban nem tűnik ki az emberi nyelv tökéletlensége, mint amikor az Isten dolgairól akar beszélni. Mintha valaki a szülőföldje hegyeit és folyóit, madárdalát és erdőzúgását akarná becsomagolni, hogy postán elküldje egy távoli barátnak, és megossza vele azok gyönyörűségeit! Ki tudná szavakba önteni a legszentebb élményeit és bizonyosságait úgy, hogy azok a szavak másban is felkeltsék azt, ami benne él! Nincs a világon egyetlen hívő ember, akinek kétségeit vitázó beszéd oszlatta volna el. Nincs egyetlen bűnbánó lélek, akit mások feddőző szemrehányása juttatott volna el hibáinak őszinte megsiratására. Nincs nehéz terhek alatt is nyugodtan, megbékélten élő szív, amely vigasztalását emberek szavaiból merítette volna. Az ilyen dolgokban hasznavehetetlen eszköz az emberi nyelv. Mennél többet próbálkozunk vele, annál kevesebbre megyünk!

És mégis van közöttünk mély közösség az Isten dolgaiban. Összeforrunk a lelkünk legtitkosabb, legbelsőbb javaiban egy testté, az Isten egyházává. Együtt zendítjük meg hálaadásunk énekét és hitvallásunk szavát. Ugyanabban a Bibliában halljuk mindnyájan Isten igéjét. Ugyanabból a Krisztusból merítjük mindnyájan üdvösségünk bizonyosságát és életünk erejét. Ugyanazt a hivatást látjuk mindnyájan földi harcainkban magunk előtt, és ugyanaz a reménység világít mindnyájunk számára a halál sötétségében. Sőt nem csak egymás között értjük meg az Istennek ezeket a kibeszélhetetlen dolgait, hanem – csodák csodája – mások is megértenek bennünket, és csatlakoznak hozzánk. Felvilágol a mi bizonyosságunk visszfénye, és megszólal a mi énekünk visszhangja olyan szívekben is, amelyek eddig értetlenül és idegenekként néztek reánk!

Hogyan lehetséges? Nem a mi beszédünk műve volt. A Szent Lélek vitte véghez. Az Ő ajándéka a mi közösségünk, és az Ő diadala minden új megvilágosodott és megtért emberi lélek. Ő viszi tovább az üzenetet a maga titkon szóló szavával, szívtől szívhez úgy, hogy az megértésre talál, és ez által Ő maga szövögeti egybe választottait egyre gyarapodó közösségbe úgy, ahogyan az emberi nyelv soha nem kötözhetné együvé őket.

Ennek az alázatos elismerésére akarta Isten megtanítani minden időkre szólóan az Ő egyházát a pünkösdi nyelvcsodával. Mindjárt az első ünnepi bemutatkozásra felejthetetlen leckét adott a tanítványoknak arról, hogy hogyan munkálkodik a rájuk kitöltetett Lélek. A helyzet olyan volt, hogy az emberi nyelv óriási erőfeszítések árán is, csak nagyon szegényes eredményeket remélhetett elérni. Mintha a Lélek azt mondta volna: ne fáradjatok, ne kínlódjatok, én majd átrepülök ezeken a tornyosuló akadályokon, és célhoz juttatom az én üzenetemet. Emberi ékesszólás, felkészültség, rábeszélő erő, meggyőző érvelés, elragadó lelkesedés – amilyen erőtlen volna itt, olyan nélkülözhető is. Megszólalt a tanítványok ajkán az a beszéd, amely nem az övék volt, hanem amelyet „a Lélek adott szólniuk” – és megvolt a bőséges eredménye. Senki emberfia nem tulajdoníthatta a sikert önmagának. Minden dicsőség a Léleké volt.

Ez az első üzenete a pünkösdi nyelvcsodának. S amíg pünkösdöt ünnepel a keresztyén egyház, sohasem feledkezhet meg erről a megalázó leckéről.

II.

Ugyanakkor van azonban a történetnek egy másik üzenete is. Azt hirdeti, hogy *amikor a Szent Lélek megszólal, akkor mégis mindig felhasználja az emberi nyelvet eszközéül.*

A pünkösdi történetben nem néma apostolok feje fölött jutott el a Lélek üzenete a hallgató sokasághoz, hanem megszólaló apostolok beszéde által. Nem maguktól szóltak, de mégis

szóltak. És nem beszélő automaták voltak, nem érzéketlen gépekként ontották magukból a prédikációt, nem hangszórói voltak csak valami rájuk nézve idegen üzenetnek. A lelkük legmélyéről tört elő mondanivalójuk; azt hirdették, amiért élni és halni készek voltak, mint a világon legdrágább kincsükért; az egész lényük minden idegszála benne rezgett abban a szózatban, amelyet a Szent Lélek csodatevő hatalma előcsalt az ajkaikról. Egész élő valójukat áthatotta, hatalmában tartotta, ihlette, és úgy szólaltatta meg őket a Lélek, hogy elmondhassa általuk üzenetét.

Nem csak megaláztatásban, hanem megdicsőíttetésben is részesül tehát itt az emberi nyelv. Elégtelen tényező, nem lehet sohasem döntő szerepe, az eredményt sohasem írhatja a maga számlájára. De azért mégis van szerepe, és pedig nélkülözhetetlen szerepe. Istennek tetszett az Ő munkáját emberi munkához kötni. Természetfeletti útjai vannak arra, hogy az egyik szívtől a másikhoz eljuttassa szavát, de hozzákapcsolja a maga útjait azokhoz a természetes módokhoz, amelyeken emberek és emberek kapcsolatokat szoktak egymással létesíteni. Nem e világból való az a közösség, amelybe Ő egybefoglalja híveit, de beleöltözteti e világ szerinti közösségek formáiba is. Titokzatosan tartja össze és növeli az Ő láthatatlan egyházát, de látható egyházzá teszi azzal, hogy emberek által végzi el akaratát, és különösképpen éppen emberek *beszéde* által.

Ez az a szolgálat, amelyben legmagasabbra magasztaltatik fel az emberi nyelv. Vannak más alkalmak is, amikor megdicsőül. Álmélkodva állunk meg például, amikor megszólalnak a szónak mesterművészei, s amikor ezreknek érzései és szándékai, mint a szélviharban hullámzó vetés, úgy hajladoznak, ahogy az istenáldotta szónok beszéde tereli őket; vagy amikor zűrzavaros sejtések ködéből és problémák útvesztő rengetegéből élesen megvilágított tágas tájakra vezet ki bennünket egy-egy tudósnak vagy gondolkozónak igazságot megértető, kristályosan áttetsző előadása; vagy amikor költők kezében lesz a nyelv furulyává vagy kürtté, és olyan titkokat szólaltatnak meg rajta, amelyekről sohasem hittük volna el, hogy kibeszélhetők. De micsoda a nyelvnek mindez a dicsősége ahhoz képest, amikor engedelmes, alázatos szolgaként odaadhatja magát a Lélek kezébe, és amikor végbemennek általa dolgok, amelyek egyébként lehetetlenségek volnának a számára. Igénytelen és szürke szolga talán. Művészi remekelés, költői csillogás, bölcselkedő elmésség ékes köntöseit hiába keresnéd rajta. De nézd, milyen ajándékokat hoz! Tőle bizony nem tellenének ki. De az Isten Lelke megbízta ezt az egyszerű küldöncöt, hogy az ő kezén át jussanak birtokunkba a páratlan kincsek!

Ez szabja meg az igehirdetőnek a helyét egyházi életünkben. Nincs szentebb hely az egész világon, amelyet ember betölthetne, mint a keresztyén szószék. Odaállni emberek sokasága elé, akik az élet hullámverésében küszködve sodródnak az örökkévalóság tengere felé, és hirdetni nekik Istent, a mindenek teremtő és igazgató Urát, Krisztust, a bűnösök barátját, a megfáradtak békességét, a halálból életre feltámadottat és feltámasztót, és a Szent Lelket, kifogyhatatlan forrását az erőnek, vigasztalásnak és örömnek! Szólni az Igét, nem azért, hogy elteljék vele egy áhítatos óra, tetszést vagy nemtetszést nyilváníthassanak aztán róla az emberek, és végül alapjában véve maradjon minden, ahogy volt, – hanem azért, hogy végbemenjen a hallatlan nagy dolog, hogy Isten szólt az emberekhez, és emberek hallották Istent szólni! „Kicsoda alkalmas erre”, – az igehirdetés „vakmerőségére”? Istenkáromlás volna embernek ajkára bízni és embernek ajkára vennie Isten üzenetét, kivéve egyetlen esetet, ha maga Isten rendeli így. Akkor félelmek és szorongattatások közepette mégis meg kell, meg szabad lennie! Megcsendülhet az emberi beszéd „Istennek nagyságos dolgairól”, – abban a bizonyosságban, hogy az emberi beszéd nem marad magára, hanem a Lélek is elvégzi ugyanakkor a maga titokzatos beszédét, s az hathatós lesz a szívek mélyén.

Ugyanez a reménység szabja meg a szószéken kívül is mindnyájunk kötelességét a bátor és bölcs bizonyságtételre. Az a tudat, hogy úgyis hiábavaló a beszéd, soha nem jogosít fel arra, hogy némán menjünk el a bűn mellett. A Lélek magának tartotta fenn a meggyőző feddést, de

azt akarja, hogy mi se restüljünk meg óvó és tiltó szavunk felemelésében. – Nagy szomorúság éjszakájában egyenesen terhessé válhat az emberi vigasztalás. Egyedül a Léleknek van rá hatalma. De a maga helyén drága balzsam a testvéri szó, ha eszközül ajánlja fel magát a Léleknek. Ne fukarkodjunk vele! – Más ember lelkiismereti küzdelmeibe nem avatkozhatunk bele. Csak a Lélek adhatja meg neki a világos vezetést. De hányan tehetünk róla hálás bizonyságot, hogy a Lélek emberek jótanácsait használta fel vezetésünkre! Mi sem foszthatunk meg hát másokat ettől a szolgálattól. – Élő hitet felgyújtani valakiben, az üdvözítő Isten felől bizonyossá tenni valakit, az Evangélium megtartó hatalmának foglyául ejteni valakit, aki még nem ismeri azt, – a mi erőnket meghaladó feladat. A Lélek maga viheti csak végbe. De Ő meg akar szólaltatni minket, hogy tőlünk hallják az emberek „Istennek nagyságos dolgait", és higgyenek bennük!

A pünkösdi eseménynek nem hiába jelképes látománya a kettős tüzes *nyelv*. Beszédnek megszólaltatására töltetett ki a Szent Lélek. Igének hirdettetése végett szállotta meg választottait. Üzenetnek hordozójául, bizonyságtételnek szolgálatára teremtette meg e világban egyházát. S amíg el nem fojtjuk magunkban erejét, addig nem is hal el az ajkunkon a szó, a tehetetlen, ügyefogyott, méltatlanul dadogó szó, amelyhez Ő mégis hozzákötötte a maga hatalmát.

A tanítványok kis serege együttvéve is olyan volt akkor, mint egy repedezett hegedű. Ki várhatott volna tőle mennyei hangokat? A pünkösdi esemény megmutatta, hogy a Léleknek tetszett éppen ezt az ütött-vert hangszert felvenni, hogy mesteri kezével előhozza belőle a maga megujjongtató zenéjét. Nem a szerszámé, csakis a művészé a dicsőség! De milyen dicsőség kiválasztott eszköznek lenni az Ő kezében!

Ez a pünkösdi nyelvcsodának a másik nagy üzenete. S amíg él közöttünk a régi pünkösdi történet, soha nem veszhet ki közülünk az ünnepi hála érte.

*

Emberi beszéd volt ez a prédikáció is. Ha igaz a pünkösdi nyelvcsoda üzenete, akkor nagyon mellékes volt, és nem baj, ha holnap már senki sem emlékszik rá. De akkor az is bizonyos, hogy mialatt szavai elhangzottak, valamit „mondott a Lélek a gyülekezetnek"; valamit, amit ki-ki éppen Őtőle várt, és amit a szívébe rejtve megőriz az örökkévalóságra. Mi lehetett? Ki tudná megmondani, ki tudná számonvenni! De akármi volt is, a lényege az lehetett csak, hogy Ő ma is ugyanaz, mint aki akkor volt. Csodái sok formát ölthetnek, de lényegükben mindig a régiek. Ma is egyedül Ő az Úr, aki előtt nincsenek az emberszívben lehetetlen akadályok, és ma is általunk akarja véghezvinni művét e világban. A pünkösdi csodák csak azért világoltak fel annak idején, hogy pünkösdi fényt sugározzanak minden időkre. A Lélek azért jött, hogy velünk maradjon, és nálunk lakozzék. Megértettük-e a beszédét?

***

EMBEREKNEK ÉS ISTENNEK SZOLGÁLNI

(1929. máj. 26-án a józsefvárosi templomban tartott estélyen.)

„Istennek kell inkább engedni,
hogynem az embereknek.”
Ap. csel. 5,29.

Péter apostol ajkán megértjük ezt a dacos kijelentést, – neki választania kellett isteni parancs és emberi parancs között, és nem lett volna az, ami volt, – az első keresztyén gyülekezet vezéralakja, – ha habozás nélkül nem az isteni parancs teljesítése mellett dönt.

A zsidó nagytanács határozott szóval megtiltotta neki és társainak az Evangélium hirdetését. Most is, amint ott áll az ítélőszék előtt, fejére olvassák: „Nem megparancsoltuk-e nektek parancsolattal, hogy ne tanítsatok ebben a névben?” S hogy a hatóságnak ez a tilalma nemcsak szóbeszéd, arról már volt alkalma keserves tapasztalatot szerezni. Hiszen éppen most szabadult ki Isten csodájaként a börtönből, amelyben kíméletlen valósággá vált a hatalmasok fenyegetése.

De másfelől állandóan csengett a lelkében az apostoli megbízatás szava. Azóta, hogy Jézus tanítványává szegődött, és különösen azóta, hogy mennybetávozott Ura társaival együtt magára hagyta őt ebben a világban, és testi jelenléte helyett megajándékozta őt Szent Lelkének kiáradásával, nem volt más értelme az egész életének, mint csak az az egy, hogy bizonyságtevője legyen mindannak, „amit látott és hallott”.

Nem csoda, ha ebben a helyzetben félretesz Péter apostol minden tekintetet a fensőbbség rendelkezései iránt, és egész szívvel csak a Lélek kényszerítésének enged. A börtönből való kimenekedés után alighogy újra szabad levegőt szívhat, máris ott van megint a jeruzsálemi templom csarnokaiban és folytatja, ahol elhagyta: – „tanít”. Mintha a nagytanács tilalmáról mit sem tudna, és mintha nem érte volna semmi bántalom az előbbi bizonyságtétele miatt. Amikor aztán újra elfogják s a nagytanács elé hurcoltatva számot kell adnia makacs engedetlenségéről, Péter szavaiból olyan magától értetődő megvilágítást kap az egész helyzet, hogy ahhoz nincs már egyetlen szó sem hozzátenni való. A nagytanács tiltó parancsa, akármilyen tekintély és hatalom áll is mögötte, csak emberi parancs. A Jézus nevében való prédikálást ellenben isteni parancs rendelte. Nyilvánvaló, hogy „Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint embereknek”.

Vannak az életben néha ilyen helyzetek, amelyekben emberektől kapott parancs és Istentől eredő parancs tragikus ellentétben csap össze egymással. Ilyenkor mindig világos, hogy csak a Péter álláspontja lehet a helyes: túl kell tennie magát az embernek az emberi parancson, történjen bármi, és engedelmesen teljesítenie kell az isteni parancsot.

Azonban, – ha józanul végigtekintünk a valóságos élet, a mi életünk felett, – nem azt kell-e mondanunk, hogy az ilyen helyzetek felettébb kivételesek? És éppen ezért – nem veszíti-e el a mindennapi életünk számára minden jelentőségét ez az elv, amelyet Péter apostol olyan zengő szóval hirdet? Ha eltehetjük is hősies nyilatkozatát, mint világító példaadást, olyan kivételes alkalmakra, amelyek, adja Isten, talán sohasem fognak elkövetkezni reánk, – de micsoda mondanivalójuk lehet szavainak, amire érdemes volna állandóan figyelnünk mindennapi forgolódásunkban is?

Az bizonyos, hogy Isten akaratát és emberek akaratát egymással szembeállítani az esetek legnagyobb részében erőltetett és elhibázott dolog volna. Az életünk általános szabálya az, hogy isteni akarat és emberi akarat nem egymást kizáró ellentétek, hanem egybeesnek egy-

mással. Annyira, hogy nagyon sokszor szükségtelenné is válik külön megtudakozni az Isten akaratát, mert Istennek egyszerűen az az akarata, hogy bizonyos emberek akaratát fogadjuk el irányadónak. Ezt az emberi akaratot szolgálva – Istent szolgáljuk ilyenkor. És ezt az emberi akaratot lelkiismeretlenül elhanyagolva, semmibevéve, ellenezve és meghiúsítva – Isten ellen vétkezünk súlyosan.

Az emberi életnek, közelebbről a társas életnek egyik legmélyebb törvénye az, hogy Isten a maga egyedülvaló uralmát kisebb-nagyobb részben emberekre ruházza át, és általuk gyakorolja. Mint ahogy az egész teremtett világ, úgy benne az embervilág is az Ő kizárólagos királysága alatt áll. Vetélytársat nem tűr meg az Ő fensége, mert minden egyedül Őtőle, Őáltala és Őránézve van, aki mindenek teremtője, fenntartója és kormányzója. De ebben az Ő véghetetlen és korlátlan birodalmában sok-sok kiskirályságot rendezett Ő be. Akiket ezeknek az élére rendelt, azok, ha gyarló emberek is, mégis az Ő képében járnak. Neki felelősséggel tartoznak, de viszont őnekik engedelmességgel tartoznak az alájuk rendeltek. És ilyen esetekben embereknek engedelmeskedni annyi, mint Istennek engedelmeskedni.

A gyermek fölé odaállította a szülőt és azt akarja, hogy a szülő akarata parancs legyen a gyermek számára. Iskolákban, hivatalokban, gyárakban, az életnek ezer más területén feljebbvalókat állított a többiek fölé, és ez nyilván annyira isteni rendelésből van így, hogy amikor a tanítvány a tanítójának, az alkalmazott munkaadójának, a katona tisztjének engedelmeskedik, akkor egyben tudnia kell és lehet, hogy Isten-szabta kötelességet teljesít. Egész néptömegek fölé is Ő állított törvényhozó és törvény-végrehajtó felsőbbségeket, s aki ezeknek rendelkezéseit becsületes hűséggel megtartja, ezzel Isten előtt meghajló engedelmességről tesz bizonyságot. Tele van az életünk ilyen függési viszonylatokkal, amelyekben engedetlenül önfejűsködnünk Isten ellen való fellázadás, és engedelmesen szolgálnunk – az Isten szolgálata. Lehetnek, bizonyára lehetnek esetek, amikor a nekünk parancsoló emberi akaratnak hadat kell üzennünk a vele ellenkező isteni akarat nevében. De hangsúlyozzuk nagyon komolyan, hogy ezek a kényes konfliktusok kivételek csupán, és az életünk széles nagy mezőin, – családi körünkben való forgolódásunkban, hivatali kötelességeink elvégzésében, honpolgári életünk sokféle megnyilvánulásában, egyszóval mindabban, ami reggeli felkelésünktől esteli lefekvésünkig betölti napjainkat, – általában véve az isteni parancs és az emberi parancs megegyezése uralkodik.

Úgy látszik tehát, mintha nem sok értelme volna annak, hogy különbséget tegyünk a kétféle akarat között. Miért ne volna elég egyszerűen az emberek törvényeit, utasításait, követelményeit komolyan tudomásul venni és becsületes igyekezettel betölteni? Miért kell még ezek mögött, ezek fölött isteni akaratot is látnunk, és elsősorban annak szolgálatára elköteleznünk magunkat? Hiszen végeredményben ugyanazt a tisztes, hasznos, jóravaló életet éli az az ember is, aki Istenre való tekintet nélkül teljesíti a kiszabott kötelességeit, mint az a másik, aki az emberi törvényeken keresztül Istennek akar szolgálni? A tetteik megegyeznek, csak az indítékaik különböznek. Ugyanazt az életet élik, – csak más érzület rejlik mögötte. Olyan lényeges különbség volna ez?

Kit ne kísértett volna még meg ez a látszat, és ki ne találkozott volna még ilyen kérdésekkel az embertársai között?

Szálljunk hát szembe a látszattal, és feleljünk az elhangzott kérdésekre a leghatározottabb nemmel. Csak egyetlenegy álláspontról nézve mondhatnánk – akkor is csak: némileg – elfogadhatónak az elmondott gondolatokat, – a hasznosság álláspontjáról. Ha az emberéletet valami nagy gépezetnek nézzük, akkor beérhetnénk azzal, hogy benne minden kis és nagy kerék úgy forogjon, ahogy a gépezet rendje megszabja. Akinek az a kötelessége, hogy számtant tanítson, az tanítson számtant, akit azért alkalmaztak, hogy söpörje az utcát, az söpörje az utcát; tegye meg mindenki azt, amit állása, a társas életben elfoglalt helyzete előír neki. S

akkor minden rendben lesz. Hogy vajon csak az embereknek a parancsát teszi-e, vagy ezen túl Istennek is szolgálni akar vele, – az maradhat az ő privát érzelmi ügye, amely senkit nem érdekel, s az ő tulajdon élete szempontjából sem bír nagyobb jelentőséggel.

Azonban az emberek világa nem ilyen gépezet, és ezért nem érhetjük be azzal, hogy végezze el mindenki egyszerűen azt, ami az ő dolga. Nem mellékes dolog, hogy közben mit érez, milyen szempontjai és elvei vannak, és ismeri-e vagy nem az Istennek való engedelmesség eszményét. Minden embernek legfőbb ügye – akárhogy nevessen is ezen a mai, hasznossági szempontok szerint igazodó világ, – mégis csak a lelkének megmentése marad, s ezért Péter apostollal együtt megállunk amellett, hogy minden azon fordul meg, hogy Istennek kell engedelmeskednünk.

Nézzük csak meg, mi lesz a lélek sorsa e nélkül a magasabbrendű engedelmesség nélkül? Egy szóba foglalva, rabszolgaságba süllyed. Elveszti előkelő szabadságát, nemes méltóságát. Azzal telik el az élete, hogy más emberek parancsát szolgálja. Egy ideig lázong talán ellene. Felágaskodik benne a kérdés, mivel különb a másik, hogy rendelkezzék övele, és miért nincs fordítva berendezve a világ, hogy inkább ő parancsolhatna a másiknak? Aztán lassanként – mert az élet nem igen tűri az ilyen okoskodást, – beletörik az igába, és legfeljebb olykor-olykor engedi kifakadni összegyülemlett keserűségeit. Vagy pedig azzal próbálja kárpótolni magát, hogy mohón megragad minden olyan alkalmat, amikor csakugyan ő szolgáltathatja ki magát másokkal, s az életének ebben a töredékében éli ki magát, hazugul elleplezve maga előtt a rideg valóságot, – hogy bizony az életének nagyobb részében ő mégsem úr, hanem szolga.

Közben pedig sorvad és pusztul a lélek. Lekopik róla minden nyoma annak, hogy az Isten képét viselte valamikor. Az istenfiúság dicsőséges koronáját lassanként már odaképzelni is nehéz a robotban lehajtott fejére. Rabszolgává lett és fáradtan vonszolja kötelességének kölönceit.

Milyen más az, amikor Istennek engedelmeskedik az ember! Emberi parancsokat akkor is teljesít természetesen, de nem azért, mert ki van szolgáltatva a parancsoló embereknek. Jól tudja, hogy senki emberfiának magától nincs hatalma és joga őfölötte, – csak Isten akaratából. És amikor embereknek szolgál, sem lázongó, sem elfásult szolgalelkűséggel nem hajlong előttük, hanem az ő Istenéért szolgál nekik, emelt fővel, öntudatos lélekkel. Néha világosan látja, hogy ő több egyik-másik parancsolójánál is. Mégis alárendeli magát nekik, mert be akarja tölteni a maga hivatását, amellyel Isten bízta meg. Szolgálata nem jelent számára lealacsonyíttatást, hátratételt, vagy alulmaradást az élet kíméletlen versenyében – mert az ő igazi felettese csak egyetlen egy, Az, akinek mindenek alája vannak vetve. Akármilyen egyszerű sorsban végzi akármilyen alárendeltnek látszó munkáját, felülmúlhatatlan méltóság birtokosa marad mégis, mert a legfőbb Úrnak kezéből vette megbízatását, és az Ő megelégedését keresi hűségével.

Milyen megnyugtatás rejlik ebben azok számára is, akiknek parancsoló szerep jutott az életnek rendjében. Az első tekintetre talán azt hihetnék, hogy megrendült a helyzetük. Hiszen le kell mondaniuk képzelt uraságukról, és alázatosan el kell ismerniük, hogy minden hatalmukat, amellyel alárendeltjeik felett bírnak, úgy kapták ők is ajándékba a hatalom egyetlen forrásából. Csakugyan le kell számolniuk azzal, hogy akármilyen magas polcra helyeztettek is, valójában egy sorban állnak a legigénytelenebb munkát végző szolgával, mert mindnyájukra egyetemben ugyanazon Úrnak az akarata kötelező, és egyformán Őneki tartoznak felelősséggel. Nem maradhat így helye semmilyen önhatalmi képzelgésnek, mások fölé emelkedő gőgnek, felelőtlen uraskodásnak.

De ha egyszer ezen a kijózanodáson és megalázkodáson átesett valaki, meglátja, hogy voltaképpen csodálatosan megerősödött a pozíciója. Hiszen addig, amíg azért parancsolt, mert a maga akaratát akarta törvénnyé tenni, sohasem tudhatta biztosan, hogy mennyi hűségre és lelkiismeretességre számíthat. „Engedelmeskedned kell nekem” – mondta alantasainak s azok

engedelmeskedtek neki, amíg kénytelenek voltak vele, de keresték folyton a kibúvót: hogyan és mikor vonhatják ki vállukat az emberparancsolta kötelességek igája alól. Ezért kell minden embernek végzett munka mellé annyi ellenőrzés. Mintha ellenfelek állnának örökké szemben egymással: szüntelen harci éberség biztosíthatja csak a fegyelmet. De ha elhangzik a válasz: „Engedelmeskedni fogunk, de igazában nem neked, hanem a mi Istenünknek", – akkor megszűnik a harci feszültség és parancsoló fölöttes és szolgáló alantas egymásnak munkatársaivá válnak az egy, közös Úr szolgálatában. Tudhatja ilyenkor az emberi parancsoló, hogy parancsát a háta mögött is tiszteletben fogják tartani; megbízását nem csak addig fogják véghez vinni, amíg ellenőrző szeme ellát; és a kívánt eredménnyel nem az ő megtéveszthető szemeit akarják majd tessék-lássék módjára kielégíteni. – Embereknek is akkor engedelmeskedünk a leghűségesebben, ha igazában nem nekik, hanem Istennek engedelmeskedünk.

Végül: csak ezen az alapon lehet biztonságban nyugodnia az embernek. Ne felejtsük el, hogy minden engedelmeskedés kockázatos alku. Hiszen valahányszor más valakinek az akaratát fogadjuk el parancsnak s alája rendeljük annak a magunk akaratát, az életünknek egy-egy darabját adjuk oda az illetőnek a kezébe, hogy rendelkezzék vele. Mit fog vele csinálni? Mintha rábíznánk a kormányrudat, fordítsa kedve szerint s mi majd követjük az irányítását, mint a kormányos kezének engedő gálya utasai. De hova, merre fogja megszabni az irányunkat? Nincs a földi életben az a parancsoló gazda vagy felettes, ha még oly tiszta és szent ember is, akinek vak bizalommal eladhatnánk az életünket. Ha még oly nyugodtak vagyunk is a felől, hogy parancsainak teljesítésével jót teszünk másokkal és önmagunkkal, számolnunk kell veszedelmekkel, amelyek akármikor előtörhetnek rejtekhelyükről. Kell, hogy legyen valamilyen magasabb mértékünk, amellyel uraink akaratát megmérjük, – hogy csak addig engedelmeskedjünk nekik, amíg ők is megfelelnek annak a mértéknek. E nélkül fövenyre épül az életünk háza. Pedig sziklára szeretnők építeni.

Aki Istennek engedelmeskedik, megtalálta ezt a szilárd alapot. Az Ő akaratának teljes bizalommal átadhatjuk magunkat feltétlen rendelkezésre. Őtőle sohasem kell féltenünk igaz javainkat – ellenkezőleg: az Őtőle való elszakadásban van minden veszedelem forrása. Nos, amíg emberek szolgálatán át is Őt szolgálhatjuk: nagy békességben nézhetünk szemébe az élet minden kockázatának. De mihelyt elágazik egymástól az emberi parancs és az Ő törvénye, rögtön felriadunk a veszedelem tudatára, és idejében megtehetjük a védekező intézkedéseket, hogy megmentsük a lelkünket. Az Istent szolgáló emberrel éppen ezért nem lehet akármit csinálni. Nem hajlítható nádszál, hanem gerinces jellem. Nem játékszere semmilyen önkénynek, hanem komoly sáfára a rábízott örök felelősségnek. És ha maga ellen bosszantja is a sorsát intéző hatalmakat s azoknak van is erejük eltaposni őt, akkor is inkább akar az Isten szolgájaként elpusztulni, mint Isten szökevényeként emberek kegyén felemelkedni. Amaz nem rettenti, mert csak látszólagos kár. Emez nem csábítja, mert hazug szerencse.

Ilyen válságos helyzetekben éleződik ki aztán igazában a nagy különbség Isten szolgálata és emberek szolgálata között. Ilyenkor világos, hogy a kettő nem mindegy. Választani kell: vagy erre, vagy arra. S ilyenkor dől el: egy véleményen van-e valaki Péter apostolnak és minden idők igaz Krisztus-tanítványainak az elszánt, kemény meggyőződésével: nem embereknek, hanem Istennek kell engedelmeskedni?

Végigsuhan mindnyájunk lelkén a gondolat: az én életemben is alakulhat így a helyzet. Talán vannak közöttünk, akik éppen mostanában viaskodnak ilyen lelkiismereti összeütközéssel, amelyet az élet odavetett az útjukba. Elmondhatjuk-e mi is a szívünk mélyéről, nagy erős bizonyossággal, amelytől nem akarunk eltántorodni az utolsó leheletünkig: „Istennek kell inkább engedni..."? Hadd zúgjon fel az eltökélt, bátor visszhang mindnyájunkból erre a felénk hangzó igére!

***

Az első vértanú látomása

Lekció: Ap. Csel. 7, 54 – 8, 4.

Textus: „...a mennybe függesztvén szemeit látta Istennek
dicsőségét, és Jézust állni az Istennek jobbja felől.”
Ap. Csel. 7, 35.

Minden kalendáriom-ismerő ember jól tudja, hogy a Krisztus Urunk születése ünnepét követő legelső nap, mindjárt karácsony ünnepének második napja, az István vértanú nevéről van elnevezve. Régi középkori hagyomány jelölte ki számára ezt a díszes első helyet a napok sorában. Ez a középkori hagyomány viszont visszavezethető eredetében azokba az ókori időkbe, amikor a keresztyén egyházban kialakult és elhatalmasodott a vértanúk kultusza. Mi sem érthetőbb, mint hogy azokban az időkben, különösen a III. században és a IV. század elején, amikor voltak napok, hogy senkinek sem volt biztos az élete a nagy római birodalomban, aki a Krisztus hívének vallotta magát, kegyeletes emlékezetben tartották, és lelkesítő példaképpen magas polcra emelték az egyházban azokat, akik a cirkuszok porondjain, vagy hóhérbárd alatt, vagy egyéb helyen és módon már leróták hitükért a nagy árat, életük áldozatát. Hogyne emelkedett volna akkor a hívek szemében egészen kivételes magasságba az, akivel a mártírok fényes sora megkezdődött, az „első vértanú”, István?

De mi már jól látjuk, hogy a vértanúknak ebbe a tiszteletébe korán belekeveredett valami hamis, idegen elem is, ami az egésznek további fejlődését helytelen irányba térítette el. Belőle fejlődött ki általában a szenteknek az a tisztelete, amely a keresztyénségnek egy nagy részében ma is uralkodik. Ebben már nemcsak arról van szó, hogy a múlt nemzedékek példaadóan kiemelkedő híveit kegyeletes emlékezetben tartsuk, hogy életükből okulást, serkentést, ihletést merítsen az utókor is. Ez már az Isten kegyelme kieszközlésének olyan rendszere, amely az egyetlen Közbenjáró, a Krisztus dicsőségének rovására megy; olyan elburjánzott idegen tenyészet a keresztyén egyház élete felett, amelynek sűrű lombozatán kevés tud áttörni a kegyelem fényes napjának sugaraiból, amelyet Krisztusban hozott fel egünkre az Isten. Ezért hálásak lehetünk a reformációnak, hogy eltisztította fejünk felől ezt a sűrűn burjánzó szövedéket!

Nem helyezzük külön tisztelet polcára a vértanúkat sem. Jól tudjuk: nem csak az ő hűségükön és hősiességükön fordult meg, hogy vértanú-halálukkal is dicsőíthették az Istent. Az Isten titokzatos terveiben foglalt szereposztás dolga volt ez elsősorban. Mások, akiknek ez a sors nem jutott osztályrészül, ugyanolyan hűséggel és hősiességgel tölthették be a maguk szerepét, ha az nem végződött is ilyen megrázó fenségű csattanóval. Csak nagyon balgatag emberi ítélet volna az, ha az egyik, aránylag kis csoportot rangsorban fölé akarnánk helyezni a másik, sokkal népesebb seregnek. Istenre kell hagynunk az efféle rangsorolást, aki ismeri a szívek titkait is!

Ezért István se csak éppen úgy érdekel minket, mint vértanú. Éppolyan fontosak számunkra az ő vértanúhalálát megelőző mozzanatok is, amelyeket az Írás feljegyzett a mi javunkra.

Ezek közül választunk most egyet a mi elmélkedésünk tárgyául: azt a látomást, amelyről alapigénk szól. S ha közben majd gondolnunk kell, – hiszen hogy is tehetnénk meg, hogy ne gondoljunk – az ő vértanú-halálára is, az is csak ennek a látomásnak a megértésében legyen segítségünkre!

I.

Ott áll István az ő bírái, a synedriumnak, a zsidók legfelsőbb hatósága és törvényszéke előtt. Hamis vádakkal terhelten került oda. Amikor ő, az első keresztyén gyülekezet szegényeinek gondozására megválasztott hét „diakónus" egyike, emellett a szolgálata mellett arra is indíttatást nyert, hogy hol ebben, hol abban a zsinagógában megjelenve ott szót emeljen Krisztus mellett, s amikor aztán ebből vitatkozások támadtak, s azokban mindig ő maradt felül, mert „nem állhattak ellene a bölcsességnek és a Léleknek, amely által szólt", végül is úgy akarták elhallgattatni ellenfelei, hogy a hatóság erőszakos eszközeit hívták segítségül. A nagytanács elé kerülve István hosszú beszédet mond – nem a maga védelmére, mert védekezés helyett ő vádol. Népének egész történetére visszatekintve azt mutatja ki, milyen kemény harcot kellett vívniuk mindig azoknak, akiket Isten ehhez a néphez követekül küldött, és fejükre olvassa a nagytekintélyű bíráknak, hogy ők most is csak a régi ellenállást és engedetlenséget folytatják.

A beszéd alatt a feszültség nőttön-nőtt. De mennél inkább látta István bíráinak villámló szeméből a makacs és ingerült ellentmondást, annál ércesebben zengett szava. Végül már az arcukra volt írva „szívük dühösködése", és „fogaikat csikorgatva" várták: mi mondanivalója lehet még. Egyszer csak elakadt István szava. Történt valami, ami meglepte őt magát is. Mintha fényes köd ereszkedett volna le az egész gyülekezetre, amelynek fátyolán át csak halványan látszanak már a felháborodástól eltorzult arcok, a haragtól szikrázó szemek. S amikor István feltekint, hogy honnan e különös fény, lát valamit, amit senki más nem lát a jelenlevők közül: „a mennybe függesztvén szemeit látta az Istennek dicsőségét és Jézust állni az Istennek jobbja felől." Aztán megint bezárult a megnyílt menny, eltűnt a látomás, kihunyt a fényesség, és István ott állt bíráinak kiszolgáltatva, mint az imént...

Mi volt ennek a látomásnak az értelme? Máskor Istvánnak nem voltak víziói. Nem voltak vizionáriusok a többiek sem, akik vele együtt szolgálták a Krisztus ügyét, sem általában az első keresztyén gyülekezetnek a tagjai, akiknek az élén forgolódtak. Egyszerű, józan lelkű, közönséges emberek voltak mind, mint akárki más. Felettük is be volt zárva az ég, mint mások felett. Istennek, és az Ő mennyei világának a valóságát közvetlen nyilvánvalóságában „látni" olyan dolog volt mindnyájuk számára, amit a jövendő élettől vártak. Ebben a földi világba berekesztett életben csak Isten-küldte követek híradásából tudtak minderről. Elég volt nekik az, hogy Isten az ilyen emberi bizonyságtételnek az igazságára rányomta a szívükben a maga pecsétjét. Nem egyenes úton, hanem csak az igehirdetés, a bizonyságtétel prizmáján megtörve érkezett hozzájuk a mennyei fény. S annak vezetésére kellett rábízniuk magukat. „Hit által jártak, nem látás által."

De míg a „színről színre való látás" hazája felé így vándoroltak, íme mégis megtörtént egy-egy órára, vagy csak néhány pillanatra, hogy megnyílt fölöttük az ég, és amiben hittek, azt „látniuk" is megadatott nekik. Amikor Istennek úgy tetszett – s Ő tudta, mikor tesz vele legnagyobb jót, mint Istvánnal is a válság legfeszültebb perceiben, – megtörte a szabályt, és kivételesen felragyogtatta egy-egy látomás fényét.

Ilyen ajándékokat, ha nem is ugyanebben a formában, nekünk is ad Isten rövid pihenés és felüdülés oázisaként a pusztaságot járó útjainkban. Vannak óráink, vannak perceink, amikor szinte szemmelláthatóvá és kézzelfoghatóvá válik előttünk mindannak valósága, amit különben Isten ígéreteiből tudunk csak. Ilyenkor mindaz, ami ebben a világban körülvesz bennünket és reánehezedik a lelkünkre, elveszti nyomasztó súlyát. Reáhull a nyitott égnek fénye, és ebben a megvilágításban már nem olyan félelmetes. Alárendelt jelentőségűvé válik ahhoz képest, ami onnan felülről ragyog a szemünkbe.

Az pedig lényegében véve sohasem más, mint amit István is látott az ő látomásában: „Istennek dicsősége." Hiába szeretnénk kissé közelebbről is tudni: mit is látott és hogyan? A törté-

net egyetlen szóval sem tájékoztat erről. Nincs is emberi szó, amely képes volna beszámolni róla! Elég annyit mondani, hogy Isten, akit mások káromolhatnak és csúfolhatnak, sőt aki felől mi magunk is sokszor úgy kétségeskedünk, hogy alig-alig merünk vele komolyan számolni már sokkal valóságosabbnak látszó tényezők mellett, ilyenkor világokat átfogó nagyságában, mindeneket kezében tartó szuverén hatalmában, legmerészebb álmainkat is megszégyenítő tökéletességében, egyszóval igaz valóságában úgy jelenik meg előttünk, mint – Isten!

„Dicsőségének" ebben a rejtelmes, leírhatatlan sugárzásában csak egy van, amiről emberi szóval be tudunk számolni. A nagy fényességből felénk tekint egy ismerős orca. Láttuk már másképp is, – tövissel koszorúzva, vérrel borítva, fájdalmaktól eltorzultan. A Jézus arca. Ahogy István is látta „Jézust állni az Istennek jobbja felől", vagyis felmagasztaltatva az Isten dicsőségének részeseként. Nemrégen ott állt Ő is ugyanennek a nagytanácsnak a színe előtt, ugyanebben a törvénypalotában, talán ugyanazon a kőkockán, ahol most István. De hiába alázták meg, hiába verték véresre és hiába ítélték halálra! Most az Isten jobbján áll! És ha a világ csúfondáros bosszúságában ma is le akarná Őt rázni magáról, s már-már mi magunk is azt hinnénk, hogy csak szép álom volt mindaz, amit Ő akart, s ez a világ menthetetlen; örökre más utakon jár, mint amelyeket Ő mutatott meg, a látomásoknak ilyen pillanataiban újra megdönthetetlen bizonyosságunkká válik, hogy Ő a mindenség dicsőséges Ura, és egyszer minden út mégis csak Őhozzá fog érkezni!

„Hit által járunk." A látomások órái, ahogy jönnek, el is múlnak ismét. S mi itt maradunk egyedül az Isten ígéreteire utalva, amelyekre láthatatlanul is rá kell bíznunk magunkat. De ha ez marad is a szabály, áldjuk az Istent a kivételek ajándékaiért! S ha nem követelhetjük is meg az ilyen „látomásokat" sem a magunk, sem mások életében, ha mégis jönnek, lássuk bennük az ígéretek igazságának megpecsételését, amelyek mindig velünk vannak!

II.

István történetéből az is kiviláglik: mi az ilyen látomások ajándékának a haszna. Előre is tudhatjuk: nem hoznak semmi újat, amit Isten ígéreteiből is ne meríthetnénk. Hiszen csak azt elevenítik meg előttünk, amit hitünk számára Isten úgyis tudtul adott már nekünk. De ilyenkor szemléletesebb az összefüggés. Ezért jó arra az István ajkáról elhangzó három megnyilatkozásra is figyelnünk, amelyet a Szentírás az ő látomása nyomán feljegyez.

Az első akkor hangzik fel, amikor a látomás még el sem múlt. Még benne van István az elragadtatásban, máris megszólal, hogy továbbadja azt, amiben ő maga részesül. „És mondta: Ímé, látom az egeket megnyílni, és az Embernek Fiát az Isten jobbja felől állni." Azt, ami erre következik, hogy t. i. a feszültség kirobbant, a bírák fülüket bedugva, hogy ezt a szentségtörő beszédet ne is hallják, és félretéve minden méltóságukat, feldühödten reárohantak Istvánra, – előre tudhatta volna ő. Minden óvatos előrelátás azt ajánlotta volna: hallgasson arról, amit neki látnia megadatott; tartsa meg a maga lelke gyönyörűségéül és titkos erőforrásául, de ne ingerelje ellenségeit azzal, hogy nekik is a szemükbe mondja a mennyekből feléje sugárzó igazságot. De éppen ezt nem tehette meg István. Attól, aminek bizonyosságával az ő szíve eltelt, szétfoszlott minden magát kímélő óvatossága, ha még lett volna is benne ennek valami maradéka. Eszébe sem jutott arra gondolnia: mit szólnak majd ahhoz, amiről ő bizonyságot tesz, és milyen következményei lesznek annak reánézve.

Jegyezzük meg ezt mi, minden jobbról-balra, balról-jobbra fúvó szél járása szerint ingadozó, az élet csúnya diplomatikus tojástáncait járó emberek: Istennek gerinces fiai az igaziak, akiknek megvan a mondanivalójuk, s mert tudják, hogy az az igazság és nem más, számítgatás és szorongás nélkül ki is mondják, akár tetszik másoknak, akár nem!

A másik szó már ott hangzik el, a városon kívül, ahová a felgerjedt indulatú ellenfelek kihurcolták Istvánt, hogy megkövezzék. Már hullanak reá a fölemelt és elhajított nagy kövek. Már bizonyos, hogy innen nincs élve visszatérés. Elmondta már utolsó beszédét, és szolgálata ezen a földön véget ért. A sötét határvonalat át kell lépnie! De nem az imént tárult-e csak fel előtte tündöklő fényben az a másik világ, amely a határon túl van? Nem mutatta-e meg neki dicsőséges arcát az ő Ura, a Jézus Krisztus, aki ott túlnan él és uralkodik, s akinek szolgálatára odaszentelte ő magát? Lehet-e kétsége afelől, hogy most, az út végére érkezve, kitárt karral várja őt az ő Ura? A kőcsapásoktól véresen tántorogva felkiált: „Uram, Jézus, vedd magadhoz az én lelkemet!” És máris érezheti, hogy jó kezekbe ajánlotta magát, felfogják, amint ez a világ kisiklik lába alól, és átemelik az örökkévalóságba.

Ilyen egyszerű dologgá válik a halálnak rettentő nagy kérdése a Jézusban hívő ember számára! Nem más az, mint jelentkezés a célnál! Erre felé volt beállítva a vándorlásom. Feltettem sorsomat arra, hogy itt megnyílik számomra a kegyelem ajtaja. Most megtettem utamat. Megérkeztem és bezörgetek. Itt és most érhetne csalódás? Ott az ajtón belül már várnak! Elfogadnak biztosan, és a hazaérkező bebocsátást nyer, hogy együtt lehessen Jézusával örökre az Ő dicsőségében!

Amikor ereje fogytán már a földre roskad István, és a szemére ráhúzódik a fátyol, amely örökre elfedi ezt a világot előle, még egy utolsó imádságos sóhajtás hagyja el ajkát: „Uram, ne tulajdonítsd nékik e bűnt! És ezt mondván, elaluvék.” Áhítatos csodálkozásunkból, amelybe ennek hallatára elmerülünk, egyszer csak felébreszt minket az emlékezés: ezt a hangot mi ismerjük! Visszhangja ez annak, ami a keresztre feszített Jézus ajkát hagyta el, aki ugyanígy imádkozott, hogy bocsáttassék meg azoknak bűne, akik megölték Őt. Tőle tanulta István is a szeretetnek ezt a látását, amely nemcsak a jelen borzalmait és undokságait látja az emberekben, még ha azokat a maga bőrén és a maga lelkén kell is megszenvednie, hanem látja azt is, hogy a jövendőben még mások is lehetnek; megbánhatják, és szégyenkező könnyekkel megsirathatják azt, amik voltak, és megtérhetnek! És nem igazolták-e éppen István esetében csodálatos következmények a megbocsátó és tűrni és várni kész szeretetnek ezt a látását? Nem volt-e ott a magukból kikelt ellenségei között az a Saulus is, akiből később még Pál apostol is válhatott? De Istvánba nyilván Jézus oltotta bele ezt a lelkületet, amely nem sietett lezárni a számadást, hanem nyitva akarta tartani a jövendő lehetőségeit is, és ezért nem ítéletet, hanem bocsánatot kért ellenségeinek a fejére utolsó imádságában is.

Íme, az a látomás, amelyben Istvánnak része volt, nem játékos, eltűnő tűnkép volt, hanem olyan életformáló erő, amely a szeretetnek ilyen csodáit termi. S akinek feje fölött, akár megnyilatkozott, akár lezárulva maradó égben, ott él és uralkodik az Isten dicsőségére felmagasztaltatott Jézus Krisztus, – azzal megtörténik ugyanez a lehetetlenség: hasonlatossá formálódik Őhozzá az emberekről való gondolkozásában, és az emberek iránt való magatartásában. Talán nem máról holnapra, talán nem egyenletes biztonsággal, hanem több szomorú hiba elkövetésével, mint amennyi jól megállott próbatétellel, – de megtanul szeretni, ahogy Jézus szeretett.

Ne törjük a fejünket azon, hogy ugyanezek a vonások: a bátor bizonyságtétel, a halál félelmeitől való mentesség, a bízó és reménykedő szeretet, – akkor is ugyanúgy megmutatkoztak volna-e István végóráiban, ha lelkét föl nem emeli, és meg nem erősíti Isten a megnyilatkozott égnek látomásával. Annyi bizonyos, hogy ez a látomás megkönnyítette István dolgát. De az is bizonyos, hogy a látomás nélkül is tudhatta volna, és tudta is Istennek dicsőségben való mennyei uralmát, és Jézusnak az Ő jobbjára való felmagasztaltatását, és ezért látomás nélkül is ugyanannak az emberi tekintetektől független, a haláltól nem félő, és még ellenségeinek is csak megtérést kívánó bizonyságtevőnek kellett volna lennie, mint amilyennek látomása után látjuk.

Ezért alakja nem valami megcsodálni való kivételes jelenség, hanem mérték lehet a számunkra, amellyel a magunk életét megmérhetjük. Ugyanazt szánta nekünk is Isten, és ugyanazt várja is el minden hívőtől, amit Istvánban állít Igéjében a szemünk elé!

*

A „vértanúságban" nem a „vér" a legfontosabb, hanem a „tanúság". Ezt vérrel is megpecsételni ritkán és keveseknek osztályrészül jutó dicsőséges kiváltság. De tanúságot tenni, tanúnak lenni, akinek szavából és életéből megtudja a világ: kicsoda az Isten, és mit adott nekünk Jézus Krisztusban? – ez mindnyájunknak dicsőséges küldetése. Jaj, mi sokszor néma tanúk, akik adósok maradunk ezzel a szolgálattal! S még inkább jaj, mi sokszor hamis tanúk, akiknek révén eltorzult, hazug képet kap ez a világ a valóságról! Figyeljünk jobban, tisztább, engedelmesebb hittel arra, amit Isten az Ő titkaiból közöl velünk, s aztán, akár elnyerjük annak megpecsételését szent látások óráiban is, akár nem, találtassunk az István módjára hű tanúbizonyságtevőknek!

***

Róma 1, 28.

[gyorsírás után]

„És amiképpen nem méltatták az Istent arra,
hogy ismeretükben megtartsák, azonképpen
odaadta az Isten őket méltatlan gondolkozásra,
hogy illetlen dolgokat cselekedjenek.”

Vannak a Szentírásnak olyan részei, testvéreim, amelyeket olvasva úgy érezzük, minthogyha üde forrásnál ülnénk, amelyből csak úgy buzog elő bőségesen, gazdagon, a friss ital. Olyan könnyű megmeríteni a mi lelkünknek a kelyhét az életnek vizéből ilyen bibliai helyek mellett! Viszont vannak más szakaszai a Szentírásnak, amelyeknél éppen ellenkezőleg, úgy érezzük, mintha pusztában járnánk; olvassuk, olvassuk, de nem tudjuk, miért: valljuk meg őszintén, – unjuk. Csak az tudja megbecsülni a Szentírásnak ezen helyeit, aki a Szentírást a maga egészében, összefüggésében látja, s aki őszintén megmondja, hogy utóvégre ezek nélkül is Szentírás volna a Szentírás, – mint ahogy valaki, akit szeretünk, ugyanaz a kedves jó barát, rokon marad akkor is, ha évek múltán elveszti a feje díszét; megkopaszodik, utóvégre nem lényeges fejének a hajzata, – azért mégis, ha itt vannak ezek a részek, ezekkel együtt teljes a Szentírás. Megbecsüli őket az egészben elfoglalt helyükért, – ezek is hozzá tartoznak. Így nézve a dolgokat, tudjuk, hogy pusztaságban járunk ugyan ilyenkor, de útban vagyunk valami oázis felé, és ezt a fájdalmas, terhes utat meg kell tennünk éppen azért, hogy elérkezzünk oda, ahol ismét felbuzog a lelkünk szomjúságát eloltó forrás.

De van azután egy harmadik fajtája a Szentírás szakaszainak. Ezekre egyáltalán nem mondható az, hogy unalmasak, semmitmondók, mert megkapó dolgokról van bennük szó, pedig elmondhatjuk róluk, hogy lesújtóak, nehéz olvasni őket, fáj elmerülni a tartalmukba; nem üdítenek, nem, ellenkezőleg, – meggyötörnek. Az ilyenek olvasását hasonlíthatjuk ahhoz a munkához, amellyel kutat ásunk: kemény, fáradságos munka, és sokszor nagyon próbára teszi a kitartást. Egyre mélyebbre, mélyebbre kell ásni, és még mindig csak fáradság és gyötrődés a munka; de ha érti az ember a maga munkáját, akkor jól tudja, hogy mennél mélyebbre kell ásni, annál tisztább, annál hűsebb lesz a víz, amely a megásott vermet megtölti. Ezekben a szakaszokban negatívumokról van szó. Jó a lelkünknek ezeken áttörni magát, mert annál nagyobb öröm rábukkanni a pozitívumokra. Ezekben a szakaszokban bűnökről és ítéletekről van szó, de csak azért, hogy azután annál diadalmasabban csendülhessen meg az Igének a bizonyságtétele a kegyelemről és az üdvösségről.

Ezek közé a lelket meggyötrő szakaszok közé tartozik a rómaiakhoz írott levél, amelynek az elején az apostol megüti az alaphangot, az első részben: „Nem szégyellem a Krisztus evangéliumát, mert Istennek hatalma az minden hívőnek üdvösségére, szabadulására.” De hogy az evangéliumnak ezt a gazdag áldását kiteregethesse előttünk, előbb egy mély kutat és sötét vermet ás; feltárja előttünk a bűnnek a mélységét, hogy amikor ott érezzük aztán magunkat lenn a verem rettentő sötét fenekén, amikor elment a kedvünk minden dicsekedéstől, ahogy az apostol mondja – hadd idézzem a tulajdon nyers kifejezését: – amikor befogtuk már a szánkat az Isten előtt, meg sem merünk már mukkanni bűnös voltunk tudatában – akkor azután gyengéd szóval hirdessen nekünk örömet, és megmutassa: milyen gazdag csodatétele a kegyelemnek, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus aláhajolt hozzánk.

Körülnézve az apostol a maga világában, két csoportra, két táborra osztja azt: egyfelől a zsidók, másfelől a pogányok. Kimutatja ezekben az első részekben, hogy sem egyiknek, sem

másiknak nincs mivel dicsekedni az Isten előtt, s nincs oka a maga jóságában és erejében bizakodni; el kell hallgatnia minden dicsekvésnek. Innen vettük alapigénket, közelebbről a pogányok felett tartott szemlében fordul elő a benne foglalt megállapítás. Rettentő a kép, amely elénk tárul: egyrészt a pogányok vallási életét veszi szemügyre az apostol: tele babonával, bálványimádással – micsoda torzképeik vannak az Istenről, micsoda eltévelyedése az emberi gondolatoknak: a teremtmény sokszor a legalávalóbb, legundokabb állatot isteníti! És azután számon veszi az ő erkölcsi életüket is, és a kép még undorítóbb: minden csillogása és látszólagos virágzása ellenére is az a kor dekadens kor volt, hanyatló kor volt, és az apostol nem szégyelli lerántani a leplet az akkori görög világ szomorú erkölcsiségéről, és szemünk elé tárja annak förtelmes viszonyait. – És átborzong a lelkünkön a gondolat ezeknek olvasása közben, hogy vajon nem hasonlatos-e ez a mi korunk ehhez? Ha annak a sánta ördögnek a nyomán, amelyről egy regényíró szól, mi is megemelhetnénk a házak tetejét, és belenézhetnénk, hogy azok alatt mi megy végbe, nem látnánk-e mi is undok perverzitást, az emberi léleknek a maga józan, egészséges alapjából való kivetkezését és olyan elferdülését és förtelmes irányba való eltévelyedését, amelyet nem tudjuk elképzelni, hogy nézhet az Isten a nélkül, hogy el ne takarná a maga szeme elől?!

Amikor az apostol mindezeket látja, újra meg újra hangot ad annak a gondolatnak, hogy mindez már csak következmény. Ezek mögött rejlik, titkon meghúzódik egy, a közönséges szemmel láthatatlan, észre sem vehető bűn, s az a gyökere mindennek. Alapigénk is arról szól. Mi ez a bűn, az ősbűn, a forrásbűn, a minden bűnök legnagyobbika? Az, hogy az emberek – ahogy fordításunk mondja, – nem méltatták az Istent arra, hogy ismeretükben megtartsák, vagy másképpen mondva: az emberek nem becsülték meg azt, hogy az Istent ismerhetik, és az Ő ismeretében megmaradhatnak. Megvilágosodott ellőttük az Isten mélysége – ne kérdezzük most, hogy mennyire: annyira, amennyire, – a fődolog az, hogy valamit megismerhettek belőle, s a nagy kérdés az, hogy azzal – bármilyen csekély mértékű volt is, – azzal az ismerettel, aminek birtokában voltak, mit cselekedtek? Nem becsülték meg, nem igazodtak hozzá, nem vonták le az életükben a konzekvenciáját. Nem adták meg annak az Istennek, aki valamennyire megjelent előttük, a kellő tiszteletet, a hálát; nem imádták és nem szolgálták, hanem az a fény, amely a lelkükbe beleragyogott, csak átsuhanó vendég volt: felfigyeltek rá, azután elfordították tőle az arcukat; nem méltatták az Istent arra, hogy ismeretükben megtartsák.

Lehet arról vitatkozni, testvéreim, hogy vajon mi köze van az ismeretnek az élethez? Lehet felállítani nagyon szép filozófiai tételeket arról, hogy az ismeret önmagában is érték, az élethez való minden vonatkozás nélkül azért, mert igazságot ragad meg, s az igazság valami olyan szuverén, önnön fenségében ragyogó érték, hogy saját magáért is megéri a fáradságot, és nem szabad megkérdezni lépten-nyomon, hogy: mi hasznom lesz belőle, hogyha megismerem? Azért mégis csak úgy áll a dolog az átlagos ember számára, hogy amit megismer, annak mindig keresi a gyakorlati hasznát. A tudást azért becsüli, mert annak birtokában jobban lehet élni, mert arra szükség van. Még amikor porosodó aktákba elraktároznak is sok-sok adatot, amikor égbenyúló felhőkarcolókat építenek irattárak számára, ahol száz és ezer emberre vonatkozó adatok, okmányok szép rendben el vannak helyezve, mindez azért történik, hogy alkalom- és szükség-adtán elő lehessen venni, hasznát lehessen venni; s aztán majd 30-50 év után, amikor feltételezhető, hogy elhaltak mindazok, akiknek adatai egybe voltak gyűjtve, tűzre hányják majd az egész irattárt.

De akármint legyen is a dolog más ismeretekkel, még hogyha ellene is akarnak mondani annak, hogy az ismeret arra való, hogy felhasználják, van egy ismeret, amelynél nem lehet kétséges az, és ez az Isten ismerete. Amikor az Isten arca kivilágosodik előttünk, akkor nem tehetjük meg azt, hogy egyszerűen tudomásul vesszük, s elraktározzuk emlékezetünkbe, hogy íme, most már ezt is láttuk valamennyire, és megértettük. Amikor az Isten megjelenik

minekünk, amikor eloszlanak a ködök és a felhők, s mi ámulva megtudjuk, hogy Ő van, és hogy Ő kicsoda, akkor feléje ujjong és repes az egész valónk, mert érezzük, hogy itt a legfőbb jó jelent meg nekünk, akit át kell ölelnünk, meg kell ragadnunk, és soha többé nem szabad elbocsátanunk. Ő azért jelenik meg nekünk, hogy az Ő ismerete által mi másokká legyünk; azért hajol hozzánk közel, hogy mi felemelkedhessünk az Ő közelébe; az Ő ismerete azt jelenti, hogy eggyé akar velünk válni, s mi eggyé válhatunk Ővele; szövetséget kötve egy örökkévalóságra, üdvösséget találva benne. Kincs ez, amihez semmi más kincs nem fogható. Egy nagy parancs a megmozdulásra, hogy ezt fogadjuk el, becsüljük meg, őrizzük meg.

És itt következik a kritikus nagy kérdés, amelynél minden emberi élet megméretik: vajon megbecsüli-e az Isten ismeretét? Vajon az által, hogy az Istent megismerte, más emberré lesz-e? Vajon azt, ami az Istenből megadatott neki, meglátta, befogadta-e az életébe, s ragaszkodik-e hozzá; vajon életté válik-e az az ismeret őnála? Ha igen, akkor jó, de ha nem, akkor a bűnök bűnét követi el az ember. Amikor mérlegeled testvérem, mi az, amit az Isten előtt meg kell vallanod, amiért szánnod-bánnod kell a mögötted lévő időt, amiért bocsánatot kell kérned mindenek előtt, ezt keresve, ezen a ponton találod meg legfőbb bűnödet, amiért meg kell aláznod magadat: nem becsülted meg az Isten ismeretét. Minden más, amit bűnnek neveznek, csak ennek a következménye. Ne az apró kicsi gallyacskákat nézd, vagy ne csak azokat nézd, hanem nézd magát a gyökérzetet, ahonnan a bűnnek a gyökérzete kinő. Talentumokat kaptál, valahányszor kivilágosodott előtted valami az Istenből; azért adatott neked, hogy sáfárkodjál vele. Mit csináltál vele, hová lett egy-egy ilyen kincs, ami a kezedre bízatott; megtartottad, megszaporítottad, növekedett benned az az Isten-ismeret? Vagy pedig elkallódott, s amit valamikor világosan láttál magad előtt, az időközben megint elhomályosodott, s talán ma messzebb jársz tőle, mint valaha? A Szent Lélek elleni bűn ez, amely bűnről a szelíd Jézus szájából is olyan szigorúan hangzik az ítélet: „Aki pedig a Szent Lélek ellen vétkezik, annak soha ebben az életben nem bocsáttatik meg az ő bűne.”

Mi egyéb az, mint éppen ez a bűn, vagy jobban mondva: mint ebben a bűnben való megátalkodottság? Akinek lelki szemei előtt kiragyog az Isten arca, s újra meg újra kiragyog, s ő azzal szemben újra meg újra elköveti a bűnt, nem becsüli meg, nem reagál rá, akinek számára falra hányt borsó: ő elzárkózik annak az ismeretnek az életbe való átültetése elől – vigyázzon, vigyázzon, mert egyszer elmúlik az alkalom, s az Isten hátat fordít neki!

Ez hát a bűn, amelyet az Isten a legkomolyabban vesz, de nézzük meg alapigénk világánál, hogyan bünteti? Milyen megkapóan tűnik ki Pál apostolnak a szavaiból: az Istennek a büntetése nem valami ötlet, szeszély, nem valami pillanatnyi felgerjedésben lesújtó harag, hanem a bűnben magában benne rejlik a büntetés, vagy a bűnhődés. Még a szavakkal is úgy játszik az apostol: nem tartották méltónak az Isten ismeretét, hogy megtartsák, azért az Isten is átadta őket méltatlan dolgokra – mondhatjuk úgy: mivel ők nem becsülték meg az Isten ismeretét, az Isten átadta őket megbecsülésre nem való dolgokra; mert ők az Isten ismeretét valami silány dolognak tartották, azért az Isten is átadta őket egy silány lelki világnak, vagyis: ugyanabban a pillanatban, amelyben ők kimondottan, vagy nem kimondottan, de megbélyegezték az Isten ismeretét, mint valami nem fontos, nem nagy dolgot, amit nem kell komolyan venni, ugyanabban a pillanatban megbélyegezték önmagukat; lefokozták a maguk értékét; elvetették a maguk koronáját; elhányták a maguk kincsét.

Vannak, testvéreim, olyan parancsok, amelyek ellen vétkezhet az ember, ha megbüntetik is érte, nem látja, hogy az a büntetés okvetlenül összefüggésben van az ő vétségével; esetleg el is maradhatott volna, vagy ha bekövetkezett, véletlen szerencsétlenség. Ki van írva valahová: Gyepre lépni tilos! S megtörténhet, hogy rálépsz a gyepre, s a csősz, aki odajön figyelmeztetni, talán olyan jókedvében van, hogy nem csinál nagy eseményt a dologból, sőt az is előfordulhat, hogy meg sem látja, nincs is ott a közelben, s amikor elkövetted a vétséget, mehetsz nyugodtan tovább a magad útján, s semmi következményét nem látod. De ha valahová

ki van írva: Vigyázat! Nagyfeszültségű áram, érinteni tilos! S ha megérinti valaki, és senki nem látja is a vétséget, azonnal önmagában meghozza a büntetést. Nem függ jó vagy rossz kedvtől, mert nem hangulatok dolga, nem változó, szeszélyes ötleteknek a dolga, hanem sérthetetlen törvényeké. Aki vét, máris azonnal bűnhődik.

Ilyen törvény ez is, hogy az Isten ismerete megbecsülendő. Aki nem becsüli meg, máris bűnhődik; aki nem érzi át egész lelkével, amikor az Isten szembe áll vele, hogy itt most az én emberi életem legnagyobb kincse ragyog fel előttem; itt most az én üdvösségem közeleg; most teljesedik be, most virágzik ki az én életem; aki közönyös, fásult lélekkel félvállról veszi az Isten ismeretét, az ebben a pillanatban máris önmaga felett ítélkezett, és bűnhődik. Méltatlan lelkületnek, egy silány, alsóbbrendű gondolkozásmódnak áldozatává lett, aminek azután megvannak a további következményei. Most ne foglalkozzunk velük. Pál apostol abban foglalja össze, hogy Isten átadta őket ennek a méltatlan gondolkozásnak, hogy illetlen dolgokat cselekedjenek. Ez az alsóbbrendű, ez a silány lelkület az, amely megteremti magában az illetlen dolgokat; ez a silány lelkület semmilyen dologban sem fog tudni igazán helyt állni, mindenütt félszeg lesz, és lépten-nyomon kezünket összecsapva azt kell kérdeznünk: hogy tehet ilyet, hová lett józan esze; elvakult fejjel megy a falnak; kificamodnak a gondolatai, kificamodnak a cselekedetei. Néha humoros a látvány; nem bosszankodunk rajta, nevetünk egyet és sajnálkozunk felette. Néha tragikus a látvány; ezek az illetlen dolgok néha rút gennyedő fekélyek, amelyek rothasztják az életet. Így vagy amúgy, az élet ezerféle változata szerint mindig az a lényeg, hogy nem azt cselekszik az ilyen emberek, ami illenék, amit kellene, ami helyénvaló volna; mert silány, alacsonyabb rendű lelkületnek alacsonyabb rendűek a cselekedetei. Ez az átok, ami rajtuk nyugszik, amelyet magukra vontak az által, hogy nem becsülték meg az Isten ismeretét.

Még egyet hadd emeljek ki, testvéreim. Most úgy tűnhetne fel, mint hogyha itt valami automatizmus működne csupán; mintha Isten itt ebben a világban elhelyezte volna a magasfeszültségű vezetéket, s azután messziről nézné, hogy aki érinti, az vessen magára a következményekért. Nem így gondolta Pál apostol; számára az Isten sokkal élőbb Isten, aki az Ő teremtményeihez sokkal közelebb van; őket egyenként sokkal jobban kezében tartja s igazítja. Ez a bűnhődés, amely bekövetkezik egy ember életében, aki nem becsüli meg az Isten ismeretét, magának az élő Istennek kimondott ítélete. „Mivel nem tartották méltónak az Istent arra, hogy az ő ismeretét megtartsák, az Isten átadta őket méltatlan gondolkozásnak. Személyes aktusa ez az Istennek; minden ember felett ilyenkor Ő mondja ki a szentenciát. Nem hallja senki, a nagy világ nem figyel oda, angyalok harsonája ezt az ítéletet nem hirdeti ki egy figyelő mindenség előtt, s mégis, ez az ítélet, ez a fejünk felett titkon elsuttogott ítélet a döntő. Az utolsó ítélet, amikor a maga színe elé idéz majd az Isten mindeneket, akik valaha is éltek, haltak, akik feltámadnak, az nem lesz más, mint napvilágra hozatala, nyilvánossá tétele ennek a titkos ítéletnek.

Magasabb dolog ez, semhogy emberi értelem felfoghatná. Mert ugyebár, hogyha az Isten maga ad át engem a méltatlan gondolkodási módnak, akkor ez azt jelenti, hogy az abból fakadó illetlen cselekedetekben is már az Ő büntetése, az Ő átka teljesedik be rajtam, – hát az én bűnöm ez? Én vagyok vétkes, hogy azokat elkövettem? – Igen, vádol a lelkiismeretem, s számon kér az Isten, az én bírám, s ugyanakkor mégis az Isten keze van benne. Nem úgy van benne az Isten keze, mint a jóban; azt az Isten maga végzi, azt a magáénak nevezi; azt elismeri és megdicsőíti. De benne van úgy a keze, hogy hagyja, hadd legyen; átadja az emberi szívet ennek a méltatlan gondolkozási módnak, hogy illetlen dolgokat cselekedjék az Ő tudtával, az Ő jóváhagyásával; az Ő ítélete teljesedik be benne.

Jár az ember néha olyan helyeken, vagy olyan helyek körül inkább, ahol elszoruló szívvel azt kérdezi magától: Ó, hol van itt az Isten? Ahol a bűn fennhéjázva vigyorog, tobzódik a maga elbizakodottságában; ahol a Sátán kacagva marcangolja emberek húsát, s ontja a vérüket. –

Hogy hol itt az Isten? – Ott is jelen van; jelen van az által, hogy éppen hagyja a Sátánt garázdálkodni: ott van az Istennek az engedélye. S ha látsz, testvérem, a lejtőn lefelé sodródva egy emberi életet lent a mélységben összetörni, jó, ha a lelkeden átborzong az érzés: itt az Isten, ez az Ő ítélete. Ő adta át ennek az embernek is a lelkét a méltatlan gondolkozási módnak, hogy cselekedjék illetlenül.

De, testvéreim, eleget foglalkoztunk bűnnek és ítéletnek az okaival. A rómaiakhoz írott levélben is csak azért szólal meg ezen a komoly hangon az apostol, hogy utána jöhessen az evangélium. Annak a hangjai csendüljenek fel a mi elmélkedésünknek a végén is. Adjunk hálát az Istennek, hogy ezeket az Ő gondolatait megérteti velünk, de adjunk ezerszerte inkább azért, hogy ezeket a visszájukon is megmutatja minekünk; hogy az Ő igéjében nemcsak az emberi bűnnek ez az átok felé vezető útja világosodik ki előttünk, hanem az ellentétes irány is: a mélységből fel a magasság felé, és az Ő igéjében ez a fő, ez az utolsó szó, ez az igazi lényeg. Mi ismerjük az Ő ismeretét a mi Urunk Jézus Krisztus által. Oh, milyen ismeret ez, mennyivel drágább, igazabb, tisztább, mint az, amely annakelőtte kivilágosodott emberi szemek előtt! Igaz, tiszta szemmel belenézni, bűntelen lélekkel belefigyelni ebbe az Ő teremtett mindenségébe annyit jelent, mint kivenni belőle embereket, akik róla beszélnek, az Ő arcának sugarait sejtetik nekünk, de mindez együttvéve, oh, hogyan is hasonlítható ahhoz az Isten-ismerethez, amely az érettünk e földreszállt Megváltóban bontakozik ki előttünk? Milyen fényesen ragyog az Ő arcán az Isten-szentség, és milyen diadalmasan sugárzik az Isten-irgalom! Ez az az Isten-ismeret, amelyet meg kell becsülnünk, amelyet méltónak kell tartanunk arra, hogy ha egyszer megkaptuk, el ne veszítsük. Ez az a nagy örökség, amelyet forgatnunk kell, értékesítenünk kell, amelynek az aprópénzre váltásával meg kell gazdagítanunk az egész életünket. Ehhez kell igazodnunk. Oh, jaj volna, ha ezt meg nem becsülnénk! Ennek a megbecsülése, ez aztán igazán az önmagam megbecsülése. Aki ez előtt készséges szívvel kitárja a maga életét, – tegyünk róla boldogan vallást, – az emelkedik; az egy új életszínvonalat ismer meg és él át. Annak vannak örömei, amikhez képest silányak a földi örömök, annak van lelki gazdagsága, amit nem cserélne el semmiféle pénzért.

És a legfőbb, ami az evangélium lapjairól felénk hangzik, az, hogy éppen úgy, amint az Isten kezében tartja még a lefelé rohanó embernek az életét is, és annak lefelé rohanása is az Isten kezének az intézkedése, úgy, ha a dolgok visszáját nézzük, ezen a felfelé vezető úton itt még inkább nem összetett kézzel néz az Isten, hogy hát: „előtökbe adtam a Jézusban az én igaz ismeretemet, lássam, mit cselekesztek vele?” Hanem belenyúl mindnyájunknak az életébe; Ő maga adta az Ő ismeretét, nem engedi, hogy kárba vesszen, hanem maga teszi azt hathatóssá; Ő maga teszi foganatossá. Ez a Szent Lélek ajándéka, hogy Isten nemcsak kívülről közeleg hozzánk, azután várja, hogy én mit felelek rá, hanem bent a lelkem mélyén is megszólal, s késztet arra, hogy igent mondjak. Az Evangélium késszé és hajlandóvá tesz engemet, hogy azt elfogadjam, megbecsüljem, szívembe zárjam, s általa az örökkévalóságra felnőjek.

Figyeljünk fel az Igének lesújtó, szívünket meggyötrő, magunkba szállásra és önvizsgálatra kényszerítő hangjára, de ha megjártuk azoknak a mélységeit, nézzünk fel a magasságok felé; oda hív az Ige minket, ott vár az Isten mindnyájunkat.

***

A LEGFONTOSABB EMBEREK

(1929. január 6-án a gödöllői gyülekezet szeretetvendégségén.)

A teremtett világ sóvárogva várja
az Isten fiainak megjelenését.
Róma 8, 19.

Hogy világosan álljon előttünk az a gondolat, amelyet az apostol ebben a súlyos megállapításban ki akar fejezni, előre kell bocsátanom néhány megjegyzést.

Mindenekelőtt azt, hogy ez a vers csak abban az összefüggésben érthető meg, amelyben a Rómaiakhoz írt levél 8. fejezetének (az egész Szentírás egyik leggazdagabb szakaszának) az egészével áll. Így, kiszakítva az összefüggésből, az a látszata van a dolognak, mintha az apostol harmadik személyben beszélve, önmagán és olvasóin kívül mutatná fel az „Isten fiait", akikre sóvárogva vár a teremtett világ. Az összefüggésből kiderül, hogy voltaképpen első személybe foglalhatná gondolatát. Mert „az Isten fiai" alatt önmagát és olvasóit, és mind a többi keresztyéneket érti, akik megértették a Jézus Krisztusban lett váltság Evangéliumát, s akikben Isten Lelke végzi azt a megelevenítő, elpecsételő és vezérlő munkáját, amelyből olyan gazdag kijelentést tartalmaz ez az egész fejezet. Az apostol úgy is mondhatta volna tehát: „A teremtett világ sóvárogva várja a mi megjelenésünket".

Ezt fontos kiemelnünk. Hiszen a teremtett világ sóvárgásának sok tolmácsa van. Különösen így esztendő eleje táján, amikor az emberek szeretnek legalább egy rövid időre kiemelkedni rövidlátó életük szűk köréből és egyetemesebb látókör fölött szemlélődni, nagyon sok szó esik magánbeszélgetésektől kezdve újságcikkekig mindenfelé arról a nagy kérdésről, hogy mire is van voltaképpen szüksége a világnak, mi az igazi megoldása minden nyughatatlanságnak, és mit kellene az új esztendőnek meghoznia, hogy nyugvópontra jusson az a sok sóvárgás, amelytől lázas az emberiség jelenlegi állapota. De megfigyelhetjük: ezek az „igazlátók" rendszerint páholyból nézik az ügyeket, mint akik csak „nézők", de nem „szereplők" a teremtett világ bajainak megoldásában. Magas parton állva figyelik a folyam áramlását és kémlelik a látóhatárt: hol találhatná meg a tajtékozva hánykódó víz a maga csendes medrét?

Pál apostol, amikor belefigyel a zúgó áradatba, úgy hallja, hogy abból világos hívás vehető ki, amely egyenesen őt és a Krisztusban hívő társait szólítja meg és sürgeti. S ezért beleveti magát az áradatba, és maga után hívja testvéreit is. Nem maradhat puszta „nézője" a dolgoknak, mert úgy látja, hogy addig a nagy dráma nem oldódhat meg, amíg a Krisztus hívei be nem töltik a rájuk váró vezérszerepet. „A teremtett világ sóvárogva várja a mi megjelenésünket!"

Azután emeljük ki azt is, hogy ezt a hívást az apostol nem közönséges füllel hallja ki a világ zúgó zajából. A világnak ez a sóvárgó váradalma nem olyan nyilvánvaló, hogy akárki megérthetné a szavából. Az apostol úgy teszi meg megállapítását, mint ahogy egy jó orvos, vagy egy gyermekét ápoló édesanya beszél arról, hogy mire van voltaképpen szüksége a betegnek. Nem az a fontos, hogy a beteg maga mit kíván. Ugyan ki tudna eligazodni egy betegnek sokszor szeszélyes kívánságain? Egyszer az a baj, hogy nagyon világos a szoba, máskor az, hogy nagyon sötét. Egyszer az segítene, hogy magasabb legyen a vánkos, máskor az, hogy alacsonyabb. Egyszer nagyon sós az étel, máskor ugyanaz nagyon sótalan. A hűséges ápoló meghallgatja a hánykódó szenvedőnek ilyen kívánságait, és lehetőleg teljesíti is, de nem az ő véleményétől teszi függővé azt, hogy igazában mire van szüksége, és mi segítene rajta.

Mindegy, hogy mit mond a világ és milyen lázálmok után futva keresi sóvárgásának enyhületét. Néha az anyagi civilizációnak a fellendülésétől várja bajainak megszűnését. Máskor meg menekülni szeretne tőle, vissza a természetes élet egyszerűségébe, mert ott sejti a szabadulást. Egyszer az egyén jogaiért küzd, mert ettől reméli sorsának jobbra fordulását; aztán megint a közösségek fegyelmét és a tekintélyek tiszteletét követeli, mert azt hiszi, hogy ez segít rajta. Egyszer le akarja rázni a múlt hagyományait, mert azok gátolnak minden haladást; máskor meg vissza akarja fordítani az idők kerekét, mert „úgy volt jó, ahogy régen volt". Ki tehetne eleget ennyi ellentmondó követelésnek? Amíg így hánykódik a világ önmagukat meghazudtoló kívánságai között, az apostol gyengéd szívvel, de világosan látó lélekkel föléje hajol betegágyának, és megállapítja: „Az Isten fiainak megjelenésére sóvárog az egész teremtett világ." Erre van neki igazában szüksége. Akár tudja, akár nem, ez után kiált minden fájó idegszála. Ha eltaszítja is magától a felkínált orvosságot s az Isten fiait, amikor megjelennek, gúnnyal, üldözéssel vagy semmibe vevő közönnyel fogadja is, – mégis csak ez az az orvosság, amelyért az életösztöne követelődzik. Ezt kell megkapnia!

Jó azután azt is világosan megállapítanunk, hogy Pál apostol ebben a versben voltaképpen nem a jelenről, hanem a jövőről beszél, arról a jövőről, amelyet úgy szoktunk nevezni: „a világ vége". Csakhogy mi rendesen a világ végső katasztrófáját, az utolsó ítéletet, mindenek összeomlását és megsemmisülését szoktuk érteni alatta, – míg Pál apostol és vele együtt az egész Új szövetség, bár ezt is beleértik, lényegében véve nem negatívumot, hanem pozitívumot értenek alatta: minden istenellenes hatalomnak megdőlte után az Isten örök diadalát, a múlandóság álmainak szétfoszlása után az Isten beteljesült céljainak a kiragyogását. Ebbe a titokzatos jövendőbe előre tekintve beszél az apostol „az Isten fiainak megjelenéséről".

Most is itt járnak a világban, de nem nyilvánvalóan. Isten munkája folyik a lelkükben, de elrejtetten. Akkor majd „megjelenik". Most olyan az életük, mint a hímzés visszája. Valamit sejtet a mesterkéz szándékaiból, de a vonalai olyan kuszák, a színei olyan zavarosak! Akkor majd a színére fordul az elkészült remekmű, a belerajzolt gondolatok határozott képet öltenek, s a fonalak színei összhangzatosan pompáznak. És akkor, ha majd „az Isten fiainak" most homályba vesző arca, úgy, amint azt Isten eleitől fogva elgondolta, kibontakozik beteljesedett dicsőségében, akkor nyugvópontra jut az egész világ fejlődése. E felé a végső cél felé nyújtózkodik, ha öntudatlanul is, minden teremtmény sóvárgása. Az egész világmindenség, és benne az egész emberiség nyughatatlan és emésztő honvággyal e felé a végső nagy fordulat, „az Isten fiainak megjelenése" felé siet.

És azért mégis nyilvánvaló, hogy van ennek az apostoli látomásnak, amely a végső jövő fényes ködéből rajzolódik ki, nagyon határozott mondanivalója a jelen számára is. Mert ha abszolute áll az, hogy „az Isten fiainak megjelenése" oldja fel a világot minden átok alól a beteljesedés napján, akkor relative is áll az, hogy amily mértékben már most „megjelennek az Isten fiai", olyan mértékben nyernek megoldást már most a világ emésztő kérdései. Ami áll a teljesség órájára, az áll részleteiben is az életnek minden olyan órájára, amellyel egy-egy lépéssel közelebb jutottunk a végső célhoz.

Ez azt jelenti, hogy az apostol szavaiban van egy nagy parancsolat, és van egy nagy ígéret.

A parancsolat az, hogy ne haladjunk el értetlenül és érzéketlenül a világ sóvárgása mellett, hanem adjuk meg neki, – amennyire csak megadhatjuk, – „az Isten fiainak megjelenését". Akikben él és hat az Isten Lelke, ne rejtsék azt véka alá, hanem ragyogtassák ki az életükből. Sokkal több keresztyénség van a világon, mint amennyi meglátszik benne! Elő kell jönnie rejtekeiből, és meg kell mutatnia színeit!

Ennek lehetnek külső akadályai, amelyek nem állnak hatalmunkban. Biztos, hogy az adott körülményeink között van sok olyan bimbaja a lelkünknek, amely földi életünk klímája alatt sohasem fog kivirágozni. Csendesen szunnyadnak bennünk húrok, amelyeknek dala ebben a

világban sohasem fog megzendülni, és feszengnek bennünk titkok, amelyekről soha e földön nem fog tudomást szerezni senki sem. De egészen bizonyos, hogy sok olyan ok is fojtogatja bennünk a Lélek munkáját, amelyért mi magunk vagyunk felelősek! Hányszor hasonlít az életünk a betemetett forrásokhoz, amelyekben odalent a mélyben bőven csörgedezik a víz, de senkinek sincs belőle semmi haszna, mert behánytuk a nyílást mi magunk – a bűneinkkel. Hányszor a restségünkön és a gyávaságunkon múlik csak, hogy rejtve lapulnak bennünk olyan értékek, amelyekért hálásak volnának mások. Máskor meg, ha szólja a szánk a bizonyságtétel beszédét, hányszor megtörténik, hogy hangosabban beszél szavunknál az életünk, amelynek cáfoló és kiábrándító tanúsága megint csak felismerhetetlenné teszi bennünk „az Isten fiait". Közben pedig „a teremtett világ sóvárogva várja a megjelenésünket". Maga előtt is titkolt, fájó figyelemmel lesi: mit láthatna meg bennünk az élő Isten erejéből és dicsőségéből! Kit hagyhatna nyugodtan az a nagy parancs, ami ebben van, – ha egyszer megértette?

A nagy ígéret pedig az, hogy amily mértékben eleget tettünk ennek a parancsnak, olyan mértékben segítettünk igazán ezen a teremtett világon. Tudhatjuk, hogy tőlünk kapja meg egyetlen orvosságát nyughatatlanságának. A mi kezünkben van a kulcs minden kérdésének megoldásához, amely miatt lázasan emésztődik. Mi rójuk le benne azt a szolgálatot, amely egész történelmének megadja az értelmét. Mi vagyunk benne a legfontosabb emberek! Nem a magunk kiválóságáért, hanem azért, mert „Isten fiai" vagyunk. Lehetünk a világ szemében egyébként nagyon jelentéktelen személyek. A nevünket tán soha nem veszi szárnyaira a hír. Köztisztesség fénye talán soha az életünk végéig nem sugárzik reánk, sőt még az utókor sem fogja számon venni, hogy valami jelentősebb szerepet játszottunk a magunk korában. Mindegy. Névtelenségünk szürkeségében lepergetett hétköznapi életünk mégis olyan fénybe öltözik, amely többet ér minden múló dicsőségnél. Reánk, a mi megjelenésünkre várt ez a világ sóvárogva, és amennyi enyhülete volt, amennyire megoldást találtak kérdései, amennyi értelmet és örömet talált küzdelmeiben, az annak köszönhető, hogy külső gátlásokon és belső tökéletlenségeken keresztül valamennyire mégis csak nyilvánvalóvá lett benne az Isten fiainak az élete!

Alázzuk meg magunkat mélyen: nem is rólunk van szó végeredményben, hanem Istenről, aki gyermekeivé szült bennünket Lelke által. Ő akar általunk beleáradni ebbe a teremtett világba, mert Ő utána kiált annak minden kínja. Ez az igazi értelme annak a nagy parancsnak és annak a nagy ígéretnek is, amely az apostol szavából felénk zeng.

***

S Z A B A D S Á G T É R I P R É D I K Á C I Ó K

3. sz.

Magyarságunk és keresztyénségünk

1942. március 15-én elmondotta Dr. Victor János

Textus: „Kérlek azért titeket atyámfiai, az Istennek irgalmasságára, hogy szánjátok oda a ti testeteket élő, szent, és Istennek kedves áldozatul, mint a ti okos istentiszteleteteket. És ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem változzatok el a ti elméteknek megújulása által, hogy megvizsgáljátok, mi az Istennek jó, kedves, és tökéletes akarata.”
Róma 12, 1-2.

Kettős foglalatosság gyűjtött ma egybe bennünket. Március 15-ét ünnepeljük ma. Ha nagyon hiányzik is ehhez a kedves tavaszi nemzeti ünnepünkhöz egy kis szilaj szél, amely elűzné a még mindig újabb hóval fenyegetődző borús fellegeket, meg egy kis melengető napsugár, amely előcsalogassa a fák rügyeit, azért a megszokott ünnepi érzésekkel tekintünk ma is vissza a múltba, nem is csak azokra az eseményekre, amelyek ezen a napon 1848-ban Pest városának utcáin játszódtak le, nem is csak az 1848. és 1849. év szabadságharcának hősi lobogására és gyászos leveretésére, hanem az ezeréves magyar történet minden küzdelmes, véres és dicsőséges erőfeszítésére, amellyel nemzetünk megbizonyította, hogy van Istentől kapott küldetése, amelynek szabadságát védve élni akar.

De míg telve van a lelkünk ezekkel az emlékekkel, mégsem hazafias ünnepélyre, hanem istentiszteletre gyülekeztünk egybe, hogy mint más vasárnapokon, úgy most is imádatunkban Isten elé boruljunk, és hallgassuk az Ő hozzánk szóló beszédét.

Két különböző foglalatosság ez vajon? Nem! Ha március 15-e nem esnék is vasárnapra, akkor is eljöttünk volna ide, hogy nemzeti ünnepünk emlékezéseit Isten színe elé állva megszenteltessük az Ő Igéje által. És ha ma nem volna nemzeti ünnepünk, hanem csak egy vasárnap a többiek sorában, akkor is úgy járulnánk ma Isten színe elé, mint az ezeréves magyar múlt örökösei, akik annak minden fényes és fájdalmas emlékét ott hordjuk szívünkben állandóan. Hazánk szeretete és Istenünk szolgálata, magyarságunk és keresztyénségünk ügye nem két különböző dolog számunkra, amely a naptár rendje szerint egybekapcsolódhat ugyan, de aztán megint szét is válhatna újra. Ugyanannak a mi oszthatatlan életünknek csak két oldala ez.

Ezzel nem mondottam új dolgot. Sokszor szoktuk emlegetni, hogy ez így van. De miért? Valami szerencsés adottság folytán-e? Talán csak azért, mert a mi református egyházunk öleli fel a magyarságnak legmagyarabb részét, s így természetesen egynek vehető a magyar életnek és a magyar református keresztyénségnek az ügye? De mi lenne, ha az elmúlt évszázadokban sikerült volna az ellenreformációnak nem csak általában a régi Magyarország lakosságában, hanem annak színmagyar népében is olyan kisebbségi helyzetbe szorítania a mi egyházunkat, hogy a református magyarság ma már nem is volna számbavehető tényező? Akkor is egy volna számunkra magyarságunk és keresztyénségünk, ha a magyarság túlnyomó nagy része valamilyen más keresztyén táborba tartoznék? Hiszen felhangzik néha a mi sorainkból is a kérdés: mik vagyunk előbb, magyarok-e vagy keresztyének? És megfigyelhető, hogy ilyenkor némi zavar támad bennünk: mit is kell felelnünk erre?

Állítsuk oda ezt a kérdést az Ige fényébe! Nézzük meg, milyen feleletet olvashatunk ki alapigénkből!

I.

Pál apostol ezekben a versekben a rómaiakhoz írott levelében eddig kifejtetteknek a gyakorlati következményeit vonja le. Föltárta az Isten kegyelméből való Evangélium nagy alapigazságait. Megmutatta, egyes emberek életében is, az egész világ életében is, mint váltja valóra Isten azt a művet, amelyért elküldte Jézus Krisztust. Ha valaki mindezeket megértette, mi legyen már most a felelete reá? Itt következik a nagy „ergo". „Kérlek *azért* titeket, atyámfiai..." A felelet csak egy lehet: az ember, aki felé Isten kiterjesztette kegyelmét, hogy bűnös volta ellenére mégis a magáévá tegye, adja át magát neki tulajdonába boldog hálával! „Szánja oda testét élő, szent és Istennek kedves áldozatul!" Az életének ez a hálaáldozatul való felajánlása lehet az embernek egyetlen „okos tisztelete".

De feltűnhet nekünk, hogy az apostol ezt így fejezi ki: „Szánjátok oda a ti testeteket..." Miért a „testünket" emlegeti, mint Isten elé viendő hálaáldozatot? Különös ugyebár? Az a félreértés nem érheti az apostolt, mintha a lélekről megfeledkeznék. Hiszen mindjárt a következő mondatban erőteljesen hangsúlyozza, hogy az ilyen Istennek odaszánt élet „az elmének megújulást" jelenti. Semmiféle külső kötelezettségvállalás, testi magatartás, forma-megtartás, legyen az tépelődés, vagy böjtölés, vagy bármi más, nem lehet az az Isten előtt bemutatott „okos tisztelet", amelyről az apostol beszél. Ott belül, a lélek rejtett világában kell végbemennie a nagy változásnak, hogy az ember elkezdje azt „vizsgálni, hogy mi az Istennek jó, kedves és tökéletes akarata", és mindig azt ismerje el magára nézve parancsnak. Csak így szánhatja oda magát Istennek áldozatul.

De az apostol azt is jól tudja, hogy ha onnan belülről, a lélek mélységeiből kell ennek kiindulnia, viszont onnan ki is kell érkeznie a külső megnyilvánulás felszínére. Az „elme megújulásának" meg kell mutatkoznia a „test" életében. Különben hiába játszódik le a lélek mélyén akármi, – meddő álmodozás, hazug képzelődés, üres fogadkozás marad. Valósággá az Istennek odaszentelt élet „a test odaszánásával" lesz.

Valaki azt a megdöbbentően hangzó, de mélységesen igaz megállapítást tette: „Istennek minden útja a testiség felé halad, mint végső állomás felé". Azt jelenti ez, hogy Isten nem eszmékben, hanem azok megtestesülésében, nem általános igazságokban, hanem konkrét valóságokban viszi véghez munkáját. Ezért van az, hogy az Apostoli Hitvallás is, amelyben elmondjuk: mifelől nyertünk bizonyosságot az Isten kijelentéséből, végső csattanójaként arról beszél: „Hiszem testünknek feltámadását". A „testünk" teszi azt, hogy az életnek milliófféle lehetősége közül van egy bizonyos, határozott lehetőség, amely ennél sokkal több: valóság! A „testünkben" palackozta az Isten az életnek nemes borát, amely különben megfoghatatlanul szétfolynék, de így megvan és a miénk, kinek-kinek valósággal a sajátja. A „testünket odaszánni" Istennek egyszerűen azt jelenti tehát: valósággal odaszánni magunkat Istennek, azt az életet felajánlani „okos tiszteletként" az Ő dicsőségére, azt az egyetlent, amely csakugyan a miénk.

Ebben sok minden benne foglaltatik. De az is, és ma erre figyeljünk, hogy Istennek mi, akik magyarok vagyunk, a mi magyar életünkkel tartozunk, mint „élő, szent és neki kedves" hálaáldozattal. „Test" nélkül kósza szellemek volnánk, akik bárhol otthon éreznénk magunkat, és bárhova tartozhatnánk, úgyhogy végül sehol nem volna gyökere az életünknek. De mert „testünk" van, van hazánk, amelynek földjébe nyúlik le a gyökérzetünk; van nemzetünk, amelynek nagy fáján apró gallyként sarjadt az életünk; van helyhez és időhöz kötöttségünk, amelynél fogva részei vagyunk egy nép sorsának. „Testünk" van, – tehát csak úgy létez-

hetünk, mint magyarok. Üres óráinkban eljátszadozhatunk ilyen gondolatokkal: mi lennék én, ha nem születtem volna magyarnak? De mi komoly értelme van ennek? Az az én nem én volnék akkor. Ha nem magyarnak születtem volna, az más szóval annyi, mint hogy egyáltalán nem születtem volna meg. Semmi sem volnék akkor! Hogy vagyok, az csak úgy lehetséges, hogy nem általánosságban vagyok, hanem ezzel a meghatározottsággal, – sok egyéb mellett ezzel a meghatározottsággal is, – hogy magyar vagyok.

II.

Ebben a meghatározott valóságunkban, amelyen kívül egyáltalán nincs valósága az életünknek, ér utol bennünket az apostol felhívása. Tehát magyar voltunkban is, az Istennek tulajdonába odaszánt áldozattá kell válnia életünknek. Ez a mi magyarságunk, magyar életünk azért van adva számunkra, hogy az Isten céljainak szolgálatába állítsuk, és az Ő dicsőségére gyújtott áldozati tűzben emésztessék el.

Nyersanyag a mi magyarságunk, és keresztyénségünk nem más, mint annak Isten akarata szerint való kiformálása. Magában véve tehát „magyarnak lenni" nem életcél vagy program. Csak adottság. Aztán jön még a feladat, a nagy kérdés: milyen magyarok leszünk? Szoktuk mondani: „Légy magyar!" De ennek csak akkor van értelme, ha ki nem mondottan is hozzáértünk valamilyen minősítést, körülírást, értékjelző meghatározást! Hogyan parancsolhatnánk meg akárkinek is, hogy „legyen magyar", ha az istenadta nem az már úgyis? Légy hű magyar! – ezt értjük alatta. Vagy: légy olyan magyar, aki hálás azért, hogy magyar lehet! Vagy: légy olyan magyar, aki nem éri be azzal, hogy maga magyar lehet, hanem felelősséget érez azért, hogy eljövendő nemzedékek is magyarok lehessenek. Tehát, légy öntudatos magyar, igaz testvériségre képes magyar; önmegtagadásra, minden áldozatra kész magyar! És így folytathatnánk.

Az apostoli felszólítás azt jelenti: Légy az Isten magyarja! Ennél nagyobbat senki nem tűzhet elénk. És ebben benne van minden egyéb minősítés is, amellyel bárki utat mutathatna arra: milyen magyarok legyünk? Istennek odaszentelt magyarság annyit jelent: ha magyar édesanya vagy, legyen házad és családod körül való mindennapi fáradozásod és bajlódásod istentisztelet, amelyben odaáldozod magadat boldogan, hogy otthonod új magyar életet tápláló és kiröpítő fészek legyen. Ha magyar honvéd vagy, úgy vitézkedjél, hogy az ellenség rettegje ugyan a fegyveredet és elszántságodat, de kénytelen legyen tisztelni a jellemed nemességét, mert magadon viseled az Isten szolgálatának a bélyegét harcaidban is. Ha magyar tisztviselő munkás, vagy a nemzet életében bármilyen helyet betöltő magyar ember vagy, akkor is, amikor pénzt keresel, akkor is, amikor pénzt költesz; akkor is, amikor a közéletben veszel részt, akkor is, amikor magánéletedet éled; akár jó egészségben forgatod munkás szerszámaidat, akár ágyhoz kötve betegségben sínylődsz, – mindig és mindenütt érezd magadat az Isten színe előtt; tudd, hogy Őneki céljai vannak veled, és „vizsgáld meg, mi az Ő jó, kedves és tökéletes akarata", és annak végbemenetelére ajánld fel életedet, azt a magyar életet, amelyen kívül nincs számodra más!

Így az fog történni, hogy magyarságunk a furulyaszó lesz, keresztyénségünk pedig az az Istennek kedves dallam, amellyé a hangok elrendeződnek. Magyarságunk a márvány, keresztyénségünk az Isten dicsőségére belőle épülő templom. Mi értelme van azt kérdezni: ez való-e előbbre, vagy amaz? Keresztyénségünk semmi sem lehet magyar életünk odaszentelése nélkül. És mi volna magyarságunk, ha nem Isten céljainak a szolgálatába odaszentelt keresztyén magyarság volna? Egy és ugyanaz számunkra ez a kettő: maga az életünk!

III.

Hogyan támadhat mégis egyesekben az a gondolat, hogy magyarság és keresztyénség elválhat egymástól, sőt úgy szembe is kerülhet egymással, hogy választás elé kerülünk: melyiknek adjuk az elsőbbséget? Csak úgy, hogy az illetők nem értették meg alapigénk igazságát: nem szánták oda „testüket", valóságos életüket, magyar életüket, az Istennek „élő, szent és Istennek kedves áldozatul".

Megeshet, hogy valaki ezt az életet Istennek odaszentelő áldozatbemutatást, ezt a minden keresztyénre egyetemesen tartozó papi szolgálatot nem gyakorolja. Ahelyett, hogy így maga járulna Isten színe elé, a papi tisztet másokra hárítja át. Érette és helyette legyen azoknak kiváltsága az Isten előtt forgolódni. Aztán onnan, az Isten közelségének a szentélyéből előjöve ezek az Isten bennfentesei mondják meg nekünk többieknek is, mihez tartsuk magunkat. Akik így gondolkoznak, azoknak keresztyénsége, nyilván, emberek szavához való igazodás, emberi tekintélyeknek és törvényeknek való engedelmeskedés – nem pedig annak „megvizsgálása, mi az Istennek jó, kedves és tökéletes akarata" minden parancson túl és felül. Az ő keresztyénségük alapjában véve nem az élő Istenhez magához, hanem az ő egyházukhoz való viszonyukban áll, és „egyház" alatt itt annak az emberi vezetősége értendő természetesen.

Mi sem természetesebb akkor, hogy az ilyen emberi tekintélyek parancsoló szava olyan irányt is szabhat olykor, amely ellen nem egy buzgó követőjükben felágaskodik a magyar lelkiismeret. Másfelé vonja akkor őket egyházuk, és másfelé a szívükben felhangzó magyar parancs. De mi most már az Ige világánál jól látjuk: nem a keresztyénség kerül ilyenkor szembe a magyarsággal. Az a magyar ember, aki ilyenkor lelkiismerete szavára hallgatva hátrateszi akármennyire tisztelt és becsült egyházi vezetőinek a szavát, éppen ez által még jobb keresztyénné lesz, mert arra az útra szánja oda magát, amely legjobb látása szerint számára az Istentől kijelölt és akart út!

Vagy megtörténhet, hogy nem a keresztyénségünk válik Isten szolgálata helyett emberek szolgálatává, hanem a magyarságunk igazodik emberek vélekedéséhez a helyett, hogy Isten akaratához igazodnék. Összeütközés támadhat keresztyénségünk és magyarságunk közt, ha magyarság alatt azt értjük mindig, amit körülöttünk mások annak tartanak. Vagyis alapigénkkel szólva: „a világhoz szabjuk magunkat", holott az Isten akaratát kellene egyedül tudakoznunk a felől: milyen magyarok legyünk?

Meglehet, hogy nagy magyar hejehuják óráiban az a dolgod, ha az Isten magyarja vagy, hogy félreállj, és talán az arcod komolyságában is kiütközzék a lelked aggodalma: milyen keserű böjtje lesz majd a tékozló, kurjongató farsangi vígasságnak? Azt mondják majd rád, nem vagy igaz magyar, ha a te kezedben is nem koccan a többiek örömének pohara. Úgy néznek majd rád, mint valami idegenre. Talán ki is tudnak maguk közül.

Vagy meglehet, hogy nagy magyar csapások óráiban, amikor elárad mindenkin a nagy búsulás, és fejét lógatva kesereg mindenki, neked Isten azt a parancsot adja: vidám, bízó szívvel járd tovább a magad magyar munkás életének útját. Te tudhatod, hogy ha sok is a rom, csak így lehet újra építeni, ha sötét is az éjszaka, lehet és kell várni a hajnalt! Nem értenek majd meg. Megvádolnak azzal, hogy nem osztozol igaz szívvel a magyar bánatban.

Nem baj! Az Isten magyarjának tudnia kell magányos magyarnak is lennie! Nem a magyarságod rovására vagy engedelmes az Isten parancsának. Csak te más magyarságot élsz ilyenkor, és pedig, mert az Isten akarata szerint valót, azért voltaképpen jobb magyarságot élsz keresztyénséged erejéből! Sokszor lerakta már a mi nemzetünk a hálaadás és tisztelet koszo-

rúját olyan fiainak sírjánál, akiknek szavára, amikor éltek, berzenkedve tiltakozott, mintha magyarságának ellenségei lettek volna. Utóbb kitűnt, hogy ők voltak a legigazibb magyarok!

Csak szabaduljunk el, akár keresztyénségünkben, akár magyarságunkban, az emberekhez való igazodás silány színvonaláról, és emelkedjünk fel oda, ahova alapigénk hívogat. Ha Istennek hozzánk való kegyelmét megértettük, és arra „testünknek áldozatul való odaadásával" válaszolunk, ha Istennel magával van dolgunk, aki Úrrá akar lenni akaratával életünk felett, – akkor magyar életet élnünk és keresztyéneknek lennünk egy és ugyanaz lesz mindig a számunkra!

*

Legyen felelet erre a hozzánk érkező felszólításra a mi mai nemzeti ünnepszentelésünk is. Ne abból álljon a mi ünneplésünk, amit bárki láthat és végigfigyelhet kívülről is. Titkon, a lelkünkben játszódjék le most is az az „okos tisztelet", az a láthatatlan szent szertartás, amelyben két kézbe fogva magunkat, a magunk magyar életét, felajánljuk „élő, szent, és kedves áldozatul" Istennek. Nem kétségeskedve, csak tapogatódzó sejtelmekkel várva, hogy talán elfogadja és átveszi tulajdonába. Hanem azzal a szent bizonyossággal, hogy Ő már várja! Hiszen Ő maga hívogat és bíztat erre a magunk felajánlására. Ez csak a mi hálás és engedelmes válaszunk az Ő szavára. Előbb Ő közelgett hozzánk, a mi magyar életünk minden bűne, baja, sebe és nyomorúsága ellenére is. Jézus Krisztusban nekünk is irgalmas Istenünknek mutatta magát, és hirdetteti is szüntelen nekünk az Ő hozzánk való kegyelmességét. Nem találomra, sem nem kétséges alapokra építve, hanem az „Istennek erre az irgalmasságára" támaszkodva mondja nekünk is az apostol: „Szánjátok oda a ti testeteket Istennek kedves áldozatul."

S ha bizonyos, hogy Ő el nem utasít bennünket, akkor bízhatunk még valamiben. Mi, akik most itt vagyunk, hogy életünk hálaáldozatát így letegyük az Ő kezébe, a magyar tengerből csak egy csészényivel kimerített kicsiny rész vagyunk. Mind a többiek is, akik velünk együtt ennek az „okos tiszteletnek" láthatatlan szertartását véghezviszik Isten előtt lélekben, csak egy részét teszik ki a magyarság egészének. De ez a rész elszakíthatatlanul összefügg az egész magyarság testével. Ha minket elfogad Isten az Ő kegyelmében, velünk együtt nem fogadja-e el ugyanazért a megbizonyított irgalmáért a mi egész nemzetünket is? És nem tölthet-e el ezen a mai ünnepen az a szent bizodalom, hogy ránk téve kezét, voltaképpen az egész magyarságon megnyugtatja azt, hogy tulajdonának elismerje, a jövő minden megpróbáltatásán át is mint a magáét őrizze és védje, és jövendő nemzedékeinek a történetében az Ő nevét még jobban megdicsőítse, mint elmúlt évszázadokban? A hozzánk szóló parancsban bizonyára benne van ez az ígéret is! Isten akarja a magyar keresztyénséget, a keresztyén magyarságot! Ő volt és Ő marad a mi erős menedékünk!

***

Isten temploma

(Pünkösdi, évszám nélkül.)

Textus: „Nem tudjátok-e, hogy ti Isten temploma
vagytok, és az Isten Lelke lakozik bennetek?”
I. Kor. 3, 16.

Kétféle érzéssel lehet pünkösd ünnepét megünnepelni, és legjobb, ha mindkettő versenyre kel egymással a szívünkben. Az egyik a Szent Lélek ajándékára vágyakozó sóvárgás, a másik a Szent Lélek elnyert ajándékának való hálás örvendezés. A Szent Lélekhez való viszonyunknak általában megvan ez a kettős jellege. Egyfelől kitárt lélekkel kell óhajtoznunk és várnunk. „Jövel Szent Lélek, Úr Isten!” – így zendül meg már az ókori keresztyénségben a keresztyén hitnek egyik legmélyebb szavú himnusza, és zeng végig az évszázadokon át mind máig. Tehetetlenek és holtak vagyunk a Szent Lélek megelevenítő, hajtó ereje nélkül, és ezért epekedünk utána, mint a kiszikkadt föld az eső után, amely nélkül nem tudja előhozni termését. De másfelől meg úgy áll a dolog, hogy nem is tudnánk így kérni és várni a Szent Lélek ajándékát, ha már el nem nyertük volna. Már az is, hogy érezzük a ráutaltságunkat, és hogy a lelkünkből feltör a sóvárgás, amely őt hívja, annak a bizonysága, hogy itt van, és itt munkálkodik bennünk. Ha el nem nyertük volna, nem is kívánkoznánk rá!

Alapigénk arra ösztönöz, hogy most ebbe az utóbbi irányba fordítsuk a figyelmünket: eszméljünk rá arra, hogy a Szent Lélek olyan ajándék, amelyet már elnyertünk, és legyünk hálásak ebben a bizonyosságban! „Ti Isten temploma vagytok, és az Isten Lelke lakozik bennetek!” Reánk fér ez az eszméltető figyelmeztetés, mert – valljuk meg – sokszor hosszú időn át egészen megfeledkezünk erről a csodálatos ajándékról. Úgy vagyunk vele csakugyan, mint a korintusbeliek, akiket az apostolnak szemrehányó kérdésével szinte úgy kell felráznia öntudatlanságukból: „Nem tudjátok-e, hogy...az Isten Lelke lakozik bennetek?”

A mi vétkes hanyagságunkon és hálátlanságunkon kívül van ennek persze egy másik oka is, az, hogy a Szent Léleknek magának az a természete, hogy elrejtőzik a mi figyelmünk elől. Az Atya Isten, aki fölöttünk él és uralkodik, sokszor magára vonja figyelmünket titokzatos hatalmával, amellyel sorsunkat igazgatja. A Fiú Isten, aki Jézus Krisztusban elénk áll, úgy szól hozzánk, hogy szinte lehetetlen fel nem figyelnünk szavára. De a Szent Lélek Isten mintha a hátunk mögé kerülne, és onnan végezné el rajtunk munkáját. Nem magával foglalkoztatja a figyelmünket. Abban áll a munkája, hogy a Fiúra irányítsa a tekintetünket, Őt „dicsőítse meg” előttünk, s az Őbenne való hitünk által részeltessen a megváltó kegyelem minden ajándékában. Úgy kell külön hátrafordulnunk, hogy észrevegyük: milyen titokzatos isteni behatások érvényesülnek eközben rajtunk. A lelkünk rejtett hátterében csendesen meghúzódva fejti ki a Szent Lélek az Ő újjászülő és megszentelő erejét, hitre vezérlő, és hitet tápláló munkásságának csodatételeit.

Ezért áldott alkalom a pünkösdi ünnep is. Mert néha mégis jó erre a bennünk rejtőzködő isteni vendégre ráeszmélnünk, és figyelmünket feléje fordítva, hálaadással imádnunk Őt azért, hogy méltóztatott bennünk szállást venni, és életünket az Ő templomává szentelni!

I.

Nem csak a Biblia gyakori szokása, egyébként is kézenfekvő dolog: az emberi életet épülethez hasonlítani. Ahogy az épülő ház kinő a földből, és ahogy falai egyre magasabbra emelkednek, úgy épülünk fel mi is. Testileg is felnövünk kicsinyekből nagyokká, és lelkileg is, mintha egyik sor téglára rakódnék rá a másik: növekszünk évről-évre gyarapodó élményeink és tapasztalataink által. Igaz, hogy ez az épülés nem ér véget, csak a halálunkkal. Tehát bizonyos értelemben mindnyájan befejezetlen épületek vagyunk, amíg ebben a világban élünk. De azért viszonylagosan mégis megvan minden valamennyire már felnőtt embernek a kialakult jelleme, tehát hasonlíthatók vagyunk már készen álló épületekhez is. Ennek a hasonlatnak abban van a legtalálóbb vonása, hogy minden épületnek az adja meg az igazi értelmét, ami belül van a falain. Sokszor persze a külsejéről is leolvasható már: mi van belül. De sokszor a külső megtéveszthet a szemlélőt. Vagy olyasmit hazudik, ami belül nem található meg, vagy eltitkol olyasmit, ami valójában megvan belül. Az ember életébe is be kell hatolnod, ha meg akarod ismerni!

És milyen sokféle épületben találod magadat, ha benyitsz a kapuban és körülnézel ott! Vannak emberek, akik hasonlítanak egy-egy törvényszéki palotához. Kívülről talán vonzó és barátságos a képük, de ha közelebbről megismerkedünk a belső világukkal, kitűnik, hogy az ítélkezés rideg szelleme hatja át az egészet. Jobb, ha az embernek nincs dolga velük! Vannak mások, akiknek az egész élete hasonlít egy gyárhoz. Szakadatlan munka zakatol bennük. Van valami imponáló abban az erőben, amely őket mozgásban tartja. De hosszasabban benne időzni az ilyen üzemben, fárasztó dolog! Csak sajnálhatjuk azokat, akik örökké benne laknak! Vannak megint emberek, akik színházakra és más szórakozóhelyekre emlékeztetnek bennünket. Nekik játék és tréfa az életük. Velük találkozni kedves fűszere napjainknak. De meg lehet unni, ha túl sokat kapunk belőle! Vajon mulattató ábrázatuk mögött ők maguk is nem éreznek-e nagyon szomorú unalmat? És így folytathatnánk. De vannak emberek, akiknek az élete – templomépület. Ott állnak ők is a zajló világban. Kívülről behallatszik őhozzájuk a kocsizörgés és a kutyaugatás. De ott belül mégis csend és áhítat uralkodik, mert ott Isten lakik. Mintha egy-egy darab mennyországra találnánk rá a földi zsivaj közepette! Nem fontos, hogy milyen stílusban épült a ház, vagy hogy milyen ékes. Lehet egészen egyszerű, fehérre meszelt, közönséges épület. Mégis, szinte már a közelébe jutva is más levegőt érzünk felénk szállni, és olyan jól esik benne megpihenve az Isten közelében éreznünk magunkat!

De ne képzelődjünk! Az apostol nem egyes, az Isten megszentelő kegyelmével különösen megáldott, kiváltságos lelkekről beszél, amilyenekkel megismerkedve csakugyan templomban érezzük magunkat. Valamennyi korinthusi olvasójáról egyaránt kiállítja a bizonyítványt: „Ti Isten temploma vagytok.” Pedig, ha végig olvassuk a hozzájuk írott levelét, meggyőződhetünk róla, hogy nem a szentségnek valamilyen különös fényében ragyogó, hanem sok-sok bűnnel megterhelt emberek voltak. Mégis „Isten temploma” voltak, mert „Isten Lelke lakozott bennük.” Ha minden egyébben olyanok voltak is, mint más emberek, sem jobbak, sem rosszabbak, vagy talán egyben-másban még esetleg rosszabbak is, – volt azért egy döntő fontosságú különbség. Ők Jézus Krisztusban hívő emberek voltak. Bűnös emberek, de bűnös voltukban a Megváltóhoz menekülő, és benne bűnbocsánatot talált emberek. És akinek megadatott ez a Jézus Krisztusban való hit, az annak köszönheti, Hogy Isten lakozást vett a szívében; nem hagyta bűnei felett napirendre térni, hanem szabadulást keresni késztette, és amikor hirdettetett neki a Jézus Krisztusban megjelent szabadulás, nem hagyta, hogy ez az örömhír elmenjen a füle mellett, hanem megérttette vele, hogy az neki szól!

Mindenkiben, akiben élő hit van, a Szent Lélek munkálta és munkálja azt, és ezért „Isten templomává” van szentelve az élete. Meglehet, hogy ez nem látszik meg rajta. Vannak takarítatlan, gondozatlan, méltatlan állapotra jutott templomok is. Tele pókhálóval, felgyűlt

szeméttel, lehullott vakolat foltjaival. Siralmas látvány! Nem is lehet belenyugodni, hogy mindez így maradjon! De a legelső dolog, ami a javulást elindíthatja, az, hogy tudomásul vegyük és megszívleljük: templomról van szó! Arra kell ráeszmélnünk: mire való az életünk, ha egyszer Isten Lelke lakozást vett bennünk. Ebből folyik aztán a soha nem szűnő igyekezet: úgy megbecsülni, és tisztaságában megtartani az Istennek ezt a templomát, ahogy azt Ő elvárhatja!

II.

De helyesbítenünk kell az eddig elmondottakat, hogy az apostol gondolataihoz hűek maradjunk. Mi arról beszéltünk eddig, hogy minden egyes hívő „Isten temploma". És amikor az apostol azt mondja: „Az Isten Lelke lakozik bennetek", – ő is arra a csodálatos tényre utal, hogy olvasói egyenként elnyerték a maguk életében a Szent Lélek ajándékát, ami által bűnös voltukban is részesévé lehettek a megváltó kegyelemnek. De mégsem azt mondja nekik: „Isten templomai vagytok", hanem egyes számban így szól hozzájuk: „Isten temploma vagytok." Külön-külön is bennük lakozik a Szent Lélek, de igazában, a szónak mélyebb értelmében, mégis együttvéve alkották az „Isten templomát." Változtatnunk kell tehát a hasonlaton. Ha egyenként is lehet épülethez hasonlítani az embereket, másfelől mégis csak egy-egy épületkő mindegyikük, és az emberi élet úgy alakul ki, hogy ezek az épületkövek összeilleszkednek, egybeépülnek. „Élő kövek" a Jézus Krisztusban hívők. És a hívők közössége az az épület, amelyet Isten az Ő lakozásának a szent helyévé szentel.

Az anyaszentegyház titokzatos ténye áll ebben előttünk. S amikor a Szent Lélek ajándékáról elmélkedünk, természetszerűleg kell szónak esnie erről is. Pünkösd ünnepe egyúttal az anyaszentegyháznak a születésnapi ünnepe is. Nem mintha Istennek nem lett volna egyháza azt az első pünkösdöt megelőzőleg is. Volt a világ kezdete óta mindig! De úgy volt, ahogy mi is mindnyájan megvoltunk már születésünk előtt az anyánk méhében. Éltünk, de még nem a magunk saját életét éltük. Megvoltunk, de még az anyai élet leple alá burkoltan. A születésünk nem azt jelentette, hogy akkor jöttünk létre, hanem azt, hogy akkor jöttünk napvilágra. Megvolt Istennek az egyháza már pünkösd előtt is, Jézus Krisztus napjaiban is, azt megelőzőleg az ótestamentumi évszázadokon át is, sőt még azt megelőzően is, amióta ember él ezen a világon. De pünkösdkor, a Szent Lélek kitöltetése által jelent meg ebben a világban, mint külön valóság, amely ennek a világnak egyéb közösségei között a maga sajátos életét éli.

Azóta van ezen a földön egy sereg, amely az Isten megváltó kegyelmének a külön műve; egy olyan közösség, amelyet a Megváltó Jézus Krisztusban való hite tart össze; egy olyan épület, amely semmi egyébért nem áll fent, mint azért, hogy benne a Szent Lélek lakozzék, és végezze a maga bűnösöket üdvösségre vezérlő munkáját. „Istennek temploma" ez, és benne mi egyenként, Jézus Krisztus hívei, mindmegannyi épületkő. Ki-ki a maga helyén, ahová Isten keze a többiek mellé, fölé, vagy alá odahelyezte. Ki ilyen, ki meg amolyan, amilyenné Isten keze kifaragta, előttünk sokszor érthetetlen tervei szerint, amelyek azonban egészen bizonyosan bölcs és dicsőséges tervek. Nem az a dolgunk, hogy mi felülbíráljuk az Ő gondolatait. Ki tudná közülünk áttekinteni azokat? Csak az a dolgunk, hogy elfoglaljuk és betöltsük a magunk helyét, amelyre a nagy együttesben Ő minket odahelyezett! És közben legyünk hálásak azért, hogy nem hagyott bennünket a porban heverő, felhasználatlan köveknek, hanem belefoglalt bennünket is az Ő épületébe, és így részünk lehet abban a szent kiváltságban, hogy mi is hozzájárulhatunk a magunk kicsiny részével az Ő hatalmas, nagy „templomának" az épüléséhez!

Mert valóban, csodálatos látvány tárul elénk, ha képzeletben kiemelkedünk a magunk kijelölt helyéről, és szemügyre vesszük ezt az egész épületet! Ha máskor, csak a magunk kis körében

nézve körül, áldozatul esnénk is a kishitűségnek, vagy hajlandók volnánk zúgolódni is a magunk szürke, szerény kis szerepe miatt, mihelyt egész nagyszerűségében kitárul előttünk az „egy, egyetemes, keresztyén anyaszentegyház” épülete, elfoghat a boldog hála azért, hogy mi is egyáltalán hozzá tartozunk! Milyen hatalmas arányok! Évszázadok hosszú során át hány nemzedék hány milliónyi nagy sokaság épült már bele, amellyel egybefűz bennünket a közös hit! És milyen szépségek! Ha a világtól meg nem becsülten is, sőt sokszor megvetetten és üldözötten is, milyen Isten-adta értékeket és ékességeket hordott magában ez a közösség, amelynek mi is tagjai lehetünk úgy, hogy minden a mienk, ami benne található! És milyen erősen áll! Másfajta közösségek épültek és megint romba dőltek. Ez túlélte valamennyit!

Ezt nem emberek építették a maguk céljaira. Ennek az a titka, hogy benne a Szent Lélek hat és dolgozik. Ebben Isten lakik az emberek között. Ez az Ő „temploma!”

III.

De hogy egészen jól nyomon kövessük az apostol gondolatát, még egy igazítást kell tennünk az elmondottakon. Amikor arról a „templomról” beszél, amelyet együtt alkotnak azok, akikben „Istennek Lelke lakozik”, csakugyan az anyaszentegyház titkát mutatja fel. De az az érdekes, hogy mégsem az egyetemes keresztyén egyházról, hanem ezen a helyen éppen csak a korinthusbeli hívekről szólva mutatja fel ezt a szent titkot. Róluk, az ő ottani és akkori olvasóiról mondja: „Ti Isten temploma vagytok.” Ezzel arról az egy keresztyén gyülekezetről állapít meg olyasmit, ami ugyan-úgy elmondható a keresztyén egyházról a maga egészében. Ebben az a fontos igazság jut kifejezésre, hogy Jézus Krisztusnak bárhol együtt élő hívei a maguk gyülekezeti közösségében kicsinyben bírják mindazt az áldást, és viselik is mindazt az elköteleztetést, amelyet Isten az Ő egyházának szánt, és benne az Ő lelke által munkál. Minden élő testről elmondható, hogy ugyanaz az élet, amely az egészet élteti, élteti az egyes részeit is. De az anyaszentegyházról ezen felül elmondható még az a sajátságos igazság is, hogy az egyes részeiben, az egy-egy helyen alakuló és élő közösségeiben, ugyanaz az élet, amely az egészet áthatja, ugyanolyan megnyilvánulásokban is bontakozik ki. Mintha a tölgyfa olyan sejtekből állna, amelyiknek mindegyike egy-egy kicsinyített tölgyfa volna, vagy az emberi test szervezete csupa parányi emberkéből volna felépítve! A természet világában ez olyan torz képtelenség, hogy el sem tudjuk gondolni. De az anyaszentegyház életében ez a valóság: minden egyes hívő gyülekezet a maga keretei között hű képe annak, ami az egészben is megvalósul: „Istennek temploma.”

Hogy ezt az igazságot a mi református eleink milyen jól tudták, az kitűnik abból, hogy a Biblia nyomán az „egyház” szót nem is használták másra, csak egyfelől az egyetemes egyházra, amely minden időket és népeket átfog, és másfelől a helyi gyülekezetekre. Akármilyen egyszerű, kicsiny falusi gyülekezet is volt az, „eklézsiának” nevezték. És hogy ez nemcsak üres szóhasználat volt, annak bizonysága az az ősi szervezeti forma, amelyben egyházi életünket mindmáig éljük. Ennek alapelve az, hogy az „egyházat” „egyházzá” a gyülekezetek teszik. Ahol kialakul az egy helyen lakók közössége a közös hitben, ott megvan az „egyház”. Ezt a jelleget és méltóságot nem úgy kapja valamilyen magasabb helyről, hanem magában bírja. Hogy aztán más gyülekezetekkel közös szervezetbe hogyan illeszkedjen bele, milyen feltételek mellett gyakorolhasson abban a többiekkel egyenlő jogokat és kötelességeket, abba igenis beleszólhatnak a többiek is. Egyházjogilag tehát alá van vetve szabályoknak, amelyektől az elismertetése függ. De csak emberi elismertetése. Ami igazán „egyházzá” teszi, az Istennek benne lakozása, a Szent Léleknek benne folyó munkája. Ez pedig olyan forrásból ered, amely benne magában buzog fel. „Istennek temploma” minden hívő gyülekezet, mert Isten maga szenteli azzá azzal, hogy tagjaiban „az Ő Lelke lakozik.” Ezt emberileg csak elismerni lehet, de hozzátenni ehhez ember már nem képes semmit!

Ezért olyan szent gyülekezet ez a mi mostani együttlétünk is. És valahányszor egybegyülekezünk, más vasárnapokon vagy akár hétköznapokon is, ugyanaz a helyzet. Sőt olyankor is, amikor a világban szétszóródva ki-ki a maga útját járja, és a maga sokféle dolgait végzi, ugyanígy áll a dolog. Hiszen akkor is egybefűz bennünket az a tudat, hogy együtt voltunk, és várjuk a legközelebbi alkalmat, amikor megint együtt leszünk. Az egybegyülekezésünk csak napfényre hozza azt a tényt, amely változatlanul fennáll szétszóródásunk idejében is: mi összetartozunk, egy gyülekezetet alkotunk. Szent ez a közösség: „Isten temploma vagyunk" így együtt.

Más vonatkozásokban csak „közönség" vagyunk. Vevőközönsége vagyunk valamelyik üzletnek vagy áruháznak. Figyeljük a kirakatait, vagy a hirdetéseit, és ha minket érdeklő árucikket hoz forgalomba, ott vesszük azt meg. Olvasóközönsége vagyunk egyik-másik kedvelt írónak. Ha új műve jelenik meg, nem mulasztjuk el az elolvasását. És így tovább. De itt nem „közönség" vagyunk. Itt egészen másképpen jövünk össze, mint valamilyen színházban, hangversenyteremben, vagy valamilyen előadás színhelyén. Itt nem embereket, vagy emberek nyújtotta valamilyen nyereséget keresünk, hanem Istent, és az Ő örök kegyelmét. És mert azt nem hiába keressük, hanem meg is találhatjuk, ezért ez a mi együttesünk valami sajátságos, minden mástól különböző, szent és titokzatos valóság. Isten Lelke „lakozik bennünk." Ő elégíti meg a mi lelki vágyakozásainkat, Ő újítja meg a békességünket és a reménykedésünket. Ő vigasztal meg és emel fel minden elesettségünkben, Ő vezet bennünket mindhalálig világosságával és erejével. Ezért ez a mi közösségünk „Istennek temploma." Nem ezek a falak teszik a templomot, nem is ennek a helyiségnek a berendezése – „ti vagytok Isten temploma"; maga a hívők gyülekezete, akikben „Isten Lelke lakozik", és végzi az Ő munkáját.

*

Öröktől fogva az volt Isten célja és akarata, hogy legyen neki ilyen „temploma" ebben a mi emberi világunkban. Így akart Ő bennünk és közöttünk lakozni. Evégre teremtett Ő embert a világra. Az, hogy mi bűnös emberek vagyunk, azt jelenti, hogy az Isten eredeti templomépítése – miattunk meghiúsult. A mi megromlott emberi természetünk alapösztöne az, hogy nem akarunk „Isten templomai" lenni. „Az én házam az én váram" – ezt mondjuk mi, Isten ellenében is. Magunk akarunk életünknek gazdái és urai lenni. Evangélium azért van a világon, mert Isten tudtul adta, hogy mégis birtokába akarja venni az életünket! Hosszú, nehéz útja volt, de mégis megépítette a bűnös embervilágban „az Ő templomát". Pünkösd ünnepe azt hirdeti nekünk, hogy megvalósult, legalább is a megvalósulás útján van már az Ő dicsőséges szándéka, hogy bennünk és közöttünk lakozzék. Nem hiába volt sem a karácsonyi nagy megalázkodás, sem a nagypénteki nagy áldozat, sem a húsvéti nagy csoda. Jézus Krisztus úgy vitte véghez munkáját, hogy annak eredményeképpen itt vagyunk mi, az Ő hívei, a régi idők korinthusbeli keresztyéneitől kezdve el egészen az itt és most együtt ünneplőkig. Vannak e világon emberek, akik megízlelték az Ő kijelentett örök szerelmét, és hitükkel rábízták magukat arra ez életre, és az örökkévalóságra. Azért vannak, azért vagyunk, mert bűnös emberi szívekbe kitöltetett a Szent Lélek. És akik ezt az ajándékot elnyerték, azok egyekké lettek általa egymással. Egy az életük és egy a sorsuk. Boldogok, amikor egymás buzdítására és erősítésére egybegyülekezhetnek. És boldogok, hogy odatartozóknak érezhetik magukat a megváltottaknak ahhoz a nagy sokaságához, amelyet majd csak az örökkévalóságban fogunk meglátni teljes egészében.

Jó ráeszmélnünk az Istennek erre a „templomára", amelyet Ő bennünk egyenként is, gyülekezeti közösségünkben is, egyetemes egyházában is, épít. Jó hallanunk az eszméltető, és hálás örömre késztető kérdést: „Nem tudjátok-e, hogy...Isten Lelke lakozik bennetek?"

Csak egyet tegyünk még hozzá alázatos, imádságos vágyakozással: „Jövel, Szent Lélek Úr Isten!" – hogy ha a Te templomod vagyunk, hadd lehessünk is igazán és teljesen az!

***

Isten templomai

1919. V. 25. Gyulai Pál u.

„Nem tudjátok-e, hogy a ti testetek a bennetek
lakozó Szent Léleknek temploma, akit Istentől
nyertetek, és nem a magatokéi vagytok?
Mert áron vétettetek meg...
I. Kor. 6, 19-20.

Egyházi életünk egy új korszakának küszöbén a mi gyülekezetünk itt áll, abban a hátrányos helyzetben, hogy nincs temploma, amit a magáénak nevezhetne. Szívesen fogadják gyülekezetünk tagjait szomszédos gyülekezetek az ő templomaikban, hogy velük együtt imádják ott az Örökkévalót, a mi Atyánkat. És gondoskodott az Isten a mi gyülekezetünk számára is átmenetileg hajlékról, melyben meghúzódhatunk, hogy egészen szétszórtan ne semmisüljünk meg, mint gyülekezet. De mindnyájan érezzük, hogy ez mind nem megoldás. Addig igazi összetartozás, meleg közösségi élet és virágzó testvériség nem fejlődhet ki közöttünk, amíg közös hitéletünk kifejezést nem nyer megfelelő tágas, ünnepélyes, áhítatos és derűs templomban is. Mi magunk is akkor fogunk igazán tudatára ébredni józsefvárosi református keresztyénségünk nagy jelentőségének, és a nagy világ is akkor fog igazán tudomást szerezni arról, hogy a fővárosnak ebben a részében erőteljes református keresztyénség él, ha majd kőbe épített méltó bizonysága lesz itt a mi hitéletünknek.

És mégis, az új korszak küszöbén, mely versenyre szólítja erőinket hazánk és népünk szolgálatában, ne azt mérlegeljük, hogy mink nincs, hanem azt, hogy akármilyen hátrányos hiányok mellett is mink van és mink lehet. Pótolhatatlan hiány még a mi szellemi vallást élő és ápoló egyházunk számára is, ha nincs meg a külső köntös, melyben elhelyezkedjünk, – de nem végzetes hiány. Pótolhatatlan, mert akármily gazdagok és erősek legyünk egyéb tekintetben, az sohasem kárpótolhat bennünket azért, hogy nincs templomunk. Ez a hiány újra meg újra fájdalmasan fogja éreztetni magát, és nem fog nyugtot hagyni, míg orvoslást nem talál. De mégsem végzetes, mert addig is, míg meglesz a templomunk, nem kell kezünket az ölünkbe ejtenünk, hanem dolgozhatunk és élhetünk. Végeredményben nem a templom teremti meg a gyülekezetet, hanem a gyülekezet a templomot. Az egyház élete a lelkek mélyén virágzik fel, vagy hanyatlik alá, tekintet nélkül arra, hogy van-e templomunk vagy nincs. A keresztyénség az Istennek élete az emberi szívben, s ezért, mint maga az Isten, nem köthető „kézzel csinált hajlékokhoz”. Fájhat tehát, hogy nem áll még itt közöttünk az Isten háza, hívogatóan, felemelően, áldást sugárzóan; de ne csüggedjünk, mert utóvégre is mi magunk vagyunk az Isten templomai.

Ébresztgessük csak fel magunkban Pálnak a korintusi keresztyénekhez intézett szavai által ezt az öntudatot, s akkor ne féltsük a mi gyülekezetünk jövőjét.

Az Isten templomainak tudhatjuk magunkat 1. már teremtettségünknél fogva, 2. a Krisztus halálának árán, és 3. A Szent Léleknek megtapasztalt bennünk lakozása által.

I.

Az Isten templomai vagytok, már teremtettségeteknél, egész mivoltotok alkatánál fogva, ezt hirdeti mindenekelőtt e soraival az apostol. Nem beszél ugyan kifejezetten róla. Nem adja itt elő szándékosan a maga felfogását az ember mivoltáról. De hiszen ez nem is szükséges. „Micsoda az ember?" – ez azok közé a kérdések közé tartozik, amikből akkor is levizsgázik mindenki, mikor sejtelme sincs róla. Hallgathatsz erről a kérdésről, elkerülheted messzire minden beszélgetésedben, – és mégis elárulod a gondolkozásodat róla. Hiszen nincs közelebb fekvő kérdés. Emberekkel van dolgod szüntelen – emberéletet élsz magad is. Az emberről beszélsz hát szüntelen, akármilyen más címet is adj beszéded tárgyának. S ezért hiába titkolod: tudjuk, hogy ez a kérdés megoldatlan, kínos rejtély a számodra. Kiérzik a szavadból, hogy körülötted úgy járnak az emberek, mint kísérteties fantomok; zavarban vagy, ideges vagy miattuk, nem tudod, mihez kezdjél velük. És ha magadba tekintesz, akkor is vak tükör tekint vissza reád – nem felel neked a tulajdon valód; nem vagy tisztában önmagaddal. Viszont, ha egyszer rábukkantál az embertalány nyitjára, ennek a felfedezésnek az örömét sem rejtegetheted. Lásd, Pálnak e mondásából is, – sorai közül – önkéntelenül, hangosan szól hozzánk az ő filozófiája az ember mivoltáról.

Mindenek előtt, ő nem áll meg a külsőnél, ahol hajlandók elakadni az érzékeink. Ő nem csak azt veszi tudomásul az emberben, amit a szeme lát rajta, és a keze megtapinthat rajta. „A ti testetek", mondja. Ismeri ő a testnek csodálatos szerepét az ember életében, de a „ti testetek". „Ti" – akikhez szól, maguk az emberek, akikkel foglalkozik, nem azonosak a testekkel. A test az ő testük. Az egyéniségük elválaszthatatlanul összeforrott vele. Annak a testnek megfogamzása és e világra jötte jelzi az ő életük sorsának megindulását. Annak a testnek a különböző fejlődési fokozatain bontakozott ki az ő személyiségük is; gyermekből kamasszá, abból ifjúvá, majd férfiúvá és aggá. És amint így az ember-mivoltuk egész arculata a testük élettörténete szerint idomult, úgy annak a testnek a szétomlása fogja befejezni is szereplésüket a földi világban. De akármilyen szétbonthatatlan is a kapcsolat, mégis csak kapcsolat, ő közöttük és a testük között; ők maguk más valamik, mint a testük; tulajdonosai, urai, használói a testnek. Az emberi test csak eszköz, csodás eszköze valami magasabb valóságnak, a láthatatlan, megfoghatatlan emberléleknek, mely a maga céljaira alakítja és formálja ezt a szerszámot, hogy általa kifejthesse a maga életét.

Pál apostol tehát bevezet bennünket a lélek világába. De nem azért, hogy itt megálljon, s azt mondja: „Ez az ember." Nem, az emberi lélek még nyugtalanítóbb rejtélyt állít elénk, mint ha csak testi szervezetet látnánk az emberben. Milyen csodás világ! Milyen erők játszanak benne! Ismerni akar, és a világosság fényét keresi, hogy eloszlasson minden hazugságot. Gyönyörködni akar, és sóvár szemekkel keresi a szépségnek kivirulását a világban. Tiszta, jó akar lenni, és hadat üzen a bűn ellen, hogy lába alá tapodja. Csodás látomások mozgatják, bűvös hatalmú vágyak kergetik. – De hová? Van-e cél, megérkezés, beteljesedés, mely ezt az egész csodálatos jelenséget: az emberi lelket, a maga kereső, követelő, nyugtalan mivoltában igazolná? Mert halad ugyan a maga útján, de amit elér, csak töredék, ami még türelmetlenebb vágyat kelt az egész után. „Rész szerint van bennünk az ismeret" – és nekünk csak „az Igazság" lehet elég. Amit szemünk kiolvas a világ fátyolán előcsillogó szépségből, az annál fájóbb honvágyat kelt a szemtől szembe való Örök Szemlélet után. S ami jóság van bennünk, az annál hangosabb vádoló levél a még bennünk lévő rossz ellen, a Tökéletesnek bírói színe előtt. A lelkünk minden értéke önmagán túl utal. Az ember láthatatlan benső mivolta csak valami még nagyobban, dicsőbben találhatja meg a maga megnyugtató középpontját, értelmét és hivatását. Az emberi szív nem önmagáért van – mert így gyötrelmes egy képtelenség volna, – hanem valami, valaki másért.

Ide vezet bennünket az apostol: „Nem a magatokéi vagytok.” Ti emberek, akikben a test a lélek eszköze, testestől-mindenestől megint egy még magasabb hatalom eszközei vagytok – annak számára vagytok rendeltetve. Látjátok azokat a szentélyeket, amikkel Korinthus és vidéke is be van népesítve? – olyanok vagytok. És itt nem a mai templomokra kell gondolnunk, amelyeknél az a fő, hogy az istentisztelők sokasága találjon elhelyezést bennük, hanem az ókori kis isten-hajlékokra, melyekben, mint valami szelencében a drágagyöngy, csak az isten, vagy istennő szobra kellett, hogy helyet találjon. Egy pillantás az ilyen nyugodt, ünnepélyes építményre, – és tudjuk, hogy benne az imádat tárgya áll. Egy pillantás az emberre, – és Pál apostol tudja, hogy ő is azért épült, hogy Isten hajléka legyen. Istenben találja meg az ember lénye igazi értelmét. Mint ahogy a vert arany kandeláber arra való, hogy hordozza a gyertyát, de a gyertyára tekintő szemünk azon is végigfut, és azt keresi: lobog-e a tetején a láng, mert hiszen tartóstul együtt annak a fénylő, világító lángnak a kedvéért van, – úgy az emberi test művészi alkotása is, a magasba törő lélek is, amit hordoz, mindenestől arra való, hogy az örökkévalóságtól tüzet fogjon, s annak fényével lángoljon. Istennel, a minden értékek romolhatatlan teljességével kell és lehet beteljesednie az emberi szívnek. Erre formáltatott és rendeltetett.

Isten templomai vagyunk, – már emberi mivoltunknál fogva is.

II.

Igen, mondod, ez volna az emberi élet eszménye: magunkban hordozni, mint valami mennyei ajándékot, az Isten életéből született csodás életet, és igen, így simulna nyugodt renddé a hétköznapnak is minden zűrzavara; ha valahogy egy ilyen belénk költözött isteni gondolatnak a szolgálatába tudnánk állítani minden apró mozzanatot, ami testünk-lelkünk életében előfordul. Isten templomainak lenni: ez volna a rendeltetésünk, ez az igazi életünk! De hajh, csak volna!

Mert mit tár elénk a valóság? Hát maradjunk meg az apostol képénél: olyan az emberi élet, mint egy isteni lakó számára rendelt ókori szentély, – de nézzük csak meg ezeket a templomokat ma! Hajdan áhítatos csend honolt körülöttük, csak a szent liget susogta rejtelmes meséjét, vagy imádó zsolozsmák hangja zendült meg falaik között. Templomok voltak. Most? Utolérte őket a modern városi fejlődés terjeszkedése; körülárasztotta őket háztengerével; utcai zsivaj, az üzlet lármája, kocsik zörgése, árusok zaja visszhangzik falaik között. Az elgondolkozó utasnak meg kell feszítenie a képzelete minden erejét, hogy valamit fel tudjon idézni a messze letűnt múlt templomi hangulatából. Ilyen temploma Istennek az ember: elnyeli és megszentségteleníti a profán világ áradata. – Vagy amott egy másik temploma az ókornak. Valamikor találkozó helye áhítatos lelkeknek, kik messze földről keresték itt az isteni kegyet. Ünnepi zsongás töltötte be táját szüntelen. Most sűrű vadon közepette áll. Az elburjánzott bozóton át közelébe sem férhet ember. Mocsaras, poshadt körülötte az elhagyatott, árva táj. Dögletes a levegője is. A márványlapokon undok varangyok, csúszó-mászók élik világukat. – Isten temploma hajdan! Mily rothadt rút bűnök vad tanyájává züllhetsz, oh emberi szív! – Vagy megint egy másik kép. Büszkesége egykor művésznek, szobrásznak, országokra szóló remeke a mesterkéznek; karcsú oszlopaival, méltóságos tetőzetével, kőbe öntött himnusza a benne lakó istennek. Most néhány roncsolt fal, csonka oszloptörzs, szobor törmelék... Amit kegyesen meghagytak az évszázadok pusztításai régi dicsőség hírmondójának. Isten temploma – igen, de szomorú romokban; csak halvány, tört emléke annak, hogy minek volt szánva!

Ez a valóság. Igazad van, nagyon messze, messze esett az ember attól, aminek lennie kellene, s ami lehetne! A lényének minden idegszála arra utalná, hogy Istent hordja keblében, s az Ő

dicsőségét sugároztassa magából. De ha közéjük mégy, és megnézed közelről, józan világosság mellett az életét, igazán meg kell erőltetned magad, hogy valami isteninek a halvány nyomát felfedezd rajta. Mintha megirigyelte volna valami átkos ellenség az Istentől azt az örömöt, hogy kifejthesse a maga gondolatát, és felragyogtathassa a maga életét annyi teremtményében, – és eltulajdonította volna előle azt, ami csak Őt illethetné meg.

„Öröködbe, Uram, pogányok jöttek." Milliószoros kiadásban ismétlődik meg a hajdani jeruzsálemi szentély gyászos meggyaláztatása. El van játszva az emberéletünk méltósága, amely után pedig minden porcikánk sír, – nem vagyunk mi már az Isten templomai, – magának Istennek is el kellett, hogy menjen a kedve tőlünk!

Ki szállna perbe az emberi szív ilyen komoly, szigorú, becsületes önmegismerésével? Hitvány az, aki vállat vonva túl akarná tenni magát e kínos, tragikus valóságon! Pál apostol volna az utolsó, aki rózsaszínű szemüveget akarna elénk tartani, hogy azon át nézve kicsit szebb és biztatóbb legyen a hazug kép. És mégis, fenntartja üzenetét az ember minden elhanyatlásával és megromlásával szemben is. „Isten templomai vagytok!" De hogyan győzhet meg ennek igazságáról mindezek után?

„Jertek" – mondja, és kézen fog, – „hadd mutassak nektek valamit." S aztán elvezet a Golgotára, hol sötétség borítja a déli napot, s a kísérteties homályban, a keresztnek fájára szegezve, sebeiből vérét ontva, utolsó tusáját vívja a halállal valaki, aki oly ismerős a szívünknek. „Azt mondjátok, hogy ti már nem vagytok az Istenéi, mert amit Ő megépített szent hajlékául, az romlásnak és hanyatlásnak az uralma alá került? Úgy érzitek, hogy Ő már lemondott rólatok, és kitörölte életeteket terveiből, hogy maradjatok immár sorsotok prédája? Hát akkor mit jelentsen ez? Miért ez a gyötrődés itt érettetek? Miért e vérző áldozat? Miért e mindhalálig hűséges szeretet?"

És amint nézünk fel a keresztre, és nézünk újra az emberi életre, milyen új bizonyosság száll meg bennünket! Isten templomai vagyunk – elhanyagoltan, megszentségtelenítve, beszennyezve, elidegenítve, de mégis! Isten nem mond le rólunk! Nem hagy magunkra! „Nem vagytok a magatokéi, mert áron vétettetek meg...!" Azon az áron, – ki mérhetné fel értékét arannyal, drágasággal? – Isten mégis a maga templomaivá foglal le és avat bennünket. És ha még annyi torz vonás hirdetné is az ember arcán, hogy az ördögi romlás tette rá a kezét, elég egy pillantás arra az árra, amit ott fizettek le érettünk, hogy eloszoljon a kétség, visszatérjen a bizalom, és higgyünk rendeltetésünk elvitathatatlanságában: „Isten templomai vagyunk!"

III.

De még többet mond az apostol. Nem csak rendeltetésül nyertük, hogy Isten lakjék bennünk, és nem is csak hogy oly drága áron megmentettünk e rendeltetés számára, amikor az veszedelemben forgott, hanem ez a felséges hivatás bele is szövődik már az életünkbe, mint valóság, mint boldog beteljesedés. Tapasztalattá válik, hogy Isten hajlékai vagyunk. A tények bizonyítják. Az az egyszerű, elégséges tény, hogy Isten valóban lakozik bennünk. Kell-e ennél több? Ha még oly repedezett, rozoga is a viskó, nem válik-e mégis fejedelmi lakosztállyá, ha egyszer a fejedelem megtelepszik benne? És legyen bármily méltatlan, megrongált, feldúlt hajlék az emberi szív, ha egyszer nemcsak cél és ígéret, hanem tapasztalat az, hogy Isten beléje költözött, hát nem Isten temploma-e akkor? „Nem tudjátok-e, hogy a ti testetek a bennetek lakozó Szent Léleknek temploma, akit Istentől nyertetek?" És nem ez-e az alapvető tapasztalata minden öntudatos keresztyén léleknek, hogy Isten, a Lélek, ott van az ő szívében, s hogy nem fagyos, messze magasságokban kell már keresnie az Örökkévalót, ahová nem is hatol már el az emberszív sóhaja, hanem közel van Ő, véghetetlenül közel,

bennünk, a szívünk rejtett világa közepén, és együtt érzi velünk minden panaszunkat és minden örömünket?

Nem, nem kevesebbet nyújt nekünk a mi hitünk – mert kevesebbel be sem érhetnénk, – magát Istent hozza be az életünkbe, személyes, dicsőséges valóságában. Nem ajándékait, nem áldásait, nemcsak kegyelmét, igazságát, békességét, vigasztalását, hanem Őt magát, és minden egyebet csak Őbenne magában. A mi szívünknek soha sem elég az, ami csak „valami", nekünk „Valaki" kell, – és ezért örökérvényű és felülmúlhatatlan hatalom az Evangélium az emberiség életében, mert éppen ezt adja meg: az Istennel való, bensőleg átélt, személyes kapcsolatot.

Szomorú szegénység bélyege az a mi hitéletünkön, hogy olyan személytelen színe van neki. A „vallás"-ban bízunk, és a „vallástól" várunk vigasztaló és megújító erőket. Miért beszélünk erről a szent kötelékről, amikor nekünk Az a fontos, akivel összeköt? Rossz az a távbeszélő, amelynél a vezeték zúgása is hallható, és nem csak az a hang maga, zavartalan tiszta csengésben, amellyel társalkodni akarunk És fonnyadt már az a házastársi viszony, amelyben férj és feleség már egymás hűségét magasztalják, nem pedig – egymást! Krisztusnak ajkán – ha egyszer valójában megismerkedtünk vele, – éppoly képtelenség elgondolni ilyesféle felhívást: „Legyetek vallásosak!" – mint ahogy a tékozló fiú is faképnél hagyta volna azt az útitársat, aki az országútról akart volna csevegni vele akkor, amikor az ősi küszöbhöz közeledve, a lelke már előre ott zokogott az édesatyai kebelre borulva.

Az igazán hívő lélek nem hitét érzi, hanem Azt, akit hitével megragad. És igaz „vallás" ott van, ahol mindent, még a „vallás" gondolatát is kiszorító dicsőséggel Isten tölti be a szívet. Keresztyénnek lenni éppen ezt jelenti. A keresztyén egyház születésnapja, pünkösd, az által nyerte világtörténelmi jelentőségét, s azzal indította meg a keresztyénség folyamatát a jövendő évezredek felé, hogy akkor, ott a jeruzsálemi felházban egy embercsoport „vette a Szentlelket", megteljesedett Istennel. Nem csak kérte és kereste már, nem csak zörgetett érte zárt ajtókon, hanem elnyerte, megtalálta és „megnyittatott neki." A hosszú út után célnál voltak. Az Isten-óhajtók Isten-bírókká lettek. Az öröktől fogva elkészített ajándék a szívükbe kitöltetett.

Jézus művelte a csodát, és Ő áldhat meg vele ma is. Mások beszélhetnek neked üdvről, boldogságról, tökéletesedésről. Díszíthetik, javítgathatják a szíved templomát úgy, hogy mármár csak-ugyan el is hiszed, hogy isteni hajlék lesz belőle, – és végül mégis üres maradsz. Az igényeidet felfokozhatják. Megtaníthatnak várni, nagy vágyakkal szárnyalva sóvárogni. S aztán otthagynak, kielégítetlenségedben nyomorultabbul, mint valaha. – Jézus egyszerűen bevonul a szívedbe, – és minden tatarozás, szépítés nélkül, úgy, amint van, máris templommá avatta, mert ahová Ő beteszi lábát, ott betölt mennyei szeretetével, hatalmával és dicsőségével mindent az Ő Atyja, akivel elválaszthatatlanul egy Ő. S ahol Isten lakozik, ott az Ő temploma.

„Isten templomai vagytok", – mert megtapasztaljátok az Ő áldó, tisztító, csendesítő és erősítő jelenlétét a szívetekben, – és ez elég nektek. Eljutottatok, amire embernek el kell jutnia, hogy ember legyen...

*

Hát „nem tudjátok-e", – hogy Isten templomai vagytok? Nem pogányoknak hirdeti az apostol a keresztyén életnek e dicsőséges méltóságát és gazdagságát, hogy felindítsa feléje a lelkük vágyát. Keresztyéneknek magyarázza itt, hogy mit is jelent keresztyénnek lenni. Csodálatos, hogy emberi mivoltunk ily felséges beteljesedése mellett közönyösen el tud menni annyi ember, holott neki is fel van kínálva. De még sokkalta érthetetlenebb, hogy akik birtokában vannak már a kincsnek, mégis oly sokszor nem eszmélnek rá igazi gazdagságukra és méltóságukra. Úgy kell felrázni őket, mint a nehéz alvót: „Nem tudjátok-e, hogy mik vagytok?

Istennek templomai vagytok: rendeltetéseteknél fogva; a Krisztus vére hullása árán; és a lelketek legszentebb tapasztalatai szerint is!" – Szánalmas látvány a hitetlenség, a pogányság, rettenetes a koldusnak nyomora! De mi ehhez képest az öntudatlan keresztyénségé – rongyokban látni azt, akinek telve a ládája arannyal!?

Oh, ha felrázna szendergésünkből mindnyájunkat az a gondolat, hogy beszállásolta magát nálunk az örökkévaló Isten, és templomául akar felhasználni! Csak tudnánk éber tudatában maradni harcaink és gondjaink közepette is; otthon, utcán, munkánk helyén, magányunkban és társaságban annak, hogy Istent hordozzuk magunkban a világon!

Akkor, együvé gyűlve az Ő imádására és szolgálatára, nem fog olyan nagyon hiányozni a külső Isten-háza. Hiszen akárhol jönnénk is egybe, mindegyikünk magával hozza az Istent: – nem volna szív, mely telve ne volna hálával segítségéért, töredelemmel megbántásáért, csodálattal kegyelméért; és így találkozva, egy közös nagy lángba csapna össze a szívünk mélyén ápolt oltári tűz. Beteljesednék az ígéret: „Lakozom bennük, és közöttük járok. Leszek nekik Istenük, és ők én népem lesznek."

***

I. Kor. 7, (29-)31.

1942. május 31-én elmondta Dr. Victor János

[Másoló megjegyzése: a kézirat hiányos]

„Akik élnek e világgal, mintha nem élnének.
Mert elmúlik e világnak ábrázatja.”

Lekció: Ján. 15, 12-17.

Ezen a szép, májusvégi vasárnapon, „hősök napján”, zarándokútra kel lelkileg minden igaz magyar. Bejárja a temetőket, közelben csakúgy, mint messze idegen országokban, ahol azoknak tetemei porladnak, akik egy véres zivatarban a szó szoros értelmében mindent, az életüket áldozták fel hazájuk ügyéért. Egy nemzet sem hozott akkora véráldozatot abban a háborúban, mint – népességéhez viszonyítva – a magyar! S amint kikelnek képzeletünk szeme előtt a halott hősök, hogy tisztelgő emlékezésünket fogadják, még fel sem sorakozott végét-hosszát nem érő seregük, máris újabb sokaságok rajzanak fel körülöttük: megjelennek előttünk mind a többiek is, akik egy ezredéven át nemzedékről nemzedékre olyan bőségesen ontották vérüket, mint egyetlen más nép fiai sem. Itt, Európának ezen a viharjárta földjén élnie a magyarnak, minden időben azt jelentette, hogy drága áron kell megváltania a jogát minden újabb évszázados fennmaradásához! S a súlyos adó kötelezettsége ma is fennáll. Megint nem maradhattunk kívül a nagyvilág háborús bonyodalmából, s akik értünk kivonultak, hogy távol tartsák határainkról a fenyegető veszedelmeket, – hiába kívánnánk, hogy másképp legyen, jól tudjuk, nem mind fognak visszatérni, hogy maguk is élvezzék harcuknak gyümölcsét, a biztosabb jövendő békességes éveit!

A háborúkat, amelyek annyi drága életet kívánnak áldozatul, senki nem dicsőítheti a Jézus Krisztus nevében. Aki ezt, mint az Isten Igéjének szolgája, palásttal a vállán megtenné, az árulójává válnék megbízatásának. Az Ige világánál minden háború Isten csapásaként tűnik a szemünkbe, amely alatt töredelmes önvváddal és megalázkodással kell meghajolni. Háborúk azért vannak, mert Isten olykor megengedi, hogy a felgyülemlett emberi bűn kirobbanjon, és véres ütközésekben keressék a népek olyan kérdéseknek a megoldását, amelyeket jóakarattal és becsületes igazságtétellel békésen kellett volna megoldani tudniuk. De most másról van szó! Ha egyszer Isten egy-egy nemzetre reábocsátja az ilyen időket, amelyekben az emberekre rászakad a bűnnek teméntelen gyászos következménye, és ebből a nemzet fiaira az a feladat hárul, hogy eleven testükkel álljanak ki az ellenség ellen, és mentsék át nemzetüket annak pusztító támadásain, – az ő áldozathozatalukat igenis lehet és kell dicsőítenünk a Jézus Krisztus nevében. Maga Jézus Krisztus megteszi ezt, amint az imént hallottuk, amikor ehhez az áldozathozatalhoz hasonlítja a sajátmagáét is. „Nincsen senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja” – azokért, akiket szeret, akár „barátaiért”, akiket személyes kapcsolatok fűznek hozzá, akár azokért a testvéreiért, akik vele egy nemzet családját alkotják.

Lehetnek és mindig vannak is, akiket nem ez a szeretet késztet a hősi halál vállalására, hanem egyszerűen a hadsereg kemény fegyelmének a kényszerítő vasmarka emel ki békés otthonukból, és vet ki a halál mezejére, ahonnan nem térnek vissza. Lehetnek és mindig vannak olyanok is, akiknek a számára kalandos szerencsejáték az egész: ha nyernek, dicsőség és hírnév övezi nevüket, de a tét az élet, amit oda is lehet veszteni. Azonban jaj volna nemzetünknek, ha az ilyeneknél nem volnának ezerszerte többen mások! Olyanok, akik ha senki nem kényszerítené őket, akkor is mindenüket áldozatul tudnák vetni a komoly szükség órájában, s még

akkor is, ha parancs ezt tőlük nem is követeli, önként tudják felajánlani magukat a biztos halál torkába vivő megbízatásokra! Olyanok, akik mit sem törődnek azzal: éri-e őket kitüntetés, megakad-e majd rajtuk nemzetüknek csodáló és hálás tekintete, hanem egyszerűen, csöndesen, természetes kötelességteljesítésként készek „az életet adni" azokért, akiknek ügyét és jövendőjét a harcmezőn szolgálják.

Alapigénk világánál meg egyenesen az tűnik ki, hogy az „életet adni" kész katonának ez a magatartása egyenesen azt példázza, amit az apostol Krisztus minden hívétől megkíván. Mindnyájunk keresztyén élete számára tanítás és parancs azoknak emléke, akik előtt ma tisztességet teszünk lélekben. S ha ezt a tanítást és parancsot szívünkre vesszük, azzal ünnepeljük meg legigazabban a „hősök napját".

I.

„Akik élnek e világgal, úgy éljenek vele," – mondja az apostol, – „mintha nem élnének" vele. Amijük van, úgy tekintsék, mintha nem is volna. Minden javaikat, magát az életüket is, olyan

[Másoló megjegyzése: a kézirat többi része hiányzik.]

***

Vándorélet

(Bíró Lajos felett 1931. szept. 4.)

„Akik élnek e világgal, mintha nem élnének;
mert elmúlik e világnak ábrázatja.”
I. Kor. 7.21.

Mint minden zsarnok, a halál is csak addig félelmetes, amíg annak tartjuk. Akár a magunk életének vége sötétlik fel a bizonytalan jövő látóhatárán, akár szívünkhöz közel álló útitársaink tűnnek el mellőlünk egy-egy fordulónál, gyötrelem és vergődés csak arra vár közülünk, aki nem vette már eleve bele a számításaiba a halált, és nem nézett nyugodtan a szemébe. A földi életnek kétféle értékelésén fordul meg a dolog. Aki ebben az életben bírja egyetlen javát és görcsösen ragaszkodik hozzá, arra nézve az elvesztése a teljes összeomlás rémületét jelenti. De aki megtanulta kellő értékére leszállítani; aki felszabadult a bűvölete alól; aki örül neki, amíg megvan, de mégsem függeszti reá a szívét, mintha ez volna minden: az, ha fáj is a válás, mégis készséges és nyugodt lélekkel válik, akár őneki kell indulnia, akár másokat kell útrabocsátania.

Ez a szent bölcsesség szól hozzánk Pál apostol szavaiból is. Az első keresztyének közeli világvéget váró, de ebben a tévedésben csak annál élesebb látású lelkével beszámol arról, hogy ez a világ nem örök rendje az életünknek. „Elmúlik.” És ezért azt tanácsolja mindeneknek, hogy óvakodjanak beletemetkezni ebbe a világba. Aki él is vele, úgy tegye, mintha nem élne vele. Aki leül terített asztalához, úgy tegye, mintha máris fölkelt volna tőle. Aki bejárja útjait, úgy tegye, mintha csak átmenő vándor volna, aki maholnap úgy is messze jár már más tájakon.

Úgy tetszik nekem, hogy ebből a világtól független, fölényes, bölcs lelkületből különös leckét kapott az a testvérünk, aki most magunkra hagyott bennünket.

Hosszú éveket, az élete legvirulóbb férfikorszakát egy számunkra egészen különös, idegen világban élte. Sokszor kellett úgy éreznie a trópusok alatt, mintha csak a teste volna ott, míg a lelke itthon jár a hazai vidékeken, amelyeket előbb-utóbb viszont akart látni. Fáradhatatlanul dolgozott, és gyűjtögette halomra kutatásának eredményeit, – nem azoknak, akik közt élt, hanem egy távoli nemzet kultúrájának, amelynek fia és neveltje volt. Tanyát vert lagúnák partjain, őserdők szélein, de sohasem felejtette, hogy az otthona nem ott van. Kiépítette egész életrendjét abban a sajátos, egzotikus világban, – várva a pillanatot, amikor lerombolhatja újra az egészet, és a háta mögött hagyhatja törmelékeit. Élt ott az idegenben a világgal, de úgy, mintha nem is élne vele.

És amikor hazajött, mintha magával hozta volna ezt a benne kialakult vándor-lelkületet. Közöttünk is úgy járt-kelt, mintha csak átutazóban lett volna. Hányszor láttam fővárosunk utcáin, amint munkája után ment, vagy munkájából jött, – mindig meg kellett fordulnom érdekes alakja után. Körülötte harsogott a nagyváros hajszás élete, – ő csöndes derű mosolyával az arcán haladt tova, nem nézve se jobbra, se balra, mintha az egész tülekedéshez vajmi kevés köze lett volna.

A természet kiszámíthatatlan, dús világát búvárolta, és azt hiszem, az tanította meg az embervilágnak erre a fölényes szemléletére. Hiszen ez az emberalatti világ a maga óriási változatosságával és bőségével úgy hordozza magán az emberi világot, mint a mérföldekre lenyúló geológiai rétegek a hüvelyknyi aszfaltburkolatot. Onnan nézve az emberek harcai és

győzelmei is úgy tűnnek fel, mint egészen kicsiny bogarak drámái, és egy nagy lélek megtanulja ott nem tragikusan venni az emberek nagy izgalmait.

Nem mintha szívtelen közönyösséggel járt volna közöttünk. Szerette ő mélyen a hozzá közelállókat csakúgy, mint azt a nagy családot, nemzetét, amelynek művelődésében olyan előkelő munkás volt. De szerette a független lélek szeretetével, amely csak adni tud, de kérni érte semmit nem akar. Pazar nagylelkűséggel ajándékozott a köznek megbecsülhetetlen kincseket; a munkáját is méretlenül költötte rá hivatására; a műhelye volt úgyszólván a lakása, ahol munkája fölé hajoltan találta a leszálló este. De számlát érte nem nyújtott be senkinek. Nem voltak „érdekei", amelyekért küzdött volna. Nem igyekezett jól lecövekelni a sátorát a társadalom gazdasági rendjében. Nem volt fontos ránézve, hogy jól megmarkolja és biztosítsa magának azt, amit ez a világ adhat jutalmul, elismerésül, dicsőségül. Idehaza is úgy élt a világgal, mintha nem élne vele.

Ifjúkorában volt a pályáján egy pillanat, amikor úgy látszott, hogy egyházának hivatalos szolgálatába fog belépni, és az Ige hirdetése válik hivatásává. Ki tudja, mi indította el efelé az út felé? Talán az, hogy a hála szálai fűzték ehhez az egyházhoz, amely ősi iskoláiban bevezette a tudás világába, és hűségesen nevelte a maga lelkével a szegény ember fiát? És ki tudja, mi fordította el ebből az irányból a természettudós és kutató életpályája felé? Vajon, ha ebben az egyházban akkor is úgy élt volna a szent tűz, mint ahogy azóta éledésnek indult, ha ott látta volna ő is egyházát azok között az egyházak között, amelyek messze földekre szerte hordozzák az Evangélium fényét a misszió nagy világhadjáratában, – ki tudja, nem ragadta volna-e meg ezt a vándorléleknek teremtett ifjút ez a nagy cél, és a távoli földek varázsa nem vonzotta volna-e tartósan az Ige szolgálatára, hogy a magyar református misszionárius útjait járja a délszaki törzsek között? Csak Isten a megmondhatója.

Azt azonban bizonyosan tudjuk, hogy aki ennek a világnak a bűvölete alól szabadon, úgy él vele, mintha nem élne vele, annak vagy egy, vagy más módon mélységes köze van a Krisztus királyságának ahhoz a soha el nem múló másik világához, amelyért van ez az elmúló ábrázata is. Amikor lecsukódó szemei előtt őtőle is elmúlt ennek a világnak ábrázata, higgyük is Isten kegyelmére támaszkodva, megnyugodott és megvigasztalódott lélekkel, reménykedjünk benne, hogy feltárult előtte amannak az örök dicsősége.

***

A SZENTEK SZENTJÉBEN

AZ ÚRI SZENT VACSORÁRA ELŐKÉSZÍTŐ BESZÉDEK

ÍRTA
DR. VICTOR JÁNOS

Mert én az Úrtól vettem, amit néktek előtökbe is adtam: hogy az Úr Jézus
azon az éjszakán, amelyen elárultaték, vette a kenyeret és hálákat adván
megtörte és ezt mondotta: Vegyétek, egyétek! Ez az én testem, mely
ti érettetek megtöretik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.

Hasonlatosképpen a pohárt is vette, minekutána vacsorált volna,
ezt mondván: E pohár amaz új szövetség az én vérem által;
ezt cselekedjétek, valamennyiszer isszátok, az én emlékezetemre.

Mert valamennyiszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt,
az Úrnak halálát hirdessétek, amíg eljövend.

ELŐSZÓ

Mivel rendes gyülekezeti idehirdetésben eddigi pályafutásom alatt csak rövid átmeneti időkön át szolgáltam egyházamat és a szolgálat egyéb mezőin lévén elfoglalva, legtöbbször csak gyülekezeti lelkészek kisegítése végett végeztem templomi igehirdetést, rendesen legnagyobb elfoglaltságuk napjai, a nagy ünnepek alkalmával; igehirdetői szolgálatomból aránytalanul nagy rész esett az úrvacsorai beszédekre. Ilyenkor mindig a szereztetési igék valamely részletét véve alapul, különösen a hatalmába keríthetett az a kimeríthetetlen gazdagság, amely azoknak minden szavából kisugárzik, ha a sakramentum megkívánta ünnepi fogékonysággal merül el az ember beléjük. Ezek alatt a hatások alatt éreztem indíttatást arra, hogy az egész szereztetési történeten végig, majdnem minden szónál megállva, kidolgozzak egy sorozat elmélkedést, amely előkészíthet egy-egy ünnepi gyülekezetet s annak tagjait egyenként az úri szent vacsorával való élésre.

Van közöttük sok, amelynek gondolatmenetét csakugyan el is mondottam, amikor erre a szent szolgálatra alkalmam volt. Viszont van sok olyan is, amelynél csak képzeletben lebegett előttem az úrvacsorára készülő gyülekezet. Egyenkint talán magam sem tudnám már megmondani, melyik milyen csoportba tartozik. Valamennyin megfigyelhető, hogy abban a formában nem a gyakorlati szolgálat, hanem az íróasztal terméke. Nincs meg egyikben sem az, ami a gyakorlatban aligha hiányozhatik ilyen elmélkedésekből: a közelebbi alkalommal való kapcsolat, amellyel egybeesik az úrvacsorai istentisztelet (karácsony, újbor stb.). Nem is az volt a célom, hogy kész formában felhasználandó beszédeket adjak lelkésztestvéreim kezébe, amiért – azt hiszem – nem is kell mentegetőznöm. Meg akartam szólaltatni az úri szent vacsora Igéjét – nem kérdezve, hogy a nyomtatott betű által hol fogja utolérni – közvetlen olvasóiban-e, vagy megtermékenyített lelkű igehirdetők önálló bizonyságtételén át az ő hallgatóikban – a reá váró szíveket.

Hogy Pál apostol milyen sérthetetlen isteni törvényt jelentett ki, amikor arról szólt, hogy a méltatlanul vett sakramentumban ítéletet lehet enni és inni, annak hangos bizonyítéka a

magyar református egyház mai állapota. Hogy benne annyi csodatettekre hivatott erő tehetetlenül tesped és annyi hősi elszánás is csak olyan szegényes eredményeket ér el, hogy olyan sok „az erőtelen és a beteg”, annak erős meggyőződésem szerint az Úr asztalával űzött teméntelen visszaélés, az Úr testének és vérének „meg nem becsülése” az oka – egyesek részéről csakúgy, mint hivatalosan az egész egyház részéről.

Forradalmi követelőzések alulról éppúgy nem segítenek itt, mint bürokratikus intézkedések felülről. Amint az Ige hatalma szülte, épp úgy csak az Ige hatalma újíthatja meg a mi egyházunkat. A hívek sokaságában az érlelhet csak ki komoly vágyat a sakramentum régi tisztességének helyreállítása után és az egyház vezetőinek minden jószándékú reformtörekvését is csak az töltheti meg igazi életerővel. Meg kell újra hallanunk, mindnyájunknak, az élő Istennek szentséges szavát, amellyel Ő maga hív meg asztalához. Csak Ő teheti azt élő és ható Igéje által valóban „a szentek szentjévé” újra. Akkor majd elsápad félelmében és elpirul szégyenében minden bűn, mely odafurakodott a szent asztal közelébe és most nem egyszer jól megtelepedve mellette nem engedi magát zavartatni.

Ő tudja: hangzik-e, és elég tisztán, az Ő beszéde ennek az írásnak a szaván át is.

1926 nyarán.

DR. VICTOR JÁNOS
ref. theol. tanár

I.
Közbevettetés nélkül

„Mert én az Úrtól vettem, amit
néktek előtökbe is adtam...”
I. Kor. 11:23.

Pál apostolnak, akinek az úri szent vacsora szereztetésének legteljesebb feljegyzését köszönhetjük, nem adatott meg, hogy szemtanuja és fültanuja legyen ennek a történetnek. Mint valami „idétlen” szülött, ahogy ő maga nevezi magát, ő csak akkor látta meg az Evangélium napvilágát, amikor Jézus életének eseményei már régen lejátszódtak. Amit ő tudott az Üdvözítő földi életéről, azt mind úgy kapta már másoktól, akik szerencsésebbek voltak, mint ő, és még földi napjaiban követve őt, hallották szavait és látták cselekedeteit.

És mégis, amikor el akarja mondani korinthusbeli olvasóinak újra, hogy mi is történt azon a nevezetes utolsó estén Jézus és a tanítványok között, nyomatékosan előre bocsátja, hogy ő ezt „az Úrtól vette”, ami tehát azt jelenti, körülírva, hogy nem emberek tudósításaiból merített hagyományt ad elő.

Hogy értsük ezt? Vajon természetfeletti kinyilatkoztatásra hivatkozik az apostol? Csodás módon maga az élő Úr közölte vele a halála előestéjén történtek lefolyását? Bizonyára nem, mert hiszen az ilyen csodás kijelentések útján nem olyan dolgok ismeretére szokta Isten megtanítani az embereket, amelyekről maguktól is, emberi módokon és földi forrásokból is tudomást szerezhetnek. Már pedig bizonyos, hogy az úri szent vacsora szereztetésének utána járhatott a Saulusból lett Pál akármelyik keresztyén testvérénél és különösebben akármelyik gyülekezeti vezető embernél.

Mást jelentenek az apostol szavai. Nem tagadja ő ezzel az állításával azt, hogy az emberek közvetítésével jutott el hozzá a szereztetés története, csak az ellen tiltakozik, mintha ez lenne a fontos. Az úri szent vacsora lehet emberek kezén át tovább származtatott hagyomány, de

lényegében véve mégsem az, hanem más valami. Mint ahogy egy levél megfordulhat útközben száz kézen is, és a címzett mégsem a sok postásra gondol, aki kezelte és továbbította a levelet, hanem az édesanyjára vagy a jó barátjára, aki megírta és feladta; vagy mint ahogy a hang, amíg egyik szobából a másikba átér, a levegőnek számtalan apró részecskéit rezegteti meg s a hallónak fülébe csak ez a mind tovább és tovább adott rezgés jut el, de az mégsem a levegő hullámzására gondol, hanem a szomszéd szobában fekvő betegre, akinek kérő vagy panaszos szava megindította a rezgést; úgy Pál apostol előtt is egészen mellékessé válik minden tanítás és tudósítás, amely által megtudta a megtöretett kenyér és a szövetségi pohár történetét, és csak egyet lát maga előtt: az Urat, akitől elindult az üzenet: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!" Pál apostol úgy érzi, hogy amikor Jézus ott ült a felsőház asztalánál és körbe adta a kenyeret meg a bort, akkor az nem csak az ott jelenvoltaknak szólt. Akkor Jézus minden eljövendő hívéhez is beszélt. Ki nem mondottan is, de benne volt mozdulataiban és szavaiban az is, hogy: „Pál, ez neked is szól, teéretted is megtöretik az én testem és kiontatik az én vérem, te is cselekedd majd ezt az én emlékezetemre, – és ti jelenlevők majd mondjátok ezt meg Pálnak, ha ő nem lehet mármost itt, hogy veletek együtt mindjárt tőlem hallja..." Ezért mondja Pál, hogy ő az Úrtól vette...Akik közbül estek, csak üzenethozók voltak. Láncszemek, amelyeknek az a hivatásuk, hogy Pál sajkáját jól odakapcsolják az Úrnak erős oszlopához s aztán engedjék, hogy az oszlop maga tartsa a sajkát minden ár és hullámverés közepette.

Nyilvánvaló, hogy amikor azután Pál apostol tovább adja a híradást az ő tanítványainak, ő sem akar több lenni egyszerű hírnöknél. „Előtökbe adtam," – mondja, de itt sem ez a fontos, hanem az, hogy az üzenet az Úrtól indult útjára. És ebben rejlik az úri szent vacsora igaz megünneplésének titka azóta is minden keresztyén ember számára. Máskor majd elmélkedhetünk arról, hogy milyen felséges láncolatba kapcsol bele bennünket ez a szent szertartás; hogyan adták azt tovább a keresztyén anyaszentegyház története folyamán nemzedékről-nemzedékre és hogyan jutott el a mi atyáinkon és tanítómestereinken át mihozzánk is. Majd akkor szálljon vissza kegyeletes és hálás gondolatunk mindazokhoz, akik híven tovább származtatták reánk ezt a szent örökséget, és amikor az az évezredek folyamán gyenge vagy hűtlen kezeken megromlott, akkor is gondoskodtak róla, hogy az ő fiaik és unokáik megint eredeti tisztaságában juthassanak hozzá. De most felejtkezzünk meg mindenről. Az üzenet postásai helyett, akik annyi válságon és veszedelmen át kezünkbe adták a levelet, most amikor felbontjuk azt és olvassuk csodálatos értelmét, csak azt lássuk magunk előtt, aki útnak indította, akinek szíve megszólal benne hozzánk, aki láthatatlanul is keblére ölel általa...

Akkor élsz igazán e szent jegyekkel, ha te is elmondhatod magadban: „Én az Úrtól vettem"; ha szertefoszlik minden más lény a szemed előtt, és a fénylő ködből kibontakozik számodra az Úrnak alakja, amint ott ül az asztalfőn és megvendégel téged is; ha közvetlenül Ő maga táplál itt az Ő megtöretett testének és kiontatott vérének csodálatos erejével.

Ki segíthetne más a bajodon? Ki tudná igazán megbocsátani bűneidet? Kiből áradhatna kifáradt lelkedbe új élet? Ki hajolhatna föléd olyan vigasztalással, aminek foganatja van? Ugye, nem is vagy másra kíváncsi, csak arra, hogy mit mond Ő maga teneked ebben az ünnepi órában? Lásd, Ő időtlen-idők előtt már elmondotta azt, amire a te lelked vár. Itt van, e jegyben az Ő üzenete. „Vedd az Úrtól" te is hálaadással és teljesedjék be a lelked Ővele!

II.
„Lux in tenebris”

„...azon az éjszakán, amelyen elárultaték...”
I. Kor. 11:23.

Jézus életének az eseményeit nem művészemberek jegyezték fel számunkra, akiknek gyönyörködtetés lett volna a céljuk. De mert szent dolgokról írnak és mert a szentség mindig egyúttal a legfőbb szépség is, vannak az elbeszéléseikben vonások, amelyek, anélkül, hogy ők akarták volna, művészileg is felülmúlhatatlanok. Ilyen mozzanat az is, amellyel Pál apostol úgyszólván egyetlen vonással megrajzolja az úri szent vacsora történetének a hátterét: „Azon az éjszakán, amelyen elárultaték”, – mondja történetének bevezetőjéül.

Egyszerre egészen más, mélyebb és gazdagabb színt nyer az a történet, amelyet el akar mondani. Mint ahogy az ékkő tüzesebben szikrázik, ha fekete bársonyra fektetik, vagy ahogy az ablakon át világító mécses messze ragyogóvá lesz, ha mögötte leereszkedik az alkony borulata: úgy emeli ki és ragyogtatja a jeruzsálemi felsőház meghitt vacsorai jelenetét az, hogy odakint, körülötte, ugyanakkor az árulás éjszakája üli meg a várost. Odabent a közelgő Nagypéntek rémségei ellenére is csendes derű, a mindvégig hű Szeretetnek áldott fénye, a magát barátainak szerteosztogató isteni élet melegsége. Odakint az ármány sötétsége, az összeesküvés titkon támadó szelei, a gonosz számítások dermesztő hidegsége...

És az ellentét még ennél is kiáltóbb.

Mert hiszen ezt az éltető fényt és azt a gyilkos éjszakát nem határolják el egymástól a felsőház falai. Az áruló tanítvány maga is ott van még ebben a pillanatban a Jézus bensőséges barátai körében. De ha nincs is... Milyen finoman írja az apostol: „elárultaték...”; általánosságban tartja az állítást. Nem mondja meg közelebbről: ki által? – mert jól tudja, hogy nem lehetne számon venni! Judás Iskáriotes csak egy volt a sok közül, – a legszerencsétlenebb. Senki sem bizonyult méltónak akkor a bizalomra, amit Ő helyezett belé. És amíg ott ülnek körülötte az asztalnál a leghívebbek, talán éppen most fogadkozva, hogy bennük megbízhat, ők minden próbát kiállnak Érette: az Ő megtéveszthetetlen szemei már is látják szívükben csírázni a következő órák szégyenét. Bizony az árulás éjszakája volt az és nem is csak odakint, – árnyai behúzódtak a legjobb tanítványok lelkébe is kivétel nélkül.

Ilyen volt a helyzet, amikor a vigasztalan sötétség közepette Jézus felragyogtatta a maga szeretetét. Ezeknek a hűtlen, ingatag, áruló embereknek mondta: „Az én testem tiérettetek megtöretik..., az én vérem tiérettetek kiontatik...” Nem érti meg az egész történet hangulatát az, aki figyelmen kívül hagyja az apostol mesteri háttérrajzát: „Azon az éjszakán, amelyen elárultaték...”

De itt sokkal több van, mint egy művészileg megrögzített hangulat, – benne voltaképpen az egész úri szent vacsora értelme rejlik. Mert amit ez a szertartás jelent, az mindig ebben a sötét háttérben domborodik csak ki. Valahányszor megismételjük ezt az egyszerű vendégséget Jézus akarata szerint, mindig fel kell idéznünk az öntudatunkban az árulás sötét éjszakáját is, amelynek rémei körüllengik azt.

Mert az árulás ma is tart. Hiszen ami akkor történt, az csak napfényre hozatala volt olyan dolgoknak, amik szüntelen történnek, – egyszeri tökéletes kiábrázolása volt örökké érvényes igazságoknak. És amint Pál apostol nem korlátozta az árulás terhét a Judás fejére, úgy nem háríthatjuk át mi sem az akkor éltekre, mintha azok rosszabbak lettek volna nálunk. Mihelyt ezt megtennénk, és pedig nagy bennünk a hajlandóság rá, hogy magunkat jobbaknak tartsuk az akkori napok embereinél, – máris bele esnénk újból az árulás bűnébe, mert nincs nagyobb árulás Jézus ellen, mint a magunknak való hízelkedés. Ne is keressük az árulókat, akik Jézus

háta mögött hűtlenül elcserélik az Ő szeretetét a maguk előnyeiért, – mások között. Igaz, – e meghitt ünnepi hajlékon kívül suttognak az északi szelek, kísértetiesen hajtva az égen a felhők foszlányait. Ott kint a világ piacán számlálják a harminc ezüstpénzeket, amik miatt Jézusnak töviskoszorú vérzi a homlokát. Bizonyos, hogy nem itt, az Úrnak közvetlen közelében tombolják ki magukat a bűnnek Ő ellene összeesküdt erői, hogy lerázzák magukról az Ő kellemetlen beavatkozásait. De az éjszaka beveti árnyait ide mi közénk is és az Úrnak a felszín alá látó szemei előtt nyilvánvaló, hogy mi is, mindahányan vagyunk, cserben hagyjuk Őt, ha kitör a harc. Ne fogadkozzék senki, hogy ő különb a többieknél, mert hamar megszólalhat a kakasszó! Magunkon érezve vádoló tekintetét, inkább mellünket verve kérdezzük: „Avagy nem én vagyok-e, Uram?" Nincsen köztünk csak egy is, aki ne bizonyult volna méltatlannak a leghűségesebb Megváltó szíve szeretetére....

Ebben az örök éjszakában, amelytől elszorul a szívünk, ha egyszer tudatára ébredtünk, telepszik közénk Az, aki ellen vétettünk és megvendégel bennünket értünk feláldozott életével. A világosság a sötétségben fénylik és a sötétség nem tudja elnyelni, – mennél sötétebb, csak annál jobban ragyogtatja. Ne féljetek hát felnyitni a szemeteket, meglátni és beismerni a valóságot. Ne hessegessétek el az éjszaka rémeit, mintha megzavarhatnák ez ünnepi alkalom derűs, szent békességét. Hadd nehezedjék csak reánk bűnös voltunk tudata egész súlyában, – sem eltaszítani nem fog asztalától az Úr, sem el nem rejti előlünk áldásait máskorra, amíg majd elmúlik árulásunk éjszakája. Éppen ez az Ő alkalma: a mi fekete hűtlenségünkbe száll Ő alá fényével, és éppen minket, az Ő végképpen méltatlan híveit, emel magához ingyen kegyelmével. Aki szépíteni akarná a valót s enyhíteni akarná az ellentétet, az szalasztaná el éppen ennek a csodás vendégségnek áldásait. Kiáltó mezítelenségében álljon előttünk az értelemmel fel nem fogható ellentmondás: mennél sűrűbben borul reánk a Jézust eláruló bűn árnya, annál diadalmasabb lesz megváltottságunk bizonyossága. Nincs az a mélysége a megalázkodásnak, amely csak annál közelebb ne vinne Őhozzá. „Azon az éjszakán" – a mi bűnünk éjszakájában – elvehetjük kezéből a kegyelemnek eledelét és a váltságnak poharát. S akkor hiába sötétlik a mi árulásunk. Olthatatlanul ragyog felénk az Ő nagy szeretetének fénye.

III.
A csodás átváltozás

„...*vette* a kenyeret."
I. Kor. 11:23.

Valami egészen sajátosnak, felejthetetlennek kellett lennie abban a módban, ahogy Jézus a kezébe vette az eledelt, különösen a kenyeret, valahányszor tanítványainak vagy másoknak a társaságában asztalhoz telepedett. Amikor feltámadása után csatlakozik az emmausi tanítványokhoz s azoknak „megtartóztatott szemei" nem ismerik fel őt, elég neki betérve házukhoz és elfogadva szerény vacsorájukat, kezébe venni a kenyeret, és megszegve azt odanyújtani nekik: azonnal ráismernek. Ne találgassuk, hogy miben nyilvánulhatott ez a jellemző sajátosság, amely annyira megkülönböztette Jézust. Hogy mi volt a lényege, az úgy sem kétséges. Valami egészen természetes, erőltetés nélkül való, de mélyen megragadó ünnepélyesség kellett, hogy legyen. Valahogy meglátszott rajta, hogy ugyanaz a kenyér, amit mások, mint egészen köznapi dolgot, közömbös gondolatlansággal vesznek a kezükbe, neki nagyon nevezetes, sokat mondó, megható ajándék. Egy közönséges írótoll, amilyen százezrével van, könnyet csal annak szemébe, aki kezébe veszi és tudja róla, hogy azzal írták alá a hazája halálos ítéletét jelentő békeszerződést. Egyszerű gyermeki ákombákommal teleírt papiros felett, amit mások kisöpörnének, áhítatosan elméláz az, aki azzal a tudattal veszi a kezébe,

hogy egy világhíres festőművész első próbálgatásai vannak előtte. Egészen rendkívüli jelentést nyerhetnek a leghétköznapibb tárgyak is, ha önmagukon túl utalnak s a szemmel látható vonásokon kívül láthatatlanul magukon viselik nagy összefüggések titkos írásait. Így vált valahogy átlátszóvá az egyszerű kenyérdarab, mihelyt Jézus vette a kezébe, és rajta keresztül meglátszott Istennek, az emberek kegyelmes Atyjának az arca. Amíg megterülnek a mezők aratásra és amíg az emberek asztalára kerül a kenyéráldás, úgy látta Jézus, addig nyilvánvaló, hogy Isten nem vette le kezét az emberekről; lehetnek bűnösök, hálátlanok, lázadozók, – Isten mégis folytatja érettük gondoskodásának csodálatos munkáját; mindennek ellenére mégis Atyjuk nekik és ők gyermekei Őneki. Minden falat kenyér szentség volt az ő szemében, mert néma követe volt a hosszútűrő, megbocsátó, mindenekre elégséges kegyelemnek. S amikor kezébe vette, meglátszott rajta, hogy szíve megteljesedik a láthatatlan titok látásának örömétől.

Olyan szentnek látta a kenyér szerepét az emberek életében, hogy maga sem akart más szerepet betölteni. A „mennyekből alászállott kenyérnek" nevezte magát. Mintha azt mondotta volna: mert nem értettétek meg a földi kenyérnek beszédét, azért kellett nekem eljönnöm; mert vakok voltatok a köznapi dolgok jelképes értelmét meglátni, azért kell most megmutatnom nektek magát a valóságot; mert nehézkes szívetek a testi dolgokon át nem fogta fel, hogy mennyire szeret titeket az Isten, azért kell, hogy életemmel és halálommal egyenesen a lelketekbe sugározzam bele az Ő kegyelmét...

De mielőtt ebben a megváltó szolgálatban elindulna az utolsó, legnehezebb útra, halála előestéjén még egyszer „veszi a kenyeret" és felmutatja nemcsak a jelenlevő első tanítványok előtt, hanem az eljövendő századoknak is. Még egyszer hadd beszéljen a mindennapi, megszokottá vált jelkép. Ha eddig gyönge volt a hangja és nem értették meg, most, hogy rövidesen állni fog a kereszt, s arról félreérthetetlenül zendül bele a világba a kegyelem szava, attól beszédesebbé, érthetőbbé válik a kenyér is. Mint ahogy egy néma húr is, ha a közelében erősen megszólal egy ugyanolyan hangra felhangolt másik, szintén zengeni kezd, ugyanúgy hadd elevenedjék meg mindenek számára a semminek nézett kenyér, és visszhangozzék belőle is a másnapi megrázó nagy szózat, a kereszt üzenete...

Csoda történt azon a csöndes vacsorán, amikor Jézus „vette a kenyeret", és ugyanaz a csoda megismétlődik, valahányszor felújítjuk az utolsó vacsora szent cselekményét. Nem az a csoda, amit a keresztyénségnek egy nagy része vél: hogy a kenyér megszűnt és megszűnik ilyenkor kenyérnek lenni, és lényegében átváltozik. Ennél sokkal nagyobb csoda: az, hogy a kenyér megmarad közönséges, földi kenyérnek és éppen, mint ilyen válik mennyei üzenet hordozójává, isteni titkok áldott hirdetőjévé. „Átlényegülés" nem megy itt végbe, de igenis „átjelentősülés". Más szóval: a csodás változás nem a kenyérben történik, hanem mibennünk. Megnyílnak a szemeink és ahol különben egy közönséges darab kenyeret látnánk és fásult szívvel napirendre térnénk felette, most ezen a darab kenyéren át Istennek, a mi Atyánknak hozzánk való szeretetét látjuk, amelyből elküldte és halálra adta értünk az Ő Fiát, és kimondhatatlan hálával borulunk le ezért előtte.

S ez a csodás átalakulás nem áll meg itt az Úr asztalánál. Aki itt megtanulta a közönséges, földi kenyéren át is meglátni Istennek feléje sugárzó kegyelmét, az odahaza is, munkája helyén is, kenyerét fogyasztva, kenyérért küzdve, szentnek fogja érezni mindazt, ami különben köznapi volna. A földi élet minden szürkeségén át, megnyilatkozott szemekkel fog belátni az Isten kegyelmének titkaiba.

Ez éppen a rendeltetése minden sakramentumnak. Az Ige közvetlenül a lelkünkhöz szólva, érthetően és elégségesen feltárná számunkra a kegyelem világát nélkülük is. Miért kapjuk hát ráadásul a látható jegyeken, földi elemeken közvetítve is még egyszer ugyanazt az üzenetet? Éppen azért, hogy megértsük: a kegyelem világa nem külön világ, elválasztva a földitől,

hanem abban bent munkálkodó, azon átsugárzó és azt diadalmasan áthatni akaró valóság. Minden sakramentum arra tanít, hogy a csodálatos és a mindennapi, a mennyei és a földi, a szentséges és a közönséges között nem maradhat örök ellentét; az onnan felülről valónak át kell itatnia az innen alulról valókat; *a kegyelemnek kenyérré kell válnia és a kenyérnek kegyelemmé.*

Hadd menjen hát újra végbe rajtunk a csoda... „Vegye a kenyeret" újra a kezébe Jézus...

IV.
Az egy szükséges dolog

„...vette a *kenyeret.*"
I. Kor. 11:23.

A páska-vacsora asztala, amely köré Jézus és tanítványai letelepedtek azon az utolsó estén, gondosan meg volt terítve. Hiszen csak egy egyszerű üzenet kellett a ház gazdájának: „Az én időm közel van. Nálad tartom meg a húsvétot..." és azonnal boldog készséggel bocsátotta a Mester rendelkezésére az ő „nagy vacsorázó házát, berendezve", és bizonyára mindenben segítségére volt a messziről jött tanítványoknak, hogy az ünnepi vacsorát úgy elkészíthessék, mintha igazán otthonukban volnának. Nem hiányzott az asztalról semmi, ami a páska-vacsorának teljességéhez kellett.

Mégis, amikor Jézus hozzáfog, hogy a régi szövetség ez emlékvacsoráján megalapítsa az újszövetség szent vendégségét, nem él azzal a választékkal, amit a jól megterített asztal kínál neki. Keze elkerüli a húsvéti bárányt, elkerüli az előírás szerint elkészített „keserű füveket", elkerül mindent, ami erre a rendkívüli alkalomra különlegességként készült, – és éppen csak a kenyeret ragadja ki az egész vendégségből, hogy az szolgáljon anyagául az új szent lakomának. Igaz, hogy az a kenyér is különleges kenyér volt: éppen a páska hetére elkészített kovásztalan kenyér. De mégis nyilvánvaló, hogy az ünnepi viszonyokhoz képest ez volt a legegyszerűbb, legigénytelenebb alkotó elem az egész vacsorában. Szinte azt mondhatnánk, hogy ha lett volna kéznél egészen közönséges kenyér, Jézus még a kovásztalan ünnepi kenyértől is inkább ahhoz ereszkedett volna le. És ha a mi egyházunk az úrvacsora megünneplésekor nem a kovásztalan kenyeret utánzó ostyát, hanem egészen rendes kenyeret használ, akkor ezzel külsőleg eltávolodhat ugyan Jézus első szent vacsorájától, mint ahogy sok más külsőségben sem utánozzuk azt, pl. nem heverünk olyan kereveteken, mint amilyeneken napkeleti szokás szerint Ő és tanítványai nyugodtak ez alkalommal, de ami a lényegtelen külsőségek mögött Jézus gondolatait és szándékait illeti, azoknak egészen hű, sőt mondhatjuk, hogy a leghívebb tolmácsa éppen ez az egészen közönséges kenyér. ő a páskaasztalról éppen azt vette kezébe, hogy a sakramentumi elemmé szentelje, ami ott éppen a legegyszerűbb volt.

Az eledelek között is, amint mindenben ezen a világon, vannak elemibb dolgok és vannak különlegesebbek; vannak alapvetőbb dolgok és vannak nélkülözhetőbbek; vannak lényegesebb dolgok és vannak járulékosak, amik utóvégre el is maradhatnak. A legelemibb, legalapvetőbb, leglényegesebb eledel pedig – a kenyér. Ha minden mást nélkülözni kell is, ez nem hiányozhat. Egyéb eledelek váltakozhatnak nap-nap után, a kenyér mindig ott kell, hogy legyen az asztalunkon. Amikor az életünk fenntartásához szükséges táplálékért könyörgünk, a „mindennapi kenyeret" kérjük imádságunkban, és általában azért szoktunk „kenyérkeresetről", „kenyérgondról" és hasonlókról beszélni, mert tudatában vagyunk annak, hogy a kenyér nem csak egy eledel a sok közül, hanem a lényegére visszavezetett eledel általában.

Nemde egészen világos, hogy miért nyúl az Úr éppen a kenyér után, amikor egy szent vendégség cselekményében akarja elmondani, hogy ki Ő, és mit ad híveinek? Arról tesz ezzel nyomatékosan bizonyságot, hogy az Ő megváltó munkája az emberi életben nem valami fényűző különlegesség, nem valami nélkülözhető csemege, nem valami járulékos ünnepi díszítés, hanem lényeges dolog, ami nélkül nincs igazi élet egyáltalán.

Ez azt jelenti, hogy amikor mi is újra élni akarunk e sakramentum által is az Ő javaival, itt is az életünk legkomolyabb, főkérdéséről van szó. Az Isten nagy vendégségében, amiben egész életünk során nap-nap után részünk van, sok drága ízes étel vár ránk. Ha elkezdenénk felsorolni, mennyi mindenféle áldást készített Ő, amivel gazdagítja, boldogítja és megelégíti szívünket, nem érnénk egyhamar a végére. De ezek az áldások nem lényegesek. Nem is mindig és nem is mindenkit tart jól velük. Ezek ráadások, a legszükségesebben felül. Különleges finomságok és édességek, – amik nélkül is egészségesek és erősek lehetünk. De van egy dolog, ami életszükséglet, ami nélkül elveszünk nyomorult ínségben: az Ő atyai kegyelme, amelyben mi bűnös gyermekei megengeszteltetésünket és örök életünket bírjuk. Ez a kenyér. És ha minden mást megtagadna is tőlünk, ezzel bőségesen ellát, – és ez elégséges minekünk. Amíg ez megmarad, nem veszünk el, hanem élünk.

Vizsgáljuk csak meg, vajon szívünk mélyén egyetértünk-e ebben Jézussal? Nem úgy vagyunk-e sokszor, hogy éppen ellenkezőleg: Őt és az Ő ajándékait tekintjük valami ünnepi ráadásnak, az életünk lényeges szükségleteit pedig egyebekben látjuk? Nem kísért-e bennünket most is az a hajlandóság, hogy ehhez az asztalhoz egy ünnepélyes hangulatért járuljunk, amivel szebbé tesszük az életünket, de amit azután ünneplő ruhánkkal együtt le is vetünk megint, mert utóvégre a valóságos életünk mindennapi lényegét nem érinti? Sőt, nem esünk-e bele abba a bűnbe is, hogy miközben Ő szól hozzánk ezekben a jegyekben, a gondolataink azalatt is kint járnak valahol másutt, mert úgy érezzük, hogy utóvégre mégis nem itt dőlnek el a mi legfontosabb ügyeink?

Értsük hát meg: Jézus a kenyeret vette. A mi életünknek a kenyere az, amit itt is kínál nekünk. Ha egyszer minden egyéb, ami most jobban érdekel, cserbenhagyna, akkor tűnnék ki, mennyire elégséges, egyedül lényeges számunkra az Ő ajándéka. És egyszer majd mindnyájunknak búcsút kell vennünk mindentől, amivel Isten megáldott ebben a földi életben, – és akkor csak az az egy marad meg: Ő én érettem is megtörette testét és kiontatta vérét, és ennek birtokában győzelmesek maradunk az elmúlás és az enyészet minden nyomorúsága ellenében.

Legyen áldott az Isten minden más ajándékáért is! De most az „egy szükséges” dolgot kínálja: – azt, amiért kimondhatatlan áldozatot hozott; az Ő megbocsátó tulajdon atyai szívét. Fogadjuk el megindult hálával!

V.
Az áldozat öröme

„...hálákat adván...”
I. Kor. 11:24.

A hálaadó imádság Jézusnak rendesen betartott szokása volt étkezés előtt, akár kevesedmagával fogyasztotta el egyszerű eledelét, mint az emmausi hajlékban, akár nagy sokaságban nyúlt a kenyér után, mint az ötezrek megvendégelésekor. És ezzel példát adott arra, hogy milyen érzékeny lélekkel kell fogadnunk Istennek olyan ajándékait, amelyek iránt éppen gyakori és állandó voltuk miatt el szoktunk fásulni. A halála előtti estén pedig a páska-vacsorán ült együtt tanítványaival, és népének szokása szerint ennek az ünnepélyes vendégségnek a

során a hagyományos rend is megkívánta a hálaadó imádságot. Hiszen az egyiptomi rabságból való csodálatos szabadulás emlékét elevenítette fel ez a vacsora. Mi volt hát természetesebb, mint hogy azoknak, kik átadták lelküket az Isten kiválasztó és megmentő kegyelméről való emlékezésnek, megteljék a szívük csordultig hálaadással s ez a hála a vacsora közben imádságban és énekben ki is törjön a szívükből? Ez a hálaadás is átszállott reánk örökségül. Hiszen az új-szövetség rendjében a páska-vacsora helyébe az úri szent vacsora szertartása lépett, mely Istennek még csodálatosabb megváltó kegyelmére emlékeztet bennünket, a minden népből és ágazatból kiválasztott és a bűnnek rabszolgaságából kivezetett népet, a keresztyén anyaszetnegyházat. Annyira áthatotta az úri szent vacsora szertartását eleitől fogva a hálaadás ünnepi érzése, hogy régi idők keresztyénei görög szóval egyszerűen „eüchariszt-iának", hálaszertartásnak nevezték el ezt a sákramentumot.

De van ennek az elnevezésnek egy mélyebb értelme, amelyet csak akkor ismerünk fel, ha észrevesszük, hogy nem olyan magától értetődő dolog volt mégsem az, amikor Jézus kezébe vette a kenyeret és „hálákat adván" törte azt meg. Hálát olyankor szokott adni az ember, ugyebár, amikor valami jótéteményben részesül. És amikor Jézus kezébe vette ezen az emlékezetes estén a kenyeret, az eszébe juttathatta neki Istennek tápláló gondoskodását, mint ahogy máskor is, napról-napra, – és eszébe juttathatta népének hajdani szabadulását, mint ahogy máskor is, esztendőről-esztendőre minden páska-vacsora alkalmával. De ezeken a gondolatokon, amelyek természetesen felkelthették benne a hála érzését, ez alkalommal mégis csak felülkerekedett benne egy másik gondolat, és az Ő hálaadását mégis csak azzal kell kapcsolatba hoznunk: az Ő megáldoztatásának gondolata. Ebben a pillanatban a kenyér, amit kezében tartott, mégis csak főképpen az Ő halálra szánt testét jelképezte előtte, és a lelkén a másnapi gyötrelmeknek és kivégeztetésnek az előre érzett borzalmai húzódtak át. És akkor, ilyen gondolatok közepette, nyitja meg száját hálaadó imádságra. Nem a jótéteményekkel beteljesedő, hanem a magát megüresítő szívnek hálaadása ez. Nem annak hálaadása, aki megszabadul a szenvedésektől, hanem azé, aki „gonosz emberek kezére adatik". Ez a hálaadás nem természetes már, hanem éppen ellenkezője annak, amit emberi gondolkozás szerint elvárnánk.

Igen, addig, amíg „az emberek dolgaira gondolunk és nem az Istenéire." És mi éppen azért járulunk ide, ehhez az asztalhoz, hogy itt levetkezzük ezt az emberi gondolkozást és meg-tanuljuk, – újra megtanuljuk, mert sohasem tanulhatjuk meg eléggé, – Jézustól az Ő gondolkozását.

Mert hiszen nekünk sem elég itt csupán azért hálát adnunk, ami jótéteményt és szabadulást jelent számunkra Jézusnak e jegyekben kiábrázolt halála. Az ő halálának javai úgy lesznek a mi életünk tápláló és megmentő erőivé, ha az a halál nem marad a szemeink előtt lejátszódó látvány, amibe akármilyen hálás csodálattal merülünk is el, – hanem a mi lelkünk belsejében végbemenő személyes élménnyé válik. Ez a sakramentum azt jelenti, hogy mi közösségre lépünk az Ő halálával, és mi azért járulunk ehhez az asztalhoz, hogy belekapcsolódva az Ő áldozatába, mi is megfeszíttessünk újra Ővele együtt, – mint ami egyedüli útja az Ő feltámadása erejében való részesedésünknek.

Isten megkérdezi itt tőlünk: mik a mi vágyaink? De nem azért, hogy beteljesítse azokat, hanem, hogy miután elmondtuk neki, azt is megkérdezze: készek vagyunk-e azok beteljesedéséről egészen lemondani, ha Ő úgy kívánná? Nem azért keressük itt az Ő jelenlétét, hogy Ő szolgálatunkra álljon nekünk óhajtásaink szerint, hanem azért, hogy magunkat állítsuk az Ő szolgálatára, akármilyen súlyos, fájdalmas, áldozatos kötelességeket bízna is ránk. Ez az asztal annak az oltárnak, a Keresztnek az emlékjele, amelyre Jézus feltette a maga életét. Nincs más értelme a mi idejövetelünknek, mint hogy mi is feltesszük ugyanerre az oltárra a magunk életét.

Ez nem történhet meg anélkül, hogy sokak szívében nehéz tusakodások ne menjenek végbe. Az ó-embert, amely a maga akaratához ragaszkodik, nehéz megöldökölni, és szívünket, a nagy reformátor jelszava szerint, csak „mint vérző áldozatot mutathatjuk be" Istennek.

Az a kérdés, hogy ezt a magunk felajánlását, minden tusakodás és a következmények minden borzongató elősejtelme közepette mégis hálaadással tudjuk-e megtenni? Jézus „hálákat adott" ezen az utolsó estén, és ha eljött is újra a Gecsemáné gyötrődése, végül mégis boldogan engedte át magát: „Ne úgy legyen, mint én, hanem amint Te akarod." Isten, az Ő Atyja, akarta ezt és várta Őtőle, és Őérette dicsőség volt meghalni a kereszten. Isten, a mi Atyánk szólít most bennünket, hogy legyünk eggyé az Ő Fiával. Lehet-e nagyobb kitüntetés és kegyelem, mint az Ő szavára felvenni a mi keresztünket és követni a mi Urunkat? Adjunk hálákat, hogy Ő elhívott erre a közösségre és elfogadja a magunk feláldozását az Ő dicsőségére!

VI.
A kenyér önmegtagadása

„...megtörte..."
I. Kor. 11:24.

Amennyire az úri szent vacsora szereztetésének szűkszavú, tömör elbeszéléséből megítélhetjük, Jézus megmagyarázta ugyan a kenyér és a pohár értelmét, – „ez az én testem, ez az én vérem", – de ahhoz, amit ezekkel a jelekkel művelt, nem fűzött semmi magyarázatot, kísérő szavaiban nem tett rá utalást, kivéve ezt az egy mozzanatot: amikor kettétépi kezével a kenyeret, ez a mozdulat annyira tele volt jelentéssel, hogy mint hasonlat visszatér Jézus magyarázó szavaiban is, – az Ő teste, úgymond, „megtöretik", mint ez a kenyér.

Minden mű dicséri a maga mesterét. És egy friss, ünnepre készült kenyér is szemet gyönyörködtető bizonysága annak a gondos munkának, mely elkészítette. Mosolygó színe beszél arról, hogy a legjobb anyagot választották hozzá; egészséges illata dicséri a hozzáértést, amellyel tésztáját dagasztották, kemence hevébe tették és a kellő pillanatban onnan megint kivették; formája hirdeti a figyelmet, melyet ügyes kezek reá fordítottak. Remekmű lehet az ünnepi vendégség asztalára tett kenyér, – és bizonyára ilyen volt a maga fajtája szerint az a kovásztalan kenyér is, amelyet Jézus utolsó páskavacsorájára elébe tettek a vendéglátó ház benne hívő gazdái.

És az a kenyér mégsem arra való volt, hogy szépségével gyönyörködtesse szemlélőit. Nem lepett meg senkit és nem bántott senkit az, amikor Jézus megfogta és kíméletlenül kettétörte, mert a kenyérnek minden épsége és szépsége éppen arra való volt, hogy megáldoztassék. Minden munkát és gondot éppen azért fordítottak reá az előkészítői, hogy amikor eljön a pillanat, megrontassék az ő művük: eltűnjék az ékessége, darabokra szaggattassék és elfogyjon....

Vannak dolgok, amik a maradandóság számára készülnek. Kímélik őket a lehelet érintésétől, és óvják a portól is még késő utókorban is. De mi lenne a világból, ha a kenyeret is üveg alatt őriznék, és csak a szemek csodálatára tartogatnák? Vannak emberek is, akik csak mutatóba élik a maguk életét. Kímélik magukat minden bántó érintkezéstől és távoltartanak maguktól mindent, ami kárt tehetne személyiségüknek valóságos vagy képzelt remekművében. De mi lenne a világból, ha mindenki így élne? Nem az ilyen élet tartja fenn, viszi előbbre és teszi boldoggá a világot! Nem fakadna új nemzedékek élete, ha édesanyák nem szaggattatnának meg kimondhatatlan gyötrelmektől és édesatyák nem őszülnének meg verejtékes törődésben. Nem születnének meg a tudomány felfedezései, ha a maguk kényelméről megfeledkezett emberek nem tennének éjt is nappallá a kutató munka lázában; és nem teremnének meg a művészet drága gyöngyei, ha kiválasztott lelkű emberek szíve kagylóját nem szúrná sebesre

valami mélységes fájdalom. Mindenünket, amink van, annak köszönhetjük, hogy voltak előttünk és vannak körülöttünk emberek, akik nem maradtak meg érintetlen épségükben, hanem megtörettek, mint a mások táplálására halálra szánt kenyér.

Ez a „megtörés" a mindenséget fenntartó törvény. El kell fogynia a nap energiájának, hogy létrejöhessen a föld és tenyészet támadhasson rajta. El kell hullania a tavasz pompájának, hogy megteremhessen őszre a gyümölcs. Sírba kell szállnia a múltnak, hogy fundamentumán felépülhessen a jövendő.

De életünknek legnagyobb kérdése az, hogy hogyan viszonylik ehhez az egyetemes törvényhez – Isten! Idegen-e Ő vajon ettől, és távoli magasságokból szemléli-e? Vagy az Ő szívéből fakadt-e, és Ő maga is e szerint a törvény szerint éli életét? Hiába volna nekünk annyi múltbeli és jelenbeli „megtöretés" áldásaival meggazdagodnunk, van bennünk olyan éhség és szomjúság is, amely csak magával Istennel elégedhetik meg. „A mi szívünk nyughatatlan mindaddig, amíg Őbenne meg nem nyugszik." Törődik Ő ezzel? Azok közé a dolgok közé tartozik-e Ő, amelyeket csodálni lehet, de élni velük nem? Vagy pedig azok közé, amelyek magukat nem kímélve, adják át magukat nekünk, hogy megelégíttessünk általuk?

Évezredek során hány tépelődő lélek szenvedett hajótörést azért, mert erre a kérdésre nem kapott feleletet. És mi boldogan járulunk ide ehhez a megterített asztalhoz, mert számunkra itt olyan egyszerűen, hogy minden gyermek megértheti, megoldódik a kérdés. Mi ismerjük Jézust, a „mennyből alászállott kenyeret". Mi láttuk az Ő dicsőségét, amint elénk élte Istennek, az Ő Atyjának valóját. Szemléltük az Ő szentségét, amelyen nem volt folt; az Ő békességét, mely mélységes, mint az ég végtelensége; az ő hatalmát, mely előtt nem volt lehetetlenség; az ő bölcsességét, mely átlátott minden titkok szövedékén. S amikor aztán szorongva vártuk, hogy mire való ez az isteni jelenés, – arra-e talán csak, hogy amint feltárult ámuló szemeink előtt, megint el is tűnjék, hogy elkápráztasson, de mihelyt kényelmetlenné válik számára ez a világ, visszahúzódjék újra annak bántalmai elől, – akkor Jézus letelepedett közénk, vette a kenyeret és megtörte azt. Ilyen akart Ő lenni, és ilyennek akarta bemutatni nekünk Istent. Engedte, hadd ragadják meg kíméletlen kezek. Tűrte, hadd ostorozzák és csúfolják meg. Odaadta magát, hadd ontsák a vérét a keresztnek fáján. Nem érintetlen épségben csodálandó remekműnek szánta a maga életét, hanem kenyérnek, amelynek minden dicsősége csak arra való, hogy megtöressék, mert éhes emberek várnak reá.

Azt hirdeti minekünk ez a sákramentum, hogy Isten, a Jézus Krisztusban magát megjelentő Isten, a magát örökké közlő Isten. A mienk akar lenni, hogy Övele beteljesedjék az életünk, bármilyen áldozatába kerüljön is ez Őneki. Suttogja hát a lelkünkben a megtörött kenyér ezt a nagy megfoghatatlan titkot: Isten áldozatul adja magát érettem, hogy ne kelljen Őnélküle éhen vesznem. Ezzel a hálára roskasztó bizonyossággal megtelve, hogyan ne néznénk bátran a szemébe az életnek? Ha ez a kérdés megoldatott, milyen más kérdés válhatnék akkor fenyegetővé? Ha Ő önmagát nem tagadja meg tőlünk, mit tagadna akkor meg, ami javunkra szolgál?

VII.
Az „okos istentisztelet"

„...és ezt mondotta..."
I. Kor. 11:24.

Hagyjuk néhány percre kissé háttérben azt, hogy mit mondott Jézus, amikor az utolsó vacsora alkalmával körüladta tanítványai között a megtört kenyeret és a poharat, és álljunk meg röviden magánál annál a ténynél, hogy egyáltalán mondotta azt, amit mondott. Jól tudjuk,

hogy milyen magyarázatát adta cselekményének. Most helyezzük a hangsúlyt magára arra a tényre, hogy szükségesnek tartotta ezt a magyarázatot hozzáfűzni. Az úri szent vacsora nem néma szertartás volt már az első alkalommal sem, és azóta sem ismételték meg némán, akik jól igazodtak a Mester példája után. Akkor megcsendült az Ő szava és azóta is, most is, megszólal az Ige, valahányszor megterül az Úr asztala.

Sokat elmondhat az egyik ember a másiknak keze mozdulataival, szeme rebbenésével, arca játékával. De a legteljesebb kifejezése egyik szívnek a másik előtt mégis csak a szó. Reá sugároztathatja az egyik lélek a másikra minden érzését néma viselkedésével, hangtalan szolgálataival, beszédes tetteivel, – mégis várva-várt és ünnepélyes pillanat az, amelyben meg is vallhatja neki szavakkal, hogy mit érez iránta. Ezért volt Jézus működése is szakadatlan igehirdetés, beszéd a sokaságokhoz, beszélgetés egyes emberekkel. Szüntelenül zengő Ige volt Ő. Így tárulhatott fel legteljesebben a számunkra az, hogy mi lakozik Isten szívében irántunk.

Ennek a szóbeli kijelentésnek csak kiegészítése volt az, hogy tettekkel is hirdette az Isten megmentő irgalmát és megsegítő hatalmát. Mint ahogy a selyem szövet drága kelengye a minta nélkül is s az csak emeli szépségét és értékét, úgy voltak beleszőve Jézus tanítói működésébe gyógyításainak és egyéb csodatetteinek színes virágai. Felkiáltó jelek voltak ezek a szöveg közben, – hogy amit Ő szavakkal is világosan elmondott, tettekben kifejezve is annál maradandóbban belevéső dj ék az emberek emlékezetébe.

Nem is kellett magyarázatot fűzni ezekhez a beszédes cselekményekhez. Megérthette azokat mindenki.

De ezen az utolsó estén, amikor néhány egyszerű és mégis oly mély értelmű cselekményben kiábrázolja Jézus azt, amit szóval nem is egyszer elmondott tanítványainak, hogy neki meg kell halnia és hogy ez a halál nem vereség, hanem a megváltó munkájának a bekoronázása: mégsem elégszik meg a néma jelbeszéddel. Most élőszóval meg is magyarázza cselekedeteinek értelmét. Talán azért, mert a lecke olyan nehéz volt, hogy nem lehetett elég gyakran és elég világosan megismételni.

De talán volt még egy másik súlyos ok is rá, hogy Jézus kommentárral kísérje ezt a jelképes vendégséget.

Ez a cselekmény különbözött az Ő máskori tettekbe öltöztetett tanításától. Más cselekedeteit egyszer végrehajtotta és elég volt, hogy azok emlékezete fennmaradva hirdesse örökre a beléjük fektetett bizonyságtételt az Isten életadó kegyelméről. De ezt a cselekményt Ő megismétlődő szertartásnak szánta hívei között. Azt akarta, hogy majd ők is utána csinálják, sokszor, újra, meg újra, a kenyérnek és a pohárnak ezt az ünnepélyes vendégségét.

Jól ismerjük ennek a szent szertartásnak mélységes áldásait és most is azért vagyunk itt, mert újra óhajtozunk részesülni bennük. De megvannak a kísértései is, – és ha őszinték vagyunk Isten és egymás előtt, meg kell vallanunk, hogy ezeket a kísértéseket is jól ismerjük tapasztalatból. Ami sokszor ismétlődik, megszokottá és gépiessé válhat. Amit az egyház évszázadokon át gyakorolt, s ami egyéni életünkbe is esztendőről-esztendőre oly mélyen beidegződik, – az szinte már magától is tovább megy. Valljuk meg, sokunknak nagyobb erőfeszítésébe kerülne elmaradni az Úr asztalától, mint amennyibe kerül megjelenni nála. Ha nem keresnénk fel, talán sokkal többet indokolnánk önmagunk előtt és mások előtt ezt az eljárásunkat, mint amennyire indokoljuk azt, hogy felkeressük. Nem sokat gondolkozunk azon, hogy miért is élünk e sákramentummal és mi az értelme az egész szertartásnak – elég nekünk annyi, hogy ez így szokás, és mi egyszerűen hódolunk a dolgok bevett és begyakorolt rendjének.

Hát még ha nem hangzott volna el Jézus értelmező, ünnepélyes szava a szereztetéskor, és nem hangozna el minden úrvacsorai alkalommal az Ige bizonysága!

Mennyivel nagyobb lenne az értelmetlen gépiesség kísértése, ha ez a szertartás néma cselekmény volna! A népszokások tanulmányozói bámulatos példákat tudnak felhozni arra, hogy milyen makacs szívóssággal tartják fenn magukat évezredes szokásformák, amelyeknek valamikor kétségtelenül megvolt az értelmük, de ma már senki sem tudja, mit jelentenek, – csak eltanulják az emberek értelmetlenül, és tovább adják másoknak. Félelmetes elgondolni, hogy milyen babonás visszaéléssé fajulhatna ugyanígy az úri szent vacsora megünneplése is!

Ezen az úton állít meg bennünket Jézus szava. Mintha megkérdezné: Tudod-e mit cselekszel, amikor ezt a kenyeret eszed, és ezt a pohárt iszod? Megremeg-e a lelked a mennyei szózattól, amely bele van öltöztetve ebbe a szertartásba? Ujjongsz-e, hogy engem a te Megváltódul adott Isten testem megtöretése és vérem kiomlása árán? Nyitott szemekkel szemléled-e itt a kegyelemnek csodáját, mely téged, a veszendő bűnöst megvásárolt az örök életre? Értsd meg, miről van szó, és ne aludd át álmatag lélekkel ezt a kivételes alkalmat, amikor Isten a szíve mélyét tárja fel előtted!

Kinek ne volna szüksége erre az eszméltető szóra? Aki azt hiszi magáról, hogy ő már csak eléggé öntudatos vendége ennek az asztalnak, annak van legnagyobb szüksége rá, hogy felébredjen és úgy járuljon a szent vendégséghez, mintha most értené meg először, milyen csodát akar Isten vele művelni!

Könyörögjünk egy szívvel-lélekkel az Úrhoz: ne maradjon néma most se, hanem szóljon és adjon újra élő és dicsőséges értelmet e sákramentumnak!

VIII.
Szemtől-szembe

„Vegyétek...”
I. Kor. 11:24.

Nem lehet jobban előkészítenünk a lelkünket az úri szent vacsorával való igaz és üdvösséges élésre, mint úgy, hogy élénk képzelettel odagondoljuk magunkat az első tanítványok közé, akiknek maga az Úr adta elsőízben az Ő megtöretett testének és kiontatott vérének jegyeit. Velük együtt át kell élnünk annak az ünnepélyes estének minden áhítatát, szívet szorongató szomorúságát és minden titokzatos borulaton is áttörő bizonyosságait, – csak azzal a különbséggel, hogy mindez őbennük akkor még nem volt olyan tudatos, mint amilyenné később lett s amilyenné nálunk lehet.

Amint így lélekben mi is ott ülünk annak az első szent vacsorának az asztalánál, vajon nem úgy érezzük-e mindnyájan, hogy az egész történet feszültsége ott emelkedik tetőfokra, amikor Jézus azt mondja: „vegyétek”, és kézről kézre adja a megszegett kenyeret? Már előbb is mindenki érezte ott az asztal körül, hogy az Úr valami különösen jelentős dolgot akar művelni. Minden szem reá volt függesztve és feszült várakozás leste minden szavát és mozdulatát. Nemsokára majd meg fog oldódni a rejtély: el fog hangzani a magyarázó szó, mely értelmet ad ennek az ünnepélyesen induló cselekménynek: „Ez az én testem...” Közben azonban még jobban felcsigázódik a kíváncsi várakozás. A kenyér, a még megfejtetlen jel, nem marad a Mester kezében. „Vegyétek!” – mondja, és a titokzatos küldemény kézről kézre jár, míg mindnyájan az ujjaik között tartják. Ami az előbb csak távolabb volt, most közel van mindnyájukhoz. Az imént csak szemlélők voltak még, és ha akarta volna, bármelyikük kivonhatta volna magát a történendőkből, csak hátat kellett volna fordítani vagy szemet kellett volna hunyni. De most mindnyájan részes társai az ügynek; az nem rajtuk kívül folytatódik, hanem övelük magukkal történik, mint megannyi szereplővel. Ez a felhívás: „Vegyétek!”,

személyes ügyükké avatta a szertartást, és most már igazán tudniuk kellett, hogy miről is van szó – mi az, amit ők maguk csinálnak...

A mi egyházunk szokásai híven kidomborítják a szereztetés történetének ezt a robbanásig feszült pillanatát. Mi nem ismerjük olyan formáját az úri szent vacsorának, amelyben az egyház tagjai csupán szemlélők. Annyira igyekszünk megmaradni az evangéliumi minta nyomában, hogy nálunk az Úr asztalának minden vendége valóban a kezébe veszi a szent jegyeket, mielőtt él velük, és ez által személyesen, tevőlegesen részt vesz a szertartásban.

Számunkra ugyan már nem a kíváncsi várakozás tetőfokát jelenti ez a pillanat, mert hiszen mi eleitől fogva tudjuk, mi az értelme annak, hogy ez az asztal megteríttetik és mi hozzája járulunk. De ha más értelemben is, nem marad-e mégis ez a pillanat az egész úri szent vacsorának a csúcspontja számunkra is? Nem úgy éljük-e át mindnyájan ennek a szent alkalomnak az áldásait, hogy akkor mond legtöbbet nekünk a megtöretett kenyér, amikor kezünkbe foghatjuk és egy pillanatra a szemünk elé tarthatjuk?

Amikor ott nyugosznak a jegyek a megterített asztalon, hangosan hirdetik nekünk a kegyelemnek bőséges ajándékait, amelyeket Isten eleve elkészített számunkra s amelyek készen várják, hogy mi megkeressük és megtaláljuk őket. Amikor felénk nyújtatnak, milyen mélységes bizonyságtételt tesznek arról, hogy Istennek áldásai is így közelítenek felénk, várva, hogy kinyújtsuk utánuk a kezünket. Azután meg, amikor szánkba vesszük a jegyeket s azok eltűnnek testünk életében, hogy felszívódjanak annak alkotórészei közé, milyen világosan hirdetik nekünk a kegyelemnek azt a titokzatos munkáját, mely szem elől elrejtve, számításoktól ellenőrizhetetlenül megy végbe bensőnk titkos mélységeiben, hogy megújítson és átformáljon. De közben van egy pillanat, amikor már egészen a miénk a kenyér, a kezünkben van és még nyilvánvalóan a szemünk előtt is van – és azt hiszem, mindnyájan ezt érezzük a legünnepélyesebb pillanatnak. Ilyenkor mondja el nekünk teljes erejével, hogy bizonnyal megtöretett érettünk egykor a mennyből jött kenyér, és ilyenkor zendül fel megnyugodott hálás szívünkből a legerősebb „Ámen” Istennek kegyelmes üzenetére. Ebben a pillanatban mintha összefutna az egész sakramentum jelentése. Mintha valami szent magányosság borulna reánk és annak csendességében mi elvégezhetnénk titkos párbeszédünket az Isten szürke követével, a földi jeggyel, amelynek üzenete mégis mennyei...

A mi üdvösségünknek egy nagy igazsága domborodik ki ebben. Az tudniillik, hogy Isten nem hagyja ki munkájából a mi személyiségünket, hanem szerepet, és pedig döntő szerepet juttat neki. Nélkülünk terítette meg kegyelmének asztalát, és akarjuk vagy nem akarjuk, Ő felkínálja az üdvösség ajándékait mindnyájunknak. A Megváltó keresztje örökre áll, és mindeneknek hirdettetik az Evangélium, – akármit szóljunk is hozzá. És viszont bennünk is sokkal többet végez el Istennek Lelke, mint amennyinek mi tudatában vagyunk; előlünk, magunk elől is elrejtve megy végbe bennünk az örök megtartás csodája. De mégsem csupán ámuló szemlélői és öntudatlan tárgyai vagyunk a kegyelem művének. Mert Isten közbeiktat egy-egy pillanatot, amelyben megdicsőül a mi személyes voltunk: öntudatunk elé állítja üdvözítő akaratát a megfeszített és feltámadott Úrban, az Ő Fiában, és mi felismerve, megértve hozzánk intézett kegyelmes végzését, boldog hódolattal engedjük át neki magunkat... Személyes ügyünkké teszi az Ő váltságát és ezzel minket is személyes részeseivé avat annak. A kezünkbe adja a kenyeret: „Vegyétek”...

Legyen ez is ilyen pillanat, – egy újabb csúcspont az életünkben. Tűnjön el minden körülöttünk és maradjunk egyedül Övele. Mi, a bűnökkel-bajokkal küszködő nyomorultak, – és Ő, a mi üdvösségünk Istene, kössük meg újra az örökre szóló szövetséget!

IX.
Küzdelem a halállal

„...egyétek...”
I. Kor. 11:24.

Olyan érthető és világos Jézusnak minden szava, akármilyen nagy titkokról is beszél. Egész könyvtárakra rúgó köteteket írtak már nagy, tudós elmék arról, hogy ki volt Ő, mit jelentett az Ő élete és halála, és mit köszönhet Őneki az ember. Ő pedig egészen egyszerűen, hogy a kicsiny gyermek is megértheti, azt mondja: Ti éhesek vagytok, én kenyér vagyok, jertek és egyetek!

Az éhséget mindenki ismeri és az eledel megújító erejének már mindenki örült. Ezzel az egyetemes emberi tapasztalattal magyarázza meg Jézus, hogy mindenki megérthesse az Ő ajándékát. Táplálkozás nélkül nincs élet. A legnagyszerűbb szerkezetű élettelen tárgy is abban különbözik a legegyszerűbb kicsiny élő csírától, hogy emez megéhezik, nem lehet meg táplálék nélkül, és ha megtalálja, amire szüksége van, meg is ragadja és él vele, – amaz pedig semmit sem kíván, és nem is tud fölvenni magába, ami nem volt meg benne már eleve. Ami él, az megköveteli az eledelt, mert anélkül nem tud fennmaradni sem, pedig nemcsak fennmaradni akar, hanem növekedni és fejlődni is. Harcban áll az elmúlás erőivel, fogyasztják és bomlasztják szüntelenül. És diadalmaskodni akar felettük, – nem csak védekezni ellenük, hanem túl is szárnyalni őket. Ezért toboroz szüntelen új erőket. Az eledel nem más, mint megannyi mozgósított új szövetséges, akikkel az élet helyreállítja a maga megtizedelt haderejét, és szélesebbre építi ki a maga harcvonalát. Ezért a táplálkozás valójában az életnek diadalmas felvonulása a halálnak megállított és visszavonulásra kényszerített hadai ellen. Jaj, ha kimerülnek a tartalékok! Talán nem következik be mindjárt a vereség. De bekövetkezik mindenesetre az egyhelyben maradás, és a kiépített hadállásokon előbb vagy utóbb mégis csak áttör a kérlelhetetlen ellenség.

Ez a harc szüntelenül áll a test világában, de mi az életnek és a halálnak ez a mérkőzése ahhoz képest, ami a lélek világában megy végbe! Hiszen amott múló sikerekért folyik a küzdelem, a test diadala úgyis csak ideiglenes lehet az enyészet felett, s a halál úgyis biztos lehet a maga zsákmánya felől. De itt örök érdekek forognak kockán. A lélek arra van elhíva, hogy olyan magasságokra tűzze ki győzelmes zászlaját, amelyeket a halál soha sem vehet be, s azért elkeseredetten tombol a lélek ellen minden romboló erő, ami ebben a világban van.

Ennek az ádáz harcnak a sebeit hordozzuk mi mindnyájan. Nekivágtunk egykor tündöklő vértezetben, ragyogó reménységekbe öltözve, fénylő elhatározások dacos vasában. Azóta ismerjük az Ellenség hatalmát. Sokszor megcsúfolt, megtépett, megvert. Éreztük karmainak élét, amint belemélyedt a húsunkba. Tántorogva hátráltunk előle újra meg újra. Mi lesz velünk, kérdeztük sokszor, amint mind elérhetetlenebb messzeségbe tűntek előlünk a győzelem magaslatai. Már-már lemondtunk a küzdelemről, és készek voltunk aléltan behódolni a mi pusztítónknak. De nem lehetett. Élni, haladni, győzni akartunk. A lelki mivoltunk létparancsa megszólalt. Kell, hogy legyen valahol segítség. Megfogyott erőinknek meg kell találnunk a pótlását. Az éhség lázában égő szemekkel kerestük a táplálékot, amivel felülkerekedhetnénk a küzdelemben.

Most azért jöttünk el ide, hogy bizonyságot tegyünk róla: Megtaláltuk, amit kerestünk. Talán nem egyenes úton, hanem sok tévelygés árán. Talán sok minden mást is kipróbáltunk. Etettük a lelkünket ezzel is, azzal is, abban a reményben, hogy az életünket diadalmassá, élni érdemessé tehetjük vele a rohanó évek sodrában, minden életrontó ellenségünk dacára. De csalódtunk. A vélt szövetségesekről lehullott az álarc: ők is az ellenség zsoldjában álltak. Táplálóknak vettük – méregnek találtuk. Erősebbekké akartunk válni, és csak annál gyengébben

voltunk kiszolgáltatva az életünket szorongató Gonosznak. De aztán meghallottuk Jézus szavát. Éhségünk feléje fordult. És benne nem csalódtunk. Most eljöttünk, hálánkkal magasztalni Őt, életünk kenyerét. Ha van az életünkben diadal, azt neki köszönhetjük. Ha valahol visszapattan rólunk az enyészetnek az ostroma és helyt tudunk állni, holott azelőtt nagy réseken nyomult be ránk a támadás: ott Ő pótolta ki a mi hiányosságainkat. Nem volt az életünknek olyan düledező, védtelen bástyája, amit Ő ki nem épített volna bevehetetlenné. Soha ki nem fogyott az Ő segítsége, soha cserben nem hagyott az ereje. Minden éhségünkben elégséges eledelünk volt. Elgondoljuk: mi volna az életünk Ő nélküle, és a felszálló rémkép láttára könnyek között adunk hálát neki, aki éhségbe pusztuló, vereségre ítélt életünket megmentette.

De ugyanakkor eszünkbe vesszük, hogy a harc még mindig áll, és még ha örökre verhetetlen volna is az eddig kivívott hadállásunk: nekünk még előbbre is kell nyomulnunk. Új feladatok állnak még előttünk. Még diadalmasabbnak kell bizonyítanunk az életet a halál felett, mint eddig, és ki kell vernünk az enyészet erőit olyan hadállásokból is, amelyekben még biztonságban érzik magukat. Növekednünk is kell, nemcsak fennmaradnunk. Hódítanunk is kell, nemcsak védekeznünk. Ezért nemcsak a hálaadásunk szava csendül itt meg, hanem a még több erőre éhező lelkünk segélykiáltása is. Ismerjük magunkat: még mennyi vereség várhat ránk, úgy amint vagyunk. Sokat kaptunk már, kimondhatatlanul! De többre óhajtozunk még! Sóvárgó szemünkkel újra Őt keressük tehát, akit örök élet kenyerének ismertünk meg az Ő megáldoztatott élete árán, és újra könyörgünk az Ő áldott szaváért, amellyel magát kínálja nekünk: „Vegyétek, egyétek."

Máris tudjuk, hogy meghallgatott bennünket. Asztalát megterítette és mi innen megelégítve, új erővel és új hálával távozhatunk.

X.
Tükörkép és valóság

„Ez az én testem."

Mennyi elkeseredett vita folyt a keresztyén egyház története során e körül a kijelentés körül! Pedig bizonyos, hogy az Úr nem arra szánta, hogy egymást meg nem értő követői kölcsönösen kitagadják miatta egymást a testvéri egység kötelékéből, hanem éppen ellenkezőleg arra, hogy e körül a jel körül örökre egyek maradjanak. Úgy elszégyelli az ember magát, ha eszébe jutnak az úri szent vacsora körül elmérgesedett régi viták, mint ahogy fájdalmas szégyen borítja el a szívét, ha vadvirágos, ringó kalászos tájakon járva megáll egy dombtetőn és eszébe jut, hogy valamikor azért a magaslatért dühös csatákat vívtak ellenséges csapatok. Ahol most az élet virul és ahol Isten szándéka szerint a kéklő égbolt békessége alatt mindig is az életnek kellett volna mosolyognia, ott valamikor a halál tombolt, vérben forgó szemekkel gyilkolta egyik ember a másikat... Persze nem felejthetjük el, hogy mit köszönhetünk ezeknek a hajdani harcoknak. Hálás büszkeséggel is gondolunk vissza azokra az ősökre, akiknek a dacos vitézsége megtartotta számunkra a haza földjét és szabadságát, és éppúgy áldjuk azoknak emlékét is, akik zavaros időkben elszántan síkra szálltak az Evangélium tiszta és határozott értelmezéséért s azzal együtt az úri szent vacsora minden tévelygéstől mentes felfogásáért is. Szent és nagy örökséget hagytak hátra ránk harcaik gyümölcseként. De mégis főképpen azért áldjuk az Istent, hogy a harcok feldúlt mezejét újra bevonja az élet friss pázsitjával még az elhullottak porából is új virágzást fakasztva. És magasztaljuk Őt azért, hogy az Ő egyházának sebeit is szüntelen gyógyítgatva megtanított már bennünket arra, hogy ennél a szent asztalnál ne azt keressük, ami más Krisztusban hívő testvéreinktől elválaszt bennünket, hanem ami egybeköt velük: az egyazon megfeszített és feltámadott Megváltó Krisztust.

A harcok elültek és ma már békességben örvendhetünk annak a bizonyosságnak, amiért valamikor atyáinknak olyan heves tusát kellett állniuk. Nem a vita lázában, hanem csendes békességben teszünk már arról vallást, hogy mi nem szó szerint értjük Jézusnak ezt a szavát: „Ez az én testem...” Természetes, hogy az a kenyér, amelyet kezében tartott, nem az Ő teste volt, hanem az volt az Ő teste, amely kezében tartotta a kenyeret. És máig is ez a kenyér nem az Ő teste, mert más ez a kenyér és más az Ő teste, mely megtöretett érettünk a kereszten és dicsőségesen átváltozott az Ő feltámadásában. És ha soha ezt a kenyeret nem mutatta volna fel és nem rendelte volna is örökre megtartandó rendelésül számunkra, az Ő testének a halálban való megtöretése éppúgy bűneinknek bocsánatát és lelkünknek megtartását jelentené, és elégséges volna magában is ahhoz, hogy általa mi megismerjük Istennek hozzánk való kegyelmét.

És mégis jogos és mély értelme volt annak, amikor azt mondta a kenyeret felmutatva: „Ez az én testem...” Más a mátkai szív olthatatlan hűsége, mint az az arany gyűrű, amit az ujjra lehet húzni. És mégis elmondhatja a búcsúzó szerelmes a karikagyűrűre mutatva: „Ez az én hűségem!” Más egy nemzet becsülete igaz valójában mint egy félig foszlánnyá tépett színes kelmedarab. És mégis halálra kész odaadásra gyulladhat a harcos szíve, amikor a már-már ingadozó lobogóról azt mondják neki: „Veszélyben a seregünk becsülete”. Vannak dolgok az életünkben, amik oly káprázatos fénnyel ragyognak, hogy elfárad bele a szemünk, és jó néha megpihentetnünk az által, hogy homályos tükörképet állítunk magunk elé az igazi fényes valóság helyett. Ahelyett, hogy a napba néznénk, sötét üveget veszünk elő, és abban keressük visszavert halovány, kicsiny mását. Ha megleljük, azt mondjuk: itt van, ez a világos folt a nap korongja, – és igazunk van. Pedig milyen más ez a sápadt, kicsiny fényfolt, amit annak mondtunk! Jaj volna nekünk, ha valóban az volna a napunk, amit kezünkben tartunk, és csak annyi fényt és meleget kaphatnánk, amennyit a tükörkép adhat. Jaj volna a vőlegénynek, ha csak az arája jegygyűrűjében bízhatna és jaj volna annak az országnak, amelynek becsülete valóban sárba hullhatna vagy ronggyá foszolhatna az ősi zászlóval! Az ilyen tükörképek sohasem foglalhatják el a valóság helyét, sem nem foglalhatják le figyelmünket a maguk számára. Akkor töltik be igazán rendeltetésüket, ha megpihent szemünket megint elküldik maguktól a valóság felé, amit kiábrázoltak. Végül mégis csak bele kell néznünk a fénylő napba magába, akármilyen gyarlók vagyunk is hozzá. Az a mi éltetőnk és világosságunk.

„Ez az én testem”? Legyen áldott Az, aki adta nekünk ezt a tükörképet. Itt van kiábrázolva benne a szemünk láttára: megtöretik, hogy minket tápláljon; megítéltetik, hogy mi megszabaduljunk; meghal, hogy mi élhessünk. De ezerszer inkább legyen áldott, hogy ez a tükörkép nem álmokat fest elénk, hanem valóságot! Nem magáról beszél ez a kenyér, hanem olyasvalamiről, ami mégis más és ami megvolna örök, változhatatlan bizonyosság szerint, e nélkül a kenyér nélkül is: a miérettünk meghozott egyszeri és tökéletes nagy áldozatról. Az segít rajtunk, nem ez a kenyér. Ott, a kereszten szemlélhetjük valójában „az Ő testét”, nem itt. Az volt az a „megtöretés”, amelybe bizalmunkat vetjük, nem ez a mi kezünk által végrehajtott...

Köszönjük meg szívünk mélyéről, hogy olyan nagy jótéteményt nyújt felénk e szavakkal: „Ez az én testem.” De tegyük hozzá, – ne féljünk, nem lesz szentségtörés, ellenkezőleg: ez lesz az Ő szíve szerint való visszhang szavára, – „Urunk, mi mégsem ezt keressük; nem akarunk itt elakadni; csak egy percre állunk meg a kenyérnél; aztán sietünk Hozzád magadhoz, keresztfádnak tövébe, bűneinket siratni, váltságunknak örvendezni; mert tudjuk, hogy nem ebben a kenyérben, amit kezünkkel megfoghatunk, hanem ott találhatunk meg téged halálod áldozatában, ahol hitünkkel karolhatunk át! Nyisd meg szemünket, hogy belenézhessünk szerelmed fényességébe!”

XI.
Az Ige testté lett

„...az én testem...”
I. Kor. 11:24.

„Az Úrnak halálát” akarjuk újra „hirdetni” magunknak, egymásnak és mindenkinek, – azért gyülekezünk e köré az asztal köré. Nem éreztétek még ilyenkor, hogy a „bőségnek” milyen „zavara” vesz erőt az emberen? A sok minden közül, ami megragadható a Krisztus halálában, mire is fordítsuk figyelmünket? Különösen az előtt a kérdés előtt állunk, hogy testi kínszenvedéseire függesszük-e inkább fájó tekintetünket, vagy inkább lelki gyötrelmeinek mélységeibe hatoljunk-e be?

A testi kínszenvedéseiről elgondolkozva úgy érezzük, mintha valami régi szentély előcsarnokaiban járnánk. Szent a hely, és a szívünk elfogódik az áhítattól. De mégis tudjuk, hogy ott túl az elfüggönyözött ajtón kezdődik a még szentebb hely, a titkok homályába burkolt szentek-szentje. És ezért, amennyire csak tapogatózó sejtelmeink be tudnak hatolni isteni szívének a rejtelmes mélységeibe, igyekszünk mögéje látni testi szenvedéseinek és meglátni: mi ment végbe azon a gyötrelmes napon az Ő bensejében. Ott, abban a benső szentélyben folyt a nagy vívódás a bűn között, amely minden álarcot elvetve rárontott az isteni szentségre, és a kegyelem között, amely odaadta magát erre a bántalomra, hogy elviselve azt győzelmessé váljék fölötte...

Másfelől mégis mindig újra lefoglalja a figyelmünket azoknak a rettenetes külső eseményeknek a sorozata, amelyeknek a leple mögött ez a belső nagy harc vívódott. Valami visszavonz bennünket a főpapi gyűlésterembe, ahol arcul verdesik Őt, és a helyőrségi kaszárnyába, ahol szöges ostorral véresre verik. Látni akarjuk kezének és lábának átszögeztetését, töviskoszorútól véres fejét, a kereszt ezer kínjától vonagló arcát. Egyszóval: akármilyen mélyen feltárul is előttünk kimondhatatlan lelki gyötrődése, nem tudunk megválni az Ő „*teste* megtöretésének” szemlélésétől.

Nos, ez nem hiba. Megvan a maga jogosultsága és nagy értéke. Bizonyság rá maga Jézus. Amikor ott ül halálának előestéjén tanítványainak vacsorázó körében, Ő előtte is megelevenedik a rettenetes holnap képe. Ki van már nyújtva felé a „keserű pohár”, amit nemsokára ajkához kell emelnie, hogy fenékig kiürítse. És amikor megszólal és ezzel alkalmat ad arra, hogy belelássunk gondolataiba, akkor kitűnik, hogy Őt is a bekövetkezendő testi szenvedések foglalkoztatják. „Testéről” beszél, amely „meg fog töretni”, és ez az, aminek alkalmas ábrázolatául kezébe veszi a kenyeret. Most még itt ül teste épségében, ifjúi erejében, életteljességében, – mint ahogy kezében *egy* ép darab a kenyér. Holnap ilyenkorra ennek vége lesz, mint ahogy a kenyér darabokra törve megsemmisül. Megtépett, összezúzott, vérevesztett holttetem lesz. Gonosz emberek kezére fog jutni. Irgalmatlanul meg fogják kínozni és meg fogják ölni. „Az én testem megtöretik.”

Mit jelent ez? Azt-e, hogy a rá váró testi szenvedések előszelét metszőbben érezte, mint a lelkére váró kínokat? Semmi esetre sem. Bizonyára úgy áll a dolog, hogy Ő nem is választotta volna így kétfelé szenvedéseit. Nála a test nem külön életet élt a lélek élete mellett, hanem mindenestől fogva annak szolgája, kifejezője, szócsöve volt. És ezért a „test megtöretésének” egész története sem volt más, mint a lelkét szaggató tusáknak a külső, látható oldala. De éppen ezért fontos az Ő szemében, és ezért lehet nekünk is mindig megújuló hálás emlékezésünk tárgya.

Hiszen az, ami az Ő szíve mélységeiben ment végbe, nem volt új dolog a világban. A bűn mindig ilyen gyilkos fullánkot merített az Isten szívébe, s az az örökkévaló szív mindig ilyen

véghetetlen türelemmel nyelte el magában a bűnnek mérgét. Az, hogy Isten inkább önmagát áldozza oda mondhatatlan fájdalmakra, de a bűnös emberről azért nem mond le, – örök alaptényе a mindenségnek. Az új dolog Jézus művében az volt, hogy ez a nagy titok nyilvánvalóvá lett, megjelent közöttünk itt a föld színén és mindenki által látható tényekbe öltözött. Istennek megváltó üzenete a bűnös emberhez előjött az örökkévalóság csendes távolságából és megszólalt egész közel mindnyájunkhoz. Ami mindig igazság volt, most eseménnyé lett; ami öröktől fogva el volt végezve, most belépett a történelembe; ami számunkra eleitől el volt készítve, az most ajándékul adatott; ami Istenben Ige volt, – az Jézusban „testté lett."

Ezért vonzódik a mi lelkünk is az Ő „testének megtöretését" látni. A mi testünkből való test az, amely Őbenne megkínoztatik. Itt az isteni kegyelem nem a fejünk felett lebeg már, hanem leszállt a mi magunk életének a földszintjére és érintkezik a miénkkel úgy, hogy minden rezdülése rezgésbe hozza a mi valónkat, és váradalmak, sejtelmek, reménységek helyébe megszülethet bennünk a bizonyosság!

Ezek a sakramentumi jegyek is azért olyan áldottak. Nem a felhők közül elzendült isteni szózat parancsolta ezt a szertartást, hanem olyasvalaki hagyta ránk örökségül, aki itt járt közöttünk a földön. Látható testben, a magunkéhoz hasonlóban küzdötte meg a mi üdvösségünk harcát és fizette le annak „megtöretésében" a mi váltságunk árát. Emberi kezek, amelyek nemsokára átszegeztettek érettünk, fogták meg az első kenyeret és osztották szét az asztal körül, hogy ugyanúgy történjék a tanítványok között nemzedékről nemzedékre. Olyan ez az egész sakramentum, amint végig húzódik az évszázadokon, mintha lábanyoma lenne valakinek, aki, íme bizonyos, itt járt. Történelmi kihatása egy történelmi személyiségnek és az ő élete történelmi tényeinek. Kezesség amellett, hogy nincs a mi szívünk többé álmodozásokra és sóvárgásokra utalva, hanem ehelyett bizonyossága lehet az Isten kegyelmének befejezett, soha meg nem rendülő valóságáról.

Állítsa hát újra elénk ez a darabokra szaggatott kenyér az Ő „testének megtöretését". Nézzenek ránk emlékeink képcsarnokából az Ő szenvedésének megrázó jelenetei. Igen, valamikor mindez az Ő „testén" végbement. Ott lehettünk volna. Láthattuk volna megcsúfolt arcát, a kereszt terhe alatt roskadozó, agyonhajszolt alakját, utolsó gyötrelmes tusában megtörő szemefényét...Aki megérti Istennek ezt a beszédét, testté vált tényekben elmondott üzenetét, afelől eloszlott a félelmek és kétségek homálya. Világosabban, határozottabban nem beszélhet Isten. Ezek után csak a mi válaszadásunk következhet. És mi éppen azért vagyunk itt, hogy töredelmes hálával elmondjuk neki: „Megértettük, Urunk! Légy áldott érette örökké!"

XII.
Szükség és szabadulás

„...tiérettetek..."
I. Kor. 11:24.

Ebben a szóban benne van az úri szent vacsora egész történetének lelke, mint ahogy a szívben benne lüktet az egész test élete, – mert benne van ebben a szóban „az Úr halálának" egész titka, amit ez a sákramentum hirdet nekünk.

Bizonyságot tesz ez a szó a mi nagy szükségünkről. Mert ott, ahol valaki azt mondja másoknak: „tiérettetek", mindig magukon segíteni nem tudó emberekről van szó. Aki maga is meg tud birkózni a maga helyzetével, annak nincs szüksége rá, hogy más valaki tegyen „őérette" bármit is. Megáll a maga lábán is. „Tiérettetek" – ez azt jelenti: „ti reám vagytok

utalva!" Ez a szó olyan, mint a mentőöv, amit a fuldokló felé dobnak, – nélküle sohasem szabadulhatna ki a sötét vizekből és nem jutna fel a parti szikla biztonságára. „Tiérettetek", – ebben a szóban van benne a virrasztó édesanya ápoló gondja, mellyel átmenti beteg gyermekeit a halálból az életre; a szabadsághős mindenre elszánt bátorsága, mely egy rabságban sínylődő népnek utat nyit a boldogabb napok felé; a tudósnak éjt-napot eggyé tevő szívós munkája, amellyel lehetővé teszi a gyógyulást egy addig gyógyíthatatlannak ismert betegség áldozatainak. Híd ez a szó, amely átvezet a nyomorúság földjéről a túlnan integető boldogabb tájakra, de róla le lehet látni a szakadék mélységébe, amelyen máskülönben senki emberfia át nem kelhetne.

Vagy pedig olyan ez a szó, mint egy erős tartóoszlop, amelynek kidőlte magával rántaná az egész épületet, hogy a romok alatt összezúzottak nyögése hallatszék csak ott, ahol az imént vidám ének zengett még. „Tiérettetek", – ez a jelszava a családfenntartó apának, akinek ha lehanyatlik a munkás keze, ínségbe és züllésbe süllyedne a reményteljesen növekedő gyermeksereg; ez a jelszava a gyermeknek, akinek hálája és ragaszkodása nélkül gyászba borulna a szülők szíve; ez a jelszava az államférfinak, aki ha nem fogná erősen a nemzet hajójának kormánykerekét, válságos órák szirtjein és zátonyán tönkre menne az. „Tiérettetek", – olyan ez a szó, mint valami magas gát, amely távol tartja a dühöngő árvizet, hogy békességben, sértetlenül virulhasson az élet, – de amelynek tetejéről félelmes kilátás nyílik arra a pusztító veszedelemre, aminek különben minden ki volna szolgáltatva.

Érzitek, milyen ítélet suhog végig felettünk, amikor Jézus azt mondja: „tiérettetek..."? Igent és ámént mond-e rá a szívetek, hogy valóban olyan szükségünk volt nekünk Őreá? Félelemmel és remegéssel járultok-e az Ő áldozatul adott életének e jegyeihez, abban a tudatban, hogy végetek volna, ha Ő nem jött volna, nem halt volna meg „tiérettetek"? Mert ez az úri szent vacsorával való élésünk értelme mindenek előtt. Aki ezekkel a jegyekkel él, elsősorban is néma bizonyságát adja vele a maga töredelmének. Hitet tesz arról, hogy az Úr testének megtöretése és vérének kiontatása nélkül soha, de soha nem bírhatná, sem nem remélhetné az élete nagy kérdéseinek a megoldását. Önmagával megelégedett, önerejében bízó, önérdemével dicsekvő embernek idejárulni nyílt perbeszállás az Úr szavával: „tiérettetek". Ezt a szót csak az alázatban meghajlott emberek írják alá és csak nekik teríttetett meg ez az asztal.

De nem csak a mi nagy szükségünkről tesz bizonyságot ez a szó, hanem arról is, hogy gondoskodás történt annak kielégítéséről. A töredelem szavát éppen azért el kell hogy nyelje végül is a hálának boldog éneke. Mert „tiérettetek" azt jelenti, hogy amit ti magatoktól nem tudtatok, azt én megcselekedtem. A nyomorúságból nélkülem nem emelkedhettetek volna fel az élet szabadságába és teljességébe, de hát most már nem vagytok nélkülem. Magatokra hagyatva nem tudtátok volna megőrizni javaitokat a fenyegető pusztulás ellen, de most már nem vagytok magatokra hagyatva. Szabadulásotoknak és biztonságotoknak nagyobb ára volt, semhogy valaha is lefizethettétek volna, – de én lefizettem!

Nem kell hát félnünk immár attól, hogy hogyan nézzünk szemébe az ítéletnek. A szakadékot átívelő hídról már nyugodtan lehet letekintenünk a mélységbe, mely örökre elzárt volna az Isten világától, – hiszen át van már hidalva és mi átkelőben vagyunk a dicsőség partja felé. Számon vehetjük bátran az életnek minden baját, bűnét, mulasztását, keserűségét, szégyenét, kicsinyességét, tisztátalanságát, – ó milyen számkivetettjei volnánk az Isten országának, reménytelenül a kárhoztatás földjére berekesztve Jézus nélkül! – de kétség nem gyötör többé. Hangzik a fülünkbe: „tiérettetek". Nyitva előttünk az út hazafelé. Az Ő halála érdeme által máris egy más világ polgárai vagyunk és Isten máris minden nyomorúságunktól megtisztultaknak számít, – „megigazít" – bennünket! A gátnak töltéséről széttekintve sem szorítja el szívünket a kétségbeesés, ha az életünk magvetésére gondolunk. Zúghatnak a fenyegető vizek, – nem férhetnek a közelébe semminek se, ami nekünk drága. Látjuk felénk hömpölyögni a jövendőnek félelmetes kísértéseit, fenyegető megpróbáltatásait; jön az elmúlás, az enyészet

fekete dagálya; harsognak messziről az ítélet feltartóztathatatlan hullámai. Jaj, mi volna velünk, ha nem ismernénk Jézust! De Ő szól hozzánk: „tiérettetek", – és elénk tárja megtöretett testét, kiontott vérét. Eloszlik minden félelmünk. Mi megtartatunk. Minden veszedelem, mely szét akarná szedni az életünk épületét és sárba akarná temetni javainkat, Őbelé ütközött előbb és rajta megtört az ereje. Az Ő oltalma mögött mi békességben megvárhatjuk, míg elmúlik minden veszedelem.

Csendesen, forrón, szálljon fel hát szívünkből a hálaadó imádság, míg asztalához járulunk. Maradjon el minden szomorúság, kétségeskedés, félelem. Hadd lássa, hogy nem hiába tette, amit „miérettünk" tett.

XIII.
Az átok árnyékában

„...megtöretik."
I. Kor. 11:24.

Nagyon megszoktuk már ennek a történetnek a szövegét, s ezért annak szavai elvesztették számunkra az élüket. Különben lehetetlen volna például e szó fölött is úgy elsiklanunk, ahogy sokszor tesszük. „Az én testem tiérettetek – *megtöretik*". Éles tőrként kellene belénk szúrnia ennek a kijelentésnek. Hiszen azért használ Jézus olyan erőteljes kifejezést, hogy a borzalmas tényt, amelyre utal, egész borzalmasságában állítsa elénk. Amint csendes ünnepi istentiszteletünkben köréje sereglünk az Úr asztalának, az oly szépen és ékesen megterítve hívogat bennünket, és mi illő rendben, tisztes, megállapodott formák között oda is járulunk a szent jegyekhez: közben sokszor nem érezzük át eléggé, hogy ennek a szertartásnak a nyugodt, szabályos külsőségei mögött milyen égrekiáltó, rettenetes tény rejlik. Képzeljük csak el, milyen másképpen viselkedne ugyanez az úrvacsorázó gyülekezet, ha kénytelen volna szemtanúja lenni anélkül, hogy beleavatkozhatna, itt és most egy élő ember teste „megtöretésének". Nem kell a látványt kiszíneznünk minden borzalmával. A nélkül is megállapíthatjuk, hogy a lelkünk mélyéig felkavarva távoznánk innen és nagyon-nagyon sokáig nem tudnánk elfelejteni azt, amit láttunk. Pedig az úri szent vacsora arra való, hogy nem is akárkinek, hanem a legszentebbnek és legdicsőbbnek, aki valaha e földön járt, a teste „megtöretését" idézze a szemeink elé. Amikor kezünkben megtörjük ezt a kenyeret, amely által Ő maga akarta kiábrázoltatni testét szemeink előtt, legalább olyan élénken át kellene élnünk az Ő megöletésének tényét, mintha másvalakinek az erőszakos halálát szemlélnénk végig együtt. Úgy kellene éreznünk, hogy megrendül alattunk is a föld, mint egykor azon a pénteki napon, mintha már nem viselhetne el a hátán ily szörnyűséget, és eltakarja arcát a déli nap, mint egykor a Golgota fölött, mintha nem bírná már el a rettenetes látványt. Lélegzetvisszafojtva kellene megállnunk a döbbenetes tény előtt és a síri csendet csak elcsukló zokogásnak szabadna megtörnie. Ott kellene lennünk lélekben a kereszt előtt, – az igazi kereszt előtt, amely nem aranyból volt, hanem durván ácsolt halálgerenda, és nem volt ékkövekkel kidíszítve, hanem véres volt.

Mindnyájunknak a lelke visszariad az ilyen látványoktól. Mi szeretjük elkerülni mindazokat, akik csak valamennyire is „megtörettek" az életben. Elrejtjük őket kórházakban és úgy megyünk tovább a magunk útján, mintha ilyen helyek nem is volnának a világon. Szeretjük a mosolygó egészséget és szinte sikerül is elhitetnünk magunkkal néha, hogy vérző sebek, összeroncsolt testek, haláltusában hánykódó emberek és hasonló kínos látványok csak rossz álmainkban jelenhetnek meg. Finom, kedves, „ízléses" tartalommal igyekszünk megtölteni a világot magunk körül, hogy semmi ne zavarja a lelki harmóniánkat. Örök tavasz virágos

pázsitján szeretnénk dallal, víg játékkal leélni életünket és nagyon rossz néven vesszük, ha néha-néha valami rémes valóság illetlenül kizökkent ebből a kellemes, derűs illúzió-világból.

Nos éppen ezért kell nekünk újra meg újra szemébe néznünk a mi Urunk teste „megtöretésének". Ez felébreszt az álmodozásból, szétfoszlatja a kedves, finom hazugságokat és ráeszméltet a kíméletlen, de őszinte valóságra. Mi nem az egészség derűs és ép világában élünk, hanem egy összetört világban. Ez a világ élet-halál küzdelem színtere és körülöttünk mindenütt láthatók ennek a harcnak sebesültjei, rokkantjai, elesettjei. Ezt a földet könny, vér és verejték öntözi naponként bőséges záporral. Ez az emberiség, amelyhez mi tartozunk, – a maga egészében roncs és nyomorék. Borzalmas nyomai látszanak rajta annak, hogy a maga egészében bűnös, elbukott fajta. Önmagát kell hazugságokkal elámítania annak, aki erről nem akar tudomást venni!

Hát ha még Isten szemével tudnánk nézni az embereket és köztük önmagunkat! A külső viruló egészség színe mögött is mennyi belső összetöröttséget látnánk akkor! Hiszen utóvégre mi egy kéznek vagy lábnak az elvesztése az önbecsülés elvesztéséhez képest? Mi egy testi szervnek a megrongálódása ahhoz képest, ha valakinek a hű szeretetét csúfolták meg, az emberekbe vetett bizalmát tették tönkre, az élethez fűzött legszebb reménységeit zúzták össze? És ami Isten szempontjából a legfontosabb: mit ér minden egyéb épség, szépség, virulás az emberben, ha dicsőségének koronáját, az istenfiúságot tépte le fejéről valami átkos ellenség? Rettenetesen összetört roncs az ember!

És íme, ebben az összetört embervilágban megjelenik az Embernek Fia, akin nincs hatalma az átoknak, az egyetlen, aki ép és egészséges. Miért? Hogy sugárzó életének teljességében elvonuljon közöttünk, a megrontottak, a csonka-bonkák, a rom-emberek között? Jertek, álljunk elébe a világtörténelem legborzalmasabb eseményének, mely mégis a legdicsőségesebb csoda. Az Ő teste is „megtöretik". A tragédiáknak ebben a világában Ő éli át a legrettenetesebb tragédiát. Ő magára veszi és elszenvedi a mi átkunkat. Nem akar idegen maradni a mi sorsunktól, hanem megosztja azt velünk és fenékig megízleli annak minden keserű mérgét.

Kívánnátok inkább, hogy ezen az asztalon ne egy megölt áldozatnak testét és vérét ábrázolják a jegyek? Finomabbnak tartanátok, ha virágok színei, édes füstölő szerek illata és hasonló jelképes érzéki tárgyak inkább csak szépet, gyönyörűségest idéznének a képzeletetek elé? Ugye, mégis inkább éppen ezért a megtört kenyérért és ezért a pirosló borért vagytok hálásak, még ha sebekről, gyötrelmekről, halálról beszélnek is. A valóságot úgy sem szépíthetjük. Nekünk nem a sebeinket titkoló hazug álmok kellenek, hanem ebben a mélységesen komoly életben rajtunk rágódó bajok ellen komoly orvosság. Ezt kapjuk meg itt. Sebeket látunk, de olyanokat, amelyek által gyógyulunk. Összetöretést, de olyat, amely minket helyreállít. Halált, – de élet fakad belőle számunkra.

XIV.
Parancs és szabadság

„*Ezt* cselekedjétek..."
I. Kor. 11:24.

Amikor az utolsó együtt töltött este eseményei során idáig eljutottak a tanítványok, már megértették Mesterük szándékát. Most már világossá lett előttük, hogy az, amit a megszegett és szétosztott kenyérrel művelt, nem a jelen órának szólt, hanem a jövendő éveknek: nem egyszeri, alkalmi cselekmény volt, bár annak is mélyen jelentős és felejthetetlen lett volna, hanem csak az első példa, amit követnie kell majd a sokszor megismétlődő hasonló cselek-

mények sorozatának; nem csak egy képet akart a lelkükbe vésni vele, hogy annak emléke maradjon velük, ha Ő már nem lesz itt, hanem egy kötelező rendelkezést akart tudomásukra hozni, hogy annak gyakorlásáról lehessen mindig felismerni, hogy Uruknak és Királyuknak vallják Őt, ha már nem lesz is láthatóan közöttük.

Mindmáig éppen ezért sákramentum ez a szertartás a Krisztus egyházában, és hitünk szerint az is marad az idők végéig, eltérően sok más szép és áldásos szertartástól, ami a Krisztus hívei között előfordulhat. Másfajta szertartások dolgában szabad kezük van az Ő tanítványainak. Meghonosíthatják, módosíthatják és egészen el is hagyhatják őket, a szerint, hogy mit éreznek szükségesnek és hasznosnak a hitükben való épülés, bizonyságtételük hathatóssága szempontjából. De a sákramentumok dolgában s így az úri szent vacsora dolgában is meg van kötve a kezük. Világos és határozott parancsot kaptak: „Ezt cselekedjétek...", és amíg Uruknak ismerik Jézus Krisztust, addig nincs más teendőjük, mint egyszerűen engedelmeskedni az Ő világos rendelkezéseinek. Az úri szent vacsorával való élésünk éppen ezért nyilvánvaló jele annak, hogy mi az Ő népe vagyunk, neki, mint Királyunknak hódolunk s az Ő akaratára, mint életünk törvényére esküszünk. A „sákramentum" szó eredetileg is ilyesfélét jelentett: a katonák hűségesküjét. Aki felvette a „sákramentumot", az leszámolt azzal, hogy többé nem független ember; öntudatosan a vezérnek parancsa és a hadsereg fegyelme alá helyezte magát; életre-halálra szóló engedelmes szolgálatot vállalt. A császár, akinek harci jelvényeire megfogadta a hűséget, nem volt jelen láthatóan, de ahol csak, a világ bármely részén, hűséget esküdtek neki katonái, ott jelen volt ő mégis hatalmával, fenségével és akaratával. Az, hogy mi évezredekkel az után az első vacsora után ma is idetelepszünk az Úr asztala köré, ugyanígy látható bizonysága a láthatatlan Úr hatalmának. Az Ő szava ma is, ránk nézve is parancs, és velünk együtt a világ minden részében milliók vannak, akik készséggel és boldogan ismerik el Őt Királyuknak.

Ennek az ünnepélyes hűségfogadásnak még jobban kidomborodik a jelentősége, ha megfigyeljük az Úr szóbanforgó parancsának sajátos természetét. Nemcsak általánosságban teszi a tanítványainak kötelességévé, hogy ünnepélyesen tartsák ébren az emlékezetét. Nem azt mondja, hogy „valamit cselekedjenek az emlékezetére". Hanem mintát szab eléjük arra, hogy hogyan tegyék azt. Egész határozottsággal kész és kötelező szabályt ad nekik: „*Ezt* cselekedjétek az én emlékezetemre."

Nem így szokott Ő máskor parancsolni. Az Ő „parancsolatai" nem ilyen törvények szoktak lenni, amiket egyszerűen tudomásul kell venni és végre kell hajtani. Máskor megelégedett azzal, hogy tanításában nagy irányelveket világítson meg a tanítványai előtt, rájuk bízva, hogy a maguk életének ezerféle változatos helyzetében hogyan alkalmazzák azután azokat. A példaadása sem volt más, mint egy alaplelkületnek a felragyogtatása híveinek szeme előtt, és ahányan voltak, annyiféleképpen kellett azután azt nekik is a maguk jellemében kiábrázolniuk. Nagyon félreérti Jézus tanítását és példaadását, aki törvénykönyvet látna benne, amelyben kész rendelkezés foglaltatik mindenféle helyzetek számára úgy, hogy csak ki kell keresni a megfelelő paragrafust és végre kell hajtani.

Hisz éppen ezért volt olyan nagy ellentét Ő közötte és a farizeusok között. Azok törvények nehéz terhét rakták az emberek vállaira, Ő pedig az Isten szabad fiaivá tette őket. És Pál apostol, aki ezt az ellentétet a legmélyebben élte át, ezért magasztalja Őt szüntelenül: Ő véget vetett a törvény rendjének, mely kívülről állt elénk s úgy követelte, hogy igazodjunk hozzá; és a Léleknek birtokosaivá tett bennünket, aki bennünk lakozik, és a szívünkben megnyilvánuló indításaival, biztatásaival és ihletéseivel „vezérel" bennünket. Ezek a jegyek is Jézus Krisztusnak azt a nagy jótéteményét hirdetik nekünk, hogy Isten többé nem külső parancsolatokkal rettent bennünket, hanem mint tápláló erő hatol belénk és belülről alakít át és szentel meg. Nem a követelő, hanem az ajándékozó Istennel találkozunk itt, aki megteríti az Ő

kegyelmének asztalát számunkra, és megtöltve a mi életünket áldásaival, úgy végzi el akaratát bennünk, hogy nincs szükségünk külső szabályok uralmára.

És mégis, most azért vagyunk itt, mert törvényül rendelte híveinek, hogy „ezt cselekedjék...” Ezt az ünnepélyes alkalmat feltétlenül és határozottan a kötelességünkké tette úgy, hogy itt nincs helye semmi kérdezősködésnek és önálló döntésnek. Értitek-e, hogy miért? Nyilván azért, hogy a mi nagy szabadságunk, amellyel megajándékozott, ne váljék veszedelmünkre. Hiszen azért tett bennünket minden külső törvénytől szabadokká, hogy annál teljesebben alárendeljük magunkat bensőnkben, lelkiismeretünkben az Ő akaratának, amit a Szent Lélek külön-külön mindnyájunknak tudtul ad. Vallást tehetünk mind egyetemben arról, hogy ezzel a szabadsággal mi sokszor visszaéltünk. Nem nehezedett ránk törvények nehéz igája, – levetettük hát magunkról az Ő gyönyörűséges igáját is. A vége az lett, hogy a magunk kívánságainak a silány rabságába süllyedtünk alá. Visszaéltünk a szabadságunkkal szégyenünkre, kárunkra, vesztünkre.

Ezért szólít meg most újra alkuvást és fellebbezést nem tűrő fejedelmi parancsával. Éreztetni akarja velünk, hogy a maga számára szabadított fel bennünket, minden más szolgaság alól. Teste megtöretése, vére kiomlása árán az Övéi vagyunk. Hajtsuk hát oda lelkünket királyi akarata alá. Hűségeskünk megújításával tegyünk újra vallást róla, hogy joga van felettünk uralkodnia. Hiszen az Ő parancsa – vendégségre való meghívás, neki szolgálni annyi, mint a kegyelem bőségével tápláltatni!

XV.
Tettek szolgálata

„Ezt *cselekedjétek*...”
I. Kor. 11:24.

Amikor búcsúvacsorája alkalmával a mi Urunk, a Jézus Krisztus gondoskodni akart arról, hogy halála mindig élénk emlékezetében maradjon tanítványainak és megváltó erejét soha nem gyengülő mértékben éreztesse közöttük, megtehette volna azt is, hogy elrendeli: jöjjenek össze gyakorta, egy valaki közülük elevenítse fel annak a csodálatos áldozatnak az emlékezetét, mondja el annak történetét, s a többiek csendes áhítatban követve az elbeszélés menetét, végül szólaljanak meg és tegyenek bizonyságot róla egy szívvel-lélekkel, hogy mit köszönhetnek az Ő halálának. Egyszóval: rendelkezhetett volna úgy is, hogy az Igét állítja be valamilyen különösen megkapó és ünnepélyes módon a kívánt cél szolgálatába. De Ő azon az utolsó estén másképp rendelkezett: a szó helyett a tettet választotta; a száj bizonyságtétele helyett a cselekmény bizonyságtételét rendelte; Ige helyett sákramentumot szerzett. Nem azért, hogy amazt feleslegessé tegye és kirekessze. Szó nélkül értelmetlen a cselekedet és Ige nélkül néma a sákramentum. De azért, hogy kiegészítse. Valami külön jelentősége is van még az ilyen cselekedetekben elmondott bizonyságtételnek, amit nyilván nem pótolna semmi más. Ezért rendelte tehát: „Ezt *cselekedjétek* az én emlékezetemre...”

A cselekvésnek általában véve az a nagy jelentősége a szóval, az Igével szemben, hogy dűlőre viszi az állásfoglalásunkat. Valaki nagyon sokat elmélkedhet és beszélhet egy igazságról, érdeklődhet is iránta, magasztalhatja is – úgy, hogy alapjában véve mégis semleges marad iránta. Bezárva tartja előtte talán egészen az ajtaját, és csak az ablakon keresztül társalkodik vele. De amikor azért az igazságért egyszer cselekszik is valamit, ha még oly kicsinynek látszó dolgot is, ezzel már befogadta azt az életébe. Állást foglalt mellette. Ezért van az, hogy

a tettek hirdetik igazán az ember meggyőződését és sokszor egészen mást hirdetnek, mint amit az ajkai vallanak.

Jézus semmitől sem félt annyira, mint attól, hogy az emberek ezt a felséges kijelentést, amit Ő a mennyei Atyától hozott, az Isten országának igazságait, a kegyelemnek üzenetét, felfogják majd, gyönyörködve szemlélik majd, áradozva magasztalják is majd, – de nem élik. Ő nem helyeslést keresett az emberek részéről, hanem tényleges engedelmességet. Nem a szemük csillogásában, az énekük hálás zengésében, hanem a kezük munkájában, a lábuk járásában, az egész cselekvő lényük megmozdulásában akart gyönyörködni. Ezért rendelt halálnak emlékezetére is *cselekményt*.

Aki „cselekszik" valamit az Ő emlékezetére, az ezzel komolyan színt vallott Őmellette. Az igének lehet valaki hallgatója úgy, hogy amikor gúnyolódó hitetlenek számon kérik ezt tőle, kibújik a támadásaik alól. Mondhatja, hogy az ő Ige-hallgatásából még nem szabad semmilyen következtetést levonniuk. Állíthatja, hogy csupán kíváncsiságból vegyült el a hívek közé, egyébként azonban nincs hozzájuk köze. Sőt nem csak mások előtt tüntetheti fel ilyen felelőtlennek az ő Ige-hallgatását, hanem önmaga előtt is. Esztendőkön át ülhet a többiekkel együtt a padsorokban úgy, hogy a lelkében mégsem döntött még, és nem vont le semmilyen konzekvenciát. De ha egyszer felkerekedik helyéről, idejárul ehhez az asztalhoz, kinyújtja kezét a sákramentum jegyei után és él velük: nem mondhatja már másoknak sem azt, és nem nyugtathatja már meg magát sem azzal, hogy valójában ő nem kötelezte magát semmire. Hacsak nem szentségtörő, tudatos, konok képmutatás az ő idejövetele, akkor a sákramentumban való cselekvő részvételével színt vallott mások előtt is, és döntött önmagában is. A cselekvés terére lépett és ez által határozottan magáévá tette azt, amiről ez a sákramentum beszél. Megmozdult a Jézus Krisztus keresztjének az irányába, és annak igazságára tette fel az életét.

Persze nem felejthetjük el egy pillanatra sem, hogy az a cselekvés, amit Jézus Krisztus kíván tőlünk, sokkal több, mint egy ünnepélyes szertartásban való részvétel. Nem ilyen kivételes szent alkalmakkor, hanem életünk minden órájában kell iránta engedelmességet tanusítanunk. Nem csak ezek körül a szent jegyek körül forgolódva, hanem mindennapi munkánkat folytatva, szenvedéseinket hordozva, örömeinket élvezve kell cselekvőleg színt vallanunk Őmellette. Az Ő emlékezetére nem csak „*ezt*" kell cselekednünk, hanem kivétel nélkül *mindent*.

De aki jól megérti ezt a sákramentumot, az tudja, hogy ezzel nem mondtunk semmi újat. Ennek a sákramentumnak a gyakorlása nem egy cselekedet az életünk sok más cselekedete között, – úgy nem volna semmi értelme, – hanem olyan cselekedet, amelyben benne van az egész életünk. Hiszen a mi cselekedeteink nem úgy sorakoznak egymás mellé az életünkben, mint a gyöngyszemek a füzérben, hogy egyik különálló volna a másiktól, hanem egymással benső, szerves összefüggésben vannak. Egyszer teszi meg az ember, hogy hűséget esküszik a választottjának és ebben az egy cselekedetében benne van eljövendő évtizedek megszámlálhatatlan sok cselekedete, a hűségnek, az önmegtagadásnak, a bizalomnak eleve elkötelezett cselekedetei. Amikor az úri szent vacsorában megállunk a miérettünk megfeszített Megváltó előtt, akkor az életünknek a mindent magában foglaló gyökeréről van szó; a mi örökkévaló célunkról és sorsunkról, amelynek iránya elintézi az életünk minden részletkérdését; az Istennel való megbékélésünkről, ami kiterjeszti jelentőségét életre és halálra. Úgy állunk itt meg, mint az ótestamentumi kegyes az oltár előtt, amelyre feltette termésének első zsengéjét, – nem azért, hogy ezzel kielégítse az Istent és a többi termést megtartsa magának, hanem azért, hogy ezzel az áldozattal vallást tegyen róla, hogy keze munkájának és földjének minden gyümölcsét az Isten tulajdonának tartja. Abban az egy maroknyi áldozatban benne volt minden vagyonának, egész életének az odaadása.

Ezért olyan szent az óra, amelyben letelepszünk e köré az asztal köré. Azt jelenti, hogy egész életünkkel, utolsó leheletünkig, nem akarunk mást, mint a Jézus Krisztus halálából tápláltatni, az által megtartatni és rendeltetésünket így betölteni. Egy nagy, elhatározó *cselekedettel* feltesszük egész valónkat arra az oltárra, ahol az Isten megítéli a bűnt, de megengesztelődik a bűnössel, – mert tudjuk és mindenek előtt valljuk, hogy ez az egyetlen hely, ahová valók vagyunk.

XVI.
Krisztus és a kereszt

„...az *én* emlékezetemre..."
I. Kor. 11:24.

Van ebben az utasításban valami, ami felett könnyen átsiklik a megszokottság félig-ébersége-vel a figyelmünk, pedig kár meg nem állnunk mellette néhány áhítatos percre. „Ezt cselekedjétek az *én* emlékezetemre" – mondja Jézus. Pedig olyan természetesen adódott volna, hogy inkább azt mondja: „Ezt cselekedjétek az én *halálomnak* emlékezetére", – mint ahogy később csakugyan mondja is: „Valahányszor eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek."

Hiszen a megtörött kenyér és kiomló bor olyan világosan és határozottan az Ő testének megtöretését és az Ő vérének kiomlását állították és állítják azóta is mindig az Ő tanítványainak szemei elé. Semmi kétség nem lehet aziránt, hogy ennek a szertartásnak a szerezte-tésekor az Üdvözítőnek lelkét éppen és teljesen a másnapi, előre látott események foglalták le, és az úri szent vacsorával is az Ő bekövetkezendő megáldoztatásának akart örök emlékjelet állítani tanítványai között. És mégis, a hangsúlyt Ő nem az eseményekre, hanem azok hősére, nem a rá váró szenvedésekre, hanem Önmagára, a Szenvedőre, nem a bekövetkezendő tényekre, hanem az azok középpontjában álló személyiségre helyezi. „Az *én* emlékeze-temre..." – úgymond.

Ez, ha elgondolkozunk rajta, két dolgot jelent okvetlenül. Először is azt, hogy Jézus szerint az Ő egész személyisége benne foglaltatik abban a nagypénteki történetben, amelyre odaadta magát áldozatul, testét megtöretésre, vérét kiontásra. Aki ismeri az Ő kereszthalálát, az ismeri Őt. Ha minden más feledésbe merülne is, amit életében mondott és cselekedett, ez az egyszerű szertartás, amelyben kiábrázoltatik az Ő halála, ébren tartaná minden időkre nemcsak vala-minek az emlékezetét, ami hozzátartozik az Ő földi pályájához, hanem mindenestől fogva az Ő emlékezetét.

Pedig milyen gazdag volt az Ő élete halálától eltekintve is olyan mozzanatokban, amelyek felejthetetlen nyomokat hagyhattak az emberiség emlékezetében. Hiszen tudunk mi a történelemből példákat arra, hogy egy-egy személyiségnek az emléke egyetlen esemény révén maradt fenn az utókor számára és amíg azt a bizonyos eseményt emlegetik, emlegetni fogják az ő nevüket is. De ennek rendszerint az a magyarázata, hogy az illetőkről nem tudunk semmi egyebet. A jelentéktelenségnek, vagy legalább is az ismeretlenségnek a homályos mélysé-geiből vetette fel őket az események hullámverése egy szempillantásra valamilyen hőstettnek, esetleg valamilyen nagy gonosztettnek a magaslatára, ahonnan azután alakjuk ellátszik késő évszázadokra. De Jézus nem az ilyenek közé tartozik. Ő nem elmosódó szürke tömegből emelkedett ki hirtelen, amikor fellép a Golgota oltárára. Az Evangéliumok utolsó harmad-részét, amelyben el van mondva halálának története, megelőzi az Evangéliumoknak első két harmadrésze, telve drága kincseivel a róla feljegyzett emlékeknek.

És mégis az úri szent vacsorához fűzött utasítása azt jelenti, hogy ha valaha választanunk kellene az Evangéliumok első két harmada és utolsó harmada között, Jézus szerint habozás nélkül az utóbbit kellene választanunk. Ő az Ő halálának emlékezetében akarta egész emlékezetét megörökíteni. Ebben az egy tényben, úgy látta, egészen benne van mindaz, amit az embereknek mondani akart és amit az embereknek nyújtani akart.

Mindaz, amit csodálatos tanításaiban mondott a mennyei Atya szeretetéről, hogy milyen drága Őneki a legutolsó földi gyermeke is, hogy milyen mélységes hosszútűréssel és megbocsátással várja vissza és keresi meg az elveszetteket, hogy milyen másíthatatlan felséges akarattal munkálja az Ő diadalát, míg végre meghódol neki és az Ő országává lesz ez az egész föld, hogy milyen királyság rejlik az alázatos szolgálatban és milyen örökre dicsőségesen megnyert élet az odavesztett élet, – és a többi felejthetetlen igazság mind: csak előre bocsátott hajnali sugárzás volt, ami után el kellett jönni a nap teljes ragyogásának. És ez az Ő kereszthalálában történt meg. Az volt az Ő igazi prédikációja, amelyhez képest minden előző beszéde csak bevezetés volt. És minden csodatétele, amellyel betegeket gyógyított, vakokat látókká tett, éhezőket jól tartott és halottakat támasztott, – mind csak utalás volt valami még nagyobb szabadításra, csillogó, de mégis magában véve elégtelen előlegpénz valami még sokkal nagyobb ajándékra, – a bűntől és kárhozattól való örök váltságra, aminek megszerzésére a keresztre hajtotta Őt az emberekhez való irgalmassága.

Másoknál a halál félbemaradást jelent talán, aminek az emlékétől fájó szívvel fordulunk el, hogy legalább azt a töredék-életet szemlélhessük, ami megelőzte. Jézusnál a halál beteljesedést jelentett és azért nem fordítjuk el tekintetünket róla, hanem ellenkezőleg: ha Ő róla akarunk megemlékezni, éppen az Ő testének megtöretését és vérének kiontását idézzük a szemeink elé. Az Ő kereszthalálában lett Ő éppen azzá, aminek örök hálával tiszteljük és imádjuk: Megváltónkká.

A másik dolog, amit meg kell értenünk a halála tényének és egész személyiségének ebből az összefolyásából, önként következik: nem érti meg az Ő halálát az, aki nem érzi ki belőle Jézusnak egészen személyes megnyilatkozását. És nem jól emlékezik meg ennél az asztalnál sem az Ő testének megtöretéséről és vérének kiontásáról, aki csak tényeket, ha még oly isteni tényeket is idéz fel a lelkében. Őróla magáról emlékezünk itt meg. Ő maga tárja ki felénk átszögezett kezeit és Ő maga szól mihozzánk úgy, ahogy csak a szívünk titkos hallása foghatja fel azt.

Az Ő áldott emlékezetére cselekedjük hát azt, amit evégre rendelt nekünk!

XVII.
Emlékezés és tapasztalás

„Ezt cselekedjétek az én *emlékezetemre*."
I. Kor. 11:24.

Ha visszagondoltok azokra a vitákra, amelyek az úri szent vacsora értelme körül az elmúlt évszázadokban lefolytak, eszetekbe fog jutni az a kérdés is, amely körül éppen a református keresztyénség legnagyobb történelmi hősei igyekeztek világosságot teremteni, hogy ti. nevezhető-e ez a sákramentum egyszerűen emlékszertartásnak, vagy nem? A mi egyházunk azoknak a tanítását követi, akik tagadó választ adtak erre a kérdésre. Szerintük nem csak jel a kenyér és a bor, hanem pecsét is; vagyis nem csak emlékezésünket segítik elő olyasvalamire, ami egyszer régen történt, hanem a velük való élés által itt és most történik valami titokzatos és felséges dolog. Világos, hogy ha jól megértjük, ebben az egész kérdésben akörül forog a

szó, hogy kicsoda minekünk Jézus Krisztus? Vajon csupán a múltnak istenien csodálatos alakja-e, egy drága emlék, akihez vissza kell szállnunk letűnt időkbe s ebben igénybe kell vennünk az általa rendelt emlékeztető jeleket is? Vagy pedig élő Úr, égnek és földnek minden hatalommal bíró Királya, aki tegnap és ma és mindörökké ugyanaz, aki tehát, ha láthatatlanul és titokzatosan is, de valósággal lehajol ma is kegyelmével mihozzánk, biztosít bennünket az Ő bűnbocsánatának senki által meg nem támadható végzéséről és Lelkének erejét belénk öntve talpra állít minden elesettségünkből? Legyünk hálásak azok iránt, akik nem engedték elhomályosítani az igazságot, hogy az utóbbi álláspont a helyes és hogy mi az úri szent vacsorában is egy közöttünk titkon jelenlévő, élő Úrnak a színe elé járulunk, hogy ezek által a látható elemek által is újra megpecsételtessék velünk való örök szövetsége.

De, ha ez az igazság egyszer világos előttünk, ne féljünk szemébe nézni a dolog másik oldalának. Az úri szent vacsora ugyan nem csak emlékszertartás, hanem több annál; de emlékszertartás is, és elsősorban az, és csak az után és annak révén több annál. A ma láthatatlan dicsőségében élő és királyi jótéteményeit kiárasztó Krisztushoz a hajdanában szolgai formában élt és keresztrefeszített Jézuson át visz az út, és aki üdvössége felől bizonyosságot akar nyerni a mennyei Úrtól, annak emlékezetben vissza kell szállnia a keresztnek tövébe, amelyen életét adta miérettünk.

„Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” – mondja Jézus maga világosan. Mit is jelent emlékezni? Csodálatos ajándéka az Istennek mindnyájunk számára az emlékezet. Ez az a hatalom, amellyel harcra kelünk az elmúlás ellen. Titkos könyv az emlékezet, amely megörökíti azt, amit a tovasietű percekben láttunk, hallottunk, átéltünk. Nem is egy könyv, mert hogyan férne bele egy könyvbe annyi feljegyezni való, hanem egész könyvtár, amelynek kötetei sorban elraktározva megtartják a rájuk bízott titkos írást. Emlékezni annyit jelent, mint elővenni ebből a rejtélyes könyvtárból egy-egy talán régen elhelyezett, sárguló kötetet és felnyitva annak lapjait, életre támasztani a betűkben szunnyadó hajdani életet. De nem is egészen így áll a dolog. Mert hiszen az a csodálatos az emlékezet világában, hogy annak tartalma nem szunnyad egészen. Ez a könyvtár kísértetiesen él. Amit egyszer átéltünk és emlékezetünkben elraktároztunk, az továbbra is hat ránk és befolyásol bennünket, ha soha újra nem vesszük is elő. Csakhogy az emlékeknek ez az élete valami árnyékszerű, folyton halványodó, gyengülő. A feledés pora belepi a könyvtárunkat és a soha fel nem nyitott szobáiban dohosodó levegő fojtogatja lassanként halálra az emlékeinket. Vannak ebből a halálból csodálatos feltámadások. Mintha a sírjából kelne ki, úgy áll néha elénk, szívünk döbbenetére, a múltnak egy-egy elveszettnek hitt képe. De ha vannak drága emlékeink, amelyeknek elvesztése, úgy érezzük, nagyon kifosztott szegényekké tenne bennünket, akkor azokat nem bízzuk az ilyen kiszámíthatatlan újraéledés szeszélyére, hanem gondosan, céltudatosan életben tartjuk. Gyakran felkeressük azt a szobát, ahol el vannak raktározva; nem engedjük, hogy por és penész lepje be őket, sokszor megszólaltatjuk beszédes soraikat, és ha a mindennapi élet ezer elfoglaltsága elszólít is mellőlük, újra meg újra visszasietünk hozzájuk, hogy a szavuk csengése el ne haljon a fülünkben.

Ehhez a szent asztalhoz is emlékezni járulunk. Bizonyságot teszünk arról, hogy a lelkünk titkos könyvtárában mindnyájan elhelyeztünk, mindeneknél előkelőbb, díszes helyen, egy aranybetűkkel írt szentséges okmányt, amelyen az van feljegyezve, amit a mi Urunkról, a Jézus Krisztusról tudunk. Örök életünknek beszédei ezek. Fényük akkor is beragyogja az életünket, ha mindennapi gondok, kísértésekkel való küzdelmek, szenvedésekkel való vívódások tartanak lefoglalva. Az üzenetük néha hívatlanul is előtör a lelkünk mélységeiből, és mint a habok közt vergődőhöz a váratlanul kinyúló mentő kéz, úgy jönnek ilyenkor segítségünkre. De mi hívni is akarjuk ezeket az emlékeket. Öntudatosan magunk elé akarjuk állítani annak képét, akinek teste mi érettünk megtöretett és vére mi érettünk elfolyt, hogy mind mélyebben véső dj ék emlékezete a szívünkbe és mind erőteljesebb élettel hassa át egész

lényünket. Fáj nekünk az, hogy annyiszor a feledékenység homályába engedjük merülni, – hogy amikor gondolnunk kellene rá, nem jut eszünkbe és ezért gyengéknek bizonyulunk és tisztátalanokká válunk. S ezért hálásan vesszük ezeknek a jeleknek szolgálatát is, amelyek által újra kiélesednek a képnek itt-ott elmosódó vonalai. „Ezt is cselekesszük az Ő emlékezetére."

És miközben ezt cselekesszük, újra megtapasztaljuk az örök csodát: amint egykor az Ő földön járó alázatos alakján át valami földöntúli erő és fenség áradt, az Ő felidézett emléke is csak köntösnek bizonyul, ami valami mást rejt. Emlékezésünk a múltba nyúl vissza Őhozzá s egyszer csak úgy érezzük, hogy voltaképpen a hitnek kezét nyújtottuk ki az örökkévalóság magasságai felé s Ő megtöltötte azokat várva-várt ajándékaival. Valóban több van itt emlékszertartásnál. Az örök élet lelki vendégsége ez.

XVIII.
Egyenlő vendégek

„*Hasonlóképpen* a pohárt is vette."
I. Kor. 11:25.

Amikor Pál apostol leírta ezt a szót: „hasonlóképpen", és ezzel fűzte hozzá az úri szent vacsora szereztetésének elbeszélésében az első részhez, a kenyérről szólóhoz, a második részt, a pohárról szólót, nem is tudta, milyen szolgálatot tesz eljövendő évszázadoknak. Ezzel a kifejezéssel, mely az úri szent vacsora két elemét egymással szoros és teljes párhuzamba állítja, az apostol perdöntő módon beleszólt a nagy vitába, amely később két pártra választotta hosszú időre a keresztyéneket. Az egyik félen álltak azok, akik különbséget akartak tenni a kenyér és a pohár között s a kettő közül csak az egyiket akarták kiszolgáltattatni az egyház egyszerű tagjainak, az utóbbit fenntartva a papság előjoga gyanánt. A másik oldalon álltak azok, – közöttük a mi atyáink is, – akik ilyen különbségtételt nem akartak elismerni, és az úri szent vacsorát „két szín alatt" akarták mindenki számára kiszolgáltatni. Világos, hogy Pál apostol szava melyik félre billenti az igazság serpenyőjét: szerinte is az úri szent vacsora mindkét sákramentumi eleme együtt képezi az egész szertartást és a két alkotó részt maga az Úr is „hasonlóképpen" szerezte.

Minket már nem hoz lázba ez a régi vitakérdés és mi sem volna méltatlanabb ehhez az áhítatos szertartáshoz, mint ennek ünnepélyes csendjét elkeseredett hitviták felújításával felkavarni. Ismerjük el készségesen, hogy az Isten színe előtt nem döntő kérdés az, hogy valaki egy vagy két szín alatt veszi ezt a sákramentumot, és hogy bizonnyal bőségesen közli felemelő kegyelmét minden őszinte töredelemmel és hittel Hozzá forduló lélekkel akkor is, ha az a maga egyháza rendtartása szerint csak egy szín alatt jut hozzá a sákramentum áldásaihoz, és viszont hiába élvezi bárki is a mindkét szín alatt kiosztott szent vendégséget, az teljességgel semmit sem használ neki, ha szíve fásult, gőgös és bizalmatlan a Megváltó Isten iránt.

De ha távol tartunk is magunktól minden ide nem illő vitatkozó indulatot s a magunk igazságára rátarti büszkeséget: emlékezzünk meg mégis mély hálával arról, hogy a mi eleink visszahódították számunkra a „hasonlóképpen" szóban benne foglalt és általa biztosított kiváltságot. Ha már az idők folyamán felmerült a két jegy közötti különbségtétel gondolata, emeljük fel szívünket itt hálaadással az Istenhez azért, hogy mi tudhatjuk, hogy ez a gondolat nem Őtőle származott.

Mert a jegyek közti ilyen különbségtétel voltaképpen az Ő egyháza tagjai közötti különbségtétel volna. Azt jelentené, hogy amikor megterül az Úr asztala, Ő mindnyájunkat, akik

Őbenne hiszünk, meghívna a szent vendégséghez, de nem az egészhez. Letelepedhetnénk lelkünk jóltartására, de egy idő múlva azt mondaná: most keljetek fel és távozzatok, mert ami ezután még hátra van, az nem mindnyájatok számára készíttetett el, csak a kevés kiválasztottak számára s ti többiek legfeljebb szemlélői lehettek a továbbiaknak. Más szóval: akkor az, amiben az utolsó estén a tanítványok részesültek, nem volna a maga egészében közkincs, hanem csak felében, és az első tanítványok, akik a kenyér után a poharat is elvehették a Mester kezéből, nem volnának mindnyájunknak a képviselői ebben, hanem csak az egyház vezetésére rendelteknek. Az úri szent vacsora egy szín alatti kiszolgáltatása mögött az a gondolat lappang mindig, hogy a pohár szentebb dolog, mint a kenyér, benne jobban összpontosul a sákramentumnak titka és fensége, és ide, a szentek szentjébe nem teheti be mindenki a lábát, – ide csak a közbenjárók léphetnek be a többiek nevében, míg azok odakint várakoznak.

Ilyen megkülönböztetés, tudjuk, volt az Ótestamentum idejében Isten akarata szerint. Az által a rend által, melyben volt a köznép fölé kiemelt papság, nevelte hajdan Isten Izráel népét annak megértésére, hogy Ő egyfelől megközelíthetetlen szentségnek Istene, aki elé az Ő bűnös népe nem járulhat, de másfelől mégis a kegyelemnek Istene, aki gondoskodik arra kiválasztott eszközök által a nagy szakadék áthidalásáról: a népért közbenjáró papság mégis beléphet a szent hely belső rejtekeibe áldozatát bemutatni és Isten áldását átvenni, hogy tovább adhassa a kint várakozóknak. De amióta Jézus Krisztusban beteljesedett és ezáltal feleslegessé vált az Ószövetségnek minden szent rendtartása, hálás szívvel tudhatjuk, hogy nincs szükség többé semmiféle emberi közbenjárásra. Ő a mi egyetlen Közbenjárónk, örök Főpapunk. Az Ő halálának áldozatában örökre sokkal jobban kiábrázoltatott, mint amennyire akármilyen papi intézményben kiábrázoltathat, mind a két igazság. Az is, hogy Istentől elválaszt bennünket a mi tisztátalanságunk, mert az Ő szentsége megítéli a bűnt. De az is, hogy Isten mégsem akarja a bűnös halálát, hanem azt, hogy éljen. Amikor beletekintünk a keresztnek mélységes titkaiba, nem tudjuk, mit csodáljunk jobban: a szakadéknak rettenetességét, amelybe Isten és ember közé belevetette magát az Isten Fia, vagy pedig az irgalomnak mérhetetlenségét, amely meghozta értünk ezt az áldozatot, hogy a szakadék ne választhasson el örökre a mi Istenünktől.

D egy dolgot nagy bizonyossággal tudunk és ezt a bizonyosságunkat újítjuk meg és erősítjük meg most is ennél az asztalnál: az Isten szerelmétől többé semmi el nem választhat minket. Nagy bátorsággal jelenhetünk meg immár előtte mindnyájan és akármennyire érezzük is bűneinket, annál boldogabb hálakönnyek között Atyánknak szólíthatjuk Őt. Házának minden ajtaja nyitva áll előttünk, asztalának minden jótéteményében egyaránt részesülhetünk. Igaz: ahányan vagyunk, annyiféleképpen jelenti meg rajtunk kegyelmét. Másképpen a gyermekeken, másképpen a gazdaemberen és másképpen a tudóson; másképp a gazdagon és másképp a szegényen; másképp a vigadozón és másképp a gyászolón. Megvan bizonyára a különös biztatása és vigasztalása azok számára is, akiket a többiek fölé felvigyázókul és elöljárókul rendelt. De osztályokat és rangbeli különbségeket nem állít fel közöttünk. Még ha kint a világban elválasztanának is bennünket ilyen válaszfalak, itt azok is leomlanak. Itt mindenki egyaránt megváltott gyermeke az örökkévaló Atyának, és egyenlő hely van fenntartva az Ő asztalánál mindnyájunk számára.

Vegyük hát el nagy örvendezéssel – „hasonlatosképpen” – minden elkészített áldását!

XIX.
Az ünnepi ital

„...a pohárt is..."
I. Kor. 11:25.

Hogy az ünneplés mennyire szerves része az ember életének és nem csak csupán külsőleg ráaggatott dísz, azt megkapóan mutatja az a tény, hogy az ünneplés legkifejezőbb módja, szinte nélkülözhetetlen kelléke, az ünnepi lakoma. Amikor hétköznapjaik közül különösen ki akarnak emelni az emberek valamilyen alkalmat, akár a családjuk kis körének, akár valamilyen szélesebb körű közösségnek az ünnepi alkalma legyen az, – asztalhoz telepszenek és együtt lakomáznak. Tehát olyasvalamit tesznek, amit máskor is meg szoktak tenni valamilyen formában napról-napra. Nem a különleges találékonysággal kieszelt ünnepi szertartásokban, hanem ebben az egészen mindennapi cselekvésben csap ki az ünnepi érzés a legmagasabbra. Nyilván az a nagy igazság tükröződik ebben, hogy az igazi ünnep a hétköznapból nő ki: nem valami kósza vendég a többi napok sorában, mint egy idegenből jött uralkodó, aki ideig-óráig magához ragadhatja az uralmat, de igazán hazát nem talál országában; hanem a köznapok törzséből kihajtó ág, mint a nép nagy családjából kiemelkedő király, akiben ugyanaz az élet lüktet, mint szürke alattvalóiban, csak azzal a különbséggel, hogy nagyobb, erősebb, fenségesebb a többinél.

Éppen ezért az ilyen ünnepi lakomának mindig két arca van. Egyfelől hasonlít minden más asztali étkezéshez, másfelől mégis különbözik attól. Nézzétek, milyen élesen kirajzolódik ez a két arc az úri szent vacsorában! Kenyérből áll és borból. A kenyér a mindennapi elem benne, – nincs olyan étkezés, ha még oly egyszerű is, amelyből ez hiányozna. A pohár a megkülönböztető ünnepi vonás benne. Máskor jó a szomjúság oltására az egyszerű víz is, amit ingyen ad a természet. Különös alkalmakra való fényűzés a bor, ami annyi verejtékes és gondos munkának a terméke. Ez a drága nedv máskor is ott van a háznál, de eltéve. Várnia kell, amíg eljön az ő szereplésének alkalma. De amikor beköszönt az ünnep, feltárulnak a háznak kamrái és előjön az asztalra a legjobb, ami csak előhozható.

Ez az ünneplés titka: az életünk máskor elzárt tartalék-kincsei kerülnek elő ilyenkor. Ezért annyira egy az ünnep a hétköznapjainkkal s ezért annyira különböző mégis azoktól. Az élet olyan gazdag, hogy nem élhetjük minden percében mindenestől fogva. Úgyszólván csak a felszínén mozgunk. A legnagyobb érzéseink, a legmélyebb elhatározásaink nem foglalkoztathatnak bennünket állandóan. Tüzükben elégne a lelkünk. Legtöbbször a lelkünk mélyén elfojtva parázslanak csak és onnan hevítik át állandó sugárzásukkal az életünket. De olykor jönnek mégis alkalmak, amikor felszabadítjuk a rejtett tüzeket és magasra csaphatnak lángjaik nyilvánvalóan. A mély pincék bora az asztalra kerül és poharunk csordultig megtelik velük.

Szerencsétlen ember az, akinek nincsenek ilyen rejtett mélységei, amik időnként előtörhetnének. Az örök, szürke hétköznapiságra van kárhoztatva. Kenyere lehet, de pohara sohasem csillog. Ünnepet nem ismer életében.

Milyen mélységes hálával kell nekünk ehhez az úri szent vendégséghez járulnunk! Azt hirdeti ez nekünk, hogy bennünket az Isten kegyelme örökre megszabadított ettől a nyomorult sorstól. Amíg lesznek emberek, akik megemlékeznek Jézus haláláról, addig mindig lesznek ünneplő emberek ezen a világon. Az Ő asztalán mindig ott van a pohár is.

Mások belesüllyedhetnek a mindennapi fásultságba úgy, hogy végül már nem is tudják, miért érdemes élni. De aki egyszer megértette a Jézus hulló vérének titkát, az hozzácsatlakozott az Ő népének ünnepi menetéhez. Egy megváltott világ megváltott emberének tudja magát. Megbizonyosodott arról, hogy a bűn átkától megvert jelenen túl van egy minden romlástól meg-

mentett jövendő, – mert mögötte van egy örök kegyelmű Isten, aki elvégezte, hogy szabadulást szerez a bűnből s aki ezt a tervét az idők teljességében végre is hajtotta az Ő Fiának véres áldozatában. Aki ebbe a bizonyosságba beleízlelt, annak élete nem fér többé bele a hétköznapokba. Lesznek neki is hétköznapjai, tele bajlódással, és sokszor úgy el is hatalmasodnak felette, hogy már-már úgy látszik, hogy maguk alá temetik. De ez csak a felszín látszata. Ezekben a hétköznapi küzdelmekben, botorkálásokban nincs benne az egész ember. Az igazi, a mélyebb énje az, amely „Krisztussal elrejtetett az Istenben." Van az életének egy másik oldala, amely diadalmas bizonyosságnak és kibeszélhetetlen örömnek a fényétől ragyog. És lesznek, okvetlenül lesznek földi szürke napjai során ünnepi órák, amikor ez a nem földi ragyogás előtör a külszín mögül, amikor már most előízét érzi az örökkévalóság minden isteni dicsőségének, és amikor újra megtudja, ha közben elfelejtette volna, hogy érdemes élni!

Ilyen ünnepül terült meg számunkra az Úr asztala most is. Rajta a pohár. Máskor talán elfelejtett gazdagságunk záloga. Foszoljon le hát rólunk tisztátalan, a világ porától belepett gúnyánk, amely úgy hozzánk tapad nap nap után. Ünneplőbe öltözött lélekkel értsük meg újra, hogy drága áron megvásárolt fiai vagyunk az örök Istennek. És törjön elő a szívünk mélyéről a sokszor elfojtott diadalmi ének és a hála zsoltára. Az Isten Fia miérettünk vérét ontotta!

XX.
A még csodásabb átváltozás

„...a pohárt is vette..."
I. Kor. 11:25.

Amikor az úri szent vacsora elején Jézus „vette a kenyeret", az mintha az Ő kezében megváltozott és egészen új értelmet nyert volna. Különben a legmindennapibb dolog. Az Ő érintésére egyszerre a megváltás csodálatos üzenetét hirdető sákramentumi jellé válik. Azonban még ennél is csodásabb az az átváltozás, ami a pohárral történt, amikor „azt is vette". A kenyér utóvégre ettől a sákramentumi jelentéstől eltekintve is szent dolog. Csak nyegle ember tekinthet rá tiszteletlen közömbösséggel. Nehéz munkára áldásul termette az Isten földje és mindig áldás is marad. Lehet vele üzérkedni, lehet érte marakodni, de akármilyen bűnös kezek nyúlnak is hozzá, nem tudják kivetkőztetni abból a mivoltából, aminek az Isten szánta: megmarad tápláló jótéteménynek. Mindig csak élet fakad a nyomán és sohasem romlás. De másképpen áll a dolog a pohárral. Az az ital, ami benne aranylik, szintén Istennek ajándéka fáradságos emberi munka révén, és ezt is jótéteményül szánta a Teremtő nekünk embereknek. De mivé lett a mi kezünkön! Hány egyén pusztulásának, hány család elzüllésének, mennyi társadalmi és nemzeti romlásnak lett már okává – a pohár. A legszembeszökőbb példája annak, hogy mint él vissza az ember az Isten teremtettségével és mint fordítja a bűn az ember kárára azt, ami javára adatott. A színében mintha a kárörvendő pokol tüze fénylene és a csengésében mintha a sátán kacagna, akinek sikerült eltorzítani az Isten teremtett világát. Valósággal jelképe a bűn csalárdságának: örömet kínál, pedig végül gyászt szül; azzal ámít, hogy szabaddá tesz gondtól, bánattól s aztán csak annál kísértetiesebben uszítja rá áldozataira a lelkiismeret furdalásainak, az életundornak, az olthatatlan szenvedélynek zsarnoki hatalmait. Valóban nem szolgált rá a pohár magában véve, hogy tisztelettel és áhítattal tekintsünk rá.

És Jézus mégis „a pohárt is vette". S az Ő kezében az valami egészen mássá változott. Előtte nem volt lehetetlenség. Amit Ő megragadott, ha azt a bűn még oly mélyre aljasította is le, nagyon magasra fel tudta magasztalni. Amit az ember keze kiforgatott isteni rendeltetéséből, azt Ő másodszor is visszájára tudta fordítani, hogy megint igazi szentségben ragyogjon és isteni értelmet nyerjen. Így lett a pohárból is sákramentumi jel.

Most már nekünk, az Úr asztala vendégeinek, homlokegyenest az ellenkezőjét hirdeti annak, amiről máskor szokott beszélni. Nem az ember eszén túljáró csalárd bűn képviselője többé, amely élet italának hazudja magát, hogy végül a halál karjaiba vezessen; hanem az emberi értelmet meghaladó kegyelemnek a szószólója, amely a halál áldozatához hívogat, hogy azon keresztül mégis az élettel ajándékozzon meg. A miérettünk kiontott vért ábrázolja. Gyászt és fájdalmat hirdet. És mégis, aki ismeri az ízét, tudja, hogy ennek a halálnak az italával megitattatni gyógyulás, megújhodás és örökre szóló örvendezés.

Ugyanazt az átalakító csodát vitte végbe Jézus a poháron, amikor kezébe vette, mint amiért Őt általában Megváltó Istenünknek ismerjük és imádjuk. Emberek balgatag és gonosz művéből mindig az Isten magasztalására szolgáló áldást fakaszt Ő, ha hozzáér csodatevő keze. Idézzük csak szemünk elé azt a valóságot, amelynek ez a pohár halvány tükörképe: az Ő ártatlan vérének kiomlását a keresztnek fáján. A vér kiontása máskor mindig borzalmat és pusztulást jelent. És a halál italának szánták az Ő vérét is azok, akik keresztre feszítették. „Gonosz emberek kezén" azért kellett neki meghalnia, hogy vége legyen a legszentebb életnek, megszűnjék dobogni a legszeretőbb szív és elnémuljon az az ajak, amelynek beszéde mindig Isten igéje volt. A bűn akarta eloltani bosszújának szomját az Ő vérével. Részegítő ital kellett az Ő ellenségeinek, hogy boldogok lehessenek annak a hazug hiedelemnek a mámorában, hogy sikerült Őt kirekeszteni ebből a világból és véget vetni az Ő hatalmának. De kihagytak a számításból valamit: azt, hogy ez a kereszthalál nemcsak az ő művük, hanem Őneki magának is szándéka. Az Ő keze sem volt tétlen, amíg számára ácsolták a keresztet. S az Ő érintésére egyszerre éppen az ellenkezőjére fordult annak, aminek ők szánták. Amikor kiomlott az Ő piros vére, kitűnt, hogy az nem az életére törő gonoszság kedvét szolgáló halál itala, hanem az Ő szolgálatába szegődött hívei számára az életnek itala. A kereszten nem véget ért az Ő hatalma, hanem legyőzhetetlenül diadalmassá vált és véghez vitte a mi üdvösségünk nagy művét.

Vajha adna Isten mindnyájunknak megnyilatkozott szemeket, hogy meglássuk azt a lehetetlenséget nem ismerő kezet, mely most is veszi a pohárt és nyújtja felénk! Hogy megvigasztalódna és megbátorodna akkor mindnyájunk szíve! Sok, nagyon sok a mi életünkben is a bűnnek eltorzító hatalma! Istennek mennyi áldásával élünk mi is vissza! Hányszor nyomorúságunkra vált a magunk hibájából az, ami által Ő gazdagabbá akarta tenni a lelkünket! Rászedett és kifosztott bennünket is az ősi Hazug, amikor az ő kezéből vettük kínálkozó örömök poharát...De most vége van minden ártalmának. A mi Urunk kezében minden baj áldásra és minden kár haszonra fordul. Ő rendbehozza azt, amit mi elferdítettünk. És a végén ujjongva látjuk, hogy csak azért sokasodhatott meg a bűn rajtunk, hogy annál inkább felettébb megsokasodhasson a kegyelem az Istennek dicsőségére.

Igyuk hát az életnek örömét és erejét az Ő halálának poharából!

XXI.
Isten meglepetései

„...*minekutána* vacsorált volna..."
I. Kor. 11:25.

Amikor ezt a sákramentumot szerezte Jézus, tanítványaival együtt egy jeruzsálemi hívének házában a páskavacsoránál ült, megosztva egész népének húsvétünnepi örvendezését az Egyiptomból való csodálatos szabadulásért. Ennek a vacsorának során történt, hogy „vette a kenyeret" és elrendelte, hogy a kenyérnek megtöretése ezentúl az Ő emlékezetére megtartassék tanítványai között. Eddig még úgy látszhatott, mintha Jézus nem akarna mást, mint a régi

emlékezetvacsorába beleszőni egy új mozzanatot. De a történet folytatódik. A páskavacsora véget ér. És ekkor, „minekutána vacsorált volna”, tehát már teljességgel a szent vendégség keretein kívül, veszi Jézus a pohárt is, és ezzel teszi teljessé az új vendégséget, amelyet Ő rendel híveinek. Kitűnt tehát, hogy az az intézkedés, amelyet ezen az ünnepélyes utolsó estén tenni akar, nem fér el a régi szertartáson belül, hanem kilép annak kereteiből és maga mögött hagyja azt. Egy ideig fennállhatott az a látszat, hogy Jézus csak megtoldani, kiegészíteni, gazdagítani akarja a régi vendégséget, de végül kiderül, hogy Ő egy egészen új vendégséget alapít, amely mellett a régi elveszti érvényességét.

Ha az ember figyelmes lélekkel hallgatózik ezekre a szavakra: „minekutána vacsorált volna...”, mintha egy ajtó becsukódását hallaná. Jézus, akiben legtisztábban, valósággal beteljesedett formájában élt az ótestamentum egész lelki öröksége, még egyszer, utoljára átadja magát népével együtt a múlt legszentebb és legfelségesebb érzelmeinek úgy, amint azokat csak a páskavacsora kelthette fel. Még egyszer bejárja a régi ház csarnokait és pitvarait. De búcsúzóul. Még a kapun belül van, de ne értse félre senki: léptei kifelé haladnak. És egyszer csak átlépi a küszöböt és becsapódik mögötte a zár. Véget ért egy egész hosszú korszak az Isten világterveiben. Ezen túl egy új korszak nyílik. Elévül az Istennek régi szövetsége, amelynek emlékét a páskabárány tartotta fenn. Életbe lép az új szövetség, amelynek jegye és pecsétje a pohár bora, – az Isten Bárányának vére által szerzett frigy. „A régiek elmúltak; íme, újjá lett minden.”

Nézzétek, nem ábrázolódik-e itt ki az Isten cselekedeteinek egy állandóan megfigyelhető jellemző vonása? Isten mindig új kezdeteket állít bele a világ folyásába és az egyes ember életébe is, becsukva a múlt ajtaját és feltárva a jövőnek új reménységeit; de ezt rendesen olyan titokzatosan, csendben viszi véghez, hogy a meglepetés csak később derül ki. Amikor a kenyeret nyújtja, még úgy tűnik fel, mintha csak a régi vendégséghez akarna hozzátenni valamit. Mire elérkezünk oda, hogy csordultig megtölti poharunkat, ámulva vesszük észre, hogy sokkal nagyobb, jelentősebb dolgok történtek velünk, mint sejthettük: „Íme, Ő mindeneket újjá tett.” Az Isten áldásai mindig úgy jelentkeznek, mint az öreg fán, talán még tavalyi lomb alatt elrejtve fakadó rügyek. Semmi új, – mondanád, – csak egy kis változás a régin. De aztán múlik az idő és nyílik a virág és megérik a gyümölcs, és kitűnik, hogy egy új élet kezdődött a gyümölcs magjában. A tavalyi lombot már rég lerázták a szelek. Talán fejsze alá került az egész öreg fa. De a magból új plánta hajtott ki. Nem a régi módosult; olyasvalami született, ami azelőtt nem volt meg.

Ez a története Isten munkájának mindnyájunk egyéni életében is. Titkon, csendesen lép be hozzánk. Egy-egy ünnepélyes hangulatban, ami elfog napjaink múlandósága miatt. Talán a lelkiismeretünk ébredező nyugtalanságában, amikor számadást csinálunk az életünk eredményeiről. Vagy a Jézus Krisztus arcáról ránk eső egy-egy szelíd fénysugárban, aminek világánál sejtések derengenek fel bennünk istenképűségről, örök hazáról...Azt hisszük: csak vendég köszöntött be, akitől zavartalanul folyhat tovább a régi, megszokott élet. Végül pedig megdöbbenve ébredünk annak tudatára, hogy a vendég magához ragadta az uralmat hajlékunkban; hogy már nem is mi magunk élünk, hanem „él bennünk a Krisztus”; és mi nem azok vagyunk, akik voltunk, hanem „új teremtmények”!

El vagytok rá készülve, hogy Isten most is ugyanígy bánik velünk, amint asztalához közeledünk? Nem riasztó égzengésben, földet megdübörgető hirtelenséggel jön Ő most se hozzánk. Régi, megszokott szertartásnak ősi, jól ismert jegyeiben közelít. A felületes szemlélő azt mondaná: nem történik itt semmi új, csak nem tudom hány ezredszer újra megtartják az úrvacsora szertartását. Pedig közbe már beleszövögeti Isten a régi, megszokott szálakba a maga új aranyfonalait. Itt új hálaadás ébred, amott új bűnbánat rezdül; itt új vágyakozás nyújtja ki kezeit, amott új erővel szólal meg a hit. Meglássátok, mire befejezi Isten az Ő vendégségét, sokaknak életében egy új korszak kezdődött meg: bezárult a múlt ajtaja és a

jövőnek új útja tárult fel; eltöröltetett a régi írás és egy új tiszta lapot kaptak. Készen vagytok az Istennek megújító csodáját elfogadni? Ó, ne keresse fel ezt az asztalt, csak az, aki más akar lenni, mint ami eddig volt!

XXII.
Családi kör

„...minekutána *vacsorált volna*..."
I. Kor. 11:25.

Az úri szent vacsora megértéséhez szükséges azt is mindig emlékezetünkben tartanunk, hogy nem hiába neveztetik *vacsorának*. Az jut kifejezésre ebben az elnevezésben, hogy ez a sákramentum mélységesen meghitt, bensőségesen családias együttléte Krisztus híveinek.

Amikor Ő először osztotta szét tanítványai között a kenyeret és a bort az Ő testének és vérének képében, nem templomi csarnokok fényes ünnepélyességében, nem valami előre bejelentett és elkészített szertartásos találkozásban voltak együtt, hanem – vacsoránál. Igaz, hogy nem közönséges vacsora volt, hanem páska-vacsora, amely körül csodálatos, szent emlékek áhítata lebegett. De maga az a tény is nagyon jelentős, hogy az Egyiptomból való szabadulás örömünnepét éppen vacsorával szokták megülni. Megvoltak a zsidó húsvétnak is a nyilvános istentiszteletei, nagy ünneplő sokaság felvonulásával megtartott szertartásai. De ami az egész páska-hetének a szíve, az ünneplésnek a csúcspontja volt, az családok körében, magánházak esti csendjében, a páskavacsorán játszódott le. Minden háznak a feje háza népével folytatott beszélgetésben itt elevenítette fel legélénkebben az Egyiptomból való kiszabadulás emlékeit, amikor a megölt báránynak vére eltérítette az ősök küszöbétől a halál angyalát és amikor olyan hirtelen nyíltak meg előttük a rabság házának kapui, hogy csak kovásztalanul – keletlenül – fogyaszthatták el kenyerüket. Ezek az emlékek azért forrasztották össze olyan szorosan Izráel népét, mert minden családot külön is szent közösségbe forrasztottak egybe a húsvéti vacsorán. És a páskavacsorának ez a családias jellege hozzátapadt az újszövetség szent vendégségéhez is. Hiszen a szereztetésének története világosan mutatja, hogy ha az úri szent vacsora kibontakozott is a páskavacsora kereteiből és annak csak széthullott, erejüket vesztett emléktöredékeit hagyta ránk, mégis abból nőtt ki.

A vacsora az az alkalom, ahol a család a legigazabb család. Napközben máskor is találkozhatnak tagjai a közös asztal körül, de akkor még mindig csak átmenetileg. Együtt vannak, hogy újra szétoszoljanak. Még előttük van a munkás nap, egészben vagy részben. Várja őket a közös tűzhelytől, kit erre, kit arra. Egész napon át mindenki csak részben a családjának a tagja. Jórészben máshova tartozik, ahova a világbeli kötelességei és fáradalmai kötik. De este mindez már a hátuk mögött van. Kívül hagyták napi küzdelmeiket, amelyek annyira összefűznek más, idegen emberekkel és átadhatják magukat egészen, a leszálló este nyugalmában, annak a közösségnek, amely mégis legközelebb áll a szívükhöz. Ilyenkor szóhoz jutnak a legbensőbb ügyeik, amelyekhez idegeneknek nincsen semmi közük. Ilyenkor átélik az életnek olyan örömeit, amelyek kárpótolnak a napközben kint a világ harcaiban kapott sebeikért. Amikor a koszorús költő megrajzolja a „családi kör" derűs boldogságát, mely olyan, mint zajgó tenger közepette egy sziget elzárt világának virágos szépsége, nem választhat más alkalmat, amibe leírását belekapcsolja, mint a család estéjét, amikor már „kiki nyugalomba" térhet és vacsorához ül a ház apraja-nagyja.

Bele tudjuk-e élni magunkat a családi közösségnek ebbe az elcsendesült, meghitt hangulatába? Enélkül nincs igazi úri szent vacsora!

Nap nap után az élet mindnyájunkat összekapcsol olyanokkal, akiknek nem otthonuk az Isten háza. Nem vonhatjuk ki magunkat a világ ezerféle összefüggésének hálózataiból. Együtt kell dolgoznunk egész életünkön át mindenféle földi feladataink végzésében hitetlenekkel, közömbösökkel, vakhitűekkel, gúnyolódókkal! És alázatosan be kell vallanunk, hogy néha olyan szorosra fűződik a világgal való ez a közösségünk, hogy az ő vétkeiben mi is vétkesekké leszünk, ránk is tapad az ő tisztátalansága és minket is foglyul ejt az ő hiábavalósága!

De most mindezt a hátunk mögé vetjük. Itt nem akárkikkel vagyunk együtt, hanem a mi atyánkfiaival, egyazon irgalmas mennyei atya megváltott gyermekeivel.

Ott kint nem értik meg azt, ami szívünk legbensőbb öröme. Idegenek között idegenekként forgolódunk. De itt egymás között vagyunk. Itt szemébe nézhetünk egymásnak és megértjük, hogy mindnyájunk szívében ugyanaz az élet dobog. Itt elővehetjük azt, ami másokat nem érdekel, de ami nekünk a legfontosabb és legszentebb az egész világon. Itt ráborulhatunk arra az atyai szívre, amelyből örök életünk és diadalmas reménységünk fakad és elrebeghetjük boldog hálánkat azért, hogy nála minden bűnünkre van bocsánat és minden betegségünkre van gyógyulás. Itt együtt emlékezünk meg a mi üdvünkre megtöretett testről és kiontatott vérről....

Az Isten szerelmének karjai ölelnek itt körül, hogy testvéri örömben egyeknek érezzük magunkat, ha kint a világban mégannyi ellentét választana is el. És az otthonnak örök békessége simogatja meg homlokunkat, ha mégoly lázas is az odakint átélt harcainktól.

Jertek hát ti megfáradtak és megterheltettek! Jézus vacsorához hív! Pihenjetek meg és örvendezzetek, ti Istennek házanépe!

XXIII.
A pecsét értéke

„*E pohár* amaz új szövetség..."
I. Kor. 11:25.

„Ez az én testem" – mondta Jézus a kenyérről, amikor megtörte és elosztotta tanítványai között. És jól tudjuk, milyen félremagyarázásra adott alkalmat kijelentése azért, mert olyan tömören fejezte ki gondolatát. A szavak látszata szerint azonosnak mondta a sákramentumi kenyeret az Ő testével, pedig világos, hogy nem azt akarta mondani. Hogy nem lehet a szavakhoz ragaszkodnunk s azok felszínes értelmét erőltetnünk, nyilván kitűnik a másik kijelentésből, amit a pohárhoz fűzött Jézus. Látszat szerint itt is egynek, azonosnak állít két dolgot, amit pedig nem lehet értelmesen egynek és azonosnak tekinteni. „E pohár" – úgymond – „az új szövetség." Valójában pedig olyan két különböző dolog a pohár és a szövetség, hogy az egyik nem lehet a másik. A pohár, ha még oly szent is, mégis csak tárgy. A szövetség ellenben a szövetségkötők lelkének belső világában alakul ki. A kettő között lehet a legszorosabb kapcsolat, de más az egyik és más a másik. És ha Jézus mégis azt mondja, hogy „e pohár amaz új szövetség", akkor ebből nyilvánvaló, hogy milyen félreértés és tévelygés volna a sákramentumi jegyekről mondott szavait betű szerint értelmezni és a sákramentumi jegyeket magukat olyan isteni méltósággal felruházni, amilyen csak a sákramentum szerzőjét magát illeti meg.

De az a tény, hogy Jézus úgy beszél a jegyről, a pohárról, mintha azonos volna magával a láthatatlan lényeggel, a szövetséggel, mégis arra figyelmeztet bennünket, hogy a kettő között nagyon szoros összefüggés van. És valóban: minden szövetség a benne részes feleknek a lelkében lakozik és azt jelenti, hogy bennük elevenen él ugyanaz az akarat, amely egybe köti

őket; de a szövetség mégsem egészen szövetség mindaddig, amíg a lélek rejtekeiből elő nem tör és rá nem telepszik valamilyen külső tárgyra. Minden igazi szövetséges akarat kifejezésre jut és látható testet ölt valamilyen jelben, okmányban, megpecsételtetésben. Régi időkben önnön vérüket fakasztották és csorgatták együvé a szövetségre lépő felek. Manapság a nevüket írják alá a szövetségi szerződésnek és pecsétjüket nyomják mellé. Ezek a külső bizonyságok nem maguk a szövetség. Hiába vannak meg, ha mögöttük, a szövetségre lépők lelkében nincs meg az őszinte egyakarat. De ilyen külső kísérő tényezők nélkül sincsen szövetség. Legalább egy kézszorítás, ha más nem, szükséges ahhoz, hogy a felek belelássanak egymás lelkébe és megbizonyosodjanak róla, hogy az egyakarat valóban, határozottan és végérvényesen megvan. Még nem is csak egymás előtt, hanem kinek-kinek közülük önmaga előtt is, a külső jel a bizonysága annak, hogy elhatározása csakugyan eldőlt és attól nem lehet visszahátrálni.

Ezért van szükség arra, hogy az Isten szövetsége is pohárrá, szent jeggyé, sákramentummá váljék a szemünk előtt látható és a kezünk által tapintható módon. Nem Őneki van rá szüksége. Őbenne öröktől fogva ingadozás és kétség nélkül el volt döntve, hogy miérettünk véghez viszi a váltság munkáját és fiaivá fogad az Ő Szerelmesében. És Ő előtte nyilvánvalók a mi szívünk titkai és jól tudja az Úr, kik az Övéi, akik lélekben eggyé lettek az Ő akaratával.

De mi vagyunk rá utalva arra, hogy ingatag szívünk megszilárdíttassék, s evégre az Istennek velünk való szövetsége mindig újra kiábrázoltassék előttünk. Látni akarjuk az Isten kezeírását és pecsétjét, zálogául minden jóságos szándékának, amit felőlünk szívébe rejtve eleitől fogva táplált. A szövetség poharának láttára érezzük át teljes bizonyossággal azt, ami felől különben sem volna szabad kételkednünk. Itt, ennek az asztalnak a látható jegyei által kapjuk meg a nagy megnyugtatást, hogy semmi nem távoztathatja el tőlünk az Ő megígért kegyelmét.

És ugyanakkor tisztába jövünk önmagunkkal is. Amikor elvesszük a szövetség poharát és élünk ennek az asztalnak jegyeivel, megpecsételést nyer a magunk hite is. Ha titkon magunkba rejtenénk, rövidesen magunk sem tudnánk csakhamar, él-e még bennünk a hit? Megzavarodnánk: vajon csakugyan a magunkéivá tettük-e az Ő szövetségét vagy pedig tetszésünk szerint szabadon rendelkezünk-e még magunkkal? Ide-oda hajladozna a lelkünk a világ szele járása szerint és hűtlenségünkkel kiesnénk az Isten ígéretének áldásaiból.

De amikor ünnepélyesen végrehajtjuk a szövetségnek látható szent szertartását, mindig újra felégetjük magunk mögött a hidakat. Félreérthetetlenül színt vallunk, hogy milyen lélek lakik bennünk. Lekötjük magunkat ahhoz a hitvalláshoz, hogy nincsen másban megtartatásunk sem ez életre, sem az eljövendőre, csak a Megfeszítettben, akiben maga Isten készített bőséges és teljes megtartatást számunkra.

Így lesz teljessé a szövetség. Isten láthatatlan keze rányomja a látható pecsétet és megengedi, hogy hálás és bízó engedelmességgel mi is alá tegyük a magunkét.

Ünnepélyes pillanat szokott lenni minden szövetségnek a megpecsételése. A tárgyaló felek ilyenkor elhallgatnak, mintha a külső csendben annál feszültebb figyelemmel akarnák felfogni az egyakaratra jutott szívek verését. De milyen visszafojtott lélegzettel kell akkor ehhez az asztalhoz járulnunk! Szent ez a hely! Az Úr van jelen és mi örökre, életre-halálra letehetjük sorsunkat az Ő kezébe!

XXIV.
Az utolsó szó

„...*amaz* új szövetség..."
I. Kor. 11:25.

Amikor Jézus a magyarázatra váró tanítványoknak megmondja, hogy az a kenyér és az a pohár, amelyet kézről-kézre ad közöttük, egy „új szövetség" vendégsége, nem ismeretlen dologról beszél előttük. Úgy említi előttük az új szövetséget, mint azt a bizonyosat, amelyről ők is tudnak. Régi gondolatokat elevenít fel bennük. Utal és hivatkozik már birtokukban levő fogalmakra.

Valóban, már régóta élt Izráel kegyeseiben az a gondolat, hogy a hajdan, az Egyiptomból való szabadulás után kötött szövetség nem utolsó intézkedése volt Istennek, hanem jönni fog egy nap, amelyben Isten „új szövetséget" fog kötni. A régi szövetség emléke nem veszített fényéből. Évszázadról-évszázadra csak annál mélyebb kegyelettel csüngtek rajta a hű lelkek, mennél jobban átértették, hogy mit is jelentett, milyen szent szolgálatra választotta ki és milyen teljes engedelmességre kötelezte általa Isten az Ő népét. De amint múlt az idő, mind jobban kitűnt az is, hogy azt a régi szövetséget felborította a nép bűne. Istennek megígért áldásai kárba vesztek. Még ha kiárasztotta is jótéteményeit egy-egy nemzedékre, amely a bálványimádástól elfordult és visszatért Ő hozzá, nemsokára újra csak romlásra vált a virágzás, mert ideig-óráig való volt a javulás. Annál bővebben beteljesedtek a szövetségben foglalt fenyegetések. A hűtlenségre megígért ítélet nem késett. Romra rom halmozódott. S a megvilágosodott prófétai lelkek előtt bizonyossá vált, hogy a régi szövetség alapján Isten nem valósíthatja meg céljait. Ha Isten uralkodni akar a föld népei felett, már pedig ebben nem rendülhetett meg a hitük, akkor Istennek valami egészen újat kell cselekednie. S így megjelent távol jövendők látóhatárán az „új szövetségnek" a látomása. A jelennek szomorúságaival szemben ez a reménység vigasztalta őket. Ha most diadalmasabbnak látszik a bűn, mint az Isten szándékai, örvendeztek abban a bizonyosságban, hogy az Isten egykor majd mégis megmutatja a maga legyőzhetetlen hatalmát.

Abban fog különbözni az új szövetség a régitől, hogy a bűnbocsánat szövetsége lesz. Isten el fog intézni minden régi számadást. Akármennyi pere volt is az Ő népével, a háta mögé veti mind. Említésbe sem fog jönni többé a múlt. És még ennél is meglepőbb lesz az új szövetség különbsége: nem kőtáblákba vésett törvényt ad majd Isten, hanem a szívek hústáblájára írottat. Nem kívülről fogja az emberek elé szabni akaratát, hanem lakozást fog venni az Ő belsejükben és onnan fogja az életüket kormányozni. Örökre eggyé lesz tehát az Ő népével megbocsátó és újjáteremtő kegyelme által.

Ez az az „új szövetség", amelyről Jézus beszél. A régieknek megígértetett. Nektek most megadatott, – mondja tanítványainak. Amit eddig csak a reménység szeme látott előre, az most az én halálom által a ti számotokra valósággá válik. Ütött az Isten órája és elérkezett az az idő, amelyre régtől fogva készítette a világot. Most már feltárta a szíve legmélyét. Mit mondhatna még, amit nem mondott el? Mit tehetne még, amit nem tett meg?

Valljuk meg, hogy ennek az állításnak a mi szívünk sokszor ellene mond. Gyakran mi is elégedetlenek vagyunk azzal, amit Isten eddig cselekedett. A mi tekintetünk is a jövőben keres és talál csak megnyugvást. Mintha a jelen még mindig csak kudarcról beszélne és mintha velünk is ezentúl még valami egészen mást és újat kellene kezdenie az Istennek, hogy célhoz jusson. Sehogy sem látjuk az Ő dicsőségét diadalmaskodni a magunk életében, – úgy elborítja azt a kicsinyesség, a tisztátalanság, a földi életnek sok közönséges, szentségtelen, elszomorító valósága. Körülöttünk pedig olyan hivalkodó a bűn, olyan makacsul tartja uralmát és olyan tehetetlennek látszik vele szemben minden istenes szándék ostroma. Mintha

sötétségben járnánk mi is és csak a távol láthatáron jelezné a reménységnek halvány fénycsíkja, hogy egyszer majd felkel a nap.

Bizonyára nem Jézusban, hanem bennünk van a hiba. Mégis csak neki kell, hogy igaza legyen, és az az idő, amit mi élünk, mégis csak „az utolsó idő", amin túl nincs mit várnunk. Igaz, nekünk az „új szövetség" népének is adattak ígéretek, amiket még nem teljesített be az Isten hatalma. Mi is várjuk, forró reménységgel, a mi Urunknak, a Jézus Krisztusnak megjelenését dicsőségben és erőben, hogy az Ő lábai alá vettessenek minden ellenségei. De mi újat hozhat nekünk ez az Ő nagy napja? Hiszen mi már most is ismerjük Őt s akkor nem fog más történni, minthogy mindenek előtt fénylőn fog felragyogni az Ő arca, amelynek vonásai nekünk már most a szívünkbe vannak vésve! A világ az előtt az Úr előtt fog akkor meghódolni, akinek hatalmát mi már most megtapasztaljuk! Nyilvánvaló lesz akkor ég és föld előtt az, ami elrejtve, a mi szívünkben, már most valóság!

Lám, a régi szövetség vacsorájára emlékezni jöttek össze az emberek, és mennél mélyebb áhítattal emlékeztek az Isten régi tetteiről, annál forróbb sóvárgással kellett várniuk az Ő eljövendő nagyobb tetteit. Ennél a szövetségi vacsoránál pedig, ha elszáll is a tekintetünk a titokzatos jövendőbe, sóhajtozva az ígéretek beteljesedése után, csak annál nagyobb hálával kell visszafordulnia a múltba azokért, amik már megadattak nekünk.

Több „új szövetséget" Isten nem fog kötni. Csak legyenek megnyilatkozott szemeink meglátni, hogy amikor az Ő Fiának testéből és véréből készített vendégséget ennek a világnak, akkor a legnagyobb, az utolsó ajándékot tette elébünk az asztalra. A bűnbocsánatnak és az újjászületésnek a végső kegyelmi csodájával kínál meg az Ő halálában. Elégíttessék csak meg vele a lelkünk. Mi egyébre óhajtoznánk még akkor?

XXV.
„Mifelőlünk valami jobbról gondoskodott"

„E pohár amaz *új* szövetség."
I. Kor. 11:25.

Ha az ember végigkíséri Jézust és tanítványait azon az utolsó esti együttlétükön, amelyről az úri szent vacsora szereztetési története szól, olyasvalamit érez, mint amikor vándorútján két ország határát lépi át. Körülötte a természet nem vesz tudomást határkövekről és vámsorompókról. Madarak és virágok úgy élnek mind a két oldalon, mint egyugyanazon birodalomnak polgárai. A szellők szabadon járnak át innen amoda. A halmok vonala töretlenül folytatódik túlnan. És mégis két különböző rend uralkodik kétfelől. Mások a jogok és kötelességek itt, és mások amott.

Ilyen észrevétlen haladunk át Jézussal és tanítványaival a páska vacsorából, amivel megkezdődött az este, az úri szent vacsorába, amivel végződik. Annyi közös vonása van ennek a két szent vendégségnek, hogy egészen természetesen kapcsolódik az egyik a másikhoz. Nem véletlen dolog, hogy az úri szent vacsora szereztetése éppen a páskavacsorára esik. Szándékosan választotta Jézus éppen ezt az alkalmat ennek a sákramentumnak az alapítására, hogy a páska ünnep tükrében annál világosabban rajzolódjék ki az úri szent vacsora jelentősége. Mindkét vendégségben arról van szó, hogy Isten megtöri az Ő ellenségének hatalmát és annak zsarnoki karmaiból kiszabadítja választottainak népét. Mind a két vacsora annak az áldozatnak az emlékét örökíti meg, amelynek vére hullása árán történt a csodálatos megszabadulás. És mind a két szertartás arra rendeltetett, hogy nemzedékről nemzedékre össze-

tartó kapcsa legyen azoknak, akikre örökségül száll az Isten kiválasztó kegyelmének minden áldása.

De amire végére érkezünk az estének, kitűnik, hogy egészen más területre léptünk már át. A két vendégség között minden összefüggése mellett is Jézus nem mulasztotta el, hogy végül rámutasson a kettő közötti különbségre, sőt ellentétre. A páskavacsora a régi szövetséget ünnepelte. Most azonban Isten új szövetséget köt és az újonnan rendelt szent vendégség ennek az új szövetségnek a vacsorája.

Ezzel a régi szövetség megszűnt érvényesnek lenni. Az emléke fennmaradhat, mint ahogy a vándor őrzi régen bejárt tájak képeit. De amikor átlépte a határt és elérkezett az új haza földjére, már csak annak törvényei irányadók számára. Az Ótestamentum továbbra is szent könyv marad. Abban is Isten szólt sokféleképpen és sok renddel. De akik ennek a vacsorának a vendégei, azok már az Újtestamentum fiai és leányai. Hozzájuk Isten az utolsó időkben az Ő Fia által szólt.

Jól tudjuk, milyen nagy különbségek választják el egymástól ezt a két szövetséget.

A régi szövetség csak egy népnek szólt. Szükséges volt, hogy amikor Isten megkezdte az Ő kijelentését, előbb a föld minden népei közül csak egyet válasszon ki és hatalmas cselekedetekben annak az egynek jelentse meg magát. Ezért az a régi szent vacsora is, mely ezeknek a nagy isteni tényeknek az emlékezetére rendeltetett, szintén csak egy népnek a körében élt évszázadról-évszázadra. Az új szövetségben azonban az egész emberiséghez szól Isten. Az a nép, amelyet a Krisztus szabadítása által szerzett magának, hogy ismeretével megvilágosítsa és szolgálatában felhasználja, minden nyelvből és nemzetségből kiválasztott szent nép. És ezért ennek a szövetségnek a szent vendégsége sem ismer határokat és különbségeket népek és fajok között. Amikor letelepszünk ehhez az asztalhoz, belekapcsolódunk a mi Urunknak egész világra elágazó, egyetemes anyaszentegyházába, és az ég minden tája felől a nyelveknek beláthatatlan sokasága magasztalja Őt velünk együtt a megöletett Bárányért.

Egészen más a két szövetségnek a tartalma is. A régi a Törvény szövetsége volt. Feltételeit a Sinai hegy mennydörgéséből és villámlásából közölte Isten a remegő néppel. Áldást és átkot egyaránt hirdetett, a szerint, hogy megtartják vagy megszegik az Ő parancsolatait. Szükség volt, hogy előbb nyilvánvalóvá legyen az Istennek sérthetetlen igazsága, csak azután következhetett atyai szíve mélyebb titkainak feltárása. Előttünk már ismeretes a kegyelem szövetsége. Ennek szava a csendes éjszakába borult Golgota hegyéről szólal meg. Azt hirdeti, hogy Isten maga szerzett teljes elégtételt és örök érvényesülést az Ő igazságának gyötrelmes, titokzatos áldozata árán és most már minden bűnös felé megbocsátó atyai irgalmasságával fordul. A régi szövetségi vendégség áldozati bárányát az emberek mutatták be, hogy engesztelést találjanak általa. Az új szövetség vacsorája azt ábrázolja, hogy Isten maga jött el közénk áldozati bárányul, hogy engesztelést szerezzen számunkra...

Ezért a régi szövetség ideig-óráig való volt, – csak átmeneti állomás az Isten terveiben. Vele együtt a múlté a páskavacsora szertartása is. Az új szövetség az, amit eleitől fogva elgondolt és elvégzett magában Isten és ami meg is áll az idők végéig. Az új szövetség szent vacsorája is állni fog ezért tovatűnő évszázadok során, „míglen eljövend”, és végső diadalra vezeti öröktől elrendelt megváltó terveit.

Milyen kicsinyek vagyunk mi ebben a beláthatatlan nagy seregben, amelyet felölelnek múltban, jelenben, jövőben az Ő gondolatai! És mégis milyen nagyságra magasztaltatunk fel az által, hogy számunkra is biztosítva van a hely az Ő új szövetségének a vendégségénél!

XXVI.
Ingyen kegyelem

„E pohár amaz új *szövetség*.”
I. Kor. 11:25.

Amikor ezeket a magyarázó szavakat fűzi Jézus az úri szent vacsora második eleméhez, akkor nyomatékosan felhívja a figyelmünket arra, hogy a szóban forgó szent jegy, a pohár, – de nemcsak az, hanem az egész sákramentum is, – több, mint puszta emlékeztető eszköz valamire, ami egyszer megtörtént és különben könnyen feledésbe mehetne. Ez a megtöretett kenyér és a pohárba kiömlő bor nemcsak az Ő halálának puszta tényét idézik a lelkünk elé, hanem eszünkbe juttatják mindig újra annak a ténynek *jelentését* is. A tény maga a múlté, de amit az a tény mond nekünk, amit benne Isten mond nekünk, az örökre érvényes, ha még annyi évszázad tűnik is le az idők árjában. Az Ő testének megtöretésében és vérének kiomlásában Isten szövetséget kötött velünk és nekünk nem elég a keresztnek emlékein meghatott áhítattal elmerengnünk, hanem meg kell értenünk most is, amikor e jegyek újra elénk tükrözik az Ő kereszthalálát, az Istennek abban felajánlott szövetségét, hogy a magunkéivá tegyük azt. Különben hasonlatosak vagyunk az olyan emberhez, aki kedves emlékként őriz valami szép okmányt, el-elszemlélődik annak gondosan megrajzolt betűin, kifestett díszítésein, de sohasem tudta még elolvasni és ezért nem is szerzett tudomást róla, hogy az okmány valami nagy kitüntetést, előjogot, vagy gazdagságot biztosít az ő számára.

A Szentírás nyelve gyakran használja a „szövetség” kifejezést, amikor Istennek az emberekhez való dolgairól beszél. Azt érezteti vele, hogy Isten élő, személyes valóság, aki szabad tetszéséből cselekszik s az emberekkel sem úgy bánik, mint vak eszközökkel, hanem mint szabad, személyes valóságokkal. Minden szövetség öntudatos személyiségek elhatározásából jön létre. Két személyes akarat válik benne egy akarattá.

Van ugyan a szövetség gondolatában valami, ami nem illik az Isten és a mi közöttünk levő viszonyra. Emberek között minden igazi szövetség kölcsönös alkudozásból születik meg. Mindkét félnek vannak igényei s ezeket össze kell egyeztetni, hogy egy akarat jöhessen létre. De milyen igényei lehetnek a pornak és hamunak a Teremtővel szemben? És hogyan emlegethetne kikötéseket a bűnös ember szentséges örök Bírája előtt? Éppen ezért találó az a másik szó, amit Isten szövetségeinek megnevezésére használni szoktunk: „testamentum”. Abba, hogy egész élete fáradalmainak gyümölcséről hogyan rendelkezik valaki az utána következendő időkre, senki másnak nincs beleszólása. Ilyen önhatalmú rendelkezés az is mindig, amikor Isten szövetséget köt az emberekkel. Ő kijelenti a maga akaratát és közli feltételeit. Az ember vagy engedelmesen elfogadja a szövetséget, vagy elfordul, de tárgyalásnak nincsen helye.

De van másfelől Istennek ilyen önhatalmú közléseiben mégis valami, amiért azoknak méltó és találó neve a szövetség: érinthetetlenek, visszavonhatatlanok, örökre bizonyosak. Egy zsarnoknak önhatalmú intézkedéseit felboríthatja egy holnapi szeszély. De ha Isten tudtunkra adja akaratát, akkor egész isteni becsületével – az Ő „igazságának” nevezi ezt a Szentírás – köti magát ahhoz mindörökre. Akikkel egyszer szövetséget kötött, azok tudhatják, hogy megrendülhetnek a hegyek és eltávozhatnak helyükből a halmok, de az Isten hűsége megáll minden időkben.

Ilyen szövetségnek a vendégsége ez, amelyben a mi Urunk halála nyert kiábrázolást. Csodálatosak a feltételei! Soha emberi agy ki nem találhatta volna! Ilyesféle ajánlatot tesz Isten nekünk benne: én megkegyelmezek tinektek, – a ti dolgotok az, hogy örvendezzetek az én kegyelmemben; én magamra vállalom a ti szabadításotokért az én Fiam gyötrelmes halálának áldozatát, a ti dolgotok az, hogy bilincseitek lehulltával és börtönötök megnyíltával

boldogan élvezzétek a szabadság üdvét; én lefizetem a kimondhatatlan árat azért, hogy bűneitek bocsánatot nyerjenek, – a ti dolgotok az, hogy ingyen elvegyétek visszanyert fiúságotokat.

Érthetően beszél Istennek erről a szövetségéről a mi sákramentumunk is. Mintha így szólna benne hozzánk az Isten: Én elkészítettem számotokra az örök életnek vendégségét. Megláttam a ti éhségeteket és szomjúságotokat és megterítettem számotokra asztalomat. Most meghívlak. Mást nem várok el tőletek, mint hogy meghívásomra eljöjjetek, megelégíttessetek és éljetek. Talán ellene mondotok ennek az ajánlatnak? Azt mondanátok, hogy valamivel ti is hozzá akarnátok járulni a vendégséghez? Arra hivatkoznátok, hogy minden szövetségben kölcsönösen tesznek egymásnak szolgálatot a felek? De velem nem lehet alkudozni! Meg kell hajolnotok az én ítéletem előtt, hogy ti semmit sem tehettek a magatok megváltására. Ebben a frigyben minden teher és minden dicsőség az enyém! Vagy aggodalmaitok vannak, hogy talán megsajnáltam ígéreteimet? Úgy érzitek, hogy sokkal jobban megszomorítottatok, semhogy ily nagy szeretettel szerethetnélek titeket? Hát nem értitek, hogy az én szavam nem változhat meg? Ingadozónak tartjátok-e az én szövetségemet? Én örökre tudtul adtam nektek az én akaratomat. Most az a kérdés, hogy egyek vagytok-e velem, ha még úgy meg kell is alázkodnotok érte, vagy ha még oly hihetetlenül felmagasztaltattok is általa?

Ki van nyújtva felénk az átszegezett isteni kéz. Tegyük bele a magunk reszkető kezét és fogadjunk mi is hűséget Őneki, akinek hűsége megáll mindörökké!

XXVII.
„Az Istennek ama Báránya”

„...az *én* vérem által...”
I. Kor. 11:25.

Mint az esztendők határán éjfélkor megkonduló harangszó, úgy zeng Jézusnak ez a kijelentése. Letelt a régi szövetség éve és beköszöntött az új szövetségé. Az emlékek közé tartozik már a páskavacsora, – új szent vacsora hirdeti ennekutána az Istennek teljességre jutott kegyelmét. A báránynak vére szerezte a szabadulást annakidején, – „az én vérem által”, mondja Jézus, áll „az új szövetség”, amelynek jótéteményeiben ennekutána részesül az Isten népe.

Ellentétbe állítja magát a páskaünnep áldozati bárányával, amelynek esztendőnként kiomló vére ébren tartotta a hajdani egyiptomi bárányáldozat emlékét, de ugyanakkor kitűnik a hasonlatosság is: megkapó képe volt az ótestamentumi áldozati bárány annak az Eljövendőnek, akinek megáldoztatása mindenkorra el fogja törölni Isten és az emberek közül a bűnnek átkos válaszfalát. Az ótestamentum sokféle áldozati állatot ismert; szó van ott kosokról, bakokról, tulkokról és bikákról. De a bárány a legjellegzetesebb áldozat. Megtestesülése az áldozati állat vonásainak. Más állatok rugódoztak sorsuk ellen. Erős kezekkel megragadva úgy kellett odavonszolni őket az oltár elé. Az áldozatot bemutató ember megtehette őket a maga helyettesének, rájuk mérve azt az ítéletet, amit maga érdemelt volna meg lelkiismeretének vádjai szerint. De nem vihette át beléjük azt, ami igazán áldozattá tette áldozatát: az erőltetés nélkül való készséges odaadást. A bárány azonban öntudatlan állati mivoltában is mintha erre a szerepre is alkalmas lett volna. Tiltakozó zajongás és ellenkezés nélkül engedte magát vinni a halál helyére. Szelíden és csendesen adta oda magát az őt megölőknek. Mintha tudná, hogy neki eleitől fogva az a rendeltetése, úgy ajándékozta oda kiomló vérét.

„Íme az Istennek Báránya, aki elveszi a világnak bűneit!” Keresztelő János e bizonyságtétele óta nem adtak megkapóbb nevet a világ Megváltójának. Egész életében a szenvedés

önkéntese volt Ő, az ellenkezést nem ismerő áldozat, akinek magától értődő az, hogy bántalom éri és gyötrelem borítja el. Mint ahogy a juh vitetik a mészárszékre és a bárány megnémul az őt nyírók előtt, úgy adta át az Ő hátát az Őt verőknek és kezeit az Őt általszegezőknek. Ellenségei tajtékzó dühe között úgy állt, mintha egy szava sem volna védekezésére, és amikor felfeszítették a halál fájára, nem hagyta el ajkait egyetlen tiltakozó szó. Valóban nem mások vették el az Ő életét. Ő maga tette azt le, a legteljesebb és legönkéntesebb készséggel.

Akkor tűnik ki ennek csodálatos volta, ha mellé állítjuk a magunk életét. Hogy vonakodunk mi minden terhes feladattól; milyen felháborodottan elutasítunk minden bántalmat! És ha Isten akarata olyan szolgálatot bíz ránk, amelynek teljesítése közben méltatlanságot vagy hálátlanságot kell elviselnünk, hogy ágaskodik bennünk mindig az olyan nehezen megtagadható énünk! Amikor a mi életünket kell feltennünk az oltárra, hány vonakodást, meghátrálást, ellenkezést kell legyőznünk önmagunkban! Mindebből Őbenne nem találunk semmit sem. Vonaglott az Ő szíve is a fájdalmak tördöfései alatt és könyörgött Ő is azért, hogy, ha lehetséges, múljék el tőle a keserű pohár, de soha, egy pillanatra sem akart Ő mást, mint az Ő mennyei Atyja. És ha az volt annak akarata, hogy Ő végigjárja a rettenetes utat, engedelmes szívvel ment, amerre a láthatatlan kéz vezette: „Ne úgy legyen, amint én akarom, hanem úgy, amint Te akarod”.

Ezért lett az Ő halálos áldozata az élet szövetségének forrása számunkra. Hogy is érezhetnénk magunkat jól egy olyan vendégségen, amelyre kényszeredetten hívnak meg bennünket? Származna-e öröm és áldás egy olyan asztalról, amely mellett észrevennénk a házigazda vonakodását? Ha nem teljes készséggel terítené meg számunkra ezt a lelki lakomát, ha szemünkre hányná, hogy milyen nagy áldozatába került neki, ha csak halvány jelét fedeznénk is fel annak, hogy habozott, vajon megvendégeljen-e bennünket és hogy talán most is megsajnálja néha, hogy feltette elénk a kenyeret megtöretésre és a bort kiontatásra: mondjátok, lehetnénk-e akkor mi ünneplő gyülekezet e körül az asztal körül?

Abban, hogy Jézus az Isten Báránya lett, aki egyetlen zokszó nélkül tűrte el az Ő megáldoztatását, az örökkévaló Isten mindenekre kész, kimondhatatlan szerelme nyert elpecsételést. Ha lehetett volna, ó milyen szívesen kedvezett volna Ő az Ő Egyetlenének! De ha nem lehetett! Ha ez volt az ára annak, hogy velünk, elesett gyermekeivel mégis örök kegyelem szövetségére lépjen, akkor nem volt Őbenne ingadozás és ellenkezés. Minden áron Atyánk akart lenni, akinek kebelén mi otthonra leljünk az életben és mindörökre. És ezért nem számította, mibe kerül: előkészítette számunkra atyai asztalát.

Nagy bátorsággal járuljunk hát hozzá. „Mindenkinek készségesen és szemrehányás nélkül adja”, amire lelke éhezik és szomjúhozik. És mire éhezhetnénk és szomjúhozhatnánk méltóbban, mint arra, hogy az Ő szeretetének a készségére bennünk is megerősödjék a szeretet készsége Őiránta! Ezt is meg fogja adni minekünk. Megtanít a Bárány nyomdokaiban járni és csendes odaadással elvállalni a ránk bízott harcok és áldozatok terhét!

XXVIII.
„Drága áron”

„...az én *vérem* által.”
I. Kor. 11:25.

Vérnek árán jött létre az az új szövetség, amit Jézus az Ő híveinek megszerzett és felkínál. A vérnél drágább fizetség nincsen. A vér az életet jelenti. Régi időkben meg voltak győződve róla az emberek, hogy minden élőlény életereje, az a titokzatos hatalom, ami megkülönbözteti

az élő testet a legbámulatosabban megszerkesztett gépezettől is, a vérben székel. És amit az újabbkori tudomány fényénél tudunk ennek a titokzatos folyamnak, mely testünk malmát hajtja, az összetételéről és a szerepéről, az nagyon közel visz bennünket újra ehhez a régi gyermeteg felfogáshoz. Az bizonyos, hogy az élet feláldozását ma sem tudjuk megkapóbban kifejezni, mint ezzel a régi szóval: a vérünket ontani valakiért vagy valamiért. Minden más áldozat csak egy darab az életünkből. Aki a vérével adózik, az az egész életét adja oda. Nincs az a világra szóló vagyon, amivel ekkora áldozatot kárpótolni lehetne. A vérrel lefizetett ár felülhalad minden számítást és összehasonlítást.

Azért olyan örökre le nem róható hálaadásnak ünnepe ez a szent vendégség, mert ilyen drágán szerzett áldásokban részesít bennünket. Mi ingyen kapjuk jótéteményeit, mert vendégek vagyunk az Isten asztalánál. De Ő kimondhatatlan árat vállalt magára, hogy bennünket megvendégelhessen.

Az emberi lélek mindig tudatában volt annak, hogy üdve nem lehet olcsó dolog. Akármilyen istenekben hittek az emberek az évszázadok során, mindig véres áldozatokkal keresték azok kegyeit. Igaz, hogy ebben nagy szerepet játszott az a pogány gondolat is, hogy az istenek szívtelenek és csak nagy áldozatok árán bírhatók rá ideig-óráig az emberekkel való törődésre. De volt az áldozati vér patakzásában valami más is. Hiszen az ótestamentumi Isten nem volt ilyen közömbös szívű, szeszélyes, zsarnoki lény, akit megvesztegethető áldozatokkal kellett volna jóindulatra hangolni, – csak nagyon tudatlan emberek téveszthetik össze az ótestamentumi Isten szentségét és fenségét a pogány istenek szívtelenségével, – és mégis tele volt az Őáltala rendelt ótestamentumi istentisztelet is véres áldozatokkal. Azt akarta Ő ezzel mélyen belevésni az emberek tudatába, – és ennek a sejtése dereng a pogány áldozatok mögött is, – hogy Isten és az emberek között nagy közbevettetés van; Istennek és az embernek boldog egymásra találása nem olyan magától értődő dolog; mielőtt bekövetkezhetne, félelmetes szakadékot kell áthidalni, óriási per számadásait kell rendezni, kimondhatatlan árat kell fizetni. Az áldozatok elfolyó vére azt jelentette, hogy Isten nem fogadhatja keblére a tékozló fiakat úgy, mintha semmi sem történt volna, az ég és föld Bírája nem lépheti át egyszerűen azt a törvényt, amelyre az egész világot felépítette: hogy az Ő akaratának megszegése ítéletet von maga után; az igazságos Isten nem tagadhatja meg magát, és ha igazsága ellen vétség történt, nem térhet a felett elégtételszerzés nélkül napirendre.

Ezt a régi igazságot nem hazudtolta meg az újszövetség sem: az is „vér által” köttetett meg. Áldott fénnyel sugárzik szét a mi Urunknak, a Krisztusnak arcáról a mennyei Atya jóságos szeretete, de ebben a fényben nem foszlanak azért semmivé az Isten igazságának megdöbbentő árnyai. Sőt, ott tündöklik ez a fény éppen a legkáprázatosabban, ahol ezek az árnyak is áthatolhatatlan sötétséggé sűrűsödnek össze: a Krisztus töviskoronától vérző fején. Amikor a kereszt tövébe lépünk, nem kevésbé érezzük, hanem úgy, hogy a szívünk szinte elszorul tőle, milyen kérlelhetetlen nagy az ellentét Isten és a bűn között, és milyen engesztelhetetlenül szent az Ő ítélő igazsága.

Miért ragyog hát elő mégis olyan áldott fény ebből a félelmes éjszakából és miért borítja el a szívünk minden szorongását az édes öröm és hála érzete? Mert itt nem emberi áldozat vére elfolyásában mutatkozik meg az Isten igaz ítélete, hanem Ő maga hozza meg a véres áldozatot. Felülhaladja értelmünk minden erejét a nagy titok: miképpen intézte el Isten önmagával a mi bűneink számadását. De nyilvánvaló, hogy elintézte. Amiért hiába folyt volna a világ minden vére, és ami után az ember minden erőfeszítésével is csak óhajtozni tudott, azt Isten maga elvégezte, – elégtételt szerzett ítélete követelő igazságának. És akármilyen áthatolhatatlan titok fedi is a golgotai áldozatot, afelől sem marad semmi kétségünk, hogy rettenetes volt az ára ennek az elégtételnek. „Vér által”, kimondhatatlanul drága vér által ment az végbe.

Boldog vendégségre vagyunk hivatalosak itt. Isten a háta mögé vetve velünk való minden perlekedését, panaszát, vádját, ítéletét, most az Ő szövetségének asztalához szólít. Azt akarja, hogy békességben és örvendezéssel élvezzük ránk áradó atyai szeretetét s annak minden jótéteményét. Jó is, ha szívünket bearanyozza ennek a szent vendégségnek megengesztelt nyugodalma és derűje.

De közben jó, ha megremeg a lelkünk és átborzong rajta a vérnek emléke, aminek árán az Isten boldog vendégei lehetünk. Legyen valami a mi vacsorázásunk hangulatában is az egyiptomi menekülők első páskavacsorájából. Ők teljes biztonságban és nagy örömök ujjongó előérzetével fogyasztották el a szabadulás vacsoráját. De odakint, jól tudták, jár a halál angyala és sujtol az Isten ítélete. Sokszor eszükbe jutott a megáldoztatott bárány vére, amely kapujukra festve oltalmazta őket. Ha az nem állt volna őrt, hozzájuk is kérlelhetetlenül belátogatott volna az Isten ítéletre küldött követe....

Ha az Isten maga nem oltalmazna bennünket az Ő odaáldozott Fiának vére által, hogyan tartathatnánk meg akkor az Ő igazsága előtt! Nincs is nekünk mit keresnünk az ítélet alá vetett világ Egyiptomában! Hogy lehetne otthonunk a rabságnak az a háza! Megtagadunk minden közösséget a bűn hatalmaival és az Istennek drága áron megmentett szabad népe leszünk!

XXIX.
A mindig új vendégség

„*Valamennyiszer* eszitek e
kenyeret és isszátok e pohárt..."
I. Kor. 11:26.

Az úri szent vacsorához fűződő ez az utasítás nyilván kifejezésre juttatja azt, hogy ennek a szent vendégségnek nem csak egyszeri, hanem gyakran visszatérő, állandóan megismétlődő szertartásnak kell lennie a keresztyének életében. Ez természetszerűleg folyik is az úri szent vacsora értelméből: Istennek *állandóan megújuló* kegyelme munkálkodik általa rajtunk.

Másképp áll a dolog a másik Jézus-rendelte sákramentumnál, a keresztségnél. Ha egyszer valaki abban részesült, soha többé meg nem ismétlődik az ő életében. Ez is természetesen következik a keresztség értelméből: Istennek *egyszer s mindenkorra biztos* kegyelmét hirdeti és pecsételi el számunkra.

Így egészíti ki egymást a két sákramentum. Isten kegyelmének, úgy amint azt a magunk életében megismerjük, megvan ez a kettős oldala: egyfelől van benne valami bevégzettség, amihez nincs semmi hozzátenni való soha többé; másfelől van benne valami soha be nem fejezettség, amiért szüntelenül megújul és gazdagszik rajtunk.

Az előbbit abban a tapasztalásban ragadjuk meg, amit újjászületésnek nevezünk. Mindegy, hogy milyen módon megy végbe rajtunk: vajon meglepetésként ér-e utol úgy, hogy ránk zúduló csodái emlékezetessé teszik ennek az élménynek még a napját és óráját is, vagy pedig észrevétlen lassúsággal hajnalodik-e ránk úgy, hogy mire tudatára ébredünk, már régen, ki tudja mikor és hogyan, végbement a lelkünk mélyén. Akár így, akár úgy, az a lényeges, hogy minket, természettől fogva az Istentől eltávolodásra hajlandó, bűnös embereket a Szent Lélek hatalma úgy átformál, hogy közösségünk van az Istennel és Ő nélküle nem tudunk többé élni. Ez a kincsünk cserépedényben van ugyan, sok veszedelem fenyegeti, sok sár szennyezi be, sok harcunk árán kell megőriznünk és tisztán megtartanunk, – de Isten ajándékából *megvan*. Akármennyi keserűséget és szégyent hozzon még ránk a fel-feltámadó ó-ember, ez nem

változtat azon többé, hogy megszületett és él bennünk az új-ember. Örökre eldőlt, hogy mi az Istené vagyunk. A nevünk beíratott az élet könyvébe s onnan senki és semmi ki nem törölheti. Nem azért, mert jobbak vagyunk másoknál, hanem azért, mert tetszett az Istennek megkönyörülni rajtunk és az Ő megújító Lelkével felkeresni bennünket. Ezért minden bizonytalanná válhat ezen a világon, de az Ő kegyelme örökre biztos a számunkra. Zálog és pecsét bennünk a Szent Lélek, amit Isten fel nem bont és vissza nem vesz többé.

Ezekről beszél a keresztség és éppen ezért nincs értelme annak, hogy megismételtessék. A kegyelembe való befogadtatás sákramentuma az, és aki egyszer belül jutott a küszöbön, az bent van az atyai házban úgy, hogy a helye ott nem kétséges már soha örökké.

De van a dolognak egy másik oldala is. „Igyekszem, hogy elérjem, amiért megragadott engem" – mondja Pál apostol az Úrról. Más az, hogy Ő megragadott minket és más az, hogy mi is megragadjuk Őt. Amilyen egyszeri, örökre szóló tapasztalás amaz, olyan soha véget nem érő futás a cél után emez. Ez a kegyelemnek az a munkája, amit megszentelődésnek nevezünk. Amaz, az újjászületés, messze fölébe emel minden földi változásnak, esélynek, bizonytalanságnak, emez, a megszentelődés, ellenkezőleg, egyenesen belevisz bennünket a nap-nap után átalakuló, kockázatokkal teljes, küzdelmes földi élet valóságaiba, hogy ezek közepette mutassa meg a kegyelemnek örökké azonos, de mégis mindig új és kifogyhatatlanul gazdag csodáit. Hiszen ebben a világban megállás nélkül úton vagyunk. Körülöttünk a tájak szüntelenül változnak. Az úti társaságunk is folyton kicserélődik. Mi magunk is tegnap még friss léptű vándorok, holnap már fáradtan vonszoljuk tagjainkat. Nincs két egyforma napja az életünknek, ugyanolyan örömökkel és ugyanolyan bajokkal. Nos, az Isten kegyelme lépést tart ezzel a mi vándorlásunkkal és minden új helyzetünkben újjá válik számunkra. Az út nem egyenes. Nagy kanyarodói is vannak. Néha, mintha messzebb jutottunk volna a céltól, mint amennyire már elérkeztünk egyszer. Néha úgy látszik, hogy egészen újra kell kezdenünk minden törekvésünket. De nincs olyan zavaró vagy fájdalmas fordulata vándorlásunknak, amelyet meg ne szentelhetne a kegyelemnek éppen akkor tapasztalt új áldása. A kanyarodók fáradsága nem vész kárba. Ami veszteségnek látszott, gazdagodásunkra fordul és még bukásainkból is csak annál feljebb emelkedünk.

Ezért nem fejezheti be az ember soha sem, míg él, az Istennel való dolgát. Minden új nap valami új áldással gyarapítja a múltnak tapasztalatait, mert új szükségek támadnak, amik új segítséget várnak és nyernek is. És ezért van szükségünk erre a sákramentumra, amely esztendőről esztendőre annyiszor megismétlődve hirdeti nekünk az Istennek soha végére nem járható gazdagságát. Ezt a szent vacsorát nem lehet egyszersmindenkorra felvenni. Amikor először éltünk vele, talán kora ifjúságunkban, elborította a lelkünket annyi áldással, amennyit akkor be tudtunk fogadni. De sejthettük-e akkor, hogy az eljövendő évek során mennyi új vágynak, fájdalomnak, nyomorúságnak a mélységei fognak még felszakadni bennünk? És sejthettük-e, hogy újra meg újra élve a szent vacsorával, az abban kiábrázolt kegyelem mindig elégséges lesz ezekre az új szükségeinkre is?

Most is újra élnünk kell vele, mert új éhség és szomjúság vár bennünk megelégítésre. Új bűnöktől felzaklatott lelkiismeretünk keresi a bocsánat békességét. Új szomorúságok árnyait szeretnénk felderíteni a vigasztalás fénysugaraival. Új nehézségek közepette várunk útmutatást. Új felelősségek terhe alatt könyörgünk biztatásért és erőért. A felelet nem fog elmaradni. Az Úr szent vendégsége sem puszta megismétlése lesz régi alkalmaknak, hanem mindnyájunk számára új ajándékok vendégsége. Vándorlásunk egy új állomásán terül meg az Úr asztala. S felüdülve kelünk majd fel tőle mindahányan utunk folytatására!

XXX.
Ami a világnak botránkozás és bolondság

„...*az Úrnak halálát* hirdessétek..."
I. Kor. 11:26.

Jártak-e már hírnökök ezen a világon ilyen üzenettel, mint amilyet ez az Ige bíz ránk és velünk együtt az úri szent vacsora minden vendégére?! Halálának híre, és mégsem gyászhír, hanem Evangélium, örvendetes üzenet. Az Úrnak haláláról szól, és mégsem azt jelenti be, hogy uralmának vége van, hanem éppen ellenkezőleg, azt hirdeti világgá, hogy az Ő királysága az egyetlen megálló mindörökké.

Két olyan elem egyesül ebben a híradásban, amit az ember természetes gondolkozása sehogy sem tudna összeegyeztetni. Az Úrról beszél és halálról beszél.

„Az Úr" volt Istennek neve az ótestamentum idejében attól kezdve, hogy az Ő legszemélyesebb nevét, a Jehova nevet nem merték ajkukra venni az emberek attól való félelmükben, hogy ezzel fensége ellen vétkeznének. Az újtestamentum idején élő népek is isteni lényeget illettek ezzel a névvel, akiktől üdvöt és halhatatlanságot vártak. Vagy ha embert értettek alatta, az is isteni méltósággal felruházott ember volt, mint a császárok, akiknek alakját földöntúli dicsfényben látták ragyogni s akik előtt, mint a világ boldogítói előtt, imádatteljes hódolattal borultak le. „Az Úr" jelentette a hatalmat, mely segíteni képes akkor is, ha minden emberi erő cserben hagy; a dicsőséget, melynek egy sugara is boldoggá teheti az árnyékvilágban járó halandót; a győzelmet, amihez nem fér hozzá semmi ellenséges támadás.

A halál pedig? Mindennek az ellentétét jelenti. A halál teljességre jutása minden nyomorúságnak, erőtlenségnek, elvetettségnek, ami olyan szerencsétlen féreggé teszi az embert. Mi köze lehet annak, aki „az Úr" nevét viseli, a halálhoz?

Ezért volt a kereszten meghalt Krisztusról szóló híradás eleitől fogva bolondság és botránkozás a világ szemében. És máig ezért olyan titokzatos bölcsesség a keresztnek beszéde, hogy csak a Szent Lélektől megvilágosított szemek előtt tárul fel csodálatos értelme.

Az emberek szívesen vennének híradást az Úrról. Jól esik nekik megnyugtatni nyomorúságuk látásában elfáradt tekintetüket egy eszményi, dicsőséges alakon, akiben beteljesedve szemlélhetnék minden kielégítetlen sóvárgásukat. Tudnának lelkesedni egy emberfeletti hősért, akinek rájuk sugárzó fényében kárpótlást találnának a maguk szegényességéért. És szívesen vennének híradást a halálról is. Résztvevő szívvel tudnának csüngeni egy elbukó hős alakján, akiben kiábrázolást nyerne a maguk sorsa, a magasba törő emberi vágyak örök kudarca. De a fejüket csóválják, amikor mind a két üzenetet egyben kapják s amikor az Evangélium a Megfeszítettben a dicsőség Királyát hirdeti és a fényben ragyogó, hatalmas Urat a szégyennek és a kínoknak fáján mutatja meg nekik.

De mi nem törődve azzal, hogy embernek értelme meg nem foghatja, hirdetjük mégis azt, amit Isten megjelentett az Őt szeretőknek, – hirdetjük, most is újra, az Úrnak halálát. A szent asztal jegyeivel élve, bizonyságot teszünk róla mindenek előtt, hogy a mi számunkra megoldódott a nagy ellentmondás. Mi megértettük Isten kijelentéséből, hogy nem csak az a hatalom, dicsőség és győzelem, ami messze felette lebeg az emberi nyomorúságoknak, hanem van olyan is, és ez az egyedüli igazi uraság, amely alá tud szállni a mélységekbe és meg tudja osztani azok gyötrelmét. Mielőttünk felragyogott a Szeretet királyi fensége, amely nem az által erős és diadalmas, hogy sebek soha nem érik, hanem éppen az által, hogy magára veszi és elviseli a sebeket ejtő bántalmakat. Mi éppen azért járulunk hódolattal ennek az asztalnak királyi vendégségéhez és éppen azért érezzük itt porba sújtó hatalommal egy minden szükségünkben segíteni képes isteni fenség ünnepélyes közelségét, mert erre az asztalra az Ő testének megtöretését és az Ő vérének kiontatását kiábrázoló jegyek vannak feltéve.

És ugyanúgy, amint az Úr lehajolt hozzánk a mélységbe, azt is nyilván látjuk, hogy a halált felmagasztalta kimondhatatlan dicsőségbe. Más uralkodók hatalmának véget vethet a halál és ezért örökre sötét ellenségüket láthatják benne. De az Ő hatalmát nem csorbíthatta. Ő ezt az utolsó ellenséget is hatalmának szolgálatába hajtotta és csak annál nagyobb dicsőségbe emelkedett általa. Mi itt nem egy ketté tört fenséges pályát megsiratni, nem bukásba hanyatlott hőst gyászolni gyülekeztünk egybe. Amikor előttünk van megtört testének és kiontott vérének a képe, mi csak annál mélyebb imádattal hódolunk előtte és ujjongó lélekkel diadalmát emlegetjük, amelyet érettünk kivívott. Hogyan is ejthetett volna bennünket foglyul és hogyan tudná évezredeken át emberek millióit asztala körül egybegyűjteni, ha nem szenvedte volna el halálának fájdalmát?

Nem ismerünk arany koronát, amelynek fénye el ne sápadna az Ő töviskoronájának dicsősége előtt. És jól tudjuk, hogy amikor sorra megdőlnek minden hatalmasságok királyi székei, az Ő keresztje még mindig állni fog és megszámlálhatatlan sokaság fog előtte hódolva leborulni. Jelenjünk hát meg a mi királyunk előtt szent seregszemlében és imádjuk Őt halálának fenségében! Néma tisztelgésünkkel hirdessük hangosan az Ő igazságát!

XXXI.
A mi bizonyságtételünk

„...az Úrnak halálát *hirdessétek*...”
I. Kor. 11:26.

Az Írás magyarázóinak véleménye eltér a tekintetben, hogy itt valóban felszólítás hangzik-e el az úri szent vacsorával élő keresztyénekhez, vagy pedig egyszerűen magyarázatról van szó, amelyet jobban lehetne így lefordítani magyarra: „Valahányszor eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdetitek”. Ez utóbbi esetben tehát egyszerűen csak arra figyelmeztetne bennünket ez az ige, hogy amikor élünk ezzel a sákramentummal, ne felejtsük el, hogy milyen jelentős dolgot művelünk: akármilyen szótlan csendben hajtjuk is végre áhítatos szertartásunkat, az nagyon beszédes cselekmény és világos szóval zendül ki belőle az az üzenet, hogy az Úr meghalt értünk. De még akkor is, ha felszólításnak tekintjük az apostol szavait és megmaradunk ennél a fordításnál: „az Úrnak halálát hirdessétek”, világos, hogy nem azt köti a lelkünkre, hogy a sákramentummal való élés alkalmával, annak cselekményén kívül történjék az Úr halálának hirdetése, hanem azt, hogy éppen a sákramentummal való élés által, magában a szent cselekményben jusson félreérthetetlenül és nyomatékosan kifejezésre az Úr halálának híradása. Mindenképpen arra szolgál tehát ez az ige, hogy rávilágítson ennek a szent szertartásnak egy sokszor elhanyagolt oldalára, arra ti., hogy az úri szent vacsora ékesen szóló bizonyságtétel a benne résztvevők részéről. Bizonyára nem ez a legfontosabb benne. Nem emberek szavát akarjuk itt hallani, hanem magáét az élő Istenét, aki meghívott és szívesen lát bennünket az Ő asztalánál. Az Úrnak halálát is végeredményben ne emberi híradás hangoztassa itt, hanem maga Az, aki meghozta értünk a nagy áldozatot, tárja fel előttünk a megtört test és a kiontott vér jegyeiben az Ő minden értelmet felülhaladó szerelmét, hogy bűneink bocsánata felől bizonyosságunk legyen és megerősíttessünk harcainkra elégséges új erővel. De azért ne felejtsük el, hogy Isten emberek szaván át szól. El kell hangoznia az emberek bizonyságtételének, s csak azt felhasználva közeledik hozzánk az örökkévalóságnak titkos üzenete, amelyre lelkünk áhítozik. Ezért hangzik felénk a felszólítás, hogy mi is hirdessük az Úrnak halálát, és ezért fontos, hogy ezt a kötelezettséget öntudatos odaadással lerójuk. Azért gyülekeztünk ide egybe, hogy vágyakozó lelkünket kitárjuk a kegyelmes Isten áldásai előtt, kapni akarunk itt, kimondhatatlan ajándékokat. De értsük meg: adnunk is kell itt, szolgálatot is kell betöltenünk, el kell hoznunk a magunk bizonyságtételét

és egyesült szívvel-lélekkel meg kell zendítenünk az Úr halálát hirdető szózatot. Nem kell hozzá ékes beszéd, keresett szavak, szépen zengő hang. Egyszerűen ide kell járulnunk ehhez az asztalhoz és ennünk kell a kenyeret és innunk kell a poharat, amint rendeltetett, – és ezzel máris prédikációt tartottunk az Úrnak haláláról. Megkapóbban úgy sem mondhatnánk el azt, hogy nekünk az Ő halála életünk s az Ő testének megtöretéséből, vérének kiontatásából éhes és szomjas lelkünk örök táplálék javait nyeri. Hallgatag szertartásunkból mindenki világos és hangos üzenetet érthet, ha csak van füle a hallásra.

De kinek szóljon a mi híradásunk?

Elsősorban is magunknak, egymásnak. Nem is tudjuk, hogy amikor itt Isten kiárasztja ránk egyenként az Ő áldásait, abban milyen nagy része van a mellettünk levőnek, a mi atyánkfiának, a többieknek mind. Egymás hite által épülünk itt is, mint minden más alkalommal is. Amott látsz magad előtt a szent asztalhoz járulni valakit, akiről tudod, hogy ezerszerte nehezebb megpróbáltatásai és harcai vannak, mint neked. Hallod a lelki füleiddel ugye, amint véve a kenyeret és a pohárt, hirdeti neked is az Úrnak halálát, és megerősödik a te megrendült szíved is. Vagy amott megakad a szemed egy atyádfián, aki már őszülő fejjel tekinthet vissza minden változásra, amit átélhet az ember e földön. Felzendül az ő néma bizonyságtétele is az Úr haláláról, amint él a lelkét tápláló jegyekkel és megérted, hogy neked sem kell aggodalommal elébe nézned a jövő titkainak, – kifogyhatatlan lesz számodra is az Isten megtartó segítsége. Vagy megint észreveszel valakit a hívek seregében, akiről tudod, hogy nagyon messze tévelyedett el az Isten atyai szívétől és most azért szereti Őt nagyon, mert „sok bocsáttatott meg neki”. Ő is szól hozzád az Úr haláláról, amint szótlanul elvegyül a szent asztal boldog vendégei közé, és megnyugszik a szíved, hogy neked sem hányja szemedre a te Atyád azt, amit ellene vétettél. És így tovább. Ki tudja, mint tevődik össze mindnyájunk egyéni bizonyságtétele egy közös felemelő, megragadó szózattá és mint talál az szíven valakit, magának Istennek a titkos, suttogó üzenetét hozva neki?

De kizendül a mi néma igehirdetésünk szava ennek a gyülekezetnek a körén kívül is. Az Úrnak halálát hirdetjük mi itt mindeneknek. Azt mondjátok, nem hallgat ránk a világ és nincs semmi foganatja a mi sákramentumunk beszédének? Hogy a világ zajában odakint egészen elvész ennek a mi bizonyságtételünknek a halk szava? De próbálnánk csak egyszer elhallgatni vele, akkor tűnne ki, hogy mégsem szóltunk hatástalanul. Képzeljetek el olyan világot, amelyben már nincsenek úrvacsorázó gyülekezetek, amelyben már senki sem tüntet néma sákramentummal az Istennek megváltó kegyelme mellett! Egészen sötét világ volna az! Ha a csillag fénye nem támaszt is napvilágot, mégis hogy hiányzik, ha fekete felhők kárpitja rejti el! Sohasem tudhatjuk, hogy egy-egy innen kiszűrődő fénysugár kinek esik az útjára. Tele van a világ nyomorúságok árnyaival. Legalább innen zendüljön ki a bizonyságtétel: mi megtaláltuk a Szabadítót! Hirdessük az Úrnak halálát!

XXXII.
A szent vacsora ígéretei

„...amíg eljövend”.
I. Kor. 11:26.

Búcsúvacsora volt az Jézus és az Ő tanítványai között, amelyen az úri szent vacsora szereztetett, de az a búcsúzás nem örökre, hanem a viszontlátásra szólt. És azóta is két arca van ennek a szertartásnak. Egyikkel visszatekint és „az Úr halálát hirdeti”. Áthidalja a múltnak felgyülemlő évszázadait, amelyek elválasztanak az Ő halálának tényétől és úgy ízlelteti

meg velünk annak erejét megtöretett teste és kiontott vére jegyei által, mintha most történne meg a szemünk láttára az Isten megváltó nagy áldozata.

De ugyanakkor van egy titokzatos másik arca is, amelyre ritkábban szoktunk gondolni, egy jövőbe néző, váradalmakkal és reménységekkel sugárzó. Az Úrnak halálát hirdeti, de hozzáteszi az Ige: „amíg eljövend". Amint szárnyakat ad lelkünknek arra, hogy visszaszálljunk régi időkbe a megalázott és megkínzott Krisztusnak látására, úgy átemel titokzatos jövendők távolságain is és odaállít a dicsőségben és hatalomban újra eljövendő Úrnak színe elé is. Vándorok tápláléka ez a kenyér és ez a bor, és útjuk vonala e között a két állomás között van kifeszítve: mögöttük a szolgai formát öltött és mindhalálig engedelmes Krisztus, előttük az isteni fényében megjelenő Krisztus, aki magához ragadja az uralmat és minden térd meghajlik előtte. Minden egyes alkalommal, amikor megterül ez a vendégség, megszólal a szívünkben akármilyen halkan és öntudatlanul, az a bizonyosság, hogy megint több van a hátunk mögött és kevesebb van még előttünk abból az időből, amelynek tartamára az úri szent vacsora rendeltetett, – „amíg eljövend".

Gondoljunk csak arra, mit jelent ez a szent vendégség számunkra egyénenként és akkor is kitűnik, hogy nem lehet teljes a mi úrvacsorával való élésünk e nélkül az előre tekintés nélkül. Hiszen azt az új életet erősíti, táplálja bennünk, amit teste megtöretése és vére kiontása árán szerzett nekünk a mi Urunk, az Isten gyermekeinek életét, akik szabadok a bűntől, a világtól, az ördög minden hatalmától s akik Istennek engedelmeskedve az Ő dicsőségének hordozóivá lettek. De nem érezzük-e mindnyájan, hogy ez az új élet mennyit szenved bennünk attól a régitől, amelynek uralmát megtörte felettünk a Krisztus váltsága? Nem emésztődünk-e naponként való belső tusakodásban és nem az-e ennek a következménye, hogy csak töredékesen, csonkán, meg-megszaggatva bontakozhat ki bennünk az új élet? Ez a sákramentum a halál jegyeivel táplál bennünket. És ezzel nem csak azt hirdeti nekünk, hogy halálnak mélységeiből fakad a mi új életünk, hanem azt is, hogy halállal való közösségre pecsételtetik el. Krisztusnak megtöretése és megsebeztetése bennünk is folytatódik. A bűn még most is meglevő valóság és reménytelenül bár, de ádázul ostromolja az Isten Felkentjét az Ő híveiben is, akikben lakozást vett. Meg van gyújtva bennünk az égi láng, de úgy körültombolják néha e jelenvaló világnak szelei, hogy sokszor csak pislogással adja jelét életének. El nem nyelhetik a viharok, mert Isten keze gyújtotta meg és táplálja. De amíg el nem ülnek körülötte az ellenséges szelek, nem ragyoghat fénye teljes dicsőségében.

Táplálná-e lángját Isten, ha el nem jönne a diadalnak a napja? Éltetné-e bennünk mindig új erővel az Ő Fiának életét, ha számunkra is nem közelgetne a megdicsőülés napja? Minden egyes találkozásunk Ővele az Ő asztalánál egy-egy újabb sóvárgó kiáltás: „Jövel, Urunk Jézus!" – de egyúttal egy-egy felséges ígéret: „Bizonnyal hamar eljövök." És amikor újra magunkhoz vesszük a lélek eledelét ezekben a jegyekben, benne már előízét érezzük annak az utolsó nagy vendégségnek, amelyre kiválasztottait egybegyűjti majd, amikor „eljön" és letöröl minden könnyhullatást, véget vet minden küzdelemnek és folt és szeplő nélkül állítja Övéit, teljességre jutott dicsőségben, az Ő Atyjának színe elé.

Ugyanígy kiérezzük e sákramentumból az Ő eljövetelének ígéretét, ha nem a magunk egyéni szempontjából, hanem az Ő egyházának szempontjából vizsgálódunk felette. Ez által a szent vacsora által jut kifejezésre az, hogy Ő minden hívét egybekötözi szent közösségbe. Nem csak egyenként táplál itt bennünket, hanem táplálja mennyei erőkkel az Ő szent testét is, amelynek egyenként tagjai vagyunk. De milyen sorsra élteti és növeli ezt a titokzatosan egybeszerkesztett lelki népet ebben a világban? Nemde azt is az Ő halálának közösségébe avatja be megtöretett teste és kiontott vére jegyeivel? Hogy szenved és sínylődik az Ő anyaszentegyháza ebben a világban! Marcangolják a bűn hatalmai kívülről, fojtogatják életerejét belülről. Itt-ott kivillan mennyei dicsősége, de aztán újra elborítja azt földi nyomorúsága. Csak ha

hitünk szemeivel belehatolunk legbelsőbb szentélyébe, látjuk meg, hogy bizonnyal Isten lakozik benne, de diadalmasan nyilvánvalóvá, még ennekutána kell válnia ennek a ténynek!

A szent vendégség megnyugtat bennünket. Most még az Úr halálának jegyében él az Ő egyháza. Megtöretett test és kiontott vér jegyei az eledele. De csak addig, „amíg eljövend”. És akkor mindenek látni fogják azt, ami most elrejtetett: Isten megdicsőíti magát az Ő népében és nem lesz abban többé botránkozás. Ami most keserű zokogás, az diadalmi énekre fordul akkor és a szégyen ruháit levetve dicsőségbe öltözködik az egyház, az Úr menyasszonya, mert eljött az Ő mennyegzőjének napja.

Ragyogjon fel előttünk az Ő eljövetelének fénye és annak sugarai aranyozzák be hívogatóan az Ő halálának jegyeit. Ha közösségünk van az Ő halálával, részesek leszünk az Ő dicsőségében is.

***

Isten vigasztaló irgalmassága

(1942. ápr. 19.)

Lekció: II. Kor. 1, 3-11.

Textus: II. Kor. 1, 3-4.: „Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, az irgalmasságnak atyja és minden vigasztalásnak Istene, aki megvigasztal minket minden nyomorúságunkban, hogy mi is megvigasztalhassunk bármely nyomorúságba esteket azzal a vigasztalással, amellyel Isten vigasztal minket."

Néhány napja, hogy ennek az Igének a hangjaival tolmácsoltam az isteni vigasztalás üzenetét egy koporsó köré gyülekezett gyászolóknak. Ott voltak közületek is többen, mert egyházunk egyik buzgó presbiterének és családjának a szomorúságában kellett osztoznunk, akiknek köréből egy felnőtt leányukat szólította el a halál. Azóta ez az Ige nem eresztett el. Van az úgy néha, hogy a Szentírásnak egy-két mondata, ha egyszer megcsendül a fülünkben, tovább cseng napokon át. Elkísér minden utunkra. Üres pillanatainkban mindig újra eszünkbe jut és foglalkoztat. Egyre több oldalról, egyre gazdagabban tárja fel előttünk mondanivalóját. Így voltam Pál apostolnak ezekkel a szavaival is a legutóbbi napokban.

Hadd hozzam hát most ide előtökbe is ugyanezt az igét, s hadd emeljek ki belőle néhány mozzanatot, amelyre jó lesz mindnyájunknak figyelnünk.

Szomorú időket, nagy „nyomorúságokat" élt át az apostol, amikor ezt a levelet írta a korinthusbeli gyülekezetnek. Az az egész levélváltás, amelyet velük folytatott, s amelyből két levele maradt fenn számunkra a Szentírásban, keserves tapasztalatokból született meg. Úgy megromlott ez a Pál apostolnak sok fáradozásával felépített gyülekezet, s úgy megromlott annak őhozzá való viszonya, hogy már-már olyan helyzetben érezte ő magát, mint az az édesapa, akit fia ki akar utasítani a házából, mint valami alkalmatlan idegent. Ezt a levelet is azért írja, mert készül őket meglátogatni, és még a távolból meg akar tenni mindent, hogy elejét vegye a találkozás alkalmával bekövetkezhető kínos jeleneteknek. Hogy közben milyen fájdalmakban égett a lelke, abba mély bepillantást enged ez a levél, amely – mellesleg megjegyezve, – Pál apostolnak talán valamennyi levele között a legalanyibb hangú, az ő személyes érzésvilágát a legközvetlenebbül feltáró írása.

Ezen kívül – az előbb felolvasott részből hallottátok, – a közelmúltban még valami más súlyos próbatétel megrázkódtatása is érte az apostolt. Kisázsiában, ahonnan útra kelt, valószínűleg Efezus városában, mert az volt ottani időzésének a székhelye, valahogy olyan életveszedelemben forgott, hogy Isten csodájának tartja, hogy mégis túlélte és tovább folytathatja munkáját. Nem tudjuk, mi történt vele. Az Apostolok Cselekedeteiről írott könyv nem jegyzett fel mindent, ami érdekelne. Erről nem tudósít. Csak annyit tudunk magának az apostolnak itt elmondott visszaemlékezéseiből, hogy olyan nagy „nyomorúságba esett", hogy ő maga is már lemondott az életéről. Valósággal a halálból való feltámadásnak tűnik fel előtte, hogy élve megszabadult.

Ezekből az éppen nem örömteli napokból zendül fel az apostol szava: „Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja..." Mindjárt levelének a legelején úgy buggyan ki a szívéből ez az Istent áldó felkiáltás, hogy megérezzük: minden nyomorúságánál még nagyobb volt az

öröm, amely színültig megtöltötte, s alig várta a legelső pillanatot, hogy kicsordíthassa magából, és elönthesse vele olvasóinak a lelkét is.

Mi volt ez a nagy öröme? Az, hogy akármilyen „nyomorúságok” terhe alatt is roskadozott, mindig maga mellett érezhette az ő irgalmas Istenét, és elégséges vigasztalást meríthetett Őbelőle!

I.

Az első, amit ebben jó megfigyelnünk, az, hogy ennek a vigasztalásnak az örömét az apostol annak az Evangéliumnak köszönhette, amelyet hirdetett és szolgált. Amit másoknak ajánlott, annak látta ő maga is ilyen kimondhatatlan nagy hasznát. Ő maga is tudatában van annak, hogy az a „vigasztalás”, amely minden bajon átsegítette, az Evangéliumnak sajátos ajándéka, amelyet csak onnan lehet megkapni, sehonnan máshonnan! Erre vallott az, hogy „Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyját” áldja az elnyert „vigasztalásért”, tehát azt az Istent, akit Jézus Krisztus jelentett meg, s akiről Jézus Krisztus alapján lehet bizonyosat tudni és hirdetni.

Tapogatózhat az ember Isten felé Jézus Krisztus nélkül is, és eljuthat olyan eredményekre, amelyekben sok tévedéssel elkeverten lehet sok felséges igazság is. Megsejtheti az Istennek hatalmát és fenségét. Megrendülve állhat meg az erkölcsi világrend sérthetetlen méltósága előtt, amelyben Isten az Ő igazságát érvényesíti. És így tovább. De soha nem juthat el arra a bizonyosságra, hogy Isten „az irgalmasságnak atyja és minden vigasztalásnak Istene.” Ha egy pogány édesanya, akinek gyermeke haldoklik, kezét tördelve leborul bálványistene előtt, és irgalmasságért esedezik, hogy ne kelljen elveszítenie élete egyetlen boldogságát, – ez legfeljebb egy-egy nagy, kétségbeesett „talán”! Hátha éppen jó órájában találja azt a hatalmas istenséget, és könyörületre indíthatja szívét!

De itt másról van szó! A Pál apostol Istene, akit ő Jézus Krisztus által ismert meg, nem esetleg irgalmas, hanem lényege és természete szerint az. Az jellemzi Őt, hogy Ő „az irgalmasságnak atyja”, és ezért „minden vigasztalásnak Istene”.

Ezt csak onnan lehet tudnia Pál apostolnak is, nekünk is, hogy Isten a mi Urunk Jézus Krisztusban így mutatta meg magát nekünk, így tárta fel előttünk különben soha meg nem ismerhető szívét!

Lássátok, ezért nem cserélhetjük el sohasem az Evangéliumnak Jézus Krisztusát azzal a másik fajtával, akiről újabbkori írók regényköltők módjára beszélnek nekünk. Ez csak ember, és nem több. Amaz is ember, de olyan ember, akiben Isten lett emberré. És ez azt jelenti, hogy Isten nincs olyan messze tőlünk, nem lakozik olyan közömbös, jeges magasságokban felettünk, ahogy különben minden okunk megvolna elgondolni, hanem velünk van, és megosztja velünk a mi emberéletünket. Nem valami csábítóan vonzó mulatság egy Isten számára! Mert, ahogy mi magunk tudjuk a legjobban, tragikus sors az embersors, és telve van „nyomorúságokkal”. Ha Isten mégis úgy leereszkedik hozzánk, ahogy Jézus Krisztusban tette, ennek csak egy magyarázata lehet: éppen „nyomorúságainkon” esett meg a szíve, és azokban nem akart magunkra hagyni bennünket! „Az irgalmasság atyja” Ő – ez a csodálatos kijelentés öltött testet Jézus Krisztusban!

És ha valaki már-már megragadná ennek a „vigasztaló” kijelentésnek az ajándékát, s aztán hirtelen lehanyatlanának a kezei, mert eszébe jut mindaz, amivel Istene ellen vétkezett; ha valaki elhinné, hogy igenis lehet a mi „nyomorúságainkban” közel érezni magunkat Istenhez, és ebből mindig elégséges „vigasztalást” meríteni, de úgy érezné, hogy ő, éppen ő eljátszotta bűneivel minden jogát arra, hogy ebben ő is részesüljön: az figyeljen még jobban Jézus Krisztusra, és értse meg egészen, mit mond Isten Őáltala. Nem az „egészségeseket”, hanem a

„betegeket”, nem az „igazakat”, hanem a „bűnösöket” jött Ő keresni. Minden „nyomorúságunk” felett éppen ez a legátkosabb fajta, a mi bűnünk „nyomorúsága” vonzotta Őt közénk, és hozta Őt ide a földi világba mindenekfelett. Ezért szánt meg minket irgalmas szíve, és emiatt akart minket megvigasztalni legfőképpen. Megosztotta velünk Jézus Krisztus az Istentől való elvettetésnek a gyötrelmét, amelyeket megérdemelten magunkra vontunk. S mert ebbe a mélységbe is alászállt hozzánk az Ő kereszthalálának áldozatában, – azért ott is velünk van. Soha sincs közelebb hozzánk, mint éppen akkor, amikor kárhozatra méltó voltunk gyötri meg a szívünket!

Ezért van az, hogy aki Őt ismeri és benne hisz, annak nincs vigasztalhatatlan „nyomorúsága”. Nem csak beletörődni tud bajaiba. Nem csak feledéssel tudja túl tenni magát csalódásain és veszteségein. Nem csak fogát összeszorító kemény lélekkel tud megállni élete viharaiban, mint az érzéketlen szirt a hullámverésben. Erre még megtaníthatná mások bölcsessége és példaadása is, vagy a saját erőfeszítésével is elérhetne ennyit. De ennél többre is képes: áldani tudja Istent minden szomorúsága ellenére, mint „az irgalmasságnak atyját és minden vigasztalásnak Istenét.” Ez csak „a mi Urunk Jézus Krisztusnak” ajándéka!

II.

Állapítsuk meg mindjárt azt is, hogy mert az apostol ezt a minden bajban és szomorúságban elégséges „vigasztalást” elnyerte és élvezi, azért beszélhet olyan fedetlen nyíltsággal az ő „nyomorúságairól” is. Különben? Ha nem esne reá „nyomorúságaira” az Isten vigasztaló irgalmasságának az áldott fénye? Milyen bántó, fárasztó, kellemetlen dolog volna akkor végighallgatni az átélt bajokról, veszedelmekről és keservekről beszámoló visszaemlékezéseit! Nem szeretjük az olyan emberek társaságát, akik sebeiket mutogatják, és a szánalmunkért koldulnak! Inkább hallgassanak el panaszaikkal, vagy ha nem, akkor – mihelyt alkalom nyílik rá, – ott hagyjuk őket!

Ezért szoktunk magunk is a magányosságba visszahúzódni, amikor nagyon fáj valami nekünk. Miért keresnénk az emberek társaságát? Kit érdekelne a mi bajunk? Csak a terhére lennénk vele másnak! Legfeljebb azért vonz ilyenkor a társaság, mert magunk elől is szökni akarunk. Magunk sem szeretünk szemébe nézni „nyomorúságainknak”. Nem bírjuk el a rájuk gondolást! És mi mindent ki nem találunk, hogy eltereljük vele a figyelmünket sebeinkről! Hol a zajos szórakozásba vetjük bele magunkat, hol a lázas munkába temetkezünk bele, csak hogy életünk fájó „nyomorúságai” elől megmeneküljünk! Hogy elvárjuk jó akaróinktól, hogy mindig egészségesnek, frissnek, fiatalosnak dicsérjék a színünket és megjelenésünket, – mintha nem mi tudnánk legjobban: milyen férges belül a szép gyümölcs! Hogy igyekszünk fenntartani minden áron régen látott jobb időknek a színvonalát, csakhogy megmaradjon az illúziónk: nem is történt semmi, nem is változott semmi! Milyen illetlenségnek vesszük, ha valamilyen célzás emlékeztet a ránk lesújtott csapásokra! Szegény, nyomorult ember, aki titkolja „nyomorúságát” maga előtt is, mások előtt is!

És közben a Krisztus nevéről keresztyénnek nevezi magát, és sokféle formasággal igyekszik magát annak is bizonyítani. Pedig az egész magatartása Krisztusnak a megtagadása! Úgy kerülgeti az életnek fájdalmas, sötét tényeit, mintha az Isten soha nem oldotta volna fel azokat Krisztus által az Ő „irgalmasságának” csodálatos „vigasztalásában”!

Nem akarod átadni magadat a saját magadon való szánakozásnak, sem a mások szemében nem akarsz szánakozás tárgyává lenni? De akit Isten megszánt a mi Urunk Jézus Krisztus által, az nem szánandó ember többé, hanem irigylésre méltóan boldog ember minden „nyomorúságának” ellenére is! Nincs szüksége hazug bújócska játszására! Kijöhet a napfényre életének törékenységével és romlandóságával, minden betegségével, csalódottságával, veszte-

ségével, – mert hiszen mindez csak arra jó, hogy annál fényesebben kitűnhessék életében az Istennek „irgalmassága” és annak mindenre elégséges „vigasztalása”. Magát sem kell féltenie attól, hogy valami alsóbbrendűségi érzés fogja elsorvasztani erejét, – hiszen nem szegényebb, hanem csak gazdagabb lett „nyomorúságai” által. És mások előtt sem válhat szánalmas figurává, – hiszen nem panaszos kesergéssel mutatja, hanem a diadalmas öröm kiáltásával köszöntheti őket: „Áldott az Isten, és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja!”

III.

Azt kell még kiemelnünk, hogy a „nyomorúságait” ilyen nyíltan megvalló, és egyben az Isten „irgalmának” „vigasztalását” hirdető ember milyen nagy szolgálatot tehet éppen mások életében. Az apostol is ezt hangsúlyozza alapigénkben. Mindannak, amit átélt, a lesújtatásnak és a felemeltetésnek, az a nagy haszna van szerinte, hogy most „ő is megvigasztalhat bármely nyomorúságba esteket azzal a vigasztalással, amellyel Isten vigasztalja őt.” Sőt egyenesen azt látja, hogy az volt Istennek a célja, hogy ilyen „vigasztaló” szolgálatra kinevelje és képesítse őt, s azért kellett átesnie a maga „nyomorúságainak” nehéz iskoláján.

Ez pedig azt jelenti, hogy szenvedéseire, fájdalmaira visszatekintve az apostol fényt lát derengeni a „miért?” kérdésének abban a nagy sötétségében, amely körül szokta venni az embert nehéz óráiban. Mi az oka, célja, értelme a szívünket meggyötrő „nyomorúságoknak”, – ezzel a töprengéssel szoktuk még tetézni gyötrelmeinket. Nos, itt van – legalább is – valamelyes felelet rá. Miért kellett vagy miért kell megízlelned az élet „nyomorúságait”? Mindenesetre azért, hogy Isten felhasználhasson „bármely nyomorúságba esteknek” a megvigasztalására.

Mi nem csak tárgyai vagyunk az Isten „irgalmasságának”, hanem eszközei is kell, hogy legyünk. Nem csak hozzánk hajol le, amikor az élet mélységeit járjuk, hanem általunk akarja megízleltetni másokkal is, akik ugyanolyan mélységeket járnak, hogy hozzájuk is éppen olyan közel van fájdalmaikban. Nem kell nagyon keresnünk, könnyen találunk olyanokat, és mindig sokan vannak körülöttünk, akiknek erre a „vigasztalásra” szükségük van. Hozzájuk akar Isten elküldeni az Ő irgalmasságának hírnökeiként. Ezért vesz előbb a maga munkájába, hogy beavasson a „nyomorúságnak” is, a „megvigasztaltatásnak” is szent titkaiba. Hogy szólhatnánk úgy az Ő „irgalmasságáról” szóló örömhírt úgy, hogy meggyőző legyen a beszédünk, ha a mi szívünk sohasem vonaglott volna fájdalmaktól, és mi magunk is nem éreztük volna meg ilyenkor az Ő közelségének gyógyító erejét?

Próbálj az Isten „vigasztaló” közelségéről beszélni valakinek, akinek éppen erre a legnagyobb szüksége van. Minden azon fog megfordulni: mi van a szavad mögött? Hamar észre fogja venni az a szenvedő, ha csak másoktól hallott és utánuk mondott kegyes szólamokkal akarod szívét elcsendesíteni! Azt fogja mondani: ne fáradj, nem értesz te az ő bajához, te magad sohasem voltál az övéhez hasonló helyzetben! Más lesz a szavaid hatása, ha kiérzi belőlük, hogy te is beavatott ember vagy a szenvedők kiválasztott közösségében! Ha azt kell látnia, hogy tapasztalatból tudod, miről beszélsz, fel fog rád figyelni. És lassanként kivilágosodik előtte is az igazság, mennyire nincs messze tőle, milyen közel van hozzá is Istennek az Ő „irgalmassága” az ő „nyomorúságában”.

Ha ezt a reád váró szent szolgálatot, amelyre Isten rá akart nevelni, vállalod és betöltöd, másképpen tekintesz vissza fájó emlékeidre. Csodálatos kiképző iskolának láthatod, amin át kellett esned, és azt vallhatod, hogy akármilyen súlyos volt is a tandíj, megérte, mert még nagyobb volt a nyereséged!

*

Valamelyes feleletet kapunk a „miért?” kérdésére, – azt mondottuk. Többet nem mondhatunk. Egészen nem oldódik meg számunkra a rejtély. Csak dereng a fény, de marad még sok homály, amelyen nem tud áthatolni emberi tekintet. Megoldatlan titok marad: miért van egyáltalán szükség a vigasztalásnak erre a szolgálatára, amelyre Isten fel akar használni bennünket? Miért tervezte és igazgatja Isten úgy ezt a világot, hogy abban egyáltalán helye van a mi sok emberi „nyomorúságunknak”?

De ezeknek a kérdéseknek el kell hallgatniuk. Ami titok marad, az előtt némán meg kell hajolnunk. Türelmetlenül követelni itt a további magyarázatot annyi volna, mint Istent a maga igazolására felszólítani. Mintha Őt, égnek és földnek felséges, örök Urát, számadásra vonhatná és felülbírálhatná a perc szülötte, a porszemnyi emberke! Hogy is tudnánk arasznyi értelmünkkel felmérni az Ő végső gondolatait! Bűnös lázongás és botor elvakultság az, amely nem tud belenyugodni abba, hogy Isten fenntartott magának titkokat, amelyekbe mi nem kíváncsiskodhatunk bele!

Ha az élő, hatalmas, örök Isten „irgalmasságát” megízlelte valaki, amint Jézus Krisztusban közel hajol hozzánk, hogy „megvigasztaljon nyomorúságunkban”, az nem tehet mást, – éppen azért, mert a valóságos Istennel volt így találkozása, – minthogy megalázkodva leboruljon előtte. Félretéve minden ostoba perlekedést, csak a hódolatnak azon a hálás hangján beszélhet Őróla, amelyen az apostol is megszólal: „Áldott az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja!” A titkok maradjanak az Ő titkai! Nekünk elég, messze elég az Ő „vigasztaló irgalmassága”.

***

Közösségünk a Krisztus halálával

(1929. jun. 13-án, a Kálvin téri templomban tartott esti áhítaton.)

„...ha egy meghalt mindenkiért,
tehát mindazok meghaltak.”
II. Kor. 5, 15.

Jól tudjuk, hogy Pál apostol számára az egész Evangélium összefoglalható volt egyetlen mondatban: „Krisztus meghalt.” Magában véve megdöbbentő, borzalmas tény az, amit ez a mondat megállapít. De Pál apostol szemében világraszóló örömüzenet forrásává és tartalmává lett – azóta, hogy reáesett a damaszkuszi úti jelenés nem e világból való fénye. Nem akart ő mást hirdetni, mint „Krisztust, a megfeszítettet.”

De aki meg akarja érteni Pál apostolnak ezt a központi gondolatát, annak szem előtt kell tartania egy fontos dolgot. Azt t. i., hogy az ő számára Krisztus halála nemcsak a múltnak az ügye volt, hanem a jelené is. Nem olyan egyszer, valamikor megtörtént eseményt látott csupán benne, amelytől egyre csak távolodunk az idők múltával. Hanem úgy ismerte és úgy hirdette, mint minden pillanatban a jelenbe belenyúló örök tényt. Más szóval: Krisztus halála őszerinte nem csak rajtunk kívül ment végbe, hanem titokzatos módon beleépül a mi magunk életébe is. Mindenki megfigyelheti, aki végigkíséri Jézus Krisztust az Evangéliumok lapjain, hogy Őközötte és miközöttünk megszűnik a távolság, és időn és téren át eggyé válik velünk úgy, hogy az Ő szavaiban a magunk legbensőbb énjének igazságaira ismerünk rá, és viszont amikor a lelkünk legmélyebb hangjaira figyelünk, belőlük is az Ő beszédei visszhangzanak felénk. Ugyanennek a mélységes egybeforrásnak a szempontja alá helyezi Pál apostol a Jézus Krisztus halálát is, és szüntelen hirdeti a Vele való közösségünket ebben is. A Krisztus hívének része van valahogy ebben a halálban. Az a halál – a mi mindnyájunk halála.

Olyan gazdag gondolat ez, hogy csak részeire bontva foghatjuk fel. Nézzük hát meg: mi mindent foglal magába? Legalább a legfontosabb alkotó elemeit válasszuk szét, és vizsgáljuk meg egyenként.

I.

Van a Krisztus halálával való közösségünk gondolatának egy olyan alapvető jelentése Pál apostolnál, amely manapság meglehetősen háttérbe szorult a vallásos gondolkozásban, amelyet pedig ősi hitvallásaink mindig az előtérbe szoktak állítani. Az t.i., hogy Krisztus halála a mi halálunk is az Isten ítéletében. Isten azt a halált betudja nekünk, mintha mi haltunk volna meg. Krisztus a kereszten a mi megszemélyesítőnk és helyettesünk, s ezért, amiŐvele történik, az úgy számít, mintha mivelünk történt volna.

Akit ez a gondolat idegenül érint, emlékezzék csak meg arról, hogy milyen nagy szerepet játszik az életben általában a képviseletnek ez az elve. Hányszor megkívánja a világ erkölcsi rendje azt, hogy egy ember ne csak egy embernek tekintessék, hanem felruháztatik egy sereg más embernek a jogával, becsületével, érdemével, vagy sokszor a szégyenével, bűnével, fájdalmaival is. Hogy más példát ne is keressünk, gondoljunk csak azokra az esetekre, amikor valaki egy-egy nemzetet képvisel idegen nemzet körében. Ha az ilyen követet megbecsülik, az ő személyében tisztességben részesítették mindazokat, akiknek a nevében jár. Ha őt megsértik, az ő személyében talán a világ túlsó felén lakó milliókat ütötték arcul. Nemzetének

minden kiválóságáért őreá hull a kitüntetés, nemzetének bűneiért neki kell elszenvednie a megszégyenítést, és nemzetének ártatlanul elszenvedett sérelmeiért az ő színe előtt róják le az engesztelő elégtételt.

Ha azt kérdeznénk: min alapszik a sokak életének egy emberben való ilyen megtestesülése, nyilvánvaló a felelet. Senki nem szerezheti magának az ilyen kiváltságos szerepet. Azt csak kapni lehet. A jog szerint illetékes szuverén akarat ruházhatja csak rá valakire. Az idegenben forgolódó követnek a maga államfőjétől hozott megbízólevelet kell felmutatnia. A nélkül ő is csak magánember, – egy a sok közül. De annak birtokában milliók sorsát éli a maga életében.

Hagyjuk a sántító, tökéletlen példát, és térjünk vissza tárgyunkhoz. Ahhoz nem férhet kétség, hogy Pál apostol szemében Krisztus az Ő híveinek összességét képviseli. Éspedig a legfőbb szuverén, az örök Isten végzése szerint. A királyok Királyának, a minden fejedelemségek felett uralkodó mindenható Úrnak úgy tetszett, hogy ezt az egyszerű és alázatos „Szenvedő Szolgát" ruházza fel az emberiség életében a legcsodálatosabb képviseleti szereppel, amelyet a világ valaha is látott. A mi mindnyájunk nevében állítja Őt maga elé, és Ővele bánik úgy, ahogy velünk akar bánni. Ami tehát Ővele történik, az az Isten ítélete szerint velünk történik.

Ővele pedig az történt, hogy kínszenvedésre adatott, a keresztnek fáján halt meg, és utolsó perceiben át kellett élnie az Istentől való elhagyattatás minden rettenetességét. A kárhoztató ítélet sötét viharfelhővé sűrűsödött össze felette, és belőlük kicsapott lehanyatló fejére az Isten haragjának villáma.

Az első pillanatra lesújtó gondolat, hogy ezzel a halállal nekünk közösségünk van. Minden idegszálunk fellázad az ellen, hogy ebben a helyzetben elismerjük Krisztust a magunk képviselőjének. De az Isten döntésén ez mit sem változtat. Ő ezt a találkozópontot jelölte ki számunkra, – ha meg akarjuk kerülni, sohasem juthatunk elébe. Ő ezen az alapon áll szóba velünk, és máson nem. És aki megértette, hogy Istentől már nincs hova fellebbeznie, annak nem marad más hátra, mint megtörten elismerni, hogy Krisztus halála az ő halála is, hogy aki a mi képviseletünkben jelenik meg Isten előtt, arra le kell sújtania az ítéletnek.

De mihelyt összemorzsolódott a kereszt tövében az ember lázongása, és könnyek között be tudja vallani, hogy Istentől ezt érdemelte: mindjárt dicsőséges öröm forrásává változik a Krisztus halálával való közösség gondolata. Mert hiszen ez a gondolat azt jelenti, hogy az ítélet már végrehajtatott, a bűnösök nevében a helyettes elszenvedte az áldozatot, s minekünk többé soha nem lehet okunk az Isten ítéletétől való rettegésre. Azért ruházta Isten a mi mindnyájunk képviseletét a Krisztusra, hogy Őbenne elintézze a velünk való számadását, és többé ne kelljen velünk perbe szállnia. Amit Krisztus elszenvedett, az annyi, mintha mi szenvedtük volna el. Az Ő áldozata megment minket a kárhoztatás alól. Az Ő megítéltetéséért reánk kiárad a bűnbocsánat ajándéka. A vádlevél immár el van szakítva. Az adósság el van törölve. Szabadok vagyunk!

Ezt jelenti mindenekelőtt a Krisztus halálával való közösségünk. „Ha egy meghalt mindenkiért, mindazok meghaltak." Isten végzése szerint Benne el van temetve a múltunk.

II.

De ennél mélyebbre kell még hatolnunk, hogy megértsük a Krisztus halálával való közösségünket. Az nem csak az Isten szuverén végzéseiben van megalapozva, hanem a valóság titokzatos összefüggéseiben is. A Krisztus halálában mindnyájan meghaltunk – legmélységesebb tapasztalatunk szerint is.

Amikor Isten ítélete mindnyájunk helyett Őt szegzi a keresztfára a kárhoztatás súlya alatt, akkor, Pál apostol felfogása szerint nem személyes önkény alapján választ ki egyet a sok közül. Krisztus személyében magában rejlik a magyarázata ennek az isteni végzésnek. Ő alkalmas volt, és csak Ő volt alkalmas arra, hogy mindnyájunkért helytálljon, mert Ő a valóságban is mindnyájunk életének az összfoglalata. Akár tudjuk, akár nem, mindnyájan már teremtetésünknél fogva titokzatos szálakkal egybe vagyunk fűzve Övele, és Őbenne gyökerezik voltaképpen egymással való egységünk is. Az egész Újtestamentumnak az a felfogása, de különösen Pál apostolnak kedvenc gondolata az, hogy Krisztus az egész emberiségnek, sőt az egész teremtettségnek is „elsőszülöttje"; az az életgyökér az Isten örökkévalóságában, amelyből mindnyájunk élete sarjadt; az az őskép, amelynek hasonlatosságára mi mindnyájan teremtettünk. Hogy ez az ezerarcú embersokaság itt nyüzsög ezen a világon, az annak köszönhető, hogy a világ teremtése előtt ott ragyogott már az Istenben az örök Fiúnak az arca, amely Krisztusban testet öltött az idők teljességében. Ő hordozta magában eljövendő évezredek még megszületendő embermillióinak életcsíráit is, és Őbelőle, Őáltala élünk mindahányan.

Amikor a kopár korallszigeten a szélvihar elsodorja az első élő magot, ebben benne szunnyad az egész dús tenyészet, amely idővel sűrű lombbal borítja be a sziget partjait. Így foglalta magában Krisztus személyisége a mi mindnyájunk életét. Csak azzal a különbséggel, hogy azt az első magot már rég elnyelte az enyészet, amikor évszázadok múltán a belőle kihajtott erdők koronáit hajtogatja a szél, de a mi életünk őscsírája nem válik sohasem a múlandóság martalékává. Lényének kimeríthetetlen gazdagságából szüntelen áradnak az emberéletet teremtő és tápláló erők. Nem csak eredetünk nyugszik Őbenne, hanem a jelenünk is; minden lélegzetvételünk és szívünk dobbanása, gondolatunk minden fénye, érzésünk minden heve, akaratunk minden feszülése az Ő titokzatos életsugárzása mibennünk.

A felszín szerint ítélve különálló és magunkban zárt egyének vagyunk. Ki-ki független valóságnak véli magát, amelynek másokhoz semmi köze, sőt kegyetlen harcba is szállhat másokkal. De vannak óráink, amelyekben megnyílik a felszín alatt, a mélyebb, az igazabb valóság. S olyankor rájövünk, hogy a lényünk legbenső titkában nem a vihar ölén kavargó egyes falevelek vagyunk, hanem egyetlen, összefüggő lombozatot alkotunk, amelynek szerteágazó gallyait közös törzs hajtja, hordozza és táplálja. Pál apostol tudta, hogy ez a törzs: a Krisztus.

Ezért szerepelhet Ő mindnyájunk nevében. Ami a törzzsel történik, az az egész fával történik. Sorsának eleven részese minden legkisebb hajtása is. Ami Krisztusban végbemegy, az lényegbeli titokzatos összefüggések szerint megy végbe mirajtunk is. Az Ő halála, – mert emberfeletti, és mégis legemberibb személyiségében mindnyájan benne foglaltatunk, – a mi halálunk is.

Mi történt az Ő halálában? Nemcsak ítéletét, – kegyelmét is megmutatta Isten. Az ítélet fergetege azért villámlott csak, hogy a kegyelem napja annál szelídebb szivárványba öltözhessen. A Krisztus halálában éppen az tűnt ki, hogy félelmetesen komoly dolog ugyan a bűn, és a kárhozat, de mégis megáll a kegyelem örök szövetsége. Az a nagy kérdés dőlt el itt, hogy mi erősebb: vajon azok a hatalmak-e, amelyek Istent és embert egymástól messze taszítják, vagy pedig azok a szálak, amelyekkel Isten magához köti az embert. A végső próba történt itt meg: soha jobban nem látszott meg, milyen irtózatos az ellentét Isten és a bűnös ember között. De az eredménye csak annál dicsőségesebb: Isten mégis megtartja a bűnös embert a magáénak. Halálos csapást nyert a bűn. Soha többé nem igényelheti az embert. Hiába fenyegetőzik, hiába rémít. Az utolsó szó, a győzelem Istené.

És a Krisztus halálának ez a kimondhatatlan nagy értéke láthatatlan hajszálereken át felszívódik a mi életünkbe, és a mienkké, tapasztalatunkká válik. Álljunk csak meg a kereszt

előtt, elcsendesedett, kitárult lélekkel. Hadd járja át egész valónkat a fénye. És akkor rejtett mélységekben megmozdul bennünk valami, amiben ráismerünk a kereszt visszfényére. Valóban legyőzött, elintézett hatalom a bűn. Hiába taszítana el az Isten-távolság sötét éjszakájába, hatalmasabban tart fogva az Isten vonzóereje. Tudjuk, hogy rettentő veszedelem a régi énünk, az „ó-ember", de hiába kel fel ellenünk, fegyvereit villogtatva, bilincseit mutogatva, ostorát suhogtatva. Nem számít többé. Annyi, mint egy halottnak visszajáró emléke. A Krisztus halálának örvénylő, sötét titkába beletemettetett, és elnyeletett minden hatalma. Szabadok vagyunk tőle.

Ezt a felszabadulást elfelejtetheti velünk az élet. Jöhetnek órák, amikor úgy látszik, hogy nem változott semmi, és mi még mindig ugyanazok vagyunk, akik voltunk: – rabok és legyőzöttek, tehetetlen martalékai a bűnnek. De álljunk ilyenkor újra a kereszt alá, és tekintsünk fel hozzá. Hadd üzenjen onnan a magasság, és hadd feleljen rá bennünk a mélység. És akkor megint bizonyossá válik az elvesztett szabadságunk. Újra átéljük, hogy meghalt bennünk az, ami romlás és veszedelem. Új helyzetben, új emberekként állunk ismét a kegyelem fényözönében.

Ez a Krisztus halálával való közösségünk másik jelentése. „Ha egy meghalt mindenkiért, mindnyájan meghaltak." Vele való titkos egységünk által Benne biztosítva van a jelenünk.

III.

Ebből folyik azután egy súlyos következmény. Ha Krisztus azért képviselhetett minket az Isten végzéséből az ítélet csapásai alatt, mert teremtettségünknél fogva Ő mindnyájunk életének az összfoglalata, – akkor az is bizonyos, hogy Ő a mi életünknek az eszménye. A mi életünknek nem lehet más értelme, mint az, hogy kiábrázolódjék benne az Ő hasonlatossága. És így az Ő halálában mi mindnyájan meghaltunk rendeltetésünk szerint is.

Az a mélységes közösség, amelybe bele vagyunk ágyazva az Ő életébe teremtettségünknél fogva, nem csak adomány, hanem feladat is; nem csak örök tény, hanem örök parancs is; nem csak valóság, amelyet legmélységesebb pillanatainkban felfedeznünk lehet, hanem cél is, amelyért utolsó leheletünkig küzdenünk kell. A világ útvesztőjében rábukkanni az Útra, az egyetlenre és az igazira, amely összeköt eredetünk ősi otthonával, – a kegyelemnek legnagyobb ajándéka. De ezt az utat járni is kell, soha el nem hajolva tőle, és soha vissza nem riadva a nehézségeitől. Ezentúl ez az élet legfőbb törvénye és kötelessége számunkra. És ha ez az Út a kereszten át vezetett, akkor a mi számunkra is egyszersmindenkorra meg van szabva a kereszt iránya.

Mit jelentett az Ő számára az a halál, amelyre eleitől fogva odaszentelte magát, s amelyre, mikor eljött az órája, engedelmes szívvel odaáldozta életét? Azt, hogy ásító szakadékot látott Istennek szent akarata és az emberi élet nyomorúsága és romlottsága között, és ebbe nem tudott belenyugodni. Hidat akart verni a tátongó mélység fölé, hogy Isten eljusson az emberek közé dicsőségesen uralkodni, és az emberek Isten közelébe megtisztulni és meggyógyulni. Ezt az összekötő hidat másként nem építhette meg, mint a maga életének a feláldozásával. Ha magát megkíméli, elmulasztja az áthidalás szolgálatát, és megmarad a szakadék reménytelenül. De ő nem kímélte magát. Neki nem az volt a fontos: mi történik Ővele, hanem az, hogy valóság lesz-e az Isten országa az emberek között, és az emberek üdvössége az Istenben? Lefizette hát a nagy árat készségesen, és ezzel elvégezte a szolgálatot, amelyre küldetett.

De ennek a hídnak az a természete, hogy az épülésének szüntelenül folytatódnia kell. A Krisztus szolgálatának meg kell újulnia és meg kell ismétlődnie azokban, akik az Övéinek neveztetnek. A szakadék még mindig tátong. És minden újabb korszakban csak úgy érvényesülhet a Krisztus halálának a haszna, ha vannak emberek, akik magukat is odaszentelik az

áthidalás szolgálatára. Emberek kellenek, akikben az Ő elégedetlenségének a tüze ég, amikor egymástól távol látják Istent és az embereket; akik nem tudnak belenyugodni abba, hogy Isten dicsősége ne uralkodjék a földön, és az emberek élete pusztulásba zuhanjon Isten nélkül, és akiknek az életük sem drága, csak hogy valamivel is megváltozzék ez az állapot. Ennek ma is megvan az ára. Aki önmagát dédelgeti, a terhek alól kibúvik és takarékoskodik az....., nem alkalmas erre a szerepre. Egyetlen meghódoló emberszívvel sem gyarapszik a világon az Isten birodalma, amíg önmegtagadó harcosok nem küzdenek meg ezért a zsákmányért. És soha nem zendül meg szabadulásukat megtalált szívekben a hálaének, amíg csendben, hűségben, hősiesen meg nem áldozta valaki magát ezért az eredményért. Előttünk áll tehát az örök válaszút: önmagunknak élni és hagyni a világot úgy, amint van, vagy pedig fölvenni a keresztet vállainkra, és követni Krisztust az Ő szolgálatának az útján? Naponként újra el kell döntenünk a kérdést: meg akarjuk-e tartani az életünket, vagy elveszítjük-e örömest az Ő ügyéért?

Aki nem ismeri ennek a válaszútnak a küzdelmét, az még nem jutott a közelébe sem Krisztusnak. De bizonyára nem érkezett el az Ő keresztjéig az sem, aki kétségeskedve habozik még ebben a küzdelemben. Mert aki oda elérkezett, arra nézve eldőlt a kérdés. Ott nem lehet már ingadozni. Ott elszégyelli magát minden önzés, és az ember könnyekkel áztatja hitvány, kicsinyes önérdekeit. Ott felbuzog a szívből a forró vágy: odaadni mindent azért, hogy Isten, akiért Krisztus élt, győzzön, és az emberek, akikért Krisztus meghalt, megtalálják Őbenne örök életüket. Az Ő halála hatalmába keríti lelkünket, és nem enged másfelé kísérleteznünk: egyetlen úton haladhatunk csak tovább, – az Ő útján. Ő meghalt; elvégezett dolog tehát számunkra is, hogy mi is naponként és óránként meghalunk önmagunknak.

Ezzel lesz teljessé az Ő halálával való közösségünk. „Ha egy meghalt mindenkiért, mindnyájan meghaltak.” Megtaláltuk a rendeltetésünket: <u>Őbenne meg van határozva a jövendőnk.</u>

*

Kezdődik azzal, hogy „Ő miérettünk”. És végződik azzal, hogy „mi Őérette”. Közben pedig – eleitől végig – egyek vagyunk Ővele: „mi Őbenne, és Ő mibennünk”. Egyek Ővele az Ő halálának közösségében, amelyből élet, örök élet fakad véghetetlenül!

***

Rólunk, nélkülünk

(A Kálvin téri templomban 1930. febr. 13-án.)

„Az Isten volt az, aki a Krisztusban megbékéltette
magával a világot, nem tulajdonítván nekik az ő bűneiket,
és reánk bízta a békéltetésnek igéjét. – Krisztusért járván
tehát követségben, mintha Isten kérne mi általunk:
Krisztusért kérünk, béküljetek meg az Istennel.
Mert azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette értünk,
hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne.”
II. Kor. 5, 19 – 21.

A legértékesebb vallomások azok, amelyek önkéntelenül születnek meg. Amikor valaki bejelenti, hogy most fel fogja tárni előttünk az életének rejtett alapjait, legszentebb meggyőződéseit, akkor abba teméntelen színészkedés, sőt jóhiszemű önáltatás is vegyülhet. Egyáltalán nem biztos, hogy csakugyan olyan komoly szerepet játszanak az életében a megvallott igazságok, mint amilyet ő maga tulajdonít nekik! De amikor valami másról van szó, és csak úgy mellesleg nyerünk szinte észrevétlenül bepillantást egy ember belsejébe, akkor biztosak lehetünk: megismertük az igazi mozgató rugóit.

Ezért olyan értékesek Pál apostolnak a leveleiben azok a szakaszok, amelyekben nem „ex thesi” fejtegeti Evangéliumának nagy tanításait, hanem egyebek kapcsán árulja el, milyen alapokon nyugszik egész élete és munkája. A felolvasott versekben is a Krisztusban lett váltságnak legmélyebb titkait tárja fel, holott nem arról akart voltaképpen szólani. Az ő apostoli tekintélyét akarta csak megvédeni az ellene áskálódók vádjai ellen. De közben kibuggyannak a lelkéből ezek a mázsás gondolatok, amelyeken azóta is szüntelenül rágódhatott a keresztyén hit tudománya.

A felületes olvasó természetesen fennakad itt, és fölösleges komplikációkat lát csak az apostol gondolatmenetében. Könnyebb olvasmány volna egy-egy levele, ha nem görgetné az utunkba ezeket a gondolattömböket. De lehet úgy is olvasni az írásait, hogy az ember éppen ezekben találja meg a legnagyobb kincseket. Nagyon mélyről hozta ő elő azokat. Nekünk is rá kell szánnunk magunkat arra, hogy mély bányák sötét tárnáiba szállunk alá értük. De aki nem kerüli a sötétség félelmeit a mélységben, és aki nem kíméli magát a szűk járatokban való alázatos meghajlástól, – az rátalál az aranyra ott is, és az ráismer az apostol kincseiben is a maga kincseire.

Próbáljuk meg ezt a nehéz munkát most is, akármilyen összetörettetéssel és önmegtagadással jár is!

A felolvasott versekben – egy kis leegyszerűsítéssel azt lehet mondani: – két dologról van szó. Valamiről, ami elvégeztetett, és valamiről, ami megkezdetett. Amazt Isten cselekedte. Emezt emberekre bízta. Pál apostol mind a kettőt ugyanazzal a kifejezéssel „megbékéltetésnek” nevezi. De világos, hogy két különböző dolgot kell értenünk alatta. Más a „megbékéltetésnek” az a szolgálata, amelynek ő is letéteményesének tudja magát. Abban telt el az egész élete, hogy „Krisztusért járván követségben” kérte, unszolta az Isten ellen zendülésben álló világot, rakja le öngyilkos harcának fegyvereit, és hódoljon meg Isten előtt. Azóta is folyik a bűnös emberiségnek ez a pacifikálása az Isten országlása érdekében. És soha nem lesz befejezve, amíg olyan lesz az ember e föld hátán, amilyenek mi is vagyunk. De emellett, sőt ezt még

megelőzően más az a „megbékélés”, amelyet Pál apostol szerint Isten egyszersmindenkorra elvégzett, – nem az emberi történelem fejleményeiben, hanem Önmagában.

Mi most fordítsuk figyelmünket erre az utóbbira. Az előbbivel úgyis meglehetősen tisztában vagyunk. Amikor elolvassuk ezeket a verseket, önkéntelenül is az emberi életben véghezviendő és tényleg folyamatban is levő „megbékéltetés” szokta megragadni a lelkünket benne. Mintha ez iránt még elég fogékony érzékünk volna. De el szoktuk hanyagolni a dolog másik oldalát, azt, hogy függetlenül a „megbékéltetés szolgálatától” annak lendületes előhaladásától, vagy szomorú ellanyhulásától, sikereitől vagy visszaeséseitől, minden változandóság felett örök, végleges fenségben ott tündöklik az Isten ténye: „megbékéltette magával a világot”.

Az emberéletben végbemenő „megbékéltetést” hagyjuk hát most a háttérben, és emeljük ki alapigénkből az Isten végzéseit.

I.

Az első kérdés, amely feltolul bennünk, az, hogy mi értelme van egyáltalán az ilyen egyoldalú „megbékéltetésnek”? Végezhet-e valamit az Isten így „rólunk nélkülünk”? Lehet-e jelentősége ránk nézve bárminek, ami nem az életünk tényeiben jelentkezik, hanem azoktól elválasztva, szinte a fejünk felett lebeg?

Közelítsük meg a dolgot az emberi viszonylatokból vett példákkal! Vajon csakugyan az az egyedül számottevő tényező az életünkben, ami annak valóságos birtokát képezi? Valaki azt mondta egyszer tréfásan, hogy manapság azzal lehet mérni az emberek vagyoni állapotát, hogy mennyi adósságuk van. A tréfás mondásban nagy igazság rejlik. Valóban, nem csak az teszi ki egy embernek a gazdagságát, amit a tárcájában vagy a páncélszekrényében őriz, hanem az is, sőt sokszor nagyobb részben az, ami mások lelkében él, mint róla alkotott ítélet: a hitele, a „bonitása”. Ha valaki azt tönkreteszi hitelrontó hírek terjesztésével, nagyobb kárt tett, mintha kifosztotta volna egész készpénzvagyonából. A tényleges vagyon érintetlen maradhat, a gyár épületei állhatnak, bennük a gépek zúghatnak, a raktárak telve lehetnek árucikkekkel, – de járjon körül a világban valami rágalom az egész üzlet megrendült szilárdságáról, és bekövetkezik a romlás. Mindenki szabadulni igyekszik részvényeitől, zuhan az áruk a tőzsdén, és máról holnapra rombadől a nagy vagyon anélkül, hogy egyetlen szöget is kivettek volna a tényleges állományából.

Ez a gazdasági életből vett kép hű mása az erkölcsi viszonylatainknak is. Nem csak az teszi ki egy embernek erkölcsi értékállományát, ami benne tényleg megvan: neveltetéséből leszűrődött jó szokásai, küzdelmei közben kialakult vonásai, egész addigi életében kiforrott jelleme. Ehhez óriási ráadásként hozzájárul még az az erkölcsi tőke, amellyel nem önmagában, hanem másoknak róla való ítélkezésében bír. Hányszor megtörténik, hogy megvetett, kitagadott emberré válik az, aki pedig ma ugyanaz a becsületes tiszta lélek, aki tegnap volt. Benne semmi sem változott. Rajta kívül történt valami, ami mégis sorsdöntő jelentőséggel bír ránézve!

Az ilyen szomorú esetekből kitűnik, hogy a mások lelkében végbemenő ítélkezés és a valóságos állapot között nem szabad megszakadni az összefüggésnek. Legalábbis abban az irányban, hogy az ítélkezés nem maradhat el a valóság mögött. Helytelen és vétkes minden olyan ítélet, amely nem tulajdonítja az embernek javára azt, ami jó megvan benne. Akár gazdasági, akár erkölcsi javakról van szó, vigyázzon mindenki, hogyan vélekedik az embertársáról! Anélkül, hogy egy ujjával is hozzányúlt volna ahhoz, ami az ő tulajdona, mégis rablójává válhat igazságtalan feltevéseivel!

De a másik irányban nincs elzárva az ítélkezés szabadsága: többet, mint amennyi valakinek a tényleges birtoka, mindig szabad, és néha kell is a javára betudnunk neki. És jól tudjuk, hogy

amilyen életgyilkoló hatása lehet a valóságon alulmaradó ítélkezésnek, ugyanolyan életfakasztó, életmentő tett lehet az ítélkezésnek a valóság színvonala fölé szárnyalása. Gazdaságilag is sok tönkrement életet indított el újra a boldogulás útján az, hogy valaki nem tekintett az ő nincstelenségére, hanem „jónak tartotta" őt egy kölcsön összegére, bizalommal hitelezve neki „a levegőre". Erkölcsileg is hány embert állított már talpra az, hogy amikor lesüllyedt már a mocsár fenekére, és joggal elfordulhatott mindenki tőle, akadt egy jóbarát, aki nem azt nézte, hogy ki áll előtte tényleg, hanem a vállára tette a kezét, a szemébe nézett, és kimondotta az ítéletet: „Barátom, te igazában nem ez az ember vagy, te más is tudsz lenni!"

Ha gondolataink ezeknek az emberi viszonylatoknak a létráján felkúsznak, kezdjük már sejteni, hogy mit jelent az, ha Isten felőlünk Önmagában végez valamit! A húsunkba vág a tényleges valóság is. De még inkább sorsdöntő az, hogy a tényleges valóságtól függetlenül milyen gondolatokat táplál Ő mifelőlünk! Sőt ki kell rúgnunk a lábunk alól az emberi viszonylatoknak a létráját, és ki kell bontanunk a hitünknek szárnyait, ha egészen közelébe akarunk férni az igazságnak. Mert az Istenhez való viszonyunkban van valami összehasonlíthatatlan titok: Ő a Teremtőnk nekünk. Ha Ő gondol valamit, az nem csak feltevés, sejtelem, reménység, hanem teremtő erejű végzés. Amit Ő minekünk javunkra tulajdonít, az örökre szóló valóság, hatalmasabb, mint az életünkben tényleg meglevő, megtapasztalható és megfigyelhető. Rejtve maradhat talán a szemünk előtt. De ha majd elmúlik az ég és a föld, ki fog tűnni, hogy abban nem tehetett kárt a múlandóság.

A valóságban lehet az emberiség telis-tele az Isten ellen való hadakozással. Kavaroghat és hullámozhat a lázadásnak évezredes sötét áradata. Isten kifeszítette már fölötte a fénylő szivárványt. Ő magában elvégezte, hogy az emberiséget nem ilyennek látja, hanem – igen, rólunk, nélkülünk döntve: – „megbékéltette magával a világot."

II.

A második kérdés, amely nyomban felmerül, az, hogy miért volt szükség az Istennek ilyen egyoldalú végzésére? Miért nem tartja fönt velünk való viszonyát a tényleges valóság alapján? Miért nem írja egyszerűen azt a javunkra, ami jót mi csakugyan fel tudunk mutatni? Mi szükség van arra, hogy Ő a maga szuverén jótetszéséből mondja ki, hogy „megbékéltetett bennünket magával"? Nem elég jó békességben vagyunk mi vele?

Itt kezdődik a szűk, sötét tárnába való alászállás! Mert az ember ennél a kérdésnél mindjárt kezdi előszámlálni lelki számadásai „követel" rovatának sok-sok tételét. Buzgó imádságait. Szorgalmas templom-látogatását. Adakozását. Jótékonykodását. Egész tisztes „vallás-erkölcsiségét". Mindent, amivel olyan nagy szorgalmatossággal ápolni igyekezett az Istennel való jóbékességét.

Az ősi református kátéból annak idején mindnyájan megtanultuk pedig a kemény vallomást, amely megtanít Isten előtt meghajtani önelégültségünk fejét, és büszkeségünk gerincét: „Természet szerint hajlandó vagyok Isten... gyűlölésére". Eszerint minden hódoló békeajándékunk csalóka látszat csak, amely mögött kitörésre kész ellenséges lélek lakozik! „Túlzás!" – csattan fel erre az elevenében talált ember. Pedig színtiszta igazság. Csak azt kell egyszer megértenünk, hogy az Isten előtt való igazvoltunkat nem az a számadás dönti el, amit mi vezetünk róla, hanem az, amely Istennél van nyilván tartva. Nem az a döntő, hogy mi mennyire vagyunk megelégedve az Ővele való békességünkkel. Ő a megmondhatója csak: nem sebezzük-e szívét szünetlenül ellenségeskedésünk fegyvereivel!

Én a világosság vagyok – mondja Ő, – ti pedig elzárkóztok előlem. Gazdagon árad felétek kijelentésem napfénye, szeretné átjárni az életetek minden zugát. De hiába lövellem rátok az igazság megismerésének sugárözönét, – ti lehúzzátok ablakaitok függönyeit. Nektek elég, sőt kellemesebb a félhomály. Meghúzódtok tévelygések ködében. Titeket zavar a világosság!

Én az élet vagyok, – mondja tovább, – ti pedig lemondotok rólam. Átmelegítem a világot, hogy kihajtson minden csírája, és virágba boruljon téli kopaszsága. De ti nem hisztek a tavasz leheletének. Behúzódtok szobáitokba, és a magatok kisded gyönyöreivel rakjátok még mindig kandallótok tüzét. Azt vélitek, hogy azokban van az életetek szépsége, kiteljesedése. És elszalasztjátok az igazi életet, amelyet bennem találhatnátok meg.

Én vagyok a szeretet – mondja újra, – de ti nem tartotok velem! Szeretném paradicsommá változtatni a világot. Kiirtani belőle minden csúnya gazt. Felegyenesíteni benne minden letört virágot. Bekötözni benne minden megsebzett ágat. De ti nem jöttök ki a munka és a szolgálat kertjébe, hogy nekem segítsetek. Ti otthon maradtok, ki-ki a maga hajléka szűk kis világában. Vállatokat vonogatjátok hívásomra. Magamra hagytok. Ti csak önmagatokat szeretitek.

Az Isten minket szerszámaiul teremtett, de csorbák, használhatatlanok vagyunk, és rajtunk meghiúsulnak felséges elgondolásai. Ellenálló rossz közeg vagyunk, amelyben megnehezül az Ő mozgása. Rossz vezető anyag az életünk, amelyben csak küszködve, lecsökkentve áradhat az Ő villamos ereje. Kiálló sziklás szigetek vagyunk az Ő életének hömpölygő folyamában; hullámaival fáradhatatlanul ostromol, mi mégis útjában állunk szabad áramlásának.

Isten szempontjából nézve ez a valóságnak képe. Ami jó van benne, annak köszönhető, hogy Isten erősebb, mint mi. Nem mirajtunk múlik, hogy legyen, – csakis azon, hogy Ő nem fárad bele velünk való tusakodásába. Magunkban mi – ellenségei vagyunk. Bűnösök vagyunk.

Mintha valami világot betöltő nagy látomás bontakoznék ki Pál apostol szeme előtt. Kiment a parancs, hogy mindenek jelenjenek meg a királyi palota előtt, mert a fenséges úrnak fontos közlése van mindenek számára. Gyülekezik is a tarka sokaság. Együtt tolonganak a hívők és a hitetlenek, a becsületesek és a becstelenek, a köztiszteletben állók, és a közmegvetéssel megbélyegzettek. Oh, sokféle különbségtől tarkállanak. De csak az öltözetük más-más. Amint ott várakoznak tolongva a küszöb előtt, és egymásra néznek: összevillanó tekintettel felismerik egymást és megértik egymást. Cinkostársak ők mind abban, hogy nem akarják a király uralkodását! Mit határoz az, hogy az egyikük a nyílt lázadás fegyvereit viseli, a másik meg rejtve hordja a fegyverét köntöse alatt? Mi különbség van itt a ledér élet mocskos ruhája, és a külső szentség képmutató díszöltözete, az elzüllött becsület rongyai, és a tisztes jellem kényes, hiú eleganciája, a káromkodó hitetlenség fegyencruhája, és a hitvallás rozsdaverte páncélvértezete között? Az, aki az elzárt ajtó mögött lakozik, mindnyájukkal tisztában van. Szorongó félelemmel várják: mit akarhat velük?

Aztán nyílik a kapu, és megjelenik a hírnök. Felhangzik a királyi üzenet, és az elcsodálkozás moraja fut végig a tömegen. A felséges úr úgy végezett felőlük, – felőlük! – hogy nem ellenségeinek, hanem békés híveinek tekinti őket. Magában elvégezte, hogy nem rója fel nekik titkos és nyílt zendülésüket. Megbékéltette magával alattvalóit.

Ez az Isten üzenete mihozzánk, hirdeti Pál apostol. A valóság rút és kárhozatos. Jaj volna, ha ahhoz igazodnék az Isten ítélete! De a valóság nem számít többé. Az emberek mind egyetemben bűnösök. De Ő úgy végzett felőlük fenséges jótetszéséből, hogy „nem tulajdonítja nekik az ő bűneiket.”

III.

Még egy kérdés tör fel elámult lelkünkből: hogyan lehetséges ez? Minek köszönhetjük azt a nagy, ingyenvaló ajándékot, hogy noha ellenségek vagyunk, ez nem tudatik be nekünk, és noha ezerszer megszegtük a békességet Istennel, Ő mégis azt tulajdonítja nekünk, hogy megbékélt igaz hívei vagyunk?

A hírnök megadja a választ. Némán félrevonja a kárpitot a királyi csarnok kapuja elől, és mi beleláthatunk annak fénylő rejtelmeibe. Odabent áll az oltár. Rajta vérzik az áldozat. Nem említi itt kifejezetten Pál apostol, de néhány verssel előbb szó volt róla: „Egy meghalt mindenkiért." És amint reászegezte tekintetét a Krisztus kereszthalálára, nem is vette le róla a továbbiak során sem. Amikor az Isten „megbékéltető" végzéséről szól, akkor is az tölti be még a lelkét, amit ott látott. Onnan tudja, onnan hozza az üzenetet. Ott dőlt el a csodálatos királyi végzés. Ott található meg a magyarázata is.

Mert minden jóváírásnak megvan az ára. Valahol, valakinek meg kell fizetnie érte. Nem segít senkin a valósága fölé emelkedő, neki többet tulajdonító ítélet, ha nem rejlik mögötte áldozat – egyszerűen azért, mert a nélkül csak üres szóbeszéd. A rossz, fogyatékos valósággal mégis csak le kell számolni valahogy, valamilyen formában meg kell szenvedni érte, és el kell viselni a terhét. Azt mondjátok, hogy az édesanya nem rója fel züllött fiának mindazt, amivel korai őszületbe borította fájdalmas fejét; hogy amikor ránéz, szeretete makacs szívósságával, még mindig csak azt a fiút akarja látni benne, akit megálmodott felőle anyasága hajnalán; hogy egyszerűen nem vesz tudomást a valóságról? Igaz, nem vesz róla tudomást, – és mégis tudomást vesz róla. Nem bocsátja be a valóságot a lelke világos szobájába, nem akar rágondolni; mégis kénytelen befogadni, még ha hamar betuszkolja és bezárja is a hátsó sötét szobába; nem gondolva rá, mégis magában hordja. És milyen ádáz lakót hord magában! Mennél jobban bezárta, annál nyughatatlanabb! Tépi körmeivel, vágja két kezével, rázza-döngeti erős karjaival börtönét, és a ház gerendázata napról napra roskatagabb. Nézz bele az édesanya arcába és meglátod, hogy nem ingyen van az, hogy ő mást gondol a fiáról, mint ami a valóság!

Régi pogány görög községeknek volt az babonás szokásuk, hogy az év bizonyos napjain körülhordoztak egy állatot, kost vagy kecskebakot, az úgynevezett „pharmakost", az „orvosságot", az „ellenszert". Azt tartották róla, hogy mint valami misztikus szivacs, magába szívja mindazt a bajt, átkot, veszedelmet, ami a község feje felett lebeg. S ha aztán a körmenet végén elégetik vagy a tengerbe vetik, vele együtt eltávolítottak minden ragályos betegséget, természeti csapást, balsorsot. Babonás dadogás egy megsejtett isteni titokról: csak attól az átoktól könnyebbül meg az ember, ami helyette reáhull az érte szenvedő áldozatra.

Ez a titok ragyog felénk a Krisztusból. „Isten Őbenne megbékéltette magával a világot, nem tulajdonítván nekik az ő bűneiket."? Igen, azért, mert Ő az „Isten báránya" volt, „aki elveszi a világ bűneit". Úgy járt-kelt közöttünk, mint a kiszemelt áldozat, amely magára gyűjti a rontó erők mételyét. Nem volt olyan emberi bűn, amelynek fullánkját ne fogadta volna be a szíve, olyan Isten ellen való lázongás, amely elé oda ne tartotta volna vérző lelkét, olyan elszabadult sátáni ellenségeskedés, amelynek martalékul ne kínálta volna fel önmagát. A kereszten teljessé lett az áldozat. A „bárány megöletett."

Oh, titkok titka! „Isten volt az, aki a Krisztusban megbékéltette magával a világot" ezen az áron! A szemünk előtt emberi tragédia játszódik le, de benne és általa az Örökkévalónak a szíve tárul fel. Ő, aki ellen lázadunk a bűnünkkel, Ő volt az, aki Önmagára vonta össze a kereszt villámhárítójában az ítélet lecsapó feszültségeit, hogy felettünk kiderülhessen az ég újra. Mint ahogy a tenger mélységeibe belefolyik a szárazföldek minden zavaros, piszkos folyóvize, hogy ott eltűnjön örökre minden tisztátalanság, s az óceán cserébe megint hófehér tarajú szelíd hullámokkal csókolgathassa a partokat: úgy nyelte el az isteni Áldozat megmérhetetlen mélysége a világ bűneit, hogy lehetséges legyen „bűneiket nem tulajdonítani őnekik."

Itt már nagyon mélyre kell lehajolnunk. Egészen a porba. Mennél jobban megértjük a Pál apostol üzenetét, annál mélyebb, némább, megtörtebb hódolatba. Minekünk tulajdoníttatik a „megbékéltség”, mert Őneki tulajdoníttatott az ellenségeskedés. „Mi Isten igazságává leszünk Őbenne”, mert Isten Őt, „aki bűnt nem ismert, bűnné tette érettünk.”

*

Nem csoda, hogy ahol ilyen végzésről van szó, ott egyúttal felséges kezdésről is szó van. „Ezt tettem teéretted”, – nem lehet ezt tudomásul venni úgy, hogy rögtön el ne hangozzék: „Mit teszel te énérettem?” Ha Isten így „megbékéltette” magával a világot, akkor ebből csak az folyhatik, hogy nekünk pedig „adta a megbékéltetés szolgálatát.” Egy célja, egy programja lehet már csak az életnek: a valóságot átformálni arra a képre, amit Isten teremtő gondolata ingyen kegyelemből már előre beletud a valóságba. Azt az Ellene való harcot, amelyet számadásaiban már Ő eltörölt az emlékezetből, le kell szerelni az életünk tényleges folyásában is. Meg kell békélnünk Ővele, és nem lehet nyugodnunk, amíg mások ellenséges indulatait is el nem csitítottuk boldog engedelmességgé.

Félelmetes egy megbízatás! Ha azt hinném is, hogy az egész világot megszelídíthetem, jobb belátásra bírhatom és meghódoltathatom az Isten előtt, jól ismerem az önnön szívemet, álnokul rejtőzködő ellenségeskedését, makacs lázadozását, ki ki-törő zendülő gondolatait, érzéseit és akarásait! És ha abban reménykedhetném is, hogy sikerül odahajtanom a magam kemény nyakát az Isten gyönyörűséges igájába, a szemembe mered a világ képe, teméntelen ősi, megátalkodott, mindenre elszánt istenellenes hatalmával. Ki tudná megmondani, melyik mezőn nehezebb végét érni a harcnak!

De gyönyörűséges megbízatás! Mert a mi „megbékéltető” hadjáratunk mögött ott tornyosul és föléje hajlik az Isten elvégezett „megbékéltető” tette. E nélkül valóban megbénítana az a kép, amelyet a Sátán felém vigyorogtat az önismeret hű tükréből. A valóság, úgy, ahogy magamban látom, mindennap újra kétségbe ejtene. De megtudtam, hogy ez a valóság nem számít. Önmagamban kiállhatatlan, haszontalan, izgága bűnös ember vagyok csak. De Istennek úgy tetszett, hogy ne így lásson engem, hanem „Őbenne”, aki értem meghalt. Magamban véve – csak a kárhozat varjai károgtak fejem felett. „Őbenne” – „Isten igazsága” vagyok, mocsoktalanul, megtisztítva, „megbékéltetve”.

És hiába nyitja fel a „sánta ördög” a házak tetőit, hogy megmutassa: mi lakik tényleg az emberek hajlékaiban. Jól ismerem az eltorzult emberarcot. Ha mást nem ismernék, csak a valóságot, odaírnám az emberiség kapuja fölé: „Hagyjatok fel minden reménnyel!”, és tudnám, hogy a pokol rémei között járok, amikor köztük járok. De Isten mást végzett felőlük. „Krisztusban” ez a rút valóság nem számít. Őbenne „az Isten igazságává” lett minden ember, akivel találkozom. És tudom, hogy elmúlik minden, ami most olyan végső valóságnak látszik, mint szétomló vár, de az örökkévalóságban megláttatik majd az, ami túlélte az elmúlást: amit Isten gondolt bele az emberekbe.

Megállva a Golgota magasságán és onnan széttekintve, látom a világra ránehezedő sötét ködöt is, de látom diadalmasan föléje tornyosulni a fénylő „új teremtést”.

„A régiek elmúltak” – lent marad a mélységben és nem számít már többé mindaz, ami sötét a látóhatáron. „Imé újjá lett minden”, – amint Isten elgondolta „a Krisztusban”, egyedül az érvényes mindörökre.

Így lehet – csak így lehet – munkába indulni a világban, az élet zsoltárával a szívünkben, a „megbékéltetés” üzenetével az ajkunkon.

***

A magunk odaadása

(Advent első vasárnapján. 1935. dec. 1-én.)

Lekció: II. Kor. 8, 1-9.

Textus: „Nem, amiképpen reméltük, hanem
önmagukat adták először az Úrnak,”
II.Kor. 8, 5.

Kell-e vajon előttetek igazolnom, hogy ezen az első adventi vasárnapon miért vettem fel elmélkedésünk alapigéjéül ezt a most felolvasott verset? Első tekintetre bizony úgy látszik, mintha nemcsak alapigénk, hanem az egész szakasz, amelyben előfordul, távol esne az advent ünnepi hangulatától. Prózai dologról van benne szó. Pál apostol Görögországba utaztában áthalad Macedónián. Ott találkozik régi híveivel, előző utazásai alkalmával alapított gyülekezetekkel. S ezt az alkalmat felhasználja arra, hogy közöttük gyűjtést rendezzen a jeruzsálemi és környékbeli, ez időtájban nagy ínséget látott gyülekezetek javára. Sok különbség választotta el azokat a zsidókból lett első keresztyéneket ezektől a pogányok közül megtérítettektől, akik között most Pál utazik. Annál fontosabbnak tartotta, hogy a testvéri segítség kezei nyúljanak át, nemcsak a köztük levő tengerek távolságain, hanem a fennforgó elvi szakadékokon is, s az adományok, mint a szeretet üzenetvivői, szövögessék minden különbség ellenére is az összetartozás erős lelki szálait. Amikor most Korinthus felé közeledik az apostol, elküldi oda előre levelét s benne beszámol tapasztalatairól, amelyek Macedóniában késleltették, magyarázatát adva így egyúttal annak is, hogy miért kell a korinthusiaknak még mindig várniuk megérkezésére, beérve egyelőre őhelyette tanítványának, Titusnak a jelenlétével, akit közéjük küldött.

Mi köze van ennek az ügynek a mi adventi örvendezésünkhöz? Azt hiszem, ti magatok is megadtátok már erre a kérdésre a feleletet. Hiszen emlékezhettek rá, hogy a felolvasott szakasz a karácsonyi örömhír hirdetésével végződik: „Ismeritek a mi Urunk Jézus Krisztus jótéteményét, hogy gazdag lévén, szegénnyé lett értetek, hogy ti az Ő szegénysége által meggazdagodjatok.”

Az egész szakasznak a gondolatmenete hasonlítható tehát egy zarándok útjához, aki végül is odaérkezik a betlehemi bölcső elé s ott csodálva, imádva szemlélheti a kimondhatatlanul nagy ajándékot: hogy a dicsőség Ura, a mérhetetlen világokat átölelő gazdagság Ura, érettünk, nyomorult, elesett teremtményeiért emberré lett. A karácsonyi örömünnepet várva mi is ilyen utat járunk; tekintetünket már a Betlehem fölött ragyogó csillagra szegezve és készülve arra, hogy leboruljunk tisztességet tenni a megszületett Kisded előtt, akiben az Örökkévalónak dicsőségét imádhatjuk.

Mivel Pál apostol szeme is az Istennek ezen az ajándékán nyugszik, miközben emberek ajándékait kéri és gyűjti, s miközben ennek eredményeiről beszámol, közelről érinthetnek bennünket szavai éppen most. Hiszen mi is elmondhatjuk, hogy az advent megünneplésének az a legméltóbb módja, az Isten nagy ajándékának karácsonyi átérzésére az a legillőbb felkészülés, ha már előre is hálára hangoljuk a szívünket és hálánkat abban mutatjuk meg, hogy ami kicsiny adomány telik tőlünk, azt mi is odaadjuk. El is hangzott a gyülekezet tagjaihoz a felszólítás: Adjatok az adventi hetek alatt! Adjon ki-ki, amennyit és amit tud, hogy legyen egyházunknak miből megsegíteni a segítségre szoruló testvéreinket és megkönnyíteni számukra az élettel vívott keserves harcukat a téli hónapok alatt!

I.

Már most ezzel az adakozással kapcsolatban és minden más hasonló adakozással kapcsolatban egy nagyon fontos igazságra tanít meg alapigénk. Arra, hogy szép dolog, örvendetes dolog az áldozatkészség megnyilvánulása, – Pál apostol is nagy örömmel számol be arról, hogy várakozáson felül milyen nagyszerűen megnyilatkozott a macedóniabeliek áldozatkészsége, – de van ennél valami nagyobb is. Mindenek felett annak örül az apostol, hogy a macedóniabeliek elsősorban nem is az adományaikat adták oda, hanem önmagukat adták. És amikor „önmagukat adták az Úrnak", ennek következtében történt az, hogy a pénzadományaikat is odaadták. „Isten akaratából" rendelkezésére álltak Pál apostolnak is (amint mondja: „nekünk is adták önmagukat"„). Megnyitották kezüket és zsebüket az ő felszólítására is, mert előbb teljes valójukat már rendelkezésére bocsátották az ő Uruknak Istenüknek. Isten elsősorban nem az adományainkat kívánja tőlünk, hanem a sajátmagunk odaadását!

Ebben a tételben kifejeztük az egész keresztyén erkölcsi felfogásnak az alapigazságát. Vagyis azt, hogy igazában sohasem szabad egyes cselekedeteket önmagukban, a cselekvő személytől elválasztva elbírálni, mert a cselekedetnél mindig fontosabb a mögötte rejlő lelkület. Egyes szép és jó cselekedetek lehetnek hasonlatosak a karácsonyfára ráaggatott gyümölcsökhöz. Az ilyen mesterségesen feldíszített fa lehet ékes látvány, és rajta minden dísznek meglehet az értéke. De sokkal, sokkal nagyobb, értékesebb dolog az élő fában rejlő élet, amely magától munkálkodik, hajt és gyümölcsözik! Isten is éppen ezért az egyes cselekedetek mögé nézve mindig a lélek belső titkait kutatja. „Adsz sok mindent", – mondja, – „adsz pénzedből, idődből, erődből. Szép, jó, örvendetes, hasznos. De vajon adod-e önmagadat? Vajon nem rejtőzik-e adományaid mögött mégis elzárkózó, önmagának élő és éppen ezért nagyon szánandó, nyomorult lélek?" És amint már az Ótestamentumban is elhangzott az Ő felszólítása, nekünk is mondja: „Adjad, fiam, a te szívedet nekem!"

Ezzel már azt is megmondtuk, hogy a legmélyebb keresztyén *erkölcsi* igazsággal együtt a legmélyebb keresztyén *vallási* igazság is kifejezésre jut az előttünk forgó elvben. Az ti., hogy Isten előtt semmilyen külső adománynak vagy áldozathozatalnak semmi értéke sem lehet magában véve. Isten előtt egyedül a szív belső odaadása számít. Külső adományoknak és áldozatoknak bármilyen nagy halmaza is talán csak arra jó, hogy vele alibit bizonyítson az Istentől menekülő szív s hogy látszatok palástját borítsa magára, amelyek mögött elbújhat. Ravasz az emberi szív! Úgy el tudja önmagát ámítani! Végül is elhiszi, hogy Istent is sikerült megtévesztenie! Pedig, ha még oly nagy, akár a fanatizmusig menő buzgósággal fűtött ezernyi cselekedetben mutatja az Isten felé a maga odaadásának jeleit, mind hiábavaló, ha a szíve legbelső rejtekeit megtartja önmagának. Egyetlen áldozatot ismer a mi vallásunk: azt, amelyikre Pál apostol szólít fel egy helyen: „Az Isten irgalmasságára kérlek titeket", – mondja, már ezzel az unszoló, sürgető hanggal is elárulva, hogy milyen nagyon lényeges dologról van szó, mintha azt akarná mondani, hogy csak ezt az egyet ne mulasszuk el, mert ha ezt az egyet elmulasztjuk, akkor minden egyéb hiábavaló. Nos, mire unszol, mit sürget? – „Szánjátok oda a ti testeteket és lelketeket élő, szent és Istennek kedves áldozatul!" Vagyis: adjuk önmagunkat! Minden egyéb majd ebből következik, de e nélkül minden csak hazug látszat volna.

Milyen sokszor megfeledkezünk erről! Érthető is. Hiszen a mi emberi szempontjainkból nézve a külső cselekedet a fontos. Mostani, karácsonyelőtti gyűjtésünknél is a mi szegényeink érdekében az érdekel minket, hogy lesz-e elég élelmiszercsomag, elég ruhaadomány, elég tüzelőre való? Ha lesz, akkor gyűjtőakciónk eredményes volt, még ha az adakozók közül sokan egyáltalán nem adták is „önmagukat az Úrnak". Milyen könnyű itt megállni, és elfelejtkezni arról a fontosabbról, ami még hátra van!

Úgy látszik, hogy Pál apostollal is ez történt meg: elsősorban arra gondolt sokáig, hogy csak összegyűljön a segélyezéshez kívánt, mennél nagyobb összeg. És csak később látta, meglepetve és megszégyenülve, hogy várakozáson felül gyűlt a pénz is, de fakadt munkásságából ennél sokkal nagyobb, becsesebb eredmény is. „Nem amiképpen reméltük", – mondja. Pedig eleitől fogva reménykednie kellett volna abban, amit most örvendezve lát, hogy ti. a gyűjtés a macedóniabeliek számára nagy belső megújhodásnak az alkalmává lett, hogy miközben „erejük szerint, sőt erejükön felül" odaadták a pénzüket, ebből indíttatást nyertek egész életük revíziójára, komoly, mély önvizsgálatra, és ennek eredményeként a teljes odaadásnak olyan megújulása mutatkozott náluk, hogy öröm volt nézni egyéni és gyülekezeti életüknek tavaszi felfrissülését.

Okulva ezen az eseten, határozzuk el, hogy mi mindig szem előtt fogjuk tartani ezt a nagyobb eredményt is, amely felé törekednünk kell. Gyűjtsük az adományokat most is, máskor is. Gyűjtsük, ha majd rákerül a sor a templomunk megépítéséhez szükséges nagy összegnek előteremtésére. És ne csak gyűjtsük, hanem adjunk mi magunk is „erőnk szerint, sőt erőnkön felül". De leghőbb vágyunk az legyen, hogy a mi Urunknak Istenünknek odaadott szívű gyermekei legyünk, akiknek áldozatkészsége nem alkalmi megnyilatkozás csupán, hanem az egész életen áthúzódó szeretetnek, hódolatnak, hálának a megpecsételése!

II.

Milyen titokzatos, milyen nagy dolog ez az önmagunk odaadása! Ha az ember kissé elmerül abban, hogy mit jelent ez, órákhosszat tudna róla beszélni. Most csak hadd mutassak rá arra, hogy ez az emberi életnek csúcspontja, ahol éppen ezért ellentétes irányba szétfutó vonalak találkoznak. Együtt találunk itt olyan ellentéteket, amelyek egyebütt nem egyeztethetők össze, amelyek körül évezredek óta folyik a vita a legnagyobb gondolkozók között. Ki ezen, ki azon a párton foglal állást, de soha nem értik meg egymást, úgy látszik, hogy mindkét félnek igaza van és mégis az egyiknek az igazsága kizárja a másikét. Igen, mert lent vannak a hegy tövében. De amikor felérkeznek ide a csúcsra, ahol az ember önmagát odaadja Istennek, akkor találkoznak egymással.

Szabad az ember akarata? Hát hogyne volna szabad! Megkötött, meghatározott, determinált lény az ember? Hogyne volna az! Mind a kettő igaz és együtt igaz.

Az ember szabad. Mert amikor odaadod magad Istennek, amikor boldog hódolattal elmondod ezt az imádságot: „Uram, ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied. Rendelkezzél velem Te és a szívem minden dobbanása, a szám minden mondása, az erőm minden megnyilatkozása szolgálja a Te dicsőségedet. Ne legyek én más, mint szerszám a Te kezedben, amellyel szabadon munkálod a te céljaidat." – akkor tudod és érzed, hogy szabad vagy. Ki ne élt volna át ilyen pillanatokat? Ezekben a pillanatokban mi sem bizonyosabb, mint az, hogy nem vak bábok vagyunk, amelyeket akaratukon és tudtukon kívül külső erők mozgatnak. Életünk a magunk kezében van és mint valami szent ajándékot felemelhetjük, felajánlhatjuk Istennek. Rendelkezünk magunkkal, odaadjuk magunkat.

De mire adjuk magunkat? Arra, hogy az Övéi legyünk, Ő rendelkezzen velünk, Ő tartson hatalmában minket. Tehát szabadok vagyunk, – de arra, hogy az Ő rabjai legyünk. Más szabadság nincs. Minden más szabadság csak képzelődés. Aki ettől a rabságtól félti a nyomorult életét és fenn akarja tartani Istennel szemben a maga függetlenségét, – az a legnyomorultabb rab. Ő is kénytelen odaadni magát. Milyen sokfélének oda tudják adni magukat az emberek! De ez az odaadás nem a szabad akarat döntése. Ez elsodortatás, viharos szenvedélyektől való elragadtatás, zsarnoki szokások gyeplőjében való robotolás, a körülmények kénye-kedve szerint való hányattatás.

Egyetlen igazi szabadság van: odaadni magunkat Istennek. Ebben az önként elismert és elvállalt rabságban virul ki az emberi lélek minden magasabbrendűsége, igazi méltósága, világfeletti rendeltetése. De jól értsük meg, mit jelent magunkat így Isten tulajdonába adni. Nem egyéb történik ilyenkor, mint készséges elismerése egy olyan tényállásnak, amely különben is tényállás. Olyasvalamit adunk oda Istennek, ami amúgy is az Övé. Mert ebből az egész nagy világból semmit sem vihetünk elé, amivel bármit is hozzá adhatnánk az Ő gazdagságához. Hiszen az ég és a föld és annak teljessége mind az Ő teremtménye és Őbenne áll fent. Mi is mindenestől az övéi vagyunk. Minden leheletünket Ő diktálja és a szívünk egyet sem doboghat tovább, mint ameddig Ő engedi. Minden hajszálunkat Ő tartja számon és mindenestől az Ő kezében van az életünk. Csak arról lehet szó, hogy erre a tényállásra mi rámondjuk azt, hogy ne is legyen másképp sohasem, mert az Ő kezében vagyunk a legjobb helyen; az Ő tulajdonának lenni a legfőbb jó, amit magunknak kívánhatunk; ha az Övéi vagyunk, azok is akarunk maradni örökké!

Tehát olyan függésnek a boldog, készséges elismerése ez, amelynek a láncait úgysem tudjuk elszaggatni, de amelynek a láncait sokan kínlódva csörgetik és magukat véresre gyötörve próbálják lerázni. Mi nem lázadozunk ellene. Mi hálásak vagyunk azért, hogy az Ő uralma alatt állhatunk. Örömmel valljuk, hogy joga van ránk tenni a kezét úgy és akkor, amint és amikor akarja. Engedjük, sőt kívánjuk és kérjük, hogy rendelkezzék velünk szabad tetszése szerint. És megfogadjuk, hogy az életünk végéig az Övéi akarunk lenni, bármit végez felőlünk.

Észreveszitek ugye, hogy milyen nagy dolog – hogy az életünk legmagasabbrendű aktusa ez, – magunkat odaadni Istennek? Nem is egyszeri aktus ez, – mert hiszen nem egyszer akarunk csak felemelkedni ennek a csúcsnak a magasságára. Állandóan megújuló aktus kell, hogy legyen, hogy életünk a magaslatokon való állandó járássá váljék. A macedóniabeliek sem akkor adták oda magukat először és utoljára az Úrnak. Elkezdték ezt már akkor, amikor keresztyénekké lettek; most, Pál látogatásakor ki tudja hányadszor – ünnepélyesen megismételték, és az életük végéig bizonyára még sokszor újra átélték ezt a csodát; a szabadságról való lemondásban kínálkozó felszabadulást, az életnek odaadásában az életnek megtalálását...

III.

Nem egyéb ez az állandó életgyakorlattá váló legnagyobb emberi aktus, mint az Evangéliumnak gyümölcse. Pogányok életében ilyesmi nincsen. Akik nem ismerik Istent úgy, mint ahogy a mi Urunk Jézus Krisztus Evangéliumában nekünk megjelentette magát, azok nem adhatják oda magukat Őneki. Az életünknek ez az odaadása csak válaszadás arra, amit Ő mondott, amit Ő adott, amit Ő cselekedett úgy, amint azt az „örömöt hirdető” Igéből tudjuk. És itt újra bekapcsolódik elmélkedésünk a karácsony-közeli gondolatvilágba. Mi azért adhatjuk magunkat oda Őneki, mert tudjuk, hogy milyen nagy az Ő ajándéka, amelyben Ő adta először Önmagát minekünk. Előbb Ő jött elő megfoghatatlan lényének titkaiból, Ő közelgett mihozzánk, Ő tárta fel előttünk örök szívét az Ő egyszülött Fiában. Erre felelünk mi a magunk odaadásával.

Megismertük Őt, mint teremtő és világokat kormányzó Atya Istent, aki mindeneket szeretetből fakadó végzései szerint a legjobban intéz. Megismertük, hogy jó és balszerencsénk nem vaksors szeszélyeitől függ; nem a véletlen űzi velünk kegyetlen játékát, amikor néha felkapnak az élet hullámai a magasba és mi a napfényben sütkérezünk, máskor meg megnyílnak alattunk a sötét mélységek és mi menthetetlenül alámerülünk, hanem örömünket-gyászunkat minden pillanatban jóságos kéz igazgatja. Ha ezt nem tudnánk, hogy adhatnánk oda magunkat Őneki? Ellenkezőleg, csak arra igyekeznénk, hogy valamiképpen kiragadhassuk

életünket a kezéből. Féltenénk a boldogságunkat Őtőle! Ó, pogány szívünk mindig kiújuló érzései! De amíg világosan ragyog felettünk az Ő ismeretének fénye, boldogan nézünk fel az égre, ahol a mi Atyánk él és uralkodik, akinek hatalma van mindenek felett, mi felettünk!

Megismertük Őt úgy is, mint Szent Lélek Istent, aki ebben a világban, annak minden romlása és zűrzavara között kiárasztva erejét emberi szívekbe, szakadatlanul folytatja a maga újjáteremtő, rendező, tisztogató, világmegszentelő munkáját. S amikor érezzük serkentéseit, indításait, nyugtalanító feddéseit, vigasztaló bíztatásait, – hogyne adnánk oda magunkat neki? „Jövel, Szent Lélek Úr Isten!" – ez az imádságunk. „Kinyitom előtted ajtómat. Legyen szívem kicsiny kamrája a Te szállásod. Végy hatalmadba és tégy templomoddá. Végezd bennem és általam áldott munkádat szabad jótetszésed szerint!"

És megismertük az Ő szerelmét amaz Egyetlenben, a Fiúban, aki közöttünk járt, szolgált, mindenkivel jót tett és végül odaáldozta magát a keresztnek fáján. Itt valóban végképpen bizonyossá válik előttünk, hogy Ő önmagát adja nekünk. Ez a látvány, a golgotai kereszt látványa, az, amellyel egyszer szembe kerülve nem tehetjük többé azt, hogy sötét arccal elfordulva odébbálljunk, a magunk önállóságát féltve elmeneküljünk, hogy ne legyen neki felettünk hatalma, ne avatkozzon bele életünkbe és ne vonjon minket az Ő akaratának rabságába. Ellenkezőleg: itt le kell raknunk fegyvereinket; el kell szégyellnünk magunkat sokáig makacsul vívott ellenszegülő harcainkért, és meg kell hódolnunk előtte. Itt nem mondhatunk mást, mint: „Uram, a vér, amelyet ontottál, drága fizetség volt. Elismerem, hogy megvásároltál engem ezen a nagy áron. A Tied vagyok. Hadd legyek az mindörökké!"

Megterült számunkra ez első adventi vasárnapon az Úr asztala. Rajta a kereszten megszaggatott, megtört testnek egyszerű jegye, a kenyér. Rajta az érettünk készségesen kiontatott vér egyszerű jegye, a bor. Újra felénk hangzik ezekből az egyszerű jegyekből az Ő szava: „Ezt tettem értetek, – egyenként és mindnyájatokért. Lássátok, én odaadtam magamat, és most is odaadom magamat tinektek. Hát ti?" – És mi adventi lelkünk minden ünnepi érzésével csak azt felelhetjük erre: „Itt vagyunk, hogy magunkat neked adjuk, Urunk! Fogadd el ezt az ajándékot kegyelmesen!"

*

Odaadjuk neki készségesen ezt is, azt is, esetről-esetre úgy, amint a szükség és az alkalom kívánja, amint majd elérkezik hozzánk egy-egy hívó, kérő szózat. Szíves-örömest meghozzuk az áldozatot, amikor életünk egy-egy darabkáját kell odaadnunk, egyszer megfelezve a falatunkat, másszor elhalasztva egy ruha megszerzését, amelyre kívánkoztunk; egyszer valamilyen szolgálatot vállalva másokért, amikor ugyanazokat az órákat a magunk szórakozására fordíthattuk volna, máskor belenyúlva a zsebünkbe és odaszentelve az Isten oltárára azt a pénzt, amit sok egyébre is elkölthettünk volna.

De ezek hadd legyenek másodrendű dolgok. Hadd legyenek csak jelképek s a fontos az legyen, ami ezek mögött van, ami ezeknél sokkal nagyobb dolog: hogy mi magunkat adtuk és adjuk mindig újra Őneki. Mint ahogy egy városba elérkező uralkodó elé kiviszik ás átadják a város aranykulcsát. Nem a régi ereklye felajánlása a fontos. Az csak jelképezi, hogy a városnak egész lakossága a fejedelem alattvalójának érzi magát és hódolattal hajlik meg előtte. Vagy mint ahogy régente a győztes hódítók elé szokták vinni a legyőzött országnak egy kosárnyi földjét, egy korsónyi vizét. Nem maga az ajándék volt az értékes. Az csak jelképezte, hogy átadják az egész országot, rendelkezzenek felettük a győzők.

Erre a teljes meghódolásra, a magunk teljes odaadására legyen alkalom ez az első adventi vasárnap, az úri szent vacsorával való élésünk, egész ünnepi előkészületünk!

***

Az Isten ajándéka

(Karácsony első napján, 1935. dec. 25.)

Lekció: Fil. 2, 5-11.

Textus: „Az Istennek pedig legyen hála
az ő kimondhatatlan ajándékáért!”
II. Kor. 9, 15.

Emlékezhettek rá, hogy az egyik elmúlt adventi vasárnapon Pál apostolnak ugyanebből a leveléből, sőt ennek a levélnek ugyanebből a szakaszából vettük alapigénket. Rámutattam akkor arra, hogy bár ez a szakasz első tekintetre nagyon prózai dolgokkal foglalkozik, mégis a karácsonyi öröm fénye tört át a felszín mögül. Arról a gyűjtésről van benne szó, amelyet Pál apostol Macedónián át utazva az ottani keresztyének között rendezett ínségsújtotta palesztinai testvéreik javára. Mivel ezt a gyűjtést Akhájában is folytatni akarta, a maga előtt Korinthusba elküldött levélben beszámol ottani híveinek az eddigi eredményekről és már jó előre utasításokat és buzdításokat intéz hozzájuk is a gyűjtést illetőleg. Láttuk, mint siklanak tova az apostol gondolatai ezektől az emberi adományoktól ahhoz az isteni adományhoz, amelynek előrevetett sugaraiban örvendeztünk az Advent idejében mi is. „Ismeritek” – úgymond – „a mi Urunk Jézus Krisztus jótéteményét, hogy gazdag lévén, szegénnyé lett érettetek, hogy ti az Ő szegénysége által meggazdagodjatok.” És a most felvett alapigénk is, amely az egész szakaszt lezárja, igazolja azt az állításunkat, hogy az apostol gondolatainak a hátterében állandóan ott volt a mi Urunk Jézus Krisztus e földre születésének, e világra eljövetelének, egyszóval a karácsonyi csodának a ténye. Mert végül is abban csendül ki az egész szakasz, hogy az apostol lelkéből előtör a kiáltás: „Az Istennek pedig legyen hála az Ő kimondhatatlan ajándékáért!”

Íme, a karácsony lényege egy egyszerű képben kifejezve: az Istennek „ajándéka”. Ki az közülünk, aki az elmúlt napokban ne foglalkozott volna ajándékokkal? Karácsony az ajándékok készítésének, az ajándékok várásának az ünnepe. És ez jól van így. A vallásos népszokások történetének kutatói elmondhatják nekünk, hogy az ilyen ünnepi ajándékozás szokása megvolt már a keresztyénség előtt is, és rámutathatnak arra, hogy ma is megtalálható a keresztyénségen kívül is. Tehát a keresztyének nyilván úgy sajátították el ezt a szokást másoktól. De ez a kérdés minket nem izgat. Akárhonnan ered is, akármilyen ősi pogány talajban gyökerezik is, sehol sem olyan helyénvaló, olyan illő az ünnepi ajándékozásnak ez a szokása, mint amikor az Istennek ajándékáról, a megszületett Megváltóról emlékezünk meg. Ilyenkor esik jól nekünk is megmutatni ajándékaink által a szeretetünket. És minden ajándék, amelyet emberi kézből kapunk, az által nyeri el magasabb méltóságnak a fényét, hogy emlékeztető jel az Istennek nagy ajándékára, a karácsonyi öröm igazi forrására.

Az Isten ajándéka! Merüljünk el kissé ebben a gondolatban. Mindenekelőtt hadd mutassak rá arra, hogy milyen nagy dolog az ajándékozás. Azután boncolgassuk kissé alkotóelemeire az ajándékozás fogalmát, hogy aztán végezetül az ajándék képében, mint valami tükörben, meglássuk a karácsonyi tény gazdag jelentőségét.

I.

Ajándék! Nem csodálatos-e, hogy ugyanaz a tárgy, amely karácsony estéjén oda kerül a karácsonyfa alá, néhány nappal azelőtt csak árucikk volt valamelyik boltnak a kirakatában vagy a polcain, – még valamivel azelőtt pedig valamelyik műhely vagy gyár ipari cikke, vagy másfajta emberi munkának a terméke? Most pedig ajándék! Mi változott rajta? Maga a tárgy változatlan. Csak új jelentőséget nyert. Éspedig olyan jelentőséget, amelyben az emberi lélek legtitokzatosabb mélységei nyilatkoznak meg. Mert az ajándékozás ebben az egész teremtett világban csak az ember kiváltsága. Aki szeret közöttetek bölcselkedni, vigye magával ezt a témát, és elmerenghet és elmélkedhet felette. Meg fogja látni, hogy az ajándékozás csakugyan valami olyan nagy dolog, ami a lét piramisának csak a csúcsán jelentkezhet.

A természet életében nincs ajándékozás, sem az élettelen anyag, sem a szerves élet világában. Beszélünk ugyan arról, hogy a nap adja a fényt, a kályha adja a meleget, a szántóföld adja a termést, a tehén adja a tejet és így tovább. De nagyon jól tudjuk, hogy ez nem „adás” a szó igazi értelmében. Hiányzik itt az öntudatosság, ami nélkül igazi ajándékozás nincs. Ezek természeti folyamatok, amelyek úgy játszódnak le, hogy a bennük szereplő tényezők egyszerűen elszenvedik azt, ami rajtuk és általuk végbemegy. Az emberi életben is beszélünk néha „adásról”, amikor voltaképpen ugyanilyen gépies, szinte öntudat nélkül is elvégezhető műveletekről van szó. Csakugyan, el is végezhetik az ilyen műveleteket gépek is, az ember helyett: az épülő ház falára nem kell, hogy az egyik kőműves „adja” a másiknak a téglákat, a gyárban a félig kész cikket nem kell hogy az egyik munkás „adja” tovább a társának, mert amazt jól elvégzi az emelőgép, emezt a futószalag.

Még az embernek is többet kell belevinnie a maga valójából az „adásba”, hogy az komolyan „adás” lehessen. Bele kell vinnie mindenekfelett a maga szabad önkéntességét. Nem igazi ajándék ezért az olyan, amely kényszerből származik. Nevezhetjük ugyan „ajándéknak” azt, amit egy meghódolt nép fejei visznek a győztes vezér elé, de nyilvánvaló, hogy nem érdemli meg ezt a nevet. Mernék csak nem vinni „ajándékaikat”! Szomorú kényszerből viszik. Vagy milyen sokszor csak valamely közszokásnak a kényszere váltja ki az emberekből „ajándékaikat”. Szívesebben nem adnák, de mit szólnának hozzá a többiek? Jó volna a karácsonyi ajándékozás közszokását is becsületes, őszinte önvizsgálat alá venni ebből a szempontból. Sokszor nem ajándék bizony, ami annak nevét viseli, hanem voltaképpen adó lerovása valamilyen hatalmas „muszály” uralmának.

Alapjában valamilyen kényszer rejlik az olyan „ajándék” mögött is, amely burkolt üzletnél nem egyéb: „Adok, hogy te is adj” a bevallott vagy be nem vallott jelszó. Mert másként nem juthat az ember hozzá valamihez, ami érdekében áll, kénytelen „ajándékokkal” egyengetni útját, – ha talán jövendő eshetőségek érdekében is.

Ezek mind alacsonyabb szinten lejátszódó ügyletek. Az igazi ajándékozás ezeknek messze föléje emelkedik. Az igazi ajándékban lélek nyilatkozik meg lélek számára. Akármilyen egyszerű tárgy legyen is az ajándék, ha igazán az, rajta van a léleknek tündéri himpora. Az ajándékozó és a megajándékozott közötti belső kapcsolat jut benne kifejezésre. Látható szimbóluma valaminek, ami láthatatlan; aminek gondolattársítása száz meg száz aranyfonallal szövi körül, mint a karácsonyfát a csillogó aranyhaj. Aki az ajándékot megérti, nem is azt nézi benne elsősorban, ami szemmel látható, hanem ezt a testi szemmel nem látható csillogást, a lélekből lélekhez szóló üzenetet, amelynek hordozója. Ezért szinte azt mondhatnánk: sákramentum-szerű dolog az ajándék. És megértjük, ha egyszerű, primitív népek körében csakugyan szakrális jelleget tulajdonítanak neki. Azok a fejletlen lelkű vademberek is érzik, hogy az ajándék sokkal több, mint maga a kézzelfogható tárgy; valami misztikus fény dereng körötte és titokzatos erők gócpontjául szolgál, ha egyszer – ajándék.

II.

Nézzünk bele ebbe a titokba kissé jobban. Az ajándékozó részéről először is lemondás történik. Valamit, ami eddig csak az övé volt, odaszán másvalakinek. Önként megszünteti a szóbanforgó tárgyhoz való tulajdonjogát. Eddig hozzátartozott az ő élete köréhez. A magáénak nevezhette, akár azért, mert tulajdon keze munkája állította elő, akár azért, mert megvásárolta, akár azért, mert valamilyen más jogos úton-módon jutott hozzá. De most kimondja a nagy szót a lelke mélyén: többé ne legyen az enyém. Leválasztja a maga életéről. Érzelmi szempontból lehet ez az áldozathozatal a legkülönbözőbb. Kezdve az olyan esetektől, amikor lelket megszaggató fájdalmak között megy végbe, el egészen az olyan esetekig, amikor zavartalan öröm kíséri. Mindegy, a dolog lényege az, hogy az ajándékozó önként megcsonkítja a maga életének birodalmát, elszakít annak területéből egy darabot, közelebb vonja a határokat a maga szívéhez. Most már kívül lesz a határon az, ami eddig belül volt. Másé lesz. Átruházza a felette való rendelkezés jogát őrá. Nevezhesse ő a magáénak. Tartozzon az ő életének birodalmához.

Ez, amint máris látjuk, azt jelenti, hogy az ajándékozás mindig kockázatnak a vállalása. Mert amíg valami az enyém, addig tudom, hogy mit cselekszem vele. De ha egyszer kezemből átengedtem másnak a kezébe, milyen biztosítékom van a további sorsa felől? Nincs többé beleszólásom abba, hogy mi történjen vele. Kiszolgáltattam a megajándékozott egyén szuverén hatalmának. Meglehet, hogy nála sokkal jobb kézben lesz, mint volt nálam; de meglehet, hogy rútul vissza fog élni vele. De ha sírva kell is ajándékomnak utána néznem, az ajándékozás megtörtént s a kockázatot eleve ismernem és vállalnom kellett. Mint amikor határállomáson megy át a vonat s a leváltott személyzet tiszteleg a helyébe álló szomszéd országbeli előtt, ugyanilyen tisztelgés történik minden ajándékozás alkalmával: itt véget ér az én rendelkezési jogom, ezen túl már te vagy a gazda. Az ajándékozással önmagam előtt is hangsúlyozom, hogy a másiknak is megvan a maga kis királysága, amelyben ő éli életét, ő sáfárkodik javaival, még a tőlem kapottakkal is. Úgy látszik tehát, mintha itt ember és ember élesen elhatárolva állnának szembe egymással s mintha az ajándék is éppen a különálló életkörök közt nyíló szakadékot tágítaná, mélyítené!

Pedig nagyon jól tudjuk, hogy ennek éppen az ellenkezője az igazság. Az ajándék annak ellenére is, hogy a határvonalat hangsúlyozza, ezeken a határvonalakon átnyúló kapcsolatot fejez ki. Képzeljetek el egy mély sziklahasadékot, amelynek két oldalán komor sziklafalak nyúlnak az égbe. Az egyikből egyszer csak leválik egy hatalmas tömb és zuhan a mélység felé. De estében valahogy megszorul a két sziklafal között úgy, hogy egybekapcsolja őket, a szakadékot áthidalja köztük. Az ajándék is, amikor leválik a magam életéről és odatapad a másik ember életéhez, valahogyan híddá válik közöttünk s ezen a hídon én átjárhatok a másiknak életébe. Mert az ajándék, amelyet leválasztottam a magam életéről, igazában mégsem szakad el tőlem. Csak jogi értelemben vettem tőle búcsút. Egyébként vele megyek. S amikor a másik ember életébe belekerül az, amiről én lemondtam, voltaképpen én magam léptem be az ő életébe ajándékom által.

Ezért a megajándékozott ember számára még sokkal kockázatosabb dolog az ajándék. Ajándékot elfogadni – néha nagyon meggondolandó dolog. Mert ha megérkezik az ajándék és mi bebocsátjuk, – sok minden jön vele együtt! Lekötelezettekké leszünk. Bizonyos mértékig kiszolgáltatjuk magunkat az ajándékozónak. Ha a szobámban van egy könyv, vagy bármi legyen is, amit ajándékba kaptam, ez annyit jelent, hogy láthatatlanul mindig ott van az, aki adta. Mindig eszembe fog jutni, valahányszor ajándékát látom. Gondolataim világába befészkelte magát s onnan többé nem száműzhetem. Vagy, hogy egy más példát említsek: ennek a gyülekezetnek az a feladat jutott osztályrészül, hogy templomot építsen – elsősorban Istennek dicsőségére, de ugyanakkor ajándékul is az utánunk következő nemzedéknek. Tudjátok mit

jelent ez? Azt, hogy nekünk valahogy hatalmunk lesz ezek felett az eljövendő nemzedékek felett. Amíg ez a templom állni fog és használatban lesz, kénytelenek lesznek minket emlékezetükben tartani, akiktől ajándékul szállt rájuk. Abba a templomba bele lesz építve a mi lelkünk, és ha testünk már rég elporladt is a temetők földjében, a kövekből szólni fog a lelkünk és az unokáink unokái is kénytelenek lesznek meghallani a szavát. Ezért olyan felelősségteljes dolog templomépítő nemzedékhez tartozni! Azt jelenti ez, hogy olyan példaadó gyülekezeti életet kell élnünk, amelynek az emlékét kőbe épült templomban is hátrahagyni, – valóban maradandó áldás lesz az utánunk jövőkre nézve!

Az ajándékozó mindig helyet kér és helyet kap a megajándékozottnak életében. Ezért van az, hogy az ókortól kezdve mostanáig mindig tilos, vagy legalább is illetlen dolog volt ajándékot elfogadni olyannak, akinek ítéletében függetlennek, intézkedéseiben szabadkezűnek kellett maradnia. De viszont ezért van az, hogy ajándék aligha maradhat el onnan, ahol két ember szíve összeforr és nem egymástól függetlenül, hanem egymás életét kölcsönösen áthatva, benső közösségben akar élni.

Ezt jelenti az ajándék, – jelképe annak, hogy az egyik ember bezörget és belép a másiknak az ajtaján. S a másik oldalról, az elfogadóéról nézve, jelképe annak, hogy az ajtó szívesen megnyílik, az érkezőt bizalommal fogadják és helyet adnak neki, hogy a másiknak életében is otthon érezhesse magát.

A lelki életnek az a törvénye nyilatkozik meg az ajándékban, amit a Szentírás így fejez ki: „jobb adni, mint venni”. Vagy amint az evangéliumokban olvassuk Jézus szavát: „Aki elveszti az ő életét, az tartja meg.” A fizikai világban fordítva áll a dolog, – amit odaadsz, az veszteséged. De a lelki életnek magasabb ormain így áll ez: mennél többet adsz, annál jobban meggazdagodsz, s miközben életednek egyik darabját a másik után leválasztod, hogy elosztogasd, voltaképpen mindig egy-egy újabb tartományt kapcsolsz a magad terjeszkedő birodalmához. Szolgálat útján nagyra nőni, önmegtagadás által hatást gyakorolni, ajándékozás által meggazdagodni, – ez az evangéliumi életelv.

III.

Ideje már, hogy karácsonyi ünnepi témánkra térjünk? Eddig is arról volt szó! Azért boncolgattuk az ajándék mibenlétét, hogy megértsük, mit jelent az, amikor alapigénk az Isten „ajándékát” emlegeti. Nos, mit jelent hát, hogy a betlehemi jászolban nyugvó Kisded – Isten „ajándéka” számunkra?

Azt mondtuk, hogy az ajándék mindig valaminek a leválasztása önmagunkról? Nos, az a betlehemi Kisded azt jelenti, hogy az Isten az Ő örök szívéről szakította le számunkra az Ő egyszülött Fiát. Valamilyen nagy áldozatot hozott, amelytől megkímélhette volna magát. Az áldozat nagyságát az a távolság méri, amely a mennyei dicsőséget és fényességet ennek a földi világnak a nyomorúságától és sötétségétől elválasztja. Onnan ide, mihozzánk alászállni, – az Örök Fiút a mi világunkba elbocsátani; az Igét, aki maga Isten volt, a mi testünkbe öltöztetni: ó, ez ajándék volt, mert – hogy Pál apostol szavát használjuk: „önmegüresítés” volt. Ajándék volt, mert lemondás volt, lemondás az Ő isteni lényének hatalomban és dicsőségben való megnyilvánulásáról; ajándék volt, mert Önmagának a korlátozása volt az emberélet parányi, szűk kereteire. Ajándék volt, – mert akit az angyalok végtelen seregei imádnak, itt nyugszik most előttünk egy szendergő újszülött életében! – Volt-e valaha ilyen ajándékozás?

Azt mondtuk, hogy az ajándékozás mindig kockázat vállalását jelenti? Íme, Istennek kockázatvállalása! Ő ennek a világnak odaadta az Ő egyszülött Fiát ebben az értelemben is, teljesen és feltétlenül. Nem küldött a kíséretében védelmező angyali légiókat. A világ tehetett

vele, amit akart. A betlehemi fogadós a barmai közt adhatott neki helyet. Heródes poroszlói halálra kereshették nemsokára. Lehetett egész életén át otthontalan vándor, kitagadott testvér, hálátlanul megcsúfolt jóltevő. „Az övéi közé jött", és megtörténhetett, hogy „az övéi nem fogadták be". Szertejárt mindenkivel jót téve, betegeket gyógyítva, vakokat megvilágosítva, bélpoklosokat tisztítva, bűnösöket felemelve – és mind erre lehetett a világ felelete az, hogy: „el vele, nem kell nekünk!" A betlehemi csendes éjszaka olyan útnak a kezdete volt, amely el fog vezetni a keresztre feszítésnek a tragédiájához! – Volt-e valaha ilyen ajándék?

De megmondtuk azt is, hogy az ajándékozás végeredményben lélekhódítás. Igen, az volt a betlehemi csoda is. Szabad folyást engedett ugyan a bűnös emberi akaratnak. Hadd nyúljon szennyes kezekkel ehhez az égből alászállt tiszta kincshez, hadd tépje és szaggassa meg, hadd hajítsa el magától – ez már együttjár az ajándékozással. De ugyanakkor, amikor látszólag magasabbra emelkedik a válaszfal Isten és ember között, mint valaha, már is alá van ásva és összeomlik – mert ez az ajándék úgy egybekapcsolja Isten és ember életét, ahogy semmi más nem tehette volna. Ezzel az ajándékkal Isten belépett a mi életünkbe; örökre lekötelezett bennünket Önmagának; olyan függésbe hozott Önmagával szemben, hogy soha az alól fel nem szabadulhatunk többé. Csak az kell hozzá, hogy megértsük ajándékát és hálás szívvel elfogadjuk. Nem mindenki tud térdre omolva tisztességet tenni a betlehemi újszülött előtt, – mert érzi az ember, hogy ez mit jelent: az Istennel való ellenkezés fegyvereinek lerakását s alázatos bizodalmas, boldog meghódolást. De aki megnyitja előtte a szívét, az tudja, hogy ebben az ajándékban Istent fogadta be a maga életébe. – Volt-e ajándék valaha is ehhez fogható?

Olyan dologról beszéltünk, jól tudom, amellyel kapcsolatban nagyon sok nehéz kérdést lehetne felvetni. Kérdezhetné valaki: miképpen szakíthatna le Isten bármit is az Ő végtelen szívéről, hogy azt odaadja, de különösképpen miként adhatja oda ennek a világnak az Egyszülöttet, aki öröktől fogva mindörökké egy Ővele? Hogyan lehetséges Istenben önkorlátozás, önmegszegényítés, „maga megüresítése", – amikor Ő örök lényében változhatatlan és csorbulást nem szenvedhet? Vagy kérdezhetné valaki: mit jelentsen az Isten számára kockázat vállalása, magának az ember akaratával szemben való kiszolgáltatása, – amikor Ő mindenek felett való Úr, aki nemcsak öröktől fogva lát mindent előre, de mindent a maga hatalma alatt tart és igazgat is? És mindenek felett kérdezhetné az ember: miképpen léphet bele Isten, a világokat átölelő örök Végtelenség, a mi szánandóan kicsiny és nyomorult életünkbe? Miképpen ajándékozhat meg minket Isten Önmagával?

Az ilyen kérdések Pál apostol előtt sem voltak ismeretlenek. És amikor az Isten „ajándékáról" beszél, ő is jól tudja, hogy ezekre a kérdésekre nincsen felelet. Azért nevezi az Isten „ajándékát" „kimondhatatlan"-nak. Olyan titkok kápráztatják itt el a szemünket, amelyek előtt el kell némulnunk. Még dadogva sem tudunk beszélni róluk. Ki tudná az Istennek ezt a karácsonyi ajándékát úgy kibontani, darabjaira szedni, kifürkészni: miként illeszkednek össze benne az alkotórészek, s aztán megint összerakni, – mint ahogy gyermekkorunkban tettük karácsonyi ajándékainkkal? Meg kell azt hagyni a maga érintetlenségében úgy, amint az Isten adta! Leborulunk előtte. Imádjuk. De kibeszélni képtelenek vagyunk.

Csak egyet lehet tenni: elfogadni. Átérezni, hogy nekem szól. Felujjongani abban a tudatban, hogy ennél nagyobbat soha, sehol, senkitől nem kaphatok. Lehet arra gondolni, hogy milyen végtelen nagy különbséget jelent az egész világ számára és az én számomra is ez az ajándék; hogy milyen szomorú és sivár volna ez a világ, ha nem született volna számára Megtartó karácsonykor, és milyen ki nem fogyó fénynek, örömnek és békességnek a forrása az a tény, hogy megszületett. És boldogan megtapasztalva az éjszakának ezt a kifényesedését a magunk életében is, – rá lehet felelni az apostol szavára a mi szívünk ünnepi imádságával, amely egy egész életre elkötelez: „Az Istennek pedig legyen hála az Ő kimondhatatlan ajándékáért!"

***

Rabság – szabadulás

„...adta önmagát a mi bűneinkért, hogy kiszabadítson
minket e jelenvaló gonosz világból...”
Galata 1, 4.

Hatalmas, beláthatatlan folyamként áradnak tova a világban a mi Urunk Jézus Krisztus kereszthalálának áldásai. Szem át nem tekintheti, értelem fel nem mérheti, hogy mit jelentett és mit jelent az Ő keresztje az emberiségnek. Nem hogy egy óra nem elég, nem is csak hogy egy egész emberélet is kevés: emberöltők hosszú sora, évezredeken át sok millió emberszív sem volt képes kimeríteni ezt a dús folyamot. És mégis, amikor Pál apostol hozzákezd a galáciabeli keresztyéneknek írott leveléhez, érdemesnek tartja lehajolni ehhez az élet-vizéhez, amelynek mindig a partvidékeit járta a lelke, és legalább egy csészényit meríteni belőle – amennyi egy mondatba belefér, – hogy üdítő italként odanyújtsa olvasóinak apostoli köszöntésében.

Kövessük mi is példáját. Ne búslakodjunk azon, hogy örökre kimeríthetetlen mélységek szélén járunk, amikor a kereszt dolgairól beszélünk. Vegyük hálával, ha egy-két csepp is valóban a miénk lesz belőle. Fogadjuk el most azt, amit Pál apostol kínál felénk üdvözlő szavaiban: „Kegyelem néktek és békesség....a mi Urunk Jézus Krisztustól, aki adta magát a mi bűneinkért, hogy kiszabadítson minket e jelenvaló gonosz világból...”

*

„E jelenvaló gonosz világból...” Milyen mély zengésű szavak ezek a mi fülünk számára! Hogy visszhangzik rá a mi lelkünk! Bizony gonosz ez a jelenvaló világ. Szerencsétlen csillagzat alatt született ez a mi nemzedékünk. Az utánunk következő nemzedékek szemében nagyon színes, megkapó látványt nyújthat az a szerep, amit mi a történelem színpadán eljátszunk és végigszenvedünk. Messziről nézve milyen érdekes a színpadon lezajló élet! De mi, a beavatott szereplők, egyáltalán nem vagyunk elragadtatva a nekünk jutott „történelmi időktől”. Gonosz napokat értünk.

De ha így szíven találnak is az apostol szavai, voltaképpen nincs jogunk azokat így lefoglalni a magunk számára. Nem intézte ő ezeket a szavakat olyan emberekhez különösképpen, akik viharos, megpróbáltatásokban gazdag napokat értek. Az ő kora nem is volt ilyen. Inkább hasonlított a forró nyári naphoz, amelynek levegőjét csend és nyugalom lengi át. Gyűlhetnek benne nemsokára kitörő zivatarok villamos feszültségei, – de egyelőre azokat nem érzi még senki sem. Békésen érleli a vetést a napnak egyenletesen alásugárzó melege. A biztonságnak és jólétnek ideje volt az Pál, és a galáciabeliek számára egyaránt. A gazdasági erők akadálytalanul folytathatták természetes játékukat a távol Kelettől a távol nyugatig. Háboríttatás nélkül küldték egymásnak javaikat messze világrészek. S amerre a kereskedők karaván jai járták a jó római országutakat, s amerre a gályák rajai szelték a Földközi tenger vizét, virult az élet. Békességes idő volt. Messze a nagy birodalom határszélein fellobbant itt-ott a harci láng. Egy-egy fellázadt tartományt pacifikálni kellett, egy-egy betörő barbár törzset vissza kellett űzni pusztaságaiba, vagy hegyeinek őserdeibe. De a nagy birodalom embertömegei ebből mit sem éreztek. Szilárd volt alattuk a talaj, és serényen építgethették fölébe ékes, tarka kultúrájukat. Nem kellett félniük, mint nekünk, földrengéstől vibráló talajon élő nemzedéknek, hogy a következő pillanatban földübörög a mélységből megint egy erős lökés, és romokba dönt mindent.

Mégis „jelenvaló gonosz világról” beszélt az apostol. És igaza volt. Mert nem abban különbözünk mi más nemzedékektől alapjában véve, hogy átkozott időkben élünk, s ők boldog

időkben élhettek, hanem abban, hogy mi leleplező, káprázatokat szétfosztó, kíméletlenül igazmondó napokban járunk. Nem rosszabbak a mi napjaink sem, csak őszintébbek. Ma nem rejtőznek el hazug, megtévesztő látszat mögé a pusztító erők, hanem kiütköztek a felszínre, és a szemünkbe merednek. Nem jöhetnek ránk katasztrófák meglepetésként – kék égből villámcsapások gyanánt, – mert borús az egünk, és kísérteties fekete foszlányokban rohannak felettünk a felhők. Ám válogasson ízlése szerint, aki akar: vajon inkább szeretne élni olyan időkben, amikor virágzó, békés élet leple alatt készülődnek jövendő napok veszedelmei, vagy szívesebben él ilyen napokban, amikor rajtunk vannak a veszedelmek. A dolog lényegén mit sem változtat: egyaránt gonosz ez a világ, amelyben élünk.

Az a napfényben fürdő óvilág, amelyből felénk hangzik Pál apostol zordon szava, megtehette játszi kedvében azt, hogy befuttatta repkénnyel és virággal, költészettel és képzelettel az életnek porladó, málló romfalait. Azért az igazságot mégsem száműzhette figyelme köréből. Ha másképp nem, az álmaiban felkereste az, és nyugtalanította. Nézzétek azokat a rémképeket, amiket ezek a régi emberek a halál utáni világról festettek. Amit eltitkoltak maguk elől a földi élet valóságaiból, az mégiscsak visszatért, ha kitolva is a síron túli időkre, és onnan fenyegetőzött bele a vidám földi életbe. Az az egész vértelen, árnyékszerű alvilág mi más, mint őszinte vallomás erről a világról. Azok a gyötrelmek, amiket ott örökkön örökké viselnek az elkárhozott lelkek, nem ennek az életnek ismerős színeiből vannak-e véve? Hiszen itt járnak körülöttünk azok, akiknek sorsuk az, hogy feneketlen hordóba merjék-merjék vég nélkül a vizet. Itt élünk, mi vagyunk, akik görgetjük hegynek fel a sziklatömböt verejtékes erőlködéssel, hogy holnap újra elölről kezdjük a meddő fáradozást! Minden ember, az örök ember sorsa van kiábrázolva abban a szerencsétlenben, akinek szája elől akkor hajlik el a gyümölccsel rakott faág, és akkor apad el a víz árja, amikor már kezével érné, szájával szürcsölhetné, hogy végre beteljesítse sóvárgó vágyait!

Nem egyes esztendőkön nyugszik a súlyos átok, – amióta csak ismerjük az emberéletet, az mindig átok alatt nyögött. „Ez a jelenvaló gonosz világ” a mi egész embervilágunk. Féregrágta gyümölcs az emberi sors. Mennél pompásabb és ízesebb, annál nagyobb kár érte. Hajsza a boldogság után, amely akkor látszik legmesszebb, amikor azt hinnénk, már elértük végre. Fáradságos munka egy olyan ház felépítésén, amit megbabonázott kezekkel magunk rombolunk újra le, még mielőtt jól érezhettük volna magunkat benne. Kegyetlen hatalom, amely megőröl, csúffá tesz eszményiséget, nagyratörést, álmokat és fogadalmakat. Az elmúlásnak szelei játszanak e világban velünk. Ideig óráig meghagyják virágainkat. De ha késnek is, el nem maradnak – és biztos a martalékuk.

*

Ebből a „jelenvaló gonosz világból” való kiszabadulást emleget Pál apostol. A szabadulásnak ezt a gondolatát mi jól ismerjük. Azért ünnepelünk Nagypénteket, mert ennek a szabadulásnak a jótéteménye alatt hajlik meg a szívünk. És kicsiny korunk óta beleszőtte a gondolkozásunkba ennek a szabadulásnak a reménységét az anyaszentegyháznak a keze. Nehéz minekünk mindezt csak képzeletben is félretennünk és elgondolnunk, hogy mi volna, ha erről a szabadulásról most hallanánk először. Ezért bizonyos az is, hogy a „jelenvaló gonosz világnak” az a sötét képe, amelyet elétek tártam, sokak szemében túlzottnak tűnt fel. De a Krisztust nem ismerő embernek a világát vizsgáltuk, s az még az eddigi színeknél is feketébben festhető csak meg. Milyen reménytelenül sötét világ az! Micsoda szabadulást tud csak elképzelni is?

Van egy kicsiny ajtó, amit ismer ő is: a halálnak az ajtaja. De hova vezet az? Sehova! Azon át megszökni lehet a világ gonoszsága elől, de megszabadulni nem, mert a szökevény nem szabad ember. Akinek az az egyetlen vigasztalása, hogy „odalenn már nem fáj semmi”, az bejelentette csődjét: nem tudja megoldani a szabadulás kérdését. Igaz, hogy reménykedik abban, hogy ott nem lesz már több csalódás – mert hiszen nem lesz már reménység sem; nem

lesz már több kudarc, mert nem lesz akarat sem. De ez csak annak bevallása, hogy az élet – gyógyíthatatlan betegség, mert amíg van élet, küzdő, kívánkozó, eleven élet, addig az önmagának átka és csapása.

Jöhetne valaki azzal a vigasztalással, hogy nem a megsemmisülés vár reánk ott túl, hanem egy másik valóság, ezzel a „jelenvaló gonosz világgal" szemben egy eljövendő, igazabb, dicsőségesebb világ. Biztathatna azzal, hogy itt csak úton, készülőben vagyunk afelé. Nézzünk hát túl a „jelenvalókon", és szegezzük tekintetünket a „jövendőre", a célra, amelynek szépsége bőven kárpótolhat ennek minden rútságáért. Rövid a zarándokút! Közel a tisztább világnak otthona! Csak kitartás! Elmúlik rólunk maholnap ez a világ, mint egy rossz álom, és hazaérkezünk!

Hogy visszhangzik az ilyen beszédre a mi szívünk! Mindnyájunknak a lelke mélyén él valami szent, dacos, sejtelmes érzés, ami igazat ad az ilyen bíztatásnak. Igaza kell, hogy legyen! Kell, hogy legyen valamilyen más világ is, mint amilyenben most járunk! Titkos, de ösztönösen biztos érzéssel azt is tudjuk, hogy az a mi világunk, abból szakadtunk bele ennek a világnak a forgatagába, és csak abban van igazi otthonunk!

És mégsem megyünk semmire sem ezzel a vigasztalással, melynek annyira igazat ad a szívünk. Szabadulásra utat nem mutat. Hiába emeljük fel szemünket, és küldjük hazavágyó sóhajtásainkat afelé a tisztább és dicsőbb világ felé, utánunk nyúl ezer hangjával ez a „jelenvaló gonosz világ", és azt mondja: „az enyéim vagytok". Hiába nektek arról álmodoznotok, hogy nem innen alulról, hanem onnan felülről valók vagytok! Mennyi közötök van még ahhoz a felsőbb világhoz, ha mégúgy annak az ivadékai vagytok is? Régen megszakadt már vele az összeköttetésetek. Eljátszottátok már benne polgárjogotokat. Bezárult már annak kapuja előttetek. Az enyéim vagytok már, mert eladtátok magatokat nekem. A vágyaitokkal belém fogóztatok, idelenn kerestetek kielégülést, most már viszlek magammal, mert én is belétek fogóztam. A célokat, amikre feltettétek az életeteket, férfi küzdelmeiteket, leányálmaitokat, tőlem kértétek. Jó voltam nektek akkor. Elfogadtátok, ami célt megcsillogtattam előttetek. Most ne lázadjatok ellenem, és ne nevezzetek „gonosznak"! Többé el nem eresztelek!

Ezért igazán rabság az ember számára ez a „jelenvaló világ". Nem az a leggonoszabb benne, hogy ostromolja zúgó habjaival kívülről az ember életét. Oh, hiszen megtörténhetne, hogy lemosva róla egy-egy drága darabot a mélységbe, végül mégis csak olyan kősziklát hámozna ki belőle, ami állná a vihart dacosan és diadalmasan. Az az ember tragédiája, hogy ez a „gonosz világ", amelyben él, beleszívódik a szívébe, és belülről kezdi ki. Nem állhat meg a hullámok ostromában az a kőszál, amely alól a tulajdon alapzatát mossák már a habok. Nem szegezhetünk kemény homlokot neki a gonosz világnak, védekezni ellene, mintha ellentétek volnánk egymással, ő meg mi. Mert egyek vagyunk vele. Mi emberek magunk vagyunk egymás számára és önmagunk számára ez a „jelenvaló gonosz világ". Áldozata az ember az élet átkának, de okozója is. Az a sötét koromfelleg, ami ráborítja árnyékát az egész emberiségre, és elterpeszkedik mindenüvé, ahol csak egyetlen ember is él, magának az emberi szívnek a rejtekeiből száll fel. És hiába vinne át valamilyen isteni kéz bennünket akármilyen tiszta magasabb világba, gyászos uszályként vonnánk oda is magunk után ezt a felleget, s annak korma bevonna ott is mindent. Mert mi magunk olyanok vagyunk, amilyenek vagyunk: azért gonosz ez a jelenvaló világ.

Nevezzük nevén a dolgot: bűnösök vagyunk. Ezért vagyunk belerekesztve ennek a világnak börtönébe. Szárnyainkkal csapkodhatunk, mint a kalitka rab madara, mosolyoghat ránk messziről a kéklő égbolt, igaz hazánk. Mi vérző szárnyakkal újra meg újra visszahullunk a porba. Nincs addig szabadulás, amíg a bűneink kérdése nem nyer megoldást!

*

De megoldást nyert! És éppen azért lett szabadítónk Krisztus ebből a „jelenvaló gonosz világból”, mert itt ragadta meg a dolgot. Nem a szenvedéseiből, nem a csalódásaiból, nem a múlandóság szájából, hanem a bűneiből akarta megváltani az embert. „Adta önmagát a mi bűneinkért...” Nem magyarázza meg az apostol, hogy hogyan érti ezt; hogy mi összefüggés is van az Ő önfeláldozása és a mi bűneink között, és hogy miképpen oldja meg a mi bűneink kérdését Ő azzal, hogy odaadta magát érettünk. Mi se kíséreljük meg most ezt a nagy kérdést kifejteni, akármilyen hasznos és fontos volna is. Pál apostol feltételezi az olvasóiról, hogy ők tudják, hogy akármiért legyen is, de így van. És én is feltételezem tirólatok. Mit érhetnénk el utóvégre is minden magyarázattal? Aki nem tudja magyarázat nélkül is, hogy valóság és tény a Jézus Krisztus halálának megváltó hatalma, annak úgyis hiába magyarázzák mások annak titkait. És mennyivel tehetné drágábbá, csodálatosabbá, vagy bizonyosabbá akármilyen magyarázat is magát a valóságot, a tényt azok számára, akik azt megtapasztalták? Álljunk hát mindnyájan oda a keresztnek árnyékába. Felemelt tekintetünk hadd szívja be szomjasan, amit ott lát. „Önmagát adta”, fenntartás nélkül, égi szeretettel, hódító akarattal, – hogy kiszabadítson minket! Nem érezzük-e újra, vagy ha eddig nem érezted, nem érzed-e akkor mivelünk együtt most végre te is, testvérem, hogy valami titkos változás megy végbe rajtunk? Valahogy ketté válik bennünk az, ami eddig egy volt: az énünk, és a bűneink. Kezdődik azzal, hogy Isten szemében kettéválik. Az egyik elem, amely külön válik, sehol sem vonja magára olyan lesújtóan az Ő haragos ítéletét, mint itt: a bűneink. A másik azonban, mi magunk, soha nem fürdik irgalmasságának bőségesebb zuhatagában, mint ugyancsak itt. Nem fejünkhöz kötött átok, tőlünk örökre elválaszthatatlan végzet a bűn. Lehull rólunk a terhe, mint oldott poggyász mázsája, és eltűnik, mintha mélységes tengerbe zuhant volna, hogy soha többé emlékezetbe se jöjjön nevünkkel kapcsolatban Isten színe előtt! És amint végbemegy ez a változás az Ő szemében, és mi úgy állunk előtte, mintha soha nem is érintett volna bennünket a bűn mételye: ugyanúgy megkezdődik, és folyton erősödik ez a változás önmagunkban is. Kettéválnak az útjaink: a bűnéi, és a magunkéi. Ha ezerszer is megkísérelné újra magával vinni bennünket: más már a mi célunk, más az irányunk. A megfeszített Krisztus képe él a szívünkben. Az Övéi vagyunk már!

Akkor már hiába igényel ez a világ a magáénak. Nem is igaz többé az, hogy ki vagyunk neki szolgáltatva. Ha eljátszottuk is összeköttetésünket azzal a másik világgal, amelynek jósága és tisztasága gazdag kárpótlás, újra visszakaptuk azt. Száműzetésünknek vége. Nevünk ott van az életnek könyvében. Nem úgy tart már nyilván bennünket Isten, mint elveszett fiait és leányait, hanem mint megmentett gyermekeit. Itt maradnak ebben a „jelenvaló gonosz világban” bűneinknek tovább érő magvetései. Oh, Isten legyen irgalmas nekünk érette! De ebből csak egy konzekvencia folyik: az, hogy hálával veszünk Isten kezéből minden napot, amelyet megenged még nekünk magunknak is itt töltenünk, hogy a konkoly elhintését ellensúlyozzuk most már az Ő életmagvainak elhintésével. Egyébként azonban: kiszabadultunk e „jelenvaló gonosz világból”, rabságában nem sínylődünk többé.

Nem a világ változott meg. Az marad továbbra is átkos zsarnok, emésztő vámpírja rabjainak. Mi változtunk meg: nem az övéi, hanem Istenéi vagyunk már. Nem is sietünk eltávozni belőle, és hazamenni abba a világba, ahol nincs többé bűn és átok. Ezt a kérdést rábízzuk Istenre. Ha jónak látja, hogy megpihenjünk a harc után, majd elszólít. Addig is itt vagyunk ebben a világban, de nem úgy, mint ebből a világból valók. Úgy járunk és forgolódunk benne, mint ahogy ott dolgozik, kereskedik és utazik valamely nyugati hatalmas állam polgára valamilyen elmaradottabb keleti ország földjén. A foglalkozása, a kötelességei, az életének egész értelme odakötik talán. Mégsem az a hazája. Nevét beleírhatja talán kitörölhetetlenül annak az országnak a fejlődő életébe. Mégsem az a hazája. Sohasem adhatja meg neki azt, amit odahaza élvezhetne. És ő talán le is mond erről szívesen, és belehelyezkedik abba az alsóbbrendű életbe, amit ott találhat, türelmesen kivárva a hazautazásnak, és igényei betelje-

sedésének idejét. De ha annak az országnak valamely hatalmassága erőszakoskodni akarna vele, akkor kitűnnék az igazság. Ő felemelné tiltakozó szavát, hivatkozna hazája tekintélyére, és az, mint láthatatlan védőpajzs borulna reá, hogy a fenyegetésre emelt karok lehanyatoljanak előtte.

Más dolog benne élni egy világban, és más dolog alávetve lenni annak az uralmának. Akit Krisztus megváltott a bűneitől, az ebben a „jelenvaló gonosz világban" így érzi a feje fölött, a háta mögött egy magasabb világnak a védelmét. „Területenkívülivé" lett az élete ebben a világban. Kavaroghatnak körülötte a sors forgószelében emberéletek, a „szerencse" űzheti szeszélyes játékait másokkal, járhatják tovább az értelmetlen, hajszás táncot a rablelkek: ő független mindettől. Más világ törvényeinek van alávetve.

Nem azt jelenti ez, hogy a Krisztus kiszabadítottjait többé nem tépi meg ennek a világnak viharzó szele, és sebeket ők többé nem kapnak ebben a kavargó küzdelemben! Nem balesetek elleni biztosítás a Krisztusban való hit. Ellenkezőleg: sokszor a világ nekivadult rohamainak a központjává válik az, aki a világ uralmával szemben az Isten országának oltalma alá helyezi magát. Sokszor jobb üzlet és dúsabb siker útja megmaradni a világ fogolytáborában, belenyugodni zsarnoki hatalmába, és alkalmazkodni hozzá. Nem a bajoktól való mentességben van a diadalmas szabadság. Az északi zord tájra eltévedt déli pálma is többre menne, ha valahogyan engedni tudna az idegen világ unszolásának, amely körülveszi. Ha évről-évre mind jobban alkalmazkodni tudna ő, az örök nyárra berendezett lény a téli hidegekhez is, mi minden lehetne belőle! Virulna, lombosodna, pompázna! De behódolt rab, hazájavesztett jövevény lenne. Nézzétek: milyen féltékeny a szabadságára. Hű marad hazája, a forró napon élő pálmaliget törvényéhez. Az idegen világ idegen törvényének meg nem hódol. Belepusztul, igaz. Fonnyad. Lombja sorvad. Maholnap kopasz csonkja marad csak meg emlékeztetőül. De bizonyos, hogy utolsó lélegzetét is büszkén és nemesen lehelte bele a légbe, és küldte el búcsúpostául messze hazájába: a tied voltam, a tied maradtam.

Nem szövünk csalfa ábrándokat. Meglehet, hogy e gonosz világból való kiszabadulásunknak ez lesz a következménye, hogy ez a gonosz világ utolsó leheletünkig is üldözni fog a gonoszságával. Voltak Krisztusnak felszabadítottjai már, akik az életükkel fizettek ezért a szabadságukért. Mégis szabadok voltak, és maradtak. Ők győztek, és nem a „gonosz világ", mely eltiporta őket. Mert kifoszthatta őket, meggyötörhette őket, meggyalázhatta és megölhette őket: de nem parancsolhatott nekik. Ezért nem is árthatott nekik. Ők egy másik hatalmasabb világnak törvényei, és ezért védelme alatt is állottak.

*

Megállunk a golgotai kereszt körül. Világnak csúfjává lett, akit arra függesztettek. Megértetlenül, cserbenhagyva, elárulva, kitaszítva fejezi be földi pályafutását. Ez a „jelenvaló gonosz világ" remekelt akkor, amikor Őrajta akarta fitogtatni átkos hatalmát. Sikerült a gonosztevők módjára halálra hurcolni Őt. Hangosan zeng körülötte a gúnyolódók, a kárörvendők zsivaja. Sebeiből csendesen folyik el vére. Feje aláhanyatlik az utolsó haláltusában, mint az életevesztett, fonnyadt virág, mely nem bírja már koronájának súlyát. Gonoszság és gyász sötét, sivár képe!

És mi mégis kezet fogunk egymással. Beláthatatlan láncba fonódunk a benne hívőknek sokaságával. A lánc csavarodik a kereszt körül mind szélesebb körökben, míg végre az égbolt aljáig ér, s ott elvész szemünk elől a végtelenségben. És felzúg a szívünkből a hódolat és a hála kiáltása úgy, hogy megreszketnek bele ennek a korán örvendő „jelenvaló gonosz világnak" az alapzatai: „Üdvözlégy, mi Szabadítónk!"

***

„Ha Lélek szerint élünk, Lélek szerint is járjunk.”

Gal. 5, 25.

Gondoltatok-e már arra testvéreim, hogy a Pünkösd ünnepe és a keresztyén egyház más ünnepei között milyen jelentős összefüggés van? Azok a többi ünnepek olyan eseményekre emlékeztetnek bennünket, amelyek egyszer megtörténtek, és mint egyszer megtörtént események szólnak éppen mindörökre. Karácsony arról beszél nekünk, hogy az idők teljességében testben eljött Isten Fia, – egyszer történt, sem azelőtt, sem azóta soha máskor. Nagypéntek és Húsvét az Ő megfeszítésének és diadalmas feltámadásának azokról a tényeiről beszélnek, amelyekről a mi református eleink olyan gyakran használták ezt a kifejezést: „egyszeri és tökéletes áldozat” volt. S a reformációnak sok egyéb között egyik áldása éppen abban rejlik, hogy megtanította az újkori emberiséget a történetet mint történelmet szemlélni, mint olyan dolgoknak a sorozatát, amelyek csak egyszer játszódtak le ennek a földnek a színén, és éppen ebben van a jelentőségük. Krisztus haláláról is úgy tanítottak a mi református eleink, a Szentírás alapján, hogy annak az áldozatnak nem kell napról napra újra megismételtetnie az egyház által a misevétel áldozatával, mert annak a halálnak éppen abban van a jelentősége, hogy egyszer valamikor lejátszódott, s elhangzott felette magának az áldozatnak a kijelentése: „elvégeztetett”; sem folytatni, sem ismételni nem kell, és nem is lehet.

De Pünkösd napján nem olyan dolgokról emlékezünk meg, amelyek a maguk egyszeri és soha meg nem ismétlődő voltukban fontosak. Igaz, hogy az az esemény, amelyről az apostolok cselekedeteinek könyvében olvasunk az első fejezetekben, a Szent Léleknek az első tanítványokra való kitöltetése, – mint egyszer megtörtént történelmi esemény is mélyen megragadó. Hálát adhatunk az Istennek azért, hogy a Szentírásban megtaláljuk feljegyeztetését, de az igazi jelentősége abban rejlik, hogy vele egy új korszak köszöntött be erre a világra; vele kezdődött valami, ami azóta is folytatódott. Olyan ez, mintha össze akarnánk hasonlítani a mi eddigi történelmünk ezer éves könyvének sok fényes lapját, amelyre győzelmek emlékezete van feljegyezve, a honfoglalásnak az emlékével. Más a mi megemlékezésünk Árpád vezér bevonulásáról ide a Kárpátok-övezte medencébe, mert azok az egyéb győzelmek, amelyeket az Isten ennek a nemzetnek gyászos történelmében néha ünnepi öröm alkalmául adott, mindig drága gyöngyként csillognak; gyönyörködik bennük az emlékező magyar, de megtörténtek, s rohan tovább a történelem folyama. Ellenben annak a ténynek, hogy eleink valamikor bevonultak erre a földre, mindmáig következménye, hogy itt vagyunk, hogy ez a föld máig a miénk, s miénknek nevezhetjük még az elszakított részeit is.

Nagyon érdekes dolog fellapozni a múltnak feljegyzéseit, és megkeresni: hogy is játszódott le a könyvnyomtatás feltalálása. De ha hálásan gondolunk vissza az Istennek erre a nagy ajándékára, mégsem azért tesszük, mert jól esik arra gondolni, hogy egyszer valamikor ez megtörtént, hanem azért, mert máig ennek hasznát és gyümölcsét élvezzük. Egy olyan művelődésben élünk, amely a nyomtatott betűn épül fel, mert máig is özönével árasztják el az életünket a könyvek.

Így emlékezünk vissza az első Pünkösd napjára is. Azért fontos nekünk, ami akkor történt, mert folytatása van mindmáig. A Szent Lélek, aki akkor kitöltetett, ma is itt van, itt él, és munkálkodik közöttünk. Ezért tekintjük az újtestamentumnak valamennyi apostoli iratát úgy, mint ami a Pünkösd ünnepének alapjául szolgálhat, mert hogy mit jelentett a pünkösdi lélek, az ott tűnik ki a folytatásban; abban az új életben, ami a Pünkösd nyomán fakadt, s ezért vettük alapigéül a mai napon Pál apostolnak ezt a kijelentését, amelyben röviden összefoglalva megkaphatjuk a feleletet arra a kérdésre, hogy mit is jelentett ennek az első nemze-

déknek a pünkösdi ajándék. Mert amit az ő számukra jelentett, azt jelenti a mi számunkra is, mert amit ők kaptak és élveztek benne, azt megkaphatjuk és élvezhetjük mi is, és ezért gyullad ki a szívünkben az ünnepi hálaadás a Szent Léleknek e mai emlékünnepén.

Két dolgot foglal össze Pál apostolnak a kijelentése: egyfelől tényállást állapít meg, másfelől egy arra felépíthető követelményt és parancsot. Úgy is mondhatjuk: beszél a Szent Lélekben elnyert ajándékról, és beszél azután a Szent Lélekben elnyert feladatról. „Lélek szerint járjunk" – ez az alaphang az egész felolvasott szakaszban. De ezt az ő nagy felszólítását egy előfeltételre építi fel, hivatkozik egy tényállásra, amelyre hivatkozva úgy érzi, joga van a követelményt nekünk szegezni: Ha lélek szerint élünk – úgymond, – akkor lélek szerint is járjunk.

Mi hát ez a tényállás? Az, hogy az ő olvasói lélek szerint éltek, úgy is mondhatjuk, hogy a Szent Lélekben ők megkapták az ő életüknek az életelemét. Olyasmi volt az ő számukra a Szent Lélek, mint ami a hal számára a víz, a madár számára a levegőég. Vele éltek, vele valóságos kapcsolatuk volt, s ha elvesztették volna ezt a kapcsolatot, akkor meghaltak, és el kell őket temetni. Az apostol is megmondja, hogy ez halált jelent számukra éppen úgy, mint a halnak halált jelent, ha elveszti az ő életelemét; a folyamot, a tavat, tengert. Halált éppen úgy, mint ahogy halálos a madár számára, ha szárnyait nem bonthatja ki, s nem repülhet fel a levegőégbe. Mint ahogy más-más életelem számára van teremtve az Isten teremtett világában minden élőlény, úgy a lélek számára is van teremtve életelem. Öntudatlanul is ezt keresi, s nincs nyugta, amíg Lélek szerint nem tud élni. Hány ember van, aki nem tudja maga sem, hogy mi a baja, de megvallaná őszinte pillanatában, és ha eltitkolná is, lerína az egész életéről, hogy naptár szerint élhetett már 20, 40, 60 esztendőt, de igazán még nem kezdett élni, még nem találta meg igazi életét, mert nem találta meg a Lélek szerint való életet. Ez az embernek nagy tragédiája: kiszakadt az Isten Lelkének az életeleméből, függetleníti magát tőle. Mintha valaha is ember elégséges lehetne önmagának önmagában. Milyen balgatag dolog volna, ha egy-egy búvár, akinek a víz alatti kutató munkáját olyan izgatott figyelemmel kísérte ennek a nagy városnak egész lakossága a tegnapi nap folyamán, feltenné magában, nagy hősködve, hogy neki nem kell az a vezeték, amelyen át levegőt szivattyúz alá hozzá a mélységbe; neki nem kell az a kapcsolat, amely közte és a víz felszínén rágondoló, rávigyázó segítő társak között van. Neki nem kell az az összeköttetés, amely révén jeleket adhat és kaphat, neki nincs szüksége semmire és senkire.

Ez a bűnbe esett embernek a képe. A testünk egy pillanatig sem állhatna fenn, ha elkezdene így függetlenkedni; minden lélegzetvételünk és szívünknek minden dobbanása annak köszönhető, hogy függünk az Isten egész teremtett világától, amely körülvesz minket, megtartó, tápláló, éltető segedelmével. Rá vagyunk utalva a mezők növényeire, és az állatvilágra, amely, mint az Isten nagy konyhája, készíti számunkra az eledelt. Rá vagyunk utalva a távoli magasságok és erdők leheletére, amelyet a szelek elhoznak ide, hogy levegőt szívhassunk. Rá vagyunk utalva a Napnak éltető, világító sugaraira; rá vagyunk utalva erre az egész teremtett világra. Ha kiszakítjuk magunkat belőle, egy szempillantás alatt vége van az életünknek. Életünk csak addig állhat fenn, növekedhet, fejlődhet, amíg figyelünk, értesüléseket kapunk, amíg állandó érintkezésben vagyunk a szellemi életnek nagy egyetemével. Abból kiszakítva, a legzseniálisabb egyén is elpusztul. Lakatlan szigetre kitéve, mivé lehet egyébbé, mint szerencsétlen, szánalmas kreténné?

Magunkban nem állhatunk meg, kapcsolatban kell lennünk, mint az anyaméhben fejlődő magzat kapcsolatban van édesanyjával a vér lüktetésén át, úgy kell kapcsolatban lennünk az Isten örökkévalóságával. Lélekben kell élnünk; kell hogy legyen a legbelső embernek szeme és füle, amivel figyel mindarra a hatásokra, amelyek a minket körülvevő Lélekből áradnak. Készségesnek kell lennünk, hogy belekapcsolódhassunk az Ő munkájába. Ez volt az, testvéreim, amit az apostolnak az olvasói megkaptak, – ők Lélek szerint éltek. Bizonyosak lehetünk

felőle, hogy megkapták. Nem úgy, hogy elkezdték magukat boncolgatni, befelé fordított tekintettel tapasztalataikat elemezni. Bizonyos lehetünk benne, hogy úgy, hogy feltekintettek a feltámadott Krisztusra, mert Őbenne áradt bele ebbe a mi világunkba – átszakítva a bűnnek szigetelő kárpitját, megjelenve itt mi közöttünk az Ő éltető és újjáteremtő hatalmával, – és aki Őt megragadja, annak megvan a kontaktusa, az Lélek szerint él. Az már más kérdés, hogy mikor válik ez szemmel láthatóvá, konstatálhatóvá: – aki hisz a Jézusban, az elnyeri a Léleknek az ajándékát, annak belsejében a pünkösdi csoda végbemegy.

Gyarló az emberi szem ennek a meglátására. Röntgen apparátussal bele lehet világítani a testi szervezetbe, annak rejtett titkait napfényre lehet hozni, alapos megfigyeléssel mintha ketté lehetne nyitni, és belső rejtekeiben is fel lehetne tárni a mi értelmi működésünket. Áruló jelekből ki lehet olvasni, hogy én, vagy te, testvérem, nemcsak gyarló emberek vagyunk, hanem részesei mindannak a szellemi kincstárnak, amit magyar életnek nevezünk. De nincs az a röntgenszemű megfigyelő itt ebben a földi világban, aki a lélek legbenső rejtekeit ki tudná puhatolni, napfényre tudná hozni. Ez a Szent Lélek dolga; az Isten maga biztosít felőle, csak higgy a Jézus Krisztusban! Magadba való bizakodásodat elvetve, függeszd Őrá a te reménységedet, és akkor maga az Ige hirdeti teneked, hogy megvan a közösség Isten és te közötted. Bűneid megbocsáttattak, a válaszfal ledőlt, a nagy szakadék Isten és te közötted át van hidalva; az Isten megengesztelődött, az Ő Lelke beléd telepedett. Ha tudsz hinni a kegyelemben, már az is a Léleknek az ajándéka.

Ezen a pünkösdi napon megteljesedik a mi szívünk hálaadással, és magasztaljuk Istent az Ő Igéjének ezért a bizonyságáért. Lehet az életünk tele nyughatatlansággal, sokszor kétségbeesve vehetjük észre, hogy mennyi a tisztátalan és undok a lelkünkben. Most nem erről van szó, testvéreim. Meglehet, hogy a Léleknek a munkája még nagyon kezdetleges bennünk, még jó része hátra van; arról van szó, hogy mégis megkezdődött. Úgy szereti emlegetni Pál apostol a Szent Lelket, mint zálogot, vagy mint zsengét, ami ígérete jövendő sokkal nagyobb és gazdagabb dolgoknak.

A kezdet megvan; a valóságos közösséget Isten és mi közöttünk mi, Lélek szerint élők, megtaláltuk, és ezzel meg vagyunk mentve a halálnak a veszedelmétől.

Erre a soha meg nem hálálható boldog tényállásra építi fel már most az apostol a maga követelményét: „Ha Lélek szerint élünk, akkor Lélek szerint is járjunk!” Vagyis akkor vegyük ennek a tényállásnak gyakorlati hasznát, ne felejtkezzünk meg róla, ne hagyjuk rozsdásodni, mint valami elhanyagolt kincset; használjuk, értékesítsük, alkalmazzuk a mindennapi életünkben. A mindennapi élet szemléltetésére szereti az apostol használni a „járás” kifejezést. Érdekes megfigyelni, hogy itt ezen a helyen nem ezt a szót használja, mint más helyen leginkább, hanem még kifejezőbben, úgy lehetne legjobban magyarra fordítani: „lépdeljünk”. „Ha Lélek szerint élünk, akkor lépésről lépésre Lélek szerint járjunk.” Vagyis nyilván azt jelenti ez, hogy nincs az életnek olyan apró kicsi részlete, amire ki ne volna terjeszthető a nekünk megadatott Szent Léleknek sok áldott, sok gazdag konzekvenciája. Egészen kicsiny, apró pénzre váltható ez a nagy kincs, és nézzük meg közelebbről, mit ért ez alatt az apostol.

A Lélektől való vezettetés mindenek előtt azt jelenti, hogy nem a magunk esze után járunk, hanem figyelünk és engedelmeskedünk. A Lélek, ha megvan vele a kapcsolatunk, megmutatja az utat. Olyan igazság ez, amelyet manapság megint sokan fedeznek fel. Egy egész mozgalom szele jár-kel itt körülöttünk, amelynek igen felkapott jelmondata „a Lélek vezet”, és igazuk van a mozgalom hívőinek, ha az élet legapróbb részleteiben is alkalmazzuk ezt az elvet, és csendes imádságban elhallgatva figyelünk, megkapjuk az Isten Lelkének vezetését. Csak abban követnek el sokszor tévedést, hogy a Léleknek ezt a vezetését, – legalábbis úgy figyelhettem meg – csak egészen apró dolgokra igyekeznek alkalmazni. Ha a Lélek egyszer valakinek azt mutatta: nézd, neked az édesanya szolgálatának útját kell járnod, akkor annak nem

kell mindennap megkérdezni a Lelket útbaigazításért: vajon ma is gondját viselje-e gyermekének; az egész életére, legalábbis életének javarészére szól a Lélek parancsa. Ha valaki beiratkozik egy iskolába, nem kell feltennie a kérdést mindennap: ma is megcsinálja-e a feladatot, ma is elmenjen-e az előadásokat meghallgatni? Mindaddig, míg iskoláztatásának feladata tart, el vannak intézve számára sommásan ezek a kérdések. Sokféleképpen mutatja meg a Lélek az Ő vezetését; néha egy-egy szív számára ifjú éveiben jelöli ki hivatását, máskor meglepetésképpen az utolsó pillanatban mondja meg, hogy mit tegyen a következő pillanatban, holott az ember nem is gondol arra, hogy ez volna a legjobb. A Lélek által mondja meg az Úr Isten, mit akar velünk elvégeztetni, és mi ne legyünk vakok és süketek, megkeményedettek és nyakasak, hanem hagyjuk magunkat vezettetni.

Azután hadd emlékeztesselek benneteket egy más hangra, ami itt megcsendül. Olvastunk az imént a Lélek gyümölcseiről. Mit jelent ez? Azt, hogy a Szent Lélek nemcsak vezet, hanem erőt is ad, mint ahogy a fa egy titokzatos, egész valóját átható erőnek köszönheti azt, hogy megteremnek a gyümölcsei, nem a maga erejének, s nem izgul és nem kapkod, nem gondolkozik: vajon sikerül-e, nem préseli ki nagy nehezen magából az eredményt, hanem egy titokzatos belső élő erő szinte magától megajándékozza a gyümölccsel. „Lélek szerint járni" annyit jelent, mint élni a Léleknek ezzel a segedelmével, ezzel a bensőnket átható, elevenítő és gyümölcstermésre képesítő erejével. „Lélek szerint járni" azt jelenti, hogy nyugodtak vagyunk abban, hogy amit az Isten ránk bízott, abban nem is fog magunkra hagyni; ha kötelességet szabott elénk, Ő tudja, hogy azoknak meg tudunk felelni; ha harcokba vezet bűnökkel szemben, amelyeknek eddig tehetetlen rabszolgái voltunk, nem az én erőmön fog múlni, hogy le tudom-e küzdeni őket; Ő maga fog hadakozni érettem. „Lélek szerint élni" azt jelenti: nagy hatalomban élni, véghetetlen erőforrásra támaszkodni, hűséges szövetségesben bizakodni, aki soha cserben nem hagyja az embert, aki – még ha kétségesnek látszik is a helyzet, – az utolsó pillanatban mindenképpen ott lesz mellettünk, és jó végre viszi a mi dolgunk; megtermi bennünk az Ő gyümölcseit.

És végezetül, hadd hívjam fel még egyre a figyelmeteket, testvéreim. Az apostol itt, amikor az ő olvasóit felszólítja a Lélek szerint való járásra, felsorolja a testnek a cselekedeteit, a nem Lélek szerint élő, Isten világából kiszakadt, magát függetlenítő embernek furcsa cselekedeteit sorolta fel, azután a Lélek gyümölcseit, úgymint: szeretet, jóság, hűség, és mind a többiek. A Lélek szerint való járásnak igazi próbatétele nem az, hogy mi történik az imádságos, csendes kamrába elvonult elmélkedés órájában, hanem mi történik a mi közéletben való forgolódásunkban; milyenek a kapcsolataid testvéreiddel, barátaiddal, milyen a magatartásod a környezeteddel szemben. A gyakorlati élet színterén hogy beszélünk egymással, hogy működünk együtt, egymás mellett; hogy tudjuk egymást megörvendeztetni, vagy megkeseríteni, hogy tudunk egymás számára áldás lenni; ez az a terület, ahol a Lélek szerint való járásnak ki kell bontakozni a maga gazdag szépségében, ahol a Lélek gyümölcsei meg kell, hogy teremjenek. Mindnyájan gyarlók vagyunk, lesznek zökkenők, történnek összekoccanások, de nem ezek töltik ki az életünk egészét; ezek szépséghibák, amint jönnek, el is múlnak; meggyógyulunk, mert életünk a maga egészében Lélek szerint való. Abban az első gyülekezetben, ahol olyan csodálatos erővel áradt a Lélek, ott is voltak bajok. Az apostolok cselekedeteiről írott könyvben nem szépítik a dolgokat; bűnös emberek kapták a Lélek ajándékát, és bűneik kiütköztek újra meg újra, de mégis meglátszott rajtuk, hogy valami más erő beléjük csapott; valami égi szél, amely az ő indulataiknak, önző kívánságaiknak, minden bűnüknek tisztátalan ködét elfújta; tiszta levegőt teremtett, ahol süthet az Isten gyönyörűséges napja. Testvéri közösség voltak, amelyet ha olykor eléktelenített is az újra meg újra kiújuló régi bűn, azért a maga egészében magán viselte a Léleknek bélyegét. Boldog volt, aki hozzájuk tartozott; lelki felüdülést kapott; a külső világ zűrzavarából ide tért meg elcsendesedni, és akik kívülről

nézték, lelküket elfogta valami szent félelem; csodát láttak benne, és megilletődve suttogták egymásnak: „nézzétek, ezek hogyan szeretik egymást!”

Ha Lélek szerint élünk, ha a Pünkösd nagy ajándékát valóságnak fogadjuk el, itt a nagy feladat: fűzzünk hálaadásunkhoz szent fogadástételt. Ha az Isten megadta a Lélek szerint való élést, adjon kegyelmet és segedelmet; mi készek vagyunk rá; hadd éljünk akkor a gyakorlatban is úgy, mint a Lélek eleven bizonyságai; hadd járjunk a Lélek szerint az Ő szent nevének dicsőségére.

***

Nagypénteki

[gyorsírás után]

Textus: „Nekem pedig ne legyen másban dicsekedésem,
hanem a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében, aki által
nekem megfeszíttetett a világ, és én is a világnak.”
Gal. 6 : 14.

A keresztyénségnek úgyszólván egész történetét meg lehetne írni testvéreim, azzal, ha valaki tanulmány tárgyává tenné, s annak eredményeit összefoglalná: a kereszt, mint jelkép szereplését. Mi, református keresztyének, jól ismert történelmi okokból megszoktuk a keresztnek, mint jelképnek a mellőzését, mert valamikor erőszakkal akarták ránk kényszeríteni, mert ennek a jelképnek a címén beletapostak a mi hitünknek a szabadságába. De hogy azért szent dolog számunkra, ha nem használjuk is külső jelvény gyanánt, annak mi sem világosabb bizonysága, mint nagypénteknek ünnepe, ez a keresztnek az ünnepe; éppen ezt az ünnepet mi, református keresztyének komolyabban, nagyobb elmélyedéssel ünnepeljük meg, mint mások. Az utóbbi időkben fel-felbukkan itt is, ott is, az a javaslat, hogy használjuk a keresztet mi is; ezzel tüntessünk el egy különbséget, egy választófalat, amely a mi magyar keresztyénségünket táborokra osztja. Ilyen reménységeket nem igen fűzhetünk ennek a javaslatnak a megvalósításához, mert nem egy külső jelképnek alkalmazásán vagy nem alkalmazásán múlnak csak a nagy ellentétek, amelyek a keresztyénséget táborokra osztják, de utóvégre nem volna semmi akadálya elvi szempontból. Nem lehet felhozni semmi kifogást az ellen, ha mondjuk, a mi megépítendő templomunk tornyán, ormán, vagy valami más helyén, a keresztnek jelképe ott ékeskedjék. Majd annak idején, ha rákerül a sor, gyülekezetünk vezetősége puhatolja ki e tekintetben a hívek vélekedését, és cselekedjék majd a szerint.

Bizonyos, hogy a kereszt, amelynek tövébe lélekben odajárulunk e mai nagypénteki napon, szent dolog a mi számunkra. Pál apostol az első, aki a keresztet szimbólumként használja és emlegeti az írásaiban. Még nem szignum, jelvény nála a kereszt, amelyet ruházatán viselne ékszer gyanánt, vagy a falakra, épületekre függesztene, s úgy tárná a világ elé, de már szimbólum, már jelkép; gondolatban sokszor maga elé idézi, és pedig úgy, hogy a kereszt nem csupán két keresztbe fektetett gerendát jelent, nem azt a fizikai tárgyat, amelyet az akkori időkben rabszolgák kivégzésére használtak eszközül, hanem sokkal többet, – önmagánál sokkal többet jelent. Eképpen a jelképnek, a szimbólumnak lényege az, hogy valami másról beszél, mint ami önmaga; jelenti a kereszt mindazt, ami lejátszódott ott; azt az egész lelkünkbe markoló drámai történetet, amely ott nyerte befejezését; az Úr Jézus Krisztus megáldoztatását, és jelent még ennél is többet – jelenti ebben és ez által az Istennek megváltó művét.

Pál apostol sohasem felejtkezik el arról, hogy az a kereszt nem az emberek szándékából született meg. Az emberek a maguk vakságában és gonoszságában csak egy örök isteni tervnek a végrehajtói voltak, eszközök; maga az Isten akarta, hogy úgy történjék; azért adta erre a világra Jézust, hogy így végezze az Ő életét.

És jelenti az a kereszt az Istennek üdvözítő akaratából számunkra kiáradó minden gazdagságot, bűneink bocsánatát, lelkünknek az Istennel való megengesztelődését, egy új örök szövetséget, – örök életet. Mindezt jelképezi az a két egymásba rótt gerenda. Így ebben a versben, amelyet felolvastam: „ne legyen nekem másban dicsekvésem, mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében”, nem az eredeti szomorú bitót érti alatta. Mit bánja Pál apostol, hol van, mi történt azzal azóta; felapríthatták és eltüzelhették, eldobhatták és elkorhadhatott; nem

arra irányul az ő dicsekvése, az csak jelkép. Hogy mit jelent számára, azt egy versbe nem is tudná belezsúfolni, és mi egy rövid elmélkedésünk alatt nem tudnánk kimeríteni.

Éppen ezért ragadjuk meg azt, amit maga Pál apostol ebben az egy versben kiemel: számára jelenti sok minden között az a kereszt azt, amit ő úgy fejez ki: „én megfeszíttettem a világnak, és a világ is énnekem". Mit jelent ez? Pál apostol nagyon jól tudja, ki függött ott a kereszten, mégis voltak pillanatai, amikor megváltozott a szeme előtt a látvány, mintha nem is Jézus Krisztus alakja szenvedne és múlnék ki ott a kereszten, mintha a keresztáldozat kicserélődnék, „mintha én függenék ott" – mondja Pál apostol, – „én feszíttettem meg a világ számára". Vagy megint a kép változik: mintha az egész világ volna odaszegezve, halálra ítélve, s az feszíttetett volna meg a keresztfán. Halálnak a jele, de az én halálomnak, és a világ halálának a jele.

Hogy érti ezt, testvéreim? Ami az egyiket illeti: „én feszíttettem meg a világ számára" – ezen a nagypénteki ünnepnapon valamit ebből mindnyájan átérzünk. Nem ünnepel igazán, komolyan, őszintén nagypénteket az, aki nem érezné, hogy azok a szegek, amelyek Krisztust odaszegezték, valahogy a mi húsunkban járnak, vagy az a halálos ítélet, amely Őt oda a keresztre vitte, ránk sújt le. Ezért van az, hogy nagypéntek fájdalmas, komoly, bánatos ünnep. De ez csak az egyik oldal, és mindjárt rá kell térnünk arra, amit Pál apostol úgy fejez ki, hogy: „dicsekszem". Ezen nagypénteki szomorúságból és bánatból is valami égig zengő hallelujának kell előtörnie. – De előbb meg kell feszíttetni a Krisztussal együtt a világ számára.

Ha igaz nagypénteki hívek vagyunk, átéreztük, hogy Ő helyettünk szenved; Ő a mi terhünk alatt roskadozik; Ő a mi bűneinkért fizet. És ezért nem érezhetjük magunkat ott a kereszt tövében jó egészségnek és épségnek örvendő szemlélőknek, akik kegyeskednek, mint világjáró idegenek, oda is ellátogatni, és nagy fölényesen végignézni, hogy mi látható ott. A kereszt elé járulni sokkal komolyabb, sokkal tragikusabb dolog, annyit jelent, mint odahajtani a magunk fejét a halálos ítélet alá és a mellünket verve zokogni; a lelkünkben legalább elismerni, hogy az én életem, amely szükségessé tette ezt, nem érdemli meg, hogy folytassam. Megvallom, elismerem, hogy nekem kellene ott függenem, és ez alól nem vonom ki magam, hagyom, engedem, hadd vonjon engem is az a halálos ítélet magával. Az én egész eddigi életem hadd ragadja el, hadd tűnjék el annak mélységeiben, – a Krisztussal együtt én is meg akarok halni. Itt van körülöttem a világ, csábít sok szépségével; hívogat, és kínálja a maga sok nyereségét; ingerel a maga sok bosszúságával, le akarja foglalni a lelkem érzéseit és a gondolataimat. Legyen ennek vége. Én megfeszíttettem a Krisztussal a világ számára. Nem téveszt meg többé a csillogása, nem izgatnak a támadásai, megtörtént egy nagy leszámolás; mintha én már itt sem volnék, – én a világ számára meghaltam a Krisztus halálával.

És ugyanúgy megvan ennek a visszája is: a világ is megfeszíttetett az én számomra. – Tavaszi ékességében pompázik, az ifjúságnak a gyönyörűsége piroslik rajta? A tudásnak, a gazdagságnak, a sok többi földi értéknek az ékességei csillognak, pompáznak benne? Hullának nézem az egészet; megfeszíttetett, meghalt; az a világ, amely a maga Jézus Krisztusát oda tudta szegezni a keresztfára, ne szépítse, ne kendőzze magát; átlátok a szitán: minden külső szépség csak valami rettentő, belső halálos rothadást kendőz. Nem hagyom magam többé megcsalni; hamis jelszavak és hazug álmok után nem fogok futni; ne ígérjen nekem senki ebben a világban mennyországot; ne beszéljen nekem senki az ember nagyszerű, tökéletes vívmányairól, csodáiról: ez a világ keresztet állított az én Jézusomnak, és ma is keresztet állít neki, és a jövendőben is mindig ez lesz a lelke titkos felelete az Ő számára. Azért én ezt a világot úgy akarom látni, mint amely elvette a maga ítéletét, amelyre rá van sütve a kárhozatnak a bélyege, amely oda van szegezve a keresztnek fájára, mert így érdemli – az én számomra ez a világ megfeszíttetett.

Szomorú hangok ezek, a magam életének és a világ életének bizony nem valami verőfényes optimizmus rózsaszínű szemüvegén való szemlélete; sötét látás ez, tragikus látás ez. De mégis – figyeljük meg Pál apostol szavait, – nem keseregve mondja, nem átkozódva és nem valami csüggeteg magába roskadottságban és fájdalmas kiábrándulásban, hanem így szól: „Az én dicsekvésem van a Krisztus keresztjében!" Valami nagy nyereség tölti el az ő lelkét éppen azért, mert magát is oda tudta szegezni a Krisztus keresztjére lélekben, és az egész világot oda tudta ítélni erre a halálra – valami jobbat kapott a helyett, amit odaáldozott. „Én megfeszíttettem a világ számára" – ez nem azt jelenti, hogy rám nézve többé nincs mit keresnem itt e földön; többé üres, tartalmatlan és értelmetlen az életem, vagy éppen csak még muszájból tengődöm itt, lélekben már halott vagyok, – csak azt jelenti, amit más helyen úgy fejez ki: „Élek többé nem én, de él bennem a Krisztus."

És hogy a világ megfeszíttetett – ez sem jelenti azt számára, hogy ő ebben a világban többé nem lát szépséget, a világ útja előtt nem lát reménységet, nem tudja miért küszködik itt a föld színén annyi ember, és legjobbnak tartaná hátat fordítani az egésznek, mert úgy sincs semmi értelme. Ellenkezőleg: attól kezdve, hogy Krisztus keresztjében magát is megfeszítve látta, és a világot is megfeszítve a maga számára, attól kezdve kapott hivatást, küldetést, hogy tudjon ebben a világban szertejárni valami nagy örömüzenettel, szomjas, éhes emberi lelkeknek tudjon vinni valami éltető, tápláló jótéteményt, és lássa a világ jövendőjét nem reménytelen katasztrófába zuhanni, hanem a megváltás örömeire felemelkedni az Isten kegyelméből.

Mert ne felejtsük el: ha ő a Krisztus keresztjében dicsekszik, az a kereszt lehet a halálnak és az ítéletnek a jelvénye, de a harmadnapnak, a húsvétnak a fényében ragyog, mert a megfeszített Krisztus Pál apostolnak a gondolatvilágában sohasem választható el a feltámadt Krisztustól. A kereszt csak állomás volt a dicsőség felé, a győzelem felé, – de szükséges állomás volt, és a jelentősége éppen abban van, hogy a Krisztus nem lehetett volna bűn, halál és kárhozat felett győzelmes Megváltó, ha nem ezen az állomáson halad át. Szenvedéseinek és halálának az árán vívta Ő ki mindazt, amit azóta jelent az emberiség számára. Ugyanúgy nekünk, akik megfeszíttettünk a világ számára, és a világ megfeszíttetett a mi számunkra Krisztussal együtt, nem végállomás, csak egy elkerülhetetlen átmenő állomás, hogy utána elérkezzünk a dicsekvésnek, a húsvétnak állomásához, de másképp nem dicsekedhetünk, csak a Krisztus keresztjén. A magunk élete számára azt, amit úgy szoktunk nevezni gyarló, sokféleképpen értelmezhető szóval: boldogság, nem találhatjuk meg másképpen, a magunk igazi énjét kiélni nem tudjuk, ha előbb ezt az ént meg nem öldököltük. Az Istentől belénk teremtett, és az Ő képére hasonlító lélek ki nem bontakozik, és fagyott, dértől csípett, szegény nyomorult bimbócska marad, amíg meg nem történik a magunk énjének ez a halálba adása, amíg nagyon kapaszkodunk bele, ragaszkodunk hozzá, amíg minden áron én akarok lenni, fontos akarok lenni, amíg magamat a világnak kínálom, és rossz néven veszem, ha a világ nem veszi észre a nagy értéket, amit felkínálok neki; amíg erőlködöm, hogy érvényesüljek, hogy forgalomba hozzam a világ piacán azt az értéket, amit magamban érzek.

Csak amikor meghaltam a világ számára, amikor már úgy érzem, hogy akár ne is volnék, a világ nélkülem is nagyon jól tovább járná a maga útját, amikor megfeszíttettem a Krisztussal, akkor kezdődik az igazi élet; akkor fakadnak fel bennem a Krisztus életének az erői; akkor virul ki bennem az Isten gyermekének minden lelki szépsége. A világtól szabadon, a Krisztus rabságában, az Ő drága vérével megváltva, boldog vagyok; és a világ is akkor kezdi előttem elárulni igazi szépségeit. Akkor kezdek találni valami nagy örömet abban, hogy itt van ez a világ a maga nyüzsgő sokaságával, és én benne lehetek, amikor előbb megtörtént a nagy leszámolás, és lehullt az álarc, a hazug álarc. Amikor a sok külső csillogás mögé beláttam, és ráismertem ebben a világban a Krisztust ölő, s azért megfeszítésre érdemes világra, a bűnös világra. Amikor a világ is megfeszíttetett az én számomra, akkor nem veszem többé rossz-

néven, hogy vállát vonja rám; nem bánt a sok kiábrándulás, sérelem, bosszúság, – mi egyebet várhatnék tőle, ha az én Uramat, a Jézust keresztre szegezte ez a világ?

De ugyanakkor megtanulok dicsekedni a Krisztus keresztjében, mert látom, hogy ezért a világért adta Ő oda az életét, erre a világra hullott rá az Ő kiömlött vére, ezt a világot így ellenségesen, gonoszul, bűnösen, olyan nagyon szerette Ő, hogy magát érette odaáldozta. Megfeszíttetett számomra ez a világ, de most kezd igazán élni, most fedezek fel benne szépségeket, amiket eddig észre sem vettem; most bukkanok rá, hogy még sár közé keverten is drága gyöngyök csillannak fel benne; most kezdem észrevenni, hogy lelkek között élek, Isten után vágyakozó, Istentől talán nagyon messze elrugaszkodott, de mégis olyan lelkek között, akik magukra csak akkor találhatnak, ha visszatalálnak az Istenhez. És nem érzem többé tehernek és nyűgnek, hogy itt van ez a világ, és én benne, hanem hálát adok az Istennek, hogy itt lehetek; előttem kiterjedhet ez a világ, mint áldott munkamező, és amíg Isten megtart engem itt ebben a földi életben, én itt járhatok-kelhetek, mint Isten hírvivője. Hogy én is szeressem úgy, mint Krisztus szerette ezeket az embereket, valamennyire én is odaáldozzam magam az ő javukért, vagy jobban mondva: a magam bizonyságtételével hirdessem azt a nagy áldozatot, amelyet Krisztus hozott.

Így válik a magamnak és a világnak Krisztus keresztjén való megfeszítése, – ami első tekintetre úgy megborzongat, mint hogyha halál-levegő csapott volna belőle felém, és elhamvasztotta volna bennem az élet minden kedvét és örömét, – így válik éltető erők forrásává, hatalommá, boldogsággá, és boldog feladattá.

Természetesen, ne feledkezzünk meg róla, testvéreim, hogy bármennyire megtörtént a nagy leszámolás: „én megfeszíttettem a világnak, és a világ az én számomra a Krisztus keresztjében”, mindig újra meg kell ennek történnie. Szakadatlanul való öldöklés ez, amelyben magam mindig újra meg újra odaszánom, és a világot is mindig újra meg újra oda vetem erre a megáldoztatásra, hogy életre kelhessünk. És éppen azért, mert részlegesen és viszonylagosan megy csak végbe ez a mi földi életünkben, bármennyire haladunk is előbbre ezen az úton, sokszor a mi régi énünk a régi világban él és forgolódik, és még a Krisztus ügyéért is sokszor a mi régi énünk és a régi világ eszközeit kell igénybe venni. Ilyenkor mindig a magunk szegénységéről állítunk ki bizonyítványt, mert ezek mind szükségmegoldások, és arra vallanak, hogy az igazi erőt, a megfeszített és feltámadt Krisztus erejét nem tudtuk eléggé rászabadítani a magunk életére, és a világ életére. – Értitek, mire célzok? Hadd világosítsam meg egy példával: Amikor keletről nyugat felé zúdult a török világ hódító hatalma, s vele együtt az iszlámnak rettentő világhatalma – ugye, ki kellett állni a harcmezőre fegyverrel a kézben, az áramlatot feltartóztatni, mert az egész nyugati keresztyén művelődés, maga a keresztyén egyház is életveszélyben forgott. És hogy ha itt vagyunk Magyarországon keresztyének, és élnek keresztyének, azt annak köszönhetjük, hogy voltak emberek, akik mint élő védőfal, odaállították önmagukat az áradat elé; ki ne gondolna rájuk hálával? Oh, bárcsak nyugati népek nyilvántartanák az ő hálatartozásukat azért a sok vérért, amely magyar szívekből folyt ki ezeken a harcmezőkön! – Mégis azt kell mondanunk, hogy amikor ezekben a harcokban kitűzték a keresztnek a jelvényét, amikor a kereszt jelszavával toboroztak harcosokat, és a kereszt jelmondatával az ajkukon rohantak bele a vérző ütközetekbe, – a kereszt már nem azt jelenti, amit Pál apostolnál jelentett, mert ilyenkor földi eszközök mérkőztek; maguk a kereszt hívei kénytelenek voltak a maguk közönséges emberi erejét megfeszíteni, és latba vetni. Nem lehetett másképp, a szükség parancsolta.

De ha a kereszt elé visszük, és a kereszt fényébe állítjuk ezeket a harcokat, hamar kitűnik, hogy azért volt rá szükség, csak úgy kerülhetett sor ezekre a harcokra, hogy valamikor nagy mulasztások történtek; a kereszt elkülsőiesedett, erejét vesztette, és azok a pogányságból felébredt néptömegek, ott távol, Arábia mezőin, amikor szomjasak voltak az egy Istennek az ismeretére, nem fogadták el a keresztyénségnek a felkínált italát, mert az már zavaros volt;

kaptak helyette valamit, ami nekik jobbnak látszott. Így született meg az Iszlám, így vált az egész nyugati keresztyénség számára büntetéssé, a keresztyénség saját bűneinek megérdemelt ostorává.

Ma is megtörténhet, lépten-nyomon szükség lehet rá, hogy mi a keresztyénség érdekében, keresztyén hitünknek, magának a mi keresztyén egyházunknak érdekében megtegyünk minden erőfeszítést; szervezkedjünk, munkálkodjunk még a politika mezőin is, hogy a keresztyénség ellen feltörő hatalmakat féken tarthassuk, legyűrjük, – de kitűzni ilyenkor a kereszt jelvényét? Ha figyelünk a Krisztus keresztjéből felénk hangzó hangokra, valami hamis hang fog belőlük kihangzani. Szükséges ez, elkerülhetetlen, legyen hála és elismerés mindazoknak, akik élünkre állnak, és ilyen közéleti harcokat végigharcolnak, de a kereszt alatt íme, azt kell éreznünk, hogy ezek a harcok is elmaradtak volna, hogyha igazán megfeszíttettünk volna a Krisztussal, és a világ is számunkra. Sőt, ha a keresztből kiáradó, életet változtató, újjáteremtő erők csakugyan szabadon végezhetnék munkájukat, nem volnának akkor a modern élet nagyvárosi tengerében egész táborai az istentelenségnek. Az Isten ügye szilárdan állna a lelkek mélyén a mi erőfeszítésünk nélkül is úgy, ahogy Ő fundálta.

Az ilyen harcokban, bármennyire szükségesek és bármennyire elismerésre méltók is, rossz helyen szerepel a keresztnek a jelvénye. Hagyjuk meg a keresztet csendes áhítatnak a helyén, ahová a közélet porában beszennyezve, visszavonulunk. Maradjon meg a kereszt az élet középpontjában, nem a periférián, ahol szükség szerint ellenfelekkel kell harcoljunk; maradjon meg a legbensőbb szentélynek, ahová visszatérünk megfeszíteni önmagunkat és a világgal leszámolni, ahol újra meg újra elismerjük, hogy még a Krisztus ügyéért vívott harcunkban is bűnösök vagyunk, és nekünk meg kell feszíttetnünk, és a világnak is a mi számunkra.

Nem tárgyalom most, testvéreim, hogy így felfogva a keresztet, mint jelképet, mi volna annak a leghelyesebb külső használata, vagy helyes volna-e minden külső használatnak a mellőzése. Maradjon ez nyitott kérdés, amelyben reformátusok és reformátusok talán vitatkozhatnak is egymással, de nem maradhat nyitott kérdés az, amiben össze kell fognunk, s aminek átérzése megszenteli ma nagypénteknek a napját: hogy a keresztnek láthatatlanul ott kell állni a szívünk közepén. Luther Mártonnak, a nagy reformátornak, akiről sohasem felejtkezhetünk meg mi sem, még hogy ha jobb tanítómesternek tartjuk is Kálvin Jánost egyik-másik kérdésben, volt egy nagyon szép emblémája, amelyet a mi evangélikus testvéreink sokszor a gomblyukukban viselnek: egy kitárult szirmú rózsát ábrázol. A rózsa levelein egy emberszív, a szívbe belerajzolva a kereszt, és egy kis versikében úgy értelmezi a nagy reformátor ezt a maga szerkesztette emblémát: Ha a kereszt ott áll a szív közepében, akkor a szív rózsákon nyugszik. Ha megfeszíttettünk a Krisztussal a világ számára, és a világ is a mi számunkra, akkor elhallgat minden panasz, zúgolódás, minden keserűség; rózsán nyugszik a szívünk, megteljesedünk hálaadással, és az Isten nevének magasztalásával új élet fakad a keresztből a mi számunkra. Új reménységeket látunk ragyogni a világ felett, és nagypénteknek a borulatába, amely ránk hull a Krisztus keresztjéből, így hasít bele ugyancsak onnan a keresztből az örömnek a sugára: dicsekszünk a Jézus Krisztus keresztjében. Ámen.

***

Krisztus mindenek felett Úr!

(Prédikáció országgyűlési választások idején.)

Lekció: Ef. 1: 15-23.

Textus: „Mindeneket vetett az Ő lábai
alá és Őt tette mindeneknek fölötte az
anyaszentegyház fejévé, amely az Ő teste...
(Ef. 1: 22-23.)

„Im béjöttünk nagy örömmel...a Te szentidnek gyülekezetébe, a Te templomodba...” Bejöttünk nagy örömmel, mert itt békesség és csend uralkodik, míg odakint a világban küzdelem és nyugtalanság az életünk. Itt Isten közelében lerakhatjuk terheinket, és megnyugosztalást találunk fáradalmainktól. Ez így van valóban, de ne essünk tévedésbe! Nem arra való az Isten színe előtt való ez az egybegyülekezésünk, hogy hátat fordítsunk annak a világnak, amelynek hullámverésében éljük hétköznapjainkat. Nem álmodozni akarunk itt, hogy aztán felébredjünk annak keserves tudatára, hogy a valóságos életünket mégis csak a zajló világban kell élnünk. A megnyugvás csendes szigete ugyan számunkra az az áhítatos óra, amelyet az Isten házában töltünk el, de igazában csak arra való, hogy aztán megerősödött lélekkel kiszálljunk a valóságos élet tengerére. Éppen arra jó az Isten előtt való elcsendesedésünk, hogy ilyenkor tisztuljon az a látásunk és megteljesedésünk azzal a lelki erővel, amelyre a mindennapi életünkben van szükségünk.

Jaj volna nekünk, ha a mi Urunkat, a Jézus Krisztust csak itt tudhatnók és vallhatnók a mi Urunknak, és nem akkor is, amikor kilépünk ennek az Ő tiszteletére emelt hajléknak a küszöbén át az odakint való hétköznapi világba! Most is, amikor ott kint egész nemzetünk lelkét foglalkoztatja a közeli választás politikai eseménye, jó lesz nekünk ezt az evilágszerinti ügyünket itt a Jézus Krisztus egyetemes Úr-voltának a megvilágításába helyeznünk és ebben a megvilágításban felkészülnünk állampolgári jogainknak arra a gyakorlására, amelyre az elközelgető napok alkalma felszólít.

Vezessen ebben az elmélkedésben bennünket Pál apostolnak az a vallástétele, amely jól ideillik ezekbe a húsvét utáni időkbe, amikor újra úgy tekinthetünk vissza Jézus Krisztusnak mind a keresztig való megaláztatására, mint amely nem csak befejeztetett, hanem az Ő feltámadása által visszájára is fordult, győzelmes felmagasztaltatássá is vált, és végül az Ő nemsokára megünneplendő mennybemenetele által beletorkollott a teljes mennyei megdicsőülésbe. Erről beszél éppen Pál apostol az imént felolvasott szakaszban, közelebbről Istennek azt a megfoghatatlan hatalmát magasztalva fel, amely mindebben megnyilvánult, és szívének azt az imádságos vágyát tolmácsolva, hogy ennek a hatalomnak az ismeretében egyre előbbre jussanak olvasói és velük együtt mindnyájan, „akik hiszünk”.

Isten „mindeneket vetett az Ő lábai alá” – így hirdeti Pál apostol a mi felmagasztalt Urunknak az egész világot és benne az egész emberiség történetét felölelő uralmát. De hogy ezt tisztán lássuk, mindjárt megtanít arra is bennünket, hogy megtegyünk egy fontos megkülönböztetést. Mert ez az uralom mindenekre kiterjed, de nem mindenekre egyformán. Van ennek a mindent felölelő birodalomnak a körén belül egy szűkebb kört felölelő ország, amely különösebb értelemben is Jézus Krisztus uralma alatt áll. Így beszél erről az apostol: „Őt tette mindeneknek fölötte az anyaszentegyház fejévé...” „Mindeneknek fölötte” – ez azt jelenti, hogy Jézus Krisztus uralkodásában ez az anyaszentegyház feletti uralma az elsődleges és csak

ebből érthető meg ama másik is, amely mindenre kiterjed ezen a világon. Az Ő Úr-volta „mindeneknek fölötte” abban nyilvánul meg, hogy van neki népe, amely elismeri Őt Urának és engedelmesen szolgálni akar neki. „Anyaszentegyház” alatt nem is szabad mást értenünk, mint ezt a népet, a Jézus Krisztust Uruknak valló és magukat az Ő uralma alá adott emberek összességét. Csak névleg tartozhatnak hozzá az egyházhoz és csak terhes romlására vannak az egyház életének az olyanok, akikről ez nem mondható el. De akikről ez elmondható, azok előtt nem kell magyarázni, mit is jelent a Jézus Krisztus uralma alatt élni. Ők a szép virágvasárnapi ének szavaival maguk tesznek róla hálaadással bizonyságot: „Oh szentegyház, hívek boldog országa! Mily édes ez a Jézus királysága! Szelíd, szegény ez és alázatos, de nagy hatalmú és csodálatos. Igaz ez és a bűntől szabadító, A bűnt, halált és népeket hódító. Vasvesszővel bírja ellenségét, de szelíden őrzi örökségét.”

Ezekkel az Ő tulajdon alattvalóival, – az Ő „örökségével”, amelyet az Atya öröktől fogva az Őbenne való hitre kiválasztott és az Ő tulajdonába adott, hogy érte az életét adva megtartsa az örökkévalóságra, – más viszonyban van Jézus Krisztus, mint általában az embervilággal. Az a maga egészében is „az Ő lábai alá vettetett”, de ezt az Ő kiválasztott népét úgy kormányozza, mint annak *Feje*. Mert az „az Ő teste”, vagyis *egy* Ővele és részese életének. Benne él Szent Lelke által. Ahogy magára vette minden bűnét és nyomorúságát, úgy viszont részelteti a maga „bűnt, halált és népeket” legyőző erejének gazdag ajándékaiban. Azok viszont, akik ehhez a „testhez” tartoznak, mint az Ő tagjai, öntudatosan felfogják és készséges igyekezettel teljesítik Fejüknek parancsait, – legalább is mindaddig, amíg egészséges élet lüktet ebben a „testben”. „Szelíden” érvényesülhet tehát itt az Ő uralma, mint a pásztoré a nyája felett. Megváltó szeretetének bilincseivel kötözi magához híveit az odaadó engedelmességre, ezáltal egymással is a szeretetnek testvéri közösségébe kötözve őket.

Így élni a Jézus Krisztus uralma alatt, – ez a szent kiváltsága az Ő egyházának és benne minden egyes hívőnek.

*

Olyan boldog titka ez a mi hitünknek, hogy sokszor bele is feledkezünk, mintha csak ennyiből állna a Jézus Krisztus uralkodása. Pedig van ezen túl egy még csodálatosabb titok is, amelyet az apostol szavai feltárnak előttünk. Uralkodik Ő nem csak a benne hívők felett, hanem a benne nem hívők felett is; nemcsak az Ő egyháza felett, hanem az egész embervilág felett is. Isten „mindeneket az Ő lábai alá vetett”. Azokat is, akik nem ismerik el Őt Uruknak, mert talán sohasem volt alkalmuk úgy megismerkedni Ővele, hogy az Ő uralma alá hajthassák magukat. Azokat is, akik talán találkoztak már vele úgy, hogy meghódolhattak volna előtte, de ellene álltak annak a „szelíd” hatalomnak, amely belőle sugárzott. A róla mit sem tudók, vagy vele mit sem törődők sem vonhatják ki magukat az Ő uralma alól. Ha nem tartoznak is hozzá ahhoz az életközösséget alkotó „testhez”, amelynek Ő a „feje”, azért rájuk is áll az, hogy „az Ő lábai alá vettettek”. Ha nem öntudatos hódolattal, akkor önkénytelen kényszerből ők is neki szolgálnak. Káruk ebből csak nekik van, mert nem részesülhetnek abban a sok jótéteményben, amely az Ő uralmának az öntudatos elfogadásából fakad. Az Ő céljai és tervei azonban így is végbemennek általuk. És minden a mi a nagy embervilágban történik, egy vagy más módon csak az Ő uralmának a kiteljesedését viszi előbbre.

Milyen cél felé kormányozza vajon ezt a neki csak öntudatlanul szolgáló embersokaságot? Ha az anyaszentegyház az Ő „teste”, amely „teljessége Őneki”, amelyben tehát a maga életének a kiteljesedését munkálja, akkor nyilván minden egyéb is, ami ezen a világon az Ő uralma alatt történik, arra a végre történik, hogy ez az Ő „teste” lássa annak hasznát. Nyilvánvaló ez olyankor, amikor a világ életében bekövetkeznek az Ő ítéletei, – amikor megsokasodott bűnei miatt úgy igazgatja az általános élet folyását az Ő mennyei királyi székéből, hogy az emberi önzésre, igazságtalanságra és elnyomó erőszakra felépített rendszerek összeomlanak. Ilyenkor

sokat tanulhat az Ő híveinek népe és megújult odaadással simulhat oda az Ő kormánypálcája alá, amely alatt a szeretet nagy parancsolata érvényesülhet csak. Még nyilvánvalóbb az egyház nagy haszna olyankor, amikor az effajta ítéletekben a maga megítéltetését is alázatos bűnbánattal kell elfogadnia, mert nem engedelmeskedve a maga Fejének, maga is részese lett a világbeli sokféle romlásnak. Az ítéletek ilyen viharaiból megtisztulva és megújulva kerülhet ki az egyház élete, eltávoztatván magától azt a fertőzetet, amelyet az ítéletre megérett világból magába is be engedett szivárogni. De nyilvánvalóvá lesz olyankor is, hogy Jézus Krisztus mindeneket a maga egyházának a javára igazgat ezen a világon, amikor nem ítéletet tart csak, hanem – talán ugyanakkor – jótéteményekben részesíti a világot; amikor nem a megromlottat rombolja le a világ történetében, hanem valami újat épít; amikor nem a múltat számolja fel, hanem jövendő fejlődések útjára tereli az életet. El sem lehetne hamarjában sorolni, hogy az elmúlt évszázadok folyamán felmerült új gondolatok és gyakorlati vívmányok, amelyeknek az első tekintetre semmi közük sem volt az anyaszentegyház ügyéhez, végül is milyen hatalmas lépésekkel vitték előre magának az anyaszentegyháznak az ügyét. Ilyenkor az anyaszentegyház Ura és Feje – talán olyanok által, akik egyáltalán nem akarják Őt szolgálni, – mindig új lehetőségeket, tágabb és alkalmasabb kereteket teremt azok számára, akik igenis Őt és csak Őt akarják szolgálni egész életükkel. S a mind előbbre haladó világban mind jobban kifejtheti belőle táplálkozó erőit a benne hívők népe.

Ezért hát a benne hívők, uralma alatt kell, hogy érezzék magukat akkor is, amikor benne élnek a világban s ott a benne nem hívőkkel együtt közös feladatokkal viaskodnak és közös sorsot viselnek.

*

Ha így megértettük, mit jelent Jézus Krisztusnak mindenekfelett való uralma, akkor ennek világánál széttekintve a mi napjaink eseményei felett, nem lesz nehéz megtalálnunk a helyes eligazodást.

Benne élünk egy olyan mélyreható, olyan gyökeres és olyan mindeneket megrázó külső átalakulásban, amilyet hosszú története folyamán aligha látott még az emberiség. Nos, egy pillanatra se homályosuljon el előttünk az a fény, amelyet az Ige vet erre a történeti korszakra is. Onnan felülről, mennyei hatalmának a királyi székéből igazgatja ezt is Az, akinek „mindenek a lábai alá vettettek”. Ő rendelt minket erre az időre és Ő rendelte ezt az időt a mi számunkra. Vannak látható történeti tényezők, felettünk uralkodó evilági hatalmak, amelyeknek a működése idézte fel és mozgatja a nagy átalakulás folyamatát. De mögöttük és fölöttük ott van láthatatlanul a mi Urunk, aki általuk mint eszközei által alakítja a világnak és benne az Ő egyházának az életét. Ha Isten az Ő Igéjében azt parancsolja nekünk, – aminthogy félreérthetetlenül azt parancsolja, – hogy „minden lélek engedelmeskedjék a felső hatalmasságoknak”, akkor azért parancsolja ezt nekünk, mert az ő uralmuk felett is érvényesül az Ő egyszülött Fiának uralma, nekik engedelmeskedve tehát Őneki engedelmeskedünk.

Ami ebben a nagy átalakulásban odavész, afelett a legfőbb Úr tart ítéletet. Még ha magunk ártatlanok volnánk is mindenestől fogva azokban a bűnökben, amelyek ezt az ítéletet maguk után vonták, akkor is csak az illenék hozzánk, hogy igazat adjunk a „vasvesszőnek”, amely a felgyülemlett sok bűnre lesújtott. De annál inkább meg kell ezt tennünk, mert jaj, nem moshatjuk kezeinket tisztára a felelősségtől. A világban általában elharapódzott bűnök tőlünk sem voltak idegenek. Mi is megfertőztettük magunkat velük. Ha még úgy fáj is, oda kell hajtanunk fejünket és hátunkat az ítélet vasvesszeje alá. És pedig azzal a forró könyörgéssel, hogy váljék ez az ítélet az üdvösségünkre, lehessünk általa igazabb és engedelmesebb alattvalói a mi Urunknak és tisztuljon ki rajtunk, az Ő népén, az Ő képének hasonlatossága.

Ami pedig ebben a nagy átalakulásban egy új életrendnek az ígérete, abban lássuk meg szívbeli hálaadással már előre azt a nagy ajándékot, amelyet a mi Urunk az Ő népének készít.

Az az új társadalmi rendszer, amely most kiépülőben van, amely nem arra az elvre akar felépíteni, hogy „aki bírja, marja”, hanem az emberek közös munkájával akarja előteremteni az igazságosan eloszthatót javakat, – jól tudjuk az Isten Igéjének világánál, – nem oldja meg minden kérdésünket, mert életünknek csak a külső kereteit rendezi át. Még mindig hátra van az a nagy szükségletünk, hogy ebben az új rendben úgy élhessünk, mint akik Isten atyai szeretete felől bizonyosak, és ezért egymással is mélységes testvéri szeretettel vannak egybekötözve. Ezt csak a mi Urunk Jézus Krisztus adhatja meg nekünk a szívünkben munkálkodó Szent Lélek által uralkodva felettünk. De éppen ennek érdekében, tehát az Ő egyháza életének a kiteljesedése érdekében milyen nagy új lehetőségeket rejt magában az a jövendő, amely felé haladunk s amelyben az élet külső rendje is azt fogja követelni tőlünk, hogy ne egymással vetélkedve, hanem egymással összefogva éljünk!

Bizony igent kell mondanunk arra a korszakokat váltó folyamatra, amely rajtunk végbemegy. Nem értetlen döbbenettel szemlélve, nem lázadozva ellene, hanem felismerve benne a mi üdvösségünk Urának világkormányzó hatalmát, vállalnunk kell és szolgálnunk kell. Istennek az a csodálatos ereje, amely Őt úgy felmagasztalta, hogy „mindeneket vetett az Ő lábai alá”, bennünk is munkálkodik és elégséges lesz ahhoz minden mi erőtlenségünk ellenére is, hogy nagy megtisztulásunk által nagy megújulásnak örvendhessen közöttünk az Ő „teste”, amelynek tagjaiul elhívattunk. Ámen.

***

Isten hajlékának épülése

(Az első belső lipót terézvárosi istentiszteleten 1931. XII. 8.)

„...Akiben az egész épület szép renddel rakattatván,
nevekedik szent templommá az Úrban, akiben ti
is együtt építtettek Isten hajlékává a Lélekben.”
Ef. 2, 21-22.

(**Lekció:** I. Kir. 8, 22-23; 26-30; 32-38.)

Odakint őszi szelek fújdogálnak. Nem csak a természet búcsúzik utolsó ékességeitől a bágyadt napfény édes-bús világánál. Az emberek életére is ráfuvallt a lombrabló hideg szél, és egyre kopaszabbá válik tőle a nagyvilág erdeje. És mi az általános elszegényedésnek ebben a didergősre fordult időszakában mégis tavaszi reménységek melengető napfényét érezzük itt: azért jöttünk össze, hogy tanúi és részesei legyünk a magyar református egyház ősi fáján egy új rügy hajtásának. Mindig így volt ez: az Isten ügyének előhaladása és visszahanyatlása sohasem járt egy ütemre a világ szerencséjének alá és fölhullámzásával. Amikor az emberekre nehéz idők súlya ereszkedett rá, olyankor mindig nem kevésbé, hanem csak annál inkább indíttatva és kötelezve érezte magát az Isten népe az erőinek kifejtésére, a továbbfejlődés útján előnyomulásra, az Istentől kapott megbízatásnak még tökéletesebb betöltésére. Nem időszerűtlen dolog tehát, hanem nagyon alkalmatos időben való, ha éppen most kerül sorra a budapesti református egyház átszervezésével kapcsolatban az itteni környék, a belső Lipót és Terézváros református híveinek egy új egyházközségbe való egybegyűjtése, – ami ezzel az istentiszteletünkkel veszi kezdetét.

Eltűnődünk: mi lesz ennek a kezdetnek a folytatása? Mi mindent rejteget magában ez a kicsinyke rügy az ősi fán? Megalázzuk magunkat a felséges Isten színe előtt, aki a maga hatalmának tartotta fent a jövőnk titkait. De akármilyen ismeretlen sors felé indul is el a híveknek ez az első toborzó szóra összeverődött kis karaván ja, két dolog kétségtelen világossággal tűnik elénk a jövő ködéből.

Nem lehet kétségünk afelől, hogy ez a gyülekezet jó ideig hajléktalan család lesz. Nem hogy templomépítő tervekkel nem foglalkozhat belátható időkön belül, hanem még annak is ki tudja, mikor jöhet el az ideje, hogy valamilyen átmeneti saját hajlékot szervezzen, amelyben Istenét tisztelheti. Jó ideig arra lesz utalva, hogy mások testvéri vendégszeretetének szárnyai alatt húzza meg magát, mint ahogy már első istentiszteletét is ebben a megértő szeretettel rendelkezésünkre bocsátott szép kis templomban vendégekként tarthatjuk meg.

A másik bizonyos dolog pedig az, hogy akár vendégszerető idegen háznál, akár majd ideiglenesen felállított saját épületben, akár végül a távoli jövőben egyszer majd egy végleges templom falai között gyülekezik egybe ez az új gyülekezet, mindenkor egy és ugyanaz lesz a hivatása: az Isten lelki templomát kell építenie az emberek között.

És ez mérhetetlenül fontosabb, mint a külső hajléknak a kérdése, amely keretéül szolgál. Azért olvastuk fel az imént Salamon királynak az imádságát, amellyel a jeruzsálemi templomot felavatta. Kitűnik belőle, hogy akármilyen ragyogó fényben pompáztak ennek a templomnak falai, maga Salamon király is tudta, hogy az Isten nem kézzel csinált templomokban lakik. És az Újtestamentumnak egyik legmegragadóbb látomása az, amely Pál apostol leveléből fölvett alapigénkben is kitűnik előttünk: az Isten nem kövekből, hanem emberi

szívekből épült templomot akar; nem látható építményben vesz lakozást, hanem emberek életéből rakja egybe azt a szentélyt, amelyet lakóhelyévé választ és megerősít.

Mert ennek a gyülekezetnek a külső hajléktalansága csak annál inkább ki fogja domborítani belső rendeltetésének ezt az igazságát, azért jó, ha mindjárt első találkozása alkalmával reászegezi a figyelmét, és az Isten lelki hajlékának erről az épüléséről elmélkedik.

I.

Csak éppen néhány mozzanatát emelhetjük ki ennek a felséges igazságnak, úgy amint alapigénk adja őket a kezünkre. Mindenekelőtt jó megállnunk Pál apostolnak ennél a kijelentésénél: „az egész épület". Nem akart ő olvasóinak a feje felett elhangzó általánosságokról beszélni. Mindjárt utána úgy fordítja szavait, hogy azok közvetlenül őreájuk vonatkoznak: „ti is...építtettek". De azt akarja, hogy a maguk ügyét összefüggésben érezzék a nagy egésszel. Ők is építtetnek, de ez csak egy része „az egész épület szép renddel való egyberakattatásának." Akárhol és akármikor folyik ez az építő munka, voltaképpen egy és ugyanazon nagy ügyhöz tartozik. Minden népek között és az idők végéig Istennek ugyanazon hajléka készül az emberek között.

Mennél kisebb ez az új gyülekezet, annál fölemelőbb gondolat számára tudni azt, hogy milyen óriási táborhoz tartozik. Itt csak egy maroknyi látható belőle, de láthatatlanul körülvesz bennünket az a megszámlálhatatlan nagy sereg, amellyel együvé tartozunk az Isten lelki templomában. Hiszen egyetlen szegletkőhöz igazodunk mindnyájan, akiknek részünk lehet az Isten templomában, – a megfeszített és feltámadott Krisztushoz, aki az embereknél megvetett volt, de akit Isten erre a tisztességre adott, rendelt mindeneknek, akinek a beszéde lehet bolondság és botránkozás azoknak, akik elkárhoznak, de Istennek megjelentett hatalma, örök, élő Igéje mindazoknak, akik megtartatnak. Akik bárhol is, bármikor is hittel figyeltek fel erre a szóra, és bízva tekintettek fel erre a Megtartóra, azokat Isten örök végzése mind egybeszerkesztette az Ő lelki hajlékává; anyaszentegyházává, amelyben lakozik. Mindnyájukkal egyek vagyunk mi is, ha még oly kicsiny is a számunk, és erőtlen is a kezdődő életünk. Általunk is ez a csodálatos épület vesz növekedést. Amikor mi is hozzákezdünk „szép renddel" reárakni a magunk tégláit, mintha le egészen a fundamentumig, amelyet az apostolok és próféták vetettek, végig futna az öröm a falakon, hogy íme: halad az építkezés! Mintha mindazok az előttünk járt nemzedékek, amelyek beleépítették hitüket, áldozataikat ebbe a lelki templomba, gazdagabbakká válnának azzal, hogy íme, mi is még teljesebbé tesszük az ő művüket! Szálljon áldás minden imádságra, minden könnycseppre és minden mártírvérre, bárhol és bármikor volt is, amelynek köszönhetjük azt, hogy mi is ideállhatunk most, és a magunk hite megvallásával és életünk odaszentelésével részt kérhetünk az Isten hajlékának épüléséből.

Közelebbről mélyen átérezzük az évszázadokon át is egybefogó egységünket mindazokkal, akikben Isten megegyenesítette az Ő egyházának elferdült falait, – a reformáció népével. Nem akarunk semmi újat: az Isten Igéjén alapuló tiszta hitet valljuk, amelyet vészes idők harcaiban kivívtak reformátori eleink, és szent örökségül hagytak reánk. Úgy akarunk továbbépíteni, ahogy tőlük tanultuk, – mellőzve minden emberi cikornyát, szigorúan az Isten kijelentett gondolataihoz tartva magunkat.

És még közelebbről: kezet fogunk lélekben mindjárt ennek a gyülekezetnek az elindulásakor mindazokkal, akik az Isten megreformált, vagyis az Ige alapjára visszahelyezett egyházában a magyar lélek bányájából metszett kövekkel építettek. Hol volnánk mi, ha ők nem ajándékoztak volna meg bennünket az anyanyelvünkön szóló Bibliával, ha tőlük nem indult volna útjára a magyar zsoltáréneklés áradata, ha hősi küzdelmekben, nemzedékek véráldozatával ők

nem vívták volna ki a magyar Sionnak szabadságát és jogait! Haló poraikban is hadd érezzék, hogy nem volt hiábavaló a hű vitézkedésük. Az Isten temploma, amelyet könnyhullatások között építettek a magyar rónák és hegyes-völgyes tájak falvaiban és városaiban évszázadokon át, – ma is áll és íme, mi is bizonyság vagyunk reá: egyre továbbépül.

Valahányszor elcsüggesztik ezt a gyülekezetet majd a kezdet nehézségei, gondoljon erre! Önmagáról fordítsa el szemét és lássa meg az „egész épületet", amelyet az Isten készít! Nem lehet kétségeskedő, sem tétovázó az a csapat, ha még oly árva is látszat szerint, amely ilyen győzelmes hadseregnek a kötelékébe tartozik!

II.

De meg kell állnunk azoknál a szavaknál is, amelyeket Pál apostol már egyenesen az olvasóihoz intéz: „ti is együtt építtettek Isten hajlékává". Az a fontos ebben, hogy: „együtt". Nem lehet az Isten lelki templomának épülnie úgy, hogy külön-külön maradnak az egyes emberek, hanem csakis úgy, hogy bensőséges, élő közösségbe kapcsolódnak egymással. Hiszen hogy is lehetne szó arról az „egész épületről", amelyet az imént emlegettünk; hogy is lehetnénk egyek letűnt nemzedékek, kihalt népek, távoli korszakok fiaival egy egyetemes közösségben, ha előbb nem jutnánk el együttes életre azokkal, akik egy időben és egy helyen élnek velünk?

Az Isten lelki háza úgy fog épülni ebben a gyülekezetben is, hogy sokan meg fogják tanulni, mit jelent ez az „együtt". Eddig szétszórtságban éltek. A közelükben nem volt alkalom arra, hogy gyülekezetbe kapcsolódjanak bele. Ha elmentek is érte nagyobb távolságra, zsúfolt tömeget találtak ott, és szinte feleslegeseknek érezték magukat. Nem is igen tarthatták számon őket. Jó részben észrevétlenül hányódtak az életben, és velük és bennük teméntelen érték kallódott, ami pedig mind bele kell hogy épüljön az Isten házába. Hozzászoktak a magányos úton való járáshoz. Évenként néhányszor, nagy ünnepeken, talán felkeresték a hívek sokaságát és szaporították annak számát. Egyébként azonban velük sem törődött senki, ők sem törődtek a többiekkel. Már-már kezdték magukat megnyugtatni, hogy ez jól is van így, lehet az ember „jó református", egyházának hű tagja, vallásos életet élő ember – egymagában is.

Nos, mostantól fogva mindnyájuk számára el kell következnie a megismerésnek, hogy tévedtek és vétkeztek. Egymásra vannak utalva és felelősek egymásért. Ismerniük, szeretniük és segíteniük kell egymást. Találkozniuk kell. Össze kell fogniuk. Egybe kell forrniuk. Csak így „együtt" épülhetnek igazában az Isten hajlékává.

Külön-külön lehetnek becses építőkövek. Lappanghat bennük teméntelen jóravaló buzgóság, készség, erő. De az Isten nem lakozhat bennük mindaddig, amíg eleven, bensőséges gyülekezetté nem egyesülnek. A szerteheverő köveknek fel kell kerekedniük, össze kell illeszkedniük, erős falakká kell egymásra helyezkedniük – úgy válhat valósággá az Istennek köztük lakozása.

Saját maguk számára is nem is sejtett áldások fakadnak majd ebből, amelyek különben kárba vesznek. Az ilyen testvéri egyességben ragadhatja meg a lelküket az a mély bizonyosság, amelyet magányos útjaikon kikezdett a kétely; itt részesülhetnek majd a mások példájából olyan megszégyenülésben és olyan vigasztalásban, amit külön-külön járva – végzetes kárukra – sohasem nyernének el. Itt fedezik majd fel olyan teendőiket, amelyeket boldog készséggel vállalhatnak magukra az Isten dicsőségére, holott távol maradva a többiektől sohase ébrednének azok tudatára. „Együtt" megtapasztalhatják majd az élő Istennek olyan közelségét, amelyet elszigetelten egyikük sem ízlelhetne meg. Közönyös szívek kigyulladnak majd, fásult

emberek fagyossága fölenged majd, szomorkodó arcokra kiül majd az öröm fénye, ijedt, szorongatott lelkek bátorságra kelnek majd, bűnösök megtérnek majd, – egyszerűen azért, mert Istennel találkoztak, amikor egymással találkoztak.

Ugyanaz a tűz, amely csak szürke hamu alatt izzik, lángot vet, ha a parazsat együvé gyűjtik. És ugyanaz az Isten, aki olyan távolállónak, feledékenynek, bizonytalannak látszik, amíg hitünk a szétszórtságban parázslik csak – fénylő, meleg, lobogó valósággá válik, ha „együtt" keresik Őt hívő szívek. A közösségben épül az Ő háza. Abban lakozik Ő. És jelenlétét mindenki megérzi, aki a házhoz tartozik.

Ehhez még hozzájárul az is, hogy kifelé is csak úgy érvényesülhet az Isten ható ereje általunk, ha összefogunk. Egyenként gyönge a mi szavunk a világ viharában, és erőtlen a harcunk az ellen a sok átok ellen, amely az embereket veri. De „együtt" az Isten hajléka lehetünk, amelyből diadalmasan áradhat szét jelenlétének az ereje. A gyülekezeti közösségből kizendülhet az Ő szava úgy, hogy arra mindenkinek figyelnie kell, és a gyülekezet közös erőfeszítésében megnyilvánulhat az Ő ereje úgy, hogy annak áldását széles körben megérzi az élet.

Ne nyugodjék hát ez az új gyülekezet, amíg vannak még szétszórtan veszteglő lelkek. Tanítsa meg őket arra, mit jelent „együtt építtetni", és így készítsen lakozó helyet az Istennek.

III.

És végül álljunk meg az utolsó szónál, amelyben Pál apostol gondolata kicseng: „a Lélekben". Az Isten lelki templomának ez az épülése, amelyről beszél, nem emberi erő műve. Nem megy végbe emberi szolgálat nélkül sem, – az természetes. De minden emberi igyekezet csak az által viheti előbbre, hogy „a Lélekben" megy végbe, vagyis, hogy egy láthatatlan, titokzatos hatalom, az Isten Szent Lelke üti reá jóváhagyásának a pecsétjét, önti ki reá megsegítő áldását, használja fel eszközéül a maga céljaira.

Hogy is lehetne másképpen? Hiszen akármilyen nagyszerű eredményeket érne is el az emberi ügyesség, lelkesedés és kitartás, – nem válhatna az az Isten templomává Isten nélkül! Istent nem lehet kényszerítenünk arra, hogy ott lakjék, ahol mi építünk neki hajlékot, és jelenlétével hassa át azt a szervezetet vagy közösséget, amit mi szerkesztünk egybe. Isten maga készíti el az ő lakozásának helyét. Ott jelenti csak meg magát, ahol maga választott és teremtett arra alkalmat. Az Ő Lelke által épülhet hát csak meg az a templom, amelynek közöttünk is meg kell épülnie. Őnélküle, magunkban véve teljességgel tehetetlenek vagyunk!

Ez nem lesújtó, hanem ellenkezőleg: felettébb vigasztaló gondolat ennek a gyülekezetnek a számára. Mert hiszen ez azt jelenti, hogy nem baj ennek a kezdő kicsiny gyülekezetnek a szegénysége, az erőtlensége, az igénytelensége. Nem ezen fordul meg a jövője. Ha mindjárt indulásakor a legnagyobb, a legbefolyásosabb, a legtekintélyesebb volna is, az sem változtatna semmit a helyzetén. Ilyen emberi erők bőséges birtokában persze, hogy könnyű volna hamarosan megépítenie az Istennek kövekből épült hajlékát. De mit érne vele, ha az Isten nem lakoznék benne! Azt a lelki templomot, amelynek megépítése az igazi rendeltetése, ezekkel az erőkkel sohase tudná elővarázsolni. Pénz, összeköttetések, közéleti súly – mind-mind csak hideg falakat, talán méltóságteljes, de élettelen épületet, esetleg építészeti remekművet, de nem az Isten közelségét biztosítanák. Pedig nekünk az a dolgunk, hogy az Isten köztünk lakozását készítsük elő. Az Ő valóságos, lelki templomának kell „egyberakattatnia" közöttünk és általunk. Ez pedig a Lélek műve.

Mit árt, ha még oly kevesen vagyunk is? Hiszen tudjuk, hogy ahol ketten vagy hárman is összegyülekeznek az Ő nevében, ott Ő jelen van közöttük! Miért panaszkodnék bárki is azért, hogy a világ szerint erőtlen, tapogatódzó, kiforratlan kis csapat a gyülekezetünk? Hiszen meg

van írva, hogy az Ő ereje az emberi erőtlenség által végeztetik el! Miért nyugtalankodnánk amiatt, hogy semmink sincsen, és csak jó szívek hajlandóságából gyűlhetünk össze vendéghajlékok teteje alatt? Hiszen a hontalanná vált Jákób a pusztaság éjszakájában részesült abban a látásban, amelyből megtudta, hogy bizonnyal Isten háza az a hely, és akiknek nincs maradandó lakóhelyük a földön, azok érezhették mindig legjobban, hogy már most az örök dicsőség házának az előcsarnokaiban járnak!

Ne féljünk: az emberi eszközök szűkössége nem akadálya a Lélek munkájának. Csak vessük reá magunkat teljes bizodalommal az Ő erejére. Legyen ez a gyülekezet olyanok társasága, akik önmaguktól semmit sem várnak, és önmaguknak semmit sem tulajdonítanak. Boruljanak itt Isten színe elé mindig olyan emberek, akik minden reménységüket Őbelé vetik, mert önmagukban már teljességgel csalódtak. Legyen meg az a hitünk, amely tudja, hogy semmik vagyunk Őnélküle, de mindenünk megvan Őbenne. És máris az Ő templomává lettünk. Hiszen Ő a töredelmes és megalázott szívekkel lakozik. Az Ő dicsősége ragyog fel az összeomlott emberi önteltség romjai felett, és az Ő kegyelme sugárzik át az emberi önvád és önmegítélés sötétségén. Máris közöttünk lakozik, és fölemelt orcánkon az Ő visszfénye látszik meg.

Így, éppen így, és csakis így épül meg közöttünk az ő igazi szentélye; az a lelki templom, amelyhez képest minden más, a kőből épült szent hajlék is csak nagyon másodrangú dolog. „A Lélekben" – vagyis úgy, hogy Istené minden dicsőség, miénk csak a mi orcánk pirulása, és a boldog hála azért, hogy méltatlanul és erőtlenül mégis eszközei lehetünk Őneki.

*

Ha azt a tengernyi bajt, amitől a világ ma sínylődik, egy mondatba akarnánk összefoglalni, akkor azt kellene mondanunk, hogy megromladozott benne az Isten temploma. Nem a kövekből épült, a látható. Az talán szilárdan és épen áll – sok ezer helyen. De nincs meg belőle a kívánt haszon. Mert romladozóban van az igazi templom, amelyben Isten lakhatnék, a lelki templom, amelyben az emberszívek épülnek egybe. Pedig sokféleképpen próbálják összerakni és összeilleszteni őket. Soha még annyiféle összeszervezettsége nem volt az emberiségnek, mint manapság. Mégis hullik szét és romlik egyre. Hiányzik a belső összefogó erő – az Isten. Nem Őbenne keresik az egymással való egységüket. Elhagyták az Ő élő templomának az építését.

De ez az induló gyülekezet is bizonysága annak, hogy a nagy baj közepette munkában vannak a gyógyulás erői is. Azzal, hogy ez a gyülekezet is hozzáfog az Isten lelki templomának építéséhez, maga is egy csepp orvosságot nyújt a beteg világnak. Hadd váljék ez a gyógyító szolgálat mindenkinek, aki részt vesz benne, önmagának is gyógyulására!

***

Az igehirdető mint ajándék

(Budapest, 1947.)

Lekció: Ef. 4, 1-16.

Textus: „És Ő adott némelyeket apostolokul,
némelyeket prófétákul, némelyeket pedig
pásztorokul és tanítókul.”
Ef. 4,11.

Igaz ugyan, hogy a felolvasott Igéből mindjárt az ragadhatná meg elsősorban figyelmünket, hogy itt nem lelkipásztorokról van szó, tehát a hívek élén forgolódó emberek közül nemcsak éppen egy bizonyos tisztséget betöltő emberekről, hanem szó van „apostolokról, prófétákról, evangélistákról, pásztorokról és tanítókról”. Nagyon üdvös és szükséges volna elgondolkoznunk azon is, hogy nem veszítünk-e sokat egyházi életünkben azáltal, hogy az idők folyamán ez a sokféle szolgálat egyfélévé – hogy úgy mondjam – standardizálódott, s úgy rendezkedtünk be, hogy minden gyülekezet élén legyen egy ember, és az legyen bizonyos tekintetben apostol is, próféta is, evangélista is, pásztor is, tanító is. Az Isten kegyelme bizonyára meg fogja mutatni az utat a jövendőben, hogy hogyan alkalmazkodhatnának gyülekezeteink jobban ahhoz a mintához, amely az Igében előttünk áll. De most ne foglalkozzunk ezzel a távolabbi kérdéssel. Lényegében minden szolgálat ugyanaz: a gyülekezetek élén olyan embereknek kell forgolódniuk, akik ilyen vagy olyan formában az Isten üzenetét hozzák. „Igehirdetők” – ebben a szóban lehet összefoglalni minden szolgálatot.

A fő dolog, ami itt az Igéből kiemelkedik az, hogy ezeket az igehirdetőket „Ő adja”. Ők az Úr Jézus Krisztus ajándékai. Ha nem azok, ha nem az Ő kezéből jönnek, sehonnan máshonnan nem kaphatja meg a hívők gyülekezete. Nem lehet megrendelésre előállítani őket; nem lehet egyszerűen toborozni és kiképezni, minden emberi erőfeszítés hiábavaló és csak látszólagos, névleges eredményeket szül. „Ő adott” – mondja az apostol a maga koráról, és hozzá tehette volna a jövőre nézve: Ő fog adni ezután is embereket, akik az Ő nevében az Ő üzenetét hozzák. Nem lehet tehát igehirdető a szó igazi értelmében az, akit nem Ő hívott el és nem Ő állított oda a helyére.

1. Hiszen voltaképpen elmondható ez az igazság ugyanígy minden más szolgálatra is. Isten ad az emberek közös életében mindenféle szükséges munkára alkalmas embereket. Egy utcaseprő sem végezheti el jól a dolgát, ha nem abban a bizonyosságban végzi, hogy őt Isten állította bele munkájába. Ő adta kezébe a seprűt, hogy egy város lakossága számára segítsen biztosítani azokat az egészségügyi feltételeket, amelyeket éppen ezzel lehet biztosítani, hogy kevesebb legyen a bacilusokat hordozó por, kisebb legyen a fertőzés veszélye.

A szociális kérdést, amellyel napjainkban viaskodik az emberiség, rendszerint gazdasági oldaláról fogják fel az emberek. Itt van ennyi meg ennyi ember, akinek élelemre, ruházatra és sok minden egyébre van szüksége. Hogyan lehet mindezt előállítani s a termelt javakat megfelelően elosztani? – ez a fő kérdés. Van is ebben igazság. De van a dolognak egy másik oldala is, ami nincs ellentétben ezzel. Minden közösség úgy tekint önmagára, hogy itt van ennyi meg ennyi ember, akit az Isten adott; olyan sokféle képességgel ruházta fel őket; mindegyik egy-egy ajándéka az Istennek, amiben örömét találhatná és aminek hasznát láthatná az egész közösség. Hogyan rendezzük be úgy az életet, hogy Istennek minden ilyen ajándéka érvényesülhessen, egy se legyen félredobva a sarokba, elhanyagolva, rozsdásodásra ítélve, hanem szolgálja mindegyik Isten dicsőségét mindnyájunk javára. Gondolkozzál el néha

ebből a szempontból is az élet mindennapi jelenségein: hogy aki neked a cipőt csinálja, a gyárban a ruhád szövetét készíti, azt is az Isten adta. Téged is az Isten adott, te édesanya, a családodnak; téged is te hivatalfőnök, az alád rendelteknek. Mindnyájan Istentől kaptatok hivatást, és azt úgy kell betöltenetek, hogy az emberek hálát adhassanak Istennek azért, hogy titeket adott nekik.

De amiről most szól az Ige, az mégis más dolog. Itt nem általában Istennek, hanem közelebbről Jézus Krisztusnak ajándékairól van szó. Az, aki alászállt minden mélységek fenekére, aztán felmagasztaltatott mindenek fölé, feljebb minden egeknél, Ő adott némelyeket apostolokul, némelyeket prófétákul...Amazok, a különféle emberi hivatások betöltői, Isten általános gondviselése körébe tartozó ajándékok, amelyekkel Ő minden szükségünkről gondot visel. De van az Istennek egy különös szívügye, egy mindeneknél előbbrevaló munkája: a mi megváltásunk; hogy mi, az Istennel ellenségeskedő emberek, vele békességre juthassunk, hogy bűneinket megbocsáthassa, hogy ne legyünk olyanok, mint a hulló csillagok, elkárhozott lelkek, hanem lehessünk az Istenben boldogan örvendező emberek már ebben az életben, és bizonyos várományosai annak a dicsőséges jövendő életnek, amelyet most még el sem tudunk képzelni. Ezért vette Ő magára bűneink terhét, amikor Jézus Krisztusban megjelent közöttünk, ezért vívta meg a küzdelmet a Gonosznak minden hatalmával, hogy bennünket a magáévá tehessen. Ez az emberré lett Isten, Jézus Krisztus ad némelyeket az emberek közül az Ige hirdetésére. Ezzel lesz teljessé a nagy ajándék.

Gondoljuk csak el, hogy hiába adta volna az Isten magát Jézus Krisztust, ha nem adna hozzá bizonyságtevőket, akik Őt hirdetik. Van ugyan forgalomban az emberek között egy olyan közmondás, hogy „jó bornak nem kell cégér”, és van is ebben igazság. De ennek az elvnek alapján csak kis kiméréseket lehet fenntartani és felvirágoztatni. Minden nagyobb üzem, amely szélesebb körökhöz akarja eljuttatni a portékáját, reklámot csinál. Az Isten pedig nem kis üzemet akar fenntartani, hanem azt akarja, hogy mindenkihez eljusson az Ő megváltásának a híre. Beállította ebbe a világba azokat, akik azt a jó hírt elterjesztik. Gondoskodott róla, hogy támadjanak olyan emberek, akik nem tehetnek másképp, kénytelenek róla bizonyságot tenni. Nem volna Bibliánk se, ha az első idők bizonyságtevői nem érezték volna kényszerítő szükségnek, hogy amit láttak és hallottak, azt tovább adják, és írásban rögzítsék. És a Biblia maga is múzeumi könyvtárpolcokon porosodna, mint elfelejtett régiség, ha nem lettek volna nemzedékről nemzedékre Istentől adott emberek, akik nem ismertek ez életben fontosabb dolgot, mint hogy ezt a megváltó Istenről szóló bizonyságtételt odavigyék az emberek elé. És ha te megismerted Jézus Krisztust, ha neked is Megváltód, ha találtál benne békességet és erőt, mindenekelőtt köszönd meg, hogy adta Őt neked is, de köszönd meg azt is, hogy Ő adott némelyeket, akik az Ő hírét hozzád is eljuttatták.

2. De van még valami ebben az Igében, ami különösen akkor domborodik ki, ha ezt a verset a maga összefüggésében szemléljük. Pál apostol ebben az ajándékban Jézus királyi hatalmát látja megnyilvánulni. Ha megnézzük azt a zsoltárt, amelyet idéz, kitűnik, hogy olyasféle ajándékozás ez, mint amikor győztesen tér haza egy fejedelem a maga fővárosába, és a győzelem örömünnepére osztogatja az ajándékokat, a zsákmányul ejtett kincsekből juttat ennek is, annak is, vagy talán éppen szóratja az aranypénzt az ünneplő tömeg közé. Ezt a benyomást Pál apostol a maga tapasztalataiból meríthette. Amint missziói útján országokat bejárt, szolgálata nyomán mindenütt alakultak gyülekezetek, és ő maga is csodálkozva látta, milyen hatalmas Úr a Krisztus: minden gyülekezetben adott némelyeket, akik azt a gyülekezetet az Ige szolgálatával vezérelték.

Elképzelhetjük, hogy sokszor elfoghatta a kétség: ő megkezdi egy-egy helyen a munkát, de azután előbb-utóbb odébb kell állnia, és mi lesz akkor a sorsa azoknak a gyülekezeteknek, melyek az ő igehirdetése nyomán alakultak? Nem alszik-e ki a fény, és utána nem lesz-e még nagyobb sötétség? Magukra hagyatva nem fognak-e elhanyatlani és szétszóródni a hívők? Hát

nem így történt. Csodálkozva látta, milyen igaz, hogy amit ő végez, az nem az ő munkája, hanem a mennyekbe felmagasztalt Krisztusé: Neki gondja van az övéire, ellátja szükségüket, mindenüvé ad olyanokat, akik az Ő Igéjével szolgálnak az Ő népének. Ha nem is olyanokat, mint Pál, nem olyan világra szóló küldetéssel megbízottakat, de olyanokat, akik a maguk kis körében be tudják tölteni feladatukat, és szolgálatuk által – mint olvastuk az Igében – növekszik a Krisztus teste, az anyaszentegyház, és tagjai visszatartatnak minden tévelygéstől, amely különben elragadná őket, „tökéletesbednek a szentek", kinőnek a lelki kiskorúságból az „érett férfiúságra", és mindenekfelett egybeszerkesztetnek a szeretet közösségében. Itt nyilvánvaló volt egy titokzatos ajándékozó kéz gondoskodása. Nem más ez, mint a mennyekbe felmagasztalt Krisztus munkája.

De álljunk meg egy pillanatra: ha megnézzük azt a zsoltáridézetet, amely a Krisztusnak ezt az ajándékosztó hatalmát magasztalja, ott nem egészen így olvasható a szöveg. Ott igen is szó van az Isten diadalairól, arról, hogy valahányszor síkra szállt az Ő népéért, mindig győzelemre vezette, aztán a harc végeztével diadalmasan vonult fel a magasságba, foglyok sokaságát víve magával, – de aztán azt olvassuk: „ajándékokat kapott", nem „adott". Arra gondol bizonyára a zsoltáríró, hogy a győztes Király elé odavitték hódolatul ajándékaikat a legyőzöttek. A Szentírás tudós vizsgálói sokat törték a fejüket, hogy ebből az ajándékkapásból hogyan lett az az ajándékadás, amivel Pál apostolnál találkozunk. Nekünk elég most arra rámutatni, hogy ahányszor ilyen nehézségekbe, ellentmondásokba ütközünk a Szentírás komoly vizsgálata során, mindig leszűrődhet a lelkünkben valami, amiben Istennek különösen drága ajándéka rejlik. Itt is így van: mikor ellenségeit ajándékul kapja és ők mindenüket neki ajánlják fel, ez éppen az a kincstár, amiből az Isten adja az ajándékokat. Éppen azokat adja, akik előbb magukat adták neki. Jézus Krisztus azért olyan hatalmas, hogy az Ő híveinek életében mindig adhat az Ige szolgálatát végző vezetőket, mert olyan hatalmas, hogy ki tudja vívni, hogy mindig legyenek olyanok, akik mindenüket és magukat is neki szenteljék. És ez az Ő hatalma máig sem változott.

A mennyei dicsőségben uralkodó Úr Jézus Krisztus meg tudta ajándékozni annakidején egyházát azzal a Saulussal, mint Pál apostollal, aki előbb dühösen fenekedett hívei ellen. Amíg Jézus Krisztusnak ez a hatalma meg nem dől – és ki tudna hozzá felhatolni, hogy Őt lerántsa abból a magasságból, ahová diadalmasan felvonult? – addig nyugodtak lehetünk: mindig lesznek neki olyan hódításai, hogy a zsákmányul ejtett ajándékokból aztán adhasson az Ő egyházának bizonyságtevő igehirdetőket. Még az ellene dühösködők soraiból is fog találni mindig olyanokat, akik neki adják magukat és szolgálatukkal ajándékok lesznek az Ő népe számára.

3. Fejezzük be elmélkedésünket azzal a kérdéssel: mi hát ezzel a nagy igazsággal szemben a mi teendőnk? Ha csakugyan a Krisztus ajándékai az igehirdetők, mi következik ebből ránk nézve? Elsősorban olyasvalami, ami sokakat talán meg fog lepni, de azokat nem, akik megértették Isten szeretetének nagy gazdagságát. Tudod-e te, hogy milyen nagy az Isten szeretete? Mit kíván Ő tőled, valahányszor felragyogtatja egy-egy ajándékát? Mi néha úgy adjuk az ajándékainkat, hogy: „Nesze, itt van, aztán eriggy!" Az Isten nem így adja, hanem úgy, hogy: „Nézd, itt van, kérj még többet!" Minden ajándékát azért ragyogtatja fel, hogy még többre vágyakozzunk. Akkor hát elsősorban forró imádsággal kell esedeznünk, hogy adjon az Isten igehirdetőket, adjon mennél többet. Ha szíveden viseled egyházadnak sorsát, nem tehetsz jövője érdekében jobbat, és ha magyar nemzetedet is úgy viseled szíveden, hogy Isten akarata szerint tisztuljon, épüljön és boldoguljon, azt sem mozdíthatod jobban elő, mintha ezért imádkozol. Kész az ajándék, van neki hatalma, hogy megadja. Megtörténhet, hogy úgy megzendül közöttünk és körülöttünk a bizonyságtétel, hogy hangjai betöltik az egész országot. Isten megadhatja, de nem adja meg, ha nekünk nem kell. „Sok az aratnivaló – azt

mondja Jézus –, de a munkás kevés. Kérjétek azért az aratásnak Urát, hogy küldjön munkásokat az Ő aratásába.”

És addig is, amit már kaptunk ebből az ajándékból, azt becsüljük meg. Ne vegyük olyan magától értetődőnek, hogy van igehirdető, hát elmegyünk meghallgatni. Köszönjük meg Istennek. Nem azt jelenti ennek az ajándéknak a megbecsülése, hogy az embereket, akiket Isten adott, vegyük körül rajongással és hajbókoló tiszteletadással. Az Isten ajándékai mindig együtt járnak azzal a veszedelemmel, hogy ráfüggesztjük a szívünket magára az ajándékra, pedig minden ajándékán keresztül az Isten magához akar vonni bennünket. Ezt az ajándékot is azért adta, hogy a Krisztus evangéliumát hirdető embereken túl az Ajándékozót lássuk, megnyilatkozó szemekkel magába a mennyei dicsőségbe tekintsünk, s ott lássuk a mennyekbe felmagasztalt Urat, aki előbb kínhalálban alászállt értünk a legborzalmasabb mélységekbe, de aztán feltámadása után az Isten jobbjára felmagasztaltatott; a Bárányt, aki a királyi székben ül, és hozzá térjünk és benne éljünk. Csak így becsülhetjük meg ezt az ajándékot.

***

Efézus 4, 16.

[gyorsírás után]

„Akiből az egész test, szép renddel egyberakatván
és egybeszerkesztetvén az Ő segedelmének
minden kapcsaival, minden egyes tagnak mértéke
szerint való munkássággal teljesíti a testnek
növekedését a maga fölépítésére szeretetben.”
Efézusi levél 4. rész 16. v.

Felépítésről, a Krisztus testének, az egyháznak felépítéséről szól Pál apostol, és meglehet, hogy némelyiteknek a gondolatai máris átugrottak arra a tárgyra, amely bennünket állandóan foglalkoztat, és kell is, hogy foglalkoztasson: a mi templomépítésünk ügyére. De azokat, akik talán már sokallják is, hogy minden egyes alkalommal szó esik az igehirdetésnél erről, hadd nyugtassam meg: nem erről akarok most előttetek beszélni.

Hogy miről? Hadd világosítsam meg azt úgy, hogy előbb egy nagy kerülő utat teszek. Arra szólítalak fel benneteket, hogy képzelőtehetségeteknek minden megfeszítésével gondoljátok el azt, aminek éppen az ellentéte igaz és való. Gondoljátok el, hogy megteremtésünkről a mi teremtő Istenünk tanácsot kért volna tőlünk. Képzeljétek el, hogy ott álltunk volna az Ő színe előtt, és Ő így szólt volna hozzánk: Ember, el akarlak téged indítani a világba, de megkérdezlek: két lehetőséget tárok eléd, melyiket választod azok közül? Íme az egyik lehetőség: élhetsz majd úgy, hogy életedet semmi nem korlátozza; szabadon kifejtheted magad, mert egyedül leszel, egymagadban egy egész égitesten; semmihez nem kell igazodnod, senkinek a kedvéért nem kell magad megtagadnod vagy korlátoznod. Szabad leszel, – de egyedül leszel. Ha lesznek is hozzád hasonlatos más teremtményeim, emberek, mint te, azok is egyedül lesznek ebben a véghetetlen nagy világűrben, szétszórva mindegyik a maga kicsiny úszó szigetén. Soha nem találkozhatsz velük. Még ha találkoznál is, nem értenétek meg egymást, mert mindegyik más nyelven beszélne. Érezhetnéd boldog mámorát, amikor az ember ezt mondja: „én!”, de nem érezhetnéd soha az örömét annak, amikor az ember azt mondja „mi!” Megteremtelek egyénnek, közösség nélkül.

Van egy másik lehetőség is. Képzeljétek el, hogy másik kezében ezt kínálja fel nekünk a Teremtő: Leszel sokadmagaddal, körülötted embertestvéreknek a nyüzsgő tömege, boldogan mondhatod minden nap, hogy: „mi!”, mert minden ügyetek közös lesz egymással, együvé fogtok tartozni, mint ahogy összeforranak egy kőtömbbe az apró szemcsék. Az életednek, kicsi életednek az erőssége ott lesz a nagy közösségben, amely hordoz, amely átölel és magával visz. De annak az lesz az ára, hogy nem leszel egyéniség, soha nem lesz semmi mondanivalód külön, mert minden gondolatod hajszálnyi pontossággal meg fog egyezni a többiekével. Nem kell a fejedet törnöd az igazság keresésében, csak azt kell megnézned, hogy a többiek milyen meggyőződésben élnek, – az lesz a te gondolkodásod is. Nem kell átesned soha lelkiismeret furdalásokon, csak lépést kell tartanod a többiekkel, a többieknek a menetelő tömör falazatával; senki nem fog soha egyénileg felelőssé tenni semmiért. Hiszen mi vagy te? Csak egy szem a láncban. Tudni fogod, mit jelent a „mi”, de soha nem fogod tudni, mit jelent az „én”-nek lenni, a többiektől másnak, különálló egyéniségnek lenni.

Ha az Isten ezt a két lehetőséget kínálta volna fel nektek, mit feleltetek volna reá, testvéreim? Én azt hiszem, mindnyájan olyasféle feleletet adtatok volna rá, mint az én kisfiam, amikor megkérdeztem: „Mivel akarsz játszani, ólomkatonákkal, vagy az építőkockával?” – „Az

építőkockáimból várat rakok, közepébe az ólomkatonákat teszem" – mondta. Mind a kettőt választanátok ugyebár? Nem egyéniség lenni közösség nélkül, nem közösségben élni egyéniség nélkül, hanem egyéniségnek lenni közösségben. Mert egyéniségnek lenni, szabadnak lenni, korlátozatlannak lenni, de egyedül lenni, – megdermedne a lelkünk a világűr fagyos légkörében. Vágyakozunk társra, testvérre, a többiekre. És közösségben élni egyéniség nélkül – oh, hogy fojtogatná ez a lelkünket! Mi magunk akarunk lenni, nemcsak utánzata a többinek, de a kettőt együttvéve. Oh, ha ezt megkaphatnánk – ugyebár ezt felelnénk a teremtő Istennek? – akkor boldogok lennénk, akkor hálásak lennénk!

A teremtő Úr Isten éppen ezt az ajándékot adta meg nekünk, amit a legjobbnak képzelhetnénk el. Ezt adta meg a mi emberi életünk alapjával, és erre építette fel annak egész rendjét. Ez az Ő emberteremtő tervének az alapgondolata, és méltó arra, hogy mi leboruljunk előtte, és áldjuk érette. Sokszor nem értjük meg az Ő teremtő gondolatait, s titokzatosak előttünk az Ő világkormányzásának a fonalai. De hányszor, hányszor, itt ezen a ponton is, milyen világosan ragyog ki az Ő atyai szívének a szeretete; Ő a legjobbat szánta nekünk, Ő minket boldogságra rendelt. Akármilyen kezdetleges, fejletlen fokon nézed is meg az emberi életet, világosan kirajzolódik benne ez az alapgondolat. Amikor az ember még nem is élt bonyolult összetételű társadalmi rendben, amikor barlanglakó volt, akkor is más volt a férfi és más volt a nő. Különbözőkké teremtette az Isten őket, de összefoghatnak, egyik a másik munkáját kiegészítheti, és belőlük kialakul az első, a legkezdetlegesebb közösség: a család. Mindegyiknek a száján másképp zengett ez a szó: „én", és valamennyit összefoglalta mégis ez a szó: „mi". És míg az egyik járta bunkójával a rengeteget, hogy zsákmányt ejtsen az otthon maradottaknak a táplálására, a másik ez alatt az elejtett vadaknak a bundájából öltögette a maga primitív eszközeivel a meleg takarót és ruhát, hogy a kicsinyeket meg ne vegye az Isten hidege. Különböző képességek, egyéni eltérések, és mégis összeműködnek egy nagyobb összefogó egységben, boldog egybeforrásban. És mennél jobban halad az emberiség a maga fejlődésének az útján, annál világosabban egyfelől differenciálódik, másfelől integrálódik – egyre több a különbség, egyre szorosabb az egység. Az egyik műveli a földet, a másik képeket fest, az egyik készíti a ruházati cikkeket, a másik könyveket ír. Az egyik viseli a fegyvert a rendért s biztonságért, a másik igazságot szolgáltat. Az egyik gépeken töri a fejét, a másik országokat kormányoz, és így tovább. Beláthatatlan a hivatásoknak a sokfélesége, de bennük érvényesülést keres az emberi lélek. Beláthatatlan sok képessége van az embernek, de mennél jobban szétszóródni látszik így az emberi élet, annál jobban függnek össze az egyes részek egymással; mint a fogaskeréknek az egybefogódzó fogai, úgy egészítik ki egymást, segítik egymást az elkülönült élethivatások; és ebből tevődik össze ez a mai társadalmi élet.

És még jobban szemünk előtt áll az emberi életnek ez az alaptörvénye, hogyha kiteregetjük a világnak a térképét – oh, milyen tarka színfolt tűnik a szemünkbe! Más a spanyol és más az arab; más az eszkimó és más a kínai – és mégis egy: emberiség. Nem az az értelme és rendeltetése a nyelvek és fajok különféleségeinek, hogy az egyik pusztítsa a másikat, hanem az, – ha sokáig tart is, amíg megtanulja ez az embervilág, – hogy egymásnak örüljenek, egymást megbecsüljék, és összefogva a közös nagy emberi családot, építsék boldogabb jövendő felé!

De miközben ezekről beszélek, máris keserű mosoly játszadozik egyikőtöknek-másikótoknak az ajka körül. Mert ugyebár nyilvánvaló, hogy így kellene lenni, és így volna szép, de így van-e? Ha az Istennek ez az eredeti, fenséges elgondolása a mi teremtésünkről, hová lett ez a valóságban? Megzavarodott, összekuszálódott, mert az ember bűnös. Mint ahogy a föld alól kiásott régi városban járva látszanak a körvonalak az épületnek a falaiban, el tudjuk képzelni, mit akartak itt létesíteni, és mi állhatott itt valamikor, de ma már csak a töredékes csonk maradék mered a szemünkbe, ugyanúgy az emberiség életéből is kiolvasható az Isten teremtő elrendelése, hogy: egyéniség a közösségben, és közösség, mely egyéniségekből áll, – de

romhalmaz között járunk, csonkán emelkednek felfelé az oszlopok, töredezve hevernek szerteszét az épület-kövek. Az Istennek ez a gondolata igaz, csodás, szépséges valójában, itt a mi életünkben egy fájó emlék, de nem valóság. Sokszor azt látjuk, hogy az egyéniség tör előre, de nem azért, hogy a közösséget munkálja; csak önmagával törődik, mintha a többiek itt se volnának ezen a világon, vagy legfeljebb mintha azért volnának itt, hogy őt szolgálják, neki hajtsanak hasznot. De ahogy az egyik, úgy a másik is – és előáll az önmagáért élő embereknek az a kaotikus társadalmi rendje, amelyben mi is élünk, amelyből hiányzik az összhang. Az életvonalak egymáson keresztül-kasul futnak, anélkül, hogy valami közös célba összesimulnának.

Azután, amikor ezt már nem bírja ki az emberi élet, jön az ellentétes véglet. A közösség mégiscsak ösztönösen érvényesíteni kénytelen a maga érdekeit, s a maga hatalmas akaratával, mint valami gőzhenger, átgázol az egyéneknek a lelkén; az egyén meg sem mukkanhat, nem szabad, hogy különvéleménye legyen; engedelmesen be kell állnia a glédába, s parancsszóra kell menetelnie.

S így hányódik a mi életünk hol az egyéniségnek az egyoldalú nagyrabecsülésében, hol a közösség érdekeinek az egyoldalú érvényesítésében, ha csak az Isten meg nem könyörül, és amit az emberi bűn összekuszált, rendbe nem hozza; hacsak az Ő nagy irgalmában újjá nem formálja a bűn által megrontott emberi szívet; meg nem váltja azt az átok alól. A mi keresztyén hitünknek a boldog vallástétele, hogy éppen ezt csinálja meg, s éppen ezt kapjuk meg a mi Urunk Jézus Krisztusban. Ő a mi megváltónk, bűnös életünknek a megtisztítója és megújítója, és akik hit által Őbenne megigazulnak, akik az Övéi lesznek, azoknak az életében Ő újra szépen kirajzolja az eredeti, de összekuszált vonalakat.

És itt érkezünk el alapigénkhez. Amikor Pál apostol az egyházról beszél, érti alatta éppen a Krisztus által megváltottaknak a seregét. Nézz bele az ő életükbe, és meglátod, hogy mindegyik egy külön egyéniség, és ugyanakkor meglátod, hogy mégis titokzatos, mélységes egység fogja őket össze. A test növekszik a maga egészében, de minden egyes tagnak a rész szerint való munkálkodásában. Ki vannak osztva a szerepek, és minden egyes tag mást végez. És mégis, nem olyan zűrzavaros összevisszaság hangzik fel az életükben, mint az össze nem hangolt és egységesen nem vezetett hangszerekből, hanem az Istent magasztaló összhang, az „egység a közösségben”-nek a szimfóniája.

Így volt ez már Jézusnak a földi napjaiban is. Nézd meg azt a kis csapatot, amely körülötte állt. Nem uniformizálta őket – feltétlen odaadást kívánt, teljes önmegtagadást, és az életüknek kiszolgáltatását az Ő rendelkezéséhez. De ez sohasem jelentette, hogy az énjükből akarta volna kiforgatni őket. Ellenkezőleg: igazi énjüket helyreállította ezzel, mint ahogy az orvos azért kíván feltétlen bizodalmat és rendelkezéseinek a hiánytalan megtartását, mert ezzel vissza akarja adni a betegnek az egészségét, épségét. Így épült, gyógyult az Ő keze alatt Simon-Péter, – mivé lett az egyszerű, különben elkallódó halászember! Hogy alakult, és mivé bontakozott ki János! És nézzétek sorba mind a többieket, mind más-más ragyogó csillag a tündöklő nap körül, és mind Tőle veszi a maga fényességét! De mind másképpen veszi vissza; egy-egy külön egyéniség, és mégis egy csapat, egy központ által összetartott közösség. Egy a vezér, és közös a reménység. S ha néha gyarló emberek módjára ők is szót váltanak néha egymással, versengenek egymással, vetélkednek, ezek az ő egyéniségük felszínén végigfodrozódó hullámok; nem hatolnak a mélybe, nem érintik a lényeget. És nézd meg azután további sorsukat, amikor már nincs itt a földön közöttük az Úr Jézus: az első keresztyén gyülekezeteket. Nem erőszakolnak ott senkire semmit; szabad egyéniségek élnek ott boldog közösségben. Mindenki a maga hitét vallja, nem úgy diktálták elébe; a maga lelkéből tört elő a boldog vallás-tétel, hogy: „nekem is Uram és Megváltóm a Krisztus!” És mindenki az Istentől kapott más-más adományával sáfárkodva járul hozzá a gyülekezet együttes építéséhez. Vannak akik vezérül rendeltettek, vannak akiknek csak a háttérben jut valami egyszerű

alázatos szerep, de egyik sem igyekszik a másiknak a helyébe furakodni. Minden egyes tagnak a rész szerint való munkálkodásával növekszik az egész test, és épül az Isten dicsőségére. De egységes test, mindenki közös oltárra szenteli oda azt, amit ő adhat. A szeretet kapcsai által együvé kötöztetve közös örömben és közös bánatban élnek.

Íme, ott ahol a Krisztus lelke kiárad és munkálkodik, nem fájó emlék, hanem élő valóság az a minta, amire az Isten az emberi életet formálta. Azt kérdezhetné valaki, testvéreim, hogy a bűnnek romboló hatása nem látszik meg a Krisztus egyházában éppen úgy, mint a nagyvilág életében? Fájdalom, igaz. A Szentírás lapjain megláthatjuk azt, hogy ott, ahol erős és hatalmas a Krisztus lelke, milyen csodák fakadnak; kivirágzik az egyéniség, és a sokféle egyéniségből mégis milyen boldog és összhangzatos lombok virágzanak! De ha végignézünk a mai valóság mezején, vagy visszatekintünk a történelem mezejére, amelyen végigjárva idáig érkeztünk, be kell vallanunk, hogy a Krisztus lelkének a hatalma nem mindig és mindenhol mutatkozott meg.

Láttuk, sokszor hatalmasan és erőteljesen érvényesült az egyháznak az egysége, és mindmáig a keresztyénségnek egy nagy tábora ezt hangsúlyozza; megpróbálja diadalra vinni, de úgy, hogy nem becsüli meg az egyént. Rá akarja szabni az egyformaságot, a szájába akarja rágni az ő hitvallását, járomszalagon akarja vezetni az ő lelkiismeretét. Így mindenesetre lehet egységet teremteni, de ez az egység merev, erőszakolt, külsőies, nem szívük legbelsőbb valójából tör elő a felszínre, hanem csak látszat, mint az igaz valóságot eltakaró lepel van ráborítva a lelkekre.

És ezzel szemben – hogy nevén nevezzem, – a római katolikus egyházzal szemben ott van a protestáns keresztyén egyház. Az egység nem erőszakolt, mert ezzel erőszakot követne el az egyén lelkiismeretén. Vallja mindenki a maga hitét szabadon, úgy, amint ő tudja, és foglalja el mindenki a maga helyét azoknak a közösségében, akikkel egy véleményen van, és senkit hatalommal az egyikből a másikba át ne lehessen téríteni. De az egyénnek ez a megbecsülése, szabadságának ez a biztosítása bizony áldozatul kívánja az egységet. Mintha a protestáns keresztyénséget az jellemezné, hogy elvesztette az érzékét egyházának az egysége iránt, az iránt a fenséges gondolat iránt, ami az előbb felolvasott igéből is elénk ragyog: „egy a test, egy a lélek, és egy a hit; egy az Úr, aki mindenekben és mindenek által munkálkodik.” Mintha a protestáns keresztyénség egész jól megvolna az egyház egy-egy részének és töredékének a keretei között, a kerítésen túl nem nézne már, a másik felekezetben élőkkel a közösséget nem ápolná, s valamennyi keretben együtt élő egyetemes keresztyénségnek a dicsőséges egységét – ha néha elvben emlegeti is, de szíve melegével nem vallaná, és nem szolgálná.

Nem a reformáció az oka ennek, testvéreim. Reformátoraink jól tudták, hiszen Isten igéjével a kezükben indultak neki a harcnak, abból az igéből tudniuk kellett, hogy az egyéni szabadság nincs ellentétben az egységgel, a közösséggel. S nekik nem az volt a vágyuk és álmuk, hogy a Krisztus egyháza széttöredezzék ebben a világban, s a részeknek semmi köze se legyen egymáshoz. Hogy másra ne hivatkozzak, a mi magunk nagy reformátora, Kálvin János, milyen fájdalommal nézte, hogy a németországi s a svájci reformáció nem tudta egymást megérteni; Luther Márton és Zwingli Ulrich hiába jöttek össze tanácskozni, megegyezés nem született meg. Hosszú esztendőkön át sokat fáradozott azért, hogy ezt a hasadékot áthidalja, megmagyarázza mi igazság lehet mind a két félen, és hogy lehet ezeket a rész-igazságokat összefoglalni úgy, hogy abban az egész evangéliumi keresztyénség a közös igazságot ismerhesse fel, és ennek alapján kezet fogjon egymással. És amikor levelezésben állt az angol reformátusok élén szereplő canterbury érsekkel, Kramerrel, egyik levelében azt írja neki: „Száz tengeren is szívesen átkelnék, és nem kímélnék semmilyen fáradságot hogyha tudnám, hogy ezzel az evangéliumi hitvallóknak az egységét előbbre mozdíthatom.” Ha mi a magunk protestáns egyházi életünkben szűklátókörűek vagyunk, az egyetemes keresztyénség egységéről megfeledkezünk, azt nem reformátorainktól tanultuk, az azt jelenti, hogy nem voltunk

elég jó tanítványaik. Manapság egyre szélesebb körben utat tör magának az a gondolat, hogy ez valami nagy hiba, amit ki kell küszöbölni, valami nagy hiány, amit ki kell pótolni.

Szerte szét, a világ protestáns egyházaiban mutatkoztak az egységesítésnek a törekvései az elmúlt héten, testvéreim. Sokfelé a nagyvilágban, itt a mi hazánkban is, a mi fővárosunkban is estéről estére tartottak összejöveteleket, amiket az úgynevezett Evangéliumi Világszövetség rendezett meg. Azért emlékezem meg most erről a tárgyról az igehirdetés kapcsán. Ez az Evangéliumi Világszövetség a világ különböző felekezetű keresztyéneit minden esztendő első hetében közös imádkozásra szólítja fel, s kitűz elébük nagy álmokat, célokat, amelyekért kell, hogy mindnyájunk szíve egyformán hevüljön, s arra buzdítja őket, hogy az ezekért való együttes imádkozásban érezzék át minden válaszfalon keresztül, ami közéjük emelkedik, az ő egységüket.

Nem az egyetlen ilyen mozgalom és törekvés, van többféle, és öntudatos egyházi életet élő embernek illik ezekről tájékozódást nyerni; ahol mód és alkalom van rá, olvasni róluk, hogy jól megismerkedjék velük. Igaz, itt a mi hazánkban a felekezeti széttagoltság távolról sem olyan nagy, mint némely nyugati országban; nekünk megvannak a történelmi, évszázadokon átöröklött nagy egyházaink, azok mellett a többiek, a kettő mellett a többiek, azt mondhatnánk: apró töredékek. Ezért minket ez az egész kérdés annyira nem szégyenít meg és nem izgat, mint az olyan ország keresztyéneit, ahol nem 2-3, nem is 20-30, de szinte százon felül emelkedő számban van a felekezeteknek a sokasága. De azért meg kell vallanunk, hogy reánk is ránkfér ez a visszatekintés, nekünk is meg kell alázkodnunk sok mulasztásért. Mi is sokszor belefelejtkezünk a magunk református életébe, nem gondolva arra, hogy ez csak egy rész a nagy egészben. De ott, ahol a Krisztus Lelke újra kiárad, átmelegíti a szíveket, és az Ő evangéliuma él, drága kincs ez a mi számunkra, ott mindig újra ki is újul az egységnek az érzése. És ezt kérjük az Istentől mi is. Nem a magunk egyéni színeinek feláldozása árán; mi nem akarunk beleolvadni semmiféle nagy általánosságba, mi határozottan és öntudatosan református keresztyének akarunk lenni, mert tudjuk, hogy az egyház nagy testén olyan tag ez, amelyet az Isten hívott életre; amelyre olyan különös nagy feladatokat bízott, amelyeket senki más nem tölthet be. Adott az Isten nekünk olyan drága kincseket, amelyekért egyszer minket fog elszámoltatni; azokkal nekünk kell sáfárkodnunk. És mégis azt kívánjuk, hogy a mi református egyházunk körén belül ne legyen egyformaság, ott is hadd bontakozzanak ki különböző színek és árnyalatok, és Budapest székesfőváros egyházi életében is legyen minden egyes gyülekezet külön egyéniség úgy, hogy ha egy ember beteszi a lábát a mi gyülekezetünkbe és elmegy ezután a fasori vagy a budai gyülekezetbe, más levegő csapja meg az arcát. Érezze, hogy itt nem utánozzák egymást az emberek, itt nem klisé után készült holt képek, hanem itt élet pezseg, amely kitermeli az ő egyéni színeit, és úgy dicsőíti az Istent.

De ugyanakkor, amikor mindenegyes rész a maga életét éli, a maga munkáját teljesíti, kell, hogy összeépüljön egy nagy egységbe. És mindig éreznünk kell, hogy nemcsak mi vagyunk a világon. Hála Istennek, nem csak mi vagyunk, vannak rajtunk kívül mások is. Néha talán kényelmetlen ez a mi számunkra; beleszólnak a mi gondolkodásunkba, nem élhetünk függetlenül a magunk vágyai szerint, – de mégis csak így van ez jól. Amit az Isten kegyelméből mi kitermelhetünk a magunk életében, annak örüljenek a mi testvéreink, és mi is örülhessünk az ő életük gyümölcseinek. Példát szolgáltatva nekik, mi őket serkentsük, és mi pedig tanulva és épülve az ő példájukon, együttes testvériségnek részei lehessünk. Mi azonban csak tagok vagyunk, s ezt a látást meg kell tanulnunk kiterjeszteni a mi magunk egyházának és felekezetének határain túlra is. Ott is testvéreink vannak, s ha azzal, amit ők tesznek, mi sokszor nem tudunk egyetérteni, az életükben visszásságokat látunk, hálát adhatunk az Istennek, hogy közöttünk olyanok nincsenek, és imádkozzunk azért, hogy ők is tisztuljanak meg. De tegyünk vallást arról, hogy tudjuk, hogy ők is az Isten keze alatt vannak, ugyanaz az Atya borítja rájuk is az Ő gondoskodását, aki mindenekben és mindenek által munkálkodik, s amikor a magunk

gyülekezetét építjük, jól tudjuk, hogy ez egy kicsiny patak, amely belefolyik egy nagyobb folyóba, az megint egy nagyobb folyamba, amely maga a Krisztus.

Úgy áradjon és zúgjon végig ebben a magyar életben, úgy áradjon és zúgjon végig ennek az egész világnak az életében, hogy a rombolás megépüljön, zűrzavar összhanggá legyen, és az Istennek eredeti, boldog teremtő gondolatai kiragyogjanak belőle!

***

A család adventje

(A „Lészen eljövendő” c. kötetből.)
Bp. 1942.

Efézus 5, 22-27.

Elmélkedéseink sorozatából nem hiányozhat „a család adventjéről” szóló sem. Ha a karácsony, amint mondani szokták, különösképpen a család ünnepe, akkor az adventnek is, amelyről a karácsonyra való felkészülés heteit elnevezték, valami szoros köze kell, hogy legyen a családhoz. De hogy ez megvilágosodjék előttünk, előbb azt kell tisztáznunk: miért is családi ünnep a karácsony? Mert valóban az. Igaz, hogy más ünnepeink fénye és öröme is meglátszik a család körében. Más ünnepek alkalmával is különleges módon megterül az asztal, és köré emelkedettebb hangulatban telepszik a ház népe, mint máskor. Még a családnak máskor távol levő tagjai is keresik az együttlétet szeretteikkel. Útra kelnek talán nagy távolságokra is, hogy velük „együtt ünnepeljenek”. Mégis valamennyi keresztyén egyházi ünnepünk közül a karácsony az, amelyből a legnagyobb rész esik a család körére. Szinte azt mondhatnánk: nagyobb esemény a karácsony a családi otthonunk egy-egy évi történetében, mint a gyülekezeteink „egyházi évében”. De miért van ez így? Mi az a nagy dolog, amely ilyenkor a családi kört beragyogja fényével? Mi körül forognak ott a gondolatok és az érzések?

Az egymás megajándékozásának szép szokása volna a fődolog, a családi karácsonynak a tengelye? Ha az volna, akkor nem sok értelme lenne annak, hogy „a család adventjéről” beszéljünk, mert akkor az egész családi ünnepnek magához a karácsonyhoz sem lenne sok köze. Szép szokás ez az egymás megajándékozása. Ne szóljunk ellene egyetlen rossz szót sem! Jó dolog, kedves dolog. De nem különlegesen keresztyén dolog. Manapság is gyakorolják sokan olyanok közül is, akik egyáltalán nem hisznek a karácsonyi Evangéliumban. Eredetét tekintve sem keresztyén dolog. Úgy vették át ezt a szokást a régi keresztyének a pogány rómaiaktól. Azoknak is volt így tél derekán egy ünnepük, amikor ki-ki megemlékezett ajándékaival azokról, akiket szeretett. Akkor is éppúgy megpezsdült az üzleti élet ilyen időtájban, mint mostanság: mindenki vásárolt és jöttek-mentek a küldöncök, hozták-vitték az ajándékokat.

Igazi értelmét csak akkor árulja el a karácsony családi ünnepe, ha a középpontjában csakugyan a karácsonyi esemény: Krisztus születése áll; vagyis, ha a családi körben is ugyanaz az öröm tölti el mindenkinek a szívét, mint a templomban egybegyülekező ünneplő hívekét. Milyen csodálkozó örömmel fogadnánk, ha így a tél közepén egyszerre kiragyogna a tavaszi nap melege, levethetnénk téli ruházatunkat és kitárhatnánk ablakainkat a langyos levegőnek! Ugyanilyen szívet vidámító csoda történt a lélek világában: kigyulladt az Isten szeretetének fényes napja azon a betlehemi éjszakán, és véget vetett az ember-világ dermedt fagyának és sötétségének! Aki ezt tudja, természetes, hogy nemcsak a templomban örül neki az ünneplő sokasággal együtt, hanem örül neki odahaza, szeretteinek körében is. És ha ez az öröm fénylik a család körében, akkor mindjárt megértjük: miért húzódik szorosabbra e körül a fénylő középpont körül a családi közösség, és miért válnak bensőségesebbekké általa éppen a családi kapcsolatok.

Hiszen ahol csak megérzik és felfogják az emberek Istennek azt a szeretetét, amelyet a karácsonyi eseményben megnyilvánított, az a szívüket mindjárt egymás iránti szeretetre is hangolja. Nem lehet annak úgy örülni, hogy az ember másoktól elvonulva csak maga akarja élvezni örömét! Csak az örülhet neki, aki örömét mindjárt tovább adja és megosztja másokkal.

És ki felé forduljunk ezt az örömünket továbbsugároztatni, ha nem azok felé, akik legközelebb állnak hozzánk? Lehet, hogy úgy eltelik a szívünk a karácsony örömével, hogy szeretnénk magunkhoz ölelni az egész világot. Szeretnénk, ha – amint a szép karácsonyi vers mondja – „csak egy napra királyok lehetnénk", hatalmas nagy urak, akiknek módjukban áll ezreknek a szeméről letörölni a könnyet és vállukról levenni az élet nehéz terhét. Jó is, ha fogékonnyá válik a szívünk minden panasz-szó meghallására, amely iránt máskor süketek maradunk! De jaj, milyen véges a mi erőnk! Milyen kevés ember az, akit a szónak mélyebb, lényegesebb értelmében szeretni tudunk! Nem nagy kör az, amelyet a mi örömünkkel besugározhatunk! Ezért kínálkozik karácsony megünneplésére olyan alkalmas keretnek a családi kör. Ott vannak azok, akiket igazán szerethetünk!

De jól vigyázzunk arra, mit értünk szeretet alatt. Ezen fordul meg „a család adventjének" az értelme! Erre a kérdésre vetítsük hát rá Pál apostol szavainak a világát. A családi viszonylatok körébe vezetnek egyenesen az ő szavai is. Igaz ugyan, hogy amikor azt mondja: „Ti férfiak, szeressétek a ti feleségeteket...", csak az egyik szálat emeli ki a családi viszonylatok szövedékéből. De amit erről mond, az lényegében véve áll a többire is. Amilyennek a férjnek a felesége iránti szeretetét bemutatja, ugyanolyan megvilágításban láthatjuk a feleségnek férje iránt, a szülőknek gyermekeik iránt, a testvéreknek egymás iránt való szeretetét is. Valamennyi fölé odahelyezi mintaképpen és mértékül a Krisztus szeretetét: „miképpen Krisztus szerette az egyházat", vagyis az Ő híveinek összességét. Hogyan szerette? Nem úgy, hogy nyájas szavakkal kedveskedett neki. Nem úgy, hogy alkalmi ajándékokkal múló örömöket szerzett neki. Nem is csak úgy, hogy egyik napról a másikra gondoskodott a szükségeiről, hogy fennakadás nélkül tengethesse tovább életét. Úgy szerette, hogy szolgált neki, munkába vette, hogy az egész életét átfogó felséges célt valósítson meg benne. „Szerette az egyházat...hogy azt megszentelje, megtisztítván..." – és most jön ennek a végső célja: – „hogy majd önmaga elébe állítsa dicsőségben az egyházat úgy, hogy azon ne legyen szeplő vagy sömörgőzés vagy valami afféle, hanem hogy legyen szent és feddhetetlen". Ebből látszik meg, hogy „szeretete" nem puszta érzelem volt, hanem annál sokkal több: „szerette az egyházat és önmagát adta érte."

Amint látható: Krisztus szeretetét csak az advent fényében lehet megérteni. Van egy végső állomás, amelyre Krisztus el akarja juttatni az övéit. Ama nagy nap, az Ő megjelenésének napja ez. Ott majd úgy akarja maga elé állítani az Ő egyházát, hogy már nyoma se legyen rajta a bűnnek, semmilyen folt ne zavarja szépségét, tökéletes gyönyörűségét lelhesse benne, mint munkájának a dicsőséges eredményében. És e felé a cél felé halad munkájával ebben a jelenvaló világban: szakadatlanul tisztogatja, nevelgeti, készítgeti az Ő egyházát „az Ige által", – amihez hozzáfűzi az apostol ennek a folyamatnak külső kiábrázolását és elpecsételését, a keresztség sákramentumát, „a víznek fürdőjét" is.

Ennek a szeretetnek a hasonlatossága kell, hogy tükröződjék a mi szeretetünkben is, ha ezt a nevet meg akarja érdemelni. Minden igazi szeretet ugyanígy az advent jegyében áll. Mi mindent nem neveznek az emberek „szeretetnek"! „Szereti ez a férfi azt a nőt" – mondják, és nem értenek mást alatta, mint azt, hogy a magáénak kívánja. Ha valaki jól érzi magát egy másiknak a társaságában, mert az rokonszenves előtte, ezt is „szeretetnek" mondják már, pedig önzésben gyökerezik, mert hiszen ki ne élvezné a kellemes társaságot? Az igazi szeretet ott kezdődik, ahol mellékessé válik számomra: mit kaphatok? – és az válik a fő kérdéssé: mit adhatok én a másiknak? Az érte való felelősségérzet; az a tudat, hogy rám van bízva, hivatást kell betöltenem az életében, a magam „odaadása őérte", – ez a másik ember iránt való szeretet, a Krisztus szeretetének mértéke szerint. S az ilyen igazi szeretet is akkor emelkedik legmagasabbra, amikor csak eszköze akar lenni a Krisztus szeretetének, vagyis amikor azt a feladatot akarja betölteni a másik ember életében, hogy elsegítse őt is a minden emberi szeretetnél nagyobb, örök szeretet megismerésére.

A család körében is ennek a szeretetnek kell érvényesülnie a tagjai között. Minden tagnak az kell, hogy legyen a főgondja: hogyan részesíthetem és hogyan erősíthetem meg hitvesemet, gyermekemet, testvéreimet a Krisztus szeretetének bizonyosságában, amely akkor is vele marad, ha én már nem leszek mellette? Szülők számára azt jelenti ez, hogy nem elég gyermekeiket nagy fáradsággal és gonddal táplálniuk, ruházniuk; sok türelemmel ránevelniük az illendőség szabályaira és minden olyan készségre, amelyre az emberek közt való forgolódásukban szükségük lesz; még az sem elég, ha hűséges intelmeikkel és tiszta példaadásukkal kifejlesztik gyermekeikben a lelki értékek iránti érzéket, hogy megtanulják minden anyagi haszonnál többre tartani a tisztességet és becsületet, hogy sokra becsüljék a tudást és a műveltségnek egyéb javait, hogy örömmel tudjanak hazájukért s annak minden közérdekéért önmegtagadást gyakorolni, sőt nagy áldozatokat is hozni. Mindezen túl, van a szülői szeretetnek egy még nagyobb feladata: kézen fogva rávezetni gyermekeit a Krisztus útjára. Aki igazán szereti gyermekét, látni akarja annak lelkében is ébredezni azt a hitet, amelyben saját maga is megtalálta békességét és örök reménységét. Végeredményben tehát az jellemzi a legmélyebb szülői szeretetet, hogy kívánva kívánja, hogy egyszer majd, a Krisztus ama napján, együtt állhasson az Ő színe elé egész házanépével és elmondhassa: „Itt vagyok én, és akiket adtál nekem, egy sem hiányzik közülük, ők is mind a tieid!” És amint szülők és gyermekek viszonyának, úgy minden egyéb családi viszonynak is ez az adventi várakozás adhatja csak meg az igazi lelkét.

Gondoljuk csak el: mivé válik a családi élet, ha nem lebeg előtte ez a reménység és nincs beállítva erre az örökkévalóságban felragyogó szent célra. Megállapíthatjuk: sok szépség boldogíthatja, Istennek sok drága ajándéka gazdagíthatja enélkül is a család életét. De az is mind onnan származik, hogy a család valamilyen reménységnek a jegyében él, valamilyen fajta adventi várakozásban és készülődésben tölti napjait és esztendeit. Hiszen már a család megszületése is ilyesmi által történik: két ember várja az egymással való találkozást, álmodozik róla és készül reá. Amikor megtalálták is egymást, megint várva várják a napot, amikor megrakhatják fészküket, s aztán megint várva várják a kis jövevényeket, akikkel benépesedik a fészek. Azután is egyik váradalom követi a másikat. Mennyi aggódás és mennyi türelem, amíg egy-egy újabb állomás elérkezik, amíg a felnövekvő gyermek elindulhat az iskola felé, amíg iskoláit elvégezve kész emberré lesz, amíg megkezdheti önálló életét, és így tovább. S ahogy a szülők kísérik aggódva és reménykedve, úgy gyermekek is szüleik sorsának alakulását: ha betegség látogatott be a házhoz, mikor fordul megint jóra minden; ha nehéz idők járnak, mikor köszöntenek be megint jobb napok, amikor erre is arra is telik majd ismét, mint azelőtt; mikor jön el egy-egy fizetésbeli előlépésnek vagy jobb lakásba való átköltözésnek, vagy valamilyen kedves családi terv megvalósulásának a napja? Az ilyen váradalmak adják meg az egymást szerető és közös sorsban együttélő emberek életének az ízét és zamatját.

De amikor a minap arról volt szó, hogy milyen szerepet játszanak a nemzeti élet fenntartásában a jövőre irányuló váradalmak, már meg kellett állapítanunk, hogy nem elégedhetünk meg rövid lejáratú váradalmakkal. Ugyanez áll a család életére is. Az idő vonatja robog velünk. Egyik várva-várt állomás a másik után elmarad mögöttünk. Minden szépség és öröm, amely a jövőbe való előrenézésből fakadt, sorra elfakul. És lassanként odavész a családi élet boldogsága, ha ennyiből állt csak. Végül nem marad más, mint hervatag tengődés a sír felé és egy utolsó fájó búcsúzás. Szegény és szánandó az a családi élet, amelynek boldogságát nem táplálják mélyebb források!

Örök adventre van szüksége a családnak is. A hamar elsuhanó földi állomásokon túl kell, hogy közös végső állomásra legyen irányítva az élete. Krisztus felé kell haladniuk szülőknek, gyermekeknek, testvéreknek, azzal a szent reménységgel, hogy ha e földön előbb vagy utóbb

el kell is válniuk egymástól, az Ő színe előtt elszakíthatatlanul, örökre együtt lesznek megint. Ez adja meg a keresztyén családnak igazi tartalmát.

Ahol erre az adventre néző szeretettel szeretik egymást a család tagjai, nemcsak az érdekli őket: jó egészségnek örvend-e ez vagy amaz közülük, teltebb-e vagy soványabb a képe. Nemcsak a világi dolgokban való jó előmenetelét figyelik egymásnak. Vannak egyéb gondjaik is, amelyekről talán nem sok szót váltanak egymással, de annál inkább megbeszélik azokat Istennel az egymásért való buzgó imádságaik perceiben. Érdekli őket az is, hogy ez vagy amaz közülük hogyan halad előbbre az örök cél felé vezető úton, és naponta kérik Isten kegyelmét egymásra, hogy szeretteiknek a belső embere is éljen jó egészségben, viruljon és növekedjék. Várva-várják: mikor mutatkoznak jelei egy-egy felserdülő fiatal családtag lelkében is annak, hogy öntudatosan odafordul Krisztus elhívó szava felé, és megfogja a maga kezével is az Ő vezérlő kezét? Örömmel lesik minden újabb bizonyságát azután is hite mélyülésének, lelki élete érlelődésének, az Isten javaiban való gyarapodásának, annak, hogy vannak benne erők, amelyekkel le tudja győzni szenvedélyeit és hibáit, és lát maga előtt Istentől kapott célokat, amelyekre komolyan odaszenteli szolgálatát.

Közben persze érhetik az ilyen családi közösséget fájdalmas próbatételek is. Ahogy borús árnyékot vethet a családi körre az, ha testi betegség dönt ágynak valakit a tagjai közül, ugyanúgy megpróbálhatja őket az is, amikor lelki sínylődésbe esik egyikük vagy másikuk. Látniuk kell talán, hogy lelki étvágyát elveszti valamelyikük, – nem kívánkozik az Isten Igéje után, nem vonzza az Úr megterített asztala. Vagy húzódozik az Isten szolgálatában rá váró feladatok elől, mert belső embere elsatnyult és megerőtlenedett, és csak nyűgös terheket lát az ilyen feladatokban. De ha nem vesztik el szemük elől az örök adventet, amelyet Isten kitűzött elibük, akkor kiállják ezeket a próbákat. Tudhatják, hogy csak átmeneti válságokkal van dolguk. S az ilyen, lelkileg betegeskedő szeretteiket azzal a bizalommal ajánlhatják imádságaikban az Isten kegyelmébe, hogy Őnála van gyógyító erő, s Ő majd átsegíti a sínylődőt aggasztó nyavalyáin. Sőt, még ha olykor úgy látszik is, hogy minden összeomlott valakiben, amit az Isten már felépített, odaveszett a hite egészen, és messze, idegen utakra sodródott, akkor is megmaradhat az a bizodalom, hogy amit Isten egyszer elkezdett, azt jó végre is fogja vinni egyszer. S még ha ebben a földi életben nem éri is meg valaki, hogy a szerettei közül lelkileg elidegenült és eltévedt megint visszatalál a közös útra, akkor is bízhat abban, hogy a Krisztus megjelenésekor együtt lesz vele az Ő színe előtt az örökkévalóság dicsőségében. Az adventi reménység fényének sohasem kell elborulnia a család felett!

Így „szerette Krisztus az egyházat", – az eljövendő dicsőség reménysége alatt. Így szeresse hitves a hitvestársát, szülő a gyermekét, testvér a testvért, – maguk előtt látva mindig azt a napot, amelyen majd minden szeplő és makula nélkül, tisztaságban és szentségben állnak Ő elé. Lássák egymásban mindig a megkeresztelt embert, aki a „víznek fürdőjében" elpecsételtetett a teljes váltságnak arra a nagy napjára. Sohase felejtsék el, hogy mind hozzátartoznak a Krisztus egyházához, amelyért Ő „adta magát" s amelyet „megszentel" és „megtisztít" az Ő „Igéje által" való titokzatos munkájával. S úgy „adják magukat" is egymásért, a szeretetnek ezerféle szolgálatában árasztva ki életüket, hogy általuk is a Krisztusnak ez az életformáló munkája menjen végbe egymáson a végső eredménynek bizonyos szent reménységével.

Ahogy Krisztus megszületése egykor beteljesedése volt a régi adventi várakozásoknak, de ugyanakkor forrásává lett új adventi sóvárgásoknak és reménykedéseknek is, ugyanúgy megvan ez a két oldala a család életében minden igazi karácsonyi ünneplésnek is. Együtt örvendezni az otthon meghitt közösségében – nemcsak a karácsony külső csillogásának és hamar elmúló evilági örömeinek, hanem a lényegének, amelyről a betlehemi angyal is azt mondta már a pásztoroknak: „Ímé, hirdetek nektek nagy örömet...mert született nektek ma a Megtartó..." – ez máris nagy megérkezés! Már sok imádság meghallgattatása van az ilyen igazi ünnepi együtt-örvendezésben. Ízelítő és zálog már ez az Úrban való együttes örvendezés

abból a jövendő, örök ünnepi örömből, amelyben az egymást szerető szívek egykor egyek lesznek az Ő színe előtt. De éppen ezért új adventi vágyak és eltökélések is születnek az ilyen ünnepi családi örömből. A jövendőből kapott ízelítő és zálog csak annál elevenebbé teszi a teljességnek várását. S mert a folt és szeplő nélkül való tökéletesség még messze van, a hátralevő útnak ki-ki megújult lendülettel indulhat neki. Még sok szolgálattal tartoznak egymásnak az így ünneplő család tagjai. Még sok kísértésben és harcban kell egymást támogatniuk. Még sokszor kell egymásnak szóval és példaadással serkentésül szolgálniuk a közös cél felé vezető úton. De ha Krisztus mindnyájukat belefoglalta az Ő egyházába és ezért mindnyájukat úgy szerette, hogy erre az útra elhívta és annak dicsőséges végéhez el is fogja juttatni őket, – akkor ők sem restülhetnek meg egymásnak ugyanilyen szeretésében. Hiszen ott ragyog mindnyájuk felett az adventi ígéret!

***

Krisztus és egyháza

[Másoló megjegyzése: Adventi prédikáció, cím és dátum nélkül]

Lekció: Ef. 3, 14-21.

Textus: Ef. 5, 25-27.

Az Újtestamentumnak két helyén is, mind a kétszer Pál apostol levelében, találunk egy-egy olyan szakaszt, amelyet régtől fogva a „keresztyén házirend" nevén emleget a keresztyén köztudat. Itt, az efézusi levélben, s a majdnem azonos másik szakaszban, a kolossébeliekhez írott levélben, sorra veszi az apostol a férjnek felesége, s a feleségnek férje iránt, a szülőknek gyermekeik, s a gyermekeknek szüleik iránt, a gazdának szolgaszemélyzete s annak viszont a gazdája iránt való keresztyéni kötelességeit. S amit ezekről elmond, annak tükrében jó volna bizony mennél gyakrabban megnéznünk magunkat. Hiszen megállapíthatjuk: csak annyiban válik krisztusivá ez a világ, amennyiben előbb a családok körében valósul meg Krisztus Lelkének uralma!

De amikor alapigénkül a férjekhez intézett intelmet vettük fel, most nem azok felé a családi problémák felé irányítom figyelmeteket, amelyeket ez az intelem érint, hanem a benne foglalt hasonlatot teszem elmélkedésünk tárgyává. Mint oly sok más helyen, úgy itt is az történik, hogy Pál apostol gondolatai az élet köznapi részletkérdéséről egyszerre átszökkennek hitünk legmélyebb titkaira, és gyakorlati intelmeibe az Isten üdvözítő végzéseiről szóló mélységes tanítások szövődnek. A férjnek feleségéhez való viszonya eszébe juttatja Krisztusnak az Ő egyházához való viszonyát. Amilyen bensőséges a közösség a természet földi világában hitvestársak között, olyan, csak sokkal tökéletesebb Krisztusnak egysége az Ő egyházával a kegyelem láthatatlan világában. Amannak is ez szolgálhat eszményképéül és mértékéül, – mint ahogy amaz is ennek a szent titoknak földi jelképéül és kiábrázolásául. „Ti férfiak, szeressétek a ti feleségeteket, miképpen a Krisztus is szerette az egyházat."

*

Érdekes fényt vet ez visszafelé, Krisztusnak e földön elvégzett munkájára. „Szerette az egyházat, és Önmagát adta azért." Egész munkássága tehát, főképpen a kereszten való maga-odaáldozása az Ő egyházára irányult; annak indító és hajtó oka az egyháza iránti szeretet volt.

Hogyan – kérdezzük, – hát nem az tette éppen olyan valóságossá Krisztusnak szeretetét, hogy mindig egészen határozottan egyes emberekre irányult, akár először találkozott valakivel életében, mint a samáriai asszonnyal, vagy a jerikói vak koldussal, akár állandó baráti köréhez tartozott az illető, mint a lobbanékony Péter, vagy a kétségektől gyötört Tamás? Ma is nem az teszi-e életet formáló erővé az Ő szeretetét, hogy azt ki-ki közülünk magára vonatkoztathatja, – amint Pál apostol is mondja egy másik helyen: „Szeretett engem és adta magát érettem"?

Az bizonyos, hogy nem kell Krisztus szeretetét attól féltenünk, hogy az egyház általánosságára úgy szétoszlik, hogy egyenként senkire sem jut belőle. Ismerjük ezt az általánosságban elpárolgó szeretetet, mondjuk inkább: „úgynevezett szeretetet", amikor valaki áradozik ugyan a hazaszeretetről, de soha életében nem tudta megtagadni még magát egyetlen honfitársa érdekében sem, vagy amikor valaki éppen az egész emberiséget akarja szerető keblére ölelni, de ebből éppen azoknak nincsen semmi hasznuk, akik ott élnek a szeme előtt, vagy a tőszomszédságában, talán éppen a tulajdon lakásában. Az egyházat is lehet szeretni ilyen álszeretettel, – de bizonyos, hogy Krisztus nem így szerette az Ő egyházát.

Ő maga előtt látta az egyes embert, azokat, akik körülötte voltak, azokat is, akik azóta gyülekeztek köréje, minket is, – és mindnyájan, te meg én, egyenként átérezhetjük ezt az Ő szeretetét minden örömünkben és bajunkban, életünkben és halálunkban. De az, hogy „szerette az egyházat, és Önmagát adta azért", azt jelenti, hogy az egyik embert nem úgy szerette, mintha annak nem volna semmi köze a másikhoz, hanem szeretetében összefogta őket egy szent közösségbe, az Ő egyházának egységébe. A cél, amely szeme előtt lebegett, amikor működése harcait megharcolta és halálának kínjaira odaáldozta magát, az volt, hogy legyenek a megengesztelt Istennel örök közösséget talált, bűneik bocsánatának örvendező, örök üdvösségre megváltott, s már e földi világban annak erejében élő emberek, – de itt ne álljunk meg! Az volt a célja, hogy legyen ilyen embereknek boldog, szent társasága, amelyben ők életre-halálra elszakíthatatlan szálakkal egybekapcsolódnak, hitüket egymásnak vallják meg, szeretetben együtt szolgálnak, s egy reménység felé egymást kiegészítve és segítve együtt haladnak.

Az eredmény is erre vall. Ha azt kérdezed: milyen változás mutatkozott e világban mindjárt azután, hogy Krisztus eltávozott belőle, azt kell megállapítanunk: volt egy olyan társaság, amilyen azelőtt nem volt, – az Ő híveinek a közössége, a keresztyén egyház. Az Evangéliumok lapjai után következő szentirat, az Apostolok Cselekedeteinek könyve erről beszél: volt egy vidám, minden szenvedéssel is bátran szembeszálló kis sereg, amely elindult a növekedésnek, terjeszkedésnek, a világ meghódításának az útján. S mi is azért vagyunk ma itt együtt 2000 év múltán, mert ez a közösség máig megvan, és mi is hozzá tartozunk. Ezt látta maga előtt Krisztus. Ezt szerette, és ezért élt és halt meg, hogy ez valóság lehessen.

*

De ha azt kérdezzük: érdemes volt-e vajon, s az, ami megvalósult belőle, nem silány eredmény-e ily isteni szeretet és áldozat árán, – akkor alapigénk arra int, hogy vegyük le tekintetünket az elénk táruló sok szomorú, kiábrándító jelenségről, és tekintsünk a jövőbe. Oh, nem azért szerette Krisztus az egyházat, és nem azért adta Önmagát érte, hogy az olyan legyen, amilyennek a jelenben ismerjük, hanem – figyeljük csak meg – azért, hogy „majd önmaga elé állítsa dicsőségben az egyházat úgy, hogy azon ne legyen szeplő, vagy sömörgőzés, vagy valami afféle, hanem hogy legyen szent és feddhetetlen". A jelenbeli egyház, a Krisztus híveinek evilági társasága, még nem az igazi, csak készülőben van, s az a jövendő a fontos, amelynek számára el van jegyezve.

Lesz egyszer másként is, szépséghibák, foltok és bűnök nélkül, tiszta tökéletességben ragyogó, méltó jutalma annak a csodálatos szeretetnek, amellyel Krisztus előre látta, öröktől fogva akarta, és vére áldozata árán létrehívta. Ez a „majd", ez a jövendő „dicsőség" az igazi titka az egyháznak, mint ahogy a mennyegző napjának a közelgetése teszi menyasszonnyá a menyasszonyt. – Ezért Krisztus jegyese az egyház, – és e nélkül nem volna más, mint egy közönséges társas alakulás az ezernyi többi között e földön.

Így válik meghajszolt lelkünknek menedékhelyévé. Mert hiszen életünknek minden nyomorúsága jórészt onnan ered, hogy naponként szenvednünk kell evilágbeli társas környezetünk teméntelen tökéletlenségét. Mi magunk is hozzájárulunk természetesen, és baj is volna, ha a magunk nyomorult, bűnös volta miatt nem gyötrődnénk soha. De ehhez hozzáadja a maga bőséges részét minden közösség, amelyhez hozzátartozunk, – a családunktól kezdve nemzeti társadalmunkon át a népek nagy világáig. Mennyi fonákság, igazságtalanság, szinte feleslegesnek látszó, mert egy kis bölcsességgel és jóakarattal könnyen elhárítható bonyodalom és keserűség, ami csak annál gyötrelmesebb számunkra. És ha meg vagyunk is győződve, hogy mai nehéz kérdéseknek meg fogja hozni a megoldását a jövő, és legalább az utánunk jövők láthatnak majd jobb napokat, oh, az sem lesz mennyország, hanem megint csak problémák feszültségétől lázban tartott állapot. Hozzátartozik már az embersorshoz az is, hogy ebben a

világban megcsúfoltassék minden eszmény, eltorzuljanak legszebb álmaink is, amiket emberi közösségek társas élete felől táplált magában!

Milyen nagy ajándéka az Istennek, hogy a sok tökéletlen, hibáktól és fogyatkozásoktól elrútított társas közösség között (nem rajtuk kívül, hanem közöttük!) van egy, amelynek legalább a jövendő ragyogó tisztasága és szépsége felől van bizonyos reménysége! Hozzátartozni a Krisztus egyházához annyit jelent, mint testvéreinkkel együtt úton lenni e felé a „dicsőség" felé, és tudni, hogy Isten akaratából velük együtt egyszer eljutunk egy szent és tökéletes összhangnak az állapotába, amelyet nem zavarnak meg többé disszonáns viszonylatok, keserves ellentétek.

Milyen szegényes reménység ehhez képest minden más „szociális kilátás". Jó dolog abban bízni, hogy lesz e világon is, lesz a magyar földön is, több igazság, kiegyenlítettebb sors, virágzóbb, békésebb és testvériesebb élet a mainál. De az egyház diadalmas reménységéhez képest olyan ez, mint az üveg a gyémánthoz, vagy a réz a színaranyhoz képest. Nem elég vigasztalás az, hogy a mai silánysághoz képest jön egy kevésbé silány jövő, – Krisztustól azt az ígéretet nyertük, hogy Ő az övéit olyan „dicsőségben" fogja maga elé állítani, hogy az Ő lángtekintete fényében is „szent és feddhetetlen" lesz az ő közösségük, és annak szépségét egy szemernyi hiba sem fogja csökkenteni. Beleépülni ebbe a közösségbe, együtt várni vele ezt a jövendőt, és együtt haladni feléje egy egész életen át, – csak ez lehet elégséges vigasztalásunk!

*

Most már, ennek a jövőnek a fényében, szemügyre vehetjük az egyház jelenét is. Mit mond alapigénk arról, ami Krisztus elvégzett munkája és a „majd"-nak dicsősége között van, ami most van? Azt, hogy most folyik a készülődés a jövendőre. Jobban mondva: most végzi maga Krisztus ezt az előkészítést. „Szerette az egyházat és Önmagát adta azért", hogy – a jövendő érdekében – „azt megszentelje, megtisztítván a víznek fürdőjével az Ige által".

Nem csoda hát, hogy az egyházban, az Ő hívei közösségében is sok van, amin méltán fennakadhat a szemünk, sőt itt még inkább megbotránkozhatunk sok mindenen, ha éppen akarunk. Hiszen a tisztogatás művelete van itt folyamatban, és az sok tisztátalansággal jár együtt. A nagymosást falun nem a tiszta szobában, nagyúri házakban nem a szalonban szokták elvégezni. És aki munka közben lepi meg a nagytakarítással foglalkozó háziasszonyt, bizony semmit sem lát a tiszta szobából, amelyért fáradozik, hanem annak talán éppen az ellentétét látja. Azért mégis a tisztaságért folyik a küzdelem, s az eredmény majd igazolni fogja azt!

Így – nem a szemünk láttára és napról napra ellenőrizhető módon, – de biztosan folyik Krisztus tisztító munkássága az Ő egyházában. Csak az Isten szeme látja, aki a jelen tökéletlensége és zűrzavara között is szemléli már az Ő egyházának jövendő dicsőségét, mert hiszen Ő maga végzett afelől öröktől fogva, s Ő már akkor odaállította annak képét az Ő Fia elé, amikor az még senki más által nem volt látható.

Benne élni a Krisztus egyházában tehát annyit jelent, mint benne élni az Isten tisztító fürdőjében. Hogy ne képekben beszéljünk – mert Pál apostol is nevén nevezi a dolgot, – az egyházban élni annyi, mint az Ige hatalma alatt élni. „Az Ige által" tisztítja meg a mennyei Vőlegény magának méltó menyasszonyává az egyházat. Aki tudja, mit jelent az Igével élni, az tudja, milyen tisztító hatalom az. Amikor szól hozzánk az isteni szó, szent parancsaival és áldott ígéreteivel, amikor mindig újra elénk lép benne Krisztus örök nyugtalanító követelményeivel, és a kegyelemnek vére árán megpecsételt és megbékéltető biztosításával, – valami emberi szóval le nem írható, titokzatos megmosatás megy végbe bennünk. Egyenként és együttesen nem azok vagyunk már, akik voltunk, – egy darab a világ beszennyezett

életéből, – hanem egy-egy része az Ő egyházának, „megszenteltek”, vagyis eljegyzettek az Ő számára, hogy egyszer majd egészen és dicsőségesen az Övéi legyünk.

Megértjük immár, hogy az Ő egyházának kapujában, amikor abba – akár csecsemőkorunkban, akár később – felvétetünk, miért fogad bennünket a keresztségnek a sákramentuma! A vízzel való jelképes megmosatás ezt a nagy titkot akarja számunkra kiábrázolni és biztosítani: aki ide belépsz, s aki ennek a közösségnek tagja leszel, az Isten kegyelmének a fürdőjébe jutsz, amelyben az Ő népét mosogatja és készítgeti az Ő Fiának mennyegzője számára! Ha nem ezt keresnéd, mi keresni valód volna akkor itt? De ha erre vágyakozol, ezt bizonyára megkapod itt, mert itt éppen ez, és csakis ez található meg.

*

Adventi gyülekezet! Adj hálát az Istennek, hogy így készülhetsz elő – nem egy hamar elmúló, és a hétköznapokba ismét beletűnő karácsonyi ünnep örömére, hanem az örök „dicsőség” mennyegzői napjára. És add át magad az Ige erejének most is és mindennap, hogy tisztálkodhass, készülődhess már ebben a poros, sáros, szennyes világban a te Urad népeként. Erre jegyzett el Ő szent keresztségedben, erre kötelez hited, amelyet megvallottál Őfelőle. Erre segít Ő mindenkor az Ő Igéje által!

***

Az egyén adventje

(A „Lészen eljövendő” c. kötetből)
Bp. 1942.

Filippi 1, 12-20.

Amikor Pál apostol feltárja szívét a filippibeliekhez írt levelének egyik mély vallomásában – mert ebben a levelében nem is csak egy ilyen meghitt vallomás található –, az ő „esengő várakozásáról” beszél, amely eltölti a lelkét. Néhány nappal ezelőtt ugyancsak Pál apostolnak arról a megállapításáról elmélkedtünk, amely az egész teremtett világnak „sóvárgó várakozását” emlegette. Az apostol leveleinek eredeti nyelvén ez az „esengő várakozás” és ez a „sóvárgó várakozás” ugyanazzal a szóval van kifejezve. Csak a mi magyar bibliafordításunk adja vissza itt is, ott is eltérő szavakkal. Azt mondhatjuk tehát, hogy amint adventi jellege van az apostol szerint az egész teremtett mindenségnek, ugyanazt az adventi bélyeget viseli magán az ő tulajdon élete is, és vele együtt minden hívő egyénnek az élete is.

Újra hangsúlyozzuk, hogy ez a „várakozás” sokkal több a jelen bajaitól és terheitől való szabadulás vágyánál. Több, mint a rabnak az az elégedetlensége és nyughatatlansága, amellyel láncait rázza, még ha tudja is, hogy ez a türelmetlen lázongás hiábavaló. Ezért fűz az apostol is hozzá még egy másik szót is: „esengő várakozásról és reménységről” beszél. A reménységgel várakozó lélek, amikor szárnyait verdesve kiszáll a jelennek szorongató börtönéből, egyúttal mindjárt meg is telepszik és fészket is rak a jövő fájának ágain. Úgy várakozik, hogy azt is jól tudja: mire várakozik, de a felől is bizonyos, hogy nem hiába várakozik rá, és ezért már előre is boldog az ő várakozásában. Ez az adventi lélek.

De nemcsak az itt előforduló szónak az azonossága juttatja eszünkbe előbbi elmélkedésünket. Az egyén adventjéről szólva egyébként is fel kell idéznünk emlékezetünkben mindazt, amit akár a teremtettségnek, akár az emberi történelemnek és benne a magyarság történelmének, akár az Ó-, akár az Újtestamentumnak az adventjéről mondtunk. És meg kell állapítanunk, hogy mindebben már benne foglaltatik mindnyájunknak az egyéni adventje is. Adventi jelleget az ad a mi életünknek is, hogy várhatjuk Krisztust, aki egyszer megjelent szegénységben és alázatosságban, de megint meg fog jelenni dicsőségben és hatalomban. Készülhetünk erre a titokzatos találkozásra, amelyben elrejtettségéből napfényre fog jönni az Ő isteni fensége is, de a mi megváltott életünknek dicsősége is.

Itt azonban nem erről a végső, az örökkévalóságból felénk ragyogó jövendőről beszél az apostol. Megfigyelhetjük: az egész szakaszban arról tesz vallomást, hogy az őt közvetlenül körülvevő körülmények milyen kilátásokkal bíztatják őt. „Esengő várakozása” tehát nemcsak minden időkön túlra nyújtja ki a kezét, hanem a holnapi és a holnaputáni jövendőbe is; földi, mostani életének egymásután következő napjaiba is. De megfigyelhetjük: ennek a közelebbi adventi várakozásnak is ugyanaz a tárgya, mint ama másiknak, a végsőnek. Krisztus, aki egyszer el fog jönni, hogy mindenek végére odategye a befejezés pontját, jön már el közben is, közelget híveihez nap mint nap, – erre várakozhatnak és erre számíthatnak teljes bizonyossággal. Végső eljövetele az Ő megdicsőülése lesz, de megdicsőíti Ő magát híveinek életében már addig is minden újabb nappal. S ha a nagy világ ebből mitsem vesz észre úgy, ahogy majd egyszer meg kell hajolnia az Ő mindenekfelett felragyogó dicsősége előtt, azért a hívőknek mindennél nagyobb ajándék az, hogy ők már most is naponként szemlélhetik az Ő dicsőségét, amint az bennük megnyilatkozik. Erre irányul az apostol boldog és bizonyos reménykedése is, akárhogy alakuljon egyébként a jövendője. Nem tudja, mit hoz rá a holnap.

Nem is kérdi. Nem számítgatja és nem mérlegeli az esélyek valószínűségét. Csak az érdekli, és ez az egy bizonyos előtte: „semmiben meg nem szégyenülök, hanem mint mindenkor, úgy most is nagy bátorsággal fog magasztaltatni Krisztus az én testemben” (vagyis bennem, sorsom alakulásában). Amint kitekint a jövő ködébe beletűnő útjára, tudja, hogy minden napja a Krisztussal való szakadatlan találkozásoknak színtere lesz, amelyekben Krisztus fel fog magasztaltatni előtte és általa az Ő dicsőségében.

Az első pillanatra azért lep meg az apostolnak ez a nyilatkozata, mert mi nem is látnánk okot arra, hogy ő megvallja váradalmait és vágyait. Azt hinnénk: úgyis tudhatja mindenki! Hiszen, amikor ezt a levelet írja, fogságban van. Mire vágyakozhatna hát, ha nem szabadulásra? Hiszen rabsorsa nagyon ránehezedett a lelkére. Tisztességes bánásmódban volt ugyan része, mint vizsgálat alatt álló római polgárnak, aki jogával élve maga kívánta, hogy a császári legfőbb törvényszék elé kerüljön ügye. Nem ütötték-verték, nem éheztették. Nem zárták levegőtlen, sötét kamrába, hanem még bizonyos szabad mozgást is engedtek neki, csak persze állandó őrizet alatt. Ott, Rómában, ahonnan ezt a levelet valószínűleg megírta, érintkezésben állhatott a helybeli keresztyén gyülekezettel. Szállásán meglátogathatták az atyafiak, ő is valószínűleg eljárhatott közéjük, és részt vehetett közösségük munkájában. De mégis oda volt láncolva őréhez. Apostoli utazásairól egyelőre nem lehetett szó, még tervezgetés formájában sem. Ő, a nagy világ vándora, akit olyan szenvedélyes vágy hajtott: vinni a Krisztus Evangéliumát mindig tovább, egyik országról a másikra, egyik néptől a másikhoz, – most oda volt bilincselve egy helyre! Fájhatott neki ez a raboskodás kimondhatatlanul!

És amikor szívét feltárva elmondja, hogy van neki egy nagy vágya és reménysége, mégsem arról szól, hogy szabadságát szeretné visszanyerni. Sőt, mint szavaiból kitűnik, bár lehetségesnek tartja, bizonyossággal nem is számít rá, hogy ő még egyszer szabad ember lesz. Meglehet, hogy a törvényszék ítélete igazságos és kedvező lesz: igazolást nyer az, hogy ő soha nem lázított semmilyen törvényes rend ellen; rágalomnak bizonyul mindaz, amit vádlói ráfogtak, s ezért a vád alól felmentve szabadon bocsátják őt. De az is meglehet, hogy bírái nem fognak eléggé elfogulatlanul és eléggé alaposan belenézni ügyébe, hitelt adnak a vádolók szavainak és elítélik majd őt. Akkor pedig élve nem szabadul már ki, hanem a halál vet csak véget rabságának. De mindez úgy eltűnik a szeme elől, mintha apró jelentéktelenség volna. Mint amikor magas hegy ormáról néz le valaki, és odalent egészen kicsire zsugorodva lát mindent, ami máskor olyan nagynak mutatkozott. Ezek helyett a fontosságukat elvesztett kérdések helyett az apostol másra tekint, másra vágyakozik, és pedig abban a diadalmas tudatban, hogy vágyakozása be is fog teljesedni. „Esengő várakozással és reménységgel” azt az egyet várja, hogy Krisztus meg fog dicsőíttetni, fel fog magasztaltatni őbenne. „Akár életem, akár halálom által.” Akár további rabság vár rá, és előbb vagy utóbb a halálos ítélet, akár felmentés és újra szabad élet, akármi következzék is, ő megszabadult annak a nyűgös kérdésnek az izgalmaitól: mi lesz ővele? Az ő saját énje beleolvadt a Krisztus ügyébe, és csak az érdekli: mi lesz Krisztussal? Az pedig nem nyitott kérdés. Az nem lehet bizonytalan. Krisztus mindenképpen meg fog dicsőülni. Személye szerint is csak az érdekli, hogy ebből kivehesse a maga részét. És ezért egyetlen vágya és reménye az, hogy Krisztus őbenne is megdicsőüljön, „az ő testében is magasztaltassék”. Ha életben marad és kiszabadul, akkor folytathatja munkáját; sokan fogják még hallani tőle a Krisztus Evangéliumát, és bizonyságtétele által megragadott lelkük hódolattal fog leborulni a Krisztus felragyogó dicsősége előtt. Ha pedig áldozatul esik is az élete és ővele is szaporodik a Krisztus vértanúinak sora, akkor vére hullása is szent magvetés lesz, amelyből Krisztus számára fog aratás sarjadni. Hiszen abban, ahogy életük feláldozására is késszé tudja tenni híveit, még jobban kiviláglik a Krisztus hatalma, és még hódítóbban felragyog dicsősége, mint amikor a szavak bizonyságtételével hirdették azt! A körülmények tehát alakulhatnak így vagy amúgy, mindenképpen

Krisztus közelget a jövendőn át, hogy magát megmutassa, és az Ő nagysága, ereje, dicsősége felmagasztaltassék.

Ez minden hívő embernek állandó adventje. Mások kíváncsian fürkészhetik: mit hoz a holnap? Egészséget hoz-e, vagy betegséget? Jó, vagy rossz napokat? Rossz természű, ínséges esztendőket, vagy tűrhető megelégedést mindenkinek? Újabb háborús megpróbáltatásokat, vagy a békesség áldásait? És természetes, hogy ezek a kérdések egyikünknek a lelkét sem hagyják érintetlenül. De aki a Krisztus híveként járja az életet, az mindezeken, mint mégis csak másodrendű kérdéseken túltekintve, valami mást vár, ami mindennél fontosabb számára, s ami nem is kétséges, hanem egészen bizonyos előtte: Krisztust várja! Bárhogy alakuljanak is a jövendő körülményei és fordulatai, csak Ő közelgessen azokon keresztül, csak Ő vonuljon be diadalmenetben a mi életünk által e világba, csak Ő magasztaltassék fel mibennünk! Ezt várni mindig a holnaptól – ez az adventi élet!

De még tovább is mehetünk egy lépéssel. Az apostol szavaiból kitűnik, hogy nem csak a saját sorsa nehéz kérdésein tudott felülemelkedni ezzel az adventi várakozással, hanem voltak egyéb dolgok is, melyeken túl tudta tenni magát, pedig nyilván panaszkodhatna miattuk, ha akarna. Elszomorító dolgokról számol be levelének ebben a szakaszában. Elmondja, hogy amióta odaérkezett, ahol raboskodását folytatja, az ottani keresztyén gyülekezet élete nagyon megélénkült, de ennek különös okai voltak. Voltak ugyan olyanok is, akikről csak örömmel tud megemlékezni, de voltak olyanok, akik miatt fájdalommal telik meg a szíve. Egyesek, amióta vele találkoztak, nyilván még nagyobb tüzet fogtak lelkükben, és még lelkesebb oda-adással vetették bele magukat az Evangélium szolgálatába. De mások féltették az ő jelenlété-től a maguk tekintélyét, és hogy háttérbe ne szoruljanak az apostol még nagyobb tekintélye mögött, csak azért is meg akarták mutatni: kicsodák ők, és ettől a féltékenységtől sarkallva, „versengésből” igyekeztek mennél nagyobb munkát kifejteni. Sőt, még azt is elárulja az apostol, hogy az ilyeneknek buzgólkodásába valami rút káröröm is vegyült bele. Szinte jól esett arra gondolniuk, hogy fokozott munkásságukkal visszaszorítják az apostolnak túlságos érvényesülését, és így azzal neki is, akinek úgyis volt elég baja, újabb tőrt döfnek a szívébe: „megnövelik fogsága nyomorúságát.” Bizonyára azt kívánta volna az apostol: bárcsak ne kellene ilyen sajnálatos jelenségekről beszámolnia, vagy ha már egyesek beleestek is az ilyen magatartás bűnébe, bárcsak tisztulnának meg tőle, és vetnének ki a szívükből minden irigy és nemtelen érzést. De azért ő nem panaszkodik miattuk, hanem azt mondja: az a fődolog, hogy akár így, akár úgy, akár „tiszta lélekből”, akár „irigységből és versengésből”, mégiscsak nagyobb erővel lendült neki az Evangélium szolgálatának ez a gyülekezet; megélénkült a Krisztusról való bizonyságtétel munkája; „nagyobb bátorsággal merik szólni az igét” az atyafiak. Ez pedig jó dolog! „Csakhogy minden módon, akár színből, akár szívből, a Krisztus prédikáltatik.” És ha erre az ő fogsága adott indítást és alkalmat, akkor úgy érzi: nincs oka panaszkodásra, sőt hálás lehet érte. „Én ennek örülök, sőt örülni is fogok.” Így is csak Krisztus magasztaltatik fel az ő élete által. Ez az egy főkívánsága van neki, és ez mindig be is teljesedik bizonnyal. Akárhogy alakul ezentúl is az emberek magatartása; még ha sok bűnös gondolat és érzés elegyedik is bele Krisztusért való szolgálatukba, s még ha azzal szemben fájdalmasan kell is megvallania tehetetlenségét, mert hiába szeretné kiirtani a lelkükből, nem képes rá: Krisztus ügye mindeneken keresztül csak előbbre fog haladni, és az Ő dicsősége fel fog magasztaltatni!

Íme, a hívő ember adventi lelkületének egy újabb vonása. Nemcsak a maga sorsa jövendő bizonytalanságának tud nyugodtan a szemébe nézni azzal a várakozással, hogy akármi jöjjön is, abban Krisztus meg fogja mutatni az Ő hatalmát, hanem ugyanilyen várakozás bizonyosságával tud szemébe nézni a körülötte mutatkozó bűnöknek is. Még akkor is, amikor azok a legfájdalmasbb fajta bűnök, mert éppen a Krisztus táborának az életét éktelenítik el! Hányszor van részünk abban az elkeserítő látványban, hogy emberek éppen a keresztyén-

ségük címén szólnak és cselekesznek nagyon keresztyénietlen módon! Hányszor szeretnénk megmagyarázni nekik: nem illik ez a Krisztus híveihez! – de hiábavaló az igyekezetünk, nem hallgatnak ránk! Nos, eltölthet bennünket az az adventi várakozás, hogy azért még híveinek bűnei által is valahogy egyre közelebb jön Krisztus e világhoz, és elég nagy az Ő hatalma ahhoz, hogy ami szégyenére válhatna az Ő ügyének, azt is végül valahogy az Ő dicsőségére fordítsa! Nem kell búsongva lógatnunk a fejünket, ha azt látjuk, hogy csak vajmi ritka kivétel e világban az olyan ember, akinek az életében tiszta örömünk telhet. Krisztus bizonyosan felmagasztaltatik minden emberi bűn ellenére is!

Különben is jó vigyáznunk, valahányszor mások bűnei miatt elfogna minket a kesergés. A háttérben ott settenkedhet ilyenkor mindig az a gondolat: az a baj, hogy a többi ember nem olyan, amilyen én vagyok. Mintha a hiba csak őbennük volna és nem magunkban is. Ezért jó még egy lépéssel tovább is mennünk. Itt nem beszél ugyan róla az apostol, de másutt, ugyanennek a levelének egy másik vallomásában is, világosan tudtul adja, hogy ha panaszkodni akarna, akkor elsősorban sajátmagában találna erre okot eleget. Nemcsak mások életében fedezte fel a bűnöket, amelyek elszomoríthatták a szívét; magát is bűnös embernek ismerte és vallotta. „Nem mondom, hogy már elértem, vagy hogy már tökéletes volnék” – írja ennek a levelének egy későbbi szakaszában, – „de egyet cselekszem: ....célegyenest igyekszem...” Neki is minden nap meg kellett feszítenie az erejét, hogy el ne akadjon; mindig volt mitől megtisztulnia, mindig volt mi ellen harcolnia sajátmagában. Jól ismerte ő is az „ó-ember” valóságát a saját életében. De ha itt, ahol az ő „esengő várakozásáról és reménységéről” beszél, a szavába vágnánk és megkérdeznénk, hogy is áll ő a saját bűnös voltával, ezzel a mindnyájunk szívében és az övében is ott gyökerező legvégső bajjal, erre is bizonyára ugyanazzal az adventi bizonyságtétellel válaszolna. Erre is éppúgy vonatkozik az ő „esengő várakozása és reménysége”, hogy ő „semmiben meg nem szégyenül”, hanem bizonnyal „magasztaltatik Krisztus az ő testében”. Saját magában naponként szégyent vallhat. Mindig újra kitűnhet, hogy ő nem olyan jó munkás, amilyen szeretne lenni; nem olyan örömteli, nem olyan kitartó, nem olyan bizakodó szolga, amilyet az ő Ura megérdemelne. Sokszor kell ezért neki is bűnbánattal folyamodnia Urához: ne ítélje el és ne űzze el magától, hanem tartsa meg szolgálatában, és megújuló kegyelméből adjon új alkalmat arra, hogy jobban végezhesse a rábízott munkát. De az az egy bizonyos, hogy Krisztusban ilyenkor sem fog csalódni sohasem. Krisztussal nem vallhat szégyent. Krisztus csak annál inkább fel fog magasztaltatni benne, mennél több az ő bűne és gyengesége.

A hívő ember útja semmi más okból nem kanyarodhat gyakrabban sötét mélységek felé, mint saját magának egyre kíméletlenebb és megalázóbb megismerése miatt. De mennél jobban lesújtja a saját belső világában, önmaga felől szerzett sok keserű tapasztalata, annál tisztább és gazdagabb lesz a Krisztus-ismerete is. A magunk énjének romjai felett egyre dicsőségesebben emelkedik a magasba az Ő alakja. Az Ő megbocsátása soha el nem fogy, türelme soha véget nem ér. Mindig gyengéd és irgalmas, mindig szelíd és jóságos a hozzá folyamodó bűnöshöz. Az előtte töredelmesen porbahullót mindig irgalmasan felemeli, magához öleli, megújítja és megtartja. Minden más megcsalhat ezen a világon, és bár nagyon nagynak látszott, nagyon kicsinek bizonyulhat. Krisztus felől csak egyképpen tévedhetünk: hogy kisebbnek képzeljük, mint amilyen a valóságban. Ő mindig nagyobb a mi várakozásainknál. És lelkünknek ez az adventi esengése is, amellyel saját bűneinkben óhajtozzuk az Ő közelgetését, hogy megvigasztaljon és felemeljen, mindig dicsőségesen beteljesedik. Felmagasztaltatik Ő a mi életünkben!

Van ebben az állandó adventi várakozásban és reménykedésben, amelyet az apostol példája elénk tár, valami, ami hasonlít a nehéz harcok küszöbén álló, de a győzelem felől előre is biztos sereg hangulatához, vagy az olyan tanulók érzelmeihez, akik komoly vizsgának néznek elébe, de alaposan fel vannak készülve annak próbájára. Aki tudja, hogy nem vallhat

szégyent, szinte örül, mennél nagyobb nehézségek jönnek. Csak hadd jöjjenek! Bajt nem hozhatnak, csak dicsőséget! És mégis egészen más valami a hívő embernek ez az adventi előrenézése! A vitézek azt mondhatják vezérüknek: ismersz bennünket, tudhatod, hogy nem fogunk szégyent hozni rád. De a hívő ember életében nem az a bizonyosság világít, hogy ő fog dicsőséget aratni és becsületet szerezni a Krisztus nevének. Ez kell, hogy legyen a törekvése, ebben úgyszólván az egész élete programja. De nem ebben van az adventi reménysége! Mert ez mindig csak többé kevésbé valósul meg, sőt sokszor egyenesen a visszájára is fordul. Mi sokszor rossz vitézei vagyunk ennek a dicsőséges Vezérnek, és ügyefogyott tanítványai ennek a csodálatos Mesternek. Nagyon kétséges, vajon általunk csakugyan és mennyiben dicsőíttetik Ő meg! De felmagasztaltatik Ő bennünk saját maga által. Ő maga közelget felénk jövőnknek minden napján át, hogy megjelentse életünkben az Ő dicsőségét. Nem magunkban bizakodunk, hanem egyedül Őbenne. És ez a belé vetett reménység és felé fordított „esengő várakozás”, amely soha meg nem csalhat, teszi adventivé az életünket.

Kicsoda Ő, hogy életünk minden körülményei és hányattatásai között így megfogózhat benne a lelkünk? Ki más lehetne, mint az egyedülvaló, változhatatlan és kifogyhatatlan kegyelmű Isten! Ez a nagy karácsonyi ajándék, amelynek örvendhetünk: Isten magát adta nekünk Őbenne, hogy Őt mindennap várhassuk, és egyre dicsőségesebben el is nyerhessük!

***

REMÉNYEINK

(A „Lelki dolgok” c. kötetből, 1923.)

„Jézus Krisztus, a mi reménységünk...”
I. Tim. 1,1.

Nagyobb hibát nem követhetnénk el, mint ha valami fényűző ráadásnak tekintenénk életünkben a reménységeinket. Botor tanács volna, amely azt ajánlaná, hogy ne nézzünk a jövőbe, hanem törődjünk a jelennel, hiszen majd ráérünk a jövendő képeit festegetni, ha megbirkóztunk a jelen feladataival. Nem ilyen az életről leválasztható valami a reménység. Ellenkezőleg: az egész életünk szövete a reménység szálaiból szövődik. Akinek már nincs reménysége, annak élete üresen zakatol, mint a szövőgép, amelynek orsóiról leszaladt már minden fonál.

Percről-percre az válik életté bennünk, ami azelőtt még a jövendőben előttünk lebegő reménység volt. Mint ahogy a fényképező lemez érzékeny rétegébe belevésődnek a lefényképezett tárgynak vonalai és foltjai, s azután a sötét kamra bűvös fürdőjében előjönnek, kiütköznek és alakot öltenek: úgy vésődik bele az életünk mélységeibe minden kép, amelyre reászegeztük reménységünk tekintetét, és napról-napra nem is történik azután más velünk, mint hogy az élet kilúgozza belőlünk a maga vegyszereivel ezeket az eltemetett képeket, és egy szép napon mindenki leolvashatja rólunk a mi nyilvánvalóvá vált reménységeinket. Nem mondom, hogy a megvalósult reménységeinket. Mert hiszen amilyen közös vonása mindnyájunk életének az, hogy reménykedünk, olyan közös vonása az is, hogy sok reményünkben csalódunk. Az a csodálatos különbség van a fényképező lemez és az emberi élet között, hogy amazon mindig negatívumok jelennek meg, emezen hol negatívumok, hol pozitívumok. Ott, ami fényes fehérség volt a tárgyban, sötét folt lesz a képen, ami pedig tompa árnyék volt a tárgyon, áttetsző világos hely lesz a képen. Emitt, az emberi életben, megtörténik, hogy ami fényes reménység volt a jövendő látomásaiban, ugyanolyan fényes siker és boldogság lesz a megvalósuló tapasztalásban, de megtörténhet az is, hogy ami fényes reménységként csillogott a szemünk előtt, az életünkben a legsötétebb kudarcok és kiábrándulások foltjait fogja maga után hagyni. De akár így, akár úgy, – a reménységeink fognak megtetszeni. Nézd meg egy ember életében akár azt, hogy mit ért el, akár azt, hogy mi vált számára elérhetetlenné; figyeld meg akár azt, hogy milyen győzelmeknek és áldásoknak ujjong a lelke, akár azt, hogy milyen bukások vagy csapások miatt jajong érzékenyen a szíve: mindenképpen kiolvashatod az életéből, hogy mik voltak a reménységei, amik után futott.

Mindennél súlyosabb kérdés tehát az ember számára az, hogy milyen reménységei vannak? Amikor véghez visszük magunkban ezt a vizsgálódást, hallgassuk meg egy nagy reménykedőnek, Pál apostolnak a szavát. Egy levelének az elején, a szokásos címzés közben, szinte észrevétlenül ejt el egy-két szót, ami elárulja az ő reménykedésének titkát. Megnevezi magát, a levél íróját, mint Jézus Krisztus apostolát, akit bizonyos rendeléssel állított ebbe a méltóságba és munkába az ő isteni Ura, és miért, miért nem, hozzá teszi Jézus Krisztus említésekor ezt a meghatározását az Ő személyiségének: „a mi reménységünk.” Pál apostol számára tehát minden reménység egybefoglaltatást nyert és megszemélyesülést kapott Jézus Krisztusban. Mint a gyújtópontban ezernyi fényes sugár, úgy egyesült az apostol számára minden, amit csak remélt, egy vakító, tüzes, lobbot vető pontban, az ő Urában, a Jézus Krisztusban.

Nem irigylésre méltó ember-e az, aki ilyen tömören, szinte egy szóban meg tudja mondani, hogy mi az ő reménysége? Az ilyen világos, kurta beszéd, amilyennel itt az apostol tengernyi titkát el tudja árulni az ő életének, nem pillanatok műve. Sok töprengésből, lelki harcból,

önvizsgálatból, életszemléletből szűrődött le, mint ahogy egy hordónyi fövenyből végül is, amikor minden mellékeset és hasznavehetetlent elmosott a víz, hátramarad az aranymosó vályújában a picinyke aranyszemcse. Itt már nincs bizonytalanság, határozatlanság, tapogatódzó, kertelő beszéd. Csak tiszta, érett bizonyosság: „Jézus Krisztus a mi reménységünk."

És nem parancsol-e tiszteletet, nem hívogat-e tanulékonyságra az apostollal szemben maga az, hogy ő már csak egy reménységről, a reménységről beszél? Ez az, amit mindnyájan keresünk! Van százféle csillogó, bíztató reménységünk, amiért dolgozunk, áldozunk, kitartunk. Egyszerre is szertehúzzák a szívünket, egyik erre, másik arra. Azután meg hogy váltogatjuk őket! Ma ez a remény bűvöl el, holnap már másik ejt meg káprázatával! Nekünk nem ez az aprópénz kell! Egy összegben szeretnénk megkapni a reménység ajándékát. Egy nagy látást szeretnénk látni magunk előtt, hogy az egész életünk annak eléréséért való futás legyen. E nélkül széthullanak az esztendeink és a napjaink. Csak egy reménység teszi igazán életté az életünket. Pál ezt az egy reménységet találta meg. Voltak neki is reménységei, kisebbek, nagyobbak, hosszabb vagy rövidebb időre szólóak. De azok mint megannyi erecske, vagy folyó, megfutva a maguk pályáját, egy nagy folyamnak a vizét táplálták, és abból szakadtak ki újra, a folyam pedig sodorta tova az apostol életét a beteljesülés tengere felé.

Nézzük meg hát közelebbről ezt az ő reménységét. Mit jelent az, hogy Jézus Krisztus volt az ő reménysége? Megértjük, ha kissé elemezzük, hogy maga a reménység micsoda?

*

A reménységben elsősorban is mindig valamilyen kívánság szólal meg. Hiába integet felém valami a jövendőből akármilyen bizonyosan, nem fogom azt mondani, hogy reménykedem benne, ha nem ígér nekem olyasmit, ami számomra értékes, és ami felé már előre repesnek a vágyaim. Ha veszedelmes, akkor félni fogok tőle. Ha közömbös, akkor számítani fogok reá. Ha kívánatos, akkor reménykedni fogok benne.

Ha Jézus Krisztusban foglaltatott Pálnak minden reménysége, akkor ez azt jelenti elsősorban, hogy Őbenne látta a legfőbb jót, aminek az elnyerését csak kívánhatta. Ezzel tehát egy csapással eloldja magát az apostol azoknak népes társaságától, akikre nézve az a legfontosabb kérdés az életben, hogy mi fog történni velük, és elindul azoknak jóval elhagyatottabb útján, akiket az érdekel, hogy mi lesz őbelőlük. Mi csatlakozunk hozzá, mert igazat adunk neki. Hogy mit adhat a világ, és hogy fog velünk bánni, afelett végeredményben nincs hatalmunk úgyse. Hogy mi mit adunk a világnak, és hogy foglalunk állást vele szemben: ez a mi igazi kérdéseink területe. Itt vívhatunk csak ki igazi győzelmeket, és itt érhetnek csak végzetes vereségek. Mi lesz hát belőlünk, mivé fogunk fejlődni, mifajta lélekké válunk, – mi ezt kérdezzük Pállal együtt mindenekfelett.

„Jézus Krisztus a mi reménységünk", mondja ő, és ezzel azt vallja, hogy Őbenne ismerte fel azt az életet, amit mindenekfelett el szeretne sajátítani. Nem ismer nagyobb nyereséget, mint Őhozzá hasonlóvá lenni, és az út végén, bármennyi harc és kín várjon is rá, az lesz majd legdicsőbb jutalma, ha egészen átalakulhatott az Ő képére.

Itt voltaképpen nem is igen lehet helye vitának. Hogy az emberi életnek szebb, tisztább, tökéletesebb képét senki sem tárja fel, mint Jézus Krisztus, azt legalább a lelke mélyén mindenki elismeri. Olyanok is, akik ellene fordulnak sok Őróla elhangzó bizonyságtételnek, hitetlenek, tagadók, gúnyolódók, lerakják előtte tiszteletük hódolatát, amikor az Ő emberi jellemének eszményi voltáról van szó. Ha olyanokká tudnánk lenni, mint Ő! – ez a vágy ott él bennünk is. Ha pedig a nagy hitetlenekhez fordulunk, ott meg éppen megerősítést nyer Pál apostol óhajtozása. Az egyikük fennen hirdeti, hogy az Evangéliumokban megrajzolt Jézus Krisztus sohasem élt. De amikor megkérdezzük tőle, hogy hogyan születhetett tehát meg ez az egyedülálló alak, akiről elragadtatással beszéltek és írtak az apostoli kor emberei, – akkor ez a

válasza: Volt egy kivételesen megáldott nemzedéke az emberiségnek, amelynek a lelkében egybetalálkozott mindaz, ami nagyszerűt, felemelőt, lelkesítőt csak valaha is álmodtak e földön emberek, és ez az álomkép, amely megszületett e kivételes korszak képzeletének méhében – Jézus Krisztus. Nem valóság, úgymond, de csak azért nem, mert sokkal szebb, semhogy valóság lehetne ebben az átokverte világban. Vagy ott van egy másik nagy hitetlen, aki már egyenesen hibákat keres Jézus Krisztusban, és azzal vádolja, hogy rossz tanácsadója, kátyúba vezetője volt az emberiségnek az Ő élete példájával. Majd ő, úgymond, ad az embernek ideált, aki felé kívánkozzék és fejlődjék az emberiség. De amikor megnézzük a képet, amit elénk fest, és számon vesszük azt, ami abban valóban felemelő, ami nem állatias és erőszakos, hanem nemes és dicsőséges, azt látjuk, hogy mind a Jézus Krisztus alakjából ellopott vonások.

Amióta Ő itt járt a földön, nem lehet magasabb, kívánatosabb eszménye az emberi életnek. Benne megálmodtuk egyszer a magunk tökéletességét. S azóta egy igazi óhajtásunk lehet csak: Őbelőle mennél többet elsajátítani, úgy gondolkozni és úgy érezni, szólni és cselekedni, szenvedni és örülni, küzdeni és békülni, mint Ő. Ha abban reménykedhetünk, amiben te, Pál, hogy elváltozunk Őhozzá hasonlóakká, és a magunk élete el fog egyszer tűnni az Övében, akkor érdemes élnünk!

*

De lehet-e benne valóban reménykednünk?

Mert hogy reménység legyen valami, ahhoz nem elég a kívánság. Minden igaz reménykedésben van valamelyes bizonyosság is. Ha reménykedem valamiben, akkor tudom, hogy az nem képtelenség, lehetetlenség, hanem értelmes, észszerű lehetőség. Az igazi reménység mindig bizonyos tudáson alapszik, a tudás pedig tapasztalásokon. Előre néz a reménység, de azért, mert a háta mögött érzi az önmaga igazolását. Télvíz idején, amikor nap mint nap ereszkedik alá a köd, a hó, az eső, nem úgy beszélünk a holnapi napról, mint ahogy a ragyogó nyári napokban szoktunk. Akkor „reméljük”, hogy szép időre virradunk, s a szerint készítjük is el másnapi úti terveinket, mert emberemlékezet óta abban az évszakban napfényes napok szoktak lenni. Még a fellegek közé felszálló gépmadárnak is, hogy megkapaszkodhassék szárnyaival a levegőben, szüksége van arra, hogy előbb idelenn, a földön futamodjék neki. És nincs az a merészen szárnyaló reménység és nem csak álmodozás, amelynek ne volna szüksége a tapasztalás szilárd földjére a nekilendülés végett.

Szeretnénk lenni, mint Jézus Krisztus? De lehet-e? Arra való-e az Ő élete, hogy bennünk kiábrázolódjék? Arra valók vagyunk-e mi, hogy hozzá áthasonuljunk? És arra való-e ez az egész világ, hogy itt emberek krisztusiakká váljanak? Minek alapján reménykedhetünk Jézus Krisztusban?

Ezeket a kérdéseket nem csak azért vetjük fel, mert éppen elméletileg ilyesmit is lehet kérdezni. Ezekben benne zúg és zokog minden keserűségünk, fájdalmunk és szégyenünk. Ezeket azért kérdezzük, mert jól ismerjük azt a világot, amelyben élünk, és jól ismerjük önmagunkat.

Ha valaki azt mondaná nekünk: nézzétek, Jézus Krisztust azért küldte el közénk valami kegyetlen égi hatalom, hogy a Tantalosz kínjaival gyötörjön meg bennünket, hogy a szemünk elé tartsa a mi igazi életünket, s azután emésztessen bennünket azzal a kárhozattal, hogy óhajtjuk ezt az életet, de soha örökké el nem nyerhetjük, – ha valaki így beszélne hozzánk, milyen könnyen hitelt szerezhetne szavainak! Hiszen úgy tűnik fel, mintha minden inkább lehetne reménységünk, csak éppen nem Jézus Krisztus. Mintha ebben a világban minden arra esküdött volna össze, hogy ne engedje itt megfogamzani, kifejlődni, boldogulni a krisztusi életet. Indulj el más utakon, és tapsolni fog az elismerés, bíztatni fog a jutalom, csábítani fog a

siker. De indulj el Jézus Krisztus nyomán, – hogy felhorkan az elcsodálkozás, hogy össze súgnak-búgnak a gáncsvetők, hogy kalapácsolják már a keresztet! Ilyen a világ kívül. S óh, milyen vagyok én – itt belül! Hamarabb kilehetne faragni habarcsból a Laokoon szobrát, minthogy az én gondolataim, indulataim, hajlamaim anyagából krisztusi élet álljon elő! „Jézus Krisztus a mi reménytelenségünk" – ez jobban hangzanék.

Mindezt tudta, átélte, mélyebben, mint bárki más, Pál apostol, és mégis Jézus Krisztus maradt a vágyainak célpontja, mert ugyancsak Őbenne megkapta a másik dolgot is, ami reménységgé teszi a vágyat: a bizonyosságot. „Jézus Krisztus a mi reménységünk" azért is, mert Ő a mi garanciánk. Beszélhet akármit a világ, s a magunk lelke, Jézus Krisztus hatalmasabban beszél. Záporozhatnának reánk ezrével a benyomások, a tapasztalatok, amelyek alapján nem reális dolog Ő utána futnunk nekünk ebben a világban: a végső valóság mégis az, ami Őbenne tárul fel ugyanannyi áldott tapasztalásunkban, és ez a valóság Isten, a mi Atyánk. Ezt ismerte meg Ő benne Pál apostol, s ezért reménykedett Ő benne.

Pedig ő még csak úttörő volt az Isten feltárt kegyelmi világában. Azóta milliónyi népvándorlás indult meg az első kitaposott nyomokon. S ami hírt ő hozott, azt megszámlálhatatlanul sokan igazolták. Micsoda múlt halmozódott fel Pál óta a mi számunkra! Évezredeken át embermilliók tapasztalatai! Egyértelműleg úgy vallják, hogy Jézus által megtalálták a mindenható Atyát, aki ha velünk, hiába ellenünk az egész világ, és a kegyelemnek Istenét, aki éppen ilyen bűnös embereket vált meg, hogy megdicsőítse magát bennük, mint mi. Ne lehetne-e a mi számunkra is önmagának elégséges biztosítéka, tehát igaz reménység Jézus Krisztus?

*

Habozik talán elfogadni szívünk ezt a bizonyságtételt? Szeretnénk, ha még világosabban be volna bizonyítva, hogy a mi bonyolult földi küszködéseink közepette mi Jézus Krisztusba nőhetünk bele?

Nem baj. Annál inkább „Jézus Krisztus a mi reménységünk", mondja Pál apostol. Mert hiszen nem is reménység már az, ami olyan meggyőzően kiteregethető, mint a „kétszer kettő négy." A reménységben, ha még oly erős bizonyosságon nyugszik is, mindig van valamelyes titokzatosság is. Hogyne volna, – hiszen a jövendőre vonatkozik, a bizonytalanságok, kockázatok, ismeretlenségek előttünk elterülő birodalmára! Az igazi reménységeket nem lehet úgy bebizonyítani másoknak, hogy ők is kénytelenek legyenek remélni. És pedig azért nem, mert mi sem azért reménykedünk benne, mintha nekünk bebizonyították volna. Hát miért? Azért, mert kényszerítve vagyunk rá. Az igazi reménység nem szolga ám, akit magunk elé parancsolhatunk, és vallatóra foghatunk, hogy adjon számot magáról. Úr az, hatalmas úr, aki szívesen feltárja előttünk okait és érveit, de csak addig, amíg jónak látja, azután pedig bezárkózik előttünk, és parancsokat osztogat. Hatalmában tartja szívünket, és szolgáljuk tovább akkor is, amikor az értelmünk számára felfoghatatlan.

Titkot hordoz magában a reménykedő ember, mint ahogy szíve alatt magzatát hordja az édesanya. Megfogamzott benne a jövendőnek egy-egy ígérete, s ő nem tehet másként, rendelkezésére áll annak szíve minden dobbanásával, míg egykor eljön a beteljesülés napja. Semmi sem ismerősebb számunkra, mint a reménységeink. Magányos óráinkban, amikor senki sem figyel, velük folytatjuk legmeghittebb társalkodásainkat. Együtt szövögetjük terveinket. Egymásra mosolyogva, örülünk annak, hogy egymáséi vagyunk. De ugyanakkor nincs rejtelmesebb dolog sem, mint a reménységeink. Hiszen voltaképpen nem is láttuk még az orcájukat! Mi lesz belőlük, ha napvilágra jönnek majd? Milyen meglepetéssel fognak szolgálni? Annyi kérdés, amire mind nincs felelet. És mégis reménykedünk, „javíthatatlanul".

Megcsúfolja a reménységünket másoknak gúnyos, lemondó kétsége? Hallgatunk, és tovább reménykedünk. Lebeszélnek a legjobb akaratú barátaink is? Nem hat ránk a szavuk, – reménykedünk. Keresztül állják utunkat ellenséges körülmények hegyei? A szívünk elszorul, – de reménykedünk. Hajótörést szenvedünk a zivatarban, és mindenünket elnyelik a habok? Már-már lemondunk, és fáradt ujjaink leválnának a reménységről, melyet görcsösen szorongattak utolsó kincs gyanánt, s akkor észrevesszük, hogy nem is mi tartjuk a reménység palánkját, hanem az tart minket mérhetetlen mélységek felett, – és mindenek ellenére is reménykedünk. A reménységben az életösztön szólal meg, amellyel nem igen lehet vitatkozni. Azért olyan nagyhatalom a reménység.

Amikor Pál apostol azt mondja, hogy „Jézus Krisztus a mi reménységünk", akkor erről is, talán mindenekfelett erről beszél. Mert akármennyire magyarázná is az ő reménységét, végül mégis csak bevallaná, hogy önmaga előtt is titokzatos az egész ügy. Bízvást tudja, hogy az ő élete egykor elváltozik a Jézus Krisztus dicsőségéhez hasonlatossá. De hogy milyen lesz az, hogy megy az végbe, és miképpen lehetséges, – arról ne kérdezősködjünk. Ezeknek a kérdéseknek mélyén vagy káprázta tó fényesség, vagy mélységes homály van, semmiképpen sem láthat bele a szem. Ha Pál reménysége mégis Jézus Krisztus, az azért van, mert maga Jézus Krisztus kényszeríti őt erre a reménységre. Titokzatosan, ellenállhatatlanul megszállta a szívét, és uralkodik felette. Megragadta, és nem ereszti többé el. Hatalmában tartja, és nem engedi meg neki, hogy ne reménykedjék. Vezetés alatt áll Pál. Se jobbra, se balra nem térhet le az útról, csak előre mehet.

Mennyi csillogó más reménység kínálkozik, könnyebben elérhető, többekkel megosztható! De neki meg van szabva az útja. Mennyi szakadékon, szirten, ingoványon, rengetegen kell átvágnia magát! Ő mindebből mintha semmit se látna, érezne; a célnak bűvölete alatt áll, és megy tovább. És amikor elérkezik a sötét kárpithoz, amelynél mások úgy megtorpannak, mert hátha sötét mélység tátong mögötte, Pál ott sem fog megremegni, mert hangzik a fülébe a régi ismerős hang; egy lépés még, a kárpiton túl szemtől-szembe láthatja már titokzatos Urát, addig láthatatlan Vezérét, „Jézus Krisztust, az ő reménységét".

Ezért van az, hogy nem Jézus példájáról beszél, amelyre reménysége irányul. Nem is Jézus megváltó munkájáról, melyre reménységét alapítja. Hanem magáról Jézusról, az élőről, a személyesről, akiből reménysége táplálkozik.

*

Kis csalódásokat ki lehet heverni. Azok letördelt gallyacskák csak a reménység fájáról. De jaj, ha kiről a törzse, és sárba temeti egész koronáját! Nem is él már az, csak járó-kelő kísértet, aki az életben magában csalódott. De Pál apostol óta még senki se jutott erre a sorsra, akinek Jézus Krisztus volt „a reménysége".

***

Timótheus ifjúsága

„Senki a te ifjúságodat meg ne vesse,
hanem légy példa a hívőknek...”
I. Timótheus 4, 12.

Mindenképpen nehéz és küzdelmes helyzet volt az, amelyben Pál apostol magára hagyta az efézusi gyülekezet élén lélek szerint való fiát, Timótheust. Nem ok nélkül siet a segítségére legalább a messzeségből küldött tanácsaival, utasításaival, bíztatásaival, amilyenekkel telve van ez az egész levél. S amint meg szokott történni: mennél több gyarlóság rontja meg valamely gyülekezet életét, annál inkább felüti benne fejét a bírálgatás szelleme. Másokban keresik az emberek a kifogásolni valót csak azért, hogy ne kelljen a szemébe nézniük a maguk hibáinak. És ha azokban találnak valami kivetni valót, akik az élükön forgolódnak és a bajok ellen küzdenek, akkor meg éppen kedves ürügyet találtak arra, hogy zavartalanul megmaradjanak a maguk hibáiban. Timótheus helyzetét különösképpen megnehezíthette az, hogy a rábízott hívek szó tárgyává tehették nem éppen magas életkorát. Talán voltak, akik nyíltan a szemébe mondták, de mindenesetre sokan suttogták a háta mögött, hogy ne akarjon bölcsebb és igazabb lenni náluk az, aki fiatalabb, mint közöttük is jó néhányan. A hajlott kor érettsége, sok évtized leszűrt tapasztalatainak a bölcsessége kölcsönöz a vezető embereknek bizonyos természetes tekintélyt, és elgondolható volt, hogy az efézusiak kapva kapnak az alkalmon, hogy ennek a hiányát felróják Timótheusnak, – hogy „megvessék az ő ifjúságát”.

Pál apostol azzal is segítségére akar tehát sietni kedves tanítványának, hogy ez ellen a veszedelem ellen felemeli tiltakozó szavait. Nem azt üzeni neki, hogy forgolódjék olyan példaszerűen a hívek között, hogy ne vethessék meg ifjúságáért. Ez azt jelentené, hogy az ifjúság olyan hátrány, amit nagy igyekezettel kell ellensúlyoznia Timótheusnak. Mintha azért kellene felöltenie magára a jeles erényeknek fényes vértezetét, hogy elrejthesse velük ifjúságának titkolni való vézna gyöngeségét.

Ebben az értelmezésben mindenesetre van igazság is, – és pedig az, hogy Pál apostol szavaiban csakugyan van Timótheushoz intézett komoly felszólítás is: valóban neki magának is rajta kell lennie azon, hogy fiatal élete „példa legyen a hívőknek”. De alapjában véve mégis téves volna úgy felfogni az apostol üzenetét, ahogy elmondottuk, mert éppen annak a lényegét tévesztenénk el vele. Ez az értelmezés olyan fogyatkozásnak és hibának tekinti az ifjúságot, amelyet ellensúlyozni, rejtegetni, feledtetni kell. Tehát éppen azt cselekszi, ami ellen óvást emel az apostol szava: „megveti Timótheus ifjúságát”. Ezt cselekedték az efézusbeliek is, és nekik üzen éppen az apostol: „Senki meg ne vesse a te ifjúságodat”.

Ezt a helytelen gondolkozásmódot akarja a visszájára fordítani. Azt hirdeti nekik, hogy az ifjúság nem hátrány, hanem előny; nem szegénység, hanem gazdag ajándék; nem kifogásolni való, hanem megbecsülendő. „Maxima puero reverentia debetui” – mondotta már a régi pogány bölcsesség is –„az ifjút megilleti a legnagyobb megbecsültetés”. Ugyanezt az igazságot vonja bele Pál apostol a Krisztus egyházának fénykörébe, megkeresztelve és megpecsételve a Szent Léleknek helybenhagyásával. Nem csak általában nagy kincs az ifjúság, hanem különösképpen az az Isten népe között, amikor vezérlő például állíttatik a hívek élére.

Tehát nem az ifjúságnak arról az önző felbecsüléséről van itt szó, amelyre mindnyájan hajlandók volnánk természetünktől fogva. Hiszen ki ne kívánná magának az ifjúságot, és ki ne irigyelné azokat, akik még élvezik az előnyeit, amikor ő maga már csak egyre fakuló emlékein éldegél! De mit használ bárkinek is az ifjúságnak ilyen megbecsülése? Hiába irigyli

el mástól, soha el nem érheti, ha már egyszer elvesztette! Itt az ifjúságnak olyan megbecsüléséről van szó, amely közös érdekeket tart szem előtt. És közelebbről: az Isten egyházának érdekeit. Ennek az ügynek nem gyöngesége, hanem áldott nyeresége az, ha fiatal emberek is járnak az élén. „Példák lehetnek a hívőknek".

Amikor ma ennek a gyülekezetnek a vendégszerető kapui kitárulnak lelkészképző intézetünk ifjúsága előtt, hadd járja át mindnyájunk lelkét a hála és az öröm azért, hogy nekünk is vannak Timótheusaink. Vegyük számon, milyen nagy ajándéka az Istennek az, hogy egyházunk élére évről-évre fiatal vezetők nevelődnek. És teljes öntudatossággal öleljük át szívünk megbecsülésével és szeretetével.

Két oldala van a keresztyén egyháznak, s csak az ismeri igaz valójában, aki mind a kettőt mindig szem előtt tartja. Egyfelől olyan, mint valami szent edény, amelynek a feladata, hogy befogadjon és megőrizzen drága kincseket: ajándékul bírja az Isten kijelentését, részese és hordozója az Isten kegyelmének. Másfelől olyan, mint a világba belenyúló kar, amelynek az a megbízatása, hogy erős fogással forgassa a munka szerszámait, és a küzdelem fegyverét: szerve és közege a Szent Lélek Istennek, amely által véghezviszi e világban dicsőségének a győzelmét. Mind a kettőt összefoglalva azt mondhatnánk, hogy olyan az egyház, mint a nagy öntözőcsatorna hálózatok, amelyek egyfelől összegyűjtik magukba nyitott zsilipeiken át mindazt, ami távoli magasságok forrásaiból, az égnek záporban, harmatban alászállt áldásából feléjük árad; másfelől pedig szétviszik az éltető áldást széles mezőkre, amelyek különben eltikkadt pusztaságok maradnának, de így megmenthetők az élet és a virulás számára. Akár az egyik, a befogadó, akár a másik, a továbbadó oldaláról nézzük is az egyház életét, egyaránt kitűnik, hogy milyen elvakult balgatagság volna „megvetni a Timótheus ifjúságát", és fel nem ismerni benne a pótolhatatlanul becses ajándékot.

I.

Az egyik oldaláról nézve az egyház befogadója a kegyelem ajándékainak. Zeng felénk az Isten szava, – mi mindnyájan nyitott fül vagyunk, amely meghallja és megérti. Áradnak felénk az Isten megújító, megsegítő, megszentelő erői, és mi kitárt lélekkel magunkba szívjuk, és átengedjük magunkat nap nap után a megtapasztalásuknak. Ezt tették előttünk is nemzedékről nemzedékre az eleink. Ezért volt egyház a múltban, és így élte túl a múltnak minden viharát. Mi átvettük tőlük az örökséget, és csatlakozunk hozzájuk a magunk bizonyságtételével: mi is megismertük, hogy igazak és ámenek az Istennek Igéjében foglalt parancsolatok és ígéretek, és mi is megtaláltuk az életünk egyetlen vigasztalását az Ő egyszülött Fiában, mi Urunkban. Ezért van ma is egyház. Mert hiszen hazug volna a keresztyén nevezetünk, és képmutatás volna az egyházhoz tartozásunk, ha kinek-kinek közülünk nem volna mondanivalója arról, amit Istentől kapott és tanult. Az egyháznak csak az adhatja meg igazi életét, ha tagjai vallást tehetnek arról, hogy részesültek az Evangélium hirdette ajándékokban.

Gondoljuk meg mármost: milyen nehéz volna az a bizonyságtétel, és milyen veszélyeztetett volna egész lelki birtokállományunk, ha nem születnék meg minden nemzedéknek az élére az új, ifjú vezetőgárda! Nem szeretnénk olyan táborhoz tartozni, amelynek csak öreg harcosai vannak! Nem igen tudnánk lelkesedni olyan meggyőződésekért, akármilyen felséges múltjuk van is, amelyektől elfordul az új nemzedék!

Az igazság utóvégre igazság marad akkor is, ha mindenki cserbenhagyná is. Ha sehol a látóhatáron nem látnánk is feltűnni az új őrállókat, akik felváltsanak minket, ha letelik a mi szolgálatunk, nekünk azért csak az maradna a kötelességünk, hogy hűségesen kitartsunk a ránk bízott kincsek őrizetében utolsó leheletünkig is. De volna-e erőnk hozzá? Tudnánk-e mi, megviselt, megrokkant nemzedék, olyan óriásivá nőni lélekben, hogy egymagunkban

vállainkra vegyük a felelősséget a mi hitünk javaiért, és megálljunk szilárdan, miközben magunkra hagy bennünket teljesen a holnap népe?

Adjunk hálát az Istennek, hogy ezt az aggasztó erőpróbát nem kell kiállnunk. Kivirult a mi szemünk láttára is újra a Timótheus ifjúsága. Itt vannak Isten jóvoltából ma is a fiatalok, akik vállalkoznak és vágyakoznak az Isten ügyének szolgálatára. A múltnak bizonyságtételére bennük megszólal a jövőnek visszhangzó válasza: „Mi is igaznak ismertük meg azt, ami szent meggyőződése volt az atyáknak" – mondják. „Mi is megtaláltuk az életnek legszentebb, legboldogítóbb áldásait abban, amiért nekik a mártíromság sem volt drága ár. Mi is feltesszük az életünket annak a hitnek a szolgálatára, amelyért ők éltek-haltak." Biztosítva van hát az egyház élete a jövendőre is, mert egy újabb nemzedék is újra megkapta azt az ajándékot, amely egyházzá teszi az egyházat!

Milyen erőforrás ez gyengeségünk óráiban! Mennyire megszilárdít a magunk hűségének a megtartásában! Mennyivel drágábbá és bizonyosabbá teszi számunkra Istentől kapott gazdagságunkat!

Nagy hálával megbecsülendő kincs az egyház élén a Timótheusok ifjúsága, mert abban az egyház megbizonyosító pecsétjét nyeri el mindannak, amit Istentől kapott!

II.

A másik oldaláról nézve az egyház továbbadója a kegyelem ajándékainak. Gazdagságának birtokában olyan világban él, amelynek égre kiáltó a szegénysége. Ismeri az Isten kijelentését, s benne az élet gyötrő kérdéseinek a boldogító megoldásait, de körülötte tudatlanságban élnek, sötétben tévelyegnek, és kínok között vergődnek az emberek. Bírja a bűn fölött győzelmeskedő Léleknek erejét, de jobbra-balra tőle még irtózatos rabszolgaságban senyvednek a sötét hatalmaknak kiszolgáltatott sokaságok. Benne Isten él, hat és uralkodik, de a világ még széltében nem vesz tudomást Őróla; nem hajlik meg az Ő fensége előtt, és nem ízlelte meg az Ő uralmának áldásait. Ez szabja meg az egyháznak a hivatását ebben a világban. Minden erejét megfeszítve úgy kell dolgoznia és azért kell küzdenie, hogy a maga fényét belesugározza a környező sötétségbe; a maga erejével áthasson népeket és nemzeteket, és a maga képére átformálja ezt az Isten ellen lázadozó szerencsétlen világot. Óriási feladatok távlatai nyílnak meg az egyház előtt, amelyeknek elvégzésére neki kell az Isten kezében alkalmas, engedelmes szerszámnak lennie!

Megint gondoljuk el, milyen kilátástalan volna az egyház helyzete, ha nem toborozhatna a maga jövendője számára fiatal erőket! Képzeljük el egy pillanatra azt a furcsa állapotot, hogy nemzedékről nemzedékre csak kész, élemedett emberek kerülnének mindig az egyház élére! Mit is jelentene az, ha valami átkos hatalom egy napon kilopná az egyház életéből a Timótheus ifjúságát? Könnyű megmondani: azt jelentené, hogy megállna az egyház életében a fejlődés; öregek kezéből éppolyan öregek kezére szállna tovább az ügye; megmerevednék, kész minták szakadatlan másolásává szűkülne, meddőségbe és gépiességbe süllyedne benne minden, kihalna benne a friss erő, az új gondolat, a kezdeményező és alkalmazkodó képesség. Rohanó idők változásaival nem tudna lépést tartani. S a világ csakhamar napirendre térne felette. Egyszóval: meghiúsulna az egyháznak küldetése, amelyért van.

Ismét, adjunk hálát az Istennek, hogy mindez csak elméleti tépelődés lehet, mert hiszen a valóságban itt áll előttünk az új vezető gárda. Nemzedékről nemzedékre kisarjad az egyházból a mában gyökerező ifjúság. Amit a tegnapból kinőtt nemzedék megkövesedő lelkével már nem tud olyan érzékenyen felfogni: a jelennek minden gyötrelmeit, szorongattatását, félelmét és vágyakozását, az ifjúság érzékeny lélekkel átéli. Együtt vívódik azzal az új korszakkal,

amely most akar megszületni. A szívén éles fájdalommal áthúzódik minden kérdés, amelyet a mai világ vet fel, s amelyet a holnapnak kell megoldania. És szemtől szembe az új idők követelményeivel, az örök, minden időkre szóló Evangéliumnak is új értékei világosodnak ki a lelkében, amellyel ő fog belenyomulni az évek eljövendő soraiba. Benne új küldetések parancsszavai születnek meg, és új győzelmek ígéretei tüzesednek ki.

Az ifjúság az a szünetlenül forró lelki kohó, amelyben Isten újra megolvasztja Igéjének tiszta aranyát, hogy új idők szükségleteinek megfelelő formába önthesse. Amíg tehát az egyház egyre új ifjúságot termel és nevel a maga vezetésére, nem kell félnünk attól, hogy elakad a fejlődése. Biztosítva van a szerepe a világban. Lesz mondanivalója a megváltozott körülmények közt élő és új küzdelmekkel vívódó nemzedékek számára is. Mind előbbre és előbbre tolhatja a világban hódításának a harcvonalát, és egyre közelebb nyomulhat a végső célhoz: az Isten országának beteljesedéséhez.

Becsüljük meg tehát ezért is egyházunk élén a Timótheusok ifjúságát. Bennük az egyház megnyugtató zálogát bírja mindannak a győzelemnek, amit Istenért ki kell vívnia!

*

Timótheus ifjúsága „példa a hívőknek". Világos titka a hívőkben sokszor elhomályosodó meggyőződéseknek. És útmutatás a hívőknek arra a kérdésre: merre visz a szolgálatuk útja? „Típus", – hogy Pál apostol eredeti kifejezését használjuk. „Típus", amelyre a hívőknek egyetemlegesen át kell alakulniuk, hogy az egész egyházat megtöltse az örök ifjúságnak tavaszi üdesége, szent javainak lobogó bizonyossága, és küldetésének elragadó látomásai.

Mi pótolhatná ezt a kincset, ha „megvetnénk"? Elképzelem, hogy egyszer az Isten valami nagy ítélettel fenyegetné meg egyházunkat. Úgy, ahogy megérdemelnénk. Bejelentené valami nagy veszedelemnek az özönvizét vagy földrengését, amely után nem maradna más, csak szomorú romhalmaz, amely emlékeztetne arra, hogy a magyar rónákon volt református egyház. Templomainak tornyai leomlanának. Zsoltárainak hangjai elnémulnának. Iskoláink eltűnnének a föld színéről. Az Igének hirdetői is, hallgatói is világgá szóródnának, vagy elmerülnének az egyetemes pusztulásban. Csak azt ígérné meg a feddőző Isten, hogy irgalmasságából megkímél egyetlen pontot az egyházunk életében, és reánk bízná, hogy mi válasszuk ki azt. Mit mondhatnánk neki erre? Forró könyörgéssel mit ajánlhatnánk elnéző könyörületességébe?

Én erre csak egyetlen feleletet tudok adni. Mindnyájunk szívének, ha szeretjük egyházunkat, abba az egyetlen eget ostromló imádságba kellene kicsapnia, hogy ha mindenütt az ítélet villámaitól fergeteges is az elsötétült égbolt, arra a helyre, ahol egyházunk jövendő vezetői nevelkednek, mosolyogjon le mégis szelíd derűjével. Mert ha a veszedelmek elmúltával épen marad egyházunk Timótheusainak ifjúsága – minden meg van mentve. Ebből a magból újra kisarjadhat a viruló élet. A romok megint megépülnek. Az Ige újra megcsendül, és összegyűjti, megteremti a maga népét. És a zsoltárének megint szárnyrakel.

Ahogy festők és szobrászok ábrázolataiban, amelyekben az özönvíz rémségeit akarják szemléltetni, látható gyakran az édesanya, aki alig bír már kapaszkodni a magas ormok felé, és akinek már-már feje fölé érnek a dagadó árvizek, de utolsó kétségbeesett erőfeszítésével is felemeli a vizekből kinyújtott karjain még kicsiny magzatát, hogy valamiképpen az még megmeneküljön és benne megmenthesse a maga életének gyümölcsét a jövendőnek, úgy kell a mi egyházunknak is, akármennyi baj és veszedelem húzza is le a mélység felé, az életösztön kitörő erejével, az anyai szeretet eltökéltségével és szívósságával a magasba emelnie legdrágább kincsét: Timótheusainak ifjúságát.

Nem mindig élünk ennek tudatában, ugyebár? Elhanyagolható, magától értődő, közömbös, jelentéktelen dologgá válik egyházunk számára sokszor az, hogy van lelkészképző főiskolája, és benne vannak a gyülekezetek élére készülő ifjaink. Vétkesek vagyunk mi is az efézusiak bűnében: „megvetjük a Timótheusok ifjúságát” gyakorta!

Legyen foganatja hát rajtunk is az apostoli intésnek, és forduljon ez a lekicsinylés hálás megbecsülésre, odaadó szeretetre, és boldog büszkeségre!

***

Az Isten húsvéti ajándéka.

(1930. ápr. 20-án húsvét vasárnapján a Kálvin-téri templomban.)

„Az Ő... kegyelme... adatott nekünk Krisztus Jézusban
örök időknek előtte, megjelentetett pedig most a mi
Megtartónknak, Jézus Krisztusnak megjelenése által,
aki eltörölte a halált, világosságra hozta pedig az
életet és a halhatatlanságot az evangélium által.
II. Tim. 1, 9-10.

Egyházunk felülmúlhatatlanul szép ősi hitvallásos könyve, a Heidelbergi Káté fölveti a kérdést – az örök húsvéti kérdést –: „Mit használ nekünk Krisztus feltámadása?" És három feleletben foglalja össze a keresztyén lélek húsvéti bizonyosságának gazdagságát.

„Először: feltámadásával meggyőzte a halált, hogy minket részeseivé tehessen annak az igazságnak, amelyet halálával szerzett." Feltámadása tehát az üdvösségünk történetének kivívott győzelme, a befejezett isteni tényeknek egyike, amelyekre évezredek távolságából is visszaszáll a hitünk, hogy megnyugodjék rajta, mint az idők áradatába örökre beleállított mozdíthatatlan szirten. Sötét, senki által meg nem közelíthető bánya mélységében volt eltemetve az „igazságnak", a bűnbocsánatnak, és az istenfiúságnak az aranya, és Ő, aki érettünk leszállt ezekbe a mélységekbe nagypénteken, nem csak megtalálta, és a sötétség kezéből kicsikarta számunkra ezt az elvesztett kincset, hanem vissza is tért vele újra a napfényre. Azzal, hogy újra megjelent az üreg szájában, amely elnyelte az imént, teljessé vált műve. Most már szétoszthatja közöttünk halála által zsákmányolt javait.

Azután így folytatja a Káté: „Másodszor: az Ő ereje által minket is új életre támaszt". Feltámadása tehát az örök jelennek mindennap újra megtapasztalható áldása is. Mint ahogy halálának a mély örvénye szüntelenül magába szívja és elnyeli mindazt, ami bennünk bűn, ugyanúgy feltámadása, mint soha ki nem merülő életforrás, ontja magából az újjászületésnek, a megtisztulásnak, a gyógyulásnak az erőit.

És végül, hogy teljessé váljék a számadás, hozzáfűzi még a Káté: „Harmadszor: a Krisztus feltámadása a mi dicsőséges feltámadásunknak bizonyos záloga." Miután visszatekintett a kegyelemnek a múltba beleágyazott tényére, és beletekintett a kegyelemnek a jelenben folyó titokzatos munkájába, még a jövőbe vet egy tekintetet. Az út a dicsőségbe visz. A szemünkbe ígéretek fénye ragyog. És ezt a Krisztus feltámadásának köszönhetjük, amely a jövő biztosítékául már előre a kezünkbe adott drága zálog.

Ez ünnepi alkalommal ennek a legutóbbi nagy ajándéknak a megvizsgálására kérem a figyelmeteket. Erről szól alapigénk is. Amikor Pál apostol meg akarja erősíteni lelki fiának, kedves tanítványának, Timótheusnak a szívét hivatásában reá váró szenvedések ellen, és ezért tudatosítani akarja benne a reábízott Evangélium nagyszerű gazdagságát, amelyért érdemes mindent elszenvedni, – ő is éppen azt emeli ki annak sok-sok kincse közül, hogy a diadalmas jövő útját nyitja meg az ember előtt.

Éspedig felmutatja ezt a nagy ajándékot a visszájáról is, a színéről is, és belehelyezi az örökkévalóság felülről jövő megvilágításába is. Vegyük sorra egyenként az apostolnak ezeket a gondolatait, és nézzük meg a húsvéti ajándékot negatív oldaláról, pozitív oldaláról, és sub specie aeternitatis.

I.

„Krisztus eltörölte a halált” – ez a negatív oldal. A halál a jövőnek útját szegő sötét rém. Ezt kellett eltávolítani onnan.

De – „eltörölni a halált”! Hogyan lehet erről szó? Néhány évvel ezelőtt megjelent egy amerikai író tollából egy könyv, amely ezt a címet viselte: „A halál botránya”. Mindenki azonnal tisztában van azzal, hogy olyasvalamivel van itt dolgunk, amit az író hazájában „blöffnek” neveznek. Nagyhangú és nagyképű handabandázás, ami mögött nincsen semmi! A halál nem azok közé a dolgok közé tartozik, amik ellen fel lehet zúdítani a közbotránkozást, hogy az aztán elsöpörje a föld színéről. Sajtókampányok nem rendítik meg a hatalmát a legkevésbé sem. Társadalmi szervezeteket nem lehet ellene mozgósítani. Parlamenti törvényeket hiába hoznának a kiirtására. A halál dacol minden orvoslási kísérlet ellen. Megvan, mint sorsunk útjának kikerülhetetlen állomása, és meg is marad az idők végéig, amíg ember lesz ezen a földön.

És mégis beszélünk arról, hogy „a halál eltöröltetett”. Mert eltörölni valamit nem csak úgy lehet, hogy megfosztjuk a régi jelentőségétől. Eltörölt ősi törvények megmaradnak azért; de csak a könyvtárnak polcain, érvényességük nincs többé. A dolgok mivoltát nem csak az teszi, hogy micsodák önmagukban, hanem mindig az is, hogy milyen hatással vannak ránk, milyen jelentőséget tulajdonítunk nekik, milyen lélekkel fogadjuk őket. És ha valamivel szemben megváltozott az állásfoglalásunk, akkor az a dolog már nem az, ami volt; régi mivoltában „eltöröltetett”, és nem számít többé.

A tengerfenék éles kavicsszilánkja szúrós, sebző, életet sértő tárgy. De ha belekerül a kagyló testébe, az munkába állítja titokzatos vegyi művészetét, és bevonja azzal a sima, fényes zománccal, amely drágagyönggyé alakítja át. Fájdalmas és szívünket megviselő idegen test a halál, amint beleékelődik a jövendőnkbe. De ha valami csodatétel által megadatik nekünk, hogy az élet dús nedvei fakadjanak bennünk az érintésére, bekövetkezhet, hogy elveszti régi életét, gyilkos hatalmát, és valami egészen mássá válik, mint ami volt.

Ha valaki arra vállalkozna, hogy eltörli az óceánokat, kinevetnénk, mint futóbolondot. Nincs és nem is lesz soha ezen a világon olyan zseniális technikai felkészültség, amely a tengerek kiszárítására vállalkozhatna. És mégis, bizonyos értelemben nem mondhatjuk-e el, hogy az óceánok – eltöröltettek? Ma már nem azok, amik voltak. Valamikor minden emberi igyekezet véghatárát jelentették. Az ókori ember úgy képzelte, hogy a föld partjait az „okeanon” vizei mossák, – ott „non plus ultra”, ott nincs már mit keresnie és remélnie. Akinek a hajóját oda kisodorták a viharok, az többé nem tér vissza. És az emberek képzelete benépesítette ezt a félelmes, áthatolhatatlan birodalmat a maga rémlátásaival. Iszonyatos szörnyetegek tanyáznak ott a nagy vizekben; jaj annak, aki hatalmukba kerül!

Az óceánok hullámai ma is éppenúgy nyaldossák a szárazföldek fövenyét és szikláit, mint évezredekkel ezelőtt, – de milyen óriási a változás! Nem végállomása már a tengerpart az ember útjának, hanem kiröppenő fészke a sűrűn rajzó forgalomnak. Nem tátott szájú szörnyeteg már a nagy víz, amelytől eláll a vér is az ember ereiben, hanem engedelmes szolga, aki a hátán fáradhatatlanul cipeli és szállítja a rábízott rakományokat. Mert volt valaki egyszer, akit nem jajveszékelő védekezése ellenére erőszakkal sodort ki a végzet a rejtelmes hullámzó mezőkre, hanem aki ki akart szállni oda, önként vállalva minden kockázatot, – és visszatért az örömüzenettel, hogy túlnan is föld van, életlehetőségek virulnak, és új világ várja a bátrakat. Azóta „eltöröltetett” az óceán.

A halál sötét hullámai is éppúgy hozzá csapódnak partjainkhoz, mint valaha. Világunk szerkezetéből ki nem küszöbölhető alkotórész marad ezentúl is. De „eltöröltetett”. Nem az többé,

ami volt. Volt egyszer Valaki, aki odaáldozta magát a félelmes útra, hogy megtörje a félelmek átkát. És visszatért a túlsó part világának az örömhírével. Amióta a Feltámadottnak Evangéliuma zeng ezen a világon, azóta nem a rettentések szörnyetege a halál. Alázatos, szelíd révész csak, aki elszállítja a hozzáérkezőket, – és nem úgy, mint a régiek charonja, alvilági partok senyvedő árnyékvilágába, hanem a dicsőségnek abba a világába, amelynek fénye a feltámadott Krisztus arcán ragyog. Ha a hullámok morajlása rátelepszik is a lelkünkre, és felébred is benne sok régi, babonás rettenet, és ha fáj is a búcsúzás kedves régi tájaktól és szerető hű szívektől, bátran szállhatunk be mégis a sajkába, vagy nyugodtan bízhatjuk rá az útrakelőket. Könnyek között is mosolyogva intünk egymásnak istenhozzádot, – a viszontlátás hazájába visz az utunk. Krisztus „eltörölte a halált".

II.

A másik oldaláról nézve a dolgot, ugyanezt a nagy változást így hirdeti az apostol: „Krisztus világosságra hozta az életet és halhatatlanságot." Az élethez, ahogy azt rendesen értjük, hozzátartozik a halandóság. Természetes az, hogy múlandó és hervatag. Az volt a nagy kérdés, hogy nincs-e rajta túl, nincs-e mögötte valamilyen más élet is számunkra, olyan, amely romolhatatlan. Ez a kérdés el van döntve a Krisztus feltámadása óta.

Jelentős dolog, hogy az apostol azt mondja erről az „életről és halhatatlanságról", hogy Krisztus azt „világosságra hozta", a homályból kiemelte, éles fényt vetett reája. Azt jelenti ez, hogy ha sötétségbe borítva is, de egészen nem hiányzott sohasem. Valamilyen sejtelmes tudomása mindig volt az embernek arról, hogy ez a romlandó élet, amelyet bölcsőjétől a koporsójáig eltölt, nem minden. Véglegesen tagadnia a síron túli folytatást sohasem sikerült. A felszín alatti zátonyként mindig megvolt és megmaradt valamilyen hite a túlvilágban, és azon előbb-utóbb fennakadt evilágiságának a büszke vitorlása.

Az bizonyos, hogy vannak korszakok az egyén életében, az emberiség életében is, amikor egészen elveszni látszik minden nyoma a halál utáni élet iránti érdeklődésnek. Elég az embernek ilyenkor az, ami a halálon innen van, a romlandó élet, és mintha semmi köze sem volna már a másikhoz, a romolhatatlanhoz. Azok a napok ezek, amelyekben az ember új kontinensek partszéleire érkezik, és előtte beláthatatlan új lehetőségek nyílnak meg. Mérhetetlen széles mezők várják honfoglaló munkáját. Érintetlen erdőségek és hegységek kínálják kimeríthetetlennek látszó gazdagságukat. Még ha ez a reménységekkel zsúfolt világ egy kicsinyke műhelybe vagy egy meghitt otthonnak a falai közé van is bezárva, – van úgy, hogy az ember lát maga előtt egy életre való elég küzdelmet, feladatot és reménységet, és cseppet sem zavarja a halál gondolata, amely egyszer határt fog vetni merész hódításainak. De aztán jönnek idők, amikor szűk lesz mégis a világ. Az egyes ember is ijedve veszi észre, hogy fogytán fogynak a napjai, és álmaiból csak vajmi kevés vált valóra. Itt is, ott is beleütközik sorsának kemény sziklafalaiba. Kiáltó „Nem!" visszhangzik feléje vágyaira. És hova-tovább kevésbé érzi már otthon magát ebben a romlandó életben, amely mindent ígért, és olyan keveset adott. Egész nemzedékek is átélik ezt a kiábrándulást. Amikor már szinte mindent elértek, amit kitűztek maguk elé, akkor jönnek rá, hogy milyen keveset sikerült elérniük. Kiaknázták ennek a világnak minden lehetőségét, és egyszerre csak „nincs tovább". Hiába volt minden hódításuk, alkotásuk, a természet erőinek leigázása, az emberi munkának szédítő arányú megszervezése; tudománynak, művészetnek, társadalomnak és politikának a mesébe illő felfokozott teljesítményei, – az ember belefáradt, de kielégülést nem talált benne. Átokra fordult, ami áldásnak ígérkezett. Romlandónak bizonyult az egész élet. S az idő rohan közben, és kérdés: mire vége lesz a nagy hajszának, volt-e valami értelme az egésznek?

Ilyenkor megmozdul a lélekben újra a sejtése annak, hogy kell valaminek lennie ezen túl is. Kezdik az emberek úgy tekinteni a földi sorsukat, mint amely csak külső héja valami másnak, ami a felszíne alatt él és fejlődik, mint az anyaméhben bimbózó új élet, és ami egyszer maga mögött hagyva ezt a földi világot, kiszakad belőle egy másik világ számára. Olthatatlan vággyal keresik újra az „életet és halhatatlanságot". Szívós ostrommal dübörögnek a titkok ajtaján, hogy valamiképpen betekintést nyerjenek a halál utáni világba, és kapcsolatba jussanak a romolhatatlansággal.

De milyen homályban tapogatóznak! Ilyen idők jártak Pál apostol napjaiban is. Földalatti sötét üregekben lejátszódó misztikus szertartásokban keresték ezrek meg ezrek a múlandóságból való menekülést egy jobb életbe, amely a halál után is folytatódik. És ilyen időket élünk ma is. Százezrekre rúg azoknak a száma, akik besötétített szobákban görcsös reménységgel figyelnek bele az éjszaka csendjébe, nem jön-e üzenet onnan túlról, a szellemek világából?

Nekünk minderre semmi szükségünk nincs már. Az Evangélium fölöslegessé teszi azt, hogy reménységeinket pincenövények módjára nyújtogassuk valamelyes derengő, halovány fény után. Reánk a delelő nap fénye süt. Amióta Krisztus feltámadott, nem próbálgatjuk reszkető lábbal, hogy léphetünk-e tovább is, és nem tátong előttünk szakadék, mint ahogy az éjszakai vándor kénytelen vele; előttünk világos az út. Akinek még bizonyítékok kellenek arról, hogy az élet nem csak a halálba hulló romlandó jószág, hanem romolhatatlan, az elmúlást túlélő ajándék, – az még nem értette meg a húsvéti Evangéliumot. És ha annyi húsvétot ünnepelt is már, ahány esztendőt megért, igazán még sohasem ünnepelte meg. Mert a feltámadott Krisztusban örökké elintéződött a kérdés. Aki odaáll a húsvéti csoda fényébe, abban nem maradhatnak kétségek. Előtte éles, határozott vonásokkal rajzolódik ki a helyzet. „Krisztus világosságra hozta az életet és halhatatlanságot."

III.

De hogy jól megértsük a húsvétnak ezt a nagy ajándékát, abban a felséges távlatban is meg kell még szemlélnünk, amelybe Pál apostol helyezi. Mert szerinte olyasvalaminek a birtokába jutunk itt, ami a világ teremtése előtt el volt már készítve számunkra. Ez a „kegyelem megadatott nekünk a Krisztus Jézusban örök időknek előtte". Amikor a halál fölött kivívta a romolhatatlan élet győzelmét, ez az öröktől fogva elkészített ajándék „jelentetett meg" a számunkra.

Ezzel teljesedik ki a mi húsvéti örömünk és hálánk. Sohasem volt kétséges az élet és a halál viaskodásának a sorsa. „Örök időknek előtte" eldöntötte már a „kegyelem". Isten a teremtés hajnala előtt szemmel tartott már bennünket. Látta az elmúlással való tusakodásunkat. Megszánta a halál árjában való fuldokló vergődésünket. Hallotta segélykiáltásunkat, amellyel az életet hívtuk. És megfelelt rá örök végzésében. „Minekelőtte hegyek lettek és a föld és világ formáltaték", Ő már örök menedéket és hajlékot készített nekünk szívében. Örök szövetségkötésben rendelte minekünk a Krisztus Jézust, aki megáldoztatott a halálra, de egyben az élet győzelmes Urává is koronáztatott a számunkra, mielőtt a mindenség fundamentumai lerakattak volna.

Ami az „idők teljességében" történt, ennek a predesztinált áldozatnak és megdicsőülésnek a „megjelenése" volt. Nagypénteken félrehúzódott az örök Kárpit, hogy a világ láthassa, milyen hatalmat adott az Isten a halálnak: még az Ő egyszülött Fián is kipróbálhatja magát. De húsvétkor lehullt a lepel a végső titokról is: hogy nem a halálé, hanem a romolhatatlan életé az utolsó szó az Isten terveiben. A nyitott síron át beleláthatunk a mindenség végső rejtelmeibe, az Isten örök szívének mélységeibe, – és attól, amit látunk, elmúlnak a félelmeink és kétségeink, és megtelik a szívünk diadalmas hálaénekkel. Csodálatos ajándéka a kegyelemnek!

Meglepetésként tartogatta a világnak. Eleitől fogva készen volt. Csak az idejét várta, hogy felfedje. És amióta „megjelentette”, azóta van Evangéliuma a világnak, amelyben „eltöröltetett a halál”, és „világosságra hozatott az élet és a halhatatlanság”.

Nincs másra szükségünk tehát, minthogy odaálljunk ennek a fénynek a sugárzásába. Húsvét ünnepén, és az életünk minden napján oda kell zarándokolnunk, ahol ez az ajándék sugárzóan ragyog. Ezerfelé kanyargó és tévelygő utunkról vissza kell találnunk oda, ahonnan az Evangélium zeng: a feltámadott Krisztushoz. Ha megrettent a mulandóság vihara, itt készen vár a biztos menedék. Itt Isten maga adja a kezünkbe, amit öröktől fogva szánt nekünk: a halál felett győzelmes élet ajándékát.

Így ünnepelj húsvétot te, aki még eddig rabja voltál a félelmek királyának, aki remegő kezedből leteszed a tükröt, mert elárulja az igazságot, hogy szaporodnak fejeden az ősz hajszálak, és sűrűsödnek arcodon a ráncok; aki ijedezve veszed észre, hogy rohamosan fogy az életed, ez a kipótolhatatlan tőke, és elszorult szívvel számlálgatod, hogy mennyi lehet még hátra belőle. Te is, aki még az út elején vagy, de már rádöbbentél, hogy a hajnali pírban felkelő nap is azonnal az alkonyat égalja felé indítja sebes pályáját, hogy estére eltűnjék annak bíbor ködében. Ti mindnyájan, akik szemébe néztetek már komolyan a halálnak. És ti is, akik bújtok előle; akik a struccmadár politikáját követve azt hiszitek, hogy azzal elintézhető a kérdés, ha az ember nem látja az ellenséget; akik nem tartjátok jó társasághoz illendőnek a halálról beszélni; és akik nem mertek arra gondolni, hogy odakint mindig meg van ásva egy sereg kész sír, nagy és kicsiny, nem tudni, kinek, és a mesteremberek műhelyeiben nap-nap után készülnek a koporsók, amelyekre ma vagy holnap már ráfestik valakinek, ifjúnak vagy öregnek a nevét. Mind, akik féltek és fáztok a haláltól, – jertek, és lássátok meg az Isten húsvéti ajándékát. Nektek készítette. Nektek küldte. Jertek elő a húsvét előtti kétségek és szorongások világából, – mintha nem támadt volna fel a Krisztus. És vegyétek birtokba a húsvéti örömöt, – ha még eddig nem, hát most először életetekben!

Krisztus feltámadott, – és ezzel kitárta előttünk is az utat az enyészet világából a dicsőség világa felé. Mondjátok el a húsvéti hitvallást felszabadult, ujjongó lélekkel: „A Krisztus feltámadása a mi dicsőséges feltámadásunknak bizonyos záloga!”

***

IGE-SZOLGÁLATUNK

A CÉL ÉS AZ ÚT

(Református Egyház, 1951. Dr. Victor János V. jelzettel.)

Textus: Zsid. 2, 10.: „Mert illendő volt,
hogy akiért minden és aki által minden, sok
fiakat vezérelvén dicsőségre, az ő idvességük
fejedelmét szenvedések által tegye tökéletessé.”

Nem mond ebben a mondatában semmi újat a szentíró olvasóinak. Nem is arra volt nekik szükségük, hogy a keresztyén hit újabb magasságaira vezérelje el őket valaki. Hitükben megrendült Krisztus-hívő zsidók voltak, akik – amikor környezetük támadásai miatt megnehezült a helyzetük, – abban a kísértésben forogtak, hogy az Újtestamentum világából visszatérjenek az Ótestamentum világába. (Az egész irat szereztetési körülményei részletezhetők.) Arra volt szükségük, hogy valaki egészen világosan felmutassa előttük: mi forog kockán? Az Ótestamentumi hit világa is szent és gazdag világ. Levelének mindjárt a legelső versében hálásan állapítja meg a szentíró, hogy „Isten szólott hajdan az atyákhoz a próféták által”, éspedig „sok rendben és sokféleképpen”. Nagy kiváltság volt ebben az ajándékban részesedni! De azt is mindjárt hozzáteszi: „Ez utolsó időkben szólott nékünk Fia által”. És egész levelében azt magyarázza olvasóinak: milyen meghálálhatatlan többlet az, amit Jézus Krisztusban nyertek el. Amott a drága ígéretek, itt a még sokkal drágább beteljesedés. Amott a megváltás reménysége, emitt maga a Megváltó, a Fiú, aki mindeneknél feljebbvaló, ha érettünk nagyon mélyre megalázta is magát és maga a megváltás, az üdvösség. Hogyan fordíthatna ennek az ajándéknak hátat az, aki már egyszer örvendett neki? De ha alapigénkben is az Evangéliumnak jól ismert alapigazságairól beszél és így sem olvasói előtt, sem mielőttünk nem új dolog az, amit a szentíró mond, az a mód, ahogyan tárgyáról beszél, mégis megállíthat bennünket néhány percre, hogy elgondolkozzunk felőle.

I. A megváltás művét, amelyet Isten Jézus Krisztus által véghez vitt és véghez visz, ezekbe a szavakba foglalja bele: „Sok fiakat vezérel a dicsőségre”. Ez azt jelenti, hogy pillanatnyilag átsiklik tekintete az egész úton, sehol nem áll meg annak fontos állomásainál, – sem azoknál, amelyeken maga Jézus Krisztus végighaladt (egyenként felmutathatók az üdvtörténet nagy tényei karácsonytól pünkösdig), sem azoknál, amelyeken Isten kegyelme bennünket végigvezet (itt is egyenként felmutathatók az ordo salutis állomásai), – hanem egyenesen az út legvégére irányítja a tekintetét: a „dicsőségre”. Mindaz, ami közbül van s amiről levele más helyein komoly tanításokat ad elő a szentíró, hozzátartozik Isten „vezetéséhez”. De az egész útnak az adja meg az értelmét, hogy végül a „dicsőségbe” torkollik bele.

Ez pedig azt jelenti, hogy a mi megváltásunk lényege nem abban áll, hogy Isten az Ő nagy könyörületében hogyan segít a mi nagy szükségünkön, hanem abban, hogy mikké akar bennünket végül is tenni. Amikor velünk megengesztelődve megbocsátja bűneinket és megajándékoz bennünket azzal az új élettel, amelyben immár „fiak” vagyunk, akik mennyei Atyjukkal közösségben élve tőle mindent bizalommal kérhetnek és meg is kaphatnak, amire szükségük van, ez mind nem arra való, hogy mi Istenben megtaláljuk azt a békességet, örömöt és biztonságot, amelyre mi óhajtozunk, hanem arra, hogy megvalósuljon az, ami Istennek tulajdon vágya és törekvése. Ez pedig az, hogy bennünk megdicsőítse magát. Most, – valljuk meg: – nem válunk becsületére az Ő nevének. Olyan művei vagyunk, akik elromlottunk az Ő keze alatt. Ezt akarja Ő jóra fordítani s azért „vezet a dicsőségre” bennünket.

Ezért beszél a szentíró itt Jézus Krisztusról is úgy, mint „üdvösségünk Fejedelméről”. A szentíró gondolatát talán jobban visszaadja az, ha ezt így fordítjuk: „üdvösségünk Vezére”. Persze olyan vezérre kell gondolnunk, aki seregének élén jár és azt mondja: „Utánam!” Ő a „dicsőség” felé vezetettek úttörője. Ő vívja meg érettünk a legnehezebb harcokat és Ő vág számunkra szabad utat minden akadályon keresztül. Ezért Ő érkezik el elsőnek a célhoz. S akik a nyomában haladnak és küzdenek, azoknak az a legszentebb reménységük, hogy vele együtt lévén, olyanok lesznek, mint Ő, és osztoznak az Ő dicsőségében.

Ez a reménység persze ezen a földi életen túlról világol felénk. De aki azt mondja: annyira elfoglalják ennek a földi életnek a gondjai és feladatai, hogy azokban nem zavartathatja magát a földi élet után következő dolgokkal, az nem értette meg, miről van szó. Hát zavarja az utasembert az ő útközbeni igyekezetében az, ha a célra gondol, amely útjának a végén vár reá? Nem abból a reménységből, hogy oda el fog érkezni, kap-e eligazítást minden válaszútnál, és mindig friss erőt a továbbvándorlásra, amikor elfárad? Most és itt lesz egészen más az élete annak az embernek, aki tudja, hogy Isten Őt napról napra a „dicsőség” felé „vezeti”! Ez a Jézus Krisztus megváltottainak a boldog kiváltsága.

II. Ezért adta Ő az Ő életét áldozatul, – és a „dicsőség” felé vezető útnak erre az állomására mégis rámutat a szentíró. Azt mondja: Isten „az üdvösség Fejedelmét szenvedések által tette tökéletessé”. Ebben megint van valami különös. Nem azt emeli ki ez a mondat, hogy mit jelentett Jézus Krisztus kínszenvedése és halála a mi számunkra, hanem arról szól: mit jelent az Ő számára. Amarról, az Ő szenvedéseinek engesztelő áldozati jelentőségéről, amelynek köszönhetjük azt, hogy Isten örökre nem vet el bennünket, hanem kegyelmesen felénk fordul, másutt sokat és nagyon fontosat mond levele során a szentíró. Itt azt emeli ki, hogy „tökéletessé”, vagyis teljesen azzá, akinek az Ő mennyei Atyja szánta Őt, Jézus Krisztus nem válhatott volna az Ő „szenvedései” nélkül. Milyen igaza is van! Megragadó volna Jézus Krisztus életében amúgy is az Ő Atyja iránti engedelmessége és embertestvérei iránti szeretete. De ha az Ő szenvedéseinek a végső próbáját is meg nem kellett volna állania, mindez sohasem ragyogott volna fel előttünk abban a teljességben, amely így térdünkre omolni késztet előtte. (Felhasználható ennek kifejtésében pl. Fil. 2,8.: „engedelmes lévén halálig”. Ján. 13, 1.: „mindvégig szerette őket”. Stb.)

Amikor pedig a szentíró azt mondja, hogy „illendő vala”, hogy Isten ezeknek a szenvedéseknek az éles késével vésse ki számunkra Jézus Krisztus arcát „tökéletessé”, – nem világos-e, hogy ezzel párhuzamba állítja Őt és a benne hívőket? Az utóbbiak szenvedéseiről itt kifejezetten nem beszél. Miért is beszélne? Hiszen olvasóinak a lelke tele volt éppen amiatti panasszal, hogy szenvedniük kell. Mintha azt mondaná erre: természetes, hogy szenvednetek kell, hiszen ezért volt „illendő”, hogy a ti Megváltótok is szenvedjen! Persze, az Ő szenvedéseinek van valami külön titka is: az megváltó szenvedés volt, amelyet csak Ő egymaga hordozhatott el. Ezért hasonlítja Őt éppen ez a levél az ótestamentumi főpaphoz, aki az engesztelő áldozat vérével egymaga mehetett csak be a szentek-szentjébe, hogy ott Isten kegyelmét biztosítsa az ő népe javára. De nyilván mégis van valami Jézus Krisztus szenvedéseiben, ami rokon a mienkkel. Ahogy „a Fiú”, úgy a „fiak” is. Ő maga beszélt arról, hogy nekünk is fel kell vennünk a magunk keresztjét és úgy követnünk Őt az Ő útján.

Megértjük az összefüggést. Ha az üdvösség lényege az volna, hogy Isten kegyelemből kielégíti a mi vágyainkat, akkor megütközhetnénk azon, miért van szenvedés is az életünkben. Hiszen akkor Istennek minden imádságunkra igennel kellene válaszolnia. De ha a mi üdvösségünk ügye akörül forog, hogy eljussunk a „dicsőségre”, amelyben Istennek felőlünk való szándékai valósulnak meg, akkor nyilvánvaló, hogy sokszor nemet is kell mondania a mi vágyainkra. Amikor a kézműves ember remekbe készít valamit amire büszke lehet, akkor az anyag sokszor nyög és csikorog a keze alatt. Szenvedések kemény kalapácsütései alatt megy sokszor végbe a mi „tökéletessé” tételünk, mint az élünkön járó Jézus Krisztusé is. És gyakran

fel van vetve számunkra a kérdés: utána tudjuk-e mondani az Ő imádságát, hogy ne úgy legyen, amint mi akarjuk, hanem amint az Atya akarja?

III. Van azonban alapigénkben még egy figyelemre méltó mozzanat. Az egész mondat alanyaként úgy említi meg Istent, mint „akiért minden és akitől minden" van. Tehát kiszélesíti látóhatárunkat úgy, hogy felölelje a nagy „mindent" és ugyanakkor felragyogtatja előttünk Istennek azt a hatalmát, amely ezt a nagy „mindent" a maga céljai felé igazgatja, – „minden Őérette van", – éspedig annak alapján, hogy Ő a teremtő Ura mindennek, – „minden Őtőle van".

Nem érezzük-e kissé zavaró hangnak itt az Isten világteremtő és világkormányzó hatalmának ezt az emlegetését? Miért nem beszél a szentíró inkább a megváltó Istenről? Amikor arra tanít bennünket, hogy merüljön bele tekintetünk a reánk váró „dicsőségbe" és vigasztalódjunk meg Jézus Krisztus „szenvedései" által minden fájdalmunkban, amelyet a felséges cél felé haladva útközben át kell élnünk, nem úgy érezzük-e mintha végül is magunkra maradnánk Istennel abban a meghitt négyszemközti csöndességben, amelyben kiönthetjük a szívünket és nagy örömre változhatik a szomorúságunk? És most a szentíró szélesre kitárja az ablakunkat, hogy beáradjon rajta a kavargó, nagy „minden" a maga tarka látványaival és zajos hangjaival, amelyek elől éppen olyan nagyon jól esett volna bezárkóznunk áhítatunk csendjébe? Ha ez zavarólag hat ránk, az csak annak a jele: milyen nagy szükségünk van reá. Mert az az Isten, akivel úgy el lehet zárkózni a csendes együttlétbe, mintha Ő csak ott volna jelen és ugyanakkor nem volna jelen a nagy világnak minden történésében, nem az igazi Isten, hanem csak a magunk kedvére formált bálvány-isten. Az Igaz Isten az, „akiért minden és akitől minden".

Csak ilyen Istennek a kezéből lehet elvenni a mi „szenvedéseinket" úgy, mint amelyek a mi „tökéletességünket" szolgálják. Ő forgatja a mi életünk faragása céljából azokat az éles vésőket, amelyek a nagyvilág felől sokszor belehasítanak az életünkbe és nagyon fájnak. Ahogyan illő, hogy naponként hálát adjunk a teremtő és világkormányzó Istennek minden ajándékáért, amely a nagy világ életében a mi kívánságaink kielégítésére megterem, ugyanúgy illő átadnunk magunkat gyermeki készséggel annak a hatalmas Atyai kéznek, amely a természet és a történelem alakításán át alakítja a mi sorsunkat sokszor a mi rövidlátó, balgatag kívánságainkkal homlokegyenest ellenkező irányban. (Megvilágítható időszerű példákkal.)

És végeredményben hogyan bízhatnánk abban, hogy a mi utunkat Jézus Krisztus vezérlete alatt mindenen keresztül végül csakugyan eljuttatja Isten a „dicsőség" végső állomására, ha nem tudnánk, hogy Ő ilyen nagy Isten, az egész világnak hatalmas Istene? Csak azért tudhatjuk, hogy a magunk életének kicsinyke szála jó kézben van, mert ugyanaz a kéz szövögeti az egész mindenség szőnyegét a maga eltervezte minta szerint.

Befejezés. Ez a minta majd csak az örökkévalóságban fog a szemünk elé tárulni és csak akkor fog a mi életünk szálacskája is „dicsőségben" csillogni benne, mint beleszőtt aranyszál. De néha ad már Isten ebben az életben is ízelítőt abból: milyen jóságos kézzel, milyen biztosan „vezet" bennünket. Sokszor megtörtént már, hogy idők múltával hálát tudtunk adni neki és magasztalni tudtuk Őt valamiért, ami nagyon fájt, amikor át kellett élnünk. Rájöttünk: előbbre vitt általa a maga végső céljai felé. Így lesz ezentúl is mindig, amíg Jézus Krisztus által vezettetjük magunkat.

***

A SEGÍTSÉG

(1929. ápr. 21-én, a Pro Christo Diákszövetség összejövetelén.)

„Mert amennyiben szenvedett,
ő maga is megkísértetvén, segíthet
azokon, akik megkísértetnek.”
Zsid. 2. 18.

„Szenvedésről” és „kísértésről” van itt szó egymással szoros összefüggésben. S ez a két árnyék csakugyan mindig egyszerre vetődik rá az életünkre. Egyiket sem ismeri senki sem igazában, aki nem a másikkal karöltve találkozott vele. A szenvedés akkor válik igazán szenvedéssé, amikor kísértésbe hajlik át. Vagyis, amikor fájdalmas körülmények és események nem csak a bőrünk felülete alá szúrják fullánkjaikat, ami lehet nagyon kínos, de még egyáltalán nem tragikus, – hanem egészen a szívünkig lövellik a mérgüket. Amikor kérdésessé válik, hogy sértetlenül kerülünk-e ki a szenvedésből; amikor megrendülnek bele az életünk alapjai, és nem bizonyos, hogy ugyanazokon az alapokon tudunk-e még tovább építeni; egyszóval: amikor kísértésbe dönti az embert a szenvedés. Nem szenvedett még az, aki így nem szenvedett. – Másfelől a kísértés is akkor igazán kísértés, ha szenvedésbe hajlik át. Az még magában véve nem kísértés, ha valakit olyan külső hatások érnek, vagy bensejében olyan rugók mozdulnak meg, amelyek az eddig helyeselt vagy a környezete által helyeselt irányból másfelé fordulni késztetik. Csak akkor lesz ebből kísértés, ha valaki ellenáll az ilyen hatások csábításának s az ilyen belső indítékoknak; ha kitör a harc az emberben, és kétfelé szakadozik bele a lelke. Ez fáj. A kellemes kísértés nem érdemli meg a kísértés nevet. Akinek jól esik magát átengedni a kísértéseinek, ne beszéljen kísértésekről. Csak annak van joga hozzá, aki szenvedett a lelke tusáiban.

Néha elöl jár a szenvedés, és a nyomában következik a kísértés. Máskor a kísértés mutatja meg előbb az arcát, s aztán mered ránk testvérének, a szenvedésnek az ábrázata. Viszont sokszor úgy összefog a kettő, hogy kölcsönösen támogatják egymást szomorú szerepükben, és nem is tudunk különbséget tenni köztük.

Így lehetett azoknál is, akikhez a „zsidókhoz írott levél” küldetett. Nem régen keresztyénné lett zsidók voltak, akik csakhamar bajba kerültek hitük miatt. Szenvedtek. És a szenvedés olyan súllyal érte őket, hogy kísértésükké vált. Megingott a keresztyénségük. Azt kérdezgették már maguktól: nem volt-e elhibázott lépés a régi hit világából átlépni az új hitébe, és nem érhetnék-e be újra a régivel, ha egyszer az új hit annyi ellenségeskedést zúdított reájuk? De egyszer már megízlelve a keresztyénségnek az ízét, nem volt könnyű búcsút venni tőle. Nehéz küzdelmekben emésztődtek, és sorvadozott az egész életük. A kísértés még több szenvedéssel tetézte azt a szenvedést, amelyből maga is fakadt.

Ennek a megkínzott és megzavarodott seregnek akar megmentésére sietni az író úgy, hogy az ő sajátos nyelvükön kiteregeti előttük a keresztyén hitnek kincseit. Hadd legyen alkalmuk számot vetni magukban azzal, hogy mit veszítenének, ha mindettől megválnának! Vajon nem érdemes-e mindent elszenvedni csak azért, hogy az ember a magáénak vallhassa ezeket a kincseket?

A középpontban természetesen Jézus Krisztus személyisége áll. Kimeríthetetlen gazdagságát más-más oldalról mutatja be a levél, mint ahogy egy sok színben ragyogó drágakövet forgat meg az ember a kezében. S így sorra kerül az Ő embersége, a miénkkel rokon természete, „az Ő atyjafiaihoz mindenestől fogva hasonlatos” volta is. Tud az író az Ő emberfeletti dicső-

ségéről, lényege örök titkáról, isteni fenségéről is. De ez nem homályosítja el előtte amazt: hozzánk tartozását, velünk egy szinten járását, a mi testünkben és vérünkben való részességét. Olyan nagy erővel tartja fogva a lelkét ez a gondolat, hogy amerre néz, ennek a visszaverődését látja. Megakad a szeme az Ótestamentum egyes kijelentésein, és bizonyságul idézi azokat a maga hite mellett. „Hirdetem a te nevedet az én atyámfiainak..." (12.v.), „Én őbenne bízom" (13.v.), „Imhol vagyok én és a gyermekek, akiket az Isten nekem adott" (13.v.). – Ha ezeket az idézeteket a maguk helyén, összefüggésükben olvassuk, bizony aligha vonatkoztatjuk őket arra, amire itt az író: a Jézus Krisztusnak emberi természetére. De ha ő ezt olvasta ki belőle, akkor csak annál megragadóbb az ő bizonyságtétele. Olyan hangosan zengett lelkében ez a húr, hogy együttzöngéssel kellett reá visszhangoznia mindennek, ami a közelében volt. Az ótestamentumi igékből is annak hangjai kellett, hogy kicsendüljenek.

Miben csúcsosodnék ki jobban az ember Jézus Krisztusnak ez a hirdetése, mint az Ő megkísértetésének és szenvedésének a felmutatásában? Ettől oszlik el a végső kétség. Ebben látszik meg, hogy csakugyan egy utat jár velünk. És ezért ebben van a nagy segítség, amelyre a megkísértett és szenvedő olvasóknak szükségük volt, – s velük együtt nekünk is.

„Amennyiben szenvedett ő maga is megkísértetvén, segíthet..."

I.

Azt jelenti ez mindenekelőtt, hogy enélkül egyáltalán nem volna meg a lehetősége sem annak, hogy segítsen. A szenvedéstől és megkísértetéstől megkímélt ember, és az azok tüzében égő ember két külön világban él. Az utóbbinak olyan élményei vannak, amelyekről az előbbinek sejtelme sincs. Többet tud, mint amaz. Be van avatva olyan titkokba, amelyeknek zárt ajtajai előtt a másik legfeljebb ámuló tűnődéssel áll meg, hogy vajon mi lehet mögöttük? Hogyan segíthetne a tudatlan a tudón? Csak az lehet hasznára a megpróbált embernek, aki járta már ugyanazt az utat. Ezért olyan borzasztó árvaság magányos vándornak lenni sötét völgyekben, míg mindenki más napfényes vidékeken jár, s ezért olyan nagy igazság az, hogy „solamen miseris socios habuisse malorum". Nehéz napokban egyik legfelemelőbb gondolatunk mindig az lehet, hogy mi is bejutottunk a „socii malorum" sorába. Szenvedésben és kísértésben megkaptuk a kvalifikációt arra, hogy másoknak segítségére lehessünk. Előléphettünk a beavatottak sorába, akik most már illetékesek hozzászólni másoknak a nyomorúságaihoz és gyötrelmeihez.

Még Jézus Krisztus sem segíthetne a segítségre szorultakon, ha csak onnan felülről kínálna nekik segítséget. Csak „amennyiben szenvedett, ő maga is megkísértetvén, – segíthet" rajtunk. Mellékük kellett kerülnie a sötét utakon tántorgóknak, hogy kezét nyújthassa nekik, és támaszukká lehessen. Könnyektől kellett fátyolossá lennie az Ő szemének is, hogy azokba beletekintve megnyugodhassanak a sírók. Véres verejtékezéssel kellett neki is tusakodnia, hogy a közelsége ne terhes, hanem kívánatos társaság legyen a kísértésekkel vívódóknak. Szavainak azért van súlya a legnehezebb óráinkban, mert jól tudjuk, hogy Ő is megízlelte a mi keserűségeink poharát, és megkereszteltetett a mi gyötrelmeink keresztségével.

Jézus Krisztus megismerésében vannak fokozatok. Hogy milyen ajándékai vannak neki az ember számára, arról lehet világosabb és lehet homályosabb felfogásunk. De még a leghomályosabb, leghiányosabb, sőt talán félreértésektől is elsötétített Krisztus-ismereten át is fényesen világol egy dolog: a szenvedő Krisztusnak vigasztalása. A Megfeszítetthez ösztönszerűen menekül, és keresztje tövében megpihen minden fájdalmas lélek, – még ha nem értette is meg az Ő áldozatának igazi titkát. Maga az a tény, hogy „szenvedett, ő maga is megkísértetvén", ha nem tudjuk is, hogy miért és mivégre – hozzá vonz bennünket, amikor segítségre van szükségünk, mert annyit mindnyájan megértünk ilyenkor, hogy „segíthet rajtunk".

II.

De aztán tudatára ébredünk annak is, hogy miben van ennek a segítségnek a titka. Fontos, hogy Ő is szenvedett, de még fontosabbá válik az, hogy hogyan szenvedett. Bizalomra indít iránta, hogy Ő is megkísértetett, de végül is azért fogódzunk bele bizalmunkkal, mert Ő minden kísértésből győzelmesen került ki. Megkönnyebbülés az áradatban vergődőnek az is, ha bíztató szóval szól hozzá valaki, aki maga is küzd a hullámok sodrával. De igazi segítséget csak olyasvalaki nyújthat neki a veszedelmes helyzetben, aki erősebb a rohanó vizeknél, s aki dacol azok elragadó erejével. Jézus szenvedéseinek és kísértéseinek éppen az a jellemző sajátsága, hogy azokban mindig Ő az erősebb. Nem látszat-szenvedések és nem ál-kísértések. Valóságosak. A szívéig hatolnak és vérig kínozzák Őt. De mégsem bírnak vele. Nem árthatnak neki. Mindig Ő kerül ki belőlük fölényesen, sértetlenül.

Megrohanják a szenvedések, hogy elborítsák az örömét, feldúlják békességét, megingassák a szilárdságát, visszariasszák útjából, elrabolják bizodalmát. Kísértések özönévé válnak számára. De Ő megmarad annak, ami volt, sőt mind nagyobbra nő ebben az ostromban. Nyugodtan néz elébe minden szenvedésnek, nem tér ki az útjukból, egyenesen szembe halad velük, előre tudva, hogy nem vallhat kárt bennük, sőt győzelmek várják ezen az úton. S amikor összecsaptak felette a hullámok, hamarosan ki is tűnik, hogy igaza volt: szenvedéseiből kibontakozva csak annál dicsőségesebben jelenik meg újra a kivívott győzelem fényében.

És a dolog másik oldaláról nézve küzdelmeit: ismerte a kísértések támadásait. Sokszor hallotta a Csábítónak és a Rettentőnek hangjait, amelyek másfelé vonogatták, mint amerre a kötelessége, a küldetése vitte. Kínos órákat élt át, amikor tisztáznia kellett, hogy mi az Atya akarata, és mi a Gonosznak tanácsa? A kísértő ravaszul értett hozzá, hogy milyen emberi vágyakba kapcsolja bele ajánlatait. Kínált neki a pusztában testi kielégülést, olcsó hírnevet, gyors eredményt, megszólította a szerető tanítványok óvó, kímélő szavában, belemarkolt a gyötrelmektől visszariadó testének és lelkének az érzékenységébe a Gecsemáné kertjében. De minden hiába volt. Ő nem engedte magát megzavartatni. Hű maradt a kapott parancshoz. Legyőzött minden csábítást és megfélemlítést. Végigjárta az egész utat, amelyre küldetett, és soha le nem tévedt róla.

Ezért „segíthet azokon, akik megkísértetnek”. Micsoda ellensúly ennek a Győzelmesnek a látása a szenvedések és kísértések minden hatalmával szemben! Hiszen ezeknek az ostroma azért olyan veszedelmes, mert megfélemlítenek! Már eleve megejtenek azzal, hogy megbabonáznak a hatalmuk sugallatával. Már messziről is remegve gondolunk rájuk. Megadjuk magunkat, mielőtt a harc kitört volna. Menekülünk előlük, ha feltűnnek a látóhatáron. S ha nem lehet elkerülni őket, kényszeredetten, elernyedten, magunkon máris szánakozva vánszorgunk elébük, hogy kiszolgáltassuk magunkat prédájukul. Még ha ellenkezünk is, küzdelmünk erőfeszítését megbénítja a balsejtelem, hogy úgyis hiába minden! A szenvedésbe legfeljebb „beletörődünk”; veszteségünkkel leszámolunk, és igyekszünk jó ábrázatot mutatni hozzá. A kísértéseinkkel legfeljebb húzzuk-vonjuk a harcot, hogy vereségünket végül azzal szépítgethessük, hogy amíg csak tudtunk, ellenálltunk. De ki gondolna magától arra, hogy a szenvedéseket azzal a bizalommal fogadja, hogy nyerni fog általuk, és ki menne bele a kísértések kereszttüzébe azzal a dacos bizonyossággal, hogy sértetlenül fogja túlélni támadásukat?

Ez elé a gyávává félemlített sereg elé áll oda Jézus a maga élete példájának csodálatosan szuggesztív erejével. Őhozzá mérve rögtön kitűnik az ellenség hatalmának korlátolt volta. Félelmetes az ereje, de nem mindenható. Nehéz ellene a küzdelem, de nem reménytelen. Volt valaki, aki széles rést ütött az ellenség hadsorain. S az Ő nyomában mi is bátran nyomulhatunk előre. Amíg Őreá tapad a tekintetünk, s a szenvedések és kísértések seregeit is az Ő

győzelmének a fényében látjuk, addig nem száll az inunkba a bátorságunk, addig bízva merünk, és ez a bizakodás, ez az előlegezett győzelem már félig eldönti a harcot.

Csak el ne tűnjék a szemünk elől a látás, – mert akkor megint hatalmába kerít a szenvedések és kísértések terrorja. Csak hangozzék szüntelen a fülünkbe a legvadabb csatazajban is, az erőt adó szózat: „Ne félj! Utánam! Velem együtt előre!" – mert különben elveszett emberek vagyunk. Magunkra maradva egy kaján hatalom mosolyog ránk: „Úgyis az enyéim vagytok! Rakjátok le a fegyvert!" Honnan veszünk erőt arra, hogy az Isten nevében a szemébe vágjuk: „Nem igaz! Csak azért se!" – ha nem ragyog előttünk a szenvedésben-kísértésben örök-győztes Jézus? Ő – „segíthet".

III.

Ezzel azonban még nem értünk a végére annak a segítségnek, amely Jézus szenvedéseiből és megkísértetéseiből fakad. Ennél még több is van az Ő emberi életének küzdelmeiben. Nem csak testvérünkké lett Ő azok által, – velünk együtt küzdve a mi küzdelmeinket. Nem is csak lelkesítő példánkká és vezérünkké, – előttünk küzdve ki a győzelmet, hogy utána nyomulhassunk. Megváltónkká is lett, aki érettünk viselte a szenvedés terhét és a kísértések hevét. Van az Ő harcaiban valami, ami nemcsak rokon a mieinkkel, nem is csak dicsőségesebb a mieinknél, – hanem egyedülálló és utánozhatatlan. Valami, amiben nem osztozhatunk, és amiben nem követhetjük Őt. Valami ajándék, aminek csak az élvezői vagyunk. Sem hozzá nem tehetünk, sem el nem vehetünk belőle, – csak elfogadhatjuk.

Az az egész győzelmes élet, amelyet Ő kísértések viharaiban sértetlenül végigélt és szenvedések oltárán készségesen elégetett, egyszeri tökéletességében, lezárt csodájában, mintha ellensúlya volna minden romlásnak, amelyet kísértések és szenvedések valaha is rázúdítottak e világra. Tegyük az egyik serpenyőbe a magunk és minden embertársunk bukásait és kárvallásait, s a mérleg másik oldalára a megkísértett s a szenvedő Jézust: akármilyen mérhetetlen világsúlya legyen is az előbbi sötét tömegnek, az egyensúlyt tartja Jézus, egymagában. Isten is így látja a mérleget: az Egyetlennek győzelmes engedelmessége a kísértésekben, és áldozatos készsége a kínszenvedésekben, elégtétel neki mindnyájunk megvert és megtépett életéért. Attól a látványtól, amelyet a mi életünk nyújt neki a föld színén, ezért – Őérette – nem fordítja el az arcát! És az egész világ legmélyebb igazsága akkor nyílik meg előttünk, ha mi is ennek a megszentelt isteni látásnak a fényében szemléljük egymás mellett önmagunkat és Jézust.

Ebben rejlik az Ő kísértéseinek és szenvedéseinek legnagyobb „segítsége". A vezérlő példa utat vághat előttünk a jövő félelmein át. De mi lesz a múltunkkal? Hiszen a jövő kísértéseitől és szenvedéseitől is azért félünk, mert a múltnak a vereségeiből oly jól ismerjük nyomorult gyengeségeinket. És mi lesz, amint a jövő útja is mindegyre a hátunk mögé kerül, múlttá, és bizony, minden józan előrelátás szerint, megint csak fájdalmas és szégyenletes múlttá válik? Ám váljék! És ám legyen még akárhány megismétlése a régi vereségeknek! Nem baj! Ezt mondják nekünk a Jézus megkísértetései és szenvedései. Nem ezen fordul meg a sorsunk. Akármilyen sok és mély bukásnak is bőségesen egyenértéke az Ő győzelme. Nincs olyan leverettetés, amely után fel ne lehetne kelni, és újra ne lehetne kezdeni a harcot!

Könnyelműség? A felelősség meglazítása? Ne mondja senki! Csak balgatag ember, a lélek nem ismerője gondolhatja, hogy a szenvedések és kísértések harcának érdekében meg kell terhelnünk magunkat a „most vagy soha" szorongató tudatával. Mennél görcsösebben kapaszkodik valaki bele a pillanat válságába, úgy érezve, hogy most forog kockán minden, és most örökre el is játszhatja a sorsát: annál valószínűbb, hogy a kísértés leszedi a lábáról, s a szenvedés végzetes sebeket ejt rajta. A felszabadult léleké a győzelem, – azé, amelyik az ideig-óráig

való vereségtől sem retten meg; amelyik tudja, hogy ha kísértése bűnbe ejti, van számára bocsánat, és ha szenvedése felzaklatja is, van számára gyógyulás.

Így veszti el végképpen minden rettentését a kísértés, és minden mérgét a szenvedés.

Valóban, „amennyiben szenvedett ő maga is, megkísértetvén, segíthet azokon, akik megkísértetnek”.

*

Milyen volna a helyzetünk e nélkül a segítség nélkül? Csak egy napig képzeljük el a világot s benne magunkat úgy, hogy hírből sem ismernénk a kísértések és szenvedések Legyőzőjét! Zivatarban sodort falevelek nem olyan tehetetlenül kiszolgáltatott játékszerei az elemeknek, mint amilyenek mi volnánk, szemben az életnek ezekkel a vészterhes hatalmaival!

Milyen méltatlan dolog hát tudni, hogy van segítség és nem élni vele; kacérkodni a veszélyekkel és nem kihasználni a győzelem biztos lehetőségeit; kísérletezni a magunk elégtelen erejével és nem két-kézzel megragadni a felénk nyújtott segítőkezet!

***

A JÖVŐ BIZTOSÍTÉKA

(1929. január 1-én a fasori templomban.)

Annakokáért atyámfiai, igyekezzetek inkább a ti
elhivatástokat és kiválasztatásotokat erőssé tenni;
mert ha ezeket cselekszitek, nem ütköztök meg soha.
I. Péter 1, 10.

Az első hallásra bizonyára megállapítottátok már magatokban, hogy mi avatja ezt az apostoli intést újévi textussá a számunkra. Az utolsó mondat, az intéshez hozzáfűzött ígéret az, amiért egy új esztendő első napján elmélkedésünk alkalmas alapigéjéül kínálkozik ez az ige. „Nem ütköztök meg soha". Erre a bíztatásra van ma szükségünk. Rajtunk kívül, ez az egész újévet ünneplő világ is minden elképzelhető árat megadna azért, ha valaki biztosíthatná arról, hogy a ma megkezdődő évben „nem fog megütközni soha".

Ismeretlenül terül el előttünk egy évnek ködlepte útja. Milyen lesz rajta a járás, – sima-e, vagy tele akadályozó nehézségekkel? Milyen meglepetések várnak ránk, milyen veszedelmek ólálkodnak rejtélyes fordulóinál? Egy év múlva, ha ránkvirrad a következő újév ünnepe, milyen állapotban talál majd bennünket?

Feltárulnak előttünk a különböző lehetőségek. Képzeletben látjuk magunkat, amint a homályban nem is sejtett akadályokba botlik siető lábunk, elesünk, újra összeszedjük minden erőnket, de aztán valamiben megint csak megütjük magunkat és elterülünk az út porában-sarában. Ilyen kínos csetlés-botlás az egész utunk, és vánszorgásunk végére kimerülten érkezünk meg, mint összetört emberek, akikkel csúnyán elbánt az élet. – És látjuk magunkat másképpen is. Ugyanolyan nehézségek útján talán, de mégis egyenesen járva. Akadályok kerülnek ugyan elénk, de átlépjük őket, vagy rájuk hágva csak annál magasabbra emelkedünk általuk. Ha közben meg is botlunk egyszer-másszor, vagy el is esünk, fölkelve csak annál gazdagabb tapasztaltsággal haladunk tovább. És egy év múlva emelt fővel, győzelmesen érkezünk meg egy újabb állomáshoz, tudva, hogy hová törekszünk és tudva, hogy közelebb jutottunk a célhoz.

Ki tudná nekünk ezt az utóbbi lehetőséget biztosítani, és ki tudná elhárítani felőlünk az előbbinek szívünket szorongató veszedelmét? Alapigénk éppen erre a megbecsülhetetlen szolgálatra vállalkozik. Az apostoli írónak van biztos tanácsa, amelyet útravalóul felajánl nekünk. „Igyekezzetek inkább a ti elhívástokat és kiválasztatásotokat erőssé tenni; mert ha ezeket cselekszitek, nem ütköztök meg soha."

Nézzük meg közelebbről: miben kínálja alapigénk az óhajtott biztonságot?

I.

„Igyekezzetek" – úgymond, és ezzel erőteljes felszólítást intéz az akaratunkhoz. De rögtön kitűnik, hogy ennek a felszólításnak vannak előfeltételei, amelyek nem a mi akaratunktól függenek. „Igyekezzetek a ti elhívástokat és kiválasztatásotokat erőssé tenni", – ehhez az szükséges, hogy meglegyen az elhivatásunk és a kiválasztatásunk. Ez pedig nem a mi hatalmunkban áll, hanem egyedül Istenében.

Tagadhatatlan igazság ez már akkor is, ha csak felületesen vesszük a dolgot, és „elhivatás” alatt azt értjük, amit a református hittan a „külső elhivatás” nevével szokott körülírni. Vajon a magunk „igyekezetének” köszönhetjük-e, hogy külsőképpen is egyáltalán eljutott hozzánk az Isten hívó szava? Rajtunk fordult-e meg, hogy a keresztyén egyház világban születtünk meg, ahol zsenge gyermekkorunktól fogva elhangzott felénk, és később is újra meg újra felkeresett s állandóan a fülünkbe zeng az Evangélium, – nem pedig valahol Afrika ingoványos őserdőiben, vagy Polinézia elhagyott szigetcsoportjain, ahol talán még hírből sem tudnánk máig sem, hogy Krisztus eljött erre a világra, s az Atya szívéből csodálatos meghívást hozott az embereknek?

Hátha még a dolognak arra a rejtelmesebb és lényegesebb oldalára fordítjuk a figyelmünket, amit az előbbitől megkülönböztetve „belső elhívásnak” szoktak nevezni hitünknek régi tanítómesterei! Emlékezzél csak vissza: arra a hívogatásra, amelyet hívő szülők bizonyságtételéből, vagy a szószéki igehirdetésből, vagy Isten tudja, honnan és hogyan, olyan sokszor hallottál, egyszer valamikor megmozdult valami odabent a lelkedben. Megértetted, hogy ez az üzenet valóban neked szól. Az Evangélium mennyei levelén felismerted a címzést: a te nevedet viselte. Mintha egyenesen hozzád is odalépett volna Jézus, mint egykor a halászokhoz, és azt mondta volna: „Kelj fel, és kövess engem!” – és te nem néztél körül, hogy vajon kihez is szól a hívás, mert tudtad, hogy most rólad, éppen rólad van szó. Amikor a kereszt tövében álltál, a töviskoszorús főről nyílegyenest a szívedbe fúródott egy soha el nem felejthető tekintet, amely azt mondta: Ez a te bűnöd miatt és a te örök üdvösségedért elszenvedett áldozat! – Ilyenkor élted át az igazi „elhivatásodat”. De az ilyen élményeket nem mi szerezzük magunknak. Nem megrendelésre jönnek. Hanem titokzatosan, a Lélektől, aki fú, ahonnan és ahová akar, és mi csak a zúgását halljuk és boldogan tárjuk ki elébe a lelkünket, hogy átjárhassa.

Aki elnyerte ezt az „elhivatást”, az tudja azt is, hogy mi a „kiválasztás”. Érteni – nem érti, sőt mennél tovább él, annál kevésbé érti, de tudja. Mélységes titok marad előtte, hogy miért részesült éppen ő abban a kiváltságban, hogy az Isten személy szerint megszólítsa, reátegye a kezét, megragadja, és magához vonja az emberek nagy tömkelegéből. De azt tudja, hogy az Isten nem szeszélyes ötletek szerint, vaktában jár el, hanem örök végzései és rendelései szerint. S ezért kimondhatatlan hálával ismeri fel, hogy ő is a kegyelem örök tanácsába volt belefoglalva, az ő neve is bele volt írva az élet könyvébe, ő is öröktől fogva oda volt számlálva a „kiválasztottak” közé.

Ezek valóban nem a mi „igyekezetünktől” függő dolgok.

II.

De itt következik mármost az a felhívás, amellyel az apostoli intés a mi „igyekezetünket” akarja fölindítani. Ezt az „elhivatásunkat” és „kiválasztatásunkat”, ha egyszer a birtokába jutottunk, „igyekeznünk” kell mennél inkább „erőssé tenni”. Jobban mondva (biztosan így érti az apostol is) nem az „elhivatásunkat” és „kiválasztatásunkat”, – mert az nem lehet erősebb vagy gyengébb; az Istenben megdönthetetlen erővel áll öröktől fogva mind örökké, – hanem inkább az „elhivatásunk” és „kiválasztatásunk” *tudatát* önmagunkban. Mert ez a tudat lehet sokféle, – az egyiknél erős, a másiknál gyenge, és ugyanannál az embernél is néha erős, néha gyenge. Van úgy, hogy alig pislákol, mint az olaját már-már fölemésztett mécses, amely alig bír még valahogy megküzdeni a kétségek éjszakájával. Van úgy, hogy lobog, mint a fáklya, és messze világít másoknak is, akik keresik az utat a sötétben. És van úgy, hogy ragyog, mint a fényes nap, amely a homálynak utolsó foszlányait is messze űzi, és meg sem tudjuk már érteni, hogy hogyan lehetett előbb még éjszaka.

Nos, hogy „igyekezzék”, mit tehet az emberi szív, hogy el ne homályosodjék az ő „elhivatásának” és „kiválasztatásának” egyszer már kigyulladt tudata? Hogyan táplálhatja, fejlesztheti, erősítheti?

Mindenekelőtt azzal, hogy mindig újra elébe áll az isteni üzenetnek, amely „kiválasztatásáról” hírt hoz neki, és annak betöltésére „elhívja”. Hadd vésődjék bele a lélekbe ez a szózat egyre mélyebben! Hadd kerítse hatalmába az öntudatunkat egyre teljesebben! Drága alkalom erre minden óra, amelyet akár a hívek gyülekezetében, akár csendes magányunkban a felnyitott Biblia mellett eltölthetünk. Aki nem él vele, ne csodálkozzék, ha távolodik tőle az égi üzenet, és már-már alig hallható, elhaló, távoli harangszóként érkezik el megfeszítetten figyelő füléhez! Legyen gondunk rá, hogy „lakozzék közöttünk az Isten beszéde bőségesen”, és akkor mindig újra bizonyosságra változik a bizonytalanságunk: Isten kiválasztott, Isten hív!

Legyen azután ez a figyelmezésünk az onnan felülről jövő szózatra olyan készséges, hogy valójában az egész lelkünk kitáruljon elébe. Ne csak hallgassuk, amit mond, hanem a hitünknek mind a két kezével utána kapva ragadjuk is meg. Ez az az erőkifejtés, az az „igyekezet”, amelyet úgy hívunk, hogy: imádság. Mert hiszen igazán imádkozni nem annyit jelent, mint a magunk akaratát érvényesíteni próbálni az Istenével szemben, alkudozni Ővele, rábeszélni Őt valamire, amit Ő nem akarna; hanem éppen ellenkezőleg: alázatosan, de erőteljesen „igent és ámént” mondani az Ő szavára. Az imádság a mi feleletünk az Isten üzenetére; a lelkünk minden vágyának belesimulása az Ő tudtunkra adott gondolataiba; a mi életünknek egyre tisztább hozzáhangolása ahhoz, amit Ő magáról megjelentett nekünk. Az ilyen imádság természetesen nem szavak és formulák dolga. Az életünk maga, összefüggő egészében, kell, hogy fölzengjen az ilyen imádságban, – visszhangként arra, hogy Isten „kiválasztott” és „elhívott”. De mennél inkább a szív mélyéről fakad ez az imádság, annál „erősebbé” lesz általa „kiválasztott” és „elhívott” voltunknak tudata.

Ebben az „igyekezetünkben” sok ellenség állja ez az utunkat. A szívünk restsége, önző kívánságaink, tisztátalan indulataink – mind ellenünk támadnak, és a szemünkbe kacagnak: „Miről nem álmodozol” – mondják – „Te az Isten üdvösségre elhívott, kiválasztott embere volnál? A miénk vagy! A mi hatalmunkban van az életed! Bűnös vagy!” Azután megkörnyékeznek ennek a romlásába rohanó világnak a kísértései, és ők is csúfot űznek velünk: „Te sem vagy jobb másoknál! Elragadunk mindenkit, és téged is a többiekkel együtt!” Minderre nekünk csak egy feleletünk lehet: életre-halálra való küzdelem minden bűn ellen, akár a magunk lelke rejtekeiből, akár a külső világból keljen is fel ellenünk. Már maga az eltökélt ellenállás is, amellyel „nem”-et mondunk a kísértésnek, hát még egy-egy, a bűn fölött kivívott győzelem, egy-egy elfojtott gonosz indítás, egy-egy sikeresen véghezvitt jó elhatározás, – mind azt az édes jutalmat termi meg, hogy „erősebbé” lesz általa az „elhivatásunk” és „kiválasztatásunk” tudata.

Ezt az elszánt „igyekezetet” írja tehát elénk az apostoli intés. Az új évnek küszöbén is erre kell fogadást tennünk, – hogy az Igével szorgalmatosan élünk, hogy az imádságban meg nem restülünk, hogy lankadatlanul vívjuk a keresztyéni élet harcait, – ha el akarjuk nyerni a felajánlott biztonságot a jövőnek titkos esélyeivel szemben.

III.

Nincs-e igaza az apostoli útmutatásnak?

Voltaképpen azt mondja nekünk, hogy a jövendő sorsunk nem attól fog függeni, hogy mi történik velünk, hanem attól, hogy milyen lélekkel fogjuk fogadni azt, ami velünk történik. Nem az útnak minősége fogja eldönteni, hogy valaki el fog-e terülni vándorlása közben, vagy

pedig „soha nem fog megütközni”. Csak legyen „erős” benne az „elhivatás” és „kiválasztatás” bizonyossága, és akkor nem kell féltenünk az útnak semmilyen alattomos veszedelmétől. Lehet nyomorultul elbukni a legsimább úton is. És lehet szálegyenesen végighaladni a leggyötrőbb nehézségekkel telehintett úton is. Lehet szerencsétlenül vergődni a legszerencsésebb külső körülmények közepette is, és lehet diadalmaskodni az élet legnyomorultabb gátlásai fölött is. Minden azon fordul meg: él-e az emberben „elhivatásának” és „kiválasztatásának” „erős” tudata?

Olyan sok izgató kérdés telepszik ránk az újév határmezsgyéjén. Egészséget hoz-e, vagy betegséget? Sikerre viszi-e a terveinket, vagy kegyetlenül keresztülhúzza-e? Víg társaságban folytathatjuk-e vándorlásunkat, vagy fájó magányosságban kell-e utunkat rónunk? Napsütés fogja-e bearanyozni a tájakat, vagy unott, nyomasztó borulat alatt kell-e továbbvergődnünk? Ki tudja? De miért izgatna mindez minket? Nem fontos! Egyetlen fontos kérdés mered csak elénk az új év titokzatos arcáról: hogyan állunk az „elhivatásunkkal” és „kiválasztatásunkkal”?

Akiben nem él ennek tudata, az a nagy világ szeleitől céltalanul sodort, ide-oda hányódó hitvány porszemnek kell, hogy érezze magát a legjobb sorsban is. De aki bizonyos a felől, hogy „elhivatott” és „kiválasztatott”, az Isten kezében tudja magát mindenkor; meg van győződve, hogy az a hatalom, amely lenyúlt érette és megragadta, keményen fogja és megtartja, még ha minden megrendülne is alatta és körülötte; mélységesen érzi, hogy az élete Istennek drága, és Őneki megvannak vele a céljai, – mindegy, hogy milyen utakon és módokon vezeti is azok felé. Ha betegágyhoz bilincselve is, ha összeomlott tervek romhalmazán át is, ha az ínségnek sötét mélységeiben, ha árvaságban és gyászban, – elégséges tudnunk azt, hogy változatlanul szól hozzánk az „elhivatás”, és diadalmasan beteljesedik a „kiválasztatásunk”.

„Nem ütköztök meg soha!”

*

Nemrégiben ünnepelte a keresztyén világ Bunyan Jánosnak, a „Zarándok Útja” című nagyszerű allegória írójának három százados emlékezetét. Akik olvasták a keresztyén életnek ezt az álomlátásba öltöztetett megkapó rajzát, bizonyára mind emlékeznek egy fejezetére. Amikor a zarándok, „Keresztyén”, elérkezett a kereszthez, amely előtt vállairól lehullt a bűnnek görnyesztő poggyásza, és eltűnt egy sötét mélységnek a torkában, három égi alak jelent meg neki, és különböző ajándékokkal látta el őt útjának folytatására. A harmadik, aki mintegy a többiek ajándékait is betetőzte, mint legdrágább kincset, egy pecsétes írást adott át neki azzal, hogy jól rejtse el a köntöse keblébe, s ha megérkezik a Mennyei Város kapujához, ott majd mutassa fel, és akkor bebocsáttatást fog nyerni. Keresztyén megfogadta a szót, és további útja során nem egyszer új erőt merített abból, hogy elő-elővette az írást, és olvashatta benne zarándokútja végső sikerének a biztosítékát. De egyszer, amikor az „Akadály dombján” küszködött fölfelé, megtörtént vele, hogy egy kies lugasban, amely az utasok enyhületére állt a domb oldalán, megpihenve elnyomta a fáradtság álma, és e közben észrevétlenül kihullott kebléből az írás, és elgurult a lugas bokrai közé. Felébredve továbbindult a nélkül, hogy veszteségét észrevette volna. Nem sokára két útitárs csatlakozott hozzá: „Félénk” és „Bizalmatlan”. Társalkodásuk csakhamar beoltotta az ő lelkébe is a kételyek mérgét. Már-már ingadozni kezdett a hite: jól tette-e, hogy elindult erre az útra, el fogja-e érni az óhajtott célt? Elő akarta venni a pecsétes írást, hogy mint máskor, megnyugtassa vele a lelkét, – de az írás nem volt sehol sem. Nem volt más hátra, vissza kellett fordulnia, hogy megkeresse. Végül a lugasnál nagy boldogan rátalált. Új erővel haladhatott most már tovább. De figyelmetlenségének megadta az árát: az elvesztett idő miatt hamar leszállt reá az alkonyat; aznap már nem érhette el a remélt állomást, és a beállt sötétségben sok nehéz félelemmel kellett megküzdenie, amitől különben megkímélhette volna magát.

Ez a történet is azt mondja el, amit alapigénk hirdet. Kárba vész ez az új esztendő, kárba annak minden hónapja és napja, amelyet úgy fogunk átélni, hogy nem lesz nálunk „elhivatásunk” és „kiválasztatásunk” pecsétes levele. A végéhez érkezve siratni fogjuk a hiába elszállt időt, és csak azért leszünk még hálásak, hogy még egyszer újra kezdhetjük az elhibázott utat, – hogy, ha megbotlottunk és elestünk is, még egyszer újra felkelhetünk.

Ilyen szomorú kárvallástól mentsük meg ezt az új esztendőt! Isten nyújtja felénk a pecsétes okmányt. Zárjuk jól a szívünkbe! Teljes „igyekezettel” szorítsuk magunkhoz, és soha álom ne nyomjon úgy el, hogy valaha kiejthessük a kebelünkből. Akkor „nem ütközünk meg soha”. És egyik esztendő a másik után elmúlván felettünk, végül megállhatunk majd a célnál: a kapuban, ahol megnézik az írást, és írva találják benne, hogy „elhívottak” és „kiválasztottak” vagyunk. Ugyebár, így csakugyan nem bizonytalan már előttünk a jövendő?

***

Orvosság a félelem ellen

(1944. január 1-én.)

Lectio: I. Ján. 4, 14-21.

Textus: „A szeretetben nincsen félelem,
sőt a teljes szeretet kiűzi a félelmet”.
I. Ján, 3, 18.

Valljuk meg őszintén, – tegnap esti óévi elmélkedésünkben is megvallottuk – mindnyájunkban van félelem, amint belenézünk a ránk virradt új esztendő titkaiba. Kisgyermekedet kézenfogva visszaránthatod és biztosabb, távolibb helyre vezetheted onnan, ahol két tagbaszakadt és nekidühödött ember egymásnak esik az utcán. De amikor, mint előre látható, dübörögni és porzani fog a világ ebben az esztendőben a döntő mérkőzésre összecsapó óriás világhatalmak tusájától, ki veti közbe magát egy olyan, az útjukban lábatlankodó kis nemzet épségben maradásáért, mint amilyen a miénk? Ha Isten csodája volt, hogy eddig is aránylag sértetlenül maradtunk, s inkább nézők lehettünk, mint szenvedő részesek ebben a páratlanul nagyra nőtt és elmérgesedett háborúban, most attól félünk mindnyájan, hogy az új évben megszűnik ez a kiváltságos helyzetünk.

Nem szégyen ezt megvallani. A félelem még nem gyávaság. „Ha te úgy félnél, mint én, fiam, már régen megfutottál volna innen!” – mondta a tiszt a roham előtt, amikor bakája megjegyezte: „A hadnagy úr is reszket?” Maga a félelem nem esik még erkölcsi elbírálás alá. Olyan lelki jelenség, amely egyszerűen tényként lép fel, mert bizonyos körülmények vagy hatások kiváltották. Erkölcsi elbírálás alá az esik: mit csinál az ember ezzel a benne felbukkanó érzéssel? A gyáva ember azért érdemel megbélyegzést, mert átengedi magát a félelemnek, s az eluralkodva felette, az ő egész magatartásában megtermi dicstelen gyümölcseit. De az ember szembe is szállhat a félelmével, hogy ne az határozza meg magatartását. Arra igyekezhet, hogy leküzdje, és elfojtsa a félelmét. És nyilvánvaló, hogy ez a mi dolgunk is, amint szemtől-szembe állunk az új esztendő félelmes lehetőségeivel.

Ebben lehet nekünk hathatós segítségünkre alapigénk, amely éppen a félelem ellenszeréül kínálja nekünk a szeretetet. Szeretet és félelem, azt mondja, olyan ellentét, mit tűz és víz. Vagy az egyik, vagy a másik hatalmasodik el bennünk. Mennél több szeretet, annál kevesebb félelem. És ha „teljes a szeretet”, akkor egészen eltűnt a félelem. „A szeretet kiűzi a félelmet.”

I.

Nyilvánvaló, hogy az Isten iránt való szeretetről van szó. Az emberek iránt való szeretetről nem mondhatna ilyet az Ige. Hiszen arról azt kell mondanunk, hogy éppen ellenkezőleg: mennél több szeretet, annál több félelem. Aki senkit sem szeret, hanem csak a magányos élet könnyű poggyászával járja az élet országútját, az ilyen csavargó léleknek a saját bőrén kívül nincs mit féltenie. A szeretet által ellenben úgy kiszélesedik az életünk, úgy benne élünk a hozzátartozóinknak, a baráti körünknek, az egyházi és nemzeti közösségünknek az életében, hogy a veszedelmek támadási felülete beláthatatlanul kiterjed. Sokan vannak, akik drágák nekünk, és sok minden van, ami drága nekünk. S ezért a szeretetért nem hogy megfogyna, hanem csak megsokszorozódik bennünk a félelem.

Az Ige szem előtt tartja az ilyen szeretetet is. Sőt, amint elolvastuk az egész szakaszt, amelyből alapigénket vettük, hallhattátok, milyen nagy súlyt helyez Istennek arra a

„parancsolatára”, amely megköveteli, hogy ki-ki „szeresse az ő atyjafiát”. De ezt az emberek iránti szeretetet úgy tekinti, mint megnyilvánulását, következményét, és ezért ismertető jelét egy másfajta szeretetnek: az Isten iránt valónak. És erről hirdeti, hogy: „a szeretetben nincsen félelem”.

Ebből az tűnik ki, hogy félelem alatt is az Istentől való félelem értendő itt. Isten az, akit vagy szeret az ember, vagy fél tőle. Ne gondolja senki, hogy ez elvezet most bennünket a tárgyunktól, s valami olyan kegyes elmélkedés mezejére terel, amelynek semmi köze nincs már a lelkünket nyugtalanító mai valóságokhoz. Mert, ha jól meggondoljuk, az a félelem, amely bennünk ez új év küszöbén megszólal, nem az Istentől való félelem-e? A legtöbben persze nem így nevezik. Félnek az események szükségszerű kifejlésétől, félnek a világbeli nyers erők kegyetlen játékától, félnek a sors könyörtelenségétől és a végzet megmásíthatatlanságától. És így tovább. De hiszen mindenek mögött Isten rejtőzik, aki mindeneket igazgat! Alapjában véve Őtőle félünk mindnyájan. Akik kerülik az Ő nevének említését, éppen azt árulják el ezzel, hogy olyan félelmes szörnyetegnek sejtik, aki nem is érdemli meg az Isten nevet.

Nem is csoda! Isten, aki e világ történései mögött rejtőzik, valóban félelmes Titok. És a tőle való ösztönös rettegés alól semmi sem szabadítana meg bennünket, ha Ő maga a titok homályából elénk nem lépett volna, és Jézus Krisztusban meg nem jelentette volna magát nekünk. Azóta is ennek alapján lehetséges egy másik magatartás Őiránta: nem félni tőle, hanem szeretni Őt. Szeretni Őt – „mert Ő előbb szeretett minket”. Jézus Krisztus hallatára és láttára elcsendesednek az emberi szív ősfélelmei. Reásugárzik az Isten örök szerelme, és viszontszeretetre melengeti fel érzéseit. Akiben pedig kivirágzott az Isten iránti szeretet csodavirága, az nyugodtan tud már szemébe nézni a világ fenyegető rettentéseinek. Ha nem érti is, hogy Isten miért igazgat mindent úgy, ahogy az a szemünkbe tűnik, annyit mégis tud, hogy Isten mindig szereti Őt. Istent szeretni annyit is jelent, mint bízni Istenben akkor is, amikor nem értjük Őt. Tehát: tudni, hogy akkor is áldott és jóságos célokat munkál velünk, amikor a látszat teljességgel ellene mond ennek. És így: „a szeretetben nincsen félelem”.

A félelemnek ezt a hathatós ellenszerét sehol nem nyerheti el az ember, csak Jézus Krisztus kezéből. Másutt találhatsz a változhatatlanba való bölcs beletörődést, a kegyetlen valóságtól való áhítatos elvonatkozást, a végzet rideg fensége előtt való néma leborulást. De azt a boldog bizakodást, hogy „akik az Istent szeretik, azoknak minden a javukra van”, csak Ő adja meg. Mert Ő tanít meg Istent úgy szeretni, hogy ettől elmúlik minden félelmünk.

II.

Van az Isten iránt való szeretetnek más köze is a mi szívünk félelmeihez. Nem csak bizalomra késztet Isten iránt, hanem a magunk megtagadására és odaadására is. Az Isten iránt való szeretetben felolvad a magunkkal való törődésünk és a magunk akaratának a mindenek fölé helyezése, – és ezzel elszárad a félelemnek fő forrása. Hiszen, ha valakit igazán szeretünk, annak a kedvéért, sőt annak a kezéből mindent el tudunk viselni készségesen!

Így van ez már a mi földi viszonylatainkban is. Sokszor, amikor egy-egy ifjú pár megáll előttem a házassági eskü letételére, különös kérdések ébrednek bennem. Csakugyan komolyan veszik, amit az esküben mondanak? „Sem egészségében, sem betegségében, sem boldog, sem boldogtalan állapotában, hűtlenül el nem hagyom”. Hátha szavukon fogja majd egyszer az élet? Hátha az, akitől a sorsuk szépséges kiteljesedését várják, egyszer csakugyan nehéz teherré válik rajtuk, és házasságuk a szenvedéseknek előre nem látott hosszú, keserves próbáinak a forrása lesz? Nem fogják-e akkor azt mondani: ha ezt előre láttam volna, visszariadtam volna tőle? Vagy nem keresik-e akkor még utólag is az odábbállás útjait és módjait? Minden azon fordul meg: szívből, őszintén, igazán hangzott-e el az esküjüknek az elején az a nagy

szó: „ezt a nőt, ezt a férfiút... szeretem”? Ha ez nemcsak annyit jelentett, hogy: kedvelem, vagy: tetszik nekem, vagy akár: szerelmes vagyok bele; ha valóban az egymás iránti szeretet megvallása volt, akkor nincsen baj! A szeretet azért szeretet, mert nem a maga kényelmét, élvezetét, hasznát és előnyét keresi, hanem annak a javát, akit szeret, – még ha ez a saját megáldoztatását jelenti is sok tűrésnek, lemondásnak, szenvedésnek az oltárán. Ezért „a szeretetben nincsen félelem”, csak mindenre kész odaadás.

A régi idők kálvinistáiról azt mondogatták gúnyos bírálatként, hogy: „az Isten dicsőségéért készek volnának akár el is kárhozni.” Ebben valóban mosolyra késztető a benne rejlő logikai képtelenség, mert hiszen az, aki olyan hódolattal csüng az Isten fenségén, hogy ha az Ő dicsősége úgy kívánná, még az elkárhozást is boldogan vállalná Őérette, az éppen az Isten előtti ilyen elragadtatott hódolatában az üdvösség birtokosa, és nem lehet a kárhozat martaléka. De egyébként ez az elmeskedő bírálat csak a legnagyobb dicséretként fogható fel. Csak az marad rejtélyes, hogy ugyanazok a bírálgatók hogyan mondhatták ugyanezeket a kálvinistákat rideg és száraz lelkűeknek? Hiszen más szavakkal azt állapították meg róluk, hogy bennük „teljessé lett a szeretet” Isten iránt! Istenhez való viszonyukban mellékessé vált számukra az, hogy milyen áldásait nyerhetik el, és milyen nyereségük lehet belőle. Még az a kérdés is alárendelt helyre került az ő szemükben, hogy hogyan juthatnak el az üdvösségre. Nem Istent akarták a maguk javára biztosítani, hanem maguk akartak életükben és halálukban az Isten dicsőségére gyújtott szövétnekként elégni.

Ez az a „szeretet”, amely ha „teljessé lesz, kiűzi a félelmet”. Ez az az Istennel kötött szövetség, amely nemcsak a jó napokra szól, hanem életre-halálra. Aki így szereti Istent, az válságos, nehéz napok jöttével sem fogja felmondani neki az egyességet, mert az nem olyan szerződés-féle, amelyben a maga kockázatmentes hasznát kereste, hanem a magával nem törődő, feltétlen odaadás elkötelezettsége, amely ámént mond az Isten akaratára minden körülmények között.

Ez a szeretet „kiűzi a félelmet” a mi szívünkből is. Ha Isten a mi testünkön át akarja kivívni az Ő győzelmét, hát hadd jöjjenek az Ő ítéletei! Múltak felgyülemlett bűneiért hadd teljesedjék be a mi nemzedékünkön az Ő haragja, és hadd legyünk példa az utánunk jövők számára, hogy megszégyenülésünkből okulva alázatosabban és engedelmesebben szolgálják majd Istent ezen a földön! Csak az fél, aki magát szereti, és minden egyebet is csak úgy szeret, mint a magáét. Ha Istent szeretjük, és Őérette szeretünk egyebeket is, akkor mindenre felkészült lelki nyugalommal nézhetünk elébe az elkövetkezendőknek!

III.

De megvan-e bennünk ez az Isten iránti szeretet? Nem rúgtuk-e ki a lábunk alól a valóság talaját, és nem szálldosunk-e képzelt magasságokban, amikor erről beszélünk? Persze, hogy meg kell vallanunk az igazat: azért vagyunk tele félelmekkel, mert nem szeretjük Istent úgy, ahogy alapigénk azt elénk írja. És hiába határoznánk is el, előre tudjuk, hogy ez az Isten iránt való szeretet nem gyulladhat szívünkben olyan nagy lángra, egyik napról a másikra, hogy „teljessé” legyen bennünk. Ezért, ha hozna ránk ez az esztendő nagy csapásokat, el kell ismernünk, azok megérdemelt ítéletként sújtanának bennünket is, mint akárki mást. Felrémlő látomásukból is kizendül már felénk Istennek velünk szemben kimondott elégedetlensége. Adósai vagyunk neki azzal a teljes szeretettel, amellyel tartoztunk volna mindig. Ezért morajlik a látóhatáron feltűnő viharfelhőkből az Ő ellenünk szóló ítéletének a mennydörgése!

Bűnös voltunkban gyökerezik valóban minden félelmünk. De nézzétek, van az Isten iránt való szeretetben ez ellen is orvosság, mert ebben a szeretetben, ha még oly fogyatékos is, megvan a bűneink bocsánatának a bizonyossága is. Az alapigénk előtti vers ezt mondja: „Azzal lesz

teljessé a szeretet közöttünk, hogy bizodalmunk van az ítélet napjához." Vonatkozik ez az ítéletnek arra az utolsó napjára, amelyen Isten meg fog semmisíteni mindent, ami ebben a világban nem az Ő akarata szerint való. És vonatkozik az olyan napokra is, amelyeknek rémségeiben Isten olykor-olykor ízelítőt ad a világnak az Ő eljövendő végítéletéből. Akik Őt szeretik, azoknak „bizodalmuk van": az utolsó ítélet nem fogja őket az örök kárhozatba taszítani, noha jól tudják: megérdemelnék; a földi történet során elkövetkező ítéletes napok sem dönthetik őket az Istentől való elvetettség sötét mélységeibe, noha jól tudják, hogy erre is rászolgáltak. Honnan van ez a „bizodalmuk az ítélet napjához"? Az Ige így magyarázza: „mert amint Ő van, úgy vagyunk mi is e világban". Vagyis: Isten joggal perbe szállhatna velünk, mint kikerülhetetlen Ellenfelünk, de Ő ugyanakkor mégis egy oldalon áll velünk. Jobban mondva: maga mellé, magával egy oldalra fogadott bennünket, közösséget vállalt velünk, és közösséget teremtett maga közt és mi közöttünk. Mi nemcsak ehhez a világhoz tartozunk, amelyen beteljesedik az Ő ítélete. Mi Őhozzá is tartozunk, s amint Ő fölötte áll a világ elmúlásának, „úgy vagyunk mi is e világban": az ítélet hullámai minket sem nyelhetnek el.

Ha csak egy kicsiny szikrája van is bennem az Isten iránt való szeretetnek, ez már annak a bizonysága, hogy Ő belém oltott valamit az Ő tulajdon lényéből, és a maga rokonává avatott ezzel. És ha könnyes fájdalmak között panaszkodom is amiatt, hogy olyan kevéssé tudom Őt szeretni, ez is csak annak a bizonysága, hogy megízleltem már az Ő szeretetének édességét, és azért kívánkozom annak kiteljesedésére. Tudom, hogy a legbenső, legigazabb énem az, amelyet az Ő újjászülő kegyelme teremtett meg bennem, és ezért sóhajtozom és nyögök a régi énemnek sok nyomasztó terhe miatt, amely amazt nem engedi teljes erejére kibontakozni. Távol élek Istentől, a magam bűnös életének hidegségében és sötétségében. De ezt is csak azért érzem gyötrelmes valóságnak, mert Isten igazában már nagyon közel vont magához, és, ha elborítva, elrejtve ég is bennem az Ő szeretetének meleget, fényt sugárzó lángja, de ég bennem, mert Ő meggyújtotta, táplálja, és őrzi ezt a belőle való tüzet!

Ezért lehet „bizodalmunk az ítélet napjához". Az véget vethet sok mindennek, de nem árthat ennek az Isten kegyelméből való legbelső életünk-magjának. Ami odaveszhet, az csak a külső burok. Nem kár érte. Ami összeomolhat, az csak a gerenda-állvány, amely mögött a tulajdonképpeni épület emelkedett. A végső ítélet napján is, minden részlet-ítélettartásban is, Isten csak azt hántja le az Őt szeretőkről, ami amúgy is elmúlásra van ítélve, hogy annál erőteljesebben kitáruljon az örökkévalóságra szánt lényeg: „úgy vagyunk mi is e világban, amint Ő van". A világ megítéltetése felett felragyog az Ő dicsősége, de kitündöklik egyúttal a mi megváltott életünk dicsősége is.

Ezért: bűnös szívünk minden félelmét is „kiűzi" az a szeretet, amely az Ő szeretetének visszhangjaként él bennünk.

*

Csak ennek az öröktől fogva való szeretetnek a sugárzásába kell hát odaállnunk. Csak el ne húzódjunk a Jézus Krisztusban reánk feljött tündöklő napnak a fényessége elől! Hadd költögesse, növelje, forrósítsa bennünk ennek az évnek minden napján a mi dermedt, nehézkes szívünkben az Isten szeretésének a lángját! Akkor ébredhetnek ugyan bennünk félelmek minden új napra való felkelésünkben, és minden új éjszakára való lefekvésünkben, de erőt nem vehetnek rajtunk. Békességünktől és bátorságunktól meg nem foszthatnak.

Ez az Isten újévi parancsa számunkra. Hiszen az Ő egész törvénye ebben foglaltatik benne: „Szeresd a te Uradat, Istenedet..." Tegyük hozzá újévi könyörgésünkképpen az Augustinus imádságát: „Uram, add meg nekem magad, amit tőlem követelsz!"

***

A kezdet és a vég

(1935. dec. 29.)

Lekció: Jel. 1, 1-8.

Textus: „Én vagyok az alfa és az ómega,
Kezdet és Vég, ezt mondja az Úr...”
Jel. 1,8.

Még nem azért gyülekeztünk egybe, hogy eltemessük ezt az esztendőt. De mindenesetre búcsúzni akarunk már tőle. Körülálljuk a halálos ágyát és tudjuk, hogy már meg vannak számlálva az órái. Utolsó, halódó lélegzete hallatszik már a csendben és nemsokára beköszönt a vég. A helyébe pedig következik a friss utód. „Meghalt a király! Éljen a király!” – kiáltották valamikor Párizs utcáin. Így fogjuk nemsokára gyászolni az eltűnt ó-esztendőt, s ugyanabban a percben ünnepelni az érkező újat. Ünnepélyes dolog lesz bizonyára most is, mint már annyiszor életünkben, – búcsúzni a régitől és először találkozni az újjal. Különös varázsa van az esztendők határánál való megállásnak. Megragadja a lelket, lesújtja s egyben fel is emeli. Ne kicsinyeljük ennek a határállomásnak a komoly jelentőségét!

De most, még néhány napnyi távolságra tőle, mégis megvallhatjuk, hogy alapjában véve egészen mesterséges dolog az egyik esztendőnek a másiktól való ilyen elhatárolása. Egyszerűen csak konvenció, évszázadokkal ezelőtt kialakult szokás, hogy december 31-én zárunk és január 1-én kezdünk egy-egy évet. Alakulhatott volna a közszokás másképpen is, és csakugyan ismert az emberiség a múltban és ismer itt-ott ma is más időszámítást.

Mert amikor december és január között éjfélkor tizenkettőt üt az óra, igazában nem történik semmi nevezetes. Meglehet, hogy valahol egy letompított fényű betegszobában éppen akkor hunyja le szemét egy nagybeteg, és amikor utolsót kondul a torony órája, átadja lelkét Teremtőjének. Itt valóban lezáródott valami. Vagy meglehet, hogy ugyanabban a pillanatban szüli világra egy anya a gyermekét, talán egyszerű közkatonának az élet légiói számára, talán olyan üstökösnek nemzete egére, amilyen egy ilyen éjszakán Petőfiben született meg. Ez mindenesetre valóságos, komoly kezdet beköszöntése. De az ilyen befejezéseknek és kezdéseknek vajmi kevés közük van az óra ütéséhez. Az a vég is régóta készülhetett már és mindenképpen bekövetkezett volna. Az a kezdet is régen csírázott már az anyaméhben, mielőtt a világba belépett, és éppúgy belépett volna a világba, ha a naptár és az óramutató egészen más időt jelzett volna is.

Valahol mégis határokat kell vonnunk az idő mezején. Meg kell jelölnünk pontokat, ahol az életnek egy-egy részét lezárjuk s egy másikat elkezdünk. Ünnepélyes pillanatok azok, amelyekben az élet egy-egy soha vissza nem térő szakaszára pontot teszünk s egy másikat veszünk sorra. De aki csak ilyen véget és csak ilyen kezdetet ismer, aki az életet, hogy valamennyire áttekinthető legyen, csak ilyen mesterséges darabokra elosztva tudja maga előtt látni, milyen szánandóan szerencsétlen ember az! Aki csak úgy tud magának számot adni sorsáról, hogy megállapítja: most megfutottam pályámnak egy évvel ezelőtt kezdett szakaszát, s most elindulok egy év múlva lezáródó másik szakasza felé, üres annak az embernek a lelke! Nincs az ilyen ember életének igazi értelme!

Hasonlatos az ilyen ember ahhoz az olvasóhoz, aki lapszámra fogyasztja a könyvet. Képzeljetek valakit, aki azzal dicsekszik, hogy ma elolvasott 20 lapot! Kezdte a 31.-en fenn a bal sarokban és végezte az 50.-en lent a jobb sarokban! Holnap pedig ugyanúgy el fog olvasni

megint 20-at! Csakugyan, a könyvek lapokra vannak osztva. De jól tudjuk, hogy ez egészen mesterséges beosztás. Tisztán nyomdatechnikai kérdés, hogy a szövegben hol kezdődjék és hol végződjék egy-egy lap. Aki nemcsak betűket és szavakat, hanem magát a könyvet akarja olvasni, annak értelmét akarja megragadni, az úgy suhan át az egyik lapot a másiktól elválasztó határokon, mintha ott nem végződnék és nem is kezdődnék semmi.

Vagy képzeljétek el azt a zenészt, aki büszkén számol be arról, hogy egy zeneműből eljátszott kétszáz taktust, legközelebb pedig majd folytatja a következő kétszázzal! Vannak taktusvonalak, kell is hogy legyenek. De aki a zenének az értelmét, a lelkét keresi, nem számolgatja őket, mert tudja, hogy a dallamok úgy áthúzódnak felettük, mint a szelek járása, vagy a madarak röpte a határsorompók fölött.

Aki könyvet értelmesen olvas, aki zeneművet értelmesen élvez, az komolyabb kezdeteknél indul el és valóságosabb befejezéseknél pihen meg. Címlapja kell, hogy legyen a könyvnek és utolsó lapja kell, hogy legyen, amelyre odaírható: „finis". Meg kell, hogy legyen a zeneműnek a kezdő akkordja, amellyel megzendül és a záró akkordja, melyben elnyugszik.

És nekünk is valóságos, komoly kezdetektől kell elindulnunk az életünkben és valóságos, komoly végezethez kell érkeznünk, hogy az egésznek értelme legyen. Hadd hangozzék ezért felénk alapigénk üzenete, amelyben maga az Örökkévaló így szól hozzánk: „Én vagyok az Alfa és az Omega, Kezdet és Vég!"

I.

Ha ezt a szózatot nem hallanánk, akkor ennek az egész nagy világmindenségnek amelyben élünk, nem volna számunkra értelme. Megoldhatatlan rejtélynek a labirintusa volna az egész, amelyhez hiányozna a kulcs; nem tudnánk, hogy a kusza vonal kifejtéséhez hol kell hozzáfogni és kibogozásával hova kell elérkezni. Bármint kutatnánk és vizsgálnánk is az értelmünkkel, – nem találnánk benne sem Alfát, sem Omegát, s így hogy rendeződhetne el az egész betűhalmaz értelmes sorozattá?

Ha visszafele haladva nyomoznánk, azt kellene éreznünk, hogy nincs megállás, nincs végső kezdethez érkezés sehol sem. Nem tudod elképzelni ennek a világegyetemnek olyan kezdetleges, nyersanyagszerű állapotát akárhány évmiriádnyi távolságban sem, hogy ott is ne kellene kérdezned: mi volt hát az előtt? Mert az értelmed azt mondja, hogy valamiből annak is elő kellett állnia! Ha meg előre nézel és a jövőt számítod ki, akkor sem tudod elgondolni a mindenségnek olyan végkifejlését, amelyről azt mondaná az értelmed: itt már álljunk meg, mert ezen túl nincs semmi! Tovább, tovább! Végnélküli horizontokban tárul ki előtted a jövő is, akármilyen legyen egyébként az elgondolásod róla.

Magában a világban nincs kezdet és vég, amely lezárná az egészet és értelmet adna neki. Csak a világon túlról, onnan felülről, az örökkévalóságból jöhet a szó: „Én vagyok a kezdet és a vég." Ő, akit értelmünk meg nem találhat, de aki megjelenti magát nekünk, ha szavára hallgatunk, átfogja örökkévalósága ölelésével a múltnak és jövőnek végtelenbe nyúló sorozatát, mint ahogy az ég aláhajlik a ködbevesző látóhatárra. Ő a kezdet, mert Őtőle jön, és Ő a vég, mert Ő felé halad a világ élete – s ezért van értelme.

Ha nem volna meg hitünknek az a bizonyossága, hogy Ő a Teremtő Isten és egyben Ő a világot céljai felé kormányzó Gondviselő Isten, akkor – hadd mondjam meg egészen nyersen – nem volna más az egész világmindenség, mint valami óriási szemétdomb. Nem azt értem ez alatt, hogy nem csillannának fel benne akkor is fényes értékek, szépséges drágagyöngyök, cizellált remekművek. De ezek is ott hányódnának s ott pusztulnának a többi lom között.

Mennél több értelme van egy-egy töredéknek, annál borzasztóbb volna az egész együttesnek gazdátlan összevisszasága, siralmas bitangjára hagyottsága.

De mert tudjuk, hogy Őtőle indult el minden, aki ennek a szédítően nagy, titokzatos mindenségnek élő Teremtője és kormányzó Ura, s mert tudjuk, hogy így felé is törekszik minden, akár tudva, akár nem tudva, – azért vagyunk bizonyosak, hogy nem őrült összevisszaság az, amit látunk, nem ostoba véletlen az, hogy mi emberek is itt vagyunk ebben a világban, és nem hiábavaló vergődés az, ha mi előre és felfelé törekszünk. Van valami mély értelme mindennek, van magasabb rendeltetése az embernek, van bíztató reménysége a mi küzdelmeinknek, – mert Ő a kezdet és Ő a vég!

Nem azt állítjuk, – hiszen nevetséges is volna –, hogy ez a mindeneken áthúzódó értelem előttünk mindig világosan kitárul. Sokszor egészen eltűnik a szemünk elől a fonál menete és csak összegabalyodott csomót látunk. Rejtélyek, számunkra megoldhatatlan rejtélyek, maradnak bőven. De ha a fonal kezdetét és végét Isten tartja a kezében, akkor Ő ismeri minden rejtélynek a nyitját. S nekünk elég annyit tudnunk, hogy van értelme annak is, aminek mi nem látjuk az értelmét. Megoldhatatlan kérdéseinket boldogan, vagy legalább is békességben rábízhatjuk arra, Aki maga a Kezdet és a Vég.

II.

De ugyanígy vagyunk mindnyájan a magunk kicsiny életével is, azzal a hajszálvékony, rövidke fonállal, amellyel ki-ki közülünk bele van sodorva a nagy mindenség életének az óriáskötelékébe. Az én sorsomnak s a te sorsodnak is csak az ad értelmet, ha Isten a Kezdet és a Vég, vagyis ha egyenként is Őtőle indulunk el és egyszer Őhozzá érkezünk meg.

Ezért azt kell mondanunk, hogy egy-egy ember voltaképpen akkor kezd élni, amikor Istennel kezd élni. Ami addig volt, az magában véve értelmetlen zűrzavar. Hiába születtünk bele ebbe a világba már akármilyen régen s hiába jegyezték fel a születésünk napját valamilyen tekintélyes jegyzékbe már évtizedekkel ezelőtt. Ez nem jelent komoly kezdetet. Ez csak egyszerű folytatás. Mint ahogy a tengerek színe alatt nőnek a korall-szigetek s azoknak szinte őserdőszerű rengetegén szakadatlanul fakadnak az új szemek, testi megszületésünkben is csak az emberiség nagy fája folytatja a maga növekedését. A hatalmas világtörzsnek egyik nagy ágán, amit nemzetnek nevezünk, annak is egyik kicsiny gallyacskáján, amit családnak nevezünk, kinőtt egy-egy új rügy. Csak folytatás vagy, – folytatás a családod, a fajtád, az emberi nemzetség életében. A nagy életfolyamatban egy új cseppnek a felszínre vetődése, nem több.

De amikor tovább haladva egyszer elérkeztél oda, hogy kivilágosodott előtted az Isten szeretete, aki Atyád neked; amikor belesugárzott a lelkedbe a Megváltó Krisztus arcáról az égi napfény és átjárta a lelkedet annak a tudatnak a melegsége, hogy nem vagy elfelejtett porszem ebben a nagy mindenségben, hanem számon tart és rád számot tart az Örökkévalóság Ura, a te Istened: attól kezdve megváltozott a helyzet. Megértetted, hogy egész életedről időknek előtte már Ő gondoskodott; Őneki megvoltak a tervei felőled, s miközben esztendeidet egymásután éled ebben a világban, nem történik más veled, mint amit Ő végzett el felőled örök atyai szívében.

Ez már komoly kezdet! Ettől kezdve élsz igazán! Ez az, amit a Szentírás nyomán úgy nevezünk: „újjászületés”. Az az élet, amely ezt megelőzi, csak olyan, mint amikor a zenekar zenészei hangolnak. Sok hang hallatszik, lehet a zengése nagyon színes, élénk, mozgalmas, – de milyen zavaros az egész! Nem illeszkednek egymáshoz, nincs bennük összhang, nem hallatszik ki belőlük zenei jelentés. Csak amikor a karmester megjelenik a színen és felemeli vezénylő pálcáját, attól kezdve szólal meg a mű. Amikor Krisztus által belenyúl Isten az

életünkbe és újjászüli azt, hogy benne minden az Ő dirigálásának engedelmeskedjen, – akkor simul össze az életünk sokféle hangja szépséges összhangba. Akkor mondhatja el az ember igazán, hogy most már él.

Vagy mint ahogy a postahivatalban üresen is futhat a távírógépből a szalag és voltaképpen kárbavész mindaddig, amíg a kattogó szerkezet nem kezdi el a jelek ráírását, hogy láthatóvá váljék egy távoli vidékekről jövő üzenet, – ugyanúgy üresen futhat az emberélet szalagja is sokáig. Kárbaveszhetnek hosszú évtizedek, amelyekben nem tudja az ember, hogy miért is él? Amíg egyszer aztán el nem kezdi az életet Istennel. Attól fogva az Isten örök gondolatai rajzolódnak ki benne. S így már megtalálta életének az értelmét.

Ugyanakkor megkapja az életünk a világos és határozott célját is, – mert Aki a Kezdet, ugyanaz a Vég is. Az is, ez is titokzatos előttünk. Megfoghatatlan dolog: hogyan futnak be életünkbe az Isten örök gondolatainak sínjei s hogyan emelik magukra az életünk vonatját, hogy végre vágányon lehessen. S megfoghatatlan dolog az is, hogyan érkezünk majd el ezen a sínpáron a végső állomásunkhoz. De annyit tudunk, hogy ott a végső állomásnál Isten vár ránk és az életünk egész rakományát Ő fogja átvenni. Ez lesz majd a vallomásunk, amikor elé érkezünk: „Uram, Te indítottál el, Veled kezdődött az igazi életem. Most itt vagyok, a pályát megfutottam. Ítélj meg engem. Te vagy a végső állomás, amelynél elpihenhetek!”

Nagyon jól tudjuk, hogy ebben a végső szembesítésben sok minden megítéltetik. Nincs okunk büszke bizakodással nézni elébe ennek a találkozásnak. De csak az vallhat kárt az ítéletben, ami mi magunkból való. De attól fogva, hogy Istennel kezdtük az életet, sok olyan aranyfonal szövődött bele, ami nem tőlünk, hanem Őtőle való. Ő végzi bennünk a maga munkáját bűneink ellenére is, véget nem érő hosszútűréssel. És ez az Ő műve megállja az örökkévalóság próbáját. Ami belőlünk való, azért orcánk pirulásával, megsemmisülten, alázatosságban járulunk majd színe elé. De bizakodva fogjuk mégis felemelni a tekintetünket Őhozzá, sőt dicsőítve az Ő nevét ujjongó örömmel visszük elébe az életünket: „Nézd, Uram, megvolt benne a Te ajándékod, megmutatkozott benne a Te segítséged! Amit Szent Lelked által elkezdtél, amit hűséges kegyelemmel ápoltál, tisztogattál, erősítettél, védelmeztél, – azt vajon most elvetnéd-e? Hiszen azért cselekedted és munkáltad mindezt, hogy most tökéletességre vidd! Örökkévaló kezednek utolsó simítása jöjjön hát, s aztán hadd foglaljak helyet dicsőségednek hajlékában, amelybe befejezett műveidet egybegyűjtöd!” – Ahol Ő a Kezdet, ott Ő a dicsőséges Vég is.

Így van meg az értelme egész küzdelmes, hányt-vetett földi sorsunknak.

III.

S ha egész földi életünket ebben a magasabb értelemben élhetjük végig, hogy Istentől elindulva végül Őhozzá érkezünk meg, – akkor ennek megvan a kihatása földi életünk minden legkisebb részletére is. Ha a Kezdetnek és Végnek e közé a két végpontja közé van kifeszítve az egész élet fonala, megfeszül és kiegyenesedik benne minden szálacska. Kapcsolj be a villanyáram két pólusa közé egy fémszálat, izzóvá lesz, de azért, mert minden egyes parányi darabkája is megérzi a rajta áthaladó áramnak az erejét és kitüzesedik tőle.

Hasíts ki az életedből egy olyan mesterségesen elkülöníthető darabkát, mint amilyen egy újév és óév által elhatárolt szakasz – és az is ünnepélyes és szent jelentőséget nyer, ha Isten volt a Kezdet és Ő a Vég is. Akik ezt az 1935. esztendőt Istennel kezdték és annak minden eléjük meredő bizonytalansága ellenére Istenre támaszkodtak, reménységüket Őbelé vetették és magukat boldog szolgálattételre Őneki ajánlották fel, azok most Istennel is végezhetik. Minden örömért hálát adhatnak Őneki. Minden veszteségükre és fájdalmukra vigasztalást

Őnála találhatnak. Minden elért eredményért Őt magasztalhatják. Mindenre, amit elmulasztottak vagy elvétettek, bocsánatot Őtőle nyerhetnek. Így ez az esztendő számukra sem üresen, haszontalanul, értelmetlenül folyt le az idő medrében. Egy eleven darabja volt ez az Isten örökkévalóságának. Rajta ott fénylik az Ő dicsősége. Mély értelmű ajándék volt. S nem adhatunk eléggé hálát neki azért, hogy – nekünk adta.

De vegyük az életnek szervesebben egymásba illeszkedő és szétválasztható részeit. Vegye az ifjú az ő iskoláztatásának időszakát. Vegye a felnőtt ember az ő házaséletének pályafutását. Vegye bárki az ő hivatalnokoskodásának útját, amelyre valamikor szorongó lélekkel rálépett s amelyen azóta verejtékezve haladt. Vagy vegyük szemügyre az életnek bármely különválasztható alkotórészét. Valamennyinek az ad igazi értelmet, emelkedettséget, nemességet, hogy ha Isten a Kezdet és Isten a Vég. Aki az új útra, – akár az iskola első osztályánál, akár a pályaválasztásnál, akár a házasságkötésnél, vagy akármi legyen is az, – úgy lép rá, hogy Istennel kezdi és abban a tudatban halad tovább hogy Istennel is fogja végezni, Őhozzá fog érkezni és Őneki fog számot adni, arra várhatnak útközben nehéz szakaszok, kemény próbatételek, de az utat mégis boldogan fogja végigjárni. Szent kiváltság lesz számára az útnak még a fáradalma és töredelme is. Lesz számára értelme a vándorlásnak, olyan értelme, amelyért érdemesnek érzi azt végigjárni s amelyért mindig újra hálát kell adnia Istenének.

Megtörténhet olykor, hogy egy-egy váratlanul vagy nem is váratlanul bekövetkező esemény teremt új helyzetet és szab új irányt az életünkben. Néha sorsunknak egy-egy fénylő ajándéka az, ami az ölünkbe hull és azt az érzést kelti, hogy voltaképpen új naptárra volna szükségünk mostantól fogva és másképpen kellene számlálnunk az esztendeinket ezután. Máskor elfátyolozott arcú félelmes idegenekként jelennek meg az életünkben olyan fordulatok, amelyeknek érkezésekor úgy érezzük, hogy el van vágva az egész addigi életünk s ami ezután még következhet, az annyira más, hogy talán sohasem fogjuk megszokni tudni.

De egy-egy ilyen életszakasznál is csak azt kell megtanulnod, hogy Isten a Kezdet és a Vég. Amikor egy-egy új helyzetbe állít bele, csak azt ne feledd, hogy Ő állít bele abba. Boldogságodat, mint valami drága tőkét, Ő bízza a kezedre, hogy sáfárkodj vele. Szívednek nagy fájdalmait Ő méri rád, mint valami nagy feladatot, hogy gyakorold magad és nevelődj benne. Tőle kapott kitüntetés az új helyzet mindenképpen, – arra való, hogy az Ő dicsőségére megálld benne a helyedet! És Őt tartva szem előtt, mint Kezdetet, amelyből elindulsz az új életszakaszra, Őt tartsd szem előtt, mint Véget is, amely felé haladsz. Minden örömödért egykor Ő elé fogod felemelni a hálaadás poharát. S ha még oly nehéz volt is a teher, egyszer Ő előtte fogsz felujjongani, amikor lábához lerakhatod és felsóhajtva megköszönheted neki, hogy megsegített az egész úton, amíg súlya alatt görnyedtél.

Csak Vele indulj és csak Feléje tarts, – akkor soha nem válik üressé az életed. Sem az örömök íze nem válik keserűvé a szádban, mint azoknál, akik éppen a sok jó közepette csömörlenek meg az élet hiábavalóságától. Sem a fájdalmak sebeiben nem vérzik el a szíved, mint azoké, akik a sok csapás alatt vesztik el hitüket az élet igazi értelmében. Ismerni fogod a boldog élet titkát és hálás leszel érte Istenednek!

*

Végezetül még egyet, ami alapigénkből világosan kitűnik. Ha Isten az a Kezdet és az a Vég, amelytől életünk értelme függ, – hol találjuk meg ezt az Istent? Ugye, ez a nagy kérdés? Itt a felelet: alapigénk Istenről, aki Kezdet és Vég, nem harmadik személyben beszél, mint ahogy mi beszéltünk róla eddig, hanem első személyben. „Én vagyok az Alfa és az Omega, Kezdet és Vég” – így hangzik az üzenete. Isten maga jelentkezik és szólal meg benne. Onnan tudjuk, hogy Ő a Kezdet és Vég, mert Ő maga mondja ezt meg nekünk. Csak tudjunk erre az Ő szavára elcsendesedett lélekkel figyelni!

Vannak emberek, akik panaszosan számolnak be arról, hogy keresték Őt és sehol sem tudták megtalálni! Vajon engedték-e, hogy őket megtalálja az Ő szava? Figyeltek-e Őrá ott, ahol Ő maga jelentkezik? – Erre való ez a mi Szent Könyvünk – eleitől végig nem más, mint az Isten jelentkezése a mi embervilágunkban! Erre való az Istennek az a nagy ajándéka, amely ott ragyog ennek a könyvnek a középpontjában, mint a gyémánt a foglalatban, – a mi Urunk Jézus, a testet öltött Ige. Ha nem telepszel le lábaihoz, hogy hallgasd Őt, hanem csak messziről vetsz felé kíváncsi pillantásokat, – nem csoda, hogy nem hallod az Isten élő beszédét! És erre való a Szent Lélek kitöltetése e világra, hogy szüntelen zörgessen az ajtónkon és hírül adja nekünk, amik ebben a régi könyvben és különösen a mi Urunk Jézus Krisztus életében, halálában és feltámadásában nyilvánvalókká lettek. Nem az Istenen múlik, ha mi nem halljuk meg az Ő szavát!

Hányszor jelentkezett ebben a lepergett esztendőben is! Hallgattunk-e Rá? Legalább az év utolsó napjaiban, utolsó óráiban üljön el a zaj bennünk és körülöttünk. S a csendben hadd halljuk meg mindnyájan, amint egyenként megbíztat, megnyugtat bennünket: Ne félj! Én vagyok a Kezdet és a Vég!

***

A SZENT LÉLEK MUNKÁJA ÉLETÜNKBEN

(1929. ápr. 24-én, a Keresztyén Diákok Világszövetségének
Balatonfüreden tartott délkeleteurópai vezető-konferenciáján.)

Emberi életünk legeslegnagyobb élménye az, amikor tudatára ébredünk a négy Evangélium időfelettiségének. Kétezer évvel ezelőtt elhangzott, egészen más viszonyok adottságai által kiváltott szavak egyszerre úgy ütik meg belőlük a lelkünket, mintha most hallanánk olyasvalakitől, aki önmagunknál is jobban ismeri éppen jelenbeli szükségeinket. A bennük leírt események úgy megragadnak, hogy áhítattal csatlakozunk azoknak szemtanúihoz, és képzeletben elkísérjük őket mindenüvé, hogy úgy szívhassuk magunkba a benyomásokat, mintha mi is ott lettünk volna. A Jézus Krisztus alakja körül lejátszódó küzdelmek bennünket is bevonnak örvénylésükbe, és olyan érdekeltséggel veszünk részt fel s alá kavargásukban, amilyet csak a jelen világ sorsdöntő eseményeivel szemben szoktunk tanúsítani. Egész személyisége kilép a kétezer éves távolságból, és minden napunknak és minden pillanatunknak kifogyhatatlanul friss, örökké aktuális, élő hatalmává lesz. Kereszthalálának a látványa az életünk legmélységesebb válságát támasztja fel és tartja ébren bennünk, – azt, amelyben ítéletet kell mondanunk, és ítéletet kell elfogadnunk egész valónkra. És csak annak köszönhetjük, hogy ebből a krízisből épen kerülünk ki, sőt éppen általa épülünk meg mindig újra, hogy együtt örvendezhetünk az első tanítványokkal, akik a húsvéti „harmadnap" után sok bizonyságát nyerték annak, hogy Ő nem maradt a sírban, hanem él.

És mégis, sőt éppen ezért nem állhatunk meg a négy Evangéliumnál. A mi helyzetünk már nem az, mint amelyben az evangéliumokban Jézus körül nyüzsgő kortársak voltak. Ha a magunk helyzetének igazi párhuzamát keressük, tovább kell lapoznunk az Apostolok Cselekedeteinek könyvére. Az Evangéliumokban olyan emberek között forgolódunk, akikre nézve Jézus Krisztus még időben élő valóság volt. Számukra lehetséges volt ezért olyan viszonyban állni Ővele, amely azóta az Ő idejével együtt visszahozhatatlanul letűnt a múlt feneketlen mélységeibe. Az Apostolok Cselekedeteinek könyve mutatja fel olyan emberek életét, akikre nézve, már a múltból a jelenbe nyúló, az idők korlátaiból kilépett, örökké élő valóság.

Itt találjuk meg a feleletet arra a kérdésre is, amely titkon ott feszeng és megvilágításra vár, valahányszor az emberi életben megismétlődik az Evangéliumok időfelettiségének az átélése. Mert mégis csak meg kell kérdeznünk: mi a titka ennek a csodálatos kapcsolatnak egy távoli múltban élő alak, és a mi jelenlegi legmélyebb tapasztalataink között? A feleletet megkapjuk mindjárt az első fejezetekben. Az Apostolok Cselekedeteinek könyve a pünkösdi történet nyitányával kezdődik. A Szent Lélek kitöltetése az alaptéma, amelynek variációja aztán az egész irat. Ezzel az Isten terveiben egy új világkorszak kezdetét jelöli meg ez a könyv. Pünkösd óta egy új rend köszöntött be az emberiség és Isten viszonyában: a Szent Léleknek ökonómiája. És ha azt kérdezzük, mi ennek a lényege, akkor az a felelet, hogy ütött az Isten órája mindannak az értékesítésére, ami Jézus Krisztus után, mint összegyűlt és kivívott érték itt maradt a világban. Az emlékezetét ébren tartani, az ígéreteit beváltani, a követelményeit érvényre juttatni, – általában mindazt, ami Őbenne egyetlen, csodálatos emberéletben összezsúfolva volt, egymás utáni nemzedékek során a történelemben kibontani és mindenki számára hozzáférhető közkinccsé tenni, örökké igazolni és egyetemesen megvalósítani: ez az új idők programja. Isten most már Jézus Krisztus alapján áll szóba az emberrel és igazgatja az emberiség történéseit. Istennek ez az új bemutatkozása a Szent Lélek kitöltetése, és ebben van a nyitja annak a titoknak, hogy Jézus romolhatatlanul élő valóság a múló évezredek ellenére is. A Szent Lélek Isten hozza Őt közel hozzánk az egyre növekvő távolságon át, hogy „bizonyságot tegyen róla" és „megdicsőítse Őt" mindig újabb nemzedékek emberei előtt.

A Szent Léleknek ez a munkája életünkben nem volna teljesen megvilágítható a nélkül, hogy egynéhány nagyon súlyos kérdésre is ki ne kelljen terjeszkednünk, amelytől az idő rövidsége eltilt bennünket. Olyan kérdések ezek részben, amelyek a múltban évszázados nagy vitákban foglalkoztatták a keresztyén gondolkozást, és nem egy egyháztörténelmi meghasonlásra is vezettek. Nem ezért térünk ki az útjukból. Hiszen éppen az a körülmény, hogy nagy keresztyén közösségek útjai elváltak egymástól miattuk, mutatja ezeknek a kérdéseknek a súlyos komolyságát, és ajánlaná a megbeszélésünkbe való bevonásukat. Hiszen ma már, legalább ebben a körben, számíthatunk arra, hogy különböző keresztyén felekezetek hívei nem tekintik a maguk felekezete elleni hűtlen árulásnak, ha minden izgatott ingerültség nélkül meghallgatják az eltérő véleményt is, és megbecsüléssel, komolyan veszik számon másnak még azt a meggyőződését is, amelynek helytelenségéről vannak meggyőződve. Nyugodtan szólhatnánk tehát az érintett vitás kérdésekről is, de nem vállalkozunk rá, mert korlátoznunk kell magunkat. Csak azért vetünk mégis egy futó pillantást rájuk, hogy a tudatában maradjunk a továbbiak során korlátozottságunknak. Súlyos hiba volna akár mások, akár önmagunk előtt csak a látszatát is kelteni annak, mintha megfeledkezhetnénk ezekről a kérdésekről, vagy lebecsülhetnénk őket.

Az első nagy kérdés, amelyet így meg kell említenem, tárgyunknak jelentősége a keresztyén Isten-fogalomra vonatkozólag. A Szent Lélek munkája életünkben nem tudatosítható a nélkül, hogy el ne jussunk a Szent Háromság kérdéséhez. Azután, hogy Jézus Krisztus személyiségében felragyogott a keresztyének előtt Isten valósága, az az újabb meggazdagodás érte őket, hogy Istennel, mint a maguk életében munkálkodó Szent Lélekkel is megismerkedtek. És adva volt az elkerülhetetlen feladat, hogy ezt a két sajátlagosan keresztyén Isten-ismeretet világos fogalmazásban beleépítsék a régebben is bírt Isten-ismeret anyagába úgy, hogy egyik se veszítsen a maga külön értékéből, és mégis kitűnjék, hogy nem három, hanem egy Istent vallanak. Ennek a szellemi munkának harcaiban történt, hogy a keleti keresztyénség elvált a nyugatitól, másképpen fogalmazván meg mindegyik a Szent Léleknek viszonyát a Fiúhoz.

Egy másik súlyos kérdés az egyház jelentősége a Szent Lélek munkájában. Mert akármennyire legbensőbb személyes ügyünk is a Szent Léleknek életünkben való munkája, nem szakíthatjuk ki magunkat mások közösségéből. A háború utáni lelkiség egyik nagy nyereségeként könyvelhetjük el éppen azt, hogy megszabadultunk az előző évek túltengő individualizmusától. Nem egyéni karrierek izgatják már ma a diákságot, hanem a kollektív életnek nagy, megoldásra váró kérdései. Élesen áthat ma mindnyájunkat annak tudata, hogy nem egyedül álló és magányosan küzdő lények vagyunk, hanem csak tagok egy-egy nagy testben, amellyel együtt emelkedünk vagy zuhanunk. Ezért ma nem kell bővebben hangsúlyoznunk, hogy a Szent Lélek munkája sem különálló egyénekben, hanem összefüggő közösségben megy végbe. Apró sejtekként éltet minket a Szent Lélek egy hatalmas organizmusban, amely a maga egészében hordozója és teste. Az egyén és az egyház viszonyának olyan súlyos kérdései merülnek itt fel, amelyek választófalat képeznek a protestantizmus és a többi keresztyénség között.

Azután: ha valaki egyházat mond, egyházi rendet is kell mondania. Ha a Szent Lélek közösségteremtő és közösség által munkáló hatalom, akkor nem hiányozhatnak módszereiből bizonyos megállapított intézmények, berendezések, szertartások, amelyeket felhasznál munkájában. Munkája nem csaponghat minden megkötöttség nélkül, és ezért vannak bizonyos név szerint megnevezhető „kegyelmi eszközök”, amelyeket engedelmesen el kell fogadnia és hálásan fel kell használnia annak, aki azt akarja, hogy a Szent Lélek munkája valóság legyen az életében. Itt megint nagy eltérések támadtak és tátonganak máig is protestánsok és mások között, sőt maguk között a protestánsok között is.

De mindezeket csak éppen érintve, az említett kényszerű okból mellőzöm most, és csak egyet szeretnék: egészen gyakorlati, egyszerű módon azt feltüntetni, milyen óriási valóság életünk-

ben a Szent Lélek munkája. Ne féljen senki attól, hogy ezzel a magunk személyes életébe fordított tekintettel valamilyen beteges szubjektivizmusba vezetném hallgatóimat. Az élmények meleg fürdőjében való olvadozás szintén azoknak a háború előtti hajlamoknak egyike, amelyekből hála Istennek kigyógyított a szellemi életünkön átvonult földrengés. Megtanultuk, hogy a „vallás" helyett újra Istent keressük, a lélek érdekes tapasztalatai helyett Arra figyeljünk inkább, Akit a lelkünk megismer tapasztalatai közben, az ingatag, változó alany helyett a szilárdan álló Tárgyat állítsuk a középpontba, mint erre egyedül jogosultat. De nem is arról van most szó vizsgálódásunkban, hogy számon véve személyes életünk néhány tényét, gyönyörködjünk tarka színeikben, hanem arról, hogy ezeken az alanyi mozzanatokon át egyenesen tovább haladjunk a Szent Lélek Istenhez, akire utalnak, mint beszédes nyomai a keze munkájának.

Hadd idézzek az emlékezetünkbe egy, jobban mondva két hasonlatot, amelyet Pál apostol szeret együttesen használni. Sokszor hasonlítja a keresztyén életet, az egyénben is, az egyházban is, egyrészt épülethez, amelynek alapokkal kell bírnia, s a kövek egybeilleszkedésével kell mind magasabbra emelkednie, hogy Istennek alkalmas lakóhelyéül szolgálhasson; másrészt pedig növényhez, amelynek gyökerekkel kell megfogódzania a talajban, és növekedésben kell megmutatnia az erejét, hogy meghozhassa várt gyümölcsét. Világos, hogy mire utal ezzel a hasonlatpárral. Két oldala van a keresztyén életnek. Az egyik oldaláról nézve emberi munkának is tekinthetnénk. A másik oldaláról nézve tűnik ki, hogy nem emberi munka, hanem a Szent Lélek munkája. Ház csak úgy épülhet, ha van világosan átgondolt tervezet, s ha építés közben mindig pontosan igazodunk ahhoz. Itt gondos számítás szerint történik minden. Az egész folyamat tudatos célzatosság és tervszerűség. A növény életében minden másképpen van. Egyetlen rügy vagy bimbó fakadása sem mondható meg előre. Hiábavaló minden beleszólás a dolgok rendjébe. Valami belső titkos erő működik itt a maga szuverén tetszése szerint, s az ember csak utólag veheti számon hálás csodálkozással, hogy mi történt. – Épület a keresztyén élet, mert nem lehet el tudatos, tervszerű munka nélkül. Semmire sem megy benne az, aki világosan ki nem tűzi a terveit és megfeszített igyekezettel nem váltja azokat fokozatosan valóra. Nem lehet eléggé a lelkünkre kötni a felelősséget, amely a mi emberi vállunkon nyugszik mindezekben. De növekedő plánta is a keresztyén élet, mert van egy másik oldala is. Van benne valami, ami kiszámíthatatlan, ami sokszor megcsúfolja előre felállított szándékainkat, s ami meglepetések elé állít gyakorta. Észre kell vennünk mindig újra, hogy tőlünk független, szuverén életerő bontogatja bennünk titkos terveit, s mi csak hálás részesei lehetünk ajándékainak. Ez a Szent Lélek munkája életünkben.

Két irányba fordulhatunk szemlélődésünkkel, ha ennek bizonyságait keressük. Az egyik a saját belső fejlődésünknek, a másik a másokra gyakorolt hatásunknak az iránya. Az előbbi téren abban foglalhatjuk össze a való helyzetet, hogy legfőbb javaink nem a mi vívmányaink, hanem ajándékok, az utóbbi téren ugyanúgy megállapíthatjuk, hogy legfőbb eredményeink nem a mi teljesítményeink, hanem szintén csak ajándékok. Bennünk is, és általunk másokon is a Szent Lélek végzi ezekben a maga munkáját.

Ami a bennünk végzett munkáját illeti, jöhetnek ajándékai váratlan meglepetésként is úgy, hogy felkorbácsolják egész lelkünket, mint a tóra hirtelen lecsapó szél, vagy legalább is megrendülünk tőlük, mint ahogy jó ideig remeg az ág, ha rászállott a madár; de jöhetnek észrevétlenül is, és mi csak azt vesszük észre egyszer, hogy itt vannak, mint ahogy a gyermek ébred fel éjszaka az ablakába tett meglepetés örömére. De mindig nyilvánvaló, hogy nem mi terveztük el és nem mi küzdöttük ki. Még ha meg is küzdöttünk az ilyen javainkért, akkor is kitűnik utólag, hogy nem is tudtuk, miért küzdöttünk, mert sokkal többre, sőt talán másra jutottunk el végül, mint ami a szemünk előtt lebegett.

Ilyenek a hitünk bizonyosságai. Isten, bűn, kárhozat, bűnbocsánat és mind a többi régi, jól ismert hittani szó és belénknevelt dogmatikai fogalom, – milyen üresen hangzik sokáig, vagy

milyen bosszantó vagy kínzó ellentmondásokkal teljes marad, amiért nem is verhet élő gyökeret bennünk. Ha jelentenek is valamit nekünk ezek a szavak és fogalmak, a jelentésüket elutasítjuk magunktól. Mindaddig, amíg egyszer, magunk sem tudjuk hogyan, beáll a nagy változás. Ami érthetetlenül közömbös dolog volt, eleven, személyes ügyünkké vált. Ami ellen felsorakoztattuk érveinket, most lefegyverez és hatalmában tart. Mint amikor a megfagyott növény újra meleg helyre kerül, úgy költögeti életre bennünk egy titkos napfény ereje átöröklött, eltompult hitbeli fogalmak és tételek megdermedt tartalmát. Eleven tulajdonunkká, személyes bizonyosságunkká válnak, és uralkodnak az életünk felett.

Legszembeszökőbb a dolog a Jézushoz való viszonyunkban. Az alakja mindig vonzó, tiszteletet parancsoló, példaként serkentő. De akárhogy imponáljon is, sokáig olyan bőséges keretnek tűnik fel körülötte az, amit a keresztyén hit vall róla, hogy sehogyan sem tölti be annak végtelen távlatait. Idegen, nem rászabott, s ezért szétbontható váznak látszik csak. Mindaddig, amíg egyszer új látásunk nem nyílik meg. S akkor megnő az alakja úgy, hogy a legmagasztosabb meghatározások is szűknek bizonyulnak. Ha lehetne, még többet szeretnénk mondani róla, mint amennyit valaha is állítottak és vallottak a hívei. Igénytelen emberi alakján át olyan földöntúli, örök fenség és hatalom sugárzása özönlik ránk, hogy leborulunk és dadogva mondjuk: „Én Uram és én Istenem!” Nem test és vér jelentette meg nekünk ezt a megismerést. Nem is használt, amíg megpróbáltuk, akármilyen tudós elmék gondolataival birkóznunk érette. Ajándékba kaptuk.

Így vagyunk az erkölcsi győzelmeinkkel is. Hiába vettük fel a harcot kísértéseinkkel. Ha kitértünk az útjukból, megkerestek s újra a szemünkbe nevettek. Ha szembeszálltunk velük, előbb-utóbb elernyedt a karunk és kihullott a kezünkből a fegyver. De aztán voltak tapasztalataink a győzelemről és szabadságról is. Hogyan-hogyan nem, a hosszúnak ígérkező harc hamar véget ért, mintha mögöttünk meglátott volna valakit az ellenfél, akitől megfutamodott. Vagy meg sem támadott, hanem észrevétlenül meglapult. Olyan vidékeken, amelyeken máskor lépten-nyomon nyugtalanított, békességesen mehettünk át, és nem is jutott tudomásunkra, milyen veszedelmek lesnek ránk. Láthatatlan védőpajzs vett körül, hogy a közelünkbe se férkőzzék az ártalom. Nem mi győztünk. Valaki más harcolt érettünk. Ajándékba kaptuk a tisztaságot és épséget.

Ugyanez a tapasztalatunk a külső körülményeinkkel való leszámolásainkban. Valahányszor jóról rosszra, vagy rosszról még rosszabbra fordulnak, vagy valahányszor hosszas várakozás és reménykedés után is csak mind messzebbre tolódik ki a kívánt javulásuk, megannyi megrendülés éri az egyensúlyunkat. Veszteségeink kínoznak, csalódásaink sorvasztanak. S mennél jobban igyekszünk felülkerekedni, annál jobban von le, mint a hínár, az elkedvetlenedés, a csüggedés, a lázongó mogorvaság. Egyszerre aztán egészen új megvilágításban látjuk helyzetünket. A bajok, mintha a visszájukról látnánk őket, fényes oldalukat mutatják, amelyről nem is tudtuk addig, hogy van. Nyereséget fedezünk fel a fájdalmas csonkaságban. Áldásra bukkanunk rá a veszteségben. Megvigasztalódunk és megtaláljuk újra egyensúlyunk biztonságát. Ha valaki előre megmondta volna, tiltakoztunk volna ellene. De bekövetkezett. A Szent Lélek ajándéka volt.

Még egyet a sok közül, amit erre a lapra felírhatnánk. A közösségünk kitágulásával is így vagyunk. Voltak válaszfalak, amelyeken nem tudtunk túl látni. Úgy éreztük, hogy semmi közünk sincs azokhoz, akik a túlsó oldalon élnek. Csak ellentétek viszonyában tudtunk lenni velük. Védekező állásba helyezkedtünk, ha valaki azt merte ajánlani, hogy keressük a találkozást, mert tanulhatunk tőlük is, és gazdagabbakká lehetünk a közösségük által. Tele voltunk előítélettel és ellenszenvvel. Valahogyan aztán megtettük a nagy felfedezést, hogy ott túl is csakugyan testvéreink élnek, akik ugyanattól az Atyától nyerték ajándékaikat, – ha másokat is, mint mi. Az ellentétek mellett megismertük a mély azonosságokat is. És most már jól tudjuk, hogy mennyivel szegényebbek voltunk, amíg elzárkóztunk tőlük. Az elválasztó

határok megmaradnak, de már nem égbenyúló falak, amelyek elzárják a tiszta kilátást, hanem csak kerítések, amelyeken át öröm kezet fogni a szomszédokkal. Az történt csak, hogy megnőttünk. Magasabbról nézünk már szét. És jól tudjuk, hogy amilyen lehetetlen lett volna ezt „megcsinálni", olyan természetesen következett be ajándékképpen a Szent Lélek munkája által.

A legfőbb javaink mind nem a mi vívmányaink, hanem az Ő ajándékai.

Ami a Szent Léleknek általunk másokon véghezvitt munkáját illeti, abban is ugyanez a helyzet. Az eredmények nem akkor mutatkoznak, amikor mi terveink szerint elvárnánk, hanem a mi számításainktól függetlenül. Néha sokkal előbb, máskor sokkal később. Nem is ott jelentkeznek, ahol mi célba vettük őket. Ott sokszor egészen elmaradnak. Ellenben, mintha a földből bukkannának elő, egyszer csak onnan mosolyognak ránk, ahol egyáltalán nem számítottunk rájuk. A módjuk és a formájuk sem igazodik a mi programunkhoz. Az a fajta eredmény, amelyért mi dolgoztunk, néha lehetetlenségnek bizonyul. És mégis kitűnik, hogy nem volt hiábavaló a fáradozásunk és az imádságunk, mert megszületett belőle valami, amire mi álmunkban sem gondoltunk.

Aki munkába áll, hogy más emberek életében eredményeket érjen el Krisztus ügye előbbreviteléért, mint ahogy mi is, a keresztyén diákmozgalom munkásai ki-ki a maga nemzete diákságában, annak mindenekelőtt ezzel a nagy igazsággal kell tisztában lennie. Különben teméntelen keserű csalódásnak teszi ki magát, és jóvátehetetlenül árt annak az ügynek, amelyet szolgálni akar. Jól elkészített tervek, fokozatos előhaladásra beállított számítások, statisztikai gyarapodásra feltett reménységek mind halomra dőlnek az Isten országának történetében. Az nem „szemmelláthatólag" jön el, mondotta Jézus, vagy szavainak pontosabb fordítása szerint, nem „megfigyelhetőleg". Nincs menetrendje, mely szerint ellenőrizhetnénk, mennyire haladt már és mekkora utat kell még megtennie. Amikor egy helyben látszik vesztegelni, talán akkor közeledik rohamosan egy-egy győzelme felé. S amikor azt hinnénk teljes megelégedéssel, hogy biztos lendülettel, szemlátomást fogyasztja a távolságot célja felé, ki tudja, nem él-e igazában meddő napokat, vagy nem hanyatlik-e éppen akkor nem is sejtett visszaesésbe? Sikernek és bukásnak minden emberi mértéke illetéktelen itt, mert alapjában véve nem emberi munka vívja ki az eredményeket, hanem a Szent Lélek ajándékozza a maga szuverén tetszése szerint, ott, akkor és úgy, ahogy jónak látja.

Hogy milyen alárendelt szerepe van embernek emberek életére gyakorolt hatásában a tervszerű munkának, az valóságos közhely a nevelés világában. Visszatekintve a magunk nevelőire, világosan látjuk, hogy mindaz, amit nagy gonddal, céltudatosan igyekeztek belénk-helyezni, már régen szétszóródott a szelek szárnyán. Ami maradandó nyomot hagyott az életünkben, az legnagyobb részben azokból az önkéntelen hatásokból csapódott le bennünk, amelyeknek a kisugárzását talán ők maguk sem vették észre. És minden öntudatos nevelő eleve tisztában van azzal, hogy munkája javarészét nem a céltudatosság napfényében, hanem az önkéntelen hatások sötétségében végzi el, és levonja ebből a komoly konzekvenciákat nevelői személyiségének önnevelésére vonatkozólag.

Még inkább így áll a dolog annál a legmagasabbrendű lélekformáló szolgálatnál, amelyet mi szeretnénk elvégezni. Éspedig közelebbről két okból. Az egyik az, hogy sohasem ismerjük eléggé önmagunkat, a másik az, hogy sohasem ismerjük eléggé azokat, akikre hatással akarunk lenni.

Az önismeretünk hiányossága magában is eléggé óvhatna attól, hogy túl nagy jelentőséget tulajdonítsunk öntudatos igyekezetünknek. Ki tudja: amíg mi legjobb belátásunk szerint szólunk és cselekszünk, a lényünkből magából mi szólal meg minden szónál hangosabban, és milyen erők hatnak ki minden cselekedetnél nyomósabban? Hiszen még az a veszély is fennforog, hogy tudatos buzgólkodásunkat észrevétlenül meghiúsítjuk rácáfoló öntudatlan magaviseletünkkel. „Nem hallom, amit beszélsz", – mondja Emerson – „olyan hangosan kiabál, ami vagy!" Milyen jó, hogy fordítva is megtörténhet! Sokszor nagyon elégedetlenek

vagyunk elvégzett munkánkkal. Ügyetlenül szóltunk és cselekedtünk. Nem jól képviseltük a szent ügyet. S ugyanakkor, magunk sem tudtunk róla, valahogyan mégis kellő súllyal esett a latba a fellépésünk, mégis megragadott valakit a komolyságunk, s utólag, meglepetésünkre, mégis előttünk áll az örvendetes eredmény. Ajándékba kaptuk. A Szent Lélek munkálkodott általunk.

Másfelől az embereket sem ismerjük, akikkel dolgunk van. A legjobb esetben is vékonyka réseken láthatunk csak bele a lelkükbe. Mindabból, ami bennük végbemegy, s amibe nekünk a mondanivalónkkal és a segítségünkkel bele kellene kapcsolódnunk, csak kicsiny töredéket árulnak el nekünk, vagy pedig egyenesen hazug színjáték mögé rejtik a javarészét. Hogyan tudhatnánk mi azt, hogy a mi munkánk szikrái hol hullanak csakugyan gyúlékony anyagba, és hol alusznak ki nyirkos rongyok között? Néha, jól átgondolt tervek alapján, lelkiismeretesen véghez vitt szolgálat után biztosra vesszük az elmaradhatatlan hatást. Máskor talán joggal is számíthattunk volna rá. De éppen akkor ismeretlen gátlások forogtak fenn. És mi hazug álmoknak adjuk át magunkat, ha sikerek tudatában pihenünk le aznap. Máskor a szemünkbe sötétlenek a nehézségek. Biztosak vagyunk, hogy szirtekről pattan vissza minden igyekezetünk. S nem tudjuk, hogy milyen termőfölddel kínálkozó repedések voltak ott mégis, amelyekben meg is fogamzott az új élet. Szédítően váratlan meglepetések érik az embert a tekintetben, hogy hol, mikor, mely elejtett szava vagy elhullatott tette bizonyult maradandóan jelentősnek valakire nézve! Nem vívmányok ezek, hanem ajándékok a Szent Lélek általunk végzett munkája nyomán.

A mag is titokzatos, amit vetünk. A talaj is kifürkészhetetlen, amelybe vetünk. Sokszor rá kell gondolnunk a példázatbeli gazdaemberre, aki elvégezve munkáját hazamegy, alszik és felkel, mert tudja, hogy a vetés „magától nő”. A döntő része a mi munkánknak is nem a mienk, hanem az általunk munkálkodó Szent Léleké.

Nem azt jelenti ez, hogy akár a magunk fejlődésében, akár a másokra kiható munkánkban fel volnánk mentve az építőmester felelőssége alól. A Pál apostolnál látott másik hasonlat, az épületé is érvényben van minden konzekvenciájával egyetemben. De ennek a felelősségnek a komoly lerovása közben mindig szem előtt kell tartanunk az Apostolok Cselekedetei írójának az ideálját. Ha valakiről a legszebbet akarja mondani, ezt a jellemzést adja róla: „teljes volt Szent Lélekkel”. Ilyen megteljesedett emberekké kell válnunk, elhárítva minden akadályt a Szent Léleknek útjából, és kitárva előtte a lelkünk minden rejtekét. Akkor bennünk is állandóan több fog végbemenni, mint amennyire mi magunk igyekszünk, rajtunk keresztül másokra is mindig több hatóerő fog kiáradni, mint amennyinek mi tudatában vagyunk; és gazdag lesz a Szent Lélek „gyümölcseinek” termése, amelyet mi sohasem mesterkedhetnénk elő. Beteljesedik életünkben a növény hasonlatában hirdetett törvény.

Végül még egyet, – egy nagy dolgot, – egészen röviden. Azt a világot, amelyből mi itt néhány napra összeverődtünk, ezzel a szóval lehet jellemezni: <u>káosz</u>. Az az összhang, amelyben mi itt együtt vagyunk, nem felejtetheti el velünk az ellentétek kavargását, amelyet a hátunk mögött hagytunk, s amelybe vissza kell térnünk. Rá kell, hogy nehezedjék a lelkünkre most is, és állandóan az a nagy kérdés: hogyan lehetséges ebből az összevisszaságból, ebből a megbomlott állapotból kibontakoznia egy új teremtés szép rendjének? Mennél biztosabbak vagyunk a Szent Lélek munkájáról életünkben, annál kétségtelenebb feleletnek birtokában vagyunk. Mint ahogy a teremtés hajnalán ott lebegett a kavargó vizek felett a Szent Lélek, úgy tűnik fel előttünk ma is a sötét hullámok felett szárnyait kiterjesztő csendes, biztos isteni valósága. Tudjuk, a magunk életéből tudjuk, hogy itt van és munkálkodik. Ő az a rendező elv, amelynek uralmát az elemek el kell hogy ismerjék előbb-utóbb. Ő szabja meg az új világ kristályosodását, amelynek folyamán minden zűrzavar áttetszővé lesz, és minden rész megtalálja a maga helyét. Isten él, és a világ sorsa jó kezekben van. „Veni Creator Spiritus.”

***

„GOLGOTA” ÉS „FELTÁMADÁS”

Egyházi Értesítő, 1926. április 4.

Örökké nyugtalanító és titokzatos az az ellentét, amely Jézus személyiségében egybeolvad. Egyrészt annyira rokon mivelünk, másrészt mégis valami egészen más! Egyfelől nem tudnánk elgondolni emberibbnek, mint amilyen, – másfelől olyan isteni, amilyen csak Isten maga lehet. Sehol nem feszül jobban ez az ellentétesség, mint azokban az eseményekben, amelyek felé most ünnepi áhítatunk fordul. Ezért kétféle módja van a nagypéntek és a húsvét megünneplésének – és csak a kettő együttvéve igaz ünneplés.

Körülszálldoshatják ünnepi gondolataink a töviskoszorús Főt, mint a Szenvedő Ember tökéletes szimbólumát s azután ujjonghat a lelkünk a húsvéti reggelen a felett, hogy mégsem a szenvedésé és a halálé az utolsó szó. Ez a fajtája az ünneplésnek mindig nagy vigasztalásuk a szenvedőknek. És különösen akkor, ha „gonosz emberek kezeitől” szenvednek. A megfeszített Jézus minden eltiport igazságnak a zászlóvivője. Mi sem érthetőbb, mint hogy a magyar nemzeti lélek is olyan nagy erővel veti magát a nagy ünnepeknek ilyen kiaknázására. Nekünk is megvoltak egy évezreden át és megvannak ma is a Kajafásaink, Pilátusaink és Heródeseink és ünnepi vezércikkek özöne emlegeti a mi „Golgotáinkat” és a mi „feltámadásunkat”.

De ez így magában csak félünneplés és pedig veszedelmes is, mert – egymagában nem is igazi ünneplés. Elszalasztjuk vele a keresztnek és a nyitott sírnak a tulajdonképpeni üzenetét és áldásait. Hozzá kell vennünk ehhez, sőt elébe kell tennünk azt, amiben senki, még a legártatlanabb szenvedő sem helyezheti magát egy sorba Jézussal, – amiben Ő egészen egyedülálló, összehasonlíthatatlan és más, mint mi. Az igazságtalanul megkínzott ember – egyenként is, együttesen is – végül mégis csak bűnös ember. Ő ellenben szenvedésében és feltámadásában a szentséges Isten, aki tisztára másokért szenved, és másokért győzedelmeskedik. Miérettünk. Itt megszűnik minden párhuzam. Nem egy irányban haladunk Jézussal. Egymással ellentétben futó két vonal találkozik itt egymással. Ő jön a mennyei dicsőségből a megaláztatásba, a magasság felől a mélységbe, – mi pedig tisztátalanságunkból, nyomorúságunkból, a bűnből, felemeltetünk a szabadulás örömeibe Őáltala. Szemben állunk Ő és mi, a Megváltó és a kegyelemre talált bűnösök, az Úr, aki lefizeti a váltság díját és a rabszolgák, akikről leoldja a bilincseket. Az ünneplésnek ez a része az, ami mélységes bűnbánatot fakaszt és utána az újjászületés erőit árasztja szerte.

Ám vigasztalódjunk: nagy dolog az embernek megaláztatásában egynek érezni magát Azzal, akinek orcáját megcsúfolták és hátát megverték a kegyetlenek; és nagy dolog az Ő sírjának megnyílt szájában a jobb jövő zálogát látni, amely felderül minden zsarnokság éjszakája után. De ez az ígéretes hajnal mégis csak úgy fog reánk köszönteni, ha előbb sok minden megváltozik bennünk. Ne csak az ellenünk elkövetett bűnöket juttassa eszünkbe a Golgota, hanem elsősorban a magunkéit. És ne csak a mi diadalunk előízét érezzük a Feltámadás napján, hanem elsősorban az Isten diadaláét, amelyet még rajtunk kell kivívnia.

Előbb álljunk meg szemben az érettünk megáldoztatott és mégis élő, némán szenvedő és mégis félelmetesen hatalmas, isteni Úrral. Akkor azután Ő maga emel maga mellé, hogy ártatlan, türelmes kínszenvedéseiből magasabb értelem és szentség sugározzék át a mi gyötrelmeinkre és lebírhatatlan hatalma erős várunk legyen minden ideig-óráig rajtunk kegyetlenkedő igazságtalanság ellen.

***

V. J. imádsága az 50-es évekből

Előima:

Mi Atyánk, Istenünk! Kegyelmes ígéreteidben bízva és hívogatásodnak engedve gyülekeztünk egybe színed előtt. Él bennünk az a reménység, hogy a Te szent Fiadért, mi egyetlen Közbenjárónkért kedves lesz Tenéked a mi gyarló tiszteletadásunk és bűneinkért most sem fordulsz el tőlünk, hanem megjelented magadat nekünk Igéd által ebben az órában is, hogy előhaladásunk legyen a Te ismeretedben és megújulhasson rajtunk a Te szövetséged.

Hálaadással áldunk ezért a verőfényes reggelért, amelyre felvirrasztottál, a mindennapi munka fáradalmaitól való megpihenésért, amelyet lelkünk a hívek testvéri közösségében elnyerhet, de azért a mindennapi munkáért is, amelynek ma ünnepet szentelnek a dolgozó milliók. Légy áldott azért a nagy ajándékért, hogy munkára teremtettél minket, és minden testi-lelki erőért, amellyel felruháztál, hogy ezt a rendeltetésünket betölthessük. Köszönjük néked, hogy a mi munkánk által részesítesz másokat a Te gondviselésednek jótéteményeiben csakúgy, mint ahogy mások munkája által elégíted ki atyai jósággal a mi szükségleteinket is.

Könyörgünk hozzád, munkáld bennünk ebben az órában is a szeretetnek azt a lelkét, amely nem fárad el a másokért való felelősségnek a hordozásában és nem marad adós a mások fáradozásának a hálás megbecsülésével. Szólj hozzánk evégre a Te szent Fiadnak szavában, amelynek igazsága, ha ég és föld elmúlnának is, mindörökké megmarad. És adj nékünk olyan figyelmes szívet, amely megérti, befogadja és megtartja a hallott beszédet, megteremvén annak gyümölcsét a Te dicsőségedre. Ámen.

Utóima:

Hálát mondunk Néked, mi üdvösségünknek Istene, mennyei édes Atyánk, hogy feléd óhajtozó szívünk szükségeit megtekintetted most is és megelégítetted Igéddel a mi lelki éhségünket és szomjúságunkat. Megerősítetted bennünk azt a megtartó bizonyosságot, hogy a Te választottaid vagyunk, – hiszen a Benned való életre hívogattál most is és a Te szolgálatodra tanítottál. Kimondhatatlan örvendezéssel magasztalunk azért, hogy a mi nyomorult és méltatlan életünket azzal mented meg a hiábavalóságba való elveszéstől, hogy belefoglalod a Te terveidbe és elfogadod a magad eszközéül. Hadd szenteljük oda magunkat valósággal erre a szent elhivatásra és hadd ajánljuk fel a Te dicsőségedre minden képességünket. Ami munkát reánkbízol ebben az életben, hadd végezzük azt el olyan hűséggel és olyan örömmel, amilyen a Veled együttmunkálkodókhoz illik.

Evégre légy segítségül minékünk, hogy el ne felejtsük soha és mindig engedelmesen megtarthassuk a mi Urunk Jézus Krisztus parancsát: „Maradjatok énbennem!”

Magunkkal együtt kérjük a Te áldásodat mindazokra, akik evilág szerint velünk egy munkaközösségben dolgoznak. A mai ünnepnap örvendezéséből hadd fakadjon mindnyájuk szívében új bizakodás, hogy nem hiábavaló az a munka, mely kemény ítéleteidnek romhalmazásából újjáépíti életünket, sőt a megítéltnek helyébe az életnek új, igazságosabb és szebb rendjét igyekszik felépíteni. Add meg az emberi tervekhez azt a Te áldásodat, amely által jó sikert érhetnek el. És adj minden mi fáradozásunkhoz jó reménységgel való állhatatosságot.

Vezesd tanácsaiddal és támogasd erőddel azokat, akiket ebben a nagy építő munkában az élünkre rendeltél, köztársaságunk elnökét, kormányunk férfiait, és minden dolgozó fiát és leányát e nemzet nagy családjának. A szükség évei után hadd láthassunk bőséget s a háborúságok pusztításai után hadd örvendezhessünk csendes és nyugodalmas életnek. Szégyenítsd

meg mindazokat, akik ellenségeskedést szítanak a nemzetek között és tedd győzedelmessé a békességes jóakarat hatalmait a világ életében.

Evangéliumod, amelyben örök atyai szeretetedet a mi üdvösségünkre kijelentetted, szálljon szerte és hódítson e világon mindenütt. Általa épüljön közöttünk és minden népben a Te egyházad. És állhasson az idők hullámverésében úgy ez a mozdíthatatlan kőszikla, mint menedéke minden békességet és életet keresőnek. A Te szent Fiad által kérünk. Ámen.

***